This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

BESEDNIK

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

ÚPLNÝ

BESEDNÍK

spořádali

JIŘÍ BITTNER A JOS. R. VILÍMEK.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka.

1877.

PN6128
B5

ÚPLNÝ BESEDNÍK.

PN6128
B5

Slovo o deklamací

přihlížejíc k umění hereckému.

Co jest deklamací, co deklamovati? —

Rozsáhlé, v pathosu šedé theorie (kterouž obzvláště s prospěchem pro bibliografii germanský živel pěstuje) pojednání o tomto předmětu psáti, nebyla by tak nesnadná, alebrž mnohem více neprospěšná práce, jelikož jediným tímto zřetelem ni laikovi ni umělci samému na půdě tohoto umění užitečného klasu nezraje. Vrozené vlohy, na dráze přezvědu vyzískané vzdělání, totiž vytříbenost ducha a citu, jíž možno dostihnouti toliko neunavným vnímáním estetických dojmů z poznávání uměleckých výtvorů, slovem, suma těchto a jiných v obor vědy sahajících faktorů bude i základem dokonalého krasořečnictví a zvláště hereckého umění.

Musíme-li však přece k žádosti rigorosních čtenářů o stanovení pojmu *„deklamací“* něco kloudného pověděti, ulehčena bude nám již poněkud úloha rozbíráním hudebního organismu našeho výborného jazyka, jehožto živoucí ruch zvláště v oboru řečnictví a básnictví na časomíře se zakládá, následovně bez všeho vědeckého návodu celou soustavu řečnických pravidel sám v sobě zahrnuje, aniž by třeba bylo Cicerona vědeckou moudrost a Roscia zkušenou umělost (scientiam et caliditatem bene dicendi) z hrobu římského fóra na denní světlo povolávati. Tanou mi ovšem při tomto výroku tuhé boje neblahé paměti na mysli, kteréž druhdy na českém Parnasu mezi paladiny přízvuku a neohroženými hrdiny časomíry panovaly. Od onoho času minulo čtyřicet let, — a ejhle, zatemnělá otců našich sláva se vyjasnila, z literárních těchto zápasů, jimž slabiky a špatné verše padaly za oběť, z chvatu všelikého toho tření a slovíčkářského rachotu vyvětila se cizotným špačkováním a papouškováním zpotvořená česká Musa k blahodárnějšímu úsvitu, povznesla se k poznání sebe samy, z neblahé přítomnosti obracujíc zakalené zraky k ryzým pokladům dlouho zanedbaných, od nevděčného potomstva neuznaných praotců. Nechci odkrývati rány sotva zacelené; — nemohu však ukonejšiti zplamenělých prsou bol, abych nepověděl, že jest truchlé synu vlasti pohledění na zpustošenou, zbitou vlast roku 1620, truchlivější ale pohledění na tutéž vlast do roku 1820, tedy o celých dvě stě let později, anto tehdáž pracující na osvícení svého národu vůdcové žíznícímu a lačnícímu lidu svému ničeho krom špatných rýmů k okusení podati neuměli, anť se našincům ani jediného dokonalého díla v oboru vědeckém neb belletristickém nedostávalo. Teprv Jungmannem, tímto chovancem Platonových milostnic, a Janem Kollárem, nejspanilejším to pěvcem lásky a vlastenectví, učiněn konec nerůdnosti onoho barbarského veršolomcování, učiněn konec ipsiloklanici a všem těm nešvárům soběchlebných nádenníků, a založením „České matice“ i vědeckému snažení otevřena cesta. — Z toho všeho patrně vysvítá, že i deklamatorní a zvláště herecké umění teprv slavnějším horováním české literatury na důstojnější dostoupilo stupeň. Bylot to kormoutlivé podívání na českou Thalii, kterak od prvního českého představení, totiž od doby provozování Štěpána Fedingra na král. pražském divadle od Bondynské společnosti *německých herců* dne 16. máje 1785, na rozličných dosti šprýmovných pokulhávala cestách, nežli dolezla výše, na kteréž nyní z rozličného pestrého kvítí vonně i nevonně páchnoucí věnce uplétá a jimi sloupení svého ještě nedostaveného chrámu obkládá. — Přistupmež ale po této nevyhnutelné expektoraci k věci samé.

Výtvory ducha v oboru poesie od nejprostšího kvítka, od lyrické básně až k rozvinuté koruně všeho básnictví, totiž k dramatu, ústním přednešením teprv smyslného nabývají roucha. —

Řeč, co mohutnost člověka, jistý obsah citů a myšlének rozumnými, výslovnými zvuky, t. j. slovy k uvědomění a požitku bližního uvésti, jediný jest

prostředek takového výkonu. Bývá-li takové přednešení na jistých místech provázeno rostoucím důrazem a odlíčením (nuancemi) přízvuku, bývá-li provázeno i příslušným hnutím údů, nazývá se tento spůsob přednešení *deklamací* v širším pojmu slova. V užším smyslu, totiž co zesmyslnění nějakého básnického díla pouze pro sluch, byla by deklamací toliko pěkné čtení, a podporující ji hnutí těla s měnícími se výrazy obličeje *akcí, gestikulací, mimikou.*

Dle tohoto rozboru jest deklamací úkolem zesmyslnění duchovního (výhradně básnického) díla ústrojím mluvícím, a její dokonalost bude nejvíce záležeti v tom, by obsahu díla, jež se má přednášeti, ve všech jeho jednotlivých částkách nejpřiměřenějšího uštědřila výrazu, jak dalece to mluvícím ústrojím k dosažení. Spůsob takového deklamatorního přednášení zove se *deklamatorní charakteristikou.*

Deklamací jest následovně jen tenkráte dokonalá, kdy za prvé: zákonům jazyka, — za druhé: formě básnického díla, — za třetí: jeho myšlénkovému obsahu nejpřiměřenějším výrazem a v tom třetím pádu i příslušnou mimikou učiní zadost. Z těchto tří nevyhnutelných požadavků vyvinují se troje zásady umění deklamatorního: 1) *gramatická*, 2) *charakterizující* (líčící, vyznačující) a za 3) *zosobňující* deklamací. Má-li ústní přednešení býti zdařilé, požadují se následující vlastnosti: 1) zřetelná, lehce srozumitelná, bezúhonná výřečnost, 2) úplné ovládání mluvícího ústrojí v celém jeho objemu, 3) dokonalé rozumění básnickému předmětu, kterýž se má přednášeti, 4) odvážnost, spůsobnost a skromná důvěra v sebe sama. Všechny tyto vlastnosti jsou vlastně dary přírody, bedlivými však studiemi a pilností mají a mohou se všemožně tříbiti a zdokonalovati.

Deklamací pouhého naturalisty, a byťby byl nadán všemi těmi dary, zůstává daleko pozadu za deklamací vzdělaného umělce, třeba by mu příroda jednu aneb druhou nadřečených vlastností byla odepřela. Přihlédneme-li k první zásadě, zove se *deklamací gramatická*, aneb lépe řečeno, gramaticky správná, když za prvé svědomitým ohledem na gramatickou skladbu slova sylabního přízvuku se šetří, t. j. gramatického akcentu, a za druhé, gramaticky správné rozměření sad, t. j. gramatická přestávka na ona místa se klade, kde přirozený odpočinek gramatikální konstrukcí se nalezá. — Gramatický akcent zakládá se tedy na pravidelném vyslovování sylab (slabik, složek) každého slova dle zákona jeho vnitřní, kořenné významnosti. Není ovšem třeba, aby každý deklamator aneb recitující herec v labyrintech etymologie se proháněl, ztěžka by se tam proň nějaká spanilá Ariadna vynašla, dadouc mu do ruky dosti dlouhou nit, by mohl zas na denní světlo k plným pohárům vybřísti, — ale častým hlasitým čtením po domácku, neb při peripatetických zábavách, pilným naslouchání k řeči vzdělaných národovců v společenském životě s vydatným se potká úspěchem. — Gramatická zas přestávka jest v ústním přednešení právě tolik, co interpunkcí v psaném neb tištěném spisu. — Onať činí souvislost sad srozumitelnější, jelikož poskytuje čtenáři neb posluchači času, byťby i řečník tonul v nejprudším jeku náruživosti, se zotavovati a spojení dále postupujících sad pochopovati. Dobrý deklamator bude i v užívání přestávek velmi prozřetelný, poněvadž jimi mu výhoda dána, dech svůj sbírati, klesající mohútnost hlasu opět zpřímiti, by mohl bez seslabení mluvícího ústrojí až do posledního slova vytrvati.

Přihlédneme-li k druhé zásadě, zove se deklamací *charakterizující*, kdy přednešení básnického díla v úplné shodě s jeho formou se nalezá. Tato forma jest dvojí: zevnitřní a vnitřní. Zevnitřní forma může se jeviti buď v spůsobě prostomluvy, prosy, a v tom pádu podlehá toliko všeobecným pravidlům slohu, — aneb tato forma jest poetická (rytmická, metrická), a v tom druhém pádu podlehá pravidlům poetiky, ježto jak jsem již dříve podotknul, v hudebním organismu jazyka samého svoje základy vyhledává.

Podivno, že od Lomnického až na rychtáře Vaváka a dále na Hněvkovského, Nejedlého a t. d. toho poetického organismu našeho jazyka se nepoznávalo, že naši básníci (anžto si varita přízvučnými strunami potáhnuli) potud za nebevzletným Pegasem na kulhavé, kašlavé herce poklusávali. — Co byla toho příčina? — Poněvadž byli navykli dvořiti německému prosodickému kakrlaku, tuť i jeho kakofonii pěstujíce, naposledy vypěstovali, čeho žádali, německo-českopřízvučnou potvoru. — Na první slabiku pouze důraz klásti a ostatní slabiky jak pejří setřásati, zdálo se jim mnohem pohodlnější, nežli vážným rozmyslem momenty časové v slovech našeho jazyka zkoumati a na nich rytmická pravidla zakládati. V které řeči krátkost a dlouhost v nejrozmanitějším rozvržení a proporcí se nalezá, v které tolik rázného zvuku a měkké lahody u slovech bujní, tu netřeba k neladným formám cizokrajné metriky sahati. U nás právě dlouhé a krátké slabiky co nejrozmanitěji se střídají, my všech možných každého spůsobu taktů (pedes metrici) hojnost máme. Tou tak šťastnou spůsobilostí našeho jazyka samu latinku předčiti možno, kterážto od vážného Římana jen vážnému kroku se naučila. My však v našich rytmech živě a radostně vzlétati, vážně kráčeti, slabě a smutně pocházeti i lehce postupovati můžeme. Srdce radostí se mi šíří, když pomyslím, na jaký stupeň dokonalosti rytmická řeč naše vyzdvižena býti a jak ona daleko za sebou všecky ty žvatlavé moderní řeči nechati může. Kdyby nám jen dobrotivá osudu ruka genia seslala s hůry, kteréhožby byla Musa u čistých Kastalie pramenů ve spolku gracií vychovala, jenžto by krásu cítil a krásu tvořil! — Jak ulehčeno bylo by i deklamatorům přednešení již předmětem samým! — Přistupmež ale opět k věci samé. V charakterizující deklamaci musí u přednešení

básně k tomu se hleděti, aby její forma posluchači spůsobem toho přednešení okamžitě se objevila. Stane se to jen pravidelným vyslovováním slov a šetřením caesury (rytmických to odpočinků). Poněvadž ale zevnitřní forma vždy něco podřízeného bývá, nesmí se na útraty vnitřní formy, t. j. výrazu, jejž byl básník myšlénkovému obsahu uštědřil, vyznačovati. Přílišné skandování (zostření veršů hlasem) činí přednešení zpěvavé, unavující, a oslabuje povšechný, celistvý dojem. — Vyskytují-li se v poetické formě vady, nedovednosti, metrické poklesky, jak to zvláště u všech našich přízvukoveršotepců bývá, pak se musí deklamator chránit, aby na takových místech přílišně povýšeným hlasem neakcentoval, alebrž spíše lehce se uchylujícím zvukem ony poklesky zakryl a jich nepříjemný dojem seslabil. Taktéž slušno zachovati se u veršů rýmovaných, aby se neodzpěvovaly, a jsou-li nesprávné, jak to bohužel nezřídka bývá, touž obezřelostí jich chatrnost pláštíkem křesťanské lásky zastříti. — Tolik o formě zevnitřní. — Vnitřní forma jest vyznačení jazykové, kterýmž básník obsah svého díla k zjevu byl uvedl, totiž vnitřní formou jsou slova, kteráž jeho myšlénky ztělesňují. —

Zde vlastně počíná nejdůležitější úkol ústního přednešení, poněvadž hlasem člověka obsah básnického díla tak se má zesmyslniti neb ztělesniti, aby ve všech jeho částkách v nejmožnější dokonalosti posluchačům k uvědomění se uvedl. —

Tento úkol požaduje zvučně znějícího, ohebného, vzdělaného hlasu, aby se měnící, buď postupující, buď zas klesající proudění citu pravdivým výrazem skutečného života naznačiti mohlo. Takové naznačení děje se dvojím spůsobem. Za prvé: sesilováním aneb seslabováním hlasu, jak to právě střídající se horování citu žádá, za druhé: buď urychleným, bouřlivým, buď zas váhavým, mírnějším pronášením slov, jak to právě duševnímu affektu, náruživosti, vášni atd. přiměřeno. Bázeň, nedůvěra tichých užívá zvuků, — sladké štěbetání lásky jemného tonu vroucnosti, radost hlasitě jásá, vztek bouřlivě hlučí, a t. d. Přísně musí se též k tomu hleděti, aby se hlasem nenaznačovalo, co mu dle přirozené jeho vlastnosti nepřináleží, — ku příkladu mluviti co muž tenounkým, kvikavým hlasem, když se má líčiti řeč ženy, a zas naopak; není to však od místa u přednešení básní komického obsahu. Tyto požadavky dobré deklamací musí se ještě doplniti řečnickým akcentem (emphasis), t. j. silnějším neb slabším vyznačováním oněch slov, kteráž jsou nejhlavnější hlasatelové vyjádřené myšlénky, a řečnickými přestávkami. Pravidelné užívání řečnického akcentu zakládá se na dokonalém vyrozumění básnického díla, aby důraz hlasu kladl se k oněm slovům, v kterýchž se rostoucí významnost myšlénky soustřeďuje. Podobně i řečnické přestávky mají tam jen svého místa, kde toho odpočinek myšlénky požaduje. K praktickému poznání emfatického přednešení a přestávek kladu zde malý příklad z výborné časoměrné básně jednoho z našich nejčelnějších spisovatelů. Proložená slova mají řečnický akcent, přestávky gramatické znaménko jest: — řečnické: =

Komuž nebeská *věrněji* slíbila
v kolébce *Moudrost* ochranu laskavou,
a *svou* stužíc mu *srdce čiší*
do svatyně směle *jíti* dává: —
nepohne *nikdy nim* osudů divých
pohled hrozící; ni *světa* v odporu
celého moc povstávající; =
pevně *pokoj* v jeho srdci sídlí.
Smělou *nevinný* kráčeje odvahou
k oltáři chvátal Hus; — a milostivé
na *tváři jasné* tkví mu ještě
úsměchy, k říši kvapíc nebeské.
„Ty *prach* jsi, outlá schráno! — I *buď* tedy
prachem; — a duch můj k *Pánu* se vyvznesa
nesvadnulé dosáhne palmy!“ =
Dí, a ve plápolu jest co *fénix*.

Co se konečně týče deklamací *zosobňující*, stává její úkol v tom, naznačiti spůsob mluvení osoby, z jejíhož ducha obsah básnického díla byl povstal, aneb do jejíhož ducha spisovatelem byl vložen. Takové zosobnění jest trojího druhu. Vztahuje se totiž buď na člověka *vůbec*, pakli obsah básně něco všem lidem pospolitého vyslovuje, aneb na spisovatele samého, v jehož duchu, spůsobu mluvy i jeho dílo přednášeti se má, aneb se konečně vztahuje na třetí osobu od spisovatele vytknutou, jejížto obsah řeči za výraz jejího vlastního smýšlení a cítění považovati se má. K prvnímu druhu náleží všecky výtvory lyrické poesie, pokud se v nich žádného osobního potahu nevyskytuje, a deklamator musí je přednášeti obyčejným přízvukováním přirozeně a prostě cítícího, vzdělaného člověka. K druhému druhu připočteme ony básně, v kterýchž básník vlastní své myšlénky a city, budiž to formou lyrickou aneb vypravovací, projevuje, — deklamator zastupuje v tom pádu místo básníkovo. K třetímu druhu připočtou se pak ony básnické výtvory, v kterýchž jistá, od básníka utvořená, a v té utvořené objektivnosti od něho neodvislá osoba své city a myšlénky vyjadřuje, následovně všecky druhy a formy dramatického již básnictví, které ale pro scenické provedení ještě se nehodí. —

Přednášející deklamator musí tedy specielní zvláštnost zastoupené jím osoby (individua) ve všech třech pádech, pokud se to s vytknutými zákony ústního přednešení srovnává, sobě přivlastniti, přiosobiti; překročením mezí toho kruhu zabloudil by již v obor hereckého umění, kde však půda ještě mu není vykázána. Neníť pochybnosti, že zdokonalováním těchto nevyhnutelných fysických, jakož i duševních požadavků k provedení dobrého ústního přednešení i spůsobilost k hereckému umění se zdokonaluje. Avšak pohybuje se herec u provedení dramatických charakterů v širším

ať nedím, neobsáhlém kruhu umělecké činnosti, v kterémž pouhá, ba i ta nejdokonalejší deklamací jediné nevystačí, nýbrž celé, velké pořadí jiných ještě veledůležitých vlastností nevyhnutelného tříbení a zdokonalování požaduje. —

S ohledem na posuňky, rozmanité hnutí tělesných údů (gestikulací, mimika), ježto má deklamací provázeti a podporovati, *jediné* pravidlo dostačí, pakli deklamator jeho obezřetně šetří, uchrániti jej každého pobloužení. Přednášející užívej pouze takových výrazů obličeje a takových posuňků, kterýchž v skutečném živobytí přirozeně se pohybující, vzdělaní lidé v podobných situacích, jakéž jemu jsou uloženy, užívají. Každé přeostré líčení, tak zvané malování výrazem obličeje a posuňkováním rukou, je zcela nepřirozené a od místa. Nezapomeň nikdo, že *dobrá* báseň špatnou deklamací se pokaziti může, dobrým však deklamováním zlepšiti ji nemožno. Báseň sama jest nejhlavnější věcí, aby přednášející básníkem vtělenou její krásu k uvědomění a duševnímu požitku posluchačům uvedl, deklamací jest věcí podřízenou a účinkuje tím vydatněji, čím více deklamator v skromném zapření sebe sama estetickému vlivu básnického díla se poddává a formální jeho útvornost obezřetnou rozvahou objevuje. — Dokazovati znamenitý objem hlasu buď přílišným hlučením, buď zas hadím šepotem, zde a onde na nevhodných místech pokřikovati neb přesladounce šveholiti, k všemu tomu z tváře pohlížeti, jakoby buď kyselé buď zas syrupové lektvary žaludek tížily, rozháněti rukama jak nějaký Abraham a Santa Klara humoristické paměti, — všecky tyto řečnické a mimické nešváry prozrazovaly by nedouka, Pyrama ze Shakespearovy „Svatojanské noci“.

Co se divadla týče a hereckého umění vůbec, pomíjejíce všeliké definice, nejlépe jest, odvolati se na praktické, srozumitelné, stručné a jadrné vyjádření Shakespearovo o *divadelní hře* (Hamlet, Jednání III. Výj. 2.), „jejížto cíl, z počátku a také nyní byl a jest přírodě takměř držeti zrcadlo, cnosti ukázati vlastní její tvář, zlotě vlastní její obraz, a věku i tělesnosti času jich vlastní formu a otisk“. — V tomto Shakespearovu výroku o divadelní hře velmi značným spůsobem zahrnuty jsou i postulaty hereckého umění, jehožto nejhlavnějším obsahem jest, život lidský, budiž to v jeho historických neb v přítomnosti tkvějících, společenských poměrech, líčiti dle zákonů živoucí pravdy a přírody. — Ovšem se to musí díti na základě oné svaté míry a váhy, jež pouze v pravidlu krásy hloubku neb délku svých rozměrů vyhledává. —

Musímť opět bezděky na Shakespeara poukázati jenžto svému Hamletu (Jed. III. Výst. 2.) mluvícímu, k hercům následující převýborné výstrahy klade do úst: „Prosím vás, mluvte tu řeč tak, jak jsem vám ji přednesl — lehkým jazykem. Nemelte při tom hubou, ako mnozí z našich herců, sic bych si raději přál, aby moje verše přednášel jarmareční dryáčník. — Netepejte také rukama tuze do větru, nýbrž všecko s mírností provádějte. Právě v nejjekotnějším proudu v bouři, i abych tak děl, u vichřici vášně musíte na se vzíti a zachovat jakési zmírnění, ježto by jí udělovalo jemnosti, Ó, mne to až do duše uráží, když slyším takového zavalitého, parukatého kolohnáta, kterak trhá vášeň na samé cucky a caparty, aby jen rozrážel sluch nedoučených floutků, kteří z většího dílu chápati mohou jen nesrozumitelné, němé posuňky a hlučení. Takovému chlapu přál bych notný výprask za jeho přepínání Termaganta a za jeho přeherodesování Heroda.“ — Pak dále: „Nebuďte také příliš bázlivi, anobrž vlastní váš rozum budiž vaším opatrovníkem. Srovnejte posuněk se slovem, slovo s posuňkem, majíce vždy na zřeteli, abyste nepřekročili meze přirozené skromnosti“ a t. d.

Nejprvnější výminkou ku provedení dramatické úlohy aneb dramatického charakteru dle jeho vnitřní a zevnitřní významnosti jest pojmutí a vyrozumění též úlohy aneb charakteru v celém objemu jeho duševního a hmotného obsahu. — Obyčejný, na nejnižším stupni vzdělání a nadání stojící herec, nepoznávaje nikdy povahu a ducha své úlohy, když se byl zevnitřním přístrojem (maskou) na zdař bůh přiodil a slova, která mluviti má, bez všeho pochopování jich ideelního spojení pracně do paměti vpravil, podobati se bude na kolečkách se pohybujícímu automatu, v kterémž toliko duše z brku chrastí. Nadaný zas naturalista, nemaje vyššího vzdělání, uvede ovšem jednotlivé částky své úlohy, pokud se s jeho přirozenou povahou shodují, k platnosti; avšak celek mu utek', a on se vyrovná na nejvýš onomu malíři podobizen, kterýž jednotlivé tahy člověka velkou věrností byl nakreslil, nikoli vnitřní nutnost a spokojenost jeho duševního ruchu. Jinak pokračuje (ovšem že tělesné a duševní nadání nejprvnější jest výminkou) v pravdě vzdělaný a v umění svém vytříbený herec, poněvadž jeho svobodný, věčně svěží a s jasným vědomím obezřetně tvořící genius v každé mu udělené úloze, a byť by její ústrojí bylo sebe rozmanitější, vše ovládající životní střed poznává, k němuž všecka slova a činy přirozenou nutností se chýlí. On takořka se zmocnil *srdce, duše* své úlohy (charakteru), a jakby svou vlastní z bytosti své byl vyhostil, klade ji na její místo, tak že každým krokem, každým pohybem, každým mžiknutím oka, neřku-li řečí, osobu, kterouž představovati má, v celku i v každé jednotlivé části na zřetel uvádí. — Toliko takový herec dovede nejrozmanitější charaktery, nejrozlehlejší páky lidské povahy v krásné pravdivosti na odiv obecenstva uváděti, takřka člověčenstvo samé v neobmezené, neskonalé jeho činnosti, jak se v jednotlivcích tváří, pleše, živoří a mře, v nejživějším rouchu, v své vlastní osobnosti totiž k novému zrození zbuzovati. — Z toho patrně vysvítá, že osobnost sama takového umělce pevně uzavřené, rázné musí býti povahy, a že *v poznání*

sebe sama nejhlavnější základ ku provedení rozmanitě se vyvinujících charakterů položen. Neboť jak dle mythologie Proteus za těmi, tisícerým spůsobem se měnícími podobami svou vlastní pravdivou podobu skrýval, a jenom na podkladě této své vlastní podoby onu měnící se hru rozličných tvářností provozoval, taktéž bude i nadřečený umělec jenom tenkrát docela šťastný u provedení rozličných úloh, když byl svou vlastní osobnost k jistému, pevně ustanovenému charakteru povznesl, a neunavným v hloubi vlastní své bytosti zpytováním vlastní svou povahu všestranně, dokonale byl obádal a poznal. V každém člověku totiž nalezají se všecky tyto neskonalé formy člověčenstva v úkrytu, tak že vlastní forma (i subjektivnost umělce) pouze jest přechodem svobodného ustanovení se k určitému, konečnému zjevu skutečného člověka. Protož bude i herci poznáním sebe sama, své povahy cesta razena k dokonalému pochopování všemožných charakterů, a od toho okamžení, co se byl přezvědem svého vlastního, osobního charakteru obohatil, nemožno jest, aby mohl zblouditi s cesty, ježto upřímo vede k poznávání a představování charakterů jiných, mimo sféru jeho osobnosti ležících. Pročež stůjtež i nad branou chrámu hereckého umění zlatá slova: *„Znej sebe sama!“* a komuž se zdařilo tomu pravidlu učiniti zadost, teprva z umění samého vydatných čerpati bude rozkoší. Umění však samo velké klade požadavky na divadelního umělce. Za prvé má býti obdařen dobře spůsobilou, pevnou, pružnou postavou, aby nebyl příliš velký a ne příliš malý, nýbrž prostřední velikosti a tělnatosti, by mu tělesný objem jeho nevadil vpraviti se do rozličných tvarů, — jeho obličej měj pravidelné tahy; svaly obličeje musí býti pružné, ohebné, by mohl všeliké výrazy střídajících se affektů a vášní dle pravidel krásné míry (příliš slaďounké pohlížení aneb zas šklebení a grimasování jest ohyzdné) naznačiti, — hlas jeho budiž zvučný a tak vytříbený a cvičený, by na každém stupni duševního pohnutí, — budiž to v jekotném proudění hněvu, buď zas v šveholení lahodou přetýkající lásky, buď v bouřlivém výbuchu radosti, buď zas v lkání zoufanlivého žalu, vždy v míře slušně se ozývající modulace se zachoval a sluch posluchačů nikdy chrochtajícími zlozvuky neurazil. — Co se pak týče duševních vloh, tu teprva kupa oněch požadavků vždy více a více roste. Tu se pak jedná o to, by duch a srdce shledány byly co pokladnice znamenitých přezvědů a zkušenosti, kteréž byla podala škola i svět. Co blahodárnou přírodou dáno: bystrá soudnost, živá obrazotvornost, ušlechtilá nadšenost, jemná tykadla citu a t. d., všecky tyto vzácné vlastnosti musí se v herci nalezati a shledati na značném stupni vzdělanosti.

By takového vzdělání duševních svých vloh dosáhl, pilně musí přihlížeti k všelikým cvikům a naukám. Pro vycvičení těla poslouží mu tanec, jezdectví, šermířství, pro vycvičení ducha však dostatečná studia v dějinách světa, v ethnografii, v živých jazycích a veledůležitě v dvou již vymřelých (řeckém a latinském). Též (aspoň povrchní) znalost hudby a malby nemálo přispěje k souzvučnému vyvinování se jeho představovacího pudu, a když pak i v skutečném světě, v proudu rozličně se tvářícího a vášněmi zmítajícího se člověčenstva dostatečného nabyl názoru, tuť pak nelze pochybovati, že na dráze umění netoliko k oslavení své osobnosti, alebrž k oslavě umění samého kráčeti bude. — Z toho všeho patrně vysvítá, jak vážné, jak veletěžké umění herecké, jakou to vřelou duši a jaká to rozmanitá a hluboká studia vyžaduje. — A podívejme se nyní na tu tlupu strakatých lidí, již se hrnou k jeho chrámu a již tam své rejdy provádí. „Jsouť herci“ — praví Shakespeare, — „a viděl jsem je hráti a od jiných vychvalovati až do nebe, kteří, ať nedím nic horšího, neměli ni přízvuku křesťana, ni chůze křesťana ani pohana, a vůbec nic na sobě lidského a tak si vyšlapovali a tolik toho nabečeli, až jsem myslil, že nějaký nádenník přírody stvořil lidi, kteří se mu nepovedli; tak strašlivě nápodobili člověčenstvo.“

Umění netrpí žádného břidila, a právě to umění, jež jediný a skutečný život přítomnosti nejzvláštnějším spůsobem, totiž tělesní výmluvností (živoucí řečí a živoucím tělem) představuje, vyžaduje nejdokonalejšího mistrovství. — Skuteční mistři toho umění také jen po řídku se vyskytují, kteří pracným úsilím na onen vytknutý stupeň dokonalosti se povznesli — většina těch tak zvaných umělců jsou hrubí naturalisté, řemeslníci, kteří přečasto nemají ani zdání o tom,, co jim uloženo představovati, kteří neznají smysl toho, co mluví, a když se na divadle dosti nepřirozeně rozpřahují a dosti toho narejkají, myslí, (kritika a obecenstvo často je v tom potvrzuje,) že to tak dostatečné a že netřeba vyššího cvičení a vzdělání. — Divadelní školy by ovšem této bídě poněkud odpomohly. Zvláště u nás Čechů bude divadelní škola nevyhnutelnou potřebou, má-li se naše národní divadlo rozvinouti a udržeti. — Jinak zahyne.

V PRAZE, dne 25. června 1862.

J. J. Kolár.

PROSLOVY,

z nichž některé mohou být přidáním nebo vynecháním aneb změněním jednotlivostí přispůsobeny také okamžitým potřebám místním.

I. Předzpěv ku SLÁVY DCEŘI.

1.

Aj zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stoj noho! posvátná místa jsou kamkoli kráčíš,
k obloze, Tatry synu, vznes se vyvýše pohled,
neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slávie, šíji chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
Ó věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
ó krajino, všeliké slávy i hanby obraz!
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
od Dunaje k hltným Baltu celého pěnám:
krásnohlasý zmužilých Slavjanů kde se někdy ozýval,
aj oněmělť už, byv k ourazu zášti, jazyk.
A kdo se loupeže té, volající vzhůru, dopustil?
Kdo zhanobil v jednom národu lidstvo celé?
Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy,
tvé vin těchto počet zpáchaly někdy ruky.
Neb krve nikde tolik nevylil černidlaže žádný
nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec.
Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou,
ten kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
Nechť ruky, nechťby jazyk v okovy své vázal otrocké,
jedno to, neb nezná šetřiti práva jiných.
Ten kdo trůny bořil, lidskou krev darmo vyléval,
po světě nešťastnou války pochodni nosil:
ten porobu slušnou, buď Goth, buď Skýta, zasloužil,
ne kdo divé chválil příkladem ordě pokoj.
Kde ste se octly milé zde bydlivších národy Slávů,
národy, jenž Pomoří tam, tuto Sálu pily?
Srbů větve tiché, Obodritské říše potomci,
kde kmenové Vilců, kde vnukové ste Ukrů?
Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá.
Rci strome, chráme jejich rostlý, pode nímž se obětné
dávnověkým tehdáž pálily žertvy bohům:
kde jsou národové ti, jejich kde knížata, města?
jenž prvý v severu zkřísili tomto život.
Jedni učíce chudou Europu plachty i vesla
chystati a k bohatým přes moře vesti břehům.
Kov tu jiní ze hlubin skvoucí vykopávali rudných,
více ku poctě bohům nežli ku zisku lidem.
Tam ti neourodné rolníku ukázali rádlem,
by klas neslo zlatý, brázditi lůno země.
Lípy tito, svěcený Slávě strom, vedle pokojných
cest sadili, chládek by stlaly vůkol i čich.
Muž syny města učil stavěti, v nich vesti kupectví,
a mládť svou učily tkávati plátno ženy.
Národe mistrovský, jakové pak máš za to díky?
Rozšklubaný hnusné zpotvořenosti věnec.
Jak včely med zavoníc kradné se do oule cizého
hrnou stádně a pak matku i dítky bijí:
tak tu domu vlastní podroben pán, chytře mu vlezlý
soused ovil těžký smutně o hrdlo řetěz.
Kde spanilá v zelených hájech pěla písně Slavenka,
už hlaholem zpěvná ústa umlkla němým.
Kde z mramoru stály hromného paláce Perůna,
z troskotaných sloupů teď psota chlévy dělá.
Kde k nebi své věžila staroslavná Arkona týmě,
zlomky drobí teď tam hostě cizého noha.
Rozbořené želejí zdi chrámu Retry pověstné,
kde čněly, už ryje tam hnízdo si ještěr a had.
Slávy syna k bratrům přišlého v ty kraje nezná
brat vlastní, aniže vděčně mu tiskne ruky.
Řeč ho cizá zarazí ze rtů a tváři slavenské,
zrak mu lže Slavjana, sluch klamy bolně kazí.
Neb tak přehluboko vtlačila znaky Sláva synům svým,
místo že jich vymazat nikde nemůže ni čas.
Jak dvě řeky, spojilo když i jich vody jedno řečiště,
předce i po drahné cestě je barva dělí:
rovně tyto zmatené násilnou národy vojnou
až posavád loučí dvůj očividně život.
Odrodilí synové však své sami matce začasto,
bič macechy hříšné oblizujíce, lají.
Nejsou ni Slavjané životem nejsou ani Němci,
půl toho, půl toho jen jak netopýři mají.
Tak peleší v krajinách osmanské plémě helenských,
koňský na vznešené vstrkna Olympy ocas.
Tak porušil zištný Europčan dva světy Indů,
za vzdělanosť vzav jim cnost, zemi, barvu i řeč.
Národ i čest zmizeli, s jazykem bohové zde zanikli,
jen sama zůstává příroda nezměněná.
Les, řeky, města a ves změniti své jmeno slavenské
nechtěly, než tělo jen v nich, ducha Slávy není.
Ó kdo přijde tyto vzbuditi hroby ze sna živého?
Kým přiveden slušný k své bude vlasti dědic?

Kdo rce to nám místo, kde cedil svou někdy za národ
krev Miliduch, kdo na něm sloup mu památky složí?
Kde hněvivý novotám, otcovskou prostotu bráně,
válčícím Slavjanům Kruk po slavjansku velel?
Neb kudy vítězný máchal meč v půtce Bogislav
a v pokoji šťastnou zákony řídil obec.
Už jich více není! s rachotem surového rekovské
články jejich zhoubný láme oráče lemeš.
Stíny jejich na dvou se časů hněvajíce ničemnost
ve mhle sivé těchto zřícenin úpně vyjí.
Úpně vyjí, že osud posavád se smířiti váhá,
a vnuka krev lecjak tam hnije, tam se mění.
Jak muselo v tom by studené být k národu srdce,
jenž by tu slz jak nad kostmi milenky nelil.
A však umlkni, tichá, na budoucnost patři, žalosti,
osluněným rozptyl mráčky myšlének okem.
Největší je neřest v neštěstí láti neřestem,
ten, kdo kojí skutkem hněv nebe, lépe činí.
Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne,
tak jen může i zlé státi se ještě dobrým.
Cesta křivá lidi jen, člověčenstvo svesti nemůže,
a zmatenost jedněch často celosti hoví.
Čas vše mění, i časy, k vítězství on vede pravdu,
co sto věků bludných hodlalo, zvrtne doba.

Jan Kollár.

II. K slavnostem národním.

2.

Buďme svorni!

Nespravedlivost — ta zplodila i svár a zmatky,
ačkoli jsme všickni z lůna jedné vyšli matky!
Mužové si tedy svého práva hledali,
v pěsti meč, na tvrdé brány mečem třískali.
Spasitelnou zbraň si nedá vydřít naše pěsť,
ona nemá třesavku, náš meč bez skvrny jest,
bez hany jest naše staroslavná korouhev,
z rány Bělohorské český vyhojil se lev;
pod jeho pak znakem nové heslo tu věsť dává,
že se novou silou nová zdvihne Sláva.
Svoboda, tať byla živlem našich prapradědů;
přidejte k ní svornosti a všecko půjde k předu.
Zoufajících bratří Lechů slavný orel bílý
se svou matkou Slávou svoje musí spojit síly;
hleďme, jak co osamělec cestou bloudě křivou
nezahynul bratr smrtí Kaina zoufanlivou.
Lech byl štítem Němců v hrozném boji Bisurmanském,
za to trpěl jako Kristus v sadě Jetsemanském;
Jana Třetího stín na své milé volá syny,
aby lépe dbali slovanské své prarodiny.
Pod praporem svobody se různé spojte částky
a tak pojistíte blaho svojí slavné matky;
k tomu praporu se vítězný Bůh přidruží
a hle! pány domácí nás vyrve z podruží,
věštba Voroničova*) se, dá Bůh, stane tělem:
„Slovo pravdy objeví se spolu v čině smělém,
z kosti otcův kost, rod jeden budem skládati,
dechem netajeným volně budem dýchati.“
Dokud Česká země slovanskou jest barikádou,
dotud hájiti vás bude před silou a zradou;
dokud Česká země bude státi s Moravou,
dotud nebudeme cizé pýchy pohavou;
dokud ve sborech svých vlastní máme zástupníky,
kteří cizozemských piklů nejsou účastníky,
dotud nebudeme dbáti křiku nad Mohanem,
zdali Čech má býti ve své české vlasti pánem,
má-li král náš cizích poslouchati kurátorů,
máme-li jak lživý mezník Sněžnou vyrvat Horu,
a ti páni, kteří v cizí tonou koupeli,
ať se neskoupají ve svém mrzkém účeli,
jenžto cizincům vlast českou drobí do omáčky,
jenžto Čecha práčem zove, an sám plodí pračky.
Buďte svorni, buďte trpělivi, bratři milí,
buďte jemni bez slabosti, silni bez násilí,
nestěžujte si, — vrah chytrý nad tím stěžováním
těšil by se jak sup nad churavce umíráním!
Věrnost stará utekla a v knihách jenom dřepí,
nadarmo ji mezi lidmi hledáš, brachu slepý!
Bohu slitovníku budiž dobrořečení,
z jeho milosti vás svíral vrah i vězení.
Půlka světa těšila se darům svobody,
mnohá nečest stíhala vás, mnohé nehody;
seberouce všichni ducha, všecky těla síly,
po trnových cestách k velikému spějme cíli!
Bez práce a bez potu jsou dary náhody,
stálá práce vymáhá však stálost svobody;
osud sám se divil naší trpělivosti,
vrah se smál té naší idyllické mírnosti,
která druhdy vezdejším jen krmila se chlebem,
která slibovaným tiše kojila se nebem.
Čas jsa mužem pod Trocnovským dubem reky zplodil,
však co starec bídáky nás na holý trn hodil!
Láska ku vlasti jen v mrtvých knihách dřepěla,
a ta vlast ve vlasti svého místa neměla;
v duších vlastenských jen ctnostná mysl doutnala,
jež se od plápolu svaté Vatry rozzňala,
tato tajná mysl často v oku slzícím,
často zjevila se ve zraku se jiskřícím
nemajíc jak Ahasverus nikde svého stání,
aby tiché útočiště našla pro skonání.
Odrodilec hleděl na nás ve své hloupé pýše
jako radša na fakýra, paša na derviše;
a když z milosti své na své slévky šampaňské
uchvátil nás k hodům od polévky špartanské,
naléval nám z cizích šprýmů trpké šumoviny
a chléb solil kruščem beotické tlachaniny;
v nízkých chalupách i pod klenutím hrdých zámků
bídáky jsme byli poroby nosíce známku,
jako Ismalit svůj nápis na svém čele nosí,
jenžto praví, brzo-li jej anděl smrti zkosí.
Bůh se nechtěl déle dívat na strast lidu svého,
náhlé zablesknutí s nebe seslal hněvivého,
svobody hrom kámen s hrobu národního svalil,
a hle: každý dobrý duch hned Hospodina chválil!
Věčná tedy hana, věčné proklínání
na hlavu se svaliž syna nezdárného,
jímžto nehne matky vlasti naříkání,
aby ze hrobu ji vzkřísil hlubokého
aspoň posledním své krve krápnutím,
aspoň posledním života vzdychnutím!

Karel Havlíček Borovský.

3.

O zpěve český, genie nebeský,
jenž druhdy jako Perun svými blesky
rozrážel nepřátel nesčetné šiky
a posiloval boží bojovníky,
ó sestup k nám, ty duchu dobrotivý,
uvodiž mír a shodu v české nivy
a zacel rány nekonečných bojů
balsámem divotvorným z rajských zdrojů!
Jak dlouho ještě máme světu na odiv
se vražditi vespolek ze sobectví,

*) Voronič, arcibiskup Varšavský, slavný básník polský a spisovatel „Sybilly“, epické básně.

jakby již pamětník víc nebyl živ,
jenž znal posvátné české vlastenectví,
jak by již umínění nepřátelé
víc nežádali naší síly celé!
Ó sestupte k nám, velcí buditelé,
jimž heslem byla svornost, láska plodná,
nadchněte srdce slabá, nerozhodná
ku vlastenecké upřímnosti vřelé!
Stavte zas mosty zlaté ode stavu k stavu
a vysýlejte míru holubice
do rozlícených bojovníků davu,
ať národem jsme, ne slabochů hrstkou více.
Hoj! zpěve náš, ty reku dávných let,
zahřímej jaře v tento bídný svět,
dost ještě jisker lepších citů v nás;
nuž snášej je a opatruj je mile,
vyšlehne plamen očisty z nich v ráz
a omladí nás k nesmrtelné síle.

Jak někdy slavný Vilém z Pernštýna
za rozervané, strasti plné doby
dopustit nechtěl, aby sváru vina
skolila Čechy v zející již hroby,
jak apoštol ten lásky vlastenecké
usmířil panstvo rozvaděné s městy
a kouzlem činnosti své nesobecké
uváděl národ na šťastnější cesty:
i my zpěv míru jaře zanotujme,
a byť i po prvé nenašel sluchu,
jej snahou neunavnou opětujme,
až vnikne božskou mocí do všech duchů.
Jednoťme, jako Jungmann, Palacký,
ať nezhltí nás živel cizácký;
družme se k sobě jako lípy v háji,
jež *spolu* každé bouři odolají;
jen dobro vlasti mějme na zřeteli,
a zmizí všecko, co nás ve dví dělí.
Jen neustaňme v tiché, zbožné práci,
až zlatá modla nesváru se skácí,
až zase po veškeré vlasti zazní
zpěvové o svornosti mocní, rázní,
zas jeden nápěv ve všech různých tónech,
zas jedna mysl vroucí v milionech.

Jiljí V. Jahn.

4.

Hoj! bratři, jaro nám své vděky nese:
procitl život v lučině a v lese,
s hor bystřiny, ze srdcí zpěvy pádí
a nesou světu nové, bujné mládí
a jásají do směsi zasmušilé,
do bojů vzteklých: Vstalť jest této chvíle!
Ano, vstalť národ, na polo již odumřelý,
nad nímž se vlny zkázy uzavřely,
vstal vězeň, dlouhým zajetím již chorý,
a pne se zas jak rodné jeho hory,
vstal kacíř urputný, jenž v bludném mnění
jen pravdě věnoval své působení,
vstal Čech, tak jak jej krásný věk ten zříval,
kde zpěvem, mečem ještě svět dobýval,
a jako bujné proudy s českých hor
do světa jásá nových reků sbor.
Již odzněly nám truchlé pošije,
již dlouhá doba smutku překonána
a v bujné záři mladistvého rána
květ naší slávy zas se rozvije
a svět, jenž kul nám vždy jen vazby těsné,
před námi opět na kolena klesne.
Nám nejsou našich bohatýrů činy
jen přeludy či bezbarevné stíny,
nám jmenem Jiřího a Otakara
vždy bujaření v žilách krev zahárá
a posud ve své kráse slávobleské
nám žehná zjev svaté koruny České.
Nechť cizinci se za horami smějí,
nám srdce velká svaté city hřejí,
my vroucím citem k minulosti lneme,
my pevným krokem k věčné pravdě jdeme,
my za své rodné právo bojujíce
bez strachu pohlížíme v nebes líce
a ve budoucnost, kde nám záhy již
jak divem vzejde nové slávy říš.
Nechť cizinci se mračí, pochybují,
mrzkými úšklebky nás zahrnují:
duch světa vede naše jaré šiky,
duch světa probudil nám bojovníky,
duch světa káže k předu nám se bráti,
a ten-li promluvil — kdo jeho výrok zvrátí?
Duch světa chystá opět svěží věnce
pro nás, pro někdejší své vyvolence,
a třeba svět se svíjí, bázlivě se třese,
nás vlna dějů opět k zdarům nese!

Jiljí V. Jahn.

5.

Nad světem se černé chmúry vyvalují,
zvuky nové doby ze žalářův dují,
strašně řinčí okovy všech otrokův;
hvězdy vyplakaly z mlhavých se snův,
a duch *svobody* nám blahou zvěst podává,
že slovanský národ slavně z mrtvých vstává,
aby se skvěl v řadě božích myšlenek
jako rubín, v němž se oheň pění,
by svým procitnutím zašlý slavný věk
před tvář světa vedl ku vzkříšení. — —
Stejnou cestou s Kristem slovanský lid kráčel,
cestou olivetskou, cestou trnitou;
kříž potupy nesa krví svou jej smáčel,
a byv ukřižován, vzkřísil slávu svou.
Darmo návalu se Řím císařský příčil: —
pravdy, lásky Bůh přec prapor svůj byl vztýčil.
Nehynoucí sláva budiž Veleduchu,
že náš drahý národ v živém vede ruchu
přes otrocké věky, přes mučící stroje,
přes práh katanův i nehody,
aby rozplamenil pobratřené roje
nejmocnější láskou k zřídlu svobody,
v němž proud lásky živý velebně se blýští,
z proudu živého pak nový život prýští.
Už náš příkrov smrti stal se baldachynem,
svíce umrlčí nám nové slávy leskem;
pravda s právem jsou nám strážným serafinem,
a Bůh opět světu žehná v jmenu českém,
neb dřív mučeni a katováni, štváni,
za bratry jsme zase všemu lidstvu dáni,
jehož svobodě náš Hus byl pevným hradem,
jemuž čelili jsme velkým Poděbradem.
A jak za dob dávno minulých
píseň reky naše vedla bitvy řevem,
tak i pravnuk předkův zhynulých
k bratrům přihlásil se českým zpěvem.
Zpěvem Čech svůj příchod ohlašoval,
zpěvem Čech i v bitvách vítězil,
zpěvem strašné mraky rozplašoval,
s písní na rtech v každé době žil!
Což to srdce blahem rozechvívá,
což to živě omlazuje krev,
že náš národ opět volně zpívá: —

neboť duší jeho od věkův jest zpěv!
Pěj jen dále, národe můj milý!
Volně nad hlavou ti vlajte prapory:
vždyť i skálopevné závory
líbeznému zpěvu povolily.
Proto vzhůru týmě! S veselými zraky
zřeme mužně vstříc své budoucnosti příští; —
byť se vyhrnuly na nás děsné mraky,
u nás z každé jízvy nový život prýští.
Prapor svobody nám vlaje nad hlavami, —
nuže směle k předu! — Věčný Bůh je s námi!

Fr. Lad. Pechánek.

6.

Jak nehasnoucí zlatá slunce zář,
jež věčnými se diamanty kryje,
tak věčně zasloužená sláva žije
a věčnou září zdobí svěží tvář. —
Nechť v divé spoustě smutných osudů
ustele slavný národ lůžko sobě,
přec jeho jméno v ústech národů
i v nejpozdnější bude žíti době.
Jest sláva věčná; a ten věčně žil,
kdo tímto svatým hávem sebe přiodil.
Nechť nade hrobem jeho Buráš věje,
k mohyle jeho vděčné lidstvo spěje
a slzou vděčnou smáčí jeho hrob,
jenž, byť i bez nádhery, bez ozdob,
přec dražší jest mu zlatých pomníků,
jež nahotu přikrývá bídníků,
jichž uměleckých forem každý bod
snad kletby lidstva vyryl strašný hrot.
Jest sláva věčná; a ten věčně žil,
kdo tímto svatým hávem sebe přiodil. —
Však skvrnou jesti svému národu,
jenž na slávu svých otců ukazuje,
jak hájili svůj jazyk, svobodu;
jenž prázdným slovem předky oslavuje,
však sám jen líně líný život vleka
bez cíle, beze skutků sem tam těká,
a maje skutkem státi k vlasti svojí,
jak břímě jejím zdarům v cestě stojí.
Nuž, bratři! i nám předci milí
třpytící slávy hvězdu rozsvítili,
jež širým světem kolem do kola
plamenem jasným, svatým plápolá,
jež zřejmě hlásá celinkému světu
o české slávě, síle, moci, květu,
jež ze lži kárá naše závistníky
a annály jim naše otevírá
a v nich ty naše svaté bojovníky,
již krváceli sto- a tisíckráte,
jen aby padlo símě šalby klaté
a aby „světlo bylo“, pravda, víra.
Však pásmo dějin světa národů
až dosud ještě není sosnováno,
neb na posledním listě stojí psáno:
„Potomci dále! — hajte svobodu,
hajte svůj jazyk, svoje zvyky, mravy,
vytřibte *skutkem* lesk zděděné slávy!
My cestu jsme vám pravou ukázali,
abyste jí se k slávě dále brali!“
Hoj! hvězdu slávy máme zářící;
však ještě jesti *slunce* třpytící,
jež démantovým mořem kyne nám.
A orel, nechť na Himalají stojí,
čeho byl dosáh, tím se nespokojí
a letí výše — k slunce končinám.
Nuž, orlové! zdaž můžem zůstat státi?
Zdaž můžem tomu klidně nazírati,
jak zápas vede všecky národy,
by Mekky došli zlaté svobody?
O ne, Čech vždycky znal ji hájiti,
a nemůž' tudíž sebe zraditi;
on za ni válčil, za ni bojoval,
on tisíckráte za ni život dal,
a jako paladium, drahé národu,
odkázal dětem svojim — svobodu.
A proto, bratři! naše snaha stále
jen „dále!“ budiž, stále dál a dále,
ať jaro rozkvete zas v národě!
To modlitbou buď naší každodenní,
a každý krok náš, každé oka zření
buď, bratři! jenom *k zlaté svobodě!*

Karel Adamec.

7.

Poutníku, který pouští, lesem, mořem
se k dalekému cíli ubírá,
jest zápasiti s nebezpečím, hořem,
než brána spásy se mu otvírá.
Tu bouře ryk a divých šelem vytí,
tu vedro smrtné, tu zas vlnobití —
však jest si vědom svého určení,
však jest v něm neúmorná odvaha
a síla, která toho světa trpení
a pokušení hravě přemahá.
Toť naše této chvíle postavení!
Pro mraky sotva již k nám proniká
oživující, blahé světlo denní,
jsme práv, života téměř odsouzeni,
bez trestu každý již nás tupí, tepe.
Však vedlo-liž se předkům našim lépe,
když zaplála v Kostnici hranice,
když ohněm, mečem to kacířské plémě
se mělo vyhladit s povrchu země?
A neproslavil právě tenkrát Čech
co boží bojovník se ve vlastech?
Co bývalo, můž býti zas;
tak dí neklamný dějin hlas!
Jen chtějme! ještě tisíceré síly
dřímají v národě; probuďme je!
Nechť snaha všech jde k jedinému cíli,
nechť práce všech se jednou vůlí spravuje,
nechť věda otvírá nám pokladnici svou,
a průmysl z ní vytrvale těží,
nechť umění svou silou věčně svěží
nám v boji jest posilou, útěchou,
nechť všemi vládne vůdců snaha čistá,
pak Štěstěna i nám své dary schystá.
Hoj, sletujte se ze všad, pilné včelky
a pojte různé síly v mocné celky,
snášejte pilně zásoby nám medu,
však nepřátelé namíchají jedu!
Rozviňte činnost čilou po vší vlasti,
nechť oživí se všecky končiny,
nedejte víře utonouti v strasti,
budemeť sami psát své dějiny.
Jen svorně v před, vy bojovníci boží,
nepřátel množství čest nám jenom množí,
tlak budí síly, budí přátele
a národ k národu se druží vesele.
Jen když my sobě věrni budeme
a setrváme na svém svatém právu,
obnovíme velikých předků slávu
a pozná svět, že jsme, že budeme!

Jiljí V. Jahn.

8.

Ku vzkříšení.

Tu doba naše, doba vzkříšení,
ve jmeno Páně ať každý vstane,
kdo tužbou plane po vykoupení!
Spása v jediném vůdci je dána,
tenť peklo zdolá, ten k sobě volá
vše kol do kola, česť buď Mu vzdána!
Kdo v světa ještě putuješ stráni
a vidíš národ, jak nese zárod
osudných nehod v svém bytování,
a hoříš láskou k jeho zkvétání:
hříchu se sprosti, ží spravedlnosti
z Boží milosti a čiň pokání.
Svět celý bouří svíráním běsným,
potírá svaté, vzývá proklaté,
rozumy mate způsobem děsným;
zločinů děsných a hříchů jména
líčidly cnosti, mravů, zvyklostí,
ba nevinnosti jsou zalíčena.
Úžeře zákon slouží ochranou,
úskočná vilnosť, cifrácká chlípnosť,
zrádná hostinnosť jsou štěstí branou.
Bratrovražedné chtíče zasedly
za stoly přední a práci všední
ode dne ke dni zmařit dovedly.
V šum se obrací přísnosť života,
v hračky odvaha, v žerty námaha,
v lehkost povaha, vládne holota.
Rodina klesá i duch lásky s ní,
volnosť se krčí v služné obruči
a satan bručí vítěznou písní.
By možné bylo, i spravedlivých
s sebou by strhl, nebi utrhl
a v peklo vrhl proud ten duchů zlých.
Mládenci řádní, jenž jdete zámky
konzelné odklet a princezek květ
v náručí svém mět, čiňte poznámky;
čiňte poznámky na mou pěsenku,
nebo národa věká nehoda
odklet se nedá jen tak po venku!
Odklet se nedá krve svíráním,
hrou ctižádosti, hříchu mrzkostí,
parádou, zlostí, bláznů rouháním!
Kdo chce odklínat, nesmí být zaklet,
kdo k svobodě zvát, nesmí býti jat
v službu, ani stát tam, kde stojí svět.
Zákonodárstvu, kráse, moudrosti,
s světem obchodu, práci národů
máš sic svobody zučit se dosti;
i naučíš se všemu, i zbloudíš,
neb sláva světa s větérky létá,
po tobě veta — jestli nezmoudříš.
Vůdcem k moudrosti Jeden jen jest dán,
ten rody rodin za málo hodin
spasil, Hospodin, ten z Golgaty Pán.
Kde sme hynuli, kde kdy upadli,
byla příčina vždy ta jediná,
že i my Syna Boha zavrhli!
Národe Slávy, vzmuž se pod tíží,
která tě tlačí, k Tomu v svém pláči
zvedni svých očí, jenž pněl na kříži.
Kdo lidu hříchy znáš a padání
a ždáš v nadšení na to vzkříšení,
chtě mu k spasení sloužit ne maní*),
než opravdově, sám na hlubinu
života veslnj, s hříšníky nesnuj
pikle a sváry na Hospodinu;
kdo znáš národu svého úhony,
svých se dřív sprosti, ží spravedlnosti,
a Bůh z milosti k nám se též skloní.

9.

„Hle zem, horami vůkol obehnána,
ta v dědictví nám světa Pánem dána,
by naše rody bujně vzrůstaly
a ve svět čněly jako úskalí,
s něhož se vždy zas smeknou řetězy,
a jež ni celý zloby svět neuvězí.
Tak pravil otec Čech, když opojen
se kochal půvaby Podřípských krajů,
nad nimiž usmíval se jasný den
jak odlesk dávno pominulých rájů,
nad nimiž s dechem věčné úrody
se vznáší požehnání svobody.
Tak pravil otec Čech — a jeho krev
ty kraje požehnané zúrodnila,
zahřímal mnohých bojů sice řev,
však záhuba nás přece nepohřbila.
Jak hory naše, tak náš jarý kmen
stál v tisíceré hrůze nezlomen,
naproti vojům vzteklých baziliškú
povolal z neznámosti tuhé Žižku,
a co tu z chýše reků, proroků
se jalo razit dráhu pokroku
a co tu smělých, osvícených hlav
ničilo nepřátel ohromný dav!
Hoj, věčný boj, toť věčný život náš,
a nechť se sápe na nás Goliáš,
my silou ducha hmotu přemáháme,
násilí naše zbraně nerozláme,
nehody snad nás někdy zastaví,
však proud sevřený báječně se sílí
a jako hračky hráze odplaví
a dále jásá neodvratně k cíli.
Snad nehoda nám vymkne zbraně z rukou,
však ducha nepřátelé neutlukou.
Však myšlenky, ty hoře, utrpení
jen větší bujarostí rozplamení,
a třebas hrozí hranice a řetězy,
na konec přece pravda zvítězí!
Za právo, pravdu, za svobodu boj
nám obnovuje věčné síly zdroj,
a třebas vzmáhalo se nebezpečí,
udatnost všecky rány nám vyléčí.
My následujem předků svatou korouhev,
v nás plane posud žár té hranice,
kteráž svět zapálila z Kostnice,
v nás posud žijí ještě mocné city,
jež vodily u vítězství Tábority,
v nás posud ještě láska veliká,
jež plála v srdci královského Jiříka,
tím žárem, těmi city, láskou tou
se nepřátelé smíří nebo přemohou.
Jsme pestrý sbor, jsme syny stavů všech,
však jediný v nás mocné lásky dech.
Jsme pestrý sbor, však jedné hvězdy svit
nás všecky vede, sílí a pobádá,
svět celý nám o záhubu ukládá,
však marně, nelze ducha zahubit.
Byť jednou zlomily se naše meče,
železa dosti do nové nám seče
a neumorná síla přírody
nás přepraví do říše svobody.

*) Komenský: „ne manice ale v pravdě" (skutečně).

Zde stojíme, kde někdy otec Čech
ty kraje vítal, bohy jemu dané;
zde stojíme a požehnání dech
nad hlavami jak odkaz jeho vane.
Zde stojíme — a po tisíci let
zde bude jásat nové pokolení.
Zdaž bude konec boje, utrpení?
Zdaž dozuří pak nevědomost, zloba,
zdaž počne se nám lepší dějin doba?
Ten pozdrav, bratři, rekům zhynulým,
ten pozdrav, bratři, věkům budoucím;
a nyní svorně v život odhodlaně:
Bůh sám posvětil k vítězství nám zbraně!

Jiljí V. Jahn.

10.

Divoce vznešené to podívání,
když bouře mocné stromy rve a sklání,
když řece nové lože vyhrabe
a znak své síly v skálu vydlabe;
jak živlům, lidskou rukou spoutaným,
svobodu nese blesk a hrom a dým,
staletá budova se zatřese
a z rumů zkázy duch se povznese.
Však mnohem vznešenější zápas jesti
celého národa s nepřízní osudů:
zbraně se lesknou a okovy chřestí,
ze všad se rojí hejna přeludů;
zdá se, že veškeré se živly spikly,
by zdušen byl ruch sotva jenom vzniklý,
zdá se, že zkáza bude slavit hlučné hody
na hrobě svobody, vlastenské shody:
hrom udeří, až vlny vzdmou se vysoce,
až světem zaduní ohromný vzdech —
a z rumů mocně pozvedá se *Čech*,
a hrom byl nových sil jen původce.
Čech povstal z rumů, v nichž jej pohřbil svět
a na nichž rostlo býlí, posměch divý,
a jež hanobil světla odlesk lživý.
Čech střásl jako Simson pouta, mdlobu
a vlastní silou staví novou dobu.
Živlové ovšem v boj jej vedou zpupní,
však v našich šiků stojí průčelí
svobody starověrci neustupní,
náš národ se již zhoubně nedělí
a mocnou zástavu své svobody
zří *v koruně svatého vojvody*.
Nechť bouří hrom a vyje vichr zběsilý,
zas *otec* řídí naše úsilí,
zas *kovář* vítězné nám zbraně kuje
a roje protivníkův rozptyluje
zas lev potřásá odhodlaně hřivou
a pohrdaje věštbou úpěnlivou
si ducha nezlomnými zbraněmi
dobývá zpět své dávné území,
a předků zhanobený náhrobek
statečným činem zdobí potomek.
Již nejsme ošiřelí, opuštění,
již neleká nás dějů hlučné pění,
vždyť z něho bujaře vyniká zas
zpěv český, našich bohatýrů hlas;
nad námi slunko svobody se září
a *hrdě* postupují *korunáři*,
za nimiž národ český vzkříšený
se shlukl ve sbor mocný, jediný.
Nedávno ještě hlouček bídný, malý,
jsme na mohylách minulosti lkali,
teď již se vznáší k nebes jasné báni
národa veškerého horování:
„Žehnej nám, Pane, zdarem, vítězstvím,
nedej zahynout nám i budoucím!“

Jiljí V. Jahn.

11.

Slávy Vesna.

Psáno dne 9. března 1862.

Vzešlo slunce na východě rudém,
záři po moři a zemi lilo,
a ta záře spěla ku západu,
po slávské se vlasti rozestřela;
nade Velehradem zář se skvěla,
a tam Cyrill, Method lidu pravdu hlásá.
Nad Moravou svobody a světla
slunce plane září z Velehradu,
po slávské se vlasti šíří blaho, spása;
Svatopluk zde lidu spravedlivě vládne,
s Methodem ho vede k blahu, štěstí, spáse.
Záře slunce do Čech spěje v zářné kráse,
vánek svobody po vlastech věje,
záře slunce vlasti slávské hřeje:
k Velehradu moravskému
Vyšehrad se český druží,
a lesk slávy rozlívá se
po Slávii šíré dále.
Libá z lípy květů vůně vane,
ona dýše volný vzduchu vánek;
u zdar její vláha s nebes kane,
a to slunce světlo, teplo dává:
lípa v něm se štěstím pozachvívá.

* * *

Zatmělo se slunce slávy, spásy,
rachotí hrom ječný po nebesku,
blesku sykot zhoubný k zemi pádí —
Lípa roztřískaná kůru svléká,
větev po větvi se k zemi sklání,
jenom peň tu ještě stojí,
země šťávou rány hojí,
a ty rány sotva zacelené
nová zloby bouře znova stíhá.
Mnoho vody v moře uplynulo,
mnohé pokolení odumřelo,
avšak žádné z oněch pokolení
lípu Slávy kvésti neviděla.
Mnoho dlouhých roků uplynulo,
mnohokráte slunce zaplanulo,
mnoho vláhy nebe na zem lilo —
ach, ta lípa nechce zeleň bráti,
nechce větví korunou se zdobit:
čeká více světla, tepla, vláhy! —

* * *

Vzchází slunce na východě rudém,
záři po moři a zemi leje,
a ta záře spěje ku západu,
po slávské se vlasti rozestírá;
nade Velehradem zář se skvěje,
a tam Cyrill, Method lidu pravdu hlásá.
Nad Moravou svobody a světla
slunce plane září z Velehradu,
po slávské se vlasti šíří blaho, spása;
vánek svobody po vlastech věje,
záře slunce vlasti slávské hřeje:
k Velehradu moravskému
Vyšehrad se český druží,
a lesk slávy rozlívá se
po Slávii šíré dále.
Lípa bujně zelená se,
větve silné k nebi zdvíhá,

libá z lípy květů vůně vane,
ona dýše volný vzduchu vánek;
u zdar její vláha s nebes kane,
a to slunce teplo, světlo dává:
lípa štěstím v něm se pozachvívá.

* * *

Deset co se dlouhých věků
v touze slávy rozplynulo,
tisíckrát co nebe marně
nad námi se rozklenulo,
zove nás duch času k činům slavným,
zove nás, své slávy vyvolence,
bychom spletli Slávě slávověnce,
věnce skutkův, jakéž blaho, právo
slávských rodů od nás v touze žádá.
Času duch nám v blahověstech našich,
apoštolech lásky, lásku, svornost káže;
ta jen že nám k spáse dopomůže,
měřítkem být musí našich skutkův:
tak jen vzdáme poctu, slávu
Cyrillu a Methoději,
a nám přijde doba ždaná,
kdežto v chrámě velkém Světoducha
zavzní mocné žalmy Všeslovanstva.

Aleš Balcárek.

12.

Z podniků předkův plyne naše síla,
a jako z kleslých stromů v pralese
se nové pokolení povznese,
i nás má pudit sláva starobylá,
abychom předků krásné snažení
přejali v neunavném nadšení;
by vychovalo naše úsilí
myšlénky jejich v skutek zdařilý.
Po světě nyní bouře putuje
a z trosek nové říše buduje;
po světě myšlének bujarých let
dobývá z ledu, skalin ducha květ,
a kde jen stopa ještě života,
tam píseň nové síly klokotá;
a kde jen jiskra ještě zmužilosti,
tam vítr ve plamen ji rozdmychá
a blesk jak posel skutků pospíchá
s divokým heslem hvězdnou nesmírností.
I nás nevíže více kletba k prachu,
i naše snaha vymknula se z strachu,
i my jsme syny svého století;
a třeba lkáme mnohých obětí,
nám hroby již jen budou pomníky,
z nichž vnuk sestaví naše podniky
a nad nimiž se duhou smíření
svobody nové věky rumění.
Hoj vizte, jak náš lev, ten pouště syn,
se sebe střásá spousty běd a vin;
jak bujným skokem pádí dráhou kluzkou,
nad níž se mraky shlukly v klenbu úzkou;
jak s jeho skrání jisker záplava
se proudí z koruny sv. Václava.
Dech bouře divem jak nás osvěžil,
syn nové doby z půdy zdupané
již hojnost vábných květů vytěžil;
a jak jen vlažný větřík zavane,
pozdraví naše teskné toužení
po celé vlasti bujné osení,
jež vzrůstem vazby naše rozdrobí
a novým leskem národ ozdobí.

Jiljí V. Jahn.

13.

K velkému cíli kráčí národ náš;
již netrápí jej nejistota hrozná
a záhy zavistivý svět v něm pozná
svobody bojovníka, pravdy stráž,
a záhy zas myšlének českých let,
jenž v středověku hrdě se rozvířil
a věčné božské pravdy hájil, šířil,
náš národ na trůn slávy vznese zpět.
Vždyť máme bojovníky, máme reky,
jichž nezastraší protivníků vzteky;
vždyť máme hvězdy, jež nás bojem vedou
a růžemi nám zdobí propasť šedou,
za níž nás leskem nové oslavy
budoucnost příznivější pozdraví;
vždyť jsme bujného kmene ratolesť,
jenž nad Evropou hrdě se vypíná,
jejž jenom sílí útok aneb lest;
nás svatá vzájemnost v šik jeden spíná,
a stavby sveřepého násilí
se dechem nové doby sřítily.
Den ještě nezaplašil obludy,
kteréž nám v temnu hltavě krev ssály,
jež naše veleslavné děje zvaly
hračkami dětinskými, přeludy.
Leč jarý dech svobody vůkol vane,
zář jitra nového nad námi plane,
a dějů vír, jenž prudce světem duje,
i v nás plameny činů rozněcuje.
Již není hanbou, hříchem, Čechem slouti,
již každý smí radostně k vlasti lnouti;
duch světa šero pohodlné zničil,
duch světa prapor pokroku nám vztýčil.
Nuž dbejme, bratři, dbejme jeho hlasů,
dostojme skutkem svému povolání
a nebojme se klopotných těch časů:
vždyť palma vítězství i k nám se sklání.
I nás volají slavné předkův stíny
ku snaze obětovné, k svorné píli,
i my musíme s národem jít k cíli,
byť cesta vedla skrze sříceniny;
i my musíme hotovit se k činu
co vnuci statných českých měštěnínů
a bujným plápolem občanských cností
rozhánět mlhy, mdloby, netečnosti.
Ó bratři, jenom dobrou vůli mějme,
a nemine nás požehnání zřejmé:
i slabou ruku dobrá vůle sílí,
i děcko může najít cestu k cíli! —
A nechť již z chýže jsme anebo hradu,
pracujme odhodlaně vlasti v sadu;
na roli té sedláku roveň kníže:
stejná je láska k stejným dráhám víže,
a třeba štěstí o ně málo dbá,
památku jejich národ zachová.
Sledujme příklad otcův, stůjme pevně,
když zrada hrozí, lest nás vábí zjevně;
znejme své síly a své povinnosti
a postupujme svorně k budoucnosti,
ať shledáme se po životě, po výkonu
kdys v národa velebném pantheonu.
A větřík, když se vůkol nás ubírá,
nechť žasne nad životem netušeným
a bujarým a vlasti posvěceným;
nechť krajem nese zprávu, zprávu milou:
Duch pokroku nás novou pronik' silou
a Čech svých předků nezapírá!

Jiljí V. Jahn.

14.

Oj Řípe!*) otče náš!
proč smutně na nás pohlédáš?
Oj! vyjasni své slavné témě,
když patříš toto jaré plémě,
jež ve sboru tak přečetném
se pojí na úpatí tvém.
Oj Řípe! otče náš!
zdaž ještě svoje syny znáš?
Či jsou to vnuci oněch statných rcků,
již odolali nepřátelův vzteku?
Aj rci, kde máme vladyky a lechy,
již s Žižkou k boji vedli Čechy?
již v bratské lásce, svornosti
ven hnali vrahy ze vlasti!?
Ó žel!
náš národ osiřel!
Hle! vůdcové mu povykrváceli,
a ti, jenž jemu vůdci býti měli —
jichž měla v tom být čest a sláva,
by střehli otcův řeč a práva —
ti stydí se za svůj za původ
a zapřeli svůj jazyk i svůj rod!
Tak národ zbaven duševné své síly
ejhle! již již v hrob se chýlí —
ba vrah již čeká na ten den,
kdy má býti pohroben!
Však ejhle! opět vzešlo slunce nové
a ozářilo tvého vrchu témě
a probudilo k žití jaré plémě.
Oj! opět žijí slávští hrdinové
a bratrská ta láska, jež je víže,
ta vyšine je všechny nad obtíže!
A my zde, drazí bratři, svorně shromážděni,
ve spolku tomto slavme nové pobratření!
Oj! Řípe náš, ty svědku slavných činů,
ty svědku hrdinnosti Slávy synů,
buď dnes i svědkem této bratské shody
a s radostí patř na slovanské rody:
jak nepřátelům na vzdor blíž a blíže
je svaté lásky věčná páska víže!
Nuž slyšte: svornost jesti mezi námi,
a důkaz toho dnešní radování!
Ó žijme, bratři, sestry rodu svému,
dokažme, že jsme Slávy synové;
milujme vlast a ctěme svého krále,
zůstaňme věrni vlasti své a jemu,
co vlastní bratři, svorní Slávové —
tak kráčejme vždy k blahobytu dále!
„Nedejme se!“ budiž heslo naše,
nebojme se ani satanáše.
Svaté jsoutě řeč a naše práva;
jim a vlasti provolejme: Sláva!

Dle Skopalíka.

15.

Vstup.

Národ slávou otců nesvěcený,
bez paměti dějů vlasti své,
z života knih list je vytržený,
oběť podlá vůle větrové;
větev odervaná z lidstva sadu,
bez ovoce, nepoznavši květ;
zbořený sloup neznámého hradu,
jejž otáčí chvoje svadlá sněť;
z pouta lásky srdce vyloučené;
vlnami bloudící lodice,
ke skále již divá bouře žene
bez vesla a věrné kotvice!
Běda tomu, takové kdo lodi
svěřuje svých drahých pokladů!
Bídnější však, kdo, co svět neplodí,
nebes dar — dal lodi v zástavu.
Nebes dar! tu lásku k nebi, k vlasti,
k trůnu! — Bouř rozvírá křídla svá:
koráb bez kotve, hle! do propasti
věrnost, lásku, víru pochová!
Pročež orlovými hleďme zraky
v slavnou vlasti naší minulost,
zdobme velebnými předkův znaky
probuzenou českou národnost!
Nechť jen z hradů dávné síly zbyla
porouchaná, osamělá zeď:
slova mužná kdyby hlaholila,
ohlas z rumů dal by odpověď!
Nechť nám otesali strastní dnové
poslední květoucí ratolest:
z lípy vyrážejí větve nové,
zdráv když jenom kořen stromu jest!
Tedy vzpomínejme časů dávných,
vzpomínejme doby velebné,
v níž se nám těch postav veleslavných
jako sosen v lesích našich pne.
Umřeli prý! — Hleď tam vlnu mříti —
za ní druhá bije břehu lem:
my i oni — jedno vlnobití,
hučící Evropy prostorem! —

V. A. Crha.

16.

Jak ostrůvek přeskrovný, neúhledný,
jejž pásmem hrůzným svírá tok bezedný,
tak my kol zříme jenom příšery,
jež všemu snažení našemu klnou,
jež vraždí v nás cit svaté důvěry,
a zkáza po nás sahá každou vlnou.
Je to již zápas mnohých století,
jehožto změny námi pohodily
tu na trůn tu zas v strašné zakletí.
A přece nás ty hrůzy nezabily,
přec předkův prapor posud naše sbory
v boj vede za svobodu, pravdu boží.
A nechť se včží hrůzy jako hory:
nás postrach ničemný si nepodnoží,
náš bujný duch nezemdlí, neustane
a vlasti žár nového blaha vzplane
a nepřátele ohromí jak blesk
koruny České obnovený lesk.
Hoj! bratři, jenom odhodlaně v před!
Nám odjakživa divně přálo štěstí,
a kdy se národ na novo měl vznésti,
tu krev jej vlastní hrůzně pokropila —
a nové reky jemu probudila;
tu hrstka prorokova popele
mu uložila úřad mstitele.
Jak předci buďme! Pak ni celý svět
nám nevnutí hanebné zákony,
žár skutků stráví vetché záslony,
jež světu kryjí naší síly květ,
a zamlčí se zmije uštěpačné,
jako když Vesuv náhle bouřit začne.
Jak předci buďme! Znáte pověsti,
jak ženy přeudatně bojovaly,

*) Dle okolnosti místní může se postavit jmeno jiné hory.

jak rolník, měšťan v bouři, neštěstí
poklady, životy své vlasti dali:
ó znáte ještě naše dějiny,
ty nejskvělejší slávy vidiny?
Ó ženy naše, vy jste v teskné době
náš národ před záhubou chránily,
vy v ponížení, bídě, ve porobě,
jste dítky zpěvy otcův kojily,
vy jste jim podávaly krásné vínky,
to slávy starobylé upomínky;
a koho matky duch životem vodil,
ten vlasti své se nikdy neodrodil,
ten setrval a místo pokladů
svým dítkám cit vlastenský zůstavil.
O ženy naše, buďte, čím jste byly,
a zemí celou vzplá žár ušlechtilý
a překonáme lesť i závadu;
národu smrti nebude se báti
a s dávnou silou dávný lesk se vrátí.
Nás tíží ještě mlhy únorové
a mnohý bezděky si zasteskne
po jaře, v jehož kráse věčně nové
se zoře spasení nám rozbřeskne.
Však jenom svorně, odhodlaně v před —
a naučíme v divy věřit svět!

Jiljí V. Jahn.

17.

Duch národa teď vlastí putuje
a v městech, na vesnici zpytuje,
kde ještě srdce věrně oddané mu bije,
kde ještě staročeská přímost žije,
kde ještě mužnost, poctivost a síla
jsou schopny, ochotny našeho díla.
I nás zpytuje teď duch národa.
Jakou mu naše činnost zprávu dá?
I nás vybízí, zve ten božský rek.
Odpoví, rozumí mu potomek?
Má ještě smyslu, lásky k minulosti,
nezhostil se již dávno národnosti?
Hoj! jsme též velkých otcův potomkové
a nesmíme jich jmeno poskvrniti;
a když vše jásá v bujarosti nové,
když všude nové hvězdy slávy svítí,
když ze chmur jako zjevení nebeské
zasvitnul opět lesk koruny České,
když Český lev, probuzen z dřímoty,
již ztroskotal žaláře temnoty,
nesmíme zvolna pokulhávat za ním
a ouzkostlivě bránit vánkům ranním,
Ne! Směle, odhodlaně postupujme
a bázeň, zištnost, slabost zavrhujme;
dokažme světu, že i život všední
národu dát dovede reky neposlední;
že v srdcích měšťanů a rolníků
je posud zdroj statečných podniků,
že v srdcích jejich svatá láska pálá
a v štěstí nehodách trvá jak skála!
Ó bratři, jenom práce, sjednocení
nám uchystati mohou vykoupení;
jsme vlastní činnosti své ponecháni:
nás spasí jenom vlastní odhodlání.
Nuž tedy, srdce k srdci přilni,
a slabí prv, budeme silni,
a třeba byl nás jenom malý hlouček —
i obra Goliáše skolil klouček —
i nám uštědří štěstí úsměchů,
až z bídy dorazíme k prospěchu.
Ó bratři, ať již ze vsi nebo z města,
nás k cíli témuž stejná vede cesta;
myšlénka stejná k předu nás pobádá
a namožení veškerých sil žádá;
již zanechme všech úzkostlivých citů,
vždyť pak jsme syny reků Táboritů. —
Ó sestry milé, spějte svorně s námi
v posvátné národnosti, slávy chrámy,
pracujte slabou rukou na roli,
kde jinoch, muž a stařec zápolí,
a v tiché domácnosti oboru
chystejte našim snahám podporu!
Ó buďte, jak bývaly druhdy Češky,
buďte zas vlasti kvítím, perlami,
a pak nás nepokoří osud těžký
ni nejurputnějšími ranami,
neb koho láska cestou práva vede,
do bařin ničemnosti nezabřede.
Ó dívky, květe našich nadějí,
přilněte k vlasti blíž jen, vroucněji;
nezahazujte jmeno své, své předky
za lesk šalebný, za mizerné tretky,
nepošlapujte svaté snahy naše,
nehrajte svévolně si na Jidáše.
Ó buďte, jak bývaly druhdy Češky,
buďte zas pýchou, slastí pravých bohatýrů,
a třeba porážel je osud těžký,
vy slovem lásky zachraňte jim víru,
vy slovem jemným křiste odvahu,
vy milenci uložte přísahu,
že tím vám lásku svoji projeví,
co pro vlast učiní a utrpí!
Ó sestry drahé, buďte naší slávy květ —
a skutkům Čecha podiví se svět
a pozdraví nás z blízké budoucnosti
hlaholy slávy, zpěvy blaženosti.
Pak v jeden jásot splynou různé hlasy —
a vrátí se nám dávné, zlaté časy!

Jiljí V. Jahn.

18.

Náš malý národ rukou boží
jest položen v Evropy střed
co pevná hráz, již nepodnoží
lesť nepřátel ni nával běd.
Již mnohý z bratří kolem klesl,
on stojí dosud silen, zdráv,
a po pohromě mnohé vznesl
zas prapor pravěkých svých práv.
Zas čelí směle nebezpečí
a utrpení podniká,
a silou větší vždy a větší
z každého boje vyniká.
V něm duch pradávný ještě plane,
jenž hřímal pravdu posvátnou
Evropě někdy rozervané
a spečetil ji krví svou.
V něm *osvěta* ty divy koná,
ji nezastraší řetězy:
čarovnou silou daří ona,
a právo svaté zvítězí.
Co duch vykoná, nezahyne
v plamenech, v hrobu zátiší:
přec jednou doba stesku mine
a svět nás přece uslyší.

Jiljí V. Jahn.

PROSLOVY,

z nichž některé mohou být přidáním nebo vynecháním aneb změněním jednotlivostí přispůsobeny také okamžitým potřebám místním.

I. Předzpěv ku SLÁVY DCEŘI.

1.

Aj zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stoj noho! posvátná místa jsou kamkoli kráčíš,
k obloze, Tatry synu, vznes se vyvýše pohled,
neb raději k velikému přichyl tomu tam se dubisku,
jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však času ten horší je člověk, jenž berlu železnou
v těchto krajích na tvou, Slávie, šíji chopil.
Horší nežli divé války, hromu, ohně divější,
zaslepenec na své když zlobu plémě kydá.
Ó věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící,
ó krajino, všeliké slávy i hanby obraz!
Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné,
od Dunaje k hltným Baltu celého pěnám:
krásnohlasý zmužilých Slavjanů kde se někdy ozýval,
aj oněmělť už, byv k ourazu zášti, jazyk.
A kdo se loupeže té, volající vzhůru, dopustil?
Kdo zhanobil v jednom národu lidstvo celé?
Zardi se, závistná Teutonie, sousedo Slávy,
tvé vin těchto počet zpáchaly někdy ruky.
Neb krve nikde tolik nevylil černidlaže žádný
nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec.
Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou,
ten kdo do pout jímá otroky, sám je otrok.
Nechť ruky, nechťby jazyk v okovy své vázal otrocké,
jedno to, neb nezná šetřiti práva jiných.
Ten kdo trůny bořil, lidskou krev darmo vyléval,
po světě nešťastnou války pochodni nosil:
ten porobu slušnou, buď Goth, buď Skýta, zasloužil,
ne kdo divé chválil příkladem ordě pokoj.
Kde ste se octly milé zde bydlivších národy Slávů,
národy, jenž Pomoří tam, tuto Sálu pily?
Srbů větve tiché, Obodritské říše potomci,
kde kmenové Vilců, kde vnukové ste Ukrů?
Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím,
než mé darmo oko v Slávii Slávu hledá.
Rci strome, chráme jejich rostlý, pode nímž se obětné
dávnověkým tehdáž pálily žertvy bohům:
kde jsou národové ti, jejich kde knížata, města?
jenž prvý v severu zkřísili tomto život.
Jedni učíce chudou Europu plachty i vesla
chystati a k bohatým přes moře vesti břehům.
Kov tu jiní ze hlubin skvoucí vykopávali rudných,
více ku poctě bohům nežli ku zisku lidem.
Tam ti neourodné rolníku ukázali rádlem,
by klas neslo zlatý, brázditi lůno země.
Lípy tito, svěcený Slávě strom, vedle pokojných
cest sadili, chládek by stlaly vůkol i čich.
Muž syny města učil stavěti, v nich vesti kupectví,
a mládˇ svou učily tkávati plátno ženy.
Národe mistrovský, jakové pak máš za to díky?
Rozšklubaný hnusné zpotvořenosti věnec.
Jak včely med zavoníc kradné se do oule cizého
hrnou stádně a pak matku i dítky bijí:
tak tu domu vlastní podroben pán, chytře mu vlezlý
soused ovil těžký smutně o hrdlo řetěz.
Kde spanilá v zelených hájech pěla písně Slavenka,
už hlaholem zpěvná ústa umlkla němým.
Kde z mramoru stály hromného paláce Perůna,
z troskotaných sloupů teď psota chlévy dělá.
Kde k nebi své věžila staroslavná Arkona týmč,
zlomky drobí teď tam hostě cizého noha.
Rozbořené želejí zdi chrámu Retry pověstné,
kde čněly, už ryje tam hnízdo si ještěr a had.
Slávy syna k bratrům přišlého v ty kraje nezná
brat vlastní, aniže vděčně mu tiskne ruky.
Řeč ho cizá zarazí ze rtů a tváři slavenské,
zrak mu lže Slavjana, sluch klamy bolně kazí.
Neb tak přehluboko vtlačila znaky Sláva synům svým,
místo že jich vymazat nikde nemůže ni čas.
Jak dvě řeky, spojilo když i jich vody jedno řečiště,
předce i po drahné cestě je barva dělí:
rovně tyto zmatené násilnou národy vojnou
až posavád loučí dvůj očividně život.
Odrodilí synové však své sami matce začasto,
bič macechy hříšné oblizujíce, lají.
Nejsou ni Slavjané životem nejsou ani Němcř,
půl toho, půl toho jen jak netopýři mají.
Tak peleší v krajinách osmanské plémě helenských,
koňský na vznešené vstrkna Olympy ocas.
Tak porušil zištný Europčan dva světy Indů,
za vzdělanosť vzav jim cnost, zemi, barvu i řeč.
Národ i čest zmizeli, s jazykem bohové zde zanikli,
jen sama zůstává příroda nezměněná.
Les, řeky, města a ves změniti své jmeno slavenské
nechtěly, než tělo jen v nich, ducha Slávy není.
Ó kdo přijde tyto vzbuditi hroby ze sna živého?
Kým přiveden slušný k své bude vlasti dědic?

by se pantheon veliký vystavěl.
Tenkrát byla arci doba činu;
proto každý ku práci se měl:
každý pracoval seč stačily mu síly,
a tak lidé s neunavnou pílí
věž ohromnou stavět počali,
jižto babylonskou nazvali.
Dítko bylo sice pokřtěno,
nikoliv však ještě zrozeno,
neboť Bůh, tak praví Písmo dále,
zmátl řeč jim nenadále.
Rozkoš krátká, dlouhý však je bol. —
Všickni hledí smutně kol a kol:
komu dříve radost v zraku hrála,
tomu nyní slza v oku stála;
bratr, jenž dřív s bratrem srdce sdílíval,
nepochopen, pryč se bral.
Aj, tu tíží bolu ztrmáceni
od Boha žádají spomožení;
každému zrak smutná slza rosí,
každý na kolenou slitování prosí,
kajicnost a prosbu na lících
v tisíci se modlí jazycích.
Dobrý Bůh jsa plným slitování
k upřímné se prosbě lidstva sklání,
když se lidský duch mu v pravdě pokoří.
„Odpuštění," zní to s nebe dolů,
a jak balzám na vše rány bolu
Bůh k svým drahým dítkám hovoří:
„Pásku, jež vás u rodinu spojovala,
vaše hrdá vůle spřetrhala.
Ten soud na věky je uzavřen!
Avšak na památku smíření
ku vašeho bolu zmírnění
v srdce vaše novou pásku vložím,
k citům starým nový ještě složím:
dokavad svět světem bude stát,
má vám *hudby* kouzlo v srdci hrát.
Hudba společnou buď řečí vám,
hudby říš — pověčný budiž chrám,
kde si máte všickni rozuměti
jako jediné rodiny děti.
Knězem v chrámě tomto, v čele všech
budiž *Čech:* —
Sotva poslední dozněla slova svatá,
aj tu všechněch prsa mocně zňata;
sotva božská věštba dozněla,
první svatá píseň zazněla.
A v slasti všech, již zraky jejich zřely,
napsáno zřejmě, že si rozuměli,
a upřímné, bratrské obejmutí
o novém hlásá *hudby* hnutí.

* * *

Tisíce let již v lůno věčné spěly,
však hudby tóny ještě nedozněly;
již mnohých národů poslední došel dech,
však knězem hudby ještě jesti Čech!
A dokavad poslední bude akord zníti,
Čech v říši hudby žezlo bude míti!

Karel Adamec.

25.

Byl jednou krásný čas, kde ještě zpěv,
syn svobody, nad národem svým bděl;
kde jeho světovládnou korouhev
vavřínem nevadnoucím ovíjel;
kde líbal reků rány smířením
a pronikal je novým nadšením;
kde na národě celém konal divy
a k pokoře svět nutil závistivý.
Syn svobody však s matkou zapuzen
a někdy jen zavanul k nám jak sen;
jen někdy líbal těžké řetězy
a vězni lahodil jak vítězi.
V odlehlých koutech, v tichém zátiší,
kde jej jen zasvěcenec uslyší,
tam dřímal zpěv náš se zbraní,
až národu nastane svítání,
až nebes výjev zahřmí do kola
a k novým podnikům jej povolá;
až neúmorná síla přírody
překoná úskok, moc a nehody
a na trůn zlatý opět postaví
hrdiny starodávné oslavy.
A hle! ač bylo děsně zhanobeno
a zneuctěno exulanta jmeno,
ač naše knihy zhltil ohně vír,
jejž zrádný krajan vztekle podněcoval,
by národ na věky již do pout skoval:
z plamenů vzlétl zpěv jak bohatýr,
on zalétal do chýží osamělých
a hledal národu tam srdcí vřelých:
on prohledával lesní pustiny,
kde mladík blouzně spřádal vidiny;
on neunavně luhem, polem šel,
kde nádeničil světlý myslitel;
on mezi pastevci též pobýval
a svoje proroky z nich volíval.
A než se nadál bezstarostný svět,
z pně podťatého nový pučel květ,
nastala nová činů úroda,
a synem vrácena nám *svoboda!*

Minula sice doba nepříznivá,
však ještě práce ohromná nám zbývá;
však ještě zuří slepá zuřivost
a pučí jedovatá nedbalost;
však ještě na národní roli bují býlí,
jímž pracně jen se derou mladé síly;
však ještě mnoho musí zničit želů
kacířská snaha smělých buditelů.
Hoj! bratři, toť náš velký úkol jesti,
toť skvělý cíl našeho snažení:
nechť zpěv náš pokroku cest nových klestí
a dovrší proroků stavení;
nechť dávnou silou dávný boj podniká,
nechť lidu brány života odmyká;
nechť zažehná nepřízeň náhody
přemocným kouzlem, kouzlem svobody!
My jaré plémě nadějnějších věků,
my postupujme šlépějemi reků.
My, jejich jmena, síly dědici
již snadněj' odoláme vichřici,
již spíš mrtvými pronikneme háji
ku kraji života, ku slávy ráji;
již spíš osvěty trůn dobudem zpět,
s něhož náš národ vládl tolik let.

Náš zpěv buď apoštolem pokroku,
buď věštcem svatých práva výroků;
zbraň jeho sice neúhledná jest,
však přec překoná násilí i lest.
Zbraň naše slovo jen, však slovo živé,
a to vyhojí duše neduživé;
to hlaholením pravdy pověčné
pronikne, vzkřísí duše netečné:
to slovo neochabne, neustane,
až celá vlast zas svatým ohněm vzplane,
až ze soumraků slabostí a vzdechů
zas na výsluní činů vstoupit bude Čechu.
Hoj! bratři, neste od nás lásky vzkaz

a upřímné upřímným polibení,
nechť obětovné, stálé působení
národa sílu spojí v jeden ráz;
nechť jeden hlas jen vlastí hlaholí,
jen jedna mysl vládne, zápolí,
jen jedné vůle mocné závaží
povznáší národ, zhoubu proráží.
Pak, osude! své na nás metej střely:
ty nepřekonáš již náš zápal vřelý!
Nás sílí jen duch bouře ostrý, vzdorný,
jen výš jím naše síla vzplápolá,
a národ probuzený, národ svorný
veškeré světa zlobě odolá!

Jiljí V. Jahn.

26.

Spanilá když vrací k nám se Vesna
zemi budíc opět k životu,
slunko v ráj kdy mění pustotu:
aj, tu ptactvo procitnuvši ze sna
poletuje, hlasně pějíc jásá,
tvorstvu city radosti své hlásá.
I nám zavítalo slunko zlaté:
slunko svobody a volnosti
vzešlo nad obzorem vlasti svaté
z blahé krále ctného milosti.
Nová, lepší doba na nás se usmívá,
v srdce útěchu, radost a blaho vlívá.
Národ s novou silou k slávě nové vstává,
naději v budoucnost lepší se oddává.
Aj, což div, že četný pěvců sbor
z nížin všech se ozval, se všech hor,
že je všude slyšet hlučný jas
a že odevšad zní písní hlas?
Vždyť zbožný cit, jak bolnou srdce tíseň
tak radost vlévá Čech vždy ve svou píseň.
I v nás vzbudil nové doby ruch
statných otců jarý zpěvný duch;
vždyť koluje v nás čilá jejich krev
a znakem naším tentýž český lev!
Protož jednomu a témuž cíli
věnovat vždy chceme všecku píli:
zpěvem slavit drahou máti vlasť —
budiž naše heslo, naše slasť.
K svému národu vždy chceme státi,
věrni jsouce k němu vždy se znáti:
český chceme pěstovati zpěv,
zpěvem srdce, mysl baviti,
ducha společného šlechtiti.
Každému pak píseň naše jev,
chloubou že nám jesti český zpěv!

Josef Klika.

27.

Naše umění.

Známoť, jak se Němci vychloubají,
nejslavnější prý že muže mají
v každé vědě, v každém umění;
ba jsouť toho domnění,
že jim jenom všecko dáno s hůry,
slovanští že národové
pouzí jsou jen otrokové
bez vzdělání, bez kultury.
Nuže slyšte, co ti Němci praví:
„V divadle jsme mistři praví,
mámeť první herce, pro něž každý hárá:
mámeť *Davisona*, *Desoira*,
mámeť *Janouškovu*, ježto slyne
v Německu co první dramatická umělkyně!“
Aj, aj, co pak mluvíte to, kulturáci,
vždyť pak první dva jsou rození Poláci,
a tu dámu, jež vám je tak drahá,
dala vám přec naše česká Praha!
„Kdo má,“ pokračují Němci dále
chlubíce se neustále,
„kdo má výtečnější pěvce než-li my?
Kdo má *Stegra*, *Piška*, *Andra*,
kdo *Ticháčka* — pěvců Alexandra —
kdo pak jest Augusta *Stegrova*
a kdo Emilie *Schmidtova*?“
Pomalu s tou flintou, pánové!
Tyto pěvkyně i pěvci jsou přec Slávové.
Steger, jinak také Stazič jmín,
Horvátské je vlasti syn,
ostatní pak a ty primadonny
Čechové jsou — nahlédněte v lexikony.
„Co se hudby týče,“ Němci dí,
„tu jen virtuosové se naši skví:
Laub a Ernst jsou zajisté
nejslavnější houslisté.
Schullhoff, *Rubinstein a Dreyschock* — to jsou velikáni,
kteří ve hře na piano nejsou překonáni;
co pak máme říci o *Klausové*
a o Míně *Nerudové*,
které hrou svou okouzlily lidu na tisíce?
To jsou Němců výtečnice!“
Jakže? Toť je opět prášilovský kus,
vždyť pak Rubinstein je Rus,
a ti ostatní umělci, chlubní pánové,
Moravani jsou a Čechové.
A teď, prosím, přestaňte již s chloubou svou,
že jste na umělce bohati;
slova lichá u nás neplatí,
já vám povím pravdu nezvratnou.
My jsme v umění se skvěle osvědčili,
my jsme v hojné míře Němcům
ba i jiným cizozemcům
uměním svým prospěšnými byli.
Benda náš — skladatel chvalně známý,
tvůrcem byl německé melodramy.
My jsme Vlachům *Myslivečka* dali,
jenž je tak roznítil zpěvohrami svými,
v pravém smyslu slova výtečnými,
že jej jako Cimarosu zbožňovali.
Maďaři si také osvojili
mnohé naše umělecké síly:
Růžička náš, jemuž v Uhřích „Sláva!“ zní,
první operu jim složil národní.
Angličané rytce slavného
Holára vždy mají za svého,
a přec věci jsou to známy,
že se Holár zrodil mezi námi.
Francouzi, ti hrdí páni,
jsou nám také díkem zavázáni:
Gluck, jenž v Čechách v hudbě vzdělán byl,
velkou operu jim utvořil;
v harmonii *Rejcha* náš je vyučoval,
slavné mistry francouzské on vzdělal.
Onslov, Berlioz a skladatelé tací
byli jeho žáci.
My jsme dali světu mistra mistrů všech,
malíře to *Mengse*, jenž byl rodem Čech.
A tak bychom mohli dále pokračovat,
na sta mužů našich pojmenovat,
kteří uměním se proslavili,
v cizích zemích blaze působili;
avšak nestačí nám k tomu čas,
neboť ujišťuju vás,

že je k tomu třeba mnoho dní,
než se vypočísti dají jen ti *„věhlasní“*.
Nyní budete se, trvám, ptáti,
proč umělci tito dokonalí
ve své vlasti raděj nezůstali?
proč se do ciziny odebrali?
Inu, chci vám na to odpověď hned dáti:
Bylit buď v své vlasti zneuznáni,
neb se činily jim jiné úkory;
hlavně však — to pravím bez okolkování —
nedostalo se jim řádné podpory,
aby dosti skromně u nás mohli žít
a ku blahu vlasti působit.
Avšak ještě za dob našich se to stává,
že se našim umělcům, když žijí,
někdy ani chleba nedostává;
za to ale, když je hroby kryjí,
„Sláva!“ se jim provolává
a pomníky se jim staví.
Není-liž to nevděk pravý?
Nuže tedy, sestry, bratři milí,
hleďme, abychom to napravili,
a nedejme umělcům svým nouzi třít,
by se o nás někdy nemusilo dít
s úsměškem a šklebem,
že jsme živi byli pouhým chlebem.
Nenechejme ruce nečinně v svém klíně,
když se jedná, podporovat umělce a umělkyně.
Heslem naším budiž, posluchači milení:
„Vážme si vždy svého umění!“

E. M.

28.

Na čele sídlo, prázné starostí,
ve zraku jasný blankyt veselí,
na tváři plamen nedočkavosti
a srdce po rozkoši žíznivé:
tak vás tu spatřuju . . . .
„Nechť zazní nám již hudba žádoucí,
nechť zazní hned a zazní šumivo
a zazní prudce jak válečný rejd:
do kola — do kola! V kvapivém víře,
v souladu, bez pout a v bezuzdné míře —
ku předu — ku předu! — jeden a každý! —
Žádného odkladu — váhání dráždí! —
Toť vaše přání, zřejmé beze slov.
Nuž plesejte, neb chvilka veselí
jest v životě tak vzácná zajisté
jak skvostný démant v mnohém kamení.
Nuž plesejte — neb přáním naším to
jest nejvřelejším, aby tato noc
vám všechněm byla památnou.
Nuž ku plesu — — jen malé, prosím, ztrpení!
Můj zrak v tu chvíli jest i jinam obrácen,
a jiné divadlo se před ním prostírá:
tajemné zjevení a hlasy posvátné.
Ó patřte — slyšte se mnou také vy!
Jest tichá noc. A v světě dalekém
umlknul hluk a utišil se ruch,
i bol a starost sobě ustlaly
a všecko zvolna klesá v dřímotu.
Na luhu tráva i strom na pláni,
u trávy hmyz a ptáče na stromu
a celá země jak to robátko,
jež celý den se čile batolilo,
uprostřed díla svého zdřímnula.
Dřímati zdá se Děvín památný,
dřímati zdá se svatý Vyšehrad,
i vlnky stříbropěnné Vltavy
jako by zdřímly v něžném objetí,
tak tiše, tichounce se kolébají v před —
ještě i rybky klidně dřímají,
ba větřík sám kdes odpočívá si:
by srdce měla spící příroda,
jen *jeho* tlukot byl by slyšeti.
Avšak — teď — — slyšíte?
Ze sna se náhle vlnky protrhly
a dělí se — a tajně šplounají.
Zda větřík kvapí někam noční návštěvou?
Oj, nikoliv! — Hle, vizte onen zjev
a ztište dechy své, ať nezmizí nám zas!
Aj vidím, vidím reka postavu,
udatnost z něho září noční tmou,
však v ruce skví se zlaté varito.
Tam na nejvyšší skály temenu,
ze země vyvstav nebo s nebe sestoupiv,
stanul — a v řece vlnky šeptají. —
Vyšehrad tiše pod ním zaduněl.
Zadumán patří na daleký kraj,
až struny jeho samy zazvučely;
i sáhl do nich rukou čarovnou
a s zvukem jejich zasnoubil svůj hlas . . . .
Kouzlem se všecko mění po kraji,
oživnul postavami knížat Vyšehrad,
z vln Vltaviných víly přeslíčné
se vynořivše pěvcův poslouchají hlas:
aj, pějeť Lumír, všechněch pěvců král,
a zpěvem svým tvor uchvacuje všeliký,
zpěvem svým rozechvívá skálu v základech.
Tak dlouho pěl — až první poslové
na nebi zvěstovali jitřenku.
Tu naposledy struny rozechvěv
úchvatným hlasem zvolal v širý kraj:
„Má otčino, den nový vzchází nad tebou.
Kéž v lůně jeho dojdeš útěchy,
zniku a síly, zdaru, rozkvětu!
Tys bouře přestála a trudy přijdou zas.
Má otčino, ve strastech nejtěžších
mé dědictví ti budiž útěchou —
dědictví moje: *hudba* a *zpěv*!“
Tak děl. A mžikem zmizel celý zjev,
i Lumír zmizel, avšak jeho varito
vlasti a jejím synům zbylo v dědictví.
My k vlasti synům věrným sebe čítáme
a v kruhu vašem nezřím nikoho
leč syny a dcery jí věrně oddané:
nám všechněm patří podíl Lumírův,
dědictví jeho, hudba i zpěv.
Sem sešli jsme se k hudbě, ku zpěvu,
a z dárků vašich oběť povstane,
již *hudbě* položíme na oltář.
Z oběti té nechť vidí potomstvo,
že nebyli jsme nehodnými dědici.
Již tedy vítána buď tato noc,
a poskytniž vám, co si přejem jedině:
by věčně zůstala všem památnou. —

IV. K zábavě hudební a deklamatorní.

29.

První hřích byl spáchán. Anděl hněvu
postavil se ku rajskému vchodu,
a rodiče lidstva z božských zjevů
vyhnáni jsou v sivou neúrodu.
Ó té smutné změny! Stánek slasti

zmizel navždy toužívému zraku
a pralesů závoj jako černých mraků
ploužil se rozsáhlé přes propasti,
nad nimiž zlý orkán křídlem točil,
jako by před trůnem Hospodina
na zlolajné člověčenstvo sočil.
A nižádné přístřeší v té poušti!
Místo rajských loubí úskalina,
jež nad hlavou jejich poloskleslá
již již mohútné své svaly spouští,
by se záhubivě na ně snesla.
A nižádné útěchy kol není!
Místo družných ovec tygr dravý,
jenžto hladov opodál se staví
a hněvivě k nebi zuby cení,
by mu Hospodin svou pomstu svěřil.
A což oni, první roditelé?
Zlostný spor ustoupil lásce vřelé
a druh druha pohrdavě měřil
hledě výčitku vlastního hříchu,
výčitku za všecky za pohromy
svalit lstivě se vlastního pychu
a uvalit cizí na svědomí.
Takto vzešla hrůzná hříchů setba:
místo přízně chladné vyčítání,
žal a bída místo požehnání,
místo lásky boží — boží kletba.
A zmoženi vědomím své strasti
sklesli oba pod strom. Aj! tu mžikem
zázračným jak probuzené rtíkem
z luhův rajských, z bývalé jich vlasti
povznesou se kolem zlaté zvuky,
sladké jak slavíků rajských tluky,
jako bídy blahé zapomnění,
jako vlídná slova potěšení.
A jak zvuky ty jim v srdce proudí,
smírný sen se spolu v zraky loudí.
I usnuli oba. Hle! tu ze sna
krásné postavy dvě vstříc jim stály,
každá slíčná jako rajská vesna,
lidmi půl, půl anděly se zdály.
Jedna prstem v lyru zahloubeným
sladký onen zvuk z ní vzbuzovala,
druhá s okem k nebi povznešeným
rtem milostí Páně posvěceným
libá slova míru šepotala;
při zpěvu pak obou sester líce
plály svatou, čarotajnou září
a k Adamovi se nakloníce
děly postavy ty s vlídnou tváří:
„Pokoj vám, rodiče člověčenstva!
Ustrnuloť přec se srdce Pánu
nad vámi a zkázou veškerenstva,
a proto z těch věkověčných stanů
seslal nás ve světa obor velký
dobré sestry, sestry těšitelky.
My litostné vaším nad osudem
přese všecky bolů přes oznaky
ztracený ráj zas vám vydobudem.
Pozvedněte kolem zvlhlé zraky!“
I povznesly kolem zvlhlých zraků.
Aj, tu mizel závoj černých mraků
a při sester rajských čaropění
svět se zpenenáhla na ráj mění.
Divý orkán stichlé na peruti
unáší zpěv nebešťanek v dáli,
záhubivé nad hlavami skály
snáší v důl se v tichém obejmutí;
i zlý tygr kráčí blíž a blíže
a zkoušeje mstivé zraky v přízni
jazykem, jenž hoří krvožízní,
krotce ruku Adamovu líže.
Ten pak když při rozkošném tom zjevě
padl v náruč milované děvě,
tu na víčka blažené té krásky
lesklá jedna perla vystoupila —
první na světě to slza byla,
avšak slza smíření a lásky. — — —
Oba za chvíli se probudili.
Zjev byl dávno zmizel v nočním stínu,
avšak nebešťanek nástroj milý
ležel tiše Adamovi v klínu.
Ten teď, když mu srdce žalost tísní,
zahání ji zvukem libých písní,
a ty písně v srdce lidské kanou
jak pomněnky na zem požehnanou,
paprsky z neznámé krásné báje,
jiskry tam ze ztraceného ráje.
A sestry dobré, sestry nebešťanky
odtud nad člověčenstvem dále bdí
a ostavíce druhdy nebes stánky
v prs šťastných zeměsynů zabloudí.
A když se mocné v světě činy dějí,
kdy starých hříchů pomsta dobíhá,
a když se krásné v světě činy dějí
a láska svorná lásku objímá,
a když se zbožné v světě činy dějí
a bratr za bratra se modlívá:
vždy mocnost jejich a jejich vliv velký
se zračí, byť i potají;
jsouť sestry dobré, sestry těšitelky,
jež člověčenstvu žehnají.
A tak i také k nám ty sestry spásné
se milostivě naklonily dnes
a popřívají v této chvíli krásné
mladým i starým stejně slast i ples.
Ó přijměte s povolným vezdy duchem,
by nepřišel ni tentokráte v zmar,
srdcem i myslí, pamětí i sluchem
ten láskoplodný nebešťanek dar.
Ať ještě dlouho v člověčenstvu žijí
ty sestry dobré — *hudba s poesií!*

Fr. Jeřábek.

V. K akademiím a besedám ve prospěch chudých.

30.

Jsou v lidském živobytí jisté chvíle,
kdy vážná cnost se hrou se přátelí
a člověk, zanechav své denní píle,
ve spolku známých rád se veselí.
Duch šlechetný však nejraděj' kochá se
ve zábavě, kde záměr vznešený:
buď v lůně přírody aneb ve kráse
nebeské sestry její, uměny.
Tuť po úsilném, pracném namahání
zas k činům novým mocně okřívá;
na tváři chmúrné tkví libé usmání,
v žilách krev vřeleji se proudívá.
V takéto chvíli všechna zášť přestává,
hněv trpký překonán, msta umírá,
tvor bezcitný zas člověkem se stává
a tvrdé srdce lásce otvírá.
Ó blaze člověku v té svaté chvíli!
Onť celý svět by k srdci přivinul,

by všickni bratři s ním se veselili
a žádný z nich ve bídě nehynul. —
I nám dnes s lahodnými vděky svými
zavítala ta doba blažená,
ant nás co kouzlem zvuky líbeznými
zve k lásce jemná *hudby umění.*
Tať širým světem kouzla svá rozsívá,
tať poušté v ráje často změnila.
Ó kéž by moc čarovná, jenž v ní bývá,
na vás též mile se osvědčila!
O kéž by dnes na vás bylo shledáno,
co zaslíbila boží dobrota:
žeť, co chudým jste dali, jest zapsáno
tam nad hvězdami — v knize života! —
Přijmětež s láskou, láska co podává
vám k zábavě, bližnímu k prospěchu,
by z rozkoše, jenž bohatším nastává,
chudý též bratr měl svou potěchu
Kde dobročinnost s zábavou se pojí,
tamť potěšení příjemně se zdvojí!

J. Marek.

31.

Dvojí slza.

Z pochmúrného *mraku*
slza bolu kane;
v truchlý pláč se hrouží
niva, sad i les.
Leč, jak světa líce
omlazeno plane,
slzami když jasný
svítá *slunce* ples;
v nový lesk se vrací
radost vyhostěná,
sedmibarvým rouchem
slavně přioděná:
milostně tak stkví se
v *žalu* stísněnému
prosvit *blahočinu*
mile žehnavý;
hoře v oku couvá
míru úsměvnému,
rychle mizí strasti
osten hlodavý;
v srdce rozbolené
útěcha se hostí,
v kalném hledu svítá
záře veselosti.
Tak i *vaše* srdce
šlechetně se vzňalo
leskem *dobročinu*
jasnit bolu mrak:
na nešťastných dráhu
blaha kvítí stlalo.
V blaženém již oku
skví se díků znak, —
vám pak perla drahá:
slza v *jasné* tváři.
Ta ať v zlatolesklé
koruně vám září!

Frant. Doucha.

32.

Aj, v tichém spánku země odpočívá
a šedý mráz již kryje dědiny;
již ptactva libý zpěv se neozývá, —
jen vichr skučí kolem skaliny
a pustota i děsnost kalí zraky,
jež svitem svým neblaží luna bledá;
pták zděšen pode krovem úkryt hledá
před tíhnoucími na obloze mraky.
Tu dítě útlé, hle! se zimou chvěje,
ant hadry tílko jeho nuzně halí,
a dál a dále v šíré kraje spěje,
co sníh v kotoučích zde se hustých valí.
Jeť sirotek to bez otce, mateře,
jenž smutně oči k stezce kluzké kloní,
jenž opuštěn se cizím světem béře
a proto, chuďas, horké slzy roní.
„Kde's, otče ty, kde's, máti moje drahá?“ —
tak slyšet větrem jeho rmutné lkání;
„s vámi mně zašla žití hvězda blahá
a nikdo — nikdo nemá slitování!
Mne krutý hlad tu moří, zima svírá
a mdlobou sotva nožka tělo nese;
jen vichřice mi slzy s tváře stírá
a hořem velkým srdce se mi třese.“ — —
Tu v podkroví zas chladném, osamělém
rodiče chudí s dětmi tiše sedí
a zima krutá zmítá jejich tělem,
že smutně jeden na druhého hledí.
A dítky mlčí, ač tu hlady hynou,
a otec s matkou bolná snášej' muka;
litostně v náruč ubožátka vinou
a srdce obou hrozným žalem puká.
Kdož vysloví, jak rodiče to bolí,
ant dítky drahé vidí v utrpení?
Ač duše vroucí pro ně umřít volí,
přec nikde těchy, nikde spásy není. . .
Však přece jest; nebť s nebes jasné výše,
hle, útrpnost se k nešťastníkům sklání
a lidumilnost mraky dál zahání
a vůkol nich vše novým blahem dýše.
Již chuďasům těm radost z očí září,
již srdce uvolněné, hlava čilá
s nadšenou myslí, díkuplnou tváří
modlitbu k Tvůrci v této době sýlá.
Kde takou láskou k bližním duše plane,
kde srdce pro nuzné tak vřele bije,
tamť slza trudná více nepokane
a anjel odplaty tam věnce svije.
Nuž díky vám a slova úcty vřelé
vám s plnocitem srdce vstříc tu jásá!
Nuž díky vám z upřímné duše celé;
nechť příští věk též vaši lásku hlásá!
Co vámi zde na oltář nuzným dáno,
to písmem zlatým na vždy znamenáno!

Edvard J. Troníček.

33.

Vidím hocha v mládí bujném květu,
an se k pouti předaleké chystá.
Co as hodlá? Do jakých as světů
míří medle duše jeho čistá?
Zdaž za moře k břehům Kolumbovým
touha táhne pružnou jeho nohu,
či snad k slávy věncům lavřínovým
zve ho hlahol válečného rohu?
Nezvou mládce břehy požehnané
aniž válečné mu kynou hlasy,
ale zvou ho nivy vlasti nezorané,
by šel rostit stromky, zlaté klasy:
srdce útlá vroucí plnit láskou,
plnit vroucí láskou k drahé vlasti,
zbrojit vědy démantovou páskou,
pudit mysle srázné od propasti.

Zvedna nohu, v dlani knihu zlatou
jme se kráčet k dalekému cíli.
Hned jde cestou vábnou, růžovatou,
hned zas trním jít mu mnohou míli;
tu ho rozkoš do tenat zve zrádných,
tam zas příkrá k vědám cesta děsí.
Vůle pevná nedbá závad žádných
aniž v zoufalosti hlavu věsí.
Došel cíle — už na plodné roli
rádlem vědy zlatým statně plouží,
símě padá, v kypré spějíc doly,
už už kořen v matku zemi hrouží,
už už kryje srdce zúrodněná
mládců sterých zeleň, pestrá květem,
klas už mnohý zrnem těžký stená,
rolník plesá mnohým nad poupětem.
Aj! tu smrt se v bílém blíží hávu,
ta co kosu v pěsti vysušené
mnohou nedozralou kácí slávu.
Ustaň, divá, v mysli rozkvašené!
Aj, co provinil ten rolník pilný,
že naň míříš krvolačnou zbraní?
Hle! tu lotr, tam zas boháč vilný,
tam se nuzák o smrt prose klaní —
tam tvá žeň, tam zralé kynou klasy.
Hle! jak rolník o své bázliv plody,
tré i dítek, jimž nedošly časy,
i ta matka o život ten lkají!
Než však — kdože uprosilby
obludu tu bledou, bezcitelnou,
před níž marny štíty, marny přílby?
Do prsou vždy hroty její velnou.
Pěknou smrtí sejde stařec slabý,
stařec sněžných šedin v dítek kruhu,
jemuž svět už daleк od půvaby.
Krásně klesá rek též po bok druhu
za vlast drahou proti vrahům lítým·
vlast mu pomník na hrob vsadí slavný
ozdobíc jej vínkem z lavrů vítým.
Svatou smrtí rovněž obětavný
sejde sluha Páně v krutou dobu,
když svá křídla černá rozperutí
děsný Mor na kořisť lačných hrobů.
Nad osud však v světě horší není,
jenžto potká muže pevné vůle
v pryním k rázným činům nakročení;
náhlý konec — bez zásluhy zjevné.
Aj, což mám já k větší tužbě
teprv líčit vám, jak muž ten zhynul,
jenžto všecek oddán vlasti službě
tolikým nám plodem ducha kynul?
Mám vám pěti strunou rozkvílenou,
kterak choť i dítky lomí ruce?
kterak duší bolem rozechvěnou
vstříc už hledí bídy hrozné muce?
Když i pohan Řek hnut Aristidem
hrob mu strojil za šlechetné činy,
nedá křesťan Čech svým vděčen lidem
dítkám mříti otců za lavříny!
Díky vám, jež láska sem dnes svedla,
za dar, daný dítkám osiřelým;
jmenem soudruha nám mileného
blahořečím srdcem za to vřelým. —
Kéž tak jinde váží cenu jeho!

V. Lešetický.

VI. K zábavám ve prospěch opatroven.

34.

Když člověk z ráje vyhostěn
se smutně na svět díval,
přec ještě jemu k potěše
kus ráje v srdci zbýval;
a kdy mu bylo trpěti,
jej zloba rvala vzteklá,
tu potěcha i naděje
do srdce se utekla.
Tam věčný máj, jejž mladosti
slunéčko vždy oskvívá,
kde lásky pěvec rozkošný
své luzné písně zpívá.
Tam z utrpení, bolestí
se duha míru září,
zpomínky blahé z mladosti
jsou silou, těchou stáří.
Ráj náš — toť doba mladosti!
Však jaký ráj, kde bída
a nedostatek den i sen
jak stráž katanská hlídá?
Kde záhy býlí vzmahá se
ve duši zanedbané,
kde surovosti pustý dech
z každého slova vane?
Ó nakloňte se, přátelé,
k mládeži v útrpnosti:
v ní požehnání spočívá
neb kletba budoucnosti!
Ó kéž vás mohou povzbudit
ke skutku slova skromná,
by uvítal nás záhy již
ráj dítek — opatrovna!
Pracujte všichni upřímně,
námť vítán každý vřele
a každý dárek požehnán.
Slov dbejte Spasitele:
Kdo z vás těm dítkám přispěje,
to přijímám pro sebe,
maličkých nechte ke mně jít,
neb jejich jesti nebe.

Jiljí V. Jahn.

VII. K slavnosti zakládání školy.

35.

Ó díky vám, příznivci českých věd,
že jim tu stánek vzrůstá vaší pílí,
v němž mladých duchů neunavný vzlet
dospěje v skutek velký, bohumilý.
Dnes kámen kladem jen; však pozná svět,
seč vůle vytrvalá a duch čilý:
již pojí zeď se ku zdi v žasné kráse,
již již budoucnost skvělá otvírá se.
Neníť ten úkaz blahý samoten:
po vlasti už jich mnoho ve výkonu
a každá budova jest sloupem jen
příštího národního pantheonu,
jenž dosud vidí se nám jako sen,
utkaný z tužeb smělých, teskných stonů,
jenž záhy však v nádheře netušené
nad celou vlastí velebně se vzklene.

V něm uhostí se nebes milé dcery,
nesmrtné, bohulibé umění;
v něm vědy plápol strhne obal šerý,
jímž dosud mysle nám jsou zastřeny;
v něm vzejde spásy zárod tisícerý,
zahoří cností věčné plameny;
v něm vznikne život švarný čisté slasti
a rozšíří se po veškeré vlasti!

Jiljí V. Jahn.

VIII. K slavnosti zakládání divadla.

36.

Pod Horou Bílou dozuřil boj kletý
a zraněn, zubožen tu ležel český lev,
náš národ tichý, jehož drahá krev
tam tekla mstě a zášti ku oběti.
Až k smrti uštván, zbit a ukopán
v hrob předčasný měl býti pochován
a nikdy vraha neděsiti více.
Co dítek drahých zde mu nepohřbeno,
co nevyhnáno z domu otcova,
co nezvraždila ruka katova,
to v porobu a bídu uvrženo.
A vše, co svatého, mu mocí vzali
i o roucho se jeho posléz rvali,
když mněli, že byl skonal na Golgotě.
Tak ležel zde ten zášti umučenec
a svatou krví svojí rosil zem
nejchudší, nejbídnější v světě všem
sirotek, žebrák, psanec, odsouzenec.
Ač bolné bylo jeho umírání,
přec nikdo — nikdo neměl slitování
s tím beránkem, jenž cizí snímal hříchy.
Na prsou jemu dítko spočívalo,
aj! dítko milostné jak růže květ,
jež s obdivem zřel později celý svět,
když žebrajíc jím bludně putovalo.
Nadarmo k ňadru otcovu tu lnulo,
nadarmo lkalo že by skalou hnulo:
sirotkem bylo české umění! . . .
A pusta vůkol drahá domovina
a němý sad i luh i svatý háj,
hřbitovu podoben ten český ráj,
v němž chladná vládla ruka Moranina.
Což zbylo sirotku než dále jít
a po cizinách hledat chleb i byt
a bolem vlastním cizí kojit žaly?
Tak minuly dva dlouhé, dlouhé věky,
an pojednou Bůh dobrý stvořil div:
nezemřel národ český — jesti živ
a marny byly vrahů jeho vzteky!
On z mdloby, ze sna k žití opět vstává
a hlásí o stará se svoje práva
a nazpět žádá, co mu uloupeno.
Též sirotek se vrací z bludné pouti
a klesá nadšen v náruč otcovu,
jenž světu dokazuje poznovu,
žeť nedá nebe Slávům zahynouti.
A v ráji českém nové jaro zkvétá,
anť byla prchla zima dvoustaletá,
a v nové slávě skví se zlatá Praha! —
Jaká to slavnost tam se opět slaví,
žeť ohlas její zabíhá sem k nám?
Aj, popelce své, Thalii, hle! sám
princ-národ velký, skvělý palác staví.
A s vroucí pílí něžné dárky sbírá
a štědře ruku svoji otevírá,
by zbudoval si pomník nehynoucí.
Kdož neplesal by v této době slasti,
kdež život jarý proudí v žilách všech,
kdež z plamenů co fénix vzlétá Čech
a zášti vřeskem nedá víc se másti!
Kdož hrdě hlavy své by nepovznesl,
kdož bratru na ňadra by nepoklesl
a nezvolal: Jsem také Slávy synem!
Již vzhůru všickni, kdo se k vlasti znáte,
svou lásku neste matce na oltář,
nechť obnoví se dávné slávy zář,
aj, dědictví to po praotcích svaté.
Nechť každý srdce tluk to světu hlásá,
žeť v nadšení tom leží naše spása
a že nás nezhubí víc zášť ni zloba!

37.

Po založení školy neb divadla.

Slovo velké slavně pronešeno
velebnými ústy národa,
zbožné přání vroucně vysloveno,
a to slovo, přání: svoboda!
Národ zalkal k Bohu slitovnému,
národ zajásal pak v naději,
že — oč prosí — udělí Bůh jemu,
že se dávné tužby splnějí.
Bez hlomozu zbraně, války ryku
vítězství přec skvělé vydobyl,
anť dokázal svému protivníku,
že jej marně tupil, hanobil;
že jej marně k předčasnému hrobu
hnal co oběť zášti kmenové.
Národ novou vítá žití dobu,
nové slávy jitro růžové.
Ti, kdož těšili se jeho mdlobě,
ti, kdož za mrtvého kladli jej,
nechať pokračují ve své zlobě,
dál nechť vedou huronský svůj rej!
Kdykoli pak nové uspřádají
mrzkých lží a pomluv osnovy,
nový jenom ohlas vyvolají:
národ takto jim vždy odpoví!
Tak — jen tak teď budem mluvit s vámi,
takto jenom s vámi bojovat:
místo *tvrzí* stavět *slávy chrámy*,
místo *valů* — *školy* budovat.
Osvěta jen bude naším mečem,
pravda štítem, heslem *budoucnost*,
pomocí jich hradby klamu ztečem,
ve prach povalíme zášť i zlost!

Em. Züngel.

IX. K slavnosti otevření divadla.

a) Vážné.

38.

Velectěné shromáždění!

Bylo to roku 1771, kdy poprvé v stověžaté naší matičce Praze na posvátných prknech Thalie provozována byla první hra divadelní v jazyku českém. Upřímný tehdejší vlastenec český, pan Josef Brunian, rozený Pražan, pracoval s pílí úsilovnou, aby jazyk český práva svého i ve chrámu umění drama-

tického došel. Pracoval dotčený muž vytrvale a spatřil konečně též přání své vyplněné. Činohra jednoaktová, jež z němčiny na jazyk český převedena byla, dočkala se svého prvního provedení. Než výsledek nebyl uspokojující. Příčinou toho byla ta okolnost, že úlohy rozdány byly hercům, kteří jazyka českého nevalně znalí byli, čímž provedení veškeré svěžesti a vnady postrádalo. — Po pokusu tomto umlklo české divadlo na novo a zdálo se, že nikdy více již se neprobudí. Než proti všemu očekávání okázala se několik let později česká opera „Ponocný“ neb „Česká Ančička“ opět na jevišti. Tentokráte byl výsledek uspokojujícím. Však pro poměry tehdy panující zůstalo i toto představení pouhým pokusem. .... A tak mohl bych, velectěné posluchačstvo, pokračovati dále — mohl bych vypočítati všechny ty útrapy a svízele, jež vlastenci čeští při snahách svých v ohledu tomto vytrpěti museli. Než není mou úlohou, abych vám zde dějepis českého divadla líčil, neboť k tomu nedostává se mi času. Mým přáním jest pouze, srdce vaše nadchnouti pro músu dramatickou. Ta láska, jež se ozvala v několika srdcích zdejších občanů, ta náklonnost, jež chována jest v mysli několika málo ochotníků, ta láska, jež obživuje již tak mnohé kraje krásné vlasti české, — ta láska a nadšenost ku umění božské Thalie kéž by i srdce vaše nadchnula! Tak jako před sto lety zcela ještě zavřen byl chrám músy dramatické, tak nyní všude otvírá se tétéž brána jeho. A brána ta nestojí zde zbavena okras a ozdob, nýbrž ji věnčí oddanost k vlasti, k vědě, k národu! Vchod onen neláká svůdným zlatem a běloskvoucím stříbrem, nýbrž jenom růže lásky ozdobují jej. Kde před krátkým ještě časem lid náš ani jeviště nespatřil, teď sešel se již hlouček lidu, aby krajanům svým poskytoval divadelními hrami poučení a zábavy. Všude zakládána nová divadla, besedy, spolky, — všude panuje ruch a nadšenost pro vzbuzení ducha národního. Náhrobek, který postaven byl zdánlivě zesnulému geniovi dramatu českého, ten náhrobek se kácí! Anděl smrti, jenž na něm tak smutně skláněl pochodeň zhasnuvší, — on vzletěl vzhůru, aby svolal věrné své, a jako by divem rozžata jest zase pochodeň jeho.

Virte: on vznáší se výš a výše! — Však neklame mne sluch můj — v dáli slyšeti zvuky, zvuky tak jemné, tak něžné, tak lahodné; vždy víc a více přináší větérku vánek tony ty k nám, jež splývají v jemné akordy, toužebné melodie..... Odkud asi vidina tato? — Ach, ano! v dáli nedohledné spatřuji zástupy andílků malitkých, oni letí k vůdci svému, a ten vítá je. Jaká to radost, jaká vzájemná láska! — Na pokynutí jeho spouští se veliký zástup ten dolů, — vždy níž a níže se nese — již vznáší se nad Evropou! Ještě níželi sletují — již odpočívají nad zemí, jež co klenot drahý k srdci Evropy připnuta jest — nad Čechií. — Nyní anděl velitel kyne a bůžkové se rozcházejí po městech, po městyších, po vesnicích, po vesničkách, všude — všude oni zavítají. — A tážete se mne, kdo jsou oni posličkové? Jsou to malí geniové umění dramatického, jsou to synové Thalie. Oni zavítali k nám, do vlasti naší a všude zaráželi stánky své. — A mezi bůžky těmito jest též jeden, jehož let donesl k nám, do městečka našeho. Onť se opozdil sice maličko, ale vinu tu mu odpustíme. Nyní jest již u nás. Onť přiletěl a zaťukal prstíčkem svým na srdce několika zdejších občanů — a hle! srdce ta se malému tomu pocestnému otevřela, a když spatřila spanilou jeho tvář — ochotně jej v sobě pohostila. A on za odměnu roznítil hostitele své láskou k sobě tak, že tito jemu malý příbytteček, malé jeviště zbudovali, na němž mnozí dnešním dnem své prvotiny jemu přinášejí. Jest to sice malý dárek, který jej snad nenspokojí, ale on vezme již ohled na nás a na síly naše. Onť ví, že vůle naše dobrá jest, onť ví, že píle a namáhání jsme nešetřili, že jsme se všemožně přičinili, úloze své zadost učiniti. A on nás zajisté neopustí, on nás povede po cestě vždy dokonalejší, až dojdeme vytknutého sobě cíle. — On žádá nyní jenom srdce vaše, onť prosí, ctěné shromáždění, aby i ona se otevřela a ochotně jej přijmula. A třeba každému popřáno by nebylo osobně spolu působiti, tož možno každému jak materielními tak i duševními prostředky ku podporování pobytu jeho přispívati. Na vás se obrací s úplnou důvěrou, od vás doufá, že i na dále ochotnickému našemu divadlu nakloněni zůstanete a že zdaru jeho všemožně napomáhati budete. Já pak jmenem ostatních spoluúčinkujících pánů a dam slibuji, že, ne-li hned, zajisté aspoň v brzku uspokojeni budete v očekávání svém.

39.

Ve jmenu svorné, šlechetné té snahy,
ježto nás dnes sem svedla pospolu;
ve jmenu vznešené a krásné dráhy,
jižto jsme vytkli svému úkolu;
ve jmenu zdárných, pevných základů,
jež tímto kladem chtíce *ku předu*;
přijměte pozdrav, nadšeně když provolám:
Vítejte, Češi, vítejte vy, Češky, nám!
Jaký je cíl náš? Co z nás, bratři, bude?
Jaké as dílo nám za úkol dal
ten věčný Tvůce národů všech všude,
když slovem svým nás v jsoucnost povolal?
Sdělme si, co za úkol nám je dáno,
ve věčné knize národů co psáno,
jaký to od pravěků Bůh dal Čechu cíl,
když jej v tu krásnou, slavnou vlast byl postavil!
Když první člověk první vinou klesl,
v rozkošném ráji, kde svůj obyt měl,
vyschl ten pramen, který slasti nesl,
povadlo kvítí a ráj oněměl;
a blankyt zastřela pak chmura siná,
temným byl les jak temná první vina
a ptactva sbor a němý ráj se chvěl,
až Bůh se nad stvořením rozželel.
I kázal vodám, by se rozdělily,
a nová země vzešla na povrch,
hory jak vínek zem tu obklíčily,
Bůh v její lůno poklady své vrh'
a zvlášť, že jí své srdce věnoval,
podobu velkého jí srdce dal.
A zem ta rajská, rozkošná a hezká,
ta *náhrada za ráj* jest — *země Česká!*
I poslal národ čilý v zem tu krásnou
a dal mu zpěv a hudbu za podíl,
by pěl jak ptactvo a svou myslí jasnou
ztracený ráj zas světu nahradil.
Národ ten — *český národ* jest a Bůh mu pravil:
„Hleď, abys svět ten rajsky, božsky bavil,
vybrav si k tomu jednu ze tří cest,
z nichž první *víra*, druhá *pravda*, třetí *krása* jest!
Čech cestou *víry* příkladně vždy chodil,
dal Bohu sbor svých svatých oděnců,
ze svého kmene nebi připrovodil
zástup svých světic, českých vlastenců.
Pro *víru* svou Čech rád *vše* ztrácel,
pro *víru* zahynul i dokrvácel,
pro *víru* v velké bitvě národů
na Bílé Hoře dal i svobodu!

A cestou *pravdy* svaté, cestou *práva*
za králem svým vždy prapor český nes',
na *pravdě* zakládá se jeho sláva,
za *pravdu* Čech i na hranici kles'. — —
A teď nám zbývá třetí cesta spásy:
nebeská, šlechetná to cesta *krásy*.
Ku *kráse* nás to tlukot srdce nes',
když jsme se, bratři, *tady* sešli dnes.
Skvěle se lesknou Čechů věky dávné,
krásná je, Češi, *Čechů* minulost:
my měli jsme již muže velké, slavné,
dějiny české chovají *krás* dost.
A život venkovský náš, život tichý,
ten také není na své *krásy* lichý
a mnohá nynější snad naděje
se *krásně* nám, ó *krásně* zaskvěje!
Dnes poprvé a snad i v doby příští
odhalí mnohou *krásu* tento klín
a tu, kde nyní stojím, na jevišti,
mnohý se zjeví z časů slávy stín;
mnohý děj dávný znova zde se stane,
ze slz, jež tekly, mnohá zas pokane,
a v slavných dějích dávných staletí
budem se jako v *krásách* stápěti.
V krásy pak slavných dějů ponořeni
poznáme, praotec čím druhdy byl,
a jdouce „vpřed" u svatém zanícení
zvíme, co úkol náš, co svatý cíl.
A odloživše, co nám posud vadí,
svorně se vztýčíme a půjdem rádi
k osvětě volajíce z plných plic:
„Zaplesej, vlasti, my jdem slávě vstříc!"
Probouzíme se z netečnosti svojí,
podnětem jest nám příklad českých měst;
dokažme, že když občané se spojí,
v nich jen spočívá síla Čech a čest.
Ku předu tedy modlíce se k Bohu,
aby nám Čechům otcovsky veď nohu,
kde nebe jest a skvělá budoucnost, —
vždyť měli jsme již *tady* pekla dost!

V. A. Crha.

b) Žertovné.

40.

Kdys — nevím věru ani, kdy to bylo,
dost na tom, že se to kdys přihodilo —
děl jakýs mudrc, jenž už dávno hnije,
že život náš je pouhá komedie.
Jsou to jen sice slova mudrcova,
kteří, jak známo, podivní jsou brouci,
leč výrok ten přec tolik pravdy v sobě chová,
že hoden povždy úcty nehynoucí. —
Že život náš je vskutku komedie,
tomu nás učí celá historie.
Jeť dávno to již dokázaná věc,
že Adam, všech nás slavný praotec,
hned v ráji první komedii hrál.
Když osamělý pod oblohou stál,
tu vzdychavý přednášel monolog;
však sotva ze žebra mu Eva vznikla,
již bouřlivý hned počal dialog,
tož hádka, která dříve nezanikla,
až mezi to se vmísil lstivý čert.
Ve srdci zradu, na rtech smích a žert
byl nad Mefista vám to intrikán
a taký zmatek v ráji spůsobil,
že nemoha to déle snésti Pán,
tu slavnou trias z ráje vypudil.
Ač není to kus právě klasický,
přec konec ten je v skutku tragický.
A my co dědicové oprávnění
svých rodičů jsme — běda nastokrát! —
dle dědičného práva odsouzeni,
jak oni stále komedii hrát.
A vskutku, — na ten svět-li popatříme,
zda samou komedii nevidíme?
Ten národ tam co rek si počíná,
onen zas nad jiné se vypíná;
ten splítá děj a kuje intriky,
a onen zas se svými filosofy
ty nejsměšnější hraje komiky.
Však dojde k zakončení katastrofy
a všickni, vítězi i pokoření,
s jeviště za kulisy odcházejí
a na jich místě nově vycvičení
o slávu světa zas se ucházejí.
Nejlepší příklad ale máme,
když sami na sebe se podíváme.
Ba národ náš, ten ze sta vyvolený,
ten nejstrašnější tragedii hrál;
co pravý rek on vždycky pevně stál,
až konečně přec mečem pokořený
na Bílé Hoře statně dokonal. —
Však zmiziž vzpomínka na dobu tu,
v níž sklamáni jsme byli tolikrát;
my probudili zas se k životu
a chceme opět Břetislavy hrát!
A proto také chcem, by dnešní den
byl svaté komedii zasvěcen!
Když po tolik jsme let tak dobře hráli,
toť byl by div, bychom zas neobstáli.
A protož s chutí již se k dílu mějme
a v chrámu, zasvěceném Thalii
slavné ty muže světu předvádějme,
již oslavili druhdy Čechii.
Dnes k poučení, zítra zase k veselí
nechť slovo naše vás tu povzbuzuje;
se žertem pravda ať se přátelí,
však obé krásu, cit ať zušlechťuje!
To náš je cíl. Zda dobrý, suďte sami,
a jest-li dobrý, spojte se již s námi.
Co proslavení světem šumaři
musíte rozuměti umění,
musíte znát, že vše se podaří,
co začne Čech ve svatém nadšení.
Nuž volám tedy ve jmenu nás všech
se stupňů Thaliina toho stanu:
„Nechť každý z vás, kdo muzikantský Čech,
i komedii beře pod ochranu!"

J. J. Staňkovský.

X. Při zahájení divadelních her.

41.

V trudoplném světa kolotání
procitují v hlubokosti
lidské duše sny a přání,
plné rajské milostnosti.
Sny a přání! Jako andělové
s bujnou ratolestí míru
hrajou s námi zlatí snové
vzpřimujíce kleslou víru.
Jako krůpěj boží vláhy
oživuje lidské přání
všechny velké svaté snahy

vzrůstajíc až ku doufání.
Blaze tomu, jehož hraví snové
v roucho pravdivé se oblékají,
jehož přání — jako pupencové —
v libovonnou kytku rozkvétají!
Také my, jež drahé, pevné
pouto — mateřský to jazyk — pojí,
a jež ani skryté ani zjevné
cesty osudové nerozdvojí —
také my jsme v duši vřelé
pěstovali krásný sen a přání.
Blaze nám! Dnes kyne v záři skvělé
jeho pěkné ku životu vstání.
Músa naše vyvolila sobě
k projevení slušných radovánek,
k prolévání slzí v žalné době —
k provení her svých nový stánek
a dnes poprvé vás k sobě vítá.
My pak sluhové a žáci její,
kterýmž nové, jaré jitro svítá,
pro něžto se v očích vašich skvějí
sladké odměny — my kladem
v ruce vaše podnikání nové
vědouce, že nezahyne ladem,
že mu vámi vzejdou krásní dnové.
Přízní vaší zmužíme své síly,
přání vaše bude naším heslem!
Stůjte při nás, jak se posud dělo,
shovívavě neste naše vady,
aby na nás oko s vírou tkvělo,
aby k sluchu došly milé rady:
láskou síly slabé dorůstají,
a co mladé, může ještě zráti.
Nechť jen srdce vaše plápolají,
nechť jen zvolí věrně při nás státi;
potom dospějeme cíle svého,
pak se rozvine květ naší slasti
k potěšení rodu vlastenského,
ku ozdobě milované vlasti!

J. Kaj. Tyl.

XI. Před divadelním představením.

42.

„Nedejme se!“ obral náš si rodák za své heslo,
„Nedejme se!“ od úst k ústům v Čechii se neslo.
Též já volám v tomtéž tonu k bratřím v svaté touze.
Jsem Čech s duší, přece ale slabé robě pouze,
bych sám zhojil zcela rány, jimiž dařena jest země,
odejmul to břímě, pod nímž klesá její plémě.
Nestačí tu jednotlivce oběť ani snaha,
byť trvala po staletí žití jeho dráha:
spojené však síly lehko k zdaru cestu klestí,
sdružencům je snadno vítězství korouhev nésti.
A co činit máme, budoucnost by byla naše?
a co činit, bychom zbavili se satanáše?
čím přispívat, aby vlasti i nám bylo blaze?
Jak jest možno „ku zdi tlačení“ položit hráze?
Nemožné to, myslí mnohý. Pomoc však tu snadná:
vše to zahrnuje *láska k vlasti*, ne však chladná.
V každé srdce vložen cit jest, jenž se zapřít nedá,
každý k své se národnosti hlásí, bratrů hledá.
V Čechu zárodek dlí také, jenž jej víže k vlasti,
též v něm hřivna uložena, z níž má účet klásti.
Věnujme ji dobru! Proč ji bez užitku nechat?
Aby nepřišli jsme pozdě, hleďme raděj' spěchat!
Všecko přijme vděčně rodná země, máti drahá:
mocné páže ku potření úhlavního vraha,
zastávání historického svatého práva,
jímž si odrodilec mnohý zrádný směle hrává.
Nejvíce však prospějeme obecnému blahu,
uměnám když poskytneme vždy potřebnou vláhu:
pomocné když totiž ruky k podniknutím dáme,
odkud nejvíc vzdělávání ducha nabýváme.
K nejhlavnějším zřídlům, jakýmiž kdy lidstvo vládlo,
patřívalo vždycky, patří dosavad *divadlo*.
Divadlo jest místo, v němž se osvěty duch tříbí,
doplňuje se zde, k dokonalosti co chybí;
divadlo jest škola, která ku mravnosti vodí,
ukazuje, co kdy dobrého jest nebo škodí;
divadlo jest to zrcadlo, v němžto uzřít může
každý nejen zlého ducha, také nebes bůže;
divadlo jest slovem zřídlo, z nějž se čerpá věda.
Račtež zkoumat každý sebe, že v tom pravdu shledá.
Šťastnými se zváti můžem, že nám přálo nebe
toto divadlo zbudovat vlasti — ne pro sebe.
Rok teď minul, co jsme myšlénky se uchopili,
vystavěti toto místo pro náš národ milý.
S velikými obtížemi musili jsme bojovati;
boj byl krutý, vítězi jsme: chrámek máme státi.
Zásluh máme přec tu málo, nejsme chlubné plíce:
vaše přízeň až doposud získala tu více.
Zachovejte ji na dále a odpusťte chyby,
snad se vám kdys přece jednou naše hra zalíbí;
vždyť tu hlavní účel posloužiti naší vlasti,
proto nedejme se ničím v cestě naší másti.
Ku Praze pohlédněm, jaké tam se koná dílo,
spojenými silami jak zkvétá až až milo!
Tento chrám pak všech divadel našich bude hlava.
pročež už jen provolejme: „Národnímu sláva!“

Fr. Hamza.

43.

Patř, co to takou mocnou pakou hýbe světem?
Ký živel nový dýchá též i nemluvnětem?
A jaká ruka divotvorná základ staví
ku mocných mohyl stavbám, které věky baví?
Toť *pokrok*, jehož zbudil v odiv času duch,
toť *pokrok*, mocný tento novověký bůh!
Ten řídí nemluvně, když napoprvé kročí —
ach, jaká radost matky, mládť an kročit zočí!
Teď žáci nadchnuti jsou více pokrokem,
než muži vážní u věku již vysokém.
A hleďme v obor uměn, věd a ve průmysl;
zdaž nelze nazvat pokrok šestý lidí smysl?
Ba ve všem v světě nyní pokroku krok znát,
a proto nelze divadlo z něj vyjímat.
Či mělo divadlo by zpátečnictvím slouti?
Aj, tuť vy sami chcete proti proudu plouti.
Však víte jistě, jaký zisk vám z toho plyne,
že moudrost roste, slabodušnost hyne;
vy víte jistě, pokrok že rok od roku
na divadlo má stále větších nároků.
Již mnoho dědin vlasti provedlo své plány
a vystavělo dle nich ku divadlu stany;
v nich zatemnělcům mnohým vzešlo jasné světlo,
jež blahodárně působilo, zdárně květlo.
Též u nás ve chrám Thalie jsme zasedli, —
však drahný čas jsme pohříženi v spánek mdlý.
Když zhoubným dechem nepřátelé osvěty
chtí zúmyslně síti koukol temnoty,
když pokroku nepřítel rozestírá sítě,
by obracel nás klamem a lhal při tom lítě,
zda vyhnouti se jemu vždycky lépe není
až po tu dobu, pokud úmysl nezmění?
Zde máme také dobrých přátel takých dav.

Ó dobrodinců těch nás, duchu času, zbav!
My nechali je podle chuti stříkat jedem
a nedávali hněv znát řečí ani hledem.
Kdo moudřejším, ten ustoupí, se vždycky praví.
My ustoupili, divadlo vzkříšení slaví.
Ne, nebudem dbát víc na zpátečníků hlasy,
chcem přidržet se toho, co žádají časy.
Nám od vzkříšení novým heslem pokrok buď,
ten symbol vědy nikdo z nás víc nezapuď!
Když vy pak spolčíte se s námi k uměnám,
tu ptám se: Kdo pak zmůže něco proti nám?

Fr. Hamza.

XII. K jubileu ochotnického divadla.

44.

Život lidský jest jenom stálý boj: dokud neuprosná Atropos nit jeho nepřestřihne, tak dlouho člověk zápasí; onť vítězem jest i přemoženým. On vjíždí co vavřínem zdobený vojevůdce obloukem triumfatora, on prochází ale též skloněn pod zhanobujícím jhem poraženého. Samý zápas — samý nepokoj. A to srdce v prsou ukryté, to vede tento boj, ono snáší všecky svízele a snáší je trpělivě, až posledním tlukotem na vždy umlkne. A co platí o životě člověka jednoho, to platí též o žití celých národů a pokolení. I národové mají srdce jediné, i oni cítí jeden toliko pocit — pocit vzájemného bratrství a lásky: tato je spojuje pouty svatými, jež ruka odvážlivcova roztříštiti se neodváží. A běda tomu, jenž předce o to se pokusil! Upomínka člověka takového zhanobena jest na vždycky — a když po staletích národové v dějinách jmeno jeho čtou, tu s opovržením pohlížejí zpět do dálné minulosti a proklínají památku jeho. Pohleďte však na muže šlechetného, muže, jenž jmění, život a čest položil blahu vlasti v oběť na oltář. Jeho památka co hvězda jasná na obloze nebeské se skví, jeho jménu žehnají celá pokolení, celá staletí, a po tisíci letech oživuje duch jeho v mysli potomků, žije život věčný. — A tyto boje člověka, jež tento vésti musí po celý život svůj, jsou to, jež dramatické umění znázorniti, nám před očima našima se vyvinující okázati má. Ono nám na jevišti, tomto světě — ovšem že nepatrném, jenom z několika prken zbudovaném, — rozličné karaktery, rozličné postavy předvádí. Tu vystupuje zbojník, který porušiv zákony jak boží tak lidské, nyní na usmíření rozhněvané Nemesis vinu spáchanou smrtí svou pykati musí. Tu vidíme nešťastníka, který zapředen byv nevinně v zápas s mocnostmi vyššími, nyní nevyhnutelně v boji tom padnouti musí. Tam opět zříme reka, který překonav veškery překážky v cestu se mu stavící, konečně rukou mocnou k cíli svému se vyšinul. Zde na tomto malém světě zříme, jak srdce lidské v rozbouřených náruživostech zápasí samo se sebou i s osudem. Tu puká žalem, tu záští; tu jásá radostí, tu plesá v nadšenosti své. Tu zve k lítosti, tu k hněvu a zlobě: tu zas nalezá útěchu svou v bohatství, v důstojenstvích, — tu nalezá pokoje u cnosti, v skutku dobrém a konečně v lásce. Této jenom žije, jí věnuje veškery síly své, ji chová co poklad nejdražší v srdci svém, tak dlouho, tak pevně, až mní sebe na vrcholku štěstí svého . . . . tu klesá tato palata spanilá, a to ubohé srdce poznává nyní, že snilo toliko sen, sen krásný, tak ladný, tak oblažující; tu ono puká, krvácí a krvácí tak dlouho, až poslední krůpěj je opouští — až umlkne. — — Zde na jevišti vidíme zápasiti celé národy o svou samostatnost a drahou svobodu. Vidíme, jak jedni vycházejí na obzor slávy své a druzí v sutiny se řítí. Tam spatřujeme obětavou lásku k vlasti, tam rekovnost a zmužilost. — Však na druhé straně potkáváme se se sobectvím, zbabělostí a zmalátnělostí. — Zde ve chrámu Thalie spatřujeme člověka křehkého, který osudem v poměry nejsměšnější postaven k veselosti nás vzbuzuje. Slovem zde na jevišti možno spatřiti celý svět v celé jeho pestrosti a rozmanitosti. — Než co jsem nyní líčil, to předmětem divadla býti *má*. Než bohužel, že říci musím „býti má“, a že říci nemohu „jest“! Ne snad; že bych tento výrok svůj zcela bez výminky pronesl, tomu ovšem tak není. Avšak málo — málo jest těchto výminek! Místo aby mysl a srdce divákovy nasloucháním zásadám šlechetným se zušlechťovaly, místo aby divadlo krasochuť tříbilo, cnosť milovati a nešlechetnost nenáviděti učilo, má ponejvíce účinek opáčný. Kde jest, ať nemluvím ani o četných oněch škvárech, které jako záplava kalná znečisťují chrám Thalie, kde jest, pravím, při mnohých tak zvaných dramatech zušlechťující oné idey, jež ovládala dramaty klassiků starých? Marně bys ji hledal! — Za to ale při každém kroku potkal bys se buď s hnusným nahromaděním těch nejkřiklavějších scen, neb s pouhým uváděním nejzdlouhavějších obrazů, jež v ničem jiném nepozůstávají než ve vypravování nudné nějaké povídky. — Však není mou úlohou, žehrati zde na vady tyto, jež przní svatyni músy dramatické; není mým účelem, lásku k múse této ve srdcích vašich potlačovati. Ó nikoliv! — Vždyť srdce mé samo pro ni horuje a nepřestává toliko na lásce své, nýbrž ono všemožně se snaží tuto lásku i v srdce vaše, ctěné shromáždění, vštípiti a vštěpenou na dále pěstovati. Naši ctění ochotníci zdejší, oni za činnosti své dosti na jevo dali, že všemožně se přičinili, by jí svou lásku dokázali. A Bohu díky! S utěšenou myslí můžeme zvolati: „Zdar snahy jejich korunován!“ Mnohý utěšený večer připravili oni rodišti našemu; však co dím, pouze rodišti našemu! Četná návštěva, která téměř při každém představení se sešla, zřejmě dokazuje, že i vůkolí, že i blízké dědiny vřelého braly podílu na ušlechtilých podnicích jejich. Srdečné díky všem, ježto jakýmkoliv spůsobem ku zdaru a rozkvětu ochotnického divadla našeho přispěli! Díky těm, již znajíce šlechetný účel, prostředky materielními laskavě napomáhali, — díky těm, jižto sil svých duševních ku zdaru téhož účelu poskytnuvše, živého brali podílu na představeních svým vlastním působením. Díky konečně všem těm, kteří kdykoliv nás svou ctěnou návštěvou poctili. Jako se zdejší ctění ochotníci domnívati mohou, že až posud přání ctěného obecenstva ne-li zcela, tož alespoň částečně uspokojili, tak se bohdá přičiní, aby stálým zdokonalováním se v posvátném umění tomto čím dále tím více k cíli sobě vytknutému se blížili. Naším heslem bude jako až dosud i na dále: „Ku zdaru vlasti, vědy a národu!“ — Ku zdaru vlasti chceme my vynaložiti sil svých, které, ač jsou nepatrny, přece v nadšení pro věc dobrou původ svůj mají. Ku zdaru vědy: ó, by všichni tak upřímně smýšleli s mateřštinou, s tou řečí, kterou matička naše, když na lůžko jsme se ubírali, sladký sen na očka naše kouzlila! Na zdar národu konečně, národu českému, jemuž v trapných těchto časech provolávám z nejhlubších hlubin: „Ať žije!“

XIII. V den nalezení Rukopisu Kralodvorského.

45.

Rozletniž se radost po vší zemi,
po vší zemi od radostné Prahy,
neboť se slaví den ten srdci všemi,
na němž nalezen nám poklad drahý.
Zajásej, Ty dobrý lide český,
zahřmi v duši vraha odvěkého,
žeť jsou marny hněvu jeho blesky,
marná snaha, zlomit ducha Tvého.
Nevykonals velkého Ty činu,
jejž by nebyli Ti popírali;
ze zásluhy učinili vinu,
by Tvé cnosti roucho roztrhali.
Neměls pokladu Ty v země lůnu,
aby nebyli jej pokáleli;
směle sáhli Ti i na korunu,
kterouž králové se Tvoji skvěli.
Z drahých památek Tvých otcův slavných
ztropili si úšklebné jen smíchy;
slavné dějiny Tvé z časů dávných
za kacířské prohlásili hříchy;
každou stopu bývalé Tvé slávy
drzou rukou chtěli vyhladiti;
lež a klam a posměch pohrdavý
byly rekovnosti jejich štíty.
Co Ti svaté jen a milé bylo,
ve prach strhli, v bláto pošlapali;
na dědičné roli Tvoje dílo
ničili a v rumy rozmetali.
Každou snahu, každé Tvoje přání
v zárodku již vraždili vždy krutě;
žádné neznali pak slitování
v zlobě své stojíce nepohnutě.
A hle, dosud marna jejich snaha,
v předčasném by ustlali Ti hrobě;
dosud skví se zlatá Tvoje Praha,
jak se skvěla v Otokarů době.
Dosud žiješ, lide ujařmený,
a v Tvých prsou svatý oheň hárá.
Vazby Tvé až budou uvolněny,
pak se zjeví Tvoje síla jará!
Pak se vzchopíš jako Záboj silný,
vystoupíš na skálu mužna činu
a co národ svorný, nerozdílný
ztrestáš odvěkého vraha vinu.
Pak jim splatíš, co Ti zapůjčili
z nekalého osvěty své zdroje —
k svatému pak popílíš si cíli
s takou pýchou, jaká síla Tvoje.

Em. Züngel.

XIV. V den upálení Mistra Jana Husi.

46.

Myšlénky naše dlouho ujařmené
a neslýchanou kletbou poražené
teď jako odvážný rod sokolí
se rozhlížejí volně v okolí
a záhy již mohutným, slavným vzletem
se vznesou a zašumí jaře světem.
Svoboda nové jaro provolává.
Též u nás zove boží bojovníky,
aby se sestoupili v mocné šiky
k obraně pravdy, posvátného práva.
I my hledíme s vroucí nadšeností
k veliké, krásné — k naší budoucnosti,
a záhy leskem nové oslavy
i nás dějiny světa pozdraví:
ty letopisy, v nichž se posud skví
velkého mistra Husi poprsí.
Vždyť národ náš již v dávné minulosti
sám započal stavbu své vzdělanosti,
sám, ač mu macechou vždy bylo štěstí,
si odchoval osvěty ratolesti,
hleděl se vlastní cestou k pravdě bráti,
aniž by svobody se musel vzdáti.
Nepřítel smál se, honosil se již,
kdy ve tmách ještě pohřížena říš.
Tu s nebe rozlil tajemný se jas
a Čechům Husův mocný zavzněl hlas:
„Nedbejte smíchů protivníků svých,
Bůh nežádá poroby dítek svých,
Bůh také Vás zve v věčné spásy dům,
i Vás počítá k velkým národům,
kteří jej jazykem svým vlastním slaví
a slávou svou mu věčné chrámy staví.
Bůh učinil, co jako sluha jeho
podávám Vám ze srdce radostného,
co pevný základ Vaší vzdělanosti,
co zvěsť překrásné Vaší budoucnosti.
Bůh učinil tak. Nechať nepřátelé
ten původ díla mého upírají,
nechť plamen slunce rukou zastírají,
nebojte se, vždyť znáte spasitele;
a pokud ještě litery jen máte,
nechť hrozí svět, Vy přece neskonáte!“
Tak tenkrát zavzněl Husův mocný hlas,
tak hlaholí až po nynější čas
a hlásá posud v svatém nadšení
zde národa českého vzkříšení.
Minulo pět set let. Poroba litá,
všeliké protivenství, vzteklé boje
pohlcovaly naší síly zdroje;
nepřítel jásaje psal naše děje
a hanobil nás. Hle, však posud zkvítá
osení mistra Jana Husi v sad!
Nás v srdcích posud svatý oheň hřeje
a svět nás nedovedl překonat.
Nás protivníků hana, nás křik zkázy
přec k vítězství slavnému doprovází;
nás jako mistra Jana Husi
přetěžkou cestou vodí slavné děje,
však dílo naše v bouři vychované
se hrdě vznáší, bez kou silou plane
a třeba ještě mnohe naděje
života klopotně se domáhají,
nám jako orlům síly v letu zrají,
náš národ přece k cíli dospěje!
Veliké, vážné kynou nám teď děje,
po světě ostrý vítr skutků věje
a záhy nové doby jásoty
probudí národ z teskné dřímoty
a záhy neskonalé pravdy blesk
pochová na vždy žal a stesk
a národ jemu na hrob postaví
co strážné duchy nové oslavy.
Nuž tedy, bratři, svorně postupujme
a sami osud svůj si předpisujme!
Nechť záhy nade vší se vlastí skví
chrám nový velikého Jana Husi,

chrám nový, krásný: národ sjednocený
a jediné jen snaze posvěcený!
Pak teprv zachvěje se širý svět,
když pozná v našich skutcích naše síly,
když rozvine se naší slávy květ,
když dějů vlna ponese nás k cíli.
Pak navždy zahyne ten pocit bolný,
jenž posud srdce česká ovládá,
a národ sjednocený, velký, volný
ctít bude věčně mučeníka: *Jana Husa!*

XV. K oslavě Frant. Palackého.

47.

Mánům Palackého.

Když smutná zvěsť se vlastí rozletěla,
že anděl míru dotk' se Tvého čela,
mrak hoře nad národem splynul.
Co ňader, každé žalem sedalo,
co retů, tolik nářků zalkalo:
Nám otec zhynul, otec zhynul!
Co zraků bylo, každý slzí zdrojem
a srdcem každým zachvěl obav dojem:
co bude z nás, když v Tobě nejpevnější
nám osiřelým vzata záštita!
Ó vlasti, vlasti třikrát ubitá,
kdy nebes těžký hněv se ukonejší?!
Ach, černější těch roušek příkrovu
nás osud čeká otce na rovu!
Jsme národ ubohý! Jak v moři šírém
zmítaný koráb vlnobití vírem,
jak palma na pustiny prahu
v šanc osamělá dána vichřicím,
laviny písku žhavé chrlícím:
tak národ český příval vrahů
hladovým jícnem dávno zhltit hrozí.
Svět žehrá naň a nepřízniví bozi
mu nesvornosti zkoušku v úděl kladou.
A co tak sám jak plémě ještěří
se v bratrovraždném sváru hašteří,
smrt krutá bohatýrů jeho řadou
se prochází a okem upíra
všech nejlepší si v kořisť vybírá.
Jsme národ nešťastný! Nám hynou heroové
a slabochů se rodí plémě nové.
Kdo promluví k nám oteckými slovy,
kdo Tebe, křísiteli, nahradí?
Kdo věštce zrakem odstře úklady
a pravdou zdrtí šalby odpůrcovy?
Tvým slovem utýraný národ ožil,
Ty's na skráň porobené vlasti vavřín vložil.
Tvé dílo nezráží ni pokolení celé;
Tvé práce pomníkem stát živoucím
Tvůj národ bude věkům budoucím;
a lidstva génij milionů hroby tmělé
pomina perutí let prchavý
u Tvého hrobu s pýchou zastaví.
Ty's jako Svatopluk kdys křehké klesti
chtěl slávské lípy různé ratolesti
v strom spojit věkověčné síly,
jejž nezlomil by příval severu.
Myšlénku velikých Tvých záměrů
kdo činem velikým přivede k cíli?
Ty's bratrům rodné vrátil bratry zase
a v svorné snaze cestu k spáse
jsi ukázal jim, zlaté ku svobodě.
Rozhraní věků, dějůplných dob
značívá velikánů čerstvý hrob.
Nám v těžké chvíli Mojžíš zhynul v Tobě!
Zda vstane Jozua Tvém na rovu,
by otcův zem nám vrátil poznovu?
Však nelkejme! Ne mysl kleslá, malá,
jen žalná touha steskům vůli dala.
My sílu bujarou cítíme znova,
ó reku veliký, v Tvé památce,
neb věříme takého syna o matce,
že nehodných Ho bratrů nevychová.
Ó otče národa, Ty v záři nehasnoucí
na nebi slávském vzplanul's hvězdou skvoucí.
Tam za tebou velebné ku výsosti
Tvůj národ v bouři zraky pozvedne.
Ó veď jej bezpečně skrz srázy bezedné,
ó posvěť svým jej duchem k statečnosti,
ó žehnej mu, ať cíle dospěje,
ať ve Tvé povždy kráčí šlépěje!

Josef Boubela.

48.

Lkala vlasť nad hrobem synů,
z něhož pučel pýr a mech,
celou českou domovinu
plnil utajený vzdech.
Ušlechtilé krve deště
umořily osení
a jen hlouček trval ještě
v beznadějném snažení.
Již tu byli pitevníci;
národ, jehož podnětem
procitla Evropa spící,
byl jen vědy předmětem.
Aj, tu mladík trpitelům
volal slova života,
volal víru buditelům
ve budoucnost národa.
Skrovný hlouček mocnou věrou
jeho byl tu unešen
a pojednou nocí šerou
začal kmitati se den.
Krok za krokem ustupoval
zpupný živel cizácký
a vždy výše pozdvihoval
dějů prapor Palacký.
Okem bystrým v minulosti
slavné, velké zpytoval
a co viděl, budoucnosti
naší za vzor věnoval.
Láska mocná, obětovná
vzešla z jeho semene,
a co dříve jiskra skrovná,
to již moře plamenné.
Vykonalo na nás divy
jeho mocné nadšení,
směle ujal národ živý
zas své dávné snažení.
Předků skutky jemu byly
výstrahou a potěchou,
vzkřísily se dávné síly —
a též skutky procitnou.
Otče, hle! co slovo tvoje
učinilo ze slabých:
nechť nám hrozí kruté boje
od nepřátel odvěčných,
my se jich již nelekáme,
slovo tvé náš vede šik,
úskok zmaří, odpor zláme
jarý boží bojovník!

Vrátily se doby dávné,
vrátila se Čechům čest
a to plémě věkoslavné
nepustí, což jeho jest:
právo svaté, neúmorné
obhájí tvé plémě svorné
duchem, slovem, ramenem!
Nedočkal se's budoucnosti,
jejímž jsi byl původem,
směl jsi jenom z vzdálenosti
zříti zaslíbenou zem.
Světu hlásá hlahol zvonů
pláč slovanské rodiny
a ze srdcí milionů
žalozpěv zní jediný.
Ale nad mohylou tvojí
celý národ přísahá,
neklesne tvůj prapor v boji,
sirotků voj neváhá.
Povznesme jej rukou jarou,
srazme ve svorný se šik!
Zachová svou víru starou
Čech, osvěty bojovník!

Jiljí V. Jahn.

XVI. K oslavě Havlíčka Borovského.

49.

Již zdálo se, že času krutá vlna
nad námi na věky se uzavřela,
že národu minulost slávy plná
a naděj v lepší časy odumřela.
Čech v Evropě dřív s bázní jmenován —
byl z řady národů již vymazán;
nevděčný svět, ten zcela zapomněl,
jak za něj válčil Čech a krvácel.
Zlatem to v knize dějin stojí psáno:
Z Čech vzešlo národům svobody ráno.
Když vůkol ještě v bludu smutný sen
duch lidstva v otroctví byl ponořen,
tu Čech již bděl a českých mečů hřmění
bylo nového jitra kuropění.
Ten prapor bratrství a svobody,
jenž v boj vyvádí četné národy,
ten prapor Čech ponejprv vznes'
a věren jemu byl, až pod ním kles'.
A když svět celý na nás vyzván v boj
a valil se co vlnobití bouřný roj,
nás byla jenom hrstka malá;
však svatá nadšenost nám v srdci plála
a řady věrných lidu bohatýrů
kráčely napřed v bojů vzteklém víru,
za nimi pluky božích bojovníků
buď k vítězství neb k smrti mučeníků.
A aj! Ta Čechů hrstka malá
celému světu odolala
a svět se přiznal udiven,
že Čech jen Čechem můž' být přemožen.
Přec kles' tím stálým umdlen bojováním,
na sterých polích krve proléváním.
Naň padaly celého světa rány
a on stál sám na temných věků stráži,
jak stojí skály mořem rozedrány,
na něž století vlnou svou doráží.
Čech kles'! Však nad ním v mdlobu padajícím
jitřenka plane na nebi se rdícím
a ruka jeho v křečovitém chvění
podává světu palmu vykoupení.
Čech kles' — a dvoustaleté utrpení
zastihlo jej po strašném pokoření. —
A vzpomenu-li, slza z oka kane
a v srdci hněv a divá lítost zplane.
Již zdálo se, že času krutá vlna
nad námi na věky se uzavřela,
že národu minulost slávy plná
a naděj v lepší časy odumřela.
Synové vlastní v hrdé pýše
od nás se k cizím odvrátili
a naši řeč a mrav s paláců výše
k plnému vyhynutí odsoudili.
Co šlechta naše v cizích hodech hýří,
nám z chýží vzešli noví bohatýři.
Ti z prachu povznesli náš prapor starý,
v půlmrtvý národ vlili život jarý;
ti z popele přeslavné minulosti
vynesli jiskry lepší budoucnosti,
na nichž se srdce naše rozehřála,
a v žilách našich síla k činům vzplála.
Ti naše svatá práva před světem
hájili mečem ohnivého slova,
vzdor posměchu dostáli v díle svém,
ve víře, že zas přijde doba nová,
že národ, pevně-li jen při svém stojí,
ač slabší jest, přec zvítězí v tom boji.
Z té hrstky malé prvních bojovníků,
již mnoho kleslo smrtí mučeníků.
A jeden, jehož památku vždy ctíme
a za hrobem mu velký dluh splácíme,
to jeden z nejlepších, pln ducha, mlád,
ten trpkém u vyhnanství bídně schřad,
že svobodu a právo naše hlásal
že slovem pravdy národem otřásal,
i v smutných dobách věren praporu,
že pýchu svou nezměnil v pokoru. —
Tak mnohé velké srdce hořem puklo,
na mnohou hlavu neštěstí se shluklo,
než odčiněna závistníků zloba,
než překonána dvoustaletá mdloba.
A aj! Jak jeden muž teď celý národ
za svatá práva vlasti již stojíme.
Ta svornost pro nás vítězství buď zárod·
jen buďme svorni, jistě zvítězíme!
Ač mnohé protivenství nám vyvstane,
než jitro úplně nad námi vzplane,
přec národ, jenž tak trudné přežil doby,
se neleká víc nových bojů zloby.
Ať osud do nových nás vrhne vírů
nebo nad námi sklene duhu míru,
co Češi jen to jedno heslo víme:
Buď zhynem aneb zvítězíme!

Rudolf Mayer.

XVII. Na oslavu Jos. Kaj. Tyla.

50.

Herečka.

Aj, proč's tak zamyšlena, Thalie?
Zpomínáš zašlých časů snad či těch,
kdož žili v nich — jež mohyla kryje?
A za kým spěje hluboký Tvůj vzdech?

Thalia.

Zpomínám zašlých dob těch neblahých,
kde hrstka jenom mužův předrahých

mně zemdlené a chudé poutnici
hledala koutek v teplé světnici;
kde hrstka mužův těch tak nadšených
podala sobě rukou sbratřených
a neustala dříve v úsilí,
až rozbila mi stánek přemilý.
Bylo to tam — to jmeno v duši ples
i zármutek budí neskonalý —
dům ten, jenž kryl můj stánek bývalý,
ten stojí dosud starým jmenem zván!
Však kde je, kde, můj *Josef Kajetán?* — —

(Odmlčení.)

Ta slza, jež mi s oka k ňadrům kane,
nemůže scelit srdce rozervané,
pro drahou hlavu tu jež hubí žal.
Kdo jako on mne v světě miloval?
Kdo jako on tak pro mne sbíral, snášel
a nadšením svým jiné též unášel,
by v skromný chrámek můj a svatyni
přinášeli svůj poklad jediný?
Osud mu trpký hodil k nohoum los
a mnohá strast mu žití zkrátila.
Však kdy-li lásku jeho zvrátila?
Kdy, píli jeho viděl klesat kdos?
Zdaž ústrky neb posměch rouhavý
jej chutě zbavily neb odvahy
a naučily ruce v klín jej klást
a nepracovat pro tu drahou vlast?
Zdaž osud zlý se na něm dochoval,
aby ji byl kdy méně miloval?
A jeho díla, „kusy srdce jeho“,
zdaž zapřely kdy mistra šlechetného,
jenž, co měl v sobě velkých, krásných citů,
velkal je v ně jak hvězdy do blankytu?
A muž ten nad jiné mi vzácný, drahý,
jenž potem skrápěl chrámu mého prahy,
dnes živě tak se na mysl mi staví,
jakby chtěl lkát, že zemřel bez oslavy!
Ó nikoliv — já vděčnou slzou rosím
tu jeho mohylu, a jak on mne,
i jeho stále ve svém srdci nosím.

Herečka.

V sloup chrámu Tvého vryl on jmeno své
tak hluboko, jak v naše ňadra jen.
Zde pomník pevný jemu postaven;
neboť dokud Ty zde budeš stánek míti,
bude i Tyl náš v slávě se tu skvíti!

Em. Züngel.

XVIII. K dychánku Hálkovu.

51.

Když odešel nám s květy jeseně,
když rakev jeho stála nad hrobem,
my nevážili slova utěchy;
my znali jenom slzí hořký lék,
nám zmizelo, co pro nás pěl a snil,
a němá bolest nevěděla víc
než těžký povzdech: „Jak jsme ubozí!“
Však časem teď když bol se konejší,
nad moře smutku slunce útěchy
když rozesýlá zlaté paprsky,
když prohlížíme svoje dědictví,
tu klenotnici tuch a nadšení,
ten velký poklad snů a myšlének:
tu slza žalu v slzu vděčnosti
se změní v oku, za ním k obloze
náš letí povzdech: „Jak jsme bohati!“
Vy znáte jeho odkaz veliký!
Vždyť v středu našem žil, s tím rozdílem,
že v naší tmě on viděl světlo plát',
že v naší poušti květy nalezal,
že ze skal vodil jasná zřídla vod,
že býval čas, kdy — ač náš přítel byl —
nám ve své výši cizím zdál se být.
Vy znáte jeho odkaz veliký!
Vám v otevřené srdcí kalichy
všech písní jeho perly zářivé
vždy padaly jak rosné krůpěje.
Vy dráhou jeho šli jste v myšlénkách,
vy ducha jeho zrát' jste viděli
ne jako zářný noci meteor,
jenž v jiskrách hasne v jitra úsvitu,
však jako hvězdu, jež má sluncem být!
Nač líčit vám vzlet jeho myšlének
i sílu citu, oheň nadšení?
Znáť nejlíp dědic svoje dědictví!
Že ale přec v té síni, v kruhu tom
se pojí v souzvuk sladce-lahodný
i okřídlená slova básníka
i svaté hudby tony vlnivé
jak různé květy věnce jednoho:
to děje se, by ono umění,
kterému dal on dětství sladké sny
i mladosti své vonná poupata
i zlaté plody let svých dospělých,
mu první vzdalo povinný svůj hold,
mu první na skráň věnec vložilo,
jejž úcta naše spletla s vděčností!
Byl básníkem! — V té době bouřlivé,
kdy poesie hvězdoskvoucí plášť
rve nízkých vášní jedovatý hlod,
kdy vlna sporů stříká k nebi výš,
on nad skalami jako maják plál
a z ohně krásy byla jeho zář.
On život srdcí znal i národů,
čas prchavý jej nestrh' v ručej svůj,
ba jeho strunu stále ladil výš.
On srdce činil bohem člověka
a citů jeho jiskry kmitavé
v své písně vetkal; dívky želání,
i dětí smích, i matky motlitbu,
pláč siroty a tuchy nevěsty,
vše v písní svojich spojil zrcadle,
a každá jeho píseň byla čin.
On k dětem šel, jež chatky na prahu
si hrály šťastně v prosté nevinně,
a pravil k nim: „Hle vy jste lidstva ráj!“
Šel k velkým světa, strh' jim hermelín
a ukázal jim duší nahotu;
a k lidu chodil, jehož synem byl,
klad' v rány jeho balsám útěchy
a řekl mu: „Jsi velký v neštěstí!“
Na soudce stolec časem zasednul
a moci žezlo mocí zpěvů svých
na olivovou změnil ratolesť.
On každou strunu v souzvuk naladil,
z nějž kmitala vždy vlnou mohútnou
jen láska, volnost aneb příroda.
Duch národa v něm jako slunce plál,
do srdce jeho vrh' svou pochodeň
a rolničku svou vetkav v jeho smích,
bič svého vtipu vlozil v jeho dlaň
a zlatá zrna svojí moudrosti
rozházel nivou jeho myšlének,
zkad nádhernými květy pučela;
ba tuším, v této době bouří zlých

že zemdlený se často nořil rád
ve zpěvů jeho zřídlo živoucí,
by síly nabyl zas a svěžesti.
Byl básníkem! — On také okusil
bol člověčenstva, trud i beznaděj;
leč tak byl bohat, hořký jejich květ
že svůdných barev pokryl lahodou,
že v hroby házel květy naděje
a věřil tam, kde jiní zoufali.
Tak v mysli naší věčně bude žít! —
Vy nezazlíte, slovo těkavé
když vyláká ty pestré obrazy,
v nichž duše jeho posud žije nám,
když stíny jeho postav tragických
před vámi v pestrý rej se zamihnou,
když oslní vás záře jeho hvězd,
když ovane vás jeho růží dech,
když oživnou zas pluky slavíků,
jichž sladké tony zavřel v písně své:
na křídlech slova, vlnách nápěvů
když prohlédneme svoje dědictví
a řeknem' si: „Hle jak jsme bohati!“
Tak jako ve snu tichém, lahodném
se tknou nás jeho „Písně večerní“,
ten ve úsvitu žití našeho
tak dojímavý švehol skřivánčí.
Tam zříme Alfreda, jejž viny hlod
pohání v mrtvých spravedlvý soud;
tu Goar zas v hor šerém úkrytu
ve klínu věčně-smavé přírody
se učí lidu srdce znát i mrav;
i píseň pěvce, motýl těkavý,
teď na břeh moře zve vás s jásotem,
kde tklivým půvabem vás okouzlí
zjev Jelenky tak snivě milostný,
že nevíte, kdo je tu krásnější:
zdá ocean, jenž v záři hvězdné spí,
neb dívka, z které láska mluví k vám;
a zatím v Tatrách jara povodní
na rozkypělém proudu vrátký člun
dvou srdcí štěstí hrozí záhubou.
Tu jaké zvuky! — píseň pohřební —
to s Bílé Hory dědiců jde řad! . . .
Tam krása přírody, zde vášní boj,
pád národu a bídy sténání;
a z dálky slyšte! kroky osudu:
ten Záviš sluje, ten zas Alexej,
ten Amnon s Tamarou, ten Vukašín!
A nad tím světem postav nádherných
se modrý nebes blankyt rozpíná,
kde slastí svojich pohár věnčený
ke rtům podává láska s přírodou.
Ó vizte vše! — Ó jak jsme bohati!
Co ještě může říci slovo mé?
On s námi jest — nechť dále mluví sám!

J. Vrchlický.

XIX. K slavnosti Dante-ově.

52.

Kdykoli velducha nám slavit jesti,
jenž v světě velké věci vykonal,
vždy díme s povzdechem: Proč nebyl naším?
Proč nebyl náš, ten bohův zvolenec,
ten velký muž, jenž vlast svou miloval
tak vroucně, že co psanec bloudil jí
nemoha míjet ňadra matčina?
Proč nebyl naším? — Vždyť ten jeho vzdech
„Serva Italia!“ má stejně bolný zvuk
jako ten náš: „Serva Bohemia!“
Že stejné pak i naše hoře jest
a stejné tužby, přání, povzdechy,
tož cítíme to velké nadšení,
jímž Ital slaví svého Dantea.
Jak krásné jest, kdy možno cítiti,
co blaží jiného, a rozplakat
se cizím slzy v oku zachvěním!
Krasšího není v světě souhlasu
než v milionech srdcí jeden cit
a jedna velká v duších idea!
Tak s námi jest, již k bohatýrům těm
se stejným neseme vždy soucitem,
kdož pro svou volnost v ruce drží meč.
A takž i dnes nás duch ten oblétá,
jenž šestero již věků překonal,
aniž by zapomněl naň šírý svět.
On v pravdě božskou bájí poutá nás
a učí stejně krásu milovat
jak krásnou tu, však málo šťastnou vlasť.
Kdo také duchy ctít se naučil,
tenť hoden, aby dědicem jich byl!

Eman. Züngel.

XX. K slavnosti Shakespeare-ově.

53.

V Stratfordu na Avonu, tam kde Brit
teď opřádá svět sítí bavlněnou,
(od chvíle té minulo tři sta let)
malé se dítko zrodilo a ten,
jenž původcem byl jeho života,
je v lokte vzal radostí opojen
a netušil, že, co tu obejímá,
kdys bůžkem bude světa obdivu.
Jak jezero, jež z tajných pramenů
černých kol něho skalin napojeno
u moře vzrůstá veliké a vyhrnuvši
svých skálodrtných vlnin mocné proudy
zaplaví mžikem šírošírou pláň —
tak dítka toho bohorodý duch
úžasně vzrůstal světu na zřeteli,
až jako Titán mocný, převeliký
Parnasu výši skokem překonal.
William Shakespeare, chudý písař z prvu,
vstoupil co kněz do chrámu Thaliina
a z vděčnosti, že byt tam nalezl
i života tam bídu pochoval,
nejkrasší věnce, co kdy uvíjeny,
své bohyni tam kladl na oltář.
Nepoznal sic hned cenu jejich svět
a vavřín dlouho míjel mistra skráně.
Až pohroben když ducha jeho šat,
to skromné drahokamu vroubení,
a démant sám se v slunci rozeplynul —
k hrobu se jeho obdiv dostavil
a nadšení rozpjalo perutě,
by slávu jeho v šírý neslo kraj.
William Shakespeare — největší to duch,
jenž chudý svět kdy básní oslavil,
jenž lidstva klamnou roušku poodhaliv
ukázal lidstvu pravou jeho tvář!
Co vášní v něm, co pýchy, marnivosti,
co zrady, zloby, bídy špinavé,
co lakoty po lesklých diademech
i po zlatě co žízně chraptivé;

co cnosti, mrzké duše choroby,
co bloznění po zlaté svobodě
i zotročilé mysli plahočení;
co chrabrosti i bahství chlubivého;
co osvěty i bludů mrákotných —
vše genius ten z tajných úkrytů
mu choré jeho duše vyvalil.
Onť králův cnost i hříchy blysknavé,
jich boje s vášněmi i se světem,
jich moudrost, mrav a čacké udatenství
s nemenší líčil pravdy jistotou
než láje vřesk kdy v krčmě opěval.
Onť starý svět a staré lidi v něm
tak dobře znal jak dobu, v nížto žil,
a tajnosti, jež skrýval Capitol,
v témž zrcadle co Tower nám objevil.
A což ty reků jeho postavy?
Zdaž lidé to či bludné přízraky?
Zdaž živí to či stíny zemřelých?
Tak veliké, tak duchův mohútných,
tak pravdivé, jakby je znovu Bůh
do proudu života byl postavil!
Tu Achilles a Ajax, Ulysses,
Troïlus, Hector, otec Priamus,
jenž zřít chce syna svého mrtvolu,
již Achill zpupný vleče za sebou.
Tu Timon Athenský, jejž slepá zášť
vyštvala z města vlčím štěkotem,
by později, když svíjela se v křeči,
zas plazíc prosila pak o milost.
Tu César, Marc Anton a Cassius
i Brutus milený, jenž z věrnosti
si jilec k zrádné dýce urobil,
by tam u paty sochy Pompejovy
ji věrně tak mu vrazil do prsou,
až pádem jeho Řím se pootřásl
a hrůzou zděšený zachvěl se svět.
Tu Koriolan zas, jenž prchaje
z kolébky své v prsou si nesl žal,
jímž černý nevděk splatil jeho vděky
i služby zrádné Římě prokázané.
Jak dávných bájí duchaděsný sen
strojí se duši naši ohromit!
Srdce se chvěje návalem té hrůzy
a myšl nevědouc, zda divit již
či prvé chápat má, se hotuje
v proud čarovných těch bají ponořiti,
jež mistrův genius nám odhalil.
Tam Lear, ten žebrák král a šílenec,
proklíná srdce svého slepotu,
jež zmije místo dítek odchovalo.
Tu Hamlet k šílenství si stroje tváři
jde otce mstít a nechav v pošvě meč
s kejklíři vraždy vyjev studuje.
Tam Macbeth šalbou věštby popuzen
po žezle drze sáhá v životy
a zavraždiv, co v cestě jemu stalo,
nám hyne seznav zrádné věštby klam.
Tu Othello, černý jak zrádná noc,
z špiravé číše hltá vzteku jed
a žárlivostí spít a spitomělý
jak tygr rdousí nevinnou svou choť.
Tam Romeo a Julie, tož srdce
nejčistších čarokrásná dvojice,
jejíž láska, oběť zášti rodinné,
co hvězda klesajíc zhasla svět. — —
Mám dále jíti? Mám si připomenout
i žádu špinavou tu lakotu
[illegible]dlou zášť, jež vztekem supajíc
[illegible] zrádný si bronzu o podešev?
Mám rozvinout těch králův dlouhý řad,
jejž proslavil Shakespeareův genius?
Mám zpomenout i kouzelných těch her,
jež v bujném rozmaru a vtipu syt
on smíchulačným snílkům zanechal?
Již dost! — Mně úkol jenom dán,
vás k zbožné hrůzy citům naladit,
by tušili jste, co se díti má,
a cítili, že velký jeho duch
s námi tu nyní dlí, nás oblétá.

Em. Züngel

Doslov k slavnosti Shakespeare-ově.

54.

Národ, jenž cizí velikány ctí,
hoden, by u jiných též v úctě byl. —
Nechť fenohubných štváčů podlý vřesk
věčně se snaží pouta přetrhati,
jež národy na sebe poutají —
posvátná svobody přec idea,
touha po osvětě a láska k umění
jim v mrzkou zášť zahořet nedají.
Kdo za svobody spěje praporem,
jiného dohoniv, neptá se ho,
zda Čech, zda Vlach, zda Frank neb Angličan,
leč bratrsky jej k srdci přivinuv
s ním ruku v ruce dál se bude bráti.
Kdo v chrámu osvěty neb umění
poklekne k jiným v svatém zanícení —
jak by je znal již z lůna matčina,
s nimi, za ně se budu modliti.
Tu není zášti, není cizoty.
Kdy v davu zbožných tichý zazní šept:
„Hle, vizte Brita velikána tam!“
ohlédne se i Čech i Frank i Vlach
a v srdci svém mu zbožnou úctu vzdá.
Ten, jehož dnes s horoucím nadšením
v tristaleté světíme paměti,
dřív nežli ostatní cizí nám svět
zpomněl si na nás v dálné cizině:
on nesmrtelným perem svým i nás
v čarovný vepsal kruh svých arciděl.
On neznaje ni země, řeči, mravu,
přec více pravdy pověděl v své báji
než mnohý z těch, kteří nás lépe znají.
Já *Perdita* jsem ze „zimní pohádky“:
tož dítko k cizím břehům vyvržené,
ani uzavřen mi otce mého dům.
Zdaž chápete tu pravdu skrytou v báj?
Dítko ku cizím břehům vyvržené,
toť, aj, *perdita ars bohemica*,
již otčina prv byla uzavřena,
jež na cizích pak ňadrech odkojena
po cizinách hledala byt i chléb.
Perdita ars bohemica, toť dítko,
jež pod cizím když sluncem dospělo,
zas vrátilo se nazpět k domovu
a lásku tam a přízeň nalezá.
Nekalmeť však posvátnou tuto chvíli
trpkým na doby smutné zpomínáním.
Již doma jest Perdita ztracená
a otec, rod její se k ní zas zná.
Již nebude jí světem putovat
a z rukou cizích chléb a přízeň brát.
A protož žehnej nám, ty genie,
jejž celý svět slaví teď s nadšením.
Nechť vavřín již tvou skráni ovije,
vavřín uvitý českým uměním!

Tys čarovným svým kouzlem učil svět
v cizím i vznešenost a krásu ctít —
my ctíce tebe budem doufat smět,
že cizí nás též v úctě budou mít!

Em. Züngel.

XXI. K jubileím spolků zábavných.

55.

Dlouho nebylo nám do smíchu,
anto v žalu stálém jen a trudu
truchlivém jsme snili o osudu,
jakýž usouzen nám pohříchu.
Dlouho dost Čech jindy bodrý, čilý
v mlčení dlel téměř zarputilý;
vždyť pak — obklopen jsa mřížemi —
nejlepší i pěvec oněmí!
Nemělo však na vždy takto být:
jedva nátlak trochu poulevil,
v pravé podobě se opět zjevil
český *humor*, český Demokrit.
Volným, bujarým se ihned letem
pustil znova za ostatním světem,
„v srdci žal — na tváři lehký smích“,
jako pamětník dob slavnějších.
Také nás zde spojil v pevný kruh,
jenžto v květu, jarosti a zdraví
první *jubileum* svoje slaví,
jakých víc mu popřej ještě Bůh!
Také my jsme dali světu znáti,
Čech že dosavad se může smáti,
k slavnému se strojit veselí,
až se staré rány zacelí!
Nechť si bijí vlny sebe víc
na ty naše nebetyčné skály,
nechť si škůdce hrozí z blízka, z dáli,
to nám nijak nezasmuší líc.
Ba co jiní vadí se a sváří,
my tu s radostnou, aj, v oku září,
ve bratrském opět sloučení
voláme v svět slovo: *Smíření!*
Jasný jenom zachovejme hled
do budoucna šera tajemného,
národa duch strážný veškerého
k dobrému vše schýlí naposled.
Vše, co neblahým se svárem dvojí,
v jeden svorný celek opět spojí,
vespolné zas lásky rozže plamen
a Bůh sám pak řekne k tomu: Amen!

Em. Züngel.

XXII. K sjezdům a merendám studentským.

56.

Život jest boj, a jenom zápas čilý
uvádí lidstvo k velikému cíli,
jen v zápasu se chrabrá síla rodí,
jež k velkým skutkům, ku cti, k slávě vodí.
Jest svatý boj, jenž nyní světem třese,
boj, *jenž se dálnou říši ducha* nese,
boj, jehož zbraní — svaté pravdy moc,
pod jehož silou staré hynou bludy:
kde vítězí, tam *světlo* vládne všudy
a zničena hubící, tmavá noc.
A hle! do první řady, v čelo všech
k zápasu svatému se staví Čech.
Však nemá v pěsti svojí pádný meč,
nekráčí obrněn v tu svatou seč;
zelená ratolesť — znamení pokoje,
to prapor jest, jejž nese do boje,
a místo války řevu končinami
zní z jeho úst: „Buď, bratři pokoj s vámi!“
Jest pouť to o závod, již nastoupil,
by ztracenou zas našel onu dráhu,
o niž jej nepřátelský osud oloupil.
Jen k tomu míří všechnu svoji snahu,
by našel zas osvěty svatý chrám;
kde dříve kněz posvátné služby konal,
by zas zápalnou oběť obětoval,
jak jindy činíval to — uměnám.
Vždyť on to byl, když klam a lež a bludy
svůj černý závoj rozestřely všudy
v naději, že jim bude hojná žeň;
vždyť on to byl, jenž v svatém rozhorlení
v to šalbyplné, hříšné zatemnění
hořící vrhl pravdy pochodeň.
To ovšem svět už dávno zapomněl;
však Čech úlohu svou vždy pamatuje
a tím své z mrtvých vstání oslavuje,
že světlem opasuje bedra svá
a kráčí tam, kde svatá osvěta
již dávno pokynula svému miláčkovi,
by počal zase život čilý, nový,
by nastoupil zas dědičný svůj díl,
by apoštolství zase přijal na se,
jak činíval to jindy v zlatém čase,
když semeno osvěty v lidstvo sil.
To cíl nás, bratři, jesti všech,
by zase v říši ducha vládnul Čech.
A proto vzhůru! Nešetřme již síly
a všickni *k osvětě* obraťme svatou píli,
by zas jsme všeho toho vyzískali,
co krutým osudem jsme promeškali.
Ještě tam čestné místo uchystáno;
jen svorně buď a pilně pracováno,
a vavřín oslavy nás nemine.
A jako dřív i nyní české jmeno
zas v ústech všech národů bude ctěno
a nové jaro zas nám pokyne!
Jen dál, nešetřme práce, namahání:
jen pilným rukoum dá Bůh požehnání;
pracujme všickni v svatém závodě!
Jen osvěta k svobodě dráhu klestí,
a proto stálým naším heslem jesti:
„Osvětou, bratři, k drahé svobodě!“

Karel Adamec.

57.

Pravá věda činí národ silným,
národ náš jí také sesílí;
proto spějme, bratři, krokem pilným
cestou, která vede ku cíli!
Dlouho ležel národ náš ve hrobě,
byltě živ a přece pohřbený;
drahnou dobu trval v také mdlobě
jako otrok poutem sklíčený.
Aj, tu náhle zvony jasně zněly,
české slávě vzešel nový den;
Čechů domov zaplesal pak celý:
vzešlo slunce — prchnul klamný sen.
Hrob se sesul. — „Vstalť Čech této chvíle!“
zavolala hlučně drahá vlast —

Vzhůru tedy! Neminem se cíle;
vítěze po boji čeká slasť.
Ano, bratři, vědou buďme svoji,
ona ať se stane mečem nám;
vědou opásáni stůjme v boji,
podlehne pak lesť, otroctví, klam!
Okem bystrým hleďme k svému cíli,
ve vědě jest pravá svoboda;
ona ať nás tedy, bratři, sílí,
v středu cizího nám národa!
Svorně k tomu ruce sobě dáme,
svorni budem ve své úloze;
to-li svým si heslem uděláme,
zajisté Bůh sám nám pomůže.

K. M. L.

58.

Kdož by tajil city srdce svého
v kruhu našem, v kruhu bratrském?
Již jsme dočkali dne žádaného:
zašla noc, den přišel s paprskem.
Vzhůru tedy, bratři! Vstaňte z mdloby,
otevřeny jsou nám naše hroby;
vzhůru každý, komu žije cit,
neprometeškej nikdo první svit!
Jako národ mrtvý v nečinnosti
dleli Češi přes dvě století;
národ slavný klesal k ničemnosti
a — smrt byla již již v zápětí.
Již ho spánek poutá, řeč mu mizí,
již ho k smrti odsuzuje cizí,
již ho vrhá v nesvěcený rov — —
v tom se zvedne rakve jeho krov.
Vstaňte, bratři, Pán nás k žití volá;
vstaňte z mdloby! již nám vzešel den!
Vůli Páně nikdo neodolá, —
s námi Bůh a celý Slávský kmen!
Nad svým hrobem národ k žití vstává,
naše stará probouzí se sláva
a mnohý nám odcizený rod
poznává, že Slávie je plod.
Protož, bratři rodu slovanského,
vstupte směle v bratrský náš kruh
a na důkaz citu přátelského
druhu podej pravici svou druh,
jak to otci naši činívali:
milovali mír a český zpěv;
běda tomu, kdo v nich vzbudil hněv!
Za mnou tudy, komu srdce bije
hřáto ohněm lásky vznešené!
Každý z nás ať nový život žije,
doživ doby přeutěšené!
Plápolej též naše srdce láskou,
spojmež my se k vlasti pevnou páskou;
vlasti dejme srdce, um i pěsť,
hajme české mravy, českou čest!

V. Molenda.

59.

„V tý den na svatého Patrice“
— tak čteme v staročeské kronice —
„Jarboch ženich, Veselost neviasta
ze lubenia za siebe se vzasta.
Aj tu za nedlúho přiletěchu
snúbencům militkým pro potěchu
čápi rychlobrcí, dlúhonozí,
jež poslachu ku manželóm bozi;
ti kochania silna za odměnu
nebeskú jim přinesechu cenu:
dci přesličnú, nyň milostnú pannu
od studentóv našich veleznámu —“
Potud staročeský kronikář,
který, ač se zdá, přec není lhář;
neb co student český já též sám
milostenku onu dobře znám.
Je to dívka z pocidlinských luhů,
rodilá, mně věřte, Bydžovanka,
vnadná z nadzemných jak dítko kruhů,
pravá, hotová to nebešťanka.
Zdědivši od otce věčnou mladost
ve své kráse nikdy nevadne,
od matky pak stálou majíc radost
ve milosti nikdy nechřadne;
z její tváře věčné kouzlo plaje,
rty jejími věčný úsměv hraje.
V Hoře do školy že nechodila,
ani málo dost se nezněmčila,
zůstalatě Češkou vezdy věrnou.
Mělať arci dráhu k štěstí pernou.
Ani kaprálkou ni diurnistkou,
však ni vojandou ni nádennicí
nestala se ani harfenistkou
za to, že nebyla kulturnicí.
Po těch hodnostech však nebaží,
přízeň cizáků ji neblaží
aniž touha táhne za hranice:
neníť ona žádná poběhlice.
Ve vlasti jen od dědiny k městu
na peruti lásky koná cestu,
kam ji český student mile zve,
a tu pěje, hraje hovoří,
laškuje, hopkuje, švitoří,
lahodností všechněch srdce jme.
Za to vše jen přízeň jest jí milá,
po penězích nikdy netoužila;
a kdy přece dárek obdrží,
na oltář ho vlasti položí.
Však již zvědavost vás, tuším, hněte:
vím, že jmeno její zvědět chcete.
Slyšte: dívka tato kouzelná
studentská se zove merenda!
Tá vás ústy mými vřele vítá,
z kvítků radosti vám vínek splítá.

Hrdlička.

60.

Buď vítána mi, velebná ty chvíle,
kde naše dávné vyplněno přání!
Zaplesej, otčino, a na své dítky milé
věšteckým duchem vyřkni požehnání!
Jak chodec dálný, po dlouhé když pouti
umdlené oko v rodné upře kraje,
když k hrobům otcův může pokleknouti
a před očima dávné stanou báje:
ti snové bouřlivého mládí času,
ty naděje i tužby jeho vřelé,
v radosti své a v nadšeném svém jasu
by svět i lidstvo oblažit chtěl celé:
tak plesáme a duše má by ždála,
by celá země slyšela ty tony,
až každá haluz k zpěvu by se vzňala
a v jásot rozplakala miliony.
Ó blahý sne! A zulíbat to čelo,
kde snění ono k činu dovyspělo
a srdci tomu oltář zbudovati,
jež první zvolá: „Bratři, sestry vstáti!“

Otčino má! patř na ta jasná líce:
každá ta slza vroucí slasti plodem
a každý zápal jejich zřítelnice
hosanah slavné naším nad národem;
a srdcí jejich poslyš bouřné tluky,
těch ňader smělých zpytuj pozdvihnutí,
jež odhodlána každé snésti muky
jen na jediné vlasti pokynutí.
To více znamená než světa skvosty,
to více nežli mocnářové mají:
neb žádná mocnost tolik nepohostí,
co jedno srdce mladé v sobě tají.
A přece!!
Ó kýž je možno tato slova
na věky věků v černou propasť skláti
a s jásotem pak zvolat znova:
Kdy počnete se, bratři, milovati?!
Kdy dohoří ten stálý plápol hněvu,
kdy jako bratři pokročíte k cíli,
kdy zaleskne se svornost v našem směvu
a láskou ověnčíte svoje síly?
Ta doba blízka, mějte jenom vůli!
Ó zřít kéž možno budoucnosti hávy
a osudu co úrady nám skuly,
jak možno patřit v doby naší slávy!
Leč obraz předků nosme před očima
nadšení zápalem ku věci svatosvaté:
jich bodrá duše dějinami hřímá,
my nebuďme své vlastní slávy katé!
Helladu nesvornost, Řím rozkoš sklála
a nenávistí slavné zašly kmeny
a nad měst velkých mohylami lkala
Nemesis mnohdy nářek utajený.
Nám ale svornost okorunuj skráně
a láska spoj ta srdce osamělá,
aby až jednou vlasť zavolá na ně,
bez bázně pro ni umřít spěla!
A vy pak, nositelé vědy její,
naděje budoucí a strážci její síly,
zrakové těchto s bázní pohlížejí,
jak zdárně dospějete k svému cíli.
V té svaté chvíli, jež nás tuto pojí,
otčině celé slavně přísaháte,
že žádná moc vás více nerozdvojí
a že v té cestě svorně vytrváte;
že na té roli valně opuštěné
pro blaho vlasti pracovati chcete,
osušit oko tak již zarosené,
zapudit její vrásky s čela kleté;
že zemi té, jež dítka odchovala,
své mužné síly věnujete zcela,
by ta, jež vaše hlavy celovala,
až muži budete, se nezarděla.
Ó vidím: v dáli východ svítá
a v této záři vidím archanděla —
vavřínu větve do věnečku splítá.
Nuž, bratři, k činu — tenť na vaše čela!

Eman. Zítek.

61.

Bratrství pásko, lásky záře ranná,
buď blasem milionů pozdravena!
Ty zlaté poupě v lidském sdřímlé srdci,
nadšení žárem růže probuzená,
ty krásný kmite na blankytu žití,
lidského štěstí skvoucí talismane,
ty hvězdo žárná, jež jsi nejčárnější,
když záře tvoje v lidské srdce skane!...
Ó přátelé! V té chvíli nadšenosti
víc nelze mi než tato slova říci:
Ať srdce k srdci přitulí se věrně
a láskou rozechví se ňádro mdlící!
Toť odkaz dějin. — Vše, co dávná sláva
praotců našich v dějů pásma skryla,
v těch slovích dřímá a jich přáním bylo,
by budoucnost v tom cíli vrcholila.
Což nechápete? A přec chcete žíti!
Leč bez lásky, jež mysl k mysli vine,
zaniknou činy vaše bez výsledku
a vaše jmeno bez památky zhyne!
Toť kněžka ta, jež činy korunuje
a ideám své vtiská polibení,
a kdo jí zhrdá, ve prach zahazuje,
svou vlastní duši vrhá v pohrzení.
A jak to krásné, když dvě srdce vřelá
v dnech žalů svěří žal si obapolný!
Hrot neštěstí, kdy sdílíme jej spolu,
nebolí tak — ba sladčí je než bolný.
Aneb když v mysli myšlénka se zrodí
a k provedení nestačí nám síly:
dojdeme cíle, k spolné-li se práci
bratrské ruce spjaly, přidružily.
Ó svatá kněžko v chrámu srdcí lidských! —
Tu v tváři děcka milostné se skrývá,
tu v plném lesku cudné velebnosti
se z líce panny na tě pousmívá;
na čele matky rozbíjí své stánky,
rtem zmírajících hrdin pozahrává;
tu vlastimila k velkým činům budí,
tu básníka zas k písni rozelkává.
Ba kde v tom světě kvítko vypučelo,
jehožto poupě láskou nevykvětlo,
ant vše kol nás je plodem mocné lásky:
květ, jaro, srdce, duch — i světlo.
Jen ponořte své zraky zatemněné
v přírody listy věčně svaté, věrné;
jediný cit pak zavládne nám ňádrem:
cit bratrství a lásky nerozměrné.
Ó kéž by ret, jenž hřímá tato slova,
je vlíbat mohl v srdce vaše vřelá,
by jako heslo vodila vás k činům
a vaše utrpení ukájela!
Pak slunce míru nad vlastí se vznese
a jaro štěstí rozsypá tu květy;
v svých otců slávě zmladlý národ vstane
zas v moci své jak před dávnými lety.
Pak v háje české slavík se navrátí,
jenž předkům píseň volnosti pěl blahou,
a hvězda blaha zase v plném lesku
jak druhdy vzplane nad Čechií drahou!

Em. Zítek.

XXIII. O výletu mládeže.

62.

Když pohrobí kdes věhlasného muže,
jenž plody ducha síval pro domov,
tu uvíjejí ku cti věnce z růže
a pokrývají jimi chladný rov;
ze vzdáli přijdou, přijde národ celý
ku zvěčnělého bratra pomníku,
by oslavili, písně žalné pěli
bez chlouby, návodů a bez díků.
Kde vystavěli ke cti boží stanů,
při svaté oběti dlí Kristově,
svá srdce zbožní otvírají Pánu,
zpěv modlitbou, modlitba ve slově. —
A jinde zase zříme tábor lidu
se radit, jak snáz chleba nabýti,

jak lehčej' změnit v hojnost jeho bídu,
práv hájit či se nechat zraditi.
Však nemáme zde pomník ku oslavě
ni tábor, zlou jak bídu odstranit;
my děti o všem rokujeme hravě,
a proto nechcem s bídou dnes nic mít!
Nuž, proč jsme přišly po roce zas v pole,
proč volily zas zavítati sem
neschůdnou cestou bez vozu i hole?
My v přírodě se radovati chcem!
Ve chrámu velebnějším nade jiné,
jenž všehomíra Tvůrcem klenut jest,
kde volnost dětem malým více kyne,
chcem spokojnosti vaší palmu nést!
Ku svátku dětí chcete program vědět?
Již slyšte, jaký z nás je každý kos:
prv budem chvilku klidně v chládku sedět;
na koho přijde potom v řadě los,
ten učeně moc bude deklamovat;
pak jednohlasně provedeme sbor
tak s citem, že se slavík musí schovat,
a rázně, až se chvěti musí bor.
Dál? — Dále sobě odpočinem chvíli,
porozprávíme čtvrt hodiny as.
Kdo odolal by, an tak chládek milý
nás vybízí a pánem není čas?
Po této práci teprve jsme děti:
hra, nutnost všechněch dítek, počíná;
jak motýl letí s květu ku poupěti,
tak my; ba keř, strom ku hře příčina.
Tím vyčerpán jest program ku výletu,
hry, zpěvy, deklamace počnem zas,
též vojínů z nás utvoříme četu.
Již počnem. Máte radost míti z nás!
Nuž, s chutí, milé sestry, milí bratři,
se tužme, bychom hanbu neměli!
Pak volám z duše, jimžto díky patří:
„Zdar všem, již ku výletu přispěli!“

Fr. Hamza.

XXIV. K besedám učitelským.

63.

Zastírá-li se svět nám chmurou černou
a štěstí den se již již nachýlil;
kane-li slza nám na duši věrnou,
kterou sen smrti na vždy zastínil;
temné-li putujem vstříc budoucnosti
a nesvítí nám hvězda provodní;
sbíráme-li jen slavných předků kosti
při světle dějin, jasných pochodní;
srdce-li naše pro lid rozechvělé
zahrnout chce svou láskou národy,
od osudu jim koupit věky skvělé,
obléknout vši zem v roucho svobody:
tu každý dech se v těsných prsou tají
a krev se proudí k srdce úkrytu
a ruce výš a výš se pozvédají
a oko utkví v nebes blankytu;
tu promění se naše bytost celá,
duch se pohříší v věčnou hloubi svou
a již uniká — prost okovů těla —
vzhůru, vzhůru s horoucnou modlitbou. — —
Ubohý kvítek, jenž se k zemi chýlí
a červ mu kývá květnou korunou;
ubohý tvor ten, který hříchem spilý,
za vášní těká v blátě zrozenou,
na rychlo žije, jeho den se sklání
a v bedra vedrem vášně vypráhlá
ohromná bouře, divé hromů řvaní
temnou mu peruť zkázy roztáhla:
svědomí bouří a jak zvíře štvané
utíká člověk před sebou už sám.
Tu kmitl blesk — stan duše černý vzplane,
uzří se hříšník — a teď sám si znám!
Již tíže tlačí ho, již ve prach klesá,
v prachu se vine, cítí vinu svou
a netroufaje si zřít na nebesa
dovolává se míru — modlitbou.
A aj, tu bouře pomalu se ztrácí,
nebeský poklid v něm se rozhostí
a na obzoru duše, ač krvácí,
rozstře se duha boží milosti.

Smutno jest stromu na návrší pustém,
pokácenť ten, jenž stínil ho kdy — les.
Přemýšlej, stromku, jak v tvém loubí hustém
bývalo krásně a je pusto dnes.
Přemýšlej a pak sny své o osudu
vypravuj tomu, jenž v tvém stínu dlí:
on také štván je ode trudu k trudu,
on také neví, co to pohodlí!
On dobrý byl a v živobytí celém
sloužil než sobě jiným raději,
a nevděčný svět zve jej povrhelem! — — —
Ó stromku, uč ho, uč ho naději!
Pouč ho, ať mu oko shaslé vzplane,
ať ruce jeho vzhůru jen se pnou:
nebť *útěchou* to, kdy už slza kane —
a útěchy nabude modlitbou. — — —
Aj viz jen, oko má již zaslzené,
teď zírá vzhůru, ruce pne už výš,
skrz slze své zří nebe osvětlené,
skrz perly ty zří rajskou spásy říš.
Rozsáhlá pláně až tam k modré dáli
a kolem pustá, němá temnota;
ta pláň je svět se svými ideály,
když jinoch prvně jde v boj života.
Posud mu září matky naučení
a mocnou vůli skrývá v prsou svých,
on *chce* být lidstvu zřídlem oblažení,
chce velikán být v plánech šlechetných.
Upjatě kráčí vpřed za slavným cílem —
tu náhle stane: vpřed-li jít, či v bok?
Matka mu mrtvá, nikdo v světě širém,
a rady třeba, rozhodnýť to krok.
Velký to krok je: má naň věčnost vsadit
i velký cíl svůj. — On však neklesá,
a neumí-li lidská moudrost radit,
oj, poradí tu mládci nebesa.
Jde na hrob matky, na hrobu tom kleká
a volá vzhůru, volá ze všech sil;
úpěnlivě se modlí: s hůry, čeká,
Pán že mu sám ukáže velký cíl.
A co se modlí, důvěra mu vstává,
jasně se zjeví svět mu celičký
a s hůry jasný duch naň pozor dává,
proměněný duch jeho matičky.
Duch ten mu kyne, k němu teď se sklání,
vede ho, kde se cíl mu obrazí,
a syna životem až do skonání
od činu k činům věrně provází. — —
Krásné je modlení, kdy vzpomíná si
na svou budoucnost kdo a na sebe;
rajské však nabývá modlení krásy,
když modlí se kdo jda již do nebe;
když modlí otec se za dítky svoje
zapomněv sebe, ač jde na věčnost,
modlí se za své, jimž nastanou znoje
a svůdná, osudná snad budoucnost.

K takové modlitbě se nebe sklání
a s hůry anděl níž se ubírá,
by dones' Bohu v křišťálové báni
modlitbu otce, který umírá;
donesl ji už, zpět se vrací letem,
sirotky vodit tímto svůdným světem. —

Mohutná modlitba je vlasti syna!
Kdy úpí před zrakem mu rodný kraj,
kdy anděl svobody všech zapomíná
a o vlasť cizinci již v kostky hraj':
tu modlící se rád sám sebe ztrácí,
on modlí se i když jej vrah už kácí:
„Veliký Bože, oslav drahou vlasť!"
tu se od trůnu Boha dolů snese
se zlatou bání skvělý cherubín,
modlitbu pojme a ran vlasti tkne se —
a svobodna je vlast i její syn.

Jedno však skví se slunce na blankytu
a jedna modlitba z všech modliteb
větší je než žádání blahobytu,
větší než prosba za pozemský chléb.
Mocnější je než vlastenecké žalmy,
které kdy národa syn vzhůru pěl:
velebná modlitba ta, hodna palmy,
modlitba jest, již šepce *učitel.*
Ó tiše buďte, ustaňte a vizte
stařečka toho v sněžných šedinách,
pohroužejte se do té duše čisté,
jež se teď ztrácí ve svých hlubinách
a z hlubin srdce svého perly váží
a na oltář je klade příštích dob,
plameny příštím věkům věrně stráží,
s nimiž ho pojit bude jenom hrob:
„Veliký Bože, Otče všeho dání,
ne moje staň se tady pohoda!
Ty's dal mi outlý sad na štěpování,
Ty's dal mi příštího květ národa;
dal jsi mi *duše* oněch na šlechtění,
jichž *tělo* pouze svěřil's rodičům;
dal jsi mi duše, spící ještě v snění,
nelnoucí láskou snad ni k rodičům,
nevědoucí snad, že jich osud celý,
věčnost že jich blahá i neblahá
svěřena na bedra je učiteli,
jejž vděk neb kletba věků zasahá!
Ty's velel však; a byť měl vlastních tužeb,
a přání pro sebe měl dost a dost:
láska k svěřencům služba je všech služeb —
nad *lásku* k mojim má je *povinnost.*
A protož mne a mé veď, jak chceš k cíli,
utrať nás aneb dále zachovej,
jen za to prosím Tebe, Bože síly:
jen *svěřencům* mým dojít cíle dej,
aby k svým bratrům vroucí láskou lnuli,
pro domov nebáli se závodů,
aby se v velikány vyvinuli,
v veliké muže svého národu;
aby, až dřímat budu v prostém hrobě,
poklekli na něm na bující mech
a vzpomněli si s láskou, že jsem Tobě
a vlasti veď' je vstříc co pravý Čech!"
A aj! tu vzplane blankyt ohněm vzňatý
a nebešťanů zástup zaplesá
a u andělském: „Svatý, svatý, svatý!"
otvírají se sama nebesa.
Bůh Otec sám teď v sboru serafínů
chýlí se níže, až tam do jizby,
a vkládá ruku v srdce svému synu
a se rtů sám mu snímá modlitby;
a ukládá je v božské srdce svoje,
provází národa květ spásou svou
a otvírá mu věčných svobod zdroje
velebnou učitele modlitbou.
Jen jedno skví se slunce na blankytu
a jedna modlitba z všech modliteb,
jež národům vymáhá blahobytu
a dává svobody jim božský chléb.

V. A. Crha.

XXV. K besedám vůbec.

Před deklamováním.

64.

Tu mne máte, paničky a páni!
Přicházím jak lehké větru vání
bez rekomandac a bez pozvání.
Naběhav se dost po krajích českých plání,
kam jsem zalít' k besed odbývání,
vracím se zas do těch . . . .ských strání!
Aj, tu slunce na nebeské báni
krásně svítí, mraky rozehání;
kvítí kolem znova v rozkvétání,
hochů švarné sobě počínání,
krásných dívek rajské usmívání.
Ó mne nesklamalo moje zdání:
besedu mou nebe ještě chrání!
Počnu tedy zas své povídání
s chutí velikou a bez ustání.
Práce moje bude žertování,
všecko ale bez planého mudrování.
Kýž jen také za své namahání
hojného si získám vyvolání!
Pak jsem vaším, paničky a páni,
deklamatorem až do skonání.

J. K. Tyl.

65.

Poslání českým dcerám.

Dcery ctných matek, matek holubičích,
rodné vy dcery matky Čechie,
výkvěte jarní na posvátném stromě,
na vonné lípě věčné Slávie,
spanilé růže věnce vlastenského,
přijměte pozdrav, pozdraz bratra svého!
Vám pěju píseň z hloubi srdce svého,
vám od srdce chci k srdci zapěti.
Ó kéž můj zpěv se ve svatyni vaší,
ve vašem srdci zavzněv posvětí:
posvětí snahám, jež má Češka klásti
na oltář národa a drahé vlasti.
Vizte tu vlast, to srdce mocné, velké,
které vás, sestry, všecky objímá;
vizte ty hory strmné, luhy květné,
v nichž Čech pomník i hrob své slávy má:
toť půda svatá, slavných otců věno,
tisíckrát krví bratrů vykoupeno!
A pro vlast tu když bratři krváceli
a celý svět se jejim bojům smál,
neměli přítelíčka v širém světě,
ubohý Čech tu sám a sám tu stál
a jeho sestry, rodné dcery Čechů,
neměly proň ni srdce, slz ni vzdechů!
Budoucnost jsme již sobě pojistili,
pro *slávu vlasti* teď jdem v závodu:
slyšte nás sestry, rozpomeňte sobě,
ze lvího že jste vzešly národu
a že vám Bůh dal též zbraň k vítězení,
že vám dal srdce ku všech pokoření.

Nuž ozbrojte se, sestry, vlastenectvím,
užijte srdcí k ctnému zápasu;
bojujte láskou mocnou, slovem tklivým,
až dojde hlas váš v srdcích ohlasu;
až pokoří se vám i vzdory silné
a Čech i Nečech k vlasti české přilne!
Vítězoslavný věnec, jenž nás čeká,
vám na čele se bude slavně skvět,
vlast česká bude Děvínem zas mocným
a českým Vlastám pokoří se svět.
Jen k dílu, sestry, zdobte slávou skráně!
Provázej vás i vlast mou ruka Páně!

Václav A. Crha.

66.

Českám.

Noc se ku konci chýlí,
již svítá mladý den
a děsné temno mizí,
s ním také děsný sen.
Nuž vzhůru! Procitněte,
vy dcery Slávie,
po boku bratřím jdouce
jen k činům buďte je!
Ukažte, matka Sláva
že ještě dcery má,
z nichž každá svatá práva
své matky hájit zná.
Aj, vizte dcery polské,
nešťastné sestry Čech:
jsouť hotovy dát vlasti
i poslední svůj vzdech! —
Nechť ty jsou naším vzorem,
jich příklad vodiž nás!
Pak novým dnem nám krásný
a blahý zkvěte čas!

Jaroš.

67.

Není v světě truchlivější doby,
než když matka dítkám umírá,
posledně když ze smrtelné mdloby
na miláčky oko upírá.
Jaký zlosyn musil by to býti,
jenž by nechtěl útrpnost s ní míti?
Takých zlosynů však hojnost měla
slovanská máť naše společná:
vždyť pak přes dva věky pořád mřela,
ach, a tatáž čeleď nevděčná,
kterou pod srdcem svým nosívala,
neláskou jí duši rozrývala.
Vlastní dítky matkou pohrdaly,
pohrdaly mluvou líbeznou,
za niž předkové i život dali,
bránivše ji rukou vítěznou.
Potomek však — hanba! — svět to viděl,
za řeč slavných otců svých se styděl.
Malý jenom hlouček dítek věrných
nespouštěl se matky milené,
nezoufal, když z mračen pekla černých
metány naň šípy kalené;
doufal: věděl, po bouři že klaté
opět vzejde vlasti slunko zlaté.
Plesej, vlasti moje! Zora, hle, už vzchází;
rozplesej se, šírá Slávie,
vesna ti už opět růže sází
a z nich nový věnec uvije;
miliony srdcí tvojich dítek
vítají tě v rouchu něžných kvítek.
Dnes i víska naše rubáš zimní střásá
a co druhdy bolně tajila,
veřejně teď všemu světu hlásá:
„Slovanka jsem! — Sláva spanilá,
máti moje, žije, znovu žije
a mé srdce s chloubou pro ni bije!“
Nuže, bratři, ruce sobě dejme
ve vlastenském tomto táboru,
oheň lásky svaté roznášejme
po všem vlasti drahé oboru!
Sláva vlasti! — Vůdcům našim sláva,
kteří hájí jazyk náš i práva!

(Z „Hvězdy“ 1861.)

68.

Když zříme, po té naší vlasti krásné
jak všady brány života duch času otvírá:
tu černý smutek v srdci našem hasne
a slza radosti zrak mile zastírá.
Kdo dříve pro vlasť v srdci choval city,
ten plamen jejich kolem sebe šíří.
Kde lásky k vlasti troud jen doutnal skrytý,
tam vpadlá jiskra troud ten k ohni žíří.
A krásné sny, tak dlouho nesplněné,
tak často klamavé, se mění ve skutečnost,
neb jarní větřík chmúry v dálku žene
a černá doba klesá v temnou věčnost.
V tom krásném ruchu, jenž se mocně vznímá
po celé vlasti české, vroucně ctěné,
tak mnohé ženské srdce ještě dřímá
a nezná lásky k vlasti nebem posvěcené.
Kde muž statečný pro vlasť v boj se žene,
kde útoky se síla jeho otřásá,
až krásným vítězstvím posléze zajásá,
tam sice není místo ženy roztoužené.
Však ženě vykázalo nebe jiný cíl!
A tento cíl tak krásný jest a slavný,
že k závodu vyzývá zápas našich sil
a všech snah našich pospěch neunavný.
Muž statečný pohlíží s velkou pýchou
k těm slavným slavných dědů svojich činům.
Kam vésti máme my svou mysl tichou,
bychom se rovnaly své vlasti zdárným synům?
I dcera národu má velké příklady,
jež skví se v dějinách jak mocná světla;
i dcera národu zří s pychou na řady
žen statečných, jichž sláva neodkvětla.
Neb sotva že se českých dějin skvělá zář
počíná kmitat v šedé minulosti,
již zříme slávou ověnčenou tvář,
tož velké ženy v plné důstojnosti.
A kolem ní jak v zlatolesklém kruhu
se druží sestry v milou okrasu
a nad námi již rozstírají duhu
svých velkých cností, svého věhlasu.
Oj, před nimi jak u nebeském lesku
co první Libuša se nese v záři
a skvělou ukazuje činů slavných stezku,
po níž tu kráčí s osvětlenou tváří.
Ty velké ženy ve všem následujme,
ty jejich cnosti ať jsou naším znakem,
tak nezvratně jak ony k vlasti stůjme!
a světlo zvítězí nad vlasti naší mrakem.
Nám není bojovat jak Šárka bojovala,
my máme krasší, šlechetnější zbraň;
a kdo z nás tou se zbraní opásala,
ta vavřín bujný vplete na svou skráň.
A tato zbraň? . . . Toť láska k národu
a ke všemu, co jesti jeho původu,
co nový lesk podává, novou slávu
všem jeho osudům a jeho štěstí, právu.

Tak naše matky vlasť svou milovaly;
tak milujme tu drahou vlasť i my,
pracujme pro ni činy krásnými,
třeba byl obor činů našich malý!
Vážme si řeči, jížto kolíbaly
nás v sladké sny ty drahé naše matky;
milujme ji nad všecky skvělé statky
co poklad ze šťastnějších časů pozůstalý
a tou svou řečí osvědčme se před světem!
Neb královen z úst milých mile zněla
a krásných činů byla podnětem;
vždyť svatých citů tísně rozechvěla,
vždyť věčné písně jejím zvukem znějí,
vždyť věčná jest s věčnými české vlasti ději! . . .
Vážme si krásných vlasti obyčejů
jak pravé Češky, dcery národa!
V nich zrcadlí se pásmo našich dějů,
v nich blahý život, černá náhoda;
v nich slast a žal, jak někdy srdcem hýbaly,
v nich tiché domacnosti milá cnost
a svazků rodinných souměrná sloučenost,
v níž blaho jen a štěstí splývaly.
Tak nesme i my světla pochodni,
tož v čele všechněch vlasti zasnoubenců!
Pak nezhubí se více život národní
a nám připadne podíl slávy věnců.
Když muž *svým duchem* národ osvěcuje,
tu probuzujme *city* pro vlasť v hrudi,
co cizí jest, to vlasti odcizuje
a cizí mrav a řeč jen cizí city budí!
Jeť hrda Angličanka vlastí svou,
za blaho vlasti Vlaška krvácí,
vše obětují za zem domácí
šlechetné Polky svatou odvahou.
Má jediná jen Češka za svou vlasť se stydět?
Má jediná jen Češka s netečností vidět,
jak hanu kydá na nás mrzkých vrahů četa?
My Češkami chcem býti s duší, s tělem!
Ať krásná věsť jde teď po světě celém,
jak táhla světem kdysi dlouhá léta,
že milujeme vřele slavný národ svůj!!
Nuž, při národu svém z vás každá stůj,
přiznej se každá k vlasti, k její slávě,
v níž první Češka — Libuša — se skví!
Pak v spolku s národovci k naší hlavě
se skloní krásné, velké vítězství. *G. P.-Moravský*

69.

Čecha vzor.

Vzešla hvězda na východě,
ploula tiše po nebesku,
ploula — však tu v polou pouti
bouř a blesk jí stavil stezku.
Vzešla hvězda na východě
jasná, tajemná to zoře,
nad hlavami lidu ploula,
zřela strast i jeho hoře.
Nebyla to hvězda chladná,
bylť syn to chudé vlasti,
lásky plný pro své bratry,
citu pln pro lidu strasti.
Stojí jinoch v pražském chrámu, —
chrám svatého Salvatora, —
v kůru pějí zbožné žalmy
a sbor přizvukuje s hora.
Bledý jinoch, o sloup opřen,
ponořen je ve svět jiný,
v duchu dlí u drahé matky:
slaví její zrozeniny.
Na duši mu matka tane
dobrá, tichá, věk ji tíží,
starostmi již poshrbena —
tak se mu *stín* její blíží.
„Vítej, drahá, dobrá matko!
Bůh Ti slastmi pokryj skráně!
bude syn Tvůj, kde tvé srdce,
bude syn Tvůj knězem Páně.
Tobě, matko, vším povinen,
Tvůj jsem duší, Tvůj jsem tělem,
povedu lid nebesům vstříc,
budu lidu kazatelem . . .“
A co takto šepotá si
v prach se kloně snivým čelem,
velebný tu, mohútný stín
stane před ním v hávu skvělém.
Čelem ční ku klenbám chrámu
skráně myrtou ověnčené,
sněhobílé ale roucho
krví srdce zkrvácené.
„Nelekej se, snivý hochu,
ztiš se v srdci rozechvělém:
za kněze chci *já* tě, synu,
mým ty budeš *kazatelem*!
Já jsem *vlast* tvá, já jsem matka,
v slávě, v slastech, v strasti velká,
já jsem uštvaná vlast česká,
velká, velká trpitelka.
Dej sem srdce, dobrý hochu!“
A náš jinoch v ňádra sahá,
vyrve srdce z útrob těla:
„„Zde mé srdce, vlasti drahá!““ —
„Ty máš matku, stařičkou sic,
musíš ji však v oběť klásti!“
A náš jinoch hořce splakal,
však i matku dal své vlasti.
„Slast rodinná až tě najde,
zaruč se mi vlastní rukou,
že mi *ženu*, že mi *dítě*
v oběť dáš, byť s vlastní mukou!“
Pozachvěl se tichý mladík,
strašlivou tu cítil muku:
slza v očích leskne se mu,
však již podává svou ruku.
„Sebe sám mi, krev svou mladou,
jaré dáš své živobytí!“
Mladík nad sebou sám splakal
a dal v oběť — mladé žití.
„A teď jdi už mezi lid můj,
na ty slávy rozvaliny,
budiž lidu kazatelem,
ku slávě veď moje syny!“ — —
Vše hlucho, mrtvo bylo v české vlasti,
na lidu ležel utrpení věk,
tu zaleskla se hvězda na východě,
před zraky lidu stál tu Havlíček:
„Povstaňte, bratři, poznávejte sebe,
v otrocké není už Čech obuvi;
již vstaňte, bratři, a kdo v oběť padne.
hrob jeho buď nám archou úmluvy!
Hrob jeho buď nám zřídlem velikosti
a k činům slavným mocným podnětem,
aby se Čech zas z prachu sluhy povznes'
a zaleskl se opět před světem.
Vždyť hrob nám usoudili v našem mládí
dokazujíce, že jsme přestaří.
Nuž dobře, rozumem jsme praví starci,
ráznosti však mladíci bujaří.
Praotcové již znali krváceti,
za drahý domov žití v oběť klást,

dovedli vrahův pikle podvraceti,
půl světem jako hříčkou třást.
Dovedli vymítati smetí z vlasti
a čistit od Krkonoš k Šumavě.
Hoj! byli bychom špatní jejich vnuci,
kdybychom nešli taktéž po slávě.
My nejsme bohudík již žádná sekta,
my národ jsme tří-milionový.
Nuž, kdo má chuť, ať počítá si nás
a nechť nám válku vypoví!
My chceme: *Svoji k svému, nedáme se!*
a že nepopustíme, Bůh to ví!
Aj „přislibujte — poroučejte si nám
a vyhrožujte, — Čech vlast nezradí!“ — —
Takto hřměl k lidu vyvoleněc Páně
a národ probudiv se vstal;
vstal, stojí posud, byť i vůdce první,
první bojovník, Karel — v hrobě spal.
Tak stojí posud statný národ český,
nad hroby vůdců, u arch úmluvy,
a syn za synem, Čech za Čechem v boj jde,
o svízeli a strasti žádný nemluví.
Ó nedivte se, pánové, už Čechu,
proč slavnost za slavností odbývá,
když boj mu odchoval sbor mučeníků,
snadno se památka jich slavívá.
Jinak Čech nemůž' říci, že už dospěl,
než když to tisícové vysloví,
a proto jdi již po vší vlasti, hlase:
„Sláva buď Havlíčkovi Karlovi!“ *V. A. Crha.*

70.

Letošní máj tolik krásy, vnady
vdechnul v naše ztuhlé luhy, sady!
Co zde pohříženo bylo v spánek,
vzbudil libodechý jeho vánek.
Ze všad radosti je slyšet chorál,
příroda se rdí a skví jak korál.
Což pak divu, když vše zvučí, hlučí,
ký div, že v tak utěšeném máji
struny srdce hlasně rokotají?
Jak ta srdce zdála se být chorá,
jak by smutku svírala je kora!
Kora spadla — ustoupila tíseň,
z hlubin srdce ven se dere píseň
jako rajské ptáče v zámku kletém,
když mu volno prolétat zas světem,
prolétat a zpěvem plným lahody
slavit libánky své zlaté svobody.
Ano, spadla kora srdce svírající,
klesly hradby truchlé v rodné * * ici!
Neprav nikdo, že se u nás živoří;
již se žije také v našem pohoří,
již ten u nás shledáš zjev,
že kde Čech, tam jest i zpěv,
a kde Slovan dlívá,
že se rádo zpívá.
Kollár dí, že Slovan skoupozvuký
netropí hned se vším lermo — hluky.
Tak i u nás beze všeho hluku
druh se přidal k druhu — co zvuk k zvuku,
a dnes otvírá již dvéře dokořán
hostům drahý mladičký náš „Podhořan“. *
Z úkrytu dnes svého vystupuje,
ostýchavost, skromnost vypuzuje.
K jarním plesům zve vás, hosti přemilí,
z trudu chce vás vytrhnouti na chvíli;
vaší přízní zpřímen rád by pak jak vesna
v tomto máji budil ostatních též ze sna.
V celek rád by spojil různé části,
za heslem jde: Zpěvem k srdci — srdcem k vlasti!
Kéž se potká pokus dnešní se vděkem,
a stane se pochvil milých závdavkem!
Josef Kouble.

*) Jmeno spěváckého spolku.

XXVI. Před taneční zábavou.

71.

Po tom časném putování
až se v nebi sejdeme,
tu nastane radování,
a to konce nevezme.
Národové jako bratři
v svornosti tu počnou žít,
a když Pánbůh nás tak spatří,
velkou radost bude mít.
Veliké nám radovánky,
slavný ráčí zřídit ples,
nebešťané, nebešťanky
povedou nás do nebes.
Angličané vyšperkují
vkusný k tomu plesu sál,
oni peněz nelitují,
pohodlím opatří bál.
Španělky zas a Poláci
budou učit tancovat,
Francouz přinese za láci
každému z nás módní šat.
Ovoce pak dají Vlaši,
Turek kávu přinese,
a ti Němci, bratři naši,
zvěř naloví po lese.
Víno ze všech končin dají:
z Šampanie, z Mělníka,
i co roste na Tokaji,
poteče do koflíka.
Nebešťanky na to milé
budou si chtít zazpívat,
povodí se, načež čile
počnou v nebi tancovat. —
Než nastojte! U všech všudy:
proč pak tanec zaniká?
Což pak scházej' v nebi dudy?
Pane, kde je muzika?
To je nadělení pěkné!
Bože, k hudbě pomoz nám;
„Nu, nu, děti,“ Pánbůh řekne,
„Já vám hudbu zavolám!“
Pánbůh kyne, a tu spustí
celý národ, jeden kůr,
a už šaty nebem šustí
a už tančí nebes dvůr.
A ty tony a ty zvuky
jak těm hudcům z duše jdou!
Což divu, že celé pluky
národů hned tancujou?
A i sami andělé se
pustí do té směsice;
jeden víno hudcům nese,
druhý plní sklenice.
A když hudba pozastaví,
slyšet divení-se všech,
Pánbůh ale vesel praví:
„Lidičky, to hrál vám Čech!“ *Truhelka.*

Deklamace vážné.

I. Historické.

1.
Příchod Čechů.

Tam, kde Tater modré hory
vystupujou nad vše bory,
Visla nivy protéká:
tam je ta chorvátská země,
kolébka pro české plémě,
tam vlast Čechů pravěká.
Oni táhli přes tři řeky,
orel jevil bohů vděky
vůdcem jich jsa nahoře;
a co ten se tam otáčí,
dole s lidem Čech si kráčí
po zelené prostoře.
Kráčí, kamo slunce spěje,
kde šumavský vánek věje,
kráčí v labskou krajinu.
V srdci země s lidem stane,
klekne, slza díků kane,
líbá novou otčinu.
K bratřím volá: Plaňte háje,
robte pluhy, vzniknou ráje,
Radihost nám přispěje!
Z půdy vzejdou zlaté klasy,
s nimi vzejdou zlaté časy,
Živěna se usměje.
Na to vstoupí s myslí zňatou
na Říp — Čechů horu svatou,
Peruna by slavil hlas;
prosí o zdar země České,
jíž dal jmeno slávoleské,
a lid volá: „Čechy spas!“

V. J. Picek.

2.
Jaroslav.

Zvěstuju vám pověsť veleslavnú
o velikých pótkách, lutých bojech;
nastojte i ves svój um sbierajte,
nastojte, i nadivno vám sluchu!
Ve vlasti, kdě Olomúc vévodí,
jesti tamo hora nevysoká,
nevysoká, Hostajnov jej imě:
máti božia divy tamo tvoří.
Dlúho vlasti naše v míře biechu,
dlúho obih mezi ludem ktvieše;
ne ot vzchoda v zemiech búřa vstáše,
vstáše dceře - dle taterska cháma,
již křestěnští ludé pro kamenie,
pro perly i pro zlato zabili.
Lepá Kublajevna jako luna
uslyše, že vlasti na záchodě,
vsiech že vlastech luda mnoho žive
otpraví sě poznat mravóv cuziech. ;
Na nohy tu skoči junóv desěť
i dvě děvě ku próvodu jeje;
nahrnuchu, čeho třeba bieše, ,
i vsedachu vsi na ručie koně,
i brachu sě, kamo slunce spěje.
Jako zora po jutřě sě sěje,
kehdy nad mrkavy šumy vznide:
tako sě dci Kublajeva cháma
rozenú i strojnú krású sieše.
Obvlečena bě vsia v zlatohlavě,
hrdlo, ňádra rozhalena jmieše,
věnčena kameniem i perlami.
Diviechu sě Němci krásě také,
záviděchu bohatstvo jej velím,
střežechú jej púti jeje dráhu,
vypadnuchu na niu mezi dřevy,
zabichu ju, i pobrachu sbožie.
Když sie slyše Kublaj, chám taterský
če sě sta se dcerú jeho drahú:
sebra voje se vsěch vlastí valných,
těže s voji, kamo slunce spěje.
Slyšechu to králi na záchodě,
ež chám spěje na ludné jich vlasti;
srotichu sě druhý ke druhému,
i sebrachu převelikú vojsku,
i tažechu polem protiv jemu.
Na rovni (sě) valnej položichu,
položichu i cháma zdě ždáchu.
Kublaj káže vsěm svým čarodějem,
hadačem, hvězdářem, kúzelníkóm,
aby zvěstovali, uhodnúce,,
kteraký by konec boj jměl vzieti.
Sebrachu sě naliť čaroději,
hadači, hvězdáři, kúzelníci,
na dvě straně kolo rozstúpichu,
i na dli tresť črnú položichu,
i ju na dvě polě rozčepichu:
prvej pólě Kublaj imě vzděchu:
vterej pólě králi imě vzděchu,
vetchými slovesy nad sím vzpěchu.
Počechu trsti spole vojevati,

i tresť Kublajeva svícezíše.
Vzradova sě mnostvie vsieho l uda,
prokní teče ruče koněm svojim,
i do řad sě voje postavichu.
Křestěné ni světi neiměchu,
a hnachu bez uma v řady pohan,
s takú pýchú, jakú sílu jměchu.
Tu sě prvý boj v hromadu srazi:
střely dščichu jako příval s mrakóv,
oščepóv lom jako rachot hroma,
blsket mečev jako oheň búře.
Obě straně jarobujnú silú
druha druzě postúpati brání.
Pohany již mnostvie křesťan hnáše,
i již by jim byli odoleli,
by nepřišli čaroději v nově
přinesúce ty trsti rozčepené.
Tateré sě vele zapolechu,
na křesťany luto vyrazichu:
tako krupo je po sobě hnachu,
že je jak zvěř plachý rozprnuchu.
Tu ščít leže, tu helmice drahá,
tu kóň vleče v střemnech vojevodu,
tu sien ješutno v Tatary teče,
ande milosrdie pro bóh prosí.
Tako Tataré sě rozvojichu:
vz křesťany daň četnú položichu,
dvě králevstvě sobě podmanichu:
starý Kyjev i Novýhrad prostran.
V skořě roznosi sě hoře v zemiech,
po vsěch vlastech lud sbierati stanú;
postavichu čtyřie valné voje,
obnovichu vrastvie s Tatařiny.
Tataré sě hnuchu v pravú stranu.
Jak mrak črný, kehdy ledem hrozí
posúti úrody tučných polí:
tako by roj slyšán ot daleka.
Nalit Uhřie v setniny sě shlukú,
nalit oruženi s nimi střetnú;
a v ješut by chrabrosť, udatenstvie,
v ješut vsie jich drzostné vspieránie:
Srazúce Tateré středem v řady,
rozprnuchu vsie jich voje četné,
poplenichu vsie, če v zemi bieše.
Otstúpi nadéja vsie křesťany,
i by hoře hořa vsieho věčšie;
vzmodlichu sě bohu žalostivo,
by je spásal sich Tatar zlostivých:
„Vstaň, o Hospodine! v hněvě svojiem,
sprosť ny vrahóv, sprosť ny stíhajúciech;
potlačiti chtějú dušu našu,
oklúčúce ny vňuž vlci ovce!“
Prvý boj nám ztracen, ztracen vterý
Tateré sě v Polsče rozložichu,
blíže blíž poplenichu vsie vlasti,
dodrachu sě luto k Olomúcu.
Bieda vstane tužšia po krajinách,
niče neby prosto pře pohany.
Váleno deň, váleno deň vterý,
vícestvie sě nikamo nekloni.
Ajta rozmnožie sě Tatar mnostvie,
jak sě množie večerní tma v jeseň,
i u povodňu sich Tatar lutých
kolébáše sě voj křesťan středem,
úsilno sě drúce k siemu chlumku,
na němž máti božia divy tvoří.
Vzhoru, bratři! vzhoru! vola Vneslav,
udeři svým mečem na ščít stříebrn,
i chorúhvu výš nad hlavú toči.
Vsie sě vzmuži, vsie v Tatary vnoči;
srazichu sě v jednu sílu silnu,
vyrazichu jako oheň z země
tamo k chlumku iz Tatar přemnostvie.
Zpátečnými kroky chlumkem vzhoru
na podchlumí v šír sě rozstúpichu,
k spodu súžichu sě v ostrú hranu,
v pravo, v levo pokrychu sě ščíty,
vz ramena vložichu bystrá kopie,
druzí prvým, tako druhým třetí.
Mraky střel tu s hory na Tatary.
V tom temná noc posula vsiu zemiu,
rozvali sě k zemi i k oblakóm,
i zapřeti zraky zapolena
i křesťan i Tatar protiv sobě.
V hustě tmě křestěné náspy vrhú,
náspy zakopané kolkol vrcha.
Když na vzchodě jutro počínáše,
pozdviže sě vešken tábor vrahóv.
Tábor sien bě strašný: kolkol chluma,
až do nedozíráma daleka,
na ručiech tu koniech vňuž hemžechu,
nosúce na kopiech napíchané
hlavy křesťan vz výš k chámovu stanu.
Shluče sě tu mnostvie v jednu sílu,
zaměřichu vsici v jednu stranu,
i mknuchu sě prudko vz chlumek vzhoru,
i vzúpichu skřekem vsiestrašivo,
ež sě hory doli rozléhali.
Křestěné na náspech všudy stáchu,
máti božia dodáše jim chrabrosť,
napínáchu ruče tuhy luky
i mácháchu silno ostré meče:
i by Tatarovóm ustúpati.
I vzjetři sě národ Tatar lutých,
zaměši sě chám jich krutým hněvem,
v třie prúdy sě rozstúpi ves tábor,
i hnachu třmi prúdy luto vz chlumek.
Křestěné skácechu dřeves dvadsěť,
vsěch dvadesěť, če jich tamo stáše,
přivalichu klády pokraj násep.
Již již Tateré sě v náspy hnachu,
skřekem řvúce až do oblak strašno,
již sě jechu náspy rozkotati.
I svalichu s násep klády mocné,
sie smačkachu Tatary jak črvy,
sdrtichu je ješče vzdál na rovni.
I by bojeváno dlúho kruto,
až noc temná konec bojem zdieše.
Pro bóh! aj nastojte slavný Vneslav,
slavný Vneslav srazem s násep šípem!
Krutý žel tu teskné srdce rváše,
trapná žízň utrobu kruto smáhše,
sprahlým hrdlem lzali rosnú trávu.
Večer tich tu projde na noc chladnú,
noc sě proměníše v jutro šero,
i v táboře Tatar klidno bieše.
Deň sě rozhořieva na poledne,
křestěné padachu trapnú žízňú,
vypražená usta otvierachu,
pěvše chrapavě k mateři božiej,
k niej svá umdlá zraky obracechu,
žalostivo rukama lomichu,
ot země do oblak teskno zřechu.
„Nevzmožno nám déle žízňú tráti,
nevzmožno (nám) pro žízň vojevati;
komu zdravie, komu drah živótek,
tomu v Taterech milosti ždáti.“
Tako řechu jedni; tako druzi:
„Trapněje zhynúti žízňú meča;
v porobě nám bude vody dosti.“

„Za mnú, kto tak smýšle!“ vece Vestoň,
„za mnú, za mnú, koho vy žízň trápí!“
Tu Vratislav jak tur jarý skočí,
Vestoňa za silně paži chváti,
die: „Prorado! skvrno křesťan věčná!
v záhubu chceš vrci dobré ludi?
Ot boha nám milost ždáti chvalno,
ne v porobě ot sveřepých Tatar.
Neroďte, bratřie, spěti v pahubu!
Přetrpěchom najlutěje vedro,
bóh ny sílil v rozháralé póldne;
bóh nám sešle pomoc ufajúcím.
Zastyďte sě, mužie, takých řečí,
ač sě hrdinami zváti chcete.
Pohynem-li žízňú na siem chlumcě,
smrť sie bude bohem zaměřena;
vzdámy-li (sě) mečem našich vrahóv,
sami vražbu nad sobú spáchámy.
Mrzkosť jesť poroba Hospodinu,
hřiech, v porobu samochtiec dát šíju.
Za mnú pojďte, mužie, kto tak smýšle,
za mnú před stolec mateře božiej!“

Ide za niem mnostvie k kaplě světěj:
„Vstaň, o Hospodine! v hněvě svojem,
i povyš ny v krajinách nad vrahy,
vyslyš hlasy k tobě volajúcie!
Obklúčeni smy lutými vrahy,
vyprosť ny z osidl krutých Tatar,
i daj svlaženie ntrobám našim;
hlasonosnú oběť tobě vzdámy!
Potři v zemiech našich nepřátely,
shlaď je u věk a věky věkoma!“

Aj hle, na vznojeném nebi mráček!
vzdujú větři, zahučie hrom strašný,
chmuráše sě tuča po vsiem nebi,
blsky rázráz bijú v stany Tatar:
hojný přieval pramen chlumský zživi.
Mínu búra. — Voje v řady hrnú;
ze vsěch vlastí, ze vsěch krajin země
k Olomúcu chorúhvi jich vějú.
Těžcí meči po bocěch jim visa,
plní túli na plecech jim řehcú,
jasní helmi jim na bujných hlavách,
i pod nimi rúčí koni skáčú.
Vzezvučali hlasi rohóv lesních,
udeřili zvuky bubnóv břeských.
Nalit srážajevě straně obě:
pozdvihaje sě mhla ote pracha,
i by pótka krutá posledněje.
Vznide chřest i drnket ostrých mečev,
vznide siket kalených střel strašný,
lom oščepóv, rachet kopí bystrých.
I by klánie, i by porúbánie,
i by lkánie, i by radovánie.
Krev sě vale jak bystřiny dščevy,
mrch tu ležeše jak v lesě dřievie.
Siemu hlava na dvé rozčepena,
siemu srubeně stě rucě obě,
sien sě kotie s oře pře druhého,
i sien zeřivý své vrahy mlátí
jak po skalách lutá búra dřeva;
siemu v srdce po jilce meč vtasí,
i siemu Tatařín ucho střieže.
Uh! by ryk, stenánie žalostivo!
křestěné počechu utiekati,
Tateré je lutým davem hnáti.
Ajta Jaroslav jak orel letě!
tvrdú ocel na mohúcech prsech,
pod ocelí chrabrosť, udatenstvie,
pod helmicú velebyster věhlas;
jarota mu z žhavú zrakú pláše.
Rozkacen hna, jako lev drážlivý,
když mu teplú krev sě uda zřieti,
kehdy nastřelen za lovcem žene:
tako žlutí sě, vz Tatary trčí.
Česie za niem jako krupobitie.
Vrazi kruto na Kublajevica,
i by pótka ovsěm velelutá.
Srazista sě oba oščepoma,
zlomista je oba velím praskem.
Jaroslav, ves v krvi s ořem zbrocen,
mečem Kublajevica zachváti,
ot ramene šúrem kyčlu protče,
tako ž' spade bezduch mezi mrchy.
Zarachoce nad niem túlec s lukem.
Uleče sě ves lud Tatar lutých
otmetáše dřevce siehodlúhé,
palováše tu, kdo téci móže,
tamo, otkad slunce jasno vstává.
I by prosta Hana Tatar vrahóv.

Rukopis Kralodvorský.

3.

Samo.

V kole vážném, slavném sněmu
zased statný Samoslav,
vůkol něho věrných jemu
kmetů, vládyk, lechů dav;
bratry rodné, slávou skvělé,
sloupy slávských národů,
svolal Samo z země celé
hájit vlasti svobodu.
Z krajin dálných, z franské země
poslové jsou přišli sem:
„V pouta skloň se, slávské plémě,
králi vzdej se tvoje zem!
Dagobert pán takto velí,
takto vůle jeho zní;
kdož odepřít se osmělí —
hněv a sílu jeho zví!“
Sotva vyřkli, sněm se celý
bouří na takovou řeč
a již vůkol z pochvy skvělý
v rukou statných skví se meč:
„Ještě meč ten v ruce statné,
ještě síla v rukou těch,
ještě srdce v nás udatné —
Moravan zde, Srb i Čech!“
Samoslav se s stolce zvedne,
jiskry soptá jeho zrak;
on na bratry Slávy zhlédne,
k poslům franským vece tak:
„Nuž vidíte syny Slávy!
Přijďte s ponty, libo-li,
rod svobodných vás podáví,
rámě slávské pokolí!
Rcete králi, slávské plémě
jak miluje svobodu!
Vlastí Slávů tato země,
vlastí slávských národů!
Nikdy v pouta slávské plémě
šíj svobodnou neskloní;
volnať jesti naše země,
volný národ sídlem v ní!
Rcete králi, že nevíme,
co to bázeň, co to strach;
rukou statnou vítězíme,
touto klesne každý vrah!

Rcete králi, ať přitáhne
s pouty, jařmem svých dle slov —
ruka slávská jej zasáhne,
v zemi té on najde rov!
Národ slávský, bohům milý,
s sousedy chtěl v míru žít;
ach, a ti lid ušlechtilý
chtějí v strašné jařmo jít!
Nuž, vyřiďte králi svému
slova naše, naši řeč;
nechť vybéře — volno jemu —
přízeň naši, náš či meč!"
„„Nikdy se psy král náš franský
v přízni, v míru nechce žít!
Otrokem jen lid slovanský
má našemu králi být . . . .""
Sotva dořkli — aj, sněm celý,
hněvem bouří slávská krev;
již ve výši meč je skvělý,
Frankům hrozí Slávů hněv.
Samo kyne: „Tiše, bratři!
meč teď v pochvu dejte jen;
jinak mstít se Slávům patří,
v bitvě vzejde pomsty den.
A vy, mrzké Frankův plémě!
již prchejte z krajů těch,
v bitvě sezná vaše témě,
čím je Slovan, Srb i Čech!"
A již všude v slávském kraji
meče brousí Srb i Čech,
z Moravy korouhve vlají,
lid se schází z končin všech.
Za vlast, národ na své vrahy
již valí se statný voj,
za svobody poklad drahý
Slované ženou se v boj.
Již po třikráte zhasnula slunce zář,
jitro třikráte se rozednilo;
již po třikráte zalkala země tvář,
vojsko třikráte se srazilo.
Tuť Samo válí s Franky lítý boj
silně náspy ohražen;
Franku Čech se brání jen:
vojska hněv
Samo — lev —
krotí, až zslábne Franka silný voj.
Noc mine temná, dennice hasne již,
po čtvrté jitro se rozdnilo:
Samo vyhlíží, zdažby již franské blíž
k nápadu vojsko se hemžilo;
Frank spočívá umdlen a bezpečen.
Samu skví se zrak plesem.
Než zašel mrak nad lesem,
Samo své
Slávy zve,
že bitvy, žádoucí že pomsty den.
„Nuž, k boji zhůru! z pochvy vytaste meč,
na vrahy řítme se umdlené;
sudlice zhůru! nastane s Franky seč,
síla jim ušla již z ramene —
nuž, rychle v boj za slávu národa!
Klesne Frank, to ještě dnes,
jak Avar prv námi kles'.
Teď zde čas
jest na nás,
by námi Slávům zkvetla svoboda!"
Tak vece vůdce, hrdina Samoslav,
„Na vraha!" zní všude táborem.
Jak včely z oulu — z táboru statný dav
na vrahy padne tu kolkolem:
bitva hrozná již zuří v okolí,
tamto roh — tu trouby zvuk,
tam mečův — tu vojska hluk;
proudí krev;
jakby lev
Slovan se Franky statně zápolí.
Frank již ochábnul, Samo ze stran ze všech
vrhne se na vrahy umdlené;
s ním Moravan, Srb, s ním žene tam se Čech,
stápěje v nich meče rozzlené.
Frankové nazpět již jdou úprkem,
jedni meči skáceni,
tam leží ti v tažení;
vůkol stesk,
bitvy třesk
zní dále, dál jde vojsko se vztekem.
Trouby radostné z dálky tu zavzní zvuk:
Samo nade vrahy vítězí;
tichne bojovný více a více hluk,
Frank v krvi s pouty a řetězy
a Slávové jsou pout těch zproštěni;
Frank ve bitvě bídně kles',
v slávském vojsku zní jen ples:
Sláva, čest
Samu jest,
jím Slávové jsou pout těch zbaveni.
Samo ku vojsku: „Díky potomstva vám!
K božstvu obraťme my vděčně hlas;
Bůh tu byl s námi, Bůh dal i výhru nám,
božstvo posílilo v bitvě nás. —
Přijmi, ó božstvo! díky národu,
s námi buď i nás vždy chraň;
chraň potomky, vlast zastaň,
chraň Ty nás
v každý čas!
Ó chraň, ó božstvo, Slávy svobodu!"

V. S. Štulc.

4.

Libuša.

Kdož jest ona na zeleném luze
sedíc mezi dvanácterem pánů?
Jest to Libuša, moudrého Kroka
moudrá dcera, České země kněžna;
sedí na soudu a myslíc soudí.
Ale nyní nález přísný činí
bohatému Rohoňovi. Boháč
zapálí se vztekem, třikrát praští
kyjem v zemi, zkřikna dí: „Ó! křivda
veliká nám Čechům, statným mužům,
že nás žena podmanila, trýzní
dlouhé vlasy majíc, krátký rozum.
Hned umříti jest nám lépe mužům
než tím ženským právem živu býti!"
To když uslyší Krokova dcera,
lidu matka, dobrým přítelkyně,
ač se tiché prsy její rmoutí,
přece zasmávši se vlídně praví:
„Křivda Čechové vám, statní muži,
že vás mírná žena láskou soudí;
máte míti muže správce svého,
jestřába na místě holubice!"
Vstala pěkným zardějíc se hněvem:
„Tuto zjitra najdete se u mne;
vyplní se žádost vaše!" Všickni
němí, hanbou zaraženi stojí,
všickni cítí, jak zle lásku její
mateřskou a věrnost odplacují.
Jesti vyřknuto; a každý sobě
jitra, každý muže vládce žádá,

rozejde se z soudu zástup celý.
Mnozí páni bohatí a dvorní
Libušu i její stol snoubíce
vábí okrasami, lichocením,
drahým zbožím, bravu, skotu stády.
Libuša prodati se nerodí
ani stol svůj. Koho sobě zvolí?
Každý šlechtic v tu noc nepokojně
spí a čeká jitra. Jitro přijde.
Věštka Libuša jest beze spaní,
bez dřímoty, na své hoře svaté
Klimby bohyně se táže, až jí
bohyně vyjeví osud příští:
„Vzhůru, Libušo! tam za horami,
za horami na Biliny břehu
tvůj kůň najde České země kníže:
ten ti mužem, kmenu otcem bude.
Dvěma oře strakatými voly
a prut kmenu svého v ruce drží,
buda jísti za železným stolem.
Ruče dcero, osudní čas kvapí!“
Kvapí Libuša svolati Čechy,
na zem klade korunu a vece:
„Vzhůru, Čechové, ó statní muži!
za horami na Biliny břehu
můj kůň najde České země kníže:
ten mi mužem, kmenu otcem bude.
Dvěma oře strakatými voly
a prut kmenu svého v ruce drží,
buda za železným stolem jísti.
Ruče děti, osudní čas kvapí!“
Ruče oni plášť, korunu vzavše
za brůnou co střela rychlou jedou;
bílý orel nad nimi se vznáší.
Kdy Biliny za horami dojdou,
stane kůň a řehce před člověkem
oulehlí ořícím. Divíce se
stojí. On pak přemýšleje kráčí,
dvěma oře strakatými voly,
v pravici má lískový prut uschlý.
Dějí oni: „Zdráv buď, bohům vděčný
kníže náš!“ A hned i jej v knížecké
roucho oblékají, korunu naň vloží.
„Ó by bylo doorati roli
tuto,“ dí on, „blaho by vždy v zemi
bylo vaší! Nechceť však již tomu
osud rychločasý.“ A vtek v zemi
prut a vypřáh z pluhu voly, praví:
„Jdětež tam, odkud jste vyšli!“ Náhle
voli pozdvihli se do povětří
a tam do blízké se vznesli skály;
skála po nich zavřela se a z ní
hojná dosaváde teče voda.
Náhle počna prut se zelenati
ze sebe tré ratolístek vydá;
vidouce to náramně se diví.
Přemysl (takové jmě muži bylo)
jednéž radlicí pluh zvrátí zhůru,
a z kabele vyňav sýr a pecen
káže hostem na drnu sedati
a sám klade oběd na radlici.
„Nyní, kmeti, s knížetem svým kvaste!“
Oni věštby té se diví pravdě,
kterak bude jísti za železným stolem;
pohlédají na zelenost prutu.
Ó div divů! náhle z tří dvé uschlo
ratolístek, třetí mile kvete.
A kdy v divu tázati se chtějí,
oráč takto vece: „Přátelé! květ
tento znamená můj rod královský:
mnozí panovati chtíce uschnou,
jeden jen jsa králem bude kvésti.“
„„Pane, nač ten divný stůl železný?““
„Což nevíte, na jakovém stole
král jídává? On jest to železo
a vy skot ořící jemu chleba!“
„„Pane, tys tak snažně oral roli;
hněv tě pojal, žes ji nedooral.““
„Ó by bylo doorati roli!
Žel mi jest, že přišli jste tak ráno:
byste teprv vyšli od Libuše,
hojnost chleba (tak zní osudové)
po všecky dny bylo by v té zemi.
V této hoře jsou teď moji voli.“
To řka vstane, na kůň bílý vsedne,
jenž si bujně počínaje hrabe.
Střevíce má prosté z kor lípových,
jež svou rukou lejčím si byl ušil;
oni jeho obouvají v skvostné.
„Nechte mi střevíců z kor lípových,
jež jsem sobě lejčím sám byl ušil,
ať uvidí synové i vnuci,
kterak jejich otec kníže chodil!“
Políbil je a za ňadra vložil.
Jeda dobrotivě, moudře mluví,
v dlouhém rouše Bohem být se vidí.
A kdy na dvůr Libušin přijedou,
ona jeho vítá s drahou panen;
lid ho jednohlasně za své kníže,
Libuša však za manžela volí.
Dlouho vládli, vesele a dobře,
slavné zákony a mírná práva
dadouc, mnohá vystavěli města,
a prut osudní vždy víc vykvétal.
Střevíce ty byly pro památku;
nezahálela radlice, dokud
Libuša s Přemyslem živi byli.
Běda, běda! Prut již dávno uschnul,
ukradeny jsou střevíce prosté
a stůl železný jest zlatým stolem.

Dle Herdera od Fr. J. Svobody.

5.

Svatopluk synům.

Dne plápol hasne zvolna tam v klidném západě,
svůj blízký věstí konec na slavném Vel'hradě;
do vyklenuté jizby červánků mylný znět
již oknem stele v dlažky vadnoucích růží květ.
Jak sešlá svláčí jeseň své roucho zelené,
sklon Svatopluku věštěn v kadeři zbělené;
aj, v zpomínce, po šírém té jizby klenutí
duch velký zmlazen věje mohutnou perutí.
Zná kníže, svit že jeho na krátko plápolá;
tož k otcovskému slovu svých synův povolá:
„Vy símě z kmene mého, než k otcům přejdu svým,
poslyšte, co vám v svaté dědictví zůstavím.
Hle, svazek prutův křehkých zde v celek sdružených;
jej na dvé zlomte v zkoušku sil vašich zpružených:
na této zkuste vazbě, jak mohutná vám pěst,
zde rázná prokaž snaha, seč rámě vaše jest!“
Již řadem věku Mojmír i Svatbor za sebou
i Svatopluk mladiství okouší sílu svou;
leč marná synům snaha: ni počin zdvojený
s to není, aby zlomil ten svazek spojený.
Kmet vida synův marnou v té práci odvahu
dí, by mu pevný svazek byl dán bez průtahu:
„V čem vaše páže jaré se marně lomozí,
to mdlejší síla provést se v ničem nezhrozí!“

A prutův chopě vazbu kmet věkem zemdlelý,
již po jednom je různí a synům rozdělí;
pak různé káže lámat mladými rameny,
až jeden za druhými vše vejpůl zlomeny.
Na vážný pohled syny posvátný úžas jal,
leč dalším slovem otec jim učení to dal:
„Hle, co zde silou statno ve svorném sloučení,
jak v různěnosti kleslé se v křehkost promění!
Kde drobné síly v pevný jsou svazek spojené,
tam podar z mohutného se proudí pramene;
a protož mysl *svorná* ať první vám je cnost,
pod její ratolestí jen kvete blaženost!“ —
Zda v očí květech rosa, večerní ozdoba,
východní značí perly, v nichž *blaha* zásoba?
Či v rose kryty slzy, budoucích žalů rod,
jež bouře zpupných svárův rozvodní zkázy brod?
Zda červánků těch zásvit, jenž v rozchod plamenal,
slavného jitra věnce budoucí znamenal?
Či záplavou se zračí ach různých myslí seč,
k níž krvavým co pásmem již kyne dějstva meč? —
Kmet dopověděl vážný. V sen večer shasil zář,
noc temná hvězdorouškou již obhalila tvář;
to *truchlorouška:* na ní, ach perly slzavé
a za ní v rudé zoři tlí jitro krvavé.
Ó běda! stavbu, kterouž duch otcův budoval,
spor synů zkázorůzných, ach, ve hrob pochoval;
již dědictva se mocní rod cizí na rozchvat
a slávy čestný vínek potupně s čela sňat! — —
Ta věštba Svatopluka aj věkův záměnou
do vnukův duše hřímá mohutnou ozvěnou:
„Kvetoucí účinnosti jen tamtě blahý ruch,
kde budoucnosti stavbu povznáší *svorný duch!*“

Frant. Doucha.

6.

Zahynutí Slovanův polabských.

To-li jitro před nocí se budí
či to slunce kraje nebes zlatí?
Nebudí se jitro přede nocí,
nekloní se slunce ku západu:
plameny se z dědin k nebi nesou,
k nebi nesou — pomstu svolávají. —
Skončen boj — boj poslední je skončen:
klesla Sláva, ve prach pošlapána,
a kde blahé míru květlo símě,
dým se valí a cizinec loupí.
Ženy loupí — děti v plamen hází,
starce vláčí a muže ubíjí.
Zbito vše a rozmetány kosti
havranům to tučné na pospasy;
hlouček jenom vrahy jest se probil
a ku háji spěší svěcenému,
kde před bohy v čelo jest se bíti,
v čelo bíti a jim klaněti se.
Stanou zde a pokloní se bohům;
a když jsou se bohu poklonili
vůdce vstane a zástup přehlíží —
zbytek malý z jindy šťastných rodin.
Bolem vzplane oko ušlechtilé,
slzy roní — ústa kletbu šepcí.
Jme se mluvit slovy dušenými
hořem těžkým ve stísněném hrdle
k poslednímu zbytku jaré síly,
jaré síly, časně pohubené:
„Nechvalno nám smrti naší žádati
ku posměchu mrzkým oněm vrahům,
sami smrt si hodnou upravíme,
sami umřem — nemají nás míti!“ —
Káže vůdce ohně založiti,
ohně založiti v svatém háji:
Hoj, jak plamen po větévkách skáče!
A vždy dál se plamen rozestírá,
jemu vítr ku pomoci spěší:
zadme vítr — plamen vyšlehuje.
Slované tam k Svantovitu pějí,
se pěním se praskot ohně mísí.
Což se diví Němcův divé sbory,
což se diví a což k háji pílí!
Proti nim tu plamen vyšlehuje,
v háji slyší k Svantovitu pění;
což se diví Němcův divé sbory!

* * *

Ach, ty slunce, Slávův drahé slunce,
čemu zašlo jsi ty beze hromův?
či-li v tichu velikán umírá? —
Naříkáte nade jejich pádem?
Nechte nářku, vám se k vůli stalo,
bozi vládli dalekovidoucí,
nejsouť krutí, ale dobrotiví.
Vizte muže, nade rumy pláče,
nade rumy pláče blaha Slávův:
duch to Slávův, strážný duch to náš je;
velké věci hlava jeho chová,
z úst mu s vzdechy tichá slova plynou:
„Klesla větev stromu mohutného,
shasl's, národe, ty štíte Slávův,
seznají to chudí bratři tvoji.
Ne jak blesk, jenž s vysokého nebe
sletěv kácí věkovité duby
a potom zachází, uhasl jsi;
ale v tichu, bez závazku slávy,
neboť bozi tak jsou usoudili.
Dal jest osud Slávům dobré dary,
dal i chyby — bez chyb člověk není —
a dal chybu hrozné nesvornosti.
Osudem nevládnou věkožízní,
ale sami jemu podlehají.
A co osud jednou ustanovil,
nelze změnit aniž kdy se změní!
Osud stanovil, bys vyhynul ty,
a bozi, jenž Slávy milovali,
usoudili smrt ti beze slávy,
aby jiným bylo na výstrahu
povolaným nyní štítem býti
proti kmenu Slávům odpornému;
ve *svornosti* aby blaze žili,
hledíce si svojí národnosti:
Čech, Moravan, Slovák a i Slezan!“

7.

Vojtěch volen biskupem.

K Levému Hradci nad vltavskou strání,
kde první postaven živému Bohu stan,
jaké to lidstva hojné putování?
Hle, zástupové jdou ode všech země stran!
Hle, zástupové jdou! Volá je vlasti hlava,
jdou s lechy kmetové, poslušni Boleslava;
s kněžími v průvodu zbožný sem táhne sbor
i z labské planiny i z lesných brdských hor.
Neb zesnul Dětmar, vrchní pastýř duší,
boží stan ostaven a kázeň zbožná v něm.
K nové tu volbě, jak po právu sluší,
svolává Boleslav na Hrádek zemský sněm,
nového biskupa by volil lid sám sobě,

a zvoliv, poslouchal ho rád a v každé době:
ochotně rozkazů vždy člověk plnívá,
když vůdce důvěry i lásky požívá!
A kníže, sezvav národ k sněmování,
lechův než uslyšel věhlasné rady hlas,
ve chrámu Páně čelo k zemi sklání,
by lásky nebeské jej k dílu sílil kvas.
A zástup veškerý pobožně písně zpívá
a národ s knížetem svatého Ducha vzývá:
„Kreš! Kreš! Kreš! Smiluj se Pane náš!“
volání k Bohu zní a k tomu „otčenáš“.
Utichly zpěv i prosby k nebi jdoucí,
zavítal do srdcí posvátný nebe klid;
a tajnou nelibost i hněv horoucí
vymýtil z mysli své v tu chvíli všechen lid.
Každého upjatě ku stolci oko hledí,
kde vůdce národa, Boleslav Štědrý, sedí;
a slova tajená ve hloubi srdcí všech
jak v pouta sevřená na jeho váznou rtech.
I vece kníže s vysokého trónu
otcovsky pozdraviv starostů valný sbor:
„Uhasl biskup! Českém na Sionu
opuštěn nábožný je lid i svatý chór!
Od nás zde žádá zem nového zas pastýře,
který by váhavé ku božské vedl víře
ne slovem toliko jsa cnosti učitel,
brž vzorným příkladem její i pěstitel!
Nuž! kmeti, lechové i starostové,
již své dle moudrosti pronesté vyřknutí:
kdo medle hoden důstojnosti nové?
kdo schopen vésti lid dle Písma vnuknutí?
Jen jediného znám, kdo s Čechy rovně cítí,
kdo cností zároveň i učeností svítí,
kdo, zrozen knížetem, ve chrámu při dvoře
modlívá k Bohu se v chudobné pokoře!“ —
Tak kníže dí! Včil slovo okřídlené
letí do zástupu pobožné tichosti;
otvírajíc rty úctou uzavřené
podává výrokům povinné volnosti.
A jako v mocný proud se tichá voda mění,
když slapem náhlého nabývá rozechvění
neb hrází spoutané kdy volný průchod dán:
jde hovor zástupem a víří se všech stran.
„Pastýřem nám nemůže nikdo býti,
kdo nezná jazyka, jímž k Bohu voláme!
Cizince biskupem nemůže nikdo chtíti —
i v lůně národa sil schopných chováme!
Slavníkův zbožný syn hoden je důstojnosti,
jeť v Písmech učený — i vzorem každé cnosti! —
Ba, Vojtěch, ač je mlád, naším buď biskupem!“ —
Také šly úvahy hovorným zástupem.
I rozvila se moudrým rozmlouváním
na víci porada; dozrálo shodnutí
a svorná vůle hlásá provoláním
staršího ze sboru sněmovní vyřknutí:
„Tak sněm se usnáší a na tom pozůstává
a všem, kdož uslyší, to k vědomosti dává:
Buď Vojtěch biskupem, Slavníkův zbožný syn,
a církev českou řiď, jak káže Hospodin!“
Radostným jásotem lid přizvukuje
a nález velebí, že vlasti k prospěchu;
poselství slavné již se vypravuje,
by výrok národa doneslo Vojtěchu.
A biskup zvolený, ač v pokoře se brání,
ač pláčem, prosbami odmítá lidu přání
svatého úřadu se cítě nehoden,
mocí od poslů jest do sněmu přiveden.
Jemuž dí kníže s vysokého trónu:
„Ač nerad, Vojtěše, musíš být biskupem
a správcem církve Českém na Sionu:
Čechův hle! veškerým jsi zvolen zástupem!
Obecná důvěra volá tě k důstojnosti,
jíž hodny jsou i rod i tvoje svaté cnosti.
Zda můžeš oslyšet volání krajanův
jsa v srdci náchylen být zvěstem pohanův?“
Načež pokorně biskup odpovídá,
na srdce položiv pobožně pravici:
„Ví Bůh, jenž tajné srdcí snahy zvídá,
že já po biskupské netoužím stolici!
Však, mní-li sněm, že mnou se říše Páně zmnoží,
přijímám důstojnost pro čest a chválu boží!“ —
„Zdráv Vojtěch, biskup náš!“ volá lid v nadšení.
Hle! Vojtěch knížetem mravův i modlení!

Pavel Jehlička.

8.

Pěstoun cizinec.

1.

Černé pnou se k nebi spousty kouře
jako v půtce bohů s titany,
když jich zpupné plémě v drzé vzpouře
nebe chtělo zbořit balvany:
hltavými šlehá rameny
oheň a jak pekla černé pluky
těká to tam mezi plameny;
krajem hučí divé plesů zvuky.
Jaká hrůza! — Co to za divadlo?
Aj, to hoří město Vlastislav:
právě dobito — a strašně padlo,
jež co kouzlem v život vyvolav
bojovný byl Vlaslav oslavil.
Když pak Čestmírem byl v boji zhynul,
hned se vítěz před ně postavil
a hrad ztečen dřív, než den byl minul.
A již plamen vůkol k nebi šlehá,
již jen zřídka slyšet mečů zvuk;
pražské vojsko divě sem tam běhá,
v ohně praskot mísí plesný hluk.
Na ssutinách kníže Neklan stojí,
lechů, vládyk sbor mu boku;
zamyšlen tu kloní hlavu svoji,
slza leskne se mu ve oku.
Lidé jeho vůkol plesají:
„Vítězství! Buď Neklanovi sláva!“
On však, vítěz, truchlí potají,
svého Čmíra žalně oplakává.
Outlou jeho duši jeho druha smrtí
vykoupená sláva kormoutí;
víť, jak snadno osud moc zas zdrtí:
muselť Vlastislav sám zhynouti.
An tak myslí, kol se ozve šum;
sbor se blíží slíčné dítě vleka:
zrak co trnky věští bystrý um,
krásná tvář jak z krve je a mléka.
„Zdráv buď Neklan!“ sboru hlasy znějí;
„pražské kníže, Lucka pán buď zdráv!
Tuť syn Vlaslavův! Hle, bozi chtějí,
by byl trestán krutý Vlastislav!
Pomsti na synu teď otcův pych,
protož ti jej bozi v ruce dadou!“
„„Kdož dost moudrý sám? Já v činech svých
rád se řídím moudrých kmetů radou.““
Takto Neklan dí; tu z dlouhé řady,
ze družiny vládyk vyjde kmet.
„Slavné kníže,“ dí, „nač třeba rady?
Nevím, jak se možno rozmýšlet!
Jak nás Vlaslav mučil, pane, víš!
Zhub teď v synu celé jeho plémě;

živ-li, na stolci jist nesedíš:
sotva vzroste, vzbouří opět země.
Nevraždil nás také Vlaslav krutě?
Budiž rovnou mírou odměnín!
K prsoum našich žen chtěl psy dát chutě,
pravou pomstou zahyň jeho syn!"
Dí mu kněz: „„Tvé rady nepravé
děsí se a hrozí srdce moje!
Nechciť já mít ruce krvavé,
s dětmi nemá Neklan žádné boje!
Já mám vraždit nevinné to robě?"" —
Tu se vlídně k chlapci nakloní,
pozvednuv jej líbá, tiskne k sobě
pohnut jsa, až slzu vyroní.
„„Milý, neboj se!"" dí vlídným hlasem.
„„Kde je Duryňk?"" — a kol pohledí.
Vyjde starec se šedivým vlasem,
k zemi skloní se — a kníže dí:
„„Duryňku, tys člověk zkušeny:
ty buď jeho pěstounem a rádcem;
hleď, by v písmě byl dost učený,
pomni též, by dobrým stal se vládcem!
Z křivdy zdroje nejde blaho žádné,
práv pak nemám k jeho dědinám;
nech co muž sám jimi moudře vládne
štěstím jsa všem luckým krajinám!""
Nad tím vzplesá pražský, lucký lid,
mnohý muž tu v slzích stojí němý:
šlechetný čin zjednal vlasti klid,
ples a sláva knězi po vší zemi!

2.

V Lucku na rovině stojí
Dračov hrad.
Údolí to krásou slyne,
lukami se Ohře vine;
v trávě had.
Od Neklana údolí to
i ten týn
za sídlo má Duryňk starý
a s ním Vlastislava jarý
Zdislav syn.
Zima jest: mráz na oknách
prokvétá;
slunce ve vší blesku kráse:
křišťály pláň bílá zdá se
posetá.
Jedle, jak co zlého tušíc
sténají —
sníh je tíží jako stáří;
po řece tam led rybáři
sekají.
Jací to dva poutníkové
jdou přes led?
Jde to Duryňk čelo mračo;
vesele si Zdislav skáče
za ním v sled.
Duryňk stane u výseku.
„Sem hle pojď:
tu je rybiček! — jen hbitě!
Máš-li drobečků, mé dítě,
hoď jim, hoď!"
Chlapec klekna drobty sype,
plesá: „„Hleď,
jak se honí na pokraji,
jak jich barvy pestře hrají
v slunci teď!""
Plesá hoch, leč kmet se změnil
v příšeru:
náhle oko děsně blýskne
a již ruka křečně tiskne
sekeru.
Zvednuv pádnou bradatici
od boku —
tne — a již se hlava koupá,
po vlnách se zmítá, houpá
v poskoku.
Nevinátka ples se v chrapot
promění;
vlny krví zčervenají,
rybáci se v outěk dají
zděšeni.
Pryč — by oko hrůzy té víc
nezhledlo!
Vrah však chladně hledí k zemi;
ďáblí úsměch dí: „To se mi
povedlo!"

3.

Tam v otců sídle, slavném Vyšehradě,
kněz Neklan mírný sedí s kmety v radě:
teď každý v svaté osudí svůj hází hlas —
tu v dveřích síně Duryňk se okáže.
I stal se ruch — kněz udiven se táže:
„Co tě sem přivádí v tak nepříhodný čas?
Což nemohl jsi prodleti tu chvíli?"
„„Nezazli sluze: o blaho tvé pílí!
Já kvapím zvěstovat ti šťastnou novinu
a vím, že mně ji odměníš co kníže!""
„Kdy věc tak vážná, tedy přistup blíže
a přednes ji; rád já ti smělost prominu."
„„To, pane, víš: kdo nechce škodu míti,
hleď jen, by nedal jiskře ohněm býti.
I tobě hrozila jest jiskra plamenem!
Já tuto jiskru zhoubnou záhy zhasil
a tím i tebe i tvou zemi spasil,
jež snad by oheň pak byl zhubil v lůně svém.""
„Jaká to jiskra? pověz!" kněz se táže.
Ten krzno odhaliv, hned zpod své páže
šat bílý vyndá: „„Zde ta jiskra, pane, hleď!
Tu zhasla jedna sekery mé rána,
a tou jsi zvolen za luckého pána:
teď bez strachu na pražském, luckém stolci seď!""
To mluvě bílé roucho porozhrne
a hlavu na stůl hodí — všecko trne —
od hrůzy této všech se oko odvrací.
Zrak umrlce, hle, zdá se posud skvíti,
na ústech nevinný ten úsměch tkvíti —
však nemysli, že žije — viz, jak krvácí!
Kněz zvolá: „Kdož by uvěřil v tu zlobu!
Ten starec šedivý, tak blízek hrobu,
a vraždí chladně žáka svého — dítě své!
A za krev nevinnou chceš ještě dary?!
Mzdu zasloužil jsi, ano, lotre starý;
než která se tvé vině rovná strašlivé!
Za ten tvůj zločin není žádné muky,
ni katovy ty nejsi hoden ruky!
Než abys dostal přec, jak žádáš míti, dar —
zvol sám si smrt! Buď meč si v tělo bodni
neb s výše skály svrhni se — neb pod ní
tam v hloubi pohřbi se, kde proudu mocný var!"
Tím Duryňk zaražen ku knězi vzhledne,
i trne víc a víc a tvář mu bledne. —
„„Já starý blázen! znal přec babské srdce tvé,
a zklamu se! — Žel, že jsem zhled ty kraje,
tu zemi proklatou!"" Tak vztekle laje
a z síně kvapí — zoufale si vlasy rve.

4.

Nebe zakaleno jako hříšná duše,
luna z mraků prosvítá jak slabé svědomí;

vichr bouří noční poklid v Praze ruše,
zmítá sníh a v kotoučích jej vznáší nad domy.
Co se černá pode Vyšehradem v dole?
Olše je to samotná, jenž větrům vzdoruje!
Co se míhá v ní, co chýlí větve holé?
co to praská, vichřice když mocně zaduje?
Olši tu, hle, zvolil za hrob — za své máry
sám si Duryňk, zrádný pěstoun cizinec!
Škaredý čin škaredé též došel káry —
k jiné smrti nesmělý vrah zdech' co bázlivec.
Vítr nyní bílým vraha vlasem věje,
jako upír hledí do tmy hrozný jeho zrak;
vítr lká proň, jak kdy ďáblů sbor se směje,
slzi déšť, sníh za rubáš má — příkrovem mu mrak.

Fr. L. Rieger.

9.

Mistivoj.

V průvodu překrásném panošů a nádheře švarné
Mistivoj od svého bral se do Saska lidu;
vojvoda tam slíčnou mladici zmužilému rytířstvu
na hradě hostinském k obdivu chlubně choval.
Dej mi, kníže poví, přízeň svou k lásce milenky,
poslední v Slavjanech má moc a jméno není.
Však by se dle zvyku sám věna hodným býti dokázal,
věz, že i meč tento v pěsti ne darmo nosím.
Bernard stiskna ruku snoubencovi choť jemu slíbí,
než k boji svého do Vlach zbroj zetě dříve volá.
Šel s družinou a uviv hrdinské věnce si vítěz,
věrný zpět hotové táhne ku svatbě ženich.
Než nadutými Němec Dětřich se k Němcovi ozve
posměchy: „Tak hezké ty psovi dívky nedej!“
Vojvoda slib prolomil; s nesmírnou kníže bolestí
nad potupou v ňádrech v odchodu pomstu vařil.
Sotvy že hrad zanechal k hranicem svých kráčeje bratrů,
už se za ním poslů k návratu hejno valí,
pozdravení vzkazuje, řkoucích, náš pán tobě, vrať se
a vznešený nízká kníže zapomni slova.
Dáti milenku hotov, skvostnou chce slaviti svatbu
i množství všelikých k náhradě příti darů.
„Ať sobě tříme, co má, ublížil mé cti, povězte,
zví však, co jmenoval zvíře, že kousat umí!“
Bodna koně vranného, rukou k hlavě přilbici tiskna,
k svým Slavjanům plný smutku i hanby běží.
V háj hluboký svolaje vše slavné národu vůdce
jim potupu v hněvných přednese krátce slovích.
Hluk se tichý rozlehne kolem, ten šepce druhému,
každý těm ruhačům horlivě pomstu volá;
v tom se jeden šedivý z prostředku starček ohlásí:
I mně, milí, mladších trošku darujte uší.
Mistivoji! mněl bych, že co říkáš, se stalo slušně:
nač si nechal vlastních, čest čině radše cizým?
Dosti rodí spanilých nám krásná Slávia dívek,
jenž i zlatých trůnů ozdoba býti mohou.
Kdo svých málo šetří k pyšným se vtíraje hancům,
nech mzdu, po níž dychtí, vezme pokojně lichou.
Však že celého se ta špatná poškvrna dotýká
národu, že jsme lidé, mužně ukažme nyní.
Řeknul; všickni ženou se za ním odpomstiti křivdu,
a v zmužilém zpupné vyprali Němce boji.

Jan Kollár.

10.

Drahomíra.

„Ven na lov, ven! — Jak v hradě těsno:
sněmi táhne se černý stín
a v duši mé tak bědno i děsno!
V prostoru ven — v chladný lesa klín;
ať se prázdnoty mysli sprostím
a trud i strast ze srdce vyhostím!
Sluho, vyveď mi vrance mého,
ať vychvátím sílu jarou!
Za mnou, kdož srdce zmužilého,
v hájů temno, na poušť divokou!“
Takto volá Drahomíra kníně;
a hned naplní se dvořany síně.
„Ha, vítejtež mi, Čechové zdární,
k bohům jimž láska v srdci hoří!
Nechť klesnou vytrženci marní,
jižto cizímu bohu se koří!
Dříve nepozbudu mysli děsné,
dokud to cizinstvo v prach neklesne!
Večerem na to myslím, mním na to ráno
a zraky mé vidí jen — krev!
Neníť sladkého mi oddechu přáno,
dokud nevyvře z duše žhoucí hněv.
Tedy zavzněte vesele rohové hlasní!
Na lov! ať krev zraky mé vyjasní!“
Zvolát to kněžna — a z hradu valný
ven vyřítí se lovců sbor.
Rykem poozývá se hvozd dálný,
zvěř zděšená pádí do hor;
za ní Drahomíra lesem i pouští
v nejhlubší se ubírá houští.
Ha slyš! Z daleka zpěvy slavotemné
nezračných co písně duchů
budí Drahomíru nepříjemně
ze zábavy sladké — z krvavých snů.
Zděsíť se kněžna a vrance dohání,
zkad zbožné zní prozpěvování.
A hle, v středu háje, v zákrytu hustém
chrámek Páně na chlumci stojí,
kde hrstka věřících na místě pustém
s zpěvem modlitby vroucně pojí.
Pneť vzhůru se oběť k blankytu čistá —
jsouť to novotní ctitelé Krista.
Kněz právě lid žehná znamením kříže
a lid na tvář pokorně padá.
Jednota všecky co bratry víže,
jim útěchu víra i láska dá. —
Vztekem tu zkřikne pohanská kníně,
až pysky brodí se ve modré pině:
„Ha, čáry a mam! — Ó plémě nehodné,
v prach s tebou i Bohem cizím!“
To řkouc oře svého vztekle pobodne
i vrazí na pahor skokem drzím.
„Za mnou, kdož srdce zmužilého!“
Leč nikdo se nehne z místa svého.
Tu kněz vysoko k nebi kříž pozdvihne
a v tichu slavném všecko dlí;
pohanku však to co blesk zastihne:
z očí jí chrámek i háj mizí,
neb náhle se zem pode ní rozstoupí
a z hloubi černé to řehce i oupí!
Aj, jak tu druzí pohané zblednou,
kněžnu s ořem když důl pohltí!
V bezdnu zařehce to ještě jednou
a v praskotu zavře se zem nad ní.
Kolem pekelná luza se míhá,
že i křesťany věrné hrůza stíhá.
Zas ticho vůkol v háji co v hrobě,
k nebi křesťanstvo vděčně hledí;
pohanstvo se Kristu koří v té době
a slzy kajicné hojně cedí.
Všecky tu spojilo božství kříže
a jednota opět bratry víže.

Jan z Hvězdy.

11.

Jaromír.

Poboční skála prodlužuje zvuk
a skále sousední donáší;
tu náhle jezdců vyřítí se pluk,
až jiskry od podkov se práší.
A jakby táhlo hejno havranů
ve spolku s holubicí sněžnou,
tak vidno tlupu věrných Pražanů
na chlum s paní se hnáti něžnou.
V tom jezdcové se zatočí
a vrahy z boku zaskočí.
Zařinčí meče
v divém setkání,
Vršovci zoufale se brání;
tu krev odpůrci teče,
a bláh, kdo hrdlo outěkem si chrání!
Již zrádcové se svíjí po zemi
opuštěni od svůdce svého,
jenž schytrale se promkna houštěmi
vyváznul z boje osudného.
I hned tu vazby páně rozlučí,
a vládce zdráv před nimi stojí.
Letí mu kněžna Střížka v náručí
a pevně k srdci jej připojí.
Kolem pak kněžny zlekané
pokleknou věrní Pražané
a jednohlasné
manů plesání
jeví se v hlučném díků vzdání,
divem že v době spasné
prorádci lestné zmařeno vyzvání.
Tuť zástupem se dere v poskoku
jinoch jarý s plamennou tváří,
roh vítězný mu visí po boku,
z očí oheň radosti září;
i líbá ruce pána zedrané
a tiskne ke rtům sluha věrný,
an opodál druh zrady spáchané,
Hřivec se chvěje licoměrný.
Spatřiv jej vládce zaplesá
a z divu chválí nebesa.
A kněžna zlatý
řetěz odpíná
a mládenci na krk připíná,
jenž rajskou slastí jatý
na nátisky vystálé zapomíná.
I promluví pak kněžna spanilá:
„Že nám té slastné doby přáno,
že potřena ta rota zlotřilá,
buď, mládče, tobě děkováno!
Mé smysly poutal ještě ranní sen,
i snila jsem až do svítání;
tu lovců sbor vyjíždí z hradu ven
a plaší z lože mého spaní.
Vzchopím se v teskném toužení;
anoť mne trápí tušení,
chci k Bohu vroucí
modlitbu sláti
a síly svému srdci dáti;
tu zřím podobu skvoucí
v nebeské jasnotě před sebou státi.
I poznala jsem tuže podobu,
jenž v kapli stojí na oltáři;
hůl s nápisem, její to ozdobu,
uzírala jsem v růžozáři.
Miláček můj to, svatý křtitel *Jan*
rukou v noc hustých lesů kyne.
I zkřiknu: Běda! choť můj oklaman,
teď jistě zradou lovců hyne! —
A než mine okamžení,
zmizí nebeské vidění.
Jen ještě kradě
zásvit se míhá;
tu již na křik čeleď se sbíhá
a na prostranném Vyšehradě
hlahol a nářek smutně se rozlíhá.
Mžikem na rozkaz můj se shlukne sbor,
plní se dvůr věrnými many
a letmo sjíždějíce stráň i bor
křikem voláme na vše strany.
Tu Hovora se k nám též přivtělí,
jenž, v ouzkosti o pána svého,
zahlídna nás se náhle zveselí
řka: Hlas sledujte rohu mého.
Až zazní zvučně po třetí,
tu buďte rychle v zápětí! —
A než dořekne,
již pryč uhání.
Za ním my bařinou i strání,
a výpad náš zalekne
prorádce u lotrovském počínání.“
I dopoví a klesne v objetí
milovanému choti svému,
jenž ji v radostném roznětí
přivine k srdci stísněnému.
Kdo výjev tento zdárně vypoví?
Tu zástup sám utichna žasne;
však brzy zas hlahol se obnoví
a k nebi víří plesy hlasné.
Co vítěz v slavném průvodu,
jenž války přestál nehodu,
vrací se kníže
s kněžnou libostnou,
provázen družinou radostnou,
a ku Praze se blíže
lid věrný žehná s tváří zas milostnou.

Jan z Hvězdy.

12.

Oldřich a Božena.

„Jen skokem, skokem za námi,
kdo v pole z houští strojí!
Aj, dým a pára před námi:
tam jistě víska stojí!“
Tak Oldřich, kníže vznešené,
si zove lovce splašené
a bádá koně mdlého,
by našel pána svého.
Třikrát jim slunce zmizelo,
co hnali těmi klesty,
třikrát se znova zaskvělo,
co s pravé sešli cesty.
Již téměř všickni klesají,
když náhle v srdci zplesají:
jak kníže okem kyne,
tu strach a starost hyne.
„Kdo z vás zde místo toto zná?
kdo jeho jmeno zjeví?“
Tak ctné se kníže lovců ptá;
než nikdo místa neví. —
„Jdi, Smíle! ptej se děvčice,
jenž pere blízko studnice:
ta tobě ves — a kdo ví? —
i vzdálí dráhy poví!“
„Bůh s tebou, švarná děvičko!“
„„I s vámi, vzácný pane!““

„Jak sluje ves ta, sestřičko,
a v které leží straně?“
„„Ta víska slove Ztracená,
as den od dráhy vzdálena;
kdo trochu tuže půjde,
i dřív tu cestu ujde!““
To řekne dívka zděšená
a modré oči sklopí.
Než knížete se plamenná
a prudká žádost chopí.
„I můž-li říci dívčina,
v čí panství leží dědina?
Kdo blíž ní cestu tratí,
těm jmeno k smíchu platí.“ —
„„Náš pán je hrabě Borovský,
— snad věru znám je s vámi? —
dnes odjel na hrad otcovský
a včera byl zde s námi.
Pak ves ta slove Ztracenou
pro řeku zpodem zhlcenou,
jež s hlukem tam se skály
v propast se dolů valí.““
„Tvé jmeno, dcerko?“ — „„Božena
a Křižin otce mého.““
„Ó šťastný, komus zrozena,
ty kráso rodu svého!“ —
„„Smích máte ze mne dítěte!““
„Ó věř, žes hodna knížete, —
i neměň proto líce!
Buď zdráva! — Brzo více!“ —
S tím zvrtna koně zaletí
co hvězda v jasné záři
a skokem, skokem v zápětí
se tratí jezdci s tváří.
„„Můj Bože! co se děvčeti
dá od těch pánů slyšeti! —
Ach, jak mi tlelo líce! —
Než co to: Brzo více?““
Tu zmlkla, pak se zarděla
ta panna jako růže.
Čím více v srdci smýšlela,
tím tlouklo srdce tuže. —
Než kníže z dlouha, krok co krok,
si jede polem v před a bok.
Hle, všickni jasně hledí,
on sám, ach! smutně sedí.
„Ó Smíle, medle jakové
se dějou divy v světě!
Ta krása ve vsi takové?
Toť v trní růže kvete.
Jest svědek Bůh! že Boženu
tu sobě pojmu za ženu!
Ta, ta jen v chotí lůže —
ta, ta mne sklonit může!“
Již zašlo slunce za horu
i znovu opět vzešlo,
než přišlo kníže ke dvoru,
než v zlatou síň svou vešlo.
A hle! aj v záři blýštěcí
se zaskví zámek knížecí:
jak svítí na vše strany,
jak svítí jeho brány!
Trara! trara! zvuk stříbrný
se k hlučným vratům nese
a radostí se šetrný
lid pána svého třese.
Ctné kníže, pán a vládce náš!
ctné kníže, pán a otec náš!
ctné kníže v brány vjelo!
Tak v celém hradě znělo.

Když zmlknou plesy radostné,
když vše se tiše koří:
tu zniknou hlasy starostné,
tu láska pokoj boří.
„Ta cnost a krása děvčete
jest hodna ruky knížete!
Ta, ta jen v světě může
mne sklonit v chotí lůže.“
A když se ráno, raníčko
mrak v horní zabral stany
a zoře tenko, teničko
se v zlaté nesla brány:
„Znáš, Miloto, ves Ztracenou?
Jdi, voď mi dívku volenou!
Jen kolik budeš moci
se náhli ve dne v noci.
Jdi pověz jí, že kníže sám
ji za ženu si bere.
Jen rychle, spěšně ať se k nám
to božské dítě sbere.
Na, vezmi prsten knížecí,
ať přijde v zámek blýštěcí,
ať přijde v zámek zlatý
a vstoupí v sňatek svatý!“
I vsedne, bodne, odletí
skrz pole, role, města.
S ním svižní chlapci v zapětí,
kam dlaha, dráha, cesta.
A skokem, skokem k Ztracené
se ženou šiky plamenné;
a den a noc se mění,
než vísky nikde není!
I svitne ráno, raníčko
a prchne s očí spaní.
„„Ó zlatá matko, matičko!
ó matko, jaké zdání!
Dřív než se zoře zarděla,
jsem mnoho, mnoho trpěla,
jest úzko srdci mdlému!
Jak usnu pozdě s půlnoci,
tu se ti v poutech spatřím;
i lkám a hledám pomoci,
než všady tma, kam patřím.
V tom sstoupí v záři líbezné
a přetne kruhy železné
ten z pánů, jemuž cestu
jsem ondy řekla k městu.
Jak přetne pouta železná,
jak nohy tíže zbaví,
tu jeho ruka vítězná
mi řetěz na krk staví,
než řetěz zlatem blýštěcí,
jak nosí slečny hraběcí!
Jak řetěz o krk vrhne —
ach! — ze sna cos mne ztrhne!““
„Jak hezky! Ajta, dcera má
si s pány sníčky mívá:
co člověk ve dne v mysli má,
to se mu v noci snívá!
Nech, dcero, marné myšlení,
pak zbude srdce trápení:
kdo světlo v noci stíhá,
ten sám chtě v bahno vbíhá.“
A hle a hle! tam svatové
trap trap trap! z dola jedou;
kdy stanou státi svatové,
kdy družbu na dvůr vedou:
„Ó matko, což to znamená?
Co chce ta jízda plamenná?
Ó matko, matko! mému

jest úzko srdci mdlému!““
„Bůh s tebou, panno Boženo!
Bůh žehnej práce vaše!
My přišli, jak nám veleno:
nás slalo kníže naše.
Zde přijmi prsten knížecí
a sber se v zámek blýštěcí;
tam bude panna veská
hned zítra kněžna česká.“
„Mé dceři prsten knížecí?
ten prsten dceři naší?
Ten prsten slečně hraběcí,
ne prsten dceři naší!
Ó, páni, to se nestalo,
sem vás ctné kníže neslalo!
Ó, věřte! medle k čemu
jest dcera naše jemu?“
„Ba právě kníže dobře zná,
proč tvou si bere dceru.
Když z honby jel, tu dcera tvá
s ním stála při svém džberu.
„Jest svědek Bůh! že Boženu
si někdy pojmu za ženu!“
tak zvolal mnohdykráte;
ta slova jeho máte!“
„„Ó pomoz, máti milená!““ —
„Mluv!“ — Slabé dítě klesá! —
„Zmuž, zmuž se, dívko blažená!
tvé srdce brzo zplesá;
jen rychle, směle s námi pojď,
i budeť zítra panna choť
a budeť dívče veské
ctnou kněžnou země České.“
„Ach, zůstaň při mně, duše má!
Kdo, jdeš-li, o mne stojí?“
„„Ó, neplač proto, máti má!
nás nebe brzo spojí:
kde dcera chotě nabude,
tam matky chybět nebude.
Buď zdráva potud, máti!
buď zdráva! přestaň lkáti!“
I vsednou, bodnou, odletí
skrz pole, role, města,
a svižní chlapci v zápětí,
kam dlaha, dráha, cesta.
A skokem skok ze Ztracené
se ženou šiky plamenné,
až víska v bledé záři
se tratí s jejich tváří.
A dál a dále trap trap trap!
se skvoucí průvod vznáší;
zde panna, tamto chlap a chlap,
až ohněm skály práší.
A kolem, kolem po cestě
se všecko dívá nevěstě,
jak v slunci s šíje její
se zlaté vlasy chvějí.
Již třikrát na zem sypalo
své perly jitro vlahé,
co bylo kníže vyslalo
ty posly k dívce drahé.
I pozve starších ke dvoru;
pak vejda s nimi v komoru
se prostřed sněmu staví
a takto k sboru praví:
„Ctní páni podle hodnosti
a podle stavu svého,
vy všickni přáli s vděčností
dřív dožít sňatku mého.
Teď vám se vůle splnila:
mne láska k sňatku sklonila;
dnes večer s námi stolí
ta, již si srdce volí.
Má choť je z vísky Ztracené;
tam chudým otcem pošlá,
nicméně krásy vznešené
a čistých mravů došlá;
a proto pannu Boženu
já sobě beru za ženu.
Ta, ta jen v světě může
mne sklonit v chotí lůže!“
Tu vznikne šept a chřest a hluk
a všickni na se hledí:
a zmlkne šept a chřest a hluk
a nikdo slova nedí.
V tom Hořín, hrabě borovské,
jsa pán té dívky venkovské
a maje slečnu v dvoře,
tak počne v hlučném sboře:
„My všickni ctíme pokorně,
co jemnost kníže velí;
to nám však padá odporně,
to hlasy hrabat dělí,
že maje dcery hraběcí,
jenž pošly z krve knížecí,
se k sprosté dívce vineš
a sobě rovných mineš!
Ten obyčej vždy panoval
a chován býval stále;
i mníme, bys ho zachoval,
by v cele zůstal dále. —
Zda není pro tě panenky?
Nač medle v zemi hraběnky?
Nuž, přijmi naši zprávu
a nekaz otců slávu!“
„„Což nezná hrabě předků svých,
což nemá o nich zprávy?
Což nezná hrabě předků mých,
že slepne leskem slávy? —
Krok, první v zemi vévoda,
jímž kvetla vlasti svoboda,
Krok, soudce lidu svého —
kdo zplodil muže ctného?
Jest sluhům dáno volení,
jak komu líp a snáze,
snad, co je sluhům k spasení,
to bude pánu k zkáze?
Lép nechat rodu vznešenost
než svou si zmrhat blaženost.
Ó páni! k mému štěstí
jen láska cestu klestí!““
A slyš! a slyš! co ke dvoru
trap trap trap! jezdci letí;
i běží kníže ze sboru,
s ním první, druhý, třetí.
„„Ó, vítej! panno rozmilá!
ó, vítej! choti spanilá!
pojď, pojď sem k choti svému!
pojď, přilni k srdci mému!““
„Ó odpusť, kníže vznešené,
kdy dívka v bázni splývá.
Zde, zde té v prachu skroušené
mé srdce vroucně vzývá!“
„„Pryč s bázní, dítě medové!
Hle, již se sešli svatové
a vše se k svatbě strojí,
jen choť se chotě bojí!““
Jak vstane panna stydlivá,
jak v milé lokty klesá,
tu všechněm, všechněm citlivá —

co v ráji — duše zplesá.
„„Nu, páni! tuto Boženu
si beře kníže za ženu!
Co srdce vaše cítí,
to vám všem v oku svítí!““
„Zdař Bůh tě, kníže, pane náš!
zdař Bůh tě, kněžno naše!
My všickni ctíme spolek váš,
Bůh žehnej sňatky vaše!“
Tak zněly hlasy radostné,
až zašlo slunce milostné
a čisté panny růže
až stlaly kněžně v lůže.

P. J. Šafařík.

13.
Oldřich a Božena.

Víš ty, kde selskou děvici
vzal kníže za ženu?
proč *Peruc* ves a studnici
tam zovou *Boženu?*
Své vlasti neznaje běh
i jsi-li ty Čech?
K své zvůli Oldra kníže byl
a pro své trampoty
kdys v troubu lovčí udeřil;
tu šlechta s holoty
se hrne z Postoloprt,
i lovec i chrt.
A hurrá! honba v lesině
a z lesa hlučí v plaň,
a knížeti tu v dědině
se jeví dražší laň.
I jal se potichu stát,
se divit a ptát:
„Hle! peroucí tu děvici
tam při tom roubení!
ó div! v té malé vesnici
tak pěkné stvoření!
Kdos, kvítku, v pustině nám,
jak zvát tebe mám?“
Dí ona: „Slovu Božena!“
a její hled se rděl.
„Ta Božena jest má žena,“
on zase pověděl.
A zeman volně se smál,
lid v podivu stál.
„Ó lovče, netrop, kdoskoli,
si smíchy z prostého:
jsem dívka, veská jakkoli,
však ducha čestného;
tvůj, pane, v městě je svět!“
„Hoho! ty děvo, knížeti
květ kde chce rozkvětá;
ty měj mé slovo v paměti,
Bůh zítra více dá!“
Stál zeman do zemi vryt,
má potěchu lid.
A hurrá; honba klopoce
a zmizme v lesině;
ó jak se troudí hluboce,
ó jak je dívčině;
a zeman jitra se bál,
však lid jeho přál.
„Ať na hrad choť mi vypraví
dvůr slušný ústrojně
a knížecí mi oslaví
trůn žena důstojně.
Kde kvete krása i cnost,
tam urozenost.“
A z jitra, slyš! tu ve vrata
cos náhle drnčelo,
a stál tu vůz, i od zlata
se všecko třpytělo.
I vejde družina k ní
a v úkloně dí:
„Svou kníže velí ústrojně
choť na hrad vypravit,
tvá cnost a krása důstojně
má trůn mu oslavit.
Ctí jako urozenost
on krásu a cnost.
Změň, choti panská, prostý šat
v ten skvostný zlatohlav,
však na panovný vezmi hrad
ten tichý, prostý mrav:
ten tichý prostoty mrav
jeť nad zlatohlav.
Vděj na ty zlaté kadeře
to drahé kamení,
jest jeho leskot krásy tvé
jen slabé znamení.
Co s krásou rovnané tvou,
démanty co jsou?
Těch perel mírná jasnota
tvá ňádra ozdobí;
jim cnota tvá i dobrota
se v ceně podobí.
Ó pro tvou cnotu a čest
co perla, co jest?“
Odína dívka v drahý šat
a v perly, kamení
a vypravena strojně v hrad
pro trůnu zkrášení.
Tu, ačtě národu vděk,
vstal zeman i řek':
„O kníže! chceš ty — právě-li?
nám kněžnu selku dát?
vždyť páni z panstva brávali,
svůj k svému má se znát.
Aj, předky v paměti měj
a zemana dbej!“
„Ha! ty zemanstvo bláhové,
měj ve cti rolní rod:
ze Stádic tvoji vládcové
svůj vyvodili plod.
I platí krása i cnost
co urozenost.
Či vezmu cizozemkyni,
a v hřívu lepík dám,
bych zjednal vrahům vůdkyni,
bič strojil Čechům vám?
Lép kněžnu z národu mít
než z ciziny vzít.“
A ulovené dívčině
dal kníže korunu,
a byla prostá Čechyně,
hle, sláva na trůnu.
I plesal vysoko lid,
byl s zemany klid.
Víš nyní, kde tu dívčici
jal kníže za ženu,
proč *Peruc* ves a studnici
tam zovou *Boženu?*
Své vlasti poznaje běh,
tak teprv jsi Čech!

Josef Jungmann.

14.
Hroby Přemyslovců.

Sláva duchům jasných bohatýrů!
sláva budiž našim obranám!
našim hajitelům práva, míru!
národ český budiž jejich chrám!
Na památník hrobu českou lyru
třesoucí se rukou ukládám,
by v posvátný popel chvěla jemně:
„Sláva tobě, Přemyslovo plémě!“
Vlasti má! kde knížat, kde svých králů
rakve hostíš s drahým popelem?
Na vítkovskou povystoupni skálu,
najdeš hroby v stanu velebném;
tam co slzy v svěceném křišťálu
chová chrám prach drahý v klíně svém;
kobka svatá věrně tam ukrývá,
co z minulé slávy Čechům zbývá.

Klekni, Čechu, v trudném rozjímání
v pantheonu králů velebných;
mramor tu památku drahou chrání
velitelů dávných dědů tvých.
Jakby v klidném zesnuli dřímání,
leží sochy reků kamenných;
jakby tam, po boku těžké meče,
odpočívali od pracné seče.
Břetislav tam s *Jitkou* odpočívá,
již achillský meč vybojoval;
kámen druhý *Spitihněva* skrývá,
jenž se štítem utlačených stal.
Čas nynější oba věrně vzývá,
minulý jim květy lásky stlal.
Díky, otče, díky, synu, tobě!
blahoslaven spravedlivý v hrobě!
Nádoba tam ducha přejasného
rozpadla se před věky již v prach:
Břetislava hrobka to cnostného,
jejž utratil vršovecký vrah. —
Blíže rakev bratra nešťastného,
kteréhož poháněl hněv a strach
k luhům polským, k skále rejnských břehů,
až v Karpatech došel meze běhu.
Vítejte mi, sochy v hávu českém!
sloupy slávy, velcí králové!
Děd ověnčil trůn královským leskem,
vnuk rozjasnil jmeno vlasti své
zemí, mořem, dalekým nebeskem —
vítejte mi, *Otakarové!* —
Čechu! jest-li věrná slza tobě,
roň ji tajně na druhého hrobě!
Svatyně tam národu milého,
z níž kamenů drahých skví se zář —
tamo popel *knížete svatého*
ruka víry kladla na oltář,
by se před ním lidu veškerého
vyjasnila trudobledá tvář —
by tam žel a bolest české plémě
žalovalo vévodovi země.
Hledám kámen, pod nějž tělo *Jitky*
milované láska vložila,
jež dobrému Věnceslavu kvítky
blaženosti v život uvila;
bědovaly českých luhů dítky,
když je krásná máť opustila.
Dceři sličná Rudolfa jasného,
kdož památník zbořil hrobu tvého?

Jako kmet z velebných, dávných časů
chrám se druhý tamo k nebi pne;
stáří věků maje za okrasu
chová zbytky vlasti milené:
hostí *Ludmilu*, světici, spásu,
Vratislava kosti rekovné;
Boleslav tam věrný odpočívá,
Bořivoje česká vlast tam vzývá. — —
Svaté pozdravení, tiché hroby!
sláva věčná, Přemyslovci, vám! —
Stínové velební krásné doby,
opatrujte národnosti chrám;
chvějte vnukům do duše útroby —
toť s bolestným srdcem zavzdychám —
chvějte jim do duše cit hrdosti,
by nehanobili matky kosti!
Kosti matky — ach! ta slavná máti
pod nevděkem synů krvácí!
Odrodilý vnuk ji nechce znáti,
hovor matčin v posměch obrací.
Drápem pekla čest národní rváti
nehrozí se hnusní bídáci;
neznajíce řeči slast a slávu
klopotají v škůdců hlučném davu! —
Vnuku, jak se můžeš honositi
velebností předků slovútných?
jak na hrady, sloupy, rakve rýti
znaků českým mečem dobytých,
an ti českým slovem pozdraviti
v onom světě nelze dědů svých?
Slovem otcův nikdy ti neznělo,
co slavného rodem tvým se dělo! — —
Duchové královských vyvolenců,
opatrujte řeč a národnost;
žehnejte sbor velebných vlastenců,
v národu rozpalte horlivost,
by ve stínu vašich slávověnců
pěstoval bývalých předků cnost —
by, ozdoben národní hrdostí,
zaryl prapor lva do skal věčnosti!

J. E. Vocel.

15.
Strom na pomezí.*)

Strmí na rozcestí dvojich zemí
dub velebný; obrázek Marie,
nebes královny, tam pod větvemi
v stínu lupenův se mile kryje.
Kolem dubu černé sosny stojí;
bor ukrývá údolí to bodré,
přioděv pak horu dvakrát dvojí,
bledne, mizí v dalekosti modré.
Před obrazem svatým tam se kloní
paní bledá oka milostného;
jak andílky klečí okolo ní
dvě děvčátka vzhledu růžového;
podál služka na skalině sedí,
koně travou bloudí volným krokem;
otvorem tam lesa zbrojnoš hledí
do dalekých krajin vlhkým okem.
Slovan to, neb takým leskem zírá
slovanské jen oko v české luhy;
hledí tam, slovanskou zem kde svírá
říše Němcův černých lesův kruhy.
Vytržen teď bolným vzdechem paní

*) Alžběta, královna česká, manželem Janem králem zanedbaná s dceruškami svými Čechy opouští a k sobě svému do Bavor se béře, kdež dlouhý čas v žalostné soukromnosti živa byla, posléz do vlasti se navrátivši umřela r. 1330, oplakávaná od národu Českého.

panoš statný kvapně vzhůru vstane,
k ní pak vzhledna — tváři kryje dlaní,
dmou se prsa — slza s líce kane.
Děvinky teď matku objímají
ruce jí a tváři políbivše,
pak dětinskou slzou zaplakají
k nebes královně se pomodlivše.
Matka oko mutné pozdvihuje
k milostnému světa spasiteli —
modlitba rtem bledým pohybuje,
zvuky modlitby však nezachvěly.
„Stíny rostou, slunce už na skloně!“
zvolá zbrojnoš a za uzdu vede
za stříbrnou osedlané koně.
Zachvěje se tělo ženy bledé,
vstane a do milé české vlasti
hledí, až jí slza hled zaleje;
tvář pozdvidne v děsné duše strasti;
„Vůle tvá se staň!“ jí z úst se chvěje.
Z vlasti milé do cizinců země
česká králová se tak ubírá;
klusot komoňův už zvučí temně —
posléz ve tmách Šumavy umírá.
O samotě posvátný strom stojí
jako srdce v cizích živlův moři,
které obraz v svatyni své kojí,
před nímž lampa věčné slávy hoří.

J. E. Vocel.

16.

Obnovený svazek.

Ajta, jaké ozbrojenců sbory
ode Prahy táhnou k východu,
tam kde modrošedé pojí hory
panenskou s Čechami Moravu?
Čechův chrabrých statné jsou to voje,
květ svých reků slavný český lev
hrdě do lítého vede boje;
běda, na kom on svůj skrotí hněv!
Nejdou, Moravu by z ukrutnosti
vyprostili lítých barbarův;
nejdou, aby oheň divokosti
sveřepých skrotili Maďarův;
aniž proti Slávy vrahům zjevným,
proti Němcům táhnou nyní v seč:
bratr tenkrát proti bratrům krevným
ostrý nese hrot a břitký meč.
Proto nezříš v Čechův mutném zraku
ohně bojovného smělou zář;
proto nebe samo v černém mraku
kvílíc jasnou zahalilo tvář.
Dvě, ach! sestry, které svorná páska
v blahu, v žalu vezdy pojila,
jejichž sesterská i vroucná láska
srdce matky Slávy blažila:
zbožná Morava, jež pravdy zdroje
božské Čechii učila znát;
tato opět vrahů četné roje
sestře pomohla vždy pokárat —
sestry tyto svár již zhoubný dvojí,
sestra sestru více nezná svou!
Běda! rámě silné obě zbrojí,
krev by prolévaly spřízněnou.
Ký však v srdce svorná škůdce dravý
jedovatou vštípil nesvornost?
Soka věčného a vraha Slávy:
Teuta, zištného lupiče zlost.
By je obě soused vládychtivý
v otrocké okovy uvrhnul,
od Čech chytře rozum jeho lstivý
Moravěnku milou odtrhnul.
Slepě, netušíc tu mrzkou zradu
padne Moravěnka v nástrahy,
na Čechů nic věrnou nedbá radu
střežící ji zlými před vrahy.
Hříšnou rukou svaté svazky trhá
tvůrcem samým libě utkané,
v okovy svévolné sebe vrhá
ukrutnosti chytře kované.
Marně opět s orlicí chce pestrou
jarý český lev se zasnoubit;
marně žádá Čechie s drahou sestrou
dávný lásky svazek obnovit:
Konráda zpupného spůrná slova
k válce hrdě vyzývají jen. —
Běda! přetrhnutý svazek *znova*
krví má být tedy zasvěcen!?

* * *

U Lodenic Moravanů voje
střetnuly se s pluky českými.
Běda! třikrát běda toho boje!
bratr válčí s bratry krevnými!
Celá krajina se hrůzou třese,
jak když hřměním nebe jeví hněv,
větrem v dáli hluk a ryk se nese
jako strašné bouře děsný zpěv.
Slávsky mečem slávským ruka tesá
v slávskou leb a v slávský štít,
vše, co schvátí, v náruč smrti klesá,
tisíce nevinných musí mřít.
Než-li statných Čechů ruka vila
sobě slávy věnec vítězný,
sněhový šat, jímž se země kryla,
krví promění se *v nachový.* —
Černou perutí noc zahalila
pole krví hojně zbrocené,
krajina se celá pohřížila
v ticho dumné, ticho hrobové.
Skončen boj pln kruté zuřivosti;
bratrův *osmkrát pět padlo set*
Přemyslových vnuků nesvorností
zištných *Němců* piklům *za oběť.*
Na zemi tu krví napojené
stojí dcery slavné Slávie
v svorném svazku lásky obnovené,
s Moravěnkou statná Čechie.
Nadhvězdnému vládci věčné říše
sestry díky vroucné vzdávají,
Slávy slze přeradostné s výše
nebes novou pásku žehnají.
Nad půdou, kde tolik reků padlo,
kletbu vyřkne Slávie pak hněv:
„Ať se tě víc netkne slávské rádlo,
ať tu nezní více slávský zpěv! *)
Na věky už s orlicí se sestrou
jarý český lev zas zasnouben,
sestra objímá se svorně s sestrou,
lásky jejich svazek obnoven!

Vlastimil Venkryl.

*) Lodenice jsou nyní zcela poněmčené.

17.

Soud Břetislavův.

Na svém stolci, soudě v síni černé,
seděl kníže Břetislav;
vůkol stupňů dvorstvo jeho věrné,
za zábradlím manů dav
a dle pána svého liboněžná —
klenot země — Jitka kněžna.
Vévodův tu přísný, vážný vzhled
v těsné síni ticho káže;
a hle, k trůnu v středu zbrojné stráže
blíž se vleče šedý kmet.
Schvátiloť jej břímě let,
po vráskách pak po zprzněných vinou
slzy trpké z očí zhaslých plynou;
hrůzou stydne starci každý oud:
strašlivý naň tady čeká soud.
A tu opět ticho kníže velí
na stůl vrhna obnažený meč.
„Blíže přistup, lidu svůdce smělý,
jenž jsi zhoubnou na mne strojil leč.
Kojíval jsem, lichotivé hádě,
na mých prsou tebe k vlastní zradě;
hnáty schřadlé nyní k smrti vleč!“ —
Knížecí zaslechna přísnou řeč
starý dvořan zděšen bledne,
chvěje se co větrem lesní klesť;
na vládyky kníže vůkol zhledne,
„Právu země,“ dí k nim, „zadán jest!“
Všecko ztichne, — po chvíli pak drahné
vůkol zavzní jednosvorný hlas:
„Kdo na pána svého ruky vztáhne,
pod meč kata svůj ať vloží vaz!“
Tu dí kníže stářím muže jat:
„Nechciť krví toho ruce míti,
jenž byl druhdy trůnu mého hrad;
kážu jemu zrádné rámě stíti,
pak má, oděný jsa v hrubý šat,
na vždy z vlasti vyobcován býti!“
Již se kmeta bledý chopí kat,
aby konal, čehož kníže velí;
již se na dvé četný zástup dělí. —
Aj, tu jinoch čilý jako laň
davem divákův se pracně déře,
a vše vůkol s dlením hledí naň,
an se přímo až ku stolci béře
outlověký ještě mládenec;
kadeř rusá smělé stíní čelo,
co na horách jedle švihlé tělo,
v tváři jaré plane růměnec.
Uvrhneť se na kolena svá,
tam kde čaloun skvostný, stříbrotkaný
jako vlny, jimiž větřík hrá,
plyne až přes stupňů ostré hrany.
„Mocné kníže,“ zvolá, „jenžto strážíš
vezdy lid svůj berlou mírnosti,
nepravých jen skutků přísně vážíš
váhou svaté spravedlnosti,
patř, jak stud krev žene do mých tváří,
jak má ňádra bouří otcův čin,
jímžto rod svůj a své zhanbil stáří.
Nechci zlobu, jež ti z oka září,
skrotit, jeho bezevinný syn;
umínil jsem příklad dáti vnuku,
jak si čin ten v otci ošklivím;
vol, ať sám mu zrádnou utnu ruku,
zákonu za dosti učiním!“
Hněv tu knězi kyprá prsa svírá,
stařec klesá řečí ohromen,
kněžna tajně slzu s oka stírá;
na mladíka s užasnutím zírá
každý, kdo tu přítomen.
„Kteréž doupě, kýhož dravce sídlo,“
vece kníže v strašném obdivu,
„tento děsný netvor uplodilo
v milovlídném lidském oděvu?
Ještěří snad kojilo tě vémě,
pekla hnusný vysoptil tě klín.
Chop se otce, ty mu rovné plémě!
nespatřiť snad tato svatá země
nikdy více tak nezdárný čin!“
Hle, tu mladík otce, kterýž kleče
na něho mdlé zraky chýlí své,
spěšně ze královské síně vleče
a ve dveřích svého dobyv meče
ven, ven kmeta k popravišti rve!
Tiše čeká vše — jen sem tam oupí
ve citelném srdci vzdychnutí,
bolné duší vládne strnutí,
až do síně jinoch opět vstoupí.
Rozhorlený hledí kníže naň,
jenžto k trůnu matně kráčí blíže
v pěsti ještě skrvácenou zbraň,
statou ruku mlče vrhne přede kníže,
krev až vřelá vůkol stupně skropí.
Tuť se kníže svého meče chopí —
syna ukrutného pádným rázem
chladná ocel skolí na zem.
Smrt ho pojme v náruč němá;
a jak v pádu plášť se na zem shrne,
hle! tu jinoch levé ruky nemá,
krev tu po rouchu se valem hrne;
a v kom srdce bije, pohnut ztrne.

V. Ráb.

18.

Otec a syn.

Temnou leje vůkol
lampa zář
osvěcujíc mladou
mnicha tvář;
kněze oko v slzách
tiše pluje,
ruka blánky bílé
popisuje.
Jistě slova hrozná
píše mnich,
neb se duch i ruka
leká jich.
Písař v bolotesknóm
povzdychání
neznamená dveří
otvírání.
Tiše sem vznešený
vstoupil pán,
písaře by sluchem
nebyl znán.
Přes ramena mnicha
v blánku hledne,
čte — a hrůzou trne,
čte a bledne.
Hle, tu písař pero
odložil,
čelo bledé rukou
bolně kryl;
po mlčení dlouhém
oči sklopí
slova čta, jež horká
slza kropí:

„Ejhle, má ruka hříšná budoucím časům píše,
jak Václav, rytíř svatý, si dobyl nebes říše —
jak již co pacholátko andělské konal cnosti,
osloněn bleskem rajským nadzemské velebnosti.
Opuštěným útěchou, sirotkům otcem býval,
v bídníku prostém obraz posvátný Tvůrce vzýval;
by bloudících uvedl k věčnému nebes otci,
obětoval své péče, poklady, dny i noci.“
Mnich teď slova taje
zaslechnul,
an tu hlas bolestně
povzdechnul.
„Slyš! od němé stěny
zvučně pluje
ozvěna, již hlas můj
vyluzuje!“
Stařec, jenž za mnichem
hrozně zbled,
bolu plný zdvihá
zhůru hled;
za pilířem kleče
slzy leje,
an se mnicha slovo
dále chvěje:
„Rozdrážděn jsa nepřítel, že v prachu hříšné země
vykvétá rajský kvítek, zdobící lidské plémě,
uzavřel z prsou bratra cit lásky ven vyrýti
a starý klam pekelný do útroby mu vlíti.
By obět duše vroucné nekalil lomoz denní, —
a než znělo do jitra skřivánka pozdravení,
ke chrámu posvátnému se béře český kníže
v svém rozjímaje duchu tajemství svaté kříže.
A Václav v pokornosti u brány chrámu klekne, —
tu nad ním meč zableskne a v bok mu ránu sekne;
a rytíř svatý klesá — ach! tvář milostná bledne
nad vrahem, bratrem vlastním, jejž oko mroucí zhlédne.“
„„Dost, ó dost! nevolej
věčný soud!
Běda! duši hltá
hříchu proud! —
Smilování, synu,
smilování!““
tak u sloupu zazní
bědování.
Uděšen tu Christan
k sloupu spěl,
odkud hlas divoký
starce zněl.
Tam před svatým křížem
kmet se vine,
srdce těchy prázné
strastí hyne.
„Kníže můj! ach odpusť,“
volá mnich,
„syn že otci v paměť
hlásá hřích!“
Starci k prsoum klesla
šedá hlava,
temně znějí slova
Boleslava:
„Vítěze, jenž říše
vydobyl,
červ jediný, věčný
podrobil;
duch, jenž vlasti pokoj
získal svatý,
kvílí, ach! okovem
hříchů spjatý!
Neutiší duše
lekání
ani krvoslzí
kapání;
neutichneť v sboru
slavných reků,
neutichne v bitvy
jarém jeku!
Válka, sláva, chrámy,
šťastný lid
nenavrací duši
blahý klid.
Utíkáť se otec
k synu — mnichu;
ten o hrozném píše
otce hříchu!“
Boleslav tu zhaslé
oko kryl,
nad kmetem syn horké
slzy lil:
„Odpusť, otče! odpusť
svému synu,
že vyjevil perem
otce vinu!
Květ pokání z krve
svaté zrost;
budeť svět velebit
i tvou cnost;
před soudícím trůnem
věčné spásy
orodujou za tě
Čechů hlasy!“

J. E. Vocel.

19.

Horimírův skok.

Co lid všecken spěchá k Vyšehradu?
co ten četný shon as znamená? —
„Rytíř jeden, spáchav hroznou zradu,
mečem skončiti dnes život má!“
Tak ode rtů ke rtům hlasno znělo.
Opustivši rychle chýže své,
všechno tamo k Vyšehradu spělo.
A hle! na prostoře hradu svého
v středu seděl kníže povýšen;
lopotové, leši vůkol něho,
prestol vládykami obklíčen.
Němo bylo. Aj, tu kynul kníže;
a ihned tmavého sklepení
s praskotem se otevřely mříže.
Vyjdeť jinoch švarný; poklid jemu
zřejmě z modrojasných očí plál;
pokloniv se slušně soudci svému,
s pokorou též před knížetem stál.
A lid trne — podivení nové
pojme jej; z úst sterých: „*Milost!*“ zní;
„*Pomstu!*“ hulákají kovkopové.
„Poslyš, z čeho tebe lid můj viní,“
počne přísně Křesomysl kněz;
„pakli myslíš, že ti křivdu činí,
směle na žaloby odpověz!“
A jak valná řeka s jezu hučí,
takým vztekem hlasy kovkopů
v jedno: „Žhář a zrádce jesti!“ zvučí.
„Tresci smrtí jej, ó mocný kníže!
Kopaniny naše zavalil,
všecko zhubil, nad hlavami chýže
včerejší nám noci zapálil!“
Načež kníže: „Umřeš práva mocí;
neb jsi spících bratří nešetřil,

zničiv *dlouhou* práci *jednou* nocí!"
I dí jinoch: „Chciť dle slova tvého
výroku se volně podrobit;
než však poslední života mého
neslavně pohasne svit,
dovol, bych jen ještě jedenkráte
na svém oři projeti se směl,
jenž mne k slávě nosil tolikráte!"
Usmál kníže se řka: „Má se státi!
Bychom však se kratochvílí tvou
zrady jakés neměli co báti,
všechny brány nechť se uzavrou!"
S knížecím teď rytíř povolením
hbitě osedlal si milý kůň
lichotě mu jemným lahoděním.
Na oři když Horimír již seděl,
třikrát vesele si zavýskal:
„Vzhůru, Šemíku!" a oř s ním sletěl
jedním skokem s vyšehradských skal.
„Ha, tenť jistě pohřben v chladném klínu!"
zvolá kníže; však když dolů zří,
spatří letěti ho k *Radotínu*.

Jan z Hvězdy.

20.
Spitihněvův soud.

„Vzhůru každý, kdo vojín jsi věrný,
zrada knížecí má znáti hněv:
pokořen buď Radoš, man nádherný!"
káže s Vyšehradu Spitihněv. —
A hle! polem a borem,
lesem, dolem a horem
koruny se České mani jeví,
půl sta jich — co podmanů, se neví.
Jedou rychně — — kolikráte vzhůru
hlednou k sídlu mnichův, zbožných děv!
„Zdráv buď!" — tolikráte zavzní s kůru —
„otec klášterů, kněz Spitihněv!"
A v to polem a borem
lesem, dolem a horem
pospíchají sirotci a vdovy
žehnajíce svému ochrancovi;
a tak jako u vítězoslávě
táhne dálným krajem Spitihněv.
Aj, byt zrady značí se jim právě
a lví se již zduje korouhev!
V tom žena unavená,
prostovlasá, zděšená
uchopí za uzdu bujnou brůnu
a dí takto k pánu vlasti, trůnu:
„Příkoří se nuzné vdově stává
od toho, jenž ji má chrániti:
nikdo dítek mých nehájí práva;
chtěj ty, pane, sám nás brániti!
K ochraně siroby vstaň,
utlačené vdovy braň!
Sám tě Bůh posýlá v tuto chvíli;
velká nouze velkou žádá píli!"
„„Má se tobě, ženo, právo státi,
jak jen vraha svého pokořím!""
kníže tak — a dál chce brůnu hnáti
nedočkavým kyna manům svým;
než vdova potlačená,
prostovlasá, zděšená
zastaví mu opět mocně hrůnu
tato slova pravíc k pánu trůnu:
„Žezlo vložil Bůh do lůna tvého,
abys slabým ochranná byl věž!
Nechceš soudit mne a vládce mého?
spravedlivost odložiti chceš?
Chudobě zle se čeká,
strašně ji bída leká;
a pak, jak při soudit budeš moji,
jestli — to jen rozvaž! — padneš v boji?
Možno jest to, můj milostný kníže,
ač se toho každý leká Čech!
Na bojišti hroby nám jsou blíže:
jedna střela zbudí smrti dech.
Chraň vdovu utlačenou,
čiň sirobu blaženou!
za to s nebe splyne požehnání,
za to snad i Bůh tě nám zachrání!"
Zastaví se náhle kníže statné —
„„Pravdu řekla,"" praví k manům svým —
„„vyřknuto buď vdobě právo platné,
a pak teprv k vlastním bojům mým!""
A co pravil, vyplnil:
vdově zadost učinil,
pak se k spravedlivé mstě obrátil.
A zdráv na svůj slavný trůn se vrátil.

J. K. Chmelenský.

21.
Hrad Přimda.

Hrad osamělý ční ve hlubokých roklinách,
jej obklopuje šírých a černých lesů strach;
zde jeho sáhotlusté ze skal vyrůstají,
všakému oku sosen jej temena tají.
V něm před pradávným časem obýval s Helenou,
Jindřicha Německého dceří uloupenou,
neznámý hrabě, vzdálen lidského obytu,
do okolí vycházel na lov za úsvitu.
Jak zoře spanilá choť kdys s okna hleděla,
tu aj! starého lovce pod hradbou uzřela:
šat skvostný, brčálový ho kryje, na lisí
mu čapce péro vlaje, po boku roh visí.
Host divě se k ní vzhůru své zraky obrací:
„Kdež vede brána v zámek, kde most je zdvihací?"
„„K nám v pusté síně vede cesta jen orlova
a po pět roků jen sem zní píseň výrova.""
Konečně s okna puštěn jest s košem provazec,
s lovcem u vratkou výši se zdvihá v skalní klec.
„Nuž, vítej, milý hoste!" rce zlehka ukloníc
se paní hradu; vlídně ho choti vede vstříc.
Co však se zakabonil cizímu lovci zrak?
což naběhla mu žíla na spánku, temný znak?
Neznamená to párek; v rozprávky naději
ku stolci dubovému jej v síň uvádějí.
Na stůl pak postavena jest černá zvěřina,
ve zlatých číších pění se tu medovina;
host hladov kvapně sahá po soustech, pilně jí,
všem sladkým nápojem řeč hned plyne hbitěji.
„Ha!" zvolá vesel hrabě ve hlučném hovoru,
„tys, jak tvůj oděv svědčí, ze Řezna od dvoru?
Mluv, ještě pod Jindřichem úpějí manové,
za jeho vojvodění se bělí stanové?"
„„Ten dávno tlí,"" host vece bez hlasu proměny,
„„při honbě zubem kance své došel odměny.""
Radostí zajiskřilo se oko hraběte:
„Nech obejmout se, posle, ty poslů výkvěte!
Tak zas se v lidských tváří smím kochat pohledu?
zas rekův statné voje do bitvy povedu
a v ocelové uzřím se všecek ve zbroji?
Za tuto zprávu, bratře, odejdiž v pokoji!
Neb věz: z mých hostů nikdo víc světla neviděl,
v hloubi se bělí hnáty jich rozdrcených těl,

neb na věky měl tajným být císaři můj hrad;
tys poslední a první, jenž smrti nepropad'."
Pět prošlo dní, co lovec opustil hradu klid;
a šestého když slunce pronikl mrakem svit,
voj rozložil se v úval jak hejno kobylek,
v jich čele stojí oděn v šat brčálový rek,
za přilbou bílý chochol, roh lovčí po boku,
i volá k hradu trpce a v chechtu divoku:
„Můj zeti laskavý a rozmilý, znáš mne snad?
Toť věřím: pod drnem bys mne spáti viděl rád.
Leč přisámbůh, že živ mi neujdeš odtavad,
a z půdy zvrácen budiž ten vzdorovitý hrad!""
To slyší ustrašení ve hradě manželé,
jen dvou v něm bydlitelův, bezbranných nacele.
Kde vezmou luků, jaké z nich šípy mrštiti?
a zdi-li snesou nával, jak dál se živiti?
Již v císařova slova se staví nástroje,
již ženou rytíři se jak jisti výboje.
Tu ve mřížovém okně se v bílém oděvu
ukáže císařovna — vsi stanou při zjevu.
Již vzhůru vypnula se, již rámě napřahá
a v ohnivých se očích jí blýští odvaha.
„Můj otče!" volá, „hněv svůj a výrok odvolej
aneb nad mrtvou dceří si šedý vlas trhej!
Nač jest mi živu býti, když v krvi leží choť?
Ó milost, aneb i s ním mne ve hrob chladný sroť!"
Tu stáhl vůdce čelo, žíla mu naběhla
a opět náhlá úzkost mu v oku zašlehla;
v mohútných jeho prsou dva víří živlové —
cit trpký — láska — vůkol sní ticho hrobové.
„Tys necitelný, otče! — nuž odpusť mi to Bůh!"
„Stůj, šílená! — nu, sejdi i kochaný tvůj druh!""
Za chvíli objímá mu dci slzíc kolena:
„Má jestiť vina, odpusť, jsem jeho zvolená,
a první lásky ohněm jsem zňala jeho hruď;
ho přijmi zas nás k sobě a milostiv nám buď!"
Pohnut jsa císař drahou na prsa dceru vzal,
na její šíji skloniv svou hlavu zaplakal.
Pak, odvrácen, své ruky též hraběti podal,
jenž, políbiv ji, věrnost a vděčnost přísahal.
Voj celý radostně se hnul k Řeznu tentýž den,
však od té doby hrad ten byl pust a samoten;
po dlouhé časy v síních jen létal netopýr,
po dlouhé časy houkal jen z lesa tamo výr,
až rytíř jakýs Přimda hrad nalez' v poušti skal,
a obdržev ho v léno jej hradem Přimdou zval.

L. J. Č.

22.

Ojíř.

V širokém stanu tam nad Ligrem
seděl Karel v císařské pýše;
císařovic a ves květ říše,
vojvodů, knížat a vládyk sněm
na soud zemský se k němu sjel.
Pokyne, provolá hlasatel:
„Koho křivda a příkora souží,
ať ji svobodně jeví a touží!"
Vyjde z vojvodů kola v jev
Ojíř, krotitel Mauřina vzteku,
nejslavnější z Karlových reků,
mudřec v radě, v zápasu lev.
„Pověz, co klopíš hlavu svou
nad jiné nám vždy váženou?
ký směl tobě křivditi škůdce?
táže se Karel ctěného vůdce.
Ten svou tíženou hlavu zdvih',
hněv a pomsta mu ve zraku planou,
mlčí a slze mu po líci kanou;
pak se zmuží a žaluje pych:
„„Krutou, pane, já křivdu vzal,
osaměl bídně a osiřal;
syna, jímž já hrdě se chlubil,
prchlý vrah mi svévolně ubil.
Baldvín, co hájil korunu tvou
po boku mém již mečem svým jarým,
co měl hovět mým kolenoum starým,
padl mi vraždou urputnou.
Protož rač mírnit mé bolesti dav:
smělého vraha mi k vůli stav;
nech, kdo práva opustil cestu,
spravedlivému podlehne trestu!""
Pány tu pojme hněv i žel,
Karel moudré zasmuší čelo:
„Komu se krve mládcovy chtělo?
Rci, kdo drzý ten míru rušitel?
Tobě že propad' životem svým,
slibuji slovem ti císařským:
krvavé pomsty dojdi ta vina,
byť se i mého týkala syna!"
„„Toho se týče, ten vinníkem!
ten mi syna milého ubil,
Karlovic tvůj mou naději zhubil;
přerušil mír, zlý příklad všem,
uvrhl na mne bolesti dav.
Smělého vraha mi k vůli stav,
nechť, kdo práva opustil cestu,
spravedlivému podlehne trestu!""
Císař ustrne obražen,
bolestí přísnou na syna hledí,
jak ten viny si povědom bledí,
mlče si svojí výstupek ten!
Prsa otce to svírá zle:
časně mu zesnulo synů dvé
a již posledního má ztratit,
jeho smrtí slovo své splatit!
„Ostaniž!" krotí vojvody hněv,
„přisám Bůh, syn podlehne trestu,
že byl vyvolil svévole cestu;
toliko nežádej jeho krev!
S otcem vinníka milost měj,
jedině to mi uchovat přej;
nestůj, věrný, na hrdlo jeho,
vezmi si zaň půl království mého!" —
Vojvoda vece: „„Když Baldvín zbled',
chopila se mne zuřivost lutě
a já slíbil ho litovat krutě!
Nevrátí se mi pokoj zpět,
dokud nevrazím do vraha meč;
za krev syna krev synova teč!
Neodpadnu já svého práva,
dokud páže a mysl mi zdráva!""
„Zpupný! ty se mi protiviš?"
obouří se naň Karlova hrozba;
„nehne-li tebou otcova prosba —
nuže! císaře velení slyš!
Jestli že milost moje ti vděk,
odřekni pomsty se po svůj věk!
Neučiníš-li hned dle mé vůle,
vlastní ruka má tebe skůle!"
Odmluví sněm: „Té křivdy se chraň!
Pomni, veliteli a pane:
nestát slovu, je člověku hanné;
co jsi slíbil, to svatě se staň!
Syn tvůj rušitel míru jest,
nemiň i jeho zákonu trest;
byť se i syna týkala tvého,
přísahal jsi mstiteli jeho!"
Císaři vypadne z ruky meč,

hněvy, co v něm se k úporu rotí,
vznešenou myslí staví a krotí;
klesne zpět a dokoná řeč:
„Mějte si jej — buď na věky zdráv,
bych byl ze slibu svého práv!“
Dí a slzu, co z oka se lije,
zahalen v širokém taláru kryje. —
Vévoda již k své oběti spěl,
se stupňů trůnu jinocha vede.
„Slituj se!“ volá dvorstvo bledé,
„císaře tvého se tobě zžel!
Odpusť mládci pykaný dluh,
aby tě milostně soudil Bůh;
otec tobě za život jeho
podává půl království svého!“
Ojířem nehne ni žal ni stesk:
„Spravedlivá jest věc má,“ praví,
„bolesti mé jen pomsta mne zbaví!
Krále ozdobuj koruny lesk;
nádhera trůnu ni zlatého
nevrátí syna mi vzatého,
nezhubí červa, co v srdci se lítí;
synovu krev můž' krev jen smýti!“
Ustrne vše a na Karla zří;
ten se v purpuru zahalen leká,
an se pomsta Ojíře vzteká,
an již napřahá meče ten zlý!
Však — viz! on hodil jej od sebe,
dává vinníku ruky své;
zmožen císaře věrou a bolem
před jeho zlatým poklekne stolem:
„Viz mne, ó pane, u nohou svých,
políbit nech svou spravednou ruku;
odpustiž mi veškerou muku,
již já ti tropil v hořích svých.
Sirý a bezdětný k hrobu spět,
všech je to největší otce běd;
taková nemá se týkat hlavy,
která spravedlností se slaví!“
Páni a manové jásají,
mnohému slza po tváři line,
syna i kmeta an k sobě zas vine
císař, a radostně hlásají:
„Sláva ti, Karle veliký!
zdar tebe provázej všeliký!
Věčná i tobě, Ojíři sláva,
tak že jsi svého uhájil práva!“

S. K. Macháček.

23.

Dalibor.

I.

Jaké zvuky dojemné to znějí
v krásného večera tichosti?
z onoho-li světa přicházejí,
ze blankytné, jasné výsosti?
Neplynou ty zvuky z nebes řiší,
alebrž ze hlubin bílé věže,
jež s četnými sestrami se k výši
hrdě pnoucí hrad královský střeže.
Hle, před věží lidu zvědavého
pozorná se tlupa shluknula
naslouchajíc čarokrásné hudbě,
jež ze vnitra vzhůru plynula.
„Kdo tam dole,“ s podivem se táží,
„divy tyto kouzlem vyluzuje?
Nebyl vržen do sklepení toho
strašný rytíř, jenž Dalibor sluje?“
A sladčeji, než potoka vlny
v hájoví po skále bublají,
nežli z jara slavíkové v houští
stinných zahrad z rána zpívají:
sladčeji se zvuky vzhůru linou
z tmavé noci temna sklepení,
srdcí všech se zmocňujíce plynou
s tajnou mocí světlo na denní.
Lid naslouchá zvukům; radost jeho
v podivení až se promění.
„Kdo divého rytíře,“ se táže,
„naučil takému umění?
Mečem vládnout uměl ovšem statně,
hrůzu pouštět po okolí celém;
leč kdo učil železnou tu ruku
jemné hudbě, naplněné želem?“
A vždy sladčeji a sladčej' proudí
zvuky jemné, plné, lahodné;
mocná touha, jež bez konce bloudí,
srdce, ježto lásky vzájemné
nepoznalo, jež neštěstí stíhá,
přátelství, jež těchy nemívá,
celý život smutný, žalu plný,
v divokrásných zvucích zaznívá.
A v pohnutí všechno množství volá:
„Škoda věčná Dalibora, škoda,
že v žaláři musí zahynouti,
kde mu žalost na životě hlodá.
Byť i velké dopustil se viny,
takové kdo umí umění,
k nebesům by měl být povznešen,
neb ten jistě vrah a zlosyn není!“
Kdykoliv večerní vánky vanou
a soumraku roucho rozestře se,
z vnitra věže hudba kouzedlná
jako zvuky nebeské se nese.
S nadšením posluchačů kruh
naslouchá vždy, Dalibor když hrává,
slzy jim do očí vstoupají,
tisíc hlasů hudci slávu vzdává.

II.

Opět vánkové večerní dují
lahodněj' než času jiného,
perutě hvězdnaté pohružují
do moře balzámu vonného.
Také z bílé věže opět plyne
sladce znící jasných zvuků chór,
sladčej' ještě, než se jindy šíne,
znící jemně co nebeský sbor.
Opět lidu tlupa s myslí měkkou
naslouchá ve sladkém rozchvění
zvukům, ježto plným tokem tekou
ze tmavého hrobu vězení.
Ó tak znívá hudba nebeských
duchů, již k slavnosti vystrojeni
nejkrásnější se dotknou strun svých,
jako dnes se ozývá zde znění.
Avšak náhle — poslyš, jakby v hluku
všechny struny v sténání;
neslyšeti více sladkých zvuků,
řinkot mečů jen a volání.
Hvězdy jakby v smutku halí mrakem
temným náhle jasnou svoji tvář;
nade hradem jeví se před zrakem
pochodní krvavá zář.
Prsa všechněch, jižto venku stojí,
v trapné starosti se hrozně ouží;
všichni v bázni promluvit se bojí,
mysl v hrozné tušení se hrouží;

leč teď volají: „Nemařme času!
usmrtí jej! ano, usmrtí
toho, jenž svou hrou nás vodil k jasu!
Pačte vrata, než ho smrt zhrotí!“
Leč hle, sama rozevrou se vrata,
z nichžto herold vážně vyjde ven:
„Nazpět! jmenem krále mečem kata
života jest rytíř pozbaven,
jejž za oběť zákon zvolil sobě,
že se jemu stavěl na odpor!
Pomodlete se na jeho hrobě,
nežijeť již více Dalibor!“
A železná vrata zavřela se.
Všechněm, již to byli slyšeli,
hrůza ve všech údech rozstoupla se,
stojí ztrnulí a ubledlí.
„Běda, běda!“ slyšeti pak v hluku;
nářku rozlehá se temný chór:
„Běda, běda, zhynulť kníže zvuků,
nežijeť již více Dalibor!“

III.

Neníť ho více. Leč ač dávno ztlelo
hrdinské tělo v prach i s houslemi,
přec jmeno jeho slavně se zaskvělo
a žije věčně věků se všemi.
A Daliborkou nazývá se posud
věž ta, v níž rytíř trpký zkoušel osud.
A kdykoliv nové se jaro blíží,
křoví i háj se zvuky oživí
kol věže, kteráž dosavad pohlíží
svou hrdou hlavou v blankyt modravý,
a tisíce slavíků libé zpěvy
„Zde Dalibor kdys hrával“ hlasně jeví.
A jeho umění po vlasti celé
co posvátné dědictví jeho zní;
i ve chrámě při pobožnosti vřelé
i při slavnostech v síni hodovní
dojemná hudba česká v plné kráse
k jich oslavení posud rozlehá se.

Josef Wenzig.

24.

Kolovrat.

Již po druhé se na polední dráze
nad šírou plání slunce skví,
a ještě boj jest na osudné váze
a v klínu sudic vítězství;
meč proti meči, rána proti ráně;
od lomů dřevců hlaholejí stráně,
jak lvové válčí Slované,
jak lité saně Germané!
Ha! teď se chvějí vrahů krutých sbory.
Zpět, volá trouba, Germané!
Třas na vysoké vyhání je hory
a jako orli Slované
jim hroty v týle vrhouc po nich letí.
Již přes vrch druhý, již jsou jim v zápětí —
Ach! viz tam zrádnou nehodu:
šíp raní v prsa vojvodu.
Del nelze snésti jízdného mu hnutí,
se k vozu utéc' rychlému
jej bolest i spěch za vítězi nutí,
vůz spěje k cíli slavnému. —
Ach, hle tam z houští letěti tři vrahy!
viz jizlivými šípy koně s dráhy
ku srázu zrádně plašiti
a meče strašně tasiti!
Stráž slabá klesla — vůz se letmo valí,
spřež necítí víc otěží,
již s hůry pádí ku sráznému skalí,
již nad ním jako nad věží
se pádu hrozíc opírá, se tyčí.
Smrt hrozná srdce vojvodovi klíčí,
již zajásali vrahové.
Ó slitujte se, bohové!
Ha, kdo tam z dubí běží k vozu v skoku?
Kyj na ramenu, dubu kmen,
toul na plecech mu, luk na mocném boku.
Ha, již pře nohu o kámen,
již kolo zvrací, již vůz zastavuje,
již kníže sebrav sílu sestupuje.
Již pouští kolo rameno
a vše jest v hloubi pohřbeno.
Však ještě život v osidle pní vrahů;
jich šípy s hůry fičejí,
jich pevné štíty zamezují dráhu
a meče dlouhé sičejí;
smrt s nimi kvapí blíže v každém mžiku.
Aj, ochrance zas k půtce stojí v šiku;
již vrhá střelu mocná zbraň
a prohnána jest vrahu skráň.
Již druhá jede z železného luku
a ryje oko druhému,
a třetímu šíp chromí zbrojnou ruku.
Tak konec vzteku krutému.
Teď jinoch, vloživ kníže do náručí,
skok na skok spěchá tam, kde bitva hučí,
kde zoufalý meč Slovanů
na zradě mstí se Germanů.
Náš kníže žije! plesné hlasy znějí
a třikrát více hoří hněv,
a třikrát strašněj meče hlomozejí,
jen ránu zříti, smrt a krev.
Již vrahové jsou vůkol obklíčeni,
již zbiti, již jak plevy rozptýleni
a mstnému smrti stíhání
cíl sází jen dne skonání.
Mrak noční zmizel, slunce pozlacuje
zas jitřní září krajiny,
nic z Germanů víc oko nespatřuje
než v krvi kleslé mrtviny.
Trub ověnčených slávozvuky znějí,
zbraň skví se v řadech, praporcové vějí
a vedou slavně přes meze
zpět v lůno vlasti vítěze.
Aj, háj tu bohů! vojsko táhne k němu,
a vezmouc z dubu ratolest
se ku oltáři béře posvátnému
vzdát vděčně schráncům vlasti čest.
Aj, opět z věnců ratolestných hoří,
hlas chválí bohy, koleno se koří,
trub zlatých hudba hlahola,
dík v zňatých srdcích plápolá. —
Meč kněze kyne, vojsko v zbrani stojí
a trouby znějí slavněji,
a v každém oku pozornost se dvojí,
výš praporce se vznášejí.
Meč kyne; šírý pluk se rozstupuje,
šest hrdin s rekem vážně přistupuje;
a hudba mlčí obětní
a knížete hlas mocný zní:
„Aj, vizte, muži, muže výtečného,
jenž vůdci život zachoval;
čin na věky ten skvěj se k slávě jeho:
jmě *Kolovrat* jej věčně chval
a v štítu kolo s šípy třemi zlaté
buď na znamení lásky k vlasti svaté;
meč tento, slavný jinochu,

tvém vždy se leskni po boku!"
Tak kníže reka, schránce svého pásá
jsa ku vděčnosti vroucí jat.
Ples jednozvuký: Zdráv buď kníže! hlásá,
zdráv slavný rytíř *Kolovrat!*
Hle, vlasti! původ kmene vznešeného,
jenž ozdobou je slavnou lůna tvého,
vždy trůnu věrný hájitel
a cti tvé mocný strážitel!

Fr. Štěpnička.

25.

Jan Hanibalec.

„Ajta! jak se líbí hosti ctnému
tito moji poddaní?"
Dvorně taká slova dí
Rudolf král k poslanci tureckému.
Ten, než králi odvětí,
lví dvůr zrakem přeletí.
V pevných klecích zří tu za mřížemi
mnohou šelmu divokou,
kterou pro zábavu svou
král dal přivést z dálné, cizé zemi;
lvů z nich ale trojice
poutá oko nejvíce.
Překvapen si Turčín hladí bradu:
„Královský to zvěřinec,
tak že mní se našinec
doma býti v slavném Cařihradu —
před podobným výjevem,"
praví s pyšným úsměvem.
„Hrdinové naši, slavní v boji,
o zvůli vždy žádají,
aby s dravci v turnaji
osvědčiti směli sílu svoji;
pro ně nemalá to čest.
Zde-li tentýž způsob jest?"
Rudolf na to váhá s odpovědí.
Stáhnuv hrdé obočí,
k pánům svým se otočí,
pronikavým zrakem na ně hledí.
Žádný, ač mu rozumí,
odpovědít neumí.
Uražen a zahanbený cele
hledí k zemi každý pán.
Aj, tu Hanibalec Jan
z kruhu jich vystoupí vážně, směle.
Ukloniv se královi,
s rozmyslem jej osloví:
„Milostivý pane můj! ač žádný z Čechů
síly svoje neměří
nerozumnou se zvěří,
přec že ale k haně, ku posměchu
nerad příčinu by dal,
dovol, abych dokázal."
Přívětivě král mu hlavou kyne:
„Jak si žádáš, tak se staň!"
„„Jakou, pane, dáš mi zbraň?
Který dravec, velíš, ať ti zhyne?""
„To nám, reku, sám vyjev!" —
„„Nu, ať dýkou zhyne lev!""
Na ta slova lehkým, jistým krokem
jako k tanci plesnému
kráčí k boji děsnému;
a již na lva hledí pevným okem,
který, jak by žertvu čil,
divě vstříc mu vyskočil.
Na druha druh hledí beze strachu,
mihne dýka — dlouhý skok —
ha! i lev i jeho sok
na zemi již leží v krvi, v prachu.
Lev, ten k smrti krvácel —
rytíř vzkočil zdráv a cel.
Král a za ním celý dvůr mu tleská.
„Vidí, tuším, sám ctný host,"
Rudolf dí, „že hrdinnost
zdobí také silná páže česká!"
A co Turek v Praze byl,
nikdy víc se nechlubil.

A. Štrauch.

26.

Knížecí vrah.

Ledva že počalo svítati z rána,
vévoda Břetislav k lovu se bral;
veselá chasa provázela pána,
chrtů se oupadem hluk za ním hnal.
Ledové planinou táhlo se moře,
mrazová tvořila vichřice smích;
vůkolí truchlilo, bujaré oře
bořila kopyta v hluboký sníh.
Nedbaje vévoda u ryčném plesu,
stříbro že v kadeře mete mu mráz,
tíhnul neunaven k pustému lesu
přes hory, doliny, rokle a sráz.
Chrtové honící, měděné trouby
vůkolím děsný vyráželi zvuk;
a kde bezedno se pod sněhem vroubí,
strašlivý rodil se v dutinách hluk.
A když sbor lovců se přivalí k luhu,
hrad kde rozbořený k oblakům čněl,
jakýs tu rytíř podivného druhu
statnému knížeti v ústrety jel.
Zahalen v plášť jako v mlhavou chmůru,
červený chochol mu na lebu vál;
pravici vážně pak pozdvihna vzhůru,
zpět aby kníže jel, znamení dal.
A když ho třikráte marně vybízí,
udeřiv silně na strašlivý meč,
kvapně před očima knížeti zmizí,
hustá kde lesem se zelená kleč.
Kníže však chopí se lovecké trouby,
vidění za omam smyslů jen má,
s lovci se v divoké lomcuje doubí,
až ohlas široko daleko hrá.
Teprv když nad horou měsíček bledý
nebeskou s hvězdami rozohnil báň,
dolinou stín pak se rozvalil šedý,
umdlený odložil vévoda zbraň.
Nad krajem půlnoc již vznáší se černá,
sníh jenom bělá se na čele hor;
chasa pak pochodně rozžehne věrná,
z vesela zaměří k vesnici sbor.
A jakž tu svítily smolnice v lesku,
v šedivém zas tu muž brnění stál;
knížecí zastoupil v dubině stezku,
k outěku znamení poznovu dal.
Kníže však zmužile kůň bodne v boky
tasenou ocelí žene po něm,
než jako nad lodí ztonulou moky
se zavrou — pohltí podobu zem.
Ustrašen rychlo se smrčinou béře
vévoda k bráně na lovčí svůj hrad,
v chasu pak najmutý zbůjník se vdeře,
jakož se v hustiny ukryje had.
Na hradě okna pak skví se již v řece,

již tam i visací spouštějí most;
smrtným ach! šípem tu mohutné plece
oukladný prožene knížeti host.
Po ráně hluboké do mdloby klesá,
slovutná z beder se valí mu krev;
však tu i v hloubi co peklo když plesá,
s úžasem slouchají panoši řev.
A ráno když den ojasňuje skálu,
vystoupá z hlubiny hrůza a strach,
na ostrohranatém, žulovém sválu
leží tu rozdrcen knížecí vrah.

V. Ráb.

27.

Poustevníkův pohřeb.

Za Cidlinou sříceniny leží
starověkých rozvětralých hor;
řady husté sloupů tam se věží,
obrů skalních ční tam divý tvor.
Nad předvěkých hor sbořeným světem
strmí sosny v noční temnosti;
nad sosnami luna slavným vzletem
ponáší se v proudu jasnosti.
Vrcholy jen skalin luny záře
bledým stříbroleskem lemuje;
ve hlubinách hrozného žaláře
vlhká, němá temnost panuje!
Slyš! tu šeptá z hloubky temné pění,
ze tmy lesk vyplynul červený;
do trudného hrobních žalmů chvění
zvonku hlas co pláč anjela zní.
Hle! nad skalou černě se věžící
zář pochodní chýši odkrývá,
tam chaloupku potok bublající
vlnou rozjasněnou objímá.
A jak duchů sbor v půlnočních parách
zástup mužů blíž chaloupky znik
nesa máry, a na černých marách
odpočívá bledý poustevník.
Zvonku hlas umírá — dál a dále
mužové se s rakví vzdalujou,
až na šíře rozklenuté skále
s mrtvolou se bledou stavujou.
Starý žoldnéř k tělu teď přikročí,
v rukou meč a přilba se mu skví —
zdvihna k nebesům slzící oči
slova želu šeptem bolným dí:
„Odpočívej, poustevníče země,
tu, kde jsi neznámý putoval;
neznalo tvé srdce lidské plémě,
skutky tvé jen Pán nebeský znal!“
Odpočívej v klíně tvrdé skály,
v hrubé skále srdce najde klid;
že jsi drsný, lidé tobě láli,
v duchu tvém však planul lásky cit.
Z tisíců ti jeden sluha zbývá,
ten tě klade v černé lůno skal,
ten tě slzou věrnosti polívá,
neb jen tu ti osud zanechal!“
Před mrtvolou stařec věrný kleče
ruku líbá pána drahého,
slza citu žalostného teče
v brazdách tváře kmeta věrného.
A teď zbrojnoš klade vedle pána
meč a přilbu s jasnou korunou:
„Spi tu,“ volá, „do soudného rána
s tou památkou vlády jedinou!“
Rolníci se blíž k mrtvole drali,
zástup hleděl s podivením naň;
poustevníka pobožného znali,
ne však rod a skvostnou jeho zbraň.
„Což neznáte bledé tělo, líce?!“
starý zbrojnoš hlasně vyvolal;
„onoho neznáte reka více,
který vás co otec pěstoval?
Rek, hle, ten svou krev pro vás vylíval,
pro vás osud jemu rány ryl;
muž, hle, ten rolníků strážce býval;
mrtvola — *Soběslav* kníže byl!“
A tu v bolném hlasném naříkání
kleká zástup rolníků na zem;
skála skále hlásá bědování,
luna kryje tvář svou závojem.
Ach, bez slávy nádherného znění
Soběslav byl k spánku uložen;
sprostých srdcí bolestné úpění
do hrobu jej provázelo jen:
„Putuj do království nebeského,
kam tě vůle krále králů zve;
otče dobrý lidu chudobného,
oroduj tam za sirotky své!“

J. E. Vocel.

28.

Kletba.

Co se bělá na rovině?
stádo to či kamení? —
Co se bělá na rovině,
stádo jest i kamení!
Za dne dávno minulého
tamo louka zkvítala:
louka Bočka Dechtovského
oko mile vítala.
Sem u smělé výtržnosti
ovčák vžene stádo své.
Boček zhlídne to a zlostí
přechvácený zakleje:
„Bodejž bys s ovcemi svými
na tom místě zkamenél!“
Jak to prones ústy zlými,
kletbu vyplněnu zřel.
Vizte: stádo zkameněle
jest to pestré kamení;
ovčáka hle! v jeho čele
i psa jeho znamení.
Palouk v spáleniště pusté
jest se spolu proměnil.
Boček želel louky husté,
pykal kletby, dokud žil!

K. S. Macháček.

29.

Zbislav.

Zbislav místo radování
dnem i nocí v bědování
trávil krásné podletí:
„Bože, jak se vede otci
v zlých nepřátel kruté moci?
snad již zhynul v zajetí?
Snad se v slzách plyna souží,
po své milé vlasti touží,
snad mu mečem hrozí kat?“
Tak se ruce lomě moří,
láskou k otci ctnému hoří;

starost jemu nedá spát.
Aby otce vysvobodil,
hory přelez a se brodil,
dral se skrze trabanty
přímo k egyptskému trůnu,
kdežto paša v zlatém lůnu
skvěl se nad diamanty.
Padnul k nohoum důstojnosti,
sepjav ruce v horlivosti
zvolal ve svém trápení:
„Pane, svobodu dej otci,
já chci za něj dny a noci
snášet pouta, vězení!“

„„Bláhový! aj, co bys činil?
Nic zlého jsi nezavinil,“
tak se paša hochu smál;
„nikdy, nikdy otec lidí,
nikdy světla neuvidí:
pomni, než bys kročil dál!““
„Nemeškej mé sepnout ruce,
nebráním se žádné muce,
dobře, co mne čeká znám;
nechť mé oko nikdy lidí,
nikdy světla neuvidí,
když svobodu otci dám!“

„„Ha! svobodu — hlavu ztratí!
dnes popraví nad ním kati,
umřít musí Turků vrah.
Bloude, nechtěj žití svého
ukracovat za jiného:
nevíš, co je smrti strach!““
„Zde má hlava jest, ó pane!
Kaž, ať vůle tvá se stane,
nebojím se smrti s vlas;
nebojím se hrůzy meče,
z lásky k otci krev má teče;
slyš, ó pane, lásky hlas!“

„„Ne tak lehko hlavy zbude:
dříve trýzněn, pálen bude,
než mu život vzíti dám;
k hanbě do smrduté vody
dá se žabám v tučné hody;
chceš to nésti všecko sám?““
„Všecko snesu beze lkání,
jen nad otcem smilování
tresce syna, pane, měj!
Pal a trýzni dny a noci,
ach jen, ach jen mému otci
svobodu a milost dej!“

„„Staň se!““ Hned tu kati stáli,
by po vůli byli králi;
stála hned i hranice.
Zbislav zdvihna z země sebe
chválí dobrotivé nebe,
žehná pašu velice.
Trýzněn, pálen maje býti
vidí pašu k sobě jíti
se svou dcerou jedinou.
Paša praví: „„Dobrý synu!
odpouštíme otci vinu
pro tvou lásku hrdinnou.
Zde, hle, dceru nejmilejší
vezmi, synu nejvěrnější,
poklady mé i mou čest.
Tvé synovské milování
netoliko slitování,
ale více hodno jest.“

Vojt. Nejedlý.

30.
Heřman z Bubna.

Heřman z Bubna byl udatný pán,
u svého krále na slovo vzatý;
jakýkoli mu rozkaz dán,
býval věrnému vládyce svatý.
Král ho byl vyslal poselstvím
v Mouřenínů daleké kraje,
které hrozí plemenem zlým,
kde vše divné se rodí a zraje.
Heřman všeliké hrůzy prost
projíždí tam pouště i lesy,
novou konaje myslivost
potvory dráždí, bije a děsí.
A hle, žena se za pardem
od komonstva se vzdaluje svého;
kůň tu zarazí v běhu svém
a hluk dopadá k uchu i jeho.
Rychle tam bodá, odkud ten řev,
ač se kůň mu příčí a brojí;
dojel a vidí, an zápolí lev
se dvěma tigry v nerovném boji.
„Jednomu na dva se pomoci má!“
praví a hrotu svého se chopí;
a než ho dravstvo to znamená,
v tigra jednoho zarazí kopí.
Skočí s koně a vytasí meč,
aby druhou potvoru ubil;
ale než ji dohonil v seč,
již ji lev svou tlapou byl zhubil.
I chvěl hřivou se zvedaje
obou tigrů a svou krví sbrocen.
vděčně k obranci vzhlédaje
lehnul k nohoum jeho mu skrocen,
Heřman se nad ním smiloval,
obvázal mu opasem rány,
skočil na kůň a lev se bral
stále za ním až do městské brány.
Kudy stoupal, mu po boku šel,
každý se divil průvodci tomu;
a když vládyka poselství sděl,
následoval jej do Čech domů.
Hrdina miloval věrného lva,
lev zas ochranitele svého,
požívali tu oba dva
všeho dobrého spolu i zlého.
A když Heřman byl dokonal,
aby na nebi odměny došel,
lev ten žalostí hrozně řval,
nejedl, nepil — třetí den pošel.
Tam na hořením Jelení,
kde rod z Bubna panoval možný,
kostel k boží slávě a cti
stavěl a nadal náš vládyka zbožný;
u prostřed toho slavně spí,
lva jeho kůže mu pod hlavu dána.
Odpočívej tam v pokoji
tělo slavného českého pána!

K. S. Macháček.

31.
Přemysl Otakar Velký.

Mám tě vítat s plesem čili v hoři,
králi králů staré Čechie?
Letem orla, v slávobleskné zoři
horuje nad vlastí jmeno tvé!
Králi, jemuž s nebeského kruhu

zjevil se ve štítu jasný lev,
jenž's nad vlastí klenul slávy duhu:
má tě vítat žel neb slávozpěv?
Králi, jenž jsi říše dálných zemí
v jednu svázal šírovládnou říš,
jenž jsi spoutal moří dvojich lemy,
nad severní vlnou zdvihl kříž,
běda! že jsi srdce svého lidu
sobě k srdci poutat obmeškal;
tím se základ sbořil tvého klidu;
anděl tvůj nad tebou zaplakal!
Zaplakal tu anděl české slávy,
srdce krev když vylil Čechů pán;
tenkrát, běda! toky živné šťávy
proudily se z vlasti strašných ran;
ztroskotáno, rek co chrabrý spojil,
ušlapáno zlaté osení;
udušeno, duch co jasný kojil,
nebylo než — krve znamení!
Krve znamení a jmeno reka,
jejž Evropy letopisy ctí! —
Dokud šumí českých hvozdů řeka,
dokud Sněžka k nebes mrakům ční;
dokud svítit budou jarým bleskem
Otakara slávy pletence:
najde zvuk ten ohlas v srdci českém,
najde slzu v oku vlastence!

J. E. Vocel.

32.

Čechové u moře baltického.

Již kvetou růže z mráčků libých zoře,
jež východ klade jitru na oltář,
a z hladiny vln baltického moře
již oko světa zdvihá svatou zář;
zrcadlo vln přijímá teď v pokoře
do lůna svého slunce blahou tvář —
v modrosti jasné zlatý blesk se koupá,
větérek tichý jen vlnami houpá.
S tichostí světí moře na pokraji
velebné konle v nebe stoupení;
to zvěstujíce vlny pospíchají
ku břehům, kde co sníh se rozpění.
Již blesky jitra na pahorku hrají,
jenž tu povolně nad pomořím ční;
nad vlnami a lesy ticho pluje,
jen ranní ptáče slunce oznamuje.
Tu náhle zavzní ryk a rohů hluky,
tu zarachotí bubnů divý třesk:
ke chlumu vyjíždějí četné pluky,
sluneční prchá ode štítů blesk;
a třikrát rozbouřivše chrabré zvuky
vítají plesem moře slavný lesk. —
A ticho opět panuje nad strání,
skřivánek jen písenku svou vyzvání.
V obdivu kvapném statní rytířové
na vrchu zastavili ořů skok;
tam cizích krajů váleční synové
obzírají rozlehlý moře tok;
oslavy se jim vyjevili snové,
jim v lících rdí se hrdé slzy mok —
v korouhve *české* mořské větry dují,
lva slavošumné vlny pozdravují.
Hle, ten, jenž vedl voj v severní seče,
teď vroucně k zemi na kolena kles',
a vůkol hávy, štítové a meče
klekajících zařinčí v luh i les;
tu pluk surových bojovníků kleče
k jasnému nebi vřelé díky vznes'
a zpěv, jenž v milované vlasti znívá,
nad vlnou mořskou sbor pobožně zpívá:
„Svatý Václave, vévodo české země!“
Tak v dálky mořské zpěv ten zazvučel,
pod železem budící city jemné,
milenou vlast všem srdcím připomněl;
a hle, když žehnal zpěv předrahé plémě,
o blaženost budoucích vnuků pěl:
tu níže hlavy k zemi se sklonily
a slzy hojné z očí se ronily.
Dokonán zpěv — a vůkol Čechů krále
se rozestoupí reků valný řad —
tu Okakar, vyzdvihna k nebi hrále
je v horu bod, oslavy duchem jat.
„Hle!“ zvolá, „na pomořské této skále
má město stát a nad ním králův hrad;
ten ať budoucím časům v známost dává,
kam Čechy nesla mužnost — víra — sláva!“

J. E. Vocel.

33.

Pole Moravské.

Ach ty pole, pole ty Moravské!
hřbitove královské velebnosti!
role skropené rekovskou krví!
lože šíré věrných Čechů kostí!
již tě opustila bitva hlučná,
půda tvá teď kolébkou se stala,
v niž Morana, sestra seče, tiše
oběti krvavé vkolébala!
Kolébá, ach! Morana oběti,
vlna Moravy jim píseň pěje,
v píseň spánku hroznou tu a onde
vzdychání umírajících chvěje.
V poli strašném pahorek se zdvihá,
s něhož dolů krev potokem teče;
pahorek vyvýšen z těl rytířů,
jejichž pěsti ještě tisknou meče.
Česká stráž to pána nešťastného,
jež pro vlast a krále krev vylila,
přísahu věrnosti svatosvatě
zápasem smrtícím potvrdila.
Hle, a štíty věrné na zem klesly
po boku rytířské mrtvé stráže;
takto věští slavných erbů znaky,
když na jmena mrtvol se kdo táže:
„Hle, tu leží *Lichtenburg* a *Valdštejn*,
Jindřich Berka, *Šternberk* udatný,
Smilo Černín, *Veitmil*, *Dohnin*, *Chaustník*,
Vratislav a pán *Vančura* statný.“
Věrná stráž, koruno českých reků!
kam odvlekli Otakara tvého? —
Tam za Dunaj do dalekých hradů
odnesli ti krále krvavého!
Krále zrada pekla zavraždila,
zrada zpupných země cizé synů;
trpět nechtící přísného soudce
vraždou mstili vlastní hanby vinu. —
Vlast ve mdlobách smrtelných krvácí,
krále mrtvol v klatbě cizí leží,
ach! a těla hajitelů vlasti
na bojišti krvavém se věží.
Jen když půlnoc žezlem tajné hrůzy
rozevírá hrobů tiché návy,
tu na poli šírém tom Moravském
zdvihají se rezem žrané hávy;
a nad hávy lebky sněhobílé,

na umrlčích lebkách přilby černé:
tak do noci pnou se rytířové
podepřeni o štíty své věrné.
Teď po navách pole tiše kráčí,
kosti drahé královské hledají;
pak k severu obrátivše hledy,
v bolném úpění na zem klekají.
Jak když vítr lupením jeseně
tmavým hvozdem hrůzoteskně šumí,
tak zakvílí do půlnoci černé
českých bojovníků hrobní dumy:
„Neopouštěj, hvězdo Přemyslovců,
oblohu milené české země —
žehnej láskou k vlasti — k řeči — králi
vnuků podlých zaslepené plémě! —
Běda, běda! ruka vlastních vnuků
paměť slávy naší tam rozrývá;
slávy ozvěna jen v rumech hrobů
pláčem tajným bolně se ozývá.
Což té krve bohatýrské proudy,
které půda moravská jest pila;
což ta svatá k vlasti láska naše
památky si vnuků nedobyla? —
Synové! neboťte slávu otcův,
udělte nám vděčně požehnání,
by náš prach v pokoji odpočíval
až k věčnému s vámi se shledání!“

J. E. Vocel.

34.

Pražské sekery.

Jak duchové do půlnoční páry
pozdvihujou bílé hrobní tváře,
tak se věže Prahy rouchem sněhu
vypínají do měsíční záře.
Před hradbami černé pluky stojí,
nad pluky se lesknou jasné meče;
kolem ticho, jež jen rachot ruší
koňů, čenichajících již seče.
Duch jak bledý do hrobu se kloní,
první větřík rána když zachvěje:
tak hle! měsíc na vrcholky temné
do západní rakve tiše spěje.
Východ září krvavou se kropí,
hvězdy, leknouce se blesku, hasnou;
se věže tu Prahy staroslavné
zvon zabouří ranou šírohlasnou.
Aj, a rána zvonu rozjařila
jiskru života v tom černém sboru:
štíty břinčí, oři zadupají,
hlasy šumí náhlého hovoru.
Opět ticho — jako sochy černé
před branou tam na planině bílé
stojí oděncové; vichr věští
jitra příchod křovinami kvíle.
Opět tichou prostoru zaděsí
s věže Marie Panny zvučná rána;
meče chřestí — spínají se koně,
oděnci se řadí kolem pána.
V středu sboru na komoni bílém
jinoch v hávu stříbrném se skvící
mečem bleskne ku hradčanské báni,
v první záři východní se rdící.
Po třetí teď zvonu hlasy bouří,
zvuk to jasný radostného zvání:
slyš, tu v Praze ryk a lomoz hlučný,
kovů třesk a děsící tepání.
Teď se brána v stěžejích otřásá
tesána jsouc hřmící seker ranou:
již se boří, již do rumu klesá —
v město sbor se valí volnou branou.
Hle! an slunce nad východem plane
leskem rozsívajíc nebes slávu,
tu do Prahy královské i vjíždí
jinoch statný v stříbrolesklém hávu.
První pozdravení krále vítá
měšťany, již hromoráznou pěstí
bránu rozrazivše, dráhu k vládě
králi Janu počali jsou klest'ti.
Řítějí se Korutana pluky
v sbory mužů bujně jásajících;
Korutany, ejhle třesk zarazí
bradatic jim v lebky tepajících;
teď i s kopím založeným pádí
Jana rytíři do luzy roje —
roj ten hbitě přes Vltavu chvátá
hrotů se a seker pražských boje.

J. E. Vocel.

35.

Pan Plichta z Žerotína.

„Slzičku si s oka utři,
přestaň, přestaň bědovati,
sic ti o Vilému dobrém
nebudu víc povídati!“
Tak dí Ctibor, an miláčku
rmutnou zprávu dopověděl;
bezděky sám okem vlhkým
na slzící dítě hleděl.
„Za to, Věnceslávku, tobě
chci teď něco vypravovat,
což si na budoucí časy
hlediž věrně pamatovat.“
S tváří růžových tu dítě
hbitě slzu si utírá,
chopíc ruku rytířovu
dychtivě mu v oči zírá.
Starý Ctibor jme se mluvit:
„V Mühldorfské to bitvě bylo,
když se vojsko české k voji
bavorskému připojilo.
Den jsme Václava svatého
vyzváněli do té seče;
zvony byly přilby Němců,
srdce zvonů naše meče.
Nad námi pak korouhev se
vojvody českého chvěla,
svatováclavská když píseň
slavně z prsou našich zněla.
Zpěv ten, chrabrým duchem otcův
již před věky požehnaný,
věrným vnukům hlaholem svým
otvírá vždy slávy brány.
Tehdáž král, tvůj otec statný,
známým kladivem svým bouřil,
tak že jiskry z něho dštily,
pod králem se komoň kouřil.
S námi bylo na sto helmů
z Moravy v tom litém boji,
nebo tam, kde sláva kyne,
Moravané s Čechy stojí.
Hoj tu z moravských těch pluků
slavný Plichta bujně skoče
„Za mnou!“ hlásá, kolem přilby
mečem sáhodlouhým toče.
Za ním přátelé se ženou;

nežli jej však dostihnuli,
německého vojska sbory
pana Plichtu zahrnuly.
Tuhý boj to; neb rakouští
statně sobě počínali —
marně naše silné dřevce
do zdi puklířů se hnaly.
Ejhle! tu ze zadu na zeď
rány mečem zarachotí —
zeď se třese a s pavézou
muž se v krvi na zem kotí.
Za ním Plichta se objeví
v levo, pravo mečem zvoně,
ku výskoku odvážnému
řičícího bodá koně.
K nám doskočí — již se opět
obrátí a ostře míře
ozbrojenou koně hlavou
vrazí v nepřátel pancíře.
Pozdvihá rek bujarý hlas
staromoravského plesu
boře se tam hloub a hloubě
do hustého sudlic lesu.
A my za ním s naším králem
v les ten hustý jsme se hnuli;
mnohý klesnul — dřevce lesa
krví naší zablesknuly.
Helmu kyt tam pana Plichty
plyne na vlnách těch kopí —
kloní se teď níž a níže,
běda! ve vlnách se topí.
Naše pomsta nepřátele
na vše strany hbitě hází,
neb na Plichtu rachotějí
kladiv četných smrtné rázy.
Nežli však až k němu cesta
krvavá se proklestila,
prsa slavná pana Plichty
kladiva již rozdrtila.
Mstili jsme jej, kladli mrtvých
na tisíce v širém kruhu,
mstíce porážku též dávnou
na moravském onom luhu." —
Starý Ctibor zabere se
do trudného přemýšlení;
zapomena na pachole
mluví v tesklivém úpění:
„Jakých výhod cizí bitvy
zemi české věnovaly?
Mrzkých darů — krev a ztrátu;
cizinci si slávu vzali!
Kdyby stýkala krev česká,
co se pro cizince lila,
vlast by celou jako výspu
tokem hrozným ohradila.
A z těch mohyl vyvěžených
krvavými Čechů těly
jistě by se ještě jednou
celé Čechy vystavěly!"

J. E. Vocel.

36.

Bitva na Kosovu.

Car Lazar si zasedne k večeři,
vedle něho carice Milice.
Praví k němu carice Milice:
„Care Lazo, srbská krůno zlatá! *)
ty potáhneš zejtra na Kosovo;
s sebou vodíš sluhy i vévody,
ve dvoře nikoho neostavíš,
care Lazo; žádné mužské hlavy,
by ti mohl psaní odnášeti
na Kosovo a nazpět vrátiti;
odvádíš mi devět milých bratří,
devět bratří, devět Jugovičů;
ostav aspoň mi jednoho bratra,
jednoho bratra sestře pro přísahu." **)
K ní hovoří srbské kníže Lazar:
„Paní moje, carice Milice!
kterého bys nejraděj volila,
bych ti jej ostavil v bílém dvoře?"
„Ostav mi zde Božka Jugoviče!"
Tedy praví srbské kníže Lazar:
„Paní moje, carice Milice!
když se zejtra bílý den rozsvitne,
den rozsvitne a rozhřeje slunce
a vrata se otevrou na hradě,
tu hned vyjdi přede městskou bránu,
Tudy půjde vojsko v krásných řadách,
všichni jezdci pod bojovným kopím;
před nimi je Božko Jugovičův,
a on nosí křížový praporec.
Vyřiď jemu ode mne žehnání,
nechť dá praporec, komu jen sám chce,
a nechť s tebou ve dvoře ostane."
Když se ráno jitro rozsvitnulo
i městské se otevřely brány,
tu hned vyjde carice Milice.
Ona stojí blízko v městské bráně,
a hle, tutě vojska v krásných řadách,
před vojskem je Božko Jugovičův
na ryzáku všecken v čistém zlatě.
Křížový jej praporec zakrýval
pobratimův ***) do koně ryzáka;
na praporci jest zlaté jablko,
od jablka strmí zlaté kříže,
od křížů pak zlaté třapce visí,
ty klepají Božkovi po plecech.
Přiskočí tu carice Milice
a uchvátí za uzdu ryzáka,
ruce sepne Božku kolem hrdla,
pak mu počne ticho hovořiti:
„Ó můj bratře, Božko Jugoviči!
car mi tebe darem obětoval,
abys nešel na boj na Kosovo;
i tobě též žehnání zkazuje,
bys dal praporec, komu ti libo,
i bys ostal se mnou na Kruševci,
abych měla bratra pro přísahu."
Ale praví Božko Jugovičův:
„I jdi sestro zpět do bílé věže,
a já bych se ti už víc nevrátil
ani z ruky praporec bych nedal,
kdyby mi car daroval Kruševec;
pakby řekla družina ostatní:
Hle strašivce Božka Jugoviče!
on se bojí jíti na Kosovo
pro kříž čestný krve prolévati
a pro víru svatou svou umříti!"
Pak zabodne koně přímo k bráně.
A hle Jugo starého Bohdana!
I za ním hned sedm Jugovičův;
všech jich sedm zastavila řadou,

*) Krůno místo korunu ze srbského k vůli verši vzato.
**) Největší přísaha Srbkyň jest: Tako mi živ bratec!
***) Srbové mají volané bratry pobratření v kostele jistými církevními obřady se stává.

ale ani jeden hledět nechce.
Malou chvilku na to trvalo to,
a hle tu zas Vojna Jugoviče;
i on vodí carské krásné koně:
pokryti jsou zcela ryzím zlatem;
ona pod ním uchvátí hnědouše
i sepne mu ruce vůkol hrdla;
tu se k němu jme hned hovořiti:
„Ó můj bratře, Jugoviči Vojne!
car mi tebe darem obětoval,
i tobě též žehnání zkazuje,
bys dal koně, komu se ti líbí,
i bys ostal se mnou na Kruševci,
abych měla bratra pro přísahu.“
Tu jí praví Jugovičův Vojen:
„Jdižiž, sestro, do své bílé věže,
já bych se ti jonák nenavrátil
ani carových koní nepustil,
kdybych věděl že tam hned zahynu;
táhnu, sestro, na Kosovo přímo
pro kříž čestný krev svou prolévati
i pro víru s bratřími umříti.“
Pak zabodne koně přímo k bráně.
Když to vidí carice Milice,
ona padne na kámen studený,
ona padne — tu ji smysly minou.
A hle tutě slavného Lazara!
Když tak vidí paní svou Milici,
hrnou se mu slzy s obličeje,
ohlíží se s pravice na levo
a zavolá sluhu Holubana:
„Holubane, ty můj věrný sluho!
skoč hned dolů s koně Labutína,
vezmi paní na své bílé ruce
a odnes ji do vysoké věže;
ode mne to dovoleno tobě,
abys nešel na boj na Kosovo,
ale ostaň raděj v bílém dvoře.“
Když to zaslech sluha Holubanín
prolil slzy se svých bílých lící,
a tu skočí s koně Labutína,
vezme paní na své bílé ruce,
odnese ji na vysokou věži;
ale srdci odolat nemůže,
aby nešel na boj na Kosovo;
vrátí se tu k Labutínu koni,
vsedne naň a jede na Kosovo.

* * *

Když se ráno jitro rozsvitnulo,
přiletěli dva vraní havrani
od Kosova pole širokého
a tu padli tam do bílé věže,
až do věže slavného Lazara.
Jeden krakče, druhý předpovídá:
„Zdali to věž slavného Lazara,
neb snad v věži nikde nikdo není?“
To pak v věži nikdo nezaslechl,
leč slyšela carice Milice;
na to tu vyjde před bílou věži,
zeptá tyto dva vrany havrany †):
„Bůh buď s vámi, dva vraní havrani!
Odkud pak jste sem dnes přiletěli?
nejste-li vy od pole Kosova?
viděli-li jste dvě silná vojska?
zda-li vojska na se udeřila?
a čí vojsko druhé porazilo?“
Na to káží dva vraní havrani:
„Bůh buď s tebou, carice Milice!
Letíme dnes od Kosova přímo,
viděli jsme ta dvě silná vojska,
vojska na se včera udeřila,
obadva carové zahynuli;
od Turků pak něco jich ostalo,
a od Srbů, co jest pozůstalo,
vše raněno i zakrvaveno.“
O tom oni když tak hovořili,
a hle, tutě sluhy Milutína,
nesa pravici v své levé ruce.
Na něm jest ran krutých sedmnácte,
celý jeho kůň mu v krvi bředne.
Praví k němu tu paní Milice:
„Co tě bolí, sluho Milutíne!
zradili snad cara na Kosovu?“
Hovoří pak sluha Milutínec:
„Skyň mne, paní, s koně teď vítěze,
a umyj mne studenou vodičkou
a červeným vínem rány zalej,
těžké jsou mne rány osvojily.“
Skyne jej tu carice Milice
a umyje ho studenou vodou
a zaleje ho červeným vínem.
Když se sluha málo zpamatoval,
ptá se jeho carice Milice:
„Co se dálo, sluho, na Kosovu?
kde zahynul slavný kníže Lazar?
kde zahynul starý Juga Bohdan?
kde zhynulo devět Jugovičů?
kde zahynul Miloš Vojevoda?
kde zahynul Vuko Brankovičův?
kde zahynul Banovič Strachyňa?“
Tedy sluha počne povídati:
„Všickni ostali tam na Kosově.
Kde zahynul slavný kníže Lazar,
tu jest mnoho kopí polámáno,
polámáno tureckých i srbských,
ale více srbských než tureckých,
bráníc, paní, svého hospodara ††),
hospodara slavného Lazara;
a Juga ti, carice, zahynul
na počátku hned v tom prvním boji;
zhynulo ti osm Jugovičův,
bratr bratra kde zraditi nechtěl,
dokud hodně jeden běžet mohl.
Ještě ostal Božko Jugovičův,
křižník se mu po Kosovu věje,
ještě Turky rozháněl po řadách
jako sokol ptáky a holuby;
kde se brodila krev do kolenou,
tu zahyne Banovič Strachyňa;
Miloš pak ti, carice, zahynul
u Stinice u vody studené,
tam kde mnozí Turci zahynuli;
Miloš zhubil císaře Murata,
Turků pak jest zhubil dvanáct tisíc.
Bůh rač spasit, koho stvořit ráčil!
Zde jest památka srbskému rodu,
by se příčil i by vypravoval,
dokud lidí, dokud jest Kosova.
Co se ptáš na proklatého Vuka!
Ontě zradil cara na Kosovu,
i odvedl dvanácte tisíců,
carice má, litých kyrysníků.“

Hanka. *Ze srbského.*

†) Srbové ve svých národních písních nemají žádných rovnoslohů, a přijde-li kdy který, hned slovo za slovem se srovnává; proto zde vrany za vrané.
††) Hospodar v tureckých zemích jest vladař.

37.

Půtka s ještěrem.

Což taký hluk a lidu chvat
má po ulici znamenat?
zdaž Rhodus v plamenu se boří?
Aj, rytíř na vysokém oři
ční z sterých vůkol sebe hlav
nad shloučený ten lidu dav,
a za ním, — nepodobno k věci! —
potvoru vidět strašnou vléci.
Drak zdá se být dle ocasu,
s širokou krokodila tlamou,
a všecko trne v úžasu
nad jezdcem i nad šelmou samou.
I stero hlasů volá naň:
Hle, nastojte div! totě saň,
co skot i slouhy naše žrala;
to jest ten rek, jímž za své vzala!
Již mnohé smělce na vraha
vybídla před ním odvaha,
než nikdo neušel své zhouby;
jen statný rek ten hoden chlouby.
Ku klášteru jdou průvodem,
kdež rychle špitálského řádu
rytíři svatojanští sněm
jsou obsadili k tomu pádu.
A jinoch skromně pokročí
teď svému mistru před oči;
lid hrkem za ním pádí kupně
a obklopuje k síni stupně.
A onen ujav slovo dí:
„Já konal dlužnost rytířství.
Drak, který plenil pole, luka,
zde leží, má ho zbila ruka;
již chodci není k úrazu
a pastýř volně stádo žene;
pouť k zázračnému obrazu
se koná v hoře zasvěcené.“
A kníže přísně vzhlédna řek':
„Tys sobě počínal co rek,
máť statnost rytíř ku ozdobě,
tys smělou duši jevil v sobě;
však jmenuj cnost mi, ozdobu,
jež bojovníku Kristovu
a křížem sluší značenému?“ —
I zblednou všickni vůkol sněmu;
než onen vážnou uctivost
s pokornou stydlivostí víže
dí: „Poslušenství je ta cnost,
jíž hoden bývá zdoby kříže.“
Dí mistr: „Tuto, synu, cnost
tvá zohyzdila výstupnost,
an zjevně zakázanou půtku
podstoupils v prostopášném skutku.“ —
„Suď, pane! činy mé ti známy jsou!“
odvece jinoch s důvěrou;
„já přímou maje v srdci dumu,
že zákon plním po rozumu,
nevšel jsem v boj s tím netvorem
snad všetečně a bez rozpaků;
ne lstí a vtipným pozorem
chtěl vítězem se státi draku.
Pět bylo v našem řádu již,
co k poctě víry nesli kříž,
za oběť odvahy své dáno;
tu tebou půtky zakázáno.
Však k boji chuť a ztráty žel
vždy na srdci mi stále vřel;
ba v tiché noci na mém snění
jen pachtil jsem se v lomození
a pak, kdy ke dni svítalo
a zprávy o novém šly smutě,
mnou hoře divě zmítalo.
I odvážím se k boji chutě.
Tu pravím k sobě: V čem má kvést
i jinocha i muže čest?
Což dovozovali ti reci,
o nichž se pějou divné věci,
již bohorovné pochvaly
kdys od pohanstva dostali?
Svět oni v tuhém půtek trudu
jsou čistívali od nerůdů;
svou vylít nešetřili krev,
kde lidem mohli dobýt spásy;
jimž býval minotaur i lev
vhod k útoku i na zápasy.
Což má jen býti Saracen
křesťana zbraní zachvácen,
má on jen kácet šemné modly? —
Brž v světě každé nepohodlí,
vždy každou nouzi, každý žel
by odvraceti statně měl;
však síla se lstí miluj shodu
a rek buď vtipu na povodu.
To řka té saně sám a sám
jsem vyšlakoval tajné léče;
pak zchopím se plesem: již znám,
duch vnukl mi konec dávné péče.
A tobě podám těchto slov:
mne mysl táhne na domov.
Tys vyslyšel mé vroucné prosby;
já přestáv bouřlivých vln hrozby,
břeh ledva jsem své vlasti stíh,
hned v rukou dám řemeslných
vystavět podobiznu dračí,
jakž roučí paměť mi ji značí:
měch oblý v hmotné hromadě
na dvou se nízkých nohou sroubí
a ježaté ho na zadě
brnění strašným štítem roubí.
Krk dlouhý z něho hrozně ční,
hltan co vrata pekelní,
jak kdyby chňapal po kořisti,
rozvírá čelist od čelisti;
a z černé tlamy jícnice
ční ostrých zubů hranice,
jazyk se rovná hrotu meče
a z oka blesk za bleskem seče.
A přenáramně dlouhý hřbet
vždy tenčej v hadí ohon plyne;
tak že by s koněm jezdce smet,
jak strašně krouží se a vine.
A všecko vypodobím vhod
a hnusně stvořím vrch i zpod
po červu, draku, po žížale
kdes zlíhlé v jedovatém kale.
Když dokonám tu podobu,
pak pojmu smečku velkých psů
noh křepkých jako statné síly,
již s divým zubrem zápasili;
ty nyní na ještěra štvu
vztek jejich podněcuje hrubý
a navykám je ku lovu
v něj ostré zatínati zuby.
Kde v měkké břicha slabiny
by hryznout měli příčiny,
tam k červu rozdrážděným káži,
ať ostré zuby v něho vráží.
Sám zbrojí střelnou oděný

se vrhu na kůň dobroplemenný
zdárného arabského rodu;
když pak ho k hněvu porozbodu,
tu vyřítím se k ještěru
a počnu ostruhami hnáti
své dřevce luče v náměru,
chtě stvůru tu jakž rozekláti.
A kůň se bočmo vzhůru pne
a uzdy hryže, pěny žve,
a psové choulostivě skučí;
přec neustanu, až se zučí.
Tak hledím cviku napořád,
až luna zmladne po třikrát.
A kdy se všecko poobchodí,
sem na rychlo se svezu lodí.
Jest třetí jitro od toho,
co sem mi dospět bylo přáno,
pohovím oudům nemnoho,
než dílo bylo dokonáno.
Neb rozbolí mne nová strasť,
jíž sklíčena jest tato vlast,
an ondy drak rozsápal sluhy,
již hlouběj zabrali se v luhy.
Hned rychle mám se k účinku,
své srdce vezma v záminku;
a s panoši se uhovoře
obkročím zkušeného oře;
psů zdárných maje po boku
jen tajnou oberu si dráhu,
kdež svědkům nejsa na oku
vstříc směle vejdu svému vrahu.
Znáš, mistře, onen Páně dům,
jenž na skalnatý hory chlum
od stavce vzdělán v duchu smělém
obzírá šírý ostrov čelem.
Zdáť chud se, malý, chatrný,
než zázraky jest patrný,
Syn Boží v něm jest s matkou pannou
kdys od tří králů darovanou.
Po stupních třikrát třiceti
tam poutník kolmou slízá stezku,
pak dovrávorav viděti
můž Spasitele v jasném lesku!
A v té hluboké skalině
jest výmol tvaru jeskyně,
v němž mlhou slatin stěny kluzké
a pro světlo vchodiště úzké.
Zde k loupeži jsa uložen
se hmyzil ještěr noc i den
a roveň pekelnému vrahu
stráž držel chrámového prahu.
Kdy poutník připutovav sem
se schýlil do zrádného koutce,
hned vzat byl rychlým záchvatem
a nesen vrahu ku pochoutce.
Dřív, než se v tuhý lomoz dám,
zde navštívím ten boží chrám,
a pomodliv se Pánu Kristu
své hříšné duši za očistu,
připášu na se v svatyni
své zbroje skvělé náčiní,
a pravicí jav oštěpiště
níž ubírám se na bojiště.
Svých druhů zástup nechav zpět
dám rozkazy jim již se louče,
pak na koně jsem spěchy vsed
svou duši Bohu odporouče.
Však jedva jsem se v plano skrad,
psi počnou štěky vydávat
a tesklivě kůň plachý frčí,
jít k předu zdráhá se a krčí.
Neb svitou ležet v bachoru
jest zřít tu hnusnou potvoru,
an v blízce výhřevem se sloní;
i záhy psi se ženou po ní,
než jako šíp svůj vrací běh,
když ona tlamu rozechrtání,
vychrkši jedovatý dech
co šakal dá se do skuhrání.
Hned zotavím jich oblevu,
že trou zas na saň u hněvu,
ramenem silným oštěp mece
upřímo lité šelmě v plece.
Však marně jako slabá tresť
jest se mu s lupeniště svésť,
a než ji nová rána tepne,
kůň plaše pode mnou se vzepne,
všed bazilišku na oči,
a v jedovatou hrdla páru
předěsně se mnou odskočí,
že blízek byl jsem svého zmaru.
Tu s koně hned mne snese skok,
i činím prázen meče bok,
než jalové jsou všecky rány
na skalnokrutý krunýř hnány
a ještěr mocným ohonem
mnou mrští bez obrany v zem.
Již po mně zeje jícen huby
a zuřivými seče zuby:
v tom psové k běsu zlíceni
se vztekle zatnou v jeho břiše,
až v hrozném bolu sklíčení,
hnout nemoha se, stane tiše.
A než-li on se z hryzu jím
povymkne, zas se zupřímím;
vyhlídna sobě místo v nahu
drob protnu přehluboko vrahu,
meč po rukojeť dorážev,
až černým varem prýská krev;
tu kácí se a mezi kotem
mne zkvačí valným těla hmotem,
že skoro smysly pominu;
když pak se vztýčím pooddechlý,
zřím při sobě svou družinu,
a ještěr v krvi leží zdechlý!“ —
A jak to rytíř vypoví,
cit sluchačů si pohoví,
a dlouho tajen v prsou schvalně
vyráží pochvalami valně
a tisícerá reku pochvala
o síně strop se hlasně ozvala.
Co reka sami řádu oudi
mzdy věnce za dostojna soudí,
lid vděčný v slavném oboře
chce na odiv ho vésti lidu,
než mistr čela zachmuře
všem velí přísně šetřit klidu.
A vece: „Vlasti zhoubnou saň
tvá prorazila statná zbraň,
jak Bůh jsa lidu dobročinný
jak vrah jsi svému řádu vinný;
červ horší než ten ještěr byl
v tvém srdci se ti zarodil,
had, který srdce otravuje
a svár a zkázu roztrusuje,
to jest ten duch zle zuchvalý,
jenž proti kázni vždy se zpouří,
jímž každý řád se rozvalí,
jenž země vyvracuje bouří.
V boj vede chtíč i pohana,

poslušnost zdobí křesťana.
Neb tu, kde nebes Pán i země
nes služebného těla břémě,
tu zarazili otcové
v kraj svatý řády takové,
jež za nejvyšší dlužnost cení
své vlastní vůle přemožení;
však tebe posed slávy dým.
Pryč sejdi s mého obličeje!
ten, kdo jha nenes' s Pánem svým,
ať křížem víc se neoděje!"
Tu v zástupu se strhne šum
a hřmotem ohromí se dům;
o milost všickni bratři prosí;
než jinoch očí nepodnosí,
jde pryč, šat tiše s sebe sňav,
a mistru ruku celovav
jde, až pak mistr zjasniv hled
jej s laskavostí volá zpět:
„Pojď, synu milý, v náruč mou!
tys tužší přestál potykání;
hle, kříž ten buď ti odměnou
skromného sebe překonání!"

A. Marek. *Schiller.*

38.
Rukavička.

U své lvárny na stolici
sedě čekal na štvanici
kníže Hleď;
u něho lopoti, podpora trónu;
horem do kola na balkonu
krásná pleť.
A když prstem kyne kníže,
otevrou se jedny mříže,
potom rozmyslně v jev
vyjde lev
a se dívá,
zívá,
hřívu vztřese,
protáhne se
a prostře se
tlapy sníže.
Opět prstem kyne kníže.
Na obrat
z druhých vrat
tigr skočí.
Když lva zočí,
vydá ryky;
do okliky
ohon švihá,
tlama číhá.
Plaše jda
vůkol lva
vztekem vrčí;
pak se skrčí,
lehne blíže.
Opět prstem kyne kníže.
Tu z dvou se závor jedinou
dvě levhartice vyřinou.
Ty klopotem v souboj smělý
na tigra střelí.
On chvátne je v tlapy zuřivě velmi.
Řva vyvstane lev
a všecko ztiší jeho hněv;
v kolo divé
vraždy chtivé
rozhostí se lité šelmy.
Tu od zábradlí dolů smekne
se rukavička s ruky pěkné,
padne mezi dravce dva,
tigra a lva.
I dí Bojslavu z uštipečna
Kunhuta slečna:
„Nu, pane rytíři! když lásku máte,
jakou každé chvíle mi přísaháte,
rukavičku mi zvedněte!"
A rytíř skokem chvíle té
rychle v strašný okol sběhne,
zmužilými pojda kroky
mezi lítých šelem boky
po ztrátě se směle sehne;
a s hrůzou na to podívání
hledí zemanky a páni.
A rytíř klidně
rukavičku přinese.
Tu chvála z úst všech ozve se
a laskavě a vlídně —
došel k radostnému cíli —
šlechtična oň jeví píli
On kydv jí rukavičku řek:
„To pro mne, dámo, špatný vděk!"
A opustil ji hned v tu chvíli.

J. Jungmann. *Schiller.*

39.
Potápěč.

„Kdo mi z vás, panošů, pánů,
do toho víru se pustí?
Zlatou číši vrhnu do jeho chřtánu,
již ji černé polklo ústí.
Kdo mi tu číši na jevo vytáhne,
ten si ji měj, darem jí dosáhne."
Dí král; pak od vrcholu
té skály, ježto s příkré strže
v nesmírné moře chlípí dolů,
v Charybdin jek číši vrže.
„Kdo má to srdce, opět se ptám,
by do té hloubi pustil se nám?"
Páni, panoši okolo něho
slyší ta slova a mlčí tiše;
hledíce do moře rozvzteklenéhо
zlaté nechtějí získati číše.
Tu znova po třetí táže se král:
„Což není, kdo by k té službě mi stál?"
Jak prvé tak nyní mlčí se stejně;
a panoš maje statnost i krásu
zjeví se v nohsledův hejně,
zprostí se pláště a pásu;
a paní a páni, co jich bylo s ním,
zří statného jinocha s podivením.
On stoupiv na kraj toho skalí
pohledí do vírové tůně;
Charybda opět ze sebe valí
ty vody, jež v svém shltila lůně.
Jak vzdálených hromů bouřlivý hřmot
jest dav zpěněných od spodu vod.
V hukotu, jeku vaří se, síká,
jak když se oheň pomísí s mokem,
k nebesům až chmúrná pěna stříká,
bez konce tok dáví se tokem;
ni klidu ni úlevy nemá ten řev,
jakby se moře z svých rodilo střev!
Přec posléz divý rmut utichuje,
co pekla propast přenesměřeně
černá se zející sluje

rozšklebí u bílé pěně
a do sebe vlny zčeřených vod
hrdlo kroužící táhne na překot.
Teď rychle, než vlnění se zduje,
jinoch Bohu jme se vzdáti,
a křik úžasný se rozlehuje,
vír ho již dolů s sebou chvátí,
i tajemně v zavřený chřtán
jest smělý plavec pochován.
Pak svrchu propast povstane tichá,
jen temně u dna hučí sobě,
a s trnutím každý vůkol vzdychá:
„Velkodušný jinochu, zdařiž se tobě!“
Vždy slyšet to řvaní v dolu temněji
při strachu smutném a tesklivé naději.
A bys hodil i korunu dolů
a řekl: Kdo mi tu korunu zloví,
ten si ji měj a kraluj na mém stolu,
mé chuti bys nezňal tak slibnými slovy.
Jaký tu hlubina skrývá div,
toho nezjeví, kdokoli v světě je živ.
Již mnohý koráb vírem uchvácený
skotil se náhle do této tůně,
jen veslo neb stěžeň roztříštěný
se vyrval víru, praskaje a duně;
a hlasněji, hlasněji co bouře vztek
více a víc se zbližuje vnitřní jek.
V hučení, jeku vaří se, síká,
jak kdy se oheň pomísí s mokem,
k nebesům až chmúrná pěna stříká,
bez konce tok dáví se tokem;
tak jako vzdálených hromů hřmot
jest hluk ten od spodu zbouřených vod.
A hle! v černé, zamúcené jámě
viz co labuť znikati podobu bílou,
a šíje se zjeví a obnaží rámě,
ano u vodě pracuje mocí a silou.
Hle, on to! an ve své nesa levici
číši pozdvihuje třpytící.
A z hluboka, dlouho oddychuje
světlé pozdraviv nebe;
s radostí druh druha oslovuje:
„Je živ, je tady, zachoval sebe;
z hrobu té vírové hlubiny
zdravě vyšel jinoch hrdinný.“
Zblíživ se, an ho zástup plesem vítá,
pokorně králi k nohoum padne
a kleče číši mu poskýtá;
a král pokyne dceři své ladné,
ta ji naplní vínem až do kraje;
a jinoch dí, králi poctu vzdávaje:
„Zdráv buď, králi! život měj plesný,
kdokoli v světle růžovém dýše,
tu v hloubi jest příbytek děsný;
Bohům se člověk nerouhej v pýše,
nikdy neskoumej časností svou,
co milostně skryli mrakem a tmou!
Jedva dolů jsem stržen co střela,
pramen tu na mne vyrazí ze šíje skalné,
hned dvojího proudu moc mne uchvácela
lítě a vztekle v prudkosti valné
a v závratném kole co šamrhou
zmítala bezděky a vrtěla mnou.
Tu zjevena mi je Bohem,
jehož jsem vzíval v době té nuzné,
skála z hloubí ostrým strmící rohem;
chopiv se jí ujdu smrti své hrůzné,
tu i číše na končitém korálu vězela
jinak by byla do bezedna sletěla.
Pode mnou ještě ohromné doly
ležely v purpurovém mraku,
ač zvuk tam nezní a nezahlaholí,
však hrozné věci jeví se zraku;
jaký to žižal, ještěrek, saní je byt
v té pekelné tůni chován a skryt!
Černě se hemžili v hrozlivé směsi
v škaredé chomáče spjati
kladivci, jichž oko lidské se děsí,
štětinozub, potvorně ježatí skati:
strašlivý psohlav na mne, svůj lup,
co vodní hyéna ukrutný vyšklebil zub.
Tu visím stav vida svůj krušný,
jsa mezi tvářemi v té hadlivé rotě
jediný živočich člověkodušný,
od lidské pomoci vzdálen, o samotě,
hluboko pod libým člověka hovorem,
všelikým v poušti obklíčen netvorem.
To trna myslím; an se to chýlí,
sterou rozklepetíc nohu
chce chňapati po mně; v té strašné chvíli
pustím se korálu jatého rohu;
hned vodovratný ujal mne chvat,
což bylo mi k štěstí — vzhůru jsem vzat.“
I patrně král užásá nad tím
a vece: „Číši daruji tobě
i tento prsten milerád ztratím
zdělaný v drahokamenné zdobě,
zvolíš-li zkusiti a vypravit mně,
cos viděl v moři na nejspodnějším dně.“
I dcera jsouc měkka a krotkého mravu,
lahodnou řečí přímluvu činí:
„Ostaňte, otče, tak krutého bavu,
dovedlť on, seč nebyli jiní;
nelze-li vašeho srdce krotiti chuť,
panoše rytíř příkladem důtklivým buď!“
Král na to číše chopí se hned
a machem ji ztopí ve vírovém moři,
„A vyneseš-li mi tu číši opět,
to mi tě šťastným rytířem stvoří,
s tou si manželské lože dnes ještě sděl
co nyní nad tebou svůj jevila žel!“
Tu nebeská mocnost duši mu svírá
pohledem na tuto ztepilou robu
a zmužilá odvaha z očí mu zírá,
an vidí rdít se ji a klesat v mdlobu;
dolů se kácí popuzen takovou mzdou,
získati chtěje ji nebo záhubu svou.
Slyšet je vlnu zpátečným tokem,
jeví jí příchod bouřlivé hřmění,
dolů se vzhlédá milostným okem.
Vlna se čeří, voda se pění,
dolů a nahoru proudu je hon —
však jinocha nahoru nenese on.

A. Marek. *Schiller.*

40.
Rukojemství.

Byl k Dionysu tyranu se vkrad
Moeros taje pod šatem dýku;
spjat vlečen jest ke zlostníku.
„Mluv, na koho jsi tu dýku klad?“
se obořil naň ten škaredý kat.
„Já městu chtěl svobodu dáti!“ —
„Máš na kříži z toho se káti!“
„Jsem,“ odpoví, „na smrt připraven
a neprosím o smilování;
však jestli mé jediné přání
chceš vyslyšet, daruj mi tři dni jen,
by sestře mé manžel byl usnouben:

můj přítel buď rukojmím tobě,
jej, prchnu-li, ukatuj sobě."
Tu král se uškeří, páchaje lest,
a po malém pomyslu praví:
„Tři dni tobě daruju zdraví;
však jest-li ta lhůta prošla jest,
než ty se mi vrátíš pro svůj trest:
bude jemu za tebe pojít,
tobě pak docela projít."
Ten přijde k druhovi: „Chce tomu král,
bych výtržnosti té zplatil
a život na kříži ztratil;
však tři dni ještě lhůtu mi přál,
bych k usnoubení své sestry stál;
já tebe mu v zástavu stavím,
až přijdu a vazby tě zbavím."
A mlčky jej obejme věrný druh,
rád za něho spoutat se nechá;
a onen odtud pryč spěchá.
A třetí než vynikl slunce kruh,
vdal sestru a jeho pečlivý duch
již nazpět k městu zas plane,
by nezmeškal lhůty dané.
Tu leje se deště nesmírnost,
s hor vůkol se prameny valí:
a povodeň potoky kalí.
I dojde řeky a vidí ji rost,
tu strhnou proudu návaly most,
a valové hromně zuřící
klenbu boří praskající.
On zbíhá zoufale kraj i břeh;
jak daleko hledí a slídí,
a koho se volaje pídí:
nižádný převozník do vln těch
člun od břehu vésti by neposlech';
vše volání darmo, vše hoře
proud divoký šíří se v moře.
Tu sklesne na břehu, úpí a lká
a vzývá pomoci vyšší·
„Dej, Zevse! ať řeka se tiší!
Jest poledne, na mále lhůta má,
a pakli se slunce za hory dá
a města mi nebude dojít,
jest milému příteli pojít!"
Však zrůstaje noví se proudu vztek
a vlna se za vlnou jaří;
a doba se po době maří.
On v úzkosti se zmuží co rek
a vrhne sebou v šumný jek,
tok mocnými pážemi dělí —
a bohovi se ho želí.
A břehu se doplaviv dál se dá
a díky své k ochraně činí.
Hluk loupežníků se nyní
naň ze mraku lesního uvrhá,
vši dráhu mu zamezí, krve ždá
a staví jej kyjemi svými
mu na hlavu namířenými.
„Co žádáte?" zvolá hrůzou bled.
„Krom žití mi ničeho není,
a to jest již královo jmění!"
I vychvátí kyj jednomu hned:
„Pro přítele mého mi přejte svět!"
Tři neráznou povalí ranou
a ostatní prchají stranou.
A slunce pere tak náramně; —
a od trudu v nesnázi děsné
on zmožen ku zemi sklesne.
„Ó, ty jsi mne zhostil té luzy zlé,
ty z proudu mi pomohl milostně;
a zde bych měl unyje sjíti
a druh můj na kříži pníti?"
Tu jakby se řeřabil toku crk,
kdes na blíži šumět to slyší
a poslouchaje se tiší.
Hle, tu se ze skály na úprk
sem řine živého pramene hrk;
on radostně skloní tam čelo
a občerství zemdlené tělo.
A slunce se jiskří ve větvích
a maluje na leskné zvůry
již obrovské stromů stvůry;
tu zahlídne on dvé pocestných,
a kvapem se žena okolo nich
ta slova slyší, an dějí:
„Teď na kříž ho přibíjejí!"
A úzkost pohání jeho klus,
jest puzen starostí tesknou:
tu ve slunném západu lesknou
již v dáli se báně Syrakus,
a vstříc mu přijde Filostratus,
ten poctivý čeledín jeho,
a zhrozí se pána svého.
„Zpět," volá, „tvůj přítel jest ten tam,
ty ujdi s životem zdravě!
smrt za tebe trpí teď právě;
vždy čekal tebe, a nevěda kam,
přec neuvěřil v soudruha klam,
v tvůj návrat doufaje stále
stál pevně úsměchu krále." —
„Buď pozdě již, bych zapravil dluh,
a zhubila-li jej zloba,
tožť obětuj tyran nás oba.
Tím nechlub se jeho útulný duch,
že druha svého byl oklamal druh;
on doplň své krutosti míru
a uvěř v lásku a víru!"
A slunce zapadá, u brány kříž
hle! do výše již se zdvihá
a kolem se dívěků míhá.
Již táhnou přítele po laně v výš;
tu mocně se prodera zástupem blíž:
„Mne katové!" volá, „si davte
a přítele závazu zbavte!"
Lid ztrne a úžas uchopí jej;
si v náručí rozpláče oba
ta bolná i radostná doba.
Tu slzami polit ves obličej,
a na krále vznesou ten divný děj;
ten lidsky se pohnuta cítí
a velí jim před trůn jíti.
A dlouho zří na ně podiven;
pak praví: „Srdce mi zmoci
se dostalo do vaší moci,
a věrnost není jen lichý sen;
co druh bych chtěl být k vám připojen!
Již dovolte s prosbou k vám spěti,
bych ve spolku vašem byl třetí!"

Macháček. *Schiller.*

41.
Král duchů.

Ký pozdní to jezdec větrem a tmou?
Otec to s dítětem domů jedou;
synáčka milého v náručí má
a tiskne a hřeje a objímá.
„Mé dítě, což úzkostně tak se děsíš?" —
„Tatíčku, což krále duchů nevidíš?

hle, krále se srstí a s korunou?“ —
„Mé dítě, jen vodní páry to jsou.“ —
„„Pojď, dítě milé, pojď ke mně sem!
zde krásně si spolu pohrajem;
má louka je pěkná květnatá
a máť moje šat má ze zlata.““ —
„Ach táto, tatíčku, slyšíš-li nyní,
jaké mi král sliby tajně činí?“ —
„Spokoj se, mé dítě, a bázně nech;
suchéť to listí šumí po sadech.“ —
„„Pojď, děťátko, nenech mne toužit,
mé dcerky ti pilně budou sloužit;
mé dcerky, ty v noci tance mají,
ve spánek tě líbezně uzpívají.““ —
„Ach táto, tatíčku, což nevidíš
ty dcerky královy tam vody blíž?“ —
„Vidím, vidím to, mé dítě milé;
vrby jsou to šeré a vyhnilé.“ —
„„Aj, rád tě mám, jsi švárný, musím tebe mít,
a sám-li nepůjdeš, chci síly užít““ —
„Ach táto, tatíčku, již po mně sahá!
král duchů již v moci své mne má!“ —
I hrůza jest otci; a dává se v cval,
své úpěcí dítě v náručí jal.
Přijíždí do dvorce v mysli traplivé,
leč dítě v náručí již — neživé.

K. J. Erben. *Göthe.*

42.

Kletba pěvce.

Před věky zámek jeden tak slavný a vysoký stál,
lesk jeho daleko v kraj až po siné moře plál;
kolkolem vil se vonných zahrad květnatý kruh,
v tom se prýštily prameny čerstvé v leskotu duh.
Tam stolil král, maje zemí a vítězství nad hojnost,
zpupně stolil tam škared a bled a útěchy prost;
nebo co myslí, to hrůza jest, a co hledí, to hněv,
a co mluví, to hoře, a co píše, to krev.
Do toho zámku se bralo šlechetných pěvců dvé,
jeden měl kadeře zlaté, druh vlasy šedivé;
starý seděl na koni švárném s harfou svou,
po boku kráčel mu mladý s myslí ochotnou.
Starec dí mládci: „Nyní, můj synu, připraven buď,
nejhlubší zpěvy pěj, zvuky nejplnější luď;
všech seber sil i želu i radosti plamenné:
jdem' dnes pohnout královo srdce kamenné!“
A již vešli v tu vysokou síni sloupovou;
na trůně uveleben sedí král tam s chotí svou,
král tak strašnoskvostně co krvavá severní zář,
královna — jakby v to hleděla luny milostná tvář.
Starý se uchopil strun a ku podivu je bral,
že zvuk plněj' a pořád plněji rokotal;
na to vynikal jasných jinocha hlásků svor,
mezi to starce zpěv co temný duchů sbor.
Zpívají jaro a lásku, blažený, zlatý čas,
svobodu, vážnost muže, tu svatost a víru zas;
zpívají o všem krásném, kam lidská srdce lnou,
o všem velikém, jímžto se lidská prsa dmou.
Tlupě dvořanů zachází k smíchu a haně chuť,
Bohu se koří králova vítěze pyšná hruď;
královna plynoucí v citech sladkých a žalostných
hodí pěvcům odměnu: růži s ňader svých.
„Vy jste mi zavedli lid a vábíte ženu mou?“
okřikne král je třesa se na rukou, na nohou;
hodí mečem, ten blýskna se v jinocha prsa vryl,
místo zpěvů z nich pramen krve se vyprýštil;
a jako vichřicí rozprchnut byl slýchač a host.
Jinoch se v náručí mistra odebral na věčnost;
ten ho obalí v plášť a položí na oře,
uváže pevně a opustí zámek slz umoře.
Ale za branou vysokou zastaví pěvec kmet,
chopí se harfy své, jež uměla divy znět;
o sloup mramorový ji tam na kusy rozrazí,
potom volá, že hrozně to v zámku a zahradě zní:
„Běda vám, síně pyšné! nižádný více čas
nepronikej vás písně a harfy lahodný hlas;
nářek jenom a vzdechy a otroků šept a strach,
až vás ušlape pomsta v hnilinu, rum a prach!
Běda vám, zahrady vonné, jež růží máje zář,
patřte na tuto nebožtíkovu bledou tvář,
abyste vadly a prameny všecky vás minuly,
abyste za krátko pusté a zasuté zhynuly!
Běda ti, potvorný zbojce, ty kletbo pěvectví!
nazmar buď bažení tvoje, po krvavé slávě a cti:
zabylé jmeno tvé noc na věky věků krej,
prázdný vzduch je co poslední chropot do sebe věj!“
Starý pěvec to volal, nebe to slyšelo:
zdě se bořily, síně se sesuly na celo;
jediný sloup tam svědčí bývalou slávu a moc,
a i ten již trhlý můž padnout tuto noc.
A v kol na místě vonných zahrad jest dálná poušť,
žádný strom tam nestíní, pramen nevlaží houšť;
žádný zpěv jmeno krále nejeví, nikde mu čest,
zhynul, a zapomenut! — To kletba pěvce jest!

Macháček. *Uhland.*

43.

Pan Milota.

Pan Milota tak sedí sám,
jak byl by k stolu přimražen,
a v myšlénkách je hlubokých,
vždyť dnes — svatého Rufa den!
Aj, Rufa? Den to Milotův,
tak slavný den, tak krvavý,
a sláva — krev — ta pálí tak
jak uhel v srdci žeřavý.
A plamenem se rozvlaje
ve slavnostní den zločinu,
a plamen aby udusil,
dnes hlučnou dával hostinu;
by slavil Němců vítězství
a zasvětil tu hanbu svou,
by přehlušil své svědomí
a pohřbil vinu krvavou.
Však morová jak nákaza
se smrtí černou plíží dál,
tak černým srdcem jediný
se hrozný cit mu rozehrál.
Ten hlučný cinkot pohárů,
jak umíráček by to byl,
a víno to tak červené —
jak by je krví procedil.
A k slavnému kdy přípitku
se srazil pohár o pohár,
tu jakby zvonem rozlehlo
se v duši jmeno: Otokar!
A seděl tu tak zamračen
a myslil jen a nemluvil,
až z málo přátel poslední
tu síň hodovní opustil.
A tak tu sedí zase sám
jak zločinem by přimražen
a v myšlénkách je hlubokých —
vždyť dnes — svatého Rufa den!

* * *

Tam venku hučí vichřice,
a v duši zločin bouří dál
a vře a pálí — hryže tak,
jak peklo by v něm rozepjal.
A tělo zde — a duše tam —
tam krev — ó krev to nevinná —
a v krvi matka se synem
jak pode křížem Maria.
Ó mrtev — a ran sedmnáct —
ach klesla matky záštita, —
a v každé ráně — hrůza to —
vepsáno stojí: „Milota!“
A matka líbá mrtvolu,
a srdce, v bolu práznota —
jen jedno slovo v paměti,
jen jedno zná, toť: „Milota!“
A venku hrom! a vichřice
ta nese obraz krvavý
u letu chvatném, divokém
a před zraky mu postaví.
A u zděšení Milota:
„Já ne — já ne — to Záviš byl!“
však strašný v duši hromu hlas:
„Ty, ty's ho zrádně opustil!“
A Milota tu v zoufání:
„Já ne, mne Rudolf uplatil!“
však vzteklý vichr bouří zas:
„Ty's vlast, ty's krále utratil!“
A před zrakem mu zděšeným
vyrůstá s dítkem matky stín,
a matka ta — to matka vlast,
král Otakar to její syn!
A osiřelé matky stín
bolestně šepce: „Bůh tě suď!
já nemám pro tě jiného
než kletbu svou: ty proklat buď!
Ten pláč mých dítek mučených
teď cizotou ve tvoji hruď
se vpij a jedem stohlavým
tam vyryj věčně: proklat buď!
A nikde neměj pokoje,
ni ve snu, v bdění, za hrobem,
a nohá tvá ať vede tě
za krvavým jen zločinem. —
Tak proklat buď!“ — S tím zmizel stín;
a svíjí se ten velikán
ve hloubce činu strašného,
jak pekla trestem byl by hnán.
„Ó proklat buď!“ se vichrem tam,
se v sále, v duši rozletí,
„a nikde neměj pokoje —
a proklet buď i ve smrti!“
V tom s věže bije dvanáctá
a strašný obrovský ten hlas
se dolů nese, líně tak
jak v zločinném vědomí čas.
A uslyšel pan Milota
půlnoční duchů hodinu
a ze snění se probudil,
ze zločinu zas k zločinu.
A v tmavé noci sedí sám
jak zločinem by přimražen
a v myšlénkách je hlubokých,
„byl — byl svatého Rufa den!“ *H. Tůma.*

44.

Lipový list.

Byl krásný čas, byl parný den:
v přírodě skřivan pěje,
však krasší poutal duši sen,
jím dosud hruď se chvěje.
Čas ten vyvábil z města ven
na tisíc zbožných duší,
jež kněžmi matky přírody;
hlas jich ku nebi hluší.
Tam spatřím lidu velký dav,
jak zbožně v chrám ten kráčí,
co plní hruď, co jímá zrak,
to v tvářích jich se zračí.
Tu zase zočím korouhve,
tam kříže, kněze, bratry,
je stejná plní tužba jen
rozdílna města chátry.
Duch můj mi velí postáti,
na prahu zdržím kroky,
zdaž mám se s nimi modliti
a zpívat zbožné sloky? —
Již ústa se otvírají
k zbožnému pění chóru,
však zrak můj v dálce spatřuje
vycházet kněžku z boru.
Jest přioděna v černý háv,
na hlavě nese věnec
a z tváře plane růžná zář,
s ní kráčí — vyhosténec — — —
Tu hned se ústa uzavrou
a cit mne jiný jímá,
chtěl chválit, zpívat přírodě,
teď hlas jen v duši dřímá.
Již nezřím kříže, korouhve,
již nevidím ty davy,
jen jediný teď obraz ten
se dotek' mojí hlavy.
V ní víří, buší k ztroskotu
myšlének divé roje,
tu kroky své již obracím
jsa pln vnitřního boje.
To anděl, cherub, bohyně,
to není dívka z lidu,
jí hodlám jen se klaněti,
snad uzná tvora bídu.
Kol ní se davy shlukují,
na tisíc hlav jich čítám, —
jen já byl dosud ve dálce,
jen já sám jí nevítám.
Ty vrkavý můj holoubku,
co doma jsem tě nechal,
kéž byl jsi ty zde na chvilku,
bys mi k ní s poctou spěchal!
Však roje lidu řídnou již,
již volný pochod její,
krok svůj teď řídí kněžka ta,
kam všech těch davy spějí.
Tu radostí, pak strachem zas
mé srdce prudce bije,
tam k ní jen přijít možno-li,
po tom má duše nyje.
Strach, bázeň, která plnila
mých útrob strastných zdroje,
víc neplní se zoufáním
přemoci tyto voje.
Jdu — spěchám, ano utíkám,
bych přišel jí jen blíže,
tys kněžna, v duchu přemýšlím,
a já tvé služné kníže.
V tom víru plném myšlének
já blížím se jí blízko
a patřím na tu světici
vědom, jak stojím nízko.

Té tváře její plná zář
mne obráží a pálí,
duch můj se láskou, zbožností
též úcty plnou halí.
V té chvíli plné doufání,
co kol mne — nezřím více,
zdaž bol či láska poroučí
mi sklonit svoje líce.
Víc mrtev nežli životem
jsem plněn v této době,
jak uznáš svatá bohyně
za své to bídné robě?
Jak dříve pln jsem tužby byl,
abych byl blízek tobě,
tak jiná více tužba mne
teď jímá v této době.
V tom hrozném bolném rozladu
ke mně jde vyhostěnec
a velí, bych šel po hlase —
já jemu — —: „zatracenec“.
Víc nemohl jsem promluvit
a tvář má bolem zmírá,
a bohyně ta uleklá
si pot se čela stírá.

„To bratr můj — to můj je druh,
tys bídná světa sketa,
ty neznáš lásky k vlasti své;
nuž po tobě je veta!
On na mých cestách provodí
mé kroky z vlasti čestné,
mu nelpí zrada na čele
pro slovo bídy věštné.
On vlast svou více miloval
než duše svojí spásu,
tím nevděk vlastních vydědil
ho z vlasteneckých kvasů.
Znáš ho, ty hrdý chlapečku,
že takto můžeš ničit,
či myslíš, kdo již Polákem,
že lásku můž' jen líčit?“ —
Tak zničen stál jsem poblíže
té skvoucí hrdé paní,
a než jsem se moh' probudit,
ucítím něžné vání.
Zrak svůj hned vzhůru pozdvihnu
a zřím, jak s ním pryč kráčí,
já bolem, láskou ohlušen
zřím tvář tu, jak se mračí.
I spěchám, skláním kolena,
jí k nohoum vrhám sebe
a prosím slovy milosti,
jež plní její nebe.
Tu ke mně zrak svůj obrací
muž bratr jí tak milý,
mne zdvihá vzhůru, s povzdechem
ke mně bledou tvář chýlí.

„Má kletba“ — dí — „všem odpustit,
již láskou k vlasti pílí,
my dosud v lásce k vlasti jen
jsme s sestrou svojí žili.
Nuž žij i ty jen pro vlast svou
a srdce k ní měj čilé,
nám kroky jinam velí jít,
kde sídlo této víle.
Na paměť na nás tuto měj
list z lipového stromu,
až hlas náš tebe povolá,
spěj k Slávy naší dómu.
Tam ulož tuto památku!
a vzroste strom z ní silný,
a dojde Sláva úspěchu:
ji nezmůže vrah vilný.
Vždy pracuj s chutí úsilnou
na roli Slávě vlastní,
pak budem tobě žehnati
a všichni s tebou šťastni.
Až ve hrob skloní život se
po namáhavém boji,
tenkrát se stromu zaskvěje
ten list na hrobce tvojí.“

Vil. Rubricius.

45.

Moravanův sláva.

Zahučely řeky, zašuměly bory
ode skály k skále, k hoře ode hory;
po dolinách, roklích, po lesech a hájích,
po dědinách, městech, po všech vlasti krajích
vanou stesky žalné, kvílí truchlé zpěvy:
„Kdy nám přijde volnost, kdo nám dráhu zjeví,
bychom k spáse spěli, bídu umořili?
Zjev se, spasiteli, přijď k nám, duchu milý,
sejmi s nás ta pouta, jež nám život hnětou,
zavaň, jara dechu, ať nám luhy zkvetou!
Kde jsi, reku Slávy, Svatopluku slavný?
Ach, což marně lajem skutek na ohavný,
skutek mrzký vraha, jež nás v bídě moří?
Ach, což marně lkáme volajíce v hoři:
Kdy ta bída zajde, kdy nám přijde spása?
Nepřítel nás hubí, v bezpráví svém jásá!
Kdež ta doba krásná, kdež ta sláva dávná?
Ach, ta krutost vraha zuří neunavná!
v okovech, hle, úpí apoštol náš drahý;
ach, kdy stihne pomsta jednou naše vrahy?
Tam kde Rostislava Tevton zbavil zraku,
tam včil opět Method trpí pouta tlaku.
Kde jsi, reku Slávy, milý Svatopluku,
či též snášíš bolnou u zajetí muku?
uvězil tě vrah náš, Karolman ten zrádný?
Ha! tu meče z pochvy, na vraha hrot pádný!
Nesneseme déle, by nás bída hnětla,
pozvedneme metlu, jakouž pomsta spletla;
netrpíme déle v tvrzích našich voje
nepřátel to našich; vzhůru ve vír boje!
z boje zkvete sláva, svoboda, již ždáme, —
ne-li, tuť svůj život rádi v oběť dáme.
Svobody si ždáme, poroba ať zhyne, —
k Velehradu vzhůru! Pomoz, Hospodine!“

Také zpěvy zněly
po Moravě celé
a vše mužstvo vstává
v udatnosti smělé:
zbrojí ruce zbraní,
mysl bujarostí,
k Velehradu spěje,
Slavomír kde hostí.

* * *

„Slavomíru sláva!“
mužstvo provolává.
„Poveď vlasti voje
do krutého boje,
ať vrah mrzký zhyne,
vítězství nám kyne!“

* * *

Velehradu šeré týnce
slunce mile ozařuje,
v chrámu Páně písně znějí,
Morava tam prozpěvuje:

„Pomiluj ny, Hospodine,
zbav nás naší nuzoty;
zahlaď naše nepřátele,
zachovej nám životy!
Nedej, bychom zahynuli
v jařmu vrahův ukrutných;
pokyň, a hned zmizí pouta
s dětí tvojich stísněných.
Nedej, by nám nepřátelé
Velehrad náš sbořili;
zjev se slunce, vstane z mdloby
národ slávský unylý!“
Slavomír pak lidu žehná,
Bohu lid svůj odporoučí —
a již v čele voje svého.
Lid se s voji v touze loučí.

* * *

Zahučely řeky, zašuměly bory
ode skály k skále, k hoře ode hory;
po dolinách, roklích, po lesích a hájích,
po dědinách, městech, po všech vlasti krajích
vanou plesu šumy, šumí jaré zpěvy:
„Moravičko, jásej, věnce vijte, děvy,
vítězi jdou z boje, porazili vrahy, —
zas jsi volna, vlasti, i náš život drahý!“

* * *

Velehradu šeré týnce
slunce mile ozařuje,
v chrámu Páně písně znějí:
Morava tam prozpěvuje.

A. Balcárek.

46.

Pád říše velko-moravské.

Klesla vlasti berla, země stonem duní,
burou vane děsnou truchlolkavá věsť:
„Šumte, dumné háje! toky, lkejte v tůni!
ztracen král, s ním stlána u hrob sláva, čest!“

* * *

Dokonalo slunce palné běh svůj denní,
na obloze hvězd a luny tajný svit;
vanou, jak by lkali, větérkové jemní,
hledáť veškerenstva tvorstvo strážný kryt.
Pojednou, viz, mizí světel záře jasných,
za mraky se halí nebes klenutí,
jak by nebem, jasem, chmur pak zjevem třasných
věstiti nám chtělo zkázu, zhynutí.
Klidno tajůplné v mocném Velehradě:
umlknul chřest zbraní, hovor hostiny,
zbrojenstvo vše spánek třímá po poradě
odbývané do pozdní až hodiny.
V síni ve nádherné Mojmír odpočívá,
obraznost mu oblétá duch Slávije:
jak by svitlo — vidí duše jeho snivá,
an se stín mu Svatoplukův zjevuje.
Věsti přežalostné, nakloniv mu ucha,
slyší syn tu hlásat Svatopluka ducha:
„O žel! co tušil ve žití já svém,
již nyní v skutek haliti se vidím!
Já svolal vás jsa blízek Morany,
bych příklad v odkaz památný vám dal.
Ty větve zlomte v spojení, dím já;
než kdo byl tehdy s to to učiniti?
Nuž lamte větev různo po větvi!
Tu jednotlivá lehce zlomena.
A význam toho já vám vysvětlil;
však zmar a zkáza vámi u vlasť jde,
po níž já pravdy světlo, slávu hledal,
již proti vrahův útokům jsem hájil.
Ó žel, že zraky mladičkost vám mámí
a padoucha vás dvojí sobectví!
Ty, jenž mým honosíš se jmenem slavným,
ký běs tě šálí zkázy, zhouby pln!
Brat spojen s vrahem závistným, by bratra,
svou vlasť a národ zkáze v oběť dal!
Ó plémě slávské, slavjanská má vlasti,
kdež mé o slávské Slávův říši sny?
Ó rode můj, jen nesvornost tě ničí!
Můj duch již rumy slávy dávné zří:
ve vlasti odboj, Slavjan proti Slávu,
a vrahův voje zevšad zhubí jej!“ —
Tu skočí Mojmír zděšen s lože —
i zmizel přízrak děsivý:
„Stín otcův, ha, ó Bože,
tu konec říše předivý?!“
Ulehne opět Mojmír statný,
leč jemu sen jest přeludem:
opět jen duch a dojem jatný, —
vstav — opět lehne se trudem.
Než klidu není víc té noci,
obraznost jemu ruší sen;
pročež, by odolal té moci,
bdí sám, až svítá jasem den.
Tu posel kvapný s věstí spěje:
„Nepřítel drzý ve vlasti
kol sebe rum a poušti seje.
Bůh pomoziž v té ve strasti!“

* * *

Tu Morava syny své odevšad sýlá,
by hájil udatně jich meč svatých práv;
a junův bojovných voje se staví
a sřaděny v šiky, na vraha hon.
Tu v dupot a dusot se zbraní lom mísí,
i chvěje se země a hlaholí háj;
a dále uhánějí na vraha stále,
jenž zpět se uhýbá za meze vlasti
až tam, kde tok Moravy v Dunaji splývá.
Svou surovou silou Maďar pohanský
byv závistným Tevtonem sem povolán,
kam kročí, vše pustoší, plení a hubí.
Teď stojí jak mračna voje si vstříc.
„Hoj, na vraha žeňte se, synové Slávy,
ať svoboda vlasti vybojována!
Ó povstaniž, Pane, ve hněvu svém
a v nivec uvrhni zhoubný ten rod!“
Tak provolal vůdce voje vedoucí,
by křesťany prochvěl plamenný žár.
Ze zraků vojínův jiskří se chrabrost,
krev vírem se proudí a sepíná žíly
a zření namíří na vraha vlasti.
Hr! mraky jak černé vrážejí v sebe,
jak rachot ohromný, blesky sykotné
ve bouři ječící vrhají vůkol:
tak srazila vojska se lomozně rázem.
Vřesk, řvava a stenot se ozývá v dáli,
chřest zbraní, lom oštěpův zaléhá sluch,
a ve sykot šípův bouře burácí;
i chvěje se země v útrobách svých.
Jest váleno dlouho, dlouho rubáno;
jak kosy kdy ostří klasy požíná,
jež klesají kupně k zemi vypráhlé:
tak Morana tuto své obětě kácí
a Svatovít s Živěnou poplatek žádá.
Boj dlouho na vahách, nejist je vítěz
a palma tu sem, tu tamo se chýlí, —
ha! klesá korouhev a s ní orel chrabrý,
voj Moravy probíhá Běs a Třas.
Tu vzchopí jak tur se Mojmír udatný,

zrak jiskrný prapor rychle uchvátí:
„Aj, vzhůru, mé vojstvo, kdož posud dýše,
i žeňme se chrabro Slávy na borce!
Již zrada, jak tuším, klade nám sítě,
než vzhůru naposled, Moravo velká!
buď vítězi my, buď klesneme vlasti
co synové věrní; porobě zkáza!“
A sledně ten houfec chrabrosti divy
na vrahu a zhoubci Moravy tvoří.
Tu zrada hanebná boj rozhodla svatý:
král oštěpem proklán s orlicí klesá!
Dech šeptne a zalká: „Pohřbena Sláva!
S Bohem, sirá vlasti, národe strastný!“
A kol něho klesá národa chlouba. —
Tak schvátila vlasť, tak Moravu zhouba.

* * *

Sláva máti pláče, země stonem duní,
burou lkane děsnou truchlolkavá věsť:
„Šumte, dumné háje! toky, lkejte v tůni!
ztracen král, s ním u hrob stlána sláva, čest!“

A. Balcárek.

47.
Sestra ukrutnice.

Dvě sestry v komnatě pospolu,
Binnorie, ó Binnorie —
k nim přikvapil záletník do dvoru
tam pod krásnou hrází u Binnorie.
On z daleka západu k nim až spěl,
rád obě dvě, víc však mladší měl.
On před starší meč svůj i prsten klad',
však mladší měl nade vše v světě rád.
On starší meč i sponu přál,
té mladší však svoje srdce dal.
Tu v starší strach se zmoh' a vzrost'
a na mladší jala ji závist i zlost.
I počala sestru k tomu mít,
by spolu šly otcovy lodě zřít.
I vzala ji za ruku plnou něh
a vedla ji na samý proudu břeh.
Teď na kámen mladší nesl krok,
tu starší k ní spěchá a sráží ji v tok.
Již objala její štíhlý pás
a vrhla ji u vln šumný sráz.
„Ó sestro, ó sestro, své ruky mi přej,
půl království mého za to měj.“
„Ó sestro, já nepodám ruky ti své
a mít budu celé království tvé.“
„Ó, hanba té ruce, k níž nadarmo zřím,
jež rozvésti chce mne s miláčkem mým.
Ó sestro, dej chopit mně rukavic jen
a William můj tvým budiž v tento den.“
„Ni ruky, ni rukavic nemáš mít,
máť William mně jistěji milým být.
Tvé růžené pro tváře, pro zlatý vlas
bych zůstala pannou na věčný čas.“
A tonula, ploula a tonula zas,
až voda ji zanesla pod mlýnskou hráz.
„Mlýn, pane otče, zastavte jen!
tam labuť neb jedna z mořských žen.“
I zarazil mlynář kola hned,
tu k sobě plout mrtvolu ženinu shled'.
Zřít její vám nebylo rusý vlas,
to pro sama zlata i perel jas.
A nebylo útlý ten bok vám zřít,
to pro pásu široka zlatý svit.
Ba nebylo zřít její nožky vám,
vždyť třepení zlaté se třpytilo tam.
A starý tu pěvec s harfou šel,
ten na dvoře králově čarovně pěl.
Zřel do bledých, sladkých tváří těch
a hořce si nad ní pozavzdech'.
Pak z kostí její si harfu sbil,
a kamenným srdcem hnuł její kvil.
On ze zlatých vlasů těch struny jí dal,
kdo zvuk její uslyšel, pocítil žal.
On před síň královu nes' harfu svou,
tam slečny a rytíři pospolu jsou.
On harfu tu na kámen blízký klad',
i jala se sama sebou hrát:
„Ó tam sedí otec můj, královský rek,
a tam moje máti královi vděk.
A bratr můj Hugo stojí tam
a u něho věrný můj William sám.“
Však posledním zvukem harfa lká:
„Binnorie, ó Binnorie —
ó běda ti, falešná sestro má!“ —
tam pod krásnou hrází u Binnorie.

L. H.

48.
O korunu.

Od moře k břehům vichr pověst vál,
že na výpravě zhynul Helge král;
a než v boj slunce vešlo s mlhami,
člun s mrtvolou s černými plachtami
již ve přístavu stál.
Hned ku poradě ve hrad nad mořem
se rychle sešel valný kmetů sněm.
Tu každý stál, meč v zemi zarytý;
v jich středu ležel Helge zabitý
na černém štítu svém.
Před zkrvácenou krále mrtvolou
syn mladší klečel s tváří ubledlou,
za slzou slza kalila mu zrak . . .
leč vzdorně starší stál jak tmavý mrak,
jenž hrozí bouří zlou.
A nastal spor vždy dál se jitřící;
zda rozhodne se mečem v pravici?
zda vyřkne lidu jednohlasná zvěst
či kmetů sbor, kdo vládcem země jest,
či kostka v přilbici?
„Hoj!“ provolal tu starší krále syn —
„ať rozhodne to smělé páže čin!
já nechci býti choutkám sporných stran
ba ani bohům vděkem zavázán,
když králem budu jmín!
Hle, tam se ostrov sklání v mořský tok
jak lítá šelma, když se chystá v skok,
kol něho příval divých vírů pln
k oblakům metá sloupy šumných vln
a bičuje ho v bok.
V ten živlů rej, v ten obzor mlhavý
z nás obou každý loď svou vypraví;
čí ruka nejdřív břehu dotkne se,
diadem vlády lid mu přinese,
v něm krále pozdraví!“
Lid zajásal tu v bouřném souhlasu
a bratři strojili se k zápasu;
jak lačný orel slétá na kořist,
tak starší skočil koruny své jist,
jak šel by ke kvasu.
Mladší jen bolně hryzl bledý ret,
snad tušil sám, že nevrátí se zpět . . .
Leč ať již k trůnu nebo mohyle! —
do lodí oba skáčí zmužile

a již se dali v let.
A vichr bouří, jakby věštil zmar,
a s vřeskem sedá racek na stožár,
jak oběť svou by smrt již vyhlídla . . .
Než statně oba noří kormidla
v kypící vody var.
Ha! tu ční ostrov skloněn v mořský tok
jak lítá šelma, když se chystá v skok;
kol něho příval divých vírů pln
k oblakům metá sloupy šumných vln
a bičuje ho v bok.
Tu starší brat si uťal pravici
a silou obra ve proud bouřící
jí mrštil k skalám — proud ji vynese!
tak ruka jeho břehu dotkne se —
Ó chvíle smrtící!
I zírá na to mladší s údivem.
„Co znamená to?“ ptá se chvějným rtem.
„To znamená,“ starší se děsně smál,
„že já jsem vítěz, vladař tvůj a král
a tys mým otrokem!“

Jaroslav Vrchlický.

49.

Král Kanut.

Na břehu mořské úžiny
stál v středu svojí družiny
Knut, starý dánský král;
již večer byl, a větrů kvil
s šedinou jeho hrál.
Tu každý v srdci teskný cit
zřel v dálku schýlen nad svůj štít,
jak mlhou kraj se tměl . . .
hle, Kanut kmet svou ruku zveď
a k moři takto děl:
„Ó valné moře, bouřný šum
tvých hlaholů a tvojich dum
já záhy slyšel hřmít,
když nehebkou mně kolébkou
byl otce starý štít!
Já dítě na tvém břehu hrál,
z tvých tesů lesklé škeble bral,
v tvou dálnou zíral pláň
a půtkou zmdlen v chlad tvojich pěn
jsem nořil palnou skráň.
Tys před mou první výpravou
svou kápi zvedlo mlhavou,
vln ukrotilo dav
a v červáncích kol plachet mých
jsi stlalo zlatohlav.
A když jsem získal korunu,
svých otců used' na trůnu,
já k pomoci tě vzal:
mých zbraní čest i slávy zvěst
tvé vlny nesly dál.
A ve hradu když kamenném
na retu našem plamenem
plál pohár vína pln,
tu v bardů zpěv se mísil řev
tvých rozbouřených vln!
Pak v nových bojů nový hluk
tvůj svůdný šum, mých rohů zvuk
mne lákal poznovu;
teď nosí zem až v nebes lem
tíž mojich okovů!
Ó valné moře bez mezí,
i ty zkusíš mé řetezy,
jež hodím na tebe!
Dej odpověď, kdo větším teď
od země do nebe!“
A v smíchu řetěz Kanut zved,
plál zpupnou pýchou jeho hled,
když patřil na vln rej;
a znova dál se z hloubi smál
a v moře hodil jej.
I zazněl pokřik družiny:
„Jen Kanut král náš jediný,
svět šírý — jeho trón!
i moře val teď v pouto jal —
kdo větší nežli on?
Však poslyš! — z dálky jaký ruch,
jak na dné moře bouře bůh
by svoji hlavu zveď,
teď v hloubce zas jak hromu hlas,
a Kanut náhle zbleď.
Zář blesku vzplála krvavá,
vír proudu zbarven do tmava
teď roste jako zeď,
řve víc a víc jak tisíc lvic . . .
slyš moře odpověď!
A ze dna kal a z hlubin rmut
se blíže valí, kde stál Knut.
Slyš, zařval proudu rej,
teď výše vzlet a pouto zpět
mu vrazil v obličej!
A nová bouř a nový jek . . .
Ó proč se nedal na útěk
za pány Kanut král,
když oceán sám nyní pán
se z hlubin děsně smál?

Jaroslav Vrchlický.

50.

Výprava Vršovce.

Již ticho je na horách pnoucích se k výši,
ni planinou dalekou nehraje ruch —
jen luna, ta pohlíží se mraků říší
a blankytem plouží se jak mrtvých duch.
A k podzimní zemi se hustá m'ha vine
v svůj stříbrný závoj i zakrývá dol;
tu v kotoučích velikých s lukami splyne,
tam tvoří si řady zas vířivých kol.
A planinou dalekou, tím nočním šerem,
viz! žene se jezdcův ozbrojený dav;
a přilbice planou kol v odlesku sterém
jak válečným ohněm těch bujarých hlav.
A v předu se na vranci ohnivém houpá
jich vůdce, tož Vršovcův marnivý syn,
a za ním ta družina bujará stoupá —
les brzo ji pojme v svůj tajemný stín.
„Oj, Oldřichu!“ vůdce tu panoše svého
teď zavolá, jenž střeží ves jeho ziv;
„až srazíme s nimi, tu hned z boje zlého
s ní uprchnout hleď na hrad můj zdráv a živ
a útok svůj chraň proti nepřátel moci!
Když pojmu pak toužebnou náručí svou
tu knížecí dceru uloupenou otci,
pak pojistíš skvělou si odměnu mou!“ . . .
Pán panoši kyne. Dál jezdcové jedou,
již lesa je pojímá hlubější klín —
ti jezdcové rozmluvu tajemnou vedou
a mlha je halí v svůj průsvitný stín! . . .

* * *

A ticho je na horách, ticho je v dole
a mlha se snoubí s tou zelení luk;
a luna se nad dolem vynáší v kole

a ticho to ruší jen mdlé řeky huk.
Aj, mlha ta stříbrná, mlha ta šedá
se vznáší těch jedoucích nad hlavami;
a brzo se níží a brzo se zvedá
a v kotoučích hraje tak proměnami.
Aj, z mlhy se tvoří, hle! pohybné reje
a skákavé řady to vířivých kol;
a v kolech dav podivných postav se chvěje
pol živoucích žen a pak umrlých pol.
A dlouhýma rukama k sobě se vinou
a větříkem lehkým se kolíbají,
hned ve mlhu stříbrnou pozvolna splynou
a hned zase v rejích se pohybají.
A štíhlounkých postav se kruhami v jeden
zatáčejí šaty tak bílé jak sníh;
a veselý rej ten od vůdkyně veden
teď zavíří dle zpěvů tajuplných.
A mlha se níží a mlha se zvedá
a v kotoučích hraje tak proměnami —
žen vůdkyně krásná a vůdkyně bledá
se vynáší jezdcův teď nad hlavami.
A níží se k Vršovci, níží se k němu
a líbá mu čelo a líbá mu skráň
a tiskne ho vášnivě ku ňádru svému
a pohlíží žádoucně, ohnivě naň.
Hoj! jesti to Morana a divé Sudby
ty družičky bledé a bílé jak sníh;
a Morany zpěv: zvuky nebeské hudby,
a každý ten zvuk je jen vábivý smích.
A Morana níže se k Vršovci kloní
a sladce mu šeptá v nachýlený sluch;
řeč její tím nebeským pozvukem zvoní,
nad jinochem rozpřádá kouzelný kruh.
„Oj! jeď ty si, Kochane, pro svou nevěstu,
oj! jeď, milý hochu, si pro Ludiši.
Viz! nebe je plno ti příznivých zvěstů,
jeď! sic se tvé srdce ti neutiší.
Nuž, vidíš, jak rozstírá rámě po tobě?
jak po tvojich prahne, ach! ten její ret?
jak po tobě ňádra mrou ve sladké mdlobě,
jak vzdává ti krásy své nejkrasší květ?
Jen po tobě lká její horoucí píseň,
jen o tobě hovoří ten její sen;
jen v zpomínce na tebe ztápí svou tíseň,
jen po tobě hyne noc dlouhou a den!
Nuž statečně ku předu, Kochane milý!
Ha! vidíš tam za mostem přes řeku lesk?
Teď nevěstu rozkošnou stínové skryli —
nuž ouprkem za ní jak klikatý blesk!“
A mlha se níží a mlha se zvedá,
a Kochan tak sladký pociťuje žár;
on darmo tu rozkošnou pěvkyni hledá:
ve stříbrné mlze svůj ukryla čár.
Leč nahlídne k řece on, bedlivě zírá,
pak zahoukne dušeně již jeho hlas;
on zamáchne mečem a mhu s něho stírá,
a jezdcove vědí, že k boji teď čas!

* * *

Co bleskové bouře teď k mostu tam pádí,
jich dunění mírní ta měknoucí zem,
jak vanoucí duchův sbor vichřicí řádí,
když dvanáctá v zemský jej vypustí lem.
A přes most se tiše a pozorně kradou,
již poslední přešeltě s panošem kůň —
a za nimi zívá jak tajemnou zradou
v dál hučící řeky ta bezedná tůň.
Tu Kochana přísné se rozkazy dají:
„Můj Oldřichu věrný, ty po straně stůj
a Jetřich a Vněslav ať na pravém kraji
[illegible] vedením statečný drží lid můj!
A Spitihněv s houfem tím nejudatnějším
ať chrání jak rodina lví levý bok
a krve ať proudem tím nejstrašlivějším
si odprodá každý na vojišti krok!
Teď ku předu, druzi! náš nepřítel rodu
tam naproti jede co zpupnělý pán;
dnes zaplatí zpupnost svou řeky té v brodu,
ten most ať mu slouží za úmrtní stan!“
A jak živé hradby se jezdcové valí
teď k nížině květné, jíž prochvívá sen;
a nad nimi mlha, v níž větrné halí
se postavy kouzlivých, osudných žen.

* * *

Tam dolinou naproti houf malý jede,
a na brůně v čele se Ludiše skví —
a statečný vůdce ten jezdcův dav vede,
zrak orlí mu plápolá v udatenství.
Bylť zvolen za průvodce knížecí dcery,
jež za otcem jede tam v sourodý kraj,
ji věnčí květ krásy a čár milý, sterý
a ve zracích tane jí nebeský ráj.
A vůdce se blahostně ku kněžně kloní
a šeptá jí tajené milosti puk;
a skrytě jen podpírá ruku svou o ni
a prosí za úkoj svých lahodných muk.
Když v rozmluvě s rytířem dívka se baví,
tu přirazí Kochan jak divoký duch.
„Zastavte a vzdejte v mou milost své hlavy,
neb obklíčil kolem vás věrný můj kruh.
A knížecí panno, ty vzdej se mé ruce,
chci od dneška věčným být ochrancem tvým!
a nedej snad odporem vzniknouti půtce,
šetř života svého a přej ho i svým!“
„Ty zbojníku nectný! znám Vršovce v tobě;
ty's Kochan a úkladník druhé tvé jmí!
Spíš octnem' se oba zde v krvavém hrobě,
než ruka tvá panny se dotknouti smí!“
Tak zavolá vůdce, svůj lid v šiky staví,
vzav knížecí pannu již v nejhlubší střed;
a máchá svým mečem, že bod jeho žhavý
se zaryl v hruď mohutnou Kochana hned.
A nastala půtka a nastalo lkání,
že skály se chvěly z všech protějších stran;
tu volání chrabrých, tam raněných lkání,
a vítr se lekal těch řinčících ran.
Tu Oldřich v tom zmatku trh' kněžniným koněm
a vraníka svého hned upoutal s ním;
a uchopiv kněžnu již divokým honem
pryč ujížděl padolem pobouřeným.
Však viděl to ochrance knížecí panny
a zavolal k panoši hned jeho hlas:
„Hoj! oběhni bleskem ty v pravo zde lany
a nemaři rozmyslem předrahý čas
a vichřice chvatem leť k hučící řece
a strhni jak bouř přes ni vedoucí most!“
Co blesk panoš zmizí, když vůdce tak vece,
jejž opět v boj uvrhne zoufanlivost.
Když zaslechl Kochan ta poslední slova,
tu s krvavým bokem se obrátil hned,
a jak by ho projela síla zas nová,
jak bouře se řítí teď ku mostu zpět.
A za ním se valí vše bojovné šiky —
a přítel a nepřítel jeden je proud;
ba údolí v ozvěně vydává ryky,
že hrozno je sluchu jak na boží soud.
A všecko se ouprkem ku mostu valí,
kde zatím již panoš vše vykonal v čas;
a Oldřich jen rozkazu pánova dbalý
již dojíždí na řeky vysokou hráz.
„Oj! zadržiž, zadrž!“ tak knížecí vůdce

za Oldřichem volá, když statečný meč
teď podruhé zasáhl Kochana v půtce,
jenž životem zplatil tu krvavou seč.
Však všecko nadarmo . . . neb jezdcové drali
se ouprkem pádivým na blízkou hráz,
kde Oldřicha s kněžnou mrak pěny již halí,
kde na jezdce čeká přestrašlivý sráz.
Tu hroznými dupoty půda kol duní,
a na zbytek mostu se přivalí lid;
ryk sleduje vzkříky — neb v bezednou tůni
vše houfy se svalí — pak nad vlnou klid!

* * *

A mlha se níží a mlha se zvedá
a v kotoučích hraje tak proměnami —
z mhy prozírá divých žen vůdkyně bledá
a vznáší se řeky teď nad vlnami.
A jesti to Morana a divé Sudby
ty družičky bledé a bílé jak sníh;
ha! Morany zpěv: zvuky nebeské hudby,
a každý ten zvuk je jen vábivý smích!

Gustav Pfleger.

51.
Kleopatra.

Viz, Kleopatra sní! — Nad krásou obličeje
ve dlani otroka jí vějíř houpá se
a vonný ambry dech jí v hebká ňádra věje,
ve vánku vzbuzeném se lehké roucho chvěje
i růže uvadlá tam černém ve vlase.
Kol víček zamčených hedbávná řasa vije
líbeznou obrubu, lem stínu drobného,
tvář plane ruměncem, sníh padlý její šije,
lehounký šatu cíp, jenž bujná ňádra kryje,
se zvedá vanutím vějíře zdobného.
A sluha nad ložem svou hlavu níže kloní,
vějíře zlatý kruh kol metá jasný třpyt;
ve srdci otroka se prudké vášně honí,
on vzdychá touhy pln, div slzy neuroní
těch ňader nebeských rozkošný ve úkryt.
Teď ruka spanilá se pod oděvem hnula,
se šíje bělostné se lehký svezl šat,
vlnami růžová se ňádra volně pnula,
hebounká víčka již se s očí pozvednula,
vlas splynul ve proudech podušky na šarlat.
Bet kyprý královna ku slovům otevřela:
„Číš s vínem cyperským mi podej, otroku!“
a v jasném poháru hned šťáva libá vřela. —
Když nesl vzhůru číš, dlaň otroku se chvěla
a tajný bleskl žár mu v oka hluboku.
„Na zdraví tvoje číš ať perly metá výše!
buď zdráva, královno, vládnoucí půvabem,
před jehož velmocí se kloní celé říše,
i všechen živý tvor, jenž v jihu žárném dýše,
i sever mrazivý, jejž sněhu vězní lem!
Buď zdráva královno!“ — A číš podává paní —
však náhle u nohou jí klesl v zachvění,
s bolestným povzdechem zrak zastírá si dlaní,
tvář uslzenou v nach podušky drahé sklání
šeptaje podivně jak chorý ze snění:
„Ach odpusť, královno! jáť příliš věřil sobě —
ta křišťálová číš ve hloubi skrývá jed,
to dar jest národa, jejž podat měl jsem tobě,
jím uhasnouti měl tvůj půvab v temném hrobě;
leč jinak rozhodl tvých očí božský hled.
Já příliš spolehal se v sílu duše svojí,
však bílá ňádra tvá mne něhou přemohla;
v mém srdci plane žár, jejž nic již neukojí
než obsah poháru; ten všechnu bolest zhojí,
co ani boží moc by více nemohla.
Buď zdráva, královno! zde piju na tvé zdraví!“
A lem již poháru nahýbá ke rtům svým. —
„Buď zdráva, královno, již celá země slaví,
já nejsem silen dost, bych tvé se dotknul hlavy;
ne jed mým vrahem jest, mru božským hledem tvým!“
Na mramor poklesl, bolestně vzdychá, tiše,
posledně k vládkyni své oči obrátil. —
A s hrdým úsměškem, jenž lednou pýchou dýše,
ta káže sluhům svým jak chladná luna s výše:
„Uvrzte, otroci, mrtvolu rychle v Nil!“ —

Karel Lenský.

52.
Čechové u Baltu.

I.

Otakar železný zas boj nový chystá,
vůdce on vítězný, při něm sláva jistá;
každý vojín prsa křížem si znamená,
v sever táhne česká mládež roznícená.
Otakar rekovný smělé vede voje
naproti pohanům do krutého boje
do Sambie mlhavé, k moři Baltickému;
nižádný vrah posud neodolal jemu.
Staví na bojišti kříž a modly kácí,
k Bohu křesťanskému Prušan se obrací;
vede král své Čechy, lítají prapory —
již lev bílý hlídá v siné moře s hory!
Hle tiché, velebné moře, obraz míra,
nepřehledně se před vojskem otevírá;
zelenavé vlnky na břeh vystupují,
Otakara temným šumem pozdravují.
Prapor český věje nad pomořským krajem,
klesají Čechové na kolena vzájem;
„Hospodine, pomiluj ny!“ — slavně pěli.
— *Po prvníkrát moře Baltické uzřeli.*

II.

Zhasly hvězdy, zhasly rodu Přemyslova,
zkazila poslední plod ruka vrahova;
jiný se vyskytnul rod na stolci českém,
jak bludice počal rudým svítit leskem.
Bludice nestálá — jezdí semo tamo
bohatýrský Jan; aj, bylo pod ním známo
na sedáních, v bitvách po Evropě celé
české rytířstvo cti žádostivé, smělé.
Svět jej obdivuje, vrah se koří jemu;
i vítězně táhne až k moři sinému,
Balt jej pozdravuje, vítá šumem tajným,
šeptá o shledání k synům cizokrajným!
Zde ustal lev český u vítězném běhu,
hle, červenobílý prapor věje s břehu:
hle voj zastavil se — v tiché moře zírá,
ježto se velebně před ním otevírá.
I hle, kleká Jan a rázem jak na heslo
celé vojsko české na kolena kleslo,
„Hospodine, pomyluj ny!“ — slavně pěli.
— *Po druhékrát moře Baltické uzřeli.*

III.

Slavně Jan pad v bitvě, zesnul Karel drahý,
s ním v kochané vlasti pominul věk blahý;
mistr Hus upálen zahynul v Kostnici,
celý národ český povstal hanbu mstící.
Pomsta nesmírnou v něm sílu probudila,
že celé Německo hrůza ohromila;
kněz kalich pozvedá, za ním voj nadšený —
veškeren odpůrník hyne poražený.
Východ již a západ před nimi se třese,

voj k poledni, jiný v sever hrůzu nese;
marný všechen odpor: u vítězném běhu
vede Prokop voj až k Baltickému břehu.
Hle, před nimi tiše u velebné kráse
nepřehledné moře rozeprostírá se;
dojat jemným citem hrozný Táborita
oslzeným okem siné moře vítá.
Kněz kalich pozvedá, vojíni klekají,
zem opět viděnou Čechové líbají; —
„Hospodine, pomiluj ny!“ — slavně pěli.
— *Po třetikrát moře Baltické uzřeli.*

V. Furch.

53.

Ohlas poslední.

Zhůru, zhůru! české země syni,
s mečem bleskným, s víry kalichem!
Vstaňte z hrobů, reků slavných stíny —
hlahol harfy prohlašuje sněm,
noční sněm; neb blahou záři denní
leká divohrůzné doby sen —
po půlnoci bloudí struny znění
stíny Husitův — hoj, z hrobů ven!
Z kutenského vrchu památného
k čtyrem světa úhlům volá hlas,
věštce hlas ku vlasti poutaného
duší věrnou. — Hle — tu měsíc zhas' —
obloha se chmurou bouře kalí;
v tmavou spoustu svítí rudý blesk:
od Čáslavi mračno sem se valí,
jež provází řvoucích hromů třesk.
Na Martinské stráni, nad otvorem
dolův pomsty rozevřel se mrak —
kterak zjevit pozemským hovorem,
v útrobě co mračna vidí zrak? —
Hrůzný muž nad vozem se tyčící
k nebi zdvíhá oslepenou tvář,
kalich drže, z něhož tok sičící
zhůru stříká krvolesklou zář.
Znáte jej, slepého syna Slávy
s kalichem a rázným palcátem,
jehož krok co stébla svadlé trávy
šlapal vojska v stonající zem? —
Od západu, od lipanských luhů
druhý mrak se vichrem přivalil:
hle, ten kolem vůdce v šírém kruhu
vozů černých hradbu rozstavil.
Vltavy jak kry se začelují
rozbouřeným proudem, tak, hle, tam
na vozech se postavy zjevují
půlnočních co snů děsící klam.
V lebkách hrůzně roztesaných svítí
oko hněvu — meče zhůru tkví —
přehradeni krvavými štíty
stojí pod kalicha korouhví.
Ejhle, v čele lipanských těch reků
vojvodů dvou postavy se pnou;
zdvihna se co hvězda slavných věků
s tváří velebenou, rekovnou
první volá: „Kdo na zemské luhy
z tichých hrobů nás teď vyvolal?
jaký čár to Hospodina sluhy
na tu kouli hříšných tvorů zval?“
„Kouzlo to — oddaná vlasti lyra,
tázajíc se jménem století,
milosti proč věčné svatá víra
kácela krvavých obětí!“ —
Ticho — ticho nad tím vojem duchů —
umřela bouř — lupen nedýchá —
kypění jen krve syčí k sluchu,
kypění Žižkova kalicha.
„Měřiti chceš, lidstvo malicherné,
činy naše loktem slabosti?
činy vůle silné — vroucné — věrné —
zkalené však bludem sleposti!“
Tak dí vůdce, jenž Velikým slove;
„Století, proč laješ našim tmám,
an ti jasněj' svítí lásky dnové?
Věčný soudce nález vyřkne nám!“
„Kalich ten však krví naplněný,
jejž kypící tok rozpaluje,
kalich hrůzou pomsty napěněný
proti vám k nebesům žaluje!“
„Proti nám jen? — Synu drahé vlasti,
zraky snes — tam, ejhle, pod tebou
ony strašné, bezedné propasti
též i kalichové pomsty jsou!“
Z propasti tu divý třesk se zdvihá,
děsný pláč, umírajících žel —
řetězů se řinkot tam rozlíhá,
zazní rachot padajících těl;
v kalichu krev kypí — srší — pláče —
a tu zvolá celý duchů voj
hledy k vůdci slepému otáče:
„Bratře z Trocnova, ó spoj je, spoj!“
Tu se oči jasně odemknuly
bratru z Trocnova a slzy dvě
roníci se dolů z nich kanuly
tiše v kalich víry — do krve;
kalich klesna z rukou bohatýra
do propasti strašných víření
padá, an se ústo Žižkovo otvírá,
hlásající slovo: smíření!
Smíření! hlas z oblohy tu pěje —
na kolena sbory klekají —
smíření! ozvěna libě chvěje;
z kalichův ohromných volají
„Smíření!“ andělské, blahé hlasy —
Slovo Prokopa Velkého zní:
„Jednota a mír! toť heslo spásy,
Táboritů heslo poslední!“
„K národu slyš poselství teď naše:
rozbroj krve vlastní kletbu vám
tvoří — valí též na děti vaše —
jednota vystaví slávy chrám!“
Zmizí sen — již s nebe zlaté ráno
na luhy se leje — v strunách zní
andělským co dechem vyvoláno
ještě jednou slovo: *smíření!*

J. E. Vocel.

54.

Hněvsa i Míra.

Lesem divokým, strašlivou pouští
béře se Míra spanilá;
vždy hloub se zaplítá v černé houští,
a dívka bledá se i listu leká;
okem zplašeným se v háji ozírá
a bázeň útlé srdce sevírá.
Co Hněvsa jarý v daleké dlí vlasti,
chvíle utěšené více nemá,
s ním uprchly milosti slasti
a Míra na navrát darmo čeká.
Zdálo se jí, že pad v seči zrádné;
od té chvíle nemá těchy žádné.
U skály stane tmavém ve stínu,
na hřbet mechový zatluče zděšena;
i praskne skála — a z černa klínu

vyjde babička shrbená.
Hladí pobledlé tváře děvince
a s smíchem uvádí Míru do síncе.
„Jistě panenku láska souží,
starou že babičku v skále hledá?
po milenci jistě nadarmo touží,
oč, že milost jí spáti nedá? —
Nekvil, uhlídáš Hněvsu svého
mocí čárnou ze zrcadla mého.“
A tím za sebou slečinku táhne,
potichu slova mluví tajená;
pak se zrcadla roušku stáhne
a Míra se lekne co laň splašená:
vidí v boji Hněvsu, jak se potácí
i jak bez vlády s koně se kácí.
Jiný tu obraz! — Miláček věrný
ve vlastní krvi něm se brodí;
při umírajícím klečí mnich černý
a kolkol vojíni smutni hledí. —
Míjí zjevení; — teď v stinném houští
družina Hněvsu do hrobu spouští.
Tu klesne děva v mdloby lůno temné,
vlásky jejími větérky vějí;
co lilie zblednou líce jemné
a bez ducha jesti tílko její.
Procitne a kol zraky v háj upírá —
ni jeskyni však ni babičku nezírá.
Vzchopíť se děva v bolestném lkání,
z háje prchá rozumu zbavena.
Po hradě mutné zní bědování:
„Naděje má zmařena — zmařena!“
Vyjde měsíček, a z okénka
hledí děva bolně, divě do venka.
Hledí, hledí; ale hvězda žádná
útěchy jí ubohé nepodá.
Smutno kolkol a temnota zrádná,
v háji slavíček neklokotá.
A hle, z pověstné skály klínu
jak by tisícero táhlo stínů.
Ha slyš, tu dusot na hradním mostě
a hlas: „Otevři, milenko drahá!
Vracímť se z krvavé války pozdě
a venku to na mne hrůzně sahá!
Otevři, otevři!“ volá to stále;
na hradě však je slov na mále.
Zahřmíť to na bránu — a brána vzlítne:
„Mluv, panoši, zdali slečna bdí
či sen jí kojí? Ó nechť procítne
a vstříc milenci svému letí!“
Tak Hněvsa jarý; a panoš prst vztáhne:
„Tam ve komůrce milostí prahne!“
Vrazíť do komnaty mládce věrný,
hledí na lůže — a trhne sebou:
„Co to? — zda pravda či mam je černý? —
Pozdvihni, milenko, hlavu svěšenou!
Mlčíš? — Neznáš milence svého,
milence dávno oplakaného?“
I obejme milenku, hladí jí líce,
hřeje na srdci tělo studené.
Ó darmo! život se nevrátí více,
co v říši Morany, toť ztracené. —
Zhasla tě Míra co jasná svíce
a Hněvsu neuzřel nikdo více.

Jan z Hvězdy.

55.

Umrlčí věnec.

Ha, vojsko vrací se! ha, vojsko je zde!
Ta zpráva kolem po městě jde.
Sličné dítky
vonné kvítky
vítězům sypou na cestu.
„Ó prchněte strasti a srdce se těš,
a vstříc ty, milenko, milenci spěš!
K lásky slasti
v lůno vlasti
Jaromír tvůj se v slávě vrátil!“
Takto slečinka čilá v spěchu dí,
v rytířstvo bojovné rychle letí.
V různé kráse
kolébá se
jí kadeř po sněžné šíji.
Letí děva v před i letí děva v zad,
neví však o něm tu nižádný řad.
Ach, tu jasné
očko hasne,
Zděnka krásná co stín zbledne.
„Kdež, ach, Jaromíre, milý druhu, dlíš?
v lokty milé mé proč neletíš?
Či tvé kosti
v neznámosti
v zemi dálné práchnivějí?
Kdož, ach, mi věnec teď k svatbě podá,
když mi uprchla blahost jediná?
Služky věrné,
v roucho černé
včil nevěstu oblékejte!“
Takto žalostně celý den lká;
nastane noc — vše na lůžko se dá;
bolné lkání,
bědování
slečninu plní komnatku.
Hučí jedenáctá, — slečna bdí
a lká potichu a hořce slzí.
Sejček vyje,
půlnoc bije,
korouhvičky strašně vrznou.
Ha, slyš, kdo po síncí tak pozdě to jde?
Krok hřmotný se blížiti jme;
v hrůzném třesku,
v modrém blesku
dvéře od komnatky vzlítnou.
Ha, tamto popatř, jak v blesku zvně,
hu! brněná ruka hrůzně se pne;
a povděčně
siré slečně
věncem umrlčím pokývne.
Zbudíť z mdloby dívku valný ráz
a v hrůze obejde ji chladný mráz.
Vínek zbledne,
k smrti zbledne,
pak z ruky příšerné ho přijme.
A jak ho dosáhne, je divno jí,
kol sebe práznou spoustu vidí:
děvče věrné
v lůno černé
mrákota věčná pojímá.

Jan z Hvězdy.

56.

Návrat z Palestiny.

Rytíř se vrátil z Palestiny
v chodeckém plášti, chud a stár;
v Jordánu smyl své hříšné viny
a smířil srdce svého svár.
Klepá na bránu hradu svého,
tluče, volá: „Kde choť je má?“ —

Ach, marné jest volání jeho,
cizince nikdo tam nezná.
„Vy dolů jděte, kde pro chudé
kaplička jest vystavěna;
volejte tam a hojná bude
almužna vám udělena.“
Rytíř slzí — a pak ve zlosti
proklíná sluhy — klne svět;
posléz v zoufanlivé žalosti
vrací se z hradu svého zpět.
A hle, kaplička dole kyne,
s okrouhlé vížky zvonek zní —
odevšad důvěrně se vine
choré chudinstvo k svatyni.
A z kaple vyjde anděl vlídný —
bledá paní se objeví;
zplesá nad dárkem žebrák bídný,
jenž nouzi jeho uleví.
S povděčnou tváří, a ne v zášti
žebráci se rozcházejí;
jeden jen ještě v šedém plášti
mešká a dlí u veřejí.
Skloní se almužnice k němu:
„Zdaž nedostal jsi dárek svůj?“ —
„Ach,“ vece poutník, „mně nuznému
paní milostná víc daruj!“
A řka to plášť shodí a klekne —
poutník se v pána promění.
O, jak se choť sirá ulekne,
jak barví líce v zardění!
Milost po dlouhém rozloučení
dvé věrných srdcí spojuje! —
A s hradu trub a bubnů znění
rytířův návrat zvěstuje.

Jan z Hvězdy.

57.
Král Šišman.

Zasnoubil si Šišman pannu krásnou,
rodnou dceru latinského krále.
Bůh jej zatrať, latinského krále!
Když měl vydat snoubenou mu pannu
výminku si vymiňoval velkou:
„Na svatbu-li svoje pozveš vnuky,
vnuky svoje, ony války syny,
bez nevěsty navrátíš se nazpět; —
jsoutě oni rváči nade rváči,
jsoutě drží šavle ostřím práči,
ale zvláště hrozní pijanové.“
Šišman král k těm slovům jeho vece:
„Tak-li tomu, nepozvu jich věru,
abych jenom pannu dostal krásnou.“
Umluveno, také učiněno.
Přišla doba, doba krásná, blahá,
Šišman král si mnoho nazval hostí,
mnoho hostí z celé šíré dálky,
nepozval jen mladé svoje vnuky.
Velice se vnuci rozhoršili,
matce staré slova hovořili:
„Oj matičko, matko naše stará!
pročež ujec nepozval nás k svatbě?
Veliký mu strojili jsme podar:
jeden tři sta bílé pšenky měřic,
druhý tři sta sudů vína chystá,
nejmladší pak tři sta rudých ovcí.“
„Synáčkové, děti moje milé!
chcete-li mi učiniti vůli,
jděte ráno také mezi hosti,
jděte také, třeba nepozváni.
Bůh jej zatrať, latinského krále!
Když mu slíbil, Šišmanovi, dceru,
vymínil si, že vás nesmí pozvat,
že byste mu učinili hanbu.“
„Oj matičko, matko naše stará!
o kom myslíš, že z nás větší junák,
ten jdi ráno na ujcovu svatbu.“
Pravila jim stará na to matka:
„Synáčkové, milé moje děti!
abych řekla, kdo z vás větší junák:
je to Mirča, nejmladší váš bratr.
Když jsem ondy na zelenou horu
nesla jemu na poledne oběd,
dřímal Mirča pod vysokou jedlí,
a jak v prsa vdychoval vzduch vonný,
vršky stromů skláněly se k zemi,
a jak sobě oddychoval zlehka,
vršky stromů rovnaly se přímo.
Proto Mirča nejlepší z vás junák.“
„Ale matko, stará naše matko,
jak jen zpravit o tom Mirču bratra?“
„Synáčkové, milé moje děti!
napište mu drobné bílé psaní,
pošlete je po sokolu ptáku:
Vědomost ti dáváme, náš bratře,
že se matka roznemohla na smrt;
okamžitě stádo požeň domů,
chceš-li ještě zastati ji živu.“
Napsali jsou lísteček mu drobný:
„Vědomost ti dáváme, náš bratře,
že se matka roznemohla na smrt;
okamžitě stádo požeň domů,
chceš-li ještě zastati ji živu.“
Napsáli jsou lísteček mu drobný,
poslali jej po sokolu ptáku.
Odletělo ptáče sokolíče,
do zelené odletělo hory,
psaní jemu upustilo na klín.
A když Mirča drobné psaní četl,
proudem žalné lily se mu slzy;
a když psaní žalostivé dočet,
sehnal ihned devět rudých stádec,
a byl doma dříve nežli sokol.
Uvidí tu milou starou matku,
ana zdráva na divanu sedí.
„Bůh tě zatrať, stará moje matko!
Jak na mysl mohlo tobě vstoupit,
vzkázati mi: Nemocna jsem na smrt,
požeň, synku, okamžitě domů?!“
„Milý Mirčo, nejmladší můj synku!
pro živého Boha jediného,
pro ty prsy, jež jsi děcko ssával,
přestroj se, by nepoznal tě ujec,
přiměs ráno zástupu se hostí
a jeď, synku, na ujcovu svatbu!“
Na ta slova hned se vzchopil Mirča,
uposlechnul staré matky vůle,
kvapivého osedlal si koně,
přes ramena kosmatý plášť hodil
a jel ruče k Šišmanovi králi,
nepozvaný ani nečekaný.
Hosté byli pohromadě všickni,
jedli, pili a se dobře měli,
na Mirču si jistě nevzpomněli.
Used Mirča na kraj stolu k dětem,
nikdo si ho nepovšimnul z hostí.
Jedli, pili, pak šli pro nevěstu.
Mirča, milé Šišmanovo vnouče,
bral se v počtu vystrojených hostí.

Jel král Šišman se sklopenou hlavou,
zasmušený, v srdci zkormoucený,
litoval, že vnuky s sebou nemá,
vzpomínal, jak mnohý chrabrý junák
bez nevěsty vrátiti se musel,
mrzce sklamán latinským jsa králem.
Přibyli jsou do královských dvorů,
tož do dvorů latinského krále,
jedli, pili tři dni a tři noci,
načež jal se král latinský mluvit:
„Jísti, píti každý umí blázen,
a vy věru znáte se v tom dobře!
Jest-li pravý mezi vámi junák,
střelu metniž skrze zlatý prsten;
jinak nedám nevěstu vám krásnou!“
Všickni hosté užasli jsou velmi,
do jednoho popadali k zemi
a král Šišman bílé lomil ruce,
slzy žalné kanuly mu na tvář.
Přistoupil tu ovčák nepatrný:
„Oj Šišmane, králi velemocný,
co se biješ do kolenou bílých?“
„Oj ovčáčku, předobrý pasáčku!
jak netrnchlit, jak ne slzy ronit,
když král nechce vydati mi dceru,
když král žádá věc tak příliš těžkou?!
Ó že nemám milých tady vnuků,
zajisté by zprostili mne hanby!“
Na ta slova ovčák vece králi:
„Nic se neboj, pomohu ti z nouze!“
Zlatý prsten za terč postavili,
metnul střelu skrze zlatý prsten.
Hned se Šišman zaradoval velmi,
nevěděl, co radostí by počal.
Ale pravil král latinský dále:
„Nic to není, píti, hodovati,
nic to není, prostřeliti prsten;
ale mám já tři jablíčka zlatá,
všecka krásná, jedno jako druhé:
uhodněte, z kterého jsou roku,
a já rád vám dceru krásnou vydám!“
Znova hosté užasli jsou velmi,
do jednoho popadali k zemi.
Prohlásil se opět mladý ovčák:
„Přineste sem tři jablíčka zlatá
a pak mísu naplněnou vodou!“
Přinesli mu tři jablíčka zlatá,
rovněž mísu naplněnu vodou.
Na tu mísu Mirča jabka hodil.
Jedno jabko na povrchu plulo:
„Toto,“ praví, „předloňské jest jabko.“
Druhé jabko drželo se v prostřed:
„Toto,“ praví, „utrženo loni.“
Třetí jabko padlo na dno mísy:
„Toto,“ praví, „letošní jest jabko!“
Po třetí král latinský jim pravil:
„Nic to není, píti, hodovati,
nic to není prostřeliti prsten,
pranic, léta uhodnouti jablek,
ale jiný vykonejte úkol!
Tři mám dcery, jedna jako druhá:
uhodněte snoubenou z nich pannu,
a já rád ji vydám rukoum vašim!“
Uvedl sem král tři panny lepé,
krásně rostlé, jedna jako druhá,
závoj bílý od hlavy jim splýval,
k patám splýval ve záhybech mnohých.
Šišman král se rozpakuje opět,
ale Mirča, ovčák zakuklený,
vyňal z kapsy hrsť dukátů žlutých,
k nohám dívek rozhodil je pravě:
„Nevěsta nechť dukátů se netkne,
nenevěsty sbírejte však rychle,
sice srubnu s ramenou vám hlavu!“
Dvě dukáty sbíraly si žluté,
třetí stála — panna zaslíbená.
„Tu máš, králi, chop ji, kvapně ujeď
a vy, hosté, neprodleně za ním!“
Sám pak Mirča jednu chopil z panen,
stulil si ji pod kosmatou houni,
spěchal hbitě za průvodem hostí.
A když byli v Šišmanových dvorech,
poctivost mu všickni hosté činí.
Tu se Mirča poznati dal ujci:
„Nejsem ovčák, ale vnuk tvůj milý. —
A teď všichni na mou svatbu jeďte,
také sobě nevěstu jsem přines!“
Odešli jsou do Mirčových dvorů.
Když je stará uviděla matka,
spráskla ruce, hněvně zavolala:
„Bůh tě zatrať, nejmladší můj synku!
takou hanbu spůsobíš ty ujci,
nevěstu mu odluzuješ zrádně!“
„Oj matičko, matko moje stará!
Dvě jsem, matko, nevěsty já ukrad',
ujci jednu a tu druhou sobě —
požehnej jí, milé svojí snaše,
památce té krásné na junáctví,
jež vykonal maličký tvůj Mirča!“
Jedli, pili tři měsíce celé,
aby slušně oslavili svatbu.

Z bulharského. *J. Holeček.*

56.

Smrt zrádce vlasti.

Tmavá byla noc a smutné mlčení
pokoj vylévalo na vše svoření —
v tom se měsíc zaskvěl mile,
a již blížila se chvíle,
duchové kdež v nebi skrytí
po paprscích hvězdic plynou,
zemskému pak živobytí
spánkem kynou!
Tam nad řeky břehem,
která bystrým během
kalné valí toky v dál,
skvostný palác hrdě stál.
Tamo podlý vlasti zrádce
v zlatém lůžku čekal roztažen,
by mu křídlem míru — vládce
poskvrněné srdce ovál sen.
Oheň v skvostných lampách skrytý
bledým světlem proskakoval,
statek hříšně vydobytý
v nočním stínu ukazoval.
Klenoty sem s pečlivostí
snášel zrádce mnohá leta,
poklady měl všeho světa,
neměl jenom snu a cnosti!
Tímto časem
zvučným hlasem
dvanáctá se ozvala,
doba duchů nastala;
spánek ještě nepřicházel.
On se po domkách procházel,
a tam v utěšené době
dobráky ty vinul k sobě,
kteří před tím žili v statku

a vše dali za vlast — matku!
Darmo zlosyn oči mhouřil,
darmo na spaní jest čekal,
ohlas viny v duši bouřil
a ji pohrůžkami lekal.
Jak list mrazem vadne,
tak mu smutkem vadlo,
výčitkami chřadlo
jeho srdce zrádné. —
Náhle z postele se vzchopil,
skrýš svých pokladů odklopil
soudě, že mu zlato, drahé kamení
strach a smutek v samou radost promění.
V mžiku tom
zařval hrom,
dvéře rozrazila vichřice,
pod bledým pak světlem měsíce
vážně jakás kráčí paní,
černé roucho na ní,
krvavý se pruh
po ňadrech jí vine;
hledí na ni zrádný druh,
nevěří — a strachem hyne,
vešken mu se ježí vlas,
křičí: „Ký to noční ďas
pokoj ruší můj?
Zabiju tě, stůj!“
Postava však bledá
odpovědi nedá,
kráčí dále zticha,
lká i vzdychá.
Zrádce maje víru
v sanitr a síru,
ohnivou hned zbraní
pálil na ni.
Zrádná koule rázem
padla na zem,
ženu neznámou když projela;
ona ale volným krokem
a v mlčení přehlubokém
ještě blíže kráčela.
Na zlosyna rameně se třesoucím
loktem podepřena zeboucím
odpočívá;
s něho pot se leje,
an se chvěje,
a zbraň druhou vydobývá.
Ona takovým se ozve hlasem,
jakovým se potok ozývá,
jakým kytara zní nočním časem,
jakým hroby větřík ovívá:
„Stůj! mne koule nezabije,
můj byt nad světem se kryje;
já jsem tvoje vlast; ta rána —
ty víš, od koho je dána!
Synu! ty's mne v tmavém složil hrobě,
já pak přišla pomoc dáti tobě;
vidím tvoji duši smutkem hynout;
pojď na věčnost sobě odpočinout!
Já ti, nešťastný můj synu,
odpouštím tvou vinu,
neníť matčiným to činem,
mstít se nad svým synem.“
Nastojte! v tom mžiku
s hrozným lomozem
zatřásla se zem,
že ze svého šiku
palác chvěl se k smyku,
že se od jednoho rázu
k ukrutnému chýlil srázu,
jak by od štítu až do kořene
měl již býti vyvrácen.
I hned ohněm hromonosných blesků
tmavou prorazila noc.
černoboha mstivá moc,
jenžto v hrozném rachotu a třesku
zařičel jest jako rykem hromů:
„Nebuď dána milost tomu,
kdo svých bratří prolil krev,
k pomoci kdo vrahům vyšel v jev!
Před věčnou staň vládou
neomylnou, spravedlivou,
kdo jsi na sebe svou zradou
ruku svalil mstivou
přírodou práv vyměřených,
tebou, bloude! povržených!“
Takto ďábel sebe ohlásil,
zrádci duši z těla vytasil,
prázný na postel trup hodil,
i ve mračnou chmúru
zrádnou duši porval zhůru
a s ní do pekel se brodil —
blesk a hrom je doprovodil.

Dle Ant. Góreckého.

59.

Orlíkův erb.

I.

Nad krajem noc svou peruť rozestřela,
za mrakem mrak se po obloze honí
a bouře živlů děsně zahučela;
do bouře zvučí temný dusot koní.
Boleslav král svá vojska v bitvu vede
a meč svůj tasí krví pobrocený;
a divá vášeň plá mu v tváři blede
a prsa dmou se zlobou rozechvěny.
Již krví Čechů svlaženo je pole,
že div nestápí bojovníkův pluky,
a množství mrtvol pod kopytem dole,
jimž smrt již ukončila časné muky.
A dál a dále smrti démon kráčí,
již hrstka jen rytířů českých stojí;
a čelo krále hrozebně se mračí:
„Teď za mnou!“ volá, „k poslednímu boji!“
Rytíři čeští s drahým králem v čele
rozlíceně v nepřátel střed se vráží,
a jiskry žhavé srší od ocele
a každá rána nepřátel víc sráží.
Než marné vše! — Ze zdáli pluky nové
na pomoc nepříteli k boji letí,
a chrabří, věrní čeští hrdinové
i s králem svým klesají do zajetí.

II.

V jeskyni skalní při pochodní záři
lid skován k sobě řetězy se plazí;
na hlavách přilby — divá zloba v tváři
a oko blesky v noční temnost hází.
Nadarmo zkouší pouta rozlomiti,
krev stříká z těla, chladný řetěz brocí
a zástup hučí; jako vlnobití
zaznívá výkřik černopustou nocí.
A Boleslav své milé druhy těší
a pevnou pěsť s řetězy k nebi zvedá.
„Tam hleďte!“ volá, „bratři moji Češi!
Tenť vítězem, kdo v Bohu pomoc hledá!“
U krále, k němu přikován, muž stojí
a pěsť zatíná v řetěz celou silou:

„Kéž blesky boží nad nimi se zrojí
a pohltí tu chásku zotročilou!
Jen ještě den a vojska naše blízká
byla by mstila utrpěnou hanu;
teď spitý vrah nad zkázou naší výská
a bouří, plesá ve vítězném stanu!“
Pak zamlčev se v dumný klid se halí. —
„Ha, tak to budiž!“ rozjařen pak volá;
„ty spasen budeš, pane můj a králi,
a pomstě naší nikdo neodolá!“
To promluviv za ňádra sobě sahá
a dlouhý nůž z kožené pochvy tasí;
a oka blesk se víc a více zmahá.
„Ten nůž,“ dí Orlík, „tebe, králi, spasí.“
A tázavě vše na Orlíka hledí,
který o skálu tělo podepírá;
a s ustrnutím v tvářích na smrt bledí
naň všichni patří, krále úžas svírá.
Neb Orlík již již k noze nůž přikládá,
by s poutem královým ji sříznul s těla;
však král jej chopí, by se šetřil, žádá.
„Co počínat chceš?“ dí a ústa se mu chvěla.
„„Nedrž mne, králi! vlasť-li tobě drahá;
ne tobě jen, tu oběť dlužím lidu,
neb víc než svého dbám já země blaha,
jež bez tebe by v strašnou padla bídu.
Pomocné vojsko nedaleko stojí,
tamť kůň přivázán k lipovému stromu;
naň vsedneš — odletíš — a hned se zrojí
nad vrahem bratři v pomsty hrozném hromu.
Skonám-li já vydechna k nebi duši,
vem, králi, dítky moje pod ochranu!
Že nutná oběť má, to mysl moje tuší,
a proto poroučím se nebes Pánu.““
Naposled zvedá k nebi kalné oči,
a již se opět svého nože chopí,
a než to zástup uvězněných zočí,
hluboko v maso břitkou ocel stopí.
Král zvedne řetěz, nohu na zem složí,
objímá reka v pláči přehlubokém;
ač venku zuří dopuštění boží,
přec král již pádí — letí odtud skokem.
A vězňové ve pláči tichnou němě,
zkrvácen Orlík v těžké padá mdloby;
naposled zasténá, zaúpí temně
a šle svou duši v nadpozemské koby.

III.

Nad táborem posud se prostírá noc
a nepřátel vojsko je vnořeno v snění;
neb vítěze přemohla nápojů moc,
a kdo by je probudil, nikoho není.
Jsou temné to mraky či zbrojnošů voj,
jenž vyvalil z černého lesa se stínu?
či bouře to hučí neb zápas a boj
se rozprostřel hukotem v ležení klínu?
Aj, dupotem temným se zavlnil les
a tábor již obklíčen Čechův je vojem,
a války démonický, zuřivý běs
se probudil krvavým ržáním a bojem.
A válčeno krutě a válčeno zle,
a všechno se ze spánku tvrdého budí;
ten bez hlavy klesá, tam hlava je v dvě;
kdo živ, chtěl by uprchnout, neví však kudy.
Již nepřítel zrubán a v jeskyně chlad
se vítězi Čechové s jásotem brali.
Tam slze se roní do šedivých brad
a zrakové vězňů zas radostně pláli.
A k Orlíku ukloní Čechův se pán
a slza mu do vousu šedého kane:
„Do příkrovu slavného Orlík buď dán,
a slyšte, co dále mou vůlí se stane!
Na paměť, že Orlíkem život nám dán
a národ že zbaven je lítého vraha,
na rytířství rod jeho buď pasován
a památka Orlíkův buď nám vždy drahá.
A v štítě ať nosí po veškeren čas
tu nohu, již usekl se svého těla,
své věrnosti a cnosti své na důkaz! —
Tak knížecí vůle má k rozkazu zněla!“

J. Ervín Špindler.

60.

Bílý had.

(Pověst srbská.)

V hradě v jizbě skvostně ozdobené
starý Stojan stojí zamyšlený
při stříbrném džbánku, aniž pije,
divě zírá na povaly stropní,
na nichž dračí hlavy zlatoskvoucí,
v okna podzimní se slunko směje,
s ním však nesměje se šedý Stojan;
myšlénkyť on myslí zašlých časův,
myslí, dumá, nemůž vesel býti.
Přijde k němu od jezera rybář,
třikrát pokloní se, takto vece:
„Bůh tě pozdrav, Stojane, můj pane!
Dnešní noci rozestřel jsem sítě,
úhoře však nezlovily sítě
aniž kapra, štiky šedomodré,
ale bílého jsem v síť polapil hada,
hřbet i hlava bílá, rudé břicho.
Okusíš-li také bílé zmije,
uslyšíš, co zvěř si vypravuje,
zvíře v polích, na větvici ptáci;
též, co vrchol stromů mluví,
jazyky když zelenými šepce,
hrkot potoku i vanot větrů.
Dáš-li, Stojane, mi třicet žlutých,
bílého máš za ně hada míti.“
Třicet žlutých dal rybáři stařec,
pryč jej pošle, kuchaře pak volá,
káže bílou zmiji připraviti,
hvízdá si a s sebou sám pak mluví:
„Teď ať vojvodina mne se štítí,
jež mi nejde k hodům velkonočním,
na kvas v novoroční nejde večer;
nyní v posměch mi jich pohrdání.
Teď si s zvěří venku pohovořím,
by mi zapudila zlé myšlénky
a ty sny, jež v bdění často snívám.“
Když pak slunce na poledni stálo,
nese kuchař hada pečeného,
zeleň věnčí jej na zlaté míse.
Vesele si Stojan k stolu sedl,
vyndal z mísy, s chutí krm tu jedl,
jed, zapíjel vína červeného,
až už mísa všecka vyprázdněna.
Na to z křesla vzhůru rychle skočí,
opásá se šavlí se smaragdy,
káže rusáka si osedlati,
sedne naň a z dvoru pryč odjíždí.
V brzku v hustém lese Stojan klusá,
k jezera zamířiv černým vodám.
Holé podle cesty trčí stromy,
ve vrcholích všudy slyšet hlasy,
jež od větve k větvi tiše zvučí,
bolně, smutně, jako hlasy lidské,
jak by hrozného cos zlověstily.

On však nedbá na ně, dále kluše.
Když pak k jezeru se Stojan přibral,
havranů dvé nad vodami zočil,
staré ptáky, dlouhých křídel velmi;
s krákoráním na sosně si sednou.
Zaslech Stojan, co si krákorali,
stanul s koněm, jal se poslouchati.
Vece havran první ke druhému:
„Pověz, bratře, odkud máš ten prsten,
jejž jsem v zobáku tvém včera viděl,
zlatoskvoucí o rubínech sedmi?
Pověz, bratře, kdes ho našel?“
Jemu na to vece havran druhý:
„Předivnou ti, bratře, povím pověst,
o prstenu pověsť — div divoucí.
Dvacet sedm roků tomu jistě,
co zde v lese děva přebývala
růžobílá, dlouhých černých vlasů;
košiličku měla z hrubých pláten,
krpce prosté kryly nožky bílé,
avšak líce jako kvítky jarní.
Když se smála, slunko jasněj plálo,
zapěla-li, potok netek dále,
tráva bujnéj' rostla, pakli na ni
nožkou lehkou v tanci zadupala.
Hle, tu pán se cestou s koněm přibral,
volavčí mu péro na kalpaku,
na kalpaku z drahé soboliny,
zlatá uzda, šavle se smaragdy.
Přišel jednou a pak přišel často,
sladká tvrdil slova přísahami,
na prst vtekl děvě prsten zlatý,
zlatoskvoucí, o rubínech sedmi,
přísahám by jeho uvěřila,
uvěřila a se líbat dala.
Blaze děvě leto uplynulo.
Když pak v podzim ptáci krajem táhli,
v dálku táhli a se nevraceli,
pak i on se s ptáky nenavrátil.
Kam se poděl, snad ti slunce poví.
Děva však, ta každý večer přišla,
ku jezeru sedla, slzy roníc,
slzy roníc na sníh v zimním čase,
na fialky modré v jarní době.
Ale v noci, v jarní rovnodenní,
vzkřikla hrozně v hoři převelikém,
skočíc do vod černých, do jezera.
Nezvěděl víc nikdo, kam se děla,
jenom prsten voda na břeh vrhla.“
Takto ku havranu mluvil havran,
Stojanu však zábava to trudná;
kladivem mu srdce v hrudi hřmělo.
Bodl oře, až zahekal divě,
a pak v prudkém letěl klopotání
jako střela sem tam po bezcestí,
až se udýchaný posléz staví
před chaloupkou a dál jíti nechce.
V temném lese chýš ta skrytá leží,
nemá oken více ani dveří,
jenom bejlí okolo ní bují.
Na střeše dvé sedí holubiček
modrobílých — holub, holubice —
hlasně vrká, Stojan vrkot slyší.
Otáže se holub holubice:
„Žínko, pověz, jak to s chýší touto,
že v ní není živé duše lidské,
jako v chýších druhých v širém lese?
Pověz, družko, proč tak pusta leží?“
Jemu na to sivá holubice:
„Pověst povím tobě, druhu milý.
Ne vždy bylo v chýši zde tak pusto;
byl zde bytem druhdy chudý uhlíř,
starý věkem, černý, šedovousý;
s ním zde mladý jonák léta trávil,
zřídka takých u uhlířů dětí,
zval ho synem, avšak nebyl v pravdě.
Našelť jednou dítě u jezera
ráno, z noci v jarním rovnodenní,
vzal je, za vlastní je vychovával.
Silný, krásný z něho vzrostl jonák:
zlaté kudry splývaly mu s hlavy,
černobrvý černým okem blýskal.
Avšak nechtěl kůpy ostříhati
aniž uhlí nítit bidlem černým;
luk si raděj zrobil, toul i šípy,
šípy ostré na lov zvěře lesní,
aneb sokoly si krotil k honbě zručné.
Den co den pak lovil v lese temném,
domů kořisť nosil hojnou vždycky,
starý uhlíř pak si pochutnával.
Avšak jednou, bylo v slunovratu —
sedm let je tomu, ne-li více —
zas si vyjel, víc se nenavrátil,
nevracel se den, pak dva, ba nikdy,
pročež stařec hořem ve hrob klesl.
Kam se poděl, snad ti slunce poví.“
Tak k holubu sivá holubice.
Stojan však to všecko slyší,
studený se pot mu z čela perlí,
srdce zděšené mu v těle mrzne.
Posléz s koněm dá se vratno z lesa,
letí úprkem přes trní, houště,
pádí tak, jak smrt by v před jej hnala.
Do tváří mu větve ostře bijí,
vítr fučí z ledovitých mraků,
on však nedbá, dál a dál uhání.
A když branou do hradu se přibral,
spěchal ostruhama zvoně v jizbu,
kázal v krbu oheň rozdělati,
oheň velký ze sosnových polen,
by své zmrzlé poohřál si srdce;
pak se vrhl v křeslo roztoužený.
Oheň v krbu už už hoří,
dumně zírá Stojan do plamenů,
a jak zírá, šumí oheň divně,
šumí, praská kolem polen smolných.
Aj, tu náhle vzhůru šlehne plamen,
jazykem pak rudým jemu vece:
„Pověst, Stojane, ti černou povím,
černou pověst o minulých dobách.
Byl jsem jednou sosnou v tmavém lese,
hluboko můj kořen v zemi kryl se,
vrchol můj však k blankytu se nesl.
Pamětliv jsem ještě starých časů,
zvláště doby oné v slunovratu,
sedm tomu roků, ba i více.
Sedl mládec tu v mém stínu právě,
zlatovlasý, černobrvý jonák,
sokol krásný na dlani mu seděl
hrál si s ptákem, lovu pomocníkem.
Tehdy, Stojane, tys přišel k tomu,
přišel's z lovu houštím hustotemným,
uzřel's ptáka, pták ti zalíbil se,
tak že's mermomocí chtěl jej míti.
On však po vůli ti býti nechtě
držel ptáka, smál se, an's ty hrozil,
smál se tak, jak ty se smáváš vždycky.
Aj, tu žluč ti v srdci překypěla,
ostrý nůž jsi vytrh' z pásu náhle,
nůž ten ostrý do srdce's mu vbodl,

pak jsi krví zbrocen z lesa pádil,
sokol krákoraje letěl vzhůru.
Na mechu však mroucí ležel mladík;
krev mu z srdce volně ubíhala,
plynouc proudem po kořenech mojich,
spějíc dolů v lůno černé země.
Aj, tu zachvěla se černá země
křečovitým hlasem křičíc k slunci:
„Běda, jaké jsem to krve pila!
Krve hrozným hříchem procezené
vlastním otcem z rodného to syna!“
Takto šuměl oheň v pevném krbu.
Aj, tu zaklel Stojan, s křesla skočil,
křivou šavli vytrh' z pošvy drahé,
divě rozvášněný v oheň bije,
tak že oharky se v síň rozlétly;
pak se udychtěný na zem vrhne.
Ale tiše z oharků se plamen vine,
na vzor rudých zmijí sem tam jezdí,
líže, leze vzhůru k povalům až stropním.
Avšak náhle u výš požár roste,
ohromný jak vějíř rozstírá se,
oknem, branou, mřeží přišlehává,
v žhoucí sloup se nade střechou srazí,
vysoko se vypne k temným mrakům,
s třeskotem pak žhoucí hrad se zřítí.
V temnu lesa pnou se zříceniny,
popálené trámy vzhůru trčí;
jich se bojí lovec, bojí pastýř,
žádný ptáček tam si nezapěje
aniž rosa matku zemi vlaží.
Proklenyť jsou černé zříceniny,
v nichtě Stojan pohřben v strašnou dobu,
Stojan, jenž vlastního syna zabil.

E. Geibl. *V. Lešetický.*

61.
Radonič.

Radonič je statný dělný druh,
vládne bystrým okem, pádnou dlaní,
hrd je naň rekovných přátel kruh
a ni Turčín sám ho nepohaní,
ač mu, kam jen sahá horstva lem,
Radoniče jmeno přístrachem.
Avšak štěstí host je vrtkavý,
odvaha je slepá, nezná mezí,
nedbá lsti; a boj byl krvavý —
Radonič teď v drápech Turků vězí.
Chmurným okem, přec však bez trudu
hledí vstříc krutému osudu.
„Giaure, slyš!“ se ozve šeptem hlas
okéncem se do vězení dera —
„tu je dýka; skonči, dokud čas,
venku čeká kůl a muka sterá!“
Potom okénce se odcloní
a v tom ocel o zem zazvoní.
Zdvihá plenník ocel kalenou,
radost v oku smělém zableskne se.
„Muky — kůl —? nechť za živa mne drou,
hrozby Černohorec nelekne se;
Černohorec zná jen Turky bít,
dokud možno, chce a bude žít!“
Venku jásot; trčíť vzhůru kůl,
v ohni rozžehávají se kleště,
smůla tu a tamo opět sůl,
a tak mnohou hrůzu zřít tu ještě;
veselý to bude chátře den —
jdeť již plenník stráží provázen.
Chátra ustupuje na stranu,
Černohorec pevným kráčí krokem,
chátra ukazuje k jehlanu,
plenník nezhrozeným zří naň okem,
v zástupu všem jedinou jen tvář
nadchla ruměnem soucitu zář.
Plenník hrdě kráčí k jehlanu,
na koni se aga k němu bočí,
by ho dostal řádně na ránu,
a již bičem nad hlavou mu točí —
Slyš však, co to za zděšený ryk
prorývá diváků Turků šik?!
Aga, Černohorec — jeden muž!
Oř se pod dojatým jezdcem zpíná,
plenník svírá agu úž a úž,
až se z úst mu pění vzteku slina.
„Seď jen, Turče, hezky zticha seď
a ty, oři, s větry v závod leť!“
Letí oř již chátře přes hlavy.
Mnohý z Turků klade pušku k líci,
odsadí však opět z obavy —
kdož ví, čí by asi zhasil svíci!
V zástupu všem jedinou jen tvář
nadchla veselosti jasná zář.
Když pak oř docválal k patě hor,
srazil Černohorec agu dolů:
„Nechci dél ti býti na úkor,
dlouho dost jsme, Turče, jeli spolu;
běž a sděl té luze zaječí,
Radonič že opět v bezpečí!“

Boh. Janda.

62.
Odrodilec.

Nuž, děti, chci dnes mluvit k vám
a svatou pravdu mluvit budu;
než se světem se rozžehnám,
chci vyznat se vám z žití bludů.
Chci na sobě vám příklad dát,
jenž stříci vás má od poklesků,
ten před očima má vám stát,
by uspořil vám pozdních stesků.
Vy srdce máte bez viny —
však v srdci dříme jiskra vášně,
tou zkazí vás den jediný,
jejž prožili jste prostopášně;
já jeden jen jsem vážil krok
a navždy zmařil jím své štěstí,
pak hloub jsem klesal rok co rok
a nemohl se z kalu vznésti.
Já mlád jsem byl a švarný hoch,
když jsem šel z otcovského domu;
měl vtip jsem ostrý jako hloh
a zdravý český rozum k tomu.
Pln síly a pln rozmaru
jsem do hlučného světa vstoupil,
pil z rozkoší jsem poháru,
až — ducha o cnosti jsem zloupil.
Já svlékl mravů prostotu
a zvykl lichocení hlasu,
lží krýt jsem uměl nahotu
a kořiti se choutkám času;
já zvykl, jak to kázal mrav,
se za mateřskou řeč svou stydět,
a tupil-li ji blbý dav,
já pokojně to mohl vidět.
Mnou vládla sprostá ješitnost,
já hnal se za ctí neustále,

i svědomí i lásky prost — —
Však netažte se po tom dále!
Prv nutkala mne pouze čest,
pak utonul jsem v mrzkém zisku,
já viděl lid svůj bídu nést
a tyl jsem lidu při útisku.
Já dusil každý mladý puk,
jenž sliboval, že pro vlast zkvěte,
tam hrozili se pout a muk,
kde zaznělo mé jmeno kleté;
já život bych byl nasadil,
bych to, co lidem velebeno,
s povrchu země vyhladil
i vše, co mělo české jmeno.
Já vlastní matku zapřel jsem,
jež učila mne Boha ctiti,
já zapomněl se nad otcem
a nechal jsem ho v bídě mříti;
já ani Boha nechtěl znát
a smál jsem se jen soudu jeho —
Jak moh' by ten se k Bohu znát,
kdo národu se spustil svého? —
Však znamenal mne za to Pán!
Já nakupiv kol sebe zlata
a světskou ctí byv zasypán
jsem nosil v sobě klatbu kata;
mým hříchům vypršel tu čas
a svědomí se probudilo,
já zděšen slyšel jeho hlas,
když prvně ke mně promluvilo.
Ten hlas mi v hloubi duše hřměl
a vzbudil pekelné v ní muky,
ten hlas mi všecko připomněl,
co zrádného z mé vyšlo ruky;
já nesměl více vítat den,
já nesměl na lože se klásti —
vždyť ve dne mír a v noci sen
se štítil vražedníka vlasti! —
Já lidem jsem se vyhýbal,
jak vyhýbá se svatokrádce,
prst boží na čelo mi vpsal:
„Toť národu a vlasti zrádce!“
Ti, jichžto jsem byl pochopem,
mne neznali víc nešťastného,
a prodaná mnou svatá zem —
ta vyvrhla mne z lůna svého!
Co Kain jsem hledal cizinu
a příkrou tvář cizého lidu —
teď vrátiv se k vám v otčinu
mám v srdci smrt a — svoji bídu;
zde vizte, zlosyn ve slzách
se soudu hrozí při skonání,
on před vámi se vrhá v prach
a volá: Mějte slitování!
Ó slitování nade mnou!
to umenší mou bídu velkou,
to poněkud i s vlastí mou
mne smíří i s mou roditelkou;
to ulehčí mi skonání
vzdor bezčetnému provinění,
a až kdes zhynu v ústraní,
mi získá nebes odpuštění! —

Boh. Janda.

63.

Hlas kletby neproráží nebesa.

Nebesa slyší vše a vidí v světě tom:
slyší vlas padat, slyší buráceti hrom,
slyší, jak pučí něžné ňádro poupěte,
když z jara v kvítek lásky vykvete;
slyší, jak skromné stebélko si zpívá,
když poprvé se ku blankytu dívá;
liliji slyší, kterak nebe prosí,
ať nevinný šat její první vláha zrosí;
slyší pláč země, chladné matičky,
když smutku příkrovem je povrch celičký;
slyší též vlaštovičku, když svá křídla svěsí
a dešť si žádá, že jí žízeň mláďat děsí;
naslouchá na dné mořském potápěči,
když modlí se, an bouř kol něho ječí;
srdéčko slyší, když mu krásní snové tanou,
slyší i slzy, které z očí krásných kanou;
ve hloubi prsou slyší vášně vířit,
slyší se ňádra něžnou touhou šířit,
slyší hlas kajícího, slyší stesky vroucí,
slyší ten oddech duše v zoufalství svém mroucí;
anděla slyší perutí svou šelestěti,
s dušičkou děcka když do nebe letí. — — —
To všecko slyší nebe; jedno jenom neslyší,
co mluví zoufalost v své vášni nejvyšší,
co vymkne z ňader se jak krvelačný skřek,
co v duši uštknuté za jedy zrodí vztek;
čím srdce uštvané v bolesti překypí,
čím život zrazený na Tvůrce zasípí.
To nebe neslyší, to nemá vepsat kam,
v nebesích *požehnání*, *ne hlas kletby* znám.
Ztýraný duch-li na nebe se osopí,
svou vláhou nebe hned ta slova pokropí
a *v milost* nebeskou zavine *kletby* hlas
a lidstvu ku *spáse* pošle jej na zem zas. — —

* * *

Na tichém návrší mladistvý rytíř stál,
v údolí pod sebou zamyšlen pozíral.
V údolí v stromoví malá je kaplička,
na milost bohatá, na pohled chudičká.
Putují lidé sem, putují ze všech stran,
a všecky vyslyší nebeských darů pán.
Dnes však se hrne lid, hrne se odevšad
na slíčné nevěsty sňatek se podívat.
Mladistvá dívka tu, tam muž jde se ženou,
zde švarný mládenec, tam stařec s stařenou,
vše spěje ku kapli, stře kvítí na cestu,
jíž mají přivésti spanilou nevěstu.
Zajásal zástup teď, nevěstu vítá lid — — —
Hoj, mladý rytíři, kam tvůj se poděl klid?
Ubohý mladíku, známť já tvou bolest, znám,
že tvoji milenku k oddavkám *vlekou* tam;
vím, že ji miluješ co svého anděla,
vím, její duše jak pro tě je rozchvělá,
vím a ty také víš, že mamon, násilí
proti ní a tobě se byly srotily
a že, co knězi dnes před Bohem odvětí,
nad vlastní život jí je *větší obětí!* — —
A co kněz snoubence na věky svazuje,
rytířem na vršku divný vztek lomcuje,
strašlivý had se mu kol ňader ovíjí,
že ve své bolesti smyslem se pomíjí;
a tichou krajinou když zavzní zvonku hlas,
že průvod v kapli je a nastal sňatku čas,
a šíř a šíře jde velebných varhan zvuk:
tu v srdci mladíka poslední ohlas puk',
a z lásky zrazené valí se dým a troud
a z duše zoufalé valí se děsný proud,
děsný a černý tak, jak dech je zlosyna,
když sebe, matku svou, nebesa proklíná.
Proklíná mladík už — proklíná zoufalý
tu chvíli, slunce to i kapli, ouvaly,
proklíná oltář ten co původ zkázy své
a hrdlem rouhavým strašlivou kletbu řve:

„Prokleto na vždy buď kvetoucí údolí,
proklet hlas ptactva buď, které tu šveholí;
proklet buď paprsek, který ti zasvitne,
prokleto nad tebou klenutí blankytné;
nikdy tě na věky dešť, rosa nezvlažuj,
v suchopár proměň se kvetoucí povrch tvůj;
proklet buď pramen, jenž kdy v tobě zaproudí,
proklet buď orel ten, jenž v tebe zabloudí;
prokleta ozvěna, kterou ty obrážíš,
prokleta hvězdo buď, pak-li *zde* zazáříš;
proklet buď kostel ten na věkověčný čas,
proklet i zatracen zvonek i jeho hlas;
proklet buď poutník tvůj, v tobě-li kdy prodlí,
prokleto slovo buď, které se pomodlí;
proklet buď člověk už, v tobě-li poklekne,
prokleta modlitba, v kterou se oblékne,
žádný ať anděl ji k nebesům nenese,
nebe ať samo se před ní jen zatřese;
modlení zanikej ve hluché prostoře,
slza se propadni dřív na dno do moře;
srdečný povzdech ať rty dívky propálí,
nejčistší pohled ať duši jí pokálí;
kleknutí samo buď rouhání ohromné,
a ruka sepjatá ať na vždy ochromne,
a slovo lásky ať otráví jako jed,
a tichá modlitba do klatby změň se hned,
a kletbou noc ti buď a kletbou buď ti den,
na věky proklet buď, na věky zatracen!“
Když takto vychrlil z útroby jedy,
které mu nasil tam had pomsty bledý,
chopil se přilby své a zbroje, meče,
a kvapil smrt hledat v turecké seče. —

Avšak nadarmo chce lásku kdy zapominout,
kdo ji kdy zkvítat zřel a kdo ji zřel hynout;
kdo vložil lístek jen z té růže zázračné
do knihy v prsou svých, do skrýše srdečné,
kdo hvězdu lásky kdy v příbuzném oku zřel
a jejím paprskem v srdci se pozachvěl,
kdo zkusil tajnou moc nebeské pohádky,
kterou zná sdělit jen ret lásky přesladký,
kdo jednou uchvácen zázračným lásky snem
o ráji zdání měl, o věku rozkošném,
komu kdy vepsala znak láska do štítu,
plamenný znak to svůj do srdce úkrytu:
ten se jí nevymkne, byť zašel v kraj světa,
tomu vždy znova zas v srdéčku vykvétá,
ten s láskou potká se, když před ní utíká,
a lásku poznává ze zpěvu slavíka,
plamenný lásky šat zří v ranních červáncích,
královský lásky skvost zří skvět se ve věncích,
a každý struny zvuk mu tichou láskou zní
a v každé ozvěně mu ohlas lásky sní;
bdí láska s srdéčkem za noci na stráži,
láska skrz ryk boje mohútně proráží,
srdce si na věky lásku svou dochová,
nevezme smrt mu ji ni ruka katova;
v životě, ve smrti, ve mládí, za světem
láska je strážníčkem, zázračným výkvětem,
milostným dárkem, jejž sám Bůh dal svým dětem! —

I rytíř řečený z bojů do bojů šel,
strážníček lásky však všady ho provázel;
tak prchlo rytíři několik let.
Turčíni zmohli se, že chvěl se svět;
města i dědiny jim v podruž klesla,
a války pochodeň se dále nesla.
Tu rota turecká po boji krátkém
stihala jedenkrát rytíře zpátkem.
Rytíř se brání sic, však couvá dál a dál — —
až z nenadání tu kostelík před ním stál,
kaplička v stromoví ve stinném údolí,
a on sám nahoře na malém vrcholi.
Nepřítel naléhá, nepřítel dotírá
a jako mocný lev — rytíř se opírá;
dav roste nepřátel, vrahů již jako much,
rytíři poslední po boku padl druh,
a už se všecken vztek na něho vrhá,
vypáčí zbraň mu, zbroj též s něho trhá.
Bez zbraně, bez zbroje uchvácen, překonán,
vidí se vlečena do kaple k zábradlí, —
vráteň se přimknula, závory zapadly,
a rytíř za živa je v kapli pochován!
Než náhle zaplane celičké sklepení,
kolkolem praskot a strašlivé dunění;
plameny vyšlehly, okny se valí dým,
v požáru zplanul krov a s hlasem ječivým
odzvání vichr ubohému smrtelníku.
V přehrozné ouzkosti, v přezoufalém křiku
dveřmi hned cloumá, ty — jak skalná stěna;
okna jsou vysoko a hrobka uzamčena
se všech stran; zoufalou kam jen nohou vrt',
šklebí se na něho strašlivá, hrozná smrt!
Zděsí se sebe sám, sinaví jeho tvář,
v smrtelném zápasu vrhne se před oltář,
vášnivě ruce pne, k modlitbě pohne ret —
v tom vskočí ustrašen, ustoupí skokem zpět
a hlasem hromovým, jak mu jen hrůza dá,
v lomoz a praskot stěn zoufalá slova lká:
„Ha, totě kostel ten, který jsem proklel sám,
by v něm se kletbou jen splácelo modlitbám,
by člověk proklet byl, který kdy zde prodlí,
prokleta modlitba, kterou se pomodlí;
proklel jsem místo to, proklel vše okolí,
proklel jsem slunce zář, proklínal údolí;
proklel ten oltář jsem, tu klenbu chrámovou —
a kletba ta se teď na hlavu řítí mou!“
Tak lká a bez smyslů vrávorá blíž
a klesá na oltář, na svatý kříž,
který tu z kamene nedotknut stojí,
znamení spásy jest v plamenné znoji.
Obejme pevně kříž, ana ho smrt už rve,
a líbá kámen ten a chladí čelo své:
„Ty Kriste Ježíši, odvrať mi kalich ten,
nevcházej se mnou v soud, sic budu zatracen!
Nevzpomeň kletby mé, když smrt mě ochvívá,
neb velký's v moci Své, větší pak milost Tvá!“
A jak se tulí ku kříži a níží
a naň už naléhá svou celou tíží:
hmotný kříž skácí se, a padnuv stranou
prorazí schod a dlažbu svojí hranou,
a chladný vzduch, jenž vane z otvoru,
prozradí tajnou chodbu pod horu,
která se v podzemí dál nese
a končí v blízkém temném lese.
Pustí se rytíř tajným otvorem
a za ním šumí zpěv andělským hovorem·
„Nebesa slyší vše; jen jedno neslyší,
co mluví zoufalost v své vášni nejvyšší;
co vymkne z ňader se jak krvelačný skřek,
co v duši uštknuté za jedy zrodí vztek;
čím srdce uštvané v bolesti překypí,
čím život zrazený na Tvůrce zasípí.
To nebe neslyší, to nemá vepsat kam,
v nebesích *požehnání*, ne hlas *kletby* znám.
Zoufalý duch-li na nebe se osopí,
svou vláhou nebe hned ta slova pokropí;
a v milost nebeskou zavine kletby hlas
a lidstvu ku spáse pošle jej na zem zas.“ —

Václav A. Crha.

64.
Slepý pěvec.

I.

Na svém hradě Borotýně
rytíř Bozděch hodoval;
bylyť hostů plné síně,
jež pán český častoval.
Čeleď panská na nádvoří
pod košatou lipou dlí;
vínem veselí si tvoří,
z hrdel zpěv jim hlasný zní.
Hudcův síla v hrad se brala,
přišlo také pěvců dost,
a vše vlídně uvítala
stará česká hostinnost.
Na dvoře jen stranou stojí
s hlavou jako sněhu květ,
loutnu drže v ruce svojí
podál druhých slepý kmet.
Vrásek roje v jeho tváři,
týl je k zemi shrbený —
tak tam ve sluneční záři
stojí stařec umdlený.
V stínu jeho hoví sobě
věrný pes, druh jediný,
který střeží v každé době
pána svého šediny.
Náhle tichne kmet v svém pění,
slyše blízko sebe krok,
a pan Luděk, rozjařený
vínem, staví se mu v bok.
„Aj, ty stará hrachovino!
zde se čas jen promaří;
pojď k rytíři, tam ti víno
svadlou duši rozjaří!“
„„Netřeba mi *vaši* rady,““
odpovídá směle kmet.
„„Nejsemť přítelem já zrady,
protož hleďte brát se zpět!““
A pan Luděk uzardělý
rychle tasí břitký meč;
v tom však také pes již bdělý
hotov jest, s ním dát se v seč.
Pán však neměl ducha dosti,
aby s psem se potýkal;
klna starci v divé zlosti
do hradu zpět utíkal.
A pod lipou na nádvoří
tlupě sluhů veselých
útěk pánův rozkoš tvoří,
z hrdel zní jim hlasně smích.

II.

Zahnav škůdce zbabělého,
bral se pes zas k pánu zpět,
který objal druha svého,
načež počal hlasně pět.
Zpívalť píseň o věrnosti,
jak ji lidé vyhnali,
jak ji němé tvorstvo hostí,
když ji pod krov přijali.
A když píseň v konci byla,
zazněl vedle pěvce hlas:
„Útěchu mi v duši lila
slova tvá za dávný čas.
Nuže, pěvče, pokroč se mnou,
otevřen ti můj je hrad;
zapěj znovu píseň jemnou,
abych mohl pookřát!“
Rytíř Bozděch sám tak praví,
vede slepce do hradu,
kdežto pije mu za zdraví,
dává hojnou náhradu.

III.

Kolem stolů četní páni,
v jejich středu slepý kmet;
a u prostřed radování
zapěl zase jeho ret.
Píseň ale dumná byla;
bylať toho spůsobu,
jak by krutou zavěstila
pánu hradu nehodu.
Bozděch trne v duši svojí —
„Co tvá píseň znamená?“
„„Zjevím v komnaté to tvojí —
pravdu děla slova má.““

IV.

„Chraň se, pane, zrady černé!“
v tajné komnatě kmet dí.
„Přátele máš všecky věrné,
nevěrnýmť jen jediný:
Luděk tebe zničit míní.“ —
„„Ustaň! lež to hanebná!““ —
„Slova má jej zradou viní,
důkaz tobě čin můj dá.
Povolej sem sluhu svého,
vel sem přinést číši tu,
která plna jedu zlého
hrozí tvému životu!“
Na ta slova pán se vzchopil,
šel do síně hodovní,
v číši mně zraky sklopil,
nepil ale kapky z ní.
Odešel s ní do komnaty,
před pěvce až ji dones:
„To-li nápoj je ten klatý,
nuže, tvůj to zkusiž pes!“
Na podlaze stojí číše,
věrné zvíře pije z ní —
záhy ale víc nedýše,
výrok slepcův potvrdí.
Slepý kmet však v srdci s tísní
ze hradu se ubírá
a po kraji ve své písni
věrnost druha opěvá.
Trudno je mu v dalším žití,
a než málo prošlo dob,
musil též se uložiti
se svou loutnou v chladný hrob.

Přel. E. Just.

65.
Čech.

Na palouce lesem obklopeném,
jenž se výš a výš po hoře táhl,
dohoříval malý ohníček;
kolem něho šest leželo mužů
unavených bitvou bojovnou;
výše seděl sedmý, šedý stařec,
v stínu jarém rozkvětlého šípku;
hlavu svou o harfu podepíral,
němá jež ležela v rukou jeho.
Rozstřelo se na ně ticho noční,

a kde dříve bitva burácela,
zbledlých tiše leželo nepřátel,
co na nebes báni vysoké
ztuhlých nocí míhalo se hvězd.
Z dálky znělo jenom vytí vlků
hladových, již blízké znaly hody;
v hlasy jejich mísilo se temně
duté lkání Vltaviných vln,
za horou jež oužlabinou skalní
valila se hlučně v pustý hvozd.
Kdo jsou oni, již tam kolem ohně
unaveni bitvou spočívají?
Podle nich se leskne jasná zbraň. —
Kdo ten sedmý výše, stařec šedý
jenž tam v stínu rozkvětlého šípku
hlavu svou o harfu podepírá?
Šest to vládyků jest přišlých s Čechem!
vypudili nepřátele z země,
novou sobě vydobyli vlasť;
spočívají unaveni bitvou,
bojovanou vítězně v den parný.
Sedmý onen? Starý jest to Bohdan,
pěvěc šedý jest to vůdce Čecha.
Táže se Bělodín, mládec silný:
„Bohdane, proč oněměla harfa
zvučně druhdy bitvu slavíci?“
Odpovídá Bohdan, šedý pěvec:
„Dvacetkráte vyšlo jasné slunce,
co jsme opustili starou vlasť; —
posledně tenkráte zněla harfa,
třesoucími rozechvěná prsty
smutně struna dala vlasti: s Bohem!
Ouplná až nad les vyjde luna,
pozdraví má harfa nové vlasti
dobyté naší vítěznou zbraní;
zalká i nad hrobem skleslých bratrů,
smrt opláče mládce Bodromíra
i Krasony, dívky modrooké,
neboť obou, již zdobili luhy
jako kvítky jasné, není více!“
Z jedněch jak by vyšlo úst,
jednohlasně volá vládyk šest:
„Vypravuj smrt mládce Bodromíra
i Krasony, dívky modrooké,
vypravuj nám bitvu bojovanou!“
Mlčí chvíli Bohdan, starý pěvec,
odloží svou harfu a pak počne:
„Burácí po jasném nebi hrom?
vešli v boj živlové? rozstoupá
nebenosná skála se ve výši
nad třesoucím v dolině se dvorem?
Ani skála neláme temena
ani v boj nevešli živlové,
neburácí hrom po jasném nebi;
leč ryk bitvy opětují skály,
statný Čech v boj vede vojska svá,
hlasným zvukem vzbuzuje vojínů.
Kouřilo se z zápalů obětních,
kolem nich se žen a dítek sbor
v posvátném hluboce kořil zpěvu.
Proti sobě stála obě vojska
co dvé mračen na ztemnělém nebi;
zbraně též i zraků zápalných
proti sobě sypaly se blesky.
V prudkém běhu srazila se vojska
co dva lvové v temných pustinách,
zazněl ryk, zazněl i třeskot zbraně. —
Vystoupilo slunce na poledne;
posud válka nerozhodnuta,
ani semo ani tamo není
posud ještě ustoupeno v bitvě.
K západu již sklánělo se slunce,
vítězem až posud není žádný.
Hle, tu vůdce nepřátel se řítí
raněný co střelou rychlou levhard,
zpěněné se černé vlasy vinou
širokých kolem ramen i prsou;
těžký mlat se v pěsti silné leskne,
chřestí plný přes ramena toul.
Stojí Jarmil proti jako skála;
nepřátelský naň se vůdce vrže.
Bojují, prach kolem nich se vine,
raněný pak sklesne Jarmil k zemi,
zarachotí nad ním luk i toul.
Blíže skály stojí Bodromír;
k němu nyní obrací se vůdce.
Staví kroky — oba na se hledí,
srší na se blesky z zraků svých.
Přiblíží se jeden ku druhému.
Zaleskne se vzhůru vůdcův mlat,
padne rána; Bodromír se vyhne.
Bodromírův skví se vzhůru mlat,
vrhne se na vůdce, rána chybí;
rychle po něm poznovu tne vůdce.
Skoče nazpět mžikem Bodromír:
„Lkej k Moraně!“ silným hlasem volá;
hučí větrem těžký jeho mlat
jako bouře; skočí stranou vůdce;
chybí mlat a padne borovice.
Po něm vůdce, padne Bodromír,
zarachotí nad ním luk i toul,
šírý nad ním hlučně zalká les. —
Ustupují naši! — Vítězí
nepřátelské sbory. — Hle, tu Čech
v nejhustší se bije jejich tlupě. —
Ustoupají nepřátelé před ním;
naše vojska pevně opět stojí.
Proti němu vyšine se vůdce;
naň se Čech obrátí. Co Bůh války
stojí proti nepříteli svému:
kolem něho skví se brnění,
vlasy zlatá přilbice zakrývá,
na rameně stříbrný se štít
jasně skví co luna ouplná,
knězem kovaný v posvátném háji
v temné noci v světle ohňů svatých.
Požár rudý nad les vstupující
zvěstoval nám štěstí v každém boji,
v němž se skvíti bude tento štít.
Vrhne se na vůdce nepřátel,
jednou ranou zdvojí jeho štít,
zdvojí brnění i prsy jeho.
Padne vůdce mezi mrtvoly;
zarachotí nad ním brnění,
posypaný vlastními jest šípy.
Ryk ve vojště zazní vítězný;
prchají už sbory nepřátelské
jako srny plaché temnem lesním
neb co hejno živých holubů,
rozražené rychlým sokolem.
Naši však co včely kolem oulu,
kolem Čecha se shromažďujíce
velebí ve zpěvu hlasném bohy.“

K. H. Mácha.

66.
Písně královny Alžběty.

I.

Svatá světla! odkud putujete,
odkud vede ruka boží vás?
„Lásky zdrojem záře naše kvete,
od východu vyslal Tvůrce nás,
bychom v oči vlhké potopily
jiskry naše, nebes svatou zář;
duše posvětily, potěšily,
vyjasnily trudobledou tvář!“ —
Díky vám za svaté pozdravení,
hvězdy jasné! mluvtež k duši mé,
by jí blesk váš v jasném objevení
věstil zprávy z vlasti milené!
„V strast a hrůzu hvězdy nezírají
putující dráhou nebeskou:
hvězdy, bolestnou co zprávu dají,
národu českého slzy jsou!“

II.

Větry k vlasti milé spěchající,
pozdravujte hroby otcův mých!
doneste tam hlasy stonající,
chvění slz na harfu roněných!
Lette, lette hradu ku tvrdému,
celujte tam drahá očička,
zašeptejte miláčkovi mému,
za něj že se modlí matička.*)
Tam, ach, tam mé duše touha spěchá,
k ostatkům těch hrdoslavných dob,
tam, kde dcery královské útěcha,
synům žalář, ach, a otcům hrob!
Mezi vězením a hrobu slastí
jedna růže jenom vykvítá —
růže lásky národu a vlasti,
růže horkou slzou zalitá.
Ó ty krásná, krvavá ty růže,
sklade slz a blahých dychtění!
tvé jen kouzlo zažehnati může
hrůzu hrobu — hrůzu vězení!

III.

Tiše, tiše sláva kráčí
z vlasti Libušiny ven,
na otcův jen hroby v pláči
oko žalostně otáčí
a pak zmizí jako sen.
Ach, v té bouři kruté zloby
hrob nám útěchou se stal:
běda, národ tmavé hroby
jediný co poklad z doby
slavných předkův zachoval!
Ano, jasní už se líce
nad popelem dávných dob!
jmena velebně se rdíce
jako svaté chrámu svíce
osloňují slávy hrob!

IV.

Světa naděje! toť koule pěny,
v níž se nebe jasně zardělo,
poblesk luny v mračnu objevený,
oblouk duhy rájem rozevřený: —
jeden mžik a vše to zmizelo!
Dědička tak Přemyslova trůnu
nadějí se světa kochala;
a teď o samotě v lůnu strasti
slzou kropí harfy věrnou strunu,
útěchou jen ta jí zůstala.
Hudbu milou tobě, česká země,
dědictví co svaté posýlám,
aby v želu tvoje drahé plémě
kouzlem rajským potěšila jemně,
oslavila národnosti chrám!

J. E. Vocel.

67.
Vilém z Kounic.

Na staroslavných Kounicích
je hlučné hodování,
kol číší tu se pěnících
dvé hostů sedí knížecích
a rytířstvo a páni.
Tu v číších jasných ztopily
se dlouholeté sváry
a ty, co Němci zrůznili,
dvě knížata dnes smířily
dnes vlastenské poháry.
Aj, Bedřich ruku k smíření
dal svému pobratřenci;
a Čech s Moravcem spolčeni
po dlouhém zhoubném sočení
zas bratři jsou — vlastenci.
A Vilém z Kounic, hradu pán,
svůj plný pohár vznesl
a: „Živ buď Čech a Moravan,
buď bratr bratrem milován!“
ze vroucí hrudi hlesl.
„Ať žijou Čechy s Moravou,
ať žije vlasť společná
i ten, kdo její oslavou!“
tak v odpověď mu hlasy jdou
a chvála zní srdečná.
Když dále kníže Bedřich děl
a číši vznesl jasnou:
„Ať žije statný hostitel!“
tu slavně pohár kolem zněl
a splýval v chválu hlasnou.
„Buď Vilém zdráv i jeho kmen!“
tak za knížetem děli;
„buď statný Kounic proslaven,
jím knížat boj je přetržen
a my zas národ celý!“
Tu opět Kounic číši vzal
a zdrtil mocnou dlaní,
že mok z ní vzhůru vypryskal
a Otě ve tvář nastříkal,
a zahřměl v mocné přání:
„Ať žijou naše knížata!
a národ jejich síla!
my jen jich pevná záštita:
ta cizí luza najatá
jen k zkáze naší byla!“
Tu hlasně meče zavzněly
co bratrů věrné sliby,
že Němci v kost se zachvěli
a s třasem z hradu pospěli,
neb Kounic řídko chybí.
A když pak svorně dopili
a z hradu již se brali:
zas všickni pána chválili

*) Toho času král Jan synáčka svého Václava (Karla) na Křivoklátě stříci kázal obávaje se, by snad odporná strana sobě za krále ho nezvolila.

a vlasti, v níž se zrodili,
společně přísahali.
Však Kunrat kníže Kounici
největší díky skládal,
a podav mu svou pravici,
prv než jel ku své stolici,
jej o památku žádal
řka: „Můj Viléme, k paměti
na tento konec svárů
mi nelze odtud odjeti
bez třeba skrovné oběti
a ze tvé ruky daru.“
Tu statný Kounic kožich svůj
ochotně s těla svlekl
a: „Vděk-li tento dar ti můj,
v němž válčil jsem co vůdce tvůj,
jej přijmi, kníže!“ — řekl.
Když Kunrat domů přijeda
pak kožich rozebírá
a tisíc děr v něm uhlédá:
tu žasne vděčný vévoda
a slzu s oka stírá.

J. B. Pichl.

68.

Mnichova hrobka.

Tok valí se hněvivým šumotem
u Baltie skalnatých břehů,
a když doba pokývá přítoku,
proud víří se v těkavém běhu,
tok sražením vzdorným se rozletí
a vlnami pomítá prokletí:
„Ať mořem zde, tak nebe soudí,
se nikdy víc příliv neproudí!“ *)
Mnich bělostných vousů na břehu dlí
na dánském jsa v modlitbu hroužen;
rok stý již a jeden mu krášlí skráň,
vlas na vínek stříbrný kroužen;
jakž paměti lidské se rozkládá svit,
on jizbu svou opouští, bratrský byt,
se pomodlit za ty, co v lehkou
loď vkládají schránku svou křehkou.
Mnich modlitby balzámem ukájí
vztek běsného moře i hluky;
v tom slyší, an z přístavu bujaré
se Dánův rozléhají zvuky:
„Pojď, knězi! hle, ochotné plachty se dmou,
loď ku plavbě příznivým pokynem zvou;
jen když budeš ty s námi dlíti,
ať bouře se okolem řítí.“
Kmet třesa se k lodi se potácí
o berlici podepřen věrnou,
v ní rukojmě podáno bezpečné,
a plavců sbor zní shodou směrnou:
„Nechť vítr hrá plachtou již naduřenou,
nechť loď žene přes vlnu rozčeřenou,
vzdor Bodriců pokořit zbrojí,
tak víra se k pomstění strojí!
Tam za mořem Slovanský bydlí rod,
duch, srdce mu pohanstvím spjaté;
on zvěstům se vzpíraje brání se jim,
by písmo mu hlásali svaté;
kříž, kalich, jenž od otce odeslán
mu z Říma, jest potupně pošlapán.
Za vzdor ten ať krví se zplácí,
to záslužnou víry buď prací!“
„Co díte mi o krvi, vraždění?
že křesťana víra to káže?
Mám svědčit já bludu, zuření,
jenž mysl a srdce vám váže?
Znak nebeské spásy a zuřivý meč
se na věky nesdruží v krvavou seč;
jen učení blahého míru
ať posvátnou pěstuje víru!“ —
Mnich sotva slov dořekl velebných,
aj poselství bouře se žene,
již vichřice běsně se rozletí,
jí zkáza se nad hlavou klene;
rozsápaných burášů šalebný dech
na úskalí zavedl korábu běh:
mnich nezná-li spasnější zvěsti,
loď na skále ztracena jesti.
Ze zákrytu děsivé temnoty
se rozbrojné křižují blesky,
ty bodají vichr, by z černých svor
se novými rozhlučil vřesky.
Smrt na plavce míří již v záhubný ráz:
„Nuž, modli se, mnichu, bys vybavil nás;
tím úskalím zkáza již kyne
a loď s námi se všemi zhyne!“
„Ať protne loď, modlit se nebudu,“
tak mnich klidným slovem se brání;
„znám, čím sluha Páně jest povinen,
že Bůh jenom dobrého chrání.
Kdo nepoznal víry, nechť poučením
se navrací k Bohu, ne povražděním:
ne kalenou ve vzteku zbrojí,
jen láskou se k nebesům pojí.“
Žár běsnoty střelným se plápolem
všem křižuje v potupném zraku;
jak ve chmuře nad nimi kopí se hněv,
vztek strojen tak v útroby mraku.
Tu v klení a reptání propuká směs:
„Co platný nám starý ten vousatý pes?
On vzdorem nám plavbu jen kazí;
ať do vln se přes okraj srazí!“
„Jáť nesmím se modlit i nemohu,“
tak znova mnich pevně se brání;
„znám, čím sluha Páně jest povinen,
že Bůh jenom dobrého chrání.
Kdo nepoznal víry, nechť poučením
se navrací k Bohu, ne povražděním:
ne kalenou ve vzteku zbrojí,
jen láskou se k nebesům pojí.“
Aj, v mohutných ranách se rozhlouká
hruď temnoty hřímotem znova;
však hlučněji na lodi proklíná
dav zlosynů starcova slova.
Tu chopiv ho lodník, jej vlnám vzdal
a mní, že čin křesťana vykonal. —
Mnich pohlcen v burácném honu
vln zpupných již na tůně sklonu.
Než krvavý zuřivých plavců shluk
se s pomořím Bodriců sblíží,
loď sápavým zničenat stroskotem
jsouc vražednou schvácena tíží.
A nebeské pravice zlo trestný soud
již plavce jest pohrobil v děsivý proud,
by moře zde zádumným jekem
hřích ze hlubin hlásalo věkem.
Tok valí se hněvivým šumotem
u Baltie skalnatých břehů,
a když doba pokývá přítoku,

*) Bojovný a slavný národ Bodriců kmene Slovanův polabských přebýval mezi mořem Východním čili Baltickým a Labem. (Šafaříkovy „Starožitnosti“ str. 901.) Vedl krutě boje s německými a dánskými knížaty o zachování své samostatnosti spouseje se násilnému na víru obrácení. (Viz „Dějepis církevní.“ V Praze 1849, str. 153—154). — Moře Baltické nemá „přítoku a odtoku“, jako moře jiná.

proud víří se v těkavém běhu,
tok sražením vzdorným se rozletí
a vlnami pomítá prokletí:
„Ať mořem zde, tak nebe soudí,
se nikdy víc příliv neproudí!“

Frant. Doucha.

69.
Umírající.

Kol poušť — věčný písek jen a nebe,
nikde větev sokolům tvých očí,
jenom tygr někdy jak chtíč vraždy
divě z pustých ňader pouště skočí;
a jak dobrý citek v dáli jen
pláče pramen, vedle něhož palma
stojí ztracený co máje sen.
Pod tou palmou zmdlený poutník leží
jako jelen světem šírým štvaný;
tiše leží pod klenutím stromu,
krev mu prýští z krutých losů rány;
a jak boa na pijící laň
číhá v hustém listí palmy stinné
ke skoku již naň svinutá smrt.
Sem pojď, duše lidská, znáš-li čísti
toto písmo hranaté a tvrdé,
psané jako runy černé kletby
na to čelo mramorové, hrdé,
tuto báseň hrůzotajných ruk,
v nížto každý tah je bolné slovo
zoufání a srdcežených muk.
Jeť to písmo, před nímž tvorstvo couvá,
jehožto se lev a tygr lekne,
před nímž každe žití tajnou hrůzou
ohromeno koří se a měkne;
onoť jesti mocný talisman
nešťastnému srdci rýčem muky
do ubledlých tváří tvrdě psán.
Vítěznou hle obočí těch klenbu,
z nížto bol jak poustevník teď hledí!
Hle, ty zraky, dříve blesky v bouři,
teď jak omráčení orli sedí
v olověna oka dutinách
a ta duma na tom čele mocném —
Marius v Karthaga ssutinách.
Hle, ty bledé líce, na nichž nehrá
více žertů růžokřídlé bůže,
a ty vrásky hluboké, v něž jistě
nesil osud májové své růže:
každý rys je mukou zmrzlý smích,
kostra ve poupěti zvadlých slastí,
hadi, v nichž se plazí bol neb hřích.
A to srdce nadšené a velké,
ježto hrdě celý národ neslo,
zde jen v skrovný stínek věčné poušti,
kdež by mohlo tiše umřít, kleslo!
On krev za tisíce z ran svých lil,
a z nich nestojí zde ani jeden,
by mu mroucí oko zatlačil.
Siným rtem cos šepce, snad se modlí,
a pak křečovitě v ňádra sáhne
a z nich dlouhou kadeř zlatých vlasů
s rozstříleným praporem vytáhne.
Ach, to pole, kde ten prapor vlál,
a ty tváře růžounké a sladké,
kol nichž tento zlatý kučer hrál!
Umlknul! — Své oko v blankyt napne,
snad že mroucím okem věčnost stíhá,
jak v ni klesá žití sfinx; neb se mu
otevírá všehomíru kniha.
Zkřikne: „Orle labutí!“ — tu naň
vyskočí smrt z listí palmy stinné
jako boa na pijící laň.
Umřel! — A lev po své říši kráčí,
pouště král, a z mocných útrob hřímá,
na hrobníka pouště — Samum! — volá,
jenž sen smrtonosný v písku dřímá.
Ten se vytýčí až v nebe strop,
oblekne své pískovité roucho,
zahalí vše v létavý svůj hrob.

V. B. Nebeský.

70.
Slepého krále smrt.

Bojovný král Čechův Jan seděl ve stanu svém,
kol něho čeští páni v rouše ocelovém.
Slyšeltě král z povzdálí zbraní ohromný třesk,
slyšel mečův setkání, nezíral však jich blesk.
Uchem poslouchal bystrým, divý jak bouří boj;
nepřítel vítězí-li či statných Čechův roj?
I zatruchlil nemálo slepý kmet v srdci svém,
že jemu též nedáno klesnout na loži ctném.
Ha, tuť v uších mu zazní divý nepřátel ples,
dupotem se ozývá planina, stráň i les
a vezdy blíž a blíže valí se rázná seč; —
tuť král, vzchopiv se, váží v ruce svůj pádný meč.
A každý, kdož u krále, pobízí k prchnutí,
an ze všech stran nemylné hrozí zahynutí.
Avšak jakýmžto hněvem královská tvář se rdí?
I táže se: „Kdo jsou ti, již takto mi radí?
potomstvo má-liž říci: Hle, statný Čechův král,
pověstný rek to druhdy, jsa stár umřít se bál?
Kdo z vás volí padnouti společně s pánem svým,
nuž, svažte poutem pevným své koně s hřebcem mým!“
Poslušni krále svého rytíři vše plní
a tam vedou slepého, kde bitva se vlní;
tisícové tu klesnou pod mečem královým,
i klesne kmet slepý též — a čeští páni s ním.

Jindř. Marek.

71.
Kmotr z Háje.

I.

Hle, dům kreje v zeleném háje se moří,
i krovy i zeď jeho polo se boří.
Dva mužové v jizbě tam pospolu dlí,
v níž se šerem zápasí kahanec mdlý.
Z těch jeden již shrblý a života syt,
vlas bílý má, v oku mu vyhasnul svit;
ten druhý však muž teprv k životu probuzený,
blesk vášně mu v oku se rozžehá neskrocený.
Jak pusto v té jizbě a nepříjemno,
jak odporné v ní je to polotemno!
Stůl — stolice dvě — dva koflíky — džbán —
to vše, s čím je spokojen jizby té pán.
Jen v pozadí na šňůře červené
meč mohutný zavěšen na stěně;
když plamének z kahance povystřelí,
blesk rudě se zaleskne na oceli. —
Hle! jinoch se vytrhnul ze zadumání
a vášnivě na stůl pak udeřil dlaní.
„Ne, nechci dél hnusného zhrzení nésti,
jež matku mi sklálo i vše moje štěstí!
ne, nechci být — při Boha věčného stanu! —
ni sprosťáků hrůza ni povrhel pánů!

Ó otče, já nechci nést protivné trýzně,
být holomkem moci a po krvi žízně;
jen k jediné meč váš zdvihnu-li ráně,
buď přístup mi zamezen k nebeské bráně!
Vy pravíte sic, že spásný jste lidstva oud,
že konáte na zemi vyřknutý od nebe soud,
však cení vás také jak panstvo tak láje,
když maně se vyskytne kmotr kde z Háje!
Když lidé vás uvidí třeba jen z dálky,
již bojí se vás víc než moru a války.
„Hle kat!“ — jeden druhému po tichu praví
a krev se mu u srdce leknutím staví —
„a tam jeho syn! Zdaž vidíte katova syna!?“
Ba, na mně již lpí též otcova vina;
kde osud jen s lidmi mne svádí,
tam strachem vše ode mne pádí
a slyším, jak šepcí, když kroky své stavím:
„Zlý otec — syn otce je horší, vám pravím!“
A slyše to, sotva že vzrušením dýši;
zde v domě chci hledati před lidmi skrýši,
chci v zoufání zlíbati otcovské ruce —
však hrůza mne vrhá zpět v náručí muce . . . .
Vím, ve srdci vašem že soucit se hne,
když krvavý meč váš po oběti tne,
a přec . . . ne, ne! Spása moje jen v dáli,
zde u vás mne hanba na duši pálí,
z té hanby chci umýti v dálce své čelo,
a kdyby to vlastní mou krví být mělo “ — —
„„Ty's mlád, synu, mysl tvou obraznost nesla““
tak odpoví otec a povstane z křesla;
„„král žoldnéře má, ti chytili by tě,
vždyť katem být musí, kdo katovo dítě.
Můj otec byl katem, i já se stal katem;
tak jde to zde v zemi po mravu a zákonu svatém.
Náš rod — tenť beze cti, všude je klet,
tak usoudil Bůh, tak usoudil svět.
Tvá dotkne-li ruka se krále neb královc šatu,
pak běda ti, zhřešil jsi proti zákonu svatu —
když líže jim pes ruku, neptá se, smí-li,
však ty's propad' životem v té ještě chvíli.
Ti pánové světa, ti pánové země,
těm k vraždění vhod je to katovo plémě,
však pýcha jich podá ti za to
jen zhrzení, krvavé zlato!““
Syn vyřazí ze sebe divoký smích:
„Ti pánové světa, ti trabanti jich,
ti velmoži, pokrytí pláštíkem zlatým:
jáť přepych jim rovným přepychem zplatím!
Že dovedou na oři máchati meči?!
Meč — oře mi dejte, pak stavte se k seči.
Jak já pěju písně své nebesům k chvále,
tak nikdo jich nepěje z komonstva krále;
já slušněji nad ně se zatočím v kole,
a šlo-li by o srdce, necouvnu s pole —
a buď to má smrt, já *chci* mezi ně,
i mocí i lstí se chci vedrat k nim do svatyně,
chci dotknout se — nechť potom vší ztížen mukou —
i krále i králové bezectnou rukou;
a uhlédám, vykonav zpupný svůj vzdor,
zda té chvíle v paláci nevznikne mor!
I k pomstě i ke vzdoru srdce má láje,
nechť seznají mne, syna kmotrova z Háje!“

II.

Tam na hradě královském za temné noci
se probudil skvělý den celou svou mocí,
neb v tisíců světel barevných zoři
i v tisíci svící jasný den hoří,
a kolkolem v nádherných komnatách
se postavy hemží jak vidiny v snách.
Tu pastýřka, tam opět mouřenín kráčí,
zde obr svou ohromnou palici vláčí;
tam trpaslík Turkovi věsí se v páži,
zde poustevník s músou se ochotně sráží;
na blázna si zabrává zkušený rek
a krásenka prodává krásu i vděk.
Pod škraboškou mnohý ret tajně se směje,
však mnohý též vzdech se pod škraboškou kreje;
až na krále, královou přestrojen veškerý svět,
k nim všech oči upřeny v jediný střed.
Tu král mění s chotí svou milostný hled,
pak kyne, a sotva že hudby se rozlehne zvuk,
již do tance v řadu se postaví veškerý hluk.
Tam tančí — — jak krásný to, záchvatný zjev
ten proud statných mužů a spanilých děv!
Však nad všechny při tanci rytíř vyniká jeden,
jsa štíhlý jak sosna zdá býti se gracií veden,
tak chová se slušně a vznáší se lehce,
že děvám se věčně s ním tančiti zechce;
šat vkusný mu těsně přiléhá k tělu,
je barvy krvorudé a černý má lem,
a červený baret zřít na jeho čelu
a na bujném havranním vlasu kadeřavém.
I královna dávno již nalezá zálibu v něm,
až konečně zavolá na komořího:
„Tam k rytíři červených barev mi jděte,
jenž zálibou děv, a můj pozdrav mu rcete
i pozvete rychle do kola mi ho!“
A s komořím přichvátav vznešené paní
se tanečník uctivě, hluboce klaní;
i pojme ji v náruč a v divokém plese
se s kořistí vznešenou po sále nese.
Pak utichne hudba a králová vece:
„Ó díky vám; v tanci můj mistr jste přece
a zajisté takový mistr též v boji;
leč rcete, co říci mám o vašem kroji?
Mně ouzko je, na váš-li pohlednu šat,
v němž — odpusťte — zdáte se hotový kat!“ —
Tak králová vece; a v té ještě chvíli
kdes „Hoří, ach hoří!“ hlas zděšený kvílí — —
a zbledly jak stěna dřív ruměnné tváře,
neb od oken hrozí jim požáru záře.
Křik zoufalý povstane, s ním divý běh
a slušnosti nešetří zmatený spěch:
muž nešetří ženy, druh nešetří druha,
přes knížete ku dveřím dére se sluha,
neb smrti se hrozí i sluha i král —
a za chvíli na to již vyprázdněn sál.
Teď pánem je nahoře zlý plamen sám
a se stropu k pádu již strojí se trám.
Tu zdola se rozlehnou zmatené hlasy
a najednou zahřmí strašlivý ryk,
že každému do hloubi do srdce vnik':
„Kde králová je? — — Kdo kralovou spasí?!“ —
Však nikdo si z komonstva nezpomene,
pro královou vrhnout se do plamene.
Jen pohleďte vzhůru: strop v sále se boří
a podlaha jasným již plamenem hoří —
tam těžko si hledati lacinou slávu! . . . .
I vzchopí se rytíř v červeném hávu
a — ostatní očím nevěří svým —
nad jinochem tou dobou zavřel se dým;
a lakotný živel vždy prudčej se vzteká . . . ,
z těch dole tam každý teď s ouzkostí čeká
a v srdci se chvíle budoucí leká,
zda přinese blaho, zda přinese hoře. —
Hle, tam jinoch vyniká z plamenu moře
a v náručí svém chová převzácnou tíži;
teď po rumu řeřavém rozvážným krokem,
teď přes výheň plamennou odvážným skokem
i s bezduchou královou k zemi se blíží.

Když zranén a sezžen již na zemi stane,
zář na bledém líci králové vzplane
a vznešená paní za nedlouhé doby
se probere k životu z hluboké mdloby.
I pohledí převděčně k ochranci svému:
„Vy, pane, jste vyrval mne osudu zlému;
netajte víc šlechetného jmena,
by dík vzdala ochranci králova žena;
ó rcete, jak jazyk má šlechtice zvát,
jenž přestrojil sebe v tak šeredný šat?“
On odpoví — hle, jak se čelo mu mračí! —
„Jsem ten, paní má, koho škraboška značí:
jsem povrhel velkých, jsem strašidlo láje —
syn katův jsem, vězte to, syn kmotra z Háje!“

III.

Hle, krvavý soud — soudu předsedá král
a soudcové vážní zasedli víc opodál;
jim v okovech vedou sem jinocha smělce,
jenž život byl zachoval své velitelce.
I promluví král: „Ty bezectné plémě,
tys porušil zlovolně zákony země,
tys vedral se v šlechetných velmožů kruh
a zprznil jsi dechem svým jeho vzduch;
tys rouhal se zločinně králové stavu
a vyvolal trest sobě na kletou hlavu:
žes králové bezectnou dotkl se rukou,
dle práva buď určenou postižen mukou! —
Nuž, soudci, co psáno v zákonu jest?“ — —
Král pravil a odpověď zní: „Smrti trest!“ —
Tu na slova ta jinoch hrdě se vzpřímí:
„Vy, pánové, suďte jen nad činy mými!
Já nehledám života, smrt je můj cíl,
kdo smrt mi dá, z hanby mne osvobodil!
Však hanba že tíží katova syna,
jest jedině vašich zákonů vina —
či zavinil hanbu, již nésti má, kat?
či Bůh sám zákony vaše vám klad'?
Smrt vyřknete vy — kat vykoná soud,
vy hlava — on poslušný těla jen oud;
od vás-li se nevyřkne života ztráta,
pak netřeba meče vám, netřeba kata!
Byť do spolku vám bych byl nepřišel vhod,
to věztež, jak váš že je čist i můj rod!
Či nasadil z šlechticů vašich kdo žití,
když králové hrozili živlové lítí?
Jáť nasadil — ne k vůli královu jmenu,
vždyť učinil bych to i pro sprostou ženu —
leč proto, že vyzval mne v svědomí hlas,
že k čestnému činu se naskytl čas.
Však dosti! — Vy čiňte, co zákon vám káže,
zde hlava má, k žití mne nic tu neváže;
však abyste přidali slávu své moci,
tož pošlete do Háje k starému otci,
by nad synem vykonal soud otcův meč!“ —
„„Dost, jinochu, ukonči vzdornou tu řeč!““
král zvolá a z očí mu proud slzí řine,
an ochrance choti své ku srdci vine.
„„Soud přísný svůj výrok ze zákonů vzal;
slyš nyní, co přisoudí vděčný ti král.
Zde klekni — a vstaniž co svobodný muž,
co rytíř a šlechtic i dále mi služ —
kdo za blaho bližního v oběť dá sebe,
ten obdržel šlechtictví dávno již s nebe!““
A za sloupem ukryta králová stojí,
vak se zlatem přetěžký v ruce má svojí;
však slyševši ohnivá ochrance slova,
choť králova bezvolně měšec svůj schová.
I přiskočí blažená k ochranci svému
a podává vlastní svůj prstěnec jemu:
„Nos památku tu na můj blažený den,
jímž svobody's nabyl i celý tvůj kmen!“
„„A nikdo mu nezpomeň z velmožů, z láje,““
král komonstvu praví — „„že katův byl syn;
a navždy za jeho šlechetný čin
stůj při trůnu potomstvo *kmotrovo z Háje!*““ —

Dle *K. E. Eberta Boh. Janda.*

72.

Vězeň na Křivoklátě.

Cimbuří hrdého Křivoklátu
v růžové záři večera plaje,
na pavlači hradu královského
šedý starec s pacholátkem hraje.
„Dřevěný koník se mi nelíbí!“
pohodiv hračkou chlapeček zvolal;
„rád bych měl živého, aby se mnou
ze brány k matince poskakoval!
Dobrý Zbihoni, ó dejž mi zprávu,
kdy se Václavek k matince vrátí!
Ach, ty mlčíš, oko vlhké klopíš —
nermuť se, již nebudu se ptáti.“
Tu zakvílí z blízkého okénka
hlas citery jako z jara ptáče,
za mřížemi do nočního ticha
píseň o krásné svobodě pláče.
„„Tam zní odpověď na tvoje ptaní!““
šeptá zbrojnoš. — „Zbihoni můj drahý,
dejž mi zprávu, kdož ten vězeň statný,
proč tak vzdychá — kdo jsou jeho vrahy?“
„„Dítě milé — nelze vyjeviti
trudná tajemství nynějších časů;
blízký oheň pálí — plamen slunce
též jen z dálky leje světla spásu.
Na minulost raději vzpomínám,
na tu drahou v hrobě spící pannu,
jížto náš čas zvukem cizím vězně
neznámého zvoní smutnou hranu.““
„Nerozumím slovům tvým, stařečku,
vesel buď a nech již naříkání;
vypravuj radš o rytířích českých,
o jízdách a slavném potýkání.“
Starý Zbihoň na výstupek sedna
Věnceslávku kadeř pohlazuje —
pak zamyšlen hledě k temným horám
miláčkovi takto vypravuje:
„„Bylť jsem tehdáž jinoch švarný,
tvář mi kvetla, vous mi scházel,
an co zbrojnoš pána svého
do Burgund jsem vyprovázel —
pana Smila Světického,
dejž mu pán Bůh pokoj věčný!
I Hron z Náchoda, rek slavný,
Jablonský, pán přestatečný,
s námi jsou se ubírali
vedle vůle místokrále
Otakara do Lyonu
města, kamžto ke cti, chvále
boží otec svatý vypsal
sněm. Co tam as rokováno,
toho Václavek se dočte
někdy; obšírně jest psáno
o tom. — Sněm se skončil: tu hle,
roztroubeno ctivé zvání
do Lyonu nádherného
k hrám rytířským, ku sedání.
Byloť čemu diviti se!
Květ rytířstva cizích zemí
rozvije se kol kolbiště —

bohatýři, hvězdy jasné
Franské země, Lombardie,
Burgundu a říšských krajů,
Římané též, hrdí páni,
hrdinové z Kastilie,
co s maurskými neznabohy
ve zápasu tuhém leží,
vyjeli jsou ku sedání.
Tu se prapor nad prapory,
nade znakem znaky věží.
Ach to krásné podívání,
skvostné rekovnosti kvítí,
jakby se mi dnes jevilo,
v staré paměti se svítí!
Vidím stříbrné ty hávy,
oře draze ozdobené
perlami a zlatohlavy,
vůkol pak se hemžícího
lidstva nesčíslné davy;
stkvějí se též kněžny
na pavlačích skvostně krytých
čalounami jasných barev.
Bylť tam dusot ořů lítých,
třeskot kopí, cinkot meče,
hlahol lidu, kotlů zvuky! —
Den se kloní — tu dostává
růži zlatou z krásné ruky
první vítěz turnaje: Hron
Náchodský, náš rytíř český!
Rozhlašují trouby zvání
na den druhý ku sedání.
Krev dnes po brnění teče,
hroty v lebky tepou pruhy —
třeskot kopí — cinkot meče —
hlahol lidu — kotlů zvuky!
Den se kloní — tu dostává
pukléř zlatý z krásné ruky
vítěz druhého sedání:
Jablonský, náš rytíř český!
Rozhlašují trouby zvání
ku turnaji na den třetí.
Veleslavné podívání!
Země pod komoni drnčí,
hroty v přílbice hřímají,
meče zvonějí o štíty,
bubny vítěze volají,
vítěze, jenž třináctero
skolil bohatýrů s koně.
On však se na oři hrdém
snáší, kopí k zemi kloně,
na rytířstvo takto volá:
„Kdo chce se mnou kopí lámat,
ke cti milenky a vlasti
důkaz statečnosti vzdávat?“
Ticho vůkol. — Hle, tu jede
hrabě Brabantský na dráhu;
na mohutném broni sedě,
nepřemožitelný dosud hrabě
dvakrát proti vítězovi
žene hromorázným hrotem;
po druhé však dřevce silné
strašným zlomí se praskotem.
Nové dřevce upevněné
jsou pod páže ocelové:
rek se proti reku žene
letem blesku — a tu letí
s oře dolů pán Brabantský!
„Kdo chce vyjeti na dráhu?
kdo chce ještě kopí lámat,
ke cti milenky a vlasti
důkaz statečnosti vzdávat?“
Vítěz kolbiště objíždí;
třikrát zvaní opakuje —
vůkol však ticho panuje.
Hoj! tu dřevcem zasazeným
letí rek na bujném oři,
do zdi silné kopím vrazí —
kopí praská — zeď se boří;
komoň klesá — vzhůru skočí
rytíř — hlaholí obdivování,
trub a kotlů slavné zvuky!
Rek se kloní obdržev teď
z krásné třesoucí se ruky
věnec z perel, diamantů.
V hlahol lidstva, v bubnů třesky
jmeno přeslavné zazvání:
„Vítěz třetího sedání
Šmil Světický, rytíř český!“ —
„Rytíř český? Hle, i já jsem Čechem!“
volá Václav s uzardělou tváří;
kmet pak sepnuv ruce, zdvihne k nebi
oko zalité radostnou září.
Pak na hlavu drahého robátka
klade ruku k žehnání svatému:
„Zalívej, ó Pane, srdce toto
rosou lásky k národu českému!“
Slunce zhaslo za mlhavou horou,
nové slunce rozžal král nebeský
v srdci pacholátka — slunce lásky,
blažící na věky národ český!

J. E. Vocel.

73.

Václavův přípitek.

V kundratickém večeradle
scházejí se četní páni;
Václav král je k sobě pozval
k veselí a hodování.
Z Vildberku se šťasten vrátil,
v oboře dnes chutě honil,
u večer pak zlatý pohár
o džbán zlatý hlasně zvonil.
Na oko se smířil s pány,
na oko i páni s králem,
ale tajně na zmar země
v nepokoji žili stálém.
Na pravici králi sedl
Jindřich z Růže, hlava pánů,
dál pán z Kunštatu, pán z Dubé,
Bergov na levou sed' stranu.
Níže' pan Jan z Michalovic,
Břeněk sedl vedle něho,
proti Břeňkovi pak Boreš,
oba z rodu Švihovského.
Veselí se král a pije,
pije mělnickou tu šťávu
na svůj návrat, země blaho
Karlu otci na oslavu.
„Věru, šťastný nápad otce!
To jsou jiné šťávy, páni,
nežli ty, co na Vildberku
pro mne měli Rakušani.“ —
Čilý rozhovor je v síni,
v pohárech se víno pění,
jenom Bergov potměšilý
střídmější je v popíjení.
Střídmý jak král Šigmund asi,
v obém snad si rovni byli

dřív už, než se tajným listem
o Václavu umluvili.
Veseleno, popíjeno;
a když planout počly svíce,
zprovodil pan Bergov krále
z jeho vůle do ložnice.
A když páni rozešli se,
seděl Bergov ještě s králem,
samojeden, nepokojný,
v ohlížení neustálém.
Václav zpitý sklonil hlavu,
s Bergovem se změna stala;
ruka jeho v zlatou číši
bílý prášek vysypala.
Potom šel a Václav uleh', —
mrtvo v komnatě jak v hrobě,
lampa skrovně svítí na stůl,
na němž číše prázné obě.
A když bylo Václavovi
na ráno se probuditi,
jako šílený byl zvolal:
Hlava pálí, víno k pití!
Víno, lékař, — hrdlo hoří! —
Lékař přišel bez prodlení,
naslouchá král jeho slovům:
„Nezdařené otrávení.“
Blesky boží! bodrá chasa
ti smíření moji páni,
ale ještě nedozráli
v zákeřnickém zabývání.
Hlava pálí, tělo chví se,
oči kalné — přisám Bohu,
pane Bergove, tys pomoh',
já ti také dopomohu!
Ale Bergov prchnul tajně;
Václav pak, když jed ucítil,
polodivý vřelou pomstou
plný pohár vína chytil.
A tak trávil žití celé. —
Aj kdož dalších příčin poví,
nejvíc že teď důvěřoval
katovi a svému psovi!?

Adolf Heyduk.

74.

Jan Žižka.

Ticho dobou podvečerní,
ticho v tom trocnovském doubí,
i vše listí je tak klidné
jak ty kmeny v země hloubi.
V myšlenkách se jezdec blíží
uzdu v loktě zatočenou,
volným krokem vraník smutný
věší hlavu zamyšlenou.
Náhle jak by snem uchvácen
jezdec kroky svoje staví,
s koně skočí, meč vytasí
a k starému dubu praví:
„U silného toho dubu
v noci děsné, bouřlivé
v bolestech mne porodilo
svaté lůno máti mé.
Les jen slyšel úzkost její,
vichr bděl při dětském loži
a plamenné na hlavu mou
žehnaje lil blesky boží.
Abych pro střely otupěl,
k rekovnému dospěl žití,
v rozdrcený klín mé matky
děsné pralo krupobití.
Hrom zvuk první, jejž jsem zaslech,
bouř můj první pozdrav v svět,
tak jsem, bouře odkojenec,
bouřný obral reka let.
Huse! při tom dubu silném
přísahá ti pomsta má!
Huse! krví bolestí tvých
brzo zem se zčervená!
Ano, tak krev ze všech jejich
žil se hrkem musí líti,
že by stokrát hranici tvou,
Jene! mohla uhasiti!
Jasné oko všehomíra
nech se rudou zastře září,
takou křivdu neobsáhlou
že mu směli spáchat v tváři.
Žhavý popel hradů jejich
nech se nese k širým polím,
pokrytce kdekoliv najdu,
toho zkazím, toho skolím.
Ó mně v srdci z hranice tvé,
Huse! jedna jiskra pálá!
Jako zločin, tak buď pomsta
neskončená, neustálá!
Muži světla! muži pravdy!
nejlepší ty země synu
zrazený a odsouzený!
vraždou smyju tuto vinu!
Ó jak tiše luhy české
hněvu mému naslouchají
a dějiny vlasti mojí
na slib se mé pomsty ptají!
Tělo, ducha v oběť snesu,
střely, žáry na zápas,
dokud žiju! — Slyš to, vlasti! — —
Ticho, vranče! ještě čas!

F. Jeřábek. *Lenau.*

75.

Jan Žižka.

V kruté bitvě, v níž se bili
s lidem prostým vzácní páni,
Táborité zvítězili,
knížata jsou porubáni.
A pod lipou, na hromadu,
kde složeno panstva zbroje,
slepý vůdce svolal v radu
všecky bojovníky svoje.
V pravo, v levo s lipy mnoho
praporů se k zemi sklání;
slepci nelze zříti toho,
přec však slyší jejich vlání.
V kruhu stojí rolníkové
o sudlice podepřeni,
přední aby vítězové
byli vůdcem odměněni.
Tvář Žižkova osloněna,
ač noc věčná kolem něho;
ruka s mečem podzvižena,
slova ta dí ústa jeho:
„Poklekněte, věrní moji
z rodu sice nepanského,
udatní však lvové v boji,
ducha nejvýš šlechetného!

Vy jste bojovníci Páně,
statní v bitvě, pevní v víře,
protož ve přírody chrámě
pasuji vás na rytíře.

Dle *W. Menzela* od *E. Justa.*

76.

O půlnoci.

To šíré město v klidu jako hrob,
kdy procházím se jím v půlnočním čase.
Ruch živý dříve v něm — za málo dob
zaniknul smích i pláč... Teď sní vše zase.
Již veselí jak kvítko uvadlo,
aniž se pohár rozkoše víc pění;
žal ztratil se, když slunce zapadlo,
svět umdlen již a pokroužen je v snění!
Den potopil se v moři věčnosti
a v srdci lidském hněv i zloba hyne;
na nebi měsíc v plné jasnosti
jak míru posel pozdravení kyne
a hvězdy tiše plují dráhou svou.
Má duše jako lehkých zvuků znění
se vznáší dálnou města prostorou
chtíc v tajné lidí všech se vnořit snění;
jak slídič vleče můj se za mnou stín.
Před mříží u žaláře tiše stanu.
Ó vlasti má! zde dlí tvůj věrný syn,
jenž pro svou lásku k tobě snáší hanu.
Onť spí! — Zda cítí, oč byl oloupen?
Zda sní o novém probuzení,
či sní, že vítězně je ověnčen? —
Bůh svobody jej udrž v jeho snění!
Zde palác k nebesům se vypíná
a skvostnou oponou zřím v síně jeho,
kde ve snu ruka v meč se zatíná,
kde mukou svědomí jsa trápen zlého
již tyran v bledé bázni chvěje se,
chystaje tisíc ořů k zachránění;
leč klesá k zemi, zem se zatřese —
Bůh pomsty uchovej ho v jeho snění!
Tam u potoka v nízké chatě jen
nevinu s hladem jedno lože hostí;
než Pán dal ubožáku blahý sen,
by snem byl zbaven děsné skutečnosti;
a spánek včaruje jej v jiný svět,
v němž utrpení a zlé bídy není,
v němž símě dobra záhy pučí v květ —
Bůh chudoby přej chudým jejich snění!
Na konci města domek poslední,
na který vzývám nebes požehnání.
Zda v něm o lásce věrná duše sní,
o lásce nehynoucí do skonání?
Či tuší, jinou že též milku mám,
již slavím činem v žití, slovem v pění,
a jejímž sídlem „svobody“ jest chrám? —
Bůh lásky přej mé dívce další snění!
Ty hvězdo z oblak vlídně kynoucí,
ty noci, dobrá máti tvorstvu všemu,
nedejte, aby záhy ve mroucí
tvář bylo zřít mně světu zbuzenému!
Červánek první v slzách ztápí se
a svoboda se z rána v pouta mění,
tyranstvo na své roby katí se —
Ó Bože snů, přej nám všem klidné snění!

Dle *J. Herwegha* od *E. Justa.*

77.

Kat.

Ustupte stranou! — Již se kára blíží,
jež odsouzence vede smrti vstříc;
a smutně na týž průvod každý shlíží
a vřelá slza rosí mnohý líc.
Ni slova není slyšet v lidstva davu,
jen sem tam ozývá se temné lkání —
a v dáli umíráček mdle vyzvání,
že hříšník pod sekeru vloží hlavu.
K jasnému nebi se mu zraky zvednou,
jakoby Boha vzýval za pomoc;
pak na lid ubožák zří ještě jednou,
a na mysli mu tane věčná noc;
a vůkol slyšet děsné vykřiknutí,
i odvracuje mnohý svoji tvář; —
za mraky kryje sluneční se zář,
by nespatřila smrtonosné tnutí.
Již na lešení děsném oba stojí:
i kat i oběť jeho úřadu.
Než proč as první mečem tnout se bojí?
Či lítosť snad mu činí závadu?
Což obměkčilo dnes se srdce jeho,
že na tváři mu sídlí zoufalost?
Vždyť často byla smrt již jeho host. — —
Nuž, kat ten odpravit má *otce svého!*
„Ach, otce svého!“ trne shromáždění,
a zástup celý couvá s úžasem.
Než před zákonem smilování není:
kdo smrti propad, opustiž tu zem! —
Již kynul soudce. — Kat se náhle vzchopí,
jde k starci blíž a zas se bere zpět;
krev stydne v něm a chvěje se mu ret
a slzí proud mu posléz oči zkropí.
Před soudcem uvrhnuv se na kolena,
prosebně k němu rukou pozvedá;
a žalná slova jsou jím pronešena,
an zrakem divým k němu pohlédá:
„Ach, pane! toho nesmím učiniti!
Již dvacet lidí meč můj odpravil;
ó nechtěj, abych na otci se provinil,
a před ním *mne* vel raděj usmrtiti!“
„„Čiň, co ti velí povinnost tvá činit!““
tak prosebníku soudce odpoví.
„„Ze hříchu nebude tě nikdo vinit:
co synu, to nesluší katovi.
Zde pro cit není pražádného místa,
zde moc má zákonu jen vyrčení,
a to se věčně věkův nezmění;
a proto ať tvá ruka při tnutí je jista!““
I přistoupí před soudce otec šedý
a vážně v obličej mu pozírá;
a soudcův líc je náhle smrtně bledý
a hrůza se mu v duši vedírá,
an kmet rozpráví k němu pevným hlasem:
„Dnes ještě před soud boží předstoupím.
Ó dovol, ať se ještě jednou pomodlím
se synem svým před věčným oním časem!“
A soudce mlčí. Otec stoupí k synu:
„Pán jestiť mocný — budiž, jak on chce!
Doufejme, oběma že smaže vinu!“
Tak dí a hlasitě se modlit jme.
I vydralo se slunce z černých mraků
a na oba šle světlý paprslek —
a z obecenstva každý zbožně klek
a k nebi obrací svých vlhkých zraků.
A modlitba když byla ukončena,
vstal otec odsouzenec, vstal syn kat.
„Teď rána smrtelná mu bude zasazena!“

zde onde slyšet dumně zašeptat.
Než kat ku svému otci náhle skočí
a dlouho tiskne jej na srdce své. — —
Vše němo. — Soudce nutí k spěchu — blíže jde —
a mrtvoly že dvě to, s hrůzou zočí.

Dle *Langenschwarze* od *E. Justa.*

78.

Král Jan a pánové čeští.

I.

Po náměstí kutnohorském
rozrojil se lidstva hluk,
v radnici pak kutnohorské
rozléhá se bujný zvuk:
„Teď nás volá, teď nás láká,
když mu hrozí boží hněv;
neodolá pohromám těm
oslepený český lev!“ —
„Český král, rci, ne lev český,
na se trest ten uvalil;
ať jen skvrny sám si smeje,
kdo si jmeno zakalil!
Kdo si v bečkách stříbro české
do ciziny vyvážel,
tenť by též i s cizým lidem
v cizém kraji válčit měl!“ —
Tak sněm pánů českých bouří,
taká slova bujně zní —
tu se dvéře otevřely
a nastalo mlčení:
král u prostřed pánů stojí.
Ač mu shasl zraku lesk,
jmeno Jan, král český, svítí
v každé bouři jako blesk.
„Urození, věrní, milí!“
zavzní královský tu hlas;
„nastává nám tuhá práce,
čestný boj a slavný kvas.
Válkou sousedé okolní
proti nám se strojí;
Němci, Uhři i Poláci
do boje se rojí.
Kněz opavský, man koruny
naší České, žaluje,
kterak Kazimír krakovský
jej vší silou sužuje. —
Toho však, vy moji věrní,
nelze nám již déle snést;
pročež vzhůru ku Krakovu,
neb to žádá naše čest!“
Král domluvil — vlnobití
temných hlasů zahučí;
tu pan Čeněk z Lípy zvolá,
blíž an k Janu přikročí:
„Račiž Vaše Milost vědět,
nižádný že český pán
v boj za meze země české
právem nemůž býti zván!“
Zamrače se král udeří
na meč: „Hej, má dobrá zbraň
české meze rozšířila
za Visly až širou stráň!
Man koruny naší České
utíká se v nouzi k nám.
Chci jej hájit, bych měl jeti
ku pomoci jeho sám!
Sám vyjedu této noci,
abych vlastní hájil čest;
nechť u krbu sedí, kdo chce
na se valit hanby trest!“ —
O půl noci, když zvoneček
na havíře dozvonil,
po náměstí tmavé Hory
dupot koní rachotil;
pavéz hluk a mečů řinkot
děsně po ulicích zněl,
v dálce hluk se tratí — mizí —
do bitvy král slepý jel.

II.

Zdvihají se v modré dálce
temena moravských hor,
po návrší k horám táhne
královských oděnců sbor.
Jako pod korouhví hrůzy
v čele sboru jede pán —
zamyšlený, zamračený
jede slepý, slavný Jan.
„Jsme na vrchu hory, tuším —
upni, Ježku, nazpět zrak!
Nic nevidíš?“ — „Tamto, pane,
vyvalil se prachu mrak;
v mraku jiskřící se kopí —
jak to cválá bystře sem —
tady jsou již — hle! to pluky
s Lichtenburským praporem!“
Sbory hlučně vítají se;
skleslou hlavu zdvihne král,
Lichtenburku ruku podav
v čele pluku klusá dál.
K večeru se den již chýlí,
houfy táhnou nížinou;
za kopcem tu trouba zvučí,
nad kopcem se žerdě pnou —
erby pánů Rožmberků,
Švihovských též jasný znak.
Král to slyše hlavu zdvihne,
s tváře mizí hněvu mrak.
Aj, tu opět trouby zvučí —
v blízku, v dálce, za vrchem,
v levo, v pravo hlaholí to,
ze všech stran to chvátá sem.
Komoň s králem poskakuje
při radostném troubení;
hněv se na Janově tváři
v blahý úsměv promění.
„Nuže,“ — slepý král zašeptá —
„ze všech stran to spěchá k nám:
onť krále neopustí —
teď své Čechy lépe znám!“

J. E. Vocel.

79.

Sen.

Jako mrak černý hrůzou strašlivou,
který nižádné požehnání světu,
leč záhubu s hor nám nese zuřivou:
tak ve posvátném otčiny mé květu
s vichrem ukrutným se bouře valila,
rozkacena zlosť svou na ni vylila.
Ach! jak vadly kvítky a klesaly —
všechno pod mocnou upadlo tíží;
vlastenské zpěvy z té země prchaly
jako ptáci, když se zima blíží.
A kde světlo bylo, kde dřív se skvěla moc,
tu panovala mdloba, tu se rozstřela noc.
Dlouho — dlouho tmavá noc trvala,

hustě ležela — ach, smutné to patření!
zrůstu dojíti ničemu víc nedala.
Zdálo se mi, že jí nikdy konce není,
již že neuvidím dne ve jasnosti,
již že nepokvěte kvítek radosti.
Aj tu, jakoby počínal znova den,
s hora světélko jakés se třpytilo,
z husta mraků na to prodravši se ven,
vzešlo, co slunce bleskem svítilo;
jako božský seraf silnou mělo moc,
přemohlo tu bouři, severici, mlhu a noc.
Jako příroda, jež v letním žíznila
parnu dlouho, libou tvář mívá,
když se po deštích živnoty napila,
a zcela novorozena zase bývá:
v obnovení tak všechno plesalo,
když to světlo mrákotu zahnalo.
Já zočil u zápalu, jak se k nám v plesu
vrátili pěvci a hudci milostní,
jako na jaře když přilítnou zas k lesu
prozpěvujíce ptáci radostní.
Jdouce s lyrou v ruce slavně zpívali,
k otčině lásku posvátnou rozžali.
Vítězoslavně přišel k nám zase čas, —
ó zlatý čas! — kde se písně milé pěly;
božská víra i svornost květly zas,
s láskou věrnost sídlo v Čechách měly;
síla nová se ve vlasti zrodila,
tak že vlasť zase krásoty nabyla.
Strom tu viděl jsem, an květy rozvinul,
a božského došed požehnání,
vůni dýše hlavu k nebi pnul;
Čech pak pracoval bez ustání. —
Doufej, Čechu! Dokavad zpěv český zní,
ještě tebe sokyně se žádná nezmocní!

F. Šír.

80.
Můj národ.

Ty, jenž plesáváš v citu nadšeném
nad Italií svou, tou moře kněžnou,
aj, z citronových hájů pospěš sem
přes Apeninu a přes Alpu sněžnou
v tu rodinnou statečných Čechů zem,
v tu krajinu blahostnou miloněžnou:
aj, vlasti krásnou jako národ tvůj
má národ český též, má národ můj.
I u nás větříček tak blaživý
jak po tvojich planoucích luzích věje,
i květy naše o témž slunci ví,
jež ze tvých věčně modrých nebes hřeje;
a luna tak se láskovroucně skví,
jak po moře se tichých vlnách chvěje:
a zemi spanilou jak národ tvůj
má národ český též, má národ můj.
Aj! totě Tibery posvátný břeh
ty zelené tu břehy Vltaviny;
ty hory na pomezích našich všech
jak slávonosné tvoje Apeniny;
i zde želí zapadlé slávy vzdech,
i zde chodí praotců velkých stíny:
a kraj tak slavný jako národ tvůj
má národ český též, má národ můj.
A ten, jejž jsi ze květistých svých luk
co dítě někdy zanícen slyšíval,
co budil v srdci tisíc sladkých muk,
a přec tak jasně, vznešeně zazníval;
hle, totě zase ten nebeský zvuk,
jakým tvůj Dante a Petrarka zpíval:
ten rajský zpěv, jaký má národ tvůj,
má národ český též, má národ můj.
Tou láskou, jižto oko vlaských děv
co Vesuv plameny ve srdce hází,
jí také vře panenská Češky krev,
jí také Čecha prsa se omlází;
veškeré krásy, vznešenosti zjev,
on také jistě u nás se nachází:
a starý tak, jakož je národ tvůj,
je národ český též, je národ můj.
Však ta cizince berla železná,
jíž chrámy tvoje padly ztroskotány,
onať i v Čechů kraje hozena
tu zkazila pokojné jejich stany;
lid můj ty samé dávné boly zná,
vlasť má hojí ty samé staré rány:
a nešťastný jako je národ tvůj,
je nešťastný též dobrý národ můj.

Fr. Věnc. Jeřábek.

81.
Bohatýr Muromec.

Oj za horami, za vysokými,
za těmi lesy, za hustými,
a za lesy hustými Lichvinskými
vyletoval jasný, mladý sokol
na rychlých křídlech až pod oblaky.
A za tím za sokolem tři jestřábi,
tři zbojci jestřábi jsou se hnali;
oni sokola obletovali,
oni k sokolu doletovali,
ostré zobce mu do těla zatínali,
až jsou sokola k zemi strhli,
a strhnuvše tak do smrti ubili.
Oj za horami, za vysokými,
za těmi lesy, za hustými,
a za lesy hustými Lichvinskými
na koni se ubíral dobrý mládenec.
On ne kvapem jel, a jen pojížděl
křížem ruce složiv, hlavu přikloniv,
jak by po širém poli hoře rozsíval.
I vzali se odněkud, přiskákali
tři jezdci, všickni sobaky tatarské; *)
a oni dobrého mládce obskočili,
ze zad, z boku, ze předu naň doráželi,
ostré šavle mu do těla zatínali,
až jsou oni mládence s koně strhli,
a strhnuvše tak do smrti ubili.
Počali Tataré mládce svlíkati
z oděvu jeho drahého, stříbrného,
tož ze stříbrného i zlatého,
a jali se v jeho oděv děliti,
ubitému jinochu se posmívati. —
A z pod lesa, lesa hustého
vzav se tu odněkud kůň vyjíždí,
on nevyjíždí, on větrem letí,
a na tom na koni bohatýr Muromec,
Muromec ze slavného města Muroma.
Jedva Tatary zahlídnul, tři sobaky,
on z toulu vyjímá kalenou střelu;
střelu pustí z tětivy hedbávné,
střela ta se zaryla v bílá ňádra,
v bílá ňádra prvního Tatařína.

*) Sobaky = psi, epithet v písních Tatarům, bývalým podmanitelům Ruska, dávaný.

A Muromec vytasil meč ocelový,
mečem tím ocelovým rozpůlil
v dvě půle druhého Tatařína,
A třetí Tatařín na kůň vyskočiv
utíká maní nemaní v šíré pole.
I bylo se Muromci čemu smáti,
i bylo bohatýru takto mluviti:
„Hoj, kde přede mnou utíká v šíré pole,
na toho já meče netasívám,
za tím já střely kalené nepouštívám,
a pouštívám tě, můj koni bujný!“
Tomu hlasu kůň bujný porozuměl;
on prvním skokem — do půl pole,
on druhým skokem — do Tatařína,
a třetím skokem — Tataru přes hlavu.
I valí se, padá Tatařín k šíré zemi,
na kusy lebka jeho roztřepena,
tož rázným kopytem koně bujného.
A vrátil se Muromec k dobrému mládci,
k mládci tomu dobrému, ubitému;
on vykopal hrob v šírém poli,
do toho hrobu tělo položil,
za duši jeho se pomodlil;
a schytav a svázav koně tatarské
on s nimi ujížděl ve svatou Rus.

Fr. Lad. Čelakovský.

82.

Vězeň.

Jakto na výtoku Donu tichého
do toho-li moře do Azovského
stojí v městě Azově vězení temné.
U vězení tom leží dobrý bojovník,
a jistě dobrý bojovník: kozák Donský,
druhdy slavný ataman kruhu kozáckého. *)
Není u mládce druha společníka,
a jsou u něho zlé společnice,
liché družky — na těle smrtné rány;
není u mládce druha pomocníka,
a jest jediného posměšníka,
tož posměšníka měsíce jasného.
Do vězení pohlíží s veselou tváří
on-to oknem okrouhlým, mřežovaným,
jak by se smál z mládence nešťastného,
z jeho těžké nehody a žalosti.
I rozjařil se bojovník, kozák Donský,
krev se v něm mládenecká hněvem rozlila;
on k jasnému měsíci takto mluví:
Neslavno nešťastnému posmívati se,
nečestno z ubitého radovati se.
Já kdybych byl jak jindy na tichém Donu,
ach, na tichém-to Donu, na mém korábu,
a ty se mi ukázal na nočním nebi,
na vlnách těch, na hravém toku,
střelami kalenými tebe, měsíci,
zahnal bych já za mraky, za oblaky;
dlouhým bych tebe kopím z mého korábu
přirazil na samé dno Donu tichého!
Bolestí by tvé líce potemnělo,
pomračilo se jak nyní moje.
Avšak nebude tobě, hrdý měsíci!
z mojich-to slzí radovati se,
z mé snad ty můžeš krve utěšiti se
ranami záhubnými uplývající. —
A on nešťastný mládec — kozák Donský,
druhdy slavný ataman kruhu kozáckého,
rozerval, odtrhal všecky povazky,
odhalil-to, obnažil hluboké rány.
Z ran krev horoucí odplývala,
odplynulo proudem i žití jeho, —
z bílého hrdla duše vyletěla.
Pohasly hvězdy na nočním nebi,
měsíc do hustých ukryl se mraků
a mrakové se v dešť rozpustili,
pláčem svým sirou zemi porosili.

Fr. Lad. Čelakovský.

83.

Odplata. **)

Jak v sadě u Ivana kupce bohatého
na jarním rozpučení krásné růže květou,
krásné růže květou, oči k sobě vábí,
a v domě u Ivana otce bohatého
krásnější dcery rostou, oči k sobě vábí,
zvláště-to mezi všemi Marja Ivanovna!
Nedbám o růže všecky v Ivanově sadě,
dbal bych já o dceru Marju Ivanovnu —
Ach, již za muž ji dceru otec vydává,
proti vůli vydává, k veliké žalosti,
a za Maksima-to z Moskvy bojařína.
On s krásnou děvou ujel do Moskvy,
on mladou ženu v svém domě chová,
přístupu a odchodu k ní ani od ní.
A jest Maksim lakomec — ne stříbra, zlata,
leč veliký lakomec ženiny krásy.
Vyjde-li Marja z domu — hned Maksim za ní,
jde-li po ulici — Maksim tu při ní,
a pozdraví-li kdo ženu přívětivým okem,
muž líce pomračuje k domovu obrátí.
Z domu ženu nepouští, týden nevychází.
Tak nepokoj jím dnem nocí zmítá,
ve dne on stínu své mladé ženy
často nevěří, jeho se leká,
v noci on ze sna křičí, volá
a lupiče své ženy do potu stíhá.
Bylo-li jaké dříve v Ivanovně lásky,
láska i ta k muži svadla, — uchladla;
ona pláče za mužem — muž jinak vykládá,
ona truchlí a bledne — muž jinak soudí.
Och, veliké ty hoře, jak tobě ujíti,
jak sužitele toho a trapiče zbýti!
I projíždí jednou na koni za jitra
hlasatel carský ulice po Moskvě;
o nemoci carově on provolává,
ku pomoci každé duše on přivolává,
slibuje veliké dary, carské milosti.
Těžká-tě nemoc cara zastihla,
tož Borisa cara Feodoroviče,
lítá zuří mu bolest po oudech,
jak by pod nohama plamen vyšlehoval;
všickni lékařové rozutíkali se,
nevědouce rady a hlavy střchouce.
A Marja Ivanovna stojíc u okna
jedva provolání porozuměla,
zlá se myšlenka v hlavě namanula:

*) Hlavní národní sbory, jimž náležela všecka moc vlády a soudu, nazývaly se vojskovými kruhy; nepochybně dle zevnitřního pohledu, v jakém se na radu sebrani jevili. Sněmy ty se děly na veřejném náměstí, kdežto kozáci v skutku jsou činili kruh s odkrytou hlavou na znamení úcty k místu a činu v okruhu stojíce. Každý kozák měl tuto hlas svobodný, a t. d. V. O vnutrenem sostojanii Donskich kozakov v koncě 16. stol. Sorevnovatel' prosv. 1824. n. 5.

**) Příběh tento v skutku se přihodil za panování cara Borisa Godunova, na samém začátku sedmnáctého století, jakož se o tom v dějinách ruských čísti může.

ona poskočí na rychlé nohy,
ona se zamkne do své komnaty,
tajný list píše k caru velikému,
v listě oznamuje a lest zahaluje:
„Veliký care, slavný hosudare!
A jest člověka v kamenné Moskvě,
který nemoc tvou umí uzdraviti;
mohl by život tvůj drahý zachovati,
kdyby k tobě nechoval kamenna srdce,
proti tobě nestál odpornou duší.
Člověk ten po jmenu bojařín Maksim.“
A když Ivanovna zlý list napsala,
po důvěrné služce k dvoru odeslala.
Borisa list dochází, on jej pročítá,
bez prodlení Maksima k sobě obesýlá,
a obeslav jej mluví k bojařínu:
„Hoj, an jsi Maksim, bojařín mi známý!
známý pro nenávist ke mně caru svému,
tožť i známý po rozumu tvém léčitelském,
ty spomoz, uzdrav choré oudy moje;
a nechceš-li z lásky ke mně hosudaru,
učiň z litosti co k bližnímu svému;
chciť velikou milostí tebe obmysliti.“
Jak tu podivil se a uleknul Maksim!
On svou přepoddanou lásku osvědčuje,
on svou neumělost v lécích objevuje,
vše přísahou tvrdí a Bohem dokládá.
I nevěří car Boris slovům bojařína
a po hněvu svém velí, po rozkazu carském,
buď z nemoci těžké ihned vyléčiti,
buď hlavu úpornou pod meč položiti.
Nastala tu bída na bojařína,
tuhá nevole Maksima zasáhla.
On na své mysli nedlouho přemítá,
z dvojíhoť zlého jedno vyvoliti;
snad náhodou šťastnou lze smrti ujíti,
ze lstivých osidel vrahem položených.
I káže on Maksim zeliny snášeti,
i všeliké byliny velí přinášeti,
jaké kdy od rodu slyšel jmenovati,
jaké kdy na zemi viděl vyrostati.
On byliny vaří, proměšuje, cedí;
z jedněch carovi nápoj připravuje,
jiné mu na choré oudy přikládá.
Hojí, léčí ho den první, léčí druhý,
a dne třetího — divu velikého! —
car bolestí pozbyl — car s lože vstává,
vyzdravěl, pozbyv vší nemoci tíže.
I promluví car Boris k lékaři svému,
půl po hněvu mluví, půl po milosti:
Hoj lékaři můj, Maksim-bojařine!
chci za tvé léky tebe darovati,
chci za tvou zpouru tebe pokárati:
knutem pokárati, dvory darovati;
ty kolik ran přijmeš na tělo svoje,
dle počtu přijmeš i dvorů v dvoje.
Maksim rány přijímá, car dvory počítá.
Padlo na Maksima všeho devět ran,
nelibo desáté již se podvoliti
ani za carstva půl moskevského.
I vyplatil car dvorů osmnácte,
podařil jej Maksima též mnohým stříbrem,
a snad uléčil Boris i svými léky
Maksimovo lakomství ženiny krásy,
jako on z náhody hosudara svého.

Fr. Lad. Čelakovský.

84.

Matka z lidu.

Tam naproti Kokořínu
leží v rumech kostelík,
v jehož temně-pustém klínu
pohřben ležel pacholík.
Tenkrát, když pro pacholíka
kopali ten věčný byt,
stál tam v stínu kostelíka
tajný smutný svědek skryt.
Na bidélku dvě družičky
nesly malou truhličku,
jak když je zřít andělíčky
k nebi nésti dušičku.
A ty dívčiny se smály,
byly kvítím zdobeny,
a když hrobík zasypaly,
šly dál — květu zbaveny.
Čí jsi bylo, dobré dítě,
že tu žádný neplakal?
Což ani nepohřeší tě
ten, co tobě život dal?
Což se divím! Vždyť i ráj můj
také tak byl pochován,
když jsem spatřil drahý kraj svůj,
jak byl k hanbě přikován.
Když ho láska, sláva kladly
s hrozným smíchem do lůže,
tu můj lid a klid můj svadly:
kdo jim z hrobu pomůže?!
A když vzkřísit není dáno,
proč tu nikdo neplaká? —
Světy hynou! — Nevídáno
hocha lidu — tuláka! —
Nedovoláš se víc tónů
jednou shaslých, minulých;
nevyžehná bol Sionů
v hroby věčné sesulých.
Skryj se, tam se kdosi blíží,
ať tvé slze nevidí!
Aj, to žena! Co tu tíží,
že utíká od lidí?
Jako lvice, skoro letem
od chatek tam ubíhá,
když zanáší kořist dětem,
ledva stín ji dostihá.
S pláčem volá děcka svého:
„Kde jsi, moje poupátko?
Vyrvali tě z klína mého!
Ozvi se, mé kuřátko!
Ty jsi zdřimlo jen, mé dítě,
bledým strážcem zlíbané,
a ti zlí snad pohřbili tě
z náruče mi vyrvané!
Tu jsi, tu, můj pacholíčku,
nebudeš tu do noci;
zdrž jen chvilku svou dušičku,
já ti přišla k pomoci.
Ta zem těžká ti být musí,
viď, mé zlaté děťátko?
A ta rakev, ta tě dusí —
viď, mé drobné robátko?
Ale již tě matka tvoje
v náruči své ohřeje;
probudí tě srdce moje
a tvá duše okřeje.“
Jako žebrák, když odkryje
zlato, perle, poklady,
lačným strachem v zemi ryje,

mžikem shází hromady:
tak tu žena dohrabala
mžikem se až k dítěti,
a když rakev vykopala,
ustala již kvíleti.
Strhla víko — v náruč skryla
mrtvé dítě milené;
chladné tělo dechem zhřila,
myla oči sklížené.
Aj, a ústa ulíbaná
počala se usmívat,
a ta očka zadychaná
počala se otvírat.
A když dítě matku zlatou
jako v spánku spatřilo,
tu se jiskrou v duši zňatou
z tvrda spánku zbudilo.
Jaký ples to! — Poutník ale
při tom hořce zaplakal;
rychlým krokem odtud dále
v šíré kraje utíkal . . . .
Jeho národ osiřelý
proniká mu útrobu;
toho snad už nevyželí
žádná matka ze hrobu!

Jos. V. Frič.

85.

Královič Marko a loupežník Musa.

Víno pije Musa Albanézský
v Carohradě*) v bílé krčmě sedě;
a když vínem osvítil se Musa,
opilý tu počne hovořiti:
„Devět brzo roků odplynulo,
v Stambolu co cara obsluhuju,
a nedal mi koně, ani zbraně,
oděv nový, ani obnošený.
Ale, jako pevná u mne víra,
k přímoří se vzdálím rovným krokem,
kolem moře přívozy zastoupím
i silnice k moři sahající;
věž vystavím přímoří na blízku,
v ni narážím hřeby křivolaké,
zvěším caru kněze i poutníky.“**)
V opilství cokoli Turek mluvil,
vystřízlivěv skutkem vykonával:
k přímoří se rovnému oddálil,
přívozy a silnice zastoupil,
kudy vezli carovi poklady
na rok celý, málem tři sta břemen;
ty zadržel sobě Musa všecky.
Věž vystaviv blízko na přímoří,
kolem věže hřeby křivolaké,
věšel caru kněze i poutníky.
Přemnohých se car žalob doslechna
Čupriliče naň vezíra vyslal
a s vezírem tři tisíce vojska.
Jedva ale k přímoří přitáhli,
všech rozprášil Musa po přímoří;
Čupriliče vezíra uchvátiv
zavázal mu ruce na zad v tejlo,
a nohy mu zespod koně svázav,
zas jej k caru v Carohrad odeslal.
Car svolávat káže bojovníky,
přislibuje poklady nesmírné,
kdo by zhubil loupežníka Musu.
Ale kdokoli se naň odhodlal,
do Stambolu více se nevrátil.
Radí posléz Čupriličův chodža,
radí caru želem ztíženému:
„Velký pane, care nad Stambolem!
O by bylo královiče Marka,
věř, zhubil by loupežníka Musu.“
Car nevolně popříč naň pohlédnul,
an na víčko slzy mu nastouply:
„Jdi mi s očí, chodžo Čupriličův!
Proč vzpomínáš královiče Marka?
Spráchnivělyť, ach, i kosti jeho!
Ouplně tři léta uplynula,
co jsem sám jej vrhnul do žaláře,
do žaláře pevně zamknutého.“
Odpoví mu Čupriličův chodža:
„Hospodine, care milostivý!
čím jonáku odměnil by tomu,
jenž by přived na živu ti Marka?“
Dí v odpověď car mu velemocný:
„Odměnil bych na Bosně vezírstvem,
bez proměny na celých let devět,
ni haléře nebera v poplatné.“
I vskočí na lehké nohy chodža,
otevírá od žaláře vrata,
ven vyvádí královiče Marka,
před slavného cara jej uvádí.
Vlasy visí do černé mu země,
půlí stele, půlí se pokrývá.
Nehty jeho — orati by mohl.
Zhubila jej vlžina ode zdí,
že počerněl jako šedý kámen.
Mluví car ku královiči Marku:
„Marku milý, ty-lis to na živu?“
„Jsem, můj care, a u velké bídě!“
Car mu na to řadem vypravuje,
co již zlého natropil mu Musa;
pak se táže královiče Marka:
„Důvěříš-li v sebe, Marku milý!
odebrav se na přímoří rovné
zahubiti loupežníka Musu?
Odměním ti, jak jen koli ráčiš.“
Odpovídá královič mu Marko:
„Bopomozi! care hospodine;
zhubila mne vlžina ode zdí,
že nemohu na oči prohlédnout,
jakž mně s Musou souboj nastoupiti?
Dřív mne usaď někde do hospody,
počastuj mne pálenkou a vínem,
dej do vůle tučné skopoviny
a bílého chleba pšeničného,
bych pohověl několik dní sobě;
pak oznámím, souboj-li nastoupím,“
Car tři mladé zjednal lazebníky.
Jeden myje, druhý Marka bříje
a třetí mu nehty odřezuje.
Uhostí ho do hospody nové,
velí dáti, co se jemu líbí. —
Sedí Marko tři plné měsíce;
a když trochu život ponapravil,
car se táže královiče Marka:
„Již-li, Marku, důvěřuješ v sebe?
Hroznáť bída k mým dorážíi uším
žalujíc na proklatého Musu.“
Marek na to slavnému dí caru:
„Dej přinésti kus suchého dřínu

*) Carohrad, lat. Constantinopolis, odtud turecky skráceně a skráceně Stambol.
**) V srbském: chodže i chadžije. Chodža, turecký duchovník chadžija, poutník, buď křesťan do Jerusaléma buď Turek do Mekky putující.

z podlahy, kde devět let se sušil,
ať se zkusím, stačuje-li síly."
Podají mu kus vyschlého dřínu;
smačkne Marko dřevo v pravé ruce,
rozpukne se ve dvé, pukne ve tré,
ale voda necedí se žádná.
„Bopomozi! care, není času."
I promine ještě měsíc celý,
a když Marko zotaviv se málo
cítil sebe k souboji statečna,
zas požádal kus suchého dřínu.
Když dřín Marko v pravé ruce smačknul,
praskne dřevo na dvé, praskne na tré
a dvě kapky vody vyskočily.
Promluví tu k svému Marko caru:
„Přišla chvíle souboj nastoupiti."
Pak odejde k Nováku kováři:
„Kuj mi šavli, Nováku kováři,
jakous nikdy posaváde nekul."
Třicet podá kováři dukátů
a odejde v hospodu zas novou.
Pije víno tři dny, pije čtyry,
pak se staví zase u Nováka:
„Ukuta-liž šavle má, kováři?"
Když vynesl šavli nově kutou,
jej se Marko králevič otáže:
„Je-liž dobrá, milý můj Nováku?"
Novák Marku směle odpovídá:
„Zde ti šavle, zde ti kovadlina,
sám si okus, šavlice-li dobrá."
Máchnul šavlí pravou Marko rukou,
a udeřiv ní na kovadlinu,
kovadlinu na půle rozštípil.
Ptá se dále kováře Nováka:
„Zdař tě Bůh, můj kováři Nováku!
Koval-liž jsi někdy lepší této?"
Věrně jemu kovář odpovídá:
„Ovšem lepší ukoval jsem šavli,
lepší šavli, lepšímu jonáku;
když odcházel Musa na přímoří,
takovou jsem ukoval mu šavli
udeříš-li jí na kovadlinu,
ani tříštka zdráva nezůstane."
Tu rozlítiv králevič se Marko
v hněvu vece k Nováku kováři:
„Vztáhni ruku, ať ti šavli platím."
Ošálence had potajmu uštknul:
vztáhne pravou ošálenec ruku.
Švihna šavlí králevič tu Marko
odťal jemu ruku po rameno.
„Zde plat tobě, kováři Nováku,
by nekoval horší ani lepší;
tuto vezmi sto kusů dukátů,
těmi živ se za života svého."
Darovav mu sto kusů dukátů
vsedne rychle na bujného Šarce,
jede přímo k rovnému přímoří.
Kolem jezdě ptá se po Musovi.
Přiraní si Marko v jitro jedno,
an z Klisury pode Kačaníkem
náhle Musa loupežník vyjíždí;
na vranníku křížem nohy maje
buzikánem hází do oblaků,
zas ho chytá rukama bělýma.
Přiblíživ se jeden ke druhému,
Marko vece k loupežníku Muse:
„Bloude Muso! ukloň mi se z dráhy,"
buď se ukloň, buďto se mi pokloň!"
Odpoví mu Musa Albanézský:
„Projdi Marko, neponoukej k svádě,
nebo sestup se mnou víno píti;
věř, že tobě ještě se nevyhnu,
ačkoli tě rodila královna
na salaši na měkkém koberci,
v čisté hedbáví tě zavíjela
a kalounem zlatým povíjela
odchovavši medem tě a cukrem.
Mne však bídná rodila Arnautka
mezi stádem na železu chladném,
do černé mne houně zavíjela,
ostružinou drsnou povíjela;
však při tom mne často zaklínala,
bych se z cesty nikomu nevyhnul."
Uslyše to ze Přílipu Marko
zaměří hned svým bojovným kopím
do prostředu uší Šarce svého,
v prsy bloudu Musovi jonácké.
Zachytí je Musa na palici,
a vytrhna kopí zase mrští.
Pak napřáhne své bojovné kopí
zmířiv ránu na králevce Marka;
zchytí kopí Marko na palici,
přerazí je na tři poloviny.
Tu kované šavle vytasivše
lítým během letí proti sobě.
Máchne šavlí po Musovi Marko;
zchytí ránu na palici Musa,
přerazí ji ve tři poloviny.
Pak švihne zas rozjařen svou šavlí
ránu veda po královci Marku,
ale Marko palicí nad čelo —
i odrazí šavli mu od jilce.
Šestiperné palcáty *) dobyvše
oba na se křepce udeřujou;
na palcátech péra odrazivše
v zelenou je odhazujou trávu.
Na ručest se s dobrých koní vrhou,
popadnou se za jonácké kosti,
stíhají se po zelené trávě,
napadá tu jonák na jonáka **) —
sprostý Musa na králevce Marka,
Darmo snaha, povaliti Marka,
darmo snaha, Musu povaliti.
Zápasili v letním dnu do půldne,
Musa bílou pěnou opěněný,
králevič i bílou i červenou.
„Vstaň!" volá naň loupežník tu Musa;
„vrhni stoje mnou, neb vrhnu tebou!"
I jme se Marko ho porážeti,
avšak nelze sklonit Musu k zemi;
Marka Musa loupežník uchopiv
udeří jím do zelené trávy
a na prsy mu klekne jonácké.
Vzúpí hlasem králevič tu hrozným:
„Kdes v dni dnešním, posestřině vílo,
kde jsi nyní? Bodejž tě nestalo!
Ty mně křivě jsi se zapřisáhla,
kdy se v těsnu se životem octnu,
že mne vyrveš z hubitelských rukou."
Aj, tu víla z oblaků se jeví:
„Jak to, bratře, králeviči Marku!
by v neděli svádu nepočínal?
Hanbať dvěma naproti jednomu,
proti tobě kde hadi potajmo."
Hledí Musa k lesu a k oblaku,
hlas ten odkud, bádaje, pochází.

*) Šestiperný palcát (šestoperac), mající kolem hlavy šest železných na podlouhlo přibitých loukotek, jež pera slujou.
**) Jonák zde v povýšeném smyslu jako: hrdina, rek.

V tom vydobyv skrytě Marko nože,
rozkůle jím Musu loupežníka
od slabin až do bílého hrdla.
Umíraje Musa tiskne Marka,
že se jedva vydobyl zpod něho.
A kdy Marko mrtvého prohlíží,
hle! tu v těle tři jonácká srdce,
trojí žebra, jedny za druhými.
Jedno mu se srdce umořilo,
a druhé, jakoby rozskočilo,
a na třetím lítý had mu dřímá.
An ze spaní had se probuzoval,
již po ladech mrtvý Musa skáče.
Promluví tu Markovi had takto:
„Děkuj Bohu, králeviči Marku!
v čas že nebyl probuzen jsem ze sna,
kdybyť Musy na životě stálo,
víc než tři sta běd by tě napadlo.“
To kdy Marko králevič byl spatřil,
slzy lících po bělých proléval:
„Oh! běda mně, pro Boha milého!
an jsem zhubil lepšího nad sebe!“
Usekne pak loupežníku hlavu,
a metnuv ji Šarcovi v pícovník *)
do bílého Stambolu pospíchá.
Hodí hlavu před slavného cara;
car uleknut povskočí na nohy.
I dí Marko králevič zasmáv se:
„Nebojiž se, care hospodine!
jakž by chtěl jej živa dočekati,
jenž od mrtvé hlavy odskakuješ?“
Car mu vydá tři břemena zlata,
s nimiž Marko do Příliipu odjel —
Musa pohřben jest na Kačeníku.

Čelakovský. *Ze srbského.*

86.

Hajduk Novák a tři sta Turkův.

Ráno přivstal starý Hajduk Novák,**)
ráno přivstal o neděli mladé,
sebou nesl tykev a motyku;
dobrý osud v ústrety mu přišel,
ant ho tři sta potkalo Turčínův:
„Boží pomoc, hrdino neznámý!
V jakové jsi veliké nesnázi,
že tak ráno u neděli vstáváš,
u neděli vinohrad vzdělávat?“
„Moje děti, tři sta vás Turčínův!
jak bych nebyl u veliké tísni!
kdyžto živím u svém dvoru bílém
asi tři sta všelikých sirotkův;
já je živím, i šatstvo jim dávám
k vůli Bohu i pro svoji duši
i pro moje vlastní milé zdraví.“
Opět se ho vyptávají Turci:
„Na tvou věru, ty nebohý starče,
uměl bys nás provésti, junáče,
celou horou Romanijí***) černou?
Ať nás nyní nenavedeš, bratře,
na hajduka starého Nováka;
neboť jdeme pro děvici krásnou.
Jestli Bůh dá, projdeme-li šťastně
i se zdravím odvedeme dívku,
tebe mužem učiníme šťastným.“
Pozasmál se starý hajduk Novák,
načež Turkům takto odpovídá:
„Moje děti, tři sta vás Turčínův!
koliko je v hoře této jedlí,
rovněž takto já junák poznávám
u pohoří silnice Nováka;
protož vás chci vyprovázet, bratři,
celou horou Romanijí černou,
aniž stara hajduka potkáme.
Ale slyšte, oč vás budu žádat,
moje děti, vy tři sta Turčínův:
já jsem junák už příliš sestárl,
protož pěšky choditi nemohu;
dejte starou nějakou mi herku
i též šavli předlúho visevší,
abych i já mohl se ubránit,
kdybych někdy upadl do tísně.“
Pohlížejí janičáři Turci,
pohlížejí jeden na druhého,
potom takto mezi sebou mluví:
„Jen mu dejme ňákou starou herku!
Zaslechnul jsi ty, ubohý starče:
dáme tobě i koně i šavli,
vždyť se Turkův tři sta počítáme,
u každého okovaná šavle,
u každého bojovní je koník;
vyber šavli, jakou tobě libo,
vezmi koně, kterého ti libo!“
Ač je starý, přece velmi chytrý:
hned byl všecky koně si prohlídl;
uhlídal on tučného višňáka,
višňáka to Baby Metkoviče,
pokrytého hedbávím a červcem,
zlatem mu je propletena hříva,
za-uzdán je pozlacenou uzdou
i osedlán stříbrným je sedlem.
Ač jest stařec, přece velmi chytrý:
také šavle brzy si prohlídnul;
zahlídl on Osmanovu šavli,
kterážto má z čista zlata jílec.
Pohlížejí janičáři Turci,
vše mu dali, neřekli slovíčka.
Kéž je komu pohlednout popřáno,
anto drak se vyšvihnul na ďábla,
hajduk Novák na dobra višňáka,
potom jezdil po zelených horách,
Když už k svému přiblížil se stanu,
jme se Turkům hovořiti takto:
„Děti moje, vy tři sta Turčínův!
nechce vám se poslechnouti trochu,
abych nyní něco vám zazpíval,
prozpěvoval i hlasno i tenko?“
Tři sta jemu odpovídá Turkův:
„Zazpívej nám, ty nebohý starče,
zazpívej nám, pak řečí vyrážej!
Jaksi spaní o nás se pokouší,
snad dá Pán Bůh, potom bude lépe.“
Když byl starec k zpěvu si zavýskal,
zazpíval jim jako sokol sivý:
„Kde jste dneska, sokolové siví?
Už labutě přeletěly horu,
pode křídly přinesly bohatství!“

*) Pytel na píci.
**) Hajduk znamená vůbec loupežník; nejsou však hajduci loupežníci jenom kořisti hledící, jsou oni též živoucí věčná Nemesis tureckých utlačovatelův a násilníkův, jakož i šidařských kupcův. Po všecky časy bylo takových hajdukův, jižto s četami svými všelijaká dobrodružství vyváděli, načež pak památka jejich u lidu žila a žije. Mezi nimi byl hajduk Novák jeden z nejznamenitějších, jehožto jmeno, ač již v 15. století živ byl, ještě po dnes jak Srbům tak Turkům velmi známo jest. Nedaleko Sarajeva v Bosně ještě dosavade viděti po něm na skále památky. Rodivoj bratr jeho bojoval až do smrti s ním, jakož i Novákovi synové Grujo a Tatomír.
***) Romanija, hora, kdežto se hajduk Novák se svojí družinou obyčejně zdržoval.

Zaslechl to jinoch jarý Grujo
a se Grujem Tatomír mladistvý,
potom svému besedili strýci:
„Ó náš strýče, Radivoji chrabrý,
rychle povstaň na nohy junácké,
pak oruží připněmež si světlé,
bychom v horu Romanskou se brali,
v Romaniji na silnici zrovna;
neb jsme hlasu otcova poznali.
Snad náš otec s Turky se byl potkal,
neb s mladými srazil se kupčíky
i do našich přivedl je skrýší.
Tamo budeť přemnoho bohatství.“
Sotva toho Radivoj byl dočkal,
poskočili na nohy lehounké,
oruží si připásali lesklé,
pak se vlcky i hajducky brali,
zaujali po horách své skrýše.
Právě Turci ubírali dál se.
Milý Bože, divu velikého!
kéžby komu dívati se bylo,
když s hajduky setkali se Turci.
Novák výská a Radivoj seče,
synek Grujo na hromadu hází,
Tatomír pak přes hromady skáče;
dobře hlídá, by neušel hlásník,*)
by nehlásal, co se svaty dálo,
aneb jak se horami dostali.
Mnohé hlavy odsekali turské,
velikého dobyli bohatství,
vydobyli oruží a koňův;
zanechali po sobě památku.
Nechť se pěvá, dokud světa stává,
dokud stává slunce i měsíce.

Ze srbského.

87.

Estremadurský kůň.

Půdu Estremadury tepe
kůň, co posud neosedlán.
Žel zemí, neb si naň netroufá
vojvoda, ni rytíř, ni pán.
Kdožkoli dá naň uzdu, sedlo,
pakliže věrcem Kristovým,
bude zasnouben Isabelle,
stane se zetěm královým.
Z vlasti do vlasti jda ta slova
všem provolává hlasatel;
již ale šestý měsíc minul,
rek koněkrotný nepřišel.
Slavnou Granadu byl navštívil
též i Kastilců hrdý rod,
nese tu věsť v Sevillu, Cadix,
přes vody Taja, Durův brod.
Zří Ovieda i Pamplony
střídy nadarmo lidnaté;
Murcii prošel, Aragonu,
kraj Katalonie květnaté.
Aj hle, tu matný muž z Biskaje,
však ale s duchem vysokým,
hlásí se, že ten boj podstoupí
sám jeden s ořem divokým.
Odvaze té se diví páni,
řeči mu mluví rouhavé:
„Ty jen hřebelcem na kůň sahej,
tak se pozná řemeslo tvé!“
Neodpovídá, spravedlivou
zlost svoji zkrotiv tiše stál;
mlčky čekal, až jej uvedli
v síň, kde ve slávě sídlí král.
Stane před trůnem, vážně praví
odkryje hlavu s poklonou:
„Pravda-li, králi, hlavo svatá,
co provoláno říší tvou?
Dá-li kdo koni sedlo, uzdu,
svládne-li ořem divokým:
bude zasnouben Isabelle,
stane se zetěm královým?!“
„Tak je můj rozkaz,“ praví král, „a
kdožkoli usedne na oři,
dceř moje odměnou buď reku,
pakli se Kristu jen koří.“
Sotva dořek', rek čacký spěchá
tam, kde u volné přírodě
kůň neukrotný vídán bývá
buje v bezuzdné svobodě.
Málo popojda slyší smělec,
jak se řehtáním třese vzduch;
strach lidi pojme, vše utíká,
boj ale dočká dobrodruh.
K západu již se slunce kloní;
tam na pavlaně stojí král,
jemu po boku Isabella,
k nížto se takto mluvit jal:
„S rána svítáním ten Biskajic
na boj odvážný odešel;
slunce klesá, a nevrací se,
víš-li, jaký as osud měl?“
Dceř na to odsloví mu sličná:
„Tím není duch můj zlekaný:
soudíc po tváři, k velkým skutkům
jest povolán muž neznámý.“
Sotva dořekla, již jásání
ohlas jím k sluchu dorazil:
rek se vrací na uzdě veda
koně, jejž silou ukrotil.
Lid ho provází v hlučném davu,
sílu a statný čin slaví;
on ale přímo k hradu kráčí,
králi se s ořem představí.
„Již, hle, ten oř má uzdu, sedlo,
mou to rukou jest osedlán;
mou teda jesti Isabella,
sám pak ty, králi, jsi můj tchán!“
Král těmi slovy zarazí se,
žluč se mu v prsou rozlívá;
však ale postrach udolá jej,
slova mu radí smířlivá.
Takto mluví: „Smělá to žádost,
již tě, Biskajče, vznést slyším;
předně mi stav a rod svůj oznam,
ať také poznám, s kým mluvím.“
„Proč jsi se neptal, když jsem přišel
o tvoji dceru bojovat?
Stav můj a předci jsou mé skutky:
ti mi musí svědectví dát.
Buď tobě dosti, když oznámím,
Ježíše Krista též že ctím,
ostatek o mně Bohu známo,
jenž mne posílil duchem svým.“
Však ale král zas dí mu na to:
„Darmo, Biskajče, řeči tvé;
nebude snouben dceři mojí,
kdo není z krve královské.
Klenoty žádej, skvostné šaty,

*) Hlásník znamená onoho, jemuž by se poštěstilo z bitky vyváznouti, by pak o příběhu hlásati mohl.

všecko ti dám po vůli tvé;
jen mi nežádej Isabellu,
nejsi-li z krve královské."
„Klenoty nechci, ani šatstvo,
úmluvu znáš i slib, co's dal:
tvá bude dceř má Isabella!
Tak jsi se Bohem zavázal."
„Než si vyžádej jinou krásku
i věno slavné — vše ti dám,
však ale ruku Isabelly
dostane jen, kdo králem sám."
„Nic mi o jiných kráskách nemluv,
o věno jsem tě nežádal;
pro Isabellu boj jsem vážil:
splň slovo, co's mi svatě dal."
„Nuž teda, dobrodruhu drzý,
již se mi z této síně kliď,
aniž se dej víc v zemi spatřit,
pakli si žádáš dlouho žít."
Rek pomlčel, svých zraků zlostných
blesky na krále mrštil jen;
pak se obrátiv s sebou odved
oře, co jím byl ukrocen.
Zmizel — aniž víc jaká zpráva
o něm a koni slyšána:
však ale krásná Isabella
v smutku sedí zamyšlená.
Rok-tě minul již, an král mocný
o její ruku požádá;
neprotiví se, nesvoluje,
mlčení vždy jen zachová.
Král ale otec k sňatku svolil,
svatba se chystá na hradu;
páni se scházej' ze všech končin,
svědci svatého obřadu.
Více a víc se hrne, shání
lid v katedrální velechrám;
na hlavě mitru, v ruce berlu
již arcibiskup kráčí tam.
U dveří chrámu s hledem přísným
služba a branní drábové
luzu odhánějí, by průchod
měli do domu pánové.
Trouby se ozvou, král se blíží,
svatba a s ní dvořanstvo vše,
každý na místě svém dle stavu;
již se počíná slavná mše.
Slavně je oltář zdoben věnci,
světla v nich nesčetná planou;
v rouše je bílém Isabella,
otec a ženich pak stranou.
V tom se slyší hlas temný, temný
do kola chrámem zvuk ten jde;
lid si Biskajce připomíná,
dí se: Což kdyby rek byl zde!
Však ale strašný, svatý obřad
sotva že biskup započal,
náhle z jakéhos kouta chrámu
hřmot se tu hrozný slyšet dal.
V tom vyrazí hlas divný z varhan,
jak by je zázračný prst hrál:
všecka tu světla rázem shasnou,
hrom zahučí až v širou dál.
Lid se tu hrůzou kácí, klesá,
krypta se náhle otvírá;
vzhůru z propasti oř se zvedá —
v úžasu vše naň pozírá:
kůň to, jemužto uzdu, sedlo
dal neznámý ten dobrodruh.
Což asi zjev ten tajný značí,
což to as bude? — Pomoz Bůh!
Při zjevu tomto hrůzoplodném
srdce každému odpadá;
třas lidu houfy z chrámu žene,
král i ženich se v útěk dá.
Dívka jenom, jež přišla ve chrám
bez svolení a odporu,
zůstala na svém místě pevně,
an lid utíká ve sboru.
Kůň ale rychle k ní se zblíživ
začne se k dívce hned vinout;
ji zove laskavě, pokorně,
na jeho zádech usednout.
Panna se důvěruje oři,
naň usadí se, uzdu jme;
kůň se pozvedne, dívku v sedle
s blesku ručestí odletne.
Jakmile z chrámu ven vycválá,
město ven koncem projede,
do pole pak se cestou dává —
zmizne a nikdo neví kde.
Strach lidí se zas poznenáhla
více a více utišil;
král ale darmo pokoj hledá,
ten klidu víc již nenabyl.
V chrámu pokaždé v službách božích
svíce že hasnou, zdá se mu;
vezdy slyší dupání mocné
klusu podobné koňskému.
Každého, s kým se potká, ptá se
jen po cizince návratu;
sotva že odpověď doslechnul,
již zas otázku dává tu.
Takto je živ bez jasna smyslů;
žil asi rok, pak dokonal,
příteli svému nejbližšímu
korunu svoji zanechal.
Více již věstí neslyšáno
o bohatýru neznámém,
ani o Isabelle prchlé
na koni divém, podivném.

Rieger. *L. Carrer.*

88.

Richard Lev na pahorku svatojirském
a
boj u Diamantu na poušti.

I.

V plné zbroji, s vůlí pevnou přišly
pluky knížat evropejských v kraje
kolébky i hrobu Božího;
svatá místa přišli dobývat, kde
slovo znělo Spasitelovo.
Mnohá bitva mezi věřícími
korouhvemi strhla se a leskným
půlměsícem saracénským — posléz
na třicet dní uzavřeno příměří.
Zbraně odpočívaly a k novým
ranám sílila se ramena.
Krásný umíraltě den a libé
červánky mu k hrobu svítily.
V tichém stanu odpočíval Richard Lev,
chlouba Angličanů — hlava vůdců
křižáckých; tu po nemoci hověl
oudům zemdleným.
„Slyš, jaký hluk to
letí táborem?" dí náhle statný

rek a do pola se vztýčí. V tom již
ve stan vběhne uhlazeny Monferrat.
„Co se děje, Vlachu?“ Lev naň. „Kníže
Leopold, od hlučného kvasu povstav,
vínem rozpálený s čeledí svou
na pahorek svatojirský vyběh,
prapor anglický, jenž nad jinými
vál tam povýšený, smělou rukou
strhnul a svůj na to místo vztýčil!“
Hoj! jak pravý lev, to rozkacený,
třesoucí se vztekem, skočí Richard,
roucho na se hodí — v pěsti pádnou
sekeru a šumí k pahorku. —
„Kdo se opovážil,“ zařve, „prapor
strhnout Richardův?“ — „To já!“ se na to
ozve Leopold. „Můž' i můj tak váti
vysoko jak tvůj; my stejných dílů
v dobývání svaté země máme!“ —
Leč co blesk již opět v prachu leží
Leopoldova korouhev — a prapor
anglický se znova větrem rozpjal
na znamení vlády ve křižáckém
vojště.
Strašný křik tu s obou stran; — již pluky
anglické se kolem krále staví —
meče z pochvy. Strašlivý to bleskot!
Všude křik — jen šašek Leopoldův
s kmotrem stranou vtipy prohazuje;
jenom chytrý Vlach rce ticho k vůdci
Templářů: To já jsem dokázal — však
Richard pojde přec!
Aj, tu Filip krásný, výmluvný to
Franků král, se zjeví u prostřed a
mnohým slovem káže mír a kárá
obě strany — až je smíří obě.
Ale na pahorku svatojirském
prapor anglický jen věje a kol
hlasy zkřiknou: „Zdráv buď vůdce
Richard Lev!“
„Kennethe, ty tělo udatné, ty
ostříhej mi počest anglickou a
u praporu pobuď na stráži.
Běžíť o mou hanu — nebo hlavu
tvou!“ — Tak vece Richard a s ním celý
shon se rozptýlí. —
I stojí Kenneth,
tělo udatné — tu stojí sám a
v duchu letí k milované Editě.
Dvě ho vážou u praporu pásky:
slávy veřejnost a tajnost lásky.

II.

Strážníku, kde jsi? — Noc kolem jasná,
jako první po stvoření hvězdná;
prapor o samotě na pahorku
věje, — věrný hlídá ho jen pes!
Rytíř svodným šeptem lásky klamán
vábivé, ach, prapor opustil.
Nad hvězdy té noci jasné skvěla
dívčina se v stanech královského
Richarda — to dcera bratrova, a
jejím jmenem vymyšlena lest, že
rytíř prápor opustil.
„Pse, můj věrný Rosvalle!“ tak volá
rytíř, an se vrací na pahorek
opuštěný — okem zoufanlivým
do kola se točí — běda! prapor
zmizel anglický, a věrný Rosvall
kopím probodený skučí opodál.
Soudil Richard nad rytířem — kat již
ostřil meč — tu soudu propadlého
darem dal král Saracénu, svému
lékaři, a ten ho vedl v zajetí.
Slovem rytíř neprozradil, co jej
od praporce odvábilo; věrná
láska, vroucí úcta rty mu vázala.
Ale pozdravil se věrný pes a
skokem, mezi tisícemi, s koně
strhnul vraha svého — hraběte to
Vlacha Montferrata.
„Ha, ty prapor
zneuctil jsi anglický!“ hřmí Richard Lev.
„Lež to!“ brání se mu Vlach, a darmo
prosby knížat spojených — Lev žádá
očištění poškvrny a stavit
bojovníka slibuje; sámť nesmí
proti sjednocené vůli vojska
v zápas jíti smrtný s křižákem.
Podál stanů vojska křesťanského,
v poušti, stínu cedrů, při prameně,
jenžto diamantem pouště slove,
tam, hle, k boji místo určenoť!
Saladina žádal Richard, pána
Východu, to jmeno přepověstné
v žhavých krajinách — a sultán místo
k boji vykázal i bojovníka
poslal Richardu.
Hle, tam Montferrat sám za sebe; — tu
rytíř neznámý, to statný věci
Richardovy zástupce; sto mužů
s každé strany — kolem pět set kopí
tureckých a skvělých turbanů; — tam
na zad Richardova choť, i hvězda
nešťastného rytíře.
Ráz a ráz — je krutý boj a tuhé
s každé strany čekání; — tu Vlach se
valí na zemi — a vítěz meč mu
vtiská na srdce. — „Aj, znej se k hanbě:
zneuctil jsi prapor?“ — „Zneuctil — ten
ale se mnou!“ skučí raněný a
na velmistra kyne Templářů.
Rozlítí se zástup — Saladin sám
ve šlechetném hněvu rukou vlastní
soudí zrádce jmena královského,
skvrnu křesťanstva.
„Zdráv buď vítěz!“ letí kolem hlasy,
a, hle! — nešťastný to Kenneth — šťastný
Kenneth! — ze zajetí Saladina,
lékaře to zakukleného, an
v nové nyní padá zajetí —
v blahé dívčích ramen objetí.
A takž nová obvine ho páska:
králův dík a věrné choti láska.

Tyl. Dle *V. Skotta.*

82.

Lenora.

Lenora lekem za šera
se ze sna vyrazila:
„Vilíme, kde jsi? — Nevěra
či smrt tě uchvátila?“
On v ryčné pluků ve draze
s Friedrichem táhnul ku Praze,
a nepsal milé k zprávě,
zda z bitvy vyšel zdravě.
Když pak i král i královna
se války nabažili
a udobřeni z povlovna
mír svatý učinili:

tu vznikně ples a zpěvu hluk
a bubnů chřest a cinků zvuk
a listím ozdobené
se vojsko domů žene.
A převšudy a odevšad
jde valem vše a stěží;
a buď on stár, a buď on mlád,
vstříc plukům ryčným běží.
Tam slyšet otce, manžela,
tu chotě vítat z vesela:
Lenora čeká mnoho,
ach! vítat nemá koho.

I ptá se tam, zde každého
a zbíhá celé řady,
než nikdo nezná milého
a nikdo neví rady.
A když pak přejdou plukové,
tu vrané vlasy sobě rve;
tu hrozné ryky plodí
a vztekle sebou hodí.
I běží matka k děvčeti:
„Kýž Pánbůh smiluje se!
Mé milé dítě, co je ti?“
A od země ji vznese.
„„Ó matko má, co tam, to tam!
Pryč se světa, je lest a klam!
Bůh nezná smilování,
ach běda mého lkání!““
„Pán Bůh se smiluj, otec náš!
Onť dobře dělá námi.“ —
„„Ó matko, matko, klam a lest!
Ne, mnou co dělá, dobré jest:
dost jsem se namodlila;
ó nač by prosba byla?““ —
„Bůh, Bůh, ten otec uslyší,
kdy dítě se mu koří.
Jdi, přijmi svátost nejvyšší,
ta žalost v tobě zmoří.“ —
„„Ó matko, co zde zahoří,
to svátost žádná nezmoří;
ach žádná svátost, máti,
znik mrtvým nemůž dáti!““ —
„Což ať ten svodník šalebný
kams do Turek se pustil?
pro nový sňatek svatebný
snad své se víry spustil?
Nech, dítě, muže vrtkého,
on zisku dojde špatného;
kdy duše těla zbude,
ten klam ho pálit bude.“

„„Ó matko má, co tam, to tam,
co pryč je, po tom veta!
Smrt, smrt je zisk můj, svět je klam. —
Kýž neznala jsem světa!
Ty tělo klesni v hrob a prach,
krej, krej tě hrůza, noc a strach!
Bůh nezná smilování,
ach, běda mého lkání!““
„Ach, nesuď z toho bezpráví
to strastné, Bože, robě!
Co slína kane, rozpráví,
ach, nebuď vinno tobě!
Ó dítě, zanech kvílení
a pomni na své spasení,
ať duše aspoň svého
má chotě nebeského.“
„„Ó matko! co je spasení?
Ó matko, co je peklo?
S ním, s ním je v pekle spasení,
a bez Vilíma peklo! —
Ty tělo klesni v hrob a prach,
krej, krej tě hrůza, noc a strach!
Tam, kde ho není, žíti,
ni v nebi nechci býti.““ —
Tak zoufalost se vztekala
skrz její mozk a žíly,
a proti Bohu reptala
hůř, hůře každou chvíli;
a tloukla prsy zavilé,
až zašlo slunce spanilé
a v zlatém po obloze
až jely hvězdy voze.
A venku, slyš! to dupdupdup!
co koňský cupe dusot;
a chřestem sstoupí v domu vstup
a staví jezdec klusot.
Pak u vrat počne kruh a hřeb
jen z ticha, zlehka klep a klep!
a skrze vrata na to
je slyšet slova tato:
„Ó vpusť mne k sobě, milenko!
Zda bděla jsi či spala?
Máš smích či hoře, panenko,
i zdalis o mne dbala?“ —

„„Vilíme, ty? — Tak pozdě k nám? —
Ba hoře, milý, hoře mám
a kvílím bez pomoci.
I odkud jedeš v noci?““ —
„My sedláme jen v půlnoci,
ze Slovan jedu k tobě;
dřív jsem ti nemoh zpomoci,
teď vezmu tebe k sobě.“ —
„„Ach, pojď sem, dítě medové,
skrz chrastí fičí větrové,
pojď, pojď sem, zlatý mílku,
v mých rukou okřej chvilku!““ —
„Ať fičí bouře větrová,
ať fičí, fouká, věje!
Kůň hrabe — břinká podkova,
tu nedobře se děje.
Pojď, kasej, zchop a na mého
se za mnou všvihni vraného:
sto mil tě v ryčném plesu
dnes v chotí lůže vnesu.“ —

„„Ach dnes sto mil? — Dnes nabyla
bych lůže nevěstina?
Aj, jedenáctá odbila,
co hučí zvonovina?““ —
„Hle, měsíc svítí, jasno-tě!
My s duchy jedem v klopotě.
Oč, že ty za hodinu
jsi v lůži nevěstinu?“ —
„„Kde ložnice, kde, jaká tvá?
kde jaké lůžko tvoje?““ —
„Malá, tichounká, daleká;
šest prken, desky dvoje! —
„„Dost volná?““ — „Dost! ty rychle pojď,
zchop, kasej se a na kůň vhoď!“
Host k hosti hned se sbéře,
a do kořan jsou dvéře.
Kasá, zchopí a švihne se
hop! holka na kůň prudce
a vůkol jezdce obnese
své liliové ruce.
A rykem, rykem hop a hop!
kůň cválá mžikem na sta stop
a jezdce dál unáší,
až zem se ohněm práší.
A v pravo, v levo valem vzad
vše míjelo, kde jeli.

Jak letěl les a sad a hrad!
Jak duté mosty hřměly!
„Máš, dívko, strach?“ — „„I jasno-tě!““
„My s duchy jedem v klopotě.
Strach dívčině-li z duchů?“ —
„„Ó nech v pokoji duchů!““ —
Nač medle jest ten hluk a zvuk?
Co vyje sejc tu dobu?
Slyš zvonu zvuk a zpěvu hluk:
„To tělo nesem k hrobu.“ —
A nesa rakev na marách
k nim průvod s tělem blíže táh;
zpěv jeho k poslouchání
co žabí křehotání.
„V půl noci tělo pohřbete
vy v hluku, zvuku, plesu;
ať sobě tělo děvčete
já v chotí lůže vnesu.
Pojď, zpěvče s kůrem! přitřešti
a svatebnou mi zavřešti!
Spoj, pope, s ženou muže,
než lehnem v chotí lůže!“
Dost zvuku! — Máry zaletí —
a jedva okem kyne,
hned rykem, rykem v zápětí
se vše to za ním line.
A dál a dále hop a hop!
kůň cválá mžikem na sta stop,
a jezdce dál unáší,
až zem se ohněm práší.
Jak letí v pravo, na levo,
aj, pole, role, sady!
a v levo, pravo, na levo
vsi, zámky, města, hrady!
„Máš, dívko, strach?“ — „„I jasno-tě!““
„My s duchy jedem v klopotě.
Strach dívčině-li z duchů?“
„„Ó nech v pokoji duchů!““ —
A hle! a hle! tu na kole
půlzjevná v záři bledé
ta luza vůkol dozvole
si ryčný tanec vede.
„Sem, sem, ty luzo! za mnou pojď!
sem skokem pojď a sebou hoď,
a když se sňatky počnou,
hop! tancuj rykem skočnou!“
A luza z kola prask a prask!
se hrne za ním chřestem,
jak kdyby chrastím vichr třask
a šustěl suchým klestem.
A dál a dále hop a hop!
kůň cválá mžikem na sta stop
a jezdce dál unáší,
až zem se ohněm práší.
Jak letí všecko stranami,
co pod hvězdnou je září!
i samo nebe s hvězdami
jak letí před jich tváří! —
„Máš, dívko, strach?“ — „„I jasno-tě!““ —
„My s duchy jedem v klopotě.
Strach dívčině-li z duchů?“ —
„„Ach, v pokoji nech duchů!““ —
„Ha, vraný! pějou kourové —
čas kvapí neustále —
již vanou ranní větrové —
ha, vraný! cválej dále!“
Tu, tu se dráha skončila,
tu dívka chotě nabyla
a s duchy pádem jeli.
„Hle, tu jsme, kam jsme chtěli!“
Pak přímo k vratům klopotá
jak přes závodní hony
a svižným prutem ztroskotá
i závory i spony.
Dsky břinkotem se rozletí.
On pojav koně v zápětí
se po hřbitově řítí,
an jasně měsíc svítí.
A hle! a hle! tu na droby!
Ha, strachem tělo trne!
Co troud jsa, s jezdce podoby
se kyrys dolů hrne;
v leb nahý hlava zmizela
a zplchala a zlysela;
jest kostlivec jen z něho
a kosa v ruce jeho.
A zpíná se a supá kůň,
z úst plamenem mu hoří;
a pod nimi se v černou tůň
zem propadá a boří.
Hluk hučí horem bouřlivý,
jek ječí dolem strašlivý,
smrt napíná svou kuši;
Lenora pouští duši.
Hu hu! teď vůkol duchové
hop! tančí kolem skočnou;
a tancujíce takové
jí zpěvy huhlat počnou:
„Trp, trp! byť srdce ustalo;
líp, než by Bohu reptalo!
Duch ušel tělu svému,
Bůh milostiv buď jemu!“

J. Jungmann. *Bürger.*

90.

Únos.

„Panoši, sedlo na oře,
ať hradu těsna zbudu;
chci ven a pryč, ať v prostoře
se zbavím svého trudu!“
To káže Lubor v spěšení
pln ouzkosti, pln tušení;
i žralo-tě cos jeho
co vraha potajného.
A hned, až jiskry pršely,
jel dolů s hradu pády;
a než se oči ozřely —
hle! služka Libky tady!
Ha! bohatýr se zarazil,
co Třas by jej byl obrazil;
a mráz prolil mu žíly,
i pozbyl všechny síly.
„Bůh s vámi čackým jinochem,
klid vám a štěstí mnohé!
Vyslána k vám na pospěch jsem
od slečny od ubohé!
Tatam jest ruka Libčina,
již Bezduchovi z Němína
ji, všem na podivení,
dal otec v zasnoubení.
Hu! vraždu, meč a kopí! — klel —
jen k Luboru se blíží,
tě v meci v sklepy, do pekel,
kde ještěři se plíží;
dnem nocí já neustanu,
až mečem mým ho proklanu,
i srdce mu vytrhnu
a za tebou je vrhnu!

Teď úpí choti v komoře
a pláč a lkání vede,
a v želu ždá, až ze hoře
ji sama smrt vyvede.
Ach! Bůh se brzy smiluje —
ant k úlevě se schyluje. —
Až zvonit uslyšíte,
co znamená to, víte.
Jdi, zvěstuj mé umučení,
— tak uslzená štkala —
nes poslední pozdravení,
jež nyní mu jsem dala!
Jdi s Bohem! tento prstýnek,
ten vyšívaný řemínek
by ještě chtěl přijíti,
a v paměti mne míti."

To v uchu jeho jako hrom,
ty hrozné zprávy zněly;
a skály, hory mizly v tom
a smyslové míjeli.
Než náhle jako vichrové,
kdy sloupy vzválí prachové,
jej odvaha poiala,
mu srdce lvovo dala.

„Ó díky tobě, díky ti,
ty služko věrnomilá!
Kéž Bůh sám tobě odplatí,
že tos mi oznámila.
S potěšením a honem jdi!
leť honem zpět a slečně di,
i poutu tisíceru
že Libu svou vyderu.
S potěšením a honem leť,
leť honem, nechtěj dlíti!
Ha! obrům padna v seč a mleť
ji chtěl bych vydobýti.
Rci, o hvězdnaté půlnoci
že před oknem tam býti chci,
ať dobře mi se děje,
ať věčně se mnou zle je!"
I zvedla se a letěla
co šíp ta dívka věrná.
Teď oddechna třel se čela
a s oka mračna černá.
Tak oře sem tam proháněl,
že pot a pěny vyháněl,
až smyslil posléz rady
a vše podnikl pády.
Tu trubka zavzní s pavlače
a s věží hradu jeho,
a přes hájiny přiskáče
pluk hrabstva zbrojeného.
On zvlášť každého zavítá
a v uchu cos mu našpitá:
„Ej! nuže vzhůru stůjte,
mé trubky pozorujte." —
Když hory, doly v hlubokém
se černu pohřížely
a lampy v Hradě Vysokém
již byly dohořely
a všecko tvrdém ve spaní,
jen slečna v strašném čekání,
u velké touze bděla
a Bora v mysli měla.
Aj poslyš! hlásek líbezen
tu vzlítne do komnaty:
„He, Libko, Libko! již zde jsem,
jen hbitě na se šaty!
Tvůj Lubor jsem, jen pospěchej!
jen chvatně, nic se nelekej.
Hle! řebřík tebe svede,
a kůň můj dobře jede." —
„„Ach ne, kochánku, nikoli!
Mlč, prosím pro vše cnosti!
By sami dva jsme odjeli,
toť po mé poctivosti!
To jedinké políbení
buď poslední nám skusení,
než svadne ústo němé
a my se rozejdeme."" —
„Ha dítě! na mou počestnost
zem můžeš založiti:
přisámbůh! tělo, poctivost
mi směle usvěřiti.
Kvapem k mé máti jedeme,
tam svátostí se svížeme.
Pojď, pojď, co bát se není,
en v Bůh a mne spolehni!" —

„„Můj otec! — Béda! vladyka! —
tak hrdý z rodu ctného!
Ach, ustaň! ustaň! uleká
se dcera hněvu jeho!
Dnem nocí on neustane,
až mečem tebe proklane;
i srdce ti vytrhne,
a přede mne je vrhne."" —
„Ha, dítě! jen než sedneme,
pak nemám žádné péče. —
Pak světem jisti jedeme,
ó nedli, noc uteče.
Slyš, Libko, slyš! — Co hnulo se?
Pro Bůh! kéž jsme již na lese!
Ó, pojď! pojď! noc má uši,
sic pojdem s tělem, s duší."

A slečna v strachu — stojí — dlí —
tělem se hrůza lila.
On pojme rámě labutí,
a mžikem dole byla.
Ach! jaká srdce, lepoty
a strast a slast, nejistoty
teď hvězdy s nebes dálí
pozorně ozíraly!
Svou Libku zvolna vyšvihnuv
posadil na poláka;
sám trubku kol se ovinuv
vyskočil na daňáka.
Poháňka hnala běloně,
za ní ostruha černoně,
a vysokého hradu
pozůstavili v zadu.
Ach, tenké půlnoc uši má
a všecko vyslyšela;
na blízkém loži zbuzená
pěstounka slečny bděla.
Ta hnána lakem po zlatě,
hned vyskočí jak z opratě,
by pánu vyzradila,
co noc ta učinila.
„Alou, alou! spí vladyka?
Ven z hradu! nechte lůže!
slečénka Liba utíká,
uprchá k hanbě, k hrůze!
Již cválá Lubor z Oruže
s ní po dolu a po luze.
Nu, nu, nesmíte dlíti,
jeť co jich zdohoniti."
Co blesk hned zhůru, venku je,
i zbraní hned oděný
a síní, dvorem burcuje,
až všechen lid zbuzený.

„Ven, Bezduchu! můj synu, ven!
na kůň! a meč a kopí vem!
choť tobě unesena,
pryč, pryč, ať dostižena!“
Dvé k svitu již klopotalo,
slyš hluboké volání —
a slyš! — na blízce hřímalo
již koňské dupotání.
„Pr!“ divě Zducha přijechá,
ba daleko svých zanechá
a větrem kopí mikne,
že hrůzou Libka zkřikne.
„Stůj! stůj! ty zectilupiči,
s tvým lupem prázným ctnoty.
Tu zkus na mém se na meči,
pak unášej zas choti.
Stůj, záletnice běhlá, stůj!
ať snoubí si tě lotr tvůj
na lože pokrvené
a hanbou přioděné!“ —
„„Ha, lež jest, na mou čest! ta řeč,
u Boha a u víře!
Stup dolů! sem, ať tento meč
tě učí v řeči míře. —
Drž, Libko, podrž černoně!
Sem, dolů! hrubo s šedoně! —
sem dolů! ať tvou hlavu
můj meč naučí mravu!““
Ach! strachy Libku stiskaly
a ouzkosti a péče,
an v zoře zhůru blýskaly
dva demascenské meče!
Tu břink a sek, a třesk a hek
na vůkol ohlas ze sna lek,
a dupem jejich paty
zevzněl i les i traty.
Co Perun srazil Borův meč
netesaného k zemi.
Rek Libčin zdráv podstoupil seč,
a Zducha věčně němý. —
Teď, běda! běda, nebesa!
tam hrůzonosný od lesa
dusot a cvál se žene,
až prach se v oblak klene.
Trara! trara! zní přes luhy
tu trubka Oružského,
a hle, horem ze zálohy
hop, hop voje zbrojného. —
„Teď, Vládo, stůj a slovo slyš!
Tam vzhlédni! Nic-li nevidíš?
Ti v sráz se již hotujou
a mžiku pozorujou.“
„Ha stůj! a slovo poslechni,
ať neželíš té chyby!
Mně dávno Libka, já zas jí
jsem srdce dal a sliby.
Chceš srdcí těchto trhati,
má o mstu k Bohu volati
jich krev, jich hořká muka?
Ej! tu můj meč i ruka!
Však zdrž, pro Bůh, se, kleju tě!
nežby to politoval.
Vždy ve cti jen a v čistotě
tu slečnu jsem miloval.
Dej, otče! dej mi Libiny! —
Bůh přál mi zlato, zeminy,
můj rod a rekosláva,
chvalbůh! je všemu práva.“
Ach! Libce plné ouzkostí
co smrtí zbledly tváře,
vřel Vláda celý pod zlostí,
rděl se co výhně záře.
A Libka padnouc na zemi
tu pláče, prosí s slzemi
a sněžné ruce vine;
ach! zlost ho nepomine.
„Ach, otče! vizte s litostí
u nohou vlastní dítě!
I vám Bůh viny odpustí,
když vy nám odpustíte!
Můj otče! věřte, nebyla
bych v outěk ten se pustila,
než Bezduchovy ruky
jsem bála se co muky.
Tak často jste mne na klínč,
na rukou kolíbával!
Tak často mi: Mé jedině!
má potěcho! říkával.
Ó otče! otče! zpomeňte!
ach, dítěte se ujměte,
jež nezná štěstí jiné,
sic najednou s ním zhyne.“
Pryč vladyka se otočí,
nezdáť se míti sluchu;
něm tře si bradu, pokročí
a hloubně vzeje vzduchu.
Tu srdce bol i oko jal,
než pych tok slzí stavoval,
neb otcovsky kdo slzí,
tím bohatýří zhrzí.
Již bouř a hněv byl pominul,
cit rodiče se prolil;
tok jasných slzí vyplynul,
a hrdé oči polil. —
Své dítě vznese v objetí,
dá srdce citům obětí
a v bolu plném slasti
pozapomene strasti.
„Nužť odpusť Bůh mi vinu mou,
i jáť odpouštím tobě;
a přijmi lásku otcovskou,
ji přijmi zase v nově!
Tak Bůh ať k tomu štěstí dá!“ —
Teď na Bora se ohlédá:
„Nu, má být Libka tvoje
i požehnání moje.
Pojď! vezmi ji a buď můj syn,
i já tvým otcem budu!
Jest odpuštěn ti všechen čin
a zapomněl jsem trudu.
S tvým otcem v odporu jsem stál,
an zášť na srdci zle mi přál
chtě dohnati mne k zhynu;
mu lál jsem ještě v synu.
Můj synu, sprav to všecko zas,
sprav na mně a mé robě,
ať vzejde potěšný nám čas,
ať náhradu mám v tobě.
Bůh žehnejž, anto vidí nás,
až do posleda rodů vás!
Již prsteny si dejte,
mé vlasti blahodějte!“

J. V. Kamarýt. *Bürger.*

91.

Mráčková z Dubé na Šelmberku.

I.

Zvoní zvonek na klekání
přes vožické tiché stráně

a nad snivou krajinečkou
dlí svatvečer hodu Páně.
Na obzoru uzardělém
zvolna slunko „s Bohem“ dává,
jako pověst z krásných časů
zvolna — zvolna zanikává.
Jako pověst z časů slávy
slunko nyní odumírá;
jen tam podál na úskalí
šedý jestřáb za ním zírá.
Zamračeně za ním zírá,
rudě barví se mu skráně,
jak by v prsou kletbu tajil,
kletbu, zlost — že byl hod Páně.
Nyní jestřáb na úskalí:
Šelmberka to sesutiny,
jež se rdí v večerním slunci
studem za pradávné viny.
Zamračeně proto hledí
na okolní tiché stráně,
že lpí na nich stará kletba,
velká kletba — hodu Páně.

II.

Nevstal den ještě z východních strání,
v Šelmberku však jest plno již ruchu:
buší se, tesá, kove a shání,
třeskot se mísí s vanutím vzduchu.
Ranní když soumrak do lesů těká,
zvoneček cinká na všecky strany;
pracovná čeleď k modlení kleká
na poctu jmena Marie Panny.
Tu se však ozve z hradu hlas maně:
„Hoj, chaso líná! zas hledíš hraní?
hráš si zas s Bohem? dereš se k Panně?
což zapomínáš, kdo jest zde paní?“
Ustraší všecky řeč tato tvrdá,
ku práci čeleď z modliteb vstává,
s cimbuří ale Mráčková hrdá,
Šelmberská paní, rozkazy dává.
Na všecky strany zní její slova
a pak zas v dálku duch její těká:
kyne tam rukou marnivá vdova,
z dáli dnes hosti, — ženicha čeká.
Ženicha čeká a bude sňatek
za svatodušní velebné doby;
a proto nedbá, jaký dnes svátek,
a proto čeleď hrad jí dnes zdobí.
Slunko již vyšlo, vysoko plane,
do chrámu na mši zbožný lid kráčí;
marně však hlahol zvonů sem vane,
čeledi v hradě pot čelo máčí.
„Ušetř nás, paní, ušetři sebe!
pomni, cos dlužna nebi, — své spáse!“
„„Ej nechť si nechá ten tam své nebe,
o lepší nebe postarám já se!““
A jasný blankyt slyšel ta slova
a s jejich zvukem z chrámu zpěv splývá;
ubohá čeleď pracuje znova
a hrdá paní v dálku se dívá.

III.

Velebná dobo, v stánku když Páně
dědina celá hlaholem zpívá:
přizvukují kol řeky a stráně
a na všech božské oko spočívá.
Stařečku, tebe také Bůh slyšel,
slyšel tvůj hlas a ví, co ti schází,
a byť sis dříve k domovu vyšel,
v obtížné chůzi tě vyprovází.
Modlil ses již od časného rána
za sebe, vnuky, za krov svůj nízký,
a složiv to vše před oltář Pána
utěšen v Bohu do své jdeš vísky.
Blažen, ač mnoho křížků jej tíží,
vrací se z chrámu, vrací se dolem,
o holi, zvolna k hradu se blíží;
čeleď ho zná, neboť denně jde kolem.
Než slyš! — kněz dává teď požehnání,
stříbrný zvonek vůkol to hlásá;
poklekl stařec — čeleď se sklání,
však již klením hrad se zas otřásá.
Ubohá čeleď stařečka vidí,
a přece dále pracovat musí;
ó což se před ním hanbí a stydí,
ó což se starci pohled ten hnusí!
„Bezbožná ženo! naprav tě nebe!
naprav v den velký tebe Duch Boží!
Ať pomsta s hůry nestihne tebe
v bezbožně stlaném manželském loži!“
„„Haha, Duch Boží! — Jen škoda věčná,
že příliš vzdálen! Však, máš-li času,
pozvi jej pro dnes; budu mu vděčná,
hrad-li osvítí k dnešnímu kvasu!““
„Ženo, ach, ustaň! Ten Duch již jednou
v ohnivých sstoupil jazycích na zem;
před jeho mocí ďáblové blednou,
tvůj jazyk ztrestá jediným rázem!“
Řekl, jde dál — tu smuší se nebe;
mráček se zjevil — zakmitl bleskem.
Mráčková hrdá! aj, to tvé nebe
hrotí se v rumy pekelným třeskem!

IV.

Vzplanul hrad ten ohněm s nebe,
až se stráně osvítily;
a ty hrdé jeho báně
hrdou paní pohrobily.
Aj, Šelmberské rozvaliny,
sám zub času se vás leká,
že pod vámi na ženicha
hříšná paní z Dubé čeká.
S mnohým stoletím se váš věk,
s mnohým pokolením stýká,
o Mráčkové ale z Dubé
pověst dávná nezaniká.
Pověst ta je pomsta na vás,
kletba bezbožného činu,
pro nějž studem uzarděny
pohlížíte na krajinu.
Septajíť si v krajině té
s temným lesem tiché stráně,
že lpí na vás stará kletba
z nectěného hodu Páně!

V. A. Crha.

92.

Dědička Lichnická.

„Každému volno mé dosíci ruky!
Duše má smělá a tělo mé svěží,
lahodně proudí se řeči mé zvuky,
mé zboží tisíce oděnců střeží.
Každý je vítán — jen výminky dvoje
na cestu kladu k panenskému loži;
a kdo je vyplní, vše nazve svoje:
duši mou, tělo mé i moje zboží.
Výminka první, již jinochu kladu:
z šlechtické krve že zplozen být musí;
výminka druhá: že cestu svou k hradu
dříve tam po skále s komoněm zkusí!“

Aj, sotva zazněla ta hrdá zpráva
od hradu ke hradu po šíré vlasti,
v mnohém tu srdci již touha zahrává,
život svůj do výhry marnivé klásti.

* * *

Z blízka i z dáli se proud lidu valí;
hle, jak ten lidu dav u hradu roste:
údolí pokryto, pokryto skalí,
a ještě noví vždy hlásí se hosté.
Zpráva lid láká, že záletník směle
ohlásil závod svůj o ruku paní,
závratnou jízdu chtě podstoupit cele,
duši i tělo i zboží mít za ni.
Na hradě hlučno a dědička jeho
na pavlan vstoupila s kruhem svých paní,
srdce jí drhá již tušením zlého,
oko se pohledu na skálu chrání.
K oblakům příšerně skála se zdvíhá,
na jejímž hřebeně noha se chvěje;
neboť krok mylný smrt strašlivá stíhá,
lačná kde prohlubeň z obou stran zeje.
Konečně! — Slyš, jak to umlklo v kole,
jako by smrt hnula perutí děsnou!
Ticho i na hradě, ticho i dole,
najednou ovládne směsici těsnou.
Jinocha švarného na bujném koni
cválati ku hradu vidět je z dáli,
v divokém trysku jak vraníka honí,
až s cesty zabočí ku patě skály.
Každému rychleji srdce tu buší,
smělec když octne se v závratné výši;
ženy si povzdechnou: „Bože, spas duši!“
a mnohé ouzkostí sotva že dýší.
Pozorně stoupá kůň po štítu hory,
nezhroženě jinoch v třemenech stojí,
a již mu zbývá jen cesty kus sporý,
aby zval bohatou dědičku svojí.
Hrůza! tu skřek divý prolétne vzduchem:
komoň i s jinochem v propasť se kácí,
vše se tam k pomoci jedním hne ruchem,
lačná však propasť jen mrtvolu vrací!
Na hradě zmatek a dědička jeho
s pavlanu sstupuje s kruhem svých paní,
v srdci se budí jí výčitka zlého,
oko se pohlédnout na skálu chrání.
Mocí však potlačí pohnutí svoje,
s zhrdavým úsměchem o smělci řečí:
„Nejsoutě hříčky ty výminky moje —
sluhové mějte již o pohřeb péči!“

* * *

Přišel i druhý a přišlo jich více —
propasť i jejich zas mrtvoly zřela;
paní vždy zlověstně zahoří líce,
když káže pohřbíti rozbitá těla.
Po čase zas se lid ku hradu valí,
opět dav bezčetně kolkolem roste;
údolí kryto již, pokryto skalí,
a ještě noví vždy hlásí se hosté.
Neboť zas nový kýs záletník směle
ohlásil závod svůj o ruku paní,
závratnou jízdu chtě podstoupit cele,
duši i tělo i zboží mít za ni.
Jinocha švarného na bujném koni
cválat již ku předu vidí lid z dáli,
v divokém trysku jak vrance zas honí
a na to zabočí ku patě skály.
Každému bouřněji srdce tu buší,
smělec když octne se v závratné výši;
ženy zas vzdychají: „Bože, spas duši!“
a mnohé ouzkostí sotva že dýší.
Bedlivě komoně noha jde hbitá,
nezhroženě jinoch v třemenech stojí —
aj, již jej jásot tam u hradu vítá:
„Onť nazve bohatou dědičku svojí!“
Na hradě hlučno — již dědička jeho
s pavlanu sstupuje v kruhu svých paní,
vítajíc ve bráně vítěze svého
hrdou svou šíji tam před junem sklání.
Lichotnou řečí mu líčí vše štěstí,
jež on jí přináší v dědičné krovy —
leč když jej do hradu hodlá již vésti,
jinoch ji zhrdavě odbude slovy:
„Duši máš smělou a tělo máš svěží,
lahodně proudí se řeči tvé zvuky,
zboží tvé tisíce oděnců střeží —
ledové musíš však srdce mít tluky!
Nebažím po jmění, krásu pak těla
hledám co krásného ducha jen sídlo;
drzost a pustota hledí ti s čela,
v objetí tvém, věř, by srdce mi stydlo.
Ponech si zločinem zprzněné ruky,
zasnub ji s krví tou, o niž jsi stála!“
Provázen lidu pochvalnými hluky
domluví jinoch a od hradu cválá.

* * *

Oko paní za jinochem hledí
studem, hanbou, vztekem zkrvavělé;
kletbou se jí chvějí rtové bledí —
zlomenať je hrdost její cele.
Lidem, jinochu i sobě laje,
jako litice tam letí k srázu;
na skále šat její pozavlaje
a již šílená se vrhá v zkázu.

* * *

Mnohé století již v proudu času
letem od těch dob se pohrobilo,
pusté rozvaliny z hradu jasu
pozdním potomkům jen zůstavilo.
I ta skála již se rozpukává,
kámen padá dolů po kameni,
propasť z obou stran se dorovnává,
i víc o hrůze tam stopy není.
Lid však pověst dávnou hlásá stále,
za pošmourné noci vidí zjevy,
jak tam rejdí po příšerné skále
koňmo za postavou hříšné děvy.
Do soudného dne prý rejdy divé
budou stále za děvou se honit
a na její duši kletou dříve
žádoucí jí mír se nesmí sklonit.

B. J. Cidlinský.

93.

Mandát královský.

Jíro! chop se hbitě péra:
budeš mandát obcím psát;
pečetí až potvrdí se!
Budu klidně, bohdá, spát!“
„Vaše Milost odpočiň si,
nerač příliš pospíchat;
pot se s tváře tvojí roní,
bláto hyzdí tvář a šat.“
„Věru, Jíro, tuhý den to!
V potu dnes jsem pracoval:
na vinici nad Smíchovem
sám jsem kopati se jal.

Do noci jsem nádenničil,
a to za tři haléře,
abych zkusil, bohatý jak
nuzného ze síly dře.
Půl hodiny k oddychnutí
dopřáno jen v poledne,
pak se robotiti musí,
až i slunce zapadne.
Světlo hromu! Jáť to cítím,
ohýbá se každá kost!
Tak to do dneška jen bylo,
a již bohdá na tom dost!
Pod trestem, piš, přísným káže
císař Václav, král a pán,
u práce by robotníkům
k obědvaní čas byl přán,
čas hodiny; a když šestá
večer padne na věži,
ať nižádný nádenníkův
na robotách nedrží!
Tak — a podpiš, milý Jíro:
Ad mandatum regium!
Mandát nebude se líbit
drzým krvežíznikům;
doufámť však milému Bohu,
drzost tu že ukrotím,
by mi toho zpomínati
nemoh' nikdo ničím zlým!
Život nasadím svůj vlastní
obranou za nuzného,
by se dálo vedle skutkův
poddaného každého!"

J. E. Vocel.

94.
Borovanská.

Nedaleko u Borovan
stával starověký dub;
však již nestojí tam více!
Vyvrátila jej vichřice?
Či ho zhubil času zub?
Ó toť nebyla vichřice,
ni vše zhoubný času zub;
ale odrodilců plémě —
to vyvrátilo z té země
ten pamětihodný dub!
Ano, byl to strom památný
starodávných od časů;
neb se pod ním přihodilo,
že jest se tam narodilo
dítě Němcům k úžasu.
Česká matka k tomu dubu
oběd žencům přinesla;
cítíc porodu bolesti
nemohla již dále nésti —
mdlobou na zem poklesla!
Porodila pacholíka
zdravého a silného;
z něho reka míti chtěla,
proto prý ho přikájela
až do roku osmého.
Národní to pověst praví,
jižto dítě zná i kmet,
že, by vlasti své prospíval,
prsů mateřských požíval
dlouho — celých sedm let!
Proto hrdina byl z něho
silný jako Goliáš!
Byltě to muž onen statný,
rek a bohatýr udatný,
byl to — slavný *Žižka náš!* —
Přišla do Čech až od Rýna
smutná zpráva z Kostnice,
a ta zněla jako hrana:
*„Čechům že tam mistra Jana
spálil plamen hranice."*
By pak po něm nezůstalo
žádné Čechům památky,
umetli jsou spáleniště —
vrhli do vln Rýna ještě
mučeníka ostatky!
Z Kostnice kus černé prsti
přinešeno do Prahy;
lid se na náměstí sbíhá —
pláč a nářek se rozlíhá —
proklínán sněm neblahý!
Rek pod dubem narozený
když na černou zem tu zřel,
německému věrolomstvu
lál a dýchal v srdci pomstu,
strašným hněvem zahořel.
Postaviv se v čelo Čechův
palcátem se ozbrojil,
aby strašlivé pak hody,
při nichž tekly krve brody,
paličům těm přistrojil! —
Na *Vítkově* blíže Prahy
třicet tisíc Němců zbil,
pak zas blíže Vyšehradu
zcuchal hlavu jim i bradu,
a tak zas je s krku zbyl.
Ve všech zvítězil jest bitvách
nepřemožený ten rek,
nepřátelů strach a hrůza;
třesouc před ním se ta luza
dávala se na outěk.
Ač posléz na obě oči
bylo jest mu oslepnout,
přece, jako by byl viděl,
vždycky dobře znal a věděl,
kamo s lidem svým se hnout.
U Přibislavi jest skonal
rek na ránu morovou;
v Čáslavi ho pochovali,
v kostele do krypty dali
tělo s rakví dubovou.

Fr. Jar. Kamenický.

95.
Gjuro Crnojevič.

Hořekuje Crnojevič Gjuro,
ve Benátkách v latinském tom hradě
v žaláři tam krále latinského
hořekuje, žalářníků mladých
bratry zve a pro Boha je prosí:
„Bratři v Bohu, žalářníci mladí,
otevřte mi od žaláře okno,
v Benátkách když jsem, ať po Benátkách
ohlížím se přece, zdali z přátel,
z rodáků svých nespatřil bych koho!"
Zalářníci prosbu vyslyšeli,
od žaláře okno otevřeli.
Gjuro z okna pilně ven se díval,
po Benátkách kolem ohlížel se.
Že přátel sic nižádného nezřel,
ale v Bohu pobratřence svého

Vuka za to Dojčeviče uzřel,
a když uzřel, zavolal hned na něj:
„Pobratřenče Dojčeviče Vuku,
že tě přece v Benátkách je vidět!
Nebo brzy zapomněl jsi na mne,
chlebem brzy pohrdnul a solí!“
A Vuk jemu Dojčevičů na to:
„Pobratřenče Crnojevič Gjuro,
nezapomněl na tebe já, bratře,
chlebem, solí nijak nepohrdnul!
Nebo plný dnestě tomu měsíc,
co tu stojím u královských u vrat,
u vrat stojím, latinského krále
pilně prosím, snažně neustále,
ze žaláře by tě za peníze
propustiti na svobodu ráčil.
Ale nechce peníze král žádné!
Dříve kterých za tebe již žádal
trojích statků, těchže žádá podnes:
a to předně na přímoří solny,
za druhé pak hradu kotorského,
a za třetí oře bratra tvého
Crnojevič-Iva bělavého!“
Což kdy slyšel Crnojevič Gjuro:
„Pobratřenče Dojčeviči Vuku,“
praví k němu dál, „když na mne, bratře,
nezapomněl's, chlebem, družnou solí
nepohrdnul's, a kdež král latinsky
za peníze propustit mne nechce,
jediné pak to mi ještě, bratře,
učiň k vůli: — do benátských krámů
jdi a přines odtamtud mně bílé
listy tři, ať troje píšu písma,
Ivovi pak za sinalé moře
čtyřicet dnů v dáli bratru pošlu;
může-li a chce-li trojích statků
oželit, že uzří zase bratra!“
I šel Vuk, šel do benátských krámů,
přines' bílé odtamtud tři listy,
na ně Gjuro písma troje napsal.
Ale nepsal černidlem je samým,
krví svojí psal je rozmíšeným,
že, než napsal všechny, ve tvář bílou
hlubokou si brkem vbodnul ránu.
Vukovi pak dal je Dojčeviči:
„Dones, bratře, písma troje, dones,
Ivovi je bratru mému dodej,
může-li a chce-li trojích statků
oželit, že uzří zase bratra!“
I vzal Vuk, vzal psaná písma troje,
přes moře se s nimi na velikou
plavbu dal dnů čtyřiceti v dáli,
Crnojevič-Ivovi je dodal.
Přečet písmo Crnojevič-Ivo,
přečet písmo prvé, zarazil se:
„Solno má, ó mořské ty mé blaho,
že se's, solno, nerozsula dříve,
solí svou neosolila moře,
na tebe než, solno moje, došlo,
za bratra bys odbývala ty teď!“
Přečet písmo Crnojevič Ivo,
přečet písmo druhé, zarmoutil se:
„Oj Kotore, oj můj hrade pevný,
že's, ó hrade, nevyhořel dříve,
na tebe než, hrade pevný, došlo,
za bratra bys odbyl, hrade, ty teď!“
Přečet písmo Crnojevič Ivo,
přečet třetí, slzy nad ním sléval:
„Bělavý můj oři, ze všech statků
nejdražší mně ty a nejmilejší,
ve tolika ve krvavých bojích
ze všech druhů ty mně nejvěrnější,
že tě Turci nezajali dříve,
na tebe než, bělouši můj, došlo,
za bratra bys odbyl, oři, ty teď!
Nechť, můj oři! Nebudu tě želit!
Dražší bratr nad mořskou mně solnu,
dražšít nade všechny on mně hrady,
dražší mně i nad tebe, můj oři!“
Řekl tak a bělavého vyvést
ze stáje dal oře, stříbrným ho
sedlal sedlem, stříbrné mu sedlo
stříbrnými pevně připnul pruhy,
zlacenou ho skvostně uzdil uzdou,
zlacenými pochvami ho pokryl,
ku zlacené v prostřed sedla hrušce
od solny a od Kotora hradu
zlacené pak přivěsil dva klíče,
oře králi latinskému poslal; —
oře vede služebníků sedm.
Oře když pak služebníků sedm
do Benátek přivedlo a král jej
uzřel, dost mu diviti se nemoh',
z udivení udeřil se rukou
v koleno, že na koleně šarlat
vejpůli se protrh'; v tu hned chvíli
k žaláři se odebral, sám vrata
otevřel a všech hned sedmdesát
vyvést velel ze žaláře vězňů.
Ze žaláře uvěznění vyšli,
před krále pak po pořádku jeden
předstoupili za druhým. A vězně
rozeznati Crnojevič-Gjuru
král z nich přece nemoh', kdežto Gjuro
uvězněním po tak mnohu dobu
jako smrt se spad' a jako lítý
divoch zarost', že až z něho hrůza.
Když pak, ovšem s tíží, přec ho poznal,
pro ručí král holiče hned poslal,
krejčíků též zavolat dal zručných.
Holiči co Gjuru oholili,
drápaté mu nehty ostříhali,
krejčíci mu zatím míru brali,
nové honem šaty hotovili, —
sukna na nich mnoho prostříhali.
A pak Gjuru král v své dvory uved,
k ruměnému vínu s ním si used.
Do dnů sedmi ruměným ho vínem
častoval a všakým jídlem panským.
Sedmého pak dne, kdy Cernojevič
jídlem, pitím byl již okrál Gjuro,
z vína se mu ruměnilo líce
a junácké zveselilo srdce,
a teď na něm vidět, jaký že je
junák sličný, ušlechtilý, švarný.
Tu k němu král pojednou latinský:
„Poslyš, Gjuro! poslyš, milý synku!“
Škoda tebe, ve vazbě bys hynul,
kdež bychom se spřáteliti mohli,
jako dnes si spolu zasedati,
rudému se vínku radovati!
Pročež, mníš-li oženit se, Gjuro,
o spanilé vímť já tobě dívce,
že by lépe za milou ti žínku
nehodila na světě se žádná!
Jsi-li, Gjuro, panského ty kmene,
Crnojevců z knížecího rodu,
z královského jestiť domu ona,
nejmladší to dceruška má vlastní!“
Považuje Gjuro, uvažuje:

„S Benátkami nespřátelím-li se,
shody s nimi nebude ni míru;
spřátelím-li se, pak můžem spolu
souseditі v přízni, jeden druhu
proti Turkům nápomocni býti!“
Přemýšlí, však nepřemýšlí dlouho,
vyskočí pak, uklání se králi,
bílé ruce poslušně mu líbá,
za nevěstu v zdvořilosti žádá.
Moudrát také hlava král latinský;
myslí si: „Jsou Černohorci chrabří;
Černé Hoře nezachovám-li se,
pokoje nám od nich na pohoří
nebude, ni klidu na přímoří!“
Zdvihnul se pak, a v tu ještě chvíli
veselku jsou slušně umluvili,
v sedmi dnech pak slavně poslavili.
Po sedmi pak dnech, když s milou žínkou
domů již se vypravoval Gjuro,
obdarovat mileného zeťa
neobmeškal ještě král latinský;
Grbaljské dal přímoří mu celé,
mořské dal mu korábky a lodě,
přidal k tomu od Kotora hradu,
od solny dva zlacené též klíče.
Jediný jen ze tří vzácných statků
ten mu nedal — bílého to oře.
V měšci ještě dukátů radš tři sta
na cestu mu dal a tři sta k tomu
průvodčích, by přes sinalé moře
s přímoří pak na slavený Žabljak
průvodem i s milou mladou žínkou
královským ho sprovázeli domů.

Siegfried Kapper.

96.

Bratrovna Iva Crnojeviče.

Karavlašský když se ženil Radul,
urozenou ze slavného rodu
Crnojevčů vyprosil si děvu,
dal jí prsten, umluvil pak svatbu,
ke svým bílým v karavlašskou zemi
vrátil se pak zase panským dvorům.
Když pak doba tu, by slíčnou děvu
uved v dvory své, sám za ní nejel,
ale poslal koně svého pro ni,
s koněm oba rodné svoje bratry,
s bratry tři sta svatebníků zdobných,
svatebníkům v čele za vévodu
ujce svého, za starostu strýce,
za děvera, by mu děvu střežil,
Milutina pobratřence svého.
Svatebníci za nevěstou jeli,
nevěstiných pod Žabljakem dvorů
bez nehody bez všeliké došli.
Před dvory tu přátelé je vzácní
ve veliké uvítali úctě
a jim v čele slovutní dva bratři,
tchán to vážný Crnojevič Jiří
se slaveným Crnojevič-Ivem,
Černé Hory hrdinným to bánem,
nad Zetou a nad Přímoří pánem.
Do dvorů je do hostinných vedli,
po celý tu týden častovali,
po témdni pak se vzácnými dary
nevěstu jim sličnou odevzdali.
Svatebníci slušně děkovali,
pozdvihli se, s nevěstou se odtud
ke domovu zase odebrali.
Bez nehody Zetou rovnou prošli,
odtud dále Černou Horou táhli.
Tu, když prostřed Černé Hory došli,
Baňanin, hle, s bojným v ruce kopím
z nenadání z houšti stoupí Diňar,
z houšti stoupiv, svatebčany všechny
mimo sebe pustí, na sličnou pak
na milou když na nevěstu došlo,
v cestu skočí, koni vtrhne do uzd.
Což jak děver zří, vytasí šavli,
na tom místě hned by odvážného
zákeřníka sečal, naň se vrhne.
A jemu v tom urozená děva:
„Ustaň, dobrý děvere můj, ustaň!
Usmrtit ho nepospíchej! Nebo
kvapnat smrt a pozdě po ní litost!
Slyšme dřív, co na nás chce či žádá,
počestného bychom možná křivě
z unáhlení nesoudili druha!“
Za řeč tu jí Baňanin se Diňar
s uctivostí uklání a hrudu,
jižto šlape vraný její koník,
v povděčnosti líbá a pak praví:
„Sestro v Bohu, urozená děvo,
Radulovým k dvorům ty se bereš,
Radulovou, hle, ty chotí budeš,
a mně milí ubozí dva bratři
u Radula ve zajetí kvílí!
Sestro v Bohu — nebo jmenem božím
sestrou já tě zvu a sestrou volím —
v milosti své neuráčila bys
přimlouvat se k Radulovi za ně,
aby z vazby propustil je, sestro?“
Do měšce pak hedvábného sáhnul,
dvanáct z něho dukátíků vyňal,
pobratimství na odznak jí podal.
Od něho dar jmenem božím vzala,
hedvábným mu šátkem odměnila,
k ženichovým dál se dvorům brala.
V Karavlašsko když pak byli přišli,
svatebních tu dvorů dorazili,
svatebníci s koní sesedali,
sesedali všickni, jediná jen
nevěsta ta s koně nesesedla.
Vyšla z dvorů Radulova máti,
stoličku ven přinesla jí zlatou:
„S koně sestup, rozmilá má snacho!
Na počest ta stolička ti zlatá!“
Za stoličku děva děkovala,
ale s koně přece nesesedla.
Vyšly z domu Radulovy sestry,
přinesly ven prsténky jí zlaté:
„S koně sestup, svatko naše milá!
Na počest ty prsténky ti zlaté;
nosiž je, co svatkou naší budeš!“
Za prsténky děva děkovala,
ale s koně přece nesesedla.
S pohoršením vrátily se sestry
v dvory, k bratru s pohoršením řekly:
„Bratře náš, ó Karavlašský Rado,
nesesedne děva, hle, ti s koně,
nesesedne svéhlavá a zpurná,
pokud nezví, za koho je vdána!“
Což jak slyší Karavlašský Radul,
rozlítí se, s obnaženou šavlí
na ni vyjde: „S koně dolů sestup,
zlobo ty, ne ženo má a zdobo!
S koně dolů a to hned v tu chvíli,
nebo setnu šavlí já ti hlavu!

Nepřivedla's od otce si koně;
můj to, na němž přijela jsi, kůň jest!"
A mu na to urozená děva:
„Neračiž se, Karavlašský Rado,
neračiž se, hospodáři, horšit;
nebo proč se horšit, pane, nemáš!
Od vězení jen mi propůjč klíče,
do vězení bych se podívala,
na den k tobě příchodu ten krásný
abych trudných potěšila vězňů!"
Což kdy slyší Karavlašský Radul,
od srdce se směje, v ňádra sáhne,
dobrotivé choti svojí mladé
od vězení ihned podá klíče.
Klíče děva urozená vzala,
hned v tu chvíli s koně dolů slezla,
děvera si družbu zavolala:
„Pojď, děvere, pojď, můj milý družbo!
od vězení okážeš mi vrata!"
I šel děver, od vězení vrata
okázal jí. Vrata otevřela,
do vězení dolů zavolala:
„Kdo jste bratři Diňar-Baňanina,
ze vězení vystoupněte vzhůru!"
Vystoupili ubozí dva bratři,
ze vězení vystoupili vzhůru.
A hle, bídni kterak vypadají!
Tak jim dlouhé narostly jsou vlasy,
že by do nich zahalit se celi,
nehty, že by kopat jimi mohli!
A hle, v strašném ve vězení dole
ještě třicet uvězenců trudných,
a ti také pro Boha ji prosí:
„Sestro v Bohu, urozená děvo,
Radulovým k dvorům ty jsi přišla,
Radulovi milou budeš chotí,
a my hle tu těžkých ve okovech
Radulově ve vězení dlíme!
Přijmi, sestro, i nám jmenem božím
pobratimství, od vazby nás vyprosť!"
I přijala urozená děva,
přijala i od nich pobratimství,
vězení jim vrata otevřela:
„Vystoupněte ze vězení všickni!
Svobodni jste! Jděte, kam vám libo!"
Za ruku dva bratry potom vzala,
do bánových do dvorů je vedla,
holiče dva zavolat hned dala.
Jeden mydlí, druhý brady holí;
jeden nehty, druhý vlasy stříhá.
Každému pak po obleku dala,
na cestu je řádně vypravila.
A když je pak z dvorů sprovodila,
zlaté ještě jablko jim dala:
„Pozdravte mi pobratřence mého,
bratra v Bohu Diňar-Baňanina!
Na znak přízně posestřinné svaté
jable že mu posýlám to zlaté!"

Siegfried Kapper.

97.

Jan Žižka z Trocnova.

(Každá z těchto básní může se přednášeti o sobě.)

a) Prolog.

V dějinách světa slovo povždy zní
od pokolení ku pokolení,
a lidstva katy k soudu přivolává,
a lidstva práva v mysli zachovává.
Jest hlas to chudých, bídou utlačených
z temnosti, z pout, z poroby duševní,
jest hrozba přepychu to oblažených,
jest touha po chlebě a vědění.
Rob zaslechnuv jej po zhynutí vzdychá
a v duši bouří se mu všechen cit,
a vládce v bledé bázni hlas ten slýchá,
byť byl i zbraní katanů svých kryt. —
Co apoštolé slova toho vystupují
v chudobném šatě, bolem svěcení,
již cestu k spáse lidstva připravují
v nizounkých chýších věštci rození.
Učíce jako mučeníci hynou,
bolestnou smrtí opouštějí svět,
leč slova jejich věčně nepominou
a símě jimi vseté pučí v květ.
Jak opojen jsa krví velikánů
lid láme, trhá pouta zděděná,
na tvrzích zpupných jeho pak tyranů
se zkouší víra jeho plamenná.
Nerovný boj! Jak símě Bohem vseté
lid klesá v hroby bez cti, oslavy,
a farizeův zve jej plémě kleté
kacířů bludných zrádné ohavy.
Kacířstvo! jedno vždy a po věk celý,
nechť v každém jazyku i jinak zní,
nechť zde se zrodí v tmavé mnicha celi,
nechť na ulici tam se vyvíjí,
nechť církevně neb světsky oděje se,
nechť k tyarám neb korunám se nese,
nechť s Spartakem zde roby shromažďuje,
nechť kalich nosí, tvrze vyvracuje,
vždy jedno jest, k jednomu cíli shlíží,
vždy poroby a bludu pouta trhá,
a despotů-li jařmo příliš tíží,
u víře radostné se ve smrt vrhá.
Tak padá, hyne! — Nerozborné zdá se
národů jařmo světa v dějinách,
přec tajná lidstva církev rozmahá se
a vítězí po širých končinách.
Žel Bohu však, že lidstva slavném při závodu
osvěty spása vzchází z krve celých rodů,
že osud věčný napomahá pokroku
jen krví lidu a jich proroků;
že oltář, byl-li dříve kovadlinou,
na němž se kula pouta národu,
že oltář opět bývá kovadlinou,
by skul se meč, jenž hájí svobodu.
Proud světa dějin nevšímá si bájí
těch krotkých věštců, o míru již sní,
že v dálné budoucnosti pastýř v háji
nalezne meč růžemi věnčený,
meč květinami ozdobený, krásný,
ač příliš těžký lidské pro rámě,
kteréhož užitek a účel spasný
i prvním z lidu budou neznámé. —
Pokud se časův nitě rozpřádají,
pokud od polu žije lidstvo v pol,
truchlohry v žití národů se hrají
majíce břitký meč vždy za symbol.
Meč jestiť nástroj z výhně zemních duchů,
těch temných duchů, ve vnitrů již bloudí,
a kdož jen sní, nechť přivodí si k sluchu,
že v lidské krvi železo též proudí.
Meč jesti se shora blesk zkamenělý,
prut železný ku zemi vržený,
by v světě širém jak blesk pomsty skvělý,
co nečistého, shladil, určený.
Pokud se časův nitě rozpřádají,

pokud od polu žije lidstvo v pol,
truchlohry v žití národů se hrají
majíce břitký meč vždy za symbol.
Tak s mečem v ruce vyvstal národ celý,
by za osvětu, právo bojoval,
a s mečem v ruce podniknul boj skvělý,
by spásu lidstva šířil dál a dál;
chtěl, by se po všech vlastech rozednilo,
by prchly bludy, aby zmizel sen,
by dávné otroctví se pohrobilo
a nové svobody by svitnul den.
Tak s mečem v ruce národ českých reků
se vzbouřil proti křivým vládců přísahám,
tak s mečem v ruce národ českých reků
hrdinsky trpěl, bojoval a padnul sám.

A. Meisner. *E. Just.*

b) Žižkův dub.

Nemůž' se pyšnit palác ani chýžka,
že velký Trocnov z lůna jejich vstal —
pod silným dubem narodil se Žižka,
a tak mu osud sílu v úděl dal.
A při porodu u kolébky jeho,
jíž byla šírá Česká naše zem,
tu velké zjevy druhu předivného
za kmotry stály v kruhu hrozivém.
Na nebi rudém černá mračna táhla,
jak velké šiky táhnou k válčení,
a divý vichr pole přes rozsáhlá
se hrnul v děsně temném hučení.
A blesky svítí, shůra duní hromy,
vše údolí svou mění tichou tvář,
a sloupy prachu zahalují stromy,
a v dál chýž bleskem vzňatá vrhá zář.
Tak celou přírodou se vzdýmá vzpoura,
jak by se rušil starý pořádek,
tou hodinou zdi minulosti bourá,
již bouří vzniklý bujný, nový věk! . . .
Tak divý vichr, blesky, hromy stojí
kol té kolébky šírém na poli,
a bouřný života běh děcku strojí
a věští velké, děsné zápoly.
Tu matka trne, dítě tulí k sobě,
to živlů vidíc strašné zuření,
a vyděšená jako v polomdlobě
před sebou zírá divná znamení.
Neb táhne s mračny obraz za obrazem
a každý pln je zjevův úžasných,
a sotva zjeviv se, už zmizí rázem
a rozplyne se v rysech nejasných.
Tu vidět Prahu, staroslavnou matku.
jak lomozem se třesou ulice,
jak na ni vrhá svou zář rudou v zmatku
od Rýna věkověčná, hrozná hranice.
Tu s vojsky svými velký mstitel vstane
a řádí všemi vlasti údoly,
a ochromuje vrahy užásané,
až s celým světem vejde v zápolí.
A velký Tábor, Sudoměř se vzpíná
nad krvavý a věčný Český Brod,
neb pomsty plamen ani neshasíná,
když vyšle Rabí zhubný šípu hrot.
Tak vítězství se za vítězstvím nese,
všem přístrachem se stává divý rek,
za vlasti lemy táhne v divém plese
a drtí nepřátel všech marný vztek.
Však hvězda jeho klesla — zmatky v zemi
sledují jeho živé památky — — — —
poslední obraz mizí s zjevy všemi,
ant děcko sladce dřímá u matky.
Utichly bouře, blesky, rány hromů,
však smíru lahoda se rozstřela,
a děcko ještě dřímá v stíně stromu,
poslední obraz matka nezřela . . . . .

Gustav P. Moravský.

c) Žižka před Rabím.

„Vzhůru k Rabí!“ Žižka velí;
a již k vykonání trestu
pozdvihl se tábor celý
na osudnou k Rabí cestu.
Po druhé tu Žižka v poli
leží pevným pode hradem;
tenkrát jej však vzíti volí
aneb mocí aneb hladem.
„Proklaté to hnízdo Rabí
jako trn mi v oku vězí;
přisámbůh! že čas je, aby
vymizelo z Českých mezí!“
Takto zvolal Žižka hněvně. . .
Slyš, tu z hradu zafičela
a již v jeho oku pevně
zabodla se zrádná střela.
„Rány boží!“ zkřikl vůdce;
a lid zalkal ve bolesti:
„Kdo má, pane, dále v půtce
osiřelý tábor vésti?“ —
„Však vy nejste osiřelí,
aniž zrak můj tak jest slabý —
ještě dnes, tak Žižka velí,
musí padnout zrádné Rabí!
Prál jsem, a zde důkaz máte,
Rabí že mi trnem v oku;
avšak vy je potrestáte —
vzhůru, bratři, ku outoku!“
A jak rozkacení lvové
na kořisť se drahou řítí,
tak se hnali Husitové
hradu pevna k vydobytí.
A hrad padnul do jich moci
dříve, nežli bylo po dni;
jeho báň jak v tmavé noci
sloužila jim za pochodni.
Nezřel Žižka plamen rudý;
ale krovů praskot věstí,
dobou tou že z České půdy
Rabí vymazáno jesti.

Josef Uhlíř.

d) Žižkův soud.

V život vešla Karla otce snaha:
Čechy květly, v lesku stála Praha,
ale v lůně rodil se již krutý boj; —
v krvi naší plemenil se cizí roj,
byla zmalátnělost všeho stavu,
jako mor se třela zkáza mravů,
až vstal Hus a vypnul korouhev,
aby pod ní zmládnul Český lev.
Ale krutí světla odporníci
ustlali mu zrádně na hranici,
popel jeho metán do řeky,
jmeno jeho kleto na věky! —
Hrozný nářek letěl k nebes báni,
české hněvy řvaly ku povstání,
k pomstě zvaly zhanobenou zem,
kalich Páně byl jich praporem.
V čelo reků postavil se vůdce

jako skála, otužený v půtce,
a ten chtěl, by vstala z popele,
nebo třeba ze krvavé koupele
omlazená obec České země,
by se nově křtilo její plémě.
Bujně řádil houfů jeho proud,
stíhal je však také přísný soud.
Blízko Hory trhnul ku klášteru
sedlickému; den se klonil k šeru.
„Posvítme si na něj!“ zavzní hlas,
„páni pleši dají tučný kvas!“
Chvíli na to šlehne plamen žravý,
hltá stavení co lupič dravý;
kolem rozlehne se divý křik,
ples a pláč a smích a ryk.
Žižka hoří hněvem. „Kdo to ztropil?“
zvolá hlasem vysokým. „Kdo zkropil
půdu krví mnichů? Vystup ven!
stříbrem bude na vždy nasycen!“
„Já to — já byl!“ zavzní chechtot žháře,
i hned vstoupí vůdci přede tváře.
Ten ho měří mlčky, potom dí:
„Tys těm brachům svítil, příteli?
Stříbro tedy sem! — a na oheň je dejte,
a pak žháři do chtivého chřtánu lejte,
ať je sytý do smrti!“ — To řekne
a kol kolem celý houf se lekne;
běda žháři z divé bujnosti,
Žižka tresce — nedá milosti.

*

Jako požár suché listí sžírá,
jako vichr silné duby stírá,
jako řeka pevné břehy trhá,
jako lev se na zvěř plachou vrhá:
řádil Žižkův palcát, čistil obce,
vršil z nepřátelských mrtvol kopce,
svobodnou chtěl míti Českou zemi,
oslavenou paní nade všemi!
Evropa se třásla; Zikmund zrádce
blednul pod korunou jako krádce,
vojska jeho byla potlučena,
jeho doufání — jen bídná pěna;
tu však kynul Pán — a jako dětem
nejmilejším otec přede světem
klade zkoušky nejtěžší — tak Čechům
ustanovil zvykat ještě vzdechům;
nežli na vždy vlasť jich oslavil,
rod jich v čelo jiným postavil,
pokynul — a hlava svobodníků,
vůdce mstitelů a kališníků
klesl jako prstem zdrcený!
Hroznou ranou je voj zděšený,
volá, oupí, prosí, laje,
pláčem otřásaj' se kraje —
ale Žižka více nepovstane,
hvězda jeho schází, brzy zplane.
Leží v šírém poli pod oblohou
nebes vzhůru s tváří,
posledně naň boží slunce září.
„S Bohem, bratři! Stůjte v boji svatém
pro svobodu v prsou našich zňatém!
Zvítězíte — obec nezahyne —
vida — Jan i Jeronym mi kyne — —
Stůjte, bratři! — naše duše s vámi —
až počnete stavět — svobody své chrámy.“

Jos. Kaj. Tyl.

e) Žižkova smrt.

Dusný okamžik
a širou zemí zazní strašný ryk,
tak zoufalý, jak synův, když otce ztrácí,
tak děsivý, jak lidu, kdy se v propasť kácí,
tak hrozný, jak když celý národ dokrvácí.
Zalehl v skály, děsně tam zahýkal,
zapadl k řekám, v pěny je rozstříkal,
zahučel v lesy, střásl list i květy
a bouřil plání dál pak v cizí světy.
Náš vůdce klesl, klesla naše sláva,
náš Žižka klesl, sklesl národ s ním,
a skrovný hrob se nad ním zasypává
jak nad člověkem bídným, chatrným.
A byl to muž, jenž světu k naučení
svůj život pro myšlénku velkou probojoval,
a byl to národ, jenž až k umučení
pro lidstva svobodu se obětoval.
Aj, každá hlava se tu k prsoum kloní,
a o prsa to umíráčkem zvoní —
okamžik ticho, a pak děsný ryk,
zoufalý ryk v poslední okamžik!
A znovu světem bouří česká zloba.
a nově světem hučí bouřná doba,
sirotci k pomstě rámě povznesou
a ještě jednou světem zatřesou.
Zamáchli ještě českým ocelem —
však bylo poslední to reka pohnutí
a bylo poslední to ohně šlehnutí,
a oheň sklesl, pokryt popelem.
A v zemi ticho v půlnoci jak čas,
jen šepot slyšet — modlících se hlas,
po kraji tma, jen někde jiskra vzplane,
kde z oka zimničná a žhoucí slza skane —
a pověsť letí, že ten národ náš
nastoupil u národů zašlých — *mrtvých stráž.*

*

Vyrazil javor z popustlého rovu —
povstal náš národ, národ český znovu.
Však javor stál zde sirý, osamělý,
pěstouna pro něj neměl svět ten celý,
jen slunce žár mu haluz zahříval,
jen nebes dešť mu kořen zalíval
a vlastním zrnem musel vábivé
si teprv odchovati pěvce své.
Tak také národ! — Siroteček slabý
si z hlíny hrobu, v němž mu matka dřímá,
teprvé pracně kolébku svou zrábí;
strop nebes místo matky jej objímá,
a místo matky hvězd jen svět jej líbá,
a místo matky větřík jej kolíbá,
a mlha přikrývá ho rouškou svojí
a nebes rosa sílí jej a kojí.
Vyrostl bujně jak ta jedle v lese,
a pysně jinoch již svou hlavu nese,
on cítí již, že mužství se mu blíží,
a směle po cíli se svém ohlíží.
O krásný čas, v němž jsme se narodili:
myšlénky velké všudy bují, zrají
a lidstvo květe v svobody svém máji!
Nuž, mužně kráčejme před ostatními
ku vznešenému, překrásnému cíli,
oddejme myšlénce se velké cele, —
však místo naše jest jen druhých v čele,
nesmíme vzadu být, ba ani s nimi.
Aj, pro vlast-li své rámě pozvedneme,
pak svého Žižku zase nalezneme!

Jan Neruda.

f) Epilog.

Se skály, na níž jedle k nebi ční,
jsem hleděl v širou pláň na čarné zjevy:
bledými růžemi se východ rdí

a potok šumí kouzla plné zpěvy;
v dolinu temnou patřím, srdce lká
a rty se chvějí, z očí slzy linou:
„Zde ubohá jsi, milá vlasti má!
tys Čechův drahou, rodnou domovinou!“
V pohnutí divém kolem sebe zřím
a ruka ranní rosu s vlasů stírá,
i zdá se mi, že v němém trudu dlím
u mar, na kterých národ slavný zmírá.
Bylť slavný národ! Cizích luhův synu,
ty ovšem nikdy neseznáš,
jak dobrý byl to lid, jak pro nevinu
umíral mučenický národ náš;
a nikdo nemůž', zvěst by tobě dal,
jak mnoho Čechův národ vytrpěl,
jak pro osvětu Čech již bojoval,
svět kolem něho v temnotách když dlel;
to cítí jen, vlasť Česká koho zrodila,
jejž máti k hrobům velkých otců vodila,
a srdce nutí jej, by minulosti dávné
se u oltářů modlil modlitby své slavné.
Zde ohnisko, na němž se plamen zňal,
zde osvěty kdys první chrámy stály,
z hranice, na níž Hus byl dokonal,
pochodně světla jiní rozžínali,
a slovo, na něž s nevolí vždy zřeno,
jež heslem svobody jest v každý čas,
zde prvně vzniklo, prvně bylo rceno
a národ hnalo krutý ve zápas.
A nechť i slovo to zde ve hrob kleslo
ve boji slavném, že mu rovno není,
svobody tušení přec dál se neslo,
a podnes válčí, byť i v jiném znění.
„*Všem kalich!*“ hromem slovo se ozvalo
a odtud stouplo světa v dějiny,
a trůnu, žezla roby k soudu hnalo
a burácelo z krajů v krajiny;
to slovo Žižka prvně v plamen vznítil,
je Prokop šířil ve vše dědiny,
jak hvězda planoucí na nebi svítil,
jím posvěcoval z lidu hrdiny.
Svět jím nemaje duši zaujatou
se chvěl před mocným jeho ohlasem:
„*Ne kalich pouze s krví Krista svatou,*
osvěty, života buď kalich všem!“
To-liž ta země nyní! — pole svaté,
na které oblak slzu roní v letu,
ta země, v které srdce bolem jaté
v žalář se mní na věky býti kletu;
ta země tajných žalů, rmutných zraků,
kde klid a ticho, slabý časem ruch,
kde slunce svobody dlí v tmavém mraku,
kde orlem spoutaným jest volný duch;
ta země, kde se v rolníkově tváři
mrak, utrpení celá kniha září,
kde slávy zvěsty, volnosti kde doby
praotcův slavných pohřbeny jsou v hroby.
Vlasť Husova! — přec plná svatých bludů —
vlasť Žižkova! — přec úpí jarma v trudu,
kde lomoz zbraně dřív — teď hrobů spánek,
kde život bujarý — teď smrti stánek!
A ne dost na tom! — Žalosť ve přírodě
ne nejtrpčí jest, není bolů zdroj —
jak mnohý národ na svých otců rově
živoří jako bludných synů roj! —
Nejtrpčí jest, že slavných velikánů
jak kletých kacířů se děsí zem
a na jich boje proti jhu tyranů
že shlíží jak na mrzkosť s úžasem.
Tam šedý rolník na své roli dlí,
an slunce za hory se zvolna sklání,
a v utajeném želu k zemi zří,
z níž pluh vyvrhl lebku při orání,
tož lebku reka, jenž byl marně zhynul,
bojuje za právo a svobodu,
bojuje svatý boj, jenž dávno minul,
jenž klesl jak ta sláva národu.
Kde Táborův kdys voje bouřívaly
za právo chudých, pluh teď láme půdu
a ve vzduchu skřivánek pěje v dáli,
že v blahu vše. — Ó Pane, ušetř trudu! —
Sirotky jste se zvali druhdy sami,
vy Táboři, kdy srdci na úkor
nebylo vůdce, otce mezi vámi,
kdy reka Žižku vám byl vyrval mor,
a bez přístřeší šli jste, bojovali,
by robstva kletba na vždy ve hrob klesla,
by národové bludů svých se vzdali,
by víra svobody svůj prapor vznesla.
Nadarmo! Jako vojín zbaven síly,
ač z rány proudí krev, vítězství hlásá,
tak svobody jste ráno ohlásili,
aniž vám svobody té vzešla spása.
Již dávno tomu! Opět jitro svítá,
červánek ohlašuje nový den,
a Čech co *sirotek* se posud zmítá,
duch otcův násilně v něm potlačen;
cizinci zasedli u stolu jeho,
Čech ve vlastním jest domě robem jen,
sirotkem ubohým, jenž zloupen všeho,
i řeči svatých práv byl pozbaven.
Jak meč na vetché zdi bez rezu, plísně
jest upomněnkou volných, blahých časů,
tak v chýži každé jsou teď žalu písně,
věštící tiše: „Marně čekat spásu!“
Zda marně však? — Což nevzbudíš se více,
můj národe, ze svého smrti snu?
Či pravda to, že žití tvého svíce
uhasla v divé bouři davných dnů?
Hle! svět se již probouzí kolem tebe
a jarní vzduch mu líce ovívá.
Což tebe ještě pořád zima zebe?
Či mysl tvá jak druhým okřívá?
J ž živo na severu, hlučno na západě
a duch můj věští v blahém vidění:
„I po dnech trudných, smrt i po úpadě
zas, bratři, nám se v život promění!“
Já kráčel v ňadru bol i těchu maje
tou krásnou vlastí vrchy věnčenou,
jejího srdce zvukům naslouchaje
na každou hrudu klad' jsem ruku svou;
krev opět koluje v tom mocném tělu,
života zdroje v něm se pramení
a často země v nevýslovném želu
k nebesům modrým v polosnění zří.
A podaří se, srdce to zachránit?
Povstane země k žití novému? —
Posud jí nelze s lože se odstranit
a spěchat spasiteli ku svému.
Leč přijde den, kdy národ jarý vstane,
kdy boj, rozhodný boj podnikne zas,
kdy Táborův v něm duch poznovu vzplane,
kdy, pout by prost byl, dá se ve zápas;
kdy dosvědčí, že z krve spása kvete,
že svatým jesti právo národu,
nechť mrzká lakota všech vládců v světě
jej v pouta jímá, dusí v zárodu;
a bude den to, v který české reky
představí světu boj krutějších všech,
boj, kterým rozhodne so po vše věky,

že v České vlasti pánem jestí Čech!
I zmiznou opět stopy bouřných vírů
jak žertvy krev na svatém oltáři,
a lidstvo navrátí se znova k míru
a slunko svobody mu zazáří.
Na roli své zas bude rolník dlíti,
an slunce za hory se zvolna sklání,
a v žalném trudu bude k zemi zříti,
z níž pluh vyvrhl lebku při orání;
a bitvy hrůzy kde dřív zuřívaly
jak bouře jesenní přes dálné pláně,
odtud se skřivan vznese nebes v dáli,
by zapěl — blaho v přírodě že Páně!

A. Meissner. *E. Just.*

98.

Pověsť šumavská.

Nad Pleketštejnem chmurným se kalich míru skví
a s ním německé orly divoce zápasí.
Zemdlených Táboritů vždy více tísní hluk,
vždy hlasněj meče kájí hrdinných srdcí tluk.
„Ustaňte přece v boji! již dávno zhasnul den,
neb zplašil jej hluk války a poraněných sten!“
A zase [illegible]hraně řinčí — a začne šumět les
a zevšad[illegible]ačna tíhnou — to bude hlučný ples!
Nesmírná [illegible]má stěna, ta touží k jezeru
a s jedlemi se ztrácí truchlivě ve šeru,
po ní se dolů řítí i mrtvoly i krev
a něco temně hučí — budí se důmyslný hněv!
A bojoviště prázdné, poslední sletěl Čech,
Bavoři sestupují až na jezera břeh
a jásajíce zhoubu chtí meci v Českou zem —
tu proti nim se hrne sbor děsný přívalem.
Mrtvoly obživené se tlačí v strašný šik
a sosnou ozbrojený je vede večerník,
a z jezera se zdvíhá sbor víl a poludnic
kosatec v rukou, v očích střel smrtných na tisíc.
Nad nimi jak bůh války se vodník vypíná
a v rukou místo zbroje jen vodní růži má;
a kam tou růží kyne, se kouzlem ztrácí zrak,
a kam tou růží máchne, se maně kácí znak.
Strašlivá zhouba vládne — kdo duchům odolá,
kdo zažehná ty strachy smrtící dokola?
Zmařena síla vrahů, jen málo prchlo zas,
duchové v hrob se vrací — a dále dřímá čas. —
Když den se s druhým loučí a jenom bouře bdí,
strašlivé bojů ryky v jezeře probudí,
zas duchy vod a lesů nad vlastí vznáší štít,
zas cizincům se podlým před jejich hněvem chvít.
Zas volá hrdý vodník: Neboj se, vlasti má!
a jako hlahol hromu se hlas ten rozléhá. —
A když se jitro blíží, v červánky změní krev,
nad vlastí slunce vzplane jak slávy korouhev.

J. V. Jahn.

99.

Soud Husitův.*)

Což to za ránu v zvon?
Ký divoký to shon? — —
S kutnohorské věže zní ten zvuk,
horníků to lítých strašný hluk! — —
Nad Sedlicemi se požár vlní,
v plamenu je chrámu věž i krov,
dýmem černým povětří se plní,
s praskotem se hrnou trámy v rov. —
Jakby černých ďáblů sbory
havířů tu pádí roj
z stříbrodolné staré Hory
ve strašlivý s ohněm boj.
A již podle druha druh se míhá
ve plamenu tamo šlehavém,
jeden hasí, druhý trámy zdvíhá,
klopotí se v ohni kltavém.
Oheň však se hůře zmítá,
černý kouř se davem valí,
na všech stranách vše již chytá,
plápolem se věže halí;
z horoucího dolu jiskry prší,
horníkům z úst strašná kletba srší;
ve rachotu ohně slyšet bolné lkání,
Cisterciackých to mnichů naříkání. —
Marna kovkopů je snaha —
dál a dále oheň sahá;
klášter ve plamenném moři
hloub a hloub se v propast boří. —
„Peklo, bratři! zkázu žháři,
pomstu vůdci z Tábora
přísahejte v této záři
sedleckého kláštera!“
z horníků tak jeden dí.
Slovo ještě nedozní
a již pnou se v ohni černé páže,
pevný slib je vesměs k pomstě váže.
Celý roj
věčný boj,
věčnou zkázu řve
rotě Žižkově. —
Podál Sedlic starý hřbitov stojí,
na něm bojovníků pluk se rojí,
kalicha to Páně strašný hrad;
četný zástup s plesem v oheň hledí,
v kole bratrů slepý vůdce sedí,
na hrobě tu sedí, v ruce mlat;
skvělý prapor nade pluky věje,
pod ním vůdce v přemýšlení dlí.
Aj, tu vesele se kolem směje,
a pak bujno k četným plukům dí:
„Kým to z vás dnes, bratři! dokázáno,
Sedlec že je pohřben v popeli,
tomu *dosyta* buď *stříbra* dáno —
nechť se rychle vůdci projeví!“
Plesem zařvou hlučno husté pluky,
kolkolem se točí každý hled;
dutě zařinčejí cepů zvuky,
an se muž tu z vojska dere v před.
Rychle k vůdci divý vojín kvapí,
sedleckého kláštera to *žhář*.
Slepý Trocnov krutě v pěsť jej lapí,
vzteklým hněvem zahoří mu tvář:
„Kdo ti velel, skvrno pluku mého!
abys oheň v slavný klášter stlal?
chrámu abys zrušil nádherného,
jakýž ve vlasti tu *jeden* stál?!
Rychle, bratři, zrádce k *dělu* vážte!“
— takto strašně rozkaz Janův zní —
„dvé mých *ostruh stříbrných* mu smažte,
nechť si kovem hrdlo naplní!“
Lítě chlapi žháře k dělu víží,
pevně poutají ho okovy;
strach a hrůza plukům prsa tíží,
aniž se kdo vůdci protiví.
Okamžitě v přilbě rozpálené

*) Viz Žižkův soud na stránce 128.

klokotá tu z ostruh bílý var,
žhářovi pak v hrdlo rozevřené
vřelé stříbro teče — vůdcův dar!
Smrtný ryk hned vydal vrah z úst žhoucích,
z sprahlých rtů mu kypí krve proud;
z rumů klášterních tu roj trnoucích
havířů zří na *Husitův soud.*
Nechtělť žádný na vůdce již pomstu klásti,
jenž se rychle ze hřbitova hnul;
strašný mstitel — *pýcha* České vlasti —
s pluky k Čáslavi se vyhrnul.

Jar. Vrťátko.

100.
Z Kostnice.

Tu stojíme na místě tom posvátném,
kde velký Jan náš skonal v plamenech
jsa pravdě věren na poslední vzdech
co skvělý vítěz v boji přeudatném.
Tu stojíme, kde z oběti své kati
nelidský, drzý tropili si smích,
když s „bezpečným“ — ó slov těch císařských! —
jej „glajtem“ ku smrti se jali rváti.
Co znamená ta rudá vůkol záře,
co vzdechů tichých tajemný ten šum?
Toť kletba hrozná vzlétá k nebesům,
toť hněvem, studem rdí se naše tváře!
Půl páta věku zatím uplynulo,
a dosud posměch snáší mučeník
a podnes zběsilý sem stíhá křik
těch, jichž se světlo dosud nedotknulo.
Jak jej zde s tajnou slastí mříti zřeli,
tak přejí si, by stál tu národ sám
a plamen kol něj šlehal k výšinám
a dýmem černým zatměl se svět celý.
Jak svatý jeho prach zde rozmetali,
tak chtějí zhubit, zničit také nás;
jich slepou zášť neskrotil Bůh ni čas,
jich vzteky staré v nový žár se vzňaly. —
A proč ti zlolajci se na nás satí?
Proč divým vřeskem volaj: „Ukřižuj!“?
Že jako on milujem domov svůj,
že jako on chcem světlo pravdy znáti;
že jako on chcem lidskosti jen víru
a zákon lásky, práva, rovnosti
a záři osvěty a volnosti
a duhu sbratření a palmu míru! . . .
Toť naše vina, pramen utrpení
a všech těch muk, jež jsme již přestáli;
proto jsme krváceli, zmírali
jak mistr Jan, ten vzor náš převznešený.
Však jako jeho paměť požehnanou
patero nezhubilo století: —
tak z ohně též co fénix vyletí
náš národ v nové žití slávy branou!

Eman. Züngel.

101.
Roháč z Dubé.

Opustil nás světů pán,
padnul Tábor u Lipan;
ještě však jak Bůh na tróně
sedí Roháč na Sioně.
Aj, Sione, sloupe náš,
či ty vrahům odoláš?
Poslední ty skálo naše,
sval se, podrť satanáše!
Zbroj se, bratře Dube, zbroj,
již se blíží zrádců roj! . . .
Roháč na cimbuří sedí,
s pýchou dolů k zrádcům hledí.
Aj, můj vlastní vzácný strýc
Hynce Ptáček z Pirkšteinic
přitáh na mne s antikristy;
no bude to šturm čistý!
Toť pak svolal celou zem
na mne ubožáka sem;
děti, dobrý boj tu máme,
dokažme, že bít se známe!
Bratře Výšku, v předhradí
ať se střelci seřadí.
Jelínku, hleď pravo k boku,
má-li čert chuť do útoku.
Ty Jeníku, v levo hleď;
je tam sic dost příkrá zeď,
ale z strany té se může
zrádcům dobře vyprat kůže.
A ty Čapku, jdi rač spat,
chceš-li zase utíkat;
chceš-li však svou čest zachránit,
můžeš zadní fortnu bránit.
Já sám, jak se schýlí den,
podívám se na ně ven;
pana strýce vyhledám,
cepem mu tam salve dám.
Lide, teď se k dílu měj,
každý boží píseň pěj;
mistře, podej nám krev Páně,
ať se posilníme na ně . . .
V tom pozazněl celý sbor,
až zasténal vrchol hor;
zbraní zvuk nebe proráží,
z dálky vrahy už poráží.
„Vzhůru, kdo je Čecha syn;
s nebe sstoupí Hospodin,
horu Sion bude bránit
a své věrné syny chránit.“ —
První útok zkusil vrah:
jakby házel k stěnám hrách;
jako hnilky dolů letí
antikristé ti prokletí.
Hasnoucího slunce zář
Roháčovu líbá tvář,
dlouho Sion ozařuje,
těžko se s ním rozlučuje.
Nad svatyní prapor tkví,
v krvi kalich se tam skví;
tomu vstříc teď smutně kyne,
pozdraví ho, a pak zhyne.
Roháč vstane: Teď je čas;
chudino má, mečů tas.
Utichly již dole hlasy,
hlavy sklesly jako klasy.
Za mnou, ať se otužím;
pozdravím je oružím.
Pane Ptáčku, mnoho štěstí! . . .
Už si k strýci cestu klestí.
Před Roháčem kráčí strach,
kam jen zhledne, padá vrah.
Noc již přešla, jitro svítá,
Roháč ještě cepem vítá.
V tom naň zvolá známý hlas:
Ustaň! což tě bere ďas?
Odpočiň si, lve Roháči,
už jsi zlapen v kleci ptačí.
Roháč spočne na chvíli,

hlavu k mluvci nachýlí:
Hrom tě zapal! Tys to, Janku?
tak mi chráníš zadní branku?
Nač tu děláš křik a hluk?
Věru nevím, vzteklý Čapku,
rozumu-li máš jen kapku! —
Zticha! pane Rohatý,
my už nejsme ty a ty.
Pohleď jen k své dračí díře,
jak tam oheň psů tvých zžíře.
Roháč zvedl zraků svých,
zhledl Sion svůj a ztich;
horu Sion požár zžírá,
pod rumem mu lid umírá.
Ještě pěješ, lide můj?
S tebou skončím život svůj,
s tebou umru, lide stálý,
nechť se hrad i na mne svalí. —
V tom se strhl divý smích:
lev se cítil v okovích;
hrůzou, žalem unavený,
klesnul smyslů pozbavený . . .

Josef V. Frič.

102.

Na Jana Žižku z Trocnova.

Kdo zvláště předčí v boji nad vlastence
a vlasti slavně poslouží,
ten nesvadlého bobkového věnce
a písně chvalné zaslouží,
jíž pravnuk se mu odslouží.
Ó blaze mně, duch můj že toho muže,
jenž v chrámě živé paměti
se věčně bude třpytěti,
i rekovné i slavné činy může
teď věrnou písní opěti.
Ó Žižko, první mezi Čechy reku!
ty hrozný Husův mstiteli!
cos' k slávě vlasti v lítém boje vzteku
těch potřel všech, co hleděli,
by zhasnouc zašla v popeli:
tys důkaz jasný podal všemu světu,
co láskou k vlasti ztrženo
to české může rameno.
I mužstvím tvým (ó bodejž v stálém květu!)
jmě české bylo zvěčněno.
Ha! což to vidím? Nač ta Němců hejna,
ten koní dusot, zbraní zvuk?
Zde statný Odry bydlitel i Rejna,
tu valný horačiny pluk
se s Alp a s Apeninů shluk.
Kam chvátá Maďar, soused svižný Lecha?
kam cviční nesou Sasíci
i ostrý meč i sudlici?
Ti všickni na odpapežence Čecha
svou mužnou zbrojí pravici.
Již zástup ten se, pro Bůh! do Čech valí
jak černá mračna kobylek.
Kdož na ty zhoubce, tvé co štěstí kalí,
dá, vlasti, tobě posilek
a volný oddech, odchvilek?
To hlučné vojsko, ano vztekem supá,
jak povodeň se rozlije;
co zaskočí, to vyžije;
jich hřmotné koňstvo luka, role zcupá
a valné řeky vypije.
Tu hlas tvůj, Žižko! jako s nebe jdoucí
všech věrných Čechů posvolá:
kdo mužné ruce, srdnatosti vroucí
a tomu ohni odolá,
co v jejich srdcích plápolá?
Jakž hoří, chtivi na ty cizozemce!
Tys přišel, zhlíd, se postavil
a šik svých Čechů opravil;
jak vichr plevy rozprášil jsi Němce
a sebe s Čechy oslavil.
Ty žatecké až podnes stojí pláně
a brodské stojí rozhory,
kde's, jak chrt prudký plaché žene lanč,
hnal s rekovnými Tábory
ty baby Němce za hory.
Tvůj Žižkov pyšné připomíná Praze,
jak tvář se její zjasnila,
když Sasy kolit spatřila;
a tím již těžce oddychujíc blaze
dechu volnějšího nabyla.
Teď v Němcích mstě se za to pohanění,
že Šváb se do Čech vyřinul
a Hus, Čech slavný, tam kde Rýn se pění,
tak přehanebně zahynul,
svůj praporec si rozvinul.
Vy saské svědčte, záchebské i valy,
i rakouské vy pahorce,
jak s vysokého sochorce
tím českým lvem tam chlubně plápolaly
ty pěkné, české praporce.
Tu sláva jasná hlučnou držíc troubu
a na perutích Pověsti
tvých mužných činů milou letí chloubu
všem světům v známost uvésti
a rozhlasem tě roznésti.
Kde v vojště strašné zahučí tvé jmeno,
tam za tím hromem v zápětí
hned strach a hrůza zaletí;
tvým už je jmenem vojsko ohromeno,
a než tě zhlídne, v rozvětí.
Ó Žižko, slavný (ačže slepý) reku!
vždy jako věrná družina
se na tě smála v krutém války jeku,
ač zrádná, Štěstí ženština.
Kde roveň tobě hrdina?
To štěstí svrhlo Hannibala,
ač slavně potřel u Kanny
ty lidohromce Římany.
Tys vždy a všudy, kde se bitva stala,
zbil škodné Čechům Germany.
Tak jasným slavný osloněný bleskem
když domů, světu k závisti
se vítězným a hlučným valil vřeskem
a na milé nes ratisti
Čech hojné z Němec kořisti:
jakž radostným tě každý vítal hlasem,
kde který Čech byl vlastenec,
muž, dítě, panna, mládenec!
A vavřín tobě vděčná vlast tím časem
i růže vila u věnec.

Jar. Puchmayer.

103.

Staniště smrtelné.

Ejhle, v kole zlatých klasů
jaká truchlivá to poušť!
V ní co zasvěcená ďasu
vyniká jen bezu houšť.
Povězíž mi, starče zběhlý,
proč v tom keři sůva lká,

kdo tam náhlou smrtí lehlý
živé hrůzou posedá?
„Kdo tu mrtev hrůzu plodí,
plodil hrůzu také živ,
a kdo po dědech se rodí,
posud jest ho pamětliv.
Bratr Žižka, Čechů mstitel
na cizáků lichosti,
kalicha i krve ctitel,
tamo skonal v tichosti.
Všude vítěz v každém boji
dojel s bratry těchto lan,
a kdež nyní bez ten stojí,
postaven byl jeho stan.
Posud chtěla vůle Páně,
by svět mrzký bičoval,
morové ho vzdala ráně,
když byl světu odolal.
A hle, staniště to trudné
zahaluje mnohý div;
běda mu, kdo mysli bludné
památky té nebedliv.
Kdo se drze osměloval
porušovat místo to,
každý sobě zkázu koval,
nevyšlo mu na dobro.
Který rolník lado totéž
zorati chtěl v půdu svou,
býci po práci mu po též
padli ranou morovou;
jiný velel bez ten kopat,
a kdo kopal, sám se kop,
zle i toho svízel dopad,
kdož byl velel tento rob.
Proto smutným leží ladem
staniště to ještě dnes,
všecko umírá tam vadem
mimo tento hustý bez.
Na jaře vždy v kráse nové
vyráží již mnohý věk,
aby znali potomkové,
kdeže skonal Žižka rek.“

K. S. Macháček.

104.

Lipany.

Na pahorku nad svým vojskem
Menhart z Hradce vévodí:
„Ať pan Diviš s plukem pražským
silněj k vozům uhodí!
Hvězdo boží! nestačí to. —
Milý Hynku z Poděbrad,
udeř též svým valným houfem
v levo na vozový hrad! —
Nehýbá se ani kolo;
jak ty cepy mlátějí!
houfec mi tam již po houfci
do traviny kácejí.
Hoj, Hanuši z Kolovratů!
pusť se v pravé křídlo teď,
prorazí snad tam tvé kopí
Táborů tvrdou zeď!
Hle, pan Aleš ze Šternberka
taras jim tam rozmetav,
s bujarou se tlupou tlačí
v cepovníků hustý dav.
Běda! zas jej nazpět tisknou! —
Milí páni z Lobkovic,
z Černína a Rozenberští,
z Veselé a z Postupic,
spravte již jen za pahorkem
železných oděnců sbor,
bychom kvapně vyletěvše
uhodili na tábor.
Žehnejme se jmenem božím,
neb to práce tuhá jest:
tenkrát co kladivo drnčí
proti Čechu česká pěst! —
Hvězdo boží! co to vidím —
Plzeňští tam couvají,
Sirotci pak jásajíce
brány vozů bourají;
z hradby hle! co příval bouře
valí se teď kacíři.
Zhůru! vítězství nám kyne,
za mnou, za mnou, rytíři!“
A pan Menhart cvalem pádí,
za ním panstvo železné,
kol pahorku bystře měří
tam, kde hrad se škůdců pne;
vraziv v hradbu otevřenou
kácí vozův osadu,
oštěpem se zarývaje
dál a dále do hradu.
Houf pak valný Táborů
ve krvi se brodících
žene před sebou lid pěší
pánů pravověřících;
a již písně radování
kol kalicha zazněly:
tu do hřbetů z vlastních vozů
houfnice jim zahřměly.
Hrom ten kalichem zatřese —
Prokop Velký upjav hled
nazpět v tábor opuštěný,
kopí kloně žasnul, zbled.
Vzad a z předu jej otáčí
vojska nesmírného kruh;
tu však vůdce povztýčí se,
rekovný v něm bleskne duch:
„Nuže!“ volá, „věrní bratři,
pánové vás k hodům zvou;
veselou zatrubte píseň,
zabubnujte Žižkovou!
Čapku, krej nám záda jízdou —
Prokůpku a Roháči,
bok opřete sudlicemi!
Kerský a Zajímači,
Zmrzlíku a věrný Smíle
a vy statní Sirotci
otce Žižky, k předu tlačte!
Kněži, víry proroci,
svatý zpěv prozpěvujte —
pro slávu a kalich Páně,
cepovníci, pracujte!“
Cepovníci pracující
mlátí život z lidských těl,
na lebkách zní klepot cepů
hrůznější než rachot děl.
Prokop slavný mečem dlouhým
seká v hustý lidstva les;
již se vůkol archy víry
vítězný pozdvihl ples,
neb se vůdce s valným houfem
bujně přes mrtvoly hnal,
až se jekot smrtných strachů
v panském voji rozeřval.
Hvězda vítězství se opět

zajiskří nad Prokopem —
tu se kácí vítěz — vůdce
na smrt raněn kryje zem.
Vilém Kostka, soudruh dávný,
zdaleka zamířiv hrot
pekelné jej zášti pudem
v rekovské to srdce bod.
Prokop kalný zrak tam točí,
odkud kopí letělo;
pak se k přátelům obrací,
z úst se slovo zachvělo.
Co promluvil, to potopil
žalosti přehrozný jek. —
Na krvavém štítu usnul
Táboritů slavný rek! —
Bez rakve a zpěvu leží
sláva jenom s Prokopem —
Bez rakve? Ne, rakví tehdáž
byla celá Česká zem.
Nebesa-tě pokrov slavný
nad mrtvolou tvořila,
světla svatých hvězd co svíce
nad ním jasně zářila.
Nebyl bez pohřebních zpěvů
vůdce velký pohroben:
národem zpěv hrobní jemu
zvučí až po dnešní den!

J. E. Vocel.

105.

V Husinci.

Jak výspa osamělá, jížto břeh
rve moře proud, jest mladý národ Čech.
Jsme opuštěni mezi cizinami,
kol nás tak divé vášně vzbouřeny,
jsme v moři nenávisti s sebou sami,
a jeho vlny žhou co plameny;
jak ty, ó mistře! klati za kacíře,
že jsme se posvětili lepší víře,
jsme k smrti oním světem odsouzeni,
jenž zdědí po nás svoje vykoupení.
My proti všem jsme sobě ochranou
jen sami s pravdy silou bezbrannou;
nás nehanobí násilí ni vina —
jsme proto zvoleni snad za oběť,
jež s národy má smířit Hospodina?
Ó duchu dějin, kde tvá odpověď!
Nechť vyvolených smrt je víc než žitím,
přec bol a hrůza mrazí žilobitím,
kdy pomyslíme v zdráhavém si stonu:
zřít drahý národ v mučednickém skonu . . .
A přec i této hrůze odolat,
i zemřít snáze nám než odvolat!
A kdo máš pochybenství, ty k nám nelni,
ty neskládej nám křivé přísahy!
Nám nutno věřit, že jsme nesmrtelni,
neb k zahynutí najít odvahy;
nám třeba uvrhnout se v plamen dravý,
žár vůli z ocele nám rozežhaví;
nám třeba vítězů neb mučedníků,
jen věřících, jen silných bojovníků.
Tvůj národ, mistře, jesti jako ty,
on nehrozí se smrti temnoty,
on zpívaje i v plamenech své žalmy
svým předčí zápalem jich horoucnost;
nechť neví, komu získá míru palmy
a komu lepší, velkou budoucnost:
zda dobude jí pro své děti vlastní,
či zda jen vrahů vnuci budou šťastni,
má síly za všecky i pro ně lásky
a hotov jest i zemřít bez otázky.
Však přijde den, kdy pojme mladší svět,
můj národe! tvých velečinů vznět,
kdy provanuti naším volným duchem
a jasnem udupaných zásvitů
se národové vzmuží jarním ruchem
co jeden zástup nových Husitů,
náš kalich podají si bratrsky
a budou z něho píti paprsky
té pravdy, za niž planem obětovni:
že jsme si všichni národové rovni!

Eliška Krásnohorská.

106.

Žena husitská.

Na západě již rudá zář pochovává den
a rudou září vršek s kapličkou osvětlen;
v kapličce před oltářem tu žena poklekla
a ze srdce se modlíc ze srdce povzdechla.
„Otče náš na nebesích! moc převelkou ty máš,
dej sílu mužům našim, vlej chrabrost ve voj náš;
však velkým kdy, ó Pane! převelkým kdy náš hřích:
pak sám shlaď, Otče, rod náš — jen smrt ne od cizích!“ . . .
A pode vrchem, na němž ta kaple k nebi ční,
tam boj se vlní krutý a ráz za rázem hřmí
a křižáků voj lítý, sotva byl ucouval,
se s novou zase silou ku předu dere dál.
„„Nuž boží bojovníci! Bůh neopustí svých;
tož za mnou, bratři, za mnou do řad nepřátelských!““ —
Tak starý volá Božeh, zas nadšeně zní zpěv
a blesk jak nebem bouřným, tak půdou rdí se krev.
A jako jarý jelen se vrhá Božeh v boj
a ve střed šiků cizích se řítí český voj
a s vichry hučí hromu hluk, nebem blesk jen plá
a zmatek v cizím voji — druh vražděn od druha,
Tu lítá bouře míjí, nepřátel prchá pluk,
již hvězda nebem svítí a utichá již hluk.
Husité zpěvem vzdavše dík šetří raněné,
pak spánkem sílí ty údy znavené.
A měsíc nebem pluje, ku kapli vleče se
muž krví pobrocený — to starý Božeh je;
však sesuto půl kaple — „„Ó ženo, ženo má!
či na smrt raněnému mi bouř tě urvala?““
A jak se ssutinami k oltáři bráti chce,
na stupních oltářových — bez duchu žena je;
tu krví pobrocený pokleká Božeh k ní
a líbá líce bledé a slza v oku dlí.
„„Má ženo, drahá ženo! hle, Božeh, Božeh tvůj!
jsem těžce, na smrt raněn, již rány ovlažuj
a zastav proudy krve, ty proudy převřelé,
a věz, že zahnány již ty roje vetřelé.““ —
I zadumá se žena — „Ach, nejsi-li jen duch,
pak veleben a chválen budiž všemocný Bůh!“
A slzami mu vlaží ty rány palčivé —
tu náhle temní zraky se jeho ohnivé . . .
„„Ha, slyš jen, ženo, slyš jen — neb mámí mne snad sluch?
jak z dáli nové roje — ach pomoziž nám Bůh! —
jak vrahů nové roje se valí, valí sem —
ach, ženo, ženo drahá . . . já blízek smrti jsem! — —
Již cítím sahat na mne poslední hodinu —
kdo povede, ach, kdo teď v boj moji družinu? —
Když matka v oulu zemře, roj pak se rozlétne . . .
ať nedozví se, ženo, můj roj o smrti mé . . .
Zde umírajícímu mně, ženo, přísahej,

že nikdo o tom nezví — a hned, hned pochovej
mou mrtvolu, byť teplou — mezi tím kamením . . .
a místo klaté neznač nižádným znamením!"" . . .
— To řeknuv usnul na vždy a žena objala
naposled chotě svého — z krunýře vyzula
a teplé ještě tělo zakryla kamením — —
pak lesklý helm a pádný meč připla údům svým.
Však blíž a blíže hučí nepřátel divý ryk
a Husité se staví již v nový, chrabrý šik;
než křižáků roj velký a je roj nezemdlen,
Husitů voj ach mdlý již — již s vrchu setlačen . . .
Tu — v střed se nepřátelský helm vrhá Božehův
a za ním skrovná četa husitských hrdinův —
a kraji den již vládne — již prchá nepřítel
zanechav v kapli mnoho a mnoho mrtvých těl. —
A zlaté slunko pluje spanilým blankytem
i osvěcuje tiše tu pobrocenou zem —
kde voj, mdlý bojem, klečí a kde na kamení
tu mrtva leží žena — kde hrob bez znamení.

Jul. R. Nejedlý.

107.
Husita na Baltu.

Hromu rachotem a vichru letem
vozy Husitů se valí světem,
vojínů v nich tváře opálené,
žen i dívek prsy rozhalené;
uprostřed tam kalich zlatoskvoucí
bledý kněz hle! tyčí ku nebesku —
uhánějí jako orkán řvoucí
při lomozu zbraní, bubnů vřesku.
Kmet je vede. Vlas mu bělí stáří,
z obrví však jarý oheň září.
Jako dóm, kdy již již v prach se boří,
však v něm dosud věčná lampa hoří.
Na čele mu šišák bleskem hraje;
na hrudi se třpytí šupin řada,
po pleci mu jako prapor vlaje
vichrem zdmutá, sněhobílá brada.
Ha! již Baltu odvěké ty vzdory
řvou jim vstříc. Již bohatýrů zory
s šedých skal se nad pěnnými valy
jako mořští orli roztěkaly.
Mužů šíje vzpínají se výše
ve vítězoslávé. Ženám hledy
bujněj planou, ňádra dmou se v pýše,
slza kmetům ve vous splývá šedý.
Aj tu vůdce: „Trup se loučí s duší
našed hrobu, jaký reku sluší!
Slavný hrob — tož skalní tato stěna,
naše jednou, potom odcizena,
teď! ha! naše v novém vítězení.
Tu můj složte trup: dlaň palcát svírej,
přílba blýskavá pak na temeni
vlasy vichrem rozeváté sbírej!
Hlavu opřete, bych zíral, bratři,
hrdě před sebe, jak reku patří.
I štít lesklý položte mi k noze —
jak jsem sedal ve válečném voze.
V sluch ať hučí Balt mi rozkypělý
jako bubny ku krvavé srážce, —
tak tu budu dlíti zkamenělý
věkovité slávy české strážce —"
V krátce skonal kmet — a vedle přání
na skalní hrob upraven mu skráni.
V ruce palcát — přílba kryje čelo —
tak tu dřímá bohatýrské tělo. —
Ve sluch Balt mu hučí rozkypělý
jako bubny ku krvavé srážce,
tak tu sedí jako zkamenělý
dávnověké slávy české strážce!
Hromu rachotem a vichru letem
Husitů vůz nebouří již světem.
Sláva kalicha již zbledla, zhasla
a pěst hnije, Evropou co třásla,
Však tam v dáli jeden posud sivý
sedí Husita a hlásá světu,
kam až druhdy český vítězivý
ve velebném zavlál prapor letu.
Štítem rozpuklým mu vítr hvízdá,
na přílbu pták mořský staví hnízda,
palcát halí mech a po krunýři
skalní květ své sporé zvonky šíří,
s prsou však mu kalich září zlatý
jako maják moře do dálavy,
nad hlavou pak jemu rozepjatý
vlaje prapor dávné české slávy.
Bouře do pěkné kdy hřívy švihá
Baltu, že až k nebesům se zdvíhá
rozlícen — a koráb v bezdno vrhá,
stěžeň praská — plachta v dvé se trhá: —
často plavec stoje na žebříku
lanovém, se děsí nenadále
hledě ve tvář reku nebožtíku
v blesku svitě, na vysoké skále.
Zdává se mu, jakby život nový
probouzel se náhle v hrdinovi,
mrtvé rty jak by se rozsmekaly
k písni, před níž Němci utíkali,
jakby oko děsivého zjevu
blesky metalo a sevíral tu
palcát těžký ve strašlivém hněvu
starý mrtvý Husita na Baltu.

Svatopluk Čech.

108.
Smrt Iva Crnojeviče.

Na Obodě na vysokém hradě,
na hradě to Crnojevič-Iva,
černohorští páni zasedají,
víno pijí, při růměném víně
minulé si časy vzpomínají.
Tu, když ruda napili se vína,
sluhové již přiváděli koně,
nad Obodem hradem pod oblaky
sokola, hle, ve vysokém letu!
Pod oblaky sokol obletuje,
šířená pak křídla rozšiřuje,
a teď dolů panských sadů v houští
s výšného se podoblačí spouští.
Černohorci sokola jak shlédli,
panskými se sady, kdo že dřív ho
chytí, za ním do honu se dali.
Cože sokol ve výši jak spatří,
k oblakům zas povznáší se nazpět
černohorských zhrozuje se pánů,
žeby skvostnou zrušili mu peruť.
To když vidí Crnojevič Ivo,
sokola mu překrásného líto,
aby zase odlét, ve vzdálené
luhy k hejnu cizímu kams odlét.
Pány tedy, aby ustoupili,
sokola již neplašili, prosí,
plášť pak sundá prymovaný s paží,
na drn prostře, přímluvnou pak řečí
sokola, by přiletěl zas, vábí.

I spustil zas s oblaků se sokol,
Ivovi si na rameno usedl.
I táže tu sokola se Ivo:
„Odkad, sivý sokole můj dobrý,
odkad nám to přicházíš pak? Pověz!“
Načež jemu sivý sokol dobrý:
„Ze Stambola přicházímť já, pane!
Ze Stambola vyletěl jsem včera,
na Cetyni přenocoval na dnes,
ze Cetyně odletěl dnes ráno,
na Obod pak zaletěl si k tobě,
o Stambolu bych ti dával zprávu,
a pak, máš-li tam co vzkázat, abych
vyřídil, až tam se zase vrátím!“
Což když slyší Crnojevič Ivo,
ze Stambola že přichází sokol,
zasmuší se, smutno před se hledí,
sokola pak smutně dál se táže:
„Sokole můj sivý, posle spěšný,
ze Stambola přicházíš-li města,
pověz, viděl syna jsi tam mého?
Je-li zdráv a což pak syn můj činí?
Kterak hrdý přijal pak ho žoldan?
Jakými pak obdařil ho dary?
Starého-li vzpomíná si otce
a nám vrátit míní-li se zase?“
A mu na to sivý sokol dobrý:
„Viděl já jsem, pane, syna tvého!
S úctou velkou, před něho když stoupil,
uvítal a s radostí ho žoldan,
obejmul ho, „synu můj“ mu říkal,
domlouval mu, naléhal naň tuze:
„Poturčiž se, synu! Učiním pak
o třech tebe obonech já pašou,
peněz dám a země ti a lidu,
v říši mé že nebude ti rovna!“
Avšak „Cari Bajezide,“ na to
odvětil mu syn tvůj, „do Stambola
k tobě já jsem přišel, bych ti sloužil,
ne však abych poturčil se, pane!
I se stolce, žoldan-pane, kdybys
sestoupil hned teď a mne naň vsadil,
ani za ten na hlavě tvé turban
o dvanácti ohonech i se vším
na něm zlatem, se vším drahokamem
nepřivedeš, žoldane, mne k tomu,
k vůli tobě božího bych slova
zapíral a líbal ten tvůj koran!“
I propustil žoldan ho, nic neřek'.
Viděl ale, pane, viděl také
v Stambolu já Obrenovič-Jana,
vojevody Miloše to bratra!
Pamětno ti, Crnojevič Ivo,
kterak tehda, pod Žabljakem v poli
pro děvu kdy syn tvůj srazil kopím
Miloše, proň svatebníci tvoji
pohodli se a pak povraždili, —
kterak tehda Obrenovič Jovan
zaklel se, že mezi Obrenovci
položeno věčné bude záští,
věčná msta a mezi Crnojevci!
Vyčkal Jovan do devíti roků,
a když pak se doslech' ze Stambola,
Stambolem že prochází se Maksim
a tam caru Bajezidu slouží,
nechal všeho, se ženou se, s dítky
rozžehnal, si k bedru připnul šavli,
vsednul na kůň, ku Stambolu odjel.
Do Stambola do města když vejel,
náhodou, hle, na stambolském mostě
jemu vstříce naměří se syn tvůj.
„Uhni se mi, vrahu!“ volá Jovan. —
„Vari, šelmo!“ jemu na to Maksim.
A když jeden druhému se z cesty
uhnout nechce, svadili se spolu,
vychvatili šavle, seprali se.
Po stambolském honili se mostě,
pod nimi až skáceli se koně,
na sobě až potřískali zbroje,
v rukou jim se roztříštily šavle.
A když dlouhém po zápolu jeden
druha přece zmoci nijak nemůž',
pustili se, k žoldanu se brali,
z proněvěry před žoldanem jeden
druhého a z vraždy žalovali.
A jim žoldan: „Hrdinové mladí,
škoda, byste zabili se jeden
druhého! Tož raděj poturčte se!
Učiním vás oba dva já begy,
dosadím pak na sedmero manství,
povýším pak z manství na vezírství.
Neučiníte-li — nuže znejte,
živou z vás že neponese hlavu
ze Stambola žádný! A teď volte!“
Přemýšleli oba, a pak prvý
rozmyslil se Obrenovič Jovan:
„Aj což, žoldan-pane, poturčím se!
Neupustím, pokud na vražedném
nevymstím se rodu Crnojevském!“
I poturčil Ivana pak žoldan,
poturčence *Obrenbegovičů*
Mahmud-begem jmenem pojmenoval.
To jakmile syn tvůj spatřil Maksim,
duši krutým sklíčilo mu bolem,
že by klamný Obrenovců nad ním
rod se zmáhal přece. „Nuže,“ zvolal,
„poturčím i já se, care, tobě!
Obrenovcům necouvnu ni v hrobě!“
Poturčil i Maksima pak žoldan,
poturčence *Ivanbegovičů*
Skender-begem pojmenoval jmenem.“
Zvěst tu vyslech' Crnojevič Ivo,
horkých slz se ubrániti nemůž'.
„Běda,“ zvolá, „mne a běda tebe.
Cože nedost, nešťastníku, na tom.
s přáteli že's vzácnými mne rozved',
mezi rodem naším, mezi bratry
Obrenovci věčný hněv že's vložil,
boží ještě na to že se víry
odříkáš, kříž svatý šlapeš patou,
zapíráš svůj rod i jméno slavné,
své pak vlasti prodáváš se soku?“
A dál jemu sivý sokol dobrý:
„Za nedlouho, v druhém roce potom,
zdvih' se žoldan, s mnohým vojskem táhl
na Peršany, za ním Obrenovec.
Žoldanovi měst ten mnohých dobyl,
Peršanů též na tisíce pobil.
A když zas se do Stambola vrátil,
před žoldana vstoupil, k němu pravil:
„Žoldan-pane, pamatuješ-li se,
kterak tehda, když já poturčil se,
na sedmero dosadil's mne manství,
při tom slíbil's, že, až vysloužím si,
povýšíš mne z manství na vezírství?
Nuže, měst jsem dosti tobě dobyl,
Peršanů též na tisíce pobil.
Na vezírství teď mne, pane, dosaď,
avšak, pane, na takové, aby
mezi plodem mým a mezi plodem

Crnojevským záští neustalo,
pokud z dvou nás nevyhynou jedni!"
I vzradoval nemálo se tomu
žoldan, ihned vezírem ho zřídil,
„Dosadím," řka, „já tě na vezírství
takové, že mezi Crnojevci
neustane zášť a mezi tebou
do smrti, ni mezi vaším plodem,
dokud z dvou vás nevyhynou jedni!
Krajinu tu podle řeky Dryna
dávám tobě za vezírství krásnou
dukadžinskou, po stráních kde rudá
vína ona znamenitá zrají,
pšenkou role, kukuřicí lany,
žírnou pící louka oplývají, —
krajina to blažená, kde druhdy
králové ti srbští sídlívali,
širým odtud od jednoho moře
do druhého zemím panovali!"
V krátkém čase, v třetím roce potom,
zdvih' se žoldan zase, s vojskem mnohým
ke Bagdadu táhnul, za ním syn tvůj.
Žoldanovi Bagdadu ten dobyl,
Bagdadčany mečem pod jho sklonil.
A když zas se do Stambola vrátil,
před žoldana vstoupil, k němu pravil:
„Žoldan-pane, pamatuješ-li se,
kterak tehda, když mne k tomu přiměl's,
bych svou vírou povrhl, mně slíbil's,
v sedmero že dosadíš mne manství,
povýšíš pak z manství na vezírství?
Nuže, stůj dnes slibu svému, care,
nechceš-li, bych pokřtil se ti zase,
na tebe pak takou stal se metlou,
jakou býval kraljevič náš Marko!"
Řeči jedva porozuměl žoldan,
synu tvému ihned napsal ferman,
za vezírství skaderské ty drahy
nad Bojanou odkázal mu řekou,
na nichž, jako proklata by Bohem,
nerodí se pšenka ani víno,
leč jen samá sůl a samý koukol,
palouků kdež květných žádných není,
leč jen samé bahno, samé třtiní,
žádných stád, leč bůvolů, a v bahně
samý had a štír a samá žába, —
krajinu to krvavou, král druhdy,
zrádce vlasti, Vukašin kde sedal,
a co před ním zbudoval byl Dušan,
slavný car, to v běsné zášti bořil.
„Vezmi, Skender-Ivanbegoviči,"
doložil pak, „nad Bojanou Skader;
tvůj je! Avšak nestačí-li na něm,
seber vojsko, na Žabljak s ním táhni,
od Žabljaku na Černou tu Horu,
otcovské si Černé Hory dobuď,
pod jho sraz ji, moci svojí podrob,
za svého nechť za cara mne uzná
a carova za náměstka tebe.
Mně jen od ní poplatek ty pošli,
a pak sám jí vládni, jak ti libo!"
Takto, Ivo, synu tvému žoldan.
A již syn tvůj ve velikém vojště
na Bojanu od Stambola táhne,
Ulčina ti zmocní se a Bara,
na Léskovém nad Sitnici poli
k rozhodné pak postaví se seči.
A vše marné do Benátek poslů
posýlání, na dože vše psaní; —
na pomoc ti nepřijde, ni pošle!
U přímoří lodě jeho stojí,
vražednému mezi dvěma bratry
o dědictví dívají se boji."
Zvěsť tu vyslech' Crnojevič Ivo,
na zemi skles', o zemi si hlavu
tlouk' a s hlavy vlasy šedé trhal.
Siné moře klnul, že ho neslo, —
Benátky, že, když jim k břehu přistal,
v tu chvíli s ním neprobořily se, —
sama sebe, na ženu že slyšel,
za děvou kdy přece zase vyšel, —
nešťastnici zatracoval děvu,
odrodilce syna. Nejhroznější
proklínal však klatbou ve Stambolu
Musulmana v neusmírném bolu:
„Běda, třikrát běda, zrádce, tobě!
Cože tobě nedost, zrado, na tom,
že jsi zcizil roditeli syna,
záhubné by milosti tvé za hrsť
prodal duše klid a věčnou spásu;
cože nedost na tom, že ho pudíš
proti rodným ještě proti bratřím,
za kořisť, jak zběsilému psovi,
otčinu že rodnou jemu házíš,
by ji rozdral a pak skrvácenou,
netvoro, ji pohodil ti k nohoum?
Avšak doufám v spasitele Boha,
v ochránce to nebohé té vlasti,
že se, zrado, nepovede tobě!
A tož dřív, kde srbská která páže,
promění se na zbraň, a kde které
bedra tvého símě, vymete je
zemí těchto s povrchu, že s moře
nezbude ho paměti až k moři!
Nebo není Černá Hora, není,
aby šlapal Moslimec jí na znak!
Malá je, však vydatná a stálá,
chuda je, však srdnata a chrabra,
opuštěna, avšak odvážliva,
kamenatá, avšak každý kámen
jako klenot krví svojí brání!
Víry od ní nečekej ni míru!
nesousedí s proněvěrou víra,
ani možná, aby mezi námi
obstál mír, ty pokud ve Stambolu
sedíš a my na té Černé Hoře,
leč jen věčný boj, až vyhlazeno
moslimské z těch zemí bude jméno!"
Řekl tak a od srdce si oddech',
prorockou svou duši slavnou vydech'.

Siegfried Kapper.

109.
Poslední kníže Zlický.

Což ta vrána na vysokém dubě,
což povídá vráně na javorku?
„Sestro milá!" — mluví vrána s dubu —
„sestro milá od Šumavy lesné,
od Šumavy šumné, vodorodné,
z dalekého kraje Netoliců,
z luhů lovců, lovců bobrobijců:
který duch tě nesl z černých lesů
v dúbraviny labské, v pláně šíré?
Proč jsi smrky opustila štíhlé,
proč usedlas v háji u Libice?"
Vece na to vrána od Šumavy:
„Zavanuvše větry váním zvučným,
zašuměvše lesy šumem hlučným,

donesly k nám zvěsti od Libice,
zvěstnou zprávu o velmožném knězi,
o velmožném lechu Slavníkovi,
jenžto sídlí v síních tvrdé tvrze,
v hrdém hradě u luzného Labe,
Cidlina kde jména svého zbývá
mezi lesem a bažinným plesem.
Mne pak nesl duch můj věštbyhlásný,
abych shlédla Slavníkovu slávu.“ —
Načež vrána s vysokého dubu;
„Ana tys zde cizí, nevědomá
a v srdci ti vřelá touha plaje
zříti slávu lecha na Libici:
dovedu tě k Slavníkovu sídlu.“ —
Obě družky vzchopily se vzhůru,
rozestřely křídla v modrém vzduchu,
zamáchaly mocně perutěmi,
a již nese vzduch je rozechvěný
k libickému ku tvrdému hradu.
Any letí a hrad obletují,
vypravuje vrána domorodka:
„Z daleka se vypínají valy
k čtyrem úhlům světa nasypané,
nakupené v hradbu příkrostěnnou,
na níž parkán z otesaných dubů.
Kolem valů zeje příkop srázný;
Cidlina jím líně vlny válí,
rozvedena v luze v předehradí
na dva rovné proudy podle míry,
přes něž kůň se nepřenese skokem,
leč by kůň byl Šemík Horimírův,
o němž s chloubou lidská báje bájí.
Do valů jsou zapuštěny brány,
jedna k straně, odkud slunce vstává,
druhá k straně západního větru;
nad branami strmí věže strážné;
k branám vedou mosty přes příkopy.
Ve hradišti pevně ohraženém,
čelem proti polednímu slunci,
aj, tam palác libického lecha
na základech z kamu bělavého,
umělecky srouben z tvrdých trámů,
z trámů tvrdých, krásně uhlazených.
V něm je síní mnoho, světnic mnoho
s malbami a řezbou uměleckou,
v něm je jizeb s poklady mnohými
ve skříních a v truhlách uzavřených.
Ze všech síní ta jest nejkrásnější,
v nížto slaví hlava rodu svátky,
k nimž se schází vzácné příbuzenstvo.
V síni té je prestol proti dveřím,
potažený vyšíváním zlatým;
nad prestolem obrazy jsou svatých,
kteří v úctě jsou co strážci rodu.
Ze všech síní ta jest nejsvětější,
v které kníže zasedává k soudu,
v které též se scházívají z dědin
starostové k radě ku společné.
V jiných síních — aj! tam přední z rodu,
každý s chotí, s dětmi jedna čeleď —
čehož ovšem dobrou já mám známosť. —
Všickni sluzi, všickni robotníci
bydlí v chýších valném ve předhradí.
Kromě domu, v němž je sídlo lecha,
rodiny a příbuzenstva jeho,
stojí v tvrzi v pevném ohrazení
chrámy boží k žertvám nekrvavým.
A to jeden ku cti Matky Boží,
druhý ku cti Jiří drakobijce:
jsoutě zbožni Slavník i rod celý!“ —
Vidouc, ana pravdu mluví druže
narozená v doubravinách labských,
na vzájem jí v letu odpovídá
vrána věštná od Šumavy šumné:
„Anas, vráno věrná, Slavníkovcův
ku tvrdému dovedla mne hradu,
pověz medle, kde je kníže Slavník?
Na toho jsi zapomněla v řeči.
Zjevujeť mi duch můj předvídavý,
že jde bouře z lesů na rod Zlických!“ —
Načež vece vrána od Libice:
„Bůh dej sílu lechu na Libici —
ležíť v síni na bolestném loži!“

II.

Na parkáně hradu libického
stojí jinoch strážný, bystrozraký;
zírá vůkol ku všem úhlům světa
přes planinu, přes bažinu k lesu.
An tu stoje maně zrakem stíhá
sivých mraků dráhu na obloze,
aj, tu ptáci pod sivými mraky —
dvé to ptáků z pokolení havran —
hrad kolkolem v kruhu obletují,
létajíce kruhem pokrakují.
Vida jinoch ptáky věštbyhlásné,
děsí v svém se srdci v nezkušeném;
chvátá s hlídky spěchem uchvátivým
nesa zvěstí kněžně uvnitř hradu,
ušlechtilé kněžně Střezislavě.
„Ušlechtilá kněžno, jasná paní!
kolem hradu ptáci poletují;
viděl jsem je stoje na parkánu.
Též jsem slyšel, jak ti ptáci vraní
létajíce děsně pokrakují;
křikem vrána předstihuje vránu.
Ač mi znáti ptactva řeč nedáno,
přece hrůzou byl mi jejich krákot,
a ten chvat mám velmi za nevčasný.
Mnoho strastí na hrad již posláno,
mnoho halí do temných se mrákot:
nemocí že stížen kníže jasný!“ —
Vece na to ušlechtilá kněžna,
starostlivá máti Střezislava:
„Nechvalno nám dbáti na pověry,
kdož jsme svatou osvíceni věrou.
Čeho hledí klanící se modlám,
na to patří křesťan bez důvěry
všímaje si toho malou měrou
Nic však méně vypraviti hodlám
posly pro vše příbuzenstva členy,
by se sjeli na libickém hradě,
poklonit se lechu starostovi.
Neboť ač mi nejsou vyjeveny
soudy Boha v jeho moudré radě
ani vranou, ani tvými slovy,
přece teskné tušení mi praví,
že náš jasný kníže, pán můj milý,
na věčnost se brzy odebéře:
jako tráva vadne jeho zdraví
a již — druhdy duchem, tělem čilý —
na se roucho bledé smrti béře.“
Káže tudíž vypraviti posly
pro vzdálené Slavníkovy syny,
pro přátele, pro vše pro starosty,
kteří sedí v radě na dědinách
ve všech župách, jimiž vládne kníže.
Těm pak, kdož jsou právě na Libici,
velí, aby setrvali v hradě
na modlitbách jsouce pohromadě.
I jde posel k Praze na Vltavě

do čelného hradu České říše;
v hradě hledá biskupovo sídlo;
v biskupově sídle oba bratry,
rodné bratry, syny Slavníkovy,
Vojtěcha s Radimem mládenečkem.
Vojtěch sluha Páně posvěcený
přisluhuje v chrámě svatovítském;
Radim žáček moudrosti se učí
a všem vědám u zbožného bratra,
u bratra i u pěstouna Radly.
A když došel posel obou bratří,
pokloniv se poselství jim hlásá:
„Toto vzkazuje vám Střezislava,
postížena nyní velkým žalem,
jasná kněžna, starostlivá máti:
Slavník, ot váš, ctného rodu hlava,
brzy s křehkým rozžehná se s tělem;
vám jest rychle k Libici se bráti!“ —
Jiný posel spěchá k Litomyšli
k Soběboru, k synu nejstaršímu,
jenž tam dlí, by soudil soudy svodné.
Jiný chvátá pro Čáslava v Kladsku;
jiný pro Poreje na Oseku
nesa rovné od mateře zvěstí.
Pobraslav a Spytimír ti v otném
přítomni jsou v hradě na Libici.

III.

Když se sešli všickni Slavníkovci
v rodném hradě nad Libicí bílou
když i přišli dědin starostové,
cudaři a hospodáři hradů,
jimiž vládl Slavník, slavný kníže,
vítala je máti Střezislava
slovem vlídným, okem zaslzeným;
přivítavši slušně pohostila,
pohostivši choti představila
v zlaté síni před obrazy svatých.
„Jasný kníže, pane můj vždy milý!
hlavo rodu Zlických na Kúřimi,
v Dúdlebech a mezi Netolici:
ejhle, ctihodní se shromáždili
mužové a naše dítky s nimi
pod otcovským krovem na Libici,
by se ve ctí tobě poklonili,
by slyšeli moudrosti tvé slova
všeliké i tvoje přikázání;
tvář vidouce tvou by utvrdili
v lásce se a u věrnosti znova,
pak — by došli tvého požehnání!“ —
Slyše Slavník slova Střezislavy,
slova jdoucí z hlubokosti srdce,
pronešená chvějícím se hlasem;
vida všecky věrné vůkol sebe,
statné syny i starosty obcí,
které jeho řídily se radou,
hnut jsa v srdci vlídně vece takto:
„Synové i věrní starostové,
jež zde láska ke mně shromáždila,
v duchu k srdci ku svému vás vinu.
Sečteny jsou mého žití dnové,
dokonána vezdejší jsou díla —
brzy sobě na vždy odpočinu.
Pročež slyšte před obrazy svatých,
slyšte, syni, slyšte, starostové,
poslední mou vůli, přání moje:
střežte svárů se a různic klatých;
jedni druhých buďtež ochrancové,
v míru rádci — štíty v času boje!
Aj! jste čeleď vzácná, čeleď silná,
ochráněná mocným příbuzenstvím,
rovna těm, jimž vládne pražský kníže;
vás též spravuj vůle nerozdílná,
utvrzená vroucím poslušenstvím,
jdoucí muzně za praporem kříže!
Vršovici, rodní nepřátelé,
útržky si tvoří z vaší cnosti,
z příbuzenství rovněž císařova:
jim vstříc neste smíru city vřelé
jsouce brániti se v hotovosti,
když by marná byla smíru slova!
Knížetem vám budiž, kohož sobě
dle starého zvyku vyvolíte:
ejhle sedm vám zůstavuji synů!
Zvoleného nechť však v každé době
jako otce poslušenstvím ctíte,
neboť vydá počet z vašich činů!
Jenom Vojtěcha mi ušetřite
přede svůdnou světskou důstojností —
onť kněz modliteb a svaté kázně.
S ním se za mou duši pomodlíte
s celou srdce svého pobožností
nad mou rakví bez žalu a bázně!
Nuže, nežli sobě odpočinu
navždy ode pozemského díla
bera odtud do vlasti se nové:
nechť jest s vámi pokoj Hospodinův,
nechť vás sílí všemohoucí síla,
milí syni, věrní starostové!“ —
Slyšíce, jak požehnání hlásá
kníže, hlava rodu, Slavník slavný,
vidouce, an otcovské své ruce
žehnající vztáhl nade zástup,
synové, aj! na kolena padli,
by jim bylo plné požehnání;
lechové a hradův hospodáři
hluboko se knězi poklonili.
I nastalo ticho pobožnosti,
rozlilo se po veškeré síni,
tklivými jen přerušené vzdechy,
nábožnými vzdechy, modlitbami.
A když potrvalo ticho zbožné,
hlavu zdvihnuv Srpoš od Blanice,
jejž vyslali k Slavníkovu sídlu,
by zde stížnost vedl, Netolici:
„Amen!“ — vece — „Bůh ti, jasný kníže,
zdraví dej a dlouhé panování,
abys k moci vedl rody četné,
příbuznost jež k rodu tvému víže;
otcovské se vyplň požehnání,
skutkem staň se slovo nebevzletné!
Avšak nyní nachyl ucha svého,
poslyš, co — bych děl — mi nařídili
ti, kdož bydlí v krajích pohraničných;
Nechrání nás slova lecha ctného,
sousedé by nám již nekřivdili —
do syta nám různic ustavičných.
Němci k svému prospěchu se znají:
po tichu se v župách usazují
v lesních spoustách stromy kácejíce.
Lovcům stará práva popírají,
nepříteli cestu upravují
přes neschůdné do Čech přes hranice!
Dobrotivost tvoje podněcuje
záhubné nám jejich počínání,
jméno Slavník nic je neporáží.
Nevole se v lidu rozmnožuje,
po mocné se po ochraně shání,
ačkoli si velmi zbožnosti tvé váží.“
Vece na to Slavník zbožný kníže:
„Žel, že trpkým slovem nelitostně

poslední mi žití chvíle kalíš
srdce maje citu prázdné, chladné!
Jménem nepřítomných mluvíš zlostně,
v pokory ač v roucho slova halíš,
v kterých krytě klíčí símě zrádné!
Navrátiv se šumné do Šumavy
vyřiď těm, kteří se uradili
tebe poslat ke mně na přezvědy:
nemoudré jest vésti vojska davy
na ty, v lesích kdož se usadili;
v míru buďte s svými se sousedy!" —
Slyše Srpoš slova nedůvěry
cítí litost v statném ve svém srdci.
Pokloniv se síň opouští zlatou
nesa do hor zprávu neradostnou. —
Sečteni však byli Slavníkovi
vezdejšího žití všickni dnové —
zesnul zbožně v Pánu při modlitbách,
při modlitbách choti Střezislavy,
při modlitbách statečných všech synů.
Pohřbili jej v chrámu Matky Boží. —
I plakali vdovy, sirotkové
nade hrobem hlavy knížat Zlických. —

Pavel Jehlička.

110.
Jan Jesenský.

Poslední ohlas zvonu zněl,
když Jan Jesenský v kobě bděl,
a divně se mu srdce chvělo,
když prvně hleděl v lidské tělo.
Když z lebky jazyk vydobyl
a skoumal svalů, čiv a žil,
pak nahlednul, co srdce kreje,
a stanul zase přemýšleje.
By jiným dát moh pomoci,
bděl mistr dlouho do noci,
a právě půlnoc přichvátila,
když mistra síla opustila.
On v lenošku se usadil
a těžkou hlavu rukou kryl;
a takto žamyšlený sedě
přemýšlel dál o tělovědě.
Hle, hle ta hlava! — mrtvý muž
on sedá, vstává, stojí už
a smuten, jakby v vnitřním boji
pozvedá mrtvou ruku svoji.
A jeho zrak je kalen, pust
a hlas se plouží z prázných úst,
tak hrozně na Jana se dívá
a oholenou hlavou kývá.
„Chceš člověka znát stůj co stůj?
Je mi tě líto, Jene můj!
Tys první hleděl v lidské tělo,
jež tvorstvu tajným býti mělo.
A bys je zcela, zcela znal,
pro dobrou věc jsi vykonal,
a pro věc dobrou tobě v málo
se stane, mně co teď se stalo.
Ba za rok, den — to krátký čas —
učiní tobě jiní zas,
ne tajně — veřejně a lítě,
co na mně tys učinil skrytě.
Tvůj jazyk vyřízne ti kat,
pak na lešení budeš sťat,
tvé tělo k šibenici dáno
a v postrach lidu čtvercováno." —
Tak domluvil — a s věže zvon
pojednou zazněl v jeden tón,
a nazpět umrlec se kácí
a s výkřikem se Jan potácí. —
To hrozný, hrůzoplný sen,
či pravda? — Kdo ví! — Přelud jen?
Mluv, Jene, co ti srdce svírá,
že k náměstí tvé oko zírá;
zda víš, co umrlec ten věstí,
že vykoná se na náměstí?!

Adolf Heyduk.

111.
Bitva u Kresčaku.

I.

Táhnou oblohou rudých blesků zdroje,
mračna sinavá v děsném zahřímání;
táhnou planinou v kovu lesknėm voje —
v šiky volá je zvučné bubnování.
Šírým pod dubem kmet královský sedí,
jemuž po boku stkví se rytíř jarý,
a ten na starce okem lásky hledí;
světla nezná však více vojín starý.
Blíže oři dva, k bitvě oruženi,
bujným kopytem teskné ticho ruší —
kolem rytíři v železném odění,
dále strmí les palcátů a kuší.
Stařec mluví teď: „Ach, toť moje žely,
že mi slepotou síla rozlomena
a mně vykonat nelze, duch co velí,
k čemuž mysl má vírou rozohněna!"
„Otče, pane můj, což té slávy dost
po Evropě jsi šíré nevydobil?
Což jsi kvetoucím věncem válečnosti
jméno na věky sobě neozdobil?"
Jinoch mluví tak — stařec vzdechne tiše,
po pravici teď sahá mladíkově:
„Srdce vznáší se, vznáší se ach výše —
slepota však je v tuhé pouto kove!
V zemi hispanské zvrátit Maurův trůny,
svatým nad hrobem půlměsíc zlomiti:
tento duše slib s rytíři koruny
České doufal jsem slavně vyplniti.
Za ty křivdy, jež Alžbětě jsem činil,
za těch drahých slz žalné prolévání,
za zlé, z něhož jsem duše dobré vinil,
krev jsem vlastní chtěl vzdáti za pokání!"
Hrom tu zazvučí, bez oblohy blesků —
franckým vojskem hrom divoce potřásá —
hejno krkavců letíc po nebesku
děsným krákotem hody blízké hlásá.
„Jaký zvuk to byl? mluvte, moji drazí.
Zdaž to hromu hlas?" Jan se táže dále —
„S Bohem, otče můj, již se blíží vrazi;
Čeští rytíři, opatrujte krále!"
Karel zvolá tak pádě tam, kde hučí
bitvy hlas, jejž hrom z děla vyprovází;
toky leje mrak — vichr píseň skučí
hrůzným prostorem nad spoustou té zkázy.
A tu do živlů rozbouřených zvuků
zavzní bujaře hlas slepého Jana:
„Mladý Klimberče, veď mě k mému pluku!
zhůru na oře vsaďte Čechů pána!"
Ejhle, na oři tyčí král se český,
z pochvy dobyv meč křížem jej posvětí,
bodna komoně mezi smrtné blesky
s reky českými slepý Jan letí!

II.

„Darmo, ach darmo vše namahání!
Vůdce, nešťastný Alençon, umírá,
klesli již Frankův náčelní páni,

Anglie vojsko těsně nás svírá!"
Takový hlas kol Jana povstane:
„Životy rádi bychom nasadili;
zachovej svůj jen život, ó pane,
nazpět, ó nazpět, králi náš milý!"
Jan svého meče rozšvihna blesky
bujaře volá v třemeně stoje:
„Toť bohdá nebude, aby král český
z bitvy utíkal! — Se mnou do boje!
Římský kdež císař? — zprávu mi dejte!" —
„Císař velebný statně se brání." —
„Čechové, Karla uchrániti spějte,
spěšte a neste mu mé požehnání!"
Českých rytířů pluk se rozdvojí;
první synovi letí k pomoci,
druhý co hradba železná stojí,
obrana věrná králi a otci.
Ejhle, rytíři s koňů skočivše
komoně pána k ořům svým pnuli,
kolem pak pána se rozloživše
klín co železný k předu se hnuli.
Sáhovým kopím již do puklířů
anglických terčí, již se zabrali
s králem rekovným v chumel žoldnýřů,
by se tam slavně obětovali.
Tone co lodice v soptícím moři
hrstka rytířů — nad nimi pluje
korouhev česká, brzy se koří,
brzy se vzhůru vítězně duje.
A již ten rachot kopí umdlívá —
Čech se za Čechem kácí s komoně —
Klimberk jen mladý štítem ukrývá
krále svým mečem o sudlice zvoně.
Král již jen samoten kol sebe tesá,
neb i Klimberka kopí prohnalo —
poslední strážce s komoně klesá,
a tu děsící ticho nastalo. —
„Hoj, moji milí," Jan se tu táže,
„co to za ticho? konec již boje?" —
„Neptej se mrtvých! věrné tvé stráže
za tebe vzdaly životy svoje."
Tak vůdce Anglů: „Skončena seče,
podejž nám zbraň svou, královský reku!"
Oběma pěstěma chopí se meče
Jan a vyvolá v bujarém jeku:
„Slávě já sloužím věrně do smrti!"
Tu an po třetí na vůdce doráží,
kladivo těžké leb mu rozdrtí —
král slepý klesá ku věrné stráži.

J. E. Vocel.

112.

Smrt krále Václava.

Bouří na tom Novém Hradě
Václavových hostů ples,
stoluje s Milostí králem
Hanuš, Ratiborský kněz;
vedle kněze zasednuli
Jíra, Pfluk a Leštkov Jan,
ježto jako milé rádce
sobě vybral Čechův pán.
Panoši se namáhají
krále rozveseliti,
nechce se jim však ta práce
dnešního dne dařiti;
nebo Václav zamračený
sedí, jak by v děsný sen
bdícím, v sloup se pnoucím okem
žalostně byl ponořen.
Hlavu šedou pozdvihne jen,
ruka když třesoucí se
ke rtu vyprahlému číši
napěněnou povznese.
„Ukázalť nám vlčí zoubek
jednooký Trocnovský
nesa na hrad zbraně Pražské!"
praví Jíra Roztocký.
„Nermuť věcí malichernou
pána!" mluví Hanuš kněz.
„Malichernou?" — Jíra na to —
„Malý oheň spálí les!" —
„Po o hni ty jistě bažíš,
nepřítelem pánů jsa!" —
„Od přátelství tvého, mistře,
ať nás chrání nebesa!" —
„Mistře!" kníže Hanuš bouří —
„Jíro! jazyk za zubem,
sic bych tobě moh' vykázat
místo v loži kamenném." —
„Snad na Karlotýnskou dlažbu
knížecí mne slovo zve;
vímť já, vím, že šermu není
proti dlubně mistrově." —
„Rozviň, rozviň jen se, hade!"
zuří Ratiborský pán . . .
„Ticho — světlo hromů!" zvolá
Václav na stůl vrhna džbán —
„V zemi pohříchu to bouří,
kolem rozbroje již dost!
Rušícího pokoj v hradě
zchvátí, vězte, moje zlost!" —
„V bídném rozmaru dnes vězí
Milost král," pan Leštkov dí.
„Musím mlčet," šeptá Jíra,
„v mlýně hudba neplatí!" —
„Vyvrhnout chci," Václav vece,
„z mysli všecky lopoty,
kdybych moh' jen v bečkách vína
ztopit duše trampoty!
Haha! chtěl jsem spravedlnost
někdy na zem uvésti —
Což jsem zplodil? Hoře — vinu —
vraždu, duše neřesti!
Pryč, myšlénky, pryč z kotrby! —
Nuže! což vám mrzne krev?
hovořte a zazpívejte
starý Krumlovský ten zpěv!"
„Zpívá se tou známou notou —"
Pfluk vyvolá, znamení
udeřením pěstí dada,
a již jasně píseň zní:
„Hle, jak v kalichu se pění
šťáva česká červená;
ejhle v bujném —"
Tu se dveře rozletěly,
posel během unaven
vrazí sem a děsně volá:
„Běda! běda! hrozný den!
Zle jest, zle jest, slavný králi,"
na zem klesna běduje;
„v Praze potokem krev teče,
lůza v městě panuje.
Třináct konšelů smetavše
z Novoměstské radnice
na kopí jsou je vpíchali,
na meče a sudlice;
třináct konšelů s rychtářem —"
„Světlo hromů!" zvolá král

trhna sebou, jako by se
smrti hrot mu v prsa vklál.
Jíra hlásá: „Jestřábové
hlavy z hnízda strkají;
toť jsem věděl, že tu píseň
takto nám dozpívají!“ —
„Tys to věděl?“ král tu zuří,
„kde můj meč a ostrý hrot,
protivníka bídného bych
v nevěrné to srdce bod!
Světlo hromů! nedržte mne!
meč! můj meč!“ král chrapotí,
v divokém an rozsápání
stůl s poháry překotí.
Tvář mu rudým ohněm plane,
ústa se mu zapění,
slábne — pánům v náruč klesá —
děsná slova tato zní:
„Meč mi dejte — pohár k ústům —
hoj! ta číše červená!
na století krev a žalost —
přehrozný kdož konec zná!?“
Zrak se trhá — ruce klesly —
na čele pot smrti stál;
naposledy hrůzně vzdechna
skonal Václav český král.

J. E. Vocel.

113.

Žižka a Prokop.

Polní trouba Táboritův
káže jasným hlaholem,
zdělané by honců houfy
tiskli za nepřítelem.
Uhrů četné sbory půdou
sněhem krytou prchají,
jimž do hřbetů jízdné pluky
kališníků tepají.
Za jízdnými tam se plazí
obrovský co bujný had
horou, dolem rovinami
čtverým řadem vozů hrad.
Slyš — teď trouba dozvučela,
bubny zarachotily —
nad Sázavou Uhrů řady
k odporu se stavily.
Statný Pipo Florentinský
upraviv je do šiku
vede voje blesk co hromy
v houfy svých protivníků,
ztracenců již oba houfce
ztepal křivých mečů blesk,
honce k vozům prchající
volá v hradbu bubnů třesk.
Za honcemi teď okřídlí
vozová se zavřela
a do těkajících Uhrů
rána z houfnic zahřměla.
V středu valného tam houfu
na voze se týčí stan,
na palcát tam opřen stojí
slepý hejtman, bratr Jan.
Před ním pak korouhev víry,
kolem oděnců sbor jest,
jejichž pohled děsí duše,
život drtí hrázná pěst.
Hejtman zpytuje teď sluchem
veškeren té bitvy hlas,
vyptává se — čelo mračí —
poslouchá a káže zas·
„K rybníku, hoj, levým bokem! —
ať se točí zadní řad
na pahorek!“ — „Tak se stalo!“ —
„Odtáhnultě Prokop v zad?“ —
„Zpravil za chlumem již houfy!“ —
„Jindřichu, teď ostře hleď,
Zikmunda bys prapor spatřil!
Rozevřete zvolna zeď!“ — —
„Král, hle, prchá — Prokop za ním!“ —
„Hrůzo! Proto odpor! ven!
Bočku, opatruj mi vozů —
od hradby tu lůzu žeň!
Řetěz dolů!“ — Žižka palcát
rozšvihna se volat jme:
„Bratři milí, s chutí na ně,
Bůh dá je prolomíme.
Ven!!“ A jasně trouba zvučí,
valný houf se vyhrnul,
aby pruhy mrtné zkázy
v nepřátelská těla vtnul.
„My jsme boží bojovníci!“
cepovníci zpívají,
rázem mlatů těžkých půdu
Maďary pokrývají.
Protivníky prolomivše
v Sázavu je ženou již;
tam to praská, tam to zařve —
led nesnesa Uhrů tíž,
rachotem se lomě hltí
do propastí studených
na tisíce prchajících
v tlupy hustě sražených. —
Když se noční mrak nad sněhem
zkrváceným rozkládal,
tu se Prokop z královského
honu v tábor nazpět bral.
„Nuže, bratře!“ — Trocnov zvolá,
slyše známých kroků zvuk —
„dostíh' jsi jej? neb uprchnul?“ —
„Krále dochvátal můj pluk;
nechť však bratrů dvacet kleslo,
jáť i sám —“ Krvavých ran
tělo Prokopa hyzdících
neznamená slepý Jan.
„— Tak jej Uhři obhájili
vás zahnavše — hanba vám!“
„— Bratře z kalicha, nikoli;
Uhři ne, to Moravané
zamezili cestu nám.
Jeník z Ptění zarazil nás,
statně na mě dotíral;
a než všecky jsme zroubali,
prchnul s Uhry Zikmund král;
spěchali jsme hned za nimi —
ti však v modru zmizeli!“
Žižka hmataje po pěsti
Prokopově zvolá: „Odpusť,
bratře! kdyť se dávno známe —
Jan a Prokop! — toť se ví,
Husité že utíkati
jak Maďaři neumí!
Škoda jen těch Moravanů!
Hrůzo boží! slavná zem
jestiť Morava — na svátky
zdařbůh do ní zajedem! — —“
Žižkovy tak zbraně hrůza
krále vojska zlomila,
krvavý ten prapor v chlumy

mrtvých vojů vrazila. —
Na den druhý lehne bídně
popelem Německý Brod,
na den třetí Táborité
v rumech slaví skvostný hod;
na náměstí vůdci svému
leskný stan vystavivše,
kolem praporů zajatých
nádherně rozvěsivše
sváží kořist na hromady,
kořist hojnou, bohatou —
zlato, stříbro, drahá roucha —
kolem oděnci se pnou.
Dvanáct vojínů tam v stínu
císařského praporu
na rytířstvo Žižka pásal
dle uznání táboru.
Jindřicha když Rysemberka
radostně lid vyvolal,
tu jej Trocnov vlastním pásem
na rytířstvo pasoval. —
Ejhle, vůdce na trůnu teď
Bůh co hrůzy kraluje;
Koranda pak srdce mužů
kázaním rozpaluje,
takto končí: „Protivníci
chtějíce vlast otesat
ze všech slávy ratolestí
snaží se z nás nadělat
toporů, by nasadili
seker na nás, topory,
a pak z Čechů natesali
chlapův nuzné pokory;
zmýlili se Amonité,
proměnil se topor v cep,
pomsta boží hýbala jím,
onť rozrazil dračí leb.
Pánbůh koře beliáše
plod i jeho všeliký
hájí slávu Táborů
amen — dnes i na věky!“

J. E. Vocel.

114.

Pád rodu Mysironského.

Na Krušově, starém českém hradě,
vládne hrdě zasmušilý Vlach,
v zemi cizinec, v císařské radě
mocen, všem domácím na postrach.
Pokoj s ním; k poháru kdy zasedne,
tehdáž pros, a snad i obdržíš;
leč kdy zrakem jizlivým pohlédne,
tu stěhuj se, sic o zkáze zvíš.
Mysironi slul ten Vlach. Choť jeho
Češka byla, mladá, spaniřá,
jež co anděl dobrý muže zlého
před bludnými kroky chránila.
Marná snaha; něžná slova lásky
neobměkčí srdce kamenné,
stobarevné Hymenovy pásky
slabě víží duše zrůzněné.
Jednou seděl rytíř zas při víně,
rozmar v tváři hrál mu růžený,
ant tu sluha vstupuje do síně
zděšený a potem zbrocený:
„Pane, ač nedávno pokořena
zběř rolnická — již se zdvíhá zas;
louka lednická jest posečena,
pod Rohami prokopali hráz!“
„Ha, to smělé, selské příkořenství“ —
zkřikne rytíř — „pomstím při sám Bůh!
Tak-li směli zrušit člověčenství,
já též s úroky jim splatím dluh.
Honem koně! Schystej karabáče,
zahudem jim píseň k hýření,
nechť holota smělá se vyskáče
při veselém svistu řemení!“
To slyšíc paní milostná zbledne,
zachvěje se hrůzou, úzkostí,
zraky tiché k manželi pozvedne
a prosí s dojemnou snažností:
„Nechtějž, pane, nad lidem se mstíti,
jenž své právo hájí domnělé;
lépeť útrpnost nad vinou míti,
než ji trestat v zlosti zkypělé!“
Darmo zrází, darmo slzy roní,
darmo své děťátko nastaví:
holubice dravce neuprosí,
slzy vášní proud nezastaví.
On již letí na divokém koni,
hříva větrem zdvižena,
a paní se smutně z okna kloní,
předtuchou bolestnou trápena.
A on jede tryskem, v rozhořčení
až na místo, kde pych spáchali;
tam stojí sedláci zamračeni,
jakby los svůj očekávali,
vlasy dlouhé větrem pocuchané
vlají v zmatku divném po čele,
ruce sklesly, oči polekané
hledí k zemi tupě, nesměle.
„Ha, vy lotři!“ počne rytíř láti;
„hlavy tupolebé, Běs do vás!
Ze jste směli o mé zboží státi,
toho vám se zželí dlouhý čas!“
Leč tu starec stoletý vyvstane
a zavrtí hlavou šedivou:
„Ne tak! — neračtež se horšit, pane,
my jen dědinu hájíme svou.
Co nám předci naši dochovali,
to je naše, to nedáme vzít!
oni hrdla svá nasazovali —
nám nezdá se jinak učinit!“
Místo odpovědi rytíř v zlosti
šlehne starci přímo do očí,
až mu, běda! z jamek hlubokosti
zrak drahý s slzami vyskočí.
Starec svíjí se — avšak nepiskne;
leč syn jeho zaň se osmělí:
vyňav z ňader zbraň ukrytou stiskne
a rytíři prsa prostřelí. —
Nikdo vraha smělého nestíhá,
kůň poděšen cválá k domovu,
třesa hřívou po lukách ubíhá —
na hřbetě mrtvolu pánovu.
Hlava dolů visí, poklepává,
nohy ztuhlé váznou ve třmenech,
a kůň pádě frká, oddychává,
zbarven krví teplou po plecech.
Běží jako jelen chrty štvaný
hustým mlázím, strání, doubravou,
až pak všecek blátem ucákaný
před hradem zadupe podkovou.
Na pavlanu hradu Krušovského
stojí paní — obraz anděla,
na rukou drží synáčka svého,
očekává návrat manžela.
Přes zábradlí toužebně se kloní
a hledí do lesních temností,

z oka slza předtuchy se roní,
srdce tluče tajnou úzkostí.
V tom zařehce kůň, — a jedno zření
jí tu hrůzu všecku odhalí,
leknutím již sebe mocna není,
upustí děťátko — v úskalí.
Dědic Mysironů rozbil údy
o pokrají hradu starého;
a sedláci řekli: „Boží soudy!“ —
Toť pád rodu Mysironského.

Jan z Hvězdy.

115.

Muromská korouhev.

Větérci jitřní vanuli
přes šíré u Kulevdže pláně
a vzešlým jitrem zplanuly
kolkolem pole, hory, stráně;
i sám ten Balkán sinavý,
jenž hrdě do oblak se dívá,
dnes setřesa plášť mlhavý
své skráně růžemi odívá.
To vzešlé slunce zbudilo
vojínů ruských na tisíce
a leskem svým ozářilo
i moslemínské půlměsíce.
Přichystaná na prudký boj
dvě vojska proti sobě stála:
osmanské pluky — jako roj
a pluky ruské — jako skála.
I rozjedou se Turkové
co vzteklí po rozlehlé pláni,
jako když hustí mrakové
se honí po nebeské báni.
„Allah, Allah!“ zní ze všech stran,
dešť kulí srší v ruské pluky
a krev se prýští z četných ran,
mnohý Rus vydá slední zvuky.
Avšak tu prudkost útoku
udatnost ruská odrazila
a nad vzteklostí otroků
statečnost mužná zvítězila;
již ruská děla hřímají
nesouce smrt v ty řady zpupné,
a Osmané se skrývají
za hory příkré, nepřístupné.
„Ha teď, mé děti, teď je čas,
by seznal Osman mužnost vaši!
Ten vrch tam — než se vrátí zas,
musí již býti v moci naší!
Muromský pluk, jenž povždy jen
po oslavě vojenské touží,
k velkému činu vyvolen
nový nechť věnec si zaslouží!“
Tak vůdce svých vojínů krev
k činům odvážným rozpaluje —
a již Muromská korouhev
vesele větrem poletuje.
Jonáci švarní chvátali,
kam kynul vůdce s koně svého —
již přes potok se dostali —
již jsou u cíle značeného.
Ha tuť se lítých Turků roj
vyřítí kvapně, nenadále
ze zálohy — nebyl to boj,
než vraždění to bylo stálé;
neb kde Rus jeden bojoval,
deset ho Turků oblétalo,
a čím víc zrůstal vrahů val,
tím víc Muromců ubývalo.
Však ještě svatá korouhev
vesele větrem poletuje;
ač kolkolem se prýští krev,
reků ji hrstka obstupuje;
to hrstka mládců raněných,
již věrní jí až do skonání
nehájí dél životů svých,
leč jen ten svatý klenot chrání.
I ta korouhev svěcená —
o bída! — k siré zemi klesla,
neb již ta ruka zdrcena,
jež do bitvy ji směle nesla.
Leč jinoch ruský přiskočí
a s žerdi klenot vzácný strhne,
kol pásu si jej obtočí
a pak sebou zas k zemi vrhne.
Přes tělo jeho koňstva dav
v divokém tanci dál se žene,
až on, čas pravý uhlídav,
se vzchopí z trávy pokrvené;
a k lesu rychle utíká,
on neběží, on větrem letí,
za ním pak hrůza všeliká
a na sta kulek ve zápětí.
Ach, jinoch na půl cestě kles,
krev teče z rány otevřené;
vzchopí se zas — a tuť již les
nad ním svou hustou střechu klene;
pod tímto krovem zeleným
dobrému mládci krev ubíhá
a před zrakem zakaleným
v obrazech černých smrt se míhá.
Leč ještě jednou povstane
procitna ze sna smrtelného,
mne sobě zraky ztrhané —
Co vidí ze zákrytu svého?
Ó přežalostné patření!
Vidíť on Rusy na útěku
a Turky v divém nadšení
co vítěze v nelidském vzteku.
Tu pojal mládce zármutek;
on nezpomíná na své strasti,
ba ani na svůj mladý věk,
leč jenom na čest drahé vlasti;
a do díla se rychle dá,
vyhrabav hrůbek — v lůně jeho
s žalostí hořkou pochová
korouhev pluku Muromského.
A bitva se zas valila
lesem, polem a širou plání;
hra krvavá se končila,
nepřítel za hory uhání;
jej v pilném chvatu stíhají
obratní jezdcové — kozáci,
a drahou kořisť sbírají
co odměnu po těžké práci.
Co se to tamo měnivě
z hustého křoví projevuje?
Toť Rus! — a ještě na živě,
neb k zemi prstem ukazuje.
Hle! zem nedávno zkypřená —
snad skryl zde kořist drahé ceny!
Ach, toť korouhev svěcená,
orel to ruský zkrvavený!
Zavýskneť carská družina,
a bojovníka půl mrtvého
vloživše na ramena svá
nesou před vůdce miloného,

kdež kořist četná složena:
turecká děla, půlměsíce,
zbraň perlami posázená
a jiných ozdob na tisíce.
I zhlédne Děbič, vůdce ctný,
ten průvod, an se s drahou tíží —
na žerdi prapor zkrvený —
upřímo k stanu jeho blíží.
I ptá se, co to znamená?
A uslyšev podivnou zprávu,
radostí v tváři zčervená
velebě ruskou čest a slávu.

Jan z Hvězdy.

116.

Stará věž.

V staré věži slyšet lkání
jako větru tichý dech;
do temného naříkání
tajně šepce mrtvý mech.
Kde hrad stojí osamělý,
kde teď hnízdí lesní zvěř,
bydlel druhdy rytíř smělý
a překrásná jeho dceř.
V celém vůkolí se skvěla
jako růže spanilá,
cnotou srdce, krásou těla
mnoho mládců ranila.
Ač se uzavříti zdála
srdce jemné milosti,
přece k panošovi plála
láskou vřelou — v tajnosti.
Nesmělť stařec znamenati,
kdo milostí k dceři vřel;
neb jen rovnorodý státi
k pravé slečny krásné měl.
Přece však se scházívali
v blízkém háji, pod hradem,
věrnost sobě slibovali
při měsíčku stříbrném.
O jak blahými se mněli
při svých slibech milosti!
Ubozí! — ach nepomněli
na budoucí žalosti!
Leč nedlouho skryta byla
milujících náklonnost,
samať sebe prozradila
a vybídla zuřivost.
Když se jednou lesem pustým
starý rytíř z lovu bral,
v háji mezi křovím hustým
tajný ráj jich vypátral.
Jak když udeřením hromu
blesk za bleskem pospíchá,
když zasáhne vrchol stromu,
listí jeho usychá:
tak se kmet zňal v lítém hněvu,
jinocha hned v hlavu ťal,
chladně však ubohou děvu
k mukám větším zachoval.
Do věže ji nejtemnější
kázal rychle vrhnouti,
z níž by muž i nejsmělejší
nebyl mohl prchnouti.
Tam procitne v zoufalosti
děva z mrákotného sna;
štírové jsou její hosti,
společnice její — tma.
Vzchopíť se a k mříži běží:
aj, tu zpěv jí k uším zní;
dole, pode černou věží
kráčí průvod pohřební.
Hle, na rakvi z rozmariny
věnec panenský se skví;
avšak místo Adeliny
nesou k hrobu — kamení.
„Aj, v mladosti něžném květu
svadla růže spanilá,
výhost davši zlému světu
ctnou hlavinku sklonila.“
Tak za rakví smutně pěli
muži v černém oděvu,
až pak v dáli oněměly
táhlé tóny nápěvu.
Tu to děvou bolně trhne,
leč nadarmo běduje,
darmo sebou na zem vrhne
a bol stěnám žaluje.
Tak se trápí ve dne, v noci,
aniž jaká naděje,
nikdo děvu z kruté moci
vysvobodit nespěje. —
Teď již šest set jar tam pláče,
vzdychá truchlivě a lká;
zděšené tam odtud ptáče
v letu rychlém pospíchá.
Každé noci slyšet lkání
jako větru tichý dech;
do temného naříkání
tajně šepce mrtvý mech.
Podnes ta věž ještě stojí —
Adelinin smutný byt;
kde se břečtan s mřížkou pojí,
vidět v noci bledý svit.

Jan z Hvězdy.

117.

Svatba na Slavětíně.

Tré romancí.

I.

Aj, na hradě Slavětíně
bolné rozléhá se lkání;
táhne se skrz dlouhé síně
od večera do svítání.
Slečna Mína to běduje
plačíc pro milence svého,
že se dlouho nevracuje
zpátky z boje krvavého.
Dávnoť již se milovaly
duše jejich láskou věrnou;
ale mraky stahovaly
se nad nimi v bouři černou.
Žádná jiskra nesvítila
naděje jim ku spojení;
ale láska posvětila
srdce v svatém zalíbení. —
Hynek odjel s myslí temnou
v boj do dálné Palestiny;
aj, tuť tekly přes tvář jemnou
hojné slzy sličné Míny.
Od té doby pláče vezdy
od večera do svítání,
patříc na nebeské hvězdy
hledá u nich smilování.

II.

Hlučno v síni starodávné,
hlučno po celém jest hradě:
viz ty radovánky slavné,
viz ty hosti v dlouhé řadě!
V středu dívek lepotvárných
viz nevěstu s tváří bledou,
jak ji dva z paniců švarných
slavně k ženichovi vedou!
Ale Mína ověnčenou
hlavu smutně k zemi kloní
a přes tvář jí uslzenou
slza za slzou se roní.
Vůkol zírá hrůzy temné
a nadarmo smutek tají;
aj, tu v síni k písni jemné
struny smutně zachvívají.
Děva slouchá smutné písni;
a jakmile pěvce zhledne,
přemožena citů tísní
v okamžení k smrti zbledne.

III.

Aj, na hradě Slavětíně
jak se všechno proměnilo:
prázny jsou hodovní síně,
kde se panstvo veselilo!
Slyš, jak temnosmutně znějí
zvony s slavětínských věží!
Dole v hradní kapli pějí
černé sbory vážných kněží.
A hle, v středu rakev černá
květověnci ověšena;
v ní leží nevěsta věrná,
chladné smrti zasnoubena.
Slavné ticho v kapli temné,
tajné slyšet vzdychání; —
aj, tu z dáli truchlojemné
struny znějí v tichém lkání.
Pěvec Hynek s harfou hlasnou
hřmotně do svatyně vkročí;
odvrhneť ji, jak jen krásnou
Mínu bez života zočí.
Struny prasknou. — Pěvec Míně
tiché, zbožné vzdechy světí;
pak se vzchopiv ze svatyně
smrti vstříc do boje letí.

Jan z Hvězdy.

118.

Zrada a trest.

V hradě hody, veselo a smích.
Kolem šira stolu dubového
mužnost sedí, svévole a pych —
družstvo hradu pána hostinného:
v čele paní krásná v křesle zlatém
v zlatém hávu, milost tkví jí v oku;
milan k ní o srdci láskou zňatém
šepce v lichotivém řeči toku.
V jedné mysli jen se rodí zmar,
v jedněch prsou hřmí hluk bouře divé,
v žilách krouží pekla vzniklý žár,
smrtné blesky soptí oko sivé —
záletník a holubice jeho
ve snech lásky na svět zapomněli
a, že oko soudce přítomného
se mstou k nim zalétá, nepomněli.
Vstoupí šedý stařec do dveří;
zlatá harfa spočívá mu v rukou,
do jejichž strun když on udeří,
srdce slastí mře neb hyne mukou.
Vroucím hlasem prosí za svolení,
by směl písní sladkou, srdcejemnou
do myslí lít těchu, zotavení,
znítit v jasný žár zřenici temnou.
„Vítej, starče, vítej nám tvůj zpěv!“
vřele odvšad mu vstříc zaznívá,
i sám hradu pán ctí zpěvce zjev —
a již píseň skvostnou síň prochvívá;
nejprv zní co dalný rachot hromu,
potom v lomoz zápasu se změní,
nato v stony srdce v jeho skonu,
až se rozplyne v toužebné snění.
V jedné mysli však již určen zmar,
v jedněch prsou vře hluk bouře divé,
v jednom srdci víří pekla žár,
blesky chrlí jedno oko sivé —
záletník a holubice jeho
v unešení na svět zapomněli
a, že z oka soudce přítomného
zhouba na ně sálá, nepomněli.
Píseň pěvce zní a mysle všech
s sebou vodí ve svých zvuků kruzích
probudivši onde tajný vzdech,
tamo touhu po vzdálených luzích;
nikdo neví, milan s holubicí
že již zůstavili druži svoji —
jen to jedno sivé oko bdící,
jež je střehlo v trapném nepokoji.
V sadě, kde již bujné kapradí
ve chvatu rychlému brání kroku,
v nejtajnějším koutě podhradí
stinná besídka se jeví oku;
sladce dříme se tam sen milosti
při slavíka klokotavém hlásku . . . .
Besídka teď ve svém klíně hostí
dvou milonců zrádnou, kletou lásku.
„Miláčku!“ tam ženy šepce hlas,
„poslední jen ještě políbení;
k návratu již upomíná čas,
zkázu nese každé okamžení!“
„Posečkej jen!“ muže hlas odpírá,
„dosti času, rámě mé tě chrání . . . .“.
A již opět ženu v náruč svírá,
jež se marně vášně chtíčům brání.
Před zrakem jim maně zmizel svět,
v pocit lásky své se ponořili
a, že pomsty nad nimi se let —
prudký zachvěl let, ni netušili.
Hradu pán k besídce s druží tíhne
za chotí nevěrnou nesa zkázu,
oko k průlině u dveří přihne
dýku vyrvav k smrtelnému rázu.
Zří tam na retu ret chlípně vřít,
vrazí tam co bouře rozlícená,
zchladí rozdrážděné pomsty cit
prohnav ženě prsa rozvlněná.
Svůdce mužnost rychle opustila,
zbabělce strašlivá slova zhromí,
jež naň kletbu těžkou vychrlila:
„Její krev lpiž tobě na svědomí!“ —
V hradě hody, veselo a smích
nedlí víc kol stolu dubového:
zaplašil je těžký ženy hřích
zlou pověstí daleko od něho.
Hradu pán teď žije osaměle;
a když den se k svému konci kloní,
sivé oko jeho slzy vřelé
v skrytu za nevěrnou duši roní.

B. Janda.

119.

Zuzanna.

Pravdivý příběh.*)

Jaký to povyk! jaký lidu hluk
tam, kde se ta šatlava černá!
Zuzanna lomí ruce věrná.
„Smiluj se nebe! zde co mrzký kluk
můj manžel bez viny do zlých muk
uvržen zuřivými je dráby,
pro Bůh, jedové mezi žáby!“
On v spolku jiných — měšťanstva to květ —
kam mítali lotry a žháře,
po skřipci je dán do žaláře,
kde okna ni dvéře nerůznily zeď,
kde plíce zavíral puch a jed;
tu s třimecítma se troudil,
že s odpapeženci zabloudil.
A v zatvrzeném soud ukrutný
vydán Lidomírově městě:
že k lepší nelnuli cestě,
topit v řece sbor ten urputný.
Primátor přísník slovútný
směl nález na zetě psáti,
to slz mnoho jej mělo státi.
Přiběhla Zuzanna i padla k nohám,
prosící otce krutého:
„Ach pro Boha, otče, dobrého,
nedejte na smrt, neostavte mukám,
nebuďte katem zeti svému sám,
na světlo, svobodna ho dejte,
s zetěm dceru svou zachovejte!“
„Bloudíčku, bloude, nebuď ti žel
bludníka i odpapežence.
On sám sebe dal v zavržence,
sám od věrných odstoupiti směl:
kterak s pravověrci by bydleti měl?
I ďáblu-li směl duši dáti,
Bůh káže rybám tělo žráti.“
„Ach otče, nekáže, to zlobě se zdá,
Bůh náš, ten Bůh smilování,
hříšníky vodí ku pokání;
ten Bůh duše pro bludy ďáblu nedá.
Ó mějte milost, ať s vámi ji má:
na světlo, svobodna ho dejte,
s zetěm dceru zachovejte!“
„Co právně celá rada ustavila,
to nelze rušit jediníkům.
Dnes, dnes zavilým bludníkům
žití měra zlého se doplnila.
Hleď, by proti právu ty nehřešila!
Chci — nelze jinak se státi —
jiného manžela ti dáti.“
„Ach přeběda vám ukrutníkům!
Bůh s vámi nevcházej v soudy,
jak vy zde chodíte s bloudy.
Bůh slunce vysýlá hříšníkům,
vy světlo hasíte bludníkům.
Ach šetřete manžela mého,
nevdáte mě víc za jiného.“
„Spokoj se, spokoj, dcero nezbedná,
jinak kdy nemůže to býti:
hůř mohlo by tobě se díti.
Nic, nic mu milosti nezjedná,
s bludníky milosti ni Bůh nezná;
nemnož smutného divadla,
by též ty do trestu nepadla.“
I vymkne otec odsud hněvivý,
splnit pospíchaje soudu,
slzí zanechal dceru proudu.
Změnil se dceřin pohled truchlivý,
jevil jí v tváři smích se divý:
„Vezou chotě, aj jde nevěsta!“
to řkouci se vrhne do města.
A z města lidé davem se hrnou
a vše k Labi stádně se shání
smutného chtivé podívání;
a od věže stráží obklopenou
vezou tu bludem chasu nakvašenou,
a zběř rozsápaně lítá
je hlučně pukavci pomítá.
Pak do prámů hnali nastražených
radostné odpapežence,
(za smrt v nebi doufali věnce).
Sto drábů kuklami zastrojených
do vln je mítalo rozpěněných,
sto drábů dřevcemi stále
je píchalo od břehu dále.
Mnohou tu plakat, kudy břeh se vine
manželku a s dítkami matku
slyšáno s jekem vody v zmatku.
Zuzanno! Zuzanno, hle, muž ti hyne:
Zuzanno, plačí manželky jiné:
po tobě se tvůj z vody dívá,
ach darmo-li tvé jmeno vzývá?
Ne darmo! Zuzanna kvapí na ručeť:
„Ach lásky tolik lidé mějte,
jen spatřiti manžela dejte!“
A lid prorazí, co vichřice tresť,
než lid se nadá, ona v proudu jest:
„Můj manžele!“ řkouc ho obejme;
očím oba proud je odejme.
Užasnul lid, mráz otce pošel,
zhrozil se své tvrdosti
a rval hlavu od žalosti,
proklínaje soud, co vynésti směl:
„Ach! v hrozný soud Bůh se mnou všel;
mne žel spravedlivě troudí,
Bůh sám svědomí nech soudí.“

J. Jungmann.

120.

Brutus mladší.

Když ztroskotána mřela v thráckém prachu
italská síla — valné
to rozvaliny! v Hesperie nivy
a k břehům Tibery když osud chystal
barbarských ořů depty, Gotů divý
když volal meč ze hlubin lesů mračných,
(kam vniká chladným svitem
souhvězdí Medvěda), by římské tvrze
v prach zdrtily a rumy:
tu spocen jsa a sbrocen krví bratrů
sám Brutus v černé noci seděl, k smrti
jsa připraven a v těžké zabrán dumy.
On vinil Hades, bohy
a neskroceným duchem
své vzdorné písně ospalým třás' vzduchem.
Ó cnosti bláhová! jen ve snů říši
a ve obrazech mlhy
lze člověku tě znáti. Na tvé paty
se věší lítost. Mramoroví bozi
(ať sídlo vaše Olympu mrak zlatý,
ať vlna Styxu), k posměchu a žertu

*) R. 1418 dne 30. máje Mikuláš Pichl, primas Litoměřický, s městskou radou čtyrmecítma mladých měšťanů k husitství se znajících bez vyššího potvrzení v Labi utopiti kázal, ani zetě svého nešetře.

vám jest rod nešťastníků,
od kterých chrámy žádáte, zlý osud
si pohrává jen s nimi.
Či zbožnost lidí vzbouzí k záští bohy?
Či bezbožným jen štít podáváš Zeve?
Když dešť se řine mraky ztemnělými
a hromy tvé se valí,
blesk tvojich mocných páží
v prach zbožné jen a spravedlivé sráží?
Nezborný osud a železná nutnost
nás tíží k zemi. Smrti
jsme otroci. Zla nutností se těší,
když nemůže lid zbaviti se trudu.
Či bez pomoci zlo jest méně těžší?
Či osten bolestí svých nepocítí,
kdo všecku ztratil naděj?
V boj hrozný, věčný, na život a na smrt
muž statný s tebou vchází,
ó bídný osude! on neustoupí,
a když tyranská ruka tvá jej zdrtí,
on v pádu vítěz zajásá a vrazí
si ocel v prsa mužná
a v smrti zlomyslně
se směje, vstříc jda Orku chmurné vlně.
Bohům se nelíbí, kdo vlastní silou
se vetře do Tartaru.
Tu odvahu bys ovšem hledal darmo
v jich ňadrech zženštilých. Či naše běda,
vše neštěstí i vášní hořké jarmo
jest plesnou fraškou v jejich zahálení?
Ne plný bídy, viny,
leč v lesích příroda kdys život dala
nám blažený, vždyť paní
a bohyní dřív byla. Mravem podlým
v nic padla šťastných říš, v jho jiných řádů
se sporý život smrtelníků sklání.
Když neštěstí dnům smělý
duch muže odporuje,
proč příroda šíp cizí obviňuje?
Hle bez viny a vědomí svých trudů
zvěř v lesích žije šťastná
a ku cíli, jejž netušila, vede
ji sladce stáří. Kdyby bol ji radil
o tuhý pařez, o skalisko šedé
si rozbit čelo, v plen se dáti větrům,
by skončila svou bídu:
tu žádný temný zákon či hlas tajný
pud její neudusí.
Jen vám, ó bídné Promethea děti,
z všech žijících, jenž obývají vesmír,
jen pouze vám, jen vám se život hnusí.
Nad vámi líný osud
se zavěsil a bída,
jen vám břeh smrti Joviš zapovídá.
A z moře, které naší krví rudne,
ty jasná luno stoupáš,
noc nepokojnou a ty smutné nivy,
hrob síly ausonské, ty pozoruješ.
Na prsa bratrů dupá vítěz divý
a hory duní; s vrchole své moci
se řítí slavná Roma.
A ty jsi tichá? Tys viděla v květu
rod Lavinie, časy
ach, zlaté spatřila's i naše laury.
Na tyto vršky, na ty prázdné pláně
ty stejně budeš líti svoje jasy,
až k hanbě naší slávy
ta země příštím rokem
se ozve zase pod barbarů krokem.
Pod nahou skalou viz to ptáče lesní!
Viz ptáka na haluzi!
ve ňadrech tají zvyklé zapomnění,
pád neznají ni změny losů lidských.
Nad rolníka chýš první paprsk denní
jak zableskne, již ptáče hlasnou písní
kol bude doly zbouzet
a zvíře lesní bude honit v hvozdech
pod svahem černé skály
rod plachý slabší zvěře. Bído věčná!
Jsme všehomíra zavržená částka,
ni krví zvlhlý luh o naše žaly
se nestará, ni stráně
nad námi neužasnou,
a lidským trudem hvězdy neuhasnou.
Já nevolám Olympu hluché bohy
ni Cocytu; ni zemi
tu nehodnou, ni hroznou noc, ba ani
tě, poslední ty zoři černé smrti,
ó slávo budoucna! Ten hrob, kam sklání
se věčný vzdor můj, má snad zástup podlý
usmířit vzdechy žalu
a zdobit slovy? V zlo se řítí časy.
Ó krásně vnukům líným
jest sláva otců dána ku ochraně
i bídy pomsta! Blíž jen u mé hlavy
spěj, hnědý ptáku lačný, křídlem stinným!
Zvěř divá s deštěm, s bouří
mé ohlodejte kosti,
mé jmeno, větře, zataj budoucnosti!

Giacomo Leopardi. *Jaroslav Vrchlický.*

121.
Jankulova smrt.

Poslyšte píseň, rodáci,
o smrti reka Jankuly,
jenžto byl vlašským vojvodou!
Jankula sídlel v Soluni,
ve městě pevném, bohatém,
a v chladných krčmách soluňských
po bohatýrsku hodoval.
A měl on koně dobrého,
dával mu slámu rýžovou,
krmil ho zrnem pšeničným,
napájel vínem lahodným,
lahodným vínem negušským.
Jednou jal koně za uzdu,
vedl ho k mistru kováři:
„Kováři mistře, pobrate!
dobře mi koně okovej,
podkovy dej mu stříbrné,
hřebíky lité z dukátů.“
Také dal sedlo urobit,
hedbávné sedlo nádherné,
koníka sedlem osedlal.
Na to jej uzdou zauzdil
zlatem a stříbrem zdobenou.
Posléze naň se vyšinul,
a tu mu koník hovořil:
„Co, pane, se mnou učiníš?
Hodláš mě, pane, prodati
či za lepšího změniti,
žes mě tak krásně vystrojil?“
Jankula pravil, hovořil:
„Koníku věrný příteli!
nehodlám tebe prodati,
nehodlám tebe změniti;
psaní mě došlo z daleka,
z daleké vlašské krajiny;

psaní mi praví, hovoří,
že divá horda turecká
na Poli stojí Kosovu
dupajíc pole široké —
bych prý tam k bitce dojechal.
Tož se tam půjdu podívat!“
Pobodnul koně ostruhou,
na Pole pádil Kosovo,
do hordy vrazil turecké,
v pravo se, v levo rozháněl.
Klesaly hlavy nekřtěné
jakoby žito skosené.
A když se probil do středu,
zaznèla puška, zahřměla,
Jankulu s koně skácela.
Utichla vřava bojovná,
a kůň tu ještě u pána,
u pána dávno zchladlého.
Hřívou ho stíní přehustou,
ohonem mouchy odhání,
slzami skrápí drobnými,
probouzí žalným řehotem,
až posléz také duši svou,
oddanou duši vydechl.

Z bulharského. *Josef Holeček.*

122.

Odpadlík.

Co se nedávno stalo v Iraně,*)
opěvám světu celému:
na kašemirském used' divaně
baša ve prostřed haremu.
Pějí Řekyňky, pějí Čerkesky,
křepčí zajatky Kirgisa:
těm ve zřenicích safir nebeský,
a tam-těm stíny Eblisa.
Nevidí baša, nemáť i sluchu;
zavěsil turban nad zrakem:
dříme a táhna dýmy z čibuchu
okryl se vonným oblakem.
V tom hlomoz u „vrat blahosti“ vzejde,
rozstoupí sluhův se řady:
s *cizí zajatkou* Kizlar-aga vejde,
skloní se před ním a „Efendi“ praví:
„Ty, jehož jasnost takové moci
mezi hvězdami divanu
jako v brilantech na šatu noci
ohnisko Aldeboranu:
rač ke mně blysknout, hvězdo divanu;
jsem dobrých novin tlumačem:
služebný vítr, hle, z Lehistanu
daří tě novým haračem!
Padišah nemá *takéž* křoviny
v Stambule v „rozkoší sadu“;
onať rozenkou *zimné krajiny*,
kteréž tak zpomínáš vnadu.“
Tuť roušku, jež jí vděky uhází,
odslonil, — dvůr v podiv hlesne;
troj-túlný baša *hled jen* k ní vznáší,
vypustí čibuch a *zesne*.
Chýlí se na bok, turban mu spadne,
spějí ho zbudit; — ó divy!
zsinalá ústa, smrtí tvář vadne,
renegát baša *neživý!*

Ad. Mickiewicz. *Frant. Doucha.*

123.

Sběh.

Po náměstí Staroměstském
chumelí se lid;
ticho zástupem však vládne
hrobový co klid.
Proč tak lidstvo slzy roní,
pěstě zatíná?
Což to mužům zuby vztekle
do rtů zapíná? —
Tam u prostřed lidstva davu
stojí z Chlumu pán,
vypravuje, jak byl spálen
drahý mistr Jan.
A když on a Václav z Dubé
koženců svých lem
odhalivše vyňali z nich
onu černou zem
tu se ticho rozbouřilo
v strašný pláče jek,
do pláče pak veškerého
zařve pomsty vztek. —
Mužové dva jen v té bouři
pražské chudiny
stáli jako vlnou rvané
němé skaliny.
První černě zakuklený
ledový co mrak;
pod kloboukem blýská se mu
děsných očí zrak.
Klobouk hloubějˇ v čelo tlače
kráčí hbitě dál,
za ním strašný pes se vleče —
bylť to Václav král.
Druhý tichý muž tam stojí
v kroji slovanském,
hlavu níže kloně hledí
na tu pražskou zem;
při tom jilec meče drtí
svalovitá pěst,
vojína až z rozjímání
zbudí jilce chřest;
hlavu plnou hněvu zdvihna
plaší z duše sen —
pod přílbou, hle! září hrůzně
jedno oko jen.

J. E. Vocel.

124.

Msta Sapiehova.

V kamenném to domě ve Vilkově
stanuv pyšný kníže, pan Sapieha,
k úlisnému úsměvu se nutil,
aby na čele se sprostil vrásek;
lichotivých užíval též řečí
k šedivému pánu Vilkovskému,

*) Iran, domácí název Persie. — Eblis m., černoduch u Mohamedánů. — Kizlar-aga, náčelník černých kleštěnců a dozorce nad odaliskami. — Efendi! as tolik co naše „pane!“ — Aldeboran čili Aldebaran, hvězda, stálice první velikosti v „souhvězdí býka“. — Lehistan; Leh jest hlavní město Ladaku čili Ladhaku, kterážto země náleží k Tybetu; Lehem vede dráha karavanového obchodu mezi Indií a Persií; tedy Lehistan tolik, co krajina Lehu. — Haráč, daň a hlavy čili osoby. — Baša troj-túlný, t. j. tří koňských ohonův, jinak troj-buňčučný, před kterým nošeny na šerdi tři buňčuky na znamení důstojnosti.

důvěrně mu klepal na rameno,
zval jej pánem dobrým, pánem milým
a takáto slova k němu mluvil:
„Žádej, čeho chceš, a máš to míti.
Při matičce boží Čenstochovské
přísahám, že podvolím se všemu.
Stříbra, zlata, uherského vína
dám ti hojnost — ba i svého koně,
prodáš-li mně statek svůj Vilkovo.
Na dvacet i třicet hodin vůkol
jest Sapieha pánem vší zde půdy
mimo hrstku země jak dlaň velkou —
mimo tvé Vilkovo. — Čert je vezmi!
Volně honiti se chci za zvěří,
jak daleko modré nebe sahá,
nechci znáti mezníků ni hranic.
Pane bratře, prodej svůj mně statek!“
Dvěma hejdukům Sapieha kyne,
a ti přinášejí vaky peněz,
každý nesl po dvou těžkých vacích.
Stříbro v jedněch bylo, v druhých zlato,
a když sluhové je dali na stůl,
zacinklo to na kamenném stole.
Vysypáno peněz dvě hromady:
jedna ze samých je stříbrňáků,
druhá z ryzích sestává dukátů,
zdobených po jedné straně matkou
boží s jezulátkem na svých rukou
a po druhé straně zdobí zlato
rytíř se sedmi ostrými šípy.
Vesele se stolu v kouty jizby
zakutálelo se množství peněz,
zlatníků to červených*) i bílých.
„Pane bratře! prodej mně Vilkovo,“
dí Sapieha, „a tvé je vše zlato.“
Povážlivě kloně šedou hlavu
pan Vilkovský zraky k zemi klopí;
rozpačitě sobě kníry kroutě
pokašlává, k úsměchu se nutí,
a k zemi se kloně před knížetem
líbá obrubu mu jeho šatu,
načež praví: „Kníže můj, Sapieho,
vzácný pane, podrž svých si peněz,
dej je do vaků uschovat zase!
Nikdy neprodám ti svého statku,
kteréhož jsem zdědil po svém otci,
jehož dědictvím to bylo také
po praotcích našich z dávných časů.
Dědičné to jmění; neboť dalo
jmena nám všem, kdož jsme Vilkovskými.
V jeho chrámu byvše pokřestěni
byli zasnoubeni jsme v témž chrámu,
v kterémž spočívají ženy, děti.
V tomto chrámu chci též pohřben býti.
Vzácný pane, uschovej svých peněz!“
Do rtů hryze mocný se Sapieha,
z očí oheň srší mu jak blesky,
na čele se tvoří mocné vrásky;
nepromluvě slova hlavou kývá,
až se stranou kloní bílý chochol
z volavčího peří. Obrátiv se
odchází pak. Hejdukové rychle
roztroušených peněz vyhledají,
při čemž pomáhá jim pan Vilkovský. —
Byly velkonoce, hody boží,
byly ukončeny přísné posty.
V chrámě beránka již posvěceno,
víno, maso vodou pokropeno.
V Kozmínu ve hlavní bráně stojí
pode erbem mocný pan Sapieha
dívaje se, kterak množtsví hostů
se všech stran se schází v zámek jeho.
Pozdravuje, z daleka již vítá
všechny, jež byl k hodům pozval k sobě,
a nesmělé hosti vstoupit nutí.
Srdečně na rámě líbá všechny,
líbá také pana Vilkovského
zova bratrem jej, sousedem milým,
při čemž laskavě jej kárá z toho,
že třetímu teprv slíbil poslu,
dostavit se k panu Sapiehovi.
Všechny do prostranných vede síní,
kdežto přeje štěstí k velkonocům,
vajec tvrdých podává i vodky.
„Minuly nám posty,“ — vesel volá —
„protož chutě k jídlu, vzácní páni!
Co jsme po šest neděl promeškali,
nahradit nám teď je o hod boží.“
Kolem stolu shrnuli se hosté
zkoušejíce z křišťálových číší
víno z sklepů páně Sapiehových.
Připivše za zdraví hostiteli
mrštili poháry o zdi pevné,
že sklo na sta kusů rozlítlo se.
Nesmíť zneuctít jich ret již žádný,
neboť připito z nich domácímu
pánu smí za zdraví být jen jednou.
Snídaně se na to v oběd mění,
při obědě však již hoří svíce,
a když svíce skoro dohořely,
již se znovu ku snídaní volá.
Stále koluje tu číše s vínem,
která s dvé je pint, pakli ne s více.
Stále zní tu: Pij jen, pane bratře!
A Sapieha vybízí a nutí,
by nešetřil nikdo vzácných moků;
nutí také pana Vilkovského,
domlouvá mu, úsilně jej prosí,
aby prodlel po tři úplné dni,
v nichž se slaví hody velkonoční;
šedivé mu kníry vřele líbá,
přísahá mu věrnost na vše časy —
a Vilkovský poslušen jest pána.
Hoj! jaký to veselý je život!
Bubny s píšťalami na altánu,
housle, dudy hrají přede branou.
Líce uzardělé, v očích blesky —
nové stále sudy vyschlým hrdlům.
Celování tu, tam ostré bitky,
nové číše, nové celování.
Ano, pan Sapieha nelakotí,
jestiť Lechem ze starého rázu
maje ve vážnosti pohostinství.
Tré dnů hosté všichni hodovali,
hodovali také po tři noce,
na koně pak svoje usedali,
rozložili ospale se v bryčkách
výskajíce na zpáteční cestě.
Byla noc a ve snu pan Vilkovský
kloně k prsoum šedivou svou hlavu.
Koně břidkým pískem temných lesů
kvapně jelí ku domácím stájím.
Náhle vozka za otěže trhne,
staví vrance, mne si němě oči,
zticha modlí se a hlasně klne.
A pán probudiv se: „Co to?“ vece;
„zbloudil snad jsi? Aj pitomče blbý!
doma naučím tě pozor míti.“

*) Červený zlatník — dukát.

„Hm! toť přepodivné,“ vozka praví.
„Pohleď, pane, že tu čáry jakés!
Zde přec stojí starý kříž kamenný
a tam lipa, po níž blesk se svezl,
na sto kroků obé od Vilkova. —
Jako že však kochám matku svoji,
kříž i lipu vidím — ne Vilkovo!“
Z vozíku vyskočiv starý šlechtic
shodil kožich s sebe, beranici,
v temnou zřel noc nejsa slova mocen.
Kolem k nebi trčí jedle, sosny —
v tichu vše, i vrány sobě hoví —
kde Vilkovo dřív, jest kyprá půda.
„Hola! pomoc! Všichni světci boží!“
zvolal stařec: „Kriste spasiteli!
Pomoc! pomoc! Což pak jsem se zbláznil?“
A tu z křovin postavy se blíží,
šedí starci s bázní na svých licích,
ženy na rukou nesoucí děti,
které, zimou skřehlé, temně lkají.
Mužové se derou k svému pánu,
chtíce mluvit, ale trpké slzy
kanou z očí jim přes schudlé tváře;
všichni jmou se potom vypravovat:
„Přišli do vesnice k nám kozáci,
tož kozáci páně Sapiehovi
bylo sto jich s meči, pistolemi.
Chaty zbořili i dům kamenný,
do Kozmínu krávy nám zahnali,
nás pak k pluhům zapřáhnuvše biči
donutili nás, abychom veskou
půdu naši kypře rozorali,
načež brázdy solí posypali;
dnešním večerem hotovi byli.“ —
V němém bolu pan Vilkovský hledě
k zemi slzy stírá pěstí s očí,
slzy kanoucí mu v šedé kníry;
povzdechnuv dí temně: „Ubohá ty
vísko, chráme — a vy drahé rakve!“
Takto mstil se mocný pan Sapieha
za dob dávné polské republiky.

Dle *Fr. Gaudyho* od *E. Justa.*

125.

Před stoletím.

Jak místo, kde jen žalost vzniká,
do jasné noci klášter ční,
a ve komnaté řeholníka
ovládá dusné mlčení;
pohřžen ve zimničné snění
se svíjí v loži Koniáš
a jeho kruté zápasení
zří měsíc jen, lhostejná stráž.
Tak zjevila se muži činů
přec také jednou nehoda,
a on, jenž podal Hospodinu
život celého národa,
že světy jeho vzdělanosti
se rozplynuly jako sen,
teď ve zimničné horoucnosti
lká po soucitu — samoten.
Tu s věže temné půlnoc bije —
tu chvěje se svět daleký
a z nenadání mnoho žije,
co hrob pohltil na věky.
Životy a myšlénky staré
se z rukou zhouby vymknuly
a v prudké píli, v síle jaré
ku klášteru se šinuly.
Tu ovšem tajně ze hřbitova
se ozývalo kvílení
a nepoznané věštby slova
zaslechlo noční mlčení;
tu křoviny se teskně třásly,
kol nichž ten divý průvod spěl,
tu měsíc, hvězdy bledly, hasly,
an velký soud se díti měl.
Však pochod duchů neustanul,
až k cíli všichni dospěli,
a náhle hrobu zápach vanul
a duchů hovor po celi.
V nemocném Koniáši hne se
a sténá divé třesení,
až vzhlídne, — tu se před ním třese
tajemné noční vidění.
Tu vidí národ pokořený,
an bez útěchy k nebi lká
a v žalech sobě zůstavený
mlhami slepě vrávorá.
Pozbaven dávné síly svědků,
pozbaven milovaných kněh,
v nichž bájil mohutný duch předků
o nejslavnějších závodech;
oloupen o poslední statky,
tak před ním chvěje se ten lid
a ani jmena drahé matky
již netroufá si vyslovit.
Své minulosti odumírá,
nemaje, kdo by mu ji pěl,
a jeho síla, jeho víra
s knihami klesá pod popel.
Tu náhle roztrhnou se mračna,
z nich šlehá záře divoká
a vítězná a činů lačná —
a tichne žalost bouřlivá.
Nekonečnými mrákotami
se hlahol míru zachvěje
a k lidu snáší s literami
se obnovené naděje.
Však nad nemocným šedým mnichem
jak požár se ta záře skví
a duši, zaslepené pychem,
přináší strašné zjevení.
Nad ním se vznáší duchy mstivé
šedesát tisíc českých kněh,
ty duchy, jejichž slovo živé
chtěl bídně zdusit v plamenech.
Klnouce hrozně jmenu vraha
mu hlásají své vzkříšení,
mu dí, že marna jeho snaha
a hříchem jeho zuření,
že opětně se vrátí sláva,
by v srdcích českých měla stan,
že požehnání, život dává
národu mocný nebešťan.
Co žije, nelze zahubiti,
duch věčný smrti odolá
a do všech nehod vlnobití
své „vstaňte“ slavně zavolá.
I jiskra stačí k roznícení
nejbujnějšího plamene,
při jehož pouhém přiblížení
se z mračen duha rozklene.
Tak volá jeden z hrdých duchů:
„Osvěty české korouhev
novému zavévodí ruchu
a stvoří nové slávy zjev.
Zas bude do zápasu zváti

sbor čacký polekanou lež
a z života se radovati,
an ty na věky zahyneš!"
„Ha nikoli!" tu mnich se zvedne —
a zase klesá k loži zpět;
„já jednal dobře," — a přec bledne;
„Bůh tomu chtěl" — přec kloní hled.
„Já Bohu v svatém zanícení
posvětil rekovný svůj čin —"
a přece dí mu tajné chvění,
že tomu nechtěl Hospodin.
Nemůže již své témě vznésti,
jej opustila důvěra
a ze všech pochval, z všeho štěstí
mu hrozí kletby příšera.
Jen chvíle ještě jemu dáno,
tu klesl mrtev k loži zpět,
tu zahynul — a v mladé ráno
spěl vzkřísených myšlének let.

Jiljí V. Jahn.

126.
Vlastenectví.

Vlastenectví! jmeno svaté!
mocné heslo hrdinů!
kohož srdce tebou jaté,
nebojí se zlosynů;
strašným tlupám protivníků
mužným srdcem chvátá vstříc;
hrstce vlasti milovníků
neodolá sto tisíc.
Blaze vlasti, ty kde žiješ!
tam jen bydlí bezpečnost;
bobkové tam věnce viješ,
zvěčňuješ tam obecnost;
plamenem tvým srdce hoří
synů vlasti květoucích;
divy udatnosti tvoří
podiv věků budoucích.
Blaze králi, v jehož zemi
ta cnost svatá panuje!
nejjistěji mezi všemi
na svém trůnu kraluje.
Lid své vlasti v králi chrání
stavě v zeď se železnou,
nelituje krve, brání
svou ho rukou vítěznou.
Vlastenectví meze klade
dobývači hrdému;
strach se mu ve vojsko vkrade,
škůdci tomu zpupnému.
Slávu jeho zastiňuje
národ počtem přeskrovný,
jehož ale z ocele je
duch své vlasti milovný.
Darmo soused závidící
strojí vlasti ouklady:
národ její stále bdící
střeže její poklady.
V jedné ruce zbraně maje
druhou rukou pracuje,
darů jejich požívaje
v pokoji se raduje!
Darmo budí škůdce bouře
v vlasti, již vše miluje;
neznáť vnitřní války kouře
vlasť, kde věrnost panuje;
neb tam král a občanové
všechno vlasti věnují,
tam též moudří zákonové
ku štěstí všech směřují.
Nuže, čeští jinochové!
zavažme se vlasti své,
bděme nad ní jako lvové,
puďme od ní všechno zlé!
Obětujme chutě vlasti
jmění, pohodlí i krev!
Buďme muži jedno v strasti,
v boji každý jako lev!

J. Rautenkranc.

127.
Prokop Holý.

Od moravské strany šíře lukami
rozložil se tábor mezi horami,
a v něm Prokop Velký se svými oděnci
čeká jisté zprávy o milém sestřenci.
Jej, když s malou hrstkou s cesty vybočil,
pan Sezima zrádně v lese zaskočil;
lid branný rozprášiv Racka raněného
odvléci potupně dal do hradu svého.
O polednách posel přijel v pochvaty:
„Nechce Kamenický žádné výplaty;
brž tebe nazýval, otče náš a vůdce,
hanlivými slovy zlotřilého škůdce.
Chce-li Racka míti, nech si přijde sám,
s posměchem tak vece, zdarma mu ho dám.
A když jsem odjížděl, proti všemu řádu
posla tvého vyštval fenami mne z hradu."
K té řeči na nohy hejtman poskočil,
nad hlavou palcátem vztekle zatočil;
pod nakopenými po všem čele mraky
blesků rozesýlá sto žhavými zraky.
Zahřměl rozkaz hněvný, a po táboru
jezdci do rot kvapí, pěší do sboru;
zbraň se v slunci leskne a dle obyčeje
Žižkova korouhev nade vojskem věje.
Jede hradba vozů řadě ve dvojí,
běda, na koho se oul ten vyrojí!
Z předu jdou cepníci, vzadu pavézníci
zpívajíce: „Kdož jste boží bojovníci!"
Táhnou roty polem, táhnou roklemi;
a když tmy večerní strou se po zemi,
postihnouti může při jasném měsíci
oko bojovníka v dálce Kamenici.
Blízko u rozcestí leží skalní lom,
nad ním v půdu ráží kořen divný strom:
uschlý vrchol jeho — svadlá lidská hlava,
větve, plody jeho jsou krkavců strava.
Hřmot vozův obyzdné hosti zapudil.
Mimo jeda Prokop pod se promluvil:
„Žel mi, ujče, tvých tu rozmetaných oudů,
s námi že netáhnou ku přísnému soudu."
Zaklepala hlava, huhle hubeneo:
„Nejsem tobě ujec, jsem tvůj sestřenec;
proti příměří mne Sezimovští jali,
tělo v kolo vpletli, hlavu na špic dali."
Hejtmanovi v očích mrak se zahustil,
až koni pod nohy palcát upustil;
pozdvih k nebi ruku na dva prsty hledí,
a co sobě myslí, jen zlé moci vědí.
Sňali tělo s kola, hlavu se hřebu,
obřady slušného dějí pohřebu;
při pochodních Racka nedaleko lomu
Táboři skládají do věčného domu.
Potom hejtman s kolu špici krvavou

zatknuv si za lebku nepronikavou,
hnal se s lidem dále v rozbouření lítém,
a již hrad obemkli kolem před úsvitem.
Činěn k místu outok dva i tři kráty,
Táborům se stýská těžké od ztráty;
znajíť Kameničtí dobře odrážeti,
není jiné rady, leč je vyležeti.
A když stáli v poli za dvě neděle,
Prokop točí oči k hradu zmrzele;
duch se divně zmítá, msta ho béře krátce
a vně české země čeká jiná práce.
Svolav setníky své a podhejtmany,
„Těžko," dí, „čekati nám tu na vzdání;
aneb Kamenici zjitra v moci máme,
aneb zde naše moc na věky se zláme.
Zjitra s prvním sluncem vozy strhnete,
k západu se s lidem rychle uhnete,
a tak odstoupíce něco na čtvrt míle
k hradu udeříte opět v nové síle." —
Svou radou pak zvláště když je podaří,
chvátá přímo vůdce k svému šípaři:
„Kuj z té špice střelu, bratře pravověrče,
jakous nikdy nekul, ať nechybí terče!"
Po jitru se houfy v pole hýbají,
posměchem je hlučným s hradeb stíhají,
i pán Kamenický s náhradí se dívá,
že těch sproštěn hostí, srdce v něm okřívá.
Ač tělo bojovné podál odstalo,
svou přec velkou hlavu blízko nechalo.
Pode starou hruší Prokop spouští kuši:
„Hej pane Sezimo, poruč Bohu duši!"
Padnul — proudem krve žití vyvřelo,
přestalo již chase býti veselo,
ano v sloupech prachu a ve chumlech kouře
zpět v novém se vzteku přivaluje bouře.
Hřmí a trou a boří děla, houfnice,
ku hradu se tisknou kopí, sudlice,
a než půl dne přešlo, Táborové jaří
v kamenickém zámku krutě hospodaří.
Sezimovo tělo ční tam nad lomem,
záře z hradu svítí ještě nad borem,
kudy roty táhnou dál na Rakusice:
„Kdož jste bojovníci boží" zpívajíce.

Fr. Lad. Čelakovský.

128.
Výslechy.

Blízko matičky kamenné Moskvy
zelený se pyšní pahoreček,
na tom na pahorku stavení stojí,
stojí staveníčko nevysoké,
o dvou sloupech z dubu tesaných,
a na sloupech klenový trámec,
na něm visí petlice hedbávná;
petlicí ostrý vítr pohybuje
a pusté staveníčko prohvizduje, *)
hvízdá on vítr na dobrého mládce,
hvízdá na bujnou jeho hlavičku.
Což ve Kremli ve slavném hradu
sedí car hrozný na strašném soudu,
a před ním stojí v těžkých okovech
dobrý mládenec, otecký syn. —
„Ty pověz mi jinochu, lesní synku,
z kteréhos rozen města neštastného,
čího jsi otce a čí máteře,
čemu jsi v lesích loupež tropil
a kdo jsou tvoji společníci? —"
„Povím ti, má naděje, velký care!
povím já tobě věrnou pravdu.
Já mládec rozen z Novohradu,
v žalosti prošel věk dětinský,
v trápení hrozném léta mladá;
čiliž v lidech lidí nebylo,
od domu k domu, z města do města
že jsou mě jinocha odháněli?
Nebylo matky, otce, ni bratrů,
ani na světě příbuzného;
byla jediná stará teta,
a stará teta, chudá vdova,
chudá byla vdovička-doubravička.
Ta mne přijala k sobě mládce,
chudým mě jídlem opatrujíc,
chatrným šatem odívajíc,
ale velké síly doubrava udělujíc.
Stromy jsem shýbal k siré zemi,
vlky trhával ve dvě půle,
i tato pouta z ocele dobré
já silou ve dvé roztrhuji;
leč bídu nebylo přelomiti."
I podivil se divu car hrozný,
všickni bojaré polekali se,
a dobrý mládec mluvil dále:
„Ach, bídu nebylo přelomiti!
Já vozy v doubravě zastupoval,
já bohaté kupce zaskakoval,
bral zlato, stříbro, všecko zboží,
a živé jsem hlavy nikomu nebral.
Ty rozsuď, má naděje, velký care,
a ne po hněvu, — po milosti;
já, kde ty, zrozen, byl bych dobrým carem,
ty, kde já, zrozen, rozbojníkem."
Jak se zamyslil pravoslavný car
nad slovy smělými a pravdivými,
a zamysliv se mládci milost dal,
slovem carským na vůli propustil.
I sloužil on caru dobrý mládec
pravdou i věrou i velkou silou;
i stal se udatným Jezaůlem,**)
a brzo slavným atamanem
byl mládec Nikita Ivanovič.

Fr. Lad. Čelakovský.

129.
Pan Šulpíka.

(Dle národní pověsti.)

Hoj zatruchlil holub sivý, usednuv na dubci;
holubičku dravý jestřáb uchvátil holubci.
Přeletuje holoubeček s dubu na kleninku;
och odňal mi pan Šulpíka mou dceru jedinku;
přeletuje holoubeček s klenu zas na jívku;
hořem vadne srdce moje rozmilou pro dívku!
Touží sivý holoubeček a vrká žalobně,
řehotá podále straka na osice zlobně.
Holub vzdychá, a matinka zármutkem oplývá,
mladý kozák hořké slzy pro milou prolívá.
Neplač, neplač, můj ty synku, beř se ke vsi, k městu;
vyhledejž ty jinou sobě ve světě nevěstu.
Nežalostiž, nehořekuj, ona v cizích rukou!
— Jakže lásce odolati, nezhynouti mukou? —
Pospěš tedy, statný hochu, svobodu jí dáti:

*) V ruských národních spěvích nenajdeme snad nikdy šibenici svým pravým jménem pojmenovanou; spěvák raději tímto anab podobným spůsobem staveníčko to opisuje.
**) Jesaůl neboli assavula, první důstojník po atamanu čili hetmanu kozáckém.

bude tobě milá ženka, a já rodná máti.
Teče říčka neveliká, dolinou se kroutí,
přes ni můstek — a po břehu roste husté proutí.
Co to šustí ve křovině, co se z proutí míhá?
Číhá kozák na Šulpíku, se zbraní naň číhá.
Již paprsky od západu slunce kosmo hází,
a ze dvoru Šulpíkova čeládka vychází.
Jede pyšný pan Šulpíka na koníku vraném,
a kůň vesele si řehce hasaje pod pánem.
Jede na lov pan Šulpíka v podvečerní době
s chrty, chlapy, a též houf má hajduků při sobě.
Přední čeleď již za můstkem, pán za nimi plesá,
před ním matka zarmoucená na kolena klesá:
Zbav mě hoře, milostivý pane! — vece lkavě —
vrať jedinkou dceru, drahou jako oko v hlavě!
Zamračil se pan Šulpíka, na své sluhy huknul,
k odšlehání s cesty staré matky je ponuknul.
Jede dále pan Šulpíka, blíže, blíže k mostu,
vzchopilo se, šustlo cosi v proutnatém porostu.
Prásk! se z ručnice rozlehlo, kulka větrem hvízdla
a ve srdci pána zlého hluboko uvízla.
Hoj, ze křoví skáče kozák, zveselen svou prací:
pan Šulpíka k zemi s koně vraného se kácí.
Oj doráží panská čeleď valem na kozáka,
vzali se kdes společníci bránice junáka.
S nedobrou se Šulpíkovi lidé potázali,
jedni pobiti na můstku, druzí paty dali.
Hle přibíhá sličná děva od panského zámku.
Líbá matku, padne svému v náručí kochánku.
Odnesli jsou raněného, stlali lůžko pánu,
táhne krvavá se cesta po zámeckou bránu.
Doprovází k hrobu pána zástup na tisíce —
ulehčují srdci svému naň vzpomínajíce:
Upadnuls, pane Šulpíko, ve svou vlastní smyčku,
žes pohanil dobrou dceru a starou matičku.
Dobře tak, pane Šulpíko, boží pomsta za to,
žes vzal dívku kozákovi, dražší mu nad zlato.
Dobře na tě, obludníče, za ty všecky zlosti,
jež jsi páchal beze studu i bez vší lítosti.
Přijmi, Bože spravedlivý, vroucí naše díky,
jenž jsi nás z rukou vyprostil nectného Šulpíky.

Fr. Lad. Čelakovský.

130.
Kořisť Litvínova.

(Ballada z dávných časů Litvy.)

Hejže, Leško, nechej lkání,
pláče, mdlob a bědování!
Všickni již na koně vsedli,
všickni zajatých odvedli.
Rychle ke mně, netrať času,
ať dostihnem naši chasu.
Mám-liž tě zabít, a z bitvy
s prázdnem se vrátit do Litvy?
Ne tak, ne tak, zoufanlivá!
se mnou musíš jíti živá;
skoč jen honem, a tu vedle
na slaměném sedni sedle!
Však tě bystrý kůň můj plavý
poskokem svým neunaví,
a před větrů ostrým váním
vlčí burkou tě zachráním.
Rychle jen na koně mého —
však tu nemáš plakat čeho.
Hle, tvůj pěkný dvorec bílý
v plamenech se k zemi chýlí;
a onen tvůj Lešek švarný,
co mi činil odpor marný,
co životem tebe chránil
a do krajních sil se bránil,
věř mi: v studeném tu hrobě
nezatouží víc po tobě.
Patři, hle jak zbledla rázem,
jakby mrtva sklesla na zem.
Ba již lítost cítím skorem
s tímto bídným, pěkným tvorem!
Spamatujž se, přijď jen k sobě,
chci tam býti otcem tobě.
Hučná Žejmiana kde běží,
dřevěný můj zámek leží,
hojnost úrod mám, a plny
jsou komory lnu a vlny.
Nebudeš tam smutně lkáti,
přes den můžeš plátno tkáti,
večer, když se sejdou děvy,
předouc uslyšíš jich zpěvy;
a syn můj, až v krátkém čase
z Prus se vrátí domů zase,
snad ho krása tvoje dojme,
snad i za ženu tě pojme.
Málotě mu rovných v Litvě
jak na hodech, tak i v bitvě.
Neníť on hladké paňátko
jako tam to tvé Lešátko.
Jinoch jarý, jinoch smělý,
a obrostlý černě celý,
jako Perkun okem střílí.
Běda, kdo zkusí té síly!
Zhyň můj jazyk, jestli klame —
hůl železnou v rukou zláme.
Ho! již pláče ukojila,
tvář její se rozohnila.
Prosby-li, či díky sbíráš,
že na nebe zrak upíráš?
Divno, hle jak za úsměchem
na kůň vsedá náhlým spěchem!
Tak, tak — jen se přitul ke mně,
obviň ruce, drž se pevně,
již na cestu se pustíme,
v Litvu ptákem poletíme.
Což to, že se znovu třeseš,
na plameny pohled neseš?
V ohni dvory — co ti po nich?
však já nehodím tě do nich.
Ha, stůj! stůjže robo smělá!
S koně v útěk poletěla . . . .
Neutečeš, a byť střela
má tě dohoniti měla!
Kamže, kam tě pázeň žene?
Počkej, neleť do plamene!
při sám Perkun! smysli sobě!
nechci za to mštíti tobě!
Neposlouchá, bez paměti,
vzpiavši ruce, dále letí.
Poskoč koni! v ohňů proudy
spanilé než vrhne oudy!
Pospěš! Kamže mi se skryla?
Ha! to sukně její bílá,
v rudém dýmu zašlehnula,
v plápolu již zatonula! —
Živ jsem Litvín! přál bych věru
takovouto sobě dceru:
byla pěkná a statečná —
shořela — škoda jí věčná!

Ant. Ed. Odyniec. *Fr. Lad. Čelakovský.*

131.

Bludné dítě.

V temných lesa hlubinách
sirotek se potuluje
a těm lesním pustinám
duše tesknotu žaluje.
Ptaly se ho vůkol stromy:
Bludné dítě, co ti schází?
Dítě kráčí dál a štkáním
každý krok svůj doprovází.
Projde lesy, přejde hory,
až svým pláčem pohne bory,
tak že teskně pozašumí;
dítě jim však nerozumí.
V hloubce lesa potok vzniká:
Studánko, dej trochu vody!
„Pro lidské jen děti plynu;
ne pro hříšné víly plody.“
Vedle keřík jahodový;
ten zas prosí o jahody,
keřík ale hladovému
odepře své sladké plody.
Dítě včelku o med prosí:
Včelko, dej mi trochu medu!
A ta bzučí z medné rosy:
„Panchartovi — leda jedu.“
Včelka s smíchem dále lítá,
keř své jahody počítá;
včelka jinde rosu pije
a keř jahody své kryje.
S nepokojem bor zašuměl,
rád by děcku porozuměl;
potok ale bujně šumí,
schválně děcku nerozumí.
Aj, v tom zazní lesem šírým
žežulice žalování;
při tom hlase dub i lipa
moudré svoje hlavy sklání.
Každá snětev napíná své
síly k slechu pozornému,
každý lísteček naslouchá
s chvěním zvěstu žalostnému.
Lístky chřadnou, bor se chvěje:
žal jim družné žežulice;
každý lístek rosu pláče
a bor šumný nezní více.
Běda, běda, zavzní hory,
naše paní, dobrá víla,
se svým krajem už se loučí,
by nás na vždy opustila.
Běda, běda, zavzní bory,
naše paní, dobrá víla,
nebude nás pěstit více,
v kukačku se proměnila.
A kukačka žalným hlasem
s lipami se vůkol loučí,
stinným dubům ale snažně
svého sirotka poroučí.
„Pěstovala jsem vás, lipy,
i vás, duby, kochala jsem;
starejte se o mé dítě,
neboť ve vás doufala jsem.
Bolí mne to, že se od vás
na věky teď loučit musím,
ale pro své milé dítě
ráda všecka muka zkusím.
Třeba mne teď boží ruka
v ptáka žalů zakouzlila,
přece plesám, že jsem lásky
sladké něhy zakusila.
Věčně zdrávi zelenejte,
já v cizinu zakleta jsem;
sirotku jen mřít nedejte,
pak i v klatbě blažena jsem.“
Po těch slovích lesní stromy
takto k vlnám promluvily:
Nechcete-li, zlostné vlny,
abychom vás nezkalily —
nechcete-li, abysme vám
chladných stínů nedopřály:
kážeme vám, byste dítě
pramenem svým pookřály.
Bázlivě se vlnka krouží,
věru nechce vlastní škody;
aby sluncem nevyprahla
podá děcku chladné vody.
Na to vlnka přísným hlasem
takto květům pohrozila:
„Nechcete-li, bych vás déle
čerstvou vodou nerosila:
donuťte keř jahodový,
ať své jahody odkryje,
sice každý květ i trávka
naposled mou vodu pije.“
A hle, sousedky na vůkol
samy jahodník odkryly;
tak že nejsladší jahůdky
siré dítě občerstvily.
Kvítky na to bujné včelce
taky tajně pohrozily
a s dětinskou žehravostí
hlávky své do stínu kryly.
Takým vzdorům bystrá včelka
okamžitě srozuměla:
bzučíc, bručíc k medovníku
sama s děckem doletěla.
Na to dítě ukojené
ustalo od žalování;
již i spánku požehnání
nad hlavou se jeho sklání.
Dobrotivá příroda tak
děcku zahynout nedala,
protože se vlastní máti
za sirotka přimlouvala.
Na rozloučenou teď zavzní
žežulice dík a lkání
a nad dítětem se tiše
stinné stromy smutně sklání.

Jos. V. Frič.

132.

Mansfeldova smrt.

V těch končinách, kde zpupný Turek již
povýšiv koňský ocas — svatý kříž
s těch chrámů svrh', kde stával časy drahné,
tam táhne vojsko vyschlou krajinou,
jak černá mha se vleče dolinou,
a zem i muž i kůň: vše vedrem prahne.
Tu neslyšet u vojště zvyklý hluk,
ni smích ni ples ni bujný bubnů zvuk.
Se smutné tváře mnohý slzu stírá
a kráčí jako za marami ku hrobu.
Jaké jim břímě tíží útrobu?
Co trápí duši jich, co srdce svírá?
Jim srdcem, duší jim všem vůdce jest,
s nímž mívali vždy dobrý žold i čest,
toť Mansfeld, jenž smělostí v světě slyne;

jak ďábel honí lid svůj do boje,
než v jeho táboře vždy hojno je,
rošt vždy se točí, pivo v proudech plyne.
Bylť sloužil falckrabí prv rejnskému,
co v Čechách kraloval jen přes zimu;
ten baba zradil ty, co zaň se bili.
Tu Mansfeld sám veď vojnu s císařem
a dobyl hojnou kořist, mnohou zem,
ba před ním s Vaňkem radu vzal sám Tilly.
Tak válčil slavně, štěstí šlo mu v sled,
až Friedlandův jej ozinul zlý hled;
blíž desovského mostu v tuhém boji,
když koule dštily v kol jak roje much,
stál muž ten příšerný — neb sám zlý duch
jej pokryl neproniklou kouzel zbrojí.
Stál zlověstný co démon na brůně,
co mrak tající zkázu v svém lůně,
a hrůza šla z těch chudých, bledých lící —
z těch očí mráz. V tu chvíli proklatou
on kouzly, mocí pekel najatou
zahnal Fortunu Mansfeldu přející.
Kamkoli od těch dob veď pluků svých,
šel obraz Friedlandův mu v sled co hřích
a štěstí míjí z dáli prapor jeho.
Teď u Bathora hledal pomoci,
byl oslyšán — pak stížen nemocí.
Tam v předu vojska nesou nešťastného,
a při něm jedou vůdci druhové;
u vojště smutek, ticho hrobové,
neb ví, že velký duch se loučí s světem.
V tom káže starý vůdce zastavit;
když nosítka obstoupil věrný lid,
pozvedna hlavu praví ke svým dětem:
„Jižť tuto konec pouti mé — ne cíl,
dost dlouho jsem vás veď — vám otcem byl;
jižť vám je beze mne se světem bráti,
než Pán tak káže; budiž pochválen.
Mne neleká smrt — to mne rmoutí jen,
že smrt mne *v poli bitvy* nezachvátí.
Ó že jsem u Desova nezhynul,
než postrach z jmena mého pominul!
Mně Friedland nepřál v boji smrt krvůtnou,
než poštval smrt, by v jeho podobě
mne děsíc stíhala, bych v chorobě
mdlý duchem skonal smrtí neslovútnou!
Však srdce mé svým kouzlem nezmění:
meč dejte mi a moje brnění,
chci smrti čelit jako voják v boji!“
A co jej sluha páše, tak dí k svým:
„Prv, než se s vámi na smrt rozloučím,
mám jednu žádost, kamarádi moji:
až otcův spočinete ve kraji
a na Mansfelda vás se zeptají,
tu dejte odpověď: Jak žil, tak zhynul,
on zemřel v ruce meč co hrdina —“
Tu v smutek pohroužil se družina
a v mnohý vous tu pramen slzí splynul.
Tu vstav dí s zrakem před se upřeným:
„Nuž smrti pojď, já se tě nehrozím!“
Řka vztyčí se, meč zdvihne jakby v ránu,
a již mu oči stály ve sloupě;
i zachytí jej sluha přistoupě
a dí třesoucím hlasem: „Již je v Pánu.“
Tu zlehka mrtvol na zem skládali,
pak meči svými hrob mu hrabali.
A když jej ve hrob kladli druhé ráno
a pancéř odpínali od těla,
tu ruka s meče pustit nechtěla,
a tak jej s mečem v ruce pochováno.

Fr. Lad. Rieger.

133.

Meč a řetěz.

Přespanilý kdys anděl z ráje
na zemi zaletěl;
a Bůh mu dovolil,
by sobě vyvolil
zde kvítko nejkrásnější,
jež rozvilo se dechem máje.
A dívku anděl zřel,
že nebylo sličnější!
Uzřel — a miloval ji v témže okamžení,
jen ona nebem mu, jiného nebe není! — —
A proto každé noci dolů s nebe stoupal,
jasným se modrem s hvězdy k hvězdě houpal,
až dolét' poslední; tu na labuť vseď bílou
a na perutích sněžných plul za družkou milou. —
A dívka stejnou touhou čekala milence
na hebkém drnu, v tiché zahradence;
a zhlédnouc jej tak sladce zavýsknula
i tak se k němu něžně přivinula,
že růží poupata až z toho rozpukala
a zvadlá kvítka znovu rozkvétala . . .
Tak v slastném mlčení a šepotání
tu plesávali spolu do svítání
vyznávajíce jeden druhému,
co svatého jest srdci lidskému . . .
A dívka jata tímto blahem novým
tak vroucně naslouchala slovům andělovým,
že chvílemi, když zraků svých povznesla,
v nich celou duši svoji vstříc mu nesla,
až anděl, vnadou takou zmámený,
okusit nektaru ždál plameny:
o políbení prosil tak horoucně,
jak prosit zná jen, kdo chce líbat vroucně. —
A dívka svolila! . . . Jaké to políbení!
Jen dotknuli se rtové opojení,
a zachvěla se tiše celá zem,
jak zaslechla by nové: „Budiž světlo!“ —
jak tímto blaha živým obrazem
i její srdce znovu by rozkvětlo
a s nimi cítilo to luzné plání,
jež vznítí v prsou první celování . . .
A hvězdičky na nebi v této chvíli
se zvonky staly, jasně zazvonily,
až při těch zvucích čárovných a tklivých,
hle, všecko kvítí luk a hájův snivých
se rozhoupalo, roztančilo,
jak s rusalkami kdyby čtveračilo,
jak odletět by chtělo matce svojí
tam do výsosti k věčné lásky zdroji. —
Ba i ta luna chorá, bledolící,
snad že pohlédla k ní dívenka šťastná
a povzdechem své duše milující
že došeptla jí svá tajemství slastná:
hle, sama luna teď se zruměnila,
až růžnou jasností noc zabarvila! —
— — — — — — — — — — — —
Matkou pak se dívka lepá stala,
dítku nebeskému život dala,
dítku, jaké může vznik jen vzíti,
když u večer, za teplého vánku,
na zroseném, vonném Vesny kvítí
nebe se a země pojí v spánku . . .
Ušlechtilá, vznešená i krásná
byla lásky té obdoba jasná,
neboť *meč* byl dívky ouroda,
a tím mečem byla — *svoboda!*
— — — — — — — — — — —
Však zatím nejhnusnější z pekla ďasů

na svět se sápal, aby z lidstva kvasu
vyhlíd' si babici, jež hříchy páše,
snad i když odříkává otčenáše; —
ohyzdu potměšilou, zlolající,
všech čarodějnic pravzor skuhrající.
Jen zočil ji, už se mu zalíbila,
už pekla divokost ho nevábila;
teď každé noci dral se z pekla vzhůru,
kde prolomily mu kdys země kůru
burácející sopky plameny.
A na dně vyhaslého krateru
mezi očazenými kameny
kochával ďábel země příšeru;
a vášeň pustá povždy je sem svodí
jak kočku s kocourem, když do čar chodí. —
Sem zajíždívá ďábel ku své paní
ne na koni, leč na divoké sani,
jíž hlava žabí, z hadův hříva byla,
trup ještěří a zuby krokodila.
Však na pometlu, v roji netopýrů
zas ona slétá v podzemní tu díru.
Když zalezou pak spolu do hlubiny,
tu lží a zrad svých černé pavučiny
ve pustém, vilném rozpřádají smíchu
a hovor nevedou než o šalbě a hříchu —
Však ďábel lká: „Mne zebe tu proklatě!
Sestupme níž, zde mráz mne rozlomcuje;
tam, mezi žhavé křemely a hlatě!
a ještě hloub, až na samé dno sluje!
Oj, hrůza, mnou i tady zima chvěje,
ba mne již nic jiného nerozhřeje,
než tvoje políbení, přivinutí,
nic, nežli horoucí tvé obejmutí!“
I líbali se . . . Jaké políbení!
Toť síry dusný zápach k umoření!
Když klatí rtové jejich setkali se
a oni beze lásky objali se:
tu otřásla se ošklivostí země
od ledví svého až po hory témě,
jak hrůzou chvíle této omráčená
by spolkla mračna hromem protržená.
A sopky útroby se rozsápaly,
když pekla stvůry v nich se obejaly!
Až k nebesům plameny zasoptily
a lávy žhoucí proudy se rozlily
na žírný kraj, na stráně, pole, sady,
že v šíř a dál jen poušť a zkáza všady.
— — — — — — — — — — —
Matkou pak se čarodějka stala,
plodu ďábelskému život dala,
plodu, jehož příroda se štítí,
jaký může počátek jen vzíti,
když v bezhvězdných nocí trudu
země se a peklo pojí v bludu. — —
Porodilať z těla mdlého
černý *řetěz*, — ukovaný
ze železa, ze tvrdého,
porobou od věků zvaný.

* * *

A jako nebe se a peklo dvojí,
hle, tak i děti jejich v stálém boji! —
Sil protivných to věčné zápolení:
řetěz, či meč? — volnost, či otročení? —
A boje toho různá jsou bojiště:
žalářův temno, děsná popraviště;
dnes jizba tichá, v níž myšlénka zraje,
a zejtra snad již vlasti šíré kraje!
A dlouho trvá již ten zápas tuhý,
již křeč je chytá, síla je opouští;
dnes jeden vítězí a zejtra druhý,
však ten, ni onen dodnes nepopouští.
I nepovolí hněv jich rozpěněný,
až jeden z obou padne roztříštěný. —
Meč na mnoze již ztesán, zubovitý,
však ještě pádný dost a v ráně hbitý;
leč také řetěz křaplavě již řehce,
jak rozpraskán a zraněný byv těžce. —
Nuž' strpení! Boj ten přec ukončí se,
a za nedlouho bohdá objeví se,
kdo z obou určen, aby zvítězil,
a komu svět připadne za podíl! —

Petöfi. *Karel Tůma.*

134.
Čarodějnice.

Síň kol a kolem černě zavěšena,
stůl uprostřed, kříž na něm a dvě svíce
a kolem stolu černých mužů řad.
Vše ticho, ticho — tišeji než pěna,
jak všechen ruch by přítomný stal kat.
Tam v koutě — oko žhavé, bledé líce —
dlí žena v cárech polo zahalena.
Kmit svící děsně promíhává v stíně
a hrůzu výší hrozné soudní síně.
Zved' v čele stolu muž se s přísnou tváří:
„Ta žena v těžkou dána obžalobu —
nám nad ní vyřknout spravedlivý soud!
Ji převésti-li k žalobci se zdaří,
má hlava její katu propadnout!“
Hlas jeho dozněl, dutě jako z hrobu.
Mdle kobkou svící bledé světlo září,
že sotva zřít, jak žalobník se zvedá,
jak prudce žena vztýčila se bledá.
Jest žalobník člen tovaryšstva Krista.
Tvář ostrých tahů, děsně oči plají —
to hrůzy samy zkamenělý zjev.
Hled oči: blesk — a za ním bouře jistá.
„Dost dlouho váhal stihnout boží hněv
tu ženu v celém zlopověstnou kraji —
dost dlouho, dím, však už se pomsta chystá.
Já ve jmenu zde svaté inkvisice
tu ženu viním, že jest kouzelnice!“ — —
Kraj hvozdu bydlí v neúhledné chýši.
Hvozd ten jest dávno v lidu ve pověsti,
že temným duchům slouží za pelech.
Sám ďábel prý tam rozbil svoji říši —
a o půlnoc, kdy lidstvo dřímá v snech
neb bdíc se modlí, by je od neštěstí
a nástrah zlých Bůh chránil s nebes výší:
tam pekel moci tropí svoje reje
a žena tato každé noci spěje.
Pomocí pekel potom kouzla strojí
a tajně lid k ní ze všech končin chvátá,
by vzal s ní radu, žádal nápoj, lék,
jímž těla se i duše neduh hojí,
i když se chorý naděje byl zřek'.
Ne církev více vše jim platí svatá,
ne k svátostí se utíkají zdroji:
k té čarodějce jde lid zaslepený —
chrám, trnem v oku jí, i jimi opuštěný.
Mnou inkvisice obžalobu vznáší:
do chrámu Páně nikdy nechodila,
nevzdala Bohu úcty povinné;
lid vedla přímo v náruč satanáši
a v propasť strhla duše nevinné.
Ve spolku s peklem církev hanobila
a v lidu vážnost podrývala naši;
kde nám lék neznám, ona kouzly léčí:
nuž plamenům nechť propadne neb meči!“

Blesk šlehl z mračen: hleď to z pod brv tmavých
a bouře temný hukot: jeho slova.
Už brzo, brzo zarachotí hrom.
Lze výrok číst už v soudců v zracích žhavých,
hrom soudu jich zvyk' žití kácet strom.
Zveď' v čele stolu přísný muž se znova:
„Tys slyšela! Máš důkazů-li pravých,
že jinak jest — zbav žaloby se tíže!"
A žena k stolu přistoupila blíže.
„V své drápy jestřáb plaché lapil ptáče,
vtal spár mu v tělo, nevyvázne více —
a marný jeho sténot jest a kvil.
Vy jste mne jali — neznám nářku, pláče —
jak ptence kvil, též můj by maren byl.
Jeť pochován, kdo v rukou inkvisice . . .
Hle — zřím ten plamen — vzšleh' a vzhůru skáče,
kol těla v šat se ohnivý již pojí . . .
nuž slyšte ještě, slyšte kletbu moji!
Mne z chýše v noci dráby vyrvali jste,
již k „soudné" vlekli stolici mne vaší,
bych vyznala se ze svých zločinů.
Čím vy náš mír a blaho zničili jste,
mně lstivě chcete klásti za vinu.
Hoj, není věru nad tu cesty snazší,
by skvrny své jste učinili čisté:
smrt těm, co pravdě učí, pravdu hájí,
smrt jim, co mam váš lidu odkrývají!
Chrám boží v pelech vaše chtivost mění
a ku kejklům jen svátosti vám slouží,
by v nevědomí udržán byl lid.
V chrám přírody však vést je k Boha ctění,
kde volně vzhůru vzlét' by duch i cit,
jenž potupně se nízko v prachu plouží:
to touha, snaha má a přičinění!
Ne žehnáním a kouřem bol já kojím —
přírodu chorou přírodou zas hojím!
Když jiné spánek blahoplodný jímá,
já po lesích se, roklích, skalách ploužím
a pracně bylin sbírám léčivých.
Jsou křivé vaše cesty — má však přímá:
vyť bdíte též — při kvasech hýřivých!
Z mozolů lidu, pro nějž já se soužím,
hýříte s nevěstkami, svět kdy dřímá —
lid žít má, byste tyli z jeho tuku,
já, by žil šťastněj', vši proň snáším muku!
Mně osud nepřál štěstí ani blaha;
můj život byl jen řadou utrpení,
ač chudobná mne nezrodila chýš.
Nuž aspoň jiným přispět, má je snaha,
by snáze nesli žití svého tíž!
Kde lítost v zoufalství řeč vaše mění
a ohněm v duši hříšníkovu sahá,
že chabý kles' vám v ruce zištné zcela —
tam těchy slovem hojit já jsem spěla!
Jen proto ke mně lid vždy choval přízeň,
a na oko jen k vám jej bázeň vlekla.
Má kouzla celá — k lidu láska má!
Vy však jste pro něj chystali jen trýzeň,
vy, od nichž lásky, poučení ždá;
vy věrnými jste pomahači pekla —
ne láska vůdce váš, leč zisk a krvežízeň.
Hoj, máte moc — nechť zemru v mukách ohně,
však vzejde símě mé a světem pohne!"
„Ha, ženo zpupná, zlolajná tvá slova,
jež v tvář nám drze vrháš potměšilá,
nechť zasloužené dojdou odplaty.
Zjev, co tvé, kate, umění jen chová —
ne jedním rázem zhyň tvor proklatý!
A byť to vlastní moje sestra byla,
vždy nová slast mi její muka nová!"
Chce kat ji chopit — její hled jej stavil —
„Tvá vlastní sestra? Pomni, co jsi pravil!"
A sama rukoum katů podává se,
již k mučírně ji děsně rvou a vlekou,
a muka hrozná snáší bez vzdechu.
Už otužilý kat sám zachvívá se
a unaven ustává ve spěchu;
z ran sterých hojné krve proudy tekou.
„Buď milost jí, z vin svých-li vyznává se
a odvolá-li zpupné řeči své!"
Však zmírající pevně šepce: Ne!
„Nuž ještě dnes nechť na hranici zhyne!"
S mučidel sňata; pevné okenice
se na znamení rozlétnuly v ráz
a slunce paprsk vnikl v stěny stinné
a čerstvý ranní větřík svíce zhas'.
Kříž zlatý zablesk' — jasno kol — jen z líce
těch mužů temné smrt a zhouba kyne.
Ven vedou ji; den jarní v plné kráse —
ach těžko v taký, těžko umírá se.
Hranice čeká. Zástupové kolem:
zvědavá luza, — tajní přívrženci,
jimž není proti inkvisici sil.
Řad zbrojnošů se dlouze táhne polem
a ze stran obou průvod obklopil;
jak stanul, v těsném uzavřel jej věnci. —
Ta žena dosud krásna! třeba bolem
i strastí mnohou vrásky v její tváři,
přec ještě oko mladým ohněm září.
Vlas černý volně po šíji se vine,
po šíji bílé až na ňádra bílá,
ač bujarostí svůdnou nekynou.
Ne hedbáv skvostný po postavě plyne,
jež pne se hrdě jedlí ztepilou
a pevně kráčí, jakby lví v ní síla —
chud jenom šat a zdrán — však úctu kyne
ten vzdor, jenž každým hnutím jejím vzplane,
že z odsouzené královna se stane.
Hlasatel výrok inkvisice vznáší:
„Do chrámu Páně nikdy nechodila,
nevzdala Bohu úcty povinné;
lid vedla přímo v náruč satanáši
a v propasť strhla duše nevinné.
Ve spolku s peklem církev hanobila
a v chýši čáry zlověstné se páší,
že výrok vznesla svatá inkvisice:
nechť ohněm zhyne kletá kouzelnice!"
Hoj zajásala luza v divém huku
a na hranici k sloupu vážou ženu.
Už podpal chytá — jiskra, dým a plamen vzšleh'.
Slyš! náhle ticho — ruchu ne ni hluku —
tich stojí dav, jak ztajen by v něm dech,
jen loskot, praskot, syk zní ze plamenů.
Hle! žena vztáhla bílou svoji ruku.
Chce mluvit snad? Dým zalk' ji — neprosloví —
jen prsten smek' se k nohoum pochopovi.
Zavanul větřík, zadmuch' — oheň vzplanul
vysoko vzhůru ve plamenu sterém,
sloup kouře, dýmu v kotoučích se vzpjal.
A když zas větřík dýmy rozevanul,
z nichž hustý závoj kolkolem byl stkal,
že už co mráčky plynou modrošerem —
proud slzí vděčných z mnoha očí skanul.
Už dotrpělať! není ženy více,
však v lidu srdcích žije mučednice.
Patř! proč tak náhle inkvisitor zblednul?
Tvář skoro zsínala a ve zděšení
své oči vytřeštěné upírá
na prsten zlatý, který kat byl zvednul.
Cit strašlivý mu prsa sevírá —

chce pochybovat, pochyby však není —
vždyť rodu znak vyrytý jasně zhlednul:
zjev ženy před zrak hrozebně se stavil —
„Tvá vlastní sestra? Pomni, co jsi pravil!“ . . .
Ta slova slyší, zas ta slyší slova,
svá slova vlastní, slova její slyší —
však kterak zní to děsný z nich teď zvuk!
„Vždy nová slast mi její muka nová!“ —
Ó horších jemu jsou teď zdrojem muk
a pekla posměch, pekla muka dýší,
když pomní všeho, co se teď v nich chová —
až skřek se z prsou vyrve: „Sestro drahá!
ó sestro, sestro — ó mne bratrovraha!“
A dojmem schvácen k zemi klesá v mdlobě.
Šum úžasu se v lidu rozhlaholí
a davem letem rozlétá se věsť
o kněžně zniklé ve drahné už době,
jež nemohouc pych bratrů déle snést,
spíš uprchnouti beze stopy volí,
než lidu trýzeň zřít, jenž vzdán jich zlobě
a jemuž pomáhat jí moci není —
neb k lidu lásku splácí — u vězení . . . . .
Minuly roky jako vlny proudu
a jako proudy zástupy se valí
kraj hvozdu v nízkou poustevníka chýš.
On svatým slne v zbožném lidu soudu
a srdcí chorých každou hojí tíž.
Však jeho původ temná rouška halí.
Dí pověst jen, že v chýši země hroudu,
jak prst by z spáleniště, s péčí skrývá
a nad ní slze ve modlitbách dlívá . . .

Miroslav Krajník.

135.

Zdání.

Jednou usnula jsem v loubí,
v loubí tichém na zahradě,
a ve spaní se mi zdálo,
že stojím na Vyšehradě.
V svaté nadpozemské záři
všecko vůkol mne se skvělo,
že pohledem na tu krásu
srdce radostí se chvělo.
Nebyla jsem ale sama:
u mne stály celé řady;
dívky, mládci, muži, ženy:
všechno bylo spatřit tady.
Viděla jsem místo šíré,
vůkol květlo rajské kvítí,
a u prostřed trůn z démantů
ve slunci se jasně třpytí.
Na tom trůnu matka Sláva
velebností jen se skvoucí,
a přec krásná, věčně mladá
jako růže nevadnoucí.
Velebně se teď pozdvihla,
nám pak sladce pokynula
a každého láskou vřelou
k srdci svému přivinula.
Pak se dotkla polehounku
ňader tam, kde srdce vroucí,
a ňádra se otevřela,
též i srdce to tlukoucí.
Na to ruku žehnající
tam do srdcí položila,
v milostném pak usmívání
ke každému promluvila:
„Jdi a pracuj neunavně;
spůsobíš tím radost dvojí:
duši svojí vlastní blaho,
a pak štěstí matky tvojí.“
Trůn i máti náhle zmizly,
zástup se ku práci strojí,
zjednat sobě, vlasti blaho,
plnit rozkaz matky svojí.
Též i já jsem pracovala,
slabě, seč má síla byla,
o to jsem však přece dbala,
abych zcela nelenila.
Zatím prchli dnové, roky,
časy prchly jako letem,
a tu zase matka Sláva
pokynula svojím dětem.
Mžitkem jsme zas všickni stálí
přede trůnem se lesknoucím,
přede tváří matky Slávy,
před okem láskou planoucím.
Nyní u trůnu též stáli
duchové uprchlých věků,
duchové to předků slavných,
věrných synů, statných reků.
Teď se zase matka dotkne
ňader tam, kde srdce vroucí,
a ňádra se otvírají,
též i srdce to tlukoucí.
A hle! v některém tu srdci
zkvétá růže v plné kráse,
ruměncem jest ozářena,
jak by vyrostla ku spásc;
někde ale ousměškové
ústy z černých ňader plynou
a ze srdce jako z hnízda
hadi, ještěři se vinou.
Někde zase všechno chladné,
že ten dar, jejž máti dala:
— drahé svaté požehnání —
tvrdost srdce nepřijala.
Tu však zase lilje zkvétá,
tu zas něžná konvalinka,
též i u mne, jaké blaho!
zrostla malá fialinka.
Průvodcové matky Slávy
sebrali ty kvítky blahé
a uvili krásný věnec
ku ozdobě Slávě drahé.
A již skví se jí nad čelem
růže, lilje, konvalinka
a trojlístkem mezi krásným
též i moje fialinka.
Ach, tu mne též matka Sláva
k srdci svému přivinula,
požehnala svatou láskou —
ach! a v tom jsem procitnula,
Víte nyní, proč fialka
nade vše mi kvítka drahá?
Vždyť se dostala mi za ni
matky Slávy láska blahá!
Víte, proč bych za to kvítko
srdce, život, duši dala?
Vždyť mi za ně matka Sláva,
aspoň ve snu, požehnala.

Anna Vlast. Růžičková.

136.

Komenský.

Kde Čechii co hradby věnčí šedý
lem nebytyčných Krkonošských hor,
kmet v tichém žalu tamo kráčí bledý,

s ním mužů, žen a dětí četný sbor.
Kam jdou? Co váhavé ty jejich kroky,
co značí v němé tváři vrytý žal?
Proč roní oko hojných slzí toky,
že změklo by i srdce tvrdých skal?
To *vyhnanci* jsou. Z vlasti osud jíti
a opustit jim velí rodný krov.
Teď v cizině jim dálné bude žíti
a v cizé zemi chladný najdou rov.
Již došli na vysoké hory týmě,
s níž zřít je ještě krásný vlasti ráj:
„Zde s Bohem dejme vlasti a pak břímě,
jež Bůh nám určil, v cizý nesme kraj!“
Tak vece kmet a sbor již tiše kleká
líbaje drahé půdy tvrdý lem,
zrak po vlasti již naposled snad téká,
naposled slzy kanou v rodnou zem.
„Bůh silniž tebe, ubohá ty země,
bys přestála tu dobu zkoušky zlou,
a zbudiž synů tvých ochablé plémě,
by obnovilo čest a slávu tvou!
Dej Bůh, by pravdy svaté svatá práva
přec uznal zaslepený tento svět,
by vzešla opět tvoje dávná sláva,
by vzkvetl štěstí tvého zvadlý květ!
Až znikneš *krutých časů mrzké zlobg*,
jíž pokaleny teď jsou zraky tvé,
až přijdou někdy *volné pravdě doby*,
pak *vyhnance* zas přijmi v lůno své!“
Vstal kmet i sbor. Pak v cizinu již spějí —
jen slyšet ještě: „S Bohem, vlasti má!“
a ozvěnou se vrchy vůkol chvějí,
od skály k skále „S Bohem!“ zaznívá.
A vítr vane s hor ku *českým* krajům,
pak na *Moravu i v kraj slovenský*
a „S Bohem!“ šeptá luhům, řekám, hájům,
lid zalká: „Opouští nás KOMENSKÝ!“

Vlastimil Venkryl.

137.

Martin Fruwein z Podolí.*)

Je v bílé věži uvězněn
svobody přítel dávný:
pan Martin Fruwein z Podolí,
pan prokurátor slavný.
Již přestál hrozné výslechy,
již ortel očekává,
a stráž, by katu neušel,
naň pilně pozor dává.
Noc celou nespal, nemoh' spát:
strážníci hulákali
a rány znova zjitřené
usnouti nedávaly.
Myšlénky hrozné, krvavé
mu mozkem probíhají;
již cítí, jak mu sekerou
leb, ruku utínají.
A na justici vysoko
je vbita stará hlava
a mozek třebou havrani
a oči vrána dravá.
Své tělo vidí čtvrcené
s bran městských krváceti,
a tam zas — hladem zmořené
žebrají jeho děti.
A v dáli šeré vidí vlasť,
vlasť milou zuboženou,
jak koně pijou z kalicha
a kalich przní pěnou;
jak klesá národ s výše své
hluboké do propasti,
z níž nevychází spásy den
již nikdy milé vlasti.
„Ó vlasti má! ó kalichu!
ó ženo, dítky moje!
podejte svatou bibli sem,
bych zahnal smutkův roje.
Což nenalezáš, ženo má,
té písně potěšení?
Slabosti, Pane, ducha zbav,
dej duši ulehčení!“
Než hlucho, temno ve věži,
jen stráž se vězni směje:
„Hle, starý pikhardt prokletý
jak před smrtí se chvěje!“
„Otevřte okno, strážníci,
duch čerstvý ať sem vletí!
Ó vlasti má! ó kalichu!
ó ženo, moje děti!“
„Odešla dávno žena tvá,“
ze strážcův jeden praví;
„ta píseň z bible utekla
a smutku tě nezbaví.“
„Otevři okno, strážníku,
by puch mne neudusil
A strážník okno otvírá!“
řka: „Pane, mnoho's zkusil.
Jsi moudrý pán, a neznám já
výmluvnějšího pána.
Mne zbavil's výmluvností svou
od špalku, od katana.
Buď tichý, pane Martine!
pohledni z okna kolem:
nad Žižkovem se šeří již,
duch ranní táhne dolem.
Nemůžeš, starče, nahoru?
Nu, já pomohu tobě.
Klid ducha budeš brzy mít,
až budeš spáti v hrobě.“
Pan Fruwein k oknu vystoupil
a zíral divým okem.
Pod věží potok klokotal
v údolí přehlubokém.
„Ó zbav mne, pane,“ vzdychá kmet,
„všech běd a muk a bolů!“ —
V tom strážník, který za ním stál,
jej svrhnul s věže dolů. —
A na mrtvole zlomené —
že ušla katanovi —
na Bílé hoře vykonán
byl ortel mezi rovy.

B. P.

138.

Černé Jezero.

Ne pouze meč, však také slovo živé
měj v dějinách své místo spravedlivé,
co meč dobude, to meč jiný schvátí

*) Fruweinové z Podolí, rodina erbovní z hořejšího Falcu za časů císaře Rudolfa II. do Čech přišlá. Martin a Benjamin F. stali se na začátku XVII. století prokurátory při dskách zemských na hradě pražském, čímž nabyli v krátkém čase znamenitého jmění a vážnosti, pročež přijati byli roku 1613 i se syny svými za obyvatele království českého. Martin zvolen v bouřích stavovských r. 1618 v Čechách vzešlých za jednoho z 30 direktorů, Benjamin jmenován sekretářem při direkci té; po bitvě bělohorské vzat jest Martin s jinými direktory do vězení a odsouzen hrdla, cti a statku svého; ale dříve nežli rozsudek smrti na něm byl vykonán — — Čti o tom hořejší balladu!

a výbojný meč sám pak zrezovatí;
však věčně živým zůstává jen slovo,
jež zasadil děd srdce ve vnukovo.
Meč sází jenom do hluboka rány,
však slovo srdcí otevírá brány;
meč silou blesku v lebky tvrdé tesá,
však slovo duši vznáší nad nebesa!
Nuž vítejte mi v šeru minulosti
ve patriarchů svaté velebnosti
s kalichem víry, mužové vy slova,
jimž září z očí vážnost prorekova;
jimž přísný život spravedlivý, tuhý
kol skrání svinul věčné slávy duhy!
Ó vítejte mi v tichém srdce pláči,
kalicha reci, lásky vyznavači!
z veleby vaší jeden paprsk malý
kéž píseň moji ve zlatohlav hali!

Byl u nás čas, kdy tyran vládnul zemí
a národ sevřel šalby perutěmi,
žaláře plnil, ostřil meče katů
a za to čekal ráje na odplatu.
I byla země požehnaná prvé
jen holá poušť a kalužina krve.
Tu bleskem zemí nový rozkaz letí,
buď do vyhnanství aneb do zajetí
by všickni, kteří kalich Páně pili,
se v krátké době tří dnů připravili.
I nastal v zemi zmatek přeneblahý
a šťasten byl, kdo chránil život nahý.
Jak sup když krouží nad horskými srázy
a v holubiček tiché hnízdo vrazí,
že každá jinam letí polekána:
tak rozprchli se vyznavači Pána.
Na západ Čech, kam zraky jenom sáhnou,
obrovské hory Šumavy se táhnou
a hloub v pralese skály kde se věží,
jezero skryté v sosen stínu leží.
Skal u podnoží šumí rákos mladý,
pak výše borů, srázů skalných řady,
kol po balvanech, jež se do vln hrouží,
se chudý mech a planý břečtan krouží
a mezi nimi modrý zvoneк roste
i růže bílá ve své kráse prosté.
Pak dřín a habr s břízou prostoviasou
si hrají s vodní na hladině řasou,
a jak se šumná v jezeru hne vlna,
pláň rozhoupá se vodních růží plna,
v jich ňadrech leží rosa perlovatá,
v nich zdřímne motýl aneb muška zlatá.
Též navštíví je časem večernice,
v křišťálu jeho bledé koupá líce,
keř zašumí tak, jakoby se víla
při nočním tanci v sítí opozdila;
tu dravec v kruzích sotva patrn zraku
s divokým skřekem mizí ve oblaku,
tu plachá kachna vlnou v rákos šplíchne,
bor zašumí . . . a všecko zase ztichne.
Když v údolí se první kladlo šero,
v stín habrů sedlo mužů dvanáctero.
Nemluvil žádný, ani nezavzdychnul,
jak bolem ston by v chorém srdci vyschnul,
nemluvil žádný, zraky tkvěly v zemi,
však nejlíp mluvil tento pohled němý.

Tak seděli, až měsíc v bory šeřil
a zlatým nachem jezera pláň zčeřil.
I večer byl snad z jara nejkrásnější,
kdy lesa šum bal srdce ukonejší,
i večer byl, kdy v tichém zadumání
květ ku květu a list se k listu sklání,
kdy hory němé sporým kryté mechem
zas oživnou dotknuty lásky dechem,
kdy vánkové jak vískou drobné děti
se rozběhnou a širým luhem letí,
na květné pláni zčeří sedmikrásky
a celý svět jest velká báseň lásky.
Teď křovím táhlo sladké touhy chvění
jak srdcem první lásky polibení,
teď v korunách to jemně zašumělo,
až oko starců slzou překypělo . . . .
Již stmělo se — dech míru lesem táhnul,
kmet jeden v plášť pro zlatý kalich sáhnul
a hned ostatní klesli na kolena,
jim vesmír chrám, jim oltář skalní stěna,
červánků moře s hustým lesů stínem
jest zlatotkaným jejich baldachýnem
a zlaté hvězdy, lesklá večernice
líp hárají než na oltáři svíce,
i ptáků zpěv i vánek, jenž zní borem,
i šum jezera zpěváků je chórem
a svěží vzduch, v němž celá země tone,
ten ambrou dýše kadidlo jak vonné.
Tu v modlitbě, kdy žehnán kalich Páně,
se písní zbožnou rozechvěly stráně . . .
Ó v zpěvu tom i choré srdce plesá
a v důvěře se vznáší nad nebesa!
Jak varhan zvuk, jak hučení vod dálných,
když z výmolů se rozpoutají skalných
a úvalinou pěn svých ženou hřmění,
tak znělo krajem žalmů slavné pění.

Tu na pobřeží hravá rákosina
i ptáků zpěv již v dálce uhasíná,
i sosny šepty dobrodružné tají
i na břehu vln písně umírají;
jen zpěvy bratří k blankytu se nesou
a nad vodami v dozvuku se třesou,
ku skalám šedým zaletují zpátky,
jak syn se vrací ve obětí matky,
a jejich ohlas v křoví zní a hyne
jak ve rákosí vlny modrosiné . . .
Již dozněl zpěv a z kalicha již pili,
an tu se náhle skály ozářily
pochodní žárem. — Rostl křik a lání,
od skalin ohlas — v dálce koňů ržání,
a v pobožnosti starci pohroužení
již v krátce byli vojskem obklíčeni;
ó marný úkryt ve pralesa stráních,
když sám zpěv zbožný zrádcem stal se na nich!
Skupení divné — polo v stromů stínu
a polo v luně, která na hladinu
jezera hází záři zamlženou,
jedenáct starců leží na kolenou,
dvanáctý stoje, nadšením zrak zňatý,
nad hlavu k nebi kalich vznáší zlatý.

A naproti — v pochodní rudém blesku
ve sterých mečů, přilbic, štítů lesku
žoldnéřů chasa stojí překvapena,
jak rázem blesku hrůzou zachvácena.
Tu mnohý jilec meče svého třímá,
však nehnul rukou — náhlý strach ho jímá.
Ve starců tváři bol i utrpení,
v žoldnéřů tváři úžas, překvapení;
ve zraku starců slza beznaděje,
v žoldnéřů očích drzý škleb se chvěje:
tak obě strany v němém stojí vzdoru
jak skupení soch hrdé ze mramoru.
Hluboké ticho — kněz se náhle vzchopil;
ač jeho zrak se v žalu slzách topil,
přec vážně, klidně, tahů bez proměny
v jezero hodil kalich drahocenný,
pak odhodlán v pokojném usmívání

žoldnéřům podal ruce ku svázání.
A druzi za ním. Když je zavazují,
tu zbožné žalmy tiše prozpěvují;
pochodně vzplály — chřestí šípy, meče
a již je chasa hloub do lesa vleče,
klesť suchá praská mužů pode krokem . . .
teď zmizeli již za skaliny bokem,
jen jezero se mocně rozvlnilo,
vzdech tajemný — a opět ticho bylo . . .

Jaroslav Vrchlický.

139.

Klenovská.

Proč ten hrad klenovský
v stromoví se skrývá?
na tu svou Šumavu
proč se smutně dívá?
Truchlíť na tom vrchu
jako na svém hrobě,
samoten, opuštěn
jako o sirobě.
Truchlí zádumčivě
v předvečerní době,
že lesk slávy jeho
zhasnul v času zlobě;
lesk minulé slávy
naší české země,
když v ní žilo jiné
a statnější plémě,
před jehožto jmenem
cizí národové
kořili se v prachu —
ach! kde jsou ti dnové?
Dávno uplynuli
jak do moře voda.
Kdož by nezakvílil?
Jest jich věčně škoda!
Ó zdaliž ty časy
k nám se vrátí zase?
v pokoji neb teprv
tuhém po zápase?
Nezoufejme ještě,
naděje netraťme:
ony nám *se vrátí*, —
jen my též *se vraťme!*

Fr. Jar. Kamenický.

140.

Pohár.

Prvního sedání zápas tvrdý
s kolbami ukončen svými,
v pokoření jinoch vítěz hrdý
k trůnu kleká s zraky skloněnými,
an mu kněžna spanilá,
jako duha s temna nebes plá,
věnec dubový na skráně staví,
hlahol trub a cimbálů jej slaví
třeskným hudby plesem.
Pochvaly když stichnou hlasy kolem,
jež i z mnohých krásných úst mu zněly,
vstane kníže za stříbrným stolem,
s rozjasněnou lící hlasateli
k předu v kolo pokyne;
ten z nohsledů tlup se vyvine,
pokloní se rytířům statečným,
ukloní se zemankám i vděčným
a pak takto počne:
„Dosti štítů ston a drnkot meče
bohatýrské objevil již síly,
protož zmyslil sobě kníže, seče
ukončiti hravou lásky spílí:
kdo té hory, jež podál
z tmavopasu se vypíná skal,
vrch dosáhne, volnosť mu odkrýti
skrytou lásky volbu a připíti
pohár na vrcholu!“
Ó jakou tu líce vzplanou pýří,
oči touhy plápolem zasvítí,
v jásání se zemané, rytíři
ku skaliny strmé šíji řítí,
na jejímž hrom kamenu
často rozbil čelo v plamenu,
ježto mnohou připomíná lidu
o pohřbeném tuto lásky klidu
pověst smutnozvukou.
A již vše přilnouti k hoře pílí,
závratnou se stezkou vzhůru vine,
než ať s výše prapor růžobílý
ve větérku hraje, k předu kyne,
pohár zvýšený se stkví —
již umdlelé síly klesají!
Darmo kníže nových odměn hlásá,
hora hněvně všecky smělce střásá
dolů ku své patě.
V zahanbení rytířstvo tu stojí,
an je lešky pobízí potupně;
než kde mešká vítěz v dnešním boji?
příkrého i on se leká stupně? —
Poslední předstoupí bled
a na kněžnu upírá svůj bled —
dlouho zraky jeho na ní tkvějí,
jak by na věky chtěl obraz její
skrýti ve své duši.
A již, hle, nad rozevřenou slují
jako orel vznáší se po stráni;
zda jej cherubíni obletují
a od srázu děsného jej chrání?
Noha sotva půdu tkne,
výš a výše k vrcholu se pne,
jakby k svému záhvězdnému světu
v holubí to spřeží bystroletu
bohyně jej nesla.
Dosáh vršku — růžnými peřeji
slunce zašlé ochvívá mládence,
purpury večerních svitů rdějí
hravě se kol zeleného věnce.
V mlčení rytířstvo dlí,
panic oko toužně na něm lpí,
když zlatostné odhrnuv kadeře
k osudnému vzpitku pohár béře
a jej vínem plní.
„Kněžně světím věčné lásky číši,
k ní se kořic duše moje vine!“ —
K ústům pohár klade, pak je v zvýši
jako k oběti posvátné šine.
„Na vždy nechť mi zajde den,
jímž můj tajný ráj jest vyzrazen!“
Ještě dálka odpovídá jemu,
když přechmatem se skalního lemu
v údolí se vrhne.
Děsným vzkřikem klesne v náruč choti
v mdlobě kněžna, růžinka uvadlá,
v bědném davu lid se k hoře kotí, —
ach! zde leží v kráse hvězda spadlá!

Roztříštěn na úskalí,
a na čele bledém, mrtvém tkví
krví stopen věnec slávosvatý,
křečovitým zápasem objatý
svírá ruka — pohár.

Josef Junghans.

141.

Vojnarovský.*)

Co zimy pravlasť ční ten pustý svět,
kterýmž své toky širá Lena žene
k břehu, nad nímž se věčně věží led.
Na sněhu, na umrzlé půdě klene
se schůdnou cestou jenom bařina,
s níž bílý krov sotva kdy slunce sžene.
Rozsáhlým kruhem z ní se vypíná
boroví truchlivé a jeho vzhled
na rubáši ti černou roušku vzpomíná.
Stesány z hrubých kmenů jdou si v sled
po řece tmavé jurty: a toť stan
vší hrůzy v říši hrůzy vší a běd —
Jakuck, jenž vězením i hrobem dán
těm nešťastníkům, v jeho strašlivou
jež náruč vyvrh žití oceán.
Kdož to, jenž tamo drahou neschůdnou
tak kradmo, zádumně se v mlhách plíží,
jež z rána chladně nad bahnem se strou?
Kabátec krátký, čapka, pás — tím blíží
se kozákům od prahů Dněprových;
a stářím tak mu nezbělel vlas sviží.
A tváře spustlé! Co tu hrůzy z nich
projímá mrazem člověka! však na čele
nevidět znaků rukou katových. —
A tam kraj lesa náhle stane, pln žele
ke západu povznáší v horování
své ruce i pohledy zmrtvělé
a jako krev z hluboké srdce rány
vyprýští vzkřik: „Ó drahá vlasti má!“
Již v sobě zakryl jej les zadumaný.
Kdož jest, čím byl, než sudba vrtkavá
jej strhla ve svůj jícen hltavý?
Jak slove lesa bydlitel? — Onť beze jmena.
Koho sem veze povoz černě zastřený,
ta rakev živých mrtvol, po tomť veta!
A v mlčení se halí muž ten tajemný. —
By sloužil touze po poznání světa,
v ten čas k těm Müller zbloudil končinám
a v Jakucku chtěl dočkati se léta.
V chatrči nuzné žije sám a sám
všech lidí přítel a přírody kněz;
věk pozdní proto žehná jeho klopotám.
Úlevou pouze byl mu honby ples,
a často na želízkách za sobem
psi jeho vyvábili jsou ho v les.
Zabloudiv z cesty kdysi s večerem
a času zapomenuv stanul sám,
ztrmácen, skřehlý v lůně lesovém.
Mráz život požírá a temně tam
se nad ním nebe chmuří, odhodlán
již k smrtným uložil se k dřímotám;
a záhy hlasnýmť hlukem polekán
splašený srnec pádí borem včil,
tu rána — a běh jeho dokonán.
A tamť on vychází, jenž vystřelil,
ten trestanec divného vzezření,
nejstatnější že zlekán jím by byl.
Naň zří on, pochybuje, zdaž vykoupení
mu kyne, nebo zdaž od střelce diva
snad hrozí jiný druh mu zničení.
A rychle nouze pochybnost přerývá:
„Sem pohleď, slitování se mnou měj,
člověk co ty zde smrti v tvář se dívá.
Na cestu do města mi průvod přej,
zbloudil jsem.“ On na to: „Slyš návrh ten:
noc tmí se, cesta dlouhá — nespěchej,
neb nedaleko jest má jurta jen;
i tys byl v plen vydán osudu zlobě,
mou bídou budiž vlídně pohostěn.
Tam spočineš, zadoufáš, zasníš sobě,
já ale nedlím, nesním, nedoufám
a provodím tě nazpět v ranné době.“
A žasna slouchá jeho rozpravám
tu Müller, vstana kmeta následuje,
kterýž jej pouští vede k pěšinám.
Vždy obtížněj se cesta objevuje,
mlčíce jdou, i prales mlče dlí
a ohlasem jen praskot mrazu duje.
Noc sklonila se, zimou vše se chví,
a Müller skoro klesá bez dechu,
když pozdě v samotě se jurta objeví.
Vstoupí; myslivec hledí ve spěchu,
by sílu plamene oživil zas,
ta brzo dřívím praská v potěchu.
A jak plameny povznesou se v ráz,
se zdí se lesklé zbraně zaskvějí,
jež vůkol odrážejí ohně jas.
Hostitel světlo spraví, blížeji
k ohništi stůl a lávku postaví
a pečlivě donáší krmi s nápoji.
Pozdraví hosta; pak se posadí,
by teplem okřáli a pokrmem,
a z srdce volně řeč se pramení.
Kmet velevýznamným se hovorem
ozývá v poušti, již zapomněl svět,
div led že nemluví mu ohlasem.
„Tys cizinec, tož klesá každá zeď,
za níž jsem před Rusy se ohradil,
hlas srdce mého hlaholit smí teď.
A hle, mne vlastní hlas můj poděsil,
jenž zaklíná polozapomenutý sen,
v nějž mlád a bujar jsem kdys důvěřil.
Tě neoklamal, jak mne, přelud ten,
však také sníte, kdy vám hlaholí
takové slovo, bujařejší sen.
Porozumíš mi. Svoboda! to v okolí
nad Dněprem slyšet zázračné volání:
ten zvuk me vzbudil, v srdci utkvělý,
jinocha učil mužův odhodlání;
a hrdinovi po boku jsem stál,
z jehožto znělo úst to hromné zvání.
Poznej, jehož tak osud znamenal —
Mazeppy býval jsem já přítelem
a *Vojnarovským* svět mne nazýval.
Nepovím zvolna v hnutí bolestném,
co do své knihy kovem zaryl již
duch časů o mém lidu neblahém.
Vždyť o Karlu, vítězství synu, také víš,
jenž směle hrozil násilníku — caru
a skoro v základech mu zvyklal říš;
jak naší krví Švéd pak došel zdaru,
když Ukrajinci jeho bitvy vedli,
a čáka klamná v zrak nám střela páru.
Přeběda nám! že k cizinci jsme vzhledli,
kde vlastní pouze síla právem byla:

*) Ondřej Vojnarovský byl synem sestry Mazeppovy a měl jeho nástupcem v atamanství býti.

bylť hříchů svazek to, jejž tak jsme spředli.
Poltavo, hromy tvé noc pohltila,
Švéd na útěku, my jsme zničeni,
přemoc náš vzteklý odpor rozdrtila.
Ni kříže na pahorku tom není,*)
kde ty, Mazepo, nyní práchnivíš
píď země maje z Turkův shovění.
Mně nedán odpočinek, kde ty spíš;
jáť vssál jsem poslední tvůj dech
a neměl u Turčína stání již.
Když nastal klid po strašných zápasech,
chtěl jsem se vkrásti k ženě svojí,
k níž hnal mne nevýslovné touhy vzdech.
Nebohá vlasti! pohled neslýchaný!
Dokola dravým ptákům v pospas byly
národních reků trupy rozmetány!
Když vztekle jsem tu zalkal, uchopili
mne biřicové, odvlekli mne hned
a do té pouště živa mne pohřbili.
Ty pláčeš; tuším, ty jsi dojat; hleď,
takové rosy v sprahlých důlkách svých
jsem necítil od mnoha, mnoha let.
Když na bílého cara boj jsem zdvih
a láska, hněv mi v prsou ještě vřely,
tu ovšem též jsem věděl o slzích.
Teď odumřel jsem, sotva ještě čelí
můj pohled těkavý na západ ven
té země ždaje, kde mi život býval skvělý.
A přece, jakkoli jsem ohromen,
jak skřehlá, rozervaná ňádra moje,
v nich jiskrou posvátný přec spí plamen.
Ty, muži dobrý, na mé strašné boje
dojat a soucitně jsi shlednul nyní:
znej nejsvětější též tajemství moje.
Pojď se mnou ven. — Tam, kde boroví stíní,
kde měsíc svítá slabou září svou,
tam spatříš kříž jak ve svatyni.
Zvu tebe na rozkoš tam bolestnou:
ta poslední, jež při mně vytrvala —
jsi na místě — zde kosti její jsou.
Když z vlasti zmizel jsem, ni stopa malá,
tu žena moje, láskou zhrdinělá,
mne šírým světem hledati se jala
a bloudíc stále oddechu neměla;
minulo trpitelce dvé tak let,
až ztracený svůj klenot uviděla.
Však zmořenať jí síla hlodem běd
a v zimě, tu se konec dostavil,
tu v náruči mé zhasl její hled.
Zde rukou svou jsem pracně rozpoltil
promrzlé, tvrdé lůno matky země
a poslední svůj dar v ni položil.
A zde, kde láska, život ohněm vře mně,
svěřím ti druhou ještě svátost svou,
zde v poklidném, posvátném tomto temně,
tož slova poslední, jež mroucí silou svou
Mazeppa zvolal k druhům žasnoucím
jsa v smrti nadšen věstí odvahou:
„Co snil jsem, nedospělo souzením;
nechť ještě vinou vinu stíhají,
nechť kolos šíří se a slábne tím,
objímá světa půli — strpení!
Nech s leskem slunce marnivě jej hráti,
přepychem v srdci pláti — strpení!
Hněv nebes přece záhubou jej zchvátí,
Bůh odplata v dějinách světa slove
a setbě hříchu nedá umírati.“
Umlkl stařec. V tváři opět mramorové
a strašně chladné lesk ten umíral,
kterýž ji jasnil v záři opět nové.
A Müller, jejž zármutek divný jal,
stál v myšlénkách po boku příteli
a mlče mlčícímu ruku dal.
Konečně vzpamatovali se, vraceli
se k pouštce, kde plameny polou již
na ohnisku se skryly v popeli.
Tu pravil kmet: „Sen nyní tebe polibiž,
kterýž mne zapomněl od mnoha let;
noc prchá, brzy jitro pozdravíš,
jež povede tě k hlukům lidstva zpět,
kde této noci zpomínka netrvá děl;
chorému srdci *mému* nevyrve ji svět.“ —
Tak snadno Müller přec nezapomněl,
jej často navštívil a ztrápenému
útěchu jemnou na úlevu sděl.
K prestolu Anny carové slavnému
zaň prosbu vznesl, aby milost vzdala
starcovi co odměnu služeb jemu.
Když opět zima kolem panovala,
tu došel výrok vznešené jej paní:
Staniž se, čehož duše tvá si ždála!
Radostí neměl tu již Müller stání;
k onomu lesu! klidu nedá ples,
svou jízdu náhlí v radostném spěchání;
sob střelhbitý jej po sanici nes,
konečně v lese před jurtou již dlí;
on luzným unešením pozdrav hles,
přítele volá; hlas však marně zní —
tak hrozné ticho, dvéře zasněženy!
Vejde tam; pusto, chladno v stavení:
již dávno ohně nezřely ty stěny;
ohlíží se: myslivce zbraně jsou
tam vesměs po pořádku pověšeny.
Kdež on, jenž bavil zde hodinou tou? —
Hledá jej, projat trapným tušením,
u hrobu, kdež pochoval lásku svou.
Jak socha v hrobkách knížat střeží mlčením,
tak vidí, bez hnutí jak přimrazen
se krčí obraz žalosti pod křížem tím.
Rukama podepřen a hledě k západu,
tvář bledá tuhým spánkem upoutána:
toť on, jenž Vojnarovským slul kdys národu.
Mrtvola sněhem v půl již byla zasypána.

Z ruského. *Jiljí V. Jahn.*

142.

Hrabě Yanno.

Romance portugalská.

Pláče infanta Solisa,
ana příčin k pláči má:
omrzel ji celý život,
že ji otec nevdává.
Sám král na lůžku se zbudil,
jakto lká i naříká.
„A co je ti, drahé dítě,
co je tobě, dcero má?“
„Nemá se mne, otče, zmocnit
omrzelost života?
ze tří sester, co nás bylo,
jenom já jsem nevdána.“
„Nuže, co já mám v tom činit?
tvá to vina a ne má;
co k nám svatů přicházelo,
z Akvitan a Normanska,

*) Mazeppa zemřel 22. září 1709 v Benderech a později pochován v Jassech.

nechtělas o žádném slyšet,
na vše bylas nevlídná.
O choti teď pro tě nevím
ze všech, co jsou u dvora;
leda jenom hrabě Yanno,
a ten již svou ženu má."
„Ach ten právě, otče drahý,
je má láska jediná!
Jest-li ženu má a děti,
jeho je to provina,
tím mně zrádně věrnost zrušil
slíbenou již od dávna."
Neví král, co sobě počít;
hraběte hned zavolá,
obešle ho k svému dvoru,
co mu řekne, nevěda.
„Na místě mám na hrad jíti,
král mne k sobě obsýlá!
Pojde, ach, mi blaho z toho
či přetěžká pohroma?"
Hrabě do paláce vejde,
král mu ruku líbat dá.
„Ruku líbám, Milost králi,
co že ráčí Výsost Tvá?"
A král s tváří zasmušilou
odpovídá takto řka:
„Děkuj králi za tu milost,
že ti dceru za choť dá."
Skoro mrtev hrabě sklesl,
jak jen slyšel slova ta:
„Pane můj, již nejsem panic,
ženat jsem již do roka."
„Umřít musí tvoje žena,
chotí tvou být dcera má!"
„Pane můj, jak ji mám vraždit,
ji, jež tak je nevinna!"
„Mlčiž, hrabě, beztoho jsi
osoba mně nemilá;
nesmí se jak sprostá ženská
klamat dcera královská."
„Pane můj, ó znám se k tomu,
vina má je veliká,
abych na hrdle byl trestán,
žádá tato urážka.
Nevinnou však ženu vraždit!
nepravost tak ohavná
ani v tom ni onom světě
najde milost u Boha."
„Hraběnka ta musí umřít,
věcí zlých je příčina;
chci, by se mi její hlava
na té míse přinesla!"
S velkým hořem hrabě Yanno
ze zámku se ubírá;
před ním páže s mísou kráčí
z nařízení králova.
Roucha černá páže nosí,
hrabě roucha smutečná;
ale černější je smutek,
kterýž hrabě v srdci má.
Hraběnka již teskně čeká;
jak ho vidí z daleka,
se synáčkem na svých rukou
v jeho náruč letěla:
„Bůh tě pozdrav, choti drahý,
ty má rozkoš jediná."
On však, smuten, slova neřka
po schodech se ubírá,
i co nikdy nedělával,
celý palác zamyká.

Poručil hned na stůl strojit,
jakby chuť měl do jídla.
Ke stolu si oba sedli,
žádný nejí soustečka,
potok slzí přežalostných
po stole se rozlévá.
Pořád líbá nemluvňátko,
jež máť u prsou chová;
a to malé neviňátko
jak anjel se usmívá.
Hraběnce, jak toto vidí,
hořem srdce usedá,
plakat začne, že kvil její
celý palác proniká:
„A co máš, můj drahý choti,
ach, co je ti, duše má?
Vytrhni mne z této tísně!
Co chce vůle králova?"
Ona pláče, ona vzlyká,
on chce mluvit nemoha,
ona s láskou nevýslovnou
v náruč svou ho objímá:
„Otevři mi srdce svoje,
ukaž, pověz muka svá.
Vezmi si tu moji radost,
já si vezmu muka tvá."
Mlčky povstal hrabě Yanno,
vstala po něm hraběnka;
na lože se vrhli oba
a nedřímli oba dva.
I zas ústy třesavými
pravila ta ubohá:
„Pro rodičku boží prosím,
prosím tě, ach, pro Boha,
usmrť mne, než abych zřela
tato muka ukrutná."
„Kletbu na něj, jenž to velel,
na tohoto tyrana!"
„Nerozumím, ó mluv, choti,
jak tvá duše spasena,
jaký černý osud hrůzy
vtírá se mezi nás dva."
„Osude, osude hrůzy,
zloba tvá je veliká!
Mám tě vraždit a má býti
chotí mou ta infanta."
Sotva promluvil ta slova,
sotva z úst mu vyklouzla,
ach a nešťastná ta žena
sklesla jako umrlá.
Kéž jí Bůh dal takto umřít!
Neumřela, přeběda!
větší bolest než bol smrti
k životu ji vzkřísila.
„Mlčte, mlčte, hrabě Yanno,
bude pomoc nějaká.
ach, jen nevraždi mne, hrabě,
slyš, to rada prospěšná:
pošli mne zas k otci nazpět,
vždyť jsem mu tak přemilá,
budu tam jak mladé děvče
v bázni boží chována.
Pěstuj mi to neviňátko,
ach, vždyť nedbá macecha,
věrně zachovám ti cudnost,
jak jsem vezdy chovala."
„Ach, jak by to mohlo býti,
hraběnko má milená?
Král chce, by se mu tvá hlava
na té míse přinesla."

„Mlčte, mlčte, hrabě Yanne,
přec je pomoc nějaká:
pošlete mne do kláštera,
chci tam žít co jeptiška
jenom o vodě a chlebě
s hořem svým, já ubohá,
až mne smrt vší strasti zbaví;
nezví o tom infanta.“

„Ach, jak by to mohlo býti,
hraběnko má milená?
Na míse chce hlavu vidět;
na věky buď proklata!“

„Do věže mne uvrhněte,
kde bych nikdy nezřela
ani božího sluníčka,
ani toho měsíčka,
kde bych jenom podle vzdechů
čítala dny života.“

„Ach, jak by to mohlo býti,
hraběnko má milená?
Král chce, by se mu tvá hlava,
na té míse přinesla.“

Ještě nedořek' to slovo,
již král na dvéře klepá:
„Jestli ještě není mrtva,
ať se to hned vykoná!“
„Posud ještě není mrtva,
ale jižjiž skonává.“
„Umím jednu modlitbičku,
nech mne, bych ji říkala.“

„Pospěš si a říkej rychle,
umřít musíš do rána.“
„Ach, kdo by se modlit mohl,
svatá panno Maria!
Ani mne tak smrt nermoutí
jak ta zrada hanebná,
více ty mne rmoutíš, hrabě,
a tvá bázeň zbabilá.

Zavraždíš mne vlastní rukou,
že to vůle králova.
Bůh ti odpustiž, až přijde
ona soudná hodina.
Nech mne ještě s Bohem dáti
všemu, co mne těšívá.

S Bohem v zahradě vy kvítka,
studánko ty čerstvounká,
s Bohem růže, s Bohem lilje,
fialinko líbezná.
Zachovejte mi svou lásku,
kdež jsem od všech zrazena.
Podejte mi sem malouška,
těchu mého života,
by se krve srdce mého
napil ještě dosyta.
Pij, synáčku, napij mléka,
muka jsou v něm smrtelná.
Chvilčičku máš ještě matku,
ach to milá matička,
a už ráno zlou mít budeš,
ač je dcera královská.“
Co to zvoní? Ježíši můj,
čí to as je hodinka?
U prsou to neviňátko,
ach, ten zázrak, povídá:
„Právě umírá infanta
pro hřích, jaký spáchala.“

Přel. *V. Nebeský.*

143.

Romance.

Do svaté země rytíř jel
a cestou mdlý i válkou
v zpomínkách smutných rozhlížel
se truchlou pouště dálkou;
a nikde stín a nikde proud,
u něhož by moh' spočinout,
a slunce stále pálí.
I ztratil voj a druhy své,
snad cíle již se mine;
aj hle! tu v poušti palčivé
vstříc palma jemu kyne,
oasa kde se usmívá,
tam krásná dívka spočívá;
zda bdí anebo dřímá?
A pravda-li to nebo sen,
sám rytíř neví ani,
a jak v pohádce okouzlen
se toužebně k ní sklání;
i zří těch očí modrojas,
i ňader vlnu, zlatý vlas
a cítí ránu v srdci.
A sedne si k ní do trávy
a dlouho mluví tiše,
až na konci té rozpravy
mu srdce blahem dýše.
„Ó buď mé pouti odkazem,
tvé srdce — to má svatá zem,
dost zápasu a boje!“
A již svolila na polo,
a již se k němu sklání;
an mnich tu kráčí okolo
na pouti palnou plání;
„Ave“ mu vázne na rtech mdlých
a ve bohatých krůpějích
pot s čela jemu splývá.
„Ó svatý muži, pospěš k nám,
zde kratší cesta k nebi!
a pomoci tvé víc než tam
je tady zapotřebí;
dej mdlému tělu oddechu
a srdcím lásky potěchu
a sňatku požehnání!“
A rytířovi po boku
mnich used v loubí stinném,
ten vyňal pohár z tlumoku
a naplnil ho vínem.
„Snad žár těch zlatých rubínů
ti šlehne v duše hlubinu
a mladost vrátí tobě!“
I s radostí mnich pohár zved,
jenž v slunci planul zlatem,
a vyprázdnil ho na dno hned
a v rozchvění děl svatém:
„Líp chutná mok ten granátný
než růženec můj posvátný;
nuž ještě číši jednu!“
Pak ruce ku modlitbě vzpjal,
snoubenci před ním klečí,
slib jejich křížem požehnal
i církve svatou řečí;
a rytíř děvě v náruč kles,
a v srdcích obou jeden ples —
ó blahá chvíle štěstí!
Jak ptáče k jihu letící
spěl pěvec pouště žárem,
on ještě k této trojici
sem scházel s písní darem.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ale v černém oku stejným leskem hárá
k milence a k lidu láska jeho stará.
Teď svět prošel celý; u kolébky lidí
hledal tajný zákon, který světy řídí.
Viděl starý Babel, na Gangu byl hostem,
v zjevech noci trávil modlitbou a postem.
A tu náhle poznal, že Bůh žije v světech
jako teplo v slunci, jako vůně v květech,
a příroda celá že dlí v ruce boží
jako růže, již si děcko na dlaň vloží.
Ku věčnosti člověk, vlna spěje k moři,
ale nad oběma slunce lásky hoří. —
Teď se opět vrátil — skráň mu starost zhnětla,
ale zlatým křídlem sláva před ním letla.
Od vzdálených hranic až k rodnému městu
na vítězný pochod změnila mu cestu.
Teď jak ve průvodu ulicemi kráčí
a jen spatřiti jej zástupy se tlačí.
Došli k synagoze. — Hle, tu žena sedí,
v modlitbě se třesou její rtové bledí,
zrak se kalí slzou, šedivé jsou vlasy,
na čele i v tazích zbytky dávné krásy.
Ben Akiba stanul — sotva oku věří . . .
a již letí v náruč Azalově dceři.
Líbá tvář i ruce, šedý vlas jí hladí
jako v dobách lásky, jako v dobách mládí.
„Buď Bůh požehnaný, moje holubice,
co jsem tebe našel, nevzdálím se více!
Vlasy zšedivěly, avšak v jeseň chudou
pod sněhem nám teprv růže kvésti budou.
Já jsem hledal Boha — prošel šíré země,
hvězdným nebem, bouří, mořem mluvil ke mně,
často v duchu lidském jeho tvář se skvěla —
ale v tvé věrnosti zjevil se mi zcela.“

Jar. Vrchlický.

145.

Smrt hajduka Veljka.

Pyšně trčí Negotínské věže
jako kalpak na junácké hlavě,
dolů shlíží k Turkům pohrdavě —
ej, co bát se, však je Veljko střeže!
Pode hradem pašete se Muly
hordy divé v kruhu pestrém snuly,
pohanské si lebky každodenně
rozrážely na skalnaté stěně,
přišel večer — s hanbou ucouvnuly.
Ujařmený srbský národ celý
patří k Veljku jako k spasiteli.
On sláb počtem. Poslal k Mladenovi,
aby na kvap přispěl ku pomoci,
ale marně čeká dnem i nocí —
zrádný Mladen líně sobě hoví,
klidně doma počítá a kupí
nalovené v kalu boje lupy.
V Negotíně noční ticho vládne,
jež jen ruší kroky stráží pádné,
jež jen ruší slavíkovy zpěvy,
který v sadě růži lásku jeví,
jež jen ruší potulných psů vytí,
již se dole masem padlých sytí,
a pak táhlé muezinů hlasy,
když v noc hluchou bájky nutí lživé:
žetě Allah jediný Bůh spásy,
Mohamed pak slovo jeho živé!
Pluje luna po hvězdnatém moři,
slavíkovi v sadě zahovoří:
„Zpěvnou vedeš, malý tvore ptačí,
sotva útlé hrdélko ti stačí!
Pověz, ptáče, kde jsi dosud dlelo,
že mé oko tebe nevidělo?
Když se turská přivalila síla,
ptáčata hrad zpěvná ostavila,
zaletěla do hostinné dálky,
kde je lomoz nepoplaší války,
od těch dob jen havrani a vrány
časem snesou na vité se brány.
Či jsi, dlouho s růží svou se louče,
zmeškal tehdáž, vstoupit do kotouče
létavého štěbetavých druhů,
nemoha pak z nepřátel již kruhu,
skryl se v díře kdesi netopýří,
kde chvíš strachem v srdéčku se plachém,
an boj krutý, nelítostný víří
a zem černá krve rdí se nachem?
zdaž tě láska tak ohromná hněte,
že tě v noci láká ze doupěte?“
Slavík pěvec odpovídá luně:
„Nejsem, noční panovnice, zdejší,
však jsem doslech, růže nejkrásnější,
růže bílá, rajské schrána vůně,
že rozkvétá v Negotíně hradě,
a jak slyším, hravý rod svůj nechám,
napnu peruť, k Negotínu spěchám,
bych se kořil nevídané vnadě.
Bázeň věru nepřísluší muži —
našel jsem už „Negotínskou růži.“
A zas luna jasná odhovoří:
„Aj což nevíš, Veljkova že Stána
„Negotínskou růží“ nazývána,
jež mou sestru zastiňuje zoří,
před níž sama růže tvá se klaní
jako před svou královnou a paní
a div v směsi vonné nezápolí,
zdaž ji Stána za šperk sobě zvolí,
a já sama okénkem se deru
ostíněným Veljka do komnatky,
abych zřela lepou země dceru,
tajně ji v ret zulíbala sladký
a se v měkkém probírala vlasu.
Věru, pěvče, kdybys ji zřel jednou,
neslavil bys více písní mednou
nežli skvělou Stány mladé krásu!“
Ruče ptáče na okénko vzlétlo;
po komnatce luny proudí světlo,
vidí slavík, mlkne, žas ho jímá —
po Velikově boku Stána dřímá.
Líčko bílé jemně uzarděno,
ret ze spánku Veljka šeptá jmeno,
tenká říza s ramena se svlekla,
a co jeví, na to vlasy stoudně
rusý hedváb rozsypaly proudně,
nožka drobná s přikrývky se smekla,
jedna ruka srdce mladé stiská,
snad mu brání ňader ze ohrady,
druhá visí jako beze vlády,
na ní zlatý náramek se blýská.
Však co náhle Veljka ze sna ruší?
Co to bouří junáckou mu duši,
co to v spánku srdce dráždí smělé?
Čili sní, že Turka nepřítele
rubá, seká, koněm dupe v prachu?
Před Turkem by neměl Veljko strachu —
a hle! on tak vyděšeně zírá,
s čela sobě potnou rosu stírá!
Ku vchodu se napřahuje ruka:
„Kdo to klepá? Kdo mi spáti nedá?
To ty, Maro? Což tvář tvoje bledá

zase přišla moje množit muka?"
Domluvil — kol mrtvé ticho vládne,
jenom Stána oddychuje zvolna.
Veljkovo v tom na ni oko padne,
a již tajná moc a neodolná
do úsměvu chmurné líce ladí,
něžně Veljko hebkou kadeř hladí,
nachýlil se k spící růži svojí,
tknutím jemným ret svůj s jejím pojí:
„To byl sen jen — šeptá — klamné zdání!
A kdyby i pravda byla holá,
koho tento anděl strážce chrání,
zdaž i branám pekla neodolá?"
Položí se, pojme ručku Stány,
na junácké sobě srdce vloží:
„Hospodine a vy svatí boží,
vy dnů lidských mocnými jste pány,
kořím se vám, hajduk hrdý, pyšný,
kořím se vám, nízko vám se modlím:
dotud ještě na zemi nech prodlím,
dokud mrzké Turky neznabohy
neponížím pod ostruhu nohy,
dokud tu sběř bídnou, proněvěrnou
nerozdeptu jako křehkou hrudu —
pak rád hlavu v zemi skryju černou
a rád pykat za své hříchy budu!"
Sotva slova na rtu odumřela,
síť ho spánku opět obestřela,
a již opět zdá se mu, že venku
hlas Maričin pláčem tlumen šeptá:
„Pusť mě, Veljko, pusť mě do přístěnku!
viz, jak slza ruměnec můj leptá
a jak v žalu na tvé prahy kane!
Smiluj se, ach ustrň se, můj pane!
Nenech mě tu marně žebrat, kvílet,
odpusť ženě, pak-li provinila,
jsemť já přece první tvoje milá
a jdu s tebou chotí lože sdílet —
vždyť to lože před Bohem je moje!
Jenom úsměv — a mých slzí zdroje
vysuší se jeho na výsluní!
Rozpomeň se na ubohou Maru,
na ty doby, jež jsi trávil u ní
kochaje se v temném líce žáru,
hlavu tule do jejího klína,
a jak černá kadeř její stinná
chladívala tvář ti rozpálenou,
jak se chvěla jako netýkanka
pod pocelem prvním od kochánka
a jak blahem v náruči ti mřela,
když tvá ústa „ženuško" jí děla.
Chybila snad, že tak bezeměrně
milovala tebe, slepě, věrně?
A já žárlím! Celé moje štěstí
ty jsi sám! Mně není možno snésti
pomyšlení, že se ženy jiné
kletá hlava k tvému ňadru vine!
Zapuď Stánu, sokyni mou, s boku,
a já jako pilná kvítek včelka
obletovat svého budu Veljka,
písní bzučet, co mu spatřím v oku,
slušně konat — zapuď Stánu s boku!"
Ale Veljko ve snu hlavou vrtí:
„Nikdy, nikdy, a byť i mi smrti
stín perutí chvějnou, třepetavou
vidomě se vznášel nade hlavou!
Já jsem dobu svého živobytu
neposvětil ženské lásky třpytu
přeludnému a mým není cílem
lenivě se převalovat v shnilém,
rozkoší jen ustýlaném loži,
jak ty žádáš! Složím na rohoži
drsné hlavu, kruché na kamení —
ne, mou tužbou láska ženy není!
Mou je láskou matka domovina,
která k dětem okované spíná
ruce, od nich spásu sobě žebrá!
Bohem samým žena důmyslně
vykroužena muži byla z žebra,
by se kochal v bujné hrudi vlně,
ve hedbávném vlasu, štíhlém pásu.
Slunce, měsíc, kmitavou hvězd chasu,
vše, i ženu pro muže Bůh stvořil,
ne, by se jim jako modlám kořil,
leč by sílil pohledem se na ně.
Muž je pro čin odhodlaný stvořen,
ženě proto hebké dány dlaně,
aby muži, lopotou-li zmořen,
stírala pot strmácené skráně,
s čela měkce vyhladila vrásky.
Ty jsi ke mně neměla té lásky,
ty jsi mne, když před málo jsem lety
přišel v čele hajdučí své čety,
kles před tebou, abys požehnala
na cestu mě růžovými rety,
rozbojníkem zvala, loupežníkem,
pohrdala jsi mnou, proklínala —
a já byl přec vlasti bojovníkem!
Ty ten jícen propastný jsi sama
rozesmekla sobě pod nohama.
Já mám Stánu. Mezi náma není
návracení, smíru, odpuštění!"
Ale Mara prosí důtklivěji:
„Nevrátím se těchto od veřejí,
musím, musím přiblížit se tobě!
Ty to chceš — nuž, ponech Stánu sobě,
miluj si ji, celuj, k svému boku
přivinuj — však mého směr se kroku
malátného již víc neobrátí!
Vpusť mě, vpusť! Já nebudu se zváti,
ty-li kážeš, tvojí chotí, družkou —
jen mě vpusť! Já budu tvojí služkou,
budu stlávat vaší lásce lože,
sama spávat v prachu na podlaze,
nebudu již plakat — sladce, blaze
usmívat se budu — ach můj Bože!
neznáš, Veljko, neznáš lásku ženy,
neznáš toho v útlém srdci obra!
Budu klidná, pracovitá, dobrá,
jídat budu drobty odvrženy,
které spadnou od vašeho stolu —
snad přec někdy oko Veljka vlídné
ku trnoži na Maricu shlídne,
uleví a potěší ji v bolu!
Vím to, vím, že bývala jsem divá,
prudká jako vichr, popudlivá —
nebudu již! Jako ochočená
laňka ku tvým šlépějím se svinu,
a ta v srdci rána rozjitřená
snad se zhojí ve tvém drahém stínu!"
Ale Veljko opět hlavou vrtí:
„Ne, ne, nikdy, ni na prahu smrti!
Já odpustit nemohu a nechci,
neznám tě víc, ani nechci zočit!
Já mám Stánu. Polibkové lehcí
každého mě jitra budí k činu:
„Vzhůru, Veljko, čas je v třemen skočit,
vzhůru, Veljko, k činu za otčinu!
Opásej se šavlí ocelivou,
kůň již čeká, dupe, hází hřivou,

vzchází slunko nad Srbijí žárné!“
Ručky její bílé, lepotvárné
obepnou se stříbrojasným věncem
kolem mužných, osmahlých mi skrání,
ústa růžná zpěvavým se ptencem
za vítězství modlí, za shledání,
a já mním se nebes posvěcencem.
Jen to, to jen chtěl jsem nalézt v tobě!
Jdi! Já neodpouštím ani v hrobě!“

Ještě Mara odpudit se nedá:
„Vidím, smutná, že tvář moje bledá,
utrápená sotva obměkčí tě.
Nuž, ať toto za mne prosí dítě,
tvoje dítě, které k mému prsu
tulivě lne jako poupě k trsu!
Vidíš, ty zlý! Mara zapuzená
nemohla ti ani poslat zprávy,
že mateří život její slávy
rozpučel ti dědicem a jmena!
Odpusť matce pro nevinnu synka,
otevři mi! — zticha však, on spinká!
Ach ten bude hledět, až se zbudí
na neznámé otčíkově hrudi!
Kdybys věděl, jak dřív býval čilý,
boubelatý, růžný, roztomilý,
a teď chřadne! — marně krmě čeká,
hořem vyschly prameny mi mléka.
Také žvatlá již. Já „mama“
švitořit jej naučila sama,
nyní s matkou k roditeli chvátá,
aby učil šveholit jej „tata“.
Viz to děcko! Nezapře své krve:
jako ty je smědé, černobrvé,
kadeřavé, zřítelnice velká,
plamenná — jak malý obraz Veljka.
Když mi pláče a řeč chlácholivá
nekonejší ho a neprospívá,
zanotuju píseň o Veljkovi
junáku a paši Mustafovi,
kterou národ o tobě si zpívá,
a on mlkna, tak se moudře dívá,
jakby znal, co slyší od matinky.
Kdybys zřel ho! Jiné upomínky
nezbylo mi po tobě, leč jedna
ostruženka skvoucí, postříbřená;
a když pláče a já rady bědná
nevím: Slyšíš, jak to pěkně zvoní?
cinky, cinky! — a již sahá po ní
a již více slzy neuroní.
Ach, můj pane, neúpím už k tobě
za sebe, leč za to malé robě!“

Chví se Veljko listem na osyce.
Váhá. Cítí blaženost tu, líce
synáčkovo hladit, poccelovat,
na koleně houpat, v loktech chovat,
podobu svou v nevinném zrít očku,
prvnímu jej slovo učit, kročku
prvnímu, pak zpěvům starodávným,
na to koně sedlat, šavli pásat,
před Turkem se nebát, neotřásat,
žít jej učit, i když tělo zmírá — —
Později, ne teď! Zejtra snad už sirá
země nad ním chladnou náruč sklopí;
střelivo již došlo; muži řídnou,
za hradbou se nelze držet bídnou —
a v proud zkázný syna nepotopí,
nevysadí na příval do seče.
Kdo by jednou, Veljko zahyne-li,
účty vedl břitkým ostřím meče
s Mladenem a Turky nepřátely?

Proto Veljko odpovídá Maře:
„Jak jsem vroucně miloval tě v staře,
tak tě nyní nenávidím, ženo!
Pro toho však mého ledví syna
budiž tvoje umenšena vina,
všecko budiž tobě odpuštěno!
Já jsem nyní hrobu čekatelem,
dnes či zítra, Bůh-li nepomůže,
uložím se na hrobové lůže,
a já nesmím v srdci chrabrém, smělém,
zvrtkati se malým pacholíkem,
a byť krev to moje byla vlastní!

Žijte sami, buďte spolu šťastni!
Probiju-li nepřátel se šikem,
živ-li vyjdu z vlnobití boje —
nebe samo touhu moji vidí —
rád přižehnu k ňadru děcko svoje!
Bouře-li mě s čela země sklidí,
vyřiď jemu, že mu otec žehná,
vyřiď jemu, že jej otec líbá,
a když boj kol juné šíje shýbá,
ať vždy stojí jako já, se nehna!
Jdi teď! pospěš od mých sobě dveří,
veď ho, tul ho ňadro na mateří,
přijde den a bude vichr douti
válečný — on nesmí zahynouti!“

A zas Mara: „Ty mne nenávidíš?
Nic se nediv, z nenávisti setby
pak-li símě zlořečení klidíš,
vlastní ženy zlořečení, kletby!
Že mě nenávidíš? O nic méně
tebe já, jíž nad vše byl jsi drahý,
jež jak psice lízala tvé práhy,
jež ti odpouštěla, ke kuběně
když chod tebe zvábil křivolaký!
Proklet budiž, a tvor s tebou všaký,
ku kterému ještě lásku cítíš!
Bůh tě neznej, zatrať! Slunce jasné
nechať ještě dnes tvé zradě zhasne,
a jen plamen pekelný ti svítiž!
Ještě dnes tě boží schvátiž ruka —
ach mě srdce, srdce moje puká!“

Procit Veljko. Zdrcen rozehlíží
zmateným se zrakem na vše strany.

Kterak prsa břímě kletby tíží!
Chce je svrci — je to ručka Stány.
A již svítá. Bledá luny záře
z komnatky se dávno vytratila.
Zahleděl se maně v Stány tváře,
s tváří zrak se v ňádra svezl bílá —
jak bez ducha hledí, nekochá se
v sněhobílé, třpytné Stány kráse.

Zticha vstává, odívá se zbrojí.
Snové zašlí stále mu se rojí
ve podobě děsné před očima.
Ozbrojil se po vůdcovsku zcela.
Stoupil k loži. Stána ještě dřímá.

Probudil ji, tknuv se retem čela:
„Vstávej, choti drahá, vstávej, vzhůru!
Měl jsem divné sny a nebezpečné!
Vstaň a popros božství mocné, věčné,
chce-li, nech tu rozežene chmuru!
Mužstva málo, střelivo nám schází,
už i tvoje skvosty rozpuštěny
svatební a z bystrých vystříleny
pušek; zrádný Mladen nepřichází
a náš osud nemůž čekat déle —
Negotín dnes sledně v nepřítele
malým počtem, velkou mysli vrazí.

Možná, že se statně protlučeme,
do jednoho možná zahyneme.
Pomodli se, by nám byl Bůh pánem
vlídným — já už leda jataganem
modlívám se — ty jsi slabá žena,
tvá spíš bude prosba vyslyšena.
Jsi tak krásna, že se mi zdá věru,
že by ni Bůh neodolal milý,
kdyby tvé se oči zarosily
a dlaň spjala. Nuž, já v boj se beru!"

Obejmutí, dlouhé políbení,
a již slyšet zvonivé jen znění
ostruhy a kaleného meče,
jak se tvrdém po kamení vleče.
Klekla Stána, bílé ruce spjala,
zavzdychala, hořko zaplakala.
Jindy když ty ostruženky zněly,
jakby ku hře zvaly, ku veselí,
a dnes jak hlas pohřebního zvonku.

Dávno se noc nachýlila k sklonku.
Jitro zvolna rozbřeskuje — svítá.
Vstoupil Veljko na hradby a čítá
okem sílu nepřátelských pluků.
Kol a kolem stánů rozestřeno
jako moře, když je rozčeřeno.

„Kolik — šeptá Veljko — ještě krků
odkojíš si, ty má vlasti sirá!
Pode mnou se propasť rozevírá —
či to i hrob tvůj, ty bědná země?
A ten Mladen, pes ten, hadí plémě,
na pomoc mi nepřispěl vzdor prosbám,
vyzývání, zaklínání, hrozbám,
a já s kletbou na čele tu zhynu
bez vítězné písně, bez vavřínu
na své černé, slávychtivé kštici,
když mne vlasti nejvíce je třeba . . .

A zas upír mou krev rodnou střebá,
zas to mutné oko zřím, žal v líci
a lomení okovaných rukou! . . .
Proč, ó Bože, lid svůj tolikerou
bez milosti srdce vraždíš mukou?
Vlož ji na mne! Nechať rozederou
Turci tělo mé a rozsápají,
uhnětou mne trápeními všemi,
rozmetou mé údy po všem kraji,
jenom ulev Srbiji, mé zemi!

Znáš mě, Bože, víš, že nejsem sketa,
ani stará rozplakaná žena,
která pyká na starobná leta
různých mládí záletného hříchů,
ani dívka, láskou rozechvěná,
živoucí jen od slzí a vzdychů,
ani dítě, které sebou škube,
když mu nechce dásně do bezzubé
prs mateřin zachytit se živný!
Slyš, ó Bože! Co dnes zřel jsem ve snu,
není-li jen snů to přelud divný,
vskutku-li to božská tvoje vůle,
že dnes ještě smrti v kořist klesnu —
nuž, ať zdrtí vražedná mě kule,
nuže, ať se ve trup změním němý —
jenom ulev Srbiji, mé zemi!
Nikdy, Bože, nemysli, že bojím
ruky tvé se, já muž skálopevný!
Vyzývám tě k soudu — v skutek zjevný,
ty jsi Bůh — já terčem tobě stojím —
jenom ulev Srbiji, mé zemi!"

„Ty jsi řekl!" zavznělo to hromem —
kácí Veljko pod turskou se kulí,
k zemi padá vyvráceným stromem,
a ještě to šumí haluzemi:
„Jenom ulev Srbiji, mé zemi!"

Jos. Holeček.

146.
Korunovační jízda.

Od šerého dómu k stupním hradu
stojí manstvo v těžké skvoucí zbroji,
ulice se mění ve zahradu,
každá stříška korouhev má svoji.
Proč to manstvo po korouhvích tady,
proč to v lidu nepokojném víří?
Královny dnes aby shlédnul vnady,
proudí lid — jí k službě bohatýři.
Oj již jede v muselínu, zlatě,
před povozem pyšní letí broni,
za ním tryskem panstvo v skvoucím šatě,
před královnou lid se v prachu kloní.
Pod koly pak v kotouč prach se valí,
jásá lid: „Buď zdráva naše paní!"
V pršky květů celý vůz se halí,
před ní růže, lesk se chýlí zbraní.
Jede, jede ve koruny jase,
plesně zvučí: „Královna buď zdráva!"
Usmívá se, v plné kloní kráse,
prvněť dnes ji trůnu omkla sláva.
Jede, jede. — — Ký hle z lidu tlumu
povstal stín? — To pěvec v plášti šedém,
na čele mu truchlou zříti dumu,
hrdě zpřímen, blesky šlehá hledem.
Na mohylu čerstvou stoupá synů,
padlých v boji za svobodu země,
zdvihl rámě, mžik — — a paní v klínu
lebka pádem zazvučela temně.
„Znáš tu hlavu, paní?" — pěvec volá,
hrůzou lid an poutichnul všade —
„dar to země, pro niž čněla s kola,
svůj ti klenot v lůno národ klade.
Znáš tu hlavu? Kdys tvé srdce cele
sladkou písní ochvívala smavě,
bez slzy jsi zabila ji směle,
pro ni lid jen plakal usedavě.
Znáš tu hlavu? volné mysli sídlo,
pod níž srdce nebojácné bilo,
lidu hlavu, jeho síly zřídlo —
katovo ji rámě utratilo.
Buď ti družkou na krvavém trůně,
slavnostní když otrok hymny zpívá,
pomsta hřímej na pěvcově struně
za tu hlavu svatou, pokuds živa.
Žal a běda omkne skráně skvělé,
nepoznáš ty štěstí celování,
v srdci muka, smutek utkví v čele,
až se zřítí tvoje panování.
A i tebe, lide, v prachu před ní
kletba stihni, otrokovo plémě,
blaha svého hvězdu nedohledni,
pokud s ní tě prach nesrovná země!" —
Nedomluvil. V prsa střela zrádná
shroutila ho, na harfu kles zlatou,
mrtvol chrání ruka lidu pádná,
rozbouřena vášní divou, svatou.
Vznešen mrtvý mužů na ramena,
králová co v těžké dlela mdlobě,
probuzena padla v bouři žena,
volnost vstala na pěvcovu hrobě.

B. Čermák.

147.

Gonelli Giovanni.

Nad městem kvílí půlnoc v bouřném vzduchu;
kvil zvonů vniká ku starcově uchu;
na lože chudé klesá hlava šedá,
než v jeho víčka spánek neusedá.
Nezdolnou tísní minulost se vtírá,
dokořán brány své mu otevírá.
Byl chud, než v srdci žárný choval zápal,
jímž pobádán se z mládí dláta chápal,
a s bídou válče krutém ve zápase
své zraky upjal k věčných zdrojů kráse,
a láskou děvy jako zlatou sítí
obetkal srdce, celé svoje žití.
Však časem zpyšniv, opojiv se v slávě
ve výru vášní, bujných přátel v davě,
opustil náhle děvu zoufající,
jež lásky výkvět pod srdcem již nesla,
ji zůstavil jak v bouři, blýskavici
na moři člunek bez plachet a vesla.
I stalo se, že přátel ve průvodu
se vracel jednou z bujných, šumných hodů,
u domu v koutku, schodu kamenném
žebračka chová slabým ramenem
robátko útlé, v plenkách schoulené,
k modlitbě majíc ruce vztažené.
On poznal tváři záhy vráskovitou,
vyhaslé oko, bídy stopu vrytou,
svou děvu, ženu poznal, dítko v plence,
však ruky nevztáh' k synu, ku milence.
Pak viděl zářit skvělé svoje jmeno,
jak plálo slávy věčné na zenitu,
a po čem v mládí práhnul, dosaženo, —
však tajný červ mu hlodal ve úkrytu,
leželo dláto, tvůrčí spala síla,
jen upomínka zašlých časů zbyla.
Nadarmo hledal ženy, dítka stopu;
jak hvězdy padlé s nebeského stropu
ve světě šírém navždy utonuly.
A myšlenky teď zoufání nit snuly,
že zbělel vlas a vousy zšedivěly
a v duši osten jedu vězel celý,
že rána jedna stíhala hned druhou,
až vrchol útrap zcela dovršen,
kdy nocí věčnou zrak mu obestřen,
že světa syt, provázen mladým sluhou
se schýlil, stařec, v trapnou samotu
ve duši mrtvo, v oku slepotu. —
A v jizbě ticho, vichr v okna ťuká
jak zbloudilého poutníka mdlá ruka. —
Tu s lože náhle čarovnou jak změnou
vstal slepý mistr s hlavou vytýčenou:
„Jediná duše bídou se mnou spjatá,
hej učni můj, dej mramor sem a dláta!
Ač ztemněn zrak a mrtvá zřítelnice
již na vždy černou chmúrou zastřena,
nad oko těla mysl zírá více
ve vyšší touhy letu nadšená.
Zas duch jak orel poraněný střelou
se vzepjav mocně k poslednímu letu
a setřás havěť bolů zatemnělou
rozevřel opět korunu svých květů.
Zas ruka tvůrčí máchat bude dlátem
jak kdysi v čase láskou přebohatém,
zas citů zdroj jak víno v zlaté číši
se perlit bude v nekonečné výši.
Nuž lítej dláto; těš se dílem skvělým,
já synovu tvář v kámen mrtvý vtělím,
ty známé rysy, jež jak hvězdy planou
utkvělé dávno v duchu tvořivém,
ať z nebes nitra do mramoru skanou
mé ruky vzmachem, hbitým kladivem;
ať v oko řasné, v ovál obličeje
lahodný úsměv, jarý půvab spěje,
ať z díla posledního sezná svět
mou lásku, lítost, trýzeň mnohých let;
století obdiv náhradou buď skrovnou
za otcův hřích, za bídu nevýslovnou,
v niž uvrhl jsem dítě ztracené:
ať na mne v smíru hledí s kamene!“
Červánky vzešly, růže zkvětly rána,
u lůžka mistrem socha vytesána.
„Nuž učni můj, viz dílo poslední,
na sochu mrtvou, na mne pohledni,
zda odlesk rysů mých jí z líce září,
zda podobna tvář synova mé tváři.“
„Ó mistře, zázrak! Svoji tvář zde vrytou,
jak božským dechem v mramor vidím vlitou;
snad ruku tvůrčí anděl řídil z nebe,
bych v mistru slepém, otče, poznal tebe!“
A syn teď líbá tváře vrásky staré,
od matky drahé požehnání šepce,
z útroby jemu kletby hada bere,
že nové jaro v staré zkvétá lebce.

Karel Kučera.

148.

Fata.

Bílý stan a pode stanem
na koberci květovaném
odaliska, krásná Fata,
jako bílá holubice
v úzké meze kleci jatá,
tulí jemnobledé líce,
hlavu černou, plnou vděků
do hedbávných do dušeků.*)
Pak se týčí plachou laní,
když se lovec vrhá na ni:
ač se chví, přec odhodlaně
čeká ránu smrtné zbraně,
v oku plamen suchý žíří,
zírá, spásy nedozírá . . .
Pod Trenčínem bitva víří.
Mezi vchodem otrok stojí,
těžký závěs odestírá,
k urputnému patří boji,
a co vidí, nevolničí
rety křepkým slovem líčí:
„Jako hroznýš na gazelu
když se vrhne s výše palmy,
k útlému se přimkne tělu,
smrtí, drtí objímaje,
tak se snují turské čalmy
kolem hnízda zpurné ráje.
Dvojím ženou rojem naši.
Pod vedením Ali-pašy
jedni, druhým sultán velí.
Útočí. Pevnými čely
na odpor se křesťan staví.
Což to platno! Naši zdáví
jak vlk jehně slabý hlouček!
Směšno! Hle, tam malý klouček
s hradby balvan svalil větší

*) „Dušek“ = tur. poduška.

sebe! Kdyby dorost k meči,
což by to byl junák statný!
Nedoroste, nedoroste,
hrob naň zeje neodvratný!
Tamo žena, vlasy prosté,
jednou třímá robě rukou,
druhou pánev, žhavou mukou
naplněnu, s hradby cedí.
Dva tam vetší starci, lysí,
stínové dva smrti bledí,
hu! až hrůzno při tom srdci!
kládu těžkou schystali si,
už jen se hradby ji svrci —
spustili — ha! kládě v letu
jeden činí spolek z kmetů
a řítí se oba spolu
na turecké lebky dolů!
Tys už poznal, milý děde,
kterak na věčnost se jede,
jak to šimrá, když se kopí
v roztřískaná žebra topí!
Však ten rytířek tam rusý
též co nevidět to zkusí!
Pěkný rytíř! Kadeř plavá
zpod zlaté se přílby valí,
uřícenou skráni halí,
s větříkem si pozahrává.
Škoda tebe, švarný pane!
Což by lépe bylo tobě
u ženy spát milované
nežli v děsném, těsném hrobě!
Škoda, škoda, pane drahý,
že jsme dřív se nepoznali!
Byl bych dal ti návod malý,
jak harémů stříci prahy,
jak se nosí kroužek zlatý,
jímž otroka nohy spjaty,
jak se smáti a jak v noci
proklínati bez pomoci!
Také já jsem volným býval,
až mě smetl mutný příval
pravé víry Mohameda —
Hoj má paní, paní drahá,
spěšte, běžte, u Allaha! —
tamo již se na zdi zvedá
bez čalmy leb turský holý —
rytíř kvapí — rukojetí
praporu jej bije, kolí —
ha! již dolů padá, letí
odvážného mrtvol smělce,
v letu metá kotrmelce!
Švarný rytíř, musím říci!
Oheň střel mu padá v líci,
dým ho v černé halí mraky —
křesťanští tak na oltáři
skví se reci v svaté záři —
a dám hlavu, že to Čáky!“
Slovem tím jak kouzla prutem
tknuta přiskočila Fata.
Na ňádru jí prudce zdmutém
povolila spona zlatá.
Ze šatu se ňádra bílá
vydobyla, vynořila
jak hrdličky z křídel matky.
S ramene se rouška smekla,
spousta vlasů rozutekla
po pleci se. Pohled krátký —
sklopila pak řasy dlouhé.
Vše, co dávno v srdci kryla,
utájela sny co pouhé,
chvíle tato objevila.
Neviděla, neslyšela,
mrákota ji obestřela.
Beze vlády klesá, padá
jako štíhlá jedle mladá,
kterou bouře vyvrátila.
Ve pádu se přikotvila
levé ruky poutem sněžným
k Hasanově smědé šíji.
Hbitě otrok zadrží ji,
patří na ni vzhledem něžným,
chví se všecek ulekaný
jako pes, kdy v nebezpečí
života pán milovaný.
Obemknul ji v tenké půli,
polo stojí, polo klečí,
bezděky ji k sobě tulí
pořád níže k ní se skláně;
dlaní drsnou v bledé skráně
jemné vlásky odhrnuje,
až i pocel tajný svěří
do protmělých do kadeří.
Trhl sebou, ohlédá se,
zda ho někdo pozoruje.
Živé duše vůkol není.
Spokojil se, a již zase
v citů bouřném rozechvění
v děvinu se krásu vpíjí.
Nevzpomíná, zapomíná
vřavy, která řádí venku.
Zří jen skvoucí náčelenku,
která stříbrolesklou zmíjí
spánky Faty obepíná.
Zří jen oko, které mdloba
nenadálá přimhouřila,
nad ním řasu, jižto zdoba
slzy perlou vyšňořila;
otevřená ústa malá,
jak by duše v let se dala
přes jich meze korálové;
rozhalená ňádra bílá,
dvě to kytky jasmínové,
v jichž se vůni lepá víla —
srdce — k spánku uložila.
Čelo přejel, povzdech maní
a po tenkém opásání
sšinul pohled k nožce drobné
ve maličké trepce zdobné.
„Paní moje, jak jsi sličná:
jak noc hvězdná podměsíčná
vlasti mojí Arabie!
Zdvihni řasu, která kryje
drahokamy oček třpytné!
Zapuď chmuru, na průsvitné
která ulehla ti víčko!
Zjasni, paní, bledé líčko,
zjasni, paní, bledé čelo,
leporostlé povztyč tělo,
proutek hybký nalomený!
Zasměj se, má vzácná paní,
hlasem zvonků libozvěny!
Či se hněváš, paní mladá?
Hle má šíje! — stoupni na ni,
hle otročí moje záda! —
bič dám tobě, na něm houpá
železných se množství háčků,
bij Hasana, až se skoupá
ve otrocké, bídné krvi!
Neboj se, můj plachý ptáčku,
pozdvihni ty kleslé brvy!

Nevíš dosud, jak to blaží,
když se otrokovi vráží
osten ve hřeb nahrbený!
Arci, nejsou naučeny
zraky tvoje ani ruce
zábavnému zaměstnání.
Jak rád bych se, malá paní,
u nohou ti svíjel v muce,
bych tě mohl rozesmáti!
Čili se ti očko mhouří,
čili se ti čílko chmouří
před divadlem bitvy hrůzné,
jež ti hrozí rozeváti
duše mladé květy luzné
a je pochovati v bouři?
Leká se tvé srdce děví
o sultána živobytí?
Ó neboj se! Brzy zjeví
tvým se zrakům, vavřín nový
kučeravém na perčínu
bude se mu pyšně skvíti
utržený na Trenčínu! — —
Spokoj se, mé lilijátko!
Jenom ještě času krátko,
rozvíješ se v kvítko švarné
vřelým dechem Sulejmana.
Noha, jejíž drobí chůze
říše jako hrudy křehké,
bude tobě ke úsluze.
Zamihnutí oka lehké
bude jemu přikázání —
procitni přec, moje paní!
Paní moje, paní milá,
ty jsi ani nezasnila
o štěstí, jež tebe čeká!
Vidím tě již ve paláci,
ve saraji. Krok tvůj těká
síněmi a mdle se ztrácí
drahocenných ve kobercích.
Záříš jako duha v šperсích
vylovených na dně moře,
uloupených skalné hoře,
od půlnoci, od poledne,
od východu, od západu
nanešených. A když shledne
samo slunce tvoji vnadu,
od závisti zchřadne, zbledne.
Kráčíš dále. Náhle padlo
oko tvoje na zrcadlo,
a zrcadlo usmálo se
na nejkrasší světa ženu.
Mramorovém ve bazénu
vidím nožky tvoje bosé
stápěti se. Milodechá
chvátavě k nim vlna spěchá,
ambry vůní prosycená
zulfbá je, nezasténá,
zemře. Náhle cosi vzadu
šustlo. Ty se poplašena
v bleskorychlém vrháš pádu
v libovonné lázně proudy:
rozkypěná vstřikla pěna,
ochotně tvé jala údy
ve ramena rozevřená,
vlas jen plyne nade čtří.
Fontána ti do kadeří
stříbrojasné pláče slze.
Ukryta jsi jako v mlze
ráno leknín nad jezerem.
Rozhlédáš se rosným šerem,
co že tebe vyrušilo.
Nic to, nic to, Hasan pouze.
Nemoh odolati touze,
tak mu srdce zabušilo,
a on musil, musil, musil,
byť útrapy kata zkusil,
zvolna závěs odhaliti.
To nebylo nic, jen Hasan,
eunuch, jemuž volno zříti,
když tvůj život rozepásán,
když nahota tvoje svítí,
jako slunce paprsk slní,
omamuje, žasem plní.
. . . . . .
Ach, má Fato, moje dítě,
poupě něžné ve rozchylu!
Fato ach! — já zabiji tě!
Hoj, Hasane, k dílu, k dílu!"
Ruče Hasan ze zápasí
tenkohrotou dýku tasí,
ruku vztáhne, rozepřáhne —
a jak beze vlády spustí.
Ku Fatě se níže nahne,
hlouběji své oko hrouží.
Pramenové vlasů hustí
se až na zem chladnou plouží.
V malém jako z vosku oušku
povšiml si zlatých kroužků,
jež dřív přehledl. Jak z prva
všecko ostatní. Ta brva
dosud sklopena a mdloba
bezevládná dosud trvá.
Vhodná ku vraždě to doba —
žádný vrah tak neměl vhodné!
Nuže, jeden, dva! Teď bodne —
leč zas rámě dolů padá.
„Tak je krásna! Tak je mlada,
jak mohl být jen sen boží,
kterýž potom stal se ženou.
Hle, jak se ta ňádra klenou!
Pod tou klenbou v měkkém loži
princezna v tichounké kobě
zaklnutá hoví sobě,
o níž slýchat ve pohádce,
již já dýkou uspím sladce
na vše věky, na vše věky."
Zablesk' okem, máchnul paží,
kleslo ostří v ňader vděky.
Právě tamo, kde prs lepý
ochraňoval srdce tepy,
panna svatá byla stráží,
zasazená v amuletu.
Zadržela dýku v letu,
zadržela, sesmykla ji
rubínovém po okraji,
takže pouze natrhla se
těsná roucha skořepina,
která štíhlý život spíná
pestrotkaném ve atlase.
Přiklopené Faty víčko
znenáhla se pootvírá,
šťastný úsměv obestírá
její ret i bledé líčko.
Vydechnula jako ze sna
jediné jen slůvko: „Milý!"
Strach a úzkost, rozkoš plesná
v Hasanovi zavířily.
Je mu divně, nevýslovně,
smál by se i plakal rovně.
Ještě jednou stiskl dýku,

a zbraň smrtná v okamžiku
do pozadí stanu chvátá.
Druhé slůvko šeptá Fata:
„Čáky můj!“ — a otevřela
zakalené zraky zcela.
Udiveně kol se dívá,
ještě mdloba paměť váže.
„Kde to jsem?“ se slabě táže
Hasana, a „Živa, živa!“
odpověď jest eunucha.
Hromová v tom rána z děla
jejího se dotkla ucha.
„Spas jej, matko!“ zaúpěla,
otroku se vyvinula,
na kolena pokleknula,
svatý obraz amuletu
vroucně přitiskala k retu:
„Matkou prý jsi Boha muže,
který spasil člověčenství.
Pravda-li to, ženo, nuže
pro spolné tě klnu ženství:
oměkněte, bozi hrdí,
skaňte rosu milosrdí
v lidu svého rány palné,
osušte mu zraky kalné,
z nichžto stejnou dobou zírá
zoufalost a ve vás víra!
Syn tvůj, bohorodná děvo,
na kříže byl rozpjat dřevo,
avšak zemřel jednou pouze,
kdežto lid náš hyne dlouze,
zmírá během celých věků,
a muk dosud není dosti —
Či Bůh rozhněván? Kdo hvězdy
na bloudivé dráze řídí,
kdo v hlubiny srdcí vidí,
ten, kdo kyjem hromu metá,
ten, jímž vonné kvítí zkvétá,
ten, jímž ptáče k nebi vzlétá,
ten, kdo přemoh temnou chmuru,
kdo se vznášel nad vodami
v cherubínů pestrém kůru,
ten, kdozničil pekla mamy,
přece není Bohem, není,
s to-li není ukrotiti
vlastní vášně rozvlnění,
hněvu žernov zastaviti
drtící! — Leč na rouhavá
nedbej slova moje, panno!
Nitro moje rozháráno,
jazyk mluví, neví hlava,
já jen vím, že prosím: Máti!
rač, ó rač ho zachovati!“
Při východu Hasan stoje
na divadlo patří boje.
Náhle v ruce tleskl. Záře
radosti mu svitla z tváře.
„Paní, věřím ve zázraky!
modlitba tvá vyslyšena!
Z amuletu svatá žena
pomohla — a spasen Čáky!“ —

Jos. Holeček.

149.

Ildigo.

Stepí šírou v strážných ohňů moři
tábor Hunů na obzoru hoří.
Kotouč dýmu k oblaků až chlumu
nad ležením chví se plným šumu.
Kolem ohňů muži pleskolebí
s tučným nosem pitvorně se šklebí,
v kruhu kopí zabodaných v zemi
bosou nohou křepčí s pochodněmi
hemžíce se v jiskrnatém dešti, —
kotel duní, píšťalka jim vřeští.
Divoký ples, radovánky, hody;
Attila se vrátil ze výpravy,
světoborce, vítěz nad národy
v paláci svou svatební noc slaví.
Na koberci drahém pestrým květem,
ověšená drahohamy v loži,
mrtvá dívka se zsinalým retem
na sobolí odpočívá koži.

Šňůrky perel pláten na úbělu,
vláken zlato na ruce a šíji
v těsných sponách k nahému se tělu
tulí, bílá ramena ovíjí.
Vlas nad uhel černý v čílka lemu
s bledostí se tváře potýká,
na zad sepjat vínkem diademu
dolů sčeřen tělo obmyká;
poupě ňader ku rozkoši budí,
smrti šíp však v ladné vězí hrudi.
Kejklířů, šamanů čestná stráže
půlkruhem se v řadu pojí těsnou;
oka pokynem kdy král jim káže,
píseň začínají dlouhou, děsnou —
Opodál kruh tvoří otrokyně,
Attila v něm rozhlédá se líně,
v pozadí pak v slunci šperků, záři
chánové a vůdci, pohlaváři.
Kynul král; jak v bouři moře příval
s makar dutých, lastur, rohů řevy,
bubnů vřesk tu v jeden hukot splýval —
k tanci řadí na povel se děvy,
ze všech krajů divukrásné ženy,
kol se trůnu v svitu smolnic chvějí,
po pás zlatý zpola obnaženy
divokým se tancem prohánějí.
Tenké roucho vlá od boků, pásu
v ohni perel, třepetá se v jasu,
v mlhy řasách nad kolena visí,
vábných lýtek nastiňuje rysy.
Vlasů proud se šíji na bělostnou
v opojivém tulí znavení,
hned ji halí, hned se vnadou skvostnou
pyšní v jemném ňader zvlnění.
Zlatem tkaný závoj, k obličeji
plných tvarů chudou záclonu,
k bokům, ňadrům těsně přivíjejí
rozmařile v něžném úklonu,
při tom patou zakrouhlenou jemně
sotva dotknou koberce se, země,
stínů letem v podobách se mění,
oddělují, sráží do skupení.

Však již opět vlnu bujné vřavy
oka pokynem král mocně staví:
„Mrtvou paní oplakává harém,
eunuch bídný, strážce u jich dveří,
otrokyně nad královny zmarem
zlato rvou si v smutku ze kadeří.
Truchlí síň, kde v mramorové lázni
vlny hravé bělostné to tělo
tajuplnou objímaly bázní,
a mé srdce pohledem se chvělo
tětiva jak při výstřelu z luku
mocí její, při slov její zvuku,
až krev v žilách utuhlá a stydlá

proudila zas blahem toho zřídla.
Attila však, pod jehožto nohou
celá zem se chvěje pod oblohou,
trůny, žezla kácejí se v střepy
šípy jeho, železem a cepy,
uhradí dnes ženy této ztrátu,
děvu krásnou vezme za odplatu.
„Ildigo, dnes nevinny tvé pěny,
rubín retů vášní nezkalený
číš jak prvá po době již drahné
plným douškem k ústům se mi nahne.
K dnešní chvíli osení jak k žatbě,
k hodům víno choval jsem tě v skrytu,
šperk nejlepší nevěsta jak k svatbě,
píseň v strunách pěvec na varytu.
K dnešní noci, oltář jako clonou,
ztajena mi vnada tvoje pružná,
kniha požitků mi uzavřena sponou
vůní ňader opojná a růžná . . . .
Dosud tiše v zlatých vlnkách studu
trávila jsi trpkost zajetí,
Ildigo, dnes celovat tě budu,
na prsou mých zplaneš v objetí.“
Výskot v řadách, děvu na smrt bledou
k trůnu krále otroci již vedou.
Hrdá postať s velebou se snoubí,
oko plá prut koralů jak v hloubi.
Na půl řasa blýskot temní zoru,
rtoma škubá, v čele rudne tepna,
tak se v pádu strůmek chvěje v boru,
palma štíhlá, bouř kdy víří stepná. —
Znova zvuky pekelné se rojí
sto jak šelem v rozzuřeném boji,
zvoní lebky zlatem ovroubené
z hlav nepřátel k číším vyhloubené,
kde duch prvé myšlenek kul meče,
nyní vína mok se perlí, teče
v hrdla bezedná, až lysé hlavy
k spánku víčka mrákotnému znaví. —
Pustá síň, jak trupy na bojišti
leží těla, krev se z číší prýští. —
Bleskem kmitla smrtící se dýka,
postaven kde trůn byl panovníka,
roste stín, až tvář se jeví celá,
Ildigo jak pomsta zkamenělá. —
Třikrát dýka pod čepel se vryla,
třikrát hruď se krví potřísnila,
první ranou pomstila svou máti,
druhá patří sester, otce vrahu,
třetí ranou mzdu za vlast svou platí,
od Rýnu co zpustošena k Váhu.
Mrtev král; noc bouřlivá a čírá,
prchá Ildigo a dýku v ruce svírá. —

Karel Kučera.

150.
Rabbi Esra.

Rozžeh' jsem prvně svícen parožnatý,
chanuky svátek*) Israel dnes slaví,
mně třikrát běda! že ten večer svatý
docela zbělil šediny mé hlavy.
Třicátá půlnoc nad oknem mým stojí,
co duše moje se zoufáním v boji,
dnes jitřní hvězda ranních za červánků
zas najde v slzách víčka beze spánku.
Ubohý starče, jedinou měls dceru
jak bludný plavec hvězdu na severu,
jediný lupen, jeden pramen v stepi,
jedinou duši, jež tě láskou střehla,
a teď ji voláš pláčem bědným slepý
jak noční rosu palma vedrem zžehlá.
Bylť úsměv její, jak by vánku dechy
květ oranžový padal z listů střechy,
a v oko její celé moje štěstí
andělem krásy Jehova dal snésti —
nač myslit dál a vlastním vzpomínáním
přitiskat osten k zbodaným již skráním?
Z večera jednou karavana celá,
velbloudů zástup, pozlacených mezků
k chaloupce mé z hor nedaleko sjela
hledajíc pravou do Damašku stezku.
K úžasu svému v shromážděné četě
v čabrace zlaté, muže po boku,
Juditu zřel jsem na velbloudím hřbetě
s důvěrou dětskou v tváři, ve oku.
Turbany lesklé hlavice jak máku,
opasky zlaté, pštrosí chochole,
osmahlé tváře s pýchou v divém zraku
obstouply chatu v šumném hlahole.
„Derviši cizí! to-li tvoje dcera,
kalifa ret se k džauru pokoří,
od dneška má je krásná bajadera
a tobě dám loď šperků na moři.
Veliký Allah v horách zmátl cestu,
bych na dol zlatý přišel, na nevěstu,
jak antilopu v horách nocující
postřeh jsem v mechu hurisku tam snící.
Fík s palem hlavou, kapradinou řasnou
snů vějíř spřádal nad dívčinou krásnou,
již prvým hledem pomýšlel jsem na to,
jak v rukou mých se zaskvěje to zlato,
jak v letu křepčíc po koberci patou
ukojí vášeň ve útrobách vzňatou.
Z Iranu květem ověsím ji doma,
v červeném moři zlovím perlice,
a sto otrokyň, kdy povelí rtoma,
přinesou drahé mastě na líce.
Však hlava tvá, kdy v naduté se pýše
rozkazu mému, přání protiví,
plemeno tvé, jež v kalifátu dýše,
jak stádo vženu v plamen ohnivý.“
Byl Abdal-Malik, Damašku to vládce —
má dceř se smála, v zdobách královny
že uzří svět jak vzdušné ve pohádce,
lesk minaretu, půvab čarovný.
Dětinnou byla; mně však srdce vroucí
div neustalo v útrobě mi tlouci,
já nehnul brvou, z kamene měl oudy,
jen tupým zrakem hleděl na velbloudy.
Otrockým hlasem v prach se kloně bradou
v zajetí dal jsem dceru svoji mladou,
však pojednou, jak jiskry na oceli
myšlenky dávné hlavu rozechvěly.
„Kalife mocný, svol jen k prosbě jedné,
v pokoře otrok z prachu k tobě vzhledne,
viz, národ můj jak uhněten se plazí,
pro Boha svého nemá svatyně,
jak zvěř divokou stíhají nás vrazi
a stánek boží — chudá jeskyně.
Chrám vystav nám a dceru odveď v harém,
v objetí jejím celé nebe dříme,
výkupné její zaplatiž tím darem,
my ještě hlouběj v prach se pokoříme!“
Vystavěn chrám a obec spěchá celá

*) Chanuka, slavnost posvěcení chrámu v měsíci Kislevu, trvá osm dnů. V předvečer prvého dne rozžehne se jeden plamen na sedmiramenném svícnu a pak každý den o jeden plamen více.

v chaloupce mojí úctou rozechvělá,
okénka věnčí ratolestí palmy
proroka zbožně prozpěvujíc žalmy,
v nadšení jásá, oběť velkou chválí,
že ruce mé se s dcerou rozžehnaly
pro slávu boží, pro Jehovy stánek —
však pro mne přešla chvíle radovánek.
Myšlenky hrůzné tepaly mi v čelo
černými křídly, srdce odumřelo.
Hle! krásný chrám jak černý les se chmuří
s hvězdami v oknech, s lunou na cimbuří,
lešení ještě v síť se kolem spíná,
již zítra posvětit mám stánek Hospodina.
Zvuk písní z města v skalinách jak ptáci
ozvěnou smutnou v nitru mém se ztrácí,
dnů třicet trvám na modlitbách k Bohu,
zda milost boží dosáhnouti mohu?
Prodal jsem duši, mrzkost bohopustá
ne k slávě boží, k záhubě mi vzrůstá.
Kmentový biret se korunou zlatou,
obléknu sukni, thoru vezmu svatou,
zapálím oběť k odpuštění hříchu — — —
v noc rabbi vyšel u divokém smíchu.
Zarudnul oblak v poušti na pohoří,
zápalná oběť — Jehovy chrám hoří.

Karel Kučera.

151.
Pohádka o Merlínu.

Sedí Merlín ve své skalní sluji,
kolem něho šumí staré lesy,
nad hlavou mu šedé mraky táhnou,
v dálku táhnou a se nezastaví.
Sedí Merlín, zírá okem věštce
ve přírody tajné živobytí,
jak sní kámen v úžlabině skalní,
zrají klasy, merunka jak rdí se,
zírá v porod, vzrůst a umírání,
zírá stále, usmívá se tiše,
nebo všecko jest a trvá láskou.
Padla rána na korové dvéře
jeho chatky, slyšeti ruch kroků,
rychlý dech jak v spěchu, mezi dveřmi
zlatovlasá objeví se dívka;
chvíli váhá a pak přímo starci
ku nohoum se vrhne na mech hebký,
štká a pláče, ruce k němu zvedá.
Starý Merlín zamračeně zprvu
na ni patří vyrušen z své dumy,
ale vida vzácnou její krásu
v úsměv zladí vrásky svojí tváře,
zvedne ji a přívětivě praví:
„Bez bázně rci, co si přeješ, dítě!“
„Hynu láskou, moudrý čaroději,
miluju, však vím, že bez naděje.
Je to pravda, přiznávám se v studu,
dosti slastí dala mi již láska;
scházívali jsme se každé noci,
líbali se často při měsíci,
že nám zlaté hvězdy záviděly.
Je to pravda, přiznávám se v plesu,
miluju a jsem též milována;
bezdných slastí číši ku mým retům
sklonil hoch můj každým slovem lásky,
každým stiskem ruky, obejmutím —
však též pravda, přiznávám se v bolu,
mraky hrozí slunci naší lásky;
její ručej tekoucí dřív luhem
sladkých tužeb mezi květy štěstí
teď se v propast beznaděje kácí.
Hynu láskou, nevím sobě rady;
pomoz, pomoz, moudrý čaroději!“
Zamyslil se chvíli starý Merlín,
usmál se, jak bylo jeho zvykem,
změřil dívku od hlavy až k patě
a zas rety roztály mu v úsměv;
spozoroval ve vrkočích dívky,
jež v neladu jako zlatým rámkem
líbaly jí ramena a šíji,
růžový on spozoroval lístek,
malý lístek — co být mohlo na něm?
Ale Merlín kynul pouze hlavou,
pohladil svou stříbrolesklou bradu
a pak pravil přívětivým hlasem:
„Třeba chvíli sečkat, milé dítě,
abych nahled ve zrcadlo tajné
svojich kouzel a budoucí věštby.
Odstup zatím do postranní jizby,
nedívej se skulinami dveří,
ticha buď, ba ani nezavzdechni,
čekej, dokud nepřijdu sám pro tě!“
Po těch slovech za ruku ji ujal,
v jizbu zaved a sám navrátil se,
used zase na své staré místo
a zas zíral ve přírody život,
porod všeho, zrůst a umírání
a zas tiše usmíval se vida,
kterak všecko jest a trvá láskou.
Padla rána na korové dvéře;
zase v trávě slyšeti ruch kroků,
mezi dveřmi objevil se mladík,
udychán byl dlouhou cestou v horách;
chvíli váhal a pak přímo starce
za mozolnou, starou chopil ruku
a s povzdechem smutným pravil k němu:
„Pomoz, pomoz, dobrý čaroději!
Poslyš, jaká potkala mne rána,
vyslechni mne a pak poraď moudře!
Žiju panoš u králova dvora,
král mne zvláštní obdařuje přízní,
neb mi svěřil střežiti keř růží,
vzácný keř, jenž nejmilejší jemu
ve královských rozlehlých jest sadech.
Divný keř to, bez trnů má proutí
a vždy přes noc v smaragdovém listí,
kolik listů, rozvine se poupat
také barvy, že kraj celý kolem
stojí v nachu jako v jedné záři,
také vůně, na hodinu cesty,
že vzduch dýše sladkou její ambrou.
Vzal jsem luk a ostré svoje šípy
a stál věrně stráž jsem noci první
a stál věrně druhé noci rovněž —
aj, tu třetí dostavil se škůdce.
Chtěl jsem střelit — luk mi z ruky vypad,
chtěl jsem mířit — zrak byl oslněný,
chtěl jsem volat — na rtu mřelo slovo.
U keře jsem pěknou viděl dívku
zlatovlasou, v dlouhém, bílém šatě,
spanilou tak, že před její krásou
zářné růže skláněly své hlavy,
bledly, vadly ztrácejíce vůni.
Ale co mi růže — čarovnější
já směl růži vinout ku svým ňadrům,
líbat ji a klásti její hlavu,
zářnou hlavu na svá ňadra věrná.
Chodila tak denně v noci k růžím,
vždy mne našla a vždy beze moci

byl můj luk i ostré moje šípy.
Nevíš, kterak jsme se milovali,
líbali se často při měsíci,
až nám zlaté hvězdy záviděly.
Růže vadly, král se horšil denně,
nám však v štěstí ubíhaly noci.
Náhle ona v slzách se mi vyzná,
že je matkou, a co horší ještě,
že je krále dceruškou, má milá . .
Co teď počít? Hynem v beznaději,
pomoz, pomoz, čaroději dobrý!"
Zamyslil se chvíli starý Merlín,
usmál se, jak bylo jeho zvykem,
za pravici ujal na to hocha,
ved jej v pravo do postranní jizby,
napomínal, by mu nenapadlo
dívati se dveří skulinami,
ani volat, ani zavzdechnouti,
dokud sám by jeho nevyvedl.
Na to used na své staré místo
a zas zíral ve přírody žití,
v porod všeho, zrůst a umírání
a dle zvyku usmíval se vida,
kterak všecko jest a trvá láskou.
Padla rána na korové dvéře,
pádné kroky — mezi dveřmi stojí
jako obr král té říše statný,
zamračený jak dub, který dumá
na skalisku v podzimkové mlze;
vstoupí, sotva hrdé kyne hlavou
a k Merlinu hovoří jak bouře:
„Jdu na radu, chytrý čaroději;
praví se, že zrcadlo máš tajné,
že víš vše, co bylo, je a bude.
Nuže poslyš, co se přihodilo!
V mojich sadech růžový keř roste,
divuhodný, jakých není v světě,
a mně ze všech keřů nejmilejší.
Plameny jsou velké jeho květy,
vůně jeho nektar, med i ambra:
[illegible] noci, co má lístků svěžích,
[illegible] k ranu otvře se [illegible].
Stanovil jsem strážce tomu keři,
[illegible] jejž vychoval jsem sám,
přisahal že [illegible] jsem v jeho věrnost.
Ale marna stráž — keř [illegible],
[illegible] a [illegible] na něm.
[illegible]
a [illegible]
[illegible] pod keřem jak [illegible]
[illegible]
[illegible] —
a [illegible]
[illegible]
[illegible]
[

kdo v háj boha vkročí, ztracen jest?!
Teď zde stojí, skráň mu plápolá,
pozdě již své tuší nebezpečí,
srdce buší v křeči,
strhaný zrak plaše těká do kola.
„Odine!“ tak volá hlasem vzdoru,
„před nikým já svoje koleno
nesklonil jsem. V živlů běsném sporu,
když tvé jmeno kněžmi slaveno,
jediný jsem trval v mlčení.
O nic neprosil jsem nikdy tebe,
nech si svoje nebe,
noc i den, vůz vichrů, blesků spřežení!
Nikdy ani nemyslil jsem ve snu,
že se octnu tady před tebou,
v slzách žalu sdrcený že klesnu
a tvou dám se šálit velebou!
Ale běda! vlast má v okovech.
Jsi-li bohem, zbav ji od pohromy!
Či snad tvoje hromy
nepřehlušil její ston a pláč a vzdech?
Ne pro sebe, jejím pouze jmenem
žádám tebe jednu za milost:
síla obrovská nechť mým jest věnem,
dokud vrahů domov není prost!
Překročil jsem háje tvého lem,
v pýše svojí vznes se nad člověka,
vím, smrt na mne čeká —
svobodu dej vlasti a můj život vem!“
Ticho kolem. V svitu luny bledém
smutně každý strom se k nebi pnul,
tu se zdálo, ve skal stínu šedém
jak by Odin zvolna hlavou hnul.
V trávě, listí náhle divný rej, —
a snad v záři měsíčného světla
přes tvář boha letla
kvapná stínů hra, či přelud šálí jej?
Ale div! než Hakon hlavu vztýčí,
v pružnou ocel tuhne každý sval,
v ňadrech síla milionů klíčí,
páže jeho rostou v svazy skal.
Jedné ruky vzmachem ze skály
staletý dub vytrh od kořene,
ha již dál se žene
jako anděl smrti v zápas zoufalý.
Než den třetí za hory se sklonil,
seč se rozvlnila zuřivá,
o mlat kamený meč pádný zvonil,
duněl štít a hřměla kladiva.
Slunce vzešlo. Vlast již okovů
zbavena jest. Hakon v křiku slávy
jásající davy
dělí lhostejně a spěchá k domovu.
Tam ho čeká duše jeho žití:
jeho nevěsta. Hle, jde mu vstříc.
Jedním skokem Hakon k ní se řítí,
objímá ji, líbá vlas i líc.
Ale běda! z tváře ruměnné
prchá nach a z štíhlých údů vláda,
bez vědomí padá
jemu v objetí jak poupě zlomené.
Mrtvá klesla. Jak tu Hakon zočil
silou svou své blabo zničeno,
jako zubr poraněný skočil,
v náruč vzal to sladké břemeno.
Ale divem náhle shasíná
plamen síly v něm a sotva v kleče
milenku svou vleče
ve zoufalém pláči k soše Odina.
Vkročil v háje klenbu šumnou, tmavou,
prošel kněží, vojska směsicí,
zajatci, již se skloněnou hlavou
k hořící se brali hranici.
Stichly zpěvy, utajil se ruch,
k nohoum boha klesnul Hakon s tělem
a pak s hrdým čelem
vzpřímil se a mračen stál jak nad ním bůh.
„Odine, jsme vyrovnáni spolu!
vítězně ti vrhám pod nohy
oběť pomsty tvé i svého bolu;
ve své moci jak jsi ubohý!
Volnost plá nad štíty našich hor!
Co můj život — krůpěj pouhá v moři.
Hranice již hoří!
Za tebou i do Valhaly jde můj vzdor!“
Domluvil a ku milence svojí
sklonil se, ji objal rameny,
políbil ji v citů divém boji,
jeden skok a vrh se v plameny.
Zástupem křik letí, žasnutí,
bojovníci, kněži v zmatku plachém
utíkají strachem,
jen bůh na své skále stojí bez hnutí.

Jar. Vrchlický.

153.
Přepadnutí.

Byla půlnoc hrobotemná —
na nebesích hvězdičky
nechtěly dnes vystrkati
svoje jasné hlavičky.
Bylo ticho — matka země
unavená dřímala,
jenom noční vánek vanul —
zem to v spaní dýchala.
Ticho — temno jako v hrobě —
avšak klame tichota —
maďarské vojíny poutá
v Ernestháze dřímota;
ale Srbi nedřímají —
pozorně se blížejí,
jako lišky — jako kuny
temnotou se loudějí.
Nekráčejí krokem pevným,
nebřinčí jim v pažích zbraň —
dříve než je Maďar vidí,
užuž vyskočili naň —
bez hluku maďarské stráže
doražené klesají,
handžar sahá do života —
znamení už nedají.
Už jsou blízko Ernestházu —
soukají se po zemi —
ještě některá maďarská
stráž na věky oněmí.
Štěpán Izabaran leze
jako kočka divoká —
a na mnohou stráž maďarskou
vyskočil si zhluboka.
Izabaran s Kničaninem
přišel Srbům na pomoc,
vyvoluje on si nejradš
k hrdinským svým skutkům noc —
nebojuje on rád v šiku,
raděj pouštívá se sám
do krajiny nepřátelské —
výborný je k výzvědám.
Už je ve vsi Izabaran —

žádná rána nepadla —
dokonána byla předhra
krvavého divadla;
ale nyní teprva měl
započíti hlavní děj —
hej Maďare, před Srbem se
dobře na pozoru měj!
U nohou Štěpána leží
mladý honved zabitý —
vlastní svou teplounkou krví
hoch nebohý politý —
na stráži teď místo něho
stojí Izabaran sám —
takové-li máte stráže,
Maďarové, běda vám! —
Ve vsi ticho je a temno —
jedině jen v hospodě
vůdstvo maďarské se baví
nesnící o nehodě —
tam jsou okna osvětlena —
pěje se a hraje tam —
užuž prohra se vám chystá —
Maďarové, běda vám!
Co to na blízku tam šustí? —
Izabaran poslouchá —
co se v příkopě tam zdvihá? —
Štěpán bratry poznává —
Srbi se to jako vlci
v nočním temnu blížejí —
brzo přichystáni k skoku
u hospody stojejí. —
Rychle dveře rozrazili —
hrnou se do sednice,
kde Maďaři hráli, pili
kolem stolu sedíce.
I hle, na podlaze mnozí
ozbrojení dřímali —
od stolu a od země se
poděšeně zdvihali.
Srbský vůdce volá na ně:
„Bez odporu vzdejte se!
Maďaři, před Raczemberem*)
na pozoru mějte se!“ —
Tu však na něj Maďar jeden
bambitku hned namířil,
nežli ale spustil — Srb jej
jataganem porazil.
Maďar se stolem se svalil,
lampy shasly najednou.
Maďaři a Srbi byli
omráčeni temnotou;
že zde v temnu neviděli,
kde je přítel a kde vrah,
zůstali jsou zkamenělí,
jak se čítá v báchorkách.
Slyš — v tom venku padla rána —
budila se dědina —
to je hluk a to je zmatek —
bitva zuřit počíná.
V sednici je hrobní temno —
venku blýská se a hřmí —
hej tu vrazil do sednice
Izabaran s pochodní.
„Vzdej se, vzdej se, pse maďarský,
aneb v okamžení zhyň:
klesá venku voj maďarský,
Srby vede Kničanin!“ —
Maďaři tu — myslíce, že
Kničanin jest blízko sám —
vzdali se hned v jizbě všichni —
zdařil vojenský se klam.
Také venku heslem znělo:
„Živio, živio Kničanin!“
Nad dědinou — nad bojištěm
ustupuje noční stín,
po střechách již povznáší se
strašný kohout červený —
kohout ten v uherské válce
často prováděl své hry.
Voj maďarský překvapený
v zápasu byl přemožen,
hrstka Srbů zvítězila,
než se zjevil bílý den.
Slunce pokojně se vzneslo
jako včera — tak i dnes —
z komínů však nevznáší se
kouř — kouří se celá ves,
Srbi to jen odplatili
stejné skutky Maďarům:
na sta srbských dědin Maďar
zapálil a změnil v rum. — —
Hle, to jenom jeden obraz
hrozný z oné doby zlé —
první pochodeň na Srby
vrhlo rámě maďarské.

V. Furch.

*) Raczember, potupné názvisko Srbův u Maďarů

154.
Souboj na předstráži.

Proti sobě stojí stráže
císařská a maďarská —
zde vedeta kyrysnická,
tam čikošo-husarská.
Na sebe se dívajíce
dlouhou chvíli cítějí,
jejich oči — jejich zbraně
bojechtivě svítějí.
Hle, pošklebně vyplazuje
čikoš jazyk z hltanu,
kyrysník se obracuje
od rozpusty na stranu.
Na to sobě vyhrožují,
smějí se a klejí v tom,
v bambitkách a karabinách
po straně jim visí hrom.
Ejhle, už už proti sobě
blížejí se k souboji —
bambitky a karabiny
nechají však v pokoji;
střílet jim zakázáno,
aby povyk nepovstal —
s mečem — bičem proti sobě
kyrysník a čikoš hnal.
Meč je krátký — bič je dlouhý —
s kulkou bič je strašná zbraň,
kyrysník se zastavuje,
čikoš však se chystá naň.
V tom kyrysník druhý sem již
úprkem se ubírá,
na čikoše obratného
z jiné strany dotírá.
Na pomoc pak čikošovi
husar koně pobádal —
ha, ha, jeden na druhého

opovážlivě se hnal.
Vespolek si vyhrožují,
harcují a klejí v tom —
v bambitkách a karabinách
po straně jim visí hrom.
Ejhle, už už jak hadisko
bič si oběť zachytil;
a v tom samém okamžení
kyrysník na zemi byl.
Ale jeden z jeho bratří
po čikoši máchnul hned —
čikoš svalil se i s koněm —
zavřel se mu krásný svět.
Meč o šavli nahlas břinčí —
tu je slyšet troubení,
tím se okamžitě obraz
na bojišti promění. —
Vrátějí se na svá místa,
pozor zase dávají
a do dálky jako prvé
zase klidně zírají.

V. Furch.

155.

Mazeppa.

I.

Jak druhdy Mazeppa v divoké zařval muce,
když viděl spoutány své nohy, boky, ruce
i každý těla oud
ku hřebci plachému, jenž po své poušti v stesku
se vzpjal, až z nozder plál mu dým a příval blesků
a z kopyt jisker proud!
Když v uzlech vazby své ve málomocném vzteku
se svíjel jako had ku katanů svých vděku,
již zřeli vesele,
jak na hřbet komoně pad mdlý a vysílený,
zrak krví naběhlý a kol úst bílé pěny,
pot smrti na čele.
Teď výkřik zoufalý! a hle! již plání v spěchu
kůň s mužem pustili se divě bez oddechu
po sypkém písku v let;
slyš temné hučení jak mrak, jenž blesky tají,
tak prachu kotouče kolem nich poletají
a značí jejich sled!
Dál hřímá jejich hon. Tak bouře dolem spějí,
tak letí meteor, tak větry v divém reji
se dmou kol pohoří;
již jsou jak černý bod, jejž husté páry halí,
již mizí ve vzduchu jak pěny vloček malý
ve dálce na moři.
Dál! — Prostor ohromný! Za pouští poušť zas jiná;
ve obzor bez mezí, jenž začne jak zhasíná,
let pustinou je nes;
dál v letu šíleném, kol starých dubů, hradů,
kol vesnic, černých hor, jež spojují se v řadu;
vše splývá v jednu směs.
A chce-li vymknout se, tím jeho muky větší,
kůň náhle zděšený i vichry v letu předčí,
dá v skoky se a chvat;
v step pustou, divokou, kde lada schnou a prahnou,
kde v dálku před nimi se brázdy písku táhnou
jak pruhovaný šat.
Vše splývá, mění se, v neznámých barvách běží,
lad hor po straně, mrak nad nim, trosky věží
kol bleskem přeletí;
hor čela vzdálená se vznášejí a kloní —
ha! s hlomotem velikým teď stáda plachých koní
u letí v zápětí!

A nebe! — pomalu své stíny večer sbírá,
kol mračen ocean, — hle, slunce otevírá
si cestu mlhami;
však celé nebe to pol mlha, záře polo,
kol něho točí se jak mramorové kolo
s zlatými žilami!
Zrak žhoucí těká kol, vlas s hlavy svislé vleče
se po zemi a krev na žlutý písek teče,
na hloh a trávu lad;
do údů naběhlých se tuhý provaz vžírá,
ran jemu přidělá, jej tiskne, tlačí, svírá
jak obrovitý had.
Bez uzdy, bez sedla, pln krve, pěny, v skoku,
až v kusech krvavých mu lítá maso z boků,
kůň pádí po pláni;
Ha! místo komoňů, z nichž každý dlouhou hřivou
třás v klusu divokém, nad nimi v honbu divou
se dali havrani!
Za nimi krkavci, za nimi vír se vznáší,
i orel bojiště, i sovy, jež den plaší,
vše letí zmateno;
však první žlutý sup před všemi letí v poli,
jenž stápí v mrtvolách krk červený a holý
jak nahé rameno!
Ti všichni slétli se z hnízd skalin, z hnízda lesů,
by táhli pospolu ku pohřebnímu plesu.
On s tváří krvavou
se ptá jak zmatený, an k jejich letu zírá:
Ten vějíř obrovský a černý kdo otvírá
mně náhle nad hlavou?
Noc bez hvězd sklání se tak chmurná a tak tmavá;
leč smečka letí dál kořisti nedočkavá,
vždy roste běsný tlum,
a v mlhy přívalu, jenž do víru se točí,
on vidí spáry jich i plamen rudých očí
a slyší křídel šum.
Dnem třetím konečně ve šíleném tom běhu
přes písek, proudů led, přes dlouhé pláně sněhu,
přes lesy, úskalí,
kůň klesá zpěněný a v dravců vřavu hlasnou,
pod jeho kopytem poslední jiskry hasnou,
jež v štěrku zaplály.
Aj, hle, tak Mazeppa, nah, zraněn, v pohanění
zde leží v krvi své jak jeřáb v podjeseni
v svých hroznů okrase:
mrak ptáků ve výši nad hlavou jeho krouží
a tisíc zobáků v zrak zatnout se mu touží,
jenž v slzách trhá se.
A hle! ten úpící, ten mrtvol zkrvácený,
ten je to najednou, jejž ukrajinské kmeny
si volí ku vládě,
jenž v bitvách pustinou rozsívá mrtvol tlupy,
lup hojný za něho krkavci, sovy, supi
by měli k náhradě.
On vstane vznešený z té hanby, z kalu, hloží,
on hetman zástupů na vítěznou plec vloží
si kožich sobolí,
a jak jde okolo, v prach každé čelo klesá,
a cestou ke stanu lid tlačí se a plesá
a hudba hlaholí.

II.

A tak-li smrtelník, v němž božství oheň hoří,
připoután, genie, je k tobě, divý oři,
kam s tebou dospěje!
Tu darmo zdráhá se, byť letěl v náruč smrti,
nad svět jej vyneseš a kopyto tvé zdrtí
bran jeho veřeje!
S ním skáčeš přes pouště, přes hory osněžené,
nad moře vysoko, kde obloha se klene,
kde slunce zhasíná,

kde chmurných stínů dav, jak šum tvých křídel duje,
na stezce závratné poutníka obklopuje,
kde věčnost začíná!
On křídlem plamenným proběhne všecky světy,
i říši možnosti, i duší pozná vzněty,
on pije sílu z nich;
ať noc je bouřlivá, ať hvězdami se skvící,
on mísí vlasy své v komety žhavou kštici,
jež hrozí v oblacích.
Šest Herschelových lun, Saturna projde kruhy
i pólu lednou skráň, již červánkové pruhy
oblily zářemi,
vše projde, proletí, bez mdloby, zastavení,
a ideálů kraj on v každém okamžení
zří mezi růžemi.
Leč anděl jen-či běs můž' věděti, co stesků,
co žalů stíhá jej, co palných trhá blesků
mu duši zmámenou;
jak často v zoufalství jej příval jisker pálí,
co příšer půlnočních mu ledným křídlem halí
skráň božstvím nadšenou.
Ty nedbáš jeho muk, ať bledne, vzkřikne strachem,
ať klesá vysílen, vždy prudčím křídla vzmachem
tvůj let jej nese dál,
on každým krokem tvým již záhubu svou hádá,
aj hle! tu před ním cíl — on běží, letí, padá —
a vstane bůh a král!

Jar. Vrchlický. *Viktor Hugo.*

156.

Napoleon II.

I.

Osmnáct set jedenáct! — Kdy davy nesečteny
ve chvíli rozhodné zíraly pokořeny
v ten mrak, jenž nebe kryl;
nejstarší státové když toužebně se chvěli
a zřeli ku Louvru, jenž ověnčený děly,
jakoby Sinaj byl!
A skrouceni jak oř, na nějž se sedlo hodí,
vespolek říkali: „Cos velkého se zrodí,
vždyť říši ohromné dnes dědic bude dán;
co štědří as Bůh velkému muži tomu,
jenž větší Caesara, jenž předstihnul i Romu,
až světa celý běh jest k němu připoután?“
A když tak mluvili, tu mračna temný příval
se v blescích otevřel a k zemi s něho splýval
ten dědic toužený;
ó jak tu v mlčení se národové chvěli,
když v jeho náručí onoho náhle zřeli,
jenž právě zrozený.
Což jeho dechem hned, ó dóme invalidů,
tvé jaté trofeje se vyrušily z klidu
o klenby šustíce jak klasy vichřicí;
a jak zněl jeho pláč, jejž chůva zkonejšila,
hned s divým jásotem vesele poskočila
tvá děla ohromná u bran tvých ležící!
A on! — Hle jeho tvář hrdostí uzarděná! —
Teď svoje ramena, jež míval založena,
najednou otevřel,
ve mocné pravici syn jeho odpočíval,
ze zraků otcových naň blesků sršel příval,
v jich záři on se skvěl!
A když jej viděli, dědice jeho slávy,
nejstarší králové, největší lidstva davy,
na výši závratnou tu jeho přepych zrost:
tu říkal národům, každému říkal králi,
a zajásal jak sup, když dostoupí vrch skály:
„Jen má! jen má! jen má je budoucnost!“

II.

Ne, budoucnost jen Boha jest!
A žádného z nás, Sire, není!
Zvuk hodin každý — slyš! to zvěst,
jež káže lidem rozloučení.
Ó budoucnosti, věštbo tmavá!
Co štěstí válek, všechna sláva,
co triumf, který svět podává,
co koruny lesk nevadlý!
Co vítězství let oslněný,
chtíč ctižádosti ukojený,
to větší nemá všecko ceny,
než pták na střeše letem mdlý!
A nikdo nemůže ni pláčem, modlitbou
tvůj oživiti ret, otevřít ruku tvou
pro budoucnosti zvěst,
ó němý přelude! jenž sleduješ náš krok,
ó zjeve tajemný! jenž stavíš se nám v bok,
tvé jmeno „zítra“ jest!
Ó zítra! jaké hlubiny!
kdož ví, co na jich dně se tají?
Dnes člověk sije příčiny
a zítra Bohem plody zrají.
Jest zítra blesk, jenž plachty pálí,
jest mrak, jenž jasné hvězdy halí,
jest beran, který hradby valí,
jest hvězda, jež běh zamění;
jest zrádce, jenž se odhaluje,
jest Paříž, která Babel sluje,
jest samet, jenž trůn ozdobuje,
a zítra — nahé lešení!
Ó zítra, to jest oř, jenž klesá zpěněný!
Ó zítra Moskva jest, jež svými plameny
noc tmavou zjasnila!
Je tvoje armáda, severem zchvácena,
jest zítra Waterloo, jest zítra Helena!
jest zítra mohyla!
Ty můžeš oře pustit v skok
a širá země již je tvojí,
občanských válek bouřný tok
tvé dýky ostří upokojí!
Ó mocný pane, ty jsi v stavu
uzavřít Temži do přístavu
a zasnoubiti plachou slávu
s hlaholem polnic zvučících;
vše hrady bořit na své pouti,
vši slávu světa předstihnouti,
ano i k hvězdám pokynouti
armádě hvězdou ostruh svých!
Bůh nechal sobě čas a tobě prostor jen,
po světa oboru vše můžeš vzíti v plen,
nechť třeba ku hvězdám své hrdé čelo pneš!
Ty můžeš, Sire můj, v své obraznosti vzletu
vzít Karlu Evropu, Asii Mohametu,
však z rukou věčnosti to zítra neurveš!

III.

Ó změno! Osude — Když hříčka bezecenná
jest Říma koruna v kolébku položená
se zvučným jmenem tomu dítěti,
když s čelem planoucím jej lidu král ukázal,
a ten lid zděšený, jak možno být, se tázal,
tak velikým i malým v zápětí;
a jeho otec když se svými pluky všemi,
jichž získal po světě, tak jak živými zdmi
otočil dítko i kolébky nach,
když velký tesař ten, jejž nepředstihne jiný,
svět skoro přitesal si ostřím širočiny,
jak sám snil v myšlenkách;
když rukou otcovskou vše bylo připraveno,
pouhému dítěti i věčné slávy jmeno

a samý ples po světa oboru,
a k pohostění když jen jediného rána
napouštěl kořeny pro dědičného pána
i palác z mramoru;
a když jest Francii i děcku předložena
ze zlata nádoba, nadějmi naplněna,
by její tužby byly skojené . . .
dřív než-li ona číš se dotkla jeho retu,
smrt kozák přihnal se, na koně svého hřbetu
je odnes zděšené!

IV.

Ba, vylít orel ten, až v oblacích se tratil,
když náhlý vichru ráz mu obě křídla schvátil;
ó pádem takovým blesk letí v lůno skal!
Hned s divým jásotem mu hnízdo obklopili,
o kořist dělili se podle spárů síly,
tak orla Albion, Rakušan mládě vzal!
A gigant zázračný, jenž stavil světa běhy,
na šest let zavezen jest za africké břehy,
— ó moudrých králů rado vznešená! —
ó jen ne vyhnanství! ó jak ten pohled tíží!
tam vizte titana, jak schoulen za svou mříží
svá k bradě v pláči tiskne kolena!
Ó kdyby v světě nic mu drahým nebývalo!
Však vždycky srdce lvů nejvíce láskou plálo,
on světa pán miloval dítě své;
ha, pouze věci dvě mu přála vazba kletá,
jen obraz dítěte a jenom mapu světa —
jen genia a srdce truchlivé!
Když jeho kalný zrak podvečer jizbou tmavou
tak bloudí bez cíle — nač kývá lysou hlavou,
proč v minulosti tmu duch jeho pohřížen?
Hle, zatím do kola se stráže rozstavují,
let jeho myšlenek úskočně pozorují,
i stíny na čele, ať noc je aneb den!
To, Sire, nebyla tvá báseň dozpívána,
jež celou Evropou tvou dýkou byla psána
v trub hlaholu a bouře útoku;
ni výška pyramid, ni vlny bouřných moří,
ni baša Kahirský, ni rychlí jeho oři,
co hryže tebe v ňader hluboku.
To hukot nebyl bomb, ni kartáčů byl příval,
jenž zemí pod tebou rok dvacátý zachvíval,
když černé víry své rozpoutal boj;
když k moři jeho ryk hnal vojsko tvé jak běsy,
šumící prapory k té sklánély se směsi,
jak stožárů les nad ztemnělý voj.
Ni Madrid nebyl to, ni Kreml na severu,
ni bubnů jasný břesk ve prvním jitra šeru,
ni spící tábory, když hvězdy v plápolu;
tys nezřel dragóny, ni svoje kopiníky,
již mezi vojskem tvým své rudé nesli píky,
jak mezi obilím ční květy koukolu!
Ne, co jej bavilo přeludy tajemnými,
to krásné dítě jest, jež s ústy přivřenými
tak tiše dřímá jak lilije květ;
hle, v lásce písněmi je chůva zkonejšila
a mléka krůpějí, jež na prsu jí zbyla,
mu v usmívání růžný vlaží ret!
Tu otec nešťastný na stůl své skládá ruce
a srdce v povzdechu se chvěje v divé muce,
on pláče, pláče žalem schvácený!
Buď, dítě, žehnáno! Jen tys tak šťastným bylo,
žes v světě jediné zpomínkou odvrátilo
sny o trůnu, jenž pro něj ztracený!

V.

Teď oba mrtvi jsou! — Tak hrůza soudu tvého
nejdříve schvátila vítěze slaveného,
vladaře století;
v desíti letech smrt své otevřela brány
a, Bože, rukou tvou byl rubáš stejně tkaný
otci a dítěti!
Tak sláva, mladost, pych, vše uhasíná v hrobě,
a člověk by tak rád žil přece v příští době,
leč smrt jen pokyne:
a každý živel hned se v prvky svoje vrací,
tak popel v rodnou zem, dým do vzduchu se ztrácí,
a jmeno — zahyne!

VI.

Ó revoluce, nevím věru,
jenž poslední všech plavců jsem,
co spřádá v stínu vašich šeru
sám Bůh pod proudů přívalem!
Lid zaslepen se vám vysmívá,
leč kdož ví, Bůh co ve vás skrývá,
čím hrozí vaše vlna divá,
čím hlubin vřesk a blesků svit?
Čím sloupení vln, jež se řítí,
čím hromy, které slyším bíti,
či vše to musí v moři býti,
má-li se perla narodit?!
Lpí stejně těžké vaše hoře
nad národy i knížaty!
Ó slepé moře, hluché moře
jest národ k zpouře rozňatý!
Co, básníku, chceš nyní s svými
genia zpěvy nadšenými?
Ty proudy času bouřlivými
zní jenom tobě ku zmaru;
mhly přívaly a větry hřmící
hlas udusí tvůj varující,
tys bídné ptáče zpívající
na shnilém v bouři stožáru!
Ó dlouhá noci! bouře věčná!
což nikde modrá nebes část?
Lidí a věcí nekonečná
se kácí spousta ve propast.
Vše shltí příval vlnou tmavou,
kolébku krále s otce slávou,
i lysé čelo s mladou hlavou,
co jmeno má Napoleon!
Vše rozplývá se a vše boří,
za proudem proud se valí k moři
a v zapomnění vlnu noří
se Levjathan i Alkyon!

Jar. Vrchlický. *Viktor Hugo.*

157.

Umíráček Karla IV.

(Pověst česká.)

Mrtvo jako příkrov smrti
spočívalo nad Prahou:
srdce Praha krvácelo
zprávou smutnou, neblahou.
Slze v očích pospíchal lid
vzhůru k hradu v hoři svém:
tam dlel Karel, otec vlasti,
na lůžku, ach, smrtelném.
Kolem lůžka výkvět říše,
císařská dlí družina, —
Karel k nebi zvedá zraky —
přišla jeho hodina.
Ticho vůkol jako v hrobě,
němě doba utíká,
pod hradem lid český, věrný
přidušeným pláčem štká.
Ticho vůkol jako v hrobě,

teď se Karel usmívá — —
však slyš, s věže svatovítské
ký to hlahol zaznívá?
Všecky zvony náhle samy
kývají se v krovu svém:
zvoní Karlu umíráčkem
v hlaholu přežalobném.
S vížky Prahy stověžaté
zvuk se krajem prostírá,
že nám otec nejmilejší,
že nám Karel umírá.
Dozvučely zvonů zvuky,
jeden jen zněl poznovu
s věže svaté Kateřiny
tam na Týně Karlovu.
„Již jdu, dítky, Pán mne volá!“
Karel tiše šepotá; —
již se nese jeho duše
do lepšího života.
Hořkým pláčem Praha pláče,
v němém hoři národ dlí,
a zvon s vížky karlotýnské
zní, ať se vlast pomodlí.

Václav A. Crha.

158.

Křižánek.

(Pověst z okolí kopidlenského.)

Viz tam ten černý les se plížit roklemi,
ten pustý Křižánek, jak cloumá větvemi
a zří sem nevlídně, jak přemýšlel by znova
o ději rumův těch, jež v lůně temném chová.
Ba, strašný děj to byl, jej viděl dávný věk,
a pomstu nebe zlou zřel němý Křižánek!
Teď v chmúry zahalen jak na výstrahu stojí,
že člověk s nebesy se zkoušet nemá v boji!
Kde nyní duby ční, velebný klášter stál
a místo bouří se hlas zvonův rozléhal.
Než zanik' zvonů zvuk a hrdý klášter klesl,
co psinický sem pán své lásky kletbu vnesl.
„Hoj kopidlenské zdi,“ pán z Psinic promluvil,
„jak pevně vámi váš pán hrad svůj ohradil,
že není možno blíž se dostat ku pokladu,
ku Bertě spanilé, té růži uvnitř hradu!
Té outlé dívce jsem byl špatným za chotě
a zetěm sprostým jen tvé po cti lakotě:
hoj pane z Kopid'na, na darmo střežíš věru
před zetěm nezvaným na hradě krásnou dceru.
Byť visel u nebe tvůj skalopevný hrad,
byť pekla propasti jej střehly odevšad:
přisám Bůh, že láska si vchod do hradu koupí,
že, zbroj-li nemůže, šat mnicha do vnitř vstoupí.“
Tak pravil v jitřní čas, své hově svévoli,
a večer uzřel jej co mnicha v řeholi.
A nebe zřelo, jak věc svatá slouží zlatu,
jak vášeň kryje se v božského sluhy šatu.

* * *

Jde ku Kopidlnu tré mnichů z večera
jak vždy o dar prosit ku dobru kláštera;
jdou lesem v hovoru, jdou svatého kol kříže
a jeden mluví teď ku kříži, přišed blíže:
„Aj Bože na kříži, zda ti můj osud znám,
proč milý tobě šat na sobě nyní mám?
Tys osvítil ten svět jsa světlem všeho lesku,
zdaž také posvítíš na zpáteční mi stezku?
Věz: darem nechci to, ochráním zákon tvůj,
jen ty na outěku mou Bertu ochraňuj!“
Tak zněla rouhavá řeč psinického pána,
a však i strašlivá odpověď na ni dána!

* * *

Den již se schyluje, jde slunko k západu
a jeho jasná tvář zří ještě do hradu;
a jakby nezřela na dívku, jež tu sedí
a oknem v krajinu jak jasná luna hledí?
To Berta spanilá se loučí s západem;
než co to poutá teď zrak její pod hradem?
„Aj známí z kláštera, kdož bez dárku vás nechá?“
Tak řkouc dle zvyku jim vstříc na podhradí spěchá.
Tré mnichův kloní se před dívkou pokorně,
a ona blíže jdouc je vítá hovorně
a dárek prvnímu do rukou dát se chystá, — —:
než ten ji uchopí a dál ji vleče z místa.
A krátce zaplesá: „Svých dárkův sobě nech,
já *tebe* vezmu si, tys lepším dárkem všech!“
To řek' a nese ji pryč z hradu v divém plesu,
u brány na kůň vseď — a uhání dál k lesu.
A letí s děvou dál ji drže v objetí,
dvé mnichův skok a skok za ním u zápětí;
za nimi v chumáčích prach výš a výš se zdvíhá
jak strašná pomsta, jež jich stopu kvapně stíhá.

* * *

Ba pomstě nebes tento čin se protiví,
jí k ruce vstávají vichrové strašliví
a lesův temena se v mračen stíny halí
a nebe modravé ku bouři již se kalí.
To nebe slyšelo u kříže rouhání
a nyní vyhoví zpupnému vyzvání;
hle tam již dojeli tři jezdci na kraj lesa —
a nebe mračí se — a vichřice již plesá.
Les v hloubi zaduněl, ohromný na to třesk,
hrom zařval, ze mračen vyšlehl sivý blesk,
a bije ráz a ráz, a les je v žhavém lesku —
toť mnichu zpupnému blesk osvěcuje stezku.
Ujíždí z Psinic pán, jej žene hromu třesk,
ujíždí sám a sám, jen provází jej blesk;
tu sklesl jeho kůň — a dívky víc tu není,
než na to nemůž' mít pán z Psinic pomyšlení.
Nemyslí, nevidí — již u kláštera skles,
blesk šlehl, zařval hrom — a v záři stojí les:
klášter je v plamenu a v záři skví se chlumy,
lkaj' zvony naposled — věž hrdá klesá v rumy.
A v rumy shrotil se velebný klášter ten,
pod jeho kamením pán z Psinic pohroben;
na něm zdi zřícenin jak na výstrahu stojí,
že neměl s nebesy se zkoušet v krutém boji.
A jak se žáru lesk rozlévá šír a šír,
u světle růžovém tam plane svatý kříž,
peň kříže v objetí se dívka Kristu sklání,
a jak pán z Psinic chtěl, *Pán mocně děvu chrání.*
Noc prchla, vzešel den a přišel večer zas,
a tak se vystřídal již dlouhých věkův čas;
ty rody vymřely, jichž vyprávěl jsem osud,
kříž dlouho ještě stál a rumy vidět posud.
O kříži i rumech lid mluví po náš věk,
od kříže nazván prý les onen Křižánek.
Proč ale se ten les vždy mračí tak a chvěje?
Snad že mu rumů těch na mysli tanou děje.

V. A. Crha.

159.

Osudná píseň.

Noc když se chýlí v Polabí snivé,
znívají zpěvy pobřežím tklivé,
znějí hned jemně tajemnou nocí

a hned zas divě kouzelnou mocí
a budí v srdcích touhu i tíseň:
a to je Máry osudná píseň.
Polabí celé znalo tu děvu,
spanilou Máru, královnu zpěvu;
a její srdce ač bylo tvrdé,
černého oka vzezření hrdé:
přece se vzmohla milostná tíseň
v každém, kdo slyšel kdy její píseň.
A přec v to hrdé, plamenné oko
ubohý Vilém vzhléd' přehluboko;
blouznil pak o ní, o jejím vzhledu,
lásky své zář hřil na jejím ledu
a ve dne hájům lkal svoji tíseň
a v noci luně lásky pěl píseň.
A napěl písní srdečných, tklivých,
kolik je jisker v plamenech živých,
po kusech srdce do písní vkládal,
marně však lásku od Máry žádal;
a když mu srdce zlomila tíseň,
poslední pěl to — *osudnou píseň.*
A přešla v národ osudná píseň,
a zněla Máře osudná píseň;
poprvé strašné — mstivé to zvuky,
podruhé budíc pekelné muky, — —
smyslem se mine — v srdci má tíseň,
šílená Máro — pěvce mstí píseň! — —
Od těch dob znívá v Polabí snivém
z večera píseň v názvuku tklivém;
a zní hned jemně tajemnou nocí
a hned zas' divě kouzelnou mocí
a budí v srdcích soustrastnou tíseň, —
a to je Máry osudná píseň!

V. A. Crha.

160.
Krásná Oliva.

I.

Šly obláčky nade hradem,
nad podhradím přes květnici,
zarděly se v záři slunka,
zarděly se v růžném líci
krásné Olivy.
Pluly přes slunečné stráně
a na stráních mládci byli,
švarní hoši, kteří láskou
po dívce se roztoužili,
dceři pěvcově.
Šly obláčky přes doliny,
v dědinách tam děvy dlelý,
krásné děvy, krásné sice,
přec však krásu záviděly
panně Olivě.
Za obláčky za sinými
sunou pěvcovy se zpěvy,
zpěvům starce, zpěvům slávy
druží ctná se píseň děvy,
píseň milosti.
Kam zpěv starce vnikl, — sláva,
kam zpěv děvy — láska pučí,
od pěvce se hrad památný,
od Olivy slavík učí
touhy nápěvům.

II.

Vypučelo na sta kvítků,
vypučelo ptáčat kolem
a podhradí se rozlehá
lásky zpěvy, lásky bolem
švarných jinochů.
Pějí tam po slavíčímu,
každý, jak mu velí tíseň,
nad všecky však Zděnek zapěl,
nad vše vzlétla jeho píseň
sivým sokolem.
Sokolíku, mládče z hradu,
neušel květ tvému oku:
proto's denně zalétával
v podhradí, pět jí po boku
písně horoucí.
A teď letíš v skvělém lesku
mohútně ku pěvné výši: — —
květ však skromný, Oliva tvá,
zří za tebou v onu říši,
jasný sokole!

III.

Mnoho záře, mnoho bylo,
žhavou září zeleň zvadla:
mnoho lásky's, krásná děvo,
mnoho lásky v oběť kladla
svému Zděnkovi.
Mnoho záře nade hradem,
v záři té se sokol zhlíží;
Zděnka nová láska těší,
Olivu zmar lásky tíží, — — —
škoda dívčiny!
Veselo je v starém hradě,
hlučno v ozářené tvrzi;
na podhradí stíny leží,
na podhradí láska slzí,
láska sklamaná.
Temný stín jak soumrak lásky
leží dívce na útrobě;
černá noc však zkázonosná
hřeje se jak hádě v hrobě
v srdci starcově.
V srdci hádě, v rukou lyru,
v duši zámysly mu trudné
a blesk oka dí, že stařec
hotoví se k přeosudné
písni hromové.
„Neplač dítě, dcero zpěvu,
milý *lásku* tvou jen zradil;
srdce své však — na jazyku —
proti šípům neohradil
hoch ten zpozdilý.
Ty mu v oko šípku vrhneš,
můj zpěv půjde přímo k srdci,
a jediný přípiteček
dovede i zrádce zvrci;
Bůh mu pomozi!"
Dívka ale v slzách doufá,
láskou hodlá zradu zvrci,
lásky okem Zděnka získat,
lásku vzkřísit v jeho srdci, — — — —
Bůh jí pomozi!

IV.

Pyšněly se jasné perle
v zlatotkaném baldachynu,
pyšně vedli sobě hosté
na růžích a na jasmínu
v síni svatební.
S vnadou růží závodily
děvy jako slunko jarní,
po vavřínu pohlíželi
svatebníci, hoši švarní,
děvám po boku.
A na trůnu v záři skvostů
slunce s hvězdou, zasnoubenci,

a kol slunce červánků kruh
v zaníceném polověnci —
pěvci mistrní.
Rozlila se zář po síni,
rozlily se jasné zvuky;
první pěvec k harfě zapěl
lásky slasti, lásky muky — — —
děvy slzely.
Pokynula kněžna kvasu,
řada děv se rozstoupila
a z dívek ta nejkrásnější
pěvci skráně ovinula
věncem růžovým.
Rozlila se zář po síni,
vavříny se pozachvěly,
o kolbách a o sedání
zapěl druhý pěvec smělý, — —
juni trnuli.
Kynul Zděnek, kníže kvasu,
jinoši se rozstoupili
a dva z nich, dva nejbodřejší,
skráně pěvci ozdobili
věncem z vavřínu.
Zableskla se síně bleskem,
oněmělo všecko znovu:
zapěl pěvec nejstatnější
o rytířském daném slovu,
o cti rytířské.
Zaleskly se všechněch zraky,
leskl zrak se Zděnkův v žáru,
povstal hbitě na svém trůnu,
mocně sáhl po poháru,
po dvou pohárech.
„Hoj ty schráno mocných zpěvů,
živých blesků pěvče starý,
připij' se mnou, nedopij však,
z tvé by číše duch tvůj jarý
i mne roznítil."
Sáhl stařec po poháru,
upil z něho, zamyslil se,
držel ruku nad pohárem,
navrátil jej, uklonil se, — —
slova nemluvil.
A Zděnek se chopil číše,
již ji k žhavým ústům nese,
tu však pěvec nejzadnější
jako šipka z řady hne se, —
sáhne po číši.
„Zděnku, tobě lásky přáno,
z číše pěvce přihnu *já* si,
jenom srdce oklamané
ku zřídlu se zpěvu hlásí,
k číši pěvcově!"
Dořek' a již křečovitě
pohár k siným ústům vznesl;
dopil, — zbledl, — načež tiše
k stupňům trůnu mrtev klesl
k nohoum Zděnkovým.
V pádu tvář se odhalila
a s ramenou plášť se svlékl, — —
plášť s postavy nejkrásnější:
Zděnek vzkřikl, — pěvec klekl
nad svou Olivou.

Václav A. Crha.

161.

Pohřeb o půlnoci.

(Pověst moravská.)

Němým krajem němá řeka teče,
pustý, němý vůkol lán i sad;
v zříceninách leží králův sídlo,
v zříceninách klášter Velehrad.
Kde prv čněly Velehradu báně,
rozburácela se litice,
Husité tu podpálili klášter
a pro mnichy plály hranice.
Rozezvučely se bolným zvukem
velehradské zvony naposled,
Husitů když sbor již posledního
řeholníka na hranici veď.
Ač však zvony rozlily se žárem,
zvonek umíráček ještě zní:
v hodince to smrti bratrům mnichům
zvoní řeholník ten — poslední.
Před oltářem klečel na modlitbách,
když byl klášter divě přepaden,
a ač roty honily se kolem,
sám jim zůstal divem zahalen.
Sám tu zůstal zapomenut v rumech,
vložil bratrů prach v zem svěcenou
a pod večer za ně umíráček
žalostně zněl tichou krajinou.
A tak zvonil zvonek mnohá léta,
zvoníka též každý v úctě měl,
až jedenkrát v tichý letní večer
umíráček na vždy oněměl.
V tajuplné, klidné letní noci
padla hvězda do vln jezera:
poslední to bratr velehradský
tiše skonal v rumech kláštera.
Kdo tě najde, mnichu, v němých rumech,
kdo vloží tě zde v zem svěcenou
a kdo zazvoní ti za večera
umíráčkem noční krajinou?
Slyš! Teď půlnoc němým krajem duní, —
teď se hnuly rumy, — tajný zjev: —
v bílých rouchách se sem stíny blíží
a ze středu jich zní truchlozpěv.
V bílých rouchách mnichů z Cistercium,
černý pás a svatý škapulíř:
tak se mrtví dostavili k pohřbu,
tak jdou ku mrtvému bratru blíž.
A již zavzněl lkavý umíráček,
v rukou stínů planou pochodně
a v pohřební zpěvy řeholníků
zvučí hlahol zvonů lahodně.
Rudou září celý zaplanulý
hnul se nyní průvod pohřební,
zbytkem oblouků se k chrámu nese
a již varhan velebný zvuk zní.
„De profundis" zní teď, „Miserere"
věrnou mrtvých bratrů řeholí, —
již se hnuli ku klášterním hrobkám
a hlas zvonů cestou hlaholí.
Brána smrti sama otvírá se
u podklášterního klenutí,
pochodní zář plane řadou rakví,
klenbou vane smrti vanutí.
Na konci té řady rakev prázná,
do té vložen bratr poslední;
a co ztrácejí se stíny z klenby,
pohřební jen chorál ještě zní.

Václav A. Crha.

162.

Kněz a hrabě.

Byl hrabě Zálabský divoký pán,
co den projížděl pole i lán,
a dřív než ranní se červánek vzňal,

své milené chrty ze brány hnal.
I na boží den s hlaholem trub
se žene kol chrámu a klidných chalup.
A zvonek když k ranní zve modlitbě lid,
před chrámem kněze tam bývá vždy zřít;
on k hraběti, na bujném oři když jel
a honce své ku kvapu dál vybízel,
vždy s poklidnou tváří, v níž modlitba dlí,
otcovským hlasem tato slova dí:
„Hospodin ve svůj tě dnes volá dům!
Opustiž lesy a honců svých tlum,
on tebe vyzývá, bys v svatyni dnes
poklek' a modlitbu k nebesům vznes.“ —
Než s posměchem hrabě dí: „Ku předu, dál!“
a v dálce již burácí divý ten cvál.
Jej netěší modlitba ni nábožný zvuk,
jej kochá jen rohů divoký hluk. —
Však nezoufá kněz, že marný byl hlas,
a když přišel nedělní, posvátný čas,
již zase tu ve dveřích chrámových dlí
a k hraběti s družinou ta slova dí:
„Opětně Pán tebe k milosti zve,
promíjí poslední poklesky tvé.
Hospodin ve svůj tě volá dnes dům,
opustiž lesy i honců svých tlum.“
Tu v posměchu hrabě svůj povznese pych:
„Co bláhovče milost tvá, co mi ten hřích?
Mě netěší zvonů, ni žalmů tvých stesk,
mne rozjaří bičů a lesnic jen vřesk.“ —
Kněz křížem se znamená a k nebi zrak šle,
než nad duší rouhavě nezoufá přec v mysli své. —
A opět tu ve dveřích chrámových dlí
a čeká, až poletí kol hrabě zlý.
A s vížky hlas zvonku zbožný volá lid,
by před tvář Páně šel se pokořit.
Než v svatyni Páně v nábožný zpěv
rouhavě doráží divokých hnanců řev.
Toť hrabě zas burácí a v hříšném zápalu
své kopí třímá tam v mohutném návalu.
A když pak kol chrámu se žene jak ďas,
tu opět jest slyšeti kněze ctný hlas:
„Hospodin ve svůj tě volá dnes dům,
opustiž lesy dnes i lovců tlum;
já ve jmenu Páně zvu v Jeho tě stan,
vkroč v svatyni sem, stůl boží přichystán.“ —
Než hrabě s posměchem se na kněze obořÍ
a vzteklou vášní zrak jemu zahoří:
„Ten temný les, to můj je stůl, můj stan,
na jiném koberci tam kvas můj přichystán.
tam ty pojď se mnou, tam zvu tebe já,
tam všecko — život, smrt i spása má.“
A směje se, posmívá, uhání dál
a za ním honcův dav, jak by je ďábel hnal. —
I povzdechnuv potichu kněz k sobě dí:
„Hospodin hříšníky nikdy nezhrzí,
a kleknout-li nepřijdou v svatý jeho stan,
tu v lese neb poušti sám je najde Pán.“ —
A již tu ve chrám vstoup', poklekl a zas vstal,
s oltáře potom velebnou Svátost sňal
a kráčí u modlitbě kobkou chrámovou,
a kráčí u modlitbě tichou dědinou,
a kráčí u modlitbě přes luh i lán
tam přímo v les, kde bouří divý pán.
A an tak v modlitbach ku předu kráčí dál,
tu z hvozdu o pomoc hlas teskně pozalkal.
Muž zbožný leká se, než marně nelení
a kráčí mužně dál na rtech svých modlení.
A opět nářek ten, volání o pomoc
doráží z houštiny vždy k uchu víc a víc.
Kněz zrychlí krok a směle kráčí vstříc
a stoupá v nejhustší teď černých hvozdů noc.
Tu leží hrabě bez zbraně a bled,
dvou vrahů dýky mu hrozí teď na posled,
on svíjí se a volá ouzkosten:
„Můj Bože, spasiteli, budiž mi pomocen!“
A hle, jak zázrak, kněz stoupí v před:
„Ve jmenu Pána ustaňte, vrazi, hned!“
A vzhůru pozvedá tu Svátost velebnou,
jež skví se zázračně posvátnou září svou.
A když tak před nimi muž zbožný stál
a Svátost v ruce svěcené ku nebi pozvedal,
tu vrahové strnuli, jak mramor jejich tvář,
neb poznali, jak mocná jest božstva svatá zář.
A rouhavý v modlitbě již se chvěje ret
a zbožně k nebesům divý se nese hled.
Pak sami vzdali se, v lítosti svých vin,
by po právu a milosti souzen byl jich čin.
Než hraběte mocně jal ten divný zjev:
on klesá teď na zem, svůj zapomíná hněv,
on pláče a líbá kněze řásný šat,
než mluvit nemůže jsa v srdci božstvem jat.
A nábožný kněz žehná jej rukou svou:
„Věř pevně, synu můj, jatý dřív nevěrou,
Pán poznal tě, tys Pána nepoznal,
Pán k tobě přišel sám, by duši vyhledal,
a hledí na tě zas jak dobrý otec tvůj
a praví k tobě zas: „Pojď se mnou, synu můj! —
Nechodiž více kol, kde dům jest spasení,
bys v něm dřív nepoklek' ve zbožném modlení!“ —
A tiše kráčí kněz na tváři zbožný klid,
divného hraběte vždy v chrámě bývá zřít.

Václav A. Crha. *Saphir.*

163.

Pomsta.

Na nebi blesk, na moři člun
tajemných zapisují run,
k nimž vichr hudbu skládá;
a v předu lodě starý Švéd
se pne jak běs válečných běd,
ji ku spěchu pobádá:
„Jen leť, můj bystrý sokole,
a na vzdor živlů nevole
mou kořisť dones k cíli,
vyrvi ji jícnům záhuby!“
Tu pojednou z pod paluby
podivné hlasy kvílí.
„Hahoj, co lkáte, Čechové!
Mně mužem více neslove,
kdo v slzách spásu hledá.
Čech i ta jeho vzdělanost,
toť kořisť má — a na věčnost,
má ruka zpět ji nedá.
Proč strojili jen různice?
Vlasť jejich jako děvice
milostná rozkvétala;
tak mnoho věků, mnoho let
ji zdobil míru zlatý květ —
až námi za své vzala.“
Švéd mrazivě se zasměje —
a poděšen se zachvěje,
za ním muž statný stojí,
naň ruku smělou vztahuje,
blesk hněvu v oku horuje
a volá osud k boji.
„Ó směj se, vrahu prokletý,
lupiči naší osvěty,
i tebe zkáza zchvátí,

a jako klesl český lev,
i slávu tvou odplaty hněv
bez milosti vyvrátí.
Necítíš dým a ohně dech?
Tak mstí svůj národ jatý Čech,
tak slávu předků chrání!"
Vrah zuří marně — plameny
se derou na svět zděšený
v divokém radování.
Rozkoší vlny hárají
a z nich se hrdě zdvíhají
druhové české slávy.
Vrah zahynul, i loď, i lid,
a moře opět prázný kryt
zas šumí divné zprávy.

J. V. Jahn.

164.
Rodina česká.

I.
Před bitvou.

Nad Blaníkem mračen roje,
jak by v lůně nesly boje,
hrozivě se hromadí.
Z daleka šlehají blesky,
do vrchu však není stezky,
vlasti stráž sní v pozadí.
Pod Blaníkem prostá chýše,
rolník kmet rozmlouvá tiše
tam statnými se syny.
Ti nadšeně vypravují,
co vše páni v Praze snují
na ty černé zlosyny.
Páni do sněmu se sjeli —
ó jak nádherně se skvěli
v bohatýrském odění
Harant, Šlik, Smiřický mladý!
Jak se rozproudilo všady
nejmocnější nadšení!
Vlasatice na nebesku
skví se v přepodivném lesku,
boje příští znamená —
její divoplodné svity
budí v srdcích dávné city,
dávný zápal plamená.
Staročeský soud je blízký!
tak zní do nejzazší vísky
heslo Prahy královské,
tak syn otci nyní hlásá —
co však mladá cháska jásá,
dumá srdce otcovské:
„Nemýlí mne pražská vřava!
Velké tělo — malá hlava.
Tisíc cílů má ten roj,
sil tu k světa vyvrácení,
ale Žižky, Žižky není,
by je slil v nezlomný voj!
Není hlavy ve domovu
s korunu víc Jiříkovu,
ni s meč jeho pravice.
Cizí ptactvo bouře snuje,
tajně však si opatruje
ku bezpečí silnice.
Vyhledali staré hávy,
v nichž otcové došli slávy,
prchl z nich však dávný duch,
měla zatím rez v nich hody,
a až půjde do rozhody,
klesne tíží dobrodruh.
Hle, nad námi tma je čirá
a Blaník se neotvírá,
číhá však již krahujec!"
Tesklivě kmet hlavu kloní,
syn potajmu slzu roní —
tu přicválá cizinec:
„Vy zde dlíte, mládci jaří
a vrah v Čechách hospodaří,
przní ženy, dívčiny,
že by ustrnul se kámen;
vsi i města divý plamen
mění v strašné pustiny.
Buquoy řádí u Čáslavi,
nemůž lenit, kdo Čech pravý!"
dí a tryskem pádí dál.
Synům hněvem zraky planou,
hledí v tvář tu zbožňovanou,
otec — jak by ve snách stál.
Pak jde k truhle své jak maně,
vybírá z ní staré zbraně,
opatrně cídí je,
na zkušenou jimi mává,
synům žasnoucím je dává:
„Již to vůle boží je!
Žižkův hrob je v nebezpečí:
již se opásejte meči,
tím dědictvím lepších dob.
Za mnou, za mnou, chaso mladá,
ať obhajců nepostrádá
vlasť a víra, Žižkův hrob!"
S otcem pět bujarých synů
kvapí ruče k Domašínu,
mizí ve tmách zástupec.
K Blaníku se bouře žene,
na chaloupce opuštěné
hoví sobě krahujec.

II.
Po bitvě.

Nad Bílou Horou děsný klid,
jen měsíce ji hlídá svit.
Hrom děl utichl, bitvy řev
a s vrchu kane zvolna krev.
Z daleka vane těžký vzdech,
jak ze srdce by dral se Čech.
Pod Bílou Horou mrtvol val,
tam kmet se z mrákot povybral,
rozproudila se v posled krev
a zazní hlas jak duchů zpěv:
„Svůj život jsem dobojoval,
svůj boj poslední promrhal.
Ó velký Žižko, Jiříku,
to konec našich podniků!
Má rodina je bídě v plen,
můj národ ve prach povalen,
rozprášen bratrů chrabrý šik,
však nelká boží bojovník,
však věřím v Boha mstitele,
všech utištěných přítele!"
Kmet dohlesl a kane krev —
a ozývá se nový zjev:
„Své rodiny již nelituj,
jsme s tebou všichni, otče můj.
Svou krví jsme zde zárody
zasili zlaté svobody.
Až osení to dospěje,
vrah národů se zachvěje.
Ve zhanobeném popeli
procítne náhle duch smělý

a nad našemi pak rovy
vnuk slávu předků obnoví!“
Utichl otce, syna hlas
a krev se zastavila zas.
Jen z Hvězdy teskný stromů šum
zalétá k mrtvým hrdinům.
Zařinčí zbraně bezděky,
než ulehnou si na věky.
A vane přitlumený vzdech
ze srdce omráčených Čech.
Pak dusný klid, obzor se tmí,
na výši jen Bůh mstitel bdí . . .

J. V. Jahn.

165.

Neapole.

I.

Roku 1799.

Nad Neapolí v mrtvém tichu
se vznáší utajený vzdech,
jen Vesuv zná svou dávnou pýchu,
jen z něho septí pomsty dech;
však lidu zašla hvězda spásy,
den blaha krásný pominul
a ducha žár a půvab krásy
ve vlnách *krve* zahynul.
Na břehu podvečerní zvonky
teď lkají slunce u hrobu —
a Nelson u své Hamiltonky
zapomněl mrzkou hanobu,
zapomněl pověst hrdinovu,
mořského orla žasný vzlet
a v bídné záletnice slovu
svou slávu má, svůj celý svět.
Nad ním se plachty s větrem perou
a korouhev se třepetá,
pod níž kdys s nezkalenou věrou
do boje spěla osvěta.
Však nyní hledí na pochopy
a podporuje porobu
a čacké syny Parthenopy
do pout provází, do hrobu.
A třebas větry jemně dují
a třebas vlny v toužení
korábu něžně pochlebují —
on dumá v mračném mlčení.
Neruší zpěvy námořníků
nevlídnost mořské samoty
a druží se ku vězňů vzlyku
jen milců bídných šepoty.
Noc krásná hledá v roztoužení
po moři pravdy ctitely,
co ve posvátném zanícení
Neapol zřeli — zemřeli.
Však zpupně ve měsíce lesku
se ostrov vlnám posmívá
a vznáší témě v děsném lesku,
vždyť tyrana zas ukrývá!
Však náhle vlna bujně dme se
a v hněvu a zas v truchlení
na silných bedrách těla nese,
na každém krve znamení.
Jaký to zástup hrůzyplný!
Hle, děti, starci, dívčiny,
jež vrhl zrádce v náruč vlny
z náruči drahé rodiny.
Sen svobody překrásný snili,
tu Ruffo přišel s Britany,
jak tygr, kterýž hladem šílí,
jal dávit se dav bezbranný.
Krev republiku zatopila —
krev snese purpur královský —
a Nelson, jejž siréna spila,
zřel, trpěl zločin obrovský.
Do moře, by je na vždy skrylo,
své rozmetali oběti,
to však, by pravdu vyjevilo,
je vrahům nese v zápětí.
„Ha, pohleď, ženo!“ Nelson volá,
„zříš příšerné ty zástupy?
Těm kouzlo tvoje neodolá,
ti přišli mstít své potupy!
Hle, tam nešťastník Caraccioli
hrozivě ruku pozvedá —
to Ruffo kázal, mluv cožkoli —
to Ruffo byl, ne já — ne já!
Viz, ústy hne, jak by velebil
moc vyšší, pomstu bohovou —
Ha, ustaň, starče, já to nebyl,
to spáchal Ruffo s královou.
Sem, králová, těm pohleď v líce
a když tvé četné oběti
tě k sobě strhnou jásajíce,
mři v jejich hrůzném objetí.
Mně nesmí hrozit, já to nebyl,
hlas jejich lže a jejich hled,
byť sebe pravdivěj se šklebil —
já líbal Emmu, to ví svět!
Ha ustaň, ustaň, Caraccioli,
a na ni ruku pozvedni,
já nebyl tehdáž v Neapoli,
když stíhnul tě den poslední.
To Ruffo byl a purpur jeho
tvých soudruhů zbarvila krev!“ —
Tu sklesl, se rtu sevřeného
se dral jen hrůzyplný řev.
A králová a král a páni
ze snů rozkošných zbuzeni
tu stáli jako upoutáni
a v mimovolném mlčení
Ať chvějí se, ať zří kamkoli,
ať ve tvář lhou si chlubný vzdor:
jim stále hrozí Caraccioli
a kletbu hlásá jeho sbor.
Kam patří jenom, všude hrůza
se šklebí pout svých zbavena
a všude zkrvácená lůza
z vln na ně zvedá ramena.
Ubíhá koráb — mrtví za ním,
jak by je magnet přimrazil —
a vítr leskným bědováním
se k jejich hrozbám přidružil.
Již na obzoru den se budí,
však nekončí se mrtvých sněm;
z Vesuvu plamenové rudí
šlehají pomsty plápolem
a v jejich divosiném žáru
čte Nelson teď svůj rozsudek:
Leť orlem — dojdeš Trafalgáru!
Zve katanem tě pozdní věk!
A teprv za dne plné záře
ke dnu mrtvoly klesají,
však ještě v posled z každé tváře
odplaty věsty sálají.
Nad nimi vlny v děsném chvění
se stáčejí do divných run —
den splní záhy pomsty snění,
na Vesuvu ten stojí trůn!

II.

6. května 1860.

A zase, zase k Neapoli
duch mimovolně zalétá,
kde náplň krásy po okolí
pohlíží hrdě do světa,
kde příroda se v jaré píli
vymknula zimy ze železa
a trůní co znak věčné síly —
Však jaký to tu výjev dnes?
Ve přístavu vše živo, jaro,
hlas zvonů bouří ze sna lid,
by jásal, že mu San-Gennaro
chce zas svou lásku projevit.
A každá sebe chudší chýše
dnes vznesla slavně korouhev
a každé srdce dme se výše,
že opět proudí svatá krev.
Ve chrámu vřesk a bubnů zvuky
a trouby zpupné hlaholy
teď slaví báječné ty muky
a dávné víry plápoly.
Vše hledí v píli nedočkavé,
tu náhle jásá hromný řev,
div dokonán — a víře pravé
zas životem vře svatá krev.
Zas proudí svatá krev — ba věru,
přes moře vane její dech
a jako msty duchové v šeru
zří mračně svatí v kostelech.
Šestého května jinde ještě
dokonán vzácných divů zjev
a zprahlou zem přívalem deště
kropila posvěcená krev.
A přece plesá Lazzaroni,
jejž král i nebe miluje,
přec jásotem se chvějí zvony,
vše v Neapoli hoduje.
A byť i někdy do poháru
se slza vloudila neb krev,
vše plesá ke cti San-Gennaru
a jásá jemu chvalozpěv.
Té chvíle nad Vesuvem stane
duch dějin, štvaný dobrodruh,
a hledí k zemi požehnané,
kde kráse stan dal dobrý duch,
a hledí k dávné síly stanům
a hledá dávné síly svit —
zde oživlo jen Herkulanum,
zdaž oživne kdys otrok — lid?
A duch ten mocné rámě vztáhne
na sever, na jih, dokola,
kde země zpustošená prahne,
kde sopka hněvu plápolá.
Tak žehná vlasti bohatýrů
a oceánu žehná též,
vždyť zří, že z jeho vln a vírů
se blíží rek, jímž klesne lež.
Pak s městem se však rozžehnává,
kde plesá ještě mnohý bloud,
a osudu je odevzdává,
by na něm vykonal svůj soud.
Jen málokdo jej zřel té chvíle,
jak kyne věrným druhům svým
a šeptal teskně, zasmušile:
Již zase z Vesuvu jde dým!

Jiljí V. Jahn.

166.

Mladý dědic.

Ten skvělý, nedobytný hrad,
jenž vlasť uhájil častokrát,
se oděl v roucho nejsmutnější
a zvonů kvil, družiny vzlyk
dí, že ukončil pouť vezdejší
tam bělohorský bojovník.
Vlá s věže prapor kalicha
a lid oddaný pospíchá,
by pánu dobrému dal s Bohem,
jenž byl mu štítem v boji mnohém.
Nad rakví meč, háv železný
a kalicha znak vítězný,
za ní syn zasmušilý vítá
svůj lid jen němým pokynem,
slz nemá, však žár děsný svítá
v tom jemném oku dětinném.
Přikvapil včera z ciziny,
zřel cestou spustlé dědiny,
žoldnéře v chrámích a lid v lesích,
zde rakev — Bože na nebesích!
Kněz psanec vstoupí před rakev,
zní velebný bratrský zpěv
a kouzlem víry otců jímá,
otvírá srdce dokola —
tu jun meč otcův nahle třímá
a zrak mu sopkou plápolá.
Zpěv ustal — nešetrný hluk —
na pohřeb jde pochopů pluk,
ku spěchu nutká jak ďas divý
je prokurátor krvechtivý.
„Proklatý kacíř! ve chvatu
znik' hrdelného mandátu,
však vzhůru s trupem k šibenici,
hrad veškerý vám dávám v plen,
ve věži temné červům pící
buď vyjící ta smečka fen!“
Jak za krkavci sup by tíh,
za žoldnéři se pachtí mnich,
z jehožto vykrmených tváří
pekelná potměšilost září.
Již vrhají se na rakev,
že hrůzou stydne v lidech krev,
tu panic zaskočí jim dráhu,
zamávne mečem mladý rek,
svým zrakem sálá v lid odvahu
a hle, řadí se zástupek.
„Hoj, pochopi, toť otcův meč,
jímž mnohou vybojoval seč,
jímž konal divy v bitvě dravé —
a teď jest opět v ruce pravé!
Hoj, za svobodu, lide můj,
za víru otcův skálou stůj!“
Pan prokurátor se žoldnéři
ve strachu k hradní bráně tíh',
však vichr zatočil tou sběří,
pod cepy klesl on i mnich.
Ve mžiku dokonána seč —
a panic zkrvácený meč
na rakev klade v zbožném citu,
zní dále hymna Táboritů.
Do krypty rakev spuštěna
a brána k ní pak zazděna,
jak velel mladý dědic hradu,
jenž o sloup se tu opíral
a jak věčnosti na záhadu
zrak na nebesa upíral.
Chce vítězstvím nadšený lid

nového pána pozdravit,
však ten jim vážně se vymyká:
„Za věrnost upřímná vám díka!
Vy jste mi dráhu vytknuli,
předkové, otče zesnulý!
Na Bílé Hoře druzi tvoji
za víru, volnost vlasti svojí
před staroměstskou radnicí
podnikli ránu smrtící,
tys zbyl, bys vítězů vztek zřel
a málomocně v loži mřel,
tvé rty mi vzkaz svůj šepotaly —
a já s Mansfeldem bloudil v dáli!
Nedozněl ke mně odkaz tvůj,
však přec se o mne nestrachuj!
Mne bouře vychová svým jekem
líp než života lahody,
nebudu robem, kde ty rekem,
za statek nedám svobody!“
Poslední pohled — otcův kraj
vším kouzlem vábí — pravý ráj! —
a dědic staré slávy, panství
jde odhodlaně do vyhnanství.

Jiljí V. Jahn.

167.
Barbar.

(Roku 25. po Kristu.)

Na skalině nad Duerem
soudce římský stoluje,
na barbara španělského
skutek hrozný žaluje:
Náměstek Lucius Piso
sbíraje daň krajinou
napaden tím zákeřníkem,
skolen ranou jedinou
A ten barbar, rolník prostý,
stojí šíji vzpřímenou
jak ty hory nebetyčné
nad vsí jeho milenou,
a jak vichr rodných hvozdů,
jako vodopádu sráz
zaburácí v rozhorlení
nevýslovném jeho hlas:
„Orla hor jste polapili,
bruste jen své nádobí,
mučte — nikdy přec nezvíte,
co mé tají útroby.
To však povím bez mučení,
jaká činu příčina,
kdo jest účasten mé viny,
kde najdete zlosyna.
Zpupný Řím, jenž krev z nás střebá,
zbavil nás všech lidských práv,
pověstnou svou vzdělaností
przní náš posvátný mrav:
tenť jest vinník, s ním pak jeho
soudcové a náměstci,
mistři umu státnického,
stát se v náhle bohatci!“
Zazuří tu soudce přísný:
„Na skřipec jej ztáhněte,
rouhá svatému se Římu!
Lid pak všechen sezvete
na výstrahu, na pokutu!“
Kati sil svých napnuli —
marná práce — nezaryjeť
olovo se do žuly!
Když pak šerhům klesá ruka,
jsou s mukami hotovi,
barbar silou neslýchanou
trhá svoje okovy,
stane na pokraji skály,
dýchá rodných lesů šum,
zadívá se k vísce rodné
a pak volá k Římanům:
„Odvlekli jste zlato, stříbro,
požehnání našich hor,
vše, co naše, zabral, zmařil
optimatů zvrhlý sbor —
a hle! máme přec pokladů
dosti svými za prahy:
stříbro lásky k rodné zemi,
zlato mužné odvahy.
Vám pak, bratři, slovo věští:
Řím nás zove barbary,
že chováme v poctivosti
jazyk, zákon prastarý;
bděte však jen ve zátiší,
orlové hor bujaří,
osudové naplní se,
Řím pokoří barbaři!“
Než jej stíhli pochopové,
vymrštil se v mocný skok —
a roztříštil lebku rázem
o skaliny ostrý bok.
Mrtvolu Duero nese,
nese zlato jeho proud —
šumí krajem divně zvěsti,
že nastává dějin soud.

J. V. Jahn.

168.
Tři jezdci.

Tři jezdci pádí z Kostnice,
jak by je štvaly vzteklice,
a jejich spěch a jejich hněv
provází teskně Rýnu řev.
Zpět do Čech mužové ti jdou
a nesou zprávu strašlivou.
Hlas jejich jako bouře lká,
jen noc mu slouchá divoká.
Tu bázlivě, tu bujně zas
odnáší vítr dál ten hlas.
„Ó Jene, lipo zkácená,
kam prchne věrná včelka tvá?“ —
„Tak utracena sláva tvá
a ty smíš mlčet vlasti má?“ —
„Ač mám jen hrstku popele,
v ní nesu nástroj mstitele.
Z ní šlehne plamen divoký
a v reky změní otroky!“ —
Tak třetí z nich se hrdě smál
a s bleskem v závod pádil dál —
a řeky pláč a větrů kvil
se jeho slovem probudil.
Jen jejich píseň divoká
teď hlídá tam hrob proroka,
však jeho duch, ten síly svět,
ten v jezdci spěchá do Čech zpět.

J. V. Jahn.

169.
Hody Jiříkovy.

(20. dubna 1469.)

Na luhu před Olomoucí
hoduje se vesele,
sjeli se tam naposledy

rozvadění přátelé:
Jiřík — rek bez bázně, hany,
Matěj — zrádce, palič, vrah;
paměť obou zachová se
na vždy v českých dějinách.
Jiřík, štít národa, víry
před zpupnými papeži, —
Matěj pod zástěrou víry
vždy ochotný k loupeži.
A přec Jiřík volně, směle
vznáší bohatýrský znak —
a přec hrdý Matěj rdí se,
kloní před kacířem zrak.
Vždyť nedávno v Vilémově
byl by s vojskem zahynul,
kdyby jej tchán přešlechetný
nebyl k srdci přivinul. —
Hody byly nastrojeny,
mysli jinde těkaly
a pod rouškou kratochvíle
děsné blesky šlehaly.
Žertem Matěj oblatkáře
napomíná k smíření,
však úmysl zrádný jeví
pod oděvem brnění.
A pan Zděnek Šternberský,
strůjce králů, škůdce Čech,
plesá jako ďábel, že mu
vězí Jiřík v tenatech.
„Nechť ten lžikrál nadýmá se
v moci sněném rozkvětu,
za dobytí Konopiště
korunu dá k odvetu!“
Co tak panstvo rozvaděné
sedí tiše při kvasu,
zovou králové své blázny
ku směšnému zápasu.
Mužík český jako sosna,
Maďar hrubě složitý,
vtipem, silou sobě rovni —
komuž věnec uvitý?
Boj žertovný dlouho trvá,
pernou příchuť pravdy má,
každá strana svého muže
chrání, chválí, pobádá.
Na soupeřích zápasících
dychtivě dlí zraky všech,
jak by měli rozhodnouti
osud Uher, osud Čech.
Čech se brání srdcem lvovým,
každý útok odráží,
tu o kámen z nenadání
nohou silně zaráží.
Běda! blednou páni čeští —
klesá Čech — hoj, neklesá,
rolník zachytil jej rukou,
on má vrch — vlast zaplesá!
Však pan Zděnek soptě vztekem,
že přec Maďar utíká,
zapomíná cti a studu,
pohlavkuje rolníka.
Rolník vzpřímí hrdě hlavu,
z oka plá mu hněvu zář:
„Ne mne, Zděnku, udeřil jsi
vlasť svou ošemetně v tvář.
Prodal jsi nás arcivrahu,
zprznil jsi své matky čest,
ale boží ruka chystá
konec Jidášových cest.“
Jako lačný vlk se vrhá
Zděnek na rolníka teď,
ale již jej zakrývají
čeští páni — pevná zeď.
Již jsou meče obnaženy,
již hněv sopkou plápolá —
tu maršálek Matyášův
konec kvasu provolá.
Krátké rozloučení králů,
krátký mír ten šalebný —
dokonává Zděnek, Matěj
zrady skutek hanebný.
Odcházejí Češi tiše,
jak by měli tušení,
že vítězstvím Jiříkovým
bude — v nebe vstoupení.

Jiljí V. Jahn.

170.

Meč svobody.

(14. července 1603.)

Na náměstí Staroměstském
za svítání lidu sběh,
staroslavný chrám před Týnem
pozorují oči všech.
Jiří král tam meč povznáší,
svobody to svědectví,
nad ním skví se zlatý kalich,
hlásá pravdy vítězství.
Jiří jako anděl strážný
zří na Prahu, celou zem,
mraky zloby rozptyluje
bohatýrským pohledem.
Pokud on tam, přes hněv ďáblů
trvá pravdy vítězství,
chrání jeho meč ji, české
svobody to svědectví.
K tomu strážci slávy české
lid své zraky obrátil:
jakýs muž v úžasné výši
náhle se tam objevil.
S věže dotřel se až k štítu
hravě, nevzav úrazu,
vyrval meč podivnou silou
královskému obrazu.
Máchnul jím a hřímal s výše:
„Vzhůru, vzhůru, Čechové!
meč svobody ukraden vám,
kalich klesne, bloudové,
a zde dole za nedlouho
vyroní nejlepší krev
k větší cti a slávě boží
pokořený český lev!“
S mečem prchá odvážlivec,
jak by nesl jej sám blesk,
lid jak přimrazen tu stojí,
budí se v něm hrozný stesk.
A již jako bouře ryky,
jako plachých vichrů sten
zní ospalou Prahou nářek:
Meč svobody ukraden!
Stráže zevšad přikvapily,
jaly s mečem zloděje —
byl to blázen, nástroj slepý
jezovitské koleje!
Ukryli jej do vězení
před hněvnými Pražany,
ale meč svobody kradmo
zavlekli na Hradčany.

Jezovité, zrádci, baby,
síť hanebnou utkali,
do ní nástrahou pekelnou
lva českého vlákali;
a když srdce staročeská
volala do boje lid
za svobodu — meč svobody
byl ve Vídni dávno skryt.
Vojínové byli lvové,
vůdci plaší jeleni,
zeměsprávci holubice,
třtina král — — vrah nelení,
udeří v ty vratké šiky
ranou mocnou, jedinou,
a jak hrady mlhové se
snové slávy rozplynou.
Splnila se slova věstí,
jež děl blázen rouhavý:
Jiříkovi bylo zříti
přežalostné popravy.
Stržen kalich, svržen strážce
jeho, rek náš královský,
za meč svobody pak vrácen
národu meč katovský. *J. V. Jahn.*

171.

Obraz české vlasti.

I.*)

V malebném kruhu stojí hory
jak zahrady by hráze pevné
a na nich šumí lesů sbory
převážné slovo v řeči jemné.
A vyrostlé v tom věnci vděčném
se milé háje k horám vinou
a mezi nimi v zpěvu věčném
po různých cestách řeky plynou.
A jako porozběhlé stádo
ty pahorky, ty vrchy, hory;
v jich údolí tak srdce rádo
si tajné vede rozhovory.
Tam nahoře své šedé stěny
ten ssutý hrad si věrně hlídá
a stejně stále, beze změny
on děj svých věstí vypovídá.
On mnoho zná, on přežil mnoho,
on svědkem býval mnohých dějů,
on přečkal časů, lidí mnoho
a mravů, zvyků, obyčejů. —
Tam bují pole, luhy, háje,
tam jezero se kryje v hloubi
a kolem lipa v květu máje
se splítá s dubem v stinné loubí.
Na větvi žvatlá mladé ptáče
a jeho slova — samé zpěvy;
kol něho tisíc druhů skáče
a ono jim své srdce jeví.
V těch údolích, v těch hájích milých
se mládež v pestré kruhy splítá
a bujná radost srdcí čilých
se v lehkém tanci volně zmítá.
A zpěv o závod s ptáčky v háji —
zde pozastav a přihleď blíže;
kde tak se srdce otvírají,
tam srdce zbývá mnohé tíže.
Zde pěkně tak, zde volno, milo,
zde srdce se jak doma cítí;
a sem-li srdce zabloudilo,
nemožná víc se rozloučiti.
Tou zahradou — to země má je,
ta země krásná, kraj ten blahý,
můj eden a můj úděl ráje —
má kolébka, můj domov drahý!

Vítězslav Hálek.

II.

Kdo mi barev dá, bych tvoje líčil vděky,
vlasti drahá, Bohem za matku mi daná?
Hory, doly, bory, nivy, luhy tvé a řeky
krásou přiodila ruka nebes Pána;
na kvetoucí tváři tvojí
půvaby se valem rojí,
vesnou mladne ráj;
ve tvém lůně na okole
krásou vnadí niva, pole,
květný sad i háj;
jasné květy tvého nebe
věncem pnou se kolem tebe,
pnou se nad tebou,
a tvých dcer i synův líce
i zraky ozařujíce,
šatí velebou. —
A co krásy v jemné duši české dřímá,
životem se jeví, srdce čilé jímá,
kouzlí ráje živé na zemi,
a tu barev čáry, tamo písní zvuky,
zde zas květy, plody blahotvorné ruky
ideálů poutá zájemy:
kde vzít barev, bych vše líčil vděky tvoje,
Bohem daná, vlasti drahá, máti moje?!
Odkud čarodějný prut — kde moc tu vzíti,
abych zotvíral tvé lůno, drahá země,
a klenoty vše ty snes', jež sluncem svítí,
jimiž králů tvých se čelo skví a témě? —
Vlasti má, ty's plodným rájem:
zlaté klasy šírým krajem
kynou na polích,
květnic tvých a sadů plody,
živné hvozdy, rybné vody
v horách, v údolích;
zlatem, stříbrem, kamy, kovy
složenými v tajné rovy
tvá oplývá prohlubeň;
z temna lůna hor i bání
pokladové nepřebraní
na jasný se derou deň;
na dni jasném luhy, líchy
hemží se tu živočichy,
bují, zvučí sad i les;
zvěře, ptactva, skotů, bravů
znějí tobě na oslavu
řev i zpěv i huk i ples.
A co s bystrým umem ruka usilovná
tvoří, plodí, množí, upravuje, rovná:
aj, kdo sečte dav těch pokladů?
Nechať s tebou soci váží se a měří:
vlasti má, ty závodění se soupeři
neboj se ni lichých úkladů;
jedno zotvírej si lůno plodné země
a ve skvostech bude zářit se tvé témě!
Kde slov naberu, bych jasno kázal světu,
nač jsi, drahá vlasti moje, povolána?
Kterak odhaliti velebnou tu metu,
naznačenou tobě láskou nebes Pána? —
Opuštěná druhdy vdova
z pohrom povstala jsi znova,
k úpadku ač hnal tě sok;

*) Každá tato báseň může se přednášeti též o sobě.

po traplivé po sirobě
život nový kyne tobě,
ač vrah klad' ti smrti rok.
V potupě a nepaměti
s tebou hynuly tvé děti,
a co tvého, brala zášť:
než, hle, nové slunce svítí
a svět vidí to a cítí,
Bůh že pod svůj vzal tě plášť.
Bůh sám oblek' tebe rouchy vnady,
ostožil tvé hory, nivy, sady
a tvým synům sílu dal i um;
z něho tobě život nový plyne
a hlas lásky rodu tvému kyne
k slavným, věkověkým úkolům.
Slyš to, vlasti, važ to, máti dvojích rodů,
oživená, utvořená na svobodu
po pravdě a lásce od Boha;
hleď, by na každé dvou kmenů ratolesti
v světle pravdy blaho lásky mohlo kvésti:
toť tvá velká, svatá úloha! —
Kde slov naberu, bych kázal šíro světu,
jakou Bůh ti, vlasti moje, vytknul metu?!

V. Štulc.

III.

Znám tu kolébku milou, kde prvé mi zavítalo jitro,
lůno, na němž medové já ssával mléko nemluvně;
znám pestré ty palouky, holec kdež druhdy u věnce
splétal jsem voňavé kvítí nebo sedmibarevnou
pěkně motýla duhou zdobeného klopotně poháněl;
znám vznešený ten chrám, kde mi vážný mentora zazněl
hlas poprvé: „Jen pravdu miluj a v dobru kochej se!“
Znám samotu, kdež poklidných stany rozbity uměn
podlé jasnotokých pramenů, z nichž útěchu sladkou
čerpá strast a blahé stonavá duše léky nabírá.
Znám a vlasti drahou miluji: vždytě krásna i slavna.
Krásna, kdy čela hor zorním jsou zarděna červcem
a kdy ručí tokové jsou sříbřeni slunce paprskem,
i když lúna nyvá potoků ve zrcadla pohlíží;
krásna, i byťby jaro spanilé zelenými koberci
postlalo luh zasetý a palouky oblékalo kvítím,
neb kosená po lukách rozkošně zaváněla tráva,
neb zvlněné větrem se sklánělo žítko pokorné
a zrající ovoce svoje hladké barvilo líce;
krásnatě, byťby jeseň mhodechou jí roušku podepnouc,
hebkovité tkaniny přes stráně a úvaly vlekla
a měňavou pak ulíčila háj i štěpnice malbou;
neb labutí zima roucho její diamanty posevši
krásu pousvadlou zpupnější zastřela krásou.
Krásu neúmornou pak věnčí národu sláva.

K. Vinařický.

172.

Poslání na Slovensko.

Slovenko, Slovenko, matka naše pláče,
a Tvůj zpěv po horách jak veselé ptáče!
Matka pláče, volá: „Kde jsi, dcero moje?“
a Ty z chladné dálky: „Nejsem více tvoje!“
Kdo, když matka pláče, vesele si zpívá,
kdo, když matka volá, chladně jen se dívá,
kdo se zříká vlastní staré matky svojí,
toho se i samo slunce dotknout bojí!
Matka vlast tak chuda, ztrmácena!
dlouhou prací ruka její třesoucí se,
dlouhým žalem hlava sněhem lesknoucí se —
což Tvým srdcem nehne ubohá ta žena?
Hanba nám, když sami matku nesživíme,
věru že my pomoc také neprosíme!
Ale matka volá, ruku k srdci klade:
„Pojď již, dcero, nechť Tvé čelo slíbám mladé!“
Vždyť jsi v srdci dobra, nebuď v dálce chladné,
sic Ti vlastní srdce jednou hořem zvadne!
Chuda jsi, však mlada a máš oko jasné
a v Tvém srdci bují steré písně krásné —
nechceš s matky čela zahnat mračno tísní,
nechceš její staré srdce zahřát písní?
Či snad z chudoby Tvé, sestro naše tichá,
vzrostla Tvoje cizá a mrazivá pýcha?
Nejchudší jsi ovšem z chudinké rodiny,
ale sestrou naší slední do hodiny,
slední do hodiny, k vzdechu poslednímu
můžeš bratry vinout ku srdci svojímu —
či nemáme dosti ran po těle celém
z bojů, v nichž jsme Tebe chránili svým tělem?!
Či se za cizího hodláš, sestro, vdáti,
za cizincem jíti a nám s Bohem dáti?
My tu ovšem vzdechnem: „Dej Ti pán Bůh štěstí!“—
v oblacích však havran jinou píseň věstí!
Nevidíš, že vůkol země žízní prahne
a že od západu černé mračno táhne?
Věru, než se Tvoje nevinná šíj sehne,
slovo času v Tatrách již se v hrom rozlehne!
Má tatranský orel paní své se ptáti:
„Či smím s bratry Tvými v jednom šiku státi?
či mám s bídným supem trvat u pokoji
a pak oči klubat mrtvolám po boji?“
Slovenko, Slovenko, bojím se o Tebe,
sestro moje drahá, chraň Tě modré nebe! —

Jan Neruda.

173.

Dcera Slávy za ruku mě jala.

Dcera Slávy za ruku mě jala
a vedla mě dále po prostoře,
kteráž před námi se rozkládala
jako tiché křišťálové moře.
„Nyní uvedu tě,“ pravila,
„do blažených hájů, rajských luhů,
kdežto nová přízeň spojila
duchy smrtí uchvácených druhů
Bohem věštím blaze nadšených,
kteréžto vlasť česká porodila,
tato matka reků zkušených
zpěvného i válečného díla,
v časech nynějších i vzdálených.
Někteří ti naši oslavenci
ve svém dávnějším neb svěžím věnci,
ve své povědomé tobě tváři
(která ovšem u nebeské záři
oči pozemšťanův uráží)
nám jak za živa se ukáží;
řečí mateřskou tě přivítají,
ježto jako prška šumící
v listech lipy z háje strmící,
jimiž jarní větérkové hrají,
jemnějšímu lahodí tak uchu,
že ji nebešťané nazývají
duchaplnou řečí věštích duchů.“
Jedva skončila má průvodkyně,
ihned vstoupili jsme do svatyně
laurem ověnčených zasvěcenců,
kteří Dceru Slávy uvítali,

jako by jí věrnost zasnoubenců
v mládí outlém byli přísahali.
Kdyžto uviděl nás v říši duchů
Dcery Slávy věštec vyvolený,
takto k Dceřinu i k mému sluchu
jeho hlas se schýlil povýšený:
„Nyní odloživ své zemské břímě
duch můj ve vlasti té požehnané,
kdežto věčné pravdy světlo plane,
na svobodě ztyčil svoje týmě
lidským křehkostem již nepoddané.
Bělmo hrubé, ježto kryje zraky
synův pozemské té nížiny,
spadlo s očí mých jak husté mraky
spadlé deštěm s nebes výšiny.
Tak mi nyní volně, tak mi blaze
jako jeřábu, jenž od severu
po nadmořské povětrní dráze
dosáhna již cíle svého směru
k břehům egyptským se přižene,
kdežto po té předaleké pouti
dáno jest mu blaze oddechnouti
v bezpečnosti ovšem blažené,
by se opět v síle zmlazené
bujnou perutí moh' vyšvihnouti
zhůru nad velebně hrdý štít
vzdorujících věkům pyramid,
odkud z lůna Mizrajmského stanu
dálný výhled za Rudé tam moře
ke sinajské otvírá se hoře,
ba i dále, až tam do Kanánu. —
Dokud mezi vámi moji dnové
v radosti a smutku míjeli,
dával jsem vám, Slávy potomkové,
mnohé pravoslavné naučení,
jakého vám třeba přičinění,
abyste ku svému bohdá cíli
dle své povinnosti dorazili.
Tento účel vašich pokolení
v oné prastaré i době nové
milostivých nebes osudové,
jižto lidskosti se ujali,
v knihu života vám vepsali,
v tuto knihu, ve kteréž se městí
matky Slávy zřejmí zákonové,
o něž opírá se všecko štěstí
všeho kmene a všech ratolestí.
Tento zákon lásky vzájemné
všechněch plemen, všeho pranárodu
není ustanoven na podvodu
sybillinské knihy tajemné.
Onať byla věštkyní i radou
vrahů přikájených od vlčice,
jakby ostrým mečem nebo zradou
sousedy a bratry podmaníce
měli pomknout za italské meze
tvrdou vládu hrdé republiky,
ježto držela jest na řetěze
cizáky i svoje Latiníky.
Cizího jak svého šetřit práva,
v míru na své části přestávati,
k celosti se věrně přiznávati:
totě onen zákon, kterýž Sláva
mluvou lásky bude vykládati
vnukům svým, až u budoucí době
přestanou již cizinci být sobě;
ovšem, ohlas téhož zákonníku
zahřmí v uších cizích jazyčníků,
kteří barbarův vám spílali,
proto že vás dosud neznali.
Zákonník ten ve své podstatnosti
není stromkem včera zasazeným,
leč, co lipa strmíc do výsosti,
kořenem svým v půdě zakotveným
v nejhlubší se ujav minulosti
Slovanů byl právem přirozeným.
Tehdáž příval světoborců cizích
nepodrýval ještě mravů ryzích,
které v časích domácnější správy
šlechtily jsou tiché syny Slávy,
dokud na svých polích, pluhem svým
v míru chleba sobě dobývali,
dokud v oběť bohům laskavým
z prvotin svých rolí podávali,
dokud nezměnili rádlo svoje
v ostré meče, v mrštné sudlice,
aby otčiny své bráníce
hrozných vrahů zaháněli roje.
Takto podle správy zákonité
pod ochranou matky vládnoucí
připravují včely pracovité
douškou mateří med páchnoucí;
takto božího část nadělení
lidem poskytují k oslazení
mnohé trpkosti a protivy;
takto jemných plástů hebkou látku
chystajíce k osvětlení svátku
Boha, dárce sladké obživy,
od bohův i lidí milované
hledí včelky práce vykázané,
dokud dravých trubců mrzký roj
nevrhne jich v trpký spor a boj.
Jakýž tedy div, že v Zatatransku,
v našem včelníku a prarodišti,
Slovan smělým slovem po slovansku
ozval jsem se, stoje na rumišti
velkosti a slávy stroskotané
této praotčiny milované?
Smělým slovem, roznícenym zpěvem
vaše hlásal, vaše pěl jsem cnosti,
lál jsem vaší slepé nesvornosti,
spravedlivým rozpálen jsa hněvem
zlořečil jsem bázlivé lenosti,
kteráž jak to nízké plémě rači
nejdouc ku předu již nazpět kráčí,
těmito pak zpátečnými kroky
bezděky do úzké vbředne stoky,
v nížto přítok vody pramenité
zbahní jako v louži bahnovité.
„Člověk tolik platí, kolik dělá.
Když se tedy shnilost člověčí
cnosti bojí, proč je k hříchům smělá?“
Ze rmutu a kalu vaší doby
do minulých povyváznuv časů
svého věštího jsem pozdvih' hlasu
nad rumištěm dávným, nade hroby
záštím hrubých věků zasutými,
by se svými stali mezi svými,
aby silným hlasem zbuzená
věků dávných mocná ozvěna
tupym sluchům pozdních pravnuků
hlásala tu spasnou nauku:
jaké předkův bludy, jaké cnosti
vedly k záhubě neb k velikosti.
Čím dál moje zřítelnice sahá
do budoucích věků vzdálenosti,
tím se větší radost v srdci zmahá

nade zdarem naší budoucnosti,
kdyžto Matky-Slávy pravnukové,
ať se odpor jakkoli chce příčí,
zotaví se opět v síle nové,
schýlené své čelo opět vztyčí.
Ale budiž moudře zatajeno
obšírné všech věcí předvídání,
jaké synům Slávy povolání
na zemské je konli obhájeno:
„Vy, co jiní dokázali, znáte,
než buď skryto přede jinými,
čím vy v knize lidstva býti máte.“
Budiž neustálou vaší snahou,
budoucího snahou plemene,
byste v síle neunavené
ku předu vždy kráčeli tou drahou,
kteroužto vám bratři vykázali,
ti co o částku i celost dbali.
Jako poutník, jenžto koná cestu
z velké dáli ku svatému městu,
kdežto Jesu Krista umučení
v hrobě došlo svého oslavení,
v duchu Golgathu i Sinai vidí:
takto všecka ducha mého čilost
zrak svůj jasný do budoucna řídí,
až se hrubých časů stará hnilost
do hlubokých hrobů na vždy sklídí,
kdyžto podle smlouvy starobylé,
na základě novém obnovené,
bratrství zas láskou oživené, —
štěstí junácké-li pokyne, —
všecky dítky jedné matky milé
milostnější páskou ovine.
Pamatujte, že ta vaše země
hradbou jest a hrází nejpřednější
pěstounky té vaší nejvěrnější,
ježto vaše zrodila jest plémě.
Bděte na té stráži bez ustání,
byste pro svou zpozdilost a nedbu
slušno neuvrhli na se kletbu,
že jste nebděli až do svítání! —
„Buďte opatrni jako hadi,
jsouce sprostni jako holubice;“
často pořídí mrav jemný více
nežli zpoura, co se rve neb vadí;
„často tichá pastuchova chýžka
více pro vlast může dělati
nežli tábor, z něhož válčil Žižka!“
Tento výlev rady ostražité
prvé z mého srdce vyplynul,
než se duch můj na peruti hbité
do otčiny Pravdy vyvinul;
nyní, občanem jsa této vlasti,
kde mne žádný blud nemůže másti,
nemohu já rady spasnější
na srdce vám, milí bratři! klásti
nade radu onu dávnější.
Proti hrubé síle hrubá síla
vzájemným se zdvihne odporem,
obě krvavého služby díla
pod svým na se vrazí praporem;
a když nejiston tu sázku ztratí,
často životem ji národ splatí!
Od náhody slepé svého štěstí
jenom blázen zpurně vymahá,
jinou dráhu vlasti blahu klestí
statných mužů moudrá rozvaha.
Časy mění se a stále plynou
v moře všehltavé minulosti;
odvážlivost, byvši dobročinnou
družkou rozvahy a srdnatosti,
nenapravitelnou často vinou
snadno stát se může dobou jinou.
Udatnosť, jež prvé věnce skvělé
z rukou vlasti slušně sklízela,
nosila by jindy na svém čele,
kdyžto doba služná zmizela,
zaslouženou potupu a kletbu
za nevčasnou účinků svých setbu.
„Nyní války nastaly nám jiné,
ale vyšší, ale světější,
v nichžto bratrská krev nepoplyne,
meč pak nezvítězí ostřejší:
v říši duchů, neustále činné,
můž' jen zvítězit duch bystřejší,
jenž, jsa odín tělem národností,
v novém čase v nové skví se cnosti!“
Nejhorší jest chyba toho věku,
že, ač cítí osten bolestí,
nemoc tají, smích si činí z léku;
netajte svých sobě neřestí,
ale s myslí odhodlanou, statnou,
přetvářnosti nechajíce směšné,
na svou mravní chorobu malátnou
všickni pomoci se chopte spěšné!
Nezoufejte — jestli prvním líkem
nebude hned pomožíno vám,
druhý, třetí lék snad pomocníkem
bude proti vašim chorobám;
ze všech léků nejúčinlivější
jestiť víra ve vítězství cnosti;
byť i zprvu prapor nepravostí
nade všecku cnost byl vítěznější.
Nezoufejtež sami nad sebou!
Mnohé neřesti a mnohé strasti,
co se vás i vaší dotkly vlasti,
byly nezbytnou snad potřebou,
která z bludu nebo z otrlosti
probudit vás měla k dělné cnosti,
neb snad vašim vnukům pro výstrahu
na tu příkrou uvedla vás dráhu.
Zlato v ohni čistí se a tříbí,
by se tváří pousmálo světlou:
tak i národ, jenž se Bohu líbí,
někdy bývá stíhán boží metlou.
Ctěte Boha, dárce dobra všeho,
světa tvůrce, světa hospodáře,
leč i soudce skutku nepravého,
jenžto bez blesku a hromu káře
zločin a jej v tichém soukromí
tresce metlou zlého svědomí!
Svatozorným zrakům Hospodina
nejskrytější neskryje se vina,
byť i v moři byla potopena,
byť i kuklou byla poklopena
přetvary, té úpravné i hladké,
kteráž jako jedu plná zmije
jed svůj v nízkém srdci zradně kryje,
svatochem se jevíc v řeči sladké.
Mějte v uctivosti svaté čtení,
ježto o Synu vám svědčí božím.
Nejdražší to vašich otců jmění
vám též nejvzácnějším budiž zbožím;
neboť vězte, komu knihy svaté
božské moudrosti jsou zjevením,
vtipem mudráků se nepomate
ani neznabohův blouzením;
aniž do zoufalství neupadne,
komu sladká víra srdcem vládne,

že tam s hůry Otec milující,
nikoli však osud zevlující,
na své dítky, ježto jsou si bratři,
lásky plným okem stále patří,
byť i přísně patřil z oblakův
zrakem nad komety hroznějším
na kejkle a šejdy světákův,
krmených jen chlebem vezdejším.
Ale víra sama nepomůže,
z ní-li plodistvá cnost nevykvítá
jako z keře svého vzniklá růže
ve sto listův krásně rozevitá.
Ano všecka moudrost neprospěje,
(možná-li ji nazvat moudrostí?)
jestli, bez lásky a bez naděje,
svých i cizích prsou nezahřeje
plodonosnou blahodějností!
„Člověk tolik platí, kolik dělá.
Když se tedy hnilost člověčí
cnosti bojí, proč je k hříchům smělá?“
Toť si, drazí bratři, pamatujte,
protož ve štěstí i v nehodě
na žulové skále cnosti stůjte,
slepé nevěříce náhodě,
která bez účelu, bez zřetele
neví nikoli, zda pšenici,
zdali sveřepec a koukol mele
na své povětrné mlejnici.
Hleďte, by se moudrosť bezskutečná
do šlechetných činů oblačela,
by se láska k vlasti všespolečná
v němých knihách stále nevláčela
jako kajicnost ta zahálečná,
co se po fakýrsku světem vláčí,
dokud promrhaný život stačí:
„Bůh, když běhu světa cíle značil,
neproměnil duše na služky,
ale právo dcer jim dáti ráčil!“
Když se pravá moudrost s cností pojí,
když pak zisku chtíč jich nerozdvojí,
tehdáž pravá láska k vlasti drahé
k budoucnosti povede nás blahé,
z mraků temných okem radostnějším
shlédne slunce na to osení,
ba i Bůh se stane milostnějším
hajitelem všeho snažení!
Nesvornosti, pro Bůh! chraňte se
jako vředoviny, jako moru,
přátely a bratry staňte se,
vlasti škodných nechajíce sporů.
K záhubě své sami dokvapíte,
jest-li sami sebou nezmoudříte.
Čili Bůh má býti prostředníkem,
jenž svou ruku přísně kárající
jako otec syna milující
nade zpupným zdvihne odporníkem?
Mne však přece naděje má sílí,
že ta svorná moudrých mužů snaha
mezi mylnými se neomýlí,
jaká ke svornosti vede dráha?“
Domluvil; a hned mi podal ruku,
kterou když má ústa líbat chtěla,
zmizel náhle u velebném shluku
vyprostěných duchů z vazby těla,
kteříž jako Fata Morgana
s břehů mořských často vídaná
před zrakem mým kouzelně se snuli,
dokud z podob svých se nevyzuli.

J. P. Koubek.

174.
Smrt Břetislavova.

I.

V lesíku je kolem Zbečna
smutno tak,
jak by smrt tam chladná kladla
vlastní znak.
Hvězda jasná v tmavé klenbě
hledá druž,
a za dubem ukrývá se
černý muž.
V dálce jiskří bujný komoň
podkovou,
a muž skrytý k zemi kloní
hlavu svou.
Sklonil — a teď ucho klade
k zemi níž —
„Hoj ten mech mně právě nese
vzácnou tíž.“
Černý muž se zase vztýčil,
v stínu stál,
jako by se blízkých světel
Zbečna bál.
Klusal komoň, ostře klusal,
poskočil,
černý muž se na zad jezdce
přitočil.
A než dvakrát komoň jarý
tepnul zem,
klesla vzácná jeho tíže
oštěpem.

II.

Na Zbečně dlouho čekáno,
až by se vrátil Břetislav;
vše marné bylo — jemu vstříc
zbrojnošů poslán četný dav.
I přišli cestu na pravou,
tu divný výkřik lesem zněl
a po výkřiku kráčeli
až tam, kde dub se k výši pněl.
Tu při pochodních viděli,
jak kníže veskrz prohnán byl,
jak oštěp krvi vůli dal
a srdce v tluku zastavil.

III.

Na hradě mrtvola králova leží,
za vrahem po skalách zbrojnoši běží.
V patách už záhuba zlosynu jistá, —
ohléd se, tasí meč, v odpor se chystá.
Zmizel zas. — Pojednou výkřik je víže,
podobný jako když hledali kníže.
Spěchali — v rokli hle řeka kde ječí,
Lorek tu napíchnut na vlastním meči.

Adolf Heyduk.

175.
Hrozné slzy.

Na síni skvělé zlatý stolec stál,
a na stolci si used' hrdý král;
kol něho davy dvořanův i sluh,
a v šarlatě i zlatě druh i druh.
U prostřed, hle, na stolech pokrytých
se lesknou klenoty, jež vzchod i jih
i západ, sever z hlubin vydaly
a drábi sevšad králi sebrali.
Tu pod korunou král se hrdý zdvih'

a sluh i dvořanův se tázal svých:
„Nuž rcete, či jest či byl kdy kde pán,
jenž tolik co já shrnul ve svůj stan
i zlata i perel i klenotů
na čest a rozkoš svému životu?“
„„Aj, pane králi,““ řečí úlisnou
dvořáci jemu lichometně řkou,
„„na nebes báni není tolik hvězd,
co zlata ve pokladech tvojich jest;
a slunce neskví se tak jako ty
tvé perly a předrahé klenoty.
I za to budiž vřelá díka ti,
že smíme na tvou slávu zírati.““
Na takovou řeč zpupný hrdý král
se hrději zdvih' a na stolci vstal.
A celý v zlatě, celý v šarlatě
po šíré zrakem těkal komnatě.
Než co to? Davem sluh se deře kmet —
před králem stane svatý biskup Klet,
i upna vážný na hrdouše zrak,
jak láska velela, dí jemu tak:
„Ó králi, nevěř, co zde úlisnou
ti řečí lichometní sluzi lhou!
Leč milá-li ti duše, slyšeti
rač, co tu sluha pravdy řekne ti.
Máš ovšem valné zlata hromady,
jsouť vzácné klenotů tvých poklady,
tvých perel, diamantův žáří lesk
jak slunce; — leč lpí na nich — lidu stesk,
a slze lpí a krev i hoře, pot
i nářek na tě, na původce psot!
Ó králi, slyš ty stesky, slze viz
a z hříchů ve svědomí pociť hryz,
bys, pokud čas je, ze křivdy se kál
a duši ubohou si zachoval.“ —
Než hrdý král tu jedva zaslech řeč,
ze pochvy vztekle tasí břitký meč
a řičí na své dráby: „Skolte ho
hned — toho popa, smělce nectného!“
A co tu stálo sluh, hned v oka mih
meč břitký z pochvy tasí každý z nich,
i jak jej tasili, tak stojí tu
v své služby otročivém záchvitu.
I stojí tu též Klet, velebný kmet,
jenž zdvihna ruku, tiše upna hled
na krále a dvořanův služný sbor
dí králi: „Nač tu vésti marný spor?
Chceš, abych rukou katanův tvých pad'?
Já — sešlý stařec — na smrt půjdu rád!
Prv ale zlatý peníz dej mi sám,
dej z klenotnice své mi drahokam,
ať zvíš, zda pravdu já ti věrně děl,
či hrozbou lichou mámiti tě směl.“
A schvácen kmeta důstojností král
i peníz hned i drahokam mu dal.
Kmet ve dvé drahý kámen rozlomil,
a z něho slzí proud se číře lil. —
Kmet peníz ve dvé zlomil, a hle, krev
tu kape ze mrtvého kovu střev.
Král, vida to, zbled' hrůzou — z jeho sluh
ven úprkem se řítí druh i druh;
a na vysokém stolci v šarlatě
pod korunou a celý ve zlatě
sluh davem otočený dokola
již není král: jeť — kleslá mrtvola!

V. Štulc.

176.

Sappho.*)

Už tvář svoji slunce do moře sklání
a míhavý těká po vlnách lesk;
tam Notovo hájem lomcuje vání
a přírodou letí truchlivý stesk.
Nad břehem strmá vystupuje skála
nezvratnou patu stápíc v lůno vod:
oj, tať už mnohé bouře vztek přestála
a mnohou loď roztřískla o svůj hrot.
Mohútný dub a svatý laur ochvívá
milostným její témě šepotem
a v jejich stínu něžný slavík zpívá
svou touhu družce snivým tlukotem.
Teď strašněji vichr vzrůstaje býká
a vlnami skalný bičuje bok,
že s jekotem hrozným na horu stříká
až k temeni skály zpěněný mok.
I věčitým dubem vichřice zmítá
a skácený vavřín skypřuje zem;
tu bázlivě slavík po lese lítá,
byv poplašen bouří v úkrytě svém.
Ha! viz, co to v doubravě tam
tak různo, tak příšerně těká?
či pouze to přeludu klam,
či stín se to po stromech smeká?
Či dryada poděšená,
jíž urvala bouře strom rodný,
teď bez klidu hájem běhá
a hledá si útulek vhodný? —
To pieridek sokyně —
to *Sappho* vede lkání,
æolských písní pěvkyně
o marném lásky ždání.
Jí zuří v ňádrech rozbroje,
ji vášeň zlá pohání,
že nikde nemá pokoje
a nikde nemá stání.
V divokých hvozdů prchla klin,
tam v reje nymf pozírá,
tam průvodčím jí vlastní stín
a věrnou družkou — lyra.
Na hlavy lesné pustých hor
kdy vítr mračna střásá,
s ním ona vede rozhovor
a z děsných blesků jásá.
A lyru, družku milenou.
do náručí pojímá,
v ni píseň divou, šílenou
o závod s bouří hřímá.
Tak bol svůj vichrům svěřuje,
jenž její srdce zrývá,
na zradu lidstva žaluje
a blesky k pomstě zývá. —
Hoj! vynikši z doubravy ven
na skalné teď paluje témě
jak laňka, již zběsilých fen
ze houštiny vyštvalo plémě.
Tu náhle svůj zarazí spěch
a blouznivě po moři zírá . . .
však bouřno je na vodách těch,
kde naděje v zoufalství zmírá.
U příboji hrůzyplném
kde vlnami vlna se stíhá,
a ve vlnách v zápase mdlém
se kocábka tonoucí míhá.

*) Sappho, slavná básnířka řecká, žila v 1. pol. VII. stol. př. Kr. na ostrově Lesbu. Nejsouc podoby krásné vynikala bohatou fantasií a citem horoucím, čehož důkazem jsou zachované zbytky její básní. Vypravuje se o ní, že náruživou vzplanula láskou k Faonu, jinochu sličnému, který když vyhýbaje se jí na Sicilii odplul, Sappho zoufalstvím jsouc uchvácena vrhla se do moře se skály leukadské. Srv. Ovid. Heroid. XV.

Do výšiny hned a v hlubinu hned
jak loďka se vznáší a klesá:
tak srdce, jímž proudí vášní jed,
hned zoufale lká, hned v naději plesá!
Ó Sappho, Sappho! tak se dmou
:tobě ňádra bílá,
jež marně svíráš rukou mdlou —
jich nestiší tvá síla! —
Teď ve strunách vichrem laděných
se chvatná ruka probírá
a ze prsou bolně raněných
divoký zpěv se prodírá:
„Hoj burácej, vichřice mračnokřídlá,
vítaná mně družko! dechem mně mrazným
žár chladíc, jenž plápoly sžíravými
v srdci mi hárá!
Lásky jeď v mém srdci kypí a proudí
všech po údech! — ach, ten oheň mne stráví!
Můj Faon když mnou pohrdá — kdež, ach kdež
úkoje dojdu?
Marno lkání, marno milosti ždání!
truchlopíseň má Faonem nepohne,
jím nepohnou prosby ni přísahání
pěvkyně bídné.
Nuž burácej, vichřice mračnokřídlá,
věsť nesouc až tam ku břehům sicilským,
mé ve chladných už ve vlnách že na vždy
plápoly zhasly!“
Tak hřímá mocný lyry tón
u posledním strun napnutí
jak v pustých skalách vichru ston,
jak pohřební zpěv labutí.
V tom náhlý obrat: divokým
po skále letí skokem,
pod níž se moře vysokým
ječíc odráží tokem.
I mrští lyrou o skalí,
a lyra mutno zevzní roztříštěna:
v tom skok a výkřik zoufalý —
a z moře vzhůru bílá stříkne pěna.
Noc pošmúrný příkrov na moře sklání,
na obloze v mračnech kmitne se blesk,
ve doubravě žalné zastená lkání
a přírodou letí truchlivý stesk . . .

P. Sobotka.

177.
Páska Rusalčina.

Slzel kraj: nad svěží jeho tváří
pestrá *duha* vydmuta se klene —
páska, na níž perel, zlata skvosty,
drahokamů květy posázené.
Královna ji Rusalka tam sobě
přes oblohu letem rozložila,
aby její krásc, bohatosti
smrtelných se rozkoš obdivila. —
Nad paloukem, pod stavěké lipy
přístřeším hoch bělovlásek sedí;
jak se usmívá svit krůpějemi,
zjasněným tak okem k pásce hledí.
Barev malba, lesku nádherného
vnada kmitná poklidu mu nedá;
rád by zachytil tam její konec,
a již touhou chtivé ručky zvedá. —
V bělém rouchu, nad závojem šedým
vínek stříbra, Rusalka se zjeví:
„Pojď, mé dítě; s onoho tam chlumku
chopíš pásky zrovna konec levý!“
Zavěsí se hošík o Rusalku;
v žíznivou zem ještě perly kanou,
v plápolavé halence s ní přímo
za páskou již tíhne vyšívanou.
Přešli stráň i palouk, hájku lemy,
přitulen hoch voditelky ptá se:
„Pověz, paní, brzo-li k ní dojdem?“
„Hned ji, hochu, chopíš v celé kráse.“
Nejdou krokem již: jak na perutech
luhy, role, hvozdy měří letem;
leč jak na chlumu tam spolu stanou,
páska couvla dále s pestrým květem.
Roste dítku žádost: „Což tak dlouho
cesta trvá?“ praví touhy pudem;
odvětí mu družka: „Nestarej se;
sečkej, dítě, sečkej, hned tam budem.“
S chlumu na nový aj vrchol míří,
s toho na ty hory dál a dále;
za nebeským zjevem barvolesklým
marně letí dítko neustále.
Prostorem jak Rusalka se širým
výš a výše bez ustání žene,
dítko v náručí jí sklesne měkkém,
zdřimne, pevně usne unavené.
Zlaté slunce po úsměchu krátkém
jasné kryje zraky dlaní mračnou;
kynem královniným služky volné
sňaly s nebes pásku květo-zračnou. —
S hochem Rusalka v svou vejde jizbu,
kde již červánek vše rozžeh' svíce:
na lůžko ho klade křišťálové,
kolem něho světel na tisíce. — —
Na prahu však máti polekána
marně čeká na své drahé dítě;
to se více v domov nenavrátí
ani večer, ani na úsvitě!“

Fr. Doucha.

178.
Milada Lichnická.

Milada čerstvá jak májové kvítko
uměla spůsobem rytířským hrát;
statného zemana jediné dítko
učila z něho se odvážnost znát.
S bujarým koníkem sjezdila lesy,
propastě, skaliny, širokou pláň —
s otcem svým držela lovecké plesy,
první vždy u cíle, staň se co staň.
Rytíři okolní zmámeni leskem
půvabné dívčiny — jezdili k ní,
toužili vyznat jí planoucím steskem,
jaký by život byl v radostech s ní.
Ona však každému výminku dala:
„Třikráte objeti nákončí skal,
sama tam s koněm já odvážně stála,
když osud ukrutný otce mi vzal.“
Honila jedenkrát na blízku hradu,
za otcem pádila na vzdor všech rad,
aj otci se špice skaliny v pádu
život byl k zármutku jejímu vzat.
Zaklela propast a hlubinu černou,
toužila v samotě svobodně žít,
aneb jen rytíře milostí věrnou,
jenž by tam zvítězil, za muže vzít.
Zemané kolkolem sedlali koně,
každý chtěl míti ten nejistý květ:
jízda ta hrobem však byla vždy pro ně —
nevrátil žádný se s koníkem zpět.

Tu jednou ruměnný mládenec přišel —
k Miladě do zámku kázal se vést':
„Já jsem ty báječné výminky slyšel,
nuže tož zakusím také ten jezd."
Slušně a lehce vyšine tělo,
koni pak setřel se hřívy pot; —
sotva že kopyto uchu zaznělo,
v mžiku již obletěl závratný hrot.
Třikráte objede skalinu hladkou,
hvězdou se podkova v šlepěji skví — —
Nekoj se, Milado, nadějí sladkou,
srdce tvé pomstu co nevidět zví.
Jako když vichřice zachvěje v lese,
řehotá vraník bodnutý v cval . . .
jinocha bezpečně se skalin nese,
jako by v písku jen na turnu hrál.
Po cestě v šlepějích hvězdy se leskly,
jako by bůžek lásky je sil:
jako by větry všech úhlů jej nesly,
jezdec již v dole a před dívkou byl.
Nesstoupil mládenec, na koni sedě
přikvapil k Miladě, odhalil štít,
pyšně a s povrhou se strany hledě
pravil: „Já předchůdce všecky jdu mstít.
Slyš to — já vycvičil vraníka pádit
na výškách skalin, na příkrosti stěn;
nuž, ty jsi kázala skálu tu hladit —
veškeré lesti tvé směju se jen.
Z démantu podkůvky já upnul koni,
aby se odsadec ve skálu vryl,
nic za tě, za pomstou kůň mi se honí,
takto jsem záhuby uchráněn byl."
Jezdec ač ve lásce pro ni jen hoře:
„S Bohem buď, hano ty milostných děv,"
pravil a k odjezdu zabodnuv oře
zanechal Miladě zraků svých hněv.
Od časů těch stěny panna obchází;
když plane v půlnoci měsíce zář,
kolidoucím poutníkům démanty hází
a s vrchu odstírá unylou tvář.
Výstrahou dívčinám želí své hříchy,
však ani démanty nezmohou víc,
aby se poutník nezděsil pýchy,
kterou ryl život jí v půvabnou líc.

Karel Maria baron Villani.

179.

Stojan a patriarcha.*)

Porodila matka dítko,
nazvala dítě Stojanem.
V zlatou kolébku je dala,
kolébala, povídala:
„Dadej, Stojane, synku můj,
dadej, abys vzrostl v muže;
a když, synku, povyrosteš,
abys svého carství dobyl,
carství svého otcovského,
otcovského, mateřského,
svého žezla z cizích rukou."
Stojan matce odhovoří:
„Máti moje, máti stará,
srdce moje se mi úží.
Zda-li pak mám ostrou šavli,
zda-li mám já dobrou pušku,
dobrou pušku, dvě pistole
a busduvan otcův starý,
abych dobyl carství svého,
svého carství otcovského,
otcovského, mateřského,
svého žezla z cizích rukou?"
Matka odpovídá Stojanovi:
„Synu můj, drahý Stojane!
Všecko máš, můj synu drahý.
Osedlej jen koně svého,
vstaň v neděli s ranným slunkem,
upřímně se k Bohu modli
a svá vojska, synku, svolej.
Ale tu poslechni radu mou:
Až odejdeš s vojsky svými,
rozestav se s nimi v řady
po návrších, po všech horách;
nikoho se, synu, neboj,
ale boj se zrádných Řekův,
zrádných Řekův, mnoho lstivých —
ti zradili tvého otce
v Jedrině**), ve velkém městě,
a s ním sedmdesát dva tisíce:
tam ho Turci vyplenili,
vojska jeho poturčili."
Když pak Stojan již odtáhnul,
postavil se s vojsky v řady
po návrších, po všech horách;
průsmyky obsadil všecky,
že by pták tam neproletěl.
Ajhle! patrik o něm zvěděl, —
patriarcha z Cařihradu;
rovnou cestou k caru spěchá
a k carovi zahovoří:
„Caře blahý, padišachu,
budiž blažené tvé carství!
Zda-li pak jsi, caře, slyšel
o Stojanu vojvodovi
z Trnova, velkého města,
že se svými vojsky povstal,
carství aby ti odejmul,
carství to prý jeho otce,
jeho otce, jeho matky?"
Car patriku odpovídá:
„Patriku, ty hlavo víry!
chci poslati svoje vojsko
proti vojvodě Stojanu,
sedmdesát a pět tisíc."
Vojsko s ranným slunkem vstalo,
patriarch stál vojsku v čele.
Táhlo vojsko dál a dále
přes nížiny, přes planiny,
horami i rovinami
do lesův, to do zelených. —
Stojan vůkol se rozhlédnul,
Stojan, mladý vojevoda.
Zahučel pak ve žlutý roh —
svolav všecky vojevody
zahovoří mladý Stojan:
„Vojvodové, junáci vy mladí,
rozhalte již prapory své!
Kdo je junák nad junáka
v zápasu, hej! v boji zjev se."
Vojvodové odvětili:
„Se žhoucím v boj jdeme srdcem,
patrika za živa zajmem."
Patrik, jako liška chytrý,
z vojska svého vytočil se; —
vysekali jemu Turky.
Znova bouře strašná zuří,

*) Z národních písní bulharských bratří D. K. Miladinovcův. V Záhřebě, 1861.
**) Jedrine = Adrianopol.

patrik hle! s Araby přibyl.
Stojan nazpět ustupuje
ve hustých se lesích kryje,
v hustých lesích, v horách tmavých.
Patrik též se nazpět vrací,
vrací se k sultánu nazpět
a k sultánu zahovoří,
zahovoří, trudně zalká:
„Caře blahý, padišachu!
Neříkal-li jsem ti, caře,
kolik na živě jich zbylo,
abysi poturčil všecky,
všecky abys zotročil,
kněze jejich zhubil — skolil,
biskupy abys dal zvěšet,
abys rozboural jich chrámy? —
Tak jenom si pokoj zjednáš; —
odešlu tobě našince, —
oni věrněj poslouží ti.“
Car patrika uposlechl.
Poslal vojsk, by povraždili,
posekali všechny kněze,
vladyky by pověsili,
dítka mlaďounká by poturčili,
rozbourali všecky chrámy,
v mešity je obrátili. —
Zaplakali velicí i malí,
jaká nastala jim běda . . . .*)

Přel. *Vasil D. Stojanov.*

180.

Titan.

I.

Přepevný zámek ční na příkré skále,
prosebné ruce k nebi rozestírá
a hyne zvolna v čistém vod křišťále
jak ohlas flétny, který v dáli zmírá . . .
Když slunko jarní teplým leskem svítí,
tu zámek v šaty odívá se sněžné,
zevšad jej zdobí mladé, vonné kvítí,
pleť břečtanu, květ konvalinky něžné,
a z jeho lůna zpěvných ptáčat roje
šlou ku blankytu zvučné písně svoje . . .
Avšak když slunce zemdlíc ve svém běhu
posledním bleskem mráčky zarumění
a noc rozkládá křídla ode břehu,
veselé ptáčkův lesních tlumíc pění —
tu zámek jako vidmo hrůzověstí
ostrými baštami do nebe měří,
korouhví černou děsně zašelestí
a hluchým dupotáním v sluch udeří . . .
tu řinkot řetězův proráží k sluchu,
s tajemným, přitlumeným smíšen vzdechem,
i vídat čety jako nočních duchů,
jichž zbraně třeskot rozléhá se echem . . .
Tak děvče bílé při večerním stmění
ve strašnou kostru upíra se mění . . .

II.

To pro vás, orli s plamenitým okem,
s duší plynoucí tam, kde volnost kyne,
stavěno zámky nad jezerním tokem,
na skalné štíty, nade moře siné;
to vás, vy titanové nezhrožení,
kteří jste lidstva pouta zdrtit chtěli,
úzkostná zpupnost vrhá do vězení
a vaše údy ková do oceli,
by žárné ohně, jež vám v prsou planou,
se ochladily mraznou želez hranou.
Tam ve podzemním temných hlubin klínu
zrak váš, který se v hvězdném stápěl svitu,
nočnímu zvolna zvyká polostínu
i smolných kahanců bledému kmitu
a hasne zvolna jako luny plání,
když v temná jezera své líce sklání.
Tam mysl bujná, jež se k nebi nesla,
by s bouří hrála si, kde blesky kříží,
s ochablým křídlem na bažiny sklesla
okovů těžkých upoutána mříží
a zvolna zaniká jak mráček zlatý,
jejž vichru dech zahání jedovatý.
Tam ruka zoufalá, jež krutým vzdorem
pozvedla zápas proti božské síle,
se kroutí spjata železných pout svorem
a v podzemní stěsnána ve mohyle
se chvěje jako lístek větru váním,
když trhá vazby marným namáháním.
Ó šílení! vy celé lidstvo zvete,
by spělo ve bratrskou náruč vaši
a svět se změnil v ráje čarokvěté;
duch váš se orlem ku blankytu vznáší,
vy lidstvo ku svobodě vésti chcete
a jako praví spásy mesiáši
porobu zničit svého ducha silou
a sypat květy lidstva nad mohylou?
Však svět vás odmítá, on vám se vzpírá! . . .
Nuž proč ho chcete ze snů sladkých budit?
Svět kráčí v budoucnost — však neprozírá —
nač mysl jeho vidmem zory trudit
a světlem hvězdobarvým slnit zraky,
jež zvykly zírat noční ve soumraky?
A svět vás odhání! Vy v šťastné světy
ho chcete vésti plné krásy, vnady . . .
a on vás proklíná! šlape vám květy,
budoucí jimiž zdobíte mu sady,
a za to blouznění, ty snivé vzlety,
ty sypké čáky, povětrné hrady,
tu budoucnost, v níž kyne volnost, sláva,
a za ty písně bujaré i něžné —
vám ukované v řadě trůny dává,
železné koruny a šaty režné,
a staví zámky skalnaté, jichž věží
úzkostným okem dnem i nocí střeží!

III.

Noc jasná. Luna modré ve koupeli
utkává nivám tenké, stříbré šaty,
jezerní vlnky na vrkoče dělí,
potůčkům bystrým dává rámec zlatý,
tisíci jisker časem v kolo střelí
a hrdě míří v prostor blankytnatý,
jak povětrné stříbrospřežím plove
za cílem svým po dráze safírové.
Na štítu věže mžiká kmit kahance,
strážníkův hrozné postavy se plíží,
na strmém vrchu vysokého šance
korouhev sviští při železné mříži
šelestem chmúrným jako vichrů hněvy
a teskným jako kajícníkův zpěvy . . .
Bys mohl stopit zrak ve stín ten temný
a zdržet v prsou chvilku svého dechu,
slyšel bys přírody v snu oddech jemný
a dívčí její sen a tolik vzdechů,
že duše tvá nebeském u roznětu
by mohla sčítat tepot srdce květů . . .
A jak ten hluchý, který v ticho stená
se vzdechem zoufalství jsa smíšen tichým,

*) Píseň tato jest jedna z nejznamenitějších historických písní bulharských a lidu bulharskému nejoblíbenější.

zdál by se tobě sněním jakýms lichým,
v němž příroda spočívá pohřížena . . .
A zase duší utonul bys v tiši
a snil jak snivá kvítka v poupě svitá
o zvucích čarovných, jež Tvůrce slyší,
když lehký větřík s nimi k nebi lítá,
o nočních vidmech andělských, jež k ráji
ku bratřím svojim božským pospíchají . . .
Však kdybys oko bystré napjal více
a splašil přízrak, jenž ti smysly mate,
uzřel bys v dáli měkkém na trávníce
u zbožném modlení dvě dlaně spjaté,
viděl bys postavu nehybnou, bílou,
klečící v němém bolném pouspaní
jak socha kamenná, která se sklání
na šíré pustě truchlíc nad mohylou.

IV.

Na lůžku slaměném, na lůžku holém
podepřen na dlaň vězeň odpočívá,
na jeho čele rozoraném bolem
paprslek mučennictví dohořívá . . .
neb za nedlouho, nežli ráno svitne,
železné s těla sejmou jemu přezky,
zrak jeho hrdě k nebesům zalítne
a bude chytat jasného dne blesky.
Po nivách rodné země pustí hledy
a uvítá je — však už naposledy! . . .
Tak — zanedlouho. S věže půlnoc deří
jak oddech v umírání zvukem táhlým;
pětkráte ještě hodiny čas změří,
než jeknou hlasem k rozloučení náhlým —
a vězeň mlčí jako mrtvý, němý,
pod tíží řetězův jsa schýlen k zemi . . .
Na zemi před ním šedivý mnich klečí,
čte modlitby mu z knihy vykoupení,
hlas se mu chvěje tklivou matky řečí,
v napuchlém oku stopy utrpení —
stříbrná brada v neladě mu splývá
po černém šatě. Kápě přehozené
v lámaných řasách šatu kraj přerývá . . .
Když ve bolestné rozloučení chvíli
budoucnost na nás děsným jícnem zeje
a každá památka, kterou jsme ctili,
a každý přítel od nás chvatně spěje . . .
tu srdce teskné naposledy vzplane
a skála jemu lidskou mluvou šumí,
i šepce mu vzpomínky milované,
památky blaha, trpkých trudů dumy —
a srdce řevněj vzpomíná si chvíle
spící snem věčným dávné ve mohyle. —
I vyňal ze záňadří křížek milý
a dlouho teskným pohlížel naň okem;
on připomněl mu milky domek bílý,
jenž skvěl se jasně bystrým nad potokem,
poslední od milenky slova těšná,
poslední polibek na její líce,
než v zápas odnesla ho noha spěšná.
by památek své vlasti nezřel více!
Tak chvíli zřel, a v unavenou duši
se jemu derou upomínek roje,
chce zahnat vidma, jež mu poklid ruší
a v ňádrech nové rozněcují boje . . .
Však marná válka, když se kněžna citů
chce v svatém uhostit vzpomínek bytu . . .
Předsmrtné obřady mnich konal zticha
a v knize probíral se s povzdechnutím.
Poslouchal vězeň dlouho vážně mnicha,
pak jako bolným tknutý vzpomenutím
se náhle s lože slaměného vzchopil,
přistoupil mřížovému ku okénku
a v nekonečný blankyt oči stopil,
jenž modrým okem usmíval se venku . . .
Na nebi měsíc s hvězdami se bratřil
a stříbrným jezero bleskem skrápěl:
vězeň na div ten dlouho — dlouho patřil,
a jak by myslí v zpomínky se stápěl,
podepřel rámě své o chladnou mříži,
ku hvězdám zvrátil oko rozjasněné
a v ňádra ssál večerní vánky svíží
na křídlech větrův k nebi unášené —
a vůkol půlnoc spí poklidná, tichá,
jen mnich své modlitbičky šeptem vzdychá . . .

V.

„Dost modliteb!“ — dí vězeň rozechvělý —
„to slova mrazivá — já *žár* chci míti;
kajicí žalmy, jež jsme posud pěli,
mé duše teskné, kněže, nerozníti . . .
Když před chvílí smrtelné u předtuše
jsem v duchu vyběhnul z žalářní cely,
tu poprvé jsem cítil, že má duše
za chvilku v náruč smrti zatetelí,
že čas už sbírat prchlá rozpomnění,
bych vstoupil čistý v propasť zatracení . . .
Proč, kněže, než nám osud žití přetne,
ta duše, která žila pro svobodu
a v krátce volná k jasným hvězdám vzlétne,
nemá se s orly pouštět do závodů?
Proč srdce, volností jež bilo milou,
v tu chvíli má se v jařmo choulit plaše,
modliteb mrtvou kroužit nad mohylou
a v zoufalostí šeptat otčenáše?
Jich slovo mrtvé jak by srážet chtělo
vězňovu mysl, jež se nese k nebi . . .
Co jesti modlitba? — Bez duše tělo. —
Ne modliteb, mně vzpomínek potřebí!
Když prvé tajemná mne jakás síla
povznesla myslí k sférám neobvyklým
a dětská víra se mi navrátila —
tu snil jsem sněním v nevoli zaniklým,
snil jsem, že jako ptáče volné lítám,
že moje pěsť okovy těžké láme,
že opět rodinný svůj domek vítám,
i hroby otcův, drahé tváře známé,
že zas mne matka k prsoum přitulila,
že tvář milenky usmívá se na mne . . .
Ach, proč vzpomínek neodvratná síla
mně přivedla zas přízraky ty klamné?“

VI.

„Byl čas, můj otče, kdy myšlénky moje
svadlé jak květy za palného sucha
lakotně ssály čisté vědy zdroje,
z nichž chtěly čerpat osvěžení ducha,
neb duše má jak jasný anděl z ráje,
když poprvé svých křídel bělost zkalí,
zhnusivši sobě nadehvězdné kraje
šla tam — kde zapomnění tok se valí . . .
A nic už nemohlo na zemi širé
dětského ke mně promluviti slova,
jen knihy, myšlének oltáře čiré,
mne s žitím měly usmířiti znova . . .
Však ony též — po krátké klamu chvíli —
i city, jež mi ještě v prsou plály,
i nadšení svým jedem otrávily
a víru dětskou na věky mi vzaly . . .
Teď, kdy po letech zápasův a strastí
s myslí chladnější nad sibiřské ledy
se vznáším všepohltnou nad propastí,
ve srdci sžírán zoufalosti jedy —
teď, když už stojím nad vzpomínek rovem

a mrtvý zřím na minulosti plíseň:
podivno — tu mi srdce v žití novém
čarovnou jakous zapělo zas píseň —
i cítím opět mužnou sílu v duši
a bloudím opět v tajemném snův kraji
jak volný Arab po poustevně hluši,
kde Bůh a nebe jen s ním rozmlouvají!"

VII.

„Nemysli, otče! že to lítost žití
dětinským blouzněním v mé duši zmítá,
ač srdce mého urychlené bití
úzkostně mučennictví chvíle sčítá;
však lítosti mé srdce nepocítí,
a vím, že silným zůstanu i v smrti,
že směle v černou propasť budu zříti,
jež na věky mou bytnost v sobě zdrtí;
a tehdy s rozervanou duší stoje
před tváří Tvůrcovou jak vidmo bludné
promluvím s odvahou: „Hle dítě Tvoje!
proč vdechnul's v ně plamenné city svůdné,
proč ozbrojil's je myslí smělou, ráznou
a hlasatelem svobody je zvolil —
bys potom zahřměl kletbou věčně zkáznou
a národy spoutané mečem skolil?"
Tehdáž ukážu prsa zkrvácená,
vypovím žití svého děje truchlé,
rozvinu křídla sdraná, zohavená,
přivolám dávné naděje potuchlé,
zavátá vidma sklamání a žalů,
zoufalství stesky, svatých citů zdroje
a hymny zpívávané u zápalu
a řeknu: „Pane — ejhle hříchy moje!"

VIII.

„Ó tak, můj kněže! Snad jsi v klamném zdání,
že k nectné smrti provodit máš vraha, -
že když přečítáš boží přikázání,
mu srdce změkčí kajícnosti vláha . . .
Marné jsou trudy tvé . . . Ne v každé hrudi
zpověď a otčenáše lítost budí . . .
Jsou srdce tvrdší nad železné hávy,
ó, těch neskruší bázeň smrti lichá . . .
A když smrt okovů je těžkých zbaví,
bez modliteb před trůnem stanou tichá —
Jsou vrahové! — Na rabství vraždu páší . . .
Já byl jich vůdcem. Mne smrt nezastraší!
Když za dnů šťastnějších — v mladosti době
jsem svobodný jak ptáče na svém stromku
trhával květy na svých otcův hrobě,
bych ozdobil si jizbu v rodném domku;
když samoten jsem při měsíční záři
na hvězdy patře čítal jejich světla:
tu nejednou mi oheň vzplanul v tváři,
neb v duši stále otázka mne hnětla:
Proč nebe tolik krásy pojmout stačí,
tam ptáčat miliony, věčná vesna —
a proč se hvězdičky tak cudně mračí,
jich přece nevězní ve pouta těsná . . .
Jen na zemi ptáčata v klece daná
do milých lesův touží za svobodou
a nožka květů v hrncích upoutaná
se marně dere k travičce nad vodou?
Tu k dobré matce rozplakané dítko
jsem pospíšil a otázal se bolně:
proč vězní pro svobodu vzrostlé kvítko,
proč ptáčkům brání poletovat volně?
A matka s úsměvem mne přivinula,
začala bílou ručkou objímati,
s dětského čela vlásky odhrnula
a slzy ronila . . . má svatá máti!
„Ó, dítě drahé!" — vece řečí tklivou,
„nelituj ptáčat — osud jich je štěstí,
dlaň lidská jest jim dlaní milostivou —
však horší nevolnost na zemi jesti . . .
nevolnost lidí — lidmi utažena,
nevolnost slabších — silnými páchána,
nevolnost světla — temností střežena,
nevolnost ducha — tělem upoutána . . .
O té, mé dítě, nechť tvá duše čilá
přemýšlí v tichu, ať se silnou stane —
vždy pamatuj, že volnost lidem milá
jest svaté přikázání Bohem dané —
i miluj volnost, buď jí věrným synem
a pro ni snášej strasti sebe tužší,
a svět tvé čelo ověnčí vavřínem
a Bůh ozáří světlostí tvou duši!"

IX.

„Ó, matko má! já slova tvoje chápal
a letěl do světa orlátka letem,
kam mladistvý mne nesl zápal,
kde strasť je kořenem a bolest květem;
však já zřel s úsměvem v budoucnost temnou
a hrdé vichrům chtěl jsem stavět čelo,
a ač se hromy v závod hnaly se mnou,
já s písní na rtech běžel v svět veselo!
Já s předsudky chtěl svésti boje kruté,
chtěl rozněcovat chátru zotročilou,
roztříštit v kusy ducha vazby kuté
a povznést lidstvo — ducha svého silou.
Zápal byl velký — větší oklamání,
po krátké válce naděje potuchly,
pohaslo mysli bujaré mi plání
a zůstal zoufalství jen konec truchlý . . .
Však když jsem umučený útrapami
pohlížel zoufale na žití zmatky
a chtěl už proklínat dětinské mamy . . .
tu anděla mi seslal duch mé matky,
by odtuchu vlil mysli uondané,
by lásku k žití ve mně znova vznítil,
zajizvil duše rány rozervané
a jasnou hvězdou v dráze činů svítil . . ."

X.

„Když klečíval jsem u nohou své děvy
ve jasnou tvář jí dlouho pohlížeje
a veda stesky na osudné hněvy
a vyprávěje smutné svoje děje —
tu ona s andělským dí pousměchem:
„Proč, bratře! bujaré myšlénky tvoje,
jež bývaly kdys mých myšlének echem,
teď s osudem chtí zhoubné vésti boje?
Či mohl's šílený své troufat zbroji
a silám svým chtěl's nadat hromu sílu,
bys rozkacené živly vyzval k boji
a sstoupil pak zoufalství ve mohylu?
Ó ne, můj milý! Dětinské to zdání,
světější určení se vstříc ti směje,
patř kolem sebe — na rodinnou pláni,
na hroby otcův — krvavé jich děje —
a tehdy rána prsou tvých se zhojí,
povstaneš hrozný s posilněnou duší
a tvoje rámě v ocelové zbroji
jak gladiator pouta bratří skruší!"

XI.

„Jsem hotov, kněže! Zvon, jenž s věže deří,
nechť tobě značení mých slov rozvine,
až naposledy hodiny čas změří,
duch můj svobodný ku hvězdám poplyne . .
Umírám čistý — beze hněvu v hrudi,

bez žalův za ztraceným štěstím bolných . . .
Duch můj neumře . . . On se opět zbudí,
spojí se s družstvem spoluduchů volných
a pryč ulétne lidstva nad hřbitovem
s plamenným černém na praporu slovem!
Až tělo mé se pod mohylu schýlí,
jdi, dobrý otče, na hrob matky mojí
a tam, kde hořkých proplakal jsem chvílí,
nechť ruka tvoje skromný kříž přistrojí . . .
kvítkem vyrostlým ve žalářní celi —
snad ujme se a znova zazelení,
tisícem listí pod nebesa střelí
a hlavinku svou sluncem orumění . . .
To poslední památka po mně zbude!
Snad v tichém, hřbitovním kdys ve zákoutí
milenka má utrhne kvítko chudé
a slzou útrpnou se nad ním zmoutí . . .
Ach! klamné myšlení . . . Čas všecko smíří,
čas všecko v propasť zapomnění metá . . .
nevždycky Perun ve dvě sosny míří . . .
spíš jedna zůstane — a dále vzkvétá . . .
Zde křížek, otče, — dárek to mé milé —
jí dones ho — až skonám trapnou mukou,
a pověz jí, že do poslední chvíle
jsa věrným zhynul jsem s tím křížkem v rukou,
že slova její v duši mou jsou vryta,
že jsem ji miloval . . . Ach! zvon už bije —
čas skončit, starče . . . Viz, jitřenka svítá
na východě. Nuž, skonči litanie,
chci zůstat sám — s Bohem a rozjímáním;
uzřím tě ještě před žalářní mříží . . .
a teď mne požehnej svatými kříži
a připrav k smrti svatým pomazáním!"

XII.

Mnich zamknul knihu — tvář svou sklonil níže
a žehnající ruce se mu chvěly,
když kreslil naposledy svaté kříže
na čelo vězňovo. Pak vyšel z cely. —
Pod stanem sloupů venku na zápraží
při zbrani stály řady bdělých stráží.
Zařinkly řetězy bolestným steskem
a vrata zapadla zas hluchým třeskem . . .
Paprsky růžové už v ranním svitu
si pohrávaly . . . ptáčat miliony
veselé písně nesly ku blankytu . . .
na jitřní zvaly kostelíčka zvony
a zpěv pastevcův jitro ohlašoval;
teskníci hvězdy nikly v dáli šedé,
za nimi na stříbrné vlně ploval
milenec věrný, jejž tam touha vede . . .
Mnich samoten jde k místu utracení
dumaje o Bohu a spáse duší,
však zpověď, vypryštělá z přesvědčení,
mu v duši zní a z modlení ho ruší . . .
Tu náhle v širém poli v cestu vkročí
tajemná postava mu s chvatným spěchem . . .
paprslek nadšení jí tryská z očí
a slova modlitby smíšená s vzdechem
se pojí s modlitbou u souzvuk milý; —
pak dlouho postava tajemství plná
mluvila s mnichem . . .

XIII.

Zvony udeřily.

Před zámkem stály davy lidstva tlumné . . .
Dušené nářky žalu, poděšení
mlčení zámku přerývaly dumné
šelestem tichým jako vichrů pění . . .
Po straně opodál — před branou zámku
stál mnich v kajícím černém ve taláře,
a drže v rukou vykoupení známku
nezvracel zraku svého od žaláře,
z něhož za chvíli v ozbrojené tlupě
měl odveden být vězeň ku potupě.
Mnich svoji tvář v klášterní kápi skrýval
a chvilkami, když v husté lidstva vřavě
se tajemný a hluchý hluk ozýval,
on hlouběji si kápi tisknul k hlavě,
jak by se bál, by vichr nenadálý
mu neuchvátil hrubé zakuklení,
a k ňádrům svojim tisknul křížek malý
u zimničném horoucně rozechvění . . .
Zařinkly řetězy pohřební hranou,
a houfec strážníků vystoupil v davu . . .
v oděvu bílém přede četou brannou
šel vězeň hrdou vzhůru nesa hlavu,
kol úst mu dívčí úsměv pozahrával
a zrak bloudící vřavou nevítanou
tajemným ohněm jasně vyšlehával . . .
Lid jeknul hlucho . . . Vězeň pozřel stranou,
kde mlčky zpovědník stál nepoznaný,
a jako viděním nebeským tknutý
vydal křik z prsou strašný, rozervaný
a ruce vztáhnul němý, ustrnutý . . .
Nastalo ticho . . . Veškeren zástup hustý
podiven zjevem nevídaným stojí,
sotva že oddýchaje hýbe ústy,
svou celou bytnost v jednom středu pojí . .
Tam prostřed katanův se duše dvojí
jako dva andělé bratrsky snoubí,
své čelo jeden k prsoum sklání cudným,
druhému jasnost čelo věncem vroubí,
lid udiven pohlíží zrakem bludným
na lesk, jenž mučennické čelo krývá,
a na mnicha, jenž u vězně spočívá
jak u statného dubu mladá růže,
a šeptem slova modlitby vylívá,
jaká? — jich notu jenom Bůh znát může.

XIV.

Na místě muk před sloupem před smrtelným
dvě srdce ještě vedle sebe bila . . .
jediným přitisknutím nerozdělným
ach ústa ve slzách se poloučila,
již slyšet rozpomínek šepot tichý,
i zaklínání, přísahy a žaly,
i slova naděje — urvané vzdychy,
jež vítr unášel v blankytnou dáli . . .
A nyní v strašné rozloučení chvíli
vězeň se s čelem ozářeným vzchopí
a naposledy k ústům mnicha schýlí —
však už ho zase katův sbor obklopí
a vede zvolna dále na popravu . . .
Vše umlká . . . Už slyšet řinkot zbraní . . .
posléze vězeň mužně vznesl hlavu,
pohlédnul k nebesům i na kříž v dlani . . .
Křik děsný náhle ticho rozedírá
jak tisícerých prsou zastenání . . .
mnich nade vězněm ramena prostírá
a vlastních prsou záštitou ho chrání . . .
Vyšlehnul oheň z jícnů namířených
a mračno dýmové se z blesku vzneslo . . .
Když prchnul dým — dvé prsou zkrvácených
smrtelném ve objetí k zemi skleslo . . .
Aj! odhalí všetečné větru vání
bělostné šaty mnišským pod oděvem,
a vedle vězně pod smrtelným dřevem
lid uzřel dívku s vínkem nade skrání . . .

XV.

Zapadá slunce. Tichne ptáčat pění
a vichr sviště smutnou píseň zpívá . . .
Zní umíráček . . . Zámku u sklepení
zas prapor smrti příšerný povívá,
a zas jak druhdy. Jenom prostřed cesty
jako dvě teskná vidma v šeré dáli
dva nové kříže stojí — smrti zvěsty,
jak by si truchlé dumy povídaly . . .
Lid povídá si — že když noc zapadá,
dvě vidma tamo nad hrobem se snoubí,
jedno z nich ruku na svá prsa skládá,
druhému jasnost čelo věncem vroubí . . .
Tam spolu těkávají při měsíci
a dlouho prozpěvují písně teskné —
pak cosi šepcí — pochmurují lící
a niknou, když jitřenka růžná břeskne . . .

Primus Sobotka. *Alkar.*

181.

Píseň o Ribbaldu.

(Islandská.)

Uháněl pustou plání,
bouří a nehodou,
držel si v pevných rukou
květ, nevěstičku svou.
Spatří ho pyšné hrabě
s kořistí letmo jet:
„Ribbalde, hodláš domů
lup svůj si odnést zpět?“
„Hrabátko, mlč, řeč drzou
proto ti odpustím,
s Markýtkou, sestrou svojí,
že domů odjíždím.“
„Gullbrunu znám já dobře,
marný je ves tvůj mam,
královu kradeš dceru
a láska tvá je klam.“
„Tobě ji neodnáším,
pro mne ten poklad jest;
chraň se, sic odpoví ti
meč můj a moje čest.
Meč ten ti ale pro vždy
v službu má věrnou být,
zamlčet chceš-li králi,
co zde jsi musil zřít.“ — —
Ostruhu zaťal v koně,
s Gullbrunou dále jel,
ku královskému zámku
však druhý rychle spěl.

* * *

„Králi můj, vás zde poutá
víno a med a ples,
zatím vám dcerku vaši
ot bujný poodnes'!“
„V dceři své, v dceři svojí
největší poklad mám,
rci již, kdo děvče krásné
chce směle odnést nám?“
„Ribbald to, pane králi!
Přemnohý při něm vděk,
praví se, nikde v světě
že není taký rek!“
Vyskočil král a v zlosti
mocný byl jeho skok,
překotil stůl i rozlil
ves purpurový mok.
O zemi mrštil harfou,
vydala žalný zvuk,
se strunou jak by její
i vešken život puk'.
„Synové,“ zvolal, „na kůň,
rozbuřte ves svůj hněv,
loupežník za vinu svou
má svoji cedit krev!“

* * *

Uhání Ribbald pustou,
bouří a nehodou,
drží si v pevných rukou
květ, nevěstičku svou.
Z dálky se ozve dusot;
Gullbruna hledí zpět:
„Otec můj, bratři moji,
a rychlý jich je let!
Nejmladšího mně bratra,
Ribbalde, jenom chraň,
matce je nejmilejší,
a proto prosím zaň.
Život mu mladý daruj,
útěchou nechť jí jest,
ostatních o všech padlých
on dodá jí pak zvěst“
„Přivážu k vrbě koně,
vyčkám zde jezdců všech,
cokoli nechť se děje,
jen mluvení zanech.
Radím ti, Gullbruno má:
pokud meč seče můj,
cokoli zříš a slyšíš,
mé jmeno nejmenuj!
Nejmenuj jmeno moje,
třeba i krev mou zříš,
nejmenuj jmeno moje,
sic mne tím usmrtíš.
Nechť mne i klesat spatříš,
bídně již blednout zříš,
nejmenuj jmeno moje,
sic mne tím usmrtíš!“
Zástup se jižjiž blíží
se strašným prokletím,
jedenáct synů s králem,
i devět zetů s ním.
Po pustě mečů řinkot
letí a boje řev,
z mnohých již, z mnohých ran již
se řine rudá krev.
První se král sám skácí
se svým i komoněm,
Gullbruna blednouc vidí,
jak krví rudne zem.
Pak zří se švagry kácet,
tuší již sester stesk,
Ribbaldův meč se točí
v kol jako jasný blesk.
Na švagry bratry musí
po sobě klesat zřít,
nasycená že pusta
již nechce krve pít.
A tu již jedinkého
ze všech těch živa zří:
Gullbrunin brat nejmladší
s tou zlatou kadeří.
„Ribbalde, probůh, milost!
vždyť to tak mladý druh!“
Ribbald se v tom obrátí:
„Zle činíš, přisámbůh!“

Sotva to slovo zahles',
ťal ho již hochův meč;
hocha pak ovšem skolil,
co platna však ta seč?
Krvavý meč pan Ribbald
o nízký otřel keř:
„Gullbruno, zlé zasloužíš,
vše zlé zasloužíš, věř!
Lásku však mou poznávej,
budiž ti mocný štít,
zradila's mne, však láska
ti musí odpustit.
Kdyby i zlost se dmula
k samým až nebesům,
láska, ach láska nedá
ni prohřešit se rtům!"
Zemdlelou rukou pannu
na kůň si zase zdvih',
k bratrovu zámku pustou
dál zvolna, zvolna tíh'.

* * *

„Ribbalde, buď mi vítán;
smíšený s vínem med
pohárem plným vypij,
a mdlý si zjasníš hled!"
„Nech mne jen, bratře milý,
poháru nežádám,
zři jen, co zde ti nesu,
vždyť nepřicházím sám.
Rigarde, poslyš, bratře:
mladičkou choť ti dám,
sám se však loučím s tebou
a v hrob se ubírám!"
„Vzal bych ji, milý bratře,
skončil bych rád tvůj trud,
vzal bych ji, kdybych věděl,
že pannou doposud."
„Vezmi ji, Rigarde můj,
přísahám milerád,
že jsem jí ústa zlíbal
jen jednou, jedinkrát!"
Sklesnuv pak náhle k zemi
bledý a mdlý jak stín,
hlavu si ještě složil
v ten její měkký klín.
Ona však prála plačíc:
„Pannou jsem, přísahám:.
nikdy se neprovdám víc
a věrnost zachovám!"

Přel. *J. N.*

182.

Píseň o Aagovi a Else.

(Dánská.)

Toť rytíř byl pan Aage,
jenž na ženitbu šel
a z nejkrásnějších panen
si Elsu vynašel.
Ach panenku měl Elsu,
byl ovšem její pán;
však v týž den za měsíc již
byl Aage pochován.
A Elsa smutek měla,
že nelze nalézt slov,
že věst o jejím smutku
šla pod tmavý až rov.
Věst přišla, rytíř Aage
i se svou rakví vstal
a ku komůrce její
se pracným krokem bral.
Na vrata rakví klepal
a děsně klepal zas:
„Vstaň, panenská má Elso,
toť tvého muže hlas!"
A Elsa odpovídá:
„Já neotevru dřív,
brž Ježíšovo jméno
mně nerceš jak by živ!"
„Vstaň, panenská má Elso,
a otevři mně včil,
znám Ježíšovo jmeno
jak bych tu ještě žil!"
A s uplakanou tváří
Elsička vstává už,
a s ní v komůrku její
se zavřel mrtvý muž.
Hřebínek zlatý vzala
a češe jeho vlas;
při každém měkkém vlásku
se rozplakala zas.
„Ach poslyš, pane Aage,
ach poslyš, drahý můj!
Jakž je to v černé zemi
a jaký hrob je tvůj?"
„Vždy, když se rozraduješ
a jasný je tvůj hled,
je hrob můj uvnitř vonný
jak samý růže květ.
Vždy, když se rozesmutníš
a když ti vymře zpěv,
mám všude ve svém hrobě
jen černou, ssedlou krev.
Již volá kohout rudý,
já musím dále spět;
již pod zem musí mrtví,
já musím s nimi zpět.
Již volá kohout černý,
já musím odtud hned,
a nebe se otvírá
a ve hrob musím zpět."
I vstal pan rytíř Aage
a rakev svou zas vzal,
a ku hřbitovu nazpět
se pracným krokem bral.
Však láska panny Elsy
je mocnější než děs:
i šla za milým mužem
přes tmavý, dlouhý les.
A když tak ku hřbitovu
přichází blíž a blíž,
tu zlaté jeho vlasy
zří blednout, blednout již.
A když tak ze hřbitova
jde ke kostelu blíž,
tu růžné jeho tváře
zří blednout, blednout již.
„Nuž poslyš, panno Elso,
již usuš mladou líc,
ty nesmíš více plakat
ni smutna býti víc.
Nuž pohlédni tam k nebi,
jak hvězdnata ta výš,
a uzříš, jak se ztrácí
již noc i její říš."
I obrátila k nebi
a ku hvězdám svou líc;
v tom mrtvý propadnul se,

již nespatří ho víc.
Šla domů panna Elsa,
dál žila smutek vdov,
v týž den pak za měsíc již
se zavřel nad ní rov.

Přel. *J. N.*

183.

Zimo-pán.*)

(Ballada.)

Burácně vládne prosinec,
pod sněhem oupí kabřinec.
Kraj v loktech mrazu zmrtvělý;
kol chyžky se jen chumelí.
Z ní vyšla z rána děvice,
mateřské lásky dědice.
Neb než se cestou vydala,
stařičká máť jí žehnala:
„Tvůj krok ať v ruku boží dán,
by nelapil tě Zimo-pán!"
Žehnání třikrát říkala,
pak drahou dceru zlíbala.
Jí křížek na krk zavěsí;
ni bouře děvu neděsí. —
Již kráčí děva v úkole
z matičky vůle přes pole.
Na lících září ruměnec,
květ kločků řaděn u věnec.
Ó děvo sličná, žal ti, žal:
pán Zimný líčko zakochal!
Ze zdálí, halen v hustý mrak,
svůj k tobě upřel chtivý zrak.
Zjev krásy pad' mu do očí;
až půjdeš zpět, tě zaskočí.

* * *

Vrací se děva k večeru;
pán Zimný jede na šeru.
Vůz mraku táhnou běloši,
mráz, vichry jeho panoši.
A metelice průvodem
za bouřným tíhnou ochodem.
Plášť jemu oblak žíhaný,
ten sněžným květem protkaný.
V čelenku sutek složeno,
ropouchů zoubím zdobeno.
Kadeř a brada v bohatém
se lesknou jíní hvězdnatém.
Z křišťálu žezlo blysknavé
po říši vládne zimavé. —
Sestoupí; dívce lichotí,
ji svou již míti lakotí:
„Ó děvo švarná, budiž má,
sladnoucí touhou zvolená!"
„Pojď se mnou v nádherný můj byt,
kde rozkoše ti kyne svit.
Na ledné hoře plný vnad
můj z křišťálu se leskne hrad.
Bělostných věží temeno
ku hvězdám sahá zpřímeno.
Tamť luzné bory zbělené,
vše hvězdičkami zdobené.
Ze zimostráze jasných řad
se milo-svěží skládá sad.
V něm libo-sladká dřímota,
snů nejskvělejších štědrota." —
Již za ruku ji béře v ráz,
až popadá ji zimomráz.
Zda dívce mladý zvadne květ?
zda ubledne jí volný svět?
Ve mrazném ňader zachvění
ten z jiskry žeh se zplamení:
„Ó matičko má, při mně stůj,
tvé žehnání mne posiluj!"
V tom zlatý křížek obnažen;
pán Zimný bleskem odražen. — —
Krok děvy kvapí dál a dál;
hněv Zimo-pána vichrem lál.
Kde stopami sníh osetý,
pán Zimný *nově* v zálety:
„V mých jizbách sklady klenotů,
démantového blyskotu.
Z křišťálu kryjou přihrady
čistého stříbra poklady:
to v bílé hoří plameny,
ozářit plesu prameny.
Paruchta v sněžném obleku
sen upraví ti ku vděku.
Sněhurky něžné ve kruhu
co královně ti v obsluhu.
Neváhej kraj ten ostavit,
pojď *hodů světlých* oslavit!"
I chopí mocně děvu zas;
ta podruhé v ten zvolá hlas:
„Ó matičko má, při mně stůj,
tvé žehnání mne posiluj!"
Jak zlatý křížek obnažen,
pán Zimný znova odražen. — —
A opět ona dál a dál;
hněv jeho v běsnou bouři zrál:
„Když záletům se zpouzíš mým,
v mou moc ať padneš násilím!"
Již přáhá náruč k obětí;
i zvolá děva po třetí:
„Ó matičko má, při mně stůj,
tvé žehnání mne posiluj!"
Zas křížek zlatý obnažen,
pán Zimný prosto odražen.
Aj rozsápe se jeho vztek,
až rozhlučí se hrůzy skřek.
Chmur pomrakem se kaboní;
sbor záškleb ův již sotoní.
I kývne: na ráz chomoly
burácnou zbrojí zápolí.
Ty zpoustu víří mentinou;
klopýtá děva celinou.
Hněv buranů vše pokoří;
zda v návěj děvu ponoří?
Žár křížku v šeru vítězí,
vše-zkázy spoustu odmezí.
Tím svitem děva sílena
se vymkne lupu z ramena.
Poslední sílu sebere . . .
na práh se šťastně prodere.
A v náruč klesne u dveří
své líbající mateři:
jí srdce věští dceřino,
co *žehnání* jest *matčino*.

Fr. Doucha.

*) Ve slovanských bájích: Zimo-pán, vládce zimy, jako větro-pán, král větrů. — Zlato žlutým, stříbro bílým plamenem hoří. — Paruchta, Parychta, bílá paní, ukazuje se i ve větru, když sněží, postel nebeskou ustýlajíc. — Sněhurky, sněhurušky, sněžné panny. — Slovanům vánoce též „světlé hody" slovou.

184.

Boris a Metoděj.

Před Borisem, bulharským carem,
zajat a spoután řetězem,
stojí ostříhán pohlavárem
kněz Metoděj Soluňský něm.
Kněz Metoděj, jenž hlásal v zemi
svatého slova velký cíl
a mocným slovem nade všemi,
i nad pohany vítězil.
Pacholci cařští zatkli kněze,
když — nadšen ducha zjevením —
vykouzlil obraz v čaroněze,
že každý ztrnul divením.
A obraz stojí v carské síni
u sloupu vedle rozkazu,
však dosud rouška barvy stíní
a tají všemoc obrazu.
„Ty's osmělil se, přeubohý,“
na kněze vážně car volá,
„tupiti víru, prznit bohy,
kterými lid můj odolá.
Ty svádíš národ na bezcestí,
jenž staré bohy miloval,
tvá ústa spasitele věstí,
jenž lásky k němu nechoval!“
„Můj Bůh,“ dí kněz, „již od stvoření
provádí pevný úkol svůj
a navzdor tvému rozezlení
ostříhá, chrání národ tvůj.
Na rozkaz boží vedu k spáse,
nikoliv k záhubě tvůj lid,
a z temné noci v jasno zase
i ty se musíš probudit!“
„Jak?! Až i k trůnu zpupnost tvá ti
otvírá cestu blouznění?
Či sníš, že carská milost má ti
bohatě za to odmění?
Teď, bohové, buď konec všemu!
Na popraviště, pochopi!
tam k nohoum složte hlavu jemu!“ —
A stráže kněze obklopí.
„Ve jmenu božím!“ volá v nebe
pozvedna zraky Metoděj,
„však nekvap poskvrniti sebe
smrtelným hříchem. Směj se, směj!
Nech ať prodlévá pomsta činu,
konečně stihne hlavu tvou,
den soudu přijde na tu vinu;
pak, caři, skloníš šíji svou!
Nech ať se vznášíš v bezpečnosti
ostříhán strážci na tisíc,
Bůh přijde soudit nepravosti,
pak sláva tvá nezmůže nic.
Zasedne k soudu vládce světa,
cnost odměniti, trestat hřích,
pak po tvé moci bude veta
a zkamení ti v tváři smích!“
„Snad chceš mě zděsit báchorami?!“
car směje se, však hrůzou jat.
„Mé oko bdí, mě sny nemámí,
ten den bych věru spatřil rád!“
„Nuž staň se tedy!“ Metud zvolá,
z pacholkův vazby vyrve se
a vystoupiv z biřicův kola
obrazu roušku povznese.
Jaký to pohled! Jak by z moře
přišlosti šedé k nám se zved
a povznes v čarné barev zoře
pranový život, nový svět.
To nejsou barvy, totě hnutí,
toť hlas, toť život skutečný,
že srdcem lidským v ustrnutí
provívá pocit svátečný.
Vesmírem kovu mocné tóny
se nesou, chví se celá zem;
i němých hrobek miliony
se boří s hromu praskotem.
A rovy vrací mrtvol němý
zas životu a z temna v den,
zas nový ruch zavládl všemi,
hrob v kolébku je proměněn.
Jak pestře se ty davy řadí,
zde choť se tulí k manželi,
tu šedý kmet, tam bujné mládí,
již krutá smrt jich neděli.
A teskno z každé tváře zírá
a teskno hlásá každý zjev;
jak málo těch, jež sílí víra,
že nestihne je soudcův hněv!
A vladaře tu zříti v čele
svých národův — jež druhdy ved',
pohasly žezla lesky skvělé,
nach roucha královského zbled'.
A ti, před nimiž světy žasly,
se chví, jak zavzní kovu tón,
jenž budí životy, co shasly,
a zve je před jediný trón.
A slavně nad zástupy všemi
v oblakův moři horoucím,
u prostřed mezi nebem, zemí
on trůní světem nade vším.
Ač vážná tvář — přec milost jeví —
a bleskem tresce hříchy jen,
mníš — jak jej svaté líčí zpěvy —
zřít posledního soudu den.
A zděšen Boris zraky topí
v zář čarovného obrazu,
i mysl bojovníkův chopí
žas bez ponětí, výrazu.
Nadarmo tlumí srdce vzdory
a pokořen pokleká v prach,
i bojovného vojska sbory
uvrhnul na zem děsný strach.
Lid tone v slzách, spěje davem,
by Metoděje vybavil,
a v srdce hnutí nedočkavém
prosí, by křtem jich hříchy smyl.
Všem národům tu vzešlo světlo
a umění zjevena moc,
když v chrámě božské pravdy zkvetlo,
pronikne tmou a zmizí noc!

Josef Wenzig.

185.

Dimitri Donský.

„Aj dokud, druzi, před tyranem
nám bude sklánět šíji svou,
i zároveň se zpupným chánem
být silné Moskvě ostudou?
Nám hanbou jesti bát se boje,
ni strachem buď nám vrahův zlosť;
Sergia prosby sílí voje
a z muk se rodí udatnosť.
Nuž spějme — vraťme svému rodu
základy blaha cizích stran:
přesvatou otců za svobodu,

za práva naše chopme zbraň!
Tam! tam za Don! .. Aj vizmeš dobu!
Naděje naše — Bůh i meč!
Svrhněme tatarskou tu zlobu
a mamaje nás sprostiž seč!"
Tak Dimitri voj ohlédaje
na koni vztýčen zavolal,
a v pomoc Boha vyzývaje
Perunem strašným v klus se dal . . . .
„Na vrahy! za Don!" vzkřikly sbory,
„za volnost, víru, za zákon!" —
A tlupu jaré rozhovory
provází dál za vůdcem v Don.
I pádí plni bujarosti,
vln předstihují bystrý běh:
sokoly letí — hle již hostí
protější prapory jich břeh.
Aj náhle slunce ozářilo
pláň šírou a i řeky lem
a zraku v dáli objevilo
tatarské tlupy kolkolem.
Luh, roviny i doly, hory
pestrými pluky zakypí;
vše nelze zraku objat sbory . . . .
a odevšad se zbraně skví.
Jdou, doubravy jak černo tmavy —
ruch sečné vřavy stepí zněl;
jdou... tam chán, synové zde slávy —
když boj ten krutý svěřepěl.
„Bůh útočiště naše, síla!"
zní Dimitrije v předu řeč,
„zemřem, když sudba usoudila!"
a prvý hnal se v litou seč.
Krev chrstala — a prachu mraky
se větrem vznesše k nebesům
tmou slunce zastřely před zraky
a pole halil mrakův tlum.
Krev se všad řine bystřinami;
zelený zčervenal se dol:
tam Rus kles vrahův pod tlupami,
zde zhynul rozdupán Mongol;
tu slyšán kopí třesk i zvuky,
tam meč o meč se narazil.
Padají odsečené ruky
a hlavy s plec se válí v pyl.
Tam pode stínem u kurhana
za nic měv slávu, hodnost, svět,
spočívá, skoliv velikána,
odvážný Inok Peresvět.
Tam Bělozerský rek se synem,
potomkem lásky důstojným,
a Tatar srubán Rusův klínem
se válí v krvi s druhem svým.
Již mnozí chrabří za své vzali,
přestatný v zkázu šik se bral;
již vrazí boje dobývali,
an Tatary vztek pojímal.
Boj ustával již překrvavý
a černý prapor div nepad':
když náhle orlem ze doubravy,
Voliňský vrahům padl v zad.
Šik vrahův zmaten — od kurhana
zaznělo „Silen ruský Bůh!"
A v útěk voj se vrhl chána,
i rozbit zpupný Tatar kruh!
Odběhl chán v step bezehlasnou,
jak šumný havran za ním strach,
a opět Rus zřel slávu jasnou,
když pobit na bojišti vrah.
Než kdo tam bledý u doubravy
postříkán leží krví svou?
Aj, co zřím? . . . Přední vůdce slávy
Dimitri klesl pod ranou!
Zdaž sudbou usouzeno jemu,
by stal se žertvou bitvy té?
Než viz! ku reku hrdinnému
se berou pluky bojovné.
Sklonivše prapory tu svaté
dí všichni: „Vítězem ty's! vstaň!"
Než rek dí zdvihna ruce spjaté:
„Bůh požehnal nám naši zbraň!
Tu Hospodinu vzdejte díky!
Sergiův vyslyšel on hlas;
on dává všechné slávě vzniky,
on jedin proslavil dnes nás."

Přel. *Fr. Č.* *Konr. Feod. Rylejev.*

186.

Duma o Ivanku Konovčenku.

Na slavné Ukraině,
v slavném městě Korsuni,
volá, svolává Chvilonenko, korsuňský plukovník:
„Dosť vám, pánové molodci, domovať!
Pojďte se mnou na Čerkeni-dolinu pohulať,
slávy, rytířstva kozáckému vojsku zjednávat!"
Tehdy to ne muziky po městech hrají —
assavuli se vojskoví procházejí,
listy čítají, kozáky v pochod vyzývají.
„A kdo ihned," mluví, „na kůň nesedne,
i nedělního oběda pana otce očekávať bude,
ten Chvilonenka,
korsuňského plukovníka,
o šest mil dohánět bude.
V městě Čerkasech žila vdova staruška,
syna sobě Ivanka, vdovího synka Konovčenka měla.
Ona o tom nejprv od něho uslyšela,
do hospody co nejrychlej pospíšila,
všecky rozeslala z hospody koně,
všecky zamknula v komnatě zbraně,
do domu božího, do církve se vybrala.
Tehdy Ivan ze sna se budí, po chatě oči vodí,
až ani jedné šavle z ocele,
ani jedné ručnice sedmipíďové
na stěně nenachází!
I jde do stáje, a v stáji koně žádného,
žádného koně vraného!
Pod církví matku dohání, přemlouvá,
těmi slovy řeč vystavuje:
„Zle's to, matko, vymyslila,
že's mě ze sna nezbudila,
že's rozeslala z hospody koně,
že's uschovala v komnatě zbraně.
Lépe bys, matko, zrobila,
kdybys do města Krylova pospíšila,
sto zlatých židovi arendářovi dala,
dobrého koně s sedlem koupila,
mě mladého v pochod vypravila!"
— „Máš, synu, čtyry voly chodivé,
dva koně otcovské vranohřivé,
můžeš v Čerkasech žíť do vůle,
pozvať kozáky jíst chleba, soli."
— „Což mně z tad přijde, že budu žíť do vůle?
že mne si vážiť budou kozáci pro chléb i pro sůl?
Pouze, že budou mne, matko moje,
podpivše se, sedlákem, peciválem nazývať,
i koni mému budou obludů přezdívať.
I již mně ne čest, ani zalíbení, po roli jen chodívat,
žluté boty válet,

drahé šaty prachem prášívat.
A chce mi se, matko moje,
ít pod město Těhyni hulat,
slávy, rytířstva získávat! . . . .“
To taká slova promlouval,
u matky starušky blahoslavenstva doprosil,
z domu otcovského pospíšil,
na Čerkeni-dolinu za kozákem přibýval.
Ne jasný to sokol na dolině, po táboře hulá,
ne bílá labuť to zpívá:
plukovník Chvilonenko to chodí,
slovy tak rozmlouvá:
„Který z vás, pánové molodci, kozák urostlý,
a při tom kůň pod ním bujný i hodný,
půjde za mnou na Čerkeni-dolinu hulat,
slávy, rytířstva kozáckému vojsku zjednávat?“
To kdy Ivan Konovčenko uslyší,
přede všemi blahořečení se doprošuje.
— „Ty's Ivanku,“ plukovník mluví, „dětina mladá;
jíť tobě na Čerkeni-dolinu škoda;
ani's na poli, ani's na moři nebývalo,
smrti kolem sebe nevidívalo.
Až obyčeje poznáš kozácké,
tehdy pohulať tobě pozvolím.“
— „Ne vždycky staří ptáci vysoko lítají,
ne vždycky staré jen štíky karasův chytají:
trefí se, otče, že rybářka malá
loví lépe rybku nežli ta stará.“
Tak Ivan rozmlouval,
za plukovníkem na dolinu vyjížděl,
dvanácte Tatarův přes meč přepustil,
šest jich na smyčku svázal,
Chvilonenkovi darem daroval.
To plukovník bisurmancův přijímá,
Ivanka vedle sebe sadí, slávu jeho na chloubu vystavuje,
a Ivan velkou radosť z toho cítí;
slova taká rozmlouvá, na více se přislibuje:
„Dovol mně, otče, napít se okovity,[1])
nezaříkám já se pobíti s bisurmany lépe!“
— „Ne kážu já tobě, synu, napít se okovity,
i jíť s bisurmany na Čerkeni-dolinu hulat,
jestliže chceš již napít se okovity,
to kážu tobě ležet v mém staně, spočinouť.“
— „Ten mně chmel nezavazí
a bude srdci mému smělosti dodávat.“

* * *

To ne vítr po Čerkeni-dolině hulá,
ne bystrý orel jestřábův plaší:
vdovin synek Konovčenko na vraném koni harcuje,
mečem jak blyskavicí poblyskuje,
tři Tatary — Jančáry zbíjí s koňů,
ocelové šavle dolů kloní,
kozákům rytířstvo vychvaluje,
bezpečně po dolině rejdí,
bisurmany na smích si dobírá.
To bezbožní bisurmani kdy uslyšeli,
opilého kozáka ihned poznali,
více mu pole na rejdění povolili,
od táboru kozáckého potom odloučili,
hněvem božím kobylkami[2]) na kozáka letěli,
šavlemi a pistolety smrtelné rány dávali,
koně pouze kozáckého nezachytili.
A dobrý kůň do táboru přiběhne,
po kuřeních běhá, ostrými kopyty zem vyrývá,
rže smutně, na kozáka svého volá.
To Chvilonenko kdy uslyší,
ze stanu vychází, mluví do Ivankových tovaryšův:
„Toto jste, bratři, nedobře zrobili,
že jste opilého kozáka hulat pustili;
sami jste ho ze světa zhubili.
Dobře nyní dbejte, zbraň připravujte,
bisurmany od těla kozáckého odbíjte.
Neb nadarmo kůň kozácký po táboře běhá:
že Ivanka Konovčenka na světě není, jistě zvěstuje!“
To kdy kozáci uslyšeli,
spěšně jíť na dolinu se jali,
bisurmany od těla kozáckého odbíjeli,
šavlemi, ryskalami suchodůl kopali,
ve čapkách i klínech zemi donášeli,
Ivankovi Konovčenkovi mohylu nasypali,
v sedmipíďové píštělky hřměli,
v suremky[3]) žalobně hráli,
slávu kozáckou vychvalovali. —
Rychle potom začali kozáci tábor skládati,
do měst křesťanských odstupovať.
Tehdy vdova staruška,
Ivanka Konovčenka matka
ne v domě se nacházela,
na bazaře[4]) sladký med vystavila,
syna svého Ivanka Konovčenka vyhlídala.
První setnina vstupuje,
vdova syna nespatřuje.
Druhá setnina vstupuje, sám praporečník jde po předu,
dva kozáci kozáckého koně na uzdě vedou.
To kdy vdova uviděla,
žalobná slova promluvila,
na slávu, na smrť svého se syna tázala,
všecky kozáky na chléb i sůl pozývala,
pohřeb i veselí Ivankovi zřídila,
plukovníkovi koně kozáckého darovala,
mezi staršinu šavle i střelby Ivankovy rozdala.

* * *

Polehla kozácká, molodecká hlava
jako od větru stepová tráva!
Sláva neumře, nezhasne,
rytířstvo kozácké každému rozpoví! . . . .

Jan Šlechta.

187.

Msta lidu.

Na hradě výskot veselý,
tu zlatá kypí číše
a ve ples struny zavzněly
jak zkázky z lepší říše.
Na hradě hlučno — harfy zvuk;
leč smutek hostí chýše:
tu pláč a zlyk a dusný hluk —
a hned zas všecko tiše.
Dědoušek truchlí na sadě
a hlavu k prsoum kloní:
„Hoj, veselo je na hradě,
tam zlatá číše zvoní!
Co z potu lidu vytlačil,
to prohýřil tam prve,
a když pot lidu nestačil,
načepil jeho krve.
To naše krev tam v pohárech
růžovým mokem kypí!

[1]) = pálenky.
[2]) místní výraz ukrainský, znamená: hustě jako kobylky, jež hněv boží na sem poslá.
[3]) = trubky.
[4]) = trhu.

župan Černohradu;
nyní jsem tu vězněm
pro velikou zradu:
pro velikou zradu
na mojí rodině,
pro větší nevěru
oproti krajině." —
„Oj, vězni, nad ten hřích
ani být nemůže:
varuj každou duši
před ním, svatý Bože!
Vyznej nám, vězni náš,
vyznej v upřímnosti:
jak jsi se dopustil
také ohavnosti."
— „Oj, já vyznám, páni,
vyznám svoji vinu:
pro zločin jsem já se
dopustil zločinu. —
Vykvétal kvíteček
na pustém polomě:[1])
dorůstalo děvče
v matky svojí domě.
Na pustém polomě
bílá konvalinka:
v matky svojí domě
nevinná Ilenka.
Máť ji vychovala
bídným, vdovským chlebem,
roveň si neměla,
pod tím božím nebem.
Roveň si neměla
jen asi na nebi,
to svaté andělstvo
kde Boha velebí.
Mně to bílé kvítí,
kvetla konvalinka:
to nevinné dítě,
mně kvetla Ilenka.
Konvalinka zvadla,
červi ji podryli:
Ilenka umřela,
moji ju zabili.
Moji ju zabili,
a jen pro to jedno:
zdálo se jim hanbou
v rodě děvče bědno. —
Pozdvihla se tehdy
bouře od východu,
přihučela na zem
slovenského rodu.
Maďar, ten divý Čud,[2])
v nepočetném roji
do šírého světa
pustil se se zbrojí.
On ohněm i mečem
padl do Moravy;
a nás král Svatopluk
volal pod zástavy.[3])
Polnice zahřměly
v zlatém Velehradě:
po slovanských vlastech
zbroj řinčela všade.
Povstal můj dobrý lid
i bratské nám rody:
kde Visla i Labe
mutné leje vody;
i kde Tatry pyšno
k nebi se špínají,
valila se vojska
k tichému Dunaji.
Nad Dunajem král náš
stanul si táborem,
při něm župy, každá
pod svojím praporem.
Tam rozšikovali
jasné šiky svoje
pod mojím velením
černohradské voje.
A můj rod — ti hadi —
spolu kámen duli,[4])
na Ilenku moji
zlostné rady kuli:
či děvčátko srazit
s té skály vysoké,
a či ho uvěznit
do věže hluboké,
kde ani sluníčko
na ni nezasvětí,
kam ani větérek
ku ní nedoletí.
Dlouho rady stály.
tak se dokonaly:
srazili Ilenku
s té vysoké skály.
Srazili na Dunaj,
na ty hlubočiny;
padl mojím rodem
anděl můj nevinný. —
Lovili rybáři
ryby na Dunaji;
viděli Ilenku
plynouti při kraji.
Ti děvče vynesli
do zelené trávy;
jehlici i partu[5])
vypjali jí z hlavy.
Jehlici i partu
ze zlata čistého
zanesli rybáři
do chrámu svatého.
Na božím oltáři
tam ji pověsili,
lidem pravověrcům[6])
smutek ohlásili:
„Letorostka suchá
už se nerozvije,
a tělo bez ducha
nikdy neožije;
Kdo tu partu svojí
darem dal nevěstě,
tomu, pravověrci,
toto heslo neste:
že již neklekne s ní
nikdy jedním párem
na ten svatý kámen
před božím oltářem." —
Ještě ani slunko

[1]) polom, les vichřicí polámaný.
[2]) Maďaři jsou národem kmene čudského, jenž patří k plemeni mongolskému.
[3]) Zástava, prapor.
[4]) Pořekadlo slovenské; znamená: nenáviděti.
[5]) Vlasová ozdoba slovenských dívek.
[6]) Pravověrcem pravověrným míní se křesťan křesťanský, neboť v dobu, kdy báseň jedná, nebylo pohanství ještě zcela vyhubeno.

ne zdí vystaveno,
ale do živého
bradla vyrubeno.
Ohromné obruče
trčí tam ze stěny;
a k nim za řetězy
vězeň je lapený.
Starý, starý vězeň,
sesláblý a lysý;
brada sněhobílá
do pásu mu visí;
ruce k nebi spíná
a řetězy zvoní
a zapadlé oči
horké slzy roní.
Pláče; — jistě velký
žal mu srdce kruší:
milosť, Bože, milosť
mojí hříšné duši!
Mnoho, mnoho rokův
ten vězeň proseděl —
kromě Boha o něm
pranikdo nevěděl.
Strážníci na hradě —
slýchávali oni,
že tam dole cosi
o řetězy zvoní;
slýchávali oni,
že odkudsi zdola
ku Bohu o milosť
kýsi hříšník volá.
Než nižádná duše
o něm nevěděla,
neboť těžká kletba
na vězni ležela. —
A ten malý junoš
jak jen ho zahlédl,
sotva nebožátko
leknutím nepadl.
Ani nezavrátil
ty svoje koníky,
jen na hrad utíkal
skalnými chodníky.
A na Černém hradě
hlučno, veselo je:
černohradská mládež
vrátila se z boje.
Černohradská mládež
vítězný boj bila,
neznaboha Kupu
o zem udeřila:
Kupu, co na krále
a na víru svatou
pozdvihl k odboji
zbraň svoji proklatou.
Pod Palotou, — tam on
i jeho Pohani
leží slovenskými
meči rozsekáni. —
A mládež na hradě
v hlučném sedí kole,
jísť a píť co libo,
před nimi na stole.
Hučí milé písně
ve zeleném loubí
a v radostném plesu
hudou zvučně trouby.
A co starý vojín,
vínko si popijí;
a co mladý, tance
s dívkami vyvíjí.
A čeládka župy,
všecky z kraje krásy,
na širém předhradí
převesele hrá si.
Nešel se junošík
s čeládkou pobavit,
ale on se přišel
před pány postavit.
A bílé si vlásky
přihladil do zadu,
nízko se poklonil
před pány po řádu.
„Bůh vás pozdrav, páni!“
„Pozdrav Bůh i tebe!
Jakáže potřeba
přivádí nám tebe?“ —
„Měl bych já slovo k vám,
páni moji milí;
bojím se, byste se
na mne nehoršili.“ —
„Zlé slovo nepovíš,
to junošku, víme;
a pro dobré my se
pohoršiť nesmíme.“
„Nuž poslyšte, páni,
pozorem laskavým:
je to pravda pravá,
co vám já vyjevím.
Tuto vám na hradě
jeden vězeň sedí:
kdo ví, který rok již
ve věži on bědí.
Starý, starý vězeň,
sesláblý a lysý;
brada sněhobílá
do pásu mu visí.
Ruce k nebi spíná
a řetězy zvoní
a zapadlé oči
horké slzy roní.
Pláče; — jistě velký
žal mu srdce kruší:
milosť, Bože milosť,
mojí hříšné duši.
Smilujte se, páni,
nad duší strápenou;
milostivý pán Bůh
bude vám odměnou.“ —
A páni skoro tam
divem zkameněli:
oni o tom vězni
pranic nevěděli.
A věž, ve které byl
vězeň lapen chorý,
hned byla probita
ostrými sochory.
Leč páni — tito jen
stanuli z daleka:
„Bože, či to člověk,
či jen stín člověka?“
A svatým se křížem
třikrát požehnali,
pak starého vězně
pod otázku vzali.
„Pověz nám, vězni náš,
pověz nám, kdo jsi ty?
a proč jsi tak těžko
k té skále přibitý?“ —
— „Oj, páni, byl jsem já

závdavek spasení.
A hleď jen na vězně:
hleď jak jasné světlo
po té bledé tváři
rázem se rozlétlo:
jako z černých mraků
když se zamihotá
na sněhová pole
nebeská jasnota.
Poznať, že duše již
boží ráj uzřela;
že už zlomiti jde
slabou vazbu těla;
a po dlouhých mukách
a po těžkém boji
na ten věčný pokoj
přeletět se strojí.
A jako kněz vězně
od hříchův rozhřešil;
jako ho tou svatou
potěchou potěšil:
jako řekl: „Zůstaň
s tebou pokoj boží,
nechť podle milosti
Bůh s tebou naloží!“
páni na to hledí
a blednou od strachu:
rozsypal se vězeň —
marný prach — do prachu.
A z mříže do věže
divný zvuk zaznívá;
na ni krásné ptáče
milo sobě zpívá.
Videm nevídávať
ptáka tak krásného,
sluchem neslýchávať
zpěvu tak milého.
Tak asi nezvučí
jen andělské hraní:
dušička hříšnice
když se k Bohu klaní;
dušička hříšnice,
co po žalu mnohém
milosti dosáhla
a v smír vchází s Bohem.

Ze zpěvův Sama Chalúpky.

190.
Slovanský orel.

Vysoko's hnízdo vybudoval,
ty orle Slávův severní!
Široko's křídly poletoval
v oblacích, dálkou nezměrný.
Nuž leť! však v siném moři světa
tvá silou nadechnutá hruď
volnosti zpěvem v zápal vzněta
vždy mladším bratřím věrna buď.
Jižního na step shlédni kraje,
na dalný západ upři zrak:
jich mnoho v zemích u Dunaje,
i v Alpách zahalených v mrak,
v dutinách skal a v Tatrách sivých,
v balkánských lesích, údolech,
i v sitích Němců pomsty chtivých
a v krutých Turkův okovech.
I ždají bratři ukovaní,
až uzří jednou peruť tvou
v přátelském, družném celování
svou vláti mocně nad hlavou.
Ó vzpomeň na ně, orle hnědý,
a vydej již svůj zvučný hlas,
jenž zničí jejich kruté bědy
a volnosť navrátí jim zas.
Ó dodej bratřím mysli statné,
nadějí živ je blahostnou
a družných srdcí svazky matné
rozehřej mocnou láskou svou!
I přijde doba: křepká křídla
i drápy ostré narostou;
tu vzlétnou orli, Slávův bydla
vyprostí z robstva silou svou!

Aleks. Stef. Chomjakov. *Fr. Čský.*

191.
Kurcius.

Slunce bledne, nebe se kalí,
žáry uvadá palouk i strom,
vše se vůkol ve smutek halí,
pod zemí temný hromuje hrom;
plaché ptactvo upadá s výše,
hrůzou mře, co na zemi dýše.
Kvirína město slavné se děsí,
bohů to sídlo posedá strach;
země se třese, peklo se běsí,
z bezedna hledá si nových drah.
Vůkol se sloupy a chrámové boří,
svaté i nesvaté záhuba noří.
A hle, v jekotu, prasku a kouři
prostřed Říma se rozpukne zem,
rozšklebí propasť, a tou se bouří
nahoru zkáza u vzteku svém;
plamen nad plamen k nebesům šlehá,
ohenným vedrem moří a žehá.
Morové páry ten hltan zeje,
daleko metá skály a pýř,
veškero město pohltit spěje,
rozdíraje se široko, šíř.
Čeho se uchopí jeho šíle,
upadá obětí mu té chvíle.
Římanín bohů usmířit spěší,
do chrámu tlumí se polekán,
plnými žertvami Kvirína těší,
jenž jest města stavitel, pán;
ke všem milostným bohům se schází,
by jej i tenkrát zbavili zkázy.
Kněži se věštkyně neomylné,
Sibylly samé, již tázají,
a po třídenní prosbě pilné
tuto odpověď kázají:
„Řím ať do propasti té hodí,
cokoli nejvzácnějšího plodí!“
Konsul hned znaky vlády tam vrhá,
ženy drahých klenotů svých,
vojín kořisti se stěny trhá,
neželí vínků si dobytých;
čeho kdo nejvíc byl žádostivý,
to vše hltá jícen ten chtivý.
A vždy páry morové zeje,
daleko metá skály a pýř,
všecko město pohltit spěje,
rozdíraje se široko, šíř;
čeho se uchopí jeho šíle,
upadá obětí mu té chvíle!
Po lásce bohů a po lítosti!
neznikneme těch pekla tlam!
Kdo nás černého Styxa sprostí,

když jsou i věštby bohů klam?
Odvracejí se od lidu svého
po věky dlouhé jim mileného!
Myslí všech se zoufalosť jímá,
v divokém hluku se z města trou,
reptání proti Kvirínu hřímá,
že chce vyhubit obec svou.
Hle, tu jezdce viděti v skoře,
an k té propasti pobodá oře.
Vizte Kurcia udatného!
Kam jej nese ten drzý cval?
Nenasazuj života svého,
nedobudeš tam obrany chval!
neb kdež odtáhli bohové páží,
tam se smrtelník nadarmo snaží.
Vítěz postane u tlamy kraje,
k lidu se obrátí zvolaje tak:
„Bohy by smířil, nedozraje
všeliké vlády velebný znak,
ani zlato, ni kamení skvostné,
ani kořisť ukojí zlostné.
Kvirín jen na toho milostně hledí,
kterýž miluje obec svou;
pro ni a pro bratry krev svou cedí,
rád pro ně ve tmu jde žalostnou:
věztež, ten že i v nehodě zdejší
jesti Římu ten nejvzácnější!“
Hláše, a ochotně Orku se oddá,
jakoby k vítězské slávě hnal,
zpurného oře k propasti bodá,
vrhne se v dýmů a plamenů val,
za ním se pýř a kamení hrne —
užasne lid a v obdivu trne!
A hle, propasť se nad ním celí,
zavřena tůně morů a par;
Říman se plesu oddati smělí,
děkuje bohům záhuby zmar.
Paměť Kurcia hrdinného
nevyšla po věky ze srdce jeho!

S. K. Macháček.

192.

Mu-lan.

Ach a ach! a ještě jednou ach!
Mulan přede dveřmi tká;
neslyšeti člunku sykání,
slyšeti jen dívčí vzdychání.
„Mladé děvče, kdo tě zarmucuje?
Mladé děvče, o čemže přemýšlíš?“
— „Nikdo mladou dívku mne nermoutí,
o ničem já mladá nepřemýšlím.
Včera viděla jsem knihu vojskovou,
císař silné vyzdvihuje vojsko.
Dvanáct rozdílův má kniha vojsková,
v každém rozdílu jest jméno otce mého.
Nemá otec syna dospělého,
nemá Mu-lan bratříčka staršího!
I půjdu já na trh, koupím sedlo, koně,
a pak se v službu dám za otce svého.“
Koně na trhu na východ koupila rychlého,
sedlo na trhu na západ koupila a čaprak,
na trhu k polední straně uzdu koupila,
na trhu k půlnoční straně bičík koupila.
S otcem, matkou záhy ráno se rozloučila,
první noc na břehu žluté řeky strávila.
Neslyší víc otce, matky za ni prošení,
slyší jenom žluté řeky temné hučení.
Za svítání jede dále, žlutou řeku žehnajíc,
za soumraku ku pramenům černé řeky dojela
neslyší víc matku lkáti, ani otce volati,
slyší jen divoké jezdce od Jen-Chanu cválati.
„Deset tisíc mil jsem v bojích projela,
přes hory a doly jako pták jsem letěla;
od severu zněl mi k uchu zvuk nočního zvonku,
měsíc studeným a smutným světlem
obrážel se na oděvu mém železném.
Vůdce zhynul po stu bitvách,
domů táhne chrabrý vojín po dvanácti letech,
dříve ale jede vidět císařovo líce.
Císař sedě na svém trůnu
rozděluje dvanáctero hodností,
a rozdává hřiven zlata na tisíce.
I ptá se císař mne: Co žádáš?
Mu-lan nežádá si zlata ani hodnosti
z tvých velbloudů jednoho daruj mi,
který za den tisíc mil uběhne,
v byt otcovský by se dítě na něm vrátilo.“
Uslyševše otec, matka o příjezdu dceřině,
naproti jí chvátali jsou daleko za město.
Uslyševše mladší sestry o příjezdu sestřině,
z komnat vyšly nejpěknějším ozdobeny šperkem.
Uslyševše mladší bratři o příjezdu sestřině,
rychle brousili jsou nože k zabití beránka.
Mou komnatku mi matinka otvírá na východ
a stolici postaviti káže na západ.
Z vojenských mě sama šatů svláčí
a v předešlý mě oděv obláčí.
Mé sestřičky stojí přede dveřmi,
skvělé vlásky sobě tu pořádajíce,
před zrcadlem zlaté kvítky vplétajíce.“
Vojsko jede, Mu-lan z komnaty vychází,
Mu-lan pozdravuje spoluválečníky.
Jezdcové diví se velikým divem.
Po dvanáct let s nimi v řadách jezdila,
nikdo nemněl, by Mu-lan děvou byla.

F. L. Čelakovský.

193.

Jeřábi Ibykovi.

Ku závodům vozíků a zpěvů,
ježto Řeky k pokrevnosti jevu
pojí na korinthských oužinách,
také přítel bohů Ibyk táh'.
Apoll s milostným naň hledl okem,
sladké rty mu dal a písní um;
o lehké se holí, jarým krokem,
bohem nadšen, bere k Rhegium.
Již se od daleka na vysoku
jeví Akrokorinth jeho oku,
a v Poseidonova háje chlad
vstoupí pobožnými city jat.
Vůkol ticho vše, a jenom tlupa
jeřábů se nad hlavou mu tmí,
an se povětřím co chmurná kupa
k teplejšímu jihu stěhují.
„Vítán buď, ty zpřízněný mi roji,
s nímž mě tu i mořem cesta pojí,
za znamení dobré tebe mám,
neboť podobný jest osud nám:
ze vzdálených krajů přicházíme
hostinský si žádajíce dům;
kéž o takém hostimilu zvíme,
který nedá křivdit cizincům!“
Hbitě bera dále se a dále,
jest již u prostředu lesa v mále:
tu se vidí, an jde pěšinou,

zastoupena ode zbojců dvou.
Postaviti se jim musí k boji,
brzo ach mu klesá ruka mdlá;
neb jen struny ladit na nástroji,
ne však luky napínati zná.
O pomoc on lidi, bohy vzývá,
darmo však se po obraně dívá,
třeba zvedal hlasu tklivého,
nikdež nevidí co živého.
„Tedy opuštěný musím pojít,
od svých neoželen, v cizině.
Rukou zákeřníků smrti dojít,
kdež ni mstitele v mé mizině!“
Dí, a těžce raněn padne k zemi:
jeřábi tu šustnou perutěmi,
zaslechne — neb již ho minul zrak —
letadel těch blízkých strašný kvak.
„Vámi, jeřábové u výšině,
neozve-li nižádný se hlas,
svědčeno buď o mých vrahů vině!“
provolal, a život jeho zhas'.
Nalezeno mrtvé tělo nahé,
a že to je druha líce drahé,
korinthský hned pozná hospodář,
ač byl raněnu zřel jeho tvář.

„Musím já se takto s tebou sjíti!
Věnec smrkový jsem doufal zde
na vítězovy já skráně víti,
jeho slávy leskem zjasněné!“
Plakají jej hosté všeho rodu
shromáždění k Poseidona hodu:
celé Řecko jímá vroucí žel,
an zpěv jeho v každém srdci zněl.
Lid se bouří na Prytana svého,
dráždit jeho přísnosti se trou,
aby litoval stín zabitého
a ho smířil krví vrahovou.
Však kde stopy, jíž by z toho davu,
z lidstva sezvaného na zábavu,
z pronárodů proudících se řad
zlého zbojce bylo rozeznat?
Zabili ho skety loupežníci?
Zbavil se ho tajný vraha pych?
Jenom Helios to může říci,
jasnitel všech skutků pozemských.
Snad tu krokem opovážným právě
skupinami Řeků kráčí zdravě,
a co po něm slídí pomsty hrot,
blaží ho tu jeho pychu plod;
snad i na samého chrámu prahu
tamo drze bohům vzdoruje,
přimísí se směle k tomu tahu,
jenž se do divadla sboruje.
Na lavicích lidu až po kraje —
mnohý praská trám se prohýbaje —
divák z daleka i z blízka Řek
čeká klidně na hry začátek;
temně jen co dálné moře šumí,
budova se výší se všech stran,
v oblouku vždy výš a šíř se chlumí
až tam po blankytný nebe stan.
Kdo zná pronárody, zpočte jména,
co jsou hostinsky tu shromážděna?

Od Athen a břehů aulidských,
Od Sparty a od hor fokidských,
od Asie kraje vzdáleného,
ze všech ostrovů se sešli v jev,
ticho poslouchají z místa svého
hrůzu plodícího sboru zpěv,
kterýž tamo starobylým zvykem
povážně a rozměřeným šikem
ze dna divadla se projeviv
znenáhla se vine na odiv.
Ženy pozemské tak nekráčejí,
nižádný to smrtelníků plod,
míry obrovské těl jejich čnějí
daleko nad každý lidu rod.

Černý plášťec o jich bedra šlehá,
vyzáblá jich ruka machem žehá
pochodně své tmavorudou zář;
krve žádné nezná jejich tvář,
a kde milostná se kštice vije,
plápolajíc kolem lidských čel,
nadýmají ještěři a zmije
tam svých jedem napuchnutých těl.
A již rozstupují kolo strašné,
počínají písně, žerty plašné,
které prsa lidská trhají
a na zlého pouta vrhají.
Smyslů zbavuje a v srdci plaje
zní zpěv Lític o zla původu,
a žár všecky žíly pronikaje
netrpí ni lyry průvodu:
„Blaze tomu, kdo prost viny, vady
chová dětské, čisté duše lady!
Toho nedostihne naše msta,
svoboden jdi dráhou života.
Ale běda tomu, běda, díme,
kterýž tajně spáchal vraždy zlé,
tomu na paty se zavěsíme,
noci plemeno my strašlivé!
A když míní uprchnouti trestu,
na křídlech se stavíme mu v cestu,
oka na nohy mu vrháme,
a tak do prachu ho trháme;
my jej proháníme neustále,
nesmíří žel žádný naši zlost,
až do stínů říše dál a dále,
a i tam muk našich není prost.
Takto pějí točíce se v kole; —
tichota, co v sídle smrti dole,
tíží celý divadelní kruh,
jakoby se sám sem blížil Bůh,
a pak zase starobylým zvykem
kolo rozstoupivše v pořadě,
povážně a rozměřeným šikem
tratí z divadla se u zadě.
Duch se třesa v pochybnosti tápe,
zdaž to mam či pravda, ledva chápe,
koří se té moci strašlivé,
která skrytě soudí skutky zlé,
žádným posud vystíhnuta zpytem
sudby klubko tmavé vinoucí,
jsouc jen v hlubokosti srdce bytem
světla slunečního minoucí.
A tu od lavice od nejvyšší
najednou se kohos volat slyší:
„Ejhle, Timothei, tlupa ta,
to jsou jeřábové Ibyka!“ —
Tu se nenadále nebe mračí,
a hle, ve pochmurném chomole
četné hejno jeřábů se zračí,
táhnouc nad divadlem o kole.

„Ibyka!“ — to drahé, milé jméno
s novým hořem od všech uslyšeno
a jak v moři vlna za vlnou
ústa od úst otazové jdou·
„Ibyka, jejž litujeme posud?
jejž nám nelítostný zabil vrah?
Co tím míní? ký mu vědom osud?

A co znamená ten ptačí tah?"
Hlasně a vždy hlasněji se ptají,
důmínky již leskem proletají
všecka srdce; již se jasní noc.
„Znamenejte Eumenidek moc!
Tyto pomstí pádu básníkova,
od vraha jim darmo doláno!
Chopte jej, kdo provolal ta slova,
a i toho, na nějž volánol"
Ten, co vyjel slovy takovými,
rád by se byl nevytasil jimi!
Darmo však! Neb zaleklý ten hled,
tvář ta bledá značí lotry hned.
Již je oba k soudci přimýkají,
soudnicí jest herní lešení;
a ti zbojci ku vraždě se znají,
hromovou msty střelou zděšeni.

K. S. Macháček. *Schiller.*

194.
Jidášův peníz.

Pověst jde světem prosloulá,
jak Ahasver, věčný žid,
semotam pořád se toulá,
dnem nocí ho míjí klid.
Neb když spása všehomíra
na umučení se bral,
an ho těžký kříž potírá,
pod břemenem poklesal,
utrmácen strastnou poutí,
oudům pohověti chtěl:
nepřálť mu odpočinouti,
s popraží ho odrážel.
Oštěp v ruce jak na pána
škaredě se ušklebil,
ta naň kletba jest vydána,
by tulákem věčným byl.
Kde se vrtne, tam ho zradí
škleb na tváři utkvělý,
štítí se ho staří, mladí,
všickni naň zanevřeli.
Jak vidí kdo šat vlající
na něm, jenžto nevetší,
utíká se křižující,
zavře před ním zdalečí.
Vrh se v moře, v jícen Etny,
strastný by život skonal,
však ni vrch ten ohněmetný
prabědáka nepřijal.
Jediný ho v světě baví
obchod peněžoměnný;
vyměnilť si zisk krvavý,
Jidášovy stříbrny,
stříbrny ty přepotvorny,
tu mzdu krví zbrocenou,
za kterou Pán přepokorný
jest prodán lichou cenou.
Vyměnilť je od hrnčíře,
jenž prodal zákonníkům,
těm pobloudilým u víře,
pole v pohřeb poutníkům.
Pokládá se za šťastného,
kdo si jeden vymění,
činiť prý ho bohatého,
divně přispoří jmění.
Že takým penízem vládne,
Vlach a Němec se chlubí;
komu však věru připadne,
drží ho nehty zuby.
Jeden pravý dle pověsti
v Čechách v hradě Polině
na štěstí neb na neštěstí
dal žid jedné rodině;
dobřeť ho tu vyčastili,
odměnil se za to host,
jak by v domě šotka kryli,
bylo všeho všudy dost;
o vše jmění tři synové,
jež společně zdědili,
i hned po smrti otcově
snadno jsou se zdělili,
jenom o ten kus kořisti
mezi bratry spor vzešel,
ponikal je žár závisti,
každý by rád peníz měl.
Ač má druha druh podpírat
v trudné pouti života:
bratr bratra počne týrat,
svírá svár a hryzota.
Mladší, starší tu přemítá
druhy shladit ze světa,
kladeť ouklady zlost lítá,
lákáť kořist prokletá;
a na trh jsa poslán mladší,
aby zjednal potravy,
by se sám stal nejbohatší,
skoupí bratrům — otravy.
Zatím hněvem rozhořice
bratři doma zůstalí,
pro peníz se povadíce,
druh druhého povalí.
Přijde bratr, jedu nesa,
ptá se bratra: „Kde je brat?"
„Což ho hlídám? — Šel do lesa
havranů pokrmovat."
„Nechal nám tu stříbrného?"
„Mám ho! mám ho! dej jen jíst!"
Hltá jedu jizlivého —
padne smrti za kořist.
Ještě ve křečích brat drhá,
an vrah schrány přemetá;
vzteklé zoufalství jím trhá —
zmizlať kořist prokletá. —
Ani peníz — ani brata —
kde bědák se poděje?
Nebudeť mu třeba kata —
již z něho vítr věje. —
Pusto — němo v lesním hradu —
tuť obluda Ahasver,
strče v okno šedou bradu,
chechtá se co Luciper;
a jde dál a povždy chodí,
a rozsívá zlé setí,
a kde se to símě zrodí,
tam dozrává prokletí.

J. J. Kalina

195.
Divoký lovec.

Lech Labský v troubu lesní dme:
„Holó! již na nohy a na koně!"
Hřebec jeho řehtaje v předu se pne,
dav drnčí za ním v divém honě;
jen třask a prask přes ploty a hradby,
skrz houšť a poušť, skrz pole a sadby.
Nedělní jitro zlatilo

na chrámě krásné věžení,
na velkou vážně zvonilo
souhlasné zvonův slavení;
ve dáli varhany slavně zněly
a nábožné hlasy sboru pěly.
Honem po cestě křížové
dav s třeskotem a ryčně hnal;
a hle! po levé i po pravé
tam jezdec, jezdec tu se vzal.
Co stříbro stkvěl se kůň pravého
a ohňobarevný nesl levého.
Kdo byli tito jezdcové?
Tuším, tuším, však nevím sice:
přejasné bylotě po pravé
a libé anděla růžolíce;
levý škaredý jak šedé kouře
sil okem blesky co černá bouře.
„Vítejte mi, vhod nám jedete,
vítejte k tomuto lovení!
Ba věru na zemi nenajdete
ni v nebi sladšího bavení!“

Lech zvolna s koněm plesaje skočil
a kloboukem u větru si vesele točil.
„Nesouhlasí tvé troubení —“
dí jemně pravý, jsa ho blíž,
„k varhanám a k pozvánění:
jeď zpět! zle sobě polovíš.
Výstrahu anděla slyš dobrého,
sic zahrnou tě sítí zlého!“
„Jen hoňte! pane, to je plesk,“
včil levý řeči se chopil;
„co klinkání? co kůrův vřesk?
Jen hoňte, veďte kratochvíl!
Vyť k panskému se mravu znáte
a lichým svést slovem se nedáte.“
„Ha, moudře mluvíš, ty můj levý!
Tys rek, ty můj jsi milenec!
Kdo nic o lovu a honbě neví,
ten přebírej si růženec!
Nechť, blázne pobožný, se tobě hnusím,
já rád za tu rozkoš něco zkusím.“
A s ryky, chřesty a drnčením
přes lesy a vrchy a pole se měl,
a jezdec pravý i levý s ním
zároveň vždy po boku jel.
Aj! vyskočil bílý jelen v dáli,
šestnáctery parohy korunou hrály.
Tu Lech silněji v troubu dme
a šípem každý jede, běží;
a hle tu jeden, tu druhý hyne,
davem podupán mnohý leží.

„Nech ať zahyne, ať v peklo se válí,
to rozkoše panské za mák nezkálí!“
Zvěř skočí do žita klasného,
ana nejbližší to ochrana;
a viz! oráče chudobného —
ruce spjaté jeho obrana:
„Smilujte se, pane, smilujte!
potu ach! chudého šanujte!“
A jezdec pravý přiskočí,
s dobrým Lecha libě odvracuje;
levý zase všecko mu vytočí
a k ukrutnosti podněcuje.
Zamítaje výstrahu Lech pravého,
do sítí padá stoupence levého.
„Ha, pryč, ty pse!“ tu zpupně řve
Lech do rolníka chudého;
„sic hněv můj, u ďábla! na tě štve,
ráz, rázem, druzí, do něho!
Co přísahal jsem, hned vykonejte,
za uši mu biči zapraskejte!“
To ledva vyřekl Lech, výskotem
na bujném se koni přes ploty vznes',
a ryčně za ním a s praskotem
dav, koni a lid a s každým pes;
a psi a koni a lid podupali
stébla vše, že drti se podobaly.
Vyděsí jelena blízký jek,
přes kopce a pole a hájiště
jekotně pudí jej lovcův vztek
na šíré kraj chlumu pastviště;
a zde jejich chtě ujíti hrotu,
vdruží se ve množství tichého skotu.
Semo tam psové a tamo sem
hltně rozhánějí povětří;
ženou se polem, ženou se lesem,
doniž zvěři stopu nevyvětří;
skoták o stádo strachy chřadne,
a prose před Lecha na zem padne:
„Ach, nechte stádo mé tichounké,
zde tučná zelená travička,
a mnohé vdovy chuďounké
tu na pastvě jediná kravička.

Statek jediný, její všecko šanujte;
smilujte se, pane, ach smilujte!“
A jezdec pravý přiskočí,
s dobrým Lecha libě odvracuje;
levý zase vsecko mu vytočí
a k ukrutnosti podněcuje.
Zamítaje výstrahu Lech pravého
do sítí padá stoupence levého.
„Ty drzý pse, ty mi brániti?
O by tebe se všemi pastuchy ďas
na tu nejlepší krávu chtěl saditi
Tuť byste srazili na věky vaz;
vás chtěl bych až k srázu pekelnému štváti
a z hrdla té rozkošné honbě se smáti.
He! hola! vzchopte se, druhové!“
Vyhú! na štvanici volali,
i vztekle trhali chrtové,
co v ostré zuby dostali.
Potrhán kmet padl — skrveno lado
a ztrháno, pobito celé stádo.
Než v jelenu rota nevzala plen;
vynikl a mdlým poskokem
cel pokrven, cel upěněn
běžel po hvozdu hlubokém:
tu, kde skoro slunce neproniká,
vběhl do svatyňky poustevníka.
A bez unavení, jen klopotem,
s rykem a biči praskáním
a s troubením a drnkotem
i sem divoký dav žene za ním.
Tu zbožný poustevník vyjde z boudy
a prosí pro Bůh a boží soudy:
„Nehoň, nehoň za zvěří se tou,
ať svatyně se nezprzní!
Až k nebi úpění tvorstva jdou,
a soud i msta sic tobě zní;
posledně slyš výstrahu dobrého,
sic v tenata padneš vraha zlého.“
A jezdec pravý přiskočí,
s dobrým Lecha libě odvracuje;
levý zase všecko mu vytočí,
a k ukrutnosti podněcuje.

Ach! běda, zamítaje slov pravého,
Lech upadá do síti levého.
„Ej! zhouba nezhouba má to buď,
z tohoť věru špatné strachy mám;
a msti se nebe a suď jak suď,

na báchory tyto já málo dbám.
Ať Bohu i tobě, blázne, se hnusím,
za rozkoš tuto rád něco zkusím."
Zašlehna bičem troubí už:
„Nu, nuže! chopte se, druhové!"
V tom zmizne před ním chyžka i muž,
a zmizí koně i jezdcové;
a dav a hluk a štěky chrtí
najednou shltilo ticho smrtí.
Lech uleknut hledí sem i tam,
ve troubu dme — netroubí nic;
volá a už neslyší sebe sám,
šlohání biče nešustí víc!
ostruhou bode do obého boku,
a kůň ne sem, ne tam ani kroku.
Tudíž se vůkol něho tmí
vždy víc a víc tmou hrobovou,
a jako dálné moře to hřmí
a z vysoka jemu nad hlavou
velehrozně, vše až se otřásá,
taký to soud se hromy hlásá:
„Ty lotře ďáblova zplození,
nic není ti tvor, ni bratr, ni Bůh?
K nebi úpí, pláče stvoření,
tvé zlosti prorážejí Boha sluch:
to duše tvá na soudu stane,
kde pochodeň už pomsty plane.
Teď, netvore! těkej, a za honby své
ať u věčném tebe neblahu
sám ďábel a peklo horoucí štve
na strašnou zemanům výstrahu,
kteří zlovášním hovívají
a tvor a Boha za nic mají."
Tu sirnožluté záření
tmu lesní vůkol provívá;
jemu úzkem žíly a kosti brní
a horko a mráz ho polívá.
Naproti mu hnus a hrůza věje
a za ním vichr a bouře chvěje.
Tu hrůzy šust, tu bouře chřest,
a vzhůru ze země vyjela
huhú! velikánská černá pěst,
roztáhla se — a sevřela,
lup! jej za temeno uchvátila
a tvář mu do týla zavrátila.
Míhá se a pálá kolkolem
rudomodré, zelené nícení;
už už plyne v moři ohnivém,
kde plodů pekelných hemžení.
Ha! z sirného víru jekotné na štvání
tisíce pekelných fen se vyhání.
Mocí vzchopí se, polem a lesem
těká řva bolné ouvé, ach!
Však zde i tam po světě celém
jej hlučení pekla zastíhá,
i ve dne po hlubokých rozsedlinách,
i v noci na zvučných větrninách.
Obrácen vždy jeho obličej,
jakožkoli letí v outěku,
zírá ty potvory chtěj nechtěj
běsem rozeštvané u vzteku;
zírá, jak zuby to skřípe a klapá,
kdy jícnův lakotných sto po něm lapá.
To jest té divoké roty lov,
potrvát až do dne soudného,
a hejskům více než smrt a rov
postrachu nahání hrozného.
Mnohý to lovec můž dosvědčiti,
jen smí-li pravdu pověděti.

J. Kamarýt. *Bürger.*

196.

Píseň o caři Ivanu Vasiljeviči, mladém opryčníku a statečném kupci Kalašníkovu.

Och, ty hoj jsi car Ivan Vasiljevič!
o tobě svou píseň složili jsme,
o tvém milovaném opryčníku,
i o smělém kupci Kalašníkovu;
složili jsme ji na starý spůsob,
zpívali jsme ji při zvuku houslí,
zpívali jsme ji a vyprávěli.
Pravoslavný národ jí se těšil,
bojar Matvěj Rodománovský
číši medu pěnného nám podal,
bojarině jeho bledolící
podala nám na stříbrné míse
nové plátence, hedbávím vyšívané.
Častovali nás tři dni, tři noci,
slyšeli nás — nenaslyšeli se.

I.

Nesvítí na nebi slunce krásné,
nelibují si v něm mraky siné;
při stole to sedí pod korunou zlatou,
sedí hrozný car Ivan Vasiljevič.
V pozadí mu stojí stolníkové,
proti němu knížata a bojarové,
po bocích pak sami opryčníci;
a car hoduje na slávu boží,
ku své zábavě a potěšení.
Usmívaje se, car velel tehdy
vína lahodného, zámořského
naceditі ve zlacený pohár
a svým podati jej opryčníkům.
— Všichni pili, caře oslavili.
Jenom jeden ze všech opryčníkův,
statný bojec, jarobujný mládec,
ve poháru zlatém vousův neomočil;
sklopil oči zamúcené k zemi,
spustil hlavu na hruď na širokou —
a ve hrudi jeho byla duma těžká.
Ajhle, zachmuřil car brvy černé,
i svůj hled naň upřel pronikavý,
jakby jestřáb shlednul s výše nebes
na holoubě malé, sivokřídlé —
nepozdvih' však očí mladý bojec.
— Ajhle zatlouk' car svou holí o zem,
konec železný až do půlčtvrti
ve podlahu zaryl ve dubovou,
netrhnul však sebou mladý bojec.
— Ajhle promluvil car slovo hrozné,
a tu procitnul už statný mládec.
„Hej, náš věrný sluho Kiribějeviči!
zdaliž nectnou zatajil jsi dumu?
aneb slávu naši závidíš nám?
či tě služba čestná omrzela?
Aj když měsíc vyjde, hvězdy radují se,
že jim světlo vzešlo na pouť nebem,
a ta, která ve mrak ukrývá se,
s nebes výše střemhlav na zem padá . . .
Nesluší se na tě, Kiribějeviči,
carskou radost sobě oškliviti;
a jsi přece z rodu Skurátových,
odchován rodinou Maljutiných" . . .
Odpovídá takto Kiribějevič,
cari hroznému se po pás klaně:
— „Pane náš, Ivan Vasiljeviči!
nekárej ty sluhu nehodného;
srdce žhoucí nezaliješ vínem,
dumu černou kvasem nevyhostíš!

Jestli že však rozhněval jsem tebe,
buď tvá vůle, tresci mne, srub hlavu,
tížíť moje plece bohatýrské,
sama k siré zemi schyluje se."
Pravil mu car Ivan Vasiljevič:
„Aj, což, mládce, rmoutilo by tebe?
Otřel se snad nádherný tvůj kaftan?
zmačkala se sobolí tvá čapka?
vyčerpala se tvá pokladnice?
otupěla kalená tvá šavle?
schromnul kůň ti špatně okovaný?
nebo povalil tě v boji pěstním
poblíž Moskvy řeky synek kupecký?"
Odpovídá takto Kiribějevič,
hlavou kudrnatou potřásaje:
— „Nezrodila se ta ruka silná
v rodu bojarském, ni ve kupeckém;
stepný Argamak*) můj chodí vesele,
jako sklo hoří má břitká šavle,
a v den sváteční ne hůře jiných
vystrojím se po milosti tvojí.
Na bujného koně když si vsednu,
za Moskvou bych řekou projížděl se,
hedbávným když přitáhnu se pasem,
na stranu si sehnu čapku svoji,
ovinutou černou sobolinou: —
u vrat stojí hladko otesaných
krásné dívčiny a mladé ženy,
hledí, těší se a šeptají si. —
Jenom jedna nehledí a netěší se,
v závoj pruhovaný zakrývá se . . .
Na Rusii svaté, naší matce drahé,
nenalezneš také krasavice!
Chodí lehce — jak kdy labuť pluje,
hledí něžně jako holubinka,
mluví sladce — jakby slavík zpíval.
Hoří tváře její ruměncové
jako zora na obloze boží;
její rusé, zlatoskvoucí vlasy,
stužkou do vrkočův zapletené,
dolů po plecích jí splývajíce,
s hrudí líbají se bělosněžnou;
v domě zrodila se ve kupeckém,
jmenuje se Alena Dmitrevna.
Ji když uvidím, sám nejsem svůj:
náhle klesají mi páže silné,
pomračují se mi oči smělé.
Smutno jest mi, pravoslavný caři,
samotnému ploužiti se světem.
Netěší mne oři lehkonozí,
hnusí se mi roucha drahocenná,
ani zlata nemám zapotřebí;
s kým teď rozdělím svou pokladnici?
před kým ukážu své udatenství?
drahým komu rouchem pochlubím se?
Pusť mne, caři, v stepi ve přivolžské
na svobodné žití, na kozácké,
tamo složím už svou bujnou hlavu,
na kopí ji složím busurmánské,*)
a zlí Tataři mi rozeberou
koně dobrého i šavli ostrou
i čerkasské, vyzdobené sedlo;
siré moje kosti dešť vymyje
a bez pohřbu prach můj žalostivý
na čtyry se strany rozechvěje . . ."
Praví s smíchem Ivan Vasiljevič:
„Nu, můj věrný sluho, tvojí bídě,
tvému hoři snadno odpomohu.
Vezmi zde můj prsten jachontový,
vezmi náhrdlek i jasných perel,
prvé svaše rozumné se pokloň,
a pak pošli dary drahocenné
svojí milé Aleně Dmitrevně;
zalíbíš-li se jí — vystroj svatbu,
nezalíbíš-li se, nehněvej se."
— „Och ty, hoj jsi car Ivan Vasiljevič
Oklamal tě úlisný tvůj sluha,
pravdy pravdivé ti nepověděl,
nepověděl ti, že krasavice
v chrámu božím oddána že byla,
oddána že byla s kupcem mladým
po zákonu našem, po křesťanském . . ."

* * *

Nuže, děti, pějte — jenom housle strojte
nuže, děti, pijte — dílu rozumějte!
Obveselte dobra bojarina,
a s ním bojarini bělolící!

II.

Za přístolkem sedí mladý kupec,
statný junák Štěpán Paramonovič,
po příjmení nazván Kalašníkov;
hedvábné tovary rozekládá,
řečí lichotivou hosti vábí,
zlato, stříbro přepočítává si.
Ale nedobrý den vzešel jemu;
chodí mimo bojarové mocní,
v jeho krámec nepodívají se.
Doznělo klekání v svatých chrámích;
rdí se nade Kremlem mlhavá zář,
pobíhají mráčky po nebesku —
vichřice je honí prozpěvujíc.
Spustlo již tržiště široširé.
Uzavírá Štěpán Paramonovič
krám svůj dveřmi pevně dubovými
na německý zámek s pružným perem;
zlého psa — vrčouna zubatého
na železný řetěz přivazuje
a jde domů, zlehka zamysliv se,
k mladé choti své, za Moskvu řeku.
Navrátiv se ve vysoký dům svůj,
podivil se Štěpán Paramonovič;
nevítá ho mladá jeho žena,
není stůl ubrusem bílým pokryt,
světlo před obrazem slabě kmitá.
Zavolá hned starou pracovnici:
„Pověz ty pak, rci mi, Jeremějevno,
kam se děla, kdeže ukrývá se
v čas tak pozdní Alena Dmitrevna?
A což dítky moje, dítky milé?
Zaběhly se, ve hry zabraly se,
či tak záhy spat se uložily?"
— „Pane můj, Štěpáne Paramonoviči,
divy divoucí já povím tobě:
že šla do kostela Alena Dmitrevna;
hle již přišel pop s svou mladou chotí,
rozsvítili, sedli povečeřet —
ale dosud hospodyně tvoje
z chrámu božího se nevrátila.
A že dítky tvoje roztomilé
neulehly, ani nehrají si —
pláčí, kvílí, marně chlácholím je."
Tehdy zasmutil se dumou těžkou
mladý kupec, statný Kalašníkov.
K oknu stoupil, hledí na ulici —
na ulici noc a tma jak v hrobě;

*) Argamak = kůň kabardinský.
**) Turecké, nekřesťanské.

padá bílý sníh a rozstýlá se,
sledy nohou lidských zamítaje.
Aj, tu slyší, v síni bouchli dveřmi,
a hned na to slyší kroky chvatné;
obrátil se, hledí — mocný Bože!
před ním stojí mladá jeho žena,
bledá jako stěna, prostovlasá;
rusé vrkoče jsou rozpleteny,
sněhem, — jíním hustě zasypány,
mutné oči hledí pomateně,
rtové šepcí řeči nerozumné!
„Kdež to, ženo, kdež jsi toulala se?
v jakém dvoře, na náměstí kterém,
že jsou rozcuchány tvoje vlasy,
že jsou rozervány tvoje šaty?
Těšila jsi se to, hodovala,
těkala jsi s bojarskými synky? . . .
Však ne pro to, ženo, před svatými
obrazy já zasnoubil se s tebou,
zlatý prsten vyměnil jsem s tebou! . .
Já tě zamknu za železný zámek
za dubové dvéře okované,
abys světlo boží neviděla,
moje jmeno čestné nekalila . . .“
Uslyševši to, Alevna Dmitrevna
zachvěla se, moje holubička,
zatřásla se jak list osinový,
zavzdychala, žalně zaplakala,
v slzách muži svému k nohoum padla:
„Veliteli můj, ty krásné slunce,
buďto ubí mne, neb vyslyš prvé!
Tvoje řeči jsou jak ostré nože,
od nich srdce moje rozrývá se.
Nebojím se lidských lží a pomluv,
bojím se však tvojí nemilosti.
Z požehnání šla jsem z chrámu Páně,
šla jsem po ulici samotinká,
a tu slyším, sníh jak za mnou chrustí:
ohlednu se zpět — to člověk běží.
Nohy moje jakby kosou podťal,
v závoj hedbávný jsem zakryla se.
On pak silně za ruce mne chopil,
a tak pravil ke mně tichým šeptem:
— Čeho se tak lekáš, krasavice?
nejsem zloděj, ani zbojník lesní,
věrný sluha hroznému jsem caři,
Kiribějevič jest jmeno moje,
z rodiny jsem slavné Maljutiných . .
Lekla jsem se více nežli před tím,
zatočila se má bídná hlava,
on pak už mne začal celovati,
řečí lichotnou mi domlouvati:
— Odpověz a rci mi, čehož žádáš,
moje milá, moje drahocenná!
Pověz, zlata-li chceš nebo perel,
drahých kamenův neb zlatohlavu?
Královnu jak mocnou vystrojím tě,
celý svět ti bude záviděti,
jen mi nedej zemřít smrtí hříšnou:
pomiluj mne, drahá, obejmi mne
aspoň jedinkrát na rozloučenou.
Při tom laskal mne a celoval mne:
na mých tvářích ještě dosud hoří,
živým plamenem se rozlévají
polibení jeho trestuhodná . . . .
A sousedky hledí, smějíce se,
ze vrat prstem na nás ukazují . . .
Z jeho rukou vyrvavši se honem,
co mi síly stačí, domů spěju;
pozůstal pak v rukou zbojníkových
šátek vzorkovaný, tvůj to dárek,
pozůstal i bucharský můj závoj.
On mne pohaněl, on potupil mne,
zneuctil mne, čestnou, neúhonnou —
Což pak řeknou nyní sousedky zlé?
kdeže smím se nyní ukázati?
Ty mne nedej, věrnou ženu svoji,
drzým hancům nedej na potupu!
Na koho krom tebe spoléhati,
koho na pomoc mi zváti zbývá?
Opuštěná jsem v tom celém světě;
rodný otec dřímá v siré zemi,
vedle něho moje matka leží,
starší bratr můj, jakž je ti známo,
v cizé zemi zmizel beze zvěsti,
a můj mladší brat je dítě malé,
dítě malé, slabé, nerozumné . . .“
Takto mluvíc Alena Dmitrevna,
proudem vřelých slz se zalívala.
Stěpán Paramonovič v tu chvíli
posýlá pro své dva mladší bratry;
přišli bratři, poklonili mu se
a tím slovem promluvili k němu:
„Pověz, bratře, jenž nás léty předčíš,
co se stalo, co že potkalo tě,
že jsi poslal pro nás za tmy noční,
za tmy noční, za tuhého mrazu?“
— „Povím vám, vy bratři moji milí,
nehoda že krutá potkala mne:
zneuctil rodinu naši čestnou
zlý opryčník carský, Kiribějevič:
také hany nelze snésti duši,
nelze strpět srdci mládeckému.
Zejtra jak se začnou pěstní boje,
poblíž Moskvy řeky přede cařem,
vyjdu já si též na opryčníka,
budu bíti s ním se do úpadu.
Ubije-li mne, tož povstaňte pak,
povstaňte za svatou pravdu — matku.
Neroďte se báti, bratři milí,
vy jste mladší mne i sil jste svěžích,
na vás hříchův míň se nakupilo,
tak snad nad vámi se Bůh smiluje!“
Jemu bratři odvětili takto:
„Kamo vítr duje v podnebesí,
tam i mráčky poslušné se ženou.
Šedý orel zavolá-li hlasem,
ve krvavý údol na bojiště
hody slavit, mrtvá těla sbírat,
k němu orlíčata sletují se:
tys náš starší brat, nám druhý otec,
dělej sám, jak rozumíš a uznáš,
a my rodného tě nezradíme.“

* * *

Nuže, děti, pějte — jenom housle strojte!
nuže děti pijte — dílu rozumějte!
obveselte dobra bojarina,
a s ním bojarini bělolící!

III.

Nad Moskvou, nad velkou, zlatohlavou,
nad zdí bělokamennou, Kremelskou
z temna dalných lesův, z modra vrchův,
po tesových střechách zahrávajíc,
šedošeré mráčky rozhánějíc,
zora vystupuje červenavá;
rozmetala kadeř zlatoskvoucí,
sněhem umývá se rozsypavým,
a jak kráska, hledíc do zrcadla,
v nebe čisté patří, usmívá se.

Aj, nač jsi se, záře, probudila?
v jaké radosti se rozehrála?
Hoj, již scházeli se, sjížděli se
Moskevští stateční bojovníci,
k Moskvě řece táhli na boj pěstní,
vytěkat se, potěšit se v svátek.
Přijel už i car s družinou svojí,
s bojary i všemi opryčníky;
stříbrný dal roztáhnouti řetěz,
čistým zlatem v kroužkách připevněný.
Vytkli místo na dvacet pět sáhův
na boj ochotnický, jednotlivý.
I přikázal car Ivan Vasiljevič
provolati hlasbu zvučným hlasem:
„Oj, už kde jste kdo, stateční mládci,
caře, otce našeho potěšte!
Ve široké kolo vycházejte:
vítězi dá car odměnu slavnou,
přemoženému pak Bůh odpustí!“
Vychází tu statný Kiribějevič,
caři po pás mlčky ukloní se,
s mocných plecí shodí drahou šubu,
pravou rukou podepře se o bok,
levou rovná červenou si čapku,
očekává sobě protivníka . . .
Třikráte již hlasbu provolali —
než ni jeden bojec nevystoupil;
stojí jen, druh druha postrkuje.
Na prostoře opryčník si kráčí,
špatným bojovníkům posmívá se:
„Hle, jak zkrotli, jak se zamyslili!
budiž, slibuji tak k vůli svátku,
živého že pustím protivníka,
jen když potěší se car, náš otec.“
Najednou se tlupa rozstoupila —
a z ní vyjde Štěpán Paramonovič,
mladý kupec, statných pěstí bojec,
po příjmení nazván Kalašníkov.
Poklonil se nejprv hroznu caři,
Kremlu bílému i svatým chrámům
a pak všemu lidu ruskému.
Ohněm hoří sokolí mu oči,
na opryčníka zrak bystrý upře,
postaví se přímo proti němu,
bojné rukavice natahuje,
širomocné pléce rozpřimuje,
kučeravou bradu sobě hladí.
Promluvil tu k němu Kiribějevič:
„Pověz mi a odhal, dobrý mládče,
z jaké rodiny svůj vedeš původ
a jak říkají ti, abych věděl,
po kom dáti panichidy*) sloužit,
abych měl i čím se pochlubiti.“
Odvětí mu Štěpán Paramonovič:
„Jmenuji se Štěpán Kalašníkov,
rodem jsem od počestného otce
a jsem živ, jak velí zákon boží;
já jsem nezneutil cizé ženy,
neloupežil jsem za temné noci,
neskrýval se před nebeským světlem . .
Ano, pravdu pravdivou jsi pravil;
po jednom z nás mši že čísti budou,
a to již hned zejtra, po polednách;
jeden z nás i chlubiti se bude
s milými si druhy popíjeje . . .
Ne bych žerty tropil, lidi bavil,
já to přišel, synu busurmanský,
na boj strašný s tebou na poslední!“ . . .
Uslyšev řeč tuto Kiribějevič,
zbledl v líci podzimní jak sníh;
drzý pohled jeho zachmuřil se,
po mohutných plecích mráz mu prošel,
na rtech otevřených slovo mřelo . . .
Aj, oba se mlčky rozcházejí,
bohatýrský boj se započíná.
Tehdy rozmáchnul se Kiribějevič,
první udeřil Kalašníkova
silným údarem do prostřed prsou —
zapraštěla širomocná prsa,
zamotal se Štěpán Paramonovič;
viselť na prsou mu kříž měděný
s pozůstatky svatých od Kieva,
ten se zahnul, v prsa se mu vetknul;
pod ním krev jak rosa zakapala.
Pomyslil si Štěpán Paramonovič:
„Co je usouzeno, vyplniž se;
postojím za pravdu do posledka!“
Hbitě skočil, přichystal se k ráně,
sebral všechnu sílu v mocnou pěsť
a udeřil svého protivníka
přímo v levý spánek s plna plece.
Zlehka zastonav opryčník mladý
zavrávoral, povalil se mrtvý,
povalil se na sníh na studený,
na sníh na studený jako sosna,
jako mladá sosna v siném boru
pod kořen pod smolný podťatá.
Spatřiv to car Ivan Vasiljevič,
rozpálil se hněvem, dupnul o zem,
svoje brvy černé zakabonil;
kázal chopiti statného kupce,
kázal přivésti ho před své líce.
Pravil k němu pravoslavný car:
„Pověz mi po pravdě, po svědomí,
zdaž jsi volnou vůlí nebo nechtě
ubil na smrt věrna sluhu mého,
nejlepšího bojce Kiribějeviče?“
— „Já ti povím, pravoslavný caři:
ubil jsem ho volnou svojí vůlí,
ale proč a zač — to nepovím ti,
to jen Bohu povím jedinému.
Vzměř trest mi — třeba pod sekyru,
ticho složím hlavu provinilou;
jenom nezůstav mých malých dětí,
jenom nezůstav mé mladé vdovy
a mých bratří dvou milostí svojí“ . . .“
„Dobře učinil jsi, milé dítě,
statný bojovníku, synu kupecký,
že jsi odpověděl svědomitě.
Mladé ženě i tvým sirotečkům
plat naznačím z vlastní pokladnice
a tvým bratřím kážu ode dneška
po všem carstvu ruském po širokém
obchod vésti bez daní a bez cla;
než ty sám, můj drahý, dítě moje.
na vysoké stoupej popraviště,
stoupej tamo, složit bujnou hlavu.
Sekyru přikážu nabrousiti,
kata v oděv slavný obleknouti,
a na velký zvon se zvonit musí,
aby Moskevským všem bylo zřejmo,
že i ty jsi zůstal v milosti mé . . .“
Na náměstí lid se shromažďuje,
zvonu smutné znění rozléhá se,
nedobrou věst světu vyhlašuje..
A tam na vysokém popravišti
v červené košili s jasným pásem,
s velkou naostřenou širočinou,

*) Černá mše, requiem.

ruce holé sobě potíraje,
veselým se krokem kat prochází,
anto statný bojec, mladý kupec,
s svými bratry rodnými se loučí.
„Nuže, bratři moji, druzi rodní,
pocelujme se i obejmem se
na poslední naše rozloučení.
Pozdrav vyřiďte Aléně Dmitrevně,
přikažte jí méně rmoutiti se,
a mým dítkám o mně nemluviti.
Pozdravujte dům náš otcovský,
pozdravujte všechny druhy naše,
sami pak se, bratři, v chrámě božím
za mou duši hříšnou pomodlete!“
Odpravili Štěpána Kalašníkova
smrtí lítou, smrtí ohavnou,
hlava jeho bídná, nešťastná
v krvi svalila se na sekyru.
Pochovali ho za Moskvou — řekou,
v širém poli na rozcestí tří cest:
Tulské, Řezaňské a Vladimírské;
siné země vrch tam nasypali
a kříž klenový naň postavili;
těkají a šumí větry bujné
nad mohylou jeho bezejmenou.
Procházejí mimo lidé dobří:
projde starý člověk — kříž udělá,
projde statný junák — hlavu vzpřímí,
projde děva — v srdci zarmoutí se,
projde básník — huslař — složí píseň.

* * *

Hoj, vy děti jarobujné,
houslařové mladí,
hlasy splývající!
Jak jste začli — pěkně dokonejte,
každému, jak sluší, počest vzdejte.
Šlechetnému bojarinu sláva!
i krasavici — bojarini sláva!
i všemu lidu křesťanskému sláva!

Al. Durdík. *Lermontov.*

197.

Uprchlík.

(Horská legenda.)

Prch Harun rychleji než zajíc,
rychlej než laňka před orlem,
prch z pole, kdež se prolévajíc
krev Čerkesská barvila zem.
I otce i dva bratry jeho
zasáhla v boji střela zlá,
a pata vraha vítězného
jich hlavy ve prach zdupala.
Jich teče krev a pomsty žádá —
však Harun pomsty zapomněl;
on břitký meč i pušku skládá
a prchá přes hromady těl.
Již den se schýlil. Mlha čirá
svůj závoj šerý, sinavý
po šíré pláni rozestírá.
Vítr se zdvihá zimavý.
Vyšedši luna, bledou záři
mlčící leje dolinou.
Ustalý, trápen žízní zlou,
a krev i pot stíraje s tváří
při světle, kteréž luna dává,
svůj Harun rodný kraj poznává.
Plíží se, nikým neviděn —
vše mlčí — kolem klid a sen;
však děsná výčitka ho tíží:
z krvavé bitvy jediný
se vrací v lůno otčiny!
On zaměřil ke známé chýži;
tam světlo kmitá — doma jsou.
Vší ozbrojiv se odvahou,
již práh přestoupil krokem smělým.
Bylť jeho přítel starý Selim
a věrný druh od dávných let,
však nepoznal ho šedý kmet;
zlý neduh jeho údy spjal,
na mechu leže v tichém bolu
on chuďas mlče umíral.
„Velik jest Allah! s nebe dolů
svým andělům sestoupit dal,
by chránili tě v nebezpečí
nám v radost, tobě k slávě větší . . .
Co nového?“ . . . stařec se táže,
vyprahlé oči pozdvihnuv,
a bujná za mladých jak dnův
se rozlila mu síla v páže.
I přivstal on, a oheň vniká
v mdlou krev starého bojovníka
a zajiskřil ztrhaný hled
v hodinu smrti — naposled.
„Dva dni trvaly kruté boje,
bez počtů byly vrahův voje —
můj otec pad a bratří s ním.
Já jsem se ukryl vrahům svým
obrátiv kroky v pustinu,
kde dravý vlk a kanec dřímá;
přes kameny a houštinu
nohama krví zbrocenýma
jsem běžel pronásledován
a jako lesní zvíře hnán.
Již klesám v slabosti a mdlobě —
je veta po nás po Čerkesích!
nepřátel plno v horách, v lesích!
O, přijmi bídného mne k sobě,
a budu po věk vděčen tobě.“ —
A stařec hlasem surovým:
„Jdi! propadl jsi pohrdání!
Ni útulku ni požehnání
nenajde rob pod krovem mým,
jenž z bitvy zbaběle uhání!“ —
Zahanben, v seznání své viny,
a výtku ticho vyslechnuv,
práh Harun mijí nehostinný,
a nové chýže dostihnuv,
krok pozastavil na chvíli . . .
Aj, jako přelud rozmilý,
sen prchlý blaženějších dnův,
sen milostného opojení
na jednou žárem políbení
oblétnul chladné čelo jeho.
Zpomínkou času radostného
se vzpřímil kleslý jeho duch —
a hle jak duhy jasný pruh
se skvěje z temna mraku noci:
tak zaskvěly se divnou mocí
dvě krásné, žhoucí před ním oči.
On pomyslil: „Jsem milován,
mnou ona žije, mnou jen dýše —“
i vede krok svůj zcela tiše
ke známé chýžce — v lásky stan . . .
V tom zazní starodávná píseň,
hlas známý to při zvuku struny,
a Harun zbled bledostí luny
a krutější ho jala tíseň.

Měsíček leje
v dol záři svou,
a mladík spěje
v seč krvavou.
On vesele nabíjí zbraň
a děva se usmívá naň:
„Jen směle pobývej,
kde zaznívá zbraň!
jen Proroka vzývej,
a spolehej naň!
a v lásce mne mívej,
a víru svou chraň!
Kdo boji se vyhne,
kdo zradil svou zem:
smrt bídná jej stihne
na potupu všem!
Ni dešť jeho ran nevymyje,
ni zvěř jeho trup nezaryje.—“
Měsíček leje
v dol záři svou,
a mladík spěje
v seč krvavou.
Níž hlavu skloniv zadumanou,
odchází Harun, zrychliv krok;
na hruď mu vřelé slzy kanou
vždy část a houšť jak deště tok.
I hle, od větru nakloněný
před ním se rodný dům šeří:
nadějí novou oživený
zaklepá Harun u dveří.
Tam jistě modlitba horoucí
k nebesům vstoupá za něho,
tam máť ho čeká v tužbě vroucí,
však ne jen jeho samého.
„Ach, matko má! otevři synu!
já — Harun tvůj — viz, mdlobou hynu —
mne chránil Prorok v tuhé seči
před kulemi, břitkými meči.
Jsem zachráněn . . . i pospíchám
zpět k tobě, matko . . .“
— „Sám jsi?“ —
„Sám!“
„Kdež otec jest? kdež bratří jsou?“
„Jim žehnal Prorok. Smrtelnou
prohnáni kulí k zemi klesli
a duše jejich v ráj se nesly.“
„A tys je pomstil?“
„Nepomstil;
já tebe pamětliv jsem byl,
a zbraň zůstaviv na poli,
pospíchám v rodné údolí
a k horám vedu bystré kroky,
v ten milý domov, v chýžku tu,
bych potěšil tě v zármutku
a zastavil slz tvojich toky.“
„Mlč, ďaure! znám tvé řeči lestné!
Neznal jsi zemřít v seči čestné,
nuž jdi a zůstaň navždy sám!
Já v opovržení tě mám;
svůj jasný hled a starost svoji
já nechci zkalit hanbou tvojí.
Hanebný útěk je tvůj čin —
jdi, zbabělče! můj nejsi syn!“
Umlklo slovo zapudivé,
vše vůkol těžkým spjato snem,
a dlouho prosby úpěnlivé
slyšeti bylo pod oknem
i kleni slé . . . na dyky vzmach
[illegible] soutaloho v prach.
. jdouc mimo za úsvitu,
zrak odvrátila bez soucitu;
trup uprchlíka nešťastného
na hřbitov nikdo neodnes
a krev z hluboké rány jeho
domácí vrče lízal pes.
Z mrtvého těla malé děti
bez trestu tropily si smích
a zůstal věčné u paměti
uprchlík v lidu podáních.
Všejasné tváře Prorokovy
se jeho duše stranila,
a černé lesy, temné křoví
za sídlo svoje zvolila.
Noc šerá když ustoupá ránu,
on tluče v skalní bydliště,
však uslyše verš z Alkoranu,
uhání zpět do mračných stanů,
jak dřív uháněl z bojiště.

Al. Durdík. *Lermontov.*

198.

Tamara.

Ve hlubokém úvalu Darjala,
kde Terek své vlny valí,
věž stará se nad řekou černala
mhou zastřeném na úskalí.
V té ve věži královna Tamara
své nádherné sídlo měla,
jak bohyně krásná a bujará,
jak démon tak lstivá a zlá.
A ohníček za noci skrze mhu
jak hvězda tam vesele plál,
jenž poutníka pozdního k noclehu
a k milému oddechu zval.
A Tamařin milý hlas zazníval
pln touhy ve hlubokou noc,
v něm půvab nadpozemský spočíval,
v něm čarovná kryla se moc.
Šel po hlase vojín i pastucha
i kupec ze vzdálených stran,
a poklonou mračného eunucha
byl uveden v milosti stan.
Jej Tamara na měkké posteli
už ždala, jsouc oděna v skvost.
Dva poháry s vínem tam šuměly —
i rozjařil se milý host.
Tu páže se splétaly v objetí,
ret přilinul ke žhoucím rtům
a celou noc bylo tam slyšeti
slov milostných šepot i šum. —
Tak jakoby sešli se jinoši —
sto jinochův svěžích a žen
na oslavu svatebních rozkoší,
na triznu o pohřební den.
Než jakmile dennice rozžehla
svůj první nad horami svit,
hned mha kolem věže se rozlehla —
a uvnitř byl hrobový klid.
Jen Terek ve úvalu Darjala
klid hrobový přerušoval:
v něm vlna se za vlnou stíhala
a hučela smutek i žal.
A kvílení řeky se vzmáhalo,
unášelať mrtvé tělo . . .
V tu dobu se v okně cos bělalo,
a „s Bohem!“ tam odtud znělo.
I bylo tak něžné to loučení,
tak lahodně zvučel ten hlas,

tak jakoby sliboval v nadšení,
že sejdou se za krátko zas . . .

Al. Durdik. *Lermontov.*

199.

Můra.

Chovala jest matka devět synů
a desáté děvče jedináče;
chovala je, odchovala šťastně,
devět milých synů na ženění,
jedinačku dcerku na provdání.
A když dívka byla na provdání,
mnohého tu bylo namlouvání;
jeden bán ji chtěl až ze zámoří,
druhý z vojny slavný vojevoda,
z osady pak mladý soused třetí.
Matka ráda za souseda ze vsi
provdala by dceru nad vše milou;
však nedali za souseda bratři,
za bána ji zámořského vdali.
A kdy sestru odevzdali svatům,
„Jdi jen," pravili, „jdi, sestro naše,
za bána jdi zámořského s Bohem!
My se k tobě často podíváme;
do roka co měsícův jest, k tobě,
do měsíce co jest neděl, přijdem!"
Tím se bratrům sestra spokojila,
za bána se zámořského vdala.
Jsou však ještě divy nad podivy!
Spustil Bůh jest na lid hrozné mření —
zemřelotě na mor devět bratří,
po nich matka pozůstala sama.
A když léto minulo již třetí,
aniž sestře z bratří žádný nejde,
v nářek tu se přeubohá dala:
„Ach můj Bože, což pak se to děje
a čím já se prohřešila bratřim,
návštěvou že žádný ke mně nejde?"
A jí na to uštěpačně zelvy:
„Bodejť, psice jedna, zelvo naše,
bodejť, čím ses bratřím prohřešila,
jinak tobě návštěvou by přišli!"
I naříká Jela, ruce lomí,
ve dne v noci bez ustání pláče,
až se nad ní ustrnul sám pán Bůh,
a nebeským andělům on dvěma:
„Jděte dolů, andělové," velí,
„Jovanovu hrobku otevřete,
Jelina v ní nejmladšího bratra,
dechem vaším Jovu oživněte,
z rovu jemu koně udělejte,
z černé země koláče mu strojte,
z pokrovu pak dárky nastříhejte,
v návštěvu ho k sestře vypravujte!"
I šli boží andělové dolů,
Jovanovu hrobku otevřeli,
Jovana svým dechem oživili,
z rovu jemu koně udělali,
z černé země koláče strojili,
z pokrovu mu dárky nastříhali,
v návštěvu ho k sestře vypravili.
I vsed' Jovan, na koně si sednul,
návštěvou se k milené bral sestře.
Z daleka již, dvorům kdy se blížil,
z daleka již poznala ho sestra,
v ústrety mu vyběhla hned před dvůr,
plakala a ruce rozepjala,
obejala bratra, zulíbala,
s žalostí mu velkou vyčítala:
„Neslíbili jste mi, bratři moji,
když za bána vdali jste mne tehdáž,
že se ke mně často podíváte,
do roka co měsíců jest, ke mně
přijdete, co do měsíce neděl?
A dnes tomu již tři léta, bratře,
a vy ani nepřišli jste jednou!"
A pak ona s podivením dále:
„A kterak to vypadáš, můj bratře,
v černé zemi jakobys byl ležel?"
A jí na to Jovan: „Nic, má sestro,
nic se tomu nediv, sestro milá!
Neboť mnohých neznází já zkusil,
než jsem osm bratrů našich vybyl,
souzené jim ženy v dvory uveď,
jim a sobě než, ó sestro milá,
devatero příbytků jsem zřídil!"
Pravil tak a pěkně zasednuli,
do tří dnů se spolu radovali.
V den pak čtvrtý na úsvitě z rána
vstala Jela, dary uchystala,
po košili bratrům po hedbávné,
po prsténku snachám, po náramku,
sama po tom sebe na návštěvu
k matince a k bratřím ustrojila.
A jí bratr nejmladší dí Jovan:
„Nepůjdeš, má sestro, pokud oni
nepřijdou ti na návštěvu sami!"
A nedá si bránit sestra, nedá,
strojí dary, strojí sama sebe,
k rodu béře návštěvou se s bratrem
A na blízku když už byli dvorů,
„Počkej trochu," Jovan sestře praví,
„v bílý jen co podívám se kostel!
Středního jak ženili jsme bratra,
s prstu smeknul zlatý se mi prsten;
podívám se, najdu-li jej zase!"
Slez' pak s koně, v kostel bílý vešel,
před kostelem sestru nechal samu.
I čeká tu bratra sestra věrná,
čeká ho a čeká, a když nejde,
sama za ním v kostel bílý vstoupí.
A nebohá co tu ona vidí,
leknutím že zaražena trne?
Devět nových v kostele, hle, hrobů,
na nich snadno přežalostná pozná,
všech že devět umrlých jí bratrů!
Poděšena odtud sestra prchne,
poděšena k rodným dvorům běží.
A kdy dvorů rodných dorazila,
co nebohá sestra, co tu slyší,
leknutím že stane zaražena?
Ve dvoře, slyš, žežulice kuká,
žežulice stařinká jí matka,
a ta z hrdla ze živého úpí:
„Kliď se odtud, můro, trýzni boží!
Devět, ach, mně synů umořilas,
teď i starou umořit chceš matku!"
A matince dcera zarmoucená:
„Otevř vrata, matinko má, otevř!
Není můra, není trýzeň boží,
jediná to, matinko, tvá dcera,
která k tobě na návštěvu přišla!"
Otevřela matka dvorů vrata,
otevřela, žalně zakukala,
v náručí pak obě dvě si padly,
v náručí si mrtvé k zemi klesly.

Zpěvy lidu srbského. *Dr. Siegfried Kapper.*

200.

Momír.

Zdvihnul car se Štěpán srbský mocný,
s Prizrena se zdvihnul, hradu slavna,
do Velezkých nad Vardarem řekou
do pohorských lesů na lov táhnul,
sám devátý s osmerem vezírů
a s desátým s Todorem vezírem.
Do patnácti do dnů lesem honil,
a tak tomu šťastný chtěl již osud,
neulovil srnce ani laně,
ani zvěře sebe menší drobné,
a když, nechav honu, pak se vrátil,
ve zeleném houští robě spatřil
do vinného listí zavinuté,
vinným révím kolem ovinuté,
letorostím, by mu v oči slunce
nepálilo, lupenatým skryté.
I bylotě caru přepodivno,
odkud děcko v lesech těchto temných;
nelidskou-li omrzelo matku,
ana v tom je opustila houští,
čili křtěnce pohodila kmoška,
by jej našel, pokřtil, obdaroval,
čili horské zanesly sem víly.
Čekal tedy letního tu půl dne,
k roběti-li přihlásí se někdo;
a když nikdo nehlásí se k němu,
aniž koho vidět ani slyšet,
Todorovi; „Sesedni teď,“ — velí —
„sesedni teď s koně hrdinného,
ono v houští ohledej mi robě;
pachole-li, na koně mi podej!“
I sesednul s koně Todor vezír,
nalezence ohledával v houští;
a když caru vůlí boží dáno,
na štěstí že ono pacholátko,
na hnědouše caru pánu podal;
z rukou jeho v záhyb pláště svého,
v pravý, car ho milostivě přijal,
třikrát na tvář políbil a v šátek
v hedbávný pak opatrně svinul,
k ňadrům schoval jak své vlastní dítě:
„Blaze mně a pánu Bohu díky,
an to syna mně, a Grozdianě,
toužívé mé po bratru dcerušce,
z nenadání nadělil jest bratra!“
Ke svému pak dvoru táhnul dále.
U dvora tu ode dávna zvykem,
hospodář když car se vrátí domů,
že nevyjdou sluhové vstříc jemu,
koně by mu drželi, ni služky,
leč milostná hospodyně sama.
Vyšla tedy carova Roksana,
v ústret caru pánu dnes i vyšla:
„Zdráv buď, caři, — vítej hospodáři!
Šťastný-li byl lov a hojná kořisť?“
I dal na to car jí pacholátko,
i vzala je ze carových rukou,
do zástěry do hedbávné vzala,
velice se jemu radovala:
„Blaze mně a pánu Bohu díky,
lepšího jsem nepřála si lovu!“
Pod hedbávným provlékla jej pásem,
by jí robě bylo, jak by byla
pod svým vlastním nosila je srdcem;
vykoupala, pěkně ustrojila,
načež ke křtu nalezence nesla
ke svatému Archandělu ve chrám,
křestným otcem Todora mu zvala,
ten v křtu svatém spanilým pak jmenem,
nalezencem Momírem jej nazval.
I chovala carova pak robě,
chovala je jako svoje vlastní,
milovala, opatrovala je.
I dařil se nalezenec, dařil
jak na těle tak na duši krásně.
Od rána oč vzrostl do večera,
ještě jednou do rána rosť tolik;
rozumu co přibylo mu přes den,
ještě jednou tolik zase přes noc,
tak že dospěv patnáctého roku
bujným vládnul koněm, zbraní lesklou,
lépe jiných ve třicátém roce,
a car pán, kam jel a kudy chodil,
vonnou jako kytici tu jarní
pro honos jej všude s sebou vodil,
přání jemu neoslyšel žádné.
Což jakmile vezírové zřeli,
velice mu toho záviděli;
o Květné když bylo o neděli,
u Todora podtají se sešli,
sestoupivše sobě stěžovali:
„Toť přec malá pánu Bohu chvála!
Od malička upřímně my caru
dvorujeme do stáří a pilně,
sšedivělý vous nám visí po pás,
a milosti nepoštěstilo se
dodvořit se takové nám po dnes,
v jakou Momír, ono pacholátko,
nalezenče ono od včerejška,
u vzácného vloudilo se cara!
Hanou nám to na kolena stará!
Pročež což abychom nalezence
caru pánu nějak zohyzdili,
proti němu cara popudili?“
A jim na to Todor vezír — (hlavaf
schytralá, a kum on proněvěrný!) —:
„Bratří milí, osm vás vezírů,
po spáse-li duše nic vám není,
snadno caru milce zohyzdíme,
proti němu cara popudíme!
Přede hodem božím velkonočním
vzkříšení až odbudeme Páně,
z chrámu Páně na to vystoupíme,
každý z vás nechť do dvora do svého
na večeři jednoho zve strážce,
a já k sobě carova miláčka.
Ve dvoře mém u večeře slavné
tříletým pak přisloužím mu vínem,
sedmiletou opiju ho vodkou,
opilého na to do carova
odnesu jej dvora, Grozdianě
do ložnice přemilené sestře;
na to lože, na němž ona dřímá,
zdřímnulé ho vložím do náručí.
Každé sestře milený jest bratr,
Grozdianě Momír nade všecko;
přilne k němu ona, obejme ho!
O hodě pak velkonočním božím,
služby když se slavit budou ranní
a tu doba blahověstí líbat, —
ohledne car v pravo se i v levo
po Momíru, aby s ním je líbal,
a miláčka neuhlídá v chrámě.
Zaň tu boží já políbím písmo,
a když z chrámu vystoupíme na to
a car po něm tázati se bude:
„Rci, Todore, sluho můj, kde Momír,

ve chrámě že nebylo ho vidět?
U tebe byl na večeři včera;
nepřepájels ruměnným ho vínem,
že ho vínem rozbolela hlava,
do chrámu že přijít s tebou nemoh'?"
tu vás čtvero Bohu přísahejte,
čtvero na to duši zaklínejte:
„Ontě u své sestry, u Grozďanky,
miluje ji, líbá, obejímá!"
Tím ho caru pánu zohyzdíme,
proti němu cara popudíme!"
A před hodem božím velkonočním,
vzkříšení když odbylo se Páně,
z chrámu vezírové vystoupili,
po jednom po strážci na večeři
do svého si dvora každý pozval,
a Momíra Nalezence Todor.
Ve dvoře tu u večeře slavné
hostu svému Todor přisluhuje,
tříletým mu přisluhuje vínem, —
strojené je víno všelijakým
pro uspání kořením a nejvíc
omamným tím těžkým vlčím mákem,
by jím Momír Nalezenec usnul,
svátečního slunka východ krásný,
velkonoční zaspal služby ranní, —
sedmiletou ještě nad to vodkou.
I opíjí vínem se i vodkou,
o sobě že neví, Momír mladec,
opojiv se, o Todora kuma
omámenou opírá si hlavu.
I tu mladce v náručí vzal Todor,
do carova dvora mile odnes',
Grozdianě do ložnice sestře,
na témž loži, na němž ona dřímá,
zdřímnulého do náručí vložil.
Každé sestře milený jest bratr,
Grozdianě Momír nade všecko, —
i přilnula k němu, objala ho.
Za nedlouho, — kohoutové pěli,
na klapačku žáci udeřili;
kněži k službě svaté přistoupili,
páni, s carem v čele, ve chrám vešli,
služby ranní slavně odbývali.
Když pak líbat blahověstí bylo,
po Momíru pohleděl car v pravo,
pohleděl car v levo, by s ním líbal;
k stolu Páně přistoupil tu Todor,
písmo boží políbil zaň s carem.
Po službách pak velkonočních ranních
ze chrámu kdy páni vystoupili,
před chrámem si k zlatým stolům sedli,
Todorovi car tu vezírovi:
„Aj, Todore, kde že pak náš Momír,
ve chrámě že nebylo ho vidět?
U tebe byl na večeři včera; —
nezaplavil's rudým snad ho vínem,
že ho vínem rozbolela hlava,
že nám ve chrám dostavit se nemoh'?"
A tu na to caru Todor vezír:
„Ctěný caře, slunce naše jasné,
Momíra-lis neuviděl v chrámě,
uvažovat, ctěný caře, račiž,
Momíra že ve dvoře svém chováš
s Grozdianou, — sestru ovšem s bratrem,
a že Momír — miluje Grozďanku!"
A car zděšen jemu: „Zmlkni, sluho,
na věčné kéž umlknul bys věky!
Lež je, co tu pravíš, — pouhá lež to!
Za živa nechť od kostí mně těchto
odrou maso, zdaří-li se komu,
Momíra bych s Grozdianou rozveď'!
Brat a sestra oni, dítka moje!"
I tu vzkřiklo osmero vezírů,
čtvero křivě přísahajíc Bohu,
čtvero strašně zaklínajíc duši:
„Ano, svědčiž Bůh i duše její,
ano, care, svědčiž den nám dnešní,
tak jest, budiž úmrtí nám spasné!"
I rozsoptil srbský car se Štěpán,
krutým hořem horké slzy roně,
na sobě šat všechen zlostí rozdral:
„Ó Momíre, kytice má krásná,
o Momíre, lásko má nešťastná —
bolno mně tě ztratit — přece musím!"
I pokynul pochopům hned dvěma:
„Běžte, pochopové, neváhejte!
Grozdianě do ložnice vražte,
Momíra se Nalezence chopte,
do zelena do sadu ho veďte,
na olivě na oné tam plané,
suchem sešlé, po troje už léto
bezlisté a bezkvěté, — oběste!"
I běželi pochopové hbití,
Grozdianě do ložnice vtrhli; —
a tu Momír na sestřině loži,
vedle něho Grozdiana sestra
basalkovým bratra mileného
ovívajíc proutkem usnulého,
z omráčení zlého by se vyspal.
I vrhli se naň dva pochopové,
na krk bílý hodili mu léčku.
Což jak sestra zřela Grozdiana,
vzpiští bolem jako zmije litá,
ruce lomíc klesá na zem černou.
I procitne vyburcován Momír,
otevírá oči, kolem hledí;
pochopů dvé nad sebou tu shledne,
za boží je smilování prosí:
„Pro boží, ach, smilování svaté,
přenáhle mne nevražděte, bratři,
k caru dřív mne k otci mému veďte,
ať z úst otce svého mileného
přece zvím, čím zhřešil jsem mu tolik,
ukrutnou tak že mne tresce smrtí,
smrtí tresce na boží hod tento,
kdežto bratří všichni moji druzí
vzkřísení se těší spasitele!"
Pochopové jsou, přec milosrdní,
v oči vstoupí lítosti jim slze.
Nad mladíkem jsou se ustrnuli,
k otci pak ho, k caru pánu vedou.
A kdy k caru přivedli ho k pánu,
v náručí se caru vrhá Momír,
hedbávná mu s pláčem líbá ňádra:
„Světlý cari, cari otče milý,
čím já tobě prohřešil se, otče,
že mne, otče, krutou trestáš smrtí,
smrtí trestáš na hod boží tento,
kdežto bratři všichni moji druzí
vzkřísení se těší spasitele?
Čím jsem, otče, prohřešil se tobě?"
M'čí car, jen tiché slze roní.
„Oj Momíre," dí pak s bědováním,
„oj Momíre, kytice má krásná,
oj Momíre, lásko má nešťastná,
bolno mně tě ztratit — přece musím!
Za živa nechť od kostí mně těchto
odrou maso, já-li — já-li tebe
rozvádím to s Grozdianou sestrou!

Brat jste vy a sestra — dítka moje!
Oni jsou to, devatero ono
vezírů mých sluhů, ani svědčí,
Grozdianu že miluješ sestru!
Oj Momíre, kytice má jará!"
Načež caru otci vece Momír:
„Celýť tomu, otče milý, měsíc,
milenou co neviděl jsem sestru,
leč až včera ve zeleném sadě,
s děvčaty kdy trhala si kvítí,
s třímecitma družičkami, otče!
Potkali jsme zahrady se u vrat,
červenou já růžičku dal sestře,
basalky mně proutek ona bílé,
a z milosti jeden tak druhého
dařili jsme, — jakož brat a sestra,
na milosti důkaz, ne na hanbu!"
Ještě málo — a již car mu věřil.
Však, hle, s křikem vezírů tu devět:
„Slyš, ó Bože, slyš! Viz všechen sbore!
Jednomu car věří pacholeti,
a vezírům nám ne devateru,
sšedivělý vous jimž visí po pás!"
Váhá car, — než nelze mu již jinak.
Obrací se, pochopům pak kyne:
„Jděte! Na vyschlou jej na olivu
pověste tam v sadě! — Jděte — jděte!"
I odvedli pochopové mladce.
A on jim: „Ó v Bohu bratří moji,
v bohu bratří, pochopové mladí,
doveďte mne k carové matince,
nechť odpustí starosti mně, muky,
starosti ty, když mne kolébala,
muky všechny, ježto zakusila,
než, ach, milostná mne odchovala!"
A nehledí drábové již jeho,
do zelených do sadů ho vedou,
na olivu na onu tam planou,
suchem sešlou, po troje už léta
bezelistou, bezekvětou věsí.
Ze dvora to nezahlednul nikdo,
leč jediná Grozdiana sestra,
ana s věže dívala se na sad;
a kdy, co se děje, uviděla,
s bílé tváře slze utírala,
s věže dolů k matince se brala.
„Ustroj, milá matinko, mne, moje,
oblekni mne co nejlépe můžeš;
jsou dnes hody velkonoční krásné,
děvčata mě do kola dnes zvaly!"
I svolila máti tomu ráda;
na oddavky jako by to bylo,
co nejlépe můž, ji vystrojila.
Avšak nejde žalná Grozdiana,
mezi dívky, mezi družky nejde;
hedbávnou podtaji stužku vezme,
do sadu se pod olivu beře.
Na olivě bratra když tu zřela,
roníc horké slze na drn sklesla,
vedle bratra na to vlastní rukou
na větev se oběsila sama,
v umírání bratru milenému
kolem krku bílé ruce vila. — —
Netrvalo dlouho, vzešel úžas,
vzešel pokřik carským z toho dvorem,
Roksaně i carovně v síň vtrhnul:
„Zlé ti hody, carova Roksano!
O děti jsi připravena obě, —
oběšeni Momír i Grozďana!"
I vyskočí se vzkřiknutím bolným
hospodyně všecka poděšená,
k caru ihned hospodinu běží,
k nohoum se mu s nářkem vrhá velkým:
„Proč, o caři, jasné světlo světa,
obě dvě proč usmrtils mi dítka,
nadějné to naše omlazení,
překrásné to naše potěšení?"
A car na to, z manželčiny řeči
zvěděv s hrůzou, že i Grozdiany,
že i dcery milené už není:
„Neusmrtil já jich," zvolá, „ženo,
usmrtilo devatero ono
vezírů je, sluhové mi věrní!"
Načež caru ona: „Světlý caři,
koruno ty světa zasvěcená,
buďto usmrť devatero vrahů,
nebo smrt dám já též sama sobě,
na olivu oběsím se onu
podle dítek našich sama třetí!
Neboť vidět nemohu a nechci
světem chodit blaha mého vraha!"
I nemůž car, nemůže již jinak;
devateru kyne drábů mladých,
na zelené na oné tam jedli
proti chrámu arciandělově,
devatero vezírů všech na ní
pronevěrných oběsit jim velí.
Sám pak na to s carovou se vzchopí,
i jdou spolu do zelena sadu,
oželit jdou nebohých svých dítek,
ku olivě k nešťastné tu stoupí.
A hle zázrak nad zázraky všechny!
Oliva, hle, vyschlá omladnula,
zeleným se listím přioděla,
květem bílým krásně ověnčila.
Svěceny jsou caru děti obě,
s bratrem sestra, s Grozdianou Momír,
svěceny jsou láskou Bohu milou,
svěceny jsou milostí nevinnou!
I šli odtud, k zelené šli jedli;
a hle, jedle bez jehličí, uschlá, —
devatero na jedli vezírů
zčernalých, a — ze všech nejčernější
vezír Todor, kmoch to pronevěrný!
Pod nimi se země rozsednula.
I pokynul pochopům car sluhům,
pochopové vrahy s jedle sňali,
v bezdno země rozsedlé je svrhli:
„Zmiziž, křivdo, s povrchu zemského!"
I pochoval car dvě děti milé,
mnoho za ně rozdával pak statků,
Momíru bor štíhlý, Grozdianě
popínavou na hrob sadil révu.
I vine se réva kolem boru
sestř na co ruka kolem bratra.

Zpěvy lidu srbského. *Siegfried Kapper.*

201.

Na Žižkově poli.

Zde klesl rek! — a malý nízký keř
jest v širém poli jemu kamenem;
les šumí, jak by plachou tišil zvěř,
a rudým schází slunce plamenem;
na polích, v lesích vešken zmrtvěl ruch:
Vždyť klesl rek zde, zhasl velký duch!
A luna bledě v tichý zírá kraj,
kolkolem lesa temný kladouc stín,
jako by slavnou vidět chtěla báj,

v níž klade rek se v smrti chladný klín,
jako by žalu vidět chtěla ruch,
když klesal rek zde, velký hasl duch.
Na šírém poli bujný běhá vír
a líbá keř a v tichou volá noc:
„Ó keři můj, jak svatý tvůj jest mír,
jak báječná mne k tobě poutá moc!“
A polem, lesem starý zavzní ruch:
Vždyť klesl rek zde, velký zhasl duch!
„Jak svatý mír — jak báječná tvá moc!“
po rolích se to plouží dál a dál,
i diví sama slovům těm se noc,
jak drzou pýchou uražený král.
A noci tajný odpovídá ruch:
Vždyť klesl rek zde, velký zhasl duch!
Jen smrk se ještě kloní jako klas,
a jedním hlasem celý volá les:
„Již na sta let zde dlouhý trávím čas,
proč nikdo keř ten dosud neodnes?“
A šírým polem sterý zavzní ruch:
Vždyť klesl rek zde, velký zhasl duch!
Keř pláče — rosou chladí svou si tvář,
les mrtvě kouká, bujný ustal vír:
na keř se plná s nebes leje zář
a po kraji se svatý klade mír.
I noční světu kolem hlásá ruch:
Zde klesl *Žižka*, velký zhasl duch!

Frant. Schwarz.

202.

21. červen 1621.

Den pošmurný; oblohu mraky skryly
a mdlou jen září slunce prokmitá
jak pochodeň, když nad rakví se chýlí,
jak oka blesk, v němž slza ukryta.
Co značí hluk ten, co ty městem šumy,
proč v Staré město lid ten pospíchá?
Tam temný hlahol, u mohyl jak dumy,
teď náhlé hnutí — a vše utichá.
Z radnice staroměstské volným krokem
hle! dlouhý kráčí odsouzenců řad,
a každý vůkol klidným hledí okem —
vždyť rád by už, rád hlavu pod meč sklad'.
Vždyť horší smrti od katanů muka
jim snášet bylo v zemním vězení:
znát těžce trestat Ferdinanda ruka
a za vzpouru se hrozně odmění.
„Co vinou jejich?“ temně lid se táže —
„že chtíce volnost vlasti vydobýt,
napjali zbrojné proti králi páže,
jenž zhubit chtěl nás? proto musí mřít?“
A jako bouře zahučí to v lidu,
když odráží se vztekle ode skal;
co mocná hráze kolem v děsném klidu
řad zbrojnošů v kruh sevřený tu stál.
Ó žalný pohled! srdce rozchvěje se
a mužům vztekem zatíná se pěst;
tu šedý kmet jak zvadlý list se třese,
a přece v oku mužnost čísti jest —
tu statný muž — dub mocný, roztříštěný
však bleskem, trýzní ukrutnou —
tam jun, v proud žití sotva postavený —
a všichni vstříc potupné smrti jdou!
Střed náměstí se popraviště zvedá.
Již pokyn dán, a prvý k špalku vstoupí
kmet stříbrovlasý. Líce bledá
a oči k nebi obráceny v sloup
a ústa tiše modliti se zdají
za drahou vlast, za víru, svobodu —
sklon — meče blesk — a dolů upadají
šediny v krvi k nohoum národu . . . .
Divoký výkřik — — hrůza všechny jímá,
až vzlykotem si, slzou uleví —
a muži chví se s zraky jiskřicíma,
však žádný, žádný pomoci neví . . . .
Tak hrdě v smrt šli, vesele jak k hodu,
vždyť za svatou to umírali věc!
To hlavy starých, slavných českých rodů,
co vztýčeny na mostě u věnec.
To vůdci lidu, ničím bez nich národ
tak jako strom, když podťat byl mu kmen;
však přece nebyl zemi vyrván zárod —
by znova vzpučel, čekal jara jen . . . .
Ach dlouho, dlouho v lkání lid a pláči
stál na náměstí v děsném zoufání,
a jako krev, tak slzy půdu smáčí,
až pochopové zástup rozhání.
Čech kryl se v chýších, boly v prsou dusil,
a otec synu, vnuku v slzách děd
vyprávěl dlouho, čeho národ zkusil,
ach! čeho zkoušel dlouhých dvě stě let!
Tak plamen kryl se, ale nevyhasnul,
až náhle opět mocně k nebi vzplál;
zachvěl se nepřítel — svět celý zžasnul,
když právo ždaje, zas tu mocen stál.
Neskončen boj, ba v nejprudším jsme ohni —
nuž, bratři! vizte ony hrdiny,
a příklad jejich každým srdcem pohni,
by vše dal rád za blaho otčiny!
Což jeden život, když vlast celá hyne,
což jeden v poutech za všech svobodu!
Jen mužně v boj! a třeba smrt nám kyne —
vždyť oběť nesem svému národu!

Miroslav Krajník.

203.

Loučení.

(1628).

„Netěš to staré srdce, synu můj —
jsemť připraven, jen ty se zpamatuj!
Sat slavnosti chci v dnešní den,
jenž věčně nám buď zasvěcen!
Je den to slávy vítězství,
ač slza v oku tvém se skví —
my zachránili svatou věc:
čest, víru s sebou vezmem přec,
a proto svět ať zří mne dnes,
jak doma na hradě bych strojil ples,
jak vídali mne v lesku stát —
tak chci té zemi „s Bohem“ dát.
I meč mi podej naposled,
pak dám jej tobě navždy zpět;
má ruka slábne — tobě však
hle! bujně svítí mladý zrak.
Ó nekal ho, jen dnes, jen dnes jej střež —
tvá slza zmůže starce též!
A knihu knih dřív z vaku vem,
kam dni památné zapsal jsem,
i ten, kdy skonala matka tvá —
mě hryzla bolest šílená,
já reptal, že mi vzata jest;
teď žehnám, v čem jsem vídal trest.
Ji minula ta trudná pouť —
o kéž jsem s ní moh' zahynout
a klesnout v hrobku otců svých,
než rozmetán byl popel jich!

Teď v cizině hrob si hledat má —
ó drž jej, Pane, ruka Tvá,
by nezbloudil v tom temnu zlém,
zjev sílu svou ve sluze svém! —
Tak, synu můj, teď lesku dost,
ta víra naše — dražší skvost —
ba nezoufej, vždyť přijde čas,
že vyhnanci se vrátí zas!
Mne arci sklátí roků tíž —
ty krásnějších dob uvidíš.
A teď se vzchop, mně ruku dej,
bol skryj za jasný obličej;
ba tvrdou teď se skalou stav —
vždyť na nás hledí celý dav!" — —
A ten dav kol chýže kráčí,
s ním se plíží žalost němá,
marně tonouc v hořkém pláči —
snad ni slzí více nemá.
Opouštějíť rodnou zemi,
vlast svých padlých bohatýrů,
odkaz jich se skvosty všemi
opouštějí pro svou víru.
Ve ztracený ráj svůj hledí
večerním se zlatem skvoucí,
marně hledí, nevysledí
nežli nad ním meč planoucí.
Nikdy, nikdy v také zdobě
očí věrných nepoutala,
ano, vlast k té smutné době
nejskvostnější roucho vzala.
Půvaby své rozložila,
i ten vánkův šepot sladký
zní jak z dáli píseň milá —
poslední to pozdrav matky.
Výš oblohou nedohlednou
činy pnou se slávoleské,
celý zápal, jímž se jednou
svatě dmulo srdce české.
Neuprosně chvíle letí,
všichni hledí, všichni stojí,
jak by chtěli zkameněti
zde na prahu vlasti svojí.
Stojí tu — však bez naděje —
aj, tu bílý stařec kleká,
jemu bolem se hlas chvěje,
„s Bohem" dává do daleka:
„Po všem veta! — krutě biješ, Pane,
k mučenictví dejž i síly nám —
vždyť je celý svět tvůj — velký chrám,
z ciziny nám žalm tvé slávy vane!
V chrámě tom však oltářní hlc! kámen:
země česká, záhy svěcená —
Bůh ti zůstaň, kleslá vlasti má,
povyš tě a zveleb opět, amen!"
A hle! zástupové valní
za ním kolem poklekují,
ze vzdechů pak bohochvalní
hlasové se probuzují.
Hlasové ti rostou, rostou,
sdružují se v mocném kůru,
ze všech úst již píseň prostou
větrů vání nese vzhůru.

* * *

Slova písně umírají,
neslyšet již zpěvu více, —
vzlykot rozléhá se v kraji,
zástupové kloní líce.
Líbají tu drahou půdu,
to proudem slzy roní;
zem je vpíjí — srdce v trudu
neustanou plakat pro ni.
Neuprosně chvíle letí —
ach, poutníci hledí, stojí,
jak by chtěli zkameněti
zde na prahu vlasti svojí!

204.
Na lipanském poli.

Zapadlo slunko na lipanské pláni,
zapadla sláva v temné kurhany.
On na návrší hlavičku svou sklání:
„Ó Lipany, ó děsné Lipany!"
A černá mračna nad hlavou co táhnou,
a temné chmury těžkou hlavičkou,
a černé pláně po krvi co práhnou,
on takto mluví s dobrou šavličkou:
„Slepého reka drahokame, odkaze,
po vlasti vrahu rubal's hlavy, po Praze,
než srubli tvoji vrazi s Pražany — —
Ó Lipany, ó černé Lipany!
Pěknátě služba, hochu, Pražanů;
chceš do služby, chceš, dítě Lipanů?
Egyptské hrnce, krev i kuběny —
jaké to dostal bys, hleď, odměny.
Však lepší já ti, hochu, uchystám:
své srdce vlastní v odměnu ti dám,
bys nezřel kalich v ohavě a ztýraný —
ó Lipany, ó smutné Lipany!" — —
Zalkala mračna pláčem nade plání,
zalkala nad šedivou hlavičkou;
ta k prsům němo bojovným se sklání,
jak hovořit by chtěla s šavličkou.
A po návrší bujní větři pláčí
nad chrabrých bojovníků kurhany,
a jeden povzdech přírodou se stáčí:
„Ó Lipany! ó zrádné Lipany!" —.

Rudolf Pokorný.

205.
Dělníci Páně.

(Z doby prohlášení franc. republiky.)

Hoj, chlapče, kladivo mi dej,
co nejtěžší je v dílně,
jím rámě své též navykej
na tvrdé rány pilně;
neb jednou doba přijde ti,
kdy padne váha na ně,
kdy svatý boj tě posvětí
též na dělníka Páně.
Když já jsem v tvojich letech byl,
již znal jsem zbraní mávat
a za cit, jejž Bůh v ňádra vsil,
zřel bratry dokonávat.
Tu láska k drahé svobodě
mi vtiskla pušku k ráně,
tu žehnali nám v národě:
„Dělníky buďte Páně!"
Praporec volný zašuměl
po vlastech od Paříže,
což rád bych já tam také spěl,
však stáří krok můj víže.
Nebýt ho, chlapče, dávno bych
přeletnul hory, pláně,
bych zlomil nepřátelů pych
a dělníkem byl Páně!

Tam hvězda netušených krás
jak nad Betlemem chvěje
a děcko — volnost zrodil čas,
co dárcům vstříc se směje.
A hle! králové z východu
též jdou mu věnčit skráně —
vždyť mnohý z jejich národů
již dělníkem jest Páně. —
A krásná hvězda života
národům k činu kyne,
že v rumech trůnů despota
jak černý Jidáš hyne. — —
Mé rámě slábne, slábne hlas —
já nepůjdu as na ně — —
nuž, chlapče, buď ty nyní zas
dělníkem silným Páně! —

Rudolf Pokorný.

206.

Poslední bratr na Sázavě.

Ballada.

Nestyskej sobě, pane můj,
na věrné na Pražany,
žes k cizincům se utíkal
a proto v klatbu daný.
Včera ti přišli na pomoc
a dnes již soku tvému,
však zejtra jámu vykopou
jak tobě, tak i jemu.
Domácí svár ten hotuje
vždy nepříteli cestu,
zkazí ti svatbu, zatím však
si přijde pro nevěstu.
Nechci tě rmoutit, pane můj,
nebť vzácným jsi mi hostem,
však vzácný i ten okamžik:
slyš pravdu v rouše prostém.
Ta pravda hrdá, stydlavá
jen k nám na nocloh zajde,
a čím je trpčí vám, tím spíš
pak u nás chleba najde.
Jsem hrobník, zvyklý slíbat lež
a pravdu pochovávat,
a věřím, nahá pravda jen
že bude z mrtvých vstávat.
Dnes tomu rok, co pochoval
jsem tajně, vlastní rukou
nejbolestnější pravdu tu,
jež dávno trpkou mukou.
Než zítra slunce vyjde z hor,
ukáži hrob ti v lese,
tam vroucně-li se pomodlíš,
ten hrob tě k trůnu vznese.
Bylo nás málo; počítám
se k nám, že Sázavskému
jsem sboru sloužil zpívaje
s ním rázem k Bohu svému.
A se mnou na sta chudiny
zpívalo nebi slávu,
a každý srdce pokořil,
ne roucho jen a hlavu.
Pobožná píseň mateřským
když zvukem k nebi letí,
stane se z církve rodina
a Bůh k ní volá: Děti.
Však odpusť mi tu zpomínku,
to přešlo, — vím to bolně —
jen když mi teskno, zalkám si
ten zpěv, tak mimovolně.
A vždy mi lehko, zpívám však
jen kradmo, jen po tichu,
vždyť propadnul bych dostižen
snad kletbě nových mnichů.
Jich opat, ovšem cizinec
a tebou usazený —
je zlý — však víš, i tebe hnal,
proto žes poražený.
Ne, nehněvej se — pravda to
a tvá to vlastní vina.
Co dál — nu vždyť jsi živ a zdráv,
doufejme v Hospodina!
Prozatím hov si bezpečně
u hospodáře svého,
snad kolébavkou bude ti
los bratra Sázavského:
Bylo nás málo, ale *svár* —
náš bratr nedomřivý —
měl stálou bitku s každým z nás
a přec byl pořád živý.
Při službách božích pokryteć,
i vstával, lehal s námi,
nešel nám s krku, hodoval
a pil i zpíval s námi.
Ba neměli jsme oddechu,
až jednou čista z rána
ne sváru jen, i bratrům všem
se otevřela brána.
Za branou čerstvých mnichů sbor
nám dával milou zprávu,
že knížeti se zráčilo
dokončit naši slávu.
Opata s bratry, hrobaře —
vše rázem vyhozeno,
a v teplé naše hnízdo těch
ledňáků nasazeno.
Kdo z nás chtěl němě otročit
a zpívat po latině,
směl jednou za den přisedat
tam k stolu do kuchyně.
K té hanbě nikdo nesvolil,
každý z nás cosi hlavou
jen pokynul, než rozžehnal
se s rájem nad Sázavou.
A pak se pustil žebrotou
a za každý kus chleba
dal výstrahu s tím příkladem,
že svorné lásky třeba.
To símě vzešlo v národě,
již dozrálo i v klasy —
kdybys byl žencem obratným,
zbudil bys nové časy.
U kláštera tam zaklepal
jen jeden mezi všemi,
však to již bylo po letech,
a k tomu kmet byl němý.
Na bedrách vlekl truhlu svou,
do níž se kladl v noci:
nahlídli tedy, služný zpěv
že není v jeho moci.
Nahlídli, že jim nebude
obtížným dlouho hostem
a že jen přisel ulevit
svým vetchým, starým kostem.
Či kletbou, či snad modlitbou
ten ret se pohyboval —
co na tom? že je šíleným,
nikdo nepochyboval.
V zákoutí církve, v truhle své

tam klečel neustále,
až jednou mnichů celý sbor
vyděsil nenadále.
Uprostřed hóry — v půlnoci
když postní byly časy,
tu v celém sboru najednou
jak divem ztichly hlasy.
A z krypty v středu kostela
vyřítil se houf stínů,
jako za dávna zpívaje
čest, slávu Hospodinu.
K oltáři spěli — klenbou teď
jak hromem roztrženou
vylítli. — Kdož tam ještě stál
s tou rukou rozpřaženou?
Kdo vzýval jasná nebesa
nejhlasněj mezi všemi?
kdo teď tu kletbu provolal?
Aj to ten žebrák němý! —
Po kletbě zapad v truhlu svou
ten pokrytec podvůjný;
zkřiknul však ještě mroucím rtem:
„Hospodi, pomiluj ny.“

M. Brodský.

207.

Vallée du Fermain.

(Pověsť z výspy Sv. Heleny.)

Vymknul se z dráhy v chvíli příhodné
a bodnul oře, pádě do lesů:
dozorství vrahů svých dýl nesnesu —
bojovna césara to nehodné.
Zastesklo se mi dávnou svobodou
být o samotě; — dobrý koni můj
měj zvůli svou — nešťastný jezdec tvůj
ji dávno nemá; těkej přírodou!
Celou Evropu jsme tak pospolu
bez uzdy, bez překážky protěkali:
však teď nás za živa tu zahrabali —
cítíš to, koni můj, že neseš mrtvolu?
Přec ale skákej — každé řinknutí
tvé podkovy jim působí zde strach;
ba dráhy naší vyvalený prach
až nejzáz do Evropy nese leknutí.
Však ticho — jsem tu k skále přikován —
ne choroba, nadsíla ta mne ztlačí,
a tělo duchu mému nepostačí,
jinak bych přeskočil sám oceán! —
Titanský jezdec v houšť se ubírá —
tu potok, bařinu, tam rokli přeskočí,
až stane ve výši, tam koněm zatočí
a hledí k severu — — teď slzu utírá!

* * *

Zaslechna písknutí — dozorcův znamení —
tam v pláni jíž i jejich zbraň se leskne,
již konec mučení a chvíle teskné —
rozhněván letí v dol, a za ním kamení.
Nedbá! Divými skoky samotu
vždy hledá, až ji najde v údolí,
kde potok šumí, ptáče šveholí —
jak ticho, líbezno a volno tu!
Přes potok lávka vede — tam se ubírá
dívčina mladá s věncem, s kytičkou,
potřásá smutně zlatou hlavičkou
a [illegible] nástůrkou pak oči utírá.
[illegible] s koně skočí, jde jí vstříc:
„? Je ti líto květů vybledlých?
Svěžejší nerostou v těch půdách zlých —
čekej až do jara!“ — I pohladil ji v líc.
„I vám se nelíbí? Já je tak ráda mám,
tak z rána vonné a tak čerstvé byly —
těm pánům v městě však se nelíbily,
a já přec doufala, že všecky rozprodám.
Včera jsem hledala až do noci,
krásnějších najít jsem již nemohla —
ráda bych matce byla pomohla,
co leží od jara ztrápena nemocí.
Chtěla jsem v městě léky koupit za to“ —
„Dej mi ta kvítka“ — prosil panovník.
„Vždyť vám se nelíbí!“ — „Jsem květů milovník!“ —
I zlíbal kytku a dal za ni zlato.
„Ten obraz, pane, je vám podoben —
dovolte, nechám si ho na památku;
snad potěší mou usouženou matku —
teď s Bohem! — spěchám, chýlí již se den!“
Usmál se césar, koně přivolal:
„Co den ti za kytku podobný obraz dám;
ukaž jej matce. Je ti byt můj znám
a víš, kdo peníz ten ti daroval?“
„Nesmíme s vámi vlastně mluvit ani,
však zejtra donesu vám kytku zas,
vás litujem — ba dobře známe vás:
jste Francouz, jehož střeží Angličani.“
Vyskočil na kůň a tak bolně zkřik',
že každý lístek zachvěl se po háji —
to bylo v lednu — ach a v blízkém máji
již ležel na marách Francouz a bojovník!
Neviděl více dobrou dívčinu;
že ale máť se šťastně uzdravila,
co den mu vděčná dcera postavila
pod okna až do smrti čerstvou květinu.
I našel mír ten rek a samotu.
Jen dívka někdy přijde v údolí,
kde u potůčku hrob — kde ptáče šveholí —
jak ticho, tajemno a volno tu!

M. Brodský.

208.

Poslední jízda.

Zdaž to sokol hrdě tam
v blesku slunce k výši stoupá,
bystré hledy rozeslav,
na větru se k dálce houpá? —
Aj to letí z hradu pán,
sličný pán na sličném koni;
jezdec hledí vesele,
vesele podkovka zvoní.
S cesty jezdec zabočí
koněm do šumících borů,
ptactvo nad ním šveholí
písně vesny v plném sboru,
Vesna maně rozkvétá
v srdci jezdce lásky touhou,
v rozkošných se lásky snech
jezdec baví cestu dlouhou.

* * *

Posupně se z hvozdu vznes'
luňák na peruti sivé,
po kořisti vítané
lačně pátrá oko divé.
Divé oko zaplane:
luňák uzřel svého soka;
mocně máchá perutí
a nepouští soka s oka.

Zákeřnické vraždy chtíč
s pomstou se mu v srdci snoubí:
mládče, vrať se pod svůj krov,
smrt tě čeká v lásky loubí!

* * *

Jezdec z borů vyniká —
aj tam lesa na pokraji
v tiché prosté chatrči
růžinky proň vykvétají.
V tiché prosté chatrči,
srdce ví, že dojde cíle,
na drahém že srdéčku
vroucí láska najde chvíle — —
Děva, krasší bohyně,
milence již v náruč svírá,
s nevýslovnou milostí
do blahého oka zírá . . .

* * *

Luňák soku v zápětí.
Zakrvavělým zří okem,
jak se vřelým líbáním
snoubí děva s jeho sokem.
Vztekem zakypí mu žluč;
na chvíle se rozpomene,
kde on sám se opájel
slastmi téhož ze pramene.
A již k žertvě pomsty se
zhrzený milenec plíží:
mládče, spasiž duši svou,
zrádný vrah se k tobě blíží.

* * *

Aj což platna výstraha!
Láska pro lásku jen žije,
a svět mizí před okem,
srdce na srdci když bije.
Kde se zkázy netuší,
pomsty snadné provedení,
a milence zasáhla
smrtná rána v polibení.

B. J. Cidlinský.

209.

Trest děvy.

(Pověst z východních Čech.)

I.

Na pokraji lesa, na úpatí hory
chudá dívka hledí do padola;
po padolu svítí četné bílé dvory,
dvory rozeseté do půlkola.
Všecky dvory bílé, seté v kola půli,
dřív než vlny měsíc odhoupají —
neboť syn podlehá otce přísné vůli —
vládkyni nevěstu vítat mají.
Bohatou nevěstu v brzce přivítají:
zlato k zlatu, bída k bídě sluší;
proto musí jinoch výhost dáti ráji
a opustit věrnou drahou duši.
Zoufale zří děva na ty bílé dvory,
na kolébku i na rakev blaha,
a již tmít se počínají hory,
děva ještě v chýš se vrátit váhá.
„Však já přec tam budu líbánky své slavit,
do dvorů mne uvedou co ženu —
aneb musí peklo černé kraj ten zdávit,
vzavši duši moji za odměnu!
Nechci za hrobem víc nijaké mít spásy,
když mám v žití marně po ní nýti;
chciť já plným douškem zažít světa krásy,
než mé vřelé srdce bude hníti.“
Vášnivě ta slova děva provolala,
sotva zvolala, již zalekla se;
aj, postava jasná po boku jí stála
a děvčete sluchu slova dotekla se:
„Nech si mladistvou svou duši k lásce ždané,
slib mi jen, že dáš mi v sedmém letě
prvorozeňátko vřele pěstované:
a má ruka blahem zahrne tě.“
A tak šepce svůdně jasná víla dále,
oběť z jedné, rozkoš z druhé strany
úskočným jí slovem odvažuje stále,
až vyláká osudný slib panny.

II.

Slovo jasné víly splnilo se cele.
Přísný otec náhle smrti v oběť padne;
sotva smuteční se skončí dnové žele,
děva — choť bílými dvory vládne.
Sedumkrát již vesna zemi omlazené
přinesla svým dechem pestré kvítko —
krásnéť jistě v poli kvítko orosené:
krasší však máť chová v klíně dítko!
A ta matka bledá v skrytu smutná sedá,
teskně líbá skráně přemilené;
ta myšlénka nikde pokoje jí nedá:
„Blaho tvé je dítkem vykoupené!“
Když tak jednou s děckem dlí zas o samotě,
s hrůzou slyší známou vílu-ženu:
„Dala jsem ti srdcem voleného chotě,
zítra dáš mi dítě za odměnu!“
Klesne matka bledá s děckem na kolena;
modlitbičky, na něž zpomene si,
k nebi vznáší duše její uděšená,
aniž po celou noc oddechne si.

III.

Chlumy hor se poznenáhla v dálce šeří.
Matka s dítětem se k lesu blíží,
matným krokem známou k cíli cestu měří,
neb jí nohu trapná ouzkost tíží.
A když dojde určeného vílou cíle,
políbí své dítě naposledy,
a pak po děsivé zlověstící víle
ouzkostlivě rozesýlá hledy.
Z růženého víla vystupuje mráčku,
ku dítěti rychlým krokem pílí — —
„Modli se, můj zlatý, drahý jedináčku!“
vzkřikne matka při vzhlednutí víly.
Dítko sepne ručky a zsinalým retem
šepty zbožně-outlé vzhůru plynou,
víla sama stane tiše nad dítětem,
jakby jata obětí nevinnou.
První slunce blesk v tom vyplul nad krajinu:
zmizí víla před očima matky,
matka skočí, letí ku drahému synu,
dražšímu teď nad vše zemské statky . . .
A když jedináčka do náruči vzala,
s hrůzou vidí, že má očka v pánu,
že mu líčka hebká smrt již znamenala,
vznesouc duši k nadzemskému stanu.

B. J. Cidlinský.

210.

Radouš.

(Pověst.)

Den se sklonil, zmdlené jeho noze
šero uchystalo lůžko již,

hvězda za hvězdou se na obloze
rozžala a táhla výš a výš.
Luna polotvářná vystoupala,
hlásný jedenáctou zvěstoval:
tu na Boubínu se světla zňala,
jichžto plamen v dálku plápolal.
Noc to byla, jakou z dávných časů
zasvětily svaté Valburce;
kouzelnice k slavnému šly kvasu —
divný povoz mají po ruce.
Tu na draku tíhne jedna přímo,
tamto na pometle jiná zas,
tu na hřeble, tam na vidlech mimo
křižovatek, pekelný to ďas.
Tři a tři — toť věru párek smělý! —
Křikem započaly prácí svou,
divé skoky v kole prováděly —
na to všecky v jedno kolo jdou.

Kdo to? — On jest, on to, Radouš hrdý,
Radouš z Radiny, jenž stíhá nás;
má tě potkat tedy osud tvrdý,
tebe, choť, i hrad po drahný čas.
„Smělče, co tu?“ z kola slova zněla.
„Příšery, vás zničím!“ odpověď.
„Avšak ušetřím, udáš-li zcela,
co si žádá srdce dozvědět.“
Zase kola, zase křiky zněly
žabímu podobné kunkání;
nové skoky, v nové rejdy spěly,
divý vřesk a divé kejklání.
Na to v prostřed z plamenného kotle
divná povyrůstá postava
v sivém rouše, hledu zakrytého,
a ta počne mluvit v ta slova:
„Ty, jenžs hrad tak pevný vnukům stavil,
tisíc že ho nezahubí let,
bys svou slávu navždy smrti zbavil,
jak tu dlouho budeš, jest tvůj zvěd.
Nuže slyš: To doubí, co tam zrostá,
dokud nevyroste v silný strom,
a zas nezhyne, a z něj zem prostá
nestane se, a pak v místě tom
z žaludů opadlých dub se křivý
opět k nebi až nevyšine,
o který se kanec bude divý
otírati: věk tvůj nezhyne —
nezhyne, ztrávíš-li z nejmilejších,
jichž's měl v světě celém srdcí všech —
jenž se v lovech kocháš nejdivějších —
rovný počet po dvakráte třech.“
V okamžení vše jest osedláno:
draci, vidle, hřebla, pometla.
Radoušovi zkáza — ujednáno —
i co potkat má ho po léta.
Vichr zafičí — tu do povětří
v plamenu se všecko vyhrne,
v pravo v levo každá domov větří,
Radouš samoten tu zůstane.
Právě první ještě ukrytého
slunce zář. se dotkla vrchole,
bašty kynou z valu vzdáleného,
Radouš žene oře v údole.

A již v hradě „Hurá, vzhůru!“ znělo.
„Vzhůru zbrojnoš, panoš, za mnou běž —
he sběř podlá, již se rozednilo,
vzhůru, kde kdo v hradě, na lov spěš.“
Mžikem kolem všecko osedláno.
Rohy zněly, koně řičeli,
psové vyli, vše hned spořádáno,
a už lovci z hradu vyjeli.

Již se ženou jako štváni běsem —
štěkot rodí se a umírá;
dál a dále pořád černým lesem —
zvěř se strachem v doupě uvírá.
Zatím ze sna Běla vzdáleného
procitnouc Radouše zírala,
kterak chotě jí ach, předrahého
medvědice vzteklá trhala.
„Pro Bůh!“ zvolá, z lůžka skočí, běží
a na kůň se mžikem vyšine,
přímo ku černé tam stráni těží,
srdce věrné to a dětinné.
Dál a dále, hlukot blíž a blíže —
aj již z oudolí se vyžene —
štěkot psů a komoň uzdu hryže
a před nimi zvíře zděšené.
Běží laň. I zmizí v okamžení,
jakby zem ji byla zhltila.
Šíp již letí z luku vypuštěný,
Běla klesá — ach! již odbyla
žití doba. Radouš s oře skočí,
ňádra Běly rázem rozpoltí,
srdce vyrve, divě okem točí —
a pak srdce ženy pohltí.
Jako Běla padla rukou vraha,
tak čtyr jiných chotí zhynulo,
v jichžto hříchu vyhledával blaha.
Než tu jinak nebe vyřknulo.
Opět Radouš lovce na lov vede,
s nimi Mládu, spanilý ten květ,
a již mni, že ušel smrti bledé —
srdce šesté — život na sto let.
Napnul šíp. Než — co to? Zda to Mláda?

Bouře, blesk a děsné skučení —
z Mlády podoba tu rázem padá —
ta se v kouzelnici promění.
Vlasy černé — jako popel sivé,
mladé líce — scvrklé, svraštěné,
jasné oči — vpadlé, mstivé, divé,
tělo stařičké a shrbené.
Podál na dví rozletí se skála —
velikánské temné sklepení,
v řadě vedle ženy žena stála,
srdci k pláči, zraku k zděšení.
Z prsou rozedraných krev aj kane,
v rukou srdce svadlé opadá,
v kole výheň, z výhně pomsta vane,
život lidský v ní se dopřádá.
Aj tu vyjde největší z všech stínů,
rejd ustane a sbor umlkne;
kyne opět a z té výhně klínu
postava tajemná vynikne.
Hrůzné, strašnovážné objevení,
ticho mrtvé všady panuje —
aj číst počne spis tu otevřený,
z něhož Radouši to sděluje:

„Věk tvůj všecek úhrnkem jest hříchů;
na všech stránkách vina, nikde cnost.
Zhrdlost Bohem, lakotu a pýchu,
vraždy, závisť, obžerství a zlosť —
Z nás jsi nutil lásku ku hřešení,
a an po vůli jsme nebyly,
stíhal jsi nás doma, v shromáždění,
v samotách též, jež nás ukryly.
V hříchu hledals slávy vynajíti,
hříchem vyzískat chtěls dlouhý věk,
co jen cností možno vydobýti —
to ti vydobýt měl hříchu vztek.
Život tvůj byl život zvěře divé,
jižto kolit jediná tvá slasť;

nuže budiž z tebe zvíře divé
a les tento budoucí tvá vlasť.“
Aj a oř se pod nohama ztratí
a šat s lovce machem odletí.
Radouš na ruce se k zemi zvrátí
a na těle štětin osetí.
Hlava ve spůsob se kančí mění,
zdloužené se uši svěsily,
nos se v rypák, oči v očka změní,
v tváři saně výraz zběsilý.
A stín dále: „Doubí to, co zrostá,
dokud nevyroste v silný strom,
a zas nezhyne, a z něj zem prostá
nestane se, a pak v místě tom
z žaludů opadlých dub se křivý
opět k nebi až nevyšine,
o který se kanec bude divý
otírati: *trest tvůj* nezhyne.“
Zahřmí strašně, žena vážně kyne.
Skály zamčené zde není víc,
ale divý kanec hory mine,
divoce burácí k hradu vstříc.
Než — ty cesty, jimiž chodívával,
a ty hory, doly přemilé,
mýtiny ty, jimiž honívával, —
všecko mladou chvojí ožilé.

* * *

Mnohé století prý uplynulo,
než to doubí zrostlo, zhynulo,
a než nové zas se vyvinulo,
mnohé století zas minulo.
Smutně těkával tu kanec divý,
hory, lesy smutně probíhal,
den co denně probíhal hvozd sivý — —
kající čas zdlouha ubýval.
Jednoho dne u večerním stínu
opět smutný probíhal svůj hvozd
hledaje, zda dotud ještě z klínu
země silný doubec nevyrost.
Hledá — aj hle, půda duby nese —
srdce skormoucené ožilo —
a dne druhého již více v lese,
na horách ni víc ho nebylo.

Filip Čermák.

211.

Sam O' Brien.

I.

Eriny věštec krajem těká
jak hvězda, kdy je zemdlena,
a teskně šumí vstříc mu řeka
a za ní pláče ozvěna.
Šat rozedraný, v jeho oku
divoké plane šílení
a jako tygr, chtivý skoku,
jen žádá kořist k zničení.
Na zříceninách zhanobených
svých předků hledá šlépěje
a v chrámech dávno opuštěných
svou víru a své naděje.
A jak mrtvého květu vůně
a jako zhaslé hvězdy svit
zpěv jeho běduje a stůně
a ždá — i třeba v hrobě — klid.
„Erino slavná, kde tvá sláva?
Erino mužná, kde tvůj rek?“
Tak dotaz zní — odpověď dává
mu vzdálený jen moře jek.
„Erino drahá, zda to rána,
či zas jen noci šeření?“
Tak dotaz zní — však jenom vrána
přeruší děsné mlčení.
Nad krajem mrtvé ticho vládne
jak šedivého reka sen,
dost vůle — ale činy žádné
a dávno minul jeho den.
Přec píseň kvílí bez oddechu,
tak divoce, tak zoufale
jak ptáček, kterýž k milé v spěschu
zabloudí v pustém úvale.
„Erino drahá!“ mizí slova
jak kámen, spadlý v řeky klín,
a šedá hlava šílencova
se ztápí v noci charý stín.

II.

Nad Arranem se slunce září
jak oko starce ve žaláři
a jako jeho tajný vztek
z daleka hučí moře jek.
Do něho skalina se dívá
a půvaby své v mlze skrývá
a kolmé, tmavé její stráně
jen spoře zdobí dítky Páně.
Na jejím vrchu sedí kmet
a s harfou svou hovoří tiše;
z ní píseň tak lahodná dýše,
že smířila by bídy svět,
z ní mluví lásky jemné dumy —
leč stařec již jim nerozumí,
jen v bouři zná on dosti síly
pro vše, co hlavou jeho pílí,
jen křídlem blesků dospěje
ku cíli jeho naděje.
Umírá píseň, odpluje
a stařec tiše běduje:
„Nevěrnou se mi píseň stala,
odcizen mi ten krásný svět,
a co mi ruka boží dala,
vše požehnání béře zpět.
Oh, kde ten čas, kde duchův roje
v mé harfy strunách sídlili
a vábili jak slavné boje
a mroucí národ těšili?
Kde tísně, tísně neskonalé
v nich našly míru, oddechu,
až srdce rány zakoralé
roztály v blahou útěchu?
Nad námi zhouba rozlícená
rozpíná teď svých perutí
a duše moje otrávená
se chystá zvolna k zhasnutí.
Má vlasti, skloň se k oceánu,
tvé slávy věštci zmírají
a synové tvých dávných pánů
teď šílí nebo žebrají!“
Kmet mlčí, želem přemožen,
a kloní hlavu, hledá sen —
tu před ním náhle dívka stane
a s ní zas blaho vůkol vane
na chvíli starcovy i hledy
zapomenou, že pily jedy,
a v nevýslovně jemné pýše
se upnou na svou hvězdu tiše.
Vždyť z jasných očí, zlatých vlasů
schovanka blahá chmurných časů
bezděky tisíc kouzel sýlá,

tak půvabná, tak roztomilá!
Ta hladí jemně starci čelo
a dí mu smilování slova:
„Co zase tebe rmoutit smělo?
Zda želů věčně bdící sova
svou perutí tě zase stíní
a srdcem stele chladné jíní?
Aj, děde, vzdej se chvíli trudu,
vždyť já teď s tebou bdíti budu,
já požehnáním mocným, novým,
kteréž mi Bůh sesýlá s hůry,
zaplaším od tebe ty chmury —
a slyš jen, já ti něco povím.“

III.

Nad mořem lehké mhly se plaví
a do skvělých se budov staví,
k nim děva v luzném zmatku zří
a tajuplně hovoří:
„Ach, otče, touhy mé se tiší
a život můj dostoupil k výši
a stesky jeho sžírající
se změnily mi v blaha svíci.
Mne Allan miluje tak sladce,
jak snad jen děcko přilne k matce,
a přec tak mužnou rukou vede
mne k budoucnosti méně šedé,
tak svatě slova jeho zněla,
že srdce mé si dobyl zcela.
Ó, znáš jej děde? v našem kraji
jen jeho chvály všickni dbají.
Jak orel při svém prvním vzletu
zahrozí odhodlaně světu,
jak lesů lord divoký, jelen,
neznaje strach ni podlost klidnou,
již dary k pokoře vybídnou,
vše reka věstí — tak můj Allan.
Ó, včera kdybys jej byl viděl!
Mne jeho loďka mořem nesla,
mé srdce pělo k taktu vesla
a oko z oka blaha ssálo,
o němž se sotva ráji zdálo.
Tu lord náš kolem plul v své bárce —
snad nerad má ty luzné skázky,
jež plní světy mladé lásky,
snad z naší chudoby se styděl? —
To nevím — s výrazem však kárce
se zakalilo jeho čelo
a jeho oko hrůzně vřelo,
jak by nás ztopit chtělo sněhem.
My minuli však kvapným během,
zas oko v oku jsme si tkvěli
a naň i na svět zapomněli.
Dnes Allan přivede svou matku
a půjdeme pak spolu k sňatku,
jenž lahodným nám slovem věstí
květ blaha, neskonalé štěstí.“
Kmet v divném tona přemítání
své oko v šerou dálku upne,
z něž vane šumění posupné
a jako tiché bědování —
a děva dí: „Žeť nepřichází!
Již slunce mírné lesky hází,
již k západu se zvolna chýlí
a on, leč tam — tam loďka pílí —
to on, toť jeho kroj a pýcha,
já překvapím jej, teď jen zticha,
zde za tou skalou chci se skrýti
a pak jej náhle pozdraviti!“
Na věru, jsou to mužské kroky,
ač ten vrch je převysoký,
vždy blíže, jako by měl křídla —
ó, k tomu láska jen vybídla!
Již Norah skočí ze své skrýše
a jemu vstříc ubíhá v pýše;
divoce jeho oko vzplane,
tu vzkřikne dívka: „Lord!“ a stane,
Jak by jí srdce protkla dýka,
omráčil vzhled ji velitele,
a do svých ňader zas zamýká
své city a své tužby vřelé;
zpět k vrchu běží, za ní pán,
tich — jak před bouří oceán.

IV.

Když na vrch skály dospěli,
tu dlouho teskně mlčeli
a Norah v hrozné předtuše
tu stála jako bez duše.
Konečně lord se zasměje.
„Aj, milka čekáš, holubičko?
Ten nebude ti líbat líčko
a marná je tvá naděje;
svět jiný nad ním pozašuměl,
kde rozkoše jej neunaví,
on nyní s vlnami se baví
a tebe — dávno zapomněl!“
Jí v srdci plamen zahoří
a oko v mrak se ponoří,
leč lord to všechno chladně zří
a chladně dále hovoří:
„Proč plakat? Škoda krásných očí,
on byl by též tě oklamal;
blesk nové lásky k tobě skočí
a dávnou — vítr oplakal.
Já miluju tě, já jsem pán,
já vyslyším tvé tajné touhy,
že ani želu přízrak pouhý
nebude v tobě zanechán.
Na hradě mém tě z plesů hejna
uvítá láska přenadějná
a v její nepřístupné výši
poslední bídy sen se ztiší.
O přízeň žebrat neumím
jak onen řečí lahodnou,
však pohledům tvým rozumím,
a ty mi dí, že budeš mou.“
Tu dívka divoce se vztýčí
a hrůzným pohledem jej ničí:
„Chceš marně v pohledu mém čísti,
ten tobě nepřinese zdar,
a štěstí mého svadlé listí
roznítí záhy hněvu žár,
jenž ztráví celou bytnosť mou;
než skončím ale dráhu svou,
zřít chtěla bych tě naposledy
a otrávit tě svými hledy.
Teď jdu, tvou oběť hrob zakryje,
však pamatuj si — pomsta žije!“
„Stůj!“ zvolá lord, „tvým pánem jsem,
já vykoupil tě zločinem,
však z tvého hněvu vlnobití
mi hvězda lásky přec zasvítí.
Chceš prchnout? o, toť marná snaha,
v mé moci odsud každá dráha,
a nevolíš-li skály spád,
musíš se přece mojí stát.“
Na čelo Nory odhodlání
se jako černé mračno sklání
a hrdě kročí k úpadu:
„Já neznám strach, ni závadu,
já půjdu za miláčkem směle

a světu velký důkaz dám,
že k rozkazu své lásky vřelé
se ani smrti nelekám."
A než se zpamatoval pán,
nad ní se zavřel moře chřtán;
jen šumění vln rozehrané
jak pomsty věštba k vrchu vane.
Teď ale Sam přistoupí k pánu
a smíchem tají srdce ránu:
„Nuž, lahodí ti její lásky
sny kouzelné a něžné skázky?
Ty žiješ, ty se nyní chvěj
a v štěstí více nedoufej!"
„Ha cháme," volá lord, „tvůj smích
mne v zoufalosti nezastíh',
teď za mnou, bídný otroku
a pokažený proroku.
Já najdu brzo náhradu,
já neznám strach, ni závadu,
mne nezasáhne pomsty ruka
a věčná bude tvá jen muka.
Hoj, za mnou nyní, vzácný muži,
sic hněv můj okovy tvé ztuží!"
Sam stojí jako v poutech král,
zrak jeho marně hledá meče,
však lord se jeho vzteku smál
a zpupně za sebou jej vleče.

V.

„Po dni v otroctví probdělém
zas hoře jen mým údělem,
tak veliké, tak strašné hoře,
že rozumí mu jenom moře,
že jenom zhoubné jeho vlny
je ztiší v spánek neouplný."
Neblahý stařec na břehu
a slunce v sledním zážehu
se oba k chladné vodě kloní
a do ní horké slzy roní.
A slzy slunce — záře žhavé,
a slzy starce — žaly dravé,
i moře se těch slzí bojí
a jejich prosbám nepostojí.
Rybáků zpěv a vody šum
se druží k pomateným snům
a oživují starce hledy
jak divů zjev a tajné vědy.
A jako šepot listů v lese
teď v moři lehký vánek hne se
a jako uvězené víly
vždy blíž a toužebněji kvílí,
vždy větší je to žalostnění,
až náhle starce zbudí z snění.
On chvěje se a vůkol dívá —
a mořem mrtvola hle zplývá,
za chvíli jemu u nohou
složilo kořisť nebohou,
a pak v zoufalém spěchu žene
se pryč od dívky utopené.
Smrt nezavřela její zrak
a z něho srší hrůzy mrak
a z něho bájné kouzlo pne se —
ten pohled šílenec jen snese!
Neubylo jí krásy s líce,
však duše v něm nesídlí více
a místo hravých kvítků zdobí
teď lastury a mořské řasy
a kalné perly její vlasy,
a z oka jako bohatýr
vyhlíží samolibě štír —
aj, vždyť si skvělý stánek robí!
Sam na ni hledí, on ji pozná;
toť Nory mrtvola je hrozná,
a její zkamenělý hled
mu vede pomstu na paměť.
„Ó, rozumím ti, mrtvý zraku,
ač zahalen tvůj plamen v mraku,
v mém srdci démon divoký
mi hlásá tvoje výroky.
Po bouři hlučné na zemi
si zdřímneš v zemi posvěcené;
nechť paměť lidská oněmí,
má láska přec ti pomník zklene.
Teď pojď a nestrachuj se děda,
on vede tě pouť na novou,
kde budeš pomsty osnovou!"
Sam mrtvou dívku k sobě zvedá
a tiskne divém ve šílení
na její ústa políbení,
pak s ní ubíhá výš a výše
do pustých skalin truchlé říše.
Žalostně za ním sténá moře
své věčné, nepojaté hoře,
on ale divoce se směje,
až skála ozvěnou se chvěje,
až v hrubém větru dech se tají.
Teď vrchole dosáhl skály
a posud pevný, posud stálý
pozvedá rámě v síle dávné
a jako prapor pomsty slavné
mrtvolu ukazuje kraji.

VI.

Oj hrade, hrade neblahý!
Divoké z tebe bouří zvuky
jak mrtvých bojovníků pluky,
jak strašná kletba na vrahy.
A okna svítí jako za dne
do noci mrazivé a chladné,
jíž bojů tušení zatřásá.
Ha, slyš, to hrdý lord tam jásá
a bujných přátel v pestrém kruhu
si béře bídu za posluhu.
„Hej, cháme! blíže, blíže sem
a zapěj nám cos divokého,
ať do nebe se povznesem
na křídlech chvalozpěvu tvého."
Sam blíží se a hrozný vztek
mu šlehá z pomatených očí;
že postavy a paměť, věk
se plaše před zrakem mu točí:
„Já jenom jednu píseň zpívám,
a tou horoucí pomstu vzývám,
v ní kletba moje pochována,
až dočká odplaty se rána.
Tu píseň zpívám jenom skále
a ta se sřítí nenadále,
jen moři dím ji, kdy je tiché
a to hned dme se v zpouře liché;
vše zahubí ta hrozná věsť —
a ty chceš její břímě snést?"
Lord chvíli upřeně se dívá —
ta dívka, hu! se v moři skrývá,
a sledním dechem pomstu hlásá —
pak náhle upomínky ztřásá
a volá rychle, volá vztekle:
„Ohó, což srdce mé tak změklé,
by umořil je zpěv tvé slávy?
Nemáš-li k říši zpěvů klíč,
zjedná ti nadšení můj bič —

hoj chlape, hlásej svoje zprávy!"
Usmál se rob a pán a host —
a hudba zní a hudba zní,
teď jásot, teď zas kvílení,
teď ples nad pomstou zdařenou,
teď žal pro volnosť zmařenou;
tak hovoří jen zoufalosť,
tak žalostně si blesk snad zpívá,
když žár svůj v chladné zemi skrývá.
Tak divoce se zpěv ten žene,
že panstvo jím je přimrazené,
že jako sochy vlastních hrobů
nadarmo opustit chtí mdlobu.
Teď zvuk jak ďáblů úpění —
a píseň zní a píseň zní:
„O zrádci zpěv, ten hrůzný zpěv
mi žasným kouzlem sžírá krev,
ta zlá památka poroby
se živí dechem choroby
a vždy jak hrozba k nebi plá —
o zasměj se, Erino má!
Toť Murrogh byl, lord Inchiguin,
jenž zradil vlasť a rodný kmen,
jenž zbořil vlastní víry chrám
a cizím sloužil k zkáze nám;
toť Murrogh byl, památka zlá —
o zasměj se, Erino má!
Nevěřil v pomstu, v Boha ne
ni v cesty kletbou stíhané,
jen v rozkoš věřil, v boj a krev,
krev pil a zpíval k tomu zpěv.
Toť Murrogh byl, památka zlá —
o zasměj se, Erino má!
Oh Cromvell, Cromvell! z jeho sluh
byl prvním irský dobrodruh,
u Cashlu národu mu květ
a svobodu dal za oběť.
Toť Murrogh byl, památka zlá —
o zasměj se, Erino má!
Co ušlo meči přítele,
hledalo spásu v kostele,
sám arcibiskup tam se skryl —
a požár všecko pohltil!
Toť Murrogh byl, památka zlá —
o zasměj se, Erino má!
A „kletba! kletba!" hrůzný hlas
zaúpěl z chrámu — ticho zas
a z palčivého popele
se zdvihla ruka mstitele.
Toť Murrogh byl, památka zlá —
o zasměj se, Erino má!
Jen jeden prchl, k vůdci jde
a slouží jemu bedlivě,
až jeho dýkou políben
před časem poznal věčný sen.
Tak roste pomsta, rychle zrá:
o zasměj se, Erino má!
Však posud straší zlý ten druh
a v mnohém lordu jeho duch —
a posud Paddy v okovech
o slavných blouzní závodech,
jen bídu má, jen pomstu zná —
o zasměj se, Erino má!"
A struny praskly, ztichl zpěv,
tak náhle usmrtil jej hněv,
a tichem strašným slova zní
jak zhaslé hvězdy kvílení:
„Jen bídu má, jen pomstu zná,
o zasměj se, Erino má!"
A zas ty zvuky teskně mrou,
jak pohlceny záhubou.
Teď jakby s hostí kleslo břímě
a v starcovo se svezlo týmě,
si oddychuje každý znova
a zkouší hnutí, zkouší slova,
leč šedou hlavu sklonil kmet,
jakby ji tížil v rumech svět. —
A lord vyskočí divoce:
„Hej, pochodně sem! budiž den
a v jeho záři zemři sten,
jenž o pomstě zde skřehoce.
Hej, víno sem a děvy sem,
Sam budiž jejich průvodcem!" —
Ta zvadlá tvář, vtělený hněv
nevábí arci více děv
a mladá krev a bujný svět
chce kyprý vlas a vřelý ret —
Lord dí: „Jaký zde vládl car?
Ba myslím, že jsem Balsezar,
a Sam tím věštcem z Chaldeje,
hrobníkem každé naděje!"
Z daleka vítr teskně vál,
jak rek by do zajetí klesl,
a divné, divné zprávy nesl,
ba řečí hluk, ba zbraní chřesty —
však nikdo netknut těmi věsty,
jen lord se svému vtipu smál.

VII.

Na rtech se ještě vznáší smích,
vše tone v zjevech blažených,
tu ozve podivná se píseň
jak v ráji pozemská as tíseň.
Ven do krajiny polotemné
se derou zvuky přetajemné
a v divoké se bázni třesou —
snad slávu vlasti k hrobu nesou?
Než hosté úžas přemohou,
se náhle dvéře otevrou
a do nich divný průvod vchází.
Toť Sam je, v rouše knížecím
a jeho věrná harfa s ním
a jemný věnec z jetele
mu chladí skráně svraštělé,
a za ním ozbrojenci vedou —
ha, lorde, znáš tu dívku bledou?
Neubylo jí krásy s líce,
leč duše v něm nesídlí více,
a místo hravých kvítků zdobí
teď lastury a mořské řasy
a kalné perly její vlasy,
a z oka jako bohatýr
vyhlíží samolibě štír —
aj, vždyť si skvělý stánek robí!
Sam mluví teď a jeho věsť
sprovází hrůzně zbraní chřest:
„Nuž, páni, smějte se jen dále
při zjevu šíleného krále,
jenž k vaší útěše sem vleče
lahodné dívky — ostré meče,
Ty ale, lorde, ty se chvěj
a v pomoc více nedoufej,
Arranských knížat dědic zde
tě k soudné stolici své zve
a zástup onen divoký
vykoná jeho výroky.
Hoj, muži, blíže s děvou, blíže,
ať urozený milenec
zulíbá její ruměnec.
A vy zas spěšte s pochodní,

ať k svatbě hrad se rozední,
otroka dceru pojme pán,
a zrádcův odkaz vymazán.
Neboj se družky, ženichu,
a nestůj tu tak po tichu,
rozkaž, ať hudba hlaholí
tvůj ples po celém okolí:
než přijde ještě záře rána,
Erina pozná svého pána.
A neboj mé se šílenosti,
vždyť bavila tě dlouho dosti;
jak Murrogh, slavný předek tvůj,
si v naší krvi zahoduj!"
A ohňů zář a spadlý krov
stvrzují pravdu jeho slov,
a kdo jim přece nevěří,
zří muže v zbraních u dveří,
zří hroznou Nory mrtvolu,
z níž srší záhuba jen jistá —
však pouze Sam se k smrti chystá
bez zoufalství, i bez bolu;
třesk dřev a vichrů úpění
mu jako slavná hudba zní,
jež k pohřebu je uchystána
pro posledního Ossiana.
A jako ryky bouře v moři
teď jeho struny zahovoří:
„Jen směle, páni, hodujte
a hrozbám živlů vzdorujte,
vždyť milujete naši krev
a naší zoufalosti zpěv,
vždyť v potu hojném našich tváří
vám jenom hojný zdar se září. —
Má vlasti, aspoň chvíli klidu
uchystal tobě věrný syn,
a zbavenému zhoubce lidu
snad přec požehná Hospodin;
snad přece jednou mocně vztýčí
tvé dávné slávy korouhev
a posledního vraha zničí
zpěv vítězný, ten krásný zpěv.
Osení pomsty rychle zrá —
ó zasměj se, Erino má!"
Tu nastal třesk a kouř a kvil
a v jiskrách hrad se potopil
a z jeho hrůzných zřícenin
se zvedá pěvce slavný stín,
ten jako posel požehnání
se naposled k své vlasti sklání:
„Tvých synů krev snad rozseje
ti v žilách nové naděje
a chvění země, jásot řeky
uvítá nové tvoje reky.
Přichází doba vítězná,
my smrtí svou ji provolali
a lásku tobě v odkaz dali —
o zasměj se, Erino má!"

J. V. Jahn.

212.

Granada.

O dolů tam, ve vroucně osloněný
a blažený tvůj rájoluh
sporem zdejšího žití rozbolněný
si často žádává můj duch.
Tam k tobě, ku patám kde maurských věží
rozkošnou Vegou jasný Henil běží,
ty bělolesklou zdí sierských strání
ohražená květoucí zahrado,
pracíli nejvyšších mých tuh a přání;
o věčně krásná Granado!
O, v drahé koruny tvé mocném stínu,
té vznešené Alhambry tvó,
kde teď za příkladem kdys Moslemínů
jen krahuj mladé ptáče štve,
v tom sídle nešťastného Boabdily
jen jednu probdít krátkou, blahou chvíli!
A mocnější zlých časů nad pohromu
tam v nevadnoucím složen vavřínu
uprostřed vůně oranžových stromů
jen jednu prosnít hodinu!
A odloživ pak nedostačnou knihu,
z níž dosaváde jen ji znám,
tu svěží dýchat poesii jihu
plnými prsy sám a sám,
a na květistém pahorečku sedě
ku pestré dolů patřit alamedě,
kde při zvuku kytary, již tam mladý
hoch drží, stinným zdoben sombrerem,
prochází milostných se krásek řady
tichounkým jarním večerem.
O blahá země, v jejíž zlatých hájích
zrá posud zlatý lidstva věk;
kde živěj duch sní o ztracených rájích
zře krásný kol z nich ostatek.
Kde, když ctný majo u objetí úzké
horoucí tiskne děvče andalusské,
mu žádný závistný zrak nezabrání,
kde přírody na prsou sílících
půvabněj láska Hispanky zavání
než slečen v našich sklennících.
Avšak i ve skal tvých neschodném chrastí,
v nichž Nemesis svůj zlý čte soud,
nešťastný syn severní dálné vlasti
i zde bych přál si spočinout.
Pod zříceninou pohanského křesla,
jehož jsi tíž tak dlouho — dlouho nesla,
ve zbořeništi cizopanské síly,
v bludišti zašlých maurských šlépějí:
bych naučil se volně čekat k cíli,
bych naučil se tiché naději!
Však darmo — darmo! z blaženého ze sna
sever mne pustý vyděsí,
vzduch těžký svírá zase prsa těsná
a s rukou visí řetězy.
Nuž s Bohem! vy Nevády bílé chlumy,
i vy Alhambry poloskleslé rumy! —
Ach, jak od tvých velebných slavných bání
se srdce moje loučí nerado,
ty předměte všech tuh mých a všech přání,
o věčně krásná Granado!

Fr. Věnc. Jeřábek.

213.

Mlhový hrad.

Pan Hákon chce královat nádherně,
on krále zaklál v boji nevěrně.
Teď klopotně v mraku mhlovitém
oř pustinu tepe kopytem,
i manové za ním v zápětí:
chceť v koruně dnes se zaskvěti.
„Hoj v cvál, mí mani, hoj žeňte v skok!
tam lůžko nám kyne i vína tok."
Jak vichřice letí úprkem v před,
že nemožný jezdcům za ním sled.

Přijde ale doba, přijde, — snad už tady,
zavlaní bratry, zjiskříme své zraky,
co zlá zrádci lidé zradou učinili,
mečem svaté pravdy učiníme taky.

Adolf Heyduk.

215.

Vidění.

Na [illegible] Vyšehradě mezi rumy
[illegible] jsem na [illegible] na kamenu,
a [illegible] v [illegible] dumy
[illegible] skalnou stěnu;
[illegible] se duše ve mně,
[illegible] a v tajném temně
[illegible] zraky! —
Na [illegible] ke mně [illegible] a níže
[illegible] — nebeštanův kníže
[illegible] vanul —
[illegible] trochlou duší stanul.
[illegible] sestro, uplakaná žalem.
[illegible] ze údolí? —
[illegible] co tě bolí.
[illegible] našich palem? —
[illegible] věků viny,
[illegible] na zlosyny,
[illegible] — [illegible] biče, ponta pletou
[illegible] na zemi moři — hnětou? — —
[illegible] zaseky a vše ty stesky,
[illegible] které sklonil národ český,
[illegible] a co v bolné dřímá hrudi, —
[illegible] — čím se srdce trudí.
[illegible] věna u přestolu
[illegible] a svého pozbýt bolu?“ — —
Na ta slova
andělova
[illegible] se uklonil duch
a [illegible] bidy se mne smek' se kruh.
Tu z duše nejhlubší útroby
žaly a touhy mé vanuly
a tiše jak rosa kanuly
do nebeštanovy nádoby —
báně to zlaté, jež kalichem liljovým
otevřela se bolům i touhám mým.
Na to nebeský mé duše druh
zachvěl na okolo perutěmi,
a upjav mi zraky v světla kruh,
vůli Páně zvěstuje mi,
hovořiti tak se jal:
„Ukoje svých bolů žal,
vrať se bratře, odkud's vyšel — k zemi,
a kaž bratrům šírém po národě,
roztouženým po svobodě:
„Nelkejte dél,
utište žel,
osušte tváře i zraky;
hrobové minuly mraky
a smrti děsné stín
zaplašil Hospodin! —
Naladte harfy, zapějte písně:
z poroby, hanby, z davu a tísně,
z hrobova temna, z hrobovy plísně
volá vás, kyne vám Hospodin
na dráhu života — slávy týn!“
Nuže, kdo's národa a vlasti syn,
mujeje slzami kropený hrob,
vzhůru se vzchop! —
K svatému dílu se měj,

v dědičnou roli semeno sej:
semeno pravdy a krásy,
cnosti a svobody, blaha i spásy!
Nedbaje na vrahů sběř,
ku předu mužně se běř
na svaté dílo — ve svatý boj! —
Ve svatý boj pro pravdu spěš;
a kde je křivdy, kde klamu roj,
zrada kde vládne, kde vládne lež,
pěstě kde tyranů svírají svobodu,
pouta kde kovou se na zhoubu národů:
ty — mužně stůj —
a zlobě odporuj!
V pravici tobě vloženou —
pro pravdu, právo svěcenou —
pozdvihni zbraň;
a devaterohlavá kde saň
děsí a bouří svět,
blaha užírá květ,
tvá hrom ji a kol ji dlaň! —
Tou kol saň mocí, jež rodí mučeníky,
nebeské lásky to učně, bojovníky;
ježto lidstva před zraky
tvoří zázraky;
a bez děl, bez kopí, bez meče,
bez vraždy, krvavé bez seče
modly a balvany —
bídníky, tyrany
do propasti skácela s kapitolu
a ze mrákot hrobových — z děsných dolů
na trůnu jasného výš
velebný pozdvihla kříž!
Nuž tedy po slově, po citu, po činu
kdo jsi Cech, drahou miluješ otčinu,
víry a lásky nebeské uchopě zbraň,
na dilo svaté — k velkému zápasu vstaň;
a jako chumel plev
po tváři země
do úhlů všech
rozmetá větrů věv:
tak zášť i hněv,
na úmor Čech
jež soptí vraží plémě, —
vše zrady, úklady,
strojené základy
pominou v nicotě
a tvoje otčina při novém životě
zasedne v kole národů
na česť a blahou svobodu!
Lidstvo tu zaplesá —
zapějíť nebesa:
„Z mrákot a trudů zdvihly po dlouhé muce
Otcem žehnané, čisté otčinu ruce!“
Takto duch nebeský ke mně děl
a svým leskem, jímžto zajasněl,
zraku mému svítě v dálinu,
obnovenou dal mi vidět otčinu.
Ó té blahé chvíle
žádoucího vidění! — —
Ve omladlé síle,
jako jitra nícení,
otčinu milenou
v růžovém zásvitu
slávy ozářenou
oko mé vidí tu! —
Míru a blaha stan,
osvěty, lásky chrám
otevřen dokořán;
ku blahým výšinám
na svatý chlum
volno je jíti,
volno tam žíti
i našim plemenům!
Na svaté výšině
k národů družině
zasedá Čech;
a se stran všech
druh i druh kyne mu
bratrskou pravicí
co bratru milému
na zdar a svobodu
člověctvo šlechtící
v slovanském národu. —
Záští a sváření
blaha tu nekalí
a klamem zmámení
do lží se nehalí;
není tu přechvatů,
zmizelo násilí,
pravda tu — láska tu
všechněm se umílí.
Koruna trnitá,
již měl Čech v úděle,
růžemi okvítá
jemu již na čele,
a v ní se proplítá
blaho, v květ vyspělé.
I kveton květové
z rajského semene,
a v okol rájové
kyne tu podletí
vlasti mé milené,
dospělé v oběti,
a v tuhém zápasu
vyzralé na spásu.
Chvíle té světité
blahého vidění! —
Jak se mi jevíte
v nebeské jasnotě
tužby a tušení
o vlasti životě
a Čechův spasení! — —
A když já tu vida spásu,
do budoucích dnů a časů
s roztouženým okem blaze zřel:
strážný duch mé vlasti, zachvěv perutěmi,
znovu tak mi děl:
„Vrať se již, ó vrať se k zemi,
a cos viděl, v hloubi duše pěstí
i svým bratrům věrně ohlašuj! —
Ruka tvoje, čistá od neřesti,
na týn spásy v okol dráhu klesti,
prapor nebes výš a výše pozdvihuj
a svým bratrům vzhůru pokynuj! —
V světle Páně
zmyté maje skráně
duch se tvůj
k blahověstitelům přivtěluj!
Čistá hruď
lásky svaté, obětivé,
jížto kvetou ráje, nebe žive —
židlem buď! —
A tak ve sta — sty v tisíce
láskou svou vždy víc a více
ve bratřích se rozrozuj
a touž láskou vroucí, obětovnou
na pouť spásy bezpečnou a rovnou,
rozněcuje bratry, uvozuj! —
Tvoje slovo — každinký tvůj čin

Žele**l**ům i vrahům dosvědčuj,
jsi pravdě věrný — vlasti hodný syn;
vlasť tvoje v den své oslavy
i skráně i tobě věnec postaví.“ —
ak duch strážný ke mně děl;
z perutí ve mne chvěl
ratý mír a blahý klid.
Kojeť nebe objevilo se mi
života znov mne projal cit;
na drahé ocitiv se zemi,
po želu jásám
a světu hlásám,
s jakou nadějí
u slávy veřeji
po trudech a bolestech
stanul a oživnul Čech.

V. Š. K.

216.

Vyšehrad.

Žebrák šedý truchlí podle řeky;
vlny jemu omývají patu.
ve vlnách se líše týmě zhlíží,
žebrák stojí, vlna spěchá dale.
„**R**eko, řeko, kde ty vlny tvoje,
v nichž se druhdy nach můj zhlížíval,
které hrály s koruny mé leskem
nadherou mou samy pyšajíce?
Davno, davno zaplynuly v moře,
moře prchly parou mezi mračna,
mračna rozval rychlý vítr světem,
po světě z nich tronsily se deště
a jich rosu vpila černá země
Strženo purpur se starých mi beder,
koruna mi svržena je s čela,
nezbylo mi nic než nahé jméno
a ten smutek, v který jsem se oděl.
Moje tělo pozarostlo mechem,
hlavu mou si hnízdem zvolil dravec,
podle mne se posadila bída,
spuštěnu mě ovinula skrání.
Slava ma, jíž druhdy pěvci pěli,
ona kletbou ve mně skamněla,
mrtvý balvan žiti nerodící,
mohylu jen skýtající mrtvým.
Všechno jiné, jen ty vrchy kolem
ješté vrchy, nebe ještě nebem,
a to slunce, jež se druhdy s něho
na mě zlato jasným okem svalo,
smělo stemě sešlostí se mou.
Někdy králem, nyní žebrák bídný —
Čí je vlast, čí národ, mně jsem vlastí?
Čí má dcera pod stříbrným vlákem,
mého že zapomněla otce? —
V samotě mou rosí jenom větry
na svých křídlech temné ke mně zvuky;
nevím, zdali oblas mých to žalná
nebo vítek, který rovná mému
Řeko, řeko, plyň tam k moři dolů
a pak dále do těch šírých vlastí,
zvěstuj jim, co zde si bylo zítra
o královském úpravu je žebrákovi
Jsou li žraštní, potom naň snad pomrt,
jsou li v bídě, pochopí snad jeho
Bývali jsme druhdy spolu blízcí,
a teď nejsme spolu bídu stejně? —
Truchlí vlny plyní dále
dvaří stovědaté Praze,
v širé vlasti, ve vlasti to české,
kudy plynou, smutnou píseň šumí.
Slyšíš vodu hučet s pražských jezů?
Víš, co zvučí z vln těch k břehům Labe?
Znáš tu píseň o té zašlé slávě —
o žebráku zlatém Vyšehradě?

Ladislav Quis

217.

Jan Kopidlanský.

Bylť to mladý, horhokrevný pán,
Janek Kopidlanský, pyšných skrání,
od krasavic všude milován,
od mužů však stíhán bez ustání.
Nemělť vous, však krasnou kadeř měl,
štíhlost v zrůstu, lehkost v hbitém kroku,
dvorně klonil se a rozprávěl
a čarovné blesky skrýval v oku.
Do Prahy když přišel, běda všem —
konšelům i pannám pravou mukou,
na sta dívek ranil pohledem,
muže nejmíň jednoho svou rukou.
Přec Janovi nikdo nezazlil;
kde se zjevil, radost vzhůru šlehla,
jen pan Cukr z Tamfeldu to byl,
v jehož ňadra zrádná pomsta sedla.
Dobře jej kdys Janek znamenal.
Byť mu Cukr mrtvou matku zhanil;
na klenotu takem míti kal
nesnes Jan a do lebky ho ranil.
Za to Cukr nchystal mu klam,
v zákoutí naň čekal v nočním času;
s tím vyváznul pan Janek sám,
zbraň však ztratil, komoně i chasu.“ —
Rusen býval staroměstský lid,
až konšelé zákon urobili,
že ma všem být denně zvoněn „*frýd*“,
těm pak umíráčkem, kdož se bili.
Když to Janek slyšel, zhurta vstal:
„Co, že nemám splatit psí tu zradu?
Cukr v noci na chlapa si hrál,
za to ve dne pocuchám mu bradu!
Rouš mě *frýdem* hodlá vytřít zrak,
purkmistr byť jistým strýce tuší,
ja však na vzdor radě hanby znak
na čelo mu vpálím, na mou duši!
Pěkný, ostrý žertík musím mít
z radních pánů konšelů i Rouše,
a kdybych měl bujné hlavy zbýt . . .
Honem, hochu, sedlo na bělouše!“ —
Potkal se Jan s Cukrem v bráně hned,
odstrčil ho v smíchu stranou v levo
a již pravou ruku k jílci veď:
„Zruo letí,“ vece, „stranou plevo!“
„Ja že pleva? To mi zaplatíš,
směle klouče, hleď — a oba tasí —
frýd rušit a mne-li hanit smíš,
zženštilý ty hejsku dlouhovlasý!““
„Ja-li hejsek, jsi ty zbabělec,
který v noci jiným do zad vpadá,
z jedu srdce máš a z *cukru* plec,
místo meče z pochvy beřeš hada.“ —
Sermovali . . . Jene, chraň se, krej,
sok ti v srdce míří, padneš — běda!
Dobře odraženo! Nespěchej;
ba tys ve všem všudy neposeda!
Ne tak zhurta! — „Cukře, chraň svůj prs!“
Zle je, zle! Už Jeníkova síla

tenkým franským pérem naveskrz
levou stranu Cukra prorazila. —
Jali jsou ho, dali v tmavý skryt . . .
Milý Jene, chystej bujnou hlavu,
Rouš ti správu boží neposkyt',
na ráno se připrav na popravu. —
„Noc se šeří, mistře nemeškej,
by ti kadeř nebránila seku,
uřízni ji, pramének však dej
na prstýnek smrti v mladém věku.
Malý vínek z růží dej mi sem,
by se podivily paní pěkné,
až Jan na úsvitě před špalkem
jako před oltářem k svatbě klekne.
Prstýnek už spleten — třeba jít,
lid nás čeká, nekazme mu hříčku;
pojď, chci ještě děvče vyprosit,
co má vínek nésti za družičku.“ —
Komu dá as junák vínek ten?
Kterou asi černé oko zvolí,
než odpraví mistr v smutný den
nejhezčího mládce ve vůkolí?!
Vesel kráčel janek pod pranéř,
usmívá se, točí kolem skráně:
„Kdo ta dívka tamo?“ — „„Sirá dceř
toho, jejž jsi včera zabil v bráně!““
„Mistře postůj chvilku, měj přec cit,
zadíval jsem já se do těch očí,
že se mně chce srdce rozskočit
a hlava se letmo kolem točí.“
A už k dívce kráčí smělý drub,
podává jí vínek, prsten z vlasů:
„Odpusť děvče, odpouštíť i Bůh,
a buď družkou při mém hodokvasu.
Až mi hlavu utnou, na rakev
dej ty růže do skropené země —
že jsem prolil otce *tvého* krev,
přísám pánu Bohu! líto je mně.
Rouš mi nedal kněze; bohudík!
mohu aspoň zpověď říci *tobě*:
před andělem klečím kajícník,
odpusť děvče, ať mám pokoj v hrobě!“
Vzkřikla dívka, ret se počal chvět,
klnout chtěla — v hrdle váznou slova —
hlava klesá — v srdci nový svět —
moře kletby perlu lásky chová.
Vizte! Ruka chví se, beře dar,
odpuštění září z obličeje;
snad že kouzlo jeho očí zmar
v rozbouřené ňádro dívky seje.
„Zčarována,“ volá Rouš „už čas —
bledne, klesá, padá, rty se chvějí;
zrubni mistře hlavu Jana v ráz,
dřív než zhyne — rychle, odneste ji!“
Jan už klečí — Rouš i lid má chvat;
v bubnů vír a trub se mísí hrana.
Meč se blýsknul — a z praněře kat
ukazuje sličnou hlavu Jana . . .
Mistře, mistře! Kde jsi srdce vzal?
Vykonal jsi pomstu hrůzně tuhou;
Janovi jsi jednu hlavu sťal,
ach! a první lásce hlavu druhou.

Adolf Heyduk.

218.

Kozáci.

Zahrává v širé stepi si
zefýrek tichý, jemný:
zdvihá se v sivé dálce mrak
a roj je vidět temný.
Snad tažní jsou to ptáci, již
ze stepních letí krajů;
snad stěhují se odtud pryč
do vlažných jihu hájů?
Ó nejsou tažní ptáci to,
však jsou to molodenci,
a kůň i zbraň jich zdobena
ze svěžích květů věnci.
Bujaří jsou to kozáci
a ataman v jich čele;
válečný zní kol stepi zpěv
a jásají vesele.
I přijíždějí k mohyle,
a tato se jich táže:
„Oj, molodenci, kamže pak
vám vlasť táhnouti káže?“
„Hoj proti vrahu v litý boj
k obraně milé vlasti;
zkusí náš Tatar břitký meč,
před námi má se třásti!“
A duní pod kopyty zem,
oř syny stepi nese,
a z mohyly to temně zní:
„Nechť Tatařín se třese!“
I přijíždějí k řece zas,
a tato se jich táže:
„Oj, molodenci, kamže pak
vám vlasť táhnouti káže?“
„Hoj proti vrahu v litý boj
k obraně milé vlasti;
zkusí náš Tatar břitký meč,
před námi má se třásti!“
A šplouchaje ve vlnách oř
dál syny stepi nese,
a vlny vodní zahučí:
„Nechť Tatařín se třese!“
A mizí v dáli temný roj,
umlknou zpěvná ústa;
a v stepi opět prázdnota
a step je opět pusta.
Již mohyla tam nešepce,
ni zelené to doubí,
a bílé vlny tiše dál
se s břehy svými snoubí.
Jen jediný hlas bolně lká,
jen jedny blednou tváře,
kdykoli z rána povstane
sluneční ze sna záře.
To lká jen sličná stepi dceř;
bol v Ukrajinu lítá,
a Zefýr jej tam zanáší,
kde Jasoň zemím svítá.
Avšak zlou nese zprávu zpět
děvici z cizí země:
„Prsť bojovníky pokrývá,
junácké statné plémě.“ —
Již umlknul ten bolný hlas,
již oněměla ústa:
mohylou novou honosí
se široká step, pustá. —

J. V. Blanický.

219.

Prsten.

I.

Pustá skála vystupuje
Kunětické nad lesy,
skvělý hrad se pozdvihuje

nad ostrými útesy.
Nad propastí snášejí se
pavlany tam z příkrých stěn,
slečna Emma objeví se
krásná jako jarní den.
Zdislav pod pavlanem stojí,
vzhůru vzhlédnouti se bojí,
neboť Emma spanilá
srdce jeho ranila.

II.

„Zdislave, panoši milý,“
slečna zamyšleně dí,
„osedlej mi kůň můj bílý,
pojedeme v Polabí.“
Jiskry srší po kamení,
závoj bílý s větry hrá,
přes luhy a přes osení
prchá jízda klopotná
Kopí chřestí, bílá hříva
s růžným šatem hravě splývá,
a tu slečna jako v ples
vjela v šíropustý les.

III.

Zmizela. Však Zdislav za ní,
a když houštím prodral se,
hrůza! medvědu se brání
Emma v strašném zápase.
Přiskočí a lehké kopí
dravci v silnou slabinu
vraziv černou krví skropí
jasnou lesa mýtinu.
Dravec sklesl. Emma sklesla,
aniž slova bolu hlesla —
jak jí srdce poručí —
Zdislavovi v náručí.

IV.

„Zdislave můj,“ zašeptala,
„život svůj ti dlužna jsem,
srdce jsem ti dávno dala,
ale ty's jen — panošem.
Vezmi tuto na památku
prsten zlatý z ruky mé,
žití svého do ostatku
bojuj pro čest slečny své.
Až se vrátíš proslavený
rytíř, erbem ozdobený,
rukou svojí splatím dluh
chrabrosti tvé — živtě Bůh!“ — —

V.

Soudruh Děpolt pod ranami
mečů div se nekácí;
Zdislav mezi mrtvolami
leží, úpí, krvácí.
Mroucím okem zírá v dáli,
matnou rukou prsten strh',
ač ho smrti žár již pálí,
v náručí se druhu vrh'.
„Prchni, Děpolte můj milý,
do vlasti a v šťastné chvíli
slečně mé dej prsten zpět!“
Vzdychl — zniknul tento svět.

VI.

Po třech letech dlouhých, smutných
Děpolt, divem chráněný,
z vojů prodrav se ukrutných
stanul v Čechách blažený.
A když došel s citem bolným
kraje Pardubického,
k bráně kráčí krokem volným
hradu Kunětického.
Slyš! jak veselé se vřavy
rozléhají, panstva davy
jásají a v divý hluk
mísí trub se, bubnů zvuk.

VII.

Emma slečna, krasší zory,
na pavlanu stojící,
hledí v dál přes temné bory,
u ní ženich nyjící.
Děpolt vece: „Z Palestiny,
vzácná slečno, nesu dar
od přítele — od hrdiny,
umřel za vás, lásce v zmar.“
Pokynula. Děpolt stane
na pavlanu, tvář mu vzplane,
a co přítel poručil,
prsten zlatý doručil.

VIII.

Vzala jej a zahodila
mlčky v temný skály klín;
Děpolt, jemuž zlost se vryla
v srdce, zmizel jako stín.
Pod pavlanem napjal kuši,
vyňal šíp, co v toulci kryl:
„Poruč, slečno, Bohu duši!“ —
v zrádná šíp se ňádra vryl.
Ženich Čeněk v okamžiku
svolal lid svůj v děsném křiku;
když však zvěděl lásky klam,
kvapně ujel z hradu sám.

Ferdinand Volšovský.

220.

Lesní panna.

Pověsť národní.

I.

Vojtěch z Kunětické hory
do Bohdánče na mši jel,
a když zajel v temné bory,
pannu lesní uviděl.
„Kam to jedeš v ranní chvíli
v trudotichém pospěchu?
Postůj se mnou, stav svou píli,
jarokrasný jinochu!“
Lesní panna na jelenu
má již Vojtěcha v svém plenu,
okouzlil ho její zjev,
stydne, vře mu v žilách krev.

II.

„Kam to jedeš, hochu milý,“
lesní panna zapěje,
„samoten tou ranní chvílí,
kam tvá píle dospěje?
Hle, ty stíny nad potokem
jak se šíří tajemně!
Pojedem tam krok za krokem,
spočinem tam příjemně.“
Lesní panna na jelenu
má již Vojtěcha v svém plenu,
cupy dupy, krok a skok —
v houštinu a přes potok.

III.

Jedou, jedou nad potokem
v luzném stínu dál a dál,
volným krokem, bujným skokem
podle lučin, podle skal.
„Miluj mě, můj hochu krásný!
v milotiché samotě
stojí hrad můj perlojasný
v čiré lesní temnotě.“
Lesní panna na jelenu
má již Vojtěcha v svém plenu,
cupy dupy — zajela
v houštinu a zmizela.

IV.

Měsíc svítil, tajnou nití
spřádal duše spřízněné;
Vojtěch v srdci bolest cítí —
pomněl panny milené.
Měsíc svítil, hvězdy taky,
Vojtěch zajel v temný hvozd;
měsíc zašel v černé mraky,
zmizel hvězdný nebe skvost.
Čarovných sil noc ta měla,
Vojtěch letěl jako střela,
a když divé vjel v svůj hrad,
lásky bol se za ním vkrad'.

V.

Časně ráno, sotva blesky
slunce zemi blažily,
kůň a rytíř tajné stezky
najíti se snažili.
Cupy dupy, krokem skokem
Vojtěch jede v temný stín;
lesní panna nad potokem
sbírá broučky ve svůj klín.
„Děvo krásná, miluji tě,
pojeď se mnou v hrad můj hbitě,
co jen mám, ach! vše ti dám,
a když žádáš, sebe sám.“

VI.

„O samotě, hochu milý,
trávím žití svého čas;
ceníš-li tu blahou chvíli,
přijeď ke mně zýtra zas.
V luzném stínu u potoku,
dokud květe jarý máj,
ruku v ruce, oko v oku,
zažijeme lásky ráj.“
Lesní panna na jelenu
má již Vojtěcha v svém plenu,
cupy dup — jej po hrázi
denně domů provází.

VII.

Karel, otec české vlasti,
volá cizích do krajů
rytíře své, oučet klásti
z koleb, jízdeb, turnajů.
Ó těch ran, co Vojtěchovi
do srdce se zaryly!
Světa čest, kraj, národ nový
vděku svého pozbyly.
Cupy dupy, skokem letem
hvozdem, vodou, luhů květem
Vojtěch k lesní panně spěl,
by ji vposled uviděl.

VIII.

„Kráčej, kam tě hvězdy zovou,
jarokrásný hochu můj,
jen mi denně láskou novou
jako druhdy v slově stůj.
Na — ten věnec, z broučků svitý
svatojanských, mocný jest:
věrnosti tvé bude skrytý
strážce v bludišti tvých cest.
Zdráv buď! — Přijeď brzo ke mně,
běda ti však, jestliže mně
zpronevěříš věnec ten:
poslední tvůj svitne den!“ —

IX.

Ve francouzské zemi skvělé
kolby jsou a sedání,
tam se Vojtěch všude v čele
na bělouši prohání.
Krásných dám a slečen vnadných
zevšad zní mu pochvaly,
srdce tlukotem i v ladných
slovích se mu dostaly.
On však s studeným jen vzhledem
jede dám a slečen středem
bez usmání, turnaje
ceny nepřijímaje.

X.

A co věc je nejdivnější,
pražského že purkrabí
Adleta, všech nejkrásnější,
vděkem svým ho nebaví.
Tajný bol však s trůnu svého
dobře viděl český král,
Vojtěcha hned truchlivého
z kola k sobě povolal.
„Vojtěchu, můj synu milý,
pověz mi již v tuto chvíli,
která slečna spanilá
srdce tvoje zranila?“

XI.

Vojtěch mlčí. Král se diví,
všechno žasne v mlčení,
darmo mnohý rytíř snivý
toho přál si slyšení.
„Nuže,“ král však dále vece,
„z celého ti ze světa
bude nejmilejší přece
z Vartenberků Adleta.
A my proto usoudili,
v tuto vítězství tvých chvíli
zasnoubením tvojím dnes
skončit turnajů všech ples.“

XII.

Bubnů třesk, trub třepetání
Kunětickém na hradě,
rytířstva květ v radování
v skvělých síních, v zahradě.
Jenom ženich a nevěsta
sedí smutně u stolu,
svatba — luzná na půl cesta,
smutná pouť však odpolu.
A tu náhle tajné hlasy
zavzní: Na vše časy
Vojtěchu a Adletě
všechno blaho na světě!“

XIII.

Ha! z pohárů cinkajících
perle vzhůru stříkaly,
bezděky se milujících
ústa sladce líbaly.
Hrůza! náhle světla shasnou,

všickni trnou v úžase,
na stropě však čarojasnou
září věnec kmitá se.
Věnec to je z broučků svitý
svatojanských, a v něm skrytý
lesní panny lásky sen —
Vojtěchův poslední den!

XIV.

Hosti vzácné zčarovaný
Vojtěch mžikem ostavil,
bělouš jeho osedlaný
hned se venku dostavil.
Vojtěch vyjel z hlavní brány,
křik a kopyt dusoty
přehlušily lesní panny
bolné srdce tlukoty.
Cupy dupy, jako střela
třikrát kolem hradu jela,
zmizela, a v úskalí
smích se ozval zoufalý.

XV.

Hosté v tomto okamžiku
zřeli s oken do dáli,
spatřili, jak v divém křiku
Vojtěch sletěl se skály.
Ihned všechno ostavilo
hody, prchlo do všech stran,
nad hradem pak zakroužilo
hejno krákajících vran.
Adleta pak jedním rokem
a dnem jedním, s vlhkým okem
pomníc toho večera,
vstoupla v úkryt kláštera.

Ferdinand Volšovský.

221.

Ú n o s.

I.

Zaskvěla se ranní zoře,
nebe nachem vzplanulo,
v náhradí na bujné oře
zbrojnošů sto vsednulo.
„Hurá!“ zavzněl v ryčném jase
ze sta hrdel drsný hlas,
„konečně po dlouhém čase
budem opět slavit kvas!“
Odvaha i jarost září
z osmahlých, zjizvených tváří,
a sto ramen bezděčně
tasí meče dvousečné.

II.

Tu pan Diviš objevil se
věhlasný jich velitel,
na vraníka vymrštil se,
hradnímu pak přísně děl:
„Bedlivě jak nikdy dříve
hrad mi opatruj i střež,
sice bídně ve strašlivé
hloubi věže zahyneš!“
Sáhnuv po svém dlouhém meči,
vítězně jímž v kruté seči
u Lipan byl vévodil,
spěšně z hradu odkvapil.

III.

„Hurá! to zas bude asi
jednou řádná šarvátka!“
vzpomínajíc dávné časy
volá hradní posádka.
„S kým se budem potýkati?
kam jel pán tak tajemně?“
jali jsou se vyzvídati
zbrojnoši, však daremně.
Zbrojí, zbraní v kvapné pílí
hned se všickni opatřili,
hlásný zíral dokola
hradu okem sokola.

IV.

Pod hradem však kolébá se
jenom svěží osení,
na luzích se v pestré kráse
zrosený květ rumění.
Nade hradem krouží v dáli
nedozírné skřivánek,
klokotavou písní chválí
procitlého jitra vděk.
Tiše pouť svou slunce žhoucí
koná, a když ve planoucí
lože své se skrývalo,
báně hradu zlíbalo.

V.

Ticho, temno vůkol v kraji,
na hradě však není noc,
zbrojnoši tam v kostky hrají,
křikem plaší spánku moc.
Zavzněl roh, a zaduněla
země temným dusotem,
ku hradbám posádka spěla
s bojechtivým jásotem.
Hurá! jezdců sto se v plesu
vyhrnulo z temných lesů,
zdola heslo — z hradu křik —
opět ticho v okamžik.

VI.

A když noční jezdci vjeli
s vůdcem svým až ke bráně,
hradní kvapně šik svůj celý
svolal k poctě do zbraně.
„Pospěšte!“ vzkřik' Diviš směly,
„zavítalť k nám vzácný host!“
V tom řetězy zařinčely,
s rachotem se spustil most.
Mžikem rozlítla se brána —
slavný mistr Rokycana
vjel, až kůň se pod ním vzpjal,
v lůno Kunětických skal.

VII.

A co zatím Diviš s mistrem
ubíral se do hradu,
zbrojnoši již vedli v bystrém
proudu řeči poradu.
„Pod Žižkovem, brachu milý,
čkáme, pán co podnikne,
skryti v houští drahnou chvíli;
náhle „vzhůru!“ vykřikne.
Ha jak Rokycana zblednul!
ale mžikem na kůň vsednul,
uháněl, my za ním v spěch,
sotva že nám stačil dech!“

VIII.

A co zbrojnoši se zatím
divili tam v náhradí,
„Ó kdy dluh ten tobě splatím!“
smutně Rokycana dí.
„Dlouho jsem již vůkol hleděl,

spomocníka nebylo;
jako moudrý čas jsi zvěděl,
tobě se to zdařilo!"
„Ovšem dnové zlí jsou," bystře
rytíř dí, „však jist buď, mistře:
Diviš z Kunětických skal
nedá zpět, co jednou vzal!"

Ferd. Volšovský.

222.

Ďáblův obraz.

(Pověsť národní.)

I.

V onom čase, Kunětický
pán když vládl jak jen chtěl,
Bartoš rybář hojnost vždycky
nouze, bídy, trampot měl.
Posléz noční chvílí tichou
zanevřev svou na psotu
čerta volal, puzen lichou
láskou k tomu životu.
„Zjev se, duchu černý, medle,
ať mám peněz hojnost hnedle;
zjev se, čerte, neváhej,
duši dám, jen pomáhej!"

II.

Vzduch se pekelným vzňal puchem,
země jícen hladový
otevřela, mocným ruchem
strhši těžké okovy.
Dýmu sloup a krvavého
valí šlehy plamene
z chřtánu svého jizlivého
čert a vztáhne ramene:
„Do Němec jdi, tam se dovíš —
co tam černého však zlovíš,
ať to vodou neskropíš,
sic jsi můj, to dobře víš!"

III.

Na to měšec dal mu velký
jasnožlutých dukátů;
Bartoš trnul, chytal lelky,
neb čert zmizel v úchvatu.
V pospěchu si Bartoš herku
osedlav jel do Němec,
až i přijel k Wittenberku,
v strašnou divých vášní pec.
Diviti se věru bylo,
jak si všechno pospíšilo
beze všeho rozkazu
hubit svatých obrazů.

IV.

Taky svatou Juliánu
s upoutaným čertíkem
roztloukli a hroznou hanu
kydali zlým jazykem.
„Pojď sem, papeženče, nuže!"
zdvihne Luterán svůj hlas,
„snadnoť čerta toho zmůže,
kdo jej v ohni slepí zas."
Bartoš trnul, přec však vztáhl
ruku třesoucí a sáhl
čertu po roztlučeném,
v záňadří ho ukryl svém.

V.

A když doma strachy trna
čerta v ohni slepoval,
z čmoudu čpavého se hrna
čert ho ponaučoval:
„Dobře tak, a nyní herež!
na srdci nos obraz můj,
peněz všude si nabereš,
a já budu povždy tvůj."
A od toho bylo času
jediného slyšet hlasu,
že je Bartoš Luterán,
bohat, proklet, čertu psán.

VI.

Však když jednou pohár zlatý
byl se ztratil na hradě
Kunětickém, hned jest vzatý
Bartoš boháč k náhradě.
Nepřiznal se. Pochodněmi
pálili ho den a noc,
mukami jej hnali všemi,
aby zradil ďábla moc.
Třetí den když popálili
čertův obraz, v tuto chvíli
vzkřiknul panoš: „Nalezen
pohár, Bartoš nevinen!"

VII.

Vzduch se pekelným vzňal puchem,
země jícen jizlivý
otevřela, mocným ruchem
padl v ni čert strašlivý.
Toho dne již Bartoš stonal,
zpovídal se druhým dnem,
na třetí den ráno skonal
s nebem smířen věčným snem.
Dlouho lidé potom stáli
nad skulinou temné skály,
ale čert prý nikdy víc
nešel chudým lidem vstříc.

Ferdinand Volšovský.

223.

Starý vojín.

I.

Hle tam stojí vojín starý
u zahrady před mříží,
smutný zrak a přece jarý
zírá k prsoum — ku kříži.
Ku kříži, co svědčí zdatně
na pošmourném pláštíku,
že jezdíval druhdy statně
v boj na bujném koníku.
Ale žel té slavné doby!
umřel vojny divý hluk,
klesli druzi v tmavé hroby,
a on přežil celý pluk.

II.

A ta ruka, co udatně
mečem hvízdla druhdy v boj,
klikou točí teď malátně
kolovrátku křehký stroj.
Ha ty pronikavé tóny
jak mu urážejí sluch!
Druhdy mroucích druhů stony
neslýchával, živtě Bůh!

ani nářek matek děsný,
ani dětí divý křik,
ani panen v ráji vesny
pochovaných bolný ryk.

III.

Krví zbrocen, mysli hrdé
hlavu druhdy k nebi vznes';
sestárnul a nouzi tvrdé
nelitován v oběť kles'.
Stár a chud a opuštěný
stojí černou před mříží,
hladem, zimou umořený
zírá k prsoum — ku kříži.
Kříž ho těší, kříž mu svítí
v bídný život nadějí,
že mu bude brzo jíti
ku svým druhům v pokoji.

Ferdinand Volšovský.

224.

Rusalka.

Tušíc v ňádru cosi
matka syna prosí:
„Varuj se dnes, dítě,
vyhazovat sítě.
Třikrát běda tomu,
kdo vychází z domu
před vzkříšením Páně —
nevěř vodní panně.
Nesyt zpívá v noci
o zesnulém otci,
zajisté že věstí
nějaké neštěstí.“
Nedbal rybák mladý
matky moudré rady;
sotva vzešlo šero,
vyplul na jezero.
Těžké mlhy plynou
sivou nad hladinou
a halí oblakem
kocábku s rybákem.
Vlna bárku honí,
prudce vráží do ní
a kol lodní stěny
divé syčí pěny.
Loď však k předu chvátá
jako kouzlem jata
po nejisté trati
div že se nezvrátí. —
Jaká pak to vstává
náhle z vln postava
mezi temnem mraku
tak ohnivých zraků?
Rybák hledě na ni
myslí, že to zdání
a že ho ze vzdálí
smysly jenom šálí.
A hle, v záři jasné,
tak že rybák žasne,
zvolna po jezeře
zjev se blíže béře.
Oči, líce, vlasy
nebeské jsou krásy
a ztepilost těla
důstojná anděla.
Hlavu má lekutou
bujně ovinutou
a kol těla řásu
divou místo pásu.
Blíž se béře vlnou
mocí tajuplnou
temny plamen v oku
rybářovi k boku.
Rybář v rudé znoji
bez potěchy stojí,
co se mu zde jeví,
vysvětlit si neví.
„Hoj mladý rybáři,
hladkých, sličných tváří,
popluj přes hladinu,
popluj k mému týnu.
Čeká v něm na tebe
slastiplné nebe, —
pospěš, hochu milý,
jsme tam v malé chvíli.“
Rybák v děsné muce
k nebi spíná ruce,
běda, třikrát běda, —
marně spásy hledá.
Hle, loď jako střela
náhle povyjela
provázena v kvapu
teskným šumem slapu.
„Krásný jsi a snědý,
poceluj mé vzhledy —
hoj, rybáři mladý,
obejmi mé vnady.“
Pro Kristovy rány! —
rybák polekaný
z náruče panniny
sklesl do hlubiny. —
Smutno staré matce
v rybářově chatce:
nedočkáť se svého
syna ubohého.

Ferd. Marjanko.

225.

Klášterní zahrada.

V zahradě kláštera mír je a klid.
Snivě se vrba shýbá,
toužebně břečtan se otáčí k ní,
tiše a jemně ji líbá.
Na hladkých pěšinkách sluneční zář.
Zlatě se písek třpytí,
jasně co drobounkých démantů lesk
oblázky bílé svítí.
Hluboké ticho všad. Cvrčka jen hlas
plaše zaznívá v trávě,
chvilkami větérka lehounký dech
stébla kolíbá hravě.
Vše dyše samotu. Topolů řad
cestičku ouzkou vroubí;
tam, kde se končí, je útulný stan:
réví spletené v loubí.
Nikdo sem nechodí. Dávno to již,
úkryt co hledali tišší,
aby tam želeli mladosti své,
sniví, blouzniví mniši.
Vše zvolna umírá. Mlčky co stín
kráčejí mniši kolem,
ústa jsou němá a zemdlelý zrak
zřídka se zastře bolem.
Srdce jim schladnulo; city jsou snem.
Bledá je tvář i čelo,

řeholní háv srdce ukrývá tluk,
ducha svírá i tělo.
Někdy jen, zavzní-li klekání zvuk,
v zahradu mnich se vloudí,
jemuž se v žilách naděje, žel,
vřelosť a síla proudí.
Mladý to Mauro, kláštera syn.
Nikdy nekryly řásy
černého habitu štíhlejší vzrůst,
nikdy mužnější krásy.
Na celém vzezření zřít je však spor.
Šeptem říkají bratří,
že jeho tajené tužby a sny
posud jen světu patří.
Mlčky se ubírá v útulný skryt.
Očí tajemné svíce
vrhají světlo na sevřený ret, —
v bledé, strápené líce.
Opustil celu i budovy chlad.
V přírody měkkém lůně
usíná volněji palčivý žal
srdce, jež touhou stůně.
Mile ho ovívá večera mír.
Slunce plamennou září
zlacuje révy široký list
jemně tule se k tváři.
Zvolna se rozpoutá myšlének roj.
Dávné, minulé časy,
ztepilá postava, milostný hled,
světlé hebounké vlasy,
čarovný úsměv a růžový ret,
luzná, opojná slova
vloudí se v duši jak ztracený ráj,
mocně ji poutají znova:
„Přijď zítra opět, já bude zde zas;
věčně, věčně jsem tvojí!
Miláčku, zdráv buď a důvěru měj,
ty jenom láskou jsi mojí!
Ty jen jsi láskou mou!“ Blažená zář
Maura přeletí tváře.
Náhle však shasíná. Jaký to zvuk?! —
Zvonek to z refektáře!
Mauro se zachvěje. Nenávist, bol
mocně mu v oku zplane:
ona je zrádnou, — mnichem je on —
po líci slza mu kane. —
V zahradě kláštera mír je a klid.
Snivě se vrba shýbá,
toužebně břečtan se otáčí k ní,
tiše a jemně ji líbá.

Berta Mühlsteinova.

226.

Král Don Juan.

(Úryvek.)

Na břehu mořském don Juan král
zahloubán v sebe smutně kráčel;
pod ním se vlnil pěnivý rej,
šuměl a vířil, skály smáčel
V postavě muže mohutný duch,
který mu z temných očí plane;
na čele ale mlhavý šlář,
z něhož dech chladný mrazem vane.
Zpovědník jeho, ponurý kněz,
s pohledem temným bral se za ním,
nevšímal si ho ukrutník král,
pohroužen celý zadumáním. —
Konečně sedá v skalnatý břeh,
pohlíží v západ slunka v moři;
z ňader svých roní unylý vzdech,
který se do vln šumu noří.
A kam až sahá těkavý hled,
všechno se třpytí, leskne, hoří —
moře jak obr drahokam plá,
večerní rozechvěný zoří.

V obzoru konci plápolá stan,
z ohnivých růží v nebi moře —
kam ale vrhne zraky své král,
zeje naň smutek, stesk i hoře.
Zpovědník klidně přikročil blíž,
naproti králi stanul tiše,
pohřížil oko v Juana tvář,
v ucho mu tato slova píše:
„Dobře vím, králi, jaký tě žel
počíná svírat, v srdci vířit —
vyčerpal's zdroje života sil,
s rozkoší nelze více ti hýřit.
Znám ale tvojí nemoci lék,
který ti novou rozkoš podá:
pokání, králi, pokání čiň,
zničíš tak červa, jenž tě hlodá.“ —
„Lžeš, knězi, že v mých útrobách červ,
neb že v své moci má mne stáří —
svěží jsem v mysli, v citech svých mlád,
rozkoší dosud duch můj září.

Duší mou prolét jediný bol,
že není nikdo v světě širém,
jenž by mně láskou nakloněn byl;
bez lásky brodím světa vírem.
Jediný člověk, jediný jen
připoután ke mně citem celým
zhojil by láskou vířivý bol,
zapudil žel můj citem vřelým.
Dejte mně lásku jedinou jen,
nebeskou rosu mému nitru —
zmladnu a vyzvu v zápasy svět,
vzplane mé slunko v novém jitru.“—
„Králi můj, zanech myšlének těch,
ničehož více svět ti nedá —
na věčnosť mysli, pokání čiň,
zachvátí jednou smrť tě bledá.“ —
„S pokáním, smrtí pokoj mně dej,
necítím lítosť svojich činů —
srdce mé nezná před smrtí strach,
bázně prost umru aneb zhynu.
Ba věř mně, knězi, že bych si přál
život tak ještě jednou prožít,
líbat zas dívek růžový med,
do jejich rtův své štěstí složit. —
S věčností, smrtí pokoj mně dej;
okamžik jest mně celým světem:
v něm čerpám lásku, rozkoš i žel,
daří mne citem, žití květem.
Okamžik vezdy majetkem mým,
ostatní všechno pouhé zdání;
v něm se jen leskne života třpyt,
nadšené v něm jen lásky plání.
Dejte mně lásky poháry zpět,
nebeskou rosu mému nitru —
zmladnu a vyzvu v zápasy svět,
vzplane mé slunko v novém jitru!“—
„Ve světla moře, nebesa hleď,
jak se vše třpytí, leskne, hoří;
a přec tu krásu oku jen lhou,
okamžik jeden vše zas zboří.
Země lže vesny lahodný zjev,
hvězdy lhou nebe, světlo i záři,
lásku lže dívky jiskrný zrak,

krásu lže růže v její tváři.
Všechno, co v smysly udeří nám,
všechno, čím vesmír vůkol dýchá,
lásku i krásu, rozkoš i slasť —
hra jest to okamžiku lichá.
Škraboškou oděl celý se svět,
nehodno muže v ní se dívat,
nalezat rozkoš v bláznivé hře,
zdání a klam co boha vzývat. —
Králi, můj pane, statný jsi muž,
škrabošku strhni světu s tváří,
mečem tni ducha v kouzelný šlář,
který ti klamu leskem září.
Za rouškou najdeš věčnosti říš,
neznámou, velkou, novou, krásnou,
svobodnou jako myšlénky let,
kde smyslův matná světla hasnou.
Říše to pravdy, kde vládne duch,
hodna jen duchův mocných v letu;
najdeš tam boha, krásu i slasť,
najdeš tam světy luzných květů.
To budiž, králi, pokáním tvým,
nalézti boha v duši svojí —
nazvi jej jménem, jakým jen chceš,
on ti dá poklid, rány zhojí.“ —
„Jako král v říši, kterou již znám,
v neznámé nechci poddaným být;
spokojen tou jsem, kterou již mám,
kterou mně nemůže nikdo víc vzít.
Nechci znát pravdy tajností tvých,
jediná tajnosť, jež mne vábí,
zakryté vnady dívčiny jsou;
říše jich milé ducha snábí.
Vířivým tancem život chci mít,
šumět a kypět v smyslech, v duši;
takové srdce celá má říš,
nadšením, láskou které buší.
Dejte mně lásky poháry zpět,
nebeskou rosu mému nitru —
zmladnu a vyzvu v zápasy svět,
vzplane mé slunko v novém jitru.“ —
„Lásku-li hledáš, lásku-li chceš,
otcem buď dobrým svému lidu;
pane můj, národ netýrej svůj,
popřej mu kýženého klidu.“ —
„Nemluv mně, knězi, o lidu tom,
který já nenávidím z duše —
lenivá hmota, starý to kůň,
který jen mrskán ku předu kluše.
Poslyš mne, knězi, chci ti to říc:
jinochem byl jsem mladý já král,
nitro mé plálo pro národ můj,
který jak bůže přede mnou stál.
Nebesa dolů strhnout jsem chtěl,
k životu jeho spoutat ráje,
praporec vztýčit mohutný v před,
na kterém volnosť, láska vlaje;
se srdcí jeho starý ten pel
setřít a šířit slasti nové,
založit novou rozkoší říš,
proročtí o níž snili snové.
Jinoch já snil jsem překrásný sen,
a mně se zdálo, že jsem ten král,
smířit jenž vlka s beránkem měl,
jak o něm věštec veliký psal,
že jsem ten král, jenž rozšíří mír,
věčného bude pánem klidu,
ukojí světa bouřlivý vír,
rozdělí nebe svému lidu.
Ale to pouhý klam byl a sen,
okřídlen jenž jsa prchá vezdy,
jakmile činův zasvítí den,
stíraje s nebes ducha hvězdy;
sotvy jsem počal myšlénky své
měniti v skutkův říši pevnou,
reptati nejprv jal se tu lid,
až se i zbouřil vzpourou zjevnou.
S trůnu mne svrhnout, zničit mne chtěl,
musil jsem bránit žití svoje —
rozhodla spor náš silnější pěsť,
rozhodly pro mne lité boje.
Chtěl-li jsem život zachránit svůj,
prolévat krev jsem, vraždit musil:
s bolestí v srdci, raněný v něm,
zklamaný sen co jest, jsem zkusil.
A přec tím nebyl vyhojen klam,
v nějž jsem měl duši pohrouženou;
počal jsem opět běžeti v před
myšlének svojich za ozvěnou.
Oblažit lid jsem poznovu chtěl,
vymanit z pout jej staré plísně,
stavěti slastí růžový stan,
v němž by moh zapět nové písně.
Bláznivý lid však nepojal mne:
kaly, v nichž válel duši svoji,
nazýval zlatou svobodou svou,
ochoten pro ni vezdy k boji.
A že již zjevně bouřili se,
neměl ni chuti ani moci,
potají na mne spiknutí kul,
o život můj mně bažil v noci.
Třikráte ostří kmitlo se dýk
nad mojím napřažené žitím,
třikráte vrahům selhala zbraň,
jejížto body dosud cítím
hluboko vryté do duše své.
Ronilo krev mé srdce z nitra,
s krví i navždy vyroněn lid,
vržen v noc temnou beze jitra.
Seznal jsem, že to divoká zvěř,
již musíš jmout aneb ubít zbraní,
jak ji pak v kleci železné mít,
železem mlátit, soužit daní.
Seznal, jsem jeho srdce že jest
hluboké, černé, bouřné moře,
a v něm že potvor loupežný skryt,
který tam na dně brázdy oře.
Jediné perly nenajdeš v něm —
perlou jen božské víno hraje;
jediné kvítko nepučí tam —
dívek jen srdci kvetou máje.
Dívky a víno jediný svět,
ktery mne vábí něhou svojí,
v obou jich skupen roskoší stan,
který vše slasti v sobě pojí.“ —
„Králi, můj pane, vyslyš i mne,
zastance týraného lidu:
nechtěl jsi šířit blaho a slasť —
hýření pouhé, strasť a bídu.
Blaho's mu měřil rozkoší svou,
a co ti bylo milou slastí,
měl se i národ opojit tím,
se sebe staré zvyky střásti.
Vše, co mu svaté na věky jest,
vyrvat jsi chtěl mu z jeho duše,
ano i boha vyhnat jsi chtěl,
zákony lidských srdcí ruše.
Nadělals z chrámů divadel k hrám;
oltáře kde se druhdy pnuly,
tančily děvy, zpívaly zpěv,

které jen tvojím nitrem hnuly.
Všechno, i srdce změnit jsi chtěl,
obrazem svojím lidi tvořit,
postavit vetché zákony své,
odvěčná práva ničit, bořit.
Zbouřil se lid, jejž v nenávisť vzals,
hýříš teď sám — dřív s ním chtěl's hýřit;
kol tebe podlá pochlebcův zběř
pomahá soptit, vraždit, vířit.
V celé však říši daleké tvé
není, kdo láskou lnul by k tobě;
proklíná lid tě v okovech svých,
tobě i klne to malé robě.
Zanech, již zanech činův těch svých,
otcem buď dobrým svému lidu —
pane můj, národ netýrej svůj,
popřej mu kýženého klidu.
Na moři deskou králův jest trůn,
hromů třesk hrozí shůry s mraků,
a dole ječí propasti vod
šklebivých jsouce plny draků.
Nad tebou visí ohnivý meč —
pamětliv budiž toho, králi;
hnusné tvé činy, hýření tvé
v propasti bezdné trůn tvůj svalí."
Hněvivě okem zajiskřil král,
děsivou chmurou pokryl čelo;
rychlostí blesku se skály vstal,
hněvem se tělo celé chvělo.
Tasiti chtěl již břitký svůj meč —
upřel však kněz naň zraky svoje,
až proběh krále studený mráz,
tlumě v něm hněvu bouřné zdroje.
„Vezmi svůj život darem si zpět,
smrti ač hoden's práva řádem —
zpupný však knězi, nikdy mně víc
nehroziž mého trůnu pádem,
sice tě v moře vrhnouti dám,
sám abys dříve zkusil draky,
kterými nyní hrozit mně chceš,
vzpíraje na mne temné zraky."
Nastalo ticho; don Juan král
po břehu zase dále kráčel;
pod ním se vlnil pěnivý rej,
šuměl a vířil, skály smáčel
Kypělo moře pod ním i v něm,
myšlénky chmurou lehly v čelo;
nepokoj v nitru, ve tváři boj.
kolem i vnitř vše mutem vřelo.
V obzoru konci plápolá krev,
ohnivé žíhy rdí se, lesknou,
jakoby poutem krvavý pruh
objímal zemi chvějnou, tesknou.
Opětně stanul don Juan král,
rozsáhlé proběh zrakem moře,
obrátil pak se ku knězi zpět,
z jehožto tváře zelo hoře.
„Nuž tedy rci, co činiti mám,
bych vrátil blaho svojí duši,
bych smířil ňader plamenný žár,
z poklidu jenž mne štve a ruší!
bych skrotil lid, tu divokou zvěř,
nemusil báti se ho stále,
bych našel v světě někoho tom,
který by miloval mne krále." —
„Pane můj mocný, toť rada má:
nejprvé na vždy přestaň hýřit,
zažeň tu podlou pochlebců zběř,
přestaň i krutý postrach šířit.
A pak věz, králi, žena že jest
tak jako v ústech jazyk lidí;
mostem on dobru ale i zlu,
myšlének dráhy volně řídí.
Vezmi si ženu, zanech však žen,
s jedinou družkou spoj se v žití,
obrať svou lásku k lidu i k ní,
tak bude klid v tvém srdci dlíti.
Abys však družku našel si ctnou,
vydej se v cesty beze druhů;
nepoznán projdi širou svou říš,
ženu si hledej v lidu kruhu,
která by, že jsi, nevědouc, král,
přilnula k tobě citem vřelým,
v oběť ti všechno s to byla dát,
pojala tebe srdcem celým."

Antal Stašek.

227.

Hrob Aturův.

Jak volnosti duch v pouště vyhostěný
v oblačné říši orel poletuje,
přes balvany skal a pralesů kmeny
proud Orinoka pod ním k moři pluje,
hle, v jeho víru jícen tmavé sluje!
Nad ním jak obři svalovitých paží
skal strmých řada v oblouk vystupuje,
a v divém jeku jeho na zápraží,
slyš, vlny zpěněné se lámou, pnou a sráží.
Ha, kterak proudu hřímající hlasy
ozvěnou trojí vrací skála holá!
Sem Aturův král, kmet již stříbrovlasý,
poslední zbytky rodu svého svolá
a jeho oko slzám neodolá.
A jako kámen chvějící se v pádu,
než ke dnu klesne, vodu zčeří v kola,
tak stařec vida svojich dlouhou řadu
mluví k nim naposled ve bouři vodopádu:
„Let sedmdesát jste pod mými zraky
jak mocné cedry v záři slunce stáli,
červánky blaha, aneb bouře mraky
nechť oslnily této vlasti skály,
nám hroudy země v zlaté klasy tály.
My dali bohům, co kázala víra,
my láskou k sobě i k svobodě pláli,
a svědkem jest mi nebe i zem širá,
že z pouhé bázně kmen Aturův neumírá.
Však od té doby, co nepřítel cizí
náš plení kraj a pije naše vody,
tu blaho, mír a spokojenosť mizí,
a v hojnosti kde žily naše rody,
sup na bojišti tučné slaví hody.
Kol všady kypě odbojem a zmarem
bůh války slaví hlučné chorovody,
i háje bohů trhá lačným spárem,
až nebe zardívá se chatek našich žárem.
Pro krb domácí i pro věčné bohy,
pro odkaz otců, drahou domovinu,
v porobu pad již sousední kmen mnohý
i mnohý z našich vykrvácel synů,
dost zápasů již, dost hrdinských činů!
Až k těmto skalám! — dál nemůžeme zpátky,
zde naposled vás na své srdce vinu,
než v otroctví, — tož raděj v klínu matky
si vynajdeme hrob a v hrobě spánek sladký.
Vidíte, proud jak skalami se valí
divokým jekem vlnou rozpěněnou,
v něm sluje otvor dešť krůpějí halí
a nad propastí jeho zamlženou

se balvany skal v závratnou výš klenou.
Kolikrát lovec v nedočkavém spěchu
až sem stopoval kořisť vyplašenou
a bouří stížen pod skalnatou střechu
unaven v obětí kles' hostinnému mechu!
Tam obrátíme bludné svoje kroky,
hrob sama příroda nám otevírá,
hradbou nám budou skalin strmé boky,
jež planý břečtan věrnou páží svírá,
nám světlem bude otců mrav i víra;
tam o svobodě bude se nám snívat,
neb kdo žil pro ni, nikdy neumírá! —
tam prales bude v naše sny šumívat
a v blescích vodopád nám hněvy svoje zpívat!"
Kmet domluvil. — Jak vánek šumí hlasem,
tak od úst k ústům jeden šepot letí,
a jak by tajným vybídnuti hlasem
vespolek sobě klesnou ve objetí;
tu ženu muž, tu matka líbá děti . . . .
pak popelnice na svá bedra vzali
a v dlouhé řadě panny, muži, kmeti
ve tichém pláči táhli mezi skály,
k oběti poslední by oltář zbudovali.
Modravý kouř k oblakům výše stoupá,
v průzračný závoj vodní mhla se slila,
dým v prsténcích se nad propastí houpá
a v důkaz, že jest oběť bohům milá,
se nad vodami duha objevila.
Šum boru ztichl, ba i proudu vřava
se náhle v jemnou hudbu skonejšila,
kněz modlitbu svou tiše dokonává —
již kráčí k skalinám, již za ním národ vstává.
Teď poslední dávají slunci „s bohem!"
i vlasti své poslední pozdravení;
již ztrácejí se za skaliny rohem,
již zmizeli . . . jen z dálky jejich pění
se mísí v proudu divé burácení.
Tak pro svobodu zemřel národ malý,
veliký v boji, větší v utrpení;
ať přijde vrah! — zde najde holé skály
a v skalách popel těch, jež se ho nelekaly.
Tak volnosti duch v pouště vyhostěný
v oblačné říši orel poletuje!
přes balvany skal a pralesů kmeny
proud Orinoka pod ním k moři pluje,
hle, v jeho víru jícen tmavé sluje.
Tam rod Aturův slavný spánek dřímá,
skal hradba jemu k stráži vystupuje,
stříbrným pláštěm proud ho obejímá,
a nad ním vodopád volnosti písně hřímá!

Jaroslav Vrchlický.

228.
Opanování Hercegoviny.

Přivstala si Hercegova paní,
k zámeckému přistoupila oknu,
pohlížela na hvězdu dennici
a dennici mladá hovořila:
„Ó denničko, po Bohu sestřičko!
Stála jsi již nad Stambulem městem?
Viděla jsi Vladislava syna?"
Odpovídá dennice jí hvězda:
„Stála jsem již nad Stambulem městem,
viděla jsem Vladislava syna:
Vladislava poturčili Turci.
Nezovou jej krásným jmenem křestným,
však jim sluje pašou Smajlem pašou.
Car mu dává mnohočetné vojsko,
aby táhl proti Hercegovi,
aby zplenil bílé vaše dvory,
by je zplenil, spálil, vydrancoval.
Syn chce otce uchvátiti živa
a na muka neslýchaná vydat."
Slyšela to Hercegova paní,
pospíšila do komnaty pestré,
zavolala Hercega Štěpána:
„Ó Štěpáne, chvíle přenešťastná!
Na neštěstí popudil jsi syna,
syna tvého poturčili Turci,
jíž se blíží k zemí hercegovské
s nepočetným, rozložitým vojskem."
Také věsti Herceg Štěpán slyše,
sebral všecko zlato své a stříbro,
naložit je na tři sta dal koní,
do města se vydal Dubrovníka,
i požádal mladé Dubrovčany,
aby skryli poklady mu vzácné,
až se vrátí s moře dalekého.
Jemuž děli mladí Dubrovčané:
„Neobtěžuj, Hercegu Štěpáne!
Nepřijmeme poklady tvé vzácné,
leč napíšeš na brány nám města:
Prchnul Herceg, poklady vzal s sebou
a vzal s sebou také ženu milou."
Napsal Herceg na brány ta slova,
pak se vydal na daleké moře.
Nevalná jen uplynula doba,
ejhle, tady paša Smail paša,
který přišel na pahubu otci.
Pravili mu mladí Dubrovčané:
„Podíváš-li na města se brány,
hned se dozvíš, co ti otec píše."
Když byl četl, na branách co psáno,
dal se paša na zpáteční pochod.
Když se dal syn na zpáteční pochod,
navrátil se Herceg Štěpán s moře
a hned pánům měšťanům hovořil:
„Dubrovčané, moji bratří milí,
vydejte mi zlato mé a stříbro!"
Dubrovčané za odpověď dali:
„Neobtěžuj, Hercegu Štěpáne!
Přečti sobě, na branách co psáno.
Psáno stojí na všech města branách:
Prchnul Herceg, poklady vzal s sebou
a vzal s sebou také ženu milou."
Celým světem oklamán byl Herceg;
vzúpěl hořko a vypustil duši.

Písně hercegovské. Př. *J. Holeček.*

229.
Devět Jugovičů.

Lov lovilo devět Jugovičů,
na tom lovu po rok celý dleli.
Boha prosí Jugovičů matka:
„Dej mi, Bože, křídla sokolova,
černé oči bílé labutěnky,
abych mohla svoje děti uzřít!"
Oč prosila, sobě vyprosila:
dal jí pán Bůh křídla sokolova,
černé oči bílé labutěnky.
V let se dala lesem bohopustým,
aby synů vyhledala devět.
Našla máti milých synů devět
na Kosovu přenešťastném poli.
Všichni leží podle sebe řadou
jako devět porubaných jehňat.

Každému stál u hlavy kůň věrný,
nejzazší byl Bogičův zelenko.
Viděla to Jugovičů matka,
žena byla srdce junáckého,
zakopala devět milých synů,
položila podle sebe řadou,
zakopala, slzy neprolila.
Na to vzala devět koní věrných,
na jednu je připoutala otěž,
nejzazší byl Bogičův zelenko.
Zaržál sirý Bogičův zelenko,
matka jemu na ramena sedla,
ku bílému jela svému dvoru.
Když dojela k okovaným branám,
zavolala na devět snach milých,
aby vyšly podržet jí koně.
Osm jen snach uposlechlo tchýni,
nevyšla jen Bogičova mladá.
Před nedávnem teprvé se vdala,
ještě stud ji před Bogičem jímal,
mněla, sirá, že se vrací Bogič.
Zavolala Jugovičů matka:
„Vyjdi jenom, milá moje snacho!
Bogiče víc nebude ti stydno,
neb jej nikdy neuvidíš více!“
Zaúpěla Bogičova milá,
jala uzdu věrného zelenka.
Semo tamo prováděla koně,
pořád kvílíc, litě naříkajíc.
Zahovořil Bogičův zelenko:
„Plač jen, plač jen, choti Bogičova!
Bůh mi svědek, příčinu máš pláče!
Jak by tvoje nevedlo si srdce,
když i moje hrozným bolem puká!
Jak jsme my se věrně milovali!
Po dukátu mírku ovsa platil,
a když koním ujímali všichni,
zelenkovi přisýpával Bogič!“
Když si oba pověděli hoře,
srdce obou rozpuklo se bolem.
Mrtev padl Bogičův zelenko,
podle něho Bogičova milá.

Písně hercegovské. Př. *Jos. Holeček.*

230.
Car a Anica panna.

Anica si růži trhá panna,
růži trhá a rozmlouvá s růží:
„Jak jsi krásná, ó červená růže!
krásnější však Anica je panna.
Kdybych měla dovolení carské,
všecka pole posila bych růží,
prostřed polí zbudovala kostel,
oltářů v něm postavila dvanáct
a k oltářům dvanáct mnichů zbožných;
každé ráno chodila bych na mši
a na oltář položila dukát,
to za duši tatíčka i matky.“
Mněla Anna, že neslyší nikdo,
slyšeli však dva sluhové carští,
slyšeli a cari pověděli:
„O náš cari země hospodáři!
Slyšet bysi Anicu měl pannu,
když trhala na zahradě růži:
„Jak jsi krásná, ó červená růže!
krásnější však Anica je panna.
Kdybych měla dovolení carské,
všecka pole posila bych růží,
prostřed polí zbudovala kostel,
oltářů v něm postavila dvanáct
a k oltářům dvanáct mnichů zbožných;
každé ráno chodila bych na mši
a na oltář položila dukát,
to za duši tatíčka i matky!““
Když car tyto uvažoval řeči,
takový dal věrným sluhům rozkaz:
„Poslechněte, ó sluhové věrní!
Anicu hned do zajetí jměte,
doveďte ji před kolena moje!“
Sotva sultán krásnou zhledl pannu,
zimnice jím lomcovala vzteku,
ještě více k Anici v něm láska,
tak že ptal se třesoucím se hlasem:
„Je-li pravda, ó Anico sličná,
sluhové co donesli mi věrní?“
„„Pravda,““ panna, „„pravda svatá všecko;
kdybych mohla, vše bych učinila,
abych svatou zvelebila církev.““
S nelibostí car ty nesl řeči,
dále jal se dotazovat panny:
„Volna-li jsi dnes se poturčiti?“
„„Nejsem, pane, ani dnes a nikdy,
ani pane za celé tvé carství.““
Náramným se rozsápal car hněvem:
„Chceš-li moji pocelovat šavli,
aneb na vždy ve vězení strádat?“
Pokorně mu odpovídá panna:
„„Nevolím tvou pocelovat šavli,
ale volím ve vězení strádat.““
V hladomornu byla uvržena,
devět dlouhých strádala v ní roků
trpělivě bez jídla i pití.
Když se devět dovršilo roků,
poslal sultán svoje sluhy pro ni.
Otevřeli — a div velký zřeli:
nebyla to temná hladomorna,
samá záře, Anna jako zora,
klidně sedí za tabulí zlatou,
v ruce drží svatý obrázeček
a Bohu se po zákonu modlí.
Vše sluhové vypravují caři.
Nechce věřit velikému divu
a sám běží v hladomornu temnou.
Hbitě tasí veleostrou šavli,
aby panně svatou srubl hlavu,
ale pán Bůh div učinil větší:
napřažená usechla mu ruka,
v ní zůstala šavle nahá vězet.
Ulekl se nevole car těžké,
i obeslal starce patriarchu,
s patriarchou dvanáct jahnů starých,
by prosili Boha po zákonu,
aby hříchy rozhřešil mu velké
a dal život umrtvené ruce.
Když to starci s nebe vymodlili,
nikdy car se nerouhal již Bohu.

Písně hercegovské. Př. *Jos. Holeček.*

231.
Sultán a Jovan nemluvně.

Sedí milá Jovanova matka,
za tabulí sedí koralovou,
velikou jak od Budína brána;
sedí matka, v loktech synka chová:
„Nynej, nynej, Jovánku, můj synku,
vzrůstej, vzrůstej, Jovánku, můj synku,

širé carství odejmeme caru;
carství tobě po dědovi patří,
království ti po otčíku patří.“
Matka mní, že neposlouchá nikdo,
ale carští poslouchali drábi.
Ihned drábi pospíšili k caru:
„Sultáne náš, slunko naše teplé!
Sedí milá Jovanova matka,
za tabulí sedí koralovou,
velikou jak od Budína brána;
sedí matka, v loktech synka chová:
„„Nynej, nynej, Jovánku, můj synku,
vzrůstej, vzrůstej, Jovánku můj synku,
širé carství odejmeme caru;
carství tobě po dědovi patří,
království ti po otčíku patří.““
Jedno cařiši slyšet hospodáři
a rozkázat zástupu svých sluhů:
„Přiveďte mi Jovana i matku!“
A když oba k caru dopravili,
počíná se dotazovat sultán:
„Je-li pravda, co mi doneseno?“
„„Čirá pravda, cařiši hospodáři.““
Pokynul car zástupu svých sluhů,
do temnice uvržen byl Jovan;
matka kvílíc vrátila se domů.
Tak to bylo po celá vám léta,
tak to bylo deset roků drahných,
když se divné matce snilo snění,
by šla k caru, poprosila cara,
by jí vydal od temnice klíče,
aby vzala Jovanovy kosti
a na teplém ohřála je slunci.
Ihned na dvůr vydala se carský,
třikráte se caru poklonila,
po třikráte zemi políbila,
potom k jeho ruce přistoupila,
v tato slova caru hovořila:
„Sultáne náš, teplé moje slunko!
Dej mi, prosím, od temnice klíče,
abych kosti synovy vzít mohla
a na teplém ohřáti je slunci.“
Dal jí sultán od temnice klíče.
Když temnici otevřeli tmavou,
ejhle, jasným zazářila sluncem!
Jaková jsou od temnice vrata,
taková tam tabule je zlatá,
za ní sedí dva andělé boží,
mezi nima hošík sedí Jovan,
v rukou knihu, zákon Páně, drží,
vzrůstem vyšší, krásnější je cara.
Když sluhové uzřeli to carští,
odeběhli, caru pověděli.
Nechtěl sultán uvěřiti sluhům.
Připjal sobě šavli okovanou,
kabátcem pak zeleným se oděl,
na vlastní šel přesvědčit se oči.
Sotva zhledl vrata od temnice,
ulekl se, jakého to divu! —
od strachu se zachvěla mu ruka,
okovaná vypadla z ní šavle.
Hošík Jovan ruče šavli chopil,
máchnul — caru do prsou ji stopil.
Vykonav to, do paláce kráčel,
v slávě zased na carův si přestol,
odňal jemu království i carství,
země širé i bohatá města,
korunou se korunoval carskou,
caroval pak drahná léta šťastně.

Písně hercegovské. Př. *Jos. Holeček.*

232.

Dívčí souboj.

Rychlejším než ptáka letem
hlas doletěl v ony strany,
jež své milé v růžokvětém
mládí stavil do ochrany,
díc, jak Turkům v zrádné chvíli
v robství vydal Korevského
sám ten lid, jejž se ctnou pílí
zbavit chtěl jha tureckého.
Zlá věsť mladou vztyčí děvu,
srdce její sílí nebe,
ve šlechetném planouc hněvu
pomstou hrozí, nedbá sebe.
Jako lvice, když jí lvíče
v skalách lapil lovec smělý,
rozpoutajíc divé chtíče,
by jej stihla, po něm střelí:
tak na koni v kraje dalné
s kopím letí bez rozvahy,
až postihne voje valné,
kde dlí vězeň její drahý.
Vidouc však, ač pomstu dýše,
že jej vyrvat nemá moci,
vše multanská pole, chýše
plení, pálí dnem i nocí.
S polským pak se druží vojem
na ty Turky poturčence,
by dobyla šťastným bojem
volnosť svého zasnoubence.
Vykonáť své předsevzetí
prv a větší ku oslavě
z tábora, hle, sama letí
Osmanově hrozíc hlavě.
Turkův krví dráhu kropí,
síly silou tiskne v stranu,
prostřed mečů, prostřed kopí
hledá cara v jeho stanu.
Postihnouc jej volá smělo
s důstojenstvím honositým,
by jí vyjel čelem v čelo
s břitkou šavlí, s kopím hbitým.
Hlásá: „Jestli, jak tě praví,
dostojen jsi carství svého,
projdi, proti mně se stavi,
s sebou maje Korevského.
Pakli zjevíš v této chvíli
nesmělosti mrzkou vadu,
srdce mé jej vyrvat pílí
mocí prostřed Cařihradu.
Ručím, s to mé slovo stojí:
pominouc všech statkův cenu
zvítězím-li já v tom boji,
jeho vezmu za výměnu.
Jestli ale šťastná doba
tobě bude více přáti,
hotova jsem za nás oba
ryzím zlatem výkup dáti.“
Jak to slyší, jak ji zočí,
podunajskou bojovnici,
mladý car již na kůň skočí
vezma kopí ve pravici,
na kůň — an se v útok strojí,
bujný silou, krásný pletí,
řek' bys, o křídlech že stojí
a že jižjiž letem vzletí.
Rovně s carem dvanáct paší
již své ručí koně bádá,
carská záhuba je plaší,

zaměnit jej každý žádá.
Sokolice však v tom ruchu,
by svou lásku zaštítila,
jak u volném sokol vzduchu
v střelhbitém již trysku byla.
Nepředjela, předletěla
druhé všechny hlásíc v poli:
„Postup, zhyneš, pýcho smělá,
mojí rukou, buď kdokoli.“

„Netřeba, by s tebou bojný
jeden car sám vedl seče,
shledám-li, žes nedostojný
bohdá ani mého meče.“
Takto hrozí děvy smělé
zanícené ku souboji,
každá stranu nepřítele
klamajíc svou mužskou strojí.
Pluky polské pokládají,
že tě junák Sokolice,
Krunoslavu opět mají
Turci všichni za šlechtice.

Postavou je Krunoslava
jako štíhlá jedle v lese,
oruží jí zdobu dává,
střelhbitý ji komoň nese.
Hlava, hruď i celé tělo
samé ryzé zlato kreje,
jenom prostřed jeho čelo
stříbrným se znakem skvěje.
Sokolice od sokola
hbitosť má a hbité zření,
pyšně hledí kol do kola,
postavou jí rovné není.
I kůň její, sokol sivý,
sokolím se křídlem nese,
z očí šlehá plamen živý,
jako sníh srsť jeho lskne se.
Car mladistvý stranou stojí,
lásku svoji okem shledne,
aby nepodlehla v boji,
vadne, hyne, hasne, bledne.
„Nemniž,“ praví, „moje milá,
že jsi do litého boje
beze mne se vypravila
vzavši s sebou srdce moje.
Kdo překoná krásu tvoji,
překoná i mne samého,
ó, mé duše živný zdroji,
i, carevno srdce mého!“

S druhé strany v plné slávě
šťastný kralovič a mladý
zří po statné Krunoslavě,
poután kouzlem její vnady.
Velké činy, slavověnce
doufá zříti z její ruky
věda, že tím zasnoubence
vybavit chce z jeho muky.

S odvážlivou myslí svojí
obě hrdiny již pílí,
aby v tuhém ve souboji
osvědčily svoje síly.
Rovné pole na široko
prostřeno jim mezi voji
a slunečné jasné oko
svědčiti má jejich boji.

S dvou tu stran se koni zchopí,
nad vychřici rychlí v skoku —
roztříští se dvoje kopí
již při prvním při útoku.

S obou stran hned soupeř mladá
břitkou šavlí hbitě trhne,
placho letí, těžce padá,
kamž ji pevná ruka vrhne.
Jako krupobití srší
na zbroji železné rázy,
ze štítů jen jiskry prší,
bílá brně plamen hází.
Bystří koni jak to čijí,
kam je jezdcův ruce točí,
ve víru sem tam se vijí,
v pravo, v levo rychle bočí.

Prokázaly bez rozdílu
hrdinné ty panny obě
rovné srdce, rovnou sílu,
rovnou pevnost v jedné době.
Štíty tvrdy, braně celé,
panny celé jako prvé,
posud břitké od ocele
nepita ni krůpěj krve.
Plny jedu a čemeru
hučí obě proti sobě
jako vichrem od severu
lesní duby v zimní době.

Ve třemeni obě stály
marně měříc síly svoje,
ažtě rázem hodným chvály
sděly konec toho boje
Jednu zdatnou ránu sděti —
za prvou již druhá spěje,
přílbice jim s hlavy sletí
s jasnou hradbou obličeje.
Rozpoután je pramen vlasů,
oko, líce, jaké zjevy!
hrdiny dva u zápasu,
nastojte — dvě mladé děvy!
Jako když se slunce jasné
z mraků zjeví v kráse svojí,
tak se skví ty děvy krásné,
sluncí dvé, pokrytých zbrojí.

Kdož by při tom při pohledu
prost byl vzdechů, zanícení,
buď je stvořen celý z ledu,
buď mu srdce v těle není.
Krásy úsvit nenadálý,
ježto zdobí obě panny,
šípy metá, rány pálí
v obě vojska, na vše strany.
Oblakové těžkých vzdechů
pnou se z útrob vojska všeho,
trnou pluky Turků, Lechů,
unikňou-li děvy zlého.
Tak jsou jaty strany obě,
že na koních nedostihlých
sunou se již proti sobě
doubravy dvě kopí štíhlých.

Řinčí šavle, deští stříly,
trouby zvučí, řehcí koni —
při násile cizí síly
dívčí boj se v konec skloní.
Skoná se a nový vzchází
z boje boj a tužší, větší,
v líté tknou se ve nesnázi
stříly, dřevci, štíty, meči.

Zahřímají hory lesné,
hřímá důl hojnými hluky,
až za horou slunce klesne,
noc zahalí všecky pluky.
Černý stín již na tábory

Poláky i Turky zove,
středem nich však skví se zory,
děvy dvě, dva hrdinové.

Z Gunduliče. *J. Černý.*

233.

Poslední konvent benediktinův na Hradišti.

I.

U vojvodského sídla, blíž olomúckých zdí
se za červánků ranních klášterní věže rdí;
na báních svit a šero, pod nimi žal i vděk —
vždyť život nejbujnější je smrti zárodek. . . .
Do chrámu krokem tichým se vkrádá bratr Jan,
muž mladistvý a jarý — za živa pochován!
V něm bouří vášeň divá; třesa se, otvírá;
pod jeho řásnou řízou červ srdce užírá.
Na oltář žhavě patří — na stupně se vrhá
a v hrozném rozčilení šat se sebe trhá.
„Polepš mne, matko Páně, mou hříšnou duši chraň,
a nebo na dosmrtí ji oka bleskem zraň!“
Tak na překot se modlí, neváživ svatých slov,
zrak opírá buď o zem, buď hledí v jasný krov;
vyprahlé oko jeho ni slzy nevydá,
z něj odříkání s chtěním soupeřně prohlídá.
Myšlením bludným zmámen, leč kázní překonán,
dlí na ledových stupních — je k nim jak přikován.
Horoucí jeho zraky z svých důlků vyvstaly,
by se co palné proudy na oltář upjaly.
Aj viz plamínek v lampě se věčné třepetá
a jako plaché ptáče před bouří poletá!
Ba již i lampa sama se houpá v oubočí,
výstražně kynouc mnichu, jenž zděšen odskočí.
V tom vrznou čepy vrátek — vyrazí chladný vzduch —
z podzemí lehké kroky na bystrý tepou sluch.
„Toť ona!!“ zkřikne mnich a žene se v sklepení,
již nejsa mocen sebe v zlém smyslů zmámení. . . .

* * *

U vojvodského hradu se chodba podzemní
ladnými rouchy panen do šera zatemní;
v jich čele mladá kněžna, anjel to rajských vnad,
se do kláštera béře pobožnost vykonat.
I jde tu krasavice, jakých svět málo má,
a za ní slíčné děvy s cudnýma zrakoma;
duch světem nezkalený se v oku obrazí,
jich mysl nezná škůdce, jenž chtivě obchází. —
Letěly holubice, bílé co padlý sníh,
i letěl také jestřáb — za cností mrzký hřích;
lakotně dravec krouží — teď dolů se vrhá
a už i nejpřednější z nich hltavě trhá! . . .

II.

V vojvodském hradě hlučno. Snad panstvo stoluje?
snad číše plna révy v přípitcích koluje?
Ba, koluje tam číše — však není víno v ní:
mok z překypělé žluče — toť nápoj hodovní! . . .
U dvorany se dvéře rozlítnou do kořán
a jimi zamračený vnitř vejde kníže pán.
Ach pomoz Bože: tak-li se soudu předsedá,
pak milosti ať nikdo u soudců nehledá! —
Za stolec právonosný se vladař usadí,
a kolem zemanstvo se dle zásluh seřadí.
Jest ticho; vladař kyne, a znova rozlítnou
se dvéře, jimiž zvenčí pochodně zasvitnou.
Na prahu objeví se muž řízou zahalen:
„Bůh lásky budiž s vámi, buď věčně pochválen!“
Opata vážné líce ni barvy nezmění,
ač mnohý z přítomných naň zlé upřel vzezření.
„Obeslal jsem vás, otče,“ po chvíli kníže dí,
a jeho ret se svírá a zrak se škaredí,
„abyste prones' výrok nad podlým zlosynem,
jenž poskvrnil bratrstvo hanebným zločinem.
Poslyšte, a pak suďte . . . Jakový asi trest —
že nestranným budete, mně ručí vaše čest —
přisoudil byste mnichu, jenž opovážlivou
se kněžny dotknul rukou; jenž vilnou chlípnost svou
na uzdě nemaje, se co chtíčův pacholek
na paní vrhnul tehdá, s děvami vespolek
když spěla do kláštera pobožnost vykonat,
nevidouc lstivých záloh, netušíc bídných zrad!“
A v rozčilení velkém vojvoda povstane,
a v shromáždění mnohým tvář hněvem zaplane.
Na opatovi bolest je znát i zármutek: —
kdož rád soudívá bratra křehkosti za skutek?
Však čest a vážnost sboru se musí zachovat,
byť měl i dokrvácet a sebe pochovat!
Ký div, že z oka starce se strázeň vytratí
a na její tam místo se přísnost zahatí?
„Toť provinění velké,“ již mluviti se jme,
a stísněný dech jeho mu prsa mocně dme,
„ba, čin to neslýchaný, o němž mi soudit jest,
a proto stejně těžký jej také stíhni trest.
Leč spravedlnost žádá, by netrpěl jen mnich
za nevázanost světskou, za svého těla pych.
Kde podobná jest kázeň a tak je volno žít,
že přestoupení taká se ještě mohou dít;
kde rozšíření jedu mrzkého konání
hned v prvním zárodku se příkladně nebrání;
kde z řeholních svých slibů jsou řády vyzuty:
tam celý sbor je vinen a hoden pokuty!“
„Nuž!“ vece vladař chladně, „jaký hodláte trest
pronésti nad konventem, jenž vším tím vinen jest?“
„„By za živa byl zazděn!““ — „Dle vašich staň se slov:
sám nad sebou jste soudil, sám sobě sbil jste rov!“ . .

III.

U vojvodského sídla, blíž olomúckých zdí
se za červánků ranních klášterní věže rdí;
na báních svit a šero, pod nimi žal i vděk —
vždyť život nejbujnější je smrti zárodek! . . .
Ha, jaký zjev, jen patřte! Kol všeho kláštera
se jako sterohlavá, báječná příšera
otáčí — vine — splítá vždy ouž a oužeji
léč vojvodových branců řinčících šlépějí!
A z dvou řad přední náhle jak střela vyletí,
vlekoucí místo mečů lopaty v zápětí;
to strašné hejno bleskem k budově přikvačí,
že skorem ani prostor pro všechny nestačí.
Teď počne skřek a řava, div neschne v těle kost,
jakoby řada běsův pekelný zděla most!
A dřív než slunkem zlatým omladnul nový den,
byl klášter kol do kola v hrob velký proměněn! —
Ve chrámu teskné ticho. Tmy skokem přibývá,
čím víc se bran a dvířek i oken zazdívá.
Šestnácte mnichů klečí na dlažbě zroněné,
všech ruce sepjaty jsou a hlavy skloněné.
„Odpusť nám, Pane, viny, nám bídným hříšníkům,
jakož i odpouštíme my našim vinníkům . . . .“
Tak po osm dní z vnitra modlitba dutě zní,
dne devátého tělo již ducha nevězní.

Josef Rich. Vilímek.

234.

Otrokyně.

Na širý luh první stín se snesl
po posledním slunka políbení,
vesmír poznenáhla v spánek klesl,

vešken ruch již došel utišení,
a když večernice rozžehla se
v měnivém se lesknouc rozeplání,
stařec paša z lůžka pozdvihá se,
by své pozdní lásky ztišil ždání.
Na kobercích drahých, zlatoskvoucích,
v komnatě přepychem přeplněné,
při výdechu vonném růží žhoucích
sedí děvče v tváři zahalené.
Vězeň, slíbila, dnes pánu svému
po vůli být, až se večer skloní;
dlouhoť vzdorovala daru všemu,
jejž on nahromadil štědře pro ni.
A dnes že by přece klesnout chtěla
v náruč vyžilému věziteli? —
Slyš! — zdaž ona také uslyšela
ržání oře? — aj, teď k oknu čelí . . .
Leč již šedý stařec ode dveří
chtivým, jizlivým, nestálým okem
lepotvárnou otrokyni měří
a k ní ubírá se mdlým svým krokem.
Děva mžikem hlavu opět svěsí
a zatají duše rozrušení,
vzbuzené tím hlasem ze zálesí,
poslem kynoucího uvolnění;
pokorně před starcem vilným stojí,
jenž jí s tváře, slova mluvě hadí,
závoj snímá scvrklou rukou svojí
a ty svěží líce její hladí.
Po čas kochá již se v dívčí vnadě,
svadlý ret svůj svěžím retem zpíjí.
Slyš! — Toť dusot na sousedním sadě!
Vymrštil se, jakby uštknut zmijí,
sahá k pásu pro kalenou dýku —
pozdě! — hbitěj vraždí otrokyně —
vilník klesá, v divém ještě ryku
klna duši smělé mstitelkyně.
Po stepi tam vlažnou nocí letí
ručí komoň, jezdců dvé si nesa;
než skřivánek opět počal pěti,
jezdce skryly temné stíny lesa.
V odlehlém tam dvorci, světu skrytém,
otrokyně se svým zbavitelem
zavítala slunce před zásvitem
v bezpečí před mrtvým vězitelem.

B. J. C.

235.

První Kolovrat.

Aj vizte hrad ten tvrdý, do nějž blesky
rozlícené se věčně nevbrodí,
kde radost jen a ples, však nikdy stesky
co mocné víly hlučně vévodí.
Již na Čechův tam patřte Vyšehrad,
na odvěkých skal vždy jarého syna,
v němž národa se sešla stařešina
po mužích řídkých vlasů, šedých brad.
Shromážděnými má na tomto sněmu
zabránit v zemi rozbroji se všemu.

Kýž tomu tak! Vždyť zpurným hledem hází
i tady ještě dav rozčilených,
a těm, jichž oku mládí žár už schází,
krev aspoň dme do žil vysílených.
Myšlénka jedna zmocnila se všech:
tak příhodné se chopit chvíle k činu
a jedním rázem smazat těžkou vinu,
jíž dopustila se kdys hlava Čech.
Seznámit-li se chcete s muži těmi:
toť Vršovci, po vládci první v zemi! —
Již četné sbory vážných sněmovníků
se uhostily v síni svatyně,
z níž před nedávnem švarných hodovníků
šum dorážel až k vody hladině.
A stále roste počet velmožův
a pořád užaslý zrak jinde brodí
a vždy zas brána řady nové rodí
buď kmenů košatých, buď odnožův.
Toť plémě Čecha, vůdce vojů valných,
jež smířiti se přišlo z krajů dálných.

Teď vladař přijíždí. . . . „Zdráv buď náš kníže!“
volají přední vstříc mu v zápalu.
„On zhyň!“ hned houkne pozadí, a blíže
se derou spiklí v bouřném návalu.
I počne boj hned, krutá počne seč!
Rozdílu v tísni nešetří se více:
tu drtí hruď klikatá bradatice
a tam zas poltí lebku pádný meč!
Jak z jícnu pekla řítí se už z brány
stoupenci vzteklí té i oné strany!

Voj burácí — jak příval vod se zmáhá,
druh s druhem těsně v plot se seřadil,
v němž pán nepán po smrtné zbroji sáhá,
by nenávist svou krví ochladil.
Jdouť strašné rány dřevcům v zápětí!
Duch Morany snad ve všech mysl vstoupil,
by svět o jaré mužstvo lstivě zloupil,
jež musí žertvu krví skrápěti.
Vždyť nelze myslit, že jen vášně hroty
by natropily tolik zla a psoty! —

Kde ale kníže dlí? . . . Hle, jeho koně
chumáče branců ve dví rozhrnou,
že navzdor ryku v rozhořčeném shoně
i nejrozsápanější ustrnou.
A ptáte-li se ještě, kde jest pán:
nuž vizte, spřežení že splašenému
a kolby řavou, třeskem zděšenému
teď na milost i nemilost je dán! . . .
Msta ustála — již o sporu se neví:
tam radost se — zde hrůza v oku jeví.

A dále rejdí vranci s vozem znovu,
nad nimi jako chmúra víří prach;
ku odlehlému leckdo spěje krovu,
jejž jektavý se zmocnil Běs a Strach.
„Dnes naposled už zříme pána líc:
hle, jak divoce komoň uchem stříhá!“
A oko s děsem buď, buď s plesem stíhá
vladaře vléci jisté smrti vstříc.
Jak nehoda dva dravce v bratry mění,
tak spojilo zde roty pomatení. —

Teď povoz k hradbám zevnějším už míří,
kde ku Vltavě mur těch svah a sklon.
„Již ztracen — mrtev!“ vzduchem křik se šíří,
a zpupný checht se mísí v bolný ston.
„Až dosud není!!“ náhle vyvolá
muž na zvýšeném u svatyně prahu,
a obrovskými rameny si dráhu
shluklými klestí — všemu odolá!
Vzduch hlasně zaskučí, když zas se sráží, —
tak prudce rozrývá jej on svou páží!

V tom na valy přicválá v divém skoku
již uřícené štvaním spřežení,
i zdá se, v hltavém že proudův toku
po chladném prahne na dnu ležení.
„Již čas!“ se volá v davu plném hrůz,
a v tom železnou pěstí již uchvátil
za zadní kolo a co loutku zvrátil

odvážlivec propadlý Sitnu vůz —
ne vrance však! Ti vůj i řemen strhli
a s děsným ržáním v lůno vod se svrhli! — —
Se skály Vyšehradské slítli koně
a po nich rod Vršovců schytaných.
Za slitování marno žádat pro ně:
toť trestem odbojů jim sčítaných.
I ukonejšen zase Vyšehrad.
Krev vládcových odpůrců do vln prýští,
a o skálu kdo oudy neroztříští,
ten zmírá tam, kde hlubiny je chlad.
Ochranci knížete a jeho síle
však příjmím „*Kolovrat*“ vzdán dík té chvíle.

Josef Rich. Vilímek.

236.

Volyňský.

„Ten není vlasti věrným synem,
ni k boku cara samovládce
horlivým jeho dvořanínem,
kdo robsky velebí ho sladce!
Můž' radou jemu sice být,
neb mučeníkem věčných kázní,
že právo hleděl obhájit
jak Dolgoruký prost všech bázní,
Můž války býti rozdmychou,
krvavou vrahu někdy zbraní
a hrůzou sketům nelichou
jak podmanitelé v Kazani.
Můž' udivit ... však kdy to as
vše z chlubných řečí vystaví si?
ba běda mu! na věčný čas
jej sláva ne, leč kletba křísí.
Hlas lidu daří odměnou
jen činy slavné, nikdy zrady,
a parob proklet nezměnou
po věků nekonečné řady. —
Ten není vlasti věrným synem,
ni k boku cara samovládce
horlivým jeho dvořanínem,
kdo robsky velebí ho sladce.
Však ten, kdo pýchou obtočen
své slávy neždá, nechvěje se,
sám sebou nejsa zotročen
vše lidu svému žertvou nese;
kdo, byť mu tyran pouta skul,
i v poutech jako na svobodě,
kdo ku žaláři hrdě lnul:
ten žije v srdcích, ve národě.
Vždy čestně stojí jako rek,
vždy věrně drahé vlasti synem,
a když mu skončit zde svůj věk,
ten umírá jen se vavřínem.
Kdy kout počíná rodinám
snad cizák bídný pouta kletá:
hr na něj! — jako havran sám,
jak divá bouř, co stepí létá.
A padne-li? — však bude živ
v národu srdcích, u paměti,
i plamenné té duše div,
jenž v pouta hřímal věčné kletí.
Což slavná smrt to za národ!
Rekové, pěvci v krásné písni
věk po věku a rod na rod
pak vždycky o něm hovoří, sní.
Zášť pravá vzplane k bezpráví,
to neumorná ještě v synech,
a svatá Rus se pozdraví
zříc zlobu hynout v temných stínech!“ —
Tak rozechvělý v okovech
Volyňský dumal spravedlivě,
čist duší jsa i v činech všech
hrd nesl stav svůj ticho, tklivě.
Ten syn dalekých severů
nechvěl se k zákeřníků zlobě,
jichž trůnu odkryl nevěru,
a za to pyká v živých hrobě ...
On ozářil ten shnilý kmen,
tu černou duši milostníka,
i jeho činů zhoubný plen
a hadí mysl rozbojníka.
A když naplnil úkol svůj
a světu odkryl kořen bědy,
pak odhodlaně stůj co stůj
stál činu svého na výsledy. —
Nedlouho co opustil trón,
by okovů nes smutnou tíži,
když náhle zahlaholil zvon —
a surový se houf sem blíží ...
Jen pohleděl — a vírou vzňat
bez bázně zvolal: „Za věc svatou
mně odměnou se dostal kat,
že spasit chtěl jsem vlast upjatou.
A bychť se žertvou hanby stal,
čímž přec jen mně ta vrahů zloba:
já pravdě posvětit se znal,
a to buď ubitého zdoba!“
A při tom oči zaplály
tak pohrdlivě — odhodlaně,
když zbrojnoši s ním spěchali,
s tím otcem lidu — k temné straně —
Již došli ... Zří to lešení —
a tiše hlavu k hrudi kloní — —
teď jedno meče zachvění,
a na půdu se proudy roní .....
Synové vlasti! Ve slzách
tam k chrámu spějte velikána,
kdež za ohradou též tlí prach,
s ním zloba vraha pochována.
Ó otče lidu! na svůj hrob
veď mučeníka svého syna,
ať zakypí tam z dávných dob
zas řevnivost v něm měšténína
Jenž láskou dýše k národu
jenž všecko, všecko přinese jí;
tam duše víry v svobodu
nechť líčidla svá odhážejí.
Ať vždy on cti je vzorem jim,
ať bojovníkům hrudí pevnou,
by chránili vlasť mečem svým
před kletých vrahů zlobou hněvnou! —

K. Rylějev. *Rudolf Pokorný.*

237.

Paní Tvardovská.

Jedí, pijou, lulky hoří,
tance, chlasty, rejd do kola;
div že krčma se neboří,
cha cha, chy chy, hejsa, hola!
Pan Tvardovský konec stola
napnul boky jak sto baší:
„Výskej, duše, výskej!“ volá,
chechtá se, bančí a straší.
Žoldnéři, jenž na stůl bouchá,
všem zlořečí, světu pýcha,
mávnul šavlí kolem ucha:

ze žoldnéře ovce tichá.
Na patrona, jenž se sklonil,
džbán vyprázdniv na dva rázy,
váčkem zlatým pozazvonil:
pan patron jak psík se plazí.
Sevcí vytal v nos tři bodky,
k mozku připjal tři troubelky,
mlasknul: mlask — a gdaňské vodky
z mozku vytočil sud velký.
A když pil z kalíšku vodku,
kalich hvízdal, blesk v něm kmital,
patří na dno: — „I ty šotku!
Jak jsi kmotře sem zavítal?“
Byl ve vodce ďáblík na dně,
jak Němčísko se tam točil,
poklonil se hostům ladně,
smekl klobouk a vyskočil.
Vskočil, vpadl na podlahu,
zrůstal, zrostl na půl sáhu,
měl kopýtko, nos jak háček
a paznehty jako špaček.
„A, Tvardovský — výtej brachu!“
řka, poskočil jáko křeček.
„Což mne neznáš, pane Lachu?
Já jsem Mefistofeleček!
Však mám zápis na tvou duši;
datován je z Lysé Hůry,
psán na kůži jak se sluší;
moji čerti, ty nestvůry,
o tom písmu dobře vědí;
po dvou letech měls přijíti
do Říma, kdež papež sedí,
bych si tebe mohl vzíti.
Sedm roků již uteklo,
déle zápas tvůj neplatí:
tys jen čáry klamal peklo,
nechceš se tam odebrati.
Pomsta, ač lenivá bývá,
zahnala tě v tuto sluji:
ta krčma se Řím nazývá,
a já vašnost arretuji.“
Tvardovský ku dvéřím kvapil
na toto dictum acerbum;
ďábel za kontuš ho lapil:
„A kde jest nobile verbum?“
Co tu počít? Těžká rada,
zmařit vůli satanovou —
než Tvardovský na spis padá
a vymýšlí těžkost novou.
„V spis nahlédni, starý ďase!
také výminky v něm stojí,
až po jistém přijdeš čase,
abys sebral duši moji:
Mně dle smlouvy nic nebrání,
zapřáhnout te do roboty,
třikrát ty mé rozkázání
musíš vykonat do joty.
Slyš! té krčmy štít jsi zočil?
Kůň na plátně malovaný.
Rád bych na kůň v sedlo skočil,
kůň ať letí jako štvaný.
Skruť mi z písku pět bičíků,
abych měl čím pohnat koně,
dům mi vystav v tom lesíku,
bych si odpočal po honě.
Dům buď ze zrnek ořechů,
štít ať sahá do oblaků,
z brad židovských zbuduj střechu,
pobitou semenem z máku.
Za míru si vezmeš cvoček,
na coul tlustý, na tři dlouhý;
v každé z makových zrneček
vbiješ laťák jak do douhy.“
Ďábel do povětří vskočí,
koně čistí a napájí,
potom z písku biče točí,
koníku již nohy hrají.
Již Tvardovský v sedle sedí,
koně pohání bičískem,
jede klusem, eválem, tryskem,
již i na domeček hledí.
„Vyhráls, vyhráls, Luciperku!
než věc druhá milá není:
teď se skoupáš v tomto čberku,
voda v něm má posvěcení.“
Ďábel krčí se a dusí,
zimný pot se s něho lije;
leč pán káže, sluha musí:
chudas stopil se do šíje.
Jako šíp vyletěl z vody,
otřás se, až kostmi chřestal:
„Teď již můj jsi! — Jaké škody!
lázeň nejhorší jsem přestál.“
„Ještě jednou — do třetice!
Však hned praskne moc čertovská —“
Pohleď! tam stojí mladice,
moje ženuška Tvardovská.
Půjdu na rok k Satanáši
za tebe; — máš dovolenou —
a ty co muž s mojí ženou
máš rok pobýt v jizbě naší.
Přísahej jí úctu, milost,
i poslušnost, jak se sluší,
a v jednom-li neobstojíš,
pak se celá smlouva zruší.
Ďábel půl uchem poslouchá,
půl okem na žínku blíká;
ještě blíká a naslouchá,
než již stojí tam, kde klika.
Pan Tvardovský ďábla škádlí,
ďábel po jizbě se stuchá,
vyčmuchal u klíče dírku:
jak čmuchal, tak posud čmuchá.

Mickiewicz. *Bed. Peška.*

238.

Domenico Fontana.

(Romance.)

I.

Po ulicích pyšné Romy
pestrý dav se hemží lidu,
zpěvným hlasem ruší domy
ze spánku a ze poklidu.
Zítra slavnost petrská je,
večer dnes je k oslavení,
po ulicích hudba hraje,
okna jsou jak ve plameni.
Tamburina, kastaněty
ve zvuku se spolu snoubí,
husté potom lidu čety
tancujících kolo vroubí.
Zář pochodní pozlacuje
malebnou tu skupeninu.
Každé oko pozoruje,
padá útlou na dívčinu,
ohnivě jak děva svěží
kol se juna v skoku točí,
jak ta nožka malá běží,

z temných vášeň šlehá očí.
Její tílko jak to proutí,
větérky jsouc rozechvěné,
prohýbá se, něžně kroutí
jak osení rozvlněné. —
Hned se ruka v roztoužení
v kruhu nese kolem hlavy,
střelmo zas jak přelud hravý
postavu hned vábnou mění.
Gazela jak lehce lítá,
uskakuje děva v běhu,
zde a onde juna vítá,
tušit nechá jen svou něhu.
Volně kadeř dolů splývá,
ze šátečku vyprostěna,
a ta ňádra rozechvěná
nápoj čárný v duši vlívá,
svůdný nápoj ve pohledu
plný ohně, plný medu,
že ti vniká v bytost celou,
bouří krev ve žilách vřelou.
Při tom pořád v skoku divém
míhají se kolem tebe,
že v tom reji dovádivém
Mohameda vidíš nebe.
Když pak vášeň nejvíc vzňata,
v běhu nožka nejvíc chvátá,
nejvíc nachem líce vzplanou
barvou jako zčarovanou:
hudba stane v okamžení —
saltarello v zakončení.
Čapky vzhůru, bravo hlučné
ozývá se plnozvučně,
v triumfu jak vítěz v slávě,
s junem stoupá dívka v davě.
Teď kol dívky tanečnice
skupilo se mužů více,
připíjeli Margaritě,
jenž tak nohou křepčí hbitě.
Její srdce jen se chvělo
v nepokojném, silném tluku,
zpod živůtku skočit chtělo
jako poupě na rozpuku.
Domenico, jinoch mladý,
divákem byl také v davu,
všecko viděl, její vnady
v pestrém kroji, v zlatohlavu.
Oko jeho plno blesků
skvělo se jak uhel v lesku:
horkou vášní, žárem touhy
jeden pohled spřádal dlouhý,
sic jen podál ve úkrytě,
tanul však jen k Margaritě.
Teď tu v jiném světle stojí,
než v tom kole tanečníků,
v davu šumném, ve povyku,
kde se vášeň s tancem pojí.
Stojí tu jak stonek v křoví
s rozevřeným již poupětem,
an pel skytá motýlovi,
včelkám zlatým, co jdou světem.
Domenico sní jak v ráji:
napřed blaho sobě bájí,
a jak u ní mnoho lidí
s pohárem a s vínem vidí,
také běží pro konvici,
připíjí též tanečnici.
Ona oko jiskrnaté,
v lásce jako mžikem vzňaté
v utajeném blahu zvedne,
rumění se a zas bledne.
„Zvu tě, dívko, k svému stolu
na večeři ke konvici,
sedněme hle, tamo spolu
ke krčmáři na ulici.“
Ona chytne jako v chvatu
ruku jeho v okamžení:
„Dáš cyprské k oslavení,
ale půjdem k mému bratu.
Jistě že znáš Mayetenu,
tu krčmářku čarodějnú,
jenž má peněz, mnoho zlata;
ne-li ji, znáš muže, brata.“
To vše praví jako hravě
polo v žertu, usmívavě,
žvatlá pořád jako děcko
bez rozmyslu na kvap všecko.
„Zítra přijdeš na náměstí
do kostela ku oslavě,
já tam věnce budu plésti,
prodávat je v pestrém davě.
Z samých růží kytku svitou
na památku skytnu tobě,
že jsi jednou s Margaritou
chodil večer v blahé době.“
„Margarita, jméno krásné
znamená mi perlu z moře;
zřítelnice povyhasne,
kdy oslní ta mne zoře.
Až jen bude vybroušena
perla tato kouzlem lásky,
větší bude její cena,
dražší o ni budou sázky.“

II.

Domenico nepřemítá,
láska jenom duši zmítá
touhou silnou, nezkojenou
jako vichr mořskou pěnou.
Zapomíná na poslání,
proč šel v Romu stověžatou,
proč měl jenom duši vzňatou
v nadšení i horování.
Bylť umělcem stavitelem
Domenico, jinoch mladý,
šel do Říma za účelem,
zírat chrámy, staré hrady,
památníky zašlé slávy, —
obelisků v rumu hlavy —
názor tříbit ve umění.
Co mu palác i s façadou,
co mu sochy, co kamení,
co Vatikán s celou řadou
mistrných ruk v každém díle!
Vše je mrtvý, holý kámen,
kdy je v srdci žárný plamen,
bouře ždaná, lásky chvíle.
Mnoho dnů je po slavnosti
od večera seznámení,
co ta duše lásku hostí
v sladkobolném neskojení.
Od té doby kytka leží
na okně vždy vonná, svěží;
a to vonné, pestré kvítí,
jak by přešlo v jeho žití:
v každém květu nápis vrytý:
jmeno drahé Margarity.
A kdy slunka hledy zašly
za oponu noci tmavé,
oba se vždy spolu našli
náhodou a slepě, hravě.

Malá chatka konec města,
kolem pusté rozvaliny,
v kamení se bělá cesta
do chatrče ze dřev, hlíny.
Malý koutek kolem chaty
změněn v milou je zahradu,
kamennou je zídkou spjatý
ze zdí zbořeného hradu.
V mechu šplouná potok hravý,
skáče, padá na oblázky,
někdy také kroky staví
z podivení nad obrázky,
jež ta luna v vodu sází,
kdy tam světlem bledým vchází.
V dáli temně jezy ječí,
hukot potom na pobřeží,
hlahol zvonů z městských věží —
vše to mluví lásky řečí:
co chceš více, duše milá,
abys lásku ukojila? —
Domenico zná ten domek,
odkloňoval často stromek,
by moh zírat ve okénku
na milenou svou děvenku.
Neviděl ji dobu dlouhou,
ztratila se mu z náměstí;
proto puzen lásky touhou,
zašel k chatce na rozcestí.
Bojí se, by nepohoda
děvu jako kvítko voda
nevyrvala mu z objetí,
nebo lásku jí z paměti.
V dáli výkřik, divné šumy,
jako hlas kdy někdo tlumí
v hrdle těsně se odporem,
napadený vrahů vzdorem.
Projelo to Domenica
jako bleskem tělo, duši,
hrom kdy klínem v lípu vniká,
do koruny mocně buší.
Kvapně běží za pokřikem
ze zřícenin ku pomoci,
snad se někdo s zákeřníkem
potýká v té tiché noci.
V černém místě, tmavém stínu
nerovný tu zápas zírá,
jak se sápe na dívčinu
zákeřník, ji v náruč svírá.
„Zbabělý ty podlý vrahu,
mně stůj v zápase a boji!
Skolím tebe pekla k prahu,
abys nechal na pokoji
dívky bezbranné a ženy!“ — —
Z pochev meče vytaseny. —
Ale záhy na útěku
vilný škůdce hledal spásu,
děvu krásnou, plnou vděků
v mdlobě nechal na terasu. —
Sladké břímě, lehká tíže!
Domenicu chraniteli,
skloň se jenom k tváři níže,
blahem budeš rozechvělý.
Pozasvitla luna září
na ubledlou dívky tváři,
známý tah jej v tváři vítá —
„Bože můj, to Margarita!“
V rozvalinách přede chatkou
postál sladkým se břemenem,
tváře hladil rukou hladkou
na sedátku na kamenném:
„Otevř oko jiskrnaté,
Margarito, dítě zlaté!
Otevř, dítě, otevř víčka,
ať tam zírám andělíčka,
an vždy kyne v moje oko,
lásku píše přehluboko.“
Probouzí se dívka ze sna,
vyděšená kolem zhlíží,
dřímota to byla děsná,
víčka jí to ještě tíží.
Když však spatří chranitele,
srdce opět bije vřele.
Červeň v tváři bledé zase,
blahem každá žilka zkvítá
a to oko v plné kráse
opět jako hvězda svítá.
„Ach, to tvoje ruka žhavá,
Domenico, strážce bdělý?
Či jen přelud, mlha hravá
kouzlem svým mne obestřely?
Nech mne zírat v oko tvoje,
prahnu žízní bez úkoje,
trnu strachem, trnu bázní,
že ti dnové štěstí, krásní
zajdou za mrak pro tu vádu.
S hrůzou čekám mrzkou zradu
Špehů v městě hojná četa
koukolem jak povysetá;
znáš ty edikt od papeže
po všem městě prohlášený,
který kárá, mocně střeže,
že kdo s mečem postížený
na ulici v divé seči,
propadá hned kata meči?“
Na rtech hlas se tiše chvěje
jak ta vrba nad sedátkem,
motýlek když křídlem věje,
včelka zlatá nad poupátkem.
Nemám, věřte, nemám zdání,
co se potom dále dělo,
kolik tužeb, snů a přání
přese rty jim v lásce spělo,
kolik básní spředla duše
ve nadšené lásky tuše.
To jen vím, že jako náhle
pozasvistnul piskot táhle,
pochodně se objevily
jak bludičky na pustině,
postavy se vyrojily
z temna noci v zřícenině:
„Propadl jsi naší moci
dle zákona v plném znění,
vraždils lidi v tiché noci.
Vzhůru s námi do vězení!“
Nadarmo je zapřísahá
Margarita děva drahá,
že ji vyrval z rukou škůdce
Domenico v čestné půtce.
Darmo se jak réva věsí
na šíje mu, na ramena;
přísnou stráž to nezaděsí.
Margarita odstrčena,
Domenico ve průvodu
k rychlému je bádá chodu. —

III.

Vězení. Strop učazený
podpírají sloupů stěny
mohútné a velikáni.
Prostřed stůl je — velký kámen,
na nějž s velkých sloupů ramen

voda kape bez ustání.
Malou děrou zamříženou
sporé světlo v temno vchází,
na podlahu na hliněnou
stíny divné sloupů hází.
Každé prsou vydechnutí
vrací klenba ve ozvěně,
stromů šelest, vichrů hnutí
odráží se v holé stěně.
Zkamenělý jak stín bledý
Domenico ve snách hledí
na ty lesklé v klenbě saze,
na jich odlesk na podlaze,
hlavou těžkou úpí, víří
myšlenky — ti netopýři.
I tak loďka, když bez vesel
potácí se na hladině,
tak i duše jeho klesla
vzhroužená jen v rmutu klíně.
Rozvažuje, jakou vinou
ruka jeho v okov spjata,
proč má zhynout mečem kata,
blažen ještě před hodinou.
To mu nejde z mysli, z hlavy,
že kdo odpor vrahu staví,
čest a dívku ochraňuje,
sám též vrahem škůdným sluje.
Slyš! aj zámek zrezavělý
otevírá strážce bdělý,
těžko dvéře ve veřeji
kol se hřebů otáčejí,
na jichž prahu lesklou zbraní
stanou jako z nenadání
pochopové v řadě celé
s zasmušilým soudcem v čele.
Černolesklém ve oděvu
soudce zhlédá plný hněvu
zbojníkovu v temnou tváři
při červené smolnic záři.
Domenico již z pohledu
čítá ortel svůj a bědu,
pohnul sebou, ztrnul celý,
až okovy zařinčely,
jak by řekly: „Spásy není,
v smrti jen tvé uvolnění.“
Však to nebyl hlas jak z hrobu,
by mu věštil smrt a zlobu:
„Těžké tvé je provinění,
z něhož není vykoupení.
Ale papež spravedlivý,
vladař dobrý, milostivý,
utratit tvou nechtě hlavu,
než poskytnout sobě zbavu,
k trůnu sám tě volá k sobě
ze žaláře v této době.“
Domluvil a kynul rukou:
Domenico bez pout stojí.
Nejistoty trápen mukou
ve drabantů četném roji
uveden je ke vladaři,
ku papeži v plné záři.
Vstříc mu hledí přísné oko,
jak by vniknout přehluboko
chtělo v srdce, duši celou
přelétnouti hbitou střelou.
„Znal jsi edikt mnou vyřčený,
že kdo s mečem postižený
na ulici v kruté seči,
propadá hned kata meči.
Než já tobě ze své moci
sám chci vyjít ku pomoci.
Život tvůj ti v ruce kladu,
svobodu a její vnadu. — —
Tys umělcem stavitelem;
nuž tam vidíš povalený
v rumu, dřevě zpráchnivělém
obelisk a jeho stěny;
on kdys v cirku Augustově
planul leskem v zlata kově.
Vztyč jej Petra před kostelem
na okrasu v Římě celém,
i darujíť žití tvoje,
velké s žitím dary spoje.“
Domenico od papeže
neuveden v temno věže,
ale v jizbu tichou, malou,
kde má stráž jak vězeň stálou.
Tam od rána do večera
pozahroužen sedí v práci.
Myšlénka se mihnouc sterá,
v hlubinách se duše ztrácí.
Hloubá, myslí, dumá, sčítá,
cifer spoustu zná a píše,
nadšený duch stále skýtá,
co by volil k zdaru spíše.

IV.

Kobylek jak těsné tlupy
v černavé se mračno kupí,
když jich šiky temno-husté
s šumotem se v proudu valí:
tak ulice jindy pusté
z klidu dnes se rozpoutaly;
lid se hemží plným proudem
před posledním jako soudem.
Houf za houfem lid se žene
před chrám skvělý na náměstí,
lešení kde postavené
divadlo dnes hrůzné věstí.
Z dubův mocných, z pevných hákův,
z rahen, hřídel, kladek, vlakův
síť umělá do azuru
jako Atlas pne se vzhůru.
Sta, ba tisíc koní stojí
k vítěznému jako boji,
obrovskou tu tíži zmoci
pážím mužův ku pomoci.
Kolem všude výhně kouří,
buší se a těžké měchy
dýmají jak vulkán v bouři
ohňů sloupy, palné dechy.
Středem davu, v hlasů víru
Baragello, vůdce sbirrů,
prochází se, hlásá zjevně,
že jak zvonek hlasem prvně
zavzní z věže Kapitolu,
pod pokutou smrti bídné
od křiku a od hlaholu
ustát třeba tiše, klidně.
A lid v němém trvá sklonu,
papež žehná jej s balkonu.
Brzy potom v sbirrů středu
Domenico s hrdým čelem,
odvahu, klid v oku smělém,
pevným krokem stoupá k předu.
Jako hrana v pláči, bolu
dlouhým stonem žalně kvílí,
tak zní zvonek s Kapitolu,
an na mistra volá k píli.
Ztajen ruch je v zvučném hlase,
ztlumen se jen tiše chvěje,

každé oko namáhá se
mistra uzřít čaroděje.
Zběžným hledem ještě jednou
přeběh síti nepřehlednou,
nezachvěl se bázní, strachem,
spíš vzplanulo v záři divé
oko, tváře blaha nachem
v radosti až opojivé.
Prostřed davu uzřel děvu,
ana šátkem zdáli kyne;
proto se mu v rozechvěvu
bodrost k dílu v duši řine.
„Díky tobě, steré díky,
Margarito, zjeve milý,
hle, již úkol převeliký
ruka moje luštit pílí.“
Zvučným hlasem rozkaz dává,
tisíc hned se hýbe páží,
v jeden bod se síla sráží,
obelisk znenáhla vstává.
Jak hrom v dáli duní země,
i točí se strojů kola;
jak vln příboj hučí temně,
jako brky v orlím křídle
sviští ráhna, skřípou hřídle.
Mezi to pak mistr volá,
rozkaz jeho v silném zvuku
nezaniká v šumném hluku:
„Nuž jen vzhůru v síle družné
svalovité páže mužné,
v jednotném a spolném dvihu
vytyčte již sloupů tíhu!
Nuž jen ještě jednu stopu,
by se dotkl nebes stropu!“
K oslavení Římu, Bohu
sloup se zdvíhá pod oblohu.
V palném jako oheň znoji
druh se k druhu těsně pojí,
jeden pohyb řadou celou
jako na zvuk hesla v boji
ruče letí blesku střelou — —
obelisk již vzpřímen stojí.
Zástup trne v němém žasu,
až pojednou stero hlasů
rozvlní se v divou vřavu,
hlásajíce mistra slávu.
Hlaholí vše, jásá, ječí
po stavbě jak v Babyloně:
před papežem blažen klečí
Domenico na balkoně. — —
Ale víc než stero duší
jedno srdce blahem buší . . . .
Malá chatka konec města,
malá, prostá, z dřev a hlíny,
kamením k ní bělá cesta,
kolem pusté rozvaliny.
Tichá chatko na rozcestí,
jaké v tobě kvete štěstí,
když po dlouhém rozestání
duší dvé slaví shledání!

Karel Kučera.

239.

Bojarova nemoc.

Zda je již lépe, milostivý pane?
ustoupla nemoc? smí-li čaj se nésti?
„Kolik to hodin?“ — Nedaleko šesti.
„Ne, nenos ještě. Co se se mnou stane!
Ustoupla nemoc — nemoc neustoupá,
ba větší tesknost, větší nepokoje,
v mé hlavě jako netopýrů roje,
jak nad propastí duše má se houpá,
v mém srdci žhne to, trhá, seče, kole
jak tmavý kovkop ve hlubokém dole;
a není klidu, zrak sen nezaklíží,
a přec-li, tož mne jako balvan tíží
a dech mi v prsou svírá rovno můře,
oh, Oršo milý, hůře, pořád hůře!
A není léku, ani není rady,
tři lékařové neustále tady:
ten hlavou kroutí, mlčí, pátrá všude,
a ví co? neví? nebo vědět bude?
Ten druhý píše, píše chvíli mnohou,
já beru, piju, léky nepomohou.
A třetí praví: choďte, pijte, jezte
a na svou nemoc mysliti se střezte.
Kéž je to možné! Ó jak nemysliti!
V mé duše hloubi hadové jsou skryti,
ti hryžou, travi; jak se nesvíjeti,
když živý člověk hadům ku oběti!
Rci, prochodil jsi, Oršo, krajů mnoho,
zda nemocného tak jsi viděl koho?“
Ne, neviděl jsem, milostivý pane;
však —
„Nu však, pověz, pověz, Oršo milý,
snad z slov tvých krůpěj úlevy mi skane,
snad rada, pomoc tomu mému hoři —
dal mnohdy pomoc člověk nahodilý;
mluv!“
Teta moje na Azovském moři,
Avsimu zvu ji, co mne vychovala,
ta jednou starou pověst povídala . . .
však já jsem hlupák, prosím, odpusťte mi,
že chtěl jsem zabývat vás trety těmi;
a Bůh ví, jak se právě v mysli vzaly!
Však hlupstvo je to, nelze povídati,
mé řeči by vás, pane, pohněvaly
a mohlo by se s vámi hůře státi.
„Ne, mluv jen, Oršo, poslyš, mluvit musíš,
sic zlost a tresty svého pána zkusíš;
ať je to co je, ať se co chce stane!“
Nuž tedy slyšte, milostivý pane:
V daleké zemi před dávnými lety,
— ta tedy zkázka Avsimy mé tety —
žil jakýs rybák moře na pobřeží,
měl chatrč, sítě, k tomu mysl svěží;
své volné srdce, lodici a veslo
nebyl by směnil za žezlo a křeslo. —
Však bol měl přec, jenž hryz ho, a ne málo,
neb v prsou jeho mladé srdce hrálo,
v tom srdci láska k lepé dívce kvetla,
a tato láska mysl jeho hnětla.
Bylatě krásna, růže z jara dchnoucí,
všech kouzel moci v ní se rozložily,
však hrdá byla, vysoko se pnoucí,
ač nuzné kytle tělo její kryly.
Nadarmo rozum proti ní se vzpírá,
nadarmo její vnady hledí stmíti,
aj, srdce úž' a úže vždy ji svírá
a nechce, nemůž' bez ní živo býti.
Nadarmo moudrý přítel jemu věstí:
z té ženy tobě nevykvete štěstí,
ta bytost k výši jako orel letí,
jak v páru být s ní tobě, holoubeti!
On tak ji kochá, jako se jí bojí;
čas krátký minul — nu a byli svoji.
Však brzy po oddavkách žena jeho
se na líci a v srdci zasmušila

a na manžela svého starostného
se s nevrlostí takou obořila:
„Což tobě, muži: ty jsi slaboch taký,
ty nemáš ani zdání o životě,
ty žiješ stále ve práci a psotě,
v tom bídném koutě, sotva se zemáky;
však mezi lidmi tam se jináč žije:
tam peněz, z nich se teprv život rodí;
nu, ne po horách, k lidem štěstí chodí,
a hlup je, kdo se před svým štěstím kryje.
Do světa půjdem, neboť já chci žíti,
chci dobrý stůl a pěkné šatstvo míti,
a možno-li, i v kočáře se vozit;
a proč ne možno, čeho se tu hrozit?“
Než muž se hrozí, vzpírá hříšné touze,
pak nevzpírá se již a mlčí pouze
a posléz svolí, prodá chýž i sítě
a za štěstím jde s ženou na úsvitě.
Stal nádvorným se rybák u bojara,
komornou u baryně jeho stará;
byl šat jim pěkný, stůl vždy zlahozený,
a rybák ten byl zcela spokojený;
i žena též. — Však po nedlouhém čase
ji, neukrotnou, bydlo hnětlo zase,
zas v jejím líci vadne svěží růže
a zase takto plísní svého muže:
„Ty tužby neznáš, nemáš v sobě vzletu,
ty nejsi k smrti, ani nejsi k světu;
což myslíš, že tvé ženě možno žíti
a beze statku bojarského býti?“
— A jakž to možná, dušinko má drahá?
„Co, jak to možná, štěstí ruku vztahá:
já paní podobna jak oko oku,
ty bojaru jak ryba rybě v toku . . .
Ci rozumíš již? Ach, tys jako děti,
však zítra ráno budeš rozuměti.“
A ráno mrtvo bojarovo líce,
též baryňa již neprohledne více.
„Nu, pochovej je,“ žena k muži vece,
„my konečně jsme pány statku přece.“
Muž dlouho zpěčuje se v pláči, vzdechu,
pak pochová je — po ničem ni slechu . . .
„Ha, hrozno, Oršo, co mi to tu bájíš,
ty moje srdce na kousky mi krájíš!
Ha, kdes to vzal? rci, zdali tvoje teta
kdys nebývala u velkého světa,
zda nesloužila v prěmské gubernii?“
— Ne, mocný pane, tak jako že žiji!
„Nu, dopověz již tedy pověst svoji.“
— Ne, není možno, milostivý pane,
neb povídání mé vás nepokojí.
„Ne povídání tvé je hloupé, plané,
však dopověz, já musím doslyšeti.“
Nu tedy: tyto rybářské dvě děti,
teď baryňa a bojar pansky žili
a za ledovým poutem čin svůj kryli;
však rybákovo pouto nejprv změklo,
on v mozku poznal peklo, v srdci peklo . . .
„Již dosti, Oršo, dost již, Oršo milý,“
dí náhle bojar jako v omrak zpilý,
„jdi nyní, Oršo, podívej se k dvoru,
viz, není-li tam škody nebo vzdoru . . .“
Když Orša vyšel, peklo jak by puklo
a z něho hejno běsů tu se shluklo,
tak nemoc jeho vstane: v pláči, jeku
se na kobercích květných svírá, zmítá
a vypadá v té bolesti a vzteku
ne jako člověk, než jak šelma litá.
Pak utiší se zase něco krátko,
před svatým křížem klekne na klekátko
a skloněn šepce, ale náhle vskočí:
„Ne, není možno modliti se k Bohu,
kdož pomůže mi, co víc činit mohu?“
A zoufalost mu hoří z temných očí.
„Je hrozné, přehrozné je smrti lůže,
však smrt jen, smrt mne vysvobodit může.“
Již smrtnou střelbu matnou rukou béře,
v tom komnaty se rozstoupají dvéře,
on přede ženou svou se vine, chvěje:
„Ó baryňo, ó Marfo, zle je, zle je!
Ach, on ví všecko, ba ví Orša všecko,
vždyť povídal mi, srdce rozrývaje,
náš celý zločin v rouchu staré báje,
již od tety prý slýchal jako děcko;
však —“
„Ustaň, Gavril, ty jsi hlupec velký!
Nic neví Orša; myslíš, kdyby věděl,
že na našem on záhrobci by seděl?
Tvé srdce stůně na tvůj rozum mělký.
Fí, styď se, bojar, znáš-li ještě studu;
cos stropil mi již rozpaku a trudu!
Tys baba, Gavril, baba neslýchaná:
viď, ty se bojíš? bojíš se — a čeho?
Hoj, Boha, pekla, — hloupost nevídaná:
co Bůh je? nic a nic to peklo jeho.
Žij moudře, Gavril, strach nech strachem býti,
však raděj umři, neumíš-li žíti.“
A bojar umřel, umřel v krátké době.
Děl lékař, že se srdce zanítilo;
však lidé jinak šepotali sobě,
než lidé mluví leccos, ledabylo.
A paní teskní? Zdali vězeň teskní,
když okovy mu těžké rozmeteme?
Ne, radost květe v tváři chladné, němé,
ji věstí také pohledové bleskní.
A nepoznal by nikdo při ruletu —
jeť u ní herna, panstvo tady hraje,
k ní jezdí šlechta z celičkého kraje,
by pot svých robů promrhala v letu —
ba nepoznal by, smrt že tady byla
a pána domu v chladném loži skryla.
Jak jindy hraje Marfa, kostky v ruce,
tu rubly smetá a tu assignaty,
vždy téměř štěstí, nepatrné ztráty,
a nepřístupná radosti i muce.
Rob starý myslí, kroutě sobě kníry:
To proklaté je štěstí beze míry;
to ne již štěstí, ale peklo šedé
jí nahání a její ruku vede;
však se mi celá tato cizá duše
nic nechce líbit, na očích má psána
tajemná, hrozná písma od satana
a na mamonu hřbetu v peklo kluše.
Aj, co je Marfě blouda na domnění,
ta žije klidně, ona žíti umí:
jí v srdci radost přítomnosti pění
a z dálky bujné naděje k ní šumí.
Když o půlnoci rozplaší se hosté,
tu ona kradmo tajně ve komnatě
své srdce kojí, pase na svém zlatě,
tu teprv srdce toto, pouta prosté,
jak zprahlý jelen k pramenu se řítí;
a když se naplesala do sytosti,
zas novou žízeň i hlad nový cítí
po více, více ve svém srdci rósti.
Dnes, když již dlouho blažila se žena,
v sen nasycení padla unavena
a divného cos v hlavě se jí rojí;
i vzal se kde vzal a již před ní stojí
muž smutné tváře, smutné převelice,

na hlavě vlasy ježí se a chvějí
a z oka požár plane, hrůzy svíce. —
Nu kdo to? Ano, je to bojar její.
„A kdy ty, Marfo, pomyslíš se káti?“
tak se rtu muže smutná řeč se vlekla, —
„či ještě dél chceš s přísným Bohem hráti,
či mníš, že není viny, není pekla?
Nuž, pohleď tedy semo k srdci mému!“
A když chce žena pohlednouti k němu,
tu probudí se, cítí, že se chvěje,
chce na slabost se hněvat, na se samu,
chce nadávat a smát se tomu mamu,
však neví sama, jakže se to děje,
a úzkost, strach a mdlo se na ni leje.
I volá služku: „Fellino. Fellino!“
A služka tu, — „Nechť okno otevříno!
Fu, letní-noc to, horká k zadušení!“
— Baryňo, venku sníh a chumelení . . .
„Ach ano, ano . . . jest tu zpráva ňáká,
že dostali již Oršu darebáka?“
A neví děvče, nemůž zprávu dáti.
Však Orša zloby nemá se co báti:
dnes desátý den, co byl prchnul, čítá —
a již k rodnému Azovu se blíží,
již zahrádka mu kyne s milou chýží,
již jeho teta Avsima ho vítá:
A co ty, Oršo, doma dříve jara,
či nebudeš víc sloužit u bojara?
— Bůh požehnej vás! ne, již nechci sloužit,
však jako plavec po Donu chci ploužit.
Tu dobří lidé, tu je krásno, volno,
tu z přímých očí nevina se směje;
tam teskno, děsno, dobru srdci bolno,
tam Bůh ví co se dělo, co se děje!

Václav Kalbáč.

240.
Boží bojovníci.

Tvrdé lože a přec jako ze sametu.
Hraví tu se u hlav snové sletli,
zlaté záře rozsypali, vonných květů
v tichý spánek mladé žínce vpletli.
Tvrdé lože v Táboritů tmavém voze,
jichž tu dlouhé řady v ranním šeru stojí
jako černavý mrak zahubením hroze.
A ve výši zástava se svatá rdící
nad svatebním ložem šeptá píseň svoji:
„Kdož jste boží bojovníci!“
Neslyší ji mladý snící Táborita:
na klíně mu dřímá mladá žena.
Hasnou hvězdy, na východě už se svítá,
nad pole vzlet skřivan orosená.
Dumá vojín, vlhké stírá vlasy s čela —
v klíně láska jeho, blaho dřímá tiše!
Usmívá se — ach, a jediná jen střela,
a svou neuvidí ženu milující.
Sklonil hlavu — nad ní prapor šumí s výše:
„Kdož jste boží bojovníci!“
Slunce východ! Už se celý tábor budí,
v zlaté záři zbroj se hrůzná míhá,
vzdouvají se v větru kalichové rudí,
hluk a šum, a povel povel stíhá.
„Vstávej milá!“ Ženu budí políbení.
„Nastal den a boj! Tys Táborova žena!
Slyš, jak pějou k Bohu bratří shromáždění!“
Žalmy jitrem zvučí v nebe doufající;
a pak ona, jako řeka rozbouřená:
„Kdož jste boží bojovníci!“
Tábor v bitvu! Každý své se chápej zbroje!
Hrčí vozy. Na kůň, na vůz, v šiky!
Jezdci v letu. „Vrahů četných blízko voje!“
Země duní. Zříš je, honce, harcovníky,
vůz za vozem? Jako bouře rozzuřená!
Míhají se kusy, bojovníci, zbraně — —
A tu Tábor a s ním mladá jeho žena
z lože svatebního patří smrti v líci.
Nezalkají, vždyť to volá zákon Páně:
„Kdož jste boží bojovníci!“
Ej to seč! Kvas hrozný. Hyne dav po davu.
Kalich Páně tu, tam Říma znaky —
Čech tu hubí dávné rabství, zpupnost, slávu —
Hukot kusů, ryk až pod oblaky!
A tam mladík ten jak vrahy tepe, shání!
A s ním anděl zhouby, statná žena jeho —
pavezou mu — vlas jí vlaje kolem skrání —
Ha ten výkřik! To v něm srdce pukající —
Zanik v řavě, v vlnách zpěvu válečného:
„Kdož jste boží bojovníci!“ —
Zašla bouře, nepřítel už prchá v dáli,
kol jen mrtví. — Vítěz zákon boží.
Na voze tam Tábor. Bujný dub to skláli —
vedle žena — na svatebním loži!
Padla s mužem. Vlídná zasáhla ji střela. —
Slunce hasne, muže líbá, růži bledou.
Kolem druzi. Naklonili chmurná čela,
a ten starý, vážný hejtman dumající
pokyvuje hlavou svojí šedou:
„Ej, to boží bojovníci!“ — —

Alois Jirásek.

241.
Hetman zlatobradý.

Koně řehcí — Dněpr hučí —
dívka padla do náručí:
vrátilť se, jenž jezdil všady
v světě — hetman zlatobradý.
A měl hetman zlatobradý,
co jezdíval v světě všady,
šavli jako svit měsíce,
na ní zlatých rýh tisíce.
A měl hetman zlatobradý
koní na sta, prostých vady,
samou křepkost, krásu, něhu,
jak sokoli bystrých v běhu.
A měl hetman zlatobradý
houf kozáků švarný, mladý —
na plecech jim těžcí noži
posvěcení co hod Boží.
A měl hetman zlatobradý
dívku nevídané vnady,
i pěvce měl, jenž, co zažil,
písní opěvat se snažil.
Žaduj vichře v pustě chudé!
Kde Oxana druhá bude?
Kde pán taký a kde v kůru
pěvec lepší nad Paduru?

* * *

Vytrh' hetman vichrem běsným
na Moskaly druhdy z jara,
půlměsícem blýsknul děsným:
„Hoj, mládeži, za mnou, jará!
Vzhůru v řady! Nože k pásu!
Kůň jak sokol bude cválat,
a nočního Moskva času
jasným bude žárem sálat!“

I zašuměl houf v údolí —
již hřmí děla a krev teče —
u Dašova tam na poli
hukot děl zní, břinkot meče.
A jediný na úbočí
odtržen byv od svých druhů,
zlatobradý hetman točí
Arabu svou v polokruku.
Již již za ním letí davy
a hrot břitký dál mu nedá,
koně pouští on v čas pravý,
již ho pustil, zas naň sedá.
Ženou za ním, ženou v pláni,
již ho mají — onť tak zvolil —
nejednoho v sedle skolil,
v sedle skoliv pryč uhání.
Prchnul . . . zmizel . . . Dněpr líně
slz odvádí daň v limany —
pověz, Dněpře, Ukrajině,
kam's dal pěvce, kam hetmany?

Z polského. *Fr. J. Burian.*

242.

Meč.

Pojď, synu můj, pojď k této výhni žhavé,
v níž rudý plamen bujně plápolá,
a hleď, jak jako zlaté mušky hravé
se nad ním jiskry honí do kola!
A nedbej nic, že tady trochu kouře,
víc nežli tělo platí zdravý duch,
i přečká člověk horších časů bouře
a bouře čistí dusný, těžký vzduch.
Vímť já to dobře, neb má hlava šedá
už mnoho zřela, mnoho zkusila
a přemnohá též upomínka bledá
se v hlubinách mé duše stajila.
I dřímá v nich jak ostrov na rtech moře,
a když ji ze sna volá žití ruch,
tu často vzbudí dávno zmlklé hoře,
však bouře čistí dusný, těžký vzduch.
Viz tuto ocel! Budu meč z ní kouti,
jenž bude poslední mou prací snad,
neb jeví soumrak se už na mé pouti,
nu, zaplať Bůh, ač měla málo vnad.
A že mé jméno k umění mne váže,
rád bych tím mečem svůj mu zplatil dluh,
neb zápal ustoupiti mdlobě káže
a bouře čistí dusný, těžký vzduch.
Ó, kul jsem meče tři, však dávno tomu,
a nebuď bázní ani hrůzou jat,
kdy dím, že přišly do klatého domu,
neb chtěl je muž — nu zkrátka, chtěl je kat.
Oj, blýskaly se v jeho ruce pádné,
jak chtěly roztít by ten bídy kruh,
jenž pojí lidstvo k tísni velevládné,
však bouře čistí dusný, těžký vzduch.
„Hoj, mistře, slyš“ — děl muž ten chladných tváří,
kdy jednou večer vkročil v dílnu mou,
„mám pro tě práci, výdělek z ní září
a vírou v tebe se má prsa dmou.
Jsi řemeslník věcí svých prý znalý,
i dokaž, mije pochlebenství puch,
žes nad to umělec i dokonalý
a víš, že bouře čistí těžký vzduch.
Tři meče chci, však musí dobré býti,
neb na ně čeká dvacet sedm hlav,
a v krátkosti je musím doma míti,
neb horlí vítěz na buřičů dav.
Ba z jeho oka záblesk vášně sšlá,
jenž krví zbrodí drahé vlasti pruh,
a jako věčnost jeho zloba stálá,
leč bouře čistí dusný, těžký vzduch.“
A odešel. Mně na to činit bylo,
co slíbila mu moje pravice.
Ó, kterak mi to v prsou zabouřilo,
slyš, dvacet sedm — to je číslice!
Leč nemohl jsem slova nazpět vzíti;
jak větroplachý činí dobrodruh,
a šel jsem k dílu, jak se počlo dníti,
vždyť bouře čistí dusný, těžký vzduch.
I roztahal jsem tyto měchy staré,
že jako v horách bouře hučely
a rozdmýchaly plameny ty jaré,
až mocně soptily a sršely.
A kovadlina má pak zaduněla,
jak by se otřás žhavé sopky luh,
však při práci mou duší pravda zněla,
že bouře čistí dusný, těžký vzduch.
Bil tehdáž hrom a v naší vlasti sadech
měl svoje terče hněvný jeho blesk,
i sypal zhoubu po městech i hradech,
až celou zemi zerval bol a stesk.
Leč bylo hůře, prudký boj že vzplanul,
v němž role brázdit ustal pilný pluh,
a v našich krajích zlobůh války stanul,
leč bouře čistí dusný, těžký vzduch.
Slyš! vstala země proti králi svému,
neb on tím hromem, jenž jí srdce zryl,
však nepřál tvůrce lidu ztýranému
a prapor pravdy skácen k zemi byl.
A došlo to až k hanbě Bílé Hory,
ó že jsem nebyl aspoň tehdáž hluch,
neb rozšířila bolesť naše bory,
však bouře čistí dusný, těžký vzduch.
A přišel den, den ukrutného kata.
I vystavili velké lešení,
a jedna hlava po druhé tu sťata,
všech dvacet sedm, slyš, toť k šílení!
Ó představ si, co tenkráte jsem zkusil,
když od mé vlasti odvrátil se Bůh
a její katu meč můj sloužit musil,
však bouře čistí dusný, těžký vzduch.
Když první jako stříbro bílá padla,
tu jsem se zachvěl, mráz šel duší mou,
však její krev, ta ještě nevychladla
a klesla druhá ranou kata zlou.
Pak třetí, čtvrtá — hrůzné podívání!
I plakal stařec, plakal mládí druh,
ba přemnohý tu klesal v omdlévání,
však bouře čistí dusný, těžký vzduch.
Leč démon pomsty šel svou cestou dále,
nic nedbaje, že kletba v zápětí,
a orteloval, pokutoval stále,
až skončen rejstřík jeho obětí.
Leč doufám já, že dokonáno není
a z krve této na sta vzejde tuch,
i budou heslem mladších pokolení,
až bouře zčistí dusný, těžký vzduch.
Nuž roztahej ty věrné měchy staré,
ať jako v horách bouře hučí zas
a rozdmýchají plameny ty jaré,
bys nezapomněl vlasti v žádný čas!
Nad pláč a nářek mužnost větší sluje,
i upni na mne rozum svůj a sluch
a pozor dej, jak řádný meč se kuje,
slyš! bouře čistí dusný, těžký vzduch.

Josef Kratochvíl.

243.
Žalná Kána.
(Píseň bulharská)

Běda, Káno, žalná Káno!
Což jsi, Káno, učinila,
žes Turkům se zalíbila!
V temný žalář tě uvrhli,
v krutá muka odsoudili,
v těžká pouta nohy spjali,
v drobný řetěz krk sevřeli,
v okovy ti ruce stáhli,
abys jim se poturčila.
Bože, ubij tetu tvoji,
že kdy matku tvou vybídla:
„Nuže, sestro, milá sestro,
což tu stojíš? což tu hledíš?
Vstaň a pojďme do žaláře
navštívit tvou žalnou Kánu,
zdali živa nebo mrtva?“
Tvá ji matka uposlechla.
K žaláři se vypravily
a z daleka již volaly:
„Poslyš, Káno, milá dcero,
zdaž jsi živa čili mrtva?“
Žalná Kána odvětila,
odvětila ze žaláře:
„Živa jsem, živou mne mučí
těžkým poutem na nožicích,
řetězem na krku drobným,
okovy na obou rukou:
chtějí, bych se poturčila!“
Bože, ubij matku tvoji,
že tě křivě chce přemlouvat:
„Jim buď k vůli, dceruško má,
ať nezhyneš ještě mladá,
zlatou mladost neschodivši,
ladné roucho neznosivši,
vilské kolo netančivši,
libých písní nezapěvši!“
Aj tu zkřikne žalná Kána:
„Bohdejž, matko, sem nepřišla,
a přijdouc se nevrátila!
Bohdejž, matko, oněměla
a na místě oslepnula!
Jakž bych víru svou zradila,
předním, což mám, pohrdnula!
Míš-li, že mne v kole uzříš?
či že v hosti k tobě přijdu?
míš-li, bratrův že uvítám?
neb se v církev modlit přijdu?
velkonoc že budu světit?
nebo slavit štědrý večer?
Nešťastná se mýlíš matko!
Turci jeden den do roka
tichý jenom bajram slaví,
návštěv dělat nedopustí.“
Uslyší to krutí Turci,
Káně muka přitěžují.
Nestačí jim těžká pouta,
nestačí jim drobný řetěz,
nestačí jim palečnice:
v nehty hřebův jí natloukli.
Duši vzdala, a ne víru!

244.
Petr Pšonka z Jasenčíka.

Petr z Jasenčíka, Pšonka zván,
pán na Křižanové,
i Toporčák Štětkařovic pán,
hrdí dva pánové;
není u nich boží bázně,
posměchem jim lidské strázně.

Jednoho dne vyřítí se ven
na blízké vsi pole,
honcův, koní, chrtův nepočten
houf za nimi žene v role.
Jak by v pustém lese byli,
tak v plíném honí obilí.
Zděšeni jim ze vsi spějí vstříc
ubozí sedláci:

„Krve pot nám obracíte v nic!
šetřte naši práci!“
Čapkami se uklánili,
bodejž páni odejeli.
Lehký žert jen odbyl prosby jich:
co chudině zhouba,
totě prostopášným pánům smích
a pláč leda chlouba.
Panstvo dál po poli honí,
lidu bič po hřbetě zvoní.

Soudy konat tu Kazimír král
v ony přišel kraje,
lid se shloučil a před soudem stál,
práva vymáhaje:

„Právo vyměř, králi, pánům,
jižto křivdí vesničanům!“
Věrně král vyslyšev lidu žal,
chvatem jel na roli,
kdežto bohaprázdný pych se stal
panskou tou svévolí;
očitě sám shledal škodu
a hned rozsoudil příhodu:

„Dvě stě kop za škody každý z vás
v selské ruce složí
na pamětnou, byste v příští čas
ctili lép dar boží.
Pamatujte, že obilí
těžkého je plod úsilí.

A za bičování lidí ctných,
abyste věk věkem
pomněli na to, že bol ne smích,
člověk že člověkem,
pojednou každý z těch kmetů
bičem švihne vás po hřbetu.“

Stalo se, že Petr, Pšonka zván,
pán na Křižanové,
i Toporčák Štětkařovic pán,
ač pyšní pánové,
škodu groši vykoupili,
hanbu bičem zakusili.

Velmi si pan Pšonka k srdci bral
nemilou příhodu,
vztekal se jak krocan, bradu rval,
králi klel i rodu.

„Počkej,“ volal „hlavo šedá,
však má pomsta spát ti nedá.
Brzo poznáš, co to znamená
bičovat rytíře,
až ti na Lobzovském zámku vzplá
ohniváč z vikýře.
Nechť se všickni chlapi vztekou,
odtamtud ho neodvlekou.“

Tajně, kradmo z Polska vyjel preč,
mezi zlé Litvíny.
„Vzhůru!“ zvolal, „neste oheň, meč
polské na krajiny.

A jako had se v slunci na kruh stočí,
v mém srdci ironie hlavu skloní,
a zpěv ten stále stříbrem v duši zvoní,
a když se vzbudím — zvlhly moje oči.

IV.

Svůj řasný závoj noci spusť již dolů!
skryj život mi, jenž Saharou mne žehá,
z tmy klínu tvého myšlenka ať šlehá
a perla činu z tůně mojich bolů!
Jak severní zář nad mým dumným čelem
ať rychle vzplane! Dále k ideálu!
Dnes, Prometheus, necítím svou skálu,
však sílu cítím být svým Spasitelem!
Já zavřel dvéře, spustil okenice,
nad čelem mým již noční lampa pluje
jak oko Kyklopa, jak z tmavé sluje,
když podrážděno, blýská oko lvice.
Dál ku práci! Zas hledat nové tvary
a do nich vlévat staré z mládí látky,
a bádat zas a nikdy krokem zpátky,
a měchem vášně dmýchat v srdce žáry;
a věčně před sebou zřít obraz nový.
Sem, mrtvolo, ať natáhnu tvé údy!
Hle, příšerně jak lampy paprsk rudý
tě osvěcuje i stůl mramorový.
Výš koleno! Ty hlavo k ňadru padni!
Tak, úzké boky, víčka očí skleslá —
ne darmo z hrobu ruka má tě vznesla,
spíš než tam červům, myšlenkám zde vládni!
Na tvoje rty již hrobu plísní svadlé
rád vykouzlil bych úsměv odříkání! —
však nadarmo! tvůj ret se smíchu brání,
snad dosud cítí rety smrti schladlé?
Ty, hrobu zajatec, buď jím zas v žití!
Já tebe vzkřísím dláta svého vzmachem,
hleď v slunce věků ty, jenž snouben s prachem,
a procit znovu hnět našeho bytí!
O trpký osud! bludnou žití dráhou
kam dospěl jsem! Ach, úděl můj mne děsí!
Jak zločinec zde v noci, v citů směsi
bdím sám se kloně nad mrtvolou nahou.
Kde jiný láskou zpitý v šeru rána
vlas hebký hladí, líbá rety svěží —
zde mrtvola jen před mým okem leží
snad hnijící, snad červem ohlodána.
Já nehybné jí údy v soulad skládám,
ji otrokyní myšlenky své čině,
a často hlavu mdlou na jejím klíně
po nových tvarech pachtím se a bádám.
A přec i mně kdys kmitala se ve sny
tvář andělská s tak jemným lící tahem,
zrak touhou plál a neslýchaným blahem,
a kypré tělo hrálo vděkem vesny..
Na zlaté půdě byzantinské desky
mně kynula vstříc Madonna jak svatá;
ji spatřiti — a zahodím svá dláta,
jak před ní Bůh by zahodil své blesky.
Ten luzný sen však ztraceného mládí
co chce v mé dílně, v této dračí sluji,
kde fantomy jen mrtvých vzduchem plují,
kde v hymnu nadšení zní sykot hadí?
Let padesát již přešlo nad mou hlavou,
vlas zřídnul mi a sněhem vous se leskne,
můj duch je trpký a mé srdce teskné —
nač lásky lék, když otráven jsem slávou?
Chci vyrvati a musím vytrhnouti
ze hloubi ňader tento přízrak smavý;
v hruď vrazím si hřeb resignace žhavý
a k idealu půjdu sám svou poutí!
Tak, mrtvolo! tel poslušna jsi byla.
Já křídla dám i dech ti, kterým dýši,
červ motýlem se vznese k světla výši —
jde z tebe záře! Tys mne oslnila!
Nuž ku práci! Již metá živé blesky
zrak Kyklopa, má lampa nad mou hlavou.
Leč nadarmo! Zas vidím tu tvář smavou
na zlaté půdě byzantinské desky.

V.

Ty přísné srdce, co se s tebou stalo?
Kdo řek' ti: zhaslá hvězdo zaplaň zase
a vášně žár, zdroj citů v luzné kráse
ať tryskne z tebe, zasmušilá skálo!
Ty otrávené hrobů věčným chladem,
kdo vdechl tobě Vesny úsměv milý,
že píseň má jak motýl zabloudilý
se kolébá tvých tužeb květným sadem?
Sen jde mou duší, ta se darmo brání . . .
Zřím horu u moře, kdes na severu,
rve skalným štítem oblaka v mlh šeru
a s ledem sníh jsou vínkem jejich skrání.
Tak věky ční, jen mraky nad ní plují,
jí bičuje bok vlna závistivá,
a v skalných roklích, kde jen led se skrývá,
v měsíčných nocích větry přenocují.
Tak věky ční, jen severní zář rudá
jí někdy vzplane na svraštělém spánku,
plá purpurem a hoří do červánků,
kol během sobů zachvívá se půda . . .
A hasne zář a skála zas jest holá;
ční opět v mraky bílou svojí lebí,
mrak sedne na ni, posupně se šklebí
a lačný sup s ní po kořisti volá.
Ó srdce moje, tys ta skála ztmělá!
Však nedosnil jsem ještě sen svůj o ní,
zřím v chladnou noc, zem skoro mrazem zvoní,
tma halí obzor, sotva sníh se bělá.
Tu náhle temný ryk se z hlouky nese;
vzplál rudý žár — ne severní zář více!
toť celý požár, věčná blýskavice!
v to rány hromů, zem se hne a třese . . .
Jak rudý chochol plameny se vlní,
na temný blankyt kouzlí žhavé duhy,
a ráz a ráz a ledu krunýř tuhý
již prolomen! již lávou dol se plní!
Co bylo horou věčných, chladných sněhů,
teď sopkou hárá, burácí a duní,
kde věčný led, tam nyní plamen trůní,
kde zmrzlý sníh, tam vroucí láva v běhu.
Kam sotva v letu sup zabloudil lačný,
tam ohnivý pták, požár, nyní sedí
a rudým zrakem na moře v dál hledí
a dole s vodou, výše válčí s mračny . . .
Ó srdce moje! rci, kdo vznítil v tobě
po dlouhé zimě toto léto parné?
O jdi jen spat! ty záchvěvy jsou marné!
Či v žáru vlastním hrob chceš strojit sobě?
Jak fenix sestárlý chceš v divém plání
svých vlastních žárů zhynout ve popeli?
Chceš nesmrtelnost dobýt svými děly,
chceš sterý život v sterém umírání?
Víc neznám tě; však vím, že léta dlouhá
jsem, ledná sopko, na tvůj výbuch čekal,
tvůj tichý tluk mne nad tvé bouře lekal,
co zatím obrem rostla moje touha.
A vstala větší než Sibylla moje
a uhodila pěstí na tvůj kámen —
ó chladné srdce, až trysk z tebe plamen
a zaplál blesk a tekly lávy zdroje!
Ty přísné srdce, co se s tebou stalo?
Jdi spat, jdi spat! já více neznám tebe;

v tvém nitru s peklem válčí nyní nebe,
žár v tobě velký, ale síly málo!
Čníš jako sopka, požárů tvých zoře
jest protkána hvězd zářných krůpějemi:
to myšlenky tvé sklánějí se k zemi,
leč pod nimi vře život — pusté moře

VI.

Noc mžikem v těžké uběhla mi práci;
mdlý myšlením, bych jitra užil krásu,
jsem s Dantem v ruce vyšel na terasu,
vzduch svěží byl a v jednom plesu ptáci.
Já do kraje a na město se díval,
na brány, věže, paláce a rumy,
kde Tibera lká a kde cypřiš šumí,
až budov lem kde v modrý obzor splýval.
Co utkvěl zrak můj v květném dolu smavém,
co básníka duch pouti doprovázel,
jak v zvyku mám, jsem ptákům drobty házel,
již s keřů k nohoum mým se sletli davem.
Vše tiché bylo, sotva motýl chvatem
let za včelou, cikada sotva steskla,
ve ňadrech mandlí časem rosa bleskla
a na staré zdi hrozen hořel zlatem
A starý hněv a staré nesouzvuky
i v srdci mém již zvolna usínaly —
jen z básně přede mnou se stíny hnaly
těch, které v peklo svedly lásky muky.
A víc než jindy srdce mého jíní
pod sluncem touhy milování tálo;
já zapomněl, že času tomu málo,
co mladosti mé hrob již cypřiš stíní.
V tom z ulice jsem slyšel ohlas kroků,
šum blížil se, i naklonil jsem hlavu,
a v šlechticů a kněží zdobném davu
jsem paní zřel — mám věřit svému oku?
Vlas bohatý ku skráni úbělové
se stáčel níž až k lemu černé řízy,
jak slunce pramen mihne se a mizí,
by lesa tmou zas bleskl v kráse nové.
A vlas ten tkal jí kolem čela blesky,
zrak něhou plál, již neukojí země,
a maně vzplál zas ideal můj ve mně
na zlaté půdě byzantinské desky.
Já neviděl víc, jak mi v pozdrav vřelý
se chvěla péra na kloboucích pánů,
já musil hledět za nimi v tu stranu,
kde zanikli . . . Ó lásko, znám tvé střely!
To ona, k níž mé myšlení se neslo!
I zajásal bych v opojení snivém
jak plavec, který v bouře zmatku divém,
v hře sporných živlů náhle našel veslo.
Ó Paolo! Ó Francesco! již chápu
ten lásky žár, jímž zapomněvše sebe
jste na smrt šli pro jednu chvíli nebe!
Jak vy vše z duše rvu a ve prach šlapu!
Již modlu mám, ku jejímž nohoum složím,
čím zajásám, čím zachvěju se v bolu,
mám paprslek, jenž vzroste v aureolu,
mám lístek růže, jejž provinu hložím!
Kol ticho vše a sotva motýl chvatem
let za včelou, cikada sotva steskla,
ve ňadrech mandlí časem rosa bleskla
a na staré zdi hrozen hořel zlatem.
Má bolesť usnula jak stará lvice. —
Na drobty darmo čekali kol ptáci,
mně Dante vypad' — duch se v dumy ztrácí,
a téhož dne jsem rovněž nečet' více.

VII.

Rci, nač jsi vzešla v sklonku mého žití
ty hvězdo, jíž zvát musím večernicí?
Že ozařuješ vrásky jen mých lící,
tím víc mé srdce tvoje kouzlo cítí.
Rci, nad mohylou truchlivého mládí
nač vypučel jsi květe čaruplný?
Žes nad poslední skloněn žití vlny,
tím více cítím, jak tvá vůně chladí.
Já posud sám šel myšlenek svých drahou,
v mé dílny taj nevniklo oko cizí,
já posud sám tkal lemy oné řízy,
jíž božství světu tají pravdu nahou.
A v pustých nocích skloněn nad balvany,
jen nad svou hlavou kahán plápolavý,
sám, tvorčí duch, jsem dělil chaos tmavý,
plášť s beder božství strhnuv hvězdotkaný.
A jestli náhle v noci přítel vkročil
na práh mé dílny, já hned lampu srazil
jsem s čela si, žár ňader ledem zmrazil.
Kdo říci můž': „Já v bolestech jej zočil?"
Neb bolestí je každá práce ducha.
Jak spánky vrou, jak rdí se žíly čela,
jak kyklopická kladiva by hřměla
pod lebkou, v myšlenku kde zraje tucha!
Tak navyknul jsem samotě a trudu,
jsem stár a umdlen; vím, že v resignaci
čím hlouběj' člověk padá, tím víc ztrácí,
vím, že jen klam spí v lásky sladkém bludu.
Jak celý den by nebe v mlze spalo
a k večeru až nad nevlídnou stepí
mrak stržen stkal by západ velkolepý,
až kolem vše by v zlatém ohni stálo:
tak náhle, když mé žití v sklonu stojí,
ty, Colonno, jsi nad ním zjevila se,
nad pustou stepí slunce v zářné kráse
a zjasněno vše velebou plá tvojí.
A v srdci mém jest jako v podjeseni,
když z mlhy říjnu kmitne paprsk sladký,
že mnil bys, jaro že k nám přišlo zpátky;
tak vše sní v lesku a plá v tichém snění.
Na lukách znova pučí tráva mladá,
plá hrozen, rdí se jabko granátové,
a přec roj čápů v dálku nebem plove
a rudé listí s jilmů tiše padá . . .

VIII.

Teď, každý když chce mluvit o umění,
že v modě to jest, neb že jej to baví,
ó jaký div, kdo umělec jest pravý,
svůj sen i čin že halí do mlčení!
A při všem trudu já mám na tom dosti,
když rozjímám, jak celý život dlouhý
jsem obětoval plamenu své touhy,
bych vyslovil, co duše moje hostí.
Že ve dne myslil a že bděl jsem v noci,
bych na krystaly zhladil démantové,
co v neurčité směsi myslí plove,
že sám jsem pad', bych látku svou moh' zmoci;
že stokrát umdlen znova jsem se vztyčil,
šel o radu jsem v šero dávných časů,
pro myšlenku svých ňader do zápasu,
pro celek formy že jsem obsah zničil;
že neustál jsem v strádání a potu,
že v slzách stál jsem lidstva u kolébky,
že blesky vzňal jsem v koutech svojí lebky
a neustál, až božství vniklo v hmotu.
A tento zápas Laokonta s hady,
ta svatá, děsná hrůza idealu,
to chvění před cílem, ta propast žalů,
ten pekel žár a severní ty chlady:
za tuto cenu koupit obdiv davu?
Já zhrdám jím! Ta hračka pro mne není!
Co trpěl jsem, já trpěl pro umění

a mimo ně znát jinou nechci slávu.
Neb umění jest cílem samo sobě,
neb umění jest nebeský chleb svatý,
nad propastí tmou je to paprsk zlatý,
strom života na člověčenstva hrobě;
neb umění to edenská jest růže,
byť lístky její trhals, věčně plná,
jest démant, jehož záře světlovlnná
svit z tváře Boha převýšiti může;
jest duha, která v nekonečnost roste,
jest blesk, jenž trhá tvrdých srdcí skálu,
jest holubice, snítku idealu
nesoucí v ústech v nevinnosti prosté;
jest Bůh, jenž praví: „Člověkem chci býti!“
jest člověk, jenž dí: „Vyrovnám se Bohu!“
jest vonný květ nad ostrým trnem hlohu,
jest noc i den, jest věčnost a jest žití!
A toto vše, jež trvá věčné časy,
mám dáti za to, stoletím co mijí?
Nechť vlny přízně lidské výše bijí,
já ještě výše hledím v slunce krásy.
Vždyť ona sama přišla v noci ke mně,
já z dlaně její bral jsem nebes manu,
teď jejím ohněm tráven hořím, planu
a v jejím oku malou jest mi země.
Ó kráso, dive, mysterium, sflo!
rci, zda tvůj paprsk, rosa tvá i vůně,
co srdce má a po čem věčně stůně,
se v lad a souzvuk v její tazích slilo?
Rci, zda jsi chtěla v lidské skrýt se tělo,
bych v době nudy, v zápasu a mdlobě
zas vzpjal se k činu, zas uvěřil sobě
a pro tvé blesky obrnil si čelo?
Mne blaží to, já snadně věřím tomu,
v tvé bytosti, ó sladká moje paní,
líp s krásou Bůh se v duši moji sklání,
než v žhoucím keři, na Sinai v hromu.
Teď jen v tvém oku po souhlasu bádám,
jsem blaženým, když pouze kyneš hlavou,
když usměješ se, opojen jsem slávou,
vše k nohoum tvojim v svaté úctě skládám.
Ó buď mi věčně, věčně požehnána!
Zřím na vlnách tě, světy u tvých nohou,
tvé čelo slunce září nad oblohou,
a z duh a hvězd je říza tvoje stkána!
Má královno, mé světlo, moje paní,
má myšlenko! — ach co bych víc měl říci?
Má láska k tobě zuřivou je lvicí,
má úcta však ji plachou činí laní.

IX.

Ty píšeš, že ti sonety mé brání,
když v rozjímání zbožné duši noříš,
a listy mé, když svaté písně tvoříš,
že dechem světa srdce tvoje raní?
Ty prosíš, abych zmírnil svoje slova,
bych ustál v písních, které vděk tvůj slaví,
a nechceš, aby v liljích kol tvé hlavy
též jedna plála růže purpurová?!
Ty toužíš, čtu-li dobře mezi řádky,
bych dále sám šel; — ty snad archandělem
chceš výše státi s klidným, svatým čelem
jsouc skolébána v duše své mír sladký?
A pravdu máš! Nač cizinec já spurný
jsem vyrušil tě z modlitby tvé klidu?
Nač v svatyni tvou světa smrt a bídu
vrh mého ducha křídel odstín chmurný?
Kdo dal mi právo, když na cestě v písku
mne potkal anděl, jehož úsměv pouhý
moh' rosou být i manou mojí touhy,
chtít ještě více v sobce hříšném zisku?
Neb proti tobě čím jsem já, o svatá?
Mne sotva země, tebe ráj však vítá,
v mé lampy žár se blesk mé vášně kmitá,
však tobě nad čelem plá záře zlatá.
Mé lože démon pochybností střeží,
nad skrání mou své dračí křídlo svírá
a jeho dechem mizí Bůh i víra
a vášně hřmí jak oři bez otěží.
A letí — oheň z nozder jejich sálá,
mé sny před nimi jsou jen plachou tlupou,
již rozptýlí, mé modly ve prach zdupou
a dál mé lebky klenbou let jich cválá, . . .
co zatím nad tebou se anděl shýbá
a bílými tě vznáší perutěmi,
tká růžemi tvé sny a lilijemi
a v hvězdném plášti v sen tě ukolíbá.
A jestli světa nevlídný duch cizí
ve srdci tvojím c'tů květy zčeří,
ty šťastna jsi — tvé dětské srdce věří
ty modlíš se a pochyb stíny mizí.
A v tom i nebes milostí jsi větší:
když oklame tě naděj, ples a štěstí,
máš jeden hrob, kam všecko můžeš snésti,
chlad jedné cypřiše, jež všecko zléčí;
máš svoje mrtvé, tyto němé strážce
své nevinnosti, snů svých, svého žití,
jich hrobů slzy ve tvůj život svítí
jak zlaté hvězdy v nočních mraků srážce.
Tys našla mír a já ho teprv hledám,
ty k světlu ráje kráčíš nad oblohu,
já klnu světu, sotva doufat mohu,
ty všecko máš — já na ruinách sedám.
Co tedy chtěl jsem u tebe, já smělý
a drsný stařec? Jdi, můj cit je lhavý!
Vždyť v naši lásku mrtvých stín se staví,
jdi! já dovedu zas být osamělý!
A písně mé? — Já otrávím jich pramen,
ať rvou mé srdce, vypijou mou duši,
klid tvého srdce víc již neporuší —
rci, zda ví moře, kdo v ně hodil kámen?

X.

A přec u tebe zas již na kolenou
má píseň leží, svatá paní moje;
vím, v srdci tvém jsou slitování zdroje,
byť světicí, ty zůstala jsi ženou!
A této ženě vyznávám svou pýchu,
k té ženě volám z hlubin svojí nudy,
jí vyznávám své zápasy a bludy,
ji zapřísahám, k ní se modlím v tichu.
Neb velikého co kdy chvělo světem,
vždy nejdřív prošlo svatým srdcem ženy,
vždy její slzou nabylo své ceny
a vzrostlo jejím posvěceno retem.
Sám Bůh v tom srdci našel dosti místa
a nezdráhal se ženu matkou zváti,
a chce-li světu genia Bůh dáti,
pro jeho skráň hned ňadra ženy chystá.
A proto, ženo, neutrhuj dlaně,
když její hedbáv tajemný a mílý,
jak leknínu list v unavení chvíli
má schladit plamen rozpálené skráně!
A neodvracej v pohrdání oči,
jak jelen štvaný když k nim duch se řítí,
když nový vzlet chce z jejich zdrojů píti,
než lovec, život, ze zálohy skočí.
Ty ani nevíš, často pod tou skrání,
již ňader tvojich vlny kolébají,
že Eumenidy píseň pomsty tkají,
že Prometheus krkavci se brání!
Ty ani nevíš, když tvá kadeř vrhá

svůj zlatý proud kol planoucího čela,
že jeho tmou Kentaurů honba hřměla,
že Joel nebo Mojžíš skráň tu trhá!
O přej mu onu sladkou chvíli něhy!
Teď zapomeň, že Dalila spí v tobě!
na jeho srdce vlož své ruce obě,
než vzkypí vzdor a strhá jeho břehy!
Než povstane sám rostoucí a děsný,
než setřese tvou kadeř laškující,
skryj v její proud ty světy dřímající
a jako mlhou zírej jeho ve sny!
Tak nad vodami chaosu, jenž dřímal,
duch boží spěl jak holubice svatá,
pod jeho zrakem hmota v zákon spjatá,
a tiše spal, jenž burácel a hřímal!
A sám a volně v lad se pojil tiše
a stal se světem veleby a krásy . . .
Ó ženo! spusť jen balsamické vlasy,
skloň tmavý zrak, jenž kouzlem lásky dýše!
Buď rosnou vláhou, jíž v čin tucha vzrůstá!
buď květinou, jež vydá každou vůni,
buď jara paprskem, v němž květ se sluní,
buď ženou jen — a neodvracej ústa!

XI.

Jak náhle v šero mojí dílny teskné
by v slunce paprsku sjel úsměv jara,
v mé mysli všecko vlní se a hárá,
v mé jizbě všecko plesá a se leskne.
A jako vítr za chmurou když chmuru
před slunce vzchodem z dráhy jemu plaší,
až ono samo prostorem se vznáší
a v plné kráse stane na azuru:
tak v dílně mé i v mysli mé ruch cizí;
co zlomkem bylo, v celek teď se klene
a staré sochy, dávno zapomněné,
se zvedají prach střásajíce s řízy.
A po zděch přelít' slunce paprsk smavý,
v tvář Sibylly se zabod' jako střela,
a tuším, že jí setřel vrásky s čela,
snes' úsměv rtům a záři stkal kol hlavy.
A nežli paprsk padnul v duši moji,
již slunce stálo na prahu mé dílny —
ó paní má! já veliký a silný
se třtinou chvěl ve citů sporném boji!
Zřím tebe v dveřích, zřít tě věčně budu . . .
Jak anděl nebes v chatrč poustevníka
tvůj soucitný zrak v tmavou sluj mou vniká,
plá ohněm touhy a zas nyje v studu.
Tys přišla ke mně sama, nevolána;
jak tebe vítat? tonu ve úžasu!
S mou radostí jde bázeň do zápasu
a s láskou mou je svatá úcta stkána!
Ó stůj tam věčně na té jizby prahu
jak nebes zjev, jak fantom ráje ve snu,
mně snášej v ducha sílu, v srdce vesnu
a úsměvem svým na moji sviť dráhu!
Ó stůj tam věčně! — Ale marné přání!
pojď raděj dál v ten zástup trosek pestrý;
ty Sibylly zde, víš, jsou tvoje sestry,
ti andělé zde říkají ti: „Paní!“
Ti proroci zde s úctou kloní hlavu;
v mé hlavě stanou myšlenky v svém proudu,
Bůh k vůli tobě ustane v svém „soudu“
a „Svatý, Svatý!“ stichne v světců davu.
Pojď! Smím ti klesnout k nohoum? smím tvé ruky
se dotknouti? smím věřit nyní sobě?
Pojď, pozoruj, co vytvořil jsem tobě,
i nápis čti a pozoruj mé muky!
„To neví nikdo, co to krve stojí!“
Jest dokonáno, Kristus sňat jest s kříže.
Ty chvěješ se a zdráháš? Pojď jen blíže!
Či nevíš sama, co to krve stojí?
Jest dokonáno! Viz ty tiché tahy,
to mrtvé oko . . . hlava klesla dolů; —
rci sama, zda můž' většího být bolu,
než vrýt svůj život, naděje sen blahý,
svou všecku víru, svoje celé bytí,
svou děsnou lásku k tobě v tahy Krista?
Však dokonáno! Oběť má jest čistá,
já zapomněl již, jak mé srdce cítí!
Již drahou ruku svou mi podej směle!
S tou sochou vezmi moje odříkání,
v mém srdci, věř to, zhaslo vášně plání
a dumy nebude již na mém čele.
Mé lásky fenix vlastním stráven palem
se na přátelství změnil labuť bílou;
té důvěřuj! buď labuti té vílou,
když nad svým hrobem rozpěje se žalem!
Mír netušený vládne v duši mojí;
dál v odříkání půjdu zamyšlený
a budu čísti v tazích každé ženy:
„To neví nikdo, co to krve stojí!“

XII.

U lože tvého bděl jsem v mnohé noci,
zřel ráje kmit v tvém oku, zřel tvá muka,
tě spustiti v hrob pomohla má ruka
a dovedl jsem trud a bolest zmoci.
Teď ale v šílenost má lítost vzrůstá,
když pomyslím, že v umírání době
jsem pouze chladnou ruku zlíbal tobě,
jen ruku, a ne čelo, a ne ústa . . . .

XIII.

Ve hladomorně Ugolino sedí;
hned volá smrt a zas již se jí brání,
v šer tmavé sluje v jeho umírání
mdlé paprsky hvězd bez soucitu hledí.
Kol něho tma a v ní tak teskno, ledno,
nad ním jen černá klenba žalářová; —
proč nemá za nebe ji? proč jen chová
v své mysli zvěst, že nebe ještě jedno?
U nohou svých své mroucí syny vidí,
dle vzdechů jich na život jejich hádá; —
proč vzpomínky své minulosti spřádá,
proč nemyslí, že poslední jsou z lidí?
Proč okem ducha v mříže hladomorny
si kouzlí květy, zeleň, vzduch a vůni,
lesk jara teplý, v kterém květ se sluní,
proč po volnosti lká duch jeho vzdorný?
Proč slyší smích a zpěv a lidí hlasy?
Což nemůž' zvyknout v svojí ztrnulosti
těm zvukům, v kterých hlodají své kosti
ve hladu jeho děti? Proč rve vlasy?
Proč ku černému sloupu přikovaný
rve málomocně pouta svá i kruhy?
Syn první mrtev — tam umírá druhý —
proč žije sám, proč laje na tyrany?
Dnes zavře oči, svolí-li hlad k tomu,
a ráno najde zas mrtvolu syna —
a blázen svijí se a ruce spíná
a úpí, pláče, lká, rve hlasem hromu.
A v milovaných, mrtvých dětí středu
jak démon smrti na kostrách jen sedí,
jen ohlas klenby jest mu odpovědí
a srdce v žáru vře a tuhne v ledu. —
Ó básníku! Tvým obrazem již záhy
se jeho symbol v mojí hrudi vznítil,
tys Ugolina muky nejlíp cítil
a sebe jen jsi kreslil těmi tahy!
Ó hrozný život, v jho myšlenky svojí

se spoutat jako v stěny hladomorny!
Tam genius, zde číhá život sporný,
a tys obětí jejich v stálém boji!
Ty věříš v jaro, květ a zeleň luhů,
tvé srdce touží po lásce a štěstí,
ty myšlenkou chceš v nesměrnost se vznésti,
a v zpěv tvůj padá náhle chřest tvých kruhů!
Ty ku srdci chceš lidstvo přitisknouti
a dát mu vše, své sny, své věštby plamen —
to kráčí dále, pokrčením ramen
a hložím zraní skráň na tvojí pouti
A vržen v tmu, ty, jenž chtěls vznítit světlo,
zas sedíš v poutech vlastní nečinnosti,
hlad po činech ti žárem praží kosti
a mrazem žití vadne vše, co květlo.
K svým dětem, k myšlenkám svým přikovaný
zříš umírat je zvolna bez rozvoje,
v jich mroucí tvář se dívá oko tvoje,
ty úpíš, lkáš své počítaje rány.
A brzy v mrtvých miláčků svých středu
jak démon smrti sedíš na rozvalech,
jak šílenec v svých hýříš idealech
a srdce v žáru vře a tuhne v ledu.
Ó muka tvá též mou projela hrudí!
Co dal mi život? Pro mé sochy kámen,
jed nenávisti pro mé lásky plamen,
pak slávy hlahol, který soucit budí.
V tom těžkém boji skutečnosti s duchem
jak třtina větru podleh' duch můj vzdorný;
teď v poutech myšlenek své hladomorny
svůj pláč a ston již chladným lovím uchem.
O genie! ty muko Ugolina!
tvé políbení pekla žárem pálí!
Jdu za tebou — svá kolesa čas valí,
a za mnou přijde pád a zřícenina . . . .

Jaroslav Vrchlický.

246.

Jan Žižka z Trocnova.

Na mohutném Volfenštýnském zámku vlály
korouhve a hudby zvučný ples tam zněl:
sjížděli se rytíři a radovali,
jakby v dně se číše každý shlížet chtěl.
Slavil statný zeman Vilém z Volfenštýna
rozkošně a štědře křtiny svého syna
se přátely svými v věnci četných hostí,
jež byl z blízka z dáli pozval ke slavnosti.
Hemžilo se pánů z vysokého rodu,
pod dusotem koňstva třás' se celý hrad;
neboť s komonstvem četným přijel každý k hodu
čest a slávu hostiteli prokázat.
Hodovali v spolku vesele a hřmotně,
kolující číši řadovali notně,
aště k ránu Vilém číši zdvihnuv praví:
„aby každý římské víře připil zdraví!“
Přítel jeho z mládí slyše tato slova
vstal a hněvně praví: „Vědět bych si přál,
zdaž jsi schvalně Jana Žižku ze Trocnova
k plesu a k takému připíjení zval?“ —
Vilem Volfštýn vínem rozehřát a smělý
ošklivost svou proti nové víře sdělí,
vykládaje, že jen vede do propasti,
a kdo přítel její, zrádcem že je vlasti.
„Vímť, co víra má — co spása vlasti drahé!“
zuřil Žižka — v očích jeho plála zář; —
zdvihnuv pohár v zlosti ve neblahé
hodil Vilému jej v užasnutou tvář. —
Načež zuřivě se z kruhu přátel ztratil,
vztekem soptě, a se více nenavrátil,
až co strašný vůdce husitických vojů;
Volfenštýn poznal krutost nejprvnějších bojů.

* * *

Vilém Volfštýn udatně ač tvrz svou bránil,
ačtě první všade na svých hradbách stál,
dceru jen a život podivem zachránil,
anto vítěz hrad ten v popel rozkotal.
Pohřbena tam choť, a syn mu zmizel s očí
právě, když on s dcerou přes val v houští skočí,
což mu život sic a dceru zachránilo,
když již nechal tam, co nejdražší mu bylo.
V tmavých lesích žil, teď neznámý jsa světu —
v rouchu sedlském s uhlíři pracoval,
při tom Luďce jsoucí v nejútlejším květu
úplně svou péči s vřelou láskou vzdal.
Ona opět denně jahůdek šla sbírat,
přiskočila večer s čela pot mu stírat,
příkusek k nim skromný vždycky přichystala,
jak lahůdka vonná při svém otci stála.
Z těžké práce jednou přišel otec pozdě,
z chatrče mu Luďka neběžela vstříc:
zdržíc se až do tmy na jahůdkách v hvozdě
cestu najít zpět zas nemohla již víc. —
Tu na cestě leží cosi v zlatém lesku . . .
řemdih kovem jasným ozařuje stezku; —
nemešká ho Luďka v jemnou ruku vzíti,
a tak dál si cestou ku domovu svítí.
Starostlivý otec naproti jí běží . . .
uzřev však ten řemdih — jeho hvězdný kov,
hrůzou trne, vlas se na hlavě mu ježí,
zblednul v tváři, ret mu zmodrá, zbaven slov. —
Luďka jeho před ním s palicí tou stojí,
třesouc se dál k němu jíti se teď bojí,
až slabostí klesnouc jahůdka jak svadlá,
jako anděl strážce v náručí mu padla.
„Otče, otče! co tě hrůzou tak pojalo,
že přede mnou stojíš zbaven smyslů všech?“
Takto děvče hořekujíc v slzách lkalo,
a on vzdychnul k nebi kyna jako v snech —
Dlouho leží na prsou mu dívka bledá,
marně zrakem původ hrůzy hledá,
až on tiše praví jako ze sna maně:
„Žižka zde jest! — to jsou jeho strašné zbraně!“
Sotva vyřek' slova, slyšet řinkot zbraní,
slyšet hlahol divý a krunýřů třesk;
jako když vír mračna k strašné bouři sháuí,
vidět blíž a blíže palic hvězdný blesk.
Již roj Husitů se hrne do údolí,
již již píseň jejich známá zahlaholí . . .
Chatrčka se třese, jak by se jich bála,
a již v kmitu září jich pochodní plála.
„Smrt a zkáza — mor a hlad a vyplenění
čeká teď nás od té chasy předravé —
Žižka nikdy syt v tom divém, strašném mstění
nezná odejít než v cestě krvavé!
Tento řemdih bez bojce mne jemu zradí
a on jím nás hrůzně ze života shladí,
protož připravuj se k smrti, Luďko drahá,
do nevinných ňader pomsta jeho sahá!“
Zoufanlivé dívce zakmitlo se v duši; —
táhne otce z dveří mocí ze všech sil:
„Když již tak má býti, nechť mne samu zruší!“ . .
V sklípku již skryt otec i s řemdihem byl.
Posypává uhlím ještě sklepů dvířka —
venku již roj bojců k otevření tříská. —
Luďka běží — klekne — pomodlí se tiše,
a již zbrojných mužů plná byla chýše.
„Kde tvůj otec?“ zahřmí Žižka, „kde tvá máti?
vždyť snad sama v té samotě nezoufáš?

Můžeš mně se z hříchů svých dnes zpovídati,
dřív však chystej, kde co k zakousnutí máš.“
„„Otec můj — ach, ten dnes asi přijde pozdě,
máť on těžkou práci ve vzdáleném hvozdě — —
matka má . . . ta záhy v dětinné mé době
došla cíle — útěchy a blaha v hrobě.““
Kynul Žižka — kázal zbrojcům zalehnouti
kolem chýši — střežit nepřátelů sled —
sám chtě jednou za čas odpočnouti
k Ludince si vedle krbu za stůl sed'.
A když mrtvé ticho vůkol panovalo,
milé děvče, jež se bylo trudu vzdalo,
postavilo hostu při krbovém svitu
na stůl kalich vína a uzenou kýtu.
Vousatý host krájel — krájel — jed' a chválil —
krájel — jed' — a pil — a krájel — opět pil,
až se zrak mu blažeností vína kalil
a on lehnuv v tvrdém spánku živě snil.
Luďka hosta svého nespustivši s očí
hbitě k dvířkám sklípku k otci svému skočí;
a ten radostí hned s řemdihem ze skrýše
vystoupí a stojí před Žižkou teď tiše.
Zdvihne řemdih vzhůru, chtě ho ranou zdrtit
jako zhoubce, jenžto nejdražší mu vzal,
jenžto zná jen hubit, pálit, vraždou smrtit,
tvrdšího jsa srdce nežli věkost skal.
V mžiku tom ze snění Žižka mluví zticha:
„Viléme! Kam svedla přítele tvá pýcha — —
daleko-li povede jej ještě dráha?
zda upřímná neuzná se jeho snaha?“
Rtové spícího se volně pohybují,
zjasní tvář jeho a on dále spí:
„Což já vlast svou upřímně tak nemiluji,
jak ji přítel můj nešťastný ctíti mní?“ — —
Stahují se vrásky udatného čela . . .
Mne si oči . . . jakby bludička jím chvěla —
zbuzen ze sna . . . vidí, jaktě v dobu pravou
Vilém řemdih zdrží v pádu nade hlavou.
„Co se ve snu . . . co se v pravdě se mnou děje?“
vzkřikne rek a tase meč svůj volá lid — —
„Co se srdce v ňadrech vzpomínáním chvěje
rušíc spánek můj — mé duše řídký klid?“
Luďka vstoupí mezi ně jak anděl spásy;
již již slyšet zbrojných mužů hřmotné hlasy . . .
již již hrne — tlačí se jich víc a více
dle rozkazu vůdce svého do sednice.
Nejprvnější, an se tlačil v tmavé noci
ve skoku odvážném bujarý co lev
vůdci svému na hvizd čile ku pomoci,
zmírnil obou reků k boji zvoucí hněv. —
Bylť to Luďek — švarný synek Volfenštýna,
jenžto otce uzřel . . . otec opět syna . . .
Luďka bratra . . . bratr sestru ušlechtilou,
jásajíce upadli si v náruč milou.
„Vezmiž synka, jejž jsem v bojích vycvikoval,
vezmiž dítě své z mých krutých rukou zpět,
jež jsem jemně v nich co perlu vlasti choval,
ruše neřest však a šetře cnosti květ. —
Nechať potomkům on po mé smrti poví
o mé lásce, jižto jazyk nevypoví:
jak jsem vždy svým mečem v skutku jak i v snění
národu chtěl sloužit, vlasti k oslavení!“

Karel baron Villani.

247.

Práce zajatých.

Bůh pravil ku králi: „Jsem Bůh tvůj, chrám chci míti!“
Kde hvězda v azuru jej pozorujíc svítí,
Bůh takto hovořil; kněz aspoň prý jej slyšel.
A král se vzchopil hned a ku zajatcům vyšel,
řka: „Je tu někdo z vás, kdo Bohu chrám by stavil?“
— Ne! — „Sto vás zabiju na výstrahu!“ král pravil.
„Bůh káže v hněvu svém, bych vystavěl mu chrám;
co káže králi Bůh, král káže opět vám,
toť právo!“

Stalo se, jak děl, jsou usmrceni.
Tu jeden zajatců děl: — Již jsme přesvědčeni;
jen kdesi v okolí nám horu vykaž, pane,
my vyhloubíme ji a vůle tvá se stane. —
„Jak, jeskyni?“ děl král. — Ó králi, věnčen slávou,
věř, Bůh se nezdráhá v sluj sestoupiti tmavou,
to není — člověk děl — chtít vzdorovat mu v pýše,
když vybuduje chrám se Bohu ze lví skrýše. —
„Nuž, stavte!“ velel král.

A člověk k hoře kráčel,
a každý zajatec za sebou řetěz vláčel,
a horu kopali, jež Galgal slula, davem;
a muž jich správcem byl, ač rovný byl jim stavem;
neb v stínu otroctví, kam nic se nevnoří,
tam správcem otrok jest, s kterým pán hovoří.

A horu Galgalu již valně vyhloubali.
Když skončili, děl muž: — Ó milostivý králi!
Tví vězni smířili již nebe rozhněvané;
však tento chrám, než Boha, tvým je, pane!
Nuž prohlednouti jej kéž tvoje Věčnost ráčí. —
„Chci!“ odpověděl král. — Zem, kde tvůj sandal kráčí —
děl otrok pokorný, jenž ležel před ním v prachu —
jest naše povinnost, vždy ctíti v svatém strachu;
kdy tobě zlíbí se zřít práci lidu svého? —
„Hned!“ — S mužem vyšel král; muž lehl k nohoum jeho.
Král pod baldachýn sed', jenž trůn kol obestíral.
Sluj balvan ohromný jak víko uzavíral.
Již kámen vyzdvižen, již lano dolů kleslo,
na čtyřech rozích trůn jež drželo a neslo,
a oba stoupali k dnu studně, zvolna, sami,
tím vchodem jediným, jenž zdělán sekerami.
Když dole octli se, tu krále hrůza schvátí:
„Ha, tímto spůsobem lze v Etnu sstupovati,
tak proniknouti lze jen v díru Sibyllinu,
tak v Hades bez hnutí, který je plný stínů,
však podivný to vchod na posvátném tak místě!“
— Ať k výši jdeš, neb v hloub, vždy k Bohu přijdeš jistě! —
děl králi stavitel, rys trestance měl v tváři;
— ó králi, vítán buď, zde vítán! Moc tvá září
i v středu největších, tys nejmocnějším králem,
jak cedr mohutný nad celým lesem palem,
a jako Pathmos plá ve sporad družném kruhu! —
„Ký ruch to nahoře?“ děl král. — Sbor našich druhů
tam balvan na studnu jak těžké víko valí. —
„My vyjít nemůžem . . .“ — Tvou podporou, ó králi,
jsou hvězdy! Pane můj, před hřbitovem tvým zděsí
se blesk a ucouvne. Jak slunce nad nebesy
je králem, na zemi tys slunce vševládnoucí!
Co můž' zde zlekati tvou Výsost všemohoucí? —
„Jak, není východu?“ — Proč si to k srdci beře
tvá Vznešenost? Bůh sám ti otevírá dveře! —
Tu začal křičet král: „Ni světla, ani ruchu!
Nic nevidím! Vše tma! ni záře v tomto vzduchu!
Rci, proč chrám tmavý jest jak noc a jako sluj?
proč?“ — Otrok odvětil: Že chrám ten hrob je tvůj! —

Viktor Hugo. *Jar. Vrchlický.*

248.

Co zmůže slza.

Byl sladký čas, kde hory dštily mstem
a stromové se k zemi shýbali
pod tíhou pestrých darů jeseně;
kde zahrada, kde pole, vinohrad
jen zpěvem hlaholily, smíchem žen
a mužů nevázanou radostí.
Za každou révou zářil temný zrak
pln bujnosti jak démant jiskřící,
jak hvězda plál pod brvou smědých děv
pln snivosti a rozjařoval krev
víc ještě snad než medosladký mest,
jenž jemným tlakem rukou čarovných
se z hroznů zlatých lil co rudý tok
do číší těch, kdož duši nořili
do moře blesků očí vinařek . . .
A opodál zas děti tančily
a věnčily své zlaté hlavinky
buď listem révy tmavozeleným
neb sladkodyšným květem oranžů;
zde děvčátka při vírném křepčení
své tamburiny hází do větru,
tam hošíci ve stínu terebinth,
těch věčně zelených, na píšťaly
se cvičí pastýřské a nehledí
na vyčítavé kmeta pohledy,
jejž vyplašili ostrým neladem,
když blaze usnul v stínu zeleném.
Je všude ples a všude veselí
a hluk se vznáší šťastný, radostný
do výšin modrých, čistých, průzračných
až k pyšným sloupům domu králova,
jenž běloskvoucí svítí krajinou
jak druhé slunce s výšin Sionských.
Tam v skvostné síni dlel král Šalomón;
té síně strop spočíval hvězdnatý
na čtyrech řadách sloupů cedrových,
kol kterých řezby květů rozkvětlých
se vinuly v bohatém věnčení.
Též řezby okřídlených cherubů
a palem, plodonosných granátů
se pestří ohnivými barvami
po stěnách síně, shlížejíce se
ve zlaté, lesknoucí se podlaze.
Na stolci bílém z kosti slonové
na jehož stupních stojí s obou stran
po šesti lvech ze zlata ryzího,
jak slunce slavný trůní Šalomón,
tak vznešený jak žádný smrtelník!
Kol hlavy jeho bílá oblaka
se nesou kadidla, jak duchové
se vlekou pomalu ven v čarný sad,
kde fontány svou rosu metají
až do vrcholku palm a granátů;
ty na pažit pak bujně zelený
své slzy pláčou jasně stříbrné
a poskytnou též vánek vějíce
i hudbu sladkou tichým šelestem . . .
Však vzdechů stromů nedbá Šalomón,
neb pěvci právě písně zpívají
tak sladké jako klokot slavíka
a provází je strunou kynórů,
jež zrobeny jsou z dříví almugim:
ty královna ze Sáby poskytla,
dar nejvzácnější štědré ruky své;
neb almugim jest dříví tajuplné,
pod kterým nebem roste, bůh jen ví,
a vydává tak sladkovonný pach,
a vydává tak sladkobolný zvuk,
že upomínku maně vzbuzuje
na oplakaný člověčenstva ráj . . . .
Tu padne vnadný stín na zlatý práh
a královna se zjeví ze Sáby
ve slávě smědé krásy zářící:
jak eben tmavé plynou dlouhé vlasy
na sněhobílou řízu řasnatou
a démantů a perel jiskrodešť
na skráni jí a ňadrech shasíná
u porovnání s deštěm jisker těch,
jež dlouhé její oči mandlové
zpod tmavých řas na krále sýlají.
O silnou páži černých otrokyň
se podpírá, jež klečí s obou stran,
a dlouhou vlečku barvy purpurné
jí nesou dívky květy věnčené
a jiné vějí vánek vějíři
z per sněhotřpytných ptáků severních.
Tak stojí zde jak palma ztepilá
a spanilá jak tmavé růže květ,
a vznešená jak luna plující,
co vévodí celému voji hvězd.
Se svého trůnu zveď se Šalomón
a jde jí v ústrety a kloní se:
„Co velíš, paní moje?“ táže se.
A ona odpoví mu s úsměvem:
„Já po zahradách tvojich bloudila
a nořila se v libovonný chlad,
a naslouchala ptákům podivným,
již houpají se stromů na větvích
jak lesknoucí se drahé kameny
na uších hrdých, krásnovlasých žen,
a lijou čarozvuky zpěvů svých
do šumu vod a listí ševelu.
Pak zase obdivem mne plnila
ta hojnost zlata, pyšná nádhera
a nevídaná krása budov tvých,
a nutilo mne sobě přiznati,
že takového učiněno nic
nebylo posud v žádných královstvích.
A tak jsem duchu svému pravila:
To vše, co vidím s podivením zde,
dal mocný, velký Israele bůh
co odměnu do rukou králových
za poctu zvláštní, kterou klaní se
před svatou jeho tváří pokorně
ten velký král a všecek jeho lid.
Však duch můj na to odpověděl mi:
‚Ty mýlíš se a křivý je tvůj soud;
to zlato král si veze z Ofiru,
to drahé kamení, ta roucha, zbroj,
ty věci vonné, pávy, opice,
to vše mu skytnou země vzdálené;
on béře jen, co jiní berou též,
již jméno boha jeho neznají.
Když poctou zvláštní boha svého ctí
a bůh ten zvláštní nad boby má moc,
co zvláštního mu bůh ten za to dal?‘ —
Tak pošetilý duch můj promluvil,
a nedovedlo srdce odvětit,
a k tobě králi spěchám přemoudrý,
bys slovem závažným mi vysvětlil,
co nedovedu sama rozluštit . . . . .
Mým pochybnostem učiň konec ty
a mluv, neb duše moje naslouchá!“
„Má královno,“ dí na to Šalomón,
„mne bohatstvím můj tak obdařil bůh,
že těžko mi ti všecko jmenovat,
co podivného chovám v kobkách svých;

chtěj sama zřít a sama posoudit.“
Pokynul hlavou moudrý Šalomón,
a ze síně se hrnou knížata,
by cestu vedli k vratům železným,
za kterými se v kobkách podzemních
jen poklady a divy skrývají.
A vešel Šalomón a jeho hosť
a celé jejich skvělé komonstvo
po stupních bez počtu do luna skal,
na kterých pyšně stojí králův dům.
Když dostoupili k dveřím stříbrným,
tu svítilny své shasli otroci,
a černá tma vše jímá v vlhký klín
Pak vyšleh' blesk ze dveří stříbrných
a dokořán teď stojí veřeje,
a výkřik podivu se rozlehne
po chodbě jasem nyní plněné.
Jak oslněna stojí královna:
do výše pne se klenba z křišťálů
tak průhledných jak voda nejčistší
a se stropu na zlatém řetězu
tam visí ruděrudý karbunkul
a svítí jako slunce krvavé,
a čarosvětla jeho pablesky
se o hranoly lomí křišťálů
a na tisíce tvoří zářných duh.
„O králi můj, ten odkud světa div?“
dí královna a zrak si zastíní;
a Šalomón jí dává v odpověď:
„Ten karbunkul, o hosti vznešená,
kdys osvěcoval noce strašlivé,
jež Noe trávil v úzkém korábu
na vlnách vod, kdež pohřben ležel svět.
Ten karbunkul své světlo líval ven
do klína vírných moře peřejí,
a bledé zbytky lidstva zašlého
na čnících shromážděné skalinách
a čekající jižjiž hroznou smrť,
ty zřely zoufale na rudou zář
teď klesající v tmavý vody klín,
teď zase z vln se vynořující
jak přízrak slunce vražděného tmou!
A Noe pak a jeho synové
jsou slýchali, jak mísí v šum se vod
tu žen a dětí kvílné volání:
„Hle! hvězda pluje! Spásy anděl snad?“
a mužů na to hrozné rouhání:
„To pekel bludička je, chrlená
tím močálem, jenž shltil celý svět
a přesytil se hnusnou hnilobou!
To není hvězda, to je posměch jen
a boha vraha úsměšek jen psí!
O kéž by též se naším životem
tak přesytil ten nenasytný bůh,
že zhynul by a spadl dolů sem
i se sluncem a všemi hvězdami
v ten velký zívající, vlhký hrob,
kde jeho vítali by tvorové
a zrouhali se v děsnou jeho tvář!“
A sebravše pak síly poslední
po balvanech se do vod shýbali
a metali je po korábu ploucím,
že z hloubí zaduněl a zachvěl se
od základů až k vrškům nejvyšším . . . .
A později, když zalidněn zas svět
a Abraham žil v zemi Kanaan,
tu karbunkul ten sluncem jasným byl
ve městě železném, jež vystavěl
pro svoje ženy, krásné plenice,
ten mého lidu velký praotec.

On žárliv byl na krásu svojich žen
a nedovolil ani paprskům,
jež z modré klenby nebes padají,
by tváří dotkly se těch krasavic,
a proto vysoko nad město své
strop sklenul železný a zasadil
ten karbunkul tam, aby ženám svítil
a věčnou noc jim krátil jasem svým,
a slzy sušil v zracích unylých,
jež prolévaly vzpomínajíce
na slávu slunce a na luny třpyt . . . .
Nuž mezi všemi svými klenoty
co nejvýše si cením kámen ten —
však tváře tvoje, paní vznešená,
se zasmušila; z jaké příčiny?“
Pryč královna pospíchá z podzemí
a nezastaví kvapné kroky své
až v zahradě, když uzří slunce zář;
pak obrátí se mluvíc ku králi:
„Tvůj karbunkul, o pane, děsí mne,
a bůh tvůj jestiť bohem strašlivým;
já jiný drahokam znám, světější! . . .
Žil velký král kdes v zemi vzdálené
na břehu svatých řek, kde kolíbá
se lotos tiše v záři měsíce.
Ten král byl druhem slunce samého
a přítel slunce k němu přicházel
v žhavého pídimuže podobě,
když ukončilo denní svoji pouť.
Ten pídimuž s rudýma očima
na hrdle drahý kámen nosíval
a podal dar ten králi příteli.
Ten drahokam měl zvláštní čaromoc:
před žárem jeho šelmy prchaly,
a požár shas, a zločinci a hlad,
a čaroděje kletby hrozivé:
to neobstálo vše, kde svítil on.
Však běda tomu, kdo by drahokam
na hrdle nosil, cnosti nedbaje!
Ten zhyne hned! A takto působí
ten klenot povždy blahodárně jen!“
Tou řečí nelibě je dojat král,
neb hrď byl posud na svůj karbunkul,
a nese těžce jeho zhanění.
Však nereptá a tlumí nevoli
a snaží se, by volně obrátil
na jiné věci hostě pozornost,
a proto takto mluví královně:
„Na sklonku stojí slunce podzimní
a večer krásný zlatí krajinu;
což nechce paní moje vyjeti
do vinic zelených, kde radost dlí?“
A ona svolí k jeho žádosti.
Hned přivedou jí slona bílého,
na jehož hřbetu mocně širokém
se pyšně nese z nachu baldachýn
na sloupcích z průhledného křišťálu,
a třapce těžké z perel nejdražších
se houpají na římsech toho stanu
a zvoní jasně narážejíce
na velké safíry a démanty,
jak jiskří se na opon záhybech.
Tam usedne uprostřed svojich žen
na sedadlo z perletě stavené
ta smědá kráska zemí východních
a závoje jak ze mhy utkané
jí halí sluncem pozlacenou tvář.
Na druhém slonu trůní Šalomón,
král velmocný, uprostřed knížat svých;
jak blesky boží svítí koruna,

již posadil na čelo vznešené,
a jako sníh na horách libánských
mu bílá říza plyne s ramenou,
a jako hvězdy září smaragdy
mu v náušnicích dlouhých, visících
až na prsa mu hrdě mohútná.
A kolem slonů vážných, vysokých
na ořích z Egypta a na vozech
ze stříbra ryzího a na mezcích
jak mléko bílých, černých jako noc
v kotoučích jako mléčná dráha třpytných
se ženou pestré davy vojínů,
a zlato pavéz, stříbro štítů, měď
a kov a ocel, vše to hlaholí
a pojí se ve soulad nádherný,
a zvoní čistým vzduchem večerním,
a valí se po nivách zelených
co neodolatelný zvuků proud,
co hudba mocná, divá, válečná
Tu odevšad se hned vyhrnul lid
a pustnou zahrady i vinohrad,
neb nikdo nedbá radovánek víc,
jen slávu krále vidět dychtí dav,
těch mužů štíhlých, krásných těchto žen ...
Ve vzduchu vlajou bílé závoje,
na zemi vzácná roucha pestří se,
jež na dráhu tam stelou mužové
do prachu, kudy bráti má se král,
a děti výskají a kvítí hází
a věnce zelené a zlaté hrozny,
vše pod nohy těch slonů mohútných.
Jak moře hluku zní to se všech stran
a každý žehná králi posuňkem,
a blažen jest, kdo viděl jeho tvář ...

Tu k hosti své se kloní Šalomón
a hlasem zvučným volá v její stan:
„Ty odvrátilas oči, královno,
od mého drahokamu zděšena
a jiné dary vidět žádalas,
jež udělil mi mocný bůh Šadai —
nuž, láska toho lidu nadšená
snad neděsí tě! Přiznej upřímně,
že neznáš krále, jenž se chlubit smí,
že takou láskou lid jej miluje!
Ó přiznej přec, že žádný smrtelník
dar podobný nechová od boha!“

Tak mluví s hrdou tváří Šalomón,
a královna si lehce povzdechne
a pozvedne lem třpytných závojů
a s jemným v temném zraku úsměvem
mu tuto dává na to odpověď:
„Ó promiň, králi, ženě bláhové,
že mluví ti, jak srdce její káže,
však lháti neumím a nechci též:
— nuž, nevěřím v tu lásku národa.
Že veleben jsi jako z bohů kdos,
že tvář tvou spatřit jest jim blaženstvím,
to pravda jesti — znám však příčinu.
Ty vládneš zemí velkou, bohatou,
tvé žezlo sahá k moři Rudému
a země Idumejská jesti tvou,
a města Galilejská slouží ti,
a Bálat též i Tadmor na poušti,
kde lesy palmové jak ráje kvetou!
Tvé velké lodě v Aziongaber
se kolíbají na azurných vlnách
jak stádo sněhobílých labutí,
jež přilétlo ze zemí báječných,
by skvosty jejich sypalo ti v klín!
Tak na stolci ty sedíš Israelském
ve slávě nevídané na zemi,
a oslněn tvou září hrne se
lid, aby spatřil tvář tvou vznešenou ...
Však, králi, kdyby přišel mocnější
a samozvaně překotil tvůj trůn
tak, že bys bloudil oloupen a chud?
Pak, kdybys bydlil v pustinách a skrýval
svou hlavu v slujích jako plachá zvěř,
a kdyby neštvali tě od sebe
jak provinilce, jako proklatce,
že osmělueš, bídný, blížit se
ku práhu těch, jichž úděl štěstí jest —
pak věřila bych teprv v lásky zdroj,
jenž temení ze srdce národa,
a nejšťastnějším bych tě nazvala,
i přes osudu zlého velkou tíž.“

Ta slova králi mraky stahují
na čelo jasné, avšak pomlčí
a úcta k hosti tlumí nevoli,
jež ze srdce se dere na rty již,
kde úsměv dlí, jejž srdce necítí ...
A mlčky jedou dále večerem
pod stínem révonosných pahorků,
kol vánkem šeptajících terebinth
a stříbrolistých oliv vonících,
až zastaví se pádný slonů krok
u šedé zdi z balvanů velikých.
Ta agávou a trpkou aloí
jest zarostlá a tvoří pevnou hradbu,
by škůdce nevešel ni divá zvěř
v tu nejvzácnější krále viníci;
a věž tam stojí vznášející se
nad vrcholky šumících sykomor.
V ní strážci najatí se střídají
a pozorují s oken vysokých,
co děje se po celé vinici,
a střeží ji jak zřítelnici svou.
Tam nyní sestoupivše so slonů
se béře pěšky král a jeho host
u společnosti svého komonstva

Na místě tom jak odlesk édenu,
jak věčně krásný úsměv půvab dlel;
tam kmeny vinné rostly jako cedry
a klenuly se vysoko jak chodby
a sloupořady pyšných paláců,
a libé stíny spočívaly v nich,
a zelenavý so mrak bydlil tam,
do jehož chladu svítily jak hvězdy
ty jantarové hrozny, ronící
dešť sladkovonný medové své rosy;
a vánek libý šeptal révami
a přinášel jim vláhu z potoků,
jež stříbrnými tekly žilami
ze slují skal a hřmotně padaly
ku patě slunných, vzdušných pahorků.
A na konci těch listošeptných chodeb
ve slávě rudé právě zmíral den
a házel plné hrstě svého zlata
na klenby rév a žlutý, žhavý jas
do šera vnikal listím jako dešť.
Král Šalomón s královnou ze Sáby
ven spěchali teď v širou zahradu,
by viděli, jak za vzdálené hory
se chýlí k spánku slunce podzimní.
Hle! noří v páry se a zapadne
jak jiskra rudá v matném popeli,
a obloha zaplane purpurem;
pak ale náhle shasne žhavá skvělost,
a temné modro halí nebesa,
a velké stíny na zem padají,

a tma zavládne brzy širým krajem.
Však dlouhá vláda nebyla jí dána,
neb nové světlo vzchází z propastí
a šíří se a výš a výš se nese
a luna vstoupí na obzor.
Tu zazní křivých rohů divný zvuk
a z nedalekých pahorků zní zpěv:
„Ó Levano, Astaroth, bohyně!
ty nebes královno, buď vítána!
Ty tiše po obloze plující,
buď milostivá, slavná bohyně!
My k tobě ruce svoje vznášíme
a tváře naše obráceny jsou
tam k městu Tyru, tvůj kde stojí chrám!
Jak nyní pluješ modrým étherem,
tak po zemských jsi nivách kráčela,
a jako dívka zastaví se snad
u prostřed květnatého palouku,
by utrhla pro milce svého květ —
tak sáhlas, velemocná bohyně,
po hvězdě jasné, s nebes stržené,
a věnovalas městu Tyru ji . . .
Jak moře šumící se touhou dme
po tobě, ó bohyně velebná,
tak srdce naše sladce chvěje se
při pohledu na jasnou tvoji tvář!
Buď vítána, Levano, Astaroth!“
Tak zapěly na blízkých horách ženy,
jež jako plaché, bílé holubice
pod perutí se shromáždily tam
té tiché, snivé noci, slavíce
po zvyku starém jasnou bohyni,
již Jehova byl z země vypudil . . .
A královna ze Sáby zamyslí se
a takto mluví Šalomónovi:
„Ó ze všech darů, jimiž bohové
nás obdařili, nejvíc vážím si
já daru zpěvu; duše bez něho
jen sirá poušť, bez vláhy květina!“
A král ji na to vezme za ruku
a vede mlčky hostě k studánce,
jež okem stříbrným na lunu hledí
a tichou hrou svých bublajících vln
kmen vinný potěšuje osamělý,
jenž vyrost tam jak palma mladistvá,
a tato slova ze rtů plynou mu:
„Jak tobě jest mi milý zpěvu dar,
ó královno, a proto slov mých slyš
a věz, proč přived jsem tě k této révě,
jež stojí zde jak palma mladistvá
a zlatých hroznů nese břemeno . . .
Já zahradou kdys přemítaje bloudil
a used' u kraje pak toho zřídla
do trávy květnaté, a duch můj vzlet'
do výšin jinak nedostupných prachu,
než na peruti zpěvů velmocných,
jež David král, můj otec, zanechal
na věky lidu svému k útěše
a jimiž skvěle zapsal jméno své
do nehynoucí lidstva paměti.
Tu ozval se v mém srdci tajný hlas
a zastesknil, že dopřáno mi není
též zpívat, jako zpíval otec můj.
Vždyť zřejmě cítil v duši jiskru jsem,
jež vyšlehnout si přála v plameny,
tu jiskru nebedajné nadšenosti,
jež sama umí utvořit si svět!
A přece neuspěl jsem probudit
tu sílu bohem danou ze spánku!
A smutkem svým a bolem unaven
jsem do trávy svou hlavu ponořil
a ronil do studánky slzy touhy
a padl posléz v těžkou dřímotu. . .
Tu zjevil se mi boha velký stín;
jak černý mrak se vznášel nad zemí
a vichřice z něj hučela a hrom,
a velký hlas mne volal: „Šalomóne!“ —
„Zde, pane, ráb tvůj!“ odpověděl jsem,
a boha hlas zněl zase z mrákavy:
„Já milostným chci býti tobě dnes,
tvé vzdechy dostoupily před můj trůn;
buď dáno ti, po čem tvá duše prahne!“
Já vyjel ze sna — hle, a přede mnou
stál jinoch krásný a podával mně
cos jako ratolest; já nechápal,
a jinoch s úsměvem pak zasadil
ji vedle studánky a zmizel zas.
Hned vyrost z ratolesti silný prut
a z prutu tento vzácný vinný keř,
a zlaté hrozny ihned kynuly,
jak teď je vidíš v světle měsíčném.
Já neváhal a utrh' smělou rukou
to divem vzniklé vonné ovoce
a šťávou jeho ovlažil svůj ret . . .
Krev v burném reji zakypěla hned
a mocný myšlenek jsem cítil proud,
jak ze srdce mi stoupal do mozku
a rtoma letěl v širý boží svět,
a zpíval jsem, jak pták svou píseň zpívá,
jak slavík ve hvozdě, jak v poli skřivan,
a vytrženě naslouchal můj lid,
a píseň písní nazývají teď,
co tenkrát pěl jsem z vroucí duše své. . .
Ó královno, můj karbunkul tě děsil,
ty v lásku mého lidu nevěříš;
však nyní přiznej, daru většího
než toho, jejž mi bůh dal vlastní rukou,
že v světě není širošírokém!
Ty sama znej však nadšeností proud,
jenž duší tahne smrtelníkovou,
když jeho rty to sladké víno vlaží,
to víno, temenící z nebes samých.“
Kýv' Šalomón, a podali mu pohár
ten řezán byl z jedného rubínu
a sršel rudé jiskry do noci
a blýskal se jak žhavý meteór.
Teď mocným vzmachem ruky Šalomón
v číš rdícího se vína jasný proud
lil z kouzelných těch hroznů zářících
a podal královně. Ta přijala,
však vykřikla a odvrátila tvář,
neb v poháru ne víno rdí se víc,
jen hořká žluč se černá v rubínu! . . .
„Ó Adonai!“ tak zvolá Šalomón,
„ty snižuješ mne v očích hostě mé!
Proč hněv tvůj drtí mne? Co spáchal jsem?
Já zbožně zlatý dům ti vystavil,
tak slavný jako žádný na zemi,
a dým se nese žertev zápalných
co den k tvé poctě vzhůru k nebesům,
krev skotů nejtučnějších lije se
do nádob zlatých, tobě na počest,
a zpěv a hudba hlásá slávu tvou
po celý den do úhlů světa čtyř!
A přece, bože, nedbáš svého sluhy
a hanbíš jej před světem veškerým!“
Tak volal s bolestí a odhodil
do temna noci rubínovou číš,
že o tvrdost se skály rozpukla;
pak zakryl tvář do svého pláště řas

do hlubokého smutku pohroužen . . .
Dav dvořenínů zbledlých hleděl něm
a útrpně si vzdychla královna,
a úžas jímal srdce každého,
a zahradou se rozložilo ticho
jen vánkem noci někdy rušené . . .
Tu rázem zjasnila se dvojnásob
ta lunná noc a stařec podivný,
jak přízrak bledý, s vousem zeuchaným
a okem temným, žhavým, jiskřícím
se zjevil náhle jako divný sen
a chmurná jeho tvář se obrátila
ku králi, jehož takto pokáral:
„Co proti bohu svému reptáš, smělče?
Jest bůh tvůj milostnicí prodajnou,
jež neustálým splácí úsměvem
ti perle tvé drahé a kameny?
Co hospodinu svatyň, zlatý dům?
co zpěvy mu a sláva u lidí?
Jen žlutý prach a prázdný hlahol jen!
Ty boha neznáš, klaníš modlám se,
jež sám si tvoříš ze svých myšlenek
jak jiní ze dřeva neb kamene . . .
Ty tážeš se, jakou že vinu máš?
Ty, pošetilče, s bohem účtuješ?
Ty divíš se, proč šťáva hroznů tvých
se proměňuje z vína v hořkou žluč?
Nuž, naslouchej a hned zvíš příčinu!
Zde v Judských horách, kynoucích nám noci
tak velebně sem v tuto zahradu,
u tichých vod na pastvě zelené,
bez bázně páslo dítě rozmilé
své malé stádo koz a bílých ovcí . . .
Ty v pýše své, ó králi přeslavný,
se býti mníš snad vyvolencem boha?
Však věz, že mýlíš se! To srdce dětské,
to prosté, malé srdce dítěte,
to hledící jak tichá květina
na boží svět jen s věčným úsměvem
a milující bez rozdílu vše:
své bílé kůzle jako svého bratra
a malé ptáče jako anděla —
to srdce malé tisíckrát je bližší
a přístupnější bohu svatému
než ty a vyhlášená moudrost tvá!
To dítě tedy, malý tento pastýř,
se včera dolů bralo k matce své
do chatky ležící na Kidronu.
Den parný byl, je vedro tížilo,
a chlad hledaly nožky znavené
a odpočinek krátký pod stromem,
a malá ústa prahla po vláze.
Tu zhlídne dítě zde tvůj vinohrad
a plných hroznů krása kyne mu
přes hradby šedé z mocných balvanů.
Zeď vysoká se zdá být dítěti,
však ptáče malé vzlétne tam a zdá se,
že cestu káže svému druhu z hor,
a zobe chutě rudá zrna hroznů.
Tu zasměje se prosté pachole:
„Co ty dokážeš, ptáče, svedu též!“
a perle svého smíchu sypajíc
jak druhé ptáče hbitě šine se
to dítě vzhůru a usedne pak
ku společnému kvasu s přítelem.
Však sotva dotekl se jeho ret
té svěží vláhy purpurného hroznu,
tu radost jeho kazí hrubý hlas:
„Toť krále Šalomóna vinice!
Co pášeš zde, ty dítě bezbožné?
Za drzí zločin svůj měj tento trest!“
Tak tvoji, králi, strážci volali,
a vzduchem prut zašvihne jako had,
a místo smíchu dítě slze sype;
ty na zelené révy padají —
a tážeš se, proč víno tvoje žlučí?
Před trůnem božím velký anděl stojí,
ten v ruce třímá váhu obrovskou,
jí vážil zlato, drahokamy, vše,
co bohu za oběť jsi, králi, dal:
tu tekly slze toho dítěte
a měnily se v moře, v potopu,
a padaly na váhu odplaty
a zvážily tvé zlato a tvůj chrám!“ . . .
Tak promluvil ten stařec velebný,
pak králi hlavou kyne vznešeně
a odchází a zmizí v temnotě . . .

Julius Zeyer.

249.
Vlas královny Elsy.

Dost krásných žen jsem viděl v žití
a krásnějších ve snění svém,
leč nad vše jedné krása svítí
v mou duši nebes úsměvem.
Zřím ramen oval sněhobílý
i hedváb řas,
i ňader vlnu, oko víly,
i zlatý vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
I nedivím se, Gastron smělý
že zapomněl, žes královnou,
že vášní slepý, zdivočelý
se pustil v půtku nerovnou.
Zpěv jeho slavil plnou chválou
tvůj štíhlý pás,
zrak holubičí, nožku malou,
však nejvíc vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
Král stařec byl a neduživý —
kdo lásce tvé by zazlít moh'?
Tvůj pohled jeden dlouhý, snivý,
a Gastron divý lesů hoch!
Což jemu zákon, pouto mravů
ve lásky hlas,
dnem nocí zřel tvou krásnou hlavu
a na ní vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
„Leč milovat jen vzdechy, slovy?
nač slzy, sny a záchvaty?!
Sem rychle žebřík provazový!
a rychle do tvé komnaty!
Noc plná vůně, snů a blaha;
vem krále ďas!
Dnes líbat chci tvá ňadra nahá,
tvůj hladit vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!“
A stalo se. Přes balkon krátká
šla cesta v Elsy ložnici,
jak obyčejně — chvíle sladká! —
zde svěřili se měsíci!
A Gastron líbal, hladil v pláči
a líbal zas
tvář, ústa, šíj, kam rty jen stačí,

však nejvíc vlas —
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
V tom vešel král. — Stál v stínu dveří —
nu, tak se často přihází,
a rek náš skokem z okna v šeři
se vyhoup' na své provazy.
Král poslal za ním sedm reků;
než měsíc zhas,
všech sedm zabil na útěku,
vše pro tvůj vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
Prch' do lesů a zde se skrýval,
a jenom v noci potají
pod okny tvými hrál a zpíval,
své lásky blouznil o ráji.
Tu padl jednou v ruce stráži,
než ztajil hlas;
již meč mu berou, ruce váží
jen pro tvůj vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
Král druhého dne rozhorlený
dal v trojí pouta skovat jej
a při kvasu před tváří ženy
chtěl vysmát se mu v obličej.
Tu Gastron jedním páže vzmachem
svá pouta střás',
co v ráně, zbil, až krve nachem
tvůj skropil vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
A v lesy prch' a řádil znovu
a stejných k sobě sezval dav,
zda věřiti lze báje slovu,
chtěl urvat králi zlatohlav.
Ten v zoufání na trůnu bledý
se bázní třás',
bil v čelo se a vous rval šedý
a klel tvůj vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
Neb Gastron smál se ve tvář smrti,
do rvačky šel, jak jdeme v ples;
nuž chyťte jej — on pouta zdrtí
a jedním skokem prchne v les.
Král — rcete, kdo s ním v spolku stojí:
zda Bůh či ďas? —
kdys v noci ustříh' v nepokoji
své ženě vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
A když zas Gastron chycen jednou
jak obyčejně pouta strh',
král místo nich mu s tváří lednou
na šíji Elsy kštici vrh',
ji ovinul mu kolem rukou
jak zlatý pás;
tu Gastron divou zařval mukou,
ten poznav vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
„Ó štěstí moje! Elso drahá!
teď ztracen jsem, já bláhový,
před tváří vraha svého blaha
ty nelze strhat okovy!
Než zdrtil bych ta vlákna zlatá,
můj padne vaz.
Buď, Elso, s Bohem! v ruce kata
jdu pro tvůj vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!
Dost krásných žen jsem viděl v žití
a krásnějších ve snění svém,
leč nad vše jedné krása svítí
v mou duši nebes úsměvem!
Zřím ramen oval sněhobílý
i útlý pás,
i ňader vlnu, oko víly,
i zlatý vlas,
ten dlouhý, zlatý vlas —
tvůj, krásná Elso, dlouhý, zlatý vlas!"

Jaroslav Vrchlický.

250.

Rytíři boží na Blánsku.

(Pověst moravská.)

Nade Blánskem, nad tajemným zámkem
rozložila půlnoc křídla svá,
topolové šumí tichým vánkem
a jen šumot vln se ozývá;
a kdy luna třepetavou září
na zámecká okna zakmitne,
postavy je vidět sinných tváří,
v plné zbroji, tělo průsvitné,
s ramenou jim plášť bělostný splývá,
na něm kříž a v ruce s křížem štít,
sklenné oko jich se v dálku dívá,
jak by zvěsty noci chtělo zřít:
a to sbor je duchů, bohatýrů,
vítězů kdys v boji pohanském,
Moravě co zachovali víru:
stráž rytířů božích nad Blánskem.

* * *

Jindřich Zdík, kdys biskup v Olomouci,
na Blánsku měl sídlo, starý hrad,
a že kryl zde chrámu poklad skvoucí,
obehnal jej zděmi odevšad.
Kostelík zde zřízen k slávě boží,
za kněze sem dán mnich Premonstrát,
přiřknuto ku faře hojné zboží,
v stáji musel bílý kůň vždy stát,
a tak bylo knězi přikázáno:
„na stráži u hradu že má dlet,
po celou noc až po šeré ráno
na bělouši hrad ten objíždět
a volati do čtyř úhlů stále:
„Hoj, ve jménu Otce i Syna
jdi od hradu, smrtelníče, dále,
zde bdí stráž svatého Martina!"
Kostelík na Blánsku pln jest vděku,
svatu Martinu je zasvěcen:
svatý Martin hlídá věk od věku
hrad i poklad věrně v noc i den.

* * *

Přišly na Moravu bouře divé:
Tataři sem ženou přívalem,
z dědin planou vzhůru ohně živé,
pod kopyty jejich sténá zem.
Zaplavili Hanu požehnanou,
a že v patách mají proradu,
před Blánskem před hradem brzy stanou,
dychtíce po skrytém pokladu
Blanenský kněz věrně poklad střeže
na svatomartinském bělouši,

výstražný zpěv jeho zní kol věže,
zdaž se kdo o poklad pokouší.
Krajem duní právě půlnoc čirá,
prochladem se chvějí topoly,
a co kněz do temné noci zírá,
náhlý hlomoz povstal v okolí.
Tataři se jako stádo býků
na svých nízkých koních ženou sem
a již u strašlivém války ryku
na hrad hnáti chtějí útokem.
Věrný kněz však hřímá zpěv svůj stále:
„Hoj, ve jménu Otce i Syna
jděte, smrtelníci, odtud dále,
zde bdí stráž svatého Martina!“
Avšak Tataři se v běsném davu
od kostelíčka hnou útokem,
přebrodili se již přes Svitavu,
na kněze jdou v řevu divokém.
Tisíc Tatarů jej zaskočilo,
z tisíc luků šíp naň naličen,
a jak krupobití by se slilo,
Tatary jest kol kol obklíčen.
Tu kněz zvedne vzhůru čelo sinné,
zvolá k nebi hlasem hromovým:
„Nedej zahynouti, Hospodine,
nedej zahynouti věrným svým!
Svatý Martine, rytíři Páně,
plášť jenž rozdělil jsi s ubohým,
sešli útěchu na naše skráně,
nedej zahynouti věrným svým!
Nech, ať plášť tvůj na nás níž se kloní,
braň nás nebeskými krunýři,
přijeď na pomoc nám na komoni,
s božími na pomoc rytíři!“
Co tak k nebi volá sluha Páně
rozšumí se více topoly,
šumí od lesů to, šumí stráně,
šumí zázračně vše okolí;
šumí tajemně cos v podnebesku,
a kam kněz jen zrakem namíří,
odevšad zří, jak v tajemném lesku
cválají sem bílí rytíři.
Postavy jsou štíhlé, sinných tváří,
v plné zbroji, tělo průsvitné,
kříž jim s pláště i se štítu září,
jakmile svět luny zakmitne.
A již tasí každý meč svůj pádný,
na Tatary ženou útokem:
klesá pohanů tém hrůzovládný
a krev teče vůkol potokem.
Klesá již kněz v blahém udivení,
k nebi obrací zas líci svou
a děkuje v svatém zanícení
Hospodinu vroucnou modlitbou.
A když pozvedl se a kol zírá,
zmizelo vše noční vidění,
vůkol rozkládá se noc jen čirá
a v topolech zní jen šumění.

* * *

Mnoho věků zašlo do věčnosti,
mnoho vody ušlo Svitavou,
o rytířích božích však jdou zvěsti
ode věku k věku Moravou.
A když pozeptáš se toho děda,
jenž přishrblý tíží roků svých
u kostela v Blánsku zbožně sedá,
co že ví o božích rytířích:
zakmitne se leskem oko kmeta,
rozpomínka vstoupí do čela
a on vypráví, co stará teta
před dávnými lety viděla:
nade Blánskem, nad tajemným zámkem
rozpjala noc tehdáž křídla svá
a tu z topoloví nočním vánkem
koní ryk se k tetě ozývá.
A teď luna třepetavou září
na zámecká okna zakmitne
a je stíny vidět sinných tváří,
v plné zbroji, tělo průsvitné,
s ramenou jim plášť bělostný splývá,
na něm kříž a v ruce s křížem štít,
sklenné oko jich se v dálku dívá,
jak by zvěsty noci chtělo zřít.
A to sbor jest duchů, bohatýrů,
vítězů kdys v boji pohanském,
Moravě co zachovali víru:
stráž rytířů božích nad Blánskem.

Václ. A. Crha.

251.

Jarmila.

Obklopen skvělou družinou
pán mladý hoduje,
z tmavých mu zraků blesky jdou,
jak by se k boji chystal,
tvář jeho horuje.
Přistoupí děva jako květ
a číš mu naplní,
pak ustupuje skromně zpět,
tu přejasná zář rána
jí čelo oslní.
Však rytíř uchopí ji hned
za ručku, zrak mu plá,
tu ona sklopí modrý hled,
to oko bujaré a jasné
a zas je pozvedá.
„Jarmilo, již před sebou zřím,
rci mi tu trojí věc:
odkud jsi, kam jdeš krůčkem svým,
proč provázíš mne stále, —
to trojí pověz přec.“
„„Odkud jsem? Já jsem od Boha,
tak lidé pravili,
když tupená a ubohá
jsem ptávala se teskně,
kde rodiče milí.
Kam jdu? Zde ráda prodlévám,
dalekýť boží svět,
proč marně z místa těkat mám,
vždyť v něm nacházím všude
lesk slávy, blaha květ.
Proč jsem ti stále v zápětí?
Aj, rci, jak lze mi dlít?
Nalévám víno denně ti,
zač prosila jsem klečíc,
kéž smím tak věčně být!““
„Tož, zlatovlásko, pověz hned
zvěsť čtvrtou tolikéž;
pověz mi honem naposled,
víc nebudu se tázat,
rci, zdaž mne miluješ?“
Tu zatají se v dívce duch,
pak zvolna pohlédá
na hodovníků vážný kruh
a ruce svoje spíná
a dí: „„Tys láska má!
Však nyní vím též pojednou,

kam odtud jest mi jít;
nad duší rozbřesklo se mou,
jak jsem to pověděla,
smím v klášteře jen dlít!""
„A díš-li, že jsi od Boha,
cit můj to vyznává,
buď tupená, buď ubohá,
přemilá dcero boží,
dne ještě toho choť jsi má.
Hoj, páni, neurčitě zval
jsem vás na slavný ples,
hoj páni, mocní, slavní, dál
teď za mnou do svatyně,
jsem nejšťastnější dnes!"

Bedř. Hebbel. *J. V. Jahn.*

252.

Křest sopky.*)

Nad jezerem sopka hrozí,
dumá v nezkroceném pychu
jako opuštění bozi,
jak nad rájem démon hříchu.
Lomcuje tou krásnou zemí,
kteráž plna požehnání
roucha bohatého lemy
do dvojího moře sklání;
kteráž jak most nad propastí
dvojí ten svět spojovala,
jenž rudého lidu vlastí,
než mu vlna pány dala.
Jsouť, ach, cizí páni krutí
jak žraloci z hlubin moře,
proto Masaja se smutí,
chrlí na vetřelce hoře!
Jak by příval s mračných výší,
že jsou dávní bozi živi,
sbírají naň pole mniši
boje s peklem žádostiví. —
Lidstvo s mnichem o praporu
s hudbou z města ven se řítí,
chtějí nezkřišenou horu
křestem svatým ukrotiti.
Chtějí zaklít v tůň bezednou
toho arcisatanáše —
Indiané trnou, blednou,
zírají za nimi plaše. —
Dospěl průvod na vrch hory,
tam se propasť otevírá,
soptí dým v ty smělé sbory,
že hned den, hned tma zas čirá.
Ke srázu mnich kráčí šerem,
žehná, kropí, kříž tam staví —
mrak se trhá nad kraterem —
jaký pohled — zázrak pravý!
V klikatých se stráních třpytí
rubínové, démantové,
vtěleni tu zří se býti
o Doradě skvělí snové.
A v propasti blesku svíce,
věčné, prudké vlnobití:
hle, jak z hrozné pokladnice
živé stříbro, zlato svítí!
A ten dým, to plání, vření
kouzlem opojily mnicha,
že hřmí v divém ve nadšení
do nenadálého ticha:
„Masajo, ty hrůzný běse,
zaklínám tě v jméno boží,
nechť tvůj poklad otevře se,
mnou se v lůno církve složí.
Církev svatá touto zbraní,
již pekelné kuly moci,
vznítí zásvit víry ranní
v bohopusté pověr noci."
Však Masaja nedbá kříže,
přibývá v něm děsně vření —
tu se mnich nakloní níže,
jak by stržen ve šílení:
„Pokladnice nepřebraná
láká silou přehoroucí,
sneste řetězy a lana,
vyrvu zlato z výhně žhoucí!"
Po krateru stráni srázné
kvapem divým mnich se spouští,
jeho smělý krok neváznе,
ač dým jedový se houští.
Vědrem železným nabírá
zlatoskvoucího si toku,
s břemenem se zpět ubírá
do vrchu v radostném skoku.
Překonána cesta kluzká.
„Strňte, bratři!" okov zvedá,
ale bledne — neb jen struska
jest v něm neúhledná, šedá!
Marné pekla zpěčování!
A již opět Blas se spouští,
zlata chtíč mu nedá stání,
ač dým jedový se houští.
Zas kamení prosté ceny
výheň zakletá mu skýtá,
zazuří mnich rozlícený:
„Skloň se pánu, zlobo lítá!"
Však tu sopka zaburácí
strašně, jako peklo plesá,
zachvěje se v hloubi, kácí —
rázem do jezera klesá.
Zakypí divoce toky —
tak snad nový svět se rodí,
strašný sten zní ve skal boky —
ticho strašné zavévodí.
Mnicha smělce i s družinou
s městem, s chrámy tůň zhltila,
z celé sopky nad hladinou
jediná jen troska zbyla.
Strmí jako socha černá —
v prach klesají Indiané,
neboť jest to tvář příšerná
modly dávno ztroskotané!

J. V. Jahn.

253.

Lov krále Jana.

14. května 1316.

Nad Křivoklátem mlhy se kvapně míhají
a slunce mroucí svity ukrutně stíhají.
Utichli slavíkové, jimž milý stan zde byl,
a Hrádek, blaha stánek, se smutkem přiodil.
Neb z Přemyslova rodu poslední ratolesť
chorobou divnou, hrůznou jak bleskem sklána jest
a darmo spíná ruce nad ní teď prudký Jan —
ta růže sotva bude již zdobit jeho stan!
Slyš, hlasem touhyplným jak kněžna hovoří:
„Než slunce mého žití se do tmy ponoří,
než budu teskně zkoumat životů nových zjev,

*) Sopka Masaja v státu Nikaragua ve střední Americe, kde bývalo obyčejem slavné křtění sopek jmeny svatých.

bych ráda uslyšela slavíků ještě zpěv.
Ten zvuk mne v žalu mnohém již jemně potěšil,
že snadno pak duch žití pohádky rozřešil,
na jeho křídlech láska se ke mně snášela —
ó kéž jej mohu slyšet dřív, než bych zemřela!"
Jan volá k sluhům věrným tu zoufalostí štván:
„Na lovy neslýchané vás teď vybízí pán!"
A pádí z hradu, pádí jak blesků prchlý svit,
by mohl družku mroucí naposled potěšit. —
Zas v komnatě je ticho, tu děsný kněžny vzdech
vše poleká — tak úpí snad mrtví ve hrobech,
tak snad ztracených duchů zní věčné kvílení —
a kněžnu nemoc vleče do mrákot vidění.
Vždy nové hrůzy plní ji novým úžasem
a její síla zmírá nerovným zápasem.
Do minulosti sahá, do budoucnosti zas
tu její hrůzný démon, zve všecky hrůzy v kvas.
Tam vidí, vzácné krve jak rozlívá se brod,
tam slyší nářek: Zhynul Přemyslův slavný rod
a jeho nejkrásnější, poslední ratolest —
spoutána bujným chmelem se nesmí k výši vznést.
Tu z lůna svého vidí krev mořem proudit ven,
v němž hrady, chrámy tonou a mizí jako sen,
a z trosek zkrvácených se zvedá mstitel — lev,
jenž mžikem mění v bázeň nepřátel věčný hněv.
A dále kalným proudem ji nese dějin duch:
vždy těsněji vlasť svírá železný zhouby kruh,
vždy větší hrůza hrozí, již čáka zmizela,
tu vidí popraviště — a náhle omdlela.
Sevřena mrákotami, chce darmo kněžna vstát,
by strašlivým vidinám těm mohla výhost dát,
na ni se ze vsad řítí zas hrůza, zase krev —
tu náhle slavné ticho — a venku zazní zpěv.
Lahodné zvuky jeho se derou v sklepení
a srdce zkrápí rosou jemného nadšení
a naplňují duši neznanou rozkoší,
před níž prchá duch zpupný, kterýž jen pustoší.
Ten zpěv tak sladce kvílí a jeho klokoty
se vlní tichou nocí jak květin jásoty,
jak by se v něm byl vtělil čarovný luny jas,
jak boží sen— tu zazní vzdech kněžny — ticho zas.
Jan z lovu úžasného se vrací zemdlen zpět,
po *její* hvězdě pátrá již marně jeho hled,
tu letí vstříc mu služka: „Dán tobě nyní syn
a naší české vlasti zas žehná Hospodin!"
Eliška v slzách plyne a Jana objímá:
„Teď nebe otevřeno před mýma očima,
v něm vidím již tvůj stolec, tvou slávu, synu, již,
zpěv slavíků tě vítal — ty Čechy oblažíš!

J. V. Jahn.

254.

Klášter Geb-el Nakus.

„Na vrcholi té hory budeme Bohu blíž,
tam nebude nás stíhat pozemská slasť a tíž!"
Tak sbor pobožných mnichů v arabské poušti děl,
a ve samotě děsné si klášter vystavěl.
Na tom prodléval dlouho sluníčka jasný svit,
jako by jej od Boha chtěl ještě pozdravit,
a když se závoj šera nad truchlou pouští střel,
jak cherubínů chvála zpěv zbožných mnichů zněl. —
Zemřeli muži svatí — ubíhá kvapně čas —
a v klášteře posvátném se slaví hlučný kvas,
ve stanu cností božských své stany rozbil hřích
a jako jeho posel tam sídlí zbujný mnich.
Za růženec svěcený on z růží věnec má
a místo obraz kříže jeptišku objímá;
smíchy jen zdi ty slýchají,
jen myrtí těžké vůně po celách dýchají.
Tam sešli Beduini ve bezuzdný se sněm —
a třeba chví se věže a třeba duní zem
a třebas náhlou smrtí nejeden k zemi kles',
jak prudký příval moře vždy rozmahá se ples.
Zrak mužů hlásá žádost, svolení úsměv děv
a jako blesky deštěm se hlukem dere zpěv:
Pokud se víno pění, má z kalichu se pít,
a pokud máme děvy, v nich chceme Boha ctít.
Vždyť životem nás vodí jen plaché náhody,
proč klásti úzké meze bujnosti přírody?
Proč poutat moře vášní ve slibu těsný břeh?
proč za postrach si bráti věčnosti zhoubný dech?
Po nebi bouře táhne a pouští sámum jde,
volají mračna k sněmu ti boží poslové.
Dokola jasno, ticho, nad horou mrak se tmí
a klášteru jen hrozí těch blesků zuření.
„Hoj, dívko, blíže ke mně, toť hra jest žertovná,
tvá láska a má vášeň hněv nebes překoná!"
Tu vzniká strašný jekot, jde z dola úpění
a do oken se dere divoce zatmění.
Pod klášterem tu zeje tůň, přenesmírný rov,
a do ní klesá rázem velebný chrámu krov,
vždy nové strašné hrůzy a nových divů zjev —
a nad vrchem se pustým jen vznáší boží hněv.
A pusto podnes tady, nad horou kletba zlá,
jen v nitru jejím tajně se život ozývá;
z ní zpěv jak hlasy zvonů pobožně vyniká,
jak Eolova harfa divoce naříká.
Po stráni bílý písek jak zbytek lidských těl —
a přijde-li sem poutník, jenž odvahy dost měl,
tu pod nohama písek mu truchle zapěje
a ozvěna skal pustých se hrůzně zasměje.
Po moři žhavém písku, po moři plachých vod
zří hora zasmušilá jak smrti děsný hrot.
K ní tygr jen se blíží, když zkusil lidskou krev —
a nad vrcholem holým se vznáší boží hněv.

Jiljí V. Jahn.

255.

U Lipan.

Zašuměl zhouby anděl perutěmi,
a černá zrada padla z úkrytu:
i pohřben Tábor; povaleny k zemi
rekovné voje chrabrých Husitů.
Nebem se těžkých mračen spousty valí,
a noc tak temná. Skryla hvězd se tvář.
Jen rudý zážeh z děsné šlehá dáli
a strážných ohňů zář.
A ticho kol. Jen vítr časem úpí.
Ston slabý zazní — noc ho pochová.
Zbraň, koňstvo zbité, padlých tmavé trupy —
příšerně trčí hradba vozová.
Tu muž; pěsť stuhlá jílec meče drtí
a v mrtvém oku svítí zášť a hněv;
tam žena-matka, věrna ještě v smrti,
a jonák — mladý lev.
Zde palcát leží. Kalich krví sbrocen.
Ha, prostřed mrtvých strmé ohrady
u kmenu lípy — orel bleskem shrocen —
kles' na praporu vůdce armády.
Ó, včera ještě u válečném ryku
jak metla boží postrach tyranům;
dnes — s hrůzným vojem božích bojovníků
na pospas havranům!
U hlavy jinoch. Tváře dětská skorem.
Hle klečí. Kadeř po pás dosahá.
Na čele síla s hrdým válčí vzdorem

a v oku nadšení a rozvaha.
Mladistvou dlaní třímá ruku reka
a k prsům tiskne svalovitou pěsť.
Po tváři bledé velká slza stéká:
— to slza muže jest.
I pozveď k nebi ruku. Vzhůru hledí.
Teď stydlou líbá hohatýra krev,
co šepcí rtové rozechvění, bledí:
zda přísaha to, žal, či hněv? —
Zachvěla lípa se; a větví stropem
třpyt měsíce tu na skupení pad'.
Velebné ticho. — *Mrtvým nad Prokopem*
se kloní Poděbrad. —

Josef Baše.

256.

Rok a den.

Na hradě pražském Bedřich král
vesele s pány hodoval;
a nádherný kruh slíčných paní
královnu vítá na trůně.
Mohutný hlahol hučí zdola:
hřímavou slávu lid to volá
koruně.
Oj, na podhradí pojednou
proč tváře lidu ublednou?
Utnhnul na rtech výkřik hlasný
a srdce hrůzou kamení,
upřeny zraky jednou stranou:
ha, na obloze děsná planou
znamení!
Nad Horou Bílou záplava
tak ohnivá, tak krvavá,
nahoru dolů srší blesky,
divoký na oblacích boj:
jezdcové černí v rudém šatu;
hoj, nad Prahu se v bouře chvatu
valí voj.
A jezdec — démon — u předu,
smrt sálá z jeho pohledu;
na zástup míří vyděšený,
jakoby s větry pádil v hon —
Mrak černý zakryl boje zlobu;
stín mih' se, dutě jako z hrobu
vane ton:
„Sbrocena krví Golgata
ta posvátná, ta proklatá.
Zasáhly blesky hlavu drahou.
Ó, hyne, hyne slávy kmen,
umírá v hoři reků plémě.
Ubohá, bídná, svatá země! —
Rok a den!“ —
A s hůry řinkot pohárů
královně, králi ku zdaru;
a v plesu, kvasu, hodování
květ bohatýrů, krása žen.
A dole ticho. Jenom z dáli
jak bouře hukot když se valí:
„*Rok a den.*“

Josef Baše.

257.

Píseň o Muradovi.

Padlý hrdina
přestane dýchati,
jeho krev ve žilách
hustne, vysýchá:
nikdy však nevyschne
zdroj krvavé pomsty,
jež celé hubí rody.
Když Murad byl zabit
a ve vřavě války
mrtvola hrdiny,
zdoba Ubychistanu,
za kořisť padla:
kvílely ženy
ve dlouhých řadách
a bědování
konce nemělo.
Mužové z kmene
shromáždili se
pod dubem svatým
ve stinném lese,
aby se radili,
co tu činiti.
Poslali posly, —
šest delikanů[1])
bylo posláno
k vůdci Moskvanů:
„Vydej mrtvolu
bratra našeho!
Chcem ji pohřbiti
v té rodné zemi,
jak zvyk náš velí!“
Leč vůdce Moskvanů
smíchy si tropí,
žádost odmítá
mladých rytířů,
poselství nesoucích:
„Mrtvoly nevydám
bratra vašeho,
spíše z vás všechněch
mrtvol nadělám!“
Odpověď když došla
do rady Tamat,[2])
hněv pomsty vzplanul
na tváři starců;
a Jerynbyk-Bersek bej,
rek ubychistanský,
lid k boji vyzval . . .
Jako blesk z oblak
heslo válečné
do srdcí vniklo.
Však Islam-Čemek-bej,
jazyk medšilský,[3])
promluvil slova
pravdy a míry:
„Bez práce není,
co zdaru nemá,
ba sám plod na stromě
nespadá nestřesen
v klín zahradníkův —
a strom skáceti
moudrý nesvolí,
že plod nespadl
po prvém třesení.
Nepřítel vášeň
mládců odmítl,
snad prosby starců
spíše vyslyší.
Znovu poselství
do Mosky pošlete:

[1]) Delikani jsou mladí odvážliví reci.
[2]) Starešin.
[3]) Medšilis jest hromada, porada; tedy řečník, rádce výtečný.

„Mrtvolu vydejte
bratra našeho!
My za ni dáme
dvacet zajatých
z kořisti naší,
to mládců vašich
dvacet živoucích
za jednu mrtvolu!“
A jestli odeprou
zas naši prosbu,
nechť meč dobude,
co slovo nezmohlo!
Rek na meč sahá
ne bez uvážení —
ne bez uvážení
zas jej odkládá.“
Tak dí Islam-Čemek bej
a v kruh se poohléd',
zda někdo z Tamat
vstává k odmluvě.
Než kolkol utichli
reci, slovo vážíce.
A jeden ze mládcův
na kůň se vyšvih'; —
když dáno znamení
k rozchodu medšili —
zvolna kol objel
a hlasně oznámil
návrh Islam Čemeka.
Pak v před vybočil,
za ním v před všickni.
Starců šest zvoleno,
by poselství sděli
to vůdci Moskvanů:
„Mrtvolu vydej
bratra našeho,
ať ji pohřbíme
ve vlastní zemi,
jak zvyk náš velí.
Výplatu dáme
dvacet zajatých,
dvacet na živě
za jednu mrtvolu!“ —
A vůdce Moskvanů
s úsměvem praví:
„Mrtvola slavná
to musí býti,
že starce ke mně
do tábora láká —
taká mrtvola
má cenu větší.“
Tato dí slova
v posměchu, v pýše,
starci že sami,
co zprávu sděli,
se rozzuřili
vztekem velikým.
Zpráva když v radě
byla zvěstována,
zvolal Islam-Čemek-bej:
„Mrtvý náš bude,
v potocích krve
plovati musí.
Hanu tu smažem
bojem a vraždou,
by hrdina rodný
v cizí neležel zemi!“
Nikdo neodpovídal,
zableskly zbraně,
to pestré šašky,
a ze tmavých očí
přítomných mužů
jizlivé hledy.
Letmo šla pověsť,
z blízka i z dáli
bojovníci hrnuli se
na křepkých koních,
A shromáždili se
na proudech Soči
to do tisíců;
zde spočinuli
až do půlnoci.
V bezpečí stráže
zůstali koně
v temnotě lesní.
Z mužů ploužili se
v před nejodvážnější
po tajných stezkách
skrz houští a rokle;
zbraně a šašky
na zádech nesli
v plsti ukryté,
by žádný lomoz
je nevyzradil.
Přišedše k místu,
kde vrchy mizí
a lesy řídnou
a hukot moře
k uchu doniká,
tu se ukryli
v husté travině
a lezli jak hadi
po vlhké zemi,
by ušli zrakům
hlídky moskevské.
A již donikli
k hradbám pevnosti —
vyňali zbraně
k boji hotové,
když první zora
mraky pronikla.
Slyš! hlasné písknutí,
světlo vyblesklo,
v pevnosti živo. —
Kolem se blýská,
hromové duní
daleko do hor,
země se třese
od toho hluku.
Však účinku nemá
hromový bleskot.
Přes hlavy daleko
příchozích vojů
létaly koule
do blízké houště,
na prsa hory.
Jerynbyk-Bersek bej,
vysoký, ramenatý,
a Ilam-Čemek-bej,
s orlím to zrakem,
voj k útoku vedou.
Povstalo vraždění hnusné,
krev se řinula potokem —
nářek zněl a bědování,
jak když v rokli šakal sténá.
Na obzor když slunce vyšlo,
mořské vlny zarudilo,
žádný Moskovan
v hradě víc nebyl.
Mnozí uprchli

na širé moře,
když jich vůdce udatný
mezi posledními
mrtev se skácel;
Jeryk-Bersek zabil jej
přeprudkou ranou . . .
Někteří sebrali,
co tu prachu zbylo,
zbraní a olova,
co ve hradě bylo,
i dobytek odehnali;
jiní pak zase
v zemi hrabali,
mrtvolu hledali
Murada zabitého.
Nalezli krunýř,
zbroj jeho všecku
na stěně viseti
vůdce Moskvanů,
jej pak nalezli
rozbodaného
ve hrobě čerstvém
na břehu moře
pod žlutým pískem.
Hlučný jás zazněl,
když byl nalezen.
Mrtvolu zastřeli
rouchem bělostným;
pak zapálili
pevnost moskevskou,
rychle spěchali
s bohatou kořistí
do hustých lesů.
Přišedše k místu,
kde Murad padl,
zůstali státi,
Allaha vzývali
za jeho spasení.
Obmyli krev se svých mečův
a hanbu se svého kmene! . .
Sedli a spočinuli
na břehu Soči
a pohár s busou,
smysly třeštící,
kolem obcházel;
každý velebil
svoji rekovnost.
Kdo nejvíce pobil,
nejvíc měl slávy.
Basmura, jeden to
z vyslaných delikanů,
smál se vůdci Moskvanů,
jenž je chtěl všecky
šmahem pobiti,
an sám na ohni
nyní se smaží.
Však Islam-Čemek-bej
přísným pohledem
na mládce patřil:
„Nesluší ústům,
bys se posmíval!
Moskvanů vůdce
stál co rek v boji,
až jej Jerynbyk skolil.
Smrt měl počestnou,
ctnější nad tvůj smích —
rek reka si váží,
mrtvého netupí!“
Basmura zakypěl
zlostí a studem,
mlčky svůj pohled
k zemi obrátil,
na něhož hněval se,
byl mu atalikem. *)
A Jerynbyk-Bersek-bej
k rekům: „Vzhůru!“ zavolal;
„Ukryjme kořisť,
bychom se doma
z vítězství těšili!
Sta mužů zhynulo
na pomstu jednoho,
jenž cenu měl větší
nežli sta jiných!“
A připravili si slavnost,
třicet volů zabili
a k tomu sto ovcí,
a tři týdny trvaly
smuteční slavnosť hostí
a nářek žen bědujících.

Z písní kavkazských Čerkesů. *V. Petrů.*

258.

Nad kolébkou.

Vysoko v horách chatrč bídná
se skály hledí v dol.
Chudobná jizba, tichá, klidná,
a šero vládne kol.
V kolébce robě. Ruměn líčka
jakoby lilje ovál dech.
Sen zlatobrvá uzamk víčka
a na rubínu na retech
úsměv si hraje tepličko
jako to jarní sluníčko.
Nad ložem žena. — Šedina,
a čelo — vráska jediná.
V zapadlé líci žal a hoře
a v zvlhlém oku lásky moře.
Hlavičku drahou, milovanou
pravice hladí mozolná
a slzy dvě jak perle kanou
po bledé tváři pozvolna.
A před očima řadou táhlou
se míhá život skalou sprahlou,
a bída, ústrk, tolik bolů,
před časem trpké stárnutí.
I sstoupil zlehka anděl dolů
a zlatou zachvěl perutí . . .
Kraj rodný. Hory známé kol.
Mhla prostírá se na padol
jak rouška bílá, pod nebesy,
hvězdami hojně protkána.
Dřímají v páře černé lesy.
Noc padá. Blízko do rána.
Na kypré půdě lučiny
tajemné dřímou skupiny.
Vyhaslé ohně. Jiskra hravá
jen časem kmitne nahoru.
Postava zdvihne se tu tmavá,
hlas zazní. — Ticho v táboru.
A hvězdy blednou. —
Na východu
pruh rudý nad hor temeny.

*) Atalik jest vychovatel. Čerkesové nevychovávají synů svých sami, nýbrž odevzdávají je v ochranu atalikům, u nichž zůstávají, pokud se neožení.

I roste. Jako z krve brodu
šlehají v obzor plameny . . .
Červánků záře! Divuplnou
nádherou hory zahrály.
Rozlívá proud se zlatou vlnou
a růže metá na skály. —
A ticho kolem. —
Oj, tu čilo
nad lesy slunko poskočilo!
A života hned — jakby na zem
prut kouzelný byl švihem pad',
poskočil celý tábor rázem
a v bojovný se staví řad.
Chřest zbraní, povel dušený
doráží skalní na stěny.
Tu stařec spěchá, hlava bílá,
tam jinoch — dítě dopola,
tu řada mužů otužilá
a nadšením zrak plápolá.
I vystoup' vůdce-bohatýr.
Vysoko prapor vlající
mohutnou chopí pravicí
a máv' jím. Utich šumu vír. —
Jak známy jsou ty hrdé tahy,
ta záře očí vítězná!
Teď promluvil. O, zvuk ten drahý
jak hudba srdci líbezná! —
Plamenná slova — jako blesk.
I provází je zbraní třesk.
„Kdo do poroby šíji dává,
nechvalno slout mu národem!"
A jak když v horách bouře vstává,
zahučí povel: „Pochodem!"
Valí se řady úžinou.
Uprostřed vůdce s družinou.
I zmizeli. A kolem stanů
poklekly ženy k modlení.
Kol ticho. Oj, tu slyšet ránu:
děl první hrozné zahřmění!
Zahřímá znovu z hluboka,
a jako vlna divoká
udeří hromem v černé skály,
po horách, roklinách se valí,
rozdulým mořem v bezdnou tůni
se kácí. Rachot. Země duní.
A zas a znovu zahřmění. —
Teď první přišli ranění.
Na bledých tvářích boje stopy.
Krev rudá pryští na čele.
Mdle matná ruka pohár chopí,
a oko — hledí vesele.
I šepcí rtové: „Voje naše
vítězně bouří dál a dál!" —
Radostný hlahol, chmury plaše,
otřásá lůnem rodných skal.
A ráz na ráz děl zahřmění,
a každým noví ranění.
Tu průvod. Kráčí zasmušilý.
Hle, muži z vůdce družiny!
„My vítězíme." — Vystoupili
na vrchol strmé skaliny.
A zvolna na zem s ramena
nosidla kladou zastřená.
Teď roušku sjali. Temné lkání
a bolný projel ňadra vzlyk.
Ha, zbrocen krví v umírání
to vůdce — slavný bojovník!
I kynul. Míru plný hled
do dálky upřel. Naposled. —
Vysoko v modré výši krásné
se houpe nebes královna.
I klesla hlava. Oko hasne.
Zář zdobí čelo čarovná.
Vítězně hučí z dálavy
volnosti hymnus hřímavý,
a s výše v bouřné vlnobití
hlas triumfálný v průvodu:
*„Ó, třikrát blah, kdo krev a žití
dal za svobodu národů!* — —
V kolébce robě. Ruměn líčka
jakoby lilje ovál dech.
Sen zlatobrvá uzamk víčka
a na rubínu na retech
úsměv si hraje tepličko
jako to jarní sluníčko. —
Hlavičku drahou, milovanou
pravice hladí mozolná
a slzy dvě jak perle kanou
po bledé tváři pozvolna.

Josef Baše.

259.

Otcova povídka.

Povídej, milý otče náš,
ty dobře všecky děje znáš,
cos viděl jednou v baště té,
baště té bílé, věžaté?
— Před lety, — dávno tomu — ba,
došla mi spaní zásoba.
V půlnoci šel jsem sám a sám
trochu si dumat v boží chrám.
Stojí tu, stojí mocný hrad,
kolkolem hradu pustý sad.
Dosud byl sídlem králů jen, —
v pozadí žalář postaven.
A vůkol hradu čirá noc,
jakby tam vládla hrůzy moc.
Však v jedné baště živo je, —
kdo vězni nedá pokoje?
V letu na silnou skočím mříž
a spatřím dole — vězně, — kříž;
černý kříž, svíce, — z ručnic les:
„Budeš mít, hochu, smutný ples!"
Za stolem chladných tváří dav,
jak žádá tajných soudů mrav.
Vězeň, snad jindy mocný pán,
ke špalku pevně přikován. —
Soudili krátce. — „Vinen byl,
že vlastní hanbu krví smyl,
že hájil práva bratrů svých,
zbavil je svazů otrockých." —
Vinen byl. — Na smrť výrok zněl;
vězeň se při tom nezachvěl.
Nechvěl se, když jej vedli ven,
aby byl skrytě odpraven. —
Když v sadě hrob mu kopali
a k modlitbě ho vyzvali, —
tu hrdým slovem soudcům dí:
„Mne žádná vina netíží!
své dílo dnes jsem dokonal, —
jen, střelče, pevně měř — a pal!" —
Houkla si puška vesele, —
zítra zas jiným ustele.
Ustele třebas vítězi,
až otrok zláme řetězy.
„Již dlouho vězeň práchniví —
a hrob, — ten mluvit neumí.
Však ony zjevy krvavé

nezmizí nikdy z mysli mé!“ —
Nezmizí, otče, dobře máš,
musí být pomstěn národ náš! — —

H. Suchomel.

260.

Renegat.

Episoda z epické básně „*Andrik a Desmo*“.

1.

Na dumné pláni, ověnčené bory,
v poklidu mrtvém stany dřímají.
Mhou zahaleny šedé v dáli hory
a háje vánkem šumně kývají,
a luny paprslek když zemi líbal,
třpyt půlměsíce oku pokynul,
jenž v temném šeru stanů pohynul,
až v sen jej opět spánek ukolíbal.
Klid. V stanu vůdce sporý lampy kmit
pošmournou září ptýlil noci stín
a na kobercích, mdlý kde polosvit
zatrůnil šerem v lesku klín,
dlel Andrik. Temně zachmuřeno čelo,
jak z bouřných zraků vychrlit by chtělo,
co ukrýváno v ňader hlubinách,
co zapadlo, rozkvětši v zašlých snách.
On vzpomínal. Ten dávný, blahý čas —
a nyní — v ňadrech jenom kletby hlas,
jenž věčně živ, jenž nikdy neumírá
a výčitkami každý úsměch sžírá.
On vzpomínal, kdy v hor těch tichém lůně
co dítko bezstarostně poskakoval,
kdy nevěděl, že také srdce stůně,
kdy v mysli své jen úsměch štěstí choval.
Teď dohořelá sopka, dřív kde záře,
a ani jeden svit nezjasní tváře,
a ani jedna útěcha nekyne —
jak zvadlý květ vše zniká, zmírá, hyne,
a beznaděj v svou tůň i pomstu skryla,
a s pomstou slasť i peklo pohrobila.
Teď rozvažuje, vzpomíná a touží,
a bezděky i srdce mu to ouží,
kdy rozpomněl, že zaprodal svou duši
a vznítil žár, jejž nikdo nepřehluší.
On zradil je — ty rodné bratry svoje,
by vášni ničemné jen popřál zkoje,
on proti vlastní matce rámě zvedl,
on proti vlasti hordy vrahů vedl,
on — on, jenž chtěl být její spasitelem —
teď její vrahem! . . .
Strašné pomyšlení,
a spásy — spásy není, není! . . .
Dřív horoval ve srdci rozechvělém,
a nyní — led, kde bujně požár plál,
již zašlo vše a smutně zaplakal,
že zašlo bez květů. Ten dávný cíl
myšlének nevýslovných probudil
a žár i bol, i celou vinu jeho . . .
Ach! ráj kdo želí blaha ztraceného,
ten zná, co srdcem, myslí umírati,
ten ví, kdy klesá duch, jejž bouře kácí,
a vše ty touhy, sny — pak v propasť zvrátí!
Tu vnitřní ranou hyne, dokrvácí,
a útěchy — již není, není! . . .
Rukou svou
poopřel hlavu, hořem ztíženou.
Kol bylo ticho, jenom stráží hlas
ponurým zvukem měřil noci čas
a nové budil zjevy v duši jeho.
Vzpomínal zas — a Desmo v zadumání
co svit zableskla ráje pohaslého,
co dávný máj — jenž v hrob se nyní sklání.
Ta děsná báj — on zradil Desmu svoji!
I ztrnul duch v podivném nepokoji,
a zdálo se mu, největší že hřích
byl činem jeho skutků posledních.

2.

On zřel, že sklamav, právem klamán byl,
že zradou Desmy lásku pohrobil,
a onen krásný, pohynulý sen
a onen strašný, prokletý ten čas
byl pomstou osudu a kletbou jen.
A Desmo — záře mrtvá, uvadlá
a s myšlénkou již na vždy zapadla,
kdy nový vkročil v ňadra jeho svět
a nové poupě v nový spělo květ.
On zas se vesnil v ony krásné doby
a zapomněl, že zašlé to jen hroby,
a poznav, plakal v zoufalosti zas
a klel již první zábřesk žití svého,
co první svit života prokletého.
Ten zašlý máj už nevrátí se víc
a budoucnost — kdo roušku odhalí?
V něm pochováno květů na tisíc,
co v poupěti už zašly, zmíraly,
a ohlas jich — jen ohlas echa pouhý,
a dávný sen — to hřbitov slzí dlouhý.

3.

A rozhorlen na ničemný tak cíl
on žití svého bídu pochopil
a seznav, záští k němu v srdci vzal,
a že tak bídné, v duši zaplakal.
Již marno vše, a chvíle prokletí
vznik nedá ani tomu poupěti,
jež jak tu vzniklo, odumřelo zas
jak dalný v horách dumný hromu hlas.
Myšlénka ta — to poupě — co že bylo,
že v něm tu novou jiskru probudilo?
Má zradit vraha? Zradit, zradit zase?
Jen zrada? Stále zrada? Stále — stále?!
A pohaslo, co vzešlo nenadále,
jak mysl při činu kdy uleká se.
Co život jeho? Stálý hřích a zloba,
a ani jedna delší štěstí doba,
a ani jeden trvalejší sen —
vše zmírá mu, čím býval ukojen,
vše, co mu drahé, dávno pohrobil
a sám — sám dohaslou jen sopkou byl.
On podleh' vždy, jsa divou zmítán vášní,
on zradil vždy, jak víry neznalý,
a nevěra zas jemu prostopášní,
když myšlénky nad rovem zalkaly.
Co život jeho? Velký cíl si dal
a sám jej vlastní vinou pochoval,
a jméno, jemuž Epir žehnat měl,
s odznakem kletby dáno v povrhel! . . .

4.

A zradit — zradit zas? Zdaž by ho přijali!?
Jej — Kaina — jej — — i klesl zoufalý.
To marný stesk, žalovat po činu
a zavinit dřív skutku příčinu!
A on to zná, on vidí kleslou zář,
a divým smutkem pobledla mu tvář,
on bez kotvy — ty sny se nenavrátí!
A má tu míru hříchů dovršit,
má rodnou vlasť do tůně robství skláti?

Ó nevyhasl posud onen cit,
jejž matka klade v duši dětině,
ta láska k rodným, láska k otčině!
Ač zhřešil, chce se vlastní krví káti,
a žití své jim na výstrahu dáti.
A nač mu žít? On vše již promrhal
a s vinou trest on právem také vzal.
A jeden kyn — on dýku rukou chopil
a s rozkoší ji v mužná prsa ztopil
a klesl pak . . . .
V tom stan se otevřel
a páže vkročil. Poznal, uviděl —
a vzkřikl hrozně, jako zhrocený
květ duše v marné touze ozvěny,
jak sladký sen, kdy prchá s ranním dnem,
jak hvězdy ston, kdy klesá blankytem,
kdy bez cíle, kdy marně v temnu zmírá
a hrob již děsný jícen otevírá,
by prozřel vše, by na vždy pohltil,
co ducha ráj, co blaha záblesk byl . . . .
A hle — to páže? Divná záluda ho jala,
ne páže — ne — to Desmo před ním stála!
Ne páže — Desmo. Ona v oku zář
i vlas, i bledá, krásná její tvář,
i postava — to ona! Desmo! ona!!
A Andrik — v příštím okamžiku skoná . . .
Shledání úžasné! Ten bol se k děsu zveď —
byl stesk to blaha, znící naposled!

5.

„Ó miláčku — ach nezmírej! Náš sen
byl krátký tak — tak časně probuzen!
Já znala duše tvé veliký žal,
já znala cit, jenž v mysli se ti vzňal,
já byla u tebe, když ty jsi nevěděl,
já zkoumala tvůj krok a mysli sten
a sen mi, sen tvůj vše mi pověděl,
co ztajil ret . . . . Ty touhy, zoufání
a lítost, žár, jímž duch tvůj rozechvěn,
i bolest svou, i blaha usmání,
já znala vše, u lůžka tvého sníc
co páže tvůj, a uzřela snad víc,
než ústa chtěla zjevně vyjevit . . . .
A vše to — vše — byl nový jitra svit,
rozkvětlá zář, jež dýchala již dnem
a pučela v nadšení posvátném.“

6.

„Já, páže tvůj, to všechno vyslechla,
co ústa tvá ze spánku vydechla,
a nový život moji duši jal
a naděje kmit nově vzplápolal.
A dnešní nešťastná a smutná noc
blahé ti měla přinést uvítání,
vlasť odpouští! — den nový — z mrtvých vstání —
ach vše, vše sklála děsná kletby moc!
Kleť každý čeká tvého návratu,
by v boj se vrhl v svatém záchvatu,
s radostí v oku, s blahem na líci
a v mysli zážeh naděj budící,
a v mysli hrdý, mocný duše vzdor,
že ty zas budeš pánem rodných hor!
Já spěla sem — já k tobě pílila
a šťastná věsť mé kroky sílila,
já spěla, tlumíc v štěstí dávný stesk
s úsměchem na tváři a v ňadrech s blahem,
já chtěla spočinout již na tvém srdci drahém —
a vše to zhrotil náhlý sudby blesk!
Ó miláčku! Ach neumírej, ne —
ó uslyš zprávy ohlas radostné! . . .“

7.

„„Již marně! marně!! Pohasl můj cíl
a já ten úděl kletby zasloužil.
Truchlivá hvězda svítí ku hrobu
a nevzkřísí mou sžehlou útrobu,
leč blahá, útěšná ta tvoje věsť
mně rozhřešení dala ratolesť.
Umírám pokojně. Já marně žil
a rukou svou jsem vám se podrobil,
i blaho své — tak osud rozkázal
a já jsem v žertvu svoje žití dal.
Jen to mne blaží — odpuštění tvoje
a volnosť otčiny, jíž doba zkoje
nastává — neboť smrtí mou
se hordy Turků rozprchnou.
Ty spěj — a zvěstuj jim, že vřelý dík
a lítosti a žalu teskný vzlyk
jim zasýlám a doufám, že též Bůh
mi odpustí ten velký, hrozný dluh!
A ty — ach tys mi také odpustila,
ač vina má již zášť svou vychrlila!
Ty drahá, milostná — ach, v nářku mnohém
již klesly síly, neodměním tobě —
buď zdráva! žij! Ty k lepší spěješ době —
jen políbení jedno — — s Bohem, s Bohem! . . .

* * *

Ach, možno srdce na vždy rozloučit,
v nichž plápolal vždy stejný, družný cit?
Hasnoucí pablesk, hory líbající
a za ztraceným svitem žalostnící,
uvadlé poupě, hynoucí ten květ — —
to strastí, utrpení celý svět,
a marně oko v zašlou zář se hrouží,
mníc v hlubině, že více nezatouží,
mníc, že již možno na vždy zapomenout — —
nemožno vyrvat, co se v srdci skrylo,
co blahým snem se v duši zakotvilo —
jen jedno možno — hynout — hynout — hynout! . . .
A přec — ta chvíle, jež mi žití vzala,
pochodeň vzkříšení mi k smrti dala.
Okamžik ten, jenž všecko pochoval,
mne v zašlý čas s úsměchem štěstí vzal,
leč marná touha — marné bědování!
Již hyne cit — již do hrobu se sklání,
mé tělo chladne, hasne hled —
buď s Bohem — — s Bohem naposled!“ . . .

8.

Dotrpěl. Nový zazněl hlas,
nový a zoufalejší nežli dříve,
jak pekla řev, kdy bouří žáry divé
a na věky již zašel štěstí čas.
Ston písně nezapěje taký žal,
a struna harfy klesá zdrcena,
a divá, teskná, smutná ozvěna
pohyne — tak kdy člověk zaplakal.
A Desmo podobně — jak bouří zlomena,
žár uhaslý, v skon růže oděná —
již nezjasní se, na věky co zašlo,
co v děsném klamu cíl i hrob svůj našlo.
Bez slzy, bez hnutí u něho klečí,
a hled ten něm a přece plný řeči,
co slovo mlčí a co srdce tají,
to oko, bledé líce povídají.
Leč nedlouho jen — vstala beze slova
a v duši myšlénka jí vzplála nová —
a když nad stany ranní vstala záře,
na bledé mrtvol dvou zasvitla tváře.

Fr. Žherský.

261.

Poslední Sirotci.

Na Kosově poli hlouček Táboritů
rekovně zápolí s roji Islamitů.
Hunyad na útěku, Maďaři se třesou,
Češi v boje ryku mužně kalich nesou.
Oj Kosovo pole, hrobe srbské slávy,
zas tu bratry v kole osmanský vlk dáví.
Stojí do večera hradba jen vozová,
z příšerného šera znějí černá slova:
„Hoj ty kraji pobalkánský,
jak nám bylo v tobě blaze!
Když nás vyštval vítěz panský,
kynul ty jsi naší snaze.
Říš slovanských bohatýrů
jest zde Turky ztroskotána,
za svobodu, pravdu, víru
zas seč naše bojována.
Ale běda! krev ta česká
cizí pole zúrodňuje,
zoře Husova nebeská
cizí duchy osvěcuje.
A té drahé, bědné vlasti
síla z mnohých ran uchází,
marně pátrá nad propastí,
zdaž jí spasitel přichází!“ — —
Zamlčel se zástup zas —
náhle zazněl vůdcův hlas:
„Bratři, již nám na obzoře
prachem, dýmem svítá zoře,
plá nad břehy Sitnice
jak kostnická hranice.
O Prokope, libě shledni
na svých synů boj poslední,
a ty, větře, nes do Čech
posledních Sirotků vzdech.
Však než znova postoupíme
Osmanlíky v sečí přímé,
nechť posledně zahárá
domažlická bujará:
Kdož jste boží bojovníci!“
Slavně dozpívali, vlasti požehnali,
hradbu opustili, v Turky udeřili.
Stojí skála, stojí ve příboji moře,
strašně vlny brojí, pohltí ji vskoře.
Ještě kalich zlatý pluje nad vlnami,
nad živými katy, bratrů mrtvolami.
Běda! již se kloní prapor domažlický,
krev poslední roní lev náš táboritský.
Oj Kosovo pole, při krvavém stole
Čech a Srb v objetí pobratimství světí!

J. V. Jahn.

262.

Vystěhovalci.

Čilý větřík ve přístavě
plachty na korábě pne
a již odnáší jej hravě
mořem k vlasti svobodné.
Na palubě jeho sedí
drahně lidu českého,
zadumáni nazpět hledí
k sídlům blaha dávného.
Slzy s vlnami se mísí —
zmizela vlasť — mizí zem —
aj tu pěvec zatouží si
ve nadšení bolestném:
„V rodné zemi cizí býlí
na překot se plemení,
maří její plodné síly,
dusí vlastní osení.
Kdož by zazlil zuboženým,
jimž je domov vězením,
že se srdcem zkrváceným
rozžehnávají se s ním!
Krutá cesta do ciziny,
zeje šerá budoucnost —
ale roztroušené syny
pojí svatá národnost.
Nejsme kmene slovanského
odervaná ratolest,
dobyvše si bytu svého,
uhájíme rodu čest.“
Dozněly ty žalmy žalu,
hymny nové naděje, —
a již v svatém ve zápalu
ves ten český lid pěje:
„Kde domov náš?
Z naší země zaslíbené
bída, zoufalost nás žene,
opouštíme otcův rov,
jdeme hledat cizí krov,
lkáme v žalném rozechvění:
Kde té chvíle domov náš?
Kde domov náš?
Za mořem svoboda svítá,
práci naši zdar tam vítá,
píle české ruky tam
vzbuduje si blaha chrám
a v tom chrámě zapějeme·
Mezi Čechy domov náš!“
Umlkl zpěv touhyplný.
V posledním zaplání den
růžemi posévá vlny,
z nich se vznáší víla — sen.
Moře ve večerní kráse
skví se jako rájů zjev,
tichem slavným rozléhá se
jenom námořníků zpěv:
„Hoj, korábe, v před!
Neděsí tě led,
ni nástrahy skal, orkánů,
neseš v hrůzách oceánu
vždy nám zdaru květ —
hoj, korábe, v před!
Hoj, korábe, v před!
Až tvůj smělý let
přenese nás přes propasti,
pozdraví nás v milé vlasti
žen a dítek ret.
Hoj, korábe v před!
Leť, korábe, leť jak ptáče,
provodiž tě dobrá moc,
ty pak, co teď teskně pláče,
plémě české, dobrou noc!“

Jiljí V. Jahn.

263.

Na stepi.

Na obzor stepi mongolské
se vynes měsíc, noci druh,
by svým ozářil paprskem
ten mrtvý, pustý země pruh.
Pak plynul volně vesmírem

a vynášel se výš a výš,
až s nebes báně hvězdnaté
tu mrtvé stepi přehled říš.
A v záři jeho mlhavé
na stepi bílé kamení
je věru lebkám podobno
a jako smrti znamení.
Ba, jako smrti znamení:
neb měsíce ten paprsek
ni jedné živé bylinky
se na té poušti nedotek'.
Na spráhlou trávu, vřesoví,
na písčiny jen vrhal zář —
až náhle svoje paprsky
ve bledou lidskou upřel tvář.
Na člověka, jenž hrozných muk
tu snášeti byl odkázán,
jsa vraženým ke kolům v zem
provazy leže přivázán.
Byl otrokem dřív — útěkem
chtěl získat sobě svobodu —
leč jat i ztrestán, zvykem jak
u kočovného národu.
Hlad ať jej zmoří, nebo zvěř
ať jej rozdeře zuřivě,
jež v stepi časem toulá se,
po krvi slídíc žíznivě. —
Po třetí vycházeti zří
již lunu v této pustině —
schne, chřadne, zmírá — zhasíná
lesk oka v lebky dutině.
A přece sbírá zbytky sil,
jme provazy se trhati,
by namaháním posledním
moh' svobody si zjednati.
Však marně — vazby přepevny,
a mrákotný zas mdloby sen
jej jímá, vázne srdce tluk
a slabě dýše kostra jen.
Již vzdal se všechny naděje
na život, svobodu a blíž
se vidí smrti, bídy své
však hrůznou cítí ještě tíž.
A z hloubi prsou dere se
hlas zoufalstvím již strhaný:
„Kéž aspoň život s ňader mi
vlk vyrve hladem poštvaný!“
Než sotva toto přání řek',
již vytí vlků rušilo
klid noci, odsouzence pak
ve smrt nadějí těšilo.
Houf vlkův hladem bodaných
se přihnal jako divý rej,
stén ubohého zaslechli:
aj bude nyní dravcům hej!
Rty odsouzence chvěly se,
an slova díku zasténal,
když vlků zrakem jiskřících
se celý roj naň rozehnal.
Zub hltavců těch do těla
mu zajel — ňadra rozrýval,
než poslední se vrhl naň,
již první srdce dobýval.
Pak chrustělo to chvílinku
a tělo muže zmizelo —
ba nikdo, nikdo neřek' by,
že v místě tom kdy leželo!
Tak skončil, že chtěl svobodu —
a vlků houf se rozprch' zas,
by jinde opět vyhledal
své hltavosti nový kvas.
Klid zase na step zavítal
a ticho bylo hrobové,
v té poušti jak by sídleli
jen něžní míru duchové. —
Leč muž, jejž zříme v měsíci,
svou bledou tvář byl zasmušil
a k dílu svému chystal se,
jež světův pán mu uložil.
Jeť velkým jeho úkolem,
do věčných desk by znamenal,
co lidský rod za noční čas
po šíré zemi vykonal.
Muž napsal: *„Bratry vlastními*
byl člověk k stepi uvázán,
tak k žízni, hladu odsouzen
a šelmám v kořisť zanechán.
Jen proto, že svrh' otroctví
a svobody si vyhledal,
již jsi Ty, tvůrče vznešený,
všem lidem rovnou měrou dal.“
Tak napsal. V den pak odplaty
sám vyřkne mocný světův pán,
trest jaký lidem ukrutným
za skutek jejich má být dán.

Stroupežnický.

264.

Alpuhara.

(Ballada.)

V ssutinách Maurův osady leží,
národ jich železa nosí;
Grenada ještě brání svých věží,
ale mor Grenadské kosí.
Almanzor ještě král s bohatýry
na Alpuhaře se brání:
před městem zatkly prapory víry
a strojí útok Hispani.
Při vzchodu slunce zařvala děla,
řítí se hradby a valy;
kříži se koří minaret čela —
jižť i hrad Španělé vzali.
Almanzor jeden vida své roty
pobité v úžasné seči,
prodral se mezi šaviemi — hroty
a ušel koňákův meči.
Na hradě mezi mrtvými těly —
na nové ssutině vzaté,
hoduje Španěl, kořisti dělí,
klenoty, zlato i jaté. —
Od brány stráž v tom vévodům věští,
pán cizí že prosí snažně,
aby mu přáno rychle donésti
zprávy a noviny vážné.
Almanzor král to, Moslemín pravý,
z bezpečné přichází skrýše.
Španělům sám se poddaně staví,
na milosť vzdává se tiše.
„Španělé!“ volá, „jak smím a mohu,
na vašem prahu se kořím.
Přicházím sloužit vašemu Bohu —
prorokům vašim již dvořím.“
„Po světě šírém hlásej to sláva:
král Arab, zmožený v boji,
vítězů svých že bratrem se stává,
jak vasal s nimi se pojí.“ —
Španělé reka váží si ctného:
poznali Arabův krále;

vůdce ho líbá i jako svého
druzí jej vítají dále.
Almanzor všecky na vzájem vítal,
nejčilej k vůdci se vinul,
objímal za krk, za ruce chytal,
líbal jej, v rozkoši plynul.
Ale v tom omdlel — i nice padá;
rukama pokud jen stačí
Španěli závoj na nohy skládá,
po zemi za ním se vláčí.
Pohlédnul vůkol — vytřeštil oči —
zsinalé, bledné má líce,
zkřivená ústa, zřenice točí,
vztekle se chechtá vždy více. —
„Gjauři, ha, hleďte — suďte, či tady
já posel sirý a bledý;
jáť vás ošálil, já vám z Grenady
donáším morové jedy.
Líbaje vás, já dýchal jed v duši,
jed, co vás bude zžírat;
vizte mé muky: patřte, jak sluší,
vám bude též tak umírat!“
Zmítá se, křičí, rameny kroutí:
chtěl by hned objetím věčným
Španěly všecky k sobě přikouti —
směje se chechtem srdečným.
Smál se — již skonal! — Víčka, rty, ústa,
ještě se nezamkly zrádné
a smích pekelný — sběsilost pustá
přimřely na tváři chladné.
Španělé s hrůzou z místa utekli;
hlíza, mor za nimi běží;
než z Alpuharských hor se vyvlekli,
pomřelá vojska jich leží.

Adam Mickiewicz. *Václ. Štulc.*

265.
Hajduk Láza.

I.

Jako mraky obrovité,
plny hrozeb, plny zkáz,
stojí hory vzdorovité,
stojí jako věčná hráz
Bisurmanům na úžas.
Hledí jako stráže vlasti
nazpět v pýše, k Turkům v zášti;
a s těch temných, skalných čel:
„My jsme na vás svědkův *částí*,
avšak *celý* nepřítel!
Každý záhon naší půdy
drahou krví ovlažen,
a buď meč váš napřažen,
z nás neurve ani hrudy,
o nás bude přeražen!“
Kdesi v koutě pod horami
jako v tiché oase
chatrč jako z panorámy
na skalině zvedá se.
Zoře slunce po vlase
paprsky jí světlé klade,
na čelo ji líbá mladé,
jí si rádo pozasní:
Blahá chýžko, žalu hrade,
již pak čelo vyjasni! ....
Před chatrčí na koleno
zoufale kles bílý kmet —
oko sýlá vůkol v let,
ale to se uslzeno
s novým nese hořem zpět — —
Teskně šeptá: „Měl jsem kdysi,
měl jsem jako poupě dceř:
Madoniny v tvářích rysy,
po kadeřích noci šeř —
Vpadla v chýži Turků sběř,
od prsou mých odtrhla ji —
běda, běda bídné ráji!
Darmo prosím zoufale,
darmo hněv svůj prsa tají.
Turci mizí v úvale . . . . . .
Vášnivě ji aga svírá,
s děsným volá rozmarem:
„Hvězdou budeš pro harém,
zhas jen touhu, neb mne sžírá
neskonalým požárem . . . .“
Její hlava k ňádru klesla,
její rty se nechvějí,
slza jen se dolů snesla
ve krvavé krůpěji.
V zoufalství a v naději
pušku pěsť má chopí zmládlá,
nasadím a — rána padla —
vrah se kývá ve sedle;
ale zas v něm síla zvládla,
vzplály tváře pobledlé —
dýka se mu v ruce mihla,
pro Bůh! v dívčí útrobě —
výkřiky dva po sobě —
bolestně i hruď *mou* stíhla:
k zemi pad' jsem ve mdlobě...
A když ze mdloby jsem procít',
když jsem rozhlédnul se plach,
rozryl prsa děsný pocit,
s dítkem zmizel aga vrah,
a já zlíbal jenom práh,
v kterém dosud *dítka šlápěj*,
a snad také krve krápěj.
Či ve snu jsem dítě měl? —
Zapěj otci, dítě, zapěj! —
Jak, že ret tvůj oněměl? . . .
Krutý bol a krutá tužba.
Však kde otci záruka,
že nám věčná rozluka?
Žíti chci: nechť pomsty služba
vtiskne v dlaň — *meč hajduka!*“
Ticho zase pod horami,
jako v němé oase;
chatrč jako z panorámy
v údolině bezhlasé
na skalině zvedá se,
jakoby tu mistra ruka
vytesala v kámen muka.
V dáli západ krvácí —
Posvětiv se za hajduka,
k horám kmet se obrácí.
Dlouho stojí na úpatí,
dlouho shlíží nazpátek,
kdež červánkův ostatek
jemným štětcem hojně zlatí
zbytky drahých památek . . .

II.

Nesrší to blesky z mraků,
nerozrývá bouře vzduch:
pušky hřmí až do oblaků,
bojovný to v horách ruch — —
„S námi právo, s námi Bůh!
Nazpět Turci, nazpět zrádci,
pravdy naší svatokrádci!“
Prchá islam pospolu —

za Turčíny letí mládci,
letí hejno sokolů.
V spárech jejich smrt a zkáza —
uděšeně křičí vrah:
„Zle je, zle je, Bismallah!
hajduk Láza, hajduk Láza
z Balkánu své hordy stáh'!“
Nesvítí to slunce z mraků:
turské svítí vesnice;
kouř se svíjí do oblaků,
a plamenů vichřice
chvátí půlku měsíce,
válčí proti nepříteli —
„Allah velí, Allah velí!“
Odhazují Turci zbraň,
vzduchu vlny letem dělí,
bezduchými kryjí pláň —
Jimá hrůza věrokaza,
tichne harem, tichne ples,
zděšení pln kraj, i les — —
„Bílý Láza, bílý Láza
slaví pomsty svátek dnes!“
Padlo Turkův jako klasů,
vzplálo ohňův jako hvězd —
Sbírá Láza dobrou chasu,
vítá Balkán pána vjezd,
z útrob hřmí mu na počest.
Hoj, jak živo na pohoří!
Junův líce jen jen hoří,
vždyť pak boj jim v památce . . . .
Mnohou kořisť nesou oři,
jednoho jen zajatce.
Proč tkví na něm vůdce okem,
proč se chvěje na koni
a proč se rtů romoní:
„Ještě žilo před půl rokem
moje dítě Madonní!?“
Zarazili horští mládci
u skaliny hrádných stěn,
stoupl bílý Láza k jatci:
„Dnešní kořisť, dnešní plen
stokrát buď ti nahražen!
Ty's byl s agou — rci jen hbitě,
kde má dcera, kde mé dítě,
a jsi prost všech okovů.
Jmění mé nechť oblaží tě,
jen mne provoď ku rovu!
Hle, ten bílý Láza prosí,
Láza, v němž jen led a mráz —
ustrň se, viz jeho vlas,
přej mu, nežli smrt ho zkosí,
navrátit se k dítku zas!
Nebuř otci vášeň v hrudi,
ni nepal mu v prsou hněv;
nechci odpůrcovu krev,
ale zřeknutím se vzbudí
spoutaný v mém nitru lev!
Jaké mření, jaké žití
potom Láza připraví ti,
vším svým umem netušíš!
Jakých útrap v tobě vznítí,
pakli ucho ohlušíš!
Proměním se v blesk a bouří,
jež ti z lebky vyrve zrak,
jež ti slunce zavře mrak,
a kdy v duši touhu vzbouří,
věčných muk v ni vpálí znak!
Zaklínám tě láskou tvojí
i tvých vášní vzplanutím;
vzpomínkou, jež ducha pojí
sladkovzdušným nadchnutím;
vznikem tvým i zhynutím;
blahem, jež ti srdce jistí,
i svou k Turku nenávistí;
spoutaného útěchou;
rukou stroucí květy v listí,
vřavou bouře bezduchou;
velikostí svého Boha
i tvou věrou v proroka:
jeho tvora — otroka
nicotou i divy mnoha:
sejmi mlhu mně s oka!“
Kývne Turek snědou hlavou —
v ráz se pohne němý kruh.
Zvedne Láza tváři žhavou,
po níž slza píše pruh;
vesel řinčí v pochvě druh. —
Za Turčínem s Lázou juni,
pod koníky země duní,
hučí Balkán dumavý;
kolem věčné skály trůní
jako vojska z výpravy.
Zvolna míjí staré hory,
a když slunce vychází,
vůdce Turek zarazí —
staví Láza stichlé sbory
jako malíř v obrazy.
Vztáhne ruku Turek němě —
malá lesní okrasa,
malý růvek, trochu země,
ptactva píseň stohlasá
tóny své naň setřásá,
perutí svou nad ním šumí
šepotavé lesů dumy . . .
Klesne Láza u rovu,
líbá svého štěstí rumy,
líbá vroucně, poznovu:
vášnivě k nim čelo tlačí,
duše sny se zakvětí:
zdá se mu bouř slyšeti,
zdá se mu, že šťasten v pláči
dceru tiskne v objetí . . .
Stojí mládci jako kmeny,
v tvářích živé pohnutí,
stojí jako němé stěny
v mlčení a v napnutí,
náhle mocné vzkřiknutí —
prolomí se tiché řady,
prorve nářek skalin hrady,
letí po kraj daleký,
po Balkáně rajou všady:
„Usnul Láza na věky!“
Ještě pěsť se vtíná v jílce,
ještě úsměv nezháší — —
dálí v dál se roznáší:
„Mrtev Láza Turkobíjce,
mrtvo srdce nejkrasší!“ . . .

Rudolf Pokorný.

266.

Rabiho perla.

Noc v závoj halí šeré hroby
a závoj stříbří luny svit,
v nějž hvězdy, vesmíru ozdoby,
svůj křišťálový mísí kmit.
Po hrobech, kameny kde značí,
že v klínu země dřímá Žid,
kdos v roucho řasné halen kráčí.

Proč říše mrtvých ruší klid,
že odvahu má v pozdní noci
dotknout se hrobů nohou svou?
že duchů nehrozí se moci,
již děsnou dávné báje zvou?
Na pole smrti se odváží,
kde přepych mysli strach poráží,
a hrůzou zmírá v ňádru dech,
an přízraků moc pudí v spěch.
Zde mramorový pomník bílý,
jenž zmírat viděl mnohý rok,
své týmě k černé zemi chýlí —
tam tají postava svůj krok.
Větérku dech jí hávu řasy
i závoje lem rozhalí —
aj, děva to, zjev rajské krásy
na pustém smrti úskalí!
A s nebes klenby luny záře
rtem zlatým líbá její tváře,
jež vlasů temných vroubí lesk,
an démantů plá z oka blesk. —
Zas vánkem větru uvolněna
jí rouška — ňádra bělostná,
z hedbávu pout jež vyprostěna,
v šat halí děva milostná.
Hled snivě v písma noříc runy,
do mramorů jež vtesány,
zasmuší tvář — snad citů struny
jí bolem tajným zervány.
Za snění volně plyne čas
a větru něžný vánek
provívá děvy temný vlas
a hladí líc a spánek. —
Jasmínové zašumí loubí,
jež hroby Židů v zeleň vroubí —
to šepotání listů jest,
snad tajeplných dějů zvěst.
Zří dívka záchvěvy jasmínů,
a dumné slyšíc šumění,
ve klenbu kvapí jejich stínu —
červánkem tvář jí zrumění.
Ze křovin jinoch vstříc jí chvátá —
hle jemu klesá v objetí —
a v mužnou náruč něžně jata
ret jeho svým rtem posvětí.
Tvář luny chmurné halí mraky,
by nezřely snad skryté zraky,
že vroucně líbá křesťana
dci Žida — rabi Ghabana.
Kde popel mrtvých kryjí hroby,
je lásky svatý poutá cit,
jejž hrozí předsudek té doby
ve klatbu vrhnout — zatratit.
A blaze snívají za šera —
nad hrůzou láska vítězí,
ni křesťan, rabiho ni dcera
se stánků smrti nehrozí.
Dech děvy šepce: „S lásky chvílí
by slastí bylo zmírati.“
I odvětí: „Ve tvůj hled milý
Bůh přej mi věčně zírati.“ —
„Kdo Bůh je tvůj?“ se děva táže,
„jenž lásky vazbou křesťanu
jen s křesťanem se poutat káže? —
Poslušnou se ho nestanu!“ —
„Jak bludně mysl tvá se mýlí!
Ctím Boha, jenžto k lidstvu řek':
„Žár věčné lásky nechť vás sílí,
vy milujte se vespolek!“
„Jak velebím též Boha tvého,
mním: ochranný to lidstva duch —
a chrám mu klenu z srdce svého,
v němž trůnit má jen lásky Bůh.“
Umlkne. — Révy ratolesť
kol jilmu jak se vine,
tak ňádro k ňádru spjato jest —
dvé duší v jednu splyne.
Leč v šeru kamenů se plíží
stín jiný — jasmínu se blíží.
Jeť stařec to, a kol obzírá,
hled divě žhoucí pak upírá
na křoví, odkudž větru vání
zanáší mu v sluch šepotání.
Jinoch i děva zhlednou starce,
ze srdcí prchá slasti sen,
by zmizel v minulosti dálce,
jsa zjevem šerým zapuzen. —
Rce děva: „Jakých hrozných chvílí
v sen lásky splétá tvorstva pán!
Dej v útěk se, hle stín sem pílí,
kéž prchneš nezřen, nepoznán!“
„Na chvilku jenom stín nás dvojí —
mne v dál zanese bystrý krok —
až zmizí. objetí nás spojí.“
A letmý jej unáší skok. —
Jej zhledl stařec, zřel též děvu,
jak třtina chvěl se bouří hněvu.
Zaplápolá v něm vášně moc,
hlas divý ruší tichou noc:
„Aj, Jehova se klidně dívá,
jak říši mrtvých posvátnou
dci moje przní, zneuctívá!
Proč ruka Páně malátnou?
Proč ji za hrozné viny tíž
v prach, Bože, hromem nezdrtíš?“
A hromu klín je starce lání,
slov krutých bleskem schvácena
se děva lepá k zemi sklání
jak v bouři živlů květina.
A sténá: „Otče, odpuštění,
ach odpuštění, milost znej —
jen láska mé jest provinění,
na dítě hněvu nemetej.“
„Za hrobů svatých zneuctění
jen lání znám, jen zatracení. —
Rci však, kdo ten, jenž v šero prch,
jenž v hříchu bahno tebe strh'!“
To mluvě dceru odkopává
Žid vírem vášní soptící;
za odpověď mu její dává
ret zděšením se chvějící:
„Zvuk jména jeho mileného
ze rtů mých nezahlaholí —
jeť vkouzleno do srdce mého,
s nímž klesne v hrobu údolí.“
„Aj, dcero, smělý tvůj je vzdor!
Snad jasno vrhne v tento spor
tam dýka ta, již upustil,
když zjev můj v spěch jej donutil.“
Ozdobnou dýku stařec zvedá
a v záři luny obrací —
hle, siná tváře jeho bledá,
„Kříž!“ volá a se potácí.
„Kříž! Neklame mne chorý zrak!
Kříž! Ten ve zlatém jilci znak,
znak muže — Nazarenčana! —
O potupená hlavo, věř,
na hrobech Židů tvoji dceř
objalo rámě křesťana.“
Žid zoufá — vetché lomí ruce,

běs vzteku v ňadru burácí;
vous, vlasy šedé rve si prudce,
až vrásky tváří krvácí —
a prsa dmou se — divě dýše,
zrak žhavý bloudí do kola.
U nohou vrátkých úpí tiše
dci, bledá jako mrtvola.
Po chvíli zdvihne zas
Žid rozechvěný hlas:
„Já, podlá dci, tě miloval —
jen drahou, vzácnou perlou
mé lásky hlas tě jmenoval
a břímě stáří berlou.
Za lásku něžnou zlý to plat:
hrob zneuctěn a k víře chlad!“
Ve vzteku rudnou Židu líce
a plamen lásky k dítěti
zhasíná v ňadru víc a více —
dravému roveň zvířeti.
Hle, kadeř děvy navinuje
na ruku věkem uvadlou
a dceru s země pozdvihuje
rozsudku vášně propadlou.
Proud slzí bledou tvář jí rosí,
hlas bolně, úpěnlivě prosí:
„Ó promiň lásce kroky smělé
a přísaze věř, že mou čest
lesk křišťálový zdobí skvěle,
lesk rovný záři věčných hvězd. —
V mém ňadru plane láska svatá
ve plápol dechem božím vzňatá.“
„Ve plápol dechem božím vzňatá?“
Žid soptí — „V temna budiž klatá!“
O, krev tvá vilně hárala,
když křesťana jsi líbala,
jejž záštím vítat máš —
tak Bůh rozkázal náš!“
„Jen lásku věčná bytost velí,“
dí dívka — „zášť kdo vzněcuje,
ten není Bůh — toť zlý duch, smělý,
jenž v srdce spory vštěpuje.“
„Hle, Boha otcův zapírá!“
dí Žid a roucho trhá —
„Své srdce jemu zavírá,
na velebnost kal vrhá. —
Za zvrhlost tvoji úst mých setba
jen děsná můž' být kletba, kletba.
Za víry svaté porušení,
posvátných hrobů zneuctění
od věků jest
jen tento trest!“
Tak dí a lesklou dýku zdvihne.
Dci náruč k prosbě rozpíná:
již pozdě — bleskem zbraň se mihne
a srdce děvy protíná.
Krví zarudnou ňader vlny
pobouřený je zmítá dech,
i zraky skvělých perel plny,
a přec jí úsměv hrá na rtech.
Zašeptá jemně děva mroucí:
„V tvé duše blahé objetí
dech, miláčku, poslední, vroucí
s mou duší na vždy zaletí.“
Na chladný hrob volně se sklání,
květ hřbitovní jí věnčí skrání.
A hledy svoje,
ty září zdroje,
ty perly jasné
ve hvězdy krásné
na nebes báni,
té věčné pláni,
upírá bolně,
zrak nořic volně
též v luny lesk.
Však bolu tíže
proud dechu víže,
tlak ňadra svírá,
na rtu sten zmírá.
Mrak ducha kalí,
do temna halí
všech smyslů blesk.
Již luny tváře,
hvězd zlaté záře
nevidí více!
V sníh bledne líce,
sil všech ubývá
a skráň provívá
cit chladu jen.
Oči zamyká
a duch uniká
a plyne tiše
do věčné říše —
v led srdce chladne,
ret růžný vadne —
spí věčný sen. — — —
Pohled na bledé tváře děvy
do útrob Žida poděsil
a divé žhavší v srdci hněvy
chlad hrůzy v popel uhasil.
Teď sám se děsí svého činu,
utichl v ňadrech vášní jek.
Na duši cítí vraždy vinu,
obtíživ jí svůj starý věk.
Na mrtvolu hled svůj upírá
žal duševní mu síly zžírá.
Tu k vášně oběti se sklání,
zbraň z rudých ňader vyjímá,
ve tváři zrůzněn k nepoznání
zaúpí: „Mrtva perla má!“
Ku klenbě nebes zraky zdvíhá,
ty v tvář zabloudí měsíce,
v kruh jehož skvělou září míhá
se zlatých hvězd na tisíce.
A divě vzkřikne: „Skvělá perlo,
rty tvé že smrtí uvadly?
O ne, ty mého stáří berlo —
jen lidé zlí tě ukradli.
Do vesmíru tě ukovali,
by Židé perlu nehledali;
leč bystrý můj hled
lesk perly zří hned!“
Utichna v divý spěch se dává,
motá se mezi kameny,
kol hrobů divě prohledává,
jež křovím v stín jsou haleny.
A zmítá se jak vichrem pýří.
Což ve vrahově duši víří? —
Dál vlna času volně plyne,
tvář sklání luna k západu,
své záře leskem v posled kyne
a stříbří mrtvých osadu.
Již jitřenka v kruh družek stoupá
a kvítí perly rosné houpá.
Tu rabi kráčí k hrobu zpět,
kde děvy žití zhuben květ.
Dřív, slibu věren, jun se vrátil,
by ruměn děvy zlíbal zas.
Bol hrůzný mysl hořem sklátil,
když krvavý zřel smrti kvas. —
Kles k děvě — na témž chladném hrobě

pohřížen trval v chmurné mdlobě.
Až rosy chlad zas život budí —
a duše bol v nářek ret pudí:
„Že tvého žití shasla svíce?
Vždyť žiješ! — Však ne, nežije!
To věští mramorové líce
a srdce, jež víc nebije. —
Tys anděl byla — děvy vzorem,
vrah ti strh' žití tetivu.
Snad roznícen byl víry sporem,
zbraň nořiv v ňader pletivu. —
Za vraždy dvě nechť Bůh jej soudí —
vždyť s jejím žitím mře duch můj.
Štván stínem krvavým ať bloudí,
nad ním se, pane, neslituj."
A jinoch k děvě rty své sklání,
by čela mramor políbil,
však, ejhle — zjev-li to, či zdání?
Nad hrobem stín se vynořil.
Jun trne — rabiho poznává
a v ruce chabé dýku zří:
Žid v lesku luny s ní pohrává
a temným hlasem hovoří:
„Tys duch, viď? Slyš mne, nezahálej,
pojď, hledej perlu ztracenou. —
Či váháš? Dýme neotálej!
Snad vládneš mocí kouzelnou? —
Když opatrnost moje spala
a ducha těšil blahý sen,
tato mně děva klenot vzala —
pomoz, by zas byl nalezen.
Neváhej! Proč na mrtvou kýváš?
Já nořil dýku v její hruď! —
Aj, páro z bahen — kam se díváš?
Hleď, *tuto dýku* — Bůh mne suď!"
On dceru zvraždil, vlastní dítě,
a dýku svoji ztracenou,
již v ňadro děvy vetknul lítě,
zřím krví její zbrocenou!"
A srdce křesťana krvácí,
jak bleskem zžehnut se potácí.
Žid, jak by ze sna mluví dále:
„Ty, duchu, perly nehledáš?
A v tvář té děvy hledíš stále —
nuž *sám ji najdu*, uhlídáš.
Napnu své jaré síly,
bych bleskem zalét k cíli,
Skály pobořím,
v zemi se vnořím,
s výše mrak strhnu,
v tůně se vrhnu,
hledy své v luhy
v dýmy i mlhy
budu upírat.
V jezer hloub zírat
v spádný řek tok.
Temné pak hroby,
smrti ty koby,
moře všech zemí,
vírem co šumí,
dříve prohlédnu
sobě až ke dnu,
než mine rok.
Křídel rozepnu,
v hvězdy zalétnu,
s výše pak rázem
sřítím se na zem. —
Z krajiny ledu
v útroby středu
země až vniknu —
zrakem než mžiknu,
perly jmu zas.
Duchu, dím tobě,
zříš ty, že sobě
pílí a silou
v úžas až čilou
jistě vynajdu,
smrtí než zajdu,
klenot svůj čas.
Tamo, hleď, v písku,
nám tak na blízku
dýkou chci rýti,
skvělý najíti
slzí ten znak.
Máš-li dost síly
modli se chvíli.
Najdu znak jistě
slzí v tom místě —
tvým bude pak."
To řka, Žid pílí krokem matným,
jsa hrůzy děsným obrazem,
v jasmín — tam kleknuv spěchem chvatným,
rozrývá dýkou černou zem.
Uděšen za ním jinoch hledí
a zesinalým šeptá rtem:
„Jen božské moci samy vědí,
vrah jakým zmítán pocitem."
A zbožně k mrtvé pokleká,
hlas bolný klidnou nocí lká:
„Tys, děvo, květných vesny chvílí
v mém žití byla pramenem.
Než mine den — ó srdce kvílí —
tě v náruč pojme černá zem.
V ní tělu bez snu souzen spánek,
an duše v rajský vzlétne luh.
Ji hvězd obejme jasný stánek —
já dál mám splácet žití dluh. —
Však duch můj též božstva je dílem
a dílo své Bůh nemaří —
jest věčný život jeho cílem,
zde tělo jej jen žaláří.
Až z vazeb jeho duch vyprostěn
rozepne mocné perutí,
pocitem volnosti rozechvěn
v říš duchů, v svůj stan, zaletí.
Ta sladká naděj hoří káže,
by nerval žití ústrojí,
jež příroda zákonem váže
a zákonem jen rozdvojí.
Já žití neporuším zřídla —
až *sám* umlkne srdce tluk.
Pak ducha tam zanesou křídla,
kde vášní lidských zmírá hluk. —
A zatím v chmurné stezky žití
tvé lásky pochodeň mi svítí."
Naposled líbá bledé čelo,
vřelou zarosí slzou líc — — —
opouští v hoři chladné tělo. —
Hled truchlý neuzří je víc.
V jasmín jej rabi zmizet zří,
ze snů vyrušen divě dí:
„Aj, duch to není — vždyť jej znám —
toť králevic je věru sám."
A v práci svou se znovu dává —
na hrobech Židů schýlený
v zem ryje — dýkou vyhledává
svou perlu — *rabi šílený.*

Stroupežnický.

267.

V stínech.

Jak z jícnu zhaslé sopky výpar bledý
vstal z doupat noci den, tak chmurně šedý
a vetchý, mrtvých zraků, jak by nechtěl žít —
a přec jest narozen! Ne v slunných vidů vnadě
a v nebes paprscích, ne růžově a mladě,
leč jako mdlý vstal stařec; trudno jest mu jít
v ten svět, poušť mlhovou a sněžnou. Beze stop
se plouží výšemi a míjí s pohrdáním,
kde hloubka, úkryt, tajina; — vše jako hrob
to stínům zůstavil. On celým putováním
se vlekne s noci děsnou němotou,
však její mír ho mine; s tesknotou
a dumně v smrti tušení se hrouží
a jako Ahasverus — zdřímnout, usnout touží. —
Zář světla zbožnou rukou rozžatého
dvé paprsků tká v mlze z obou stran,
kde pod nohama ukřižovaného
se chví jak žhavá krůpěj z božských ran,
jak oko bdící v hořkém lidském bolu,
jejž Bůh jen v mukách zná i cítí spolu.
Zář bledou kolem svírá temna klín,
a v okruh záře vstoupil lidský stín.
Tam na podobě božské muže zrak
tak mrazný utkvěl, jako mlhy mrak,
jímž proniká, sám nepronikle temný,
jak stín, v němž hvězda zhasla. Sníh se jemný
mu vplítá v šedin sněžné závěje
i v čela vrásky — vpadlé řady hrobů,
v nichž mrtvé boly, tužby, naděje
tlí bez památky drahnou, dávnou dobu.
Pych vznáší hlavu tu, ač mdloba bedra sklání,
a kamennými ústy úsměch pohrdání
hne mžiknutím, kdy kletá Ahasvera noha
jde s věčným vzdorem kolem trpícího Boha.
V tom stihl povzdech jeho sluch. Hle žena
jak ona, která objímala kříž
kdys na Kalvarii, zde v slzách rozprostřena
k těm nohám svatým skládá bolu tíž;
zrak jako ten, v němž matky hrozná muka
kdys trnula, ten hledá božskou líc,
kříž mocně obepíná slabá ruka,
v něm kleslé duši berlu hledajíc;
vzdech prsou pozakvílel kol a kol,
a v něm se ozval všechen lidský bol.
I postál Ahasver. Jak z živé smrti
se krutě vzbudil v žití žár a vír;
co skalou bylo v duši, vzdech to drtí
a v peklo sráží lhaný její mír
i hroby čela toho zodmyká . . . .
Z té duše ledů plamen proniká
i valí každou tepnou děsné vlnobití,
až prsa chví se v živém utrpení;
svou kletbu cítí — nesmrtelné žití
i s žití bolem, jemuž konce není;
hrůz lidské bídy celé věky vstaly
a znova hroty své v to srdce zabodaly.
Ha štvaný Ahasver, on klesá jak ta žena
tam pode křížem, zdrcen, na kolena,
a vzdorem zoufalým se ještě brání
jhu Boha muk i jeho slitování;
on rukou zprahlou, silou zlomenou
se chopí obou kříže ramenou
a duchovitých upjav očí zář,
v jichž pustém stínu smrt i život zpola,
v tu milosrdnou spasitele tvář,
jak slují ohlas temně z hloubky volá:
„Ó Bože trýzně, Bože ran i muk!
Hle malomocný, bídný, pokořený
svět ještě vzývá tebe! lidských stonů zvuk,
tvůj chvalozpěv, sto věků rozduněný,
zní ještě k slávě tvé! a ještě konce není
lži šílené, žeť spása v utrpení!
Ó ještě metáš blesky v lidu témě,
by sdrcen ve prach, zbožňoval tě víc,
a ještě učíš padlé lidské plémě,
že pot a slze světí jeho líc;
že ten, kdo ruku vraha svého líbá
a katu žehná, sklán a poroben,
kdo s rozkoší jhu tyrana se shýbá,
v svém zuičení jest Bohu podoben!
Ó ještě zmučený tvůj obraz lidstvu hlásá,
žeť v němých mukách božská jeho spása!
A ještě Ahasver, jenž s pohrdáním
zřel na Boha, an v chabém potu nesl kříž,
se tobě neuklání zbožňováním,
byť k nohám tvým jej sklála útrap tíž,
a ještě duše o svou spásu kvílí
ne k Bohu bolesti, leč k Bohu síly!
Kdes králi svrchovaný, síło věčná,
kde, hospodine, jest tvá všemocnost?
proč shlížíš na ta muka nekonečná,
jež hubí lidstvu krev i duše skvost?
proč denně, jak tou rosou na zemi,
svět stonásobně zalit slzemi?
proč denně, jak tvou výší purpur východu,
zem barví nevinná krev národů?
proč v mukách, ode věku do věku
jen klesat, klesat dáváš člověku?
proč tolik ran tvých na lidstvo se řítí?
Ó Ahasver je všecky ve svých prsou cítí,
a marně po věk bludná jeho noha
stop hledá soudce věčného i Boha,
a marně duše o svou spásu kvílí
ne k Bohu bolesti, leč k tobě, Bože síly!
Ó starý hospodine zástupů,
což není spásy, není výkupu?!“
I klesl Ahasver — hle padl na svou tvář,
tam pod nohama ukřižovaného;
jak žhavá krůpěj, jež by skanula
z ran jeho svatých, chví se lampy zář,
a zasáhla i bleskem kmitu mdlého
líc božskou. Zdá se, že se pohnula,
a v útrpném i němém slitování
že k člověku se Ahasveru sklání,
jak Bůh by s člověkem snad želel spolu,
že od počátku stanovil jej k bolu . . . .
A lampa zhasla. Žena s lehčí tíží
se vrací z posvátného ústraní.
Jen stíny denní do kola se plíží
a tichem šumí křídlo havraní;
až chmurný den pak uhasínal zvolna,
i dokončena pouť ta jeho bolná
Pak vzešly hvězdy v převelebnou noc . . .
Bůh bolu s rozpjatými lokty shlíží,
jak Ahasver, jenž cítí jeho velemoc,
v dál sněžnou jako stín se v stínech plíží.

Eliška Krásnohorská.

II. Obecné.

1.

Slovanka k bratřím a sestrám.

Nechte cizích, mluvte vlastní řečí,
sláva Čechům slouti Slovany;
ujměte se o ni snažnou péčí,
nechte cizích, mluvte vlastní řečí,
ona libým zvukem mnohé předčí,
v ní jsou duše otcův schovány;
nechte cizích, mluvtě vlastní řečí,
sláva Čechům slouti Slovany.
Nechte cizích, hájte vlastních zvykův,
pěknáť byla předkův prostota:
Nedbejte nic novotících křikův,
nechte cizích, hájte vlastních zvykův,
bez nich nemá národ statný vzniku,
jak jen zmiznou z jeho života.
Nechte cizích, hájte vlastních zvykův,
pěknáť byla předkův prostota.
Nechte cizích, hleďte vlastních zboží,
i nám dal Bůh um i ramena,
ať je teda každý vynaloží:
Nechte cizích, hleďte vlastních zboží,
když se čerpá zřídlo, vodu množí,
strom se mízou z vnitřku zelená:
Nechte cizích, hleďte vlastních zboží,
i nám dal Bůh um i ramena.

Jan Kollár.

2.

Svatební košile.

Již jedenáctá odbila,
a lampa ještě svítila,
a lampa ještě hořela,
co nad klekadlem visela.
Na stěně nízké světničky
byl obraz boží rodičky,
rodičky boží s děťátkem,
tak jako růže s poupátkem.
A před tou mocnou světicí
viděti pannu klečící:
klečela, líce skloněné,
ruce na prsa složené;
slzy jí z očí padaly,
želem se ňádra zdvihaly.
A když slzička upadla,
v ty bílé ňádra zapadla.
„Žel Bohu! kde můj tatíček?
Již na něm roste trávníček!
Žel Bohu! kde má matička?
Tam leží — podle tatíčka!
Sestra do roka nežila,
bratra mi koule zabila.
Měla jsem, smutná, milého,
život bych dala pro něho!
do ciziny se obrátil,
potud se ještě nevrátil.
Do ciziny se ubíral,
těšil mě, slzy utíral:
„„Zasej, má milá, zasej len,
zpomínej na mě každý den,
první rok prádla hledívej,
druhý rok plátno polívej,
třetí košile vyšívej:
až ty košile ušiješ,
věneček z routy poviješ.““
Již jsem košile ušila,
již jsem je v truhle složila,
již moje routa v odkvětě:
a milý ještě ve světě,
ve světě širém, širokém,
co kámen v moři hlubokém.
Tři léta o něm ani sluch,
živ-li a zdráv — zná milý Bůh!
Maria, panno přemocná!
ach budiž ty mi pomocna:
vrať mi milého z ciziny,
květ blaha mého jediný;
milého z ciziny mi vrať —
aneb život můj náhle skrať:
u něho život jarý květ —
bez něho však mě mrzí svět.
Maria, matko milosti!
buď pomocnicí v žalosti!“
Pohnul se obraz na stěně —
i zkřikla panna zděšeně;
lampa, co temně hořela,
prskla a zhasla docela.
Možná, žeť větru tažení,
možná i — zlé že znamení!
A slyš! na záspí kroků zvuk,
a na okénko: ťuk, ťuk, ťuk!
„„Spíš, má panenko, nebo bdíš?
Hoj, má panenko, tu jsem již!
Hoj, má panenko, co děláš?
a zdali pak mě ještě znáš,
aneb jiného v srdci máš?““
„Ach, můj milý! ach pro nebe!
tu dobu myslím na tebe;
na tě jsem vždycky myslila,
za tě se právě modlila!“
„„Ho, nech modlení — skoč a pojď,
skoč a pojď a mě doprovoď;
měsíček svítí na cestu:
já přišel pro svou nevěstu.““
„Ach pro Boha! ach co pravíš?
Kamž bychom šli — tak pozdě již!
Vítr burácí, pustá noc,
počkej jen do dne — není moc.“
„„Ho, den je noc, a noc je den —
ve dne mé oči tlačí sen!
Dřív než se zbudí kohouti,
musím tě za svou pojmouti.
Jen neprodlévej, skoč a pojď,
dnes ještě budeš moje choť!““ —
Byla noc, byla hluboká,
měsíček svítil s vysoka,
a ticho, pusto v dědině,
vítr burácel jedině.
A on tu napřed — skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Psi houfem ve vsi zavyli,
když ty pocestné zvětřili;
a vyli, vyli divnou věc:
že-tě na blízku umrlec!
„„Pěkná noc, jasná — v tu dobu
vstávají mrtví ze hrobů,
a nežli zvíš, jsou tobě blíž —
má milá, nic se nebojíš?““
„Což bych se bála? tys se mnou,
a oko boží nade mnou. —
Pověz, můj milý, řekni přec,

živ-li a zdráv je tvůj otec?
tvůj otec a tvá milá máť,
a ráda-li mě bude znáť?"
„„Moc, má panenko, moc se ptáš!
jen honem pojď — však uhlídáš.
Jen honem pojď — čas nečeká,
a cesta naše daleká. —
Co máš, má milá, v pravici?""
„Nesu si knížky modlicí."
„„Zahoď je pryč! to modlení
je těžší nežli kamení!
Zahoď je pryč! ať lehce jdeš,
jest-li mi postačiti chceš.""
Knížky jí vzal a zahodil,
a byli skokem deset mil. —
A byla cesta výšinou,
skalami, lesní pustinou;
a v rokytí a v úskalí
divoké ženy štěkaly;
a kulich hlásal pověsti:
že-tě na blízku neštěstí. —
A on vždy napřed — skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Po šípkoví a po skalí
ty bílé nohy šlapaly;
a na hloží a křemení
zůstalo krve znamení.
„„Pěkná noc, jasná — v tento čas
mrtví s živými chodí zas;
a nežli zvíš, jsou tobě blíž —
má milá, nic se nebojíš?""
„Což bych se bála? tys se mnou,
a ruka páně nade mnou. —
Pověz, můj milý, řekni jen,
jak je tvůj domek upraven?
čistá světnička? veselá?
a zdali blízko kostela?"
„„Moc, má panenko, moc se ptáš!
však ještě dnes to uhlídáš.
Jen honem pojď — čas utíká,
a dálka ještě veliká. —
Co máš, má milá, za pasem?""
„Růženec s sebou vzala jsem."
„„Ho, ten růženec z klokočí
jako had tebe otočí!
zúží tě, stáhne tobě dech:
zahoď jej pryč — neb máme spěch!""
Růženec popad, zahodil,
a byli skokem dvacet mil. —
A byla cesta nížinou,
přes vody, luka, bažinou;
a po bažině, po sluji
modrá světélka laškují:
dvě řady, devět za sebou,
jako když s tělem k hrobu jdou;
a žabí havěď v potoce
pohřební píseň skřehoce. —
A on vždy napřed — skok a skok,
a jí za ním již slábne krok.
Ostřice dívku ubohou
břitvami řeže do nohou;
a to kapradí zelené
je krví její zbarvené.
„„Pěkná noc, jasná — v tu dobu
spěchají živí ke hrobu;
a nežli zvíš, jsi hrobu blíž —
má milá, nic se nebojíš?""
„Ach nebojím, vždyť tys se mnou,
a vůle páně nade mnou!
jen ustaň málo v pospěchu,
jen popřej málo oddechu.
Duch slábne, nohy klesají,
a k srdci nože bodají!"
„„Jen pojď a pospěš, děvče mé!
však brzo již tam budeme.
Hosté čekají, čeká kvas,
a jako střela letí čas. —
Co to máš na té tkaničce,
na krku na té tkaničce?""
„To křížek po mé matičce."
„„Hoho! to zlato proklaté
má hrany ostře špičaté!
Bodá tě — a mě nejinak,
zahoď to, budeš jako pták!""
Křížek utrh a zahodil,
a byli skokem třicet mil. —
Tu na planině široké
stavení stojí vysoké;
úzká a dlouhá okna jsou,
a věž se zvonkem nad střechou.
„„Hoj, má panenko, tu jsme již!
Nic, má panenko, nevidíš?""
„Ach pro Boha! ten kostel snad?"
„„To není kostel, to můj hrad!""
„Ten hřbitov — a těch křížů řad?"
„„To nejsou kříže, to můj sad!
Hoj, má panenko, na mě hleď,
a skoč vesele přes tu zeď!""
„Ó nech mne již! ó nech mne tak!
Divý a hrozný je tvůj zrak;
tvůj dech otravný jako jed,
a tvoje srdce tvrdý led!"
„„Nic se, má milá, nic neboj!
Veseloť u mne, všeho hoj:
masa dost — ale bez krve,
dnes bude jinak poprvé! —
Co máš v uzlíku, má milá?""
„Košile, co jsem ušila."
„„Netřeba jich víc nežli dvě:
ta jedna tobě, druhá mně.""
Uzlík jí vzal a s chechtotem
přehodil na hrob za plotem.
„„Nic ty se neboj, na mě hleď,
a skoč za uzlem přes tu zeď.""
„Však jsi ty vždy byl přede mnou,
a já za tebou cestou zlou;
však jsi byl napřed po ten čas:
skoč a ukaž mi cestu zas!"
Skokem přeskočil ohradu,
nic nepomyslil na zradu;
skočil do výšky sáhů pět —
jí však již venku nevidět;
jenom po bílém obleku
zablesklo se jest v útěku,
a schrána její blízko dost —
nenadál se zlý její host!
Stojíť tu, stojí komora:
nizoučké dvéře — závora!
zavrzly dvéře za pannou
a závora jí ochranou.
Stavení skrovné, bez oken,
měsíc lištami šeřil jen;
stavení pevné jako klec,
a v něm na prkně — umrlec.
Hoj! jak se venku zmáhá hluk,
hrobových oblud mocný pluk;
šumí a kolem klapají,
a takto píseň skuhrají:
„Tělu do hrobu přísluší,
běda, kdo's nedbal o duši!"

A tu na dvéře: buch, buch, buch!
burácí z venčí její druh:
„„Vstávej, umrlče, nahoru,
odstrč mi tam tu závoru!““
A mrtvý oči otvírá,
a mrtvý oči protírá,
sbírá se, hlavu pozvedá,
a půlkolem se ohlédá.
„Bože svatý! rač pomoci,
nedejž mne ďáblu do moci! —
Ty mrtvý lež a nevstávej,
pán Bůh ti pokoj věčný dej!“
A mrtvý hlavu položiv,
zamhouřil oči jako dřív. —
A tu poznovu — buch, buch, buch!
silněji tluče její druh:
„„Vstávej, umrlče, nahoru,
otevři mi svou komoru!““
A na ten hřmot a na ten hlas
mrtvý se zdvíhá s prkna zas,
a rámě ztuhlé naměří
tam, kde závora u dveří.
„Spas duši, Kriste Ježíši!
smiluj se v bídě nejvyšší! —
Ty mrtvý, nevstávej a lež;
pán Bůh tě potěš — a mne též!“
A mrtvý zas se položiv,
natáhnul údy jako dřív. —
A znova venku: buch, buch, buch!
až panně mizí zrak i sluch!
„„Vstávej, umrlče, hola, hou!
a podej mi sem tu živou!““
Ach běda, běda děvčeti!
Umrlý vstává po třetí,
a velké, kalné své oči
na poloumrtvou otočí.
„Maria panno! při mně stůj,
u syna svého oroduj!
Nehodně jsem tě prosila:
ach odpusť, co jsem zhřešila!
Maria, matko milosti!
z té moci zlé mě vyprosti.“
A slyš! tu právě na blízce
kokrhá kohout ve vísce:
a za ním, co ta dědina,
všecka kohoutí družina.
Tu mrtvý, jak se postavil,
pádem se na zem povalil,
a venku ticho — ani ruch:
zmizel dav, i zlý její druh. —
Ráno když lidé na mši jdou,
v úžasu státi zůstanou:
hrob jeden dutý nahoře,
panna v umrlčí komoře,
a na každičké mohyle —
útržek z nové košile.

* * *

Dobře se's, panno, radila,
na Boha že jsi myslila
a druha zlého odbyla.
Bys byla jinak jednala,
zle bysi byla skonala,
tvé tělo bílé, spanilé,
bylo by co ty košile.

K. J. Erben.

3.

Jeník.

I.

Naposled už zvony při mši zazvonily,
naposled se lidé zbožně poklonili.
Jedni poklekali ještě po hřbitovu,
druzí pospíchali polem ku domovu —
a ten mysliveček v kamizolce šedé
černooké děvče polní cestou vede. —
„Lituju tě věru, milý můj Jeníčku,
poradím ti dobře, dej na velkou svíčku!“
„„Svěcená ta svíčka ovšem plamem hoří,
ale moje srdce větší plamen moří;
svěcená ta svíčka ovšem mnoho platí,
ale moje bolesť víc se nevytratí!
Černooké děvče se mnou chodívalo,
se mnou za ruce se polem vodívalo.
Cestičku jsem zoral, dělal jsem ji užší,
abych blíž se tisknul k milované duši;
drobné kamení jsem na cestičku házel,
abych pomaloučku děvče doprovázel:
ztratila se láska drobném ve kameni —
však mně nebohému pomoci víc není!““

II.

Trouby hrajou, chasa výská,
myslivec si vesel zpívá —
dveřmi tvář se bledá dívá,
jak když k smrti se jí stýská.
„Hrejte, páni, lenit nechci,
dá se vám sic do trub plíseň,
zahrejte mi, vesele chci
černým očím zpívat píseň! —
Když jsi plela len,
měla's krásný sen —
jedna láska z hlavy vyšla,
druhá do srdce zas přišla —
byl to krásný sen!“
Trouby znějí — „Do kola!“
myslivec zas zavolá.
Bledá tvář se nedívá,
z venku ale zaznívá
píseň jako v umírání,
jak by srdce šlo tam spát.
„„Škoda toho milování,
že netrvá do skonání,
škoda nastokrát!““

III.

Měsíc zašel, byl už k tomu čas,
zejtra se nám časně zase vrátí —
kdo as řekne, když se láska tratí,
že mu láska přijde zejtra zas? —
Nestůj, hochu, při okénku,
nevolej už svou milenku,
popřej černým očím spánek:
tvoje doby veselé
ulítly tak jak skřivánek
z bílého by jetele! —
„Moje milá Bětuška,
s věnečkem ve hlavě,
byla jak ta beruška
při zelené trávě.
Roztomilé dívčiny
velké černé oči
jak ty černé maliny,
když je rosa smočí!
Černé oči, tvrdě spíte,
o mé lásce nic nevíte!

černé oči jako trny,
nejste více bez poškvrny —
proč jste lásce výhost daly,
když jste srdce ubodaly?

IV.

„V polním co dešti je krápějí,
po cestičce je mých šlápějí —
kolik je kostelů ve světě,
tolikkrát byl jsem u děvčete!
Kolik je ve světě klášterů,
tolikkrát šel jsem k ní k večeru —
kolik je po kraji kapliček,
tolik mně dávala hubiček!
Kdybych byl klíče měl od nebe,
nebyl bych z rána šel od tebe,
nebyl bych lásku si pochoval,
byl bych tě matičce dochoval!
Na hřbitov lásku svou ponesu,
na hřbitov, černých tam do lesů.
Vejdu tam malými dvířkami,
zavřeny dvěma jsou klíkami —
jedna je pro panny bez věnce,
druhá pro sklamané mládence.
Zaleskne tolik se slziček,
kolik je po hrobích traviček.
Zlaté ty po nebi hvězdičky
napláčou studené rosičky:
zelenou kytku že nasázel,
žlutý že rozmarin vycházel!“

V.

Letí deštík po poli,
za ním stíny lehce —
„Ach, že šírý mne ten svět
více těšit nechce!
Nač bych sadem chodila,
když už stínu nemá,
nač bych cestu šlapala,
když už pro mne nemá!
Růže moje vybledlá
s tváře opadává —
druhý mne už opustil,
první postonává!
Nepatřím víc matičce,
nepatřím víc sobě —
nevinnost má v kolíbce,
mladosť má už v hrobě!“

VI.

„Kdo to klepe v pozdní noci,
jde snad kněz nám ku pomoci?“
„„Vy mne po tak krátkém času
neznáte už podle hlasu!
Milá vašeho jsem syna,
jeho smrtí jsem já vinna.
Život jsem mu otrávila,
o mladosť ho připravila.
Musel se až k smrti soužit,
jdu mu ku hodince sloužit.““
„Mého syna vražednice,
nemám místa pro vinnice!“
„„„Pusť ji ke mně, matko milá,
snad už hříchy svoje smyla.
Pověz ty mně, moje milá,
čím jsi hříchy svoje myla?““
„„Slzami jsem si je myla,
předc jsem žalu nepozbyla!““
„„„Pověz, až mé srdce stane,
jaký tělo šat dostane!““
„„Bílý rubáš jsem ti šila,
slzami jej vybílila.““
„„„Pověz, jakou poctíš truhlou
pak tu hlavu moji ztuhlou?““
„„Na barvu si myslím jasnou,
že jsi ztratil mladosť krásnou,
a na truhlu bílé věnce,
jak se sluší pro mládence;
hnědé trny, růže bílé,
že's byl sklamán od své milé!
Až se budeš s zemí snoubit,
počnou pěkné písně troubit,
počnou troubit písně tvoje,
bude pukat srdce moje!““

VII.

Zlehka probudit ho zkusí —
„Zbuď se, těžký sen tě dusí!“
„„Těžký sen? Já spal tak lehce,
že se ani vstávat nechce!““
„Vidíš-li mne, ty můj milý?
tvoje oči jsou tak bíly!
„„Bílé oči? To je zdání,
jsou tak bíly po vyspání!
Dej mně vodu, žízeň trýzní,
rty se lepí krutou žízní.““
„Nepij vody — divné znění,
jak když padá na kamení!“
„„Divné máš, má milá, zdání,
to tak vždycky po vyspání!““
„Což se ti tvůj dech už tratí?“
„„To se chvilkami jen krátí,
někdy dlouhý, někdy krátký,
jako u písničky řádky!““
„Mám ti polštář dát snad výše,
když se ti tak ztěžka dýše?“ —
Bílé oči hledí na ni
a z těch očí — věčné spaní;
půlnoc byla, půlnoc bila,
milá s mrtvým sama byla.

Jan Neruda.

4.

Domov pravé lásky.

Po klekání ve soumraku
jede domů z dálky syn,
na něj čeká s vroucí touhou
drahé matky věrný klín;
sotva vejde, již ho líbá,
tiskne k srdci vřelému;
také on ji líbá, tiskne;
ale k srdci bolnému.
Když ho jako pacholíka
při rozchodu žehnala,
takto k němu s něžnou láskou,
s slzou v oku pravila:
„Synu můj, snad mnohé srdce
v světě tom ti lásku dá;
lásku ale pravočistou
pro tě má jen matka tvá!“
Tenkrát ještě mládeneček
neznal, co je lásky cit,
teď ho zná, a proto nechce
matku z loktů vypustit:
našelť mnohou jiskru lásky
na své pouti věrný syn;
ale domov pravé lásky
jest jen drahé matky klín.

V. J. Picek.

5.

Srdce ženy.

Pěj, anjeli, láskou vzňatý,
pěj mi zpěv o srdci ženy,
jak sní v ňadru co zdroj svatý
blahem, žalem rozechvěný:
pěj, jak vzešlo z ruky boží,
vznešené jsouc nad vše zboží;
hluboké jak u prameni,
nedostižné v rozvlnění;
malounké jak ve prostoru,
rozsáhlé v myšlenek shoru;
jak je skrovné k pohledění,
mohútné jak v pohrzení;
jak je vřelé v nadšenosti
a jak chladné v zavřenosti,
tak je cizí vždy a přece sblížné
věčně nové, věčně nedostižné — —
pěj, anjeli láskou rozechvěný,
pěj nám lásky zpěv o srdci ženy!

* * *

Dostvořena ve své slávě, —
Stvořitel když na ni zřel,
dlela zem v svatebním hávě
uprostřed nebeských těl;
bory věnčily jí skráně
královský jak diadém,
kvítím pyšněly se stráně
a jak rosa v jarním ráně
květ se sunul na vši zem.
Ňadro něžných kvítků snilo
první po zrození sen,
a kdy jitrem kynul den,
ze slz prvníkráte pilo,
jež mu nebe uronilo.
A kdy háje v slunci zplanuly,
rozpělo se lůno jejich temné
v písni tklivé a tak srdcejemné,
jakby z nebe zpěvy vanuly.
Z mechovin a cypřiší,
z tamaryšků, z křovin všech
vonný rozléval se dech,
až pak v kobce malebné
přírody převelebné
pnul se v oběť ku výši.
A v svém prvním v ráji spánku
na mechovém vonném lůži
v stínu lilijí a růží
dlela jako zora za červánků
první žena,
hříchem posud nestížena,
v vnadách, v půvabu a v lásce velká,
blaha, slastí, rozkoší všech roditelka.
Nad ní strom své větve mile sklání,
šelestící květ jí mile šepotá,
a tak příroda si ženu chrání
co svou pomněnku z lepšího života,
Křídly svými pestří motýlkové
vějí vnadné spačce prochladu
a slavíci pějí v rajskou zahradu
písně věčně krásné, věčně nové.
A slavíci pějí v rajskou zahradu,
písně věčně krásné, věčně nové.
Cos, slavíčku, co jsi zpíval
krásné ženě v prvním spaní,
když se ještě nepodíval
marný, světský život na ni?
Pověz, pěvče, cos měl v hrudi,
pověz, co jsi jí as pěl,
první sen když kol se chvěl;
pověz nám vše, než se zbudí.
Zpíval slavík, zpíval krásně
mocnou píseň milohlasně,
píseň něžnou, píseň vroucí,
jak je krása všemohoucí:
Zázračná je krásy síla,
zázračná je krásy moc,
nechť se v sluncích objevila,
nechť ji hlásá temná noc,
nechť se v hebkém jeví mechu
jako něžné vlášeničko,
nechť se v utajeném dechu
rdí nám vstříc co růže líčko,
ať si šatí křídla pestrá
jižních zpěvných opeřenců,
ať si zří co sluncí sestra
z drahokamů, slavověnců.
Kdekoliv se jeví krása,
kdekoliv ta na nás zírá,
ať ji povrch moře hlásá,
ať se ze dna vod probírá:
povždy může krása skvělá
jako prutem kouzedlným
život činit slastiplným,
v ráj proměnit leta celá.
Avšak aby srdce strasti
proměněny byly v slasti,
aby v srdci zachvělém,
člověk byl si anjelem,
aby zvuky struny jasné,
aby zpěvy milohlasné,
aby tanec rozvlněný,
hvězdy lesk by zanícený,
aby sladkost bolné touhy,
aby lásky původ pouhý,
aby slovo lichotivé,
aby vtipu proudy živé
bavily nás, zakoupily,
naše srdce okouzlily,
a nám slasti stlaly světem
a nám s každým jarním květem
skvělou daly naději,
že již u rajských jsme veřejí:
k tomu potřebí nic míň nic více
než pozemská božích světel svíce,
než — významné,
věčně klamné,
věčně ždané,
duchaplné,
bohorodé — ženy líce!
Takto zpíval slavík v ráji
mocnou píseň všemu kraji,
něžnou píseň, píseň vroucí,
jak je krása všemohoucí.
A ta žena libě snivá
zdaž slyšela tuto píseň?
Zdaž ta slova lichotivá,
zdaž cítila v ňadru tíseň?
Cítila-li puky jemné,
cítila-li tlukot v sobě,
v komůrce jak uvnitř temné
krev se proudí po útrobě,
probouzí se, vystupuje,
těká, sklesá, zas se duje,
v líčko růžné vzhůru vstává,
v rozhovor se s kvítím dává,
k růži pne se, jak by chtělo
srdce rozbourati tělo.
Nuž tedy nám růže poví

o stvoření srdce ženy,
kterak vzešlo co tvor nový
v život lásce zasvěcený.
Kolem ženy, kolem lůže
anjelů sbor sypal růže;
růže sypal, radu bral,
jak by ženě nejněžnější,
schránku citů nejmilejší,
jak by jí as *srdce* dal
plné slasti, plné lkání,
sídlo všeho požehnání,
věčně totiž, věčně tklivé,
skalopevné, proměnlivé,
samý smích a v slzách stále,
lehkověrné, vážné v mále;
Štěstěny sídlo,
neštěstí zřídlo,
přístav úcty, milování,
horoucnosti, pohrdání,
žhavé touhy, mrazných chladů,
anjelů byt, hnízdo hadů,
obětěmi zakoupeno,
a obětím zasvěceno,
k zemi své lnoucí,
k nebi se pnoucí,
slonové, vzdorné,
rozdvojné svorné,
odvážné, smělé,
povážné, celé,
veliké v cnosti,
nestihlé v zlosti,
slabé v pokušení,
mocné v odpuštění.
I sáhl anjel po rose ranné,
s blankytu nebes jitrem co kane,
a jiný anjel za ranních vánků
růžový pablesk vzal od červánků,
a jiný nezabudku modrou,
a ten zas violinku bodrou
a vše vsypou v snaze něžné
do kalíšku lilji sněžné,
uvinou kol z luny pásky,
vloží to na plamen lásky,
a motýlků sbor na stráži
plamen rozdmychat se snaží.
Nestálost dal lístek osykový,
jarní slunko celou něžnost svou,
proměnlivost počas podzimkový,
skalní propast nedostižnost svou.
Na to vlili čisté vzdechy s tichou touhou,
jedno přání, naděje půl s slzou pouhou,
přikryli vše víčkem pokory,
trpělivost dala podpory,
a než litostivost s myrtou tklivou
splanuly nad ohněm v touhu snivou,
vykouzlil osud dílu zasvěcený,
pohádku věkův — srdce ženy!
Tak stvořeno je srdce ženy,
sen pak srdce tlukotem
nalekaný, poděšený
ulétl pryč klopotem.
Aj tu první žena
z prvního sna probuzena
stála, rovna jasné zoři
v světel proudech, v barev moři,
v prostřed stromů, něžných květů,
skvělých sluncí, věčných světů.
Z temných hájů písně zněly,
ohlasem se bory chvěly,
a po boku první ženy
stál — zázračně dostvořený
k srdci pna ji úž a úž
první muž.
Vidí, odkud život vzniká,
vidí svého panovníka,
vidí v svatém zanícení
v něm své vlastní dovršení;
tu se v ňadru pozachvěje,
ruměnec se v líčko leje
a již první slza kane
na srdéčko rozhárané,
první sladké povzdechnutí
z útroby se na rty nutí,
a cit *první láskou* rozechvěný
opanoval tiché srdce ženy. —
A cit první láskou rozechvěný
opanoval tiché srdce ženy;
srdce ženy jest jak moře,
mořem ňadro ženy jest,
ve své hloubi skrývá hoře,
v hloubi své zří slasti květ!
Kdo se směle v hloubi nepotopí,
nikdy — nikdy nepochopí,
jakých perlí spanilých
chová srdce v skrýších svých.
Kdo však, když mu láska kyne,
na povrch jen moře plyne,
kdo se v líčené jen touze,
v stříbru vlnek brodí pouze
a svých citů sklennou schránku
kdo svěří jen blaha vánku,
když je štěstím ozářený — —
ó ten nezná srdce ženy!
Když se ale v lásky znoji
k hloubi lásky *štěstí* pojí,
když se k něžné lásky květu
druží *nedostižnost* světů,
tu moře lásky rozvlní se,
světélky touhy naplní se,
večera dechem rozechvěno,
oddáno, hnáno, posvěceno,
každému tknutí,
každému hnutí
jak povrch jezera
letního večera
v světle hvězd se vzhlíží, třese,
celých nebes obraz nese!
— Sladká je láska, blahodárná,
jde-li jí vstříc zas láska zdárná:
avšak bouřná též co moře,
když se zahalí jí štěstí zoře
a když rozrývá povrch jezera
osudná bouře — černá nevěra.
Běda moři, když se rozburácí,
běda srdci, když se láska ztrácí,
běda srdci, když co trpký host
usídlila se v něm — žárlivost.
Žárlivost, ta hydra divá,
sotva usmrcená, znova živá,
žárlivost, jež drápy krvavé
tam, kde srdce nejjemnější
a kde rána nejtklivější,
zatíná do duše bolavé!
Žárlivost, vždy nepokojná,
žárlivost všem citům zbojná;
žárlivost, ta zhoubychtivá,
jedu plná, věčně mstivá;
žárlivost vždy v strašném spěchu
vražditelka bez oddechu;
žárlivost na oko v smrti

ukrutně zas život drtí;
žárlivost, zdroj nesvornosti,
žárlivost, jed blouznivosti,
žárlivost, jež z krve tyje,
žárlivost, všech srdcí zmíje,
žárlivost, cit nejstrašnější, .
nejzhoubnější, nejkrutější,
tygr, satan rozkacený
hrůzně řádí v srdci ženy. — —
Je-li v něžném srdci ženy
žárlivost běs rozkacený,
že to srdce v blahé době
v lásce oblíbilo sobě,
zůstane přec v jadru svém
srdce nebes blankytem,
na němž září — slastné vezdy
tisíceré lásky hvězdy,
a jich lesk se mile třepotá
nad osudem toho života. — —
Hvězdy, jejichž lesk se třepotá
nad osudy všeho života,
nebem samým byly přivtěleny
k nejněžnějším schránkám srdce ženy.
Láska jest to nebe blankytné,
které noci světla poskytne,
jeho hvězdy září v dobu temnou
do života nám jasností jemnou.
Láska chotí
neklopotí;
ta už nejslabším svým stínem
vítězným je všady cherubínem,
jenž svůj zápal v srdci vřelém chová
s nebes už od trůnu Beránkova.
Láska choti — mnohotvárná,
ctná v pokoře, blahodárná,
láska choti — rozkvět světa
ve svatyni srdce vseta,
posvátná to páska, nebem tkaná
v nejkrásnější život pozemčana;
páska mocná, páska duší,
která svazku srdcí sluší;
hvězda, vedoucí dvě srdce v chrám,
v němž je Pán Bůh spojil sám;
břímě rajské, nejjemnější,
jho to sladké, nejmilejší,
panovnictví dobrovolné,
vázané a přece volné,
králování mocnou říší
jak na trůnu tak i v chýši,
kněžská svatocudná čistota
vštípená do květu života,
hvězdný závoj svaté cnosti
kolem cudné nevinnosti,
mocné kouzlo blahých pudů,
růžný přídech ctného studu;
mocné kouzlo, které choti,
když se světem naklopotí,
sejme strasti, sejme tíže
a jej slovem, pousmáním,
holubičím celováním
ku rodinným slastem víže.
A což teprv nebeská ta květina,
věčně pevná, věčně stejná,
obětavá, blahodějná,
bohorodá láska matčina!
Jaký cit kdy srdce mělo,
jakým se kdy rozechvělo,
všecka strast, slast všecka nevýslovná,
která zmítala kdy lidským pocitem
pod nebeským modrým blankytem:
všecko to se lásce matky nevyrovná!
Slze matky, péče všecka
bdí nad ranním žitím děcka,
slze matky, slasti její
outlé děcko napájejí;
slze matky, ruka matky
vedou dítě ve svět vrátký;
slze matky, matčiu klín
záštitný jsou baldachýn;
slze matky, lásky chvat
nedaj' za zlých nocí spát,
slze matky, snové bledí
nad nemocným děckem sedí;
na ruku se podpírajíc,
na Boha jen spoléhajíc,
pohřížena v hori svém
sedí máť nad dítětem;
bolestné mu v líčka zírá,
starostně pot chladný stírá,
klade hlavu na tvář jeho,
zbavit chtíc je horka zlého,
zas naslouchá jeho dechu, — —
a již duši na útěchu
uvrhne se, uslzena,
u postýlky na kolena,
důvěru svou zcela složí
do náručí Matky boží:
„Matko všeho milování!
měj nad matkou smilování,
Matko Krista, Lásky věčné,
slyš mne v lásce nekonečné,
slzíc před Tvou tváří padám,
těžkosti své na Tě skládám,
pohleď na nás, milostivá,
buď dítěti lítostivá,
na mne slož vše utrpení,
jen dej děcku uzdravení;
ó jen uzdrav moje děcko,
vždyť je choré, slabé všecko,
nezná k Tobě ruček pnouti,
nemůž se mnou pokleknouti,
v modlitbě pokořit skráně
před Tebou, Rodičko Páně;
ó už pohleď naň s své výše,
mocí Svou ho zastiň tiše,
a co smrt mi béře, béře svět,
moje dítě — vrať ho *matce* zpět!
Moje dítě outlorosté,
nevinné, vší vady prosté,
jež netíží hřích či hana,
vrať ho, Panno požehnaná!“
Nemá však ni nebes říše
v svatotajných kobkách svých
ze všech pravd přetajemných
pravdy, jež by stála výše,
pravdy, jež — jsouc božským zjevem
opěvána chvalozpěvem, —
mocněji by v žití vrátkém
hřích a vinu sňala zpátkem,
jak Maria s Jezulátkem!
Však i zbožnost, upuštění,
tiché v Bohu utěšení
jsou co hvězdy upevněny
v chrámu citův, v srdci ženy.
Rozhodl-li Bůh se ale
ve své moci neskonalé,
že se nemá vyplniti,
po čem duch náš touhu cítí:
víra dává utěšení,
sílí ženu v pokušení,

jak po noci zora blahá,
jak po vedru rosa vlahá,
jak ten deštík vyprošený
sílí víra srdce ženy!
Srdce to, prv rozbouřené,
třese se teď pokořené:
vždyť — ať slasť ať žal jím zmítá —
vždycky v sobě *nebe* nosí;
vždyť v životě cnost jen vítá,
jak zář slunka v kapce rosy;
vždyť jest v lásce jak ta záře,
jak modlitba u oltáře;
vždyť jest *věrno* v slasti, hoři,
jak ta skála v širém moři;
vždyť má *jasných* puků soucitu,
kolik *hvězd* na nočním blankytu;
vždyť je *v štěstí* něžně jaté,
jak v červáncích obraz svaté;
vjel-li šíp mu do hluboka,
tiché, — jak mech u potoka;
vždyť důvěří s nezvratností,
jak kněz u vrat do věčnosti;
vždyť věří s tak *jasnou* tváří,
v sluneční jak orel záři — — —
proto bude pěvec unešený
slavit vždy hvozd věčně utěšený,
věčně jasný, nikdy rozřešený:
kouzelný hvozd, divné *srdce ženy*.

Saphir. *Václ. A. Crha.*

6.

Má hvězda.

Když jsem býval malinký,
věděl jsem jen málo,
každého jsem míval rád,
vše se na mne smálo.
Poslouchal jsem maminku
a tatínka taky,
čítali jsme s sestřičkou
hvězdy nad oblaky.
A tu jednu zářící
znala máti moje:
„Podívej se, Karlíčku!
tamhle ta je tvoje!“
Znal jsem svoji hvězdičku,
hráli jsme si spolu:
„Hvězdo, hvězdo, hvězdičko!
pojď sem ke mně dolů.“
Když jsem školy proběhl,
byl jsem atheista,
nevěřil jsem na Boha,
na Ježíše Krista.
Zapomněl jsem na hvězdu,
na maminku taky:
nebe mne opustilo,
zakryly je mraky.
Schovala se hvězdička
za oblaky husté,
a já bloudil po světě,
srdce bylo pusté.

* * *

Co jsem poznal srdce tvé,
Juliánko moje,
zase vidím hvězdičku,
ale ta je tvoje!
Moje hvězda bývalá
na věky již zašla,
s dítěcí mou důvěrou
také hvězda zhasla.

K. Havlíček.

7.

Vlastenec.

Mlčteže už raději, pro Boha! křiklouni daremní,
jenž z učených vlast! vlast! skuhřete kradmo chyžek.
Nic tu chabé lkání, nic řeč neprospěje prázdná,
národu jen zmužilé srdce pomůže a čin.
Zda z břehu kvílících lenivého množstvo diváků
loď, již bouře žene k rokli, uchrániti můž?
Příroda sic slzy, avšak táž dala ňádra rekovská
k ozdobě tam ty ženám, než tato ke cti mužům.
Za vlast, za svobodu kročejem volným sobě kráčí
sám nesa král ve chrám smrti se Kodrus oběť.
Manlius odmrštil, ne skřek hus, Brenna divého
se zdi nohu, chtící lézti na Říma hlavu.
Skutkem udatný Tell sebe sám, syna svého i vlast svou
zvěčnil, jimž svobody, trýzniče potra, dobyl.
Pryč tedy křik, meč sem do pravé, do levé mi korouhev
dejte novou, ať též umru za národ a vlast.
Za mnou nezcizená řícejte se srdce slavjanská,
ať čeho Evropa všímati nechce, čije.
Však my ušlé za moře k bídným rudy loupiti Indům
nechceme, nic Peru, nic Mexika kletby do nás,
nechť se pro východu rvou koření a šperky kramáři,
hodno-li medle, by dvou krev za to tekla světů?
Slušno-li mříti tisícům, by své jméno v Egyptě
na vznešené chvasták psal pyramidy jeden?
My dražších pokladův, my vlastní národu práva,
my chceme vlasť a obec: tať-li se žebrati má?
Žebrati? ha, pronikej studený mé pot těla kosti!
Lid li je vám čili vy knížata dána lidu?
Ó smutný člověčenstva osud! Když pravdu tu uzná
svět: že člověk mrtvá leckoho koupě není.
Hlas komu náš do němého milý darmo zněje srdce,
hlas mateřin! jakž ten svých bude dítek otec?
Však budiž i zmařilému tomu kleto národu věčně,
jenž živě své cítí rány a léčiti dlí.
Hleďte, jak od hnízda křídlem jestřába dravého
věrný družce holub, sám hyna radše, tepe.
Neb divoký řetězem slyštež jak lomcuje otrok
tam v Ohia zlostné válcje louži katy.
A v řeřavém skvostné moři jak sídlo plyne čáru:
Xante kdes větší ve světě měl sokyni?
Zarděte tím skutkem sesterské Moskvy se, bratři,
tak hle drahý svobody sloup si ta z ohně dělá,
ba jděte jen k blízkým otcův svých slávy památkám
nezdařilých špatné vyznati hanby synův.
Učte se tam, za milou jak žíti a mříti sluší vlast:
nechcete-li — kliďte z lůna jejího se pryč!
Vlast dary vám, aby jí svobody jste vy dar dali, dává,
vy však pod jarmem lkáti volíte cizým?
Zdaž kovu rovně jiným nenosí, by se rámě slavjanské
též cvičilo vlastní kouti si berlu i meč?
Zdaž nesupí klenutou nám též kyna k válce bojovný
hřívou vzdor Arabům, na vraha pomstu hřebec?
Jest-li že pak co chybí, velikou nahraďte to myslí,
smrt samu hle předčil z Žižkovy kůže buben
Nestřete mi těše tu přísní mravohromci: poslušnost!
Ej co ta? jen mrzký plášť zženilosti vaší.
Věčně-li děcko budem? veliký bez národu národ?
Vlastenec an co Cikán, an co Žid obce nemá?
Měj Němec, Anglia měj, Frank, Vlach měj své meze vlasti,

kým slavskou právem k své vy taháte roli?
Důvodu vlády hledáš? Kde je větší ve světě národ?
Předky? Labe s Dunajem snad pili dříve vašich.
Předce co ke štvanici schovaný lev jen na cizinské
mláď nám se spanilá nechtě bojiště vleče.
Ó kýž se v storukého celý Briaréa obrátím,
kýž mi deset z kažké pěsti vynikne mečův!
Sám za tě bych v prudkém bojuje směle ohni mladosti,
otčino! roztřískal pouta, jež úpně nosíš,
nestana, až bych sem lilium, zde měsíce i orly
vetknul, Slávo na tvé týmě, Vyšehradu zeď!

Jan Kollár.

8.

Našim rolníkům.

Svět zmítá se teď v prudkém zápasení,
a darmo očekává vykoupení;
tu příšery, tu hejna smrtných blesků
mu zabraňují, vzhlédnout ku nebesku,
a ještě žádný z jeho bohatýrů
mu nevydobyl blaženější víru.
Ač mnohou pravdou čelo své si zdobí,
v svém srdci přechovává pouze hroby
a jejich hrůzy, jejich děsný puch
nezahnal posud nový, jarý duch.
Svět trpí, zápasí — však ještě žije
a silou života své utrpení kryje;
on žije — třeba nekonečná noc
naň vyštvala svých mrákot hroznou moc:
on přece vznáší jasné pravdy svíce,
on doufá — a tak nepodlehne více. —
I my, my děti žalů pochovaných
a zapomenutím již překonaných,
i my se k světlu, ku životu pneme
a opouštíme jícny spánku němé,
a probouzíme nové síly zárod
pro nový věk, v němž vstane nový národ.
O věřte, vůle osudu se zláme
a jeho zloba nepotrvá věčně,
jen naděje když sobě zachováme
a lásku k bojům předků v srdci vděčně!
Jsme také k hrstce hlíny připoutáni,
kde každý krok nás známým zjevem vítá,
kde předků láska, předků bojování
se zraku v divukrásný obraz splítá,
a v známé štve nás osud koleje;
však dbejme jenom mužně naděje,
a k darům pravdy, jednoty a síly
se přece jednou požehnání schýlí,
a vítězně nad naši strasť a krev
se vznese vzdělanosti korouhev.
Vy, bratři vlastenského díla,
v nichž zachována pravá naše síla,
vy bratřím věrným dejte věrné ruky,
ať rozmnoží se pravdy bujné pluky,
ať nový klenot čelo vlasti zdobí,
jejž žádná zloba více nerozdrobí.
Jen upřete své zraky směle k výši:
tam pro nás roste hojná důvěra,
a vězte: v ducha nekonečné říši
si žádný nesmí hovět za šera,
tam vládnou jenom vítězova práva,
tam k věrné snaze vždy se kloní sláva,
tam, třeba po krvavém boji, sklání
se konečně jen k pravdě požehnání. —
A nelekejte propasti se více,
okolo níž vás povolání vede,
do její hloubky nedohledné, šedé
jen kloňte vědy věkům vzdorné svíce,
a mlhami, v nichž míhají se stráně,
se objeví vám mír a říše Páně.
Jen uchopte se směle ducha zbraně,
a nebudete vrávorat již maně,
vedeni jasnou hvězdou vzdělanosti
pak smíte klidně hledět k budoucnosti.
Tak nevinně vyhlíží mnohá kniha,
však z ní se hejno světoborců zdvíhá,
ty neúhledné, skrovné litery
již překonaly mnohé příšery,
a co z nich hovoří, co jimi vládne,
to nepohltí plameny již žádné.
Vždyť posud žije plémě Přemyslovo,
a mnohá ruka, dříve v službě rádla,
pak mocně otěžemi slávy vládla,
a mnohý Čech, jejž vychovala chýže,
je nyní veleben co vítěz a co kníže
v té říši, v níž panuje duch a slovo.
Vždyť posud, zhoubným věkům na vzdory,
duch český k nebi pne své prapory,
vždyť po všem kraji ku vzkříšení zvoní
a nová sláva také k nám se kloní!
Nechť jenom každý, kterýž Čechem sluje,
v svém oboru se těsně nezamyká
a símě spasných skutků opatruje,
by zrostlo v zmužilého bojovníka!
Již na výšinách sláva nepřebývá,
nehledí rodu, bohatství, ni jmena,
jen skutky může býti velebena,
jen skutkům její vínek se usmívá,
jen skutek z muže vychovává reka,
jen smělý skutek je ten spasitel,
jejž naše doba úzkostlivě čeká,
by chrámy slávy zas jí otevřel.
Kéž naše tužby věrné, snahy vřelé
již brzo uvítají spasitele!
Sem, bratři, ruce jizvami zlobené
a potem práce hojně posvěcené,
sem ruce, srdce, — a pak vlasti role
přestanou býti opuštěné, holé,
myšlének světohybných krásný sad
pak také nám se bude zelenat
a každé símě nadšeného slova
probudí celé moře spasení,
nám zavzní opět věštba vítězova —
o Pane, žehnej naše osení!

Jiljí V. Jahn.

9.

Kozácká ukolébavka.

Spi synáčku můj překrásný,
hajej, hajinkej!
ticho hledí měsíc jasný
do kolíbky tvej;
písničky ti budu zpívat,
očka zavírej,
pohádky budu povídat,
hajej, hajinkej!
Bujný Těrek šumným během
cestu si proryl,
zlý Čečenec leze břehem,
kindžal vytasil:
tatík tvůj je kozák starý,
v bojích tuženej,
nic se neboj, spi můj malý,
hajej, hajinkej!
Půjdeš sám, až dojdou roky,

dráhou vojenskou
na vraníku v skoky, skoky,
píku před sebou;
dám ti červený čabráček,
stříbrem vyšitej,
žes můj milý jedináček . . .
hajej, hajinkej!
Až budeš z domu vycházet
kozák bojovník,
já tě budu vyprovázet,
zařehce koník;
popláču si, ujda matce
v smutnej noci tej.
Spi andílku tiše, sladce
hajej, hajinkej!
Budu já s božskou pomocí
čekati tebe,
budu věštit celé noci,
modlit se ve dne;
budu myslit, že tam tesknîš
v krajině cizej;
teď se o nic starat nesmíš,
hajej, hajinkej!
Obraz patrona svatého
na cestu ti dám;
modli se, klekna před něho,
vzhůru k nebesám;
a když počne boj úžasný,
na máť vzpomínej;
spi, synáčku můj překrásný,
hajej, hajinkej!

Lermontov. *K. Havlíček.*

10.

Matka.

Pod vodou měl ji sedm let
a měla s ním dvě děti,
pak řekl Vodník: „Můžeš teď
zas domov uviděti.
Déle se však tam nesdržuj
než tři dni a tři noci,
sic zde tvé děti zardousím
a umrou bez pomoci.
Déle se mně tam nesdržuj,
to žádám ještě jednou,
sic vlny ze dna děti tvé
jak mrtvý leknín zvednou!“ —
Plynula noc a plynul den,
co zas je navrácena,
co s ní se těší družka zas
i matka skormoucená.
V noci ji matka uspává
přemnohou průpovědí
a ve dne s družkou zpívají
kde kterou píseň vědí.
Plynula noc a plyne den
a plyne noc již třetí:
„Již musím od vás, volají
mne moje drobné děti.
Musím již od vás, ku kapli
jdu zbavit vší se tíže,
o matko, dejte ruku svou
a požehnání kříže!“
Rychle se matce vytrhla
a dveřmi rychle kráčí:
„Kam, družko drahá, v spěchu tak,
že sotva dech ti stačí?“
Ona však kolem okénka
dál, dále rychle kráčí,
a matka za ní s komůrky:
„Nenech mne, dcero, v pláči!“
Sklesla před Panny obrazem:
„Mou matku starou chrani! —“
a doma matka modlí se:
„Ach dceři cestu brani!“
Se zdi se Panna sklonila
zázračném u zjevení:
„Víc nepůjdeš již k muži zpět,
sic přijdeš o spasení.
Pro tebe více muže tam
ni dětí více není,
a půjdeš-li tam přece zpět,
ty dojdeš zatracení!“
Oko se slzou zalívá
a srdce smutkem puká:
„Ach Panno, k dětem půjdu zas
přes všechna pekel muka!
Řci mně, o Panno, kdyby v tom
i věčná byla vina,
zda byla bys kdy mohla *ty*
snad opustiti syna?“

Jan Neruda.

11.

Cizinec.

Vystouplo slunce z šedých hor,
i uvítal je ptactva sbor,
a jako v zlatém, žhoucím moři
planuly kraje v skvělé zoři. —
Na skále pocestný sedí
a toužebně k vlasti hledí.
On z dědiny co jinoch vyšel,
a dlouhé proputoval časy
s mdlou tváří, s šedivými vlasy
zpět k domovu co stařec přišel.
Zde minulý jinošský čas
v své celé kráse spatří zas;
zde již co dítě poběhával,
co pacholík vesele hrával,
zde, ach! i lásce věnce vil! —
A stařec slzy neukryl.
Povzdychnul: „Jak se v jitru skvíš,
má dědino! ó jak se rdíš,
kdy milovaný jinoch Máj
v tvém lůně utvoří si ráj.
Já z dlouhých vracuji se cest;
tam v cizině tak ouzko jest.
Mne vábí krajina jen tvá,
dědino má, dědino má! —
Tam zemí kráčeje cizou
jsem mluvu nezaslechnul tvou;
a rok po roku žití zašel,
příbuzné srdce jsem nenašel.
Jen v lůně tvém, má drahá země,
duch milostný zavívá ke mně;
budiž mi svatě vítaná,
dědino má, dědino má!“
Však ledva v otců vejde byt,
přichází vstříc mu cizí lid;
nespatří tváře bratra svého,
ni zve jej slovo příbuzného;
a stařec cokoliv mluví,
zde mu žádný nerozumí.
Tu želem šedé vlasy rve,
cizincem on v dědině své!
Nižádný starce nechce znáti,

ni pokrm, nocleh jemu přáti! —
Na skálu vstoupí vysokou
a v propast zírá hlubokou.
Tam vichr divoce hučí,
tok proudů Labských vod zvučí.
„Hoj vichr; — divý žití čas!
Zvuk polabský — mých otců hlas! —
Voláš mne? — ano, přicházím,
zdeť domova nenacházím.
Ó nyní jsi opuštěná,
dědino má, dědino má.“ —
„— Dědino má!“ — ozvěna zní;
nad starcem vlny se pění!

K. S.

12.

Kšaft.

Co to v Cerekvi vyzvání:
hodinku-li či klekání?
Toť umíráčku mutný hlas —
Bože, věřící duši spas!
I v hlučnou krčmu zvonek zní;
ihned jásot utichne v ní.
„No hrajte přece!“ syn volá,
„dobrý koláč vám táta dá!“
Hudba zněla; syn otci lál:
„Bohdejž mu v hrdle hudec hrál!“
A jak dohráno, řkou synu:
Skonalť otec v tu hodinu.
„Také-li kšaft dělal?“ ‚Dělal.‘
„Ajta, tatík už za své vzal!
Hej, hudci! hrajte, hrajte jen!
nepůjdem domů, až bude den!“
I přijde den druhý, třetí,
toť otcův kšaft rozpečetí.
Jonák domů se navrátí
a na bratry se rozkatí:
„Kde podíl můj, dle otcovy
konečné vůle? Já co vy
syn a pořádný dědic jsem,
podílu mého dejte sem!“
Teď otcův kšaft, hleď odkaz tvůj:
‚Poroučím ti, sprav život svůj!
Dost's, marnotratný! rozmrhal,
mně pásmo života strhal.‘
To slyšet — v komoru běží,
kde v rakvi již tatík leží.
Z očí mu jiskří lítý hněv,
zlolajce třiská na rakev:
„Tisíc hromů tě probudiž,
vstaň, a cos napsal, opraviž!
Tu, šelmo! za stůl se posaď
a piš a nehni se mi ztaď!“
Na ten pozev praská rakev;
ruka padá — noha padá —
a syn bledou hrůzou strne,
an mrtvý vzhůru povstane!
V rubáši sed na lavici,
vzal péro v svadlou pravici,
vytřeští zrak, aniž dýše,
a píše, ale což píše? —
‚Běda! běda! kdož otce klne:
to oko havran vykline!
Kdo otce šedin neštědí,
onť království neobdědí!‘
To vidět — číst — a v zoufání —
a pryč ho zlý host pohání.
Kde pak poděl se? — Tam bledá
ruka z rybníka vyhlédá!
Čelední jdou a ustrnou:
otec sedí — otec hledí —
jak přimrazen jsa k lavici,
a péro drží v pravici.
Tu bába hned přivolána,
všelikerá co kouzla zná,
i stříly zažehnávati,
jme se ducha zaklínati:
„Siré oči! pod obočí!
siné oudy! boží soudy —
zaklínám vás, po první ráz,
po třetí ráz, boží příkaz!
Siré oči! zamkněte se!
Siné oudy, pomkněte se!
Pokoj ti, nebohý duchu!
Jdi a nechoď víc! chu-chu-chu!“
Zažehnáno, zaříkáno, —
otec sedí, otec hledí,
jak přimrazen jsa k lavici;
ni rady s ním ni spomoci.
Když od báby neprospělo,
tu k popovi se běželo,
on pop kropí, zažehnává,
modlí se žalm, zaříkává.
Zaříkáno, zažehnáno, —
a ot sedí, a ot hledí,
jak přimrazen jsa k lavici,
ni rady s ním ni spomoci.
Jdou pro vrchního pro popa,
by on jim spomoh od trupa;
ten zaklíná, skropiv jizbu,
žehná ho, říká modlitbu.
Zažehnáno, zaklínáno, —
otec sedí, otec hledí,
jak přimrazen jsa k lavici,
ni rady s ním, ni spomoci.
Až dítko se přibatolí,
„Pote dedečtu“ hlaholí,
„pote dadat,“ a outlinkou
chopí ho mile ručinkou.
Aj div divoucí! s lavice
otec se zdvíhá; pravice
požehná vnoučka milého,
a věčný sen obejde ho.
Až tak, co nelze žádnému —
možná robátku malému;
co zdíla nepravost syna,
spravila dětská nevina,

Jarosl. Kalina.

13.

Královna plesu.

Ten šat mi, matko, uchystej —
ten šat bělounký z atlasu,
na krk mi skvostné perly dej
a drahé pentle do vlasů;
na hlavu vínek z lilijí
protkaný růží uměle —
když ve vnadách tvář rozvíjí,
nechť půvab trůní na čele.
Dnes, drahá matko, první ples,
jen jedna plesu královna;
které se vavřín podá dnes,
kdo zejtra se jí vyrovná?
Ach, drahá matko, krásy svět
o přítrž vznese nárok ten;
ba, mnohá dívka — krásný květ,

však královat — smí jedna jen.
Vavřín za čela okrasu —
zda nehodno to v mysli mít?
A trůn vyhrát v tom zápasu —
zda nehodno to v zápas jít?
Mladíků svěžích četný roj
královnu plesu obklopí,
a mezi nimi zápas — boj
o přízeň v oko shlednutí. —
Ach, drahá matko, v pýše zřít
na nebi hvězdy přemnohé,
a se co slunce přesvědčit,
jak bledne jedna po druhé — —
ne, v tomto dívek zápasu
nemá stát Laura v pozadí,
a jde-li dívka do plesu —
zpět královna se dostaví.

* * *

Ba, mnoho té krásy kolkolem,
jak z jara na záhoně květu;
vše třpytí se v lesku spanilém
jak na nebi zástupy světů;
ba, půvabu mnoho, mnoho tu —
a lilie, perly a růže,
a u vínek v přemilém jásotu
je uvíjí milosti bůže.
Ba, ani tu démant neschází,
by krásy té dovršil lesku,
a zrak-li jej žárlivě provází —
přec ústupně klestí mu stezku.
Však také ten démant zleštil se,
jak sšetřený k této jen chvíli — —
již souzvučně vavřín snáší se
a k skráním se Lauřiným chýlí.
Jak hrdě se vůkol rozhlíží —
to s vědomím přiznané slávy!
Čí mysl tu výsost postíží,
v níž Laura své chvíle teď tráví?
Ten čarovný půvab mladých snů,
ta přesilná od dávna touha,
ta jediná myšlénka mnohých dnů —
ji myslit jen — rozkoš už dlouhá. — —
To všechno v ten vavřín složeno
se nádherně na čele blýská,
a pro čela králů jen stvořeno,
znak královský na čelo vtiská.
Ba, pro vavřín každý nedorost' —
jen jedna smí královnou býti,
a komu se dostal králů skvost,
kdo může se nad krále skvíti? —
Již v měkkounké lůže ulehla,
však duch její v závratné výši,
a ňadra se bouřlivě pozvedla
a z hluboka útroby dýší.
Jen z polovic víčko přimknuto,
půl zbloudilo do spánků říše;
neb království v prsou-li umknuto, —
zda možná jen sníti tu tiše?
Ba, králům je také jiný sen,
i sláva a starosti jiné;
kde jiný se pachtí celičký den —
král všemocným slovem jen kyne.
Vy, bývalé družky, klekněte v prach
a královně skoňte svou hlavu.
Já mocná! Mé moci znejte strach,
jí vzdejte přežádanou slávu!

* * *

Věsť z rána hned letí s úspěchem,
a Lauru co královnu v štítě,
a s pokojným matka úsměchem
jde ze spánku budit své dítě.
A líbezně — krásná dívky tvář,
a na tváři probledlé růže,
a přimknuta očí lesklá zář —
ach, kdo se dost nadivit může!
A zůstala zbožně matka stát —
však maton ji pobledlé růže,
a počíná se jí jako zdát,
dech ňadra že zdvihnout nemůže.
Jde blíže a budí — budí zas,
a líbá ty ubledlé líce —
ach, královna nezná matčin hlas,
ni matčino líbání více,
A královna v rakvi dřímá sen —
má bělounké z atlasu šaty,
a vavřínem vlas je propleten,
a na krku řetěz je zlatý;
a v ruce má vínek z lilijí,
v něm růže též dýchají vůni,
a vnada se v tváři rozvijí,
a půvab jí na čele trůní.

Vítězslav Hálek.

14.

Před fortnou milosrdných.

„Nech, hochu, nech — zde lávka — jenom chvíli!
Můj život sice chvatem k hrobu pílí,
však kdo se naposled již na svět dívá,
snad přece nějaká mu chvíle zbývá.
Já sice po odpočinku již práhnu,
však tato fortna děsně vábivá
mne nevypustí více za živa —
jen chvilku ještě, na zvonec než sáhnu!
Už dobíhají moje staré síly!
chléb pro rodinu žádá velkou píli,
a pracoval jsem, jak jen otec může,
vždyť ruka má, hle, mozol, kost a kůže!
Ty ještě neznáš, milý hochu blahý,
ty ještě neznáš, seznáš teprve,
až rozpracuješ ruce do krve,
že lidský život jest až příliš drahý.
Dej mně svou ruku, milý dobrý hochu,
ty's jediný měl pro mne chvíle trochu,
aj otec pro synáčka život sází,
syn sotva otce k smrti doprovází!
Ach odpusť starci, že si stýskat zkusí!
Vím — nejednali ke mně nevděčně,
a loučili se se mnou srdečně,
a také vím, že — vydělávat musí.
Ty's jediný vždy slouchal děda hlasu,
ostatní neměli chudáci času!
Dej dědu čelo, ty můj hochu zlatý,
ne rty! — vždyť starcův dech je jedovatý —
a jedno políbení na tvé líce,
už je to políbení poslední —
a ještě jednou na mne pohledni, —
teď, hochu, zazvoň, — nemám síly více."

Jan Neruda.

15.

Ve východní záři.

Ó lidstvo! Stověký tvůj o svobodě sen
se mění v skutek, v bílý volný den,
noc chmurných porob k západu se plíží —

hoj lidstvo — lidstvo, den tvůj již se blíží!
Obnažte hlavu, sehněte svou nohu,
bijte se v prsa, plná panské pýchy:
kněz Slovan sloužit národův jde Bohu
a odpuštění ždá za vaše hříchy.
Bůh stvořil člověka a člověk splodil Kaina,
Kain splodil bratrovraždu, porobu,
poroba vrhla v lidstvo chorobu,
a vzrostla podlost z ní ta všeprodajná.
Ach vlny lidstva, dříve zrcadlny,
jež kdys jen mír a volnosť, lásku pěly,
se rozzuřily nyní, rozkypěly,
zášť — zášť jen hučely ty strašné vlny,
brat stisknul bratra z panské choutky pouze,
lid proti lidu hnal se v kanibalské touze,
a místo hymnův luzna zapění
o klenby nebes bilo úpění.
Rozsázený jak proutí podél břehu
stál Slovan v udivení ztrnulém;
mír jeho vítán byl v tom boji zlém —
svou vzteklou pěnou jste ho potřísnili,
tak mnohý kmen jste urvali mu v běhu,
i plnou záhubu jste jeho snili —
o nesmírny jsou černé vaše hříchy,
obnažte hlavu, sehněte svou nohu,
bijte se v prsa plná hříšné pýchy:
kněz Slovan sloužit národův jde Bohu
a v oběť zápalnou u zbožném chvění
sám klade na oltář své velké odpuštění!
Již samo srdce boží tím se rmoutí,
že svoboda je lidstvu věčný sen,
i vdechl Bůh v to hybké slávské proutí
a mžikem srostlo v obrovitý kmen.
Jen dechem božím, čistou myšlénkou,
ne násilím kmen povznes' hlavu svou,
však je tak obrovitý světa pán,
že, kdyby v rozlíceném, mocném běhu
stoup' nohou svojí v lidstva oceán,
vy jako pěna vystřiknete z břehu.
Než — nebojte se — máte odpuštění!
a třeba u vás lásky k Slávům není
a třeba na nás posud plil váš ret —
ne pomstu — *Boha lásky* rodí Nazaret!
Ten Bůh, ten nechce panstva, nechce poroby,
Bůh lásky nechce přepychu ni chudoby,
chce volnost, rovnost všech a všude — všude!
A volnost, rovnost v světě širém *bude*,
neb lásky Bůh, by skojil touhy odevěké,
již vdechl žhoucí život slávské duši měkké
a milliony slávské lidstvu dal ku stráži.
Když *Slovan* střeží, víc se jistě neodváží
již nikdo rušit lidstva volný smír
a strhnout volnost v starý hnusný vír —
o lidstvo, stověký tvůj o svobodě sen
se mění v skutek, v bílý volný den,
noc chmurných porob k západu se plíží —
hoj lidstvo — lidstvo, — den tvůj již se blíží!

Jan Neruda.

16.

Matka a Madonna.

Máť na svém klíně chová
nemocné dítě své;
již po kolika neděl
nemoc mu v prsou rve.
Ubledla krásná líčka,
jež jindy květla jen;
ten zrak, tak jasný jindy,
v temnotě potopen.
Divoce dítě těká
ku drahé matičce
a rtíky šepotají:
„Ach, bolí velice!
Matičko, pomodli se
za mne tam k Pánbíčku! —
Ach! jak to prsa svírá, — —
já umru v brzyčku.“
Ach! vždyť se dávno matka
horoucně modlila
a v slzách, hořkém pláči
za syna prosila.
A že nižádný lékař
nemohl pomoci,
chodila ku Madonně
ve dne i za noci.
V obraze matky Boží
na bráně svatá tvář,
kol její zlatých vlasů
nebeská hraje zář.
Ježíška na lokty jí
umělec položil;
naň ona vroucně zírá,
a Ježíš jakby žil.
Obětovala matka
obrazu mnohokrát:
„Vždyť sama's také matkou,
nechtěj mi všecko brát.
Nenech, ach, nenech umřít,
co vším mi na světě;
nenech mi syna umřít,
ujmi se dítěte!“ —
Nadarmo hořké slzy,
nadarmo modlení —
nemocné dítě její
již blízko umření.
Již smrt se na ně vrhá,
by poupě schvátila;
tu v zoufanlivém ryku
pryč matka kvapila.
K obrazu matky Boží
v zoufalství přiskočí
a jako štvaná lvice
tam na sloup vyskočí.
A Ježíše jí vezme:
„Nechť cítí srdce Tvé,
jak bolesť matku svírá,
když ztratí dítě své!“
A Ježíška pak tiše
pod obraz položí
a ku dítěti spěchá,
jež úpí na loži.
Však synáček ten sedí
a vítá matičku:
„Matičko, právě zřel jsem
nebeskou rodičku.
U prostřed andělů mi
a v slávě kynula,
a v tomto snu nebeském
nemoc mi minula.“
I líbá matka dítě,
k obrazu zaletí: —
„Zde, zde máš, matko, dítě,
nemáš víc trpěti.“
Tu zdá se, jakby rety
Madonny šeptaly:
„My obě o své děti
v zoufalství plakaly.“ — Pl. *K. Ac.*

17.
Kastilianka.

Aj, dnes v Argnanu se záhy soumračí,
to večerní šero není;
temným závojem dým město obláčí,
to dech družných krbů není;
vlastní syn svůj domov vydal ohni v zmar,
vyvrátil domácí prahy,
spálil potrav sklady a zůstavil škvár
v pospas pro hladové vrahy.
Raděj spustošil svých otců dědinu,
rozloučil se s jich popelem,
než by v rodné jizbě jednu hodinu
dýchal s mrzkým nepřítelem.
Slyš, třesk bubnů a cval ořův podál bran,
v krvavý ples trouba hude!
Nekvapte tak, Frankové, již šetřte ran,
rozšlapte doutnáky rudé.
Nikdo v Argnanu nezvoní na poplach,
mrtvý poklid Franky vítá;
s oken pošmurných se šklebí na ně strach,
ze světnic jim čmoud vstříc lítá.
Stane, ohlédá Frank spoustu zřícenin
jak vlk, když se v noci vkrade
do chléva a zří, že strážný čeledín
churav na lože se klade.
Vzchopí se, neb lačné nitro žádá spěch,
po městě lakotně teče.
Hlučně zajásají. Hle, tu chléb a měch
s vínem hladový dav vleče.
Bledá žena tlupy branné provodí,
ladné brvy vznáší směle,
Kastilianka se báti nerodí,
děcko tiskne k prsoum vřele.
„Kde jsou tvoji?“ ptá se vůdce ženštiny. —
‚Do neschůdných borů spěli
a psům franckým zůstavili sutiny!‘
Hrdě se jí ústa chvěly.
„A proč neprchla jsi s těmi zbabělci?“
‚Neduh sirobě mé svírá,‘
žena dí a bujné vnady před smělci
vetchým závojem zastírá.
„Nu pí a pojď s vojskem naším do pole!“
volá vůdce krásou jatý.
Žena zulíbá ohnivě pachole
a povznese pohár zlatý:
‚Na tvé zdraví, ty můj malý Španěli!
Na vítězství, moji drazí!
Bohdejž nebe Kastilii ocelí!
Bohdejž zdechnou její vrazi!‘
Jedním douškem vyprázdnila nádobu.
Francký pán se nahlas směje
a dí ženě: „Víno krotí chorobu,
nechť se děcku též naleje!“
Bledne žena, bol jí ssaje žití tuk,
trne mysl v matném letu,
v hrdle jejím těká nedůrazný zvuk
jako hlahol mrtvých retů.
Pilo dítě. Španělka víc nemluví,
sečteni jsou její dnové;
bez nářku umírá, líce sinaví,
naposled se chvějí její rtové.
Vidouce to vojíni, zastaví kvas.
Vůdce zuří, zradu tuší,
divě na trup zří, že, kdyby povstal zas,
znova vypustil by duši.
Namíchala žena jedu do vína.
Bídně zhynul francký vůdce
a s ním mnohý za své vzal zde hrdina —
Argnano potřelo škůdce. *J. B. Ceyp z Peclinovce.*

18.
Sylvestrová noc.

Ticho! — Dvanáctá bije,
umírá zvonu hlas;
na věži sýček vyje,
s časem se snoubí čas.
Starý rok v hrob se sklání,
a bouřných větrův vání
jemu vyzvání.

Sirou zem sníh pokrývá
co bílým pokrovem,
pláč větrův se ozývá
nad velikým rovem:
jedenť zas rok v tichosti
složil své choré kosti
ve klín věčnosti.

A na rově se směje
děťátko spanilé
a vůkol kvítí seje
na kosti uhnilé.
I vítej, hosti, vítej!
Ty trud a strasť zamítej,
věnec uplítej!

Sem sklenice! — Nalejte!
ať krev se rozhřeje,
a vy, bratři, zpívejte,
ať duch též okřeje;
a péče zžírající
ochotně ve pěnící
ztopte sklenici!

Rozveselenou tváří
pozdravme rok nový!
Ať nám všem v jeho záři
vzkvěte čas růžový!
Ať trudné prchnou strasti
a rozhostí se slasti
po české vlasti.

J. Marek.

19.
Ženám českým.

Ženy české, matky české!
slib si dejme a v něm stůjme;
pro blaho své drahé vlasti
všecky síly obětujme!
Nejen muž buď hrdý na to,
že dá všecko pro svou vlast;
vzhůru, ženy! my též chceme
na oltář svou oběť klást.
Muž, ach, ten má meč svůj ostrý,
rámě, sílu — muž má všecko;
ale outlá, slabá žena
jen své srdce a — své děcko.
Dítě! — toto jmeno sladké,
ženě nebem daný dar,
matky! nejdražší co máme,
dejme vlasti v její zdar.
Prvním slovem lichotivým,
prvním sladkým celováním
český zvuk jim v duši vlejme
s vřelým vlasti milováním.
Jmenujte jim slavné otce,
vylitou pro právo krev,
řekněte jim, jak se znovu
hrdě zvedá český lev.

Ať z nich rostou reci statní
jako lípy, jako doubce;
ať z nich máme Břetislavy,
práva hájce, zloby zhoubce.
Ženy české, matky české!
jediná nám budiž slast:
vychovati naše děti
pro tu slavnou, drahou vlast!

Božena Němcová.

20.

Vrba.

Ráno sedá ke snídaní,
táže se své mladé paní:
„Paní moje, paní milá!
vždycky upřímná jsi byla,
vždycky upřímná jsi byla —
jednoho's mi nesvěřila.
Dvě léta jsme spolu nyní —
jedno nepokoj mi činí.
Paní moje, milá paní!
jaké je to tvoje spaní?
Večer lehneš zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží.
Ani ruchu, ani sluchu,
ani zdání o tvém duchu.
Studené jest to tvé tělo,
jakby zpráchnivěti chtělo.
Aniž to maličké dítě,
hořce plačíc, probudí tě. —
Paní moje, paní zlatá!
zdali nemocí jsi jata?
Jest-li nemoc ta závada,
nech ať přijde moudrá rada.
V poli mnoho bylin stojí,
snad některá tebe zhojí.
Pakli v býlí není síly,
mocné slovo neomýlí.
Mocné slovo mračna vodí,
v bouři líté chrání lodí.
Mocné slovo ohni káže,
skálu zdrtí, draka sváže.
Jasnou hvězdu strhne s nebe:
slovo mocné zhojí tebe.“ —
„„O pane můj, milý pane!
nechtěj dbáti řeči plané.
Co souzeno při zrození,
tomu nikdež léku není.
Co Sudice komu káže,
slovo lidské nerozváže!
Ač bezduchá na svém loži,
vždy jsem přece v moci boží.
Vždy jsem přece v boží moci,
jenž mne chrání každé noci.
Ač co mrtvé mi je spáti,
ráno duch se zase vrátí.
Ráno zdráva vstáti mohu:
protož poruč pánu Bohu!““ —
Darmo, paní! jsou tvá slova,
pán úmysl jiný chová.
Sedí babka při ohnisku,
měří vodu z misky v misku,
dvanáct misek v jedné řadě.
Pán u baby na poradě.
„Slyšíš, matko! ty víš mnoho:
víš, co potkati má koho,
víš, kde se čí nemoc rodí,
kudy smutná žena chodí.
Pověz ty mi zjevně nyní,
co se s mojí paní činí?
Večer lehne zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží,
ani ruchu ani sluchu,
ni zdání o jejím duchu;
studené jest její tělo,
jakby zpráchnivěti chtělo.“ —
„„Kterak nemá mrtva býti,
když má jen půl živobytí?
Ve dne s tebou živa v domě,
v noci duše její v stromě.
Jdi k potoku pod oborou,
najdeš vrbu s bílou korou;
žluté proutí roste na ní:
s tou je *duše* tvojí paní!““ —
„Nechtěl jsem já paní míti,
aby s vrbou měla žíti;
paní má ať se mnou žije,
a vrba ať v zemi hnije.“ —
Vzal sekeru na ramena,
uťal vrbu od kořena;
padla těžce do potoka,
zašuměla od hluboka,
zašuměla, zavzdychala,
jakby matka skonávala,
jakby matka umírajíc,
po dítku se ohlédajíc. —
„Jaký shon to k mému domu?
komu zní hodinka, komu?“ —
„„Umřela tvá paní milá,
jakby kosou sťata byla;
zdráva chodíc při své práci,
padla, jako strom se skácí;
zavzdychala umírajíc,
po dítku se ohlédajíc.““ —
„Ó běda mi, běda, běda!
paní zabil jsem nevěda,
a z děťátka v túž hodinu
učinil jsem sirotinu!
Ó ty vrbo, vrbo bílá!
což jsi ty mne zarmoutila!
Vzala's mi půl živobytí:
co mám s tebou učiniti?“ —
„„Dej mne z vody vytáhnouti,
osekej mé žluté proutí;
dej prkének nařezati,
kolébku z nich udělati;
na kolébku vlož děťátko,
ať nepláče ubožátko.
Když se bude kolébati,
matka bude je chovati.
Proutí zasaď podle vody,
by nevzalo žádné škody.
Až doroste hoch maličký,
bude řezat píšťaličky;
na píšťalku bude pěti —
se svou matkou rozprávěti!““

Karel Jar. Erben.

21.

Romantická láska.

Na záři to bylo, na usvítě —
s růže květu rosa nepadala,
a po lících slzy ronily se
mladé dívce, mladé Vasilevně;
ona ve zámutku, v té žalosti
z bolných ňader těžce povzdychnula,

25.
Upřímná dcera.

„Dle zákona ať potrestán
jest nešlechetný čin,
dnes v ruce budiž katům dán
lstný krádce Maradýn!
Dnes obě ruce ztratit má —
kaž, sluho, to že vůle má!“
Tak hněvu plný určil chán,
když slyšel nevěru,
že poklad lstně je rozebrán,
a ten, v němž důvěru
svou skládal — sluha Maradýn,
že trestuhodný spáchal čin.
Hned nevěrník byl kruhy jat
a veden k vězení,
hned sekyru si ostřil kat
a černé lešení
pluk druhů jeho hotovil,
by rozkaz přísný splněn byl.
Již ortel všude ohlášen,
a lid se shromážděl,
by popravě byl přítomen;
a Maradýna měl
již na lešení kat uvést,
by vykonán byl přísný trest.
V tom nevinná jak růžinka
a krásná jako květ
skrz lid se drala dívčinka:
„Ach kam se, kam se dět,
kam utéci mám?“ kvílila,
a slíčné ruce lomila.
„Ach pusťte, lidé, pusťte mne!“
řkouc pádí k paláci,
jejž hradí věže přepevné,
jejž střeží jonáci
jak starověcí obrové,
z jich očí srší bleskové.
K nim, když jí k bráně přistoupit
bez citu zbraňují,
dí děva: „Přejte vykoupit,
kterého milují,
o, přejte otce zprostit muk,
jej vyrvat krutým katům z ruk!“
Tak bědujíc, stráž prosila,
by jí byl přístup přán,
slzami aby zrosila
trůn, na němž vládne chán.
Však nadarmo hlas prosby zní,
a stráž jak bezcitná tu dlí.
V tom palác z vnitř se otevřel,
a v hávu krásném jun
ven vyšed, děvu odváděl
před chána zlatý trůn,
by velmoži se kořila,
za otcův život prosila.
Tam na hedbávném divanu,
jímž obrouben byl stan,
dlí shromáždění dvořanů,
na trůnu v středu chán;
tam žalobník též ještě dlel
a zpupně kolem sebe zřel.
Řeč v okamžení umlkla,
když krásná dívčička,
v sál vkročíc k trůnu přiklekla
a jako ovčička
se k nohoum chána vinula,
a v slzách hořkých plynula.
„Ach smiluj, cháne, smiluj se,
o, vyslyš prosbu mou!
Vem ruce tyto moje dvě,
jež před tebou se pnou.
Kaž, ať je místo otcových
kat od ramen dnes dělí mých!
Tak zákona čest zachováš
a sedmi ubohým
mým sestrám otce zase dáš,
dáš živitele jim!
Ach! rač mé ruce zbytečné
vzít za otcovy statečné!“
Ta slova, ana plynula
z úst dívky milostné,
jak balzám v srdce kanula,
a city radostné
se mysle chána zmocnily
a oči se mu zjasnily.
Však, chtěje skoumat dívky ctnosť,
pak praví: „Staň se tak!“
a přetvářenou jevě zlosť,
svůj zaškaredil zrak,
a táhna z pochvy zlaté meč,
dí: „Nuže, rychle oděv svleč!“ —
„Ó díky tobě!“ zvolalo,
šat svláčíc, děvče ctné,
a rychle meči podalo
vstříc něžné rámě své.
Chán, k slzám pohnut, v mysli žas',
a dvořenínův sněm se třás'. —
„Vstaň, dcero! zbav se žalosti,
tvé lásky hodná cnosť
mé srdce jala k milosti,
mou ukrotila zlosť.
Jdi, otec jest ti darován!“ —
pln náchylnosti mluvil chán.
„Jdi, ohlas sluho milosť mou,
odpuštěn otci trest;
kdo chová dceru takovou,
ten lásky hoden jest.
Ctná dívko, tobě za tvůj čin
buď manželem můj vlastní syn.“

F. B. Štěpnička.

26.
Dcera pluku.

Byl skončen boj. A český pluk
odehnal nepřítele;
a v táboře byl ples a hluk
a žití převeselé.
Leč sem tam oko zkaleno
a leckde v tichu lkáno:
neb mnohé kleslo rameno,
a mnohé srdce zkláno.
„To krušný byl, však slavný den!“
k vojínům praví vůdce,
„však buďme každý připraven
k nastávající půtce!
Nepřítel nedá pokoje,
a nežli vzejde ráno,
kdo ví, zda znova do boje
nebude bubnováno.“ —
A z kola vyjde děvice
a zvolá: „Vůdci sláva!“
i lítnou vzhůru čepice,
a všecko volá: „Sláva!“
A na vůdcovo znamení
u radostnějším hluku
zas rozléhá se ležení:

„Nechť zdráva dcera pluku!“
A vůdce k ní: „Ty dnešním dnem
jsi byla anděl v seči;
leč chraň se příště životem
oddávat v nebezpečí.
My otci tvému na svou česť
zavázali se věrou,
že o tebe chcem péči vést,
a zvát tě pluku dcerou.“
„O již mne nebraň, pane můj!
Věz, Bohu že a králi
jsem zasvětila život svůj,
a úmysl můj stálý!“
„Tím děláš otci v hrobě česť!
však pomni, milé dítě:
ty neznáš boje spád i lest . . .
což, kdyby zajali tě? —“
To nenadálé zpomnění
zatřáslo duší její:
studem se tvář jí rumění
a oudy hrůzou chvějí.
Svůj váží věk a pohlaví . . . .
než náhle z jejích tváří
vymizla chmůra obavy
a chrabrosť v oku září.
A hlasem pevným k pluku dí:
„Vy zvete svou mne dcerou,
a o mne bdít se ručili
vojenskou ctí a věrou:
nuž, kdybych padla v zajetí,
již o to péči mějte,
vší mocí dívce přispěti —
a na to přísahejte!“
A *přísahali*, kdo tu stál,
zvednouce k nebi ruku,
a hlahol plesný v kole vál:
„Nechť zdráva dcera pluku!“
Ba věru, jak pradávný čas
na děvu z Orleanu,
tak zřeli nyní s úctou as
vojíni na tu pannu.
K ní každý zasedával rád,
když sladké písně pěla,
a knír si hladil stár i mlád,
když komu natáčela.
A v boj-li její buben zněl,
jak dnes to bylo zříti,
tu každý třeba do pekel
by vážil za ní jíti.
I přišel večer, byla noc:
a vůdce k spaní káže;
ves tábor jala spánku moc,
jen sem tam chodí stráže.
Však děva dlouho nespala;
a jak tu leží tiše,
její se duše zabrala
v myšlenky jiné říše.
A zticha šeptá její ret:
„Matička má je v hrobě,
již tomu bude hezkých let —
já byla outlé robě.
Tatička mého urvala
nepřátel krutá střela;
a já tu sama zůstala,
a záhy osiřela.
Je pravda, pluk se celý svou
zavázal otci věrou,
že bude bdíti nade mnou,
co nade vlastní dcerou.
Co ale ze mne bude dál,
ví Bůh jen vševědoucí —“
Tak dumá a své duše žal
v modlitbu lije vroucí.
Pak usnula. A divný sen
o příští době snila . . .
an náhle rána na buben
ji ze sna probudila.
A co to zří? Zda kruh nebes
už ranní plane zoří?
Nastojte! toť na blízku ves
nepřátel rukou hoří!
A vše bojovně hlaholí,
a všecko volá k zbrani,
a již tam vojska zápolí
na rozložité pláni.
A naše vojsko jako lev
nepřátel v řady seče; —
však žel, i jeho drahá krev
již z mnohé rány teče.
A nežli na hor temeno
vystouplo bílé ráno,
již mnohé kleslo rameno,
a mnohé srdce zkláno.
A ještě zuří krutý boj
v nerovné, divé půtce;
a ještě náš se drží voj,
a v středu jeho vůdce.
Však síle počtu nelze přec
na déli odpor klásti:
ach, v boji tlumném našinec
již počíná se másti.
Nastojte! již se rozléhá
žalostná polem zpráva,
že naše vojsko podléhá
a na útěk se dává.
Však náhle mine strach i třas —
an v boji tom a hluku
kouzelný rozléhá se hlas
rekovné dcery pluku:
„*Vzpomeňte své si přísahy!*“
Tak provolá, a letí
co anděl hrůzy u vrahy
samochtěc do zajetí.
I vznikl ryk a zbraně tluk,
a boj byl neslýchaný:
na nepřítele hnal se pluk
k vysvobození panny.
A byť i vrh' byl korouhev
nepřátel v tlupy vůdce,
nelil vojín by pro ni krev
jak pro děvu v té půtce.
A dlouho trvá krutý boj,
a dlouho se tu kolí;
i chábne ten i onen voj,
leč nikdo nepovolí. —
Tu ještě ráz! a konec dán
je válečnému vzteku;
nepřítel zcela překonán,
a vojsko na útěku.
Leč děva statná v zajetí
za bitvu za prohranou
žalostnou byla obětí
a padla pomsty ranou.
Tam na bojišti podle těl
ostatních leží panna;
na jejích tvářích smrti běl
a prsa kopím zklána.
A k druhům smutným vůdce dí:
„Již o hrob slušný dbejte
a s veškerou vojenskou ctí

tu pannu pochovejte.
A každý z vás ten řídký děj
rekovné dcery pluku
k památce vděčné dochovej
i pozdnějšímu vnuku i"

J. Uhlíř.

27.

Zlatá Praha.

Kolébko má — Ty slávy věštkyně,
Ty rekův slavných velká mohylo!
Tak tebe miluji já jedině,
jak jiných měst by v světě nebylo.
V Tobě zrozen, kojen i odchován —
chci v Tobě jen zas býti pochován —
ó zlatá Praho má!
Tys' srdcem naší drahé otčiny,
Tebou se proudí jasná její krev;
Ty's duchem drahé duše matčiny,
Ty života jejího jarý zjev.
Až Ty budeš jednou se ve hrob klást —
pak zemře jistě též i drahá vlast;
ó zlatá Praho má!
Tys na plesy praotcův zřívala,
Ty slávu jich jsi sdílela i žal;
Tys na boje jejich se dívala
i modlila se, lev když bojoval.
Když s Hory Bílé teskný zazněl šum,
zoufale zvedla's rámě k nebesům,
ó zlatá Praho má!
Ty's sídlem králů byla vznešeným,
kdež rádi oni vezdy dlívali,
kdež vítězství nad vrahem zmoženým
v posvátných chrámech Tvých slavívali.
V Tobě se kryla jejich oslava,
koruna to svatého Václava! —
ó zlatá Praho má!
Ty v prvotní se dosud kráse skvíš,
ač týmě Tvé již kryjí šediny,
Ty dosud cítíš hrdě to, i víš,
žes slávy naší pomník jediný;
že dosud nejkrásnější z měst jsi všech,
že s pýchou k tobě dosud hledí Čech —
ó zlatá Praho má!
Jen dlouho vlasti stůj na ozdobu
a městům českým pravou matkou buď;
nedávej je ni sebe v porobu,
hrdinskou pýchou plň jich věrnou hruď;
žes srdcem vlasti, na paměti měj,
čistým jí ohněm ňadra rozhřívej,
ó zlatá Praho má!
Jen dlouho stůj a jasnou svoji zář
po šíré vlasti rozlévati hleď;
nehanob cizím šklebem svoji tvář
a Čechům českou dávej odpověď!
Pomni, že tak jen budeš vznešená,
od synů vděčně pak velebena —
ó zlatá Praho má!

E. Züngel.

28.

Láska k vlasti.

Kdys láska k vlasti byla na cestách.
Byl svátek všude, kudy bloudila,
a truchlo, odkud pryč se loudila,
po chatrčích, po vsích i po městách.
Tu s jásotem ji vroucím vítali
a z palem kvítí, věnce splítali;
jinde pak dvéře, okna zavřená
hlásala němě, co to znamená.
Ona pak s klidným v tváři výjevem
nedbajíc šklebného se mračení
v srdcích dobrých budila nadšení
a srdce zlá krotila úsměvem.
Nebylo chýše, již by minula,
ni hradu, byť i hrdý sebe víc;
každičký strůmek k srdci vinula
a každé dítko políbila v líc.
Když pod večer pak zazněl zvonku hlas,
za blaho všechněch modlila se zas.
Dne jednoho k samému večeru
cit bouře prochvěl stvůru veškeru.
Za mrakem hnal se mrak a s rachotem
snoubil se blesk tu s ďeště srkotem.
Již bouře hrůzy pádí odevšad —
nikde pak chýše ani přístřeší;
jen tamo na skalnatém návrší
v děsivé rumy rozvalený hrad
hrdě odráží kruté bouře vztek. —
Tam láska k vlasti hledá útulek.
Co to? — Ve tmavém koutě věže ochranné
dvé ženských postav k zemi skrčených;
na bedrách roucho věkem sedrané
a výraz bídy v tvářích svraštěných.
Ta první temný kryje v oku blesk
a v bledé rty své zuby zatíná;
svou hlavu hrdě k nebi vypíná
a její hlas zní jako kání vřesk.
Sotva že lásku k vlasti pozočí,
již vztekem šíleným tu vyskočí
a děsně sípajíc strojí se šat —
by sebe přikryla — jí s těla drát.
„Kdo jsi — ?" — ptá s hrůzy děsné návalem
se oběť ubohá — „že tak se ke mně máš?"
Ona pak vzkřikne: „„Ó však ty mne znáš —
jáť *zášť* jsem v boji s tebou zoufalém.""
„A ty?" k druhé se ženě obrací
i v ochranu se její potácí —
„Kdož ty jsi, mluv, a jak se jmenuješ?
Zdaž také ty se na mne hotuješ?"
Ta pak v své hadry hloub se zavine,
pryč odvrací se s chladným úšklebem —
jen líně ze rtů se jí vyvine:
„Jsem *netečnost* a cizá v srdci tvém."
Tu lásce k vlasti bolný z ňader vzdech
zazní a zalká v hradu prostorech.
Na prsa ruce složí sobě v kříž
a krokem smělým stoupá k ženám blíž;
hlasem pak, jenž i bouři přehluší,
počne jim takto mluvit do duší:
„Proč ženy vy se na mne sápete?
Proč chudas já tak nemila jsem Vám?
Snad že své vlasti v srdci nosím chrám?
Či snad, že bytost mou nechápete?
Ty ženo, jež se *zášti* nazýváš,
rci, jaký sen se rodí v duši tvé,
když s temena se hory vábivé
v rozkošný ráj mé vlasti podíváš?
Rci, zdaž neloudí se ti v ňadra cit,
jak bys se měla v lásku proměnit?"
A mrzká *zášť* tu prudce odpoví:
„„Nemluv mi tak, ty tvore bláhový!
Jáť slepa jsem a ráj tvůj nevidím,
ni krásy jeho tobě závidím."
Netečnost pak se tváří mrzutě
a k lásce takto vece nadutě:

„Těch rájů v světě víc, a kdo je zná,
o každém řekne z nich: toť vlast je má!
Zem Páně všude jest a vlast je tam,
kde chléb a mléko dává půda nám.“
Znova se chápe slova láska pak:
„Nemáš pro krásy rájů mých-li zrak,
tuť aspoň slýcháš řeči naší tón,
ten lahodný, jak hlahol varyta,
jak hromu zvuk, jak tiché harfy ston,
v němž všecka mluvy kouzla ukryta?
Tuť slýcháš bodrý můj i přímý lid
a jeho zpěvnost světem uznanou
a jeho sdílnost nepřekonanou
i chápavost a moudrý v duši klid.
Či také hlucha jsi pro národ můj?“
„„Zadrž — dí *zášť* — ten chlubný jazyk svůj!
Co slýchám já, to zcela jinak zní —
řeč lidu tvého se mi protiví.““
Netečnost ospale pak zabručí:
„Tvé mluvě s tíží kdo se přiučí.“
A opět zalká láska k otčině:
„Nuž rcete vy mně ženy jedině,
proč dlíte v zemi, jižto návidět
vám nelze aniž komu závidět?
Proč touláte se mezi lidem mým,
jenž mluvou svou je vám tak protivným?
Proč nejdete, ant všude Pána zem,
jinde se hnísti v krutém hněvu svém?
Proč mne, jenž s chloubou se tu bytuji,
ty vaše děsné stíny stopují?
A mrzká *zášť* odcekne divoce
a její hlas jak havran skřehoce:
„„My dlíme tu, že nechcem jinde dlít —
my tobě ne — ty nám máš s cesty jít!
Jsiť beztoho jen stvůra strojená,
bez podstaty, co fantom mlhový;
v tě věří jenom slepec bláhový,
v jehožto hlavě jsi ty zrozena.
Lid nezná tě a nechce tebe mít;
onť na hrudě po otcích proto lpí,
že může z ní si chleba vydobýt.
Nad ním ty mocí žádnou nevelíš,
v něj ty se bloude nikdy nevtělíš;
tyť žiješ jen co přízrak hrobový —
a chceš-li o jiném nás přesvědčit,
nuž jdi a zavolej svůj zpěvný lid,
zdaž na zvolání tvé ti odpoví.““
A *láska* v duši své se zatřese
a hlavu hrdě k nebi povznese —
nemluví již, leč krokem zrychleným
postaví se před hradem zbořeným. —
Již ticho všad. — Utichnul bouře jek
a hromu rachot v dálných skalinách;
již slunce prchlo mraků útulek
a zlatou leje zář po lučinách.
Zefyr roznáší vůni z kalichů,
jež znovu skví se v krásy přepychu,
a z věží tam, co z vísek šedých hlav,
zní zvonků hlasy světu na pozdrav.
Tu láska k vlasti rozjaří se v jas
a jako stříbra zvon zní její hlas:
„Ó jak tu volno ňadrům stísněným!
Jak okřeje tu duše sklíčená
a v život vzplane naděj zničená!
Již bolům ulevte teď písně mým,
a než se na vždy lid můj utiší,
nechť pěje se mnou, až je uslyší!“
Pak hlasem tklivým počne píseň pět,
jak by jí chtěla skály rozechvět. — —
A slyš! Jak prutem by okouzleným
v jezera hladinu kdos udeřil
a v nesčíslné vlnky rozčeřil
je od břehu až k břehům vzdáleným —
tak píseň její tichým večerem
tu počne znít po kraji veškerém.
Tisíce hrdel hlasem po hlasu
počne ji zpívat v libém souhlasu
a píseň roste jako na vlnách
a nové budí hlasy v skalinách.
Kdo slyší — trne. — Láska k vlasti pak
vítězně nazpět obrací svůj zrak
k oněm, jež měla takto přesvědčit.
Zdaž budou dosud v koutě svém se krýt?
Zdaž ohromil je čarovný ten zjev?
Či nezlomen je dosud jejich hněv?
Ó nikoliv. — Pozdálí stojí tam
němy a studem těžkým zarděny,
hle, *zášť* i *netečnost*. — Zahanbeny
hledí ku dálným vlasti končinám,
a jak by je byl stihl boží soud,
již ve prach klesají na kolena —
a dál se valí mocný písně proud —
a dál jde *láska k vlasti* vznešená.

Em. Züngel.

29.
Rozmluva noční.

Nepokryla se podzimním listím
dolina, dolinečka;
a posula se ruským vojskem
krajina, krajinečka,
tož krajina ta, celá země švedská
od moře do hor vysokých;
a na vysoké hoře na noční stráži
mladý bojovník stojí,
on ke všem ke čtyrem nebes stranám
pilným okem pohlíží;
i nemluví on udatný mládec
s milými bratry svými,
ani na nebi s jasným měsícem,
tichým svým společníkem:
ale mluví on dobrý mládenec
s milou dalekou stranou,
s milou dalekou stranou, rodnym krajem,
a takto se vyptává:
„Ty pověz, pověz rodná matičko,
krajino, dálná strano!
či ještě na živu, na zdraví
roditel, starý otec?
Či po mně touží mladá žena?
A což maličké dítky!“ —
Ne svistem větrů daleká strana
mládenci odpovídá,
a odpovídá krajina rodná
sladkým ruským jazykem:
„Ty spokoj se, upokoj, udatný mládče,
živtě starý otec tvůj,
i mladá žena s malými dětmi
chová tě v lásce věrné.“
„Ach, ty matičko, rodná strano,
trojí posluž mi službou:
což první služba — starému otci
poklonu a dobrou noc;
což druhá služba — mé mladé ženě
políbení a lásku;
což třetí služba — maličkým dítkám
otcovské požehnání.“

Fr. Lad. Čelakovský.

30.

Strážní andělé.

Stál tvůrce Bůh u prostřed všehomíra.
Jak čaloun blankyt nebes rozložen,
hvězd záplava se v šíro rozprostírá
a všude zář a jasná sláva jen
a mladá zem z ničeho narozená
jak nevěsta se stkvěje uzardělá.
A k svému trůnu v jejich slávě jasné
povolal slovem mocným nebes král
lidského života anděly spásné,
by s nimi dobrou v lásce radu vzal,
který by z duchů v svaté božstva snaze
měl lidstvo chránit na té světské dráze.
I praví jeden: „Anděla dej — lásku
za průvodkyni na pouť člověku,
tu nejkrásnější něžných citů krásku,
tu čarovnici, rajském ve vděku,
jež jak pastýřka po luzích se vznáší
a květů věncem své si skráně kráší.
Dí na to Pán: „Ne sama láska kráčí,
než klopýtá s ní nepřehledný roj,
tu loučení a tajné boly pláčí,
tu srdce svírá sladké tužby boj,
tu marné na nevěru naříkání
a žárlivosti zžírající plání.“
A opět jiný anděl dí: „Tož, Pane,
nechť lidstvu září spravednosti blesk,
máť ona v klíně dary nevídané,
z ní všecka lidská cnost svůj béře lesk,
věz: spravedlnost mečem svým a váhou
dovede k cíli lidstvo pravou dráhou.“
Odvětí Pán tu: „Spravednosti k boku
též mnoho zla jde krokem zlověstným,
jeť ona skryta lidskému vždy oku
a lesk ji slepí, pomluv halí dým
a meč svůj často jako knutu vznáší
a krutost, pomstu v jejím žoldu páší.“
„Takž pravdu dej,“ zas jiný anděl hlásí,
„by člověka vodila životem,
vždyť pravdou na zem nebes prší krásy
a ona k nebesům pozvedá bídnou zem,
jest pravda ve tmách průvodkyně jistá,
s ní vejde člověk v jasná nebes místa.“
„Jest pravda,“ odvětí Bůh slovem vlídným,
„jen pro čisté andělů postavy,
kde však se jeví země dětem bídným,
co tmy jsou jen a prachu úpravy,
tu nenávist a zloba, vády žasné
jen lůno její rodí světlojasné.“
„Takž um dej, genia,“ dí jiný zase,
„by vedly člověka skrz pustou zem,
tož um v té věčné květných věnců kráse,
a genia s tím svatým zápalem,
by těžké lidských snah a prací břímě
vynesly lehkým křídlem v nebes týmě.“
„Um, genius,“ zas na to Tvůrce praví,
„toť krásný ráj klikatých závodů,
trn, kámen, hloží v cestu jim se staví
a závist, nevděk v jejich průvodu;
je málo kdo zná, mnohý zneuznává —
toť jejich cesta — ta jich světská sláva.
Však jiného chci anděla ku stráži
člověku seslat v temné údolí,
tož milosrdnost s ochrannou vždy páží,
v jejímžto oku nebes zář se stkví —
tu nejjasnější ze všech nebes svící,
tu perlu boží v lidském srdci spící.
Jeť ona svazek duší nejsvětější,
jež v srdci lidském vděčnost zbudila,
jež kruté boje zoufalce konejší
a k nebi zraky jeho posýlá,
jež leskem svojím napřed v nebe letí
a lidské srdce na chrám boží světí.
Neb když již poslední hodina bila,
již odměří všemoudrá ruka má,
a zmírá poslední již v oku síla
a rakev, hrob se černý otvírá,
když zrnko poslední ze sutek žití
co první hrouda na rakev se řítí:
tuť daleká těch strážných duchů rada,
a žádný nejde s duší v onen svět,
jen k hrobu doprovodí láska ráda,
však za hrob dále nechce láska spět,
i spravedlnost, um a pravda stane,
nevchází tam, kde věčné světlo plane.
Jen milosrdnost sama světlojasná
předstoupí s člověkem před stolec můj,
a stojíc za ním jak bohyně spásná,
s úsměchem žádá nebeský plat svůj
a vede jej, jenž syt lidského žití,
do ráje světic, věčná zář kde svítí.“ — —
A anděl tento s jasnou nebes září,
jejž seslal Tvůrce na ten lidský svět,
on nyní hledí ze sterých tu tváří
a v sterých srdcích jeho pučí květ.
Hle, milosrdnost na to hledí ráda,
jak na dům chudobě se kámen skládá.
Kamínek tento, jejž tu kladem nyní,
by z něho požehnání vzrostl stan,
přijměte vlídně, jak to láska činí,
vždyť dobrou vůlí v vhodný čas je dán,
neb když jen základ k dobré věci stojí,
Bůh sám dokoná dílo rukou svojí.
Když pak již květy, věnce budou váti
s ústavu vysokého čeřene,
tu mnohý zbožně jat zde bude státi,
a mnohý tiše spomene:
„Milosrdenství dům ten postavilo,
Bůh hospodář pochválí dobré dílo.“

Václ. A. Crha. *Saphir.*

31.

K mládeži.

Již noční temno do hlubiny kleslo,
slunce zahání mrákotu;
vítězná záře tobě dává heslo,
bratře, procitni k životu!
Ať ten, koho mrtvou duši
těžkým poutem věčné tlačí břímě,
komu světlo zmrzlé neohřálo týmě,
hloupé mrakem čelo smuší;
ať si podlé v hnilém ve pokoji
srdce až ku bídné smrti kojí;
nechať jak chce sobě hoví;
nechať jak chce život maří:
bratře! tobě život nový
v mladá prsa světlo leje,
jímžto duch tvůj se zahřeje
a věk zkvěte čerstvý, jarý.
Nastal den krásný, více nejsme děti,
na stranu odlož dětinské zábavy,
bude ti snadno na ně zapomněti,
an mladost nové rozkoše připraví.
Chlapec bystrý v smělém skoku
radost svoji hledává,
rybky lovit ve potoku

největší proň zábava.
Mladost v onen kraj pozírá,
odkud božská stoupá na zem spása,
kde jest blaha plná míra,
kde si trůní s pravdou dobro, krása.
A v tom kraji duch jinocha
ve dne v noci meškává,
milá pro něj to zábava,
když se v jasných vidách kochá.
Kochej se, kochej, mladíku nebeský,
pozírej v ten kraj s osmělenou tváří,
až vidy božské přejasnými blesky
mysl tvou vůkol velebně ozáří.
V tom jako k slunci paprsleky plynou,
nech se všecka v duši tvojí
jasných vidin světla spojí
a pak se v jednu pochodeň rozvinou.
Ona život, co hvězda na moři
křehkou lodi,
šťastně vodí,
žeť se v hloubku neponoří,
divoká žeť jej bouře neztroskotá.
Lidskosti jasná jest ona pochodeň,
teď dokaž světla čis' jejího hoden,
neb to jest, bratře, cíl tvého života!
Veliké dílo mnohou práci čeká!
Pokud jsme ještě takto čerství, mladí,
podvojme kroky, cesta jest daleká,
ztracenou chvíli léta nenahradí.
Jen cíle buďme svatého vědomí,
tak nám s cesty, bratři drazí,
marné hlasy krok nesrazí,
divoké střely ducha neohromí.
Hlasy na prázdno po povětří vanou,
od prsou pevný štít odvrací ránu;
a mladík jistou si na každou stranu
mužnou pěstí
dráhu klestí,
chvátaje k cíli s duší odhodlanou.
V mysli pak novou sobě tvoří vetu,
ježto se má zjevit budoucímu světu.

A. H. Škultety.

32.

Opuštěná.

Letí oblaka přes lesy pusté
a luzní snové přes hlavy lidské,
ach, sledu za sebou nenechávají! —
Jak pod javorem, požloutlým stromem,
čistá se prýští na dol studánka;
a dívčina sem mladá přichází,
v kovaná vědra vody nabírá,
vody nabírala, pod javorem sedla,
bílé ruce klesly, hlavu přiklonila,
sama ona k svému srdéčku toužila:
„Samotna neroste v poli kalina,
a samotna bydlí v lidech dívčina;
není příbuzného, ni bratra, ni sestry,
otce a matičku země zasypala,
a milého druha vojna odjala,
vojna odjala a krajina dálná.“
Nestaví děvče na údolíčku
z drahých kaménků knížecí zámky;
a ona staví na údolíčku
z drobných myšlének jen dvě chaloupky;
v jedné matička s otcem přebývá,
a v druhou ona s milým přibývá,
vedlé chaloupek pěkná zahrádka,
dosti v ní kvítků nejedné barvy,
a ve chaloupce nejedné radosti.
Podzimní vítr po dolině táhne,
on milé chaloupky i sad odvívá,
v dívčino srdce smutek zavívá.

Fr. L. Čelakovský.

33.

Sultan.

(Ballada.)

Tys pánem na sta národů,
sta žen tvůj harem hostí,
co plave v moři Kaspickém,
co plodný Tauris rostí,
se koří moci tvé.
Ty na assyrských poduškách,
když kol se číše pění,
se kocháš v žhoucí rozkoši;
milostné líry znění
ke sladkým snům tě zve.
Ty nejsi šťasten; trápí tě
vždy péče neúklonná,
ta z ozdob zlatých na tě zří
a s lůžka libovonna
i s pestra sklepení.
Ta často pyšném na čele
ti smutné rodí vrásky,
ta sny tvé v koltrách nachových
na ňadrech luzné krásky
ve hrůzy zjev mění.
Viz krásné břehy byzantské!
Lesk luny v jasnotemně
tam na azurném Bosporu
hlaď vody stříbří jemně
co ocel kalenou.
A v záři jemné věnčené
tu v kole tančí děvy,
tam rybák thrácký zpívá si
milostné předků zpěvy
nad sítí spuštěnou.
Jen vyjdi; větry lehounké
hle, s vlnkami si hrají,
tu šeptá cypřiš s pinií
ve blaženém tom kraji
a slavík žaluje.
Když ti serajlu nádhera
na útěchu tak skoupá,
jdi ven — snad tichá noc, neb háj,
neb loď, již zefyr houpá,
ti podá pokoje.
Již spí kleštěnci žvástaví,
serajl jak oněmělý,
vše čeleď dříme zženilá,
jen sultan nespí velý,
s ním otrok, jejž má rád.
Omar to, jejž z Arabie
šťastně unesli mládce,
on bádá bouře ukryté
ve srdci svého vládce,
než nesmí se ho ptát.
Na pokyn pojme pochodeň
a tajnou stezkou kráčí,
a vrhá světlo na cestu,
kde za ním brát se ráčí
povážně sultan sám.
Tak projdou šíré komnaty;
svůj krok nejistý, vrátký
pak v tiché chodby obrací,

všedše tajnými vrátky
ve modra nebe chrám.
Sám na nesmírných nebesách
tam velký měsíc plyne,
své světlo metá na báně,
po minaretech line,
po jíní stříbřitém.
Tu zhasnou; světlo zbytečno,
kde luna záře hází
na noční stezky zahrady.
v níž sultan se prochází
s dověrným Omarem.
Tam v části sadu odlehlé,
kam vede skrytá stezka,
se ve zelenu černá bor;
na blízku pramen pleská,
spěchá co potok dál.
„Zde stůj — a nehni se, dokud
tě nevolám.“ Tak velí
se hrozbou sultan — vejda v háj,
kde houští rukou dělí. —
Již zmizel. — Klid se stal.
A podél břehu sluha sám
co věrná stráže kráčí
na vlny hledě šeptavé,
jež v trávě se zatáčí;
zpomíná prošlých let:
když ještě v rodné chaloupce
se v soumrak v libém chladu
kochával sladkým zápachem
Medinských růžo-sadů,
k nimž nemá cesty zpět.
V tom divné jakés úpění
se z loubí ven vydírá,
stenání slyšet přervané,
jak člověk, když umírá,
jde z ňader ouzkostných.
Co počít: zákaz překročit
či zůstat? — Pán-li zhyne?
Poslechne lásky, vrazí v háj,
jehožto větve skyne,
meč nahý v rukou svých.
V střed loubí tam pod myrtami
se bělá mramor skvělý,
jenž hrobu obraz podává:
tu prostřen sultan velý,
a mrtvolou se zdá.
Však náhle vstina, kalný zrak
co blesk na smělce zvrátí,
ten ruce k prsoum skřížené,
zlekán, neví, či státi
či na zem padnout má.
„Přec ses odvážil?“ — „„Pane můj,
můj život je v tvé moci,
probodni svého otroka,
přišelť ti ku pomoci,
jsem vinen věrností.““
„Nuž, vstaň a slyš!“ — Řka, v pochvě zas
dá spočinout své dýce;
pak v pohnutí se zadumá —
až hrdá vládce líce
se zardí lítostí.
„Věz, ubohý! Teď poznat máš
žal nesmírný v mé zprávě:
já králů král — pán východu,
já miloval jsem žhavě,
já z lásky zločin zděl!
O, jak jsi byla spanilá,
Zorajdo! co den skvělá,
nad perskou růži ruměná,
nad syrskou lilji bělá —
té krásy svět nezřel!
Jí vlasy černé, bohaté
co zefyr vály vonně,
po kvítkách slinul její krok,
ni hlav jim neukloně,
co ptáče nad vodou.
Co cherubin tak milostná
v usmání, pozdravení,
a hlas její byl líbezný
co sladké loutny pění,
když zazní v noc tichou.
A já ji zabil! Lítostný!
ty pláčeš — klneš pána?
Však nemůž' pojmout lidský duch
ten bol, jímž hruď mi klána
a srdce žárlivé.
Fanore, ty má útěcho!
s nímž květů věk mi minul;
Fanore, druhu plesů mých,
tys rukou mojí zhynul
pro lásku dívky té!
Fanor Zorajdu miluje,
též ona po něm touží;
ani se v lásce kochají,
mne pomsty žízeň souží,
již meč můj vykoná.
Ten vlastní rukou pohroužím
v to srdce druha zrádné,
až v proud, co milců pod stanem
po skále hučí, padne. —
Tam chladný hrob svůj má.
Nadarmo ždá ta nešťastná,
an úmon soka nezná,
naň s vroucím lásky objetím. —
Ples vod, noc přelíbezná
ji na ven lákají.
A s věžky zraky žádoucí
vysýlá v moře dáli,
zdaž milán již se neblíží,
člun jeho nečeká-li
již v stínu potají.
Tak ždajíc, větrům svěřuje
své naděje a touhy,
pak nyvou píseň zapěje
mu známou již čas dlouhý:
„Veď ke mně loďku svou!
Pojď sem! Zde chladné na okno
opírám ňadra žhoucí,
kochám se v hvězdách, v obloze;
až líbezná a skvoucí,
přec znikne krásou tvou.
O přijď! A péro bílé, jež
ti na turbanu hraje
tak zvolna — ať se podobá
mé lásce, jež se vlaje
tak proudně v srdci teď.
O přijď, meč skvoucí po boku
v své síly bujné krásc!“ —
Tu zmlkne, slouchá dychtivě,
zda s břehu slyšet dá se
milána odpověď.
Tu já jak smyslu minulý,
jenž hanbou, vztekem pálá,
vyskočím na věž; v myšlénkách
zrak k nebi vznášíc, stála
vší krásy v oslavě.
Snad právě žhoucích pocelů
nejvyšší rozkoš snila
ve hříšné páji šílené —

na ráz mé ruky síla
ji skácí po hlavě.
Když s výše dolů padala,
jí sletěl s táhlé šíje
ten bílý závoj, kterýž teď
má bolná prsa kryje
co dárek bezděčný.
Vzduch pod tím náhlým břemenem
jak se vzdechem ustoupí. —
Já bídný! Posud jej slyším
ten pád do vln, — kdež zaúpí
hlas vodou zdušený! — —
Tak's slyšel. — Ty snad slzami
chceš králi dáti těchu?
S to nejsi, — vzplačiž nad sebou,
zlý duch tvůj sveď tě k spěchu,
ti příliš ohně dal.
Věz, tento žár nezbádaný,
co jak pod zemí hoří,
a kamkoli se vyrojí,
vše hubí, pustí, boří,
vždy v taji měl tvůj král.
Všem lidem posud tajené,
jen těmto stínům zjevné,
tys *první*, jemuž odkryty
mé strasti neúlevné,
však z *tvých* úst nevyjdou."
To dořka, ocel blýskavou
svou vytasiv, ji vzhloubí
ve srdce věrna Araba —
a tak jej nechá v loubí
vysténat duši svou.

Fr. L. R. *L. Carrer.*

34.

Měsíc žalobník.

(Pověsť.)

I.

Hustou, dlouhou doubravinou
klikaté se cesty vinou;
vlevo proti dlouhé stráni
šedý vrch svou hlavu sklání.
Doubravinou v noci šeré
dvé se přátel spolu bere;
dvé se přátel bere spolu
u přátelském rozhovoru.
Dvacet let už brzy tomu,
tenkrát starší vyšel z domu;
do světa šel hledat štěstí —
dnes se sešli na rozcestí.
Tenkráte prý bujné síly,
dnes na hlavě vlas už bílý;
tenkrát jaro tváře krylo,
teď v ně stáří brázdy vrylo —
„A jak že se vedlo tobě
po vší této dlouhé době?
Doma se ti vyhýbalo,
zdaž ti štěstí v světě přálo?"
„„Přes dalná jsem plavil moře,
mnohou zažil slasť i hoře;
mnohou slasť i hoře zažil,
avšak Pán mé práci dařil.
S holi jenom poutníkovou
hledal jsem si zemi novou;
a teď s mnohými poklady
rodné zase vidím sady.""
A tak kráčí dále spolu
u přátelském rozhovoru,
a tak kráčí lesem dále —
starší vypravuje stále.
Vypravuje o třech sadech,
o svých velkých o pokladech;
vzdává díky Bohu jmenu —
avšak mladší cítí změnu
Každá slova přítelova
jsou mu v srdci rána nová;
v srdci jeho v tuhém boji
po penězích žádost brojí.
Zlato zraky oslepuje
a svědomí ohlušuje;
a čím dále houští sahá,
krvavá se mysl zmahá.
Přicházejí v dlouhé mýtí,
měsíc čistou září svítí:
v dlouhém mýtí mladší stane —
divokost mu z očí plane.
Vidí starší tuto změnu,
i promluví strachem k němu:
„Jak's to změněn, druhu milý?
Rci! co je ti v tuto chvíli?"
V oku druha divost plaje,
černá mysl v prsou zraje. —
„Zdá se mi," rce přítel prvý,
„o pokladech a o krvi!"
A již smrtnou ránu nesa
zkácí druha v prostřed lesa,
v prostřed lesa hrozivého
vraždí, loupí druha svého.
„Měsíc ten" — druh v chropocení —
„jednou se ti v svědka změní; —
měsíc bude vyzraditel —
tvou že — rukou — padl — přítel — —"

II.

Němá noc; tam převysoko
měsíc plá jak rybí oko;
bledých hvězd se četná stáda
kolem něho porozpřádá.
Němá noc; po denní práci
každému sen milý zplácí;
němá noc, a ticho všude,
jenom v krčmě hudař hude.
Jakž by nechtěl hudař hráti,
když host lesklým zlatem platí?
Jak by neměl krčmář bdíti,
když se zlato pěkně třpytí?
„Hoj! jen hraj!" host spilý kváká,
„ještě zlato v kapse cvaká!
Láhev prázdna — dojdi pro ni! —
ještě v kapse zlato zvoní."
A zas znova hudba vřeští,
a zas znova host ten třeští;
hudba skočnou znovu píská,
host se točí, křičí, výská.
A ten měsíc převysoko
svítí jako rybí oko;
jako čistý křišťál plane — —
veselý host v kole stane.
K měsíci svých očí zvedne —
vidí jej — a bledne — bledne —
trne — bledne — přec tam zírá,
rukou potu proudy stírá.
„Ne, ne! to ten lež je pouhá —
měsíc ten se jenom rouhá —
vizte, vždyť je celý sivý,
ani stopy v něm o krvi. —
Ne, ne, to jen lež je pouhá,
měsíc ten se jenom rouhá —

vždyť dnes jako jindy svítí —
a já ani nebyl v mýtí.“
A zas bledne, zas se třese,
a přec zrak svůj vzhůru nese,
a přec zraky vzhůru vzpírá,
ač si rukou pot utírá.
Hudba zmlkne, hudař trne,
udiven se krčmář hrne. —
„Co to neseš?“ host jak prvé,
„místo vína nalil's krve!
Huhu! krev! to není jeho —
neznám druha vražděného. —
Pusťte mne! — já vrahem nejsem,
nekráčel jsem ani lesem.
Pusťte mne! vždyť nejsem vrahem,
nevím o pokladu drahém —!“
A jak chtěl by uprchnouti,
však nemůž se s místa hnouti.
Již ves celá probuzena
patří na něj udivena;
a on prosí, volá stále:
„Pusťte!“ a přec nemůž dále.
V noci třetí luny záře
svítí sobě v zbledlé tváře;
měsíc tvář svou v řece koupá —
nad lešením vrah se houpá.

Karel Adamec.

35.

Macocha.

(Moravská národní pověsť.)

„Honem, chop se koše, milý hochu!
nasbíráme spolu ryzců trochu!
Otec již se denně po nich ptává,
víš, že rád si na nich pochutnává.
Hojně jich je v nedalekém háji,
pojď jen, pospěš! je tam jako v ráji.“
Takto volá macocha
nevlastního na hocha,
přívětivě naň se dívá,
v duši ale zradu skrývá.
„Více se mi nenavrátíš,
aniž moje dítě zkrátíš!“
myslí sobě bezbožnice,
vábíc dítě ze světnice.
Ubožátko hrůzou se vždy chvělo,
macochu když zlostnou uviděło,
přes tu chvíli dítě bila,
aby jej spíš umořila;
jeho pravá matka milá
dávno v temném hrobě hnila.
Sotva slova zaslech' pacholeček,
honem běžel, v ruce ouboreček,
za zlou ženou, dnes však sladkou,
jak by byla pravou matkou.
Macocha se napřed brala,
rychlým krokem ubíhala;
pachole jí sotva stačí,
ač má nožky právě ptačí.
Dlouho lesem již se berou,
houbu vidět málokterou.
Chlapci teskno, blesk a bouřka v dáli,
sova děsně houká v černém skalí;
macocha však bez ustání
lesem pryč a pryč uhání.
„Proč je líce tvoje bledé?
matka, bláhový, tě vede.
Pojď jen za mnou, pospěš více,
vím, kde hub je na tisíce.
Viz, tam horem na skalisku
je jich jako v řece písku.“
Hoch co šipka k předu letí,
matka jemu ve zápětí.
Ha, ty hrozná smrti bráno!
málem dítě pochováno —
avšak v běhu na pokraji stráně
pacholátko chopil anděl Páně.
„Co se lekáš, plachý synku?
spolehni jen na matinku;
podrží tě rukou věrnou,
abys nespad' v propast černou.
Žáden, kdo dnes hledá v šírém lese,
lepších ryzců domů nepřinese.“
Ač hoch slzou skálu rosí,
tvrdou ženu neuprosí;
musí, musí, matka kleje,
s ubohého pot se leje;
k propasti se znova plazí,
závrať div jej neporazí.
Jakmile se na kraj sklonil,
umíráček již mu zvonil.
Matka krkavčí jej na zem
dolů vrhla děsným rázem.
„Tam buď, cizí plemeno,
ve propasti pohřbeno!
Tam měj svoji chalupu
v hadím dole zástupu!
Vesnická však chalupečka
mého čeká na synečka.“ —
Sotva vkročí do domečka,
ptá se otec na synečka.
Bylo to děťátko krásné, bodré,
očko mělo jak nebožka modré:
proto otci nejvýš drahé bylo,
že ji na mysl mu přivodilo.
„Kde máš chlapce, kam's ho dala?
do lesa's ho s sebou vzala,
viděl jsem, jak s tebou běžel,
neb jsem právě v okně ležel.“
Tak se táže ženy po synáčku,
je mu teskno v srdci po miláčku.
„„Což já tvoje děcko hlídám?
či snad jeho toulky zvídám?
Ztratil se mi někde v lese,
však ho ďábel neunese!““ —
Otec, jak by nůž v něj vrazil,
řečí tou se pozarazil.
Čirá noc je, živly rozkaceny,
blesk na blesk a hromů rachocení,
vichr skučel, s oblaků se lilo,
jakby moře z břehů vystoupilo.
Ach! a mírné, dobré pacholátko
domů nevrací se, ubožátko.
Do rána hrom divě bouřil,
otec oka nezamhouřil.
Vzchopil se hned na úsvitě,
spěchal hledat drahé dítě.
Množství dobrých vesničanů
za ním chvátá v onu stranu.
Chodí, v pravo v levo volá;
ticho, mrtvo kol do kola —
nikdo se mu neozývá,
jenom kalous smutně zpívá.
Po mnohé pak hodině
na příkré se octnul skalině,
slyší temné naříkání,
co když hrana se vyzvání.
„Dobré nebe! hlas to jeho,

hlas to hocha zbloudilého!
Díky Bohu! již ho máme!
On to! — po hlase ho známe!
Svatá Panno na výsosti!
Mráz tu projel lidu kosti:
chlapec visí na větvici
v propasti té polovici,
vichr hrozí každou dobu
ustlati mu v děsném hrobu.
Zástup celý ulekaný
hledá ráhna, snáší lany —
poručiv se Hospodinu,
sešel otec ve hlubinu.
„Pomoz, Bože!“ zástup jásá —
„hle, již lanou pacholátko pásá!“
Již ho táhnou všickni spolu
z hluhokého smrti dolu.
Bez pohromy ven se vrátil,
černý hrob jej neuchvátil.
Aj, jak vše se poděsilo,
když jim dítě vyjevilo,
macocha že zdivočilá
taký hrob mu ustrojila.
Anděl Páně sám ho chránil,
že se v pádu neporanil.
Rámě boží dítko krylo,
že vždy Boha vroucně ctilo.
Na macochu pomsta boží kvapí:
zástup ukrutnici divou lapí,
propasť strašný jícen otevírá,
ha! již letí — peklo už ji sžírá.
Od té doby bezedná ta jáma
jmenem „*Macocha*“ je světu známa;
hříšnice tam po tu chvíli
kolem chodí, vzdychá, kvílí.
Cestovatel tamo v lese
z daleka již křižuje se.

Jan Soukup.

36.
Vojvoda na čekání.

(Ballada ukrajinská.)

Vojevoda ze sadu
zděšen kvapí do hradu,
hněv i vztek mu z černých očí svítí.
K posteli své paní spěl;
když ji prázdnou uviděl,
třás se hrůzou jako větrem sítí.
Oči k zemi poklopil,
v myšlénkách se potopil,
i své šedé vousy zakrucoval.
Od lůžka se odvrátil,
rukávy si převrátil,
i tak na kozáka zahromoval:
„Hej, ty cháme Hryhory!
proč u panské obory
není chlapa ani psa té noci?
Sejmi brašnu loveckou
i svou flintu tureckou
i mou dvojku vezmi ku pomoci!“
Vzali zbraň i vypadli,
do sadu se přikradli
ku besídce v prostřed husté hatě;
zde na lávce seděla,
ve stínu se zachvěla
paní v bílém zahalena šatě.
Kadeří svou havranní
oči kryla pod dlaní,
ňádra rohem šátku zakrývala;
unavenou levicí
náruč po ní lovící
klečícího smělce odrývala.
On ze vroucí milosti
ve své pravil žalosti:
„Tedy na věky jsem všecko ztratil,
tedy i tvůj libý zhled,
i tvé věno mladých let
starý magnát na jednou ti splatil!
Já jsem lásky ohněm plál,
ve slibu jsem věrně stál,
v něm chci věčně státi, pro tě lkáti;
on bez touhy, bez lásky
dal jen zlato do sázky,
tebe vyhrál, neuměje hráti.
V měkké tona posteli,
starec mému anděli
bude na lůně leb kolíbati,
ze rtíků tvých cukrových,
ze tváří těch růžových
bude slast mi odepřenou ssáti.
Já jsem v noční temnotě,
v studenu i ve slotě
na vraníku po necestách pádil,
chtěje u tvých kolenou
zlobu zjevit plamennou,
aby sladký sen tvé noci vnadil.“
Neslyší to její sluch,
co jí věrný šepce druh,
zdali nové prosby, nové lkání,
až pak celá zmámena
nachýlivši ramena
jinochu se do náručí sklání!
Kozák nyní s magnátem
v křoví klekli košatém,
zticha střelné chopíce se zbroje,
při odblesku měsíce
dle mušky se řídíce
měli za dvojí terč hlavy dvoje.
Kozák sobě naříká:
„Pane, strach mne proniká,
bych se nechybil té holubičky;
když jsem natáh' kohoutek,
chladný pot mi s čela stek',
slze horká padla do pánvičky.“
„„Tiše, plémě hajdučí,
pán tě plakat naučí,
rychle beze strachu podsyp prachu —
na zrádnou tu svůdnici
věrnou vypal ručnici,
neb střel do své kotrby, psí brachu!
Hni se v pravo — pomalu,
mého čekej výpalu,
prvé ženicha má zdrtí rána!““
Kozák honem vyměřil,
olovem pak udeřil
do šedivé lebky — svého pána!

Koubek. *Mickievič.*

37.
Buditelům Čechův.

Byla noc. — Na Vaše pokynutí
zory mocný dech tmu rozkolil.
Prchla doba mrákot, vzniklo hnutí,
o vavřín druh s druhem zápolil.
Ne jak šelest rákosiny husté,
ne jak mřivé vání zefyru,

ale jako hromu hlasem v pustě
obraceno u nás na víru.
Zaskvěla se zář hned za svítání,
slunce vzplanulo u větší žár;
zachvěla se srdce v horování,
jedna mysl všude, nikde svár!
Pobratimská páska všechny víže
jako členy jedné rodiny,
již na volná bedra svá si tíže
uložili k spáse otčiny.
Lid náš hřbitovem byl v zahrad středu
bez zpomínek slavné na hroby,
v němž neušly krkavčímu hledu
poslední praotcův ozdoby.
Vy jste zaplašili šelmy dravé,
uhájili mrtvých předků čest,
hrdě řkuli k chátře pohrdavé:
„Tato řeč — řeč našich otcův jest!“
Schnoucí lípě vvroubili jste mlází,
nejskvělejší toho století
boj jste vydobyli — Vámi vzchází
símě žití naše pro děti. —
Těm náš pozdrav zde i v jasné výši,
jimž se obdivuje škůdce sám!
Ke cti Vám a na zdar nám nechť číši
prázdní Čech, a staví *Slávy* chrám!

Jos. R. Vilímek.

38.

Útěk.

(Ballada.)

On vojuje — rok uplynul,
nevrací se — snad už zhynul.
Panno, škoda plných vnad,
od knížete jede svat.
Kníže slaví kvas na dvoře,
panna pláče na komoře.
Její oči, ty hvězdice,
teď jak dvě cisterny kalné,
její líce jak měsíce
v nově tvář teď blednou valně;
běda vnadám, běda zdraví.
Matka pláče z velké tíže,
na ohlášky dal už kníže.
Svatba jede hlučně, zvučně.
„Nepovezou mne k oltáři,
povezou mne ku hrobaři,
ustelou mi v černé zemi.
Já umru, když on nežije,
tebe, matko, žel zabije.“
Kněz ve zpovědnici sedí —
čas, o dcerko, ke zpovědi.
Přišla kmotra: Neměj strachu,
vyžeň kněze, nevěř tlachu.
Bůh a víra, klam a snové,
kmotra útěchy má nové.
Kmotra stará moudrost velká,
má paprocí květ a zelka,
ty máš milencovy dary,
přišla jsem na mocné čáry.
Vlasy jeho v hádě spleť,
dva prsténky utvoř hned,
z levé ruky krve dej
a hada ní polívej;
v prsténky to budem lít,
musí přijít a tě vzít! —
Panna kvílí — jezdec pílí.
Proklínáno — pospícháno,
již pokojík otevřel,
panno, či máš strach a žel?
Ztichnul, usnul dvůr do kola,
panna slouchá — zvon zazvoní,
půlnoc bije — stráž nevolá,
panna slyší — dupot koní,
Brytan jak by hlasu neměl,
zavyl zticha a oněměl.
Zaskřípaly dvéř' podvoje,
někdo jde po síních dlouhých,
otevrou se dvéře troje,
jedny zavrou se po druhých.
Vkročí jezdec celý v běli
a usedá na posteli.
Čas utíká jako řeka,
v tom kůň řehtal, sova vyla,
zvonec dozněl. — „Pojď, má milá,
kůň zařehtal, kůň můj čeká,
vstaň a sedni na kůň můj,
věčně's má a já jsem tvůj.“
Měsíc svitne — jezdec lítne
po dolinách, po horách,
panno, panno, máš-li strach?
V poli kůň se větrem nese,
nese lesem — hlucho v lese;
tu i onde povyhnaná
v suché jedli kráče vrána,
vlkův zraky z tmavých slují
jako světla prokmitují.
„Cválej koni, cválej dál,
měsíc sestupuje s chmur,
než sestoupí měsíc s chmur,
máš přeletět deset skal,
deset řek, devátý zvůr,
za hodinu pěje kůr.“
— Kam mne vezeš? — „Aj kam? Domů;
dům můj na hoře při háji,
ve dne netěžko nikomu,
v noci jedeme potají.“
— Máš ty zámek? — „Hrad veliký,
zavřený, ač nemá kliky.“
— Můj miláčku, jedem prudce,
zastav na luze maličko. —
„Drž se sedla, holubičko,
pravou rukou — co máš v ruce?
Či to měšek k práci vzatý?“
— Ne, to jest oltářík zlatý. —
„Nač to držet? Jízda běží,
zem se třese na mém honě,
již před koněm propast leží,
zahoď knížku, pustím koně.“ —
Koník jakby prost břemene
skokem deset sáhů žene.
Letí křivě přes bahnisko,
kolkol pusto. Jen bludička
před nimi co průvodnička
letí z hrobu na hrobisko,
kde přeletí jako kvítí,
jasnomodře stopa svítí,
a tou stopou jezdec letí.
— Můj milý, jaká to cesta?
Tu není stop po člověku. —
„Dobrá cesta, kde nevěsta
křivě jede na útěku.
K nám bez stopy přístup těžký,
nevstoupí, kdo přijde pěšky,
bohatého koně vezou,
ubohého sluzi nesou.
Cválej koni, cválej jen,
od východu blýská den,

za hodinu bije zvon;
než udeří ranní zvon,
máme býti přes dvé skal,
přes dvé řek a velký zvůr,
za hodinu druhý kůr."
— Drahý, stiskni uzdu v pěstě,
kůň se leká, bokem sadí,
plno skal i dřev na cestě,
kůň o dřevo mnou zavadí. —
„Milá, co to za pletenec,
jaké máš to v ruce strunky?"
— Můj miláčku, to růženec,
škapulíře a korunky. —
„Šňůrka prokletých oříšků
koníkovi míhá v oči,
jak se chvěje, bokem skočí,
zahoď milá, zahoď hříčku."
Kůň pak zbaveu bázně letí,
uběh pět mil do zápětí.
— Co to za hřbitov, můj milý? —
„To jsou zdě, co hrad můj střeží."
— A ty kříže — ty mohyly? —
„Nejsou kříže, to jsou věže.
Přes zeď skokem přejdem prahy,
tu na věky konce dráhy."
„Stůj koníku, koni stůj,
přebyl's, nežli zapěl kůr,
tolik řek a skal i zvůr,
a tu's strnul, koni můj.
Vím, proč trneš, ty-li víš?
Mne i tebe bolí kříž."
— Proč, můj milý, proč jsi stanul?
Zimní rosa mnou zachvěla,
zimní vítr mne ovanul,
kryj mne pláštěm, trnu celá. —
„Přitul hlavu, moje milá."
— Na tvá ňádra hlavu kladu,
hlava má se rozpálila,
může ohřít kámen v chladu. —
„Jaký cvok to ocelový?"
— Křížek to, co matka měla. —
„Křížek ostrý jako střela,
čelo raní, tváře pálí.
Pryč s tím cvokem, zahoď v dáli!"
Padna na zem křížek zniknul,
jezdec pannu v půli tisknul,
z očí, z úst mu oheň blýsknul,
a kůň lidským hlasem hýknul.
Přeskočili zídku v hon,
kůry pějou, bije zvon.
Než kněz přišel na mši z rána,
zmizel kůň a s jezdcem panna
Na hřbitově tuto temně
stojí kříže dál a blíže,
ale jeden hrob bez kříže,
zanechána čerstvá země.
Kněz nad hrobem dlouho dlel
a mši za dvě duše měl.

Peška. *Mickiewič.*

39.

Muž bez slzí.

Hle, muž zde leží v rakvi tmělé,
jenž vlast nad všecko miloval;
leč srdce prý měl zkamenělé
a nikdy, nikdy neplakal!
Když požár zhltil statek jeho
a jmění vše mu ztroskotal,
tu lkali lidé kolem něho; —
jen muž ten přece neplakal.
Když drahou choť do hrobu sklonil,
po choti syna pochoval,
tu každý hořké slze ronil; —
však muž ten přece neplakal!
Když nejvěrnější přítel jeho
jej bídně zradiv spoutat dal,
tu želeli kol nešťastného; —
leč muž ten přece neplakal.
A v mučírnu když jej odvedli,
tuť statně mukám vzdoroval,
až hrůzou sami kati zbledli; —
leč muž ten přece neplakal.
Co kmetu když mu pouta sňali,
v něž osud zlý ho ukoval,
slzíce druzí jej objali; —
leč muž ten přece neplakal.
Když ale národ uzřel v mdlobě,
an na řeč, vlast svou metá kal,
a v duševní že dlí porobě, —
tuť ponejprvé zaplakal! —
Však sotva muži slze vřelé
vynutil z vyschlých očí žal,
tu puklo srdce zkamenělé,
a muž ten navždy doplakal. —

Ant. Melišová-Körschnerova.

40.

Rouhač.

(Ballada.)

„Pojď, muži, pojď již ze města,
již jsi tak dlouho zde;
je venku hrozná necesta
a podál bouře jde."
On však svou ženu neposlech'
a nechtěl domů jít.
„Nech jen, ženuško, nech jen, nech!
Mně se chce právě pít!"
A v krčmě sklence rachotí,
až zatřásá se stůl,
a venku bouře rachotí,
až stěná vrch i důl.
V tom blesk a rána světnicí,
až zajde zrak i sluch.
„Ach, to je k naší vesnici,
buď nám milostiv Bůh!
„Eh, ať je k naší vesnici,
nám netřeba se bát;
peněz mám plnou truhlici;
co se mně může stát?
Stojíť mi ještě na poli
dost dlouhý stohů řad,
a již i plné stodoly;
co se mně může stát?
„„Ach! Bože! Bože! odpusť mu,
on neví, co činí;
pojď, mužíčku, již pojď domů,
oknem se záře rdí.""
On však svou ženu neposlech'
a nechtěl domů jít.
„Nech jen, ženuško, nech jen, nech!
Mně se chce právě pít."
A zase sklence rachotí
a džbány, stolice,
a venku děsně rachotí
stříkačky, voznice,
a ulicemi divý hluk:

skáče koník do dvoru,
smutně hrabe podkovou,
řehce zprávu nedobrou.
Sestra k oknu přiskočila
a rukama zalomila:
„Bratře můj, bratříčku můj!
kde skonal jsi život svůj?!“

Fr. L. Čelakovský.

44.

Ženám českým.

I.

Přijměte mé pozdravení,
české matky, české děvy,
které lehkých na perutích
přinášejí Vám mé zpěvy.
Přijměte mé pozdravení
a národa prosbu svatou,
byste duši odvrátily
cizou touhou předpojatou.
Byste vlasti na výměnu
krásný soucit lásky daly,
byste dítky drahé vlasti
a Vám k slávě odchovaly.

II.

Zde ta srdce, jež Vám podáváme,
za vůdce je vemte srdcí svých,
stejnou snahou všemu odoláme,
nechť by svět se k skáze naší zdvih',
vystavíme slávě nové chrámy;
pojďte dívky, pojďte pro vlasť s námi!
Věřte bratřím — bílé holubice
létající rodných po vlastech,
věčností že zrumění Vám líce
vlasť, když Vámi zmnoží sílu všech;
čekáť ona na Vás se slzami —
pojďte, dívky, pojďte pro vlasť s námi!

III.

Ach dívky, dívky, Vy poupata svatá,
jež čistou láskou v jaru pučíváte,
zde poklad Váš — aj, milujte ho vřele,
tu matičku, již sotva poznáváte.
Ach dívky, dívky, perličky Vy jasné,
milujte zem a božskou mluvu naši,
pak pokoj věčný z nitra duše krásné
pražádná slza smutku nevyplaší.
Ach dívky, dívky, procitněte ze sna,
a duše Vaše, lásky ohněm jatá,
zatouží zas po krásné mluvě naší,
a pět budou ta ústka růžovatá.
Ach dívky, dívky, stůjte mužně s námi,
ať Vaše srdce láskou k vlasti planou,
pak celá vlasť Vás někdy žehnat bude
a na Váš růvek slze díků skanou.

IV.

Opatrujte naše štěstí,
naději i naši sílu,
vypěstujte srdce velká
k velikému lidstva dílu.
Aby na Vás někdy děti
na své nejsvětější zřely,
aby samy utraceny
nad hrobem Vás neproklely.
Aby na Vás po staletích
v pláči ještě vzpomínaly,
aby pro Vás v rodné zemi
rodnou lásku zbudovaly.

V.

Ach milujte tu drahou zem,
co k životu Vás nesla,
jí z lásky dejte lodičku
a z srdcí Vašich vesla.
Ach milujte tu drahou zem,
jež lásku pro Vás rodí,
a k vlastním dětem znectěna
jen soucit žebrat chodí.
Ach milujte tu drahou zem,
vždyť krátká cesta světem,
tož po otcích své dědictví
zas nechte aspoň dětem.

VI.

Šetřte řeči, mravů drahocenných,
svornosť, děti, v svornosti je čin,
popel otců volá utracených,
s matkou dcera, s otcem zdárný syn.
Hajte práva, pěstujte své dítky,
pak jen vzejde vlasti nová zář;
nechť ať cizák tupé svoje skřítky
mrzké zášti staví na oltář.
Pak se vztýčí žití doba nová,
v níž vypučí, zkvěte starý kmen,
ocel pak, co za zbraň teď se chová,
bude pluhem, zvoníc o kámen.

Adolf Heyduk.

45.

Bůh a bajadera.

Mahadé, pán všehomíra,
po šesté jde v lidí vlast,
složiv dobu bohatýra
čije s námi bol i slast;
u nás ráčí bytem dlíti,
na sobě vše zkuse žít;
má-li shovět, nebo mstíti,
musí lidi lidsky zřít.
Když pak co pocestný město si prohled,
veliké skoumal a na malé dohled:
libo mu k večerou dále zas jít.
Když jej krok tak ven zas vedl,
kde ty zadní domky jsou,
s líčenou on tváří shledl
děvu krásnou, ztracenou.
Zdrávas, roztomilá dcera!
„Díky! počkej, hned jsem tvá!“
A kdo jsi ty? — „Bajadera,
a zde láska sídlo má.“
Ochotně cimbály ku plesu tluče,
točí se v kole tak líbě a ruče,
nahne, skloní se, kytku mu dá.
Ku prahu jej lichotivě
do domečku nutí již:
„Krásný hoste! hned je živě
osvícena moje chýž!
Jsi-li umdlen, chci tě sílit,
mírnit bolest nohou tvých,
jenom k vůli tvé se chýlit,
jednat pokoj, ples i smích.“
Zmírňuje domnělé bolesti čile:
nebeský znamená k zábavě milé
lidské tu srdce i v tenatech zlých.
Otrocké on žádá služby,
jí tím pochotnější jsou;
časně vynucené tužby
znenáhla vrou přírodou;

a tak brž, kam květ se hostí,
ovoce se zjevuje,
jestli v umu poslušnosti
na blízku i láska je.
Však by ji přísněji skoumal a spíše,
vyvolí hlubiny znatel i výše
rozkoš a hrůzu a trápení zlé.
Růžové jí líbá líce,
znej, jak láska bolívá;
sama svá již není více,
ponejprv slz prolívá;
zajatá mu k nohoum padne,
o rozkoš ne, o zisk ne,
a ty oudy umou vnadnó
upírají služby své.
A tak ku veselé slavnosti lůžka
hotoví tmavé své líbezné růška
noc ony tkaniny roztomilé.
Pozdě uspaná vždy pílí
vstáti dřív dne bílého;
na srdci tu — neví, sní-li —
najde mrtva milého!
Naň se vrhne, slzí proudy,
nezkřísí jej žal ni řev,
brzy nesou tuhé oudy
ve plápolné jámy zev.
Ji zbudí pohřební zpěvové kněží,
zuří a lidem se tiskne a běží.
„Kdos? co ti žene sem v oupalu krev?“
Ú mar sklesne, a křik její
proniká vší dědinou:
„Manžele mi vzíti chtějí,
ve hrob spásu jedinou!
Má se v popel rozpadnouti
těchto oudů božský jas?
Můj byl! ach jen noc mým slouti!
Nic! on na věky mě spas!“
Zpívají kněži: „My nosíme šedé,
po dlouhém umdlení starotou bledé,
nosíme mladé, než myslí, že čas!
Poslyš, co tvých kněží věra:
nebyl on tvým manželem.
Živas ty co bajadera,
cizí povinnostem všem.
Stín se jenom za svým tělem
v ticho smrti ubírá,
druže jen jde za manželem,
povinnost i čest tu má.
Zavzněte trouby ku svatému stesku.
Vezměte bohové v plamene blesku
mládce, dní ozdobu v obydlí svá.“
Takto sbor, an bez milosti
rozmnožuje její bol:
a tuť ona po svém hosti
skočí v žárný smrti dol.
Ale božský jun se vznese
vzhůru sloupem ohnivým,
ejhle, v náručí svém nese
milou nad plamen a dým!
Těší se bohové z vinníků žalů,
zvedají děti své z hlubokých kalů
žhavýma rukama k nebesům svým.

Macháček. *Göthe.*

46.

Čarodějnický účeník.

Posléz jednou kouzelníku
událo se z domu jíti!
Nyní bude učeníku
duchy jeho k vůli míti,
slovo mistra všaké,
zvyk i skutky znám,
mocí duchů také
čáry udělám.
Skokem, skokem
ku potoku!
vědro k boku!
aby vody
valným, plným tekouc tokem
v koupel daly hojné brody.
Nyní pojď sem, starý chvoste!
Za pacholka byl jsi dlouho;
vezmi na se ruby prosté,
buď mi k vůli, věrný sloubo!
V hoře nasaď hlavu,
dole nohy měj!
běhej, co jsi v stavu,
vody nalévej!
Skokem, skokem
ku potoku!
vědro k boku!
aby vody
valným, plným tekouc tokem
v koupel daly hojné brody.
Věru, bleďte! dolů spěchá
ku potoku, hony, skoky!
zase zpět co šípka jechá,
a tu lije rúčí toky!
Již i podvakráte!
Jak to natíká,
ještě jedenkráte,
stoudev přetíká.
Chvoste, chvoste,
dosti moku!
ani kroku
nejdi znova!
Běda, běda, ach pomozte!
zapomněl jsem toho slova!
slova, kterým konečně se
v prvním jeví stavu prostém.
Ach! zas běží, vodu nese,
kéž pak bude starým chvostem!
Vždycky opět vleče
vědrem nový brod;
ach již na mne teče
příval hrozných vod;
nelze dlouho
toho snésti,
chci tě v pěsti
chvátit chlape.
Ach, nastojte! ó zlá touho!
jak se supí, jak se sápe!
Ó, ty zlostný pekelníku!
má dům celý ztopen býti?
nevidíš-li z pokojíku
proudy valem ven se líti?
Ďábel chvosta míval!
Nechce slova dbát.
Chvoste, kterýs býval,
zůstaň jednou stát!
Přece nechce
zloboh státi!
Má se káti!
já ho schvátím
a to staré dřevo lehce
širočinou v dvé rozvrátím.
Již ho zase vidím běžet!
Jak se na tě vrhu mile,

hned padouchu budeš ležet. —
Třeskl topor, padlo čile,
věru dostal notně!
v dvé je kletý chvost!
Jak mi bylo psotně!
Již jsem leku prost.
Běda, běda!
oba díly
zas tu chvíli
zhůru vstaly,
každý z nich co chlap si veďa,
kéž se bozi smilovali!
Oba běží! Co tu vody
po schodech a pokojíku;
jaké řeky, jaké brody!
Kde jsi mistře kouzelníku!
Ach, on právě k tomu:
Mistře, zle je, zle!
duchů opět z domu
nepozbudu, hle! —
V koutě stůjte,
chvosti! chvosti!
vody dosti.
Má-li díka
z posluh býti, pozorujte
jenom mistra kouzelníka.

Jungmann. *Göthe.*

47.

Šotek.

(Pověsť.)

I.

„Hleďte, táto! mužík malý —
seděl v trávě za polem;
hlavička jak ořech zralý,
na ní čapka s chocholem.“ —
„„Aby do vás! — Pěkný knotek
byste ve dům vsadili:
což nevíte, že to šotek?
Bohdejž jste jej zdávili!““ —
„Táto, táto! mužík skáče,
ach, s tím budeme si hrát.“ —
„„Vyhoďte ven pekla dráče!
neradnoť s ním žertovat.““ —
„A hle! táto, peníz zlatý
ukazuje mužík náš —“
„„Nechte, nechte peníz klatý!
vždyť to sám je satanáš.““
Se zdi sejmuv dlouhou žílu,
tatík šotka častuje;
avšak marně zkouší sílu,
šotek vesel hopkuje.
„Achich! táto, nemlať šotka,
my jej z domu odnesem.“ —
„„Zhurta, děti! vhoďte knotka
do rybníka za lesem!““
Mužíčka pak děti vzaly,
strčily do čepice,
a do polí ven se hnaly,
se šotkem se těšíce. —
„„Ba, teď musím jizbu skropit, —
to by mi byl čistý host! —
Teď se snad již bude topit — —
zlata ovšem měl bych dost.
Ale po smrti — hu! za to
nechci býti bohatcem;
lepší nebe nežli zlato,
radš zůstanu chuďasem.““ — —
„Táto! mužík v rybníce je;
škoda tebe, mužíku! —
Co to? V čapce zlato, hle, je,
koupíme si perníku.“ —
„„Zlato, zlato, pěkné zlato,
kterak pere do očí!
Děti! kupte chleba za to —
zlato přec je rozkoší.
Kdyby jenom — hm! Kdo může
vědět, zda-li pravda to,
že si pekelná ta kůže
duši béře za zlato!““ — —
„Ach, ach! Táto, bochník chleba,
drobných plná čepice —“
„„Však nám jich je dosti třeba—““
„Táto, velké krajíce!“ — —
„„Nuže, jste již nasyceni?““ —
„I vždyť, táto, chleba dost —“
„„Však dne každého tak není;
šotek přec byl hodný host.““
A v tom na okno cos kleplo.
„„Kdo to?““ — Dobrý přítel váš.
Otevř! zima — u vás teplo!
Děti: „Táto! mužík náš.
Otevř, táto, mužíkovi,
mužík nese zlato nám!“ —
„„Ha! že duši béře, kdo ví? —
Zlato — nevím, zdali mám?
A co? — Zlato! — což to zlého?
Až dost bude, vyhodím
z domu šotka malinkého;
aspoň, čas co dobrý, zvím.““
A již okno pootvírá,
děti kolem mužíka;
tatík stranou na něj zírá;
„„zlato““ — šepce, zamyká.
„Táto! to náš mužík malý,
jenž byl v trávě za polem;
hlávka, hle! jak ořech zralý,
na ní čapka s chocholem!“

II.

Po letech a muži z dětí,
z muže stařec se byl stal.
Nouzi nebylo jim třeti,
šotek zlata hojnosť dal.
Kolik domů a co rolí
zove stařec jměním svým! —
Tolik domů, tolik polí! —
Zda-li boháč blaženým?
Vrásky hluboko se vryly
ve vychudlý jeho líc,
hlavu sporé vlasy kryly —
býval, není blažen víc.
Velký dům a v něm je kryta
černým suknem jizbice,
a v ní šotek vládne z skryta
v chocholaté čepičce.
Den co den se boháč klaní
v jizbě zlata pánovi;
den co den své choutky přání
sluhovi též opoví. —
Po letech, a starce více
lesklé zlato netěší.
strachu lité třasavice
častěji ho vyděsí.
Přemýšlí, jak s krku zbýti,
komu pán se pod jho dal,
marným násilí zře býti,
posléz bábu zavolal.
Přišla bába, zažehnala,

šotek zmizel v krátký čas;
a když bába zpět se brala,
v černé jizbě seděl zas. —
„V černou láhev šotka vstopi,
v hrdlo zátku z rákosí,
červeným pak bahnem skrop ji,
v propasť vrhni za rosy!“
Učinil dle nové rady
boháč, černou láhev vzal,
lestné použiv pak zrady,
šotka v černou láhev jal.
Rákosovou v hrdlo zátku,
kropil bahnem červeným.
„Opusť zemi, pekla spratku!“
dí a v propasť vrhá jím
Domů pokojně pak kráčí. —
Což to v černé jizbičce? —
Na stole se mužík mračí
v chocholaté čepičce.
Marná práce, marné snahy —
šotka víc se nesprostil;
po letech, a život drahý
boháč náhle potratil.
Zvoní hrana na vše zvony,
kde však mrtvol boháče? —
Marné po něm všechny shony;
zmizelť mrtvol mrháče
A když vezli rakev k hrobu,
rakev plnou — kamení,
nebe plamennou dští zlobu,
v trysku koně splašení.
Zvrhl vůz se, o kameny
rakev, aj! se rozbila,
z rakve, hle! se na křemeny
síla zlata vylila. —
Spustly domy, schudly děti —
kdož ví, zda-li pravda to,
duše peklu ku oběti
že se dává za zlato?!

Ed Just.

48.
Láska k vlasti.

Lásko k vlasti, cite pěstovaný
v prsou dechem božstva samého,
cite sladký, cite svrchovaný,
jiskro mocná světla jasného!
Nebe k nám tě, *svatá lásko k vlasti*,
v době krásné na svět poslalo,
když všech svatých, velkých citů slasti
v pramen jeden sloučit žádalo.
Aj, tu člověk moc tvou silnou cítě
k prsoum máteře se přivinul,
na srdci jí plakal jako dítě,
líbal ji a v cit se rozplynul.
Darmo svět mu vůkol v divé zlobě
bouřným hlaholením v ucho hřměl;
ó jak rád on v této krásné době
na něj u své matky zapomněl.
On v tom ohni zem i nebe čije
na rtech drahé matky své, i hned
mužně drtil odrodilcův zmije,
v srdci Boha, v pěsti maje svět.
Tu ve války letí hromování,
v mečů vztek se pro vlast uvrhá;
což mu svět, což světa namahání?
Zvítězíť; neb lásku k vlasti má.
Jiný od přírody srdcem tichým,
čistým ozdoben, jak milerád
by ji pomstil nade světem lichým;
však co on jí může věnovat?
Ubohému slza jenom kane,
toť je oběť jeho jediná;
dost však na tom matce milované;
vždyť on daroval vše, co jen má.
A vlasť si ho k sobě přitulila,
těšila jej, když tak truchlivěl;
za věštce jej sobě posvětila,
aby slávu její světům pěl.
A on směle v struny zlaté sahá,
zvuků proud po vlastech hrkotá;
slavně hřmí a slavněji se zmahá,
uče svět, že *vlasť jen jediná.*
Avšak jenom duším čistým, svatým
lásky této poklad božský dán;
běda tomu, jenžto jedovatým
duchem k podlosti je přikován.
Ten ty rajské nepocítí slasti,
ode duší lepších ubíhá
jako zlosyn; neb před jmenem vlasti
sám i ďábel prý se ukrývá.
Pročež matko naše drahá, slavná
mučednice Páně, daleký
poklade, kteréhož nám ohavná
moc vytrhnout nesmí na věky:
dej, ať řečí, skutkem tebe ctíme;
tak tvá sláva zkvěte, blaho nám,
tak co dcery, synové vstoupíme
v našich otců dávné slávy chrám.

Frant. Šohaj.

49.
První a poslední obraz.

Nuž mistře, vezmi mne za žáka!
Když komu, věz, že mně to vděk;
nemni, že marnost mě snad láká,
že ustanu kdy pro svůj věk.
Není to po cti touha lichá,
aniž mne zisk snad vede k Vám:
vyšší mne hvězda, tajně-tichá
provází v božských Uměn chrám.
Miluji dívku, mistře drahý,
jejíž zjev tak mne proniká,
že kam zří její obraz blahý,
jak stín lesk sluncí zaniká.
Jak klidná hvězda mile září
z kadeří temných líčka běl
a nepostihne ducha v tváři
z Vás nikdo, byť byl Rafael.
Na rtících dříme zpěvu chvění
s celým svým kouzlem i bolem;
mně zní, nechť bdím, nechť trvám v snění,
andělským hlas ten hlaholem.
A ňadro, jehož bolné dmutí
jen na mém srdci okřeje,
zrosí se tajně slzou hnutí,
když se ní oko zaleje.
A z očí, jako blankyt modrý,
v nichž se mé zraky stápějí,
směje se vstříc mi půvab bodrý
a řady tichých nadějí.
Té zcela nepostihneš, mistře,
byť chtěls svou spásu v sázku dát:
nestačíť štětec srdci bystře:
malovat není milovat.
Může-li ji kdo pochopiti,

tož jsem to já jen, sám a sám;
a proto malířem chci býti,
tobě se, mistře, zaprodám.
Rci, jak se barvy k barvě hostí
a co je krásy základem?
jak spojím ladnost s půvabností,
zář lásky s luzným prochladem?

* * *

Maluje již — — to líčko, čelo,
jak mu jde z duše hluboka; — —
maluje — — než proč pozachvělo
srdce se, když byl u oka?
Ty *její* oči shaslé byly,
když je byl pojal v srdce své,
a byť se mu teď slzy lily,
nic je už v život nevyzve! — —
A opět sebral všecky síly,
maluje oči, ne jak jsou,
plamenné oči, dřív jak byly,
s milostí mocně vábivou.
Na líčku maluje zas růže,
na rtících kouzlo šťastných chvil:
aj, což ten malíř smrt přemůže,
že smrti mrtvou vychvátil?
Dokončen obraz, dokončen je,
a malíř před ním opojen
poklekl ve prach, udiveně,
a nebeský ho objal sen.
Dlouho tak klečí se sny svými,
až se mu věčnost rozední — —
a mrtev líbá rty už ledovými
svůj obraz první a poslední.

Václav A. Crha.

50.

Babička.

„Spíš? . . . naší matky již matičko proctni jen!
Dle zvyku utichla ve spánku ústa tvá;
neb tvůj se modlitbě i často rovná sen;
však dnes je kamenu tvůj obraz podoben;
tvůj ret jest nepohnut, tvá ústa mlčiva.
Proč níž, než's uvykla, skráň skláníš visící?
Že nás víc nekocháš, co provinili jsme?
Viz, lampa bledne, krb shasíná kouřící;
ty nepromluvíš-li, tu oheň trávící
a lampa a též my radš všickni umřeme!
Nás mrtvy nalezneš, an lampa hasnoucí;
až ze snu procitneš, co řekneš tomu as?
Tvé dítky ohluchnou pro tebe plačící.
Nás oživnouti zas poprosíš světici,
však třeba dlouhý čas, v svou náruč tulit nás!
Své ruce v naše dej, bychom je ohřili,
pěj o trubadúru nám píseň o chudém,
nás o rytířích zprav, jimž víly sloužily,
pro kytky milkám co svou kořist nosili,
a jimž křik válečný byl lásky názevem.
Nám okaž obrázky ve bibli dělané,
i nebe zlaťoučké, světice klečící,
Ježíška, jesličky, mudrce vyslané;
vysvětli prstem nám na stránkách napsané
to písmo od Boha k nám mile mluvící.
Matinko! . . . světlo hle posloupně umírá,
kol krbu černého stín tančí veselíc;
a vítr v chaloupku se sotva prodírá . . . .
Přetrhni modlitbu, ze snu se probudíc.
Co? chceš nás lekati, vždycky dřív chláchelíc?
Bože! jak studená's! otevři oči zas . . .
O světu, o nebi, kam řídíme krok teď,
o hrobu, o krátkém životě mluvila's,
i také o smrti. Zprav matinko nás,
co je to přec ta smrt — ty nemáš odpověď? . . ."
Jich dlouho lkavý hlas žaloval samotně;
i zora zjeví se, babička mrtva je.
Již vzduchem hrany zvon též zvonil hlučící;
a večer u knihy zří svatě ve dveřích
u pusté postele tam polootevřených
dvě na kolenou se dětičky modlící.

Gust. Bol. K—ský. *Vikt. Hugo.*

51.

Pokrývka.

Mrak za mrakem se honí po nebesku,
však mír velebný v kraji za šera,
a každá chýše v svátečním je lesku,
by slavila štědrého večera:
jen v jedné chatě mysl sklíčená je,
kde slepý kmet v studené jizbě dlí;
zimnice s údy jeho sobě hraje
a ze sousedstva ples mu v uši zní.
Kmet zemdlený se náhle vzchopí z snění,
by odebral se vedle k synovi;
tám doufá nalézt pro se občerstvení,
mní, u krbu že sobě pohoví!
Než sotva že se rukou kliky chopí
a sotva vejde k synu do dveří,
již nevděčník se proti otci sopí
a hrubým spůsobem naň láteří:
„Pryč odtud! — Nač mi vás zde u mne třeba?
Či nevíte, že já zde pánem jsem?
Dost dlouho požíval jste *mého* chleba,
už čas, abyste opustil tu zem;
ku práci schopen nejste, jíst však chcete —
tak okrádáte mne a rodinu;
teď rychle do své jizby odejděte,
sic vyženu vás v tutéž hodinu!" —
„„Ach Bože! kam pak se mám odebrati,
bych trochu zahřál skřehlé údy své?
Mne, otce svého, chtěl bys odtud hnáti,
mne, jenž jsem vždy dbal jen o blaho tvé?
Ta chata rodištěm je mým i tvojím,
v ní svatou byla po vždy hostinnosť;
o nehřeš, synu! neb se o tě bojím,
že hříchů takých budeš pykat dost.""
„Nač jalového toho klábosení? —
Už pravil jsem — zde platí vůle má!
a pakli vám to ku vděku snad není,
nechať se o vás někdo postará!
Vy mezi nás se více nehodíte;
neb kdo už sedmdesát prožil let,
ten žil až dost. — A proto, ať to víte,
už hoden nejste, by vás trpěl svět."
„„O synu! pomni, že je den dnes slavný,
kdy narodil se světa spasitel!
Onť vzorem dobroty — o, buď též mravný,
by netrestal tě božský trpitel!
V den tento pomni, jak jsem často tobě
přinášel dárky ku tvé radosti!
A ty jsi ukrutný tak v této době,
že nedbáš choroby v mé starosti?""
Však marná všecka starcova jsou slova
a marně slza smáčí schudlý líc;
syn zaslepený katí se naň znova
a za otce ho nechce znáti víc;
posléze v divém vzteku klna jemu,
za vlasy ubožáka vleče ven;

prosebně spíná slepec ruce k němu,
než syn tím víc je vášní zaslepen.
„„Ó ušetř mne! Vždyť volím odtud jíti,““
na konec starcův šepce zvadlý ret!
„„Však malou upomínku chtěl bych míti,
by vděčně pamatoval na tě kmet.
V mé jizbě, víš, že chladno — já jsem chorý,
a není, čím bych zahřál tělo své,
a proto prosím, daruj šat mně starý,
a podáš důkaz laskavosti tvé.““
„Nuž budiž třeba! — na tom nezáleží,“
dí tvrdý syn a velí dítěti,
jež v tomto okamžení v jizbu běží,
ať neotálí ve stáj běžeti:
„Pokrývka stará v koutě se tam válí,
tu přines tomu starci, Jiříku!
Však potom ať se bez odkladu vzdálí,
mámť po krk teď už toho povyku.“
A chlapec šel, a když se z stáje vrátil,
dí otec jeho: „Kdes tak dlouho byl?
A co to? — Proč jsi pokrývku tu zkrátil? —
Kdo velel, abys takto učinil?“
„„Já sám jsem udělal to ze své vůle,“
mu na to chlapec řekl vesele.
„„Dědkovi postačí ta jedna půle,
a druhá, táto, do tvé bude někdy postele.““
Uslzen stařec k nebi zraky zvedá,
a nechav všeho, kráčí z jizby ven,
a v své komůrce tiše na zem sedá,
kde druhý den byl mrtev nalezen.
Syn jeho, dbaje Jiříkových slov jen málo,
od těch dob počal bez starosti žít,
však po třicetí letech se mu stalo,
že musil taktéž po žebrotě jít.

Langbein. *E. Just.*

52.

Komediant.

Den krásný — slunce na obloze plálo,
a lidu množství bralo se za město ven,
kde na prostranství širém cirkus postaven,
v němž záhy obecenstvo sedělo i stálo;
a dlouhou dobu noví hosté přicházeli,
by na umělosť jezdců i jich koňů zřeli.
A hlučné bubnův víření
když o počátku dalo znamení,
tu němé ticho panovalo v lidstva davu;
neb jako blesky jezdcové se vyřítili,
tu uměním, tu smělostí zas vítězili,
že závrať pojímala mnohou hlavu.
A v každém okamžení
se divá jízda mění;
vždy prudčím letem koňové i s pány svými
se nesou v před i v zad i stranou,
až unaveni posléz tiše stanou,
a jásot, tleskot odměňuje jejich pílí.
Než v tutéž chvíli
vyjíždí na prostranství cirkusovou branou
zas nový jezdec, krásný jako Achill sám;
vlas havraní a oko temné jako noc.
Pohlednuv dumným zrakem ke všem prostorám,
uklonil hrdě se, jakoby cítil svoji moc,
a mlčky vrátil zas se k svému koni.
„Toť on — ten jezdec nejsmělejší,
a komoň jeho ze všech nejbujnější!“
tak šeptajíc se ucho k uchu kloní.
„A hle! kterak je smutný, bledý! —
Ont pochází prý z šlechtického kmene,
jak praveno z dobrého mně pramene —“
mnohé se hlasy ozývají. —
„Ta bledost nešťastné jsou lásky sledy,
a láska tato komediantem jej učinila,“
zas jiná ústa sdílně šepotají. — —
Než tichost hrobová tu náhle nastoupila,
neb již již komoň s jezdcem letí
a ustrnutí obecenstva ve zápětí
je sleduje a na všech tvářích čísti lze:
„Teď jistě letí — teď — ba teď!“ —
Však také úsudky jsou klamavé:
on posud stojí pevně na koni;
večerní záře jej pak oslonì,
a s udivením patří na něj každý zrak,
a jásotu i pochvaly ni konce není pak.
Tím povzbuzen, zas dále
se pouští mladík s koněm v divé skoky;
v tom ale nenadále
kůň zastavuje svoje kroky
a třese se — a nechce více v před se dáti,
neb bílý závoj uzřel z jedné lože vláti.
A jezdec v nevrlosti když se poohledne —
což pekelné to smyslův mámení?! —
tam dívku spanilou jak anděl shledne,
a bledá tvář mu ještě více bledne
a v hlavě divých myšlenek je roj. —
Toť ona, kterou byl kdys miloval,
jíž celou duši svou byl věnoval
a která za to připravila jeho o pokoj,
že udal do světa se dalekého,
by nabyl míru ztraceného.
To ona, kterou neviděl již kolik let,
toť ona, která zmařila mu mládí jeho květ,
toť ona, před níž v dálné kraje ubíhal
a kterou přece dnes zas uhlídal,
po boku — svého nepřítele!
A veta — veta po mladíku cele! —
Jak sochy kůň i jezdec stojí,
a obecenstvo podivem se hlesnout bojí.
Proud slzí vyronil se z mladíkova oka,
an uzřel blaženého svého soka. —
Než trouby zaznívají v tom a bubnův víření,
dávajíc strašně nutné znamení,
že ve hře třeba pokračovat zase.
A mladíkovi dělá před zrakem se noc,
i chopí se ho zimničná jakási moc
a všecky údy jeho chvějí se.
Co blahem být mu mohlo v dřevním čase,
to trapnou mukou jemu nyní je,
a znovu na život a na smrt dále jede,
a znovu odvážněji, než-li jindy, sobě vede.
Co život mu? — Jen holá bublina!
A budoucnost? Ta pro něj pustina,
na které nekyne mu žádná naděje,
a proto jezdec víc se nechvěje,
a před očima maje zoufalost
jak vítr bouře kvapně jede dál,
by vyplnil svou jako komediant povinnost.
Kůň, zdá se, pánovi že rozumí,
i napíná poslední svoje síly,
a nový potlesk odměňuje krutou kratochvíli.
Tu, ač se dříve k dívce pozřít bál,
přec mladík ještě jednou volí vzhlednout k ní.
A hle i z jejího se oka jemu slza line —
a jezdci rázem paměť mine;
poslední skok — víření bubnů — jezdec s koně letí
vše umlklo — a z cirkusu jej nesou bez paměti.
Poslední červánek se oknem v boudu dívá
a září svojí mrtvou jezdce tvář oblívá. —

Dle Maltitze od *E. Justa.*

53.

Oběšenec.

Oj! to divně nade krovem hučí,
bouř se vzpírá v šedých skalinách!
Pláč to snad? či vichr bolně skučí?
Co to hýká v pustých roklinách?
„Modlete se, děti, poklekněte,
jistě že se někdo oběsil;
Meluzina úpí — naslechněte —
tak by divý vichor neběsil.“
Dvé robátek útlé ruce zdvihá,
plachá ústa píseň zachvějí;
hu, ta rána! blesk se v blesku mihá,
dvéře lítnou z vetchých veřejí.
A na prahu chlapec uděšený,
oči v sloup a ret má zsinalý. —
„Otec — na jabloni — oběšený!“
klesá, děsy mysl pokalí.
Dále svítí blesky v hromův víru,
sotva že se křížem požehnáš;
nevinátka pějí v blahém míru
za hříšného otce „Otče náš!“

Jan Neruda.

54.

První slza.

Legenda.

Hlas hrozby Páně zazněl mladým světem:
hle z ráje Adam prchá — k zemi zírá,
při něm jde družka vnadná krásy květem,
o silné jeho rámě se podpírá.
Hle, na ně padla ruky boží tíže!
Jich viny vědomí se pojí k ráně,
tíž kletby boží paty k zemi víže —
ves obzor kryje mrak — mrak hněvu Páně.
Jimť na vždy zavřen ráj; v pouť *nekonečnou*
jdou bez *naděje*, berly nevadnoucí:
neb v hněvu svém jim život s strastí věčnou
sám věštil Bůh — vždy pravý — všemohoucí.
Posléz dí člověk mukou vzbouřen k Bohu:
„Nech, Pane, dost již býti svého hněvu!
Jeť těžší, než já silný snésti mohu —
viz slabou druž, jak vzdychá za úlevu.
O slituj se; neb, když's vzal dary jiné,
též vezmi zpět dar života — mně marný!
Nač strom bez listí, bez plodů? — Ať zhyne,
jak ráj mi minul co sen blahodárný!
Neb zmizím bez památky z řady tvorů
přimíšen k zemi nesvědomé, chladné!“
Tak prosí — hrabe zem — tak zuří v vzdoru,
až ve mdlobách před tváří boží padne.
I zželelo se Bohu jeho syna,
an zde unývá zpurném ve zoufání:
„„Jeť soudem pravým souzená tvá vina —
než já Bůh tvůj přidám ti slitování.
Aj, vidím číši muk tvých překynouti,
já ztišnou krůpěj úlevy v ni hodím,
soud nezměnný! Jdi dále v poušť svou poutí,
hle, rosou útěchy v ní růže zplodím.““
I vztáhne nad ně rámě všemohoucí:
a v tom aj v nich i kol nich mír se stane;
v hruď vlívá se cit jakýs tiše vroucí,
jich oko v nové jemné záři vzplane.
Tu outlá choť se muži v náruč skloní,
zabudnou ráje! V srdcíť jim tak volně!
V tom první slza z očí jim se roní —
a v slzách kochají se sladkobolně! —
Tak nejprv slza počátek svůj měla;
dar slzy Bůh víc lidem nevzal zpátky:
nad démant drahá i nad perlu skvělá,
námť výplatou z muk — šperkem v plesu svátky.
Ta ve zbouřeném srdci mír uhostí,
ta lednou jeho kůru tiše staje —
ta v ranách jeho naděje květ rostí,
ta náhradou nám za ztracení ráje!

Fr. Lad Rieger.

55.

Rubáš.

Ballada.

Jasno v horách, jasno v dole,
paní obchází si pole.
„Což na jednom živobytí!
Že lnu může rubáš býti;
košilička dlouhá, bílá,
ráda bych ji muži šila.“
Paní ví, čím srdce vadne,
ví, čím v těle krev vychladne.
Slunce jak by vyhořelo,
podzim přišel, leto mřelo.
V letě manžel postonává,
v podzim manžel dokonává.
„Nebudeš mne míti více,
pojď sem k loži, rozžži svíce.
Svět se kolem se mnou točí,
zatlač, paní, kalné oči.
Nemohu li více žíti,
pokojně chci v hrobě shníti.
Z hedbáví mně rubáš uši,
jak se spravedlivým sluší.
Třeba dokonal já v pátek,
neválej ho do mše v svátek.
Neupřádej ve sobotu,
ať nepošleš na mne slotu,
nemohl bych shnít pak v hrobě,
smrt bys předla sama sobě.“
Zvoní zvony na vše strany,
zvoní, zvoní troje hrany.
Zvoní, zvoní na vše strany:
hladem chudí — jedem páni.
Mračno v horách, mračno v dole —
„Obohatím svaté pole.“
Paní zvraští bílé čelo:
„Nač by hedbáví být mělo?
Což s rubášem za novotu!
Upředeme ve sobotu, —
hotovi jsme do mše v svátek, —
aj, proč zemřel manžel v pátek?„
Dlouho, pane, nežli tobě
zroste kvítí na tvém hrobě;
dlouho, nežli tráva zroste —
a již k svatbě jedou hosté.
Jedou hosté, prach se zdvíhá —
„Strojte hody, čas ubíhá!
Ať se čistotou vše bělí:
jizba, dům i dvůr můj celý.
Aj, zde ještě lenost vaše
nechá zbytky od rubáše.
Což nám babské do povídky?
Do plamenu s těmi zbytky!“
Než se paní k ohni sehne,
žhavý plamen ven vyšlehne.
Letí domem divá paní,
letí rudý plamen za ní.
A než v poplach zvony bijí,

plamen věnec svůj dovíjí;
a než k pomoci se brali,
černé kosti vyhrabali;
a než hosté se tu sjeli,
místo svatby — *pohřeb* měli.

Jan Neruda.

56.
Dětská důvěra.

Ballada.

Zbouřeným proudem řeka se valí.
Kde včera klidné chatrče stály,
je divá pustina, velký hrob,
bez kytek, bez věnců, bez ozdob.
A blízko břehu pachole stojí,
hledí, jak vlny ve hře a boji
se honí, lámou a znovu pnou,
nosí a hltí, co polapnou.
Samo tu stojí, matičku milou
schvátila řeka divokou silou;
samo tu stojí a hledí v proud,
jakby se nesmělo s místa hnout.
„Zlatá matičko, kde jsi tak dlouze?
O pojď a pomoz, vyveď mne z nouze!
Nezlob se, prosím! tvůj malý Toma
jen trošku zameškal, už je zas doma;
nenech mě tady, zastesknu sobě,
zde je tak smutno, já chci radš k tobě;
už sotva stojím a šel bych spat,
mám ale strachy a hrozný hlad!“ —
Tak dítě pláče, do vody zírá,
ta ale šumí, břehy jen zdírá;
co jednou zchvátí, již nedá zpět,
byť by to byl světa zlatý květ.
Neneseť matku, jak dítko vzdychá,
chvílemi jen mu na nohy šplýchá;
a dítě stojí a hledí v proud,
jak by se nesmělo s místa hnout.
Tu jede paní ve skvostném voze
a zhlídne dítě o mokré noze,
an stojí na břehu ztrápeno.
Srdce jí žalostí zchváceno;
i běží k hochu, zpoustou se dere,
líbá ho, tiskne, za ruku bere.
„Pojď se mnou, andílku, na můj hrad,
budem se upřímně milovat,
já tvoje matka, ty moje děcko,
chtěj si co chtěj, tam dostaneš všecko.“
A dítě řeklo: „Jeď sama dále,
já musím čekat matičku stále.
Však ona přijde, najde mě tady,
zažene sladkým jablíčkem hlady,
řekne, bych hádal, co v koši má,
co svému Tomášku papat dá.“
S pláčem zas paní děcka se chopí
a horkou slzou tváře mu kropí.
„Pojď se mnou! budeš v hedbáví spávat,
cukroví jíst a s koníčkem hrávat,
šavli ti koupím, lesknavé domky,
jelínka, ovce, ze zlata stromky,
uslyšíš hudbu, veselé zpěvy,
uvidíš, o čem tvé oko tu neví;
všeho mám hojnost, jen — dítě ne,
buď ty mé děťátko milené!“
Pachole arci poslouchá paní,
pak vrtí hlavou a mluví na ni:
„Ne, ne, já nejdu! Já musím čekat,
maminku nesmím, až přijde, lekat;
ona mi také šavličku dává,
kytičky váže, se mnou si hrává,
a když jsem umdlen, na klín mě vsadí,
písničky zpívá, tváře mi hladí,
až zavru oči a sladce spím,
než se zas hubičkou probudím.“
A po těch slovech hlavičku skloní,
hledí, jak prudké vlny se honí,
sedne si k tomu a hledí v proud,
jak by se nesmělo s místa hnout,
čelo má horké, tvářičky bledé,
a při tom stále tichý pláč vede.
A když se posléz k večeru blíží,
tu mu již mdlobou očka se tíží;
najde si kámen a položí
hlavičku na něj jak na loži,
a usne s tváří k hučící vodě,
sen ale, divné podoby plodě,
pojme je lehounce ve svou říš,
a dítě vidí zase klidnou chýš,
po louce běhá, potom si lehne,
zamhouří oči a již se nehne,
šeptá jen: „Maminko, dobrou noc,
andílek strážný jde na pomoc!“
Matka však zatím s porvanou chýší
umírá strachem ve vodní říši,
neseť ji stržený, prasklý krov
hladovým vlnám vítaný lov.
Zoufale chytla se střechy žena,
kolem ní stříká vlnící pěna,
pod ní zas praská dřev starých tíž
a zkáza se hrne blíž a blíž.
A již se láme trám ode trámu,
blízký je konec bídného prámu;
tu žena zkřikne a s hroznou mukou
krovu se držíc jedinou rukou,
druhou, ach, k nebesům pozvedá,
ku vyšší pomoci pohlédá:

„Pokyň, můj Bože, pokyň, ó Pane!
Z lupene jistá loďka mi vstane,
z trnitých keřů vypne se růže,
z plamenů zroste chladivé lůže,
z hučivé bouře zašepce vánek,
z pustiny zkvěte milosti stánek,
Tvým prstem padnou hory jak hroudy,
Tvým prstem vyschnou ječivé proudy,
Tvým prstem stichnou hromové třesky,
Tvým prstem zhasnou palčivé blesky.
pokyň, ó Pane! ó slyš mě, slyš,
a muky matčina srdce ztiš!“
Tu hle! se valí vlna jako hora,
chatrné krovy roztrhne shora,
jen jeden svrchu a druhý níž
zůstane přibitý jako kříž,
a leží takto na vrchu řeky,
nedbaje na proud, na hluk a vzteky;
a sotva žena kříž tento zočí,
radostně zkřikne, již po něm skočí:

„Ano, mne spasí ta víra má,
toto Tvé znamení neklamá!“
Vlna ji žene, vlna ji houpá,
zvolna ji s křížem ku břehu šoupá,
zas nese dál — ó běda! ale v tom
ji chytne strmící z vody strom
a žena lapí větev a zhoupne
se do vln, břede, na břeh stoupne,
políbí zem a pohledne vzhůru:
„Díky Ti, Pane andělských kůrů!“
A potom pádí, nemajíc stání —
ach, vždyť své drahé pachole shání! —

a dere se křovím, dere se houští,
kamením, pískem, bahnem se pouští,
ničím se nestaví prudký běh —
vždyť je to pro dítě matčin spěch!
Rozvlasatělá — vítr ji schvátil,
bez dechu v prsou — strach jí ho zkrátil,
na rukou krev, to z ostrého trní,
na nohou krev, až kosti ji brní.
s hlasitým nářkem, puzena mocí
čarovnou, pádí ve dne i v noci,
a když stojí, kde stávala chýše:
tu dítě — spí a slaďounce dýše.
A ona sklesne, k němu se tlačíc,
poslouchá dechot, radostí plačíc;
a ono dřímá s tvářema k řece,
jak by tam stála matinka přece,
a zvedá ručku, jako když kyne.
nebo se matce ku srdci vine,
a šeptá: „Maminko, dobrou noc!
Andílek strážný jde na pomoc!“

T. d. S.

57.

V poledne.

Na pusté dílně teskno leží,
utichnul dávno kladiv ruch —
jen kola ještě hrčíc běží
a stále žene páry duch;
ten strašný velikán jak děcko
dá člověkem se vést, mu slouží —
jenž svoboden by zřítil všecko,
na rozkaz na sta kol tu krouží.
V ohromném kotli pára bouří,
a topič klidně přikládá,
ač se to v kotli, v rourách spouří,
myšlenky tiše sepřádá;
klidným se okem v oheň dívá,
jen někdy mžikem sebou trhne,
když zpomínka mu asi divá
do duše strašný blesk svůj vrhne.
A tak dí přitlumeným hlasem:
„Ty nahoře tam, tys můj pán,
jsi bohat — já jen bídným ďasem,
nevážen nikým, sotva znán.
Na tebe cti a hodnost kladou —
já neslýchám leč trpká slova;
tvůj život krášlen všeckou vnadou —
a můj — toť bída povždy nová
A přec byl čas, kde mysl nesla
lehce ten rozdíl tížící,
že ty si leháš v měkká křesla —
a já na tvrdou lavici;
že šíré statky patří tobě —
mou ani hrstka země není,
že v trpké žije ve porobě
celé to práce pokolení.
Já ženu měl — věčná jí škoda!
Já měl ji z celé duše rád,
u nás vždy pěkná byla shoda
a nikdy zlosti ani vád.
My žili nuzně — peněz málo,
však oko její přec se smálo.
A šlo to — ona byla pilná,
já ramena měl k práci silná.
Já šetřil, nepil, doma seděl,
bych na něco se zmoh',
učil se ledacos a věděl —
já nebyl zcela beze vloh.
Já dělal plány na zlepšení —
Bůh dal nám dítko! — ach, jak zhusta
se požehnání v kletbu mění —
že ze radosti — žalost pustá! —
Co kojila — to stále vadla,
já dítko brzy pochoval; —
však ona den ode dne chřadla,
ač jsem jí lékaře hned vzal.
Já nechal práce — sám jí sloužil,
nás lékař vždycky těšil jarem,
já pořád doufal, pořád toužil —
až poslední groš vydán zmarem.
Já k tobě utek' se v tom žalu —
tys začal krutě hubovat,
abych ji odnes' do špitálu
a raději šel pracovat.
Což naplat — muselo se státi,
já se s ní rozloučil, však v noci
se s pláčem začla po mně ptáti
a ráno — — bylo po pomoci.
Odzvonili — pár prken sbili
a odvezli ji bez zpěvu. —
Já myslil, lítostí mi puknou žíly —
v ničem jsem neměl úlevu.
V dílně jsem na plano jen bušil,
až topičem mne udělali; —
večír jsem pitím lítost hlušil —
a plány mé — ty ďasi vzali!“ — —

— — —

Umlknul — v dílně hrůza leží,
vždy větší v kotli var a ruch,
jakby o závod kola běží,
jak běsi žene páry duch.
Však na to málo topič hledí,
on klidně, beze strachu sedí,
kus po kusu do pece hází —
nad ním se panstvo k hodům schází.
A vztýčiv se zas topič volá:
„Jen hoduj — bohat jsi — jsi pán!
vždyť bdím tu já — já bída holá!
zda víš, žes v moc a soud mi dán?
Jen ruky mé jediné hnutí —
a krásný palác tvůj se sboří; —
mníš, že jen páni smí být krutí
k té chatře, co se posud koří?
Mníš, že nepřijde probuzení,
že nepozná za krátký čas,
jak její pot se tobě v zlato mění
a jí jen v novou bídu zas?
Ač z lidu — ztratils srdce k němu,
lid není bližním ti — jen strojem bídným
tys zapřel jeho řeč, v níž jemu
jen láti znáš, ne mluvit slovem vlídným.
Tak slepá je ta tvoje pýcha,
že v lidu lásky nehledáš;
nevíš, že v člověku hněv dýchá
a cit, jichž aspoň šetřit máš.
Ty z nich jak z šneků tuk chceš ssáti,
pak odhodit tu skořepinu;
co jejich jest, jim nechceš dáti —
již zrozeni jsou pro mizinu!
Hoj! jak to v kotli bouří — víří,
jen ještě jeden okamžik —
a stejná záhuba nás smíří,
mé vykoupení a tvůj dík! — —
Však žij! ne *všech* to vykoupení,
jednoho tyrana-li v světě není!“
Otevřel ventil — klidně sedne —
zdaž nad sykotem tím pán zbledne?

Rudolf Mayer.

58.
Štědrý večer zesnulých.

Ze Saphira.

V údolí klidné tichá noc se sklání,
posvátná noc štědrého večera,
v červáncích planou horští velikáni
a větřík sny své dyše za šera;
tajemná mlha rouškou obkličuje
uspané svoje děcko, sirou zem,
a jako kněz k obřadu Páně pluje
stříbrná luna nočním blankytem,
hvězd tisícero jemným ohněm plane
jak símě milostí, jež rozsel Pán,
jak růží dav, jenž s trůnu Páně kane,
jak zlatá stráže u nebeských bran,
jak drahokamy v říze azurové,
jak hrdých labutí rod v jezeru,
jak na lučinách siví beránkové,
jako roj bůžků hravých — k večeru.
I na zemi se skví dnes moře světel
a nad vším vlaje lásky korouhev,
a v každé srdce bůžek lásky vletěl,
a ze všech úst zní lásky chvalozpěv,
z každého oka svatá radost září,
dětičkám nadílí dnes Ježíšek,
dnes upomínkou vládne šedé stáří
a vyprázdní též slastí kalíšek.
V posvátné této noci spásodárné,
v níž duch se vine k duchu opojen,
seděl muž smutný v celi jednotvárné
se žalem svým a smutkem samoten.
Vyhasla v oku jeho živá záře,
ret jeho budil vzdechy soucitu,
bolesti obraz byla jeho tváře
a zrak se pnul jen vzhůru — k blankytu.
Uvadlať včera jeho žití růže,
máj jeho pohřben v smrti příkrovu,
ustláno růži jeho chladné lůže,
a srdce touží jen tam k hřbitovu;
k hřbitovu, kamž dnes za polední doby
pohřbil svou choť i dítě milené,
chotí mu růže sklesla mezi hroby,
dítětem poupě sotva zrozené.
A když se navrátil teď ze hřbitova
a zased' doma smuten v duchu svém,
bez ohlasu jsou žalná jeho slova
a nejlepší mu schází k slastem všem.
Prázdné je křeslo, v němž vždy ona dlela,
postýlka prázdna, kde své dítě měl,
myslí, že snad jen přijít zapomněla,
a již i dárky pro ně nasháněl.
Ó vždyť se těžko srdci zapomíná
na všecko drahé, k čemu přilnulo,
ztrátu mu nenahradí věc už jiná
a věčně schází mu, co zhynulo.
Vždyť přilne srdce k pomněnečce věrné,
kterou mu věnovala důvěra,
ke stužce přilne, byť i malicherné,
kterou mu dala dívka z večera.
Cukrátka něžná, v šatu kvítka světlá,
veršíček, první láskou složený,
růžička v máji sotva povykvětlá,
lísteček na úsvitě zrosený.
Věneček z vosku, štědře pozlacený,
světélka obarvená na stromek:
vše to jsou skvosty, dary drahocenny
a lásce navracejí dětský věk.
A proto slzí dnes muž opuštěný
v příbytku pustém, v smutném oděvu,
jen zvolna mění zrak svůj zanícený
k tichounké písni, k pološsměvu.
A jako v jiná leta, v lepší doby
strojíval vánoční dva stromečky,
velký a malý strůmek zase zdobí,
věsí naň světélka a dárečky.
Pak přistaví dva stolky dohromady,
na každý z nich si stromek postaví,
rozsvěcí starší strom, pak strůmek mladý,
a snáší dárky, jaké zná a ví.
Již s obou stromků světla jasně září,
s světélky mizí srdce tesknota,
radostné slzy teď mu kanou s tváří
a bledý ret si tiše šepotá:
„Zde máš svůj stromek, milovaná ženo,
je krásně jasný, jak Ti vždy byl vděk;
máš dárků na něm též dost naděleno,
že sotva stačí celý stoleček.
Tu jablíčka jsou, tady nový šátek,
tu kytky máš, tu zlaté ořechy,
tu stužky blankytné pro velký svátek
a zde dvě modlitbičky útěchy,
konečně v kleci zde dvé holoubátek
Ti zvěstují mé slasti povzdechy“

A pak jde ke druhému stolku blíže:
„Zde máš ty, drahé děťátko mé, stromek,
který ti daruje tvůj tatíček,
jablátek plno, vozejk, malý domek,
vojáčky a tu s kvítím košíček.
Musíš být hodný, musíš poslouchati,
cokoliv tatíček ti povelí,
a až se matička tvá zpátky vrátí,
ta ti, můj broučku, teprv nadělí!“
Tak mluvil ubohý muž v zanícení,
na tvářích ruměnec se objevil,
a ani slzí tok již v stavu není,
aby mu zimničné ty růže smyl.
Pak sedl k stolu zas a hlavou kývá,
jak by byl s ženou tu a s dítětem;
tiše jim písně vánoční zas zpívá
a baví se jak v rájích nad světem.
Tak se mu přiblížila půlnoc svatá,
světélka ponenáhlu uhasla
a jeho duše rajskými sny jatá
v jiné se světy tiše unesla.
A co teď půlnoc vážná duní s větry,
šumot jde od východu k západu,
jako když bludný zvuk přes pouště běží
neb mrtví vstávaj' z hrobů prochladu.
A blíž a blíže tichý šumot duní,
světničkou kane světlo mlhové
a tiše jako stíny na výsluní
nesou se do vnitř němí stínové.

Manželky stín se s děckem k muži sklání
a sinný ret teď tajně šepotá:
„My slyšely jsme vánoční tvé přání
tam v síních neznámého života;
neboť co pravá láska mluví, činí,
to sahá dál, než smrt a hrobu lem,
to proniká tajemnou smrti síní
a zní až k nám v záhrobní, věčnou zem.“
Na to se sklánějí a bledá líčka
kladou mu na ubledlý obličej,
zlíbají zaslzená jeho víčka,
a s obejmutím výš se unášej'. — —
O blahé, tiché, tajemné to snění,
ó krásná, nebeská zaň náhrada,
když vítá snílka v jeho probuzení
nebeská města, rajská zahrada!
Probudil muž se v luzných krajích za světem,
kol něho štědrý večer, vonný sad,

pod stromem vánočním dlí s chotí, s dítětem,
a zpěvy andělské zní odevšad.
Do výše pněl strom nad rajskými městy,
zpěv vanul sem z dob příštích, minulých,
a sbory andělů blahými zvěsty
vše zvaly k štědrému dnu zesnulých.
A hroby věků všech se otevřely,
a ze všech národů sem zástup šel,
a věčné písně nebešťanů zněly,
a sám Bůh na vše mile pohlížel.
A když kdo miloval na této zemi
srdéčko dobré: tu Bůh povelí,
a naleznou mu srdéčko to mezi všemi
a Bůh mu v štědrý den je naděli.
Pročež vy srdce, láskou zanícená,
které kdy štěstí, blahost zahřeje,
vy srdce všecka, strastmi rozdrcená,
jimž klesly slasti, touhy, naděje,
vy srdce všecka, jež jste pukla hořem,
vy srdce, jež jste tíží umdlena,
vy srdce též, co jdete slzí mořem,
vy srdce, jež jste na vždy zlomena,
vy srdce, jež jste oběť lidské zloby,
vy srdce, lest jež prodala,
vy srdce, jež smrt volá již již v hroby,
vy srdce, jež jste již již zoufalá,
vy všecka srdce, která odsoudí čas,
aby jen žila v srdcích minulých:
vám vrátí srdce ta a podělí vás
sám Bůh *na štědrý večer zesnulých!*

Václav A. Crha.

59.

Nocleh v lese.

Bílý příkrov pláň i horu tíží,
nad proudem se klene most,
bory osněžené hlavy níží,
půda tuhne jako kosť.
Ve vísce se zimní večer hostí,
vesňák k peci zasedá,
a druh druhu mnohé udalosti
z žití svého povídá.
Po návsi žebravý stařec slídí,
u chat klepe na dvéře
a o nocleh žebře dobré lidi,
o kouteček na dvoře.
Nedají mu slechu, ubožáku,
tu jej krmí nadějí,
zde mu lají bídných darebáků,
tu se chladně usmějí.
K poslední chaloupce přiklopýtá,
klepe pěstí prokřehlou;
v síni nevrlec jej klením vítá,
veřeje se rozlétnou.
„Pochválen buď," — řeči kmet se chápe. —
„Jdi pást vlky do boru!
jdi, ničemo!" čeledín se sápe
a přirazí závoru.
„Ať vám Bůh nesplatí rovnou měrou!"
smutně žebrák zaoupí;
proudem se mu slzy z očí derou
a vous bílý pokropí.
Na srdci mu chudinovi taje.
„Vítám vás, vy perly mé,
slze, blahé poselkyně z ráje,
vy mé družky milené!
Zůstal jsem zde jako sloupec z plotu,
chud a prost jsem domova,
věk mě odkazuje na žebrotu,
blízek jsem již hřbitova.
Přece by mne zlobci utratili,
jsem jim vděk jak v očích sůl;
jen vy, slze, jste mě nezradily,
vy zdobíte moji hůl!
Zaplať Pán Bůh vám i vašim dětem!"
ještě k vísce pronese;
„je mi dále jíti širým světem,
kam mne zrak můj ponese."
Ze vsi polní cesta v lesy vbíhá,
po ní žebrák přichází;
na nebi kmit hvězdiček se míhá,
luna starce provází.
Tak tichounko bývá v zimě v boru
jako na popravišti,
když mnich dopěje svou hymnu v choru,
a meč katův zasviští.
Tak ticho a zbožno v zimě v lese,
jako po mši v kostele;
někdy ve spaní sup v houští hne se
a sesuje střechýle.
Kmet se chvěje, promrz' v celém těle,
náhle obchází jej sen,
pod dubiskem položí se směle,
mně, že to jsou mdloby jen.
A příroda žebráka pohostí.
Vesňák štval jej do noci,
nedali mu ani suché kosti,
nechtěli mu pomoci.
Havran opouští svůj zimní stánek,
smutně lesem zakráká,
mírošumným křídlem v sladký spánek
ukonejší žebráka.
Hle, jak po blankytu strou se chmury,
protrhnou se oblaky,
na spáče se pýří sype s hůry,
nebe mu dá podušky.
I má v lese divné snovidění:
klepe kdesi na vrata;
otevře pán v hedbávném odění,
laskavě jej uvítá:
„Dobrý člověče! nu, pojď jen dále!
máš zde mnoho úroků!
Nyní bydleti zde budeš stále,
pojď a seď mi po boku!"
Ohnivý lesk vůkol v síni plane,
žasne žebrák, zrak si mne;
z křišťálových skal med proudem kane,
vonné kvítí k němu lne.
Na stupních se skví trůn demantový,
k němu stoupí s neznámým;
vážný kmet jej lahodnými slovy
vítá, zve jej synem svým.
Světlý zástup písněmi jej slaví,
vřele tvář mu zulíbá,
svěží vavřín do vlasů mu vpraví,
v jasnou zář jej odívá. —
Máj se vrátil. Hle již nivy mladnou,
svěží zeleň zdobí kraj,
s veselým potůčkem v hudbu ladnou
zpěv svůj mísí vábný háj.
Ptactvo v lese mladé jaro věští,
volně zdroj se pramení,
znova oživuje suché klestí —
žebrák posud sen svůj sní

J. B. Ceyp z Peclinovce.

60.
Chodská.

Leží mraky vrané, leží nad Čerchovy;
hu! to v lese vstanú všecky noční sovy!
Nad horami chmurno, pod horami mhlivo —
co to naše slunce, co huž není živo?
Do Němec nám zašlo, jinudy nám vyjde,
z Němec k nám jen búřka, zle ha vojna přijde;
přijde jako šelma v krvolačném chvatu,
hale černé lesy cestu k nám jí zmatú;
přijde jako moře v rozkaceném běhu,
hale pevné hory najde místo břehu.
Kdyby vám, vy hory ha vy mocné skály,
pánbůh nebul kázal, habyste tu stály,
buli bychom vstali, pro vás putovali
ha vás, jak jste těžky, na ramena vzali,
nesli vás kraj světa, složili vás tady
ha pak řekli: Stůjte, české země hrady!
Chraň ji vaše výška, mocnota i šířka,
ha kde pánbůh nechal mezi vámi dvířka,
nastavme své hlavy, tvrdé jako žula,
haby na sto zámků huzavřína bula.
Stojí naše hory, stojí jako muži,
hale mračna supů nad horami krúží.
Jste vy supi lačni? chcete s námi svačit?
Snězte tuty hory, však vás budú tlačit!
Po chuti vám nejsú, nás vy byste radši?
My jsme teky skály, však my nejsme sladší!
Nebo čkáte, haž nám strachem hlavy změknú?
Načkáte se na to ještě chvilku pěknú!
Po dobrém ni po zlém nedáme si říci:
bát se nehumíme, my jsme Domažlíci!
Nechoďte vy z Němec v naše lesy šeré,
rád tam boží posel v stará dřeva pere!
Ha kde jen se kúlí kámen se Šumavy,
na potkání volá: Delů vaše hlavy!
Ha kde jen se ručej po skalisku pění,
na očích vám rázem v samú krev se změní!
Větřík libné písně nehraje tam v listí:
větřice tam húká píseň nenávisti,
jak kdy fičí mrštné nepřátelské meče,
jak kdy proti sobě oheň s vodú teče.
Pokud vy nám chcete řeč i duši bráti,
budem jako vojsko proti vám vždy státi;
místo mečů hněvy, místo štítů vzdory,
seřadíme muže, seřadíme hory:
ha to spíš ty hory strachem zpátky stúpí,
než si vaše hrozby naši vůli kúpí;
ha to spíš ty hory propadnú se v peklo,
než by naše srdce vašich ran se leklo;
ha to spíš ty hory v nebes dálku zmizí,
nežli řeč svú dáme za tu vaši cizí!

Eliška Krásnohorská.

61.
Věčnost.

Je divno venku, mrak tam na mraku,
a vítr jak by střechu odnést chtěl;
i posel boží jde už z oblaku —
buď Pánbůh milostiv, kam zaletěl!
„Jdi dítě drahé, rozžži hromnici,
my se tu budem modlit spolu;
zde svíčku postav a poklekni k stolu
a zdvihni ručky k boží světici.“
To dítě kleklo, žena přisedla
a obě hroužily se v modlení.
Tak bolně šeptá žena vybledlá,
a dětský hlas — toť zvonků zaznění.
Modlitba dětská v nebe nešená —
jí andělů jak zpěvům, slouchat milo
však ženy slovo — jak by bolem nylo, —
a oko tužně k nebi plamená.
Ten šepot divně v dětská slova zní,
jak v radostné se písně mísí stesk —
ba je to stesk, co její duši chví,
stesk, jejž by nejlíp zhojil smrtný blesk.
Ten blesk tak planě šlehá sem a tam,
ach často stíhá, co by rádo žilo,
a zas, co by už rádo v hrobě hnilo,
to zanechává bolů trudným tmám! —
„Ta věčnost! Bože můj, to dlouhý čas,“ —
tak šeptá žena v divném blouznění —
„v ní trpět — trpět dnes a zejtra zas
a nikdy nedočkat se spasení. —
Vždy bez oddechu trpět dýl a dýl,
a bez oddechu štván být dál a dál,
a vše to za tak málo hříšných chvil —
to bys mu strašný trest, můj Bože, dal!“
Umlkla — tváře rukou zastřela,
a z očí se jí řinul slzí proud,
i dětská modlitba teď dozněla,
a ticho vše až na ten boží soud;
ten venku častěj vždy a mocněj hřměl,
a deštěm šlehal v okna malé chýše,
a větrem bouřil, co snad snilo tiše,
a bleskem naplnit vše bázní chtěl.
Však ženu nevzbudil — ta v myšlének
se moře hluboké tak zhroužila,
že neměla už mysli pro venek,
ba že je živa, sotva cítila.
„Mamičko, s modlitbou jsem hotova,
co mám se, rcete, modlit ještě více?“
A matce jak by smrtí ztuhly líce,
ta ústa zamkla tichost hrobová,
jak by nad vlastním hříchem chtěla lkát.
Zas byla vstala smrtí zesnulá,
a jenom z očí byl jí život znát,
z nichž slza za slzou se řinula.
A dítě spíná po ní ručičky,
ty ruce hladí chladné, ledovité,
ty líce suší horkou rosou spité —
máť samo plné slzí očičky.
„Můj Bože, jak tam venku lítá blesk,
a tatínek v té bouřce někde chodí! —
Ó Bože, snad do něho neuhodí? —
Kde asi je? — Mám o něj velký stesk.
Mamičko, povězte mi, prosím vás,
zda bych tatínka ještě uhlídala? —
Že jste mu na tak dlouho odjít dala! —
Snad zabloudil a nenajde už nás!“ —
„Ba zbloudil, dítě mé — ba zabloudil
a nenajde k nám cesty nikdy víc,
jen jeden okamžik jej odloudil,
teď nám ho nepřivede žádný vstříc! —
Ba kdybys celý život hledala,
o nic mu nepřijdeš již nikdy blíže,
i až tě tlačit bude země tíže,
líp, od něho bys v dáli zůstala.“
„Kde je a proč by nesměl k nám
a proč bych nesměla být u něho?“
„Je mrtev — a že vzal si život sám,
teď bol a muka stíhá věčně ho!“ —
„A je to dlouho, věčně mučen být?“ —
Jak teď nebohé dítě spokojit? —
Ten Bůh, ta všehomíra dobrota,
by neměl míti pro něj slitování? —
Ten Bůh, jenž k přírodě se v lásce sklání,

by neslyšel, co dítě šepotá? —
A v chýši ticho málo rušené;
jen z venku bouří hromu strašný třesk,
a v šero po komůrce rozstřené
jak zoufalství myšlénka šlehá blesk.
A na okenko bije deštů proud,
jak by to poutník o vpuštění žádal,
ba je to poutník, já bych na smrt hádal —
aj modli, modli se, nastává soud!
Matka i dítě ruce sepjaly,
a bouř burácí povždy strašněji,
teď objaly se a teď zalkaly.
„Slyšíš nás, Bože?“ — Aj a mocněji
teď vítr na předsíni zahučel,
již s dveřmi se vší silou se tam pere,
vyvrátil je a za ním blesk se dere —
„Slyším,“ teď zavznělo — a vítr dohučel.
A ticho zas — ukončen boží soud,
dvou mrtvol klidné zbožné usmívání
jeví tam zjevně boží slitování
a věčné lásky věčně živý proud.

Rudolf Mayer.

62.

Vodní kolébka.

Lapena v běhu a poutána k práci
divoká říčka se na kola kácí;
vyběhši hravě z horského zdroje,
v klopotu těžkém teď buši;
musí tam v línou mrtvolu stroje
vlíti svou jarosť a duši.
A nechať k hořké zoufalé vzpouře
vyzývá pomoc vichru a bouře,
nechať se blesků zásvitem vznímá,
nechať se mraků přívalem vzdýmá:
marné tu hrozby, marný tu vzdor,
není už svobodným dítětem hor!
Paněstině zisku se protiví darmo!
Samotna není však spjata v to jarmo;
sourodí druzi, hle muži a ženy
u stroje hemží se v píli;
v potu svých tváří a ulopoceny
robotí seč jejich síly.
Kdož si tu všimne při hlučné práci,
venku-li bouře nezaburácí!
Jediná žena v hrozivé mraky
upírá teskně prosebné zraky —
ale tu marný s nebesy spor,
divoká bouře již valí se z hor.
S prvním tu bleskem se ozvala rána;
žena se vzchopí jak vichřicí štvána.
„Dítě, mé dítě!“ rtem zsinalým hlesne,
a již se z budovy řítí
v ústrety bouři, kde z mrákoty děsné
blesky jí na cestu svítí.
Chvatně se brodí přívalem deště,
ku horám pádí — cíl daleko ještě!
Síla jí klesá, však živlům se vzpírá,
vnitřní jen bouří srdce jí zmírá!
V zápasu krutém se dovleče v bor,
v kýžený úkryt až k vrcholi hor.
Rokle tam tichá, nechť vítr kol hvízdá,
chýžka z ní hledí jak mlaďátko z hnízda;
za chýžkou hrčí to s mírného svahu,
kolečkem pramen tam točí.
Umdlená žena div dosáhne prahu,
vstoupí a dítko své zočí
v kolébce hrubé, jenž kolečkem hnána,
bujaré, jak ho tam vložila z rána!
S poklidem bodrým dobrého plavce
při hluků bouřných ukolébavce
k životu dorůstá útlý ten tvor,
mateřsky kolébán přívalem z hor!
Nebyly splněny matčiny stesky:
hošík, ten směje se na rudé blesky!
ani ho neděsí rachoty hněvné —
při hromu tleská si v ruce,
příval mu neschvátil kolébky pevné —
houpá se čile a prudce!
Pramen a dítko se spolčily hříčkou —
však bude muž kdysi robotit s říčkou!
Společná matka je kojí a sytí
vichrem a bouří k zápasu žití,
zpívajíc: Lokejte sílu a vzdor,
pokud jste volnými dítkami hor!

Eliška Krásnohorská.

63.

Umírání.

Ve světla a temna věčném sporu
mrká jizba, hrob to dřevěný,
hodin starých, pradávného vzoru,
ozývá se tikot se stěny.
Zdrávasy v to nahrbená šepce
žena, klokoč řadíc ku klokoči,
pod lalochy chatrného čepce
tisíc vrásek, pláčem spuchlé oči . . .
„Matko, dusno, dusno tu až běda!
Otevři! Snad navštíví mne dech
jara vonný, motýl neposeda
a zpěv hnízdy ověnčených střech.
Tady trámů učazených tíseň
drtí mne — ach pootevři trochu —
vlhkých zdí mne obestýlá plíseň —“
„„Nemluv, šetř se, ubohý můj hochu!““
„Aj co šetřit — život můj již v koncích —
ven chci, ven! Tam v stínu vrcholů
umříti chci na modravých zvoncích
v šumu lesním, ptačím šveholu. — —
Což mé ptáče? Utichlo snad v hoři?
Pusť je po mém skonu, ať mých trosky
okovů též jeho žalář zboří . . .“
„„Nehřeš synu, nebuď černé vozky!““
„Ptáčku můj, jak sprostěn puchu, prachu
vazby dlouholeté, po chuti
v modru čistém, v červánkovém nachu
omočíš svých konce perutí,
usedneš snad, zapolítnuv v dáli,
do vln vlasu, po nichž nesplnění
snové mi se často kolébali . . .“
„„Ach! to věčné vozů rachocení!““
„Matko ne! — to není vřava všední —
slyš, to buben volá k útoku
děvy volnosti — jen popatř, vzhledni,
jak jí pěkně sedí po boku . . .
Pusť mne, matko! Tady umřít nechci — —
ven tam, ven; slyš bubnů rachot v dáli,
pušek bromy, jásot, koně řehcí — —“
„„Bože synu! — smysly se mu kalí —““
„Sem ti korouhev, ať okane mne
celého svým zlatým třepením —
u před orle, perutě své temné
pod oblačním rozviň sklepením,
orle můj, ty myšlénko má svatá!
Bratří u před, bouřící co mraky!
V ruce palaš, v čele hvězda zlatá . . .“

„„Běda, vstává — ztrhané má zraky —““
A zdvih' jinoch úsilím se divým
polou z lože, vznesl ruku v před,
ocelem jak by chtěl máchnout křivým;
zaplápolal zrak mu naposled,
jak by v dumy nejsmělejší žehu
pod kadeří, kdy v ní přílba trůní,
při praporu zlaté třísně šlehu
ve hruď bujnou, kdy hrom bitvy duní . . .
Zaplál naposled a zhasl náhle,
čelo sklonilo se na pelesť
hrdě vypjaté — rty ztichly zpráhlé —
na hruď klesla rozhalenou pěsť.
Schýlila se matka uchem bdělým
ku synu, zda rtové drazí dýší,
však jen hodin vetchých nad zemřelým
uslyšela tikot v děsné tiši.

Svatopluk Čech.

64.

Mužem buď!

Když mužem jsi, tož mužem buď!
ne loutkou křehkou ku zmaru,
jíž osud strká sem a tam
po zvůli své a rozmaru.
Bojácným psem ten osud jest,
jenž štěká sic, však uteče,
jak z ostra naň se podíváš;
nuž, nedej se mu člověče!
Když mužem jsi, tož mužem buď!
však nehlásej to bez příčin, —
neb výmluvněj' než Demosthen
to zjeví, věř, tvůj smělý čin!
Jak vichr mocný stav a boř
a mlč, když's věc svou vykonal,
vždyť také orkán umlká,
když svoje dílo dokonal.
Když mužem jsi, tož mužem buď!
Měj zásady a víru měj;
a těchto braň, a třeba-li,
i krev svou za ně v oběť dej!
Radš stokrát zapři život svůj,
než abys zapřel sebe sám.
Ať život třeba utracen —
jen čest když ryzí zbude nám!
Když mužem jsi, tož mužem buď
a neodvislost zachovej.
Za cenu světa celého
jen tento skvost si neprodej!
A pohrdej tím ničemou,
za sousto svou jenž prodá hruď . . .
„Žebrákem — jen ne odvislým!“
To mužné tvoje heslo buď!
Když mužem jsi, tož mužem buď!
Vždy hrdý, statný, stužilý,
hoj, potom, věř, tě nezdolá
ni člověk, ani osud zlý!
Buď sosnou, jižto bouře vztek
sic vyrvat může po kořen,
však čeho nikdy nemůže:
to *shrbit* její statný kmen!

Petöfi. *Karel Tůma.*

65.

Svadlá růže.

Mnich mladý o půlnoci povstal s lože
a z cely vstoupil v tiché arkady,
jež zbudovány kolem zahrady —
vlas s čela stírá, tiše šepce: „Bože! —
Sen divný! — než, jak kámen ukrývá
se v hloubi vod, tak v mysli mé se ztratil;
již utonul, již zapad' bez paměti:
jen hladina se vlnou zachvívá;
však spánek uprch', dál a dále letí.
O sešli anděla, by mi jej vrátil!“
A v stín, kam stříbro luny nevniká,
ku kříži černému se utíká
a modlitbou snu paměť zaříká.
Než lehký vánek probudil se v sadu
a lehkým krokem vstoupil pod arkadu,
k černému kříži lehkým letěl letem
a vůni plných růží — plným květem
jež v sadě květly — s sebou vzal a dýchá
v tvář jeho, čelo horké líbá z ticha:
modlitba prchá se rtů, z duše mnicha
a dále letí s rychlým vánku dechem.
Mnich mladý vstal pod černým křížem spěchem
a spěchem kráčí dál v kamenném loubí,
zahradu růžovou jež kolkol vroubí:
„Sen divný! — tajemná však vánek slova
mi šeptal v duši: mluvou jeho vůně.
Moc kouzelnou ta vůně v sobě chová!
Snu obraz bleskem vynořil se z tůně,
než zapad' zas a zase v hloubi tone
a nerozumím vánku mluvě vonné.“
Svit luny chodbu stříbrem pokrývá,
stín černý proudy stříbra přerývá:
mnich světlem v černý stín a stínem tmavým
zas vkročí v proudy světla stříbrojasné;
snu obraz v duši meteorem žhavým
mu zasvitne a zasvitnuv zas hasne.
I stoupá arkadami, z arkad ven,
i stoupá květoucími záhony,
až odkud větřík vonná přines' slova,
až tam, kde keři růží obklopen
se skvěje světlý obraz madonny,
jež dřímající dítko v klíně chová:
„Vrať ty mi spánku klid! Vrať ty mi sen!
Modlitbu nelze přivolati zpátky:
vrať ty mi klid! — hle! dítko spánek sladký
v tvém klíně objímá. Kdys odpočíval —
kdys před lety i já jsem v loktech matky
a v loktech jejích sny as krásné sníval.
Mne sirého ten klášter v náruč vzal
a hochu malému se matkou stal;
že po pravé jsem matce netoužíval:
teď v klíně jeho nenajdu již spánku,
již uprchl a prchá dál — a dál!“
I zavřel oči; dech tu lehký vánku
se vzbudil zas a spánek, jenž se blížil
a oči jeho k odpočinku klížil,
zas uprchl, když vonná slova lil
mu do duše, když vlas mu políbil.
„Ne! nepřines' ten sen mi obraz její,
a přece obrazy ty polotomné
a uhaslé se novým světlem skvějí,
jež rozlévá sen moci přetajemné.
Já sestru měl! — Kéž ruce na mém čele
by složila je chladíc bolné, vřelé,
tak jak ten větřík, který po něm plyne!“
I klesá — tváře k chladné zemi sklání.
A spícího jej našli za svítání,
an v spaní ke rtům svadlou růži vine.

Jaroslav Goll.

66.

Z truchlohry „Angelina".

Ludmila.

Kde vlasť je má —?
Víš, kde dubů čelo oblak dosahuje?
kde se orel vzhůru k slunci točívá?
Víš, kde hustolistá lípa ochlazuje,
sosna šumná se skal zachvívá?
To vlast je má!
Tam mi bylo dobrým Bohem přáno
pozdraviti světlo růžové;
tamtě ve radosti májové
bylo děvče matkou odchováno! —
Tams, vlasti má!
Kol a kolem mocně vrchy ověnčena,
stojí pevně jako hradby skalnaté;
jediná k ní jenom brána otevřena,
ježto vede v oudolí to bohaté;
tak vlast je má! —
Arci nemá háje citrinové, vděčné;
pomeranč tu chladná nebydlí,
za to najdeš v každém obydlí
duše dobré, milé, přesrdečné!
Modrá do nebes se v prostřed věnci skalném
jako perla — vrchol krkonošské báně;
z kořen věčných, z mechovité stráně
čerpá mnohý potok vodu v zdroji valném;
váží Labe širovládné v jeho boku
nevybraném křišťál k zámeznímu toku!
To vlast je má!

Turinský.

67.

Já jsem Čech!

Já jsem Čech! a kdo je víc,
přistup a se slyšet nech
a zvolej třebas z celých plic:
„Ha, já jsem víc a nejsem Čech!"
Země česká mou je vlastí,
já syn český, to mou slastí;
jen v Čechách žíti Čecha slasť,
Čech do Čech spěje domů;
a lze se divit tomu?
Což není krásná naše vlasť?
Rcete, kdo ji hanět může?
V srdci Evropy se skví co růže;
hledejte v světa okolí
tak utěšené oudolí,
které věnčí nebenosné hory,
jímž se táhnou požehnané dvory,
jehož háje
jsou jak ráje,
jímž se vinou valné řeky a potůčky jemné —
a to je ta krásná země,
v níž se těší Čechů plémě,
země česká — moje vlasť!
Patřte na ni, jaká slasť!
Každý strůmek má své dobré bůže,
každá chyžka vlastní pohádky,
každé místo svaté památky,
pěstitelku svoji každá růže;
každý pahorek má jmeno svoje,
každá kaplička své ctitele,
každá studánka své přátele,
každá lípa včeliček svých roje,
každý háj má místa utěšená,
zpěvce své a vánky jemné,
každý les své háje svatotemné,
každý rov svá kvítka poslzená,
každý kámen má své zvěsty dávné,
každá ves své muže veleslavné.
Nezávidím Němci břehů Rýna,
ani Vlachu citronový háj;
nezávidím Maďarovi vína,
ani Řeku slávohojný kraj;
přeji Švejcarovi jeho hory,
přeji Angličanu drahý krám,
přeji Španělovi zlatý chrám,
přeji Turku lepých dívek sbory;
kavárny své, Franku! sobě nech,
já mám dosti — já jsem Čech!
Ano, Čech jsem — kdo jest víc?
Všemu světu chci jít vstříc,
volati chci v krajích všech:
„Já jsem Čech!" —
Čecha jmeno
ctihodných jest předků věno;
slávu naši vina nehnusí,
Čech se za svou vlasť a jmeno
nikde stydět nemusí.
Čech povždy ctíval svatou cnosť,
jen dobrým bohům světil chrámy,
Čech neznal ouskok ani zlosť,
ni zášť, ni lesť, ni klamy;
on vždy ctil svatou zásadu:
K zlým nikdy nechoď na radu;
své braň,
opuštěné chraň,
cizí nech!
Proto kvetly Čechům blaha růže,
proto Čech říc' směle může:
Já jsem Čech!
Čech vlasť a krále miloval,
pro obé statně bojoval,
pro obé rád svůj život dal;
a tam, kde válčil český lev,
tam zkrotnul zhoubců krutý hněv,
tam Češi byli vítězi;
a nepříteli, který klesl,
Čech vstříc vždy palmu míru nesl,
a ne otrocké řetězy;
Čech válčil jen, když hájil své,
on neveď' války z návodu,
on nemá ruce krvavé
a nezná kletbu národů.
Ano Čech jsem, to mou slastí —
slavnou honosím se vlastí!
Řek a Říman měli Venuše,
Čech pak Vlasty, Tetky, Libuše,
Čech ten se bohumilou
honosí Lidumilou.
My máme pěvce Lumíra,
i toho, jenž pěl Čestmíra;
my máme Karly, Kroky,
my máme také Achilly,
již vlasť svou statně bránili
a zahanbili soky;
my máme Jany, Břetislavy,
my máme Jany, Věnceslavy,
malíře vůbec známé
my Češi také máme;
kdož nezná známé světu:
Kadlíka, Brandla, Škretu?
A kdož soka Rafaela vlaského,
Menxa, Rafaela našeho?
Co se božské hudby týče,
Čech má k chrámu tónů klíče;

naši čeští hudebníci,
tiť jsou praví kouzelníci,
rozhlášení po Asii,
známí v dálné Australii,
v Africe i Americe;
a kdybychom ještě více
světů měli, než jich máme,
také tam by měli známé.
Slavná jesti česká země,
staroslavné Čechů plémě!
Čeští hoši, to jsou hoši,
to jsou ňácí jonáci!
z nich bývají hodní muži,
z nich též statní vojáci;
oni věrně milují,
oni statně bojují,
pro ty, které rádi mají,
milerádi život dají.
A pak naše dívky české:
nejsou-li to dívky hezké?
Nevinné co holubinky,
co včelinky bedlivé,
pečlivé a stydlivé.
Tváře mají hlaďounké,
v nichž se v živé kráse může
každou chvilku spatřit růže;
ústa mají slaďounké,
sladší nežli mandelinky,
očka jako violinky —
jsou-li pak to dívky hezké?
Ony věnčí junů meč,
ony pějí české písně,
písní kouzlí z mysli tísně,
ony vnadí českou řeč:
to jsou dívky naše, české!
Písně české, ach, ty svaté tóny!
Jimi plyne Čechů celý svět;
ty jsou hrobů našich rajský květ,
naší slávy, našich hran to zvony.
Písně české, ach, ty zvuky jemné,
z věků zlatých svaté památky,
rájů našich truchlé ostatky!
V nich Čech plesá, pláče, sebe cítí,
v nich jest vidět Čecha mřít — a žíti.
A řeč naše, ó ta kvete znova! —
Rus má sáhodlouhá slova,
Španěl má slovíčka hladká,
Vlah snad až již příliš sladká,
angličina, ta se temně z prsou vine,
Maďar hrd je na své nic,
nosem mluví Frank a Němec z plic —
česká řeč však z srdce v srdce plyne.
Až stížen lhůtou dnů
na trapné klesnu lože,
v posledním snu svých zemských snů
chci zvolat: Dobrý Bože!
já jdu již, kam mě hlas tvůj zve;
buď velebeno jmeno tvé
posledním tímto vzdechem:
„Já byl — a byl jsem Čechem!“

Fr. Jar. Rubeš.

68.
Anděl strážce.

Když tam na vysokých horách
o samotě někdy sedím,
blahým citem opojena
na krásu své vlasti hledím:
vzdechy mé tu k nebi sýlám,
k Pánu všeho smilování,
žádám, by jí věčně ráčil
přáti svého požehnání.
Tu se zdá mi, že se blankyt
nebes na dvé rozděluje,
z vnitra pak co ze svatyně
anděl že se objevuje.
Lehké obláčky ho nesou,
paprsky jsou jeho tváře,
roucho na něm sněhobílé,
vůkol něho hvězdná záře.
Jedna ruka palmu míru
nade zemí krásnou sklání,
druhá ale svatou láskou
uděluje požehnání.
Červánek tam růžně skvělý
libě vůkol něho vzplane
a to roucho liliové
jako prapor slávy vane.
Jaká jest to asi země?
V té se musí šťastně žíti,
neboť Bůh sám milostí svou
neustává nad ní bdíti!
Tys to země moje česká?
Nad tebou duch božství vane,
hle i v barvách na obloze
znamení mi jisté dané!
Roucho bílé, růžná záře,
nejsou-liž to barvy české?
O! to tobě tedy platí
toto zjevení nebeské.
Plesá srdce rajskou slastí,
projme cit mou duši blažný,
neboť znovu žehná vlasti
Čechii mé anděl strážný.

Anna Vlast. Růžičkova.

69.
Čekanka.

Roste kvítí podle cesty,
skrývá v sobě lásky zvěsty;
květinu tu dívky znají,
čekankou ji nazývají.
Stála bledá krasavice
na pahorku u silnice;
do dálavy pozírala,
modré oko napínala.
Pozvedlo se mračno bílé,
komoňové pádí čile;
zablesknou se lesklé zbroje,
již se blíží celé voje.
Běží dívky, ženy, děti,
běží vojínům v objetí.
Tu radostí a vítání,
objímání, vyptávání. —
Darmo jenom dívka bledá
mileného hocha hledá;
bystré oko pátrá všady,
muže zhlíží — chytá řady:
„Kde můj milý“ — nikdo neví,
nikdo srdci neuleví.
„V zajetí-li“ — úsměv němý —
„V bitvě padl“ — zraky v zemi. —
Dlouho teskným pátrá okem,
zvuk za zvukem — krok za krokem
kol ní pestré řady mizí,
a to samé tváře cizí. —

Vysokého slunce střely
dívku bledou uchvácely,
ona jenom do daleka
oko napíná — a čeká —
čeká na milence svého,
byť i do dne do soudného.
Nad krajinou bouře lítá —
nešťastnicí darmo zmítá,
neustoupí divé moci,
čeká, čeká až do noci.
A jak noční shasnou svíce,
hned zas dívka u silnice
a svou touhu tak si krátí:
„Však se milý přece vrátí.“
Líce vadnou, tělo chřadne,
ale novou silou mladne
modré oko — jeho lesky
ztuhlé zračí ňader stesky. —
A tak bledá krasavice
na pahorku u silnice
v slunci, dešti, bouři divé
ždá a nikdy neožive. —
Chodí dívky po silnici,
znají družku krasavici,
s nešťastnou útrpnost mají —
„Čekankou“ ji nazývají. —
Den a den — a jeseň — zima,
Čekanka již v zemi dřímá;
pahorek se sněhem bělí,
dívky na ni zapomněly.
Den a den — a jaro — vesna
země probouzí se ze sna;
a z té země ze srdečka
zkvetla modrá květinečka.
Květinu tu dívky znají,
„Čekankou“ ji nazývají.

Frant. Ladislav Polák.

70.

Opuštěnec.

I.

V dlouhém poli šumí větrů vání,
jabloň, co tam růžobíle zkvítá,
zlaté klasy, vše se před mnou sklání,
vše se kloní — nic mne neuvítá.
Po březovém háji větry hrají,
v předu háj ten dub stověký hlídá;
jeho lístky cosi šepotají;
poslouchám — nic pro mne nepovídá.
Bublá potok stříbrnými hlasy,
potok, co luh květný obepíná,
jakby dávné vypravoval časy;
přejdu — slyším, - mně nic nezpomíná.
Modrý blankyt nade mnou se klene,
po něm větřík oblakami hraje,
dnes je v půlnoc, zejtra na jih žene,
v západ, východ — nikdy v moje kraje.
Rozplašen můj národ, bratr bratřím
neznámý; pláčem si cestu krátím,
dvakrát nic, vše jenom jednou spatřím,
věčně dál — nikdy se nenavrátím.

II.

Jerozalem spustla, ni místo neznáno,
rozplašen můj národ, potupa mu zlá,
kam by hlavu sklonil, místa mu nedáno,
daleko prach otců, daleko vlast má!
Z nespatřené vyhnán! Palmy na Jordánu,
kdežto vzchodem slunce hrdličky hlas zní,
tam vy pozdravujte ode mne neznánu,
rcete jí, že ještě chovám lásku k ní.
Láska má šla se mnou — po vysoké hoře,
vyšší té hory, přes kterou jsem šel;
přes moře jsem kráčel — přes hluboké moře,
hlubší toho moře přenesl jsem žel.

Kar. H. Mácha.

71.

Jinoch na Moravě.

Stojí jinoch žalem jatý
na pobřeží Moravy —
z očí plane oheň svatý,
slza kane do trávy.
Smutně tiché vlny stíhá,
jakby hrob v nich míti chtěl!
Mocně jeho hruď se zdvíhá,
jakby se už k smrti měl!
Dumá dlouho o samotě,
s davem citů bojuje;
teprv noční ve mrákotě
řece stesk svůj žaluje:
„Moravo, má drahá máti,
aspoň ty slyš nářek můj!
Nenechávej dál mne lkáti,
slyš a pak mne polituj!
Tam v tom bouřném světa víru
trudno mi a teskno jest,
žáden srdci nedá míru,
nechce se mnou žalu nést!
Tam má žalost zneuznána,
svůj-li národ lituju,
posměch úděl můj a hana,
pro národ-li horuju.
Ach! to mrzké pokolení
nechce znát své slaboty —
nechce více probuzení
ze smrtelné dřímoty!
Zrádně cizím zaprodává
jazyk svůj a krásný zvyk,
cizotě jen chválu vzdává,
urychluje její vznik.
Rozvaž ústa mlčelivá,
řekni, řekni máti má,
proč tak dlouho smrt prodlívá,
národ můj proč nezmírá?
Či mu kyne ještě v dáli
lepší život, jiný čas,
když se hradba vrahů svalí
a náš znovu zazní hlas?
Ne-li — nuž pak ustaň téci!
zaschni v tajném zřídlu svém!
ať se zhrozí toho všeci,
zhynou zrádci v hříchu zlém!“
Dopěl jinoch žalem jatý
na pobřeží Moravy —
z očí plane oheň svatý,
slza kane do trávy.
Slyš! — tu řeka šumí zprávu,
šumí sladkou naději —
jun to slyší — kyprou trávu
slzy plesu skrápějí.

Fr. Jar. Kubíček.

72.

Zpomínka na matku.

Matko! jméno blahodějných zvuků!
líbezných z dětinství zpomínek!
ach jak krásných s Tebou hodinek
ztrávil jsem, matičko! v ruce ruku!
Tys divému bránila vejpuku,
by rozkvítal žití lupínek;
rád jsem na Tvůj milý pokynek
uposlechl i v největším hluku.
Dokud Tys ochrannou měla ruku,
zdráv byl žití mého kořínek,
i nejmenší odvracelas muku.
Kročiv od Tebe do světa hluků,
hasnul blaha mého plamínek.
Kéž bych ještě poslouchal Tvých zvuků!

Frant. Zdobnický.

73.

Pokračování o zpomínce na matku.

Kéž bys mohla, o předrahá máti!
nazpět se navrátit ze hrobu,
by mně možno lásky zásobu,
jakouž jsem se učil teprv znáti,
když Tvé srdce již zůstalo státi,
nazpět v Tvou vylíti útrobu!
Chtěl bych všecku světa ozdobu
i co milé mi, za oběť dáti.
Avšak, bohužel! se nenavrátí,
do tmavých co kleslo do hrobů,
marno tedy truchlivět a lkáti;
leč k té pravdě vždy se budu znáti,
ježto pronikla mi útrobu:
„Nic vyššího nade lásku máti!“

Frant. Zdobnický.

74.

Zpomínka na otce.

Smrtí Tvou jsem, otče drahý, milý
nejlepšího ztratil přítele,
dobrodince a pěstitele;
vděčně zpomínám si každou chvíli,
jak jsi moudře cestu razil k cíli,
snášet učil zemské svízele,
nepřipouštět boly domnělé,
jak jsi pěstoval mladistvé síly.
Láska Tvá ochranným štítem byla,
rada Tvoje vděčné paměti
divou mysl často zchlácholila.
Drahná léta odpočíváš v hrobě,
mně však co malému dítěti
posud bolně stýská se po Tobě.

Frant. Zdobnický.

75.

Tajný bol.

Proč ta luna smutně svítí,
když mé srdce žalost cítí?
Proč se mrakem zakrývá,
když mé oko slzívá?
Soucitná! ach, čí to vinou
po lících mých slze plynou?
Svědkyně ty trestů mých —
spáchalo-liž srdce hřích?
Marná lásko — růže planá,
přírodou jen pěstovaná,
proč mi v jaře života
jenom *tvůj* květ rozkvétá?
Všady luna světlo lije,
jen mou lásku temnost kryje;
ticho, mrtvo kol a kol,
jen zde tlukot — srdce bol!
Ztiš se, srdce! přestaň bíti,
i ty budeš večer míti;
hlučno bude kol a kol,
jen zde mrtvo — jinde bol!

Marie.

76.

Mladá cikánka.

„Švarný hochu, dej si hádat,
ukaž ruku svoji,
cikánka ti poví osud
budoucnosti tvojí.“
„„Tu je ruka, — hádej pravdu!
jestli mne má ráda,
či se v její sladkých očích
černá skrývá zrada?““
„Jsou dvě hvězdy — očka její
hledají jen Tebe,
v srdci mladém chystají ti
celé lásky nebe.“
Vyčtla z ruky a čte v oku,
hlas se jí však chvěje,
ruku pustí, v zrak mu hledí,
divně se s ní děje.
„„Nuž, cikánko, nevíš více? —
málo's pověděla,
dost však toho pro mé štěstí,
pravdu-li jsi děla.““
Kloboučkem do větru hodil,
radostně si výskl
a za dík jí na tvář snědou
polibení vtiskl.
Zmizel jun — cikánka zbledla,
jiskry v očích shasly,
když pak v tábor vrátila se,
všichni nad ní žasli.
Marně zkouší čáry svoje
a kořínky shání;
neví, že se kouzlu lásky
nikdo neubrání.

Božena Studničkova.

77.

Vzhůru!

Oj prapory svobody ve větru vějte,
již v statečný boj vede života ruch!
Nuž vzhůru! Sem pevné své rámě podejte
a vstupte v svorný a nezlomný kruh!
A chopte se zbraně! Myšlénka buď mečem,
a k svobodě láska nám slouží za štít,
tak hrady nepřátel jak bleskové ztečem
a sláva již sluncem se bude nám skvít!
Oj červánky blednou, nám nastalo ráno!
Nuž k dílu se dejme, veď k předu nás krok!
Jen tak nám vítězství bude dopřáno,
tak postaví zdar se nám po pevný bok!
Jen ku předu světové děje se ženou,

i my v jejich s odvahou sáhněme proud —
nad námi se nadějí květové klenou,
a čas strojí liknavým strašlivý soud.
Oj vzhůru za práva! Již všichni se stavme,
ať o naše prsa se rozrazí vzdor,
a dědy své ve svatém boji oslavme
co božích bojovníků dědičný sbor!
Ať žije náš národ! Ať prospívá, vzkvétá!
Ať každý se první zaň k zápasu stroj!
Již vymři v nás navždy ta ochablost kletá,
nuž *myšlénkou* vzhůru, nuž *myšlénkou* v boj!

Gustav P. Moravský.

78.

Ubohá cikánka.

K pahorku se žene lidu dav,
až se prach v kotoučích zdvíhá;
nad tím vlnícím se mořem hlav
sloup se v ranní mlze míhá.
Odsouzenci umíráčkem zvoní,
jejž zde ku popravě vedou —
brzy on svou bujnou hlavu skloní:
Potěš Bůh tu ženu bledou!
Jako vzteklý počíná si lid,
hroze pěstí odsouzenci —
na jeho však čele trůní klid,
ač se vidí v divném věnci;
smutně časem ohlédne se po ní,
jižto v patách za ním vedou —
brzy on svou bujnou hlavu skloní:
Potěš Bůh tu ženu bledou!
Ona kráčí strastí sklíčená
pevně za svým povoláním,
v žití, v smrti s chotěm spojená,
nevzrušená lůzy láním;
onť svým životem se zastal o ni,
s ním kráčela slastí, bědou —
brzy on svou bujnou hlavu skloní:
Potěš Bůh tu ženu bledou!
Vždyť to srdce věrné seznala
na bludné po vlastech pouti,
smělá páž ji smrti vyrvala,
když jí bylo utonouti.
Mnohou hladu trýzeň snášel pro ni
s úsměvavou tváří snědou —
brzy on svou bujnou hlavu skloní:
Potěš Bůh tu ženu bledou!
Že prý zalknul čárem skot i brav,
bouří lid se pověrčivý;
že se dotknul lupem cizích práv,
žádá krev lid pomsty chtivý;
trest je vyřknut, hrozný proň i pro ni:
aby zřela, ji sem vedou,
jak choť její bujnou hlavu skloní:
Potěš Bůh tu ženu bledou!
Když svatební hody slavila
při zpěvu a při cimbálu,
když s ním v kole rodném tančila
za lonského slunce palu,
věštila jí baba pod jabloní:
„Pro tvou radost rakev předou!“
Brzy on svou bujnou hlavu skloní:
Potěš Bůh tu ženu bledou!
Zasmála se tehdy cikánka
věštbě baby závistivé
a na prsou svého kochánka
snila po čas ráje lživé;
ráje lživé odkvětly již pro ni,
a teď manžela jí na smrť vedou —
manžel klidně bujnou hlavu skloní:
Potěš Bůh tu ženu bledou.

V. Lánský.

79.

Harfenice.

Začadlá krčma: v koutku děva sedí;
již chopí harfu; . . . ký to v srdci tluk?
Přemítá, — v minulé ty věky hledí,
kdy „pěvcem královským“ týž buzen zvuk.
A nyní? Vida děvu,
jak struny béře, rovná k zpěvu:
„Pojď, pomoz chléb mi vydělávat, družko;
kdys královská, teď chudoby ty služko!“
Zpět-hledné duše oko vidí sbory,
k jejímu nástroji jak jásají
a pnouce vítězství již na prapory
ples rozvlněný širo hlásají.
A ona? Slzy čítá;
prst bolně po těch strunách lítá:
„Pojď, pomoz chléb mi vydělávat, družko;
kdys královská, teď chudoby ty služko!“
Jak národ, z otčiny ten rozptýlený,
strun zvěsil trosky na vrby, sklán hnětem,
též jí, v dar trpkým věnem uštědřený,
jest bloudit v proudu plachém stále světem.
Zas ruku schřadlou přáhá,
v ty rozechvělé struny sáhá:
„Pojď, pomoz chléb mi vydělávat, družko;
kdys královská, teď chudoby ty služko!“
Žal „král“ ten jest, jenž hudbu její ladí
a takt jí dává žezlem záhuby,
a slza to, jež, perla, nástroj vnadí,
jej místo zlaté zdobíc obruby.
Jak jest jí? vždyť se směje,
když k zoufalým těm zvukům pěje:
„Pojď, pomoz chléb mi vydělávat, družko;
kdys královská, teď chudoby ty služko!“

Frant. Doucha.

80.

Poutnice.

I.

Na lůžku dcera leží,
u okna stojí máť:
„Nechceš se, Cecilie,
na průvod podívat?“
„„Ach, máti, jsem nemocna,
mně ušel sluch i vid;
myslím jen na Jindřicha
a srdce nemá klid.““
„Vstaň, půjdem za poutníky,
vem knížku s růžencem;
utec se k matce Boží
nemocným se srdcem!“
Korouhve zavívají,
zpěv zní a umírá;
na Horu, Horu Svatou,
tam lid se ubírá.
Za lidem máti kráčí,
s ní jde Cecilia
a obě prozpěvujou:
„Chvála ti, Maria!“

II.
Rodička svatohorská
dnes velkou starost má,
neb velká přišlých tlupa
chce být uzdravena.
Nemocní přinášejí
na oltář Rodičky
všeliké z vosku oudy,
nožinky, ručičky.
Kdo nožky obětnjou,
těm nohy uzdraví,
kdo ručky zavěšujou,
těm ruce napraví.
Tamť mnohý šel o berlích,
jenž nyní tancuje;
a mnohý s rukou chromou,
jenž na housle hraje.
Matička vzavši svíčku,
srdce utvořila:
„Podej to svaté Panně,
by tvůj bol zkrotila.“
Dceruška vezme srdce
a sizíc k Panně jde;
již klečí před obrazem
a takto vzdychá zde:
„Ty královno nebeská,
trpících naděje!
ach, tobě služka tvoje
svou bolest žaluje.
Já bydlela s matičkou
tam v dáli, tam v Praze,
kde v mnoha, mnoha chrámích
se skvíš na obraze.
A vedle bydlel Jindřich —
ach ten již v Pánu jest!
O Panno! přijmiž dárek,
zkroť mého srdce trest!
Ach, uzdrav srdce moje,
a vděčná ústa má
budou vždy k tobě volat:
Chvála ti, Maria!“

III.
Cecilie s matinkou
v komůrce usnula;
v tom Panna divotvorná
sem tiše kráčela.
Sehnuvši se k nemocné,
svou ruku vložila
na srdce dobré dívky
a opět zmizela.
To oči zbožné matky
teď ve snu viděly;
a v tom poutníků zpěvy
ji ze sna zbudily.
Tuť jitrem ozářena
dceruška ležela.
„Probuď se, dítě drahé!“
Ach, ona — mrtvola!
Tu matka ruce sepnouc,
k nebesům pozírá
a v slzách šepce zbožně:
„Chvála ti, Maria!“

Heine. *Tupý.*

81.
Zlatý kolovrat.

I.
Okolo lesa pole lán,
hoj jede, jede z lesa pán,
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
jede sám a sám.
A před chalupou s koně hop!
A na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola hej! otevřte mi dveře,
zbloudil jsem při lovení zvěře,
dejte vody pít!“
Vyšla dívčina jako květ,
neviděl také krásy svět;
přinesla vody ze studnice,
stydlivě sedla u přeslice,
předla, předla len.
Pán stojí, nevěda co chtěl,
své velké žízně zapomněl;
diví se tenké, rovné niti,
nemůže očí odvrátiti
s pěkné přadleny.
„Svobodna-li jest ruka tvá,
ty musíš býti žena má!“
Dívčinu k boku svému vine —
„„Ach pane! nemám vůle jiné,
než jak máti chce!““
„A kde je, děvče, máti tvá?
Nikohoť nevidím tu já.“ —
„„Ach pane! má nevlastní máti
zejtra se s dcerou domů vrátí,
vyšly do města.““

II.
Okolo lesa pole lán,
hoj jede, jede zase pán;
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
přímo k chaloupce.
A před chalupou s koně hop!
A na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola! otevřte, milí lidi,
ať oči moje brzy vidí
potěšení mé!“
Vyšla babice, kůže a kost:
„„Hoj, co nám nese vzácný host?““
„Nesu ti, nesu v domě změnu,
chci tvoji dceru za svou ženu,
tu tvou nevlastní.“
„„Hoho, panáčku! div a div!
Kdoby pomyslil jaktě živ?
Pěkně vás vítám, vzácný hoste,
však ani nevím, pane, kdo jste?
Jak jste přišel k nám?““
„Jsem této země král a pán,
náhodou včera zavolán:
Dám tobě stříbro, dám ti zlato,
dej ty mně svoji dceru za to,
pěknou přadlenu.“
„„Ach, pane králi! div a div!
Kdoby se nadál jaktě živ?
Vždyť nejsme hodny, pane králi! —
Kéž bychom záslužněji stály
v milosti vaší!
Však ale radu, radu mám:
za cizí — dceru vlastní dám;
jeť podobna té druhé právě
jak oko oku v jedné hlavě —
její nit — hedbáv!““
„Špatná je, babo, rada tvá!
Vykonej, coť poroučím já:
Zejtra, až den se ráno zjasní,
provodíš dceru svou nevlastní
na královský hrad!“

III.

„„Vstávej dceruško! již je čas,
pan král již čeká, bude kvas:
Však jsem já ani netušila —
nu bodejž dobře pořídila
v královském hradě!““
„Stroj se, sestřičko moje! stroj,
v královském hradě bude boj:
Vysoko jsi se podívala,
nízko mne, hleďte zanechala —
Nu jen zdráva buď!“
„„Pojď již Dorničko, naše, pojď,
aby se nehněval tvůj choť:
Až budeš v lese na rozhraní,
na domov nevzpomeneš ani —
pojď jen honem, pojď!““
„Matko, matičko! řekněte,
nač s sebou ten nůž beřete?“ —
„„Nůž bude dobrý — někde v chladu
vypíchnem oči zlému hadu —
pojď jen honem, pojď!““
„Sestro, sestřičko! řekněte,
nač tu sekeru nesete?“ —
„„Sekera dobrá — někde v keři
useknem hnáty lité zvěři —
pojď jen honem, pojď!““
A když již přišly v chlad a keř:
„„Hoj, ty jsi ten had, tys ta zvěř!““
Hory a doly zaplakaly,
kterak dvě ženy nakládaly
s pannou ubohou!
„„Nyní se s panem králem těš,
těš se s ním, kterak koli chceš:
Objímej jeho svěží tělo,
pohlížej na to jasné čelo,
pěkná přadleno!““ —
„Mamičko, kterak udělám?
Kam oči a ty hnáty dám?“ —
„„Nenechávej jich podle těla,
ať nikdo jich zas nepřidělá —
radš je s sebou vem.““
A když již zašly za tu chvoj:
„„Nic ty se, dcero má, neboj!
Však jsi podobna té tam právě
jak oko oku v jedné hlavě —
neboj ty se nic!““
A když již byly hradu blíž,
pan král vyhlíží z okna již;
vychází s pány svými v cestu,
přivítá matku i nevěstu,
zrady netuše.
I byla svatba — zralý hřích,
panna nevěsta samý smích;
i byly hody, radování,
plesy a hudby bez ustání
do sedmého dne.
A když zavítal osmý den,
král musí jíti s vojskem ven:
„Měj se tu dobře, paní moje!
já jedu do krutého boje
na nepřítele.
Navrátím-li se z bitvy zpět,
omládne naší lásky květ!
Zatím na věznou mou památku
hleď sobě pilně kolovrátku,
pilně doma přeď!“

IV.

V hluboké pusté křovině
jak se tam vedlo dívčině?
Šest otevřených proudů bylo,
z nichž se jí živobytí lilo
na zelený mech.
Vzešlo jí náhle štěstí moc,
nynčko jí hrozí smrti noc:
tělo již chladne, krev se sedá —
běda té době, běda, běda,
když ji spatřil král!
A tu se z lesních kdesi skal
stařeček nevídaný vzal:
šedivé vousy po kolena —
to tělo vloživ na ramena,
v jeskyni je nes.
„Vstaň, mé pachole, běž, je chvat,
vezmi ten zlatý kolovrat:
v královském hradě jej prodávej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za nohy.“ —
Pachole v bráně sedělo,
zlatý kolovrat drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„„Kéž bych ten kolovrátek měla
z ryzího zlata!
Jděte se, matko, pozeptat,
zač je ten zlatý kolovrat?““
„Kupte paničko! drahý není,
můj otec příliš nevycení:
za dvě nohy jest.“
„„Za nohy, ajaj, divná věc!
Ale já chci jej míti přec!
Jděte, matičko, do komory,
jsou tam ty nohy naší Dory,
dejte mu je zaň.“
Pachole nohy přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. —
„Podej mi, chlapče, živé vody,
nechť bude tělo beze škody,
jako bývalo.“
A ránu k ráně přiložil,
a v nohou oheň zas ožil,
a v jeden celek srostlo tělo,
jakoby vždycky bylo celo,
bez porušení.
„Jdi, mé pachole, k polici,
vezmi tu zlatou přeslici:
v královském hradě ji prodávej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za ruce.“ —
Pachole v bráně sedělo,
přeslici v rukou drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„„Och, kéž bych tu přesličku měla
ke kolovrátku!
Vstaňte, mamičko, s lavice,
ptejte se, zač ta přeslice?““ —
„Kupte paničko! drahá není,
můj otec příliš nevycení,
za dvě ruce jest.“
„„Za dvě ruce!? divná, divná věc!
Ale já ji chci míti přec:
jděte matičko do komory,
jsou tam ty ruce naší Dory,
vyneste mu je.““
Pachole ruce přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. —
„Podej mi, chlapče, živé vody,
nechť bude tělo beze škody,
jako bývalo.“
A ránu k ráně přiložil,
a v rukou oheň zas ožil;

a v jeden celek srostlo tělo,
jakoby vždycky bylo celo,
bez porušení.
„Skoč hochu, na cestu se měj!
Mám zlatý kužel na prodej:
v královském hradě jej prodávej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za oči.“
Pachole v bráně sedělo,
zlatý kuželík drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„„Kéž bych ten kuželíček měla
na tu přesličku!
Vstaňte, mamičko, jděte zas,
ptejte se, zač ten kužel as?““ —
„Za oči, paní! jinak není,
tak mi dal otec poručení,
za dvě oči jest.“
„„Za oči!? neslýchaná věc!
A kdo je, chlapče, tvůj otec?““ —
„Netřeba znáti otce mého:
kdoby ho hledal, nenajde ho,
jinak přijde sám.“ —
„„Mámo, mamičko! co počít?
A já ten kužel musím mít!
Jděte tam zase do komory,
jsou tam ty oči naší Dory,
ať je odnese.““
Pachole oči přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. —
„Podej mi, chlapče, živé vody,
nechť bude tělo beze škody,
jako kdy prvé.“
A oči v důlky položil,
a zhaslý oheň zas ožil;
a panna vůkol pohlížela —
leč nikoho tu neviděla,
než se samotnou.

V.

A když byly tři neděle,
král jede z vojny vesele:
„A jak se máš, má paní milá;
A zdalis pamětliva byla
mých posledních slov?“
„„Och! já je v srdci nosila,
a hleďte, co jsem koupila:
jediný mezi kolovraty,
přeslici, kužel — celý zlatý,
vše to z lásky k vám!““
„Pojď se, má paní, posadit,
upřeď mi z lásky zlatou nit!“
Ke kolovrátku chutě sedla,
jak zatočila, celá zbledla —
běda! jaký zpěv!
„„Vrrr — zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
nevlastní sestru jsi zabila,
údův a očí ji zbavila —
vrrr — zlá to nit!““
„Jaký to kolovrátek máš?
A jak mi divně na něj hráš!
Zahraj mi, paní, ještě znova,
nevím, co chtějí tato slova.
Přeď, má paní, přeď!“
„„Vrrr — zlou to předeš nit!
Chtěla jsi krále ošidit:
pravou nevěstu jsi zabila
a sama ses jí učinila —
vrrr — zlá to nit!““
„Ho, strašlivě mi, paní, hráš!
Nejsi tak, jak se býti zdáš!
Zahraj mi, paní, do třetice,
abych uslyšel něco více.
Přeď, má paní, přeď!“
„„Vrrr — zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
sestra tvá v lese, v duté skále,
ukradla jsi jí chotě krále —
vrrr — zlá to nit!““
Jak ta slova král uslyšel,
skočil na vrance, k lesu jel;
hledal a volal v šíré lesy:
„Kdes má Dorničko! kde jsi? kde jsi?
Kdes má rozmilá?“

VI.

Od lesa k hradu polí lán,
hoj jede, jede s paní pán;
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
na královský hrad.
I přišla svatba zase zpět,
panna nevěsta jako květ;
i byly hody, radování,
hudby a plesy bez ustání
po tři neděle.
A což ta matka babice?
a což ta dcera hadice? —
Hoj! vyjí čtyři vlci v lese,
každý po jedné noze nese
ze dvou ženských těl.
Z hlavy jim oči vyňaty,
ruce i nohy uťaty:
co prvé panně udělaly,
toho teď na se dočekaly
v lese hlubokém.
A což ten zlatý kolovrat?
Jakou teď píseň bude hrát?
Jen do třetice zahrát přišel,
pak ho již nikdo neuslyšel,
ani nespatřil.

K. J. Erben.

82.

Učitel.

Ruka vyšší, *ruka Páně*,
vztažená nad všemi tvory,
jimžto roveň, jimž i hory
za obydlí vykazuje,
a přírodě věčné daně
v zákonech svých vypisuje —
prstem svojím lidstvu kyne:
a hle tam, kde stáří hyne,
tamtéž nové pučí květy;
života kde peruť klesá,
tamtéž nové šumí vzlety.
Moc plodistvá jarem plesá,
kteréž na svět uvádí,
na svět, nad nímž Tvůrce bdí.
Vlasti září požehnání
ve spanilém dítek kruhu,
jež co kvítka pestrých luhů
sídla lidská ozdobují,
k nimž se s nebe milosť sklání;
našítě radostí slují
a nadějí budoucnosti,
jež na bedrách minulosti
zbuduje si nové dráhy,

kdež se bude pravdy v záři
pálit oběť čisté snahy
skvrny prostém na oltáři,
jehož podstať, témě, tuk
v jedno splývá — v lásky zvuk.
Každému jest pozemšťanu
přáno ducha střehoucího,
jenž bdí z hojně mohoucího
kruhu věčné vznešenosti,
z chóru čistých nebešťanů,
z proudu věčné blaženosti.
U kolébky anděl pěje,
dítku něžné údy hřeje,
odrostlé pak před úrazem
na života cestách chrání,
nehod trapných přede srázem
kroku jeho k zkáze brání.
Blahý, kdo se vésti dá,
vítězství ten snadné má.
K samostatnosti by dospěl
člověk v zemském putování
a v budoucím povolání
člověčenstva k cíli prospěl:
andělem svým povždy bdělým
vedeno jest dítko čilé
do jizbičky roztomilé,
jížto *„škola“* jméno dáno,
by tam čistolidské péči
muže bylo odevzdáno,
jenžto v naší zvučné řeči,
jak to její genij chtěl,
nazývá se — *„učitel“*.
Plná úcta budiž jemu,
duší útlých zahradníku!
Ontě vlohám u jich vzniku
k rozvíjení náměr dává
a k sypání úrodnému
mláďat mysl obdělává.
Dobrá škola v prosté vísce
a řád pravý v školní chýžce
k většímu jest blahu lidem,
než-li doly byť i zlaté:
pravdy světlo platíť klidem,
kdežto zlato hlavu mate —
víra, mrav i vzdělanosť:
hle v tom školy vznešenosť!
Rodiče, již o své milé
péči vedou v domácnosti,
aby dítky v zvedenosti
tělem, duší prospívaly,
bdí též nad tím každé chvíle,
ve škole by prodlévaly;
blaze obci nezemdlené
a předsudky nesvázené,
kdyžto k radě moudrých hlasů
ústav školní zvelebuje
a nadáním v pravém času
budoucí svůj prospěch snuje;
školství stálé lepšení
vede věznic k menšení.
Pěstoun, mladé lidstva plémě
náboženstvím štěpující,
vědy šťávou zvlažující,
budoucímu pokolení
mece v základ zdaru sémě
k nadějnému rozvíjení.
Věčné pravdy kotvu klade
v učelivé srdce mladé,
a kde dobra pramen vzniká,
tam napájí vlohu jemnou,
umek poklad odemyká,
jímžto zdobě mysl temnou
šíří vždy svou snažností
svěřenců svých známosti.
Má-li sémě toto síti
učitel do kypré půdy,
musí k tomu ryzí rudy
vědomosti vlastní bráti;
má-li školství prospěch míti,
musí pilnosť věnovati
úloze své převznešené; —
horlivosti, nedušené
slabostí a neznalostí,
nejtěžší se dílo daří,
nevědomec nedbalostí
předrahý čas jenom maří;
nevládne-li v čele zdar,
hyne dítek vyšší dar.
Do života do činného
z školy mládež vystupuje.
Nech dřív tedy postupuje
v potřebných jí ve předmětech;
dáť ovoce přehojného
květ duchovní v mladých letech.
Pro života zdravé síly
člověk záhy věnuj píli;
přímí-li se stromek časně,
leporostlým kmenem bývá,
a co mladosť pozná jasně,
v tom i stáří radost mívá:
na základě dobrých škol
nebuduje strast a bol.
Bojem svět vždy kráčí k předu,
vítězstvím vždy novým hledě
vynikati v válkovědě,
jež ničením slabších protiv
mní, že blaho má v svém sledu.
Rek však, který zpouru zkrotiv
vládne u vítězoslávě
v lesku i v rytířském hávě,
tehdá skví se v plné cnosti,
ve školách když dochovává
lepší lidstvo budoucnosti,
čímž nejlepší důkaz dává,
že je snahy jeho cíl,
aby lid svůj ušlechtil.
S velebením duch náš hledí
k slavným předkům zpět v proud časů,
v nichž se moudrých vládců k hlasu
vědám stany zakládaly
a kdež snah všech na popředí
snahy o zdar školství stály.
Minulosti zpomínáme,
že v ní hojně mužů máme,
kteřížto co učitelé
v národní se skvějí knize
a co vychovavatelé
září se jak zlato ryzé.
Kýž se množí jejich řad
nyní, vždy a napořád.
Mudruje se v našem věku
mnoho o přeporození
myslí lidských k probuzení
lepších společenských řádů.
Kde však pravého jest léku?
Na čí slušno dáti radu?
Opravou jen z vnitra lidu
ke stálému přijdem klidu.
Sami když se obnovíme
spásou pravdy Bohem dané,

potřebám všem vyhovíme,
v nichž rukojmí blaha stane;
potřeba pak první jest,
školám přáti dobrých cest.
Školať v srdce mladé vsévá
čisté zrno božské lásky,
kteráž světí lidské svazky
u vezdejším přebývání.
Milostí, již s výše vlévá
Hospodin v svém smilování
působením církve svojí —
milostí tou škola kojí
budoucí občany vlasti,
vedouc je po dobré dráze,
aby na ní v štěstí, v strasti
trvali v šlechetné snaze,
v jejíž hojném ovoci
kyne všem zdroj pomoci.
Trpělivost cností přední
pravého jest učitele,
na mysli jenž bystrobdělé
vždycky má svůj úkol vážný,
kterýž nikdy nezevšední,
když ho koná mistr snažný,
jenžto učitelství cení
výš než pouhé kantoření;
z pevnéhoť jen přesvědčení
o prospěchu vzdělanosti
řádné plyne vyučení
o pravdě a povinnosti.
Národ ten jest v rozkvětu,
jenž miluje osvětu.
Aby zář osvěty pravé
po vlasti se rozlévala
a vždy více zahřívala
útroby všech našich bratří:
k tomu *všechny síly* zdravé
sjednotiti právem patří.
Chcem-li, aby učitelé
ujali se z duše celé
vznešeného povolání,
slušno o to péči míti,
by při vážném pěstování
nemuseli v nouzi dlíti.
Nedostatek rodíť žal,
z obou roste mysli kal.
Budoucnosti lůno kyne
plné prospěchu a vnady,
pak-li odstranivše vady
školství budem povznášeti;
býlí škodné platně hyne,
nestává-li ho hned v setí.
Nechceme-li duchamorny,
nébrž závod ve všem vzorný:
podporujme každou snahu,
ježto školství ku zlepšení,
tím pak k obecnému blahu
čelí čistém u nadšení;
radnoť, *by náš věk zdar škol*
vytknul sobě za úkol.
Slabými zde kreslí tahy
skromné péro učitelství;
duchovní to stavitelství
výkonných sil zvláště žádá;
těm však mnohdy rosné vláhy,
ježto s přejné výše padá,
k zotavení ducha třeba
jako tělu denně chleba.
Kýž se množí dobrá péra
působnosti náležité,
aby mizela mezera
na roli tak důležité.
Pro život jen škola stůj,
z života se zvelebuj!
Zárodek-li školy živý,
osení též vzejde dobré,
duchovní-li jádro bodré,
uzrají též snahy čisté
v hojné plody — téměř v divy
netušené dřív zajisté.
Nuže k ruce ruku dejme,
spojeny též hlavy mějme!
O cíl slavný se zde jedná —
o zkvět lepší budoucnosti;
o cíl svatý se zde jedná —
o zdar lepší vědomosti;
cíle toho klestitel:
to hle pravý — učitel!

Poděbradský.

83.
Pouště král.

Pouště král jest lev; když chce svůj širý obor prohlednouti,
kráčí k laguně a v rákosí tam jme se ulehnouti;
kde se žirafy a sajky napájejí pohostinně
a kde šumí smokvoň morušitá, tam se skryje v třtině.
Večer když ve kraalu Hotentotův ohně plápolají,
když na příkré Hoře Stolové víc lesky nekmitají,
uprostřed karú když Kafr samoten se plahočí,
když již v houšti dříme gazela a pakůň v poříčí:
pouští žirafa pak ubírá se majestátným krokem,
by schladila horký jazyk svůj laguny kalným mokem,
žízní hnána pádí pouští dálnou, holou, smutnou,
u cíle pak klečíc srká dlouhým krkem vodu mutnou.
Náhle se cos v třtině hýbe; zařve lev a rázem vskočí
jí na šíji; jaký kůň to! Spatřily kdys lidské oči
skvostnější čabraky v zdobných stájích královského hradu
nad tu pestrou kůži běhouna, jejž lev obsedl z zadu?
V svazy vazu zatne zuby krvelačnost jezdce krutá,
kolem ohbí koně-obra vlaje hříva jeho žlutá,
s dusným řevem běhoun vzpíná se a bolem divě řádí,
kůži má jak levhart a jak velbloud rychle k předu pádí.
Nohami lehkými půdu lunou ozářenou tepe,
poušť naslouchá, jak žirafě prchající srdce klepe;
oči ztrnulé má vypouleny; z krku zdrápaného
crkem teče černá krev po těle tvora ztrápeného.
Jako oblak, jenž lid Israelský v zemi Jemen vedl,
jak duch pouště, jako přízrak, jenž již mnohých s cesty svedl,
písku kotouče se v pískovém tom moři pouště práší,
z písku žlutý sloup se za nimi vždy výš a výše vznáší.
Za nimi sup dravý letí, škvrče vzduchem v noční dobu,
v sledu za nimi jest hyéna též, rušitelka hrobů,
dále levhart, jenž na Kapsku lísy ničil loupeživě,
krev a pot jim stopu jejich naznačuje živě!
S hrůzou patří na vladaře, jak na živém trůnu sedí,
jak dře pestré sedadlo a krev skrz drápy z něho cedí.
Bez ustání, až uslábne, musí žirafa lva nésti

proti takovému jezdci vzpoura nic nemůže svésti.
Na pokraji pouště sklesne v posledním již smrtném boji;
a hned jezdec z koně svého zničeného kvas si strojí.
Nad Madagaskarem na východu ranní zář již svítá;
tak král zvířat každé noci v mezích svojí říše lítá

Ferdinand Freiligrath. *V. P. Poděbradský.*

84.

Zkamenělá matka.

U lesa černého
chudá matka stála,
smutně, žalostivě
v lesy naříkala:
„Lese, černý lese,
kde je dcera moje?“
„„Šla za mladým hochem
do litého boje.
V chladu z mého mechu
trhala barvínek,
bujný to barvínek
na zelený vínek.
Ne na jeden vínek,
na tři ho splítala,
hochu, sobě, vranci
po věnečku dala.
Nemohu ti říci,
kde je tvoje dcera,
ptej se dalekého,
modrého jezera.““
Odkvapila matka —
u jezera stála,
smutně, žalostivě
k vodě naříkala:
„Vodo, modrá vodo,
kdeže moje dcera,
pověz, modrá vodo,
vodičko jezera.“
„„Nevím, kde tvá dcera,
nevím, kam se dala,
já se modrým okem
do slunce dívala.
Ale těžkou loďku
vedla má pravice,
vraník v ní a junák,
junák i děvčice.
Děvče, hoch a vraník
každý měl po vínku,
po zeleném vínku
z bujného barvínku.
Takový barvínek
les, můj bratr, rodí,
tam z mé modré vody
ranní rosa chodí.
Nemohu však říci,
kam se cestou dala,
ptej se, snad ti poví
vysoká ta skála.““
Ke skále šla máti,
u paty jí stála,
smutně, žalostivě
k skále naříkala:
„Skálo, šedá skálo,
kde má dcera, kdeže?“ —
„„Tam na širé pláni
kalina ji střeže.
Střeží nejen dceru,
ale i mladíka,
nejenom mladíka,
ale i koníka.““
Na pláň vyšla máti,
u kaliny stála,
smutně, žalostivě
keři naříkala.
Pod keřem kaliny
růvek nasypaný,
a na růvku vínek
z barvínku je daný. —
„Proč jsem život dala,
milá dcero, tobě,
aby hoch utrápil,
utrápil nás obě!
Kdybych mohla spáti
jako to kamení,
abych necítila
pro tebe trápení.
Abych necítila,
co jsem jindy měla,
bodejž bych se raděj
byla zkaměněl.“ —
Než to promluvila,
jako kámen byla,
s spjatýma rukama
matka zkamenila.
Nad plání když měsíc
večer vycházívá,
postojí a chvíli
na kámen se dívá.
A kalina květe,
na růvek se kloní
a ta rosa její
o kameny zvoní.

Adolf Heyduk.

85.

Na rozhraní roku.

(Pro učitelské besedy.)

Po dlouhé duchamorné noci pusté,
když vzešlo světlo krásné dennice
a zaplašilo mlhy dusné, husté —
ožily vlasti luhy, štěpnice:
všech pozemšťanů z hrdel jásající,
slyš! znějí hlasy zoru vítající;
své oči protivenstvím oslepené
vše třídy rázem si protírají,
a an tak v světla lesk pozírají,
k sobě se řadí v době velebené,
v níž přáno jim svých předků k pokladům se znáti,
v níž znovu mohou dějin slávy vzpomínati,
a v kročeje svých otců velkých vstupujíc,
zas mohou pochodeň nést budoucnosti vstříc.
A pochodeň ta národní jest vychování,
když národ sám jest pěstounem své drahé mládi,
kteroužto v pravdy poznání a milování
ku povolání skutkoplodnému uvádí.
K prospěchu té naděje budoucnosti
nám rosa padla na rov národní,
k rozkvětu naší svaté národnosti
nám vzešlo světlo ducha původní,
jak Serafův hlas zavznělo to z výše
a národ občerstven již volněj dýše
a v novém žití tlukotu se zmáhá,
ku svému vlastnímu s vřelostí lne,
co dobrého kde vzniká, tam zrak pne,
i práv svých vědom, jich se, hle! domáhá.
Což platny nám jsou plané různých řečí zvuky,

když nesprostí nás duchovní, tělesné muky?
Jen v jedné řeči každý národ vzdělán jest,
jen v mateřštině může jemu blaho zkvést;
toť oheň, který blahodárně všem vždy svítí,
toť genij tvořivý, jenž národ oživuje.
jenž k zhoubě souseda se nikdy nerozníti —
a toho genija učitel strážcem sluje.
Již, bohdá! nedouctví hrana odzvoněna
a převrácenost nebude víc vítěziti,
národní spásy obloha již vyjasněna —
a jasnost tu si nedáme víc zachmúřiti.
Nuž, s libostí hledíce na rok zhaslý,
rok nový „Zdráv jsi došel!“ vítejme;
svým zrakem, jejž jsme dřív ien tužbou pásli,
vítězství nové doby hlídejme!
Jak zlatý nektar křišťálovou číši,
ať moudrost plní mládě v paláci, v chýši!
Kýž noví Komenští a Jungmannové
a vzorní Filcíkové v národu
chystají hojnou v školách úrodu,
v níž vyjasní se krásné doby dnové,
kdež blahobyt nám plynout bude z didaktiky,
vedené berlou přirozené methodiky,
a školometství plesnivého suchopar
vloh snahy nebude víc přiváděti v zmar.
Ač dosti pelyňku mládeže pěstounům roste,
přec nezlekej se břemena duch vlastmilovný,
a v odvaze posvátné, předsudků všech prosté,
blíž k svému cíli kráčej národ úsilovný!

V. P. Poděbradský.

86.

Píseň o srdci ženském.

Pějte píseň, slavné umky!
Zapějte o ženském srdci,
jako v ňadrách ženských žije,
plné blaha, plné bolu,
jako přišlo z rukou božských,
by stvoření ukončilo;
jak hluboké v pramenech svých,
jak vysoké ve svých vlnách,
jak malinké v oboru svém,
jak veliké ve svém snění,
jaktě úzké v žití kruhu,
jak daleké v myšlení svém,
jaktě horké v plnosti své,
jak studené v pokrývce své,
jak jest vždycky, každé chvíle
věčně nové, nevyzpytné!
Pějte píseň, slavné umky,
zapějte o ženském srdci! —
Stvořitel když shlednul s výše,
hotova v slavnostním šatu
co nevěsta v mladém šperku
uvnaděná země plála,
kolem bujně plných údů
šněrovačka zelená se
pnula měkce otočená,
z květů říza ladně na ní
skvěla se až po kraj moře,
v kadeřích stromů hořeli
slavně rosní démantové,
slavnostné kameny drahé
visely ve kroužcích květin
a plameny obětní se
na kopcích na strmých leskly,
hlasné zpěvy proudily se
jako o dni o svátečním
z lesa plného zpěváky,
a pak vůně kadidlová
ze kalíšků květin páchnouc
táhla z čistých ze vln větru
vysoko k oblouku nebes;
a v svém prvním blahém spánku
ležela na loži z růží,
tehdá ještě trní prostých,
žena první, vznešená,
tak jak před prvotným hříchem
ještě zřela na sbor andělů.
Květy komnatou se staly
vůkol krásné ženy spící:
rád své větve co kryt stinný
sklání strom k jejímu loži
a co šaty pro div tento
vije bez v své libé vůni
měkce, jemně květy své
kolem obrazu tohoto
něžné, čisté ženštiny.
Zástup motýlů též nese
co vějíře svoje křídla,
ukolébavku pak slavíkův
sladký zvuk jí zpívá v pokoře.
Milý slavíku, co pak jsi asi
krásné spáčce této pěl,
dokud její sen proniknut
nebyl ještě zemským myšlením?
Slavíku, rci, co jsi zpíval,
než se žena zbudila?
Jaká píseň zavznívala
tebou z noci života? —
Takto slavík milý pěl
zvukem nejlahodnějším,
nejkrásnějším nápěvem
o slávě a ceně krásy:
„Podivná jest krásy činnost,
podivná jest krásy vláda;
před okem nech rozvine se
ve postavách tisícerých,
ve postavách leskuplných
z kruhů věčných, nadpozemských;
nech se v mechu pletenině
co síť pestrá zemí plíží,
nech se z růžového stonku
vzhůru pne co čilý kalich,
nech z perutí kolibrových
barvohojně vniká v oko,
nech z kamenů drahých skáče
jak paprslek do života,
nechť i v smělé sloupu stavbě
k oblakům se pyšně vznáší;
kde se nám ukáže krása,
kde k nám spanilou tvář sklání —
od oblásku na pobřeží,
od vyžel v hlubinách mořských,
v nichž spí nejkrásnější perly,
až k hvězd stromu velikému,
jenž v závoji
tmavé noci
ohně svoje
plné skvostu
ku slavnosti
tichých srdcí rozžehl,
krása umí život tento
čarovně vždy osvětliti,
krása zná na místa jasná,
rajským zlatem vyzdobená
bytost naši postaviti;
ku blahu však povznesti nás

a bol z vnitra vypuditi
k pozlacení živobytí
božské vnady paprslekem,
aby lahodné strun zvuky
i spanilost zpěvu změnná
i vlnění tance čilé
i hvězd zlatoskvělá jasnost
i cit sladký vřelé touhy
i pokornost služné lásky
i síť řeči lichotivé
i čarovné vtipu spory —
to vše by nás oblažilo,
to vše by nás občerstvilo,
zajalo nám naše srdce,
bychom z věnce našich hodin,
vyšší rukou uvitého,
čerstvé květy, čerstvé listí
trhali si pro užitek:
to dovede krásy květ
jenom v básni stvoření,
v básni korunované!" —
Takto milý slavík pěl
zvukem nejlahodnějším,
nejkrásnějším nápěvem
o slávě a ceně krásy!
A což spáčka vnadyplná?
Na květech se kolébajíc
slyšela tu sladkou píseň?
Slyšela to pozdravení,
pozdravení lichotivé?
Hnula při tom svými údy?
Hnula při tom obočím svým?
Cítila v svém oku kapku?
Cítila v svých prsou tlukot?
Necítila v temné celi
červený zdroj srdce svého,
jak se probudil tichounce
i jak jemně klepal, tloukl,
šeptal, šustěl a se tázal,
s květinami radu bera,
jak z vězení uskočiti? —
Takto růže zprávu dává
o prvním o srdci ženském,
ku blahu jak i k bolesti
stvořeno v hodině svaté:
kolem hlavy spánkem jaté
andělé v okruhu stáli
a tiše se radili,
jak by této ženštině
vložit mohli ve hruď srdce,
vždycky jiné, vždycky totéž,
skalopevné, lehkohybné,
veselé vždy a vždy v slzách,
těžké v mysli, lehké v zdání,
jak totožný v tomto srdci
blaha den i den bolesti,
milovati,
nepřátelství
osnovati,
vroucně lnouti
a pak chladně
zůstaviti,
obětí požadovati
a obětě přinášeti,
nížiti se k temné zemi,
vznášeti se k jasné výši,
vzdorovati,
podnikati,
třásti se a
otáleti,
smáti se libě,
plakati strastně,
věřiti pevně,
nevěru síti,
kypěti zlostí,
k smíření ruku
dávati volně.
Rosy kapku vzali andělé,
ježto padla s nebes výšiny,
a fialku z údolí
a první dne paprslek,
malinkou též pomněnku
při měsíčku utrhli,
to vše potom vložili
v kalich čisté lilie;
všecko takto smíchané
postavili vesele
k žáru lásky jemnému,
a z motýlků postavena stráže,
křídlama by dmýchala do žáru;
koření též dali: listí topolové,
slunce májové a počasí dubnové.
Na to nalili pak vzdechy a tužbu,
slz dvé, jedno přání, naděje půlku,
trpělivostí pak přikryli to,
přikryli též mlčnou pokorností,
na stráž k tomu dali mírnost,
nábožnost a mysl v štěstí,
a z toho se stalo — srdce ženské.
Odletěly spánek, sen,
odletěly k nebesům,
spáčka když se zbudila,
v plném skvostu vůkol stál
svět a všechno stvoření,
v moři barev plavajíc,
stromy, květy, listí, plody
smočeny v slunečním světle,
z háje zpěvy sladce zněly,
sbory pestrých opeřenců
vzduchem volně plavaly,
modré se též smály řeky,
a po straně probuzenky
stál muž, v světle narozený,
k panování vyvolený;
a ona zří vlastní život,
avšak výše zří jej v muži,
ona cítí sladký život,
ona klopí oči svoje,
a první rozkvětla záře
na líci zaplápolavším,
a první ukápla slza
na srdce, jež tiše tlouklo,
a tu první sladké ach!
z libých úst se proudilo,
a tu první lásky blaho, bol
zavítaly v srdce ženské! —
Srdce ženské jest jak moře,
jak moře jsou prsa ženská,
ve hlubinách blaho, žal,
ve hlubinách bol i slast.
Jenom nořič, jenž do moře
hlubiny se odváží,
jenom ten se dozví jistě,
perla že jen na dnu sídlí!
Kdo však na vlnách na čistých
jezditi chce povrchně jen,
na lehkého kejklíře když
smějí se jen zlaté vlny,
kdyžto jemné větru vání
milkujíc s vlnami hraje

při stálém slunečním světle —
o, ten nezná srdce ženské!
Na rozkoš a blaho lásky
kdyžto štěstí slunce září
a větříky v libém šumu
když se kolem vnadných růží
obličeje kolébají,
srdce její jest tak jemně
odevzdáno obratům všem
pocítění jako moře,
v němž se večer tiše, ladně
každá hvězda zobrazuje,
již maluje na ně nebe! —
Láska blaží, oslazuje,
občerstvuje, rozjařuje,
k milenci když lásky slast
srdce ženské ovládá;
jako moře však též strašná
láska jest, když bol a žal,
lásky trýzeň, utrpení
když svit slunce zastiňuje,
z blízkého když zálivu,
z divoké když propasti
bouře křídlem třepetá,
běda, kdyžto lásky útěk
srdce ženské nahryzl,
běda, kdyžto žárlivost
srdce ženské zděsila!
Žárlivost, ta divá hydra,
kteráž jednou usmrcena
vždycky zase v život vejde;
žárlivost, jež surové své,
divé, ostré, kruté drápy
u posměchu v srdce ženské,
kde se nejněžněji hýbe,
v nejhlubší zatíná struny!
Žárlivost, vždy nepokojná,
žárlivost, která vždy sočí,
žárlivost, kteráž bdí věčně,
žárlivost, msty, jedu plná,
žárlivost, jež nepostí se,
žárlivost, vždy pohyblivá,
žárlivost, zdánlivě mrtvá,
na novo vždy probuzená,
žárlivost jen nesvár rodí,
žárlivost jen otravuje,
žárlivost šílenost krmí,
žárlivost s hrůzami všemi,
žárlivost se vší strašností,
žárlivost jen v srdci ženském
spatřiti lze strašně, hrozně!
Jedině ve srdci ženském
žárlivost tak spatřiti lze,
poněvadž nejčistší mocí
nadchnula to srdce láska.
Nejvyššítě lásky vlny
k nebesům až dmou to srdce;
vždyť ve srdci ženském svítí
všechny jasné nebes svíce
a u jejím srdce jádru
třpytí se hvězd tisícero,
házejících božskou zář svou
do tohoto života! —
Hvězdy, jež samotny v život
čarovným svým leskem třpytí,
s plamenem nebeským stojí
pohromadě v vlasti ženské;
ze zlatéhoť lásky stromu
větve květové se šíří
k slavnosti života květouc
a života krátkou dobu
v nebeský sen proměňujíc.
Láska jest to velké slunce,
z jehož ohně živícího
nepočetné hvězdy prýští
v temné lůno života.
Láska manželská, všech pudů
nejčistější koruna,
čistě plápolající,
v trůnu božském původ má.
Láska manželská přemocná,
mnohotvárná i pozorná,
láska ta chrámovým květem
ve svatyni srdce jest.
Svatá páska s nebes výše
vetkána jest v život tento,
aby v čistém duší svazku
co příbuzné zasnoubila,
by jemného mravu žezlo
na trůnu i ve chatrči
do života zakotvila,
by čistoty kněžský oheň
zapálila v žití zemském,
aby cností hvězdný závoj,
aby lásky obraz svila,
by stydlivost zaruměnou,
tento čistý nebe kvítek,
připnula k ovoci smyslů,
aby muže nestálého,
aby muže zmateného
svazkem nábožným a jemným
z trudného myšlének boje
hrdliččiným cukrováním
v meze něžně pohyblivé,
v koleje činnosti tiché
uvedla zpět klidnou snahou,
kde ho ve přátelském kruhu
láska, mysl, působnost domácí
a věrnosti něžné chování se
objímají rukou spasonosnou.
Láska mateřská pak, pravá,
skalopevná, věčně čistá,
co zve člověk pocitem,
co zve člověk citem svým,
všechna bolest, všechno blaho
na zemi pod nebes sluncem
nestačí ve slasti, v bolu
k citu v prsou mateřských.
Matky starosti a slzy
bdí za jitra dítěcího,
matky střežení a slzy
na vodítku řídí dítko,
matky lůno, matky slza
vychová pozvolna dítko,
matky slza, matky „ach!“
v noci stráží u dítěte,
matky slza, matky trýzeň
choré dítko opatruje;
opatruje samotinká,
o pravici podepřena
sedí v trudném času nočním,
zloupena o všechen spánek,
u hlavy chorého děcka,
sklání se k hlavičce jeho,
utírá s ní potu kapky,
hlavou svou lne k jeho lícem,
aby žár do sebe vsála,
naslouchá, zda ještě dýchá,
poklekne ve slzách horkých
na pokraj postylky jeho,

sepne ruce u modlení:
„Matko nejvyšších milostí,
nech mne složiti mou bolest,
shlédni na mé vroucí slzy,
jež z horkého kanou oka,
přijmi vroucí modlitbu mou,
za nemluvně to ji přijmi,
mému dítěti ku spáse
volání mé k Tobě přijď!
Samo nemůž' modliti se,
samo nemůž' pokleknouti,
samo nemůž' sepnout ruce,
protož skloň se milostivě,
shlédni jemně s nebe na zem,
navrať matce opět dítě,
navrať dítě malé, vnadné,
vrať mně dítě beze skvrny,
vrať mi je Blahoslavená!
Nemáť nebe ve své výši,
jež andělů kůry chválí,
nemáť samo velké nebe
nic většího ve svém lůně,
nic vyššího ku hlásání,
by zničilo hříchů tíži,
nežli *matku s dítětem!*“ —
Nábožnost však a klid víry,
ty ve srdci ženském sídlí;
když dle vůle nevyzpytné
nesplní se prosba, přání,
vchází víry potěšení
i cit plné oddanosti,
u věčnou moc nebe vchází,
jak jitřenka z temné noci,
jako rosa na lučině
v slunci nově zbuzeném
vchází opět v srdce ženské!
Srdce to, prv divě hnuté,
třese se pokorně, tiše;
neboť, hnuto v slasti, v bolu,
nebe vždycky nosí v sobě,
poněvadž v životě čisté
jako záře démantová,
poněvadž v životě pravé
jak modlitba u oltáře,
poněvadž věrnosti známé
jako skalná stěna v moři,
poněvadž jest v mravnosti své
jak obruba liliová,
poněvadž útrpné vezdy,
poněvadž tak skromné v štěstí
jak za jitra svatý obraz,
poněvadž jest v trýzni mírné
tak jako mech u pramene,
poněvadž v doufání silné
jak u rakve kněžské slovo,
poněvadž ve víře jasné
jako orel v slunce záři:
proto všemi pěvci, jichžto stává,
v celém kruhu země této
srdci ženskému vždy čest se vzdává.

M. B. Saphir. *V. P. Poděbradský.*

87.

Večerní klekání.

Doliny,
dědiny
tichnou, blednou, hasnou;
jenom září jasnou
skvějí hor se báně
jak oltáře Páně;
vánek líbá květiny,
lučiny,
planiny.
V údolí
hlaholí
zvonků hlas co z ráje,
ozvěnou jsou háje;
než se spánek sklání,
tvorstvu se vyzvání:
„S čistou duší dítěte
klekněte,
klekněte!“
Mocný Pán
má svůj stan
nad hvězdami výše;
anděl strážce tiše
sstupuje z červánků
strežit lidstva stánků,
noc až mine, den je dán;
dobrýť Pán,
dík mu slán!

V. J. Picek.

88.

Žebrák.

Žebráček starý běduje,
že mu ten vítr proklatý,
kdy krajem šumně zaduje,
prochvívá vetché záplaty.
Že unáší mu chorý plášť
a ve vous mece ledu hlať,
že vlas mu ježí každý zvlášť;
ach, ze vsi k městu dlouhá trať!
On opozdil se jedině,
že čas tak kvapně utíkal,
než „Zaplať Pánbůh“ v dědině
za dárek všude odříkal.
Už soumrak noci příbuzen
obléká v šero okolí,
a mroucí poznenáhla den
s ním jenom slabě zápolí.
Žebráček starý naříká,
an mráz mu slabý kalí hled,
a zima tělo proniká:
„Ach, totě vítr jako jed!
Ach, je to šlakovitý čas,
ten bídný plášť — jaký to štít!
Dech vázne v hrdle, vázne hlas,
nemožnoť věru dále jít.
Tu příkop, podél cesty, hle!
Než větru vztek se utiší,
snad zotaví se tělo mdlé
a nohy dál si pospíší.“
Jak ticho, volno v úkrytu;
tu klidně s dárky leží vak,
a žebráček rád pobytu
protírá zarosený zrak.
Protírá oči, ruce tře
a hladí zvlhlé šediny,
an v nitru jednak hněv mu vře,
že pozdě vyšel z dědiny.
Tu sedí, dumá noci host
na tvrdém lůžku žebráků,
a duch nesnází těla prost
dlí v minulosti soumraku.
Slyš! ve vsi cinká klekání,

žebráček zbožně dělá kříž!
Slyš! povoz z města uhání
a kvapně hrčí blíž a blíž.
Dvé ořů bujně tepe zem,
vnitř velmož sedí zahalen,
tu zlatý prým, tam drahý lem —
a povoz prchá jako sen.
„I tys se druhdy vozíval,“
dí chudák hlasem lítosti,
„leč v tobě cit se ozýval
a udílel jsi milosti.
Kde jsou, již tebe chválili,
kdy zdroj se hojně pramenil?
Ten vyschnul, ti se vzdálili —
svět pěkně se ti odměnil!“
Tak dumá stařec, táhlý vzdech
se těžce z chorých vine plic
a nad ním vane zimy dech
a již se stmívá víc a víc.
Tam k zámku zvoní kopyta,
tu ode města v šeru kdos
nejistým krokem klopýtá
a mumlá podivného cos.
To s těžkou hlavou ubožák,
jenž sem a tam se potácí:
byl v krčmě a teď noční pták
ke skřítkům svým se navrací.
„Co ty tam dole máš už dost?
O nuzáku, hleď! já jsem král!
Tys babsky vzdal se na milost,
já vítěz půjdu slavně dál!“
I míhá se co šedý stín,
jejž na pouť chladný vyslal hrob,
v tom šeru dál, an bledý syn
bídáctví dávných želí dob.
Zpěv, hudba, plná sklenice,
hra v karty, čilí druhové
a k tomu švarné sklepnice:
toť slasti barvy duhové!
„Tak všední den i ve svátek
jal jsem se vášni klaněti,
ach! zapomněl jsem na statek
i na ženu i na děti.
V mém statku velí jiný pán,
trud choti život ukrátil,
já bloudím světem otrhán
a dítky — hřích je uchvátil.
Kluk, dobrých lidí povrhel,
ten v těžkém sedí žaláři,
a děvče — děvče bohužel!
to se svým tělem kramaří.“
Tak sedí žebrák a s ním žal;
ač větru van už přestává,
ač den už dávno s Bohem dal,
on chuďas přece nevstává.
Ach arciť, kterak možno vstát,
kdy tělo tuhne od nohou
a horkosť počnouc v mozku plát
ovládá hlavu ubohou!
V té upomínek pestrá směs
co divý vír se kolotá:
čest, pochlebníci, sláva, ples,
hlad, osamělost, žebrota.
An takto blouzní šepotem,
docházející srdce stroj
násilným svědčí tepotem,
že poslední mu nastal boj.
Čas mijí — ustal větru van,
by nepřerušil starci sen,
jenž květem sněhu obsypán
je na cestu již připraven.
A trata pusta jako step,
an dokonává noci host, —
tu vzdech a ještě srdce tep
a anděl smrti velí: Dost! —
Tam v zámku utich' ples a smích;
tu žebráček na lůžku svém
poklidně leží; jeť mu sníh
i rubášem i příkrovem. —

V. V. Trnobranský.

89.

Ze vsi.

Po hoře se stezka vine,
do údolu, ku dědině.
Když do školy chodívali,
už se spolu milovali.
Kdož jim může záviděti,
vždyť jsou ještě malé děti.
Malé děti chléb jen jedí —
to rodiče dobře vědí.
Až vyrostou, odvyknou si,
sotva ve snu vzpomenou si.
Jako voda ten čas běží —
ona hnedle pannou svěží.
Ach, což jí to platno bude,
když je jenom děvče chudé!
Nemá otce, ani matku —
on jediný syn ze statku.
On je pánem na dvorečku —
ona u nich za děvečku.
Však se tatík na to mračí,
měl by děvku z domu radši.
Což se matka tuze rmoutí,
dědeček jen hlavou kroutí.
Přece musí děvče z domu
a s ní synek ještě k tomu.

* * *

Po hoře se stezka vine
a na hoře kaple kyne.
A když ještě byli malí,
před kaplí se modlívali. —
Před kapličkou, pod jasanem:
„Přec se za sebe dostanem!“
Klečeli tam při měsíčku,
modlili se modlitbičku.
Nad nimi se hvězdy chvěly,
jako by jim rozuměly.
„Nic hvězdičky se nechvějte,
nad námi si nezoufejte.
Nechvějte se v lesku rudém —
přec my věčně svoji budem.
Věčně budem bloudit spolem
s vámi nekonečným kolem.“

* * *

Co ti lidé namluvili — — ?
přec se spolu zasnoubili.
Nesnoubil je páter z fary —
a snoubil je hrobník starý.
Zasnoubil je v siré zemi
za hřbitovem — pod olšemi.

Aleš Balcárek.

90.
Sirotek.

Oni mi je pochovali
drahé, zlaté hlavy obě;
tu spí otčík — tam zas máti,
s nimi slast a všecko v hrobě.
Kdyby splavil s hrobů temných
potok slzí všecky hroudy,
přec se oči neotevrou,
svadlé neobživnou oudy.
Jak to hlode, hlava pálí,
jak je teskno na sirobě!
Otče, máti, proč své dítě
nevzali jste raděj k sobě?
Siré dítě ubožátko
v světě každému překáží,
nelitostník; dá-li dárek,
každé sousto dříve zváží.
Ať si zváží! Však tam v ráji,
odkud zírá otec, máti,
zváží se též bol a slzy;
Pán Bůh radost zas mi vrátí!

V. Jar. Picek.

91.
Ona.

Tvůj jsem a ty má jsi,
ty jsi jedno se mnou,
spojeni jsme spolu
vazbou přetajemnou;
bez tebe mi není
v šíré zemi spásy —
v radosti a bolu
tvůj jsem a ty má jsi!
Stín jsem já, ty světlo,
trní já, ty růže,
země já, ty nebe,
žrecem já, ty bůže.
Svit bez stínu není,
bez trní ne růže —
zdali srdce tvoje
beze mne být může?
Bouřně na tvých ňadrech
srdce moje bilo,
oko mé se ve tvých
hvězdách potopilo.
Kol tebe se vilo
pružné moje rámě —
jasno, slavno bylo
ve přírody chrámě.
Zíraje v tvé oči
mám o míru zdání,
nebe modrotajné
nade mnou se sklání;
zíraje v tvé oči
mívám sen o válce —
posud moje štěstí
dlí, ach, v modré dálce!
Objímej mne, drahá,
líbej moje čelo,
aby moje srdce
sen o ráji mělo.
O zavřeném ráji
měl jsem posud zdání —
ráj mi otevřelo
tvoje milování.
Před sebou mě nechej
padnout na kolena,
světice jsi moje,
dívko velebená;
pozdvihni mne k sobě —
stan tvůj v jasné výši,
přijmi mne v své ráje,
ve své lásky říši!

Vinc. Furch.

92.
Skřivánek.

Létá skřivánek,
Vesny milánek,
do oblak vysoko.
V klokotu zpívá,
písně vylívá
v údoly hluboko.
Rozpěje prostory,
níž bory, výš hory
daleko široko.
Rozpěj, skřivánku,
Vesny milánku,
též srdéčko v tesknotě,
co sténá a pláče
jako siré ptáče
v hájové tam temnotě.
Jak skřivánek zapěje
v podnebeské výši,
hned srdéčko okřeje,
hned se bol utiší.

V. J. Picek.

93.
Láska andělova.

Tam na lůžku bledý jinoch
dokonává — vedle lůžka
krásná klečí děva — její
tmavé vlasy rozpuštěny,
z její očí tekou proudy
skvělých slz — divoké, hrozné
ryky vydává ze sebe:
těžké loučení na dobu —
těžší loučení na věky!
U hlavy jinocha stojí
jeho anděl-strážce, lítost
má s náramným hořem děvy —
chtěl by ji sprostiti žalu,
zadržeti jinochovu
duši v těle, ale není
jemu dána moc, navrátit
životu, co má umříti.
Jinoch tiše hasne, jako
hvězda na večerním nebi.
Jako zlomená lilie
děva se přes něho kloní,
její bědování nemá
konce. — Jat anděl lítostí
sám se vtají v opuštěnou
mrtvolu. — I počne opět
krev se valiti žilami,
opět srdce bíti:
anděl proměněn v člověka!
Pozdvihne se z lože — děva
obejme ho jásající,
líbá rtoma planoucíma.

V jeho srdci, ha! se budí
cit jemu neznámý potud,
cit to milosti toužebné,
cit ten člověka blažicí,
nad nějž tvor sladčího nezná.
Jak ústrojí zastavené,
když v ně cizá ruka sáhne,
znova počne jíti, ale
jenom na čas krátký;
zastaví se opět nástroj — —
též i v těle jinochově
znova obživeném
staviti se krev počíná,
srdce mdleji bije —
oko hasne — cítí
anděl smrtný mráz. —
Lidské lásky poznav rozkoš
bezejmennou chystat musí
k loučení se s cizím tělem,
čeká jej tam věčnost pustá —
slasti prázdná — hrozná — —
počne jeho bědování,
osud závidí jinochu,
jemuž nezůstala strastná
pamět — an jej vítá hrob!! —
Lampa hasne, děva pláče —
anděl mrtvolu opouští!

V. Furch.

94.

Vodníkova nevěsta.

Seděla dívka z večera
na květném břehu jezera
a kvítí smutná trhala,
vlnám je do lůna metala.
„Vy vlnky přijměte lásky květ
a neste ho rychle v jiný svět;
mne svět hořejší netěší,
kde láska vždy cos pohřeší.
Tatíček dobrý v hrobě spí,
macecha laje a zlořečí;
i družka zlá mne zklamala,
milého mi z náruče vydrala.“
Tak dívka lká i běduje,
vlnám svůj nářek svěřuje,
a vlnky křepké potají
důvěrně jí cos šeptají. —
Co děva v srdci tajila,
to vlna vlně zradila.
Zaslechnuv vodník pláč děví,
na hladině vod se objeví.
Tvář bledá, vlasy zelené,
na hrdle perly hlazené,
korály vzácné u pasu
množí vodníkovu okrasu.
Kloníť se k dívce, lahodí
a slova sladká prohodí:
„Ty děvo sličná, pojď a pojď,
v palác tichý mne doprovoď!
Palác můj jasný, průhledný
na křišťálových sloupech ční,
v něm lahoda i pohova,
jak jen pomyslíš, hotova.
Tam družky najdeš laskavé
a hračky skvostné, blýskavé;
ku hrám i rychlým posluhám
na sta děvic po vůli mám.“
Poslouchá děva svodný hlas,
zpomínajíc na lásky čas,
i dí na mysli zmámená:
„Ty můj jsi — já nevěsta tvá!“
A řkouc to, milému vstříc letí. —
Držíť jí vodník v objetí;
a voda, když to uzřela,
nad nimi se rychle zavřela.

Jan z Hvězdy.

95.

Rusalka.

Větýrek teplý vane dolinami,
hle jak se útlé břízy kývají!
Pochotnou vůni luka dýchají
a všecky stráně slynou květinami.
Sluníčko mocné jasně zasvítilo
a z vod podivnou chasu vyvábilo.
Tam na pobřeží ve vysoké trávě
hry, tance vedou nahé dívčiny;
obsypaly se jimi lučiny,
i po vrbách kolébají se hravě.
Jich zpěvy, řek bys, kvítků povzdychání,
A tance — frašné větrů potýkání.
Jitrem žhavým planou jich mladé líce,
an větry s vlasy si pohrávají;
tu jedny perly z rosy sbírají,
na pavučiny je navlíkajíce,
jiné zas z kvítí pel hebounký metou
a do vlasů jej za okrasu pletou.
Ach běda tomu, kdo by v této chvíli
z pozemčanů se vmísil mezi ně,
a buďto náhodou, neb bezvinně
rušit chtěl blahou jejich kratochvíli!
Rusalky zlou by nad ním pomstu vzaly,
do smrti by ho s smíchem ulechtaly. —
Děvčátko sličné — dítě osiřelé —
šlo navštívit bratříčka v nemoci,
a jak by větry bralo k pomoci,
pospíchalo po louce osamělé.
Tuť radovánky Rusalek uzírá,
žasem i leknutím div neumírá.
Běží, utíká — neb v uších jí zněly:
pověsti hrůzné, často slýchané;
obrazy ve snách druhdy vídané
zde těla nabyly a oživěly.
Běží, utíká, svět se před ní míhá,
an jedna z Rusalek v patách ji stíhá.
„Pusť mne, ach pusť mne, bratr mi umírá,
a nikdo při něm k věrným obsluhám!
nechť mu posloužím, sama léky dám,
nechť ruka má pot smrtelný mu stírá!“
Běží dívčina, — svět se před ní kmitá,
Rusalka ji za bílé ruce chytá.
„Poslechni, děvče, milé, hezké dítě:
pohádky pěkné a nesnadné znám;
uhodneš-li je, propuštění dám,
neuhodneš-li, ulechtám tě hbitě.
Nuž! napni rozum, bys vše rozeznala
a pravdy světlo ze tmy vyčerpala.
Pověz, co roste a to bez kořene?
Co běž beze všeho puzení?
Které as divohojné koření
bez květu květe, nikdy nesečené?
Nuž! napni rozum, ať se ti otvírá,
sic oko tvé bratříčka neuzírá!“ —
„Pohádka tvá rozum mi neuhněte!
Bez kořene rostеť jen kamení,
a voda vždy běží bez puzení;

bez květu kapradí na stráni květe.“ —
Ubohá dívka! — Smyslu neseznala,
Rusalka ji se smíchem ulechtala.

Jan z Hvězdy.

96.

Nevěsta.

Ku dceři královské v panoši
milostná touha se rozňala,
i ona nejmenných rozkoší
slast v jeho náručí poznala.
V královské zahradě besídka
mámícím jasminem je kryta,
hustý květ jeho jenom zřídka
propouští měsíčného svita.
Na nebi hoří hvězdy tiše,
milé větérka chladné vání,
květný sad libý zápach dýše,
v besídce tajemné šeptání.
Milost na stav se neohlíží,
srdce ozbrojiti se nedá,
královna k panoši se sníží,
odměnu v jeho lásce hledá.
Na stráži stůj, lásky anděli,
ukrývej je, zelená stěno,
shasni raděj, měsíci skvělý,
umlkni, šeptavá ozvěno!
Houšť zelená je netajila,
nechránil je anděl milostný,
láska jejich se vyzradila,
ach soud na ně čeká žalostný.
Na slámě vězeň dřímá, vzdychá,
ve snu jej hrozí osud děvy —
hle tam se v okně luna tichá,
jak by ho těšit chtěla, jeví.
A padající do žaláře
ejhle stín od okenné mříže,
klade se mu na bledé tváře
ve podobě tmavého kříže.
A v zámku hřmotně klíč se točí,
strážný dvéřma otevřenýma
s královským služebníkem vkročí,
jinochovi pouta odjímá.
I promluví posel k vězňovi:
„Dnes svatbu slavit máš, zde tobě
posílá král šat purpurový,
by ženich se jevil v ozdobě.“
I v zámek vede šasnoucího,
až v trůnovní síň osvětlenou,
na stolci krále sedícího
vidí i kníni velebnou.
O toť její postava něžná,
toť její zrůst, toť její šíje,
však závistivá rouška sněžná
jí obličej a ňádra kryje.
Vše ticho vůkol v světlé síni,
i praví král: „Zde tvá kochanka,
obejmi svou nevěstu nyní,
i ona čeká na milánka.“
A jinoch s radostným úžasem
na krále i na děvu hlídá,
k ní chlácholícím šeptá hlasem,
ona mu však neodpovídá
Stojí zakrytá, beze hnutí,
přikročí jinoch roztoužený,
bere závoj — při odhrnutí
omráčen je a zaražený:
To příšera mu v oči hledí!!!
Jeví se mu obličej z mědi,
a železné postavě zniká
z ňader jemu hrozící dýka! — —
I blednou jinochovi líce,
ovšemť se tichou hrůzou chvěje,
jak nočním chladným váním svíce.
Na trůnu král nahlas se směje:
„Aj, kde zůstala hrdosť tvoje,
s níž ty, zmije k podivu smělá,
z prachu pozdvihnul oko svoje
ku květu královského těla?
Zde tvá nevěsta, obejmi ji,
k svým teplým ňádrům ji přitiskni,
a když z ní slast tvé žíly pijí,
překonán rozkoší zavýskni.“
A jinoch od hrozné podoby
svůj zrak na krále upíraje
dí tiše: „Svět mi bez ozdoby
a věk můj bez kvitu a máje.
Však nechť zelená ode mne se
vzdaluje zem, z cizého kraje,
kamž vlna zbouřená mě nese,
znějí mi o shledání báje.“ — —
I stoupne k panně blíž — ta hne se —
viděti na ní radost zjevně —
otvírajíc náruč se třese —
jinocha k prsu tiskne pevně.

V. Furch.

97.

Zelený čtvrtek.

V zelený čtvrtek až do půl noci
kdo pomodlí se, najde pomoci.
Pamatuje Krista zrady,
odeběř se do zahrady,
znamenej se kříži třemi,
třikrát zlíbej sirou zemi,
pomodli se zbožně nahlas
třikrát otčenáš a zdrávas
k pěti ranám Krista Pána,
a tvá prosba vyslyšána.

* * *

Z krbu svítí rudý plamen
na světnici pološerou;
na lavici podle kamen
sedí matka se svou dcerou:
„Milá dcero, dcero milá,
pobožná jsi vždycky byla,
byla's, nejsi, hledíš k zemi,
proč jsou ústa tvoje němy? —
Bledé líce, bledé čelo,
oči — oko nevidělo.
Nemáš klidu, nemáš míru —
čiňtě hněte hříchu tíže?
Pomodli se, sedni blíže,
dojdeš klidu, dojdeš smíru.“
„„Moje máti, milá máti,
klid můj víc se nenavrátí —
nemám lásku, nemám víru,
nemůž' dáti nebe smíru.““
Matka těší, odhovoří:
„Doufej, dcero, v milosť boží.“
„„Ach, matičko, milosť boží
vinu velkou neumoří““
„Či's se Bohu urouhala,
či nehodně přijímala?“
„„Přijímáním ani řečí —

matičko, ta vina větší:
milého jsem zradila.
Zahynul — jak víte, matko —
dítě své jsem zabila,
pochovala nekřtěňátko.“
„Pro Bůh dcero, co to díš?
vlastní dítě — hrozná vina —
neodpustí lidé tíž —
Bohem však — přec odpuštína;
kaj se, dcero, z toho hříchu,
pokoři se, odlož pýchu —“
„„Moje máti, milá máti,
nelze mi se z toho káti.““
„Nerouhej se moci boží,
boží pokyn světy boří.
Této chvíle, této noci
podá Kristus všem pomoci. —
Na zahradě Getsemanské
zrazen dnes v ruce pohanské.
Uposlechni, dcero, rady,
doprovoď mne do zahrady,
znamenej se kříži třemi,
třikrát zlíbej svatou zemi,
pomodli se zbožně nahlas
třikrát otčenáš a zdrávas
k pěti ranám pána Krista —
odpustí Bůh dozajista.“
„„Moje matko, zůstaň tady,
nelze mi jít do zahrady,
na zahradě suchá hruše —
na ní on a pod ní dítě —““
„Pomodli se za jich duše
na hrobě, Bůh uslyší tě.“
Uposlechla matky rady,
šla se modlit do zahrady;
žehnala se kříži třemi,
políbila třikrát zemi,
sepla ruce, štkala nahlas
první otčenáš a zdrávas:
„„— — — — — — — —
— — a odpusť nám naše viny —
Slyšíš, matko? moje viny!
Matko moje, matko milá,
dlouho jsem se nemodlila;
nevím dále — už nemohu —
neumím se modlit k Bohu —
— — a odpusť nám naše viny —
naše viny — jakož i my — —““
„Milé dítě, v Boha doufej,
modli dál se a nezoufej.“
První když se domodlila,
ulevení pocítila,
a začíná — boj to tuhý —
začíná se modlit druhý:
„„— — — — — — — —
— — neuvoď nás v pokušení —
Slyšíš, matko, to kvílení? —
To mé dítě — vidíte je? —
Tamhle, tamhle, u vroubení!
Hle, jak pláče, jak se směje —
Vidíš, matko, na té hruši
jako zvonu srdce buší
ze suku to v suk suchý,
nevidíš tam noční duchy?
jak se sápou, jak se cení —
— — neuvoď nás v pokušení —““
„Nikde živé duše není,
to jen větrů nočních vytí,
to jen shnilá hruše svítí;
pomni, dcero, na spasení,
na spasení, v Boha doufej,
dál se modli a nezoufej.“
Druhý již se domodlila,
v srdci těchu pocítila.
Krista pána k ranám pěti
počala se modlit třetí,
a jak třetí započala,
zimnice jí lomcovala:
„„— — — — — — — —
— — ale zbav nás ode zlého,
ode zlého — od hříšného —
Vidíš druha neznámého,
co tam stojí za roubením?
Běda, matko, můj to milý!
žádá dítě v tu si chvíli —
‚Kde máš dítě? běda tobě!‘
mluví hlasem hrobovým,
co mu řeknu, odpovím?
Dítě tvé — to dřímá v hrobě —
— hu, jak tvoje líc tak děsná!
Tiše, tiše, druhu můj,
dítě mé mi neceluj;
tiše — neprobuď je ze sna. —
Již jde ke mně — strašný zjev,
v žilách se mi staví krev,
matko, to jsou pekla muky,
mou co teď svírají hrudi,
— ha — jen dítě neprobudi —““
„Pro Bůh, dítě, choré dítě!
to jen noční stín tě děsí,
to zlý duch se na tě věsí;
řekni ‚amen‘, opustí tě. —
Co tak bledneš, co se děsíš,
k siré zemi hlavu věsíš
a tvůj mozek jest jak zmámen?“
„„Srdce sžírá děsný plamen,
duši tíží hříchu kámen. —““
„Řekni, dítě, řekni ‚amen‘!
Srdci bude ulehčeno,
dvoje duší vykoupeno
a té třetí odpuštěno. —
Rtové blednou, stydne ruka
řekni ‚amen‘.“ —

„„Srdce puká!““

„Pro Kristova drahá muka
pomodli se, řekni ‚amen‘!“
„„Smrt se směje, na mne sahá,
její ruka jako plamen,
spi, mé dítě — s Bohem, drahá,
odpusť dceři — matko — amen!““

* * *

V zelený čtvrtek až do půl noci
kdo pomodlí se, najde pomoci.

Frant. Lad. Polák.

98.

Osud pěvce.

Kdys národ úpěl v porobě,
volnost mu byla cizím květem;
on neznal svaté touhy čin:
zmalátněv, stal se nemluvnětem.
Až vyvstal vůdce nadšený
jak Mojžíš v lidu Israele;
on Faraonů mrzký čin
odkrýval v písni lidu směle.

„Věz, zhanobili matku tvou,
na svatou hlavu bláto vrhli
a mučenickou korunu
v posměchu kletém na zem strhli.
I krásný chtěli zničit plod
té předstaleté otcův setby,
a matka v bolech sténala,
jak dcera noci, hanby, kletby.“ —
A národ písni naslouchal,
v prsou se jemu hnulo cosi;
on zastesknul si, zaplakal —
leč slzou blaho nevyprosí.
A národ písni rozuměl —
aj, ký to plamen z očí šlehá?
On vstal, leč zradou klesl zas
a k dlouhému si spánku lehá.
A s hanbou ještě musel zřít,
jak cizák svaté chrámy drtí;
on sám v tom děsném zoufalství
božského pěvce uštval k smrti! . . .
Však Bůh svůj národ miloval
a duhou míru nebe klenul;
již oko vlhne v záři té;
kdo zoufal, zoufat zapomenul.
A z chýžek písně zazněly,
a národ zří zas luh svůj kvésti.
Již holubice lítá v kraj
s naděje krásnou ratolestí.
Na pěvce národ zpomenul,
jejž strašlivý tak stihl osud —
hrob pokryl jemu mohylou
a za svatého ctí jej posud. — —

V. J. Pokorný.

99.
Noc dudáka Švandy.

(Národní pověst.)

Na vesnici hraje dudák Švanda
rejdovačku, břitvu, klatováka;
dudy jdou mu jako celá banda,
a přec jaksi málo to dnes skáká.
Švanda hraje jako v závody
furianta, hulána a skočnou,
avšak teď, kdy dudy nejlíp počnou,
vše se ztrácí dneska z hospody,
jakby všichni černí tak se umluvili,
by dudáka Švandu notně pozlobili.
I uhodí Švanda svými dudy,
dopálí se na tu dnešní chasu:
„Toť aby už všichni čerti všudy!
Raděj budu na věky hrát dasu
i všem jeho kopytnatým pánům,
než bych zde víc dudy nafukoval!“
A vstal, dopil, dudy pod plášť schoval
a pryč bral se k strakonickým lánům,
v srdci zlosť a v hlavě osvětlení
od řádného před tím popíjení.
Vyjde ven, tam měsíc jasně svítí,
po příkopech stín se přesmykuje,
ale jaksi špatně zdá se jíti
a v cizích se místech ocituje.
A tu náhle odněkud se vzali
před užaslým Švandou čtyři páni
v černém šatu, černě opásáni,
„Dobrý večer“ jemu v pozdrav dali.
Svanda zastaví se, pozdrav opakuje
a jaks nedůvěrně všecky přeměřuje.
A tu jeden k němu skočiv ptá se:
„Švanda-li jsi, dudák strakonický?“
„„Ten jsem! Co vám pánům o mně zdá se?
Mne můžete, tuším, poznat vždycky!““
„Nuž toť nedurdi tak, kmotře, hned se!
Jsi-li Švanda, můžeš nám dnes hráti;
o zlato ti netřeba se báti,
to ti do celých dud nevejde se.
Jenom — ať vždy podle toho slova měříš —
jmenovat nám nesmíš toho, v koho věříš.“
Švandovi se hlava kolem točí!
Kdežto jindy za groš, dvougroš hrává,
dneska samé zlato jenom zočí,
o kterém jen ve snách se mu zdává.
Na ostatní ani nepomyslí —
a hned ruku svoji podá na to;
nebo dudy hrát a dostat zlato
vyhání mu všechno jiné z mysli.
A jak uhodil, tu jak na větru křídle
ocítí se s pány v neznámém kdes sídle.
V světničce je malé, nepříjemné:
černé trámy vidět jenom kolem,
nevysoké, studené a temné,
s pěti stolicemi, malým stolem,
na němž karty a konvice s vínem.
Ke stolu se páni posazují,
Švandovi pak hráti přikazují,
jenž si zatím sedl v koutě jiném,
a vzav proslavené dudy do své ruky,
jal se hned z nich čarné vyluzovat zvuky.
A tak zahrál — podle svého zdání —
kolomaznou nejprv, všude oblíbenou,
aby rozveselili se chladní páni
a změnili tvář svou zasmušenou,
s jakouž víno mu vždy podávají
v konvici, v níž jemu k podivení
že by ubývalo ho, znát není;
aneb dukát, o něž v karty hrají,
načež Švanda „děkuju“ jen vždycky praví,
a pak zase dále pány hudbou baví.
A tak hraje — dudy divy tvoří —
páni znenáhla se rozpalují,
tváře jejich všechněm jenom hoří,
stále více hudci přihazují;
jiskry z očí zrovna jim jen srší,
výskají a křičí, kartou bijou,
z konvice vždy víc a více pijou.
Švandovy dukáty jenom prší,
a tu on, vše jiné sehrav, spustí skočnou,
načež teprv páni pekelny ples počnou.
Karty zahodí, od stolu skočí,
v řevném křiku v páry dva se pojí,
a již v kole divoce se točí,
a zas v skocích vysokých se dvojí,
přes stolici lítají a křičí,
na to v zpěv se dají divohlasný,
v což se mísí píšťaly hlas jasný;
dudy brumlají a zase kvičí,
a již zdá se, jakby celé peklo bylo
v světnici tu malou teď se usadilo.
Páni skáčí, tančí bez ustání,
neb je skočnou jenom slyšet z měchu,
a tak dlouho bouří výskotání,
dokud zbývá dudákovi dechu.
A kdy dohrá, skočí jeden k stolu,
shrne všeckno shromaděné zlato
a dá Švandovi je všechno za to,
že tak dobře zahrál všechněm spolu.
Švanda zmámen celý radostí je zhola,
zapomene vše a „Zaplať Pánbůh!“ zvolá.
A jak dořek', všechno zmizlo kolem,

tma jen oči jeho obestírá,
páni pryč jsou s kartami a stolem
a kol něho jenom noc je čirá.
A on padne v těžké, dlouhé spaní,
dlouho spí a nezbudí se z něho,
až kdy uslyší zvuk jména svého —
oči otevře — svět pod ním ranní —
dudák užasle pak kol se dívající —
na vysoké zří se v poli šibenici.
Pod ním vítr čtyrmi těly klátí,
nad ním havrani se snáší níže,
Švanda zděšen jme se dolů bráti
a poznamená se znakem kříže — —
Tu zpomene na noc — hledá všudy
zlato — ale toho nikde není.
I jde do kostela v uděšení,
pověsí tam na památku dudy,
že byl vysvobozen od zlých duchův moci,
a již klíti nechce, ani hráti v noci.

Fr. Šubert.

100.

Rouhač.

Dnes je tak zima v sednici,
že k teplu vše se tlačí;
jen jeden tluče sklenicí
a kleje co dech stačí.
Za stolem sedí opuštěn,
i nemá, s kým by řečil,
jenž láskou jeho napojen
by k žvástání mu svědčil.
Na stěně nad ním visí kříž . . . .
ten snímá s chechtem dolů:
„Když nikdo, ty snad něco víš?
Pojď, budem mluvit spolu.
Vypravuj, jak se matka má
za to tam nyní na věčnosti,
že bosýma vždy nohama
konala pouti do starosti?
A jak se vede tátovi,
který měl zrak tak krátký,
že nejed, nepiv synovi
odkázal velké statky?
Jsem bohatý, jak dobře víš,
a nevím, co je bída:
mně snad to přece vyjevíš,
zda věčnost — kdo ji hlídá? — —
Ty nemáš slov, ni pohledu,
když pěkně se tě táži? —
Tož hleď, bez všeho ohledu
jak leb se tvrdá sráží!“ —
I pozdvihne kříž do výšky
a udeří jím rázem,
že rozbit samé na třísky
kříž svatý letí na zem.
Zas pije dál a kleje dál
a všem se svatým rouhá,
jakby byl pekel černý král,
a vše jen hříčka pouhá.

* * *

Jest pozdní noc, tma hluboká,
dnes luna dřímá v skrytu,
a sníh se sype s vysoka,
s krajin tam od blankytu.
Cesty jsou samé závěje,
a rokle, údol rovné,
vítr si chvíli zapěje,
zpěv — žaly nevýslovné.
A v noci této divoké
jde rouhač spilý domů,
před ním jsou vrchy vysoké
a dále propasť k tomu.
Jde rouhač hezky vesele
a hlasitě se směje,
když sobě pádem ustele
měkkého do závěje.
On kráčí hezky vesele
a hlasitě se směje,
jak v duby staré, zetlelé
vichřice smutek pěje.
Jde směle zimní rovinou,
ač nohy těžko zvedá,
a mnohé chvíle uplynou,
co pravou cestu hledá.
Dorazí šťastně na horu,
kde mdlý na pařez sedne,
a utřev si pot, úkoru,
k nové se chůzi zvedne.

Vzduch věje kolem studený
a smutně kvílí, vyje,
ten kříž v hospodě ztlučený
teď do svědomí bije.
V hlavě se k tomu ozývá,
co slýchal o tom kříži,
a je-li pověsť pravdivá,
on k němu se tu blíží.
U kříže tuhle u dubu,
v půlnoci duch prý chodí
a náhle v divnou záhubu
pocestné všechny vodí.
A těch prý byl už valný řad,
zvlášť za dávného času,
co nechtíc řečem víry dát,
smáli se výstrah hlasu —
a ráno na dně hluboké
propasti mrtví spali,
duchové v reji divoké
všechny zde pochovali.

Tak přemítá i myslí též:
„Co dávno, snad — snad bylo;
zjevení — pouhý klam a lež,
aby lid zotročilo.
Věkové — báje zasuli,
a strach — jen slabost pouhá;
těm pak, co v hrobech usnuli,
nepřijde žít zas touha.“ —
Povztýčí hlavu, zjasní zrak,
bere se volně dále —
noc vůkol temná jako mrak,
jasní se nenadále.
V tom jasnu stojí blízký kříž,
vítr kol ostře fouká,
a že tu divná, tajná skrýš,
na dubě kulich houká.
A nežli se tam přiblíží,
uvidí, co zní v sluchu:
máry se blíží ke kříži,
za nimi zástup duchů.
V zástupu pozná sestru svou
a u ní bratra svého,
jak na pohřbu tu matky jsou
i otce zesnulého.
Tu smělec nohu zastaví,
hrůza jím celým chvěje;
a než ku kříži oslavy,
raději stranou spěje.
Utíká co mu stačí dech

zavátou skalin spouští;
utíká, že se tají dech,
až zmizí v černém houští.
Je půlnoc pryč, tma hluboká,
neb luna pořád v skrytu,
a sníh se sype s vysoka,
s krajin tam od blankytu.
Cesty jsou samé závěje,
a rokle, údol rovné,
vítr si chvíli zapěje,
zpěv — žaly nevýslovné.

* * *

Den plyne jako hodina,
den po dni, týden celý;
i ptá se lidí rodina:
„Otce jste neviděli?
V minulou ráno neděli
on rozloučil se s námi,
a dnes již druhé pondělí,
a my jsme ještě sami.
Stihlo-li jej snad neštěstí,
neb nežije-li více —
dosud nám nikdo nevěští,
my hynem bědujíce.“
I minul týden, týdny dva,
ještě se o něm neví,
jen vraní hejno krákorá
a zvláštní radost jeví.
Krkavci letí do lesů,
krkavci táhnou do skal
vesele jako do plesu,
jakby tam pastvy nastlal.
Za nimi, vůdci, teprv shon
až k propasti tam běží,
a vidí, že jen: on to! on!
zde na dně mrtev leží.
Krkavci chodí po těle
a vlci hody světí . . . . . .
Tak si vždy rouhač ustele;
žel jenom ženy, dětí!

Hynek Krch.

101.

Moravan.

I já jsem, světe, slavné matky syn,
i já jsem hrdý na své plémě
a s chloubou vznáším svoje témě;
mně dědictvím je předkův slavný čin;
mně matkou jesti máti Sláva,
jíž srdce moje poctu vzdává,
já syn jsem krásné Moravy:
tať vlasť má, plna oslavy!
Jí byl mi život zemský dán,
jí budiž opět věnován!
Patřte na tu luznou zem,
jižto věnčí borův lem;
Morava se středem tiše vine
přes palouk a vnadné údolí,
víska za vískou nám mile kyne,
s přírodou um v kráse zápolí.
Hle! ty staré slávy šedé rumy,
háj jimž staré báje šumí!
Tu bodrý Hanák vede rádlo své,
tam švarný Valach pase svoje stáda;
zde Horák úrodnými dělá lada,
tam Slovák pěje písně milostné —
toť všichni bratři moji Moravané,
my děti jedné vlasti milované!
Znáš, ty světe, ony vábné kraje,
kdežto znějí staré slávy báje,
Velehrad kde někdy stál,
Svatopluk král panoval —
znáš tu zem? toť má jest druhdy slavná vlast!
Zpomínka ta bolnou ve mně budí strasť.
Velehrade, Velehrade,
kde že tvá je nyní sláva!!
Na tvůj pomním-li kdy osud,
žírný žal se v mysl krade,
srdce moje teskně lkává,
ty že v hanbě úpíš posud!
Zašel velké Moravě lesk slávy svíce,
osud sesul, co se k výši pnulo,
ach, co bylo, dávno zahynulo,
není, není králů Svatopluků více! —
Vrah litý rozerval nám krásnou vlasť
a národ volný v pouta jal.
Tu po vší vlasti vládne mor a strasť,
po horách, dolech kvílí žal,
to žal pro vzatou svobodu,
bez nížto nelze žíti národu.
Hle! bratr Čech tu v pomoc spěl
pobratřenému národu,
by jemu opět život zděl
a vrátil svatou svobodu.
Tu Moravan se s Čechem navždy spojil
a rány vrahem zasazené zhojil;
pak vždy, kde tekla česká krev,
i naše vlála korouhev:
my s Čechy svorně bojovali,
kdy vlasť a víra kázaly,
my svorně útokem se hnali
na nepřátel svých návaly,
a tam, kde svorná byla naše píle,
tam vždy jsme došli šťastně svého cíle. —
Pohleď tam na horu Hostýnskou,
jak jasně v blankyt nebes zírá,
viz onde olomúcké nivy luzné:
tu nade chátrou tatarinskou
křesťanská zvítězila víra,
tu Slovan chrabrý v bitvě hrůzné
uchránil před záplavou pohanskou
Čech s Moravcem Evropu křesťanskou.
O svornosť byla naše síla; —
než strážný Slávy duch nám spílá,
že často bratr proti bratru stál
a v sváru bratrovu krev proléval,
an úlisný vrah dráždil zhoubné vášně
a řádil v vlasti naší prostopášně;
tak sobec přirozené svazky trhal
a národ v strasť a bídu vrhal. —
Přišla bouře, strašná bouře,
místo deště krev se lije —
sova houká, vlk tu vyje —
z hradů rum a trochu kouře!
Když vichor hrůzný nejvíc burácel,
tu Moravan poslední dokrvácel. —
O horo strastí, horo Bílá,
v tvé lůno klesla naše síla! —
Moravan tu s Čechem svorně stál,
pro svobodu krev svou v oběť dal. —
Čirá tma se rozhostila,
zem v své roucho zahalila:
tak klesla božská svoboda
i moravského národa.
Dlouho duchamor náš národ moří,
dlouho rod ten porobě se koří,
on v doupatech se skrývá strastný

a sní jen, jak byl někdy šťastný:
dřív pánem ve svém domě skvělém,
včil stal se světa povrhelem;
krb domácí jen tu tam jiskru chová —
zdaž přijde rodu doba nová,
zdaž vrátí se mu slávy dávné čas,
zdaž vstane rod náš k nové slávě zas?!
A hle, ta jiskra, dlouho ututlána,
se vzňala v plamen, nebes dechem hnána;
nám, Moravané, vzešlo jaro nové,
nám vracejí se opět šťastní dnové.
Aj, jak tu plane lásky vatra,
a bratr zas objímá bratra!
Hle, národ dříve upoutaný,
jenž zakoušel hněv lidské, podlé zloby,
počíná dráhu nové, volné doby,
i hyne mor ten proklínaný.
Slyšte, co šepotá slávy duch:
„Zijte zase, dítky matky Slávy,
spějte statně k slávě bez obavy,
ve svornosti poj se k druhu druh;
Moravo, Čech bratr tvůj,
věrně při něm vezdy stůj!
Jednu máte matku, velkou vlasť, —
stejný váš je žal a stejná slasť!“

Aleš Balcárek.

102.
U rakve přítelovy.

Nad rakví tvojí stojím, však mé srdce
té trpké pravdě nechce uvěřit,
že ducha božského, jenž v perutě
své jaré jímal bezkonečný svět,
víc není ve světě, a v chýžici
té úzké zbytečného prostoru
že dosti nalez' jinoch bohatýr,
jenž širou zemi těsným vězením
svým smělým vzletům poznával.
Ba, na vratkých trůn nohách spočívá
tvůj, světa pane; žalný osud tvůj,
že božství tvé tě ani nechrání
před vetchou, zkostnatělou stařenou,
jež, kosou zamáchnuvši, málo dbá,
že slabou rukou velikána kolí!
Jest málomocen nářek můj,
a ohlasem jen lidstva odvěkých
již žalob jest, však, zašlý příteli,
kdo srdce tvé, kdo ducha tvého znal,
tvé skoré smrti každý lituje —
a mně jsi světa půl, ba bytosti
mé vlastní vznešenější půlí byl!
Tvé bledé čelo mužnou odvahu
víc nebude již sálat v duši mou,
a v zracích uhaslých víc nebudu
té cnostné duše shlížet ideál,
a ve rtech zsinalých studánka sladká
pravd pověčných i vzletna nadšení
mně vypráhla, i srdce dobilo,
v němž objalo se lidstvo veškeré,
a pravice tvá ztuhla v dlani mé.
O zašlý příteli, my páže svoje
jsme spojit chtěli k dluhu splnění,
jímž vlasti, lidstvu zavázáni jsme,
my společně si chtěli budovat
pod jedním krovem stánek blahosti —
ty's opustil mne, jako vinná réva,
jíž Perun rozčís' jilmu podporu,
úponky marně zvedá — ve světě
teď osiřelý stojím sám a sám.
V hrob černý, chladný tebe zanesou,
na rakev hroudy spoustu nasypou,
a mlhy těžké na rov ulehnou,
a vichor rov tvůj sněhem zavěje —
já neuvidím více přítele!
A přijde jaro, vánek šumivý
po luzích rozkolébá hlavinky
tisíce pestrých, libovonných květů,
a sladká touha vesmír rozechvěje,
a vzplesá rozkoší tvor všeliký —
já smuten budu, nenalezna druha,
s nímž těšíval jsem z blankytu se nebes
a z nachu růže vůně opojné,
z potůčka klokotu a zpěvu slavíka,
já smuten bloudě smavou lučinou,
za druhem tesknit budu zemřelým —
a blahé tvorstvo hymnus zapěje,
a přijde Músa s lýrou rokotavou,
však nenalezne nadšeného ctitele,
a nad tvým hrobem smutně pověšená
i má umlklá lýra ztrouchniví.
A nadejde den činů velikých,
a přijde matka vlasť a zavolá
na syna svého, práva zastance,
však nevstane jí z hrobu bojovník,
bezvládné rámě nechopí se meče,
ty po boku mně státi nebudeš
v krvavém boji vlasti za svobodu.
Hoj, neželel bych trpké ztráty své,
ve slavném boji kdybys rekem klesl
co meteór, co boha slza žhavá,
toť důstojná by tebe byla smrt!
Však dechem morovým že otráven
skvělého ducha v lože neslavné
jsi vydechl, než myslí bujarou
jsi vytčeného cíle dosáhnul,
to kormoutí mou duši truchlivou.
Ó mrtvý druhu můj, té úlohy,
již snahám svým jsme vytkli společně,
svůj podíl zmíraje mně's odkázal.
Ó svatý odkaz duše šlechetné!
Zde přísahám tvé drahé památce,
že odkaz tvůj do srdce uzavra,
posvětím vlasti všechny síly své
a ověnčím
svých činů věncem důstojným,
můj mrtvý druhu, tvého přátelství!

Josef Boubela.

103.
Ballada helgolandská.

Bouř žene koráb u divokém běhu.
John lampu klamnou k skále přivěsil
a dí: „Bůh žehnej břehu!“
A koráb k světlu žene se a v trysku
se náhle přes úskalí překotil,
a stěžněm vězí v písku.
John zavejsknul si ve syčící pěnu:
„Má dceruška si chystá veselku,
dnes pomohu jí k věnu!“
A člunek jeho jako liška běží
po těžkých vlnách tam, kde zvrhlá loď
jak černá rakev leží.
John nenavykl marně tratit času,
svou sekyru hned v koráb zarazil,
v tom z vnitra doslech' hlasu.
„Jen pospěš, pospěš!“ zní to dutě z důli,

„a všeho zboží půli dostaneš,
i všeho zlata půli.“
John naslouchá a vytřešťuje zraky —
„Aj pakli jedna půle bude má,
toť bude druhá taky!“
A rychle člunkem ku břehu uhání.
Po celou noc se k lodi nevrátil,
až teprv po svítání.
Až po svítání, v bílé ranní době
zas sekyru svou v koráb zaráží,
a uvnitř již jak v hrobě.
Již voda otvorem si cestu klestí,
teď vyhoupla si první mrtvolu,
John rychle po ní pěstí.
Tvář mrtvou k sobě obrátil: „Eh kletě!
je po svatbě — já tady za vlasy
mrtvého držím zetě!

Jan Neruda.

104.
Rybák.

(Pověsť.)

Při tajemném noci šeru
rybák v loďce po jezeru
jezdil, stápě v hlubinu
síť na vodní družinu.
Hojný lov — a radost září
v rybákově dnes se tváři,
na mysli již přemítá,
žínka jak jej uvítá.
Temně vítr z nitra duje,
vlny pěnné pohybuje;
strašné časem zalkání
mísí v jich se stonání. —
Nedbá rybák, nedbá bury,
jež mu z černých mračen s hůry
nad hlavou se stahuje,
luny svit zahaluje.
Na novo vždy stápí sítě,
věda, těšnou na úsvitě
že mu bude nadějí
zisk při valném prodeji.
Hle, jak s čela pot se řine —
avšak v tenatech mu kyne
veliká vstříc lovu slasť,
před níž mizí nouze strasť.
Podařilo se mu z vody
v loďku vtáhnout síť a v brody
nestápět ji stanovil,
v těchu že dost nalovil.
Než v tom rozhalil se mraků
roj, a aj! což se to zraku
rybákovu staví vstříc,
že mu strachy bledne líc?
Bledá osvětluje záře
luny zesinalé tváře
utopence, — nevšední
rybákův lov poslední.
Hnusných hmyzů davy vpily
v tělo mrtvé se a kryly
nešťastníka, v zápole
hodujíce v mrtvole
Zalkal rybák, zalkal, v toky
veslo pustil; — v přehluboký
hrob ve vodní mrtvolu
vklopil, úpě ve bolu.
Zalkalo s ním větrův vání,
vlna mocně popohání
k břehu loď a mrtvola
míhá s ní se do kola.
Pevná zem — tam lovec v mdlobu
padnul; dlouhou, dlouhou dobu
ležel mrtev bez vlády —
mrtvola mu za zády.
„Utopenci hrobec dej,
zemí černou jej pokrej;
zlovil's mne, proto jsem tvůj —
hrobec dej a budeš můj!“
v ucho šepcí rybákovi
utopence ústa. — Slovy
těmi z mrákot probuzen,
k činu lovec povzbuzen.
Vzchopiv se, ač hrůzy třasy
v objetí jej drží, vlasy
na hlavě mu vstávají,
zima, horko sálají
v těle ve mdlém, v strachu, v muce
utopence pojal v ruce,
na záda jej naloží,
dále s ním se plahočí.
Ke hřbitovu spěje,
pot se s čela leje;
břímě těžší víc a víc;
hrůza v patách, hrůza vstříc.
„Pospěš, lovče, bude den,
červánek se ukazuje;
pospěš rychle, popil jen!“
mrtvec znova donucuje.
Ku potoku rybák kráčí,
mrtvolu za sebou vláčí:
„Hřbitov blízko — pohroben
budeš, než nám svítne den!“
Ajhle krutá, krutá tíže
břemena jej k zemi víže,
nemožno mu kráčet dál. —
Opět mrtvec zahublal:
„Ku potoku popil jen,
ať nás nezastihne den;
v potoce je stánek můj,
v paláci mém byt i tvůj!“
Vzchopil zas se, dále kráčí,
dále rybák s sebou vláčí
břímě těžší víc a víc —
hrůza v patách, hrůza vstříc —
Přes potok se lávka klene,
na té sklesnul pod břemene
tíží rybák v úpění,
z úst se dere zaklení.
Tu aj v potoce voda se víří,
stoupá — dále a dále se šíří,
klene se výše a výše —
ach totě vodníka říše!
Strašná v tom se děla změna:
sotva byla bílá pěna
zahalila z potoku
oba, aj tu ve skoku
vodník proměniv postavu,
ve zeleném jasně hávu
do své zmizel krajiny,
s rybákem do hlubiny. —
Červánek se ukazuje
za horami; jitro pluje
v blankyt nebes, přírodu
budíc k žití v závodu.
Červánek se ukazuje;
ve svůj palác vodník pluje,
aby novou kořisť svou
v schránku složil bezpečnou.

Vzešlo jitro — u jezera
sítě, ryby od večera
leží; kde však jejich pán? —
U vodníka uschován.
Vzešlo jitro — u potoku
rybákova žena v kroku
spěšném hledá, běduje,
větrům bol svůj žaluje.

Eduard Just.

105.

Volající věk.

Slunce se k horám schýlilo,
po jizbě růže rozlilo,
na matku padá jeho zář
a nachem zdobí dívky tvář.
A z dáli co zní zvonění,
stařena trvá v modlení,
a večerní to zvonění
dcerušce kyne ku snění.
Slunce se skrývá za hory,
dívka má s srdcem hovory;
s milým svým opět hovoří
jak ondy v plese v Záhoří,
a horoucně s ním hovoří
jak ondy v chladném nádvoří.
Polibky na ret horoucí
mírnily prochlad vanoucí.
A třeba tvář teď ubledla,
choroba v ňadro usedla:
teď dívku pranic nebolí,
vždyť v duchu s milým šveholí. —
Za horu zašel krásný den,
v dědiny stoupá tichý sen;
a tiše kráčí jako stín,
tak tajů pln jak chrámu klín.
A bledá dívka ještě sní,
a sní — když matčin hlas jí zní:
„Děvečko, pojď již, bude čas!“
A prchl sen — a ticho zas.
Uprchlý sen jde nocí dál,
a dívka, odkud hlas volal.
U matky státi zůstala:
„Matinko, co si's žádala?“
Z myšlének máť se probírá,
na dítě žasnouc pozírá,
a v její duši citlivé
tušení vstává traplivé.
„Bůh všecko zlé od tebe vzdal,
můj hlas tě, dcero, nevolal;
chraň tě, mé dítě, nebes věk,
neb, jenž tě volal — tvůj byl věk.
A koho věk již zavolá,
šťasten je, když mu odolá;
třikrát věk volá člověka,
oběti až se dočeká,
a kdo se ozval po třetí,
stane se jeho obětí.
Bůh tě chraň takém ve bludu,
zlému bys ušla osudu,
sám Bůh vše zlé od tebe vzdal,
matce by nebyl z toho žal!“
Řkouc takto, dceru objímá
bolest jí duši projímá;
dívka sní dlouho do noci,
máť prosí s nebe pomoci;
a denně dívka sní svůj sen,
a Boha prosí máť co den. —
A tak jim přišel jarní čas,
v zahrádce květou růže zas;
dívce se růže rozvijí,
na líčku však — dvě lilijí.
Povadly růže svou dobou,
lilje však zkvítaj' chorobou;
brzo i léto odletí
a zem již vítá podletí. —
Chodívá dívka po lese,
mníc, že jí zdraví přinese;
nemůže zdraví dáti les,
i v něm již ztichl všechen ples,
svadl šat, jímž se odívá,
lkavý jej vítr prochvívá.
A tichem lesním zní již hlas:
„Děvečko, pojď již, bude čas!“
Slyšeti hlas ten v podlesí,
zvuk jeho dívku poděsí;
utíká z lesův příkrovu,
utíká trnouc k domovu:
„Matinko, lůžko připravuj,
po druhé zval již věk mne můj!“
Matička lůžko připraví
a bledá dívka sinaví.
Ráno se Bohu poroučí,
večer se s matkou rozloučí,
za horu když jde krásný den,
poslední dříme dívka sen;
tiše je, nic ji nebolí,
vždyť v duchu s milým šveholí;
a co tak tiše ještě sní,
mírně hlas její jizbou zní:
„Milý zve — jdu již — jižtě čas!“
Povzdechne — a již ticho zas.
Matka dlí mrtvé v objetí,
řkouc: „Věk ji volal — po třetí!“

Václav A. Crha.

106.

Matičce vlasti.

Matičko má, matičko má,
ty krásná země česká!
což ty v mé duši přebýváš,
jak myšlénka nebeská,
jak myšlénka, již Pánbůh sám,
kdy ze tmy světy volal,
v náručí lásky otcovské,
v svatyni srdce choval.
Kdy v slunce záři májové
před mým se vznášíš okem:
tu hruď se hrozí rozskočit
předivným slastí stokem,
a srdci v citů zápolu
tak sladce je, tak milo,
jako by tisíc andělů
do něho sestoupilo!
Však jak by kouzlem dotknuta
mi slasť ve slzu taje:
vždyť z krve svaté kvésti zřím
tu lučiny, tu háje,
tož z krve té, jíž předkové
tvé lůno zasvětili,
když duši z prsou vznešených
pro tebe vypustili.
Ó! kdo jen sečte, matko má!
těch reků dávné doby,
již z lásky k tobě veliké
si časně stlali hroby,

již, v srdcích kdy již stydla krev,
zrak zdvihše k nebes báni,
prosili se rtem zsinalým
na tebe požehnání!
Prach z kostí jich snad za moře
zlí větrové odváli,
snad jím kdes v divých pustinách
mrtvé obživly skály.
Ne! — ruka boží z něho nám
anděla vykouzlila,
jenž mečem slávy chrání tě
na věky, matko milá!
Ó! tisíc srdcí kdybych měl,
v oběť bych ti je nesl,
a zrakem slastí stopeným
u nohou tvých bych klesl
a zvolal bych: Z tvé náruči
je smrt mi slasť nebeská —
ó vezmi je, matičko má,
ty krásná země česká!

A. Kuba.

107.
Zimní pohádka.

V podvečer smutný, v divé chumelici
u okna sedám v rozjímání dumném,
jak vločky stříbra nad krajinou spící
sníh prohání se v reji hustém, šumném;
pruh lesů dálných v blýskotavém šatu
jak věže města ze závějí trčí,
černaví ptáci v truchlém skřeku, chvatu
se v letu mihnou bílou nad chatrčí.
Severní vichr mrazem v okno dýše
báječných květů stříbrolesklé runy,
démantem prstu před mým okem píše
po lístku lístek květům do koruny.
Žiím klíčit símě, kalich jak se plní,
jak poupě růžové šíj' líbá matce,
v záhybu sněžném vnada jak se vlní,
krajina celá v ledu, jinovatce.
A přemýšlím, zda vlast společnou mají
podzimní kvítko, jarní prvosenka,
zda květná báj, co v jarním tkvěla kraji,
v jeseni přejde chatek do okénka.
Ztepilá palma v středu silhuety
v sobolím hávě, se krystalným pasem
s úsměvem kyne za ostatní květy,
pohádku matným šepotá mi hlasem:
Na luhu vonném, mechu lesním, poli
šlépějí jara květy vypučely,
že stráně pusté, balvan vrchů holý
zelení bujnou v krajině se skvěly.
Jak hvězdy třpytné oblak na oponě
vzcházela kvítka v divotvárné směsi,
sto barev vzplálo v rýhách, po záhoně,
opojnou vůní plnily vzduch lesy.
Vlašťovek průvod, tažné ptactvo z jihu
v křovinách známých postele si stlaly,
potápky, kachny nad jezerem v mihu
v rákosí, olše pozdrav šepotaly;
dál motýl pestrý barevná jak stužka
na ňádrech květů třepetal se hravě,
háďata lesklá z podzimního lůžka
v paprsku slunce smýkala se v trávě.
Než běda! brzy po radostném máji
přilítla jeseň s neuprosným žárem,
že pastýř zmlkl ve hře na šalmaji
a každé kvítko loučilo se s jarem.
A bylo pláče, srdce rvoucích stonů,
kdy v zimní palác, do náruče země
v průvodu přátel při hlaholu zvonů
v příkrovu tíhlo květů zemských plémě.
A když jsme dlouho spali již v té zemi,
bez zpěvu ptáčat, rosy křišťálové,
blesk touhy projel hlavami nám všemi
a jarní vzpláli netušení snové.
Jak v poušti oas přeludem, hrou světla
s pramenem, stíny, s antilopou štíhlou,
před naším okem v nádheře zem květla,
zvouc nazpět nás v tu krásu nedostíhlou.
Než kdy jsme vyšli z podzemní té koby,
uprchla náhle vidina ta ladná
a místo v jaro, v zimu, plnou zloby,
nás všechny svedla bludička jak zradná.
Mladistvá ňádra přestala hned v tluku,
ret ztrnul kyprý mrazným políbením,
a kalich útlý náhlém ve rozpuku
hned smutně loučil s paprskem se denním.
Shroucených květů litovala zima,
a vínek spletši do chudobných vlasů,
za vlády své jej nad krajinou snímá
a kvítka trousí z ledového pásu.
A proto zíráš v zasněžené chatce
skupení němá odumřelých květů,
zlomené stonky, hlavy v jinovatce,
jak o jaru sní, o báječném světu.

Karel Kučera.

108.
Přišla si proň utopená.

Pod skaliskem na jezeře
s bílým šatem vlny hrají
a s dívčího obličeje
stíny smrti omývají.
Větřík tváře pokropené
lichotivým váním suší,
rákos žalným šelestem se
modlí za ubohou duši.
Přišli lidé, postáli tam,
dívce křížkem požehnali,
bez soucitu pod stín břízy
utonulou zakopali.
„Poběhlice, hleďte na ni!
Pro tu smilnou vnadu těla,
pro tu svěžest hladkých tváří, —
na odchodu baba děla —
„záletnictvím, hříšným frejem
do statku se chtěla vkrásti;
nu, teď aspoň Jeníkovi
nebude víc hlavy másti!“
Jeník hýří! Bujná roste
nad svedenou dívkou tráva
a zhýralec za večera
dávno s jinou holkou stává.
Jeník hýří; dost má zlata,
ještě více dědit bude.
Vzácný ženich — což je po tom,
že kdys svedl děvče chudé!
Sjeli se mu na námluvy
houfem k nevěstinu otci,
jedli, pili, hodovali,
rozjeli se před půlnocí.
Rozjeli se, jenom ženich
prodlel ještě u nevěsty;
přes náves jen málo kroků,
není možná zbloudit s cesty.

O půlnoci nevěsta ho
vyprovází ze stavení.
„Slyšíš, Jene, slyšíš-li pak
přepodivné hudby znění?“
Prapodivný zvuk té hudby,
od psů vytím provázené:
kdo ho slyší, tomu hrůza
do kostí a tuku žene.
„„Hotov's, hochu, s námluvami,
pojď, máš lůžko připraveno;
tobě žena jako žena,
změníš si jen její jmeno!“
Sotva sudbu uslyšela,
nevěsta se počne chvěti,
odtrhne se od ženicha,
uděšená domů letí.
Letí, na lože se vrhá,
baží spánku po náručí,
děsivá však hudba z návsi
do rána jí v uších hučí.
Podnes ve vsi nikdo neví,
co se se ženichem dělo,
ráno našli na jezeře
plouti mrtvé jeho tělo.
Tážeš-li se koho po tom,
dřív se křížkem poznamená
a pak tajně svěří se ti:
„Přišla si proň utopená!“ —

Bohumil Janda.

109.
Dítě z ulice.

Městem se proudil lidstva hluk i dav,
na ulici jej matka zrodila,
byl prý to hezký kluk a při tom zdráv,
však matka — ta to smrtí splatila;
kolem se zvědavý lid shromadil,
ten prvou mu již záři zahradil,
jež padnout měla jeho na líce —
tak přivítáno dítě z ulice
Nevlídná objala jej ruka pak,
však krátký byl i macešský ten čas,
neb sotva svět že poznal jeho zrak,
byl na ulici krutě vržen zas;
ta po mateřsku náruč rozpjala,
jej odchovala, lůžko vystlala
a těšila se tomu velice,
když bujně rostlo dítě z ulice.
Ne každý strůmek v skále zakrní,
ne každý paprsk hasne ve mraku:
on rozkvétal jak poupě na trní
a žhavou měl i jiskru ve zraku;
zpod závojů se dámy vznešené
na tváře usmívaly ruměnné
a již jej líbat chtěly na líce —
než zpomněly: toť dítě z ulice.
Když potom v květ se poupě rozvilo,
ač mrazivá jen pěstila je zem,
tu mnohé srdce po něm toužilo,
jež tlouklo pod hedbávím, pod zlatem;
pán krev mu ssál a sílu mladých let
a paní vábný trhat chtěla květ:
tu srdce vzbouřila mu vzteklice —
palácem třáslo dítě z ulice.
Nastala doba bujné svobody,
divoká ve mraku jak žhavý blesk,
a ač naň dštily bouře v závody,
on v bouřích přece nikdy nezastesk';
mozolnou pěstí chléb si dobýval,
z ulice žil a na ulici spal,
a zlatá klenba nebes světnice
přikryla volně dítě z ulice. —
Březnový čas vypustil divý květ,
pod ním se skrýval jedovatý had,
po pražských ulicích on rozeset
v zahradě zkvítal strmých barikád;
i v srdci jeho krvavě se vzňal,
když na nejvyšší barikádě stál,
až prapor z mrtvé kles' mu pravice —
pod dlažbou dřímá dítě z ulice.

Václav Šolc.

110.
Ubohá žena.

Sníh sype se a před kostelem zase
hle! klečící se modlí stařena.
V ty její hadry vítr zabírá se,
a o chleb prosí ruka vztažená.
V předchrámí dotapává bez pomoci
se po leta i zimu přemnohou;
jeť věčnou chuďas obestřena nocí.
Ó slitování s nebohou!
Zda víte, čím as stařena ta byla,
s tou vpadlou tváří, bleda, hubena?
Divadla pýchou, zpěvem okouzlila
kdys celou Paříž, v nebe slavena.
Ať ve pláči anebo usmívání,
vše unášela vezdy krásou svou.
Snem mnohým krásným jsme jí zavázáni.
Ó slitování s nebohou!
Jak častokráte, z divadla kdy jela
a koně úprkem s ní cválali,
daleko za ní ještě „sláva“ zněla,
již zbožnitelé její jásali.
By z vozu ručka podána jim měkká,
zvouc k rozkoši: což vše tu na nohou!
Sta soupeřů vždy u vrat její čeká!
Ó slitování s nebohou!
A dokud všechna umění ji věnčí,
jak skvělý život v jejím paláci!
Nádhera, přepych vládne vnitř i zvenčí.
Za lásku tak se láska odplácí.
Což při hostinách oddaných se jí zdá,
což přátel tu, co vždy jí spomohou!
Máť každý palác lašťovčí svá hnízda.
Ó slitování s nebohou!
Leč běda: rázem život zničen mladý;
zlou chorobou hlas, zrak jí uloupen.
A brzo sama nuzna žebře tady,
kde dvacet let ji vídám den co den.
Ta ruka — bídu hrstí mírnit zlata,
jíž nejkrasší kdys bylo úlohou, —
ta ruka dnes k nám ostýchavě vzpjata.
Ó slitování s nebohou!
Mráz prudší stále; chuďas, chví se zimou
a údy mrazem tuhnou jako zem.
Růženec sotva skřehlé prsty třímou,
na kterýž hledívala s úsměvem.
K své útěše-li na modlitbách dlívá,
když hrozí strasti, že ji přemohou;
by důvěřila nebi, které vzývá,
ó slitování s nebohou!

M. Krajník. *Béranger.*

111.
Dítě.

Zde Turci řádili; Chios, ta země rév,
jest pustou výspou teď, kam pohledneš, tam krev,
tam ruiny a popel leží;
Chios, jenž buky své zrcadlil v lesku vod,
své vršky, paláce a večer chorovod
svých mladistvých dcer na pobřeží.
Vše spustlo — nikoli; kde ze zdí stoupá dým,
na trámech spálených tam s okem modravým
hle, řecké dítě v zamyšlení!
Zde asyl, štít a krov a střecha jediná
jest jemu bílý hloh, jak ono květina,
již zapomněli při pálení.
Ach s bosou nohou zde na stupni skalnatém! —
Čím, dítě, vysušil bych slzy v oku tvém,
modrém jak nebe ve své kráse,
by z něho radosti zas živý paprsk šleh,
by ustál nářek tvůj a ztišil se tvůj vzdech,
by pozvedlo jsi hlavu zase?
Co dáti tobě mám, by, dítě, pláč tvůj ztich,
by zase točil se ve zlatých prstencích
hedbávný vlas tvůj po ramenou,
ten měkký, zlatý vlas jak slunce zlatá zář,
jenž krásné čelo tvé oblétá i tvou tvář
jak listí vrbu nachýlenou?
Chceš snad, by rozptýlen byl duše tvojí mrak
z Iranu lilií, jež modrá jak tvůj zrak
posvátných studní kraje vroubí?
Se stromu velkého, chceš z Tuby sladký plod,
pod kterým rychlý kůň, byť ostruhou jej bod,
sto roků běží v stinném loubí?
Bys usmálo se zas, chceš ptáka raději,
nad cimbál, oboe jenž zpívá sladčeji?
chceš lilii z iránských luhů?
Ó mluv, mé dítě, mluv! co chceš z mých darů všech?
— A dítě hellenské mi odpovídá v spěch:
„Chci prach a koule, druhu!“

Viktor Hugo.

112.
Zpěv vyhnance.

S tebou hynu, jež's mi život dala,
život plný touhy vzbouřené,
jež's ten mocný plamen lásky vzňala,
jímžto žilo činům srdce mé, —
nyní zmožen, zbaven moci činu
s tebou hynu!
S tebou hynu! Porobili tebe,
pouta kladli věrným synům tvým,
vlasti má! a cizí chladné nebe
rouhá mým se vzdechům zoufalým,
vichrům dám-li pozdrav na otčinu:
s tebou hynu!
S tebou hynu, pokořená máti,
velká vlasti křivdou vražděná!
Svatá pomsto, tebou nesmí vzpláti
ani hruď ni pevná ruka má;
volám jen, kdy v pláči, stesku plynu:
s tebou hynu!
S tebou hynu! a kdo ještě žije,
aby mohl pro tě zápolit?
Slyším, ach, jen divé melodie
v pustém vichru slovo hlaholit, —
slovo, jímž své duši k smrti kynu:
s tebou hynu!

Eliška Krásnohorská.

113.
Starý tulák.

Tu v příkopě smrt vyčkej, hochu!
Stár, sláb a churav skončím zde.
Kol jdoucí řeknou: Spil se trochu.
Tím líp! Žal jim mne nebude.
Ten odvrací se v stranu jinou
a onen bruče krejcar dá.
Jen spěšte, radovánky kynou.
Však starý tulák bez vás dokoná!
Ba sejdu stářím z toho světa,
vždyť nezmírá se hlady dnes.
Já doufal, v klidu stará leta
že v chorobinci ztrávím kdes.
Však chudinou vše plno hojnou,
vždyť v lidu samá bída jen.
Ulice ach! mou byla kojnou. —
Tuláče starý, zhyň, kdes narozen.
Já k řemes'níkům vešel v mládí:
„Chci k něčemu se vzdělati.“
Víc práce bychom sami rádi,
jdi, řekli mi, jdi žebrati.
Boháč zas: Pracuj! odbývá mě;
kost z jeho hodů ohlodám.
Já na jeho jsem líhal slámě.
Ne, starý tulák nezaklne vám!
Krást moh' jsem — hlad tě tuze bolí!
Však ne! radš prosit o chleba.
Já nejvýš jab'ko utrh' v poli,
kdy nejkrutější potřeba.
Než přec mne vrhli do vězení
dvacetkrát — z moci královské!
Mé jediné mi vzali jmění.
Tuláče starý, slunce přec je tvé.
Smí chuďas mluvit o své vlasti?
Což po vašich mně vinicích!
Což po slávě a po vší strasti,
co po sněmích a řečnících?
Když nepřítel vás polem honil
a útokem vám tvrze bral,
já bloud jsem horké slzy ronil.
Tuláče starý — on ti jísti dal.
Proč nechtěli jste, lidé! zničit
co škodný hmyz mne na pospěch?
Ah! spíše jste mne měli cvičit,
jak přičinit se k blahu všech.
Kryt, by jej větrů nestih' příval,
červ ve mravence byl by spěl.
Co bratry své bych vás byl ctíval.
Teď zmírá tulák co váš nepřítel.

M. Krajník. *Béranger.*

114.
Kirgiz.

(Pověsť.)

Ukázka prvního zpěvu.

„Dost — dost žil jsem ne sobě . . .
dusno, těsno jak v hrobě
žíti zavřen v čtyr stěn nevolnosti . . .
dlouhou zahynu chvílí! . . .
Tam . . . zas nabudu síly,
kde je vzduchu . . . kde je stepí dosti.
Já se na stepi zrodil,
s větrem o závod vodil
koně za stády . . . jen step zas uzřít! . .
Nebe vždy se tam směje, . .

step se zrosená skvěje . . .
Ach! tam jenom žít . . . tam jenom umřít!
Berkut[1]) lapený mladý
z hnízda osidlem vnady,
mníš, že sbratřen s tebou, ó člověče! . . .
Počkej jen, až mu z jara
křídla dorostou jará!
Pusť ho jenom, — on ví, kam uteče. —
Koni! i ty se soužíš,
smutně po stepi toužíš,
ač máš ovsa, sedel drahocenných;
i tys nechován v stáji,
ale ve stepním ráji . . .
nám tu nelze žít v těch jurtách[2]) zděných. —
Noc nám popřeje jezdy . . .
svítí měsíc a hvězdy,
bílá mlha po lukách se snuje . . .
spi . . . nás nečekej, pane! . . .
Až den s jitřenkou vstane,
snad ti vítr o nás zprávu vzduje." —
Letí — v levo a v pravo
vše zpět ubíhá hravo,
nelze poznat, vrch-li, dům, či dřevo . . .
letí — s touhou a bolem,
patřil — step a step kolem,
před ním, za ním, na pravo i v levo.
Tu — se skončily dráhy . . .
vůkol vidíš jen plahy[3])
stepní trávy jako vlny moře. —
A když Kirgiz v nich jede,
kdo ho ku cíli vede? . . . .
Jenom nebe: hvězdy, denní zoře.
Letí — na dobrém koni . . .
tráva jenom se kloní,
když se jí kůň v letu svém dotýká. —
Jezdec, kůň — to mžik . . . tráva
sotva ukloněna, vstává,
jezdec minul — stopa za ním zniká.
Step spí — se tvory všemi. —
Mezi nebem a zemí
nikdo nebdí, nežije v té poušti.
Jezdec obrátil zření . . .
tak! . . . a nikdo tu není,
on sám, — v svatotemné houšti stepní.
A v tom čarovném kole
mraku krajina — dole,
(leč zrak jezdce hranic nedosahá),
světel krajina — vzhůru
září v temném lazuru
a skrz ni se jasná vine dráha.

* * *

Zadržel koně — nadšeným ruchem,
s dětinným citem rozprostřel ruce,
aby po dlouhé, po dlouhé muce
hostinným stepi obživnul vzduchem.
Čistší a lehčí . . . zdál se mu býti,
proto jej chytal s takovým spěchem,
jak by chtěl jedním hlubokým vzdechem,
celý vzduch stepi do prsou vzíti, —
a jak kdo lační, vždy se mu zdálo,
zdali mu vzduchu nebude málo. —

* * *

Obživnul! — Pustil otěže koni,
sám se po dráze myšlének honí,
po dráze pusté, divoké, — která
jak nit pavučí, když jí vzduch kyne,
se přes step jeho života vine.
Jezdec je duší — a kůň ji jeví: —
myšlénku jezdec zachvěním sdělí,
a kůň ji pojme, poskokem vtělí;
poslouchá step jen — přece nic neví. —
Dětinskou dobu prochází krokem,
veselost děcka naznačí skokem,
lehkými skoky hravě a mile
přeskáče blahé mladosti chvíle.
Cválem ho nesou jinošská léta,
když let svých křídel rozvinuv — s bolem
zalétal v kraje pustého světa;
letí . . . a náhle zatočí kolem[4]) . . .
na robství trpké vzpomněl si bolně!
S svěšenou hlavou jede jen volně. —
Ale zlá touha, vášnivost dravá,
jíž život žloutne jak v podzim tráva,
divoká pomsta . . . co se jak zmije
okolo srdce, hlodajíc, vije . . .
kůň se zas vzpíná . . . zajiskří zraky . . .
jak blesk, co noční rozhání mraky,
kopytem křísnul . . . a hnal jak štvaný,
pekelnou jezdce myšlénkou hnaný.

* * *

Umdléval kůň už od rychlé jezdy,
nemyslil jezdec též víc na sebe, —
o světě myslil, pohlížel v nebe,
mluvil sám k sobě: — „Což jsou ty hvězdy? . . .
co se tak třpytí na nebes sklepě
míhavou světel rozličných září? . . .
Nejsou to květy na lepší stepě? . . .
nejsou to tvory s jasnější tváří? . . .
a ta step naše rodí jen kvítí,
co vždy tak k nebi pohlíží chudé; —
ale to kvítí hvězdami bude,
jež tam tak v noci na nebi svítí . . . .
Jak je tu milo! . . . Přírody vnada
věčně je krásná, věčně je mladá!
Může-li člověk, jenž zná ty ráje,
snášeti ve zdech vězení hany,
pod nohou také koberce maje? . . .
nad hlavou maje takové stany? . . ."

* * *

Dní se už. . . Východ zaplanul září
jak děva, které na bledé tváři
vykvěte náhle ruměnec libý,
když jí svou lásku mládenec slíbí.
Větříček ranní zašuměl v trávě,
bzučící mušky vzlétají hravě,
zaklokotali jeřábi v dáli;
a blesk — jímž slunce zasvitlo vřele,
přejede mžikem po stepi celé,
a hned tu bleskův tisíce plály . . .
Krůpěje rosy — na miliony . . .
ohnivým žitím démantu hrály,
a všecky ptáčat zbuzených hlasy
v jediné hymny splývaly tóny. —
Chtě znát ten obraz velebné krásy . . .
musíš jak kněz v té svatyni chodit,
musíš té poušti synem se zrodit.

* * *

Uvítal východ slunéčka písní . . . .
z širokých prsou — v přeblahé tísni

[1]) Berkuti jsou velicí orlové stepní, jichž Kirgizové užívají k lovu. [2]) Jurta, stan kirgizský, podoby kuželovité. [3]) Plahy, plahočiny, plahotiny. [4]) Letí a náhle zatočí kolem. Tím spůsobem Kirgizové v největším trysku zarážejí své koně.

zpěv ten jak zvonek stříbrný zvonil
k nebesům — a jak skřivánek v výši
třepetal — až pak rozechvěn vzdechem
padaje v tóny nižší a nižší,
jako dešť jarní k zemi se rodil
a tam kdes skonal — dalekým echem.
Divnou má notu Kirgizská píseň! . . .
Melancholickou — jak stepi nahé,
divokou — jak msty krvavé tíseň,
tklivou — jak touha po vlasti drahé. —
Když ji hruď mužská ze sebe leje,
příroda celá napíná sluchy;
nebesům zdá se, že to step pěje,
zem mní, že slyší nebeské duchy. —
V kurhanův lůně snějící přísně[5])
praotcův duše slasti i muky —
slyšíce známé, bujaré zvuky
rodinné, stepní tesklivé písně . . .
budí se ze sna; — a zpěv ten dechem
z úst do úst sobě sdílejí echem,
čím dál, tím slaběji . . . tišeji . . . tiše . . .
V kurhanech starších jedva už dýše,
až i dech v tichu umlkne zase. —
Ach! kdy as, v kterou blaženou dobu
otcové stepi v rodinném hlase
uslyší píseň, co budí z hrobu?

Gustav Zieliński. *Jos. Kolář.*

115.

Sněženky.

Jak radostně vás vítáváme,
vy jara první poslové!
Led taje a již okříváme
předtuchou slasti májové.
Chudička dosud příroda,
a přec již darů lahoda
nás zove ústy dívenky:
O kupte, kupte sněženky.
Jeť po dlouhé, předlouhé zimě
to první blaha paprslek,
pod sněhem v temnotách a dýmě
byl žalostný náš útulek;
čtvrt leta v hrobě za živa —
ať se jen na nás podívá,
kdo nechce vědět o divech
a nezná toho světa běh!
Zavály větry přívětivé,
čas blaženější počíná,
tu náhle příval vody divé
nás kruhem šumným opíná
kry ledové k nám metá proud,
chýš stená — ach to Boží soud!
O pomoc marně voláme.
Zda rána zas se dočkáme?
Přestáli jsme to přece jednou:
nenáhle vody ubývá,
však pod ní dálkou nedohlednou
se hrozná spousta odkrývá;
zmizela zlatá ornice,
ta naše živná matice.
Kde osení, kde plodný luh?
Jak budem žít, to ví sám Bůh!
A tu jak první úsměv boží
po živlů reji zběsilém
nám kyne na bahnitém loži
květ ve půvabu rozmilém;
a kdo jen může na nohy,
ven běží, sbírá, ubohý,
přináší bědné rodině
dar jara první chudině.
O kupte, kupte dobří lidé,
mně stůně doma bratříček
a čeká, až sestřička přijde
a přinese mu chlebíček.
Jeť potřebí nám nových sil,
Bůh s jarem práci nadělil,
osiří dusné přístěnky —
o kupte, kupte sněženky!
Ven spěje jak včel roje činné
ten ubohý, ten dobrý lid,
vše odnesly mu vlny siné,
a přece bude zase sít.
Ty lide, pevnější svých skal,
kdož by ti srdce nezadal?
O kupte z rukou dívenky
květ naděje, květ sněženky.

J. V. Jahn.

116.

Desátník veterán.

Pozor! Obrať! V pochod, druzi moji!
Zlíbal jsem vás — a má lulka hoří zas;
kule nedočkavě leží v zbroji —
dětským loučením nemařte čas!
Dávno měl jsem se již odstraniti,
přehled' jsem vám mnoho v mnohý den
a odvrátil často hromobití —
No, neplačte jen, nelkejte jen,
nelkejte jen, tam do pole ven:
jedna, dvě — jedna, dvě — nelkejte jen!
Flousek poručík mne nazval klukem!
Máchl jsem jím o zem — uzdravil se zas:
mne však odsoudili před vším plukem,
veterán desátník přežil již svůj čas.
Vztekem, vínem šla mi tehdy hlava kolem,
děti! naučení dal jsem hejsku jen:
neb jsem s císařem svým ležel polem!
No, neplačte jen, nelkejte jen,
nelkejte jen, tam do pole ven:
jedna, dvě — jedna, dvě — nelkejte jen!
Sotvať získáte si, nováčkové,
tokem krve své legie čestný kříž,
neboť nevrátí se slavní dnové
ve Vlaších, nad Nilem, Rýnem, dál i blíž.
Vždyť jste vy ty divy slýchávali
od mých druhů skoro každý den;
slaboch však, kdo sebe sama chválí. —
No, neplačte jen, nelkejte jen,
nelkejte jen, tam do pole ven:
jedna, dvě — jedna, dvě — nelkejte jen!
Víte můj! krajane, strýče milý!
domů jdi, a stáda má i svá tam pas,
hleď, jak list i pažiť zde bez síly,
u nás v březnu vše již v plném květu zas;
jak jsem blaze bloudíval tam z rána,
přírodu kdy ještě jímal libý sen . . .
Ženo ubohá! Toť pro tě bude rána . . .
No, neplačte jen, nelkejte jen,
nelkejte jen, tam do pole ven:
jedna, dvě — jedna, dvě — nelkejte jen!
Kdož to tamo slzíc šatem kývá?
Aj, toť vdova bubeníka našeho.

[5]) Přísně v starém čili církevním jazyku slovanském znamená věčně.

Snad se vzpomínka v ní z Rus ozývá:
vzkřísil jsem jí chlapce mrazem stuhlého,
odnes' jsem je oba — arciť v nepohodlí,
když již v sněhu spali tichý sen . . .
Snad se za mne „otče náš!“ pomodlí. —
No, neplačte jen, nelkejte jen,
nelkejte jen, tam do pole ven:
jedna, dvě — jedna, dvě — nelkejte jen!
Hrome! teď mi lulka shasla — jistě! —
Ne, ne, hoří dosud; také dobře tak.
Brzo na pravém se octnem místě;
děti, nezavažte mi snad oči pak!
Lituji vás, že se pro mne trmácíte.
Slyšte, děti, měřte k srdci jen!
Bůh vám žehnej, až se domů navrátíte . . .
No, neplačte jen, nelkejte jen,
nelkejte jen, tam do pole ven:
jedna, dvě — jedna, dvě — parný to den!

Bohumil Janda. *Béranger.*

117.

Kamenná matka.

Hučí si Oupa, divoká Oupa,
to že jde lůnem divokých skal,
a když se v ní tvář měsíčka houpá,
vyprávět zdá se dále a dál,
celému kraji, bouřně i sladce,
památnou věst o kamenné matce.
Boušínská kaple naslouchá tiše,
a i ta skála, z lesů co ční,
zdá se, že blednouc tajeně dýše,
o vlastních dějích znova že sní,
a béře ve mdlé měsíce záři
kamenné matky podobu v tváři.
Omšené skály, pravěké lesy
vzpomínat zdaj' se na onen čas,
z jejich kdy lůna pohanské děsy
vymítil víry Kristovy hlas,
pohanský háj kdy, kolmé ty stráně
poprvé zněly oslavou Páně.
Plynula Oupa, plynula tiše
tenkrát kol chýže na břehu svém,
a světlo mdlé, co zářilo z chýše,
lesklo se v proudu křišťálovém.
Lesklo se v Oupy hučivém toku
jako ta slza v matčině oku.
Slzela žena tam uvnitř chýže,
jak slzí matka nad synáčkem;
tušíť, že čas jde blíže a blíže,
kdy se jí loučit s jedináčkem;
a v její bolné mateřské hrudi
víra jen v Krista naději budí.
Obnáší křížkem tílko to mladé,
ústka jím žehná zsinavělá,
na srdce opět dítku jej klade,
hruď její citem rozechvělá:
usmívá se teď, — dobré vše doufá,
a již zas lká a v žalu si zoufá
Vzdechlo si dítě — zkaleným okem
loučiti zdá se s matičkou svou;
tu ona, matka, vzchopí se skokem,
vztýčí se s tváří zoufalivou;
chopí se kříže, ku oknu vstoupí,
vrhne jej prudce do prostřed Oupy.
„Pohřbi se v hloubi, šalebný mame,
nebudeš více klamati svět:
matčinu lásku víra v tě klame,
zničil's mi dítě — dítě dej zpět! — —
Nemůžeš? nechceš? ha, hrůzo, děse
Přispěje prsť mi v posvátném lese!“
Řekla tak matka, zlíbala děcko
a spěje kvapně v tajemnou noc,
nevěří kříži, skládá jen všecko
v posvátné prsti léčivou moc:
a proto pílí tam mezi hroby,
hroby to v háji z pohanské doby.
Trapně jí cestou ubíhá chvíle,
k děcku ji volá mateřský cit,
a přece spěchá, by došla cíle,
cílem jí černý praotcův byt.
Došla a hbitě dvakráte hrstí
nabrala s hrobů posvátné prsti.
S posvátnou prstí k domovu spěje,
dítěti nese uzdravení,
těší se v srdci, hned se zas chvěje,
žal by jí nevznik' z opozdění.
A proto běží, seč jsou jen síly,
proráží les a k domovu pílí.
Zatemnil les se, hustším se stává,
nebeských světel pohasl sbor,
rozechvěl les se, bouře že vstává,
mraky že táhnou od kladských hor;
a matka spěje, ouzkostí zmírá,
po světle z chýže do noci zírá.
Rozlítil hrom se, blesky své sýlá,
žhavě by psaly v pralesů krov:
„pomsty že hoden, Kristu kdo spílá,
důvěru kdo má v pohanský rov!“
Žhavě tak psal blesk, až se vše smuší,
a písma obsah matka snad tuší.
Utíká, prchá nebes to soudu —
náhle však staví chvátavý krok:
naslouchá — slyší — hučení proudu,
Oupy to slyší opodál tok.
Spěchá tam, stane, pátravě zírá
po světle z chýže — — než vše — noc čirá.
A nocí černou bouře jen stoupá,
lká proud jak v pláči usedavém.
Tu šlehl blesk, — jím zakmitla Oupa —
chýžku zřít v ohni plápolavém.
Utkvěle matka na světlo zírá,
poslední síly ku chvatu sbírá.
Láska ji sílí, v chýži se vrhne,
vrací se — v rukou mateřský plod,
na dítě hledí — strašný smích strhne,
a těká dál kol Oupiných vod,
a děcku zpívá: „Pospi si sladce!
Schladlo jsi, schladlo? Přitul se k matce!“
Nedlouho zpěv ten zníval kol řeky.
zanikl v lůně pobřežních skal,
prolétly krajem mnohé pak věky,
než se lid lesy mýtiti jal.
Jak se však divil, k svému když žasu
zřel, o čem slýchal od dávných časů!
Matku zřel s děckem, hříšné vzor lásky,
ku tokům Oupy nakloněnou,
k výstraze s nebem prohrané sázky
na věky v kámen proměněnou!
Kamenné dítě posud spí sladce —
sní to snad o své kamenné matce!

Václav A. Crha.

118.

Pokuta za zrušený slib.

„Klep, klepy! otevř okno mi!
hu, venku smutno, chladno mi! . . .

což neslyšíš své milé hlas?
Pojď, k lásce vábí noční čas!“ —
„Hlas, co mne k oknu vybízí,
to v pravdě hlas je pracizí:
vždyť ženu mám, a milou ne,
a s tou v komoře dřímám zde.“ —
„V tvé řeči, hochu, plno chyb!
Což zapomněls na lásky slib?
Či pod křížem jsi tehdáž lhal,
když jsi mně věrnost přísahal?“ —
„Však tomu už je sedm let,
od těch dob mnohý svadl květ —
a milá dávno umřela,
co přísahu mou slyšela;
dva lokte leží pod zemí;
hrob posázel jsem růžemi
a pláčem dost je zaléval,
než jinou za ženu jsem vzal.“ —
„Jen přistup k oknu, rozmilý,
ač tváře mé se zbělily,
přec, když pohledneš na tvář mou,
svou milou poznáš upřímnou.
Nad hroby měsíc vychází,
a ona pro tě přichází,
přichází z hrobu potichu,
by svému děla ženichu:
Neměla matka pokoje,
jí trnem bylo štěstí tvé,
a jejím bolem pukl hrob — —
já vstala živa dvojnásob.“
Jat hrůzou povstal s postele
a kráčel k oknu nesměle;
puch padá na něj hrobový,
pot s čela kane ledový.
„O neboj se a přistup blíž . . .
dej ruku! proč nic nemluvíš?
vždyť jindys v ústa celoval,
dokuds mne věrně miloval!
Tyť posud hezký jsi a mlád! —
víš, jaks mne loudil do zahrad
pod ořech při mdlém měsíčku,
o sladkou prose hubičku?“ —
„O slitování, milá, měj
a lásku mou víc nežádej;
vždyť jinou já teď ženu mám
a s tou mne spojil Pánbůh sám.“ —
„Nech ženy té a se mnou spěj,
mámť já komůrku: libou skrej,
tam pěkně se ti bude spát —
o lásce naší věčně zdát.“ —
„O slitování, milá, měj
a lásku mou víc nežádej;
vždyť já též dítě, synka, mám
a to v sirobě nenechám!
Je švitorné to ptačátko
a rozkvétá jak poupátko
a vlásky má jak ze lníčku
a jak med sladkou hubičku.“ —
„Jest času mého na krátko;
nuž ukaž mi své ptačátko,
neb, nežli spustí kohouti,
jest ve hrobě nám usnouti.“
Vzal dítko, zrudlé ve spánku
jak ranní hvězda v červánku,
pak postoupil a v okénce
je ukázal své milence.
Jak mrtvá dítě spatřila,
ve zlém se chechtu šklebila
i sáhla po něm ramenem
a lála v smíchu šíleném:
„Hoj! holoubátko hezké máš — —
a ty víc naň než na mne dbáš?
Tys pod křížem mi v hrdlo lhal,
když věrnost jsi mně přísahal!!
Tvůj hlas haha! tak věrně zněl —
a přec již hada v srdci's měl!!
Však nyní musíš v slově stát:
dnes ještě musíš v hrobě spát —
a dítě nesmíš s sebou vzít!
Pojď do kroku, musíme jít,
je dlouhá pouť a krátký čas,
havrani ždají na pospas!“
V tom dvé se rukou zakmitlo,
a okénko se rozlítlo,
a sklo padalo cink cink cink,
a rámec praskal řink řink řink;
a mrtvá tělo natáhla
a hnáty v náruč rozpřáhla,
a kosti její chrastily,
jak v okénko se chýlily.
A otec ni se nepohnul,
půl přimrazen a mrtev půl
tisk v hrůze děcko k prsoum svým,
jež štkalo bolem dušeným,
a mžik, byla by objala
je mrtvá a je urvala —
v tom zapěl kohout na střeše,
ubohým živým k potěše,
a mrtvá s okna kloní se
a na záhrobeň svalí se,
a celém jejím po těle
jen zbyla trocha popele.
I otec s děckem k zemi pad:
jej uštval k smrti strachu had;
a žena když se zbudila,
divadlo strašné spatřila:
tam leží otec s děckem svým —
muž mrtvý s děckem zalknutým,
a upírá k ní bolný hled,
jak by se loučil naposled.

A. V. Šmilovský.

119.

Starý krajánek.

Smutný jako otrhánek
starý usednul krajánek
na lavičce u mlýna,
na svou mladost zpomíná.
„Už ta léta, už jsou veta,
když mně květla radost světa,
když běžela kolečka
v mlýnci mého srdéčka!
Kolečka jsou zastavena,
vodička je zaražena,
mlýnek hrčí klepy klep,
a mně stydne stará leb.
Pane otče! slitování
k poslednímu fedrování,
dejte rakev dělati,
do rakve mně ustlati.
Paní matko! ustrňte se,
ať mi dcerka kříž přinese,
Krista Pána k líbání
při bolestném skonání.“
Chystej, chaso, chystej máry,
dokonává krajan starý,
dobíhají kolečka
v mlýnci jeho srdéčka.

Než přinesli máry šedé,
ustydly mu líce bledé,
mlýn dohrčel klepy klop,
sklesla starci stará leb.
Všechny mlýny zastavili,
starce v rakev položili,
odešli s ním k hřbitovu,
poslednímu domovu.

B. Peška.

120.

Zvadlá růže.

Družko králův! když tě s vděky všemi
nebe sesýlalo v sirou zemi:
bůže sňalo zory květ, jenž čela
nebešťanům zdobí vínkem skvělá.
Avšak perly rosy javši s nebe,
aby na zrůst pokropilo tebe,
vřelou slzu přimísilo bůže,
ach ty růže, krásná růže!
Dítko světla, jemuž v lesklé ráno
v čelo hvězdné „věčná krása“ psáno,
ježto sterým ústem čarokvětu
hlásalo jsi plesy všemu světu:
z tvého hledu srdce v země-víru
doufalo snem jarním úpln míru!
Růže, z níž si duše blaho tkala,
čemu's ranně rozkvétala?
Ostrým bouře dechem rozhlodána
klesla's, hmyzem zloby rozrývána;
s tichým vzdechem lesklou s nebe zdobu
odložila's k síré země hrobu,
a ti krásní, slavo-skvělí dnové
zmizeli co vyhlazení snové.
Ach, že's v kráse, kde mi slast se vzňala,
usvadnuvši opadala!

Fr. Doucha.

121.

Mladý zbojník.

Nad myslivnou tak čarovně
měsíček dolů svítí;
tichounce šepce kyprý mech
a mír vydýchá kvítí.
V myslivně světlo; u krbu
dlí žena plna krásy
a bělostnýma rukama
uplétá černé vlasy.
Nač asi myslí? Na muže;
za jitra vyšel z domu
a schystal zbraň a na lov šel
skal černých do výlomu.
Před myslivnou kdos pod oknem;
vzdor hledí z bledé tváře
a z temna oka vyšlehá
bolestně trpká záře.
O pušku ruku podpírá,
vnitř na ženu se dívá,
a jak by soustrasť cítil s ní,
dumavě hlavou kývá.
„S tebou jsem toužil sdílet vše,
i v chýšce lože svoje;
však sved' mne žití nepokoj,
a nyní stan můj z chvoje.
S tebou jsem mohl šťasten být
i v bědství věčném chvatu;
on mi tě vzal — já zaplakal
a myslil na odplatu.
Já bych byl s tebou všecko nes',
sta rozdrcených žití,
a přec bych býval nepovzdech',
a moh' jsem hodným býti.
Ty se teď modlíš — za koho?
snad vzpomínáš i na mě?
O nevzpomínej! k vraždě dnes
zvednul jsem zbojné rámě.
Jak rád bych s tebou modlil se,
ty krásná, mladá ženo;
leč pásmo dětských modliteb
v mém srdci roztrženo.
Zarostla hříchem docela
uzoučká v nebe stezka —
mám modlit se snad za toho,
jehož jsem zabil dneska? —
Obrůstal trním mladý věk
i chodníček mých přání;
snad že se zítra pomodlím
naposled při skonání.
Až tělo muže uhlídáš
a sklesneš na ně s křikem:
bude si tykat starý kat
s mladistvým loupežníkem!“ —

Adolf Heyduk.

122.

Zavedený.

Vytáhnul dudák z vesničky,
když první vstaly hvězdičky,
hvězdičky blízko měsíce,
a na bažinách bludice.
A na bažinách do kola
jak oheň půda plápolá,
a jedna každá bludička
jako ta s nebe hvězdička.
Hledí dudáček, hledí v dál,
co zatřpytěl se jasný sál,
po světlém bludic oděvu,
beze vší hudby, bez zpěvu.
Hledí dudáček, nevěří,
a k padolině zaměří —
však za ní také na cestě
zajde si ku své nevěstě.
Oj, v padolině blaze je,
že srdce znova okřeje,
a z ňader padá všechna tíž,
a dudy tiskne blíž a blíž,
rozkoš mu tělem probíhá,
až sluch ty tóny nestíhá,
víčka se svírají,
obrazy splývají
na sladký sen. —
Na dudy dudák nakloněn
nevidí kola bludiček
nevidí milých dudiček.
Slyšely, v kole slyšely,
jak dudy kdesi zavzněly,
jak dudy kdesi zahrály
a v polou písně přestaly.
A do páru se řadíce,
táhnuly k dudám bludice,
ve vzduchu bujně letěly
divoké zpěvy zapěly:

„Já neklnu jí — kdo pak to ví,
zdaž ji ten hedváb nepálí —
snad jí ten špendlík brillantový
a skvost už srdce proklály; — —
jsme lidé — jeden jako druhý
a každý měkký jako z tuhy —
a otci trudno míti hněv —
vždyť je to moje krev. —
A jest-li tím snad ona vinna,
že moje hlava sbělela,
jeť kletba jenom Hospodina
a nám nepatří docela.
Já zapomněl a neznám lání —
a nepřirazím v proklínání
hřeb hanby její na rakev,
vždyť je to přece — moje krev.“ —
Jdu často kolem kostela,
kde stařeček můj stával,
kde mráz i slunce paprsek
s šedinou jeho hrával.
Teď víc tu není stařečka —
už stichly jeho žaly
a tělo schřadlé, uvadlé
v špitále rozřezali.
Buď s Bohem, starý příteli,
a odpočívej v klidu — — —
konečně přec — smrt ledová
ti odkoupila bídu.

Frant. Herites.

127.

Beťár.

Po šíré pustě letem střely,
jak proniknout by svět chtěl celý,
divoký beťár vztekle honí,
až pod koněm mu půda zvoní;
po dálkách černým okem těká,
zdaž kde se jaká kořist leká;
však matka pusta jaksi skoupí,
a synek málo dnes as zloupí,
jen orel krouží nad oblaky
a po kořisti slídí taky. —
Než přece stranou ke Dunaji
se černý bod na dálce tají,
a beťár uzdou koně trhl
a za bodem jak sup se vrhl —
již nad řekou tam stanul prudce —
před ním tu poutník s holí v ruce.
„Jsem beťár, této pusty pánem,
ten oblouk nebes mým je stanem,
dej co dej, aneb vezmu sobě
a v krásném ustelu ti hrobě!“
A na to poutník v tato slova:
„„Jsem poutník z kraje Vácslavova,
nemám ni stříbra, ani zlata
a spěji tam, kde země svatá.““
„Aj jak si ten tvůj jazyk stýská,
a což to na prsou se blýská?“ —
„„Toť kříž jest — znamení to Krista!““ —
Však beťár po křížku již sahá
a na prsa jej rudá, nahá
si přehodí a pádí s místa. —
Po pustě dále beťár lítá,
a na prsou, jak z mračen temna
proráží hvězdy záře jemná,
se zlatý jemu křížek kmitá.
Než jezdec dál po pusty moři
na okřídleném letí oři,
a černým okem v dálce slídí,
zdaž kořist ždanou neuvidí.
Však pusto kolem, prázdno kolem
tím šírošírým pusty polem,
jen orel krouží pod oblaky
a po kořisti slídí taky.
A beťár pustu již proklíná,
že o svého dbá málo syna,
a vztekle koni boky tiskne —
tu cosi v dáli pustou blýskne.
I zabod' jezdec zrak tam žhavý
a střelil jako tigr dravý,
a již tu chodec unavený,
ve tvářích rány zaceleny,
před beťárem svou chůzi staví.
„Jsemť beťár, této pusty pánem,
ten oblouk nebes mým je stanem,
dej co dej, aneb vezmu sobě
a v krásném ustelu ti hrobě!“
„„Jsem Srbín chladné od Morači
a vyhnanstvím má noha kráčí,
vrah pobral zem i statky všaké,
nic nemám ani zlato jaké;
půl žití mou vyteklo krví,
jež Turčíun teď půdu mrví,
ty jinak, brachu, řeč tu svoji
bys neukončil na pokoji.““
„Aj, kterak si tu junák výská,
a což to s beder se ti blýská?“
„„Toť dolman, jejž jsem spasil z boje,
bych v cizinách skryl rány svoje.““ —
„Aj, totě skvostné přikrývadlo,
jak krásně srdce beťárovo
by v pustě jednou pod ním schladlo!“
A beťár po dolmanu sahá
a na bedra jej polonahá
si přehodí — se k oři skloní
a dále pustou divě honí.
A s beder jako peruť zlatá
větrem se v slunci třepytaje
mu premovaný dolman vlaje,
že bleskem tím až pusta vzňata.
A dál a dál po pusty moři
na okřídleném letí oři,
a černým zrakem v dálkách slídí,
zdaž kořist ždanou neuvidí.
Než pusto kolem, hlucho kolem
tím šírošírým pusty polem,
jen orel krouží nad oblaky
a po kořisti slídí taky.
Tu cosi pustou zvoní v dáli,
a beťár slouchá, střelí okem,
pak jedním pozaletí skokem,
a před ním tady báča malý —
v rákosí sedí, píseň zpívá
a na beťára se usmívá.
„Já beťár, této pusty pánem,
ten oblouk nebes mým je stanem,
dej co dej, aneb vezmu sobě
a v krásném ustelu ti hrobě!“ —
„„Aj, pánko, já jsem báča bída,
u mne se halíř málo vídá,
a stádo vlci rozehnali,
vždyť jsem já báča ještě malý.““
„Toť divný jsi ty báča, bratko,
že nemáš jedinké hřibátko, —
však co to v ústech tobě cinká,
aj, kam si zlato skrývá psinka.“ —
A již se ku báčovi chýlí,
a beťárskou to věru pílí

se pasáčkovi do úst dívá.
„„Aj pánko, ty se mýlíš asi,
to v ústech snad mi zvoní hlasy.““
„Co, báčo? — řeč ti v ústech zvoní“ —
a beťár hlavou kroutí, kývá
a k báčovi se s koně kloní
a ucho k ústům nastrkuje,
pak ret i jazyk promakuje
a zase hlavou kroutí, kývá. —
„Aj, jak tys divný, báčo hochu,
tož zazvoň mi tím hlasem trochu,
když nemáš jeden halíř ani,
tož vezmu si tvé zacinkání.“ —
Slováček báča píseň zpívá,
a beťár do úst se mu dívá
a cosi bručí, teremteti,
jak by chtěl také pozapěti —
však jazyk se mu v ústech smýká;
pak zpěv drmole po báčovi
na nové v pustu pádí lovy
a s černým bodem v dálce zniká. —
Kde valným proudem Dunaj pluje,
tam v Pešti kdesi ve dvoraně
já beťára jsem napad maně,
jak pyšně si tak magnátuje.
Tam metropolí báně zlaté
patronův kosti kryjou svaté,
a po ulicích, po náměstí
ve zlaté skvostná roucha chřestí,
řeč mocná v palácích tam tróní,
v níž časem zpěvné zvonky zvoní. —
Zdaž beťár-magnát zpomíná si
na beťárské své dávné časy,
na pusty a ty divé tance —
na báču, poutníka a psance!? —

Václav Šolc.

128.

Soud cikánův.

Na pustě tam rod cikánův rozložený.
Lesky luny na stanech si pohrávají,
obzor hrozícími mraky zachmuřený
plane blesky, jež se časem rozžehají;
dusno za červnové noci prsa ouží
chodcům bludným, jižto po oddechu touží.
U středu tam náčelníka stan se zdvíhá,
před ním doutná ohnisko již dohořelé,
stráže plachý stín se nad ním plaše míhá,
v míru sníti zdá se pokolení celé —
pod stanem pak přísné soudy započaly
nad zběžkou, již právní rodu honci jali.
Soudce — choť, a vinník — žena v skvělém jasu.
Vnadná žena, svěží dcera stepů volných;
peruť havranní jen odlesk její vlasů,
čelo, líce, šíje plny vnad nezdolných,
oka blesk, ten rubín rtů — ne k podívání,
k žhoucímu však, k horoucímu zulíbání.
Když ji předvedli v přetěžké vazbě spjatou
před obličej náčelníka rodového,
ruměn hněvu polil tvář bledostí jatou —
v jeho oku blesk záměru zoufalého:
zjevně v jejich tazích stálo odhodlání,
muže k činu pomsty — ženy ku pokání.
Nyní soudci zničující přesvědčení
na svraštělém čele příkře psáno stojí,
hříšnici že krvavé da rozhřešení,
že v tom soudu nešetřil by krve svojí;
zsinalý ret se mu vnitřním ruchem chvěje,
a tah každý jeví, co se v srdci děje.
Barvy rudé koberec před soudcem prostřen,
na něm skví se ocel, trudným planouc svitem
tulich, k popravám již prapradědem ostřen,
valně obětí zahladil v soudu skrytém,
kdo jím vládne, před tím celý rod se sklání
v tichém do vůle se jeho odevzdání.
Slovo náčelníka zní v zimničném chvění
přervaný co ohlas bouře za horami,
vybízí vinnici kleslou ku hájení.
Její oko před tím zalito slzami,
mžikem schne a bouřlivém při prsou dmutí
mluví žena v plachém citů rozplanutí:
Hájit? — Před tvým soudem pád svůj hájit?
Či snad mníš, že poslední stín pýchy
nehodou mi v srdci zprahlém zbledl?
že snad klesnu před tvou marnou zlostí,
zhromena tvým hledem, na kolena? —
Ono nebe, jež jsem ve svých prsou
samovolným činem pohrobila,
ono nebe nepřeváží trest pozemský;
za hrobem . . . snad přece smilování.
Prosbu? mysl má ji nechce znáti;
slyš, jak hrdá žena zná se k vině:
zpomínáš té noci, noci hrůzy,
v níž tě štvali psem z panského dvora? — —
Nesahej po dýce, dosti času:
neuteku, nedbám smrti utíkati . . .
Vyštvali tě, a tvá žena věrná
klesla v náruč svůdci lichotnému,
zulíbala chlípná ústa jeho,
že ji mstil na krutém věziteli,
že ji mstil za hrubé udeření
před očima všeho pokolení.
Klesla — klesala vždy hloub a hloub —
oděli mne v kment a perle drahé,
vábná byla jsem co hřích prvotní,
jasné hedvábí mé oudy krylo,
pluky sluhů mému pokynutí
kořily se; zhýralý můj milán
denně kořival se vnadám lepým.
Pustý chechtot vřel mu při tom z hrdla,
když mluvíval zvykle drzým slovem,
jak ten jestřáb ztratil holubici
a teď v bezmocném svém soptí hněvu,
že mu všecka pomsta odepřena.
Neboť věz, že každý krok tvůj zradou stíhán,
jenž měl vésti dýku k srdci mému;
smála jsem se tvému počínání,
střežena jsouc mocnou jeho páží,
a když v pustém žertu vypravoval,
jak tě lapeného umrskali
k smrti diví jeho pochopové,
jásalo mé srdce pomsty chtivé. —
Ano, zlost kdy se mstou cizoloží,
když se chlípnost s pýchou v jedno spojí:
hrozné plody uzří denní světlo!
Ale pýcha pád předchází jistě;
brzy hýření mi hořklo v srdci,
na to noci bezesné se dostavily,
a já zpomínala na života jaro,
zpomínala na dny nezkalené,
zpomínala na svou zmřelou lásku . . .
pak jsem za slzy se nestyděla.
O, já v stesku ulevit si nechci,
vyznat vinu chci a tobě příchuť
pekla svého podat v hrdou duši.
Slyš, a pak — svou dýku stop v mé krvi.
Volna, jak ta srna na palouku,
těkala vždy duše moje žitím:

tys jí prvně v tom zabránil.
Zrádným, lichým lásky šeptem sňal jsi
kouzlo vábné s oka dívky prosté
a svou vůli jsi na jeho místo
drze vetknul, jako mříž otrockou,
dělící mne od všech světa rájů —
zradou splatila jsem zradu tvoji,
po mém pádu — — Ne, víc nepovím ti!
Pro svou volnost zavrhla jsem spásu —
on ji koupit hodlal bídným zlatem;
dala jsem mu lásku volné ženy —
on chtěl lásku podlé otrokyně;
a když surovou se dotknul rukou
té, k níž dříve planul u milosti,
zkázu jsem mu v duchu přísahala,
všechen hár mé lásky v zlost se přelil,
běs usedl v rozpoutaná prsa.
Všechny šperky strhala jsem s těla,
s těla dvojnásobně znectěného,
pochodeň pak děsnou rozežehla
nad hnízdem svých hříchů, při níž milán,
vínem zpit, zpit láskou v pevný spánek,
přešel v říše duchů rukou mojí . . .
Prchla jsem a pokořena nouzí
vrhla jsem se do rukou tvých honců,
ne, ne! nikdy ničím nezkořena:
z hrdosti — neb vědoma jsem byla,
že tě přísaha ku pomstě víže,
že u tebe není slitování.
Zahynouti jedině chci tebou,
jehož za pravého soudce svého
uznávám, neb ošklivím si život,
jehož vlny zrádně lichotí se,
aby ještě pohltily kořisť.
Nezlořečím zhoubci jara svého,
nezlořečím lebce zšedivělé,
jak jsem sobě kletbou zlořečila —
život nesnesu však s jeho tíží,
pročež zde má prsa k rázu . . .
Zableskla se ocel v ruce náčelníka,
slabý ston však nepronikl stanu stěny,
když vražedná ztopila se soudu dýka
ve hlubinách prsou nešťastné té ženy.
Když pak zavřely se v smrti její hledy,
líbal soudce zsinalý ret naposledy.

Bohumil Janda.

129.
Na troskách lásky.

Já jí hladil černé vlasy,
líbal jsem ji v bílé čelo,
zíral v oko, jež se skvělo
blesk co mrakem z tmavé řasy.
Ó kde jsou ty krásné časy,
kam se naše blaho dělo? —
Smutná noc a smutný den,
truchlé žití, truchlý sen
Drahá družko mého mládí,
kterak mám se loučit s tebou?
Navždy-li nás rozkolebou
vlny proudu, v dál jenž pádí?
Proč, co kdy jsme měli rádi,
proude času, trháš s sebou,
proč, co neseš, hoře jen,
truchlé žití, truchlý sen? —
V zátiší jsem stavil chatu,
v níž by s láskou svou jsme dleli
světa, lidí zapomněli
netoužíce po návratu.
Teď však ten, jenž velí zlatu,
také lásce osud velí —
domek můj jest opuštěn,
truchlé žití, truchlý sen.
V krov i stěny větry dují,
chýže má se v bouři chvěje,
rozvalem již dešť se leje,
shnilé trámy povolují.
Na krbu mém tráva bují,
z prázných oken spousta zeje.
Vnitř hlod červa, praskot stěn —
truchlé žití, truchlý sen.
Nohu opřev o trnože
sedl sobě žal můj k stolu,
zoufání pak s mukou spolu
ulehly si v měkké lože.
Kolébka jen prázna. — Bože!
Kdy v ní zpláče dítě bolů,
jímž by v hrob byl zaplašen
truchlý život, truchlý sen?

Ladislav Quis.

130.
Shaslá hvězda.

Spadla hvězda noční dobou
pod klášterem do Sázavy,
Bože, milostiv buď duši —
tělo nese — tok již hravý!
V klášteře tam nad Sázavou
modli se jen, bledý mniše;
viděls hvězdu noci padat — —
pomodli se za ni tiše.
Bylať Klára krásná děva,
krásná, jakých je jen málo,
že se nad ní i to slunko
pozastavovati zdálo.
Jaká milost neskonalá,
jaký žár se v každém vznítil,
kdo jen v její oko nahléd'! —
Tys to, mniše — také cítil.
Však ta Klára — hvězda dívek,
rozmarně si s srdci hrála,
byť i při srdečné písni
pěvci slza v oku stála.
Mládci bledli jako luna,
Klára ale hvězda byla,
která lunou pohrdajíc
po slunci se roztoužila.
Přijel mládec z dalných končin,
mládec bujarý a smělý,
jako slunce rozehřál ji,
zaslepil ji hoch ten skvělý.
Mnoha kvítkům slunce svítí,
zářic na sta zahrad, sadů:
netěkej, jitřenko, za ním,
slunce spěje *ku západu!*
Jitřenka však, krásná Klára,
milostí se rozechvěla,
a Bůh ví po kterých dráhách
za sluncem svým dále spěla.
Ušel mládec — zašlo slunko,
jiným kvítkům nyní svítí,
víť, že umí lhostejně zřít
často na uvadlé kvítí.
Což je mládci v širém světě
po uvadlé krásné Kláře,
že se vrací ku Sázavě,

že ubledly její tváře?
Shaslá hvězda, krásná Klára,
k Sázavě se často kloní, — —
pověz, vlnko, pověz ty nám,
proč as do tě slze roní?
Spadla hvězda noční dobou
pod klášterem do Sázavy,
Bože milostiv buď duši —
tělo nese tok již hravý.
V klášteře tam nad Sázavou
modli se již, bledý mniše;
viděls hvězdu nocí padat: —
pomodli se za ni tiše!

V. A. Crha.

131.

Rybák.

Z háje žežhulice volá do kraje
před západem slunce zádumčivé „ku, ku“
a hlas její s vánkem spěchá od háje
po stříbřistých vlnkách řeky v táhlém zvuku;
pak se mír rozhostí po krajině,
až i měsíc, ubledlou svou tváři
potápěje toku ve hladině,
budí večernice sinou záři.
Hle, tam, kde se v pravo bočí řeky tok,
nedaleko břehu statný dvorec bílý;
ode dvorce pak jen nepatrný skok
besídka se nad hlubinu řeky chýlí.
V besídce dlí děva roztoužená,
oko její unylé do dálky pne se,
zda již loď od břehu odražená
milence jí do náručí nese.
Na protějším břehu chatka rybáře,
neúhledná, poloskrytá do rákosí,
před ní jinoch, jehož oko bez záře,
jehož čelo vrásky hluboké již nosí.
Zdvihá jinoch těžkou hlavu časem,
a když oko ku besídce zbloudí,
zavzdechne si z hloubi smutným hlasem,
slza se mu z černé řasy loudí.
Druhdy za té doby v slastech lásky dlel
nedaleko odtud u milené děvy,
tam jí o zápalu srdce svého pěl
z prosté vřelé duše prosté vřelé zpěvy . . .
Přišel jiný, přines' zlata jasy,
děva duši zlatu zaprodala —
na blahé teď milosti své časy
mysl rybářova zpomínala.
Každým večerem přichází jeho sok
a on pak jej na houpavém křehkém člunĕ
k slastem lásky vozí přes hluboký tok —
proč ho nepohřbí v hlubokém řeky lůně!
Aj ten divý blesk, jenž šlehl z oka
při myšlence maně nahodilé:
v mlčelivé lůno řeky pohřbit soka,
zmarem jeho dojít pomsty cíle!
„Hoj rybáku, zde je mzda — teď rychle v člun!“
vytrhnou tu slova snilce z přemítání.
Sok již skočil v člun a za ním jun,
a již veslo do dravého toku sklání.
Běda soku! v srdci rybářově
pro vášeň a žhoucí mstu jen místo,
a on síle proudu tajně hově,
řídí člun, kde zahynutí jisto!
Hle, teď mocně mrštil veslem v pěnný tok
a již soka silné rámě svírá —
krátký zápas . . . rybák, s rybákem i sok
klesá v proud, jenž nad nimi se uzavírá;
pod hladinou trvá zápas stále —
němé je to na smrt zápasení!
Bubliny pak řídnou dál a dále,
až poslední znikne zapěnění . . . .
Srdce dívky projel bleskem bolný bod,
když donesl vánek ruch ten ku besídce —
nad hladinu nevynikl z chladných vod
ani rybák, ani jeho sok již více.
Tiše plyne klidná loďka dále,
lesky měsíce si kol ní hrají,
s vlny na vlnu se snouce stále,
jako pohřební tu svíce plají.
Když volává žežhulice do kraje
z háje před večerem zádumčivé „ku, ku“
a hlas její spěchá s vánkem od háje
po zčeřených vlnkách řeky v teskném zvuku:
nyje v slzách děva opuštěná,
oko její do dálky však marně pne se,
zdaž již loď od břehu odražená
milána jí do náručí nese!

Bohumil Janda.

132.

Zpustlá krčma.

Pod vrchem Táborem u Cidliny
na polo sesutou krčmu je zříti;
ač není daleko od dědiny,
přece se lidé jí straní a štítí,
a když jim jíti je kolem ní blíže,
žehnaj' se znamením svatého kříže.
Jak se ti časové mění s námi!
Krčmy se štítí teď staří a mladí,
a přec jich dědové s dceruškami
chodili druhdy sem často a rádi:
křepčili, zpívali, veselí byli,
a když jim umlkly dudy, pak pili.
Mladíci z oněch dob jsou již dědy;
a teď když vnoučatům povídat počnou,
jak se tu tančilo naposledy
strašáka, třínožku, valčík a skočnou:
každý si veselí takého přeje;
děd mluví dále — — a mnohý se chvěje.
Bylo to tenkrát prý podívání
na šťastné dcerušky, otce i matky;
nu vždyť se splnilo jejich přání:
milenci, synové přišli jim zpátky;
přišli jim z války ve plesu a zpěvu,
a nyní provádí každý svou děvu.
A nyní každý se v kole točí — —
jen hlásných Liduška opodál sedí,
šátečkem utírá slze s očí,
s bolestí na jiné do kola hledí;
nebo ten, jemuž svůj zadala osud,
v cizině prodlévá, nepřišel posud!
A nyní každý se v kole točí; — — —
s Liduškou rád by si zatančil každý;
jeden teď se slovy blíže kročí:
„Liduško, pojď v kolo, zapomeň navždy;
na vojně láska i s věrností hynou,
Josef Tvůj není Tvým, vzal si již jinou!“
Domluvil a již se v kole točí — — —
Lidušku projímá bol jakýs znova,
div se jí srdéčko nerozskočí,
pomní-li, jaká jí Josef řek' slova,
když se pryč ubíral ve sboru chasy:
„Liduško, Tvůj budu na věčné časy!“—
„Na věčné časy! — a má teď jinou!!“

tak zvolá Liduška v ukrutném hoři! —
„Zpátky pojď, nevěrný vlastní vinou,
zpátky! — byť's opustit měl i soud boží!“
Řekla a vrhne se do prostřed kola,
a „Zpátky, zpátky pojď!“ zoufale volá.
Boží soud vstává již nedůvěře! — — —
Před krčmou ohromný hlomoz se strhne,
s jekotem rozlétnou se tu dvéře,
ach — hrůzo! Josef sám do vnitř se vrhne;
poskočí blíž, po své Lidušce sáhne,
ha, již ji objímá, v kolo ji táhne!
Tu mezi hudební táhlé zvuky
vichr své děsivé písničky hude: —
„Nepůjdeš děvečko již z té ruky,
až tvoje srdéčko strastí všech zbude;
aj dítě, rozkoš tě v náručí vítá,
aj dítě, již s Tebou milý Tvůj lítá!“
Lítá již v směsici uděšené
v těkavém klopotu dále a dále,
v pekelném křepčení chvat jej žene
skok na skok rychleji — rychleji stále!
Sinaví dívka — on zběsile buší. —
„Bože na nebesích, spas její duši!“
Hodina s půlnoci duníc zvučí —
hroby již zavíraj' své mrtvé hosti! — —
Sklesla tu Liduška ze náručí,
skles' její tanečník v hromadu kostí!
Hrobové nastalo ticho, — vše true,
od kostí — od mrtvé — s krčmy se hrne!
V krčmě je pusto teď jako v hrobě,
nikdo sem nevkročí z živých lidí;
jen když zní dvanáctá v noční době,
mnohý ozářená okna tu vidí,
výskot a rej divý s úžasem slyší —
až se vše hodinou s půlnoci ztiší.
Zpustla již krčma ta u Cidliny,
do oken měsíc jen udiven svítí. — —
Lidé však, ač blízko u dědiny,
přec se jí od těch dob straní a štítí,
a když jim jíti je kolem ní blíže,
žehnaj' se znamením svatého kříže!

V. A. Crha.

133.

Javor.

I.

„Měj se dobře, má panenko, s Bohem buď,
za to, čímž mně ublížila, Bůh tě suď!“
Slzu utřel, kloboučkem si zatočil
a do pole do šírého zabočil.
V polích bloudil, v hlavě vzdory, v srdci žal,
hořce na panenku zrádnou žaloval,
k větrům volal: „Nechť můj mladý život [illegible],
kdo mně v srdce mír a zapomnění dá!“
Stojí vrba nad močálem v záhoří,
kolem ní rákosí s větrem hovoří,
při rákosí jak peřina měkký mech:
tam, jak přišel, hocha ovál spánku dech.
Byla noc před svatým Janem. Slavíci
zpívali o závod lásku samici,
přes osení, po rákosí šuměl sen — —
mládec usnul, kouzlem noci skonejšen.
Usnul, a slyš: divná šelest ve proutí! . . .
ach ne! neměl v stínu vrby usnouti!
Hle, z dutiny vyšla panna bělostná,
jako poupě v rozvinutí milostná.
Na rtech, očích s sladkým kouzlem úsměchu
usedla si k mládencovi do mechu,
bílou ručku na srdce mu vložila,
medovým ho polibením zbudila.
„Černovlásku! pěkné oči otevři,
srdce sladkým lásky citům rozevři,
já ti radost, já ti štěstí, všecko dám,
brány lásky otevru ti: chtěj jen sám!“
Ztrnuv bázní, zřel hoch na ni chvilenku:
„Mělo srdce, mělo moje milenku,
ta mně věrnost, svatou lásku slíbila
a pak zradou mne až k smrti zranila.“ —
„Neplač, hochu, neplač pro tu proradu:
tisícerou dám já za ni náhradu!“ —
„Dáš-li mně zapomenutí, mne si měj!“ —
„Slovos dal, nuž na závazek ruku dej!“
Ruku dal a propadnul tak mocem zlým:
mladý život zvadnul slibem podaným;
v jasných nocích víla s ním se líbala,
k ránu javora mu postav dávala:
nohy v kořen zrostly, tělo v kmen,
ruce v větvě, hlava, vlasy ve lupen,
a tak javor ve dne dřímal, v nocí žil,
když jej hlásek víly vrby probudil.

II.

Léta přešla, javor dospěl v statný strom
pod ochranou vrby víly bez pohrom . . .
Hle! tu jednou za pravého poledne
bledá žena v chladu jeho usedne.
„Ach! javore,“ zavzdychla si, „zelený,
co rok nové oblékáš ty lupeny,
co rok v létě Bůh ti dává nový květ:
ó jak šťasten jsi, že neznáš lidských běd!
Neznáš, kdy červ viny hryže, bolestí,
ani dlouhých nocí bez snů neštěstí,
když nám srdce v těle dusí viny had,
když poslední kvítek naděje nám zvad.
Ach! už stromek mého žití opadal,
jak rez ostrý padl na něj z viny žal,
havran nad ním smrti píseň křehotá,
místo sladké mízy jed v něm kolotá.
Věz, měla jsem, měla v mládí milého,
srdce puká, když pomyslím na něho,
byl by pro mne život, štěstí, nebe dal — —
za svou lásku odměnu ach! špatnou vzal.
Jiný přišel s hladší tváří, v ústech med,
loudil, prosil, až bláhové srdce sved:
první přišel a kloboučkem zatočil
a do pole do šírého zabočil.
„Měj se dobře, má panenko, s Bohem buď,
za to, čímž mne ublížila, Bůh tě suď!“
Tak odešel a víc se již nevrátil . . .
snad že v cizině si život ukrátil.
A Bůh soudil — přísně soudil vinu mou:
zrádné ženě choť zas platí zradou svou,
a když Bůh mně k potěšení děcko dal,
za trest pokaždé mi zas je v nebe vzal.
A ten, pro nějž hřešila jsem v chvíli zlé,
dnem i nocí vrážel trny v srdce mé,
bolest byla matkou mojí a pláč druh,
aniž hrobu chce mi popřát soudce Bůh.“ —
Když tak javor ženu lkáti uslyšel,
jak by bolest projela jej, šelestěl,
a jak v bolném nářku zavzněl její hlas,
na dávno již zapomněný vzpomněl čas.
V chvilce listí sežloutlo mu lítostí,
z větví hlas třesoucí k ženě šelestí:
„Neplač, milá, brzy přestane tvůj žal,
já jsem, jenž tě druhdy tolik miloval.
Jdi, má milá, a přijď opět k večeru,

přines s sebou dobrou, ostrou sekeru,
se vší silou podetni mé kořeny,
umřít s tebou žádá si hoch milený.
Kmen můj mrtvý v noci dones v chýši svou,
tesaři ti z něho rakev utešou,
a v té rakvi dej se, milá, pochovat,
v hrobě spolu budeme se milovat!"
A když slunce zacházelo za horu,
přišla žena se sekerou k javoru:
prask a prask! — a javor hlavu schýlil svou...
ráz! — a pádem pohřbil ženu nešťastnou.

A. V. Šmilovský.

134.
Matčina rakev.
(Ballada)

Umřela matka, umřela,
to štědrém o večeru,
i zanechala syna tu
a nedospělou dceru.
Dceruška pláče, naříká,
syn zasmušené čelo —
u matky hoří hromnice
a venku neveselo.
Sníh chumelí se před oknem,
a meluzina kvílí,
a vichřice se opírá
do dveří každou chvíli.
„Pojď, sestro, vezmi svítilnu,
půjdeme na mlat spolu,
jest čas, bych prken nařezal
na rakev pro mrtvolu.
Vše hrůza venku ovládá,
strach jímá cnosť i vinu —
syn prkno chápe na mlatě
a má se chutě k činu.
Jak pilu k dřevu nasadil,
zasténalo to silně,
že děvčátko se zachvělo
jak plamen ve svítilně.
„Ha!" šepce bratr polekán,
„neslyšíš toho zvuku?"
A nesměle ku práci své
přikládá znova ruku.
A opět dřevo zasténá.
V tom vichr zaburácí
a s hrůzyplným šramotem
se vrata dolů skácí.
Svítilna sestře vypadla
a uhasnula svíce —
syn zděšen ruku přikládá
ku práci do třetice.
Zas prkno zvučí pod pilou,
než běda, běda sluchu!
tak žádné dřevo neznělo
lidskému ještě uchu:
Neřež mně prken na truhlu,
v ní nemohla bych spáti:
ta ruka, jež mi dala jed,
nemůže míru dáti."
„Slyšela's, sestro, slyšela's?
to hlas je naší máti!
Ten, kdo jí jedu namíchal,
nemůže míru dáti."
A pilu s prknem odhodiv
vyskočí náhle z mlatu,
a v noci pusté utíká,
šílenec, v divóm chvatu.
Sníh chumelí se před oknem,
a meluzina kvílí,
a vichřice se opírá
do dveří každou chvíli.
U matky hoří hromnice
a venku neveselo —
tam za chýší se na stromě
synovo houpá tělo! —

Jan Dunovský

135.
Mladý drotar.

I.

Se Kriváně na Lomnici
poletuje orel sivý,
poletuje za orlicí
v podtatranské širé nivy.
Se Kriváně slunka záře
po horách se vůkol směje;
mladý drotar — smutné tváře,
mladá žínka — slzy leje.
„Hoj, co smáčeť líčko růžné?
Nechej to mně k celování;
bohat přijdu z země družné,
sladčí bude milování."
Naposled ji poceluje,
ruku tiskne na shledanou,
málo ještě požaluje —
a již jinou letí stranou.
Naposledy ruku tiskne
mladý drotar mladé žínce —
a pak letě vesel výskne
sokol mladý v doubravince.
Oj, co život bujný vane
českou vlastí — zlaté časy!
A kdy touhou srdce vzplane,
mladý drotar zazpívá si.

II.

Aj, jak zlá jest Tater vina,
že se nebe mračí na ně?
neboť z pust, hle, Maďařina
jako divá letí saně.
Jemný v Tatrách větřík duje,
jasnější se nebe klene:
proto Maďar pouta kuje,
na Slovensko zubožené.
V malahontské ve salaše
zlá se valí, zlá pohroma;
vše na horách prchá plaše —
mladá žínka sama doma.
Letí rychle zlá zvěsť v kraje,
letí drotar k horám ruče;
divně mu to v srdci hraje,
oj, a což tak srdce tluče?
Srdce tluče — domovina
v kouř se halí po nebesa,
a hle, kol jak Maďařina
tam se mihla krajem lesa.
Letí drotar — sotva dýše,
letí Maďar jako střela
a unáší v lesin skrýše
poklad vzácný nad anděla.
Oj, tu salaš — toužně volá
mladý sokol sokolici. . . .
Odnes' však ji do údola
vilný Maďar se šavlicí.
Po horách i po dolinách

bloudí drotar bez oddechu;
touží za dne, touží ve snách,
nikde o ní, nikde slechu.
Široké jsou pusty pláně,
kopyt koňských na tisíce —
Aj, jak zpustly Tater stráně —
mladé žínky není více. . . .
Mladé žínky není více,
mladý drotar hořem vadne,
a uvadlé jeho líce
přijmou v náruč vlny chladné.
Se Kriváně slunka záře
po horách se kolem lije —
mladý drotar — siné tváře,
mladá žínka — kde, ach, nyje?

Josef Kálal.

136.
Dobrovolník.

„Hudbu novou, pivo nové,
ať se hoši veselí,
zpijou-li se, vyspějí se
ve vojenské posteli!“
Divně, divě zveselení
sedí hoši pospolu,
hulákají, proklínají,
perou džbánkem do stolu.
Divná, zběsilá to radosť,
strojena jak pro lháře,
jenom chvilkou leckde skane
pravdy slza přes tváře.
Nebylo by věru divu,
kdyby více tropili,
vždyť dnes sobě na ztracenou
volnosť bujně připili!
„Hudbu novou, pivo nové —
nemáš chuti ku vojně?
hochu bledý, hledíš jako
ve zoufalství pokojně.
Ztýraný a otrhaný,
prací vyschlý, znavený —
připij sobě, budeš mdlob svých
jedním douškem zbavený!
Miluješ snad? — jakž-pak může
chudý myslet na lásku —
vyrazíš se — vykonáme
světem malou procházku!“
Mlčky bledý hoch se zase
k němé zemi zahledí,
jak by kámen měl mu říci,
o čem lidé nevědí.
„„Matičko má, nemohu už
práce více zastati,
matičko má drahá — drahá —
musíš sama zůstati!
Hladová jsi, matičko má,
a tvůj syn je v chorobě —
snad se ujmou žebravé mé
matičky pak v sirobě.
Dokud syn tě starou živí,
žádný chleba nepodá —
syn už churav, tobě ale
ještě krev svou zaprodá!““
Verbíř hocha pozoruje,
vidí slzu kanoucí,
vidí tvář se znovu rdící,
oko znovu planoucí.
„Novou píseň hrejte, hoši,
ať mu hlavu napraví! —
Zde je zlato — nuže připij! —“
„„Nuže, bratře, na zdraví!““ —

Jan Neruda.

137.
U vidění.

Byla paní u vidění,
oblékly ji v rubáš lněný,
položily do komory,
uzavřely na závory,
a při zvonů znění z rána
bude paní pochována. —
Ve světnici manžel sedí,
smutně na své děti hledí.
Jsou jak ptačátka neblahá
vyhozena z hnízda nahá,
jako v podzim mladá růže,
která pro mráz kvést nemůže.
„Nebude tam matce zima?“
„„Nezná mrazu, kdo tak dřímá““
„Otče, v komoře cos praská.“
„„Leda myška někde mlaská!““
„Otče, v komoře cos klepe!“
„„Vrabec to snad v okno tepe!““
„Otče, vždyť tě matka volá!“
„„Dítě, důmněnka to holá!““
V komoře to volá, buší:
„Spaste, lidé, moji duši!“
A za ránou zase rána:
„Za živa jsem pochována!“ —
Ze komory služky vedou
nebohou svou paní bledou.
Bledá tvář, jak chrpa ústa,
vypouštějí slova pustá.
„Vítám, ženo, Bohu chvála,
že jsi zase z mrtvých vstala!“
Na svém loži paní sedí,
němě ku podlaze hledí.
„Otče, zůstaň stát před námi,
já, se otče, bojím mámy!“
„„Modlete se, Bohu chvála,
že vám matka z mrtvých vstala.““
„„„Byla jsem jen u vidění,
strašlivé jsem měla snění:
viděla jsem muka boží
pro ty, kteří cizoloží.
Ve dne nazí v ostrém hloží,
v noci na ohnivém loži.
A když z lože oheň prská,
tu druh druha plamen mrská.“““
Ani slova víc nehlesne,
na lože zpět mrtva klesne.
A při zvonův znění z rána,
byla přece pochována.

Josef Barák.

138.
Na Velký pátek.

Velký pátek — boží svátek.
„Oblékej se, dcero moje!
Buď pak přece mysli klidné,
zapuď z duše nepokoje!
Na oltáři matka boží
poklid zas v tvé srdce vloží —

Matka se synáčkem svojím
poděluje darem dvojím:
jedněm srdce cnostné dává,
druhým v lásce požehnává!"
Velký pátek — smutný svátek —
tváře bledé — oči vpadlé,
kadeř bílé čelo halí,
líčka její — růže svadlé.
Máti milá, černé šaty,
růženec též vezmu svatý,
pak mně podej svoje rámě,
ať jsme brzy v božím chrámě,
by tam myšlenky mé žhoucí
ve modlitbu přešly vroucí.
Velký pátek — divný svátek —
v celém roce nejslavnější —
slavné modlení a žalmy,
snad to srdce ukonejší . . .
„Ach, hle, matko, na oltáři
jak ty svíce divně září . . .
jako když ho pohřbívali . . . .
. . . ach, co se to v rubáš halí,
rubáš bílý, bílý co sníh . . .?"
„Dítě, sochy, svíce kol nich!"
Velký pátek — slavný svátek —
na kruchtě líbezně pějí,
a ty zvuky překouzelné
ode stěn se odrážejí . . .
„Máti, ach ty temné zvuky
zas mi v ňádrech budí muky . . .
Ach, ti tonové velební
znějí píseň jak pohřební —
„Miserere" zaznívá tam —!"
— „Dítě drahé, přelud to, klam!"
Velký pátek — hrůzný svátek —
„Hle — on — on tam na mne — kývá —
matka boží šepce ke mně —
hle, jak tajemně se dívá . . .
— Pohleď — matko — matko drahá —!
rubáš bílý po mně sahá —"
Oči v sloupu, v jednu stranu —
zdřímlo děvče, zdřímlo v Pánu —
sklonilo se čelem k matce —
Velký pátek — zdřímlo sladce!

Josef Říha.

139.

Poslední noc.

Podzimní večer vlhký háv svůj plouží,
již temno všude, teskno jak v mohyle,
krajina pusta jak srdce vyžilé,
jež za své mření také jiná souží.
Jen chvílemi z popele upomínek
jiskřička jasná vyskočí
a rozbujněvši volně na plamínek
vřelou ti perlu vloudí do očí.
Jen chvílemi v tu čirou temnotu
světélko kmitne z poloskryté chýše
a přivábí tě v děsnou samotu,
v níž přece jenom lidské srdce dýše.
Však neveselo v chýši osiřelé;
na krbu leda větru zavíření
a v celé jizbě jak po vyhoření:
hle čtyry stěny holé, začernalé;
tam slámy hrst, dvé poupat na ní dřímá
a vedle dětí bledá chorá žena
nejmenší ještě v náručí své jímá —
tak usnula, snad bolem přemožena.
Jen muž zde bdí; on samojediný.
Přechází jizbu s hlavou schýlenou,
jak by se třás' o život rodiny
a střežit chtěl tu bídu milenou
Podivný muž: tvář vráskami zorána,
upřeny zraky na tu černou zem,
ret utuhlý nejtrpčím výrazem
a ruka jak by k prsoum přikována.
Tak chodí bez povzdechu, bez slova,—
a přec v těch prsou stero vášní sténá
a hlavu chýlí tíže žernova,
a leb i skráň, to výheň rozpálená.
Teď ze záňadří bílý vyňal list,
a jak by úleva mu z každé písmeny,
svých dětí spásu jak by tu moh' číst,
tak stopil v něj ty hledy umdleny.
Nečetl's v oku matky milující,
kdy v temnou dál vyzírá beze cíle?
Syn nevrací se; věčnost každá chvíle,
a v duši pálí úzkost vzrůstající;
teď nachýlí se, přitajuje dechu,
rozestře náruč, na cestu vybíhá,
snad tam, ba ano tam, kdos kráčí v spěchu! —
Již chvátá, volá: — bludička tam míhá . . . .
To chudých osud. Bez konce čekání,
co naděje, to hvězda padající,
jen v temnou dál zoufalé pozírání
a muka lásky srdcem lomcující.
A z rukou pustil list; a zůstal nepohnutý
uprostřed jizby pusté, začernalé.
Nepadlo v studni kamení zvětralé,
to retu jeho dech — to slov byl ohlas dutý.
„Tam že nám bude líp! Ty víro hrozné moci,
zas chceš mne sklamat, zradit, rozdrtit? —
V té cizé dáli člověk bez pomoci —
a přec jen tam že mám svou hvězdu zřít?
Poslední noc pod touto střechou kletou.
Jen času píď a v moře setřesu
ten prach, tu hanbu, bídu mnohaletou
a svoboden zas čelo povznesu!
Hoj, spílali mi jako vývrheli,
ba pravili, že bídným chlapem jsem,
když samoděk opouštím rodnou zem, —
mně v žilách stydla krev a ruce se mi chvěly.
Hahaha, zůstaň do své smrti tady,
tu jedna krev, tu bratr, sestra tvá,
tu čkej, až nechají tě pojít hlady,
až ti ten bratr oči vyklová. —
Tu pracuj do úpadu, bez přestání
a trp a snášej svatou odvahou —
však potom přijď a žádej o uznání:
a ztrneš nad tou bratří povahou!
Či neměla má práce tolik ceny,
či pyšná chátra cizince mít chtěla,
že jejich srdce v kořen zlednatělá
nezměkčil dítka pláč ni choré ženy?
Hledal jsem druhův k pomstě, ku pomoci,
já starý blázen — druhů v neštěstí!
„Otrokem buď!" — zněl rozkaz vyšší moci,
jenž trpí křivdy ty a neřesti!"
Hlas jeho dozněl. Blíže okna stane,
jímž ranní šero v jizbu doniká,
i chvěje se to oko potrhané
jak mladá hruď, kdy ráně přivyká.
A hledí, hledí v němou ve krajinu,
z níž nyní navždy jest mu odejíti;
dnes zdá se mu dvojnásob smutnou býti
jako ten hřbitov tam v lesiny stínu.
Tam otec jeho, děd i matka dřímou;
kde asi on své kosti jednou složí?

„Mne snad kdes moře vlny v náruč přijmou.
Však ženu, děti, — ha, pro lásku boží!
hle, cizák na ně feny své pohání — —
Kde je váš domov? budou se jich ptáti,
nač touláte se světem, vy cikáni,
proč nechcete se ku své *vlasti* znáti?!“
A stisknul čelo v dlaně nešťastník
a jak by zlomen Atlasovou tíží
ku zemi klesá, níží se a níží;
ký nový zase hrot v ta prsa vnik'? —
Jak milenku bys vzbudil políbením:
tak mladý den se usmál v širý kraj;
vše plesá, živne jeho pozdravením
a němá poušť se mění v zpěvný ráj.
I chudou chýš svit blaha dohonil
a v koutku procitnulo malé ptáče
a jizbou něžný hlásek zazvonil:
„Maminko, pohleď, jak tatínek pláče.“ —

Karel Tůma.

140.

Bouřka.

Rolníkův teď hlučná píseň v polích rozléhá se všady,
zvláště když je k obědu zve vlídně selka za zahrady;
v jabloňový stín se kladou nebo mezi vrby vlastní,
kde je z košův listných chládek splývající v tichu šťastní.
Vinař bloudí mezi revím otočeným po vinici
a v třešnici červenavé veselí se zahradníci.
Jakých pracovnosti darův z rohu hojnosť vysypala,
tisícerou nám odměnu příroda za snahu dala!
Z šířících se mokův v dolu traviny se zelenají;
po rovinách ječná klasy valem už se ven metají,
klasův tisíc ohýbá se proti kose na žitništi,
oves jako brčál žene někdejším na kameništi.
Nouze vyschlá hojnost našla, poživení roste v louce,
veselení utěšené béře sídlo ve chaloupce.
Zatím když si žencův hlouček pod jabloní odpočívá,
v modru na dalece krásném skvrna škaredá se slívá.
Chmúry od poledne černí zastíněním nebes báni,
které víc a víc se šíří, větru budí lité vání.
V kouli slunce oheň zňatý k nesnešení prudce hřeje,
horkem vřelý potu tok se s tváří k prsoum po mně leje.
V koši javorovém, v milování kde se ptactvo brodí,
z hebkých listův větřík frašně úlisný kde chládek rodí,
tam si uřicený parnem k háji s harfou milou zajdu,
pověsím ji na suk, v stínu ochlazení libé najdu.
Jak to slunce pálí, jak to v modrém nebi hoří!
Potok vysech, žízeň okotěšné nezabudky moří.
V ječmeništi svou korunku pouvadlý koukol níží,
k hájům chlady libé dmoucím vše se rádo z parna blíží.
Vznešené se okamžení blíží! — Dolů harfo s suku!
Dolů stroji! ať mi zvučíš! ať se stromy třesou v hluku!
Ať se sypou hlasy z temných oblakův ve hvozdu hustém
lijavce jak zasršení. Zvuč ve skalách, v dolu pustém,
v dalekosti krajův, hlásej v stráni, zakruž se i v lese,
až pak slavné hlaholení větřík do oblaku vznese!
Dál a dál se nyní blíží strašných mračen chumelení,
v půlnebí už rozmilého modra více patřit není.
Žencův hlouček k dědince tam valem klusá z pšeničniště.
bravův hejna, skotův stáda utíkají ze strniště,
vichřice teď vytrhnutá ze sna od daleka fučí;
z háje tiché větříčky pryč žene, v chvojné jedli hučí.
K oblakům až po silnicích sloupové se točí prachu,
hrůza jasné kalí nebe, chumle mračen letí k strachu,
k zemi samé střelně kolem třeští švižná lašťovice,
husí hejno s kachnami se plaše potápí v rybníce.
V bouři a kouři,
jekem a vztekem
sinavé nebe se kalí,
v oblacích strachy se valí,
rachot se po nebi koulí,
v chomáče mraky se choulí.
Už se blíží,
s hůry níží,
žene, valí, šíří,
hlučí, bouří, víří —
v lomozu třeští strom,
hrom!
Stvoření klekni!
Mrakové v černění trou se slitém,
v sinavu hrůza se shání litém,
strach se ve zkalených oblacích vzteká,
ze tmy husté blesk si chod seká.
Bouře se budí víc v ukrutné síle
a hromy rodí nám každinká chvíle.
Už se to valí
přes hory, skalí!
Dále a dále
hrom bije stále!
Míhaví ohňové z černých rozpuklin zrak slepí,
krupobitné mraky zuřící plamenové třepí;
se studeným mrazem
sype se ledovec na zem.
Jak to ve větnatých dubinách srší,
vítr jak kňučí a lijavec prší!
Bože, Bože, co se děje!
Protrhlé nebe proudy leje;
bouře nové mraky snáší,
prší až se o zem práší
Hrom se blíží,
blesk se kříží,
vichor kňučí,
sutky hučí!
Sto tisíc potokův divých
žene se v stružinách křivých,
v blátivém skalení, v sičném jeku,
s čeřenů se valí v proudném vzteku.
Hromové z dáli víc a víc z úhlův dvou
hlukotem hrozným rozdírajíce jícny řvou.
Hrůza s tmou se prostřela v nebesku,
prosvěcujeť jen křížením se blesku.
Vždy se leje, dmou se řeky,
k moři valíc pěnné leky;
tam své bouře krupobitné prašeniny,
nese přes hory a chvojné jedloviny.
Hrůza jaká z hlubin kyne!
Strach se v oděv černý vine;
smrť z své ohněplné huby
plavcům vyšklebuje zuby.
Vařící se vlny jako hory brzy plují v jeku
k oblakům až proudy husté, brzy v sičení a vzteku
do propasti chřtánu jako míček rázem koráb nesou:
plavci blednou strachem, jako list se třesou.
Nenadále z hlaholení
mrtvé plyne utišení,
vítr zvolna počal váti,
hrom přestává v nebi řváti.
To však mrtvou žlutosť v tváři
nečervení marynáři;
víť on dobře, sílu krutou živlové že utišili,
v chvilce aby v nejvyšší zas stupeň vzteklosť vyvýšili.
V brzkém okamžení zase
hrůzu nebe béře na se:
valy šedých mrakův přes hory se blíží,
z rozpuklin jejich se blyskavice kříží;

hromové chraptící otvírají chřtány,
hory řev a skály odrážejí rány.
Povětří divoké znova se strhlo,
bezedné jezero nebe se zvrhlo.
V moři se kloktem voda vaří a sičí,
z vln průtrže strašná vichřice fičí,
vlny zhlcujíce sebe jak hory se věží,
brzy zas ve hrozné propasti sražené leží.
Mocnosť kyne!
Brzy tisíc mrakův černých pryč se s očí vine;
chumle rachotících hromův k horám skalným táhnou dále,
bručení jen temné v nebi slyšeti jest z dálky v mále;
bleskot hasne, dešť se tiší, rozvzteklený jekot temní,
mrakověnec osvěcují jasně paprskové jemní.

M. Z. Polák.

141.
Zoufalec.

Noc tichá v kraji, ve sadě,
měsíček svítí v ohradě.
Kol něho děsných mraků moc,
tak černých jako temná noc.
A vůkol ticho ve kraji,
jen sovy z temna houkají,
a slyšeti jen osyku. —
To ticho není ve zvyku.
Však náhle zazněl kroků zvuk
a na to v sadě šum a hluk.
To muž tam stanul pod krovem
chaloupky, jež mu domovem;
jest kalný jeho zraku svit,
vždyť v srdci navždy zmrtvěl cit.
„Ha! nevěrná, mne oklamat,
a k tomu ještě přísahat!
Přísahat Bohu, svatým všem,
že kněz nás spojí aneb zem;
přísahat lásku do smrti,
již žádná zloba nezdrtí — —
to hříšný jest čin duše tvé,
on pomstu tobě s nebe zve.
Jen pomni na ten zašlý čas,
kdy lásku přísahal tvůj hlas,
na jedli s křížem, propasť tam,
jež pohřbit měla zradu, klam!
Nuž zašla láska v srdci tvém,
ať zem nás skryje, země, zem!“
Domluvil řeč svou tajenou,
šum osyky mu ozvěnou.
Osvítil měsíc jeho skráň,
zaleskla se mu v ruce zbraň.
Vzchopil se rychle, pádil dál,
kde druhý sad i s domkem stál,
tam zastavil svůj rychlý let,
a pomstu šeptal jeho ret.
A děsno, tmavo ve sadě,
mrak zastřel lunu v ohradě.
Pohlédnul k nebi — nikde zář —
křeč sevřel zoufalcovu tvář;
a divě hledí jeho zrak
na černý jako peklo mrak:
„Ty nebe, nelítostné nebe,
již v pokrov černý halíš sebe?
Již k pohřbu mému kraje mutné
odíváš v černé roucho smutné?
Co život můj? kde má jest mladosť?
Já nepoznal, co blaho, radosť.
Já otce ztratil, ztratil matku,
já milé zbaven — smrt zvu k sňatku
Ať žije nevěrná jen dále,
ji trápit bude sen zlý stále,
sen strašný, a v něm pekla děti
jí pohřební zpěv budou pěti.
Nuž nebe, nelítostné nebe,
již v pokrov černý zahal sebe
a posledním mém při průvodě
dej hromům bíti s blesky v shodě!“
Umlkl zoufalých slov zvuk
a v dálce slyšet temný hluk.
Zahodil zbraň a pádil dál,
zrak jeho šíleně mu plál.
Děsivý nad ním táhne mrak,
tmu všude stře, kam pozří zrak;
hřmí z něho, vyšlehuje blesk,
tmu hustou prorve jeho lesk,
a z mraků velký lijavec —
však nedbá toho zoufalec.
On dále běž. v tmavý les,
kde strašný víří bouře ples.
A nad ním hrozných mraků hrad
snad větší než ten dolů sad.
Hřmí z něho, blesků více, víc
zoufalci šlehá stále vstříc,
a z mraků velký lijavec —
však nedbá toho zoufalec.
Dál letí, dále v černý les,
kde peklo svůj má nyní ples.
Tu stanul kol se ohlédna,
kde propasť zívá bezedná,
a jedle štíhlá stojí dál
se křížem, k němuž přísahal —
táž jedle u propasti tam,
jež pohřbit měla zradu, klam.
Ozářil propasť blesku svit. — — —
Ó divný jímá hruď mu cit!
To místo všechněm posvátné
má vraždou zůstat památné?
To místo svaté přísahy,
má v lidstvu budit výstrahy?
Ó těžce dýchá jeho hruď —
„Buď! památkou ty vraždy buď!
Tím vinna její nevěrnost —
já nevinen — já hříchu prost!“ —
A již jde k jedli — ještě krok —
smrtelným byl by jeho skok.
Tu náhle zarachotí hrom,
udeří blesk, již hoří strom,
a výkřik v lese — — ztichl hluk,
z propasti zazněl temný zvuk,
zvuk temný, vlasy vstávají,
jak rakev v hrob když dávají.
A zmlklo všechno — ticho zas,
do dálky táhne hromu hlas
a s nebes černých, děsivých
již mizí spousta mraků zlých,
Poprvé nebe milostno,
splnilo přání lítostno:
obleklo v černý sebe šat,
i lesy všechny, háj i sad;
hrobem mu dalo propasť, les,
pohřební písní — bouře ples,
hromnicí seslalo mu blesk,
by z prsou jeho zmizel stesk.
Zas ticho v kraji, ve sadě,
měsíček svítí v ohradě,
jen stromy smutně šelestí
o novém v lese neštěstí.

F. H.

142.
Jabloňový květ.

I.

Matka k synku zahovoří: —
„Divným ohněm tvář ti hoří,
z kapradí když květ se zvaří,
palčivost ti v lících zmaří;
a v tvém oku slzí příval! —“
„„Do sluníčka jsem se díval . .““
„Vždyť sluníčko pod mrakami!“
„„Chodí, matko, mezi námi!““
„Přinesu ti boží lžičku,
zastaví ti slze v líčku!“
„„Ze rtů zmizla barva živá —
hlavička mě pobolívá!““
„Přinesu ti vody z břízy,
napiješ se, bolest zmizí.“
„„Není platná z břízy voda,
myšlénka mě v srdce bodá.““
„A tvá ústa umrtvila —“
„„Chladný obraz políbila.““
„Zde ratolest pašijová,
polib ji a budou živá!“
„„Neplatný květ pašijový,
kde si mrtvá láska hoví.““
„Aj, tvé čelo jakby z ledu!“
„„S trapným spánkem rozbroj vedu!““
„Pomodli se k matce boží,
tichý sen ti v duši vloží.“
„„Tichý sen už řídký skutek,
náhradou mi poslal smutek. —
Podej, matko, zbraň mi věrnou
a klobouček s pentlí černou;
za pentlí květ jabloňový
a kabátek k svatbě nový.““
„K čemu, synku, k čemu zbraní?“
„„Aj, chci vyjít na čekání.““
„K čemu synku, strojnosť takou?“
„„Srnku splaším bystrozrakou!““

II.

K lesu cesta kamenitá
a u cesty javor starý,
pod javorem tráva mladá
a v té trávě jelen jarý.
Není jelen — mysliveček,
na rameně zbraň má věrnou,
květ z jabloně za kloboučkem
a kol něho pentli černou.
A po cestě kamenité
ze hradu pán mladý jede,
pod zlatými pod třemeny
bílý kůň si pyšně vede.
Na javoru suk je černý
a na suku puška leží,
rána padla, puška klesla, —
po cestě kůň volný běží.
A pod sukem dvě jsou jména,
na zbrani z nich jedno stojí,
a ten javor nové rány
slzou svého kmene hojí
Bujná tráva zelená se;
z javoru kam slza padne,
a kam padla z krásných očí,
klesá tráva, bledne, vadne.

III.

Konec cesty v lese kamenité,
šedivý hrad v širou délku hledí,
na blízku však hradu šedivého
mladá žena s nemluvnětem sedí.
Mladá žena vyděšeně pláče,
nemluvně jak matce by se smálo,
a ta stále jakés jmeno volá,
takó as, jak na ručnici stálo.

IV.

Je pod lesem rudá skála,
pod ní bílá voda teče,
a ta voda v zlatém písku
skrvácené tělo vleče.
A to tělo krví barví
vody bílou pěnu věrnou,
v ruce má květ jabloňový
a kol něho pentli černou.

Adolf Heyduk.

143.
Krahuji.

Ve tmavé noci v pláni stál
a hlavou smutně potřásal
a ruce tiskl k prsoum svým,
jak bránit chtěl by touhám zlým.
A nad ním v výši veslují
do širé dáli krahuji.
„Hoj krahuji, kam váš je let?
Ve stranu tu myšlenek vznět
i mých se nese, stále tam
k těm dálným, tmavým končinám,
tam lásky ráj si zbuduji —
oj krahuji — oj krahuji!
A byť i třeba tekla krev,
můj neumenší v prsou hněv;
má byla, má — on mi ji vzal
a já mu pomstu přísahal;
přes dálnou pláň i přes sluji
poletím s vámi, krahuji.“
Kopyta cvakla o kámen.
On letí v dál jak omámen,
v tu širou tmu jak živý čas,
jak předstihnouti chtěl by čas,
a nad ním v výši veslují
do dálné dále krahuji.
Ve širém poli dvorec stál,
tam zastavil on koně cvál
a šumot stromu utichl,
když něžný ret tam zavzdychl
a ústa dvě se spojují —
o krahuji — o krahuji!
„Již se mnou pojď do chýše mé,
tam spolu šťastni budeme
a blaho opět vzejde nám
a v srdci tichý vznikne chrám,
kde nyní vášně bytují,
tak černé jak ti krahují.
A ona, lilje zlomená,
svá sklání k němu ramena,
ňádra se dmou a ret se chví
a na oku se slza skví,
ve srdci vášně bojují —
oj krahuji — oj krahuji!
Zařinklo okno — luny zář —
ve okně bledá, klidná tvář,
a paní zraky zastřela,
kdy rána krajem doznělá.
K mdlobě se oči sklišují —
oj krahuji — oj krahuji!
Kdy unikal již z světa sen

a od východu různý den
se rychlým krokem blížil v svět —
bez pána kůň se vracel zpět —
a v výši nad ním veslují
do širé dále krahují.

J. Machalický.

144.

Při baletu.

Divadlem zašlehla
mocná, skvostná záře,
veselá v něm hudba,
veselé v něm tváře.
Lidé radujou se
hlučně jásajíce,
že tak krásně tančí
mladá tanečnice.
Rychle jako vichr
tančí tanečnice,
že už sotva stačí
mladé její plíce.
Směle jako kamzík
skáče tanečnice,
vždyť tvář její nesmí,
nemůž' blednout více.
Vesele jak laňka
tančí tanečnice,
věčný, věčný úsměch
vtištěn v její líce.
Takové usmání
v lících rozpučilo,
že by bolestí se
srdce rozskočilo.
Tak si zvykly tváře
zřejmé na radosti,
že by člověk rád v ně
veklel trochu zlosti.
Lidé radujou se
hlučně jásajíce —
náhlý vzkřek a v prachu
leží tanečnice.
Nemůž' vstát a bolest
slabé tělo svírá,
ale úsměch věčný
tváře obestírá.
Odnášejí lidé
mladou tanečnici,
ale úsměch věčný
ještě v její líci.

Jan Neruda.

145.

Svatokrádci.

Pověst vamberecká.

Stojí kaple v širém poli
jako vdova sama v světě,
čtvero lip jen po boku jí
stojí věrně v zimě v letě.
Stojí také chatrč v poli
jak na vodě bludná pěna:
krov se bortí a okénka
papírem jsou zalepena.
Onde svaté ticho vládne —
zde jek skoro stěny boří!
Nad onou tma peruť spjala —
tady louč i tváře hoří.
„Hola hej! dnes je Všech svatých
a v kapličce zejtra svátek!
Což abychom Dušičkám se
podívali na ornátek?!“
„Rozkošný to, strejdo, nápad!“
křičí luza zpitým chřtánem,
a již také ven se žene
za svým vůdcem, za svým pánem. —
Několik ran kladnicemi
stačilo, by dvéře klesly
a by přes práh do svatyně
hříchové svůj prapor vnesli.
Kácenoť a drancováno
v stánku Páně — běda, běda!
A při kmitu lucerničky
lakota vždy znovu hledá.
Ach! již ani roucho mešní
nezůstává na pokoji:
na potupu hlava škůdců
do něho se v chechtu strojí!
Přestrojil se a provádí
mrzké šašky řečí sprostou,
čímž úšklebky spustlé chasy,
jako hřích sám, stále rostou.
Roste řachot, prostopášnost,
bezuzdnosti rostou křídla, —
pojednou však chátra ztichne
jak by ducha byla zhlídla!
Její mistr netropí už
surovosti ku posměchu,
ale skáče jako trhlý
v pravo v levo bez oddechu.
„Utíkejte! zachraňte se!“
volá s tváří zsinavělou;
„pryč odtud, kdo mysl zdravou
a kdo hlavu chce mít celou!“ . . .
Z oltářního obrazu, hle!
okřídlenci sestupují:
oloupenéť Dušičky to,
na obranu se hotují. —
Jak by uhlí pod patou měl,
drzý hance klenbou pádí;
jak by mráz mu kosti lámal
jektá zuby — úpí — řádí!
Ošívá se, jak by mrskán
metlami byl ohnivými;
potácí se, heká, jak by
chtěl se loučit se živými!
A teprv když roucho mešní
Dušemi s něj sňato bylo,
v siré kapli jako před tím
ticho zas se uhostilo. . .
Svatokrádců zmocnila se
hrůza děsná — vše se chvěje!
Žádný neví, co tu s nimi
a co s vůdcem jich se děje.
Opustíc jej, rota z kaple
horempádem ven se hrne;
dvéře bouchnou — zámek sklapne —
vnitř lapený lupič trne! . . . .
Po ránu pak kostelník když
do kapličky chtěl se bráti,
spatřil ho lid křížem svatým
nad mrtvým se znamenati.

Jos. R. Vilímek.

146.

Známý příběh.

U okénka v domku děvče bledé
a za noci s milým hovor vede:
„Nechoď, můj Tomášku, nechoď více ke mně,

když ty býváš u mne, vždy tak úzko je mně.
Zkvetla naše láska, záhy ale zvadla
jak ta ranní růže, přes noc co opadla.
Matička má ovšem tebe litovala,
ba i já jsem pro tě trochu zaplakala;
co však po té lásce, když je vždy tak chladna,
to jen lásky stín je, ale láska žádná!"
Domluvila dívka, srdce přec ji bolí,
neboť Tóma mžikem v šírém byl už poli,
letěl polem k lesu podle známé stezky —
v srdci žhoucí plamen, v duši žhavé blesky...

*

Na vršíčku kostelíček —
dívka v něm jak andělíček;
když se křížem požehnala,
s vršku domů pospíchala.
Nežli přišla na dvoreček,
potkal děvče mysliveček —
k domovu se provázeli,
sladce spolu rozprávěli.
„Moje láska je tak vřelá,
věčně nezahyne zcela;
i když srdce pukat bude,
lásky k tobě nepozbude." —
„Věřím ti, můj milý hochu,
věřím ale jen tak trochu;
věřila bych ale zcela,
kdybych důkaz lásky měla." —
„Budeš, budeš, drahá, míti,
až jen znovu zkvete kvítí;
rosmarin až s routou vzejde,
sladká touha v srdce přejde —
sladká touha, sladká muka,
slastí že až srdce puká . . ."
Děvčátko se pousmálo,
blíž se k hochu přitulilo;
přitulilo, „s Bohem" dalo,
v bílý domek zaskočilo.

*

Z lehkých mráčků na cestičku
měsíček se smutně dívá —
po cestičce bledý Tóma
vzdorovitě píseň zpívá:
„Utěšenou dědinou
podle skály šedé
úzká stezka k domečku
úžlabinou vede.
Chodíval jsem cestičkou,
vždy jsem sobě výskal —
teď kdybych tam tudy šel,
věru bych si stýskal.
Nač bych šlapal cestičku,
když si srdce stýská? —
chodíť cestou jiný už,
a ten sobě výská . . ."

*

Nad potůčkem luna stála —
bledá dívka zaplakala;
zaplakala jako ptáče,
nad marnou když láskou pláče;
zaslzela jako růže,
když už více kvést nemůže —
pak se luně v snivé oko
zahleděla přehluboko . . .
Tklivá píseň se jí zdála — —
dívčina se pousmála;
pousmála ale lehce,
jak když ani smát se nechce;
jak by svého milování
želela v tom pousmání,
jak by svého milování
chtěla želet do skonání . . .

*

Hrčí bystrý potůček
hladké přes oblázky —
v potůčku pak tvrdý sen
dřímá dítě lásky.
Žalm při pohřbu ptáček pěl,
listí šeptlo „amen" —
místo hrobu — mělký důl,
místo rovu — kámen.
Matka arci plakala,
matka arci lkala;
ba i tvrdý pod kámen
půli srdce dala — —
Smutně hrčí potůček
chladně přes oblázky —
v potůčku pak věčný sen
dřímá dítě lásky.

*

Na hřbitově bludička
s hrobu na hrob skáče —
v domku chorá dívčina
pro miláčka pláče.
„Černé oči, jděte spát;
vždyť musíte z rána zas
k svému hoři znovu vstát!"
Láska zkvetla, pouvadla —
jasně zplála, povychladla —
srdce světu odumřelo,
jak by dítě osiřelo . . .
Černé oči šly už spát,
jak by nikdy, nikdy víc
nechtěly už z lože vstát . . .

*

I bylo ráno, raníčko,
a zlaté vyšlo sluníčko. —
Na marách leží z růže květ,
jakého dosud nezřel svět.
Na těle rubáš kmentový
a v hlavě věnec routový;
lilium svadlé v levici
a černý křížek v pravici.
Tvář bleďoučká jak padlý sníh
a na rtech ještě jemný smích —
jako by bylo srdéčko
puklo jenom co kvítečko;
jen co to kvítko v poupátku,
když slyší tklivou pohádku,
již větřík nocí šelestí
o sladké dívčí bolesti . . .
I bylo smutno v šírém světě,
že z růže květ víc nepokvete;
i bylo teskno po všem kraji,
že z růže květ v hrob ukládají.

*

Známý je to příběh jako pohádečka,
kterou matka denně dítkám povídává;
známý jako tklivá zbožná modlitbička,
kterou babička svým vnukům předšeptává;
známý, ale smutný jako nápěv písní,
které duši plní nevýslovnou tísní.

Nebyl bych ten příběh nikdy vypravoval,
nebyl bych jej nikdy, nikdy opakoval —
že však je tak smutný, vyprávím jej znovu,
jak mi duši rozchvěl u drahého rovu . . .

J. Arbes.

147.

Fantasie ze starých zlatých časův.

Jak se časem vše mění! Již čítám dnes padesátý
rok, když s trosky majetku do té jsem vlasti zavítal
bůžky milé na plecích nesa svých. Pohled přežalostný
byl na ty kvílící děti. Nezvyklé oko pláči
proud hořkých mně zalil slz. A v dešti a všem nepohodlí
vyplašenou krajinou jsme tu před Maďarem prchajíce
táhnuli v sídla nová, až nás divoký přijal údol.
Na tvář padše zemi jsme co matku políbili vroucně.
Pilnou pak jsme rukou pustou přeorávali půdu,
až sady úrodné, zelené až kvetly tu háje.
Štědře požehnali nám dobří bohové; proto všichni
slavností velikou zasvětme drahou tu památku!
Takto mluvil náš stříbrovlasý dědeček ku babičce.
Odpověď dala pak zkušená, moudrá mu babička:
O těch neštěstí, jež velmi neráda zpomínám!
Všechna ta napřadená zlý nepřítel mně odebral
plátna i uschované medu, másla plné ony hrnce.
Nezbylo nic v zásobárně; zboží mně vynesli se sýpky,
mouku také bílou, sladké pokradli mi hrušky.
Těžký jesti počátek, a těžko začíti domácnosť.
Potřebných ku žití schází tu věcí na tisíce.
Bídy přenáramné bylo nám tenkráte zakoušeť,
než na rolích zasetých žlutavá uzrála pšenička.
Chvalně ukázala též se čeládka. Za odměnu míním
rozdati jim ten oděv, jejž v městě nedávno jsi koupil.
Ať se také radují! Zámožných jest dary dávať.
Usmíval se dědek bodrý a pravil na to vážně:
Úmysl tvůj chválím. Pěkné sice jsou ony látky,
větší jistě radosti z radosti jejich budu míti.
Tak z vlastní čiň vůle a jak za dobré sama uznáš!
Když skončil dědeček, vyšitou draze vzav si čepičku
do dvora prostranného vyšel, by svolal čeledíny.
Dnes padesát je roků, když vlastnictví toho místa
jsem s rodinou převzal. Proto slavným tento budiž den
v statku celém! Zanechejte prací a veselte se všichni!
Brány i pluh mi schovejte, jiné též nástroje polní
ať do pořádku složíte. I štědře dobytku přilepšte.
Dvojnásobnou míru dobrého podejte jim ovsa.
Pak každý svátečně se přistroj a v bázni boží strav
tento mi den. Co svatého, svatým řádem se počíná!
Tak promluviv z velikého vyšel dvora zvolna dědoušek.
Podle pořádku nyní odcházela klidně čeládka,
když nenadále s košem velikým tady přišla babička:
Hej, počkej, chaso chvilku! Celý den rozjařené ať
vás uvidím! Čeledín věrný hoden odměny hojné.
Když dopřáli dobří bohové nám dosti požitků,
ráda pracovníkům pilným z toho dárky udílím.
Tak mluvila. Všechněm veselosť v oku zářila velká,
kdyžto babička teplá a dobrá rozdávala krzna,
než každému dle zásluh. A v úsměvu kvapně odešla.
Jásot všech a radost bez konce a vzdávali vroucí
díky bohům a chválu mnohou štědrým dobrodincům.
Touže dobou do zahrádky dědoušek šel se podívat,
pak do polí zelených, osení-li mu pěkně vyrůstá,
půda-li dosti mokrá, a okem zkušeným vše prohlížel.
Tráva z lučin sečených tu vydávala zápachy vonné,
vánek libý stromoví košaté k tomu šumně kolébal.
Již cestou unaven posadil se do trávy dědoušek
ve stín lípy staré. Příjemně to hovělo údům,
až dědeček v náruč klesnul brzy spánku tichého.
Léta mladá ve snách mu vyváděla obrazy pestré,
když něžným děckým ze snů probuzen je voláním.
Všichni domácí již postrádali dlouho dědečka,
ven jej vyšli hledat, žádný jej nikde neuzřel.
Vnouče malé vědělo, kde dědoušek často sedává;
přišlo a sedlo lehounce a líce zulíbalo „dědku“
jej volajíc. I procitnul a ohlížel se dědoušek,
vzal do rukou to vnouče, načež lichotivě se tázal:
Dítě milé, jak mohlo jsi zabloudit v tato místa
od domu tak daleká? Pospěšme domů se navrátit!
Dlouho v polích tě, dědečku, hledáme — namítalo dítě,
rozkošný to hošík — nepokojně čeká tě babička!
Lehce po chodníčkách hopkal si tu vedlé stařečka,
táže po rozličných se věcech, než do dvora přišli.
Krt jasný na modrém svoru již ponořil se pod obzor,
tmou se lesík přiodíval, a noc rozpřádala sítě
své po dolech ouzkých K sladkému se chystala spánku
úhledná vesnička. Svatý rozhostil se klid tu.
Když vše halil soumrak, pospíchal vzhůru do hájku
náš dědeček, z domu oběť posvátnou nesa bůžkům.
Sbor ptáků zpěvných dopěl modlitbu večerní,
tajnostné mlčení přítomnost hlásalo božstva.
Pozdvihnul tedy svého hlasu v tom přírody chrámě
nábožný dědeček položiv bůžkům krmi v oběť:
Kéž mocní bohové s modlitbou starce slabého
dar nezavrhnete tento! Vaší jsem přízně požíval
drahně časů i budoucně mi račtež chrániti statku
mého, také každému dobrému vždy žehnati dílu!
Rozsáhlé, Plevníku, naplň moje sýpky bohatstvím,
též štědrý a dobrý Děde, Šetku a Hospodaříku,
množte žluté obilí, tučná rozmnožte mi stáda!
Jestli letos přestřihnete nitku, Sudičky osudné,
mého žití, a neměl by Sitivrata chváliti více
ret můj, pak ubohou duši mou, bozi přijměte v návi
svého do ráje, na překrásnou zelenou onu louku.
Tak domluvil. Husté stromoví své sklánělo větve,
jichž vypráhlý list svlažován od deště tichého.
Pilně zatím se babička otáčela v práci domácí
buď pečujíc o kuchyň chutnou a o nápoje sladké,
buď chase rozkazujíc, aby všechno uvedla v pořádek.
Syn statný se ženuškou svou k ruce stáli babičce,
jak si to přála. Světel množstvím již zářila jizba,
stůl veliký prostřen, na kterýž se přinášela jídla
rozmanitá. Sladký též med kypěl v svěročiestech,
ozdobných číších. I nalívali bílého mléka
nejlepšího. Celý dům již tu čekal na dědečka.
Venku štěkal psíček poznav, dědeček že přichází.
Hned každý šel vstříc, by uvedli do jizby dědouška,
jenž si sednul do lenošky drahé, v níž posedával.
V pohledu rozkošném zíral na čeleď zde sedící,
jak též nejmenší v ten čas blaženým se tu cítil.
Rozveselen zmládnul dědeček rychlá slova mluvě:
Tak se mi dnes líbíte. Přichází někdy okamžik,
že v společnosti milé přestálé útrapy zajdou,
z přítomnosti lidé se těší nadějí se kojíce
kdys lepší na život, neb tak to leží v duchu lidském.
Avšak závažného nemá postrádati nikdy
váš podnik úsudku. I smích z vážnosti nevystup!
Toť znamením dobrým moudrého je občana v říši.
Tak řečnil dědeček moudrý. I pojídali všichni
jídla chutná a při tom hezké vyprávěli bájky.
Podřimoval dědeček. Na tichých perutích mu na rámě
sen přiletěl spanilý a lehounce slabé oči zavřel.

Josef Lux.

148.

Na hlídce.

Na stráži *vojín* stojí srdnatý
u pevné brány hradu, chráněného
mohutným smělých náspův obvodem.
Hrad častým terčem lítých útokův
po věkův tížných dlouhé průběhy;
však střežen, hájen, strmí nezmožen.
Noc ostrá, bouřlivá se nad hlavou
vojínů sápe: zimná vichřice
prohání mraky černé; se spuštěných
stok nebes metá liják sychravý
své šlehy perné, v jejichž pliskotu
čnějící korouhvice větrná
lomozně rvána oupí nad věží.
Vojína neleká ten bouře mrskot
na hlídce těžké; halen v tuhý plášť
víc než-li sebe chrání *ručnici*:
tať duší jemu, který vzrostl v boj.
I vzpomíná: „Nechť bouře žene divá;
však voják statný stojí nezhrožen,
a vesel na svém stání trvaje,
do nájezdného hledí jekotu
s mužností bodrou, srdcem nezlomen.“
Co s vysoké se střechy line proud,
pod římsou mihotaje švihanou,
ochotný strážník hledí *k světlu* vzhůru,
jež lomí, *z okna*, čirou temnotu.
I opět přemítá: „Nuž tak to buď!
Já v noci na stráži zde *vcnku* jsem,
tam světla toho *chránit* jasnou zář;
a proto, divně-li mi je zde dole,
tam vzhůru hledím: v tomť mi veselo.“
Ve blyštné světnici tam nahoře
dlí u *světlošky* tiché skumatel,
pohroužen v tajné světa hlubiny.
Svůj život kruhům *vědy* zasvětil:
již mnohý rok ji slouží nezklamán.
Ač vlas mu na sníh zbělen, útroba
však posud pálá zpytu plamenem
jak v dalekého mládí květnici.
A ve světnice tichu, rušeném
jen šlehy v okna hlučnými a plavným
plamínka plápolem, dí čilý kmet:
„Od mládí mého k stáří šedinám
kynul mi štědrý poklad rozkoše
z pátrání mého: mnohé jeho símě
se vzklíčilo, a zrostlé k rozkvětu,
dozrálo světu v utěšený plod
Však co zde v říši *vědy* kráčím já,
při světla přízni blahé, *dole* strážník
v burácné bouře plísku sychravóm,
hrdinsky věren svému úkolu,
můj k volným ducha dějům *chrání* klid.
A protož jemu dík, jenž udaten,
všech milých sladkých lahod strádaje,
při těžkých svízelích a klopotách
ochotně slouží k vědy obraně!
Zář osvěty my *oba* pěstujem:
já *nahoře* zde, on tam *pod hradem*.“
Krok slyšet. „Stůj! Kdo to?“ — ‚Ponůcka.‘ —
„Projde.“
Statečný vojín bystře hledí *stráže*,
nezvrácen klamné noci nástrahou;
necouvá od závazku ani v píď:
tenť jemu výzdobou a okrasou.
Byť oděv mokval, bouří zcuchán byl
a zmícen v drsném půtek zápolu:
ten oblek svátečným jest, slavným srdci,
jež, poctivé i čacké, v zápasníkův
junáctvu cení skvost, ač nehalí
dlaň ostrou rukavička hlazená.
Slyš! cimbál hučí s věže: jedna, dvě.
Střídá se stráž. „Již, brachu, dobrou noc!
Já na stráži stál věrně: proto mi
tak volno srdcem — v sladkém oddechu.“
A zase na tom stání *nový* strážce,
týž neohrožen, věren, ostražit
a staten: — po něm *jiný* . . . opět, opět,
střídáním stálým, nepřetrženým. —
To hlídka *staletá*. —
Ó Evropo!
Když na východě *Slovan* srdnatý
na stráži stoje před tvým domovem,
tvé mladé květy *věd a umění*
před svěřepými chránil hordami,
jichž nával, rozkacen, je hrozil splavit
a nivy svěží zvrátit v truchlou poušť:
když na hradebných baštách *náběhy*
odrážel běsné, v těžkém věkův boji,
při proudech krve, pokryt ranami,
kdež v klidné jizbě záři pěstila's
volného ducha k míru výbojům:
měj *v úctě* bojce, který na své stráži
za trpký podíl svůj měl hoře, žal,
strasť nevýslovnou, zástup svízelův
a vděčným „návdavkem“ šperk potupy.
Ty pamatuj, že kdežto učenec
po říši zpytu kráčel při kahanu,
ji dole v tuhém plášti bránil brat;
že *v bouři* perné, břitkém chomolu
líp slouží pevná hůně draslavá,
než drahých krajek celé zábaly. —
Svou ruku věrně do pravice vlož
chrabrého strážce, který utrpěv
to vše až na pokraj (tož ve *trůj* zisk!)
má právo, žádat, by tvým družením
se také jemu zaskvěl úsměch milý
zlatého jarých květů kalicha. — —
Kdy vystřídáním bude *poslední*
stráž na tom ostrohu, by (přispěním
bratrské ruky) v dlužném odměru
též *jí* se čerstvou chvojí zazelenal
volnosti skránec?

Fr. Drucha.

149.

Topol.

(Ballada ukrajinská.)

Po doubravě vítr věje,
po poli se honí
a u cesty štíhlý topol
až k dolině kloní.
Štíhlý topol, husté listí
v bujném větru plyne
kolem pole jak to moře
široké a siné.
Poutník kráčí, zraky zvedne
a hlavu svou schýle,
s rancem svojím na rameně
sedne na mohyle,
vzhlédne vzhůru — srdce nyje,
kolem ani kvítko!
O samotě topol stojí
jak sirotek dítko!
Kdo vypěstil štíhlý topol,
aby hynul v stepi?

Hoj poslyšte, vše vám poví,
dívky, kobzar slepý.
Černobrvou dívku kozák
s láskou k srdci vinul,
leč odešel do ciziny
a v cizině zhynul.
Nebyla by milovala
vědouc, že jde k jiné;
nebyla by pustila ho
vědoucí, že zhyne.
Nebyla by s milým k studni
pozdě chodívala,
nebyla by do půlnoci
u vrby s ním stála.
Kdyby byla věděla . . . leč
trudno napřed znáti,
co se s námi, milé dívky,
v světě může státi.
Netažte se po osudu;
srdce nejlíp ví to,
koho milovat . . . nechť není
mladých let mu líto!

Neb nedlouho trvá mladost
dívky černobrvé,
zmizíť krása i lesk oka,
blaho lásky prvé.
Přijdou leta, líce svadnou,
tak se v světě děje . . .
milujte se, kochejte se,
jak si srdce přeje . . .
Zašveholí zvučně slavík
v luhu na kalině,
vesele si zpívá kozák
chodě po dolině.
Zpívá si, až černobrvá
dívka vyjde z chýše,
kozák spěchá, otáže se
jí „co doma?“ tiše.
Zastaví se, obejmou se,
slavík v houští pěje,
poslouchají, rozejdou se —
v srdci slasť se chvěje.
Nikdo toho nezahlídne,
nikdo netáže se:
„Kde jsi byla, cos dělala?
zodpovídej mně se.“
Milovala černobrvá,
srdce slastí mřelo,
a ač neštěstí tušilo,
mluvit neumělo.
Opuštěna dnem i nocí
teskní víc a více
jako bez holoubka svého
smutná holubice.
V luhu více u potoka
slavík nešveholí,
nezpívá víc černobrvá
pode vrbou v poli.

Nezpívá, neb truchlo v světě
jak sirotek státi —
bez milého jsou jak cizí
i otec i máti,
bez milého slunce svítíc —
jako vrah se směje,
bez milého svět je hrobem —
a srdce se chvěje!
Minul rok i minul druhý,
čekání vše marné,
děvče vadne jako kvítko,
když je leto parné.

„Co ti schází, milá dcero?“
neptala se máti;
za starého bohatého
by ji chtěla vdáti.
„Vezmi si ho, praví máti,
jest také čas k vdaní,
jeť on samoten a bohat,
budeš velkou paní.“
„Nechci, matko, paní býti,
nevezmu ho sobě,
s rouchy, jež jsi připravila,
pochovej mne v hrobě.
Nech ať kněží zazpívají,
družky s pláčem kvílí,
lepšíť je mi v rakvi ležet,
nežli s ním být chvíli.“ —
Neposlechla stará máti,
stále svoji vedla,
černobrvá dívka ale
mlčky schla a bledla.

O půlnoci k stařeně šla,
chtěla věštbu míti,
dlouho li jí bez milého
na tom světě žíti?
„Hoj, babičko, holubičko,
ukaž cestu k cíli
a pověz mi čistou pravdu,
kde mešká můj milý?
Je-li živ a zda po lásce
naší není veta,
pověz, kde je, a já za ním
půjdu až kraj světa!
Nuž babičko, holubičko,
rci, chceš radu dáti?
neboť mne chce za starého
máti moje vdáti.
Milovat ho srdce nemůž',
spíše lze mne ubít,
šla bych a se utopila —
líto duši zhubit.
Není-li živ černobrvý,
hleď, babičko, k tomu,
bych se aspoň nemusela
více vrátit domů . . .
Běda mně, tam starý čeká . . .
osud můj mi zvěstuj!“
— „Dobře, děvče, čiň mou vůli,
odpočiň si, zde stůj.
Bylať jsem též druhdy mlada
a znám také bídu —
minulo — to nyní umím
pomáhati lidu.
Osud tvůj jsem, milé děvče,
velmi dobře znala,
a již také koření jsem
proto přichystala.“
Stařena šla, aby vzala
láhve na polici.

„Zde máš nápoj divotvorný,
s tím jdi ke studnici;
před kohoutím kokrháním
umyj tam tvář svoji,
pak se napij toho moku,
on bolesti zhojí.
Napivši se běž co můžeš
stále bez oddechu,
ale, děj se co děj, chraň se
poohlednout v spěchu,
pokud nepřijdeš až k místu,
kde jste spolu stáli,

při loučení naposledy
když jste rozmlouvali.
Pak si odpočineš, a jak
měsíček se vznese
v střed oblohy, vezmi nápoj,
napij podruhé se; —
nepřijde-li navzdor tomu
přece soudruh milý,
musíš potřetí se napít
nápoje po chvíli.
Prvníkráte — za rok tento
by se milý vrátil,
podruhé pak — aby v stepi
cestu sobě zkrátil;
je-li kozák živ, tu jistě
přijde okamžitě;
a potřetí — tu se netaž,
co bude, mé dítě. —
Chraň se však, bys udělala
kříž anebo klekla,
sice všechno pokazí se;
jdi, — čiň, co jsem řekla."
Nápoj vzala, děkovala,
za okamžik krátký
v poli stála: „Jít či nejít?
Nepůjdu víc zpátky!" —
Šla, myla se, napila se:
jak jinou se stala,
podruhé, potřetí pila,
v stepi zazpívala:
— „Hoj, pluj sobě, labutinko,
v siném moři tiše,
vzrůstej, vzrůstej, topolečku,
vždy výše a výše!
Vzrůstej štíhle až k oblakům
nebe modravého,
a otaž se pána Boha,
dočkám-li se svého?
Vzrůstej výše, podívej se
na modravé moře:
na té straně — moje štěstí
a na oné — hoře.
Tam kdes milý, černobrvý
ve stepích se plouží,
a já pláči, leta trávím,
marně po něm toužím.
Pověz jemu, moje srdce,
že mě smutek schvátí,
pověz jemu, že zahynu,
když se nenavrátí.
Vzrůstej, vzrůstej, topolečku,
vždy výše a výše,
pluj po moři, labutinko,
pluj po moři tiše."
Tuto píseň černobrvá
v stepi zazpívala.
Nápoj hle spůsobil divy —
topolem se stala.
Nevrátila se již domů,
nedočkala svého,
štíhle pne se až do nebe
vzhůru modravého.
Po doubravě vítr věje,
po poli se honí
a u cesty štíhlý topol
až k dolině kloní. —

Taras Ševčenko. *E. Vávra.*

150.

Cestou.

Na cestu mně hvězdy posvítily,
když jsem ku svému spěl domovu.
Bylo v toužení to vroucí chvíli
po oteckém, milém po krovu.
Opět stál jsem vrchů na temeni,
nade mnou zas šumot boru zněl,
dětstva báj jsem slyšel ve šumění,
starou zvěsť, již dědek vyprávěl.
Divé ženy v tmavém ve úvale
při ohni tam měli divý rej,
a tam lesem, po mýtině, skále
výžlat dav — tu dobrý pozor měj! —
Kráčím po stráni, mně luna svítí —
Stůj! tu obraz Marje na kmenu.
Šustí na něm věnce zvadlé kvítí,
trávu zřím jak v pláči zrosenu.
Bena Pohorský svůj život mladý
ranou z ručnice tu dokonal.
V lásce měl a žití samé zrady. —
„Pokoj mu!" tak šepce kráčím dál. —
Bledne les. Už plná luny líce
na padol se mile usmívá.
Rodná vsi! má matko, milovnice!
duch můj tebou znovu okřívá.
Tys to čistá, vlídná hospodyně
v zeleném tom rouše stromoví.
Šumivá tam říčka v jeho stíně,
chata, zahrada tu otcovy.
Škola na vrchu a fara bílá,
u kostela vížka s kohoutem,
nade zdí se lípa rozložila,
stínem halíc svatou mrtvých zem.
Kráčím stezkou v tichou padolinu
stráně lesné podél, hle, tu lom —
Co se bělá skaliny tam v stínu?
Mrtvý Vít, ten zašel v sráze tom.
Douška mateří mně cestou voní —
hle, již stojím šumné u řeky;
jisker tisíce se proudem honí,
klid — jen povzdech lesů daleký.
Stará olše s vrbou zadumána,
oulisný chmel větve proniká.
Oj, tam křovina je rozhoupána —
vidím v luny lesku vodníka.
Voda kape z zeleného fraku,
loudá s tínem se teď k vesnici.
Dnes tam hlučno, blaho v rejdováku
s opuštěnou v koutku dívčicí. —
Zašuměla řeka pod nohami,
že je klín dnes její bohatý.
Zadívám se, poset hvězdičkami,
a pak k mlýnu zrak je upjatý.
Malé okno bílé u komory,
haluzí je věnčí malina.
Zašel mlynářův tam student chorý —
a má duše na něj vzpomíná.
„Hlava chytrá, neznaboh však," práli,
„sobě žil, bez kněze dokonal!"
Student — věčné spory život ssály —
klidně spí — už navždy dostonal. —
Za mlýnem tam stromy. Lomenice
bílá mezi nimi prokmitá,
světlo září listím ze světnice,
staroušek kde asi přemítá.
Přástva sváděla tam mladou chasu,
v báji květlo jaro, když byl mráz.
Stavských děde! Škoda zašlých časů,

bába mrtva — kdy se sejdem zas? —
Stínem dále kráčím podél plotů.
Slyš jen! aj to slavná muzika.
Srdce chytla — splaší všechnu slotu,
rozveselí synka, tatíka.
Muziko, ty divná tajná řeči!
Zaběduje, bujně zavýská,
rozpláče a bolest opět léčí.
Srdce plesá, spolu zastýská.
Podlaha se chví, zrak, líce planou,
basa bručí, vřiská klarinet;
hoši bouří: „Hrejte zazpívanou!“
„Z kola! Solo!“ Tančí Volhejn kmet! —
Za hospodou lípa zašuměla,
měsíce ji líbal jasný svit.
V sladkém objetí se dívka chvěla.
Hoch ji líbá: „Chceš mou ženou být?“
Duši přišlo smutno, vzpomínání,
že ta láska také odkvétá! —
Radost vůkol, v horách ozývání,
venku sám je smutný poeta. —
Nad chaloupkou hvězda zasvítila,
oj, tam těcha tobě vypučí;
došková jen střecha, přec mně milá;
tam tě čeká matky náručí.

* * *

Umdlené už v lůžko kladu čelo,
k hřbitovu tam ještě pozírám,
staroušků kde dobrých hnije tělo.
„Dobrou noc!“ V váš věk se ubírám.

Alois Jirásek.

151.

Při konvici.

Je chvíle s půlnoci, křídla jak cherubů,
dechovou beránci po nebi obrubu
roztáhli stříbrnou vlnou:
či jako lehounké, sněhové závěje,
jež večer sesbíral; po nebi plavě je,
umdlel zář měsíce plnou.
Má hlava dávno již dobou tou líhává,
dnes ale svítí mi do oken míhavá
záře ta tajemným světlem.
Když bila desátá na staré zvonici,
poslal jsem ještě si pro plnou konvici;
„konvice — bolestí Betlem!“
Bezděky očima zabloudím přes zídku —
ach, já mám překrásnou na hřbitov vyhlídku!
Někdy až do strachu je mi!
Je pozdě. — Čelo si v úzkostech ohmatám
spocené — mně se zdá, moje že bába tam
ve vlhké spočívá zemi.
Kolikrát poslala živá mne do pekla!
Přece jí přeju, že nad ní zem odměkla,
byly teď teplounké deště.
Hej! pohnul vrby stín větrem se klonící,
hodiny odbíjí na staré zvonici,
pijme! dost v konvici ještě! —
Hleďme, co k hlavě mi titěrně doráží!
náhodou našli mne při dobré kuráži —
Pokoj přec, šeredni ptáci!
Dávno již, hlavo má, u skrání zlobí ti,
dá-li pak jednou ta havěť se odbýti,
dal bych si ještě s ní práci!
Ach, pokud čistý sen nebyl mně ztraceným,
třepala myšlénka křídelkem zlaceným,
skřivánkem o jarním příští. —
Teď — jako netopýr z tmavých děr, přístěnku
poprášen vylezla, cítím svou myšlénku,
lítá tu, doráží, píští.
Celý roj! – Jedna že bláhov jsem za to měl,
a byl bych na svoji konvici zapomněl,
málem tu jednou se bavě.
Tak oči pijáka, jakoby měníce
se, měly pro páru jedné jen sklenice
zálohu blísknava v hlavě! —
Nad vlastní slabostí dal jsem se do smíchu.
Pozvedám konvici — a měsíc po tichu
pije, v mou krade se sklenku.
„Počkej, ty potouchlý, sinavý zloději!
já ti chuť pokazím, za zeď tam hodě ji!“
Co?! Prasklo okno mi z venku.
To je tu podivně v malé mé světnici,
s umrlým jak bych byl poslední sklenici
v hovoru přátelském práznil.
A co tam? Darmo vstal's, přízraku, hroze mi —
Ryje to krtek jen u báby pod zemí,
nebo jsem pitím se zbláznil!
Ba přijdu o rozum ve strašné nesnázi —
krtek tam bábě mé celý hrob rozhází,
a co již vyhrabal prstě!
Pijme! Ach! — Pozdvihlo u rakve víko se —
Bába má! Lebku jak za živa v pokose,
sklenice padla mi z hrstě.

— — — — — — — — —

Sedíme u stolu, tratím strach znenáhla.
„Babičko, jak jste sem oknem se protáhla?
Opravdu tomu se divím!
Já byl váš hodný vnuk, s hlavou prý nadanou —
tu máte, babičko, konvici „zavdanou!“
Napijte se mnou se živým!“ —
V tom bába z konvice vážně si přichýlí,
podívá ostře se: „Vňoučku, tys opilý,
k pěkné se dáváš to chásce.“
„Prosím vás, ještě noc kázáním omasťte!
že piju, jenom vy beztoho vinna jste;
vy jste mne učila lásce!“
„I dítě bezbožné!“ hrobovém po hlase
poznal jsem: hněvá se; a bába hnula se:
„Ty jsi mi rozkošné kvítko!
Láska mnou vštěpená děcku kdys první ti
po prsou práhnutí pekelné nevznítí,
nehledá okrouhlé lýtko!
O chceš-li, povím ti krásné tvé přednosti!“ —
„Jen dále něco i babičko z věčnosti
z hrobu s tou odkrejte zemí.“
Tu bába odmlčí vážně se pojednou —
mrtví sic v tajemna věčnosti nahlednou,
vzpomínkou na ni však znemí.
„Nerouhej, vnuku, se, v rakví kdys pod víkem
poznáš to, vzpomeň si raději, s vozíkem
jak jsem tě tahala mechem.
V stín dubů velebných vozík byl postaven
a já tě vytáhla malého brouka ven,
křičel jsi bavě se s echem.
A pak když před námi dubina rozsáhlá,
sotva že z místa jsem echa tě odtáhla,
hledati kotvice se mnou.
A jaro když bylo s teplou svou lahodou,
paseka voněla chvojím a jahodou,
prochvěna silicí jemnou.
Ach, jak jsi běhával jahody sbírati,
hrnéček to byla maličká míra ti,
potřísnil's celé si šaty.
Nežli pak došli jsme domů zas ku bránce,
šatičky vyprala v lesní jsem studánce.“ —
„Bábo, ba řeči ty svaty.

Nevěřím na chutě mrtvých tak přerůzné,
proč bych se strachoval pokrevní příbuzné,
důvěrně všechno vám povím.
A jak vám chutná to pozemské vaření?
Co v něm jest, ani jsem nenašel v modlení,
blaho to vám je as novým.
Ti dobří lidé si málo mne všímají,
milá má potáhla srdéčko — zima jí
pro tu mou konvici — ledem.
Myšlénka na ni! — Ach bývám-li při ráži,
honím ji — darmo. — Netopýr doráží,
život tak spolu tu vedem.
Mně se zdá, že jsem vám netrefil na notu,
nu tak se napijte, do polou skoro tu;
jak se vám všechno tu líbí?
Jistě líp, nežli když v nábožné pokoře
v kapli jsme útěchu a potom v oboře
hledali smrčinou hřiby."
Ale ať kdekoliv řeč moje zaťuká,
podivno: bába má pije a nemuká;
láska ta k pití již v rodu.
„Přeju vám, bábo, má sladkou tu hodinku,
trochu přec nechte mi, třeba jen na dýnku
pro hrdlo kousek jen brodu."
Nadarmo! Ni na to nemukne bába má;
myšlénka netopýr polétá nad náma
a měsíc po střepích sklenky.
Líže je děťátko šťávu jak pamlsku,
jakoby po tichém, sinavém paprsku
sotva byl vylezl z plenky.
„Mlsoute! Líbá tam dívku mou, květinu!
Ach bábo, máte to ze mne teď dětinu,
skoro sám nad sebou pláču.
Hra má jde ku konci. Ona to netuší,
že pro ni s ďáblem, co hrává o duši,
jedním jsem ztraceným z hráčů."
„Proč tedy, nevděčný, viníš mne nejvíce,
tobě že přirostla k srdci ta konvice,
že jsem tě učila lásce?!
Ano když s večerem po bílém chodníku
laň, mládě k malému kráčely rybníku,
po nízké sestouply hrázce.
Když světel smaragdy zbloudily okolí,
když pijí — v tom z boru jelena hlaholí
táhlý řev — přestaly píti.
Vyšel. Jak vznešeně staví se na nohy!
Na hlavě houpou se silné mu parohy,
pyšně svou korunu cítí."
„Oh, mám to předobře sám ještě v paměti
jak kráčel po louce k jabloni planěti
hrdě svou houpaje šíji.
Vzepjal se, hleďte, jak zadní jen na nohy
na větve plánéte složil teď parohy,
klepe, jej jablíčka bijí.
Nedbá, až byla by kolem jich hromada,
na přední nohy pak radostně dopadá
a laň i mlaďátko volá.
Ba, bábo, láska má průběh svůj jakýsi —
kéž vás má konvice z hrobu víc nevzkřísí,
vaše řeč hlava jak holá.
Vidíte, sama teď za letní nálady
první jak lásky jste do srdce základy
kladla mně, vy jste vším vinna!"
Ej! Sotva uhnu se, blýsklo mi před okem
a ještě křižuju se po snu divokém:
Ve jmenu Otce i Syna. — — —

Bohdan Jelínek.

152.

Píseň o příteli.

Můj přítel byl z jednoho hradu,
jak jedenkrát mi děl;
měl sestru tak hezkou, že nikde
jsem krásnější neviděl.
Měl oči tak svůdné, že často
jsem nořil nitro v ně
a o jeho sestřince snil pak
jak o ňáké královně.
Však škoda, že chápal, co blaha
jsem v očích jeho měl:
on klopil je k zemi — a na mé
si bolesti nezpomněl.
Měl rámě tak teplé a jemné,
že když jsme spolu šli,
se zdálo mi, jako bych s vílou
se procházel ve mušli.
Však škoda, že chápal, co blaha
jsem v rukou jeho měl:
on vymkl je z mojich — a na mé
si bolesti nezpomněl.
Můj přítel byl upřímný věru,
já v něho mnoho klad —
však škoda, že úsilím jeho
se sbořil mi Křivoklát!

* * *

A nastala doba, kdy přítel
zas přítelem mně byl,
co před časem do prachu metal,
to nyní jen velebil.
Ach, on se mi do očí díval
a při tom stále děl,
jak nejprvé nejhezčí dívce
se do srdce zahleděl.
Já opět mu do očí zíral
a nořil nitro v ně,
a o jeho sestřince snil pak
jak o ňáké královně.
Pak věšel se na moje rámě
a v lesa táh mne stín
a přál si jen, aby můj průvod
moh' změnit se v nevěstin.
Mně opět a opět se zdálo,
když jsme tak spolu šli,
že se sestrou jeho jak s vílou
se procházím ve mušli.
Však co mi to bylo jen platno,
když štěstí mého sen
byl dávno už zaplašen druhem
a slzami porosen.

* * *

Noc stoupala s oblohy dolů
a spánek blaha s ní;
van s vůní se kolkolem snoubil
jak milenci ve básni.
On na rámě hlavu mi kladl
a tiše šeptal mi,
a slova ta nesla se tichem
jak modlitba se žalmy.
„Zde po stéblech traviček nejprv
jsem kráčet spatřil ji;
tak bělostná byla, že myslel
jsem hleděti na lilji.
Zde motýly ssáti jsem viděl
jí sladký se rtů med;
tak milostná byla, že bál se

list každinký zašumět.
A vánek, jenž hýčkal ji měkce,
mne rozhřál do tepla;
tak půvabná byla, že každá
tu světluška oslepla."
Zda věděl můj drahý, co smutku
tou zpovědí mi dal? —
Já znovu byl nešťastným hochem;
ó proč se mi zpovídal!

* * *

Kol okénka chatrče točil
se břečtan posvislý,
a já se tak na těle třásl —
hrad tanul mi na mysli.
V něm hlavinka dívčí se mihla,
a já už rozuměl.
Leč proč jsem se na těle třásl —
Ach, přítel můj sestru měl.
On blížil se k oknu a brzy
už u hlavinky byl,
a já se tak na těle třásl? —
můj duch si ji zalíbil.
A líbal ji v tváře a větřík
jim k tomu v okno vál,
Leč proč jsem se na těle třásl? —
Ó, já ji tak miloval!
Pak v náruč ji vinul a větřík
jim ještě v okno vál,
a já jsem tu za kmeny skrytě
jen slzel a zaloval,
že on mi jen vytrh ten kořen,
jenž rostl v srdci měm,
že on mi jen odehnal jaro
a nahradil podzimem.

* * *

Můj přítel mi povídal často,
že k vůli pokladu
moc rytířů chodilo z blízka
i z daleka do hradu
A který tam do hradu přišel,
že nechtěl z něho ven,
že hluboko ponořil v oči
se královny královen.
I já jsem byl takový rytíř
a přešel hradní val,
i já jsem se do její očí
tak hluboko zadíval.
A dále mi říkal, že křehké
jich zbraně přelomil,
že se smíchem na ústech zahnal
ty rytíře na sto mil.
I já jsem byl takový rytíř,
jen zpěv byl zbraní mi —
já zpíval a plakal, a přece
jsem musel jít za nimi!
Teď písněmi pláču, jak šípy
mé srdce projely —
a ve slzách velebím tebe,
můj upřímný příteli!

Gustav Dörfl.

153.

Dvorec.

(Ballada.)

Za řekou na hoře
šumí háj zelený,
pod horou za řekou
stojí dvůr roubený.
V háji se rozléhá
zvučný zpěv slavíčka,
v dvorci se usmívá
veselá vdovička.
Dnešní noc s půlnoci
švarný hoch chtěl tu být,
jonák chtěl mladinkou
vdovičku navštívit . . .

* * *

Rybář se na řece
lovením opozdil,
pro rozkoš na noclech
ke dvorci přirazil.
„Můj milý rybáři,
dnes u mne nechtěj spát,
je doma starý tchán
a on tě nemá rád.
Jenom se nehněvej
a ke své chýžce pluj;
zejtra tě ochotně
uhostím, drahý můj!"
„„Vítr zle burácí,
bude noc bezlunná . . .
raděj zde na řece
prospím se do rána."" —

* * *

Kupec se na cestě
veliké opozdil,
na nocleh u vdovy
mladé se zastavil.
„Kupče můj rozmilý,
jak tě mám uvítat? . .
jizba je studena,
nemám co koni dát.
Jeď do vsi ke kmotru,
raděj tam přenocuj;
zejtra tě ochotně
uhostím, drahý můj!"
„„Do vsi je daleko,
koni už oddech přej;
oves i seno mám,
o něj se nestarej.
Včera jsem v městečku
všelico nakoupil,
i tobě dáreček,
jejž jsem ti přislíbil.""
„Já o něj nestojím! . . .
bolí mne hlava dnes,
na smrt jsem nemocna;
ke kmotru do vsi spěš."
„„Nemoc ta — není zlá!
jenom dvě slovíčka,
a hned se uzdraví
zas tvoje hlavička.""

* * *

Světlo se rozsvítí,
v jizbě se zatopí,
pro hosti rozmilé
vdova stůl hotoví.
Za stolem s rybářem
kupec se vyráží,
švarný hoch okénkem
do jizby pohlíží . . .
„Pij víno, rybáři!
mně s sestrou nalívej,
umíš-li, zatancuj,

neb s námi zazpívej!
Nade vše přátelsky
s lidmi se bavím rád;
vaše věc — chytati,
naše zas kupovat . . .
Tož se mnou, prosím vás,
jen bez všech okolků;
já vždy tu jednu věc
říkám všem ve spolku:
Je-li zle — nebědůj,
je-li co dělat — dbej,
přijde-li nehoda —
v zdraví se vyrážej!"
A kupec s rybářem
počali písně hrát
a mladou vdovičku
líbat a objímat . . .
Jonák to nesnesl,
hněv mu plál na líci —
a — co by okem mžik,
náhle stál v světnici . . .

* * *

Od těch dob ve dvorci
nikdo víc nežije;
jenom ten slavíček
časem tam zapěje . . .

A. Kolcov. *Jos. Kolář.*

154.
Cigán-sběh.

Po nebi hrady mračen jdou —
slyš, táborem jak hřímá!
hrom udeřil — a okolí
tajemná bázeň jímá.
Třikráte děla zahoukla,
hoj, znáš tu jejich zprávu?
to vypisují odměnu
na uprchlíka hlavu!
A nežli západ zruměnil,
už v tábor vedou sběha —
na rukou pevné okovy,
však z očí plamen šlehá.
V té tváři hrdá odvaha
a nad ní mužné čelo —
což, mnohé očko spanilé
by pro ně zaslzelo!
A velitelův přísný zrak
už z daleka jej vítá —
ej, však co cigán na to dbá,
že záhuba z něj svítá?
A jako jasan stojí tu,
i ohněm kypí ústa:
„Hoj, ještě jsem já cigánem,
jejž odkojila pusta!
A nahoře ta obloha
mne přikrývala v spánku,
ba, andělíčka „panbožek"
mně stvořil za cigánku!
Hoj, když my čardaš začali,
to skočmo s cigánkami,
i sama pusta plesala
a zatančila s námi!
A kudy táhnem, junáci —
proč by se před kým báli? —
i hejna děvčat žebroní
o čardaš — na cimbály.
Tu mnohý bača posadí,
rád kosmo svoji čapku,
nu, při tom také neskrbí
pro ňákou vína kapku.
A hola! hoši vesničtí
už s cigánkami točí —
což mnohý magnát velmožný
rád nechá v kole oči!
A atlasová tvářička
tak slaďounce mu kyne,
že magnát div div nešílí
a tužbou nezahyne!
Hoj, jak je volno na pustě!
Však zde, zde všechno těsné,
zde samo slovo v okovy
už na jazyku klesne!
Ba, tací jste vy otroci
svým učením a činem,
že malomocna vaše páž
před smělým pusty synem!
A co to za lež hlásáte,
že vaše věc je svatá?
Jeť válka svárů korunou
a kletbou na mláďata.
Jen mlčte, statní proroci,
vy muži pravdy klamné —
a protřete svou slepotu
a pohleďte sem, na mne!" — . . . .
V tom jedno prudké trhnutí
a výkřik ze všech retů —
mžik! o zem řinčí okovy,
však cigán — s koněm v letu.

Rud. Pokorný.

155.
Láska mateřská.

Jak na nebeském stanu slunce zlaté
(mohutnou rukou pevně utknuté),
byť mrakův chmurou zhusta zastřeno,
přec pochodně své nikdy neshasí:
tak — v různých slasti, bolu proměnách —
mateřská věčně *láska* plamená.
Jeť ona skvostné lampy světlo jasné,
jež před „oltářem velkým" člověčenstva
posvátně hoří plným plápolem;
živoucí démant, jaký ze skrovného
ohniska seje jisker blahý svět;
planoucí divotvorný drahokam,
jenž, jakož krve krůpěj hraněná,
obrovských činův žíří zápalem.
Jeť zlato, z báně hrudi bez trusek
v ryzosti nepřeberně váženo;
čarovná perla, která neporušena
se vyronila z hlubin útroby;
souhvězdí libé, ježto bez změny
se blyští na obloze života.
Neb nejskvělejší krásy zbožilost
paprskem čistým v ženy plane prsou
(ať hrstí střídavou ji daří ples
kvetoucí, ať i hoře ostnaté),
když *láska k dítku*, svatým vzňata žehem,
se zahostila v srdce matčino.
A jak ta láska štědrým pokladův
nejdražších skvostem srdce bohatí!
V ní ono, při svátečném výstroji,
svůj slaví „boží hod"; v ní, vznášeno,
své důstojnosti vidí vzácný lesk,
svou víru, naději, svou útěchu,
klidného míru jistý útulek,

svou hrdobu, své nebe na zemi;
v ní po vše doby hlásá nadšeno
blaženstva svého vrchol vztýčený. —
Ó lásko mateřská, buď slavena
posvátným hymnem! a ten počínaje
před růží zemskou, sladko sloučenou
s poupátkem útlým, stoupejž ohlasem
po stupních výš a výše dalekých
až k říši růžových tam oblakův,
by šírým rozléhal se prostorem:
„Vidím tě na lazurném přestolu,
velebná, krásná, s rajskou korunou,
jež na královském čele vínkem zlatým
se vine kolem zdobných kadeří;
vidím tě, panovnice slavená,
s přemocným žezlem v něžné pravici,
jímž vážně kynouc vládneš nad světy!
Tvé témě obletuje libý sbor
větérků s blankytnými prapory;
s milostné šíje v jemných záhybech
služebných roucho plyne nachové,
kvetoucí zory zásvit zardělý
v lahodných proudech rozesýlajíc;
a pod tvou stopou hvězdy (nocí tichou
ve věčných kolujíce kružinách,
ve věčném hárajíce míhotu)
své proplítají věnce stříbrné.
I shlížíš ladná s libým úsměchem
k robátku svému, na tichém jež klíně
se věrně k tobě tulí ručkama.
Rodičko mocná, světlem bohatá
i nebes velebností vznešená!
přej, aby před milým tvým obrazem
svět šírý zvroucněl tebe slavením.
Ó skláněj milostnou se přítulností
nad křehkým zrozcňátek životem
a strážné oko tvé veď pečlivou
tvou ruku stále v jejich ochranu!“

Fr. Doucha.

156.
Na hřbitově.

Spočívají v zemi chladné
těla otců v pokoji,
nepočetná, davše výhost
životu zde po boji.
Časy přišly, zase přešly;
mír však hrobům setrval,
bydlitelům stále novým
vyryté ty stánky dal.
Všem zde, jimžto tvrdé lůžko
na hlubný sen stláno jest,
ejhle, rovněž břímě těžké
životem tím bylo nést!
Chodili tou stezkou naší,
stopami jich svěcenou,
vzdělali tu půdu činem
v nivu leskem zjasněnou.
Též i to zde místo míru,
posvátnosť jež pásala,
založili na příbytek,
v němž i jim smrt ustlala.
Povznes oko! všude shledáš
předků dílo, pracný trud,
jichžto ruce vázané teď
pahrbek těch kryje hruď. —
Časy přijdou, zase přejdou;
mír však hrobům setrvá,
tobě též co bydliteli
brána jednou přístup dá.
Potomník snad, jak ty nyní,
na předků sem přijde rov;
zda on bude též tak vděčně
pokojný tvůj žehnat krov?

Fr. Doucha.

157.
Pan baron.

Toť bylo hluku silnicí,
že přijel baron domů z cest;
toť bylo slávy, samá čest,
když blížil se již k vesnici.
Víření bubnů, trouby zvuk —
v slavnostním šatě konšelé;
děvčata s věncem na čele —
mládenců slyšet střelby hluk.
A krytý vůz je zámku blíž;
z kočáru nikdo neskočil,
barona nikdo nezočil —
za vozem bránu zamkli již.
Marně by také ve voze
barona byli hledali;
jen prázdný kočár vítali,
seskočilť hned tam v úvoze.

* * *

Maličký domek hřbitova
velikou lásku uschová.
Velikou lásku uschoval,
a hrobník z ní se radoval.
Než chudé ženy hrobníka
mladý pán v dáli uniká:
Šel hledat pokoj v cizinu;
leč cos jej táhlo v dědinu;
snad jeho krev — ta dědů čest . . .
a k tomu bohat, mocný jest . . .
a chudá žínka hrobníka,
ta před ním srdce zamyká.
Na dobro srdce zamkla již . . .
„Barone, to ty nevidíš?!“
A baron hned tam v úvoze
seskočil lehké na noze;
a prázdný kočár v zámek vjel. —
„Zda že jsi ráj svůj uviděl?!“
Ten jeho kvapný touhy chod
nerušil ani páry z vod,
ni lístek v sadě jediný . . .
a kvítka jeho otčiny
dýchala vůni mile kol,
jak uspati by chtěla bol,
mír v celém kraji vdechnouti . . .
— Proč srdci nelze usnouti! —
Dech večerní lnul k zemi blíž . . .
baronu v srdce klesla tíž.
Tak temno je, tak temno je,
a nikde, nikde pokoje . . .
— Zabočil v levo pěšinou. —
„Což temno?!“ — zná se krajinou;
„což srázy?!“ těch se nebojí,
vše mladá žínka zahojí.
A dále kráčí do polí.
Tak ticho, pusto v okolí,
a dusno, jak by požár byl!
„Jen temno kdyby zapudil!“
A všude kolem smutno tak —
krajina samý černý mrak,

jak vtělená by v neštěstí.
Však slyš! již listí šelestí,
jak zoufalce ret prosící!
krvavé pruhy hrozící — —
vidíš je blýštět s oblohy . . .
a stále víc, jak zálohy
by věčné měly na nebi;
těch blesků je, jak krve by
po celé rozlil krajině,
jak šípků v divé planině . . .
— A mizí opět, jak v svůj lem
by ssála krev tu černá zem,
když Kain tam zabil Abele.
Baronu úzko; na těle
krvavé cítí krůpěje.
„Kam chuďas asi dospěje?!“
Sten stromů — Meluzinin hlas —
a dešť — a kluzko . . . „Nezlom vaz!
ať blesk tě Boží neschvátí;
tvou hříšnou duši zachvátí
všemocný soudce . . . ztratíš ráj!
Nuž modli se a z hříchů kaj!“
A světlo! — blesk jak lstivý had
proplétl mžikem celý sad;
ozářil kraj . . . a slyšíš hrom —
. . . sřítil se ranou hromu strom . . .
a praskot větví, země sten,
v náručí stich, byl usmířen;
a bleskem baron — zachován.
Tou ranou byl jak přikován . .
bylo jej v záři viděti
nad samým srázem klečeti
Krok kdyby ještě kráčel dál,
víc pokoje by nehledal!
Neb v hloubi tam by pod strání
mu odzpívali havrani . .
mohyla, šípek zbrocený,
tak jeho krví svěcený,
poutníkům děl by neštěstí!
— — V kraji zas listí šelestí . . .
a klečet baron neustál. — —
Upřeně hledí v temnou dál;
tam dobře viděl při blesku
ty kříže v ohně zálesku;
chaloupku bílou hřbitova,
jak stála celá nachová;
jak líce ženy, ježto v ní
kdy byly v temném zardění,
když tehdy chtěl ji objati,
svým blahem její ujati . . .
Ta láska jenom z zištnosti
nevede nikdy ku cnosti,
falešný je to drahokam;
brzoučko zčerná třpytů klam . . .
„Jí pobouříš-li srdečko,
neuzříš ani místečko,
kudy by žínka chodila,
své aby slzy nelila
na líc pak bledou, ubohou . . .“
A mraky táhnou oblohou,
a dešť se v zemi vytrácí . . .
„Jen zda-li slza navrací
baronu v srdce ždaný mír!“
A mrtvo je, jak tužeb vír,
kdy ukojí se v tichý bol. —
A svítá se — a šero kol
po šírém mizí prostoru . . .
již slunce zlato na horu,
démanty, stříbro vylévá . . .
a jitrem srdci úleva. —

— I baron ustal v modlení. —
Na vodě vlnek čeření
bělostné růže kolíbá;
a slunko zlatem ulíbá
hřbitovní domek ve skráně . . .
Již slezá baron se stráně
a spěchá dále k domku blíž . . .
již okna drží lesklou mříž
a tváře jeho ubledlá
v okénko chýše nahledla:
maličká, chudá světnice —
na stěně obraz světice;
lavice, stůl — kus postele
a na ní lidé — andělé . . .
Zří baron dítko, ručičky
kol šťastné vinout matičky;
té úsměv vidí na líci —
a ňádra jí se vlnící . . .
rozpustlé vlasy havraní
jak plují bujně po skráni . .
a těžká ruka hrobníka
klenoty něžně obmyká . . .
Ač vládne krajem bílý den,
je posud jímá sladký sen;
a svědomí nic netíží . . .
A baron kol se ohlíží
na hroby nízké, zelené;
mnohý rov srdce milené
pod černou zemí ukrývá,
jen mrtvé; — baron za živa
tu srdce pohřbil do chýše . . .
Na hroby listy cypřiše
pod tíží rosy klonily . . .
A oči slzy ronily . . .
Naposled rukou nesvatou
udělal křížek nad chatou;
požehnal šťastné rodině
a zmizel navždy — v cizině.

Josef Jelínek.

158.
Poslední kvas.

„Hoj! hoši! byl to divý rej,
kdy hudba hrála, tanec vířil,
kdy krev se v žilách pěnila —
já tančil, výskal, pil a hýřil.
Ve hlavě bujno, v srdci znět
a v těle každá žilka hrála;
tu ke mně dívka přilnula —
já celoval, ona se smála.
A smála se v mém objetí
a retem líbala mne vřelým;
já vyhoul pohár rozkoší — —
nuž pijme, ať se rozveselím . . .
I přišla pak a plakala,
a naléhala na mne s prosbou,
a když jsem z ní si ztropil smích,
začala s výčitkou a hrozbou
Mně zahrozit! To jaktěživ
se se špatnou potázal každý;
já vždycky míval na vrchu
a čerta nebál se ni vraždy!
Když začala mi vyčítat,
bych napravil, co jsem jí zkazil —
já napravil, ha! napravil —
a do prsou jí dýku vrazil . . .
Pak za mříže mne schovali,
a zítra — zítra na popravu;

to bude, hoši! divný kvas,
který mne bude státi hlavu.
Mé tělo ke zdi za hřbitov
a duše má prý ďáblu patří —
nuž sklenky vzhůru! — připijte,
vždyť piju naposledy, bratří!"
I zdvihá pohár zpěněný
a jedním douškem vyhne na dno —
na čele pot mu vyvstává,
však v očích tma a v srdci chladno.

Primus Sobotka.

159.

Zlá rada.

Sedělo děvčátko
na potoku,
za milým mu stály
slze v oku.
Tekou slze, rejou
v srdci boly,
když ubíjí hocha
v šírém poli!
Plakávalo děvče
na potoce,
plakávalo ještě
po půl roce.
Přišla kdysi bába
žlutolící,
pravila mu řečí
lichotící:
„Děvče, neplač stále
pro jednoho,
hezkých hochů v světě
ještě mnoho.
Zvadne krása v slzách,
nech si říci,
škoda je tvých očí,
škoda lící.
Do světa jdi, děvče,
do šírého,
netrap marně srdce,
pro milého;
do města jdi, děvče,
do velkého,
náhradu ti dají
za milého.
Štědré jsou tam ruce
bujné chasy,
drahý kment ti složí
na tvé vlasy,
kupy stříbra, zlata
tobě vnutí,
na první tvých očí
pokynutí;
snesou radostí ti
na tisíce,
když jim zulíbat dáš
svěží líce —
a což teprvé ty
slasti zdroje,
líbat kdyby chtěla
ústa tvoje . . . ."
Prudce zahořelo
děvče v líci,
prchalo od baby
lichotící.
Prchalo od baby
jedovaté,
ale v srdci hrály
vášně vzňaté.
Jednou vzňaty, v plamen
zplápolaly,
děvče z chudé chatky
k městu štvaly. —
Léta uplynula
kvapným tokem,
opět sedí dívka
nad potokem.
V shaslém její oku,
v tváři žluté
vina, zoufání a
muky kruté.
Temná hlubina ji
táhne k sobě,
kdo jí podá síly
v také době?

B. Janda.

160.

V dýmu.

Pluj, pluj, kotoučku šedý, kolem čela,
v němž jiskra se tak mnohá rozhořela,
žel také pohasla — pluj zvolna, pluj,
kotoučku šedý, příteli ty můj!
Do tebe vetkal jsem jak v pavučinu
kus života, prázdného sice činů, —
co nadějí však záhy sbortěných
ustlalo hrob si v hebkých křídlech tvých!
Pluj, pluj! Hle, tam to dětství moje,
co nepoznalo vášní nepokoje,
tam nevinným snům v měkké kolébce
mateřská píseň sladce zašepce.
A chlapec, poupě právě porozkvětlé
tam v nevědomosti se koupá světle —
jaké to světlo, jaká vlídná zář,
jak padala by křtěnci na oltář!
Lučinou svět je celý přebohatou
a květy rostou, kudy hnu se patou,
kde jaký hlas, to tlukot slavíka
a bolestem se srdce zamyká.
Pluj, pluj, kotoučku, v té své šedé mlze,
já proto minulé své blaho slze
velebit budu, co jsem ztratil v něm,
než poznaly mé oči z bláta zem.
Pluj, pluj, kotoučku! Viz, tam překrasné sny
mladosti táhnou jako květy Vesny,
na každém poupě naděj rozkvétá
a směle vypučet chce do světa.
Přátelství, láska, dívčích očí vděky
a touha v neznámý kraj předaleký,
národa štěstí, lidstva sbratření —
to všecko do tebe se promění! . . .
O postůj, postůj malou ještě chvíli,
by zemřelí se snové navrátili —
jeť přec tak sladko v ně se zahledět
a zapomnít, že pod nohama svět,
tak bídný, nahý, jako žebrák v poli
v špinavém hávu, s rozpukanou holí,
již po něm hodil hrdopyšný pán,
a on šel od vrat psy a lidmi štván.
O stůj! Ta líbezná tvář milenčina,
v níž jsem se stápěl bolem, slastí hyna,
mi kyne z dýmu jako v závoji —
spi, moje růže, spi tam v pokoji!
Za ní tvář jiná! Vlasť má v utrpení
a ruka má jí ku pomoci není,

Větší žertovné deklamace pro dámy

(též solové výstupy v kostumech i j.).

1.

Bohatá nevěsta.

Jest dokázáno od počátku světa,
po muži osamělém že jest veta;
již praotec náš v let svých květném máji
po družce zastesknul si v krásném ráji.
Jakž jinak? v slzavém tom údolí
když muže něco v srdci zabolí,
zda netřeba mu koho k podepření,
by neklesnul v tom trapném přetížení?
Tu žinka pomůže, když manželíčku
na sebe vezme břemen polovičku.
Vy mladíkové, též vy staří páni,
jichž oko bystře po dívkách se shání,
co v světě chudinci jste osiřalí,
že manželstva jste ještě nepoznali;
kterýchžto srdce touží vřelé, čilé,
ten život trávit při ženušce milé:
vím o nevěstě bohaté; — ať zvíte,
že s *tou* nevěstou dobře pochodíte! —
Vy tážete se, kdo ta bohatá?
Nuž povím hned: ta nevěsta jsem *já*!
Mám jedenkrát sto tisíc v hotovosti,
mne sobě zvolte; myslím, že to dosti:
kde žena přináší *tak velké* jmění,
muž směle dát se může do ženění. —
Nuž vypočítám hned, kde to mé věno,
těch jedenkrát sto tisíc uloženo! —
Jsemť mladá, osmnácte let mi věkem,
též hezká, boubelatá, plná vděkem,
v mých černých očích, co tak přímo hledí,
mně každý říká, že tam — milek sedí;
mé černé vlasy, v poutka ustrojené —
jak značí poutko, lásce zasvěcené!
A čerstvé růže na mých ústech malých —
jak stálá pečeť slibův neskonalých!
A při tom všem přec nejsem hrdá, marná,
vím, že má skromnou býti dívka zdárná;
nic nemám vysoké té učenosti,
však dobře znám, jak jednat s *rozumností*:
kde nevěsta *to* věno dát se strojí,
za dvacet tisíc jistotně to stojí!
Já dále vím, co dobrá hospodyně,
též k pilné práci chodit — do kuchyně;
vím, jaká domu zkáza: plýtvat, mařit,
a proto hledím ve všem hospodařit.
Nu, jen tu malou trošku kafíčka,
to vím, že nerozmrzí mužíčka;
však ostatně, Bůh zachraň, mlsky žadné,
aj, to by hospodářství bylo rádné!
Když muži však by něco zachutnalo,
hned jsem tu s tím, ať kdekoli se vzalo;
neb těšilo by mne, že drahocenný
můj mužíček jest se mnou spokojený.
Nu svědčte, paničky, i drazí páni moji,
že za nových to dvacet tisíc stojí! — —
Již čtyřicet jsme tisíc spočítali,
co ještě schází, není počet malý.
Nuž na ten počet směle povím dále,
že přičinění mé jest neustále
se zbytečných a planých šperků chránit,
všem outratám za marné šatstvo bránit;
vím slušně, čistě, ozdobně si chodit,
však nikdy skvělou nádheru si vodit;
já muži nečinila bych té zloby
pro odepřený šperk mít křeče, mdloby;
ba věřte mi, že, ač jsem dívka mladá,
šat umím sama šít, jenž pěkně padá.
Ta vlastnost, když se věc i mírně cení,
zda dvacíti tisíci k zaplacení?
Nuž, čtyřicet a dvacet — šedesáte;
v tom všeho počtu ještě neshledáte
Aj, přidám k tomu velké číslo nové,
tím choti mému vzejdou šťastní dnové. —
Já vyznám upřímně, že tančím ráda,
toť každá dívka tak si někdy žádá;
však proto, že se v bále nezalesknu,
si nikdy, věřte, v srdci nezatesknu:
mé srdce spokojené plně cítí,
že mohu také bez tančení býti!
Na hlučné nikdy nejdu veselosti,
ples hledám v přátelské jen společnosti;
o skvostných radovánkách ani slova,
po nichžto vzdychá kapsa manželova!
Již slyším soud váš: „Veliká to cena!
v tom opět *dvacíti* tisíců věna!“
Již osmdesát tisíc máme zlata;
kde poslední má dvacítka být vzata?
Též o tu, pánové, jest postaráno,
tou, vím, že nebude též pohrdáno.
Vím dobře, že, co člověk podnikává,
jen nebes požehnáním zdar svůj brává;
že pravá blaženosť jen tam jest možná,
kde v domě manželka a matka zbožná;
pak znám, jak průpověď to přepravdivá,
že choť a matka má být — trpělivá;
že „dobré i zlé snášet“ slibováno,
když před oltářem *rukou srdce* dáno;
vím, že to patří k dílu líbeznému,
vždy život krášlit muži milenému;

že jemu věrná, upřímná choť býti,
jest věnec nejkrásnějšího zde kvítí.
A posléz vím, jak v sňatku štěstí blahé,
když věnčen láskou k otčině též drahé!
Vím, kterak slušno jest, i kterak hezky,
když matka česká dítky vede česky;
v čem vlasti zdar a sláva, draho cením,
a smýšlení to nikdy neproměním! — —
Nuž, pánové, mé všechny statky znáte,
jak bohatá jsem, vypočteno máte;
či nevykázala jsem bez omylu
svých jedenkrát sto tisíc na podílu? —
Již ten si pospěš, kdo tak boubelatou,
tak hezkou nevěstu chce přebohatou!
Kdo první ze všech přijde, *hoden lásky*
tak přebohaté, jako já jsem, krásky:
ten s bohatstvím mne bude míti celým,
když požádá mé ruky *srdcem vřelým.*
Ty všechny statky s rukou mou se spojí; —
nuž, poví někdo z vás tu: „Budem svoji"?

Fr. Doucha.

2.

Pryč s politikou!

Ne, teď mám toho zrovna dost a dost,
vždyť už to není k vydržení,
můj muž je doma jen co host,
mnohdy ho ani vidět není!
Sotva že den se k noci nachýlí —
hejda! už nemá doma stání,
už po klobouku jen se shání.
„Dnes přijdu hned, staroušku, jenom na chvíli!"
Však tato chvíle, moji zlatí,
několik dobrých hodin platí.
Však nejsou manželské to nehody,
jež nedají mu jíti z hospody;
přede mnou jistě z domu neutíká!
Že vzdor tomu můj vypálený mužíček
tolik mi přivlékl už opiček,
je vinna ta prošlukli politika.
Jest to již jako s uděláním,
ať mu tu politiku jak chci haním,
bytbych se vysmívala, prosila —
jakobych na řešatu vodu nosila!
Onehdy — není-li to k zbláznění! —
jde Vám do města k řízení.
Já čekám na něho po čirou noc,
ne, co je moc už, to je moc!
Myslíte, že mi přišel? — Třetí den
teprv přikulhal, celý rozjařen.
Já tu: „Tak vidíš, Karle, co pak myslíš přec?"
Však on mi dí: „To zcela jiná věc!
Není to vina karet, hovoru,
bylo svěcení práporu." — —
„A to je pohnutka tak převeliká?"
já po dobrém mu zcela dím, —
však prosím Vás, jen mluvte s ním,
on rce mi: *„To ty neznáš, to je politika!"*
Tu před témdním jel zase do Prahy;
dokud tak nepolitisoval.
tu vždycky na mne pamatoval.
Hned buď na nové šaty látku,
hned jiného cos na památku.
I myslím tudíž, něco dostaneš,
aspoň pamila ňáký novomodní.
Však hádejte, co přines mi:
„Čtvrtletní předplacení na Národní." —
A když jsme sedli sami pospolu,
já v upřímném mu hovoru
na ony krásné ukazuju doby,
kde neznaje překážek ani zloby,
o ruku mou tak snažně prosíval.
Však on — on do novin jen pozíral.
„Ale Karlíčku!" — dím mu vyčítavě,
„zda víš, co mluvila jsem právě?"
„Ten Napoleon je přec ferina!"
to byla slova jeho jediná.
I začnu s pláčem: „Nuž, již přišel čas,
kde lhostejnost již kráčí mezi nás?
Čeho jsem nešťastná se nedočkala,
já jsem Tě vroucně, tak upřímně milovala — —
A tvoje láska — ach! ta — ta — už — vadne — —"
„Vždyť jsem to věděl, že Mexiko padne!"
Jak jsem se dovedla jen zamračiti,
mračila jsem se celé čtyry dni.
I myslím den již poslední,
ana jsem na něj nemluvila,
že jsem ho snad už vyhojila,
a jdu po špičkách k jeho stolu,
co dělá as a zdaž se spolu
můžeme zase smířiti.
Však co mi bylo uzříti!
On v středu knížek rozházených
na kopy brožurek má rozložených
„O Češích, o Rusích a o Polácích"
a Bůh sám ví o kterých ještě nacích!
„Počkal, panáčku!" myslím sobě,
umíníc pevně si v té době,
že mluvit nebudu, a ne, a ne,
že slova ze mne víc nedostane.
Odpůldne přijde s tváří usměvavou,
vezme mne za bradu a kývne hlavou,
štípne mne do tváře a počne mluviti:
„No, no, beruško, nač se zlobiti?
Že Tě mám upřímně a vřele rád,
dokázal jsem ti nastokrát.
Nuž nezlobíš se na mne víc?" — —
Já ale, jak se sluší, pořád nic.
„Nu, nu, jen přestaň už,"
začne můj hodný, dobrý muž,
„a nový spor by nerozkmotřil nás,
již napřed se zas k chybě přiznávám,
že psal jsem do Prahy dnes pro atlas." —
Nuž prosím, co tu dělat mám,
když také učiní mi překvapení?
I podala jsem ruku ku smíření,
těšíc se v duchu na šat atlasový,
jak mně as budou všecky záviděti,
až se v něm budu pyšně procházeti.
Třetí den přiběhne můj mužíček,
v rukou pramalý balíček.
„Co to?" myslím si, „toho není dost?"
On rozbalí — a kdo by neměl zlost:
na místo látky — knihu vytahuje,
v ní samé divné kliky, háky.
To prý jsou mapy pro Poláky
a celek ten prý *atlas* sluje. — —
Nejsem sic ani za mák žárlivá
na koketní tu politiku,
ba žárlivost je proti mému zvyku;
však tak si ženy nevšímati
a zcela se jen politice vzdáti,
ne, ne, můj vychytralý mužíčku,
to musíš počkat ještě trošičku.
Máš seznat, že i žena něco zmůže.

Teď pranic ti již nepomůže:
boj! věčný boj teď bude mezi náma,
a byť bych měla v boji státi sama,
já nepovolím silou se všelikou,
mé heslo: *Pryč, pryč s politikou!*

Karel Adamec.

3.

Vyzváni.

Moje milé sestřinky!
pojďte, kde jste která,
povím, co mám na srdci. —
Myslilať jsem včera,
co to přece znamená,
že muž všady přednost má;
nás že málo dbají,
leda s námi hrají.
Zrodí-li se pachole,
jaké radování!
„Máme syna, dědice!“
Tuť i k hodům zvání. —
Děvče-li se narodí,
každý jím jen pohodí,
pantáta si vzdýchá,
křtiny jdou jen zticha.
Hoch po školní hodině
za branou si skáče,
děvče pak jen roubívá,
vyšívá a — pláče.
Stále jenom seděti,
to prý sluší děvčeti;
co však zdraví říká? —
Toho pozdě pyká.
Jinoch knihu odhodiv,
za svou hrou se béře,
do všech končin světa má
otevřené dvéře.
Jdem-li my jen za bránu,
žalují hned na pannu:
Co pak asi hledá?
Ať radš doma sedá!
Neplatí už přísloví:
Seď, panenko, v koutě,
budiž ctnostná, pobožná,
a pak naleznou tě.
Jsi-li jenom bohatá,
buďsi třeba rohatá;
chudé bez vší hany
stojí povrhány.
Běda tobě, pak-li jsi
někdy pochybila,
slzám, slibům svodníka
prostě uvěřila!
Jemu vše se promine,
jeho pověsť nezhyne;
muž prý všechno může —
bohdejž šlak ty muže!
Muž si choti vybírá,
která bez vší chyby —
dívko, čekej ženicha,
snad že se mu zlíbí;
jsi-li než on prostější,
měj v něm modlu vezdejší;
je-li moudrosť tvoje,
půjč mu peří svoje!
Páni všechno umění
sobě ponechali,
aby se jen samotni
výtečnými stali;
lékaři jsou, právníky,
učiteli, básníky,
stále se jen učí —
až jim hlava bručí.
Nám prý není třeba, než
drobet číst a psáti,
roubiti a košili
ušit, potom práti;
vzácným pánům kuchtiti,
v službách jejich robiti.
„To váš úkol pravý!“
dí jich jazyk lhavý.
Kdyby naše dívčiny
již co my je znaly,
jistě že by vdávání
na vždy zanechaly.
Milovník — ten slibuje,
že tě věčně miluje;
muž ví o tom málo,
to prý se nám zdálo.
Oprchne-li s tváří nám
něžný květ mladosti,
záhy setřen dítkami —
mají nás hned dosti.
Oni jsou vždy mladými,
oni jsou vždy hezkými;
scházíme prý samy —
zatím stárnou s námi.
Rcetež, milé sestřinky!
musí to tak býti?
Chtěla-li nás příroda
tak nešťastné míti?
Řekla-li nám: Jemu služ!
z lepší látky jesti muž,
on ať tobě velí
po tvůj život celý!
Ha! jen křivda, zrada jen
nám se od nich stává!
Žádnému z nich příroda
výsady nedává;
naše práva osvojil
sobě, by sám pánem byl,
ba i naše jmeno
v jeho proměněno.
Žádala jsem lékařů,
aby pravdu děli.
zdaž by muž a žena snad
v mozku rozdíl měli?
Žádný nechtěl s barvou ven,
až konečně přece jen
vyšlo rozsouzení,
rozdílu že — není.
Ano, nám lze dokázat,
že jsme vznešenější;
druhý pokus bývá vždy
dílo zdařilejší.
Muž je z hlíny robený, —
proto je tak zvedený!
My jsme z masa, z kosti —
nechať puknou zlostí!
Že jsou tělem silnější,
máme je snad ctíti?
Toť bychom i slonovi
mohly se kořiti.
Že duch náš moudřejší jich,
ví předobře každý z nich;
důkazů je na tisíc —
po druhé však o tom víc.

Shoďme jařmo otrocké
již již, družky drahé,
samovolně zjednejme
sobě žití blahé.
Notně se jim opřeme,
až je všechny potřeme
ranou krutou, častou;
každá staň se Vlastou!

4.

Také my.

Aj vy páni, velkou chybu máte,
neustále jen se vychloubáte:
jeden že je krásný jako růže,
slíčnější že panna být nemůže;
druhý že je básník nadaný,
třetí státník zběhlý, nestranný,
čtvrtý lékař výtečný a hledaný,
pátý že je rek a šestý učenec,
sedmý rázný vlastenec —
a tak dále a tak dále
chlubíte se neustále.
Jeden křičí víc než druhý,
div nepřijde o kus plic,
vše jest však jen klamná barva duhy,
nebo to je pouhé „Nic!“

Nyní však i nám též nastal čas,
bychom svůj pozvedly hlas,
bychom světu dokázaly,
že i ženy vším tím vynikaly,
čím se honosí ti muži rozmilí,
ba že jsme je vždycky předčily!
Abychom to vzaly z kraje,
můžem počít hned od ráje.
Eva — zdaž nebyla krásná žena,
milostna a plna půvabnosti,
když se pro ni Adam odřek' věna,
nebeské to blaženosti?

Nuže, tu to vidíte!
A což o Heleně nevíte,
jejíž krása podnět zavdala
k válce, jež tak dlouho trvala?
Pro ni padli mnozí hrdinové,
statní, bodří vojínové,
až zdi Troji byly vyvráceny; —
a to všecko spůsobila krása ženy!
Co se poesie týká,
i v ní ženská pleť vyniká.
Řecká Saffo byla za své básně zbožňována,
ano, docela i osmou Musou zvána.

Avšak daleko tak netřeba nám zabíhat
můžem po naší se vlasti podívat,
a i zde k své látce najdem dokladů,
ba i vzorných, krásných příkladů.
Hnedle na počátku historie
moudrá Libuše do očí bije.
Spravedlivě ona panovala,
lidu svému práva neodňala,
ano, svobod nových jemu dala
a své slovo vždycky plnit znala.
Že sněm její neměl vad,
příčinou byl toho jen
nestranný volební řád,
jenž byl správně proveden.
Mnohý státník moh' by z ní si příklad vzít,
jak se moudrou vládou lid dá oblažit.

Libuše, ač nedělala žádný doktorát,
byla moudřejší než mnohý advokát;
při tom ještě tu cnost měla,
na statky že nehleděla:
oráče si za manžela vzala,
žezlo jemu v ruce dala.
A což její sestry učené,
nebyly to ženy vážené?
Kaša učeností oplývala
a lékaře všechny překonala,
kteří tenkrát slynuli;
k ní se pacienti šmahem hrnuli.
Teta — ta se v bohosloví znala,
lidu mnohá naučení dala.

A žen takých máme na sta; —
jaká žena byla Vlasta,
k níž se Šárka věrně druží?
Vždyt to víte: před tou měli rešpekt muži.
Než my máme také ženy bohumilé,
jimiž honosit se můžem každou dobu;
kdož by nekořil se svaté Ludomile,
která vlasti naší slouží za ozdobu?
Avšak ženské také dosti
vyznačovaly se učeností:
Kateřina Albertova,
která za Rudolfa žila,
mnohého učence zahanbila.
A což naše chrabré Táboritky?
Ty přestály mnohé kruté bitky,
bez nich zajisté by Žižka byl
nejednou as s tíží zvítězil,
kdyby je byl s sebou nevozil. —
Na Vítkově tenkrát bylo zle,
a když nejhůř, ženy byly zde!
Starý vůdce nepřátely obklopený,
jenom vozů hradbou ochráněný,
vrahů útok chrabře odráží.
Když se tito ale blízko odváží,
hrr! tu vozy v šiky letí,
vše poráží jako smetí.
Ženy činí udatnosti divy,
mnoho vrahů padne jejich zbrojí,
mnoho od nich chyceno je v boji,
k zajatým však jsou vždy milostivy.
Žižka, Čechů tábor jásá,
bubnů hlahol radost hlásá,
ženy s muži pějí písně vítězné:
vykonáno dílo obtížné.
A to byly naše české ženy,
ježto od každého byly ctěny:
že svou vlast tak milovaly,
jí i život věnovaly.
Hrda na ně vždy a všude
každá pravá Češka buďe.
I my šírým světem budem hlásati,
že chcem Češkami vždy zůstati,
ne však jenom slovem levným,
nýbrž také skutkem zjevným;
neboť za nynějších časů
jesti mnoho hluchých, prázdných klasů;
mnohá zrádně voj náš opustila,
k nepříteli se pak přidružila;
protož všechny jako jedna stůjme,
jazyk svůj a vlasť milujme:
úkolu dostojme vytknutému,
naše heslo budiž: „Svoji k svému!“

Emanuel Koliha.

vzdychají a lásku přísahají,
vedouce svou starou píseň stále:
„Bez Vás jak bych mohl žíti dále?“ —
Věřím ráda slovům těm;
těžko žíti dále s bankrotem:
proto jedná se tu — *o tisíce.*
Nevím sice, v kterou těla část
by se mělo srdce mužské klást;
avšak, nedám za to nic,
že ho muži v plících mají;
neboť vše, co *z srdce* povídají,
jde jim vlastně — *„z plic“.* — —
Tyto chyby, jichžto na tisíce,
ne-li ještě více,
mužské srdce chová v sobě,
najdete, mé sestry milé,
u *všech* mužů — *v každé době;*
neboť srdce mužů, nechť jsou Evropejci,
nechť jsou z Ameriky, od Asie,
z Afriky neb z Australie,
jsou si podobna *jak vejce vejci.*
A že byla *vždycky* taková,
ať jsem Frantova,
jest-li Eva v ráji již
s srdcem Adama neměla stejný kříž!
Štěstí ještě, že už dobrý Bůh
potopou nestíhá světa kruh;
neb by Noe z světa veškerého
z mužských srdcí sotva jedinkého
našel asi beze chyby.
Nu, a po světu by bez pochyby
bylo veta!
Z toho všeho, sestry milé,
jde, že ode dnešní chvíle
na ty mužské praktiky
jiné musíme užívat taktiky.
Dřív, než muži svoji lásku dáme,
jeho *srdce* sobě vyžádáme,
jež, jest-li je sám on dobře zná,
velmi rád nám dá.
A pak — nu, vždyť *láska* mnoho zmůže!
začnem léčit choré srdce muže;
a když je dle chuti přetvoříme,
teprv ruku svoji *v jeho* položíme! —

Karel Adamec.

7.

Kdyby nebylo té maličkosti!

Dobrá vlastnost převzácné jest zboží.
Na jistinu tuto ustálenou
úvěrek svou částku uschráněnou
rád a s plnou důvěrou si vloží.
A jak teprva to cenit sluší,
vlastností když těchto krásných,
jak démantův skvělých, milojasných,
celý *zástup* zdobí lidskou duši!
Slyšte! já *též* výborného muže znám:
vlastnosti má, jak jen srdci přáti,
lepších nemůže nám osud dáti . . .
Nuže, jak je *roztomilý,* povím vám.
Přede vším se chvalně o něm praví,
manželskou že věrnost nejvýš staví;
ctnosť prý má tu skvělou,
že se s duší celou
„předrahé“ své paní
zrovna jako nebešťance klaní.
Ovšem já že také o něm něco vím,
ale zdaž to říci smím? —
Inu, muž ten často *jinam* očkem hází,
mladé dívčinky rád líbá, vyprovází,
objímá je v celém ohni citu,
lásku vyznává jim z duše skrytu: —
kdyby *té* nebylo maličkosti,
byl by muž *ostatně hodný dosti!*
K věrnosti té vzorné připojíme
novou vlastnost; však ji hnedle zvíme.
Daleko prý o něm lidé svědčí,
že má v rodině jen sladké řeči;
ku své choti prý jen vlídnost chová,
jeho úslužnost k ní jest prý opravdová;
vše prý u něho jde s láskou, srdečností,
v každém pohledu jsou znaky upřímnosti;
jeho dvornost k choti jest prý neúhonná;
co jí na očích jen vidí, koná;
v domácnosti nejsou žádné tíže,
nejšťastnější svornost srdce obou víže;
zkrátka, ochotnost ta jeho vzorná
její vůli je prý v ničem neodporná;
jako beránek je všude znám,
tichý muž to, mírný jako anděl sám! —
Já vím ovšem také
na něj věci všelijaké;
kterak manželce i dítkám život sladí,
že se celý den jen hádá, vadí;
a pak malou věc — tu láska kryje —
že svou žínku také často bije:
kdyby *té* nebylo maličkosti,
byl by muž — *ostatně hodný dosti!*
Maličkosť tu jemu promineme,
zato *jinou* ctnosť zas uvedeme.
Slyšte, co se o něm více praví!
Pečlivosti za příklad se on vždy staví;
jako starostnému otci jsou též děti
v péči šlechetné vždy jemu na paměti;
práce sobě hledí po den celý,
aby dítky jednou něco měly. —
Ovšem, s ochotou též *já* mu chválu dám;
neboť s této dobré stránky jej též znám,
že, když dítko něco potřebuje,
dělá rámus, kleje, pokřikuje;
kozel že by to prý vydržel,
aby „na haranty“ se jen dřel;
ať prý postará se o to žena!
jí ta starosť je prý uložena. —
Kdyby *té* nebylo maličkosti,
byl by muž — *ostatně hodný dosti!*
Dále pak se o něm vypravuje,
pořádku že pravým vzorem sluje.
Možná dost! mně však se pošeptalo,
jmění jeho že už jinam putovalo;
že čas tráví v lehké společnosti,
kdežto přátele své štědře hostí;
doma mu to ani chvíli nedá,
zábavy jen jinde hledá;
prostopášná jeho mysl tam jen míři,
kde se marnotratí, hodně hýří.
Při tom všeho pohodlí přec doma žádá,
proto dělá dluhů víc než vydělává. —
Kdyby *té* nebylo maličkosti,
byl by muž — *ostatně hodný dosti!*
Zdali všechno jsme již vyčerpali? —
Ještě jeden poklad jeho znám ne malý.
Střídmosti prý vždycky přísně šetří,
nikdy ani zlatky neprovětří.
Kterakž ne? Vždyť vím, že s celou duší,
jak se na manžela výborného sluší,
„život hospodářský“ zvelebuje —
ovšem — *v hospodách* jej rozšiřuje;

více v krčmách nežli doma sedí,
karbanu tam sobě pilně hledí,
a tak skládá peněz na ouroky
v šestadvacet, v bulku, na taroky;
tamť mu nejlepší jsou radovánky,
kde mu lze nahlížet v plné žbánky,
až pak — podivme se oslavenci tomu! —
notnou opičku si nese domů,
kdežto do třískání se vším tak má choutku,
až se děti schovávají do všech koutků.
A když se mu nimbus vykouří,
znova zase *nad tím* zabouří,
že to v domě jaksi všude vázne,
samá bída prý a kapsy prázdné. —
Kdyby *té* nebylo maličkosti,
byl by muž — *ostatně hodný dosti*!
Více ještě ctností by zde bylo,
to by vás však příliš unavilo;
dost již výborného toho muže znáte,
vím též, že mu čest a chválu vzdáte. —
Jen to všecko, prosím, porovnejte,
jak je *jinak hodný*, nahlížejte!
že též někdy dívky jiné
kromě manželky *jen* k srdci vine;
doma že *jen* rámus dělá, bije,
lehkých spolků hledá, karbaní a pije,
že *jen* opice a ochmelení
jemu přesladké jest vyražení:
to přec všechno skvěle dokazuje,
manžela že pravým vzorem sluje?! —
Proto, když to všechno spočítáte,
slavné svědectví mu jistě dáte:
„Kdyby nebylo všech těchto *maličkostí*,
byl by muž ten věru — *hodný dosti!*“

František Doucha.

8.

Já jsem Češka.

„Já jsem Čech a kdo je víc?“
takto slyším mužské hlasy
všemu světu volat vstříc;
že však my, krom světské krásy,
máme také srdce zdravé,
o tom nehlásají — nic.
Křičte si jen ještě dále,
vždyť vám lépe nás to sluší;
přijde doba nenadále,
která vám vši slávu zruší;
přijde čas, — ne, krev se mně již pění,
slyš, ty hrdé pokolení,
z srdce mluvím, ne však z plic:
„Já jsem Češka, jsi Ty víc?“ —
Proč jen svoji hlásáš lásku
k vlasti, k mateřštině drahé?
Či snad cit tvůj neobjímá krásku,
aniž sny jí dává blahé? —
Mníš snad, že jen v domácnosti
děva česká květe v cnosti,
aniž o vlast svou by dbala?
Suď jak suď, já cítím však to pravé:
„My děviny české máme srdce zdravé,
my i nad vás milujem svou vlasť,
a co vy jí v oběť dáte,
tu to od nás také máte, —
i nám pro vlasť umřít slasť!“
Jedná se pak našim pánům
slávy dojít ve své pýše:
přejem ji těm velikánům. —
My pak, sestry, pěkně tiše
v šťastné naší domácnosti
žijme vlasti, žijme ctnosti,
potom brzy uhlídáme,
my že o vlasť větších zásluh máme.
Ano, ano, my jsme sloupy chrámu,
vy jen velká jeho věž;
ryzý kov my v českém krámu,
vy v pozlátce — pouhá lež.
Kdo by vašim křikům věřil,
ten by puškou na stín měřil,
a pak — vždyť to sami víte:
bez zvuku je sud jen plný,
a pak — mnoho křiku, málo vlny!
Sláva, kterou vy se honosíte,
ta jen v zemských rukou zkvětla,
škoda, že přec o Libuši víte
a jak mušky lítáte do světla.
Jaká vám před námi sláva? —
Rcete, co vám přednost dává?
V čem jste překonali nás,
neví věru žádný z vás.
Že však ženská, tiché děcko,
nezná hádky, nezná křiku,
tu pak arciť vy jste všecko,
máte to již tak ve zvyku.
Jest-li žínka v domácnosti
chopí se jen trochu práva,
tu hned křiku dost a dosti:
Muž je pán, a muž je hlava,
ač to lež již dávno známá.
Dobrá žínka k vůli pokoji
raději tu křivdu nese,
ač se žalem uvnitř třese,
by jen bylo po boji.
Na tom mu však dosti není,
slyšte jeho vyzvánění:
„Bratře, to mám ženu,
Bůh tě od ženění chraň;
nedostaneš-li tím fenu,
dostaneš pak jistě saň!“ —
Tak ubohou holubinku
souží zlosyn v jara květu,
a když pochoval svou žínku,
pak ji teprv chválí světu.
Proč as trousí chvály slova? —
By se oženit moh' znova!
A vy velcí světa páni,
mníte kus mít lásky v těle? —
Vy jste lháři, pravím směle,
s špatnou zacházíte zbraní.
Kdo vás nutil k jaké lásce,
kdo vám listy kázal psát?
kdo vás doměl, svojí krásce
věčnou lásku přísahat?
Lásky jho jste dobrovolně vzali,
slova vaše rukojmím nám dali,
my pak teprv naše vám.
Aj, že už tak záhy, páni naši,
láska vám se k srdci plaší,
vždyť přec denně povídáte,
muže slovo že je svaté?
Ano, ano, páni milí,
s vámi by kdo přišel k cíli,
komu přísaha je hrou,
tomu city z šosu jdou;
a kdo z našich pánů všech
slibem českou děvu sklamal,
věřte, ten je špatný Čech!
Vidíte, o drazí moji,

jak to špatně s vámi stojí,
že tak mnohý máte hřích? —
Nedáme se vámi másti;
kdo je věren svojí vlasti,
nemůž' zradit sester svých!
Že však lhářů, podvodníků,
svůdců a jiných hříšníků
mezi vámi jesti dost,
učí denní zkušenosť.
Nuže, mluvte, kdo má více
vlastenecké lásky v těle:
vy, jenž hlásáte ji směle,
či my, tajně milujíce? —
Co se týče oné slávy
o vlasť drahou, již vy máte,
jak nám denně povídáte,
myslím, že se marně namaháte.
Kdo nám odňal české mravy,
kdo nás zbavil českých škol,
kdo nás uveď' v naší vlasti
zoufalosti na vrchol? —
Vy, přemocní hrdinové,
vy jste ti zrádní synové;
drahá naše mateřčina
sprostou se vám zdála býti,
a jen cizí italština,
angličina, francouzština
a pak sladká němčina
pro vás pouze spásu míti.
Byste dovršili hříchů řadu,
uvedli jste do úřadu,
do škol, ba i do kostela
vaše drahé, cizí zboží;
němčina jen všude zněla,
a kdo *vzdělaným* chtěl slout,
německy ten musel umět,
česky třeba nerozumět,
ač byl často — boží sloup.
Rozum váš, tak příliš holý,
napek' vám hned nové školy;
university, pak akademie,
techniky a též gymnasie,
realek, hle, celé řady,
rozumí se — německé a bez vší vady.
Bilduňk se tu po lopatě dával,
rozum synův českých buršovsky vzdělával;
kultura tu kvetla jako boží proutí,
Čechem však tu nesměl *nikdo* slouti.
Na tom nebylo vám dosti,
honem tisíc společností,
dvě stě učených vereinů,
(jako kvetou tam na Rheinu),
pár set jiných ještě buntů —
jaký div, že zrádných Kainů
bylo hnedle všude dost,
hanobících Čechů ctnost.
Co kdys Čechům bylo svato,
směle teď jim bylo vzato,
ano slyšte, v pravdě tomu tak:
Praha naše byla — deutſches Prag! —
K takovému, páni milí,
přivedli jste vlast svou cíli
Jaká tedy sláva vám? —
Sláva všecka patří nám!
My jen drahou mateřčinu
věrně povždy milovaly
a k ní lásku v dceři, synu
neunavně pěstovaly;
místo škol jen v domácnosti
dcerky naše k tomu měly,
by též vedle zemských ctností
láskou vroucí k vlasti lpěly,
ač jsme denně stály v boji,
než však — láska k vlasti všecko zhojí.
Jest-li která sestra milá
kdesi česky promluvila,
tu hned byla dost a dosti
našich pánů dvořilostí
bez dálšího obsypána.
Nechci tyto chvalořeči
znovu zde snad opakovat,
mohla bych tak některého pána
z mnohých těchto blamírovat.
Jest-li vy nám vyčítáte,
slavnějších že mužů máte,
nemám nic co namítati;
než, kdo vám těch výtečníků dal?
Či se někdo z sebe slavným stal? —
Václav, svatým od vás zván,
Ludmilou byl vychován;
Přemysl, ten rek váš od pluhu,
jakou ten měl o vlasť zásluhu?
Ubohý jen *tomu* víru dal,
Libušin co duch mu pošeptal.
Ale nač tak hledět zpátky, —
vždyť vy posud slavných mužů máte,
jimiž před námi se vychloubáte;
kdo vám těchto asi dal? —
Ó, to bude proces krátký:
Muže vaše vychovaly *matky*,
matky *české*, chlouba vlasti! —
By svou lásku k vlasti okázaly,
dítky svoje vlasti věnovaly,
ano, věnovaly je s vší slastí!
Chcete-li mít ještě důkazů,
povím vám je, vám však na zkázu;
aby ale žádná zlosť
proti mně v vás nepovstala,
budiž vám dnes jedním dost:
Světu jesti dokázáno,
dost že slavných mužů máte;
jak málo však o ně dbáte,
to jen někomu je známo.
Pokuď žijí mezi vámi,
ničím se vám býti zdají;
když však *hlady* umírají,
tu vám začnou býti známi.
Tu hned každý o to dbá,
aby slavně pohřben byl —
on, jenž pro zdar vlasti žil.
Na rakev se mu hned dá
věnec velký s trikolóry,
z oken vanou černé flóry,
podle rakve pár set kráčí
jarých, statných pochodníků,
mnohý oko slzou máčí,
s Bohem dává nebožtíku.
Nač těch hlučných lásky důkazů?
Nejsou vám spíš na zkázu? —
Jisti jste mu měli dáti,
věrně povždy při něm státi
cíl jeho měl cíl být váš, —
marný teď zaň otčenáš;
ruka smrti co uchvátí,
to se vám víc nenavrátí.
Aby vaši lásku bylo více znát,
na hrobě mu pomník musí stát,
na něm veršů zde a tady,
žalozpěvů celé řady; —
jednoho však bylo by jen třeba:

„Odpusť, že's nedostal chleba,
za to dáváme ti kámen,
naprav i polituj nás. Amen!“ —
A to má vám sloužit ku chvále i ke cti?
Děkujte mi, že dál mluvit nechci. —
Do ciziny pusté poslán krajan milý,
aby otupil tam svoje pro vlasť síly;
poslán zase zpět, vždyť není více strachu, —
běda, že tak záhy klesneš ve hrob, brachu;
než jen popatř, co ti drahé, zmírá,
žalu choti tvé se dovršila míra,
klesla v hrob, vždyť pusto jí bez tebe,
co jí lidé vzali, nemůž jí dát nebe.
Běda nám, i Tobě přišla doba —
na věčnosti shledáte se oba.
Hle, tu dívka, Zdenka, dcera vaše,
pojď sem k srdci, ty's teď dcera naše! —
Takto, páni, zněly hlasy matek,
aby dochoval se nejdražší náš statek.
Nuže, patřte v dálné české kraje,
jaká vřelá láska v každém srdci hraje;
na tisíce dívek, paní stejně cítí:
Zdenka z národa má věno míti!
A tu s štědrou rukou kladou u vší slasti
dárků četných na oltář své vlasti. —
Nuže, páni, suďte sami:
kdo vyniká zásluhami?
o vlast kdo má větší čest?
kdo z nás lepším Čechem jest?
Než, již brzy přestat mám,
slyšte tedy, mluví sestra k vám:
Nežádáme slávy, sláva budiž vaše,
hajte jenom práva *svatá naše*,
my vám to za oběť dáme,
že vám syny vychováme
s jarou myslí, s krásnou duší,
jak se na Čechy jen sluší.

Jos. Vlast. Čejka.

9.

Slovíčko o domácnosti mužův.

Poslechněte, sestry milé!
já popíšu této chvíle
mužův denní kratochvíle.
Muži, již se ve své pýše
pány tvorstva nazývají,
denně ze své slávy výše
ledacos nám vytýkají;
avšak, ač se namáhají,
ač si lámou moudré hlavy,
dále přec to nepřipraví,
nežli na tři maličkosti:
„Že prý rády pijem kávu,
v šatech že hledáme slávu
a že prý se nikdy dosti
vymluviti nemůžeme.“
To jsou rány jejich šípů,
to jsou plody slavných vtipů!
Nyní však se ohlédneme
po tom silném pokolení,
po těch pánech ve stvoření,
zdali bedlivé pátrání
na nich shledá jaké vady?
Hle! bez všeho namahání
nalezám vad celé řady,
že si ani nevím rady,
jak ten rejstřík valných hříchů
v jistou vpravit soustavu,
mužův jak pokořit pýchu,
porazit je na hlavu.
Nuže!
dobrá vůle vše přemůže,
já podnikám těžké dílo;
leč když s chutí úsilovnou
kráčet budu cestou rovnou,
podaří se vše až milo.
Pozorujme hlavy rodin,
jak si hrdý titul dali,
když nám všechna práva vzali,
kolik asi za den hodin
v rodinách svých milých ztráví?
Z tohoto vyšetřování
a těch hodin počítání
vzejde mužům málo slávy.
Ráno sotva posnídají,
již se z domu ubírají
tito všeho tvorstva páni,
každý, kam mu povolání
ubírati se poroučí.
Když se s rodinou rozloučí,
jde pak každý, dle své síly
namáhat se k tomu cíli,
rodinám, co zapotřebí,
vezdejší by zjednal chleby.
Že pak v takové starosti
muž ubohý mnoho zkusí,
kdo má trochu zkušenosti
nahlédnouti každý musí.
Aby takovým těžkostem
nepodlehl hnedle z rána,
bývá vidět leckdes hostem
mnohého rodiny pána.
„*Deujener à la fourchette*“
labužnický tento květ
po francouzsku se nazývá;
u nás nemá jmeno žádné
snídaní to mimořádné,
avšak slavně přec prospívá.
Několik malých lahůdek
jest prý zdrávo pro žaludek,
a pak sklenka bavorského,
ta prý tráví veleslavně,
na tu muži trpí hlavně,
jak vím z pramene jistého.
Když se takto ubožáci
celé ráno narobotí,
nastarají, naklopotí,
k obědu se domů vrací.
Děti se jim na krk věší;
manželky jižjiž se těší
a jistě se bezpečí,
jídlem připraveným chutně
pánům že se zavděčí.
Tito ale sedí smutně,
naříkají, že ukrutně
namáhat se musili,
že i zlosti zkusili,
tak že jídlo touto prací
všechnu cenu pro ně ztrácí.
Nad tím ubohé manželky
mají s nimi soucit velký,
prosí, by se nemořili,
apetit si nekazili,
že jest jejich povinností,
nepřipouštět si starosti
a rodině drahé žití
pro budoucnost ušetřiti.
Mužové, ta nevinátka,

starostlivá ubožátka,
chytrým slovem připovědí,
že jim nic nad rodinu!
Avšak v jednu hodinu
zase již v kavárně sedí,
by, co doma zakusili,
černou kávou udusili.
Před nimi stojí pohár,
pak si hoví v politice,
kouřem sobě kazí plíce,
aneb hrají billiár.
Když tak hlavy rodiny
ztráví as dvě hodiny,
jdou zase trošinku
každý za svým povoláním,
musíť přece, můj Božínku!
trochu chleba vyděláním
získat sobě zásluhy,
rodiny by jejich vinou
nezabředly ve dluhy.
Chvíle tam pomalu hynou,
až večerní stíny kynou;
tu dennímu klopocení
nastává již ukončení.
Pán se trochu doma staví,
blaží ho rodinné zdraví,
s dítkami se chvilku baví,
pak manželce drahé praví:
„Dnes po těžké denní práci
potřebuju restauraci.
Zdráva buď!“ a jižjiž dvéře
zavírá a pryč se béře.
Kam? se ptáte. K restauraci!
V krčmách naplněných čmoudem,
tam, kde pivo teče proudem,
pánové slavného pokolení
sedí dýmem zahalení,
tam umí tak dobře žíti,
že jim obzvláštní radostí
v zapomínce na starosti
oči divným leskem svítí.
Dým tam jest tak pronikavý,
že s vypitým pivem v spolku
mužům často plete hlavy,
ba i poderývá zdraví,
a konečně prázdnívá tobolku.
Mimo tyto kratochvíle
mají ještě jiné cíle,
jak by čas si ukrátili
a starostí trochu zbyli.
V karty hra jest mocnou páskou,
která muže poutá k muži,
k níž pání co slavík k růži
čistou, věrnou hoří láskou.
Her těch mnoho druhů jesti,
mají prý lahody takové,
že již pookřejí mužové,
mohou-li o nich jen hovor vésti.
A co posud neslýcháno,
že ku některých her naučení
a k lehčímu pochopení
pravidel bylo vydáno.
Tak směšná jsou her těch jmena,
že jest těžko rozhodnouti,
které z nich by se měla přiřknouti
nejvyšší nesmyslův cena.
Bulka, ta prý palmu zasluhuje,
neb jak se nám vypravuje,
má do sebe tolik vnad,
že co v ráji zrádný had
muže ku hře mocně svádí
a že tito velmi rádi
bulce lezou do tenat.
Z bulkových těch divných lístků:
špádů, baštonů, denárů, kopů
přišli ještě jiným hrám na stopu:
hrají maxla, sekanou a šístku.
Pak hry přijdou s jinými obrázky:
mariáš, piké a preferanc;
v těch jsou mírné ještě sázky,
mnohem více však se dává v šanc,
hraje-li se barvička a cvik.
Mimo ty hry stává ještě několik:
whist, tarok, kde volají na krále —
a tak dále a tak dále.
Když tak večer ztráví v restauraci
a již táhne k pozdní hodině,
tu se hlavy rodin domů vrací,
celou noc obětujíce rodině.
Ráno když manželka o snídaní
zvyků těch se dotýká,
hned pan manžel sebe brání
a jí moudře vytýká:
Že mu,
péčí sklíčenému,
nepřeje ni trochu zotavení,
nevinného vyražení;
on jí skvěle dokazuje,
zotavy že potřebuje,
sice že by jináče
starostí si život zkrátil;
sebe-sám do hrobu sklátil.
Manželka lítostí pláče,
a pan manžel, ať i křivdu cítí,
pokračuje v starém žití.
To jsou tedy, sestry milé!
mužův denní kratochvíle.
Nyní ptám se, kolik hodin
doma ztráví hlavy rodin?
Líčila jsem sice černě,
avšak větším dílem věrně;
odpusťte, přítomní pánové!
zda-li rozmary jsem růžové
pokazila mým popsáním;
já jen naše práva chráním
a své sestry milé bráním.
Věřte, že vás, ač si máte vady,
přece máme *trochu* rády.
Z vašich přívětivých tváří
přesvědčenost krásná září:
Co ve jmenu sester skromných
nyní jsem pověděla,
že se to netýká docela
mužů laskavých a zde přítomných.
S tím se nyní s vámi loučím
a do vašich lásek se poroučím.

Fr. Hajniš.

10.

To se nesluší!

Světem vládnou věci přepodivné —
brzo pára, brzo voda,
brzo akcie a móda,
brzo fabriky a dráhy živné;
ale všechno si to nechám líbit,
ze všeho si radost mohu slíbit.
Jen dva jiní tyranové
na zemi se roztahujou,

jako páví tváře nafukujou,
a přec — učinění škaredové —
pranic dobrého zde neukujou.
Milý Bůh ví, kdo těm ukrutníkům
cestu na svět okázal
a pak jako panovníkům
právo na krk uvázal.
Nám by za mák nescházelo,
kdyby jich tu nevězelo.
Víte, vzácná společnosti,
jak se nazývají? — *Obyčej a zvyk!*
To jsou rodičové mnohých zlostí,
pro ty pojde mnohý křik;
sama já — ač nerada se zlobívám
a co možno rozmarem se zdobívám —
hněvivě se odvracuji,
jakmile mi do uší
ti dva páni zamudrují:
„Zvolna, zvolna! — *to se nesluší!*"
Někdy začne v společnosti
člověk číst a deklamovat —
začne výt a lamentovat,
že mi hrůza láme kosti;
namáhá se — hází tělem,
mluví nosem, bradou, čelem;
neumdlívá — dál a dále
chromou nohou kluše k cíli.
Ale po celinkém sále
viděti jen dlouhou chvíli:
jeden zívá,
druhý kývá,
třetí za šátkem se směje —
z deklamátora se však jen leje!
Náhle houkne, jak by kolem bouřka jela,
že již myslím: Teď mě ohluší!
Tuť bych arci nejraději měla,
kdybych odejíti směla:
ale — *to se nesluší!*
Někdy sladký panáček,
vyfintěný šviháček,
mluví o lásce — a vzdychá,
že ho něco píchá;
ruku drží k nebi pozdviženou,
zaklíná se, prosí na kolenou,
žebrá, hrozí, bouří,
že se mu až z huby kouří —
nu vždyť víte, jak to dělávají
a nás, dobré duše, mrzívají! —
Takového třeštílka,
zblázněného motýlka
bez vší mužnosti a kázně
popadla bych s chutí za uši,
poslala jej do studené lázně:
ale — *to se nesluší!*
Jindy zase jinoch ušlechtilý
s pokorou mě pozdraví;
kolem jde — a pohled čilý
sotva že se u mne zastaví;
oči sklopí — a přec kráčí pyšně,
jak by pánem světa byl;
právo bývá jeho cíl,
čelo, tvář mu smělost krásí,
úsměv kol úst lásku hlásí;
co se ale koná hříšně,
duši jeho zasmuší.
Za tím bych se ráda poohlédla,
abych ideál všech mužů zhlédla:
ale — *to se nesluší!*
Někdy člověk prázdné hlavy,
ale plný nadutého pokřiku
dá se se mnou do rozpravy
o mateřském jazyku.
Chudák neví, co je české *A*,
a přec o češtině hrůzu řeči nadělá;
krásnou mluvu naši haní,
modle cizinské se klaní.
O praotcích, o těch mužích statných,
o jich činech, k blahu vlasti platných,
o národní hrdosti
nemá zdání — zakrnělý trpaslík!
a přec vede zlostný křik
proti samé svatosti!
Takovému pošetilcův sboru
zahřměla bych s chutí do duší:
„Vy jste skvrna božích tvorů!"
ale — *vždycky se to nesluší.*
Jindy otevře zas ústa švarný,
pravočeský mládenec;
z každinkého slova zvučí zdárný,
bohumilý vlastenec;
mluví o snech, jež ho baví,
o palácech, ježto staví,
o rozkvětu mateřského jazyku;
a to mluví z přesvědčení,
z plamenného zanícení,
ne snad jenom ze zvyku;
jako stříbro slova jeho plynou,
neboť se mu z hlubin duše vinou,
duši českou pak nic neruší!
Tomu bych, ach! do náruči klesla,
z pusté země do rájů se nesla:
ale — *to se také nesluší.*
A tak vždycky, cokoliv bych ráda —
to se nesluší!
Darmo prosba, darmo hněv i váda —
ono se to nesluší!
Chci-li se kdy zasmát s chutí —
to se nesluší!
Jsem-li v divadle a scéna pohnutlivá
do pláče mě nutí —
to se nesluší!
Teď jsem jenom žádostiva —
ale ne — to bych si také darmo přála
a zde třebas do půlnoci stála!
Skončena je totiž moje deklamace,
na tři slova jednoduché variace;
teď bych ráda poprosila:
„Jestli se vám zalíbila,
laskavě mi vědět dejte,
trochu potlesku mi přejte —
ať mě třeba ohluší!"
Ráda bych tak poprosila:
ale — *to se nesluší!*

J. Kaj. Tyl.

11.

Koruna všech lásek.

Dnes tu, vzácné shromáždění,
budu držet divné čtení —
každé druhé slovo bude: *Láska!*
Nemyslete, že to nedovedu
a že v sítě po rybníce jedu —
že se utopím;
neníť plavba nebezpečná —
já to vím.
Láska, tato stará světů páska,
srdcí lidských petlice,
kapes lidských metlice,

láska je tak nekonečná,
taková je, tolikerá,
že se o ní tisícerá
deklamace držet dá —
delší nežli má:
a přec ještě dosti zbyde,
o čem lidé
poklepat si mohou.
Že je lásek na kopy — snad víte;
protož také přisvědčíte,
že je láska strakatá,
chudinká i bohatá,
studená i palčivá,
opilá i střízlivá.
Bez lásky by pošly světy,
zhynuly by rajské květy,
nebylo by milánů,
zamotaných románů,
krásně psaných *billet-doux*,
nebylo by *rendez-vous*;
bez lásky by země z kruhů padla,
všecka rozkoš pouvadla.
Snadno bych to dokázala;
dnes mi však jen o to běží,
abych šťastně okázala,
kde as *koruna* všech lásek leží.
Láska — ona známá, obyčejná,
od početí světa stejná,
brzo sladká, brzo perná,
vždycky stálá, nikdy věrná,
rozumu i peněz derná,
u každého srdce berná,
ona studně nočních pláčů,
ona pilná pěstitelka
soubojů a karabáčů,
ona plodná roditelka
ran, jež na světě nic nezhojí:
ta mi za to nestojí,
abych otevřela ústa.
Kdyby potisk, hezky zhusta,
papír, jako celá země,
nestačil by, co již lidské plémě
o té lásce napsalo,
nabláznilo, nalhalo;
a přec nikdo nevyskoumá,
co ta láska vlastně jest!
Nech se tedy jiný cloumá,
do poslední žilky
rozebere její chvilky,
zlé i dobré — já mu přeji čest;
mně se po ní nestejská.
Někdy arci touto láskou
švarný jinoch s milou kráskou
nad oblaky vyletí,
blaženě si zavejská,
ztráví krásné podletí;
k tomu ale musí hezky z rána
vyjít párek na číhání,
sice bude marné ždání.
Láska taková je bílá vrána;
avšak není ještě *koruna* všech lásek!
Jiná láska je ta rozmazlená,
láska matiček a tatínků,
při slepotě narozená,
plná převrácených počinků.
Hošík roste jako proutí,
hlavičkou mu rozpustilost kroutí;
tluče okna, trhá šat,
když má ale studovat,
uplakaný hlavu věší.
Chér mama se ale těší,
že ta prudkost přestane,
že kluk rozum dostane,
až jen mladost vybouří,
až se oheň vykouří;
zatím prodá domy,
prodá luka, stromy,
prodá dvůr i stodolu,
jenom aby synáček,
rozmazlený panáček,
trefil denně — za školu.
Jinde opět slečna řádí,
čeleď zlobí, křiky svádí;
nebo zlostná ještěřice,
všechněch domluv odpornice,
do kouta se na zem sází,
knihu škube — jehlou hází.
Ale papá nafouknutý,
strachem bledý, hněvem žlutý,
andělíčka svého hladí,
pak se s guvernantkou vadí:
„Cu vos diese Kunerei?
mane Tuchter is e Fraile;
lossen se ihr bissl Waile —
braucht se kane Lernerei!“
To je láska! — Či že není?
O mé drahé shromáždění —
mnoho by se o ní říci dalo
srdce by však zaplakalo —
raděj toho necháme.
Někdy arci láska rodičů,
opatrných mládí vodičů,
jako anděl Páně dítky chrání;
pak ji také ctíváme,
celý svět se před ní sklání.
Avšak je to kvítek málo viděný,
je to jetel s čtyrmi lupeny;
nikdy ale není *koruna* všech lásek.
Také máme lásku manželskou.
O té slýchám divné věci;
muž ji porovnává s klecí,
hrozně ouzkou, nehezkou,
nebo s poutem, které tlačí;
proto se i z něho, co jen síla stačí,
na svobodu dere,
div se s profousem svým nepopere.
Jinde zase paní drahá —
drahá, neboť hezky hluboko
do mužovy kapsy sahá —
miluje, ach! vysoko!
Stará se a hospodaří,
málo vaří,
neštrikuje,
nešije a nepigluje,
nepere si ani šat,
jenom aby mohla něco zachovat.
Za to ale každý měsíc
polovičku mužíčkovy gáže
do pytlíčku sváže
a pak nese — za kafíčko s vínem,
kteréž pila — pod komínem.
Někdy arci při manželském běhu
muž a žena
životem jdou jako rájem,
jako věčným, krásným májem;
avšak láska taková
vzácná jest jak růže v prostřed sněhu,
jako v parně hora ledová;
nikdy ale není *koruna* všech lásek.
Jenom *jedna* láska na světě

jako z jiskry boží pochází;
v jádru, puku, ve květě —
vždy ji stejná cena provází;
vždycky zdravá, vždycky silná,
vždycky bedlivá a pilná
velikého cíle dochází.
Tato jediná je *láska k vlasti!*
Onať plná rozkoše a slasti,
nebojí se nevděku;
neboť vlasť, co matka pravá,
na srdci i na hlavě zdravá,
milovala také od věku,
kdo se upřímně k ní hlásí, kdo ji
pěstuje a krásí.
Láska k vlasti utvořuje
z tvorů zemských anděly;
plamen její rozněcuje
všechněch cností přátely.
Jí se držme! — nech i jiná zhyne,
ona svatá nikdy nepomine:
Láska vlastenská je koruna všech lásek,
ozdoba všech mužů, okrasa všech krásek.

Jos. Kaj. Tyl.

12.

Jak živa nechci deklamovat!

Veřejně chtíti vystupovat,
to, věřte, nebezpečno jest;
a proto *nechci deklamovat,*
to pravím Vám zde na svou čest!
Vždyť horšího nic také není!
Tu musíš čekat nevrle,
až čas je k tvému vystoupení;
pak vysekneš své pukrle —
a to je první, velká muka;
neb pukrle je těžká věc,
a buď jak z pařížských salonů,
neujde pohanění přec.
Pakli že při tom směle vzhledneš,
již křičí: *„O ta koketka!“*
a jest-li oči nepozvedneš,
jsi zase *„hloupá husička.“*
Obého chtíc se vystříhati,
nového dojdeš týrání;
neb pěkně musíš poslouchati:
„O Bože! *ta zas přehání!“*
Když první kříž jsi přetrpěla
a směle hledíš v celý sál,
tu zase hoříš studem celá,
jak na tě z blízka zří i z dál.
Tu brejle jsou a tam lorgnetty,
na odiv jest ti všechněm stát. —
Ne, raděj mečem, bajonety
bych chtěla v bitvě bojovat!
Pánové — tak nás zprávy došly —
víc na obličej jenom zří.
Na tom bychom snad přece prošly,
vždyť nemáme *tvář opičí.*
Spíš strach mne jímá před dámami:
jich soud je přísný velice,
neb *toiletta* spolu s námi
podléhá jejich kritice.
A poněvadž jsme ženy taky,
zvolily jsme ji s pilností,
než znalkyň vyhlednou přec zraky
i malou chybu s lehkostí.
„Ta toho na se navěšela!“ —
„Oh jaký to má sprostý šat!“ —
„Tou barvou hanobí se celá!“ —
a jiných chyb je celý řad.
Ten jejich pohled kárající,
ten bolí, píchá velice;
neb jako meče hrot smrtící
ukrutně bodá do srdce. —
Když jsi i toto vše přestála,
pak v knihu zříš — ač na oko,
neb *první řádek* vštěpovala
jsi do paměti hluboko.
A nyní počneš *deklamovat.* —
Zas nová nesnáz v zápětí!
Neb že se *musí recensovat,*
jest kletba toho století.
Již na tě ostří péra svoje —
ne, to bych raděj utekla.
Vždyť běda Tobě, sestro moje!
když jsi se *někde podřekla.*
A volba-li tvá šťastna byla,
byla-lis šťastna na přednes,
té chvály sobě's vydobyla:
„Nu tak, tak že to ušlo dnes!“
Však spletla-lis se v řeči proudu,
což lehounce se dokáže,
již zní Ti ortel smrti soudu:
„Ne — to zas byla blamáže!“
A proto když jsi dokončila
úlohu svou tak traplivou,
a abysi se odstranila,
již poklonu i děláš svou:
zas strachy musíš celá mříti,
pochvala-li Tě odmění,
či bez ní bude Tobě jíti?
Ó strastiplné pomnění!
Ne, ne! — musím se poděkovat,
jest s tím jen samá, věčná zlost;
jak živa nechci deklamovat,
ne, nikdy ne, a punktum, dost! —

Přel. *Karel Adamec.*

13.

Ženská politika.

Sestry milé — na slovíčko!
A Vy, páni, možno dosti,
že Vám mráz projede kosti;
neboť, než se noc k nám skloní,
Vaší slávě se dnes odezvoní. —
Sestry milé, víte samy jasně,
celinkým že světem hřímá hlasně
kouzedlné slovo — svoboda.
Jest to náhoda? . . .
O ne! sestry, v tomto času hnutí
vidím nebes mocné pokynutí;
nebe dává ženám v ruku,
aby ukončily svoji muku,
nebe je to mocné povelení,
bychom strhaly to mužské podmanění!
Muži křičí — vždyť to všechno známe!
že prý křivdy snáší dávný čas;
milé sestry, prosím Vás,
což pak my as tomu říci máme?
Vy si, panáčkové,
na staleté křivdy stěžujete,
na to ale nepomnete,
že my, chudáčkové,
od pravěku, ano od věčnosti
snášeti musíme *Vaše* zlosti.
První žena Eva již

nesla okovů těch tíž,
ba i více:
Eva byla první mučednice.
Z veřejného života
muž nás vytisk' — despota!
Muž prý na rozum má výsadu —
žena musí zůstat pozadu;
ženy obor prý je kuchyně,
tam prý ona vládkyně,
tam prý její působení! —
O to mužské pokolení! —
Tedy v kuchyni
žena má být vládkyní?
Vaše každé kvítí, které rozkvetlo,
a nám zůstat má jen vařečka a pometlo?
Avšak, jak jsem řekla, sestry milé,
vypršela mužům jejich chvíle.
Ano, páni, dost už našich žalů,
vězte, rceme Vám to bez obalu,
jadrně a krátce:
Jak *Vy* i *my* politiku máme,
strana, k níž se přiznáváme,
nejčistší je federace.
„Samospráva!“ tak zní heslo naše.
Nač má vždycky skoupé oko Vaše
každé vydání nám kontrolovat?
My nejlépe sebe známe,
jaké přání a potřeby máme,
nač se Vás teprva doprošovat!
Co to stojí na příklad,
než nám zjednán nový šat!
Co tu počítání, otálení,
„ano“ — „jenom“ — „kdyby“ — „ale“ — „není“!
Však při samosprávě
všecko půjde hravě.
Z kasy vezmem ňákou zlatku,
objednáme pěknou látku,
a než třetí mine den,
šat už bude shotoven. —
Ano, sestry! Samospráva
svatá zaručí nám naše práva.
Vždyť pak nejsme děti, —
aby, kam jen naše noha kročí,
mužů zrak jak Argusovy oči
stále musel nás jen provázeti.
Policajtství, kterým mužové
věrné svoje ženy obklopili,
jen aby se všechno dověděli:
„co si spolu řekly?
zdaž a kde a kdy si kleply?
ano, *jestli a nač myslí* právě?“
to při naší samosprávě
samo sebou přestane. —
Dříve mužové
žili jako bašové.
Moc držíce v své pravici,
byli *soudcové i žalobníci*;
z jejich výroku za jejich panování
žádného nebylo odvolání.
„Co ti po tom? — Já tak chci!“
byla vždycky jejich orací.
Oho, — přísní mudrcové!
teď nastanou doby nové. —
Teď ta hvězda Vaší slávy zbledne:
ministry chcem míti zodpovědné.
Když pozdě přijdete z hospody,
nebudou víc platit náhody,
jakých jste nám na kopy namluvili,
byste nás jenom ošidili.
Pokud teď Vám sněmem žen
východ není povolen,
ani přes práh kročit nesmíte!
sic se dovíte!
Dovedem my také poroučeti! —
Tak za naší samosprávy
vzejde slunce netušené slávy,
vzejde světu život zlatý,
život rajský, svatý.
Arci, arci, sestry moje,
tuhé nastanou nám boje!
Neboť muži, vždyť to víme jistě,
k ženám zarytí jsou centralisté.
Boj ale nás neodstraší
od vznešené pravdy naší;
proto, sestry, *svorně* stůjme,
mužovládě odporujme!
K boji, sestry, spolčeme se!
Naše heslo: „Nedejme se!“

Karel Adamec.

14.
Nový parlament.

Již jest, sestry, svrchovaný čas,
by se ozval také ženský hlas,
by přestaly nářky naše prázné,
by zahřmělo mužům slovo rázné. —
Nechci opakovat staré žely,
jakých jsme už v světě vytrpěly;
jsou to smutné pro nás litanie,
o nichž ale mlčí historie.
A proč? — Inu, ti, co nás utiskovali,
sami historii psali. —
Avšak raděj', sestry, rozvážíme,
kde as toho leží příčina,
že jen žena v světě jediná
nemá utěšené chvíle
a že od pravěku již
snášet má osudu trpkou tíž.
Vezmem-li to přísně do úvahy —
as tak, jak když naši kritikové
práci nové
umrlčí list vydávají:
odtud naše boly původ mají,
že jen muži v radě zasedají.
Věřím ráda, milostiví páni,
že to pohodlné *zasedání*,
kde jste plni komplimentů
v privilegovaném parlamentu;
kde Vám žádná rebulantská nace
nižádné nedělá turbulace,
kde Vás žádný nemůž' interpelovat
a z Vašeho milostného snění,
„pro ženu že žádných práv už není,“
nemůže vyburcovat.
Avšak i my bychom rády
mezi Vámi v radě zasedaly,
a proto chcem, by velebné řády,
tak jak jsou, už jednou za své vzaly! —
Že to nejde? — I jen trochu kuráže,
kuráž mnoho dokáže;
a teprv se dovíte,
co teď ještě ani nevíte,
jakou, učenci velicí,
s námi uděláte akvizici!
Teprv se má svět dozvíti,
až tam žena počne hřímat
a svou řečí všecko jímat,
co to vlastně jest řeč míti! —

Až se ale, sestry drahé,
v chvíli dávno čekané a blahé
do sněmovny dostaneme,
hned si, bychom v minoritě
nepodlehly snad náhodné majoritě,
na levici usedneme.
Neboť není vše, co dobré jest a *pravé*,
v světě také mocné, zdravé;
ba naopak — *s levicí*
chodí velkých pánů milosť zářící . . .
Toť se samo sebou rozumí,
že některá kmotřička neb tetka
bude naše slavná praesidentka.
Jak ji vidím, sestru známou, drahou,
s tváří usměvavou, blahou,
v levé *jednacího* řádu svazeček,
v pravé nový, silný *zvoneček*,
jak si v statných sestrách libuje,
mužům horkou lázeň slibuje!
Až dosud *na denním pořádku*
bylo ženské utrpení;
teď se karta změní —
jaká půjčka, takou dáme oplátku.
Budou se ti mužští kaboniti,
až *tu z levé strany* počne zníti
z ženských úst pojednou zásada:
„Žádná nesmí víc být výsada!“
„Stejné právo všem! . . .“
My se hezky usmějem,
a že stejný náhled máme,
mužům ihned vědět dáme:
hlučné „bravo!“ sestře provoláme
Na to, jak bych ho už viděla,
rozzloben jak mužský řečník vstane —
již mu strašný plamen z očí plane,
rukou stírá proudy se čela;
a by velkou zasadil nám ránu,
z filosofického svého krámu
začne na dějepis odkazovat,
že má žena jenom *přizvukovat*,
a ne sama tvořit muziku.
Přeubohý řečníku!
nadarmo logika kulhavá
ostré šípy kolem sebe vrhá!
Viz, jak praesidentka předrahá
po zvonečku již již sahá!
Co máš z toho?
„Cililink!“ — a hřmotné „oho!“
Tak to zvykem bývá levé strany;
avšak *my*, *my* nedojdeme hany!
Naopak *levice*, *námi* zastoupena,
jakby znova narozena
nové zase vydobude slávy.
Neboť „nová doba — nové idey —“
proto mocně vždy a mocněji
svobody chcem hlásat význam pravý!
Padnout musí mužů nadvláda,
„žádná v světě výsada!“
Svoboda, a nejen *v tisku*,
i *v slově* buď bez nátisku!
Volno budiž každé spolčování,
byť i jen k ženskému poklepání;
co my mezi sebou uvaříme,
také mezi sebou sníme.
K odstranění staré hniloty
žádat budem *poroty*!
Má-li rozsudek být k čemu,
žena nech ať soudí ženu,
a ne muž, jenž, než ví docela,
zdaž je žena vinna provinění,
zosnoval již její odsouzení:
aby v *chládku* seděla! . . . .
Svět se bude diviti. —
Neboť „z levice“, tak řekne k sobě,
„v naší osvícené době
jak můž' taková svoboda zavzníti?“
„Nuž, čas mění vše i časy!“
Proč ne též *levice* hlasy?
Závrať pojme naše pány France,
až přijde debata *na finance*.
Neboť naši milostiví páni
u svém despotickém panování
kasu ve svých rukou měli;
a jakmile ženy něco chtěly:
prázdná byla vždycky kasa.
„Rád bych, rád bych ze srdce —
je mi líto velice —“
tak zpívala vždycky mužská chasa
Však když do hospody chtěli
aneb k svojí bulčičce,
vždycky v svojí kasičce
deposici měli.
Takové však manevry,
jak to mužští v brzku zkusí,
ať jim to jde na nervy,
přestat *musí*.
Každý nechť přihlíží k svému,
kasa patří k sněmu rodinnému;
aby kasu muž nezdolal do hola,
ženy bude bdíti *kontrola*.
Žena, majíc na starosti
vše potřeby domácnosti,
nechť má také — ne-li více —
aspoň *ode kasy* klíče!
Arciť, pan sládek a hostinský
budou hlásat: „Ach, toť nelidsky!
ba, to barbarismus neslýchaný!“ —
Avšak, což nám do tó hany,
jen když ode hlavy až do paty
dle své chuti koupíme si šaty!
Tak v tom našem novém parlamentu
bude sice méně komplimentů,
za to ale činů více.
Rozdrcena bude mužů despocie,
tato ženám strašná zmije;
naše nejvroucnější naděje
v skutečnosti nám se usměje.
A pak — a pak . . . nuž! pak uhlídáme!
Jenom napřed, hezky prudce,
ať nás blaží konstituce,
pak snad zase mužům pardon dáme.

Karel Adamec.

15.

Hej Slované!

(Sólový výstup.)

Tekla, mladá panička.

(Pokoj s prostředním a pobočním vchodem. Na pravé straně piano.)

Tekla (sedí u piana).

Ach, věru, jsou ti muži přec jen kantoři!
Co jenom Vojtěch se mne stále namoří
s tou jeho vysokou a novou češtinou!
Což jsem já nějakou Boženou Němcovou,
anebo ňákým novinářským boucharonem,
bych hlavu sobě mátla každým ypsilonem?
Dnes po snídaní odběh zas jak zběsilý. —

(Vstane.)
Však tím mne lišák ani trochu nezmýlí.
O vímť já dobře, co tím docíliti chce,
že mu to vlastenectví nejde od srdce.
Zde patrno, že chce jen pánem v domě být,
by moh' pak jako pravý tyran vladařit.
Ba pravdu říkala vždy teta Dorota,
že z počátku muž bývá samá dobrota,
však za nedlouho, sotva že se porozhled,
že jiný řád počíná v domě zavádět.
A Vojtěch — to je teprv kvítek kvítků všech,
a k tomu všemu ještě tvrdohlavý Čech;
aby mírným zdál se ve své zuřivosti,
začíná se mnou s vlastí, národností.
Kdo „tetičku" čte, ten prý je už poslední;
na místě té mám tedy čísti „Národní";
kdy německé mne písně slyší prozpěvovat,
tu má prý chuť, se k Hottentotům přestěhovat,
docela jinak — avšak počkáte si, zlatý pane —
by prý se z úst mých vyjímalo „Hej Slované!"
Na místě Claurena mám prý číst raděj' Tyla,
a naposled, kdy ve všem bych mu byla povolila
a on si nadvlády své byl už zcela jist,
bude mi chtít snad jenom samé vdolky jíst,
poněvadž ty jsou také ryze národní.
Nu, jen ať začne, uvidí, jak pochodí!
Jsem Češkou, a tou s radostí chci vždycky být,
jen nikdy žádnou ultra, Bůh rač zachránit.
A proto, ať se co chce třeba stane,
ode mne nikdy neuslyší „Hej Slované!";
a aby viděl, že mám také hlavu svou,
zahraju mu teď naschvál ňákou německou.
(Sedne k pianu a hraje jakoukoli německou píseň.)
Ha, slyším kroky. Už je dopálen.
Teď spustí. — Pojďte, pane, pojďte jen!
Ho, už je tady, přemáhá se však;
teď počne zcela mírně asi tak:
(Mužským hlasem, mírně.)
Prosím tě, Teklo, přestaň mi už hrát,
vždyť nemohu nic vedle pracovat;
mám, drahoušku, ti práce ku zbláznění,
jakýchsi manželů dvou svorných rozvedení. —
(Svým hlasem, uštěpačně.)
Nuž, rozváděj si ty své svorné půle,
jen nech mne, prosím, hrát dle vlastní vůle.
(Mužským hlasem, jako dřív.)
To nejde, Teklo, dej si jenom říci,
věř, že při manželské té motanici —
(Svým hlasem, trouchu popuzena.)
Jen řekněte to bez obalu, pane,
že chcete, abych hrála „Hej Slované!"
Hm, jaký's, Vojtěše, ty směšný host!
jen kdybys odložil tu přepjatost!
Zpěv jako zpěv, ať německý či český,
jen když je vždycky lahodný a hezký.
(Mužským hlasem.)
Tys *bláhová*. — Nuž tedy říc' si dej —
(Svým hlasem rozhorleně.)
Bláhová? Dobře; jenom nadávej!
Však nemysli, že oslepla jsem zcela,
že nic jsem o tvých šmejdech nevěděla.
O znám já všecky tvoje úskoky;
však splatím ti je — a to s úroky.
(Mužským hlasem, posud mírně.)
Co ti to, Teklo, jenom napadlo?
(Svým hlasem, jako dřív.)
Mlč! z tebe mluví jenom divadlo;
v té škole ty jsi dobře vychován,
a byl bys velmi dobrý intrikán.
O vím, že když jsi bouřky sobě jist,
na rychlo jmeš se obraceti list
a si jak Tartuffe na svatouška hrát.
O jsi ty — roztomilý potentát!
(Mužským hlasem, poněkud rozhorleně.)
Teď toho mám už, Teklo dost!
(Svým hlasem, jako dřív.)
Ha, tu je vidět vaši zuřivost.
Teď ale teprv ne, a ne a ne!
teď teprv Husitka se ze mne nestane. —
(Obyčejným tonem.)
To ještě víc ho nyní dopálí,
a on hned spustí celý zoufalý:
(Běhajíc po pokoji, mužským hlasem.)
Výborně, paní, výborně to znáte,
tak tichá druhdy, — avšak uhlídáte.
O kam jsem tenkrát jenom rozum dal,
že vás jsem sobě na krk uvázal!
Zda nemoh' jsem si zdárnou Češku vzít,
s níž moh' jsem v pokoji a míru žít!
Ah, ano ji, jenž tak mne milovala —
(Svým hlasem hbitě.)
Ha, Bertu! —
(Mužským hlasem, jako dřív.)
Ano, Bertu, jež mne zbožňovala.
Však napravím, co jsem byl pokazil,
že místo Berty vás jsem vyvolil.
(Svým hlasem, polekána.)
Můj Bože! jak? Vy byste vskutku chtěl?
(Mužským hlasem chladně.)
Ano, paničko, co jsem pověděl.
(Svým hlasem, jako dřív.)
Považte však, že již to možno není.
(Mužským hlasem.)
Hm, nic snadnějšího nad rozvedení.
(Svým hlasem plačky.)
A vy — vy Bertu pak si chcete vzít? —
(Najednou zlostně.)
Ne — ne, to nikdy, — nikdy nesmí být,
vy nesmíte — to zákon nesvolí.
(Mužským hlasem.)
Však zákon v takovém případu povolí.
Já ve své snaze nikdy neustanu
a pro Bertu se třeba Turkem stanu.
Jsem svoboden a vůle má se stane.
To buď má pomsta za to „Hej Slované!"
(Svým hlasem, zoufale.)
Vojtěše! Neslyší; už je ten tam;
a já — můj Bože, já už omdlívám —
(Sklesne do lenošky, náhle však vyskočí.)
Však ne a ne: teď navzdor neomdlím,
a jako on si hlavu postavím.
Pro takou maličkost hned oheň na střeše!
Však výhra není vaše, pane Vojtěše.
Mohla bych ovšem soudně vystoupiti,
však bude líp, vám stejnou mincí oplatiti.
Vy myslíte si, pane, na Bertu;
já budu myslet na majora Pobertu,
jenž bez toho už dávno se mi klaní.
A tak jsme bez zákona vyrovnáni.
Já s majorem se budu bavit, pane,
vy s Bertou zpívejte si „Hej Slované!"
(Chce odkvapit, náhle se však zastaví.)
Však — kdyby — nejednám snad přenáhleně?
Což Vojtěch vskutku nevěren své ženě?
On, jenž mne nad světici zbožňoval,
on rázem lásku tu by přetrhal? —
Ne, ne, toť nemožno; on žertuje.
Ach, kdož mi poví, zda mne ještě miluje?

(Sednuvši k pianu, podepře hlavu o dlaň; krátká přestávka; na to hbitě vyskočí.)
Ha kroky! Toť on! Jistě nahlédl,
jak nerozumný kousek vyvedl.
Snad mne chce odprosit. — Ach, jak se třesu.
Tomu-li tak, tu radost sotva snesu —
(Náhlou myšlénkou jata.)
Však ne, ne, ne, já se mu nepoddám;
ten tygr odprosit mne musí sám.
Ha pomsta, pomsta mu! Jak on mne k zlosti
tak já ho popudím teď k žárlivosti.
On musí myslet, že mám vskutku lásku.
(Jako by mluvila k jiné osobě.)
Nuž, pane majore, jděm na procházku. —
Ha běda, Vojtěch se už vrací domů.
Nu, pomoz pán Bůh, to zas bude hromů!
Ha, už je zde — zachraňte žití svoje —
(Jako by strkala někoho do vedlejší komnaty.)
Můj Bože, rychle tamto do pokoje!
(Obyčejným tonem.)
Teď vešel, — zahlíd ho — . .
(Běží ke dveřím a odtud opět mužským krokem do popředí, nápodobujíc hlas svého muže.)
Ha, hrom a peklo!
(Ukloníc se uštěpačně svým hlasem.)
Aj marné vaše proti nám jsou vzteky.
(Mužským hlasem, zuřivě.)
Teklo,
kdo je ten muž, jenž tamto v pokoji?
(Svým hlasem.)
Muž, jenž se vašich hromů pranic nebojí.
(Mužským hlasem, jako dřív.)
A jakým právem vkrad se v tento dům?
(Svým hlasem.)
Nestojím zde, bych skládala kolloquium.
Ostatně jsme si kvit, můj pane manželi.
(Mužským hlasem.)
Vy potajmu jste přála svému ctiteli,
že tomu tak, dost nasvědčuje fakt.
(Svým hlasem.)
Mějte alespoň na zřeteli slušný takt.
(Mužským hlasem.)
Tam, paničko, *takt* pramálo se cení,
kde *tónu*, ani harmonie není.
(Svým hlasem.)
Ba máte pravdu, vy jste kočičinu chtěl,
vy bandurskou jste v domě zaváděl,
haremy, mnohoženství bylo vaším přáním;
nuž zde je máte se vším požehnáním.
Hleďte si, *Turku*, jenom Berty svojí,
mne Turkyni však s tam tím — (ukáže na poboční dvéře) nechte na pokoji.
(Mužským hlasem.)
Já pravím však, že se to nestane.
(Svým hlasem.)
A jakým právem, pane tyrane?
(Mužským hlasem.)
Poněvadž zákon k tomu nesvolí.
(Svým hlasem ironicky.)
Však on mi jako vám též povolí.
(Mužským hlasem.)
Teď toho dost! Kdo je tam, u čerta?
(Svým hlasem, ukloníc se.)
Můj seladon, pan major Poberta.
(Mužským hlasem, zuřivě.)
Ha proklatě! Nuž přece, — přece tedy!
Však dýchá lotr ten dnes naposledy. —
(Obyčejným tonem, smějíc se.)
A nyní, napolo již šílený,
tu bambitku tam strhne se stěny,
a jistě majora by zastřelil,
kdy — vůbec ňáký major by tam byl.
Tak ale vyřítí se opět ven,
a sklesnuv na kolena zvolá zahanben:
„O jsem já přece osel zaslepený!
Já pro *nic* chtěl se odřeknout své ženy.
O ty jsi, Teklo, vskutku anděl pravý.
Jak mohl jsem být jen tak tvrdohlavý!
Odpusť mi, ženuško; zde přísahám,
že od dneška se na pokání dám.“ —
Já ještě chvilku budu vzdorovat
a na uraženou si trochu hrát;
pak sklopím zrak a řeknu: „Nuže ano,
odpouštím ti.“ — A vše je vyrovnáno.
(Náhlou myšlénkou jata.)
Že vyrovnáno? — Kdo mi za to ručí však,
že hádka zakončí se právě tak?
Což kdyby Vojtěch vskutku na svém stál
a s Bertou známost sobě udělal?
Taková palice je schopna všeho.
Nic horšího nad muže zuřivého,
kdy slepou vášní uchvátit se dá. —
(Přestávka.)
Již vidím, jiného že nezbývá,
než abych pro tenkrát mu povolila
a skrovné přání jeho vyplnila.
Vždyť to jen pro jednou, neb dobře vím,
že *tím* ho kolem prstu otočím.
Nuž dobře tedy, zlaťounký můj pane,
já zahraju vám vaše „Hej Slované!“
Za to však *vy*, jak *já* vám budu hrát,
po celý život svůj musíte tancovat.
(Běží ku klavíru; mezi tím opona spadne.)

Jos. Jiří Stankovský.

16.

Chvála malých.

Co jest *malounké*,
bývá hezounké,
bývá jemné, hbité, čilé,
šťastné, dobré, bohu milé;
inu všecko, co jest *malé*,
věrné jest a v lásce stálé.
Že jest lepší *maličký*
než ti hrozní velikáni —
moje drahé sestřinky,
též i vy, předrazí páni,
jest, co hodlám dokázati;
račte mi jen sluchu přáti!
V *malých* chýžkách pokoj bydlí,
v chýžkách *malých* kvete slasť;
v hradech velkých zuří strasť,
v hradech velkých závisť sídlí.
Děvče *malé* bývá věrné,
(zvláště má-li oči černé);
dívky *malé* jsou též stálé —
onyť mají srdce malé.
A v malounkém místečku
nemůž se jich směstnat mnoho,
tomu učí zkušenosť;
pročež v malém srdečku
jest též jenom pro jednoho
místa dost.
Vojín *malý*
bývá stálý,
on se strachem netřese,
a když v boji
v ohni stojí,

jakož ke trkání kozlu roh,
tak člověku, by šňupat moh',
proto jen že dán je nos,
Co bys, nosejčku, však počal sobě,
tabáčku by v světě nebylo?
Což by zle se vedlo tobě!
Zdraví sotva by ti sloužilo;
bez něho bys dnem se, nocí soužil,
svět by tě zmrzel — až bys i toužil
po studeném hrobě.
Protož nedopustím, abys snad,
nosejčku můj! trpěti měl hlad.
Od nosu hned k nedalekým očím
se svou chvalořečí skočím.
Vždyť pak předobře ví celý svět,
ba i lékařové z dávných let
a ze dlouhé zkušenosti jistí,
tabáček že ostří zrak a čistí —
protož dejte tabáčku vždy čest!
Neomylnáť pravda jest:
kdo, by lépe viděl, brejle koupí,
že sám sebe šidí a se loupí;
peněz věru věčná škoda.
Byť to byla desetkráte móda,
moudrý člověk se jí vysměje,
víť — že tabáček jen prospěje.
Protož na mou dobrou radu dbejte,
místo na nos, do nosu radš dejte!
Avšak na tom není ještě dosti!
Tabáček má ještě jiné ctnosti:
budí vtip a rozum zostřívá,
ospalost jím znova okřívá,
a kdy s cizím seznámit se chceme,
aniž víme, kudy — kam?
tuť mu tabáčku jen poskytneme,
a hned spomožíno nám.
Chceme-li se s někým smířiti,
což tu líp je nežli tabáček?
Můžete mým slovům věřiti,
že hněv pověsí hned na háček;
znám to, když se staroušek můj rozhněvá.
Zlehka vytasím svou pyksličku:
„Já řku, milý mužíčku!
šňupněme si.“ On se usměvá,
šňupne si — a už se nehněvá.
A když kdesi v společnosti
pyksla zavrzne jen po tichu,
jakž se dme nos do výsosti,
jakž tu otočí se po čichu!
Kouzelnáť jest jeho vůně,
pomůže, kdo na nechuti stůně. —
Pradleny, ty ovšem broukají
na šňupáky, na jich šátky,
než, to jsou jen utrhačné hádky,
příčiny k nim žádné nemají.
Vypočtla bych tři sta ctností,
a to jenom při skromnosti,
tabáček co v jevo dá;
prázná však již — pyksla má;
dosti tedy. — Ozývá se kdos,
že tabáček nekrmí jen nos,
že i dýmku sobě oblibuje,
o níž tu se ani nezmiňuje?
K tomu, věru! nestačí mi čas;
o dýmce ať někdo z pánů zas.

Jarosl. Kamenický.

19.

Mladá i stará panna.

(Solový výstup.)

(Pokoj, vzadu dvéře, vpravo zrcadlo, vlevo pohovka a okno.)

Hermina (sedí na pohovce).

Již tedy konečně mi šestnáct let;
teď teprv poznám, co je svět,
když shodila jsem dětský šat,
a směle smím se na svět podívat.
Teď slasti veškeré se na mě usmívají,
že radostí až všechny žilky ve mně hrají.
Dnes vyplnil se nejkrasší můj sen,
dnes nastal máje mého první den;
neb dnes mám ponejprv jít do besedy.
Již vidím, jak to všecko na mě hledí,
jak koří se mi všichni páni hned.
Již šestnáct let, — již je mi šestnáct let!
(Skáče po pokoji a tleská rukama.)
Jak, šestnáct teprv? Bože, to je kříž,
ach, kéž mám raděj dvacet již!
I co! vždyť čas má velmi rychlé kroky
Hm, jeden, dva, tři, čtyry roky —
jak málo je to na počet.
A já mám teprv *dvacet* let!
(Sedne.)
Teď uskutečněn dávný ideál,
teď nevynechám ani jeden bál;
a do všech besed zvána bývám
a ve všech skoro předtančívám.
(Jde ku předu a mluví k obecenstvu.)
Jak nyní se mi všecko klaní,
jak mladí, tak i staří páni;
tu šviháková hezky vyfintění,
tu panáčkové láskou rozpálení;
leč vážní páni též a spůsobní,
jak bohatí tak chudobní!
Mé srdce *všichni* chtějí ulovit,
než já přec mohu sobě *vyvolit*!
A k volbě dosti času ještě mám,
ne! *teď* se ještě *neprovdám*!
Nač zavírat a kazit sobě svět?
Vždyť je mi nyní teprv *dvacet* let!
(Sedne k stolu.)
Ty doby mládí, které jednou uplynuly,
již z hrobů věčných více nepovstanou;
však jářku, což pak, zůstanu-li —?
Ne — já přec nezůstanu *starou pannou*!
Dost časně přijdu ještě pod čepec,
až přijde jen ten *pravý* zvolenec!
(Hledí oknem, přestávka.)
On *ještě* nejde? Což pak se ho nedočkám?
Vždyť *třicet*, *třicet* let již sobě počítám!
Ta leta běží jako voda.
Můj Bože, škoda — *věčná* škoda,
že *dříve* jsem se nevdala,
když *sama* jsem si volit mohla muže —
a čeho jsem se dočkala?
(Plačtivě) Že vadnu jak odkvětlá růže!
(S úžasem.)
Že vadnu? Ne! jsem ještě dosti mladá,
jsem posud *děvče*, ovšem že ne tuze *ráda*.
Jsem nyní *přes* dvacet
as *deset* teprv let!
(Vzdychne, přestávka.)
Těch deset; hm, jak kratičký to čas;
však co to (hledí v zrcadlo), šedivý že mám již jeden vlas?

To není možná! Vlas ten *maminčin* je jistě,
a já si ho jen *náhodou* tak zapletla!
(Hledí stále do zrcadla.)
Ach Bože, jak jsem se teď lekla!
Nu, není divu. (K obecenstvu.)
Já šedivé již vlasy! To by bylo čisté!
(Hledí opět do zrcadla.)
Jak? na čele již vráska?
Ach, dobré nebe, to je rána!
(Klesne na pohovku.)
Teď budou říkat místo *kráska*
mně již jen: Totě *stará* panna!
To bude krásná pro mě vyhlídka,
ach, *přenešťastná* tato *třicítka*!
V zlém rozmaru již *nyní* často bývám
a o besedách *netančívám*
již *tuze* mnoho — skoro *pranic*,
a proto lhávám, že mi *nanic*.
Dřív celý *houf* se o mě dral,
teď kdyby aspoň *jeden* si mě vzal!
Já bych tak *přísná* ve volbě již nebyla
a leckterého z nich bych sobě zvolila,
jen kdyby *přišel* a mně ruku nabídnul. —
(Vzdychne.)
Ta třicítka, jak rychle ten čas uplynul! —
Ba věru čas ten jenom letí,
a mně již táhne k *čtyřiceti*.
Že k čtyřiceti? Hahaha! co mi to napadlo,
tak starou dělá mne jen (toto) zrcadlo!
Já nemám v obličeji skvrny žluté,
mé tváře dost jsou ještě lesklé,
ta chyba jistě vězí ve skle!
(Hledí do něho.)
Však přec, celé žluté, naběhnuté,
nu teď se tomu nic nedivím,
proč v něm tak stará vyhlížím.
Pryč s ním! — Nechci ho víc ani zřít!
(Zakryje ho.)
Chci, musím *nové*, musím *lepší* mít!
Jáť umím zachovat své krásy květ,
nu vždyť mně sotva, sotva *čtyřicet*!
(Sedne na pohovku — přestávka.)
Co — já že mám se vdát?
Bůh rač mě toho zachovat!
A k čemu pak by mi to bylo?
Snad s hospodářstvím mám se soužit
a mužovým rozmarům sloužit!?
To by se věru brzo znechutilo!
(Vstane.)
Ne, nikdy — jen kde svoboda
a nenucenost,
tam jest pravá rajská spokojenost.
(Vesele.)
Já nemám starosti
a nemám žalosti!
A co se týče zábavy,
tu najdu u whistu a u kávy!
O jistě, u mne dlouhá chvíle řídká,
ač na zádech mých třeba *čtyřicítky*,
ba v skutku zřídka, velmi řídka.
(Vzdychne.)
Ach, osudná ta *čtyřicítka*!
Že čtyřicítka? já že starou pannou?
To žert byl — já si jenom hrála.
Leč pozor! abych neprohrála.
Vždyť také posud nejsem vdanou,
má ruka ještě na zadání! —
(Čtveračivě.) Nuž rychle, milí páni,
se ucházejte, pokud jsem mladá,
kterého z vás budu mít ráda,
tomu svou ruku podám *hned*,
ač je mi teprv „šestnáct let“!
Nuž, pojďte tedy — pojďte! —
(Hledí usmívavě do obecenstva.)
(Opona spadne.)

Čadek.

20.

Slze vlastenek.

Jednou byla jsem kdes pozvána.
K vůli vzácné společnosti —
snad i také z marnivosti —
myslila jsem na šperk od rána
až do pouhé noci;
vtip a módu brala ku pomoci,
volila a pohodila,
převrátila, otočila —
nic se mi však nelíbilo;
ani krámec klenotníkův,
ani poklad zahradníkův
neměl, po čem srdce zatoužilo;
až pak zemdlená,
péčí ztrápená
sednu zase k zrcadlu a — sedím,
skoro zoufanlivě před se hledím.
Tu, hle! nevím, co se dělo,
před očima se mi stmělo:
polobdění,
polosnění
ovanulo smysly moje;
jako roje
včel mi v hlavě hučelo.
Mizel svět a život zdejší;
jenom *to* mi ještě v uších zvučelo:
Který šperk je nejkrásnější?
Najednou jsem stála
jako v lůně křišťálové hory,
kdežto sídlí skalních duchů sbory.
Přede mnou se pnula zlatá skála,
pod níž diamanty svítí;
kolem květlo stříbrolesklé kvítí!
Rubínové růže
a co příroda neb umění
na odiv jen vyvest může.
Divím se a přece bez pohnutí
na to hledím; podle chuti
nenalezám ničeho.
Mnoho bylo krásného;
čím bych se však byla ozdobila,
i v tom bohatství jsem pohřešila.
Náhle v prostřed hoře, v plné záři,
s jasnou milovážnou tváří
postava se objeví,
sněžným rouchem zacloněná,
šňůrou perlí ozdobená —
a ta mojí touze uleví.
Ach, ty *perle*! — Diamantů blesk
proti nim je mrtvý, olověný lesk!
Tyto perle! — Srdce poskočilo,
oko se mi zajiskřilo,
rozkoš duší proudila:
splnilať se žádost nejsmělejší,
jež mne za dne trápila.
Tyto perle jsou šperk nejkrásnější,
a tou šňůrou v besedě se skvíti
musí blaho nevýslovné býti!
Takto plesám; — tu mi kyne
postava a toto slovo z úst jí plyne:

„Moje perle nejsou na zadání,
podobné však rostou ve tvé vlasti;
já ti povím, kde jsou k vyhledání —
jdi a zdob se jimi světu k slasti!“
A hle, poznovu mi kyne!
Skála kolem boří se a hyne,
z lůna hory křišťálové
utvoří se podívání nové.
Sál tu vidím, skvostně ozářený,
množstvím hostů naplněný —
všechny tváře radost oblétá;
hovor hučí, hudba hraje,
kolem prápor veselosti vlaje —
a jak louka kvítím posetá
hemží se tu paniček a panen řady,
plných sladké, přemilostné vnady.
Jedno kouzlo všechny ovanulo,
jedním ohněm srdce zaplanulo;
jako sestry, jako bratří,
jižto k *jedné* rodině jen patří,
jsou tu Čechové a Češky na plesu;
láska k drahé mateřštině
je to kouzlo, ježto při hostině
svatým plamenem vše nadchnulo,
ježto všechny přátelsky tu váže,
krásný jazyk otců pěstit káže.
A jak nebes milosladké zpěvy,
milostněji nežli hudby hluk
zní tu ze rtů jinocha i děvy
vlastenecké mluvy zvuk!
V tom, hle! dívka v kolo hostů kročí;
poprvé to, co se ve svět odvažuje.
Sál se jako ve snách do kola s ní točí,
bouřlivě jí srdce poskakuje.
Živý pramen v mladých prsou nese —
pramen lásky k veleslavné vlasti!
Na tu myslíc blahostí se třese,
pro vlasť ztrpí zemský bol a strasti!
Teď tu stojí. — „Jak mě asi
uvítají vlastenecké hlasy,
jimžto nesu lásku vstříc!“ —
Takto myslí — v tom ji obstupují,
ze všech stran již obklopují,
vinou se k ní, vítajíc.
„*Ty jsi naše!*“ září
ze všech tváří:
„Ty jsi naše, — a kdo pro vlast hoří,
tomu právem celý svět se koří —
tohož kroky budou požehnané!“
Jako by se zlatí snové
dívce byli vyjevili,
stojí tu, a slasti nové,
posud nepoznané,
duši její naplnily.
„Ano, vaše jsem — a drahé matky,“
zvolá — „pro niž dám i krev i statky!“
Ohnivě jí při tom tváře planou,
z očí ale jasné slze kanou!
Já je vidím, tyto slze skvoucí,
vidím je a slyším slova řkoucí:
„To jsou perle nejvzácnější,
slzy vlastenky — šperk nejkrásnější!“
Na to náhle sál se mění,
zmizí ples a osvětlení:
stojím v tiché, prosté světnici.
U vřetena matka sedí,
dceruška pak z okna hledí —
nechala stát přeslici.
V tom se blízké kroky ozývají.
„To je on, má drahá matinko!“
„No, no, ať jen toho nelituješ,
s chudobným se nesužuješ —
já tě varovala, dušinko!
Soused boháč — to by něco bylo —“
„Ale srdce by se utrápilo!
Moje duše zvolila si čackého
muže *Českého*!
Jiný se mou láskou nehonosí,
než kdo vlasť svou v srdci nosí.
Třebas byl jen člověk chudý,
on v svých prsou přechovává
poklad, jenž ho vždy
k boháčovi přirovnává;
blažená s ním budu žít!“ —
A jakž jinoch vyvolený
do světnice vejde,
znovu její víry hvězda vzejde —
celý život její ozářený!
Milostně se Češka k Čechu vine —
z očí pak jí slzí proud se řine.
Já je vidím, tyto slzy skvoucí,
vidím je a slyším slova řkoucí:
„To jsou perle nejvzácnější,
slze vlastenky — šperk nejkrásnější!“
Náhle začnou kolem divé hluky —
meče břinčí, děla hřímají.
„Pro vlasť!“ křičí bojovníků pluky,
v řady nepřátel se vrhají.
Statně se lvem českým prápor vlaje,
cizinská krev zatopuje kraje —
k rekům českým přišlo vítězství!
Hudba zvučí, zpívají se písně,
prosta je vlast nepřátelské tísně,
k domovu se hrdinové vracejí.
Dívky, ženy,
roznícený
novou slávou milenců,
pletou kvítí do věnců;
buď on stár, a buď on mladý,
všecko běží mezi řady
vítat vlasti ochránců.
Také *matka* spěchá, syna hledá,
nevidí ho — leká se a bledá
ptá se: „Lidé, kde můj syn?“
Tu se blíží přítel jeho.
„Matko, nelekej se slova mého —
syn tvůj pro vlast dokonal!“
„Mrtev?“ zvolá matka zděšená —
více promluviti nedá,
stojí jako zničená.
K nebi hledí na smrt bledá;
tu jí ze rtů polootevřených
slova: „Padl pro vlasť!“ vanou,
bolest uleví a z pozdvižených
očí horké slze kanou!
Já je vidím, tyto slze skvoucí,
vidím je a slyším slova řkoucí:
„To jsou perle nejvzácnější,
slze vlastenek — šperk nejkrásnější!“
Třikráte mi tato slova opakuje
ono divné, skvělé zjevení;
tu se náhle sál i zemní sluje —
vše se vůkol promění.
Zmizí sen — a udivená kolem hledím,
zase u zrcadla sedím!
Ptáte se mne nyní, jak jsem asi
potom ozdobila vlasy,
uši, prsty, krk a čelo?
Těžko říci, co se zapomnělo.

Ze všeho jsem *to* jen v mysli podržela:
že jsou pro veškerý život zdejší
slze vlastenek šperk nejkrásnější!

J. K. Tyl.

21.

Vlastenka.

Mnoho se za našich zvláštních časů,
v nichž proud myšlenek, jež světem víří,
bleskorychle po zemi se šíří,
na všech stranách mocných zdvihá hlasů
o vlastenectví a národnosti;
a kde vládla dřív jen tma a slabota
v účelích sobeckých, v nečinnosti —
rozžehla se nová svíce života.
Jarý, národní duch soudružnosti
k nadějnému spěje rozkvetání;
plesy besední nade vše zdání
slouží ku vývinu společnosti:
v nich se baví duch náš v mateřštině,
když nám k srdci přednášeč mluvívá,
v nich se zpěvem jak by v rajském zvuku
mysl naše nad povšednost vznáší.
Ó jaká to radost, když tak plynně
a tak ryze česká řeč zaznívá
a když z bodrých myslí ze rozpuků
dobré jádro k pochoutce se snáší!
I v nás ženských, jež pohlaví silné
rádo krásnou pletí nazývá,
ducha toho hlas se ozývá,
pudící nás také k práci pilné.
Že pak práce, má-li býti zdárná,
žádá rozvahy a promyšlení,
zastavím se v krátkém uvážení,
čeho zapotřebí jest nám ženským,
by nebyla snaha naše marná,
i my vskutku ku ozdobě byly
rodinám i kruhům společenským,
jak chce nebe, vlast i národ milý.
Duchu mužnému chci pověděti,
jaký pojem naše mysl něžná
chová o tom, co je vlastenka,
a jak myšlénka ta světoběžná,
jež co hvězda spásy lidstvu svítí,
osnovu své činnosti v nás tká. —
U nás měla panna vždycky význam skvělý,
protož naši předkové se nestyděli
dcery svoje pannami vždy zvát
a je v panenství též odchovat. —
Po boku své matky pečlivé
vyvinuje dcera vlohy své;
v klidné, spořádané domácnosti
roste v květu mravopočestnosti;
poslední jde v lůžko, první vstává,
v pracovitosti své neustává,
mladším sestrám svým vždy napomáhá,
šlechtiti své srdce se nezdráhá;
obohacuje se vědomostmi
a krášlí se vznešenými cnostmi;
a že otce miluje i matku,
není vlasť jí jalovým jen zvukem,
chrání každou národní památku,
řeč svou mateřskou nade vše staví,
nedá omámit se klamným hlukem;
a co v nitru jejím, vně též hlásá:
s národem svým lká, s ním také jásá.
Když pak Milek srdce jí otáčí,
k vlastencovi lne co věrná milenka,
i s rozvahou k oltáři s ním kráčí;
ejhle! totě panna-vlastenka! —
Samostatná v klidné domácnosti
nad pořádkem žena pečuje;
podle vůle muže, pána svého
v něžnosti svých vnad choť panuje,
řídí čeleď moudrou rozšafností, —
špíži množí, vlivu škodlivého
působení vší mocí se vzpírá.
Zbraní její jest vždy v dobro víra,
jemné slovo a doufání v nebe,
štítem jejím jest zapření sebe: —
tak co lípový květ libovonný
šíří vůkol sebe příjemnost;
lidumilnost co šperk blahosklonný
korunuje její půvabnost.
Jak se o kmen svůj pne vinná réva,
plníc z něho hrozny mokem žárným,
tak se k muži věrná družka vine —
i ve štěstí i když nehoda;
v duši jemu potěšení vlévá,
z něhož posila v odvaze plyne
k podnikáním pro obecnost zdárným
jako z včely medu lahoda.
Manžel prací mdlý a v zamyšlení
když zasedá v domácnosti kruh,
tu manželka k jeho zotavení
k němu blíží se co lásky duch;
potu znoj mu s vrásků čela stírá,
úslužností svou jej podepírá;
činu, jímž muž o rodinné blaho dbá
zdar vyprosí vroucí její modlitba.
Tak co choť se česká chová milenka;
toť hle v druhém stupni pravá — vlastenka! —
Nad pannou pak i nad chotí stojí,
v lesku velebné života záře,
příštích vrstevníků roditelka!
Láskou k plodům jejím planou tváře;
vždyť národu novou dráhu strojí
matka — budoucnosti řiditelka!
V bolestech rozence v svět uvítá,
v starostech ho pro svět odchovává;
péči pak, v níž úsilí zdar svítá,
dítkám svým zas v krev co věno dává.
Jako lvice mláďata svá střeží,
máť svým dítkám píli věnuje,
blaho jejich na srdci jí leží,
je svým pokladem jen jmenuje.
Záhy již jim ručky něžné spíná,
vedouc je k poznání pravdy, Boha;
laskavě je povždy napomíná,
kamkoliv zamíří jejich noha.
Z matky ssaje dítě tuk života svého
jako větev mízu z stromu zeleného;
když vše v noční době v klidném spánku dlí,
matka o blahu svých dítek přemýšlí:
přemítá, co v lůně budoucnosti
chystá pro ně časův osudí,
či snad k zkáze či přec k blaženosti
okem mateřským je sprovodí; —
všelikéť svět chová v sobě krásy,
mnohouť zem se vznešeností honosí;
jedna však jen svítí hvězda spásy —
již i národ náš si vyprosí
po svém ujařmení staletém —
zdárná matka s zdárným dítětem!
V matkách vlastenkách budoucnost jasná
všecky kraje vlasti naplní,
v matkách vlastenkách naděje spasná
k blahu národa se vyplní.

Jako Spartánky až naše matky
dítky své vlast milovati naučí;
pak nám zkvětou rodné naše statky,
pak v národu dobré jádro vypučí.
Matky zdárné syny, dcery odchovají,
jenž se matek svých nestanou nehodnými;
po vlastenecku se vždycky zachovají
činy statečnými — v pravdě svobodnými! — —
Tak my ženské, vzácná společnosti,
myšlénku „vlastenky“ pojímáme
a ku zdaru osvěty a cnosti
v přesvědčení svém se nezvikláme;
a z myšlénky vzejde čin — a Pánbůh dá,
že se nám tak národ Český zachová!

Pok Poděbradský.

22.

Nejlepší pantofel.

(Sol. výstup.)

Úpravný pokoj.

Berta, mladá nevěsta.

Konečně tedy dospěla jsem k cíli.
Nejkrasší žití mého den,
den svatební je zde a v malé chvíli
můj Vojtěch se mnou bude zasnouben
Hezčího muže nad Vojtěcha svého
a zároveň též vždycky upřímného
sotva bych mohla dostat as.
Má rusý, vlnící se vlas,
modravé oči, roztomilý nos,
pod nosem vousiska a ještě ledacos,
co ve víře mne utvrzuje zcela,
že úplně je stvořen pro manžela.
On miluje mne s pravou horoucností;
co ženich býval vždy pln milostnosti;
mé vůli vždy se slepě podroboval,
každinké přání moje vyplňoval,
slovem, byl ke mně vždy tak pozorným,
že v lásku jeho pevně doufat smím.
On mnohou báseň též mi věnoval,
v níž jako světici mne opěval,
tvrdě, že nad ženy jsem vyvýšena
jak luna, nad zemí kdy zaplane. —
Zda takým jako muž též zůstane? —
(Přestávka.)
Má sousedka je velmi moudrá žena,
ta všecky muže do podrobna zná;
vždyť ve dvaceti letech čtyrykrát,
jářku, čtyrykrát byla provdaná;
na její slovo mohu tedy něco dát.
Nuž ona včera ke mně pravila:
„Nevěř, má nevěstinko spanilá,
co ženich tvůj slibuje před svatbou.
Kdy zamilován je až po uši,
tu pranic netíží ho na duši
a přísahá ti s vášní vylhanou:
Pro tebe, milko má, bych zemřít chtěl,
s tvou láskou odolám všem mukám zlým,
a věř, že kdybych tebe ztratit měl,
hned oběsím se nebo zastřelím! —
Tak házejí ti muži přísahami,
dokuď jsme ještě jejich nevěstami;
jakmile však se jenom vdáme,
hned pravé peklo s nimi máme,
ta tam je láska, ta tam pozornost.
Tu počínají hned se roztahovat,
jak krocani se hrdě nafukovat
a působí nám samou mrzutost.
A mnohý muž ke všemu ještě rád
i na tyrana chtěl by sobě hrát.
Ba mnohý, jenž co ženich pravé kuře byl,
co muž se v divokého vlka proměnil.
Proto já nevěstám vždy radu dávala:
Jen moudře libánku svých užívej
a především vždy na to dbej,
bys muže pod pantofel dostala.
Mladá-li žínka v tomto umění
dost málo jenom prospívá,
nic platno není muže spoužení,
za krátko již ho na provázku má.“ —
Na to mi udala též tato pravidla:
By Vojtěch chtěl mi něco odepřít,
mám nejdřív hněvu vytáhnouti stavidla.
Mám se rozzuřit,
na uraženou si hrát,
vlasy sobě rvát,
očima též kroutit mám,
běhat stále sem a tam,
slovem, jako furie se chovat
a jej výčitkami zahrnovat.
Dobrá tedy, paní teto,
zkusíme to.
(Přechází prudce sem a tam, kroutí očima, rve si vlasy — a mluví prudce, jako by se s mužem hádala.)
Styď se, muži, styď se!
Jdi mi s očí, klid se!
Krátký čas mne teprv máš,
a již vše mi odpíráš.
Tys mne oklamal,
tys mne obelhal.
Ty jsi Nero, Caligula.
Já však nejsem žádná nula;
já jsem dítě hodné matky.
Nech si všecky svoje statky,
žij si jako dříve sám.
Já půjdu na úřad a rozvésti se dám.
(Obyčejným tónem.)
To bylo, trvám, dosti přirozeně.
Takovou zkoušku ještě jednu jen,
a vyrovnám se každé řádné ženě,
a mužíček — ten bude podmaněn.
(Přestávka.)
Jak ale asi při tom vypadám?
Zde zrcadlo — aj hned se podívám.
(Předstoupí před zrcadlo, a kroutíc očima, nahledne do něho.)
O nebesa! Toť nejsem ani já!
Jsem jako cihla červená.
Ty oči a ty vlasy — ne, ne, ne!
Toť vskutku veritabl furie.
Kdyby mne Vojtěch viděl, zajisté
by nechal ženění se na místě.
Nuž honem do pořádku opět vlas!
(Urovnává si vlasy.)
Tak! tak! teď aspoň vypadám jak žena zas.
(Přemýšlí.)
Druhý prostředek paní sousedky
nebude mít snad také následky;
zdá se, že mnohem rozumnější jest
a spíše ku cíli mne může vést;
alespoň nepobouří tolik krev.
Uvidíme, co zmůže tichý hněv.
(Jako by mluvila s mužem.)
Ty tedy nechceš, milý mužíčku?
Nu dobře; já se proto nehorším. —
Teď bude mi chtít dáti hubičku,
já však se hbitě od něj odvrátím.

(Jako dříve.)
Prosím tě, zanech toho milkování,
vždyť se nám budou lidé brzy smát.
A na to on: „Což nesmím tě mít rád?“
(Svým hlasem.)
Jdi mi! Jsi věru k nevystání.
(Mužským hlasem.)
Nuž s Bohem!
(Svým hlasem.)
S Bohem, a nic víc?
(Mužským hlasem.)
Buď tedy veselá, vyjasni líc!
(Svým hlasem.)
To také jsem Což nevidíš? A jak!
(Mužským hlasem.)
Skutečně; nikdy nebylas jí tak.
(Svým hlasem.)
Opravdu? Vida! Snad jsi okouzlen?
(Mužským hlasem.)
Usměj se tedy na mne trochu jen.
(Svým hlasem.)
Proč ne? (Nuceně se usmívá.) —
Pak zavřu oči, skloním tělo,
a zívnu, jak by se mi spáti chtělo.
(Zívne.)
Vyšpoulím ústa. Tak! Pak zívnu zas,
a řeknu: „Nech mne už, prosím tě, spát.“
(Vesele.)
Tak jenom týden je mi třeba hrát,
a pod pantoflem je na věčný čas.
(Pohledši do zrcadla.)
Můj Bože, jak jsem opět změněna!
Toť přece není moje vlastní tvář.
Vypadám pojednou tak hubená
jak vykrmený slabikář.
Takto mne Vojtěch nikdy nesmí vidět.
Musela bych se před ním věru stydět.
Jak často, ach, my ženy samy
svou krásu zahazujem bez příčiny! —
Však zbývá prostředek mi ještě jiný;
zkusím to raděj — se slzami;
dít staré přísloví: „Ženy pláčem
vítězí nad chudým i nad boháčem.“
(Tváří se, jako by plakala)
Jdi! Jdi! — Ty jsi mne — nikdy — nemiloval.
Kde je ta — láska — co's mi — přisliboval,
když — chodíval jsi — ještě za mnou — sem —
tys necitelným — bar — bar — barbarem.
(Hlasitě štkajíc, pohledne do zrcadla.)
Brr! To je teprv pěkná larvička.
Jak ubrečené mladé telátko.
Tou tváří, věru, ani drobátko
bych nedojala svého mužíčka. —
Než já ho pod pantofel dostat musím.
Nuž mdlobami a křečemi to zkusím.
(Křičí.)
Ach, dobrý Bože! Pomozte! Já zhynu!
Ach, vodu, vodu! Nákou medicinu!
Ty křeče — tu to leží jako hora!
Ach, pošlete mi honem pro doktora!
Mé srdce — hlava — záda — žaludek.
To píchání – ach — trochu pilulek!
Ach, hlava se mi točí — ach — jak je mi —
(Obyčejným tonem.)
A na to sklesnu jako špalek k zemi.
(Klesne nemotorně k zemi.)
Achych! O je! To jsem si dala.
Rameno celé jsem si porouchala.
(Vstávajíc.)
Co se nás ve škole vždy namučí
Proč raděj omdlévat nás neučí? —
Z těch prostředků, jež sousedka mi sdělila,
je každý pro mne nedostižný Eden.
Což vskutku ale není ani jeden,
jímž panství nad mužem bych dobyla?
(Přemýšlí; po přestávce.)
Ha! mám ho! Vida — a tak najednou!
Již Sirach píše: *„Zlatou korunou*
je muži přívětivá žena.“ — Nuže
korunou jsem-li svého muže,
jsem také ještě více:
jsem jeho *panovnice.*
Při tom to zůstane. — Nuž Vojtěše,
připrav se na korunky této tíž;
nebude však ti ona za obtíž,
nýbrž jen k okrase a potěše.
Jen přívětivostí a láskou svou
panovat budu vždycky nad tebou,
a věř — dám hlavu svoji na to v sázku,
že za měsíc tě budu vodit na *provázku.*
(K obecenstvu.)
O prosím, dámy, neračte se smát,
zvlášť ale vy, které se chcete vdát,
neb dobře vím, že, jak se zasnoubíte,
jistě mi z celé duše přisvědčíte,
že lhářem je, kdo popírat by chtěl,
že přívětivost nejlepší jest pantofel.

Dle *Krügera.*

23.

Kdyby pánů nebylo.

Není v světě tolik papíru,
co by se ho mohlo popsati,
kdyby někdo chtěl nám podati
v dobrém spisu mužskou manýru.
Máme dost už toho haraburdí:
románů na výběr podle choutky,
až se už i kupci na to durdí,
mají-li je koupit — na kornoutky.
Nazbyt máme novin, časopisů,
které přicházejí — krejčům na míry;
dějepis však mužské manýry
nenajdeme ani v jednom spisu!
A přec by ho bylo mužům třeba
jako vezdejšího chleba,
aby aspoň jednou poznali,
kam se s rozumem svým dostali.
Vždyť chtí býti sami světa páni;
nevím, k zlosti-li to, nebo k smíchu,
ale — Bože uchovej mne hříchu! —
teď už je to s nimi k nevystání.
Pořád by se vychloubati chtěli,
od nich jen že závisí svět celý,
všecko v světě a Bůh ví co víc;
a kdyby prý pánů nebylo,
nebylo by nic!
Není-liž to zpozdilo? —
Kdyby pánů nebylo,
potom byly bychom my
paními;
nám by všecko patřilo!
Ale to těm pánům nevoní,
když jim takto v uších zazvoní;
jim se jenom pořád zdá,
oni že jsou na tom světě všecko;
dívka je jim nic, dokud je děcko,
a jen něco málo, když se vdá.
Kterou pak by z nás to nerozhřálo?

Poslyšte však! — toť je ještě málo,
poslyšte — a vaše srdce křehké
bude chtít vám rozpuknout se v žalu,
až vám tady zjevím bez obalu,
na jaké nás kladou váhy lehké.
Ach, jak přesmutný je ten náš los! —
Vždyť se osmělil nedávno kdos
upírati nám i hodnost lidí!
Hle! v takém nás páni světle vidí! —
A my, jež rytíři, panici
od počátku světa zbožňovali,
které velcí, malí básníci,
co svět světem stojí, opěvali,
které co anděle malovali
malíři a jiní chlapíci,
my to máme stále trpěti?
Ne, ne! — páni, máte věděti,
že my už to déle netrpíme;
ode dneška s vámi jinak zatočíme!
Hleďme, hleďme! — Ti učenci,
odkud pak to panstvo vzali?
Hnedle by nám upírali
i tu naši bídnou existenci.
Na to my se podíváme! —
Vždyť i my své právo máme.
Jste-li páni, my jsme paní,
v stejné míře obě strany;
bez nás neumíte sami
ani uvařit snídaní!
S námi je to jinačí:
každá paní sobě dostačí.
A což by nám také chybělo,
kdyby pánů nebylo?

Kdyby pánů nebylo
a jen my jsme byly tady,
což pak by nám vadilo
zasednouti trůny všady?
Místo všemohoucích carů
měly bychom cařice
a na místě králíků a králů
seděly by — králice.
Rozumu až nazbyt majíce,
věru lépe bychom vladařily;
jedna druhé bychom povolily,
přestaly by vojny, různice.
Samy bychom sedly do úřadů,
v katedrách by byly profesorky,
místo všech doktorů, tajných radů
udělaly bychom si doktorky
a veřejné radnice.
Všecko zastaly by panice;
i za soudce, tučné po víně,
měly bychom svoje súdkyně.
Ó, kdyby to jenom nebe dalo! —
Jinak by to v světě vypadalo.
Avšak nemyslete, páni milí,
to, co pravila jsem v tuto chvíli,
že jsem děla snad ze špekulace,
jako: — abych měla protekci,
kdyby smrt vás vzala na vagace.

Ne! — Co myslím, to i mluvit chci!
Byla by to také, sestry moje,
myšlénka až příliš bláhová,
kdybych chtěla za náhledy svoje
být snad vaše králová.
Ne, jakobych ze slabosti
nemohla snad sedět na trůnu,
nikoli! — jen pro velké starosti
nechci zlatou korunu.
Kdyby ale — a což možno není? —
kdyby zašlo mužské pokolení,
pak, ó sestry! pak vás prosím za to:
zpomeňte si na mne na Češku;
nechci světa slávu, ani zlato,
ale volte mne za papežku!
Snad by ženy dříve poznaly,
že já také ráda dobře žiji;
na pokoji by mne nechaly,
daly by mi celou — Italii.
Inu: lépe by se dařilo,
kdyby pánů nebylo.

Kdyby pánů nebylo,
všecko v domě líp by chodilo.
Že jsme v ráji, stále by se zdálo,
v rukou by nám všecko jen jen hrálo;
vařily bychom si arci málo,
ale za to všecko vkusnější,
sladčí, chutnější a vzácnější,
a přec by to málo peněz stálo.
Mnoho-li my ženské potřebujem?
Ráno těch pár šálků kafíčka,
v poledne tu libru masíčka,
a to každodenně připravujem;
a jestli i někdy k svačině
porci snídaníčka opakujem, —
zdali pak to my nezasluhujem
za to hlídání té kuchyně?
Hleďme! to se mají jinak páni!
Ráno žampaňské a v poledne
každý k pečeni si zasedne.
Ba, jsme přece jen k politování,
neb to všecko nám by patřilo,
kdyby pánů nebylo!

Kdyby pánů nebylo,
což pak by nám chybělo? —
Máme hrdinství i učenost,
provádíme všecka řemesla;
není v světě žádná umělost,
by ji hlava ženská nesnesla;
na skutek, ni na radu
nestojíme mužům pozadu;
naše otevřené, moudré hlavy
mohou zastávati všecky stavy.
Jenom manželství by chybělo,
kdyby pánů nebylo.
Ano, kdyby pánů nebylo,
manželství, to by nám chybělo!
Než, co je to vlastně: manželství?
Dvou spřízněných duší sloučení,
několik let dlouhé tajemství;
pak nastává — loučení.
Neboť všecko v světě má své ukončení,
otroctví i pánů vladaření.
Smrt, tu není třeba volati;
ta se jistě sama dostaví;
každému to srdce zastaví,
ať je na trůnu neb ve vyhnanství;
smrt uleví nouzi, skončí panství.
Protož myslím, drahé sestřičky,
bychom s pány žily v přátelství;
vždyť jsou v stavu manželství
také mnohé krásné chvílečky,
tak že i ten nejsmutnější smutek
ztrácí se v tom moři radostí;
každý sebe menší lásky skutek
naplňuje rajskou blahostí.
A ty rány, jež nám svět zasadí,
ty nám láska stokrát vynahradí.
Ale to vám povídám, vy páni,
nedělejte s láskou drahotu! —

Sic vám beze všeho smilování
vyčtu vaši nicotu.
Vyť jste zvykli, svoje známosti
povždy měřiti na dlouhé míle,
kdežto byste byli hned u cíle
přijmutím té svaté svátosti.
Protož ať to tak je od té chvíle:
Jakmile se pánu podaří
vydobýt si srdce dívky milé, —
hned ať si ji vede k oltáři.

Věncesl. Mollenda.

24.
Proč a proto.

Přišel ke mně výbor
na besedu zváti.
„Slečno," řekl, „prosím,
račte přispívati
zpěvem, hrou neb deklamací
k zábavě té naší
vzácné honoraci."
Hrát a zpívat nechci —
„A *proč* ne?" slyším se ptáti;
inu, důvodové lehcí
mohou se vypočítati:
proto, že bych nerada
rozhněvala kritiku, zlou tetu,
která by mi snadno vyčtla,
že se všetečně do všeho pletu.
Zvolím tedy deklamaci;
ale co mám přednášeti?
Co už znají všecky děti
a co zpívají na střeše ptáci?
Rubeše a Klicperu a Tyla,
ty zná snad již celý český svět,
ty jsem tenkráte uměla nazpamět,
když jsem ještě do školy chodila.
Že se ale obé pohlaví
nejraděj' po *nových věcech* shání,
povím něco zbrusu nového,
ať již k zlosti nebo pro zasmání.
Látkou řeči mé buď pořekadlo toto:
„*Každé proč má svoje proto!*"
Naši přeučení páni
říkávají, že je žena
jenom pro zlost utvořena;
proč se tedy po ní shání
každý mužský již v tom stáří,
sotva že přestane čísti
s velkou nesnází ve slabikáři?
Vězte, sestry, on si myslí:
Něco přec mne oblaží;
ne-li žena, tedy jistě
její věno, její zlaté závaží!
My pak, dívky blahové,
smýšlení to sice známe,
přece mladým panáčkům
věno své i ruku dáme.
Chcete vědět, co v tom vězí?
Jednoduché kouzlo toto —
avšak ne, to nepovím —
každé proč má svoje proto!
Často slyším: „Já jsem Češka!"
Tu zas hrdé: „Já jsem Čech!"
Toť však směšné, že tak hučí
někdy jenom *prázdný měch!*
Aj, snadnoť vám se vychloubat,
že Čechové jste rodní;
však rcete, zdali slavného
toho jmena jste hodni?
Vlasť má mnoho dcer a synů,
každý chce být vlastenec;
leč od *pouhých slov* až *k činu*
žel, že hodný skok je přec!
Všude vidím šněrovačky,
čamary a barvy české;
toť jest ovšem všecko hezké —
aspoň *oděv* světu jeví,
to, o čem snad *srdce* neví.
Proč as přetváření toto?
Vlastenectví je teď *módou* —
každé proč má svoje proto.
Naše drahá mateřština
mile z českých úst zaznívá;
škoda jen, že slovem cizím
často znečistěna bývá!
Ten tam dívce vypravuje,
jaký se stal v městě „*špás*",
že se bude „*tijátr*" hrát,
„*untrholt*" že bude zas.
Tu ta zve svou přítelkyni
na zdravý „*luft*" na „*špacír*";
ta se chlubí, že s ní tančil
včera „*fešný ofi* —"
Tážete se, moji drazí,
nač hyzdění řeči toto?
Každé proč má svoje proto,
to jest moje odpověď;
lidé tito chtějí „*kvaltem*"
býti „*kór cu kepildet.*"
Kolik hvězd je na nebi,
kolik ryb je v moři,
tolik u nás mladíků
básněním se moří.
Jednu látku přetřepává
píseň tisícerá;
škoda věčná papíru,
inkoustu i pera!
Chcete vědět, na čem se as
pachtění zakládá toto?
Inu, *každé proč má svoje proto!*
Mladé krvi, moji zlatí,
trochu básnické té slávy
nedá spáti.
Nevím, zda-li *jim* se více
aneb sobě smáti máme;
neb i *skrovné* za zásluhy
slávu *štědře* rozdáváme.
V světě hrozné věci teď se dějí,
jak leckterý novinář nám píše:
tak na příklad, moji drazí,
v městech nedaleké říše
nepochybně dobré kopy
ustřihují ženským copy.
Toť ovšem smutná zpráva,
která z říše k nám se nese;
protož, prosím, nedivte se,
že vám sama dívka radu dává,
abyste těch loupežníků
vypátrali tajnou stopu
a pak pozvali je do Čech
také ku stříhání copů.
„Kterých copů?" tážete se,
„ženských? Těch by bylo škoda!"
Aj, vždyť u nás mnohý *mužský*
také ještě cop svůj nese!
Na *copaře* zavolejte
postřihačské mužstvo toto,

o skrácení copů dbejte —
nebo *každé proč má svoje proto!*
Avšak nyní ukončím
nudné vyprávění toto,
sama řídíc výrokem se svým:
„*Každé proč má svoje proto!*“

Fr. A. Hora.

25.
Obrana krásného pohlaví.

Již je čas, a sice svrchovaný,
abychom se sebe ujaly,
bychom poklad práv, nám nebem daný,
zhoubcům déle loupit nedaly.
Hajme svoji slávu, svoji čest,
dokavad ji můžem hájiti!
Víte, sestry, jak to s námi jest?
Dneska smíme ještě mluviti —
kdož ví, zdali zejtra ráno
nebude i to nám zakázáno?
Víte, jak nám naši páni slouží?
jak nám práva naše denně ouží?
jak nám loupí naši čest?
Víte, čím nám plémě mužské jest? —
Neopouštějme se, sestřinky!
My jsme opuštěné dušinky;
opustíme-li se samy ještě,
kdož pak vydrží ty tuhé kleště?
S chutí tedy — dokaváde čas,
dokud svornost bydlí mezi námi!
Neujmem-li se teď sebe samy,
neujme se jistě žádný nás. —
Již hned z prvních světa časů
křičí na sta hluchých hlasů,
že prý z pokolení našeho
přišlo na svět símé všeho zlého.
Z pokolení našeho, tak nevin ého? —
Z pokolení *mužského*, tak lživého! —
Nestranné jen oči v rukou držíce,
pozorujme první ženy pád:
Kdo ji svedl? — hadice? —
Nikoli! — ji svedl had!
z pokolení mužského,
z pokolení lživého.
Se všech stran
srší na nás hejno han,
že jsme slabé, že jsme mdlé,
že jsme lstivé, že jsme zlé.
Ledajakýs holoubek
vyčítá nám zlatý zoubek,
jedovatý jazýček,
všetečný též nosíček.
Povídáte, že jsme zlé? —
Všude koukol mezi pšenicí!
Vy však ze žínky jen trochu ohnivé
hnedle uděláte dračici.
Xantippe, ta slavná žena,
jenž má od vás býti ctěna —
co jen ta již od vás zkusila
za to, že vám dobře činila!
Vy se Sokratesem honosíte;
slavnou ale jeho paní,
kde kdo může, každý haní.
Páni, vy jí málo rozumíte!
Oč, že by se nebyl stal
Sokrat filosofem takovým,
kdyby mu byl Hymen jinou ženu dal!
Xantippe jej vycvičila,
bez ní byl by zůstal mužem jalovým;
pak — i od něho cos pochytila.
Páni! takových žen máte sobě
vážit, ne je tupit v hrobě.
Že jsme učiněná slabota,
to nám našich pánů dobrota,
zkušenost a rozum praví.
Máte-li pak přece rozum zdravý,
víte-li pak, co as mluvíte? —
O Vlastách a o Libuších nevíte?
Šárka, dívka čilá, plna vnady —
samiť chválíte ji do nebe —
měla více vtipu do sebe
nežli muži tehdáž dohromady.
Krásná Lais si s celým Řeckem
zahrávala jako s děckem;
pod jejími okny básníkové,
mudrci i hrdinové
celé noci provzdychali;
řečníci jim pomáhali,
mezi nimiž často jejich král,
Demostenes, pěkně tiše stál.
Co se týká naší všetečnosti,
tu se hájit marná věc by byla;
tatě dokázána víc než dosti
sloupem, v nějž se bláhová
žena Lotova
pro všetečnost proměnila.
To vy se nám smějete!
Vy se smáti můžete;
co vy na nás haníte,
toho vy se chráníte.
Kde pak by se všetečkové
mezi vámi také vzali?
Vyť jste všickni mudrcové!
Ano, ano povídali — —
Kdyby ještě žili oni dnové,
v nichž se trestávali všetečkové,
myslím, že by haníč mnohý
s Aktéonem nosil rohy.
Buďme rády, že jest to již — vloni;
nebo kdyby naši Aktéoni
rohy ještě nosili —
ti by teprv řádili!
Co se týče toho milého
zoubku zlatého,
jímž jsou ozbrojeny žínky —
o tom dneska ani zmínky,
by snad mnohý bělohoubek
nenaříkal na můj zlatý zoubek.
Naši pánové též povídají:
dívky že jsou všecky jako svaté,
pak že teprv spustí, když se vdají.
K čemu nám to, páni, povídáte?
Toť se týká více vás,
desetkrát víc, nežli nás! —
Naši švarní ženichové
jako putující rytířové
pod našemi okny bloudí,
samý achot z horkých ňader loudí;
kde jen mohou, tu nám nadskakují,
každou služku naši pozdravují;
nás jak zhlédnou —
leknou se a zblednou.
Tu jsou plni zdvořilosti,
plni lásky, plni šetrnosti,
jejich život pro nás je om hoří;
každý nám se klaní, nám se koří,
jako pěna pěkně tiše sedí,
hezky mírně, jako kuřátko;

z každého mu oka srdce hledí,
srdce dobré jako jehňátko;
krásně mluví, ještě krásněj vzdychá,
v očích našich hledá blaho své,
v mírný úsměch bolné hledy míchá,
k outrpnosti srdce dívky zve.
Z outrpnosti
dopřeje mu dívka náchylnosti —
z náchylnosti ruky své.
Jak ji mile pod svou moc
dostane, pak — dobrou noc!
Pomalounku láska jeho chladne,
při své choti, druhdy milé,
soužívá jej dlouhá chvíle,
u ní nemá stání žádné,
celý den vám zamyšlený sedí,
z každého mu oka zlý duch hledí;
žínka-li se k němu vine,
sotva na ni jedním okem zhlédne;
její blaho, její nebe hyne,
očko její hasne, líčko bledne.
Potom žínka darmo vzdychá,
darmo v skrytém koutku pláče;
jak jest jednou v kleci ptáče,
pak mu pozdě honit bycha.
On jí zhledu svého nepřeje —
ač tak na tom nezáleží mnoho —
jestli však se která na někoho
jenom polovičně usměje,
hned je tady s bambitkou a kordem,
hroze najednou hned dvojím mordem;
sami ale — kdož zná jejich spády? —
Mlčmež o tom, nejsmeť samy tady.
Ještě toto ať si každá pamatuje:
když vám manžel nejvíc pochlebuje,
tenkrát jistě kuje ňákou lest,
tenkrát nejnebezpečnější jest.
O vy mužští! vy jste zlý duch sám!
Aby každá kolik roků
pro ty drahé slzy kvílela,
které pro vás nevděčníky cedila!
Co má potom ubožátko říkat? —
Musí mlčeti a zvykat.
Často poslouchati musíme,
že jsme kmotry outraty,
celé dni že sháníme
na čepce a na šaty;
co jenom ty šněrovačky naše
jakživy již od vás zkusily!
Bodejž jste se zmámili,
vy i moudrosti ty vaše!
Co jen možno, můžem na se vzíti,
vše se vám zdá marné býti,
všecko všudy zkažené:
brzy je to ztřeštěné,
brzy podlé, a co víc . . .
vy nám šat náš haníte —
sami ještě horší nosíte.
Prosím, k čemu jsou ty vaše fraky?
Vpředu nic a vzadu nic!
Vyhlížíte v tom jak straky;
pak ty vaše zimní kabáty,
co vám jdou až na paty? —
Ty snad vaši parádníci
budou míti bezpochyby na to,
aby mohli po ulici
vymetati bláto —?
Proč pak sobě na boty
mnohý z vaší pěchoty
nastrkuje ostruhy?
K užitku? či k okrase? či k slávě? —
Nemá-li dost na té, co má v hlavě? —
Však vy máte ještě jiné neduhy.
Vyvraťte si z očí vašich
dříve, páni, hrotné trámy;
my si mrvy z oček našich
vyndáme pak samy. —
Když pak přijde nová móda,
to je na váš mlejnek voda!
Sotva že ji uhlídáte,
hnedle na koši ji máte:
to je veršů, to je rýmů,
to je vtipů, to je šprýmů!
Páni drazí! jenom vaší vinou
máme každou chvíli módu jinou;
bychom měli s vámi pokoj svatý,
mudrujeme stále svoje šaty,
kdyby se nám přece poštěstilo,
vynalézti ňáký šat,
jímž by se vám zadost učinilo;
vám však jest se těžko zachovat!
Když tak, místo ukojení,
ještě více rozhorlíme vás:
aby bylo méně pohoršení,
změníme ho zas;
pak se tomu, páni hanílkové,
jako novým vratům divíte,
když tu každé jitro nové
novou módu vidíte.
Na nás módu haníte —
sami se jí klaníte. —
Potom, že jsme klevetnice,
a co ještě — podvodnice,
že jsme šálebny a lstivy! —
To však vy jen povídáte,
páni naši dobrotiví!
Ano, ano — vy se hnedle dáte!
Kdoby vás chtěl oklamat,
ten by musel časně vstát.
Kdo by také myslil na to?
Vy byste nám stáli za to!
A pak, vždyť jsme vaší dobrotou
učiněny učiněnou slabotou.
Kdo v té peci bývává,
jiného tam hledává.
Vy — vy, páni dobrotiví,
vy jste šálební a lstiví!
Vy jste mistři v ouskoku a lhaní! —
Přijde-li tak někdo cizí k nám,
tu pan manžel představuje choti svou:
„Vidíš, bratře, to je moje paní!“
Je-li však s ní doma sám,
hnedle hraje na jinou:
„Muž je hlava!“ křičí, „muž je pán —
ženám, aby poslouchaly, dán!“
Prosím pěkně, páni moji,
kde to asi psáno stojí? —
Avšak, byť by i to psáno bylo,
nic by to přec neplatilo;
beztohoť to ňáký mužský psal;
havran nikdy havranovi,
ani kulich kulichovi
oči ještě neklubal;
vrkot holubí dlask nehude —
mužský od mužského nebude.
Cpěte nám to třebas ještě víc,
v našich právech není o tom nic;
a co v našich právech nestojí —
toho se duch ženský nebojí!
Muž je hlava, to je pravda; ale tvrdá,

nepovolná, neustupná, hrdá!
Muž jest pán,
světu pro trest, nám však k zlosti dán!
Schovejte se se svou vznešeností,
vždyť jste nižší tvorové než my:
vy jste z hlíny, my jsme z kosti;
my jsme hlava tvorstva, ne však vy!
Vy jste jenom plémě smělé:
od všech stavů jste nás odmrštili,
vy jste k přeslici nás odsoudili;
vy jste urazili
v sestrách svojich člověčenstvo celé!
Potom máme v světě slavně žíti —
ani svědkem nesmí žena býti!
Báli jsou se páni, báli,
že bychom jim pravdu povídaly:
nežli pravdu slyšet, raděj nic;
tedy pryč jen s nimi, pryč! — —
Avšak — odpusťme jim, setřinky mé milé:
člověk leccos činí z dlouhé chvíle.
Odpusťme jim mile jejich viny:
oni nevědí, co činí! —
Pomysleme, budou-li nás ještě vinit:
lépe křivdu trpět — nežli činit.

Frant. Rubeš.

26.

Dodatek k obraně krásného pohlaví.

Již to není déle k vydržení,
jakých ousměšků a han
na nás hází se všech stran
zlostné mužské pokolení!
Máme stále poslouchati:
„Muž je hlava, muž je pán,
světa trůn je jemu dán!“ —
Počkejte jen, páni zlatí,
hned vám budu zvonit hrany;
neboť vám chci ukázati,
proč a zač jste světa pány. —
A vy družky, moje milé,
přítelkyně míru, pokoje,
odpusťte již, že se této chvíle
vaše sestra pouští do boje;
nebť chci hájit naše práva —
heslem mým buď: „Dívkám sláva!“
Kdybychom se pánů ptaly,
odkud vládu světa vzali,
tu se zkrátka odpoví:
„My tu byli dřív než vy,
a v tom vězí právo celé;
kdo dřív přijde, ten dřív mele!“
„Kdo dřív přijde, ten dřív mele!“
Tak! to jsou ty čáry celé? —
Proto jste nás bez milosti
odsoudili k poddanosti?
Inu ovšem, když jste vy
dřív tu byli nežli my!
Jest to ale divná věc!
Vlk a tygr, páni milí,
ještě dřív než vy tu byli,
a přec musí v ouzkou klec!
Jiný béře jinou zbraň,
an nám totiž povídá:
Parohy že jelen má,
bez parohů že je laň;
že má slavík tlukot hlasný,
družka jeho hlásínek;
že má kohout hřeben krásný,
slepice jen hřebínek;
že je bažant celý zlatý,
kačer že je chocholatý,
jejich ale družinky
že jsou chudé dušinky.
Z toho berou důvody,
že muž již dle přírody
býti musí něco více
nežli jeho pomocnice.
Dobře, dobře, víme už,
proč je světa pánem muž:
Že je kačer chocholatý,
a pan jelen parohatý, —
chocholku mít, to jsou práva? —
Ale jak jste, páni zlatí,
přec jen také chocholatí;
když tak ňáká čilá žínka
svého zlého přítelínka
parůžkama korunuje,
mužstvo celé lamentuje —
to je křiku, to je litování:
„O chudinec nebohý!
teprva je tejden s paní,
a už nosí parohy!“
K čemu to? vždyť muž jest hlava!
A mít rohy? toť sláva!
Jiní velemoudří páni
přijdou ještě s jinou zbraní,
an nám bez obalu povídají,
rozumu že více mají,
vtipu víc a srdnatosti,
více sil a jiných cností;
a tu začnou chválit sebe:
„My neznáme bázeň, strach,
my přinesli moudrost z nebe,
my vynašli tisk a prach,
my jsme stáhli měsíc níže,
my objeli celý svět;
muž je hlava, světa kníže,
slunce, démant, perla, květ;
dívka jenom luna bledá,
u slunce co jasnost hledá.“
Muž je slunce — ano, ano,
tak to bylo povídáno;
má však ňákou novou módu —
slunce táhne jenom vodu.
Dívka jenom luna bledá,
a v tom slavné mužstvo hledá
nové právo na přednost? —
Mejlíte se bláhoví!
Slunce svítí, ale kdy?
Ve dne, když je světla dost;
když se ale v pusté noci
ušlý poutník bez pomoci
nad propastí černou chvěje:
kdo mu světlo v stezku leje,
kterouž v temnu darmo hledá?
Tenkrát ovšem luna bledá.
Muž je perla!
Škoda, že jsou perle z módy!
Jak byste tu, páni milí,
vzácní byli
v palácích a komůrkách —
ale jenom na šňůrkách!
Muž je demant! Velká čest;
pravdivý ale má pramen:
vímeť též, co démant jest —
nejtvrdší to v světě kámen.
A že muž je pěkné kvítko —
to ví pětileté dítko.

Nyní, vzácná společnosti,
pozorujme ony cnosti.
Má-li z hocha něco být,
co se musí vše s ním dít?
Dřív ho musí osm roků
pan učitel hoblovat,
potom musí dvacet roků
v potu tváře študovat;
potom pár let praktikuje,
pak se pár let připravuje,
dělá zkoušek něco víc,
a když všecko vyštuduje,
vyčerpá a vymudruje,
teprva je z něho — nic.
Dívka — musí doma sedět,
naučí se modlit, číst,
trochu psát a trochu příst,
do punčochy pilně hledět,
hospodařit, vařit, šít —
a hned musí moudrou být.
Kdo má tedy vtipu více:
muž či jeho pomocnice?
Nyní můžem, moji milí,
pozorovat přednost síly.
Samson byl muž jako skála,
sám roznesl vesnice;
a přece ho ostříhala
nepatrná dívčice.
A co pak pan Herkules,
sám jenž vyrval celý les,
roztrh lva a zničil saň?
Omfale jak koukla naň,
odloživ svou palici,
sednul pěkně k přeslici.
Naše Šárka rozmilá
Ctibora vám udatného,
jak vám známo, i pluk jeho
jednou číší zkrotila.
Kdo má tedy více síly:
my, anebo páni milí?
Co se týče vaší učenosti,
té vy máte ovšem dosti;
vyť jste staří
latináři,
ano stará latina,
škoda, že s ní v společnosti
jenom tenkrát vyjedete,
když si něco v soukromnosti
před dívkami říci chcete.
A co jest ten celý krám? —
„Habesne pecuniam?“
To jest v naší češtině:
„Roztomilý přítelíčku,
půjčte mi pár dvacetníčků!“
Tak vysoké latině
to my také rozumíme,
ač se v žádné hodině
ala alae neučíme.
Moudřejší snad máte hlavu?
Tomu věřit nejsem v stavu;
neboť víte dobře sami,
že ten nejmoudřejší mezi vámi,
který nerad mluvil z plic
(myslím že sloul Sokrates),
upřímně se vyznal kdes:
„Vím jen to, že nevím nic.“
A ti naši slavní páni,
co tak moudře umí hledět,
budou při všem študování
jistě ještě méně vědět. —

Jak veselé komedie
moudří páni provozují,
jakmile se zamilují,
tomu učí historie.
Do čeho se Jupiterek,
který také moudrý byl,
k vůli jedné z zemských dcerek
z pouhé lásky proměnil,
to vám, moji páni zlatí,
netřeba již povídati;
vždyť to víte líp než já,
co byl Zevs, co byla Evropa. —
Však i v našem krásném šeru,
kde jsou ňáké Evropy,
máme pánů Jupiterů
na tucty, ba na kopy.
Příkladů vím na tisíce!
Bych vám aspoň jeden dala,
slyšte: Tu kdes slavná tanečnice
ve divadle tancovala;
tanec krásný, rajský, čilý,
básnický až k zbláznění —
naši moudří páni byli
v Jiříkově vidění,
a jakmile tančit přestala,
hřímá aplaus, zuří pochvala,
duch se topí v novém štěstí,
páni žasnou, trnou, třeští;
z tváří oheň, z očí jiskry srší;
básně, kytky hustě z lóží prší;
v bouři slyšet její jmeno jen:
byl to pravý soudný den!
Dámy v lóžích celé trnou,
páni se však na ulici hrnou,
kde si tanečnice bledá
právě do kočáru sedá;
vše k ní letí v krutém draní,
a ti samí moudří páni,
co vynašli tisk a prach,
co přinesli moudrost z nebe,
vypřáhnou jí koně z vah
a zapřáhnou do nich sebe,
a co ňákou bohyni
vezli — divadelní rekyni.
„Kdož pak za to může,“
řeknou ovšem páni,
„jestli tam, kde květou růže,
vykvětou též tulipáni?
Pak to nejsou veliké tak chyby,
zapřáhnout se divu světa k vůli,
svobodnou má každý vůli,
dělat můž', co se mu líbí.“
Nezastávejte je, páni, tuze;
marná práce vaše, marná chůze,
neb ti vaši páni bratři
vědí líp než vy, kam patří.
Co se týče vašich cností,
ty jsou také známé dosti:
Kainové a Jidášové,
Otovalduští, Durinkové,
Absolon, ten synek vděčný,
to jsou vaši bratříčkové!!
A kdybych se touto zbraní,
moji veledrazí páni,
poněkud jen bránit chtěla,
takovou bych látku měla,
že bych mohla celý rok
číst ten krásný katalog.
Ples by to byl ovšem bledý,
pánové by shořeli;

potom bychom zvěděli,
kdo by se smál naposledy.
My — *my* máme cností více,
a vy jenom — chlubné plíce,
čehož vám
ukázky hned také dám:
Má-li z nezdárného synka
něco moudrého přec být —
musíte ho oženit,
by mu neučená žínka
narovnala pomatenou hlavu,
co muž žádný nebyl v stavu.
Vaše moudrost kopuroká
i srdnatost omdlívá,
když se na vás modrooká
venkovanka podívá. —
Vy se také chlubíváte,
citlivé že srdce máte;
ale, ale, vždyť vás známe,
že jste páni přehrdí.
Srdce outlé *my* jen máme,
vy máte jen osrdí.
Ano, ano, páni moji,
tak to s vámi bledě stojí. —
Nyní víte, co nevíte,
bez brejlí že nevidíte,
sílu máte ve křiku,
čilost jenom v jazyku,
učenosti na polici,
vtip a rozum ve sklenici,
ostruhy jsou vaše sláva,
hůl a bičík vaše práva.
Nyní víte, naši drazí páni,
jak jste hrozně malí velikáni,
a jak myslím, poznali jste dost
naše práva, naši důstojnost;
nemusíte ale strachy mít,
že vám chceme trůn snad vzít;
po slávě jen muži baží,
jenom muže sláva blaží;
dívku blaží svaté cnosti
v tiché pěstit domácnosti. —
Nuže tedy, slavní páni,
nechte si své panování;
a že nyní dobře víte,
co jsme my a co my známe,
toť se rády podíváme,
jak se asi polepšíte;
ostanete-li však, jak jste byli,
potom přijdu v jiném hávu,
velkou učiním přípravu,
a pak vezmem světa hlavu
jak se patří za hlavu.

F. J. Rubeš.

27.

Básnířka z dlouhé chvíle.

Solový žert pro dámu.

Mladá panička (vystoupí zívajíc).

Ah — ah — to je dlouhá chvíle,
když tak od božího rána,
sama sobě odevzdána,
bavím se tak roztomile!
Žádnou práci, žádné čtení,
žádné jiné vyražení;
kolkolem jen věci známé,
denně to a vždy to samé;
strop a stěny, okna, dvéře,
tady stůl a postel tam —
vše to před očima mám
od snídaně do večeře!
Ďas ať vezme dlouhou chvíli,
neb již ztrácím chutě, síly,
denně takto opuštěna
nudit se co mladá žena!
Co však počít? Šíti cosi
nebo plésti punčochu?
Nabírat a pouštět oka,
vzdychat při tom z přehluboka —
aj toť prací slabochů!
Raděj choďme oba bosi!

Koukat z okna? Také fádní!
Nechodíť tu skorem žádný
pustou naší ulicí.

Chytat mouchy čepicí?
Co mne to jen napadá!
Toť by byla pěkná hra
pro paničku myslící!
Četla jsem sic o tom kdes,
že prý jistý starý král
tak si chvíli krátit znal — —
vzal si to však také běs!
Snad se na muškách chtěl učit,
jak má poddané své mučit!...

Co však *já* si počnu dnes?
Ha! toť nápad božský věru,
s Olympu mi v rovném směru
do hlavinky vsazený!
Já se dám do básnění!

Nechť si naši odpůrcové —
totiž muži tyranové —
co chtěj o tom povídají,
nám se smějí, nám i lají,
pravda je to věčná přec:
básnění žeť, veršování,
nadšení i horování
výhradně je ženských věc!
Kdo má více pro to citu?
Kdo zná lépe blouznit v skrytu?
Kdo je duchem nevinnější,
jemnější a citlivější?
Kdo zná vroucněj milovat?
Kdo má medle k poesii
ohnivější fantasii?
Muž snad, křikloun, demokrat,
vysoké jenž boty nosí,
v kotrbě má kdesi cosi,
v kavárně si nejradš hoví,
z dýmky kouří tříkrálový
a jenž žádnou selanku
nenapíše bez džbánku?
Nikdy! nikdy! Nebes dcero,
vyraz mužům z ruky pero!

Žena nechať na Parnase
sama vládne v každém čase;
muži pak ať robí v křiku
boty nebo politiku!
Co již bylo slavných žen,
z nichžto každá převážila
Lumíra i Dalemila!
A co by jich teprv bylo,
kdyby hloupý svět — jak milo —
dovolil nám psáti jen!

„Také já jsem zrozena“ —
na „Široké“ číslo dvacet —
o tom však již raděj tacet!

Jmenuji se Božena,
a přidám-li k tomu Hajs —
(rychle se poopravujíc)
Podhajská,
bude reklama to rajská.
Nuže, do toho již s chutí!
Odvážlivým štěstí přeje —
nechť se hloupý svět i směje,
to mne k pláči nepřinutí.
Co mám psáti? Ódu, znělku,
bajku nebo epigram —
s eposem-li začít mám,
či-li s drámou vyšší v celku?
Mám psát románu či novelku?
Životopis, pojednání,
či snad něco pro zasmání —
humoresku, deklamaci,
či snad jinou menší práci?
Nejprve se poohlednu
ve své zásobárně rýmů,
abych, prv než pozasednu
k opěvání vzletnějšímu,
měla s krku starost jednu.
„O růži" chci báseň psáti;
jaké rýmy mám jí dáti?
Růže, kůže — krásná, šťastná —
kvésti, plésti — trny, skvrny —
luhy, dluhy — vůně, stůně —
srdce, čtvrtce — touha, ouha —
kouzla, čáry — láry fáry —
lásky plání — do skonání —
ňader muka — noha, ruka —
bledé líce — a nic více." —
Bože, toť je rýmů hned,
že mi stačí na sto let!
Což pak teprv mít jich budu,
psát až začnu pro ost — —
pro ost — — ne, ne — toť jsem v bludu —
psát až začnu o *osudu*.
O *osudu*? — Také chyba;
neboť jak se mi ráčí zdáti,
o *růži* jsem chtěla psáti.
Však nechť oněmím co ryba,
budu-li se s takou smetí
ještě déle ostouzeti.
Teď již k dílu! Rýmy mám,
do básnění již se dám.
(S pathosem.)
„Růže spanilá, ty v sadě
pod okénkem na zahradě
vykvetáš — hm — krásně — čile —
voníš také roztomile —"
Však co dál? S tím do věčnosti
neurobím básně řádné!
Nemámť *myšlenky* já žádné,
ač mám *rýmů* do sytosti.
Což bych jenom o té růži
měla napsat šarmantního,
původního, pikantního,
aby z toho husí kůži
dostal mermomocí svět?
Že má růžolící květ?
To ví každý umouněnec!
Že je z růží pěkný věnec,
s liliemi když se spojí —
toť již v slabikáři stojí!
Bez trní že růže není —
toť je staré k upálení!
Že se z ní od dávné doby
růžový též olej robí —
za to by mne beze špásu
poslali i s básní k ďasu!
Patrno již dozajista,
že s tou růží nelze s místa
a že rýmy bez myšlenky
k básnění jsou základ tenký.
Učiním to jinak tedy:
především hned ze začátku
vyhledám si pěknou látku,
v hlavě si ji spořádám,
básnickou jí formu dám,
rýmy nechám naposledy.
Hola! Mám to! Kapitálně!
Látku takou zvolím schválně,
o níž jiní psali mělce
a jež dosti v sobě kryje
humoru i poesie:
budu zpívat o křepelce!
Křepelka že pták je malý,
humorista dokonalý,
kterýž v naší době bídy
dělá samé dobré vtipy,
ostré metá časem šípy
na ministry, kupce, židy,
anto na každého zhola
„pět peněz!" „pět peněz!" volá.
Jde-li finančník tu kolem
s převelikým v kapse bolem,
křepelka že bez nesnází
jemu poví, co nám schází:
„Pět peněz!"
Kupec-li se k ní zas blíží,
jejžto dluhy velmi tíží
a jenž marně div ten hledá,
kterýž kupcům padnout nedá —
křepelka že bez přípravy
marných starostí jej zbaví.
„Pět peněz!"
Konečně když přijde žid,
kterýž má sic blahobyt,
jemuž ale nikdo více —
ant jich ofouk na tisíce —
nechce se dát ošidit:
křepelka se v zlobě tuží,
ant si od něj směle dluží:
„Pět peněz!"
Tak! Teď látky osnova
byla by již hotova,
s momenty nejhlavnějšími;
scházej' jenom ještě rýmy.
Což je o ty! Těch se najde,
až mi chuť, je psáti, zajde! —
„Křepelka — hm — veverka —"
Ne, to nejde! — „Křepelice,
úštěpačná klevetnice —
na stromečku — svou písničku —"
Chyba, chyba! — „na větvičce" —
zase „ice" — do čtvrtice!
Toť bych pro samé se „ic"
nedostala k rýmu víc!
„Malý ptáček — posměváček,
lidi škádlí — padli — kradli —"
Šlaka! Což mi slovo žádné
příhodnější nenapadne?
„Vtipy robí — lidi zlobí —
židy, kupce — trupce — hlupce —
a ministry — mistry — filistry —"
Stafraporte! toť jsem blázen!
Což je můj sklad rýmů prázen?
Znova! znova! beze strachu —

ač to stojí mnoho prachu.
Křepelička — ta šelmička,
malý ptáček — posměváček,
na stromečku — u háječku
za dne v sedě — svou si vede.“
V sedě! v sedě! — Jak to řeže!
Což pak zpívá někdy *v leže?*
„Za dne v chládku — beze zmatku —
lidi škádlí — umyvadly —
večeřadly — zavazadly —“
Pane na nebi! Toť hrůza
co mi šepce ta má Musa!
„Lidi zlobí — vtipy škrobí —“
Škrobí! škrobí! Apollíne!
což pak nemáš rýmy jiné?!
„Škádlí lidi — kupce, židy —
též ministry — slibů mistry —
anto volá — na ně zdola —“
Zdola — u všech mazanečků!
vždyť přec sedí na stromečku!
„Anto volá — na ně zhola —
tralalala — es — es — es —
„pět peněz!“ a „pět peněz!“
Teď bych jen už ráda znala,
co má být to tralalala
a pak, jaký naposléz
byl by rým na „pět peněz!“
„Anto volá — na ně zhola
jemným hláskem jako *pes* —“
Jako pes? Br! Jemný hlásek!
Muso, to je hloupý špásek!
„Jemným hláskem — světe věz!“
Svět již přece dávno ví
křepelčino přísloví!
„Jemným“ — nuže naposledy
vzývám Tebe, Muso, tedy!
„Jemným hláskem — do *dur es* —“
Do dur es! Aj, u všech kol!
proč ne raděj do *x-mol*!
Co se mně tu v pero plete,
tomu není rovno v světě!
Ďas vem takou poesii!
(Hodí perem.)
Božíčku! co pak to čiji?
Jak by v kuchyni se bylo
něco notně připálilo!
Šlaka! to je pěkná mela:
na nákyp jsem zapomněla!
(Odběhne.)

Em. Züngel.

28.

Slovíčko „Jděte, jděte!“

Hynek, plouti chtěje světem
nebouřlivým, utěšeným letem,
na loď života již sedá,
nových svého blaha krajův hledá.
Důvěrně se chopí vesla,
aby loď ho šťastně nesla,
až by po skončené výpravě
nazpět hleděl v klidném přístavě.
Kdežto plavbou pilně hledí na hvězdičky,
zahledí se šťastně — do tvářičky.
„K Milině, s tou sličnou tváří
nade všecku nebes jasných záři,
k ní, s tou milostkvoucí kadeří,
k ní ať odvaha má směle zaměří!“
A již, plápol v srdci, k ní se blíží;
a když v *tom* se oku porozhlíží,
o jak zvolá, k dívce všechen znatý:
„Anděle můj, nad poklady zlatý,
tebou hvězda má mi kyne,
bez tebe má loď ach pustá plyne;
ty mých ideálů nejkrásnější světe!“ —
Milina mu na to: *„Jděte, jděte!“*
Hynek, v horoucnosti neustálé
k bohyni své, nadšen, praví dále:
„Oka tvého čaromocí
zjasnily se žití mého noci;
tvé jak uhlédl jsem vnadné líce,
zplanula-mi nebes jasná svíce.
O již dovol, chopit ruku drahou,
by mne k ráji vedla cestou blahou,
kde mi úsměch nebes malbou květe!“
Ona mu zas na to: *„Jděte, jděte!“*
Ach kdo zamezí proud krásných citů,
když se na jev řine z duše krytu?
Křehké stéblo ohni neodolá,
když se v živý požár rozplápolá.
Ejhle slovem novým,
vážným, opravdovým
lásku vyznává jí věčnou
mluvou přímou, mnohořečnou;
o lásku pak její v zájem prosí,
ruku celuje a vřelou slzou rosí:
„Bez tebe mi nelze živu býti,
v jejímž hledu milostný mi blankyt svítí;
ach co život bez tvých půvabů, tvé zdoby,
nežli truchlé mého míru hroby!
Nechať kladu s duší v plápol zňatou
na tu kadeř korunu již zlatou! —
O jen tomu andělu zde vznešenému,
v kterémž uleveno srdci stísněnému,
k ní mé sladké touhy smělý horuj vzlete!“ —
Ona však mu opět: *„Jděte, jděte!“*
Jinoch v toku slasti neustává;
výmluvnosti znovu průchod dává:
„Že mi tebe velebiti dáno,
zasvitlo dnů blahých krásné ráno;
spanilého hledu tvého vesna
probudila útrobu mou ze sna;
vím, že kudy s tebou půjdu, krásné bůže,
při každé mi stopě vzejdou růže,
kde tvá ruka v rozkoš májovou
ovine mé srdce vazbou růžovou.
O nechť vřelé v ústa políbení
spečetí mých citů libochvění!“
A kdež takto horuje cit chvělý,
odpověď dá ideál mu stkvělý:
„Hubičku že dát? aj, co to chcete?
Čtveráčku vy, *jděte, jděte!“*
Nuž co platno? Kdež on proslavuje
vzor svůj planoucími zjevy,
růžovými ústy sličné děvy
stejná odpověď se opakuje.
Na tu horoucnost ta slova chladná?
Není pro lásku to zkouška snadná:
kdež on v ráje unášel se hledem,
potkati se s tímto citův ledem!!
A tu žalem zvolá: „Ty můj pane,
ach co se tu se mnou stane?
Živé nebe — ty můj světe!
na mou vroucnost nic než: „Jděte, jděte!“
A již rychle k odchodu se béře,
již i kvapem chopí dvéře,
aby, vida sebe zklamaným,
rozloučil se s blahem doufaným. —
Co tu děva? nechá milovníka jíti?

Ne, ach ne, strach na mysl se řítí:
„Ne tak, ne tak, mládenče můj milý,
zůstaňte, můj roztomilý!
Odejít! aj toť by krásné bylo!
Takto se to nemyslilo.
Když jsem řekla: Jděte, jděte,
neřekla jsem ještě: *Odejděte!*“

Frant. Doucha.

29.

Jakého bych ráda.

Takého, jenž na potkání,
dívku když tu náhle zočí,
zapýří se jako robě,
pak zas bledne, klopí oči!
Který, když jej dívka změří,
myslí, že to krutá zráda:
takého bych za mužíčka
měla, milé sestry, ráda.
Který směle neměřívá
na potkání sklíčkem krásky,
v jehož snivých modrých očích
prýští pramen věčné lásky;
jehož líčko z českých barev
jako kvíteček se skládá:
takého bych za mužíčka
měla, milé sestry, ráda.
Kdo je skromný, málomluvný,
nežli střelí, dříve měří,
lásku umí oceniti,
lehko doufá, lehko věří.
Pro jedno kdo neshodnutí
mnoho hluku nenadělá:
takého bych za mužíčka,
milé sestry, ráda měla.
Kdo by, když bych na něj vzhlédla
jsouc tak někdy rozohněna,
počal třást se, počal prosit
uvrhna se na kolena.
Nad kým ramenem z ocele
moje vždy by vládla vnada:
takého bych za mužíčka
měla, milé sestry, ráda.
Takového, jenž by nebyl
o nic než já v zrůstu větší,
statně uměl pohovořit
sladkou naší drahou řečí;
ve zármutku dovedl by
vroucí těchu v prsa líti:
takého bych za mužíčka
chtěla, milé sestry, míti.
Sladké písně kdo zná zpívat
jarým duchem, jarou silou,
oslavuje v každém kroku
máti českou roztomilou;
ducha svého přesazuje
v srdce bratří pěvné kvítí:
s takovým bych mužíčkem tu
chtěla, milé sestry, žíti.
Takových kdybychom mužů,
milé sestry, jednou měly,
záhy pod naší by správou
jak sníh oni šedivěli! —
Zkrotily bychom je řádně,
pomstily tu jejich zrády,
oni by se zlostí chvěli,
my bychom však byly — rády! —

F. A. L-a.

30.

Jakého bych nerada.

Nejen vždycky: *Jakou bych já rád*; —
ustavičně co jen panáček si žádá.
Poslyšme pak také jedenkrát:
Jakého bych ráda!
Jakého bych ráda?
No, to jsem se potázala s zlou,
neboť všickni z *jedné* formy jsou —
tu je *drahá* dobrá rada!
Panáčkové jeden jako druhý —
kde jsou štiky, neulovím pstruhy;
a jak v hejně lišek chytit beránka,
těžká byla by to hádanka!
Čím pak déle mysl bádá,
tím hloub klesá v pochybnosti.
Jak jen možno líčit mužů cnosti,
kterých je tak hustě
jako tučných čtvrtků v půstě?
Co mi to však napadá?
Slyšte, moji zlatí!
K ulehčení budu raděj povídati,
jakého bych nerada. —
Který, ač má čtyry oči,
slzy nešťastných přec nevidí,
a když k němu chudý kročí,
osopit se na něj nestydí:
toho blaží citupráznost němá,
toho družkou nechci být;
neb kdo srdce pro *bližního* nemá,
nebude ho také pro *choť* mít.
Který, jak mě zhlídne čtoucí,
honem vedle usednoucí
do knihy mi nakukuje
a pak v duchu slabikuje:
Víra, láska, naděje —
na to převtipně se usměje:
„*Velký nebe klíč*,“ ten nemáte?
„*Pláč a nářek otců svatých*,“
„*Sedm korun celých zlatých*,“
andílku můj, neznáte?
No no, ten by pro mne byl!
Velemoudrý ten pan Thales
ať jde raděj k tomu, kdo ho vyučil,
by mu vrátil sobotáles;
za učenou latinku
nedostane na celý věk družinku.
Který jako módní „chevalier“
s uhlazeným „bon jour“ přichází,
francouzských mi kvítků nahází
a odchází s „adieu“;
jemuž, ač si po pařížsku fouká,
z boty přece Hloupětín jen kouká . . .
s takovou kdo přijde zbraní,
ten, ó moji drazí páni,
věřte, sotva zvítězí! —
Chceš-li za choť Češku mít,
musíš českým Čechem být,
jinak: Adieu, mon plaisir!
Který, má-li nový fráček —
okrášlit chtě krásnou Prahu
nejhlučnější volí dráhu
a jak paní Pýchy žáček
Jezuitskou ulicí si vyšlapuje,
po koňském se trhu prohání,
točí se a nafukuje
jako holub na báni;
pelichá-li ale fráček,
jako zmoklý ohniváček

Jalovcovou uličkou se krade,
a než nohy s mostu k Tejnu přivede,
třináct průchodicích domů projede:
panáčku můj, šťastnou cestu!
nemysli si na nevěstu;
věrná věrného chce mít,
a kdo hodlá dívce věrným být,
bývá v každé době —
dříve věrným sobě. —

Který dívce, jíž se obětuje,
přede svědky ruku nelíbá,
a kde víc než párek očí pokukuje,
pro šáteček, spadne-li, se neshýbá;
když nás někdo na procházce zastaví,
jenom na polo jej pozdraví:
„*Přítel můj!*“ rce ke mně,
k příteli však: „*Slečinka* —“
a pak hezky jemně:
„*Moje z venku tetinka!*“ —
Tetinka? aj, proč nic více,
nový pane strejčínku?
Za tu novou tetinku
ponížená služebnice!
Takovému ruku dáti —
třikrát zemřít raději;
muselať bych častěji
ještě na tetinku hráti!
Kdo se před očima vzácné paní,
jak by na drátkách byl, klaní,
slova mluví cukrová,
ruce líbá, žerty prohazuje,
ba i psíčka pohlazuje,
chválí, třeba také pochová;
stojí-li však za zády,
naopak se tváří,
ousměškem a nápady
neušetře ani vážné stáří;
který na každého něco ví,
o každém cos také slyšel,
o tom, na koho si vyšel,
to, co neví, nepoví:
seladónek takový
může zůstat doma sedět,
zdálí poslouchat a hledět —
u mne ničeho se nedoví!

Který od božího rána
do pouhýnké noci v knihách leží,
jehož láska v spisech zahrabána
všecko běžet nechá, jak to běží;
ale pro pravdu dost malinkou —
na příklad: *že tři a dvě jest pět* —
na boj vyzve celý svět —
neřku-li svou ženu jedinkou;
který v starém žbáně, v staré klice,
v meči starém, v botě zetlelé
vidí celé věky vymřelé,
staré světy a co ještě více:
takového — to bych ráda!
Ať si najde kopu let
pro svůj starožitný kabinet;
já bych byla pro něj trochu mladá!
Kdo tu živ jen v říši rajských snů,
při tom kalným okem k nebi zírá;
jemuž prozaičnost zemských dnů
jako kleště ňadra svírá;
kdo zde s růží svadlou postonává,
leckde na hrobečku dokonává;
kdy se naň však slunce usměje,
opět obživne a okřeje,
parným paprskem se rozčepejří,
a pak jako skřivan v podletí
nad hvězdy a měsíc vyletí,
kdež co bůže v novém nebi hejří;
potom navrátiv se z větrnické říše,
kde co viděl, kde co cítil,
jak mu měsíc v kapsu svítil,
prózou nebo veršem spíše;
jehož Jasnost, jak smrt bledá,
kudy chodí, rýmy hledá:
tomu se má ruka nedá;
srdce *jeho* s srdcem *mým* —
no, to by byl krásný rým!
Který si rád před dvanáctou
časem zahrá půldvanáctou,
aneb sousedskou či šestadvacet,
k tomu častěj, a to s vysoka,
byť i snímal z hluboka,
budou kartičky se vracet;
protož nechám bulku jeho stát,
s hráčem není dobře hrát!
Kdybych s ním i čtyry touše dostala,
přece bych snad prohrála;
toť už nám dá rozum náš,
že by to byl smutný maryáš:
kdo se drží karbanu a her,
dej radš lásce alifer.

Kdo se jako divadelní hrdina,
jak by Talmu do kapsy chtěl schovat,
přižene a začne deklamovat:
Hvězdo ty má jediná!
Jenžto v mrákotné mé době žití
předůvěrně svítí —
ty jsi mojí jedinou
věčnou *vidinou!*
Shlédni na otroka svého,
z oka milostného
nech ho život ssáti!
Nedopusť, bych musel k meči,
k jedu outočiště bráti —
by mě nepozřela divá voda ...“
Ticho, ticho, pane! — škoda
slov a mnoha řečí!

Kdo teprva v padesáti
poklad lásky své chce zaprodati,
a tu teprv po trhu se rozkládá:
nechtěl li již dříve vykládati,
teď si může sám též kupovati —
já bych staré zboží nerada!
Který si rád časem zabouří,
zašňupne a zakouří,
který si rád z plných nahýbá,
jehož každý sklepník vychvaluje;
kdo jen švadlenky si nadskakuje,
krejčímu se ale vyhýbá;
jejžto cesta do kavárny
vede dveřmi zastavárny,
který, hrd jsa na své „*já*“,
povídá, že má
hlavu o píď výše nežli já —
jsouť to ovšem jenom všední hříchy,
byl by to však přece ženich lichý! —
Mohla bych těch pánů ještě mnoho
vochličkami třít!
Co bych ale měla z toho?
Mohl by si třeba někdo pomyslit,
že bych *všecky nerada* —
to bych ale přece nerada.
Krásněj kvete růže milená,
o prouteček pevný opřená;
sluncem ojasní se luna bledá,

každý břečtan jilmu hledá,
někoho přec každé srdce očekává,
po někom si nechtíc zavzdychá;
Boženka má svého Oldřicha,
Jitka svého Břetislava —
proč bych tedy vyjímala jenom sebe?
Chraniž dobré nebe!
Někoho bych ráda! — Koho? to já vím;
avšak veřejně to nepovím.

Frant. Rubeš.

31.

Lépe bez srdce.

Jak tu často slýcháme,
že si lidé povídají,
někoho-li pomlouvají:
„Ten muž nemá srdce žádné!“
Blíže-li však pozor dáme,
brzy, brzy uhlídáme,
že by člověku vždy lépe bylo,
kdyby neměl srdce žádné.
Mnozí z vás se tomu diví?
Tedy dobře, moji zlatí —
já vám to chci dokázati!
Když se dítě narodí,
odkud to as pochodí,
že se směje hned, a hned zas pláče?
Odtud, že má srdce malé!
Kdyby žádné nemělo,
víte, co by se tu dálo?
Pak by se jen pořád smálo!
„„Kdyby žádné nemělo,
tuť by mohlo také plakat stále!““
mnohý z vás mně odpoví.
Avšak dále!
Každý ze řeči mé zví,
a to dříve, nežli řeknu: Amen,
že je srdce samých strastí pramen.
Teď jen příklad z věku dospělejšího,
na maličkých bez toho tak nezáleží,
každé nejraději na pokoji leží, —
nekazme jim tedy spánku sílícího.
Dítě pomaloučku roste,
z hošíka se chlapec stává, —
na maminčině si klíně hrává;
maminka ho hubičkuje,
cit v něm nejvíc zbudit hledí;
ó ty matky, jak si škodí!
Ne, už jednou ať to vědí,
že se tak jen zkáza plodí!
Chlapec se jen rozmazlí,
a pak, když se už má ve svět bráti
na vandr neb na študie,
tu to mají!
To je pěkná komedie!
Chlapec brečí, pláče máti,
a pak toho navandruje!
Sedne v nejbližším si háji,
sní tam buchty, co mu matka dala,
a pak, aby ona také neplakala,
k útěše jí zas se domů vrátí. —
Nebo jde-li synek na študie —
pro samý stesk ani nemá stání,
co mu nechutná — je *študování.*
Někdy, když ho to u srdce chytí,
usmyslí si domů jíti,
aneb zůstane-li přec —
kantoři ho pošlou sami!
Nuž! teď vidíte snad, moji zlatí,
že je srdce škodná věc.
A pak jsou též vinny mámy!
Tatínek, ten to už jinak umí —
jak snad každý dobře porozumí, —
mají také ale dobře!
Vždyť se dítěti tu základ staví, —
pročež raděj srdce žádné,
za to ale dobré zdraví!
Avšak to je ještě nic!
Teď vám řeknu mnohem víc!
Pomyslete si, že jdete na procházku —
vybledlých tu uzříte
mladých lidí pro jich lásku,
až se zhrozíte!
Tu jde právě jeden zamyšlený,
z obličeje smrt mu kouká
k srdci sahá neustále —
zůstanete nad ním jako stěny;
ještě ale větší mráz
od hlavy až k patě přejde vás,
když najednou uslyšíte,
na stráni jak na něj sejček houká
Chudák! za to se má jenom
poděkovat srdci svémuć
Aj! tuť přijdem ku jin mu!
Co tak běhá? Co tak třeští?
Potkalo ho velké štěstí?
Podívejte se, jak skáče!
Teď zas pláče!
Bože! co pak se mu jenom stalo?
Zeptejme se téhle krásky!
„On se zbláznil!“
„„Z čeho?““
„Z lásky!“
Nuže tedy, moji zlatí,
co pak tomu pravíte?
Vidíte, že se hrozíte!
Co pak to je ještě nic,
srdce nese zlého víc —
vemte noviny si k ruce,
čtěte, —
třeba hnedle, jestli chcete.
Máte je už? nu co čtete?
„Tam a tam se mladá děva
pro milence utopila,
že jí na vojně ho kule
jednou ranou zastřelila.“
Nuže hleďte, jaká je to škoda!
Na jednom nebylo dosti, —
tak museli zemřít oba!
O to srdce! — No jen dále!
„Tam a tam se milenci dva
na jabloni oběsili,
to že jejich rodiče jim,
by se vzali, nesvolili.“
Ne toť hrůza! řekne každý,
samé vraždy!
Vidíte, jen srdce dělá
na světě ty komedie!
A to máte v každém čísle novin
ubohých těch celé litanie.
Nuže, ti vám dokazují,
když si srdce probodují,
že je lépe bez něho;
ano, ano, bez něho!
„Ale,“ — mnozí povídají —
„vždyť se přec dost lásky vyvede!“ —
Nu, a kterým se už povede,
co pak z toho mají?

Buď je muž zlý, nebo žena, —
nejčastěj' jsou draci oba,
a to je pak krásná doba —
doba žití manželského.
A co pak je přivedlo jen
do neštěstí takového?
Zase srdce! Proč se vzali? —
proč se dříve milovali?
A i když je dobrý muž a dobrá žena,
zas je dětí
jako smetí —
a kteří jich nemají,
zas si po nich stýskají —
a tuť zas jsme, kde jsme dříve stáli.
Než, aby mé řeči konec vzaly —
ku starým se jenom ještě podíváme;
nu, a co pak na nich uhlídáme?
Chudáci, ach, co tu zkusí,
že ten svět už zanechati musí! —
a já vím, že hořem snad by zněměli,
kdyby scvrklé srdce neměli.
Vidíte, jen jak je srdce trochu menší,
hned je lepší!
Vůbec, zkrátka, jak jsem řekla —
k čemu také máme srdce?
Bez toho je, má-li bolest,
žádný nechce!
A snad pro radost?
mně odseknete.
Inu, když to chcete,
tu máte jen z toho přece málo.
Radost není na tom světě všeliká;
je buď malá, nebo veliká.
Z velké — by nás mohl trefit šlak!
Malou radost? to radš nechat tak,
když má srdce následky tak zrádné.
Tedy — člověku by lépe bylo,
jak se vám tu vysvětlilo,
kdyby neměl srdce žádné!

Fr. Jos. Zámečník.

32.
Rozjímání o kříži.

Začnu krátké rozjímání
o zármutku aneb o kříži,
který tak rád nahlíží
i do tiché domácnosti.
Nebude to, věřte, páni,
při vaší zde veselosti
k žádné škodě;
jenom, prosím, páni,
nechte daremného křiku,
že by ještě
žádné děvče
k také nepřišlo svobodě,
aby všude bylo puštěno
proti obyčeji, proti zvyku
k veřejnému rozbírání.
To však budiž řečeno:
kdybychom my, páni učení,
také študovaly gramatiku,
což bychom to krásně přišly
i vám mužům na stopu!
Oč, že by tu kterákoli z nás,
byť i celé pluky z vás
proti nám se také spikly,
i těch nejmoudřejších kopu
hádkou
dosti krátkou
pěkně přinutila k mlčení!
Toho jste se však Vy slušně báli!
proto jste nám právo k tomu vzali;
chcete-li však dokázati,
že se vy nás neráčíte báti,
nechte, což vaší cti neublíží,
nechte i nás mluviti,
jináče vám nelze věřiti:
nechte, nechte i mne řečniti,
chci jen říci něco o kříži!
O kříži se mnoho mluvit dá:
on prý škodí, on prý mučí,
všeličemu lidi učí,
proč, jak, kdy a kde a koho,
věru, to je víc než mnoho,
řečník-li však dobře povídá,
poví napřed, co je kříž —
proto, kdo má uši, slyš!
V jedné knize velmi malé
velmi velké lži jsou psané,
největší však mezi všemi:
„mužům že jsou křížem ženy.“ —
Potom níže
napsalo to lhářů kníže
všem ženichům za zásadu
tuto radu:
„Choť-li sobě volíš,
dobře činíš,
malou-li si ženku vyvolíš:
lepší křížek nežli kříž.“ —
Slyšte, slyšte, drahé sestřičky!
jakého to pohanění
dožilo se naše pokolení,
my že křížem rodu mužskému!
Mají-li pak oni svědomí?
Kříž ten těžký, trpký každému,
kříž ten tvrdý, že prý jsme to my,
my, tak opuštěné dušičky! —
Vy, vy páni schytralí,
vy jste nám vždy křížem pravým;
známe my ty spády,
kterými nás obcházíte rádi;
v čem vy sami zaviníte,
hned to na nás uvalíte,
k tomu jste vy dávno dozráli.
Vy, vy páni, zrovna pravím,
vy nám často křížek působíte;
to bychom my rády dokázaly,
kdybyste jen poslouchali;
k tomu vy však nesvolíte,
sice bychom jistě vyhrály.
Vždyť již jmeno samé
jestiť toho svědek pravdivý:
proč že kříži slovo mužské
a ne ženské
na počátku bylo dané
od těch, kteří slova kuli?
Hle, pánové! tu to máme,
důkaz pravdy hotový!
Naši staří dědové,
otců našich otcové,
oni také moudří sluli,
sami pravdu tuto cítili,
proto i kříž podle svého,
nikoli podle našeho
pohlaví jen slušně pokřtili. —
Ale, drahé sestřičky,
nač bychom se darmo hádaly,
mužští mají tvrdé hlavičky;

aby oni trochu
svého sluchu
také ženským dopřáli,
k tomu jsou až příliš skoupí,
za pravdu by nám přec nedali.
Děj se co děj! —
Kdo je moudrý, ten ustoupí,
mlčme raděj';
buďme, čím nás míti chtějí,
nechať si svou píseň pějí! —
Že jste nás však křížem nazvali,
vy pánové dobrotiví,
na mou pravdu malá čest
každému to rodu jest.
Vždyť jste to snad čítali,
na kříž že jen takých přibili,
kteří nejvíc hřešili?
kříž, jak víme,
že jen lotrů býval břímě,
kteří života víc hodni nebyli? —
Na mou pravdu, na mou čest!
malá chvála pro vás jest,
že jste nás svým křížem nazvali;
o tu čest my bychom nestály.
Že i křesťanů všech učitel
těžký musel nésti kříž,
o tom dneska ani zmínky,
víte snad, že bez výminky
žádných není pravidel,
to je pravda stará již.
Víme, páni, víme,
že byste se rádi vymotali
a to dokázali,
že patříte také do výminky, —
nechte, nechte však, lidinky,
my vám toho neradíme,
my tomu líp rozumíme:
byť bychom i připustily,
že patříte do výminky
všickni muži dohromady,
což bychom i velmi rády
my dobré dušinky
z milosti vám učinily,
nic byste tím nezískali,
leda že byste se snad dostali
ještě hlouběj do bláta.
Křesťanů všech Pán
nehodně byl křižován,
když jej na kříž odsoudila
zběř ta Abrahamů bradatá;
mnoho, pravda, na něm užil,
avšak on jej nezasloužil,
každý-li z vás mu chce býti roven,
teprv by se pravda ukázala,
že z vašeho pokolení
rovněž žáden není
kříže, to jest ženy hoden,
proto že ji také nezasloužil.
„Žena muži prý je kříž,"
takto všichni muži mudrují,
jeden druhému si kontrují,
když jich rarášková posednou,
„kdo nevěříš,
potom zkusíš,
když se jednou
též oženíš."
A pak o křížích svých verše skládají;
každý černí,
každý haní,
až všem vlasy vzhůru vstávají:
tento že má špatný, neúhledný,
křivý, drsný a nesnadný;
ten zas starý, hrbatý neb pokažený;
ten by zas chtěl zlatý nebo stříbrný;
jeden že má velký, že ho sotva vláčí;
druhý se pro drahý mračí,
třetího zas ve hřbet tlačí,
a tak dále, —
každý, každý něco praví
kříži svému ku pochvale.
Ale dobří pánové!
kde pak máte vaše hlavy,
máte-li vy rozum zdravý,
že dále nic nehledíte,
nežli trčí vaši nosové?
Vždyť ta hana vymyšlená,
kterou nás tak rádi
každou chvíli pokoušíte,
sama do louže vás svádí.
Pozor, pozor, páni!
Dejte se již jednou na pokání,
byste v blátě s tělem snad i s duší
neuvázli až po uši,
beztoho jste v něm už po kolena.
Kdo vás, medle rcete,
kdo vás k tomu nutí, svádí,
byste sobě kříže brali,
na které si žalujete?
Vy, vy sami, a to ještě rádi
o ně jste se vždycky domáhali.
Vy u kříže vzdycháváte,
pěkná slova mu dáváte,
oko vaše slzy roní,
pokud se vám křížek nenakloní;
a pak když jej máte,
již tu hnedle začínáte
lamentace nad ním pěti
jako děti.
Ale tak to nejde, páni,
uspořte si žalování,
kdo si sám přitáhne břímě,
ať si je sám také nosí,
tak to chtějí losy,
jináče vám radit neumíme;
my bychom vám rády
pomohly dle naší moci,
ale komu není rady,
není též pomoci,
vy si raditi nedáte,
pomáhat si nenecháte.
Kdyby se i také našel
nějaký tu Šimon Cirenejský,
jenž by kříž ten těžký
chvilkami vám nésti přišel
z útrpnosti,
že byste mu, páni žárliví,
také z ochotnosti
vyprášili kabát poctivý!
Ještě něco, a pak dosti,
bych snad nebyla vám k obtížnosti:
„Koho pán Bůh miluje,
tomu křížek daruje";
to jsou slova svatá
z bible vzatá.
Mohla bych vám také příkladů
celou napočítat hromadu,
kde se muži napravili,
až je tomu naučily
křížky, když se oženili.
Dobrodiní takové,

vy nevděční pánové,
měli byste sobě vážiti,
ne nám ještě křivdu činiti.
To je ale všecko málo;
kdyby se však dokázalo,
že byste se bez nás ani
slávy nebes nedožili,
tu byste vy teprv, páni,
oči jako výři vyvalili.
A to já chci dokázati,
račte jenom pozor dáti.
V Písmě svatém má to býti,
že Spasitel
tato slova říkat zvykl:
„Chce-li kdo za mnou přijíti,
vezmi kříž svůj
a tak mne následuj.“,
Slyšte, co ta slova káží:
kdo chce do nebe přijíti,
musí ženu s sebou vzíti,
jinak mu tam dvéře ukáží.
Proto také spatřujete,
kamkoli jen cestujete,
na polích a na rozcestí,
kudy lidé nejvíc chodívají,
státi kříže,
any jdoucím vůkol věstí,
ženy chtít že všichni lidé mají,
buď si žebrák nebo kníže.
Když se poutník ku kříži
jenom trochu přiblíží,
hned svou hlavu odkrývá,
zbožně se naň podívá,
pak svou poctu jemu vykoná,
padna před ním na svá kolena:
tak vy všichni činit máte, —
proto ženskou-li kde uhlídáte,
hned klobouky smekejte,
kořte se a klekejte,
sic se nebe nedočkáte.

P. S.

33.
Vdávat či nevdávat.

Věru, směšné jest to, sestry milé,
slyším-li tu každé chvíle,
jak se mužští namahají,
aby nás jen pohanili,
o to jenom péči mají,
jak by si nás podmanili;
ba i o tom vedou řeči,
mají-li se ženit, nebo ne,
a vzdor tomu mají den ode dne
o ženění jenom péči.
Vytýkají nám, že jsme jich kříž,
a přec rádi berou na se jeho tíž;
ze staré si panny každý
z nich jen samé blázny tropí,
nezpomene, že je starých
mládenců také na kopy.
Smějou se nám, že prý čepec
nejmilejší každému jest děvčeti,
a že každá prý doufáme
dostati se pod něj do čtyřiceti.
K čemu vy pak studujete,
proč pak se tak namáháte?
k čemu též praktikujete
mnohá leta kolikráte?
Než chcete to věděti? —
Abyste se mohli ženiti!
Vy byste se třebas
ve škole již ženili,
kdybyste jen měli,
čím byste se živili!
Nechci se však s nimi hádat,
chci vám, milé sestry, jen ukázat,
co my z toho máme,
když se vdáme. —
Před svatbou se mužští nám jen klaní,
na rukou by nás snad nosili;
po svatbě, tu hned jsou jinčí,
neposlechnou, byť jsme je i prosily.
Jak to dále ještě vypadá,
každá panička vám důkaz dá.
Já vám jenom okáži,
jakého si muže asi vzít,
a pak se vás otáži,
budete-li kdy se vdávat chtít. —
Začnu tedy od umělce,
začnu hnedle od básníka.
Ve jmenu tom leží
arciť vnada dost veliká;
vezmu-li to ale, jak se patří,
hezky kolem sem a tam,
ani s jedním z básníků těch
ku vdávání chuť nemám.
Zpívajíce jen o lásce
často ani jí neznají,
o srdci, o jeho citech,
sami třebas ho nemají.
Věru, takového veršotepce
dívka, jako já jsem, nechce.
Jak pak, takhle redaktora?
To by bylo lákavé,
věru, to bych sama chtěla,
posluchačky laskavé,
bylo by to v pravdě hezké, ale —
on je víc, než doma, v kriminále!
Muzikanta? — Ti jsou pijáci!
Pana France? — Ti jsou šosáci!
Úřadníka mám já volit? —
Ten si musí bradu holit!
A pak kdybych měla
takhle za kancelistu se vdát,
musela bych pěkně paní adjunktové
říkat každou chvíli: „Kys ty hnát!“
paní přednostové ruku líbat
a před každým škrabákem snad hlavu hýbat.
Ne, ne — to se nikdy nestane,
úřadník, ten mne nedostane!
Advokáta-li mám chtít? —
To už zcela nesmí být!
Ten by mne jen paragrafy živil,
pak ostatní lidi šidil,
s zákonem by se při každém kroku radil,
vedne v noci by se se mnou přel a vadil,
a tak by se mohlo stát,
že bych mohla proces s ním prohrát. —
Doktora? — Nu, to bych sobě dala,
věru, radš bych holiče brad vzala!
Ten by mi chtěl stále předpisovat,
jak se v jídle, jak se v pití chovat,
kdy mám vstávat, a kdy ležet jít,
že mám místo kávy vodu pít;
větší lásku nežli ke mně
by k svým pacientům choval,
časem by i hezké
pacientky navštěvoval,

a kdo ví, co ještě víc?
Ne! — s doktorem není nic!
Lékárníka bych si vzala? —
No, to bych si teprva vybrala!
Ten míchá jen samé jedy,
hořké mediciny vaří,
a když nemocným je nejhůř,
jemu nejlépe se daří.
Skleničky má křížky znamenané,
a umrlčí hlavy na nich malované;
kde již za živa smrt vídati,
tam se nechci dostati.
Kantora? — U toho též zle bývá,
neb když všichni pláčou — kantor zpívá.
Či snad kupce? — Děkuji za takou čest,
pak-li každý den na bankrot čáka jest.
Koho tedy chtít,
koho si za muže vzít?
Kohokoliv ať volíme,
přec vždy špatně pochodíme.
Kdo má tedy pravdu: mužští nebo my?
Zajisté že to z vás každá ví.
Tážete-li se však: „Jakého?"
odpovídám krátce: „Žádného!"
Bez toho jsou všichni stejní,
ani jeden lepší není.
Nejlíp uděláme,
všem-li kvinde dáme. —
Jak? — Vy čela kaboníte,
dle mé rady jednat nemíníte? —
Vždyť jsem tak zle nemínila,
já jen pánům oplatila,
co nám oni sami dělávají,
když nás často zlobívají.
„Rád kdo má, ten haní" —
staré přísloví nám praví,
a že mužští nás vždy hanívají,
důkazem jest, že nás rádi mají.
Proto také moje hana
byla vlastně chvála sama.
Pán Bůh stvořil k potěšení ženu
mužovi, ne k trápení,
úkolem pak naším v světě jest
života jen jejich blažení,
protož, přijde-li hoch švarný k vám,
pravý vlastenec a Čech,
každá rozmýšlení nech,
a uveď jej v lásky chrám!
Radou tou řeč dokonávám.
Kýž by se vám zalíbila! —
Otázku na konec dávám:
„Bez muže co by tu žena byla?!" —

H. Havlík.

34.
Slovíčko o kávě.

„Káva — káva!" — již to slyším v duchu,
jak zlost našim pánům ve výbuchu
v prsou náhle dusí všechen ples.
„Už i v besedě ten ďáblův vynález?"
Tak si pod vous bručí v této době. — —
Avšak, páni, zpomeňte jen sobě,
vy že jste jí do kněh vecpali
a chudince jedu nadali,
kletbu hroznou, strašnou vyřkli na ni,
že to možno není říci ani;
a proč, pakli volno jest se ptáti? —
„Nu, abyste mohli o nás psáti!"
Ach! což inkoustu již vymazáno,
co tu papíru již počmáráno,
kde se o naši jednalo čest!
Vaše fráse byla vždy a jest:
žena že je vším ve světě vinna —
Tu se musí tepat krinolina,
tam zas prosté, dlouhé naše vlasy
nejdou pod vous pyšné, mužské chasy;
tu nám rozum chtějí upírati,
tam zas v prádlo berou i náš šat;
ba i víc, — ta mužská chasa snad
z úst by jazyky nám chtěla vyřezati.
Konečně, by dovršili svoji slávu,
vzali pod svou kritiku i — kávu. —
„Kávu — tu prý vynalezli ďasi!" —
Moudří páni, spletli jste se asi!
Kávu — nápoj sladší nektaru —
nebe dalo ženám ku zdaru;
káva — nebes zřejmý důkaz jesti,
že jsou ženy nebes miláčkové.
Ano, ano, panáčkové,
jí nám teprv zkvetlo blaho, štěstí.
Sladká kávo, věčně proslavená,
pevně, přepevně jsem přesvědčena,
kdyby Juno byla znala tebe:
ruče že by byla opustila nebe,
samu ambru, nektar tamo nechajíc;
dobrovolně z božské nebeštanky
v podobu se kryjíc pozemštanky,
na nebe by byla zapomněla,
celé nebe v tobě, kávo, měla,
pozvolnoučka „bílou" srkajíc! — —
Na vždy by tu hydru zničili,
ve svých knihách mužští učili:
„Káva že prý hrozný, strašný jed."
Avšak přec, co káva kávou stojí,
nikdo ještě theorii svoji
příkladem dokázat nedoveď!
Ba naopak, lidé, kteří kávu pili,
víme, dlouhý věk že žili. —
Já vám ale, slavní mudrcové,
podám učení o kávě nové!
Káva nejen neotráví,
jak to vaše tlusté knihy praví,
nýbrž — slyšte! — naše sladká káva,
jížto věčná budiž čest a sláva,
káva jesti mocný — protijed!
Důkaz — podám hned.
Když pan manžel různém u rozmaru,
u džbánečku sedě v pivovaru,
s pravou *mužskou* horlivostí
manželské své povinnosti,
jak to mužův zvykem je,
z karet pilně studuje:
kdož to může ženě za zlé míti,
jest li se jí v prsou nevol znítí?
Kdo se může proto hněvat na ni,
jestli v pusté doma samotě
upřímného svého pro chotě
zasloužené chystá přivítání?
Zatím co v ní city mocně bouří,
silná káva již se před ní kouří.
Černá — hezky silná, učistěná —
vedle smetánka už uvařená —
k tomu cukr bílý jako sníh.
Ruče smíchá se ta medicina —
a hle! — prudká dřív zlost manželčina,
jež jí v prsou vřela potají, —
znenáhla se roztájí;
v srdci jejím zase teplý jih.

Nuže, rcete, muži závistiví,
jste-li jenom trochu spravedlivi,
kdo to byl, jenž bouři zahnal v dáli?
Káva, již jste proklínali;
káva schlácholila rozčilení
a vám vyprosila — odpuštění.
Nejvíc ale vaše kritiky
zlobí kávové prý visity. —
„Manželova čest tam za své bere,
ba i mrtvým čest se s těla dere;
tam prý z prokleté té kávy nadchnutí
proti nim se kuje spiknutí!“
A tak ještě více
žalob vedou na nás — na tisíce!
Pardon, pánové! — Jen račte poshoviti,
chci vám celou věc tu vyložiti!

Vy se přec *rozumem* vychloubáte,
nu, a rcetež, zdaž nechválíváte,
jak za naší doby velice
zapotřebí jesti — *spolčování?*
Máte sami spolky k zpěvu, k tělocviku,
spolky hospodářů, živnostníků —
a jak se těch na sta spolků zove.
Nuž, upřímní panáčkové,
proč tu tolik hřmotu, lání?
Nač ty hněvy a ty podivné okolky,
jestli že práv stejných v užívání
zarážíme *kávové si spolky*? . . .
Že to někdy žen je ve zvyku
o svých mužích vésti kritiku,
v tom přec není žádný „crimen lesae“?
Kritika *smí* a *má* rozbírati,
chválit tu a tam zas varovati,
jak to v prospěch celku uznává,
má-li v světě dít se oprava.
Kdo proti kritice naší brojí,
patrně se světla bojí,
račím krokem k předu leze.
Nač se tedy horšiti tak prudce?
Nač by byla naše konstituce?
Dokud tedy konstituci máme,
kritiku si vyrvati nedáme!
Dále! — Jen přec s upřímností vizte
na to divné kávy sloučení!
Zdaž v tom božské řízení
nemusíte vypátrati jistě?
Má-li káva řádnou kávou býti,
musí trojích částek míti:
silný vývar upražené kávy;
a do této divotvorné šťávy
řádná smetana jak k ochlazení;
k tomu hojnost *cukru* k oslazení.
Z částek těch pak vzchází nápoj ten,
jenž nám v život kouzlí rajský sen.
Nuže, páni, chcete náhodou to zváti,
je-li *obraz života* v tom znáti?
První částka, černá káva — víra;
smetana jest — lidská naděje;
a by v celku panovala míra,
k tomu *cukr — láska* přispěje.
Víry — naděje — a lásky sloučení
dá pak život rajský, blažený.
Nuž, v tom je přec vidět božskou vůli,
že se vznešené té pravdě k vůli,
aby nezanikla bezděky,
káva píti musí na věky.

Konečně, jak u vší spanilosti
stojí tu se svojí celou cností,
jako anděl z krajiny neznámé,
jestli že ji *s pivem* porovnáme!

Pivo — hořké jako jed;
tak že sám už jeho zhled
tuto chybu v sobě znamená.
Proto se i jak pivoňka červená.
Ale naše káva,
jíž buď věčná sláva,
vizte, jakou skví se spanilostí,
v bílém rouchu nevinnosti!
Proto ctíme ji tak hluboce;
vždyť to — nevinnosti ovoce!
Pivo, dle mužského náhledu,
musí přicházeti od ledu.
Tudíž schází mu i vřelost, teplo,
jakby z severního moře teklo
z pode věčných ledů úkrytu.
Proto chutná mužům bez citu.
Naše drahá káva ale —
ó jak vřelá jesti neskonale!
Jako lásky ohně vřelé,
když nám zejmou srdce celé,
jako lásky hvězda zářivá
káva srdce naše zahřívá.
Ještě půjdem dále, páni! —
Zdaž nám ve svém mudrování
co učenci velicí
s to jste říci jen jediný pád,
kde by naší kávou snad
žena zlovila si opici? . . . .
To však ale známo velice,
z piva že se rodí opice —
a z opice — *mnohý pád.*
Pivo . . . . ale dost už, dosti;
kávy naší vyvýšené cnosti
nad vši pochybnost jsou zvýšeny.
Nechť si na ni mužští lají dále,
— muži musí bručet neustále —
my zůstanem s kávou spřízněny. —
A však, musím hovor přetrhnouti —
káva mohla by mně vystydnouti;
nu, a studenou mi nepijeme! —
Jindy zas se na ně obujeme.

Karel Adamec.

35.

Dlouhé vlasy.

Nemiluji žádnou zášť,
ale že jsou muži korouhev,
která se jen podle větru točí:
to se neukryje v lásky plášť;
to je, sestry, truchlozpěv,
při němžto nám oči
tuze často slzami se močí.
Kdo moc nese,
jistě že se třese;
Tak i nás tu popadává třas
nad smělostí mužskou;
přijde ale čas,
že jí hodíme jak prázdnou luskou.
Dokaváde milostpáni
sami rulíky a copy nosili,
nebývalo ani zdání,
že by vlasy pouhé,
jsou-li trochu dlouhé,
krátký rozum tvořily.
Jak se moří s kostí vrána,
tak se páni s copem mořili;
časně z rána
z lůžka se již vyhoupli,

před zrcadlo předstoupli,
pletli cop a pudrovali,
při tom takto mudrovali:
„Tento vlas — a ještě tyto,
práce nesmí býti líto,
má-li z hlavy něco být.“
Co však páni — nevím proč? —
kletbu vznesli na vrkoč
a radš krátké vlasy nosí:
tuť si leckdy o nás zaklábosí,
že prý vlasů hrdý zrůst
na vtipu nám dělá půst.
Jenom zvolna, milí páni,
ať se naposledy vám
za ten blud a za ten klam
hrana nevyzvání.
Jistě není pověst nová,
že již hlava Adamova
vlasy dlouhé nos la.
Chce-li někdo pochybovat,
vroucně bych ho prosila,
osobu nám pojmenovat,
kteráž za onoho času
na stříž Adamových vlasů
nůžky brousila?
A když nůžky nastaly —
komu pak se asi
dlouhorostlé vlasy
chtíc a nechtíc stříhaly?
Hříšníkům, vy milí páni,
z pokuty a za pokání!
Při tom musel oholený,
v dlouhý rubáš oblečený
před kostelem stát.
Máte o tom vědomí?
Nehněte vás svědomí?
Neb i vás, vy nevinňátka,
vídám — ať to řeknu zkrátka —
pro hřích před kostelem stát.
Že se ale zločincům až posaváde
vlasy zkrátka oholí,
zajisté z vás každý ví.
Či se to snad děje ku parádě?
Vímť já, proč si vlasy krátíte!
Protože se bojíte,
aby se vám do onoho tónu
nevedlo jak Absolonu!
Aby nebylo jen pořád slyšet:
Ten a ten zas zůstal viset!
Ale krátké vlasy, páni,
ty vás před visením neochrání!
Třebas neviseli za vlasy,
visíte přec — a ne jenom v půli,
ale od paty až k hlavě
jako na popravě — —
křídou na tabuli!
Ovšem, láska dá moc běhání,
tu je obuvu jen trhání,
na to přijde žízeň,
v kapse není přízeň:
a tuť visíte — o trampoty!
za pivečko, za boty!
Věšení — toť vám jde přirozeně!
Sotva hezkou dívku spatříte,
již se na ni věsíte —
vidíme to denně.
Snad si hlavu holíte,
protože se bojíte,
by se mozek nezapařil?
Což se ještě nevydařil
z chytrých pánů žádný,
kterýž by ten vítr řádný —
mladých pánů *nadýmání* —
k ochlazení hlavy,
ku prospěchu zdraví
použíti věděl?
Snad mi někdo řekne:
„Dlouhých vlasů pořádání
béře mnoho času;
já mám jiné zaměstnání,
kdybych *na to* nepohleděl,
šel by zisk můj k ďasu.“
Což pak není péče o *hlavu*
hlavní zaměstnání?
Nebo jste vy, slavní páni,
dokázati ve stavu,
že vás nechá nebe proto žít,
abyste se starali,
jak je možno koně mít,
dobře jíst a dobře pít;
počne-li však slunce hřáti,
jak se může ve dne spáti?
Jestli pak i víte,
proč pan kantor dítě,
kteréž tvrdou hlavu má,
za *vlasy* rád popadá?
A proč asi
mistr učeníka svého,
dbá-li na zdaření jeho,
pilně třese za pačesy?
Protože to praxis učí:
má-li z kluka něco být,
tu že musí — ať to mučí —
denně delší vlasy mít;
jak mu trochu vytahá,
hned prý více vtipu má!
Že pak dlouhé vlasy
také hodnou sílu dávají,
vzácnou moc že mívají,
poučují staré časy.
Samson praští na vrata,
že se zboří komnata,
pak si lehne, trochu spí
než se ale probudí,
leží vlasy jinde.
Jakýž toho konec?
Síla uchopila zvonec,
zvonila mu kvinde!
Že i nám též divné síly
dlouhé vlasy dodají,
moudří páni jistě uznají.
Slunce hřeje-li jen chvíli,
tu vás tíží hned i fráček,
kde z nás mnohá tolik sukní nese,
že se pod ní dlažba třese,
a přec lítne jako ptáček.
Není-liž to dosti příkladů,
složených jak v drahém pokladu,
převelmi že bloudíte,
kdyžto, páni, soudíte,
že nám dlouhých vlasů hrdý zrůst
na vtipu i síle
přitahuje půst?
Nedošla-li jsem však cíle —
což vám ale neradím —
hned vám, páni bludnější,
brejle ještě ostřejší
na nosejček posadím.
Hleďte, před námi jde mladý pán,
nese dlouhé vlasy,

kráčí si jak velikán,
pyšní se jak tulipán —
kdo pak je to asi?
Uši jeho nespatříte,
a tak si snad pomyslíte,
že si před vrzáním
flašinetů chrání
citlivý svůj sluch?
Chyba lávky — on je silný duch!
Není-li to literát,
přec vám mohu za to stát,
jeho stav že vzácný los,
buď je malíř, nebo virtuos! —
Snad se někdo z pánů ptá:
„Prosím, nač pak asi
k učenosti dlouhé vlasy?“
Proto, jak se zdá,
by se proti všedennímu zvyku
řeklo: *Více vlny — nežli křiku!*

J. Burgerstein.

36.

Nevěsta.

Toť jsem se lekla, až se celá třesu!
Však je to také nápad podivný,
nic neříc' mně a přijít k rodičům,
by o mou ruku přímo požádal!
Což nemohl mne o tom zpravit dříve?
Což nemá příležitost každý den,
by se dřív o tom kroku se mnou radil?
Což nejsem já zde hlavní osobou?
Mám ho tak ráda, byla bych snad —
však teď se hněvám! — nač tak náhle, rychle!
Muž může ovšem kvapem v manželství,
to je prý muži zcela příslušné,
když pro nevěstu divým tryskem jede;
my ale — o nebohá my slabá stvoření! —
my máme zcela drobným líným krokem
se loudit za svým hostem k oltáři!
Je možná, že to dobře zřízeno,
vždyť děvčata by pravé boje svedla
a běhala snad spolu o závod,
by žádná starou pannou nezůstala!
Já ale? — Bože, já jsem příliš pyšná
a o vdání se věru nestarám! —
To je oč stát! — A mne tak překvapit!
chtít přede mnou se smluvit s rodiči!
Já myslila, že studem uhořím,
tvář má pálila jako žhavý uhel
a oči se až krví zalily. —
Tu vzchopím se a hrdě vykročím,
a podívám se zlostně na něho,
že překvapením skoro zkameněl —
umlkli všickni a já z dveří ven!
O nemyslete, že to byl jen žert!
A kdyby to jen jiskra zlosti byla,
já chci ji v plamen nechat vyšlehnout
a chci se zlobit, chci se zlobit! — chci!
(dupne nohou; rozzlobeně)
A kdo to řekl tomu panáčkovi,
že já ho do opravdy nyní chci?
Což nemohla jsem s ním jen zahrávat?
Což nemohla jsem za blázna ho mít?
Vždyť bez toho se málo namáhá,
by sobě získal pro vždy lásku mou!
Což nepozdravuje mou sousedku,
ač ví, že nemohu ji ani cítit?
Jen pozdravujte, pane, prosím, prosím,
vždyť já to zaporučit nemohu,
však lidem, kteří všechno pozdravujou,
těm já zas věru ani neděkuju!
A nedal ondy nejkrásnější růži
mé přítelkyni? — O té falešnice!
Ne — nejsem věru za mák žárliva,
můj pane, nevím věru, na koho,
a kdybych chtěla muže upoutat,
nu chvála Bohu! dovedu to spíš
než ona; není věru právě hezčí
než já — jen co se týče koketrije,
bych ovšem musela jí ustoupit,
však u hloupých jen mužských, milý pane!
A-líbí-li se vám tak její otec,
jak jste mně ondy směle povídal —
nuž, prosím, prosím — nechci v cestě stát
A abyste to konečně už zvěděl,
nuž tedy slyšte, pane — já vás nechci!
(plačtivě)
Ne, nechci! pravím vám, jen jděte dál!
jsem přece jako jehně trpěliva,
však trpělivost má už také přešla!
Jen si to s rodiči tam vyjednejte,
až přijde na mne, řeknu krátce: *„Ne!“*
Já o manželství věru nestojím.
To je oč stát! — Vždyť mně nic neschází
A svatba? — Ta mne věru nepotěší.
Vás by snad potěšila, může být;
však vím, co sobě lidé povídají,
že žena muže těší dvakrát jen:
to po prvé, když v svatebním je šatě,
a po druhé, když je už v rubáši. —
Nuž, abych druhým vás snad netěšila,
tož věru lehce, pane, nahlídnete,
že prvním potěšit vás nemohu!
Ach nešťastné my bídné ženštiny,
když tedy jsme se mužům poddaly,
už jich co družky více netěšíme!
Ne, nechci, pane, byste tyranem
se stal snad náhlým mojím svolením!
A jakž bych byla všecka nešťastna,
když byste počal si mne ošklivit!
Já věřím, že byste se přemáhal,
by svět mou tajnou bídu nepoznal,
že byste zdvořilým byl veřejně,
že byste se i stavěl laskavým
a slepí lidé že by říkali:
„To šťastná žena, jaký je to muž,
jak zábavný, jak je k ní úslužný,
jak si s ní zahrává, jak vtipkuje,
na rukou nošen být by zasloužil!“
Však doma! — Doma byste zíval jen,
a co jste v zdvořilostech promrhal,
to byste sobě doma nahradil
buď mlčením, buď hrubým hubováním.
O hubování! hádky domácí!
vy byste za krátko mne zmořily!
Jak je tak každá žena nešťastná,
že *musí* povzdechy a slzami
vždy muže *nutit*, aby řekl: „ano!“
A „ano“ musí říkat, to je zřejmé,
vždyť žena obyčejně pravdu má,
a žádá-li cos, žádá rozumně!
Však muž si myslívá: „Vždyť jsem já hlava!“
a třeba mnohému by nerozuměl,
přec myslí, že už musí odmlouvat,
když něco z jeho hlavy nevyšlo!
Ne — je to směšné, že se manželství
tak vychvaluje, že se povídá:
„Manželství pojí srdce úzce k sobě,

by v lásce, v stálém štěstí prodlela!"
Nu ovšem, že si ruce podají,
když před oltářem spolu předstoupí;
však tak si také ruce podávají
angličtí rozlícení boxovníci,
než počnou na život a na smrt boj,
a ruky stisknutím si slibujou,
že žádný z nich se hněvat nebude,
když druzí poctivě mu vybijou.
Což se snad snáší mír a manželství,
což neznamená každé políbení,
že manželé to odpustí,
když konečně se přece umoří?
Což neznamená každé smíření,
že přijde později zase jiná hádka?
Což není to už ostrou satyrou,
že žena jména svého pozbývá
a podle muže ji pak překřtějí
tak, jako mnohé město podle bitvy,
jež se tam třeba nahodile svedla?
Ach, jak mně potěšuje vědomí,
když svoje jméno takto neproměním,
že nepotřebuju se s mužem rvát!
Mně není třeba jeho ochrany,
což nemohu já sama v světě stát?
Čím pak mne také může muž můj chránit,
bych sama se tím chránit nedovedla?
Aj, jaký rozdíl mezi mnou a mužem?
Snad jeho příkrý, hrubý zevnějšek,
snad jeho tvář, snad jeho hloupý vous?
Můj Bože, toť bychom se tuze lehce
též mohly hrdinnými muži stát,
a netřeba nám věru více k tomu,
než copy kolem tváře uvázat!
A vaše podpora, můj milý pane?
Nu, chvála Bohu, té mi netřeba,
mám přece jmění ještě nějaké,
a kdybych neměla, mám ruce své,
a ty mne věru dobře uživí!
Nechť třeba hlad a trpkou nouzi mám,
i s málem se pak ráda spokojím
a budu tak, jak bývají ty ženy,
jimž se tak, pane, vždycky divíte
a o nichž říkáte, že nechápete,
jak jen ty chudé ženy žíti mohou,
když jim dá čtvrtní denně almužnou
mizerný groš, už že se uživí!
Tak budu třeba také sama žít
a budu aspoň vždycky samostatna.
Ach samostatnost, jaké krásné slovo!
Tak sama, sama v širém světě stát,
o přízeň nedbat, lásky nežebrat —
ach sama — sama — jak to divně zní!

(náhle se zarazí)

Ach sama — sama — mráz mne probíhá,
stát sama, sama žít a bez přátel
v poslední hodince pak umírat,
a nikdo zde, kdo k smrti poslouží,
a nikdo zde, kdo oči zatlačí,
a nikdo, nikdo, kdo by zaplakal!
Hu, jak mne svírá mráz ten ošklivý —
ne — nechci přece pro vždy sama být,
chci kolem sebe lidi milující
a chci je vřele zase milovat.
Jen muže ne! — Nač také muž by byl?
Muž by moh' dříve umřít nežli já
a nastal by pak smutek trýznivý,
že bych si třeba oči vyplakala!
Kdo nemá nic, ten nezná aspoň ztráty!
Já umírám už děsnou ouzkostí,
když si jen jako mžikem vzpomenu,
že by můj Karel umřel dřív než já —
ach, Karla ztratit, ne — radš hnedky smrt,
já umru, Karle, věru bez tebe,
ne — já to, Karle, věru nevydržím,
že se tě nyní musím odříci.

(plačtivě)

Ach, proč jsi mně to, Karle, učinil!
Jest to tvá odměna za moji lásku,
že nutíš mne, bych se tě odřekla?
Je to tvá věrnost, často slibovaná?
Což jsem to něčím, Karle, zasloužila,
že mnou teď náhle opovrhuješ? —

(malá přestávka)

Že opovrhuje? I ty můj Bože,
kdož pak mně ošklivé ty věci řek'?
Kdož pak mne nutí, bych se odřekla?
Vždyť právě o mne rodiče mé prosí!
Já jsem jim ze strachu jen utekla
a tak se v rozpacích svých pomátla,
že se mně srdce v těle ještě třese
a zde co pravý blázen podivné
si řeči o neštěstí vymýšlím!
Což nechci Karla? — Ty můj Bože, chci!
vždyť bez něj nemohu ni živa být!
A bylo by to moje manželství
s mým milým Karlem věru nešťastné?
Ach, Bože, Bože, co jsem mluvila?
Vždyť manželství jen tenkrát nešťastné
můž' býti, když je mocí vnuceno;
však já ho beru jenom z vlastní vůle!
Můž' ovšem býti, že i Karel můj'
snad bude vládnout chtíti nade mnou —
nu, ať si vládne, ráda poslouchám,
ať je on hlavou, srdcem budu já,
a když mu srdce dobře poradí,
toť jistě také rád pak uposlechne.
A trvanlivé aby štěstí bylo,
to bude moje starost největší!
Teď ovšem jsem mu kniha pozlacená;
však brzo ztratí se to pozlátko
a bude kniha v brzku příliš známa.
By pak té knihy stranou neodložil,
až listy její trochu rozečte,
nuž — každou stránku její naplním
pak samým rozumem a dobrotou,
že znovu každou zvláště poután bude.
O těš se, Karle, máš mít dobrou ženu,
a moudrá bude! — jakž by nebyla,
když právě se tak strašně svatby bála?
Čím *víc dřív strachu, tím víc moudrosti*,
vždyť strach prý moudrosti vždy základ jest!
Však já se na chudáka zamračila,
když z pokoje jsem prve utekla;
snad rozhněval se chudák pro to na mne,
můj Bože, kdyby tak byl odešel
a rodičů mých o mne nedoprosil,
toť bych teď sama rychle musela
si běžet za ním. —

(náhlídne klíční děrkou do vedlejšího pokoje — pohnutým hlasem:)

O můj dobrý Bože,
teď právě rodiče jej žehnají
a šťastný úsměch sídlí v jejich tváři
a blahem jejich dobré oko září!
O otcovy vy drahé šediny,
teď také vděčný syn vás líbat bude
a bude sprovázet vás cestou všude
až do poslední žití hodiny.
O upřímné vy oči matčiny,

vy sídlo lásky, sídlo neviny,
vám bude v nás zas nová rozkoš zkvítat;
v nás obraz uzříte své mladosti
a z našich mladých bujných radostí
se budou matce nové věnce splítat.
Vy uzříte, jak nás dva láska pojí,
jak svět nás strastný nikdy nerozdvojí,
jak sdílet budem osudů svých tíže!
(sklopí hlavu)
Jakž bychom nesdíleli, když nás víže
tak mocná, neporušitelná páska —
(pozdvihne zase hlavu)
ta nejmocnější páska — věrná láska!
(utírá si oči — mírným tónem)
Však — mně se zdá — že trochu slz se shluklo —
(náhle živě)
já musím k nim, sic by mně srdce puklo!
(Odkvapí.)

Jan Neruda.

37.

Žena panovnice.

(Dramatický žert pro 1 osobu.)

Berta, mladá nevěsta.

Chvála Bohu, konečně je tady
den vší slasti, den nebeské vnady:
konečně se mohu z duše celé
a ze srdce vysmát osudu,
že už prohrál se mnou v sázce smělé,
já — že na ocet už nezbudu.
Je to přece utěšená chvíle,
když tak dívka, jsouc u svého cíle,
před oltářem samým poklekne
a pan páter zbožně vyřekne:
„Co Bůh spojil, člověk . . .“ a tak dále! . .
Nu, to musím říci ku své chvále,
Ladislav můj, věru, to je květ,
dral se o něj celý ženský svět:
kadeřavý, básnický je jeho vlas,
jasné oči jako hvězdy za noci,
zvonu znění stříbrný je jeho hlas,
a ta ústa — — — nu, těm není pomoci!
Proč si začal? Tím je vinen sám,
že je na potkání zulíbám.
Co však korunou je cností jeho všech:
Ladislav můj poctivý je, švarný Čech.
Nu, a Čech, — — nač více ještě povídat?
Kdo to jako já již zkusil,
jistě přesvědčit se musil,
víc než Čech že nemůž' nikdo milovat.
Vyhledává vše, co mne jen blaží,
v očích čísti touhy mé se snaží,
a aby mne na vše věky oslavil,
almanahy básněmi až zaplavil.
Věru, věru, hezké by to bylo,
avšak, nevěstinko zlatá,
pamatuj, co řekla Háta
a co tě tak velmi zastrašilo!
„*Ženich*, — ten prý vždy je pochlebným,
jak pak ale, až už bude tvým?“
O cizí řeč ovšem málo stojím,
avšak muže — muže přec se bojím;
neboť to je pravda svatosvatá,
zkusila to sousedka má Háta,
asi v osmi letech tři jí umřeli,
a teď čtvrtému je věrna manželi.
A ta prála ke mně: „Milé dítě,
pozor, sic ta láska ošidí tě!
Ženich *musí* hory doly slibovat,
pozor jen, ať nemáš čeho litovat.
Když se lásky tvojí domáhá,
což to denně znova přísahá,
kterak jsi mu spasné hvězdy svit,
kterak nemohl by bez tě žít
a jak, kdyby jiný pro tě žil,
pod okny by se ti zastřelil.
To však prý jsou spády, staré cesty,
jimiž mladíci se derou o nevěsty.
Jak ji ale dostali už pod čepec,
jak by uťal, hned se zjinačí ta věc,
hned si na pány jen doma hrají,
o hubinku prositi se dají,
hlavu nosí jako pávi vzhůru,
při placení výmluv mají fůru,
že prý tento, že prý takhle,
škoda peněz na mirakle,
pětkrát pokoj na kříž změří,
vezmou klobouk — hajdy z dveří,
a než rozvážíš to dost,
zapíjí už někde zlost!“
Inu, něco na tom pravda bude!
Avšak, to se neděje snad všude
„Ba neděje,“ — Háta na to,
„zřídka vídat nyní zlato,
a kdo zlato teď chce mít,
musí si ho vydobyt:
žínka musí jako pěna,
pokud je pec vytopená,
to jest: pokud láska nešla spat,
mužička si hezky ohýbat.
(Rozhněvaně, jakoby k muži:)
„„Kam jdeš zase? A to se mi líbí!
Mlč už, znám tě! nedám na tvé sliby!
Co máš za užitek od tamtud?
Kabát dolů, hned mi doma buď!““
A když žínka kolikrát tak vykročí,
muže prý i kolem prstu otočí.“ — —
Dobře, dobře máš, má Háto!
Bože, kdyby mne to potkalo!!
Aby se to *mně* však nestalo,
do prádla si vezmu já to!
„Ladislávku, muži přezlatý,
je tu jaro, kup mi na šaty!“
„„Milá ženo, to nemůže být,
vždyť snad máš v čem mezi lidi jít?““
„Tak, tak, to jsem chtěla vědět!“
A teď počnu k zemi hledět,
jsme-li sami, ohlídnu se,
odkašlám si, zajiknu se,
čepec shodím s hlavy dolů,
shodím slánku s prostřed stolu,
zatnu pěstě, zatnu zuby,
zpřevracím pak vše na ruby,
počnu sem tam chodit prudce,
strašně smát se, spínat ruce,
budu hráti uraženou,
ukážu mu, že jsem *ženou*!
A pak teprv začnu zvonit:
„Muži, teď tě znám,
proto's musel k nám
jako stín se za mnou honit?
Zardi se teď v nectné tváři,
klamale ty, nectný lháři,
který's mne chtěl jenom podvést!
Avšak nezaplesáš ze zdaru!
Pane Ladislav, jdem na faru,
a dnes ještě musí nás kněz rozvést.“

(Deklamuje dál:)
Totě přece úzda na muže,
to mi zajisté vždy pomůže,
a než měsíc takto uplyne,
šťastný výsledek mne nemine,
vyšinu se bez dalšího ptaní
nad muže, a budu *nad* ním *paní*! — —
Avšak pozor, nepůjde to zcela,
na něco jsem ještě zapomněla,
ba že věru, teď mi napadá,
jak jsem v zrcadle se jednom viděla
ve zlosti jsouc, — — ha, což jsem se styděla!
Ó tu ženská strašně vypadá!
Ne, ne, takový mít obličej — —
tuť by Ladislav se sobě smál,
vždyť pak, jak je jeho obyčej,
vždy mne *heským andílkem* svým zval!
(Přemýšlí)
Teď to ale mám!
Teď ti, milý muži, pomoz Pánbůh sám.
Začneš-li mi pánovitě,
tiché rozestru jen sítě,
zůstanu sic hezkou, ba i vnadnou,
ale při tom strašně, strašně chladnou!
Už jsem tiše, už ho vidím jít,
aha, nyní mne chce políbit!
(Odtrhne hlavu jakoby se polibku vyhýbala.)
(Chladně:) Moh' bys nechat toho líbání,
neráda bych došla vysmání!
A on (mužským hl.:) „Mám tě rád až k zhynutí!"
a já (Ospale:) Věru, toť až k usnutí!
(Mužským hl.:) „Tedy s Bohem, kam jdu, víš-li?"
(Chladně:) Dobře, dobře, zdrávi přišli!
(Muž. hlas.:) „Tak se zasměj, broučku, tyť jsi přec má žena!"
(Uštěpačně:) Ano, ano, jsem tak k smíchu vyložena.
(Muž. hlasem:) „Ale Berto, tak nebýváš přec!"
(Chladně:) Že ne? věru, totě divná věc.
(Muž. hlas:) „V skutku, já se zblázním, hlava se mi točí."
(Deklamuje dál:)
A já počnu zívat, přimhouřím si oči,
a už jsem jak v tvrdém spaní — — —
(Vítězně:)
Na to vsadila bych tisíc zlatých,
od Václava že až do všech Svatých
stala bych se takto *paní*!
(Přemýšlí.)
Avšak byla by to mela krásná,
kdyby se mi takhle mělo stát,
že bych ve svém spaní z čista jasna
sama sobě musela se smát!
Ne, ne, tu bych špatně na tom byla
a s vítězstvím zle bych pochodila.
(Po chvíli:)
Já řku ale, co tomu kdo řekne,
abych s tím, čeho se každý lekne,
bych počala s pákou mocnou nad všemi,
ku příkladu s přehořkými slzemi?
(Počne plakat:)
Jdi si, — — jdi jen, — — ach, — že — věřila jsem — — v tebe,
to je — — ráj ten, to je — to mé — to mé — nebe,
co's mi — — slibo — — val vždy za mých krásných let?
o já smutná, — — že mne — má tu ještě svět!"
(Utírá si oči mrzutě:)
E, to také nejde lehce,
ženská umí to sic, i když nechce,
avšak zda-li pak kdy muži na to dbají,
ať si ženám oči třeba zčervenají.

(Přemýšlí:)
Teď však konec, věru divná věc,
že mi nenapadlo tohle přec,
co je vydatné a zcela snadné, — —
když se z čista jasna do mdlob padne!
(Počne naříkat víc a více:)
Ach, ach, svrchované nebe,
pomoc, lidé drazí, achich, pomáhejte,
ach — ach, s Bohem, dobře se tu mějte!
S Bohem, muži, — viz, já milovala tebe,
ó — mé srdce — ó — má hlava — —
noc mne pohlcuje tmavá,
ó mé srdce — — srdce — to jen mučí — — (klesá).
(Deklamuje se smíchem:)
A pak hezky zpolehoučka
přimhouřím si tiše očka
a už letím muži do náručí.
(Ulekne se:)
Pozor, pozor ale,
jak pak, kdybys nenadále
padnutí si chybně vyměřila,
a pak mimo všecku snahu
přílišně se o podlahu
aneb o stůl v skutku udeřila?
Ó což bys se takto sklamala
a nad vítězstvím svým splakala!
Háto, Háto, leccos umíš,
ale abys rady dala,
jak bych muže upoutala,
tomu věru nerozumíš.
Stejnou drahou více nejdem,
já chci zpříma a ty šejdem,
mně má cesta zdar již věstí,
nu, a tobě — — dej Bůh štěstí!
Četla jsem kdes v písni české
tyto řádky věčně hezké:
Ať je dcera, ať je máti,
ať nevěsta, choť milá,
je-li *šlechtu srdce* znáti,
vždy je Češka spanilá.
A pak níže o něco jen málo
zřetedlně vytištěno stálo:
„S srdcem muže Vám lze hrát,
sluha váš se musí vzdát!"
Tak, a to jsou slova zlatá,
v těch spočívá pravda svatá,
v nich je též ten tajný chrám,
jak si počínati mám,
chci-li paní nad svým mužem být,
chci-li srdcem, citem vítězit.
(K obecenstvu.)
A vy, družky, přítelkyně drahé,
kterým nebylo té chvíle blahé
jíti pod svatebním věncem
ku oltáři s vyvolencem:
poslechněte jenom mého hlasu,
který skrývá pravdu věčnou,
jako láska, nekonečnou,
teď i do skonání všechněch časů:
„Nám Bůh srdce dal a něžný cit,
z něho stavět můžem vlastní blahobyt.
Srdce naše s srdci může hrát,
avšak jenom *láskou* lze nám *panovat*.

V. A. Crha. *Krüger.*

38.

Muž a žena.

Budu, moje milé sestry, vypravovat —
házím k vaší výstraze to semeno —
povím, jaké je to mužské plemeno,
jak nás tupí, sebe však zná vychvalovat;
povím pravdu, jak ji ještě žádný
těm panáčkům,
uštěpáčkům,
povědít buď nechtěl, nesměl — nebo neuměl!
Muž se zove světa pánem, králem,
ano bašem všeho stvoření;
žena prý je pouhá pomocnice,
někdy také — podvodnice,
žačka, služka,
těžkých prací družka.
Kdo však, prosím bez i s obalem,
kdo dal tomu nevěrnému pokolení
titulů těch plný krám? —
Žádný — muž si je dal sám.
Zasluhuje-li však nafouknutý pán
to, co si tak nestydatě osobil?
Čím pak tyrana — co celé moře han
na nás outlé nahromadil —
čím pak vyniká ta jeho vznešenost? —
Silou? učeností?
vtipem? umělostí?
ducha bohatostí?
či snad srdce svého cností? —
Chyba lávky! — Že je vychloubání jeho marné,
dokáži vám hned, sestřinky švarné!
Silou? . . . .
Což ti páni skalin lamačové
pranic o Vlastě již nevědí,
o Šárce nic, Pětisile,
a co Amazonky čilé
někdy v světě platily?
Či to odepříti hledí?
Div by nebyl; znajíť to ti panáčkové!
Či snad *učeností?*
vtipem? umělostí? —
Kdož pak, prosím, byla Korinna,
Saffo, Aspasie, Kassandra,
Alžběta a Angelika, Kateřina,
paní Genlis, Staëlka, Bettina —
je to všecko pouhá smetina?
Jakých vy jste, páni, svojí učeností
posud světu nadělali zlostí,
to my tuze dobře víme —
přece však se proto nevadíme.
Cností tedy alespoň se chcete
nad nás vynášet a chlubit?
Prosím vás jen, máte-li pak jaké?
A jest-li máte, kdo vás učil také?
Kdož pak byla Lukrecie, Christina,
Kornelia, Griselda, kdo — kdo?
Na sta jiných ještě jmen
samých statných, slavných žen?
Co je mužského — to od kolébky
ani za mák nestojí!
Sotva že to na nohou jen stojí,
již s tím máte samé pletky;
hoch vám běhá, křičí, heká,
po celinkém domě těká,
matku ubohou jen souží! —
Dívčinka, to milé robátko,
tiché, mírné jehňátko,
ani z dveří nekročí! —
Sotva rozvinul se hlásek,
již si pěkně plete z nití pásek,
od práce se ani nehne,
slabikuje, potom čte,
katechismus odříkává,
pak i pero namočí!
Co hoch trochu větší, už si míčem hrává,
anebo se s uličníky prává;
upocený, umazaný blátem
přijde domů — s roztrhaným kabátem;
pak má arci metla solo! —
Dívčina, ta zatím v tiché domácnosti
pletla punčošku a šila,
také trochu kuchařila —
slovem, byla matce k radosti.
Z hocha zroste jinoch.
Teď má tabák, dýmka velkou hru;
nechutná-li dýmka — vezme cigaru;
ostruhy a kníry švarný hoch
na tělo si nalepí,
a pak do hospody, do kavárny!
na biliár, na to slavné dílo,
číhá jako na spasení,
a pak, jen že k němu přikročí,
srdéčko mu poskočí
až milo!
Někdy hraje půldvanáctou, někdy tappy,
jindy cvika, kuželky a šachy —
pomoz pán Bůh, až ten bude manželem!
Manžel, to je vůbec boží dárek —
to je pěkné stvoření!
Ať je co chce na zemi tu várek,
nikde nevaří tak hořké koření!
Mužové jsou mezi sebou řetěz —
a to bodlavý;
klopejtne-li trochu žena,
hu! — tuť příval se všech stran:
„Ta a ta, to a to — víš-li, bratře? —
Vida, kdo by pomyslil!
Jak vždy hrála na cnostnou!“ —
Sami však ti hříšníci,
všecinko si dovolují.
Jak? — co u nás hřích, to u vás cnost?
V čem pak záleží tu síly vaší velikost?
Či snad v hříchu?
Proto snad se nazýváte světa páni?
O vy slavní světa velikáni!
Ani to, co muži nejhodnější
mezi svoje chlouby
čítají,
a jak z mokré houby —
aby to svět viděl —
ze srdéčka mačkají;
ani onen svatý
oheň, v čistých prsou vzňatý,
jenžto z lidí bohů dělá —
ani vaše *vlastenectví*
žádné mezi námi neschází.
My tak, jako vy, vlast milujeme,
o zdar její pečujeme —
ano — my ji máme radši!
láska žen je živější a sladší;
dcera matku vždy víc miluje,
vždy jí vroucněj' služby věnuje.
Ano, to mi věřte, milí páni,
že bych tady všeho zastávání
nechala,
kdybych nevěděla jistě,
že tu všechny plamenně a čistě
drahý národ v srdci máme,

o zkvět drahé vlasti dbáme!
Tak to jest! — Než co s pány začít?
Máme žalovat a na to tlačit,
aby se nám křivda déle neděla?
Kdybych to jen navlíct uměla!
Však — žalovat — a kam?
Soudcové jsou — muži,
advokáti — muži,
kněži — muži,
králové jsou — muži,
všude muž je pánem sám!
Kdyby spravedlivost v světě byla,
světa vláda nám by patřila.
My ji dobrovolně mužům podaly —
však nás nevděčníci za to trestali!
Nezbývá nám tedy, nežli v tichosti
někdy povzdychnout si na ty hosti;
neboť mluvme pravdu: Kdybychom jich neměly,
kam bychme se ubožátka poděly?
Ať nás tedy třeba někdy pozlobí —
muž je přece drahé nádobí.

Vlastislav Plzenský.

39.

Dárek ženichovi.

Velká, překrásná to chvíle blahá,
když se láskou vroucí,
věčně nehynoucí
sklání k duši milé duše drahá! —
Leč jak blaženěji oko v slasti plyne,
když ta veleštastná doba kyne,
v nížto ono vřelé *srdce dvojí*
zasnoubeno trvalým se sňatkem spojí!
Doba krásná: touhy dokonání,
kdež se dívka chystá — ku *vdávání*!
Také Božence ta doba již se blíží;
celých nebes rozkoš na ni shlíží;
„nevěstou“ jest, a v tom velkém slovu
všechen blaha plápol svítá znovu;
horujícím tam se vznáší letem,
zemský ráj kde zlatým kyne květem.
Ejhle, jak jí nyní očko jasné
nad hvězdiček plamen svítí krásné;
korálková hubinka,
medového květu sestřinka,
pak ta bradička jak makovička,
pravá šelmovství to pokladnička,
v nadpozemském skví se zlatolesku
jako slunko na nebesku;
i ty růže na spanilé tváři . . .
všechno vyšším nyní světlem září.
Svitem blankytným se pousmívá,
již se na nebeský andílků sbor dívá,
jak jí v hudbu vnadnou,
čarozvučnou, milovnadnou
s housličkami obstupují,
jak tu vazbu k rozmilenci
outle růžovými věnci
na vždy upevňují:
Vidí ona nebesa si pozahrávat . . .
ano, také *ona* šťastná má se — *vdávat*!
Ba, to velké, krásné slovo „vdávat“:
a tuť milující srdce již jí káže,
dříve, nežli růžové je poutko sváže,
jako bývá zvykem párečků,
ještě několik tak *dárečků*
pěkně pracovaných ženichovi dávat.
Již tak mnoho pro něj vyšívala,
by mu vroucí lásky důkaz dala.
Co má ještě dáti?
Těžko, přetěžko zde radu bráti! —
Dlouho myslí,
až to konečně pak smyslí . . .
již to má: i neprodlévá ani chvíli,
ale s celou pílí
dáreček již jemu vyšívá. —
Avšak proč tu práci před ním *skrývá?*
Uhodnouti, proč, aj těžko není:
Inu chce mu uchystati *překvapení*!
Ženich rád by na tu práci hleděl,
co to asi, nedočkav již rád by věděl.
Že prý „ženské jsou jen zvědavé“;
hleďme jen! té řeči rouhavé!!
Že jen *ženské* všecko rády vědí?
Pánové ať na *sebe* jen hledí!
Ženská novinek ač ráda hledá,
však to mužům rovněž nedá:
a tak ženich náš se pídí všude,
všude ptá se, *jaký dar* to asi bude.
Tajemství to, chraň Bůh, nesmí ženich zvědět;
děj se co děj, nevěsta je mlčenlivá;
nedovolí jemu pozorlivá,
na tu práci *před svatbou* již hledět. —
Já to ovšem vím.
Zda to ale říci smím?
Či snad chcete, abych Vám to pověděla,
jak jsem se to od ní dověděla?
Hádejte dřív, *co to jen*! — —
Inu, co je platno? . . . ven s tím, ven!
Jenom, prosím vás, mne nevyzraďte,
k mlčení prst na svá ústa klaďte!
Pro vše, ať to nikdo nepoví;
sic by z toho hněv byl hotový! —
Aby po svatbě hned *časně*
povinnost svou poznal jasně,
aby na komando zvykal sobě,
pěkně *zticha vyšlapoval* v každé době
její budoucí manželíček,
vyšívá již *napřed* pěkný, přemíflounký,
krásný, přehezounký
s růžičkama — **pantoflíček!!**

(Dodatek následující může se přednášeti buď hned, buď po vyvolání.)

A co soudíte, jak s pantoflíčkem,
spojena když byla s manželíčkem,
Boženka as pochodila?
Věřte mi, že *dobře* vyvolila,
když ho vyšívala s květinkama,
s milostnýma růžičkama!
Aj? nač vyšívaných na něm růžiček . . .
Inu, aby na něj *lépe zvykal* mužíček!
Je prý dobře, když hned na začátku
mladá panička tak podrobátku
manželíčka *zticha k poslušnosti* vodí:
nuže, aby květli krásní dnové,
slušně zřídilo se *hospodářství nové* —
k tomu s květinkama,
s překrásnýma růžičkama
pantoflíček prý se nejlíp hodí!

Franť. Dousha.

40.

Jak já pozdravuji.

Nikoho z nás jistě tajno není,
v životě že lidském pozdravení
důležitou hraje úlohu.

Nechť se obracíme k lidem, ku Bohu,
vždy jest třeba o to pilně dbáti,
jak je máme oslovit neb uvítati.
Že pak mluvit mi teď přáno jest,
tož si vyložit vám dovoluji,
jak *já* vždy a vůbec pozdravuji; —
že to pravda, věřte na mou čest! . . .
Z rána — někdy hezky k poledni —
jak se právě u mne rozední —
vstanu, strojím se a k oknu běžím
občerstvit se vzduchem ranním, svěžím.
Tu pak galantní mne vis-à-vis
zdvořile vždy z okna pozdraví.
„Dobré jitro, pane sousede,
dnes je nebe jaksi škaredé! —"
„„Na mém nebi"" — on pak praví hned —
„„nejkrásnější slunko vzešlo teď.""
Pak se vyfintím a posnídám,
načež s chutí do práce se dám.
Dopůldne však jedno nemine
bez návštěvy aspoň jediné.
Brzy kmotra, brzy ňáká teta
bohatá na peníze i leta,
brzy ňáký mladý panáček,
hodin aranžér a šviháček,
jenž mne řečí plnou cukrlátek
svát přichází do merendy v pátek.
Takový když přijde seladon
ve fraku a cylindru jak zvon,
mluví „světově" a mluví moc —
tuť mu s chutí řeknu: *Dobrou noc!*
Jindy lajtnantek jak panenka
počne do uší mi šeptati:
Ať prý lásky Bůh ho zatratí,
nejsem-li já hezká dívenka.
Oně prý hotov, o tom vésti seč,
k nohoum mým pak složiti svůj meč,
patent svůj i slavné předkův jméno.
To když počne mne již nuditi,
hledím chytře se ho zbaviti,
řkouc mu martiálně: *Čao béno!*
Švarný-li mne jinoch pozdraví,
se mnou po česku se pobaví,
mluví prostě, bez všech kudrlinek,
nepočíná si jak amicínek,
tuť s ním ráda chvíli postojím,
o rozumných věcech hovor vedu;
ba, když odchází již ku posledu,
„*Na zdar!*" říci se mu nebojím.
Student v druhém poschodí-li kýchne,
až mne u srdce vždy píchne,
zvolám s velikou mu chutí:
Šíť saluti!
Ondy kdos mne podvodem
ošálit chtěl o hubičku,
já však rychlým obratem
nastrčila mu kočičku,
již jsem měla v klínu svém.
Ta hned po něm ostře chňapla,
do nosu ho notně drápla,
načež jsem mu v zasmání
přála: *Dobré chutnání!*
Náhoda mne kdysi vedla
k tomu, kmet jak ctihodný
o cti naší národní
mluvil. Já si k němu sedla.
Ohnivými řečnil slovy;
dokazoval, co je vlasť,
jaká, milovat ji, zlasť;
co jsou svaté otcův rovy,
co je mluva mateřská,
co je půda vlastenská,
co je rodný v světě kraj,
co náš český, krásný ráj;
jak má Čech být hrdým na to,
že jest ryzí jako zlato,
že je synem matky Slávy,
Slovanů všech bratr pravý;
jak má pro to horovat,
jiným též rozněcovat
posvátný ten v srdcích plamen — —
tu jsem zbožně řekla: *Amen!*
Často na to myslívám,
samotna když chodívám,
jakby přec to dobře bylo,
kdyby muži poctivému,
vlastenci též horlivému
mne si vzít se zalíbilo.
Kdyby upřímně tak přišel,
řka: „Chceš mojí ženou býti?
Budem v lásce spolu žíti,
v svornosti a štěstí mnohém."
Co by asi na to slyšel?
Nic než prosté: *S Pánem Bohem!*
Však již čas, bych ukončila,
jiným místo postoupila;
poodcházejíc pak stranou,
všem, kdož mně tu přízeň dali
a mne tiše poslouchali,
volám tímto: *Na shledanou!*

E. Z.

41.

Lepší něco nežli nic.

Mám prý, ctěná společnosti,
o něčem vám nyní deklamovat;
a ač jsem se vymlouvala dosti,
že na dobrou vůli třeba pamatovat
a že není radno, zbůhdarma se pálit,
ant přemnohé stránky lidské společnosti
při dost velké míře šetrnosti
nemohou se přece nijak chválit —
tu mi za odpověď dáno,
že prý mohu *kárat*, na nic nedbajíc,
a se všech stran namítáno,
že prý — *lepší něco nežli nic.*
Abych tedy s vámi dobrou vůli měla
a vašemu přání vyhověla,
skoumala jsem vlastní zkušenost i cit,
až jsem konečně se odhodlala
na to sobě posvítit,
přímo v jádro vnikajíc:
je-li vskutku *lepší něco než'i nic.*
Že pak jsem to do prádla již vzala,
tu jsem mnohé zrnko vyhledala,
kteréž nyní ctěné společnosti
doporoučím do milosti. —
Tonča byla děvče řádné,
tiché, upřímné i roztomilé,
pobožné i pilné každé chvíle;
přítelkyň as kopu, klepy ale žádné,
a přes tucet košů musela už rozdati,
aby u rodičů mohla trvati.
Tu však přihlásil se starý, možný pán
s pleší na hlavě a tíží na zádech,
v celém okolí „pan Rothšild" nazýván,
jemuž každým krokem zastavil se dech,
a ten stal se proti její vůli

na domluvu zlého tatíka
její *slatou* sice, ale starou půlí,
při němž míjela jí radost všeliká,
a ubohá Tonča chřadla víc a víc . . .
Řeknete snad, proč si *dědka* brala?
Inu, tatík bručel, matka domlouvala,
že prý *lepší něco nežli nic.*

Pan Grešlička z Malikovic
mužíčkem byl výborným:
láska mu šla plynně od plic,
v srdci byl však pouhý dým.
V společnostech *špekuloval*,
doma ale kantoroval;
v hostincích vždy s bratříčkami
plnou rukou rozhazoval —
byli-li však s paní sami,
takto smutně hořekoval:
„Milá ženo — jsou to bídné časy!
Musím spořit — už pominou kvasy,
malý výdělek, a hrozně velké platy!
Chtěl jsem ti dnes koupit na hedbávné šaty,
ale nezbylo mi ani na střevíc!“ —
No, s tím farizejem bych se vyvadila,
neb bych naň tak dlouho nemluvila,
dokud by mně s něčím nešel vstříc;
vždyť je *lepší něco nežli shola nic*!
Mladý sládek z Pochmatova
mluvil k hostem krásná slova,
dříve dobré pivo vařil,
pak hrou velkou jmění mařil,
a když potom podivnou hrou osudu
místo piva patoky mu tekly ze sudu,
hosté pak, j ž dříve tam se hnali,
nyní z hospody mu utíkali —
tu pan starý, přestav pivo vařit,
jal se jinak hospodařit
a na místo piva dal se do *kvasnic*;
inu — *lepší něco nežli nic.*
A což teprv pyšná slečna Amálie!
Ta všem nápadníkům odzpívala litanie:
ten byl chudým, ten zas veselým,
onen smutným, ten zas jako dým,
onen jako skála, ten měl divnou matku,
jiný škareda, ten šelmou od počátku.
Když však *čas*, ten lupič přenezdárný,
octl se slečnou se náhle u *octárny*,
vzala prý si větroplacha z Nemanic.
Co je z toho? — *Lepší něco nežli nic*!

Zde zas mlynářovic Poldíček,
hbitý uličník a líný mazlíček,
podle panujícího teď mravu
nechtěl vpraviti se do žádného stavu.
Řezník mu byl dříčem, mlynář šibalem,
doktor puntičkářem, šenkýř bryndalem,
rolník nádenníkem, kupec křepelkou,
kantor starou basou, strojník popelkou,
a když o vše odral svého tátu,
oblékl se v *kasárnách* pak do kabátu
a myslil si, prohlížeje rub i líc:
Lepší něco nežli nic!
Ale vojna není pro mazlení,
a ta disciplina též ne k zahození.
Když byl Poldík marně napomínán,
aby nepořádku zanechal,
když byl několikrát vazbou stíhán
a už i pan kaprál věděti mu dal,
nezanechá-li teď zvyku svého,
že to příště půjde do živého,
a Poldík přec dále vedl svou —
počali ho jinak na víru obracet:
přinesli mu pevnou dubovou
a on dostal plných „pětadvacet“;
pro podruhé slíbeno mu ještě víc,
bude-li i dále ničemou.
Poldík však si nepomyslil: „*Lepší něco nežli nic*!
Nebo vizme tetu Konvalinku,
která otvírala všecky dvéře
svého domu zprávám o nádheře,
a jak někdo učinil jen zmínku,
že v Paříži vynalezli nový kroj,
už v jich domácnosti nastal tichý boj,
dokud mužíček, co do vinárny chodil,
poslední groš nevyhodil.
Dříve bylo všeho: projížděk a bálů,
šněrovaček, stužek, klobouků a šálů,
krajek, závojů a čeho ještě víc:
jen v ubohé kase nezbylo pak nic.
Tu ta starostlivá teta
kus po kuse posýlala do širého světa,
až jí z celé módní Paříže
zbyla vyhlídka jen na mříže,
že se s majitelem směnky rvala o měsíc.
A když ve vězení byla,
do staré se rohožky tam zahalila,
v duchu sobě pomyslíc:
V zimě *lepší rohož nežli nic*! — —
Tuším, velectěná společnosti,
že to nenazvete neskromností,
povím-li, že nestrannou jsem byla
a že mužské i ženské slabosti
stejně jsem teď posoudila.
Snad si ale pomyslíte,
ač to nahlas nepovíte:
„Nač kázati ještě víc?
Než *takovou* deklamaci, raděj — *shola nic*

Fr. J. Pechánek.

42.

Vdávat se či nevdávat.

Smutné jsoutě věru nyní doby,
drahé dámy, milí páni;
nic než strasti, samé zloby,
štěstí nikde nemá stání:
závody, živnosti hynou —
smutné chvíle nám vstříc kynou —
takto aspoň mužští naříkají,
a možná, že pravdu mají.
Po tom nám však pranic není,
zda-li opět vojna bude nebo ne;
to námi tu málo hne,
nechť se perou čili líbají;
žádná z nás to netají,
že nás to nic nezajímá.
Nastane-li války čas,
utečem jak loni zas;
u nás politika dřímá.
Za to jiných věcí máme,
na něž stále tady dbáme,
ano dbáti musíme,
jinak mnoho zkusíme.
Snad to tanec, nové šaty,
za něž otec nerad platí;
krinoliny snad to tuhé?
Chyba lávky!
ani jedno, ani druhé:
jsouť to vdavky!
Jen vdávání jest prý naše povolání,
tak to tvrdí aspoň páni.

V čem pak ti kdy pravdu měli?
vždyť nás vždy jen šidit chtěli.
Nic však méně nutná tady
otázka nám nastává,
jenž uznání došla všady
a se zhusta udává:
Vdát se nebo nevdát? —
Na to se hned musíme
moudřejších hlav zeptat.
Co že z toho máme,
když se vdáme?
Dostanem prý muže,
jenž se o nás stará,
láskou k ženě hárá,
na stezky nám stele růže
a podpory nám podává.
To však, myslím, zřídka kdy se stává,
muž podpory často sám hledává,
když tak — však mi rozumíte —
moudrému jen napovíte. —
Podá prý nám také radosti
v hojnosti.
Sestry drahé, sestry milé,
vždyť pak nejsme láskou spilé,
bychom pravdu nepoznaly;
ti pak překrutě nám lhali,
jenž nám takto povídali.
Či snad jsou to rozkoše,
když muž doma nás zavírá,
všechnu vládu nám upírá,
když nám pouta krutá váže,
ráno, večer stále káže,
za svým vyražením chodí,
manželku jen v pole vodí,
každý krejcar vypočítá,
léta o tom pak přemítá,
když nám na šat jednou dá,
často však to vytýká,
doma neustále bručí,
tak že nám až v uších hučí?
Kterak potom možno
muže sobě vzíti?
Vždyť to každá cítí,
když se vdává;
před oddavky vždy plakává,
tušíc co ji očekává.
Jest to věru věčné hromobití
to manželské živobytí!
Kdybychom jim takhle ještě odmlouvaly,
to bychom si teprv daly! . . .
Ze všeho je tedy lehce znáti,
že nadarmo jest se vdáti,
ano dobře že činíme,
na sňatek-li nemyslíme.
Nevdat se, ach, co pak bude z nás? —
Takto slyším mnohý hlas
úzkostlivě se tu ptát —
což pak dělat, když ne vdát?
Vždyť to hrozné pomyšlení!
Hroznějšího ani není!
Máme slyšet úšklebky,
že jsme v světě přílepky,
že z nás octa nadělají,
ve mlejně nás přemlít dají;
ano, slyšet mnohé kázat,
po smrti že budem muset písek vázat,
to raději — —
ale zbav nás pokušení —
vždyť ten posměch není k vydržení!
Nuže kdo nám pomůže?
Jedná se jen o muže,
kterýž by k nám láskou linul,
horoucně nás k srdci vinul,
milostně nám v oči zíral,
čelo hladil, slzy stíral,
„Moje drahá!“ k nám šepotal,
jako slavík vždy klokotal,
v sedmé nebe nás unášel,
bol i žal tu s námi snášel,
pro nás věrnou láskou háral,
o nás věrně vždy se staral,
mocnou nás vždy chránil paží,
silnou nám byl povždy stráží,
co muž pravý, hany prost,
naše zemská blaženost.
S takým mužem, sestry drahé,
manželství by bylo blahé;
pročež nejlíp uděláme,
takého když každá sobě vyhledáme
a pak se co nejdřív vdáme!

Eduard J. Troníček.

43.

Láska novověká.

Mnohý stal se věru převrat tady,
drahé dámy, ctění páni;
změny vidět v světě všady,
pranic nemá zde trvání.
Osud divné věci tvoří,
tady staví, tu zas boří;
sotva že se něco najde,
co nás blaží, co nám milé, —
již to zajde;
marné je tu vše volání,
marné stesky a želání. —
Jedno však přec věčně žije,
drahé dámy, ctění páni —
komu srdce v těle bije,
po lásce se tady shání;
té se dosud každý koří,
tu čas žádný neumoří —
věčna jesti jak Bůh sám,
přírody jak skvělý chrám. —
Jak se ale s láskou děje
v novém tomto milém světě,
kde se leccos divně plete? —
Bych odpověď na to dala,
nutno jesti přede vším,
minulost bych proskoumala.
Dříve, ach to byly krásné časy!
Lásky bylo multum dost —
tak zní odvšad vážné hlasy —
láska byla častý host.
Mladík vám si zamiloval
děvče, třeba chudé bylo,
třeba prostě se narodilo;
marně pak jí nesliboval.
Teď však jenom ta zde platí,
co se povždy skvostně šatí,
peněz pak též hojnost má —
jenom ta se nyní vdá.
Když žádáno dříve ruky,
děvče ihned bez vší muky
s rukou srdce zadalo —
manželství se nebálo.
Ovšem nyní bázeň také nemá,
přiznejme se k tomu směle —
možno nám to číst na čele —

jenom že čas drahný hledá,
koho sobě vzíti,
by se dobře mohla míti
Musí tančit, hezky psáti,
na modu vždy pilně dbáti,
řečnit jako Demosthenes,
v kapse míti plno peněz,
na zábavy s námi chodit,
po procházkách nás též vodit,
mile mluvit, nám lahodit —
všude se též musí smáti,
třeba jiní plakali,
a kde jiní skákali,
do pláče musí se dáti.
Taktéž musí ruce líbat a se dvořit
matince, tetkám se kořit,
k plesům povždy hotov býti,
kávu srkat, čaj též píti,
musí stále viděn býti na ulici —
pak nás jistě chytí na udici.
Je-li takým, jakým býti nemá,
kočíčkem mu žádná nedá;
točí-li se jak na proutku,
nezalezá-li do koutku,
všude-li se napřed staví,
tady šeptá, onde baví,
poklonami sem tam hází,
to jest, moji milí drazí,
mladík zcela novověký.
Láska jeho stejna jest;
klam jen stálý, pouhá lesť.
Co muž vezdy vychází
sám a sám —
inu, vždyť je pán —
domů pozdě přichází.
Dáme-li pak jemu znáti,
že nám jesti smutně lkáti,
když máme tu doma seděť,
opuštěny v nebe hledět,
s chotěm ani nevyjíti,
bolně stenat, bolně žíti:
tu se ze svých hříchů neká,
mní však uvnitř v duchu svém
„Vždyť to láska novověká!“
Nová moda tomu prý tak učí —
nás pak znovu doma mučí.
Zemře-li kdy jedna z nás,
tu po smrti krátký čas
stávají se divné změny,
o nichž tušení dřív není.
Manžel těžce hořekuje,
ruce spíná a běduje,
div si z hlavy vlas netrhá,
div v zoufalství se nevrhá:
„Choti moje, choti drahá,
tebou zašla doba blahá
ubohému ach manželi,
jenž přehořce tebe želí;
pokoj nemá po tu dobu —
vem mne k sobě, ach, do hrobu!“
Sotva že však den uplynul,
již jej žal ten navždy minul,
již ví, kdo ho zde potěší,
víc zesnulé nepohřeší,
již ho žal ju neudusí.
„Inu, každý zemřít musí —
co to naplat, kdybych plakal,
nebožky bych nepřilákal. —“
A tu, drahé dámy, ctění páni,
konec jesti bědování;
vdovec nemůž' sám tu býti,
ten se musí oženiti —
nedělát to z náklonnosti,
nýbrž pouze k vůli — domácnosti.
Proč po lásce nové těká? —
Vždyť to láska novověká!
Avšak i my ženy
utrpěly změny;
dříve vlasy jsme si trhaly,
do hrobů se vrhaly.
Avšak jistě tenkrát muži za to stálí,
bychom životy své za ně daly, —
teď z nás každá třeba vdovce ráda,
s vdavkami již neodkládá,
neb konečně lépe *něco* míti,
nežli s práznou odejíti.
Takto mužům pomáháme samy,
mníce, to že láska, co jsou klamy —
to však patří k celku, aniž se kdo toho leká,
„vždyť to láska modná — novověká!“
V manželství ji také máme,
a přec na to málo dbáme;
pan muž, sotva že se ožení,
dlouho u ženušky nelení;
brzy bez všech okolků
musí jíti do spolku,
do schůze neb do besedy,
je to povždy naposledy;
tu zas nutné povolání
z klidné domácnosti jej vyhání —
jest mu brzy sem a tam zas jíti,
nemožno mu věci té se zbýti;
zatím ale — nu, známe mužské spády —
někdy jsme my také rády,
když tak, jak se tomu říká,
volnou ruku máme;
přece ale naříkáme,
že ta láska našich mužů
jest tak příliš — příliš měkká —
žeť to láska novověká!
Avšak co nám jinak zbývá,
když to modou, jak to bývá,
když to doba nyní káže,
jenž na lásku nemá láže?
Jediná tu rada platí,
tu vám, sestry, chci teď dáti.
Nejvíc muže dopálíte,
stejně-li mu odplatíte;
nechť se pak i zlobí, vzteká
neb prosebně před vás kleká,
nic se při tom nelekejte,
odpověď mu tuto dejte:
„Vždyť to láska novověká!“

Eduard J. Troníček.

44.
My jsme páni.

Ano, sestry milé, drahé dámy,
zjevmež to též jednou samy,
co již dávno světy vědí,
co z nás každá stejně dědí:
že jsme totiž páni,
jimž se vůkol všechno klaní,
dle jichž vůle se tu řídí svět
od dávninkých let.
Je však dvojí druh zde pánů:
jedni — kteří rozkazují
i řídí vše a spravují —

slovem, kteří tady ve všem
slavnou právomocnost mají.
Druzí — — kteří poslouchají.
Že my k prvním náležíme,
hnedle skvěle osvědčíme. —
Proč as Bůh kdys Evu stvořil?
By prý Adama ní mořil —
takto někteří tu povídají,
ženským při tom statně lají;
avšak to jsou řeči liché,
jak beránci jsme my tiché;
čest svou chránit dovedeme,
že jsme *páni*, dokážeme.
Tak nazvané silné pokolení,
milé sestry, dámy drahé,
pranic silné není.
Jistě Adam první slaboch byl,
bez vší vlády — bez všech sil.
Proto, že se Pánbůh bál,
by netropil hlouposti,
an mu nedal moudrosti,
Evu za *pána* mu dal,
by ji věrně poslouchal.
Vlády té se nespustíme,
pevně se jí přidržíme,
neb nám byla Bohem dána,
jenž učinil z Evy pána;
my pak, drahé sestřičky,
my jsme její dědičky!
Jak ale se vláda naše jeví?
Ctěné paní, milé děvy,
i to povím bez váhání
na důkaz, *že my jsme páni.*
Mladík za námi když pálí,
nechť nás zřejmě také šálí,
na oko mu sluchu dáme —
inu, vždyť pak mužské známe.
Schytrale se stavíme,
že mu všechno — všechno věříme.
Když tu z hlubokosti vzdychá,
lamentuje, že jej v srdci píchá:
my hned spolu vzdycháme
a již v pasti jej máme.
Věří chuďas v lásku naši,
za námi se dále plaší.
Jakmile pak nám se zlíbí,
rychle zrušíme své sliby
jako v dubnu počasí,
avšak dříve nikdy, než se lepší přihlásí.
S tím pak začnem tanec znova,
láska k nám zas jej přiková.
lásku tu však nemá od nás v nájem —
tančit musí, jak mu hrajem,
smáti se neb plakat,
klečet nebo skákat,
slovem vše činiti, co my chcem,
za námi jít, kam my jdem;
při tom hezky z ticha býti,
jak beránek klidně žíti,
o lásku nás pěkně prosit,
za námi své srdce nosit,
bychom mu jen milost daly
a nad ním se slitovaly.
Tu je vidět, *my že páni*:
u nás hledá slitování,
my mu milost udílíme,
my jej blaženým činíme.
Podá-li nám posléz ruky,
tu pak teprv snáší muky,
pak mu zřejmě znáti dáme,
my že páni — *my* že vládu máme
Chce-li někdy do besedy
a prosebně na nás hledí,
žádá, žebrá za svolení —
u nás ani pomyšlení:
„Nic to — hezky doma sedět,
prací svých si pilně hledět,
u choti je místa dosti,
jednou již se trochu posti,
pomni, že noční toulání
nepřináší požehnání.
Ne, ne! jen si nech ty chuti zajít,
ke mně hezky přisedni,
v obličej mi pohlédni
a, jak říkáváme, zůstaň na peci.“ —
Takovéto ovšem věci
náš pán manžel nerad slýchá,
z domova radš pryč pospíchá,
proto se hned zakohoutí —
doma zůstat, to jej rmoutí,
i počne tu silným hlasem:
„Nezlob, poznáš, pán že já jsem!
Pán jsem, to ti povídám,
poslechneš-li — uhlídám;
jářku, do besedy musím jíti,
neboť dané slovo třeba ctíti!“
Dobrá! odtud vítr věje?
našinec se tajně směje
a hned jiných užijeme zbraní,
jimiž dokážeme, *my že páni.*
Do pláče se dáme,
trochu sobě naříkáme
a muže tím polekáme,
neb nás nerad plakat vidí.
Ubožák pak ani netuší,
jak jej žena šidí. —
Náš-li pláč křik jeho přehluší,
tu to pojednou ním trhá
a on se nám v náruč vrhá,
líbá, prosí, milkuje,
hory, doly slibuje,
všelijak se omlouvá,
lichotně nám domlouvá,
slovem, leze ku kříži —
a již zas ho máme za mříži,
kteréž „pantoflíček“ říkáme.
Ó však my se nedáme!
Ejhle, totě tvorstva pán,
Bohem nám za vládce dán,
v úplné své mužné síle.
Zdaliž pak to jeho panování
není, sestry drahé, milé,
neřku k smíchu, nýbrž k popukání?
Pročež pravím znovu: *My jsme páni!* —
Vždyť je všechny v kapse máme,
síle jejich lsti svou odoláme!

Eduard J. Troníček.

45.
Pravda.

Kdys prodlela jsem v milé společnosti,
tak vznešené, jak dnešní vzácný kruh;
tu k zábavě i mé i četných hostí
cos pošeptal mi nepokojný duch.
„Nuž pánové a dámy!“ pravím čile,
„ať v nový směr náš hovor zabočí!
To bude žert, to bude roztomilé:
dnes mluvme si — jen *pravdu* do očí!“

Vše utichlo — tak trochu rozpačitě —
a gardedámu mou to uráží,
i šeptá mi: „Jak neslušné jsi dítě!
Což nevíš, že jest pravda — blamáží?!“
A starý pán dí potutelně na to:
„Aj, slečinka chce pravdu věštit nám?
Ten vtipný jazýček má jistě za to,
že pravdou jest, co ví a mluví sám?!“
Tu galanthomme, jenž znamenal mé rdění,
mne hájil, k zemi až se ukloniv:
„Kde dáma dlí, tam nevěřících není,
a pravdou jest, ať mluví cokoliv!“
Však šelma jakás do řeči mu vpadla:
„Ba, dámy berou pravdu do cviku:
neb študují tak pilně — u zrcadla,
a zrcadlo má pravdu ve zvyku.“
Já v rozpacích jsem poznávala záhy,
že s pravdou zle jen mohu pochodit:
však než bych ustoupla z tak vábné dráhy,
dřív chtěla jsem s odpůrci závodit.
I pravím zas: „To látka k žertu není;
jsme ve škole, sedejte za pulty,
neb k učenému pravdy uvážení
zvu všecky slavné čtyry fakulty!“
„Hned povstal theolog: „Až k pravdy záři
svých zraků pozvedat — toť rouhání!
Vždyť písmo dí: „Jsou všichni lidé lháři—“
a zapovězen byl strom poznání!“
Dí na to filosof: „Hlas neomylný,
s nímž ve shodě jsou vědy výskumy!
Jen jednu pravdu vypátral duch pilný —
tu: pravdu vypátrat že neumí!“
Leč advokát: „Toť theorie bledá,
a zpitomí, kdo v ni se zadumá;
tož více ví praktická právní věda,
neb u nás ten, kdo vyhrál, pravdu má!“
A lékař doložil: „Já v medicíně
jen v malých dávkách pravdy užívám:
toť hořká pilulka, jež tráví líně,
zvlášť obtížná pro útlé nervy dam.“
Aj, ten mne ťal! a přec to pravda byla;
mé dámy, odpusťte, já nechci lhát —
nám věru nebývá vždy pravda milá; —
však musila jsem jak by nic se smát.
I odpovím: „Nechť vaší učenosti
tak nebezpečnou zdá se pravda být;
přec zdá se mi, že rozumové prostí
ji dobře mohou snést a použít.“
Tu praktikus mi svědčil z duše přímé, —
mělť ženu bohatou, však šerednou —:
„Ba snesem ji, když očko zamhouříme,
pro případ — obě oči najednou!“
A básník praví: „Vždy se pravda líbí,
zvlášť dámám, v románu a básni též,
když umění jí hrubost povytříbí
a vybrousí ji v pravou, krásnou — lež!“
„Tu herec dí na úkor poezije:
„O pro effekt jest pravda makavá,
a divák rád ji v tom, co v oči bije,
rád v karikatuře ji poznává“
Leč fotograf se usmál: „Páni drazí,
mé sklo, to není umělec ni lhář;
přec každý zálibu má pro obrazy,
— a dámy zvlášť — kde zří svou pravou tvář!“
Vše smálo se; já musila jsem s nimi
se smát, ač nebylo mi do smíchu,
neb o dámách ty starodávné šprýmy
mne mrzely a hnětly potichu.
I dím: „Kdo honosí se pravou tváří,
rád zvěčňuje ji sobě po trošku;
nedajíť arci pokrytci a lháři
si fotografovat — svou škrabošku!“
Tu vzdychl komisař si policejní:
„Ba těžko rozeznat od pravdy lesť!
My kolikrát jsme celí beznadějní,
zda zloděj filuta či poctiv jest.“
Tu rozhorlen se ozval žurnalista:
„Však našinec se nazbyt nakřičí,
co podvod a co lesť, co pravda čistá;
leč komu platí to, ten neslyší!“
Pan radà zas: „Žár děsné revoluce
jest pravda všetečná, jejž uhasit
jen může násilí a persekuce,
kat, vězení a „anathema sit“!“
A mrzout jakýs dí: „Ať v boží bázni
se každý vystříhá své záhuby!
neb pravdu mluví děti jen a blázni —
však moudrý drží jazyk za zuby.“
Nuž, nebylo to právě povzbuzení,
bych předla dál ten hovor pravdivý;
kdo nezapřel by svého přesvědčení,
když osud pravdy prý tak strašlivý!
I v duchu pravím si: „Teď budu lháti!“
a k společnosti pak se obrátím:
„Těch zlatých pravidel chci věrně dbáti,
svým slabým rozumem jich nezvrátím!
Jak vážný sbor, jenž takou radu dává!
Duch filosofa svítí na dno věd,
vtip advokáta až na základ práva,
um aeskulapa až na onen svět —
vzlet básníka až k výši ideálu,
v hloub intrik policie zkušenost,
zvěst pana rady k dveřím kriminálu,
k blázinci mudrcova učenosť!
A učíte mne všichni dohromady:
„„Smlč hořkou pravdu, sladkou lež jen mluv!““
O chci se cvičit dle té krásné rady
a slavit vás až do konce svých dnův!
V moudrosti Šalamoun si s vámi zavdá,
vy věd a ctností lampy vznešené,
vy, vzory všech — — nuž, je v tom ještě pravda?“
— A všichni vyznat musili, že ne!

Eliška Krásnohorská.

46.

Deputace Lesních panen

aneb:

Laciné palivo.

V ouzké jednou době
naříkaly Lesní panny sobě. —
Co je Lesní panna, dobře znáte;
neboť na paměti máte,
kterak, černou kadeří jsouc ozdobena,
zeleným jest rouchem přioděna
a jak na kloboučku
svítí pásek svatojanských broučků
jasně jako od plamínků,
když si ona lesem jede na jelínku.
Nuže tyto Lesní panny
(kterým na vše strany
háje husté byly tichým bytem
a v tom světa hluku milým krytem)
jedna druhé naříkaly,
smutným srdcem na vzájem si bědovaly,
jak ta kultura ty dávné kmeny seká,
až se vyděšená duše leká;
že pan Větrovský již kolem všude kouká,
lesem řídkým příliš chladně na ně fouká.

Kdežto Lesní panny
takto bez obrany
strachem před zimou se třesou,
konečně se ve svém „klubu“ snesou,
při své rukolomné lamentaci
poslat zrovna deputaci
k nebevládci Perunovi.
světa mocnářovi.
Svátečně se vystrojily;
a když k Perunovi v nebi přistoupily,
řečnice hned ku předu se staví,
s poklonou mu zrovna praví,
že to, jestliže jich neochrání,
nebude již ani na obstání;
aby to přec nějak spravil,
hrozící tu zkázu rychle stavil;
nebo, půjde-li to prý tak na dále,
dříví že tak bude brzo na mále,
až se při té správě — kam se dějou! —
ani v jeskyních už více neohřejou.
Bohovládce Perun při té audienci
kochal se v těch krásných panen věnci;
a jak hezká řečnice,
nové „vzdělanosti“ mladice,
jemu řízla nóbl „pukrlátko“,
sáhl na svůj stolek pro kukátko.
Na dyvanu sedě,
skrze sklíčko hledě,
fousky hladil sobě.
Nebo v pokročilé této době
hrál už také na jonáka,
na šviháka;
věděl, jak má držet na kulturu,
přivlastnit si slušnou polituru. —
Proto také, maje župan nový
krásně fijalový,
dávno starý blesk dal do kartánku,
a teď při láhvici nebo žbánku
pálí jemnou cigaru a kouří,
cigarou tou s nebe na zem blejská, houří;
a kdež dříve vodu píval v dlouhé chvíli,
dobrým plzeňským se nyní v nebi sílí.
Vyslechnuv tu stížnost kroutí kníry,
neboť podle módy hleděl na manýry.
„Inu,“ praví, „dcerušky, dle mého soudu
těžko proti proudu.
Nesnadná je nad tím světem vláda,
ten chce dešť a onen slunce žádá:
kultura teď všechno jinačí,
moje moc již ani na to nestačí.
Vím to, vím, že v zemi vaší
dříví napořád je dražší,
že ta věc má ovšem velkou vadu; —
ale co mám dělat? slyšte dobrou radu:
podle té když učiníte,
nouzi o teplo až na zbyt nahradíte. —
Nuže tedy! Světem na cestu se dejte,
sobě do zásoby tajně nasbírejte
psaníček těch *zamilovaných*,
od milenců *dívkám* poslaných,
v nichžto zarmouceným na rozkoše
slibů překrásných se hrnou koše,
kde se neskončená věrná láska
jakož věčně trvající páska
horujícím slovem *na papíře* jeví,
o čemž ale *srdce* — *pranic neví*.
Co tak nasbíráte, do lesů si noste,
až ta sklizeň na stohy vám vzroste;
nebo najdete těch psaníček,
upřímnosti perliček,
kde je všechno svatosvatě věrno,
až je dívce před očima černo —
pravím, najdete jich sílu všude,
že vám zápalem až horko bude.
Kdyby se i všechny kmeny vysekaly,
třeba všechny lesy světa konec vzaly:
dokud bude
na tom světě všude
psaníček těch zamilovaných,
věrné lásky krví sepsaných,
(kde, ať na líc nebo na ruby to čteš,
přísahy ty nejsou než jen pouhá *lež*) —
dokud toto *sboží* nevyhyne,
a jak zdá se, věčné trvání mu kyne,
dotud jaktě živo
nebude zle o palivo!“ —
Takto Perun bohovládce
při té audienci určitě a krátce
Lesním pannám pravil.
Zdali to jen dobře spravil? — —
Co vy asi k tomu díte?
či snad o těch přísahách tak věrných,
ani málem licoměrných,
naposledy *ještě lepší* zprávu víte?

Fr. Doucha.

47.

Kdo se má lépe?

Deklamace pro dvě dámy.

První dáma.

Dnes, kde tolik vzácných hostí
návštěvou nás poctili,
prosím, by mne pozorností
maličko jen dařili.
Chci promluvit, jak nás ženy
trpký osud zastihl
a jak mezi tvory všemi
muže jenom pozdvihl.
Kdo se hůře nežli ženy
na tom světě míti můž'?
Vždyť mazánek u Štěstěny
jest a byl a bude muž.
Co jen chce, to tropit může —
kdo se ho též na co ptá?
Šťastnějšího tvora není! Nuže
muž se jenom dobře má!

Druhá dáma.

Připouštím, že mužů žití
přemnoho má krásných dob.
Proto-li však budem reptat chtíti? —
Naše není také bez ozdob.
Mníš, že muž má *svou* jen vůli? —
Zmýlilas se, sestro má!
Vždyť vše činí *nám* jen k vůli,
dívka se též dobře má.

První dáma.

Sotva puštěn z abecedy,
do koleje vstupuje,
již si dívky pilně hledí
a o lásce mudruje.
Jestli se mu zalíbila,
směle na ni pozírá:
pro nás by to hanba byla.
O, jen muž se dobře má!

Druhá dáma.

Jdi mi! Totě pěkné žití,
když ten krásný mládí sen
mužským musí pohltiti

věčný jejich examen.
Zkouška! — Br! — mám husi kůži,
krev mi v žilách ustydá. —
My jen hrajeme si s muži.
Dívka, ta se dobře má!

První dáma.

Konečně, když vystuduje,
profesor je, úřadník
a dle chuti vyvoluje
sobě štěstí, blaho vznik.
On zří všude růže kvésti,
jemu všude slunce plá:
my *punčochu* máme plésti.
No, zdaž muž se dobře má?

Druhá dáma.

Patnáct škol když vystuduje,
bývá z něho diurnist,
jenž, jak pán mu komanduje,
musí pilně psát a čísť.
Když on musí *akta* čísti,
až pot z těla prolévá:
můžem my *romány* čísti. —
Dívka se přec dobře má!

První dáma.

V plesu si, jak chce, vybírá,
užívaje veselí;
dívka čeká, v bázni zírá,
co jí Pánbůh nadělí.
A jestli jsi netančila,
pak jsi, sestro, ubohá:
„No, ta na *ocet* zas zbyla.“ —
O, jen muž se dobře má!

Druhá dáma.

Právě v plesu, sestro drahá,
jenom nám se štěstí stkví;
kolem nás jich kruh se zmahá,
každý *na nás* jenom zří.
„Krásná slečno, směl bych prosit?“ —
„„Později, jsem umdlená!““ —
Tak jich musí kolik prosit. —
Zdaž se dívka dobře má?

První dáma.

Stáří nám jen plodí žaly;
mnohou slzu roníme,
když na sobě zšedivělý
vlas neb vrásku uzříme.
Muž však? — Kolem dívek čile
točí se Vám „starý pán“
jako mladík roztoužile,
a jen „starouškem“ je zván.
Tam pohladí mladé líce,
tu zas čelo zulíbá. —
Že je starým, nu, což více? —
Ach! jak muž se dobře má!

Druhá dáma.

Kdyby staroušek však věděl,
jak je často vysmíván,
smutně by as na to hleděl
ubohý ten starý pán!
Vždyť snad na ženichy není
takový nedostatek,
ať v čamaru oblečeni
jsou neb v bílý kabátek,
ať jsou si již študující,
nebo moudří doktoři:
každý k dívce milující
stejně láskou zahoří.
My však — zavrtíme hlavou,
každá z nás na přísnou hrá. —
Nuž, kdes, sestro, se svou slávou?
Zdaž se dívka dobře má?

První dáma.

A když děvče s horoucností
láskou k muži zahoří,
zdaž mu jako na věčnosti
ráj již *tuto* netvoří?
Však jen když své mladé žití
nám on v oběť podává,
lásky chtě si vydobýti —
pak se dívka dobře má!

Druhá dáma.

Někdy však se, sestro drahá,
stejně vede oběma;
oba vede hvězda blahá,
oboum stejná láska plá.
Když, by proud se setřel slzí,
napomáhá umění,
tu již všechen rozdíl mizí,
s pomocí se nelení.

První dáma.

Když zhojeno mnoho bolů,
vroucí vděk jim požehná. —

Druhá dáma.

Pak, ó pak se věru spolu
každý stejně dobře má!

(Místo sloky: „Stáří nám jen plodí žaly,“ možná též použíti této:

„Svatá pravda! — Neboť dívka,
přečká li osmnáct let,
musí slyšeti: „No tato dívka
zbude jistě na ocet!“
Proto, když dvacáté jaro
zříme již již rozkvětat,
zůstaneme pěkně tiše
na dvacítce pevně *stát*.
Pak nás ale nechaj' *sedět*,
řkouce: „Jindy ušla přec!
Teď však *modlitby* má hledět!“ —
O toť hrozná — hrozná věc! —

Přel. *Karel Adamec.*

48.

Kdo má pravdu?

(Deklamace pro dámu a pána zároveň.)

Dáma.*)

Na světě sebeklam a přelud panuje,
a mnohdy obraznost nám ráje maluje,
jež, když si na ně rozum z blízka posvítí,
se v hrozně holou prósu seřítí.
Tak, bychom poznali té pravdy povahu,
stav manželský jen vezmem v úvahu! —
Jak krásných věcí o něm v světě psáno!
Tu manželství jest jara mladé ráno,
v němž lásky poupě, rozpučelé v růži,
rozkvétá stejně manželce i muži;
jest posvěceným, tichým Lethe proudem,
v němž svatotajným věčné lásky soudem
dvé duší a *dvé* srdcí *v jediné* prý splývá,

*) Pán jest nepoznán mezi obecenstvem, odkudž i deklamatorku v řeči přeruší. Překvapení jest ovšem tím větší, čím méně jest obecenstvo na to připraveno.

jimž lásky anděl k věčné lásce kývá . . .
Toť krásný obraz, však jen ze zdálečí:
neb blízký pohled o jiném nám svědčí.
Před svatbou — kdo můž lepší srdce míti! —
tu mužové jsou plní úslužnosti,
tu nemluví leč o lásce a o věrnosti
a o citech, jež ve svém srdci cítí;
tu neznají světějších, sladších přání,
než naší vůle brzké vykonání;
tu přísahají, že pro ten svůj cit
by volně chtěli i smrt podstoupit . . .
Však *pravou* ukazují teprv stranu,
když octli v manželském se ve županu;
neb milovník je manželi tak podoben,
jak černé noci jasný, bílý den,
jak jarním květům zimní led,
jak holoubku jestřábí vzhled. —
Milovník — o jak pěkným se to řečem pro nás učí!
Však manžel stále jen jak medvěd bručí.
Milovník nezná ničeho leč *naše* přání,
leč manžel všechno v domě přemudruje, zhaní;
onomu andělé jsme, světice,
ten hledí si jen karet, sklenice;
milovník bez nás nemůže ni chvilku býti,
a manžel jen když může z domu vypáliti!
A což pak teprv — —

Pán (vpadne jí rychle do řeči).

Prosím jenom z ticha!
To jsou už dávné, známé ženské klepy
a žaloba ta přespříliš je lichá.

Dáma.

Je obyčej zde z řeči vytrhovat?

Pán.

Nuž, prosím tedy, muže nepomlouvat!

Dáma.

Aj, Vy můj náhled jistě nezvrátíte!

Pán.

Svou řečí jalovou si uškodíte!

Dáma.

Vlašťovka jedna jaro netvoří!

Pán.

Třtinou se skála také nezboří!

Dáma.

Aj, což pak chcete?

Pán.

Chci se mužů zastati,
jimž zráčilo se Vám tak spílati!

Dáma.

Zastávat muže? Inu, buď si! — Dámy
nechť rozhodnou!

Pán.

Jsem spokojen.
Mužové soudci budou mezi námi!*)

Dáma.

Nuž k věci! — Před svatbou, ó což tu slibů!
„Vše učiním Vám, slečno, pro zálibu,
Vy budete mou královnou a paní,
rozkazem bude každinké mi Vaše přání,
Vám sloužit jedinkým buď cílem mým!“
Však sotva po svatbě několik neděl míne,
již natáhne pan manžel strunky jiné;
jak paša dle své hlavy rozkazuje
a ženu k mlčení jen odsuzuje. —
Nuž, družky milé, zdaliž pravdu dím?

Pán.

Že muž co manžel bývá jiný,
tím dámy zajisté jsou samy vinny.
Neb před svatbou, jakž možno denně zříti,
předobře znají *zlatý soubek* skrýti,
a jak jsou tiché, mírné, povolné!
Než sotva u svatby kněz dořek amen,
již melou ústy jako mlýnský kámen,
a místo předsvatební laskavosti
častují muže samou svéhlavostí. —
Nuž, páni, je to pravda čili nic?

Dáma.

Oho! oho! výmluvný pane řečníku!
Však mají muži ještě horší rubriku.
Či není ukrutnosť to Indianů,
když muž sám hraje, zpívá a si hledí džbánu,
ač žena ubohá jak v zajetí,
ve slzách musí doma seděti?
Či má muž srdce, když, an žena prosí
a mnohou slzou oko svoje rosí,
buď sobě hvízdá neb se tomu zasměje?
Nuž, drahé sestry, zdaž tak v pravdě je?

Pán.

A přec je muž jak anjel nevinen.
Či může býti proto obviněn,
že hledí do hospody přijít pod střechu,
nemaje doma žádnou útěchu
a přinucen jsa vždy jen *mračna* zříti,
jež hrozí vypuknouti v hromobití?
O slzách ženských ani nemluvíme.
Jak ženská lehko pláče, jistě dobře víme,
i to, že slzy laciný jsou ženských fabrikát. —
Nuž, bratři, zdaž si mohou ženy naříkat?

Dáma.

Tím nezvrhnete moje náhledy;
neb z Vás mluví jen zištnó ohledy.
Jste sám muž, to již svrhne Vás,
neb všickni stejně hanobíte nás.

Pán.

Ó prosím, jen pomalu s takou logikou!
Naopak jest vždy ženských praktikou,
že buď jen bez příčiny hořekují
anebo místo pravdy klepy kují.

Dáma.

A nač se hádat! — S Vámi není řeči. —
Nuž, drahé sestry, samy rozhodujte!
a mám-li pravdu, applaudujte!

Pán.

Toť marné namáhání jesti,
jímž páni nedají se splésti,
a proto, pánové, nešetřte již své dlaně!
Nuž? — Pravda přec je na mé straně.

Vzdělal *Karel Adamec.*

49.

Polekaná venkovanka.

Drahé sestřičky a milí sousedé!
Jak jsem ráda, že jsem zase zde!
Přicházímť Vám celá unavená
a na polo ustrašená.
Tak jsem se Vám na tu Prahu těšila,
ale skoro jsem se tam až zděsila!
Nemyslete sobě ale, moji milí,
že snad ňáký duch mne polekal!
Tenť by sobě nyní dal,
aby takovou si hledal kratochvíli!
Vždyť už dávno minuli ti časové,
kdy si páni duchové
celé noci v světě chodili,
aby z lidí sobě žerty tropili.

*) Nyní vystoupí deklamátor na vyvýšené místo k deklamatorce.

Duchům teď už sotva sláva květe.
Ani to si ale nemyslete,
že snad jakés divé zvíře
vyskočilo na mne ze své mříže,
poněvadž, jak víte, někdy v Praze
divá zvěř se ukazuje dosti draze!
Neníť šelma taková jen lehce zabedněna. —
Jsemť já, slovem, pro jinou věc celá proměněna,
neboť dostalo se mně Vám nadělení,
jež Vám zjevím hned. — Jen mějte poslovení. —
Šla jsem tedy na pouť do Prahy,
kamž jsem došla šťastně ve zdraví.
Když jsem ulicemi byla pochodila,
bratra svého jsem tam navštívila,
který, jak Vám známo je,
v hlavním městě študuje.
Tři dni jsem tam pobyla,
pak se na cestu zas domů strojila.
Jiřík mne kus cesty vyprovázel,
každou chvíli ale známý k nám přicházel,
a dřív než jsme vyšli z města ven,
byltě s námi známých celý tém.
Ti nás stále k tomu měli,
abychom si trochu poseděli;
je prý horko, žízeň zlá,
a pan hospodský prý dobré pivo má.
Vešli jsme Vám v jeden hostinec,
kdežto jsme se za stůl posadili
a pospolu hovořili,
při čemž překlepala se všeliká věc.
Páni študenti jsou samý žert a samé šprýmy;
kdož pak by se tedy nesmál s nimi? —
Sotva jsem tam ale chvilku seděla,
tu se náhle dvéře rozletí
a do vnitř Vám lidé veletí,
na které jsem ustrnule hleděla.
Divný oblek měli na sobě;
nevím, k užitku-li nebo k ozdobě
měli vysoké až po kolena boty,
jak nosíval u nás sedlák do roboty;
čepičky Vám měli na hlavách jak placky,
v rukou nesli místo hůlek klacky,
s ramen vlněné jim houně visely.
Veliká jich shrnula se síla,
a podivná věc to u nich byla,
že jen jedním okem viděli;
neboť každý z nich, jak tady seděl,
jenom *jednou brejlí* na mne hleděl.
Náhle sklenicemi zařinčeli,
hlubokými hlasy zahučeli,
a sebravše sílu všecku,
počli zpívat — po německu.
„Aj!“ dím k sobě, „toť jsou jistě Němci,
přišli do Čech cizozemci. —
Inu, každý takým hlasem zpívá,
jaký se mu hodí pro zobáček,
a nejinak ve světě to bývá,
leč že svoje hnízdo chválí každý ptáček.“ —
Náhle však se lístek obrátil.
Nevím, jaký hněv je zachvátil,
že se počli našim posmívati,
všelijak jim přezdívati,
nikoli však v němčině,
ani v učené snad latině,
nýbrž — v dobré češtině!
Nastojte! — oni to Češi byli!
Ale ti Vám špatně pochodili!
Našinci jim ukázali, na mou víru!
záhy, kde byl tesař nechal díru.
Tážu se pak celá udivena,
jakým jmenem tato cháska bývá ctěna?
Načež jeden praví: „Jsou to kulturnici!“
Druhý vece, že si kulturou pomátli moskovici.
Třetí nazval českými je odrodilci.
Já však neměla jsem více stání;
Jiříkovi jsem hned „S Bohem“ dala,
načež chvátala jsem bez meškání,
abych naši vísku brzy uhlídala.
Praha mne tak brzy neuvidí;
mohlať bych tam opět potkati
některého z oněch jednookých lidí.
Já však držím se slov vůbec známých,
která i má matka vždycky říkávala:
„Milé dítě, chraň se znamenaných!“

Anna Vlastimila Růžičkova.

50.

Dobrá sestřička.

Prosím pěkně, drazí moji,
abyste se dobře na mne podívali,
a pak vědomost mi dali,
jak se Vám tak asi zdám?
Viďte, že dost pyšně vypadám? —
Cítímť sama, jak mi oko plane;
tváře musím mít jak malované,
srdce jak by tančilo mně hulána,
zpívala bych od večera do rána.
Že mám radost, tomu všechno svědčí,
ano zdá se mi, že jsem i o kus větší. —
Víte, odkud radosti té zřídlo? —
Viděla jsem českých králů sídlo!
Ano, proto je mi takto blaze,
že jsem byla zase jednou v Praze. —
Jak Vám, moji drazí, známo je,
bratříček můj v Praze študuje,
a to víte z vlastní zkušenosti,
že těch drobných nemá študent nikdy dosti.
Bratříček můj tedy stále otci psal,
aby mu přec více peněz posílal,
neboť prý má všelijaké psoty.
Brzy mívá roztrhané boty,
tu si zlámal klíček od almary,
tam zas ztratil knoflík od čamary,
tu se moc žebráků na něj shlukne,
tu mu zase sklíčko u hodinek pukne,
tu zas mívá roztrhané prádlo . . .
Jak vidíte, moji drazí,
jsou to věci pouze nepatrné;
pro mého však otce počty opatrné
jsou vždy rubrikou až přílišně velkou;
mívá také někdy kapsu mělkou.
Na ty všelijaké maličkosti
každý tedy měsíc mimo jiné padlo
třeba dvacet papírových,
zlatiček to zcela nových.
Nad tím otec ale hlavou kroutil:
„Což tak,“ pravil, „aby nás ten Jiřík nezarmoutil
a zbytečně nevydával peněz,
kterých u nás není jako železa,
na pivo, kulečník nebo na karty
i na jiné caparty!
Nejlíp bude, abysi se, Ančičko,
do té Prahy podívala
a tam pravdy přec se domakala,
zda-li Jiřík všecko potřeboval,
či nás jenom snad tak omaloval!“ —
„Ano, otče!“ dím já na to, „pravdu máte.
Vy mne dozajista dobře znáte,

že se nedám jen tak ledabylo oklamat,
ale že znám všecko velmi dobře proskoumat.
Však já na Jiříka vychytrám;
na to Vám své čestné slovo dám!“ —
Když vše bylo vyjednáno,
druhého dne záhy ráno
jsem se vydala již na cestu,
a odpůldne dojdu Vám až ku městu.
Rychle proběhla jsem ulicemi,
nekoukajíc ani vzhůru, ani k zemi.
Nepřála jsem sobě oddechu, ni chvíle,
jenom abych záhy došla svého cíle.
Tiše, beze všeho povyku
popadnu pak rychle za kliku,
k Jiříkovi kvapně do pokoje vrazím,
ale tu se přece trochu pozarazím.
Mělť on Vám tam celé hejno kamarádů,
kteří z plného se hrdla smáli,
a jak se mi zdálo, v karty hráli,
hledíce si pilně špádů.
Jiřík sotva že mne zočil,
radostí hned skočil;
na ústa mi padla hubička.
„Hleďte, hoši!“ pravil, „má to sestřička.
Právě jsme si karty vykládali,
zda-li od nás někdo brzy přijde,
a hle! sotva jsme to do pořádku dali,
už to také skutečně vše vyjde.“
Páni študenti se na to uklidili,
a my dva jsme sami v pokojíku zbyli.
Jiřík se mne nyní rychle ptá,
co mu otec posílá?
Malou chvilinku jsem přemýšlela,
z kterého bych konce začít měla;
vědouc však, že Jiřík mluví pravdu jako zlato,
zeptám se ho rovnou cestou na to,
čeho jsem se domakati chtěla.
Než minula malá chvíle,
byli oba jsme u cíle.
Jiřík hrůza peněz potřeboval,
jak se mně i na to zadušoval!
Veliká to jistě pro mne radost byla,
že jsem vše tak dobře pořídila
a že otci k potěšení
přinesu o pravdě přesvědčení.
Zpáteční však cestou počnu rozjímati:
„Jiřík přec tě mohl obelhati,
ačkoli mu otec říkával,
než ho do té Prahy dal.
„Hochu, ať se děje co se dě)e!
ty se vždy jen pravdy drž!
Nechať svět se tomu směje,
ty jen pravdu mluv anebo mlč!“ —
Ale ty můj Bože milý!“
přemítám u sebe, „teď se časy proměnily.
Kam pak nyní s pravdou dojdeme? —
Mnohem lépe bývá, když si zalžeme.
Kdo chce nyní v světě pevně stát,
musí umět dobře lhát.
Neboť mladík, ať študuje co študuje,
v každém stavu lhaní potřebuje.
Má-li lékařem se státi,
jak tu musí umět lháti!
Trápí-li jen trochu nemocného rýma,
hned se předepsat mu musí medicina,
pilulky a pijavice,
prášky, a Bůh ví, co ještě více!
Když Vám rýma sama sebou zajde,
tu pan doktor hned Vám důkaz najde,
že bez jeho umění
bylo by již hrany zvonění,
že to velikánské nic
bylo — zapálení plic. —
Notným také musí býti lhářem,
kdo chce být apatykářem.
Ti nám toho strašně povídají,
jaké drahé mastě mají;
léky, které lidskou bolest hojí,
ty prý lékárníka velmi mnoho peněz stojí.
Zatím, za zlatku co dává do láhvičky,
koupil někde za groš od babičky! —
Chce-li býti mladík novinářem,
taktéž musí býti lhářem,
aby v pravdy podobě
namaloval světu straku na vrbě.“ —
A tak dále
přemýšlím Vám neustále
o tom velenutném lhaní,
jehož potřebují zvláště páni.
A tak, než jsem došla domů,
jenom jsem se pousmála tomu,
myslíc sobě, jest-li Jiřík lhal,
že dost dobře udělal;
neboť on Vám musí umět zvláště lhát,
poněvadž se z něho má stát — advokát!

Anna Vlastimila Růžičkova.

51.
Ženský porotce.

Já četla kdys, že jistý manžel mladý,
jenž každodenně se ženou se pral,
nevěda s Xantipou si jiné rady,
krk z dešperace sobě podřezal;
poněvadž ale v Písmě stojí psáno,
že extempore takové je zakázáno,
byl chuďas před porotní tribunál,
kterémuž svatý Petr předsedal,
hned po funuse drábem předveden,
kdež měl být doživotně k peklu odsouzen.
Než porota je porota, a slavný soud
za dobré uznal, takto rozhodnout:
„Vší viny obžalovaný je prost
a nemůže být k peklu odsouzen,
poněvadž měl už se svou ženou pekla dost.“
Na mysli majíc moudrý nález ten
i budoucí nás ženských povolání,
že totiž také my a nejen páni
co porotcové budem někdy rozsuzovat,
hned jala jsem se pilně sestavovat
veškeré pře a zločiny, jež snadno by
pohnati mohly k soudu jisté osoby.
Když na příklad by ňáký vlastenec,
jenž někdy výtečníkem též se zval
a pro svatou a dobrou naši věc
se na potkání s policajtem pral,
teď ale pro dobrou věc kapsy své
s *direkcí* denní mívá tět a tět,
koje se nadějí, že časem snad
co ňáký chef ulový ňáký řád: —
kdy takový by vlastenec se pro tu
či onu špatnost dostal před porotu,
já směle vyřkla bych: Nevinen jest!
Neb toť již pro něho dost velký trest,
že z člověka, za nějž byl považován,
je na člena *psí nace* degradován.
Podobně soudila bych také ty,
kdo historické píšou pamflety,
v nichž hlásají, — že Praha — „daičes Prag“

a Přemysl žeť rodem Frankfurťák.
Tu směle vyřkla bych: „Buď viny prost!“
a sice pro přílišnou mozku zmatenost;
ten leda vydala bych ještě nález,
by kantorům vrátili sobotáles.
Naopak odsouzen by musil být,
kdo osmělí se velebit
dostihy a podobné kratochvíle;
a sice: celé tři anglické míle
s nějakým hřebcem běhat o závod,
by poznal, že, co není jemu vhod,
se nemá také uštědřovat koni.
Než to je modou teď, že celý svět,
ten za tím, onen za oním se honí
a jeden druhého že rád by sved,
jen aby nad druhým moh panovat.
Dle toho by se mohlo soudit snad,
že lidé, již se mezi sebou rvou,
nenajdou milost před mou porotou.
Však chyba lávky!
Jen ať se vadí, ať se třeba snědí,
tak aspoň stane se, že příští věk
ni špetku z oněch *otrub* nepodědí,
jimiž si kazíme teď žaludek.
Ach svatá, přesvatá to pravda jest,
že Nočova míru ratolest
tak vzácný bývá nyní fenomen,
jak knedlík švestkový o štědrý den.
A proto za to mám, že v brzce již
evropská svornost, která vši tu zlotu
spískala lidu na obtíž,
též postavena bude před porotu,
a sice před *ženskou*: neb věc to známá,
že nikdo není dvornější než dáma,
a byť by třeba tvrdil svět ten slepý,
že milujeme hádky jen a klepy.
Dixi. Že jiných věcí stává,
nad nimiž může jenom ženská hlava
rozsoudit, o tom nechci šířit slova;
to ale jisté jest, tak jako že se
jmenuju — (řekne své jmeno) —
že svět se k výši zcela jiné vznese,
až lidé nahlédnou, že vlastně žena
k rozsuzování byla vyvolena,
a že se panbíček už v ráji zmát,
když v *Evu Adamův* proměnil hnát. —
Však nechme toho! Budoucnost nám zjeví,
kde vlastně zrno, a kde jenom plevy.
Pak ale běda — běda mužům všem,
až já se stanu někdy porotcem,
to jest — hm, nebudu-li vdána již:
neb jako paní nezbude mi času,
bych pro jiné snad pozvedala hlasu;
budu mít s mužem svým dost velký kříž.

J. J. Stankovský.

52.

Miluje mne, či nemiluje?

Ne, věru, o rozum to jde!
Deset již chudobek je otrháno,
a posud není dokázáno,
zdali mne přece miluje?
Ta kvítka touhu jenom zvětšují,
zvlášť když na: „Nemiluje!“ skončují;
a sotva že nám jedno lásku potvrzuje,
hned druhé zase opak dokazuje.
Já dobře na paměti mám,
na plesu když jsme poprvé se zřeli,
jak hleděl na mne. — Avšak oněměly
rozpakem v tutéž dobu ústa nám.
My proti sobě stáli tiše,
ruměncem tváře se nám rdí. —
Řeč ovšem přislušela by nám spíše,
a přece ani slovo nezazní.
Nu, to mně dosti zřejmě dokazuje,
že vzdor té němé řeči *on mne nemiluje.*
Jakýsi důkaz sice mám;
vždyť jsem mu stužku věnovala,
bych poutem milosti jej upoutala,
a hle! nebyl to žádný klam.
Z očí mu zářil blaha lesk,
a stužku rychle jako blesk
za ňadra ukryv, odkvapil,
a jak se zdálo, velmi blažen byl.
Nu, to přec jakýs důkaz je,
že skutečně *mne miluje*!

Než za to večer na plese,
když nedaleko mne zas seděl,
tak ostýchavě na mne hleděl
a choval se tak nesměle.
Z celého srdce bych mu byla
taneček ráda zadala;
než marnou naději jsem v srdci kryla,
a mezera vždy mezi námi zůstala.
Já tančila jsem neustále,
on ještě tiše na mne zřel;
tu ale tančí nenadále
Vám s jinou — a mne jakby ani neviděl!
Pakliže toto mohl učiniti,
nemůže jistě ke mně *lásku míti*!
Však napadá mi zas, že o pouti
o sloupec podepřený stál
a na mne hleděl trudně v zákoutí,
jak by se naděje byl vzdal.
Když potom náhodou se moje zraky —
však pouhou náhodou — s ním setkaly,
tu zmizly s jeho obličeje mraky
a radostí mu oči zaplály.
To těšilo mne nevýslovně:
Onť přec je *zamilován* do mne!
A proč by ne? — Vždyť pozdravil
mne, když jsem k odchodu se měla;
kýž by jen slušnost tomu chtěla,
aby se také pozdrav nahradil!
To ovšem nejde — jest to věru kříž!
Já rychle jsem se kolem něho míhla,
stranou se potom poohlídla;
on ale nebyl na tom místě již!
Vždyť mohl přece za mnou jíti
a velmi snadno mě též dohoniti! —
Že *nemiluje mne*, na to by mohla býti sázka;
neb slovem nikoliv, než činem mluví láska.

Však nedávno si statek koupil,
a náhodou ne jistě vedle nás!
ač drahý dost byl, přece málo zkoupil.
Což mohlo povzbudit jej k tomu as?
A takto pravil k sousedovi,
an peníze mu vyplácí:
Zde, příteli, je pro mne ráj to nový,
zde nepřijde mi pranic na láci.
Toť důkaz, který něco platí:
musí mne přec jen *milovati*! —
Když otce navštívil, tu rozmlouvalo
se o žních, na počasí pak řeč přešla,
a sama nevím již, jak se to stalo,
že jsem hned ze světnice neodešla;
však ač dost dlouho u nás seděl,
ne na mne, nýbrž jinam stále hleděl,

a pranic nechtěl o mne dbáti.
I odběhla jsem, nechavši ho státi,
a oko moje hněvem plápolalo. —
Vždyť *nemiluje mne*, a proto se mu dobře stalo!
Že nemiluje mne? — Nu, což je víc? . . .
Ach! nohy náhle klesají pode mnou;
neb máti volá. — On chce mluvit se mnou,
a v duchu vidím uzardělý jeho líc.
„Hned, matinko!“ jí odvětím. „Já přijdu již!“
a ve svém srdci cítím blaha tíž;
zdaž miluje mne, či snad ne?
Vždyť mně to věru není lhostejné!
O kterak blažena jsem, že je tady —
On miluje mne — a já letím mu *vstříc* do zahrady...

Anna Vlastimila Růžičkova.

53.
Panna Orleanská.

(Solový výstup.)

(Pokoj s postranním vchodem a oknem; pěkný nábytek, na jedné židli kostým panny Orleanské.)

Hana (v lehkých pracích šatech se smetákem v ruce, hledí klíční dírkou do postranního pokoje.)
Má paní ještě spí. Nuž nyní mohu směle
a bez bázně uskutečnit své přání vřelé,
jež k nebi snů mých má mne provodit.
Ah, jaká rozkoš, jaká slast to musí být,
slout takou umělkyní jako moje paní,
býti tak slavena — ah, věru k nevypsání!
(Odhodlaně předstoupí.)
Zkusím to též, a půjde-li to trochu jen,
jsem kuchařkou dnes poslední už den.
(Odloživši smeták, vezme se stolice kostým.)
Zde celý kostým po včerejším představení.
Nuž rychle do něho, a potom bez prodlení
— jak píšou básníci — ve slávy skvělý chrám.
(Obleknuvši kabátec a nasadivši přilbu, běží k zrcadlu.)
Ah, svatý Josefe, jak hezky vypadám!
Žádný by věru nepoznal teď ve mně Hanu;
jsem vskutku veritabl pannou z orliánu.
Tak, tuším, jmenuje se kus, v němž paní má,
jak novináři píšou, trumfy dělává.
Že pannu hraje, vím, proč z orliánu však,
to jsem si vykládala já už všelijak,
neb podle mého zdání, — možno, že se pletu —
měla by spíše slouti pannou ze sametu,
poněvadž, kdykoli jsem kus ten viděla,
pranic na sobě z orliánu neměla,
nýbrž jez samý samet. Zrátka, jak teď já,
i moje paní jako panna vypadá.
A povážím-li, šat že dělá člověka,
pranic mne úloha ta těžká neleká;
ba myslím, já že spíš ji budu moci hrát,
poněvadž jmeno mé už něco v sobě nese,
co napřed už mi dává pěkný atestát.
Ta panna v kuse tom Johanna jmenuje se,
jinak též pucel; — nuže jaká shoda slova;
neboť já jmenuju se Hana Buclákova.
To je přec něco. — Avšak honem, škoda chvíle.
(U zrcadla.)
Vypadám na mou duši famós, roztomile.
Ni nejmenšího flíčku, ani pírka.
Ah, kdyby mne tak viděl kovářovic Jirka,
s kterým jsem jako s klukem špačka hrávala!
Ten by as koukal, kde jsem tohle nabrala.
Kde pak je ale kniha? Ještě teď zde byla.
Tu je. Nuž začnem. Napřed tedy vážný krok.
(Vážně předkročí.)
A teď — (Otevře knihu.)
Zde toto místo jsem si naznačila;
má paní tomu říká „velký monoflok“.
(Deklamuje s pathosem.)
Zdrávy buďte hory, pastviny vy milé —
(Důvěrně k obecenstvu.)
Ta komedie hraje se totiž na horách,
kam přišli vojáci. Všickni se chtějí schovat,
jediná panna jenom nemá žádný strach,
sebere se a dá se k lantver assentovat.
Nuže tedy! (Deklamuje.)
Zdrávy buďte hory, pastviny vy milé —
(Opět k obecenstvu.)
Ah saprlote! To bych tomu byla dala.
Vždyť Johanna nebyla žádny sprostý kmán.
Dle toho, jak ji moje paní vždycky hrála,
byl štandarista hned z ní udělán.
Kde pak je prapor? Nikde nic. I ďas to vem!
Však my si z bryndy této nějak pomůžem.
(Vezme smeták a pověsí naň zástěru.)
Tak! A teď honem, nesmím ani chvilky zmařit,
neboť co nevidět se začne káva vařit,
a kdyby překypěla, zbav nás pane všech —
(Naznačí rukou rány)
měla bych pannu z orliánu na zádech.
(Deklamuje.)
Zdrávy buďte hory, pastviny vy milé,
zdrávy buďte doly tiché, domácné —
(Za scenou zavzní flašinet.)
Aj, u všech všudy, to jsou pěkné tiché doly!
A jak to bídně kviká, — až mne uši bolí.
(U okna.)
Tu máte krejcar, a jděte mi k šípku s tím!
Pak se má člověk zabývati uměním.
Nu zaplať pán Bůh, že už táhne! Začnem tedy:
(Deklamuje.)
Zdrávy buďte hory, pastviny vy milé,
zdrávy buďte doly tiché, domácné!
Johanna již nebude víc po vás chodit,
Johanna se loučí s vámi na věky!
(Hlas za scenou.)
Koupějí cibule, koupějí česneky!
(Mluví.)
Teď toho mám už ale na mou duši dost!
Toť zrovna, jako by se byli umluvili.
Však nezdaří se vám, byste mne dopálili.
Já vím, co jsem, a marný vztek váš, marná zlost!
Však saprlot, teď teprv napadá mi právě,
že k večeři mám dělat porci pifteku,
a v kuchyni že ani kousek česneku.
(Běží k oknu.)
Počkejte! Už je pryč. Jak může k vůli slávě
člověk tak snadno zapomenout na kuchyni!
Však jaký div! Já jsem teď umělkyní,
a z těch, jak známo, málo která snad
dovede na knedlíky zadělat.
(Deklamuje.)
Zdrávy buďte hory, pastviny vy milé,
zdrávy buďte doly tiché, domácné!
Johanna již nebude víc po vás chodit,
Johanna se s vámi loučí na věky!
Louky, jež jsem navlažovala, vy stromy,
jež jsem sázela, se pučte vesele!
(V postraním pokoji se zvoní.)
Ah, ouvej, panička už leze z postele,
a nepřijdu-li hned, jak saně hned se vzteká.
Však nepůjdu, ať také ona jednou čeká.
(Deklamuje.)
Buďte zdrávy jeskyně a studně chladné!

(Opět zvonění.)
Aj což pak nemám pro sebe mít chvilky žádné?
Ne, nepůjdu; budu zde státi jako zeď;
a špetne-li mi, dám ji zkrátka výpověď.
(Deklamuje.)
Ohlase, ty provodníku zpěvů mých —
(Prudké zvonění.)
O zvoň si jen! Už jsem zde jako na trních
(Zvonění a volání: Hano! Hano!)
Ah, pane Bože, to je rámus, to je křik:
to bude věru poslední můj okamžik.
Však aspoň první sloku musím dokončit —
a kdyby se má paní měla sfamfrnit!
(Ustavičné zvonění a volání; Hana deklamuje.)
Ohlase, ty provodníku zpěvů mých —
(Mluví.)
Ach, věru smutný osud je nás služebných.
(Deklamuje.)
Nebudu již s tebou v oudolí tom hráti —
(Za scenou hluk.)
Teď něco bouchlo. Strachem se mi dech už krátí.
Ona již přichází. Ah, můj svatý Janku,
teď dostanu as kapitální pomazanku.
(Odhodíc smeták, svlíká se rychle.)
Pryč s kostýmem! Už jdu! Sečkejte chvíli jen.
Kde pak je smeták?
(Složivši šaty.)
Tak! Buď pán Bůh pochválen!
(Zvednouc smeták.)
Už jdu! Už jdu! Jsem tedy zas, čím dřív jsem byla,
aniž bych trochu jen se byla naučila,
jak panna z orliánu má se hráti.
Loučím se na vždy tedy s božským uměním,
a odcházejíc tamo, volám s nadšením:
(s pathosem)
Johanna jde a víc se nenavrátí.
(Odkvapí se smetákem.)

J. J. Stankovský.

54.

Vybíravá milostenka.

(Deklamatorka vystoupí s košíčkem v ruce.)
Mnohý mladík, uvidí-li jakous Majolenu,
již by ji chtěl vytrubovat za svou ženu,
chlubě se, že svojí vzácnou vyřídilkou
může každé holce hnouti každou žilkou;
zatím, ač byl na týž důvod sebral vši svou sílu
nepořídí nic a plete jenom na se žílu,
což Vám, milé sestry, hned chci dokázati
tím, že hodlám nyní ukázati
pěkně zvolna, tiše, bez povyku,
kolik takých panáčků se vejde do košíku.
(Pootevře košíček.)
Já jich sama tuto pro své i pro Vaše potěšení
několik hned vystavím Vám na lešení.
Přede vším mi budiž říci přáno,
že jest pro mne jakés věno uchystáno
a že otec pilně o to dbal,
by mně také trochu cviku dal.
To však proto jsem tu nedila,
bych se tím snad chlubila,
nobrž proto, aby záhy
vše, co řeknu, mělo váhy.
První, jenž chtěl mít mou ruku,
byl jakýsi rytíř z Fuků;
nedělala jsem si z něho věru žádné směšky,
to však mrzelo mne, že k nám chodil pěšky;
neboť rytíř bez ofe
jak velryba jest bez moře.
Přišla-li kdys ale řeč na jeho předky,
milý rytíř na koni byl hnedky,
při čemž zajel s svými pradědy
často mezi Turky na zvědy;
se svým strýcem zabil z jediného kusu
u Kolína mžikem tisíc Prusů;
říkal, kmotra jeho přičiněním jen
že byl Napoleon První poražen!
Facit řeči té měl býti,
kterak prý se musí ponížiti,
dá-li mně svůj praedikát;
dal mi také darem tuto po svých předcích paruku,
(Vytáhne z košíku paruku.)
s ní pak moudrou tuto radu na ruku;
abych hleděla ji dobře uschovati,
poněvadž prý by se mohlo něco státi,
že by *sám* ji mohl při vší chvále
také časem — inu, a tak dále!
Věru, slušný byl to kochánek;
(Prohlíží paruku.)
neboť v záloze měl už i copánek!
Druhý, jenž chtěl jho manželské se mnou nést,
z kraje továrníkův rodák jest;
jeho slova, ba i jednotlivé slabiky
byly sladké jako cukr z jeho fabriky.
Škoda, věru věčná škoda,
že mu bylo víno milejší než voda
a že právě týden před svou kopulací
na návsi s opičkou velkou dělal láci!
Moje přítelkyně z venku
přišla na myšlénku,
mého ženicha mi dát
fotografovat!
(Vytáhne z košíku obrázek.)
Zde jest! — Právě v této posici,
kterak objímá se v blátě s opicí. —
Třetí, který silně o mne stojí,
který ke mně přilnul celou duší svojí,
který pro mne chystá zlatou slávy bránu,
jenž by mne snad snědl, kdybych byla z marcipánu.
jestiť básník lyrický,
jmenem Kaňhal Smiřický.
On se toho, bloudek, nelek,
urobiti na mne tři tisíce znělek,
které, an zná dobrou manýru,
(Vytáhne z košíku foliant.)
opsal tuto na růžovém papíru.
(Rozevře foliant a čte:)
„Sám jsem kopal čerstvou hlínu,
sám pak do ní vsadil rozmarinu,
abych překvapil ní svoji Mínu
a zazpíval píseň v olše stínu,
až uhlídám její krinolínu.“
Dost však! — Než snít o takovém muži,
raději být trním, nežli růží! —
Čtvrtý, jenž chce být můj milenec,
jest Vám přenáramný lakomec,
při tom přítel je starožitností.
Starých penízků má beden pět;
z předpotopní růže celý květ;
tři štětiny z Bivojova kance;
vousů slavných mužů čtyry rance;
mně dal na důkaz své lásky vřelé
(vytáhne knoflíky)
z Žižkova kabátce tři knoflíky celé!
Myslím ale, že snad na mne zapomene sám,
neb dle stáří nehodím se v jeho krám. —
Pátý maličkosti mojí nápadník
jest Vám úřadník,

a ač hvězdy na límci mu svítí,
musí v kapse tmavou půlnoc míti,
neb mně posud nedal ani dárek,
který by stál za krejcárek.
Vězte, co mi tuto k mému svátku
poslal, chuďas, na památku.
(Vytáhne lístek a čte:)
„An mi přáno, Vaše dobré srdce znáti,
věřte, že bych sám chtěl k svátku se Vám dáti.“ —
Inu, věřím, věřím, panáčku!
ale nemám ještě srdce na háčku! —
Šestý, jenž mě rád má rok už skorem,
ten je mechaniky profesorem;
nevynašel sice posud toho inštrumentu,
jímž by zviklal svět náš z fundamentu,
ale kafémlejnek zdokonalil v míře takové,
že nemohou nastat více časy hladové,
neb semele za jedinkou půli hodiny
malý hošík korec kávy samojediný!
Mně dal, aby ukázal svou ke mně úctu,
na vybranou mlejnků takových půl tuctu,
z nichž jsem sobě tento vybrala.
(Vytáhne mlejnek.)
Prosí, abych úsudek mu o něm podala.
Poněvadž mám sama malou zkušenost,
zvu na zejtřek k sobě celou společnost,
a tu v kruhu veselém
celinký svět lehce přemelem,
a to nejprvé a s hora
zvláště pana profesora,
jemuž klásti můžem za vinu,
že nad ženskou má radš mašinu. —
Avšak, již půl tuctu jsem jich přetřepala,
aniž jsem se kloudného cos domakala.
Mohla bych v tom smyslu mluvit celý rok,
nepřišla bych dále o jediný krok;
neboť mužský jeden jako druhý
jest Vám neoblomný, krutý, tuhý.
Pročež škoda řečí, škoda práce;
neb při mužských všady stejná láce,
nikde žádný výdělek,
ano jistý prodělek.
(Vkládá věci zase do košíku.)
Mikuláš teď není na pořádku denním,
myslím tedy, nejlépe že uděláme,
když to všecko Náprstkovi dáme;
on to v museu svém hned u prahu
složí k poučení, pro výstrahu.

Fr. K. Drahoňovský.

Větší žertovné deklamace pro mužské

(též solové výstupy v kostumech a j.).

1.

Pohádka o zakletém princi.

I byl Vám jednou — dávno před lety,
na světě princ kdes, — a byl zakletý:
k čemu byl zaklet, rád bych pověděl,
kdyby to celý svět už nevěděl.
Jen tolik řeknu, že vždy zapíral,
když se ho někdo na vlast jeho ptal,
a že se zapýřil a ulekl,
maje to, chudák, za posměch,
tvrdilo-li se, že je Č — —
(Sbor: Pst!)
Nu, nu, nu, vždyť jsem tak moc neřekl,
a řekl-li jsem, chyba to nás všech,
ba vsadil bych se, že ten princ byl Čech!
Princem však byl, a skoro řekl bych,
to že byl největší snad jeho hřích:
neboť že k slávě vládce zrozen byl,
sousedkám všem se notně zalíbil,
každá naň očkem touhy mrskala,
až si ho — slyšte! — *němá* získala:
svobodník náš tu ani necekl,
a aby němé stal se lahodným,
přestal být, chuďas, na vždy svob — —
(Sbor: Pst!)
Nu, nu, nu, vždyť jsem tak moc neřekl,
a řekl-li jsem, chyba to nás všech,
ba vsadil bych se, že ten princ byl Čech!
Po oddavkách těch nastal kvas,
princ *musel* tančit z lásky jako ďas;
proč by netančil, když mu pískali
pranovou notou, jak ho získali!
Tančil, že klesl již a slabý byl,
vždyť si již doma *hudbu* oblíbil!
A když se ku spánku pak utekl,
tuť — aby dvě stě let as nezíval —
zvanec i nezvanec mu odzp — —
(Sbor: Pst!)
Nu, nu, nu, vždyť jsem tak moc neřekl,
a řekl-li jsem, chyba to nás všech,
ba vsadil bych se, že ten princ byl Čech!
Když se prospal a zas se probudil,
vytřel mu zrak ten, kdož ho obludil,
opláchli ho, a skutkem i slovem
svědčili, že tu není domovem.
I uvěřil jim, vzal svých švestek pět,
trumpetku, housle, flautu, klarinet,
a když se za šumaře převlekl,
šel vlast svou hledat v dalnou cizinu
a hraje jiným a tře miz — — —
(Sbor: Pst!)
Nu, nu, nu, vždyť jsem tak moc neřekl,
a řekl-li jsem, chyba to nás všech,
ba vsadil bych se, že ten princ byl Čech!
A že má toulání již ve zvyku,
brávaj' ho, aby tvrdil muziku,
když někde chce kdo ze sna *vstát*,
nebo si bez taktu též „solo" hrát.
Tu šumař náš je zbojcům basistou,
že pískaj' jak před Žižkou flautistou
a na vždy ztichnou, jak by usekl.
Když pak je konec tomu koncertu,
musí princ šumař s prázdnou ku čer — —
(Sbor! Pst!)
Nu, nu, nu, vždyť jsem tak moc neřekl,
a řekl-li jsem, chyba to nás všech,
ba vsadil bych se, že ten princ je Čech!
Někdy si arci tiše vzpomene,
z jak slavného byl vzešel plemene,
předkové jak se v slávě zhlíželi;
a tu se obyčejně rozželí,
a v skrytu pláče, krutý duse žal,
však Bůh uchovej, aby naříkal
aneb si nahlas aspoň odhekl:
snáší vše jako v starém zákonu
nejtišší z velkonočních bera — —
(Sbor: Pst!)
Nu, nu, nu, vždyť jsem tak moc neřekl,
a řekl-li jsem, chyba to nás všech,
ba vsadil bych se, že ten princ je Čech!
Tak to jde s princem od sta ku pěti:
hezká to pohádečka pro děti,
kterou však vyprávět dál nebudu,
nechaje prince jeho osudu.
By ale aspoň v tomto století
zbaven byl osudného zakletí:
potřebí jest, by národ poklekl
a k nebi zaslal svorný jeden vzdech,
aby se zrodil velký muž a Č — —
(Sbor: Pst!)
Nu, nu, nu, vždyť jsem tak moc neřekl,
a řekl-li jsem, *povinnost* to všech:
neb princ pohádky mé je — *vskutku Čech*!

Václ. A. Crha.

2.

Drahý plakát.

„Já vám ještě jednou povídám,“
začal kmotr Váňa křičet,
až ho bylo za vsí slyšet,
„že se přece jednou do nich dám
a že po čertech jim vycinkám.
Toť aby to všickni kati sprali,
abychom jen pořád hezky zticha
platili a dávali a poslouchali,
při tom ale ani nemukali.
Zlostí mě až v dlani píchá,
když jen na to zpomenu,
kterak vám ten holobrádek,
jenž si dává říkat kancelista,
ač je pouhý škrabák, diurnista,
kterak vyjel ondy mou si na ženu;
a hned měl na jazyku
pouta, lískovku a chládek.
Já řku hrome! — co pak to má být?
Chcete zas už s takovou začít,
jakou nám tu před tím hráli,
než jsme toho patentu dosáhli?
Neberte si to jen do zvyku!
My se víc už takhle nedáme,
my teď konstituci — hledáme! —
chceme svobodně a bez obavy,
že zas přijdem do šatlavy,
podle chuti jíst a pít, též zpívat, hrát
a se, když nám libo, spolu prát:
a co chceme my, to musí být!“
„Bodejť!“ „Ovšem!“ „Musí!“ „Tak to chceme!“
zavznělo tu v kruhu sousedů,
při tom padlo sakrů několik
a též zamračených pohledů.
Mnohý také plný kuráže
pěsť zaťatou — v kapse ukáže —
„Kmotr Váňa pravdu děl,“
spustil znovu kmotr Kokrhel,
„my se nedáme — teď na to patent máme;
kdo nám bude dělat ňáké hamáry,
toho zřežem v „Národních“ a v „Hlasu“ na cáry!
Punktum dost!“
Na tu zlost
hned se všichni k radě kmotra Bryndy
ženou na skleničku švindy;
ta když dost kuráže jim všem dodala,
pravá mela teprv nastala.
Jeden přes druhého křičí,
laje, hubuje a syčí,
jak by mu byl někdo louku spás';
ten tu pěstí o stůl tluče,
ten jak voda v mlejně huče
tvrdí, že to není žádný špás. —
V koutě seděl kmotr Váňa,
který vždy jen málo pije;
podle něho kmotr Kaňhal, který čižmy šije,
o botách však ani slyšet nechce;
dále kmotr Tanta, jenž jak hříbě řehce
a pořád se musí smát,
kantor Vocel, valčíky jenž nechce hrát,
poněvadž to německé jsou tance,
ten má s sebou vychovance,
přišedšího teprv na školu,
úda zdejších „Sokolů“.
Seděl tam též představený,
starý to a známý rebelant,
před pány — prý — hrozný furiant,
takto ale velmi ponížený;
a pak ještě jeho synovec
Vlastimil Čechomil Vejdovec.
Tato chasička seděla do půl kola
kolem třínohého stola;
na papír cos dřívkem psala
a při tom se potutelně smála.
Zvláště křičel kmotr Váňa:
„Hoši, tohle bude podívaná,
až to“ — „Hihi,“ smál se kmotr Tanta,
„puknu, puknu — ať jsem Franta!“
Tak! A když to zhotovili,
dost se tomu nadivili,
vyběhli s tím na náves.
Byla tma, jak do pytle by vlez',
ticho — jako v hrobě;
samo nebe jaksi zaspalo,
co se v této době
ve vsi Vocáskově spáchalo.

* * *

Ráno je a bílý den;
slouha již vyhání ven,
přes náves ponocný kráčí,
ospale se jaksi mračí,
bručí něco o bídě a dření,
že prý pražádného nemá potěšení.
Náhle stranou koukne —
zarazí se — couvne — houkne —
stojí celý vyjevený;
na zdi je tam papír přilepený,
na němž písmem jakby klackem psáno,
černou barvou tlustě namazáno:
„My máme konstituci a patent a teď chceme ještě svobodu. A punktum! Nedejme se!!“
Ponocný když se byl zpamatoval,
co tu psáno, pracně spísmenkoval,
dobrý maje nos a cítě velkou zradu,
rovnou cestou pádí ku ouřadu.
Sotva že tam příběh vypoví,
již je „pefel“ hotový:
(s něm. příz.) „Tva četnyci, trab a kancelista
oteberou se tam z místa,
kte se tato nežest spáchala,
a pšivedou všecky bez rozdylu
na oužad sem tuto chvílu.“
Stalo se. Když do posledního tam soused stál,
strašný výslech započal.
Ti pak, co nic o tom nevěděli,
toť se ví, že zkoprněli.
Když se bylo dokázalo,
že to s jejich strany nepovstalo,
byli všickni ihned propuštěni,
dostavše jen mravné naučení,
by se do ničeho nemíchali,
na hubu a pero pozor dali.
Lidé, to jste měli vidět,
jak z nich každý domů upaloval —
zajíc by se nebyl musel stydět.
Nyní však se do výslechu vzali,
kteří tam u dveří v koutku stáli;
divná věc však nebo náhoda!
celá bandička to ona byla,
která v hospodě dřív švindu pila,
kteréž malou být se zdála svoboda.
Pán, jenž výslech s nimi vedl,
přešel dvakrát tam a sem,
pak si opět za stůl sedl;
ostře na ně kouk',
načež houk',
že se leknutím až třásla zem:
(s něm. přízv.) „Kto to psal?“

Kmotři všickni, jak tu stáli,
na zad strašný pochop vzali
a tak to v nich rázem hrklo,
že se jim až srdce scvrklo,
a dušička — na mou čest! —
byla v každém jako pěsť.
„Kto to psal?“ —
podruhé se pán zas ptal,
a dosud, ač dosti strašně hledí,
nemůže z nich dostat odpovědi.
Krutátě to byla pro ně rána —
až konečně kmotr Váňa,
v němž přec tolik duše bylo,
že mu i pár hlásek v krku zbylo,
začne hekat celý spražený
jakoby v posledním tažení:
(namahavě) „My — my — my— my — milostpane,
ráčejí — se — smilovat,
nemá — se — to — více — stát,
jen ať — se — nám — za to — nic — nestane.
My jsme — byli — tenkrát — na mol,
chtěli jsme — si — udělati — frmól,
a tu — jsme — to — napisali;
ale Bůh ví — jak tu jsme —
nic víc za to nechceme,
než, abychom — za tohle — pokutu nedostali.“
Při tom se až k zemi snížil,
nesměle se k pánu blížil,
chtěje takto na něm vyprositi,
aby si dal ruku políbiti
a za to jim milost dal;
v tom se však přepočítal.
„Že ste byli opilí?“
milostpán tu znova hřmí —
„tobše, že se k tomu znáte,
tedka každý pětku dáte,
a kdo nechce pětku dát,
musí v šatlavě do rána sůstat.“
Vidouce, že radno není s pány hrát,
vyklopili — každý pětku akorát!
A když domů se pak chvatně hnali,
za uchem se poškrábali,
kleli — ale jenom tiše,
kručeloť jim dosud v břiše
po tom leknutí a strachu;
proto se též měli z prachu.
Jenom kmotr Váňa smělý
zlostí celý uzardělý
celou cestu domů bručel,
jako staré měchy hučel:
„Každý za ten špás pět zlatek? —
Hrome! to je drahý plátek!!“

E. Z.

3.

Chvála zlých žen.

Nebruste si, muži, více
jazyk na hanu zlých žen!
jsoutě ony metla sice,
ale věřte! nutná jen;
ano, jich je zapotřebí,
byste za své útrapy
došli po smrti pak v nebi
mučeníkův odplaty.
Samo nebe pokolení
zlých žen na zem seslalo,
aby muže k napravení
vedlo je a káralo;
mnohý muž, jenž bez zlé ženy
věčný trest si dobývá,
žínkou svou pak napravený
svatým bývá za živa.
Nosí-li kdo hlavu vzhůru
jak páv pýchou nadutý,
k ženě zlé ať vstoupí v kúru,
a hned půjde sehnutý;
jako jehně v pokoře se
potom manžel cvičívá
a jak osyka se třese,
mrkne-li naň žínka zlá.
Lakomství-li poddán kdo je,
sbírá peněz hromady,
ve dne, v noci bez pokoje
střeží svoje poklady:
vezmi zlou si ženu domů,
a hned zjinačí se věc:
záhy bývá — věřte tomu! —
štědrým dřevní lakomec.
Mnohý muž rád namlouvá si,
pamětliv však ženy své
nedbá více dívčí krásy,
věda, že by bylo zle.
Ano, muži! přísné ženy
střeží před osidly vás,
proto nechť jsou velebeny
pro jich cnosti od všech nás!
„Přej a bude tobě přáno!
Nenávist je špatná cnost,“ —
říká žínka a již ráno
společnic si pozve dost,
a pak při kafíčka pití
radí mnohý jazýček,
jak by se dal napraviti
závistivý mužíček.
Jiné také činí divy
žena, zvláště je-li zlá:
při ní muž dřív popudlivý
jak beránek bývává,
neodmlouvá, nehubuje,
nezná, co je hněv a zlost,
leda že si postěžuje
někdy stranou — a již dost!
Střídmosti se také učí,
vyhýbá se hospodě,
ač jej časem přec to mučí,
že je živ jen o vodě.
Co však platno? — Peněz není,
nad těmi je žena pán;
proto marné pokušení,
marný ten a onen plán.
O lenosti muž též neví,
pracuje až do potu,
a dřív sobě neuleví,
leda večer v sobotu.
Tak je pilným v každé době,
rady ženské pamětliv:
„Vyválíš se dosti v hrobě,
proto pracuj, pokud's živ!“
Jaká pak moc v světě jiná
účinků takových má? —
Jediná jen medicina
pro muže je žena zlá!
I já přál bych sobě míti
k svému dobru ženu zlou.
Kde však roste také kvítí? —
Panny všechny dobré jsou!

Dle *Š. Hněvkovského.*

4.

Improvisator.

Před takovou když společnost chci předstoupiti,
tuť patrno, že sám se musím představiti. —
Jak vidíte, jsem roztomilý chlapík,
a nenajdete mně hned rovného,
a třeba nemožno mi tančit kvapík,
však za to umím něco jiného:
já hrám na housle, hrám na basu,
na kytaru a na piano,
a rovně působím na masu
i na nóbl společnost — ano!
Já umím à la Döbler kousky,
znám zpívat líp než Lukes sám,
k tomu, jak vidíte, mám švarné vousky —
já, zkrátka, miláček jsem dam;
však největší fors, drazí páni,
tu mám ve — improvisování! —
A paměť moji — o! tu nemá žádný:
co zaslechnu, již také znám; —
napíšu časem také veršík řádný,
a ten *vždy* na paměti mám.
Neračte, prosím, myslit, že se chlubím,
že jsou to jen tak výrazy! —
Co řekl jsem, to jistě umím
a podám vám hned toho důkazy. —
Onehdy jsem byl kdesi pozván
u pána — ráčíte jej také znát;
jelikož nechce být však poznán,
nemožno mi jej nyní jmenem zvát.
Všelicos jsem tam provozoval,
a každý byl dost zabaven;
tu najednou jsem zpozoroval,
proč dnešní den jest oslaven:
bylť svátek slečny, dcery vnadné,
a *já* jej musel také oslavit;
okolky nedělal jsem žádné —
mně netřeba se připravit;
neboť jak píti umím kávu,
jak doutníky já kouřit znám:
tak sypu verše též z rukávu,
že podivím se tomu někdy sám.
I vezmu tedy sklenku vína
a do prostřed se postavím.
„Ať žije!“ — zvolám — „slečna Lína!“
„Ať žije Lína!“ — Dobře vím,
že nejmíň osm řádků dalo,
co v čerstvosti jsem pronesl,
a všecinko se rýmovalo —
teď však — jakby to ďas byl odnesl.
Nu, neškodí! Vždyť dobře víte,
co v řádkách těch jsem říci chtěl. —
Pozvednuv zase sklenku hbitě,
poznovu jsem tak libě pěl,
jak na začátku: „Slečna Lína!“ —
a vyprázdnil jsem sklenku vína. — —
Verš druhý se mi teprv poveď!
Slov celé hejno z úst mi skákalo,
a s jemnocitem tak jsem verš ten proveď,
že všecko všudy skorem jásalo.
Jáť počal jako v prvním řádku:
„Ať žije slečna Lína zas!“
Zas! Zas! — Teď nevím, co dál nastalo —
Což jest má paměť v nepořádku? — —
Toť se mi nikdy nestalo —
Nu, nevím-li to, vzal to ďas!
Však, věřte mi, že vtipné bylo,
co z úst se mých pak proudem lilo! — —
A teď vám povím veršík třetí,
ten umím jako „otčenáš“,
ten pohne jistě krásnou pletí,
teď uvidíte, že jsem Váš;
neb jak jsem jednu zbožnil vřele,
tak rád mám pokolení celé.
Zas postavím se do posice,
pohlednu, jak bych říci chtěl:
„Dobrého všeho do třetice!“
a již jsem verš hotový měl:
„Na zdraví drahé slečny Líny! —
Na zdraví Líny! — Líny! — z hlíny.“ — —
Ne! teď bych z kůže vyletěl,
že všechno se mi v hlavě víří,
že z úst to stále jenom míří,
a přec že jsem to zapomněl. —
Však z prvních veršů seznáte, že krásně
jsem proveď také konec té své básně. —
A nyní račte posouditi sami,
zdaž jsem se jenom vychloubal;
ať řeknou přítomné zde dámy,
že jsem jim důkazů nedal! —
Nuž, kdybych někdy v společnosti
snad mohl vám též pomoci,
vždy posloužím vám s ochotností —
ve (Valentinské) bydlím ulici.

Přerhof.

5.

Král Lávra.

Byltě jednou jeden
starý dobrý král,
ale je to dávno,
taky od Čech dál,
troje moře, devatery hory
dělí kraj ten od české komory,
kde on panoval.
Bylť král irský Lávra,
povím zkrátka vám,
a já o tom králi
pěknou píseň znám.
Nalej, stará! čerstvého do číše,
a vy, kluci, poslouchejte tiše,
já ji zazpívám.
Posud krále Lávru
chválí irský lid,
nebyl ani tyran,
nebyl taky žid,
nenabíjel cizím svoji kasu,
rekrutýrkou nesužoval chasu,
nedal chudé dřít.
Jenom jednu slabost
ten král dobrý měl,
že jest na holiče
tuze zanevřel:
dal se holit jenom jednou v roce,
dlouhé vlasy po krku široce
nosil jak roj včel.
Horší ještě bylo:
vždy na letnice,
jak očistil holič
královské líce,
čekala jej podivná odplata:
nic na stříbře, ale skrze kata,
to šibenice!
Divili se lidé,
mrzela je dost
na tom dobrém králi

tato ukrutnost;
však, co král chce, zdrávoť pro poddané;
tak po letech zvykli si Irčané
na tu podivnost.
Jenom holičové
zvyknout nemohli:
na šibenici je
špatné pohodlí;
než co dělat? Nic jim nezbývalo,
leda trpět, neb jich bylo málo
na rebelii.
Každý rok, když táhlo
již na letnice,
sebral se bradýřský
cech do radnice;
tam chudáci smutně los metali,
komu padne holit bradu králi
a — šibenice.
Padl los, ach! padl:
letos Kukulín
bude holit krále,
staré vdovy syn.
Jak to stará vdova uslyšela,
omdlévala ustrašená celá:
„Ach! můj Kukulín!“
Již posloužil králi,
již ho vede kat
ukrutnou odměnu
za tu službu brát;
tu se matka skrze zástup tlačí,
spěchá, co jí síly stačí,
zaň orodovat:
„Králi, pane králi!
Syn můj jedinej,
pro Boha tě prosím,
slitování měj!
Co si počnu já ubohá vdova?
Raděj sama umřít jsem hotova,
jen mi syna dej!
Králi, milost-páne!
jest to lidský cit,
nevinného hocha
katem utratit?
Muž můj padnul v službě tvého dvoru,
a ty chceš mou jedinkou podporu
hanebně mi vzít?
Jestliže ty, králi,
dobré srdce máš,
jistě každoročně
jednou bláznívá:
pro nic, za nic, pro královské vousy
kat člověka bez viny zardousí!
To jsi otec náš?“
Král se na ty řeči
velmi zastyděl,
ale ještě více
slitování měl;
nezlobil se, vzdychnul jen hluboko,
dobré srdce tisklo slzu v oko,
zastavit velel.
Všem se kázal vzdálit,
jen sám Kukulín
povolán ku králi,
bledý jako stín;
král tu sedí, na klíně korunu:
„Přistup, synku, blíže sem ke trůnu
i pod baldachýn.“
Přísahej, že smlčíš
na věčné časy,
co jsi na mé hlavě
viděl pod vlasy;
pak se tobě neublíží v ničem,
a ty budeš mým dvorním holičem
po všechny časy.“
Řád přísahal mladík,
a byl propuštěn,
zvěstovati matce,
jak byl povýšen;
pak holíval ob den králi líce,
a již žádný holič na letnice
nebýval věšen.
Těšili se lidé,
že ten dobrý král
jedinkou svou chybu
vymluvit si dal;
více však než celý národ irský
počestný cech holičsko-bradýřský
si to liboval. — —
Stojí mladý holič
v dvorském obroku,
raduje se matka
z toho pokroku;
jasné hvězdy na fraku se třpytí,
zlaté porty, vyšívané kvítí,
břitva po boku.
Než co platí hvězdy,
zlaté třepení,
když srdéčko trápí
ostré hryzení:
nevyjevjt nic po věčné časy,
co vidívá na králi pod vlasy,
vždy při holení!
Husy štěbetají,
tichá je labuť;
kdo chce tajnost smlčet,
holičem nebuď:
holičovi vědomosti škubou,
než je poví, přenáramně hubou,
jazejček je rtuť!
„Ach! můj milý synu,
co tě sužuje?
Ve dne nemáš stání,
v noci pokoje;
býval vesel, teď ti líčko vadne,
mladé tělo den ode dne chřadne,
pověz, co ti je?“
„„Má milá matičko,
ach! pomoc žádná!““ —
„Můj milý synáčku,
moc zví, kdo se ptá;
v černém lese bydlí poustevníček,
ten má od všech lidských srdcí klíček;
on ti radu dá.“
Pravil starý v lese:
„Dobře znám tvůj kříž,
synku, ty jsi holič
a tajemství víš.
Ty je nesmíš povědít žádnému,
neulehčíš ale srdci svému,
až to vyslovíš.
Blíže u Viklova
na stoku dvou řek
stojí dutá vrba
třetí lidský věk;
všeptej do ní v tiché noční době
své tajemství, a ulehčíš sobě —
jiný nemám lék.“
Hned tu noc se holič
z domu vypravil,
zkusit, co mu stařec

v lese poradil,
a našeptal do vrby hltavě,
co král Lávra skrývá na své hlavě;
pak se uzdravil.
Po tom uzdravení
prošel krátký čas,
tu strojil král Lávra
hlučný dvorní kvas,
z celé země paničky a páni
sjeli jsou se k tomu hodování
na králův rozkaz.
A po hodování
velikánský sál
hladce voskovaný
čekal již na bál;
ještě k tomu na tu dvorní švandu
nejslavnější Karlovarskou bandu
objednal si král.
Po Češích je doma
vždycky malý sled,
ale všude jinde
naplňují svět:
muzikanty, jezdce, harfenice,
ouředníky, sirky ze Sušice
najdeš všude hned.
Táhli hudci k bálu,
až pan Červíček
silným kvapem ztratil
z basy kolíček,
a když přišli k Viklovskému brodu,
zpozoroval tu svou velkou škodu
na stoku dvou řek.
Tam u duté vrby
s basou smutně stál:
„Půjdu-li ho hledat,
promeškáme bál!“
Uříz' z vrby větev na kolíček;
co spůsobí, o tom pan Červíček
nic se nenadál.
Spůsobil tam s basou
králi čistou věc:
jak na bále pustil
po strunách smyčec,
tu řve basa, až všechno přehluší:
„Král Lávra má dlouhé oslí uši,
král je ušatec!“
Král dal hned Červíčka
s basou vyhodit,
bylo však již pozdě
basu oběsit,
a tajemství, pro něž lazebníci
umírali jsou na šibenici,
rozešlo se v lid.
Co nyní celý svět
věděl od basy,
nebylo nic platno
skrývat pod vlasy;
tak král Lávra nosil po tom bálu
svoje dlouhé uši bez futrálu
po všechny časy.
A po krátké době
když utich' povyk,
líbil se přec lidu
dobrý panovník,
zdálo se jim, že ty dlouhé uši
právě dobře ke koruně sluší;
všechno může zvyk! —
Tu je konec písně.
Zdráv buď Lávra král!
vždycky
holil a stříhal,
neb to nikdy na jevo nevyšlo,
jak tajemství až do basy přišlo
a z basy na bál.
Není každá vrba
jako Viklovská,
ani každá basa
jak Červíčkovská;
a když tě co na jazyku svrbí,
našeptej to jen do staré vrby,
dceruško drahá.

Karel Havlíček.

6.

Žena a basa.

Velevzácné shromáždění!
Znám dvě věci na tom světě,
bez nichž nikde dobře není
ani v zimě, ani v letě,
ani v noci, ani ve dne,
ani v mládí, ani v stáří;
kde z dvou těchto věcí není jedné,
tam je mrtvo jak v trapistském refektáři.
Jedna z těch dvou věcí, kteráž, jak se sluší,
tvrdí každý bál i každou muziku,
tělo rozpocuje, kapsu suší,
kterou hned je z daleka znát po křiku,
na niž drží staří i ta chasa,
to je, moji milí, — basa.
Druhá věc, ač vlastně žádná věc,
nýbrž — jak to vezmem, — třebas osoba,
k tomu společností ozdoba —
— neboť ozdoby má hrozně ráda —
tedy tato druhá věc,
anaž se té první ve všem podobá,
to je, společnosti velectěná,
to je — žena.
Kmotr Bárta, basař kapitální,
k tomu manželíček exemplární,
říkávával za onoho času:
„Není přes mou ženu, není přes mou basu!
Basa vydělává, žena utrácí,
basa tanečníky, žena mne zas trmácí.“
A když míval Bárta trochu v hlavě,
jako filozof, tak učeně
řečnil o base a o ženě.
Už v těch slovech basa, žena,
jakáž podobnost prý vyznačena!
Je tu vidět *gramatickou* shodu:
basa, žena *ženského jsou rodu.*
Basu na hoře máš tenku, dole široku,
zrovna jako ženskou v hodném rajfroku;
na kloboučku věnec veliký,
to jsou konce strun a kolíky.
Má-li basa řádně hrát,
musí se jí dobrý *potah* dát,
a ten u nás jako v Praze
přijde věru tuze draze.
Tak i ženin *potah*, vulgo šat —
však to muži budou dobře znát —
spolkne celou gáži, ba i dvojí,
když se žena podle mody strojí;
a to musí, by svou postavou
byla muži okrasou a oslavou.
Basa tvrdí muziku!
Toto staré přísloví
v našem českém jazyku
každé dítko ví.

Basa základní vždy udá tón,
první čtvrt má v každém hraní,
předrží i bombardon;
ostatní muzika musí za ní. —
Žena, ač netvrdí muziku,
má přec každá ve zvyku,
základní tón, vždycky udat,
podle něhož příslušící
jako dobří hudebníci
neustále musí dudat,
dokud nezlíbí se kapelnici
zase nový tón mu udat.
Žena také jako dobrá basa
drží takt při každém kuse,
dle něhož buď tančit musí chasa,
nebo plakat jako na funuse.
Běda! kdo by nechtěl *tancovat*
tak, jak paní basa ráčí *hrát*. —
Kdo chce dobře na basičku hrát,
ten ji musí pěkně *za krk brát*.
Rovně tak, kdo od ženy
hlas chce slyšet drobet laděný,
musí zacházet s ní jako s husím prachem:
nesmí hnout se ani dýchat strachem,
aby se to *tiché* pokolení
nespustilo *nahlas do bručení*.
Basa na jednu se nohu staví;
žena zase ráda *na patu*,
aby mohla muže v stálém zdraví
z pode špičky dostat pod patu. —
Kdo se začne učit na basičku,
musí na levici *navléc' rukavičku*.
Taktéž kdo si udělat chce známost
s nóbl dámou a chce přijít na most,
přes nějž jde se k oltáři,
musí skvít se aspoň tolik v gále,
jako by měl v krejčovském žurnále
mody dělat panu Číhaři.
Jakmile se ale ožení,
to pak od své drahé polovičky
obdrží už svolení,
že smí stáhnout rukavičky:
neboť je mu zápolit,
aby ženě sehnal šat a chleba,
a kdo má se mozolit,
tomu rukaviček není třeba
Za něj honí modu potom paní,
a on na vzájem zas dře se za ni. —
Kdo si basu hodlá koupit,
musí, nechce-li prohloupit,
kupovat ji nejen *očima*,
ale hlavně *ušima*;
neboť ti, již basy dělají,
mnohdy za krejcar svědomí nemají;
dají špatné base zevní lesk a krásu,
a prodají skřipec za výbornou basu.
Nu, a zač pak stojí, prosím vás,
hezká basa, má-li špatný hlas? —
U ženských zas, moji zlatí,
naopak to platí:
hezké ženské *s hláskem špatným*,
s výstrojem však k tomu *zdatným*,
ty by měly miláčků,
že by šly jak na dračku;
mohly by být třebas němé —
tím raděj je každý veme. —
Muzikanta nikdo nenutí
basu mít, jež není po chuti:
on ji může zase prodat;
kdo však s ženou dal se oddat,
ať se na hlavu i postaví,
víckrát se jí nezbaví. —
Basa mívá málo not a zdlouha hrává:
šrum! es! půl! — a přestane.
Žena však, když muži tempo dává,
má *not dost a pětkrát vázané*. —
Basa postupuje, čím je starší,
v ceně, hodnotě a šarši;
její hlas pak teprv dozraje,
když se hodně vyhraje.
Známo je snad zkušenosti vaší,
že, čím basa starší, tím je dražší. —
Tak i ženin hlásek časem
vytříbí se v jasný tón —
zpívát potom sopranem i basem;
třebas, dokud byla maličká,
cinkávala jako rolnička,
v stáří trefí hlučet jako zvon.
Nu a žena, jejíž hlásek
od *C* kontra sahá k páté oktávě,
neslouží-liž muži k oslavě,
není-liž to *šínka drahá*! —
Basa brává jenom tony dolejší,
někdy taky *tacet* mívá;
žena ale *vždy* a k tomu *solo* zpívá,
a má vždycky tony *hořejší*. —
Basa a ty její sestřičky:
čelo, viola a housličky
s všemi instrumenty strunovými
shodují se zcela se ženskými;
údové pak ctného *mužův* cechu —
to jsou jako *instrumenty z plechu*.
Která banda pěkně hraje
k tanci nebo k poslechu,
obyčejně složena je
ze smyčců i ze plechu;
řídká bývá hudba pouze plechová,
řídší ještě pouze smyčcová.
Tak i mužští touží za ženskými,
ženské zase po mužských se shání,
neboť kde jsou zvučné primy,
musí býti také přiznávání.
Jenom někdy, a to neprávě,
bývá koncert velkolepý
pouze ženský
nebo pouze mužský:
ženský při čaji neb při kávě,
kdež se hrajou z not jen *klepy*;
mužský, kde se z duše hloubi
kolem stolu na *máz troubí*.
Avšak teď už dost! už musím přestat radši
a si marně neškodit;
tu a tam se mnohé líčko mračí,
moh' bych s tou svou řečí špatně pochodit.
Já jsem nechtěl, dušinky mé zlaté,
naproti vám táhnout polem;
vždyť mne, že jsem dobrák, znáte!
Povídal jsem jenom slova Bárty,
co mi řekl, když jsme hráli v karty.
Vímť já, když to vezmem kol a kolem,
že i žen i bas je potřeba
jako soli do chleba.
Ku příkladu: zač by asi bály,
vycházky a besedy
všecky dohromady stály,
kdyby nebylo v nich žen a bas?
Byly by to obědy
nemastné a nesolené,
jenom proto ustrojené,
by je každý, kdo má hlad,

s dobrou chutí — nechal stát.
Nebo kde bych já byl, smutná duše!
nabral látky plné nůše
k tomuto dnešnímu říkání —
za něž na věčné chci časy
tuhé činit pokání —
kdyby ženy nebylo a basy?
Proto opakuju znova
předešlá svá smírná slova:
„Žen i bas je potřeba
jako soli do chleba!“
A k těm slovům důkaz vám,
dá-li Pánbůh, také dám,
až se s ňákou hezičkou
libozvučnou basičkou
někdy k vůli potěšení
odhodlám přec ku ženění.
Potom, jako dneska, zvolám zase:
Sláva dobré ženě! Sláva dobré base!

Vojtěch M. V. Bělohrobský.

7.

Vaněk Všeboj.

Po té strašné době,
když se celé moře
bíd a hoře
po Čechách a po Moravě
všude rozvodnilo,
tak že tam jak v hrobě
smutno bylo:
jakýs Všeboj v Jaroslavě
u svých bratří slovo měl
a se jako hvězda skvěl;
pročež král, pán rekovný,
veselý a žertovný,
pana Vaňka vidět chtěl.
Stalo se, že Jiří král,
který rád se pozasmál,
vyjel na lov ven, a honě,
shlíd byt Vaňkův s svého koně.
By jej trochu na zub vzal,
takto jemu psal:
„Pane Vaňku! v osmi dnech
u dvora se dostavíte,
a z otázek těchto třech
sám mně oustně zodpovíte.
Předně: v kolik let
bych as objel kolem svět?
Potom: zač bych stál? a pak:
co si myslím? Toto však
nesmí pravda býti.
Hleďte na se pozor míti,
ať vše uhodnete,
sice městem naopak
(aby kousek za to stál)
na oslíku pojedete.
Tak má vůle. — Jiří král.“
Prach a broky! což se stalo?
Jakých se tou cedulí
Všebojovi nadělalo
tartasů a brikulí!
Dnem i nocí ho to hnětlo,
mozek jemu v hlavě pletlo.
Z rána, jak své jasné tváře
ukázala zorní záře,
do města hned jde
a se zde
všechněch professorů
z učených všech sborů
snažně ptá a všecky zve.
Škoda práce! ba ta tam!
Učenci ti sem a tam
hned se do knih dávají,
čítají a hádají.
Což vše na plat? Ovšem že
tito páni vše, co se
v světě dálo, děje, znají:
písek v moři spočítají
a vše vědí — jen to ne.
Všeboj, věda co prv, zase,
s těžším srdcem domů jel,
aniž čáky, že v tom čase
z osidla se vydře, měl.
Kamž má chuďas nyní jíti?
neb co před se vzíti?
Pryč se dni a noci braly
a co voda utíkaly.
Vida, den že po dni plyne
a že lhůta mine,
strachy sech a bled co stěna
a co vodní pěna.
V myšlénkách těch zmatených
vejde k vodě,
a zde chodě
v stínu dubů zelených,
listím pěkně oděných,
rmoutí se, a to jej hněte,
že se z toho nevyplete.
V tom mu všecek pomoučilý
čiperný a čtveračilý
mlynář strýc
vyjde vstříc.
Všeboj pro své vyražení
začasté se k mlejnci brával
a se v řeč a hovoření
s strýcem, rád ho maje, dával.
„Ej, ej,“ dí strýc, „jemnostpane!
ňák se tuším trápějí?
Jejich tváře malované
jaksi barvu tratějí.
Čímž to, dnes že tam a sem
všecek smutný chodějí?
Lístek snad je v ruce souží?“ —
„Tak jest tomu, milý brachu,“
vece Všeboj, „ach já jsem
všecek spleten a pln strachu.
Král náš vědět touží,
v kolik asi let
by moh' objet kolem svět;
pak zač stojí sám;
a co sobě myslí. Však
toto nesmí pravda býti.
Běda! já se mám
na pozoru míti,
bych vše uhod, sic mne dá
na oslíku naopak
po ulicích městem vézti.
Což se tobě o tom zdá?
Podívej se, v osmi dnech
již se z těchto všech
třech otázek mám vyplésti.“ —
„Ha, ha!“ dí strýc, „jemnostpane!
fraška ta jim hlavu hněte?
Takť se leckdys v světě stane,
lva že muška malá splete!
Tři otázky! kus papíru!
na svou víru,
nic si z toho nedělají,

vždyť o králi povídali,
že ho nikdy nevídali?
Nyní mně svůj oděv dají:
tedy v malý čas
uhlídají,
že se, nežli přijdu zas,
ze všech pletek vysekají.
Já za králem pojedu
a je z léčky vyvedu."
Všeboj hned svůj oděv vzal
a jej s radostí
strýci dal.
Ten se s velkou chtivostí,
trochu hlavy si přimoučiv
a se s Vaňkem porozloučiv,
přímo k dvoru bral.
Když již přede Jiřím stál,
„Vizmež muže," vece král,
„jestliž pravdu mají,
o vaší co učenosti,
důvtipu a rozumnosti
vůbec povídají;
rcetež tedy: v kolik let
bych as objel kolem svět?" —
„Když si koně svého záhy
rovně s sluncem osedláte,
na němž, nevykroče z váhy,
po horách a dolinách
cválem pojecháte,
v čtyrmecítma hodinách
všecko všudy vykonáte." —
„Nyní ale propovíte,
co myslíte,
zač bych já, váš pán a král,
asi stál?" —
„Toť mne věru nejvíc hněte
a mně mozek v hlavě plete.
Za Ježíše Pána Židé
(víme sic,
že vždy tito lidé
rádi levně kupovali,)
třidcet stříbrňáků dali.
Pročež nedám za vás víc,
nežli třicet bez jednoho.
Za to mám, že žádný král,
svět by dobyl obojí,
za tak mnoho,
začež někdy sám Bůh stál,
jakživ nestojí." —
„Hrome!" vece Jiří král,
„komuž by se mělo zdáti,
já že nemám za víc státi?
Nyní ale zavolejte
rozum, vtip a učenosti
a se na pozoru mějte,
ať to uhodnete,
sice přece bez milosti
na oslíku pojedete.
Což si myslím? ale však,
atižiž tomu není tak!" —
„Ať jsem lhářem!"
dí strýc, „když si nemyslíte,
s Všebojem že hovoříte." —
„Ovšem!" — „Ale není však,
pane králi, tomu tak;
neboť jen s mlynářem
Všebojovým rozprávíte."
Tuť se Jiří král
řeči mlynářově
jak náleží smál.
„Což pak tobě,
milý brachu," vece král,
„za to potěšení,
své i mysli vyražení
dáti mám?
Buď na místě Všebojově!
Nechť pak tvůj pan Vaněk sám
na oslíku sedě
městem jede.
Čili nemá, kdo chce žíti,
také síti?" —
„Chraň Bůh! to se nemůž státi,"
praví strýc, „vždyť neumím
ani čísti ani psáti.
Tohoť si však vyprosím,
(neboť tím nic nezkazíte,)
aby dnešní lest
na jevo se nedostala,
alebrž se všecka čest
panu Všebojovi vzdala."
Král dal Vaňku poručení,
aby strýce k sobě vzal,
hojné jemu vyživení
do nejdelší smrti dal.
Pak že Všeboj ty otázky
zodpovídal bez překážky,
všudy se to rozhlásilo,
slávu jeho rozmnožilo.

A. J. Puchmajer.

8.

Nehody pořadatele besed.

Vám je snadno přijít a si sednout
a pak si tu nechat povídat;
ale kolikrát já musím zblednout
a kolikrát zase zčervenat,
nežli vše, co na programu, dovedu,
slovem, než-li stluču besedu!
Nechci o začátku dlouho kázat,
přelítnu předběžné nehody,
aby Vy jste aspoň měli výhody.
Když jsem šťastně dostal povolení,
o které jsem musel zadati —
při čemž ovšem taký strach teď není,
jak ho bylo dříve vystáti,
kdy ti páni nad žádostí stáli
a i slůvka „beseda" se báli. —
Když jsem tedy dostal povolení,
počnu o něm velké vyzvánění;
každý o tom ví a mluví,
staří, mladí, děti, chůvy —
a přec bych si notně dal,
kdybych každého z v l á š ť nepozval.
Nech vystoupit kopu výtečníků,
nech je zpívat třeba na žebříku;
koho sám jsi nepozval,
věru se zde neobjeví,
kdyby doma dlouhou chvíli spal.
A což teprv naše děvy!
Co se týče našich dam, —
ty abysi svážel sám, —
leda je-li také t a n č e n í,
ku kterémuž přijít žádná nelení. —
Totoť jsou však jenom maličkosti
proti těm, jichž uslyšíte dosti.
Nejdřív musím hledat primadonu.
Nemohu zvát tu neb onu;
pročež vezmu čamaru a rukavice,

naladím si libezně své plíce,
prosím slečnu, otce, matku,
házím slávou jako na chamátku,
obecenstvo že se na ni těší —
inu zkrátka, jak už jsme my Češi,
že jen za vše slušně poprosíme,
třeba znali, kterak pochodíme; —
až konečně počne hlavou kývat,
řkouc, že tedy bude zpívat.
Kdo je šťastnější než já?!
Myslím, že mám vyhráno;
ještě pěvce, s kterým neztratím tak mnoho času,
solistu pak na housle neb basu,
a mám vše obstaráno!
Avšak běda! Slečna stůně, chraptí, kašle,
utrhly se jí dvě — mašle,
nastydla se, musí se zas zahřáti,
slovem, nemůže mně zpívati.
Myslete si, jak mně musí býti,
když program již krásně sestavený,
na růžovém papíru i vytištěný
mám tu ztroskotaný zříti!
To je smutné vystoupení
pořadatele teď zbledlého,
když zas musí prosit za shovění
u obecenstva zde celého!
To však ještě není dost,
ještě čeká jiná zlost:
básník deklamaci přislibuje,
která humorem prý překypuje,
čtení, jež jest plno špiček,
které přezářejí kopu svíček.
Čekám jak na boží smilování;
již je tady beseda,
obecenstvo již k ní zasedá, —
o básníku ale ani zdání! —
Mám tu ještě báseň z brusu novou,
jakou kritikové „slavnou“ zovou:
plna vtipů, špiček, humoru,
narážky na všecky stavy,
každý verš má paty, hlavy —
co by ta naďála rumoru!
Ale kdybyste ji viděli,
vy byste se zarděli!
Hrudkou červenou jsou kříže
nadělány, klamry, čáry, mříže,
všecko, čemu byste museli se smát,
ráčili mně tam ach! přeškrtat!
Co pak s básní takou počít?
Mohu ji teď jak chci točit:
buďto musí ona zaniknout,
nebo já se stokrát zajiknout.
Ale přec si z všeho pranic nedělám,
jen když Vás tak kolem sebe mám,
všecky strasti milerád chci snášeti,
jenom Vám když smím přednášeti,
vznešen nad nehody vše se stavím,
jen když vidím, Vás že trochu bavím;
vždyť největší nesnáz má by byla,
kdyby se má deklamace nelíbila.

H. Přerhof.

9.

Rozmanitost hubiček.

(Deklamace pro dámu i pro pána.)

Na tom světě, ctěná společnosti,
neprojde teď den ni hodina,
aby nehlásil se k veřejnosti
nový stroj neb nová mašina;
tak že brzká budoucnost snad
neslýchaný zázrak uvidí,
kterak si tu budou vykračovat
samé mašiny — už bez lidí.
A když nevytasí se kdo s mašinou,
hledí protlouci se národem
buď nějakou knížkou, *brošurečkou*,
neb *praktickým* aspoň *návodem*.
Milý Pánbůh, to je jistá jistota,
určil každému z nás délku života,
a přece se v Německu již odvážili
brošurky psát, „jak by si ten život
o notný kus *prodloužili!*“
Lásku vepsal nám Bůh do srdce,
a přec máme u nás mudrce,
kteří nemohli by ani spát,
kdyby lidstvu ku spasení
nepsali spis: „*O umění,*
kterak se má šťastně milovat.“
Němčina je Čechu *velmi* potřebna,
Němcovi však, tomu je už darebná.
On si sedne a obdaří brzy zem
z brusu novým „*Klíčem,*
jak lze ve třech hodinách
stát se převýborným Francouzem.“ . .
Zkrátka, jde to už až ku zbláznění!
Kde máte co, o čem brošur není?
Kde ušlo co oku pozemskému,
co by nemuselo lézt už do systému?
Avšak, — pozor! — co se toho týče,
přece něco ušetřil náš věk,
o čem není brošur ani klíče:
a to je Vám *obor hubiček.*
Hubička ta tklivá i ta rozpusta
vždy jde stejnou cestou od úst na ústa,
vždy se jenom dává,
vždy se jenom brává,
brošurkám jsouc cizá doprosta.
A přec hubička je jenom umění,
které každý chutě ocení!
Než kdo kantorem v tom oboře?
Kdo si nechal umění to za lubem?
Aj kdož jiný, než tam na dvoře
tichá holubička s holubem.
Račte, prosím, pořád na ně hleděti,
a oni Vám pořád, věčně
hubkují se přesrdečně,
a k tomu jen — *z paměti!*
Avšak tyto hubičky,
a z lidských ta nejchladnější jen,
rozdílny jsou — drahé lidičky, —
rozdílny jsou jako noc a den.
Potom: holubička a ten holoubek
hubičkují se jen vespolek;
mezi lidmi ale, ó což se to mate,
tu se hubičkuje páté přes deváté,
to jde křížem křážem skrz ten svět,
a odrůd je tisíc snad a pět.
Ký div tedy, že kdys v slabé chvíli
i mne líbánečky uchvátily
a že, — tiše s tím, co nyní povídám!! —
i já v líbání se dobře znám.
Z toho pak, co znám a dovedu,
chci teď z čistě lidských ohledů
sepsat: „*Praktické* Vám *navedení*“,
aneb: „Klíč, jak dává se,
a pak klíč, jak brává se
v živobytí které políbení.“
Hubičky se, ctěná společnosti,

— hledíme-li nejprv k soustavnosti,
rozvrhují na dané a dovolené,
darované, tajné, ukradené,
na půjčené, dobyté,
veřejné a ukryté,
na něžné, ladné, nemotorné,
na vroucné, chladné neb jen dvorné,
na bratrské, pijácké,
upřímné a Jidášské.
O těch pak, jež mají více tíže,
promluvíme hnedle trochu blíže.
Políbím-li ruku komu, znamená to stále,
zda-li ústa neřeknou mi: „Prosím, pojďte dále!“
Jest-li že dám na čelo kdy vroucí políbení,
myslím: „Už jsem blízko úst, teď už zle není!“
Hubička, co kmotřinky dávají si při kávě,
jest něco, co musí být, jako ruka v rukávě.
Ještě za míň ale stojí hubička,
kterou žínka přijme od starého mužíčka.
Dceruška-li otce líbá v všední den neb o svátku,
je to pro ni dobrou školou, by nevyšla z pořádku.
Bratr nechá od sestry si pár hubiček líbiti,
může-li si zavřít oči a na *jinou* mysliti.
Políbí-li se dva mužští, byť to bylo poprvé,
chutná to jak jitrnička bez nádivky, bez krve.
Nejpernější hubička však Jidášský je polibek,
pošlou-li ho poslancovi voličové nazpátek.
Nejsladší však mezi *všemi* hubičkami
bez odporu je *hubička s překážkami*.
Hubička tedy, hlídají-li tetky, draci,
maminky přísné, nebo když se manžel vrací,
hubička, pro kterou se najdu, načekám a nakrčím,
za hory, doly, za dvířka a plot se stokrát zastrčím,
na kterou čekám v parnu, v prachu,
ve sněhu, v dešti a v zimničném strachu,
ba nejvíc ještě chutná ta, mí hosté drazí,
při které nejsem jist, zdaž mi kdo štulec vrazí.
Při takovéto ale musíme být prozřetelní,
bychom neslízli štulec *dřív* a *žádné* políbení.
A nyní ať se podle mne už, kdo chce, cvičí,
dodávám konec už k „novému svému klíči“,
řkouc (řka) k ctěným dámám (pánům): „Dobré pochutnání
k hubičkám při *praktickém* študování!“
K Vám ale, vážní páni (vážné dámy), obracím se v důvěře:
„Víte-li v seznamu mém o chybě neb mezeře,
že by scházel tam snad některý druh hubiček:
ó prosím Vás, dřív než vyjde druhý svazeček,
jenom tu laskavost ke mně mějte,
věděti mi o nich brzy dejte,
aneb ukažte mi jednou na vždycky — —
taký druh hubiček hnedle — prakticky!“ —

Dle Saphira *Václav A. Crha.*

10.

Výpomoc v nouzi.

V jistém městě — trvám v Skalici,
měli starou zvonici,
z níž od nepamětných časů
kovových se hlasů
po krajině hlahol rozléhal,
jedněm v radost, druhým v žal.
Mezi zvony dva pak byly,
které v případech jen zvláštních hlaholily:
zvoniloť se jimi, pakli měla
se ženichem nevěsta se bráti do kostela.
Jeden z zvonů těch sloul svatá Anna,
druhý pannou Marií se nazýval;
tento zvučel, pakli k oltáři šla panna,
onen, když se páreček tam bral,
který zapovězeného ovoce
dřív, než dovoleno, okusil.
Svatá Anna zněla vážně, hluboce:
bim — bam — bim — bam — bum!
Z Marie však jasný zvuk se lil,
z vesela to znělo: Bumbimbimbambum!
V této tedy Skalici
s onou znamenitou zvonicí
jednou za krásného rána
navštívili velebného pána
ženich se svou nevěstou.
„Aj, toť vzácní hosté ke mně jdou!“
farář oba uvítal,
načež v rozhovor se s nimi dal,
aby poučil je o tom stavu,
který sedmá svátost slove,
v kterouž pakli člověk plove,
aspoň zpola ztrácí hlavu.
Vyloživ jim do sytosti
všecky pro budoucnost povinnosti,
posléz ženicha se farář ptá,
kterým zvonem se mu zvonit má:
pannou Marií či svatou Annou,
totiž, zdali zasnoubí se s řádnou pannou,
aneb — inu, velebníčkův bystrý zrak
zpozoroval, že tu není všecko tak,
jak by mělo vlastně být. —
Chvíli rozmýšlel se ženich Vít,
po té ale dosti pevně praví:
„Nechať panna Maria nám zacinká!“
„Panna Maria?“ se farář vážně ptá.
„Pomněte však dřív, co stará pověst praví:
že pozbude záhy svého zdraví,
kdo si zvonem pravým zvonit nedá;
v domácnost mu vejde bída bledá,
boží požehnání nebude mu podílem.
Nechcete-li tedy záhy slze ronit,
dejte *pravým* zvonem sobě zvonit;
touto radou aspoň já vám jsem. —
Nuže, na čem jste se stanovila
vy, nevěsto roztomilá?“
Oslovená, jak se přísluší,
zardívá se po uši,
cudně zraky k zemi klopí,
cípu zástěry se chopí,
s utajeným dechem
chvíli mlčí; potom spěchem
velebníčkovi
takto odpoví:
„Račte odpustiti, jemnostpane!
Ať dle vůle Vítovy se stane:
nechať panna Maria se rozzvučí;
abychom však byli zcela kryti,
může svatá Anna též si omočiti:
nechať chvílemi v to trochu zabručí!“

E. Just.

11.

Procházka v háji.

„Chopte se ho! chopte se ho!
do pout s ním a žaláře!
Vrahtě to, ach, bole mého,
léky sem a lékaře!
Již-li se i z toho háje
stala peleš loupeže?

Proč pak přísně správa kraje
aspoň zde jich nestřeže?“ —
Takto křičím, takto laji,
drže ruku na srdci.
v tom se: „Co to? co to?“ ptají
lidé tady jedoucí.
Já jim příběh zřejmě dosti
vypravuji, ale ti
o tom jako lidé sprostí
nechtěli nic věděti.
Vás se tedy, vtipu hlavy
jemnějšího, vás se ptám;
snad mne lék váš rány zbaví,
snad vám onen šibal znám;
byste ale, co se stalo,
znali věc a příčinu,
teď když srdce pookřálo,
vám ji celou rozvinu.

Včera — bylo před večerem —
procházím se po háji;
tam, kde loučky za jezerem
ostrůvky dva dělají;
slunce ještě asi plesa
jednu půlku líbalo,
v levo však už starým z lesa
temno okem koukalo.
Chodím, myslím, mezi stromy
knihu nesu pod pážďím:
hned čtu, hned si bez vědomí
květy v kytku shromážďím;
zde zas v stínu sobě hovím
při studničce pod bukem,
opět motýle tam lovím,
běže za ním, kloboukem.
Běžím, běžím — stanu rázem,
a aj, krásné divadlo!
V úžasu mi klobouk na zem,
kvítí s knihou vypadlo;
přece jaksi v předěšení
tolik ducha popadnu,
že se ještě k podivení
kloňmo za houšť přikradu.
Tu jsem číhal tejným okem,
ano v trávě ležící
blízko břehu nad potokem
uzřím krásnou mladici.
Víčka protru; zefír roušku
bílou rval, jíž oděna
krotce spala, za podušku
majíc vlastní ramena.
Jaký pohled! zlatá víže
tělo vůkol tkanice;
prsy tenké šatu mříže
tiskly, ujít chtějíce;
nad obočím jako mha se
cosi mdlého vznášelo;
kroužky vlasů v libé kráse
lezly z ňader na čelo.

Ó bych, myslím, tolik očí
teď měl, kolik křovina
tato listí! Sotva vkročí
žádost tato nevinná
v srdce mé, již dvoje lítá
holubiček vedle ní.
jedna druhou škube, chytá,
vábí v svodném oupění.
S druhé strany sedí kýsi
hošík s křídly na skále,
toul mu strojný z plece visí,
lukem chvěje schytrale;
všetečník! hned samopášil
lecjaks s onou tkanicí,
hned zas šípy svými plašil
holoubátka hrající.
Tyto zbrknou. Na neštěstí
jak on cílí z lučiště,
sednou mezi ratolesti
hustě mého křoviště . . .
Třesk! v mé srdce: tuť já v nohy
za ním s křikem od bole,
než aj, zmiznou u oblohy
ptáci, panna, pachole.
Zatím se hned, o lstné šípy!
cosi ve mně rozhostí,
čím víc hasím, tím víc kypí
z srdce trudných žalostí:
hle, ten zlosyn! tak-li střílí
v svět, by rány působil?
Medle ač ho, bratři milí,
znáte, rcete, kdo to byl?

J. Kollár.

12.

Ševcova sázka.

Jistý švec a spolu ferina, —
tuším, že byl odkuds z Jičína, —
který z domácnosti věděl blíž,
jaký s každou ženou bývá kříž,
musel od sousedů mnoho snášeti,
že se podobá už skoro dítěti! —
A proč? Inu, že se ženy bál
a, jak ona chtěla, tancoval.
„A co já bych,“ — jednou spustil, —
„co bych já si to připustil,
aby se mi každý smál,
jako bych se ženy bál!
Hoj, vy páni z Veselíčka,
zejtra bude na vás klička,
podívám se, kdo se bojí,
uvidím, kdo z Vás obstojí!“
A jak pravil, tak se stalo.
Druhý den, než všecko vstalo,
vyvěsil si nad krám k plotu
novou, černou z juchty botu,
k čemuž napsal: „Kdo se cítí,
že se ženy své nebojí
a i zkoušku svou obstojí,
má pár takových bot míti,
míti je má darem jistě;
bližší zprávy v krámě, v místě!“
Visí bota den a dva dny,
ze sousedů nejde žádný,
každý chodí kolem nesměle,
a švec na ně hledí vesele.
„Nuže, páni, pokuste se,
což z vás nikdo neohne se?
Inu, s Němcem mluvíte vy hezky,
nevíte snad, co dí nápis český?
Že dostane boty za odměnu,
kdo již doveď opanovat ženu.“
Bota ale visí napořád,
nikdo nepřišel si dosavád,
a snad visela by měsíce,
kdyby nepomohla vesnice.
Přišel o trhu sem kdosi,
boty své přes rámě nosí,
chodě z šetrnosti všude bos,
co do beranice však — je kos.

Čte list, blíž jde, přešlapuje,
kašlá, a zas slabikuje,
až pak beranici ponarazí
a do krámu k ševci skokem vrazí.
„„Strejčku, buďte od té dobroty,
já bych pokusil se o boty;
čtyry voly já hned rozženu,
proč bych bál se houknout na ženu!““
„Dobře, dobře, strejče švarný,
není-li váš pokus marný;
tu jsou boty, zdráv je nosil,
jenom bych vás, strejče, prosil,
a to prosil poníženě,
byste je k vůli mé ženě
hodně schoval hned v tu chvíli
takhle někam pod košili!“
Dořek', a již s botou pílí
sedlákovi pod košili.
„„Kýho kozla! co myslíte,
vy to za mne nedržíte,
co bych já měl za kříž s ženou
pro košili učerněnou!““
„Aj, aj, strejče, co to díte,
vždyť se ženy *nebojíte?*“
směje švec se, odkýchne si,
a zas boty na krám věsí.
Strejček jde však po svých dále,
a jen myslí neustále,
jak by se ženou se potázal
při výmluvě, jak se umazal.
Švec však dobře to tak pochytil,
sousedům všem šelma posvítil.
A ty boty? Tak to chce mít osud:
ty visí tam na tom krámě posud.

Spracoval *V. A. Crha.*

13.

Konstituce.

Už jsem tady!
Přines něco k zakousnutí,
Bárto, umírámtě hlady;
třeba toho zajíce,
co jsi střihl na kouknutí,
holbu piva, kousek sejra
a dva notné krajíce.
„Kýho vejra!“ —
vece rychtář udivený,
jenž u prostřed hospodářů
z „Národních“ a cirkulářů
obšírně byl vykládal,
jaké jsou se staly změny, —
„kde pak tě zas kozli měli,
Macku Kokrheli?
Tys nás pěkně polekal!“
Strejčku rychtáři! —
mluví Macek rozjařený —
vidím vám to na tváři,
že vás píchá zvědavost,
tu to máte, na tom dost. —
Při tom vytáh' usmolený
papír z kapsy, mna si ruce:
Šlakovité ženidlo!
Macek chtěl, a hned to šlo —
vivat konstituce!
Víte, jak jsem před několika kdys roky
natahoval kroky,
když mně v zámku vylupali
hezky za sucha,
a já pastucha
tenkrát pro ty rány
odříkal se Marijány;
Marjána však, kuráž celá,
nadbíhala, narážela
bez přestání
na to kněžské požehnání;
tuhle za chládku
prohlíželi jsme si zahrádku:
„Jak pak, Macku milý,“ —
pobízela mne v tu chvíli —
„kdybys došel pro tu ceduli?“ —
Já řku: „Tobě k vůli
budiž! dojdu tam.“
Dneska ráno, když jsem kráčel polem,
nešla už mi hlava kolem,
divil jsem se tomu sám.
Inu ovšem: sláva — pryč;
jemnostpán — pryč,
kuráž — pryč,
poníženě ruku líbám — pryč,
klobouk smekat — pryč;
robota — pryč,
i ten vrchnostenský bič —
všechno pryč! . .
Takové pryč, na mou kuši,
to je pro mé selské uši!
Při tom mudrování
dostal jsem se do městečka;
v levo pivovar a vinopal —
počkej, Macku, nechoď dál!
Postarej se dříve o kolečka,
bys je dobře namazal;
potřebať je štemování,
abys dobře zavrzal.
Čtyry čtvrtky do mne vjely,
a pak jsem byl rytíř celý.
Rytíř celý — ale
rozvažte si moji bídu:
Stáli vám tam „šorfšicové“ v klídu;
„hapták! šuldrt!“ a tak dále
křičel hejtman neustále.
Čert mi sedl na rozum,
byl jsem jako Brunclík smělý,
nohy mi však přecházely,
ty jen slyšely: „rechcum!“ —
Macku, dělej pána,
bys byl na place!
Poslala tě Marijána. —
A tak z rekrace
kráčím k zámku blíž a blíž,
zpívám tiše:
„Kuranda v „Ostdeutsche“ píše“ —
já tu píseň slyšel v Praze,
když jsem tam jel po železné dráze.
V zámku na síni
měli navěšeny otčenáše,
patenty a zatýkače,
že se budou hájit práva naše,
že teď bude v Čechách blaženě,
že už přestaly ty karabáče,
co nám hřbety mastily,
že nám semelou teď na koláče
za to, že jsme se tak dlouho postili;
čert ví, co tam všechno stálo. —
Já to chvíli drmolil,
až se mi pak zdálo,
že by čas už byl.
Brknu tedy do dveří,
aby psáři

v kanceláři
poznali mě po peří. —
Pak jsem vkročil.
Delektor se točil
mezi spisy jako holub na báni;
když mě zočil,
myslil, že jdu k líbání,
protož natáh' ruku,
ale Macek jako z buku
zůstal stát,
poklepával směle holí,
mulštuk nechal čouhat z kamizoly
jako člověk z hor.
Ještě jednou koukl delektor.
Popošel až ke mně,
a tu jemně
jako kamarád
začal se mne ptát:
„Človíčku, co byste rád?"
Já řku: „Inu, pane!
ženidlo mám rozdělané
jako tenkrát, když
resoluci podle noty
dostal jsem tu na kalhoty;
já si myslím, že teď spíš
k dostání je dobrá resoluce,
poněvadž je konstituce." —
„Aj aj!" — kroutil hlavou delektor —
„je vám také, můj človíčku zlatý,
pořádek a pokoj svatý
na odpor?
Sáhla vám ta konstituce
také po paruce?" —
„Ba že sáhla," pravím se smíchem,
„a že sáhla, proto tady jsem,
abych dostal bez okolků
konsens pro sebe a pro svou holku —
a ten se mi musí dát." —
„No, no! chcete se snad se mnou prát?"
broukl ouřad rozhněvaný,
jako, Bartáku! váš pes,
když ho uvázal dnes na řetěz,
ale jeho hněv byl planý.
Víte, jak mně připadal?
Jako Turek, který hroze, křiče,
přece bojí se Lukaloviče,
jak nám kantor včera vykládal.
„Vida! to je ovoce
vaší konstituce pěkné!" —
pravil rozhorleně dál; —
„žádná kázeň — po roce
bude se to na potkání fackovat,
v kostele snad při kázaní rvát;
jest-li mu co řekne
policajt neb ouřadník,
musí se mít na pozoru,
by mu ňákou nevyfik!
Běda, běda, ještě jednou běda!
teď je samá popeleční středa.
Jako poustevník
musí člověk doma zticha
pozorovat, co se venku míchá;
chce-li vyjít, musí v soumraku,
by mu uličnické vzdory
ňáké mementičko mori
neuďály na fraku.
Kocoviny, oken vytlučení —
o to žádná nouze není.
A ti zajíci!
Kde jsou zákony je hájící?
Kde jsou časy, když se řeklo:
Pankhér! vrátný, lavici!
Pivečko když teklo
deputátní — jako do boty,
když se celé panství leklo,
jak jsem zakašlal — —
škoda, věčná škoda roboty!
Bohdejž čert tu konstituci vzal!"
Mezi tím, co pánek malý
si tak naříkal,
zevlovaly
moje oči sem a tam.
Hrome! nedaleko dveří
stojí vrátný jako trám,
měří si mě, měří,
kouká na mne škaredě
jako pes na horké kroupy;
bezpochyby myslil hloupý,
že je osel na ledě,
ale netroufal si — jedna — dvě — tři
lískovicí — teď ji šetří.
Abych přetrh' lamentaci,
pravím: „Já mám doma práci,
nemám kdy tu stát,
od čumění není žádný plat;
chce-li ouřad mně to dát,
dobře, a když ne, věc jistá,
půjdu hned na vyšší místa."
Víš to, Nácku,
když ti vyťal Jirka facku,
jak ti zčervenala tvář?
Tak se zakabonil celý
delektor, as jako při korbeli,
když zapíjí kancalář;
v očích se mu jiskřil vztek,
já vám čekal, že zas koukne
jako tenkrát a zas houkne:
„Už jsem řek'!"
Ale on se nezmýlil;
jako by to jiný byl,
jadrnými slovy
nařídil hned písařovi,
aby psal! —
Tuším „melcetl" to jmenoval.
Písař poddán svému pánu
načmáral ten list
pro Macka a Marijánu.
Tu ho máte, můžete to číst,
třeba německy to bylo uklohněno —
vidíte tam přece moje jmeno.
Co jsem dlužen? ptám se pak,
upřev na písaře zrak.
Škrabák na mne mrkal,
abych se jen z kancaláře strkal;
v tom se ozve delektorův hlas:
„Pakatýlek nezabije vás,
ústav pro chudé je chudý,
zaplatíte tedy všeho všudy
dvojku chudině." —
Já: „Teď něco strany kuchyně!
Přede třemi lety,
chtě se právě také ženit,
desítku jsem musel měnit,
všelijaké trety:
vejce, kafe, cukr — pět
zlatých frnk, jak by smet;
jemnostpaní
ví, jak myslil Macek na ni.
A co z toho?
Místo kopulace

následovala mne vyřekace;
každá rána — necením ji mnoho, —
vrátný ten má ruce svaté! —
stála jistě za tři zlaté;
pak jsem jako kloc
ležel v díře den a noc —
tenkrát byla drahá Marijána!
Pěkně prosím, kdyby libo bylo —
mně se ublížilo —
račte mi tu desítičku dát,
pane delektor!
Sice by se mohlo stát —
víte, že jsem z hor,
v horách bývaj' lidé hrubiáni —
že bych poslal otevřené psaní
na vás do novin."
Sousídkové! přál bych vám,
aby tu byl nynčko sám —
to jím trhla moje žádost,
já měl z toho přeukrutnou radost.
„Toť je čertův syn!" —
mumlal, „na můj mlejn už nejde voda,
lískovky je věčná škoda,
tu máte ten pakatel,
dávám tó jen z dobré vůle."
Já zaplatil dvojku od cedule,
poklonil se jako pravý volek,
až jsem skácel stolek,
pak jsem šel.
Hejsa, to jsou časy!
Sedlák si hrá na pána,
flinta, svoboda a Marjána,
deset zlatých do Mackovy kasy —
hoši, udělejte hon!
Palte do zajíčků!
Shoďte také ňákou koroptvičku,
vždyť jsme nynčko „fon".
Já teď půjdu na faráře,
by nás zejtra ohlásil,
a když bude na mně žádat,
bych se s pětkou vytasil,
řeknu: Nebudem se hádat,
já se držím kalendáře,
tam je všechno podle tříd;
tu je dvojka a jsme kvit.
Farář bude natahovat ruce,
co však platno — vivat konstituce!

V. V. Trnobranský.

14.

Čím dál, tím hůř.

Jak pak, pane kancelářský,
s vaší merendou?
Vždyť jste rozviklaný v zádech,
jako byste po ouřadech
týden běhal s kurendou!
Což jste přišel mezi mlatce? —
„Je to pěkná dešperace! —
Vidíte, jak vyhlížím!
Trochu jsem se ovšem napil;
abych se však měsíc trápil,
než zas něco vytížím,
a přec jazyk žízní vadne.
Poslechněte! jedině,
abyste se přesvědčili,
kterak zkoprnějí žíly,
když tak člověk z ráje padne
zrovna do psí kuchyně."
Páni poposednou blíž,
řečník narovná si kříž,
přeloží své dlouhé nohy,
vezme šňupec, skoumá vlohy,
načechrá si kakadu,
a pak má se k výkladu:
„V Podboře je muzika!"
bylo včera slyšet všude.
Bene! v noci také bude,
musíš tedy dělat Kubíka.
Bába s marcipánem, holky,
likérka a polky,
drobných hojná zásoba,
a ty první osoba —
v takém pádu, na mou věru!
rád dám pakatýlek na oběru.
O devíti hodinách
potil jsem se v peřinách,
nohy mi jen hrály;
naši všichni tvrdě spali;
ticho — jako v kostele;
já tu honem z postele;
bych však ubezpečen byl,
kdyby číhala snad zrada,
pod peřinu kamaráda
palici jsem nastrčil.
Udělav tu pěknou probu
seberu svou garderobu,
vykradu se ze dvoru,
venku za zdí jako v letu
odbudu svou toaletu,
a pak hajdy k Podboru.
Cesta byla deštěm kluzká,
nerovná i trochu úzká,
špatně se to šlo,
až mi bylo z toho mdlo;
ale šlakovité bláto
nedbalo vám pranic na to.
„Musíš dál,
kdož pak by se bláta bál!"
An jsem takto brumlal k sobě,
tu v té přenešťastné době
nevím, do čeho jsem vlez',
a už štěkal na mne pes.
„Drž ho!" křičel někdo. „Kady
se to couráš, chlape, tady?
Počkej, já ti protřu zrak!"
Já tu stojím jako Macek,
vidím chlapa — vidím klacek;
Lamželezo pořád vrčí,
k skoku přes ouvoz se krčí —
co jen chce ten nezdvořák,
že mi do kožicha topí? —
až pak přece zvím,
že jsem mu vlez do konopí.
Já řku: „Teď ti rozumím!
Ještě štěstí,
že jsem nezakusil jeho pěstí,
protože mu ouvoz bránil;
já se také honem stranil
jako s teplým koláčem.
Bláto setřu kartáčem.
„Jen když dojdu svého cíle:
muziky a kratochvíle!"
Ve vsi bylo slyšet hrát;
já si veselostí skočil,
v tom jsem ale něco zočil —
ouha, noho, zůstaň stát!
Jako černý had se točil
tmavý příkop přede mnou.

Co teď dělat? chmatat tmou —
v příkopě je jistě voda,
kalhotek by bylo škoda;
ergo s chutí přes příkop!
Rozběhnu se, skočím — hop!
Krinda pána!
to je dneska na mne rána!
Dřív jsem šlapal konopě,
teď se válím v příkopě.
Zlostí bych byl někam utek'!
Moje bílé kalhoty
vzaly na se v bahně smutek.
„Teď jsi Kuba ze Lhoty!"
myslím sobě,
„to se tobě
holky budou asi smát!
Ale vem to kat!
Když je v kapse trochu grošů,
není třeba bát se košů!"
A tak po té nehodě
dál jsem kulhal k hospodě.
„Pěkně vítám, pěkně vítám,
vzácný pane! — Připíte si!
Vzhůru, vy tam!
dejte pozor na partesy!"
tak zněl krčmou jeden hlas.
To jste měli vidět špás!
Muzikanti hned mi hráli,
a ty holky zevlovaly,
jakou ďáli intrádu;
ale já v svých botkách
a v těch naškrobených spodkách
dělal smutnou parádu.
Nic však méně tanečnic
přibývalo víc a víc;
hoši nechali mi solo,
já sám opanoval kolo;
vrták, ten šel tak a tak,
točil jsem se všelijak;
hezky tančily se polky —
však ten čertův klatovák
šeredně mi zahřál frak.
Když jsem proveď všechny holky;
pustil jsem se do rosolky,
co dělá žid z pendráku!
Prach a broky!
teď jste měli vidět skoky,
jaké jsem ďál v strašáku!
Všichni kolem stáli,
za břicha se popadali,
i ta, co mou holkou byla,
prstíčkem mi pohrozila:
„Ty, ty, ty — ty, ty, ty,
máš už rozum propitý!"
„Brachu! máš ji v horním štoku
velkou jako trám,
šetři tedy bot a cvoků,
a jdi raděj' k nám!
V pivečku je mnoho chvojky,
z jednušek se dělaj' dvojky —
nevěděl bys, kudy kam."
Po takovém rozvážení
chystal jsem se k zaplacení.
Zpropadený žid!
Ten vám uměl chytat ptáky!
Namaloval kliky háky
za pendrák a akvavit,
a když z plňoučkého sáčku
vyletěl roj jedináčků,
řek' mi: „Teď jsme kvit!"

Já však teprv honil bycha,
že jsem udál z noci den,
pročež jsem se raděj' z ticha
vykrad' jako zloděj ven.
S hůry crkotem se lilo
a tma jako v pytli bylo,
člověka moh' fackovat.
„Já řku: není s tím co hrát!
Ty máš trochu vrátké boty,
na cestě jsou jámy, ploty, —,
mohlo by se něco stát.
Co teď? ne? — či přece ano?
Eh co, vem to neštěstí!
Ať se jak chce sype dešť:
vždyť je lepší časně ráno
nežli v noci domů jít,
budu aspoň světlo mít.
Ale kam v tom okamžení,
když už jiná pomoc není?
Do hospody nepůjdu;
zchudlá kasa —
pitím napařená chasa —
to tak hloupý nebudu;
raděj' vlezu někam na půdu."
Od záhrobně asi dvacet kroků
zakmitlo se mi cos v oku;
byl to barák, nad ním stáj.
„Podívej se, zdaž tam seno maj'."
Žebřík u stáje už čekal,
bosák ani nezaštěkal,
nikde nehnula se myš.
Já si tedy natáh' kříž,
a tak nechav v štichu holky,
žida, likérku a polky,
dal jsem záda svoje v šanc,
jako u šafářů Franc,
když jde matce na homolky.
Polehoučku po žebříku
vysoukám se jako duch,
ve vykýři napnu sluch.
„Ticho, brachu, ani ciku!"
Po slámě se kocour drápal,
věru! tu mne popad strach!
„Kdyby v egyptských těch tmách
tato z brusu nová pila
pod krovem tě přeměřila?" —
Ale moh' mně někdo, co chtěl, dát,
mně se chtělo spát.
Ze všech koutů samá vůně,
tady jistě seno je;
teď mi bylo jako kuně,
když se na holuby žejbruje.
Maje vyboulené oči,
mysle, že už na mne skočí,
šoupal jsem se dál a dál
od místa, kde strejček spal.
Když tak nohy dále strkám,
hmatám, ohledávám, brkám,
tu div netrefí mne šlak!
Jako by mne přes nos cák',
sršejí mně jiskry z očí,
celá stáj se se mnou točí,
já tu letím — na mou kuši!
volám: „Lidé, spaste duši!"
a už ležím — na hřbetě.
„Achich! to jsou boží soudy,
teď máš přetřískané oudy!"
Pode mnou to dělá: „Bú!"
Aha! znám tu maděru.
Tu jsou chlupy, tu jsou rohy,

na nich moje nohy —
pane vole! známe tě.
Tak čert símě rozsívá!
K muzice jsem z domu vyšel,
zatím ale na roháče přišel;
pošlapal jsem konopě,
zmazal jsem se v příkopě,
utratil jsem dvaciáše,
a teď vlezu do té kaše
k honoraci do chlíva!
Bohdejž strejc se v křečích krčil,
že tu díru nezastrčil!
Rohatý pan Sokrates
dál si z toho pomyšlení,
že jsem beze všeho dovolení
nolens volens na něj vlez'.
Shodil on mne pěkně dolů,
zrovna k sousednímu volu;
ten mne dříve očuchal,
aby poznal kamaráda,
potom přitisk' těžkou nohu
na má záda,
nešetře i při tom rohů,
by mi naučení dal,
že se v kalnu špatně loví,
nezvaný když přijde host;
já však zpomněl na přísloví,
tři že dělaj' společnost.
Do třetice všeho dobrého!
Kozel přines' čtvrtého.
Přihnal se vám sedlák s holí:
„Chlape, chceš mi ukrást voly?
Počkej, však ti přejde chuť!"
a tu ke mně jako rtuť.
Páni, ten zná honit roupy!
Snad chtěl dělat ze mne kroupy.
Jemu na zdraví tu sklenici!
On vám jistě práší,
jako když ti mlatci naši
šesti melou pšenici.
Já se tlačil hřbetem ke zdi:
„Člověče, co děláte?
Což mne neznáte?
Vždyť ta čertova hůl jezdí
jako po klávesách Liszt!"
Načeš on pln zdvořilosti:
„Kýho šlaka! toť mám hosti!
Což jste dostal vlčí nohu,
s volama že diškurs máte?
Aby ďas tu hloupou tmu!
Jak se máte?"
Já dím smutně, nejsa jist,
zdali ještě nepřiloží:
„Inu, podle vůle boží;
ale když tak na hřbet křížek složí,
je ho, strejčku, těžko nýst!"
Strejček mne tu odprošoval,
třikrát se mi zadušoval,
že to tak zle nemyslil;
já si ale pomyslil:
„Nedostanete mne více,
ty a tvoje břinkovice,
ani tlap tvých mentorů —
škoda tady mého jmena!"
A vzav nohy na ramena
uháněl jsem z Podboru.
Tak mně, moji zlatí páni,
notně vyprášili frak;
o muzice ani zdání! —
Abych jako rajský pták
větrem jenom teď byl živ;
nemám ani na ten truňk
do vsi žádný cuštelunk;
ale až mi přijde ňáký Jirka,
vytrhám mu všechna pírka —
Bůh mu budiž milostiv!"

V. V. Trnobranský.

15.

Rychtářova příprava k prvnímu soudu.

Kmotr Kanda, sedlák z Lyšně,
s nemalým se domů vracel hlukem z kanceláře,
vykračoval si a zhlížel pyšně,
že se mu domácí podivili.
A co divu, když ho za rychtáře
páni v zámku vyvolili?
Ó kdo ví,
panská polívka jak zavání,
kterak chutná a jak dme,
tenť mu odpustí, ba ani necekne.
Bylo věru podívání
na to jeho z brusu nové počínání:
po světnici vykračoval,
po pansku si odfukoval,
divné obličeje tvořil.
Rukama rozkládal, sám s sebou hovořil;
zastavil se, podepřel si bok,
přejel rukou čelo — zase udál krok;
potom pak se za stolem
hezky ze široka usazoval;
ohlédnuv se po čeledi kolkolem,
takto zhurta rozkazoval:
„Marino! ty půjdeš k židu,
koupíš inkoust, papír, křídu, —
Anče! ty kosinku opatříš —
Honzo! kudlu nabrousíš;
a ty, stará, sežeň jehlu, nití,
a to hnedle! Ještě do večera
lejstra, sešity a pera
nařezány musej býti" —
„I pro hořké hodinky!"
zhrozila se hospodyně!
„Nepřicházíš-li pak, táto, z pálenky?
Nebolis se zastavil na víně? —
Věčné nebe!
Takové dokazování,
křik a hurtování —
vždyť pak jsem celá bez sebe!" —
„No, ať jenom zarazíš!
Co ty tomu asi
rozumíš?
Jaký rozum dlouhé vlasy
krejou — dobře víš."
Takto Kanda uražený na ženu se osopí,
očima zlobivě zasvítí.
„Hleďme — i ty prahubaři!"
vzkřikla žena
rozezlená.
„Co pak tě v tom kanceláři
nakvasili panštinou?
Vždyť s ním není
k vydržení!" —
„Přestaň ženo, s takovou!"
nadmut rychtářstvím muž pohrozil.
„Kdybych se jen slovem vyjádřil —
jak by uťal umlkneš.
Ano věz:
Ode dneška jsem

rychtářem!
Celá ves přede mnou bude smíkat,
a ty aspoň před lidmi mně budeš vykat!" —
„Pomalu s tou kuší, aby nespustila!"
žena s smíchem prohodila.
„Rychtářem — hm, jaké ranty!
Salamouna neudělaj' z Franty,
byť i nad půl světem rychtářoval!
Však ona se ti
tvoje sláva brzy znechutí."
Ale muž ji plným hrdlem okřikoval:
„Ani mukl! Kliď se do kouta!
Mám při ruce právo, pouta —
nezapomínej, čím jsem!
Podruhé mluv s jiným rešpektem!"
Potom na okamžení
nastoupilo mlčení;
až zas na smíření
mírněji se Kanda dal do hovoření:
„Vidíš, ženo, by ses snad nedomnívala,
že je to ňák halabala,
nebo že jsem ňáký bloud —
na zejtří již budu držet první soud.
Kmotr Čáda —
znáš ho, samá půtka — váda —
popás mlynářovi zelí;
a já to mám vyšetřit,
jak to mezi sebou měli;
pokárat a domluvit,
všecko řádně narovnat,
a pak bez delací na ouřad
o všem zaslat referát.
Ale Čáda, to je kvítí —
na toho to musím chytře narafičit;
proto se chci dnes již na to připraviti,
v rozsudku se trochu cvičit.
Honza náš,
vždyť ho znáš,
nebyl také nikdy pro zdvořilost bit;
toho na paškál chci vzít,
jakby on tím vinníkem
sám byl, jemu domluvit.
Jestli nad tím chlapíkem
zvítězím,
snadno kmotra Čádu pokrotím;
neboť hranatější odpověď
nežli Honza žádný by dát nedoved.
Zůstaň tady, stará, sedět,
abys mohla na to hledět,
jak ho budu nabírat.
Teprv uhlídáš,
jakého to muže máš,
až ho budu heftem brát!"
„A já budu pana správce zastávat,"
s úsměvem mu žena odpoví,
„kdyby spolu nemohli jste býti hotovi."
Ale rychtář pohrdavě hlavou zavrtí:
„Hm, moudrosti tvé nebude nám potřebí."

*

Ledva že se svečeřelo
a čeládka ulehla,
divadlo se otevřelo.
Rychtářová jako vyšší inštancí
sobě zasedla
k měděnci.
Rychtář hrdě tváře dmul,
Honzu si před stůl
zavolal,
potom hnedle započal;
„Kmotře Čádo! rozumíte —
copak jsou to za hamáry?
Vždyť pak pořád troponíte
samé sváry!
Za ty vaše neřestě
měl byste být v arestě!
Je to slušné sousedovi popást zelí? —
A co vidím? Zpropadený korníželi!
Takto-li
chodíš k právu? Nemůžeš tu mihnuli
sundat? Naučím tě smekat!"
Ale Honza, nadělaný hrubián,
nechtěl se té řeči jaksi lekat;
„Hleďme, hleďme, jaký pán!"
jako do jitrnic počal sekat.
„Budeme snad muset před ním klekat!
Sotva mu tu drábskou hůl
nastrčili, zapomíná jak by smet,
že je přec jen selský hřbet —
z vesnického plotu kůl!"
A potom si pankrotku
ještě pevněj přitisk na lebku.
Rychtář celý hněvem rozhřátý:
„Krátké s tebou budu dělat ceráty!"
na Honzu se osopí.
„Podle palagrafu, toť se ví,
mlynářovi škodu nahradíš,
právného pak čtyry kopy položíš." —
„Chtěli byste čtyry kopy, chtěli?"
křičí Honza drzý, smělý —
„abyste je pak s konšely
prochlastali —
to jste naníc počítali!
S mlynářem se vyrovnám,
ale vám
ani halíře nedám!
Na mou věru,
snáze se tu s vámi speru!"
„Ty že se chceš se mnou bít?"
rychtář celý
zkontraktělý
počal hřmít:
„Mně, jenžto jsem obce hlava,
taková se nečest stává?
I aby tě vejří, sovy!"
A tu tak jej popad vztek,
že Honzovi
vyťal pohlavek.
Ale Honza nebyl líný
a vrátil mu honem jiný;
pak se hodnou chvíli
spolu bili
Vida, soka že nezmůže,
dal se rychtář do vyhrůžek:
„Počkej, kůže!
já ti srazím růžek!
Nyní jdu
rovnou cestou k ouřadu!
Myslím, že ti v krku natřesu,
až to panu správci přednesu;
voda, suchý chléb a pár dní v chládku
to tě naučí pořádku!
Nyní punktum, konec, a již jdu."
A co Honza? Dal se do smíchu.
„Jděte, jděte,
naberete —
předešel vás kapoun s krocanem;
nemyslete, že já dnešní jsem,
vímť já dobře, kam co vede,
a kdo maže, také jede."
Rychtář zatím k vyšší inštanci

hnal se k měděnci
a pln kyselosti
dal se takto do stížnosti:
„Jemnost-, vašnost-pantatínku!
Já přicházím, tentohlečky,
stranu toho narovnání ňákou zmínku
udělat. Škaredé jsou z toho břečky;
trochu jsme se jako s kmotrem neshodli,
ba až do křížku se popadli —
já šel na něj zhurta přeci,
jak to při takové věci
slušné je;
on mi tu však zhruba odfukuje —
já ho plác —
on mne zas,
a tak z toho byla
merenda nemilá.
Já řku, takové beraní hlavy,
jemnost-pantatínku, že by bez delací
patřily snad do šatlavy,
nebo na obecnou práci,
a pak k posledku
takhle, tento, pod vrátného lískovku!“ —
„No, a což se nechtěl k chybě znát,
nebo-li náhradu dát?“
Tak ouřadující manželka
na muže se obekla.
„Inu — co se toho týká,
pravda sice, nic neříká;
ale aby ho sám kat —
právného nic nechce dát!“
Co kydáte?
Jaký obyčej to máte,
právného cos žádati?“
eště přísnějʼ počala se žena tázati.
„Inu, inu, pro pánečka!“
jal se rychtář omlouvati,
„vždyť to sami račte znáti,
že to není ode dneška,
jménem právného cos požádati.
Toť vám rozum dá,
když si konšelové k soudu zasednou
že musí být ňáká zavdaná;
toť prastaré artiknle jsou!
Jak to mezi vámi jde,
tak to u nás také je.
Není službička,
by nebyla partička —
ani kuře darmo nehrabe . .“
Ale tu si chuďas dal!
„Cos to nažvatlal?“
správec u měděnce celý rozlícený
dal se do vadění.
„I ty nečesaný hňupe!
Hleďte, ten hranatý chám
rovná on se nám!
I ty selský troupe!
Uděláme my-li něco pod palec,
to je zcela jiná věc!
My jsme páni
k tomu dáni,
my svá práva známe —
ale od každého brslenkáře
sobě do nich tušovat nedáme! —
Já ti povím, co se sluší na rychtáře!
Rychtář má povinnost tu:
vrchnostenské dluhy stloukat,
honit sedláky na robotu,
před ouřadem poníženě koukat,
nic nedbat na lidské huby,
jazyk držet vždy za zuby.
Ale nějak partikovat —
to by bylo
pěkné dílo!
Kdyby měl
i ten hloupý rychtář brát —
který ďas a kat
ještě sedlákem by býti chtěl? —
Teď do díry potáhneš,
a rychtářem dnes
naposledy jseš!“
„A co já to potřebuju,
ňák se dát
huntovat?
Já se z rychtářství děkuju!“ —
„A to děláš dobře, milý táto!“
žena na to
kvapně odpoví.
„Měl bys při tom trochu štrapace a ostudy,
a nic za to!“

Josef Ehrenberger.

16.

Milkův nález.

Jednou Milek,
pověstný ten všudybylek,
jehož říše veliká
obě půle světa obmyká,
seděl jako soudce na stolici.
Před ním stáli mnozí žalobníci,
spanilých však žalobnic
bylo ku podivu víc.
Sestřediv svou moudrost všecku,
dává stranám slyšení,
radí, napomíná, poučuje,
rovná, vyhrožuje,
zavádí pře líčení,
rozsuzuje — také po turecku,
jak se právě v tom neb onom zná.
Jedna krasavice,
kteréž truchlivostí zbledly líce,
stěžuje si, že je nešťastná
a že manžel toho nese vinu:
nechce prý jí koupit ani krinolinu,
a že proto nemůže s ním žít.
Na to slyšet výrok bůžka:
„Slyšíš, muži! krinolinu musí mít;
nynějšího času ani služka
nemůže se bez ní obejít. —
A teď jděte! — jste už porovnáni.“
Tu zas jeden s mračnem na čele
vzdychá, že má domácího přítele,
že má ale také hezkou paní,
a ten přítelíček domácí
že jen tenkrát k němu docházívá,
když on, manžel, mimo dům kdes bývá;
co prý tam má na práci? —
A hlas Milkův rozléhá se síní:
„To je orací!
Udělej to jako ten a jiní:
Zaopatř si také přítelkyni! —
Tak se věrná žena vyplácí.“
Roztomilá žena,
samou láskou celá usoužená,
předstoupivši blíž,
naříká si, že má s mužem kříž.
Doma prý jí káže o vodě,
ale sám prý v hospodě

sedává až do půlnoci.
Kterak tomu odpomoci?
Že rád pije, to prý není div,
kdyby jenom přišel dřív,
aby se jí nestýskalo. —
Načež Milek: „Aby to se stalo,
musíš pozor na má slova dát;
napravíš jej trestem zcela všedním.
Uzamykej dvéře před ním,
a nech do rána ho venku stát,
a když učiníš tak vícekrát,
budeš vidět, že se ti dá na pokání,
a že po klekání
s kuřaty ti bude chodit spat.“
Tu zas manžel mladý
hořekuje, až se potí,
že si z místa neví rady
se svou nejmilejší chotí;
že jí ovšem miluje,
ale ta co všecko ráčí,
na to že mu služba sotva stačí.
Každé okamžení prý tu je
buďto konto, nebo nota,
že se mu až hlava z toho motá;
bude-li tak dál
muset tančit podle její noty,
to prý přijde o poslední boty,
čehož by si sotva přál. —
Rozmysliv se moudrý kadi,
praví: „Drž se této rady! —
Je to ovšem choulostivá věc,
která před mé forum nenáleží,
jelikož ti o finance běží,
ale proto poradím ti přec:
Vezmi kabát ošumělý,
klobouk polámaný celý,
vezmi vůbec oblek takový,
abysi byl nuzák hotový,
pravý hastroš v zelí!
Potom takto na ulici
každodenně chodívej,
se svou drahou polovicí
po městě se vodívej!
A když uposlechneš této rady —
jako že jsem dítě božské Lady!“ —
každý zůstane tu stát,
baby za vámi se budou smát:
„Hlehle! vyfintěná paní!
Podívejte pak se na ni!
A ten ubožák,
no no, ten si dal,
fiflenu že takovou si vzal;
toť aby měl bankál na ni
a sám chodil po žebrání!“
Má-li v těle cit a čest,
nechá choť tvá zbytečného šperkování,
a ty řekneš pak: Probatum est!“
An se, vzdávaje své díky,
na odchodu chytá kliky
potěšený muž.
Přednáší svou stížnost už
jiná krásotinka něžná,
jejíž ňadra sněžná
dmou se velkou lítostí.
„Utíkám se ku tvé milosti,
mocný, dobrotivý pane!“
vypráví a oko její plane
a žalostí chvěje se jí hlas:
„Zmizel zlatý, libánkový čas;
překoda těch utěšených chvílí,
když jsme láskou šťastni v lásce žili,
neboť tys, o pane, spojil nás!
Tehdáž si mne jako kvítka hleděl;
sotva uplynulo osm neděl,
minul také krátký, sladký sen.
Nyní si mne sotva všímá,
jako by měl mlhu před očima;
ach, toť neslýchaná věc!
Mám se modlit růženec
jako šedesátiletá
promrzelá teta,
pokud na tváři mi kvete ruměnec?
Já jsem ještě ta; ach! kdyby on byl ten,
nebylo by po radosti veta.
Ale běda! já jsem červenec,
a on hraje si už na leden.
Jestli moudrost tvá mi nepomůže —“
Potutelně usmívá se bůže,
pak jí takto odpoví:
„Vidím, slyše tě tak vzdýchat,
že se musím do řemesla míchat
strýci Eskulapovi.
Pročež slyš mne se vší pozorností!
Recipe květ líbeznosti,
kterou v moci máš,
přidej plnou míru spanilosti,
jakouž oplýváš,
potom trochu oddanosti,
trochu zdráhavosti
k tomu dej,
také drobet škádlivosti,
špetku žárlivosti
přimíchej;
a když vděky své a vnady,
cnosti své a milé vnady
připojíš i mnohé sladké: ach!
dávej ochablému reku
tuto kvintesenci léku —
rozuměj však! — jenom po kapkách,
aby žaludek si nepokazil!
Toť je právě to, co srdce blaží.
Muž pak, věř, se vynasnaží,
by tě více neurazil.“
Dosáhnuvše tak, co chtěly,
strany poznenáhla odcházely
buďto s uspokojením,
aneb hlavy kroucením.
Žalobnic i žalobníků
zůstávalo míň a míň;
konečně pak bez vady a křiku
všickni opustili soudní síň.
Jenom jedna jediná
stála ještě v koutku dívčina,
útlá, slíčná, ostýchavá,
svěží, jako ryba zdravá,
plna vděků, plna lahody,
líce majíc jako růže,
rtíky jako jahody.
S potěšením hledí bůže
na zjev tento rozmilý.
Zrovna vedle
přešlapuje jinoch ztepilý,
hezký, rostlý jako jedle.
Milek nespouštěje očí s dívčinky,
šíp svůj v srdci vlastním cítě,
ptá se: „Co pak žádáš, milé dítě?
Jenom směle! neklop očinky!
Máš snad stížnost na miláčka,
který tuto klobouk mačká?“
Dívka rozpačitě, nesměle

jezdí ručkou po čele,
jako by se toho bála;
ale potom přec se zpovídala:
„Vzácný pane! tak se má ta věc:
Tento mládenec
chodívá k nám na návštěvu,
a to sice k vůli zpěvu.
Mám prý dobrý hlas,
a on proto tráví se mnou čas.
Včera touto chvílí,
když jsme spolu sami byli,
pravil, že mi půjčí hubičku.
Ty můj Božíčku!
Já jsem se mu smála,
ale hubičku jsem přece vzala;
on zas na to, že chce ještě dnes
napřed interes,
a to sice deset políbení. —
Řekni, Jene, že to pravda není?“ —
„Je to pravda!“ svědčí Jan,
trochu polekán.
„A já nešťastná se nezdráhala,“
vypravuje děvče dál.
„Kolik jsem jich dala,
sama nevím — já je nečítala;
míň jich ale jistě nedostal. —
Řekni, Jene, zdaž to pravda není?“ —
„Právě deset;“ tvrdí ten
zcela pomaten.
„Nastojte! v tom okamžení,
když mu dávám poslední už políbení,
přišla do pokoje matinka.
Ach, to byla hodinka!
Zůstali jsme jako omráčeni.
Byl to přenešťastný den!
Jana vypověděla hned ven
a mně četla kapitolu:
„„Tedy tak spíváte spolu?
Trojjediná dobroto!
To je pěkné duetto!““ —
Já ji ovšem chlácholila,
pověděla jsem jí celou událost,
ale v ní se roznítila
ještě větší zlost:
„„Jakže? Neměl na hubičce dost?
Chtěl tě dostat do lichvářské sítě?
Víš-li pak, ty nerozumné dítě,
že to lichva, velký úrok brát?
Musíš ho jít žalovat.
Vida, vida, pěkné nadělení,
vezme on si rabáto! —
Mladé je to, nedbá to,
a co z toho? — Jenom pohoršení.““
Proto, vzácný pane, s ním
před soud přicházím,
jak mi matka přikázala,
by se spravedlnost stala.“
Doktor veškerých to lásky práv
hledá onen paragraf,
jenž o lichvě jedná, v zákonníku;
avšak nikde o ní nečítá,
ač dost pilně listy přemítá;
o složinu lichvy ani ciku!
Milek o tom nikdy neslyšel,
kasus ten mu v praxi ještě nepřišel.
Jaká pomoc? jaké rozsouzení,
když tu paragrafu není?
Ale Milek — což ho neznáme? —
dlouho hlavičku si neláme;
pravíť nahlas: „To je proces krátký!
Co vzal napřed, musí tobě zpátky
v plném počtu dát
tvůj Adonis,
a to hned se musí stát
in facie commissionis.
Mimo to dá ti i náhradu
zmírněných pře nákladů,
totiž políbení tři, —
a je konec této zamotané při“
Dívka ani sluchu svému nevěřila,
milostně se zapýřila;
jun pak hbitě přiskočil,
ruku kolem krčku otočil,
a již sázel
polibky zpět na medové rty.
Milek srdečně se smál,
když hubičky počítal:
jedna, dvě, tři, až jich třináct bylo.
Děvčátko se potom poklonilo;
odsouzený milovník
vzdal mu též svůj vřelý dík.
Když však ze síně se ubírali,
aj, tuť nenadále soudce malý
děvu zachytil:
„Nemám sice velkou kapsu,
ale musíš přece platit taxu,
že jsem Janovi tak posvítil.“
Přitom bez okolků
sám zulíbal roztomilou holku.
Nyní ještě otázku.
Můžem hádat třeba o sázku:
Kdyby Milek k vůli té neb oné krásce
na stolici soudnou zas se posadil,
aby soudil, rovnal, poradil,
zdaž by pro takovou lichvu v lásce
měli naši mladí páni pocházky? —
Na rozřešení té otázky
měla by být vysazena
velká cena.

V. V. Trnobranský.

17.

Ponocný na novém světě.

„Pět a dvacet plných roků
ve své službě věrné stát,
žádných nešetřiti kroků,
stále jenom o to dbát,
aby všem, i nejmenšímu
v městě vždy se mohlo zadost stát;
od půlmistra k výběrčímu,
od kantora k zvoníku,
od faráře k hrobníku
mám se šestkrát každé noci brát —
a pak pádit z náměstí
na loučenské předměstí,
troubit, zpívat, co jen hrdlo stačí,
nechť se sněží nebo mračí,
k tomu ještě sám a sám
písničky si skládat mám:
to je, tuším, přece dost,
aby člověk získal náklonnost?“
Takto vzdychal jako nemocný
Ivan — ze Hloupovic ponocný.
Žena, tímto lkáním poděšená,
po jeho se staví boku,
táže se ho celá ustrašená
při velikém slzí toku,
jaká že to hrůzná tíže

srdce jeho víže?
Ivan, kašket hněvem hodiv na stolici,
postaví se do posicí,
začne jako pohádky
vypravovat svoje šarvátky:
„V pátek bude týden tomu,
na ten samý den,
co jsem sobě přál,
bych nemusil jen
večer jíti z domu —
ne, že bych se bál —
pán Bůh uchovej!
to mne tuze dobře znáš,
při tom přesvědčení máš,
bývalý že militerist
není takovej,
jemuž každý osykový list
strašidlem se býti zdá —
na to voják málo dbá.
Já ti ale jádro celé věci zjevím,
co kdy na srdci, to na jazyku,
mám to od jakživa v zvyku.
To víš, na Ivana slavím
každý rok svůj svátek,
soused zpomene si na desátek,
kousek masa přijde od řezníka,
od kravaře trochu mlíka,
a tak bez vlastního jmění
mám tu pěkné posvícení!
Při tom se i obyčejně stává,
že si člověk s opičkou též hrává,
a s ní pak se nerad rozloučí!
Kde však povinnost to poroučí,
tu si Ivan pranic nedovolí.
Ozbrojím se tedy sukovitou holí,
a hned hajdy! s kuráží
na to noční cikanění;
že však deset ještě není,
na mne ale zima doráží,
zastavím se u „lvíčků“
a vylousknu tam
samožitné skleničku,
hned se ale k odejití mám.
Tu mi kmotr náš,
Barnabáš,
druhou sklínku nalívá,
neb, jak v obyčeji mívá,
musí u něho již každý host,
byť i měl té jedné dost,
alespoň dvě obrátit!
Hostu prý to neuškodí,
pro něj se to ale hodí,
kapsa má se při tom dobře mít!
Já mu ale přece prál:
„Kmotírku, co počínáš?
zdaliž pak to rozum máš?“
On se ale usměje,
pomalounku doleje,
a ta slova ke mně praví:
„Ale, pane, co pak to má být?
Já bych měl dnes svátek mít,
toť by se pan kmotr podivil,
jak bych beze všeho všudy
sedm nejmíň do žaludku vlil!
Arci bych měl v hlavě bludy —
ale — aspoň bych se chlubit směl:
brachu, tys dnes řádný svátek měl!“
Ženo, řekni sama beze žertu —
u všech všudy černých čertů,
když mi dělá čest,
při tom: „*Ale, pane!*“ praví,
zdali to jen pro mne slušno jest,
zvláště, když se svátek slaví,
vyřknouti to nespůsobné
hrubé slovo: Ne!
Vidíš, ženo! byl to krutý stav!
Já však, by můj veleznámý mrav
bez ouhony, bez vší vady
zajal všechny možné pády,
do druhé i do třetí se dám.
Nápoj sílu v žíly leje! —
A když si už s pátou zahrávám,
desátá, hle! na věži tu bije.
Teď se seber! pravím k sobě,
také se hned ženu z domu ven.
A hle, po nedlouhé době
(trvalo to deset minut jen,)
mám desátou odtroubenou.
Když tak po náměstí sem tam přecházím,
náhodou ti o kočár se narazím,
jenž před „zlatou sovou“ stojí.
Právě dobře! myslím sobě,
a hned bez dalšího rozmýšlení
na kočáře se ti rozložím,
hlavu na příč položím,
a hle — již mne kojí sladký sen!
Jaké divy! člověk tomu zvyklý není,
neb když za jediný boží den
tolik bryndy vypije,
ta však co nezdárný host
v mozku stan svůj rozbije,
pak má arci hlava dost.
Když tak v bázni boží dřímám
probudí mne zvonu hlas,
kladivo však padlo třikrát jen;
tu se hbitě pro hůl shýbám,
neb to není žádný špás,
když přivítá ponocného bílý den,
anto sám ho vítat má!
Zda-li pak se něco říci dá?
A tu, — jak se samo sebou rozumí —
začnu troubit, běhat, soptit jako saň,
a co člověk v zlosti nejlíp umí,
láti, jako když si sluha od ouřadu houká,
když tu stlouká
kontribuci nebo z domů daň.
Však hle! na mou milou víru!
tu se valí chlapů kupa,
jako tucet granatýrů,
jeden víc než druhý supá,
tak že jsem již chtěl mít trochu strachu.
Tu si ale myslím: — Milý brachu,
vždyťs byl u Lápoiku
v jiném cviku,
nebál jsi se Francouzů a Vlachů,
na to hrstky bídných větroplachů!
Zůstanu ti stát,
ale aby spral to kat!
Tu mi floutek ramenatý
polámat chce všechny hnáty,
jiní začnou jako z not mne klít,
ti zas, jako by to musilo tak být,
ruce provazem mi vážou
a hned s sebou jíti kážou,
Já se ve vší uctivosti
tážu po příčině této švandy,
držím řeči o své nevinnosti
vůdci strašlivé té bandy;
on si ale po mně hodí zraky,
prohlídne mne od hlavy až k patě,

řekne: „Hle, jak svatě
počíná si lotr lstivý,
jak by se tu děly divy!
Známeť takové již ptáky
u nás v novém světě,
kde jen počestnost a pokoj květe!“
„Kde? — já v novém světě?
Dokonce snad v Australii,
kde jen lidojedi žijí?
Co tu osud se mnou plete?“
Než — až třetího dne mělo
tajemství se rozvinouti,
an dle paragrafů znělo,
že mne lískovice musí hnouti.
Pomysli si, ženo milá,
touto maličkostí byla
porušena celá hodnost moje!
Chtěje na kočáře bludy svoje
zaplašiti tichým spánkem,
byl jsem v jiné město uvezen,
jež se liší tímto jen,
že se v novém světě po ulicích
píská; u nás v Hloupovicích
jenom troubí!!
Pět a dvacet lískovkou
dostal jsem jen jak by lup,
k tomu ještě neminul mne šup!
Tak jsem touto švandou zlou
ztratil službu, jmeno, čest,
ježto nejdražší mi jest.
Službu, při nížto mzda čeká jistá —
jmeno muže počestného,
Hloupovského ponocného!
Děj se, pane, vůle tvoje!
Silná jesti víra moje,
že mi nebe o mnoho víc chystá!

Fr. K. Drahoňovský.

18.

Divotvorný lékař.

„Budiž pán Bůh na nebesích pochválen!
Považte to, kmoši, já jsem uzdraven,
ačkoliv jsem ještě včera k večeru
očekával ostudnou tu příšeru,
která kosou svojí, jen to fikne,
nitku živobytí rozešmikne;
teď jí ale mohu strouhat mrkvičku.
Hola, Vaňku, natoč velvarského holbičku,
abych po tom sakvalentském felčaření
přišel trochu zase k sobě:
neboť nad tu pravdu, kmoši, není,
že je v hospodě přec líp než v hrobě.“
To řka sednul kmotr Toman ke stolu,
kdežto sousedů as tucet pospolu
při pivě si krátilo čas v rozhovoru:
přebíralit politiku
větším dílem v plném sboru,
tak že bylo hluku dost i křiku
Nyní ale rázem všichni ztichnuli,
velvarského sobě přihnuli,
načež uchopil se slova soused Balaban.
„Na mou milou!“ vece, potřásaje hlavou.
„Opravdu je Tomanův to Jan!
Hleďme na náhodu hravou:
my se chystáme mu na funus,
a on najednou je zdráv jak Rus.
Tohle neleze mi vskutku do hlavy!
To nám, kmotře laskavý,
vysvětlete, jak se patří, sluší;
totiž že jste jako měl už duši
na jazyku, ale že jste
vytřel smrti takhle zrak:
čeho vlastně to je resultát,
že jste mohl skoro z mrtvých vstát?“ —
„Inu, milí kmoši, vězte,
že ta věc se měla všelijak,“
jal se Toman vykládati.
„Člověk ani neví, kterak zdraví ztratí.
Já měl v sobě zastuzenou rýmu,
kterou jsem si zlovil loňskou zimu,
když jsem do Jezbin se vydal na cestu,
abych na masopust vyhledal
pro Francka tam nevěstu.
Od těch dob jak by mě zařezal —
byl jsem se svým zdravím na mizině. —
Každý radil k ňáké jiné medicině,
a já využíval toho také notnou porci;
kdož ví, zdali bych to všecko odnes v korci!
ale rýma urputně mi v těle seděla,
živou mocí z něho hnout se nechtěla;
nanejvýš že jako k vůli rekraci
z kloubu do kloubu se stěhovala,
aby mi tam dála štrapací.
Bába Janouškova sice povídala,
že by proti této nemoci
bylo snadno pomoci,
kdybych prý se dostal do potu;
ale ať jsem podnik jakoukoliv robotu,
vždy jsem zůstal suchý jako len, —
rýma nechtěla mi z těla ven!
Když pak zalezla mi do kříže,
tu mi takové už dála obtíže,
že jsem počal na rozpacích být,
nemám-li se k felčarovi
na poradu obrátit.
Prozatím však do Habrů jsem k pastuchovi
poslal ženu, by tak laskav byl
a mě trochu napravil,
poněvadž jsem jaksi strhán v kříži,
jako bych byl aspoň čtyrcentovou tíži
nosil na svých zádech. — A on přišel.
Chlap má sílu, jako mladý hrom;
trhnutím vám vyrve z půdy notný strom!
Tak jsem aspoň povídat to slyšel. —
Přišel tedy k nám a napravil mě tak,
že mě přešel sluch i zrak;
já sic také nejsem z marcipánu;
umím dát i snesu notnou ránu,
ale když mě Goliáš ten v rukou stisk,
tu jsem drobátko vám přece pisk:
všecky kosti ve mně chrastily,
jako by mi umíráčkem zvonily.
Byl jsem *řádně* napraven:
ale rýma nelezla přec z těla ven.
Ano, od těch dob mi bylo hůř a hůře,
až jsem byl už slab jak kuře.
Nynčko do mne lili všelijaké lanktvary:
z bezu, lípového květu odvary;
přikládali heřmánek mi na tělo,
do týlu mi dali placky z křenu,
povolali ke mně také ženu,
která umí měřit souchotiny;
slovem, vzali na mne všelijaké mediciny,
ale rýmě přec se z těla nechtělo.
Jaká pomoc! Nepřemohlit závadu,
která se mi v těle zahnízdila,
jako by tam na vejminku byla.

Musili jsme přec jen k felčarovi na radu! —
By mně zachránila život předrahý,
zavezla mě žena do Prahy
zaobaleného do peřiny.
V Praze vyzvedli mne z košatiny
a zanesli k nějakému pánu —
trvám, že mu říkají tam Hamrník —
aby na mne narafičil ňáký lík,
po kterém bych přišel do potu,
a tak ztratil tu svou klopotu.
Kmoši! já měl první ženu Mariánu;
ta vám měla jazyk jako meč!
Komu jazykem tím zasadila ránu,
ten vám jiště ztratil na hodinu řeč.
Ale, jako že tu na tom místě jsem,
s tímhle pražským doktorem
nesvedla by jistě nic.
Ten vám umí čistit žaludek! —
Já jsem se ho zrovna lek,
když tak na nás spustil z plných plic.
Nynější má žena Dorota
je vám učiněná dobrota;
ale on si na ni houkal,
že jsem na to jako s patra koukal;
ale ujmout se jí nemoh jsem
v bídném stavu svém,
jinak bych mu také slovíčko byl řek.
Posuďte to, kmoši! Tvrdý tolar na dlani,
počla moje žena: „Milostpane!
my jsme přijeli sem z Kováni —"
„Kdo pak se vás na to ptal?"
on vám na ni zahoukal,
tak že byla moje žena
hnedlinko jak pěna.
Potom vám ten milý doktor vstane —
seděl totiž na vycpané židlici,
drže ňáké lejstro v pravici —
z ostra si mě prohlídne,
zamračí se kakvalentsky nevlídně,
a pak spustí: „No, vy vornáte!
to vy bědujete, hekáte,
když vám sedí smrt už na jazyku!
Potom za doktory běháte,
by vám předepsali hapatyku.
Pokud by vám ale pomoc byla,
ne, to nedbáte;
teprv když vás opustila
všecka síla,
když už máte na kahánku,
když jste zralí ku věčnému spánku,
potom teprv k našinci se ubíráte!
Jděte domů — *vy se rána nedočkáte!*"
Kmoši! při těch slovech ve mně hrklo
jako v starých hodinách;
živobytí se vám ve mně scvrklo
zrovna na malinký prášinek,
když mně to tak bez obalu řek.
Neboť, u všech všudy kakvalentů,
jak jsem četl kdysi v novinách,
vyzná prý se Hamrník ten z fundamentu
ve všech všudy nemocích,
tak že nevěřit mu byl by hřích.
Plačky mě zas žena na vůz naložila,
a když jsme se navrátili do Kováni,
na faru hned pospíšila,
aby mně pan páter poslední dal pomazání.
Já dal s sebou dělat, co kdo chtěl;
neboť jsem si žádné rady nevěděl.
Farář přišel — však ho znáte; hodný pán —
sednul ke mně a pak začal v upřímnosti:
„Doufám, že jste jako křesťan přichystán
na tu cestu do věčnosti,
která, milý Tomane,
každému z nás jednou nastane;
tomu dřív a tomu později,
jak je právě komu usouzeno.
Umřít musíme, a smrt není tak zlá,
jak se podobá,
zvláště pakli máme pevnou naději,
že nám nový život zkvěte
zase v onom světě,
zač buď jmeno Páně velebeno!"
„Milý synu!" farář dále prál;
„život časný — to je kapitál;
pakli na zemi ho dobře užíváme,
věčný zisk pak z toho máme
v sídle neskonalé blaženosti,
kdežto za vše trampoty a protivnosti
s miláčky se svými shledáme.
Proto také toho želet nemáme,
pakli duše s námi spříbuzněná
předejde nás na věčnost.
Každý na zemi je vlastně jenom host!
Vám příkladně před desíti roky
usnula též v Pánu vaše žena,
jmenem — tuším — Mariána.
Věřím rád, že byla krutá rána
tímto případem vám zasazena;
leč vy máte Mařenku svou jako na ouroky
uloženou v nebeském tom ráji,
kde vám vzejde život v novém máji.
Tam se v krátkém čase
sejdete s ní zase,
abyste už nikdy více
nezažili bolestného rozloučení!"
Kmoši! tohle bylo čisté potěšení!
Já byl při té řeči velebného pána,
jakby hromová mě stihla rána!
Věřte, nežli s Mariánkou v nebi žít,
radš chci v očistci na věky být;
neboť kdo ji na krku měl patnáct let,
kdo si jako já s ní zkazil svět,
ten ví také, co je peklo.
Jaký tedy div, že farářova připověď,
jako bych měl's první svojí ženou
na novo se spolčit na zkušenou,
že to slovo jeho tak mě leklo,
až jsem pro samičký strach
bolestně si vzdechnul: ach!
a pak do mdlob pad.
Naši myslili, že jsem už v Pánu;
dali za mne také zvonit umíráček,
ba i hrob mně vykopat.
Ale chyba lávky! Podle nebeského plánu
neměl jsem já ubožáček
na věčnost se ještě odebrat,
kde bych naleznul svou Mariánu.
Když se přiblížilo k ránu,
pojednou se vzbudím vám,
v udivení sobě protřu zrak,
a tu s potěšením znamenám,
že mi teď je volno tak,
jak bych se sebe byl shodil kolik centů.
No a u všech všudy kakvalentů,
víte-li pak, kmoši, co to bylo,
co mě mimo nadání tak uzdravilo?
Inu, *potil jsem se* od večera k ránu,
potil jsem se v strašné ouskosti,
že bych v říši věčnosti,
jak mně sliboval náš velebník,

spatřit měl svou Mariánu.
Odporný to sice, ale zdravý lík!
Potem vyšla ze mne rýma ven —
já byl uzdraven! —
Vaňku, našenkuj mi ještě piva sklenici!
Teď jsem zdráv — snad snesu malou opici!"

E. Just.

19.

Statista, svět a památníky.

Na tom našem milém světě
se tak leccos divně plete;
kdybych jenom ku příkladu
na přátelství ukázal,
mnohý nešvár, mnohou vadu
zrak by lehce vypátral.
„Za kulisy nesmíš hledět,
chceš-li se dle chuti smát,
buďto před oponou sedět,
nebo za ní blázna hrát."
Tak mi strejček, co už hnije,
starý suflér české komedie,
často, hrozně často začal kázat,
když jsem s českou komedií,
ochromělou podruhyní,
na věky se chtěl dát svázat
a statistou měl se stát.
Uzavřen byl v skutku sňatek,
já dostával desetník
každou neděli a svátek;
když jsme měli příjem, dvacetník.
Byl jsem notný statista,
pan Thomé vám dojista
pravdu slov mých dosvědčí.
Dělal jsem lid, uličníka,
bojovníka, bouřku, hada,
čerta, vlny, podvodníka,
nosil stolky, šoupal kulisky,
troubil na mráz, držel partisky,
a když jsem zapomněl na partesy,
tahal mne pan chorist za pačesy. —
Nestál jsem však pořád za kulisou,
někdy jsem se taky podíval
na svět — a tu se mi líbíval
ze všech kusů, jež se venku hrály,
nejvíc jeden, jenž se nazýval:
„Přátelství." Počal jsem s citem hrát
brzy mi však poučení dali,
že co statista smím chodit jen a stát,
efekty že spraví mašinista.
Od těch dob jsem dřevěn zůstával.
a jen tehdy nahlas vzdychával,
když mě kopnul bídný baletista.
Dekorac v tom světě bylo síla,
s člověka až tekl pot,
hotova-li jedna scéna byla,
hned zas do nových kalhot;
největší pak roli hrála
v tomto kuse jedna dekorace,
a ta bez vší dišputace
dost mi turbulací nadělala;
malířů ji malovalo
více nežli tisíc,
pěvců hejno poškrábalo
ji na rub i na líc;
bylo na ní andělíčků,
srdcat, šípek, tajtrlíčků,
lží, hloupostí, vtipů,
šmelce, vlny, štychů,
až to věru hrůza byla!
Víte, jak se jmenovala
u pánů a paní z loží,
kteří peršpekt neodloží,
až když ráčejí jít spat?
U těch ráčila se
dekorace naše
„Album" nazývat.
U chladnějších pozemníků
holé jméno „památníků",
u nás statistů pak zcela
„záplatnice" jmeno měla;
neboť byla z kousků samých,
nesouvislých, zamotaných —
jako tato deklamánka,
která vypadá, jakby ji Hanka
z rozřezaných desek pracně sestavenou —
vydal na světlo, aby ji dále,
komentáry veleopatřenou,
vydal někdo nenadále,
v ní najda smysl velehluboký.
Však, běda! kam jsem zaběh'? Široký
se jícen přede mnou prostírá —
jest-li že to spatří hrozný kritikus,
řekne, že to v dekoraci díra,
já však pravím: To je saltus lyricus.
Nás statistů břemena,
hezká arci ze jmena,
přece trpká jsou.
Věřte mně, u zašlých praotců!
že to velké namahání,
dekorace bez ustání
s píny nosit do kotců,
kde se všechno valí napořád. —
Po..ben jest ten náš sklad
Knize památní, kde lad
darmo bysi hledal,
tu a tam se valí přítelíček,
dávné přízně zpráchnivělý flíček,
když jen potřeba to káže,
několik se kousků sváže,
by se mohlo zase trochu hrát —
to pak přátelství se ráčí zvát —
na papírkách založené!
Dobře tak, že v našem čase
papír velké ceny má,
že se béře obligace,
nechať dobrá nebo zlá.
A památní lístek v skutku
upsání vždy dobré jest,
v němžto kdosi osvědčuje,
že mi oddán na svou čest.
Stane-li se někdy brynda,
navštíví se přítel Rynda,
památník se do tobolky dá,
jak to káže kmotr Příhoda.
V bytu druha pak se prosí —
že se přitrefilo cosi —
o nějakou pomůcku.
Přítel Rynda, paměti již slabé,
nechce znát své druhy jindy drahé,
až když ho jak klíckem
přesvědčím svým lístkem,
že jsem jeho přítel z doby blahé,
na lístek tu divně kouká,
starým brejlím nevěří,
šestkrát si mě přeměří,
a pak teprv temně brouká:
„Vy jste tedy ten a ten,

jenž byl jednou statistem?“
— Ano, drahý pane, já to jsem!
Byste nemyslil, že vám snad lhu,
tedy k paměti vám pomohu
tímto lístkem v knížce své.
Desetníček slepený
do ruky mi strčený —
já pak na to táhnu domů
bych manévr tento znovu
s jinou obligací započal.
Desetníků jsem Vám takto
věru hezkou sumu vydělal.
Mám to teď tak honorárek
za těch veršů mnohý párek,
jež jsem tak s pomocí boží stlouk'.
Je to práce, verše splítat,
horší nežli dříví štípat!
Na to, dámy roztomilé,
buďte vždycky pamětlivé.
nesužujte nás tak často
s památními nápisy.
Sotva že děvčátko které
rok dvanáctý dosáhne,
překotem se každý dere,
kde se jen kdo namátne,
šenhaitů a kudrlinek
by jí hodně nadělal.
Štambuchů pak tyto vosy
nanesou jí celé štosy —
tu pak práce, namahání,
by vše lístky ku rozdání
jen co nejdřív přišly.
Kde se jaký pán jen kmitne.
slečinka ho sotva zná,
za rukáv jej honem chytne,
z čerstva hezký lístek dá,
a pak šeptá sladce — jemně:
„Napište mi na památku
tuto na tom pěkném plátku
veršíčků jen několik.“
Stejnou začne i sestřička,
švagrová a sestřenička,
tak že paklík lístků k psaní
domů neseš udýchaný;
řekneš-li pak z nenadání,
malovat že trochu znáš,
zaplatíš to ještě dráž,
lístků hejna bez ustání
od dam známých
i neznámých
každodenně dostáváš.
Že přehnáno nebylo,
šuple mé by svědčilo,
kdežto oddíl jeden plný
„Památníky“ nadepsaný
chová množství veliké. — —
Než však dost. — Co jsem tu kázal,
mnohý snad za pouhou pravdu měl,
divné věci jsem tu svázal,
nevím, co to bylo, co jsem děl.
Rozvažte jen, o to snažně prosím,
že jsem dosud pouhý statista,
jak se říká: člověk bez místa,
a že nerad svoje jméno nosím
na trh — pročež bych byl taky rád,
byste neřekli, že též jsem literát,
že jsem k besedě vám přispíval;
ať to neslyší pan režisér,
sic by hučel: quel malér!
Zvlášť áť neví o tom principál.
sice se mi, co svět světem stane,
nikdy žádné role nedostane.

Kilián Vomastek.

20.

Dišputace.

„Od nynčka ať, ženo, na to zvykáš,
ať mi jenom pane doktor říkáš,
a vy, kluci, dělejte si z toho čest,
že váš táta ještě nad mudrce jest!
Prach a broky, byl to řízný dišputát!
Ale nač se bát těch pražských pánů?
Já jim ukázal, že musí časně vstát,
kdo by vyzrál na Matěje Vránu,
chalupníka ze Strakaté Lhoty.
Nemluvil jsem arciť mnoho,
jak se říká, do toroty;
ale toho mála také měli dost.
Já jsem překonal jich učenost,
spůsobil jsem mezi nimi zmatek
a ke všemu ještě vyhrál kolik zlatek.
Proto, ženo, ať si pozor dáš
a mě doktorem jen nazýváš!“
Matějova žena jako u vidění
poslouchala podivné to blábolení
svého muže, který s tváří rozjařenou,
s hlavou pyšně vyvýšenou
dlouhým krokem měřil světnici.
„Oč, že máš zas opici? —
Ha ha! doktorem chce být ten tulipán!“
zlostně pak se zasmála.
„Hleďme na starého brumbála:
při vší psotě chtěl by dělat pána!
Či snad mne máš jenom pro rekraci?“
„Mlč mi, ženo!“ okřikl ji Vrána.
„Když jsem prodal v Praze brambory,
odbýval jsem potom dišputaci
s učenými doktory.
Ani nevím, kterak se to stalo,
odkud se to ve mně vzalo,
že jsem si je dobral na paškál;
ale mělas vidět, jak se každý smál,
když jsem je ťal do živého.
Myslili, že přišli na hloupého,
zatím ale bylo naopak:
chtěli vytřít mně, a já jim vytřel zrak.
He he! to je jistá věc,
z Hloupětína není našinec,
aby neměl všech pět pohromadě,
když se octnul v doktorovské radě. —
Abys nebyla však, ženo, v pochybnosti
o mé učenosti,
tu máš důkaz o mém dišputátě:
dvacet zlatek utržil jsem v bramborech,
patnáct vydělal jsem v doktorech
za to, že jsem neuvíznul v blátě. —
Jak to tedy bylo? — Inu, jednoduše.
Když jsem za brambory zlatky měl,
cítím, že mám v hrdle jaksi suše;
proto jsem si jazyk svlažit chtěl.
Dobrá! Zajdu k Primasovům, a tam sednu,
abych vypil piva sklenici jen jednu;
ale skoro nevědomky piju druhou, třetí,
až jsem se tak dostal k pěti.
Po páté jsem řekl: dost!
zaplatím a vyjdu z domu ven.
Abych nelhal, krapet jsem byl ochmelen,

to však dodalo mně teprv srdnatost
k tomu, nač jsem se pak odvážil,
aniž bych věc jak se patří uvážil.
Abych tedy vyšel z opice,
procházím se městem sem a tam,
až jsem přišel do Železné ulice.
Tam se zastavím a rozumuju, kam
bych měl zaměřit teď kroky.
Tu však, prach a broky!
najednou se slyším volat jmenem.
Považ, náhoda mě svedla s Kropáčkovic Jenem,
který se měl na pátera učit,
ale s toho sběh a k doktorům se dal.
Chvílenku jsem tam s ním rozmlouval;
lituju ho, že si musí hlavu mučit,
až pak pravím jako v žertu,
že ten študyruňk přec patří k čertu
a že člověk s přirozeným rozumem
také by se mohl státi doktorem.
Sotva že to slovo řeknu,
ozve se mi hlasitý smích za zády,
tak že se až toho leknu.
Ohlídnu se, a tu spatřím plno parády:
samou čamaru a samý frak
uviděl tam v průjezdě můj zrak;
všichni v černých šatech, jak by v smutku byli.
Čamarysti teď mne obklopili.
Slovo k slovu — a ve krátké době
už jsme byli v sobě,
čemuž učeně se říká dišputát.
„Máme-li vás, strejčku, za doktora znát,“
pravil jeden z pánů těch,
nafouknutý jako u kováře měch,
„tuť vám bude odpovědít na otázku,
kterou položíme v sázku!“
Ve mně zatajil se trochu dech;
ale že se všichni usmívali,
tím mě právě dohřívali,
tak že odtušil jsem s kuráží:
„Na to našinec se zlehka odváží!“
Řku a čekám, čím se vytasí,
by mě popad za vlasy.
On byl chvíli jako v rozpacích,
tak že ho i přešel smích,
až pak s tváří vážnou se mne ptá,
vím-li, jak se matka boží jmenovala.
„Matkou boží byla panna Maria,“
pravím na to rychle já,
zač mi hlučnou chválu vzdala
ona chasa učená.
„Právo strejčku!“ kýval tlustý hlavou.
„Toho jsme se věru nenadáli,
že nám dáte odpověď tak pravou.“
Při tom se ti, ženo, zase smáli —
nevím, zdali radostí,
aneb spíše ve zlosti,
že jim Matěj Vrána ze Lhoty
trefil takhle do noty.
Na to chtěli se mi rozejít;
já řku ale: „Ouha, páni!
Ještě není konec vyptávání.
Teď bych zase já měl právo mít,
abych zkusil ten váš rozum bystrý,
jste-li přece v dišputátu mistry.
O zlatku se vsadím s každým z vás,
že mi ani neceknete na otázku,
kterou já dám v sázku.“
Teď jste měli vidět špás!
Patnáct zlatek jejich, patnáct svých
měl jsem mžikem v beranici,
a když drobátko je přešel smích
začal jsem svou hádanici.
„Páni!“ pravím, „vy jste učení,
v lejstrech všelijakých zkušení;
ač jste mi však na zub sáhli,
přec jste toho nedosáhli,
bych vám zůstal dlužen odpověď,
neboť jsem vám řekl hned,
jak se matka boží jmenovala.
Nyněko já na zoubek sáhnu vám,
ku kterémuž konci se vás ptám,
jak se moje matka nazývala?“
Chvíli čekám, ozve-li se někdo z nich;
ale žádný z doktorů těch učených
neuhádnul téhož jmena;
krátkou dobu byli jako pěna,
načež ve zlostný se dali smích,
že jsem jim tak vytřel zrak:
bylíť v koncích se svou učeností!
Já jsem ve vší počestnosti
schoval zlatky do kapsy a pak
jdu zas v bázní boží dál,
při čemž v duchu jsem si přál,
abych mohl pro rekraci
častěji se pouštět v dišputaci.
Neníť to tak špatné řemeslo:
na počátek věru dost mi vyneslo!“

E. Just.

21.

Matěj Honzů u výslechu.

Na mne tedy také došla řada,
že mám něco povídati;
a že budu, musel jsem vám ruku dáti! —
Ale o čem honem? — Tu je těžká rada! —
O lásce a její medu
vypsanou již máme celou abecedu, —
o kulhavém kroku naší svobody?
O tom jesti věru málo lahody! —
O bramborovém snad moru —
aneb ženských věčném vzdoru? —
To vše, — pán Bůh račiž býti s námi! —
držme raděj za zubami!
Avšak již vím,
co vám povím.
Nebude v tom arci moudra mnoho,
spíše trochu švandy! Co však z toho? —
Věztež tedy, že mne dnešní moje cesta
vede zrovna z města,
a jak poznáváte z uzardělé mojí tváře,
přímo z kanceláře.
Včera večer přijde posel od ouřadu, —
ten co říká: „my“ a nosí vzhůru bradu, —
a podá mně lejstro dvojí! —
Na jednom černé na bílém stojí:
„Matěj Honzů ze vsi Svodin
k výslechu sem přijde v deset hodin,
a to pod následkem palagrafu toho,
který ulehčuje kapse mnoho.“
Na druhém pak, že se tak má stát,
jmeno své jsem musel psát.
Že v mně hrklo jako v starých hodinách,
netřeba vám, moji zlatí,
věru ani povídati,
neboť předně nemám z vysokých škol atestů,
za druhé pak obávám se arestu,
obé však ti páni v kanceláři,
mají v péře a též v kalamáři.

Celou noc jsem ležel jako na marách! —
Druhého dne časně z rána
vítá mne již městská brána! —
Zastaviv se v městě u „zlatého vínku“,
vylousknu tam halánkovské sklínku,
a pak na další se cestu dám. —
Punkto deset na dvéře už zaklepám!
„Herajn!“ ozve se vnitř pivní bas. —
Já se leknu, až mi zmizí hlas, —
strčím ale do dveří přec hlavy půl,
a tak stojím chvíli jako kůl!
„Prosím,“ po chvíli řku zbožně jako svatej,
„prosím, já jsem Honzů Matěj
z počestné vsi Svodin,
mám tu býti v deset hodin!“
Na to hezkou chvíli před ním dýchám tence
a pohrávám si na Němce.
Pak si ten pan adjunkt koncept splete
a se zeptá: „Jak se jmenujete?“ —
Tu však dohřál dobrou moji vůli! —
Ukázav mu na ceduli
pravím: „Matěj Honzů ze vsi Svodin
k výslechu sem přijde v deset hodin! —
ráčil jste sám tuhle napsati,
nedám ze sebe si blázna dělati!“ —
„Tiše, pravím, — holobrádku,
sic vás vsadím hned do chládku!“ —
zahřmí na mne poznovu,
tak že cítím se již v okovu! —
„Kolik vám je let?“ —
ptá se dále. Já však, jak bych neznal pět,
addiruju v mysli starý oučet,
kdo chce mluvit, ten že musí mlčet.
Hezkou chvíli na mne adjunkt brejlí,
že mu odpovím, se ale mejlí.
Za chvíli však, a to mělo ještě scházet,
chce mi deset dát vysázet,
nedám-li mu hned
odpověď. —

„Pane adjunkt,“ pravím, „ráčíte snad věděti,
dříve jsem měl v chládku pro řeč seděti,
musel by v tom diblík vězet,
pro němotu kdybych dostal deset,
neboť mlčeti a mluvit v stejné době
nemožno na světě, ani v hrobě.
To je, prosím, zas palagraf můj,
toho já se držím, stůj co stůj!“
Touto řečí jsem ho trochu flák',
neboť vece: „Is tos ajne plák!“
zašoupnul si kašketkou
a otázkou překrotkou
ptá se, kolik dítek mám? —
Tu mu za odpověď dám,
že se do věci té nemíchám,
že mám dosti jiné práce denně,
to že ponechávám ženě!
„Nebuďte jen bloudek, brachu!“
mluví dále skorem v strachu.
„Hleďte, co jen s vámi zkusím,
a přec věděti to musím,
nemučte mne tedy svéhlavostí schvální,
neboť otázka to generální!“

Tu si ho však zrakem změřím
a dím: „To vám, pane, sotva věřím,
neboť letos není v loni;
generál, ten sedívá na koni,
a vy, jak z mé řeči víte,
špatně na mne vyjíždíte;
pročež, není to tak úkol těžký,
jděte raděj' rovně, byť i pěšky!“

Od té doby, tak se to i patří,
byli jsme už jako bratři.
„Příteli!“ dí, „odpovězte zkrátka!
Zaloba tu na vašeho sládka,
že mu deset sudů pod pečeť jest dáno,
které nalezly se prázdné druhé ráno;
není jinak, jak to každý tušil,
pan starý že pečeť zrušil,
vy mi tedy povíte,
co o věci soudíte?“ —

„Náš pan starý,“ — pravím v smíchu —
„přeje nejprv svému břichu,
a mimo ten každodenní skutek
přeje také chase klůtek,
chasa pak, by žízní nelekla,
skočila by pro něj do pekla.
Aby se kryl takovýmto bene,
pravil k podstaršímu: Jene!
hleď, bys vyšantročil várku jednu,
já si zatím tady k oknu sednu,
a jak stráž sem jíti zhlednu,
tento zvonek třikrát zvednu.
Dobrá! Podstarší hned svolal chasu,
a ta, uposlechnouc jeho hlasu,
dřív než kohout ráno zakokrhá,
plné sudy v spilku vrhá! —
V tom však, co se tuží chasy páže,
přijuchají čtyři muži stráže,
zatím, co se děje právě tato mela,
pan starý si dřímá pěkně u korbela!
Co teď? Podstarší se třese
jak osyka v lese, —
všecka chasa bez kuráže, —
po sudech se ženou stráže, —
pan starý, nevěda, co se kuje,
svých pár veršů spaní odzpěvuje, —
a já, — já se na to dívám tiše
ze sousední chýše! —
Za nedlouhou chvíli
deset sudů zpečetili,
pečeť byla na každinké díře;
tak i napsalo se na papíře,
po kterémžto obřadu
stráž se brala k ouřadu.
Sotva že se komis ztratila,
již se chase kuráž vrátila.
Podstarší si na mne kývne hubatkou,
abych přišel na hodinku přesladkou,
a dí: „Milý Matěji,
cizí smysle někdy platějí,
poraď, jak to pivo z sudů dostat,
pečeť však na díře netknutá přec musí zůstat.“
Já jsem takto někdy dobrý kunt.
Nechám tedy pečeť, čpuntem čpunt,
kladivo si vezmu k ruce
a odtluku na sudě obruče,
pod obručí díru vrtám nebozezem,
a tu pivo teče jako jezem!
Já řku: „Ejhle, ještě není tady smrt a máry.
chytrost nejsou věru žádné čáry!
První tento sud
odměnou nám buď!“ —

Teď se vrtalo a bilo,
při tom ale také pilo,
až se hory zelenaly! —
Obruče se potom zas na místo daly,
sudům — nu, těm bylo stejně snad,
je-li prázdno v nich či slad! —
Chytrost však, není-li dokonalá,
výhoda je věru malá! — — —

Proč mně nenapadlo, tulipánu,
bych do sudů nalil vody hojnosť džbánů,
neboť prázdná hlava, prázdný sud
prozradí se, buď co buď;
tak se také stalo.
Když pak opět mužstvo přicválalo,
našlo arci pečeť v pořádku,
ale také oprátku,
s nížto brzy pana starého
probudilo ze sna milého. —
Tolik o té věci vím,
a za pravdu ručím jmenem svým.
Konečně se tážu pana soudce,
není-li už červík v mouce, —
a zdaž mohu dáti vale městu
beze všeho trestu?" —
„Teď můžete jít,
to ostatní bude už pšijít!"
dupna nehorázně botou
křikne adjunkt známou notou.
Že však nevím, co as bude pšijíti,
musím raděj' skončiti,
bez toho to nebude taková láce,
jako moje dnešní deklamace.

Fr. K. Drahoňovský.

22.

Ono to nejde.

Byl jednou jeden safient,
ten uměl dobře deklamovat
a prosil pěvcův regiment:
„Račte mi ňáké verše zkovat."
Než byť byl hotov, do své mozkovice
den po dni vložit rýmů na tisíce,
přec marně putuje od dveří k dveřím;
neb každý dí, že se chce zdobit cizím peřím.
I praví v dešperaci: Gáže své dám půli,
a Vaše jmeno takhle vrazím na ceduli . . . ."
(Ukazuje výšku písmen.)
„Inu, což ono tentononc, ono by to šlo," odpovídá na to básník. „Nu na jedné příležitostné deklamánce málo mi sejde —
ale když ono tentononc —"
(dělá posuňky lenivého, protahuje se, zívá, a končí posuňkem, jímž naznačuje prázdnotu v hlavě):
„Ono to nejde!"
Jsa ku své škodě takto poučen,
myslil si: „Vy jste kosi!
Než takto býti umučen,
radš vymyslím sám sobě cosi."
I našel Vám za krátko až dost látky,
jen že mu k zpracování nestačil čas krátký.
Tu myslí sobě: „Ach což! problebtnu jim bez přípravy,
co mi v tom okamžení vleze do mé hlavy.
Však běda! Zapomnělť na hůl tu sukovitou,
jež zve se paragraf i s celou jeho suitou.
Vyběhnuv zakašlal. Pro pána! už tam stáli!
Neceknul, utíkal a vzdychnul si: „To pálí!" —
Inu, což ono tentononc, ono by to šlo; vždyť na jednom vtipu, na nějakém tom černém znaménku u ouřadu málo sejde —
ale když ono tentononc —
(Posuňky rozpaků a strachu, škubnutí rukou a louskání prstů, jako by se byl dotknul něčeho řeřavého):
Ono to nejde!
Byl jednou jeden generál,
měl vojska na tisíce,
i pravil: „S chutí bych hned nadělal
z nepřátel jitrnice."
A vsednuv na koně ten vojevůdce slávychtivý,
do každé kapsy sobě vzal dva peršpektivy;
pak celé armádě dal naviksovat vousy,
a štábu kázav standopede přistříhnout licousy,
sám sobě především svůj narafičil cop,
napotom koně bodnuv, zvolal: „Za mnou, hop!"
I myslil, vyhráno že má už svatosvatě,
však náhle s celou armádou se octnul v blátě.
Inu což! Ono tentononc, ono by to bylo šlo a konečně na jedné porážce také málo sejde —
ale když ono tentononc —
(Ukazuje prstem na čelo, zavrtí rukou, aby naznačil svou neschopnosť a pokrčí ramenama):
Ono to nejde!
Ti Češi — věřte nebo ne,
a myslete si co jen chcete! —
když kolkolem to vezmeme,
nejsou a nebyli též v světě.
To pravda sic, že bývali kdys ňácí tací;
o těch však pochybno, zdaž v skutku byli nací!
Neví se ani, zdaž svůj vlastní jazyk měli;
však jisto je, že málo jen kultuře rozuměli.
Tam u Domažlic jedenkráte sběhli se,
a bití dostavše, hned Němcům vzdali se;
po dnes jich zůstalo jen asi pět. A co je do nich? —
Jsou jenom dělaní, a foukne-li kdo, bude po nich!
Inu což! Ono tentononc, ono by to šlo, a konečně na těch několika Češích málo záleží —
ale když ono tentononc —
(Fouknuv, diví se, že to nejde):
Ono to nejde!
Pan Franc Vám čekal půl sta let
pořád na lepší časy,
a dělal sobě čáku na šest set,
až zbělely mu vlasy.
Nebylo besedy, nebylo také bálu,
v němž by byl neprodělal lásek celou škálu;
co rok měl bohyni a ideály nové touhy,
než každá se provdala a on zůstal pisák pouhý.
Však jednou náhle zbouch se tak, že pomatený
hned běžel k rodičům a žádal na nich ženy.
Měl klobouk na perách, a mačkal ho až strach,
zvlášť když mu rodiče i dcera řekli: „Ach!" —
Inu což! Ono tentononc, ono by to šlo; zachovalý pán a na nějakém tom šedivém vlásku málo sejde —
ale když ono tentononc —
(Představuje otce poněkud v nesnázích, konečně ukáže, že není peněz a pokrčí ramenama):
Ono to nejde!
Jemnost pan Michl s Čecháčkem
by rádi svorně žili,
druh druha nazval kmocháčkem,
by na bratrství pili.
Čech: „Milý Michle!" dí; ten: „Lieber pantáto!"
„Jen glajchperechtyguňk!" — „Spolehnou se na to!
Vědí co, lieber Čech! když ruka ruku myje,
pak dobře bývá, proto: Svoboda ať žije!
Nechají Svornost bejt, a Frankfurt ať jde stranou!" —
A při tom sáhl na pykslu, bohatě fasovanou.
Čech myslí si: „Mně ovšem volno, šňupec vzíti;
než Michl v krocana by ráčil se pak proměniti!"
Inu což! Ono tentononc, ono by to šlo; vždyť na jednom šňupečku pramálo sejde —
ale když ono tentononc —
(Dělá, jakoby vytáhl tabatěrku, již utvoří z levé

ruky, otevírá dva prsty, a když chce šňupec brát, zavře rychle a utrhne prsty pravé ruky):
Ono to nejde!

No zaplať Pánbůh! to jsem rád,
že se Vám dnes tak líbím.
Dík tomu, kdo: „Výborně!“ zvolal snad!
Já za to mu snad něco — slíbím.
Zatím však přinucen jsem přiznati se v taji,
že všecky deklamace také konce mají.
Ba věru, lidičky! Vždyť není písničky,
a není kapsičky, ba ani hlavičky,
jíž bysi na dno nedostal se nenadále.
Pročež, ctní vlastenci, shromáždění v tom sále,
teď pěkně prosím Vás: „Nepochybujte ani,
že člověk dojde dna jak s láskou tak i s daní!“*)
Inu což! Ono tentononc, ono by to šlo, a na nějaké té přirážce**) hrozně málo sejde —
ale když ono tentononc —
(obrátí prázdné kapsy):
Ono to nejde!

23.

Posvícení.

V Strakonicích hrajou dudy —
posvícení kolem všudy
rozveselí lid až k smrti,
tak to v kole v tanci drtí.
Jinde klarinetek píská,
při němžto lid bujně výská,
jakby se chtěl zkřičet marod
a v rej spískat celý národ —
Někde vede flauta solo,
vábí, hnát se s dívkou v kolo,
že to jako flauta sama
fičí lidem pod nohama. —
Časem vladne cimbál v sboru
hudcům k taktu na podporu,
že tanečník činčinuje,
až se notně zamiluje. —
Sem tam fagot z hloubi bručí,
že zvuk z obce k obci hučí;
někdy se i leckdes stane,
že i housle zavrzají,
jako když se nemazané
dvéře pořád zavírají.
Tak se v Čechách hlučně slaví
ročně všadež posvícení —
lid se tancem — jídlem baví,
při čemž dost se piva pění.
Dívky skáčou jako laňky,
hoši pijou o závod;
máma s tátou mají sháňky
o ten mladý, bujný rod.
Anto ale nejsem v stavu,
bych vám posvícenskou slávu,
jež se v Čechách semo tamo —
jak se to rozumí samo —
v každé obci jinak světí,
uved věrně do paměti:
řeknu jen, jak v našem kraji
plesy ty se odbývají. —
Hnedky z rána, když se vstává,
dík se Bohu slušně vzdává,
že jsme v Čechách a že víme,
jakou slavnost dnes slavíme.
Pak si každý všimne těla,
čistě se až k patě vzdělá
a jde v spolku, nebo sám
na mši svatou v boží chrám.
Tamo pozvem něco hostí
k obědu a k veselosti; —
příbuzní, ti, jak se sluší,
přijdou sami z blízka, z dáli,
by se u nás s tělem s duší
najedli a pozasmáli. —
Teďky je to převeselí:
Nejdřív přijde polívčička,
potom velká mísa zelí
s tučnou kejtou od mladíčka;
načež mastná pečeň husí,
něco jater, něco plic,
asi kopa jitrnic
z čista jasna sníst se musí;
aby zadostučinění
bylo slavnu posvícení,
koláčů se vrchem míra
k pořádnému pozažití
na stůl hostům rozestírá,
z nichž jak hvězda každý svítí.

*

Po obědě, podle módy,
jdeme všickni do hospody. — —
Dívčiny se postavějí
podle stěny pěkně kolem,
hoši, ti se umístějí
za dubovým dlouhým stolem.
V koutě sedí, kapku výše,
posud ještě zcela tiše
asi mandel hudebníků,
každý s takou krutou zbraní,
jako když tém bojovníků
kout všech koutů na smrt chrání.
Tak když vše je pohromadě,
co je u nás na osadě,
začne hudby hlučné znění
hlásat, že je posvícení. —
U nás vládne trouba v sboru
od basy až do tenoru,
píšťalka jen nápěv hatí,
když si chasník tanec platí.
Ona jemně popiskuje,
z tónu na tón volně pluje,
jakby se vřelostí pěla,
že by sama tančit chtěla.
Ale pozoun, trub všech trouba,
ač i našich hudců chlouba,
hučí tak zle do povětří,
že sbor celý takřka zvětří,
a píšťalka slábne — hyne —
až ni tónek nevyvine.
Tu svět mladý počne výskat,
džbánkem o stůl v taktu třískat
a ty děvy hnát a točit,
jakby v jiný svět chtěl skočit. —
Každý hoch si v zvláštním zpěvu
vychvaluje svoji děvu —
hlava kývá — noha šoupá —
podlaha se pod ním houpá —
stůl se třese — párek lítá —
z místa k místu jen se kmitá —
hošík hvízdá — děva vzdychá —
jeden nahlas, druhý zticha,
k tomu píseň zpívá v taktu;

*) Místo daní může se též říci paní, a pak
**) místo přirážce budiž řečeno děťátku.

a když vše se v chumáč smíchá,
hudba konec činí aktu!

*

Když tak noc se skoro celá
protančila na památku,
jde hoch šťastný, když se bělá,
občerstvit se na zahrádku.
Zatím děvy jedna druhou
vyšvihnou a vypentlují,
šněrovačkou hodně tuhou
tělo v bokách upevňují,
a pak opět po snídaní
hošík spěchá k dívčině,
slyše hudby vábné hraní
jde zas k pěkné hodině.
To jest journée na vzdor bálu,
jako v ňákém skvostném sálu —
samé pentle — kokrhele —
zástěrky a kacabajky —
ve všech barvách se to smele
hned u první kalamajky.
Den se ztráví jako hračkou
samým šprýmem, tancem, zpěvem —
někdy skončí také rvačkou,
nebo aspoň malým hněvem.
Ale to se v krátkém čase
srovná zase,
a na našem posvícení
věčně se nic nepromění.

*

S Bohem! vyspěte se s námi,
bratří čeští, v blízku — v dáli;
čert-li statky nevypálí,
přesvědčte se na rok sami,
co se u nás v obci stává,
když drak oběd — hudbu — ples —
vše, co sílu k smíchu dává,
štědře na den jeden snes'.
Zvem vás, přijďte, drahocenní,
na rok všickni k posvícení!! —

Drahotín Maria baron Villani.

24.

Deklamace o nosu.

„Komu čest, tomu čest!"
tak to v písmech psáno jest;
ale na tom světě kulatém
tak se mnohdy pomatem,
že začneme leccos chválit,
při čemž sobě můžem prsty spálit.
Že nemluvím ledacos,
nýbrž pravdu svatou,
ze života vzatou,
toho důkazem je *nos*.
Co on chudák zkusí,
to se nedá vypsati,
byť i každé pero husí,
dokuď perem bude,
chtělo vždy a všude
utrpení jeho hlásati.
A přec nikdo sobě nevzpomene
na tichého toho trpitele,
jemuž místo chvály zasloužené
dostává se hany množství celé.
Avšak těš se, milý nose!
nebudeš vždy povržen;
posavád jest pravdou: „Kdo se
ponižuje, bývá povýšen"
I ty ve svém pohanění
dojdeš jednou oslavení.
Slyš! já sám chci v této době
věnovati tobě
svoje dnešní říkání;
a než hotov budu,
zajisté ti vydobudu
hojně obdivu a uznání.
Víte, moji předrazí,
jaký as to slovo *nos* má původ? —
Mně se zdá, že pochází
nejspíš od *nošení*.
To je dobrý důvod,
vzácné shromáždění!
Staří Češi, když mu jmeno dali,
jistě asi uznávali,
že ten chudák bosý
mnoho *nosí*,
jako tyto věci: brejle,
bulíky i hejle,
karbunkule, peskování,
všelijaké malování,
kteréž věci ledakdos
dá si věšet na svůj nos.
Slovo *nos* též ukazuje,
jaké úcty nos náš zasluhuje,
že by se měl pro výbornosť svou
nosit takměř na rukou.
Proč pak dále asi nosy máme? —
Tomu, kdo si hlavu láme,
by se o tom dozvěděl,
tomu dím, co Rubeš náš byl pověděl:
„Máme proto nos,
abychom ho nestrkali v ledacos,
bychom — neb to nejsou žádné čáry! —
na něj strčili si okuláry,
bychom za ním chodili,
by nás za něj vodili,
bychom se zaň, jak jen chceme,
pohodlně mohli vzít,
když tu něco vyvedeme,
zač by se měl člověk rdít."
Takto uměl Rubeš vyložit,
proč nám nebe nosy dalo.
Avšak to je příčin málo;
dlužnoť ještě jiných přiložit.
Nos je obličeje ozdoba.
Dejme tomu, že by kdos
neměl v obličeji nos;
jaká by pak byla jeho potřeba?!
Děti by se ho pak bály,
vtipkáři se mu jen smáli,
dobří by ho litovali,
zlí by mu zas toho přáli;
nejhůř by se mu však vedlo u holek.
Jeť vám známo vespolek,
že, kdo za holkou chce chodit,
musí za nos dát se vodit.
Jakž pak by to mohl dělat kdos,
kdyby neměl nos? —
Nosu je též třeba hlavně
k profilu i k fronte en face! *)
Myslete si někdo z Vás
obraz vyvedený dosti správně!
Nebude-li nosu mít,

*) Vysloví se: front án fás.

zdaž jej bude někdo chtít?
Nos má též tu vlastnosť skvělou,
že člověčí tvářnost celou
na dvě části rozděluje
a se, seč je, přičiňuje,
dodat obličeji krásy.
Bez nosu by obličej náš asi
neměl příliš velké vnady;
rozplesknutý stejně všady,
byl by, společnosti přezlatá!
jako širokánská záplata.
Nos též dělí oči obě,
což je prospěch nemalý;
za to děvčátka ho v každé době
ze srdce plného pochválí.
Neboť tím, že mezi očka leze,
vyměřuje lásce širší meze:
kouká-li se děvčátko
jedním očkem na milého,
může zase drobátko
druhým mrknout na jiného.
Nos i velkou hraje roli
na rozkošném lásky poli.
Když o sladké políbení
jinoch milostenku prosí,
a už dostal dovolení,
tuť se dřív, než rtové, dotknou nosy.
Kdo se k vůli zábavě
pustí do vypravování,
ten musí mít v každém rukávě
notnou porci prášení a lhaní,
poněvadž je lež i prášení
nejostřejší zábav koření.
Nos i tady napomáhá;
neboť tak daleko sáhá,
že si oči tlučhuby
nevidí proň do huby.
Nos i naše zuby chrání
jako neproniknutelný štít;
on se opře každé zbrani,
nedopustí zubům ublížit;
on se první vrhne v pračku,
bojuje až do krve,
a když rozbit na omáčku
mrtev sklesne, teprvé
vydá střežené dřív sebou zuby
do záhuby.
Nos je také dobrý poddaný;
nebyl jakživ ve vyšetřování,
je loyálný tak, že ani
nemůže být udaný.
Nemívát to nikdy ve zvyku,
starati se o politiku;
s Uhry drží jenom tak,
že k nim chodí pro tabák;
tím však stát nic netratí,
neboť si nos všecko zaplatí.
Kdo se lidoznalstvím zabývá,
může různé karaktéry snadno
prostudovat na dno,
jak se lidém na nos podívá.
Důkaz nebude tu předrahý;
projděme jen lidské povahy!
Člověk, který vypíná svůj nos
nad jiné a vysoko jej nosí,
zajisté je pyšný kos,
jenž má místo mozku hnízdo vosí.
Kdo si na nos navěšet dá všecko
a se klátí jako třtina,
buď je posud nedospělé děcko,
nebo rodem z Hloupětína.
Komu nechce ledacos
jít pod jeho hrdý nos,
o tom dle Lawatterových kněh
můžem říci bez obavy,
že je trochu tvrdé hlavy,
neb do konce Ultračech.
Kdo rád do všeho nos strká,
hasí, co ho nepálí,
tiché, mirné lidi trká,
již mu ani vody nezkalí,
o tom důkazů lze podat na fůru,
že je smělý Všetečka,
a že nosí z Německa
na východ svou kulturu.
Která dívka ráda nosík krčí,
myslíc si, že pohodlně strčí
všecku moudrosť, jakou zná náš svět,
do starého „amazonenhutu“,
jistě byla v Praze v „inštitutu“
a je tuze „kepildet“.
Pak je na světě i lidí dosti,
kteří z pouhé úslužnosti
na nose si dají tancovat,
slámu pálit, dříví štípat,
kroupy tlouct a jehly sypat,
ba i kteří dají za to plat;
kteří, když má panstvo výlet,
do nosu si dají střílet,
a když jim ho urazí,
ještě poníženě poděkují,
potom ve strachu a v nesnázi
k milostem zas přistupují
a je na kolenou prosí,
by se panstvo smilovalo
a jim povolení dalo,
by si směli přilepit zas nové nosy.
Nos má sídlo svoje pode čelem,
v kterémž rozum vládne,
z čehož každý hned uhádne,
nos že rozumu je nositelem.
Já však tvrdím ještě více:
nos, to je ten rozum sám!
Nechcete-li věřit, podám vám
důkazů i třeba na tisíce.
Když vyvede někdo kousek hloupý,
nebo, jak se říká, když si koupí
horempádem v pytli zajíce;
a když potom, ač už pozdě, cítí,
že mu rozumu zasvitla denice,
tu se honem za nos chytí.
A proč to? — Nu pouze proto,
poněvadž teď uznává,
nos že rozumu vždy dodává
a že s ním se poradit měl o to.
Když tak někdo, sprostá duše,
kterýž na vtip příliš nedrží,
od leckoho jednoduše
hodný nos si utrží;
a když potom v počínání svém
více v radu vchází s rozumem:
kdož ho vede v Minerviny brány,
ne-li ten nos darovaný?
Ten naň stále volá: „Ipse! —
Chyť se za nos! — Vtip se!
Také slýcháváme výrazy:
„Hodný nos! —
Dobrý nos!“
To však, moji předrazí,
není jedno a to samé.

Hodný, čili dlouhý nos
může nám dát ledakdos,
jak to z vlastní zkušenosti známe;
dobrý nos však, který cítí
napřed, co a jak má býti,
který nikdy neklame,
ale spravedlivou skytne radu,
kam můžeme strčit bradu,
nebo kam ji strkat nemáme:
takový nos za tisíce
nedostanem ani v apatyce. —
Teď Vám povím ještě, moji předrazí,
o tom, jak se s nosem zachází.
Jeť on ubožák, ten nos!
V zimě, v letě chodí nahý, bos;
musí snášet horka, mrazy,
do všeho jím každý vrazí
a na místo ochrany
dostává se mu jen pohany.
Což pak Vy, kdož nosy máte,
tak jste zcela bez citu,
že jim nijakou nedáte
ochranu a záštitu?
Když tak často vyhodíte
marně mnohý torálek,
proč též nosu nezřídíte
aspoň jednoduchý futrálek?
Jsouť sic tady mezi námi
mnozí muži, ba i mnohé dámy,
co přec služby nosu odplácí; —
jsou to páni šňupáci,
a pak ony dámy laskavé,
kteréž mají essbouquetty,
aqua vita, pačuli, eau rose*)
a pomády voňavé,
čímž tak někdy z etikety
trošku vyčastují nos.
Ale což ti pořídějí
proti nevděčníkům přemnohým,
kteří s nosem zacházejí
jak s otrokem ubohým! —
Proto nyní k láskám Vašim
ve jmenu všech nosů vznáším
prosbu snažnou, srdečnou:
„Važte si vždy nosu, važte,
odměnit se jemu snažte
uznalostí povděčnou!
To, čím nejlíp se mu odsloužíte,
čím ho nejvýš oblažíte,
to je nepatrná věc a nevinná,
k tomu ku podivu laciná,
za pět nových prodá Vám to tabáčník neb kupec;
a ta věc je — řádný šňupec!

Vojt. M. V. Bělohrobský.

25.

Nová Arkádie.

Také já se zrodil v Arkádii,
kde ta nevinňátka žijí —
píše mnohý větroplach,
když tak od večerní pitky
ponavštíví kastalitky;
ale chudák lže až strach!
Ba i onen Gessner starý,
selankařů principál, —
dej mu Pán Bůh věčnou slávu! —
měl těch věcí plnou hlavu.
Dobrák, pořád na svém stál,
že jsou ještě nevinnosti dnové,
Filisky a Dafnisové.
Psal to, psal,
ale také lhal.
Ach, to jsou jen samé pávy,
dávno zašel blahých časů den,
v naší nové Arkádii
hrajou jinou komedii,
starý mrav jest vyvržen.
Inu, víme, jak jest mezi lidem.
Raděj tady s Hammerschmiedem
posteskněm si fueramus,
a pak pohleďněme jen,
jaký Jirka dělá rámus.
Jirka stojí u plotu
očekává Dorotu;
vždyť je ve vsi posvícení,
a tu pochybnosti není,
že má tisíc chutí do skoku;
toho důkaz vydrovice,
nažlutěné kozlovice,
má též z kamrtuchu košili,
dílo kantorovic Voršily.
V kapse také není nouze,
grošů nabyl, pouze
valachům že uzmul obroku
a na sejpce korec žita.
Ovšem strhl se pak hluk,
čeleď byla podle abecedy bita,
ale Jirka ani muk!
Že vzal otce hnídovím
a že vedl za soumraku
šmejdy s měšcem židovým,
za to teď tam na venku,
zrovna kde je komora,
očekává milenku. —
Netrpělivost má v zraku.
Aj, tu Dorka ze dvora
vyvalí se jako čtyři,
rovným krokem k němu míří,
šátek červený má na pokos,
v jedné ruce koláč s mákem,
druhou přikrývá si nos.
A tak se sklopeným zrakem
zastaví se u plotu.
Jirka kouká chvilku na botu,
a pak ostýchavým hlasem
spustí na svou Dorotu:
„Jakpak, Dorka: o pochcení
musíme být zapocení,
půjdeš tam?“
Načež Dorka: „Jdi si sám!“
Jonák myslí, že to špásem
děvče boubelaté dí,
pročež jí hned nadhodí:
„E jdi, nebuď bloudem,
nesmrdí mi kapsa troudem,
mám přec trochu loupáků,
na několik šoupáků
půjdeš už?“
Dorka na to: „Kuš!“
Jonák jinak vždycky smělý,
tuhle celý zpitomělý
sbírá zase myšlenky:
„E jdi, Dorka, nedělej mi myši,
chci si natřást koženky,
najed jsem se doma zelí,

*) Vyslovi se: ó rós.

co jsme s klobásami měli,
a mám z toho píchání.
Snad se mi to tancem ztiší,
nech jen zdráhání a pojď,
aspoň mne tam doprovoď!"
Tu zas Dorka: „Jenom táhni sirky!"
To se ale notně dotkne Jirky;
z nenadání,
jako kocour na číhání,
skočí přes plot, kolem zahrady,
štípne Dorku do brady;
pak jí outlou rukou točí,
až jí slze tekou z očí.

Dorka při tom lásky znamení
nemá také srdce z kamení.
Ovšem ještě váhá,
na oko se zdráhá:
„Že tě kopnu, vary!
drž se raděj rychtářovic Báry,"
ale přec se poddává.
Vězejíť jí, ač se fantí,
v hlavě páni muzikanti.
Jako řezník s telátkem,
ježto dříve očaroval,
aby okamžení pádu
drobitek mu ocukroval,
kráčej' oba pěkně spolu,
Jirka napřed, Dorka vzadu,
do hospody s kopce dolů.
Tam je pěkná štvanice!
Ještě nerozžhali svíce,
už se paří kozlovice
a už praskaj' tkanice.
Jako podagrista,
když se nemůže hnout s místa,
bučí basa nevrle;
klarinet co pimprle
divné provozuje šprýmy,
a to hodně množí příjmy;
ale pozor na tetku,
na tu čtveračivou trumpetku,
ta vám, jako když ji na nůž bere,
hochům nové boty dere.
Dále u štoku
sedí starší s mámou po boku,
před sebou má každý džbán;
by pak šenkýř ze zvyku
křídou netropil jim vzdory,
udělá si kontrolory
jedenkaždý z knoflíků:
kolik džbánků vyzunknutých,
tolik jich má rozepnutých,
a je sám, jak myslí, celý pán.
Konečně ta mládež milá —
v té už není dobrá žíla,
tu je vidět, slyšet, cítit ze všech stran.
Dva z těch floutků
za kamny se perou v koutku;
jiný klouček zahřátý
prohání se s děvčaty,
čtvrtý zuňká pod komínem bryndu,
jižto nazýváme švindu,
a jí k tomu marcipán.

Kantor, objímaje basu,
kouká smutně na tu chasu
a zle mračí tvář,
že jí hlučné posvícení,
rejdění a čtveračení
chutná líp než — slabikář.
Ale co pak Jirka dělá?

Hejsa! to je pro něj mela!
Jako pravý Jirka,
když ho mine asentýrka,
poskočí si na podkovky,
dá si nalít do mázovky,
zařve na šumaře v řadě
jako rychtář o hromadě:
„Hoši, hrajte nám!
Sic vám z vašich inštrumentů
u všech všudy safientů
samých tříštěk nadělám!"
Hoši, jakoby jim správec hlásal,
spustí najednou:
„Když jsem já ty koně pásal —"
Jirka holky přeměří,
co tam stojí u dveří,
a jak mile Dorku svou
vzadu mezi nimi zočí,
kývne na ni ramenem:
„Alou, Dorka, polez sem!"
Dorka k němu bystře skočí,
a už se s ním v kole točí;
tu to skáče, tu to lítá,
křičí, dupá a se splítá,
jeden vejská, druhý brká,
třetí šmahem všemi strká,
čtvrtý zčerstva, zlehka pátý,
aby nepotlouk' si hnáty,
šestý jako vejr v to kouká,
sedmý hubou zhůru fouká —

„Ani krok!"
křičí Jirka drže bok,
neboť jeden malý špulec
dal mu botou notný štulec.
„Ať se někdo opováží!
jistě oknem cestu zváží!" —
„Cože?" hučí jeden hlas,
„podívám se na ten špás;
hoši, jen ho! nebojme se!
vždyť z nás duši nevytřese!"
A tu na ten hluk
sáhne po Jirkovi dvacet ruk;
jako na ostříže vrány
sápají se všickni naň,
husté, rázně padaj' rány;
ale Jirka — Pánbůh chraň! —
aby z prašenice utek'!
To by vyved špatný skutek,
musíť zachovat svou čest:
Honzou trhne za krk vzadu,
až se svalí na hromadu,
na Matěje spustí pěst,
až mu praští vše, což jeho jest;
Kubovi též jako maně
vlepí něco na chrám páně —
a tak řádí sám a sám.

Starší, jak ty věci shledno',
od stolu se všickni zvednou,
žádný neví kudy kam.
Matka, sestra, bába pláče,
konšel vstoupí mezi rváče,
ačkoliv ji sám má jako trám;
nevedlo se mu však hrubě:
pár jich padlo blízko k hubě,
a pak jako nádavkem
poctili ho pohlavkem.
Při tom sem a tam
lítaj' džbánky, holby, facky,
ze židlí se dělaj' klacky,
baby křičí u kamen:

„Svatý Jene! to je soudnej den!“
Konečně, když pod lavice
Jiřík chasu spořádá,
shání se zas po muzice,
a tak, přestáv půtku horkou,
s milou Dorkou
znova se dá do tance.
O druhé as po půl noci
ochabuje ples.
Měsíc nad lipou tak krásně kouká,
hlídač v zelí tak líbezně houká,
potůček na stráni sladce hrčí,
zajíc v zelí jemně vrčí,
sem tam poštěkává pes.
Aj, tu Jirka rozehřátý,
zlatým kouzlem lásky spjatý,
vede Dorku na náves.
V ksiftě jako ťopan hoří,
bruclek se mu všude boří,
knoflíky má zutrhány,
kramflekům už zvoněj hrany,
ale nic si z toho nedělá,
jak se na milenku podívá.
Svírář ho to z levé strany pod vestou!
Dorka taktéž rozumná a tichá
pošeptmo i nahlas vzdychá,
jako by již byla nevěstou.
Když se octnou na dvoře,
šepce Dorka: „Jirko, zdvihej zlehka boty,
abys neďál žádné hřmoty,
tatík leží v komoře.“
Tu to, milí páni, máte,
teď snad naši Arkádii znáte.

V. Trnobranský.

26.

Jen ne s pravdou ven!

„Vždycky jen
s pravdou ven;
s pravdou nejdál dojdeš,“ takto zní
staré, vůbec známé přísloví,
jehož pravosť nezvratná
jest prý podstatná.
Ano, ano —
povídáno!
V morálce a za pecí
mudruje se snadno o věci,
s kterou to však v praxi
pokulhává jaksi.
Dokud člověk jenom chválí,
tuť se ovšem zřídka spálí;
neboť s chválou spíše projde,
ano zhusta cti s ní dojde;
se špatnou však poradil se ten,
kdo chce hlásat vůbec pravdu jen;
neboť tu máš! — z nenadání
na krku má opletání;
již ho kdosi uražený děsí,
pravdomluvku chápe za pačesy.
Že však z pravdy hlasatelů
nejvíc příkoří a želu
chuďas deklamátor zkusí,
každý nahlédnouti musí,
ant co tamto pravdy zjev
v jednotlivci budí hněv,
tuto posluchačů celé řady
vzhůru vystrčí své moudré brady,
řečníka pak pozorují,
každé slovo rozvažují,
a jak medle v proudu řeči
pravdou trknul lebku něčí —
tu máš! — již se v posluchači tváře
usadila hněvu rudá záře,
již ho stíhaj' zraky plamenné,
přízeň tatam! — v srdce kamenné
zabedněn jest na vždy všecek cit,
a pan řečník, jenž se nechal omámit
v jasné pravdy přeludu,
propad' — pravdy osudu.
I mne z pudu neblahého
poslali sem ubohého,
abych vzácné společnosti
vychvaloval pravdy cnosti,
její zásady bych uskutečnil,
o lecčems a o ledakoms řečnil,
a hned ve svém úvodu
pravdě zjednal průchodu.
Co muž, zásadě své věrný,
převezmu ten úkol perný,
a že tím se mohu zvěčnit,
počnu s Pánembohem řečnit.
O pravdě snad? — Tu kdybych tak mluvit chtěl —
Božínku! no, tohle bych se asi měl!
Mluviti bych mohl, jak ty naše české
panenky jsou z velké části švarné, hezké,
jak jsou zbožné, pracovité,
skromné, úslužné a hbité,
jak jest život s nimi spasný,
jak se ale za náš jazyk krásný —
inu — to tak kdybych o některé říci chtěl —
Božínku! no, tohle bych se asi měl!
Mohl bych tu mluvit o mládenci českém,
jak se pouhým povrchným jen leskem
nikdy svésti nedá,
nýbrž vlastní blaho hledá
jenom v sobě sám
a své budoucnosti chrám
na své vlastní síly staví,
při tom ale moudře praví,
aby život jeho měl prý cenu,
s dukáty že sobě jenom ženu —
inu — to tak kdybych o některém říci chtěl —
Božínku! no, tohle bych se asi měl!
Básníci, toť hoši jaří, čilí,
pracují, seč stačí jejich síly,
na národu roli dědičné;
snahy jejich bodré, nezištné
kráčejí za krásným účelem,
oslaviti totiž vlasť a zem.
Nezištnosť a stálé sebezapření
jejich heslo jest a znamení.
Že však básníci jsou rozličného tvaru
a že mnohá nadšenost povstala z honoráru —
to kdybych tak říci chtěl —
Božínku! no, tohle bych se měl!
Našich obcí zástupcové
vpravili se v doby nové
za volného zřízení
s dovedností nevšední;
prospěch obce na zřeteli mají,
blaha občanstva se domáhají,
správní jsouce každou dobu,
bez ohledu na osobu
po právu a podle zásluh uznaných
rozhodují co vzorové nestranných;
že však rozhoduje někde kmotrovstvo,
a že tento — tamhle — za horami kdesi
zřídly nevědomky obecní jim lesy —

inu — to tak kdybych říci chtěl —
Božínku! no, tohle bych se měl!
Nechť to vezmu tedy s kterékoliv strany,
všude slyším pravdě odzváněti hrany.
Aťsi! — Ve své nezištnosti,
která všech řečníků cností
neupíratelnou jest,
zvyklý za pravdu i příkoř snést,
nedbám na chválu i nelibosť,
věda, že jsem pravdu říci chtěl, a dost.
Že bych ale přál si, paničky a páni,
za svou přednášku přec trochu zatleskání —
inu — to kdybych tak říci chtěl —
Božínku! no, tohle bych se teprv měl!

Alois Gallat.

27.

Nejkrásnější čin.

Bylo z rána. K zpovědnici,
v nížto seděl otec Cyprián,
bosích řeholníků kvardián,
přistoupila dívka bledých lící,
aby z hříchů svých se zpovídala.
S tváří skroušenou se jala
vyznávati ze svých provinění,
až pak v cudném uzardění
náhle vázne v proudu řeči.
Mlčky po delší tak dobu klečí,
ulevujíc sobě v tichém pláči.
Zajisté hřích těžký duši její tlačí,
o čemž také otec Cyprián
v pochybnostech nejsa, tak ji těší:
„Milosrdným jestiť Pán;
rád odpouští těm, kdož hřeší,
pakli z hříchů svých se zpovídají
a se polepšit v úmyslu mají.
Protož nechte nepravého studu,
dítě milé! Netrvejte v bludu,
jenž vám brání, byste v poznání
sebe samy dovršila pokání!
Netajte přede mnou žádných vin,
aby na milost vás přijal Hospodin!“ —
Laskavostí touto povzbuzena,
pokračuje kající se Magdalena
ve zpovědi. — „Otče duchovní!“
hlasem rozechvěným dí,
„jsemť já velká hříšnice:
chybila jsem velice,
jelikož jsem krádeže se dopustila.
O jak ráda bych zas navrátila
statek uzmutý p r a v é m u m a j i t e l i!
Vězte, otče, z klášterní že cely
odcizený statek onen jest,
k vůli němuž jsem se uchýlila s cest
ušlechtilé cnosti,
křesťanské to poctivosti.“
„Aj, tys oloupila klášter náš?
Velkou to na svědomí vinu máš,“
kárá Cyprián svou kajicnici.
„Jsmeť my chudí řeholníci:
vyžebráno naše skrovné jmění,
tak že sotva k živobytí stačí;
protož dvojnásobné provinění
každou duši tlačí,
která v zpupném pýchu
dopouští se na nás hříchu.
Nuže, děvo, ďáblem samým omámená,
k činu ohavnému navedená,
věz, že rozhřešení nemohu ti dáti,
pokud odcizená věc se nenavrátí
majiteli — klášteru!“
Ukrývajíc obličej svůj v zástěru,
dívka slibuje, že v poledne
vrátí klášteru, což jeho jest,
by tak zachránila svoji čest,
načež s vzdechnutím se pozvedne,
a když velebnému pánu
otci Cypriánu
políbila pravici,
opouští zpovědní stolici. —
Bylo poledne, a v refektáři
zbožní bratří se skroušenou tváří
především se pospolu
k pánu Bohu pomodlili,
načež sedli ke stolu,
by svá těla posilnili.
Sotva ale lžic se uchopili,
aj tu fortník vchází do dveří.
V ruce nesa košík z proutí,
přímo k Cypriánu zaměří,
který nelení se pozvednouti,
aby bratry řeholníky
několika slovy oblažil.
Když si jazyk pivem navlažil,
takto spustil: „Buďtež nebi díky
za tu milost neskonalou,
která hříšnici dnes zralou
vedla ke mně ku zpovědi! —
V zvědavosti zrak váš na mne hledí:
nuže, vězte, bratří v Pánu shromáždění,
že jsme byli okradeni!“
„Okradeni?“ divili se bratří,
a druh druhu ve tvář patří,
jak by na vzájem se tázat chtěli,
zdali dobře rozuměli.
„Ano, bratří!“ kvardián se znova
chápe slova.
„Věřte tomu,
našemu že domu
ublíženo bylo velice!
Vinník však — či spíše vinnice,
nepokojem hnána,
přišla za šerého rána,
aby ve skroušeném vyznání
svědomí hlas kárající utišila
a na důkaz svého pokání
odcizený majetek nám navrátila.
Nevím posud sám,
jaká věc uzmuta byla nám,
zdali ceny větší aneb malé jsou:
ale to mi není na závadu,
abych blahoslavil tento den,
kdy na moji radu
srdce v hříchu zatvrzelé
litovalo ohavnosti smělé.
Ano, bratří! za ranního šera
já dnes z rukou luciperа
vyrval duši poskvrněnou
a pokáním očistěnou
nebi jsem ji navrátil,
aby ďas ji neschvátil.
Toť můj n e j k r á s n ě j š í č i n,
za nějž veleben buď Hospodin!
O v o c e pak téhož činu mého
z koše tajemného
zrakům vašim teď se odhalí.“
Na ta slova všecko
s napnutím se hrne ke košíku,

s něhož kvardián když víko sňal,
ve slavném tom okamžiku
uvnitř každý uhlídal —
spící děcko!

E. Just.

28.

Básník.

(Deklamátor vystoupí v obleku elegantním, genialně rozčechrané vlasy atd., mluví zbrkle a důležitě.)

Ať se jak chce kdo chce směje, mně se dobře básní, pěje,
srdce mé se chechtá a jak rybka šplechtá
při pivě a kouření — v zápalu a nadšení.
V noci ze sna mne to budí, v prostoru na venek pudí.
Ve mně řádí musa; to je, věřte, hrůza!
zevně táhne jako mráz, uvnitř tlačí jako hráz.
Ježí vlasy, ježí řáseň, z duše až vytlačí báseň.
Ano, báseň dusí — jiné se mně hnusí;
sám to mozek praví mně, že v něm Eol hravý je.
Na sta mám už v hlavě rýmů, vtipů, nápadů a šprýmů,
až to jazyk mate: musí to být svaté!
Kde jen počít, kde a s čím, ať se vám dnes zavděčím?
Nuže, umky, se obujte, verše, rýmy se mnou kujte;
poraďte, ach, honem, mušku dělat slovem;
látku musa musí dát; musím básnit, musím lhát.
Honem, honem, muso! látku, co dát do prvního řádku?
pak to půjde z ostra jako z těla kostra.
O ten začátek je zlý! kde ta musa, kde as dlí?
Ajta! mám to; musa radí: „První rým se nevysadí;
druhý, třetí v zadu sám dá k němu radu.
Co pak v druhém, třetím je, látku, název zvěstuje.“
Urá! teď to půjde lehce, škoda, psát že se mně nechce;
hned by ze mne vybuch velký básnický duch
bez obtíží, těžkostí — nebi, zemi k radosti.
Ejhle! mám to, už to držím, Vaši chválu jistě ztržím;
jen co v hlavě vtipy srovnám jako šípy.
Ach, to bude novinka, zrovna jako konvalinka.
Odpusťte, už stavím nohy, z předu, zadu sekám rohy.
O, už verše kuju, v duchu pozoruju,
jak to půjde k srdci Vám, až novinku zazpívám.

(Rozvláčně a dojemně.)

„Úkaz přírody a láska“, to je název básně mé;
dlouhá, krátká samohláska forma české trocheje.
Jak jsi světlá, luno, lunko, a přec chladná tvoje tvář;
jak jsi teplé, jasné slunko, a přec stíní tvoje zář.
Ač jsi chladný, o měsíčku, párky mrznout nenecháš;
a ty, slunko na nebíčku, spálit nechceš mozek náš!
Jak jsi krásné, modré nebe, přece chmúrné mračno máš;
jak dost hvězdiček kol sebe, přec měsíčku tmu jen znáš.
Ač jde z mračna často zhouba, lásku přece neruší!
i měsíček, noci chlouba, stání lásky nehluší;
třeba za dne hromobití — v noci křižoval se blesk,
lásku přece nemůž vzíti — v srdci neuhostí stesk.
Smutné je to, když hrom boří a vichřice burácí;
když po blesku město shoří — vítr lesy pokácí, —
ale ta nevěrnost panen, to je blesk, jenž zapálí,
hrom tu dokládá své: amen, noc pak všechno zakalí.

(Ohnivě a důležitě.)

Ach, jak smutno nám v tom žáru, jejž hasíme v pivovaru;
a v tom zhoubném víru, v kterém zhltnem síru: —
věřte mně, ach, živel to, jímž nás nejvíc pobito.
Proto víru uzdu dejte, žár pak záhy zalejvejte,
sice svět se sboří, nebo zcela shoří.
A když propadne se svět, zvadne žárem lásky květ.
Beze světa, beze lásky není básně, není hlásky,
není ženy úvod, není svadby průvod,
romance a legendy, ani švandy, merendy. —
Ejhle! co neplodí musa? tu je dojem a tu hrůza;
tu myšlénky původ, a tu šťastný důvod.
Ne, já bez všech vytáček jsem už básník nováček.
Ale prosím, co jen chcete, hlasitě teď na to rcete;
hlavou třeba kruťte, jako Bůh jen suďte.
Zasloužilť jsem jako vy vděčný potlesk hromový.
Tleskejte jen podle chuti! já Vám za to poslechnutí,
věřte, beze žertu, jako deset čertů,
už jen k vůli merendě zatleskám též šeredně.

(Tleská a utíká.)

J. Jodas.

29.

Šumař.

(Před tím hraje houslista.)

Nu, nu, nu, tu je povyku,
jak byste lepší muziku
už byli ani neslyšeli!
Ne, pro ten trochu vrzotu
takovéhohle jásotu . . .
toť mne až k smíchu nutí!
Jáť měl sic také tisíc chutí
dnes ňákou skočnou zaskřípat,
než kdož mi za to může stát,
že tato moje produkce
mne nepřipraví o ruce!?
Ba mnohem víc:
vás přejde sluch, vy zatajíte dech —
a pak to zazní z plných plic
a z přítomných zde hrdel všech:
„Výborně! — sláva! — to je kos!
ne, to je samec — to je virtuos!“
Nu, že jsem kos, a že sám Paganini
a Slavík, Laub i Vietamm
proti mně jsou jen chamradiny,
o tom vám hnedle důkaz dám.
— — — — — — — — —
Již tomu bude hezká kupa let,
co jsem se přihnal na ten hloupý svět,
ponocný troubil, až se třásla ves —
pod naším oknem pral se s kočkou pes —
a tatík kantor — sejmuv kalendář —
zaznamenal tam ihned komentář:
„*Sám osud chce mít z kluka muzikanta!*“
A tak se stalo!
Neb že mi nebe krom dvou řádných uší
i také pevné nohy dalo,
zvolili si mne za kalkanta,
a já — já plnil ouřad, jak se sluší;
nešetřilť jsem ni drobet bot,
šlapal vždy měchy podle not,
a tropil tak co malý kluk
již v hudebnickém světě hluk!
Než — pech je pech — a já byl Čech!
Proto už i ten hloupý měch
mne musel sekírovat!
Bylo to, myslím, o pouti,
já dřu se ve svém zákoutí
a chci zas právě měchy našlapovat:
an tatík skočí od varhan
a jako krocan rozsápán
se do mne pustí: „I ty nezbedo!
já mačkám ještě Gloria —
a on už šlape do Credo!! —

Pak — jak se samo sebou rozumí —
vylíp' mi notné pro memoria,
aby mi změklo svědomí! . . .
Než — tu mne popad taký vztek,
že jsem s tím celým kumštem flek'
a do bot prásk' — i pospíchal
jak nejstatnější generál: —
až se vám octnu, bos a polonahý,
uprostřed naší zlaté Prahy! —
A hle! jak zahnu s mostu do ulice,
vrazím vám zrovna k „modré štice".
Ne, lidé — tohle byla podívaná!
Šenkovna jako natřískaná,
za velkým stolem sextett hrál,
a ten jeho pan principál
jen po mně mrk' a — souzeno! —
hned seznal ve mně muzikanta;
neb hned se mne ptá na jmeno! —
Já řku: Mně říkaj' u nás Franta.
„Nu, mně zas Mozart!" on zas na to.
„Jak? — Mozart? Mozart?! tak pantáto?
toť vy jste tedy ona duše,
co sype noty jako s hruše?"
Ten milý Mozart se dal do smíchu
a pravil: „Nu, když, kulichu,
ty práce mé tak dobře znáš,
tož vandruj s námi — a jsi náš!"
Já na to vejsk' — a věřte, moji drazí!
od oné chvíle bylo po nesnázi. —
Kde Mozart byl, byl jsem i já,
on komponoval rekvia,
já opisoval pilně noty
i cídil mu tak dlouho boty,
až jsem se stal, čím nyní jsem:
houslistou, čili — šumařem!
Ha, šumařem! toť panský cit!
tím nechce teď už nikdo být,
a přece jest jich jako blech
i v pozlacených kabátech,
ba stokrát víc než při muzice
šumaří jich teď v politice!
Ach, kdybych byl jen drobet dbal,
kdo ví, čím bych se nebyl stal!
Než tak to je s tou náturou:
já nemoh' nikde vydržet,
já musel zvroubit celý svět,
jako bych běhal s kulturou!
A tak jsem vám hrál: v Dalmácii, ve Frankfurtu,
v Amstrdámu, „u Štupartů",
u Valachů — Hottentottů,
v Lissabonu, u „Kléplotů" —
zkrátka: kde jen lidé uši mají,
všude mne a moje skřipky znají!
Tu konečně po dvanácti letech
přižejbroval jsem se do Čech,
a po tom vandru cizokrajném
jsem zase tu i s hajmátšajnem,
a srdce mé zas konstitučně bije,
a kapsa nezná více mizerie;
já ale koukám celý vyjeven,
jak že je ten můj národ oblažen,
co požívá za výhody,
za práva a za svobody,
tak že bych musel bláznem slout,
kdybych se teď chtěl odtud hnout!
Ani kroku! Zde chci žíti,
zde si mandel bobků vydobyti,
tady se mi nejlíp povede,
národ mne už živit dovede!
A což teprv na mou smrt,
na tu jsem již napřed hrd:
budeť vám to po mých zbytkách shon,
až se vystaví ten slavný pantheon!
Bych vám ale také důkaz dal,
že je pravdou, co jsem povídal,
by se nezdály mé řeči chlouby plané,
byste měli o mně pravý pojem,
chci vám zahrát třeba: „Hej Slované!"
— — — — — — — — — — —
— — — (Hraje — marně.) — — — —
— — — — — — — — — — —
Hrom a peklo!! — — — — — — —
Zas mi *namazali smyčec lojem!*

K. Tůma.

30.

Čert intendantem.

Že svět největším jest divadlem, to věřit možno beze žertů,
za podium mu slouží naše zem, za správce více čertů.
A naše vrchy, lesy kulisami, nebes klenba s měsícem, hvězdami
jsou sufity ve chrámu velké Thalie,
ve kterémž se místo dekorací užije
severní záře někdy celé neb oblaků a duhy skvělé.
A oponou je prudký čas, jenž letí jak by hnal ji ďas.
Svět náš je dvorním ale divadlem, to můžem říci směle;
neboť jak dlouho svět světem, jen staré škváry mele.
A čert sám, to přec nic zlého, je intendantem jeho.
A proměn co se dotýče — k tomu se hodí nejspíše
vyšperkované naše ženy, neb ty se neustále mění.
Vrtká pak naše fantasie je letací stroj té Thalie.
Osud je nad ním mistr vládný a spádem jejím hrob je chladný.
Láska ta malířem je světa a sobectví náš nápověda.
Teď slyšte však, kdo prvním byl,
jenž nejprv na jeviště toto vystoupil. To Adam byl —
Tuším, že se tak zval — ten nejprvnější hrál. —
Intendant čert sám jej doved v tento muzy chrám
a pravil k němu „Tady hraj!" Tuším, že místo to byl ráj!
Že ale povždy sólové jen scény sehrát musel Adam sám
a repertoire nebral změny pravil čert: „Družku tobě dám."
Že Adam pravý herec byl, ba více, tomu hned každý víru dá,
neb stále chtěl jen benefice a domovem mu byla hospoda.
Že po tmě hráli na počátku, měl výbor z toho notnou hádku.
Tu čert, co velemoudrý intendant,
hned kázal založiti „Gasanstalt",
a k doplnění kusu, lide věř, nejprvé opatřil intendant zvěř.
První byl, ach krásný zjev, „Kurdistanský lev",
„Bengalský tygr", za ním přišla hned
„Orlice", „Pes a kočka" jak by smet.
I „Lišák ferina" počal mást hlavy.
Poslední byl však „Medvěd ze Šumavy".
A k těmto všem náhodou vlez také brzo „Oubrýho pes".
Teď hrálo se tedy bez ustání, až na jednou na Adama přišlo spaní.
A intendant se na to rozhněval, co pokutu mu z těla žebro vzal.

Však brzo vrátil mu, ach zřel to svět, na místo žebra ženu hned,
a Evou též ji pojmenoval. Do té se Adam zamiloval —
s ochotou se k ní hnedle má a brzo zve ji: „Ženo má!“
Dlouho spolu dobře žili, neboť po módě netřeštili.
To čerta intendanta mrzí, že prý mu herci chodí nazí.
Doma on sedí na kanapi a, jak je oblíct, hlavu trápí!
By měla recenze co rvát, musím jim ňáký oblek dát.
„Což se mně,“ praví, „z hlavy již veškeren můj vtip vykouřil?“
Nebral si to však za obtíž a z listí oblek utvořil.
Ten však se paní Evě nechtěl líbit a po jiném se začla pídit.
Až konečně kdesi, tuším u potoka, nalezla zabitého vlka.
O kůži jej hned oloupila a do ní se zaobalila.
Pan Adam, jak to spatřil, hned pátral kde „Šumavský medvěd“.
I napadnul jej kdesi v lese a zabíjeti ho hned jme se,
pak s něho kůži opatrně stáhnul a místo šatů z listů ji oblíknul.
Na nobl pána teď si hrál, o paní Evu málo dbal.
Eva však byla mstivá žena a hned mu byla léčka nastrojena.
Když jednou po čase kdys dává se fraška: „Zapovězené ovoce“,
hledí si paní Eva extempore, dá jablko Adamovi, řkouc „Netvore,
já naučím tě na pána si hrát, tím jablkem se musíš zakuckat.“
Adam, ten dobrák, se jí smál a ochotně si jab'ko vzal.
Leč právě Adamovou vinou, neb smích jeho byl toho příčinou,
že chudáček se silně zakuckal a ohryzek mu v krku zůstal.
Extempore i pomsta, vše tedy vykonáno!
Leč jak as bylo dále hráno?
Hned na to přiběh intendant pan čert
a zvolá: „Herje! Smůla! Peklo! Element!
Extemporovat zakázáno že jest, víte,
a přec se toho hříchu dopouštíte;
za to vám budiž strašný trest, váš kontrakt tím přerušen jest!“
Z ráje ven musili hned se bráti a po vesnicích komedie hráti,
pozbyli věčného žití a musili jednou umříti;
to taky dobrá věc, neb rád bych věděl přec,
kdyby měl herec věčně žíti, co pensijní by měl fond počíti.
Adam tedy přežil let asi devět set,
a Eva jenom pět, však užívala svět.
A ještě hrála v tomto stáří milovnice něžných tváří
Co asi teď by řekl svět, kdyby dáma čítající let
jen něco málo k šedesáti, chtěla milovnici hráti?
Rájek tedy uzavřeli a dál do světa se brali.
Hráli, avšak zač to stálo, vždyť jich bylo tuze málo.
„Obě šelmy“ od Tyla a jiná díla.
Když však přišel Abel, Kain, nebyli víc ganz allein!
Hned hráli tedy jak se patří kousek „Žarliví bratří“,
na to brzo, hrůza, strach! hrál se od Štěpánka „Bratrovrah“,
v němž pan Kain hrál fain!
V krátkém přibyli k nim čase noví herci zase,
byl to Sem, Jafet a Cham, táta Noe postavil jim muzy chrám.
A dle návrhu starého tatíčka
ponejprv se hrála Bretznerova „Opička“.
Herci pili, nic nedbali, až se hory zelenaly!
Však já vás potrestám, dí intendant k sobě sám.
Vím já, jak vás trestat budu, k pití dám vám samou vodu.
A tak se na ně rozzlobil, že celý svět se potopil.
Tátu Noema jen zachránil a pak operu si zařídil.
Hráli „Normu, Lejlu, Troubadora, Cikánku, Střelce a Lora,
Fausta s Markytou a Braniboři, Hugenoty, Roberta, Templáři,
Martu, Lindu, Afrikánku, Husitskou nevěstu, Hálku,
Drahomíru, Dalibora, Tella pak i Vladimíra“, zkrátka všecko,
Noe zpíval tenor-bas, mělť on totiž dvojí hlas;
sbor si utvořil z svých dětí, neb každé z nich znalo pěti,
kapelníkem býval slon a medvěd hrál bombardon!
Že však klesli hluboko a zpívat měli vysoko,
neb partie tak psány byly, hned všichni přání vyslovili,
že vysoký chtěj' míti tón, a počali stavět Babylon.
Však ani do Cis ho snad nevyhnali, a jazyky se celé pomotaly.
To spatře intendant pan čert zvolá: „Ne, tohle není žert,
což mám jen neustále klít? to čert má intendantem být!“
Celou operu rozehnal a intendantství proklínal.

31.

Mlynářova opička.

„Ženo, přestaň pořád vrčet,
jako had vždy na mne syčet!“
zakřik' mlynář Toničku;
„jako bych ti mlejn prohejřil,
nebo se ti zpronevěřil,
že mám rád svou opičku!
Zdaž-li jest to něco zlého,
nebo-li co neslušného?
Musila bys sprostá býti,
bys neměla vědy míti,
že má každý zvířátko,
kterému rád pochlebuje,
hladívá je a celuje,
jako vlastní robátko!
Vezmem ku příkladu psa
(jestiť to jen mršina)!
To bys mohla kroniku psát,
a nic při tom netřeba lhát,
co ten mívá za časy!
Mnohému, než jeho psíka
ťuknul bys jen do kotníka,
vyrvi raděj za vlasy! —
Jiný má rád špačíčka!
Lidé se naň v radě ptají —
a on doma pilně krájí
z masných krámů srdíčka! —
A co by se o koních
dalo říci, o kočičkách,
o papoušku, veverčičkách,
o broucích a motejlích!
Chtěl bych ti jich napočísti,
že bys při tom mohla spřísti
len na sedmi kuželích! —
Tedy mně nech šelmičku —
roztomilou opičku!
Beztoho jsi pouhý blázen,

myslíš-li, že já jen v kraji
s tímto zvířátkem si hraji
a naň týdně nakládám.
Projdi vsky, projdi města,
pět jich najdeš sotva ze sta —
(o ženské se nehádám!
Ač jsi kolikrát mne sama
přesvědčila, že i s váma
musívá opička hrát!) —
Pět, povídám, sotva ve stu,
kteří do těch hájů cestu
nebudou, co ryba vodu,
ctít a milovat a — znát!
Jen že najdeš mnoho lidí,
již se k tomu znáti stydí,
a svou drahou opičku
pod zámečkem leckde mají,
s ní se denně objímají
v ledajakéms koutečku.
Co bych se to za ni styděl?
Není za mé peníze?
Není pěkná, není hezká,
není — jak teď moda česká
vše chce míti ouhledné,
třeba vnitřku byla hlinka! —
není, pravím, outlininká,
že se cívkou proflekne? —
Příliš velkou nemiluju,
jak říkáme opice!
Pak jsou z toho paviáni,
všelijací velikáni,
co se líhnou v Africe.
Ale tento sobolíček?
tento zlatý milostníček?
S tímtě radost žertovat;
když mi na hlavu si lehne
a s té se mi nikam nehne. —
Hned ti jaksi jsem co ptáče;
jazyk jako máslo mladne,
krev tu v srdci ažaž sládne,
žilka s žilkou v těle skáče! —
Když s ní kráčím po své cestě,
buďto ve vsi, buďto v městě,
nebo naší uličkou:
soused na souseda mrkne,
loktem do lokte ho trkne:
„Tu jde mlynář s opičkou!
Tenť pak nikdy bez ní není!
Má-li pak dnes každodenní?“
ptají se — „či sváteční?“
Z toho šibalové soudí,
voda-li se hojně proudí,
malá-li, neb zpáteční? —
Ty se tomu, ženo, divíš?
Myslíš, že to možné není
aby byla jednou všední
a po druhé slavnější? —
I to věřím! To je zříti,
jak dostane kdy co píti:
jest-li nápoj slavnější, —
dá-li se jí piva, vínka,
(o vodě tu ani zmínka!)
nebo silná rosolička —
o! to cítí má opička,
a dle toho vyhlíží.
Nejmilejší je jí vínko:
na to se až třese, žínko,
když se k němu přiblíží;
po víně jí kvetou tváře,
leaknou se co ranní záře,
z očí jiskry jenom srší,
od úst slova jak když prší,
tělo celé hebounké!
Pivo-li se jí však dá,
(musí ale chleba míti!)
tu se opička má zdá
celé jiné zvíře býti:
jazyk ztuhne polehounku,
hýbá sebou pomalounku,
očka v klapky zapadnou;
upřímnost jak topol roste,
bratři chtí být všickni hosté,
dokud na smrt nesvadnou.
Pak ti jako Kunětice
staví hrady v povětří;
povídá, co zasloužila,
co před dávným časem byla,
a co bude pozejtří.
Po kmínovce, po perlovce, —
a jak se ty špiritusy
nyní všecky jmenují! —
dělá zase jiné kusy —
ačtě málokdy jich zkusí,
jenom když k nim zabloudí!
Slovem, jak se kdy co pění,
tak se její tvářnost mění,
tak rozdílný její zrak.
Můj však duch jí povždy chlebí,
protože mi na mém nebi
rozplašuje každý mrak. —
A pročež tě napomínám,
zatni zoubek někam jinam
a nech mi mou opičku,
žádný není mramor ve zdi,
jedenkaždý v světě jezdí
na nějakém koníčku!
Ať ti kdo chce jak chce mluví,
že to zvíře jedovaté,
že mnohdykrát rozum zmate,
ba že pytlíku škodí —
mlynář, který sešedivěl
a opičku nikdy neměl,
ten se teprv narodí!“

V. Klicpera.

32.

Švec a čert.

Svědomí kdo nemá čisté,
poleká se snadno, to je jisté,
a trest bývá také pohotově.
V jedné vesnici
kdesi při železnici —
tuším že to bylo v Neveklově —
žil před časem švec,
takto poctivec,
jen že měl tu slabou stránku,
že sedával u verpánku,
jak to všickni lidé věděli,
ještě dopoledne v neděli,
aby došil střevíce neb boty,
nedodělanou to práci od soboty. —
Je to vůbec známá věc,
že nejeden mistr švec
právě tehdáž nejvíc na spěch mívá,
když se o mši svaté v chrámu Páně zpívá.
Proto nepožehnána je jeho ruka,
a na botách kůže často puká. —
Z Neveklova obuvník

držel také na ten starý zvyk;
jemu bylo jedno: svátek
jako pátek.
Třeba byla bota došitá
a na deskách naražená,
mazadlem už vyleštěná,
přece neměl toho do syta —
rovnal aspoň kopyta,
aby nemusel jít na kázání.
Ženě takovéto počínání
příčilo se nanejvýš
Říkávalať: „Muži, slyš!
sezvánějí do kostela;
pojď přec se mnou, abych radost měla,
že jsi jednou na mé slovo dal!
Víš, že Pánbůh přikázal:
Pomni, abys sváteční den světil!“
Mistr na to vždy jen: „Jdi si sama!
Tak to musí býti mezi náma:
muž pořádně pracovat,
žena modlit se a vařit,
dobře hospodařit,
by se mohlo něco zachovat.
Protož, jak já zpívám, tancuj!
Ševci nejsou andělé. —
Svaté písmo ovšem praví:
Modli se a pracuj!
ale já ti povím výklad toho pravý.
My jsme jedno jako manželé,
tvoříme dvě polovice,
sobě nepodobné sice,
ale přec.
Dále je to jistá věc:
poněvadž já jako jedna polovička
vynakládám sílu na boty,
musí druhá polovička,
totiž ty,
držet se zas kostelíčka.
Punktum! a teď dost!
Nerozněcuj ve mně zlost!“ —
A tak mistr, tvrdá hlava,
hájil stará ševců práva. —
Stalo se, že jedenkrát
zase jednal po své hlavě,
poněvadž chtěl práci dodělat.
Byltě štědrý večer právě.
A jak s chutí pracoval
při mdlé záři tenké svíčky,
vkročil zticha do světničky
jakýs pecivál.
„Dobrý večer, pane mistře!“
pravil, hledě na něj bystře,
„nemohu již dál;
rád bych u vás nocoval.
Prosím, dejte mi tu přeležení!“
Mistr, plný podivení,
obořil se naň
jako litá saň:
„Člověče, co vás to napadá?
U mne není žádná hospoda!
Já bych vám tou radou byl,
abyste se čerstva uklidil
o dům dál.“
Milý pecivál,
jenž tu jako opařený stál,
hlasem zlého ševce zastrašen,
obrátil se a šel ven.
Mistr, hledě si své práce,
házel v levo, v pravo rukama,
při čemž huboval, že všelijaká nace,
ledajakýs halama
světem se jen potuluje,
a co ve dne vyzevluje,
aby v noci vzal,
jako tento pecivál.
Žena, že se přece muže bála,
dlouho seděla a poslouchala;
když však pozdě do noci
mistr dělat nepřestával,
stále šil a poklepával,
nemohla se přemoci.
„Ale nech už toho, muži!“
počala mu domlouvat.
„Dej už pokoj knejpu, nech tu kůži!
kdož pak bude ještě pracovat!
To jsou zbytečnosti samé.
Víš, že štědrý večer máme
a že pracovat je hřích;
nedělej si z toho smích!
Kdyby takhle — snad jsi slyšel,
že se to už stalo kdesi, —
kdyby z nenadání přišel
čert a vzal tě za pačesy,
to by potom nebyl žert!
Víš, a čert
ten má tenké uši.“
„Ženo!“ švec jí na to odpověděl,
a již zlostně na ni hleděl.
„Na mou duši!
vímť já, co být může, co se sluší.
Já dal slovo, a jsem člověk od slova;
práce musí býti hotova!
Buď jen ráda, že si hledím šídla! —
Vidíš, smůla mi už stydla,
na vodě se dělá led, —
jdi a zatop hned!“
Žena celá zarmoucená,
že ji neposlechl švec,
bez odporu pro polena
do kuchyně odkvapila,
aby vychladlou již pec
znovu roztopila.
V malé chvilce oheň praská;
mistr povděčně si mlaská,
že se ohřeje;
neboť dobře je,
když je tuhá zima venku
a mráz kreslí květy na okénku,
sedět v teple při práci.
An tak botu podle míry
přikrojenou obrací,
hrc! tu kachle asi čtyry
se šramotem padly na podlahu.
Mistr vylít na půl sáhu
ke stropu.
„Kýho čerta!“ rozkřikne se,
honem ohlídne se,
aby tomu přišel na stopu.
Ale už se strachy třese;
viděltě černou jakous potvoru
v kachlovém tom otvoru.
„To je,“ zabědoval, „čert!
Vidím, že s ním není žert.
Ale jináč se mu neubráním
nežli útěkem.“
A pak v kvapu převelkém,
jenom obuvníkům známém,
okno vyrazil i s rámem,
utíkal, a čert hned za ním.
Rychle pádí z dědiny,

ouzkost do polí ho žene;
vlasy hrůzou rozježené
trčí vzhůru jako štětiny;
mráz ho láme v kříži.
Ubožák se ani neohlíží,
uhání a uhání
polní cestou dál a dál,
potěhem se ohání,
aby čert ho nedostal.
Zdáť se mu, že — cupy, cupy!
pekelník už za ním supí.
Čert však na bok zatočil;
a pak letí, jen to fičí,
v nočním šeru
jinou cestou, ale v tomtéž směru,
aby ševci nadskočil.
Avšak švec, jejž bázeň trápí,
že čert za ním v patách kvapí,
upaluje, co mu stačí noha,
prose v duchu Pána Boha,
by ho v nouzi nenechal,
že už nikdy nebude šít botu
ve svátek a v neděli,
kdyby kunti na zádech mu seděli,
a tak dál.
Při tom je už celý v potu,
modlí se, by mohl vyváznout,
jak osyka třese se mu každý oud. —
Ve strachu, že pekelnými drápy
čert ho za týl již již lapí,
dělá skoky zoufalé.
Ale už je zle!
Neb ač utíká, co může,
div že nevylítne z kůže,
najednou se cesta dvojí
v jednu spojí,
a tu z nenadání
oba páni,
čert i švec,
setkali se přec.
Mlčky kouká jeden na druhého,
konečně čert začne sám:
„Pane mistře! nemyslel jsem na nic zlého,
když jsem přišel k vám.
Byl jsem vám snad podezřelý,
proto jste mi nocleh odepřeli.
Nevěda pak, kudy kam,
vlez jsem do kamen.
A však moje radost krátká byla;
vaše žena zatopila,
a já, abych nebyl upálen,
musel chtěj neb nechtěj z pece ven;
jakou cestou, dobře víte.
Proto mi snad nezazlíte?!
Vy jste utíkal,
že jste se mne bál;
já za vámi pelášil,
ne snad bych vás postrašil,
nýbrž z pouhé bázně,
aby tento špás
nepřivedl do horké mne lázně.
Prosím vás,
víte, co se s člověkem tak děje,
když je považován za zloděje.“
Nabyv mistr vědomosti,
že to pecivál,
byl by málem jako žalud puknul zlostí.
„Fi!“ klel jako posedlý a odplival.
„Tys mi dal!
Nevím, zdaž bych za to trmácení,
za ty strachy, za to zapocení
pětku vzal!
Ach! vždyť mohu přijít o své zdraví,
honba dnešní nevyjde mi z hlavy;
ale já ti odpouštím;
neboť nyní poznávám a vím,
že mne Pán Bůh za mé hříchy,
abych pozbyl hloupé pýchy,
tebou potrestal.
Pojď jen se mnou! — Za to postrašení
máš mít u mne řádné poležení.“
Druhý neodpíral tomu;
když pak přišli domů,
bylo ševci zle,
mráz mu jezdil po těle.
Musel píti heřmánek,
ba tak starostliva o něj žena byla,
že mu horkou cihlu přiložila,
aby neosiřel verpánek.
Ostatně však nevím, zdali
potom ještě šíval ve svátek a v neděli;
neboť mi to lidé, již to povídali,
nepověděli.

V. V. Trnobranský.

33.

Samá lež.

„Celý svět nestojí za nic,“ pravil kdosi,
„poněvadž lež jenom na jazyku nosí.“
Sotva kdo otevře ústa, brachu,
vyvalí se mu z nich kotouč prachu,
vylítne mu z nich pak taká lež,
že by povalila celou věž.
Od boháče k žebrákovi,
od hlupáka k chytrákovi:
všecko lže jen ze zvyku
a nadělá tolik povyku,
že našinci v uších zní,
pak-li o tom v noci jenom sní.
Kdyby se sepsalo,
co se již nalhalo,
mohly by paničky knihami topit,
sejdou-li spolu se, by mohly vypit
několik šálečků dobré kávy,
při níž místo věnečků
přikusují vlastní děvečku,
čímž prý nejraděj se baví. —
Jako lidumilný advokát
chci na místě za několik grošů
kolik košů
spravedlnosti i pravdy dát
všem, jimž někdo ve lži pověděl
pravdu, aniž by to odseděl! — —
Tak se povídá,
že prý krejčí horkou jehlou sešívá,
ševci podešve že jenom lepí,
řezník, jak to může vidět slepý,
že ke kostem maso za přívažek dává,
pekař menší housky stále že pekává. —
Odvolejte! — Lež to! — pravím Vám;
neboť u všech posud — kredit mám! —
Lichvář prý Vám není poctivec,
tisíce-li ze sta bere,
každinký prý patří na skřipec,
kdo tak jiným kapsu dere,
neníť dobrodincem v člověčenstvu,
pomáhaje jenom od tisíce ke stu.
Odvolejte! — Lež to! — já bych provolal,

aby pro stovku mne nezažaloval. — —
Hospodský že pivo křtívá,
proti svátosti křtu prý hřešívá.
Neplnou ač dává sklenici,
přec nepíše pinty křídou svěcenou,
nýbrž, když si koupí někdo opici,
psává křídou dvojatou, to ďáblem zaklenou.
Odvolejte! — Lež to! — Já se jich vždy zastávám;
neboť u nich pivo na dluh dostávám. — —
Dále praví utrhačné huby,
rolník že se, aby bylo draho, modlí,
na tvrdém prý chlebu láme sobě zuby,
nepřeje si žádného pohodlí,
aby daně mohl platit veliké
a ty přirážky též všeliké.
Odvolejte! — Lež to! — Jsemť tu ale ve psí;
neboť pravda se tu říci nesmí — —
Dí-li kdo, že nemáme my celou konštituci,
ano ani té anglické polovici,
redaktory že do chládku zavírají,
poněvadž prý krev tak bujnou mají;
že procesů množství kvete
bujněji než kterékoliv kvítí v světě:
Odvolejte! — dím já. — Lež to! — Jsem však zase ve psí,
neboť pro chládek se pravda zase říci nesmí. —
Manželství prý za našich se časů
sotva láskou, sotva srdcem stlouká;
všecko jenom na peníze kouká. —
Takto mluví mnoho hlasů.
„Za každou tě musím míti cenu,
pak-li otec tvůj tě přidá k věnu.“
Takto jinoch přísahá.
„Kýž ten stane se mým milencem,
který má dost polí se dvorcem!“
dívka vždy volá.
A když sáček obou srdce spojil,
by jich nikdo více nerozdvojil,
čtrnáct dní se po svatbě pak hubičkují,
načež do smrti se z lásky — poličkují.
Odvolejte! — Lež to! — Já bych to sic nerad zkusil,
ale dívat jsem se přece na to musil. — —
Študenti zakouší nejvíc lžemi podobnými,
že by byli nehodnými.
Kéž by trochu pravdy z toho koukalo,
co se o nich od jakživa nalhalo!
V každičkém prý městě holku mají,
ale všecky za nos vodívají;
pošta tisíce prý listy vydělá,
které študent strany peněz domů posýlá.
Tu prý potřeboval na léky,
tam zas šaty roztrhal a ubrousil si kramfleky,
knihy prý jsou drahé též náramně:
a na všecko třeba peněz valně!
Víte však, co s těmi floky dělává?
Ty prý po hospodách probíjí a próhrává! —
Odvolejte! — Lež to! — Inu, vlastně jsem zas ve psí;
neboť člověk pravdu n a s e b e přec říci nesmí.

A. Machatý.

34.
Čert Němcem.

Ve Psí Lhotě u Podola,
od Ďáblovic v rovné čáře,
sedí v panském pivováře
čtyři páni kolem stola:
kmotr kovář, Martin z fary,
starý kantor a „pan starý“.
Že se hraje, to je jasné —
čas je zlý a svět se točí,
kantor také rád si smočí,
nad tím nikdo neužasne.
Ni to není původní,
že se hraje „národní“.
Při „barvičce“, to však jisté,
kde se lže a švinguluje,
ouskok jen a zrada kuje,
šibalství provádí čisté,
musí — kdož by chtěl se smát? —
sám pan ďábel pomáhat.
Také zde u našich pánů,
v ctihodném to hráčů kole,
sedí v šedé kamizole
pan Mefisto při svém žbánu
a pohání učitele,
aby na ně lípal směle.
Že však hra jej málo baví,
hledí jinak čas si krátit;
nudné ticho hodlá zvrátit
zvolav: „Němci ať jsou zdrávi!“
při čemž tvrdí na svou čest,
sám že také Němcem jest.
Dokazuje, jak co živi
s Němcem vezdy svorni byli,
pivo pili, Čecha bili,
jiné prováděli divy,
a jak sám pan Göthe chtěl,
by čert u nich zdomácněl.
Konečně prý z útrpnosti
musí také Němcům přáti,
jež prý Čech v jich právu krátí,
tropě samé nezbednosti.
Kam prý by tu srdce dal,
aby se jich neujal?
„I toť aby tisíc facek
do tebe, ty černá feno!
Takhle hanit Čechů jmeno!
Hoši, kde je ňáký klacek?
Střežte dvéře, okna, strop,
já si vezmu čerta hop!“
Slovo, skutek jedna doba;
kmotr kovář nerad káže,
a ta jeho česká páže
také není žádná droba.
Co on chytne, věřte směle,
málo kdy to pustí celé.
V jeho rukou chudák ďábel
po čertech měl malou vůli,
ba už myslel, že je v půli
a že skončí á la Abel.
Prosil, kňučel, pištěl, řval,
by se mu již pardon dal.
Když ho kmotr pustil z rukou,
hekal jako před nemocí,
proklínal den této noci,
dokládal se boží mukou,
že, než dojde zdraví květu,
čtvrt roku dá pokoj světu.
Také držel v skutku slovo.
Tři měsíce bez ustání
ty kovářské hojil rány,
než navštívil svět na novo.
Od těch dob pak mračí tváře
na Čechy i na kováře.

Eman. Züngel.

35.

Da capo.

V Nejmenově stojí podle silnice
tatrum, praeceptor tamnější palestrae
snesl škamny, tabule a stolice,
sestavil je v podium své orchestrae,
i svůj starý klavír s katedrou tam vnes,
a pak na lešení s muzikanty vlez;
mělť tudy knížepán dnes jeti,
a náš kantor píseň veleslavnou
horlivý co vlastenec chtěl pěti
se svou celou bandou věhlasnou.
Byla báseň jeho ducha pracný plod,
celý půlrok na ni verše kul a slíval,
a když v partituru k textu snášel not,
v uši kantorce po osm neděl zpíval
neustále ve dne, také v noci,
tak že bláhová mu mermomocí,
ačač nechtěl dlouho, žilou pustit dala
a již fůru do bláznice objednala;
na tu nesedl si, jen se zlobil,
a bez mála byl by koně pobil.
Marná péče! zdrávť byl na rozumu i na těle,
ale vábné Musy posedly ho cele,
srdce láskou k knížepánu překypělo,
vlastenectví chvály hodné z něho pělo. — —
Dnes se tedy blížit vidí šťastnou chvíli,
kdež smí zjevit svoji o vlast horkou pílí.
„Kluci!“ volá — „pozor na takt a na pauzy!
sice — nebuduť já s vámi dělat flauzy.
Každý ortel svůj teď napřed věz:
Pustí-li z vás kdo jen jedno es,
aneb sebe kratší notu,
aneb jakoukoliv jotu,
vyrvu vlasů všech mu, na mou kuši,
krk mu zkroutím a utrhám uši.
A vy, páni kolegové vzácné poctivosti,
slíbil konšel, že dá piva potom do sytosti,
jen mi lelky nechytejte,
na partýsky pozor dejte,
kdyby někdo z vás
v sole kdes uváz —
ach jen toho by nás bozi uchovali,
sic by cizí páni ti nás pomlouvali!
Páni! nesnesl bych také hany,
dnes bych oběsil se na varhany,
snesl bych pak vaše klarinety,
housle, bubny, pulpity a fléty
a partýsky všecky na hranici,
Apol ví, že hranici pak já bych tou
zažeh zfušovanou dnešní kantátou,
za to s kartaginskou panovnicí
skočil bych co kantor své cti bedlivý
zoufanlivě v plamen jizlivý.
Dixi.“
Vešken sbor se strachy chvěl,
knížepán když s pány v náves vjel.
Na mou milou! věřte, není žádnou maličkostí,
nejen pro čest, ale o život též hráti,
nebylot co věřit kantorovi, v horlivosti
mohlť smyčcem z basy aspoň schromit hnáty.
Kantor, znamenav se zbožně známkou kříže,
čeká, až by k tribuně sem přijel kníže.
Již přijíždí davem lidu blíže hle tu!
kantor zatřepetal rukou jako k letu,
náhle celým tělem dup,
a slyš! řízem z množství trub
hlasy zavzní velezvučné,
množství kluků vřiská hlučně,
zdá se, že se látro hromů v řvání
hlučném valí po nebeské báni,
tak že ostřílení oři chtí se poplašiti
a sám milostivě kníže velí zastaviti.
Náš pan rektor plyne v slasti moři,
knížeti se neustále koří
hbitě podle alla breve taktu,
jejž si schválně zvolil k tomu aktu;
když pak sola počnou, vyšší stal se bytostí,
diskant, bas a tenor doprovází s hbitostí,
jakouž milost knížecí snad nevídala,
jakouž ani Katalani nemívala.
Dozpíváno
i dohráno.
Knížepán tu s tváří usmívavou
hledí posud na kantora horlivého,
pak se táže řečí přela kavou
na původce zpěvu toho umělého.
Knížecí milosti!
Račtež dovoliti,
tyto maličkosti
ráčil já složiti
sám a sám
ke cti Vám!“
„Nuže“ — vece usmívavě knížepán: —
„chvalný příklad od něho tu jiným dán,
kéž by všickni jak ve školách pilností,
tak i v hudbě vynikali zběhlostí.
Kantore, hle! za to mám ho věru rád,
da capo tak ještě jednou nám zahrát.“
„Sním? —
Bdím? —
Da capo?“ — tak opakuje kantor stále sobě;
„da capo prál? — dík za milost takou, Bože, tobě!
Da capo! aj, slyšeli jste, kluci?
Da capo! aj, slyšeli jste hudci?
Pro Bůh prosím vás jen, dítky! pozor dejte,
oči v partýskách svých ještě lépe mějte. —
Da capo!!!“ a vztýčil tělo,
pozdvih' ruku, pádnou nohou dup' —:
zase řízem slavné znělo
ze všech instrumentů, ze všech hub
hřmění, vřesk a třesk a hulákání
jako kulichů a hromů lkání. —
Zase dozpíváno,
zase i dohráno;
tu pak, slyšte! milostivý kníže
velí, kantor by přistoupil blíže,
praví: „Jeho komposice
zvučná, plná, hezká sice;
ale vysušuje zpěvcům chřtány,
tu má něco, dát jim nalít v džbány.“
Při tom kníže plnou zlata hrst mu dává,
kantor peněz vzíti skoro se obává,
nevážíť si peněz, má on odměn dosti
na „da capo!“ z úst knížecí důstojnosti.
Bojácně polibí dvířka u kočáru,
slzí vděčných se mu potok z očí vyroní,
třesa se po skvostném přece sahá daru,
ještě jednou hluboce se pánu pokloní
a chce mluvit; však v té přenáramné slasti
počnou se mu slova na jazyku másti,
jemu v zmatku nelze říci více,
než: „Ach! ach! da capo — —
kníže — jen — da capo —“
Úsměch stoupil na knížecí líce,
kníže pán mu znova peněz doručí,
a pak ze vsi odjížděti poručí.

V. B.

36.

Kdo byl větší šelma?

Před padesáti neb šedesáti lety
vládli jako bohové
kdesi na knížecím statku
výteční dva ekonomové:
inšpektor a správec.
Tito pánové
žili ve svornosti stálé;
jednou ale —
tuším, že to bylo na Tři krále —
v pivováře při pivečku sedíce,
rozkmotřili se tak velice,
že pan inšpektor se jako dravec
na milého správce obořil,
vytýkaje se zlostnou mu tváří,
zle že pánu svému hospodaří.
Ale správec tvrdohlavec
pranic se mu nekořil,
nýbrž takto hovořil:
„Milý pane inšpektore,
to snad každé dítě ví,
že jsem člověk poctivý;
vaše svědomí však že je choré,
že jsou vaše kapsy sporé,
do nichž z cizího se hezky ukládá.
Vy, jenž sám v té peci býváte,
jiného tam hledáte,
ale já se nebojím.
Ano, milý od Berouna strýče,
co se naší poctivosti týče,
směle k tomu ještě připojím:
Nech
na tom, kde sedíme, místě
ode dneška ve třech dnech
toho zlý duch vezme jistě,
kdo z nás více vrchnost okrádá!“
Vypravuje kronika,
že ten druhý, jenž naň jako bazilišek hleděl,
na to odpověděl:
„Budiž tak,
správče poctivý! — Na důkaz pak,
že mi při tom ouzko není,
chystám dukát za Vás na modlení,
neboť vím, že Vám čert zpraží frak.“
Toto rozkmotření
prvních v obci úřadníků,
věrných, jak se vychloubali, služebníků
svého knížecího pána,
zůstalo Vám — věru k podivení!
a však ručím za to slovem svým —
zůstalo Vám tajemstvím
od večera do bílého rána.
Paní stará po ránu,
sotva otevřevši víčka,
běžela už místo kostelíčka
s novinkou tou do hospody
jako s teplým koláčem
Nu, to byly pro jazyky hody!
Šenkýřovic Pepička,
vyhlášená v městě klepnička,
majíc nyní na svůj mlýn dost vody,
vykládala všem,
kdo jí přišli na ránu,
že duch třeštivosti dal se do pánů.
Správec s inšpektorem prý se pohádali,
potom prý se prali,
konečně prý čerta citovali
na toho, kdo větší šelma je.
A tak stání nemaje,
s blahým citem novináře
běhal klep a povídal,
co se stalo v pivováře.
Že se z jiskřičky
paní sládkové a šenkýřovic Pepičky
v krátkém čase velký oheň vzňal,
na to netřeba se, lidé zlatí,
ani dušovati.
Hned se utvořily strany:
kolik chvály, tolik hany.
Jeden o správce se zastával,
druhý zase
inšpektora ujímá se.
Celé městečko, jsouc v rozbroji,
blouzní o boji
Montecchů a Kapuletů.
Na potkání
ptá se soused souseda,
jakého je zdání:
či je ten, či onen peklu věnován? —
Moudrá tetka poučuje hloupou tetu,
že je správec zloděj knížecího dvoru.
Bába zase dokazuje světu,
že krk zakroutí čert inšpektoru,
poněvadž je větší pán,
větší pán však také víc prý krade.
Manžel se svou polovicí vede spor,
tatík se synem se hádá,
mezi přátely se zmáhá váda,
i to pokolení mladé,
školáci a učeníci,
hádají se na ulici,
zdali správec nebo inšpektor?
Taktéž ve všech hospodách
válčili až strach
při džbánu a při sklenici.
Tu je sbor a tam je sbor,
každá strana za účel má
dokázati, kdo je větší šelma:
zdali správec nebo inšpektor? —
Rozhněvaná pravice,
která o inšpektora se zasadila,
povídá, že v správci není dobrá žíla;
avšak levice
směle na odpor se postavila,
tak že kovář jeden z této strany,
zvyklý rozdávati rány,
shodil protivníka s lavice.
„Ten je proti nám, kdo není s námi!“
A již leváci a praváci
vykládají sobě modřinami,
že jsou hlupáci.
Těžko k uvěření,
v jakém byla rozčilení
nejen jemnostpaní inšpektorová,
nýbrž také paní správcová.
Samou zlostí
ubožátka ani nespaly.
Nebylo však na tom dosti;
šlo to dál.
Nejprv obou služky
s vyřízením sem tam putovaly;
potom samy paničky se vzaly
obapolně na paškál;
načež sobě strašně domlouvaly,
za nevinu manželů svých bojovaly,
jak to bývá u nich ve zvyku,
pomocí svých jazyků.
Jedna praví, že je správec hezké kvítí,

aby se jen ze svých hříchů kál,
že prý jistě s čertem musí jíti;
proč by inšpektor se bál?! —
Druhá praví, inšpektor že má již růžky,
a že by měl býti připraven,
až ho zlý duch pozve na halušky
tam, odkud nevyjde víckrát ven;
správec že je k šmejdům nedospělý. —
A když sobě všecko pověděly,
na rozchodnou — mrzíť nás to nemálo,
prosíme však, by to mezi námi zůstalo,
že se paničky tak zapomněly —
na rozchodnou do vlasů si vjely.
Také kníže pán,
když se rozšířila zpráva tato,
komorníkem upozorněn na to,
přátelský že poměr předních jeho
úřadníků naprosto je rozerván
a že citovali ducha zlého,
vedl o tom s kněžnou spor.
Tvrdilť, že je inšpektor
pořádného služebníka vzor.
Kněžna, řkouc, že není všecko zlato,
co se třpytí, hájila zas správce poctivého. —
A tak nad pomyšlení
různilo se všude smýšlení.
Přišel třetí den,
přišel konečně i večer třetí.
V pivováře čeká zástup mužů, žen;
pod okny se hemží hejno dětí,
vše se napřed tlačí,
tak že dvůr jim sotva stačí.
Hostů je též plná světnice,
všudy samá třenice.
Každý s dychtivostí očekává,
co se bude dít?
koho z těch dvou pánů zlý duch ráčí vzít? —
Mnohému se sice srdce nedostává,
ano mnohá babička
prosí Pánbíčka,
aby z toho nedostala křeče;
proto ale přec se blíže vleče,
aby mohla jako starý bloud
všecko přehlídnout. —
Je to ovšem vzácná podívaná,
má-li rarach odnést pána. —
Oba páni, správec náš i inšpektor,
davše se hned po klekání
do bumbání,
obnovili zase spor,
řkouce, aby jistě
čert vzal toho na tom místě,
kdo víc vrchnosť okrádá.
Zákon ale duchům ukládá,
užívat své moci
jenom o půlnoci;
pročež zlý duch dříve nechodí,
leda dvanáctá když uhodí.
Čekali jsou tedy toto znamení,
a když přišla osudná ta doba,
zatřáslo se celé stavení;
o babičky pokouší se mdloba,
mladý, starý kamení.
Přišel čert, i hučí strašná jeho zloba:
„Brr! kde je ten bídný tvor?“
Správec volá: „Milostpane, vezmou toho!
Ten už vyved pěkných kousků mnoho!“ —
„Vezmou správce!“ volá zase inšpektor. —
Čert se zachechtal a — sebral oba.

V. V. Trnobranský.

37.

Šaty co medicina.

Ahy! Nezlobte se, prosím, zlatí hosti,
že se, poněvadž mně trnou všecky kosti,
osměluju několik slov promluvit!! — —
Musím, ach, já musím srdci ulevit! —
Přicházím vám právě z lázně,
již mi žena má, — snad z boží bázně,
připravila — hrncem v tvář,
až mám pod okem zde modrou zář! —
Aby předmět řeči mé hned každý zvěděl,
řeknu zkrátka, že jsem ženat deset neděl.
Osm vám jich uplynulo v sladkých hodinkách,
tak nazvaných líbánkách —
ach! tak mile, že mi je až do pláče,
že mi srdce posavad tak neskáče! —
Osmého téhodne v sklonku
nesu žínce z trhu novou sponku
a řku: „Tu máš, drahý anděli,
půjdem spolu na pouť příští neděli!
Rok již tomu, co se mi byl mozek stočil,
když jsem ponejprv tě zočil!“
Při těch slovech přivinu ji k tělu,
vlípnu hubičku jí jako střelu.
„Ke všemu jsem tobě povolna,“ —
řekla žínka moje pozvolna, —
„ale nahlédneš snad, muži zlatý,
že bych měla míti nové šaty,
abych mohla tobě dělat čest,
dokud věk náš ještě v mládí jest!“ —
Já jsem takto učiněná dobrota,
jak říkává rychtářovic Dorota,
však v tom okamžení, netuše nic zlého,
nedím ani „Ano!“ ani „Ne!“ a hledím sobě svého! —
Ale ženská, kterouž všecko svrbí,
vleze-li jí něco do kotrby
ta si všechno vezme na vážky,
aniž zná jakési překážky. —
Od té doby u srdce ji něco píchá,
z hluboka pak pořád vzdychá, —
žádá přerozličné mediciny,
každý den má prášek jiný! —
Nic však na plat, stále úpí,
že jí už i jazyk tupí! —
Tu si myslím: Francku! sper to kat! —
s nemocí tou nedá se moc žertovat,
zvláště u žen bývá v zvyku,
že je smrt hned na jazyku!
Proto strč se rychle do své čamary,
dřív než přijde žena na mary! —
Hned se tedy pro doktora beru,
který sloužil dřív u militéru
a měl velmi mnoho kuntů,
poněvadž vše hojil z gruntu. —
S kuráží — a té mám, že se tak hned nedám —
přejdu schody, a tu shledám,
že pan doktor od armády
mimo dům má ňáké spády!
Co teď, Francku? — Žena doma kvílí,
počkáš tedy na něj chvíli!
Tu však na dveřích tabulku zočím,
a hned radostí si skočím.
Dobrá! napíšeš mu, co mu říci chceš,
myslím sobě, neboť v psaní Kubík jseš! —
Avšak, tu mi teprv vyjasní se zrak,
že to nejde lehko tak;
neboť doktor zná se špatně v češtině,
já pak nováčkem jsem v němčině!

Jaká tu as pomoc z bryndy?
Láry fáry! Měl bych sem jít jindy — —
napíšu mu raděj' flakturou,
žena že má nemoc zlou!
Pročež sbírám zhurta paměť všecku,
nemoc jak as sluje po německu,
avšak hlava prožluklá mi tancuje;
ruka, ta se ale v psaní prubuje,
a už píše na tabuli
hezky v půli:
„Kolera — waip Anna Nedohled —
doktor kumen hned!“ —
Tak to bílé teď na černém stojí! —
A hle, vezma na examen hlavu svoji,
shledám, že tou kolerou
vyznačil jsem vskutku nemoc zlou!
Flaktura ta na mou věru
zalíbí se doktorovi z militéru,
tak že, odřeknuv se loudavých svých zvyků,
zatočí se rychle na kramflíku!
V skutku, za pět minut u mé ženy
stojí doktor během upocený,
maká na puls, ptá se, jaký apetýt;
žena musí jazyk vyplazit.
Doktor, nemoha však nalézt nemoc pravou,
zavrtí si dvakrát hlavou,
pak si šňupne z fundamentu,
a jakéhos hned se chápe inškrmentu,
který vypadá jak trubice
a je d'ouhý as půl střevíce! —
Na prsou pak ženu rozšněruje,
trubkou na srdce jí zarejduje. —
Hrome! teď by toho moh' mít dosti —
myslím, třesa se již zlostí,
ale doktor, aby dovršil můj vztek,
odhodil svou trubku; u postele klek'
a své ucho na prsa jí tiskne.
Já tu čekám, zdali žena výskne,
neb se aspoň na doktora zaškaredí,
ona ale tiše na strop hledí!! —
I to aby čert byl mužem a ne já! —
myslím si, a chtěje chránit práva svá,
hledám v koutě lískovici,
abych doktorovi schladil mozkovici.
Lískovka však není na svém místě —
štěstí věru, neb bych ho byl zmazal čistě.
V tom však doktor jaksi směle
kráčí ke mně od postele:
„Kolera nix,“ — praví, — „ženě roste tipek,
již je z něho vidět na jazyku štípek,
poslat soklajch pro ranléka,
dokad šena ještě heká!“ —
„Co že? — Tipek že má žena moje?“
ptám se, taje uleknutí svoje. —
Takováto nemoc mužům jiným
může býti dobrodiním,
ale já, jsa ženat teprv osm neděl,
já bych divně na holičkách seděl;
pročež smutně okem ženu změřím,
a pak pro felčara běžím,
který na mé vybídnutí
hned se k rychlé chůzi nutí.
Milý felčar, otevřev pak ženě ústa,
beze všeho přílišného gusta
shledal, že ne tipek, ale — zlatý zoubek
ženě vyrůstá co jarý vroubek!
Bratři! teď bych vám byl přál to podívání,
jak se ti dva dali do hádání;
jeden zastával svůj tipek brekem,
druhý hájil zlatý zoubek vztekem,
jeden po latinsku
druhý po německu.
Tak vám to šlo chvíli hezkou,
až má žena, cítíc, že má nemoc českou,
seskočila s postele jak pták
a již drží v ruce své smeták,
na to do nás rány fičí,
že to vše jak hadi syčí! —
A když ze smetáku bylo kousků více,
dala se zas do police,
hrnci potom jako ňáký generál
hnala od sebe nás dál a dál;
a mně při té strašné patálii
hrnec, jak vidíte, uváz' v šíji.
V ontěku pak, když se v srdci ztiším,
za sebou ta slova slyším:
„Počkej! pochromím ti všechny hnáty,
nebudu-li míti zejtra — nové šaty!“
Nyní odpusťte však, drazí páni,
že mne jinam volá zaměstnání,
neboť bez těch šatů domů jíti,
jistě nahlédnete, že to nemůž' býti,
sic bych opět na několik neděl,
„zač je toho loket,“ zvěděl!

Fr. K. Drahoňovský.

38.

Na oko.

Ať popatříme sem či tam,
co zříme všudy? — Lest a klam!
Leč kam se to má, prosím, dít? —
Svět sám chce nyní šálen být;
a kdo se s pravdou vytasí,
za jedno nikoho tím nespasí,
a za druhé sám sobě škodí;
neb z pravdy nepřízeň se rodí,
a bez protekce marná naděje,
že člověk v světě dále dospěje!
Kdo tedy nechce zůstat vždy jen vzadu
a ostatním být na závadu,
ten v přetvářce se musí dobře znáti,
by mohl obličeji svému výraz dáti,
jak toho právě vyžadují poměry.
Toť jsou ty čáry veškery,
jichž pomocí lze lecjakému kříži
se uhnout bez obtíží.
Kdo plášť svůj řídí podle větru
a jednou ranou Pavlu přisvědčí i Petru,
ač tito dva jsou spolu na kordy,
ten harmonické hraje akordy
a zřídka sobě prsty spálí,
ba spíše dojde odměny a chvály.
Kdo nezná zavděčit se aspoň na oko,
ten je teď z mody vyšlé rokoko
a nehodí se ani mezi lidi;
takový nechať v zákoutí se klidí!
Kdo v přetvářce je ale statný rek,
o tom se řekne, že to lásky hodný človíček.
Onť komediant, jehož umění
se obecenstvem rádo ocení,
ač zná-li ve svou úlohu se vžíti tak,
že obelstí i bystrý zrak.
Z úst plynou jemu slova jako med,
i přísahal bys hned,
že vtělená on upřímnost,
že nezná ani, co je zlost.
Však kdybys nahlédnul v něj hlouběji,
uzříš se sklamaným v své naději.

Co ústa mluví, o tom srdce neví,
a pravda ukryta je hluboko:
řeč sladká sladkou jest jen na oko,
leč opak se v ní často jeví.
Abyste o tom z vlastní zkušenosti
se mohli přesvědčit — nuž, račte se mnou
se odebrat do společnosti,
kde uslyšíme konversaci
jak samet uhlazenou, jemnou. —
Tam přehledněme rychle situaci!
Domácí pán, jenž slavnou hostinou
zde hloučku dám a pánů chvíli krátí,
má dceru jedinou,
a tu by příležitostně chtěl vdáti.
Dceruška — slečna Bibiana —
dlí u piana,
na němž probírá pilně klávesy.
Po boku jejím stojí mladý doktůrek,
pan Kašpar Sochůrek,
a obrací jí partesy,
při čemž vždy po chvíli
se k uchu slečny Bibiany nachýlí,
by ujistil ji na svou čest,
že jako anděl krásná jest
a že by v její společnosti
chtěl prodlévat až do věčnosti.
Tak arciť mluví na oko,
však v tomtéž okamžení
si myslí: „Daleko a široko
nad tebe větší husy není!“
Papínek zatím hosty nutí,
by jedli, pili podle chuti,
na tváři úsměch plný lahody.
Nejvíce mezi hosty všemi
si všímá pana Svobody,
před nímž se kloní skoro k zemi.
Pan Svoboda je takto mlád a hlup
a dřevěný jak netesaný dub,
což mu však není na závadu,
by pyšně nosil vzhůru bradu;
a každým oka mrknutím
celému světu rád by řek,
že jedenkrátstotisíc bankovek
nazývá jměním svým.
A proto hostitel se naň tak usmívá,
a když jej k pojídání cukrovinek má,
tu sladkým tonem dí: „O prosím, jako doma!“
A zatím co ta slova se mu derou rtoma,
myslí si v duchu: „Ty jsi mezulán,
a ke mně zván
bys nebyl dozajista,
kdybych ti nebyl dlužen tři sta!“
Po boku panu Svobodovi
si vypasený rada Máček hoví
a blaženě se usmívaje
s kotletky telecími sobě hraje,
o kterých tvrdí, že jsou manifik
a zasluhují zvláštní jeho dík,
an prý se zrovna do nich zamiloval.
Když tucet as jich v sobě schoval,
pak stejnou měrou blahoslaví
i řady jídel ostatních,
a spokojeně sobě hladě břich,
v nějž pouští toky mělničiny,
sám sobě při tom v duchu praví:
„Ač měl by být jídelní lístek jiný,
přec nesmí člověk hanět nic,
ba musí chválit z plných plic,
co zasluhuje spíše hany.
O jaký lid to netesaný:
pozvat si zástupce sem osvěty
a chtít je krmit telecími kotlety!“
A slečna Bibiana
se zatím zvedla od piana,
na kterém přes hodinu hrála.
I zazní v společnosti hlučná chvála
a všecko želí, že je po koncertu,
jenž přispíval prý k veselí a žertu,
a každý před slečnou se dvorně uklání.
Leč vlastní význam chvály té je ten:
„Buď Pánbůh pochválen,
že už je konec tomu drnkání!“
I uplynula mnohá hodina
a ku konci se chýlí hostina.
Leč hostitel má posud snažnou píli,
by přístup zamezoval dlouhé chvíli,
která se tu i tam dost značně jeví.
Sám umdlen již a sotva nohy cítě,
přec s místa na místo přechází hbitě,
a nikde ve svých snahách neuleví,
by hosty přiměl ještě k setrvání.
A ať se tu neb onde staví,
každý se nutí k usmívání
a tvrdí, že se znamenitě baví.
Leč sotva hostitel dál pílí v pospěchu,
tu všichni v strastiplném oddechu
si ulevují jako z partesů:
„Tys připravil nám čistou fadessu!“
Posléze společnost se rozchází.
Nastalať doba rozloučení:
hostitel hosty k vratům sprovází,
kde komplimentům ani konce není.
„Mé díky! — Prosím, račte zase
mě poctít návštěvou v nejkratším čase!“ —
„O prosím — pak-li dovolíte,
co nejdříve mě uvidíte!“
„V tak roztomilé společnosti
čas jako voda rychle plyne.“ —
„Ve hře vyniká slečna klasičností,
zajisté budoucnost jí skvělá kyne!“
„Mně věru posud srdce plesá;
neb taková delikatessa,
jak byly telecí ty kotlety —
ne, u těch seděl bych jak zakletý!“ —
„Má úcta! — Dobrou noc! — „Na brzké shledání!“
Vše loučí v srdečném se líbání;
leč srdečnost ta je jen na oko!
Když hosty má už dosti daleko,
tu hostitel, oddechnuv sobě z hloubi duše,
po schodech v příbytek svůj nazpět kluše
a při tom mručí do vousů:
„Buď chvála Bohu, že těch morousů
jsem přece jednou zbaven již!
Jeť věru nemalý to kříž,
když člověk, aby na oko
si aspoň zachoval svou reputaci
zvát sobě musí takou naci
a tím zabřídat v dluhy hluboko!“ —
Teď, libo-li vám, připojte se
i se mnou k čestné deputaci,
jež k předsedovi spolku jakéhosi
se ubírá a pohár stříbrný mu darem nese.
U vchodu boty jsme si otřeli i nosy,
a nyní k presidentu vejdem bez orací.
V popředí mluvčí deputace, pohár v ruce,
v tom slavném okamžení tak je dojat prudce,
že delší dobu jako socha stojí,
a z oka veliká mu slza kane.
Když konečně se trochu upokojí,
dí pohnutě: „O račte, pane,

ten skrovný dárek přijmout vděk
pro velké zásluhy — ach! — o spolek!"
Leč k další řeči nadarmo se nutí:
nemůžeť více pro pohnutí,
a proto obličej do šátku kreje
a v něm — jak o překot se směje
Pan předseda v radostném překvapení
si taktéž s očí slze stírá
a hlavu deputační v náruč svírá,
načež dí k shromáždění —
a sice nahlas: „Milí pánové!
Já o spolek že zvláštních zásluh mám?"
A v duchu praví: „O vy oslové!
Vždyť spolek já jen okrádám!"
A dále nahlas: „Nevím věru,
zdaž neměl bych se zardít v studu,
že pohár z vašich rukou beru.
Na tento den do smrti pamatovat budu."
A v duchu: Jenom sem
s tím darovaným pohárem!
Hňup je, kdo dává, větší ten,
kdo nechce brát!
Jsem s vámi spokojen
a udílím vám oslů predikát."
A opět nahlas: „Buďte ujištěni,
že neustanu ve snažení,
bych spolku napomáhal k rozkvětu."
A v duchu: „Teď vás teprv popletu,
že zakousnete se mi na udici;
neboť jste k tomu hloupí dost,
že ve mně zříte zosobněnou cnost!"
Když deputace vyšla na ulici,
tu druh se druhu ve tvář podíval,
a každý do smíchu se dal,
ač tají zlobu v duši hluboko.
Vždyť byli všichni pospolu
na pohár složili se ze svých mozolů,
a proto smích ten — ale na oko!

E. Just.

39.

Přímluva.

Kdo chce ve svém živobytí
úřadu se dopíditi,
musí proběhnouti záhy
vědomostí šíré dráhy,
musí kromě velké vzdělanosti
míti také krásný zvyk,
věrně plniti své povinnosti,
sice hned se strhne křik,
že se do úřadu nehodí.
Ale, moji drazí, v každé hlavě
stromek moudrosti se nerodí,
mámeť v Čechách jako na Moravě
lidi, jimžto Pánbůh v mozkovici
nerozžehnul příliš jasnou svíci,
kteří by však přece
vzali rádi na své plece
břímě nějakého úřadu;
jakou pro ně máme poradu?
Myslím, aby udělali tak,
jak to udělal pan Daniel,
když se o Bojovskou školu ucházel.
Vypůjčil si černý frak,
vzal si rukavičky bílé,
také klobouk, jenž byl kdysi nový,
a pak spěchal k panu děkanovi,
vzdálenému přes tři míle,
se svou prosbou poníženou,
by mu ráčil dle své moci
na tu školu uprázdněnou
dopomoci.
Po cestě mu najednou
jisté okolnosti napadnou:
slyšel totiž od lidí,
že jen ten
bývá uslyšen
a své věci dobře pořídí
u děkanské velebnosti,
kdo jest přijat do milosti
hospodyně slečny Terezky.
Nebyloť to nic malého
přijít u ní do lásky,
neboť byla z rodu ctného,
k tomu panna
zachovaná,
a již dvanáct roků bylo tomu,
co se stala děkanského domu
všemohoucí vladařkou;
napřed byla jenom kuchařkou,
ale nyní
byla moudrou hospodyní.
„Jak se jí jen zavděčíš?"
takto přemýšlel
ubohý pan Daniel;
„co k ní, milý Daňku, promluvíš,
aby se ti naklonila,
a pak u pana
velebného děkana
za tebe se přimluvila?
Bude-li pak jenom chtít
s tebou promluvit?"
Dlouho takto přemýšleje
přišel zvolna k sídlu děkanskému;
již mu horký pot se s čela leje
jako lotru na smrt vedenému.
Zazvoní. I přišla otvírat
sama slečna Terezka.
Táže se ho, co by rád?
„Prosím, to jsou věci důležité!
Vědí snad, že škola Bojovská
prázdná jest — má příjmy znamenité —
žádost na mocného pana děkana
jest tu — mojí vlastní rukou napsaná,
dekret na tu školu leží
v rukou jeho velebnosti;
nyní tedy jenom o to běží,
přijít u něj do milosti.
Oni, frajle Rezinko,
mohly by mně svou
mocnou přímluvou
dopomoci lehounko
k této škole! Já bych za to věčně
zachoval jich na paměti,
ano ještě moje děti
budou za Ně modliti se vděčně!"
„Cože? Oni jsou již ženatý?"
s podivením ptá se slečinka.
On se zarděl jako panenka
od hlavy až do paty
a pak řekl trochu nesměle:
„To jsem přeřekl se bez vůle!
Nejsem ženatý, a posavad
nevím ani, co jest milovat,
Pán Bůh zachovej!"
„Ale snad přec nezůstanou svobodný?"
ptá se panna dál, a vede jej
do pokoje svého.

„Bude-li čas příhodný,
možná že bych se v to odvážil,
nosit pouta stavu manželského, —
posavad jsem na to nemyslil;
nebo dokud nemám školy,
nejsem ničím; jak mile ji mám,
— ať jest pak již jakákoli —
snadno nevěstu si vyhledám.“
„Jakou pak si obhlednou?
holku mladou, ztřeštěnou,
aneb obstárlou již osobu,
jež má hodnou zkušeností zásobu?“
„Ano, nějakou tak v středním stáří,
co již několik let hospodaří
a zná všecko dobře spořádat.“ —
„Takovou, jak já jsem, na příklad?“
„O ty milý Božíčku!
já tak vzácnou pannu,
jak jsou Oni, nedostanu!“
„Ale jdou, jdou, oni čtveráčku!
Tu je sklenka vína k občerstvení
a tu na talířku cukroví —
jsem tu zase v okamžení,
jdu jen ohlásit jich pánovi.“ —
Zatím co pan Daniel
starosti své vínem zapíjel,
hlásila jej vzácná panna
u děkana.
Když tam, čeho třeba, pověděla,
vrátí pak se s tváří,
v nížto spokojenost září,
pro milého Daniela.
Děkan mluvil k němu otcovsky:
„Vím již ze slov naší Terezky,
co nám asi přinášíte,
Vyť prý o Bojov se ucházíte?!
Nepůjde to snadno, milý brachu!
kdo chce nyní při šulfachu
dostat místo výnosné,
musí míti roky záslužné,
to jest: napřed preceptorem býti
nejmíň třiatřicet let;
aneb musí míti
velké jmeno učitelské,
že si dává na tom záležet,
aby každé dítě selské
v krátkém čase mudrcem se stalo,
a když pase krávy,
při tom aspoň knihy spisovalo.
Vy nemáte zásluh ani slávy;
jsou tu jiní lidé, již se hlásí;
jeden — jak jsem pravil dřív —
slouží státu předlouhé již časy,
dobrý jestiť pak dle pověsti,
pravý osmý světa div;
co bych o Vás mohl uvésti? —
Ale — slyším, že se milujete
s mojí hospodyní Terezkou
a že si ji vzíti chcete,
jestli dostanete školu Bojovskou?“
„Prosím, vždyť já nevím o ničem.“
„No, no, jen se nezpírejte —
nechci štěstí Vašeho být kazičem,
pro mne si ji mějte!
Vždyť to slyším odevšad,
že ji máte strašně rád!
Ale to Vám povídám:
děkujte jen jejím zásluhám,
že Vy budete v té škole pánem!
Tento dekret, jejž zde v ruce mám,
patří nyní Vám.
Ať však setrváte v slibu daném!
Jestli slova svého nesplníte
a to děvče nezkušené,
vaším slibem podvedené,
zlomyslně ošidíte,
budete již míti sice školu,
ale pak my dva se dáme spolu
do takové štvanice,
že z té školy vyletíte
za dva měsíce;
rozumíte?!
Nyní jděte domů bez starosti,
tou pak sladkou nadějí se kojte,
že budete žíti v budoucnosti
každinký den jako o svátku.
Také k svatbě pomalu se strojte,
za šest neděl ať je všecko v pořádku;
šťastnou cestu!“
Daniel se v duchu zaradoval,
panu děkanovi za nevěstu
poníženě poděkoval,
a pak chtěl se domů odebrati.
V předsíni však Terezka již stojí,
chtíc se ho přec ještě otázati,
brzo-li již budou svoji?
Daniel se ozve sladkým hlasem:
„K tomu ještě přijdeme svým časem!
budem svoji — to vám připovím, —
jenom prosím, počkejte, až — ovdovím!“

Fr. Brzobohatý.

40.

Nešťastné ženy.

Jisté město — za mořem kdes tuším stálo —
dobyli jsou nepřátelé outokem;
že to však dřív nešlo ouskokem
a že mnohým pod hradbou se k smrti hrálo,
tak se vítězové rozlítili,
že si usmyslili,
muže z města, ač jich bylo mnoho,
zahubiti do jednoho.
Prosím, pomyslete, lidičky,
jaký pláč a jaké naříkání,
lamentace, křik a bědování
vedly ubohé jich paničky.
Tisíc se jich dalo do křiku!
To muselo býti povyku —
mně již údy hrůzou drkotají,
dvě-li se jen slyšet dají.
Jako bez rozumu po ulicích řádily,
vlasy měly spuštěné,
oči opuchlé a červené.
Sem tam bloudíc ručinkama lomily,
a již strachy skoro v hrobě
před vůdcem těch lotrů v pohodlné době
na kolena sebou hodily,
o život svých mužů prosily.
Ani jedna panička
mezi tisícem tu nebyla,
jež by svého mužíčka
ráda byla pozbyla.
Mezi tisícem žen ani jediné?
Ani jediné!
To jest mnoho; tenkrát byly, na mou duši,
dobré časy ještě, jak se sluší.
Ač byl dosti nelidský pan jenerál,
přece nemoh' při své tvrdosti

vzdorovati ženské žádosti.
Jáť bych sám rád muže znal,
jehožto by — a byť třeba Turek byl,
srdce z podšvu měl a s tygry žil —
slze ženské nedovedly obměkčiti.
Já bych nebyl směl tím jenerálem býti,
před nímž krásotinky z dešperace
hlásky žalostnými
předlouhé své pěly lamentace.
Já bych byl co děcko plakal s nimi,
manželům bych nebyl život vzal,
žínce každinké pak, kterého již měla,
ba i, kdyby byla chtěla,
ještě dva a více za náhradu dal!
V jenerálu ale té roty
nebylo tak mnoho dobroty.
„Krásotinky," jal se mluviti;
krásotinky? — máme tomu věřiti?
starý voják s hrudím jako kámen
měl by „krásotinky" říkati?
Co si budem hlavu lámati;
on to řekl — a tím amen.
Starý vůdce, tak bych myslil sobě,
musíval přec často slýchati,
že se může ženským v každé době,
třebas nebyly, přec krásotinky říkati.
„Krásotinky," řekl jenerál,
„chci vám muže vaše darovati,
za to ale, že jsem vám je dal,
musíte mi šperky svoje dáti;
která by dát všecky nechtěla,
jen to říkne, ztratí manžela."
Jako osyky se žínky chvěly,
jak ten strašný výrok uslyšely,
třásti počaly se na těle,
smrtelný pot stál jim na čele;
věru, nebylo se čemu smáti!
Která muže podržeti chtěla,
všecky šperky obětovat měla,
všecky šperky za jednoho muže
Ten pan jenerál byl tvrdá kůže,
co jim platna byla radost krátká,
že je „krásotinky" jmenoval,
an je ubožátka
jako bez svědomí sužoval?
Slyšte div! — všem budiž za to chvála! —
Ani jedinká se nezdráhala,
všecky s velkou radostí
snášely své skvostnosti;
o, v té době každá dáti chtěla
víc, než měla!
Však pan jenerál byl hořký host;
na tom neměl ještě dost.
V pasti jeho mužové se potili,
až přísahu žínky složily —
dejte pozor — až přísahu složily:
že to dobrodiní v celém živobytí
mužům nechtí předhoditi
a že nebudou chtít, aby mužové
za ty staré šperky dali na nové.
Nedivte se tomu, že to ještě chtěl,
onť sám doma ženu měl! —
Na to každá panička
obdržela mužíčka.
Jakého tu vzniklo radování,
toť se snadno nechá mysliti;
darmo bych se snažil líčiti
žínek manželů svých objímání,
s jakou chutí každá k svému letěla,
jak se na hrdlo mu věšela —
to muselo býti podívání!
Nepřátelé z města chvátali,
ženy chvilku státi zůstaly —
za tím hostem zlým se dívaly,
pak si každá svého chytila
a s ním domů pálila.
Jest už konec písničky?
Ještě není, lidičky!
Za několik dní a za několik nocí
počala se všechnou mocí
ženská mužnost krčiti;
něco počalo je trápiti —
ach, a velmi je to trápit muselo,
co jim na srdéčku leželo,
neboť přísahu-li zrušit nechtěly,
žádnému se svěřit nesměly;
jak by měly kruté ujímání,
počínaly sobě ubožátka.
Bolestné to bylo na ně podívání,
zkrátka:
tajná bolest, co je trápila,
tak je za srdéčko chopila,
až i na lůžko je vložila;
a než zašlo dnů a nocí dvakrát pět,
zemřelo těch ubožátek devět set,
kdo kde ženu měl — ach, ten ji pochoval —
o nešťastný jenerál!

Gellert. *Fr. Rubeš.*

41.

Tři doby studentské lásky.

Byl jednou čas, kde o štěstí jsem sníval,
kde nejkrásnějším rájem svět mi byl,
kde osudu jsem hymny za to zpíval,
že lásky okovům mne podrobil.
Byl jednou čas, kde veršíky jsem robil,
kde kvítka trhal jsem a jimi milku zdobil;
byl jednou čas, ach! čas to časů všech,
kde blouzníval jsem o ideálech,
a když krásných myšlének jsem cítil nával,
tu sedl jsem a — milence své psával;
tenkrát byl čas, kde šťasten jako bůže
v srdci jsem drahý lásky poklad choval,
tenkrát byl čas, kde fintil stal se z muže.
jenž límec rovnal, kabát kartáčoval;
tenkrát jsem o trampotách nevěděl,
jen o ní snil, jen u ní v duchu dlel.
Já nepil, nekouřil, já nehrál v karty,
ba na své věrné druhy zapomněl,
já ji jen znal, jen jí jsem slávu pěl,
a kde to šlo, — tu tisknul „ňákou" na rty.
A když někdy, kde nebylo svědka,
lásky slib má milá pečetila,
jedna upřímná tu milejší mi byla,
nežli mnohdy od maminky pětka.
„Tys zlatá číše plná medoviny,"
jsem tehdy vroucně vzdychával,
na to: „Tys věčně můj a nikdo jiný!"
z úst její často slýchával.
Nebe mi patřilo s krásou svou veškerou,
kdo mi to nevěřil, byl u mne — mizerou.
Však ten čas minul, — osud bez svědomí
podivně plány moje zamotal,
v povětří zboural naději mých domy,
já ztratil srdce, drahý kapitál.
Má milá oněměla, na smutnou si hrajíc.
„Co je ti, drahá?" ptám se v hrozném bolu.
„Přes cestu" — dí ona, „dnes mi přeběh zajíc;

proto, drahoušku můj, nejsem při humoru."
Zprávy té, ach hrozně jsem se zhrozil;
co jsem měl počít ubohý,
když i pozděj' pravdy jsem se dožil,
že ten zajíc — byl zajíc dvounohý.
Doba teď plná bědování
mně chudákovi nastala,
s bolestí a žalem myslil jsem teď na ni,
na tu, jež milovat mne přestala.
Zlomila lásku; mne vrhla v osud neblahý,
pro mne již doma nebývala více.
Jinému nakloněna — nevěrnice —
zapřela sliby i svaté lásky přísahy;
a já zmámen a zničen její nevěrou,
ztratil jsem k životu kuráž veškerou.
Tak klesla láska má v svém prvním květu,
tak srdce mé jest spražené;
nechtěl jsem více líbiti se světu
a přestal nosit boty cíděné.
A když bol se v srdci probudil
a se v celé hrůze cítit nechal,
abych hasil jej a zapudil,
v zoufalství tu „na pivo" jsem spěchal.
Prchla tu z mysli moje poesie,
prchnul z ní poklid a všecko veselí,
žil jsem, jak ten melancholik žije,
v sobotu spat chodil a vstával v pondělí;
jak stařec, jenž věkem chřadne,
mnohé jara jitro vnadné
trávíval jsem v posteli.
Svět se mi smál za zády —
a já strápen zpíval jeremiady.
Však ejhle, „vzhůru! srdce rozplakané!"
hlas vítězný mi v prsou klokotá,
já okřívám a na levé mé straně
jeví se opět známky života.
Procitne tu opět moje nitro,
z něho mizí bol i bouře divá,
v srdci, tam opět se rozednívá
a vzchází mi nové lásky jitro.
Mrzí mne to, mrzutým dál ještě býti,
když se srdce čilo i zdrávo zas cítí.
V lůno jeho radost zas se vrací,
ač nepoznalo „první lásky" cíl;
rány jeho více nekrvácí — —
vždyť jsem je *„novou láskou" zalepil.*
Vyhnal jsem z duše děsné představy
a chci zas žíti život zábavy!
Což na tom, že nezdařil se první lásky plán,
což na tom, že jednou dívkou byl jsem oklamán?
Ač podvodný, přece krásný je ten boží svět,
za jednu takovou pannu dá on mi jich pět.
Poznal jsem opět děvu vnadnou
a vidím, že lásky mnoho ještě mám;
znovu zas milovat úlohou mi snadnou,
dřív Lauru ctil jsem, teď Mínou se těšívám;
a pakli i Mína zapíše se čertu,
najdu si opět někde ňákou Bertu —
o toť naděje jsou růžové!
Proč vrhat se, když srdce trochu bručí,
zoufalství snad hnedle do náručí?
Tak jednaj' děti, a ne mužové.
Teď v srdci mém zas nová láska plane,
a třeba je měl trochu sdrátované,
přec růže lásky jeho nezvadnou,
vždyť prodělalo školu důkladnou.
Jsem opět šťasten, opět spokojen,
chce-li kdo, já přísahám mu na to.
Nikdy ale a za žádnou cenu
na „první lásku" svoji nezapomenu,
pravidlem však mým buď toto jen:
třeba anděl to byl, vždycky „moderato",
opatrně chci jen k cíli jít;
naslibuji toho dosti,
ve vší ale lásky horoucnosti
nenechám se nikdy *napálit.*

Jan Hlína.

42.

Zub.

Jsem přesvědčen, ctěná společnosti,
že račte míti zubů dosti.
Někdo celé, někdo vylámané,
někdo zdravé, někdo vykloktané,
někdo pravé, někdo nepravé,
někdo jedovaté, jinak kousavé.
Vím, že též i účel jejich znáte,
neboť když pokrmů požíváte,
zuby musí vše dřív semlíti,
by žaludek moh' je zažíti.
Běda však! kdo zuby postrádá,
s tím to velmi bledě dopadá;
ten aby jed' samé kašičky,
nudle, neb pařené žemličky
i piškotky — o to vše je hej!
ale boby, hrách neb maso —
pánbůh uchovej,
zvláště jaké prodávají naši řezníci,
no, to jsou vám řádní kubíci.
Vím, že jistě za pravdu mi dáte,
vždyť je taktéž velmi dobře znáte.
Rcetež: co má pak si počít stareček,
šedesátiletý dědeček,
který ovšem že má také hubu,
v ní však ani jediného zubu,
když mladík to neukousne silný co lev,
poněvadž je mrcha tvrdá jako podešev!
Představte si starou babičku,
když chuděrka žvýká kůrčičku.
Co má při tom za turbaci
a co se jí v ústech naobrací;
jazyk, jenž zastává samomleče,
při té práci dostává až křeče.
I náš taktéž není nečinný
a jde jak kývadlové hodiny.
Avšak ty kulatý světe!
jakž to jinak u děvčete,
které je tak v osmnáctém roku
a má drobných zubů jako broků,
růžové dvě tvářičky,
v těchto malé dolíčky.
Pro tu švarných hochů roj
vede boj!
Její kráse každý se koří,
div ze láskou neuhoří,
a hned celý okřeje,
pakli naň se zasměje.
Při čemž také, to se ví,
řada perliček se objeví.
Co tu bylo básníků,
veršotepců, lyriků:
zuby každý opěvoval,
jim pozornost věnoval.
I náš Rubeš nechtěl ostat v zadu,
vyšed si v bačkorách na parádu,
ve své deklamaci „ženit neb neženit"
jistě musel na krásnou pleť
velký zálusk mít.

Pravil s zlostí špatně utajenou:
„Ženu, zoubkem zlatým ozbrojenou,
s tou mi dejte pokoj svatý,
zoubek kousá, třeba zlatý.“
Za to mu však jedna známá
ostrovtipná dáma
vycinkala po čertech,
že mu zašel zrak i slech,
pravíc k němu: „Ctěný pane Rubeši,
věřte, to mne na vás netěší,
že vy básník našemu pohlaví
takové činíte bezpráví,
pro ten zlatý zoubek
máte u mne vroubek.
Že zub kouše, povídáte?
myslím, že též zuby máte,
prosím, rcete vy mně sám,
k čemu asi slouží vám?
Já myslím, že ku žvýkání,
někdy však i ku kousání;
důkaz toho vaše deklamace,
s níž jste si dal tolik práce;
pročež vám to povím dnes,
že koušete hůř než pes.
Myslil jste, že se nás budou mužští bát,
že se nebudeme moci vdát
a hned přijdeme k vám s peticí
jako v doupě vlčí zajíci?“
Rubeš sklopiv oči k zemi
stál tu chudák jako němý,
až ten citát vyslechl,
teprvé si oddechl.
Utřel smrtelný pot s čela,
jak to ustrašený člověk dělá,
pravil: „Prosím, vždyť já to tak nemyslel,
aniž komu ublížiti chtěl,
pročež neračte si to k srdci brát,
vícekrát se to nemá stát.“
Ale dáma rozezlená
jako Sokratova žena
vedla stále svou kousavou,
až pak její diškantový hlas
hřměl jak kontrabas.
Byla by mu více pověděla,
na štěstí však ochraptěla;
pak se ukloníc hluboko,
řkouc: „Zub za zub, oko za oko!“
již byla pryč a Rubeš stál jak dub;
toho všeho vinen byl ten zub.
Pročež prosím, velectění páni,
ať z vás žádný ženský zub nehaní.
Před dávnými věky žila na Děvíně
slíčná Amazonka, mužná rekyně.
Ta na mužské neustále
zoubeček svůj brousila,
a proto jich v krutých bojích
na tisíce pobila.
Ta v své zubní nemoci
sama znala sobě pomoci.
Léky zubní sice neznala,
pročež, jak ji zoubek bolel,
hned jej sama trhala.
Nevěděla krásná Vlasta,
co to jest, na zuby pasta.
Za to naše vlastenky,
růžolícné krásenky,
znají zubních líků
celou apatyku.
Jedním slovem: v kosmetice
zběhlé jsou jak kantor v gramatice.
Skoupí si veškeré líčky,
prášky, mastě a vodičky,
ba též i zubního lékaře
potřebují jak žaludek pekaře.
Když některé zoubek chybí,
u něho obdrží, jaký se jí líbí;
z brusu nový hned jí zasadí,
štěrbinu tak zahradí.
Jakou při tom bolest zkusí,
ještě zaplatit mu musí.
Kdyby mělo však dle práva jít,
musel by on za bolest ji platit.
Avšak doktoři neb advokáti
umějí nejlíp peníze jen bráti.
Bez peněz jde všecko na ruby:
kdo jich nemá, musí ostat bezzubý.
A přijít o zuby, každý uzná přec,
že jesti velmi snadná věc.
Někomu se záhy vykazí,
někdo při padnutí si je vyrazí.
Někdo zase k této nehodě
přijde při pranici v hospodě.
Zuby jsou co pevnostní palisády,
tam z úkrytu za jejich zády
proti nepříteli
metá jazyk smrtonosné střely.
Ovšem bývají též případy,
že z té tvrze činí výpady.
Avšak by se nesměl ani hnout,
kdyby na zuby se nemoh' spolehnout.
Tyto, když jazyk chuť k boji ztrácí,
obyčejně ukončují práci.
Tak výsledek boje samy zjistí,
při čemž nos neb ucho ukořistí.
Takovou zbraní kdo bojuje,
o tom dí se, že psům do řemesla fušuje.
Zubům padla — co již stojí svět,
značná síla lidí za oběť.
Od různých kast neb druhů dravců,
jak amfibií tak i ssavců,
kdyby svatý Jiří ještě žil,
on by mi to také dosvědčil.
Neboť chtěl-li něžnou pannu z zubů
draka vyrvati, —
musel on svůj vlastní život
v nebezpečí vydati.
I teď ještě mnohá panna
jista není od draků,
již bývají zakukleni
v čamaře neb ve fraku.
Když takový dráček, fráček
lapne dívku do zubů,
již jí zvoní umíráček,
v jistou klesá záhubu.
Pročež nechať každá panna
„tohoto svatého ctí“,
on ji také před záhubou
dračích zubů ochrání.

Fr. Durst.

43.

Chvála cholených.

„Divnou obral si to chválu,“
myslí mnohý z vás si snad,
„věcí takých arci v málu,
podívám se na to rád.“
O čem pak mám tedy psáti,
co je láska a co msta?

Nemíním se v posměch dáti;
o týchž pletkách psali sta.
Mám opěvat zemi naši,
popisovat krásnou vlast?
Tím se mnoho jich zanáší,
já se však víc nedám mást.
Líčit mám, že dívčí líce
červené jest růže puk?
či snad, jaké nyní svíce
vyrábí kdes samouk?
Mám slavíka nechat lkáti
v loubí, háji, vinici?
neb mám nechat zaklínati
úbytě a zimnici?
Mám psát válku, tuhé seče,
o andělích, vilách snít,
o vraždách a krev jak teče,
či že v hrobě budem hnít?
O modě, věrnosti dívčí,
o šlepu a klobouku,
nebo upřímnosti liščí,
či psát báseň na louku?
Mám brát za vzor vládu všemu,
či se pyšnit, že jsem Čech?
stavět Němce nad hyenu,
či že mám jen stále „pech"?
O je! to jsou věci známé,
vrabec o nich pěti zná.
„Všecko to již v knihách máme!"
řekne každý, pravdu má.
Proto nechám všecko stranou,
o čem mnohý mnoho psal,
nechám všemu zvonit hranou.
Začnu teď, bych v slovu stál. —
Touhou mou je šlechtit lidi.
Čím se šlechtí nejvíce?
Holením, toť každý vidí,
nestojí to tisíce.
Holení jest moje heslo,
o tom psát chci, budu pět.
O by k srdci všech se neslo,
já bych volněj dýchal hned! —
O kom říkáváme v světě,
oholeným vždy že je?
O tom, jenž co panna květe,
vousy břitvou umyje.
„Jaký pak zisk z toho plyne
tomu, kdo je vousů prost?"
Otázka ta mne nemíne;
užitků víc nežli dost.
Slyšte. Za dívkou kdys vnadnou
mladík choditi se jal;
nebývala k němu chladnou,
lnula k němu dál a dál.
Láska dosáhnula cíle,
kde jun k svatbě činí plán,
nešetří co možné píle,
by byl v chrámě vyvolán.
Mladík hyne v svaté touze;
jaká rozkoš, jaký ples!
„Nechci vás co Frantu z nouze,
vždyť máte tvář jako les!"
dívka praví dosti suše,
žádnou soustrast nejevíc;
a již od galána kluše,
by ho nespatřila víc.
Chuďas musel být bez ženy.
Vousy nejsou žádný med;
kdyby býval oholený,
měl by býval sňatek jistě hned. —
Myslíte, že jest již dosti
na příkladu jediném?
Dějepis jich mnoho hostí
v písmě i v podání svém.
Do křižáckých válek zajdém,
není to tak dávný čas,
hnedle nový důkaz najdem,
jaké tu neštěstí zas.
Barbarossa, král to statný,
vousy měl prý po paty —
koupalť se kdys, proud kde chladný,
neb byl vedrem uhřátý.
V středu řeky chtivě ploval;
v tom však, slyšte, jaký div!
pod vodu se náhle schoval,
víc si nebyl pamětliv.
Vousy totiž kryly jemu
celou délkou svojí zrak,
než se nadál, veta všemu;
zastínilť jej vody mrak. —
Jaku škodí vousy dlouhé,
na ujmu též dlouhý vlas;
neštěstí své jenom pouhé
Absolon měl z vlasů zas. —
K čemu ale dále chodit
do minulých časů nám,
když dokladů lze uvodit,
co se děje, plný krám.
Dva se mají spolu rádi.
Děva, k níž jun pospíchá,
spíše holé líce hladí,
či se raděj popíchá?
Slyšeli jste, kdo vous nosí,
že má příjmí „krásná pleť"?
Neslyšeli; vous kdo skosí,
ten teprv má krásy vzhled.
O holeném, ať nezdravý,
ať šedivý dlouhý čas,
jistě každý moudrý praví:
„O dvacet let mladší zas."
Nemyslí se tím, že stáří
jeho zmenšilo se snad,
ale mládí odznak v tváři
vidět přec, v něm plno vnad.
Proč se Jan, miláček Pána,
Josef z Kanan líbili?
Pro to, že jim milost dána,
vousatí že nebyli. —
Někdo přijde na námitku:
„Ten má mléko na bradě."
Neučiním proto výtku,
dám mu rozum k náhradě.
Ať se vmyslí třeba z nouze
tam, kde bylo žitniště.
Co je lepší, ptám se pouze,
mléko neb strniště?
Je to vzácnost nyní míti
vousy třeba jako les?
U kočky je možno zříti,
má je koza, má je pes. —
Příkladů není-li dosti,
důkaz takový teď dám,
každý bude bez starosti,
uzná, já že pravdu mám.
Pán Bůh stvořil, vše co v světě,
a to nejlepší jen chce.
A teď dále poslechněte,
že jsem lhář, ať někdo rce.
Viděl anděla kdo s kníry? —
Kdyby Bůh vousaté chtěl,

tu lze přiřknout jisté víry,
dávno by vousaté měl!
To a ono namítati
darmo jest, toť jasný den;
žádný nesmí upírati,
že má přednost holý jen.
Lépe tedy holým býti,
než zarostlých schloubu mít;
lépe hladké líce míti,
nežli jak struhadlo být.

Fr. Hamsa.

44.

Hádanka

čili:

Sedlák královským radou.

Nevím, kdy to právě bylo,
českému když kterémusi králi
pojednou se zalíbilo
po šíři a dáli
království své projížděti,
leccos také vyzvěděti,
co se za novinu
k trůnu snadně nedostává —
rozličnou co pro příčinu
vládce tajným pozůstává.
Dověděl se mnoho —
až jej hlava zabolela z toho.
Tenkrát, když se na fakulty jižjiž dělilo
pražské učení, to býti muselo.
Nejspíš to byl Václav Líný,
(jak nám snadné bude pozorovat),
neb by sotva který jiný
tak dovedl zažertovat.
Domů když se opět vrací
k sídelnímu městu,
kolem popluží si zvolil cestu,
kde za radlem šedec rolník kráčí,
bujnému spřežení sotva stačí.
Outrpně naň hledí král.
„Příteli!“ takto s ním do řeči se dal —
„což nemůžeš sobě
v strastné stáří svého době
ani trochu pohovění přát?
Což nemůžeš míti čeledína?
ani tobě nedal Pán Bůh syna,
který by moh' místo tebe pracovat?“
„Pane!“ vece rolník, „tři já syny mám;
nerostli mi ale ku podpoře —
k nesmírným jen výlohám!
O všecko mě připravili —
kapsu na dno vylovili!
Tak — ó stáří mému hoře!
v potu tváře pracovati musím sám.“
Králi oko hněvem plane.
„Věčný na nebesích Pane!“
volá, „kde jsou, čím jsou děti nehodné,
starče, jež tě tolik stály?
plémě nevděčné a podvodné!“
Načež rolník: „Divnými se ptáky stali;
první popravčí a druhý zloděj jest,
třetí žebrák, na mou čest!“
„Nežertuješ?“ ptá se kníže; —
„vysvětli mně řeč svou blíže!“
„Nu, nu — mohu vám to povědít —
že jsme tady sami,
sic by se nám mohlo špatně dít;
nuže tedy mezi námi,
dokavad to nikdo neslyší:
na učení na vyšší
dal jsem syny své.
Lékařem z nich první je.
Stará kazajka to, milý pane!
zčetnému i zběhlému
že se někdy notná kaňka stane;
lékaři i moudrému
že se nyní jako jindy
s pacienty přihazují
zpropadené bryndy —
že tak někdy kurírují,
až bolesti na vždy zbaví,
když do hrobu rakev staví.
O tom, jak se dobře ví,
báby si již dávno klevetí;
já pak vždycky za to mám,
že v tom, co se za klevety mívá,
aspoň jadérko vždy pravdy bývá;
myslím, že se neklamám. — —
Druhý přidržel se práv,
a to víte, že ty pány advokáty,
kdo jen jednou do rukou jim vpad',
nenazývá jinak nežli katy,
modle se pak napořád:
Pane, od nich mne zbav!
Jen se jich o radu ptejte —
měšec hnedle pohotovu mějte!
Tu jsou štemple, tu jsou taxy —
a kdo ví,
kterak zní
všecky paragrafy, všecky faxy!
Oni sobě ostrým perem dopisují,
ostře spolu disputují —
před klienty!
V srdci pak se jenom smějí,
jeden druhému živobytíčko přejí
saflenti!!
Když pak dosti dlouho byli v boji,
přijde posléz ten rozsudek blahý.
Oba soci proti sobě stojí:
jeden v košili, a druhý nahý;
přátelsky se srovnávají,
ruce sobě podávají.
Při sic jenom jeden vyhrává;
než co měli, profikli jsou oba dva.
V tom se nesrovnalým dobře stává;
neb, jak přísloví již svědčí:
blázen jest, kdo sám chtě dává,
kdo nebere, ještě větší. — —
Třetí na kněžství se dal.
A tu — zeptejte se koho chcete,
všudy stejnou poslechnete —
žebrat aby nepřestal!
Stane-li se v cizině,
v Bůh ví které dědině,
ňáká svízel, ňáká trampota:
hned se musí držet kolekta,
což tak začasté se stává,
že se mnohý do kostela jít obává,
novému by ušel vydání,
do hospody raděj zajde, když se sezvání.
Jsou-li křtiny, je-li kopulací,
musí žebrat do chudobné kasy. —
V mnohé vsi a v mnohém městě
i na ty stromky při cestě!
Má-li se co v chrámě zvelebit,
musí krásně po žebrotě jít! —
A jak jsem to ve sprostnosti vyšetřil,

věřte — že by mnohý sám almužnu zasloužil.
Na příklad: když přirovnáme
roční vydání k kaplanským štancem:
tu, že hrozně brzy jsou — poznáme —
chuďasové na konečku s amolancem. —
Tak, tak, milý pane, celý svět to věz,"
dokonává rolník povídačku svoji —
„tito synové jsou moji:
lékař, advokát a kněz."
„Starče, ty jsi ferina!"
s úsměchem král počíná.
„Nu, ať víš,
s kým to hovoříš —
s králem svým jsi sobě zažertoval!
Cos mi ale vypravoval,
žádnému ať nepovíš,
dokud tvář mou stokrát neuzříš;
nemá tobě škodno býti.
Žert já míním sobě spůsobiti.
Nenaplníš-li však žádost mou,
nemilost pocítíš královskou!"
Domluviv to kníže, odtud pílí,
Rolník za ním notnou hledí chvíli,
až pak prásknuv bičem v oře
za pluhem se béře po úhoře.
Jak se mocnář vrátil domů,
hostinu dal vystrojit,
přikázav, by k kvasu tomu
všichni dvořané se dali vynajít.
V dobrém rozmaru byl král,
bohatě je častoval.
Když pak notně kolovala číše,
povstal se sedátka svého;
hlas pozvednuv výše
dí: „Já cosi neobyčejného
s cesty přinesl jsem vám;
což ku konci kvasu předkládám:
hádanka to k rozluštění —
slyštež, příliš těžká není! — —
Otec, chtě mít syny: popravčím,
zlodějem a žebrákem,
přispět musel statkem vším,
učiněn jsa nuzákem.
Ač pak jména tato špatně znějí,
synové přec jeho v hodnostech se skvějí,
Tři dny vám
lhůty dám;
a kdo uhodne to tré,
jistý buď milosti mé!"
Lámání nastalo hlav.
„Krále sobě zavděčiti,
to by bylo terno!"
myslil celý dvořanínů dav,
než pohádku rozluštiti
bylo krušno, bylo perno.
Druhého dne po ránu
jeden z pánů dvořanů
na zdravé si povětří
vyšel za bránu,
mysle, tam že vtip si přiostří.
Spekuluje neustále,
při tom pěkně kráčí dále;
ažaž tam se přiloudal,
kde se rolník po úhoře vrávoral.
„Konec — marná všecka trýzeň!"
mrzutě dvořanín sobě dí —
„nedobudu královu si přízeň!"
„Na mou milou!" oráč volá,
jenž tu právě k němu dojíždí —
„co pak tu tak chodíte do kola
ztrápen, jakoby vám slepice
byly snědly podplamenice?
Povězte pak, kde vás bota tlačí?
Sedlák třebas hloupým se zdál být,
někdy umí poradit,
kde dost hodný rozum nestačí."
„Co bych se mu nesvěřil!"
dvořanín si pomyslí;
potom krátce vypravil,
jaký úkol zlý
zeměpán mu uložil.
„To nechápe," vece rolník, „mysl vaše,
študovaný panáčku?
Hleďte! pomohu vám z této kaše,
sáhnete-li hodně do sáčku;
sto-li bílých bez jednoho vysázíte
s podobiznou královou na líc:
celý ten špás jako nic
se dovíte.
Jestliže vám neprospěji,
ať mě šelmou sedlákem pokřtěji!"
„Bílých sto mě nezabije!"
Jižjiž trávník ryzí stříbro kryje.
Načež sedlák vysvětlil,
popravčí i zloděj, žebrák kdo by byl.
Potěšený pán si pílí tam, kde Praha;
oráč po běličkách sahá.
Když se přiblížil den třetí,
povolal král dvořaníny.
„Nuže, mluvte, milé děti!"
Ale ani jediný
nemohl na krále pohleděti.
Stál tu každý zaražen
jako chlapec před kantorem,
na klouzačce postížen. —
„Tak, ni celým dvorem
nemůž býti rozluštěno.
rolníkem co sprostým pověděno!"
zahřměl kníže.
Na to jeden z nich
přistoupiv ku králi blíže,
povídal,
co mu oráč odprodal,
až se ve všech zmáhal smích.
„Dobře," vece král —
„vyznej ale, kdo tvým rádcem?" —
„„Rolník oráč mně tak poradil.""
„Počkej, starý brachu!
za to, že jsi žert mně pokazil,
naženu ti drobet strachu!"
mocnář pohrozil.
Panošům pak velí,
pro oráče aby hbitě jeli.
Dřív než dvě hodiny uplynuly,
jezdci s oráčem se přihrnuli.
„Zrádce!" král se naň rozlítí —
„tak jsi plnil slovo králi dané?
Uzříš, co se s tebou stane —
hlavu dám já tobě stíti!"
„Ale, ale, na mou kuši!
proč pak bychom se tak pohněvali?"
beze strachu šedivec odtuší —
„tak jsme spolu nesmlouvali!
Vy jste prál,
abych žádnému nic neříkal,
dokud bych vás stokrát neviděl;
učinil jsem, jak jste chtěl!
Ponejprv, jak ráčíte tu stát,
na svém poli jsem vás uhlídal;
devadesátkrát a devětkrát

jakýsi pán v obrázkách
na stříbrných penízkách
mně vás pěkně ukázal;
když jsem vás tak stokrát uviděl,
tak jsem mu tu pletku pověděl."
„Nuže," vece kníže, „za tvůj ostrovtip
má se tobě vésti líp,
nebudeš víc orby hledět —
v naší radě budeš ode dneška sedět."
Rolník tu na místě díkůvzdání
počne sebou potřásati;
po komnatě se prohání,
rukama kol sebe mlátí.
Dvéře odemyká,
plantu s sebe svlíká,
„Půjdeš, mrcho! táhneš k šipku!"
pokřikuje,
s plantou tchořovici
vyhazuje.
S podivením král se ptá:
„Kolečka-li se ti pomátla?"
„Jenom nechat! vím já, co se přináleží!
Když jsem pánem učiněn,
sedlák z těla musí ven!
S plantou vyhodil jsem jej ze dveří,
aby — v radě až si budu sedět s váma —
nelezla mi z boty sláma.
Pryč, pryč musel selský hrubián!
Neboť přísloví již svědčí:
Nemůže být šelmy větší,
jako stane-li se ze sedláka pán."

Jos. Ehrenberger.

45.

Deklamace bez brejlí.

(Do klamator vystoupiv s knihou v ruce, s pathosem jme se čísti.)

„Byl jednou čas, kdy — Čechův —"
Však na mou věru,
zde stojím v takém pološeru,
že těžko rozeznat je písmen čáry,
a proto dovolte, bych nasadil si okuláry!
(Prohledav si kapsy.)
I u všech všudy, to jsem tomu dal:
já nechal brejle doma ležet! —
Co teď? — Mám pro ně běžet? —
Hm! než bych nazpět přichvátal,
už zajisté by bylo po besedě. —
Tak vida, už jsem v tom zas bledě,
ač zakusil jsem teprv z rána,
jaká to pro člověka rána,
když určeno mu osudem,
být krátkozrakým, jako já jím jsem. —
Pakli mě chvíli vyslechnete,
hned zvíte, jak a co mne hněte.
[Hovorně.]
Abyste věděli,
jsem ženat celých dvacet let,
a ženu svou — no mám ji rád,
ač nepodobá se už anděli
jak tehdy, když jsem měl ji sobě brát;
neb tenkrát byla jako růže květ,
a nyní — inu, krása není všecko,
a já svou starou miluju až posud.
Leč slyšte, co mi spískal osud!
Nad naším bytem akorát
vám bydlí švadlena — oh, děcko
tak rozkošné, tak plná vnad,
že nad ni není v světě snad.
Co do stáří, as dvacet čítá roků,
je cudná v každém hnutí, v každém kroku
a při tom — slovem, je to dítě
tak svižné, jako ptáče na úsvitě.
Nu dobrá! Já dnes časně po ránu
chci na procházku za bránu,
a sotva že si naměří
mé nohy ze dveří,
tu slyším se shora ji přicházeti.
To víte, člověk má rád děti,
byť nebyl třeba otcem sám.
Já tedy na předsíni posečkám
v tom svatosvatém přesvědčení,
že as to nikdo jiný není,
než pracovitá ona včelka,
z druhého patra bydlitelka.
Když přichází už ke mně,
chci obejmout ji jemně,
abych ji uvaroval nehody,
by totiž neklopýtla přes schody,
a k tomu honem
dím otcovským k ní tonem:
„Aj, dobré jitro, moje zlato!
Kterak jste, Karolinko, spinkala?"
Leč v odpověď mi za to
pěsť pádná takou vyťala,
že v očích se mi zajiskřilo.
A než se zpamatuju, co to bylo,
zahřměl mi v uši strašný bas:
„Ty tedy tak, ty starý hříšníku?
Ať nebereš si tohle do zvyku!
Neb dopadnu-li tebe na těch cestách zas,
pak — u sta milionů kulí!
jak kotě rozseknu tě v půli." —
Já zůstal jako hromem omráčen
a strachy trnu, aby jen
má celkem dobrá žena
nevyšla za mnou ven
a křivě o mně nesoudila.
I mlčím jako pěna,
ač takto nejsem bázlivec
a umím obhájit svou věc;
leč vězte, koho mi to uved osud v ránu:
byl vám to — lajtnant od hulánů,
před nímž jsem jako opařený stál,
jsa z gruntu srdce tomu povděčen,
když posléz tíhnul dál.
Tak náhoda mi divně posvítila,
na důkaz, jak se člověk snadno omejlí,
když vyjde z domu bez brejlí. —
Leč odpusťte, že vám to povídám;
vždyť vlastně přednášeti mám
„Tři doby v zemi české",
a proto slyšte — počnu již!
[Odkašlav si.]
„Byl jednou čas — byl čas —"
a už jsem v koncích zas! —
Ne, totě opravdový kříž,
že v knihách nynějšího století
bez brejlí nelze liter viděti.
Když člověk se tak na tu drobotinu dívá,
tu všecko v chumáč jediný mu splývá,
a časem nebude to žádný div,
že lidé do kapes si vezmou perspektiv,
by sobě mohli přečíst noviny. —
Ten starý věk byl přec jen prajiný;
neb mimo větší písmo měl tu pěknou cnost,
že vládla v něm i větší poctivost.
Leč rcete, moji zlatí,
co za dob našich vlastně platí?

Snad moudrost? — věhlas? — učenost?
Ne, o ty věci lidé málo stojí!
Či dobré mravy? čistota a nevinnost?
To to! těch spíš se každý bojí!
Ba, pánbůh sám a jeho svatí
vždy více na kreditu tratí
a není v ně už víry žádné. —
Co tedy vlastně světem vládne? —
Na to je snadná odpověď:
Svět podmanily peníze si teď,
a kdo je těmi zásoben,
(zpívaje) „jen ten, jen ten
ať na pána si hrá!“

[Hovorně.]

Tu pravdu našinec už zná:
buď někdo sebe větším tulipánem,
jakmile štěstí se naň usmívá,
už stal se také milostpánem
a jako páv se nadýmá.
Můj soused, Matěj Karabáček —
ne, abych ho snad pomlouval,
však kdo jej před třicíti roky znal,
ten ví, jak ošumělý nosil fráček;
teď ale v teplém hnízdě sedí
a s vysoka kol sebe hledí,
i nadýmá se ve své pýše,
jak by byl mandarinem čínské říše.
Pokud byl ještě chud a mlád,
měl „hloupý Matěj“ predikát;
jakmile však do blahobytu vlez,
už počínal si jako druhý Sokrates,
a pro zásluhy o vědu a umění
teď dostal také řád
a hrozitánský titul k tomu.
To všecko, že je majitelen pěti domů.
Tak snadno v mudrce se osel promění! —
Leč každý také nemá tolik štěstí.
Já sám — však ouha! už jsem zase na bezcestí,
a poněvadž mně chybí moje kukadla,
tak maně „klepavá“ mě napadla,
ač Karabáčka sotva asi znáte. —
No odpusťte! — Teď tedy slyšet máte
„Tři doby v zemi české“.
Je vám to safientsky hezké,
a kdyby někdo chtěl tak laskav býti
a na chvíli mně brejle zapůjčiti,
tuť nepochybuji, že dozajista
se dostanu už s místa.

[Hlas z obecenstva: Prosím, račte si posloužiti!]

O, tisíceré díky vám! —
Tak pozor! — Nyní začínám:
„Byl čas — byl jednou — čas —“
Ne, totě věru v tom už ďas!
Hle! na nose mi brejle sedí
a zrak můj pilně v knížku hledí,
a přece — podivným to řízením
nic na papíře nevidím.
To jsou mi čisté okuláry!
Jak ve mhách se tu všecko kmitá
a slovo se slovem se splítá;
a ejhle! kdo pak jaktěživ
tak přepodivný viděl div:
toť, jakby literky ty živy byly
a se mnou si jen skotačily,
tak poskakuje jedna za druhou!
Až na mne skoro mrákotiny jdou.

[Odloživ brejle.]

A vida — naskočila mně i kůže husí,
tak jako smrť když na mne sáhne;
to však je tím, že tady jaksi táhne,
a průvan — věřte! — to je strašná věc.
Já nevím, mám-li — — ale povím vám to přec,
co před nedávným časem průvan spůsobil.

[Hovorně.]

As před měsícem jednou v neděli
jsme – já a moje stará — seděli
v hostinci „u modrého raka“,
kde šenkýřem je přítel můj, pan Straka.
Tam tedy jsme si poseděli
a v bázni boží popíjeli
s mou drahou Kateřinou pospolu.
Hned vedle u stolu
as dvanáct jiných hostů prodlévalo;
já ledva mrknu na ty rytíře,
a už mně také napadlo,
že poznávám v nich krejčíře;
neb do důchodu — jak to mají v zvyku —
tam přemýlali politiku
a moudré úsudky své kořenili
kotouči dýmu tak,
že celí v něj se zahalili;
mně samotnému přecházel až zrak.
I pravím k hospodskému, by tak laskav byl
a kouř ten okny vypustil.
Můj přítel Straka hned si říci dal
a všechna okna zotvíral:
v tom však se také dvéře rozevřely,
i povstal tady průvan v také míře,
že — ač to nepodobno k víře —
krejčíři všichni oknem vyletěli!
A potom — ale mně se zdá,
že odbila už desátá,
a proto mám čas odebrat se domů,
by žena má mě nehledala
a na hlavu mi neseslala
jen z pouhé lásky — na sta hromů.
Až sejdem se tu někdy zas,
pak vezmu své si brejle na pomoc
a povím vám, jaký „byl jednou čas“.“
Leč pro dnes — dobrou noc!

E. Just.

46.
Strašidlo.

Poslechněte, moji zlatí,
co Vám budu povídati! —
Kuba, soused z naší vísky,
zdařený byl filuta,
jak by šotka přítel blízký.
Říkávalť už jako lekruta,
ač se zdálo, že to myslí v žertu,
že svou duši dávno zapsal čertu.
Když pak přišel domů z vojny,
byl jak ďábel nepokojný.
Lenosti se oddav zcela,
nechodil víc do kostela;
špatný příklad dával dětem
a pohrdal celým světem.
Posléz zašed do lesíku,
pověsil se na osyku.
Lidé si hned potom vyprávěli,
že ho v noci uviděli,
v podobě to lucifera,
jemuž záhy pověsť sterá
v hlavu zasadila rohy,
v tělo dlouhé štětiny
a kopyty ozdobené nohy.
Bylyť o strašidlu plné dědiny,

kterak jazyk prý má vypláznutý,
ohnivý a uvnitř dutý. —
Jednou vydal jsem se na cestu
z naší vísky ku městu,
při čemž zpomenuv si na hospodu,
vzal jsem sebou pro příhodu
několik těch šustiček *)
na pivo a rohlíček.
Parno bylo přenáramné,
a že velká žízeň trápila mne,
zabrousil jsem v městě pod známou si střechu,
kdežto bez oddechu
vytáhnul jsem plecháč snadno,
tak že hned mi bylo chladno.
Poněvadž jsem si tak pochutnal,
za prvním jsem druhý nalít dal.
Hospodský pak pilně u mne seděl,
a já do plecháče s pílí hleděl.
Dali jsme se do diškursu.
On mi vypravoval, jak je mnoho
šustiček a zlatek nynčko v kursu,
povídal – ba málo vím už z toho.
Což jsem si moh také z toho vzít?
Vždyť se každou chvíli v řeči zastavoval,
když odcházel truňk mi natočit,
a já stále plecháč vyprázdňoval,
tak že nevím pro trunčení
nic už z jeho klábosení.
Zatím však se zvolna rozložila
po krajině tmavá noc,
a když jedenáctá bila,
pravím: „Už je toho skoro trochu moc.“
Na to dvanáct plecháčů svých zaplativ
zavrávorám — jaký také div!
seberu svou podpíračku,
jako bych šel někam hledat rvačku,
a již táhnu z města ven.
Měsíc tenkrát právě svítil,
ale trochu bledě jen,
jakby se mne šelma štítil.
Inu, mne to nermoutilo,
vždyť vím cestu nazpaměť;
kdyby temno jako v pytli bylo,
přece bych se sotva splet.
Šel jsem tedy bez překážky,
až na nějaké ty srážky
po silnici se stromy,
přec však bez vší pohromy,
a tak dostal jsem se ku rybníku.
Tam mně hnedle napadlo,
že bych rád měl z něho štiku,
nikoliv však nějaké v něm koupadlo.
Než i tu jsem pomoc věděl,
nehodě se vyhnout hleděl;
zabočiv na pěšinu,
cválal jsem v svou dědinu,
a kde cesta byla uzounká,
vykračoval jsem si zlehounka.
Konečně však stezka milá
na dobro se vytratila,
ač mi podnes nevědomo, proč a jak?
Stalo se to ale v pravdě tak.
Než ať byla příčina ta jakákoli,
slovem, já jsem chodil přes hory a doly,
ale domů šel jsem přec;
to je jednou jistá věc!
Konečně zřím svoji dědinu,
slyším také ponocného,
kterak troubí z rohu svého
duchův noční hodinu.
Kvapným krokem dále
ku vsi nynčko pospíchám,
ale div to, myslím, že teď stále
ve svém běhu klopýtám,
jakoby se o mne pokoušely mrákoty.
Protřev tedy zrak si, vidím z temnoty,
kterak vystupují hroby,
vidím také na návrší krov.
Pomyslete jen! Za noční doby
dostal jsem se nevědomky na hřbitov.
„Alou, Jirko!“ volám. „Uteč z místa toho!“
Tu však na mne někdo křičí
jako ze skal: „Oho!“
Vítr mně kol hlavy strašně fičel,
a já zblednuv jako stěna,
při čemž však jsem zůstal v rozumu,
vezmu nohy na ramena,
a za krátkou dobu do rumu
rejpnu hlavou hluboko.
Nějakou jsem chvíli takto ležel;
pak se seberu, bych dále běžel,
ale tu mi padne na oko
velká hlava umrlčí.
Chci ji odkopnout,
ona však se nechce hnout,
a jen na mne zahučí.
Přeskočím ji tedy, ale běda! —
teď zřím kolem sebe celý dav
umrlčích zas hlav,
z jejichž středu postava pak šedá
zrovna ke mně přikluše,
a roztáhne na mne hubu.
Já vám stál jak bez duše;
neb jsem v ní hned poznal — Kubu.
Na hlavě měl rohy,
a kopyty opatřené nohy,
jazyk vypláznutý,
ohnivý a dutý,
a když se mně takto ukázal,
rychle jsem svůj jazyk rozvázal,
řka: „Jsi dobrý nebo zlý?“
Kuba na to, jakby ze skal křičel,
odpověděl temně: „Zlý!“
a kol hlavy zas mně vítr fičel.
Já však jsem se nedal splašit.
Zvednuv kvapně břinkovici
zvolám: „Tak ty, chlape, budeš strašit?“
a už ji měl v mozkovici.
Kuba mi to nerázně však splatil;
zaduněl, až jsem se k zemi zvrátil,
načež upadnuv ve smrti mdloby,
octnul jsem mezi hroby.
Druhého dne horkem
počalo mne slunce křísiti,
a já cítil, jak mi morkem
cit začíná prouditi,
tak že o polední době
jsem zas přišel k sobě.
Sebrav zemdlené své oudy,
vstal jsem, bych zas dále žil;
než jak jsem se podivil,
shledav, že jsem ležel blíže boudy
ve svém vlastním zelí,
prachem obalený celý,
zrovna vedle líčidla,
na zajíce strašidla! —
Lehko ovšem je, se tomu smáti;
jak se to však mohlo státi?

*) Venkovský výraz místo šestáčků, jelikož co papírové šustí.

Jinak ne, než že ten chlap
omdlelého za nohy mne chňap,
načež vyválev mne v popeli,
zanesl mne do zelí.
A co mně pokazil hlávek!
Za to jsem ho také pak
poctil všelijak,
dav mu sta nadávek,
což ho zastrašilo tak, že od té doby
nechce ukázat se více
ani na návrší mezi hroby,
ani u hastroše na zajíce.

Vénceslav Mollenda.

47.

Všude pozdě.

Proč přicházím tak pozdě, chcete vědět?
Ah, prosím pěkně, račte odpustit!
Já, věřte, velmi nerad nechal jsem vás sedět:
vždyť mám co člověk — zvláště k dámám cit.
Nuž, jak se daří, drahé moje dámy?
Však ne ne ne! Nač zdržovat se ještě tím!
Neboť jak přesvědčily jste se samy,
já vždy a všude pozdě přicházím.
Jsem přesvědčen, že sotva uvěříte,
leč svatá pravda je, co povídám;
a jestli laskavě mi dovolíte,
milerád zřejmé důkazy vám dám.

[Vytáhne velký svazek papírů.]

Zde v těchto papírech je vše napsáno,
co od jakživa neštěstím je mým;
z nich zřejmě budiž vám teď dokázáno,
že vždy a všude pozdě přicházím.
Jen považte: mně bylo pět už let,
a já neuměl posud dobře chodit,
ba ještě v parvě tak jsem nohy plet,
že do školy mě musívali vodit.
Následkem toho také mozek sláb,
a já — co hrozitánský hloupý chlap
v každičké třídě byl jsem posledním.
Moh' jsem však za to? Ne! jak povídám,
já už tak nestydatý malér mám,
že vždy a všude pozdě přicházím.
Když vyštudoval jsem, bylo mi třicet právě,
i zatoužil jsem po nějaké slávě:
chtěl jsem se dostat k nějakému úřadu.
Však poněvadž mám na sta dokladů,
že bez protekce dnes,
a kdybych snad byl Sokrates,
nemohu být než praktikantem jen:
nakoupím presentů a ženu směle
útokem na všecky snad řiditele
těch kterých úřadů a pisáren.
Však aby kat to spral!
Já presentů těch málo vzal;
neb právě tam, kde vyhlídka by byla,
má zásoba už více nestačila.
Pospíchám tedy hned
na místo zpět,
a celé živé tele
koupím pro pana řiditele.
Než jak se vrátím, je už pozdě zas!
Jakýsi jiný hlupák, přihlásiv se v čas,
dal panu řiditeli zhola
hned celičkého vola,
a tak se místo telete hned celý vůl
na uprázdněné místo vyšvihnul.
Po té jsem hezkou holčičku si zamiloval,
a rád bych si ji za ženu byl vzal;
celých pět měsíců jsem po ní pokukoval,
až jsem se konečně přec odhodlal.
Jdu tedy k ní a chci jí vyznat lásku svou,
leč jakou dá mi ona odpověď?
Škoda, že přicházíte teprv teď,
neb právě od včerejška jsem už nevěstou.
Nu zda to není malér, ptám se vás?
Ať cokoli jsem začal,
vždy na suchu jsem potom hačal,
já posud jaktěživ nepřišel v pravý čas.
Já napsal kdysi také tragedii
a divadlu českému jsem ji odevzdal;
leč považte tu infamii,
s jakou mě jistý pán tam přivítal.
Řeknuto mi, že obecenstvo naše
před českou tragedií taký rešpekt má,
že každému, kdo ve snu jen ji páše,
se na hodinu cesty vyhýbá.
Před dvacíti prý roky měl jsem psát,
kdy lidé ještě silnou konštituci měli;
teď prý by sotva to už vydrželi,
by básněmi se dali mordovat;
teď stal bych prý se nanejvýš
jak ostatní jen literárním banditou.
O že jsem já se nenarodil dříve již;
jakým já mohl býti poetou!
Tak bych až do rána moh' vypravovat,
a sotva bych pak ještě hotov byl;
nechci vás ale dýl už maltretovat,
pro dnešek dost jsem se vás nanudil.
A proto raději teď domů pojecháme,
je devět už a já mám ženu zlou —

[Hlas z obecenstva: „Není pravda, je už deset!“ — Deklamator, dívaje se na hodinky:]

Jak? Deset už? — No, tu to máme!
Teď mně i hodinky už pozdě jdou!
Já o svých hodinkách vím historie,
jakých ni bible v sobě nechová.
Leč odpusťte, můj nos tu něco čije,
co zavání jako připálená vepřová.
Jeť věru podle mého zdání
čas nejvyšší, abych k večeři šel;
a proto dovolte mi, paničky a páni,
bych ve vší úctě se vám poroučel.
Kdybych se zdržel malou chvíli jen,
snědí mi také večeři, neb dobře vím,
jsa nejednou již o tom přesvědčen,
že vždy a všude pozdě přicházím.

Dle Görnera.

48.

Husar.

Toť aby vlk zde obcoval,
až se mi vztekem ježí kníry:
zlý duch pro nás si zachoval
ty zdejší proklaté kvartýry!
Zde člověka ti hlídají
jak na turecké rozestavce;
kysela sotva podají,
ani se nezmiň o hořavce.
Tu hospodář, zlý kuřiplach,
čelo mračí, a s hospodyní . . . .
ouha! ta ani krok za práh
po zlém, po dobrém neučiní.
Jináč v Kyjevě bývalo!
Tam v ústa lítaly koláče,
potom se vínko pívalo,

a děvčata — až srdce skáče!
Za pohled laskavý bys dal
svou duši každé bez rozpaků;
leč jedno ďas jim pošeptal . . . .
nu, dejte pozor na pohádku!
Já — a náš pluk při Dněpru stál,
hodnou a švarnou hospodyňku
jsem měl — a muž — ten v hrobě spal —
no, dej mu Pánbůh odpočinku!
S ní brzo podružil se já:
život náš plynul hladkým tokem:
a dej i sprask — Mařenka má
se neposmoutí ani okem.
Jím, piju — byl i obyčej
višňovku dáti na uspání;
a mrknu-li: kmotřičko, hej!
hned kmoška běží bez zdráhání.
Což mohl ještě žádati,
kdo takové si bydlo získal?
Však hle, já počal žehrati —
sám satanáš mně to napískal.
Proč asi, tak přemýšlím já,
před kuropěním v noci vstává?
Či laškuje Mařenka má?
Kdož tam ji z domu přivolává?
Jen počkej, vyčíhám! a tak
ležím kdys oči zlehka mhouře —
noc byla jeden čirý mrak
a venku vztekala se bouře.
Tu slyším, ana skočila
s kamen má kmoška po lehoučku,
hned v krbu uhlí zživila,
a zažhla na něm drobnou loučku.
Pak vzavši sklenku s police —
dřív ale, zda li spím, přihledla —
má čistonitá družice
si před krbem na koště sedla.
Jedva si z baňky přihnula
po třetí pekelného vína,
již do výše se zdvihnula
a mžikem vyfoukla z komína.
Aha! pomyslím, husaří
na tom koníčku má Mařenka!
Jen ať si duši nespaří! —
V tom s lože hup — a hle, tu sklenka.
Přičichnu — čpavo! ký to hrom!
na zem vyšplýchnu — jaké divy!
Hle, pohrabáč a necky v tom
letí komínem jak by živy.
Spatřiv kocoura u kamen,
jej také z lahvičky jsem skropil —
frknul, a na túž cestu ven
za pohrabáčem hned se vzchopil.
To vida s chutí nemalou
do všech všudy jsem koutů cákal;
an hrnce, lávky, stůl — alou!
kus za kusem do krbu skákal.
Ha, prach a koule! buď co buď,
teď já zkusím, jak se to hýří!
Ji přihnu do dna si, a tuť
mne vznesl větřík jako chmýří.
I letím, letím bez kraje,
sám nevím kam — vše kolotavo;
jen hvězdičky potkávaje
volám na ně: Hej stranou, v pravo!
Až hora tu. Na hoře té
pod kotly ohně; pějí, břenčí,
pleší a při té mrzké hře
židáka polní žábou věnčí.
Já plivnul a cos říci chtěl . . . .
an tu Mařenka ke mně skokem:
— Domů! dokud jsi zdráv a cel! —
I řku já po ní šlehna okem:
Domů? ba rád, jen opověz
mi cestu! — Ach, on neupraven!
Zde hřeblo, chutě na ně vlez
a klid se, sice budeš zdáven.
Jak? já na hřeblo sedati?
Já, carský husar? Ó ty můro!
Jen palaš — chtěl bych rubati —
vám hlavy všem, i tobě, důro!
Dej koně! — Zde bo bloude, vem! —
A vskutku, oř přede mnou stojí,
zem postýlaje ocasem
a z nozder sypa plamen dvojí.
Vyšvihnu se. Kůň dal se v skok,
přes devatero řek letíme,
a jízda šla jak hvězdy tok,
až před krbem se zastavíme.
Hledím: táž byla světnice,
a pode mnou sem tam se kývá
ne kůň — leč stará lavice!!
Hle, co se druhdy přihazívá!

Z ruského *F. L. Čelakovský.*

49.

Tkadlec Matěj.

„Člověk míní, Pánbůh mění!“
tak zní, velectěné shromáždění,
jak to snad i beze snadu každý ví,
staré přísloví.
K vysvětlení pořekadla toho
příkladů bych mohl uvést mnoho,
avšak jediný ať vypravím,
pravdu tuto zkusil také Matěj tkadlec.
Matěj nebyl tvrdohlavec,
nebyl piják, ani soused zlý,
ani zlostný, ani svárlivý;
on nepatřil mezi mudrlanty,
o nichž kratičká,
ale trefná pěje písnička:
„Šel jest Franta mezi Franty,
prodal kabát, koupil karty;“
neb jak bychom řekli my:
„Šel jest Matěj mezi kamarády,
prodal plátno, koupil špády.“ —
Nikoliv! — On s hochy ostrými
nevytloukal karbanické štace;
abych vypověděl krátce,
tkadlec Matěj, mistr hledaný,
dobrý manžel, dítkám oddaný,
za stavem si hleděl práce,
tkaje vskutku mistrovsky
všeho druhu plátna, prostěradla,
ručníky a ubrousky.
Věnovav tak Matějovým cnostem
chvály dost,
povím též, že jeho stálým hostem
byla nespokojenost.
Matěj ovšem nebyl padlý na hlavu,
přec však ve svém skrovném stánku
nepožíval takměř ani spánku;
mrzelo ho, že je od stavu.
Po vyučení,
čili vlastně po tříletém mučení,
když mu naposledy
mistr loktem byl narovnal kříž,
aby se stal z něho řádný tovaryš,

sebrav Matěj vak, šel na zkušenou.
Prošed mnohou zemi utěšenou,
uzřel mnohé město, mnohou ves;
dnes byl tu a zítra kdes;
viděl Prahu, zašel do Rumburku,
do Ochranova a do Drážďan;
podíval se do Berlína, do Hamburku
na to množství lodí, stěžňů, ran;
odtamtud zas dál a dál
do Rakous a do Uher se ubíral;
konečně pak, prohlídnuv si Pešť,
tu byv přijat hrubě, tam zas vlídně,
snášeje dnes horko, zítra dešť,
přivandroval do nádherné Vídně
a tam pracoval šest let.
Tak náš Matěj poznal svět;
když pak v sedmém roce
dostal psaní, aby přišel domů hned,
chce-li zastihnouti otce,
navrátil se co syn jediný
do své dědiny;
tatíka však nezastihl více —
nebylotě tenkrát železnice —
a tak o týden se opozdil;
za to ale byl
od bratránka, kmotra, strejčka,
kteří přišli podívat se na Matějčka,
slavně přivítán.

Leč jak ztrnuli, když vzácný pán,
jenž byl s nimi z jedné mísy jídal,
teď: „Nix pémiš!“ na vše odpovídal!
Neboť za těch několiko let
zapomněl on česky rozprávět.
Přes to všecko v krátkém čase,
když se totiž mistrem stal,
domek opravil a ženu vzal,
přivyk Matěj mateřštině zase,
ač mu ještě velmi zhusta
do němčiny zabíhala ústa.
To však nechtělo mu z kotrby,
že mu nevěnováno té šetrnosti,
jaké byly hodny jeho zkušenosti,
a že mezi otruby
osud přimíchal jej, perlu drahou;
bylť se těšil nadějí tou blahou,
že zajisté celá ves
bude před ním, ne-li klekat,
aspoň zdaleka již smekat,
jak jen vyjde na náves.
Chudák! brzy shledal k svému žalu,
že ho mámil klam;
byť byl třeba v Portugalu,
přec jen bylo: Matěj sem a strejček tam!
Vyzýváno jej i bez obalu:
Kmotře, vypravuj pak přece nám,
co jsi viděl tam a tam! —
Věru to by nesnesl Job sám!
Matěj na vysokém koni —
a přec nikdo neříká mu „voni“.

Nejednou,
když tak zaměstnávaje se prací svou,
člunkem střílel v levo v pravo,
rozumoval: „O ty hlavo!
proč se v tobě zrodila
myšlenka ta zpozdilá,
usadit se mezi vesničany,
kteří neznajíce svět,
neumějí s takovými pány,
jako já jsem, zacházet?
Všude, kde jsem byl,
dávali mi titul: Pane!
Já se ovšem neplet mezi lidi nevzdělané:
s knížaty a hrabaty
sedával jsem spolu
jako rovný s rovným u jednoho stolu;
tu však každý trulda hranatý
chce být se mnou ty a ty!
Osude! tys velmi pobloudil,
žes mne odsoudil
k bidu, vratidlu a šlapačkám.
Kdybych takhle mohl volit sám,
uspokojil bych se málem;
nechtěl bych já ani kardinálem,
ani generálem,
ani jiným velkým pánem být,
nýbrž přál bych si jen mít
přiměřené postavení,
abych mohl spokojeně žít.
Bohužel! že nebude, co není!“

Tak se, velectěné shromáždění,
rozhostila v mistru nespokojenosť;
v otčině že pohřešoval zdvořilosť,
zanevřel on na poctivou tkalcovinu,
dávaje jí toho všeho vinu.
Že byl více zkusil, více viděl,
už se za bývalé kamarády styděl.
Pamětliv
vzdělanosti své a zkušenosti
vyhýbal se každé společnosti
a byl jako sysel v díře živ.
Doma ovšem mohl dělat pána,
ale nastojte! i tam,
jakoby jej osud stíhal sám,
zasáhla ho krutá rána.

Jednou k večeru
přivrávoral do světničky kdosi.
Matěj spíše očekával příšeru,
nežli opilého Kučeru,
ktery začal kdesi cosi,
neustále odplíval,
nejapně se usmíval,
chválil plátno, že je krásné,
konečně, když každou prošel věc,
spustil takto: „Matěji! tys přec
narodil se na planetě šťastné.
Ty máš domek jako klec,
hodnou ženu, hezké děti,
práce dost a peněz jako smetí —
čeho, u všech všudy! žádáš sobě víc?
Nechci, bysi se mi vyzpovídal,
ale kdo to jakživ slýchal, vídal,
aby člověk, jemuž Pánbůh tolik dal,
tak vyzáble vypadal,
jako by jen šťovík jídal?!
Vidíš, já jsem chuďas z Nemanic,
věčná žízeň je mé jmění celé,
a přec nemám známku mrzutosti na svém čele
jako ty.
Nač ty trampoty?
Život lidský beztoho je krátký;
člověk má jen čeho užije.
Či už přišel někdo zpátky
z krajů těch, kde srdce nebije?
Z veselého radují se andělé;
lépe v těle mít než na těle,
pročež beze všechny hádky
blázen ten, kdo nepije!
Toť má filosofie.
Ty se mračíš? Dobrého prý do třetice,
já ti ale neporadím více:

žij si jako poustevník!
Myslíš li však, že jsi dvacetník,
škodíš si. — Tys krejcar jako já."
A s tím žejbroval se ze světnice.
Matějovi zbledly líce
jako stěna.
„Taková je tedy moje cena!"
vzdychl si a od těch dob
chuďas nemoh v noci ani spát,
a když zdřímnul, začalo se mu vždy zdát,
že je krejcar opravdivý,
ale živý.
Jednou, když se probral z toho snění,
připadla mu na mysl
všecka domnělá ta ponížení,
a pak v mozku jeho uzrál úmysl,
svému živobytí
konec učiniti.
Přistrojiv se jako o svátku,
do kapsy vzal oprátku
a vydal se na poslední cestu.
Plachým krokem pílil dál a dále,
dívaje se kolem neustále,
není-li kdo z jeho známých kdes,
až ho ve své stíny přijal les.
Jitro rozvinuje darmo dnes
před Matějem svoji krásu;
darmo ozývá se ptačí ples,
darmo vane větřík svěží:
mistrovi jen o to běží
v okamžení tom,
jaký vyhlídnout si strom,
aby choulostivé jeho tělo
pohodlné odpravení mělo.
An tak hledá, tuť mu veveřice,
poskakujíc na dubě,
ukázala cestu k záhubě;
zdá se, že se šelmička naň usmívá,
že ho přívětivě vyzývá:
„Pane Matěj, jako doma!"
Matěj blednoucíma rtoma
mumlá: „To je kapitální dub!
Jaké větve! — to je něco pro mě;
radost, viset na takovém stromě,
jenom, smělosti, mně neustup!"
Honem zouvá boty, aby snadno
dubový kmen mohl obmýkat,
a již leze vzhůru. — Veveřice kouká,
jak se mistr na dub souká. —
Nahoře pak zůstal na kloníku stát.
Nad ním sněť, již okem změřil,
pobízí ho, by jí věřil
a oprátku chutě přivázal,
což on také dokázal,
mysle sobě při té zajímavé práci:
„Hodní lidé, darebáci,
boháčové i nuzáci,
Turci, křesťané i židé,
vůbec všeho druhu lidé
násilně si život brali,
když se na svět rozhněvali:
proč bych já si nepřál toho štěstí,
stejný osud s nimi nésti?
Ovšem — —" V tom vám tudy kráčí
milosrdný bratříček,
dlouhoprstý chlapíček,
bystrých zraků, povahy pak stračí,
jemuž lesknavá i nelesknavá věc
lepívá se na palec.
Spatřiv boty vyleštěné,
s radostí se po nich žene.
„Pojďte se mnou!" dí a již je vzal,
ač nahoře mistra uhlídal,
jenž pln podivení
s kruchty dolů koukal na to nadělení.
„Počkej, šelmo zlořečená,
brát tak nohy na ramena!"
křičí Matěj. „Aby něco do toho!
Vytrhovat jednoho,
k poslední když hodince se chystá,
to je velká drzost dozajista!
Boty uherské mi lotr vzal,
kterých bych mu nikdy nenechal,
poněvadž mne osm zlatých stály!"
A pak, samá žluč a samý jed,
sešoupá se dolů hned,
a již za taškářem pálí.
Mrštný zloděj uháněl
jako šipka po stráni;
Matěj, by ho stíhnul přec,
letí za ním jako krahujec.
Zloděj napíná své síly,
aby nebyl zbaven bot;
Matěj rovněž k tomu cíli
sáhodlouhým skokem pílí
se zlodějem o závod.
Když pak tento viděl, že se Matěj tuží,
že ho žene hezky ztuha,
bál se o svou vlastní kůži,
že by se mu na těle
klackem toho přítele
mohla objeviti duha;
pročež boty odhodil.
Matěj, jenž už blízko byl,
nechav ptáka
darebáka,
když jej dost byl sprovodil,
jak a kam chtěl běžet,
přece dobře pochodil:
vždyť mu bázeň dobrodruha
nechala tam boty ležet.
Tu je jedna, tamto druhá.
Utrmácen — taškář byl už kdes —
klesl milý Matěj na pařez,
tona takměř v moři potu;
přec však, an si čelo utírá,
spokojeně pozírá
brzy na tu, brzy na onu zas botu.
Když si trochu oddechnul,
obul boty, pak se hnul
a šel — dech byl ovšem ještě krátký —
volným krokem zase zpátky
A když přišel k místu tomu,
kde chtěl na dubovém stromu
ukojit svou zoufalost,
pravil: „Teď mám v sobě zlost. —
Eh co! půjdu raděj domů,
na to zejtra času dost."
Dostav takto nápad jiný
navrátil se do dědiny. —
Přišel zejtřek. — Matěj nic! —
Tak den po dni dělo se, až nikdy víc
neměl pomyšlení
na to zatrolené oběšení.
A tak, velectěné shromáždění,
člověk míní, Pánbůh mění.
Račte dovolit, bych připojil
ještě toto naučení,
že i zloděj není k zahození!
Kdyby byl

taškář bez bot dál se bral,
byl by Matěj za své vzal;
ale že vzal boty Matějovy,
začal tento život zase nový.
Proto nemůže to jinak být,
leč že zloděj musí také žít,
jenom nám ať kapsy neobrací! —
S tímto přáním končím deklamaci.

V. V. Trnobranský.

50.

Každý chce mít svoje potěšení.

Od knížete k žebrákovi,
od sklenáře k pekařovi,
od chudého k bohatému,
od študenta k hospodskému,
stárek, mládek,
švec i sládek,
řezník srdnatý,
krejčí špičatý:
každý chce svou radost míti.
Kde ji ale, drazí páni, vzíti?
Někdo si k ní ovšem lehko pomůže,
jiný se však pro ni sedře do kůže;
jeden při tom dojde smíchu,
druhého to svede snad i k hříchu!
Mnohý obstárlý již pán,
chtěje mocně hezkým býti zván,
dá si na svou holou lebku
z cizích vlasů vsadit čepku,
tváře natírá si líčidlem,
vousy nabarví si černidlem.
A jak dává pozor na své šaty!
Než vytáhne z domu paty,
klobouk pětkrát v ruce otáčí,
přetírá ho paterými kartáči:
na to měří cípy u šátku,
jsou-li v dokonalém pořádku,
je-li totiž jeden dlouhý jako druhý.
Jsou-li límečky též dosti tuhy,
nemají-li býti nohavice
trochu více vytaženy,
jaké má vzít rukavice
k tomu svému vystrojení . . .
Když se konečně již z domu dostane,
nová starost mu zas nastane:
ohlíží se na vše strany,
všímají-li si ho slíčné panny,
po všech oknech slídí,
zda-li ho přec někdo vidí
a se diví, jak se přisluší.
Chuďas ovšem netuší,
že ho lidé za blázna jen mají!
Ale jářku: ať si co chtí povídají:
nalezá-li v tom své zalíbení —
přejme mu to potěšení!
Panenka, jež v mládí
nechtěla neb nemohla se vdát,
buď že hoši neměli ji rádi,
neb že otec nechtěl mnoho dát:
je-li v čtyřicátém roku,
přivine ku svému boku
obyčejně místo muže psíčka —
rozumí se, hodně škaredého,
šilhavého, ježatého —
toho pak mazlíčka
opatruje se vší něžností,
těšíc se s ním v osamělosti;
třikrát za den jej umývá,
potom v peřinkách zahřívá,
vlastní lůžečko mu ustele,
dá mu s sebou jísti na stole,
všemožnou mu prokazuje lásku.
Vyjde-li si někam na procházku,
psík jest jejím společníkem;
v dešti ukrývá jej pod deštníkem,
v slunci pak stínidko nad ním drží;
a když pejsek svéhlavý kde státi
zůstane a za ní neběží,
počne hned se o něj báti,
volá na něj, krásná jmena dává,
a když pejsek přec jen stát zůstává,
neváhá jej do náruči vzíti,
by ho u srdéčka mohla míti. —
Mnozí, nelidskostí zaslepeni,
arci jen se nad tím šklíbí,
ale já řku: když se jí to líbí —
přejme jí to potěšení!
Mladý pán, syn bohatého statkáře,
nezná větší radosti,
nežli ve společnosti
dělati pokaždé vtipkáře;
stále vtipy si vymýšlí,
a když nemá svých, pak brává
ty, jež dávno v kalendářích vyšly,
za vlastní však je vydává,
snaží se, by každé slovo
sousedovo
nějak přepotvořil,
a tak z něho nový vtipek stvořil.
Staré anekdoty,
dávno na pensi již jsoucí,
vytáhne ten jejich ctitel vroucí
ze temnoty,
— z staré truhly hlubokosti —
odívaje pravým časem
tyto holé kosti
novým masem.
Že pak jeho řeči vskutku vtipné jsou,
tím na jevo dává,
že se jim, jak z úst mu vyběhnou,
obyčejně sám nejvíce smává;
někdy se mu také jiný směje,
on pak myslí si, že smíchem tím
veselým
jeho vtipům čest se děje:
inu, vždyť nám to na škodu není,
tedy já řku: — Přejme mu to potěšení!
Jde-li někdo z rána po městě,
vidí jistě někde na cestě
hlouček ženských státi,
rokujících jako advokáti
před tabulkou malou, skleněnou,
rozličnými čísly popsanou,
z nichžto některá jak zlato problyskují,
jiná červenou jen barvu ukazují.
Jedna praví: „Zpropadená
trojka! pětkrát vsadila jsem na ni, —
vždycky byla zabedněná;
po šesté, když nechám hraní,
ďas ji zavolal!
bohdejž si ji na kyselo zadělal!“
Druhá volá: „Ó já zpozdilá!
všecka čísla ve vídeňské vyšla,
jež jsem do Brněnské vsadila;
o jaké já terníčko jsem přišla!!“
Takým spůsobem ty milé sestřinky
jedna druhé sobě stěžují,

o budoucím tažení své myšlénky
přátelsky si sdělují.
Jedna vsadí na lumera,
která se jí zdála včera;
druhá obsadí zas roky své a svého manžela,
třetí sčítá kroky,
ježto z domu k loterii udělá.
Každá mní, že čísla její živá
neomylně vyjdou,
ne-li poprvé, jak to již obyčejně bývá,
tedy po druhé jí bez pochyby přijdou!
Mnohá prodá radši šaty s těla,
než by výhru zmeškala tak jistou;
jiná raději by chtěla
místo kávy vodu čistou;
jedna si to na tabáku uspoří,
druhá suchý chléb jí k večeři,
— muž se může jak chce vadit,
jen když ona může do lutrie vsadit! —
Jest to arci pohled přesmutný
na ty ženy zaslepené;
ale kdož bude tak ukrutný,
aby zamezil jim cestu k štěstí,
jež už mají jako pojištěné?
Každý z chudoby chce k bohatství se vznésti!
Ač to však ten pravý spůsob není,
kterým sobě k němu dráhu klestí —
já řku přece: Přejme jim to potěšení!
Když si tedy celý svět
nějaké to potěšení strojí,
můžete si pomyslet,
že i já chci radost míti svoji.
Neměl radosti bych větší,
nežli kdybych byl svou řečí
spůsobil vám malé vyražení:
doufám, že se mi to podařilo!
Kdyby ale tomu jinak bylo —
já řku přece: Přejte mi to potěšení!

Fr. Brzobohatý.

51.

Šest a dvacet.

Jednou v letě, v neděli,
a to z rána v devět hodin,
k panu správci do Semenin
přilítla v kokrheli
paní Běta. Moudrá žena,
od sousedek vůkol ctěna.
„Urozený pane náš!“
mluví k správci v pokornosti,
„pomozte mi z nesvornosti;
neb můj muž, ten kaviáš,
sužuje mne každon dobu,
za vlasy mne vleče k hrobu!
Já jsem stálá, dlouho mlčím,
někdy div se nerozskočím;
když však počne příliš hřmít,
pak dám bleskům notně bít.“
Správce, mírný, tichý pán,
nerad maje nesvornosti,
ptá se vlídně, beze zlosti
(jiný byl by rozhněván),
co se stalo? rád-li pije?
nebo-li ji často bije?
či-li její spanilosti
nechce k stáru chválit dosti?
„Piják není, chraniž Bůh,
té neplechy do něj není.
Bije-li mne? — Ne, on jako duch,
zubů na mne nevycení.“
„„Jakých tedy ztropil psot?““
ptá se správce. — „Ach, můj světe!
což sám na to nepřijdete?
Hraje jako o život!“
„„Na housle snad?““ — „Mnohem hůře!“
„„V kuželičky?““ — „Dobré kuře!
jen se chraniž spolků zlých,
v kuželky hrát není hřích;
v kuželky hra má být zdravá,
nezabolí po ní hlava,
a když devět udělá,
stavěč „juchu!“ vyvolá;
samu mne to v srdci těší!
Potom bych mu také přála,
někdy bych i spolu hrála,
kdyby — jak pak tomu Češi
říkají jen? — na zeleném
stole, suknem potaženém,
koulí tloukl o kuličku,
by ji vehnal do pytlíčku —
a! mangary! to je čest!
Též i zdravé, rovná tělo,
jak by po niti jít mělo,
nebo je měl vítr nést!
A co víc? Můj muž je krejčí,
štíhlý, útlý jako lejčí. —
To by v tom byl suk a výr,
by z něj nebyl inžinýr! —
Ale ne! jen v karty hrát —
a to sice šest a dvacet!
v půl noci se k ženě vracet,
výdělek jí z truhly brát!
Šest a dvacet! Já se zblázním,
tak-li mu ji nevyprázdním,
že si z dvacíti a šest
nanejvýš dá cvika splést!
Když si jednou k šístce sedne —
mohu umřít, on se nehne;
mluvit je co do rána! —
Někdy jsem se krásou skvěla,
takže jsem dvě leta měla
za milého hulána.
Ten mi z pouhé upřímnosti
daroval až do věčnosti
na památku, pro radost,
obraz svůj, jak žil a rost.
Teď vám povím pěkný žert:
Rámeček jsem na něj sbila,
fábory ho ozdobila;
ondyno — co nechtěl čert?
vrátím já se z pouti domů,
zarazím se — u sta hromů!
rozkoš má jest vytržena,
v rámečku pak zastrčena
spropadená špádská důška!
Stála jsem jak planá hruška.
Já se tomu, pane, věřte,
podnes divím, že jsem ještě
muži za tu špádskou mříž
nezlomila vaz i kříž!“
„„Milá paní krejčice,““
správce dí, kterýžto právě
špádskou důšku též měl v slávě;
„„proč děláte různice?
Mezi všemi hrami v světě —
za to stojím paní Bětě,
ač jich známe mnoho set —
není přes šest a dvacet!

Ku příkladu: co jest cvik?
Rozum dlouhou chvíli zívá,
nezvučí-li hráčů křik;
a nemá-li trumfa touše,
který všecko jiné zkouše —
může o sto zlatých jít —
však jsem spodkem notně bit!
Nebo vezmem maryáš,
který rády ženské hrají,
než se za své muže vdají —
(tak říkává hrabě náš):
Není-li tu všecko stejně
jako v každém labském mlejně?
Kdo chce dobře, šťastně mlít,
musí stárka podmydlit.
Co je stárek ve mlýně,
to je schorek v maryáši;
nic vám rozum nevynáší,
tento-li vře nevlídně.
Král sám jako baba stojí,
s žezlem desítky se bojí!
Kdo chce prospěch ulovit,
musí s schorkem bratr být.
A tak bych vám vypočet'
na sta her, jež povídají,
v dalekém že hráčů kraji
není přes šest a dvacet.
Ramšl, Vojta, Půldvanácté —
(leč jest vždycky jedenácte —)
ba i veleslavný vhist
má jen jednoduchý list!
To si chválím šestici!
Hned jak se mi karta míchá,
na soka se dívám z ticha,
hledám k toušům petlici.
Obtěžkám a sejmu vážně,
na líc se hned dívám snažně. —
Špádská sedma? nebo kluk?
Důkaz, že jsem dobře ťuk'!
Teď to slavně rozložím;
v tváři mi, co mám, lze čísti;
vidím-li tři touše kvísti,
hnedky celý zahořím;
figuru-li mám, pak lovím,
vždycky ji však neopovím;
neboť známý kaval v kartě
vždy jest na ztracené vartě.
Teď si v duchu povážím,
že mám v ruce celé vojsko,
jako vůdci jest mi ouzko,
všecko pětkrát převážím.
Srovnám špády zase k špádům,
denáry zvlášť, kopy k kopům.
A když všecko rozvodím,
v básni boží vyhodím. —
Malé špády hraje sok —?
ještě jednou? — Jest tam důška!
Na tu číhám jako liška,
nehne se mi ani krok!
Já jdu pro ni — vážná bulka!
ve mně hraje každá žilka! —
Jenom ať jsem nepředal!
sic jsem sám si výhru vzal! —
Hola! to jest baštonů!
Layer devět loket dlouhý!
Bulka kulhá vedle strouhy;
spadnu-li tam, utonu! —
Ještě jednou? — kopy —? — kopy!
Ha! kéž dopídím se stopy —
vítězství! je šest a dvacet!
tam jest jenom pět a dvacet!!! —
Hleďtež — no? — co? — do pekla! —
Správce vidí teprv nyní,
že tady již Běty není,
že mu zlostí utekla! —
(K posluchačům.)
Jen když Vy jste neutekli!

V. Klicpera.

52.

Zbytečnosti.

Že na světě nic není bez účele
a vše je v roztomilém souladu,
to posud hlásá mnohý copař směle
a důkazů má na to hromadu.
Leč přihlídnem-li k věci trochu blíže,
tuť seznáváme bez obtíže,
že taký skostnatělý copař sám
je předkem zbytečný už krám,
a že by v světě mnohem líp se dařilo,
kdyby v něm tolik copů nebylo!
Toť jedna zbytečnost. Leč znám jich více,
neb je jich v světě na tisíce!
Vy však se tuším spokojíte,
když pro dnes některé jen zvíte.
Já neupírám, že to nutná věc,
by dívka hleděla se dostat pod čepec,
když je v tom krásném věku,
kde milostného lásky léku
je srdci jejímu tak třeba
jak pro vezdejší život chleba;
však aby panna, která viděla
už — jak se říká — Abrahama,
se ještě zalíbiti hleděla
a za ženichy pobíhala sama,
ač víc jí sluší růženec —
to, tuším, zbytečná je věc!
Já také uznávám, že poměry
to vyžadují, aby branná síla
se časem uchopila krvavého díla
a plna ve své vůdce důvěry
by potírala nepřítele,
jenž loupí, vraždí bez účele;
leč aby za dob míru
zem živila na kopy kavalírů,
kteří, ač plni bujarosti,
na pensi tyjí z občánkových mozolů,
za to, že od Hradce a Podolu
utekli na důkaz své statečnosti —
takové generály, třeba měli
i sebe více hvězd a řádů,
si vydržovat jen tak pro parádu,
to za zbytečnost uzná národ celý.
Mít v politice řádné přesvědčení
a důsledným si zůstat v každé době,
to vlastnost jistě špatná není,
zvlášť je-li účel její, aby zlobě
nepřátel vlasti byly položeny hráze.
Jen svorností se dojde cíle snáze!
Byť cesty byly všelijaké,
jen snahu pakli všichni jednu máme,
tak výsledku se jistě doděláme
a pomaříme plány křivolaké
Leč aby v zájmu vlastní politiky
žurnály počaly vždy nové křiky,
jakmile kvartál nový nastává,
to věru zbytečností se mi zdá.
Že k udržení pořádku a souladu

je třeba v zemi ouřadů,
které by nad zákony bděly
a každý přechmat zadržely,
to jistě nikdo moudrý neupírá,
aniž se zákonité moci vzpírá;
leč štváti na lid byrokraty,
kteří, jakmile se jim zráčí,
se na občana sápou s karabáči
a místo přátel jsou mu katy,
to, pokud vím,
též patří k věcem zbytečným.
Ač nemilé to překvapení,
když člověku se do stavení
zahnízdí myši, švábi, rusi,
přec vytrpět je musí,
an přese všecko úsilí
jich nelze zcela vyhubiti;
však trpět, aby v Praze jezoviti
se u Ignáce hnízdili
a starým babám mátli hlavy,
to už je zbytečností vrchol pravý.
Tak mohl bych vám ještě směle
vyprávět historie celé
o zbytečnostech, které na světě
vzdor pokroku a osvětě
až posavad se udržují
a jako plevel hojně bují;
leč raději už pomlčím:
neb ze zkušenosti to vím,
že zbytečné o zbytečnostech mluvení
se jako zbytečnost i ocení.

J.

53.

Poklad.

Myslíte-li, že to mám již v zvyku,
neustále míti lásku na jazyku,
a že opět dle starého hesla
Amorovi polezu snad do řemesla,
to se velmi mýlíte.
Čeho nyní ode mne se dozvíte,
při tom, vsadit bych chtěl na to dukát těžký,
budou státi vlasy Vám jak ježky.
Pročež račte pilně pozor dáti
a se kurážnými aspoň zdáti!
Pravda, že ten lid náš český
ve vzdělání pokračuje hezky;
a ač spílají mu, že má tvrdé lebky,
neškodí to přec. — Jen když má rozum hebký! —
Jedněch jenom nezbavil se posud osidel,
že se totiž tu a onde bojí — strašidel!
V Pověrově u Ždímasa
scházela se každý večer chasa,
kdežto mimo přádlo, háčkování,
každý povídal cos pro zasmání,
aneb četl nějaké povídky kus,
kterou sepsal nám Kramerius.
Jednou přišla řeč i na duchy,
kteří strašívají pastuchy;
a tu každý: staří, mladí, ba i děti
věděli cos s hrůzou pověděti.
Soused Záhon hlasem skormouceným
vypravoval, — o kom, to již nevím —
kterak jednou dávno v neděli
v hospodě kdes čtyři muži seděli
a tam o strašidlech žerty tropili.
A když plecháče své dopili,
pravil jeden: „Vsadím vědro piva, ba i více,
že teď nepřinese nikdo lebku nám z kostnice.“
Byloť právě o půl noci,
čas, kdy duchové své užívají moci.
Aj, tu jeden z hostů, pravý kolohnát,
chce hned v sázce pevně stát,
řka: „Sečkejte zde půl hodiny!
Půjdu do kostnice samojediný!“
V skutku také šel,
avšak nikdy více nepřišel.
Druhý den, když šli mu po stopě,
mrtvého jej našli v příkopě.
Jiný vypravoval zase o diblíku,
který rychtářovi skládal zlato do pytlíku;
jiný vykládal zas, kterak již co malý hošek
nelekal se v bahně světlonošek. —
A tak každý vypověděl,
co kde v světě zkusil, zvěděl. —
Konečně vstal soused Žbírků,
aby otevřel svou vyřidilku.
„Včera,“ vece, „šel jsem něco před půl nocí
na návštěvu k nemocnému otci,
a to, strejče, kolem vaší obory,
tam kde jste měl vloni brambory.
Bylo tma jak před stvořením světa,
jako říkávala nebožka má teta,
a já divím se Vám ještě dnes,
že jsem jednou jenom do kaluže vlez.
Když se ale octnu u té staré vrby,
tu mi něco vleze do kotrby
a hle! kouknu, milí braši,
v místo to, o němž dí pověst, že tam straší.
Že jsem leknutím hned dostal husí kůži,
nebudete snad se divit, ač jste muži;
neb jsem spatřil v nehluboké díře
s hořícíma očma zvíře,
jehož oheň, čím jsem běžel dál a dál,
tím i větší se mi zdál.
Nyní se Vás tážu: Co to bylo,
a zdaž se Vám to kdy přihodilo?“ —
Celý spolek, sedě tíše,
strachem sotva dýše.
Po nedlouhém rozjímání
dá se ale konšel v rozkládání:
„Co to bylo? — Hm! — Nu, co jiného as,
nežli poklad, na němž seděl ďas!“
„„Poklad! poklad!““ přisvědčila chasa.
„Na něm ale živá bytosť ďasa!“
dodal konšel pánovitě.
„Nezbývá nám nic, než hbitě
se tam odebrati,
s peněz čerta odehnati,
milý poklad odtamtud hned vzít
a se o něj rozdělit. —
Jene! Tys ďál vloni čerta v Mikuláši —
půjdeš s sebou! — i ty, Barnabáši!“
Ihned vypůjčil si pytel konšel náš,
rejče ale vzali Jan a Barnabáš,
a tak jsouce ozbrojeni, pravou nohou
vykročili, a již byli pod oblohou.
Konšel v blízku oheň záhy zmerčí,
pročež hned své kroky ztenčí,
poučuje pak své druhy šeptem,
jak se mají potýkati s čertem.
Všichni postupují k pokladu vždy blíž,
konšel na zádech již cítí čerta tíž;
ale druzi jeho, bojácní jak krejčí,
důvěřují každý svému rejči;
když pak na krok byli u svého již cíle,
použili k tomu malé chvíle,
by se postavili v šik.

Sotva kratičký uplynul okamžik:
„Hr! do pytle s milým nadělením!
Už je ďábel v pytli,
dobře jsme to chytli!“
křičí hrdinové naši s potěšením.
Konšel, první autorita již dle jmena,
vezme honem pytel s čertem na ramena,
druzí pak na každé straně
rejče nesou vzhůru jako zbraně! —
Mezi tím však u Ždímasa
na ně čeká chasa.
Tu se třikráte na vrata udeří
a již s čertem vchází konšel do dveří.
Když se spolek přihrne sem ze vzdálí,
konšel opatrně pytel rozbalí,
a: „Mjauk!“ vyskočí pak z něho kocour jako liška,
jemuž z huby letí malá myška.
„Táto! táto!“ volá hospodského Nácek,
„hle! hle! toť náš Macek!“
Ptáte se mne, společnost co potom dála?
Inu, ta se tomu čertu notně smála!

Fr. K. Drahoňovský.

54.

Liška nad lišku.

Na Rohozec k panu starému,
ferinovi vůbec známému,
přišel právě týden před poutí
pan Dlask z Dolanského zákoutí.
„Pane starý!“ pravil, „rád bych soudek piva,
a že u mne z Prahy mnoho hostů bývá,
račte soudek dobrého mi dáti,
bych Vám za to mohl chválu vzdáti!“
Sládek mu hned do mázu
piva natočil jak malvazu,
řka: „S tím budete snad spokojen;
mám ho však tři soudky jen!“
Milý Dlask
pivo ochutnav, si mlask,
načež vece: „Od toho mi soudek dejte!
S Bohem! — dobře se tu mějte!“ —
V tentýž ještě den
byl sud v sklepě uložen,
by o pouti chutí svou
budil hostů mysl veselou.
Večer scházeli se páni z kanceláře
v restauraci u bednáře,
a tu nezapomněl sládek sděliti,
jak Dlask přišel vědro piva koupiti,
a že koupil proto nápoj ten dost drahý,
poněvadž chce hostit kohos z Prahy. —
„Budete mít,“ pravil sládek, „ještě v známosti,
že je pan Dlask šelma od kosti.
Vloni ukrad' kapouny mi z trouby,
za něž do pekáče vložil houby.
Bylť Dlask tenkrát hostem na můj svátek,
mně však s ostatními nedal ani hnátek;
od těch dob pak směje se mně vždycky,
že jsem pozval hosty na nože a na vidličky!
Dal bych za to věru piva sud,
kdyby takhle někdo, buď co buď,
dříve než pouť na dvéře mu zaklepá,
pro švandu mu odnes pivo ze sklepa!“
Sázku tuto, na pohled dost smělou,
přijal s tváří převeselou
kancelářský Kahnout,
jenž zná pivo kapitálně táhnout.
Den před poutí o sedmé hodině ranní
došlo pana Dlaska předvolání,
že má pohotovu býti
a hned s poslem na kancelář jíti.
Poslalť kancelářský proto rozkaz ten,
by pan Dlask byl z domu odstraněn.
Přišed k kanceláři,
ptal se Dlask hned s přímou tváří,
co as dobrého naň čeká? —
„Co pak jste to za člověka?“
řekl mu tam kdosi. „Zůstaňte jen sedět!
Časem svým vše máte zvědět.“
Měltě totiž ten pan „*kdosi*“ nařízeno,
aby Dlaska zdržel, poledne až bude odzvoněno.
Zatím co pan Dlask si na lavici mačkal tělo,
v domě jeho se cos podivného dělo;
kancelářský s sirotčím
a pan starý s podstarším
pospíchali do Dlaskova domu,
smějíce se napřed tomu,
kterak nezpomena čepu,
usedá Dlask k lepu.
Kancelářský v před se béře,
pootevře tiše dvéře;
ptá se paní Dlaskové,
kde podpora její je?
A když s udivenou tváří
ta mu řekla, že je v kanceláři,
zašimral se za uchem a svraštil čelo.
Na to, jak by do mozku mu něco vjelo,
pravil: „Škoda, že ho tuto není!
Mámť já svěřenou tu misi,
bych vyskoumal před komisí,
zdaž pan starý dle kontraktu znění
vaří pivo jako rtuť?
Není-li tak, buď jak buď,
vyprázdní se vědro do krůpěje,
nechť se cokoliv pak děje!
Bychom tedy rychle přikročili k skutku,
přineste nám, matko, šrůtku!
Podstarší, vyklopte kapouna,
vy pak druzí, připravte si tahouna!“
Dlaskova tu paní
hned se po plecháči shání;
načne soudek přepnutý,
posud nevinný a nehnutý,
načež koláčů dvě mísy
přinese a staví před komisi.
Kancelářský, naliv sobě sklenku piva,
proti sklu se na ně dívá,
ukazuje celé společnosti,
že se takto perlí dosti,
kteráž cnost se béře k vědomosti.
Nato z podané mu šrůtky
udělá dva klůtky;
chutná podle znalců zvyku
obsah jeho na jazyku.
Obličej však jeho dříve jasný
béře na se pohled strašný,
z něhož souditi lze přesměle,
že je pivo kyselé.
Avšak navzdor tomu piva hříchu
octnul obsah plecháče se v břichu.
Rozumí se, že, aby se proskoumala věc,
každý musil vypít plný plechovec!
Když tak asi deset džbánků
vteklo v komisních těch břichů schránku,
umínila Dlaskova si máti,
pivo také ochutnati;
bylať vždycky slýchávala,
že se při zádržce pečeť na sud dala;

tato slavná komis ale
že jen slavně pije dál a dále.
Mrkla tedy na Martina,
mladého to čeledína,
a ten v nejrychlejším chvatu
letí na kancelář pro pantátu
a tam vypráví mu, co se děje.
Pan Dlask místo zlosti však se směje.
„Dobrá!“ praví. „Za to je též nemá minout mzda;
vždyť má sládek ještě soudky dva. —
Hochu! mysli, že jsi na honě
a běž rychle někam pro koně!
Žíznivá nám kyne doba,
a tu naložíš u sládků soudky oba.
By se vydalo však pivo tobě bez překážky,
řekneš paní staré zcela bez přetvářky,
že nadlesní ze Smržondky
posýlá si na deputát pro dva soudky,
s panem starým na honě že nadlesní je,
proto ať dá z toho, jež se dobře pije!
Já však zatím domů doskočím
a s komisí ku soudku se přitočím.“ — —
„Ejhle! pan Dlask je už tady!
Hodný pán to! — Nedá umřít žízní, hlady.
Uspořme mu svízele,
vypijme to pivo kyselé!“
uvítá jej komis, pivem rozjařená.
„Zavdalať nám Vaše hodná žena,
teď i my Vás k pití vybízíme
na důkaz, že břečku Vaši ctíme.“
Pan Dlask přijmuv poctu,
chutná k domnělému octu,
načež dí: „Toť od sládka je rozmilé,
dávat za peníze pivo kyselé!
Prosím, dejte sobě chutnat, páni,
dokud kyselost Vám nezabrání!“
Milí hoši potom v bázni boží pili,
až se všickni notně nachmelili.
V tom však také Martin s dvěma sudy
přijíždí, nevěda, kam a kudy?
Ze ho paní stará dobře znala,
dva soudečky s vyleželým jemu dala.
Slavná komis, slavně napitá,
k oknům nyní klopýta,
aby viděla, kdo na překot
volá na dvoře to: Cehy! hot!
Sládek zprvu myslí, že to bludy,
potom poznává přec, že to s dobrým pivem sudy.
I chce se svou společností
Martinovi rozbít kosti.
Nemohouce ale s těžkou hlavou
k dveřím najít cestu pravou,
slyší rádi volat Dlaska: „Zůstaňte tu s námi!
Holka! přines několik otepí slámy!
Rozložte se na ní s celým tělem!
přeju, nechť se Vám zdá o kyselém!
Až se ale slavně vyspíte,
pak se, *kdo má dobře*, teprv dozvíte!“

Fr. K. Drahoňovský.

55.

Láska.

Neračte se strachovati,
pánové a paničky,
že Vám budu vykládati
talmud nebo kartičky,
neb že hodlám povídati
o starých snad skládáních,
aneb o páních,
kteří, co by vzdělávati
měli ducha vinici,
vzdělávají chmelnici; —
ne, to není cíl mé řeči,
já se chystám k jiné věci.
Lásku — ráčíte snad znát:
je to plesů rajských surrogát,
ambra plná libé vůně,
ysop srdce, kteréž touhou stůně,
palma, pod níž mladé dvé
šepotá si čáky své:
takovou Vy ovšem znáte,
protože ji v knihách máte;
ale pohleďněte v skutečnost,
je-li tam ten sladký host?
Navštěvujte jenom bály,
budoary, skvostné sály,
jděte mezi Irokezy,
jděte mezi Kamčadaly —
zda-li tam kde láska vězí?
Dívka tu sní o pozemském ráji,
mladík také lásku hájí;
vezměte však peršpektiv,
a hned uhlídáte jiný div.
Láska pohádka je velká,
špatná, rozviklaná znělka;
hora pustá, truchlivá,
v levo přeukrutné mordy,
v pravo bambitky a kordy,
Sněžka — sopka ohnivá,
a na vršku kulich sedí;
člověk mní, že Venušin
synek s kruchty na něj hledí,
honem běží, leze, leze —
až se s kopce dolů sveze.
Láska, to je stín,
za ní panna bledá,
v zraku tkví jí hrozné: Běda!
záští, nevrlost a zlost,
je to morní panna — žárlivost.
Láska je to Eldorado,
k němuž všechno rádo
běží jako chuděra,
když se táhnou numera.
Znáte už tu blahou lásku? —
Moh' bych napsat kolik svazků
nejkrásnějších důkazů,
že ta bytosť skvělá,
o nížto se tolik řečí dělá,
patří v říši úkazů.
Ano, když zde ještě žila
za těch našich babiček:
tenkrát růže v cestu sila;
o lásce pěl slavíček,
tenkrát byla blaženost,
bylo věrných srdcí dost.
Ale jak se dále přesvědčila,
že už v srdcích není dobrá žíla,
nýbrž přetvářka a klam:
tuť si měsíc oblíbila,
a že nedošla zde cíle,
odstěhovala se tam.
Teď prý poslouchává,
když pan David z dlouhé chvíle
na harfu si podrnkává.
Nevěříte slovům mým?
Prosím o ztrpení malé,
s důkazy se vytasím,
že nám láska dala vale.

Račte v sál se podívat
na to shromáždění skvělé:
je tam vidět líce plát,
je tam vidět vousky smělé,
vše se míhá v čarném kole,
očka, rty se usmívají,
šviháci se namahají,
aby nevypadli z role.
Pozorujmež mladíka,
jakou on to práci podniká!
Kolem dívky poskakuje,
ústy hbitě pohybuje:
„Ach, ach, to je krásný svět,
slečno, v Vaší přítomnosti;
žádná moc mne nevyhostí
z ráje, kde tak vnadný květ!“
Slovem, dělá mnoho hluku;
ona mu zas, tisknouc ruku,
ve všem sladce shovívá,
mlčí, červená se, vzdychá —
šepce mu i cosi zticha —
líbezně se usmívá;
při tom ale — považme si! —
vábí jiného už kdesi.
Proč si v tom as libuje?
Proto, že je v lepším fraku,
že má — fuky v kotrbě
a že k tomu pěknou straku
maluje jí na vrbě.
Myslíte však, slečna drahá
že jen ty dva za nos tahá?
Třetímu své city jeví,
čtvrtý slastí, kde je, neví,
a ten pátý — tomu slibuje.
Ta snad v srdci lásku cítí?
Dobrou noc, ty levné kvítí!
Avšak kdyby věděla,
kterak potom šviháк koupá
v luhu toho anděla:
„Vida, husička ta hloupá
cirátů co nadělá!“

Zanechme teď, drazí, sál
a zas o kus pojďme dál!
Pyšným krokem kráčí
vyšňořený pán,
onť má vypůjčený fráček,
mnoho plánů, lehký sáček,
srdce jako marcipán, —
kam pak asi ráčí?
Ticho, on je na cestě
k vyvolené nevěstě!
Sotva že tam přes práh kročí,
hned se ku matince točí:
„K službám, líbám ručinku;
kde pak máte slečinku,
perlu srdce mého drahou,
sladký plamen touhy mé,
bych jí sdělil rozkoš blaheu,
že již svoji budeme?
Ano, to se v krátce stane,
vždyť mám od vás slovo dané,
a můj chef
přesvědčiv se, že jsem v péře
jako lev,
otevřel mi k štěstí dvéře.“

Načež papá nevěstin:
„Ovšem — vy jste dobrý syn,
a má Fani dítě zdárné,
hospodářské, pranic marné,
budete s ní blaze žít.
Ale co se týče věna —
peníze jdou jako pěna,
je teď co se uživit;
příjmy naše sotva stačí —
vím já, kde mne bota tlačí....“
„Jak? že nejsou dantesy?
Ouha! schovej partesy!“ —
Tak se v duchu ženich zlobí,
čině, jak by naň šly mdloby.
„Achich, těžko, musím ven,
jsemť vám jako omráčen.“
Sotva však je z domu venku,
mudruje: „Hm: pěknou ženku
bych si tu byl ulovil!
Jakých řečí, že ta panna
dukáty je vykládaná!
To bych si byl nasolil!
Zpředu nic a vzadu nic —
a co, nepůjdu tam víc.“ —
Je to láska? — Chyba lávky,
to by byly pěkné vdavky!

Račte nyní, moji drazí,
z města se mnou na venek;
snad že tam ta láska v chýši
zvolila si říši
v středu veských krásenek, —
an se v městech nenachází?

Vojtíšek je švarný hoch,
je mu devatenáct roků,
dvacátý už táhne v skoku,
tedy by se ženit moh'.
Mimo to má pěkný statek,
ovšem trochu zdlužený —
aby se mu nestal zmatek,
čeká pomoc od ženy.
Tlampač je hned tady s radou,
zvát on ve vsi holku mladou,
pracovitou, bohatou.
„Vojto, vem si kabát nový!“ —
Vojta zmužen těmi slovy
přistrojí se, — a již jdou.
„Pozdrav Pán Bůh, hospodáři!“
začne družba s moudrou tváří,
když se octnou v chalupě.
„Toť vám roste vaše Kačka —“
Vojta při tom vydrovici mačká —
„zrovna jako konopě.
Budete-li pak ji vdávat?
Tu vám vedu ženicha.“
Hospodář se trochu zdráhá,
trochu chce a trochu váhá,
ještě leccos porozkládá,
že chce při svém pozůstávat,
že je holka tuze mladá,
je prý teprv šestnáct let,
že jí nechce kazit svět,
a tak dále.
Ale kmotr Pleticha
doráží naň neustále:
„Jak pak přece, pantáto,
dáte-li pak to a to?“
Hospodář tu kroutí hlavou,
že prý neví, jak s tou kravou;
tlampač zas mu rozkládá,
trochu se i pohádá,
při čemž na stůl stále tlukou —
až pak tatík plácne rukou;
Kačka se dá do pláče,
matka snáší koláče.
Vojta radost sotva tají,

že se při tom hodně nají —
a hle! námluvy jsou hotovy.
Teď se dělaj' tretky, pletky,
na svatbu jdou všechny tetky,
strejčkové a kmotrové;
celé obci vědět dali,
ale lásku — tu si nepozvali. — —
Věříte už, moji drazí,
že se láska tady nenachází,
že jí nelze dosíci?
Zeptejte se třeba Angličanů
na tu rozhněvanou pannu,
ti už byli — v měsíci.
Či snad přec se domýšlíte,
že je v kraji pozemském
aspoň v stavu manželském?
Ach, ty milý Božíčku!
Ptejte se těch mužíčků,
kteří stav ten dobře znají,
a pak zvíte,
co si o něm povídají.
Jeden řekne, jak byl na rytíře
pantoflíčkem pasován;
druhý, kterak z toho škapulíře
nabyl stálosti v té víře,
ženušce že v moc je dán;
třetí, ten že teprv zkusí,
pod stolem prý klečet musí,
když mu do úst vjede pán.
A tak, vzácné shromáždění,
pochybnosti žádné není,
že je měsíc lásky stan.
Ta, co v měsíci rezatí,
taková tu neplatí. — — —
Ale přece — je tu láska krásná,
čistá, skvělá, obloha co jasná;
bytosť nevýslovně vnadná,
dobrá, jemnocitná, vznešená,
věrností jí nedostihne žádná,
jakouž ona k milým svým se má.
Bytosť ta je dobrá máti
v okresu svých rozenců,
její věrnost slyšet opěvati
ústy čackých učenců.
Ona cítíc v srdci slasť,
všechněm sdílí svoje slasti,
ona s úsměvem se sklání,
dávajíc jim požehnání.
Bytosť ta je — *naše vlasť*,
a ta láska — *láska k vlasti!*

V. V. Trnobranský.

56.

Před popeleční středou.

(Slova bezbožnému světu do duše hřímaná od zbožného *Peregrina Filouse.*)

Filous (v dlouhošosém kabátě a se širákem na hlavě. Pod pážďím maje deštník, tichým krokem se připlouží. Na polo odvrácen od obecenstva.)

Ad majorem dei gloriam
tady za větrem si přihnu skrytě,
(vytáhne ze šosu láhev)
a pak teprv znamenitě
do svědomí lidstvu zahřímám.
Svět je hlup, a pustí-li se hrůza naň,
z pitomosti klopí daň
do bezedné kapsy naší
za to, že ho naše ústa straší,
he he he he he!
(Přivdá si.)
O střídmosti kázat — pěkná věc,
ale jenom tehdy, pakli uvnitř těla
je už vínem roztopená pec,
aby jazyk jako plamenný meč archanděla
mohl hřmít na spustlý svět:
„Na pravou se cestu dáti hleď,
duše potopená v neřesti a kalu!“
(Pije.)
He he he he he!
O pekle a Belialu
zná-li mluvit našinec,
snadno mnohou ovci zbloudilou
uvede zas nazpět v ovčinec,
kdežto uchrání ji před zkázou.
A když ovečky tam máme,
potom k napravení moresů
čistě jako z partesů
písničku jim zadudáme
pěkně kolébavou,
polehounku uspávavou,
až je uhejčkáme,
že nám usnou v rukou jako nic.
(Pije.)
O, ta věc má pěkný rub i líc:
zatím co si hoví ve spánku,
my se dáme de těch beránků,
hříšnou vlnu s těl jim sestříháme
a pak v ní se sami zahříváme
ad majorem dei gloriam,
což je velmi zdrávo jim i nám,
he he he he he!
(Obíraje se láhví.)
Ah, jak lahodně to šimrá v břiše!
Za lokem lok vklouzá dolů tiše;
každá žilka v svatém zanícení,
prozpěvujíc žalmy Hospodinu,
hlásá, že víc pravdy skryto není,
nežli v dobrém vínu.
(Nadšeně.)
Víno — o, toť nápoj plný líbeznosti,
zdroj to, z něhož plynou hlavní cnosti:
víra — láska — naděje!
Při něm člověk celý okřeje.
A což teprv do jazyku
znamenitou leje sílu,
aby jako na dvě strany ostrý meč
třeba s celým světem dal se v seč,
a tak ku spasnému měl se dílu.
(Dlouhý lok.)
A tak silen na těle i duchu
spustím teď svou retoriku
tak že
(schovav láhev do kapsy — k obecenstvu)
nadivno vám bude sluchu.
(S pathosem stále rostoucím.)
Bratři! sestry! volám: běda! běda! běda!
Na zápraží je už popeleční středa,
v koncích máme masopust,
nyní nastává nám dlouhý půst.
Proto dejte víru slovům mým,
ať vás z duševního spánku probudím!
Pakli procitnete, uhlídáte,
v kalupu že vaše duše
do pekelných pustin kluše. —

Nuže, vy se posud nehýbáte?
Což jsou vaše hříšná těla
tak už otupělá,
že vám nelze pohnout svědomím?
Aj, však já vás přece probudím,
abyste se hrůzou zachvěli,
že jste na pravou se cestu
k nebeskému městu
dáti nechtěli.
Vzhůru! Vstaňte, lidé ospalí!
Trouba zní:
Trará! — trará! — trará!
Procitni, duše ospalá! —
Vy posud nic! Což neslyšíte trouby hlas?
Cožpak mermomocí chcete zlomit vaz,
střemhlav sletět do pekelné propasti,
kde vás ďábel bude škvařit na masti?
Což je sluch váš tak již otupen?
Nuže, udeříme na buben:
Džinarata! bumbumbum!
Znovu také v tento svatý čas
nechať zazní trouby hlas:
Trará! — trará! — trará!
Dej si říci, duše ospalá!
Dále na poplach buď zazvoněno:
Bim! — bam! — bimbam! — bum!
A zas na buben buď udeřeno:
Rrrrrrrr, bum! bum! bum!

(Oddechnuv si.)

Ach, bratři! sestry! Kolika duševního zármutku rozrývá moje vnitřnosti žalem nad vámi. O věnujte sklenku křesťanské pozornosti žíznivým a prahnoucím ústům mým, abyste poznali, co jest cnost a co jsou svody pekelné. Cnost — toť nápoj líbezný, podobný šťávě révy vinné, když sestoupilo na ni požehnání nebes a ozdobilo ji hrozny sladkými; však hřích je kvas, jenž usadil se na dně starého sudu, aby odpornou chutí proniknul obsah jeho. Nuže, uchopte se pohárů, naplněných cnostnou mělničinou, a spláknéte se svých duší hříšné kvasnice! Já uvedu vás na cestu, po které se dostanete do skladu, v němž složeny jsou sudy bohulibého pokání.

(Vytáhnuv z kapsy láhev, pozvedne ji do výše.)

Víte, co držím v rukou svých? — Jest to láhev! A v té lahvi? —

Jsou tam slze, jež plakala žena,
známá jmenem Máři Majdalena.

Žena hříšná, hříšnější než my všichni dohromady: ale že uznala hluboký svůj pád a vešla do sebe, má se teď na věčnosti dobře a požívá tam věčných hodů, nehynoucího posvícení. Jak peluňka hořké, jak mořská voda slané, jak šťovík kyselé a jako sanytr trpké jsou tyto slze kající ženy, avšak já se jich nelekám, já s chutí jich okusím, abych smyl skvrny, kterými znešvařeno jest moje svědomí. Následujte i vy příkladu mého! (Pije.) Brr! kterak to odporné, ale zdravé! A tak-li i vy učiníte, dopustíte-li, aby slza mářímajdalenská vnikla na povrch ukoptěných duší vašich, pak vězte, že počátek jest učiněn k vašemu napravení! I nemine dob mnoho, a já s radostí rozevru deštník milosti (rozevře jej), abyste shromáždili se pod ním jako kuřátka pod křídlem laskavé matky slepice a tak bezpečni byli před ďáblem-ostřížem, jenž vznáší se nad vašemi hlavami, aby vás schvátil a nikdy více nebi nenavrátil. (Složí deštník.) A však to-li všecko, čím státi se mají z vás kajicné Máři Majdaleny? — Nikoliv! Toť začátek začátku. Vy musíte potopiti se ve vaně, naplněné louhem pokání, a já (vytáhnuv z kapsy kartáč) vykartáčuju vaše duše kartáčem lítosti. A myslíte, že jste už čisti a že možná vás rozvěsit na provazích, sesoukaných z konopí neskonalého milosrdenství? O neklamte se! Jáť vytáhl vás z první vody, teprv jste odepráni; nyní ale vyždímám z vás nepatrnou po klesků část a vhodím vás do kotle sebepoznání, v němž budete se převařovati z kalu a bláta masopustněhříšného. Oheň pod kotlem jest rozdělán; nyní vezmu lopatku a přiložím radnického uhlí. Hle, kterak v kotli to klokota! Na povrchu vody tvoří se bubliny, ale bubliny šeredné, nekalé. Vy spočíváte na dně kotle, svijíte se, stenáte a hekáte — avšak nic platno! Vyvařit se musíte. Půl centu uhlí již se ztrávilo v plamenech, husté páry vystupují nad kotel — nuže, teď čas, abych vás vyprostil z horké lázně. Avšak kterak se vás chopiti? (Vytáhne z náprsní kapsy vařečku.) Toť ten vzácný nástroj, vařečka mravokárného poučení, jejíž pomocí z vařící vody vás vyprostím a nazpět do vany očistění uvrhnu. Již jste bělejší! Leč dostačí-li to? — Nikoliv! Hlavní práce teprv nastává. Hle, stůl! — Ale jaký stůl? Snad pokrytý lahůdkami a vzácnými nápoji? Stůl, na němž v pestré směsici jsou vystaveny mísy a talíře, nože a vidličky, lžíce a páratka na zuby, sklenky a láhve? A v těch mísách snad polívka s jaternými knedlíčky, na talířích všeho druhu pečeně a saláty, kompoty a omáčky, v láhvích plzeňské a mělničina či likéry? — O, nadarmo děláte laskominy, marnotratní synové a mlsné dcery; stůl ten jest prázný, jeho povrch tvoří neoblovaná prkno bez politury a na tom prkně kajicnosti budete teď namydleni. Čím? (Vytáhne z kapsy čtvrtku mýdla.) Tímto mýdlem ostrého pokání! Nebědujte, nenaříkejte, že v mýdle tom jest hořký písek výčitek: zasluhujete jich, ano potřebujete jich nevyhnutelně k vašemu znovuzrození. A protož buďte trpělivi! Hle! kterak hřích za hříchem, skvrna za skvrnou z vašich duší mizí! Nyní jste namydleni, a znovu budete uvrženi do kotle s čistou vodou odpuštění. Hup! už jste v něm a znova přechází vás var milosti. Ďábel v pekle pláče, běduje a naříká, že tolik špinavého prádla vzato mu z koše věčného bahna. Zoufalostí rve si vlasy, vráží čelem do zdi, dupe zlostně kopytem, mrská ohonem kolem sebe — ale což mu to platno! Hle! já vysoukám si rukávy, chopím se poznovu vařečky mravokárného poučení a z varu ouzkostí a běd přenesu vás do studené lázně odpuštění hříchů. Tam je vám volno, co? Jako pstruhové v horských potocích proháníte se křišťálovým proudem, laškujete spolu — avšak pozor! Co to? — Krásná višně plove na povrchu vody. Vy za ní se chcete hnáti, lapnouti ji? O ustaňte, nešťastníci a nešťastnice! Vždyť je to čertovo vnadidlo, napíchnuté na udici pokušení. Živte se radš vodními červíčky! Jinak se dostanete za pochoutku lstivému pekelníku. Přemozte svůj apetit po višních, vždyť jsou beztoho červivé, zakrejte si oči, aby se vám nedělaly daremné laskominy! Ano, nejen zraku se v dobách takových střekněte, alebrž i uši sobě zacpete! Lahodnými řečmi svedl had Evu v ráji, líbeznými slovy může i vás obelhati, a nežli jste se nadáli, chňap! už jste jeho. Oh, on je filutář a zazpívá-li: (zpívá ženským hlasem)

„Nestůjte, mládenci, pod oknem,
pojďte radš do světnice!“

hoj! to vy plnými dveřmi se tlačíte za zvuky té svůdné Sirény, kořite a klaníte se jí jako Židé na poušti zlatému teleti, děláte se k vůli ní směšnými tajtrlíky, hýříte, vejskáte, hopcujete v kole,

až se vám hlavy třesou — a já kdybych stokrát po sobě vás zatahal za šos a prosil, zaklínal, hrozil, lichotil — nic platno! Vy si vedete svou, a spustí-li někde v hospodě muzika (nápodobí hudbu dle nápěvu: „To jsem se škrábla," při tom tančí valčík):

Tramtaram trára,
tramtaram trára,
tradata táda,
ramtara rára! —

ó, pak kdybyste byli přivázáni za lano k sloupu železnému a kdybyste měli duši na jazyku: vy sebou škubnete, lano přetrhnete, sloup povalíte, a už jste potopeni v marné rozkoši. A co vám z toho kyne? Co z toho teď máte, že jste se tak trdlovali? — Prázné kapsy, o půl libry lehčí plíce a ve svědomí děr jako v řešetu. A právě proto, že tak chatrné jest dno vašeho svědomí, propadne sejtem tím mnohé zrnko moudrosti, jichž na pytle rozsívám do úhorů vašich duší. Ó buďte jako já, následujte příkladu mého a (vytáhnuv láhev) vpusťte do zatvrzelých srdcí svých kalíšek kajícných slzí mářímajdalenských, kterýmiž změkne kůra kol srdcí vašich. Exempla trahunt, to jest, předcházej dobrým příkladem, praví Písmo, a proto, ač trpká to medicina, přece z lásky k bližnímu rád jí užívám. (Pije.) Učiníte-li i vy tak, bude vám dobře i nyní i vždycky i na věky. Amen.

E. Just.

57.

Sedlák na billiáru.

Ženo! už jsem tady z města —
nešťastná to byla cesta!
ačkoliv jsem v Praze
prodal všecko draze;
o zelí se lidé prali,
z rukou si je drali;
žito — jako bych je na vítr byl hodil!
jak živ jsem tak dobře nepochodil!
Ale co chtěl sám čert mít? —
odpusť Pánbůh, že mám klít! —
Napískalť mi do uší:
Vašku! než vyjedeš z brány ven,
udělej si dobrý den!
Jářku, to se přísluší,
aby, když ti páni měšťáci —
u nás říkáme jim *šosáci* —
tolik peněz za žito ti dali,
zas na tobě něco vyzískali.
Moc ne — toť se rozumí —
takhle ňáký pakatýlek,
co by přišlo za věrtýlek —
to člověka nezkazí.
Utrácet? o to je hej!
Pánbůh uchovej!
Kapsa někdy bývá mělká,
kontribuce vždycky velká!
Ale — vem to neštěstí! —
Zajdu tedy do hospody
kdes tam za rohem na ráně,
— když se jede k nám, po levé straně —
ženo! tam jsi měla vidět hody!
Hostů všude na mancáry,
na tabulích samé čáry. —
Já si sednu mezi ně,
jím a piju v bázni boží —
řad se vůčihledě množí —
as tak k páté hodině.
Tu mi napadne: což kdybys ještě
takhle — já řku — ohlíd' se po městě?
Kdo ví, kdy zas Prahu uvidíš?
Ať tu něco zkusíš, něco zvíš!
Zaplatím svůj řád a jdu.
Potloukám se ulicemi,
koukám vzhůru, koukám k zemi,
u všeho se chvilku zastavím,
podivím se, hlavou zavrtím,
až pak přijdu k ňákým dveřím —
byly barevné a ze skla,
stěna za nimi se jenom leskla;
a tam spatřím — sotva zraku věřím —
kupu hejsků. Co zač? nevím zhola;
ale pěkné měli šaty! —
Honilit se s bičišťaty
kolem podlouhlého stola.
Jář ku: jest-li se ti rozkmotří,
bude z toho hodná mela! —
V tom tu jeden jako střela
zrovna k dveřím přiskočí:
„Strejčku Vašku! jak se máte?
Zda-li pak mne ještě znáte?
Proč byste tu venku stál?
Pojďte dál!"
Proč bych se byl nutit dal?
Také bych ta bičišťata
rád byl omakal.
Vejdu tam a koukám bystře,
as tak chytře,
jako vůl na nová vrata.
Teprv vidím, že to žádná rvačka,
ale ňáká z brusu nová hračka.
Pomysli si! — Stůl tam byl
celý suknem potažený,
kolem pěkně ohražený,
pevný, jako by ho slil.
A slyš — k tomu patří velká víra!
v každém rohu byla díra,
pod ní sáček jako vrš —
pravá strž!
Na stole kuličky hladké,
bílé, červené a Bůh ví jaké;
a když strčil do nich, holí míře,
hnedle jedna byla v díře.
Říkali ti tomu *piriál* —
aby kozel na něm hrál!
Když tak pozoruju, co se děje,
jak tu jeden druhému se směje,
ten se zlobí, onen kleje,
jiný, než se rozpřáhá,
holi křídou pomahá:
smích se ve mně rozmáhá.
Já řku: „To je mela! to je švanda!"
Jen mi to z úst vyskočilo,
an tu na mne celá banda —
všichni, co jich tu jen bylo,
křičí: „Hola, strejčku, hola,
nepustíme vás tak zhola!
Kdo se nám chce smáti,
musí také umět hráti!
Dokažte *vy* sílu svoji,
naučte nás snopy klásti,
jabka česat, hrušky třásti —
pak jsi náš a my jsme tvoji,
nic nás více nerozdvojí."
Já řku: „Páni kamarádi!
odkud pak jste, že tak rádi
něčí sílu skoumáte?
Hoj! ve mně se sklamáte!
Vyzdvihnuť já — věřte směle —

hráchu půl páta věrtele.
Míníte-li šikovnost?
Tu teprv jsem hořký host!
V kuželkách jsem mistr pravý;
prásknu-li kdy mezi ně,
hned je znát, že rešpekt mají,
všecinky vám vrávorají,
ba i král se poroučí —
a sok s penězi se rozloučí.
Chcete-li mne ale, tu mně máte!
Sem bičiště! Uhlídáte —
třeba mířil všelijak,
že vám sedlák vytře zrak!"
Směle k stolu se přiblížím,
zchytra kuličky přehlížím,
kde by se co dělat dalo,
by to dobrý konec vzalo.
Pak se rozpřáhnu a hrr už mezi ně!
Šlo to lépe než pluh v novině.
Jáť se znám, buď Bohu chvála! v míře;
trknu — trefa! obě byly v díře.
A tu bylo smíchu, až mi zašel sluch!
„Strejčku Vašku, brávo, brávo!
Vyť jste trkl jako mladý bůh;
ale billiáru není zdrávo!"
V tom tu z toho zatra-víru
jakýs blázen vyskočí,
a mně zrovna před oči;
při tom, že mne skoro ohluší,
začne hulákat mi do uší:
„Pardié! Udělal jste *díru!*
Tu dukáty posázíte,
nebo stříbrem vyplatíte,
tak to v obyčeji jest —
na mou a těch pánů čest!"
Zdá se mi, že tomu človíčkovi
malgér nebo *margél* říkali —
tak ňák! — Podoben byl sklepníkovi,
nohy mu jen lítaly,
jazyk jako meč a celé tělo
jak by na drátkách viselo.
Ten mi v uších ležel stále,
že prý o krok nesmím dále,
až tu díru zaplatím.
Já pak div se nezfantím:
„Jen mi věřte, brachu, na mou čest!
než jsem přišel, měl jste děr tu *šest!*"
Darmo mluvit! On vždy na svém stál,
že jsem *díru v sukně* udělal;
arciť bylo sukno natržené —
ale to je hluku pro malinkou díru!
„Moje stará, na mou milou víru!
vám to spraví *za pár grošů!*
Vezmeť nitě obarvené,
a našije toho, jen to fikne,
že by nepobral to na sto košů!"
Tak mu mluvím, tak se smlouvám,
aby slevil, mu domlouvám —
jako by psa dráždil vedle vrat!
Aby do něj tisíc hromů —
chtěl-li jsem se dostat domů,
osm tolarů jsem musel dát!
Vejdělek byl frňk! — A blázen já,
jenž teď hořký nářek vedu,
do Prahy tak brzo nepojedu.
Kdybych ale přece jel —
neboť člověk neví, co naň čeká —
tedy bych se na pozoru měl,
aby nebyla ta cesta zlá!
Děj se vůle tvoje, Pane!
Ale na ten *piriál*,
co mne tolik peněz stál,
ani čert mne více nedostane.

Jan z Hvězdy.

58.

Skromné přání.

Rarášek mně stále šepce,
abych zase jednou deklamoval,
mně však do toho se jaksi nechce,
neb se bojím, že se ozvou hlasy,
kterým bych se nezachoval.
Tedy kterak do toho?
Inu, když jsem si už vlasy
pomádou tak řádně namazal,
ke krku si připnul mašli,
aby mě ti naši —
kdybych zbledl romantikou
aneb zmodral nad kritikou —
opět našli;
když jsem navlík rukavičky,
bílé jako holubičky,
když jsem z almary
vyndal a vlez do sváteční čamary,
když jsem připravil se na to tak:
vem to tedy šlak!
O čem ale deklamovat,
aby to přec stálo za to? —
Kdybych takhle mohl dokazovat,
že lze přetvořovat babičky
v přemilostné růžičky,
v milostenky, jimžto pozasvítí
opět slunko mládí jasné,
kterým, by se zalíbily světu,
znova v plném květu
objeví se jaro žití krásné:
to by bylo řemeslo,
které by přec něco vyneslo;
to by byly věci,
kterýmiž by stříbro, zlato,
téměř za živa teď pochované,
ve sklepě neb v peci
před bankrotem uschované,
opět mohlo přijít ven,
že by samým drahých kovů leskem
jako žárným bleskem
změnila se noc ve jasný den.
Ale, jak se mysliti dá snadno,
těmto kumštům jsem až posud
nepřišel až na dno,
což je věru krutý osud.
Jsemť já vůbec velmi skromný, a když vidím,
jaký duch teď světem vládne,
spokojenosti že není žádné,
tu se tomu velmi divím.
Mnohý, jenž má jmění,
že je to až k nevíře:
zlata, bankovek i stříbra centnýře,
na šesták přec zuby cení,
jak to ve zvyku má, s odpuštěním, pes,
který cení zuby v lakomosti,
by mu nikdo kousek kosti
někde zahrabané neodnes'.
Člověk taký nikdy nemá dosti
Pakli se ho ptáš:
„Jak se vede?"
hned tu za odpověď máš,
že až hanba bledě.

Počne naříkat ti na drahotu,
která prý ho, — jak on stále hude —
pakli déle ještě trvat bude,
přivede až na žebrotu.
Chudému se vyhýbá
na sto kroků;
má-li platit, tu se ošívá,
jak by vystřelil doň kopu broků;
slovem: on by všecky časy z pekla —
byť i před ním vlastní matka klekla —
přijal za patrony,
kdyby to jen neslo miliony
v krátkém čase.
Jiný zase,
nežli podá k sňatku ruku,
nadělá až hanba hluku.
Brzy vyptává se kmotřiček,
klepavých to sestřiček,
jaké cnosti, jaké vady
ta a ona dívka má;
brzy opět bere jinde rady,
není-li prý ta a ta
mlsná jako její pantáta.
Pak jde dále, tam se zase ptá,
zdali není ta a ta
příliš zlá?
mnoho-li as „těchto“ ma?
jestli jí je, až se vdá,
otec také vskutku dá?
A tak dále
vyptává se neustále.
Najde-li pak přece krásku,
kteréž vyzná svoji lásku,
protože se zdá,
že z těch známých sedmi p,
které pohromadě nalézt bývá zle,
při nejmenším aspoň šest —
velikánských jako pěst —
sedmého pak aspoň polovici má,
pak se zdá mít po starosti.
Ale ach!
Nežli celý měsíc mine,
popadne jej strach,
že ta žínka čilá
přece není dosti
pořádná a roztomilá,
a on dává přednost jiné.
Tak to bývá, tak to chodí!
Člověk, jenž se bahnem brodí,
nevěda, že dáno světu cestiček,
kde lze utěšených najít kytiček:
člověk taký nikdy není spokojen.
On je jměním obdařen:
při tom mře však hladem;
on se shání po lásce:
srdce mu však leží ladem;
on by rád měl ctitele:
ale před světem se ukrývá;
rád by našel přítele:
před každým však dvéře zavírá. —
U mne je to jinak, neboť skromný jsem.
Ó jak za šťastného bych se pokládal,
kdybych měl jen zlatek pět
každodenně na oběd!
K večeři bych také více nežádal;
nu a na snídani
nepotřeboval bych peněz ani,
snídaně bych třeba oželil.
Kdybych však se oženil,
přál bych si jen proutek,
který by tu vlastnost měl,
aby, kdykoliv bych chtěl,
pouhým dotknutím se ženy
nastaly s ní ihned změny,
tak že na těle i na duši
žínka má by rovnala se Venuši.
Více bych si nežádal!
Vybral bych si dívčinu,
třeba měla nos jak bublinu,
vlasy barvy zlata,
ústa jako vrata,
oči jak nezralé višně,
ruce jako cepy,
nohy jako lišně,
prsty jako řepy.
Kdyby se mi nelíbila,
já bych nic si z toho nedělal;
neboť by mi jistě milou byla,
kdybych proutkem tím ji předělal.
Nuže suďte, ctěné dámy, drazí páni,
není li to dosti skromné přání?

59.

Ztracená sázka.

Kolda Jan,
na Náchodě někdy pán,
jnom ve dvojím se dobře znal:
buďto jako metla boží
lidi soužil a jim zboží
odjímal,
neb si sezval kamarády,
a pak pili, hodovali,
až se hory, lesy, sady
zelenaly.
A když se tak do němoty
nahejřili,
zavolali na holoty
a na sokolníky;
potom někam na hon vyrazili,
Jindy zase na rybníky
k lovu ryb se vypravili.
Jednou po takovém pití
usnesli se, tuším, u Kostelce
rybník vyloviti;
a že nebyl zdělán mělce,
již v den před tím dali
vodu vypustiti,
a pak snést kázali
hojnost šťáradel a sítí
i všelikého náčení,
jakového ku lovení
ryb je zapotřebí míti.
Ale chyba
tenkrát s lovem byla
přenemilá,
nikde ani ryba,
ačtě již
voda dávno dotékala pryč.
„Hoj, hoj!“ pustili se páni
Jana Koldy do tejrání.
„Věru, bratře, pravda jest,
ten lov že ti dělá čest!
Ani střevli, ani bělice
nemít v celém rybníce,
a k tomu si pozvat hosti
jako k nějakému sněmu —
totě žertík hezký dosti!
Chaso, smějte, smějte se mu!“ —
Ale Kolda jako by ho pích'

náramně se zamračil
a tak pánům žert a smích
jednou ranou zaplašil.
Tu však u stojanu v kalužině
pojednou se cosi krouží, vine —
pak to hroznou hlavu zvedá,
s otevřenou tlamou vodu hledá.
„Hoho!“ zvolal Kolda; „chaso, hněte hnáty —
tamo sebou něco mlátí!“
A pacholci jako kati
do kaluže skákali.
Když pak hodnou chvíli
se tam nahmoždili,
rybu jako kládu
vyndali
s půl centnýře beze snadu,
a pak plným hrdlem křičet počali:
„Štiku máme! hroznou štiku,
co takové hospodářství vedla,
že v rybníku
všecko do červíčka snědla!“
Teď se počal Kolda hostům smát:
„Nuže, páni! ať mne spere kat,
měli-li jste kdy
a budete-li mít na věky
v zabarníkách vašich takovýto kus!
Z Koldy pošklebek si už
více nedělejte,
příště pozor na hubu si dejte!
Smějte se jim, chaso, smějte!“
Ale Beneš z Mokrovous
zlostí do pysku se kous',
neboť, ač sám rád
pošklebek si učinil
z cizích vad,
sám nanejvýš nedotklivý byl.
„Ovšem, ovšem, upříti se nedá,“
hlasu svého nevrle pozvedá —
„ano, říc' se může směle,
takových ryb v zemi celé
že se mnoho neuhledá!
Ale, pane Jene, co se tobě asi
o tom zdá,
Beneš z Mokrovous že uprostřed své chasy
chlapa má,
který na jediné posezení
tu tvou rybu slupne,
jen to chřupne,
beze všeho přesycení?“
„Beneši! kdybych tě neznal mnoho let“ —
Kolda Jan se pousmál,
„hned bych na to přisahal,
mozek že se tobě splet'!“
„Pochybuješ, že s tu rybu chlap být může,
pane Jene? — Nuže,
tobě libo je-li,
vsadíme se, bychom žertík ňáký měli!“
„Toť by v tom být musel ďábel sám!
Nejmilejšího co mám,
v sázku na to dám!“
zalál Kolda hlasem surovým;
„a že vyhrám, napřed vím!“
„Urči tedy sázky ceny!“
A pan Kolda bez prodlení
vece: „Já svou vránku milou
na to sázím! Ty, Beneši,
vsadíš rovně, co tě nejvíc těší:
totiž šimlu tvoji bílou!
Zítra zrovna bez meškání
s chlapem zrána hnedky
na Náchod se dostav; a vás, páni,
k té merendě zvu za svědky!“ — —
Druhého když dne
se pan Beneš se svým Matějem
na hrad Koldův přihrne,
samým úžasem
tváře všechněm zsinavěly,
neboť takového haranta
jaktěživi neviděli.
„Toť pan rytíř prohrá sázku zhola!
Ten chlap jako bažanta
rybu sní;
vždyť by mohl spolknout vola!“
Tak to mezi čeledí
Koldovou po hradě zní.
Ale Kolda vesel dosti
tam je kolem rozsazuje,
Matějovi pak
místo stranou vykazuje,
ale tak,
aby jej na očích všickni měli,
a kterak se pachtit bude, ho viděli.
A tu hostina
hnedle počíná.
Než pan Kolda chytře to měl zřízeno,
neboť rybu na sedmnáct dílů
po třech librách rozsekal,
a ku každé porci sílu
omáčky navařit dal;
potom jako poleno
chleba hrozná skýva
přišla k každé míse a pak konev piva.
„Totě by ten velikán
střevo z pekla musel mít,“
myslil sobě Kolda Jan —
„kdyby to měl všecko pohltit!“
Ale Matěj jeď,
až se mu od huby prášilo;
prvních deset porcí hned
zmizelo.
Páni milí
Matějovu apetitu se divili;
Beneš z Mokrovous se smál —
Kolda však potají lál.
Patnáctou když porci dojídal
a též chleba, piva hojně
sobě dal:
jaksi nepokojně
vrtit se pan Matěj počínal,
a jak by se něco tázat chtěl,
ústa otevřena měl.
„Chlapíka to zmahá!“
Kolda s smíchem do vousů si sahá.
„Toť by překonalo Goliáše!
Trefa! výhra bude naše!“
Než pan Beneš jen se směje;
vlídně táže se Matěje,
řka: „No, co ti na jazyku sedí?
Jen to pověz hezky směle
ať to páni vědí!
Nemrač se a hleď vesele!“
„Inu, jemnostpane,“ pozdlouhavě
Matěj do řeči se dává
a při tom se v hlavě
všemi pěti podrbává —
„račte mně slovíčko
dovoliti,
ňáké zeptáníčko
chtěl jsem učiniti.“ —
„Tak se s Pánembohem ptej,

na žádného nic nedbej!"
„Já jsem myslil — prosím poníženě,
brzy-li ta rybka na stůl se přižene;
nebo kdyby to tak mělo,
jak se posud dělo,
ještě s těmi
omáčkami a konvemi
trvat asi do půlnoci:
já bych potom tu rybičku
nemoh' třeba zmoci.
A tak, jemnostpantatíčku,
račte o to dbáti,
abych ji tak pod vidličku
mohl teď dostati,
dokud ještě místa v těle;
nebo, to mi věřte směle,
pak se to nekouše lehce,
když to lézt již nechce!"
„Hahaha! výborně!"
zasmáli se páni jednosvorně,
„Věru, pane Beneši, ty víš,
kdy se vsadit smíš!
Přejeme ti k výhře štěstí!
Ten chlap, ten ti slouží ke cti!"
Beneš pánům děkuje s dvorností —
a Jan Kolda trne zlostí.

Jos. Ehrenberger.

60.

S pravdou po málu.

Ó jak různé choutky lidé mají!
Každý mní, že dobrou má jen sám;
tam nuzáci na pány si hrají,
tu bídáka představuje pán;
někdo chválí oheň černých očí
a nad nimi vždycky zaplesá;
jiný zas se jen po modrých točí,
říkaje, že zří v nich nebesa.
Tomuto se líbí černé vlásky,
onomu zas něžná blondýnka!
jeden chodí raděj' na procházky,
druhý raděj' kouká z okýnka.
A co jednoho snad těší v bále,
totéž mrzí jiné . . . a tak dále! —
Však, co dotýče se zábavy,
tu je slušno, dělit pohlaví.
Pozorujme napřed slečinky,
jak se zajiskří jich očinky,
pakli navštíví je mladí páni!
Tu je poklon, tu je pukrlat,
dřív než dají se do rozmlouvání!
Však o čem má pán as povídat,
by to přece dámu bavilo? —
O počasí? — totě poslední,
o tom mluvit věc již pravšední,
dámu by to jistě nudilo.
O cestách? — ach, při tom srdce chladne;
o životu? — to je příliš fádné!
mudrovati? to je nesnadné.
A tak prošed všecky pravdy živé,
s pravdou člověk vždycky propadne.
Konečně se chopí thémy lživé,
a po malé, tiché přestávce
počne dívce mluvit o lásce.
Aha! to ji přece zajímá!
to ji těší, to ji zahřívá.
Pánu nejde dívky o milost;
pak-li se jí to tak ale líbí,
nalže jí o lásce dost a dost,
mysle, že tím pranic nepochybí.
„Slečno!" praví, „láskou planu k vám,
pro vás půjdu třeba se světa;
v tváři vaší růže prokvétá,
vy jste krásná, jen že — koket — —"
Ale dost! — vždy s pravdou po málu!
Za pravdu naň vezme dívka loket
a za lež mu dá svou pochvalu.
Jinak vypadá to tenkráte,
když se sejdou páni dohromady.
Neřeknou si ani dvakráte
a dají se hnedky do porady.
Jejich heslo je: „Jen s pravdou ven!"
Přejdou z „února" hned na „říjen"
a vrhnou své zraky k politice.
Co tu mluví, zdá se pravdou sice,
ale měli by vzít jiné heslo,
totiž: „Mnoho slyš, a málo mluv!"
neboť teď je mnoho nočních sův,
které peklo na svět nám přineslo,
které za mizerný žold a za milost
ďáblu duši zradí — ale dost!
Neníť radno všecko povídati
co je pravda, za těch našich dnův;
pravda teď se musí ukrývati —
proto: „Mnoho slyš, a málo mluv!" —
Nyní svět se, moji drazí,
jenom ve lži plazí,
a my, lidé pravdy milovní,
v prachu se jí kořímе,
pán nepán, a rovní nerovní,
všichni ve lži sobě hovíme!
Otrok, vrhaje se k nohoum pána,
vychvaluje jeho dobrotu,
velebí tu jeho štědrotu, —
ač krvavá jeho těla rána
těžce svědčí na tu holo — —
Ale dost! — vždy s pravdou po málu.
Za pravdu by trhalo jej kolo,
a za lež mu dá pán pochvalu.
Ondy sešel jsem se náhodou
s nově ženatým svým přítelem;
šeltě s paní, vzácnou lahodou,
jejíž byl jsem druhdy ctitelem,
která ale — bohu díky! — jinde
kromě mne své štěstí hledala;
nemilé mi druhdy davší kvinde,
za přítele se pak provdala.
Kterak má ten chudák skleslou hlavu! —
Zeptám se ho se vší slušností:
„Jak je, přítelínku, v novém stavu?"
a on s elizejskou radostí
řek' by mi, jak touží po svobodě;
však by neurazil paničku,
chválí její sladkou hubičku;
a já vím, jak včera k své nehodě
dostal od ní hezkou — faci — —
Ale dost! vždy s pravdou po málu!
Za pravdu by dostal lamentaci,
a za lež dostane pochvalu.
Jmenujte mi jenom jeden stav,
aby člověk nemusel v něm lhát;
směle tvrdím — kéž by to spral kat! —
víc je lží, než v světě lidských hlav.
Řemeslník lže své výlohy,
když svým kupcům práci odvádí;
advokát, ten ze své zálohy
obě strany chytře podvádí.
Úředník — ó, pane Bože můj! —

zdaž by ve lži neměl prospěch svůj?!
A což není lhář i učenec?
Vezměm' na příklad jen básníka:
ten si vejská a zas naříká
za peníze nebo za věnec.
„Moje zlatá!“ -- píše na milenku,
která v skutku zlatem oplývá,
„neznám myšlénky než na tebe, mou Zdenku,
v Tobě blaho moje spočívá,
Tys můj anděl, moje bohyně,
Tys mé pustým světem vodidlo;
Tobě pálím vonné kadidlo,
neb na krásu nemáš sokyně.“
A ona je hrozné straši — —
Ale dost! vždy s pravdou po málu?
Pravda i básníka hladem straší,
a za lež má chléb a pochvalu.
Přijdeme-li na besedu kam,
co tu pánů, co tu krásných dam! —
A ti všickni k nám se hlásí?
Zříme mladice i stařenky,
jak se v českých barvách nosí:
jsou to naše drahé vlastenky?
Zříme pány v českém obleku;
jsou to statní naši vlastenci?
Nuže, odstup od nás nevděku! —
Znovu sáhnem slávy po věnci.
My jsme vstali, ano, my jsme živi,
pán Bůh s námi posud dělá divy;
už nás nikdo neuvrhne v hrob.
A teď ještě někdo hledá cop,
a, jest-li se nález poštěstí,
ať mi o tom podá návěští —
za každinký já mu dukát dám!
Ha, ha! mnoho-li by znalec vyzískal
za ty, jež by do uší mu napískal.
Ale, vederemo! — půjdu sám.
Ať v tom započne na slovo dané
český sbor svou píseň: „Hej Slovane!“
Každý verš je s citem přednešený,
každou sloku tleskot provází;
zdaž to z vlastenectví pochází?
Ó, já mlčím, málo potěšený!
Vždyť o pravdě těžko pravdu mluvit.
Ale, ať mne ruka katova
ku věčnému spánku pochová!
nechtěl bych se nálezem tím chlubit;
vždyť tleská i ruka špiclo — —
Ale dost! vždy s pravdou po málu!
Sic je uchystané chladné bydlo
proti horké krve zápalu.
Přepodivné jesti podívání
na ten lidský život z daleka.
Mnohý výjev nás až poleká, —
jiný zase nutí k rozesmání.
Na ulici zříme hejno lidí.
z nichž si každý myslí, že je živ;
zatím vůkol sebe nic nevidí,
a na sobě cítí jen svůj břich.
Tací lidé jsou jak korouhvička:
kdo se jim dá hodně najísti
denního chlebíčka,
tomu všude dráhu vyčistí.
Za groš jdou se s peklem sbratřiti;
ale kdož se tomu podiví? —
Vždyť se nikdo vzduchem neživí,
a žaludek musí tráviti.
Člověk, je-li notně hladový,
třeba se i k čertu přidruží;
jakmile mu chleba připoví,
hned ho ve své práci otuží.
Ale, jak to tenkrát vyhlíží,
když nepřijde žádný výdělek?
Žaludku když chybí chléb, ten lék,
tenkrát zoufalost se přiblíží.
Bídák na smrť myslí raději,
nežli aby dál třel nuzotu;
však když se mu světla objeví,
která ještě vedou k životu,
nechť jsou to i klamné bludičky, —
on se dá vést všude povždycky.
Vždyť zlodějství, smělé loupeže
také živí, také šatí,
ač to draze mnozí splatí,
byvše lapeni od soupeře.
Však i tomu dá se předejíti,
překážky se musí odstraniti;
a co nepřemůže pěstí muž,
to dokáže jeho břitký nůž.
A tak nouze často z bídáka
bídníka učiní strašného;
napřed poběhlíka, tuláka,
potom vraha, lotra hnusného,
jehož stíhá krutá poprava
jenž má v šibenici odplatu,
an si vraždou k zlatu pomahá.
Než, co dím? — pomahá ku zlatu? —
Leč by kradl zlato v kameni!
Dukátů, těch dávno už není,
ba, — vždyť není ani stříbrňáčků!
Ty už nejdou z ručky do ručky;
lidé vydali je na půjčky,
a vrah krade z postříbřených sáčků
papír, rozedraný na cuc — —
Ale dost! vždy s pravdou po málu!
Sice nám ti páni na truc
vynadají ještě rejpalů.
Ach, byly to jiné krásné časy,
když se říkávalo: „S pravdou ven!“
Člověku by zšedivěly vlasy,
když se na to upomene jen.
Teď, kdybys chtěl pravdu povídat,
musel bys se napřed podívat,
kudy tebe vede cesta ven.
Proto pravím vždy bez obalu:
„S pravdou vylízej jen po málu
na ten boží osvětlený den!“
Už neplatí heslo: „S pravdou ven!“
Znáš-li ji, pro sebe nech si ji;
odkryješ-li ji, — pak *tebe ukryjí*.
nevoní a není po chuti,
čpí, až z očí slze vynutí,
tají dech, a budí v lidu vztek;
ale pro vnitřek je dobrý lék!
Než, tak, jako doktor mediciny,
maje léky svoje v láhvičkách,
dává pacientu po lžičkách
medicinské bryndy čili špíny,
tak i já vám radím: „Ku zdaru
užívejte pravdy po málu!“
A já také bez vší závady
jsem vždy přítel této zásady;
kdož mi může dnes do očí říci,
že jsem podle ní se věrně nedržel?
Vždyť jsem každou pravdu zadržel,
přetrhnuv ji v samé polovici,
A pak, nevím, kdo by nevěděl,
s pravdami že nejsem u konce:
neboť to, co jsem již pověděl,
byly takměř krátké annonce

nesčíslných pravd a pravdivostí,
o nichž, kdybych je chtěl vyčerpati,
musel bych vám jistě povídati
ode dneška až do — věčnosti!
To je ale trochu dlouho pro mne,
a mně bylo by se prohřešit,
kdybych měl vám každou pravdu rovně,
bez obalu, na hlas povědít.
Neboť pravda povždy mila nebývá.
Někdy pálí jako hluchá kopřiva.
S takou pravdou, kdo ji prohodí,
jistě každý špatně pochodí.
Proto budu raděj' mlčeti;
pravda mohla by mne mrzeti.
Však, než skončím dnešní pěknou thému,
rád bych vám své přání vyjevil,
abych aspoň k spánku pokojnému
srdci svému trochu ulevil.
Nechci na vás věnců, ni básniček,
nechci ani, byste po dáli
do světa mi „slávu" volali,
avšak nešetřte svých rukaviček —
přejuť si jen drobet pochva — —
Ale dost! vždy s pravdou po málu!
sic je v kapse přichystaná pochva
a ta skrývá děsnou píšťalu.

V. Molenda.

61.

Nepozdravil u vrbiček.

Jistý amanuensis
cestoval prý kdys
s dychtivostí vřelou
za novelou,
nevzal však si na tu cestu pas
Jednoho dne před večerem —
popisujeť sám to zběhlým perem —
přijda o žízni a o hladě
k jakés osadě,
unaven a utrmácen,
chůzí v parnu takměř schvácen,
klesnul u vrbiček do trávy,
by si neublížil na zdraví,
a tak sobě odpočinul.
Stalo se, že, než-li minul
krátký čas,
žejbroval se tudy vážným krokem,
v celé slávě, samojediný,
emír této dědiny.
Náš pocestný změřil bystrým okem
postavu tu nevelkou
se ctihodnou španělkou;
mocný Nabuchodonosor,
fikaný to kos,
pyšně povyhrnuv pysk a nos,
když šel mimo, dával pozor,
zda-li ten tam u vrbiček pozdraví,
ale dal si do hlavy!
Neboť ten tam u vrbiček
myslil spíše na měsíček,
než-li na pozdravení.
Statečný pan správec
kouk na toho nezdvořáka jako dravec,
což zlé bylo znamení. —
Zastaviv své kroky,
podepřel si boky
a řka: „Dobrá!" šel zas dál.
Cestující za novelou
svým chováním noc si zkazil celou;
neb se ani nenadál,
a již s dlouhým nosem
co „passloses individuum"
za to, že neviděl sobě na rozum,
na ouřadě před Minosem
uraženým stál,
jenž ho nemilosrdně bral na paškál.
Žádný pardon, žádná milost!
Aby se mu nezdvořilost
vykouřila z tvrdé hlavy,
dal ho zavřít do šatlavy
páně Franců principál.
Tak byl potrestán náš přítelíček,
nepozdraviv u vrbiček;
kdyby zdvořile byl pozdravil,
byl by noc ve chládku neztrávil.
Avšak, co pan amanuensis
vlastní vinou slíz,
věřte, posavád se stává
nejednomu člověku,
jen že v rozmanitém obleku
osud v patách přiklusává.
Mělť bych, jako mnohý pedant v parnce,
rozvláčnou řeč o tom po ruce;
nechaje však dlouhých výkladů.
povím několik jen příkladů.
Mladá, sličná paní,
přívětivá, hodna milování,
žádostiva plesu, zábavy,
elegantní, samé hedbáví,
bych tak řekl, vzor to mody pravý,
jenž by mohl poslati se do výstavy,
má tu nepatrnou chybičku, —
kdož pak bez trní zná růžičku?
že chce, a to musí býti,
každý měsíc nové šaty míti.
„O můj zlatý mužíčku!"
lahodí tu choti kolem brady,
rozvinujíc při tom všecky vnady
neodolatelné výmluvnosti.
„Není-li to k zlosti?
Víš, ta hloupá paní Kňouravá,
jež se za bohatou vydává —
zatím je jí dobrý každý zlatý —
pomysli jen! — má zas nové šaty
Přišla se dnes pochlubit:
jako páv se otáčela,
oči v zrcadle jen pořád měla. —
Jaký je to chlubný lid!
Nevídáno, to je slávy!
A co je, že se tak staví?
Její muž je něco víc než nic
ona pak je toho nice
teprv polovice.
Kdyby tebe za mužíčka měla,
teprv by si vyváděla;
ale my jí dokážem,
že já něco víc než ona jsem,
Je-li pravda, můj holoubku zlatý,
že mi dáš na nové šaty?
Byla jsem dnes u Izáčka v krámě.
Abych nešířila slov, —
ale nehněvej se na mne! —
má tam tuze krásný štof,
je ti na něm pěkných kvítků!
Ovšem že moc za něj chtěl,
smluvila jsem ho však na dvacítku,
totě pakatel!
Drahý muži tu máš políbení,

nekaž mi však moje potěšení! —
Štof je věru komilfó!“
Bez pohnutí
stojí mužíček tu jako „Ó!“
se znamením vykřiknutí.
Konečně se přece k smíchu nutí:
„Aj, aj! pakatel? —
Domnívá se můj andílek,
dvacítka že jest jen pakatýlek?
Kdybych ji jen měl! —
Vy jste, drahá milostpaní,
ukládáním mimořádných daní
vyčerpala moje finance.
Věřte, tenkrát se mi nechce do tance.
Můj cukroušku, z toho není nic!“ —
„Co je víc!“
vzdychne překvapená milostpaní.
„Neprosím se o tvé smilování,
však ty toho budeš litovat!“
Přitom celinká se zlostí chvěla,
jako by ho chtěla biřmovat.
Od té doby zůstal mlejnek její stát;
oněměla — rázem oněměla,
to jest: aspoň mužíček
pohřešoval hbitý její jazýček.
Přišel první den, i druhý, třetí, —
ani pomýšlení na objetí;
minul čtvrtý, pátý, šestý den —
a mír není posud docílen;
v sedmý, osmý, devátý a dále
bylo počasí to ještě stálé,
a když čtrnáctý už svitnul den,
chudák manžel, v nouzi postaven,
vzdychá ke čtrnácti pomocníkům,
ke všem svatým mučeníkům,
aby trest ten byl už ukončen. — —
Tak se postil tento manželíček!
Proč? — *Že neposdravil u vrbiček!* —
Martin navrátil se z jarmarku.
Jeho milenka se jen jen třese,
že jí něco z města nese,
on však přišel bez dárku.
Nenapadlo tomu tulipánu,
aby koupil za desítník tkaniček,
aneb aspoň ňáký rohlíček,
aneb kousek marcipánu.
Co by bylo za to hubiček!
Milá Kateřina,
jak mile to smutné přesvědčení má,
Martin s rukama že přišel prázdnýma,
hnedle, jak by byla jiná,
škaredí se, hubuje,
durdí se a trucuje,
nechce ani koukat na Martina;
konečně mu dává na dovtip,
čtrnáct dní že bude bez hubiček,
a že sama dodrží svůj slib. —
Proč to? — Inu, *neposdravil u vrbiček!*
Jonák čilý, hezký,
takto rodák český,
avšak ctitel samospasitelné kultury,
jako mnozí mladíkové
převrácené nátury,
maje nadějí a plánů na fůry,
ale co se týče budoucnosti,
jistoty ni za tři nové,
rád by v tiché domácnosti
okusil té vychválené dobroty
manželského stavu.
„By však krok ten za to stál,“
tak si chytrák láme hlavu,
„nutno, by můj ideál,
jehož bych si za manželku přál,
obstojný měl kapitál.
Mína? — Ta má peněz dosti,
je však trochu hrubých kostí. —
Berta? — Kapitální kos,
má však křivý nos. —
Emma ještě by se zdála,
kdyby jenom nešilhala. —
Z Flory pořádná by byla panička,
ale je mi příliš maličká. —
Julka? — Leda že bych blázen byl!
Večer stojí, kdes ji ráno postavil. —
Klotilda? — Jen kdyby byla mladší. —
Matilda má jednu nohu kratší. —
Božena? — No, slečnu Boženu
chtěl bych míti za ženu.
Ovšem že je Češka tvrdohlavá,
ultra, korunářka pravá,
ale což!
Láska nezná národnosti;
pokořím se její spanilosti,
snad mi nedá koš!“ —
Aby vykonal své předsevzetí,
vyfiutí se po modě a letí
k slečně Boženě.
Tu pak sebrav moudrost všecku,
vede hovor po německu,
jakoby se česky mluvit bál.
Boženka však roztomilá,
vlastenka ta zarputilá,
užívajíc řeči kněžny Libuše,
mluví švihákovi do duše,
proč, jsa z Přemyslova plotu kůl,
zdvihá na svou mateřčinu hůl?
Načež zbožňovatel Kantů
tonem přeučeným mudrlantů
ujišťuje, že ta čeština,
jak prý soudí moudrých mužů většina,
přec je jenom pro sedláky,
nepatrné ptáky.
Na to zarejdovav směle,
jako hrdinové v románech,
líčí dívence své city vřelé,
milosti prý ovanul ho dech.
Vylíčiv tak cnosti svého „já“,
šepce: „Darf ich pitn um ir vértes ja?“
Božena, jíž oko plane,
odpovídá ženichovi: „Pane!
Srdce mé je blažené,
že vám mohu říci prostě: Ne!
Češka miluje jen Čecha!
Člověk jako vy
ať si srdce pro Thusneldy nechá!“
Maje „pešaid“ takový,
odmrštěný švihák spěchá,
popuzen a zahanben,
z domu ven.
Tak si přišel, ubožátko, pro košíček.
Proč? — *Že neposdravil u vrbiček!*
Tak se Vám to, mojí drazí,
ve všech lidstva vrstvách vynachází;
mohli bychom projít celý svět. —
Voják slíznul pětkrát pět —
s odpuštěním — na kotlíček.
Proč? — *Že neposdravil u vrbiček!* —
Mnohý generál,
jemuž ve válce se malér stal,
dostal na pevnosti pokojíček,

jehož sobě nežádal
Proč? — *Že nepozdravil u vrbiček!* —
Student, jemuž skutky buršácké
dopomohly k učenosti ušácké,
došel, vzácné shromáždění,
toho smyslu vysvědčení,
že je jisté zvíře jeho strýček.
Proč? — *Že nepozdravil u vrbiček!* —
Lékař, jenž se liší tím
od havíře, že svým uměním
pilně do matičky země vkládá,
kdežto kovkop jenom ji okrádá
neunavným kutěním,
nerad vidí se hřbitovem kostelíček.
Proč? — *Že nepozdravil u vrbiček!* —
Advokát,
jemuž spory nedávají ani spát,
vyhýbá se svému klientovi,
který, prohráv proces nový,
pořádně se naplatil,
tak že skoro celé jmění utratil! —
Proč se ho as bojí právní přítelíček? —
Inu *nepozdravil u vrbiček!* —
Kupec, jenž si kredit podvrátil,
udál z nenadání bankrotíček.
Proč? — *Že nepozdravil u vrbiček!* —
Sotva odkliseno lešení,
zbořilo se nové stavení,
stavitel má na cti černý flíček. —
Proč? — *Že nepozdravil u vrbiček!* —
Hospodský, jenž věčně by chtěl mít
Michala, a proto nepřestává
pivovarská nekřtěňátka křtít,
a pak pivo hostům dává,
nechtě sobě uškodit,
místo do sklenic jen do skleniček,
musí posléz sám svou bryndu pít. —
Proč? — *Že nepozdravil u vrbiček!* —
Ba, ať dále povím, my,
kdo jsme známí mezi známými,
máme také
nehody a strasti všelijaké,
trampoty a svízele
ve svém živobytí.
Chcem-li sladké, dostáváme kyselé,
chcem-li víno, máme vodu píti,
chcem-li slunce, je tu blesk a hrom,
chcem-li to neb ono míti,
zapovězený to strom;
chcem-li truchlit, lépe prý je skákat,
chcem-li tančit, musíme zas plakat;
díš-li pravdu, tlacháš pohádku;
mnohý, který světlo hledá
a rád na vysluní sedá,
musí do chládku;
chcem-li výskat, nutno křičet: běda!
místo hodů bývá popeleční středa;
chcem-li květen, je tu sníh,
co je cností nám, to pro jiné je hřích. —
Takto, ctěné shromáždění,
stýkají se protivy!
Avšak nikdo z nás se nediví
takovému postavení;
neboť zda-liž nevíme,
kde je k těm hodinkám klíček? —
Směle si to povíme:
Nepozdravili jsme u vrbiček! —
Nyní namluviv se dost,
pověsím svůj výklad na hřebíček;
neboť mnohý velectěný host
moh' by projevit svou nelibost,
že i já jsem nepozdravil u vrbiček!

V. V. Trnobranský.

62.

Rada zvířat.

Zlé, co všady rozprostírá strach a hrůzu,
zlé, co nebe vynaleslo v zlosti,
aby z nepravosti
země potrestalo lůzu:
mor
(takť mu jmeno), mocen, všecken tvor
vypleniti za den do paty,
válčit počal kdysi s zvířaty.
Všechněch, pravda, neumořil; ale
seslabil je všecky neslýchale.
Není vídati, by které veselé
hledalo si jídla, pití:
každé smutné, smrtvělé,
čeká konce hynoucího živobytí.
Vlk se nepřikrádá na jehňata,
ani liška na kuřata;
z hájův mizí vrkot hrdliček,
říje jelenův a písně pěniček.
Zatím lev, co sultán v Cařihradu,
z poddaných povolav valnou radu,
„Ó, vy moji," vece, „milí přátelé!
kde jest živosť naše? kde je veselé?
Zlé obecné čijem: tuším, že tak těžce
nás pro hříchy naše přísné nebe tresce.
Kdo z nás nejvinnější, nechť se obětí
hněvu bohův mocných posvětí.
Možná dost (a kdože by se zdráhal?)
spasení že všech se stane zhoubou jednoho;
dějinyť nás učí, v takovéto míře
za nevinné že šlo jedno nejvinnější zvíře.
Nelahoďme sobě; věrně, podle vědomí
uvažujme stavu svého svědomí.
Co se dotýče mne, vyznávám, že dosti
natropil jsem zlého v prchlivosti.
Častěji jsem vpadl mezi hovada;
jakýž byl to jehňat, ovec dav!
Pošlo koz i krav
hromada —
nejednoho udávil jsem vola.
Což mi medle zavedly? Nic zhola.
Ba i časem byl v mých rukou bez ducha
pastucha.
Jest li třeba, oddám tedy sebe:
oddámť sám se za vás, jak chce míti nebe.
Soudím však, by zřetelně, jak já jsem učinil,
každičký z vás stejným spůsobem se obvinil;
neboť slušno, aby zhynul nejvinnější."
„„Králi nejjasnější!""
vyskočila liška, „„skrupul ten tvé milosti
z veliké jde,"" praví, „„srdce tvého útlosti.
Jakýž hřích to, uvažte jen, prosím, zvířata,
jísti ničemná a hloupá jehňata?
Ano čest se, pane, největší jim stává,
když se které tobě za pokrm dostává.
Co se týče pastuch, ó ten každý hoden,
z kůže dřen by byl a ostrým trním boden;
jsouť to tyraní, co nad zvěří se dují,
bláznivou si nad ní vládu osobují.""
Tak se liška prohlásí; a pochlebníci milí
k tvrzení té řeči velmi byli čilí.
Nechtělo se potom potřásati jiných

mocných hlav, ač právě velmi vinných.
O zločinstvích tygra, vlka, medvěda
každý pokorně se stavěl jako nevěda.
Zhola: panstvo vše, ač v hříších rezavělo,
za míň vinné, skoro za svaté se mělo.
Na konec se osel zpovídá:
„Připomínám sobě," povídá,
„že jsem jedenkrát, tou právě chvílí,
když už slunce k západu se chýlí,
po posvátném Benediktinův šel palouce,
místo, hlad a chuť, a lístky, páchnouce,
či i, tuším, jakýs čert mne pokusil,
že jsem hrstku trávy uškub', zakusil;
bylať pěkná, zeleňoučká, svíží tráva.
Zle jsem učinil, to jisto; neb jsem neměl práva."
„„Lotr! zločinec!"" vše křikne hlasitě.
Vlk řeč na tré rozdělí a očitě
dokazuje sboru všemu,
na smrť že jest jíti oslu bezbožnému.
Veškeren mu sbor ten zlořečí,
smrť jen jeho všech prý zhoubu uléčí.
„„Trávu jísti! Jakážiž to vina!
Pouta na zlosyna!""
Na osla pak vyjde nález smrti:
za živa jej roztrhati v čtvrti.

A. J. Puchmajer.

63.

Čím bych chtěl býti.

Každý člověk má svou laskominku,
brzy na opičku, brzy na topinku;
ten si přeje deputátu,
onen kleje na pantátu,
že — získav ve hudbě velkou chloubu —
po sobě zanechal jenom troubu!
Básník přeje větérkem se státi,
aby mohl děvu zulíbati.
Právníku se právo příčí —
advokát zas sítě líčí —
stařec vzdychá, že radš není děcko;
a tak v světě chce jen všecko
něčím jiným být,
než co osud z nich chtěl mít!
Vůbec je teď v modě samé chtění,
pročež doufám, že to hříšné není,
když já vytasím se s laskominkou,
že bych rád byl krásotinkou!
Krásotinka, je li krásotinkou,
na světě již sluje nebešťankou!
Sotva že se dostavily rozeniny,
chválou slyne vůkol nad dědiny;
to je hluku od tetiček,
jaký krásný andělíček
spatřil světlo boží!! —
Čím dál sláva ta se množí
Jinoch jak ji vzhledne jenom zevrub,
vzdechne: „Toť je cherub,
toť vtělená je bohyně
v pozemčanů truchlé dědině!!" —
Posluchači drazí!
jaké by to bylo pro mne gustečko,
vidět, jak se seladonů stádečko
k trůnu božství mého plazí!
Tuť bych držel čtyry švarné košíčkáře,
již by pracovali v potu tváře,
dva hrobaře, již by měli rakve otvírat
pro ty, jimž se zachce pro mne umírat,
zpovědníka, jenž by při vší strasti
napomínal škůdné zrádce vlasti! —
Běda! nemám k tomu síly dosti,
nejsemť ani cherub, ani bohyně —
ani děva — bídný mužský jedině!
Věru, ani andělíček — leda z roští. —
Kdybych já byl krásotinkou,
nebyl bych tak potměšilým bloudem,
abych rázné řeči proudem
budil Čechy z neblahého spánku. —
Hořkých slzí slušnou schránku,
za lubem pak podbradeček,
někdy také jiskru z oček,
to by byla nejlepší má síť,
do které by musil každý jít.
Kdyby přec se nechtěl míti k tomu,
(nebo muž je schopen všeho,)
tuť bych pantofíček vzala
a mu pěkně ukázala,
jak se v městě Frankobrodě
souká špagát na německé lodě.
S parasolkem však bych poslal paní tetu
do starožitností kabinetu;
neboť já bych byl vždy hrdým na to,
že mne líbá skvoucí slunce zlato;
nyní ale, an jsem pouhý človíček,
nedostane se mi ani hubiček,
leda zajdu-li si k vdově
někde v Babičkově.
Kdybych já byl krásotinkou,
směl bych kafíčko si pražit
a je třeba pětkrát denně vařit;
to by byl pak jazýček,
jenž by zbarvil sta líček!
Telegraf — svobodu tisku
rozstavěl bych v každou vísku,
a to paním tetičkám,
sestřičkám a kmotřičkám
bez všech dlouhých kliček
zrovna na jazýček!
Tenkrát by už nebyl pouhý sen,
že se blíží soudný den! —
První úst mých hnutí
zahřmělo by něco o spiknutí;
oč, že by do dne jednoho
změnilo se v Čechách mnoho? —
„Gutgesintři", ti by měli plno smyček,
maso, to by jedli bez vidliček;
cukr, sůl a jiný med
zaváněl by jim co jed,
věru, netrvalo by to dlouze,
že by zažívali pouze
naše pravé nebíčko —
oslazené kafíčko,
někdy také, bez povyku,
světoznámou gramatiku!
Kdybych já byl krásotinkou,
nesměl by mým chotěm nikdo býti,
jenž by neznal dobře zatančiti,
ne snad polku, čili valčík docela,
nebo kvapík s nohou z ocela!
K tomu bych ho nikdy nehnala.
Mně by se moh' každý zavděčit,
kdyby tančil, jak bych já mu zahrála!
Můj takt, — na nějž ale zhusta
nemívají muži gusta —
moh' by v brzku každý takto znát:
Ráno mne šikovně šněrovat,
po obědě ruku pěkně políbit
a s večerem hezky z domu jít!
K tomu je přec třeba učenosti malé,

věru ani slavné: Ala — alae!
Kdybych já byl krásotinkou,
nemusil bych ani rozumovat,
jak bych svoji lásku mohl ukazovat;
neboť jak to každý z hostů ví:
v srdci ženském častokráte
třeba padesáte
milých jedním rázem dlí!
A jelikož, drazí posluchači,
moje láska na všechny ty stačí,
jaká lehkosť, každého z vás v srdci mít!
A tak o tom ráji snít?
Prozatím neračme jenom zoufat
a přec trošku doufat;
neboť já se vám chci přiznat,
že mně děva moje
věnovala srdce svoje!
Pročež netřeba dál hlásat rtoma.
Prosím, račte tedy jako doma!

Fr. K. Drahoňovský.

64.

Učedník nad mistra.

Za onoho času, když se medicina
u holičů a u lazebníků
ještě študovala,
tenkrát ovšem praxis jiná,
jsouc ve zvyku,
panovala.
Jestliže pan principál
ponavštívil pacienta,
svého učedníka neb klienta
s sebou bral,
aby jemu u postele nemocného
statum morbi rozbíral,
a tak zasvěcoval nezasvěceného.
Jednou také doktor Blikeš
k nemocnému do vsi pospíchal;
za ním se učedník Mikeš
celý uřícený hnal;
a jak překročili práh,
s lůžka vítalo je: ach!
„Co děláte?
jak se máte?“
s učenou se tváří pacienta doktor ptal;
pak po ruce
sáhl, aby omakal,
puls jak nemocnému tluče.
Ten však celý utrápený
dal se do mračení:
„E ba, mám se, mám —
jako nahý v trní;
div že si již nezoufám!
Všecko bolí, trne, brní,
a co jsem tu nešvaru
od vás laňkvaru
zvyužil,
teprv jsem se dorazil!
Je to pravda svatá a věc jistá —
nebožtík jak říkal děda —
u felčara kdo pomoci hledá,
ten že přijde na poslední místa.“
Na ta slova
zasvítil pan doktor okem
jako noční dobou sova.
Již přezdívek hojným tokem
nemocného vypeskovat chtěl,
pod postel
když náhodou pohleděl,
a tu spustil vážným hlasem:
„Milý brachu! když na uzdravení vašem
vám samému nezáleží,
mně také o nic neběží!
Máte přece zápověd,
od ovoce ani
za mák abyste nejed',
nebo je to pro vás jed!
Ale hned na první podívání
poznal jsem, co jste vyvedl —
rozumíte? — jablko jste snědl!
Když nechcete poslouchat
a pak ještě hubu máte,
sám si hleďte pomáhat!
Víc mne tu neuhlídáte,
vem vás kat!“
Pak ze dveří jako šipka vyletěl.
Nemocný pak zticha
na posteli vzdychá:
„Ach, proč jsem jen nemlčel!
Vševědoucí musí být —
jenom jedno jablko jsem sněd',
a věděl to hned!
Kéž by se chtěl navrátit!
Jemnostpane! na slovíčko jen!“
Ale ten
dávno již byl z jizby ven.

* * *

Na zpáteční cestě domů
nemálo se divil Mikeš tomu,
kterak vážený pan principál
s tím jablkem to hned vymakal.
Kolikrat
chtěl se ptát;
pro respekt to však ze sebe nemoh' vymačkat.
Zvědavost posléze
překročila úcty meze.
„Vzácný pane principáli!“
dal se bázlivě do řeči;
„mně to s tím jablkem pořád v hlavě leží —
jak jste to hned vypátrali?
To snad, dle mého mínění,
ani samo sebou není!“ —
‚Ty jsi přec jen bloud!
Pod postelí
s jablek slupiny ležely,‘
zněla slova lazebníka;
‚toť pak snadno uhodnout!
Vidíš‘ — poučoval učedníka —
‚chce-li člověk se ctí z bryndy vyklouznout,
i pod postel třeba někdy nahlídnout.
Toť jsem mohl soudit směle:
slupiny kde jsou, že bylo jabko celé.“ —
„To si budem pamatovat,“
učedník se chytře usmívá,
„neboť se to dá
velmi dobře potřebovat.“

* * *

Na druhý pak den
dal pan doktor klientovi svému
rozkaz ten,
aby zašel k včerejšímu nemocnému,
jak se jemu daří,
by se otázal
a panu lékaři
o všem zprávu dal.
Mikeš šel, a na snídaní
dostal krásné přivítání:

Prokop jeho bandu dirigoval,
i ten — jeden platí o tom hlas —
výtečně znal contrabas.
Jeho komposice, plny síly,
duchem českým provanuty byly,
ký tu div, když Češi z rekrací
nový, velký koncert dali
a v něm Prokopovy skladby hráli,
takové že učinili sensací?!
Dlouho ještě v šír i dál
české hudby hlas se ozýval,
až — nechtělo se to snad vyplácet —
Češi počali své dlouhé — „tacet".
Ještě jednou sice s Hory Bílé
zaželela česká elegie,
až pak Čecha rty, již ssinalé,
v smutném umíraly „finale". — — —
Časů proud na lidstva temeny
v moře věčnosti své vléval prameny,
tu a tam národy k hudbě rozněcoval,
a však Čech? — Ten — „pauzíroval!"
Jásal svět; neb mněl, že na vše časy
pochovány české hlasy,
Čech že v říši lidstva dohrál již,
víc že nebude mu za obtíž.
Tu však, co ďas nechce míti!
Náš duch času — kouzelník,
z čista jasna stal se — kapelník.
Z jižní Evropy i z východní,
na severu, na západě
mohutný svůj organ ladě,
hřmotně spustí — „národní"!
Nu, a národní, ty jaré, čilé
byly Čechu od jakživa milé,
a kde český muzikant byl celý,
v partesu mu nikdy nechyběly.
Ký tu div, že při tom milém hlase
Čech k životu procit' zase:
že, an „národnosti" melodie
hned co ranní rosy proud se lije,
hned co mocných hromů řevy hučí,
také Čech, spokojně kývaje,
nohou bezvolně takt dávaje,
„národní" si pod vous bručí.
Svět se sice zase fantí. —
Však, jakž jinak? Češi — muzikanti
nejsouce v muzice fušařové,
jako staří praktikové
pozorně své pauzy počítali,
by, až na ně přijde čas,
dále hráli zas,
by muziku nezbryndali.
Arciť z naší muziky
dosud nejde hřmot tak veliký.
Tu a tam sic accord vznikne,
ale hned zas poumlkne;
však, vždyť ještě nehrajeme —
teprv „štemujeme".
Dřív než v proud se nový pustíme,
ještě „harmon i" znáti musíme.
Pak bez okolků a komplimentů
chopíme se zas svých instrumentů,
aby poznal svět našeho ze cviku,
že Čech „ještě tvrdí muziku"!

Karel Adamec.

67.

Honza ze Lhoty.

Že je v Čechách Honzů tolik jako Lhot,
to je píseň známá podle známých not,
ale o té Lhotě, o tom Honzovi,
kteří na věky se stali pověstnými,
přechytrými nápady to svými,
o těch sotva vám kdo něco vypoví.
Budu já se tedy, milé děti,
o to pokoušeti,
bych vám o tom Honzíkovi
přednesl dnes kousek z brusu nový.
Honza byl syn podruha
v Lhotě u sedláka Žaluda,
a poněvadž u něho mu mimo byt
přáno bylo, aby se svým žaludkem byl kvit,
proto musil podstoupit tu psotu:
jezdit za sedláka na robotu.
Honza jezdil tedy bez reptání
na robotu denně za svítání;
když pak večer domů přijel,
častěji se mdlobou svíjel,
nad čímž jeho žena
někdy obměkčena
přežalostně plakala;
někdy mu však také nadala,
že je lenoch, že se práce štítí,
což prý nemůže však býti.
A tak Honza ubohý
musel druhé ráno vždy zas na nohy.
Jezditě vám ztrmácený všecek;
přece ale, že mu špatně, před ženou víc necek,
až pak jednou časně zrána
poděsila ženu pádná rána,
kterážto jí důkaz dává,
že se muži síly nedostává;
neboť Honza takměř bez sebe tu leží.
Honza, který mohl válet skály,
ten se nyní chuďas válí!
Žena zděšená hned pro faráře běží,
prosíc jej, by byl té dobroty
a šel k Honzíkovi do Lhoty. —
Farář vyslechnuv tu supliku,
vezme tabatěrku z truhlíku,
plášť z almary, juchtové pak boty
a se ženou pospíchá do Lhoty! —
Farář, aby působil naň zdárně,
počne pěkně populárně
k Honzovi se chovat
a jej k smrti takto připravovat:
„Milý Honzo, tady v Lhotě
ži jsi posud ve trampotě;
neb jsi býval denně na robotě.
V noci míval jsi se ženou kruté boje. —
Nu, což na tom! Až teď složíš kosti svoje, —
a to se ti může státi brzy dosti, —
pak pocítíš rajské blaženosti!
Tam na hoře není žadná žalost;
tam jsou samé slasti, samá radost.
Tam nahoře nezvíš, co je nouze,
tam jíst budeš buchty pouze,
kdežto tady v Lhotě leckde za rohem
jídáš černý chleb jen s tvarohem.
Ambrozii budeš píti, truňk to lepší piva,
kdežto tady voda za podíl ti bývá.
Tam nahoře nenadřeš se prací,
nebudeš tam dbáti na drahotu, láci;
pročež nechť již bolesť oudy tvoje drtí,
pro to vše se, Honzo, přece neboj smrti! — —

Ale mně se zdá,
že se mysl tvá
při té velké nádhernosti
neuspokojila dosti?
Nuže, rci mi, Honzo, drahý synu!
jakou shledáváš na sobě vinu?"
Otázku tu dal mu farář schválně,
aby zvěděl, zda-li dosti populárně
na Honzíka účinkoval,
zdaž jej dobře k smrti připravoval.
Pročež dychtivě naň zírá,
aby zvěděl, kteraká jest jeho v ona slova víra?
Honza vece: „Ach můj těšiteli drahocenný!
jsemť já chuďas — a ten ke všemu je odsouzený.
Proto, drahý velebníčku,
nacházím v tom kličku;
neb už napřed, hlasem vyšším
za fortnou jak svatý Petr volá, slyším:
„Toť je práce všady! —
Dobře, Honzo, že jsi tady!
Koukni jenom, jak je měsíc začouzen!
a přec zejtra musí čistý vyjít ven:
proto vylešti ho čistě, synku!
zde máš kartáč, špiritus a bílou hlinku.
Ale ať mu oko nevyklubeš!
Až s tou prací hotov budeš,
potom naměř svoje nohy
a ty hvězdy zavěš všecky do oblohy!
Dej však pozor! Vím, že děláš všecko rázem,
mohla by ti některá snad spadnout na zem. —
Že je také všecky rozsvítíš,
jistá věc. Vždyť tomu rozumíš!"
Sotva že to všecko udělám
a si do postele ulehám,
přijde svatý Petr zase plný zlosti:
„Honzo! toho hluku je už věru dosti.
Slyš, jak od těch nemluvňátek,
andělských to nevinňátek,
doráží ten břekot až do prostřed nebe!
Napomínám tebe,
ať je brzy kolébáš
a jim ňákou píseň k uspávání zazpíváš!
Dřív než usnou, se mi od nich nehni,
pak si ale do lehkého mráčku lehni,
abys časně ráno mohl vstáti zas
a ty všecky hvězdy zhas!"
Potom — t ť už mohu napřed vědět —
nenechají mne tam ani chvilku sedět.
„Honzo!" bude to zas dále zníti,
„hleď, ať slunce pořádně dnes svítí!
Na ej hodně mnoho oleje,
ať se ten lid dole zahřeje!
Nezapomeň také knot vytáhnout!!"
Na knot musím jistě holou rukou sáhnout,
a to napřed vím,
že si při tom prsty popálím.
Když pak deště prorokuje kalendář,
zas na Honzu přijde cirkulář,
aby nosil vodu do konví! —
Časem také — toť se ví —
bude muset dělat Honza hloupý
jak o překot z vody kroupy.
Ach! a jaký se mne chopí stesk,
až mi bude robit hromobití, blesk!
Zkormoucen též budu celej,
křikne-li se: „Honzo, vítr dělej!
Ach! vždyť — nad foukání —
není — krutějšího namáhání. —
Kdyby — takhle svatý Petr — řekl: „Foukni hned!" —
ach! — tu bych snad — nadmul plíce — naposled —
takhle — fouk — fou — — fou —"
A v tom Honza vyfouk duši svou. —
Farář, který stál tu zvědavě,
poznal, jak zná mluvit populárně, makavě.

Fr. K. Drahoňovský.

68.

Na komando.

Pěkně vítám, moji zlatí!
Chci vám dnes tu dokázati,
že, ač nátury jsem české,
dovedu přec poslouchati
na komando praněmecké.
V myšlenkách se ondy bera
po ulici, klopím hlavu,
v kteréž myšlenka mně sterá
věstí naši dávnou slávu.
A tak v dumání se nořím,
vřelou touhou tou se mořím:
„Kéž by tak ty naše ráje,
naše krásné české kraje,
jež Bůh milostivý sám
Čechům nám dal za podíl,
by v nich Čech jen pěl a žil,
patřily jen také —"
(silně) „Hapták!"
zazní strašně vedle mne,
že jsem celý bez sebe,
a že nevěda, co činím,
jak bych pojednou byl jiným,
postavím se do posice,
vypnu prsa, nadmu plíce,
hlavu o celý pak dům
vztýčím výše k nebesům.
Podle mne pak kráčí dál
s plukem svým pan generál. —
Sotva leknutí se zbavím,
již jsem zase snílkem pravým.
Myslím dále: „Kéž by tak
bylo vše teď naopak!
Kéž by z nouze pošla hojnost,
tísni ustoupila volnost,
jistota pak byla v ruce!
Kéž by cnosti vzešly z vady,
nebyly zde polorady,
obrácená kon —"
„Linksšaut!"
A zas jako zkoprnělý
stojím zaleknutý celý.
Mně se mi hlava točí,
an v pozadí zrak můj zočí,
kterak s vojskem v přísném řadu
pan major jde na parádu. —
Záhy zas však v duši mojí
davy myšlének se rojí.
V minulost se dávnou nesu,
v doby slávy, blaha, plesu;
reky dávné budím v hrobě,
činy slavné volám k sobě
a vše, jak kdy v pravdě bylo,
chci, by zas se objevilo. —
Již mi obraznost tu slouží,
snáší, po čem duch můj touží,
již tu vidím dávný čas,
kdy svět celý ctíval nás,
nápadník kdy nás se bál,

zdaleka již utíkal;
kdy netiskla ňadra tíseň,
volně zněla česká píseň,
kdy se psalo bez obalu,
bez želez a —
„Kolbenhoch!“
jako blesk mi vžene znova
v hrdlo zpět odvážná slova.
V oku se mi cosi míhá,
ruka se mi maně zdvíhá,
chtíc, jak shora poručeno,
hlaveň zvednout na rameno —
Záhy však je po leknutí
a duch zas se v ráje nutí;
prchly však už krásné zjevy,
mysl o nich více neví.
V skutečnosti duch se brodí,
pravdy po nivách mne vodí,
naši dobu bez přízraků
ukazuje mému zraku.
Vidím, jak tu prozatimní
divadlo se spadnout strojí,
vidím, přítel jak intimní
na mne promluvit se bojí,
aby nepad v podezření,
že v něm lásky k tentoc není,
Zřím tu úřady i školy,
nápisy i soudní síně,
kde se píše v řeči jiné,
než jak jazyk mluvit volí.
Vidím, jak tu spisů stohy
po koutech se povalují,
ježto vesměs obsahují
tiskových pří protokoly;
vidím, jak se z jasna čista
katí na mne diurnista;
kterak polo v zlosti, v bolu,
rukou zadržev se stolu,
pronést přípitek chci nový:
„Sláva panu Mare —“
„Linksšvenktajch!“
kdes tu kaprál komanduje,
z myšlení mne vyburcuje.
Já pak co nováček pravý,
důvtipné nad míru hlavy,
na patě se rychle točím,
v levo s rekruty též bočím.
Když se pak zas zpamatuji,
v duchu ještě opakuji,
což se často nahodí:
„Sláva také Bacho —“
„Halt!“
tak mi zhurta zahřmí v uši,
že mám v sobě malou duši;
na to ale jako hrad,
zůstanu vám rovně stát.
Při tom sotva dýchám strachem;
neb se mohu zalknout prachem,
který páni kyrysníci
způsobili na ulici.
Zotaviv se v krátké době,
takto pravím potom k sobě:
„Marné všecko namahání!
Neb mne z myšlenek vyhání
každou chvíli jakés: Stůj!
Je to věru s námi bída:
není kůrka, není střída, —
Bože, Bože pomi —“
„Marš!“
No, toť na mou milou k zlosti!
Mám už toho do sytosti.
(Pozdraviv po vojansku, odměřeným krokem odchází.)

E. Züngel.

70.

Obrana mužského pohlaví.

Dovolte mně mluvit, prosím,
ať ulevím srdci dnes!
Všady, kam se krokem nosím,
kde se odbývá nějaký ples,
jediný jen slyšet hlas,
a ten tupí, haní nás;
všady ze všech ústek ženských
vychází jen obrana;
však z těch řečí safienských
kouká jenom — mužských pohana!
Co si to jen usmyslily
v prakaždinké besedě,
bránit se a ze vší síly
zatápět nám na ledě?!
Proč se brání? co proti nám mají?
Vždyť jim pranic neberem!
Vímť já, vím, že jen se vychloubají,
že jdou na nás mužské s keserem.
Vždyť je ctíme, milujeme,
vždyť jim každé přání s očí čteme,
a to je jim pouhé nic!
Co pak chtějí ještě víc?
Ano, pokořit nás, vládnout námi,
to však se Vám nepodaří, milé dámy!!
My! my se vám nedáme,
vlády ženské neznáme;
byste panovnicemi se staly,
teprvé byste nám toho daly!
Na nás chyby haníte, —
samy o svých nevíte?
Vy jich máte dost a dosti,
skoro více nežli cností.
Abych vypočet' je po pořádku,
počnu hnedle od začátku.
Už to věčné vyzvánění,
že jste krásné pokolení!
Proč ne ženské pohlaví?
Tu se věru rozum zastaví.
My se mužskými jen zveme;
vám je málo ženskou slout?
Račte jenom nahlédnout,
v starém zákoně jak čteme!
Nestojí tam, Bůh že učinil
ošklivce a krasotinku,
nýbrž že si umínil
stvořit muže a pak žínku.
K čemu tedy ono vyzvánění,
že jste krásné pokolení?
Tím nám nedokážete nic více,
než jen — že jste chlubné plíce.
Já vám krásy neupírám;
sám rád v pěkné očko zírám,
s líčkem hezkým rád se pobavím —
co je krása, vím a krásu ctím.
Ale takhle — stále nám to opát,
což to jiného, než námi pohrdat?
Pak li od Vás nic jiného slyšet není,
leč to, že jste krásné pokolení,

tím nám chcete říci,
že jsme mužští sami šeredníci.
Prosím Vás, už přestaňte s tou hanou!
Což Vy máte krásu zpachtovanou?
Jsme-li tak my mužští škaredí,
proč se mnohá dívka do nás zahledí
a proč klopí očinka,
stranou vzdychnouc: „Hoch jak panenka!“
Hleďte! tuť musíte uznat samy,
že tu krásu máme na polovic s Vámi.
Díme-li: „Jste pokolení slabé,“
aj! tu mnohým mozečkem to dlabe.
Myslíte-li, že jste silné,
věru domnění to mylné!
Že podvedl Evu v ráji had,
čí to slabost, ne-li její?
Vědouc, že se v ní co ženě síly krejí,
mohla říznout mu pár pukrlat,
a odbýt jej slovy: „Pane hádku!
nesládne mi po jablátku,
já jsem žena — já jsem já,
žena sebe dobře zná!“
By tak byla udělala,
celý svět by byla zachovala.
Ovšem že jste hrdy na to nejvíce,
že ji had sveď, a ne hadice;
kde však, prosím, stojí psáno,
že to „*on*“ byl, že ne samice?! —
Rády se Vy také vychloubáte,
z útrpnosti jenom že se provdáváte.
„Jinochu jen z útrpnosti
přeje dívka náchylnosti,
z náchylnosti ruky své.“
Tak to častěji už povídaly.
Ano, ano! že Vám hráli.
Což to, chlubné dívky, nevíte,
jak se za mužskými honíte?!
Zpomeňte si jenom, v masopustě
když tak bývá sňatků hustě,
když Vám běží na půl kopy let,
a Vy nechcete zbýt na ocet,
jakých je tu chvatů, sháněk,
byste přišly pod čepec,
jak si dáte hádat od cikánek,
přijde-li přec pro Vás milenec.
Známo Vám, že není-li to hned,
nevdáte se potom ani za sto let.
A to vdáváte se z útrpnosti?
Aj, toť k smíchu, ne-li právě k zlosti!
Haníte též naše fraky:
„Vpředu nic a vzadu nic!“
Vyhlížíme prý v tom jako straky.
Ušetřte si, prosím, raděj' plic!
Ptám se Vás jen, kdo Vám řek',
že jsou naše fraky v pravdě *naše?*
Což vám neznámo, že přešlý věk
z francouzské je upek' kaše,
že k nám přišly přes hranice,
že je trpíme jen, a nic více,
že se dočká mnohý z nás —
ba že blízkým už ten čas —
kde se bude ukazovat proutíčkem
frak co starožitnost za sklíčkem,
že přichází, ať tak díme,
cizinský kroj ke zmaru,
že si všichni pořídíme
klobouk slovanský a čamaru?
My prý máme: vpředu nic a vzadu nic.
Za to máte Vy zas toho víc!
Rcete, nač ty z Francouz, z Němec hračky,
slovanské-li máte šněrovačky,
k čemu jsou ty krinoliny,
z železa a drátů kuty,
k čemu ty pamelahuty
a ten všeliký tret jiný?
Proti zimě? — jistě ne! —
pod ně lehce vítr fučí;
proti horku? — také ne! —
vždyť ta tíže Vás jen mučí!
Či je máte pro okrasu?
Slyšte jenom sterých hlasů,
jak si v koutku povídají —
a ty hlasy pravdu mají —
že v tom vyhlížíte jako — flašky!
Žádné žerty — žádné frašky!
Poslechněte jejich grunt:
Pamelahut, to je čpunt,
tílko ouzce šněrované,
to je flašky hrdlo vystrouhané,
a pak krinolina, ta rozháňka,
to je hotová od flašky baňka!
Teď to tedy, sestřičky, už víte,
jak v tom cizém krojí vyhlížíte!
Díte-li, že nelze pochopiti,
kterak mužský může pánem býti,
zpomeňte si jen na školu
a na první kapitolu
z historie biblické,
tam to máte celičké:
„Evo! poslušna buď muži svému,
a on bude panovati nad tebou!“
To psal Mojžíš sám — a jemu
dáte, tuším, víru svou!
Či snad v tom je uzel hádky,
že jste sformovány z lepší látky,
my že z hlíny jsme jen, a Vy z kosti? —
Ale z čí pak? — Z naší! Na tom mějte dosti.
A že svědkem býti nesmíte,
tomu se tak divíte?
Aj, vždyť musí svědek zamknout zuby,
mlčet jako němý paragraf,
Vy však, byť Vám i zašili huby,
jste jen přece živý telegraf!
Pravíte, že mužové jsou hlavy tvrdé,
nepovolné, neústupné, hrdé:
za to jste Vy měkké dost,
bych tak řekl: samá citlivost!
Má-li některá milého ráda,
přijde-li však jiný v lásce hrdina
a ji o trochu té lásky žádá,
co činí ta dívka nevinná?
Nemůže tak tvrdá být,
s prázdnem by mu dala odejít:
nejprv ho polituje,
potom trochu povzdychuje,
potom se už přibližuje,
trochu se mu nakloňuje,
potom trochu poceluje,
potom trochu pomiluje,
pak se celá do něj zamiluje —
a ten první milý,
aniž chudák o těch pletkách čuje,
dostane v nejblaženější chvíli
jednoduše kvinde,
by si hledal štěstí jinde.
Milenka pak miluje zas dál,
by se hodný počet hochů vystřídal,
a než minou čtyry neděle,
má už milých přes půl mandele.
Důkaz to až příliš makavý,

že tak tvrdé nejste jako my,
již jsme nepovolni, neústupni v lásce,
věčně věrni jediné jen krásce!
Když jsme už ten cit tak prošli,
což abychom také k vtipu došli?
Vtipu, to je pravda, dosti máte;
na tom Vy si také zakládáte!
Ale k čemu?
K něčemu snad prospěšnému?
Ano, ano,
povídáno! —
Takhle muže za nos tahat,
hluboko jim v kapsy sahat,
malovat jim bulíky,
gordické plést uzlíky,
naučit je bumbat vodu,
denně honit novou modu,
umazávat stovkám nuly,
aby tuze netloustnuly,
na svou stranu vábit sluhy,
u židáků hezky nobl dělat dluhy,
v lásce kolik várek vařit,
na svou kapsu hospodařit —
k tomu máte vtipu dost, —
děkuju však za tu cnost!
Co se učenosti týče,
k té Vy máte ovšem klíče,
ani samy nevíte,
mnoho-li už umíte!
Chodit pěkně do salonů,
slavnou stavět primadonnu,
bolně vzdychat, sladce hledět,
podle galanthomu sedět,
pěkná dělat pukrlátka,
něžné papat cukrlátka,
klasické číst autory,
míchat s slupkou brambory,
o tom, jak se sukně šijí,
odříkávat theorii,
cizí řečí pohovořit,
v kanapé se volně bořit,
operetní kousky zpívat,
vkusně podle mody zívat,
trochu hrát si na koketku,
vlastenectví nemít špetku —
ba, Vy ani samy nevíte,
mnoho-li už umíte!
Ještě zbývá mi, se ohraditi
proti chloubě bezpodstatné,
v níž jste ráčily si dovoliti
pohaněti celé mužstvo statné,
že prý, má-li z nezdárného synka
něco moudrého přec být,
dřív se mu jest oženit,
by mu neučená žínka
narovnala pomatenou hlavu,
co muž žádný nebyl v stavu.
V tomto hlavy narovnání
vězí hrozná závada:
oženit se, to je, milí páni,
dostat metlu na záda;
neboť žena bývá hezká metla,
bývá malovaný karabáč,
kterýž zloba z dlouhé chvíle spletla,
by nám smích náš proměnila v pláč.
Ženušku kdo ostrou dostane,
buď si básníkem i blouznivým,
na mou milou, záhy se stane
prozaikem hrozně střízlivým. —
A tak, moje milé dámy,
škodíváte sobě samy,
tepete se svojím bičíkem,
neprospějete si tím svým povykem;
proto raděj' ustaňte
s těmi prožluklými obranami
a nás mužských nehaňte —
těžko, věru, bojovati s námi!
My jsme sice dobráci,
máme Vás až příliš rádi,
lásku naši k Vám nic neochladí,
ač se nám to špatně odplácí;
pak-li nás však dopálíte,
potom, přisám Perun! teprv zvíte:
Zastavíme všecky bály,
zavřem divadla i sály,
nebudem psát romány,
zahrajem si na pány,
nikdo Vás pak nepolíbí,
nikdo srdce své Vám nezaslíbí,
žádný z nás se v rozhorlení
Vám truc na truc neožení,
vdavkám odzvoníme hrany,
zůstanou z Vás staré panny, —
prohlásíme věčné boje
proti Vám a bez pokoje
budem hřmít až zvítězíme,
až Vás všecky pokoříme
a svou pomstu nasytíme.
Nuže, co se stane, všecky víte,
pak-li si nás rozkmotříte,
proto raděj' zanechte již hany,
odřekněte stálé proti mužům se obrany!
Co se Vás však vůbec dotýče,
my nechceme dělat buřiče —
já za celý mužský voj
hlasuju hned za pokoj! —
Ano! — my hlasujem za pokoj!

Vojt. M. V. Bělohrobský.

70.

Vysloužilec.

(Pokračování deklamace „Na komando".)

Když jsem to už jednou slíbil,
že zas budu vypravovat,
chci dnes slovu svému dostát;
a že vám se tenkrát líbil
každý felcúk, jejž jsem vám
vypravoval, proto dám
k lepšímu zas něco nového,
ale strašného. —
Když jsme táhli na Francouze,
to jsem vystál krutě nouze;
nemyslete, že snad blábolím!
Svatá pravda vše je, co vám vypovím!
Já stál na ztracené vartě;
to je tak, jak sedma v kartě,
již i osma může přebít.
Tam se dávají též udatní jen lidi,
neb to každý na své vlastní oči vidí,
že ho tam jen proto postavili,
aby nepřítele obelstili,
on sám že však bude svatě zabit.
Stojím vám tam tedy, přemýšleje,
kdo as bude mne chtít zastati
ze všech starých těch kaprálů
a kdo k mému panu generálu
bude asi své šlepěje,
jako jsem to posud činil, šlapati,

až já budu v onom světě
v valethouze na vedetě.
V tom se šest Francouzů žene
zrovna na mne, jen což děláš!
Já si myslím: „Milý Jene!
lacino svůj život nedáš.“
Zhurta odhodím svou čáku,
též se sprostím svého fraku,
a pak s myslí odhodlanou
vlezu v převeliký keř.
„Toť by musela mít kuráž osedlanou
ta prachsakulenská zběř,
kdyby za mnou chtěla lézti
a mne z keře ven vyvésti.“ —
Zatím, co se mi to v hlavě víže,
přicházejí oni blíž a blíže,
až pak u samého keře
státi vidím své soupeře.
Ti vám hnedle začnou volat, syčet,
po francouzsku na mne křičet,
abych — čemu jsem též rozumněl —
z keře s nimi na cestu se měl.
Já však ležel jako dřevo.
Oni počnou tedy v pravo, v levo
do těla mi píchat víc a víc —
a já přece pořád ještě nic.
Najednou tu jeden z francouzských těch soků
počne mířit k mému oku.
Čekám, co se dít má medle?
a on píchne — ale vedle! —
Na to jsem se vám tak rozhořčil,
že jsem rychle z keře vyskočil.
„Tak vy tak?! zavolám divým hlasem;
jak bych posedlý byl ďasem;
„tak vy píchat do očí?!
Nevíte, že vyskočí
a že mohu oslepnout?
Mníte před sebou mít ňákou šplechtu?
Já jsem Janek, přítel Švarcinberka,
ale žádná vaše herka. —
To je proti všemu felkrrechtu!“ —
Oni se mne vám tak ulekli,
že by byli rádi utekli,
ale strachy nemohli se ani hnout.
Já však použil jsem jejich strachu,
popadnu svůj kvér a čáku,
vezmu nohy na ramena,
a pak utíkám jak štvaná fena,
až se octnu za regmentem vzadu
u svých milých kamarádů.
V tom se komanduje: „Halt!“
Všickni zůstanou hned stát,
to se rozumí, já taky. —
Stáli jsme jak černé mraky.
Jak to uslyšel pan generál,
hned mne k sobě zavolal
a pak pravil: „Majne líbe Janek, du bist majne štáb,
dafir solst du habn glajch feláb.“
Jako že jsem jeho pravá ruka,
abych prý si prohlédnout šel domů luka.
Já jsem mu co nejvroucněji poděkoval
a na to hned domů mašíroval.
Byloť mi už zotavení třeba;
neboť stále v boji jíst jen chleba,
to člověka tak ztrmácí,
že se časem jako pařez skácí.
Přijdu domů i s felábem.
Tam mne chtěli udělati drábem,
a já jsem to také přijmul už,
ba i kvartýr jsem si najmul jako řádný muž;
avšak tu se opět něco stalo —
nelhu vám ani dost málo.
Sedím při obědě a jím kaši,
kterou poslali mně naši,
když tu přijde z pošty paní,
nesoucí mně v ruce psaní.
Já to vezmu, čtu a trnu:
„Majne líbe Janek! Lajpcik cito, cito!“
Já, jak by mi kradli žito,
praštím lžicí, ven se hrnu,
ani jsem tu kaši nedojed,
a ten tam jsem, jakby smet!
Hnal jsem se vám jako vzteklý,
celé řeky potu se mne tekly,
tak že třikrát jsem je musel přeplavati,
chtěl-li jsem se k Lápciku dostati.
Však to od nás je dost hezký kousek cesty,
asi pět set mil, na to bych hned se vsadil. —
Já však letěl vesnicemi, městy,
a za dva dni jsem to vše urazil! —
Pan generál jak mne zahlídnul,
s radostí mne přivítal,
do stanu bych šel, mne vybídnul,
a pak mi tam povídal:
„Majne líbe Janek, já tě tu chci mít,
bychom spo u mohli zas do boje jít;
já vím, že ty nepříteli nejvíc dáš,
neb ty, co je „pefel“, nejlíp znáš.“
Já mu za důvěru poděkoval,
a pak jsem se chystal k boji.
Jak jsem hrdinsky se vždycky choval,
to jsem vám už, drazí moji,
několikrát vypravoval.
Tenkrát jsem však dobojoval!
Teď abych ku konci žití svého
mohl sobě odpočinout a se zotavit,
zvolili jsou mne za ponocného,
a já mohu spokojeně žít.
U nás mají mne teď všickni rádi,
celá ves jsme samí kamarádi;
já jim vypravuji, co jsem zažil,
kterak si mne pan generál vážil,
každý upře na mne svoje zraky,
každý svaté pravdě naslouchá,
každý mne rád poslouchá,
a jak vidím — viďte, že vy taky?

H. Přerhof.

71.

Povidla.

(Zvon na ruby.)

Vsaďte kotel do kotliny,
prv jej čistě vyprašte,
nelitujíc vůkol hlíny
škláby dobře zamažte;
přede vším pak dřív
naloupejte sliv,
co nám od sušírny zbudou,
povidla se dělat budou!
Jak nepatrně ze země
vše lahůdky nám vykvetají,
a pracujem-li upřímně,
nám mnohé nouzi výhost dají;
co druhdy vozili jen z ráje
a vykládali skvostný trh,
to nyní v našich Čechách zraje
a zdárnosti své staví vrch.
Již darmo hesperský se pyšní

a maloasiatský břeh,
již máme jablek, sliv i višní,
již došlo všecko našich střech.
Honem vylupujte všecky!
Ať to kotli neškodí,
dejte pozor, ať se pecky
do výlupků nehodí;
neb dost malý střep
snadno bude hřeb,
v míchání pak krutém víru
může vyrýt v mědi díru.
Zde jádro sadař starostlivý
do lůna země pochová
a doufá z něho časem slivy
a pečlivě ho uchová;
v čas vedra vezme kropenici,
hned vláhu mírnou uvodí,
a příval škodný na štěpnici
zas skrze stroužky vyvodí,
a hmyzu zlému smrtí hrozí,
jenž mu se staví naproti,
sad svůj si kolem oplotí,
by mu tam nešly mlsné kozy.
Do kotliny přikládejte,
však ať na dně nepřilne,
k míchání se chotně mějte,
je to k škvaru náchylné;
pozor na oči,
ať to neskočí,
obraťte se raděj stranou,
majíc oudy pod ochranou.
Když povětří se blíží chladné
a podzim sklad svůj rozváže,
prv nežli všecko listí svadne
a než se mrazík okáže,
tu štěpař stromky obryje
a slamou vůkol obváže,
neb když pak později sníh padne
a píci všecku přikryje,
pak slídí zajíc rychlonohý,
kde v plotě průchod prohlíže,
a najde-li strom přeubohý,
hned kůru vůkol ohryže
Nyní převařené břečky
do uchách vyložte!
neb tu máme ještě bečky,
znenáhla zas přiložte;
když se přihodí
a kouř odvodí,
nasypte zas nové slivy,
na vše jsouce pozorlivy.
Vše se postřádá, jaro voní,
léto žně a zima podzim honí;
to je drsnaté, to zas hladké,
to je navinulé a to sladké.
Drobet líbezné, drobet perné.
po bílém pak přijde opět černé
Tamhle roste blín a zde kvítí,
po strašlivé bouři slunce svítí.
Mladost rychlá co srnka skáče,
muž se umem řídí, sešlost pláče.
Horko nadýmá, zima chvěje,
hle, tak se to na tom světě děje!
Co se peče, neuteče,
stejně zvolna míchejte!
a když se to povypeče,
tedy z hrnců dolejte;
jen již nespěšte
a se potěšte,
všecko svou si chytrost hledá,
již to mnoho práce nedá.
I jsouce v sadě pozorlivi
na zdárnost též i na pohromu,
shledáme, že z předrahé slivy
nic od ovoce ani stromu
se v ničem nikdy nezmaří,
neb zdárné, to se usuší,
tu povidel zas navaří,
a co se tuze poruší,
to rozhmoždí se v míchanice
a bude z toho slivovice.
I otažme se mistrů slavných,
co nářadí nám přeúpravných
přešťastnou rukou vystroužní,
co za dřevo jim poslouží?
Kdo sčítá těchto stromů plody?
Kdo jejich sladkost, jejich zrůst?
Kde bez nich skonají se hody,
kde jaký kvas a masopust?
Ba věru, žádné posvícení
bez našich švestek nikde není!
Když se zatím volně hněte,
až se prudkost usadí,
hřbílko z kotle vytáhněte,
ukliďte vše nářadí;
a když vychladne
těsto přesladné,
pak nám bude chvála vzdána —
povidla jsou udělána!

Věnceslav (Sv boda?).

72.

Nehoda.

Moji drazí! Dnes je se mnou amen —
dnes mi nemožno se pokusit — —
na prsou — jak by mi ležel kámen, —
ka-šel stra-šný chce mě zadusit!
Nehoda! Humoru měl bych fůru,
zvláště pak jsem k *chvále* vyložen,
tak že bych dnes doved řezat kuru
každé hu-hu — (kašle) už jsem přemožen! —
Nemít kašel — ty můj Bože!
to byste se koukali:
jaké by se dnes elóže
na vás jen jen sypaly!
Jak bych vynes' naše krásotinky
od těch vleček ach až ku hvězdám:
jaké to z nich budou hospodinky,
jaké Gracchy odchovají nám!
jak se honosí jen mateřštinou,
nadšeně se k matce vlasti vinou,
jak jsou prosty pýchy — marnivosti,
(kašle)
ne, s tím kašlem, totě věru k zlosti! —
Už to nejde! věčně věkův škoda!
Páni — to by byla regrace,
to by byla na váš mlejnek voda,
až bych *nám* tak přines' ovace!!
až bych chválil: — cilindry a fraky,
jimiž nabražujem čamaru,
uši černohorskou chrabrost taky,
která zmůže každou — cigaru —
zvláště pak tu naši mládež čilou,
kterak se vší ducha svého silou
rázně v před, a výše nad blankyt! —
(kašle) hloupý kašel! Ten mne zase chyt!
Rád bych ňáké panegyrikum

věnoval též pánům básníkům,
literatům, žurnalistům,
recensentům, humoristům —
a jak se ty hvězdy rozličné
všecky všudy jmenují,
ježto na národa roli dědičné
v potu tváře perem pracují!
Jaký duch to lásky jimi vládne,
jaká mezi nimi jednota! —
Nikde domýšlivost, svary žádné — —
(kašle) čertův kašel, ten mnou drkotá.
A což naší šlechtě české,
té bych teprv zvedl kakady,
hlásaje, kterak jsou hezké
její koně, psi a zahrady, —
an bych řek', že dané sliby
nejsou více její *staré chyby*,
že je hodna věkoslavných předků,
že má cností stokrát víc než statků,
ano že se neštítí už lidu —
(kašle) čertův kašel, to s ním mám dnes bídu!
Holla! ještě mi cos připadlo!
Vždyť my máme také divadlo!
Divadlo a výbory,
tyto slávy naší podpory —
k tomu ještě herecké ty síly,
ježto snahou pana regisseura
povolání své tak pochopily,
že znají hráti zcela bez soufleura,
tak že sama naše kritika — —
(kašle) zas mne kašel zajíká!
Konečně pak vzal bych do parády
politický ten náš apparát,
zabubnoval slavné interády,
jak bych právě dělal doktorát,
a pak začal chválit šmahem
předrahou tu naši svobodu,
o závod jak s naším hmotným blahem
roste, kvete všemu národu —
jako ten heřmánek na úhoru — —
(kašle) teď je konec, teď mám po humoru!

Karel Tůma.

73.

Drotar.

U silnice kaple stála,
Bůh ví, kde se tady vzala;
do ní chodil, jak je zvyk,
každého dne dráteník,
a ten prosil svatou Hátu:
Dej mi padesát dukátů,
neb bych rád své milé matce
pomohl zas k nové chatce.
Uvaž, co mne k tomu nutí:
náš barák je na spadnutí.
Kromě toho, svatá Háto,
prosím poníženě za to,
by jich bylo akorát
rovným počtem padesát,
jináč bych je nepřijal.
Takto se vždy modlíval
v kapli u světice
drotar ze Stolice.
Avšak ač tam chodil každý den,
přece nebyl posud vyslyšen,
neboť svatá Háta po ten čas
pokládala vše za pouhý špás.
Jednou ale za svítání
padl v kapli z nenadání
vak s penězi z okenice
drotarovi do čepice.
Konečně ho přeci mám,
zvolal zrovna u oltáře,
až se mu nafoukly tváře,
za to ti na svíčku dám.
Na to počítat se jal:
Jeden, dva, tři a tak dál —
avšak náhle zůstal stát,
neboť lesklých žluťáků
napočítal ve vaku
bez jednoho padesát.
Drotar trochu pohoršen,
že je vlastně ošizen,
ohlížel se sem a tam,
je-li v kapli sám a sám,
na to rychle jako střela
odpaloval od kostela.
Sotva uběh však sto kroků,
stál mu člověk udychaný,
jak se zdálo, polekaný
s velkou holí podle boku.
A ten pravil: Janku milý,
dej sem peníze v tu chvíli.
Hodilť jsem je z okenice
do tvé chlupaté čepice,
protože jsem za to měl,
jak jsi v kapli pověděl,
že jen tehdáž budeš brát,
bude li jich padesát
Teď je pěkně vydej hned,
sic ti namaluju hřbet
Avšak Janko beze strachu
řekl na to: Milý brachu,
nekoukám já na zlatku;
co jsem dostal, to jsem vzal.
Na to ale rychle prál:
Však vak není za fatku!
Proto ale chceš li přec,
aby se ta celá věc
mohla právně rozhodnout;
půjdem před stoliční soud.
Dřív si jenom dojdu pro boty,
kajdu a sváteční kalhoty,
bych se slušně, jak má být,
mohl před soud postavit.
Avšak Jankovi se průvodčí
jako liška vysmál do očí.
To je tedy, co tě bolí?
Myslíš, že mám cucky v hlavě,
bych tě přes hory a doly
nechal prásknout ve vší slávě?
Já řku ale, milý hochu,
spletl jsi si koncept trochu,
neboť odsud hezky dolů
povandrujem k soudu spolu.
Kajdu a ten celý krám
půjčím já ti zatím sám.
Drotar Janko pravil na to:
Děkuji ti, bratře za to;
přijímám tvou dobrou radu,
budem tak dřív na ouřadu.
Sotva Janko dostal boty,
kamizolu a kalhoty,
tak že jako štogr vypadal,
s průvodčím svým na cestu se dal.
Na to v malé chvíli spolu
přišli ku soudnímu stolu.
Soudce němý jako štika

vyslech nejdřív žalobníka,
pak se zhurta Janka ptal,
kdeže dukáty ty vzal.
Tento ale jakby smet
hned měl chytrou odpověď:
Milostpane, co řku, pravda svatá:
mně je darovala svatá Háta.
Tenhle člověk ale
vyšel nenadále
na mě v šírém poli
co vrah s tlustou holí.
Chytáť se vám všeho jako smola,
tak že je hned říci v stavu,
že mu patří tahle kamizola.
Žalobník byl zprvu tich;
a však při těch slovech maně
vyskočil co litá saně,
jako by ho kudlou pích.
Janko však co doktor práv
znaje každý paragraf,
nedával se ničím másti,
neb měl žalobníka v pasti.
Milostpane, ptejte se ho,
nejsou-li ty boty jeho,
které nosím po tatíku?
Oč, že řekne v okamžiku,
že mu patří kajda, boty
i mé sváteční kalhoty?!
Sotva Janko tato slova řek,
popad žalobníka prudký vztek.
Div že s židle nesletěl,
když na Janka zahučel:
Nedal jsem ti svoje boty,
kacabajku a kalhoty?
Pak se na něj vrhnout chtěl,
by ho podle chuti zmlel.
Avšak soudce beze křiku
dal ho odvést do šuplíku,
aby navždy přestal mít
na dukáty apetýt.
Tak se ukončilo stání.
Janko se pak bez meškání
maje v kapse plný vak
odebral jak kabrňák
do hor ke svým krajanům.

Ferd. Marjanko.

74.
Ženské srdce.

Dřív než počnu vypravovat,
roztomilé ženušky,
děvčátka a paničky!
musíte mi ruku podat,
že, cokoli řeknu vám,
žádnou tím nerozhněvám!
Svolujete? — Slovo s to!
Teď vám povím, co jest to,
proč k vám plným tryskem běžím,
kam nabitou flintou měřím! —
Já jsem ženich z Kolína;
mám svůj domek, sad a pole,
vždycky něco ve stodole.
Otec můj — byl ferina,
moudrá celá rodina!
I — kdo tím se může chlubit,
ten se může v světě zubit,
ten dostane holek dost!
Teď je málo pravých hochů,
a kdo jest jen k světu trochu,
ten je všudy vzácný host!
Tak i já vždy mysliv sobě,
hodně jsem si vybíral;
prohlíd' jsem si mnohé robě,
až — po sedmileté době
jednu jsem přec vyzíral.
Ta se mi tak býti zdála
podle mé kapitoly:
ani velká ani malá,
pracovitá, ve všem stálá;
něco v kapse, něco v hlavě,
nejcnostnější v celém bravě.
Tu — myslím — když povolí,
Prokop sobě vyvolí. —
Povolila! já byl v ráji!
Než — tu jsem se octnul v háji
s dvěma svýma známýma;
ti mi nevěstu mou chválí,
že jí není z blízka, z vzdálí,
ale — že je ošklivá!
Ošklivá! jen pomyslete!
Myslil jsem, že zkamením!
Totě necnost u děvčete,
jako nohy u hříběte
každá s jiným znamením!
Bezpochyby že se ptáte,
jak jsem na to nepřišel.
Viděltě jsem ji — tisíckráte!
Ale vždyť s to rozum máte —
každá se z vás muži líbí,
a ač máte mnohé chyby,
on je jenom nenašel!
Každý myslí, že má pěknou,
a je-li mu lhostejno,
co si o ní lidé řeknou,
je mu v domě blaženo. —
Ale já na pověst držím,
divný mám žaloudeček!
Pilně se na to ohlížím,
co sousedův zvoneček
o mně a mé domácnosti
pokoutně i v veřejnosti
vyzvání a rozhlašuje.
A já slyšet, choť an sluje
mezi lidmi ošklivá?
Toť bych raděj mák přebíral,
než bych ucho své tak týral,
byťby byla slonová! —
Ale komu postěžovat?
Chtěl jsem se přec poděkovat
Milku, tomu štířeti,
že tak dlouho na mne cílil,
a přec se tak notně zmýlil,
že mne připřáh k vrabčeti!
I zdvihnu se a jdu k němu,
tak jak jsem byl rozhorlen,
slyším ale, že je v sněmu
a — že je dnes rozezlen.
Byl tam u něj advokát,
ten má hájit jeho právo;
víte v čem? Povím vám rád! —
Všecko v světě má svůj řád
Milek — co je slunce zdrávo —
k myslivcům se počítá.
Tu si jakýs střelec spíská,
proti Milku v sněm u bříská
a jej z cechu vym ítá;
totě křivda očit á! —
Zvláště proto burácí,

že prý Milek na lid cílí,
ba že bez prachu jen střílí,
pokradmu jak pytláci! —
Konečně mne pustí k sobě,
ptá se, co mu přináším?
Já ale v své prchlé zlobě
dím, co za křivdu snáším:
že jsem sedm roků čekal,
po milostné dívce těkal,
a že jsem teď ošizen!
Že mne k této neměl tkanit,
že mne pro jinou moh' ranit,
že jsem na to rozmrzen!
On se na mne podívá
ohnivýma očima,
a ty na mne — ač malý —
jako Žižka vyvalí!
Pozná mne. Jde ke stolu.
Do jakés tam skříně sáhne,
z ní pak s rychlostí vytáhne
jakous velkou postylu.
Tam se hrabe, zarazí —
měl tam také obrazy —
jeden vezme, ke mně přijde —
já řku: co pak z toho vyjde? —
On se mne tu zhurta ptá:
„Jest-li pak to dívka tvá?"
Je! — „A co jí schází medle?
Není rostlá jako jedle? —
Že je trošku ošklivá!" —
Však to, že je ošklivá!
„Ošklivá! O pošetilci!"
Tu si na mne napřáhl;
to jste měli, lidičky,
vidět jeho ručičky! —
„Vás abych vždy na petlici
k blaženosti přitáhl!
Kdo zná ženské, ty — či já?
Je-li zevnitř ošklivá,
je vnitř aksamitová,
neb každá dvě strany má.
Drsnatiny, rozmoliny
a rozličné nerovinyl
u každé se nachází;
tvář a srdce jsou ta místa,
kam je tvůrce dozajista
dle své vůle nasází.
Mluv, kde bys je raděj měl?
Zajisté, že zevnitř, v tváři,
byťby dala menší záři —
kdybys tomu rozuměl!
Věř, která má v tváři růže,
ta má srdce kožené,
ba někdy i železné;
rci medle, kde tvrdá kůže,
co dobrého růsti může,
jaká outlost, jaký cit?
Nevrlost a zatvrzelost,
nestálost a rozkyselost
mají tam svůj věčný byt.
Která ale pro ty vnady,
pro tu tížnou svalinu
ve tvářích má jisté sklady —
ta je vážná na poklady,
vonná nad konvalinu.
V jejím srdci outlininkém,
hebounkém jak z bavlny,
láska vždy hoří plamínkem,
je zdroj slastí vždy plný.
Tam já se rád provaluji,
tam svůj tábor mívávám,
horké city rozdechuji,
potravu v ně vlívávám. —
Nechtěj tedy na mně jinou,
nech zbytečné žalosti;
uvidíš, jak ti poplynou
dnové proudem radosti.
Nechejte jen mne vždy vařit,
vímť já, jak vše řídit mám!
Nechce-li se to vždy dařit,
je tím každý vinen sám!
Ovšem kdyby možná bylo,
krásu s dobrem dostati —
to by se vám tak líbilo?
Mohli byste výskati!
Ale — směska všude v světě!
Pročež buďte včeličkou:
každý čerpejte z své snětě
šťávu jenom sladičkou!" —
To když dořek', obrátil se,
jakoby řek': „S Bohem buď!"
Já, jak když mne orel nese,
ujížděl jsem odtamtud.
Myslím cestou: Tak-li to je,
ta se pověsť kotoučí!
Budeš, Lenko, přece moje,
žádný nás nerozloučí!
Ač — (tajně) kdybych se přiznat směl,
hezkou bych přec raděj měl!

V. Klicpera.

75.

Jindy a nyní.

Naše první rozjímání
bude jednat o vdávání,
o němž vůbec lidinky,
zvláště ale dívčinky
jako o nějakém ráji
rády poslouchají. —
Jindy, chtěla-li se dívka vdáti,
musela se vykázati,
že má pěkně v jedné řadě
všech sedum P pohromadě:
Musela být pracovitá,
pěkná, pokorná, pak pečlivá,
pobožná a poctivá,
potom tuším ještě peněžitá.
Jedno-li teď holka má,
jen to kmitne, hned se vdá;
velké P však musí míti,
chce-li brzo paní býti,
sice přijdou colise; —
musí míti — peníze!
Jindy, nežli bylo vdávání,
bývala svatební smlouva;
Čech, jenž nyní staré zvyky zouvá,
utvořil ze smlouvy — smlouvání.
Společenstvo drahocenné!
povím hned, jak se to stává.
Smlouvčí, ten se napřed žene,
ženich za ním poklusává,
u stavení zastaví,
na okénko zaklepají,
hospodáře pozdraví,
pak se ptají:
„Máte dceru?" — „Máme."
„Můžete-li pak ji vdáti?" — „Vdáme."
„Mnoho-li jí asi dáte?" —

„My jí tolik asi dáme.“ —
„Polepšit se nehodláte?“ —
„Nemůžeme, nehodláme.“
Tatínek-li na svém stojí stále,
jde se o dům dále.
O je! což jest nyní vdavek,
kde se jenom měšec vdává,
k němužto se děvče dává
jenom jako za přídavek!
Jindy prý to nebývalo tak;
teď je všecko naopak!
Tenkrát žily moudré matky,
tenkrát žili moudří otcové,
dítky měli za nejdražší statky,
blaho dítek byli jejich rájové;
dítky k sňatkům nenutili
a těm, již se vyvolili,
bez zdráhání
svaté dali požehnání.
Nyní, má-li otec dceru na vdávání,
tedy se svou stařenou
po nějakém ženichu se shání;
jak ho mile seženou,
již tu dceru k sňatku nutí,
tetinky jí dodávají chuti;
dívka-li ho nechce,
pomohou jí lehce —
musí,
sice zkusí.
Na to ani nekoukají,
rádi-li se spolu mají;
moudří-li jim domlouvají,
hnedle zkřiknou:
„Však oni si zvyknou!“
Pak se oba zvykat učí,
jedna strana druhou mučí;
než se jedna naučí,
obě dvě se umučí.

Jak přestane děvče s pannou hrát,
tuť jen honem, honem vdát.
„Čím dýl budem nad ní stát,
tím je na ní větší škoda,
léta běží jako voda,
dokud čas je, má se dbát;
budeme-li dlouho na ni hledět,
ostane nám sedět, —
někomu se musí dát!“
Dívce dají ušit nový šat,
pak ji strčí ledakomu,
a tak nedospělé dítě
na usvítě
žití svého — musí z domu;
a tak otec, a tak máti
v pusté kraje
vyhánějí dítě z ráje,
do něhož se více nenavrátí. —

Jindy matky hodné chvály
hned své dcerky nevdávaly,
„Holka, dočkej času
jako husa klasu,“
říkávaly.
Dcerušky své na procházku
nevodily pro ukázku.
„Sedávej panenko v koutě,
hodná-li budeš, najdou tě,“
myslívaly.
A tak jejich dívčinky
kvetly jako růžinky;
a ač nenosily velkou mašli,
přec je štíhlorostlí jonákové,
berounští to ženichové
v koutě našli.
O, teď nejsou ženichové takoví,
ti nynější ženichové
jsou jen pouzí ženílkové
z Drážďan, planí, jaloví.

Před léty
měli mládenci jen Alžběty,
Elenory, Ludmily a Anny,
Antonie, Juliany,
Majdaleny, Karoliny,
Marie a Augustýny;
zato ale mají nyní:
Lény, Lidy, Lory, Tyny,
Juli, Nýny, Nany, Nety,
Máry, Liny, Tony, Bety —
jména, kterých Češi staří
dozajista neznali,
kteráž bychom v kalendáři
darmo hledali.

Inu, to je maličkost;
ještě něco, a pak dost.

Jindy, když hoch milenku,
spanilou tu jitřenku,
kterou dlouho v srdci nosil,
o to slastiplné: „Ano“
k blaženému sňatku prosil,
řekl jí vždy: „Panno!“
Nyní — jak čas mění lidi —
pannou být se každá stydí!
Třebas papá dělal košťata,
přec jsou dcery jeho frajlata:
promluvíš-li s ní jen malinko,
musíš pětkrát říci: „Frajlinko;“
Neřekneš-li, hned tě sekne
rozohněným očkem a pak řekne:
„Ani spůsob neumí!“
Matce — to se rozumí:
„Küss' die Hand“ a „Jemnost paní!“

Ale to je všecko ještě maličkost;
ještě něco — a pak jiště dost.

K oltáři když panna putovala,
jindy plakávala;
zato se však jako máti
po celý svůj život mohla smáti.
Nyní, an si pro dukáty
ženich děvče bere od pantáty,
stává se, že, když ty vyskáčou,
teprv obadva se rozpláčou.
Mnohá tedy, jak se často děje,
o své svatbě naposled se směje.

Jindy, když se dívky vdaly,
držívaly se vždy bály.
Což bývalo jindy bálů
při dudech a při cimbálu!
Muselo být, jestli vzali
k nástrojům těm ještě basu;
při tom pak se vyskákali
na mnoho zas časů.
Strakonické dudy
byly tenkrát známy všudy
jako nyní
smyčec páně Paganini.
Nyní, má-li Češka tancovat,
musí Strauss neb Lanner hrát.
Kde jsou tance, co se tancovaly
v celých Čechách před léty?
Kde jsou vážné minety,
které jako tanec pravý

ani boty ani zdraví
netrhaly?
Kde je břitva, rejdovačka s vrtákem?
Kde je sedlák, sedlák s šupákem?
Kalamajka, mik, mik, mik,
votava a kominík?
Ba již ani netancujou hulácá
od večera do rána;
nyní je-li muzika,
málo Káča utíká.
Nový-li rejd moda upeče,
v mále zas nám uteče. —
Již jsem věru zhřešil dosti
proti vaší laskavosti!
Co je mnoho, to je mnoho,
zvlášť když je to pouhé nic;
raděj tedy nechme toho,
někdy jindy sobě víc
o té věci povíme;
nyní raděj skončíme.

Fr. Rubeš.

76.

Ženské oči.

Že svět náš, ač je osvícený,
pro samé světlo někdy brkotne
a množství věcí ještě neví
a mnohdy o kamínek zakopne,
jest známo aspoň — ne-li více,
jak mnohá slavná konštituce.
Tam zpytují nebeskou duhu,
zde vyvodit chtí čtverec z kruhu,
tam mate mozek hvězda bledá,
zde zas egyptská abeceda,
tam minulost čtou v starém oharku,
zde hádají se o čárku,
tam drží zas divoký hon,
zda měkké i má stát, či ypsilon;
ba pochybuje se též, zda-li já
přec opravdu mne znamená.
Tak, moji milí, moudrost hledá
ta naše pokročilá věda.
Br! hnedle člověku by skrz na skrz
saminkým ohněm mozek zmrz!
Já chválím si nad zástup učenců těch všeliký
ohnivé naše básníky.
Ti mají první na pohled
hledanou pravdu hned.
Jim nebe je — veliké klenutí,
večerní zefýr — lásky dechnutí,
nebeské hvězdy — noční kandelábry;
vrch — šedý rek je chrabrý,
diamant je jim slunce hořící,
měsíc jest láska toužící,
ba voda nekalého potoku
jest stříbrná dle jejich výroku,
a takto dále,
jak číst to můžem neustále;
ba nejprozračitější věci
pod horoucí, básnickou křečí
básnické musí býti, stůj co stůj.
Tak nemusíme jíti přehluboko,
vezmem-li jenom ženské oko.
U toho ženské oko mořem sluje,
tam zase na hvězdu se povyšuje;
tu promění se v lásky chrám,
kde žertvy lásce pálí anděl sám;
tu zase básník fantazií svou
vykouzlí z něho knihu tajemnou,
kde svatým, tajemným je písmem psáno,
co sám Bůh chtěl mít uschováno.
Že mořem ženské oko býti má,
to skoro pravdou se mně býti zdá.
Neb co už ženských slz se prolévalo,
a přec jich posud málo ubývalo!
Ba žena může jenom chtít,
a z očí se jí budou potoky hned lít!
Hvězdou-li ženské oko sluje,
i tomu rozum přizvukuje,
ač tyto ženské hvězdičky
zdají se spíše býti bludičky,
jež muže neustále loudí,
až, poslechna jich, notně zbloudí.
I chrámem nechať ženské oko slove,
v němž rozliční těkají plaménkové!
Však anděla — ať jak chci zvedám,
anděla — odpusťte! — tam marně hledám!
Nejlépe zdá se mi, že pravdu pojal,
kdo ženské oko knihou pojmenoval.
Jest v skutku ženské oko divná kniha,
v níž číst však nemalá je tíha;
dřív hieroglyf přečteš zmotaný,
dřív nápis rezem naskrz sežraný,
spíš bramínův indickou Vedu,
než přečteš — oční abecedu,
v níž kniha ta je sepsána,
jež okem ženským jestiť nazvána.
Já — což bych také zapíral —
již dost jsem dlouho věcí tou se obíral;
ba kniha ta se mi tak zalíbila,
že, kdyby má jen vůle byla,
bych věčně byl v ní študoval.
A proto krátce chci Vám, drazí páni,
předložit resultáty svého študování.
Jest kniha tato v krásném vázání
v miniaturním vydání.
Ač malá, má přec obsah neskonalý,
že by jej folianty neobjaly.
Ač obsah ten se nemění,
přec podle toho, jaké brejle máš.
z těch divotvorných znamení
rozdílných pravd se dohledáš.
Tak, máš-li brejle marnivosti,
čteš v knize té horoucí písně;
však se sklem žárlivosti
samé tam najdeš bolné tísně;
nejlépe dovedeš v té knize divné
číst beze brejlí — objektivně.
Kniha-li tato bezvýznamně otevřena,
jak vyzývajíc, aby byla čtena,
tu svatosvatě za to ručím Vám,
že ničeho se nedočtete tam.
V tom případě, tak se mi zdá,
se ženské oko, sebe černější,
aneb nad chrpu modřejší,
vždy chartě blange docela podobá.
Nejvíce dočísti se ti tam lze,
když kniha obsah svůj ukrýti chce;
však tu zas musíš na pozor se vzíti,
nechceš-li z čtení škodu míti.
Tak, ku příkladu, mladík v blahé chvíli
veškerou srdce svého baterií
započne útok na své lásky hrad.
O, jak by v oku dívky dočetl se rád,
že hrdá pevnost se mu vzdáti chce
a míru výminky mu podpíše! —
Než desky knihy Sibyly
na polo se již zakryly.

Však toto očka polouzavření
pranic jiného není,
než že by dívka sobě péra přála
by všechno ihned podepsala! —
Tu zase v plném zanícení
u přehoroucím roztoužení
mladík k své dívce horuje,
a dočekav se dlouho žádané chvíle
živými barvami jí mile
manželství slasti maluje.
A v purpurovém uzardění
jak první, ranní máje záře,
když kniha ta se zcela zavře
tu tobě v ní tak čísti lze:
„O, kéž jsem již již u oltáře!“
Někdy, a můžem dít, že často dost,
když s dívkou mluvíš o milosti,
na tváři vyroste jí lilije;
ty béřeš k její knize útočiště,
bys dočísti se mohl pravdy jisté
tu list však náhle slza polije.
Ta slza v také chvíli roněná
vždy opak slzí vůbec znamená;
a samy dámy, chtí-li mluvit upřímo,
jsem jist, že musí přisvědčiti mě
že slza, ježto v oku jejich nyje,
vlastně jen smích radostný kryje
smích dobytého vítězství.
Neb když už všechno marným bývá pod tím
pomoci musí slzí mašina,
jež, díky ženské praktice,
vždy připravena bývá v jejich tabulce.
Tak o té ženské knize malé
dalo by psát se neskonale;
a celá obloha by popsati se dala,
aniž by látka ta se vyčerpala;
ba kdyby všech žen slzy inkoust byly
k vypsání všeho přec by nestačil!
A proto radil bych Vám, drazí páni,
by s celou pružností jste ducha svého
si vzali ženské oči k študování

Kazel [illegible]

77.

Před branou nebeskou

Veselá byla paní Kati žena;
jsouc vždycky vším na světě zasobena
v rozkoších světských vždy si libovala
a o pobožnost velmi málo dbala
Žila jen pro svět; k čemu také [illegible],
v níž není ani za mák veselosti?
Co do Boha jí, do nebeské říše,
dokavad rozkoš ssála z plné číše!
A rozkoš ona plným douškem pila,
až také k ní, ach, smrt se dostavila
Byl tuhý mráz, když duše její zlá
z té bídné země vzhůru letěla,
kde dlouho však před branou nebe stála
a že ji zebe, — plačky naříkala.
„Ach, svatý Petře, prosím, pusť mne tam,
sice se už večera nedočkám!“ —
Však svatý Petr pořád jako nic
I křičí paní Kati ještě víc,
a aby za pec se již dostala,
vší silou v nebes bránu bouchala
I přijde Adam, všech nás praotec
nadzdvihne u dvéří mned poklopec,
a spatřiv, Kati že ten rámus dělá
pustí se do ní. „I ty ženo smělá,
myslíš, že pro každého místa máme!
My jenom čisté duše přijímáme.“
Toho se ale Kati nelekne
a krátce Adamovi odsekne:
„Jak že, ty o čistotě mluvit chceš?
Prosím tě, Adame, raděj' už běž!
Kdy nebýval bys ono jabko snědl,
byla bych posud čista jako květ;
neboť — to víš, já pouze vinou tvou
stala se slabou, hříšnou osobou.“
Pan Adam zpomněl sobě na svůj hřích
a jako zmoklá pučka domů tíh'.
Na to již Jakub k bráně přiklusá,
a spatřiv Kati, hned se do ní dá:
„Aj tys to, ženo, sanč povzteklá?
Hoj, klid' se odtud; hybaj do pekla!“
„Cože? ty do pekla mne posýláš?
což vlastní hříchy své tak málo znáš?
Ty ošidil jsi otce bratry své,
a přece jsi se dostal do nebe.“
Tak dále mele hubou paní Kati,
a milý Jakub, chtě mít pokoj svaty,
na kramfleku se rychle otočí
a jako laň od brány odskočí.
V tom Lot přichází z druhé strany zas
a spustí: „Kobo to tu béře ďas? —
Jaký to rámus? Hybaj, klid' se pryč!“
A na Kati již napřahá svůj bič
„Ah hle pan Lot! Tys také, brachu, v nebi?
Nu, tebe tady mají zapotřebí!
Chceš, abych si na tebe posvítila
a všecky tvoje hříchy odhalila?“
Pan Lot se lek' a nečekaje dýl
běží jak by mu hlavu zapálil
Judita nyní stane před vraty
a zlostně oboří se na Kati:
„Co ty tu chceš, zde pro tě místa není,
jen čistá duše mysliž na spasení.“
„Tak čistá ovšem nejsem, vzácná panno,
jak ty; však co je na tom, nevídáno!
Je pravda sic, že veselá jsem byla,
však žádného jsem nezabila.“
Nechtíc se nechat déle ostouzet,
od brány pospíchá Judita hned
a potkavši se cestou s Davidem,
jenž s panovnickým se tu poklidem
procházel po nebeských příkopech,
hned sdílí mu, sotva jí stačí dech,
jaké jí učiněno příkoří
Král David jako tygr rozzloben,
za bránu již se hrne z města ven
a na Kati se zlostně oboří:
„Pryč, ženo zlá, dej pokoj nám:
sic policajtem vyhodit tě dám.“ —
Však paní Kati pranic neleká se
a králi Davidu jen vysmívá se:
„Pan Davídek měl asi špatnou noc,
že policajty volá na pomoc.
Kdybych tak byla, znám já choutky vaše,
hezkou žínkou pana Uriáše,
tu jinak zněla by as vaše slova;
jsem ale jenom prostá česká vdova,
jsem žena mírná, poctivá a skrovná,
jež paní Batsebě se ovšem nevyrovná.“ —
„Toť čertova je žena, na mou čest,
a neradno, s ní dlouhé hádky vést,“ —
dí Salamoun, jenž právě přišel
a Katinčina pádná slova slyšel. —
„Vy držte hubu, vzácný pane králi,“

odsekne Kati: „Víme, jak jste stálý;
ne jednu, tisíc milenek jste míval
a ke všemu i Bala ještě vzýval.“
„Toť věru pravá saň!“ dí Jonáš na to. —
„Aj, pane Jonáši, jen moderato!
starej se raděj' o sebe, by snad
jsi po druhé nemusel utíkat.“
Teď Tomáš také k tomu přiskočí
a všetečně si trochu omočí:
„Teď teprv „věřím“, jaký ženská drak.“
Než na to opět paní Kati: „Tak?
S tou vírou chceš se tedy se mnou měřit?
A Kristu nechtěl's ani jednou věřit?“ —
V tom přišla také Máři Majdalena,
a slyšíc Kati, spustí rozhorlena:
„Co ona, osobo, tu pohledává?
Taková nemá na spasení práva.“ —
„Taková? Jaká, ona cudná panno?
Však dosti tučně v písmě je to psáno,
co ona byla někdy za kvítko.
Pro všecky lidi stejné měřítko!
A je-li ona v nebi, musím já
tam také býti puštěna;
jí láskou toliko Božího syna
veškerá prominuta byla vina;
té lásce, trvám, ještě konec není
a proto já též myslím na spasení.“ —
Tu přižene se Pavel. „Ký to hluk?
kdo řádí to zde, jako hromotluk?
Aj tys to ženo? Kliď se jenom zas!
Se svými hříchy nesmíš mezi nás.“ —
„Ty nechám venku,“ na to opět Kati.
„Však býval jsi ty lepší, muži svatý?
Jaký to náhlý obrat s panem Pavlem!
Jenom se pamatuj: když býval's Šavlem,
tu's tropil věci, které sotva asi
ti pomohly do věčné spásy.“ —
„Již ani muk!“ dí na to zhurta Petr,
„sic ženo uvidíš, co se ti stane!“ —
„No no, jen se tak nenadýmej, pane,
jako bys byl snad ňáký „stabstrumpetr“!
Dost možná, Petře, že jsem trochu smělá,
Krista jsem ale přece nezapřela.“
Konečně hluk ten také pán Bůh slyšel;
a již se svými anděly si vyšel,
by zvěděl, co se u brány as stalo,
co bouřlivou tu hádku vyvolalo.
Tu paní Kati, vidouc Boha svého,
tak dobrého a vždycky laskavého,
vrhla se k zemi, plášť mu líbala
a za milosrdenství žádala
„Jsem velká hříšnice, to dobře vím,
však odpustíš-li, všecko napravím.“
Pán Bůh se usmál, podal jí svou ruku,
a aby konec bylo všemu hluku —
do svého paláce ji s sebou vzal
a svatou jeptiškou ji udělal.

Dle *Bürgera.*

78.

Fintílek.

Fintílek byl člověk krásný,
člověk k malování;
bylo naň, když se vystrojil,
věru podívání.
Štíhlorostlé jeho tělo
jako sosna v háji
šatů víc na sobě mělo,
nežli Adam v ráji.
Bych dostojně všechno popsal
začnu hned od rána,
jak Fintílek s namaháním
oblékal se v pána.
Vysoko již slunce stálo
z lůžka teprv vstával;
rozespalým ještě okem
zrcadlo hledával,
by se hned přesvědčil o tom
k své a vlasti spáse,
zdaž mu spaní neškodilo
na tělesné kráse.
Pak se teprv k umyvadlu
volným krokem bral,
tu se mazal, myl a česal,
tu své tělo pral.
V papírkách pak uvězněné
vlasy vytočil,
po čemž teprv k ostatnímu
tělu přikročil.
Nohy na vzdor kuřím okům
v úzké boty vtlačil,
tak že při tom namahání
sotva dech mu stačil.
Pak hebounkou nohavici
outlé sepjal boky,
anaž v mezích vyměřených
vedla jeho kroky.
Náprsníček co sníh padlý
po prsou jen splynul,
límeček mu kolem krku
lesknoucí se vinul.
Pozlaceným okulárem
ozbrojil si zrak,
přes to všechno novomodní
navlék na se frak
Pod nosem i pode bradou
vousy uhladil,
na hlavu pak opatrně
klobouk posadil.
Lesknoucí se rukavičky
na prsty si vpravil,
pak se teprv před zrcadlem
ještě jednou stavil.
Tam se co holub na báni
kolem sebe točil,
by, zdaž někde něco schází,
bystrým zrakem zočil.
Manšetky si vytáhnul,
hůl do pěsti vzal,
s zrcadélkem kartáč v kapse,
do světa se bral.
Tu se zjevil v plné kráse,
rovný jako svíčka,
ze všech šatů koukala mu
od nosu jen špička.
Po ulicích opatrně
vážným krokem kráčel,
zdaž se naň kdo z oken dívá,
bystře se otáčel.
Celé ráno dlažbu šlapal,
po městě se honil,
ostruhami po ulici,
stříbrem v kapse zvonil.
Když pak do dvou hodin s půldne
marně zmařil čas,
ozval se v něm k obědvání
ponabídný hlas.
U tabule strávil pouze

as dvě hodiny,
dozvěděl se v krátkém čase
všechny noviny.
Odpoledne jako ráno
po městě se honil,
ostruhami po dláždění,
stříbrem v kapse zvonil.
Když pak někdy přítomností
poctil společnost,
lahodou se rozplývala
jeho zdvořilost.
Tu se vznášel, vrtěl, točil,
každému se dvořil,
co motýlek obletoval,
krásenkám se kořil.
Ostrým zrakem do zrcadla
po straně šilhával,
se zrcádkem kartáč v ruce
vlasy urovnával.
Slova jeho sladce zněla,
verše jenjen skládal,
brzy tady, bzy tamto
rozmluvu zapřádal.
Co u něho věru bylo
hodno poslouchání:
o ničem že uměl vésti
dlouhé rozmlouvání.
Ze spolku se do divadla
rovnou cestou bral,
každého tam z herců ze všech
líp než sebe znal.
Na hru malý pozor dával,
jiným jen překážel,
na diváky slabým vtipem
hlasitě narážel.
Kukátkem po lóžích brejlil,
sem a tam přecházel,
ozbrojeným zrakem směle
vůkol sebe házel.
Když pak, že jej každý viděl,
jistě znamenal,
ještě před hry ukončením
z divadla se bral.
Do večerních spolků spěchal
mezi soudruhy,
kdež si s chloubou vyčítali
denní zásluhy.
Moc-li kávy každý vypil,
kolik koňů zchvátil;
ten že babě čerstvou jízdou
starý život zkrátil.
Výborná, jež darem dostal,
cigara že kouřil;
ten že krásou všem dívenkám
outlá srdce zbouřil.
Pak se ku karbanu sedlo,
hrálo se a pilo,
až je někdy časně ráno
slunce překvapilo.
Tu se každý s těžkou hlavou
na své lůžko bral,
s prázdnou ten, ten s plnou kapsou,
jak kdy osud přál.
Takové Fintílek marné
vedl živobytí,
práce jeho: spaní, jízda,
hraní, jídlo, pití.
Tak Fintílek den ode dne
životem se honil,
ostruhami po ulici,
stříbrem v kapse zvonil.
Milkováním ušlo zatím
mnoho mladých let,
z Fintílka se zpolehounka
mladý tvořil kmet.
Krutý osud bílou hlavu
víc do tejla klonil;
padesátý podzim kráse
umíráčkem zvonil.
Tak se samým milkováním
z mládenectví loudil,
do manželství přece posud
ještě nezabloudil.
Nyní když jej, jak se plazí,
náhodou potkáte,
bývalého krásotínka
sotva již poznáte.
Tělo k předu nakloněné,
kudrlinky šedé,
vráskami pokryté čelo,
tváře barvy bledé.
Ačkoliv již padesátník,
mezi chasu chodí,
jakby plýtval bujarostí,
s mládenci se vodí.
Jaro zašlo, léto zkvetlo,
podzimek se blíží,
Fintílek však ještě posud
v zrcadle se shlíží.
Neusmívá však se naň víc
dívek milenec;
zbořený to hrad mladosti:
starý mládenec.

Frant. Hajniš.

79.

Vepřový nekrolog

k oslavě tučného čtvrtka.

Kdož byl prvním ukrutníkem,
kdož byl prvním nešťastníkem,
jenž v jídelním přepychu
vymysliv si, ze sta lahůdek,
jelita též pro svůj žaludek
prasatům se dostal do břichů?
A kdož prvním uditelem,
prvním slanin sušitelem,
jenž za dávnou hovězinu
smysliv sobě šunek novoty,
ze přátelské k vepřům ochoty
plece jejich věšel do komínů?
O jak tvrdá byla mysl ona,
kteráž první pobratrence slona
zprovodila z živých říše
chladně tam, kde nic nedýše!
Druhdy, nežli se ozýval
sekáček po celém stavení,
nikdo starosti nemíval
o libovou z vepře pečeni —
a selátek
nevinňátek
houfy druhdy tak se množily,
že je selky do měst nosily
a tam pány pěkně prosívaly,
aby si je zdarma odbírali.
Teď však neuvidíš řádné sele,
kdybys posázel je zlatem celé,
a dřív najdeš quadraturu kruhovou
nežli pečenici z vepře libovou.

A odkud ten nedostatek?
Kdo as spískal tento zmatek?
Krenfleisch, šunky, jelita,
jak to tady zabitá
oběť novotářství zřejmě hlásá,
tuk jen jsouce místo záživného masa.
Či kde nabrati se plemene,
když hned z mládí zbaven semene
chuďas bagonn, kleštěnec,
jako vypovězenec
musí do Čech po hončíku
klusat z Uher do krmníků?!
Zde pak světu všecek odumřelý
osobní jsa zbaven svobody,
aby zapomněl své nehody,
život vésti počal zhovadělý.
Pokrmy zasypán totiž celý,
hází do se jako do vody
zemčat, plev a otrub lahody,
tloustne při tom v šíři víc než v déli.

V sádlo měně chutnou libovinu,
za nádobou prázdní nádobu,
větší vždy má s soudkem podobu,
až pak zralý na jelita dosti,
nepoznav v tom světě ni radostí,
lidem slouží vřelou za křeninu.
Avšak nežli ze chlévových bydel
při panské se octne hostině,
hovorné tam slouží družině
ve spůsobě okřeněných jídel,
stokrát dostane se do mučidel,
den před tím nic nemá k svačině,
bez snídaně v ranní hodině
smrt podstoupí na to dle pravidel.
Opustí ho vše, co kdy mu přálo:
vaří na něj vodu ohnisko,
kteréž zemčátka mu druhdy hřálo,
a ten hrnec, co mu včera líval
přesoucitně nápoj v žlabisko,
hltá z prsou dnes mu krve příval.

Ještě se mu z útrob vzdechy vinou,
ještě natahuje nožičku,
ještě tají v oku slzičku,
ještě se mu kapky z rány linou;
a již se naň nové muky řinou!
Sotva že vypustil dušičku,
obnažej' mu jeho kůžičku,
rozloučit se mu je s chlupovinou.
Řezník s nožem v zubech upevněným
rozloží ho v rakev neckovou,
povříslem ho svitým opásá;
rukávy si vzhůru vykasá,
a přípravu maje hotovou
počne velet hlasem povýšeným:
„Teď honem
vodu sem!
Má-li nám pařiti
musí se vařiti
klokotem!“
Vřelými proudy,
potopí oudy.
Ruka hbitá,
ostražitá
stírá srsť;
kadeře strhuje,
obuvy svrhuje
druhá hrsť
Teď skočí,
otočí
Uhříka,
vepříka,
zas na bok;
obnoví,
v podkroví
vřelý mok.
A pak rychle od krčního svazku
až k ocásku
břitkým nožem slídí,
každou skvrnu sklidí,
zrejdí tělo rub na rub;
a když práce s krku všechna,
oddechne si: „V tom byl chlup!“

A co zatím řezník neunavný,
obtíživ mrtvolou skobinu,
zdělává si břišní dutinu,
čistí střívka, jak to spůsob dávný,
jeví v kuchyni se život slavný:
ptá se na klobásy po vínu,
ženské vyždimujou žemlinu,
inu, slovem, život přezábavný!
Na oheň se pilně přikládá,
marjánka se fouká, pepř se tluče,
roste špejlíků též zásoba;
zkrátka, každý něco popadá,
a každinká v domě osoba
má tam pořád práce plné ruce.
Pravý ale ruch
a souvislý duch
vnikne teprv v tuto směsici,
když se řezník, střívka v pravici,
objeví v té síni
a když útrobiny
na vále k velkému cíli
uchystá s příkladnou pílí.
Ještě jednou sekáčky své skvělé
ocílkou přejede směle,
načež několika vína proudy
posilniv nakřehlé oudy,
zaměří,
udeří
sekotem
přesmělým,
tlukotem
veselým
do drobenic,
a tepot rázný
kolkolem zazní
do jitrnic.
Převrací, obrací
sekaninu;
přisypuje,
přimíchuje
kořeninu.
Na to moudře okusí,
zda přisolit nemusí,
zpláchne pak si douškem ze džbánu
příchuť syroviny ze chřtánu,
a zas to žene
přeutěšeně
břinkotem,
cvakotem —
ha! poslední rána!
Práce dokonána.

Střelhbitě nadívá střeva,
tak, že nejčerstvější děva
nestačí jich zavírati
a na mísu odkládati —
A již první jelito se vaří; —
již ho ochutnávají;
třebas že jim hubu spaří,

na to nyní nedbají. — —
Buďte zdrávi, a jen jídávejte
v báxni boží dlouho jelita
A až nabažíte jich se do syta,
nějaké též pěvci jejich přejte,
který — aby tímto zpěvem vás si získal —
o jelítku snil, a při tom — hlady pískal! —

Z Listů Humoristických.

80.
K deklamaci.

Také mne sem přátelé a páni
vyslali a dali nějaké mi listy,
bych se pustil do deklamování —
šťastný konec, ten prý bude jistý;
tak jsem tedy vešel do tohoto kola.
Nevím ale; ono to tak nejde zhola.
Člověk snadno řekne:
„Deklamovat — nevídáno — to je tíž!"
Když má ale začít, tu se lekne,
až mu strachem lupá kříž.
Snadno říci: „Jakých ouzkostí!
Postavíš se na tři strany
sekneš poklonu a dáš se do řeči;
třeba úloha to byla největší,
máš-li jenom prsa ukovány,
dojdeš chvály u hostí!"
Když má ale spustit — a tak na sta očí
do huby mu kouká:
hned se celý koncept stočí,
místo deklamace — houká,
nebo potom sotva — fouká.
Já si také myslil: „Deklamovat —
to je kusů!"
Když jsem ale měl už naštemovat,
ucítil jsem, že by to šlo jako z brusu,
ale takhle — bez hostí!
Zde je ale tuze mnoho tváří,
jež mne matou květem svým a září,
zde je tuze mnoho jasnosti;
také jsou zde tuze chytré vousy,
leckde snad i zlatý zoubeček se brousí,
a tam vzadu
vystrkuje bradu —
jeden, druhý, na nosejčku okuláry!
To jsou recensenti, já je znám;
z těch by polknul každý, sám a sám,
deklamantů, jako já jsem, čtyry páry.
Ne, ne! Všechnu úctu před tou věcí,
ale nesednu si v těsné kleci;
známť já svět — a není mu co věřit,
snadno by mne mohl špatným loktem změřit;
jiné řeči, jiné myšlénky —
to jsou od jakživa jeho milenky.
Nevěříte? — Já to dokáži,
na příkladech okáži.
Náhodou se potkají dvě paní,
staré známé: obě se hned klaní,
jedna druhou líbá. „Jak se máš?
Dobře, viď? Vždyť jako růže vypadáš,
samé zdraví. To mě těší velice!"
Zatím myslí: „Bože! to je kostnice!"
Doma někdy malý spolek máme,
s paničkami do karet se dáme;
jedna předhazuje nebo předává,
s druhou člověk pořád prohrává
a ta třetí — nevyplácí;
našinec má krušnou praci,
musí však se usmívat,
musí ještě o rozkoši zazpívat,
o cti, potěšení — plný ochoty.
Zatím myslí: „Milionské rachoty!"
Někdy si nás o laskavé hodině
pozvou po domácku k svačině:
nežli se však na stůl nosí,
přivede nám paní svoje poupátka,
pěti-, šesti-, sedmiletá drobátka —
ta nás obsypou jak vosy:
Jedno začne deklamovat — vřiská,
druhé hraje na klavír a — třiská,
třetí zpívá arii a — kokrhá,
až nám uši potrhá;
člověk musí chválit — do nebe:
„Charmant, charmant!" — celý bez sebe;
zatím je to samá lež,
v duchu myslí: „To je spřež!"
Někdo pracuje a klopotí,
až se celý zapotí —
potom vydá knížečku a ptá se
potkav známého:
„Co se vám zdá o básní mých kráse?
Čet' jste někdy cos tak řádného?
Chraň Bůh, aby to snad byla chlouba!"
Druhý mumlá, kývá hlavou, svědčí:
„Mhm — ó — o vyť jste nad Kollára větší!"
V duchu myslí: „To je trouba!"
Starý strejček světí svátek,
tuším, že je šedesátník,
se zdravím to jde však právě zpátek,
vypadá jak čtyřicátník.
Dědic jeho, módní panáček,
zadlužený šviháček,
ukrutně se z toho těší,
starému se na krk s gratulací věší,
aby ještě kopů let
užil světa krásný květ;
v duchu myslí: „Kdybys raděj sklapnul,
abych něco lapnul!"
Mladý člověk oženil se,
blahé lásky sen mu vyplnil se;
vzal si pannu s dukáty,
při tom hezky usedlou a vážnou,
pravou kroků jeho strážnou —
čítáť po druhé rok třicátý.
Za čtrnácte dní ho navštívíte,
on vám „ženušku svou" představí,
při tom milostenku oslaví —
že se podivíte.
„To můj anděl! — to mé štěstí!"
dokazuje jazykem a rukama,
ano do prsou se tluče pěstí;
v duchu myslí: „Anděl — ale s rohama!"
Já bych mohl nyní z celé
duše, upřímně a vřele
začít ňákou deklamaci,
až bych přišel na orací
o tom, co nás Čechy blaží,
co nás jako rosa nebes vlaží,
jako plamen zahřívá,
jako zbrojí odívá,
co nás jako Bohem dané heslo,
jako jisté, nepřelomné veslo
bouřkou vede lidských zlostí
nebo živlů sápavosti —
vždyť to vůbec tady znáte,
jako drahý poklad v srdci máte:
jmenujem to lásku k drahé vlasti,
živý pramen živých slastí.

Mohl bych zde o vlastencích
začít chválu, o mládencích,
kteří pro náš jazyk jenom hoří,
všelijak se pro něj moří.
Moh' bych zpívat o vlastenkách,
o paních a o panenkách,
vypočítat kopu cností,
až by z pouhé outrpnosti
s mými prsy řekli: „Dosti, dosti!
Bravo!“ — Pánové by k tomu
třeba také zatleskali,
v duchu ale zašeptali:
„I nech toho a jdi domů!“
Pěkně děkuji! — té chvály se mi nechce,
ať si mluví, komu se tu zachce!
já se nepoderu k deklamaci,
nebudu mít aspoň — lamentaci;
psané listy pánům navrátím —
aspoň stracby svoje ukrátím.

Jos. Kaj. Tyl.

81.

Deklamace o ženských.

Kdyby tomu osudové chtěli,
že bychom se, páni, ženit měli,
tuť bych přede vším rád věděl,
jak by z Vás kdo na otázku odpověděl:
„Kterou ze všech zemských andílků
chtěl bys míti za svou polovičku?“ —
Kdyby mne se někdo ptal,
kterou nejraděj bych nazval svou,
takovou bych odpověď mu dal:
„Žádnou! — Neboť všecky z jedné formy jsou!“
Znáte duhu s nebes klenutí? —
Přelud jest to, světla perutí
vytvořený na povrchu vod,
mámivé to obraznosti plod,
který opět rychle s nebe zmizí,
jakmile se oku zjeví blankyt ryzí.
Tím jsem, tuším, naznačil už dosti
pravý obraz svůdné nestálosti,
jakýž s vyjímkami málo platnými
úzce sloučen jest se všemi ženskými.
Jak by bez nich svět náš krásně vypadal,
vypravuje neomylná historie sama.
Můžemť počnout třeba u Adama,
a hned zvíme, kterak ubožák si dal.
První dějepisec, Mojžíš, je nám toho svědkem,
co se dělo s naším prapradědkem:
že byl chudák z ráje vymrskán,
jenž mu dřív byl za dědictví dán.
Kdo spůsobil takovou mu změnu?
kdo naň svalil tuto nehodu?
kdo ho okrad o nejvyšší cenu,
o nejdražší poklad — svobodu? —
Inu hlavní vinu jenom Eva nesla,
důstojnost že jeho v ráji klesla.
Historie chová pravá terna
o ženských co zřídlu všeho zlého.
Třeba uvésti jen Holoferna,
neb Josefa Egyptského,
kteří by Vám znali povídati,
kterak není radno se ženskými hráti.
Nač nám ale třeba v potu tváří
biblicky se zábývat?
Naleznete v každém slabikáři,
kterak znají srdce mužův dobývat;
nejprv dobývat, a potom — dobírat!
A to na postrach buď povědomo všem,
že ne kanonádou, nýbrž pantoflem!
Znáte Xantippu, jež Sokratesu
zlostně vjíždívala do pačesů?
Víte, Egyptská jak Kleopatra
proti bratru popudila bratra?
Pomněte jen, jakou strašnou melu
Španělové měli pro svou Isabellu! . . .
Ba sám Napoleon smutně na to kouká,
a s ním nejspíš ještě mnohý jiný,
z nejdražší když ješo krinoliny
do politiky mu vítr fouká. —
„My jsme v Čechách!“ snad mně odseknete;
„u nás máme mnoho skvělých výminek!“ —
Na to já dím: „Aj, snad chcete,
abych pásmo českých dějů rozvázal
a též z našich kronik dokázal,
že má zástup vlasteneckých slečinek
taktéž hořký kořínek?
Vlastenci snad vědí, co zrobila Vlasta.
Proto raději už mlčte — a tím basta! —
Možná dost, že vzbudím tuhé nesvornosti
mezi naší krásnou společností,
která české lekce proto jenom brala,
aby s čamarami více tancovala,
a jen tolik češtině se přiučila,
čím by při strašáku vystačila.
Mnohé dámy si tak velkou práci vzaly
s naší roztomilou mateřštinou,
aby takou českou odpověď nám daly:
„Schön Dank, pane! — Až na ňákou jinou! —
Die da jsem už tancovala
mit dem Herrn von Trilitrala!“ —
Ale darmo slovy plýtvati! —
Ať si horujem neb láskou nyjem,
ženská vždy dle módy bude jednati,
její mysl nikdy nepřešijem.
Dokazuj jí pravdu věčně svatou,
vždy ji najdeš v něčem předpojatou;
ona všecko jenom na svůj loket měří,
ona za tepla se druhu tvému svěří,
jemuž vyjevila vroucí lásku svou
na ten samý spůsob, jako dříve tobě:
„Předrahý můj N. N! teď jsem věčně tvou,
s tebou ráj mi vzkvítá, byť to bylo v hrobě!“
Tak o ženských mluví nová historie.
Nuže, jsou to pochvalné snad litanie?
Medicina zná zas jiné komedie.
Když měl Adam roztomilý sen,
tu prý o žebro byl ošizen;
a jakou as za to dostal cenu? —
Marnou starost! — Pánbůh mu dal ženu!
Považte jen: Dát mu patnácte k ní ještě dcer,
a náš pradědek by býval bez žeber. —
Svět už dávno uznal, že jsme byli
to své žebro marně vyhodili.
Vždyť ty ženské vnady, rady, vady
lidských životů víc umoří,
než-li všickni páni doktoři
se svou učeností dohromady! —
Dalších věcí nechajíce literatům,
obrátíme se teď k advokátům.
V jedné zemi kdysi všecky ženské oněměly, —
nevím, nad kým se to Pánbůh smiloval —
a tu šmahem procesy prý hubeněly,
jakoby jim někdo čaroval.
Proto také páni advokáti
svými paragrafy do té lebky mlátí,
která ženským platnosť upírá,
čímž jen tyto pány odírá.

Vědy tedy slavně dokazují,
jak ti panáčkové blázní,
kteří pro palmu snad našim ženským plují
se zástupem rozechvělých básníkův
do království šťastných chlapíkův.
Kdo si z pouhé lásky ženu bere,
tomu odzpívejme miserere,
ten zakusí v potu tváří,
co je kaňka v kalamáři;
pozná jazykový ženský apetit
a jaká to slast je, pod pantoflem být.
Smutně zapláče pak za pecí,
že se v sukně jeho polovičky
rarášek sám ráčil obléci,
vyplašiv z ní všecky andělíčky.
Proto, páni, pravím: „Pozor dejte
na své srdce dřímající!
Nepouštějte do něj krasavici,
ale před andělem zrádným city svoje skrejte!“
Mnohý by však mohl namítnouti:
„Kdož pak by v tom světě bloudil sám
bez práce a mlčky jako trám?“
Tomu dlužno jenom podotknouti,
že nám Pánbůh proto rozum dal,
by nás před nehodou varoval. —
Sok by však moh' zase odseknouti:
„Pánbůh ale také pověděl,
že nám všem je jakýs křížek nosit,
a ty sám bys — kdyby tě jen někdo chtěl —
nedával se k tomu dvakrát prosit!“ —
„Inu ovšem!“ pravím na to, „je to kříž,
je-li člověk se svým hubováním takto v koncích již;
neboť abych pravdu řekl, milí páni,
od srdce mi přece nešlo celé naříkání,
nechtěl urazit jsem také žádnou krásotinku,
neboť vězte! — já mám sám též dobrou žínku,
s kterou posavad dost blažen jsem,
ač, což jinak nejde, bývám časem též — pod pantoflem!

Fr. Jar. P—k.

82.

Konstituce ženských.

Svět náš shodil s sebe starou kůru;
každému, jenž hrd je na své Já,
oheň tužby v prsou plá,
aby dostal zlatou politurú!
Žebráci a šlechticové,
pánové a panicové,
kde jen zočí ňákou metlici,
spějí vyplenit ji peticí,
na kom vidět, že jen trochu žije,
z blaženosti aspoň notně pije;
jenom naše krásotinky
pro tenkrát jsou bez topinky.
Že jim nelze posud výskat,
raděj' někde stranou stýskat,
a k cti ženské opravě
dáti hlavu ku hlavě,
o tom bych jen maličko
prohodil rád slovíčko.
Mužští k. p. povyky jen činí,
ženské z nečlověctví viní,
že prý každý rozum řádný
řekne: „Ženská člověk není žádný,“
načež začnou — pán Bůh s námi!
důkazy vést hnedky od Adama,
vytýkajíce vám Evy původ,
z žebry Adamovy berou důvod,
z čehož vyjde facit makavý,
že má uznat rozum bádavý,
ze žebry že byla ženská stvořena,
žebrotou by o člověctví byla mučena;
pravda-li to čili lež,
ženská nejprv bádat běž!
Od jinud zas hřímá mužský hněv,
že chce pořád mladá býti ženská krev,
při čemž panáčkové čilí
na vás vtipem Pařížanů střílí,
kdež se spiklo hejno chytrých holek,
chtivších utvořiti krásný spolek,
v němžto ženských svaté zásady
měly hbitě přijít do rady;
a tu když už všecko mělo k cíli jít,
nechtělatě žádná krásotinka
jako presidentka
první slovo na se vzít.
Neboť — jak to všady v modě jest —
nejstarší jen směla míti tuto čest.
Z nich však ani jedna přes dvacátý rok
neměla prý ani krok.
Od takých a jiných lání více
nepomůže, krásky, jenom konstituce!
Jinde opět slyšeti je valný stesk,
rozšiřující se jako blesk,
že již ani v světě děvy není,
jež by měla pozlacení.
Krásotinku li teď najde mílek,
jež má tisícový pakatýlek,
vklouzne děva hnedle pod čepeček
a pan manžel zlatých do vějíček.
Slyšíte to, krásotinky drahocenné,
jak jste od jinochů zneuctěné?
Byste tedy lásku nevěšely na hřebíčky,
starejte se tedy o puntíčky,
by vám podepsáno bylo jedním tahem,
že se provdat máte všechny šmahem;
zlaté lásky jinoch jen se chraň,
sice musí platit notnou daň,
zbraně vaše buďtež pláč a hněv,
jimi bojujte co neustupný lev;
zrada-li se ale vyskytne dost maličko,
upražte si pro jazejček dobré kafíčko,
prozatím však zahoďte jen jehlici,
pište sáhodlouhou petici!
Coelibat — patent to lásky pravé —
vždycky býval bičík pro rozumy zdravé.
U Římanů — a to byli ňácí hoši,
kteří nekoupili leccos v koši —
u Římanů nesměl nikdo svědkem býti,
jenž se vzpouzel v sňatek vjíti;
za Lykurga nesměl starý mládenec
doufat vavřínový na věnec;
pakli se jen taký hošík vyskytnul,
hned si nad ním dívčí spolek ruce mnul,
načež do páru ho notně vzaly
a jej po náměstí prováděly.
Když se všechna chasa po ulicích
shledla v jeho studu lících,
zavedl ho sbor těch mladých dam
ve Junony skvělý chrám,
kdežto kromě neslýchaných han
starý mládec býval bičován! —
Takováto medicina, krásotinky drahé,
účinky by podnes měla blahé.
Pročež chutě ku práci se mějte,
konstituci ženských provolejte!
Jakých křiků, sarkastických špiček
pocítil už nevinný váš pantoflíček! —

Ten je teprv mužům v očích sůl! —
Ubožáci! — pantoflíček váš je věrnost z kůže,
jejich modla ale, jejich bůže
bývá sukovitá hůl,
kterouž lásku svoji blaženou
posýlají za ženou,
zapomínajíce, že by střevíc mnohého snad hnět',
kdyby nebyl pantoflíček růže plet',
kdyby nebyl rozum v pantoflíčkách,
vzdýchal by už mnohý na holičkách.
Pantofliček tedy od muže a žen
budiž navždy vroucně ctěn!
Dřív než byla prohlášena kostituce,
říkal muž své žínce: „Drahá polovice!"
Teď i už ta skrovná polovička
přicházívá do koutečka.
Aby muž si svobodně moh' výsknout,
jak a kde chce, může tisknout,
aby jeho stopu neslídila panička,
pošta tajně přinášívá psaníčka;
ano, aby sprostotu svou osvědčili,
českou řeč si za veřejnou vyznačili,
bychom svou nemohly hájit slávu,
uvádět ji chtějí do škol, k právu!
Svrchovaný věru čas,
krásenky by vznesly hlas.
A konečně, vyveď mužík samochlubný
bez krásenky jaký kousek kloudný?
Kollár, kdyby neměl svoji Minu,
dřímal by si slávy v stínu,
Břetislav, nepoznav svoji Jitku,
nepřesek' by ani nitku,
mnohého by slastně hřála zlatá chvilka,
kdyby vřela v srdci jeho ženská žilka,
komu dáno, poznat ženských vroucí cit,
nemoh' věru nikdy ukrutníkem být.
Pročež, páni — chcem-li konstitučně žíti,
jest nám třeba oprav ženských chtíti,
sice by jen s námi doba hrála,
jak ta bába povídala.

Fr. K. Drahoňovský.

83.

Kostlivec a jeho žena.

Jedenkrát smrt, vychrtlý kostlivec,
zle se rozdurdil na hloupou vám věc,
i sebral kosti své, až dobelhal
před trůn Jovišův se a tam žaloval:
„Šalomoun, moudrý jinak král,
nesmyslného cos kdy prál,
a teď moudří i blázni znova
štěbetají po něm ta slova:
že jesti zlostná žena horší přec
nežli smrt sama, nežli kostlivec.
A zahrozím-li já teď komu,
tu vysmívá se ještě tomu,
řka: „Což horšího může přijít k nám,
já když už zlostnou ženu doma mám?!"
Tak lála smrt, netajíc vztek;
tu též Šalamoun před Joviše klek':
„Vel, pane, by ten kostroun hubený
se zamiloval jednou do ženy,
a řekne-li pak ještě, že jsem lhal,
ať bláznem jsem pak já, Šalomoun král!"
A Joviš, jinak dobrá žíla,
jemuž již mnohá rybník vypálila,
svolení dává shrnutím svých řas,
až se Olympus celý pozatřás'.
Kostlivec náš se odtud bral,
podobu kantora na sebe vzal,
napudroval si cop i hlavu,
brejlemi přiostřil si zrak,
pověsil na se modrý frak,
mašle mu visí od rukávů,
a ulovil tak k Jovišovu slovu
hned v první vesnici si vdovu.
Ta bába byla v řemesle svém čilá,
v pár letech šesti mužům odzvonila;
a právě šestému když v nářku mnohém
u hrobu dává naposledy s Bohem,
padne jí oko na — kantora s mašlí,
a co nevidět — obadva se „našli"
s písemnou prosbou u faráře,
aby jim svázal ruce u oltáře.
Pan farář, ten má bystrý zrak,
nic neuklouzne hned mu tak,
a tož i poznal po hnátu,
jakého má tu pantátu.
Ustrašen, uděšen, táhne jej blíž,
řka: „Vás, pane, neoddám spíš,
pokud mi neslíbíte na duši,
že, až má hodinka mi vyprší,
přijdete ke mně, jak jste dnes tu stál;
neopomeňte, byste cop si vzal,
napudroval si jej i hlavu,
brejlemi přiostřil si zrak,
pověsil na se modrý frak
a nechal mašle viset od rukávů."
Kostlivec se mu zapřisáhl,
a pan farář jim ruce stáhl.
I žijí nějaký čas spokojeně,
ona mu vaří černou kávu denně,
a on jí sladí z pouhé uznalosti
tu její bílou víc než dosti.
Může-liž ale ženy duch být klidně živ?
Celičký dějepis dí zřejmě: „Nikoliv!"
I ten náš kostlivec vám jednou za noci
slyší, jak vzývá žena smrt si k pomoci:
„O pojď již, smrti, pro mne, pojď,
mne z trampot světa vysvoboď!"
Taká však modlitba že milá není,
zvlášť mužům — není k podivení.
A proto jest to přirozená věc,
že zas se ráno hádal s ženou — kostlivec;
po rozepři se brzy rvačka dostaví,
a kdo tu zvítězil — je slabé pohlaví.
I chytí v zlosti hrnec úkropu
a bác! — už jemu letí do copu,
i modrý frak si odnes vztek,
omáčkou z rajských jablíček,
konečně dostal ránu do nohy,
že chuďas manžel ubohý
vyklidil se, sebrav svých švestek pět,
a nevrátil se víc k té babě zpět.
Ba vyklidil se tak, že deset let
nezvěděl o něm tento hříšný svět. —
Po letech farář pokašlává, chřadne
a cítí, že mu hodinka už padne,
i pošle pro bábu si, divně ovdovělou,
řka tiše k ní a s duší rozechvělou:
„Ach, dobrá Marto, prosím vás,
zůstaňte u mne všechen čas,
pomáhejte mi v boji mém,
po smrti mé jste — vy mým dědicem!"
A Marta s chutí úslužnou
přivleče si sem postel svou,
plácačku koupí, a když farář sní,
svědomitě mu mouchy odhání.

Tu se vám kdesi kostlivec tu vzal,
ne ale s kosou, — jak kantor tu stál,
napudrovaný cop i hlavu,
brejlemi přiostřený zrak,
oblečen opět v modrý frak
a mašle mu zas visí od rukávů.
Sotva že ale hlavu sem byl strčil,
lekl se strašně, ouzkostí se skrčil,
utéci chtěl — však pozdě již,
Marta ho zhlídla, a už letí blíž,
za cop ho chytí, do zad mlátí,
až se mu i jí dech už krátí;
ještě ho párkrát notně přeměří
a pak ho vyhodí ven — ze dveří.
Ubohá smrt tu čeká ňáký čas,
a když si myslí, že ta fena
ku spánku bude snad už uložena, —
podvečer přijde k farářovi zas
Však tu letí zas něco od stropu
a bác! — se tříští flaše na copu,
a bác! a bouc! a zas je soudný den,
a smrt už letí zas ze dveří ven.
A letí k Jovišovi bez oddechu dál
a volá: „Moudrý je Šalomoun král!
Kdo však mi faráře v hrob připraví?
Ja nejdu tam, má žena mu je u hlavy.“
Jupiter smál se, a kdyby byl nepomohl
kostlivci, aby ženu nejdřív zmohl
a co smrt si ji nejdřív k sobě vzal,
s nepořízenou tam podnes snad stál!

Vzdělal *Václav A. Crha.*

84.

Kalifornie.

Podle názvu dnešní deklamace
snadno myslit sobě, že chci z pouhé láce
jako zbrusu nový Kolumbus
ukázat Vám nové zlaté země kus.
Ale chyba lávky, paničky a páni,
myslíte-li půdu s rudou zlatou na ní!
Ukážu Vám spíše zrnka zlatá
ze slovanských dolů vzatá,
která posud najíti lze ledakdes,
vidí-li jen člověk pro samičké stromy les.
Svět ten nový se vší krásnou cností
sluje „svatou domácností“,
v kteréž naše čilé žínky
pletou blaha vonné vínky,
v kteréž nám je — ať již napřed slastí zapláču —
napečeno pro celý věk lidský hojnost koláčů.
Chvalořeč má tedy, zlaté dámy,
šetrně se obírat chce s Vámi.
K témuž cíli začnem každodenním chlebíčkem,
přeslaďounkým Vaším kafíčkem.
„Káva,“ dí muž mnohý, „ač je nápoj chutný,
přece pro ženské by neměl být tak nutný.
Vždyť se nepijou teď jiné kávy,
leda mokka, nejvíce však jávy,
a k nim ženuška vždy musí smetánku
mít nejméně z čtvera dojánků
Na to ale, jak to svět ten ženský káže,
muži sotva stačí poloviční gáže.“
K smíchu jest ta přímá mužů tvář,
takými-li slovy zatemňují
spořivosti Vaší zář.
Nuže, rcete: „Káva?! —
Inu, totě sláva!“
Prosím, nahledněme v mužů rubriku,
jakou ta as dělá muziku?
Večer musí manžel na holbičku,
aby zahnal denní trampotičku.
Místo jedné ale, jak by smet,
vytáhne jich lehce — pět!
A když žínka proto se snad zarmucuje,
tvrdí on, že si jich zasluhuje.
To je teprv pivo,
v hostinci však bývá jinak ještě živo;
tam host nesedí jak unavený poutník
a ku každé pintě musí míti doutník.
Mezi pivem, aby nedostal hned špičku,
musí míti něco na vidličku;
po pivě pak, aby nevyhlížel jako válek,
poručí si černé kávy šálek.
Pomyslete! Kávu haní, tuto drahou medicinu,
že prý pro ni dostává se na mizinu!
On sám, jak to často bývá,
v hospodě si zatím zpívá:
„Žena doma hospodaří,
nám se tady dobře daří.“
Ano, ano, drazí páni!
ženská jenom od mošny nás chrání;
neboť zahraje-li sobě někdy trudnou na dudy,
poněvadž jich není, bere místo jávakávy žaludy,
místo mokky, drahé vanilie
vezme kousek bobu, trochu cikorie.
Zatím, co si říká: „Počkej, jazýčku!
nemusíš mít vždy jen s medem kašičku“ —
přijde muž Vám naražený jako střel,
tak že sotva mluví pro samičký chmel.
Co s ním počnout? — Kam se hnout? —
Žena musí pomoci mu ulehnout. — —
Krinolina — prosím, neračte se lekat,
aniž uštěpačně klobouk smekat —
krinolina prý pro kapsu mužského
bývá nejmíň balvan zlata ryzého.
Já však dím, že paní, která přes ni nosí šaty,
vyhlíží jak peníz zlatý
kulaťounká
a hebounká;
jako zefýr ve vzduchu se vznáší,
všechen svět jí úctu snáší.
A že krásné žínky čest
také mužovou ctí jest,
totě nejen v mnohé knize psáno stojí,
ale každý to čte také v duši svojí.
Mimo čest však, ač nejdražší jesti,
přijde na váhu i štěstí,
které jako krinoliny buclaté
bývá povždy kulaté.
Jenom k vůli této družce
spojívá se štěstí s domácností úzce!
Štěstí ale — jaká as to kytice?
Není-li to zlatem naplněná truhlice? —
Pokud krinolině nesekaly pukrlata
paní, slečny i děvčata,
nestačil muž otvírati skříně. —
Řeči ovšem nebylo tu o pivě a víně. —
Co tu bylo třeba škrobu, podvleček a jiných tretů,
a přec nebylo to všecko ani k světu!
Paní, ubožátko, vzdýchala si pod břemenem tíže,
muž však strastí o ni smrti vždy byl blíže;
každý panin nerozvážný krok
ujmul jemu živobytí rok.
Každé škrobu temné zašustění
zdálo se mu ducha vypuštění,
a při vyhýbání zvláště pánům v burnuse
zpíval chuďas miserere jak při funuse.
O jak se věc ona nyní přeměnila!

Zlatá jistě byla ženy ruka,
která smrtelná ta muka
první krinolinou zapudila. — —
Však i jiné ženských moudré počínání
v každém koutě bývá k rozeznání.
Je-li ku příkladu muži zima chvilkou,
dohřeje ho žínka svojí vyřidilkou;
má-li krev však horkem trochu zpruděnou,
ukáže se k němu studenou;
má-li oko zakalené pitím,
tuť mu vyjasní zrak jednoduše bitím;
zamyšlen-li sedí u psacího stolku,
vyčítá mu ňákou pěknou holku;
hodí li se někdy do parády,
křičí, že jí dělá maškarády;
oblekne-li však svůj fráček starý,
slzíc lituje svůj život jarý. —
A tak může začít, co jen ráčí,
všady žínka moudře před ním kráčí.
By však její péče, její starosti
zůstaly nám v mysli jarosti,
raděj deklamaci skončíme,
ostatní však šeptmo sobě povíme.

Fr. K. Drahoňovský.

85.

Ženit nebo neženit.

Můž' se člověk sebe víc
rozumu i srdce ptáti,
má-li ženu vzít či nic —
vždy ostane při otázce státi:
Vzít si ženu! — „Koho?"
slyším ptát se mnohý hlas.
Ženu, pravím. — „To je mnoho!
Na krátký snad jenom čas?"
A toť by byl žertík pouhý;
na vždy, — na vždy! pravím zas. —
Ne, to kontrakt příliš dlouhý!
Kdybych však chtěl přece ňákou,
tedy jakou? —
Starou nebo mladičkou?
Velkou nebo maličkou?
Bohatou neb chudičkou?
Ostražitou — bázlivou?
Hezkou nebo ošklivou?
Chladnou nebo ohnivou?
Jaké — jaké ruku dáti?
Tu ostane rozum státi!
„Jakoukoliv!" slyším hlasy steré;
„byť byla i rohatá,
je-li jenom bohatá."
Pro peníze kdo si dívku bere,
ten si pomůže
z bláta do lúže.
Krm ji třebas marcipánem,
nech ji chodit v atlase:
přec ti pěkně po čase,
jak se mile čehos lekne,
hezky zřetedlně řekne:
„Já tě udělala pánem!"
Chudinké si děvče vzíti?
To nemůže také být;
nechť si srdce bolesť cítí,
tak to nechce svět náš mít;
dříve než je zajíček,
má být pěkný trávníček.
Za chytrouškem ňákým chodit,
neradil bych každému,
tať by mohla za nos vodit!
Neradím však žádnému,
za přihlouplou dívkou pálit,
to se nedá nijak chválit;
byť i tebe v pravdě kochala,
přec se bát jest toho zlého,
že by se zas od každého
za nos vodit nechala.
Namlouvat si děvče ohnivé?
To je ovšem vábivé:
oheň blaží, oheň hřeje;
však i to se nedá chválit —
s ohnivou se může spálit.
Vzít si chladnou?
Láska jenom trochu chladná
není láska žádná.
Chladná jesti smrt a mdloba:
lehce mohla by pak přijít doba,
v nížto bychom zmrzli oba.
Hezkou? — strach je s hezkou paní;
celý svět se kráse klaní,
k hezkým bývá vždycky spád,
každý snad má krásu rád;
kdo si hezkou choť chceš vzíti,
nezapomeň také na to,
že prý není všechno zlato,
co se třpytí.
Kdybych nehezkou zas chtěl,
co bych z toho měl? —
Neboť, mám-li břímě nést,
alespoň ať hezké jest.
Tichou jako holubinku
vyvolit si krásotinku,
no, to ještě — ale —
tiché řeky . . . . . a tak dále.
S ženou
zoubkem zlatým ozbrojenou,
s tou mi dejte pokoj svatý!
Zoubek kousá, byť i zlatý.
Kdo si vezme za ženu
pro peníze stařenu,
ten si dá!
Sudimír náš povídá:
„Chytal raky, chytil žábu
učitelův mládenec;
pro měšec kdo vezme bábu,
dát mu vejprask, ne věnec."
Dejte pokoj s babičkou!
jaké jsou s ní radosti? — —
Vzít si zase mladičkou?
Mladá dělá starosti;
té bych musel chůvu vzít,
jedna napřed, druhá vzadu
musely by stále jít,
by nepřišla k nějakému pádu.
Dítě chce, co vidí, mít,
a to nesmí — nemá být!
Velkou? ta by ještě dobrá byla,
kdyby se přec vydařila;
komu pak se to však poštěstí?
Velká žena, velké neštěstí.
Tuze maličkou si vzít,
třebas měla stříbro, zlato,
to nestojí zase za to;
kdo se chce již oženit,
měl by si již něco vzít,
co by přece za to stálo —
v maličkosti jest jen přece málo.
Malá žínka za pár roků
ztratí polovic svých boků;

v krátkém čase nemá žádné,
pomalounku schne a vadne,
k Babičkovu pospíchá,
víc a více sesýchá,
až je jako konopásek,
ztrácí se vždy víc a víc —
až z ní neostane — nic —
nic jiného, nežli hlásek.
Ostražitou? — to by se mi chtělo!
Abych se jí musel bát,
před ní v strachu v koutě stát,
a jak hraje, tancovat!
Aj, toť by mně neslušelo! —
Bázlivou? — no, zač to stojí,
když se žena muže bojí?
Kdyby se mne stále bála,
kdy pak by mne milovala?
Dobrou ňákou — jen ne zlou!
Co si však tím pomůžeme?
Panny všecky dobré jsou,
zevnitř totiž — ale šlaci vědí,
v nich co sedí.
Všecinky se přetvařují
těch pár neděl před svatbou;
po ní teprv rozvazují,
začínají píseň svou.
Učenou? — o chraniž nebe!
Tou bych nerad hněval sebe!
Žínku chci — ne doktora!
manželku — ne kantora! —
Jakou tedy? — Žádnou!
Tak ostanu aspoň pánem svým,
pánem bez paní — však svobodným.
Nyní jak?
Nechati to tak?
Výhost dáti pleti milené? —
Pryč, myšlenky studené!
Člověku tu samotnému
nelze šťastně živu býti;
to muž každý jistě cítí,
cit to praví ku každému.
Proč Bůh Adamovi Evu dal?
Aby ho jí potrestal?
Aj to nejsou slova pravdy jasná,
metla nebývá tak krásná.
Mám se sám životem brát?
pro sebe jen snášet slasti?
samoten své nésti strasti?
žíti sám a sám též umírat?
Pak až ustelou mi lůžko chladné,
nezapláče pro mne oko žádné;
žínka ale pro mne plakat musí,
sice od kmotřinek zkusí. —
To jsou smutné komedie,
v kterých není švarné děvy!
Co jsou bez pastýřek Arkadie,
co jsou ráje, v nichžto není Evy?
Mezi bludičkami skví se dennice,
mezi koukolem jest také pšenice.
Bratři! slyšte, nebojme se!
Vem to šlak!
Osmělme a ožeňme se,
ať jest tak anebo tak!
S chutí! neboť bez kuráže
člověk pranic nedokáže;
s chutí! ať se co chce děje,
odvážlivým štěstí přeje!
V pravdě — kdybych milován zde byl —
hned bych se tu oženil!

Fr. Jar. Rubeš.

86.

Konšelovy nehody.

U rychtáře pod Domaznou
hraje obec kolomaznou!
To je blesků, to je hromů,
když vám někdo po svém bere domů!
Sám pak rychtář začne klít:
„Jirko, budeš-li pak barvu ctít?
Už ti zas jde rundem hlava?
Na svou hodnost, — na rytířská práva
ujišťuji tebe:
že se z pořádného hráče těší nebe
a že . . . kdyby tu jen kmotr konšel byl,
aby ti to takhle po lopatě postrčil! —
Však hle, kmotra už tu z Prahy máme,
nynčko kartům vale dáme;
kmotr konšel poví nám teď hnedlinko,
co as platí v Praze semínko?
jak se tam as po všechny ty časy měl,
a pak — zdali tam tu dráhu neviděl?“
Kmotr konšel, posadiv se k nim,
počne takto s nadšením:
V Praze — tam je, hoši, blaze,
ačkoliv to často přijde trochu draze;
tam-li necinká vám kapsa cvoky,
domů raděj naměřte hned kroky;
těžký-li vám ale měšec kapsu dere —
zvláště má-li někdo na džbáneček chuti,
ať se honem odebere
na Poříčí „ku labuti“;
tam vám dají bez protekce
kapitální lekce!
Tam si vás hned zasednou
z mokré čtvrti kamarádi,
na stůl dají láhev bezednou,
začnou zpívat, k veselosti povzbuzovat,
o vojnách a půtkách vypravovat,
slovem — budou vás mít rádi!
A ta láska, a ta přízeň
poroste, čím větší žízeň,
až vám tolárky a dvaciášky
z kapsy vylítnou jak prášky.
Že je tomu v pravdě tak,
budiž na tom dosti,
když vám z vlastní zkušenosti
trochu povyjasním zrak!
Semínko — to, moji zlatí,
v Praze hezky platí;
opasek můj byl vám plný stříbrňáků.
Tu si myslím: několik jich musíš
utopit v tom pivném láku,
ať přec něco zde zakusíš!
Zajdu tedy se vší chutí
„ku labuti“,
poručím si za dvaciáš piva
a přikážu: harfeník ať zpívá!
Sotva že se sklepník se džbánem tu žene,
byl vám obsazen již celý stůl;
já hned merčím, jako na ty vrata vůl,
ptám se panáčků, co chtějí?
Ti však potichmo se smějí.
Já si myslím: Jen se smějte —
života si přejte!
Oni ale začnou s poptávkou,
odkud jsem a kudy jedu;
až pak přijdou s rozprávkou
o Netáliji a vojně.
Já tu vedu
řeči o Rusovi, Taliánu,

oni zatím hojně
pijou, ale z mého džbánu.
Píte dost, a nebojte se nic,
začnu křičet z celých plic;
toho trochu truňku mně snad nezabije?
Já vím nejlíp, co je Netálije.
Já byl u Verůny v Neapoli,
v Římě — všude,
tam z vás nikdo nepobude;
sedm let jsem ztrávil v poli!
Houbec vy se o tom dovíte,
co jen doma na pekelci sedíte.
Co tak horlím, hoši vám tak pili,
že se všickni podchmelili;
já tu vezmu jiný ton,
řeknu: „Naší veselosti
budiž pro dnes dosti!
Hej, sklepníku!
kolik dvacetníků
přijde za ty džbánky vám?"
On mi řekne: devět; — já je dám,
a už táhnu podívat se na ten ajznbán.
Volným krokem jdu vám po ulici
ve vší slávě;
ale kamarádi! — v hlavě
bylo, jakoby mi rozžal svíci;
kuráže jsem měl až dost;
s nejsilnějším chlapem byl jsem v stavu
vsadit se i o poslední hlavu,
že mu zlomím každou kost!
A z té pivní alterace
octnu se vám v prostřed place,
kde se musí peníz dát,
chce-li se kdo po té dráze brát;
mně se zdá, že tomu
páni nádraží neb dražeň přezdívají;
je tam řada krásných domů,
z nichžto vozy vybíhají.
Já tu do jednoho zabloudím
a začnu se hnedle ptát:
„Co pak asi musím dát,
když mne dovezete k nám?"
Písař mi tam ale takou sumu řek',
že jsem se vám toho lek'.
Pak to ale vezmu na ohledy:
Pěšky jít — to zdrhneš boty;
zde si popojedeš podle noty,
a pak můžeš ještě dnes
pozdraviti naši ves.
Zaplatím vám tedy.
K odjezdu však ještě nebyl čas;
tu se ve mně ozve hlas:
Brachu, ohledni se po tom stroji,
co ty rejdy vlastně vyvádí
a jak šipkou hnaný dovádí.
Sotva že jsem si to domyslil,
už tu u mne vozejk stojí,
jemuž kolomoták říkají.
Je to přepodivná hračka,
vypadá jako stříkačka,
jen že napřed velký komín má,
do něhožto z podlouhlého sudu
kouř se mocně prodírá.
Dále je vám velký měděnec,
jenž se leskne jako zlato;
po stranách jsou ňáky
kliky háky;
já vám koukal na to,
až jsem pozbyl rozum dohola.
Pak jsou vozy, každý jako stodola.
Těch vám k sobě přivázali,
až mne z toho hrůza přešla.
Ku předu ten kolomoták dali,
který, když tam něco stisk,
nehorázně písk'.
Když to všecko urobili,
kdesi vzadu zazvonili,
na kteréžto znamení
beze všeho prodlení
všecka čeleď do vozu vám vešla.
Sotva že jsme se tam usadili,
tu již do třetice zazvonili,
a hned na to jedem z brány ven.
Já vám prosil nebe jen,
aby se to nezvrátilo —
takové jsem strachy měl!
Marné by to bylo
povídat, jak prudce ta věc letí;
je to učiněný zázrak, milé děti!
Na příklad vám jenom toto buď:
Nejrychlejší pes,
kdyby nás tak honit chtěl,
brzynko by během kles;
ani nevím, zdaž by plný sud,
kdyby s kopce ubíhal,
proti tomu čertu jenom nelíhal!
As tak deset korců nebe,
těch vám bylo okamžením
(nechci klamat vás — ni sebe)
za námi a za spřežením!
Když ty korce nebe takto počítám,
tu mi teprv napadne:
Hochu! konečně jsi za bílého dne
šeredně se zklamat nechal
a vzal radu zlou!
Kdo ví, kam tě takhle dovezou? —
A co se mi jenom zdálo,
na mou duši! — to se také stalo:
místo v našich Domaznicích
octnul jsem se v Pardubicích! —
Povystrčit oknem hlavu,
to jsem strachem nebyl v stavu;
nebyl vám to také žádný špás!
Když jsem křičet chtěl,
umřel mi vždy na jazyku hlas!
Co jsem tedy počít měl?
A to všecko nemuselo být,
kdybych jen byl nezabloudil pít;
ale k vůli safienské opici
běhal jsem již jako voják ulicí,
přec se ještě nynčko ohnout dám!
Tak jsem musel, u všech hromů!
zpátky cupat pěšky domů;
z vejdělku pak hrozně málo mám!
Inu, člověk se jen jednou zklamat dá,
podruhé už také spády zná.
Teď si u rychtáře, kmotra Bárty —
ať už máme kapsu práznou —
zahrajeme kolomaznou!
Jirko, dávej karty!

Fr. K. Drahoňovský.

87.

Despotismus ženských.

Naše velslovútné století
žene špekulace, pára, ba i vzduch,
jimi ale vládne lidský duch;
myšlénkou a parou můžem projeti

za několik okamžiků
Evropu i Ameriku!
Duch náš denně nové divy plodí,
ve vzduchu si pevná křídla rodí. —
Přec je ale v světě hůř než zle —
přec nám kynou slasti jenom mdlé!!
Kde však máme hledati
příčinu těch častých lamentací? —
Mámeť k tomu krátkou dissertaci:
příčina jsou toho děvy,
poslané nám bohův hněvy. —
Jakých ženy natropily zlostí
Římanům a Řekům — známo dosti,
a pak našich amazonek roje
jaké vedly proti mužům boje,
toho a pak mnohem více
dočteme se ve kronice.
Tenkrát arci dost zle bylo —
to však hoře
se jen spoře
v světě uhostilo.
Za to se však za nynějších dob
skrze ženské více děje zlob!
Děvče sotva spatří svět,
již je blaží slasti květ;
tu je k prsoum vine něžná máti,
oka svého od dcerušky neodvrátí,
moucha se jí nesmí tknout,
chůva od ní ani hnout.
Ukolébavku jí sama zpívá,
kaši stokrát denně zhřívá. —
Pachole-li matka má,
velmi málo o ně dbá!
Kluk tu bříská,
co jen může, výská,
aby zbudil outrpnost.
Matičku však pojme zlost:
„Co pak? Vida, vida, kluk!
jaký dělá hluk!
Nech ho, ať se příčí,“
praví chůvě k odchodu —
„nechť si, jak chce, křičí,
není mu to na škodu!“
Že tím počínáním, moji zlatí,
mužské právo mnoho tratí,
dá se rukou namakat;
chcem-li si však zaplakat,
udělejmež kroku
do čtvrtého žití roku!
Jest to věru smutná věc;
tu má klučík teprv očistec!
V sukničce si chuďas kráčí
jako v smutném uvěznění!
Slza oko mladé máčí,
jako kdyby ubožáček věděl,
že v té sukni jeho domov není,
že z té kruté ženské vlády,
dřív se nevydere,
leda až se někdy odebere
do velké armády! —
Dívce — jížto arci v kráse rovno není —
za příčinou nastuzení
ledajaký šat se nehodí.
Tu pečlivá matička
citlivého mazlíčka
kalhotkama přiodí,
kterýmiž mu mužů práva
před časem již dává!
Když se dívka potom zpamatuje,
poznajíc svůj blud,
závojem si líce zahalnje,
neb ji pojme taký stud,
že se mužských zraků štítí!
Má-li závoj — musí také míti
krinolinu, parasolek,
z pod nějž očkem jaksi nevinným
střílí za jinochem spanilým!!
Ten jí galanthoma odříkává,
bohyní a modlou nazývá ji svou,
otvírá jí knihu srdce planoucího,
mysle, že je pánem ráje žádoucího,
ale chuďas — potázal se s zlou!
Sotva, ukázav jí paty,
vyjde z dveří ven,
již si na něm vtipy brousí:
„Hm! hm! chce mi dělat šén,
myslí, že když anekdoty trousí,
když zná z knihy promluvit,
že hned musím jeho být!
Ať mi panáček dá pokoj svatý!“ —
A tak srdce vroucí přítulnost
splácí ženských hrdá vznešenost. —
Zajdou lásky doby milé!
Dívku trápí dlouhá chvíle,
již jak může zažehnává.
Brzy v kartech příští hledá,
hned zas v hradech z větru sedá,
aby k sňatku učinila kroku,
čítá dlouhá léta dvacet roků.
Vdávadlo jí spáti nedá,
v novinách jen moudrost hledá,
ve „Figaru“ v „Humoristu,“
v každém časopisném listu
kopy vtipů vyhledává.
S ní jen mluví krásně Němec, Vlach,
česká řeč je u ní: „dumme Sprach!“
Takové-li dívčici
Čech chce podat pravici
a před srdcem jejím vládnout,
musí co již dávný vlastenec
co Němec neb Francouz před ní zmládnout!
Dívka, v jejíž tváři kvetou růže,
ve světě teď všechno zmůže!
Sprostý voják v čase malém
může býti téměř generálem!
Dívka přimluví se u tetičky,
tetička pak u kmotřičky —
kmotřička pak dále prosí —
a už chlapík zlaté porty nosí!
Komu však je protektorem muž,
ten si padesát let věrně služ,
učiní z něj ovšem tambora,
pro zásluhy nechají ho bubnovati u dvora.
Druhdy muži hodni chvály
spisy věnovali světu blahodatné,
děvy hleděly si práce zdatné,
péra chopiti se bály.
Děvče tenkrát jenom pérem vládlo,
když si spisovalo prádlo!
Nyní v časopisy, v almanahy
ženská mnoho učenosti metá,
takže mužům z učeného světa
kritikové hrozí: „Veta! —“ —
Teď vám ještě, drazí hosti,
ze vlastní své zkušenosti
jeden příklad dám.
Přiznám se, že já též děvče mám —
děvče — jako růže skvělý květ,
jíž se pyšní celý svět!
Její černé oko k lásce zve,

její city jsou i city mé! —
Obávám se věru pomsty nebe,
neb ji raději mám nežli sebe! —
A přec, moji milí,
mívám trpkou chvíli!
Tážete se po příčině?
Tu bych chutě zjevil vám,
kdybych tu byl jenom sám.
Děva moje po mně okem střílí,
a já chudas nemám tolik síly,
bych moh' zapřít sebe sám,
pročež deklamaci zavírám.

Fr. K. Drahoňovský.

88.

Píseň o botě.

Dosti dlouho teletiny
v škopíku jsme močili:
čas již, chaso! bychom nyní
ku verpánku kročili.
Tedy ruče jen
s kůží z moku ven;
chop se míry, vezmi boty,
čile, chutě do roboty!
Vše, co chutě počínáme,
vše se dobře daříva,
proto také kvapíváme,
když nás jarmark vyzývá!
Chasník, když se v práci kývá
a se vrtí v třinůžce,
jak když holub vejce skrývá,
jako lenoch v podušce:
řemesník ten pravý není,
z ševcovny ho vrzte ven!
Užírátě mistru jmění,
hanbu druhům plodí jen.
Tak zní zákon ševců cechu:
„Máš-li co, tak spěšně jez,
v chůzi, v řeči, povždy v spěchu,
spěšně se též k práci nes!“
Kůže dobře nabobtnalá
vláčná je a povolná,
by se jí teď valchou dala
forma noze ozdobná.
Valchu v ruce vem,
cvikej tam a sem
a, by holeň mohla slouti,
dej ji větrem ovanouti.
Žel Bůh! mnozí větroplaši
taktéž i nás valchujou,
hanou cvikají čest naši,
pomluvami vochlujou:
Ať si ale svět nezbedný
mluví co chce, pravím přec:
řemeslem že v stavy přední
v světě přináleží švec.
Oblec krále v háv a zlato,
korunu vsaď na kštice:
stíží splesá, ručím za to,
nedáš-li mu střevíce.
Ozbroj vojsko, dej mu střely,
kord a s výložkami frak:
ševci-li bot odepřeli,
můž-li v pole jíti tak?
Bez bot není udatnosti,
v botách mužnost, v botách pych;
bosý je pln bojácnosti,
hrůzu neplodí jen smích.
Zdaž jste rvát se o muzice
bosého kdy viděli? —
Reci v botech do pranice
jen se vezdy pouštěli
An se kůže větrem suší,
nezmař chvilky jedinké;
o dratve se starat sluší
z poskon, pevné, tenounké.
Jen bez meškání
čechrej česání,
vlákno na bidle si rozstři,
skruť a posmol, štětí zostři.
Není o to, boty šíti,
jak si myslí mnohý snad;
bota musí pevnost míti
a být nesmí beze vnad.
Hlavní věc je, by byl pevný,
nevyvratný boty šev;
odtud slavní mistři dřevní
vzali ševců ctný název.
Nynější sic řemesníci
zavrh'i jmě počestné,
zvou se za to obuvníci,
že prý to tak modestné;
však se praví, že jen lepí
obuv tito modaři,
a že (nechci dělat klepy)
ve švu jsou jen hudlaři. —
Po pevnosti jdou pak vnady,
krásu chce mít všudy svět;
není tedy jiné rady,
švec být musí znatel věd;
jakby inžinýr, on rozměr
v oku, v prstech musí mít,
měrou krasovědce poměr
musí knejpem vyvolit;
musí v noze svaly, kosti
lépe anatoma[1]) znát,
a i vkusnou umělostí
velké tlápě slíčnost dát.
A tu, kde ok kuřích psoty
nemůž zahnat lazebník,
dát má umělecké boty
místo léku — „ohavník“!
Maje holeň sheftovati
přines s valchou ji sem zas,
opatky též štepovati
bude nyní vhodný čas.
Drobný, stejný štych,
ten je ševce pych.
Sešij, chaso! pilné tály,
ať se dílo samo chválí!
Bez vad musí bota býti jako panna,
sic ji stíhá hana.
Dívku haní lidé tuze,
jestli velký, mužský její krok,
aneb lehkovážný její skok;
ona má být jako štych náš drobné chůze.
Muž, ten nechť se v chůzi klátí,
máť on k tomu dlouhé hnáty;
ne tak dívka, ona má jen kůstky,
outlé žilky, slabé svaly, samé podrobnůstky;
nožka krásné pletě
jistě vrch je krásy v světě.
Když tu světa rosou
chodívaly v sandálech, jen nohou bosou
bohyně a poludnice,
římanské a řecké krasavice,
všecky rusalky a víly:
tehdy v blaženosti žili —

jak nám svědčí staří písničkáři —
ševci, též i přištipkáři.
Totě muselo vždy rozkoš dáti,
dívce míru bráti! —
Panna kdy stoudně
kdesi pokoutně
řeménky odpnula,
sandálek vyzula:
kladla pak nožku
pod ševce oči.
Aj tu on kožku,
blaženec! zočí,
bílou a něžnou,
jakoby sněžnou,
a v ní se modrá
v žilčiček síti hebounké
krev její bodrá.
Švec tu hned klekne,
nožku obemkne.
Na konci nožičky
třpytí se nehtíčky
hlaťové[3]), kulaté,
lesklé a květnaté.
On se k nim níží,
tváře v nich zhlíží,
drží teď v hrsti
hebounké prsty;
ruka se třese,
míru kdy nese
od prstů k patě
kolmo kulaté;
chodidlo hladí,
o kůtko vadí,
nožku lehounce váží
a se jí blaží . . . .
Škoda, pravím, těchto zlatých časů!
Punčochy — ty patří k dasu!
Kozel by teď dívku vzal,
kdyby našinec jí bral
jen na bosou nohu míru!
Ukrývají noh teď, jak by byly z zlata,
štěstí, že tu někdy mají díru,
jíž jim kouká palec nebo pata;
sice bychom nevěděli do smrti,
mají-li noh z masa nebo ze kvítí.
Nebyly ni bohyně, ty řecké,
takto upejpavé jak ty holky české.
Sama Lada, když v Kytéře rozkošila
a tam v bále obuv protančila,
nechtíc schválně poslat do nebe,
sandály tu ševci dala dělat pro sebe.
Přišel, klekl, hned se k míře točil
ale — — co tu zočil!
Nožku, ach! z plynu a z červánek slitou,
z arómy, ze zvuků, z pablesků svitou.
Předkem všetečné prstíčky kynuly,
smály se, k sobě se vinuly,
tenounké,
měkkounké,
jako když z konvalin, z lilije
věneček uvije.
Za nimi nožička
v podobě podlouhlé,
okrouhlé,
a na ní kožička
hebounká,
bělounká,
z narcisek, z nachu,
z hedbáví, z holubic prachu.
Tu se zas od malíku
lehounce ke kotníku
pnuly žilčiček pruhy,
hrajíc si barvami duhy;
tam zase vyduté kotníčky
smály se jako dvě mlaďounké hrdličky,
a tvrdší k chodidlu kůže
rděla se ruměncem růže;
celek pak končila okrouhlá pata,
lesknouc se zlatě jak Aurory vrata,
Ach! tu mistr náš k nožce se schouliv
a ústa slaďounce sšpouliv,
nožičku zulíbal,
lehounce kolíbal;
ale v tom Amor, šprýmovný klučina,
schválně se sápe do lůna matčina
a nožek čiperných v skoku
všetečně,
jakoby bezděčně,
ševcovu oku
broubu řízy[3]) pozdvihne;
v tom se tu zamihne —
jako když labutě
bělostné perutě
vyřinou na vodní hladině —
bohaté lýtko bohyně.
Na mou milou víru!
Není divu, že tu pustil míru,
že mu taky
zašly zraky.
Chtělť i umřít v sladké muce,
až ho Amor vzav za ruce
dal mu jeho čepici
a ven k dveřím vedl sednicí.
Mistr pečuj, botu robě,
by byla jak ulitá.
An holeně sšity obě,
alcny vem a kopyta,
nártem převlíkui,
cvoky přicvokni,
a, by obuv padla čistěj,
pod kopyto rámec chystej.
Není radno, aby slabý zeměsyn
odvážil se blíže k bohů lesku;
ach! on v záři jejich blesků
bledne, hyne jako stín,
bez milosti jako Ikar[4]) pohoří,
nechť se třeba potom v moři ponoří;
voda jinak chladodatná
není tuto pranic platná. —
Jako svědčí staří pěvci,
tak se dálo také ševci.
Ohně plápol se v něm vzňal
a v něm žířil,
praskal, vířil,
že se sotva domů dopatchal.
On sic učedníka
hned si poslal do rybníka
vody nabrati;
avšak nestačil mu s žbánem běhati
ubohý ten kluk!
Ach! zde nestačilo na sta žbánů, na sta rok.
Strachy zvolá: „Prone[5])! jenžto střely ohně metáš,
nazpět voláš, ve dlaň chytáš,
ach! já více
nechci zříti bohyň líce,
ani Nymfy nohu k srdci nepřivinu,
pomoz jenom, pomoz, než tu zhynu!“ —
Zevs byl v dobrém rozmaru,
s ním se celé nebe smálo
prosíc, aby ševci bylo zdraví dáno.

Velel tedy sluhům jíti v almaru
a tam vyhledati staré sandály;
a když mu je podali,
poslal po orlu je mučedníku
do škopíku. —
Ha! ký div!
Sotva sandál v vodu padl,
oheň hasl — schladl.
Přece ale zůstal jaktěživ
švec od toho času potrhlý,
koktavý a nevrlý.

V ruku vezm knejp teď břitký,
podešev si vyřízni,
ať je pevný, ne pak řídký,
dobrý hřbítek vyhlídni;
tence buď sklepán,
nešetř chaso ran!
Rovně klepej, stejně všady,
až se kůže co kov ssadí.

Od té doby také pochází,
že svět ševce tepá,
pomluvami klepá,
slovem, závistivě s námi zachází.
Závidělte nám, že králové a knížata,
zvláště ale, že nám děvčata
krásu nožek odkrývaly.
Nejvíc pak se durdívali
závistiví milenci;
neb se mnohý vinul k nohám bohyně,
avšak nožky prchly z rukou třeštěnci,
volně ale spočinuly našem na klíně.
Tudy, by nás závistníci umořili,
rozličnou si obuv vymyslili·
aj, tu holeň à la Diana
měla v předu býti zašněrována,
tu zas hladká a zas samé vrásky;
tu zas škorně z kůže kordovské
měla býti lehká na procházky,
s obrubou a zlatým štepem jako čižmy uherské.
Opět, aby mohli chodit v vodě,
chtěli míti juchty neproniklé v brodě;
dříve byla přezúvná, za našich pak let
nechtí jinak než jen anbalet. —
Tím nás ale málo zondali,
my jsme se jim pouze vysmáli.
Vedle soch a řezby pod ochranou Musy plastické
kráčí dílo naše klassické! —
Avšak chtěli dle své odvážnosti také
nepotřebným činit dílo naše všaké.
Na své hrubé paznehty
navlék' sedlák trepky dřevěné,
boháč křivé na nehty
nastrčil si bůty plstěné,
báby bačkory si pletly z šlaků,
z rákosí a ďas ví z jakých draků;
až konečně jako šišek borových,
bez knejpů a šídel ševcových,
na kaučuku, stromích v Africe
růsti nechali si střevíce! —
Zdaž nás vyhubili?
Co tím docílili?
Mohli se v tom sice hápat, šoupat,
ne pak tančit, ba ni slušně stoupat.
Terpsichoro![6]) ty ne z klínu Jova,[7])
chci se vsadit, že jsi lůna ze ševcova;
aspoň tance, tvoji kojenci,
jistě že jsou ševců zplozenci.
Což to divno? Či že nezplodili s Thalií[8])
také ševci tamto, tuším v Thracii,
vážný kothurn?[9]) Kdož to upřít můž,
že by bez nás Herkules, ten statný muž,
byťby zlatou přilbu měl a sloní luk,
přece zůstal jenom bosý kluk? —
Navleč, chaso, v plechovnici
dlaň a pošvy přišívej,
potěhem si k nohavici
nárt a podšev připínej;
ruce rozpřahuj,
dratev dotahuj:
ať je pevné, vkusné milo,
k tanci lehké tvoje dílo.

V tanci, ha! tu lepá krása
našeho se kunštu jeví;
oh! tu srdce pleše, jásá,
má-li slastí puknout aneb plakat, neví.
Umlkněte hany všeliké!
Při tanci se pojmy veliké
v srdci ševce kříží,
tu v něm tentýž oheň žíří,
který zplodil Terpsichoru
v tanců dovádivých chóru.
Neb když sestoupily z čisté šézy
střevíčky a botky k bálu,
u věnci pak polonézy
staví se a řadí v sálu:
počnou po podlahy hladině
lehounce a nevinně
chodit a stoupat,
jektat a šoupat.
Hned pak v minetu zase
brávají vážnost a dvořivost na se;
vespol se koří,
uměle dvoří,
nesmělým okem,
zdlouhavým krokem
v pravo a v levo se plouží,
pak se zas ku předu krouží. —

A na to ve polce křepké
botky a střevíčky lehké
spojené hopkujou,
v čiperném poskoku,
kratičkém polkroku,
vespol se celujou,
laškujou, šaškujou,
a tak mrštně si hrají,
až se uondají. —
A kdy zvukové rázní
uherské zavzní,
v řadách se bujných,
v postupech spurných
staví a řadí,
bujaře řádí.
Střevíčky v veselém cupotu
opatkem cinkají,
a boty v zmužilém dupotu
ostruhou břinkají;
k sobě se kloní,
hned zase honí,
v povětří lítají,
hněvně se zmítají,
na sebe doráží
se svíží kuráží,
tak že se budova třese,
až hudba konečně pokoj snese. —
Na to kdy zajásá veselý chlapík
hulán neb husárek neboli kvapík:
v divokém víru,
jakoby neznajíc pokroku míru,
klopotně,
robotně,

divoce, plašně
povětřím frnčí,
že až tu strašně
podlaha drnčí. —
A kdy se rejdovák s rejdovkou spáří,
podobně s veselou tváří
před sebou těkají,
vespol se strkají,
jakoby ztřeštěné děti
salonem letí,
couvajíc,
klouzajíc,
až pak jsou bez dechu,
musejí ustati ve spěchu. —
Pakli je opět kadrilka spojí
k vábnému milenců boji:
v rozmaru houpavém,
v postupu šoupavém
na sebe kývají,
hned se zas stydlivě skrývají,
jakoby k sobě se plíží,
avšak si cestu jen kříží,
a již zas kolem se vinou
klopotně zběžně,
až pak se poškádlíc minou
lehce a něžně. —

V polokruhu ať se zkrojí
nyní vkusně podpatek
a s ním ať se trojím spojí
prošíváním opatek!
Když se přešlapá
aneb odloupá,
zasluhuje, kdo ho robil,
aby mu jím hlavu pobil.

Neznám v světě větší ohavy,
jako špatné ševce dílo;
totě nám vždy k hanbě posloužilo,
světu dalo k smíchu potravy;
z toho myslí svět, že není schopen umělosti,
že jen určen podšvu ke tuposti.
Chyba lávky! — Či to nebyl švec,
jenž tam sypal se vším právem hanu
na tu Apellovu šmatchající pannu?
Zlepšil malbu — za to zván byl ohavec,
a měl za své věrné posluhy
štětcem dostat na zad odsluhy. —
A což Krišpín s Krišpinianem, svatí bratři,
pošlí z krve římských lechů,
jichž nazvati Gallův apoštoly patří:
zdaž nebyli z našeho též cechu? —
A ten francský vlastenec,
Saint Simon, zdaž nebyl také švec?
Že on velkou válku zplodil,
že on proti trůnu brodil —
na to nedám zhola nic,
a snad není toho pravda ani polovic.
Vždyť na ševce od jakživa
kydá hanu řeč i kniha lživá!
On chtěl volnost a řád stejný míti,
byltě švec a nechtěl v hanbě žíti.
Že pak s toho sešlo,
v seč a zpouru přešlo,
zdaž on za to může?
Kdyby podkovou kdo ranil muže,
kterou přibily mé ruce:
zdaž odsouzen za to bude k muce?
A což John Smith v Americe,
jehož Mormoné ctí převelice
jako svého proroka,
jehož Spojený stát bál se jako soka:
nebyl z našeho též pořádku? — —
Takých mužů máme v dostatku,
kteří uměle a rádi
potěh změnili za uzdu vlády.
Netřeba mi jíti za mezníky
hledat takovéto panovníky;
v naší samé vlasti přeudatně,
moudře, štědře, blahodatně
vládla ruka takového pána.
Či ta zpráva není zjevně psána,
že byl Přemysl náš pověstný
mistr ševcovského řádu počestný?
Nestojí to ve kronice výslovně,
že si robil střevíce sám mistrovně?
Svět nám chce to sice upírati,
pokoušíť se písmo vykládati,
že byl rolník; — proč si ale na památku,
maje opustit své Stádice,
nevzal pluh, proč ze všech statků
vzal jen s sebou střevíce?
Navrhujou: že prý byly z kory
a ne z teletiny.
Aj, to věru slabé vzdory!
Vždyť přec musely mít podešviny,
sic by v orbě byly za den na caparty;
snad je proto z lejčí splet,
že jsou za pohanských let
byly v módě měkké z lejčí nárty. —

By měl podšev okraj černý,
černidlem jej omaluj;
bychom kráse byli věrni,
uměle jej fornéruj;
v ruku rádl vem,
krásný utvoř lem;
neb co čepec beze krajků,
to je podšev bez okrajků.
Co tu práce, co tu potu,
než urobí švec tu botu!
Ach! co svět je v svém úsudku
plný škodlivých předsudků!
Střevíc šít a boty dělati,
to jen hana jest,
ne však boty trhati,
ne, to chvála, zásluha a čest!
O vy předci slavní!
vy jste tací nebývali,
když jste v době dávní
Přemyslu se klanívali!
Taktě byli ševci od vás ctěni,
že jste města zvali jejich jmeny —
Postoloprty jsou důkaz toho;
teď sic také historiků mnoho
chce nám namítati,
že se nepočaly takto zváti,
poněvadž švec „postoly tam prtil“;
kdo by moudrý hlavou nad tím nezavrtil?
Na všelikou jejich námitku
pravím krátce: píšeť Hájek sám tu povídku,
a ten, bližší tomu věku,
více platí nám,
než těch dnešních dějepisných reků
učený a stranný krám. —

Jižjiž bota dodělána,
schází jenom lesknavost.
Fidlovačkou budiž dána
podšvu zhlídná ryšavost.
Botáky v ni vraž,
viksem dobře maž,
a hned, co jen síla stačí,
šoustej, hlaď a tři kartáči.

O! ty slavný Britů králi,
jenž jsi poslal botu v parlamentní radu,
hoden's, bychom tobě věčnou úctu vzdali!
Já tě aspoň vedle Šalamouna kladu.
An již b o t é takovou přál poctivost,
že ji kázal koňmi šesti
ke sněmovně vézti:
jakou musel teprv k ševcům jevit uctivost!
Každý za němou měl botu,
myslil, že říc' nemůž ani jotu;
ale když se nenadále
místo krále
ukázala
v parlamentě:
saframente!
tu se mluvnou býti dokázala.
Co by řečník řečí vážnou,
důtklivou a snažnou
musil půldne kázat,
bota mohla poukázat
beze všeho křiku
bleskem okamžiku.
Řekla jadrně a rázně:
„Král vás všechněch žádá snažně,
abyste mu dali pokoj s sněmem,
poněvadž mu hýbáte jen hněvem.
Č i n y žádá panování,
A on času nemá k poslouchání.
Slovem: zhnusil vaší rady křik si — —
dixi!"
A tak víc než mnohá kniha, tím jsem jist.
bota může pověděti,
jen kdo zná v ní číst,
aneb chce se poučiti.
An se lidé táží
na atesty mravů a statků:
ševci cizince d l e b o t y váží,
aniž uběhnou kdy do zmatků.
Zřím-li, že mu čouhá z boty sláma:
vím, že před sebou mám cháma.[16])
Leze-li ven nehet od malíku:
zajisté ten z daremných je poběhlíků.
Opatky-li host můj přešlapává,
boty-li jak lišky nosí zryšavělé:
o! ten v krčmě často stává,
neví ale o kostele.
A kdo boty stále kartáčuje,
na ně hledí v každém kroku,
každý muší kal hned oprašuje,
jako moře každého se štítí moku:
pedant to neb starý panic, jenž byl v boji
lásky někdy — dávno — přešťastný:
nyní si jen nohy strojí,
v hlavě jsa již nešťastný.
A kdo podpatek má vysoký,
ten je jonák malý, frišný,
veselý a někdy pyšný,
v lásce divoký.
Kdo zas botu nosí plnou cvoků,
pod patou pak pevné kování:
tomu hospodárnost čítám v oku,
ten se také v krčmě statně ohání. — —
Taktéž obuv měřítkem se vzdělanosti
zváti může celých národů;
aspoň já ji z něho zřejmě dosti
poznám bez všech dalších návodů.
Když kdo o neznámých zemích vypravuje,
ptám se: Jakou pak tam obuv nosí,
či snad chodí bosi?
Již vím, národ vzdělaný-li čili divý sluje:
národ, který chodí bos,
je buď zotročilý
aneb ještě zdivočilý,
pohan je a bydlí v lesích jako kos.
A kde v sandálech se národ šoupá,
tu se pomeranč a kaštan v lesích houpá,
tu je vína, koží, všeho dost,
ale také v lidu lenivost. —
Jak se bota leskne jasně,
jaká z ní jde milá zář!
Zhlídnout co v zrcadle krásně
může se v ní ševce tvář.
Nezapomeň však
vtisknout mistra znak,
aby podšev jméno chvalné
dílny roznes' v kraje dálné.
Jako my tu v těch bot lesklé záři
zhlížíme se s vyjasněnou tváří:
taktéž radost srdce otce dvíží,
an se v tváři děcka svého zhlíží;
jako my jsme musili ty boty klepat,
líčit,
ladit:
též i on své dítě musí přísně tepat,
v dobrém cvičit,
někdy hladit.
A když odchoval je těžce dosti,
musí v svět je poslat bez milosti
k slzám, pláči, nářku,
k svízeli a strasti.
Jářku:
Tak i bot těch, aby ve propasti
brodily se moků
a ve blátě toků
a se v skalném světě mučily,
osudové určili. —
Než pak bude po robotě,
boty slušně seřaďte,
která patří bota k botě,
vedle sebe posaďte.
Dratví každé dvé
svažte hotové,
ať se mohou volně nésti
v šírý svět si hledat štěstí.
Neníť dobře býti samotnému
ani tvoru hotovému;
nebtě všecko v světě, co se zdaří,
také vesele se páří. —
Tak stávají mládci, panny za mladosti
podle sebe plni nadějnosti;
hle! tak lásky poutem spoutáni,
jak ty boty dratví svázány.
Jak motýlci po kvítkách se pídí:
spolu po všech plesných koutech slídí. —
Nechať hejří a se smějí,
dokud mohou aneb chtějí;
neb, ach! všecko svého konce dojde,
podšev i věk mladý s láskou pojde.
Musí bota prochozená se pak podrazit,
lásku zase musí — třeba zvyk jen dosadit.
Nikdy nesmí se však rozvádět,
ne, ne, spolu musí chodit do nejdelších let.
Spolu musí po skalinách tvrdých chodit,
spolu se i slzí proudem brodit.
Pročež ať si toho váží,
na koho se štěstí pousmálo
a mu objímati mužnou paží
věkem rovnou ženu dalo.
Co je do bot, jestli jedna zánovější,
druhá obstárlejší?

Stará vždy je nedotklivá,
bublavá a popudlivá,
i se šetří v každém kroku;
zdravá musí za ní chodit v moku,
až pak přece brzo ovdoví,
a tu v nejkrásnějších let svých době
přivine pak k sobě
pantofel ký hnusný, surový,
žeť jí hanba kam s ním jíti;
musí nebohá se doma želem umořiti.
Když však obě v stáří stejné:
Mohou spolu světem jíti svorně, věrně,
až pak v stejné době
pokoj věčný najdou v jednom hrobě. —
Šťastně dokonaná práce
v duši lije veselost,
chuť dá k jídlu, do rekrace,
nezná vadu, mrzutost.
Odlož, chaso, zbraň,
ku večeři vstaň;
až pak bude po polívce,
můžeš každý ku své dívce.

1) Anatom — znatel vnitřní soustavy lidského těla. 2) Hla (žensk. p.), -ňštál; hlaťový, křišťálový. 3) Řísa dlouhý, skvělý šat. 4) Ikar (z pohanského bohosloví) spáliv sobě na slunci voskové křídla zahynul. 5) Pron, Perun čili Zeus — u pohanů nejvyšší bůh, bůh hromu a blesku. 6) Bohyně čili Muza tance. 7) Přední bůh pohanský. 8) Muza divadelního umění. 9) Střevíc starých Řeků při divadelních hrách. 10) Sprostáka.

89.

Klímal a Dřímal.

Klímal a Dřímal, staří praktikové,
jimž stav manželství trnem v oku byl,
přec lsti podlehli Kupidově,
již si byl na ně chytře vymyslil.
Oba si našli svoje potěšení.
I pravili tu k sobě: „Bratře, mezi námi
na věky musí trvat přátelství.
Jací jsme byli, jsouce ještě sami,
takými budem také v manželství.
Buď jak buď, my jsme my, to víme,
přátelství naše není žádný klam;
my nikdy od sebe již nepustíme,
vždyť jedno srdce bije v prsou nám!“
A téhož dne nevěsty vedli svoje
k oltáři ku věčnému spojení. —
Bylo to, jak byly ty nepokoje,
ty demonstrace a ta srocení. —
První dni — ó je! což ty krásné byly!
Paničky sladké byly jako med,
že v ráji býti oba se cítili.
Byli sic v ráji, však jen — na pohled!
Neb andělské ženušky postrádaly
znenáhla všecko svoje andělství,
a za to ihned také okázaly
porcičku svého ďábelství.
Dřímal se prvně svěřil druhu svému,
arciť že tajemnosti v pláštíku:
„Nevím, nevím! však zdá se srdci mému,
že jsem již v bryndě, drahý bratříčku!
Neb jde to jaksi — tento — nevím ani,
však na jisto je háček v stavu mém,
neb — arciť neřekneš to svojí paní! —
má žena, věř, jest pravým čertíkem.
Ano, můj druhu, osud litý, krutý
strašlivou pomstu na mně vykonal;
jsem jak v horoucím pekle uzamknutý,
vím, že jsem štěstí na vždy pochoval.
Neb celý den s ní ďábel hraje;
co činím, všechno jest jí hřích,
na všecko bručí, křičí, laje; —
pomoz mi Pánbůh v nebesích!!“
Pohnut mu padl Klímal do náručí
a šeptá do ucha mu potichu:
„Ach! jak mne, bratře, neštěstí tvé mučí!
Však, věř! mně také není do smíchu.
Neb moje Háta — na mou milou duši!
jak se mi krásně, sladce tvářila!
teď život můj mi, jak Tvá Tobě, kruší
a všecky koncepty mi shatila.
Ach manželství, toť oříšek jest hořký,
jejž nemůž člověk nijak spolknouti,
jest pasť to, v niž kdy člověk padnul,
nijak se nemůže z ní vymknouti.“ —
Tak sobě ubožátka žalovali,
co srdce jejich vespol trápilo,
však dřív, než toho byli se nadáli,
s pomocí nebe již se blížilo.
Neb Klímalovu drahou polovici
schvátila náhlá silná mrtvice. —
Klímal hned běží k Dřímalu a křičí:
„Ach, bratře! minula již vichřice!
Mé drahé Hátičky už není více. —
Nikdo by v světě bol můj nezměřil,
věř mi, můj drahý! kdybych pevně
na lepší shledání-se nevěřil.“
Dřímal si vzdychnuv, tak dí Klímalovi:
„Nechť v pokoji tam dole spočívá!
Ach! kdy se také ke mě, chudinkovi,
laskavé nebe takto podívá!“
Však vzácná paní Dřímalová
nebyla kostiček tak fajnových,
jak byla paní Háta Klímalová;
a nenosila taktéž v prsou svých
takové touhy po nebeských slastech.
Bylatě pevná jako skála žulová,
jež ve všech vichrech, ve všech bouří strastech
nezlomně stojí, všemu odolá. —
Říkává se, že v neštěstí se přiučíme,
však není tomu vždycky tak;
o tom se ihned přesvědčíme,
obraťme ku Klímalu zrak!
Ten sotva skončil devět neděl smutku,
již nevěstu si druhou vyhledal,
a navzdor přísahám se ženil vskutku.
Však chudák, zas si notně dal!
Byla-li první ďábel malý,
toť druhá byla celý satanáš;
však což bychom ho litovali?
Chtěls míti tak, nuž, tak to máš!
Tak deset let — hezká to věru doba! —
v manželství druzi naši ztrávili,
až jednoho dne nenadále oba
svůj život náhle skončili.
Tu oba u nebeské brány stanou,
však zaklepati nechce nikdo z nich;
neb svatý Petr nepustí tou branou
nikoho, kdo by na sobě měl hřích;
až Dřímal, dodav přece srdce sobě,
třikráte na bránu tam zabouchal,
a hned se půle otevřely obě
a svatý Petr tak se slyšet dal:
„Kdo zas tu klepá? kdo mne vytrhuje?“ —
A Dřímal se skroušeným srdcem dí:
„Já, Jakub Dřímal!“ — „Zdaž jsi hříchy svoje,“
dí Petr, „všecky smyl, i poslední?
Mluv, byl jsi v očistci už? — Jinak tobě
nemohu brány nebes otevřít.“

Tu Dřímal z hluboka oddechnuv sobě,
tak počal k Petru hovořit:
„V očistci, pane? — V světě ho nemáme.
Však ze všeho se přiznám hned;
vždyť beztoho ti všecko známé:
já ženat byl jsem plných deset let.“
„O prosím, prosím, vejdi, drahý synu,
pak spoléhám se zcela na tebe,
pak nemáš jistě žádnou vinu!“
A hned jej pustil do nebe.
Klímal div nezavýskal v této době,
i počne taktéž dál se brát;
však svatý Petr v této době
jej začne examinovat:
„Kam on, panáčku?“ — „Do nebe chci taky,“
Klímal mu chutě odvětil;
„nenajdeš čistějšího pod oblaky:
vždyť v desíti jsem letech dvakrát ženat byl!“ —
„Dvakrát?“ dí Petr v udivení;
„pak jechej odtud! — Neb nepatříš sem!
Pro blázny zajisté zde místa není.“ —
To řka, mu zavřel bránu před nosem.

Karel Adamec.

90.

Blbý Vaněk, zchytralý lhář.

Stál prý jednou v Čechách, kdesi
v jedlovém na skále lesí,
velký věžovitý hrad,
na němž hrdopyšná Běla,
dívka krásná, plná vnad,
sídlo měla.
Než ta naše milá Běla,
ačač slíčná jako růže,
byla vyhkaný kos a pěkná kůže.
Nade křemen v srdci zatvrzelá,
co je láska, ani nevěděla,
z mužů si jen posměch tropila,
blázny strojila.
Její k mužům lhostejnost
víc a víc se denně zmáhala,
až i lstivá ukrutnost
v ňadra jí se vloudala.
Nepřirozené by zlobě
proti mužům vyhověla,
v tento výrok otevřela
ústa svoje v jedné době:
„Nechci vladyku statného —
po rytíři statném netoužím —
lháře chci já mít hnusného;
ten, ten má být chotěm mým!
Všecko mužstvo, bez rozdílu stavu:
ve haleně, jako v panském hávu,
ať se na hrad dostaví;
tré lží každý pronést smí.
Takovou kdo lež dovede vymyslit,
bych hnusností její poděšena
řekla: „Ne, to nemůž být!“ —
tomu chci co choť být podrobena.
Kdo však pokusiv se lháti
neobstojí — tomu nos dám uřezati!“
Sotva po kraji se to roztrousilo,
na sta mužů k hradu pálilo:
na koních, na vozích, mnohý bos —
každý, koho mrzel nos!
Zchytralá ta slečna milá
ženilkům zle posvítila;
mohl lhát, jak jen kdo chtěl —
bohužel!
na všecko jim přisvědčila.
A tak veskrz stejným poděleni losem,
vraceli se domů — ne jak staré přísloví
o námluvčích s špatnou pořízenou dí,
s dlouhým — — ale s krátkým nosem.
Ani mužská nohavice
nepřiblížila se k hradu více;
a když muži jen ve vzdálí
uhlídali
strašného jim hradu báně:
nos do dlaně
popadali,
jako s teplým koláčem pryč utíkali.
Jednoho pak dne po ránu
přivrávoral se před bránu
Vaněk, veský pacholík pohledu blbého,
křiče z hrdla plného:
„Hoho, chaso, otevřete!“ —
„„Co chceš?““ zvolá hlásný s věže — „„selský hřbete!““
„Zvolna, zvolna, hořce nakvašený!“
odsloví mu Vaněk polouražený.
„Však ty budeš jinou zpívat,
až mne budeš svým pánem nazývat.
Nesu milostslečně lež —
větší než ta věž.
Nic se nesměj, starý brachu —
mně nenaženete strachu!
Já, jenž doma celé vsi na vrbě straku maluji,
také vaši slečnu obulikuji.“
Hněvem slečna zahořela,
blbého když do komnaty
Vaňka vstupujícího viděla.
Hbitě obeslavši nosů katy —
„Mluv, padouchu!“ zasoptěla.
„Věz pak: úkolu li svému nedospěješ,
jako červ k mým nohoum smrtí se zachvěješ!“
Tři oděnci do komnaty vstoupili,
rozkazů slečniných šetříce,
úsměšně na Vaňka hledíce,
nože na nos zvolna brousili.
„Nuže tedy,“ vece Vaněk — „slečno poslouchejte
a vy, páni,
svoji zbrani
směle uschovejte!
Onehdy na mysl mi vstoupilo:
Já řku, Vaňku, jak by to as bylo,
kdybys do té modré výše —
do nebeské říše
drobátko se podíval? —
Slyšte, co jsem udělal!
Když se večer schyloval,
jako laň
vyběh' jsem na naši stráň,
dobrou noc kde slunce dává,
za níž každé noci spává.
Když pak pěkně dolů sstupovalo
a za stráň se ukládalo:
za pačesy jsem ho popadl,
drže se, bych nespadl.
Tak jsme spolu nocovali,
z jitra opět spolu vstali —
vstupovali potom výš a výše —
až jsem uzřel, co jsem žádal — nebes říše.
Milí braši! jaktěživi
byste nevěřili,
jaké divy
oči moje tam změřily.
Tam to jako tady není,

tam se všecko, všecko změní. —
Táta můj v měkkounkém kožiše
za zlatou tam pecí leží na břiše,
pije med a smetanu,
k chlebu krájí tlustou slaninu;
Váš pan otec u něj pohunkuje,
pase koně, mlátí, robotuje;
tátovi co zbyde, rád to zblízne —
často jej i táta holí řízne,
řka: „Na! po smrti máš pocítit,
jaká slast sedlákem být!“
„Co to?“ slečna milá
s hněvem proslovila.
Honem se však pamatuje,
prchlivost svou ukrocuje.
„Dále, dále!“ velí — „Nemám tu kdy dlít!
Toto všecko může být.“
Ducha Vaníček netratí,
podruhé počíná lháti:
„Pod naším paloukem v háji
čarodějné babice
v noci svatojakubské své schůzky mají,
ples pekelný slavíce.
Zchytra k nim jsem se tam přiloudal,
bych, co kutěj', uhlídal.
Mezi rozličnými čáry zrcadlo též měly,
v něžto pilně nahlížely;
potom pak se smály,
až se za břicha chytaly.
Já řku: Sakulenské baby!
co pak vás tak k smíchu vábí?
Přiblížím se, nahlednu —
poděsím se a zblednu.
Spatřím, jaká muka
hrdým dívkám, co se vdávat nechtěly,
muže trýznily a haněly,
strojí tam ďáblova ruka.
Na rožních tam nabodené sedí,
prosebně na muže kolemjdoucí hledí —
zdarma na vysvobození čekají,
by jim který ruky podal, volají.
Nebylo jich příliš mnoho,
nebo toho
nerozumu málokterá se dopouští —
zřídka která ženicha kdy propouští
oslyšeného; — než přec —
divná věc!
ještě jednu tam čekají,
místečko pro ni chystají;
rožeň hrozný nejstarší ten ďas
piloval a brousil — slečinko — pro Vás!“
Šlečna uražená hněvem plane.
„Nu, nu — nechť se stane!“
prudce odsloví.
Vaněk beze strachu do třetice lže a dí:
„Hm — co toho o Vás také
lidé u nás nažvanili! —
Byloť chvály Bůh ví jaké;
mnozí na to se dušili,
rovno Vám že není v světě.
Já řku — bloudi, jděte, jděte!
Toť bych sám ji rád uhlídal!
Hned jsem se na cestu vydal;
dal jsem si však, na mou kuši! —
Myslím, že přec uhlídám
osobičku jak se sluší —
jak to já rád takhle mám:
nevelkou a boubelatou —
neb jak u nás bez okolků
říkáváme — nadělanou, buclatou —
takovou jsem doufal uzřít holku! —
Však to jsem si dal!
Kéžbych se byl z domu nehýbal!
Probůh, k čemu vypadáte?
Vždyť pak kusa
boků ani prs nemáte! —
krk ohnutý jako husa —
oko vypouklé, co vejr —
dlouhé tváře
jako slabikáře —
bledé, žluté, horší nežli starý sejr; —
tenká jako myslivcova dvojka!
Krátce — jste vyčouchlá, panská sojka!
Našeho souseda Marina,
to je holka prajiná!
Jako z másla uplácaná kvete;
ta na světě
Vám by ani vody nepodala!“
Tu se Běla
zapomněla.
„Proto jsem tě poslouchala?“
zahořela hněvu plamenem,
„bys o otci mileném
urážlivé řeči kydal,
i mně v pohanění vydal?
Nehrozíš se naši urozenost potupit? —
Pse! to nesmí, nemůž být!“
„Jenom pak se nehněvejte —
a rozumu užívejte!
Nemyslil jsem, bych vás rozhněval —
jáť jen v hrdlo lhal!
To jsem pouze toužil docílit,
byste řekla: „To nemůže být!!“ —
Takto jásá Vaněk lhář,
radostí mu rdí se tvář.
K panošům dí: „Kamarádi!
uložte své bodáky!
Beze rvačky budem se mít rádi;
nač bychom si ďáli boláky?
Budem spolu jezdit, honit, pít;
budeme se dobře, též i rádi mít.
Háv rytířský ať mi rychle objednáte,
dvojnásobný žold od dneška máte!“
Žoldnéřové p'esají —
druhům zprávu dáti
chvátají.
Chasa hradní již se děře
velitele štědrého vítati,
sotva že stačují dvéře. —
Hrdá Běla, žasnouc zlobou, bledne v tváři —
vzdorně sledujíc Vaňka k oltáři.

Jos. Ehrenberger.

91.

Koktové.

Kmotr Křómal z Posmrkova
tuze hodný Hanák byl,
jen že bez koktání ani slova
jaktěživ nepromluvil.
Jednou vypravil se do Prahy
o slavnosti svatojanské;
a tu nemoh trefit ubohý
do ulice Marianské,
kde syn jeho, študent, měl svůj byt
a kde Křómal měl v ty dni svůj nocleh mít.
„Mosiš se přec optat nekeho!“
povídá si, a již zachytil
jakéhosi občana tu Pražského:

„Jak be—bech ne—nelepše ši—šil
do Ma—Marianské holece?“
Zaražen mu Pražan odvece:
„„Co chtě—chtěj' vo—voni —
s—s—snad mě špi—pi—pičkovat?““
Hanák škaredě se zakaboní:
„Co to má z—z—z—znamenat,
pr—proč se po—posmíváte?“ —
„„Pr—proč vy se za—za—zajikáte?““ —
„Já se—sem vás jenom pr—pr—prosel —“
„„Vy jste vo—vo—vosel!““ —
„Co?!“ tu Hanák rozkřikne se,
a již jeho pádná dlaň
k uchu Pražana se nese;
Pražan zas se vrhnul naň.
Tu se perou,
křížem berou,
vespolek si z huby
vytloukají zuby,
až pak, jak se rvou,
vrazí do těch dvou
někdo třetí.
Rváči od sebe hned letí
a nechají pěstě odpočívat.
Byl to drátař od Trenčína,
jenž se nemoh na to dívat,
jak se Hanák proti Čechu zpíná.
„„Co to je!““ pak jich se táže.
Křómal rychle jazyk svůj rozváže:
„Já sem se je—jenom p—p—ptal—.“
„„Ni—nic!““ do řeči mu Pražan skáče.
„„Von mě špi—pi—pi—pi—pičkoval
a chtě—chtěl mě bít! hle—hleďte rváče!““ —
„Ne! o—on se po mně za—za—zajiká,
chce si dělat bl—blázna z č—člověka!“
A již opět rozhořčení sokové
s pěstmi zaťatými k sobě bočí,
chystajíce do půtky se nové;
leč mezi ně drátař honem skočí:
„„„Co vás ďa—ďa—ďabli nosá?
ru—ruvať se na ulici,
až kr—krv tě—těčie z nosa?
Ně—něvietě, ma—ma—mátožníci,
ak vás za—zazrú pa—pandúri,
že vás s—s—strčá do ďúry?““““
Dobrý drátařův byl úmysl,
nedošel však velké uznalosti:
jako by do troudu zakřísl,
vzňal se v obou rváčích plamen zlosti
proti smírci koktavému.
Bez velikých okolků
začali teď ubohému
přikládati ve spolku
na záda své pádné pěstě.
Lid se zastavuje v cestě,
jedni křičí, že již dost,
druzí chtí je rozbraňovat;
ti však nedají se roztrhovat,
nechtíce vzít svého smírce na milost.
Až pak prozřetelnost boží,
vzavši na se policajtů podobu,
mezi ně svou ruku vloží
a dle svého spůsobu
pro hlavního města bezpečnost
zavede tu celou společnost
ku policejnímu řiditelství. —
Pražan koktavě před soudcem vykládá,
jak se začalo to nepřátelství;
po něm Křómal do řeči se dá,
strašlivě se při tom namáhaje;
ale když pak drátař přednáší svou věc,
též se při tom zajikaje,
soudce — nejsa jinak žádný prchlivec —
čelo hrůzyplně svraští,
plný nos si nacpe tabáku,
pěstí mocně o stůl praští
a pak zkřikne ve vzteku:
„To jsou sa—samé pr—prkotiny!
K—když já se za—za—zajikám,
proč by nesměl ko—ko—koktat jiný?
potřeba se proto pr—pr—prát?
Ny—ny—nyní při—při—přijde Vám
po zla—zlatce po—pokuty dát! —
Tak! — A ch—chce-li k—k—kdo z Vás
ještě ně—něco po—povědít,
musí mluvit a ne ko—ko—koktat zas,
si—si—sice ho dám vyhodit!“
Sotva by tři spočetl,
už byl kancelář, jak by ho vymetl.

Slunovodský.

92.

Věčný muzikant.

Je vám to zatrolená historie,
co vám chci nyní vypravovat;
a že to všecko svatá boží pravda,
na místě mohl bych se zadušovat.
Však vím, že ku hříchu mne nesvedete,
a proto raději hned poslechněte!
Když Pánbůh kdys se z oken nebes díval,
jak věčný chaos dole se rozkládá,
umínil sobě, že tu věčnou spoustu
tam dole jaksi uspořádá.
I jal se hned svou vůli vyplniti!
vždyť Pánbůh potřebuje jenom chtíti!
A když, jak Mojžíš o tom vypravuje,
skrz pět dní tvořil samé němé tváře,
dne šestého, tak stojí v Písmě psáno,
dva lidské stvořil exempláře.
Jen dva; neb věru dvou je dosti,
jak k potěšení, tak i k zlosti.
Však tito dva vám jiný náhled měli,
aneb že dvěma v světě teskno bylo:
to jisto jest, že člověčenstvo
přenáramně se rozmnožilo;
tak že, jak stála věc ta celá,
se z toho ztrhnout mohla notná mela.
„Oho!“ dí Pánbůh na nebesích k sobě,
„z toho by mohla povstat revoluce!
A proto — jinak ani možno není —
tu může pomoci jen konštituce.“ —
Aby učinil všechněm všudy zadost,
vyslovil velké slovo: Rovnoprávnost.
Než lidé chtěli býti rozumnější.
Zvlášť jednoho, jenž do všeho se míchal,
ten nový zákon o té konštituci
u srdce velmi dlouho píchal.
„Nač rovnoprávnost?“ jal se uvažovat.
„Jako bych já nedoved rozkazovat!“
Však Pánbůh, jak beztoho všichni víte,
i bez tajných se o všem všudy doví;
a proto nemohl mu tajným zůstat
ten náhled vládychtivý, z brusu nový.
Však nedal na sobě ničeho znáti; —
no, Pánbůh přece nebude se báti!
Potajmu ale ve svém kabinetu
zavedl zvláštní opatření;
a aby dokázal, že k velkým činům

velkosti zapotřebí není:
jednoho z malých schvalně zvolal k sobě
a takto k němu mluvil v této době:
„Zde vem! — A až tam mezi vámi dole
se zas ukáže chuť na vládu,
tím dej jim moudré naučení,
hlučnou zapískej jim intrádu!“
To praviv, zmizel. — Onen zírá všudy,
však nevidí v své ruce nic, leč — dudy!
„Toť, na mou milou, prapodivný trychtýř,
jímž moudrost mám jim do hlav vlívat!“
Tak přemítá; však kdož se Pánubohu
v rozkazech jeho bude chtíti vzpírat? —
I počal cvičení hned radikální,
že stal se z něho dudák kapitální.
A v skutku uplynula krátká doba,
a mohý začal růžky vystrkovat,
a že se tu a tam mu šťastně vedlo,
počal se také notně roztahovat;
a všickni se mu, tak zněl rozkaz smělý,
jak teleti kdys židé klanět měli.
To našeho dudáka rozpálilo; —
bylť vůbec, jak se praví, horké krve —
i vzav své dudy, počal píseň novou,
jíž nikde nebývalo slýchat prvé.
A poněvadž vždy jenom s taktem hrával,
takt na záda jim svědomitě dával.
Však jeho taktovka, ta byla trochu těžká!
ký div, že pult se počal ohýbati,
zvlášť když náš dudák rozpálený
z adagia do allo počal hráti!
tu podivně vám zuby zatínali
a dudáka k všem čertům posýlali.
Než dudák náš, co hudec vycvičený,
tak snadno nedal se jim z taktu svésti
a neustál, až svatě přislíbili,
že nebudou víc k nadvládě se nésti.
A tak že nyní hezky tiše byli,
jen dudákovy dudy spůsobily.
Však vládnout jest jen hezkou přece věcí,
a snáze poroučet, než poslouchati;
a proto počali i naši známí
daného slibu zase litovati.
A že je záda brněla i paty,
počaly nové, zvláštní attentáty.
„Ty dudy — v těch jsou všickni ďasi skryti!
tož abychom je notně polámali!“ —
I sběhli se vám ze všech konců světa
a do proklatých dud se kvapem dali,
vždy jsouce bez pokoje, bez útěchy,
až potrhali kouzelné ty měchy.
Teď bylo hej! — Vždyť dudy rozlámány,
a nikdo, jenž by se jim v odpor stavil;
a každý v plesu a u věčném smíchu
svůj slavný triumf hlučně slavil.
Vždy dudák zticha seděl, celý zmámen — —
Však počkejte jen! ještě není amen! —
Tu najednou vám — Aj! co je to? — Dudy!
Ký čert! — zas ona stará, kletá píseň,
kteroužto musí přec už ke všem ďasům
stavěká trávit v hrobě plíseň!
A na mou duši! — jsou to dudy,
jež slyšeti je zase všudy!
Čertův to dudák! — On vám pěkně z ticha
měch potrhaný zase spravil sobě
a notuje si zase svoji starou,
a k tomu ještě právě v pravé době! —
Jak že se jmenuje ten dudák, mne se ptáte?
I přemýšlejte jen! — vždyť vy ho znáte!

Karel Adamec.

93.

Dobrou noc.

Avšak vám nechci ještě s Bohem dáti!
naopak, právě teprv začínám.
Jestliže pozornosť mně chcete věnovati,
svěřím vám, co v své mysli právě mám.
Že tvářnost, přízvuk, celé vyslovení
velikou v sobě mají moc,
to věru dokázati těžko není:
za příklad slyšte slova: „Dobrou noc!“
Večer se blíží, slunce zapadává;
tu milující matka dítě své
na prsou roztoužených pouspává,
až dítko v usmívání očka uzavře.
Tak tiše spí, jak anděl nevinnosti,
kteréhož chrání nebe vyšší moc;
a matka tiskne polibek mu v upřímnosti
a tiše šepce: „Spinkej, dobrou noc!“
Tam v síni hlučná hudba víří
a v koutku klučík skotačí;
však otec krokem k němu míří:
„Teď spát už mají školáci;
a proto hybej, zejtra čeká na tě škola,
sic vezmu metlu na pomoc!“
Klučík již spouští, avšak zvolá
tu hezky vzdorně krátké: „Dobrou noc!“
V zahradě párek milující
při měsíčku se prochází;
a známo vám, že měsíc bledolící
rád dvé kochánkův provází.
Ach jak se vřele objímají,
vždyť lásky patronkou jest noc!
Však již se rozejíti mají
a tiše šepcí: „Dobrou, dobrou noc!“
Ospalý domů manžel přišel,
a hezky pozdě jestiť už;
on ovšem jenom na okamžik vyšel,
kdož kartám ale odolati můž?
Ženuška rámě kolem něho vine,
on však zří na postel co výpomoc,
jež svůdně k odpočinku kyne, —
a protož zívne ospale: „Nuž, — dobrou noc!“
Pospolu při poháru naplněném
veselý večer druzi slavili;
v hovoru sotva tuší rozpředeném,
že celinkou noc byli ztrávili.
Za svítání se ulicemi berou;
půlšero ranní skytá výpomoc;
tu rozličné se hlasy vzduchem derou:
„Nuž dobrou noc! (Ospale): Dobrou noc!
(Basem): Dobrou noc!“
Koketa právě z plesu kráčí domů
a tlupy pánů v jejím průvodu;
a každý přemítá: „Ach komu asi, komu
dá přednost přece při svém odchodu?“
A ona — brdě jenom kolem zírá,
znáť dobře tajnou svoji moc;
a jako vítěz dí, an do vrat se ubírá:
„Nuž dobrou noc! (Pyšně): Dobrou noc!
(Septmo): Dobrou noc!“
Do banku vsadil kartář náruživý,
do posledního vsadil krejcaru;
snad přec mu kyne okamžik příznivý,
že štěstí přát mu bude ku zdaru.
Však marně touží, marně oko těká,
štěstí mu nechce přijít na pomoc. —
Karta se odkrývá, hráč v bázni čeká —
Nevyhrál! — Zoufale dí: „Dobrou noc!“

Tam v hospodě si kmotr hezky přihnul,
potokem ležáka do sebe lil,
že kráčeje, by židličkám se vyhnul,
zavrávorav, se pod stůl převalil.
Tam zdá se mu teď o plném snad džbánu,
jakou má v sobě sladkou moc.
Hospodský volá: „Vstávejte, kmochánku!“
Pod stolem hlas zní: „Ehm! — Dobrou noc!“
Nad čerstvým rovem věrný přítel stojí,
kde včera pochovali jemu přítele;
a v oku se mu slza s slzou pojí.
Vždyť nesli spolu žití svízele,
vždyť k stejnému se hotovili cíli —
a přítele mu uchvátila smrti moc.
„Nuž spij, spij sladce, příteli můj milý!“
nad hrobem zní to; „dobrou, dobrou noc!“
Nuž hleďte! tak bych mohl dále
své variace předhrávati vám;
však nemohu, neb nenadále
na něco sobě zpomínám.
Přísloví malé mění vůli naši,
„že všecko škodí, čehož příliš moc,“ —
a protož končím raději řeč svoji,
přeji vám všechněm „dobrou noc!“

94.

Roztržitost.

Není snad nad neštěstí v celém žití,
jak ustavičně roztržitým býti.
Já mohu o tom leccos povídati,
neb nemoc tu již dávno mám;
a chcete-li mne chvilku poslouchati,
své všechny nehody vypovím Vám.
Včera na večer zajdu do vinárny
a objednám si láhev červeného;
vedle mne sedí jakýs tlustý pán
u láhve šampaňského.
Jen na chvilku se kamsi obrátí,
já pak z roztržitosti, než se navrátí,
vypiju celou láhev jeho. —
Měli jste viděť jeho řádění,
když uzřel láhve svojí souchotiny!
Já prosím ihned za odpuštění
a k napravení svojí viny
jinou mu láhev objednám.
Po chvíli vstanu, poroučím se
a ke dveřím se ubírám;
tu hospodský však, když chci dál se brát,
mně připomene, že mám platit řád.
I sáhnu do kapsy, bych zaplatil,
a teprv v prožluklé té době
zpomenu k nové nehodě to sobě,
že v roztržitosti jsem vše již utratil!
„Nechám zde svrchník!“ pravím hospodskému
a z prvního hřebíku kabát vemu.
„Hoj, pane! to jest kabát můj!“
dí jeden z hostů zhurta ke mně;
i hledám všude kabát svůj;
však běda! kterak hrklo ve mně,
když jsem si zpomněl, že svůj kabát nový
jsem prodal včera handrlovi.
Hosté již začali se kvasiti;
a proto, nechtě škandál množiti,
hospodský na dvéře mi ukázal,
a abych táhl, rozkázal.
I vezma klobouk jdu. — Tu na cestě
potká mne dávný přítel můj
a zdaleka již křičí: „Bratře, stůj!
Kde pak jsi sebral taký klobouk krásný?“
Já sejmu jej — o přenešťastný!
v roztržitosti, jak jsem právě byl,
svůj děravý jsem klobouk v hospodě
za krásný, nový klobouk vyměnil.
Chci jíti zpět, však zpomenu si hned,
že vkročit tam mám přísnou zápověď;
a proto, ač mi svědomí se počlo ozývati,
přec nový klobouk jsem si musil ponechati.
„Teď domů, brachu!“ myslím sobě,
„sic nová nehoda se může státi tobě. —“
As o půl noci stojím před svým bytem,
však Bože! zase klíč mi schází.
Tu právě ponocný mi vhod přichází,
chce ale šesták za otevření
a já mám ve své kapse jako po vyhoření.
Než konečně se přece smiloval,
a já se poznenáhla vzhůru bral. —
Namakám dvéře — nejsou zavřeny;
i makám ve tmě na stěny,
až ku posteli doškrábu se.
Však běda; jak zas uleknu se!
neb ku nové své muce
jakési granátnické kníry držím v ruce.
„Zloději! loupežníci!“ začnu volati,
však také on začíná stejnou zpívati,
až celý dům se třese v ohlasu
a my si vjedem notně do vlasů.
Domácí pán Vám kvapně přiklusá,
a sotva zří, že jsem to já,
hned počne dosti hrubě se mne tázati:
„Co Vy zde máte v noci dělati?“
Já na něj: „Člověče! což pak mne neznáte,
že takový křik děláte?
Což nebydlím tu už tři měsíce? . . .“
On však se zlobil velice:
„Až do dneška jste ovšem tady byl,
že však jste nájem neplatil,
dal jsem Vás na ulici vyhoditi!“
A v skutku! Jak jsem moh' tak roztržitým býti!
Vždyť dopoledne najal jsem si byt. —
Nechápu, jak jsem mohl takto zabloudit!
Proto jsem rychle k odchodu se měl. —
Když přijdu na ulici, marně zpomínám si,
v které ulici bydlím asi,
neb v roztržitosti jsem všecko zapomněl.
I sáhnu na zdařbůh u domu na zvonec.
Toť bylby zpropadený kousek přec,
abych zde neměl zůstávati!
A v tom se počne okno otvírati,
i slyším hlásek jako hrdličku:
„Jsi Ty to, drahý Jeníčku?“
„Ano!“ nahoru stejně notuji,
neb opravdu se Jeník jmenuji.
„Nuž, zejtra odpoledne u divoké sluje;
neb můj muž z rána odcestuje;
však tu máš, Jeníčku, svou tobolku,
již včera večer nechals na stolku!“
A po těch slovech okno zavřela,
tobolka ale u mých nohou ležela. —
I zvednu ji a tiše zastrčím,
an náhle hřmotný bas tu uslyším:
„Jste arrestantem! — Pojďte s námi hned!“
a již mne voják na strážnici ved. —
„Jak Vaše jmeno?“ důstojník se počne ptáti.
Já jmenuju mu svoje jmeno.
„Můžete snad se něčím vykázati?“
Já v roztržitosti tu svojí,
hledaje, zdaž u sebe něco mám,
tobolku onu důstojníku dám.

„Toť má tobolka!“ důstojník hned dí.
„Člověče, mluvte, jak jste přišel k ní?“ —
I vypravuju, jak se všecko dálo,
však jemu se to nelíbiti zdálo,
neb na stranu mne tiše vzal,
prose, bych ničeho víc neříkal. —
Za chvilku stál jsem opět na ulici,
kam jsem však odtud ještě šel,
nemohu na mou věru říci,
neb v roztržitosti jsem všecko zapomněl.
Však jednu upomínku přece mám;
dnes hledám šátek v kapse dlouhý čas,
však místo šátku — toto najdu tam.
(Vytáhne noční ženský čepec.)
Neračte věděti, komu to patří as? . . .
Vy smějete se? — Já bych zaplakal! —
Však jednu bych Vám všechněm radu dal,
nechcete-li se také dočkat zlosti,
chraňte se vždy roztržitosti!

Vzdělal *Karel Adamec.*

95.

Roztržitý.

Nuž zde jsem! — Avšak o čem hovořiti?
Nového věru nevím nic;
a staré thema vyvoliti,
to zase nezajímá víc.
I což! jaké tu přemýšlení!
Líbí-li se, promluvím k Vám,
jak často roztržitým bývám,
a jaké nehody pak proto mám.
Často mne bota Vám tak tlačí,
že chůzi mám až kulhavou.
Co to? — Já pravou na levou jsem obul
a levou botu na pravou. —
Tu zas když chci vzít rukavičky,
nižádnou měrou nemohu Vám tam,
i koukám, kde as chyba vězí,
a zřím, že obě levé mám.
Z rána-li slunce krásně svítí,
když ulicí se ubírám,
tu jisto skorem, koho potkám,
že dobrý večer jemu dám.
Však večer zase, to je jisto,
sejdu-li se kdes se známým,
že tisknu jemu vřele ruku
a: „Dobré jitro!“ pozdravím.
Na honbu vyšel jsem kdys sobě,
ač nikdy mnoho nestřelím,
však prosí-li a žádá přítel,
přec ochotně vždy povolím.
Tu zrovna před nosem mi letí
houf koroptví, jenž četný byl.
Já vezmu dvojku, mířím, spustím —
však běda, vždyť jsem ani nenabil!
Jsa jindy zase pozván na hostinu,
jsem dobře na se pozor dal,
bych věčnou svou roztržitostí
ničeho sobě nezadal.
Však pohostinně pan domácí
když ke schodům sprovází mne,
já sluhovi tam tisknu ruku
a pánu dávám zpropitné.
Když po souper na bále kdysi
jsme s dámami se bavili
a při tom s jejich přivolením
jsme všickni skoro kouřili:
tu hledě sobě sklenky s vínem,
uchopím ruku dámy své,
hořící popel na ní utru,
až chudák vzkřikla bolestně.
A nedávno zas cestoval jsem.
Ubytuju se v hostinci,
kde jsem byl zas tak roztržitý,
že spletl jsem si svoji ložnici.
I vejdu, svleknu se a lehnu,
a tvrdě spím, jak zvyk již mám.
Však věčná nehoda mne stíhá,
neb polský žid byl ubytován tam!
Co jsem se Vám už napracoval
proti té roztržitosti!
Však platno nic, ať cokoliv již dělám,
vždy nové stropím hlouposti.
Jestliže Vám se nelíbily,
odpusťte! prosím nastokrát.
Však pochvaly-li u Vás dojdou,
pak zas jsem roztržitým rád.

Dle *J. F. Rüthlinga.*

96.

Švingulace.

Že to slovo švingulace
posaváde žádná nace
ve slovníku nechová:
umínil jsem tedy sobě
vysvětliti v této době,
jaké porozličné věci
švingulace znamená.
Slyšte tedy, milí páni,
jak slovíčko jediné
slabosti ba hříchy chrání,
je-li dosti šetrné. —
Co tu bývá někdy hluku,
jestli že se ku příkladu
švarný študentíček
neb praktikant od ouřadu
nezpomenuv na košíček
zamiluje do dívky!
Slýcháme hned přesdívky.
Jeden řekne: „O ty hejsku,
tobě holky třeba!
K namlouvání času dosti,
až budeš mít chleba.“
Druhý zase: „To je bloud!
Zapomene v laskavosti,
že má brada jeho ještě
s houserami soud.“
Třetí mluví o kytičce břízové.
O lískové masti čtvrtý,
a tak sobě počínají
co zuřiví chrti.
Nač ty dlouhé protestace,
kde má věc tak malou cenu?
Nemít chleba a chtít ženu —
to jsou pouhé švingulace!
Jestli že kdo dvě, tři leta
za dívčinou chodí,
při čemž ale na procházky
také jiné vodí —
tomu zase dají!
„Příklad prý to lásky;
kde mu dají jíst a pít,
mate mozek dcerušky,
že mu bez ní nelze žít,
byť neměla podušky!
Zatím ale, o ty Bože!

tudy, tady zas eléže —
nechci ani vidět!
Takovému ženichu
dát do věnce řeřichu —
mohl by se stydět!"
Jaké to zas disertace?
Račte prsoum hovit;
dívky za nos vodit —
to jsou švingulace!
Nahlédnouti do sklenice
někdy trochu hluboko:
hned jsou zase žvatlanice.
„Ten prý trpí na opice,
a jak kráčí široko!
Věru, podivím se tomu,
trefí-li on k svému domu!"
Když však k hanbě těchto řečí
domů trefit dovede:
tu zas teprv žena větří,
vztekle si naň vyjede:
„Což ty muži ochlastaný
jsi oddaný s žbánem,
že tak trpce vydělaný
krejcar leješ chrtánem?
Že máš doma ženu, děti,
na to nezpomeneš, jsi li pryč;
co máš shánět od čtyr k pěti,
chmelíš, by nezbylo nic!"
Nač ty hlučné lamentace?
Hojně pít — je švingulace!

Míti brejle nastrčeny,
potkat starou tetičku
a jí nedat pozdravení —
o ty milý božíčku,
to je zase neštěstí!
Div že se ta stařena
mudrováním neztřeští!
„O, však on mě dobře viděl,
nejsem komár na rose,
hejsek se jen za mne styděl,
že má brejle na nose.
Beztoho je na nos lepí,
by to mělo chvalné zdání,
že je od samého študování
jako krtek slepý.
Ať se stydí —
mne tím neošidí!
Nesmekej si, koukej na stranu,
čím já jsem, tím přece zůstanu!"
Nač takové aklamace?
Nač o ničem zaklábosit?
Dobře vidět, brejle nosit —
to jsou pouhé švingulace!

Bratrem býti někomu
jednou řečí, jednou vlastí,
při tom ho však v společnosti
vidět hlavu hrdě nésti,
když si mluvu mateřskou
polámanou německou
pošetile mastí:
zas to kalí krev,
zas to budí hněv!
„Hlehle ctného zábavníka
našich vnadných krásotinek!
Je to vzácný vědec,
škoda, že je Němec —
rodem někde z Kateřinek!
Řeknete-li „Pěkně vítám —"
„Rſſamſtr Tynr" odpoví;
ptáte-li se: „Neprší tam?"
„A klán wenig" prohodí.
Místo pořád říká furt,
místo tamhle praví turt,
řetězový most
nazývá on „Kettenbruck",
a že mívá peněz dost,
platívá tam dvoukrejcarem,
křičí ale: „Krajcr cruck!"
Nač takové demonstrace?
Míchat do češtiny slova cizá,
až to jako stará vrata vrzá —
to jsou jenom švingulace!

Navštíví-li kdosi divadlo,
že byl titul krásný:
„Kéž by se to zpropadlo!"
slýchám nářek hlasný.
„Co to bylo za sliby,
kus prý nový, se zpěvy,
k tomu zvláštní výjevy,
kouzelnice, víly;
tance pak a skupení —
o ty Bože milený!
mně to vešlo v žíly!
Tohle, já řku, musíš vidět;
ale — mohli by se páni stydět!"
Zase již ta indignace?
Trus si hanu, jak si trus,
krásný titul, špatný kus —
to jsou samé švingulace!

Synek, jenž do světa musil,
aby něco zhlídl, něco zkusil,
píše o peníze z Prahy:
„Pane otče drahý!
Mám-li se já řádně vzdělávati,
musím v brzku dále cestovati,
a to sice do Hamburku;
v Lipsku se jen zastavím,
a když se tam zotavím,
půjdu snad až do Strasburku.
Tam pobudu krátký čas,
a napotom povandruju
do milené Prahy zas."
Tatínek, v své radosti
bohatší než král,
pošle peněz v hojnosti! —
V Hamburku je bál,
synáček tam cestuje,
pije, jí a tancuje;
by však otci v slovu stál,
popojde sto kroků dál —
a je v Lipsku.
Tam je také bál!
Synáček tam přivandroval,
pojed', popil, potancoval;
že však dal svým známým ruku
přijít ten den do Strasburku —
opustí on bál
a jde vandrem dál.
V pravý čas však, totiž časně z rána,
právě když se otevírá brána,
octne on se blaze
zase v Praze! —
Kdyby tak ten otec
syna svého vandr znal,
ten by ho as zažehnal!
„Marnotratný synu,
ty mi nesmíš na oči!
neseš hroznou, hroznou vinu,
pomohl's mi k nemoci!
Já shromáždím jako včela,

ty to hltáš jako chrt;
jaká palčivost to mého čela —
budu míti z tebe smrt!"
Nač tak dlouhé explikace?
Kapsu tatínkovu drancovat —
by se mohlo tancovat —
to jsou pouhé švingulace!
A tak bych já ještě mnohý,
mnohý trefný příklad dal,
běda ale, že jsem se teď
sám příkladem stal!
Proč? to snadno k pochopení,
a takž volám: „Odpuštění!
Neb ta moje deklamace
není nic, než — švingulace!"

Josef Burgerstein.

97.

Sluha.

Na mou věru, milí páni,
to je zrovna k nevystání;
celý den si hlavu lámu
k vůli lecjakému krámu,
až mě z toho tělo bolí.
Nikdy nemám ani stání,
tak že bych nejradši holí
mlátil všecko na potkání.
Jakživi jste neviděli
takového potentáta,
jaký mé personě velí:
tenť je pravý synek kata.
V každém místě, každou chvíli
dělá samé ranty,
nejhůř pak, že ze vší síly
drží s rebulanty.
Na ty chlapy takové mám paly,
že bych s chutí na ně pustil pumu,
neboť tak mi pána doklepali,
že je skoro na prach bez rozumu.
Teď vám píše bez ustání,
hlavou hází, na strop kouká, —
jindy zase z nenadání
dlouhou řeč ze sebe soukká
o rozličném harampátí,
která nemá ani paty.
Je-li kdesi tábor ňáký
nebo sejdou-li se české spolky,
pak tam jistě bývá taky,
jakoby se rozdávaly vdolky.
A tu křičí velmi mnoho,
tak že nevím pranic z toho.
Ustavičně se jen chlubí,
co ví všecko a co umí,
zrovna se mu práší z huby,
a přec na něj každý čumí.
Inu, kdo je jednou hloupý,
rozumu si nedokoupí.
Že já při všem nejvíc zkusím,
sotva vykládati musím.
Neboť musím ku příkladu,
tak jakobych doktor byl,
pánu svému dávat radu,
aby dobře pochodil.
Je-li časem nemocen,
chodím za něj na ouřady,
anebo s ním celý den
musím doma hráti špády.
Největší mám ale vztek,
když mi počne vyprávět,
že už po celý svůj věk,
tuším asi třicet let,
hmoždí se na poli národa.
Mne však ledabylo neprodá,
neboť ať si mluví cokoli,
přece tvrdím na svou čest,
a co mluvím, pravda jest,
jaktěživ že nebyl na poli.
Ztěžka jiným rozum spraví,
kdo se v něm sám neustaví.
Onehdy mě poslal na ouřad,
abych tam donesl psaní,
a tu mi řek akorát:
Budou li tě snad ti páni
jen tak zhola odbývat,
pak tam zůstaň hezky stát.
Dobrá, prál jsem, uhlídám,
a hned se na cestu dám.
Pak jsem běžel, jak se patří,
až jsem se oct' v kanceláři.
Na to pravím: Tadyhle je psaní,
hned má přijít odpověď.
Pan rada vstal taky bez meškání
a hned začal psaní číst,
na to se zas posadil.
Já si nebyl ještě jist,
jestli mne snad pochopil,
proto jsem zas vykřik: Hned
že má přijít odpověď.
V tom pan rada vyskočí:
Is tas kedl dum;
to jest, že mě naučí
brzy moresům.
Já však pěkně nohou šoup
a stál zase jako sloup.
Tak jsem čuměl ňákou chvíli.
Najednou mě ze vší síly
někdo chytil kolem pasu;
neměl jsem vám ani času
malé slůvko k tomu říci —
už jsem ležel na ulici.
Zůstal jsem jak zkoprnělý!
trochu jsem se ohmatal,
jsem-li ještě zdráv a celý,
na to jsem šel o dům dál.
Od té doby, jdu-li někam,
kde by mohla číhat zráda,
zrovna vždy u dveří čekám,
abych si kryl hezky záda.
Jak vidíte, páni ctění,
mám to těžké postavení.
Jestliže by ale zase
stát se mělo v krátkém čase,
že bych měl tu nehodu,
svaliti se se schodů:
pak najisto povídám,
že nevím, co udělám.

Ferd. Marjanko.

98.

V čem se ženské vyznají.

Za novějších časů
ozvalo se více hlasů,
že jest ženským o to dbát,
by se mohly řemeslníky a umělci stát,
aby sobě, kdyby neměly se vdáti,
kousek chleba z vlastní pece mohly přáti.

Neboť, jak ten svět teď stojí,
jest tu ženských suma dvojí,
a z nich každé druhé k její žalosti
sotva dostane se sedmé svátosti.
Pročež — tak to svět náš hlásá —
ženské v řemesle jen kyne spása.
Račte - prosím — ztrpení mít jenom malé,
a hned zvíte, že jsou ženské řemesnice dokonalé!
Abych nezačal hned ledabylou kráskou,
ptám se: Nebyla již Eva dobrou zelenářkou?
Nedovedla malou chvilkou
docílit svou vyřidilkou,
že si Adam říci dal,
na jablku sobě pochutnal?
Nechci trmácet si pravdou plíce,
že i u nás máme dobré zahradnice.
Račte považiti jen,
že jsou mnohé ženy učiněný křen,
že umějí pro dost malou chybičku
mužům strouhat mrkvičku!
Jděme dále! — Řezník, který lehce zabije,
zajisté že nemilostný je;
a tu by se dalo soudit,
že by ženská sotva mohla též tak zbloudit,
by co něžný, jemný tvor
vstoupla v řeznického cechu sbor.
Ale zkušenost nás poučuje jiného.
Pomněme jen, jak zná dívka bodat srdce milého
a jak truchlivá to bývá muzika,
mužovi když žena na nos věší bulíka!
Že se ženské v krejčovině dobře znají,
a to zvláště, když se vdají,
toho zažil každičký muž do syta
Neboť která žena není podšita?
Která, kdyby muž se zapomenul ňák,
nestříhne mu hned na frak?
Která ve mladých i v starých dnech
nechodívá ráda v kalhotech,
mužovi však sukni jenom vtírá?
Ano, o takové ženské panuje vždy víra,
že prý toho zasluhuje:
ať hned cechmistrovou sluje. —
V truhlářství se vyznat dokonale,
k tomu stačí sotva přičinění malé;
ale ženská dovede vám v okamžiku
řádně postavit se ku hoblíku;
rozumí se, —.vždyť nesmíme její slávu zoužit —
že muž za prkno jí musí sloužit,
a an každý muž až příliš měkký jest,
proto lítají pak z něho třísťky jako pěst!
Vezmem dále ku příkladu ševce,
či li, an se již tak jmenovati nechce,
řekneme radš: obuvníka!
Tu v nás myšlénka hned tato vzniká:
Jenom u ženské to bývá zjevné,
že zná na noze stát povždy pevné, —
ženská jenom dokázat je v stavu,
by muž pod pantofel strčil hlavu,
aniž by však této věci k vůli
bylo potřebí jí potěhu neb smůly. —
Mlynářství, ač řemeslo je těžké dost, —
neboť mlynář k němu často dvoje
musí zřídit stroje —
pro ženskou přec bývá maličkost.
Ona mele často milí braši,
až se od huby jí práší,
aniž by jí bylo třeba jakýchs strojů,
nádržky a jiných zdrojů.
Kdyby mlynář kol a koleček měl na tisíce,
ženská vždycky musí o jedno mít více;
ona vždycky musí míti míru svou
dokonalou — vrchem měřičnou!
Ve všech řemeslech těch zná se ženská zručně.
Jiná, jež zná, uvedu jen stručně.
Ženská musí dobrým kominíkem býti,
neboť ráda chtívá ledakohos očerniti. —
Ženské bednářky jsou dokonalé,
neboť v sukních nosí obruče dost znalé. —
Uzdářkou též ženskou každý nazvat může,
neb na uzdě drží každá svého muže. —
Že je hodinářem, — ledím žádnou novinku;
neb miluje velmi zlatou hodinku. — —
A tak můžem ťuknout, kde jen chceme,
všudy ženskou vyučenou nalezneme.
Nyní ještě ohlednem se v mysli svojí,
na jakém as stupni umu ženská stojí:
zdaž by se tu třeba dosti málo
těžit dalo?
A hle! i zde vězí mnoho v ženské kotrbě.
Neb jak krásně vymalují straku na vrbě,
chtí li muže svého oklamati! —
Hbitě musí muž též tancovati,
počne-li mu ženská hráti;
v hudbě tedy musí se též znáti. —
Dále: vyhlášenou rhetoriku
každá ženská má též na jazyku —
Ve válečném umění
jistě žádný vojevůdce
neválčí tak kanonádou prudce,
jako ženská hrncemi. —
Ženských poesie hýbe jako hever srdcem! —
A což kdybych o právech a medicině,
chirurgii, oficině,
astrologii a filologii,
konečně též o filosofii
mluvit chtěl,
tu by každý divy uslyšel. —
Myslím však, že každý, kdo jen chtěl,
z řeči mé se dozvěděl,
že by musel velmi časně vstávati,
kdo by ženským za vyučenou chtěl dávati.

Fr. K. Drahoňovský.

99.

Rýmy z rýmy.

(Deklamátor vystoupí za neustálého kýchání, tak že první slova nemůže ze sebe vypravit; proměňuje jaksi m v b a n v d; při posledních slovech vždy dříve „nabírá“, než kýchne.)

Vy velevzácní pánové
a krásné vůkol dámy,
dovolte, bych já otrapa
se blýskal mezi vámi.
Dlouho se plouhám po světě,
nadělám mnoho šprýmů,
mám dobrý humor, rudý nos
a neustálou — r — — (kýchne).
Já kýchám jako o závod,
nevím si rady žádné,
když na mne vítr zafouk e,
jak když to na mne padne:
a ač se zlobím dost a dost,
přec ujdu mnohé s ádě,
neb praví staré přísloví:
Běda všetečné šv — š — —
Ač pravdu povím každému
a jež ode mne kleta,
ač pánům vyčtu bezpráví

a staré panně leta:
já ještě v chládku neseděl,
vždyť mnoho nevyšplejchnn;
já vždy, když přijde ke slovu,
otevru rty a k — k — —
Mám toho na sta důkazů,
a některé vám povím,
snad žádnou hanu za pravdu
od vás zde neulovím.
Však nenarazím o kámen
svých vtipů ostrou kosu,
mne střeží věrný genius,
jenž dlí v mém rudém n — n —
Co starý šumař prošel jsem
už notný kousek světa,
mnohou jsem hanbu v skvostech zřel
a bezpráví jak zkvétá.
Mnohou jsem slzu pokradmou
s bolestí stírat viděl,
a co dál mnohý velký pán,
za to já bych se st — s — —
Tak přijdu do paláce kdys
a pustím smyčcem skočnou,
když zvuky jakés hrubiánské
mou hudbu rušit počnou.
Vyháněl starce sluhu pán:
„Hybaj, ty mrcho líná!“
On klek, já však dím ve zlosti:
„Vy že jste hrabě? Vy jste šp — š —“
Kdys jedu s vážnou matronou,
jež manželství moc haní
Já řku: „Vás jistě týral muž,
ubohá, stará paní!“
Však ona jako litá saň
vykřikne: „Jaká hana!
Což moje tvář vám nepraví,
že jsem poctivá p — p — —“
Jednou se jakás slečinka
chystala někam k plesu,
plísnila služku, div že ji
nevjela do pačesů.
Chce krajky, brože, pentličky,
ať v kráse není kusá,
a hodně šperků křiklavých.
„O slečno, vy jste h — h — —“
Kdykoliv vidím vlastence,
jenž v hospodách jen hučí,
jenž při sklenici „Sláva!“ řve
a na vládu tam bručí;
kdy však má statně vystoupit,
tu za uchem se škrábá
a límcům líbá ručinku,
řeknu mu, že je b — b — —
Kdy čtu v novinách inserát:
„Nabídka panny k sňatku.
Je mladá, hezká, vzdělaná,
při tom má mnoho statků;
mládenci se zvou k námluvám —“
Aj slečno, jaká pocta!
jen škoda, že ta čest tak čpí,
jak by ji vytáh z — z — —
Kdo práva má se zastávat
a bezpráví jen kárat,
za úsměv vyšších pánů však
i břich si nechá párat,
na rozkaz „s hůry“ nevinné
kdo připravil by o vaz,
takový strážce zákonů,
ten zasluhuje pr — p — —
Kdo věří vládním novinám,
že Vídeň Čechům přeje
a plné konve milosti
že na hlavu nám leje,
v rajchsrát ať jdem, že nejdeme
to do žádného psince —
s takovým fulpasem jen hned
za tepla do bl — b —
Jest v jistém městě purkmistr,
jenž velké brejle nosí,
na lysé hlavě paruku,
na fraku dlouhé šosy;
loyální občan; před límcem
na nos se musí kácet,
takový chlapík zaslouží
si někam pět — pě — —
Byl jednou jeden slavný sněm,
ze všech ten nejslavnější,
on chtěl být rázný hodně moc,
však i nejpokornější.
On koupil mark, adresu psal,
a myslil: „Jsem já kosem!“
pak někam šel, a vrátil se
s ukrutánským n — n — —
Avšak již dost; nemohuť už
promluvit ani slova,
neb nešťastná ta rýma se
mi vrací silně znova
Já třebas jindy na tisíc
vám povím ještě šprýmů;
jen kdybych pořád netrpěl
na tu taškářskou r — r — —
(Kýchaje odkvapí.)

J. D.

100.

Dobrý druh.

V jedné zemi, za horami,
kam jen cesta oklikami,
žil před nedávným časem král,
jenž vždy druha sobě bral,
by s ním vládl pospolitě
v noci jako na úsvitě.
Takový druh vždycky míval,
co jen si přál a chtíval,
za to pak mu říkal král,
by na pána sobě hrál,
že jen tím si získá lásku,
udrží na uzdě chásku,
kterou jinde lidem zovou,
národem pak řečí novou.
A když druh ten byl o lid dbalý,
hned ho z hradu stěhovali,
a byl li po vůli králi,
zas mu lidé mnoho láli,
a ký div byl, že se stalo,
že těch druhů bylo málo,
kteří by se byli
králi zalíbili.
A když druh pak z říše utek,
nastal v hradě velký smutek,
větší pak byl ještě žal,
než druh se i vyhledal,
neboť každý, kdo čest míval,
králi sloužiti nechtíval;
kdo chtěl sloužit, musel býti
napřed v královské již síti.
A tak zas samoten král se zřel,
bylť jemu dobrý druh zemřel,

a nyní otázka zas nastala,
kde by se taká hlava dostala.
Po celé známé tehdá zemi,
a mezi národy i všemi,
ba i na nebi a pod světem v dáli
se s takým druhem přece neshledali.
Druh takých lidí vymřel, ne však navždy,
toť uzná moudrý člověk v světě každý;
neb než se nadál zasmušený král,
již nový druh u trůnu jeho stál.
Bylť sice jiný nežli všichni prví,
však neměl původ v naší lidské krvi;
bylť on dle rodokmenu věhlasného
pošel ze lůna oslice slavného.
Král divil se, že osel taky
má rozum — a pak ještě jaký! —
a proto ihned dle své hlavy
vzal osla s sebou do zábavy.
Do zábavy ho s sebou veď,
by moudrost jeho dobře shled,
a když pak poznal v krátké době,
že hodí se tak dobře k sobě,
jak s nikým by se nesrovnali,
hned sobě ruce jsou podali.
A král byl tomu velmi rád,
že našel se mu kamarád.
Lid měl opět krále jako dříve,
mimo to pak ještě osla v chlívě,
a ten osel velký titul měl,
jenž jak — — neb podobně zněl.
Král ho měl rád jak žádného,
jenž stál dřív na místě jeho,
neboť osel mlčel k všemu:
k dobrému i také k zlému;
miloval on krále svého
a vše činil z vůle jeho.
Král sám vypisoval daně,
osla posýlal pak na ně,
a když oslu někde nabili,
králi ničím neublížili.
Král žil dobře, často hodoval,
lidu svému blaho sliboval,
sám měl mnohé skvostné hody,
lid pil jenom trochu — vody.
A ten osel, jemuž stále
naříkal si lid na krále,
miloval jen krále svého
a vše činil z vůle jeho.
Jednou, nevím, z jaké náhody,
zachtělo se lidu svobody,
osel hned pak věděl pro lid rady,
stavěl mu z naděje velké — hrady.
Naděje zhasla a zašel hrad —
osel zůstal dobrý kamarád.
Osel s králem dobře žili,
každodenně se bavili,
zpívali spolu, výskali,
jídali dobré, pívali,
jen o sebe se starali,
radosti sobě dělali,
a král podle vůle jednal s oslem
jak u lodě s hrubým z dřeva veslem.
Královský dvůr zlatem skrášlen,
bohatstvím vůkol vyhlášen,
povaha ale oslova
líčena všude do slova.
Mnohý mu lál, mnohý pak zas chválil,
osel však žil, jeho neošálil
nikdo, věděl dobře, proč to činí,
myslel sobě: ať mne, jak chtí, viní!
A když jednou pravil k němu
král, proč jen se směje všemu,
hloupý osel chytře pověděl:
„Jsem tvůj sluha, a až zemru jednou,
rozloučím se s tebou, pane,
všichni lidé svoje hlavy zvednou,
hlavy smutné, uplakané.
Ty pak dobrý pozor dej,
řeči jejich poslouchej,
neuslyšíš, věř mi směle,
jiného nic než to celé:
Bylť to dobrý králův druh, —
odpočinek dejž mu Bůh! —
král ho v lásce svojí míval,
miloval ho a vždy ctíval
a teď truchlí nad ním sám,
byl to přec jen — hodný pán!“
Tak se stalo . . . . .
Osel dokonal pouť — žití;
ať mu věčné světlo svítí!
A dle jeho slova
pověst byla nová,
všude o něm mluvili,
činy jeho chválili;
lid na pohřeb jeho šel,
král pak mnoho uslyšel.
Vrátil se již domů, vešel v hrad,
scházel mu však dobrý kamarád.
Srdce jeho smutně bilo,
jak by samo mrtvo bylo,
a král v smutném tomto stavu
pomýšlel na osla slávu
Než rok minul, byla na hradě
oslova podoba v parádě:
nade vchodem ve hrad v plné kráse
pověsili oslí hlavu,
kolem záře — osel má tu zase
zvěčněnou pro věky slávu.
A ty, čtenáři můj, kdybys tudy šel,
totéž bys uslyšel,
mnohem ještě více by ti povídali,
byl prý sice hloupý, ale dokonalý!
Mně to věřte, co vám povídám,
neb jdi, kdož chceš, a přesvědč se sám!

S. F.

101.

V čem by měl zkoušen býti ženich a v čem nevěsta.

Dřív než dají praktikantu
při úřadě chleba kousek:
jaké množství a jak trpkých
musí chuďas přestát zkoušek!
Jakého tu vyzvídání
od učených profesorů,
přísedících, inšpektorů,
a jak se ti páni,
jižto otázkami sužují,
z nichž se každá jinak
po rozumu kandidátů shání, —
za novější doby jmenují!
Ano, též i švec a krejčí,
mají-li se mistry státi,
musejí se v šití
přísně zkoušet dáti.
Zkrátka: kdo chce někdy něčím býti,
musí výkaz *zkoušky* míti.
Jedinou však výminkou

této regule jest *ženění*,
při kterém se nežádá
zcela žádné *skoušení*.
Avšak *ženění*
jesti věc tak důležitá,
žeby předevzata měla býti
zkouška velmi svědomitá.
V *čem* se před ženěním zkoušet přísluší,
okamžitě posluchačstvo uslyší.
Ženich má být předně zkoušen,
zda-li mají *uši* jeho průchod *ten*,
by šlo všecko — jest-li žena bručí —
jedním uchem *tam* a druhým *ven*.
Ženich má být zkoušen,
má li též i dosti *silný* sluch,
aby od vřeštění malých dětí
dřív neb později' *neohluch*'.
Ženich má být zkoušen,
jaký as má *nos*,
snese-li přec ledacos;
neb že se to zřídka nepřihodí,
manželka že muže za nos vodí,
až mu uteče jak *bakule*, —
není žádná fábule.
Ženich má být dále zkoušen,
jak to s jeho *oč'ma* stojí;
dovede-li totiž,
ať se žena jak chce strojí,
klepny zve a častuje,
raděj' spí než pracuje,
o muže se nestará,
jen když jí dost peněz dá:
dovede-li, pravím,
třeba by se mělo v něm
srdce hněvem *pobouřit*,
přec jen hezky trpělivě
oko nad tím zamhouřit.
Avšak, —
že i *hodných* žen je dosti,
měl by *ženich* býti zkoušen:
má li také pevné *kosti*;
totiž *sílu* dosti velikou,
aby mohl žínku drahou
nosit takřka na rukou —
Že však při nynější drahotě
z pouhé lásky bůh nezkvete,
musí býti *ženich* zkoušen,
zda-li má i zdravé *pýce*,
aby se mu nenadale
nad vydaním do měsíce
k zapravení výloh všech
hrůzou nezatajil dech. —
Jenom ten, kdo takto zkoušen
barvu tváře nezmění,
připuštěn buď k ženění! —

* * *

V čem se ale zkoušet musí
drahocenná *nevěsta*,
netřeba nám pro odpověď
z podměstí jít do města.
Nevěsta se musí zkoušet
předně, jakou *paměť* má;
neboť na paměti manželčině
hlavně blaho spočívá
Pro příklad jen tuto maličkost:
Kdyby paměť ženy za své vzala,
že o vdavkách přísahala
věrnost, *lásku*, *poslušnost*,
již by bylo bez milosti
pro manžela po radosti
na věčnost.
Hlavně *poslušnost je*, drazí páni,
pro ženušky úlohou,
kterou si, vzdor namáhání,
dlouho pamatovat nemohou. —
Nevěsta se musí zkoušet,
jaký *jazyk* asi má;
jest-li jím krom *mluvení*
někdy také *neseká*;
neboť *ženská*, i ta hodnější,
ač to divná věc,
mívá jazyk ostřejší
nežli *meč*. —
Nevěsta se musí zkoušet,
má-li nad svým *spaním* dosti moci,
čekat na manžela do půl noci,
kdyby on snad, v blahu svobody,
neměl dříve přijít z hospody. —
Nevěsta se musí zkoušet,
je-li přítelkyně *svítat*;
nebude-li muže týrat,
kdyby on snad někdy
nahlédl hloub v *sklenici*
a pak s sebou domů přines'
notnou *opici*. —
Nevěsta se musí zkoušet,
je-li dosti silných *boků*,
aby nepodlehla *tíži boudy*,
vystavěné *ze štajfroků*. —
Nevěsta se musí zkoušet. —
zkoušet? — Inu, to se může;
ale k *vyskoumání* — —
není *žádná ženská*, drazí páni!

Josef Burgerstein.

102.

Škála mužského jmena.

Často se na tom světě za to má,
že jmeno muže pranic v sobě nechová;
že jest to znamení jen obyčejné,
jež rozeznávat má od sebe muže stejné,
že žádný cit v něm ukryt není,
ni jakés vyšší upomnění.
Na příklad: Josef, Jeník, Adolf, Petr
a Bohdan, Čeněk, Robert, Antonín.
Tak slove: kníže, básník, sklepník i trumpetr,
tu však o něčem vyšším není ani stín.
„Ve jmenu není ani srdce, ani duše,
pražádný smysl!“ — Tak dí rozum sám;
a před rozumem — řeknu Vám to jednoduše —
já aspoň veliký vždy rešpekt mám.
Rozum, ten bydlí v prvním patře — v hlavě,
co dole děje se, toho si nevšímá,
a když na srdce někdo tluče právě,
lhostejně na to s půdy pozírá.
Však nechať i pan rozum dobře soudí,
cit přec prajinak za to má,
a cit též mnohdy, když i rozum bloudí,
co rozum nedokáže, vykoná
Tak chci Vám více žertem dokázati,
jak může jmeno muže sladce zníti,
když, ústa-li se jmou je jmenovati,
i srdce při tom mocně cítí. —
Nuž dejme tomu, děvče mladé, svěží
že miluje upřímně — třeba Jeníka,
i sedí spolu, on má zjitra v dáli jíti,
a ten čas kvapí tak a utíká.

„Ach, Jeníku!“ milenka bolně vzdychá,
a třese se jí stříbrozvučný hlas.
„Můj Jeníku!“ — Jeník ji těšit spěchá:
„„Vždyť v málo nedělích jsem zpátky zas!““

„Ach Jeníku! Což neděle jsou málo?
V tak málo nedělích tak bolest veliká;
v minutě mnohé štěstí se již stroskotalo,
v minutě mnohdy zašla radost všeliká.“
Umlkla; on dí v žertu: „„V okamžiku
zmařena mnohá věrnost, jsme-li vzdáleni!““

„Cože, Jeníku? — Cos to řek', Jeníku?
Hned ruku polib, chceš-li smíření!“
Však on chce dál si ještě zažertovat
a vážným hlasem počne deklamovat:
„„Kdo chce mít dívku věrnou, známá věc,
že musí zůstat u ní. — No, toť pravda přec?““ —
„Jak, Jeníku?“ — A v tomto jednom slově
výčitka, podivení — skrývaly se obě.
Však Jeník s úsměškem svou vede dál:
„„Můj Bože! ženské srdce — kdož by za ně stál!““
Ona vyskočí: „Jene!“ — nemůž říci více,
jen volá: „Jene!“ „Jene!“ „Jene!“ do třetice. —

Tu lítostí mu počne srdce bíti:
„„Nuž, odpuštění hříšníku!““
Však ona nemůže tak lehko odpustiti
a rce jen: „Cos to řekl, Jeníku?“
„„Aj duše drahá!““ dí on. „„Dívko moje!
že žert to byl jen, poznáš ze slov všech.““
A k srdci přivinout chce děvče svoje —
však ona: „Nech jen, Jene, nech jen, nech!“ —

I klekne před ní, prosí neustále
a krásnou ručku vede k srdci blíž a blíž;
tu volá děvče, udobřené v mále:
„Nu, dobře, Jeníku! nu, vždyť je dobře již!“
On ale prosit neustává,
smířlivý její hlas mu smělost dává:
„„Nuž, pravdu věz, pozlobit jsem tě chtěl,
bych, jak se zlobit umíš, tebe uviděl.““
Tu na něj milenka po očku hledne:
„Ty zlý Jeníku! Ty —! Jeníku! —! — Ty!“

On jako střela od země se zvedne
a již má kolem ní své rámě upnuty.
Ona nemůže smíchu odolati:
„Ne, Jeníku! — Tyť nemáš rozum pražádný.“ —
„„Oho?““ dí on, „„můžeš mi písemně to dáti? —
Toť právě lásky důkaz pořádný,
že moudrého nic nedokáže.““

A děvče zří naň okem plným lásky.
„Můj Jeníku!“ — tak ústa horují;
a ručky objímají jej jak zlaté pásky:
„Můj Jeníku! ach, jak tě miluji!“

„„To jest ten tón, jenž všechno podmaňuje,
tak chci se Jeníkem — na věky zvát!““
A ona prstíčkem mu pohrozuje:
„Jeníčku, Jeníčku! ať nemusím jen litovat!“

A tak vidíte, pánové i dámy,
že srdce učí hudbě nejsladší,
že lásce, by v něm hudba nebes zněla,
každinké jmeno dostačí.
A proto dřív učte se milovati,
pak dovedete sladce jmenovati
každinké jmeno: Moric, Jan i Theokrit,
Jakub i Pavel — vše vám bude stejně znít —

Ze Saphira.

103.

Nářek školákův.

Je-li pak to živobytí:
neustále jenom bití,
za mé věčné namáhání
jenom samé peskování.
Pan učitel mysli jistě,
že mne zbít smí v každém místě,
neboť není chvilky ani,
bych necítil jeho dlaní.
Metly, pruty, lineály
drží na mých zádech bály.
Nejbolestnější však časy
mají ubohé mé vlasy;
do těch stále sahá,
věčně za ně tahá.
Kdo pak se dá pořad bíti?
Já to aspoň nechci míti!
Co pak se mu málo učím?
Vždyť se ve dne v noci mučím.
Tuhle ku příkladu kázal,
„Kolik Bohů?“ bych okázal.
Já řku, „Tři jen máme Bohy“
a již skládám svoje nohy,
chtěje se zas posaditi;
tu mne učitel však počne bíti,
že nic nevím, tak se vadil,
několik mně za krk vsadil.
Mně se to však hnedle zdálo,
Bozi tři, to že je málo.
„Bůh je jeden,“ odpověděl
chlapec, který vedle seděl.
Aha! počkej tebe bouchne,
nebo aspoň do zad šťouchne,
na to bych se hned byl vsadil;
on ho ale v tváři hladil.
To měl na jednom jen dosti,
a já jsem div nepuk zlostí.
„Kolik živlů?“ ondyno se ptal.
„Čtyry,“ směle odpověď jsem dal.
„Dobře. Teď je pověz ze jmena.“
Já zas: „Oheň, voda, vzduch a — a —“
Nechť jsem přemýšlel, jak chtěl,
na čtvrtý jsem nezpomněl. —
„Stojíš na něm,“ učitel houk rozzloben.
„Aha,“ zvolám, „bota má jest ten.“
Sotva jsem to ale z huby pustil,
již mně po zádech prut šustil.
„Umíš-li pak počítati?“
jal se mne též jednou ptáti.
„Umím,“ hrdě zavolám,
on pak řekl: „Uhlídám.“
„Někdo by ti jablko dal,
bys z něj stejně bratru podal,
mnoho-li dáš tedy jemu?“
Tu já zase řekl k němu:
„Bratrovi mnoho-li dám?
Já si ho sním raděj sám.“
„Kdybys mu však musel dáti,“
začne on tu v zlosti láti,
„mnoho-li by na něj přišlo,
by to stejně ve dva vyšlo?“
„Kdybych musel,“ — zvolám — „das to vzal,
tuť bych šťopku se šlupkou mu dal.“
Sotva jsem to ale řekl,
již mne metlou přes kříž sekl.
„Pověz pak mně, manželství co jest?“
V duchu ráznou tazatele pěst
na zádech svých napřed tuše,

cítím již, jak malá ve mně duše.
V osudné té době
zpomenul jsem sobě
na přísloví naší Kačeny,
„manželství že stav je blažený“.
Již jsem přednést chtěl ta slova,
tu mi napadlo však znova,
že můj otec proti slovům Kačeny
tvrdil, manželství že stav je pražený.
Otcův výrok větší váhu má
nežli sestřin, to již rozum dá,
a tak pravím, strachu zbavený,
manželství že stav je pražený.
Vyřknuv to, již jsem se lekl,
že jsem hloupého cos řekl,
a já ledva na nohou moh' státi,
když se celá škola počla smáti.
Jako hříšník v ouzkostech tu stojím,
rukou učitelových se bojím;
on však pozarazí ve svém kroku,
zamyslí se — brzy se mu v oku
slza jako hrášek objevila,
tvář se bolestně mu zkabonila;
pak mně na hlavu své ruce položil,
a „Máš dobře“ velmi vlídně doložil.
„Jak vysoká byla babylonská věž?“
ptal se jednou. Milionská spřež,
myslím, jak bych já to věděl,
ať přemejšlím kolik neděl,
nenapadne mi to přec
Nebezpečná zdála se mi věc,
jen tak z hlavy odpovědít na to,
pročež jsem radš řekl: „Já to
nevím.“ Že mne šťouchne, čekám,
rány se již napřed lekám,
v strašných trna ouzkostech
mnu si oči, tajím dech.
Učitel však — co to znamená? —
přešlapuje — krčí ramena —
vezme šňupec, — pak se usmívá, —
konečně — ach! hubičku mně dá,
prohodí pak mírně: „Dobře's, hošku, řekl,
to se také neví, — zbytečně ses lekl.“
Pročež pranic nechci více vědět,
raděj hraní budu sobě hledět,
s učením teď beztoho již není nic,
pakli odpovídám, bit jsem ještě víc.
Bude-li se učitel zas ptát,
chci mu vždycky za odpověď dát:
„Já to nevím“ aneb „já to neumím,“
aspoň za to hubičku zas ulovím!

Castelli. *Alois Gallat.*

104.

Zástupce sv. Floriána.

V pološeru neveliké svatyně,
umístěné v jakés dědině,
stála od věku již pradávného
ku potěše lidu všeho
socha světce Floriána.
Péče oň jest duchovnímu dána,
který věrně dostál úkolu vždy svému,
zabraňuje všemožnému zlému,
jež by soše této mohlo uškoditi,
čímž chtěl značných zásluh sobě vydobýti.
Kdysi ale — bylo právě před poutí —
vstoupil velebný pán v zákoutí
a zde světce smetákem se čistit jal,
při čemž se mu ten nemilý kousek stal,
že svatého Floriána porouchal.
Hlava jeho totiž, trochu vetchá již,
nemohouc unésti smetákovu tíž,
opustila tělo, spadla na podlahu,
a tak na tisíc se kusů roztříštila.
Duchovní když uzřel zmařenou svou snahu,
aby socha na pouť ozdobena byla,
zoufale si vlasy s hlavy rval
a žalostně takto bědoval:
„Ó já nešťastník všech nešťastníků!
Co teď počnout? — Co tu bude křiku,
až zví nehodu tu celá ves!
Toť mne v pokušení uved zrovna běs,
aby zahubil mé časné žití. —
Vímť, že od svých oveček
zlý utržím za to vděk,
že se v tlupy budou hromaditi,
že mne budou chtít kamenovat
ve zlosti
z pouhé pobožnosti.
Kam, ach! kam se mám před nimi schovat?“
Běduje tak, ku dveřím se bral,
kdežto nebi strach svůj žaloval:
„Andělíčkové vy milí,
přispějte mi v zlou tu chvíli!“
Andílek se sice žádný nezjevil,
za to pobuda však starý blízko byl,
který, uvyklý jsa mnohé psotě,
z kraje ve kraj chodil po žebrotě
a též časem, když to právě šlo,
provozoval to neb ono řemeslo.
Ten se belhavým teď krokem blíže ubírá,
velebníček v udivení na něj pozírá
a rty jeho šepotají:
„Toho mně sem andílkové posýlají.
Černohnědý je jak mouřenín,
právě jakby zdejšího byl světce syn,
ba i v tváři jakousi má podobnost
s Floriánem, který přišel o hlavu.
Ano, nebe posýlá mi náhradu
v něm, a proto vítaný on je mi host.
Místo světce může v koutě postáti,
a lid všecek bude jej zde vzývati.“
Chytrý to byl nápad! Pobuda ten sám
v celém kraji nebyl posud znám,
na blízku pak nebyl svědek žádný,
čin ten sám se zdál být nezávadný,
proto chuďas páter pranic neváhal,
a co zamýšlí, na jevo tulákovi dal,
ptaje se ho, zda-li zejtra hotov jest,
za svatého Floriána na podstavec vlézt?
Milý pobuda, jenž za skleničku pálenky
byl by převzal úkol raráškovy milenky,
nerozmýšlel zde se ani dosti málo,
zvláště kdy se zpropitné mu vydělati dalo.
Slíbiv vše, ulehnul v chrámu do kouta,
a když po ránu se ozýval zpěv kohouta,
hodil v sváteční se Floriánův šat
a šel za milého světce jako socha stát.
Záhy sešlo se dost zbožných lidí
a vše chvátá k patronu též osady,
který s ustrnutím zástupy tu vidí
a v svém postavení cítí jakés závady.
Věřící hned na kolena před ním padají,
za ochranu celé vsi jej žádají
v naději, že budou vyslyšáni.
Sem a tam i hlas ten ozývá se:
„Hlele! Florián jak svatý usmívá se!
kterak milostně se k pozemšťanům sklání!“

Světec nepravý, když vyslyšel to lichocení,
zalekl se, že v něm skoro ducha není;
daleko si z toho místa býti přál —
horších však se ještě věcí dočekal.
Nebyltě to jistě žádný žert,
když na rozkaz arcilucipera
vyletěl si z pekla maloulinký čert,
který přijav na se tvářnost jako vos,
k pobudovi přiletěl a uštípnul ho v nos,
připravuje tak mu muka sterá.
Světec nepravý by rád byl sobě
notnou kletbou poulevil v této době;
spolknuv na štěstí však bezbožná ta slova,
trpěl a pak jako kámen stál tam znova;
nemukal ni tehdy, když mu hejno much
sedlo na ránu, že přecházel mu zrak i sluch.
Na konec, by míra nehody se dovršila,
vosková mu svíčka balšám na nos lila;
stojíc šikmo nade hlavou jeho,
kapky vřelé vypouštěla z těla svého,
a tu vřelou lázeň mučeníků
vydržel on jenom málo okamžiků.
Vzdechnuv, hromovým pak hlasem dodal k tomu:
„Aby do toho už tisíc láter hromů . . .!“
načež hbitě s podstavce seskočil dolů,
aby předešel tak ukrutnému bolu.
Ha! to bylo všeobecné ustrnutí!
S hlukem, křikem ku dveřím se všecko nutí,
pobuda sám loktem cestu sobě klestí,
hulákaje se zaťatou pěstí:
„Děkuju vám pěkně za to nadělení!
Nežli býti svatým v tomto místě,
to radš v očistci chci býti jistě!“ —
A za chvíli po něm stopy není.

Dle Langbeina *E. Just.*

105.

Zpívat!? - deklamovat!? - ale co?

Besední rozpačitost.

(Deklamator přijde — rozmýšlí se, počne ten či onen z předešlých v této sbírce obsažených výstupů — vždycky ale přestane, sotva několika takty nebo řádky nové číslo započal: veskrze jeví rozpaky a kašlaje a zajektávaje se počne se vzdechnutím) Ach!! —

Běda, nevím hrubě s místa,
s povzdechnutím začínám —
co mám přednést? Dozajista
že již velkou smolu mám!
Ani věru — nevím — jak se
spravedlivě omluvit,
že jsem také pro neštěstí
v programu se musil skvít!
Mám prý zpívat,
deklamovat —
inu ale jenom co?
Komité se ovšem smálo,
bryndy mé se nenadálo
řkouc: „Vždyť máte všelico.“
A já, věřte, jak se sluší,
povídám to, na mou kuši,
z vřelých plic —
nemám nic!
Bych se vyhnul směšné zprávě,
všelijakým pomluvám,
proto přišel jsemtě právě,
abych Vám to řekl sám,
že nemám nic!

(Rozhlíží se.)

Velectěné publikum,
jaký nevrlý to šum!?
Prosím, račte prominouti;
spěchal jsem se ohlednouti —
marně však!
Vzal jsem frak,
od jednoho ke druhému
básníkovi slovútnému
běhal, lítal,
prosil, zpítal —
ba co víc, —
— ale nic!
Takhle jsem jim s těma svýma
rukama vždy sepjatýma
běžel vstříc.
Zda moh' jsem víc?
A přece nic!
Básníkové z boží milosti
píšou neradi ty „drobnosti“.
Žádám-li o malý šprým,
„nezabývají se tím, —
nemají prý dosti času
v strmné výši na Parnasu.“
Tak se vymlouvají věčně:
„Kdybych, Mošno, sloužil Vám,
musel bych se nekonečně
věnovat jen besedám!“
Hotov tedy!
strastí bledý
myslím: vypij kalich ten,
hořkostí jak naplněn. —
Folianty prohrabuji,
v starých spisech slabikuji,
maříme čas —
celý den si pokoj nedám —
ale marně — marně hledám.
Vzal to ďas!
„Aj, co by to přece bylo,
aby se mi nezdařilo!“
povídám —
a bez prodlení
do básnění
sám se dám.
Hledám rýmy, čítám stopy,
sepsal jsem jich čtyry kopy;
ač mi jamby, daktyly
pěkně dost se líbily,
pro deklamovačku řádnou
myšlénku jsem neměl žádnou,
jíž ku básni zapotřebí.
Jak se na mě osud šklebí!
Psal jsem den a dva i víc —
a pořád nic.
O básničce ani řeči.
Najdu tedy novou sílu,
ježto básnickou má žílu
a na uzdě krásu řeči.
První pěvec jak mě zhlídnul,
vlídně se mi ponabídnul.
„Já co píši, kypí bleskem,
humor ještě nejspíš jde —“
ohlušen pak tímto třeskem
„sedím na tom fleku zde.“
Druhý vece: „Zítra ráno
všecko bude odepsáno; —
dojímavá báseň moje
vnikne v ledví, zproudí krev.“
Ubohý já bez pokoje
čekal podnes na ten zpěv.

Třetí s návrhem se tasí,
jehož měniti chce tvar.
Radím, že to třeba není.
„Má idea není škvár,“
odpověděl zkvašen cele
a tak měl jsem nepřítele.
A čtvrtý — z toho račte znát,
jak musel jsem se namáhat,
abych jenom bez meškání
Vašnostem byl podle přání.
Čtvrtý čet' mi svoje rýmy,
hatmatilkou psané šprýmy.
„Mošno, proč se nesmějete,
veselejšího co chcete?
Nuže zda to není živé?“
(Mimicky naznačuje, jak to fádní.)
Myslím, že to povážlivé:
žerty sprosté,
jakých z módy
blíže vody
na sta roste.
S těmi nemoh' jsem se tasit. —
A nikdo víc mě nechce spasit! —
Dnové, neděle jak chvíle
tonuly, až přišel čas,
ubezpečiti se mile,
výbor Čejka byl tu zas.
„Smíme, velectěný pane,
na vás čítat s bezpečím?“
Myslím, Bože, co se stane,
čím se asi zavděčím?
Strach se blíží.
den se blíží;
na rozích a nad vraty
nalepeny plakáty;
z čísel roje
jméno moje
pro neblahou reklamu
vykukuje z programu.
Před domem se kočár staví,
kdo mne ouzkosti té zbaví?
Čejka v bílém nákrčníku
vejde: „Prosím, račte již!“
A já do toho okamžiku
čekám — čekám — jako muž.
Spíše beránek co boží
k oběti jda krvavé:
již již fiakr mě složí —
a tu jsem, posluchačstvo mé. —
(Rozpačitě.)
A tu stojím — bych šel zase jako zmámen —
prosím — soustrast mějte se mnou! — Amen! —

J. B.

106.

O slávě světské.

Sešly jsou se z krajů světa,
vandrovavše dvě as léta,
všechny boty různotvarné,
botky, střevíčky i švarné,
pantoflíčky, krbce, trepky,
všechny šámy — juchtoviny,
teletiny — skopoviny —
sešly jsou se ze své cesty,
jež je vedla vsemi, městy,
doma pod rodným zas stanem —
pod oteckým pod verpánem.
Vzešlo hlučné sněmování
mezi botáckou tou lájí,
každý svůj jen úřad hájí
a svou chloubu povyzvání.
Postaví se botka pyšná
šviháckém tu na podpatku
a ze šumných hlasů zmatku
vynáší ta slova slyšná:
„Prosím slušně pány, dámy —
nechci chlubit se snad valně,
stav můj, tuším, dosti chvalně
bude znám i mezi vámi.
Na kobercích — na parketě
žiju ve vyšším jen světě,
vím, co slušnost je a móda,
neznám, co je bláto, voda,
nanejvýš že ku rozmaru
šlapu kámen trotoárů;
když pak přijde nečas trošku,
k posluze si vezmu drožku
a tak skví se moje líce
v salonech neb v skvostném bále
vždy jen k slávě — ku pochvale
jako černá krasavice!“ —
Hřmotným hlasem na ta slova
prála bota holínková:
„Nezávidím tobě zhola —
však i z tebe čpí jen smola —
panské tvoje postavení,
stav můj přec jen výš se cení;
víť se všude, proč je bota:
ať se blátí, ať se sněží,
ať si voda v cestách běží,
ať se všechna shlukne slota:
tu mé jisté, pevné kroky
víc přispějí k práci, blahu,
užitečnou klestíc dráhu,
než tvé tatrmanské skoky.
Jakou zásluhu máš asi,
že tak founíš s převysoka —
zrobíš leda kuří oka.
Věř, i já mám svoje časy,
jež mi záviděti musí
ty tvé salonové krásy:
kyprá půda, mech měkkoučký,
kvítím poseté paloučky,
plné barev, plné vůně,
když se k hladké stezce vinou,
zdaž tu takou krásou slynou
ty tvé kobercové hůně?
Když pak v krčmě, byť ne v Praze
skočnou polku zanotují,
tuť si k tanci na podlaze
podkovkami zataktuji!“
„Vlastně se tím zahazuji,“
ruší další hádku vzdorně
vysoké rytířské škorně —
„že tu já chci mluvit s vámi,
plebejské vy, nízké šámy;
nechci proto dlouhou řečí
hlásat svoji slávu větší —
zacinkám jen ostruhami!“ —
Na to slova plná pýchy
potutelné taje smíchy
ozve střevíček se ženský:
„Odpustíte, ctný rytíři,
že proti vám slova míří
slabý hlásek můj panenský.
Však že vašnost mysl skloní,
když se střevíček malinký
zableskne kdes z pod sukýnky —

div že vašnost tady sobě
neubrousí paty obě —
taký spěch vás za ním honí;
ba i v prachu se tu koří
rytířský vzdor vaší pýchy
a jak beránek by tichý
na kolenou nám se dvoří —
div se rytíř neumoří.
Ba i kdy tu šlápne maně
na vás podpatek náš hladký,
vzdychnete jen, nám se klaně:
„Ach, jaký to pocit sladký!“
Pročež vaše urozenost
rač svou snížit povýšenost,
často střevíc z hebké kůže
třeba sto rytířů zmůže.“ —
Slyše vnadidel těch líček
malý v koutku pantofíček
slabým hláskem ozývá se:
„Pastorče jsem mezi vámi,
nedařil mne mistr ničím,
ani leskem, podkovami,
ni zlatými ostruhami,
a přec nade slávu vaši
výš se moje vláda vznáší
mocným žezlem panovničím.
Splete mužům ovšem kroky
střevíc někdy útloboký —
však nedlouho sláva květe:
manželské ji pouto shněte.
Pevnější mé vladaření,
když se pod mou ženskou tíží
umořené v prachu koří
celé mužské pokolení!“
Tak tu dále vedou hádku
botácké ty spurné roje,
ještě krbce, čižmy, bačky,
jiné šámy kráčí v boje,
že až z toho hlasů zmatku
tu a tam se strhly rvačky.
V tom přichází mistr Šídlo
v bojůplné svoje bydlo,
židák stanul blízko prahu;
vzali věrtel — nebo váhu
a botácké šmahem roje,
jež ty kruté vedly boje,
odvážili — odměřili,
odměřivše v pytli skryli. —
Skončena jest hádka lítá.
Mistr doma měď počítá —
židák s pytlem se uklízí —
tak zde světská sláva mizí!

V. Šolc.

107.

Chvála smutku.

Říkat vždycky: „Tak jest — ano, ano!“
k tomu netřeba si přivstat ráno;
já se ale raděj pohádám,
je-li třeba, bílé za černé,
větroplaché za věrné —
a tak všecko dle své chuti vykládám;
aneb též i naopak —
jak se to v můj právě hodí vak.
K čemu pořád o radostech,
smíchu, o žertu a o milostech?
Smáti se — o, to je lehký skutek;
já vám ale povím, co je smutek. —
Smutek — smutek . . .? nu, nu prosím,
vždyť já žádný kontraband nenosím,
věřte mi, že smutek na mou čest!
nejhodnějším plesu společníkem jest;
protož jej též nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.
Vím to sice, vzácné shromáždění,
že jste těžko k přesvědčení;
neboť jste již předpojati
a vaše tvář mi již napřed důkaz hatí;
ale pevně přidržím se kuráže,
bez ní se nic, s ní aspoň něco dokáže. —
Když tak z milé tváře
k vám se lesknou blahé lásky záře —
o, to nejste ovšem více v zemských krajích,
srdce vaše lítá v samých rájích!
Inu věřím, věřím;
ale já to jinak měřím. —
Když mne divým bičem osud šlehne,
trýzeň krutou tíží na duši mi lehne,
ten se kroutí, ten se mne pak straní,
všecko opouští mne, ač jen jako maní;
jedna ale duše, jediná,
na tom na všem nevinná,
jako anjel s výsosti se snese,
slza v oku, srdce v ňadrech se jí třese,
a ta tvář, ta spanilá,
„Já to s tebou cítím,“ praviti se zdá:
o, to, věřte, to je blahost nejvyšší,
v ní je člověk Bohu nejbližší;
tu bych darmo jinde hledal,
žert a smích by mně ji nikdy nedal;
protož já jen smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.
Bílé, červené, to ovšem hezké;
vždyť pak jsou to barvy české.
Ale tmavé proto zavrhnout? —
Toť by napřed rozum musel v kout!
Krásné jistě jsou ty líce,
když se bělí jako sníh
a když jako zářná svíce
růžinky se rdějí v nich;
ale když tak ještě oko černé,
plamenné a věrné
z nich se krásně usmívá —
ach, tu srdce slastmi omdlívá!
A to věřte nebo ne,
živobytí dal bych za ně své;
ač se v barvě smutku kryje,
ať jen žije, ať jen blaze žije,
aby znalo, jak je nade všecko cením,
za tu barvu smutku žádnou nevyměním.
Což je radost a co všecko potěšení,
když při něm též trochu smutku není?
Člověk ovšem toužebně to polyká,
ale pomalinku tomu tak tak uvyká;
stává se to všedním, duch se ponasytí,
a pak reptá: Plané živobytí!
Ale jen tak k tomu lžičku smutku,
ňákou lítost, ňákou s nehodami půtku:
a pak hleďte, jak hned okřívá,
jak hned nové síly nabývá,
potýká se, tuží se, a když to zmůže —
jak objímá vřele zas radosti bůže!
Jak po dešti kvítek zase jesti nový,
leskné oko jeho nejlíp vám to poví;
protož i já smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.
Pravda ovšem, dokavad jsme mladi,
veselosti oddáme se rádi;

i mně rádo srdce poskakuje,
ráda krev mi v rychlém proudu pluje;
ale když mi dlouho vše se dobře daří,
žádná naděžička se mi nepomaří,
pořád všecko na mne se jen usmívá,
v různé roucho každý den se odívá:
věřte, tu mně bývá konečně přec ouzko.
Ach, což je to v radosti tak zklouzko!
To je mnoho, to je příliš mnoho,
pak se bojím, co má pojít z toho?
Noha radostná — ach ta se nejsnáz smykne
a do plesů hoře nejstrašněji vkřikne.
Když tak ale v krásné míře,
jako na té Apollově lyře,
všickni tónové se střídávají,
smutné radostných za druhy mají,
jednou to jde trochu výš,
jindy naopak zas něco níž:
o, v tom, v tom se mi pak dobře žije,
to je pravá žití harmonie!
Pak se jistý dívám vůkol sebe,
vím, že opravdu mi přeje nebe;
jedna půlka, ta radostí vše mi sladí,
smutek zase radost tuto pořád mladí;
a protož já smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.

Když se komu něco přihodí,
co mu slzy v oko uvodí,
co mu ňadra svírá,
slastnou říši naději zavírá:
o, tu je hned litování,
pláče, vzdechů, bědování!
Ale pomalinku jenom, páni;
vždyť nevíte, kam se to vše sklání.
Ztratil-li Jan nevěrnou mu Annu,
o toť arci škoda o tu pěknou pannu!
Jiného si vzala Amalie?
I to arci bolest srdce ryje.
Ale nechme to jen as tak růček býti —
hleďte, hleďte, Jan již umí znova žíti,
a to, v čem, jak myslil, živobytí ztratil,
osud dvojnásob mu v Líně ponavrátil.
Annetka, ta krásu měla,
Amalie zlatem se zas skvěla,
Lína mu však obojí
s pravým srdcem ještě pospojí.
Abych vám to řekl všecko zkrátka,
proto jen si nohu zlomil pan Zahrádka,
aby podržel na krku hlavu;
nohu, nu, tu lékaři dal v správu.
A tak, co je smutek, co neštěstí,
právě jenom k blahu cestu klestí;
a protož já smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.

U děvčete, jež se pořád směje,
mysl naše ovšem pookřeje;
ale na vše věky
nespoutají nás ty smíchu vděky.
„To jsou šašky, to jsou žerty
u té prostomilé Berty!
To utíká hodina
jak nejmenší menšina;
ach, to milé — ach, to krásné bylo!“
Ráno — se to z mysli vytratilo!
Jedna ale slza, jež se z oka noří,
ta na věky v srdci našem hoří;
tu, již v smutku jedenkrát jsme viděli,
na tu jsme tak snadno nezapomněli;
a protož já smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.

Nevěříte, nechcete mně pravdu dát?
Posečkejte, budu vám hned malovat
Bertu, jak se směje. — O, tu ne,
smála by se ještě více řeči mé.
Což pak máte také na tom věčném smíšku?
Snadno zvučet tenkému je plíšku.
Kde jen věčný smích svou říši má,
srdce na outěk se tuze rádo dá,
a ji, Bertu, jak jsem živ,
neokouzlí ten milosti div.
Byť jí bloudek i chtěl vyznat svoji lásku,
vysměje se mu a — půjde na procházku.
A tak tedy již o Bertě dost.

Páni, pozor! jiný před očima host!
Jak se vznáší lehce a tak vážně,
nekouká se, přec vás drží v mezích strážně:
řekli byste, že jen bolest cítit zná, —
vidíte, tam v ústech věčný úsměch hrá!
Úsměch pravý; nesměje se sice hlasně,
za to však i v bolu svítí jasně.
Pohledové její, kapky to jsou rosné,
vše se klíčí, co ve vás je blahonosné.
Každá chvíle u ní šlechtí, vznáší,
co je sprosté, v prach se porozpráší.
Nebylo zde smíchu, přec jste přeblaženi,
srdce vaše jiného zde cosi cení.
Víte, co to? To jest vyšší cnost,
oděná v andělskou spanilost.
Smutek, slast, zem, nebe svorně pospolu
v nejčistějším outlých citů plápolu.
Veselost to nedá, smutek rád to dává,
jestli nebe s výše zdárnosti mu přává;
a protož já smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.

V nejsladším tom, čím nám život kyne,
k radosti se slza snoubně vine.
Znáte první lásky vyznání?
Srdce plesá, oko pak se uklání;
je to bolná, je to sladká slast!
Vidíte tu slzu do oka se krást?
Ňadra vám to dme a zase svírá,
na ústech vám slovo poumírá,
máte plakat, máte jásat? — to nevíte,
v jediné té době celý život zříte —
celý život, jak jej tuší věštný duch,
bol zde radost, spolnost, samost, zem a Bůh!
O děkujte, že nebeské dary
nepřinesly vám slast pouhou,
že se sluncem spojily jsou páry,
plesy se zármutkem, lásku s touhou.
Chatrné by živobytí bylo,
chvilka zpilá, smyslů vír,
částkou hoře se vám vysvětilo —
nuže plujtež, již je mír!
A když vám pak ku oltáři
kynou v svatých světel záři,
by vám tam, jak duše dávno byly,
ruce též na věčné věky sjednotili, —
je to radost pouhá, jež vám ňadra pne? —
ve vás také něco smutného se hne!
Vy plesáte; ale tyto plesův city
teskností jsou v jeden věnec svity.
Skrovničký ten myrty květ —
on znamená celý, dlouhý svět:
bol a radost, zdar a nezdar, pád a stání,
a v tom ve všem outlý soucit pomáhání;
protož i k tě, jež vás vede k cíli,
toužebně čekané chvíli
nebe vám i smutek připojilo,
aby požehnání její věčné bylo!

Co jen pouze sladké, kazívá se rádo,
přidejte hořkého, zůstane to mládo;
a protož já smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním.
V radosti jde ovšem snadno práce,
to se dělá všecko chutě, krátce.
to utíká všecko, člověk neví, jak —
ale zač to stojí, zač jen pak?
Zástěrek, per, lístků nadělá
arci mžitkem tucet mysl veselá.
Co se ale velkého má zrodit,
musí jinudy se vodit;
bolesti
musejí to na svět vynésti! —
Kdyby naši slavní předkové
byli bývali jen floutkové,
kdyby všemu byli se jen smáli,
čím pak byli by se asi stali?
Žalost velká, starost o řeč drahou,
to pohnulo jejich snahou;
žalost o vlast, její krásné zvyky,
stavělo je v ony svaté šiky,
jimiž nad cizotou Česká zem
stávala se vždycky vítězem.
Žalost jen a hoře
zmužilo nás k boji proti oné stvoře,
kteráž nevědouc, jak mluviti,
jazyk drahý náš chce jenom tupiti.
Hoře jest to, co nás posud tuží,
lásku naši po bratrsku úží,
bychom těm,
jež nevěrné posud rodí naše zem,
co jest Čechů sláva, co jsou Čechů činy,
jaké zhojit ještě přísluší nám viny,
jak přesladké to jméno vlast,
a jak sladší ještě oběti ji klást,
a jak krásné věnce čekají u cíle, —
bychom jim to všecko v pravé síle,
po bratrsku pověděli;
těm pak, kdožby na vzdor chtěli
pravdě na odporu stát,
statný odpor nazpět mohli dát.
A ten krásný, tento blahý skutek
žalost dala jen a smutek;
a protož já smutek nade všecko cením,
jemu sebe, jemu každou radost věním!
Jak že páni, vy tleskáte?
Snad se za přesvědčené již máte?
O tak dobře, však jsem nechtěl více,
za to díků na tisíce!
Nuž a — smutek? — Ten ať žije,
hodné srdce rádo pro něj bije!

K. Bol. Štorch.

108.

Deklamace bez rukavic.

Chce-li nyní někdo v deklamaci
zásluhu si získat o besedu,
musí sobě mimo napovědu
také řádnou sehnat dekoraci.
A byť na něm černý frak
(vypůjčený všelijak)
šůsky měl co ocas ptačí,
aneb třeba o půl lokte kratší
byly na něm ditto vypůjčené nohavice —
nedbá na to deklamátor pravý,
věda, že to všecko zpraví
jeho modní rukavice. —

Ano, ano, vzácná společnosti,
má-li člověk místo mozkovice
hlavu prázdnou jako makovice,
ať si jenom koupí nové rukavice;
pak má dosti.
Rukavice po modě
pomohou mu v každé nehodě;
neboť rukavičkářovy míry
užívá se nyní nezřídka
jako měřítka
vzdělanosti, rozumu a víry.
A to staré přísloví:
„Pověz, s kým se dobře znáš,
ať zvím, ty co v hlavě máš,“
teď již pravdu nepoví —
falešný to desiáš.
Chceš-li nyní poznati
pána nebo krasavici,
třeba jen se zeptati,
jakou nosí rukavici;
a kdo neorukavičkovanou
u nás mívá pěsť,
spokojit se musí hanou,
že barbarem jest.

Pravdu toho sám jsem zakusil,
když jsem vloni v bále byl.
Jako člověk študovaný
měl jsem též svůj zbožňovaný
ideal.
Tomu jsem, ač v tanci mnoho nesvedu,
přece svatosvatě slovo dal,
že jej na Žofíně provedu.
Byl jsem tedy na bále.
V středu mnohých slíčných dám,
jež po sále
krásu svoji prováděly,
spatřím také šat své Běly —
a již se k ní ubírám.
„Prosím, slečno, o tu polku,“
pravím zcela bez okolků
a dle nejnovější fasony
sekám dvorně poklony. —
Co mi asi za odpověď dala?
Změřivši mne od hlavy až k patě,
„Děkuji vám, já již tancovala,“
praví Běla vznešená,
a své družce, bledé Hátě,
co seděla opodál,
šeptne celá zděšená:
„Považ, co to za škandál:
nemít ani rukavice!“
A já přece, na mou víru,
rukavičky měl;
jen že jsem je, u všech štírů —
doma zapomněl!
Co jsem si měl počít dále?
Ukloniv se znova,
neřku ani slova
a dám Bělince
na vždy — vale.
Nedávno jsem zase tučnou službičku
samochtě si prožertoval,
že jsem milostpaní něžnou ručičku
bez rukavic poceloval.

Tak bych mohl ctěné společnosti
ze své vlastní zkušenosti
uvést jako příkladů
mnoho takých případů. —
A přec navzdor pádům podobným,
nedbaje na hanu nebo chválu,

za svých prstů pět se nestydím,
maje ruku povždy bez futrálu.
Povstalé však z toho nehody
nahradí mi mnohé výhody.
Takť mne často potěší
mnohé lehounké a něžné
potisknutí ručky sněžné,
které onen ovšem pohřeší,
kdo má ruku svou
kozí koží obšitou.
Neb takové, moji zlatí,
stisknutí as tolik platí,
co skrze sklo líbání
neb hluchému zpívání.
A pak, rcete samy,
milostivé dámy,
nemusíte-li se často odříci
milého vám ruky políbení
proto, v marnivém že zalíbení
v rukavičkách mořite svou pravici?
Pročež kojím se tou nadějí,
každá slečinka že raději
svoje rukavičky sundá,
aby jako ona pyšná Kunigunda
starou pannou nezůstala,
které, jak to Schiller opěvoval,
statný rytíř slavně kvinde dal,
že si rukavičkou pohrávala.
Také hejskům po Praze
může sloužit k výstraze,
že pro rukavičky pouhé
(jak se velmi často děje)
mnohý držán bývá za zloděje,
an v nich mívá prsty dlouhé.
K čemu tedy rukavice?
Rytíři je ovšem mívávali,
neb se jimi k boji vyzývali,
do tváře je sobě metajíce.
Nyní ale jiná moda jesti;
v případnosti takové
naši modní rekové
ihned užívají pěstí.
Avšak dosti toho!
Řekl jsem až příliš mnoho,
abych se jen omluvil,
proč jsem v této besedě,
na slušnost a modu nehledě,
bez rukaviček se objevil. —
Ale — milostivé nebe! —
tyto rukavičky všeliké,
co jich vidím kolem sebe,
nevzdají mi za to chvály veliké.
Bylo by jich věru přeškoda,
kdyby je tak z nenadání
při tleskání
měla potkat malá nehoda!

Ant. Štrauch.

109.

Převržená slánka.

U stolu sedí mladí manželé;
uplynul jim již den a šest hodin,
co je byl na vždy spojil Hospodin,
jaký div tedy, že si vesele
o štěstí svém a blahu povídají
a že jim andílkové skočnou hrají.
On její cení krásu, ona jeho vděk,
a tak jim plyne rajský, přerozkošný věk.
„Růženko“ — sladce praví mladý choť, —
„andělská svornost bude u nás domovem;
tak mne, andílku, světem doprovoď,
a slza nezaskví se v oku tvém!“
„„Mužíčku, co jen na očích ti zhlídne,
Růženě má být svatou povinností . . .““
ženuška dí, a zvednouc oko vlídné
manželi letí v náruč s horoucností.
Než — aby šlak to . . . rukou roztaženou
převrhne slánku právě naplněnou
a rychle dí si: „Toť jsem jako posedlá,
pomoz mi Pánbůh, co jsem to teď vyvedla!“
„„Co pak se stalo, křepeličko?““ — „Co to za hloupost,
podívej se jen, — vidíš převrženou slánku;
tu leží a teď bude z toho svatě mrzutost.“ —
„„No, no, no, jenom neměj hned tak na kahánku,
jak pak by slánka naši svornost přerušila?““
„Ba věř mi, muži, příkladů je dost a dost,
což sama matinka má to snad nezažila?
Převrhla-li se slánka, byla mrzutost!“
„„I copak, matinka tvá zasměje se ráda!““
„Ó, když jde do opravdy, nezná smích!“
„„Ale tys tichá tak a řekl bych, že váda
cizá je duši tvé jak každý hřích.““
„Tichá že jsem, máš pravdu; avšak jiná věc
jest, když se slánka převrhne!“ . . . „„Já ale dím,
že vzdor té hloupé slánce miluji tě přec
a že se nikdy, nikdy s tebou nesvadím!““
A jedí dál; Růženka vzala dvakrát na lžíci,
však nechá jídla, vzdychne si a šoupne židlicí,
řkouc: „Ne, mně nechce ta věc do hlavy,
že bychom hned už první den . . . . .“
„„Bláhová, to byl žertík jen,
vždyť znáš svou matku, vzdej se obavy!““
„Muži, to není žert, to dávná zkušenost:
převrhne-li se slánka, je tu mrzutost!“
„„Já ale pravím, že to hloupost jest!““
praví pan manžel, mrzut zajistě.
„Aj hloupost?! aj, aj, muži, na mou čest,
to slovo je tu málo na místě!“
„„E, místo sem a místo tam, já ale povídám:
pro hloupou slánku tolik caviků —
ty aby snášel, věru, ženo, kozel sám!““
durdí se manžel, ovšem bez křiku.
„Hle, hle, už jsem obtížná, dnesky již?
Toť to jde krokem přerychlým!“
„„Ale když nerozumnou věc mluvíš;
já myslel . . .““ „Co sis myslel, vím,
nejdřív jsem hloupá, a pak nerozumná, toť se ví,
nu, já jsem hloupá husa, pro tě nejsem dost!“
„„Růženo, už se mi to, Bůh je svědek, oškliví . . .““
„Zošklivil sis mne?! Díky za tu zdvořilost.
Ó bídná slánko, bídná . . . .“ „„Teď už mlč
o hloupé slánce!““ „Ne, — ne, nebudu,
na koho chceš, si tak po pansku vrč,
já nejsem otrokyně svého osudu;
má matka říká . . . .“ „„E co, matku nepleť sem,
toť obyčejná ženská z venkova,““
dí muž a mrštil lžící tak o zem,
jak palcátem kdys Žižka z Trocnova.
Tím dáno znamení je na poplach,
i nastal boj až hrůza šla a strach.
„Tys tyran, barbar . . .“ žena zasípá.
„„Tys fena,““ — on zas, — „„druhá Xantippa!““
A tak to dál šlo v strašně tuhém boji . . . . . .
Zdaž věru hloupá slánka za to stojí?!
Když bylo konečně už dost těch srdečností
a věc se donesla už k sousedům,
lehl si pan choť do pohovky samou zlostí

a Růženka si sedla ke kamnům.
Z očí jí slzy hojně kanuly
a srdce se jí chtělo rozskočit;
muž vzdychá, vášně v něm už usnuly,
i přemýšlí teď, mír jak započít;
ba zdá se mu, že slyšel svoje jmeno,
i vzchopí se a pomněv: „Stůj co stůj!“
k Růžence letí, objímá jí: „Zeno!“
a ona sladce štká: „„Ó muži můj!““
„Ženuško, odprosme se, viď, že budeš jiná?
Zapuzen svár buď na vždy, tento hořký host!“
„„Pravdu máš, muži, dnes však nejsem já tím vinna:
slánka se zvrhla, což je vždycky mrzutost!““.....
Z toho jde naučení: když někde svár vznikne,
kdo je muž moudrý, ať hned vyhne se;
neboť se žena ze všeho vyvlíkne,
a hloupá slánka — ta to odnese!

Görner. *Václav A. Crha.*

110.

Hledal — našel.

Hněvá na kmotra se kmocha,
oněměla jako socha,
a ač v duši vzteky chová,
nemluví přec ani slova.
Kmotr pod vous se usmívá
a jen tiše hlavou kývá:
„Však si kmotra jazyk zjedná,
dřív než vyjde hvězda jedna“ —
nevšímá si hněvu dále —
kmotra mlčí neustále.
Vyšla hvězda, druhá — třetí,
obloha již celá vzplála,
kmotra jakby ve zakletí
přece ani nemukala.
Kmotr v koutku podřimuje,
podřimuje, rozumuje:
„Vida kmotru! jaká, taká,
snad si hraje na mudráka,
myslí ona jistě sobě,
mluvit stříbro, mlčet zlato —
však se kmotra vyspí na to“ —
uleh' a spal jako v hrobě.
Vzešlo ráno — kmotr vstává,
dobré jitro ženě dává,
zapomněl již na to zcela,
včera že mu oněměla —
kmotra ale ani čmuchu,
jak by všeho zbyla sluchu,
ani slova nemluvila,
kmotru záda obrátila.
Toho již to zebe trochu,
že má míti němou kmochu,
vždyť mu libánková doba
ještě ani neodkvetla,
a již taká tvrdá zloba
manželskou mu radost shnětla.
Začne žerty, okem mrká,
a povzdálí u kmotřice
jak holub kol holubice
šlape, točí se a vrká;
přisedne k ní na lavici,
zaškube i za suknici —
ale kmotra ani slova,
ač ví, že ta ústa její
jako ptáčka písně pějí,
otočí se — mlčí znova.
„I toť aby všickni ďasi
takovéto ženské špásy!“
rozkřikne se kmotr, vstana —
„ukáži já také pána!
Však že's dobře při oltáři,
mluvíc hbitě po faráři
jazýček svůj v ústech smýkla,
div že jsi se nezajikla —
budeš mluvit, nebo, sice —!“
kmotrovo se vzňalo líce.
Avšak kmotra ani muku,
vyskočí jen, zbočí ruku,
dupne sobě, vzepne páže,
ale jazyk nerozváže.
Minul den, i druhý přišel,
kmotr ani slova přece
od své kmotry neuslyšel;
náhle mu cos v mysli padne,
běží, béře loučku s pece,
a ač slunce svítí za dne,
kmotr světlo rozkřesuje
a při rozžatém kahánci,
jakby byla tma jak v ranci,
cosi hledá po světnici —
kmotra za ním pokukuje.
Kmotr svítí, všude hledá,
pod stolem i pod lavicí,
ba i každý hrnec zvedá,
na kmotru se neohledá;
tu to již jaks podpaluje,
kmotr přec jen svoji kuje,
bručе při tom neustále:
„Ďasi vědí, kde as vězí!“
pod postelí hledá dále,
vystlanou i postel shází,
však, co hledá, nenachází.
Kmotra jakby na řetězi,
tak to s ní už škube, cuká,
mlčí přec, jen jazyk kouše.
Kmotr druhé rozžav souše
po světnici dále šuká,
otvírá i obě truhly,
šaty stroje, protřasuje,
na podlahu vyhazuje —
kmotra stojí jako v uhlí;
když pak kmotr loučku třetí
rozžal a zas dále hledá,
kmotra k němu celá bledá
jedním skokem pozaletí:
„Co tu hledáš, blázne, cháme!
či se ti snad rozum láme!?“ —
„Jen tvůj jazyk, kmotra milá,
jejž jsi byla potratila —
teď však jsem jej právě našel“ —
kmotr klidně loučku shášel.
Kmotra stavidla teď zvedá —
mělať dlouho zadržáno,
a jak vyjde boží ráno,
celý den si pokoj nedá,
stále jazykem zas seká.
Kmotr jako ve vidění,
kdy as konec bude, čeká,
čeká, avšak konce není
Ach, byť čekal dlouhá léta,
ba až do skonání světa, —
kmotře jazyk nescepení! —
V koutku vždy pak kmotr sedal
a litostné vzdechy zvedal:
„Že jsem já ten jazyk hledal!“ —

V. Šolc.

111.

Nemám kdy.

Posluchačky velectěne,
tuto četně shromážděné,
a vy posluchači vážení,
víte-li, kam čelí moje snažení?
Chci vás trochu pobaviti,
račte se mnou trpělivost míti,
poznámka pak budiž dodána,
že nebudu řečnit do rána;
mohloť by se lehce státi,
že by mohl někdo vstáti
a mně bláhovci ad notam dáti:
„Nemám kdy
tu tvou plácanici poslouchati;“
pročež bera vždy
pilný zřetel na to,
čas že zlato,
povím jenom v krátkosti,
jaké v „nemám kdy“ jsou sladkosti.
„Nemám kdy“ má smysl dvojí,
řekl bych, že rub a líc,
ba má jich snad ještě víc,
jak se totiž příznivcové moji
s tou neb onou okolností spojí;
„nemám kdy“, to tvrdím též,
má dva jako Janus obličeje,
jak kdy vítr věje —
jeden pravda, druhý lež.
„Nemám kdy“ je výtvor zvyku,
mrzutosti nebo nutnosti,
aneb tají jakous politiku,
neb je význam lenosti;
známoť velectěné společnosti
bezpochyby z vlastní zkušenosti,
a snad není ani človíčka,
jenž by neznal ta dvě slovíčka.
Přijdu k panu protokolistovi
s pilnou žádostí,
prosím uctivými slovy,
znaje lidské slabosti,
jelikož ta věc je nezávadná,
velmi důležitá, neodkladná,
aby mi dal číslo podací,
že má důvěra se k němu obrací.
Ten však pronáší ta slova chladná:
„Myslíte, že nemáme nic na práci?
My jsme pro vás neposlali,
to, pánečku, není ledakdy,
jak je libo, abychom vám psali —
počkejte, teď nemám kdy;
a pak budiž na ruku vám dáno,
neb tak v instrukci je psáno,
že má partaj přinést rubriku,
chce-li v ruce præsentatum míti.“
Toto přečaste tak v živobytí
„nemám kdy“ je pouze ze zvyku,
to přináší, je-li pravda, páni,
s sebou suchopárné zaměstnání?
Že se člověk s tím dost namučí,
pro ulehčení si zabručí.
Kdyby se chtěl přiznat pan protokolista,
řekl by nám dozajista,
že mu s takým „nemám kdy“
není do pravdy;
neboť co jsme hovořili spolu,
mohla žádost být už v protokolu.
Ještě horší safient
je pan poštekspedient.
Spěchám jako divý se pranými,
abych v pravý čas byl hotov s nimi,
než přijede pošta nebo vlak,
z velké opatrnosti pak, by to
mělo váhu, přidám cito cito
a myslím si, že je dobře tak;
ale pan poštovní — je mi líto,
že se liší naše náhledy —
pan poštovní zhurta: „Nemám kdy,
teď se nepřijímá více,
dnes je velká ekspedice,
mnoho na práci.“
A na důkaz, že má v peře
tu poštovskou manipulaci,
vyklidiv mne zavře za mnou dvéře,
a to všecko bez hněvu.
Račte vědět, v jakém zase
toto „nemám kdy“ se jeví oděvu?
Starý básník dí: „O čase
neocenitelné hodnoty,
jenom moudří tebe znají! —“
a pan poštovní tím pěvce hájí,
že mu trefil do noty;
nutnost toho jasně bije v oči:
kolo času, to se stále točí,
točí se i v rychlém hlomozu
kolo poštovského povozu,
že se pana poštovního kola
musí tolikéž
otáčeti, není lež;
nedivme se tedy, pakli zhola
na zpozdilé nájezdy
zabručí si: „Nemám kdy!“
Človíček, jenž nouze nazbyt mívá,
jehož finance se drží pokroku,
jemuž před věřitelem je do skoku,
jejž sluníčko štěstí nezahřívá,
v němž má hnízdo hejno starostí,
s nímž se vůbec rozloučily radosti,
človíček ten všemožně se skrývá,
aby obezřelý věřitel,
nepořádku velký nepřítel,
nepřepad jej v slabém okamžení,
když je šesták celé jeho jmění,
a nedal mu hořkých pokroutek;
postranními ulicemi
s hlavou svislou k zemi
tíhne jako zmoklý kohoutek,
tuší, že naň kdesi číhá,
domnívá se, že jej stíhá,
v každém koutě vidí mátohu;
an tak kvapí, tuť hle na rohu
velká srážka v strašném karambolu
k jeho úžasu a bolu
s jedním z oněch, jimžto — mimo žert —
vyhýbá se jako chrámu čert.
„Jak s tím dloužkem, pane tento?“
začne věřitel hned své memento
a pozírá jako levhart naň;
„potřebuju, musím platit daň;
já vám nechci škodit —
ale za nos nenechám se vodit,
slíbil jste mi onehdy —“
načež překvapený dlužník zchytra:
„Pane Ypsilone, přijďte zítra,
spěchám, nemám kdy;“
a již bez meškání dále chvatí,
nechav pana Ypsilona státi,
jenž je socha hotová
jako žena Lotova.

Tážete se, jakého je druhu
toto kvítko z dlužníkova luhu?
To je dítko nutnosti:
By se zbavil věřitele
vymluvil se takto směle:
Pomoz, jak pomoz, jen když je k platnosti.
A což páni pokladníci!
O těch dalo by se mnoho říci.
K takovému muži bilancí
přijdeš s řádnou kvitancí,
žádáš jako dobrý známý
s několika poklonami
zdvořile a nesměle,
se skromností na čele
za výplatu toho pakatýlku;
on se na tě chvilku
dívá, dívá — jsou to pohledy! —
a pak zabručí: „Dnes nemám kdy;
přijdete, kdy se vám zlíbí,
milý pane, to jsou chyby,
přijďte zítra nebo jiný den.“
Tímto přivítáním zaražen
díš mu na to tónem prosebníka:
„Chtěl jsem žádat pana pokladníka,
aby ráčil přijmout dluh —“
tu pan pokladník napíná sluch —
„vidím ale k svému žalu,
že neračte míti kdy,
pročež — —“ On však rychle bez obalu:
„Peníze brát mohu vždy,
jen je honem vysázejte
a tu kvitanci sem dejte.“
Ty vysázíš bez ciku,
i on sází bez zdráhání —
„nemám kdy“ již mu nebrání —
a jste v rychtyku.
Jaký důvod v tomto „nemám kdy“ se jeví,
možno, že pan pokladník sám neví,
já však slýchám, že je lépe brát
nežli dávat, a tož mohlo by se zdát,
to že jedinou
takového „nemám kdy“ je příčinou.
Blažen bez odporu beze všeho,
kdo má přítelíčka upřímného;
ovšem — bílá vrána dnes
taký Orestes a Pylades;
přece však se přihází,
že přátelský poměr bývá
mezi tou a onou osobou,
jež se hojnou zásobou
důvěry a upřímnosti,
věrnosti a nezištnosti
poctívají na vzájem —
dva nástroje, jeden štem.
Kdosi, jemuž nebe dobrotivé
přítelíčka popřálo,
raduje se nemálo,
že jéj z tísně úzkostlivé
tento milovaný druh
jako ex machina bůh
vyrve bez vší pochybnosti.
„Kdybys tlakem okolností
nucen jenom hles,
byť to bylo o půlnoci,
nenechám tě bez pomoci.“
Ť jde k Pyladovi Orestes:
„Půjč mi, bratře, dvacet zlatých,
ty musím mít ještě dnes,
vrátím ti je o Všech Svatých,
nejdéle však do letošní koledy.“
Drahý Pylades se zakaboní,
vidět, že ta žádost nehrubě mu voní:
„Příteli, teď nemám kdy;
někdy jindy
pomohu ti z bryndy;“
a tu jakoby jej moru dech
ovanul byl, tak má na pospěch.
V jakém toto „nemám kdy“ as smyslu vzíti,
račte, prosím, sami posouditi:
Miluju tě, bratře, jen se chraň,
chtíti na mně peněžitou daň.
Mnohdy, když se děva
na miláčka hněvá,
dříve než mu vymluví,
užívá též takovéto výmluvy.
Švihák vybízí svou lásku,
popudlivou krásotinku,
by s ním jenom na hodinku
vyšla někam na procházku
do některé zahrady,
že je dobře vyjít na vzduch zdravý.
Ona hodíc hlavou praví:
„Nemám kdy,
musíte už sám dnes jíti.“
Švihák, jenž se uražena cítí,
poroučí se — jaké porady? —
zanechav tam vůni pomády.
Proč as, budete se ptáti,
předstírajíc „nemám kdy“,
nechtěla mu audienci dáti?
Inu, viděla ho s jinou státi,
a na tom je dost;
neboť ukrutná jest žárlivost.
Něžná cituplná paní
lichotně se k mužíčkovi sklání,
srdce hraje vroucí milostí,
s dojímavou čilostí
kotoučí své rámě kolem šíje
manželovy, v němžto celá žije,
šepotajíc: O můj mužíčku!
a již špulí sladkou hubičku.
Jaká slast, v těch rukou spočívati
rozchvěn těmi lásky pohledy!
O ráji se musí při tom zdáti,
půvab taký hne i medvědy;
muž však, jak bys viděl magraguru,
maje tvrdou kolem srdce kůru
bručí: „Nech mne, nemám kdy;“
a již tvorstva pán a ženy hlava
s mrzutostí vstává a už jde;
jeho myšlenky jsou — víte kde?
Rovnou cestou do hostince pílí,
tam své tělo dobrým pivkem sílí,
sehraje si v kartičky
s rozmilými bratříčky;
doma u ženušky nemá stání,
nemá prý kdy k milování,
ale „u koně“ neb „u hvězdy“
do půlnoci sedět, to je kdy!
Měl bych, velectěná společnosti,
ještě látky dosti,
že bych mohl, pokud stačí dech,
mluvit o všelikých případech;
moh' bych hanět s rozvláčností
„nemám kdy“ co heslo lenivosti,
anaž na svou zahálku
takovouto mívá obálku;
moh' bych zpívat dlouhé variace
na to slavné „nemám kdy“,
bojím se však, že by mzdy

vaší chvály nedošla má deklamace,
kdybych pořád kvákal „nemám kdy“.
Protož končím vyřknutými slovy,
že to obojetné „nemám kdy“
má dva obličeje Janusovy
a z nich každý zvláštní úlohu,
nebo, jak se říká, lekci;
jeden praví: „Rád bych, ale nemohu,“
druhý tají: „Mohu, ale nechci.“
Tím svou deklamaci zavírám,
neboť za to mám,
že byste se, drahé dámy a vy páni,
nad tím nudným „nemám kdy“
dali naposledy do zívání
a že byste pro dřímání
neměli snad ani kdy
řečníkovi zatleskati;
chraňte všickni svatí!
Pak bych samým studem neměl kdy
pokloněním vám svou počest vzdáti,
ano musel bych se zaříkati
říkat: „Nemám kdy!“

V. V. Trnobranský.

112.

No, no!

Svět náš teď obyčejně míní,
že platí pouze to, co veliké je dost;
já však chci dokázati nyní,
že velkou můž být mnohdy maličkost.
Slovíčko: „No“ je krátké sic,
a řekl bys, že tak moc neznamená,
ba že snad celá jeho moc a cena —
kolkolem vzato — jest jen pouhé nic.
Ovšem že je to pravda a věc svatá,
co mnohý mně snad namítne,
že řeč má mnohého též kolohnáts,
ač v češtině se zřídka vyskytne;
na příklad: „Nejrozkouskovatější,
neb nabuchodonozorovatější,
a nepronikuutedlnost“ —
a jiných takých slůvek dost a dost.
A přece, ať se kdo chce brání
a ať je slov těch na sta snešeno,
nesnesou nikdy ani porovnání
s nepatrným jen slovíčkem mým: „No!“
„No!“ — ozve se snad hlas už nedočkavý,
aby se konečně též důkaz dal;
„No, no!“ jen strpení! — toť neunaví — —
mně to sem básník takhle udělal.
V slovíčku „No“ se láska skrývá,
výčitka, hněv i škádlení,
dovádivost se z něho dívá,
rozdurděnost i smíření. —
Helenka šije — teta drží stříž;
Helenka vykoukla teď oknem ven.
„No!“ — bručí stará — „zas ho vyhlížíš?
Hleď pak přec, holka, na spůsoby jen!“
„No, to snad není hřích,“ Helena vece,
„ani snad uražení spůsobu!“
Nadarmo ale nekoukla ven přece,
zahlídlať známou, milou osobu.
Milenec její opozdil se kdesi
a nyní, co jen stačí, k Lence kluše.
„No, já tě vytrestám, ty zrádná duše!“
septá si Helenka a oči svěsí.
Již přišel, chce jí líbat ruku. „No! — —
— jdi si, kdes teď byl, já tě lehce pohřeším!“
„„No, co se stalo, drahá Heleno?
Jáť přece proti tobě ničím nehřeším?!““ —
„No, to se neví, šel-lis za jinou si, —
vždyť posud's, věru, jako omámen!“ —
„„No, no, kdo ví, kde panáček se brousí!““
podotkne skrz nos teta u kamen.
„No, prosím, já — já že se brousím?
Vždyť Helena je vší mé touhy cíl!“
Helenka pokukuje už a v krátce na to
dí chlácholivě: „„No tak, kde pak's byl?““
„Něco ti nesu — hádej chvílenku!“
„„No? co to bude? hádat nedovedu!““
„Nesu ti, Helenko má, vstupenku,
a chceš-li, půjdu s tebou na besedu.“
No, takového něco přece smíří;
Lenka se usmívá: „„No, dej ji sem!
Na tebe aby přivstali si čtyři;
ty jsi a budeš věčným mámilem!““
Teď ji chce obejmouti na smířenou,
„No! zvolá Helenka a uskočí.
„„No!““ lichotí on s náručí zas roztaženou.
„No, nezlob!“ ona zas, a hajdy ruce na oči.
„„No,““ — žebrá on — „„no, zlatá Heleničko!““
a zpolehounka odtáhne jí ručinku. —
„No tedy!“ nastaví mu ona líčko
a on naň vlepí vřelou hubinku.
„„No, no! to ještě schází; jděte po svých — hned!““
zabručí teta, hledíc na tu věc.
„No, drahá tetinko, tu máte také med,
viďte, že máte vždy chuť na šňupec?“
Helenka mrkne na milého převýznamně,
a oba prosí: „No, ach! přejte nám to, no!“
Teta se usmívá: „„No, pro mě, za mě —
ať není srdce vaše skráceno““ . . . . .
a žehná oběma. „No, konečně!“
jásají oba: „Není-liž to zlatá teta, no?“
A už ji zlíbat chtějí srdečně,
ona však odbývá je v smíchu: „No, no, no!“
A nyní slovo k ctěné společnosti:
„No, zdali pak to na má slova došlo?
A byť i scházelo cos k výtečnosti,
já dost mám, řekne-li se: „No, to by tak prošlo!“

Saphir. *Václav A. Crha.*

113.

Jak byl sv. Petr na dovolené.

Svatý Petr, jejž u nebe svého
ustanovil Pán Bůh za vrátného,
muž to svatý, dobrák hotový,
kterýž, jak to z Písma každý ví,
při všem vždycky rád po boku Krista byl,
by co rybář „také něco ulovil“, —
tento svatý Petr jednou z rána
předstoupil před nebeského Pána
a s obvyklou v Boha důvěrou
počal předešeti žádost svou:
„Od té doby, co jsem opustil již svět,
uplynulo osmnáct set dlouhých let,
a co po všecky ty věky zkusím,
když co vrátník nebe hlídat musím, —
— to Ty, Pane, přece nejlíp víš,
an se svého trůnu přímo na mne zříš,
Ve dne, v noci nemám chvíle ani,
bych moh' poodložit klíče z dlaní,
sotva zavřu, musím otvírat,
jedny pouštět, druhé odbývat,
ženám, dětem místa vykazovat,
vlezlé hříšníky ven vyhazovat,

tak že věru mnohdy nevím sám
samou starostí, kde hlavu mám.
A tak bych si po tak dlouhém čase
jednou rád též odpočinul zase,
a proto bych, může-li to být,
chtěl Tě, Pane Bože, poprosit,
abys, pak-li se Tvé lásce vidí,
pustil mne zas trochu mezi lidi
a mně popřál, přijav za vděk změnou,
ňákou sebe kratší dovolenou."
Usměvavě řekl na to nebes Pán:
„Nuž, kratičký odskok budiž Tobě přán;
a když nežádáš mne o nic víc,
můžeš si jít na zem na měsíc."
„Aj, nač na měsíc," dí svatý Petr Pánu,
„za týden se vrátím před nebeskou bránu!"
„Jdi si na měsíc," dí Tvůrce zase, —
„hleď však, by ses vrátil v tomto čase!"
Pohlédnuv na Petra Pán se pousmál,
a nebeský vrátník pryč se ubíral.
Minul týden, minul druhý také,
po Petru však stopy pranijaké;
ba již uplynulo celých týdnů pět,
svatý Petr ale nevrací se zpět;
teprv když se druhý měsíc končit měl,
svatý Petr udychán zpět přicházel.
Z očí jakýs žhavý lesk mu hleděl,
klobouk — ten mu skoro v týle seděl,
šat byl podkasán a zaprášen,
po boku kus kordu zavěšen,
a rozcuchán tak, plný prachu,
s těžkým srdcem, v těžkém strachu
a s těžším ještě jazykem
jako o překot se hrnul sem;
a tak před Pána hned předstoupil.
Pán mlčel chvíli, načež prohodil:
„Petře, kde's tak dlouho byl?"
„Ach můj pane," — počal Petr rozjařeně, —
„ach, tam dole se to žije přeblaženě!
To je slastí, to je vděků,
že bys Pane — Ty tam jednou být —
nechtěl z rozkoší těch odejít
věru ani po vše věky věků!
Země zelená je, blankyt modřičký
jako šaty tamhle Boží Matičky;
rosa pokrývá lesy, stepi,
plné jsou půdy a plné jsou sklepy;
zvěřinu tam denně k jídlu mají
a tu vínem, pivem zalívají.
Tam je pořád hudba, posvícení,
svateb, tanců dost až k unavení;
karty, kostky, maškary,
kudrlinky, kašpary,
rvačky, boule, statní rváči,
vůbec vše, co jenom hrdlo ráčí.
Ba že není divu, že co tam jsem dlel,
na nebe jsem z čista jasna zapomněl!"
S klidem nebeským Pán věčné slávy
vyslechl si ty Petrovy zprávy
a pokývav hlavou ptal se s úsměvem:
„Nu, když je tak krásná, rozkošná ta zem
a lidé tam hojnost všeho mají,
zdali pak si taky zpomínají,
komu mají za to vzdávat čest
a kdo vlastně dárcem všeho jest?
Zdali pak kdo na mne zpomíná?"
„Jak pak by ne," Petr počíná,
„na kázání sice málo jdou,
o mši také chrámy prázdny jsou,
avšak při hře dostal-li kdo sedmičku,
hnedle volá: Jen mi pomoz, Božíčku!
a kdo v krámě okrádá lid jak jen může,
má tam viset nápis: „Pomoc Boží všecko zmůže."
Ba jsou mnohá tovaryšstva také,
která za modlení všelijaké,
za růženec, otčenášky a podobné zboží
dají platit si „ku větší slávě Boží".
A kdo Tebe, Bože, přímo nejmenuje,
ten zas kleje, nadává a zatracuje!"
Na to se Pán klidně pousmál
a Petrovi rukou ještě kyne,
aby, až si trochu odpočine,
k nebes bráně se zas odebral
a tam jako dřív na stráži stál.
Svatý Petr je zas ve své službě;
byť se ale jak chtěl přičinil,
aby celým vrátníkem zas byl,
nemůž' odolati jakés tužbě;
zpomínka na lidstvo vždy jej mučí,
v uších mu jen pořád zpěvy hučí,
kostky slyší vrhat, hudbu znět,
marně hledí ty sny rozhánět
Vše ho mrzí, na vše brouká,
na příchozí nevrle se kouká,
a když v noci musí duši otvírat,
jenom s hubováním hne se od svých vrat.
„To je klepání zas," — k sobě hovoří
a pak na duši se zhurta oboří:
„Slyšela mne, ona zakuklená,
ať si bába anebo žena,
až bude mít zas se světa jít,
hleděla si hezky pospíšit,
já si v noci nedám tlouci na bránu
a pustím ji teprv někdy po ránu."
To vše viděl Pán Bůh, kde a co jak bylo,
a hned věděl také, kolik uhodilo.
Když pak Petr zase brnčel před svou branou,
zakýval naň prstem a vzav si jej stranou
pravil k němu: „Ty si nejsi podoben,
tobě nechce ta zem jaksi z hlavy ven;
mezi lidi tě to stále táhne
a snad po víně ti hrdlo prahne;
nuže buď si, jdi si k lidem svým,
já tě na celý rok dovolím,
a až vybouříš se a ti přejde chuť,
navrať se zas a mým vrátným buď.
Místo tvé pak až k budoucí zimě
obsadí se na rok prozatímně."
Na to usmál se Pán a šel dál.
Petr celý udiven tu stál.
Jako hudba mu ta slova Boží zněla,
poskočil si a pak letěl jako střela
hajdy na zem mezi lidi,
mysle si v té chvíli:
„Však mne Pán můj milý
ani za pět roků neuvidí!" — —
Třetí den se chýlil k večeru.
Slunko zapadalo v jezeru
a zástupce Petrův, muž to stařičký,
právě rozsvěcoval hvězdičky.
Při tom poohlíd' se na ten svět,
co tam jeho vnuci dělají
a jak hvězdy světlo dolů metají,
když tu vidí koho's vzhůru přicházet.
„Aj, aj, kýho kovářika." —
stařec k sobě v duchu říká, —
„toť je Petr - ba že ano! — Petr však? — —
což by mne už klamal i můj zrak?
I ba na mou věru; byl to shon,
před třemi dny ráno, když šel dolů,

sotva že jsme loučili se spolu,
a už je zas tady, věru je to on!"
Zarmoucen a smuten zůstal Petr před nebem,
pohlížel na bránu nebes smutným pohledem.
Tvář měl bledou, smutnou, jako by se říci zdál:
„Tak brzkého jsem se návratu přec nenadál."
Načež zvolna kráčel k nebes bráně
a pak přímo odtud před trůn Páně.
Pán Bůh pravil pouze: „Aj, hle vrátného!"
Petr však se do pláče dal hořkého,
na kolena padl, hořce lkal
a takto si Pánu stěžoval:
„O Pane můj a milý Bože,
tam dole jest jen pláč a hoře,
hlad i bída stíhá lidský svět,
až mi ouzko jest vše vyprávět.
Vyschly potoky a bez vody jsou studně,
ba i z moří vody prchly do prohlubně,
po celý rok ni nekáplo s oblohy,
zhynul klas i strom i kvítek ubohý,
po polích a sadech poušť jenom se prostírá
a lid všechen v slzách tone, hlady umírá.
Po pustých pak krajích, obcích vymřených
jako havran po mrtvolách zdávených
stoupá příšerný host, pekla tvor,
děšný mor!
Jemu v patách vražda, loupež, válka stoupá,
bratr v bratrově se krvi koupá,
a co smrt a mor byl zachoval,
požár války v jícnu svém zas pochoval.
A když se tak v světě všecko kácí,
převrací a padá v trosky,
ve zmatku se všeobecném všecko ztrácí:
ó jakž bych, můj Pane Božský,
v boření tom, kácení a moru
neutíkal k tobě, pánu všeho sboru,
k tobě, ku věčnému sloupu všehomíra,
který pevně stojí, když vše smrtí zmírá."
S úsměvem dí Pán: „Nuž, Petře můj,
teď mi o lidstvu zas vypravuj,
zdali v bídě své a ve svém hoři
pomní, kdo vše dává a kdo boří?
Mluv teď, zdali Boha svého znají
a slov jeho trochu lépe dbají?"
„Ó můj pane," Petr odpovídá,
„kde jaký chrám tichou vísku hlídá,
kaplička kde stojí na rozcestí,
na kopcích kde kříž tvou slávu věstí:
všude plno lidu na modlitbách dlelo,
v slzách tonouc ruce vzhůru povznášelo.
Není v kostelíku oltáříka,
v němž lid ve dne v noci nenaříká,
a ty rozložité síně převelebných dómů
nejsou s to pojmouti nával milionů,
kterým s očí slza strasti kane,
kteří vzavše prosby korouhev,
putují sem zpívajíce zpěv:
Zachovej nás, vysvoboď nás, Pane!
Ach již vysvoboď je, Pane pánů,
shlédni milostivě s nebes stanu,
nač má svírat hlad a bída lidi,
když to dobrý Otec s nebe vidí,
nač má trpět cnostný s hříšníkem,
když jsi milující Otec všem!
Ó pohleď jim v rozervanou hruď,
milosrdným, milosrdným, Bože, buď!"
Nebeský Pán na to vážně odpoví:
„Nepostihls ještě cest mých, bláhový;
tebe také přepych zemský oslepil,
a žes s touhou dolů na svět odkvapil
a teprv ses v hříšném poblouznění svém
zpamatoval lidské bídy pohledem.
Bohatství když, štěstí lid můj ohluší,
musím starati se já jim o duši,
a když vzdorovitě neznají mých cest,
musím za vlasy je k sobě zpátky vést.
Důvěru když v moji moudrost ztrácejí,
ve svá lidská díla kladou naději:
jakž ukážu, že jsou křehcí s dílem svým,
než když díla ta svým prstem rozdrtím?
Když pak je med chlípné neřesti
nakazí a svede v bezcestí,
jakž tu nemoc lépe vyhojím,
než když hořké léky pošlu jim?
Nuž a teď jdi, milý Petře, domů zas,
střež mi nebes bránu jako po ten čas
a neptej se, čím se Pán tvůj řídí,
hlad a bída když svírá kdy lidi.
Neštěstí a bída těžkým křídlem svým
povznáší zas ducha k věcem nebeským,
a když opanoval ducha hříšný svět,
neštěstí jej táhne zase k Bohu zpět."

Václav A. Crha.

114.

Obtíže básníka venkovana.

O vy Musy nebeské!
Je to ovšem nehezké,
neslušné a neprospěšné,
ba i směšné,
tajnosti své domácnosti
odhaliti veřejnosti;
každá domácnost se nezdaří,
a co prý se doma uvaří,
že se má i doma sníst,
tak lze v mnohé knize čísti;
avšak básník venkovan,
který, skrovný maje stan,
v malém městě službičkuje,
nuzuje se, obětuje,
aby netrpěla rodina,
a když dobrá padne hodina,
balady a písně kuje,
ne snad že by hledal oslavu,
nýbrž pouze pro svou zábavu —
básník ten, jenž pije z Uměn zřídla,
může uchýlit se od pravidla,
může elegii psát,
kterak v domácnosti
s neústupnou praktičností
drahé choti jest mu bojovat.
Slyšte, prosím, nářek jeho
a pak politujte ubohého.
Básník ten je třeba moje maličkost,
duch můj zabývá se nejvíc ideaty,
ženuška však drží na realy;
tím jsem napověděl dost.
Dobrá, takhle po snídaní
navštíví mne vítaný ten host,
jemuž našinec se klaní,
bůh Apollo, nadechne mne duchem svým,
já si nejdřív dýmku zapálím,
pak se chopím papíru a pera,
skoncentruju myšlenky kde která,
hlavu v oblak dýmu zahalím
a svou báseň začnu těmi slovy:
„Sen mladičké vdovy.
Slyšte, dobré duše, píseň novou,

jaký mladá vdova měla sen —"
v tom se známou švitorností žen
choť má: „Chceš omáčku jablíčkovou
nebo křen?"
Jářku, že mi všechno jedno,
ale v nitru je mi bědno,
že mi verš tak přerušen —
jdu však dál, an koncept nalezen:
„Ubožátko, co se stala vdovou,
minul první strastiplný den
Bledá luna s výše smutně kouká,
má snad o té ztrátě vědomí.
A tam v parku vítr šumně fouká,
div že dub" —
tu žena zas se souká
do dveří: „Víš, starý, zač je mouka?
Ti krupaři nemaj' svědomí,
ti jen pořád shánéj' na domy!"
„Ovšem," dím já rozmrzený,
a zachytiv konec utržený
básním dál:
„před oknem nezlomí.
Protož ne tak lehce jako jindy
klesla v polštář krásná hlavička,
slzelotě dlouko očko Lindy —"
„Hle ta kapka za desítník bryndy
má být mléko; čistá vodička,
podívej se na to muži; —
ty mlíkařky štáhnou z nás již kůži, —
přeškoda, že není kravička!"
Tak ženuška znovu
nepřátelsky stíhá mladou vdovu.
„Prosím tě, už ani slovíčka,"
pravím s netajeným vztekem,
„jdi mi s kravičkou a mlékem!"
Načež s bolným vzdechem slavíčka,
jehož píseň nenadále
překazila rána, pěju dále:
„než se spánek sklonil na víčka.
Tiše leží na měkkounkém lůžku,
jako havran černé kadeře —"
tu zas kdosi klepá na dvéře.
„Je tu soused pro zaječí kůžku,
zač mu ji mám dát?"
přijde z venčí ženuška se ptát.
„Dej ji zač chceš, nech mne jenom psát."
Takto odbyv starostlivou družku
hledám další verše na peře:
„zastiňují ňádra, sídlo bůžků
v bujné, divokrásné nádheře.
A sen děsný pojal ji v tu chvíli,
zjevilť se jí manžel nebožec
s okem vpadlým, oděn v rubáš bílý —"
„Muži, zavěs pak s kanárkem klec,
je tu kočka!" křičí ze vší síly
žena na mne. — „„Vzal tě krkavec!""
kleju jako forman starý,
„„co ta žena má jen za rozmary!""
Přec však poslechnu ji bláhovec,
pak řku: „Dále, můj šemíku jarý!"
„s lícem zvadlým, pravý umrlec.
Čeho se teď smutná vdova dočká?
Přišel snad, by ukrátil jí věk?
Hrůzy plna, vyboulená očka —"
„Pše! pše! zpropadená kočka!
považ, sežrala mi špek;"
lamentuje drahá polovice
a zlost barví nachem její líce;
já však — chtít se zase horšit na ženu,
bylo by hrách házet na stěnu —
já co pastýř obezřelý
sháním rozplašené stádo myšlenek,
by můj zpěv byl jednou celý:
„majíc, chce se dáti na útěk.
Avšak tuť — o jaké okamžení! —
vida krásné Lindy půvabnost,
tiskne na rty její polibení —"
„Pořád topím dost a dost
pod tou plotnou, a nic platno není;
i toť aby čert vzal kuchaření!"
Tak vylévá manželka si zlost,
a já povzdechna si v tísni
pokračuju takto v písni:
„jedno, druhé, třetí — mrtvý host.
Ona vzkřikne, rty se ještě chvějí,
procitne, a v luny svitu bos
stojí před ní —"
„Zas mám po naději:
vidíš, nevyšel mi los."
Takovou mi zpívá Linda moje,
s číslem novin vejdouc do pokoje.
O vy Musy nebeské!
je to ovšem nehezké,
beze všeho uzardění
na ženu si stěžovat,
avšak vzácné shromáždění
může svědectví mi dát,
že mám podle všeho,
co jsem svěřil laskavosti jeho,
příčinu se trochu rozehřát.
Ať mi, prosím, někdo poví,
že by rozum nezůstal mu stát,
kdyby krátkou báseň hodlal psát,
jako:

„Sen mladičké vdovy.

Slyšte, duše dobré, píseň novou,
jaký mladá vdova měla sen;
ubožátko, co se stala vdovou,
minul první strastiplný den.
Bledá luna s výše smutně kouká,
má snad o té ztrátě vědomí?
a tam v parku vítr šumně fouká,
div že dub před oknem nezlomí.
Protož ne tak lehce jako jindy
klesla v polštář krásná hlavička,
slzelo tě dlouho očko Lindy,
než se spánek sklonil na víčka.
Tiše leží na měkkounkém lůžku;
jako havran černé kadeře
zastiňují ňádra, sídlo bůžků
v bujné, divokrásné nádheře.
A sen děsný pojal ji v tu chvíli:
zjevilť se jí manžel nebožec
s okem vpadlým, oděn v rubáš bílý,
s lícem zvadlým — pravý umrlec.
Čeho se teď smutná vdova dočká?
Přišel snad, by ukrátil jí věk?
Hrůzy plna, vyboulena očka
majíc chce se dáti na útěk.
Avšak tuť — o jaké okamžení! —
vida krásné Lindy půvabnost
tiskne na její rty polibení
jedno, druhé, třetí — mrtvý host.
Ona vzkřikne, rty se ještě chvějí,
procitne — a v luny svitu bos
stojí před ní švarný lokaj její;
přišelť tajně — vyřídit jí cos. —"
Ať mi tedy upřímnými slovy
někdo poví,
kdyby báseň tuto musel psát

s takovými překážkami,
zdaž by neřek: „Pánbůh s námi!“
Víte, co v té době
as tak myslím sobě?
Stanu-li se vdovcem, eh bien!
vezmu básnířku si jen.
Ach, to bude živobytí,
při sám Fébus, to se budem míti!
Budem básnit celý den,
budem úkoly si dávat,
vzájemně se brávat na radu,
budem u jednoho stolku psávat,
ona znělku, já zas baladu;
budem spolu pilně,
velebíce matku přírodu,
pracovati v Apollově dílně,
bychom hojnou měli úrodu,
a tak jsouce v stálém cviku,
budem cukrovat
a společně pěstovat
lyriku i romantiku.
Ale — namítne mi vzácné publikum —
co as večeřet, obědvat, snídat?
Inu to, co přáno básníkům:
budem nektar pít a ambrosii jídat.

V. V. Trnobranský.

115.

Vysloužilec.

(Má-li tato deklamace s dobrým výsledkem se potkati, musí se v kostumu přednášeti.)

Drahé paničky a drazí páni,
vímť já dobře vaše přání,
že budete rádi poslouchati,
když vám budu povídati,
v jakých nesnázích jsem žil,
když jsem ještě u regmentu byl.
Slyšte tedy řeč mou neučenou,
za to ale pravdu svatou, nelíčenou:
Všecky felcuky, co od jakživa byly,
ve všech jsem já býval též;
kdyby ještě kamarádi žili,
dosvědčili by vám, že to žádná lež.
Já byl u Lápciku, v Netálii,
na Turku a v Sicilii,
u Verůny, Mandy, Bělehradu,
tam — — e, jak se jmenujou ty šlaky? —
tam — ano, tam jsem byl taky,
zkrátka, všude jsem měl svoji bradu.
Že jsem ale uměl také bojovati,
to vám chci teď povídati:
Známo vůbec, já a jemnostpán,
generál to Laydon, dobří přátelé jsme byli;
kde byl jeho, tam i můj byl stan,
vždy jen spolu jsme se poradili.
Jednou přijde ke mně, přede mne se staví
a pak vážně tato slova praví:
„Meine liebe Janek, me musme furt auf Belgrad!“
Já řku: Jemnostpane, gehme — byl jsem tomu rád.
Táhnem tedy s celou mocí
kamarádům ku pomoci,
kteří pětadvacet neděl se již namáhali
a Bělehrad obléhali;
ten však stál tak pevně, jakby se nezvrátil!
Tu přijdeme my, a hned se list obrátil:
jenmostpan generál Laydon leh' na jednu stranu,
já jsem leh' zas na tu druhou stranu,
a co byste tomu řekli, drahé lidičky,
(neuďáli jsme dost malé chybičky!)
když to není pravda, ať jsem Mikuláš!
za pět minut byl Bělehrad náš! —
U Lápciku to šlo trošku hůře;
no, za to já nebyl také žádné kuře!
Slyšte, kterak se mně vedlo zase tam —
ale pravda je to, co vám povídám:
Pan generál Laydon, ten mne odevzdal
jemnostpanu Švarcenberku, při tom povídal:
„Tos is bráve, frlesliche Mann —“
jako že se na mne spolehnouti může
a že jsem já neustupná kůže.
Jemnostpan Švarcenberk, to byl hodný pán!
Vydal pefel, bychom
připraveni byli
a to hned v tu chvíli,
že k Lápciku budem mašírovat
a nepřítele tam dranžírovat.
Víte, co je pefel?
Pefel — to je — pefel,
a co je pefel — tos můsme.
Lidičky, oh tam jste měli být,
a s námi tím maršem také jít!
Sedm neděl v jednom kuse jsme na cestě byli,
nespali jsme, nejedli jsme, ani jsme nepili;
pršelo vám pořád celou cestu,
že jsem promok' na skrz až pod vestu. —
Přijdem na kvartýry, — to si odpočinem!
Já si prádlo suším pod komínem,
čisté vybírá z tornistru moje ruka,
an tu někdo na dvéře mi ťuká.
Já řku: „herajn!“ a kdo že to byl?
Jemnostpan Švarcenberk tak jak žil!
„Mojne liebe Janek,“ pravil s důstojností,
„ich brauch frlesliche mon tam na forpost.“
S radostí jsem hryzl ve tvrdou tu kost,
protože si ze všech mne jen vybral,
dobře věda, že jsem vždycky vyhrál.
Pravím tedy s oddaností:
„Jemnostpane, i geh!“ Tenkrát jsem byl chlapík ňáká,
německy jsem mluvil, jak když bičem ťáká.
Já tedy jdu v půlnoc pravou,
deštivou a blátivou a tmavou,
k pulviturmu forpost stát,
anižby mne napadlo se čeho bát.
Já vám stojím celý ztrmácený,
po marši nemálo unavený,
a co byste tomu řekli: já vám sklesnu,
a než pět spočítá, jsem na vartě ve snu!
Najednou zaslechnu střílení,
otevru hned oči v hrozném divení,
s tu vidím Vonaparta s armádou,
kterak zrovna k mému stanovisku jdou.
Mne se zmocnil taký velký smutek,
že jsem vám, lidičky, hned z té varty — utek!
Utíkám — klopýtnu — již ležím v příkopě,
drn se na mne svalil — byl jsem jako v hrobě!
Bylo to však pro mne velké štěstí,
nepřátelské bubny ne blízku již vřeští. —
Pomyslete, francouzská armáda celá, s koňma,
s kvérama a kanonama
přese mne počala spěchati —
sedm hodin jsem vám nesměl dýchati! —
Když jsem vylez, tu jsem teprv zvěděl,
v jaké nesnázi jsem tady seděl.
V patrontaši jsem měl kulek patnáct,
v tornistru a v čáce čtrnáct —
tenkráte mě také do kolena
jedna koule byla vystřelena.

Jen jsem se zas trochu narychtoval,
an jsem Vonaparta spozoroval,
který cválem ke mně přiháněl;
já však přítomnost jsem ducha měl:
postavím se, presentuju
a po vojensku též salutuju.
On přijede ke mně, koně zastaví
a pak co nejvlídněj ke mně rozpráví:
„Meine liebe Janek, vilstu paj mír týnen?“
jako chci-li u něj sloužit, větší lénuňk že mi dá,
a že ze mne ihned frajtra udělá.
Já řku: „Majestét, ich danke ihnen,
ich — ich — já přísahal císaři svou duši,
a to ráčej' vědět, voják přísahu že neporuší.“
On tu na mne pohled', klep' mi na rameno —
svatá pravda, co tu pověděno! —
vytáh' z kapsy dukát, mně ho podal,
a pak šimla svého ostruhou dál bodal.
Kamarádi mi začali ovšem tvrditi,
že jsem já ho mohl tenkrát lapiti;
ale chyťte ho! Má palaš v každé ruce, a na více
pistol — a já — já měl rukavice!
Mimo to uháněl tím povětřím ranním,
že jsem ani nestačil se koukat za ním. — —
Vidíte, moh' bych vám toho pověděti,
že byste se museli diviti;
vidím však, že dost již máte, a mne bolí plíce —
až se zase sejdem, povím vám snad více.

H. Přerhof.

116.

Mistr Potěh.

V městečku jednom mistr Potěh věru
Mařenku má, překrásnou, švarnou dceru,
jak v své sukynce prosté kvítko v poli
vyrůstá v domácím mu ve okolí
švitorná, sviží, jak vlašťovka v letu
a sedmnáctému se blíží letu,
s tváří jí růže s liliemi prší,
a z oček jiskry jako hvězdy srší.
Jeť mistr otcem jí i pěstitelem,
vždyť nepoznala matky v žití celém,
neb když ji otci v náruč položili,
rodičce při tom oči zatlačili;
však Mařenka mu drahá proto taky,
že od ní neodvrací zraky
a stále šepce vytloukaje kůže:
„Mařenka květe věru jako růže!“ —
Tak i pan Vojtěch myslí sobě zticha
a na stoličce po Mařence vzdychá,
onť mistru k ruce spomocníkem pilným
a údem rodu takřka nerozdílným,
neb jako kluk tam přišel do učení,
před' dratve, smolil, běhal pro koření,
a když pak první zrobil střevíc zdárný,
stal z hocha švec i mládenec se švarný.
Bývaltě druhdy jak kulička rinuti
a nevydržel chvilku bez pohnutí,
až jednou jakoby se šídlem píchl,
si z hluboka, ba ze srdce až vzdychl;
byloť to tenkrát, když Mařenka oko
zabodla do duše mu přehluboko,
a od té doby na stoličce zticha
pan Vojtěch sedí a jen stále vzdychá.
Však mistr švec vždy bystré mívá oko,
vít, proč pan Vojtěch vzdychá přehluboko,
a proto s ním to na stoličce vrtí,
že časem k sobě takto v zubech drtí:

„Ať pan Vojtěch nechá hloupých vzdechů,
sic sáhnu věru ještě po potěhu;
však že Mařenka není taká, všaká,
ta jiného vyrůstá pro šviháka.“
A sotva došepl' — již na prahu dveří
chlapisko jakés dvoří se a peří,
pak s poklonami kroky, skoky mate
a modrchá cos páté přes deváté,
z čehož jde rozum, že on z věsti hlasné
uslyšel o mistrově dceři krásné
a přichází, by za dcerušku dvorně
požádal mistra — rovněž i pokorně.
Svec mistr mrskl okem na chlapíčka,
jenž se tu vrtěl jako korouhvička,
a ač chtěl Mařenku vdát za šviháka,
přec jej to bodlo jako sršeň ňáká
a polo v smíchu, více ale v zlosti
odsekl krátce neznámému hosti,
že takového pana pro hastroše
on dcery nemá, ale staré koše.
Když chlapík z dveří jedním skočil skokem,
pan mistr po Vojtěchu mrštil okem
a myslí si, ač v duši nejskrytější:
„Toť Vojtěch přece junák onačejší
než komáří to bzučné prachozdvíže,
a přec Mařence věnec nezavíže!
však on tou láskou na prach neukorá
a Mařenka — ta květe pro doktora.“
Jak domyslel — hle již tam vážně z dveří
pán jakýs k mistru svoje kroky měří
a řečí jako s kazatelny slavnou,
dle písma i dle paragrafů správnou,
za ruku dcery jako kytka žádá,
ač paruku a křivá má již záda:
svatební smlouvu že již na papíře
přináší s sebou, by to bylo k víře!
Potěha řeč ta suchá v uších brní,
i sedí na stoličce jako v trní
a vida tváře dcery rozhárány
ne studem, ale krásným hněvem panny,
na řeč tu pána po doktorsku věrnou
odvětil po mistrovsku pravdu pernou:
že dceru svoji květu ve rozpuku
nedá byť doktorskou i za paruku!
Jak doktor zmizel i s papírem v ruce,
vyskočiv mistr zavřel za ním prudce
a řádí, nemyslí už ve zátiší,
že slova dvojná dceř i Vojtěch slyší:
„I aby na takové na ženichy —
pan Vojtěch taký samý povzdech lichý,
a nepřivede-li své srdce k míře,
vdám dceru třeba až i za rytíře!“
A hle! již dvéře v ráz se rozekotí
a rytířský hlas po rytířsku hřmotí:
„Hoj, ševče mistře! máš prý krásnou dceru,
dej za ženu ji na rytířskou věru,
a ne-li, přísahám ti na své škorně,
že unesu ti dceru mocí vzdorně
a zavru na zámku ji převysoko,
že nikdy tvé ji nedostihne oko!
Tenkráte mistrem trhlo to však více
a v očích oheň, zapálené líce
a po ševcovsku vykasané ruce
na rytíře tak rozehnal se prudce
a taký útok učinil naň litý,
že rytíř, ač byl šermíř znamenitý,
zapomněl na meč, a což značí více,
na útěku své ztratil rukavice.
A na to mistr v plném rozhárání:
„I aby kati také namlouvání!

Sem Vojtěše a ty Mařenko taky,
ty vzdycháš jen a dcera klopí zraky,
proč nehlesnete, jak vám srdce hlásí,
sic vtrhnou na mne ještě černí ďasi,
a to jen láskou každý chodí zmámen;
dejte si ruce, ať již řeknu: Amen."
Vyskočil Vojtěch lehký jako chmýří
a u okénka Mařenka se pýří,
a oba polo ve snu, polo v bdění
podali ruce sobě ku spojení,
pak plni vděčnosti a lásky plni,
an stejným citem ňádra se jim vlní,
mistrovi-otci do náručí letí,
blahému otci blaženější děti.
Když pak kol mistra na podzimku žití
to drobné vnoučat vypučelo kvítí
a Mařenka a Vojtěch zlatých citů
mu rozžehnuli v tichém domku bytu —
zpomínal Vojtěchovo na vzdychání,
na dceru růži, panské namlouvání
a říkal: „Nejjasněji srdce zvučí,
když svoje svému padne do náručí!"

V. Šolc.

117.

Učený pes.

Jakýs kramář kdesi
našel psíka pobludníka
a schopností jeho vida
chytil pana větroslida,
potom ale —
dav mu holí „pij a jez!"
uvázal ho k svému vozu
na řetěz.
Brzy na to přijeli jsou mezi lesy;
kramář pustiv koně ve dolinu
na lučinu,
psovi, aby naučil jej po dvou skákati,
počal na píšťalku piskati.
Psíkovi se na počátku nechtělo,
neboť žádné to proň vnady nemělo;
avšak nešlo-li to chtíčem,
napomáhal učitel svým bičem.
Potom po nedlouhém čase
počal kramář učiti ho zase,
a tak se to vezdy dělo,
kdykoliv se kramářovi chtělo;
dřív pak než ten velký opustili les,
z toho psíka pobludníka
přeučený udělal se pes;
a každý, kdo ho jen uhlídal,
velkou chválu kramářovi dal,
nemoha se nadiviti dosti
nadepsovské umělosti.
Prvním rokem
pán byl toho psíka sokem
a sotva že druhé léto odplovalo,
zvíře lípe nežli kramář tancovalo.
Jednou je přivedla silnice
do bohaté vesnice;
kramář zabubnoval
a produkci se psem oznamoval.
Všecko vůkol poslouchalo
a ty divy slyšíc, uši, huby otvíralo.
Počne se;
ani vlas na lidech nehne se.
Kramář se jme pískati:
„Hojda! psíku — hop, hop, hop!"
Pes se nehnul, pán ho kop':
začne znovu pískati,
pes se nechce jaksi hýbati,
neboť dlouhým cvikem
bylo mu to jako zvykem,
že, když se měl dáti do skoku,
musel vidět pána křepčit po boku.
Kramář toto znamenal
a hned křepčiti se jal;
ale vše, co vůkol stálo,
hlasitě se smálo,
kterak mile uhlídalo,
ze to zvíře líp než kramář tancovalo.
I dí on: „Vy páni hosti!
nedivtež se jeho umělosti;
dost jsem já se namučil,
než jsem přivedl ho k vzdělanosti!"
To řka pohladil psa karabáčem.
Ale slyšte divy:
pes ten černě sivý
na kramáře hledí,
zaškaredí —
oheň pouští zrakoma,
zlobou se i rozvzteká
a zapěněnýma ústoma
slova jako lidská vyštěká:
„Dokonav
svůj osudný stav,
žádám tebe, duchu můj,
okovů mne zbav!"
Všecko vůkol trne;
vše se odtud strachem hrne.
Řetěz se psa upadne —
pes ho zubem popadne
a kramářovi ho na krk hodí
a po světě za řetěz ho vodí;
vodí ho již tisíc a dvě léta,
a vodit ho má až do skonání světa;
to pak na výstrahu těm, již chybně
boží tvory nutí k umělostem,
a to krutě, proti jejich přírodnostem.

Jar. Langer.

118.

Venkovská beseda.

Nač to ticho? jest to o besedě?
Každý sedí, pod sebe jen hledě,
tichý jest jak bába v kostele,
a pak řekne, že žil vesele!
Ne, ne, prosím, moji páni,
beze všeho upejpání,
to vám od srdce zde povídám:
lépe já, co beseda jest, znám;
vy pak o těch slastech, o tom medě,
zkrátka: o venkovské o besedě
nezdáte se posud pojmu míti!
Arci ztrácíte tím velmi mnoho,
že však nemůž' každý všezvědem hned býti,
nedělejte si moc z toho,
neboť já jsem si dnes předsevzal,
bych též k lepšímu cos jednou dal,
že vám popíšu, byť jenom z části,
venkovské besedy četné slasti,
a tak dokážu vám dle svých sil,
že na venku lid náš český,
spořádaje si ples veský,
přece „do černého" uhodil! —
Když se ještě vloni psalo

a z měst do vsí přešly rekrace.
to jest když nastaly vagace,
tu se v Koloději stalo,
že se studentům tam zachtělo,
jednou také žíti veselo
a, by sedláci a jejich selky
nechytaly při tom lelky,
nýbrž kously také do medu:
dáti ve vsi — slavnou besedu.
Student — ten se řídí vždy dle nosu;
tož i zde, by přišli do rákosu
a by podle noty mohli pískati, —
hleděli si rychtáře jen získati.
Ten šel na lep jako z oudělu,
za ním hned gremium konšelů. —
A proč ne? — Za mandel slámy
neb za pytel ječných otrubů
budou vidět něco jejich mámy,
které daj' zas lecco pro hubu!
A tak pomalounku celý plán
ku besedě byl jest ukován.

Druhého dne za svítání
sekerky se po vsi shání,
a pak od oteckých prahů
dlúhú řadú všickni tahú,
malí, velcí přímo ku lesu. — —
Prosím, páni, neračte se mýlit,
to netáhnou ještě do plesu,
ani chytati tam medvěda, —
ale volá je tam beseda;
neboť od svých pánů synů vědí,
nač se o besedě nejvíc hledí,
že když sál se pro besedu strojí,
potřeba je na pár vozů chvojí,
pár for ratolestí, lupení,
a má-li být jakés sezení,
několik na prkna klad,
a konečně — nemýlím-li se snad —
hodně klacků, špalků, doubků, buků,
výrostků, pár pánů kluků — —
než — o ty se postará již publikum —
— — — — — — — — — — — —

Avšak, ke všem všudy diblíkům,
kam jsem se to nyní zabrousil?
Nechme tedy sedláků a pil,
neboť, v lese co se děje, víme,
pročež se zas do vsi navrátíme,
půjdem sem tam do baráků,
jak to s dcerkami jde u sedláků.

Nejprv musím, vzácná společnosti,
sdělit k všeobecné vědomosti,
že ty dcerky daly vidle stranou
a že z nich se staly jednou ranou
slavnostné deklamatorky!
Už tam není Anky, Dorky,
ani Mařky, Lidky, Zuzany,
dnes se přestrojily za panny,
každá dnes má hlavu ve víru,
v rukou nosí listy papíru,
jí po straně student poklusává,
a ona mu pilně odříkává.
Pojďme na příklad ku děvčat vzoru,
ponavštívme rychtářovic Doru!
Ta je prostřed ve světnici;
student sedí na lavici —
kamna představujou publikum
a sál — prozatím je celý dům!
Na špičkách, ač bosa, hezky stojí,
odříkává „deklamánku“ svoji,
a když student hůlku obrátí,
tu si zvolna rukou zaklátí,
jednou dolů, druhou nad hlavou — —
a zas mluví — jako v „ústavu“.
A ta její milá máti
trnouc zůstává vám státi,
radostí se tvář i nos jí září,
ha již slze tekou šourem s tváří.
„Dorče! u všech všudy láter,
vždyť ty mluvíš jak pan páter!
a mně se to vždycky zdálo,
selkou být že pro tě málo — —
ne, ne, výš musí jít naše Dora,
vzít si musíš profesora,
advokáta, malíře,
rytíře neb kejklíře!“
Dorka na mamku se stranou dívá,
tulíc se, jak když se rozednívá.
Avšak kdoby nad Dorinkou stál?
Pojďme, vzácná společnosti, dál.
Pod hospodou od konšelky
křik je slyšet nyní velký,
neboť ta dle zvyku svého,
počnouc od Josky malého,
Francka, Kačku ba i Pepíčku,
všecky myje právě v škopíčku,
aby, chtěj-li večer něco vidět
a být tam, kde kantor s rychtářem,
farář bude snad i s šafářem,
nemusel se tatík za ně stydět.
Hoši vesele si v jizbě hopcujou,
že si také jednou boty obujou!
Poněvadž však holky jsou teď v kádi
a tu hosti nevidí se rádi,
oknem se jen na ně podíváme,
a ke „kantorům“ potom se dáme.
Tam je teprv hřmotu, hluku!
Na škamnách pár sedí kluků,
každý drží notný inškrment,
před kantorem partesů je cent,
a když se jim smyčcem „eins, zwei“ dává,
hřmotně kupa hudců odehrává.
Avšak nechme jich tu při muzice
a jděm raděj podle — do světnice.
Tu nás přivítá smích nekonečný!
Na stolku jsou pentle, copánky,
v prostřed jizby věrtel řezanky,
kolem níž jsou zaměstnány slečny.
Jedna drží skopové vám střevo,
druhá řezanku zas podává,
a ta třetí, co má dlouhé dřevo,
pozorně to střívko vycpává.
Chvílemi se vycpanina změří,
a když se již dosti dlouhou zdá,
pro sukni se honem běží,
kolem níž se had ten přišívá.
A než ohlédnem se drobet ve světnici,
vidíme již přicházet k nám Mínu,
„bychom vzdálili se,“ — prosící, —
že chce oblíkat si novou krinolinu!
Půjdem tedy, litujíce sousedy,
že, budou-li zejtra jitrnice chtíti,
dráže si je budou muset zaplatiti
za příčinou krinolin — a besedy.
Pojďme tedy — třeba ku hospodě!
Cestou však si všimněme dvou kloučků,
kteří, jak to v dědinách je v módě,
zastávají zde tak zvanou „tloučku“:
to jest, u všech statků na rohy,
lepí hrozitánské cedule,
zvouce sousedstvo tak proslulé.

Aby se však některá z nich četla,
k tomu pozdě již a málo světla,
a pak — už se navrátili zas
sousedé, co do lesa šli na chvojí;
pročež svrchovaný je už čas
vidět též, jak hospoda se přistrojí.
U dveří lze uviděti hnedle
s obou stran dvě notné jedle,
jimiž kdo se šťastně do vnitř protlačí,
spatří divy ještě jinačí,
zmizelať dnes učouzená obmítka,
kolem plno věnců, malé břízky,
na nich pentle, mašle z celé vísky,
zkrátka — zelená to tady besídka!
By však z besídky se stala beseda,
kde je jaké prkno, hned se vyhledá,
z prken pro hudbu se kůr urobí,
zeleným pak loubím celý pošije,
šenkýš břízkami se přiozdobí
i pár smrčků nad ni přibije;
na dvě židle vždy se prkno vloží,
pro rychtáře potáhne se koží,
pro faráře, kantora a dcerušky
židlí pět a na ně podušky.
Napřed pak je, by tam hosti nevpadli,
ze čtyr prken ohrada neb zábradlí,
za kterým hned v pravo, v jednom úhlu
viděti lze malovanou truhlu,
tribunu to pro ty, přednášet kdo mají,
v levo pak je kotec, kam se schovávají.
Když se vše již takto připravilo,
otevrou se okna na náves,
a tu banda spustí až až milo,
vytrubujíc, že už počne ples.
A co šenkýř břišek svůj si hladí,
čítaje, co strží k posledu,
přicházejí ze vsi staří, mladí
na tu slavnou dnešní besedu.
Ten přichází v kožiše a bobrovici,
položiv na talíř dvougrošák,
jiný platí za svou drahou polovici,
kluci bez peněz — ti jdou jen tak.
Konšelka jde v špensru s varhánkami
a s ní holky, hoši buclatí, —
Jiřík nutí Mařku, že jsou sami,
by jen šla, že za ni zaplatí.
Vše se tlačí, mědí do talíře třiská,
před hospodou rve se bujná spřež,
hudba mezi to pak stále vřiská — —
— S cesty!! — krinoliny jdou, a rychtář též!
Nyní vše, co mohlo, se již usadilo,
hudba přestala již svolávat;
a teď — myslí kdos, že vše se utišilo?
Chyba lávky! Teď je teprv chvat:
„Jak pak, kmotře," — vzadu dí hlas jeden,
„aby nám snad ten váš hoch teď povídal
o tom princi, co byl strašně sveden,
víte to, co nám na mlátku odříkal?"
„„Ba že, máte pravdu!"" kmotr svědčí —
„„Josífku náš, polez ven s tou řečí!""
A když volá vše a nedá úlevy
Josífek se na truhle jim objeví.
Počne — šťastně z paměti to mele —
tu však venku zabučí si tele. —
O ty tele, proč jsi v nevčas zabeklo?
Josef zarazil se! — vše mu uteklo!!
„Není divu!" počne rychtář k společnosti,
(staloť se mu to též často v kanceláři,
když byl mluvcem ve své důstojnosti)
„že se deklamánka vždycky nevydaří!
Když tak poslouchá již tuze mnoho,
nemůž' dostat každý celek z toho,
pak se musí d klamánka rozkouskovat:
a tak tedy, moji drazí lidé,
když už každému jen kousek zbyde,
nemusí se Josífek víc naparovat!"
Přišel tedy jiný přednášet;
odříkával od *a* až do *žet*,
jakoby to četl z vytištěné lekce!
Rychtář a s ním celičká ves hlavou kývá
a vše svědčí mu, když hovoří jak dříve:
„No, ten studentík se zná už na vejšplekce!"
A co chválí všickni toho rytíře,
zavzněl ze zadu hlas šenkýře:
„Jak pak ale, kdyby tento takhle
tam ta vaše Dori nám též řekla,
co se prej dnes naučila za špektákle?!"
Dori, slyšíc to, se hrozně lekla,
zčervenala a pak živou věcí
s místa hnout se nechtěla,
a když chtěli ke truhle ji vléci,
rázně nohama se opřela!
Rychtáře to arci zlobilo —
uráželoť otcovskou to pýchu —
brzy však, by vše se zakrylo,
obrátil se na zad, polou v smíchu,
řka: „Nu, o jediný kousek! vem ho pes!
vždyť pak nemusí se říkat všecko dnes;
a až my se jednou u nás sejdeme,
pak si říkání to sami přečteme!"
Ještě sice mnozí vystoupili,
mnohý dobře mluvil, mnohý zas až běda,
a jestli se někde zarazili,
dočetl to za ně napověda! — —
Než — když přišla řeč na napovědu,
eč, že ulehčím i já si ku posledu?
Když si něco z plné duše vykřiknu,
tak se tuším mimovolně zajiknu,
pak — a tak — pak — ach už jsem se spletl!
Avšak mám ho, kdo by za mne četl,
mám tu také svého napovědu, — —
nuž (obrácen k napovědovi) ty přečti, co se ku posledu
o venkovské besedě se stalo? —
Ale nahlas! z plných plic!! (Napověda:)
Po deklamacích se tancovalo,
a pak — v knížce nestojí už nic.

Václav A. Crha.

119.

Jaký měl Kubík malér.

Když tak člověk špičku uchytí,
pak se ovšem ani necítí;
pije, pije bez umdlení,
ale potom — není horších okamžení,
jako ten den po pití.
O tom může mnohý zpívat:
chce se spát, nestačíš zívat,
jazyk jako cep a hlava jako džber;
s chutí by dal člověk alifer —
inu, je to píseň známá;
když však rozdurděná máma
při tom při všem kouká na tátu
jako kočka na psa,
to je teprv trapsa,
aby do toho sto bregátů!

Abyste mi rozuměli,
proč jsem dnes tak zpitomělý,
vyložím vám, jak mne trh
včera zdrh.
Jel jsem jako od Malína
po císařské silnici
rovnou cestou do Kolína
na trh s lonskou pšenicí;
bylo osm pytlů, ne-li více,
nabouchaných jako jitrnice.
An tak jedu hezky po ránu,
dám si klobouk na stranu,
a má tvrdá mozkovice
šeptá mi cos o pánu.
Hezky se to na trh veze,
jářku, když je plná špíž,
ažio teď pomalounku leze
po žebříku výš a výš;
pánem je teď rolník jedině,
komu je tak jako mně?
neprovádím kouzla, čáry,
ani žádné láry fáry,
a mám přede žněmi žně.
Pšenička, ta stojí v ceně,
lacino ji neprodám;
k svátku něco koupím ženě,
kabát potřebuju sám,
možná, že i ňáký capart utratím,
potom, až se domů navrátím,
zaplatím si kontribuci,
aby představený náš,
pravý satanáš,
nehrozil mi exekucí.
Přijdu na trh; velké cloumání
kolem vozu: mluvím mnoho,
lákám jak jen možná koho,
až po dlouhém smlouvání
shrábnu zlatky, dostal jsem však z toho
v krku škrábání,
neb ti roztomilí páni
krupaři a pekaři,
to jsou, abych neřek, štrychaři,
ale jak náleží hoši vykoukaní.
Jářku, že jsem se tak unavil,
nepotká mne snad nic zlého,
když se na žejdlíček mělnického
ve vinárně zastavím
a tam krk si napravím.
Dobré vínko, trunček milý,
k tomu cerbulát a slaný rohlíček,
to mi rozehřálo žíly,
a já zas byl chlapíček.
Zunkám, poledne se blíží,
ve mně ozývá se hlad,
myšlenka mne už netíží,
že mám ještě kupovat;
dnes mi to tak pěkně teče,
plná kapsa, otevřený svět,
nač pak u sta cepů chvátat zpět!
Však mi s krámem neuteče
ani Eisler, ani Plaček,
teď jsem na svobodě ptáček —
půjdu k „hvězdě“ na oběd.
V hostinci je dobře býti;
máš-li peníze, jsi pán,
můžeš si tam postaviti
na jak dlouho chceš svůj stan;
a já, budiž Bohu chvála,
spokojen jsem se žaludkem svým;
proto hnedle za své vzala
vepřovinka se zelím;
na to, abych kuráž novou
dostal ještě na svíčkovou,
vyprázdnil jsem, lidičky,
plzeňského čtyry holbičky.
Když jsem všecko zapořádal,
byly frnk dvě zlatičky,
pak jsem se sám s sebou hádal:
Jářku, co teď? kam se obrátit?
Musíš ještě něco utratit,
by to přece za to stálo,
neboť pivečko mi zachutnalo.
Vida, tu je „koníček“!
Šenkýř volá: „Aj, pan Kubíček!
Na mou pravdu, mně se o vás zdálo,
pěkně vítám, pojďte k nám!“
Jářku, není jináč, vrazíš tam;
a tak bez velkého upejpání
dám se do bumbání
da capo tam „u koně“,
vždyť pak, račte dovoliti,
smí-li člověk víc neb méně píti,
nikde není psáno v zákoně;
pro tu kapku nenadělám dluhů,
a mně pivečko jde k duhu.
Trunček miluju a zpěv,
mám však neposednou krev;
sotva vyklopím tři holby piva,
pudí mne to dál.
„U křížků“ prý dobrý spolek bývá,
dlouho bych tam ovšem nezůstal,
ale tamhle „orel“ na mne kývá,
abych mu to potěšení dal;
inu budiž! V té slabosti lidské
zamířím si k „orlu“ na svojšické.
Šťastně jsem tam dorazil,
několik jich vyrazil,
když jsem ale dále ploval,
safraporte, tu jsem pozoroval,
že jsem se už trochu narazil;
hlava byla v páře,
hořely mi tváře;
jaká rada? Vem to neštěl!
Zastavím se v městském pivováře,
by to velké horko zchladil dešť.
Pro rekraci, pro komoci
hrál jsem chvilku kuželky,
třeba přišel domů v noci,
co si dělám z manželky?
Při tom, trvalo to půl hodinky,
teklo pivo jako do holínky.
Ačkoliv mám pro svou zábavu
v pití dokonalou praxi,
přec mi přišlo nanic jaksi,
jako pytel padlo mi to na hlavu,
šla mi rundem, a jak se mně zdálo,
všecko kolem tancovalo;
jářku, musíš na kávu.
Zašvenkuju do kavárny,
a ten pokus nebyl marný:
černá, horká kávička
pozdravila Kubíčka;
hejsa! jářku, milý hochu,
teď se ti zas do terbochu
vejde ňáká holbička!
Doma pívám jenom mléko,
v městě, to je jiná věc,
i jdu tedy; nedaleko
je zámecký hostinec,
sednu venku pod kaštany,

diškulíruju tam s pány,
při tom bez všech ohledů
piju v bázni boží od ledu.
Když jsem ale
nohy postrkoval dále,
pivní duch mi mátl krok,
pravo v bok a levo v bok,
tak že jsem měl velkou práci,
než jsem přišel k nové restauraci,
a tam jsem vám teprv zmok.
U sta bidel, vždyť pak nejsi třtina,
jářku, dej si, když máš čas,
neb kdo ví, kdy do Kolína
přijdeš se pšeničkou zas!
Abych to vzal jednou ranou,
nežli z města vybočím —
„Červenice“, ta je stranou —
k „Reichenberku“ zatočím;
přistrkám se do zahrádky,
ovšem s tíží jakousi,
ale proto, žehnám za to sládky,
šlo mi pivo pod fousy.
Tam jsem pobyl jenom málo;
když jsem vyšel ven,
byl jsem notně napařen; —
slunce šlakovitě hrálo, —
to mne ongrafirovalo,
byl jsem potem takřka umořen;
bych se té obtíže zbavil,
víte, kde jsem se pak stavil?
U „Šlajtrů“, neb tam má pivo křen;
tu jsem příjemně čas strávil;
čert tam přines břinkačku,
ta mne připravila o pár šes'áčků.
Dobrý tahoun snese mnoho,
vždy mu práhne po pivě,
i já podal důkaz toho,
vylíznulť jsem dvakrát dvě,
a že pomyšlení na sklenici
žízeň znova dráždilo,
octnul jsem se v „Kamenici“,
kde se opět nalilo.
Hezky se to sedí, pane,
jářku, jako moudrý hospodář,
je tu chládek, větřík vane,
ochlazuje horkou tvář,
co se má stát, ať se stane;
těch několik holbiček
snese ještě Kubíček.
Ať se hází! jen ho dejte,
dokud platím, nalejvejte,
bude svítit měsíček!
Rozkurážen těmi skutky
nehledal jsem více krám,
nýbrž klopýtaje sem a tam
zabloudil jsem do hospůdky,
kde to bylo, nevím sám;
jak mám trochu v merku,
bylo to snad na herberku,
možná, že je to jen klam.
Abych se vám přiznal bez obalu,
měl jsem laskominy na šantalu;
dříve však,
bych si jak se patří protřel zrak,
sněd jsem podle apetýtu —
myslíte, že telecí snad kýtu? —
ne, jen deset párků biřtlí se křenem,
ty mi teprv hnuly kořenem,
a když byly v žaludkovém bytu,
to jest když jsem je byl slup,
pustil jsem se do barvičky,
pil jsem, hrál jsem o zlatičky
a — pustil jsem chlup;
radost moje byla krátká:
zůstalať mi jenom zlatka.
Tisíc chroustů! začnu klít,
co teď? Musíš domů jít.
Slunce zašlo, měsíc svítí,
mrzut ve hře neštěstím
jedu jako hromobití
z města dolů předměstím;
práskám bičem, lidé zlatí,
s nekřesťanskou kuráží,
zůstanu však přece státi
u „lva“ blízko nádraží,
proč? To zbytečně se ptáti:
stýská se mi po pivku,
musím držet dolívku;
vzal čert krávu, ať i tele zhyne,
vyhlídka tak jako tak mi kyne
na hubovou polívku.
Pivo sem! Dnes slavím svátek,
chleba sem a toleranc!
Jářku, pro padesát zlatek
nedám ten svůj pěkný statek,
který za víc stojí, v šanc;
tomu každý porozumí,
kdo jen slabikovat umí
a zná trochu amolanc.
Měl jsem prsty jako palce,
palce jako roubíky,
když ode „lva“ ku „Štáralce“
hnal jsem bujné koníky,
a na této štaci bylo
dokonáno moje dílo,
neb jsem zbaven všech už skoro sil,
aby padla celá zlatka,
tři neb čtyry štamtrlátka
slivovice vyklopil.
A co mám teď z toho všeho,
že jsem v městě hrál a pil?
Ani k svátku vázaného,
ani kabát jsem si nekoupil,
v kartech padla kontribuce,
nemám ani vindry v ruce —
za prodanou pšenici
přivezl jsem panimámě
jenom opici.
Proto se tak durdí na mě,
jak jsem vám už napřed řek',
proto zamračeně kouká,
proto obchází a brouká,
ale já bych věděl pro ni lék:
Takhle kumpanie Prajzů na ni,
potom by se dala na pokání.

V. V. Trnobranský.

120.

Každý chce být trochu živ.

Každý chce být trochu živ —
a to není žádný div!
Každý je tu jen co host,
a má přec jen nejradš sebe,
a země je krásná dost
k čekání na blahé nebe.
Každý tu má někoho,
s nímž si rád přec pohovoří;
každý tu má někoho,

pro nějžto rád něco tvoří;
každý tu má někoho,
s nímž si trochu rád zaskáče!
každý tu má někoho,
s nímž si trochu rád zapláče;
každý tady něco má,
čím si může lámat hlavu;
každý tu přec něco má,
čím si může získat slávu;
každý tu přec něco má,
co ho vznese do nebe;
inu, každý tady má
přece něco pro sebe.
Proto není také div,
že chce každý býti živ,
a aby moh' déle chtít
zde na světě trochu žít,
tropí ve vší zdvořilosti
všelijaké maličkosti.

Rolník kopá máti blahou,
půdu vlasti, motykou,
rozhází pšeničku drahou
doprovázen muzikou.
Zralé klásky kosou klátí
chlazen dechem vánkovým,
požehnání nebes mlátí
tvrdým cepem habrovým;
o básnické nedbá jmeno,
suší kmín a marjánku,
z nezabudek dělá seno,
z zlatých stébel řezanku.
Ač mu život plyne blaze,
sám si dělá navzdory:
pšeničku svou prodá v Praze
a jí doma brambory.
Jaký div? —
Chce být také trochu živ!
Vojín chce být také živ:
nabrousí si pádný meč,
rozloučí se s matkou drahou,
rozloučí se s milkou blahou
a již letí v kruton seč.
Boří sám a bořit nedá,
chce být zdráv a hubí zdraví,
nedá stavět a sám staví,
nedá hledat a sám hledá.
Tu se kryje, tam zas číhá,
hrozí se a sám zas straší,
ustupuje a zas stíhá,
raní a hned lék přináší.
Divě roste jeho síla,
ocel láme na padrť
a rozdává krutou smrť
štědře, jak by darmo byla.
Vítězi již srdce plesá:
přijde rána — vítěz klesá,
oko jasné zamhouřiv.
Inu, chce být také živ.

Sládek chce být také živ.
A co dělá? V letě topí,
jak drn suchý ječmen močí,
pak ho suší, a jak uschne,
zas ho ze vší síly kropí,
pak ho jako milostpána
k mlýnu veze v slávě celé;
jak ho tam má, tu ho hnedle
bez milosrdenství mele.
Pak ho vaří a zas chladí,
mladé pivo nechá stárnout
a přestárlé zase mladí,
sladké tvoří z hořkého,
pivoňkové z bílého.
Tak pivečko naše zdravé,
než ho pijem, musí dřív
býti celé vrtohlavé —
sládek chce být také živ!

Šenkýř chce být také živ:
trochu lže a všecko věří
a neměří onou měrou,
kteroužto se jemu měří;
i když se mu do holbičky
dva žejdlíky nechtí vjít,
to se nesmí proto nikdy
ani za mák zarmoutit.
Musí péci, musí vařit,
jiné učit hospodařit,
úctu vzdávat patřící,
byť i poklonami rozmlel
každý týden čepici.
Musí býti knihou pouhou,
s hostem sedět chvíli dlouhou,
aby neměl pan host milý
po čas dlouhý
dlouhou chvíli.
Místo, kde vždy místa není,
nejlepší je pro něj z míst,
co se doma uvařilo,
nechá také jinde sníst.
Na svá česká vrata si dá
napsat cizou němčinu
a z poctivé hověziny
tvoří pravou zvěřinu.
Omáčky jsou jeho síla —
úlisný to jídel lhář —
pro něž není možno spatřit
na pečínce kalendář.
Je to žertík jenom hravý,
při němž se již něco sleví,
neškodný, neb člověk neví,
co mu všecko slouží k zdraví.
Vodu co jen možno haní,
na pivo chce hosti mít
a sám učí za svítání
pivečko své vodu pít.
Není div,
chce být také trochu živ!

Básník chce být také živ:
hrdě jako vladař sedě
na svém papírovém trůnu,
a třebas i v tom byl bledě,
jen když vidí jasnou lunu,
rozvětří se a zas žasne,
rozplápolá a zas hasne,
hledá rýmy, volá bohy,
švejká pera, čítá nohy,
pěje, ale bez hlasu,
a necítě světa tíseň,
milostnou utvoří píseň
kolikrát i na basu.
Chce být jenom spanilým,
a je blažen v díře syslí,
jen když to má, co si myslí,
aspoň černé na bílém;
na svět, toť se ví, to bronká,
a je při tom v blahu svém,
neb přec s toužebností kouká
po věnečku bobkovém.
Líčí žití rozmanité vnady,
snáší kvítí s rajských niv
a umírá při tom hlady —

inu, chce být také živ!
Mlynář chce být také živ:
proto také vroucně žije
podle staré dobré módy,
pomalounku víno pije
a drží se pilně vody;
jenom když má vody dost,
to je na mlýn jeho voda,
třebas vzala jinde most,
nebolí ho cizí škoda.
Sám se ovšem nepřežene,
zrakem jenom čeleď sílí,
při čemž časem prášek čilý
leccos nechat zapomene.
Celý týden nechá klepat,
drže jazyk za zubem,
z mlýna nechá vynést všecko,
a přec má cos za lubem.
Má-li však vodičky skvělé
víc než třeba, aj tu klesá,
svítit nechce a přec křesá,
časem mejlkou mleče mele.
Na zpáteční laje vodu,
starého to přítele;
jak se tomu štěstí vrací,
často mlýn i promele.
Není div,
chce být také trochu živ.

Boháč chce být také živ.
Na své truhle pevně sedě,
nedůvěrně vůkol hledě
počítá své jistiny,
měří pilně dlouhou chvílí
a čte při tom ze vší síly
nejnovější noviny.
Cítí sám a sám též mluví,
ocenit zná každého,
myslit však, když třeba, nechá
za sebe též jiného.
Vítá sám a nechá vítat,
navštěvuje zahrady,
sloužící své učí lítat,
ležet svoje strnady.
Mnoho hřmí a málo blýská,
na zlé časy stále stýská,
třeba-li, tu beze všeho
zapře sebe samého.
Porouchá-li si své zdraví,
to se zase brzo spraví:
přiveze si domu v září
z Karlovar' jen hodné hlady,
a zas snídá v potu tváří
denně pintu čokolády.
Není div,
chce být také trochu živ!

Žebrák chce být také živ.
O každinkou píď své pouti
bližní svoje musí prosit,
a přece ho nezarmoutí
prázdnou mošnu světem nosit;
nedostává návštěv žádných,
sám pak navštěvuje stále,
a když se mu „s bohem" dává,
pokojně jde o dům dále.
Nestará se o sebe;
na dluh žití jeho celé
a své pány věřitele
odkazuje na nebe.
Není div,
chce být také trochu živ!

I ten hrobník chce být živ.
Klidí dřív, pak teprv sází,
pracuje i v neděli;
nejstrašnější hroudy hází
po nejdražším příteli.
„Rovnost" znějí jeho práva,
rýčem jeví svoji moc,
před východem slunce vstává
a dává jen dobrou noc.
Na svých činech seká trávu,
pro jiné jen lůžka chystá
a sám časem nemá místa,
kam by šedou ukryl hlavu.
Přijde-li však ňáký host,
jemuž celý svět byl malý,
uchystá mu přec byt stálý,
který je mu velký dost.
Stálého se zdraví štítí,
pro neznámé snáší kvítí,
kopá jámu jinému,
a co nechce, by mu jiní
učinili, to on činí
s potěšením druhému.
By nemusel z nedostatku
smrti vůbec odtuď jíti,
přeje této kruté paní
vroucně šťastné dlouhé žití.
Není div,
chce být také trochu živ.
Já chci býti také živ.
I kdybych to nechtěl chtít,
jsa ve slavné společnosti,
musel bych se k tomu mít
již jen z pouhé zdvořilosti.
Musím však svou skončit práci,
než mi učiní to jiný:
mohl bych svou deklamací
dostat ještě souchotiny,
a to nechci — není div,
chciť být také trochu živ!

Frant. Jaromír Rubeš.

121.

Portýrovy radosti.

No, no, jen se nelekejte,
jako bych byl králem z komedie;
spíše na má slova dbejte,
při čemž na paměti mějte,
že i ve mně srdce lidské bije,
že v tom srdci vřelá láska žije,
která notné za vyučenou mi dala,
když mně k této mříži přikovala,
(ukazuje stranou)
jížto smutně zírám ven,
jako bych byl uvězněn.
Nemyslete však, že jsem se zmáchal
a snad něco zlého spáchal.
To, to! vždyť tu důležitou věc
zná už v Čechách každý přec,
že tu v Praze velcí páni
mají v domě generála stát,
který před zlobou je chrání,
by je, kdo jich nezná, neukrad. —
A ten generál těch velkých pánů
bez šampaňského a tajných plánů
jmenuje se v postrach všem
portýrem.
An teď znáte už mé jmeno,

které vůbec od dávna je ctěno,
snad i ráčíte si přát
původ můj a práva znát?
Inu, jsem tu, jako každý jiný;
ale práv jsem pozbyl bez příčiny:
krutý osud mi je vzal
a jen vous mi ponechal,
abych pamatoval v dobách všech,
že jsem rodem Čech,
kterýž ode dávna, jak se z dějin ví,
hlídal — volnost svědomí.
Proto mám též lesklou palici
jak husitskou sudlici . . . .

Abych vám však pověděl,
kterak jsem to narafičil,
když jsem portýrem být chtěl,
tedy slyšte: já svou nechuť zničil
a se nejdřív k správci slušně měl,
neboť ten bývá, jak to vůbec známo,
větším pánem nežli panstvo samo.
A já se mu chytře zavděčil!
Často jsem se s panskou scházel,
jižto on sic velmi ctil,
o niž však se neucházel,
anto výše očkem házel —
té jsem jednou přislíbil,
že se stane mojí paní,
stanu-li se portýrem.
Pan správec s ní svorně žil,
přimlouval se za mne, za ni,
by se brzo stala paní,
oznámil to pánům všem —
a teď by se jistě dobře se mnou měla,
kdyby byla neujela
do Berlína s lokajem . . . .

Zatím se pan hrabě přesvědčil,
jsem-li chlapík hezky rostlý,
mám-li oblíčej zarostlý,
dovedu-li strašit děti,
umím-li uklízet smetí,
pustím-li přec na tu luzu
ňákou velkopanskou hrůzu,
zda-li šňupám nebo kouřím,
v hospodě zda hodně bouřím,
také-li po pansku zívám,
ke všemu též hlavou kývám;
ctím-li ječmen nebo pramen —
a tu mě vzal na examen:
Vím-li, kde vyrostla Paříž,
tak veliká je čínská říš,
kolik mívá zajíc chlupů,
kde je nejvíc velkých hňupů,
mám-li dobrý zrak,
zda-li César nosil frak,
jak má Rothšild velké jmění,
Němec Čechy kdy vyplení —
a pak ještě k všemu tomu,
když už bylo po zkoušení,
šeptal mi pan správce domu
toto mravné naučení:
„Vstávejte dřív nežli zoře,
chudé týrejte, jak chcete,
vždycky pak si jen myslete,
že nejste na selském dvoře.
Též nesmíte nikdy chtít
hlavou mříže prorazit;
z pravdy utržíte hanu,
neboť ta má zde slabou stranu;
upřímnost se přísně tresce,
plazivost si plní měšce —
přede vším však nedělejte
s vrchností moc oraci,
neb to na paměti mějte,
já že jsem pan domácí;
ke mně buďte úslužným,
ochotným, mne poslušným!“

Já mu všecko svatě slíbil,
abych se mu hodně líbil;
pohladil jsem jeho Amidora,
pomluvil hned pana delechtora,
a za to jsem tento oblek dostal,
na nějžto jsem všecek vyjeven
jak na ňáký zázrak hledět ostal
celý první boží den.
Je to ale kožich s vzácným jmenem,
jako bych byl ňákým suverénem;
fráček podobný maj' dvorní radové,
klobouk pak jenom maršálkové.
Punčochy jsou s knoflíčkami
a střevíce s přestičkami:
a přec musím čočku jídat,
kachny krmit, kočky hlídat,
před správcem i hofmistrem
ohybat se až na zem.

Tu mně vítr v uši fičí,
tu zas lokaj na mne křičí:
„Pojďte rychle, safraporte,
pomoc' nést pianoforte!“
Služka, co u kamen zraje,
také na vrchnost si hraje:
„Jářku, slyšel! kde jen civí?
Přines ze sklepa mi dřívi!“
Tu zas panská berné láže
přísným hlasem se mne táže:
„Nač je portýr v domě, he?
Žebrák už byl zase zde!“
V tom přiletí myslivec:
„Vy jste vyved čistou věc!
Hrabě sedí v pěkné míze —
žid si přišel pro peníze!
Nemoh' jste říc' bez obtíže,
že pán odjel do Paříže?“

A tak to jde celý den
od svítání bez přestání;
nuže prosím, milí páni,
nemám býti unaven?
A přece se mnohým zdá,
portýr že nic nedělá.
Myslíte snad, že mne v noci
spánek přijde ku pomoci?
Zvolna, páni! chyba lávky!
U konírny sultán štěká,
jak by ho bral na podávky.
Tu zas komorná se leká,
že prý v kůlně něco heká,
a já musím v službě pána
do kůlny i na sultána;
podobné pak sužování
trvá mnohdy do svítání;
každou chvíli zvonec zazní,
tak že broukám: ten dům blázní!

Když pak jiní služebníci
veselí se při sklenici,
tu já jistě u vrat stojím,
trampoty své vodou hojím.
Proto v sužování stálém
tvrdím svatě navzdor všem:
lépe býti generálem,
než chuděrou portýrem!

(Silné zvonění.)
Tu to máte! — Sper to kat:
již zas musím otvírat!
(Odkvapí.)

122:
Kmotr Vrána.

„Tu máš, ženo,
Kateřino!
Upeč s vejci ho hned na pekáči,
najíme se, co nám hrdlo ráčí!“ —
Takto zahřměl z plných plic
kmotr Vrána z Vojtěšic,
hodě náramného zajíce
zrovna prostřed v světnice.
Nato pověsil svou brokovnici,
sed' si proti ženě na stolici
a takto k ní počal mluviti:

„Víš, že tento škůdník tady
ohryzal mi celé sady, —
vloni pak se dělil o mé seno,
že naň do stodoly chodil, víš už, ženo; —
předvčírem, ač mrzlo ještě naholo,
okousal mi štípek napolo.
Počkej, lotře! Dobře, že ten diplom máme,
tobě kůži trochu načechráme, —
myslím sobě; — vezmu flintici
a chlupatou čepici,
ohledám svou brokovnici,
a zamířím tamo ku lomnici
kde, jak dobře víš,
škůdníkové mají skrýš.

Jdu tak chvíli, — ženo, ty již znáš můj krok! —
tu ti zajíc přede mnou udělá skok, —
skok to, — té řeči se můž dát víra —
větší, nežli nebožtíka Horymíra! —
Víš, proč takto udělal? — —
Šelma, on na politiku hrál,
by mne dle nového receptu
přived' z mého konceptu! —

Tak měl přijít však na naši Verunu,
té by byl snad odňal slávy korunu! —
Aby věděl, že já nejsem žádným štolbou,
cák' jsem ti ho notně kolbou,
an jsem, — bylť ode mne na dva kroky, —
styděl se mu v kůži poslat broky.
On však jakoby nic, pádil dále
zrovna k hrdlolomské skále! —
Jen běž, šelmo! Buď si zlomíš vaz,
aneb přijdeš zpátky zas,
v obojím však pádu poštěstí se mojí Káči,
že tě budu míti dneska na pekáči! —

Netrvá to dlouho, milý škůdník
najde předešlý svůj chůdník,
a hle, zkušeností mnoholetou
běží ke mně jako se štafetou! —
Bác! promluví moje flintice
pod vous stromojeda zajíce.
Já tu kouknu, zda-li leží nebo běží?
A on leží! — —
Pročež, ženo, dej se mi hned do pečení,
já se zatím kouknu, zdaž tam ještě jeden není;
víš, za týden že můj svátek —
dobře, že nepadne just na pátek!“ —
Po slově tom přísně ženě daném
(muselť býti Vrána doma pánem!)
vzal si pušku, otevřel pak psovi bradku
a s ním hnal se na naháňku,
kdežto zatím jeho žena
od pečení chleba celá umouněná,
aby zajíc muži přišel k apetytu
s vejci hned ho smaží na rendlíku,
a poněvadž vůně v světnici se zmahá,
chytrá žínka po fértoušku sahá,
jímž co Retiččina zdárná žákyně
vůni žene do síně.

Netrvá to dlouho, — malou chvilku jen —
a již zajíc do černa byl usmažen,
a kol něho vejce jako tulipánky. —
Aj, toť budou ňáké radovánky! —

Žena s zalíbením na něj pokukuje,
srdečko jí slastí poskakuje;
ráda — ó jak ráda by ho okusila!
přec ale na hubu koš si zavěsila,
aby překvapila muže mileného,
pro něhož nic není obtížného!
Kmotra pozlehounka pekáč vzala
a na kamna se vším uschovala,
aby po ruce jí byl,
jak mile by hospodář se za stůl usadil;
a když tento úkol šťastně skončila,
k sousedce si na klep skočila! —

Kmotr Vrána, muž to — rozšafnosti květ —
vydržoval v domě koček pět.
Prosím, buďte s tím však tiši:
mělť je — na německé myši,
které jsouce v velké majoritě
po špejchaře chodily mu pánovitě.

Kocour Macek, této roty vůdce,
od jakživa velký škůdce,
kývnul vousem na soudruhy,
a ti, jak by je dřel na popruhy:
hop, hop! jako děti přes škamna
vyskakují na kamna,
za běhouny sápnou zajíce, —
a pelášejí s ním přes vše lavice. —
Touto velmi rychlou operací
svrhly do pekáče však ainpalet-rukavici,
která, aniž by co tušila,
na trámě se sušila! — —

Slunce zašlo již, když Vrána přišel domů,
nemálo se divě tomu,
že dvéře u světnice
nehájí dnes petlice?
Hlad ho bolel jako vřed,
pročež po troubě se žene hned,
která naň však jako holá — trouba troubí! —
Vrána zatne zlostí klouby,
a byl by snad zuřivostí vzdech',
kdyby nenašel byl pekáč na kamnech!

Vezme ho hned s kamen se vší chutí
a hbitě se do krájení nutí.
Avšak zajíc zdá se býti starý mládenec.
Pročež ohledává Vrána kabřinec,
vezme z něho levou rukou šmiturálek,
v pravici dá ženin válek,
a — zink! do zajíce mlátí,
až se mu stůl klátí!

Když mu takto odlít jeden hnát,
chutě po něm Vrána chmát'.
„Co to?!“ zaskřípá hned zubami,
„snad ho neupekla s chlupami?
Toť by v tom byl diblík sám!
Počkej, já si na to rozkřesám!“

Vrána svítí loučí na zajíce
a poznává, že to — rukavice! —
V tom se domů žene máti!!! — — —
Jak to teď as bude, moji zlatí? — —
Inu — začne nejspíš hromobití,
pročež musím raděj ukončiti.

Fr. K. Drahoňovský.

123.

Mnoho křiku, málo vlny.

Odložte teď stranou všecku něhu,
připravte se na předivný zpěv,
neb chci vypravovat o příběhu,
při němž hrůzou stydne v žilách krev,
an vám tento nevídaný zjev
jasně dokáže, i páni zajíci
že už skaramádili se s ručnicí,
že se beránek dá do berana,
do orla že pustí se i holubice,
panáka že nebojí se panna,
kocouru že neodolá více
ani kočka ani vzteklá lvice,
an teď i to vyvolené pokolení
spůsobiti může boží dopuštění,
o čemž laskám vašim hodlám vypravovat,
byste si ten zázrak mohli pamatovat,
pakliže mne, velectěná společnosti,
poslechnete s pozorností. — —
Za oněch dob, kdy náš venkovan
musel do zámku si pro palety běhat,
aby dovolil mu vzácný milost pán
časně ráno vstávat, pozdě na noc lehat:
když si musel dříve pro svolení jít,
chtěl-li zemřít, neb se oženit,
ba když vrchnostenské úřadnictvo
na vodítkách mělo celé obecenstvo,
nežli nenadále „po převratu“
dostalo se opět v ruce byrokratů,
či jinými slovy: než se zvrátil žlab
a my dostali se z deště pod okap:
tehdy v Trantárově vládl moudrý pán,
od šejdířů vůbec „Metla“ nazýván,
a ten po důkladném přemýšlení,
jak by lidu důkaz starosti své dal,
kázal rozšířiti toto ohlášení,
jímž veliké množství sebral na paškál:
(zvolna a hlasitě)
„Zde nesmí už bydlet žádný darebák,
který různě šidí náš venkovský lid.“ —
Koho tím as myslel? Inu, to je tak:
Na tom velkém panství bydlel mnohý žid — —
ba as půl hodiny od hradu
měli v držení už celou osadu,
ku které jim pomohli prý šviháci,
dcerušky a mlsné hospodyně,
pak synkové k vůli „tchořovině“,
též rozliční dlouhoprsťáci,
item jiní čtveráci,
hlavně ale — páni pijáci.
Odtud pošlo, že ti noví hosti
nežili vždy se sousedy ve svornosti,
kteří se jim nyní posmívali,
že prý tomu kapitálně dali,
an teď přijdou ku pravému cíli:
„Jak nabyli, tak pozbyli,“
nad čímž národ vyvolený,
zlacený i usmolený
počínal se za reptání rotit,
že svou starou „metlu“ na vždy musí skrotit,
by se dokázalo, kdo proti nim jest,
toho pak by stihl spravedlivý trest;
vždyť už každé dítě průpovídku zná:
„Co má Mojžíš v ranci, to už nevydá!“
Slibováno, vykonáno. —
Všichni pádnou zbraní opatřeni
táhli k hradu jako pevné lano,
spůsobiti boží dopuštění.
Vida je pán panství přicházeti,
služebnictvu přísně poručil,
co se díti bude, neviděti,
nýbrž každý musel, kde kdo byl,
snášet koberce a všaká zavazadla
do veliké síně vedle večeřadla,
a pak všichni panští služebníci
přes pole a luka, přes řepy a zelí
rychle po svých vlastních, jako o sanici,
do všech končin panství uháněli,
by okolní lid, než přiblíží se noc,
shromáždili svému pánu na pomoc.
Zatím pobouřené pokolení
tropilo již boží dopuštění:
vytloukali okna, rozbíjeli dvéře,
a když byli rozčileni,
zastihli svou „metlu“ zrovna u večeře,
při čemž všickni: velicí i malí
jako před Jerichem hulákali.
„Ha, ty utrhači!“ burácela vřava,
„přichystej se na poslední cestu,
neboť ještě dnes ti padne k nohoum hlava!“
Pán byl ale liška; rozepnul si vestu,
aby měl tak lepší pohodlí,
a pak zvolal: Propadl jsem trestu,
a jak vidím, vezmu konec zlý.
Poslyšte však: víte, co je pán?
Kdo mne nyní vysvobodí,
bude životním mým radou jmenován
a svým přátelům tím pranic neuškodí,
pakliže jim spíše neprospěje!“
Ale zástup věděl, odkud vítr věje,
a rychle i vztekle jak hladový chrt
odpověděl hlučně: „Zasloužil jsi smrt!“
Ba jak před sebou by měli pouhou loutku,
namířili naň své flinty bez kohoutků.
„Ne-li ctižádost, snad střelný prach,“
přemýšlel pán v duchu, „nažene jim strach.“
(Hlasitě.)
„Tedy krvavě si zasluužte svůj lup!
Teď už padniž oko nebo zub!“
při čemž chopil se své bambitky
a vystřelil — oknem ven. —
Vyjevení nyní nevěděli,
zda to skutečnost či sen,
a plaše se kolem ohlíželi,
jak by celý zástup stonal na úbytě,
ba jak páni Němci, když jsou v minoritě;
ti zadní však posud kuráž měli,
všelikou naň zbraní doráželi
řvouce: „By se zadost učinilo právu,
musíš ztratit rouhavou svou hlavu!“
Vida pán, teď že jde do živého,
chopil prostředku se vydatného,
jímž by sobě získal oslavu,
a pamětliv přísloví, že k vůli zisku
přivede žid vlastní duši na řetízku,
těmi slovy porazil je na hlavu:
„Nuž, než na mně vykonáte smutný děj —
kdo rozumí kšeftu? To mám na prodej!“
při čemž stříbrné své náčiní

s ostatními věcmi rozhazoval po síni.
Sotva že ta slova byla prohozena,
plašilo se množství, jako krocan v koutku,
tišilo se množství, jak zvěř v stodole,
umlklo vše množství, jako pravá pěna —
odházeli vidle, flinty bez kohoutků,
zrezavělé šavle, podávky a hole,
až jim přešla mysl, jako hlava v kole,
a spiklenci honem pánu k službám stáli;
sbírali i koberce i náčiní i šály,
ba mně skoro zdá se, že se také seprali,
když se o výdělek tahali.
Místo řečí pohrůžlivých
slyšáno teď od všech koupěchtivých:
„Mhilostivej phane, já zaplathím draze —
já dbám eště více, než kdokholiv v Praze“ —
a tak mžiknutím své chyby prozradili
jako šídlo v pytli, neb tchoř v slabé chvíli.
Zatím k hradu táhl ozbrojený lid,
který přišel „otce“ svého bránit,
a tu prchal kde byl který šid,
aby mohl vlastní kůži chránit,
flinty však a šavle, podávky a vidle
tito Josuové příští
zanechali bez šarvátky na bojišti.
Liškou podšitý pán srdečně se smál,
až se za břich popadal,
a otevřev okno volal za spiklenci:
„Zejtra objevte se s vítěznými věnci,
abyste mi všecko zaplatili,
oč jste mne dnes připravili!
Pokřik váš a hanobení, milí braši,
naše tvrdé lebky velmi málo straší;
neb — kdo zaklopýtne třeba přes onuci,
jakživ neprovede žádnou revoluci!“

Fr. J. Pechánek.

124.

Senátor.

Choť má věru chloubou mojí:
nad ni nemám ničeho!
Zavázán jsem paní svojí
za přítele vzácného.
V den, kdy spolu šli jsme v chrám,
senátor též přišel k nám.
Jaké to jest
štěstí a čest!
Ah dík! pane senátore, dík!
Jsem váš ponížený služebník.
Dost jej nelze chválit ani:
pán to — není rovno mu!
Loni na ples vzal mou paní
k ministru až jednomu.
Kdykoli mne potká vám,
ruku hned mi podá sám.
Jaké to jest
štěstí a čest!
Ah dík! pane senátore, dík!
Jsem váš ponížený služebník.
Rósu vždycky dobře baví,
nejsa hejskem — toť se ví!
Když má choť pak ochuraví,
za mne hraje piket s ní.
Na nový rok přeje zdar;
k svátku dá mi pěkný dar.
Jaké to jest
štěstí a čest!
Ah dík! pane senátore, dík!
Jsem váš ponížený služebník.
Chci-li pro dešť se neb v zimě
večer doma zdržeti,
přelaskavě pobízí mě:
račte se jen projeti.
Neračte se ostýchat —
nechal jsem vůz dole stát
Jaké to jest
štěstí a čes!
Ah dík! pane senátore, dík!
Jsem váš ponížený služebník.
Na statek se k němu jedem'
jednou večír podívat.
Já se opil vinným medem —
Rósa, ta šla zvláště spat.
Nejlepší však, věru že!
postel v domě dali mně.
Jaké to jest
štěstí a čest!
Ah dík! pane senátore, dík!
Jsem váš ponížený služebník.
Dítko Bůh nám seslat ráčí:
jeho za kmotra jsem vzal.
Radostí mu bylo k pláči,
nem'uvně kdy zulíbal.
Synáčka pak mého hned
ve svůj zapsal ve závět.
Jaké to jest
štěstí a čest!
Ah dík! pane senátore, dík!
Jsem váš ponížený služebník.
Při stole on rád se směje;
tu se leckdy osmělím.
Škádlení ba tam až spěje,
po jídle že jednou dím:
Věřte, myslíť přemnohý,
vy že jste mi parohy . . . .
Jaké to jest
štěstí a čest!
Ah dík! pane senátore, dík!
Jsem váš ponížený služebník.

Béranger. *Miroslav Krajník.*

125.

První hřích.

Že je člověk, moji drazí, první v světě stvoření,
uzná každý, kdo naň zabrejlit si nelení.
Onť nechodí po čtyrech jak obyčejná zvěř
maje za pravidlo: „Hlavou pěkně k nebi měř!“
Ať je klacek velikán neb trpaslík,
měšťák, sedlák nebo chalupník,
muž neb žena, mládenec neb panna —
pokud neodzvonili mu hrana,
vždycky jako svíčka vzhůru měří,
čemuž za nynějších dob i slepec věří.
Člověk kacíř ovšem na to s patra kouká,
proti pravdě té rád z opic důkaz souká
tím, že s člověkem je porovnává,
ač tak moudrosti své šňupku dává.
Lišíť se to dvoje ještě velice:
opice vždy byla, je a bude jenom opice!
Ovcí nemůž býti vlk a kravou hus;
proto dobře praví jistý Hieronymus:
„Kámen, milí lidé, není homolka,
punčocha pak nebo bota není tobolka.“ —
(Kazatelským tonem.)
Takovými důkazy to, posluchači milí,
proti kacířům a mudráctví se dobře střílí;

jimi protivníky na caparty rozbouchám.
Ještě lepší vám však nyní důkaz dám:
Třeba mudrák takový mně slunce, hvězdičky
změnil v hrušky neb v smažené rybičky,
aneb třeba v zouvák, v dýmku tabáku,
přece toho nikdy nedokáže,
aby z papírového mi šestáku
stvořil dvaciáš, jejž zdobí láže.
Tak to máte právě u opice:
nechať rovná sobě tělo sebe více,
přece na čtyry se svalí zase
v kratším nebo v delším čase.
A teď rarášek by musil toho vzít,
kdo by s velkou horlivostí rád
nechtěl mojim slovům víry dát,
že je totiž člověk jako první stvoření
také zrozen ku věčnému spasení.
Ano, pravím znova, člověk že má spasen být!
Čím pak je to ale, posluchači milí,
že tak mnozí rovnou cestou k peklu pílí? —
Čím to je, hned zví, kdo není hluch,
proto věnujte mně pozorný teď sluch!

* * *

Na začátku, když Bůh zemi stvořil,
bylo všudy pusto, prázdno — nikde nic;
nebylo tu, kdo by tvůrci se byl kořil,
kdo by chválu pěl mu z celých plic.
Za tou příčinou jest člověk na zem dán,
a ten Adamem byl nazýván.
Pánbůh uhostil jej v přelíbezný kraj,
jemuž říkalo se tehdy ráj;
a v tom ráji — ty můj Bože milý! —
tam vám bylo ňákých kratochvílí!
Zlata válely se vám tam libry, centy celé,
cesty kryly místo písku perly skvělé;
sluky lítaly tam do úst pečené,
jsouce rády, pakli byly snědené;
v rybnících na místo vody samá měluičina,
čaj a káva, také jiných druhů vína;
batist, samet, hedbáví a orleán
byl tam na troud upotřebován.
A jak mile ráno zasvítalo,
hejno zvířátek hned pospíchalo,
aby v přerozkošném koncertu
přispívalo k veselí a ku žertu.
Čížek se slavíkem soprán měli,
pelikáni alt zas pěli,
koza tenorem si krátí čas,
lev a medvěd pěstovali bas.
By však také byla dobrá harmonie,
opice se usadila za klávesy
a bedlivě hledíc na partesy
provázela rajské tyto symfonie.
Osel posléz, chtěje zdokonalit pěvců cvik,
jako dobrý kapelník
za pulpitem dával takt jim pilně. —
Adam sice denně tento koncert slýchal,
konečně však zastesklo se mu přec silně,
tak že od rána až do večera vzdychal.
Tvůrce přelaskavý měl s ním smilování,
a když Adam jednou po snídaní
z dlouhé chvíle pod košatým štěpem klímal,
a čím dál, tím více dřímal,
tu mu Pánbůh vyndal žebro z těla,
z něhož Eva žena stvořena být měla. —
Adam probudiv se, mne si oči
a pak důvěrně se k žínce točí.
„Buďte šťastni!“ dí k nim světa pán;
„celý ráj je za věno vám dán.
Čeho se vám zlíbí, všeho dost zde máte,
pro mne ať si na čemkoli pochutnáte:
jezte hrušky, slívy, pomeranče nebo fíky;
pečeni vám dají kurníky a holubníky,
také cukrovinek máte ve škatulkách dosti,
slovem, všeho do sytosti.
Jen mi nechte onen strom tam na pokoji,
k němu ať se každý z vás přistoupit bojí!“
Adam rozkaz ten si dobře pamatoval,
a že by ho přestoupil, se nestrachoval,
ale Eva, zvědavá, jak vůbec každá žena,
hnedle byla celá jako proměněna.
„Hlele, Adame!“ dí k muži svému;
„co pak napadlo to Bohu laskavému?
Věř mi, že mám chuti tisícero,
abych aspoň jedno z oněch jablek okusila!
Což, až bude trochu šero,
abych pro ně ke stromu tam doskočila?“ —
Takové to se ženami, jak to každý zná:
čím jí více zabraňuješ, tím to spíše udělá!
„Evičko, buď moudrá!“ pravil Adam vlídně;
„sice dopadne to s tebou bídně.
Hleď, jak dobrý obídek jsi měla,
a teď bysi ještě mlsat chtěla? —
Ne, ne, uposlechni moudré rady mé,
sice ukousne tě ono jabko zlé!“
Eva na to: „Nebuď bloudem, Adame!
Uhlídáš, že pranic se mi nestane.“
A už k jabloni se jako velká voda hnala,
kdežto s hadem do řeči se dala.
„Aj, aj, pěkně vítám, vzácná paní!“
usmívalo hadisko se na ni.
„Nechcete s jablíčkem za vděk vzíti? —
Pravé panenské to! — Neračte se ostýchati,
nýbrž podle gusta sobě pochutnati!“
Eva, davši sebe zaslepiti,
na jablku sobě pochutnává,
také Adamovi kousek dává,
řkouc: „Ah, Adámku! to je ti gustičko!
No tak, pospěš ke mně brzyčko!“ —
Kdybych já byl Adamem tenkráte býval,
já bych jí byl přepodivnou píseň zpíval,
ale Adam — dobrák, jak už byl,
k ženušce hned popílil,
zbytek jabka od ní vzal a sněd jej celý,
tak že ohryzek jen zbyl;
tím však o všecko nás dobré připravil;
jinak bychom na zemi už nebe měli.
Považte jen, kdyby se byl neprovinil,
onen kousek nemoudrý byl neučinil,
byla by teď nesmrtelnost mužským podílem.
Ženy pozvolna by umíraly
a my mužští bychom vždy si novou zase brali;
tak nám ale opustit je také tuto krásnou zem! —
Sotva že jest spáchán svévolný ten čin,
přišel do ráje hned s mečem cherubín,
který Adama i s Evou odtud vystrnadil
a na dvéře závoru přetěžkou vsadil,
aby nikdy zpět nemohli více.
Ubožáci nahlíželi potom hřích svůj sice,
když se v potu tváří dřeli,
aby aspoň na kus chleba měli;
ale což to všecko platno, posluchači milení!
od těch dob jsme všichni slabá stvoření,
a kdo nedbá o dušičku svou,
aby kál se za onen hřích dávný,
jehož dopustil se praotec náš slavný,
tomu bývá za trest dáno — ženu zlou,
před níž nebe vás vždy všecky opatruj!
Já — no, já už trpělivě snáším křížek svůj.

126.

Za živa pohřben.

Mladý četník, Matěj Boudů,
podal ke krajskému soudu
přeukrutnou, děsnou zvěst:
tkadlec Vondra v Beranicích
na druhý den po Hromicích
za živa že pohřben jest.
Leknuv soud se žaloby té děsné,
provésti dal vyšetření přesné.
Do Beranic se hned komis odebrala,
která tělo Vondry vyhrabati dala;
shledáno však zkouškou zavedenou,
že jest Vondra sešel smrtí přirozenou
a že mrtev byl již dostatečně,
když byl v hrob dán, aby spal tam věčně.
Soud se četníka pak ptáti jal,
odkud tuto hrůznou zprávu vzal,
která, když se vyšetřila,
lživou se být osvědčila.
Četník Matěj Boudů
vypravuje soudu,
kterak tuhle po Hromicích,
když byl právě v Beranicích
přišel do obecní kanceláře,
strašnou zvěst tu slyšel od rychtáře.
Rychtář prý mu s určitostí
sdělil průběh události,
jak prý farář pater Dokonal
Vondru za živa jest pochoval;
by pak věc tu více dotvrdil,
rychtář k tomu ještě připojil,
že když truhlář do rakve ho kladl,
chrčel, při tom dvakrát na zem padl,
když pak rakev zabedňoval,
prudce sebou pohyboval.
Když to soudem bylo sepsáno,
pro rychtáře rychle posláno,
aby k úřednímu rozkazu
o své řeči podal důkazů.
Rychtář přišel, jak mu přikázáno.
Tu mu soudem slavným předstíráno,
jak moh strážci bezpečnosti
sdělit hrůzné události,
které, když se vyšetřily,
lživými se osvědčily.
Rychtář odpovídá řečí jistou:
„Boudovi jsem sdělil pravdu čistou,
sdělil jsem mu události,
jak se měly v skutečnosti,
nepatrné jsou to jenom děje,
jimž se moudrý člověk spíše směje;
rozuměl-li četník něco jiného,
padniž všechna vina na něho.“
Soudce dí tu: „Zdaž jste po Hromicích
řekl četníkovi v Beranicích,
že pan farář pater Dokonal
Vondru za živa jest pochoval?“
„Tak jsem řekl,“ rychtář vece;
„to jest ale pravda přece.
Vždyť pak farář jenom za živa
všechny pohřby u nás odbývá;
kdyby farář živým neměl býti,
pak by nemoh' na funusy jíti.“
Soudce mluví: „Byste věc tu dotvrdil,
v řeči k Boudovi jste ještě doložil,
že když truhlář Vondru v rakev kladl,
chrčel, při tom dvakrát na zem padl,
když pak rakev zabedňoval,
prudce sebou pohyboval.“
„Svatá pravda,“ rychtář dí,
„to se snadno vysvětlí.
Truhlář, jenž nám posluhuje v smrti,
znám jest jako bratr z mokré čtvrti.
Ten den přebral víc než jindy
prožluklé té bílé bryndy,
jaký div, že, když byl Vondru v rakev kladl,
při tom chrčel, ano dvakrát na zem padl,
a když rakev zabedňoval,
prudce sebou pohyboval;
činil tak jen v opilosti.
Z toho vidět zřejmě dosti,
že jsem četníkovi pravdu děl,
když jsem událost tu vyprávěl.“
Na to soudem pře jest zastavena,
tato sentence však vynešena:
„Stranu smrti Vondry z Beranic
trestného se neshledalo nic,
pročež, jak nám zákon přikazuje,
toto šetření se zastavuje.“
Vidělo se ale soudu,
oba: rychtáře i Boudu
k zaplacení útrat odsouditi,
náklad ten však na ně rozděliti,
aby — ani méně, ani víc —
zaplatil z nich každý polovic.
Rychtář proto musí klopit,
že si s četníkem jal špásy tropit,
četník však — ač žalovati umí —
proto jen, že špásu nerozumí.

Alois Gallat.

127.

Mandát Luciperův.

I.

Kdys seděli jsou za mříží
v zlé naději tři rytíři.
Ach! zejtra měl je pasovat
oprátkou lněnou kmotr kat.
Dí první: Bratři, zle je, zle,
jak zejtra se nám povede!
Dí druhý: Zejtřek děsí vás?
Čert za pačesy chopí nás.
Bá! k čemu hloupé skučení?
— dí třetí — vímť já spasení.
Po bábě umím čarovat,
nemá se zejtra spotit kat!
Já, bratři, čerta přivolám,
jenž jednoho z nás zvolí sám:
ten do pekla s ním musí jít —
a druzí budou volnost mít.
Zda chcete? . . — Jen ho přivolej,
čert jednoho si z nás již měj!
Kdo z nás má jít, los rozhodni,
jen dva když budem svobodni! —
Čáry se statně povedly:
než vězňové se ohlédli,
s kopytem milostpán tu stál
a kostkami si v drápech hrál.
— Zdar, páni, přeje vám pan ďas
a spásu nese dvěma z vás.
Jde na jisto, ne na klamy,
račte si hodit kostkami;
kdo nejmiň ok si vyhodí,
ten do pekla mě provodí. —
A nejmíň ok nejmladší měl.
Jak čert tu případ uviděl,

kol pásu levicí ho vzal
a pravicí v zeď zabouchal.
Stěna se v otvor rozpukla
a chasa prchla prožluklá:
dva do světa šli samý žert,
s nejmladším letěl vzhůru čert.

II.

— Zdaž, brachu, byls kdy pobožný? —
ptal v letu se pan Dvourožný.
„Já modlil se jen, když jsem krad,
by Pánbůh ráčil požehnat!“ —
Čert nápadu se pousmál;
a mžikem byli sto mil dál.
— Zdaž rodiče jsi ctíval své,
jim pomáhal, když bylo zle? —
„Pomáhat pane, těžko jest,
když poznat je jsem neměl čest!“
Čert hladě bradu zas se smál;
a byli skokem sto mil dál.
— Měls milou kdys, čis ženatý? —
ptal dál se huňáč rohatý.
„Ach, ženu mám a v tom je chlup,
ta nepustí tak snadno lup!“
Na to čert víc se neusmál,
a nežli byli sto mil dál,
naproti zřeli letěti
ženu na starém koštěti.
Ač bystří byli v pouti své,
přec nebylo lze vyhnout se.
— „Aj, mužíčku, kam letíš, kam?
mluv pravdu, ztrestám každý klam!“
— Jdi k šípku, babo, čert praví,
já nesu si ho z šatlavy! —
„Hoj! starý kozle, k slovu stůj!“
— Jdi stranou, babo, on je můj! —
„Co: babo —? Mně je třicet let!“
— Jdi stranou, dokud zdráv ti hřbet! —
„Však nedbám tvého já hluku!“
— Vari, na mast tě utluku! —
„Dej mužíčka mi, můj on jest!“ —
Čert k odpovědi zvedl pěst,
a dopáliv se, tak byl hlup,
že z levé pustil vzácný lup,
jenž na štěstí spad v mandele
a zůstal zdráv svém na těle.
Však čert a baba nahoře
se rvali v šedé prostoře.
On chytře urvav koště jí,
je shodil k zemi v naději,
že baba za ním poletí —
však běda! ona v zápětí! . . .
Za ohon se ho chytila
a do pekla s ním pílila,
kde čerti velcí i malí
ctný párek s chechtem vítali,
ba taký smích zněl ze všech sfér,
že smíchy slzel Luciper.

III.

Hoj! strašlivý jest v pekle soud!
Kde plamenův nejprudčí proud
s sykotem běsným se valí
kol kovového úskalí,
kde ston zní pekoucích se duší,
že čert div nepozbude uší:
tam nad výparem bezdných děr
ke soudu sedá Luciper.
Před trůnem v hrozném mlčení
dlí čertův — kmetův skupení;
před nimi v poutách — hrůza, strach!
náš ošálený úpí brach.
Dí Luciper: „Nám z toho žal,
žes babou obelstít se dal!
Žes bídně proved rozkaz můj,
propadá soudu život tvůj,
by hanba byla smazána,
jež tebou peklu spáchána!
Leč přítel řádu, trvám v něm
a slyšet chci dřív kmetův sněm.“ —
V kruh sestoupiv se kmetův sbor
rozpředl vážný rozhovor.
Za paragrafem paragraf
probíral věnec bystrých hlav,
však celý v pekle platný řád
nedával rady pro ten pád.
— Co počít? Rarach žaluje,
— čert spravedliv vždy k čertu je! —
Tu povstal čert, jenž zrzavý
byl od kopyta do hlavy.
Byl na pohled to diplomat,
snad chytřejší než z Písma had.
— ‚Jsouť — vece — věci na světě,
jež ani čert nerozplete,
a proto radím pro náš pád
rozmnožit starý říše řád;
kde zákon rady nepoví,
tam paragraf se dá nový.‘
— Buď Zrzek naším řečníkem
před přetemným panovníkem!
tak sněmovnou zněl jeden hlas
— znáť říši on a vážný čas! —
Velebně Zrzek odkašlal
a do dlouhé se řeči dal.
Předkem sněmovnu přesvědčiv,
že k čertu čert vždy spravedliv,
dokázal, žeť rozmarný los,
že kobrtne i chytrý kos
a že jsou věci na světě,
jež ani čert nerozplete,
zvlášť když v tom babec prsty má,
že ani čert se nevyzná.
— ‚A proto‘ — dí — ‚v tom prospěch jest,
by bratra minul každý trest,
by dále říše spanilá
v poctivý spolek vstoupila
po celém světě s babami;
pak nepůjde se na klamy,
a kde je nejist výsledek,
tam přijde baba peklu vděk;
co v žádném čertu nevězí,
tím baba jistě zvítězí.‘ —
Tu zahřměl potlesk ze všech stran,
že otřásal se pekla stan.
Luciper zvolal: „Pravdu máš,
neb ducha času bystře znáš.
I já v tom vidím pekla čest,
by minul čerta — posla trest.
Nuž zhotoven buď mandát hned,
jenž podmaní nám, bohdá, svět . . .
jáť podpíšu jej v milosti
a přidám pečeť s radostí.
Zavolejte sem arcidrába!
Nechť s bubnem říší naší jde
a nový zákon zvěstuje:
Kam nemůž čert, tam půjde baba!“

A. V. Šmilovský.

A jak vkročil do hospody,
už se do hry v karty dal,
tak že pro ty stálé hody —
posléz všecko promrhal.
„Co teď počnout? Kam a kudy?“
dí pak Vaněk k sobě sám.
„Na hladové pískat dudy?
Ne! — Radš čertu duši dám!
Ten má peněz plné vaky,
dušičku mou koupí rád,
zaplatí ji řádně taky.
Blázen, kdo by nechtěl brát!“
A když tak to vymudroval,
divnou knihu starou vzal,
již do kapsy sobě schoval,
by z ní čerta citoval.
V pustém kraji o půlnoci
zaklínal pak: „Satane!
objev se mi ve své moci,
duše se ti dostane!“
V tmavou noc tak prvně volá —
čeká chvíli — volá zas —
po třetí už, neodolá,
nýbrž přiletí pan ďas.
„Kup mou duši za své zlato!“
hned se Vaněk k řeči má. —
„Co pak tě to,“ čert zas na to,
„osle hloupý, napadá?
Vždyť už máme plné peklo,
nestačíme pece hřát;
bodejž se to jednou vzteklo,
že nechcete pokoj dát!
Od večera až do rána
a od rána do noci
sotva že tam stačí brána
duší lidských přemoci.
Jindy ovšem jinak bylo:
v pecích sice ohně dost,
málo však se nahřešilo,
zřídka k nám zavítal host.
Ale teď už, přítelíčku,
o ně nouzi nemáme,
proto také za dušičku
ani vindry nedáme.
Jen jdi domů, milý brachu,
řiď, jak posud, život svůj,
a pak čekej beze strachu,
že svým časem budeš můj!“
Zlý duch zmizel. — Vaněk stojí
s knihou v ruce jako sloup;
znovu zaklínat se bojí,
šepce jenom: „Byl jsem troup.“
A pak tiše domů kluše. —
Leč jak dále věc se má,
Vaňkova kam přišla duše,
kronika nám neříká.

132.

Harem.

Strejče Vacek v krčmě seděl
v milém dobrých přátel kruhu,
pivka sobě pilně hleděl,
které šlo mu také k duhu.
Kmotr Říha vypravoval,
co byl pozoroval všecko,
když byl jednou procestoval
celé Turecko i Řecko.
Popisoval tyto země,
jež prý naskrz ráj jsou pravý,
jen prý tam má všecko plémě
jiné návyky a mravy.
Zbraň tam nosí skoro každý,
pro svůj žert si hledá cíle,
proto bitky, rvačky, vraždy
dějí se tam z kratochvíle.
S láskou netropí se hluky,
manželství tam nejde párem,
každý Turek, jenž má fuky,
chová sobě celý harem.
„Cože, harem?“ volá Vacek.
„Inu tisíc láter hromů!
ať se ze mne stane macek,
rozumím-li slovu tomu.
Mluvte kmotře přece česky,
sic se nemineme svárem,
aneb vysvětlete hezky,
co to vlastně je, ten harem.“
„Inu, harem“ — Říha vece, —
značí věci zatrolenské,
jsou to schránky nebo klece,
v nichž jsou uschovány ženské.
Každý řádný Turek může
tři sta žen si třeba vzíti,
slíčných, krásných jako růže,
jakých jinde není zříti.
Tyto manželky pak skrývá
v jisté části svého domu,
a ta harem se nazývá.
Nu jak, rozumíte tomu?“
„I ty umučená ráno!“
vřeští Vacek, „žasem blednu:
tři sta žen je Turkům přáno,
a já chuďas mám jen jednu.
My tu v naší české vlasti
zkráceni jsme přec jen mnoho,
nepřáno nám znáti slasti
haremského blaha toho.
Tři sta žen! Toť ve střídání
líbezná by byla shoda,
dnové v samém milování
plynuli by jako voda.
Když pak o půlnoci asi
z hospody bych domů přišel,
a ty milé libé hlasy
ženušek svých drahých slyšel,
kdyby tak můj příchod domů
tři sta žínek uvítalo,
jakou rozkoší by k tomu
srdce moje zaplesalo.“
Tak strýc Vacek v rozčilení
moudrost hlásá v pivním kruhu;
o souhlas tu nouze není,
jest zde mnoho stejných druhů.
Každý z nich má stejné touhy,
každý Turkem být si přeje,
čas jim při tom není dlouhý,
a to pivko mile hřeje.
Tak jim ušla chvíle milá;
půlnoc dávno uplynula,
když se společnost ta čilá
konečně přec jednou hnula.
Tu i strýc náš domů pílí,
cestu ve tmách na kříž měře,
a po dosti drahné chvíli
namakal domovní dvéře.
V haremském tom rozladění
otevřel je dosti brzy,
chodbou kráčí v milém snění —

v tom je slyšet zámku vrzy.
Paní Háta — jeho paní —
se světlem se v chodbu hrne,
vztek se krutý jeví na ní,
tak že Vacek hrůzou trne.
„I ty milionská kůže!“
soptí ženin jazyk břitký,
„zhýralého mám to muže,
jenž si v noci hledí pitky.“
A než manžel při tom ději
oddechnout jen mohl sobě,
mrštným švihem ruka její
stihla jeho tváře obě.
„Chraň mne Bože před tím svárem,“
v zoufalství tu vřeští Vacek,
„blaze mně, že nemám harem:
Bože, to by bylo facek!“

Alois Gallat.

133.

Na zkušené.

Vítek Srnců dán byl do učení,
a an nebyl otec jeho beze jmění,
nemusel se šťastný Vítek dlouho mučit,
neb zaň musel mistr v cechu ručit,
že to do dvou roků dovede,
z Vítka tovaryše otci odvede.
A nač ruku dáno,
do dvou roků bylo dokonáno:
Vítek k nemalé své radosti
dostal vysvědčení zralosti,
a by otec floky nesil nazdařbůh,
vymoh' mu hned vandrpuch,
s nímžto, by ho ozářila osvěta,
měl se pustit záhy do světa,
poznat pokrok jiných států,
vzdálené i země cizích potentátů —
slovem, ač co kovář uměl měchem foukat,
aby také doved na lid řádně koukat.
„Jdi, můj synu Vítku,
tu máš celou pítku,
nový kabát, zástěru pak z juchty;
matka upeče ti buchty! —
Pravou nohou ať mi vykročíš
a jdeš dále, tak jen moresům se naučíš,
a jak přes hranice české kročíš,
hned tam cizou zemi zočíš.“
Takto jal se otec vykládati.
Matka počla štkáti;
obejmula jedináčka,
rozmilého to synáčka,
a jak matky vůbec jsou,
omakala také kapsu svou,
vytáhla z ní tolar plesniváček,
aby na cestu měl něco jedináček.
Potom, šeptmo však, přidala k tomu:
„Vítku, vrať se brzy domů,
neboť nevíš, jak mi bude srdce krvácet,
nebudeš-li se mi brzy navracet!“
Aby ale slovům těmto váhu dala,
kapsářem si notně zacinkala.
Vítek, maje plný sáček, též i vak,
vletěl ve svět chutě jako pták.
Avšak peníze jsou lehky, chutny buchty,
a tak brzy nouze naň si shlédla s kruchty,
to tím více, an mu práce
všady byla pouhá láce,
fedruňk málo značn —
za to ale žaloudek vždy lačný.
V této mizerii, v života tom hazartu
zpomenul si na matičku, na Martu,
pak na její kapsář kožený,
na tolárky do kapsáře vloženy.

* * *

Od té chvíle
(bylť od domu jen dvě míle!)
neměl stání. Bálť se otce přísného,
nečekaje pranic dobrého;
za to ale lákala ho matička.
Pročež byla cesta zpátky kratičká;
neb měl Vítek velký spěch,
aby dnes se dostal domů na nocleh.
Přišed, an se právě k noci klonil den,
skrytě čekal, až by matka vyšla ven,
která také po nedlouhé době
bolně naříkajíc sobě
z dveří vynikne,
„Jemináčku!“ vykřikne.
„Bože! dítě!“ řekla, „ač tě vidím ráda,
pomysleme přece na svá záda;
neboť otec, že jsi přišel brzy domů,
mimo statisíce hromů
moh' by lehce tebe zbít,
při čemž bych též mohla něco utržit.
Pročež uschovám tě bez povyku
na chlebové peci do slamníku,
kdežto nějaký čas ztrávit musíš,
by se řeklo, že na vandru mnoho zkusíš.“
Vítek jako ptáček ve kleci
dlouho ve slamníku ležel na peci.
Až tu jednou odpoledne v neděli —
otec s matkou u svačiny seděli —
přišlo dětí z obce plné stádo,
a tu huláká a čtveračí se rádo.
Čtyři kluci, vzory pravých uličníků,
vylezli též na pec u velikém křiku,
a tu jeden, štěstí že byl bos,
byl by Vítkovi ušlápnul nos.
Ve Vítku hned vztek se vzňal;
zhurta zpod slamníku vstal
a pak zahřměl: „Kdybych z vandru doma byl,
však bych vám, vy kluci, posvítil!“

Fr. K. Drahoňovský.

134.

Sedlák ponejprv v divadle.

„Tahle Praha —
věřte, ta je hrozně drahá!“
Takto sobě v hospodě
druhým sešlým v náhodě
kmotr Koukal stěžoval.
Při tom očima vám stříhal —
a džbánek tak věrně zdvíhal,
jak by chtěl, by celý vztek —
který že ním divně točí,
povídaly jeho oči —
s chmelným dolů rázem vtek'.
„Co pak, co pak, kmochu!
Povězte přec trochu,
jak jste se v té Praze měl?“ —
„Kýž do toho tisíc střel!
Měl jsem se tam — měl!
Čerta měl — oni mě měli
a jak náleží mne dřeli.
Slyšte jen!

Bylo to, jak víte, v pátek,
a ač vím, že v tento den
všecko chodívá nazpátek:
ne! mně přec čert napískal,
že jsem do Prahy se dal!
Vezl jsem tam hrách a žito —
— prodeje mi není líto —
neboť páni,
když tam vezem, začnou jinou,
k našim vozům jenjen že se vinou.
Platili mi, co jsem chtěl.
Že jsem výděleček měl,
chtěl jsem také po té Praze,
kdežto prý je žít tak blaze,
sem a tam se podívat,
bych moh' přece něco povídat.
Tu vám přijdu také k domu —
aby do něj látro hromů! —
na tom vlálo ňáké lývadlo,
jmenovali ho tam divadlo
A tam se vám houfy hnaly,
jak by psi je vzteklí štvali.
Myslím sobě: což to asi je,
že se všechno tam tak tře,
vyšňoření, naškrobení,
jakby bylo posvícení?
Nu, co škodí? myslím sobě;
kdož pak může bránit tobě,
abys se tam podíval? —
A už jsem se s nimi bral.
Tak se ženu statně dále,
až se octnu nenadále
mezi davem. Je to k popukání,
ten chvat a to pošťouchání,
aby každý dřív moh' peníz dát
a se dříve dále ubírat.
Ale našinec, ten sil má dosti!
„Já řku," pravím, „napřed pusťte hosti"
rejpnu, co tu vedle stáli —
hned mi místo udělali!
„Odkuď pak bych nejlíp viděl?"
ptám se toho, co tam seděl.
A on: „Z lóže!"
„I můj Bože!
a co pak tam musím dáti?" —
„Vy tam dáte čtyry zlaty!" —
„Co-co-cože?" sprásknu ruce,
chtěje zpět se dáti pruce.
Ale městští panáčkové,
co tu těsně vůkol stáli,
v hrozný smích se dali.
„Vy tak?" — myslím, „měšťáčkové,
myslíte, že horák není nic?
Tu jsou!" křičím z celých plic;
na to čtyry zlatky dám
a do toho lože už se ubírám.
Kmoši! nevím, jestli klít se sluší,
ale věřte, na mou duši,
když jsem vám tam přišel vzhůru,
koukal jsem vám jako s kůru.
Je to ale podívaná taky!
Přejdou vám tím skoro zraky;
koukni sem a koukni na to —
všude jenom samé zlato. — —
Co tak volně, měkce sedím
a po celém domě hledím,
tu vám dole začli hráti.
To se musí uši otvírati
Ne — I byla to muzika
mnohem lepší — to mi věřte,
a dle toho ji též měřte —
než o svatbě mého Pepíka.
Nevím, jakou dělali,
ale ještě všickni pískali,
když se — ale k tomu patří víra —
objevila velká, hrozná díra.
Byl to les a kolem samé skály,
v prostřed kameny dva velké stály ...
A co koukám na to s podivením,
objevil se ňáký velký pán,
velkou šavlí opásán —
odkuď přišel, ani nevím.
Kabát vám měl celý zlatý,
plášť mu sáhal až na paty,
do bot žluté ouzké nohavice
a na hlavě zlatá beranice.
A ten se vám z čista jasna
pro nic za nic do nás dal:
běhal, klel a soptil vztekem — —
byl by nás už málem spral. —
Ale my — jsme se jen smáli. —
Nač bychom se také báli?
Nás tam bylo hejno celé,
a on sám tam osaměle.
Když pak viděl, že nás nerozpálí,
podíval se vůkol na ty skály,
ztišil se a koukal sem a tam,
a pak mluvil jenom k sobě sám.
Ještě pořád vzhůru zhlíží —
tu se k němu druhý blíží.
Ten první však, přátelé,
musel míti ďasa na těle.
Sotva že jej uhlídal,
ihned zas se do něj dal. —
Ten druhý mu také nemlčel;
bylo na všem všudy vidět,
za jazyk že nemusí se stydět
a že všech pět pohromadě měl.
Nevím, co si všechno řekli —
soptili však jako vzteklí;
ano, když se vyvadili,
i šavle vám vytasili! —
Já řku, myslím, to už není hračka,
což aby se strhla ňáká rvačka —
a už padá rána — druhá — třetí —
ale prvnímu už šavle z ruky letí. —
„Haha!" volám, „dobře se vám stalo!
Dostal jste — však to je ještě málo!
Dal vám! — Ale já tam býti dnes —
živý byste odtuď neodlez!"
A co takto dolů volám
a rukama kolem šlehám:
tu se všickni na mne obrátí
a počali na mne reptati.
„Cože — vy ho zastáváte?
I toť kusa cti nemáte!
Což pak je to ňáká manýra,
když se každý chlap tu rozdírá?"
Ale to jste měli vidět!
Mohou se ti městští stydět!
Jedni začali se smáti,
druzí hrozit, nadávati,
třetí ňáká sklíčka vzali
a na mne se zakoukali. —
A zas netrvá to ani chvilenku —
vystoupí tam ňáká vzácná paní —
hezká, kmoši — radost k podívání —
nejspíš ňáká mladá hraběnka.
To se mi však na ní nelíbilo —
přece nás tam tolik bylo,

ale ona jakby neviděla,
pranic se vám nestyděla,
toho druhého jak «očila,
jako srnka skočila,
začala ho objímati,
hladit, líbat, laškovati —
již jsem myslil, vida ji,
že ho samou láskou sní!
Tu však první napřed pokročil,
dlouhé kníry hněvně zatočil,
zařval, až se zatřás' celý dům,
a poznovu sáhli ku mečům.
„To bude zas patálie," myslím si,
umínil jsem ale sobě mlčeti.
Když ti druzí tomu chtějí tak,
nuže, ať si vyklepají trak.
Teď to začlo. Bratři milí,
neviděl jsem ještě takou patálii!
Ti dva musili vám mysliti,
že jsou ze železa uliti;
nebo se vám sekali,
šťouchali a píchali,
jakby z sebe — ne-li víc,
nasekati chtěli jitrnic.
Ona paní, jak se ukáže,
měla notnou porci kuráže;
začne vám je rozháněti,
pláče, prosí, spíná ruce,
mluví zticha a zas prudce,
všecky svaté osloví;
myslil jsem, že v mále
takhle nenadále
sama ňákou uloví.
Než jsem se však čeho nadál,
tu již druhý — mrtev padal.
„Teď to máte," křičím dolů,
patřte tamto na mrtvolu!
Toto máte na své duši,
že jste byli na má slova hluší.
I aby vás všechny kati sprali!
Teď jste tomu dali!
Neříkal jsem vám to v čas,
že v tom chlapu vězí živý ďas?
Ale já, jak povídám,
svoje ruce umývám.
To vám ale musím říci tady,
že jste hrozné baby!
Každý kouká jako bloud,
Což jste nemohli je roztrhnout?"
A tak jsem se do nich dal,
a v své horlivosti
možno dosti,
že jsem jim i také nadával;
neboť vše vám vstalo,
„Ticho!" „Ven s ním!" řvalo,
a já už jsem ruce vykasal,
vzteku jejich jsem se však jen smál.
Ale kdo se naposledy směje,
tomu Pánbůh se svatými přeje.
Ještě se tu statně chechtám
jako sysel v rákosí,
když mne někdo chytne za šosy.
Ohlédnu se, a tu člověk stojí
se šavlí a ve vojenském kroji.
„Jděte domů!" velí pánovitě.
Na mne musí však vstát na úsvitě!
Víte sami, že se nebojím,
a kdo se mnou začne, ten je nebohým!
„Co že?" křičím ze vší síly,
„jděte vy, můj brachu milý,
nebojím se hned tak snadno,
jděte! — se mnou začít není radno."
Ale chlap se jenom smál,
abych jen šel, na svém stál.
Mne už popad vztek. Řku: „Na mou milou!
nechtějte to zkoušet s mojí silou!" —
Ale než jsem dořek' tato slova,
už mu přišla posila zas nová —
a tu slyším, že to — policajt!
a že, nepůjdu-li brzyčko,
v kapse má prý pro mne poutíčko;
že mne k ochlazení poukáže k pumpě
a tam v žumpě
že prý naučím se héflikajt.
Kýho výra! Pěkné nadělení,
ještě k všemu v chládku posezení! —
Co teď dělat, myslím sobě,
v této zatrolené době?
Zdráhat se? — Tam arrest klatý!
Jít? — Nač dal jsem čtyry zlaty?
Váhal jsem; však přece v čas
k rozumu jsem přišel zas.
Vždycky, myslím, lepší
z dvého zlého volit menší:
proto vstanu a jdu pěkně tiše
z té prožluklé výše.
A co kráčím z proklatého domu,
v prsou vztek a v ústech tisíc hromů,
rozvzteklen, že bych byl neváhal
a sám sebe notně zpožáhal:
tu mi teprv policajt —
poslyšte jen, prosím vás! —
začal vysvětlovat,
vykládat a dokazovat,
že to všecko, jak se píchali,
kleli, soptili a vztekali —
byl jen pouhý špás!
Jděte k rasu!
Ne! ti měšťáci
mají divnou regraci!
Jedni zevlujou,
jak se druzí pobijou,
a to všecko v špásu!
Přišel jsem, jak víte, domů —
ale ať mne látro hromů,
jest-li na všecky své časy
do divadla půjdu na ty špásy!

Karel Adámek.

135.

To je paměť!

Přicházím tu v kvapném letu,
abych — — — — — —
(v rozpacích mne si čelo — po chvilce :)
To je paměť! U všech všudy!
teď jsem zabřed do ostudy.
Co si o mně posluchači
jenom pomysliti ráčí,
když tak jako pařez v kleči
stojím tu a váznu v řeči?!
Ale tak to často bývá,
že mne paměť opouštívá;
nejspíše však v onu dobu,
když chci nevoli a zlobu
nad tou lidskou křehkostí
světu uvést k známosti.
K dosvědčení toho
příkladů vím mnoho;

k lepšímu z nich vám
několik tu dám.
Podlízavec utrhačný
svolá přátel počet značný,
by jim hlásal ve svém kruhu,
co jde vlasti naší k duhu.
Mluví mnoho v řeči dlouhé,
ale jsou to klamy, fráze pouhé;
národovcem upřímným chce slouti,
ale práva historická kroutí.
Národovce takového
zakřiknul jsem z hněvu svého:
„Ty chceš býti pravdy posel?
ty jsi spíše český — —“ co pak?
To je paměť! — co jsem říci chtěl,
šťastně jsem vám zapomněl.
Písálek tu vyskytne se,
české básně psáti jme se;
píše, jako hrom když bije,
až se pot mu s čela lije —
ale jest to sláma pouhá,
kteroužto se Muzám rouhá.
Veršovníka duba
okřiknul jsem z hrubá:
„Ty chceš býti vlasti chlouba?
ty jsi spíše hrozný — —“ co pak?
To je paměť! — co jsem říci chtěl,
šťastně jsem vám zapomněl.
V tento, kdesi v Trantárii
spískali si patálii;
měli na statisíc bodáků,
na statisíc statných vojáků.
Zdálo se, že Trantárové
v boji budou vítězové!
neboť táhli s nadšením
proti nepřátelům zlým
Vypadlo to bledě ale,
neboť ono — — a tak dále.
Tu jsem sobě na to šňup':
„To jste vůdce? to jste — —“ co pak?
To je paměť! — co jsem říci chtěl,
šťastně jsem vám zapomněl.
Jeden světu stále hude,
na cestách kde bloudil všude;
co kde viděl, co kde zkusil,
jakých strastí zažít musil.
Cara viděl v Cařihradě,
sultána pak v Petrohradě;
Dunaj viděl u Berlína,
Vltavu zná od Kolína;
ve všem chválí cizozemce,
v Čechách vidí jenom Němce,
Takovému vypravěči
odseknul jsem ostrou řečí:
„Že jste prošel světa půl?
Já vám povím, vy jste — —“ co pak?
To je paměť! — co jsem říci chtěl,
šťastně jsem vám zapomněl.
Víme, jaké pěkné kusy
prováděli v Čechách Prusi;
ale známá jest též věc,
že tak mnohá dívka přec
navzdor naší vlasti zvykům
pruským pánům důstojníkům
věnovala srdce své
v lásce pevné, ohnivé.
Takovéto panně
pronesl jsem k haně:
„Miluješ-li dívko, Prusa,
to jsi za to hodná — —“ co pak?
To je paměť! — co jsem říci chtěl,
šťastně jsem vám zapomněl.
A tak téměř každou chvíli,
když se v řeči blížím k cíli,
hlava má
vrtkavá
z nenadání dopustí,
že mne paměť opustí;
já pak, jindy bystrý dost,
ztratím duchapřítomnost,
a než paměti zas nabudu,
již jsem propad' zlému osudu.
Než-li tedy deklamovat,
chci se raděj někam schovat,
abych ušel posměchu,
maje jedinou tu útěchu:
že než odejdu zde z těchto plání,
aspoň za mlčení dojdu zatle — — co pak?
To je paměť!

Alois Gallat.

136.

Žaludek.

Mimo každodenní otázečku,
kam dnes večer na pivo as jít?
nemůž' v svého toho obrázečku
nad tu důkladnější být,
kde as prostředek je světa? —
Učencové, ti již dlouhá léta
tvrdí, že to středek země!
Slunce je to, praví jaksi jemně
mnohý nafouknutý bloudek.
Chyba lávky! pravím: „Je to žaloudek!“
Že jen pravdu čistou mluvit hodlám,
hned vám skvělý důkaz podám.
Každý školák řekne na svou čest,
že ten svět náš kulat jest;
ať již tedy běžím, kam jen sáhá zem,
přece vždycky v středu světa jsem;
žaludek však leží v středu mého těla,
ergo: „žaludek je středkem světa!“
A to jest ta celá mela!
Tuto pravdu nelze upírati,
neboť se dá rukou namakati.
An jsme takto žaloudečka našeho
pochopili výtečnost,
slušno, bysme s stanoviska nového
vypátrali všecku jeho velebnost.
Dovoliž mi, drahá společnosti,
nejprv otázečku malou dosti.
Proč as po stromečku ptáče
tak si čtveračivě skáče?
Proč as roste tráva,
na pastvy se honí kráva,
želva po písku se vleče,
voda v kašnu teče,
kácejí se stromy
a bourají domy? —
Netřebať tu na odpověď čekat dlouhou.
Spokojmež se s pravdou pouhou,
že vše tato namahání
po hrnci se jenom shání,
z hrnce pro úst našich choutku —
odtud ale — hopsa do žaloudku! —
Avšak jděmež v tomto rozjímání trochu dále,
a shledámeť svoji pravdu stále,
Proč as kantor metly pomocí

trápil nás od noci zase do noci?
proč as sedlák kola s vrchu svírá,
úředník proč na souchotě zmírá —
mlynář lub svůj miluje —
dívka tomu slibuje,
jehož za lubem chce mít?
Nemusí to také pro to být,
že nám šedivějí vlasy,
by potomci měli dobré časy?
Vše se děje k vůli kousku vezdejšího chleba!
Kdo má ale, prosím, toho třeba? —
Nohy — ruce — vlasy aneb srdíčko?
To zajisté ani dosti maličko!
Jest to opět žaloudeček pán,
jemuž předek musí býti dán!
Onť jest věru lokomotiv našich činů všech,
první děcka pláč, poslední starce vzdech!
Voják napije se k bitce kořalice,
aby jen měl živobytí více;
havíř vynaloží všecku těla sílu,
aby našel zlata — chleba — žílu;
vozka na saních i s koněm zmrzá;
hudebník na basu hbitě vrzá;
a to musí všecko pro to být,
proto že žaludek chce to mít! —
Žaludek chce — a tím dost,
zde pomíjí všecka pochybnost!
Ano, ano, moji zlatí,
tomu pánu klaní se též potentáti,
Abdul Medšid s celou svojí družinou,
krásná Italie s svojí vnadinou,
jen na rozkaz jeho Říp náš přijmul Čecha,
jemu k vůli Polsko uhostilo Lecha,
pro něj jenom Lomnický náš úctu měl,
když na mostě pražském písně pěl!
Avšak přece cítím přesvědčení,
že vám tímto vyhověno není.
Myslíte si, že jsem přece jenom bloud,
vychvaluje pouze tento těla oud!
Není srdce — není hlava šlechetnější,
nežli tento hafan společnosti zdejší?
Dalekáť cesta má —
marné volání! —
Ne pro hlavu za pudlem se hádáte,
ne pro srdce stříbrňáky skládáte,
ne pro hlavu se hlava mučí —
ne za srdce srdce ručí!
Jistoť — choutkář jenom pro žaludek
koupí sobě piva soudek.
By však víra v naše slova neochřadla,
vezměm nejprv srdce a pak hlavičku do prádla.
Srdce — všecku úctu před ním mějme —
avšak pravdě přece slovo přejme!
Když se mladík, když se dívka vdává,
nejprvé se záležitost žaludku srovnává,
aby bylo mezi novým párkem všecko věrné,
musí býti na papíře všecko černé
Všecka Rubešova P a celá světa protekcí —
přátel ženských kolekcí
neplatí už v našem světě více;
teď se kouká na tisíce,
a když se už na spis písek dává,
srdéčko pak tiše poklusává!
Hlava? Ach to ubožátko milé,
jak se pyšní roztomile —
jak ji ten krk pro krk miluje?
Jak ji srdce moje lituje!
Kolik lidí, prosím, když už v ptaní mám tu choutku,
ve světě je bez žaloudku?
Žádný! — ale bez hlavy, ne-li víc,
aspoň na tisíc.
Ano, ono nám to někdy k škodě může být
vůbec hlavu mít! —
Proto také rodičové dobře dbají,
an víc o to péči mají,
aby dítkám zanechali kapitálů,
neboť znají písně chválu:
„Jen kdo peníze má,
ať si na pána hrá!“
Představme si jen při konci naší řeči,
v jaké bychom byli kleci,
kdyby žaloudek pán se světem se rozžehnal? —
Celý svět by světu kvinde dal!
Kováři a pekaři,
šenkýři a lékaři,
šafáři a mlatci,
punčocháři, sládci
ti by v všední den jak v neděli
smutně v koutku seděli.
Nevděčník to může jenom být,
jenž se nestydí to jmeno hanobit;
a kdo řekne, ať si upřímně,
že cos z lásky k tobě činí,
pomysli si rozumně,
žaloudek že míní!

137.
Pijanovo dědictví.

I.

Za dávných, šerých časů žil
kdes v Čechách vzácný pán,
jenž po svých předcích hrad zdědil
i mnohý země lán;
kdo znal ho, každý miloval
ty vážné šediny:
onť často v mládí bojoval
pro čest své otčiny.
Byl rodu svého poslední,
nemaje synů, dcer,
a trávil smutně den ke dni
svůj žití podvečer;
však jednu radost přece měl:
měl rád zpěněnou číš,
při medovině zapomněl
na všechnu staří tíž.
Tu jednou v hradě při stolu
jest seděl sám a sám,
odevzdán v snění odpolu
svým trudným myšlenkám;
chtěl potomstvu cos zůstavit,
by v mysli jeho žil,
až v zemi najde tichý byt —
a v písni zatoužil:

II.

„K zemi chýlím hlavu svoji
jak dub starý v lese,
což as po skonaném boji
o mně zvěst roznese?
Nemám synů, jsem tu sám a sám:
což po sobě vlasti zanechám?
Bitev ryky dozněly mi,
ramen zvadla síla,
mezi druhy mladickými
není pro mne díla.
Nemám synů, jsem tu sám a sám:
což po sobě vlasti zanechám?
Jediné mé potěšení,

pěnivá ty číše,
v toku tvého bujném vření
věčný obdiv dýše;
ty mně poraď — jsem tu sám a sám:
což po sobě vlasti zanechám?
Brzy složím kosti v hrobě,
žití mněť na krátku:
pověz, druhu, co po sobě
zřídím na památku . . .
či až odpočinu v zemi,
kámen mi jen zbude němý?"

III.

Usnul. Z číše vystupují
rychloletí skřítkové,
kol Pijana poskakují
jak kol kmenu ptáčkové;
poslední z nich, jinoch krásný,
na klín starci usedá
a zrak plachý nebejasný
k němu vroucně pozvedá.
Pijan v snění usmívá se,
a jun líbaje ho v ret
a se zardě v rajské kráse,
čaruje mu nový svět;
na to složiv v náruč měkkou
hlavu starce unylou,
jarobujnou nadšen vděkou
zpívá píseň rozmilou:

IV.

Světla den spatřil jsem v ráji
v myrtoví v okruhu děv,
ptáčat kde u věčném máji
k blankytu šveholí zpěv;
z růží a viol mé lůže,
révy kde šířily stín,
k radosti procitlo bůže.
hrozny mi padaly v klín.
Žes mne, o stařečku šedý,
k pomoci vyzýval dnes,
zkalené rozjasním hledy,
srdce ti rozvlním v ples;
že jsi ctil nevěda Boha,
dostaneš od něho dar,
k věčnosti on ti pomoha,
potomstvu přinese zdar.
S druhy spěj, slunce kde spává,
čarovný roste tam keř,
na kterém rodí se šťáva,
ježto zla potírá sběř;
révu tu vezmi v památku,
v mateřskou zemi ji dej,
mok na ní, v jesena chládku
dospěvší, v poháry lej.
Šťáva ta božskou má sílu,
mění strast v živoucí slast,
srdce vše k statnému dílu
rozhřívá pro matku vlast;
toužné jmě její jest víno —
věčný duch sídlo v ní má:
na věky buď velebíno,
k činům tě zárod v něm plá!

V.

Probudiv se Pijan svolal druhy,
na západ se s nimi odebral,
a když révonosné spatřil luhy,
radostí se kmet do pláče dal.
Vzali keře, vzali klenot drahý,
do Čech s nimi šťastně přibyli,
a kde mělnický čněl pobřeh nahý,
v mateřské je zemi pěstili.
A když révy poprvé uzrály
a jich šťáva vřela v pohárech,
otec Pijan, vínem rozháralý,
v nekonečné slasti pustil dech.

* * *

Z tisíc hrdel budiž velebíno
silorodé naše víno,
ono slabou k činům pění krev,
jemu ke cti světem hlahol zpěv:
České víno Čecha obraz pravý,
duch jarosti věčné dřímá v něm:
kdo jsi mužem, věnuj světlo hlavy,
sílu ramen za oteckou zem!

A. V. Šmilovský.

138.

Chybná výřečnost.

Dovolím si, ctěné dámy,
pohovořit chvilku s vámi;
i k těm pánům, kterým zde
o kritiku jenom jde,
promluvit chci slovo krátké
na důkaz, jak bývá vrátké
a jak u mne v ceně padlo
mnohé české pořekadlo.
Čech, ten mívá u příkladu
faleš za velikou vadu,
proto říká ve svém zvyku:
„Co na srdci, na jazyku."
Já co Čech se jevě světu,
povždy ctil jsem tuto větu,
a tak vůči národu
pravdě jsem jen průchodu
zjednati se vynasnažil.
Za to důvěry jsem zažil
v úzkém, ba i širším kruhu,
u přátel i jiných druhů.
Protož, kdo mne jednou znal,
slovům mým hned víry dal.
Zajisté by, na mou věru,
každý jiný za důvěru
takovouto mnoho dal;
mně však nesla jenom žal
a já pro ni zažil v skutku
mrzutostí jen a smutku.
Musím tady ku své škodě
přiznati se ku nehodě.
Když chci totiž ostrou řečí
slovům svým dát důraz větší,
tuť pak — ovšem maličko —
přeskočí mně kolečko,
a jak již tu smůlu mám,
já si za— za— zakoktám.
Přišed jednou do úřadu
poprosil jsem pana radu,
aby vzhledem na mou tužbu
udělil mi ňákou službu.
Rada znal mé schopnosti,
vůbec moje vlastnosti,
pravil tedy přímým hlasem svým:
„Tužbě vaší rád tu vyhovím,
protož mi jen přímě řekněte,
sekretářem-li být sobě přejete?"

Krev se mi tu k hlavě žene
a já kvapně zvolám: „Ne— ne—“
Rada jako v překvapení
ve tváři se náhle změní,
a pak celého mne změře
ukáže mi prudce dvéře.
A já přece přímě, rovně
chtěl jsem říci. *Ne*výslovně!“

K tetičce jsem docházíval,
když jsem v kapse prázno míval.
Teta měla peněz dosti,
pročež ve své útrpnosti
začasto mi pomáhala,
mnohou zlatičku mi dala.
Jednou chtěl jsem žádat tetku,
by mně darovala pětku;
ale že jsem neměl dosti
k také prosbě zmužilosti,
počal jsem dřív okolkovat,
o nesnázích vypravovat.
Tetka mne však pochopila
a hned vlídně prohodila:
„Znám již, hochu, nesnáz tvou,
spokojíš se s desítkou?“
V kvapu zakoktám se: „To— to—“
Teta se tu vztyčí: „Co to?
Nestojíš snad o desítku?
Jdi mi z domu, čistý kvítku,
zbýralce se odříkám!“
Tak soudila teta o mně,
a já přec chtěl říci skromně:
„*To*lik ani nežádám.“

Dívenku jsem poznal švarnou,
české matky dceru zdárnou.
Byl to prostý, jemný kvítek,
jedno z oněch skromných dítek,
jimžto v rodinném jen kruhu
bývá volně a jde k duhu.
Denně sedali jsme spolu,
o svých slastech, o svém bolu
častokrát jsme hovořili.
Jednou sami jen jsme byli;
já tu hledím na svou krásku,
chci jí vyjevit svou lásku,
cit, jenž mne k ní mocně váže —
v tom se ona sama táže,
libě opřena jsouc o mne:
„Cítíte přec něco pro mne?“
Já tu v slasti zvolám: „La— la—“
Dívka náhle zčervenala,
zaštkala a zase zbledla,
s pohovky se rychle zvedla,
a než srozuměl jsem ději tomu,
kázala mně ostře, bych šel domů
Tedy ono pouhé la — la
za urážku hrubou vzala,
a já chtěl přec na otázku
její odpovědít: *lá*sku.
Takových a podobných
malérů a nehod zlých
mohl bych vám sdělit více,
jimiž ona krutá zlice —
myslím chybnou výřečnost —
trápila mne dost a dost.
Docílil bych další řeči
nehody snad ještě větší,
že by totiž snadno dost
celá slavná společnost
do té samé vady padla,
a chtíc podle pořekadla:
„co na srdci, na jazyku,“
projevit mně slovo díků,
vyřkla by snad jenom: „Dí— dí—!“

Alois Gallat.

139.

Staří čerti — nové peklo.

V pekle za onoho času
ďábel krutě hospodařil;
podřízenou sobě chasu
na kotli ve smůle vařil,
učitele, kaplany, sedláky
železnými trhal háky,
židy a řemeslníky
žhavými bodal hřebíky;
kdo nemohl platit daně,
Luciper mu pálil dlaně.
Byl to stav k politování!
Co však v pekle byli páni
„von“ a jiní ze zelené krve,
měli časy jako prvé;
ti se měli na ďáblově dvoře
velmi dobře.
Ráno místo kávy, čokolády
měli jiné špamfrnády,
na příklad: na modro štiky,
ouhoře, z Vídně paštiky,
šneky, sardinky a kaviar;
přitom hráli billiár.
Víno rýnské
a burgundské
na tabulích stálo;
žertovalo se a smálo.
Myslíte snad, při obědě
že to vyhlíželo bledě?
Drůbež domácí
nejedli ti jonáci;
museli mít jelení a srnčí kejty,
černou zvěř a tetřeva a sluku,
žampaňského místo lahví plné lejty —
pokaždé pak nadělali hluku,
že se celá peklo
často leklo.
Po obědě na hon jeli;
zajíce a divá kančata
toho času v pekle směli
střílet jenom hrabata;
neboť zajíc
stával za víc
za oněch přeslavných dnů
nežli život několika „chrapounů“.
Sedlákovi náhrada
dostala se na záda;
šel-li na žalobu k čertu,
tento řekl jemu v žertu:
„Až ti bude zajíc stromek žrát,
musíš se ho na list křestní ptát,
neb ho chyť a z huby
vytrhej mu zuby!“
Slovem — tito páni
měli v pekle časy k milování;
proti tomu sprostý lid
jako žito býval bit —
třikrát za den zemčata,
chodil bos a otrhán;
měl-li hezká děvčata,
škádlil mu je velký pán.
Krátce:

lid byl na oprátce,
na té držela ho v pekle šlechta.
Leč oprátka lechtá,
zvláště přijde-li na krk;
pročež na Lucipera
v pekle celý národ hrk'
a mluvil mu do pera.
Peklo bylo v revoluci,
žádajíc o konštituci!
Čerty z toho jala hrůza,
neboť okna tloukla luza,
ano při tom hrozném činu
dělala i kočičinu.
Když se hůře dělo dál a dál,
ďábel v pekle konštituci dal.
„Páni!“ pravil, „kde jsou kasárny,
budou nyní pro vás kavárny,
kde taneční sál,
bude teď špitál;
jenom zticha, lidé zlatí,
chci vám všecko, všecko dáti!“ —
Když tak odbyl tu chamradu,
svolal čerty na poradu.
„Páni! vidíte to nyní sami,
jak to smutně stojí s námi:
pročež hned mně tady
dejte dobré rady.“
Na to nejstarší čert vstal,
k Luciperu takto prál:
„Poslechneš-li rady mé, ó pane,
tvoje sláva ti zůstane.
Zavolej tu sprostou chátru,
mluv k ní jako bratr k bratru.
Rci jí: Lidičky, vidíte,
vímť já, že křivdu trpíte;
leč budoucně všude
jináče to bude.“
Aby se však nikdo neulekl,
starý čert svým druhům toto řekl:
„My zůstanem přec ti staří,
jenom s jinou tváří.
Až budeme lidu
na nos věšet hejle,
musíme mít sami brejle;
kdo má aspoň trochu vousu,
ten jej musí dolů dáti,
a kdo z vás nemá licousů,
nech je směle vyrůstati.
Kabáty, pánové,
musíme mít nové!
dáme si na ně přišít
hvězdičky,
aby nás ten lid
měl za andělíčky.
Vezmeme si zlaté kuple,
kord a štruple,
na hlavu šturmhut,
potom bude gut!
Tak nás — nechci věru lhát —
nebudou ti lidé znát.“ —
Přestrojeného když nyní čerta
potká sedlák, zvolá: „Kýho čmerta!
vidíš, mámo, to je špás;
pan Franc je tu zas!“
Od té doby
uplynulo mnoho vody;
však též mnohokrát se řeklo:
Staří čerti — nové peklo!

Ze zůstalých spisů *P. J. Michala.*

140.
Ženské zbraně.

Největším v světě generálem,
ba generálu všechněch králem,
jichž slavná kryje historie jmena,
jestiť — žena.
Co Žižka náš, co Achill Řeků?
Co po Alexandrově slavném jmeně?
Ti všichni jsou jak zajíc na útěku
proti — ženě;
neb nikde o nich není psáno,
ač mnoho dost je o nich známo,
že by, ač velmi slavni byli,
své ženy také byli podmanili.
Však nejsouté to divy žádné,
když žena takou zbraní vládne,
když milostivý osud ženě dal
vojenský celý arsenál!
Nuž vizme! Mladý muž tu sedí
a přísným zrakem před se hledí.
Jest ženat teprv čtyry měsíce;
však ví, jak zapotřebí velice
se první čas již na pozoru míti,
nechce-li pantoflíček uloviti.
Ženuška mladá, roztomilá
na pana manžela si zamířila.
Ač na pohled je zcela tichá,
přec v srdci nový šat ji píchá,
jejž na paní doktorce viděla. —
„A proč by ho též míti neměla?“
Tak rozumuje v duši svojí,
jsouc odhodlána k boji.
Však potentátů boje
vždy počnou diplomatů roje;
a proto naše generálka,
dřív než vypukne válka,
manželi pošle svého kurýra:
své modré oko; kterak pozírá!
Před touto politickou výmluvností
padnouti musí všecky důvody,
logické všečky od- a dovody.
Však manžel nezná ústupnosti.
„Co to?“ dí k sobě ženský diplomat.
„Snad nechce manžel bojovat?
Nuž, kdo chce kam,
tož pomozme mu tam!
Budeme vidět, zdaž mi odolá.“
Vyslance svého odvolá
a v jasné zřetelnici manželčině
hrozebně ultimátum kyne. — —
Leč mladý manžel náš
jest pravý neustupný Goliáš
a pevně čeká války výpověď.
A boj též počne hned.
Zkušený ženský vůdce v první seč
svůj vyšle jazýček jak ostrý meč
a střelohbité se již řítí
na nepřítele hněvu krupobití:
„Tak? — Tedy tak chceš zápoliti
a ani maličkost ne povoliti?
To tvá je láska, kterou's lhal?
To sliby, na něž's přísahal?
To —“ a tak dále,
že člověk ochluchnul by v mále.
Než marno vše; muž tiše sedí
a hvízdaje kol sebe hledí.
„Toť aby kat spral!“ ženuška se zlobí.
a nový, strašný útok zrobí.
Chtíc k cíli přivést svoji snahu,

pustí do jazykové patálie
dvě kartáčové baterie:
dupne si zlostně nožkou o podlahu.
Mladý pan manžel ale, jakby nic,
hvízdá si jenom ještě víc.
„Co udělám?“ přemítá v duchu žena,
nad manželem svým udivena.
„Teď musí krok být rozhodný!“
A hned svým skumným okem,
by pomstila se nad svým sokem
roztaví ženské kanony.
Již z oka potok slzí proudí
a z prsou vzlykání se loudí,
že pod tou střelbou těžkou, slzavou,
se pevnost srdce počne otřásati.
„Teď s pevností svou děravou
se musí jí pan manžel vzdáti!“
Pan manžel ale při všem hnutí
přece nemá ještě chuti.
V zoufalství, neníť, prosím Vás,
nižádná maličkost to ani špás,
když jedná o ženskou se slávu! —
v zoufalství nezná pomoci už žádné,
poslední manévr jen ještě zbývá,
a an muž dlouhou chvílí zívá,
ženuška náhle do mdlob padne.
By pádem si však neškodila,
ant musí oči zavříti,
se na pohovku položila.
Zde leží, jak by chtěla umříti,
čekajíc, až ten hříšník kající
se počne káti
a jeho hlas až plačící
zavolá: „Odpusť! Vše chci dáti!“
Než nelítostný muž, vše věda,
se s místa klidně zvedá,
s úsměchem zří na mučednici,
a klobouk vzav, odchází na ulici.
„Toť přes příliš!“ dí žínka mladá
a zmačkané si šaty skládá
a v zrcadlo nahlíží.
„Vše marno? — Oho, muži milý!
vždyť my jsme válku neskončili,
uzříme, dřív kdo vleze ku kříži!“
„Aj ten ji skrotil!“ dite. Chyba lávky!
Tu kdys jdu po Příkopech po čase,
a potkám oba zavěšeny,
a ona byla v novém atlase!
Nechtěl-li totiž místo ženy
mračivou, němou loutku míti,
musel konečně povoliti:
ač přestala teď zbraní bojovat,
však oblehla tvrz srdce manželova
až musel z hradu lásky kapitulovat.
A tak ať činíte, co chcete,
všemocným ženským zbraním neujdete!

141.

Roztržitost.

Aby prošel dobře světem
a moh' přec jen trochu žít,
tu prý musí každý člověk
smysly povždy zdravé mít.
A přec nebude se nikdo
se mnou o tu pravdu přít,
že zas někdy lépe bývá,
když je člověk roztržit.
Když tak někdo něco vyveď,
co ho právě netěší,
tu si na svou roztržitost
pohodlně zahřeší.
A ten svět, jak už je dobrák,
příliš přísně neměří,
omluvě tak pronešené
na slovo hned uvěří.
Takováto roztržitost
není řídkým úkazem,
co vám tady nyní sdělím,
budiž toho důkazem.

Jeden k národu se hlásí
jako věrný jeho syn,
k blahu vlasti cílí jenom
každé slovo, každý čin;
že však v strachu před svým chefem
jal se tuhle nevolit —
inu — on prý pozapomněl,
arciť — je tak roztržit.
Druhý honosil se všude,
že je v bitvách pravý rek,
ba že hrdinnou svou myslí
předčil dávno již svůj věk;
že však za poslední války
v přístodůlku hledal kryt —
inu — on se pozapomněl,
arciť — je tak roztržit.

Jiný dokazuje světu,
že je pravý lidumil
a že nezná účel, k němuž
nebyl by již připlatil:
když však pro chudé se sbírá,
uzamčen je jeho byt, —
pozapomněl otevříti,
arciť — je tak roztržit.
Tu ten vytrubuje stále,
v umění jak pokročil
a že není obor žádný,
v němž by se byl necvičil;
když pak ale zkoušen být měl,
nemoh' slova povědít, —
zalekl se, pozapomněl,
arciť — je tak roztržit.
Mladík v plesu dívku bavě
v lásky cit se ponoří,
by pak získal srdce její,
o svém jmění hovoří;
když však potom po půlnoci
večeři má zaplatit,
nemá peněz — zapomněl je,
inu — je tak roztržit.
Ten zas v každou větu klade
význam z cizích jazyků,
franštiny pak užívati
mívá nejvíc ve zvyku;
když však Francouz osloví ho,
není v stavu promluvit, —
inu — on se pozarazil,
arciť — je tak roztržit.
Mnohdy dívka něžných cností
nenávidí svět ten zlý,
nechce znáti marnost jeho,
na modlitbách raděj' dlí;
že ji však kdos v kapli viděl
do románu jednou zřít, —
inu arciť — přechmátla se —
člověk bývá roztržit.
Solidnost svou stále staví
jistý kupec na odiv
než by zkrátil věřitele,
nechtěl by být ani živ;

při bankrotu vidět ale,
věřitel že není kryt, —
obchodník to nějak přehlíd',
arciť — je tak roztržit.
Rozpředl jsem deklamaci,
ale jak ji ukončit?
je to nesnáz — není divu,
jsem snad také — roztržit.

Alois Gallat.

142.

Zázračné působení pumpy Šulhofovy.

V krajském městě . . . e—e—e—nu—
— už si na ně nevzpomenu —
tam v tom městě, drazí páni,
byl purkmistr po snídaní.
Vzdav pak Bohu dík a slávu,
že měl dnes tak dobrou kávu,
myslil, jakou k města blahu
nastoupit by měl dnes dráhu.
Slávu svých uváživ předků,
otců, pradědů a dědků,
aby svět mu nevyčetl vinu,
dozrál k rozhodnému činu
a hned hlasem mocným — ajta! —
zavolal si policajta.
„Policajte! sluho města,
vám nastala krušná cesta:
do ulic se rozběhněte,
vůli moji doneseto
náhradníkům, výborům,
všechněm magistrátu odborům,
aby bez výminky všici
přišli v devět na radnici.“
Policajt, jsa hbitý dosti,
činil divy poslušnosti,
běhal jako do roboty,
a než rozbil celé boty,
byli radní páni všici
v devět hodin na radnici.
Pan purkmistr, sednuv v křeslo,
chopil zvonec — vlády veslo —
sehnal s čela kousek chmur
a pak mluvil do cis-dur:
„Chloubo města — po výboru reci,
než-li začnem vážné věci,
zachovejme parlamentní vkus
písní: Veni sancte Spiritus! —“
A již pějí zbožné hlasy,
barytony, tenory a basy.
A když byl u písně konec,
schůzi zahájil zas zvonec,
a purkmistr hbitě jako žena
mluvil řečí Demosthena:
„Kollegové drazí — milí!
Víte, že teď všecko chýlí
rok pořáde od roku
k strašnému se pokroku.
Já, největší hlava v městě,
chci dnes s vámi na té cestě,
která nám je vykázána,
také o krok dále jít;
račte dobrý pozor mít. —
Znáte, jak to velká škoda,
že je u nás špatná voda.
Když k nám někdo, moji drazí,
tak do města v letě vrazí
a je horko, palčivo,
a on nemá na pivo,
mohlo by se snadno stát,
že by moh' si vody přát.
Trpěla by ale města čest,
kdybychom mu píti dali,
a on poznal hned už z dáli,
že ta voda špatná jest. —
A což kdyby slavná vláda
chtěla také u nás ráda
stavět ňáký kriminál,
kde je kromě blech a chleba
vody hrozně moc potřeba,
kde by našinec pak vodu bral?
Protož jiné vody pramen
vyhledejme sobě — amen!“
Tímto skončil slova ta
a nastala debata,
extra, vůbec, speciál —
jak to který z pánů bral.
Vždyť snad víte, jak to říká
naše prostá politika,
kolik děv je, tolik syslů
kolik hlav je, tolik smyslů.
A když hotový byl Bábel,
centrum s pravou levicí
proti levé pravici —
jako proti čertu ďábel,
povstal purkmistr zas znova
a pronášel moudrá slova:
„Škoda, škoda, stokrát škoda,
ztráta pro nás velká, jistá,
že tu není diurnista
z Prahy, ten von Dobrá voda.
Avšak prostředek znám jiný:
Dnes jsem ráno čet' noviny
a v nich, lhu-li, jsem kus lumpa,
že se našla v Praze pumpa,
která najde vodu všude,
v skále, železu a rudě.
Pošleme tam telegram,
ať nám pošlou ten svůj krám,
zkusíme ho někde v městě,
kdeby nebylo to v cestě.
Dejte mi jen povolení —
telegram jde bez prodlení.“ —
„Jen ať to jde!“ hned voláno
„nám pár grošů není líto —
budiž to však hezky psáno,
při tom třikrát velké: cito.“
U radosti velké tuze
památná se končí schůze.
Šulhof, telegram jak dostal,
hned ve psaní pumpu poslal,
s krátkým navedením spolu,
jak se pumpa vráží dolů.
Rychle sebrali se výboři,
profesoři, doktoři —
a děláno reglement,
kde se nejdřív vrtat má.
Ze zvláštních a slušných ohledů
resoluce dána k posledu,
aby, hledě k žízni cestujících,
vrtalo se na ulicích.
A tak tedy jménem Páně
rouru vtloukli v země báně.
Leč sotva přišli o kus dále,
stála roura v tvrdé skále,
a marné všecko úsilí,
ač mnoho potu zkusili. — —
Již celé město rozvrtáno —

a nikde vody neshledáno.
Teď poslední jim místo zbývá
a zoufanlivě lid se dívá,
že ač zem se třese, svíjí,
přece naděj' všecka míjí. —
Zle je — však v tom — Krista pána!
to vám byla v zemi rána!
A lid jásá, plesá do skoku,
že pumpa spadla o stopu!
A jak bleskem zpráva zní:
„Voda již se pramení!“
A lid všechen žasne — trne,
houfem blíž a blíž se hrne,
aby hned se přesvědčil,
jest-li pramen vyskočil. — —
A již se nesou městem hlasy:
„To budou teď s vodou časy!“
Všecko pumpě křičí slávu,
volá: „Tenhle Šulhof — hleďme ho —
ten má asi dobrou hlavu
a dar Ducha svatého!“
A hrnky, putny, lahvičky
si k pumpě nese každičký —
a sílu cítí, kdo se napije,
jak o pouti ze studánky Marie.
S podivením však se znamená,
že je voda trošku červená.
A slyšet tu a slyšet kdes,
že vodu barví roury rez.
Však sestoupli už se znalci —
pan purkmistr první — arci! —
debatujou, rozhodujou,
per absurdum dokazujou,
že ta voda bez vší bázně
sílit bude živobytí
a že v krátce mohou býti
v městě velmi slavné lázně.
Jiní tvrdí: „To je zjevno teď,
že pod městem krýt se musí měď, —
ta horkem země se rozhřívá
a voda od ní barvu mívá.“ —
A purkmistr v nadšení už svatém
chválí Tvůrce v srdci láskou zňatém,
že jen z jeho moudré hlavy
vzejde městu tolik slávy,
že ctěn bude od Evropy —
v tom však někdo rámus tropí
a on vidí — o vy bohové! —
hnát se šenkýře sem Rozhudu,
který jako rozvzteklený lev
hrůzyplný vydal řev:
„Stůjte — Krista pána! — oslové,
vždyť táhnete mi pivo ze sudu!“

143.

Bezhlavec.

Měsíček stojí v ouplňku;
a hledí na pana Mudruňku.
Pan Mudruňka jde z městečka,
kde nabumbal se pivečka.
On pozdě domů chodívá
a rád opičku vodívá.
Leč kdykoli v noci domů šel,
nebál se nikdy strašidel.
Dnes také měří silnici
a vede notnou opici. —
Čejka se v dáli ozývá,
cesty pomalu ubývá
U cesty je lom kamení,
blízkého domova znamení. —
Tuť dvanáctá zní hodina,
o dobroto trojjediná!
Z lomu vychází postava,
veliká, bílá, bezhlavá.
K silnici zrovna zaměří —
pan Mudruňka zrakům nevěří.
I tiskne ruku na oči,
v tom duch se k němu přitočí.
A zlehka, zticha po boku
srovnal si nohy do kroku.
Ač nebědujе ó! ni ach!
náš Mudruňka má přece strach.
Jak seznal, že to není klam,
byla opice hned ta tam.
Tu vzdychá ve své ouzkosti:
Z hlubokosti mé těžkosti!
Pot valí se mu po čele,
nemá suché ni ky na těle.
Čejka se v dáli ozývá,
a cesty valně ubývá.
Duch zticha tihne po boku,
nohy jdou stejně do kroku.
A hrdinský Mudruňka náš
modlí se nahlas otčenáš.
A dělá kříže znamení —
tuť blízko bílé stavení.
Hlas kohoutí zní z dědiny —
on zůstal samojediný.
Sotva však došel do bytu,
klesl na lůžko bez citu. — —
Duch rubáš řásný potají
svléká a radost netají.
Byla to půlnoc děsivá;
tak šelmička se usmívá.
Já nemohla, — snad napraví
mužíčka duch ten bezhlavý.
Nebylo jiné pomoci
než postrašit ho v půl noci.
O hlavo moudrá, tobě král
Šalamoun sám tu radu dal!
Kde to a ono marné jest,
tam platna bývá ženská lest. —
Mudruňka slavně dokázal,
že si tu půlnoc k srdci vzal.
Neb boje se s duchem nehody —
chodí teď — k ránu z hospody.

144.

Starý rošťák.

Kriminální deklamace.

Hejsa, byl to zase jednou život na Kocandě,
ač tam není nikdy po tichu!
Ale tentokrát se ku veliké švandě
sešlo několik tak řízných kulichů,
žes jim rovných mohl pohledati
po všech cislajtánských minaretech,
po všech evropejských kabinetech,
ba že jsi z nich mohl nadělati,
ne-li snad několik Bismarků,
tedy aspoň Herbstů do párku.
Tady seděl Tonda Lamplotů.
Ten Vám nejradš sejpky študovával
a bez všelikého šramotu
vzácné rozumy z ní tahávával.
Však že vždycky vzýval svého patrona,
nic se nemusel bát zákona.
Od mladosti sic jak straka krad,

přec mu nemohli nic dokázat!
Třeba se už za ním v patách hnali,
přece Tondu nikda nedostali:
bralť si vždy pro všechny pozice
s sebou dvoje stejné čepice,
aby, když se musel s Vaňkem peradit,
vždy moh jednu chutě zahodit.
Lapači si myslí: Už ho máme!
po čepici — jakž ho nepoznáme?!
Tonda zatím dávno v prachu je.
A když přijdou páni četníci,
zdvořile tou druhou čepicí
„šťastné dobrýtro" jim vinšuje. —

Za to ale Honzík Poberta,
ačtě tato duše nad sklo čistá,
při tom nehorázný komunista,
měl to zkaženo i u čerta.
Počal s koni jako velcí páni.
Než co naplat: jednou za svítání
v ouvoze ho potká „ťopan" s nabitou, [1])
vzkřikne: „Holt"! a tahá Honzu s brůny.
Honza sice nemá hubu zašitou
a zná nahmatati vždycky pravé struny: —
„Kůň ten ležel tamhle v cestě, pane,
zavřel ouvoz-zrovna jako vrátka;
přelezeš ho, pomyslím si zkrátka,
a chci lézt; než jak jej obkročím,
považte jen: on pode mnou vstane!
Já se koukám, kterak seskočím,
(nejezdilť jsem nikdy na koni,)
on však se mnou dál, až Vás tu dohoní!"
Četníku se líbil případ ten sic dost,
ale Honzu přece nevzal na milost!
Od těch dob měl Honzík s pány kříž.
Už jej nepsávali nikdy výš
nežli „zloděj"! — A to malér velký:
neboť potom, chytej třebas lelky,
ustavičně jsou ti na kobylce,
a čiň co čiň, vždy tě mají v chvilce.
Chudák pořád měl s „hlaváči" fexirku,
a naposled dostal pět let pro — sirku!
Jak by člověk za to moh,
že od sirky chytne stoh,
od stohu pak zplápolá
ledajaká stodola! —

Za ním chroupe „bačko" Petr Koumavý. [2])
Toho neštěstím je rozum hloubavý.
Na vojně už míval pro něj mrzutost.
Asi třikrát, tuším, běhal ulicí,
a krom toho — inu, tři by byli měli dost.
Leč, co má být dobrou pšenicí,
nezkazí se ani krupobitím.
Tak i ten náš Petr Koumavý
nezkazil se vším tím hromobitím,
podržel svůj rozum dloubavý;
a když ondyno měl sedět do roka,
že prý kohosi dloub nožem do oka,
milý Petr „zatloukal" až milo:
„Vzácní páni, to se zcela jinak přihodilo!
My seděli pěkně u piva,
v bázni boží hráli spolu bulku;
v tom tu přijde ten nešťastný Kopřiva
— to měl ještě svoje oko v důlku —
přisedne si, kouká, bliká — bliká,
z nás však nikdo ani nezatiká.
V tom — než komu cosi napadne —
bác ho: chudákovi oko — vypadne!
Ať se nehnu zdravý z toho místa,
není-li to takhle pravda božská, čistá!"
Avšak kos všech kosů,
píšťala už od rákosu,
mezi velikány velikán,
je dnes bez odporu starý Pelikán.
Začal tuším v lesích křivoklátských
jako kápo smělých rot pytláckých.
Ale když pak vázlo řemeslo,
poněvadž už za každinkým zajícem
stál nějaký barón s myslivcem:
vyhlídl si, co by více vyneslo —
ovšem zas poctivé živobytí,
plné velesmělých podniků,
plné vnad a romantické krásy.
Nebýt jen těch hloupých četníků!

Ti to beztoho jen mají na svědomí,
že teď každý stýská na zlé časy;
neboť jak pak nemá země hynout,
když nám z mála všecky věhlasy
nastrkají do bazy?! [3])
Kdysi Pelikán náš sháněl na svatbu;
chtěl si bráti Šantalovic Dorotu.
Nic se nenaděje, leze s pytlem po plotu,
tu máš: v tom jej lapli!
Na tři „máje" za ním kliku sklapli! [4])
A když po třech letech přijde domů —
bodejž do toho už tisíc láter hromů!
toť by dohřálo i učiněnou dobrotu:
zase odvedli mu jeho Dorotu!
Od těch dob chudinku nezočil;
neboť osud takto s nimi zatočil,
že než ona vyšla z Řep,
on již zase u „Vaška" si dřep,
a než jemu doba vypršela,
zas již ona v Řepech dlela.
Takové střídavé hospodářství,
což by ono srdcí umořilo,
což by ono rájů rozbořilo,
což by ono pekel vytvořilo!
Avšak v našem Pelikánu
pořád ještě tolik lásky zbylo,
že jí nepřestával lidstvo oblažovat
a že pořád musel jazyk zavlažovat,
aby žár ten v prsou udusil.

O to se i dneska statně pokusil;
dneska dával skvělou hostinu,
k níž si sezval svoji družinu;
dnes chtěl mít jen švandu, smích a frašku,
neboť dal zas jednou vále „Vašku"!
„Nuže bratře," soused se ho táže,
„teď už to snad neberou tak hákem? . ."
Pelikán tak snadno nerozváže —
ale dneska nesmí být bubákem.
Ušklíbne se: „Berou — neberou!
jak to vezmem! Máš-li v hubě žvanec,
nenapneš-li bystrost veškerou,
„odhákujou" tě, až ti to v kříži lupne! [5])
Ale přijde li kdy na ně tak pořádný samec,"
— a při tom si samolibě šňupne —
„jako ku příkladu řekněm: v našem stáří,
holla! to máš vidět kaňku v kalamáři,
kterak páni oči vyvalujou,
jak jim v mozku boule naskakujou,
a co padne šňupavého tabáku,
nežli potvrdí těch mizerných pár „holáků"!
Ku příkladu, když jsem já měl „mlejn". [6])
Jiný na mém místě byl by změk jak cejn,
neboť věru, že jsem to měl na motyku!
Práli, že jsem okrad ty největší taškáře:
advokáty, notáře,
lutrii a hapatyku.
Doktor Kudlink, jenž mne zastupoval,

když jsem mu ten případ vypravoval,
zůstal chudák celý mišuké.
Jářku ale: Pane doktore,
jenom, prosím, neztrácejme hlavu;
každý ať se vyzná ve svém stavu:
já jsem zloděj, oni advokát —
to jsme dva, a my se máme dát?
Na to on: Kolik mám dětí na živě,
čím prý víc, tím lepší okolnost.
Trefa! řku, toť dopadne to příznivě:
dětí, těch mám na tom světě dost.
On zas dál: „Umím-li číst a psát;
neboť to musíte znát:
chce-li u nás člověk pochodit,
musí se co hodný trulant narodit.
Čím míň víš, tím větší ontrpnost:
to je samá dobrá okolnost. —
Když jsme se tak náležitě připravili,
počal „mlejn". Pan státní dělal povyk,
jakoby s ním všickni všudy šili;
„hlaváči" zas, jak by snědli šťovík,
kabonili se Vám hůř než bubáci.
Já se ale koukám na tu legraci
a myslím si: kam se hrabete!?
Mne a dostat? — chudáčkové:
to se nehorázně klamete!
Na to spustím. Jářku, kamarádi,
víte, jak to jde, když se do toho dám!
Kudlink koprněl a páni byli rádi,
když jsem končil: „Amen, pravím Vám,
buďte rádi, že jsou v světě rošťáci!
Nebýt jich, ať co z Vás bude? Učinění žebráci!
K vůli těm politiš procesům
věru nebudeme si Vás vydržovat!
Pak i to Vám dávám na rozum,
že se smí teď rošťák volně pohybovat,
jelikož ten nový státsrumksec,
který je přec u Vás lážná věc,
výslovně má na to paragraf,
že si každý může volit, jaký sám chce, stav!" —
Potom Kudlink na fraj mne uznával,[7])
ale nestálo to už za fajfku tabáku;
pořád mi jen samé děti dával
aneb ze mne dělal hrozných vrtáků.
Také by mi celá jeho učenost
hrozně málo byla spomohla,
ale vlastní moje výřečnost,
ta — jedině ta mne vytrhla.
Už to bylo se mnou, věřte, ajnpalet;
už mi státní vyhazoval osm let,
každý pátek půst a „Kačenu" —[8])
tu však já se na to vyženu:
„Cože?!" zvolám, „mne a odhákovat?!
Slavný soude, z toho pojde spor!
Proti tomu musím regulovat —
což pak jsem já ňákej redaktor?!"...
A to trhlo! Jak by do nich uhodilo:
páni žasli, jeden koukal na druhého,
pak se zvedli, a když se to uradilo,
dostal jsem Vám sotva půldruhého! — —
Tak to musí člověk umět brát:
Nejprv do nich státsrumksecy prát,
a když ani to jim není vhod:
pak je český redaktor náš hromosvod!".

Karel Tůma.

[1]) „Ťopan" = četník; [2]) „bačko" = zbytek doutníku; [3]) „basa" = kriminál; [4]) „máje" = léta; „holák" = měsíc; [5]) „odhákovat" = odsouditi; [6]) „mlejn" = soud, přelíčení; [7]) „na fraj uznati" musí svého klienta každý pořádný obhájce; [8]) „Kačena" = temná separace.

145.

Deklamace o vousech.

Neračte se lekat, drahé paničky,
že jsem, nejsa ještě příliš stařičký,
o vouse — pra-praotci rozumu a učenosti,
jal se mluvit k vzácné společnosti! —
Do člověka, který jako holobrádek
v společnosti mluví sebe více,
není nic, i kdyby vykřičel si plíce
a měl žoldy, učenost i letohrádek!
Rozum si již jednou do hlavy to vzal,
aby statečnost svou vousem dokázal!
Pročež, třebať se jen pod nosem mi pýřilo,
prosím, by se řeči mojí věřilo.
Kdybych zákony měl psáti,
nejprvé bych hleděl rozkaz dáti,
aby každý professor a učitel,
malých ba i velkých dětí mučitel,
nechal sobě zdárný fousek stát!
K vůli čemu? — prosím, račme pozor dát:
Když jsme v mládí našem v školu kráčeli,
ó jak hořkou slzou cestu jsme tu smáčeli! —
Nejprvé nám máti sladkou řečí svou,
potom ale, když vše dobrá nakládání
místo sluchu sledovaly brek a řvání,
pověděla vařečkou,
že se také dobře sumíruje,
když se neposlušník vybuchcuje!
Vida kantor ve své štrapací
s moldánky nás vcházet do školy,
hnal se po metle neb po holi;
a tu ve své přísné numerací
nepozbýval nikdy paměti,
nebo po jednotkách v zápětí
vyplatil nám stovky, —
ba i tisícovky! —
Těmto nepravidlům školy — života
pomohla by arci zprvku směšná novota,
kdyby ženské místo dlouhých vlasů
vyprázdnily privátní svou kasu
a si za ni, pak-li půda pro vous mělká,
pořídily fouska velká,
aby dítky, nad nimiž jim svěřena jest péče,
při pohledu pouhém dostali hned křeče!
Učitelé ale, co tak mají velkou choutku,
březovicí „dobrou břízu" šlehat v koutku,
ti ať směle udusejí zlosti plamen,
u rozhřátých pak metlou kamen
navlažujou voňavkami kníry,
aby svět dal učenosti jejich víry,
jako se to Komenskému stalo,
jehož vousům znamenité umění
(aniž bylo jakéhosi metlou mučení)
po Evropě zvláštní slávu stlalo!
Um a války duch
měl by rovně slabý ruch;
(nemyslím však, jak se často stává,
válku, kdež choť muži válkem dává!)
kdyby vůdce boje
holil líce svoje! —
„Hanibal ante portas!!!"
znívalo, a tu nebyl dotaz,
zdali soused ještě Plzeňského džbánek
vleje do vnitřnosti vyschlých schránek;
neboť zalesnělá reka brada

jako Ledni sibiřského žeh
zrychlovala nepřátelům Vaňkův běh,
ač jim drahá byla jeho rada!
Toťtě arci historie vousů okamžiček,
ale přece jistý k pravdě kříček,
kdyby si byl větší mnohý vousy pod nos dal,
jistě že by bitvu býval neprohrál!
Nejen Řekové a Římané,
ale také staří Slované
na vous váhu kladli těžkou!
Zpomeňme si jenom na tu slávu velkou,
jaká se vždy slavívala,
an se jinochovi brada podholila!
Prvotiny tyto v lidstva tváři
bohům dány v oběť na oltáři!
Přede vším si važme vousů šedin,
hrobových to květin,
jichž velebnost tenkrát nejlíp zřít,
když nám bývá svědky být,
an se bolná slza po nich roní,
přítele když rakev v hrob se kloní! —
Výraz takového citu nelze vyslovit,
ten se musí opět slzou vyronit!
Sama láska — tento perlík na kovadle sňatků —
ta by spůsobila divných zmatků;
neboť — břitvou který sobě holí bradu muž,
povždy v nebezpečí státi můž',
že si — jak jen choti v tváři mráček zná i dá,
místo vousů pů i krku podřezá;
což se vousáčovi při největším vzteku
státi nemůž' věky věků;
leda — že by žena nevrlému morousu
někdy vjela do vousů; —
čímž však žádné ujmy nedosáhne,
spíše se mu ještě — povytáhne!
Jednou mi řek' vřelý přítel můj:
„Brachu! stůj co stůj,
mluvíš jenom k vůli metru
pouhou lež mi do větru;
pomni" — povznesl svůj zvučný hlas —
„proč as dříve sešediví vlas,
než li vousek tebou chválený? —
Pro to" — dodal trochu zdrážděný,
„že ne bradou, ale pouhou hlavou
dostáváme mysl zdravou!"
Dobře, — odvětil jsem chladně,
hádanku tu rozluštím ti snadně:
„Pro to," že se musí vlasy potit,
vous však nedá se tak lehce skrotit!
Mozek jestiť arci rytcem v zlatě,
podává to ale jako po lopatě,
a když chce smysl veřejnosti podat,
vous ho musí teprv — spolírovat!"
Tak by se mi dalo mluvit dále
ke vší rozumu a vousů chvále,
kdyby nebylo mi v strachu žít,
že zde někdo bezevousý může být, —
aneb třeba mnohý vousáč hladkosrstý,
jenž tu na mne hledí skrze prsty,
že mu řeč má nemůž' pod vous jít,
an jej u žida si musel pořídit!
Takovému nelze říci více,
jenom že se nedá koupit v apatyce
prášek, po němž roste vous a um,
a i kdyby to tam přece přivef' skum,
tak to budoucí svět jistě zví,
že vous pro ostudu bude zrzavý!

Fr. K. Drahoňovský

146.

Ženichovy radosti.

„Prach a broky, už jsem tu!
Honem, kmotře, něco k pití
na to safienské bití —
kýž ji ďas — tu robotu!
Hlásit se jít o ženění
a tam slíznout vyprášení!
Ptám se vás:
je to špás?"
Takto zuřil v hospodě
po přestále nehodě
Macek Kabrhel.
Starší obce otvírali
huby, hned se ho i ptali,
jaký trefunk na ouřadě měl?
„Milí braši, to byl hon!"
spustil zase on,
nechav žízeň v notném doušku.
„To jsem Vám měl hrůza zkoušku
stran té mojí Marijány;
jsem vám celý rozvyklaný.
pozadu mě cosi brní,
hlavu — tu mám jako zvon."
„Hm, hm!" bručel rychtář za stolem;
„kmotře, pojď a sedni sem;
musíš nám to bez dalšího ptaní
hezky zvolna vyložit,
jak se to jen mohlo dít,
že jsi k svatbě požehnání
dostal — lískovkou?"
„Povím vám tu švandu zlou,"
vzdychl Macek upocený,
usadiv se podle stěny.
„Víte, že mám nevěstu;
ta mě pořád vybízela,
že by to už ráda měla,
aby bylo, co má být,
sic že budem spolu kvit.
Já tu v strachu k vůli milé,
abych došel svého cíle,
se žádostí štemflovanou,
třemi křížky znamenanou,
vydal jsem se na cestu.
Když jsem kráčel polem —
šla mi hlava kolem.
Co jen mluvit? — by přec řekli,
že mám filipa a trochu se mne lekli!
A jak si tím mozek matu,
by to mělo hlavu, patu,
povyjasní se mi zrak —
vyštudíruji to tak:
„Jemnostpane — pantatínku,
poslušně líbám ručinku!
Přišel jsem — mám těžkost velkou —
Marjána chce být už selkou,
pročež slavný ouřad žádám,
supliku svou k nohoum skládám,
aby ráčil milostivý být . . ."
Taková řeč, na mou kuši!
vymyšlena, jak se sluší,
překážkám se opře všem;
potom cukr, vajec trochu,
něco kafe: milý hochu,
budeš brzo ženichem!
V tom jsem do městečka vrazil:
abych ale k jednání
strany toho žádání
trošičku se podnarazil,

udál jsem si schválně
malý stavuňk v panské vinopalně,
a vytáh' tam čtyry jen —
vždyť byl horký den!
Dobrá! pravím na to — teď máš dost;
ale sotva přejdu most,
pozoruju, že jsem se byl zmát',
že je stav můj podezřelý,
neb mi nohy přecházely,
jedna čehý, druhá hat.
Teď se seber! pravím k sobě
v oné šlakovité době,
a jdu k zámku blíž a blíž;
tam udělám kříž —
a pak do vrat. — Jemnostpaní
nemračila ani trochu tvář,
že jsem přišel s dárkem na ni;
pak jsem hledal kancelář.
to ví Bůh!
beze šustu,
jako Jirka, když se krade na kapustu,
ke dveřím se přiblížím,
hlavu pěkně při'ožím,
napnu sluch.
Vnitř je ticho; — já tu ruku zvedám,
tichem zastrašit se nedám,
a chci zaklepat — —
ale aby to spral kat!
Kejchne vám tam někdo rázně,
tak že já vám z pouhé bázně
na půl sáhu couvnu zpět. —
Zas je ticho; já nastrčím bradu,
po špičkách se k dveřím kradu,
odkašlu si, zaklepám —
a hle! už jsem tam.
Pochválen buď! — pozdravím,
do koutečku
ztichounka se postavím.
Pan delektor seděl u stolečku
a nechal mne dlouho stát;
konečně se začal ptát:
‚Co tu chceš? — Co mi neseš?‘ —
Já tím hlasem zastrašen
zašeptal jsem jen:
„Rád bych, jemnostpane, žádost ňákou“
‚No tak přece kvákej! — jakou?
Co se třeseš?‘
Já: „Mám holku Marijánu,
hodnou, pracovitou pannu,
ta chce, abych si ji vzal.“
Na to jsem mu lejstra dal
a neřek už slova víc.
Čert ví, jak to písař načmáral —
Ročkův Francek ze Droždic.
Delektor vám náhle zbled,
jakby pilulku byl sněd.
Potom odsek: ‚Z toho není nic!‘
Hrome, já tu na něj kouk',
zčepejřily se mi vlasy.
„Jemnostpane, proč pak asi?“
On však zlostně houk:
‚Už jsem řek;
s Bohem — po mé příčině
nemáš se co poptávati.‘
Mne tu popad vztek:
„Prosím — moje kapsa při tom tratí,
já jdu zrovna z kuchyně!“
Nynčko jste ho měli vidět:
‚Chlape, mohl bys se stydět!
Teď už jdi, sic dostaneš.
Vida spřež!
Zazdá se mu o ženění,
a už chce mít povolení —
s Bohem! řekni, žes tu byl.‘
Kde jsem na to nabral kuráže,
že jsem přišel do ráže,
tomu se teď divím sám.
Jáť se přece znám
a jsem takto dobrá duše;
ale tenkrát, jako bych měl plné nůše
vzteklých řečí, začnu hubou mlít —
ano, zdá se mi, že také klít!
To byl arci kousek hloupý,
ale když má člověk v hlavě kroupy
místo mozku, leccos vyvede,
co ho zavede.
Pán je přec jen pán,
v důstojenství proto dán,
aby se mu sedlák kořil,
pěkně poslouchal a víru měl,
sic by všechen pořádek se zbořil.
Já tu chvíli ale zapomněl,
delektor že musí nejlíp vědět,
proč mně nechal s prosbou sedět, —
vždyť je pán dost učený;
ale já tou safienskou vinopalnou
a pak láskou zmatený,
jako z dešperací
začnu valnou
s pánem dišputací.
Ten se na mne koukne,
jak by ani sluchu nevěřil.
Od nosu mě k palci přeměřil —
potom na vrátného houkne.
ten se přivalí —
vždyť ho znáte — chlap to nemalý!
„Tomu človíčku zde hoří hlava;
myslím tedy, bys ho ochladil,
nebo trochu pohladil,
snad ho píchá také dobrá strava;
nech ho tedy o hladu
ňákou chvíli ve chladu.
Já vám zůstal jako sloup!
Pak bych se byl málem zvrátil;
dech se mi už krátil,
jak by mi byl někdo na krk stoup.
Vzdychám, prosím, naříkám,
také se k své chybě znám;
vrátný však se jenom chechtá,
rozkoší si bradu lechtá,
chytne mě, a jako by byl ďábel v něm,
stáh' mi ruce řemenem —
pak mne strčil ze dveří;
u té štací
neplatila žádná appelací
ani žádné příměří.
V síni stála v koutku lavice;
já tam okem jenom střelím,
hrůza trhla tělem celým —
vedle ní — co jsem to musel zřít!
Jako kuna, kdy má na krev apetýt,
chystala se na parádě
lískovka tam k černé zradě!
vrátný pak — ta palice,
zlehounka ji vzal,
řemen stočil kolem ruky,
prohlídl si všechny suky,
švih' ní třikrát kolem hlavy,
kejch' si přitom na mé zdraví —
potom si mne přehnul — a pak ťal.

Hoši, nevím, zdaž bych pro Marjánu
ještě jednou držel takou ránu!
Jedovatý mráz
celinkým mi tělem třás.
Na to hodně ztuha
vedle první padla druhá.
Představte si, kdyby kovář zdejší
železo vzal nejžhavější
a vám po těle ním jel —
zdaž by se kdo k smíchu měl!
Já tu křičím — v tom však sjela
už i třetí — jenom zafičela,
hnána pochopovou pravicí;
ta mi přišla ale draze,
neboť s hřmotem na podlaze
válel jsem se s lavicí.
„Zatím dost
na tu zlost!“
řekl si pak vrátný hlasem,
jako by to bylo špásem.
Zatím jen? — Hm, pěkná mela,
myslím — aby tě spral kat!
Snad si nechceš z mého těla
udělati mlat? —

Byl však konec prášenice;
pak mne vlekl do vrátnice
a tam nechal den a noc.
Já vám ležel jako kloc.
Ráno otevřel a pravil,
abych ještě za kvartýr ho spravil,
pak že mohu jít;
abych ale pamatoval,
až budu zas prosbu mít,
bych si dříve hubu schoval.
Já mu ještě poděkoval,
a pak letím, bych se zbavil díry!
Párkrát složím všechny čtyry,
s čela se mi valí pot,
já pak nešetřím přec bot.
Cestou kleju vinopalnu, rány,
odříkám se Marijány,
teprv když náš komín zhlédnu,
zvolám: „Hejsa, po takové štací
musíš zapít desperací.
Šenkýři, he! ještě jednu!“

V. Trnobranský.

Menší deklamace žertovné.

1.

Kdož jí poví.

Srdéčko ji mladé bolí —
kdož jí poví, kdož jí poví,
zdaž ten hoch, na nějž si myslí,
zdaž si také myslí na ni! —
Ve svatvečer po večeři
vyšla tiše ze světnice,
tiše ku krbu přistoupla.
Krb dnes nadchnut věštčím duchem,
dnes se děvče pravdy doví;
bude-li v něm oheň vidět,
všechen statek její shoří,
bude-li v něm hudbu slyšet,
nechť si rychle věno strojí,
uslyší-li modlícího,
nechť se k smrti připravuje.
„Jmeno boží! — Pověz ty mně,
jaký soud mne očekává!“
Bázlivě se nyní shýbá —
slouchá — slouchá, jak bezdechá
ruku k srdci přitiskuje.
Aj tu z krbu jak by kroky,
krátký šramot a zas ticho —
krátké ticho — — ty můj bože —
vždyť to hlas je modlícího,
vždyť to hlas je rozechvělý,
třesoucí se otčenášek!
K smrti zbledla — nazpět skočí —
nemůž' dál, neb náhle mužská
silná páž ji obejímá.
Ohlídne se — leží v rukou
hocha, na nějž stále myslí,
k němuž její srdce stůně.
„O srdnatá čarodějko!
vždyť to já jsem otčenášek
modlil se zde nahlas za to,
že jsem konečně tě našel
o samotě, beze svědků!“

Jan Neruda.

2.

Nic víc?

(Pro dámu.)

„Jen blíž, jen blíž!“ jal vážnými se slovy
pan farář kázat stádu věřících;
„vždyť pánbůh rád odpouští viníkovi,
upřímně lituje-li hříchů svých!“
A na to hle! již děvče s bledou lící
pozvolna ubírá se k spovědnici
a počne plačky, chvějíc se jak třtina:
„Ach odpusť, otče! velká jest má vina.“
„Jen bez strachu!“ dí vážně farář kmet,
a na to svatá zpověď počne hned.
„Když bývala jsem ještě malé děcko,
tu druhem nejdražším mi nade všecko
byl Jeníček, sousedů našich syn.
My spolu jenom nejradš hráli,
my spolu skotačili a se smáli;
a byť i někdy býval podivín,
přec vždy, když jsem ho nevídala,
hned zármutkem se dech mi krátil;
jak často zaplakala
tu, ach, vždy očka má!
Jak mile však se opět ke mně vrátil,
tu byla jsem hned blažená.
Ach, byl to věru krásný — krásný čas,
tak blažený, tak — kéž se vrátí zas!“
„Nic víc, mé děťátko? Nic víc?,
Toť přece žádným hříchem není
a věru, snadné je tu odpuštění.
Mluv ale dál, a netaj nic!“
„Když dítětem již přestala jsem být,
tu v srdce mé se vloudil zvláštní cit:
neb kdykoli jsem pohledla mu v oči,
bylo mně, jak kdy svět se se mnou točí;
a což když ruce tiskl k ňadrům svým,
tu — tu — ach, odpusť, otče, slovům mým;
bylť, ach, to věru krásný — krásný čas;
tak blažený, tak — kéž se vrátí zas!“
„Nic víc, mé děťátko? Nic víc?
I to hřích ještě posud žádný není,
a věru snadné je tu odpuštění.
Mluv dále však, a netaj nic!“
„Ach ne, není to ještě všecko:
jeť mnohem strašnější můj hřích!
O nesuď, otče, mě ubohé děcko,
jež žalem tone v hořkých slzách svých!
Nuž věz, že při luny kdy třpytu
jsme chodívali v háje krytu
a v sladkém šepotání
si sdíleli svá přání,
tu k ňadrům přivinul mě zbouřeným,
a zahleděv se v moji líc —“
„Mluv jenom dál, co ještě víc!“
„Ach, otče, byl to krásný — krásný čas:
kéž líbal by mne Jeník zas!“
„Nic víc?“ Nu, věz, že v políbení
se samo nebe ku děvčeti sklání:
ve jmenu jeho mějž mé odpuštění
a do smrti až líbej — za pokání!“

J. J. Stankovský.

3

Šťastný holič.

„Co? — Jakže? — Vous si holit dát?
i tisíc láter hromů!
Já Staročech a demokrat
mám holý přijít domů?
No, to je pěkné řízení,
kde na chlup věší blaho;
však já se svatě zapřisáh:
Ten vous Vám přijde draho!
Hejda, holiči, práce dost,
je dobře, že jsi tady!
Tu měj sto kusů dukátů,
kde vous mi smeteš z brady.
Však malé jenom škrábnutí —
a konec bude žertu.
Tu vidíš dýku broušenou,
a tou tě pošlu k čertu!“

Tu mistra ouzkost pojímá,
leč zlato skví se pyšně;
o kůži hrát však na zdařbůh, —
to vypadalo hříšně
I pojala ho svatá cnost
a všecky hrůzy strachu,
jen jednou dupnul hořký host,
a už byl mis'r z prachu!

Pan tovaryš se přihrnul
a směle břitvu brousí;
on vidí zlato, dýku zří
i osudné ty vousy.
„Jak? malé jenom škrábnutí
můj drahý život zvrátí?
O, zvolna, pane vousatý,
to se mi nevyplatí!“ —

Za chvilku přiběh učenník.
„Jen dál, ty kloučku drzý!
Jen dál, když mladý život tvůj
a bujná krev tě mrzí!
Jen hezky zčerstva břitvu brus
a kůži šetř mi milou,
sic bude konec přátelství
a já ti pustím žilou!“
Učenník vousy namydlil
a začal bradu dříti.
„Hoj, pane, jde to jakby met,
Bůh dej Vám dlouhé žití!“
Po bradě břitva jezdila
a za ní vous se kácel.
O divy světa! pán se smál
a hošík nekrvácel.

„Zde, chlapče, přijmi celé sto,
měls nebezpečné dílo,
a věru div to divoucí,
že se ti poštěstilo!
Tys ale čertem posedlý,
bez bázně jsi mne holil,
a přec — jen malé škrábnutí,
a já bych tě byl skolil!“
„Ou! ne tak, pane rozmilý!
to snad se Vám jen zdálo;
jen strpení a povím Vám,
jak dnes to s námi stálo!
Já držel v ruce břitkou zbraň
a hrdlo v druhé pěsti;
že jsem Vás šťastně oholil,
to bylo Vaše štěstí.
Neb dosti malé hnutí jen —
ó! pro Vás chvíle kletá! —
Vám hrdlo byl bych podřezal,
a po životu veta!“
To slyše zblednul přísný host.
„Hm — dnes mi štěstí přálo,
a Bohu dík, že mně to jen
sto dukátíčků stálo!

Přel. *J. Martinec.*

4.

Potrestaný lakomec.

V Londýně se o jarmarce
stala smutná kdys rekrace.

Jistý kupec na prodej měl zboží:
boty, kalhoty a střevíce,
vesty, kabáty a čepice —
nebyly však ze sukna ni z koží,
ale ze samičké — gumilastiky.
Člověk ten byl — jistá věc! —
praneobyčejný lakomec,
za peníze byl by prodal sebe —
proto trestalo jej také nebe;
neboť z božího se dopuštění
strhl oheň ve stavení,
v němž on svoje sklady měl.
Kupec rychle domů běží,
po hořících schodech stěží
k svému zboží přiletěl.
Zlekán, všecek pomatený
sbírá zboží všelijaké ceny,
chce je házet oknem ven;
ale tam je kupa lidí,
a z nich v každém kupec vidí
zloděje — pobertu jen.
Ustál tedy ve svém počínání
a pustil se pak do rozjímání;
plamen zatím šířil se vždy dál a dál,
ba i strop již nad ním v ohni stál.
Kupec spěchá k oknu a chce vyskočiti,
by zachránil svoje živobytí —
v tom však se mu v hlavě rozbřeskne:
skočí, skříně odmyká,
chvatně na se oblíká
boty, kalhoty a střevíce,
vesty, kabáty a čepice
ze samičké gumilastiky.
A když toho na se navlekl,
že se sotva oknem prosmekl,
rychle k oknu bočí,
zavře oči,
a pak dolů skočí.
Sotva že však na zem dorazil,
silně zas se vzhůru odrazil;
dolů — vzhůru — padá — letí,
jak když míčem mrští děti,
míčem z gumilastiky.
A tak se to stále dělo,
aniž to již konce mělo;
mnohý divák smál se, mnohý plakal,
kupec ale pořád skákal,
a tak tam až po dnes skáče
na výstrahu pro boháče. —

Taková se o jarmarce
stala v Londýně rekrace!

V. M. V. Bělohrobský.

5.

Potrestaný krádce.

Dívka bloudí o samotě,
hluboce si vzdychá;
ruku tiskne ku srdéčku —
praví, že ji píchá.
Přijde Jeník, jí se lekne:
„Lenko, co se děje?
Očko slzou zakalené,
bledé líce tvé je!“
„„Ach, ty Bože! jaké věci
na světě se dějí;
člověk ani doma není
jistý před zloději.
Od té doby, co's byl u nás,
divně se mi dělo;
jakoby mi v každém koutku
něco scházet mělo.
Hledám, všecko přehazuji,
nic však nepohřeším;
‚Bláhová! toť bludy jenom,‘
tak se v mysli těším.
Pak ulehnu do postýlky —
oči spánek mine,
vstanu zas, a prohledávám
ještě koutky jiné.
A jak hledám, ach, tu ruka
k srdci zabloudila;
Bože! jak se já tu lekla —
půlka pryč ho byla.
A co při tom nejdivnější:
že za ten den celý
žádného jsme mimo tebe
u nás neviděli.
Můj Jeníčku roztomilý,
nevzal tys tu půli?
Máš-li ji, o vrať mi ji zas,
učiň mi to k vůli!“ —
Měl tu půlku Jeník šibal,
musil ji však vydat;
a že kradl, za to ještě
srdce své jí přidat. —

J. Uhlíř.

6.

Štika.

(Bájka.)

Na štiku v soud žaloba dána byla,
že v řece vraždila a loupežila.
K lepšímu práva průchodu
na fůru snesli důvodů,
a lapeného pak zločince blíže jezu
před soud u velkém přinešeno střezu.
Z daleka hned přišli soudcové —
nevím, či z pastvy, čili z chlívu,
leč jména jich posud jsou v zvířecím archivu:
byli dva oslové
staří dva valaši, a dva nebo tři kozlové;
potom pro nestrannost slovutný pan orátor
lišáček vrahu dán jakožto prokurátor.
Sic povídá se, že na půl
s ním zlosyn ten dělíval postní stůl,
leč tentokráte
tak byly lotrovství již míry vrchovaté,
že spravedliví nebrali
soudcové ohledu ani na masti zlaté,
a rozsudek ten vydali,
by štika zhoubkyně k obecné výstraze
svůj život skončila na lněném provaze.
„Ctihodní soudcové!“ — tu liška promluvila —
„oběsit není dost; však já bych usoudila
za vinu tu
mnohem hroznější pokutu —
my utopíme ji.“ — Výborně!
zvolali radní jednosvorně,
svůj výrok rychle změnili,
a štiku v řeku hodili.

Fr. Lad. Čelakovský.

7.

Jak advokáta čert vzal.

I šel přes pole jedenkrát
honěný v paragrafech advokát,
neb v blízkém městečku měl řízení.
A když tak kráčí — není Vám to žert!
tu přidruží se k němu — Pánbůh s námi! — čert.
Však advokát se čerta nebojí,
muselť jej před tím častokráte zřít!
a proto jdouce spolu v pokoji,
tak počli cestou oba hovořit:
„Vy pane čerte!“ počne živý paragraf,
„to nemohu přec pochopit, jakož jsem zdráv,
že, když tak mnohý, zlostí pln, si přál,
aby jej raději už sám čert vzal,
vy přece k němu moci nemáte
a chlapíka utéci necháte!“
„To jest as takto, pane advokáte! —
Jsem jist, že za pravdu mi dáte.
Ten, kdo si ďábla přeje takto velice,
jistotně nemyslí to od srdce.
Však když si člověk opravdu nás přeje,
tu peklo se už nad pečinkou směje.
A tu bych musel býti velký bloud,
bych takového nechal uklouznout!
Nu, pojďme jenom dále! — možná snad,
že budu Vám to moci dokázat.“ —
Šli dále. — Aj tu nedaleko
pasoucímu zde stádo pastuchovi
se utopila ovce v bahně přehluboko.
Ten rve si šedé vousy, řídký vlas,
a třesoucí žaluje jeho hlas:
„I toť aby už si mne sám čert vzal,
že takého jsem neštěstí se dočekal!“—
„Nuž?“ šeptá doktor v ucho čertovi.
Však čert jde dále, jakby neslyšel:
„Ten jistě opravdu to nemyslel!“
A když tak spolu šli zas dál,
u plotu s klukem sedlák stál.
Kluk křičí, hází sebou sem a tam,
že starému už přešla trpělivost.
„I toť už, kluku, čert si tě vem sám!“
„No ten jest jeho!“ myslí advokát,
však zmýlil se i tentokrát.
„Otci to nejde jistě od srdce!“
dí čert. — Doktor se diví velice.
A dále když šli pospolu,
zabráni ve přátelském hovoru,
tu přišli ke vsi, kde již častokrát
neprávě proces vyhrál milý advokát.
Tam stáli před vesnicí, kde kdo byl,
a každý na něj v duchu láteřil.
„Kýž by ho čert už jednou vzal!“
tak každý zlostně provolal.
I chytne advokáta rychle čert,
nesa jej peklu na desert.

A ať se zdráhá, ať si soptí, kleje,
pranic mu více neprospěje.
Čert volá jen: „Doktůrku rozmilý!
ti opravdu to mínili!“

Vzdělal *K. Ac.*

8.

Kamarád.

Kdes při prohlídce nových děl,
kde zároveň též starý jenerál
— na jeho jmeno jsem už zapomněl —
s rekruty přísnou zkoušku odbýval,
tázal se vůdce jedné kumpanie
jízdní artilerie,
znám ve vojště co velmi hrubý pán,
jistého přihlouplého rekruty:
„Pověz mi, Janku, kolik asi ran
vypálil bysi za tři minuty?“
Na to však Janek nebyl připraven;
zarazil se a nešpet ani slova.
Tu velitel, jak tygr rozzuřen,
na ubožáka osopil se znova:
„Nuž, odpověz, anebo u sta hromů
ti tvrdou holí dopomohu k tomu.“
„Ne tak!“ — jenerál na to vlídně praví,
„s takovým lidem jinak jednat nám,
sic slova žádný z něho nevypraví.
Počkejte, optám se ho raděj sám.“
Na to pak, obrátiv se k nováčkovi,
osloví vlídnými jej slovy:
„Dej pozor, hochu, — nemusíš se bát.
Mysli si, že jsem já tvůj kamarád
a že jsme spolu oba ty a ty.
Nuž, kdybych se tě tázal teď,
kolik as ran vypálíš za tři minuty —
jakou bys mi dal na to odpověď?“
A nato Janek bez dlouhého rozmýšlení,
zpřímiv se ve své pozici
a položiv dva prsty k čepici:
„Do toho tobě, mezku, pranic není.“

Dle *G. Harryho.*

9.

Dudák.

Starý dudák, bílá vrána,
zabloudil až k Praze,
když tu spustil kozla svého,
nebylo mu blaze.
Kluci jako sršně za ním
píšťalce se smáli
a zkušení muzikanti
na tu hudbu láli.
Dopálil se starý dudák,
zavřeštěl dudami,
přestal pískat — dupnul nohou,
zaskřípal zubami.
Hej, vy páni, víte, kdyby
dudáka nebylo,
jestliby to hejno písní
mezi vámi žilo?
Hej, ty písně, zdaž pak nejsou
setbou české země,
zdaž-li pak z nich nevyrostlo
muzikantů plémě?
Slavíte-li půlstaleté
hudby z mrtvých vstání,
zpomeňte i na staršího
dudáka, vy páni.
Ano hoši, nechte všeho
posměchu a hněvu;
bez dudáka nebylo by
dávno v Čechách zpěvu!

Josef Václav Frič.

10.

Starý mládenec.

Kdo chce hořkosti světa znát,
ať pojme ženu sobě,
a brzo bude vroucně přát,
by ležel raděj v hrobě;
protož, bych ušel soužením,
co živ budu, se nežením.
Kdo dívčinu chce svojí zvát,
musí se v prachu kořit
celinké noci provzdychat,
a láskou vždy se mořit;
to býti má potěšením?
Ne, ne, to já se nežením.
Když muž pod jarmo sklonil vaz,
jinak hned jemu zpívá,
a brzo ještě tenčí hlas
v kolébce se ozývá.
Ten zpěv je pravým mučením!
Ne, ne, to já se nežením.
Včerejší šat již nechce dnes,
a kávu třikrát snídá,
pak sama jde na hlučný ples,
muž doma dítky hlídá;
to má být krásným spojením?
Ne, ne, tak já se nežením,
Než, když si zase zpomenu,
že samoten mám žíti,
chuť dostanu, si za ženu
svou hospodyňku vzíti,
ta stáří bude slazením;
nuž, tak se přece ožením!

V. J. Picek.

11.

První kázání.

V Nebovidech žil rolník zámožný,
velmi bohabojný a pobožný.
Ten měl chlapce, jediné to dítě,
by jej svět nelapil v hříchu sítě —
po dlouhém přemítání usnesl se posléze,
že dá synka študovati na kněze.
Klučina měl takto dobré mravy,
avšak nebyl příliš vtipné hlavy.
To tatíkovi nevadí — rozumuje on,
každý nemůž' býti moudrý jak Šalamoun,
a já též znám mnohé velebníčky,
kteří nemají vtipné hlavičky,
proto přec se při tom dobře mají,
jen když své ovečky stříhat znají.
A jak slýchám od pana faráře,
že nejvtipnější prchaj' ze semináře,
tedy soudím, že tupost neškodí
a syn můj že za kněze se hodí.
Po té kombinaci strýc Vokoun dél neváhal,
Jeníka na kněžství študírovat dal,

nemohouce chvíle té se dočkati,
by jej moh' co kněze vítati.
Leta utíkají jako voda,
strýci Vokounovi nadešla též doba,
že se dočkal blažené té chvíle,
v nížto dosáh' kýženého cíle;
pan synáček z Prahy domů psal,
že konečně se již knězem stal.
A k nemalému rodičů potěšení
přislíbil přijeti k posvícení,
spolu též že v tamním chrámu o ranní
bude držet první kázání.
Hned nastal čilý ruch u Vokounů.
Co tu bylo husí, kachen neb kapounů,
dáno na krmník — hosté hned jsou zváni,
velebný farář i kaplani.
Též údové Vokounovy rodiny
by se účastnili posvícenské hostiny.
V řečený den spěchal do Nebovid
z celého vůkolí nábožný lid.
Každý chtěl první byt v kostele,
by slyšel nového kazatele.
Když pak již nadešel ke kázání čas,
utichl varhan velebný hlas.
Na kazatelnu náš kněz se ubíral,
oň každý zvědavě zrak upíral.
Pokleknuv k modlitbě vážně zas vstal,
a takto k lidu mluviti se jal:
„Nebe vidím otevřené —“
při čemž ruce roztažené,
oči k nebi obrácené měl,
pak na chvíli se odmlčev —
opětně děl:
„Nebe vidím otevřené —“
a jak vytesán byl do kamene —
ostal zase stát,
nemoha ze sebe slova vydat;
po chvíli opět se mluviti jal,
větu již dvakráte opakoval:
„Nebe vidím otevřené —“.
Starý Vokou, jenž na blízku stál,
brzy bledl, a zas červenal,
posléz zvolal: „Bodejž káně kloblo tebe,
ďábla vidíš ne-li nebe.
Dolů lez a nestůj tam jak kámen!“
A lid všechen dodal zbožně „Amen“.

Fr. Durst.

12.

Vzbouření.

Odbila dvanáctá. Jak hbitá střela
ku obecnému lidstva zděšení
po Praze hrůzná zvěst se rozletěla,
že dělnictva vypuklo vzbouření.
S vířením bubnů celé vojska řady
z náměstí k Uhelnému trhu míří,
neboť prý lid už staví barikády;
a vzpoura po celé se Praze šíří.
A vskutku, na místě tom lidstva davy
v kout jediný se s divým rykem tlačí;
jediný chumel, hlava vedle hlavy,
a každý z nich že sotva dýchat stačí.
Již hbitým krokem vojsko k předu hne se,
a vůdce na lid oboří se maně:
„Ve jmenu zákona! Rozejděte se,
sic při sám bůh jsem nucen užít zbraně!“
Bezbranný lid, na chvíli zaražen,
v hlasitý smích vypukne na vyzvání,
a vůdce, jednáním tím popuzen,
hned vojsku velí, hotovit se k zbrani.
Již nasazujou bodáky a v malé
již chvíli snad by tekla lidská krev,
an jakýs kmet tu vyjde nenadále
a v ruce míru drže korouhev,
na holi nastrčený bílý šat,
jme tak se s vůdcem vojska rokovat:
„K čemu to vojsko zde? Co vlastně chcete?
Chcete už zas mít ňáké zbouření?
O ne! Na nás si, páni, nepřijdete,
neboť jsme safraportsky páleni.“
„Nač tedy tento hluk? nač tento sběh?“
řve vůdce, že mu sotva stačí dech.
„Nač?“ odpovídá kmet. „Nuž, račte sem:
zde příčina celého pozdvižení!“
Pan setník, pln Marsova rozčilení,
vojáky svými chráněn kolkolem,
již všichni mají ostře nabito,
pospíchá k místu dělnického hnutí,
a aj, tu spatří k svému ustrnutí,
že babě na pekáči prasklo jelito.

J. J. Stankovsky.

13.

Báseň bez nápisu.

Milí krajané!
Co si asi myslíte,
že vám budu vypravovat?
o rozbrojích ve světě?
stříbro, zlato vychvalovat?
Či snad zpívat o válkách,
které někdy ženské svedly,
zlostí když na muže zbledly,
o Vlastách a o Šárkách? —
Nebo-li, jak v Africe
po řece, jenž Nylem slove,
v rákosové kolébce
k Faraonům metla plove? —
Nikoli! co mně i vám
po vojnách i po Africe!
Slyšte radš, jak bez různice
o pivečku zazpívám! —
Žena se mne denně ptá,
jak vždy mohu pivo píti,
že se jí ta brynda zdá
samou škodu do se míti!
Zdraví že jím ubývá,
moudrému že rozum bere,
plnou kapsu na prach zdere,
a tak zlostně bručívá —
Já zas říkám: „Ženuško!
ty s to nejsi moudrá dosti;
mužům to věř, beruško.
pivo že má všecky cnosti,
jenom když má dobrý zrak,
otčimem mu sládek není,
když se jak smetánka pění —
pak jen bleží, poslyš jak:
Spokojeně živu být,
jest ta nejzralejší blahost;
byť bych měl i sprostý kryt,
nedostane se v něj žalost.
Hleď! a znáš-li muže jen,
aby, když v hospodě sedí,
džbánek laskavě naň hledí,
jednou nebyl spokojen? —
Zdraví? — i můj Bošíčku!

Dokud člověk řádně pije,
prázní pilně skleničku,
jazyk v čerstvém pivě myje —
zajisté mu k duhu jde!
Co je doktor, ani neví,
lék a prášky jsou mu plevy,
koupiti je, neví kde.
Co se týče bohatství,
jež by pivo ztenčovalo —
to je lež! dám svědectví,
že se pivem zvětšovalo!
Mnohý sládek, než jím byl,
nosívával holou patu;
teď — má za sta na se šatů,
příbuzných pak na sta mil! —
Mimo to tě přesvědčím,
že, kdo hodným pijcem sluje,
s nejhrubějším vejběrčím
o vážnost se rozděluje,
každá šenkýřka ho ctí!
Soused, který málo pije,
darmo víčkem o džbán bije,
sklepník se jen na něm mstí.
Já však, jak se posadím,
hned mne šenkýř napřed vítá:
„A! pan kmotr Jarolím! —
Kde pak to zas všecko lítá!?
Kde je děvče? kde je kluk? —
Pan host čeká, žízeň bolí!“
A tak hřmotně v domě horlí,
až jich svolá celý pluk.
Sama paní Pepička
přijde ke mně a se klaní:
„Kde je paní Ančička?
celý den se těším na ni! —
Neseš-li pak od čepu?“
ptá se s pivem jdoucí dívky —
„snad to nejsou ňáké slivky? —
Hned mi pospěš do sklepu!“ —
Vidíš, žínko! to je čest! —
Kdybych tedy pivo nepil,
nazasloužil-li bych trest,
abych jícen vodou lepil? —
Pročež také říkávám:
„Muži! dokud dýchat smíte,
v bázni boží pivo píte,
jako já to dělávám!“

V. Klicpera.

14.

Rukojemství.

K panu správci Grešličkovi,
když spočíval v spánku tichém,
vloudil se kdys Matěj Skyva
s ostrou kudlou pod kožichem.
Vloudiv se do zámku, zvolna vzhůru míří;
než v tom lapili ho mušketýři.
Vybouřen pan správec zdvihá hlavy,
rozkaboněn jako hastroš v zelí,
strašlivým pak hlasem mušketýrům velí:
„Odveďte jej hnedle do šatlavy!“
„Sečkej pane!“ volá Skyva statný,
„sečkej, sedmkrát než zajde slunce za hory,
bych moh sklidit ještě brambory!
Rukojmím buď za mne přítel vrátný!“
„Budiž!“ pánovitě správec vece.
„Nezřím-li tě ale za týden se vracet,
dostane pak vrátný pětadvacet,
a do smrti nevyleze z tmavé klece!“
Matěj Skyva hbitě ku svým spěchá,
pilně shání lid, brambory kopat nechá,
aby, sedmkrát než zajde slunce za hory,
ve sklepě měl šťastně brambory.
Když se osmé potom přiloudilo ráno,
všecko bylo do pořádku dáno;
sotva sluníčko se zlaté objevilo,
na cestě již Skyvu zprovodilo.
Směle ku městu jej vede chůze valná,
s čela pot mu potůčkem se valí,
Skyva ale chuté dál a dále pálí,
až se před ním octne vinopalna;
křik a dudy do okolí zaznívají,
v Skyvovi se marné choutky ozývají.
Matěj náš, rád maje skleničku,
vejde si tam zlovit opičku;
za tři hodiny však dále k městu mete,
ač se mu ta chůze trochu v kroku plete.
Přece ale těžké tělo k městu nese
v naději, že pospí chvíli v blízkém lese.
Opička však jeho, dobrá kopa,
ta jej strká stále do příkopa.
Skyva ale s ní se dále plouží,
až s ním ustele ve blízké louži.
A tam nastalo mu kruté potýkání:
Skyva s opicí se v louži mele
dopoledne skoro celé,
potom teprv k městu zas uhání.
A když dále ubírá se v kraji,
octne se na mezi, kdežto ferbla hrají.
To mu nedá pokoje,
tak že pustí se též do boje.
Hraje, hraje — ale běda!
Fortuna mu vyhrát nedá.
Sází, — vyhranou chce mermomocí míti,
až se z toho strhne vlnobití,
a náš Skyva polomrtev v trávě
rozvažuje o své smutné slávě.
Již již k večeru se chýlí,
Skyva však má cesty ještě míli. —
Když přijde na prostranný rynk,
tu mu teprv spadne s očí cink.
Ku stolici vrátný pokulhává,
kdež jej pět a dvacet očekává.
Než v tom počne Matěj křičet,
zoufanlivě volat, syčet,
až se objeví Grešlička na balkonu,
tázaje se po příčině shonu.
Matěj náš se kolem ohlídá,
Grešličkovi všecko povídá,
proč tak dlouho nepřišel,
ačkoli dřív přijít chtěl.
A pan správec: „Věrná duše!“ pravl,
usmívaje Skyvově se nehodě,
a po chvíli sedí s ním a s vrátným v hospodě,
kdež se pije za všech věrných přátel zdraví! —

Fr. Al. L—a.

15.

Staří mudrcové!

Jen zvolna, zvolna, hezky pomalounku,
ať nezlovíme sobě souchotiny!
Ten času proud jak běs ku předu letí —
vem das si všechny naše novotiny!
Ta mládež hlásá světu věci nové —
a my jsme přece staří mudrcové!
Jen zvolna, zvolna, hezky pomalounku,

nechť svět si jako prudká střela kráčí!
Kdož může stačit novým potřeštěncům,
když kuří oka v botě strašně tlačí!
Jen kvapte, kvapte, mladí blázínkové,
však my jsme přece staří mudrcové!
„Svoboda — rovnost — láska k drahé vlasti!“
Pah! — jděte k šipku, mladí mudrlanti!
Nechť celý svět vám do náručí padne,
však nás váš fantom nikdy nerozfantí.
Nechť svět si bezbožný nás jak chce zove,
my přece jsme jen staří mudrcové!
Nač dělat hluk a rebelantské křiky,
když Bůh nám dává zdraví — jíst a píti?
Pečínka čerstvá — k zavlažení chmelné —
ó šťastné srdce — co chceš více míti?
Co chcete víc mít, mladí blázínkové,
tážem se my — my staří mudrcové!
„Svoboda — rovnost — láska k drahé vlasti!“ —
zdaž za to nový kabát koupíte si?
Ba koupíte — spíš otlučete
tvrdé si hlavy v tmavém chládku kdesi.
A proto ustaňte už, slyšte rady nové,
jež hlásají vám staří mudrcové.
Jen zvolna, zvolna, hezky pomalounku,
tak nezlovíme sobě souchotiny,
nechť času proud si jako střela letí —
vem ďas si všechny naše novotiny!
Nechť svět si nás i zpátečníky zove —
my byli jsme a budem mudrcové!

Karel Adamec.

16.

Čechů chvála.

Kvete růže v sadě,
přelíbezně voní,
a ti Češi místo Vy
posud říkaj': Oni.
Pod naším okénkem
krásné lilje kvetou,
a ti Češi ve svou řeč
cizí slova pletou.
Každý v srdci plesá,
krásnou vlast když vidí;
jen ti Češi za svou řeč
z hlouposti se stydí.
Stydí se z hlouposti,
a stydět se budou,
až u sousedů u všech
vážnosti pozbudou.
I ten divoch v poušti
vlastí svou se pyšní,
jen ti Češi vznešení
v pýše nejsou hříšní.
Kvete růže, kvete,
a květ její hezký;
každý mluví svou jen řeč,
jen Češi ne česky.

Fr. Hajniš.

17.

Dobrá medicina.

S kmotrem Říhou, to si myslím,
muselo již špatně být,
neboť už tam nechtěl ani
náš pan doktor Váňa jít.
To když slyšel kmotr Benda,
hned se k němu ubíral,
by příteli na vždy s Bohem
na dalekou cestu dal.
„Jak se máte, kmotře Řího?“
jal se, vešed, promluvit;
„„Ach zle, drahý kmotře Bendo,
musím od vás odejít!““
„Vy půjdete na lepší svět,
ale nás tu necháte;
pozdravujte vaši starou,
až se tam s ní shledáte.“
„„Ach pro pět ran — co se děje?
Ach to horko, ach ten mráz;
spaste duši! vše chci spatřit,
jenom ne mou starou zas.““
Smrtetný pot na něm vyvstal,
byl to rozhodný proň stav;
vypotil se, tak že ráno
povstal z lože zcela zdráv.
Hrajte, muzikanti, hrajte,
a nešetřte trub ni bas,
hrajte do mol, hrajte do dur —
jenom ne tu starou zas!

Růžena Hubertova.

18.

Poslední vůle farářova pejska.

Tak rád pan farář svého pejska měl,
že pro něj na celý svět zapomněl.
Tu smrt se ale krutá dostavila
a o miláčka jej, ach, oloupila.
A jako černý když se strhne mrak,
slzami farářův se zkalí zrak;
i umíní si, že miláčka svého
pochová podle citu křesťanského.
Se zpěvem, velký v srdci taje žal,
milého pejska svého pochoval.
To za zlé měl však jemu soused Nový,
a za tepla s tím běžel k vikářovi.
Tu vikář rychle zapřáhnouti dá
a k hříšníku na faru pospíchá. —
„Co slyším, pane bratře?“ zvolá v zlosti,
„smím věřit, rcete, vaší zbloudilosti?
Vystrojit psovi pohřeb křesťanský!
Toť skutek v pravém smyslu pohanský!
Krkavce připravil jste o hostinu
a sebe o úřad, zbloudilý synu.
Ten případ zamlčeti nemohu;
já musím vykonat svou úlohu;
a udám-li věc tuto konsistoři,
veškerá vaše budoucnost se sboří.“ —
Však na ta slova vece lstivý kněz:
„A byť bych propuštěn byl ještě dnes,
byť věděl bych, že v nouzi, v bídě zhynu,
nemohu litovati svého činu.
O kéž byste byl Amandu mou znal!
Jinak než já byl byste nejednal.
I v chvíli poslední tak moudrá byla,
že mnohý lidský rozum převážila.
Až do smrti při smyslech zůstala;
i poslední svou vůli dělala,
v níž, prosíc za modlitbu jenom krátkou,
i na Vašnost zpomněla padesátkou.
Poslední vůli tu já svatě ctím,
a jak si přála, hned ji vyplním.“ —
A na to pět desítek vyndá hbitě
a na stůl vysází je okamžitě.

A hle, již rozstoupí se černý mrak
a blahostí vikářův září zrak;
i vece na to mírně: „Odpuštění,
vždyť znáte časté moje přenáhlení. —
Já psíka, jejž se řeč ta dotýče,
měl za obyčejné jen dobytče,
jakých tu spatřujeme na tisíce.
Jen proto horlil jsem, a pro nic více.
Jestliže ale, jak jste právě děl,
opravdu téměř lidský rozum měl,
pak zcela moudře bylo učiněno,
že tělo jeho vámi oslaveno.
Co na tom, blázni-li se budou smát!
Nechme Amandu v tichém hrobě spát!
Však za to prosím, pane bratře, jen,
by testament ten nebyl prohlášen."

Dle *Langbeina.*

19.

Stejná mysl.

Ve zátiší snivě sedí
dva, jimž nebyl pánem čas;
ona nové látky hledí,
on — nu, patří na ni zas.
Zábava se točí stále
všeobecných věcí kol,
a přec jen při dosti malé
veselí se obapol.
„Líbí se vám látka tato?
Mám ji z trhu," ona dí.
„Aj, toť z nejlepšího vzato,
té vskutku nic nevadí.
Máme vkusy všelijaké;
mně se líbí, a což vám?"
„Hleďte, mně se líbí také,
stejné gusto s vámi mám."
Zase on se slova chopí,
by začal o jiném řeč:
„Nevím, co má hlava tropí,
mám-li úloze se učit,
nikdy k tomu nemám chuť;
vždy si myslím: nač se mučit?
Suflér svatým Duchem buď!
I byť úlohu jsem četl,
v hlavu nic nedostanu;
proto vždy jsem se jen pletl
v Tháliině ve stanu.
Co tam nejde, to tam nedám,
paměti jen trochu mít!"
„Hleďte, paměť také nemám,
nelze cos se naučit." —
Hned však spustí unisono
oba takřka hlasný smích;
neboť obé, to i ono,
stejný základ mají v nich.
„Podivnáť to shoda, věru,"
on se dále řeč jme vést,
„jdem od jihu ku severu,
kolik hlav, též smyslů jest,
a tu stejná mysl vládne;
dobrotu v nás obou zřít;
já kuřeti večer, za dne
nemohu ni ublížit.
Pečené, no, to chuť žádá,
také ústům lahodí."
„Pečené já také ráda,
když se které nahodí."
A již spustí fortissimo
obou v smích tlumený hlas.
Jít v čas tento někdo mimo,
mněl by: ký to tady ďas? —
Ustálí se oba chvíli,
pak zas jinoch dále rce:
„Čím to as, můj Bože milý,
že se mně tak často chce, —
stává se to dosti zhusta, —
že mám chuť, jak velká věž,
líbat krásná svůdná ústa?" —
„Hleďte, líbám ráda —"
ostatní již nedořekla;
bylo to „též", co on rád;
kdo však za to, že se lekla,
an se chtěla k pravdě znát?
Srdečně zas tomu smáno.
On se pak již k cestě měl,
slečně „s Bohem buďte" dáno,
a již za kliku brát chtěl.
„Má-li divadlo být jaké,
k zkoušce musím," rce na spěch.
Ona na to: „Půjdu také." —
Toť přec stejných myslí běh!

Fr.

20.

S n ě m.

Parodie na Schillerovu „Rukavičku" dle Maltize.

Ve sněmovně na stolici
sedě čekal na štvanici
kníže sám;
u něho maršálci, podpora trůnu,
kolkolem ministrů ve křesel lůnu
tucet vám.
A kdy prstem kyne kníže,
vstoupí tiše a jde blíže
po špičkách, jakž známá věc,
poslanec;
pak se dívá,
trochu zívá,
tu k druhu nahne se,
tam rukou potřese,
až pak ve světnici
sedne na lavici
a dále zívá.
Opět prstem kníže kývá;
na obrat
z menších vrat
jde malý mužík, učenec,
zase poslanec.
Ministra jak spatří,
ohybá se za tři,
komplimenty seká,
ba skoro až kleká,
mluví, a co praví,
nemá paty, hlavy,
Na to si sedne
a náhle zbledne,
slyše smích, a smích zas znova,
ba i leckde tichá slova,
že prý pánům paty líže.
Opět prstem kyne kníže:
ministři náhle hrůzou trnou,
dva opponenti když se hrnou
a hned se hlásí o slovo,
a řeč jich prach a olovo;
rázná jejich řeč
dvojostrý je meč,

jenž trefí, raní, probodne,
jeť řeč jich — slovo svobodné!
Ba i kníže sám se lekne
a kynuv ministrovi bíže,
dává mu na stužce pěkné
dva kříže.
Ministr pak zved se mentem,
by promluvil s opponentem:
„Anž se, pane, v řeči znáte,
lidu práv tak domáháte,
křížek tento přijměte!“
Opponent sladce chvíle té
až ku zemi se úctou kloní,
rozum jeho mu zůstal stát;
i pověsí křížek na kabát,
a zas se dárci svému kloní.
Ministr pak klidně
k opponentu jde k druhému
a z daleka také jemu
podává křížek vlídně.
Tento však zří naň udiven,
nevěda, bdí-li či spí-li,
a praví krátká slova jen:
„Hluboké rány drahé vlasti mojí
ten ministerský flastr nezahojí!“ —
A zatknut byl Vám hned v tu chvíli.

21.
Kdo je víc?

(Deklamace pro dámu.)

V jedné velmi moudré společnosti,
vyfintěné převysokou učeností,
strhla se, jak časem to již bývá,
že se vtipu brousit chtívá —
pravím, strhla se tam ostrá hádka,
proč? to povím hned a zkrátka.
Nastal spor, až nestačily plíce;
hádali se, kdo je více,
zdali muž či zdali žena?
A tu v horlivosti neustálé
dál a dále
hádka směle provedena,
mnohou sázkou kořeněna.
Důkazů již mnoho nasbíráno,
s obou stran, aj, vřele bojováno,
hned pro muže, hned pro ženu,
slavně pozdvihajíc obou cenu;
až pak jeden z učených těch pánů,
jeden z největších těch velikánů,
domýšlí se vítěz býti;
neboť důkaz neomylný,
nad vše odpírání silný
v učené již hlavě jemu svítí.
Slyšte div ten, kterak jásá,
plným hrdlem pyšně hlásá:
„Přednost muži náleží, ne ženě;
věc ta má se přirozené:
neboť kdo tu pravdu zvrátí,
kdo jen málem sílu schvátí
důkazu mi pevného,
slovo člověk pohlaví že mužského?
Kdo to upře? Neříká se jaktěživo —“
sestry, považme, jak urážlivo —
„Nikdy, nikdy neříká se člověčice!
protož mějte mrkvičku, vy krasavice!
Výsledek jest krátký
naší dlouhé hádky;
na vždy, na vždy žena
musí býti muži podrobena.“
A tu dá se mudrc do chlouby,
or. že tomu přišel na klouby;
(nadýmá se, že tak zamudroval,
jakoby kde krocan zahudroval):
„Konec, konec každé sázky!“ —
Inu arci kde ty vážné vrásky
na čele těch učenců se mračí,
rozum ženský nikdy nevystačí.
Panička tu zticha sedí,
poslouchá a potutelně hledí.
„Hleďme,“ praví, „hleďme na panáčka,
na chlubného posměváčka,
jak si rozum hraje na chlapíka!
Jest-li nedobraje na zmrzlíka?
Jenom, vzácný pane,
v moudrosti té vaší svrchované
nedělejte s tím tak velký rámus,
ještě nejste na laudamus! — —
Vy však, paničky a dívky drahé,
buďte mysli blahé;
z toho dýmu nic si nedělejte,
na tu slávu člověčí
málo dbejte;
co nám pověděl pán moudrého?
Nic nám nedokázal přednosť mužského;
však já pro nás lepší důkaz mám. —
Chcete, páni, vědět? Hned s ním přiklusám.
Mužové, když nevědí už jinou,
ať se třeba s tou svou člověčinou
nad výšku až k báni proslaví:
duše — která ceny svrchované,
kterou mužský teprv člověkem se stane,
duše přec jen — ženského jest pohlaví.

Fr. Doucha.

22.
Kouzelník.

(Deklamace pro dámu.)

V plném sále velký čarodějník
umělé své kousky provozuje;
dech se tají, když ta všechna kouzla
před užaslým zrakem ukazuje.
Koruna však jeho umělosti
jeden kousek jest, všem posud cizí:
smělým kouzlem umí spůsobiti,
že též jeho paní náhle zmizí.
Vidí to pan Matěj, sotva věří,
udivením celý jenjen trne;
a již myšlenka se celou silou
v roztouženou jeho hlavu hrne.
K čaroději praví: „Muži šťastný!
já bych za to nevím co chtěl platit,
kdybych touto snadnou obratností
také já svou ženu mohl ztratit.
Prosím, prodejte mi ten svůj recept,
bych ji poslal k šipku v jiné kraje;
věřte, zle jest muži ubohému,
když mu žena — kalamajku hraje!“

(Předvádějící po úkloně poodchází, leč jako po zapomenutí se vrátí.)

Dovolte však, pánové vy milí,
já tu báseň skončit zapomněla!
Slyším, že i žena Matějova
o svém muži — stejné přání měla.

Frant. Doucha.

23.
Náckův sen.

„Dnes měl jsem o vás, pane mistře, sen.“
Tak pravil učeň Nácek potěšen;
leč jinak o tom mistr Šídlo soudil:
vzalť potěh, který vzduchem zasvištěl
a Náckovi jak blesk na záda sjel;
a za první se svezla druhá, třetí,
že bylo učňovi už zaúpěti,
a z úst se Šídlovi tok řeči proudil:
„Ty neznabohu, protivníku cnosti,
tak daleko jsi dospěl v nestoudnosti,
že o svém vlastním mistru sny už máš?
Taký to rešpekt ke mně znáš?“ . . .
Jsa s exekucí hotov, mistr z ruky
vypustil potěh, načež k sobě dí:
„Sám čert už šije těmi kluky:
tak jakby nic se blbci o mně sní! —
Já arciť zvědav nejsem ani dosti málo;
leč co se halamovi o mně zdálo,
na to se trochu poptati —
ač k rešpektu se právě nehodí,
přec také valně neškodí;
neb kdyby sen mi nebyl podle chuti,
pak, Nácku, běda — třikrát běda ti!“
A nemeškaje Šídlo učně nutí,
by vyjevil mu nedávný svůj sen;
a Nácek hned byl ochoten.
„Ač nevím,“ pravil, „kam nás vedla cesta,
leč spolu, pane mistře, šli jsme z města;
vy napřed, já pak za vámi,
až najednou jsme padli do jámy —
či vlastně do dvou jam:
v té jedné medu, v druhé bláta bylo.“
„A kam že já jsem padnul, kam?“
z úst mistru rychle vyskočilo
a ruka potěhu se maně chopila.
„Nu vaše osoba se v medu stopila,“
dí Nácek s vychytralým úsměchem;
„já chuďas ale v blátě uvíz jsem.
I stálo nás to práce nemalé,
než jsme se vyprostili
z té situace nekalé
a na suchu se opět pocítili.
A co se vám as, pane mistře, zdá,
kterak jsme dál si počínali?“
„Nu jak?“ se mistr rychle ptá.
„Teď skoro, Nácku, trochu zvědav jsem.“
„He he! Pak, pane mistře, s rešpektem,
my jeden druhého jsme — olízali.“

E. Just.

24.
Žamputář.

Ctění páni, vzácné dámy,
že jsem kapitální kos,
můžete už doznat sami,
kouknete-li na můj nos.
Ten vám chytá hýly,
nejen když si vzpomene,
ale každou chvíli;
jinak je jak z kamene.
Někdy je co šelma hluchá,
nevšimne si ničeho,
ani co mu milého;
jindy ale
nenadále
ke všemu zas rychle čuchá.
Právě dnes chtěl bez ohledu
podívat se na besedu.
Dobrá — prál jsem — půjdem spolu,
ať už svezem ňákou smolu:
můžeme-li býti všady,
můžem býti taky tady.

Tak se stalo, milé dámy,
že jsem nyní mezi vámi,
bych vás dle svých sil
trochu pobavil.
Musím vám však napřed říci,
že jsem pouze prostý „fici“,
mistra jsem dnes k vůli švandě
nechal doma na palandě.
To však nebude nic překážeti,
neboť tvrdit mohu zcela jistě,
že znám krásných vtipů jako smetí,
zvláště že mám hubu na svém místě.
Na všecko vám udělám,
na botu anebo šám,
na kozy a podvazky,
na holky a na krásky,
na faleš a jitrnice,
na rozum a na čepice,
na stodolu nebo chrám,
na všecko vám udělám,
jen to fičí, řízný vtip
a to ostrý jako šíp.
Vidím vám však na očích,
že už vámi hraje smích
a že byste každou chvíli
ňáký vtip můj polapili;
proto pozor na má slova,
z kterých každé důvtip chová.
Nemyslete, že jsem lhář
nebo prázný žamputář,
co z mých úst kdy vyklouzlo,
vždycky bylo jako sklo.
Především pak musím vám
rovnou cestou povědět,
že mám žízeň jako trám,
neboť celých sedm let
jsem vám piva nespatřil — —
abych se ho nenapil.
Mám už takou náturu,
že vám snesu mnohem víc,
nežli nejdražší můj strýc
může složit na fůru.
Když tak o něm mluvím právě,
nesmím taky s pravdou zůstat v půli:
chytloť se ho totiž tolik smůly,
že mu zůstal korbel v hlavě.
Od té doby posud nikdy,
ač je hezky dlouho tomu,
co už chodí do hospody,
nenalezl cestu domů.
Ještě štěstí v té nesnázi,
že ho po všecka ta leta
moje nejmilejší teta
do hospody doprovází.

Avšak hlubokým svým žalem
nad neštěstím strýce svého
byl bych zapomněl už málem
vtipu mnou vám slíbeného.
Proto však to není ještě lež,
za to vám teď bez meškání
povím vtipy k popukání,
velké jako babylonská věž.
Známo je vám asi,

že po všechny časy,
které jsou a bývávaly,
milenci se milovali:
co je ale láska? —
To vám chci teď povědět,
nežli spočítáte pět.
Jedna, dvě, tři, čtyři, pět:
Od dávných a dávných let
mudrci se namáhali,
by se lásky domakali.
Víte, co našli? —
Zatím modrou mašli,
lásku, tu prý rarach vzal.
Co je tedy láska, hned vám povím —
jen jak se to od mudrců dovím.
Ostatně však také málo
záleží nám na otázce,
co as zvíme o té lásce,
a jak to s ní vždycky stálo.
Ptalť jsem se už bratra na to,
který je počestný švec,
zajisté už tisíckrát
a ten řekl akorát:
Jako je po dešti bláto,
je ta láska divná věc.
Tenť se vám dal na cestu,
by si našel nevěstu,
a když zběhal mnoho mil,
zas se domů navrátil,
avšak v přenešťastném stavu,
láskou ztratil hlavu.
Merčím však na tváři vaší,
jakobyste chtěli říci:
Hleďme, jak ten člověk prášší,
povídá nám samé nici.
Že vše není ze samého zlata,
inu — to je ovšem pravda svatá.
Znáte ale mého pantatíka
kmotra Hromotluka? —
Tenť přec o mně ke každému říká,
že má extrakluka.
A že nejsem snad ošusta
jen tak halabala,
ale chlapík podle gusta
naše Manča prála.
A ta má vám rozumy
jako čtyři dohromady,
není nic, co neumí,
honěna je ve všem všady.
Je to holka jako lusk,
jak se patří buclatá
a jak vdolek kulatá,
není ani cností,
kterých nemá dosti.
Nenosí vysoko bradu,
což mne u ní nejvíc těší,
jednu má jen malou vadu —
že se na každého věší.
Jak vám pravím, nemyslete snad,
že chci ňákou straku malovat,
neboť vždy se řídím jistou
radou svého otce,
abych mluvil pravdu čistou —
jenom jednou v roce.
Avšak že jste slov mých dbalí
byli a mne poslouchali,
za to vám slibuji tedy —
že jsem dnes lhal naposledy.

Ferd. Marjanko.

25.
Prosa Českých hor.

Jací jsou ti naši básníkové
skutečnosti světa blázínkové,
že velebí České hory naše,
a to zvláště chudé Krkonoše!
Já zde přece pěkné časy dlím,
a přec „pěkné časy“ nevidím.
Jim zde vánek libý všady věje,
ptáček v houšti milosladce pěje!
Mně ten libý vítr zdejších lesů
nezdvořile fouká do pačesů;
neznám také zpěvu ptactva vnad,
neb se všady ozývá jen hlad.
Jim se líbí velké vrchy — skály —
romantičnost všemi zvuky chválí!
Divotvorci! — řeknu vám, tak třeba!
proměňte mi kámen zdejší v chleba!
Nebude to také neštěstí,
když nám dáte vrchy roznésti!
I měsíce stříbro vyčítáte,
zlata slunce v plné míře máte!
Zde vás potkávám zas jako lháře!
Kdeže v oupiňku jsou naše tváře?
A pak víte — ze slunéčka zlatého
že již spadla kopa s zlatého.
Z jara — díte — skví se v sadě kvítka!
To je arci velmi křehká nitka,
jíž byste nás mohli z toho ráje
vyvést v úrodné ty vaše kraje!
Z jara skví se arci v sadě květ;
ale — zemský ráj to — na pohled.

Fr. K. Drahoňovský.

26.
V nebi.

Poživ piva plzeňského,
divný měl jsem jednou sen:
zdálo se mi, že jsem v nebi
za vrátného vyvolen.
Úřad ten byl těžký dosti,
neboť lidé druhů všech
do nebeské brány vejít
měli velmi na pospěch.
Jak jen vešel, tu již každý
poučení míti chtěl,
na koho by v nebes říši
se as obrátiti měl.
Jako v tanci přikvapí tu
nepatrný mužíček,
avšak zpanštile se chová
jako první světa rek.
„Mon ami,“ tak hned se táže,
„kde tu salon nebeský,
v němž by vhodné místo našel
slavný krejčí francouzský?“
Angličan tu přivalí se,
zívne, skroutí tučnou tvář,
pak se táže: „Rcete, kde tu
telegrafní kancelář?
Zapomněl jsem paní říci,
že mám na kvap umírat,
ona bydlí v Hydeparku,
chci jí telegrafovat.“
Vídeňák se poohlíží,
kde tu ňáká štvanice,
Rus se u brány hned táže,

je-li v nebi sanice.
Maďar břinčí ostruhama:
„Kde pak tu maj' víno, kde?"
Žid pak praví; „Kde pak, prosím,
dukáty se mění zde?"
Prušák křičí: „Kde pak najdu
v národech tu spory as,
abych přece pro svou kapsu
mohl rekvirovat zas?"
Bavor po pivu se táže,
Turek hledá sídlo žen,
Polák po místě se shání,
kdeby sám moh bydlet jen.

A tak každý s jinou vchází;
naposledy vejde Čech,
ten se táže u vchodu hned:
„Prosímich, kde pak je tu kontribučenský úřad?"

Al. Gallat.

27.

Slib.

Po moři plulo děvče jedenkrát.
Vy ji sic nebudete znáti;
však musíme jí přece jmeno dát,
a proto budeme ji Biankou zváti.
Lodička plula tiše, tiše tak! —
Bylo to v máji, všecko jen se smálo;
a jasný, bez mráčku byl nebe zrak;
však Biance to bylo všecko málo.
„Ach! bouřka! To přec musí něco být,"
Bianka sama sobě notuje;
„na to bych přece jednou chtěla zřít,
jak rozbouřené moře tancuje!"

A stalo se. Neboť od severu
se bouřka strašlivá již kvapem bere;
a silně ryje vlny v jezeru
a s mořem o loďku se pere.
Bianka volá k nebi v ouzkosti:
„Jen tanec ne! pomoz, matičko milá!
Kdo pak to vezme s takou přísností,
vždyť já jsem to ani tak nemyslila!
Ach! vysvoboď mne, Bože! — Spas mne, spas! —
U slunce chci zde tobě přísahati,
že po celý života svého čas
mne slunce neuvidí tancovati!"

A bouře minula. — Přistáli v přístavu;
bylo to městečko Vám velmi krásné.
Tam vidí Bianka, jak ve davu
tancuje množství lidí v noci jasné.
A když je Bianka tancovat zří,
tu nohy se jí maně k taktu mají;
i prsty na rukou si skočit chtí,
i prsty v střevících jí mocně hrají.
Bianka smutně zírá na moře,
jsouc pamětliva, co tam přísahala;
od moře zří k taneční prostoře:
přemýšlí — a již do kola se dala.
I letí v kole jako lehký pták,
jenž k nebesům se v střelném letu vznáší;
a s nebes měsíce zří jasný zrak,
jak tanec všecko ku plesům unáší.
S nebes zní hlas: „„Bianko! běda ti!
třikrát ti běda, žes se svésti dala!
Však budeš toho přísně pykati!
Či zapomnělas, co jsi přísahala?""
„Ach! nezapomněla," Bianka dí;
„však co jsem medle provinila?
Vždyť slunce nyní v Americe dlí,
a měsíci jsem pranic neslíbila!"

Vzdělal *Karel Adamec.*

28.

Advokát ženského pohlaví.

Ne, déle nesnesu to, ať se cokoliv už stane,
by ženy stále byly haněny
a vším tím zlým, jež ve světě se stává,
by ony jenom byly viněny.
Vždyť žena hodná jest, a jestli pochybila,
zajisté mužova to vina byla.
Muž nezná nic, než ženy pomlouvati,
sám — směšná věc! — prý velmi čistý jest.
Avšak co musí žena vytrpěti,
pakliže jeho vrtochy má snést!
Žena jest hodná vždy, a jestli pochybila,
zajisté mužova to vina byla.
Kdyby i žena s celou horlivostí
na muži lpěla, záhy uvidí,
jak muž ji dřív, než sobě pomyslila,
chudinku, z čista jasna ošidí.
A proto tím, žena-li pochybila,
že od muže se tomu naučila.
A byť i žena také vyslyšela
cizího muže slova plamenná,
byl muž to, který ženu svedl,
však žena byla jenom svedená.
Žena jest hodná vždy, a jestli pochybila,
mužova příležitosť vinou byla.
Žena má býti k muži plna laskavosti,
však muž smí býti stále bručivý,
a chce-li jí přec lásku ukázati,
činí to tím, že bývá žárlivý.
Vám, ženy, žádná hvězda blaha nesvítila,
pro vás nebesa pranic nečinila!
Panáček, jenž od dívky košem dostal,
ó, jak ji haní, celý rozsoptěn!
Však chceme-li jen pravdu pověděti,
pak dala kvinde v lásce — bláznu jen.
A proto, dí-li muž, že žena pochybila,
však víme, že v tom jiná klička byla.
Zvědavé jsou prý ubožátka ženy;
však dobře mají, jsou-li zvědavé,
neb kdyby mužům věřit měly,
ó, pak by teprv bylo s nimi zle!
A proto, co jen koliv žena učinila,
vždy při tom ve svatém jen právu byla.
Klepavé jsou prý — stará litanie,
jež od mužů se ženám denně čte.
Ký div! — Mluví-li žena o svém muži,
pak jeho chyby věčně nesečte.
A proto byť si žena také poklepala,
odkudž, ne-li od muže, látku vzala?
Žena je marná — tak zas muži řádí;
však prosím, páni, to se mýlíte!
Kdož pak ji, ríete sami, svedl k tomu
než Vy, již na zevnějšek hledíte?
Kdybyste na zevnějšek nehleděli,
i ženy na duchu by dosti měly!
Já, slovem, na ženy nic nedopustím
a věčně budu jejich advokát,
neb kdyby jich nebylo, co by ještě
příroda krásného nám mohla dát?
A jestli někdy také žena pochybila,
pak — mlčte jen! — to vaše vina byla!

29.

Noemův holub.

Holub, jejž Noe vyslal z lodě své,
by přesvědčil se, zda již suchý svět,
vrátil se, jak je z bible známo nám,
s olivou v zobáčku do archy zpět.
Nedávno tomu, v jisté zábavě
tázal se kdosi mezi rozprávkou,
zda pověstný ten holub Noemův
byl samečkem anebo samičkou.
Mužové tvrdili, že samečkem,
však ženy samičku z něj chtěly mít;
z toho pak prudká hádka povstala
a nikdo nechtěl v míru povolit.
Ba krásné dámy v prospěch samičky
konečně přísahaly na svou čest,
dokládajíce tím své tvrzení,
že pouze žena poslem míru jest.
Konečně vyvstal starý jakýs pán
a ukloniv se dámám takto děl:
„Neračte zapomenout, paničky,
že holub v zobáčku olivu měl.
A proto tvrdím, že to sameček.“ —
„„Proč?““ spustí dámy starou notu svou.
„Poněvadž ženy, — račte odpustit, —
zobáček jaktěživy nezavřou.“ —

J. J. Stankovský.

30.

Co je strašnější rozbouřených živlů?

Strašné jest povětří ve svém vzteku,
kdy se rozpoutalo v bouře jeku!
Stromy vyvrací a větve kácí,
nezná odporu, vše u vír schvácí.
Strašné jest i země otřesení,
anož celé kraje v pouště mění:
dol se plní, hora propadá se;
města mizí, propast otvírá se.
Strašný jest i ohně plápol zžírný,
kdy se nese na byt tichý, mírný:
staletí co dlouhá stvoří,
v okamžiku krátkém na prach shoří.
Strašná jest i přívalných vod síla,
kdy se v pustošiné v dol vylila:
domy boří, bráze, břehy trhá,
spousta odkaz její, kam se vrhá.
Avšak strašnější, než vichr ve své zdoře,
nežli zátřes země, než plamenné moře,
strašnější, než vody síla divá,
jesti — stará panna vdavek chtivá.

31.

Tatík a senek.

Milé senko, věro, čas je tode,
abes přestal decke seděť v kóté;
za čtvrť roko legrutyrka bode, —
neoženiš-le se, odvedó tě.
Já so staré, slabosť jož mě zmáhá,
nechco se vic chrtóseť a sóžeť!
ať se zasé mladé s grontem tahá, —
já začénám po pokojo tóžeť.
Obhlidna se o nás po dědině
přezné se mně, kerá se ti lébi,
alebo di dáléc, — do Chropině,
ešle tě jich o nás ešče chebi.
Ale to tě pravim, abes hleděl
hezke brzo námlove si spraviť!
Jako že so tvuj tatik! za šest neděl
mosi se jož o nás svaťba slaviť.
„Ó nemlovte mně o tem, prosim Vás,
a slešte přec muj ózkostievé hlas!
než bech se ženil, (na mó milo!)
radš dám se na vojno v to chvilo!
Vám belo dobře, milé tatičko!
Ve ste si brale našo matičko, —
a já — (ó radš chco ležeť v hrobo!)
já mosel bech vziť — cezi robo!

Keselka Slanovodské.

32.

Zbožný zlosyn.

Honzík Kradohlávek z Šelmoboud,
dlouhoprsté společnosti
oučinkující to spolunoud,
v provozování svých záměrů
mnohé míval mrzutosti.
Brzy o trhu
kramáři ho zmalovali
od paty až do hlavy,
tu zas v hospodě mu naklepali —
takže z ran a šatlavy
ani téměř nevyšel.
„Odkud to as pochází,
že mne samá nesnází
stíhaj?“ sám u sebe přemejšlel.
„Dobře se v svých věcech znám,
hbitost v prstech také mám,
a přec mne ti chlapi
pokaždé polapí.
Ale jak se mi to zdá,
příčina v tom bude ta:
že jsem jako šlak
nepobožný býval;
proto mi šlo všecko naopak,
samé neštěstí jsem míval.
Musím se v svém živobytí
trochu polepšit,
bych se takto stíhání a bití
ňáko mohl zbýt.“
Spasitelným předsevzetím naplněn
hned na druhý den
do sousední osady
s večerem se ubíral,
bohatému šenkýřovi by tady
něco takhle jenom vzal;
nebo od té doby,
co slib polepšení učinil,
svatosvatě sobě umínil,
krádež více že neztropí.
Bylo tma jak v pytli,
ani hvědy na obloze nezakmitly.
Asi k jedenácté hodině
přiloudal se Honzík k hospodě,
před komorou zvenčí zastaví se tiše,
ledva dýše.
Ohlíží se, uši napne,
a když nikde ani pes neklapne,
sundá s ramena
motyku a rýč,
podkopávati se počíná
řka: „Bůh se mnou a zlé pryč!“
Tak se podkopával

pozvolničku;
při práci své modlitbičku
pilně odříkával,
aby Pánbůh vše zlé od něj odstranil,
zvlášť před šelmou člověkem ho zachránil.
A tak pořád, až si díru vyklubal.
Dříve, než se do lezení dal,
požehnal se kříže znamením
řka: „Teď Pánbůh napřed, já za ním.“
Šoup! a již je v komoře.
Sirkou škrtne a při světle
zhlídne truhlici; tu hnedle
zlodějským si klíčem otevře.
Trefa! měšec dukátů
zrovna mu pad' do drápů.
„Když mně takto Pánbůh přeje,“
Honzík radostí se směje,
„musím jeho přikázání
ještě víc si vážiti!“
Tu si na strnádky ještě posvítí;
pak se dal do počítání:
„Jeden, dva, tři, čtyry, pět, šest — tak,
vy půjdete se mnou!“ Sedmý však
stranou klade řka: „Ty zůstaň zde!
nebo „Sedmé nepokradeš!“ psáno je.“
A tak pořád počítal:
Jeden, dva, tři, čtyry — v stejné míře;
sedminu tam zanechal,
s ostatním se šaužíroval k díře.
Ale jaká nehoda!
Tu ho kdosi vzadu za krk popadá;
šelma hospodský ve zvyku měl,
stavení že v noci častěj' obcházel;
ňáký šramot ucítil,
v komoře se skryl —
a teď Honzíka
chudáka
zabavil.
„I ty duše poctivá!“
šenkýř jaksi beze zlosti
Honzíkovi domlouvá.
„Vždyť jsem nad tvou šlechetností
celinký ten tam!
Jak ty Boha na paměti máš
a jak pěkně jeho přikázání znáš!
Ale že i já je znám,
hnedle tobě důkaz dám.“
Na to pana Honzíka
popad' za palici,
potom hezky s vysoka
rozpřáh sukovitou lískovici,
a pak jednu mastnější než druhou napořád
vedle sebe po hřbetě mu klad'
počítaje: „Jedna, dvě, tři, čtyry — tak,
vy mu náležíte!“ — Pátou však
pustil mimo řka: „Ty zůstaň zde,
neboť „Páté nezabiješ!“ psáno je.
A tak po hřbetě mu bušil
jakoby po mlatě,
až se Honzík svatosvatě
zaříkal a dušil:
že chce raděj do umdlení pracovat,
nežli ještě jedenkrát
tak se dát
svochlovat.

Jos. Ehrenberger.

33.

P a s.

Kdo cestuje, ten něco zví, —
kdož bude tomu odporovat!
A proto, páni laskaví,
o tom chci Vám teď vypravovat.
Neb cestoval kdys jakýs muž,
až přišel na hospodu;
a náramně byl zemdlen už
od dalekého chodu.
Když si byl hezky pochutnal
na pečeni a pivě,
pospíchal, aby dál se bral;
chtělť doma býti dříve.
A k hranicím jest hezký běh,
tudíž pospíšit musí,
by došel ještě na nocleh
ku známé, zlaté husi.
Tu když už dále chtěl se brát,
hospodský zpomíná si,
že na hranicích ukázat
pocestný musí pasy.
„Zdaž také tento pas svůj má,
jak tam to chtějí míti?
Jinak — a on to přece zná —
nemoh' by dále jíti.“
„Pas? — Ach! pas nemám nižádný!“
pocestný smutně praví. —
„Oho! — toť kasus závadný!
Toť rce Vám rozum zdravý,
že nepustí vás věru dál;
dělejte, co dělejte,
a byť jste tam i věčnost stál!“ —
„Ach! prosím, radu dejte!“
Hospodský, jeden z veselých,
dlouho se nerozmýšlí.
„Musíte vtip si ztropit z nich,
s chytrostí mnozí z bryndy vyšli.
Zde lístek jídelní Vám dám;
ten s kuráží ukažte tam,
však nesmíte se báti,
budou-li se Vás ptáti.“ —
I stalo se. — Když k hranicím
náš cestující přišel,
tu k němu krokem kvapícím
hraniční strážník vyšel.
„Hej! voni! Jak pak — mají pas?
sic dál nemůžou jíti!“
Tak bručivý naň hřímá bas.
Náš chudák mráz už cítí.
Však sebral se a nelení
a do kabátu sáhne,
a z něho lístek jídelní
s kuráží hned vytáhne.
Strážník otevře vážně list,
zdaž žádný háček není,
však sotva že započne číst,
náhle obličej změní.
„Vepřovou hlavu? — Ajajaj!
Uzený jazyk? — V pravdě!
Cože, oni prý také maj'
telecí mozek v hlavě?
Smažené nohy? — Totě div!
A husí játra taky?
Ne, kdo to viděl jaktěživ!
A kde mají ty raky?
Však běda! co tu stojí dál!
Tak žabí stehna mají?
Ne, toť nevidět v šíř i dál

po celém světa kraji.
I tu maj' čerstva ten pas svůj,
sic stuhnu jako kámen,
a jdou, Pánbůh je opatruj,
nešťastný muži! Amen!" —

Přeložil *K. Adamec.*

34.

Opatrnost.

„Vždycky dobře, v pravou dobu
opatrný, moudrý býti!
po oučinku zlá jest rada;
po skutku, aj, kde ji vzíti?"
Tak pan Hynek povážlivým
rozjímáním k sobě praví;
a již věci provedení
celou jeho mysl baví.
Na svém domě dá si zřídit
onen stroj, jenž blesku brání,
který škodné, zkázy plodné
rány hromu porozhání.
Nač se moudrá opatrnost
nyní v jeho mysl hostí?
Dávno ve svém domě bydlí.
Neznal dřív té pozornosti? — —
Právě nyní musí nejvíc
dům svůj chránit — pro nehodu:
nyní, jako nikdy dříve,
jest mu třeba hromosvodu.
Hromosvodu? proč těch výloh?
Co to chce s tím dílem novým?
Zvláštní musí věc to býti:
příčinu? aj, hned ji povím!
On se chystá v krátkém čase
měnit stav, se oženiti:
tuť on ví, že v jeho domě
často bude — hromobití!

Fr. Doucha.

35.

Horlivá vlastenka.

Zvěstuju vám o vlastence velké;
nemyslete, že to řeči mělké!
Činy její slavné jsou a skvělé;
šlechetným všem ona stojí v čele. —
Aj, což velikého vykonává,
že ta chvála slušně se jí dává?
Jistě otčinu svou drahou slaví,
nad všechnu ji světa krásu staví!
Tož jí chloubou skvělost časů dávných,
kde se leskly děje otců slavných!
Národu co k blahu, ku prospěchu,
jistě podporuje v činném spěchu!
Kdoby pochyboval, že vždy ráda
oběť přináší, kde vlast ji žádá?
Jazyk mateřský, ten krásný, drahý,
v úctě míti, jistě cit jí blahý!
Čistou mluvit řeč a bez přívěsků,
zajisté v tom hledá svého lesku!
Národní vždy vychování ctíti,
jest jí drahým pokladem se skvíti.
Divadlo, toť slasť jí po vše časy,
mateřské kde řeči slyší hlasy!
V besedách, aj, ona jistě bývá,
šlechetnou kde stránku rozkoš mívá;
kde ples družen k citu národnosti,
jenž se ve spanilém srdci hostí! —
To vše jistě vrchol její zdoby,
kterou zářit touží každé doby! — —
Zda v tom ve všem vlastenkou se jeví,
skrovné slovo mé vám říci neví.
To jen vím, že české spisy drží,
výborně z nich k zisku svému trží.
Drží je . . . a stříhá na pružinky,
by tím zatáčela . . . kudrlinky! —
Nu? zda na vlas-tenku nemá práva?
Za to vlas-tenství . . . jí hlučná sláva!

Fr. Doucha.

36.

Divotvorný doktor.

(Deklamace pro dámu.)

Matinko! teď jdu od doktora právě,
to je Ti velmi hodný pán;
hledí tak laskavě a usmívavě:
ten jistě samým nebem jest mi dán. —
A skoro dvě hodiny jsem tam dlela,
a on se Ti mne na vše vyptával,
až jsem mu všechno na vlas pověděla,
jaké mám bolesti a jaký žal.
Jak darmo často očekávám psaní,
a jak přec nemožno mi usnouti;
a jak, ač v kamnech není louče ani,
přec mním, že musím horkem spráhnouti.
A když přec usnu, jak ti snové zase
mne počnou vždycky hrozně strašiti,
že Jeník chytá mne, jak vždy mi zdá se,
až ze spaní se jmu i plašiti.
I to jsem řekla, jak na levé straně
vždy cítím stálé jakés píchání;
že zdá se mi, jak v srdci mém se maně
cos neznámého stále prohání.
Když žnu s Jeníkem, jak jsem roztržita,
— ne snad, že hověla bych zahálce —
že často jsem již srpem místo žita
se do krve až řízla do palce.
I to jsem řekla, jak jsem přinesla Ti
z zahrádky růže místo česneku;
jak jsem, když Anče přišla k svatbě zváti,
se třásla jak po velkém útěku;
a když chci do knížek se o mši dívat,
jak písmena mi v knížkách skákají,
a jak na kůru počne Jeník zpívat,
že vždy a vždy se dech mi zatají.
A když jsem všecko z gruntu pověděla,
tu začal se Ti jaksi usmívat,
a za chvilku jsem papír v ruce měla:
„Dej matce to, to budeš užívat!"
Já na cestě, co psáno tam as, hledím,
a hle! toť divná věc a veliká!
On předepsal mi — jak? ni sama nevím:
„Ohlášky, faráře a — Jeníka!

Z Castelliho přel. *Karel Adamec.*

37.

Statný rek.

Při obědě při polévce
sedí se svou ženou švec;
on má tupý, ona ale
břitký jazyk jako meč,
ona stále klábosí,

on však zcela tiše jí;
náhle milý mistr vstane,
v zlosti praští o stolek:
„Bude-li pak mezi námi
přece pokoj vespolek?!“ —
Paní mistrová naň koukne
a pak sobě chutě houkne:
„Ty že mně chceš odmlouvati?
I ty pra — pra — — zrovna ne!
Tebe nebudu se báti,
nebudu, a ne a ne!“
Při tom zlostí udeřila
rukou na stůl na jisto,
tak že oběd na podlaze,
rozbito vše na čisto;
načež do kuchyně pospíchala,
aby koště sobě za zbraň vzala.
Milý muž se zamyslel,
strachem vlezl pod postel;
žena, když se vrátila,
po muži se marně shání,
odskočila k sousedce,
kde se znova dala v lání.
Ubohý švec, ustrašený
na světlo zas vylízá
a pak třesoucím se hlasem
učenníka svého ptá:
„No, Františku, co pak říkáš?
Jakže jsem se držel, teď mi zjev!“ —
„„Velmi statně, pane mistr,
jako s křížem onen lev,
na Karlov jenž vozí vodu;
vidím-li jej kolikrát,
jak se vleče, jak se loudá,
vždycky se mu musím smát.““ —
„I ty hňupe! to je osel,“
praví švec uzardělý. —
„„Vždyť je dobře, pane mistr!
voni zrovna jako on se drželi.““ —

G. Miškovský.

38.

Markytánka.

(Deklamace pro dámu.)

(Musí se přednášeti hned po „Vysloužilci“.)

Nadělal ten starý hluku,
jakoby byl někdy býval
hlavou celičkého pluku!
Ty-li jeho řeči poslouchám,
věřte, div že sobě nezoufám;
neboť, abych se vám přiznala,
než jsem nynějšího muže svého,
mistra ševce poctivého,
za manžela dostala,
neseděla jsem s ním vždycky u verpánku,
sloužilať jsem jednou před časy
v Lajdonově pluku též za markytánku.
Chlubí-li se Janek, že byl pluku hlavou,
byla já jsem jistě jeho rukou pravou:
já jsem celá vojska udržela;
neboť, když již každý jednotlivec
mdlobou padal jako hnilička,
aj! tu kolovala moje lahvička,
a za chvilku vidět jste jej měli,
byl vám jako vyměněný:
tváře mu jen hořely,
z očí blesky sršely,
a když táhl potom do boje,
dokázal, co jindy nedokáže.
A kdo dodával mu té kuráže?
Já! — Já samojediná
slavných vítězství jsem dobyla! — —
Jindy zas, když jiné markytánky
pravou samožitnou prodávaly,
že až po ní všichni vrávorali,
já ji čistou vodou ztenčila
a tak sílu její zmenšila.
Když pak jiná vojska měla
s vrávoráním všeliké nesnáze,
já jsem pěkně udržela
vojsko své u rovnováze. —
O tom Švarcinberku nadělal
tu ten Janek tolik hluku,
že mu jednou po přátelsku podal ruku
a pak že mu na rameno poklepal. —
Toť jest ňákých rantů dělání! —
Vždyť to není výsledek tak skvělý,
o tom je už přesvědčen svět celý,
že ti milí velcí páni
libují si velmi ve klepání
a že nejmilejší jich je holeček,
kdo je notný — zvoneček! —
A když o vlídnosti Lajdonově
dělá Janek celé kalendáře,
vímť já o něm celé kroniky!
Bylť on kamarád můj veliký
a přečasto štípnul mne do tváře.
Abych se vám upřímně však vyznala,
já jsem tenkrát Janka ráda vídala;
nu, a Janek nebyl také z kamena, —
vázalať jej ke mně láska plamenná;
se svou ale žárlivostí
nadělal mi mnoho zlosti,
o té vrabci na střeše si povídali!
Bylť vám žárliv jak ten mouřenín,
— „O tělo“ mu tuším přezdívali.
Jednou — vím to jako dnes —
stojím s Jankem v libém objetí,
když tu mladý oficírek,
tak lehounký jak větýrek,
zrovna k nám si přiletí,
mne si libě prohlídne,
a pak praví k Jankovi:
„Janek, auf majnes parol donére,
dajne médl frdýn ale ére“ —
Při tom pošoupne si čepičku,
a vlípne mi malinkou . . . .
inu, tu nejmenší hubičku. —
Já tu na něj přívětivě oči zvednu,
a on čtverák vlepí mi pak ještě jednu.
Já si myslím ve své hlavě:
ten bude mít radost, klučina,
že se tak velkému pánu
zalíbila jeho dívčina.
Ale Janek, jak když do něj střelí,
zčervenal a zase zbledl celý,
na patě se potom otočil
a hned hajdy! k svému stanu.
Já tu celá poděšena
dám hned s Bohem svému pánu
a jdu za ním
Ale to vám bylo zhlížení!
Prosím, pláču, hladím, —
nic však naplat, —
hněval se, a žádné smíření! —
A teď máte o něm vše již vědět:
on mne pro tu hloupost nechal sedět!

Já však, že bych se přec byla ráda provdala,
musela jsem Bohu děkovati,
že jsem svého nynějšího dostala.
Jankovi to ale neodpustím,
a jakmile někde se ukáže,
aby dokazoval své kuráže,
hnedky za ním do boje se pustím! — —
Pročež, moji drazí, nevěřte mu nic,
pochází to všechno z chlubných plic;
mně náleží všechna sláva,
já mám věru většího k ní práva! — —

Vlastimila Růžičková.

39.
Korsikán.

To moře, jakby hřbitov,
tak tiše spočívá;
a v něm ostrov Helena
jak hrob tam vyčnívá.
Vše ticho tak a mrtvo,
jak v oné hrobce tam,
kde velký císař dřímá
sen věčný sám a sám.
Jak na věčné by časy
život tu vypuzen,
by spící rek ten v hrobě
nebyl zas probuzen. —
Tu náhle k hrobu kráčí
zahalen v plášti muž;
bol dávný v jeho zraku
a v pravé ruce — nůž.
Jest Korsikán to starý,
jenž, on když kraloval,
po jeho boku věrně
dost často bojoval.
„Nuž tedy, věčný Bože,
když on již spočívá,
nač v těch mých starých žilách
krev ještě probíhá!
Já jeho zřel kolébku,
já jeho viděl hrob;
ó kde ta všechna sláva
z těch dávných, krásných dob!
Nač dál mám ještě žíti,
když jeho není víc!
O směle tobě kráčím,
ty chladná smrti, vstříc!
Ty památko má drahá,
ty věrný noži můj,
jak v sečích sloužívals mi,
tak teď mi k službě stůj!“ — —
Tak volá; — nůž se blýskne —
— zas ticho hrobové —
už míří — bodá — bodá — —
do kýty skopové!

Z Langenschwarze přel. *Karel Adamec.*

40.
Překvapení.

Společnost v domácím kruhu
baví se; tu vypráví druh druhu
nehody, příhody všeliké,
bezpráví a vraždy veliké.
V barvách strašných hrůzy války líčí,
anaž ve Francii zuřila;
kterak Němec napořád vše ničí,
páše vraždu, jakáž nikdy nebyla.
Zubožen tak národ hrdý,
že se nevzkřísí za mnoho let.
„Nezasloužil tento osud tvrdý!“
dodal k prvnějšímu naposled.
Společnost zadumaně teď sedí,
myšlenkám jen pouští volný běh,
hned zděšeně ale vzhůru hledí:
v pokoji tam hřmot a chůze spěch,
běhání jak od desíti koní,
vrzot, jak by otvíral kdos skříň,
teď cos křučí a zas se to honí,
rána v dvéře, které vedou v síň.
V pokoji je zloděj — jinak není;
zdali sám jen, nebo jich tam víc?
Na ně jen! A nikdo již nelení
žádnou bázeň lichou nejevíc.
Jeden béře v obě ruce meče,
druhý pušku, třetí jinou zbroj,
sekeru ten, jiný šavli vleče;
tak se ženou v krvavý snad boj.
K pokoji se celá tlupa béře,
právě tam písk někdo silně — slyš!
Otevrou teď prudce celé dvéře,
vidí — kočka že jen chytla myš.

F. H.

41.
Večerní písně.

I.

Mne božstvo na svět vyhnalo,
bych pitomě tu bloudil,
z křaplavé lyry citů svých
mrzuté zvuky loudil.
Osud se na mne ušklíbá,
slunce mi svítit nechce,
musím tu těžce pracovat,
a jíst a pít jen lehce
K tomu mám stále poslouchat,
že jsem ježatá hlava,
čímž se heboučkým vlasům mým
velika nečest stává.
Das aby již ten život vzal, —
a pak má člověk zpívat!
Hlady a dlouhou chvíli již
nestačím ani zívat.
Jen kdybych moh' ten čas zabít,
pak by mi lépe bylo;
potom tak ňákou subvenci — —
o což by se to pilo!

II.

Když se tak někdy pod večer
tam na ty hvězdy dívám,
jak pluji tiše blankytem,
tuť obyčejně zívám.
A zívám tak, až v očích mých
počnou se slzy chvěti,
i zavru je — a vidím, jak
drak letí na koštěti.
A když za hory zaletí,
vyskytne se zas jiný,
i hrůzou se pak zahalím
skrčiv se do peřiny.
A vroucně nebi děkuji
vždy třesoucíma rtoma,

že nejsem dosud ženatý —
že nemám draka doma.

III.

Až jednou skončím žití pouť
jsa hotov s marcipánem,
natáhnu svoje kamaše,
přestav být pozemšťanem:
pak, prosím, kupte velký sud
a na hrob mi jej dejte
a skrovnou moji mohylu
mi chmelem posázejte,
abych se aspoň po smrti
s tím přítelem svým shledal,
kterého celé žití své
jsem marně v pivě hledal.

E. Z.

42.
Také odpověď,

čili:

Není všecko zlato, co se třpytí.

(Truchlivá romance k obveselení mysli mládenců a panen.)

Slyš, jaké to šepotání
tam v besídky úkrytu?
či to tajné větrů vání
při měsíčním úsvitu?
Milán před svou milkou klečí,
lásku, věrnost přísahá,
od ní roztouženou řeči
lásku opět vymáhá.
„Srdce mé i život, Míno,
tvoje — tvoje jedině;
tebou ale povržíno
zhyne co květ v pustině.
Rci —“ V tom dívka odvrácená
rukou tvář si zakryla,
jakby citem zachvácena
sama s sebou válčila.
Ruka klesla, Míně v oku
zaleskly se slzy dvě
jako klidná u potoku
krůpěj rosy v květině.
Ptá se Milán v blahém chvění:
„Míno, ty jsi plakala?“
Načež ona v uzardění:
„Já? ach, já jen — zívala!“

K. Chroust.

43.
Zamotání.

Potkal jsem svou zmilenou milenku,
v uzounké jsem uličce ji potkal.
Já tu: „Vari! Z cesty se mi uhni!“
Ona: „A já z cesty neuhnu se!“
Tu, když přece rád bych se byl prodral,
zachytí se nohavic mých sponka,
zachytí se v nohavici její.
Nepovolí sponka zaokrouhlá,
nepovolí nohavice pevná;
dívka táhne — přitáhne mne k sobě.
Sehnu se, chci odepnouti sponku,
zachytí se řetěz od hodinek,
zachytí se za ten její pásek.
Nepovolí kroucený řetízek,
nepovolí pásek její pevný.
Ještě blíž mne k sobě táhne dívka.
Sehnu se, bych řetízek odepnul,
zmotají se černé moje kníry
s dívčinými havranními vlásky.
Tvář se setká s tváří, ústa s ústy.
A tu — co? Já políbil panenku,
líbal dvakrát, možná také třikrát;
kdyby počítal kdo, snad i víckrát,
za ruku vzal na to, veď ji domů.
A tu pěkně vše jsme rozmotali,
snoubili se, teprv zulíbali!

Ze srbského.

44.
Večerní dumy.

I.

Jaké množství hvězdiček
na nebi se sejde,
jak jen zlaté sluníčko
spánku v náruč vejde!
Co je tu za hádání:
že prý jsou to světy —
milující dušičky
aneb rajské květy.
Však ne! — Dvaciášů to
vykoupené duše: —
měsíc-tolar, jejich král,
mezi nimi kluše!

II.

Měsíčku můj milý!
ty jsi na nás hleděl,
když jsem, s ní se bavě,
u potůčku seděl.
Když jsem v zanícení
ruku její chopil
a jí v modré oko
horoucí zrak ztopil.
„Jak té luny,“ volám,
„tvář se v vodě skvěje:
tak tvůj obraz v hloubi
duše mé se chvěje!
Dívko, drahá dívko!
ach, ta duše moje
po tvé lásce touží, —
kruté snáší boje.
Bez tebe vše pusto —
můj tys ráj, mé nebe!
Mluv, kdy budu svojí
nazývati tebe?“ —
Ona na to — třeste
světové se věční! —
„Jdou a neplaušujou —
myslej', že jsme dnešní?!“

Silorád Vokáč.

45.
Trágická historie.

Už generál se probudil,
statečný generál;
on v noci předivný sen snil,
a ten ho polekal.
On v nebezpečí všelikém

jak pevná žula stál,
však po tomto snu velikém,
po tomto snu se bál.
Jaký to sen as musel být,
jejž snil náš statný rek?
Co jej přec mohlo probudit,
že ponejprv se lek'?
On, jenž se v seči nezachvěl
a smrti vzdoroval,
jaký to sen as přece měl,
že se ho rek náš bál?
Byla to válka, mor a hlad?
byl to snad smrti sten?
Byla to zrada, vražda snad,
jimiž byl probuzen? — —
On snil, že — kdož se nebát můž' —
od dneška čítajíc,
má na munduru každý muž
mít o knoflíček víc!

Hoffmann v. Fallersleben.

46.

Zde se zvoní.

„Zde se zvoní" stálo psáno,
já si myslím: Nevídáno!
proč bych trochu nezazvonil?
Tu pak mi hned zotvíráno,
švihák se mi dvorně klonil,
ptaje se, co as poroučím?
Já, že nic, že jsem jen zazvonil,
bych, co stojí venku psáno, vyplnil.
Se švihákem pak se loučím. —
Po nedlouhém na to čase
jdu okolo krámu zase;
„Zde se zvoní, když je zavřen krám"
stojí psáno; já se v duchu ptám,
pakli zase zvonit mám?
A když, že zavřeno, zkusím,
vidím, že zas zvonit musím.
Zvoním tedy; aj! tu švihák ode včíra
zdvořilostí div že neumírá,
ptá se zas, co as poroučím?
Já, že nic, odpověď dám,
že jsem zvonil, anž byl zavřen krám.
Pak se s krámem zase loučím. —
Druhý nebo třetí den
byl již nápis přilepen:
„Kdo chce v krámě něco koupit
a nemůže otevřít,
dříve nežli míní vstoupit,
musí trochu zazvonit."
Dobře! myslím; zvoním přece:
švihák se vyřítí z klece,
zdvořilost starou na jevo dává,
co že chci, se mne vyptává.
Já, že jsem jen proto vstoupil,
že bych rád si statek koupil;
on, že nemá v skladě statky,
že jen střížné zboží vede;
já, proč tedy činí zmatky,
nápis že každého svede,
anž tam není vyznačeno,
co jest v krámě vyloženo.
Pak se švihákn poroučím
a navždy se s krámem loučím.
Pak-li toho již byl konec?
Pověděti nejsem v stavu;
já jsem jednak šetřil zvonec,
jednak švihákovu hlavu.
Podobizna to pedanta,
kritikastra, mudrlanta,
který, ať si chytr, ať si hlup,
nalezne na dlani chlup;
který, buď si vaše dílo,
až se podívat naň milo,
nalezne v něm přece vadu.
Pročež upřímnou vám dávám radu:
Ať se durdí ti neb oni,
pište vždy jen: „Zde se zvoní."

Frant. Hajniš.

47.

Čím bych si přála být.

(Deklamace pro dámu.)

Dost často sobě myslím:
O kéž jsem sličná tak,
bych mohla oslniti
svou krásou lidský zrak!
Mít koralové rtíky
a zuby perličky,
do brady malou jamku,
na tvářích růžičky:
jak blahá potom naděje,
že nakloním si toho,
kterého chovám v srdci svém
a miluji tak mnoho!
O šperky nic bych nedbala;
nač zlato, drahé kamení?
Vždyť krása, je-li líčena,
se proto výše necení.
V blankytně modrém oku
lze celé nebe zříti
a úsměch lásky plný
dovede okouzliti.

Ach! já sice nejsem ani tuze modrooká, ani moc krásná a okouzlující; ale

chtít milovanou dívkou být —
to přání, tuším, mohu mít?
Bohatství — čtla jsem kdesi —
je přelud, klamný sen,
a šťastným zvát se může,
jen kdo je spokojen.
Dost možná, že to pravda;
však míti peněz dost,
to asi také tvoří
nemalou blaženost.
Vždyť hlavu boháčovu
tak mnohá bouře mine,
v níž chudas opuštěný
bez slitování hyne. —
Aniž bych statky plýtvala,
aniž bych skoupě spořila,
já — kdybych byla bohatou —
vše moudře bych si zřídila:
do plesů, na koncerty
bych často chtěla chodit,
a zvláště do divadla
se ráda dávám vodit. —

Nu což! Tak bohatou nejsem, abych si dopřála zábav dle libosti; ale

chtít peněžitou krásou být —
to přání, trvám, mohu mít?
Také bych umělkyní
se ráda chtěla zvát,
bych mohla pěkné básně
ve verši plynném psát.

O vlasti své bych pěla,
o českém národu,
a lásku opěvala
i zlatou svobodu,
tu krásnou lidstva volnost,
jež Bohem na svět dána,
od mrzkých násilníků
jest v poutech ukována. —
Leč velebím-li svobodu
co blaha hlavní podmínku
a přeju-li ji každému:
přec sama dělám výjimku
z pravidla obecného,
a nechci si ji přáti.
Proč? — Inu Bože, pro to,
že chtěla bych — se vdáti!

No, a toť přání dosti skromné, které by se mi mohlo splnit; aspoň spíš nežli touha po umění: já umělkyní nejsem, ale

chtít na Parnasu trochu žít —
to přání přec snad mohu mít?
Však nejen perem vládnout,
být slavnou v básnění —
já chtěla bych i mocnou
být v slovu, v řečnění.
Na vyvýšeném místě
bych stála před davy
a v duši bych jim hřměla
bez velké obavy:
„Nebuďte netečnými,
vy bojovníci Páně!
A padnete-li v boji,
vlasť ověnčí vám skráně,
a národ — ten vás zachová
ve vděčné svojí paměti,
abyste byli příkladem
po všecka příští století!“
A posluchači, jati
tím vzletem řeči mojí,
by jistě zavolali:
„Jsme připraveni k boji!“

Ach, ano! krásná to věc, slynout jako řečník, jenž slovem mocným pobádá k činům slavným: takovou řečnicí já arciť nejsem a také nebudu; leč

aspoň kloudně deklamovat chtít —
to přání, prosím, mohu mít?

E. Just.

48.

Chytrost — žádné čáry.

Háta byla děvče jako lusk,
měla také hezké věno
a od mámy uloženo
hejno plátna, příze, kanafasu,
a přec, skorem k víře nepodobno,
přece nevábila mladou chasu. —
Každý ví, jak děvče bolně vzdychá,
má-li žíti bez ženicha;
proto také naše Háta milá
skorem jenom živořila
Odkud, ptáte se, nehoda taká?
Byla, chudák, příliš krátkozraká! —
Konečně i naší dívce milé
vypršela dlouho ždaná chvíle:
přihlásil se ženich z blízké vesnice.
Háta uleknuta velice,
v bázni, by vše nezkazila
a ženicha opět neztratila,
mnoho nocí probděla,
jak by chybu svoji ukryla.
Tu se v hlavě její rozbřeskne
a na tváři radost zaleskne.
„Tak to půjde!“ volá, „a já přec
dostanu se pod čepec!“ —
Ženich přišel vyfintěný
s pozdravením od pantáty
stranu — tentonc — oženění,
stranu věna — stranu Háty.
A když se mu Háta sama představila,
skoro se mu zalíbila.
„Škoda,“ myslí, „že, jak lidé dí,
toto děvče dobře nevidí!“
Háta, pochopivši hravě,
co as vězí v jeho hlavě,
nemůž se už ani dočekati,
by mu mohla opak dokázati.
Když jej náležitě uctili
a skorem již smlouvu zapili,
provází jej přede vrata.
„Aj, hle!“ — zvolá náhle Háta
od dveří ze značné dáli,
„kam jste mi tu jehlu dali:
tam ve vratech zapíchnuta vězí!“
Ženich plu je podivení. —
Háta spěšně k vratům běží,
aby jehlu, jižto spatřila,
jako u vítězství dobyla,
našla ale chudák špatný vděk —
neb pro jehlu běžíc padla přes špalek.

Karel Adamec.

49.

Lakomec.

Na obě oči jistý lakomec
na stará kolena svá oslepnul;
ač velmi nešťasten, byl by se přec
denního světla navždy odřeknul,
by slasti nemusel též vále dát,
v níž kochával se druhdy nastokrát,
kdy totiž notné kupy dvacetníků,
jež pilně ukládal si do truhlíku,
každý den prohlížel a s radostí
svůj pohled nořil do jich bělosti.
Nemohl nijak utlumit své přání,
by vlastním okem zřel své požehnání,
a proto, smutně dost se při tom tváře,
do města poslal sobě pro lékaře,
prose ho s pláčem, by jej z ochoty
vyhojil z obtížné mu slepoty.
Doktor ho prohlédne a vece pak,
že ještě možno navrátit mu zrak,
a že je pomoci mu ochoten;
že žádá však, bude-li vyhojen,
za práci svou a za čas zmařený
i za léky sto zlatých odměny.
Však na to, zblednuv jako sníh,
skoro již s pláčem vece lakomec:
„Tak mnoho žádat, toť je pravý hřích;
ach mějte s chudým mužem milost přec!“ —
Však doktor věděl jako celý svět,
že vydřiduch ten tolarů má víc
než mnohá z našich státních pokladnic,
a proto dí: „Nuž, pane, naposled:
jen tenkráte, sto li mi zlatých dáte,
jak dříve denní světlo uhlídáte;
za tolik přece zrak váš stojí;

nechcete-li, nechte mne na pokoji!"
A již svůj klobouk bere a svou hůl,
by k jiným pacientům dohlednul.
Tu slepý, jenž by rád prohlédnul přec,
doktora hbitě chytne za límec,
a nutě ho, by chvíli sečkal jen,
již skříni otvírá; a rozčilen
bankovku dávaje pak doktorovi,
těmito odbyde ho slovy:
„Vy, pane doktore, jste trpký host;
však zrak je zrak, a já bych viděl rád;
víc ale nedám nežli padesát;
já mám jednoho oka také dost.

Dle *Castelli-ho.*

50.

Postilion.

Nic nad zvuk neznám trubičky,
když troubí postilion,
že v psaních veze hubičky
a každou za milion.
Pojď ven, ty zlatá děvečko,
pták lépe nedoletí,
přilítlo k tobě srdéčko —
zde mám je pod pečetí.
Panenka pečeť rozlomí,
jak mák jí zaplane líc —
tu milý dává vědomí,
že líbá do statisíc.
Hned lístek k srdci uloží,
a v srdci počne to hřát,
jak když se v růže položí
a slyší anděly hrát.
Ten lístek vezme k noclehu,
s ním bude o nebi snít,
sny půjdou v tichém úsměvu
jak zlatý hvězdiček kmit.
Ten lístek vezme do stáří,
s ním v mládí doletí zpět,
že jeseň zjihne ve tváři
a počnou slavíci pět.
Ba ještě v smrti přeletí
jí na rtech zpomenutí,
že duši slyším vyznětí
co sladké vydechnutí.
Nic nad zvuk není trubičky,
když troubí postilion
a v psaních veze hubičky
a každou za milion.

V. Hálek.

51.

Praktiky židovy.

Napsal Itzig na své dvéře:
„Kdo sem pro půjčku se béře,
platí u mne 9 ze sta,
jinak marná jeho cesta."
Kdosi však ho káral z toho:
„Styděl bych se brát tak mnoho!
Což se boha nebojíte,
jak pak před ním obstojíte?"
Ale žid se neulekl,
nýbrž chladně na to řekl:
„Náhled Váš je náhled lidí,
Pánbůh s hůry šestku vidí!"

Jan Nečas.

52.

Hrůzy války.

Jeť Praha pusta; vojsko na bojišti
ze sterých ran pro Němce krvácí,
a tam se přilby nepřítele blýští,
jenž ku Praze svých kroků obrací.
„Ah! běda nám!" zděšený volá lid.
„Jsme bez podpory, bez vydatné zbraně,
ach běda! co se s námi bude dít!? —"
Však hle! tu zalesknou se pušky maně
a sbory měšťanské v úplném ozbrojení
při bubnů víření se staví v řad. —
Chtějí snad pomstit vojska pohanění
tím, že chtí nepříteli vzdorovat?
Pln strachu lid tu spěchá k veliteli,
a: „Co se stane? — Co se stane?" volá.
„Vždyť taká hrstka malá neodolá
tak vítěznému nepříteli.
Zanechte bránění a pokořte se,
pakliže v město vtrhne strašný Prus!" —
A na to velitel: „Lidičky, nebojte se!
My jdeme jenom tuhle na funus."

J. J. Stankovský.

53.

O půlnoci.

Dvanáctá právě doznívá,
klid vládne všudy ulicemi,
jen mladý básník kráčí zdemi,
jda domů právě od piva.
Jsa nyní Musou obdařen,
je také trochu rozjařen,
a an se v něm dnes vzbudil cit,
chtěl cestou sobě zabásnit.
I počne: Svět je samá krása,
v něm každý tvor svou píseň hlásá,
a vše je živá poesie,
jež naději mi v duši lije,
mně každý člověk bratr je a druh,
a láskou ke všemu zde lne můj duch,
zvlášť když se budí milá Vesna —"
V tom policajt za rohem zavelí:
„Kdyby radš hubu drželi
a nebouřili lidi ze sna!"

K. Horský.

54.

Ve sklepě.

I.

Nechť v jihu chválí bujný Vlach
a Francouz svoje vína,
mně nade všecko milá jest
ta česká chmelovina!
Tak příjemně všem obtěžká
nám hlavu, aniž zvíme,
a to je důležité zvlášť:
že — hezky tiše spíme!
Daleko to přiveď,
výborně kdo pije,
řeči proud nevyschne,
jazyk mu neshnije.
Dále to však přiveď,
kdo ve jámě vlčí
k všemu, co se děje,
zatne pěsť a — mlčí.

Chcete zvědět, jakže muž ten slul
a kdo byla asi ona — světice??
Nuže strňte: byl to kikiriki!!
pán — a jeho žena — slepice!!

60.

Sen a skutečnost.

Když tak pořád na mne naléháte,
abych zas o něčem deklamoval,
sdělím vám teď — či snad to už znáte! —
jak jsem kdysi ve snu mašíroval
s houfem literárních generálů
do království věčných ideálů.
Byl to krásný rozhled! — Na zahradě
mezi růžemi a myrtou stály
všecky zbožňované ideály
i s básníky svými v sličné řadě
jako švarné vojsko o parádě.
Byl tam Petrarka se svojí Laurou;
byl tam Puškin s drahou Marií,
Mickěvič se kochal s vřelou Pavlou,
Romeo tam tančil s Julií,
Byron jásal se svou trampotou,
Schiller se tam líbal s Charlottou,
u kteréž — však o samotě — stál
můj spanilý ideál.
Ke mně ale Musa přiskočila,
vavřínem mou hlavu ověnčila
a k své lásce jít mně poručila.
Smyslové tu moji božský nektar pili,
když mi serafové věnce lásky vili;
city moje nebem plynuly,
z kotrby mé verše řinuly,
a já u své lásky stanul jedním skokem,
zlíbat obličej chci uzardělý — — —
v tom mé lůžko povolilo bokem,
a já jsem se válel pod postelí,
objímaje místo svého ideálu —
kus podešve staré ze škrpálu!

Fr. J. P—k.

61.

Starosti.

„Co zíráš smutně tak a zasmušile,
že neznám takměř ani jedné chvíle.
kde by se oko tvoje bylo vyjasnilo?
Mluv, zjev mi přec, co se ti přihodilo?“
Tak pravil k svému synovcovi
bohatý kupec Kašpar Nový.
„O strýče, vy se můžete mne ještě ptáti,
ač na mé prosby nechcete nic dáti?
Vy znáte, co mne trápí, co mne hněte,
však vím již napřed, že se nepohnete!“
„Aj!“ vece strýček. „Zanech toho žalování
a přistup raději hned ku vyznání!
Byť i ne vše, to přec chci tobě přislíbiti,
že v ledačems ti hodlám odlehčiti.
Jen s chutí! — Také si hned papíru kus vezmeme
a na něm všecky starosti tvé sečteme!“
„První má starost,“ synovec dí, „vězí v dluhách klatých
Jen tisíc potřebuju zlatých.“ — „Tisíc zlatých!“ —
„Byt, stravu musím míti dojista;
to dělá čtyry sta.“ — „Hm, čtyry sta!“ —
„Prádlo a šaty též mám na starosti;
jen zlatých sto a já mám dosti.“ —
„Sto zlatých!“ — „Péra, inkoust, knihy a tak dále —
padesát zlatých — snad tím vyjdu v mále.“ —
„Padesát zlatých!“ — „Mistru tanečnímu
padesát tolarů. To dostačí mu.“
„Hm, padesát tolarů?“ — „Do lázní mám jíti,
radí mi lékař, nesmím kouřit, píti,
sic prý mne snadno raní mrtvice,
čtyry sta zlatých prospějí mi velice.“
„Čtyry sta!“ — „A teď poslední již věc;
mámť čas, bych zkoušky také dělal přec,
a tu mne taxy, písma, pedellové zaplaví;
osm set zlatých ale vše to zapraví.“ —
„Osm set zlatých! — Nuž, jsi v koncích již?“
„Ano.“ — „Nu, to nepadne za obtíž,
bychom tu sumu saddovali.“
Synovec div radostí nevyskočí
a ochotně so kolem strýce točí;
a když vše byli pilně sadovali,
dva tisíce a devět set napočítali.
„Aj, dva tisíce a devět set jen
a ty jsi zcela spokojen?
Toť máme tedy po té veliké starosti;
přemýšlej jenom o té maličkosti,
jak by to asi mohlo jít,
bychom si tři tisíce mohli vypůjčit!“

Ze Saphira. *K. Ac.*

62.

Vtip co pomoc z rozpakův.

Dva divadelní rekové —
jak to jejich role chtěly —
spolu na život a na smrt
v krutý souboj vejít měli.
První se již notnou chvíli
darmo mečem svým ohání;
druhý nemůž' svůj vytáhnout
navzdor všemu namahání.
Na nešťastném rozesmálé
obecenstvo vtip svůj brousí;
recensenti spokojeni
lovem svým si hladí vousy.
Blahý ten, kdo v času nouze
umí trochu vtipným býti,
komu dáno nehodu zlou
dobrým vtipem napraviti.
„Nechtěj na mne dorážeti
záhubným tím ocelem,
neboť strachy již umírám!“
Zvolá tak a lehne sám na zem.

63.

Jen neženit.

Ach! co se mi tetičky naradily,
co daly moudrých naučení!
I písmem svatým se mi ohradily,
že o samotě žíti dobře není!
Můj Bože! já jsem dobrý katolík,
a že to pravda, věřím všecko jim;
chci býti také věrný milovník. —
Však ženit? — — Ne, ne, já se nežením!
V mém srdci dívčích obrázků mám sklady,
že jich by trochu méně mohlo býti;
a přec bych z celé této dlouhé řady
ani jediné nechtěl potratiti.
Ač skorem místa schází mi tam už,
přec denně nové zanáším tam k nim,

a kdož je, rcete, nemilovat může? —
Však ženit? — Ne, ne, já se nežením!
Manželství — kdož to může zapírati? —
jest z krásného sna smutné probuzení,
jak když chceš krásné písni naslouchati,
a ona v rozvrzaný flašinet se změní.
Manželka počne víno schvalovati,
však s nekřesťanským vody smíšením. —
Já věčně pít chci, věčně milovati. —
Však ženit? — Ne, ne, já se nežením!
Uznávám, že jsou ženy andělové
a všechněch tvorů perly nejkrásnější;
byť našel jsem vždy u nich chyby nové,
přec proto vše mi nejsou nemilejší;
přec nepřestal bych pro ně horovati
a stejně laskavě pohlížet k nim. —
Proto je věčně budu milovati. —
Však ženit? — Ne, ne, já se nežením!
Hodinář na zkoušku své zboží dává,
a po roce je zase vezme zpátky,
nuž, tu mi právě něco připadává:
udělámť se ženěním proces krátký!
Vezme-li po roce i otec dceru zlou,
pak hned chci vyjednávat s ním;
jinak se řídit chci svou zásadou,
a věčně, přísahám, se nežením! —

64.
Zdvořilost.

Chňap byl beroun čiprný,
nad bratry své mistrný.
Vzal, kde se co napometlo,
až ho posléz právo smetlo.
Z tmavé díry když pak vyšel,
aby krutý soud svůj slyšel:
„Bráči být že musí věšeni!“
dal tu sebe takto v těšení:
„I toť přece radost mám,
viset že nemusím sám.“
Když pak kat již smičku váže,
na žebřík mu vstoupit káže,
osopí se naň tu v zlosti:
„Kate! mníš, že Chňap tak hloupý jest,
by nevěděl, komu patří čest?
Prv než věku mého načneš,
od rychtáře věšeti ať začneš
pěkně podle důstojnosti.“

M. S. P.

65.
Škola lásky.

Pokud klučík, v zablácených botách
chodě, posud neví, co to láska,
potud lze nám, drazí, o něm říci:
„Hleďte, toť vtělená je — samohláska!“
Když pak později vyfintěný kráčí,
na dívenky kolemjdoucí hledě,
nemyslete, že je astronomem!
On jenom se učí — abecedě.
Samohláskou také více není,
k srdci co milčině připjal pásku,
jíž dvě srdce v jedno na vždy sloučil;
tenkráte již dospěl na dvojhlásku!
A když s dívkou svojí vyvolenou
zkázky milosti pak vyměňuje,
vězte, pokrok že učinil v lásce;
neb náš abecedář — slabikuje!
A když dívce přísahá již svatě,
že jsou očka její jako záře,
že se stkví jak slunko při západu,
pak již pokročil až - za čtenáře!
Když pak k soukromému vyražení
vyhledá si ještě jinou krásku,
tomu obyčejně říkáváme,
že si vyhledal též — spoluhlásku.
Ve čtení již dosti zběhlý mladík
od dívenky k dívce poletuje,
což znamená ve škole vší lásky,
že náš čtenář také — převozuje!
Učiní-li v lásce dobrý pokrok,
očekává jej pak elysium
u oltáře, kdežto za svou pilnosť
obdrží ženušku — za prémium.
Nastanou mu potom s ženou praxe
od úsvitu až zas do úsvitu,
tak že by pan manžel v krátce mohl
odbýt z lásky třeba — maturitu!

J. V. Jelínek

66.
Jitro.

Na východě rdí se zora
jako ohně rudá záplava,
hvězdy tratí se již s hora,
dennice i lesk již skonává;
oživují lesy, sady, pole, luh —
čilý nastal v dědině též ruch.
V jednom jenom statku ticho vládne,
jakby nebylo v něm duše žádné;
později se objeví v něm muž plu zdraví,
jarý statku toho hospodář,
v prostřed nádvoří své kroky staví
a zasmuší poosmahlou tvář;
nevábíť jej luzná jitra krása,
oko jeho nepokoj kýs hlásá. —
Popošed ku dveřím svého stáje
vkročí do vnitř, sen kde s dívkou hraje
boubelatou, plnou lepých vnad,
hospodáře však se zmocnil vztek,
a on zvolal divoce jak kat:
„Anka, vstávej a již nechrápej!
Honem na pastvu žeň dobytek!“

67.
Lásky moc a meze.

Rodrigo, pěvec Musám zasvěcený,
vavřínem stokrát ověnčený,
jed lásky nesl v srdci svém.
Jen jednou zřel ji v její rajské kráse,
a již k ní lnul co k věčné svojí spáse,
pro ni by povrhnul i vavřínem!
Hledal ji všude — marné namahání!
Posléz se štěstí k jeho lásce sklání
a vyplněna tužba poslední.
V divadle byla hra dávána nová;
i vyšla dobrá hvězda umělcova
a uvedla milence zrovna k ní.
Rodrigo ve zápalu lásky vzňaté
odkrývá dívce všecky city svaté,
jež celou jeho bytosť plnily.
A než kratičká doba uplynula,
i jí se v srdci lásky touha hnula,

a oba lásku v srdci cítili.
„S Tebou chci jíti přes moře a řeky,
nechť burácí tam strašných bouří vzteky,
s Tebou bych pokojně se ohněm bral!
Přes Vesuv soptící chci s Tebou jíti
a lásky korouhev tam zaraziti!“
tak Rodrigo své dívce přísahal.
A dívka, ruměnec an v krásné tváři
jak červánek na jasném nebi září,
rce: „V neděli odpůldne v Nuslích jsem!“
O krásná slova, sladší rajských zvuků!
Rodrigo, uchopiv své milky ruku,
jest unešen jak čarokrásným snem.
A v neděli prochází lidstva řady,
sokolím zrakem zírá vůkol všady,
však čekanou svou krásku nevidí.
Ach! což mu do plesu a radování,
když marně má snad tady čekat na ni! —
Bez ní — ach! což mu může býti do lidí!
Tu kdos se lehce dotkne jeho ruky,
a rázem ukončeny jeho muky,
vždyť ona — ona před ním stanula.
A s úsměvem, jak Seraf, luzným, krásným,
svým chrpomodrým okem jasným,
by sledoval ji, sladce kynula. —
A v kruhu lidí pláštík odložila
a k blaženému takto promluvila:
„Zde provaz, po něm denně chodívám!
Vy přísahal jste, že po celé žití,
kamkoliv půjdu, chcete se mnou jíti,
nuž vzhůru na provaz, ač mám-li věřit vám!“
Rodrigo pokojně však před ní stojí
a takto rce ku dívce svojí:
„Láska sic všeličemu rozumí;
voditi na provázku umí sice,
ba dovedla by snad i mnohem více. —
však na provaze skákat neumí!“

Ze Saphira.

68.

Podivné, ale pravdivé!

Jak mnohá věc se v světě stala,
jež divně arci našim uším zní!
A přec, když se nám z blízka ukázala,
neklamnou pravdu uhlídáme v ní.
Tak ku příkladu, jak je v bibli psáno,
Jericho i zdi jeho hrozivé
troubením pouhým bylo rozbouráno —
toť divné přec, však, prý, je pravdivé!
Když Noe první révy vypěstoval
a purpurové šťávy okusil,
tu nový život se v něm rozhosťoval,
jenž zmdlelým oudům podal nových sil.
Toho nám naše vína nepodají,
nechť nesou jmeno nejvíc vábivé;
neb křtí se a chemicky rozbírají —
toť divné arciť, ale pravdivé!
Když Jonáš, jehož moře ušetřilo,
v velrybě po tři dni se kryl,
zůstávaje tam déle, než mu milo,
tu žádné činže neplatil.
Ať to jen v naší době někdo zkusí,
tu přesvědčí se, jak to důtklivé
a co od domácího zkusit musí —
to divné sice, ale pravdivé!
Když Bileam byl volán k Balákovi
a osla místo koně použil,
tu zase stal se zázrak nový,
neb osel lidským hlasem promluvil.
Ten zázrak však i nyní uvidíte,
to v době po osvětě žíznivé,
neb ještě mnoho oslů mluvit uslyšíte —
to také divné, ale pravdivé!
Lotová, z Gomory když dcery vedla,
nemohouc zvědavosti odolat,
že zpět se na Gomoru poohlédla,
zůstala — sloup ze soli — věčně stát.
Kdyby se teď tak mělo díti zvědavosti,
sloupům by byly časy příznivé,
a soli, té by bylo věru dosti —
to divné sice, ale pravdivé!
Herodes dceři, že mu tancovala,
Janovu hlavu místo zlata dal,
jak si to byla na něm vyžádala
a jak byl slíbil onen mocný král.
Za našich časů naše tanečnice
po hlavách nejsou jistě dychtivé
a netančí pod tisíc zlatých více —
podivné je to, ale pravdivé!
Když slavná Sapho, věnci ozdobena,
od hor olympských měla domů jít,
tu voly byla domů dovežena,
a musili to velcí voli být.
I teď když umělkyně vyskytne se,
— jsou to teď věru doby bláznivé —
do vozu hejno volů samo zapřáhne se —
jest to sic divné, ale pravdivé!
A tak bych mnoho mohl vypravovat,
však žert ten nesmí příliš dlouhý být;
kdo v pravý čas zná věci ukončovat,
toho zná posluchačstvo vděčně odměnit.
Přál bych si jen, bych ve vás, drazí páni,
soudce měl laskavé a příznivé —
neb nejvíc, věřte, bojím se — pískání —
toť divné též, jest ale pravdivé! —

Z Rüthlinga.

69.

Poslední Čech.

Poslední Čech na marách již;
a slyšte, jak vše jásá!
„Honem sem lopatu a kříž!“
někdo tu slavně hlásá.
„Honem s ním, páni, v chladnou zem,
sic věčně se ho nezbudem,
pakli nám z mrtvých vstane!“
„„Hej, jářku! vzácný pane,
koho pak, smím-li se Vás ptát,
chcete tak zčerstva pochovat?““
„Ten, jenž tu leží,“ řeč zazní,
„je, pane, Čech, tož — poslední.“
Skoro bych se byl opálil
a smíchem hlasným prozradil.
Leč vážně dím: „„U dasů všech:
zdaliž pak jest to ale Čech?““
I sbírají se důkazy
a činí sháňky, dotazy,
by dokázalo se na spěch,
že ten zde byl — poslední Čech.
Facit byl — jak jsem tušil hned,
že z pánů každý strašně zbled
a studem pak se červenal,
když zpravodaj referoval:
„Ten, jenž na marách leží těch,
jest v skutku a to pravý Čech —
neb z pračeského rodu je,

„Jan Poslední“ se jmenuje.“
„Wie haist!“ Poslední! — Grosser Gott!
So ist der Letzte noch nicht todt?“

E. Z.

70.

Podivné rozechvění mysli.

„Krev nepokojná, a v srdci tlukot,
a v uších pak temné šumící hukot,
chceť pohádat se s celinkým světem,
tisíce zvuků, které se letem
v lebce prohánějí; mezi tím zas
slyšet jakýsi bručivý bas,
jenž mocně mozkem celým otřásá;
zimnice v údech, v hlavě to pálí,
divoká rejdí tam myšlenek chasa, —
jazyk ochromen v ústech se válí, —
nejistý krok, a přec lehký až div, —
co to dnes, prosím tě, se mnou se děje?
V takovém stavu jsem nebyl jak živ!“ —
Tak mluví Karel k příteli svému,
jenžto co průvodčí přímo s ním spěje
k obydlí Karlovu nedalekému.
„Já se víc neznám,“ praví pak dále;
„nic na svém místě se nezdá dnes býti,
tančí to okolo mne jako v bále;
hvězd víc než jindy s na nebi třpytí,
některá dokonce dvojí má svit.
A co to dělá ten ztřeštěný lid?
vždyť je tu kolem nás takový shon,
jako by zvonil na poplach zvon!
Však láskou k srdci bych svému je tiskl
všecky, ba celý svět; málem bych výskl
rozkoší, jaká mně probíhá oudy;
zlatem, byť jsem ho měl plné hroudy,
naprosto pohrdám. Nuže, rci honem,
zdali to nějaká nemoc mě svírá,
či v nadehvězdném prostoru tonem,
letíce přes hranice všehomíra?“
„„Ba ne, Karlíčku! to já již znám:
ty máš jen opici jako trám!““

71.

Až.

Teď vládne u nás doba papírová,
však zavítá nám zase zlatý věk,
kde s nebe poprší nám vonná mana
a samé blaho, rozkoš, samý vděk.
Kdy že ta doba přijde, mne se ptáš?
Inu — až!
Teď máme velmi mnoho na papíře,
jen škoda, žeť to všechno bez „kolku“;
však všechno se nám jednou uskuteční,
to bez všech hádek, bez všech okolků. —
Kdy že ta doba přijde, mne se ptáš?
Inu — až!
Teď svoboda se ještě jako panna
se sklopenými zraky ukrývá;
však jako smělý rek až čile vstane,
pak blesku zrakem v svět se podívá. —
Kdy že ta doba přijde, mne se ptáš?
Inu — až!
Teď máme mnoho slov, však skutků málo,
a vlastenectví vězí v jazyku;
však hnedle pro skutky řeč zapomenem
a počnem staročeskou muziku. —
Kdy že ta doba přijde, mne se ptáš?
Inu — až!
Teď naše mládež jará, vlastenecká
na zdraví vlasti zpívá, popíjí,
však hnedle vzroste v hradby nerozborné,
chránící vlast, posvátnou Čechii. —
Kdy že ta doba přijde, mne se ptáš?
Inu — až!
Jak pravím, my jsme národ budoucnosti,
majíce plné hrstě naděje,
která, až v mocný, velký čin vyroste,
zas Čechy novou slávou oděje.
Kdy že ta doba přijde, mne se ptáš?
Inu — až!

Karel Adamec.

72.

Jen skromně!

I já si mnohdy zaveršuju,
když mi to právě napadá;
však ne snad, že se vychvaluju,
tak krásně to nevypadá.
Vždyť nechci také právě prvním býti,
chtít býti prvním, odvážný je sen:
budu-li v památce jak Shakespeare žíti —
víc ani nechci, s tím jsem spokojen.
Jsou mnozí lidé — jako děti,
že věru to až k zlosti je!
Mnohý má peněz jako smetí,
a přec na nouzi žalnje.
Já po statku nebažil nikdy mocně,
neb hříchem jest bezedný mamon ten:
jen jedenkrát sto tisíc zlatých ročně —
víc ani nechci, s tím jsem spokojen.
Co je tu bázně před ženěním!
Jak se ti lidé sužujou!
Co starosti s tím vyvolením,
než dívce dají ruku svou!
Kdybych se já chtěl jednou oženiti,
prakrátko bych se porozmyslil jen:
jen mladou, hezkou, cnostnou a bohatou míti —
víc ani nechci, s tím jsem spokojen.
Ty nekonečné hody se mi hnusí,
kde dlouhá chvíle zasedá,
kde z všeho světa jídla býti musí,
by byla řádná beseda.
O takých marnostech mé srdce neví,
jsem vůbec, jak vidíte, skromný jen:
sedm až osm jídel — krev mělnické révy —
víc ani nechci, s tím jsem spokojen.
Že se tak lidé smrti hrozí!
Jaké to stálé lekání!
Tak že se domnívají mnozí,
že jim už k hrobu vyzvání.
Hm! taký strach mé strasti nerozmnoží,
mne nikdy nepoleká smrti sen:
jen sto let dej mi nebe prožít v bázni boží! —
víc ani nechci, s tím jsem spokojen.
Má-li kdo takhle deklamovat,
jaké to zase trápení!
Ach! zdaž mi budou taky applaudovat
či mlčením mne odmění?
To lhostejno mi, jak mne teď už znáte,
jak pravím, já jsem jakživ skromný jen:
když třikrát po sobě mě vyvoláte —
víc ani nechci, s tím jsem spokojen.

Vzdělal *K. Adamec.*

73.

Kdyby.

Myslívám často: „Kéž bych krásná byla,
jak mnoho jiných dívek v světě je!
Jedinkou slzou bych si přikouzlila,
jehož mé srdce vřele miluje.
Nechtěla bych se fintit — Nač parády?
Vždyť prostá krása jesti nejkrasší;
zrak duchaplný, ten zvítězí všady,
nechť se i z pod závoje nevznáší.
A líce, rty a kadeř, nožka
a těla tvárnost přespanilá. —
nejsem sic krásná, nebudu též nikdy,
však pravím jenom: Kdybych byla! —
Což kdybych k tomu bohatství též měla!
Neb peníze jsou přec jen krásná věc;
chudého mnohé strasti zmoří zcela,
jichž nezná ni dle jmena bohatec.
Skoupá bych nebyla, ni marnotratná,
vše bych si hezky moudře zřídila;
nejsem sic příliš peněz žádostiva,
však bohatství jest přec věc přemilá!
Dnes byl by výlet, zejtra koncert zase,
tu operu, tam bál bych navštívila. —
Nejsem sic bohatá a nebudu jí,
však pravím jenom: Kdybych byla!
Což kdybych k tomu učenou též byla,
na příklad takhle kousek básnířky!
a veršem pěkným s muži závodila,
jejž soud by schválil přísně kritický!
A snad dokonce napsala bych dílo,
jež obecné by došlo pochvaly,
jež tak by se jim všechněm zalíbilo,
že by mne za rámečkem chovali!
O, v podobizně samu sebe vidět,
jakou bych asi radost pocítila! —
Básnířkou nejsem a nebudu nikdy,
však pravím jenom: Kdybych byla!
A k tomu všemu znát se v přednášení
tak z celé duše se vší vroucností,
jak v koncertech, kde celé shromáždění
pohnuto bývá k slzám, k plesu, k milosti!
A v ruce list neb knihu, tak tu státi,
jak kněžka svetotajných umění,
že všichni musí jenom naslouchati,
cítíce svatých citů vlnění.
A když se posléz tiše všechněm kloní,
tu pochvala ji hlučná odměnila. —
Má není chvála ta — aniž kdy bude,
však pravím jenom: Kdyby byla!

Vzdělal *Karel Adamec.*

74.

Hanák v úzkostech.

Jak so žev nezapomeno,
jak se tehda se mnó dělo:
Prajské hosar s dragónem
povidale, že sem béval špehónem,
ach! špehónem.
Vzale mne na hexamente:
Pověz, pověz lagramente —
flochte Hanák, švére nót!
a já decke po německe: Lébr Gott!
ach! lébr Gott!
Klanico od voza vzale,
tře dvacitke ran mně dale,
tře dvacitke a deset,
a potom mě take chtěle hoběset,
ach! hoběset.
Já nepškna ruženec loskám,
vesleš, vesleš, smotně šoškám
k Boho mémo v té době,
a te svaté krocefósko, pros za mě,
ach! pros za mě.

75.

Hanák.

Přeneste mi jen vojensky mondóre,
a hned hovidite, co bode z Jore;
klobók premované
kolem na vše strane
Mandě na vzdore.
Lepše je ostrohe nosеť na botó,
nežle se chrtoseť s mrchó robotó,
holstrn s pistolama,
kabát s knoflékama,
nežle třeť psoto.
Néni-le to hodno na vojno se dáť,
každé mi mosi říkať: pane soldát;
sedlák se pokoři,
jak přendo do dveří,
bode se mě báť.
Dež přendo k mozece, na boko paláš,
břenknem ostrohama jako Mikoláš;
Jora řekne: trunk vain,
šenkýřovi: šenk ain,
co nélepši máš.
Oufkšout! Jora so zde, hodstopte chaso!
a kdo nehodstópi, temo večešo;
šenkýř vina nalé,
Te mozeko mi hré,
deškant e baso.
Nebodo já vicé na břocho lehať,
ale jako páni za stolem sedať;
šeške s jeletama
a hrach s oškarkama
já bodo jídať.
Nebodo já vicé mloviť hanácke,
ale bodo deškorovať německe:
Jora fon dr Veškov,
onvait fon Prostějov
cum lont moravske.
Počké, nehovidiš mě Mando vicé,
až já preč pojedo na Torka hranice,
do světa širého,
a to dalekého —
až do Skalice!

76.

Bouře.

Po růženém jitru vlídně den se září,
slunce praží tak, že každý v potu tváří
sladký chládek rád si zhledne
Leč na světě netrvá nic stále;
sotva s půl dne čas — tu nenadále
pojednou zář slunka bledne.
Ptactvo, co dřív rozkoš pělo,
zpěv svůj loudný kalí —
k západu se zatemnělo;
bouře již se valí.
Blíž a blíže temnost šírá
oblohou se rozprostírá,
zableskne se — zarachotí,
již — již všecken mrak se hrotí!

Srdce lidské hrůza ouží,
krev div strachem v žilách krouží. —
Jako troudem
mrak se trhá;
dešť se vrhá
k zemi proudem:
živel všechen hněvem srší,
z nebes živý oheň prší!
V záři blesku,
v vzteklém třesku
hlomoz hrozný zaburácí —
tvrdé duby z kořen kácí!
Vítr divou píseň výská,
hromů rachot při tom třiská,
jak by k soudu volal Pán. — —
Tu, když bouře nejlitěji řádí,
sličná donna Emma k oknu pádí,
rozhodí je do kořán.
Něžným ňádrem mráz potřásá,
když ta děva prostovlasá —
jakby právě vstala z lože, —
chvějícíma zvolá rtoma:
„Ach, toť infám nečas! Bože —
dnes zas musím sedět doma!!“

J. B.

77.

Strašné slovo.

„Jemnostpane, ráčej' prominouti,
nevím si však jiné pomoci;
kamenem by muselo to hnouti,
co jsem vystála dnes od noci!
Co jsem já nešťastná provinila,
že mne osud takhle bičuje,
což jsem takového muže zasloužila,
který mně jen život ztrpčuje?!
A já blázen, já to všecko snáším,
ač mi srdce puká bolestí! — —
Od dneška však — konec hádkám našim,
ať je jak je — dám se rozvésti!!“ —
S takovou hned časně z rána
přiletěla celá rozsápaná
na starého pana faráře
mladá žínka kmotra kováře,
tak že farář — ač podobných špásů
zažil více než my dobrých časů,
ač byl zkušený a obezřelý,
zůstal přece celý zkoprnělý. —
„„Ty má pyksle! já vás rozvíst? —
Panímámo, blázníte?!
Před půl rokem pod čepec vlízt,
a již takhle mluvíte!!““
— „Já že blázním? na mou kuši,
k divu by to nebylo!
Pro to slovo — — spaste duši!
kuře by se zbláznilo!“
„„Ňáké slovo?! to je jiná . . .
tedy — muž vám jako cosi řek', —
vy jste taky nechtěla být líná —
je-li pravda? — a byl začátek!““
„Chraniž Pán Bůh, jemnostpane —
což pak jsem já ňáký advokát,
abych na slovo tak neslýchané
dovedla hned zase trumfa dát?“
„„Hm, a nebyl váš muž drobet napilý?““
„Nic to, pane rozmilý,
jenom počkaj', až to vypovím. —
Asi po půl noci přijde z hospody,
vyšantá se šťastně na schody —
já se dělám, že už tvrdě spím. —
Pojedenkrát: bác ho! — bouchne rána,
já se leknu, vzkřiknu: „I pro pána!
buď se rozbil můj — anebo vana!“
Sotva mi to z huby vyletělo,
tu — no, Pán Bůh mi rač býti milostiv —
ďas ví, co to do vzteklíka vjelo,
tak mi nevyřádil jaktěživ!
‚— I ty amstrdámská kůže,‘
spustí, ‚tak si vážíš svého muže?! —‘
A v té ráži jim holt něco špet',
že jsem myslila: Teď po mně bude hned!
Kdyby mi byl nadal: saní, fen neb draků,
čarodějnic, jedibab, — a jakýchkoli šlaků,
vše bych ráda přeslechla,
ani bych si nevzdechla;
ale něco takového říci:
to zaslouží víc než šibenici!“ —
„„Inu, tak pak u všech všudy vypravujte,
co to bylo přece za slovo,
a jen drobet v řeči pospíchejte,
má-li to být dneska hotovo!““ —
„Jak že — cože?!
tohlenc slovo že mám vyřknouti?
Můj ty Bože! —
hanbou musela bych zhynouti!“
„„Ale — ale neblázněte přec,
to je právě nejhlavnější věc!““
„Nehlavnější?! — jemnost pane!
všecko, všecko, jenom to ne!! —“
„„Pak přestává diškurs mezi náma,
nezlobte — a pomozte si sama! —““
„Sama?! — to se řekne lehce!
Milostpane, maj' přec strpení!
Tedy on — ne — z huby mi to nechce — —
Pane Bože, je to soužení!
Musí-li se to však stát,
tedy: on mi řekl, že jsem — konkordát!“

Karel Tůma.

78.

Lamentace na sládky a hospodské.

Za dob dávných, když se stěhovaly
věrné přátelství a vřelá upřímnost,
když nám velké daně kapsy rozpáraly
a my v zákoutí jsme pili na tu zlost;
bezpráví a zištnost když hned vyvolaly
prudký odpor a občanskou cnost,
by společnou silou jednosvorně
každé zpátečnictví přísně potrestali,
a hned za tepla všem, kdož jednali vzdorně,
pohodlnou zištnost břízou z těl vyhnali,
za krásných těch dob, už dávno minulých,
pokud svornost rostla v kruzích bratrských,
za těch dávných dob, co toto povídám,
nastalo nám, velectěné dámy, vzácní páni,
v Čechách velké stěhování.
Upřímnost se stěhovala na hřbitovy,
věrná láska zašla skrytě do románů,
nadýmavé hlupství našlo příkrov nový
v mnohočetných řadách pestrých tulipánů,
Božskou pravdu rvalo množství dryáčníkův,
svatý zápal mučil ďábel u svých vrat
a posvátná místa našich výtečníkův
hrozila už zajmout hejna pimprlat:
a v tom zvolal času duch: „Buď v Čechách světlo!“
a to provolání mnohým hlavy spletlo. —

Nastalo Vám bědování, kvílení,
při čemž po zásluze každý něco utržil, —
škoda jen, že při duševním tomto bílení
málo který sládek neb hospodský byl,
by v tom revolučním svátku
podle zásluh byl též dostal na památku, —
neboť oba cechy v rovnoprávné shodě
dovedou nám zpívat o tej velkej vodě!

Jam—.

79.

Drotár.

Po ulicích staroslavné Prahy
kráčí drotár s hlavou sklopenou,
vzpomíná si na svůj domov drahý
a svou milou chýžku dřevěnou.
Chudák! — Otec mu již dříme v hrobě,
matku skoro ani nepoznal,
sestry milé umřely mu obě,
bratr na bojišti dokonal.
Všecko, všecko vzal mu osud zlostný,
chatrč prázdná jen mu zůstala,
leč i z té v svět cizí, nelitostný
bída hlodavá jej zahnala.
„Dl'ho-li já na tom biednom svetě
budem eště takým bedárom?
Či-že žiadna radosť něvykvetě
nám, ach! nešťastlivým drotárom?“
Déle žalu svému neodolal —
stanuv u neznámých černých vrat,
náhle zarazil svůj krok a zvolal
silným hlasem: „Hrnce drátovat!“

Slanovodský.

80.

Náhlý obrat.

Jednou v zimě, mladým ku regraci,
starým ale k velké lamentaci
pod nohama notně sklouzalo.
Slyšte, co se událo!
Vážně kráčel ulicí pan Souček;
s protější tu strany z nenadání
mladá dívka spěšně běží.
On jí zvědavě se koukne pod klobouček,
drahé však to bylo podívání! —
Chudák sklouz a bác! — už v sklepě leží! —
Nepad do podušek; neboť tam
paní Háta hrnčířský má krám.
Hrnce, misky, džbánky, rendlíky
povyk udělaly veliký;
a ač dle slov Háty skalopevny byly,
přece Součkův pád životem zaplatily.
Souček svoje nohy omakává,
pozvolna své oudy sbírá,
an tu paní Háta boky podepírá
a své řeči toku průchod dává:
„Voni jeden nemotoro! Myslejí,
že mi hrnce s nebe pršejí?
Či není dost místa padnout na ulici? —
Aby věděli, to dělaj' uličníci!
Avšak což mi taký hacafírek —
honem, Mančo! doskoč na pecírek!“
Manča hned se připravuje —
však pan Souček sáček vytahuje,
a by ukončil ten celý zmatek,
několik podává Hátě zlatek.
„Prosím, prosím, milostpane!“
vece Háta, berouc zlatky podávané;
„což je do těch nakřapaných hrníčků!
I ty svrchovaný Božíčku!
Když snad jejich srdéčko si bude žádat,
ráčej podle chuti do mých hrnců padat!“

Karel Adamec.

81.

Svatá pravda.

Vše koupil jí, co na očích jí viděl,
a sám to přines, aniž by se styděl.
Teď právě módní šat jí nese
a na dík její srdce se mu třese.
Však paní, zkoumavši to chvilku,
naň spustí hlučnou vyřídilku:
„Tvůj nevkus, věru, nemá žádných hranic,
vždy volíš to, co nestojí už za nic!“
Dík takový — jakž by ho nedopálil?
„„Máš pravdu!““ — on hned ženu chválil —
„„už tenkrát jsem tak hloupý byl,
když jsem si — tebe vyvolil!““.

Jan Nečas.

82.

Napověda.

Študent ze mne býti měl
radou mého děda,
náhodou se ze mne stal
přítel napověda.
Jako študent umění
byl bych v sebe soukal,
jaktěživ bych byl nebyl
z boudy na svět koukal.
Muzikanta zase chtěl
otec ze mne míti,
těm že jenom, říkával,
zlaté časy svítí.
Musel bych co muzikant
jiným hráti k sluchu;
nyní hrají přede mnou,
a já sedím v suchu.
Vůle otce, děda plán:
vše mi bylo v cestě;
nyní žiju jako pán
v českém hlavním městě.
Ve dne si mne málokdo
co umělce všímá,
večer hlas můj slaďounce
mnohé ucho jímá.
Herce znám i herečky,
známť i paměť slabou,
vímť já, když mi v rozpacích
zraky boudu dlabou.
Jaký tu hned nářek jest,
jaké rozkvašení;
když v určitou hodinu
mne tu ještě není.
Jak se o mne starají,
jak mi přejí spásu,
aby se jim dostalo
šťastně mého hlasu.
Když pak herec roli svou
umí jen tak leda;

kdož mu medle pomůže? —
Přítel napověda.
Když herečka v paměti
z pravé cesty zbloudí,
jenom z mojí boudičky
pomoc se vyproudí.
Když se řeči zapletou,
až poslouchat běda!
kdo to klubko rozvine? —
Přítel napověda.
Jen ta bolest jediná,
ta mi mozkem vrtí:
že se často přede mnou
mateřština drtí.
Já však doufám jistotně,
že se dočkám času,
kde nebude potřebí
více mého hlasu.
Pakli šťastně vyčekám
tuto krásnou dobu,
s radostí pak položím
kosti své do hrobu.

Frant. Hajniš.

84.

Nový život z jara.

Po zasmušilé zimě
již nastal jarní čas,
vše mile krásně rozkvětalo
a žilo znova zas.
Pan Krišpín se sousedem
se v šíré pole bral
a soused nadšen jarní krásou
v tu chvalořeč se dal:
„Jak všechno v čarokvětu
se mile usmívá,
jak všechno z jara libodechem
zas mladé okřívá!
Vše opět ze sna vstává,
co v zimě dřímalo,
vše v nový život procitnuje,
co mrtvo bývalo!“
Pan Krišpín celý trne
ve velkém leknutí,
jak slyší, že tu všechno vstává
po zimním usnutí.
„Aj, jděte mi s tou řečí,“
pan Krišpín prohodil,
„teď kdyby všechno oživělo,
ach, zle bych pochodil.
Já minulou tu zimu
svou ženu pochoval,
o nedejž, aby jarní život
ji z hrobu povolal!“

Fr. Doucha.

85.

Chvála tance.

Ach, jaká to rozkoš jesti,
děvu sličnou k tanci vésti!
Oheň zraku, hladké čelo,
hebkou pleť a vnadné tělo,
a ty rty k líbání zvoucí,
a ta tvář živě kvetoucí,
to vše v blízkém spojení;
ach, jaké to nadšení!
Výbor párky v řady staví,
dřív než k tanci volá čas;
tanečník se s dívkou baví,
sladounký vydává hlas;
přítulně se ptá slečinky
na zdraví paní matinky,
v kolika již bálech byla,
jak se v kterém vytančila,
semotamo hledá nit,
jak ten hovor započít;
tu jej výbor vysvobodí
a jej k tuře doprovodí;
letmo dlouhý změří sál,
a pak nit hledá zas dál.
O počasí šveholí,
avšak marné namáhání!
ať zabloudí kamkoli,
stejné vždy odpovídání:
ano, ne, a ne, a ano,
Ach Gott, ja, nein, vždy říkáno.
A tak v krásném rozmlouvání
mladík sálem se prohání,
v hovoru od tury k tuře
vede se mu hůř a hůře.
V strašných těchto rozpacích
hledá spásu v oblacích,
vroucně v útrobě a tiše
krátkou modlitbičku dýše:
Pane Bože u výsosti!
v neskončené své milosti
dal's té panně těla krásu,
rozsvěť jí pro naši spásu
rozumu a ducha svíci,
bych budoucně mohl říci:
Ach, jaká to rozkoš jesti
děvu sličnou k tanci vésti!

Fr. Hajniš.

86.

Rada starým mládencům.

Bylť jest jednou jeden švec,
který, ač byl usmolený,
zamazaný, umouněný,
krásnou holku dostal přec.
Pak byl jednou jeden krejčí
štíhlorostlý jako lejčí,
suchý, hubený co sirka,
lehounký co ptačí pírka;
a přec toto krejčátko
mělo sličné děvčátko.
Tu zas řezník čtverhranný,
pití celý oddaný,
více široký než dlouhý,
předek jeho břich byl pouhý;
a přec toto arcitělo
čipernou milenku mělo.
Tam zas mladé študentisko,
které má kabát jen všední,
živo jest ode dne ke dni,
ostatně bystré chlapisko;
ač se ženit není v stavu,
přec má lásek plnou hlavu.
Tu konečně šedivec,
jenž ku předu hlavu kloní,
avšak stříbrem v kapse zvoní;
ač jest pouhý kostlivec,
dostal přece ženušku,

mladounkou to děvušku.
Příkladů takých jest více,
ba, řekl bych, na tisíce;
uvedl jsem tyto pouze,
bych vysvětlil divný úkaz
a dal spolu skvělý důkaz:
že o ženské není nouze,
a na vás že nyní jesti:
hbitě je k oltáři vésti.

Fr. Hajniš.

87.

Vtipný zloděj.

„Kam jen svoje zlato skreji
před lupiči, před zloději?“
Takto farář rozumoval,
pak je v tabernáklu schoval,
napsav na obálku drobně, čistě:
Bůh náš bydlí na tom místě.
Za nedlouho na to
do kostela na stříbro a zlato
vloupala se bezbožníků rota,
chránila je bouře, nečasy a slota.
Také tabernákl otevřeli
a již zlato ve svých kapsách měli.
Písmo farářovo zastřel jeden
a pak, duchem satanáše veden,
napsal na papíru žluto:
Vstalť jest a není ho tuto!

Jan Nečas.

88.

Nevítané vysvětlení.

Mladíci dva, zrostlí v mravní zkáze,
jeli s knězem po jakési dráze,
tropíce si cestou z něho smíchy:
„Velebníčku, odpusťte nám hříchy!“
Nad to byli ještě mu tou radou,
aby kuchařku si vybral mladou.
Kněz byl tich a nedbal jejich řečí,
ač tím dával k smíchu podnět větší.
Když pak odjeti měl jinou stranou,
pravil, odcházeje: „Na shledanou!“
Tázán po příčině toho rčení,
děl: „Jsem zpovědníkem ve vězení!“

Jan Nečas.

89.

Loupežníci.

Na podzim o půlnoční hodině
mne hustým lesem cesta vedla;
příroda libý spala sen,
i matná luny záře bledla.
Se svěřenými penězi
po úzké stezce kráčím plaše
a bázlivě, pln úzkosti
si odříkávám „Otčenáše“.
Pak počnu „Věřím“, také „Desatero“,
jak dávný to už byl můj zvyk,
a když se modlím: „Nezabiješ!“
tane mi na mysli hned loupežník!
„Což kdyby tak — Bůh nedopusť! —
mne nyní kolem obstoupili
a peníze mi pobrali
a k tomu mne zde zavraždili?“ —
I obešel mne při tom mráz
a naběhla mi husí kůže!
Než co Vám takto mudruju,
o hrůzo! — kdož tě popsat může! —
několik kroků přede mnou
tři chlapi s kyji v ruce stojí!
Ujíti jsem jim nemohl,
a proto hotovím se k boji.
V pěsť pevně sevru pádnou hůl
a krokem spěšným v střed jich vstoupím,
odhodlán zcela, lehko tak
že peníze jim nepostoupím.
Ve mně se vzňala zmužilost
a takto počnu jim pak kázat:
„Zde, bídná luzo! ruce mé,
kdož chuť má, nechať počne vázat,
však lehko tak se nepoddám!
Vidím, po krvi kterak prahnete,
než krvolační tigrové,
spravedlnosti se neuhnete!
Nuž, pokuste se o mne, bídníci!“
Slyš, tu se ozve hlásek kvílící:
„I zachraň Pán Bůh, pantatínku!
my zbloudili jsme chasníci;
prosím jich, kady pak se odtud
k nejbližší dostaneme vesnici?“

Dle *Holteie.* *Jos. V. Jelínek.*

90.

Pan správec.

Pan správec Vít, co karabáčník rozkřičený,
se s tučným bříškem přes pole kdys bral,
a přívalem naleznuv potok rozvodněný,
nejbližšího si ze sedláků zavolal:
„Hoj milý Vávro, pojď pak přece sem
a přenes přes potok mne na druhou tam zem!“
I letěl sedlák, až mu katě praskly ze dvou stran.
„„Můj milostivý pane, jaké štěstí,
že smím vás jednou na svých bedrách nésti!““
A na záda vzal pána z Brkovan. —
Když octnuli se v středu potoka,
pan správec vzdychl sobě z hluboka:
„Tvou službu splatím, pomni na má slova,
až snad se jednou správcem stanu znova.“
Tu sedlák zastaví a ptá se v udivení:
„„Což milostpán již panem správcem není?““
„A ty to nevíš?“ — ztěžuje si hloupý Vít;
„má vrchnost ráčila mne z chleba propustit . . .
— a plesk! — již složil Vávra správce do vody
a dodal úsměšně: „„Až zase vaše štěstí
co správce vás uvede v zámku na schody,
pak zkažte pro mne — chci vás dále nésti!““

91.

Jak Vašek zajal nepřítele.

„Ty, Vašku!“ praví Franta, mladý rekruta,
„mne pranic netěší ta maršruta!
Což kdyby nepřátelům napadlo,
a několik jich na nás vypadlo,
a než bychom se toho nadáli,
oni nás takhle pěkně zajali!“
Tak ztěžoval si Frantík velice,
když s Vaškem do nejbližší vesnice,
posláni jsouce přímo z ležení

pro potravu a krmení,
kráčeli s tou největší pozorností.
„„Tys strašpytel!““ dí Vašek v udatnosti,
neb na vojně byl roků pět.
„„Já měl bych někoho z nich uvidět,
tomu bych ukázal, co Vása jest!
Za to ti ručím na mou čest,
že bych ho zajal na místě
a k tomu spráskal nečistě!““
A aby slovům jeho byla dána víra,
zůstane stát a vůkol zírá,
an Frantík dále se ubírá.
Najednou ale Vašek zvolá:
„„Hej Franto! — koukej, už ho mám!““
„Tak ho sem přiveď!“ dí mu Franta z dola.
„„Nejde to!““ křičí Vása, „neb ten chlap
mne jako hniličku si lap,
a drží, škrtí mne j k satan sám!““

92.

V tanci.

Terpsychořinými odchovanci
jako moře rozvlněn je sál,
půvabně se párky honí v tanci,
letným kruhem šinouce se dál.
Berta nad všecky je dámy krasší
oděvem i vnadou vrozenou:
jako zefýr lehynce se vznáší,
půdu tepouc nožkou milenou.
Milý její tone v moři blaha
na ňádra ji tiskne tlukoucí,
nadšen zírá v očka její drahá
vyznávaje lásku horoucí:
„Krásná Berto! moje hvězdo, nebe!
tys mé štěstí v světě jediné;
víc než život miluji já tebe,
duše má div pro tě nehyne.
Slovo rci jen, že mi v duši přeješ,
že tvůj cit je spřízněn s citem mým;
pohár slasti do srdce mi vleješ —
rci! v tvou lásku zdali doufat smím?“
Plamenné své zraky stápí v Bertu,
v pleť tu bělounkou co alabastr;
načež Berta bolně: „Jdou mi k čertu!
rozšlápnout mně kuří oko tak na tlastr!“

V. M. V. Bělohrobský.

93.

Příčina žalu.

V kuchyni vnadná dívka sedí,
v rukou má hlavu skloněnou;
a oko v slzách k zemi hledí
a ňádra se jí mocně dmou.
Bol krutý její duši svírá,
bol, jenž se v pláči jevívá;
a marně ruka slzy stírá,
vždy nový zdroj jich vyplývá.
I ptá se miláček jí věrný:
„Co jest ti, drahá milko má?
Snad nevděk tebe trápí černý,
či naděje snad zklamaná?
Rci, zdaž tě družka urazila
neb přítel, an byl žertoval?
Či slzy tyto vynutila
jakási soustrasť — cizý žal?
Snad žárlivosti jedovatý
šíp zcela ranil srdce tvé
a nedůvěry osten klatý
v tvé duši zvolil sídlo své?
O vyslyš mého hlasu lkání,
jen slovem svěř mi žalost svou!
Tvůj němý bol nad míru raní
a trápí jemnou duši mou.
Pozvedni, milko, oka sklopeného
a vyjev, jaká strasť tě svírala!“ — —
„„Utiš se!““ šepce milenka pak jeho.
„„Já pláču, ježto jsem — křen strouhala.““

Přel. *E. Just.*

94.

Právnická láska.

Mně vloudil se do srdce jurista
a nyní mne trápí i skutkem i slovy;
však pomstím se, vyrvu jej ze srdce dočista
a rozžhu tam nějaký plamének nový.
Jáť poctivé, hodné jsem děvčátko přec,
a na vzdory tomu mi onehdy praví,
že zná pro mne, pro ptáče, příslušnou klec,
jen považte! — patřím prý do šatlavy:
jsem zlodějka prý, a to zatvrzelá,
že srdce jsem uzmula jemu,
a krádež že ještě jsem zamlčela,
což korunu dá činu zlému.
Ba z žhářství mne viní ten nevděčník,
že plamen mu útrobu sžírá,
jenž mým hledem prý do ní vnik',
a proto nechť žalář mne svírá.
On rád by mou popravu zřel,
já vrah prý! — kdož moh' by to snésti! —
Já vraždila prý, tak s výčitkou děl,
svou bezcitnou rukou mu štěstí.
Jsemť dále prý travička též zavilá,
jež v ústech svých chová jeď hadí;
tím jedem jsem prý jemu strávila
i veselou mysl a s nadějí mládí;
ba jsem prý i penězokaz,
neb za city, jež pro mne chová,
mu vracím prý planá jen slova,
a ta nosí na sobě falešný ráz.
Též o mír jsem prý ho již oloupila
a v srdci mu vzpoury hluk nastrojila,
jej o lásku zároveň ošálila,
již nikdy jsem v srdci proň necítila;
a protož — tak končil — prý po mnoho let
si posedím v okovech, vazbě;
mým soudcem prý mílek, a celičký svět
se podiví trestů mých sazbě.
Hle — hle! já ve vazbě, v okovech dočista!
Ne, toho se pěkně chci stříc';
o Bože, že může být milencem jurista;
ne, nikoliv, toho již nesnesu víc!
A v manželství, to teprv byla by krása;
má svoboda v řeči, ta byla by pryč —
můj jurista — ne, nechci pléstí si bič! —
Nechť jiným si zákon svůj hlásá! —
Však — slyšte — on hoch jako lusk a švarný je přec
a všecko se na něm jen směje;
jen o trestním zákonu když počne řeč,
tu nechtíc má duše se chvěje.
Aj cože! vždyť vím to, ten na čele mrak
že hloupý jen strašák je pro mě;
však sklopí i jurista přede mnou zrak,
až budu svou paní jen v domě!
A protož jen on budiž mým mužem zván,

jáť názvem tím dospěji k cíli;
vždyť manželstvím skrotne tak mnohý tyran,
a šiji svou ochotně k otroctví schýlí.
A on? — On ještě vzdor zločinům mým
mne chovati bude co drahý svůj skvost —
však soudem-li bude mne trýzniti svým,
pak pro případ ten — advokátů je dost! —

95.

Honza rek.

Honza přišel domů z Netálie
od té velké patálie.
Jak to po felcukách vždycky bývá,
sešlo se hned kmotrů k němu hojně,
složili se na pár džbánků piva,
Honza povídal pak o té vojně
„Milí brši! to Vám byla bitva!“
počal, podívav se v plný džbán —
„já byl tehdá zrovna viklikmán,
šavli jsem měl broušenou jak břitva,
a kam jsem jí jenom ťal,
tam hned Francouz za své vzal.
Já jsem Vám těch chlapů pomlátil,
jako kdyby hrušek naklátil.“ —
Kmotři huby na to otvírali,
nemohouce nijakž pochopit,
když tak udatný byl ten náš lid,
proč že asi naši nevyhráli?
Honza napiv se a podav dál
takto dále povídal:
„Považte, jak bojoval jsem prudce!
Jednomu Francouzi jednou ranou
uťal jsem hned obě ruce
tou svou šavlí šlejfovanou!“
Kmotři spráskli ruce nad hlavami
řkouce jedním hlasem: „„Pán Bůh s námi!““
Kuba však, jenž také v patálii byl,
jaksi nedůvěřivě tu prohodil:
„Větší byl bys sobě, Honzo, dobyl slávu,
kdybys mu byl uťal radši hlavu.“
Honza ale, dopiv mazák na dno,
vstal a vykřik: „Ho ho! to tak nejde snadno!
Sťal bys mu ji ty, ty Kubo rouhavý,
když už tady leží Francouz bezhlavý?!“

V. M. V. Bělohrobský.

96.

„Jak se máte? — Co děláte?“

Takovéto na potkání
obyčejem bývá vyptávání
mezi přáteli a znamými
všelikého rodu, věku, povolání:
mezi boháči i chudými,
mužskými i ženštinami,
mládenci i panenkami,
pilnými i zahaleči,
zlosyny i zbožnými —
vždy to přicházívá k řeči:
„Jak se máte?“
„Co děláte?“
Na otázku první snadná odpověď:
člověka buď těší aneb mrzí svět,
to jest, buď se dobře aneb špatně má,
a dle toho v odpověď i pravdu dá.
Jinak ale s druhou otázkou se stává;
neb tu odpověď se ku lži utíkává,
jak to ukazuje denní zkušenost.
Důkazů mám na to dost a dost.
Kdyby každý pravdu mluvit chtěl,
tuť by výrok jeho zcela jinak zněl,
nežli ve skutečném s lidmi styku,
kdežto pěstuje jen klamnou politiku;
pak by na otázku: „Co děláte?“
odpověděl:
boháč — že se nudí dlouhou chvílí,
světák — že si hledá kratochvíli,
nuzák — že si zvyká snášet psotu,
sedlák — že jen čeká na drahotu,
lékař — z nemocných že dělá nebožtíky,
lékárník — že na smrt strojí líky,
advokát — že dojí sporné strany,
kantor — že rád sedá za varhany,
omrzelec — že na všecko všude hučí,
študent — že radš tančí než se učí,
milenec — že tropí hloupé kousky,
pekař — že rád peče malé housky,
domácí — že myslí na přirážky,
Čech — že hledá s byrokraty srážky,
Němec — že chce všudy kulturu jen vnutit,
jezovita — že dovede báby balamutit,
milenka — že dělá pro miláčka pantoflíček,
karbaník — že v maxlu dává „flíček“,
dlužník — že se bojí věřitele,
dryáčník — že hubou, jen se práší, mele,
básník — že o světech nadpozemských snívá,
žárlivec — že v stálém nepokoji dlívá,
Kuh — že dělá pražským židům „tagesbota“,
švihák — že mu velkou nohu tlačí malá bota,
klepna — že jak teta „Bohemia“ žvaní,
dívka — že už čeká, až se stane paní,
lichvář — že půjčuje na padesát ze sta,
aristokrat — že se má za tělo z fajnového těsta,
kmotr Bumbal — že si opičku rád koupí,
lakomec — že nuzuje se, shromažďuje, skoupí,
paní Babrle — že do lutrie sází,
ministr financí — že je vždy v nesnázi,
heldngrais — že libuje si v šnapsu,
svatý otec — že má pořád prázdnou kapsu,
koketa — že ráda mužské za nos vodí,
voják — že na exekuce chodí,
hospodský — že míchá pivo s vodou,
slečna — že se baví novou modou,
státní návladní — že rebelanty střeží,
novinář — že před porotu běží,
kněhkupec — že nerad platí honoráry,
tchyně — že jen dělá v domácnosti sváry,
zloděj — že si osvojuje cizé věci,
táborita — že se octne v novoměstské kleci,
špatný herec — že pokaždé propadává,
nevěsta — že s radostí se vdává,
stará panna — že má ráda psíky,
já — co dělám? já vám vzdávám díky,
že mým slovům nasloucháte. —
Co vy dělat máte — to snad znáte?

E. Just.

97.

Nezištná úslužnost.

Na Vaječném trhu v stověžaté Praze,
na němž obědvat lze v pravdě laciné,
seděla kdys u pekáčů, plných jídel,
paní Ančrle, počestná hokyně.
Krotký králík hověl na jejím si klínu,
tiše z ruky její potravu si bral;

tu však kolem obou jich s hafanem velkým
jakýs pán se zcela volně ubíral.
A dřív než se toho někdo nadít mohl,
milý hafan skočiv, popad' králíka;
překupnice všecky do křiku se daly,
pes však s kořistí svou dále utíká.
Záhy králíček jest zbaven žití svého,
paní jeho strašně běduje a lká;
cizinec pak, určiv králíkovu cenu,
nabízí se, že, co stojí, za něj dá.
Paní Ančrle však, podeprouc si boky,
měří pána od hlavy až ku patě;
rtové se jí chvějí, prsty zatínají,
z úst pak vyklouzne jí posléz: „Proklatě!
Myslí panák, že jsem na hlavu snad padlá?
že se jako hloupá se vším spokojím? —
Neví on, he! neví, že má pes mít košík? —
No, však na pecírku já mu zatopím.“ —
Pán, všemožně hledě, by ji ukonejšil,
čtyrnásobný za zvíře jí dává plat;
paní Ančrle však, jakby neslyšela,
mermomocně chce jen jíti na úřad.
„Konec řeči!“ ševcovský tu učeň zvolal,
který svědkem po celý ten výjev byl,
„já se toho pána přec jen ujmout musím;
jinak bych se věru hněvem udusil.
Mně se zdá, že paní Ančrle by ráda,
jak se říká, notně jej tak odřela;
ale ať ten pán jde směle na pecírek
a já půjdu s ním — aby to věděla!
Jemu nesmí se nic stát; neb dostanu-li
zpropitného, řeknu vše, co pravda jest,
a tak dosvědčím též, že — sám králík začal,
na mou milou duši, na mou drahou čest!“

Přel. *E. Just.*

98.

Kamarádi.

Blíže domu invalidův na inspekci,
kdežto lidumilý generál —
jehož jmeno právě jmenovati nechci —
při nejedné hlídce pilně stál,
ptal se velitel u kompanije
jízdecké artilerie
zhurta hloupého rekruty:
„Pověz, muži, kolikě minuty
potřeboval bys na dvacet ran?“
Nováček se zblížel do všech stran,
nevědomky mlčel — až tu celý
kapitán zahřímá rozvzteklelý:
„„Odpovídej, chlape, nač se tebe ptám,
sice kaprálem ti jazyk rozvázati dám!““
„Ne tak!“ — převzal jemu slovo generál,
„bychom takhle měli s lidmi jednat dál,
vždy by zaraženi stáli; nuže,
sám já zkusím toho muže.
Poslyš,“ — vece vlídně — „synu milý!
Což kdybychom my dva byli
kamarádi, rovni sobě,
já pak otázku dal tobě:
mnoho-li by času zapotřebí bylo,
až by dvacet ran se vypálilo?
co bys pohotově měl ku povědění?“
„„Že ti pranic, mezku, po tom není!““
rekrut dí a ruku
slušně zvedá ku klobúku.

Jindř. Böhm.

99.

Divotvorný zvon.

Selská dívka Majdalena Máři
měla k pastorovi cestu svou,
aby s uzardělou v studu tváří
přednesla mu žádost prosebnou.
„Pane pastore, ach!“ mluví v zajíkání,
až se uzardívá její líc,
„Čapkův Honzík chodí bez ustání
za mnou — abych — však vy račte uhodnouti víc.“ —
„„Co abysi? — Mařenko, rci dále!““
mluví do ní pastor neustále,
„„snad to nabídnutí není hanlivé?““ —
„Nikoliv, ach! ctihodný můj pane!“
„„Snad si za svou ženu chce tě brát?
to je na očích ti věru zdánlivé.““ —
„Ano, ano, za ženu si mne chce vzíti,
říká, že prý bez mne nemůž' být,
sice že by žalem musel mříti! —
Radu dejte — co se tu má dít?“
„„Poslyš! — Když se z jitra v boží dům sezvání,
za ves pospěš na ten skalní sráz,
kde se zvonku hlahol tak rozhání,
iak by z něho mluvil hlas;
tam ti bude nejlíp poraděno.
Zní-li: „Vem, jen vem!“ pak hleď jen brát —
pánu Bohu budiž poručeno! —
Zní-li: „Nechej jen!“ pak nech ty hocha stát!““ — —
Sotva že se ráno zardívalo
rudě jako Máři líc,
již se plno strasti ubíralo
děvče kolmé skále vstříc.
Z dáli slýchá na každinký hluk,
ale zvonek ještě ani muk;
dlouho čeká, dlouho hledí,
marně na věž chrámu hledí.
Každý hlouček zařehtění
zdálo se jí zazvonění;
naděje ouzkostnou svírá krásku:
konečně — slyš! „Bim! bam! bem!“ —
„Znám tě,“ volá Máři, „milý hlásku,
zřetelně díš: „Vem, jen vem!“

Tiedge. *J. Böhm.*

100.

Nic po něm není.

Jednou, přišed do besedy,
pivo dobré-li, se ptám.
„„Jako malvaz — pravá rtuť to,
tu je máte, suďte sám!““
Tedy dobré? pravím; nuže
sláva! když se bumbat může!
„Ať si mluví kdo chce co chce:
po tom pivu není nic!“
dí pan strýc
vážným hlasem,
vysmoleným basem.
Pintu zved, a pil, a mlasknul,
až sám šenkýř ruce sprásknul:
„„I ty svatá Doroto,
umučená dobroto!
Řekněte mi, pane Kmochu,
zdali že v tom vašem šprochu
smyslu jenom trochu?
a jak že to jenom může být:
jedním vrzem pivo bryndou nařknout
a hned plným douškem je do sebe lít,

a co víc: si k tomu ještě mlasknout?!"" —
Strýček, kopa flákaná,
všemi mastmi mazaná,
tiše vyslech moudré naučení,
leč pak spustil v prudkém rozhorlení:
„Vida, vida! to jsou šenkýři,
aby do nich tisíc věder vody!
Já mu nesu chválu do hospody,
a ta šelma jak se čepýří!
Já řku, páni bratři z mokré čtvrti,
taková řeč rovná se až smrti!
Suďte sami, zdaž to lež či pravda:
Když si člověk plným douškem zavdá
a pak přijde domů v bázni boží
a své oudy v měkké lůžko složí,
ráno pak když vstane bez bolení,
opět zdráv a vesel jako ryba,
já řku, pak to přec snad není chyba,
řekne-li se v šprunku
o takovém truňku:
že po něm nic není?!

101.

Pražská novela.

Již vesna opět šatí luhy kvítím,
smrt v přírodě zas přemožena žitím,
skřivánek opět pěje písně ve vzduchu
a člověk okřál na těle i na duchu.
Jen Franta Váňův — věru nevím víc,
zda z Nuslí pocházel, či z Vršovic,
jen to vím, že pocházel z oné strany —
na duchu sklíčen kráčí z Žitné brány.
On takto velmi dobrý člověk byl,
jen tu chybičku měl, že mnoho pil,
a pil-li v městě, s policajty míval šarvátky,
a pil-li venku, s četníky zas přišel do hádky.
Že právě se mu zas podobný malér stal,
celý svět v duchu teď i nahlas proklínal;
měl světa dost, a jak v té ráži byl,
šel pod bašty a tam — se pověsil!
Však hle, tu běží — umučené rány!
z té policajt — a četník z oné strany;
ti se stromu ho rázem shodili
a třením k životu zas vzkřísili.
Tu Franta, mysle, že je v nebi,
ku pláči obličej svůj šklebí:
„I tito zde? — buď milostiv mi, Pane!
Teď ztracen jsem, nechť vůle tvá se stane!"

102.

Pan Valentin.

Pan Valentin, jeden z ostrých hochů,
který vždycky míval žízně trochu,
nebyl dlužen v žádném hostinci,
v kterém nestavěl se na sklenci.
Kam však zašel — neminula hodina —
čárek na tabuli byla celá žebřina.
Ale všecka panu Valentinu čest!
Na silnicích, které vedou z Jičína
k Turnovu, ač mnoho hospod jest,
přece není ani jediná,
kam by pan Valentin nešel na holbičku
a tam za ní nevisel kdes na hřebíčku.
K Turnovu však, ač tam chodíval dřív rád,
již tři roky neměl žádný spád,
poněvadž tam hospodští ve zvyku mají,
na dluhy že rychle zpomínají.
Konečně však za příčinou nutnou
podstoupit tam musel cestu smutnou.
Ulicemi, buď se domy proplétaje
aneb pod okny se schovávaje,
prošel k nemalému štěstí,
až se posléz dostal na náměstí! —
Tu však otevře se okno „u zlatého klepeta"
a hospodský spustí svoje effeta:
„Pane Valentíne! což pak nás už neráčíte znát? —
Vždyť tu máte už tři roky deset mázů stát! —
Máte to snad ještě v paměti,
pročež račte se jen stavěti!"
„Vím to, vím!" — pan Valentin pak pravil schytrale:
„odpusťte však, že vám pěkně děkuju;
když tři roky pivo stojí, to je jistě zvětralé;
zvětralé já ale, věřte, nikdy nepiju!" —
To když řekl jako o překot,
otočil se na patě a prásk do bot.

Drahoňovský.

103.

Na mou čest!

V kavárně zasedlo si kdysi u stolu
pět židů, hlasně hovořících pospolu.
Z nich jeden takměř úst svých nezavřel
a šprým i pravdu stejným šrotem mlel;
když druzí lží se nechtěli dát splést,
vždy k dotvrzení volal: „Na mou čest!"
Tu vstane z křesla štíhlý lajtnantek
a jme se žida dráždit jako statný rek:
„Slyš, židáku! ty házíš se ctí jako s plevy:
což má žid také čest? — Já mněl, že o ní neví!"
„„Vháj, odphuste, phan oficír!"" žid hbitě povídá,
„„Vhy máte phravdu; nyní vhím již, jak se věc tha má.
Vháš khamarád si od židháka pheněz vzal
a že je v khrátce splatí, chestné slovo dhal;
však lhůta, již phan khamarád — snad v thuze kvapném spěchu —
si určil, dhávno phryč a o phenězích ani slechu.
Tha čest, s níž plýtval jsem"" — to s důrazem žid praví —
„„mou vlastně není: dhánať mi jen dho zástavy!""

104.

Vyzvání.

Ha, ještě v světě děvčat dost;
nejsi-li jenom peněz prost,
pak nehledí se na tvé stáří,
ni na vrásky ve scvrklé tváři,
a kdož ti zálet zapoví?
Což neznáš staré přísloví:
„Nad krásu, rozum, vtip a čest
hrsť zlata vydatnější jest?"
Tož zlato mé mi věrno buď
a žínku přivab na mou hruď,
však žínku podle mého vkusu,
tak čistou, lesklou jako z brusu,
ne tělnatou, ne hubenou,
s tvářičkou v růžích zhrouženou,
a má-li se mi zalíbit,
ni veliká, ni malá nesmí být.
Však dost — kam vzhlednu v kruhu svém,
zřím krásných dívek kolkolem;
snad tomu tak chce moje štěstí,
tu *svou* že *dnes* mám *zde* nalézti?

Což kdybych se tak zeptal jich? —
Vždyť ptát se není ještě hřích! — —
Nuž, která chce se vdáti hned? —
Co že, ni jedna odpověď?!
Nuž, když mne žádná neche mít —
neb nechce žádná promluvit,
tož nesmělosti výhost dám
a sám si jednu vyhledám;
neb tu, k níž pne se srdce plání,
mi hledat nikdo nezabrání. —
Aj, tamo ideál svůj zřím,
však jmena věru — nepovím! —

105.

Výminka.

Sotva v hostinci cizý host
poslední obral tučnou kost,
tu hostinský již v síni vkročí,
a uctivě an čapkou točí,
dí k hostu: „Nu jakž, pane, chutnalo?“
Host: „Děkuji, chutnalo nemálo;
neb jistě nikdo v celém okolí
nejed dnes lépe, buď si kdokoli.““
„Pana starostu vyjímaje,“
dí hospodský, čepičkou pohrávaje.
„„Já nikoho nevyjmu,““ dí host určitě.
Načež hospodský: „Pane, musíte!“
A slovo stíhá slovo; zkrátka:
strhla se z toho taká hádka,
že musel host, ač počal notně klít,
s hospodským k starostovi jít.
To vám byl kos, jenž právům rozuměl
a každý paragraf v malíku měl.
Ten hned se k stolku posadí
a s vážnou tváří dí:
„Poněvadž — jelikož — čest, komu čest,
a anto v naší obci spůsob jest,
při všem starostu vyjímati:
item musíte pětku z trestu dáti!“
„„Nuž, zde je pětka, když tu taký mrav,““
dí cizinec. „„Však jak jsem živ a zdráv,
většího blázna z celinkého kraje,
než tento hostinský, jsem nenašel,
pana *starostu vyjímaje.*““

106.

Drobnosti.

Že krása na lokte se neměří,
to zajisté mi každý uvěří;
neb cokoliv je v světě drobounkého,
má obyčejně jméno hezounkého.
Sám člověk při svém narození
jen nevinu a dobro v sobě skrývá,
a v opak později se teprv mění,
když větším, dorostlejším bývá;
čím drobnějším však zůstává,
tím menší zlobu v sobě schovává;
neb o tom nelze jistě pochybovat,
že zlost se nemůže v něm příliš roztahovat.
Tak drobný člověk tělesné své drobnosti
zavázán bývá mnohou vděčností:
když příkladně se bouře ve přírodě vzteká,
tu člověk malý se jí málo leká;
a čeho se má také báti?
Blesk spíše strom než strůmek sklátí!
My drobní malým knížečkám se podobáme:
ač kapesní jen formát máme,
přec obsah náš — o, ten je vybraný
a od kritiků za výborný uznaný. —
Tak drobotinu mívá každý rád
a hledí se jí zavděčiti.
Když malý tvor se hodlá překotiti,
vždy snadnějším je jeho pád,
než velikánů, kteří padajíce
se mohou rozlomit v dvě polovice.
Když my drobouncí do příbytku vcházíme,
tuť snadno hlavou nenarazíme
do patra, o něž velcí páni
si rozbíjejí čela z nenadání. —
Nezřídka pánové si naříkají,
že manželka je nevýslovná tíž;
nu, malé břímě jistě snesou spíš,
a proto nechať drobným přednost dají.
A dále: malá ženská malé srdce má,
a proto se v něm nesměstná
víc milovníků v jednom okamžení,
což věru také není k zahození. —
O slavných ženách drobné postavy
se nechci pouštět v dlouhé rozpravy;
však jednu důležitou věc
chci připomenout ještě na konec:
když spasitel byl občanem té země,
tuť lidskou drobotinu k sobě zval,
řka: „Nechte malých přijít ke mně!“ —
Leč o velikých — o těch pranic neříkal.

Ad. P.

107.

Frajtr Kalina.

O, nejsem jen tak leccos vám!
Na mou tě — jak vám povídám:
neb veliký byl Bonapart —
však mnou by býval na capart!—
„Aj, aj, veliký Bonapart?“
Nu ano, ano — na capart.
My šest kanónů jedině,
a Francouz po vší dědině;
však lepší, než pan generál,
jsem pořádek já udělal! —
„Aj, aj, než sám pan generál?“
Nu ano, ano — udělal.
Nám pálí Francouz naproti,
jak když se peklo vyrotí;
však my tak jako z kamenů
se smějem jeho plamenu! —
„Aj, aj, tak jako z kamenů?“
Nu ano — jeho plamenu.
Tu Bonapart si myslil sic,
že nás má hnedle, jako nic;
však já bych věru na pět mil
mu ještě notně — zatopil. —
„Aj, aj, vy ještě na pět mil?“
Nu ano, ano — zatopil.
A jak tu já s kanónem stál —
tu jede on jak generál,
a kouká se skrz perspektiv,
a zrovna na mne — žádný div! —
„Aj, aj, na vás skrz perspektiv?“
Nu ano, ano — jaký div?
A když už mně na ránu byl,
tu jsem já sobě pomyslil:
Hej, teď tvá bije hodina,
teď zvíš, kdo frajtr Kalina!
„Aj, aj, tvá bije hodina?“

Nu ano — frajtr Kalina.
Již k pánovi držím žhavý lunt,
bych osudný vypálil špunt,
jenž by mu navždy posvítil,
že víc by ránu necítil! —
„Aj, aj, mu navždy posvítil?“
Nu ano, ano — necítil! —
V tom ke mně lajtnant přiskočí
a na patě mne otočí —
„Hej, kamaráde,pro pět ran — —
vždyť on je přec jen velký pán!“
„Aj, aj, pan lajtnant, pro pět ran?“
Nu ano, — přec jen velký pán.
A na mou duši, jak zde jsem —
já cítil lítost v srdci svém.
Hrom do mne, když to udělám —
na mou tě — on je velký pán! —
„Aj, aj, že když to udělám?“
Nu ano, ano — velký pán!
A jsem dobrák. Jenom chtít,
a moh' jsem věčnou slávu mít;
neb jak byl velký Bonapart —
mnou byl by býval na capart! —
„Aj, aj, že velký Bonapart?“
Nu ano, ano — na capart.
Bůh svědek — on to uznal sám.
Hned na koni se pustil k nám,
a sejmul se svých prsou řád
a — mně ho připnul na kabát! —
„Aj, aj, že sejmul s prsou řád?“
Nu ano, ano — na kabát.
Nuž, děti, hleďte — já to znal!
A teď kdy Bonapart by vstal —
on sám svědectví na to dá,
že já byl frajtr Kalina! —
„Aj, aj, on sám svědectví dá?“
Nu ano — frajtr Kalina.

Vítězslav Hálek.

108.

Žena.

Honza nejí, nemluví a nepije,
máma vrtí hlavou, co mu asi je.
„Medle co nic nejíš, Honzíčků můj, proč?
Anka! hezky čerstvě pro kováře skoč!“
Kovář prošel v mládí křížem krážem svět —
vsadil Honzíčkovi baněk dvacet pět.
Honza o dvě pinty krve lehčí je,
a přec nejí — nemluví — a nepije.
Máma vrtí hlavou nad svým dítětem: —
„Hned běž, Anka, k Hátě, aby přišla sem!“
Háta koření od dětství sbírala —
Honzu celý týden zažehnávala. —
Honza pitomý už od žehnání je —
a přec nejí — nemluví — a nepije.
„To je hrůza!“ pláče máma, „k posledu
do města pro doktora přec pojedu!“
Doktor receptů má mnohé tisíce —
jezdí k Honzovi už čtyry měsíce.
Máma sbání groše jen kde jaký je —
Honza nejí — nemluví — a nepije.
Nyní teprv máma hořce naříká:
„Kdo mi uzdraví přec mého Honzíka?“
Na to praví Honza, špatně taje zlost:
„Nyní toho věru mám už po krk dost!
Vždyť mi nepomůže ani žádný lík,
ani žádný doktor — byť byl Hamrník!
Mne jen může náš pan farář uzdravit,
on však ale, trvám, sotva bude chtít.“
Máma nadějí se náhlou rozjaří,
rovnou cestou běží k panu faráři.
Velebný pan farář rozumný je pán:
„Nechť je ke mně Honza ihned odeslán!“
Máma přivedla hned sama Honzíka —
on se ale třásl — jako osyka.
Velebný pan farář řek však příjemně:
„Pověz, Honzíčku, co žádáš ode mne?“
„Chci se ženit,“ pravil Honza na to hned,
ale z nenadání ku podivu zbled'.
„Nu, což bledneš? mnoho štěstí na cestu!
Či snad ještě nemáš žádnou nevěstu?“
„Což je o nevěstu — o tu není zle —
to je ale chyba, že mám — já mám dvě!
A když obě nedostanu — obě sám —
raději tu chvíli na vojnu se dám!“
Velebný pan farář zkušený je pán,
hned měl v moudré hlavě pohotově plán.
„Najednou dvě, Honzo, neslýchaná věc,
povolíš-li ale, pomohu ti přec.
Uvaž dobře slova mého výroku:
jednu dám ti hned, tu druhou po roku.“
Honza odjakživa tvrdohlavým byl,
přece ale za to ruku políbil.
„Teď si rychtářovic vezmu Kačenku,
za rok konšelovic ještě Mařenku,
Mařenka má tuze ráda Kačenku,
Kačenka zas tuze ráda Mařenku
a já taky obě dvě rád tuze mám—
ichuchu, to bude láska jako trám!“

* * *

Neminuly ani čtyry neděle —
Honza na faráře hledí nesměle.
A když čtyři měsícové minuli —
Honza na něho zří celý ztrnulý. —
Když však bylo konečně již po roku,
dá se Honza před ním vždycky do skoku.
Když se ale zpozdil Honzík jedenkrát,
padna na kolena, začal hořce lkát:
„Mějte slitování, pane velebný,
neb já hlupec byl, a svět je šalebný!
Chybil jsem — však prosím vroucně o milost:
Já mám jedné ženy věru — po krk dost!“

(*Z Humoristických Listů.*)

109.

Klam.

V obchodní živnosti mladá, krásná žena
nemůže být nikdy dosti oceněna;
byť byl krámek její sebe odlehlejší,
zná ji přece každý — přespolní i zdejší,
neb je častěji od lidí jmenována,
nežli mnohá firma protokolovaná. —
Krupař Vošatka měl takovouto ženu
a znal tuze dobře velkou její cenu;
proto šetřil ji, jak jenom možná bylo,
aby jí té vzácné krásy neubylo.
Takto žili spolu krásně jako děti,
nic je netrápilo nikdy, jen to mletí.
A pan Vošatka, ač týdně dvakrát nalívá,
dobrý hospodář jsa, vždycky při tom bývá,
protože se, jako o ženušku svoji,
právě tak i o své dobré zrno bojí,
nebo jinak jistě v míře bezpříkladné
buďto rozpráší se aneb za lub padne.

Při tom mletí se mu času podzimního
přihodilo jednou něco obzvláštního.
Večer mlít šel, chtěje semlít do svítání,
že však pomalu šlo mletí z nenadání,
byl by zamílal až někdy pozdě ráno,
poněvadž měl jiný hodně nasypáno,
i jde tedy domů. — Nyní se však bojí,
aby nepolekal krásnou ženu svoji;
proto klepá slabě. Brzy pozná ale,
že by do rána moh' takto klepat stále.
Začne tedy klepat trochu úsilněji,
načež řádně tlouci, až se okna chvějí;
začne dupat — křičet, ba i také klíti,
až se zlíbilo přec ženě otevříti.
Jak byl od dětinství úplně si zvykl,
prudce kabát potmě ihned s sebe svlíkl,
a již začal právě ústa otvírati,
chtěje za ospalost ženu pokárati,
když se tato hrozně naříkati jala,
že se v noci náhle těžce rozstonala,
aby tedy běžel ihned k lékárníku
a jí brzo přines nějakého líku.
Muž si čerstvě oblék' potmě kabát zase
a již do lékárny spěšně ubírá se
Sotva se však octnul v rynku před svítilnou,
kteráž vydávala záři dosti silnou,
zůstal mžikem státi jako ohromený,
neboť uviděl zrak jeho vytřeštěný,
že má kabát výložky a sukno dvojí!
Chvíli jako beze smyslů tady stojí,
potom ale ptákem nazpět domů letí
zažehnávaje již cestou všechno mletí,
načež v síni — jak byl od dětinství zvykl —
přeosudný kabát s dvojím suknem svlíkl.
Bez dechu do jizby vraziv ke své ženě
mrštil kabát na zem, dodav rozčileně:
„Nebudu svolávat věru žádné hromy,
ale jdi si kam chceš, třeba do Sodomy!“
Žena okamžitě z lože vyskočila,
plačíc běhá sem tam — potom rozsvítila,
lomíc rukama dí, že vědoma není
nějakého si snad zlého provinění.
„Tu je kabát! ó ty mrzká hanebnice!“
vzkřikl muž, „a nyní ani slova více!“
Žena kabát zdvihne celá udivena,
prohlídne jej a dí jaksi uražená:
„Činu přehrozného jsem se dopustila,
že jsem tuhle — knoflík ještě nepřišila!“
Muž se obrátil a prudce kabát chopil,
prohlídnul jej bystře a pak oči sklopil.
A proč? poněvadž se před svou ženou stydí,
neb svůj vlastní kabát vlastním okem vidí.
„To je hrůza, jak se snadně člověk zmýlí!“
zvolal posléz, trna, po nemalé chvíli;
a teď vyprávěl tak upřímně až milo,
co se mu s tím dvojím suknem přihodilo.
„Pouhé klamání to bylo — a nic více!“
Lhostejně dí žena jako holubice.
Tím se utvrdil muž ve svém přesvědčení;
a my druzí? — nám prý do toho nic není!! . .

Z „Hum. Listův.“

110.

Důkaz lásky.

„O dívko! perlo srdce mého,
ty klenote můj nejblažší!
pro tebe odřeknu se všeho,
i toho, co mi nejdražší!
Tys cíl jen mého toužení,
pro tebe jsem se odřek kouření;
neb co jsem pohleděl do očka tvého —
a tomu dnes je právě osm dní —
nekouřil doutníku jsem jediného,
to přátelé ti moji dosvědčí.
Teď ale ty, má Lidko, mně též důkaz lásky dáš,
a zlatý prstýnek mi daruj, jejž na prstě máš;
budeš mi dražší, dítě, věř, než oka mého zřítelnice!
Že daruješ? — O anděli — tys žití mého slunečnice!“ —
Již líbá Lidku, k oslavě jí zpustiv hlučné fanfáry,
pak běží rychle k židovi, jenž za prsten dal jemu pětku,
a z této nakoupil si pravé kuba-cigary.

A. V. Růžičkova.

111.

Napomenutí.

Šero noční nade městem
dávno již se rozprostřelo —
znění zvonku ku klekání
v dáli bylo odumřelo.
Před domem se jinoch s milkou
v sladkém kochá roztoužení,
líbá její něžná ústka
v prudkém lásky zanícení.
Ona milánka tu svého
těsněji vždy k prsoum vine.
„Láska naše,“ jemně šepce,
„věčně věkův nepomine!“
V tom však s hůry hlas zahřímá,
že až oba stranou skočí:
„„Brzo-li pak pšijít, líná,
s pifem od jejího kočí!““

R. Z—l.

112.

Nejvyšší stupeň dešperace.

Kdyby mne už mrzelo mé živobytí,
kdybych popudit chtěl na se celý svět;
kdybych patent na kaňky chtěl míti,
neb procesův třeba asi pětkrát pět;
kdybych trval v stálém rozladění,
kdybych v inkoustu chtěl umořit svůj věk,
mysle posilnit svůj žaludek
a nedbaje trestu ani pohanění;
ba když v parnu slunečním bych skorem
přál si na krku mít oprátku:
pak bych chtěl být českým redaktorem,
abych přišel brzy do chládku!

Fr. P.

113.

Pan Tobolka.

Poslechněte lidičky,
co Vám budu povídat,
přestanu však hnedličko,
počne-li tu někdo spát.
Chtělť jest jednou ten náš svět
zmáčknout jistý Tobolka,
nechal toho ale být,
neb svět není homolka.
A ten Tobolka byl pán,

panství měl prý v měsíci,
tady u nás v Čechách však
neměl ani slepici.
„Hloupí Češi,“ říkával,
když byl někde ve spolku;
„dříve měli český groš
a teď mají tobolku.
Do punčochy strkával
české groše baťuška,
teď má sice tobolku,
sám je ale punčoška!
Věšel řady dukátů
na krk dcerám na šňůrách;
teď však při své tobolce
vězí po krk ve dluhách!
Kapsy mívávaly pré,
stříbra bývával v nich stoh;
nyní Čecha s tobolkou
do kapsy by strčit moh'!
Musí to však konec vzít,“
tvrdil kmotr Tobolka,
„sice ten svět rozmáčknu,
jako by byl homolka!“

Fr. K. Drahoňovský.

114.

Parodie monologu: „Být či nebýt?“

Pít či nepít? — Totě ohromná otázka!
Zdaž to šlechetněji hrdlu, snášeti
horko, trýzeň kruté žízně snad,
či se obout na příval těch zlostí —
ležákem je hasit? — Nepít? — Usnout?
A nic více? Říci, že tím ukončeno
bude vše, co lezlo nám za kůži
i za nehty? — Hoj, to byl by věru
strastiplný pocit. — Nepít! — Usnout! —
Usnout? Snad mít sny? Aj nač to všecko!
Co by se nám mohlo zdáti asi,
plecháč prázdný před sebou-li zříme?
Ne, to nemůž býti. Pivo jenom
člověka dařívá dlouhým životem.
Čert by snášel důtky, hanu lidí,
hubu ženinu a kmoter výčitky,
nářek prázdné kapsy, hlavy bolení,
šenkýřů též svévoli a dvojnou křídu,
kdyby sobě zjednat mohl pokoje
pouhým usnutím? Kdo by se domů nosil,
udýchal a zpotil s opičkou tou milou?
Leč že strach jen z břichobolu po vodě,
bol ten neznámý, o kterémž kronika
žádná nepíše, nám vůli modrchá,
raději že nesem sloty, které známe,
než abychom k neznámým se utekli.
Tak strach pouhý dopity z nás dělá,
přirozená také smělost naše
bez piva je na dranc rozbita,
že jsme bez něho jen „buďtež k ničemu“
a že bez nachmelení s to nejsme ani
ženě vymluvit. — Leč, čas je věru,
abych po tak dlouhé tady řeči
hrdlo sobě navlažil. — Hej, Terezko!
natoč mazák od čepu! Nu, nešť!
Zejtra budem zase huby sušiti.
Bídný věru život, není-li co pít!

E. Züngel.

115.

Příčina bázně.

Má to bídu paní Zuza!
Hle, jak jí to mocně tělem kroutí,
z očí vyzírá jí strach a hrůza.
srdce jí to může utrhnouti. —
„Co pak se ti stalo, přemilá?“
ptá se přítelkyně její Voršila.
„Měla jsi snad jakés nehody?
Padl ti snad pejsek do vody?
Nebo jsi se lekla zas té konštituce?“
„„Ne, ach ne! já bojím se jen revoluce.““
„Revoluce? — Ty má spáso!
viděla jsi jaké k ní už přípravy?
Pijou si snad zase někde na zdraví?
Nebo se snad dolů s Řípu dívají?
Nebo snad dokonce česky zpívají?“
„„Vše to není!““ praví Zuza,
a zas nová pojímá ji hrůza.
„„Viděla jsem ale —““
a tu kloní se až k uchu panny Voršily;
„„viděla jsem ale — —
sokola v červené košili!““

A. V. Růžičkova.

116.

Původ slzí.

„Aj, proč pláčeš, drahá Míno?
Což tě srdéčko snad trápí,
že to krásné očko tvoje
ve vřelých se slzách ztápí?
Ach, snad pohnula tě píseň
o tvé vlasti krásně znící,
aneb pohřbili snad právě
dítkám matku milující?“ —
„„O můj drahý! Víš, proč kvílím? —
Považ; k zejtřejšímu bálu
hedbávnou má Lidka jupku,
a já mám jen obyčejnou šálu!““

A. Vlastimila Růžičkova.

117.

Strašný čin.

Černá noc svým šedým pláštěm
spící zemi pokrývá;
jenom měsíc touhu mřivou
po krajinách rozlívá.
Ale snivá Vilemína,
ač na jaře mladosti,
cítí v srdci roztouženém
ostré šípy žalosti.
V srdci jejím bolná trýzeň
smutný stan si rozbila;
z domu kráčí Vilemína —
s věže osmá odbila.
Z domu kráčí Vilemína,
ach, jaký to chvatný spěch?
Hoj! jak řeka divě hučí,
hoj! jak kolmý její břeh!
Na břehu tam náhle stane,
řeka divě zahučí. —
Zadrž, děvo! — — Ach už klesá —
lajtnantovi v náručí! —

118.

Zastaveníčko.

Bych ukonejšil lásky bol
a srdce svého tíseň,
šel jsem pod okno milenky
a zapěl něžnou píseň.
Měsíček vyšel ze mraků
a na struny mi svítil.
Já zpíval. — Že ji obměkčit
dnes musím, sám jsem cítil.
Tu slyším okno otvírat.
a zřím svou krásnou děvu,
a protož s větším nadšením
pokračuji v svém zpěvu.
Tu nahne tílko z okénka,
já stojím oblažený,
a hodí v tom mi v papírku
sestáček zabalený.

H. Přerhof.

119.

Holohlavci.

Na pouti své pocestní dva (již holé hlavy měli)
pojednou v trávě pouzdro jakés uviděli.
Na kořisť každý z nich se chutě vrhne —
o poklad se rve — až se půtka strhne.
O shledni, nebe! na tu bitku zlou,
hle, zbytek pačesů si z hlavy rvou,
až slabší v boji úpadem se sklopí,
a vítěz brodem krvým kořisti se chopí,
an zasloužil si slavný z bobku vínek;
otvírá pouzdro, hle! — a v něm hřebínek!

Vzdělal *J. Böhm.*

120.

Snadná pomoc.

Přečasto si tak myslívám,
až budu v onom světě,
kdo bude deklamovat vám,
a to mne velmi hněte.
Kdo bude v rozmarné vás chvíli bavit?
Kdo vaši moudrost, vaši krásu slavit?
Jen jedinká mi zbývá naděje —
a jako jiskra v duši se to znětlo —
aha! teď už mám v hlavě světlo;
teď s očí už mi bělmo spadlo;
proč mně to dříve nenapadlo!
Vždyť na věčnosti proces bývá krátký;
nač loučení a k čemu hořekovat? —
Já začnu jim tam v nebi deklamovat,
a jistě že mne hned poženou zpátky!

121.

Pozdní lítost.

Dívka sličná jako růže květ,
v stáří sedmnácti let,
v lásce — ač to věru není
skoro ani k uvěření —
v lásce posud nezkušena,
provdala se — byla žena.
Sotva že po svatbě minul den,
navštívila dceru matinka,
aby zvěděla, jak její Milinka
v novém stavu svém je spokojena.
Avšak místo radosti
spatří k nevýslovné žalosti,
kterak žínka v usedavém štkání
na prsa jí hlavu sklání.
„Pro bůh, co se stalo, dítě drahé?
To-li v manželství jsou první chvíle blahé?
Což jsi snad se oklamala,
místo muže tyrana si vzala,
jenž tě dostav ve své drápy
nyní, ubožko, tě souží, trápí?
Mluv, ať původ tvého žalu zvím!
Tvůj-li muž jím vinen jest,
potom, na mateřskou moji čest!
do svědomí já mu promluvím.
Nuže mluv, kdo působí ti žal?“
„Ach, můj manžel pranic vinen není,
ten mi přeje každé potěšení,“
s usedavým pláčem mladá žínka dí.
„Kdož tě tedy, dítě, rozplakal?“
znovu matka vece k ní,
načež v odpověď jí dáno:
„Ach, já proto — jsem dnes ráno —
lítostí se rozplakala,
že — už dávno jsem se neprovdala.“

E. Just.

122.

Palič.

Za stodolu pomalu se krade
vyhnaný čeledín Jan,
ruku křečovitě k srdci klade,
hledí, zda-li je tam sám.
Nikoho když vůkol nezahlídne,
opovržlivě se usměje,
rozhlíží se po krajině klidné —
pak se duch v něm zachvěje:
„Ha! to zasluhuje pomstu krutou,
pro maličkost býti vyhnánu,
toto budiž tobě, kmotře, knutou,
pocítíš, co je být trestánu!“
Pak se nahne, jakby v vratech hledal dirky—
měsíček v tom vyšel z oblaku,
na to vyndá rychle z kapsy sirky,
škrtne, zapálí — si dýmku tabáku.

H. Přerhof.

123.

Plačící děvče.

„Proč ty slze v oku tvojím?
Aj, proč pláčeš, dítě milé?
Či v tvé duši zase tanou
ztraceného blaha chvíle?
Či zas zíráš onen obraz,
jenž už navždy v hrobě dříme?
Ustaň, dítě, ustaň! pláčem
mrtvých v hrobě nezbudíme!
Vzmuž se jenom, dítě drahé,
ó vyjasni smutné líce!
Nad kým hrob se jednou zavřel,
nikdy nevrátí se více!
Ach, přec smutně hlavu kloníš,
bolnější jsou tvojě vzdechy. —
Mluv přec, dítě! — rci, proč pláčeš?

Snad ti mohu dát útěchy!
Svěř se mi, jaká ti v srdci
rána krvácí hluboká — — —
Nuže mluv přec, duše drahá!“ —
„„Ach, mne pálí kuří oka!““

124.

„A muže svého poslušna budeš!“

Sotva že vyřkl Pánbůh tuto svoji vůli,
div že tu Evě srdce nerozpuklo v půli.
„Poslouchat? — Muže poslouchat? — A on můj pán
a jenom, abych sloužila mu, mně jest dán?“ —
Tak Eva hořce naříkala sobě.
I pravil Jehova k ní v této době:
„Pánem jest muž tvůj, však jen podle jmena!
Buď chytrá, Evo! Šťastně budeš žíti,
necháš-li jej v tvé jasné oko zříti;
však, pamatuj si! — vždy jen v pravý čas!“
Tak řekl Bůh. — A Eva věru chytrá byla,
a radu Pánaboha pilně vyplnila.
A sotva nechala Adama v oči zříti,
již mohla jej okolo prstu otočiti. —
A od té doby tak jsou muži jati,
že žádný krásným očím nemůž' odolati! —

125.

Outlý rozdíl.

Starý a zasmušilý Bartoš Nový
pravil kdys k zvedenému synáčkovi:
„Můj synu! chceš-li v světě šťastně žít,
nechtěj jen ničeho se ženskou mít;
neb většího neštěstí ani není
nad pekelné to pokolení.“
Synáček tatínkovi svatě přislíbil.
Však sotva uzřel mlynářovic Aničku,
již notnou ukradl jí hubičku.
„Ty nezdárníku,“ počne otec svou,
„tak tedy zachováváš radu mou?“
„„Aj,““ dí syn, „„vždyť jsem jenom děvče políbil!““

126.

Inu ovšem!

Na zemi se jaro sneslo, všechno nový život dýše;
plesaje se vznáší skřivan do nesmírné nebes výše,
s bujným osením si hrají větérkové dovádivě,
v temném háji znějí písně slavíkovy srdcetklivě.
Se ženou a dítky svými rolník mezi poli kráčí,
tváře všech se usmívají, ale on se jaksi mračí;
konečně si sedl na mez, zamyslil se, hlavu sklonil,
z hluboka si pooddechnul, a pak řevné slzy ronil.
Po manželsku věrné jemu přisvědčují slze ženy,
děti jsou však počínáním tímto cely vyjeveny.
„Vždyť se zelená obilí jako brčál,“ klučík praví,
„a ty, maminka i já — ba všickni jsme tak pěkné zdraví!
Ptáčkové nám prozpěvují, sluníčko tak hezky hřeje,
proč a k čemu tedy plakat, když se každý nyní směje?“
Načež otec: „„Hleďte kolem do kola a — mlčte kluci!
úrodou všech těchto polí nezapravím — — kontribuci!!!““

127.

Zdvořilý učedník.

„Pozor, hoši! Velkonoční zde je čas;
musíte k zpovědi jíti zas;
byste ale dobře poučeni byli,
slušno, abyste se dříve drobet připravili.
K témuž cíli budu se vás vyptávat,
vy však hleďte dobrou odpověď mi dát!
Nuže, Honzíku, zdaliž tvůj rozum ví,
kterak sedmé přikázání boží zní?“
Tak mlynářský mistr Zavrtal
jednoho ze svých se učňů ptal,
načež tento odpověděl směle:
„„Prosím, pane mistře, nepokradete!““
„Hloupost!“ vece mlynář. „Nepokradeš! psáno stojí.“
Honzík sklopil hlavu svoji,
pak se k němu zase obrátí:
„„Já jsem nevěděl, že panu mistru
smí se také tykati.““

128.

Lonský ideál.

— — — Jako denní záře
rozlévá se čarodějné světlo po Žofínském sále;
všude nádhera a krása! — Bylotě o lonském bále.
Svět se vůkol v přepychu svém točí;
krásných děv tam oko lidské zočí! —
Hle! tam jinoch blažeností hoří,
nejsličnější ze všech děv se koří:
„— — — — — — — — — — — — — — —
a neklame-li přelud zkalený můj zrak,
a smysly moje ďas-li nemýlí,
z Olympu snesl kouzelný se mrak,
z něho jste vzešla vy — jak seraf přebílý,
jak sama paní Juno, aneb její sokyně:
Vy nejste žena toho světa — ale mocná bohyně!
Hle ten blankyt očí spasných,
v nichž se trápí blaho moje,
a těm růžím lící krásných
rovny jsou jen rtíky tvoje! —
Jako libý vánek květů se dotýká,
vznáší tělo tvé se dál a dál:
po tvém boku chtěl bych věčně žíti;
tys má láska — tys můj ideál!! —
Rozkaž, a ve prachu otrok tvůj zde klečí.“ — —
Bohyně mu na to: „Jdou na kolo, maj' moc řečí!“ —

Jindřich Böhm.

129.

Překvapení.

Půlnoční již na radnici bije hodina,
v sladký sen jest pohroužena celá dědina.
Aj, tu křikem převelikým lid jsa probuzen
spěchá celý ustrašený ze příbytků ven;
naslouchá a mráz mu kosti proniká,
přežalostné lkání z domu vyniká:
„Co si počnu, dobrý Bože pomoci již žádné,
a mé srdce opuštěné ve světě teď chřadne!“
Sousedé o závod vzhůru běželi,
příčinu by nářku toho zvěděli
„Nešťastnou jsem milí lidé, nešťastnou jsem dnes!“ —
„„Co se stalo? Tak přec mluvte!““ — „Ach, mně pošel pes!“

Gustav Miškovský.

130.

Ten to znal.

Jirka kdysi vypravoval,
jak kobylu jísti odučoval.
Kmotři v klubu
otvírali na to hubu.
„Věřte, kmocháčkové! na mou čest —
šikovnost má tak to dovedla,
že kobyla nejedla
dnů celičkých šest;
začnu tedy na to konto pít —
však co čas tu nechce mít?! —
Kobyla“ — — Tu Jirka zamlkne se,
oči svoje k zemi sklopí. —
„A co dále?“ kmoch se slova chopí. —
„Inu tento,“ Jirka dí, hlas se mu třese, —
„sedmého dne kobyla ta milá
ňák se na to rozzlobila
a —“ tu opět Jirka vzdechne, —
„téhož dne mi ještě zdechne!“

R. Z—l.

131.

Prosba.

Pan Skromný na kolena pad'
před paní svou a jal se ždát:
„Ty věrná družko žití mého,
ženuško moje nad vše drahá,
Ty zdroji všeho mého blaha
i štěstí, zdaru veškerého:
pro Tebe rád i život dám, —
vždyť Tebę jenom v světě mám!
Otevř jen dnes mi lásky chrám,
můj andílku, můj jedináčku,
a dej mi — padesát nováčků,
neboť mám žízeň jako trám!!“

E. Z.

132.

Co nás přečká.

Všecko hyne v tomto světě,
všecko na čas jen tu žije;
každé srdce, jež tu bije,
smrt kdys ve hrob chladný smete.
Hyne moc a hyne sláva
jak na pustých hrobech tráva;
klesaj' města, klesaj' hrady,
zlata lesk i dívek vnady;
hynou národy i říše,
klesaj' v rumy skalné výše,
ba i hvězdy o dnu soudném
na dno moře prý se vnoří:
jen ty naše státní dluhy
na věky nic neumoří!

E. Z.

133.

Vražedný úmysl.

V zadumání děcko z čista jasna k matce praví:
„Aj, což kdyby naše Minka měla pozbýt zdraví
a svůj život zaplatila smrtí?“ —
Matka nad tou řečí hlavou vrtí,
řkouc: „„Co, hochu, co ti takto žvástat velí?““ —
„Slyš matinko!
Ten den, kdy jsme měli vepřové a zelí,
sotva žes vytáhla z domu paty —
muselas jej potkat mezi vraty —
vletěl do pokoje Sýkora,
jenž ty zlaté brejle nosí,
a před Minkou kleknuv, prosí,
při tom hrozně krákorá.
Najednou se vzchopil,
hrůza, co vše tropil,
ve mně skrčila se duše jako v brku —
— — — — — — — — — — — — — — —
oběma rukama chytil Minku kolem krku,
a byl by uškrtil ji až do smrti jistě,
by nebyla ho políbila na tom místě.“

J. Böhm.

134.

Touha.

Na pahorku v sadě temném
v středu bílých oveček
odpočívá v snění jemném
mladý pastýř Janeček. —
Klobouk zdobí jarní kvítí,
kamizolu pěkný lem,
a slunečko mile svítí
na tu krásnou božskou zem. —
O zlém světě jinoch neví,
sladkou blažen myšlénkou,
a ten úsměv na rtech jeví,
že se kochá milenkou . . .
Najednou se ale zvedne, —
upře zraky v oudolí,
hledí dlouho, vzdychá, bledne,
až ho srdce rozbolí! —
Aj — tu se mu oči zrosí,
s děsným zalká pohledem:
„Kde tu dúru čerti nosí,
že mi nejde s obědem!?!“

135.

Dětská pravda.

„Hubičkuje tě tatínek,
mívá-li tě rád?“
ptal se Fricek své matinky. —
„„Ovšem, andílku, mé nebe,““
vece matka, „„jak já tebe
líbám často na tvářinky.““
„O, toť tedy náš tatínek
má kuchařku také rád,“
pravil na to zas Fricínek,
„neb ji zlíbal nastokrát,
když jsi ondy v trhu byla.“

J. Böhm.

136.

Pracovitost.

Večer po klekání
volá chasu hospodář,
Barušku do chléva shání,
Honzu čeká breviář:
že se nezná dobře v orbě
a jen Barčy hledí sobě;

ale byť i jako zvon
volal, není k dovolání
ani ona — ani on.

* * *

Za humny tam srdce dvojí
žije první lásky čas;
oba tam dnes pilně stojí,
až je stihne hromův hlas:
„Co tam — já řku — Honzo, děláš?“
volá sedlák z plných plic,
načež Honzík rozmrzelý
odpovídá krátce: „Nic!“
„A co, Barčo, ty u sta tisíc —
kde se já tě všudy domahám!“ —
Načež ona: „Já mu pomahám!“

J. Böhm.

137.

Strašný slib pomsty.

Švarný jinoch láskou převroucí se souží,
nával bujné krve prsa jeho ouží;
žhavý mozek mu chce týlem vyskočiti,
hlava se mu hrozí šmahem rozpoltiti;
srdce sžírá bázeň strašlivá,
duši souží trýzeň palčivá,
o černé mu zradě ďábel v ucho hučí,
a to pouhá pověsť chudáka tak mučí,
že prý se mu milá nevěrnou již stala,
ač mu věčnou lásku včera přísahala. —
Z jeho víček prchá roztomilý sen,
a on z těsna bytu pádí v noci ven,
jakoby v něm hejno štírů hlodalo,
jakoby jej peklo z hrobu vyštvalo.
Bytosť jeho sžírá žárlivosti saň,
a na plecích maje věrnou střelnou zbraň
bloudí polem, lesem, přes doly a hory,
nejnešťastnějším jsa mezi všemi tvory
jak největší hříšník v děsném umírání. —
Ha! tam po stezičce, na vysoké stráni,
jeho milá s jiným holoubkem cukruje,
zpívá, směje se a hubičkuje! — — —
Tu v mladíku žluč se vztekem vzpění
a on u velikém rozhořčení
zahřímal tam na ni hlasem hromovým:
„Počkej, Káčo! — zejtra ti jich nasolím!“

Fr. J. P—K.

138.

Dívka z Judy.

Znáte krásu dívek z Judy?
Vyhlášena jesti všudy.
Jemná pleť, havranní vlas;
stinné loubí temných řas;
oko snivé, malý ret,
plný jako růže květ,
zoubky jako perlí řad,
celá bytosť plna vnad:
tak jest dívka z Judy Vám.
Věřte mně, neb já to znám! —
Na pohovce Sára sedí,
zamyšlena v dálku hledí.
U nohou jí harfa leží,
jejíž struny ruka svěží
dříve byla hladila,
k ňadrům teď zabloudila.
Sličná Sarah lásky muku
cítíc, tiskne k srdci ruku,
její duch pak v dálce dlí
v miláčkovu obydlí;
čeká již, až zavře krám
a k ní přijde záhy sám.
V tom tu celý vyjevený,
hněvem krutým uzarděný
kochánek se k Sáře blíží,
krásnou hlavu k zemi níží.
Sotva že jej děva zočí,
uleknuta bystře skočí
jako rychlonohá laň,
s láskou přivine se naň.
Harfiným pak šepce žalem
purpurových rtíků ston:
„Gotts Wünder, Herr Jerusalem!
Nu habns gmacht e schlechte Spekülation?“

E. Z.

139.

V lese.

Mne vábívá cos do lesa,
tam hledím bol svůj ukojiti,
jak zvěř si přeju v lese žít,
tam věčně bych chtěl v blahu býti.
Radostí zpívá ptačátko
a motýl líbá každé kvítko;
a mně se zdá, že v lese jen
jsem boží nejmilejší dítko.
Tu položím se do mechu,
pozapomenu na vše strasti;
neb lesa krásné šumění
promění boly mé ve slasti.
Ach, nejkrásnější v lese vždy
se zdá mně v stínu stromů žití;
však musím domů pod večer —
sic dostal bych od ženy bití.

Přel. *Přerhof.*

140.

Kompliment.

Umělec cizí u dvora,
kde hostů plné sály,
na klavír dával koncert svůj —
lice, ty mu jen plály.
Hrál dobře, leč to kazil sám,
házel vždy tělem sem i tam,
hlavou jak takt by dával.
Když koncert pak byl skončený,
umělec zase povstal,
jsa udiven — že, jak slušno,
že potlesku nedostal.
Tu jeden pán se přiblíží
a na umělce pohlíží,
chtěje mu lichotiti.
„Já slyšel Liszta“ praví on,
umělec hlavu kloní —
„i Dreischocka již měl jsem čest,
a každý z nich byl ve hře řádný;
leč co je moc, no to je moc!
jak Vy — se nezapotil žádný.“

Dle něm. *Přerhof.*

141.

Na Vltavu.

Že se v jaré ve Vltavě
mnoho lidí utopilo,
aby žhavé lásky zjevy
v její vodě ochladilo;
že přestala písek nosit,
z nějž by naše dívenky
ku zdobení něžných ruček
mohly nosit prsténky;
ani že parníku nemá,
s nějž by český prápor vlál
a zpěz český tokem proudil —:
pro to bych se nehněval.
Ale že se v hotová
naše česká piva plete:
to mne, bratři, na Vltavu
naši starou velmi hněte!

Z Listův Humoristických.

142.

Pokání.

Náš milý Vojtíšek se ženil,
i nastal jemu svatby den:
již viděl, jak se květem plní
všech tužeb jeho krásný sen.
Než oddavky však slavné byly,
než přišli družba, přítel, host,
šel ženich prvé ku zpovědi,
jak svatá káže povinnost.
On upřímně a v skroušenosti
se z hříchů, ze všech, zpovídal;
pan páter na to ženichovi
hned rozhřešení plné dal.
Aj s cedulkou jde ženich domů,
by nepromeškal k svatbě čas;
v tom napadne mu něco cestou,
a v pospěchu se vrátí zas.
„Dovolte, ctěný velebníčku,
bych jistou věc vám připomněl:
vy pokání mi uložiti
jste živou mocí zapomněl!“
Pan páter usmívá se k tomu
a ženichovi odvětí:
„Můj milý, při mně nehledejte
tak slabé, krátké paměti!
Nač bych Vám, milý přítelinku,
pokání zvláště ukládal?
Dost pokání už věru máte,
jak mile jste si ženu vzal!“

Fr. Doucha.

143.

Honzík a táta.

Honzík veze tátu čtyrma,
jedou pro dříví;
chlapík práská do valacha,
švihá ve hřívy.
Táta se co třtina třese,
křičí: „Pomalu!!“
Honzík jede jak by hrom bil,
směje se tomu.
„Bodejž tebe, tebe kluku,
krahulec sklofal:
kdybych svému tátovi to
já byl udělal — — —“
‚Aj! Vy jste měl asi tátu,‘
chlapec k němu dí —
„Lepšího, ty holobrádku,
lepšího, než ty!“

K. S. Šnajdr.

144.

Těžké srdce.

Jinoch ve mladosti jarém květu
v náruč kráčí vzdálenému světu.
V mysli teskliv na cestu se dává,
z Prahy musí: — ach, zde zanechává,
co mu nad celého světa sklady,
nade všecku rozkoš, nad poklady.
Musí pryč, tak povolání káže,
zanechati, co jej srdcem váže,
opouští své štěstí svrchované:
z oka zpomínky mu slza kane:
a ta vřelá truchlé rosí líce,
co mu milé, nespatří snad více!
„Praho, Praho, o ty místo drahé,
kde mi plynuly ty chvíle blahé,
již se loučím, zanechávám tebe,
kdežto zemské zářilo mi nebe!
Co mi nade všecko drahé bylo,
ach již na vždy pro mne zahynulo.
Pryč ty všechny blaha mého zdroje:
těžké, přetěžké ach srdce moje!“ —
Přítel, jenž ho z lásky vyprovází,
opatrně být to nenachází,
že tak pouští uzdu žalu svému;
připomíná druhu tesklivému:
nářek tvůj mi dělá hodně strachu:
„Jen tak nahlas nemluv, milý brachu!
Ejhle místo rozchodu se blíží;
poznají-li srdce tvého tíži,
dáš ty nejmíň — dvakrát polovici,
až si budeš platit železnici!“

Fr. Doucha.

145.

Poslední ballada z roku dva tisíce a ještě několik.

Pro poslední krádež, kteráž vůbec
ve světě zde byla spáchána,
poslední se sešli biřicové,
poslední lavice zchystána.
Poslední tu stojí soudce přísný,
strážce posledního zákona,
aby holí za krádež dal ztrestat
nejposlednějšího barona.
Baron, potomek to slavných předků,
třese se jak vetchá osyka;
předkové se nebáli ni mečů,
potomek už pro hůl naříká.
„Milý bratře, strážce stanov přísných,
milosrdně na mne pohledni,
nechci krást už, odpustiž mně bití,
vždyť jsem baron — a to poslední!“
Soudce naslouchá a hlavou kývá,
pak se milostivě usměje:
„Vždyť barona dáme *pod* lavici,
na lavici jenom zloděje!“

Jan Neruda.

146.

Nešťastná příhoda.

Snad tisíckrát již šel jsem
ulicí sem i tam,
stál v bouři, v dešti, blátě,
kde její ukryt chrám.
Ve bouři, v dešti, v blátě
jsem stál — nadarmo však!
neb přísná máti s děvy
nespustila svůj zrak.
Však dešti na vzdor přec jsem
a na vzdor bouři stál;
leč marně! zlý byl nečas —
jáť osudu již lál!
A dnes, an právě stojím
u svého okénka,
vidím, že okolo jde
má milá dívenka.
Mně tajmo k sobě kyne —
a směje se mi vstříc —
že sejíti mi nelze,
já nemohu jí říc'.
To nemohu přec říci
své drahé milence,
že jedinké své — boty
mám právě u ševce!

●

147.

Hlas z Vyšehradu.

Praha dřímá — luny bledá záře
sladce líbá zdárných synů tváře,
a já stoupám v blahém nadšení
k Vyšehradu svatu temeni! — —
„Vítám tě, ty sídlo králů slavných,
vítám tě kolébko reků dávných!
zřím tě, Čechů první věštkyně,
zbožňuji vás, jasné bohyně!!“ —
V srdce loudí varyta se zvuky
čarným tknutím Lumírovy ruky — —
an tu — jak by zaduněly hroby,
v sluch mi zavzní slova pokárná:
„„Slyšej' voni! daj' ten cumel z huby —
neviděj', že je tu prachárna?! “

Tóma.

148.

Bědování měsíce.

Každý stav má své radosti,
své žalosti každý tvor;
mně však osud v kruté zlosti
podal smutků celý sbor.
Nejdříve mi bolest plodí
valný zástup básníků,
z jichžto per se denně rodí
celé pluky povyků.
Tu panáček v zanícení
tak hanebně básnívá,
že mi podlé lichocení
krev do tváře honívá
Tamto plesky třesky píše
dlouhovlasý přepjatec,
jenž patří do tmavé skrýše
aneb raděj v blázinec.
Tu zas o jakési luně
mladý snílek šepotá;
důkaz, že mu rozum stůně,
obraznost že blekotá.
Na mnohý že tajný skutek
svítit musí moje zář,
to mi plodí hořký smutek,
tím též bledne moje tvář.
Největší jsou mi obtíže
s tajnou lásky pěchotou;
nevýslovné jsou to kříže,
jež mi bolem srdce rvou.
Mladík vroucí dívce mroucí
věčnou lásku přísahá:
„Dokud bude srdce tlouci,
věčně tvůj — tys věčně má!“
Věčnost tuto v brzkém čase,
ba v tom samém měsíci
přísahá ten mladík zase
jiné sličné děvici.
Ženštiny též jsou uvyklé
mne za svědka lásky brát;
a když skují černé pikle,
mám já chuďas za ně stát.
Zem jest mojí panovnicí,
jížto musím otročit;
vůkol ní v každém měsíci
vždy musím se otočit.
Aby kalich mého žalu
ouplně se dovršil,
tvrdí lidé bez obalu:
světlo že jsem vypůjčil.
Takto na vše strany hledě
nic než samé trápení;
věru jsem já na tom bledě,
aniž jaké spasení.
Jedinou útěchou jesti:
že rozmilé hvězdičky
jsou mi ve krutém neštěstí
nerozdílné družičky.

Frant. Hajniš.

149.

Nářek husy.

Ach já husa nebohá!
což jsem medle provinila,
že mne čeleď dvounohá
šatem hlupství přiodila?
Nežiju co filosof
v skromnosti a v klidném tichu?
Já nešířím žádných slov,
aniž znám jakousi pýchu.
Noviny sic nečítám,
ani spisy Liviusa;
avšak přec si nenechám
přesdívati: Hloupá husa.
Duch můj není veliký
a rozum jest trochu kusý;
kéž by však tvor všeliký
zřídil žití své dle husy!
Trávník temně zelený
a pak kousek kalužiny,
někdy oves zvedený —
jsou mé celé hodoviny.
Deštíček když útěchu
na žíznivé pole cedí,
neutíkám pod střechu,
oko vděčně k nebi hledí.
A když mi lid vězení,
ba i krutou smrt vyměří,

dám mu chutnou pečeni,
dám mu sádlo, brky, peří.
Rcete, lidé učení,
již se vtipem vychloubáte:
jsou to medle znamení,
že mne hloupou nazýváte?
A ty krásné pohlaví!
netrp křivdu krutou dále;
netrp, by muž svéhlavý
jmenem mým tě tupil stále.
Pakli křivdu nezmění,
vyšli k němu s mírem posla
a na důkaz smíření
obětuj mu třeba osla.

Frant. Hajniš.

150.

Modlitba.

Často mne co dítě
těšívala máti,
že Bůh lidem ráčil
po andělu dáti,
a ten anděl boží
v štěstí i nesnázi
že neviditelně
člověka provází.
Můj Božíčku milý,
jak jsme slabí lidi,
mne nejvíc to těší,
co mé oči vidí.
Ach, což vidí krásných,
krásných andělíčků!
Z těch mi jednoho dej,
můj milý Božíčku!

Erben.

151.

Srocení.

Po náměstí Staroměstském
chumelí se lid,
ticho zástupem však vládne
hrobový co klid.
Nebe truchlivě pohlíží
na tu Pražskou zem,
jakby soucit jevit chtělo
s tichým národem.
Pojednou to zaburácí
jako bouře jek,
muži pevněj' pěstě svíraj',
z očí plane vztek.
Hle! tu muž se davem deře
v kroji národním,
vše ustoupá, on pak zahřmí
hlasem nevšedním:
„Blesky boží, co se to tu páše?“
„„E, kluk srazil z krámu Mikuláše!““

Tůma.

152.

Němečtí křižáci.

Přijeli jsou s Pánembohem
všichni, co jich v svaté říši —
byli knížata a páni,
byli preláti a mniši.
Přijeli jsou přes Sumavu
na kacířské české hlavy,
by, své hříchy krví smyvše,
přišli věčné do oslavy.
Přijeli jsou, ďáli křiky
a pálili vesské chýže, —
zůstali však brzo státi,
aby měli domů blíže.
Když pak boží lid přicházel,
zatroubili zpátky rohem,
a jak přišli, zas odešli
do svých Němec s Pánembohem.

153.

Tentononc.

Člověk-li se tentononc tak
na svět tentoc dívá,
tuť se musí buďto zlobit,
aneb tentoc zívá.
Je to smutné na tom tentoc,
že jen peníz platí,
a kdo tentononc dost nemá,
že se zcela ztratí:
byť i věčně dřel se, soužil,
byť i svatý duch doň vstoupil
a byť tentoc všecko uměl,
byť i nikdy neprohloupil:
nemá li dost tentoc floků,
ať si raděj' ve hrob lehne,
neboť učenost bez tentoc —
ó, ta v světě nikým nehne! —
A již tentononc jsem v koncích,
za svoje-li tentování
zasluhuji — nu, tentononc,
nechť mi dají vědět paničky i páni!

E. Z.

154.

Janek.

Janek pral svou ženu přenáramně,
stalť se proto nelíbezný zvuk;
sousedé v tu chvíli běží na ně,
aby utišili divý hluk.
„Proč svou ženu tak náramně meleš?“
ptá se Janka moudrý soused Vít.
„„Paní nechce býti tato seleš —““
„Čím pak?“ — „„Pánem! — to však nemůž' být.““

V. Sp—ka.

155.

Holá pravda.

Slunce hřálo, ač už bylo
nedaleko k Václavu,
Jirka na lukách se potil,
nosil v kupy otavu.
„I pomáhej Pánbůh, Jirko!“
„Dejž to Pánbůh!“ Jirka zas.
„Jsou to časy, viď že, Jirko,
člověk nadře se co ras!“
„I ba nadře, pane kmotře,
upotí se, unaví,
než si v potu tváří snese
na zimu kus potravy!“

Crha.

mnohý pravdy krásný lesk;
nediv se též, v očích hochů
že čtu tak milostný blesk —
laskavý můj tatínku!
Naučils mne psáti hbitě
písma mnohý krásný druh;
nediv se též, že jsem psala
slovo „láska“ v srdce kruh —
laskavý můj tatínku!
Naučils mne znaky čísel
hlavou mžikem sečítat;
znám však, že mně hoši přejou,
na prstech i spočítat —
laskavý můj tatínku!
Naučils mne čáry dělat —
zemi — nebe poznati;
proto znám též očarovat,
čáry jiným dělati —
laskavý můj tatínku!

Věnceslava.

164.
To snad neškodí.

(Deklamace pro dámu.)

Paničky vy ctěné, dívky drahé,
i vy páni, kteří k chvilce blahé
ve společném sešli jste se kruhu
jako v jasném vřelých srdcí pruhu:
mám vám něco deklamovat,
něco zábavného vypravovat!!
Ale jak to radno?
zda tak lehko, zda tak snadno
přednášeti s myslí jasnou, svěží,
kdežto na srdci cos těžko leží?!
Protož nebudu dnes deklamovat;
ve svém smutku
velkém v skutku
chci si vašim srdcím požalovat.
Vždyť to víte, jak si ulehčujem,
když si ve svém kříži postěžujem! —
Až vám povím, co se mi tu stalo: . . .
jakoby, ach, v smutné době,
v zrádné zlobě
neštěstí si bylo pošeptalo!
Že mám koho ráda, uvěříte,
mne že také někdo, pochopíte:
vždyť snad podobná jsem ještě k světu,
uvít věnců „srdečného květu“?
Ty můj! nač nám nebe srdce dalo,
než-li aby vřele milovalo?
Avšak běda, co ta láska zkusí!
jako Mílek v trní snášet musí. — —
Nuže slyšte, když mne milý ondy líbal,
na věky mi milost připovídal;
postojte! ach, pokažený světe,
kde jen samá, samá zráda kvete,
na mladou kde dívku každý poví —
o hubince sladké
na mé ústko hladké,
už to stará tetička se doví!!
Běda, běda z toho políbení,
žádná na světě už radost není.
A tu v neblahé mé tísni
tetička mne plísní:
„Děvče, děvče! kdes tu smělost vzala,
že jsi milému se líbat dala?!“
Co já chudé robě
počít sobě
v takové, ach, těžké době?
Jak to spravím?
Inu, rychle pravím:
„Jen se, tetičko má, nehněvejte,
hubičky jsou sladké, ty mi přejte!“ —
Co byste si myslili, co řekla?
Div že duše má se nezalekla;
ona ke mně, považte si, drazí:
„Co je sladké, to prý zuby kazí;
právě, že ti hubičky tak sládnou,
nemáš od milence bráti žádnou.“
Nevím, odkud tetička to vzala;
ona jistě mileného
upřímného
jaktěživa nelíbala!
Či nám nebe proto sladkost dalo,
by ji trpkostí hned nazpět vzalo?
Když mne tetička tak varovala,
myslíte, že hubiček jsem zanechala?
Chyba lávky, to by bylo!
kam by se to zabloudilo?
Stará tetička sic mnoho umí,
hubičkám však jistě nerozumí.
Ty mé spravedlivé nebe!
zpytujme jen sebe:
okusme těch hubiček jen jednou,
už si na nás jako rojem sednou;
ať se bráníme jim sebe více,
srdce touží jich mít na tisíce.
Co se týče toho uškodění,
vím já nyní, že to tak zlé není;
teď co znám již líbání to chutné,
srdce pro tu „zkázu“ není smutné;
třeba sladkost jiná zkázu plodí,
sladkost hubiček — ta neuškodí.
Tetička chce důkaz? Hned ho dám,
že se mejlí, já však pravdu mám.
Od oné již doby od milého,
věřte, dostávám dne každinkého
aj, tak sladké, přesladounké hubičky:
přec mi každý praví,
zoubečky mé že jsou zdrávy
a tak hezké . . . jako perličky! —
Nuže, za mým velikým tím důvodem
povězte mi před mým odchodem,
je-li škodné sladké políbení? —
Již tu slyším:
„Škodné? Chraň Bůh! není! není!“

Frant. Doucha.

165.
Zoufalý milovník.

Ó jak při pozemském putování
k radostem se nářek družně sklání;
jak zde v životě se všechno střídá . . .
za největším plesem strasť a bída! —
Přejtež ve veselé jednou společnosti
také místa žalné události:
smutnou také historii slyšte,
slzami ji do svých srdcí vpište!
Bolemír své srdce — citné, vřelé —
milované Míně zadal celé:
v ní jen života mu slasti kynou;
bez ní světa sklady,
zemských krásot skvělé vnady
bez ceny jsou, v nivec hynou.
Avšak lásko, lásko, sladký klame,
místo růží dáváš trní samé!

Běda jemu! Mína neúklonná, hrdá:
vroucím zjevům věrné lásky
nad křemelí, nad oblásky
necitelným srdcem tvrdá.
Ach, jak stav ten jeho přežalostný,
kdež mu za vroucnost cit nelitostný!
Těžkáť hlava jeho — bolí, bolí!
A ta bolesť, ví on, že víc nepovolí:
v těsných prsou strastí příkrých roj,
v palné hrudi věčný, věčný boj.
„S Bohem, s Bohem, necitelná krásko!
Navždy s Bohem, nešťastná má lásko!
Že mi nelze tebe, děvo, míti,
nechať slunce víc mi nezasvítí;
smrt již pochmurného světa zlobě
ať mou věrnost hlásá v chladném hrobě!“
Nespasí nic více ztraceného,
marnou snahou utrmáceného;
nechce, nemůže on více žíti
tam, kde naděje víc nezasvítí. —
Nastojte! co socha z kamene zde sedí:
pouze oko upřené
srší blesky plamenné:
na pistoli, smrti nástroj, hledí!
Posléz, posléz, teskem v duši oužen,
v rozpomínky minulosti kroužen,
osudu běh svého porozjímá — —
se stěny již nástroj smrti sjímá!!
„Pojď ty, družko, nástroji ty milý,
když mne zradil osud potměšilý!
Tam, kde kladen mezník smrtí temnou,
tamť můj bol jen učiní mír se mnou.
Tak ty, družko, ukratiž můj žal
a již pojď, bych o skálu loď skácenou,
beznadějně v bouři schvácenou
zoufalý co plavec rozkotal;
konec učiň žití mému
ztíž mému!“ — —
A již béře pistoli;
to s ní chvátá do polí?
aby nešťasten a lásce věrný
vznášel vítěz prapor černý?
Ano, již ten smrti nástroj nese,
by se zastřelil — snad v onom lese? — —
Ne, ach ne! On, pamětliv své krásky,
ohlíží se, zda by někde z lásky
za tu pistoli snad přítelíček
jemu půjčil co tak na mázíček
předobrého, lahodného . . . .
plzeňského.
Neboť každý znalec prý tak poví,
když je dobrý nápoj ječmínkový,
a když toho výborného,
dobře chmeleného
mázíček se nebo více povysákne,
to že všechnu žalost nejlíp splákne.
Ba když milovníka lásky strasti
hnětou tak, že již i nad propastí
věrné srdce v zoufalosti stojí:
pivo samec — to prý všechno zhojí.

Frant. Doucha.

166.

Poesie a prosa.

Podepřenou v útlé ručky svoje
kadeřavou majíc hlavinku,
tak tu lze to srdce plno boje
vidět v krámě slíčnou Aninku.
Dcera pekaře to bohatého —
k jedinoucí jeho radosti,
hle, jak plna žalu přehořkého
ku hvězdiček hledí výsosti.
Volá, vzdýchá: „Kde jste, zlaté doby,
kde jste blaženosti rájové;
prchlo štěstí — a s ním v časné hroby
prchly moje slasti májové.
Spějte v lůno lásky mojí zase,
než se srdce želem rozdvojí;
shládni ke mně, Bože! v krutém čase,
ať se rána bolná zahojí.
Na nebeské pláni hvězdy zlaté,
dejte vy mi ztrátu velkou zpět;
nebe, k tobě zírám v době svaté,
popřej mi jen blahé lásky květ!“
Sedmnácte roků ve mladosti
rdí se líčko její růžené —
a na prahu outlé dětinnosti
lásku cítí srdce nevinné.
Vůkol noc se šíří zahrobová,
jakby černoboh tu hostil sám —
nežby svitem lampa olejová
ozářila housek plný krám.
Aninku však snové nejkrásnější
uhejčkali v zcela jinou říš';
duch se vznáší v prostor nejskvělejší,
a to srdce její vstoupá výš a výš.
Již se míní býti povznešenou
v nebes blaženosti — v krásný svět,
slyší píseň zněti utěšenou,
slyší andělíčků sbory pět.
Miláčka tu vidí v náruč spěchat —
již jej přivíjí na ňádra svá — —
„„Ne, ne““ — praví on — „„to můžem nechat;
proto věru nepřišel jsem já,
— — — — — — — — — — — — — —
prosím pěkně za dobrák žemličku
a půl druhého nováčku zpátky.

167.

Veliký rozdíl.

Byla kněžna, mladá byla,
nemyslela s převysoka; —
z vychování tenké nožky
bolely ji kuří oka.
Střevíce si krásné, nové
s velkou prací obouvala;
praví k služce: „Ty je obuj,
abys mi je vyšlapala.“
Řekla stará kněžna matka:
„Pěkná by to kázeň byla,
dcera kněžna — bráti střevíc,
který služka obnosila!!“
Ó ten střevíc převelebný,
sláva jeho přeposvátná!
Kopyto v něm býti mohlo:
služky noha pro něj špatná!
Mladá kněžna nyní vidí,
v jaké ceně dílo Boha:
kopyto že důstojnější,
nežli sama lidská noha.
Ubohá ty! z lidu pomoc
nesluší se na tvou třídu:
v obuvi dál kráčej těsné,
kuřích ok tu snášej bídu!

Frant. Doucha.

168.
Mecenáš.

Heslo: Muziky, hrajte nám,
však já vám krejcar dám,
však já vám zaplatím,
jest-li ho neztratím!

Česká národní; zpívá se známou notou.

Slovútný Goliáš
veliký mecenáš:
po vlasti „chvalně znám“,
k „ochraně“ povolán!
Otčiny ozdoba,
štědrosti nádoba,
pro vše, co vznešené,
má srdce nadšené.
Vědu a umění
slušně vám ocení;
svět celý zvěstuje,
kterak je „pěstuje“.
Nad všechnu nebe slasť
jest jemu „milá vlasť“;
jenom když „předrahá“
do kapsy nesahá.
Národ on miluje,
spisy rád kupuje:
co pěkně zabaví,
„šestáčkem“ zapraví. —
„Básníci, pište nám,
však já Vám krejcar dám:
však já Vám zaplatím,
jestli ho neztratím!“
Ó, velký mecenáš,
upřímný bratr náš!
Přeslavný vlastenec:
zde kvítí na věnec!

František Doucha.

169.
Kosa na kámen.

K malíři nedouku, jenžto rád
slavného umělce si dával predikát,
přišel kdys z venku kmotr Čipera
a žádal na něm, by ho maloval;
mělť kmotr syna — pana pátera,
a tomu byl by rád své poltré k svátku dal.
„Já řku,“ prál kmotr, „vy jste malíř přec?
Co stojí u vás tento — malování?
Já zaplatím tak jako velcí páni.“
A při tom udeřil si hrdě na měšec.
Nadutý malíř, jemuž přímost taká
se zdála být urážkou jeho umění,
vzav umělecké na se vzezření,
nevlídně osopil se na sedláka:
„Já nejsem, pane, žádný nádenník,
a maluju jen to, co po mé chuti;
tvář, které mám dát štětcem nový vznik,
ta musí být, jak říkáváme, k nakousnutí.“
„Nu, k nakousnutí nejsem,“ kmotr na to,
„mám za to ale notně bankovek,
jež mnohem líp se koušou.“
„Už jsem řek,“
odseknul malíř trochu moderato,
a nechtěje se zabývat s ním dýl,
s vytáčkou jaksi ještě doložil:
„Ostatně, byť bych posloužit chtěl vám,
nemohu, poněvadž se zabývám
vždy malováním zvířecích jen hlav!“
„Ah, tohleto je jiný paragraf!“
dí kmotr. „Proč pak jste to neřek hned? —
A já — proč neumíte s lidmi zacházet! —
Teď však je po muzice, neboť vím,
že vy jste vlastně malířem jen dobytčím.“

J. J. Stankovský.

170.
Něco o doktořích.

Doktor práv a doktor medicinae!
Oba učenci jsou hlubocí,
oba v postavení vysocí,
a přec jich nedůvěra nemine,
odkud divný tento úkaz plyne?
Jedni jmění, druzí nemoci
léčí, avšak z jejich pomoci
pacientům škoda někdy kyne.
I kdy šťastný jeden aneb druhý
léčením docílí výsledek,
všechny sobě nenakloní kruhy.
Blaze těm, jimž čas tak sladce plyne,
že k nim nemusí po celý věk,
doktor juris ani medicinae.

Fr. Zdobnický.

171.
Různé náhledy.

Ptal se měšťák venkovana,
soused Ostrý kmotra Kyliana,
které v roce počasí
nejvíce má pro něj okrasy?
Kylian se chvíli rozmýšlí,
načež vážně dí:
„Myslíte snad, v které době
nejvíc hovím sobě?
Inu, to vám hnedle povím:
já si nejspíš v zimě hovím.
V zimě — tu vám pro sedláka
k odpočinku kyne čáka:
neboť v zimě jenom čas ten bývá,
v kterém sedlák po robotě odpočívá;
v bázni boží může jíst a spát,
pít a kouřit, v karty hrát,
a co ještě více:
v zimě míváme též jitrnice.“
Soused Ostrý na to praví v smíchu:
„Tak? že holdovat můžete břichu,
proto je vám zima nejpěknější čas? —
Kmotře, aby do vás ďas!
Já mám doma zvíře hlodavé,
to je také vám tak hltavé
jako vy v tom krásném zimním čase.“
„Inu,“ Kylian se slova chápe zase;
„vy jste moudrý — to je jistá věc;
a tak povězte mi přec,
které pro vás asi
jsou ty nejpěknější časy?“
Nadmuv se dí Ostrý na to:
„Já mám, milý kmotře, za to,
že je jaro nejpěknější počasí;
zavítá-li do přírody máj,
zelená se luh i háj;
tu vše květe, potok hučí,

ptactvo zpívá, včelka bzučí,
všecko raduje se, jásá,
ano, příroda nám sama hlásá:
Nejkrásnější čas je máj,
plný svěží okrasy!
Oko, dlouhou zimou umdlené,
sílí se teď ve svěžesti zelené;
větřík kvítkem sobě pozahrává, —
a ta krásná, roztomilá tráva!"
„Vida!" Kylian mu na to děl,
to jsem věru nevěděl! —
Jak to hezky povídáte! —
Ano, ano — pravdu máte. —
Ale mně tak něco napadá:
já mám doma dlouhouché zvíře,
a to, jak se zdá,
s vámi stejné chutě má;
neboť jak se trochu jen
louka naše zelená,
už chce mermomocí ven,
už se nelíbí mu v jeho díře.
Ano, ušák můj se také raduje,
když k nám jaro zavítá:
také on si v trávě libuje!"

K. M.

172.

Strašná pomsta.

Ať žid či křesťan, každý dávno ví,
ku jaké posluhové patří naci,
a proto raděj bez vší předmluvy
začínám hned svou krásnou deklamaci.
Před lékárnickým krámem na ulici
dva mladí lékárničtí pomocníci
skládáním beden od rána se dřeli,
a při té namáhavé práci
tak se již nondali ubožáci,
že po nějaké pomoci se ohlíželi.
Na tuto scenu zdáli
posluha, zimou skřehlý, hleděl,
neb celé dopůldne již u vrat domu seděl,
aniž by měl jen výdělek dost malý.
Za dosti nepatrný peníz jen
rád byl by pomoh, avšak přesvědčen,
že ani smrt zadarmo nebeře,
opřel se pohodlně o dvéře
a koukal dál, jak chudáci se dřou.
Konečně ale, jsa už celý rozmrzelý tak,
že přecházel mu zimou sluch i zrak,
odhodlal se, že nabídne jim pomoc svou.
Šel tedy k provizoru, jenžto stál
na prahu lékárny, a osmělil se žádat,
by dovolil mu také trochu skládat,
a sice jen aby se trochu rozehřál.
„Nepotřebuju vás, mám lidi své,"
pan provizor však hrubě odsekne.
„Považte, vzácný pane, však,
že nechci za to ani na tabák,
chci jen se trochu zahřát při práci."
A hle, pan provizor hned obrací.
„Nu dobrá, nabízíte-li se sám,
pomoxte bedny do sklepa jim odnášet,
však nedostanete, jak povídám,
ani co by se vešlo za nehet." —
Však posluha v své vzorné píli
skutečně nedbá mnoho odměny;
pustí se do práce a v malé chvíli
veškeré bedny jsou už složeny.
Než mezi prací nabyl přesvědčení,
že vlastně hloupé, dřít se bez placení,
a proto k provizoru běží zas
a praví: „Už jsem hotov, vzácný pane:
však venku je tak tuhý mráz,
co vám to udělá — na žejdlík nemíchané."
„Už řekl jsem, že nedám ani fuk." —
„Nu, nu, jen nedělejte žádný hluk;
jen na žejdlíček." — „Hybaj, sice u všech výrů
vám ukážu, kde tesař nechal díru!"
„Nu počkej chlapíku, však já ti dám!"
posluha bručí, opouštěje krám,
a rovným krokem ze dvéří
do vinopalny ke kolegům zaměří,
kde v důvěrném se radí sboru,
jak pomstít má se lotru provizoru.
O půlnoci, kdy ve snu již je celá Praha,
tu náhle, jako by se blížil soudný den,
za zvonec u lékárny někdo tahá
a volá úpěnlivě: „Vstaňte! Pojďte ven!"
Na tento pokřik lekárnický kluk
přiskočí k oknu, ze sna zburcován,
a s kvapem otevřev do kořán,
vyhledne ven. „Jaký to hluk?
což není pokoj ani za noci?"
„Ach, honem, přispějte mi k pomoci!
Zavolejte mi rychle s hora —
ach ouvej!" — „Nuže?" — „Pana provizora.
Jen on mi může pomoc'." — „Jste snad otráven?"
„Bože! Ach honem, honem, běžte jen!"
Kluk do třetího patra letí z dola
a jako posedlý na provizora volá:
„He, pane provizore — vstaňte hned!
Jde tady o život; nějaký protijed."
Ze spánku vyrušený provizor
jak zběsilý nadává, kleje, řádí;
než vklouznuv do spodků a do bačkor,
co dech mu stačí, na ulici pádí.
„Kdo je zde otráven! Je ten to snad?" —
„Já ne, můj zlatý holenku,
neboť já piju jenom pálenku." —
„Kdo tedy u čerta dal si mne zavolat?" —
„Já prosím. Jen se ale nehněvejte;
dnes koupil jsem si u vás za šesták
františků, čerti ale vědí, jak
se to jen stalo — jen se podívejte —
jeden z nich nechce mi a nechce stát.
Nechtěl byste mi jiný za něj dát?"

Dle S. Mauritia od *J. J. St.*

173.

Pan Kilián.

Bylť jest jednou jeden pán,
jmenoval se Kilián,
a tento pan Kilián
byl Vám přepodivný pán.
Rozvažte si: Kilián,
ačkoliv byl vesničan,
žil Vám v městě jako pán.
A když jednou jeho tchán,
jenž byl sprostý venkovan,
navštívil ten jeho stan,
dmul se pýchou jako chán,
byl takový hrubián,
že se hloupý Kilián
za něj styděl jako pán.
Ženě titul „Madame" dán,
a syn jeho, blbý Jan,

jmenoval se „mladý pán“,
a pak místo Janka: „Žán“.
A když přišel venkovan,
dal se zapřít Kilián!
Navštívil-li však ho pán,
dvéře odemk' do kořán.
A když umřel Kilián,
byl mu na poslední stan
sazen krásný tulipán
a pak tento nápis dán:
„Zde v tom hrobě zakopán
leží onen divný pán,
jehož jméno Kilián.“

Fr. H.

174.

F i č!

Bláha zůstal Matějovi dlužen za tele,
že prý zaplatí mu těch pět zlatých s neděle.
Jedna neděle minula, minulo jich víc —
Bláha ale Matějovi nezaplatil nic.
Tu se zmocnila Matěje krutost nerázná:
„Dlouho mě už nebudeš mít, kmotře, za blázna!“
Bláha smál se; druhého dne mimo nadání
dostal od pana vrchního krátké pozvání.
Bláha míní, že to chyba tuze velká je,
nebo podle všeho zdá se mu, že prohraje.
Proto zašel dříve k panu kancelářskému —:
„Dejte radu, milostpane, utisknutému!“
„„Dáte-li mi těch pět zlatých, poradím vám tak,
že vrchnímu i Matěji notně vytřem zrak.““
Bláha praví, že to není takto ledaco,
ale kancelářský mu řek' na vlas jak a co. —
Ač má vrchní jazyk mrštný nad nejlepší bič,
Bláha přece odpovídá na všechno jen: „Fič!“
Vrchní počne výslech znova — ale jaký div!
Bláha na vše odpovídá na vlas jako dřív.
„Jeden z nás je nyní blázen, ty anebo já!“
vrchní s celou důstojností zlostně zavolá.
„Fič!“ mu na to Bláha a tak divným hlasem řek',
že se ho až sám pan vrchní opravdově lek'.
„Bláho, jděte domů! — A vy, Matěji, jste bloud,
že se chcete s opravdovým bláznem pouštět v soud“
Bláha z kanceláře ven jak blázen vyskočil,
tu mu ale kancelářský cestu zakročil.
Bláha, jakoby ho neznal, chvátá spěšně ven,
kancelářský ho však chytiv šeptá rozkacen:
„Těch pět zlatých! — dejte je sem! nepustím vás pryč! —“
Bláha ale vytrhnuv se zvolal vážně: „Fič!“.

Z Listů Humoristických.

175.

Jídelní cedule.

Básník, sedě v hostinci, chce na svou nevěrnou milou udělati báseň; že však nemá papír po ruce, vezme na stole ležící jídelní ceduli a píše mezi pokrmy a nápoje řádky své; když se to napotom čtlo, takto vše znělo:

Přece jest mi nade všecko milá,
Polívka s nudlema . . . . .
která milovati, ach! se zdráhá —
Hovězí maso s křenem . . . . .
Ó jaké to srdce ocelové!
Telecí s frikasou . . . . .
Kam jste poděli se, sladcí snové!
Vepřové s kolníkem . . . . .
Tebe jsem si zvolil za svou ženu,
Pečeně vepřová . . . . .
ale tys v tom spůsobila změnu —
Skopová . . . . .
Jak bych vroucně ke rtům tiskl tebe,
Pivo Pakoměřické . . . . .
v tobě jsem své vyhledával nebe,
Víno Mělnické . . . . .
ty jsi ale na mne zanevřela?
Slivovice . . . . .
hrdě jsi mi lásku odepřela?
Porce Švýcarského sýra . . . .
Kéžby tu byl, bych nůž do něj vrazil,
Chléb . . . . .
který přízeň u tebe mi zkazil
Oučet . . . . 2 zl. 48 kr.

176.

Kosa na kámen.

Kmotr Váňa, šprýmař z vesničky,
hluboko nahlížel v skleničky.
A že nos tam také nahlédal,
po čase mu notně zčervenal.
A tu byli sousedé i kamarádi,
že si na se metlu uplet, velmi rádi;
neb teď mohli, když pokoje nechtěl dáti,
aspoň s něčím se mu notně posmívati.
Jeden pravil, světlo že nemusí mít,
že si může všude nosem posvítit.
Druhý tušil, prsteny proč nenosí:
že prý nos se karbunkulem honosí.
Třetí, čtvrtý — každý nos mu slavil,
až konečně jeden takto pravil:
„Ty víš, kmotře, jak o drobné nouze jest,
ty bys mohl získati si velkou čest,
kdybys ruku k pomoci chtěl podati
a měď z tvého nosu ráčil prodati.“
Kamarádi kolem něho stáli
a co hrdla stačila se smáli.
„„Vidíš, bratře, včera jsem byl v městě,““
pravil šprýmař, „„a při jedné cestě
šel jsem k z známému, jenž v mědi obchod má,
a tázal se, co mi za měděný nos můj dá.
On však poručil mi, tomu oslu nadati,
kdo by nos můj měděným chtěl nazvati.““

Přerhof.

177.

Vesnický soud.

Ve vesnici, jež celkem čítala
i s rychtářem čtyřicet a pět hlav,
zůstávali dva celí krejčové
a jeden kovář, jmenem Drbohlav.
Tu mistr kovář, jehož praktikou
již mnohý kůň byl ve vsi vyhojen,
sousedem Vránou kdysi v kuchyni
při smělé krádeži byl postižen.
Sebrali ho a bez všech okolků
před vesnický ho postavili soud,
jenž, jak se na zloděje přísluší,
měl nad osudem mistra rozhodnout.
A aby potomstvu byl příklad dán,
že praotcové ctili právo jen,
byl soudem přísný vydán rozsudek:
„Kdo krade, budiž ihned oběšen!“

A k popravě už chtějí mistra vést.
Tu vystoupí však jeden z občanů
a pro vesnice blaho vinníka
přemoudrou řečí bere v ochranu:
„Považte, sousedé, že v celé vsi
kovářem mistr Drbohlav je sám;
toho-li dáme tedy pověsit,
kdo bude kulírovat koně nám?“
Soudcové vrtí nad tím hlavami,
neb nevědí teď, na čem vlastně jsou.
Tu ale rychtář náhle povstane
a mluví s tváří přísně soudcovskou;
„Potrestat zločin, zákona je cíl,
a soudit svatá naše povinnost;
v naší vesnici jsou dva krejčové,
my jednoho však máme věru dost.
A proto, chtíce spravedlivi být,
vynesme, sousedé, již výrok ten:
Kovář ať žije, za to ale buď
zbytečný jeden krejčí pověšen!

Dle B. od *J. J. St.*

178.

Člověk ve zvířecích podobách.

Člověk prý je tvorstva pán;
já však dím, že spíše bratrem tvorů
může býti nazýván,
ano, člověk v pestrém zvířat sboru
často zvířetem se stává sám,
a to tím, že jejich manýrám
zvyká velmi rád.
Mám-li důkazy vám na to dát,
učiním tak bez rozpaků
zcela jednoduše, bez zázraků.
Často jednoduchý človíček,
malý jako střízlíček,
přece lví udatnost v srdci má;
jiný zase velikostí těla
slonu hřmotnému se podobá,
při tom ale právem zcela
plachým zajícem se může zváti.
Komu se má titul páva dáti,
o tom netřeba je šířit slov.
Také máme v světě dosti sov,
které světla denního se štítí,
aby mohly ve tmách lovy míti.
Zpátečnických raků
se copem a v fraku
shledáš také v Čechách dost.
Komu stálá mrzutost
osudem jest v podíl dána,
takového pána
titulujem jmenem brumbála.
Povaha pak nestálá,
která, když se nová moda kmitne,
jak o závod se jí chytne,
ta beze vší malice
slouti může modní opice.
Kdo po cizém sahá rád,
ten má straky predikát.
Často dopadnem i na lidi,
kteří hňupy být se nestydí,
ba i v druh se oslů řadí,
aniž jim to vadí,
aby za mudrce platili
aneb na prsou svých nosili
řádů celé garnitury.
Znám i lidi divoké jak tury,
ukrutné jak tygry krvolačné;
dívky jak hrdličky v smíchu uštěpačné,
jiné krotké jako holubičky
aneb hrající si na ovčičky.
Kdož pak nezná babskou naci,
v níž jsou stvořeni nám draci?
O falešné kočky také nouze není,
zvláště v ženském pokolení.
Hladký ouhoř vymkne se nám z pěsti,
úlisný had náchylen je k svodu,
při čemž máme věru štěstí,
pakliže se výhnem jeho bodu.
Rýpal, působící ze zákoutí,
může dobře krtkem slouti.
Tvrdohlavý beran nerad povolí,
pakli se sokem svým zápolí.
Mlsná koza slečinka,
aby nevěděla matinka,
velmi ráda u cukráře
piškoty a cukrlata pojídá,
aniž na to mnoho dbá,
že má potom bledé tváře.
Němých ryb ve společnosti
nalezá se dost a dosti.
Mnozí opět po spůsobu mopslíků
vrčí od rána až do noci,
takže těžko nalezt pomoci,
aby člověk unik jejich jazyku.
Dost však již těch porovnání!
Vímť, že beztoho již ledakdos
též mě vřadil v pokolení,
o němž jsem tu promluvil,
s čímž bych spokojen jen tehdy byl,
kdyby výrok jeho děl, že v přednášení
jsem já znamenitý kos!

J. z Plesu.

179.

Kterak zpíval David?

Svrchovaný už je čas
odpovědět na poptávky,
jaký as měl David hlas?
Tenor snad? — O chyba lávky!
Tuším, že měl David bas,
neb při harfě — ať se právo Písmu stane —
zpíval: „Z hlubokosti volám k Tobě, Pane!“

J. B.

180.

Potkání dvou srdcí.

Divně světem potkání se stává,
jak sám osud divně dar svůj dává.
Blahý, komu přáno, květnou stezku
při potkání shledat v jasném lesku! —
Také Ludvík a s ním dívka ladná,
Róza růžolící, květo-vnadná
na životní pouti osamělé
potkali se náhle v lásce vřelé.
Šťastný Ludvík! v její libé tváři
obraznosti skvělý výtvor září;
vyplněna ideálův říše . . . .
A již rozohněné verše píše,
v básních liják slastí procezuje,
až mu květný luh se zaplavuje;
s troskou samoty se rozžehnává,

na vždy tesknotě své vále dává:
duši vznáší obraz blahoměrný;
neb dal srdce dívce, láskou věrný.
Rovněž Róza v citův lesku hravém
vidí vzor svůj v hochu kadeřavém:
ve Ludvíku jen své slasti hledá,
a ten cit, ach, poklidu jí nedá!
Kterakž jinak? Poznalo-li děvče lásku
lichotného, šibalského hlásku,
ví, jak srdéčko tu klepá,
jak tam křidélkama Milek třepá.
Ježto malými kdys dárečky
mezi milovnými párečky
láska se prý utužuje, sílí:
rovněž Ludvík zamilován pílí
při svém lásky zjevu
tím neb oním dárkem poctít děvu.
Již jí podal šatstva překrásného,
náramkův a prstenů,
plno drahých kamenů,
náušnic i šperku přeskvostného,
jímž rád milý milou zdobuje . . .
všeho toho pro milenku nakupuje. —
Ona též, že stejně láskou plane,
dárečky mu dávat neustane.
Prsteny a knoflíčky tu zlaté,
hodinky a řetízky k nim přebohaté,
a těch jiných skvostů řadu,
jakých klenotník má v hojném skladu;
k tomu jiné něžné práce skvělé,
o nichž pracovala po dny celé.
Že však láska neskončená v plápolání,
neskončí se také v darování;
leč čím více „neskončená“ hoří,
tím se více obou — kapsa boří.
Věru za té naší doby,
ó, té zrádné zloby!
toť už aby zrovna ďas to vzal.
kde se Milek bankrotářem stal,
kasírem, jenž ve financích svých
divně zapletených, zmatených
má jen samý deficit,
který při těch všechněch špekulacích,
vychytralých, zmodrchaných operacích
v pusté vyklopené kase není kryt!
Obává se Ludvík ve své tísni,
aby pravdy nebylo v té písni:
„Už mne panenka víc nechce žádná,
když je moje kapsa — prázdná!“
Kdežto vzdychá on, též vzdychá ona,
jako když ta růže libovonná
hledíc na své trní hlavu kloní,
po ruměnné tváři slzy roní.
V žalném smutné tváře mraku
stojí Róza na rozpaku,
jako truchlost na své hrobce němá: —
neb, jak láska její vřelá, rázná,
tak je rovněž její kapsa — prázdná.
Sám ať rarášek se žení,
když těch „milých zlatých“ není!
Již i ptactvo zpívá v sad i v les:
„Co v těch časích počít bez peněz,
ba bez peněz!
Jak má ve finanční této nemoci
Ludvík, Róza sobě pomoci?
Inu, čím se více srdce k srdci druží,
tím se on i ona — více dluží;
čím více mořem slastné lásky plují,
tím více na dluh on i ona — zastavují!
Ale těžko se to vydlužuje,
když už nikdo více nepůjčuje!
V zarmoucené té, ach, přežalostné době
praví on i ona k sobě:
„Musím, musím peněz míti,
ale kde jich vzíti?“ —
A tu myšlenka se jako bleskem
k duši hrne zlatoleskem.
A již on i ona napřed cení,
jakým dárkem chystat — překvapení.
Mocí netušenou
k jednomu se oba cíli ženou,
úlevy dát srdci blahotěšné;
ejhle, kde se kroky sešly spěšné? . . .
Potkají se Ludvík, krásná Róza —
po té poesii, ach, tak suchá próza! —
potkají se nevědomě
v onom blahoslavném domě,
kam jdou prázdné kapsy na výpravu,
vydlužit si peněz na zástavu; —
nuž, ať povím slovem krátkým zdárně:
potkali se oba — v zastavárně.
„Ty zde, milá? Aj ta příhoda!“
„„Ty zde, milý? Jaká náhoda!““
„Abych tebe uctil, drahou děvu,
přišel jsem tu k tobě na návštěvu!“
„„A já přišla, jak mi srdce praví,
pozeptat se tady po tvém zdraví!““ —
Podat hodlal milující párek
na překvapenou si něžný dárek
ku vroucímu lásky projevení:
Nuže — nebylo to pro ně — překvapení?

František Doucha.

181.

Výňatky z pamětní knihy města Kocourkova.

I.

Ao. di. 1794. pag. 13. tom. 9.

Minulého roku před vánoci
povstal v městě našem požár v noci;
sotva oznam ohně hlásný dal,
již se lid náš pro stříkačku hnal.
Nastojte však — stříkačka v té době
čtyry bečky zemčat chová v sobě,
jež tam dráb náš, Vondra Zakysal
z nedostatku sklepa nasypal.
Lid se chápe zemčat — co jen síly stačí,
vše se ku pomoci kvapně tlačí,
a než hodina as vypršela,
stříkačka již prázná k ohni jela.
Oheň, který z prvu mírný byl,
později se strašně rozšířil,
a že stříkačka již pozdě jela,
hořejší čtvrt města celá vyhořela. —
By se ale pro budoucí čas
v pádu ohně se stříkačkou zas
takováto nehoda víc nestala,
moudrá rada městká mandát vydala,
aby dráb náš, Vondra Zakysal,
zemčata svá jinak ukládal.
Avšak na odmluvu drába toho,
že si letos koupil zemčat mnoho
a že nemá kam je uložiti,
jal se purkmistr jej osloviti:

„Uváživše, co dráb Vondra sám
tuto dobu v pravdě přednes nám,
z milosti mu chceme povoliti,
zemčat do stříkačky uložiti,
avšak pouze pod tou jedinkou
nepřekročitelnou výminkou:
před ohněm že nejdél na tré dní
stříkačku vždy řádně vyprázní."

II.

Ao. di. 1707. pag. 20. tom. 8.

Slavná rada města našeho
roku tisíc sedm set a šestého
přímo vedle usedlosti Habalovy
vystavěla sobě pevný rathúz nový.
Nový rathúz měl však světla málo,
neb mu přede okny topolů pět stálo,
které houštím neprozračným stíní
věčným temnem novou radní síni.
Jaká pomoc? jak se odstraní ta vada,
ve světle by úřadovat mohla rada?
Předmět ten by v ráznou přišel poradu,
obesláni byli radní všickni v hromadu,
zde pak řeční starší obce Klivanec:
„Prožluklá a věru mrzutá to věc;
avšak ať si jak chci lámu hlavu,
nejsem jinak poraditi v stavu,
než jen, aby rathúz nový zas byl rozbořen
a pak v místě příhodnějším znova postaven."
Opatrné radě města Kocourkova
zlíbila se rozumná řeč Klivancova,
a než půldruhého roku uplynulo,
nové stavení se k nebi pnulo,
provedené krásně, čistě
na bezstinném, světlém místě.
Klivanec pak za odměnu, slávu rady nesa,
béře ročně sáhu dříví z obecního lesa.

III.

Ao. di. 1716. pag. 36. tom. 9.

Moudrá rada letošního máje
dostavěla nové velké stáje
šesti párům šedých oslů
pro dopravu městských poslů.
Že se stavba vydařila skvěle,
uznávalo rádo město celé,
neboť budova ta se svou věží
jevila sloh nový, krásný, svěží,
jmenovitě uznávali fasádu
za tu část, jež velkou dělá parádu.
Avšak z prostřed divících se stájím tlup
náhle nalezen jest na té celé stavbě chlup,
a tu jakýs mudrc z lidu křiknul,
že prý stavitel ty stáje sfuknul,
postaviv tak malá do nich vrata,
že je oslům všecka možnost vzata,
volně procházeti jimi.
Obecenstva svůdci zlými
provolán tu poprask v obci celé;
lid tu nejdřív haní stavitele,
potom počne tupit celou radu,
předstírá jí podvod, klam a zradu,
hašteří se zde a tam se bije,
zkrátka — strhla se tu rebelije,
která mohla míti konec špatný,
kdyby nebyl primator náš statný
v moudrosti své přímo bezpříkladné
ukonejšil chtíče zpoury zrádné.
Primator náš, ještě bouří jatý,
vešel v stáje závadnými vraty,
a než uběh' okamžik jen krátký,
vykročil z nich zpříma zase zpátky,
maje roztažené obě ruce,
a tu po svém zvyku volal prudce:
„Že zde osel nemůž' projít? To je lež!"
Lid to uznal, ba i svůdce jeho též;
a tak vtipem, jenž se zdařil,
primator náš zpouru zmařil.

IV.

Ao. di. 1810. pag. 33. tom. 10.

Slovútní a moudří radní páni
na památku svého panování
učinili roku toho
k obecnému dobru mnoho.
Mezi jiným dali letos též
na náměstí na kostelní věž
velkolepé krásné hodiny
z dílny slavné mistra Mudiny.
Hodiny ty jsou
městu krásnou ozdobou,
zvláště tím, že cifráky, jež cifry mají skvělé,
na zdi věže vedle sebe dva jsou v čele.
„Proč zde vedle sebe cifráky jsou dva?"
Takto obec tázala se purkmistra.
Tento v moudrosti své vztyčí hlavu,
prosloví pak vážně k lidstva davu:
Myšlénka, již neměl žádný v zemi naší,
ujala se zdárně v slavné obci vaší,
a co nevypátral rozum lidský posud,
k tomu mne si zvolil příznivý nám osud.
Myšlénku, dva cifráky dát vedle sebe,
vštípilo mi v duši milostivé nebe
k obecnému prospěchu, jenž není
téměř ani k ocenění:
v tom pak spočívá ta výhoda,
že, byť třeba chtěli dva
najednou se na hodiny dívati,
nemusí z nich jeden na druhého čekati."

V.

Ao. 1823. tom. 4. pag. 32.

Letos výlohy jsme velké měli,
neb se opravy a stavby děly
ku potřebě obecní.
Tak se do ratejny šatlavní,
kde dřív z velkých starobylých kamen
teplo dával deputátní plamen,
postavila kamna malá,
ježto devět rýnských stála.
Klusoň dráb, jenž ve šatlavě bydlí,
opatrné radě totiž zprávu dal,
že mu bidélka kus z pecních vidlí
zlomyslný škůdce jakýs uřezal,
a že, má-li jimi dále zatápěti,
menších kamen potřeba jest vystavěti.

Alois Gallat.

182.
Jan Nestaral.

By mrzoutů vší chase
dán dobrý příklad byl,
Jan Nestaral se v čase
všech trampot narodil.
Kde koho by si dobral,
sám nezkusil však žal,
juch! za heslo si obral
tlustý Jan Nestaral.
S kloboukem tatíkovým
na hlavě ve svátek,
za nímž, by zdál se novým,
vždy karafiátek;
plášť hrubý, obnošený,
jenž dvacet let ho znal;
juch! tak byl vyfintěný
tlustý Jan Nestaral.
V chalupě on má svojí
stůl, postel — bez popruh;
pak flétnu, karty dvojí
a džbán, jejž plní bůh.
Obrázek milky zlatý,
vak prázdný — a tak dál;
juch! jak je přebohatý
tlustý Jan Nestaral.
Z městečka učit děti
všelikým kouskům, hrám
a zběhle vyprávěti
povídky kluzké vám;
i napovídat dosti,
kde kdo měl hody, bál;
tou slyne učeností
tlustý Jan Nestaral.
Za špatné víno vděčný,
když není lepší, být,
a nežli pyšné slečny,
radš Mařenku svou mít;
spůsobem hledět všakým,
by vždy se radoval;
juch! mudrcem je takým
tlustý Jan Nestaral.
Dít k nebi: Chovám víru
v tvou, otče! laskavost,
a odpusť, má-li míru
překročí bujarost;
kéž v poslední bys chvíle
mi ještě jaro přál;
juch! tak se modlí čile
tlustý Jan Nestaral.
Vám, chudoi závistiví,
bohatstvím mámení;
vám, boháčové chtiví,
vám, štěstím zrazení;
i vám, jimž v názvu skvělém
slasť vratkou osud dal;
juch! vám buď učitelem
tlustý Jan Nestaral.

M. Krajník. *Béranger.*

183.
Rozsudek.

Strejček Bárta daleko na koupě šel,
ve velikém opasku šest zlatých měl.
Zbojník zaskočil ho v lese u Branic,
odejmul mu všech šest zlatých jak by nic.
Bárta dopálil se nad tím velice,
ihned běžel do nejbližší vesnice,
zašel rovnou cestou k panu rychtáři:
„Ve dne okradli mne v lese taškáři!“
Rychtář znal své lidi; kdoby to as byl?
Žádný jiný, nežli Tomeš Doskočil. —
To by bylo takhle něco pěkného! —
Kmotře poseláku, skočte pro něho! —
Tomeš dostavil se — ale jaký div!
Že prý nižádnému není v ničem křiv.
Zlatých šest prý tomu muži ovšem vzal,
avšak proto, aby mu je uschoval;
neb prý obával se, aby mu je snad
v noci někdo jiný třeba neukrad.
A že vše, co pravil, svatá pravda jest,
na stůl vypočítal sumu zlatých šest.
Bárta se vší chutí po penězích sáh',
rychtář obočí však přeškaredě stáh'.
„Dle toho, co Bárta a co Tomeš řek',
po zákonu takto zní můj rozsudek:
Nejprvé si beru podle slušnosti
já dva zlaté za pot spravedlnosti.
Též vy, poseláku, za obsílku svou
dostáváte také sumu zlatých dvou.
Taktéž Tomše za počestný jeho cit
dvěma zlatými jest slušno odměnit.
Bárto, kdybyste byl osm zlatých měl,
také byste byl dva zlaté obdržel.“
Načež Bárta: Nu, šest zlatých, vzal to kat!
Ještě dobře, že tu — nebyl advokát!“

Z Listův Humoristických.

184.
Týden lásky.

Prvně jsem ji němým hledem sotva zočil,
druhý den jsem slušné pozdravení vzdal;
třetím ručku tiskl, kolem ní se točil,
čtvrtým líčkům sladkou hubinku jsem dal.
Pátým jsem jí slíbil lásku věrnou věčně —
šestým jsem svou nevěstou ji zval;
tu když sedmého nás spojil slib konečně —
osmého jsem želel: „Ach, to jsem si dal!“

Z Listův Humoristických.

185.
Mé vlasy.

Přátelé! kázat při stole vám budu,
já veselosti pravý apoštol!
Nedejte týrati se od osudu —
poklid a volnost! zněj tu heslo kol!
Nad velkost, přepych okázalý
buď okamžik vám radosti.
Tak radím já vám, jemuž vypadaly
už všechny vlasy samou moudrosti.
Přátelé drazí! smutek-li vás chopí,
zda víte, jak se zbavit tesknoty?
Napijte se, neb ve víně se stopí
nud, omrzelost, strasť i trampoty.
A hleďte, byste vyčerpali
z těch lahví pramen bodrosti.
Tak radím já vám, jemuž vypadaly
už všechny vlasy samou moudrosti.
Leč přátelé! pít dobře a se smáti,
toť bez lásky vše ještě není nic.
Kéž krása blaží vás a k sobě chvátí,
kéž dny vám plynou v loktech krasavic.

Zisk slávy, statků věru malý
za ztrátu lásky blahosti.
Tak radím já vám, jemuž vypadaly
už všechny vlasy samou moudrostí.
Přátelé drazí! šípům vzdorujíce,
jež metá osud, závist u náš střed;
v dnech málo život celý probijíce, —
tak zbavíme se aspoň starých let.
Než strastné stáři, bol a žaly,
radš chvilku zlato blahé zpitosti.
Tak radím já vám, jemuž vypadaly
už všechny vlasy samou moudrostí.

M. Krajník. *Béranger.*

186.

Astronomie polského žida.

Všetečný židák chtěl být astronomem.
To slyše tatík spustil na něj hromem:
„Nač lézti chceš, ty hlupče, až na nebe?
v čtyr slovech všemu naučím já tebe.
Slunce — je dukát, jehož každý slaví,
silně se třpytí jako magnát pravý;
měsíc — je tolar, on se v noci rodí,
pořád jak šlechtic za magnátem chodí;
a body v mléčné dráze, to jsou šestáky
a značí na panstvích rozběhlé sedláky;
a jasné hvězdy, tyto mocné šiky,
to měšťané jsou, samé čtvrtzlatníky.
Kdo celý systém vstrčí do pytlíka,
vynikne vtipem i nad Koperníka.

187.

V cizině.

V cizině jsem podle břehův
rodné řeky seděl,
zpomínaje na své milé
v její proudy hleděl.
„Labe krásné, řeko česká,
povídej mi o Ní,
zda mne ještě na mysli má,
pro mne slzy roní?
Povídej mi o všech druzích
blaženého mládí,
zda-li žijou, neb spočívaj'
v tmavém hrobky chládí.
Zvěsty dej o milé vlasti,
zemi Čechův krásné,
vlastenské to naší lásky
obětnici spasné.“
Aj, tuť Labe, dítko rodné,
vidouc ve mně Čecha: —
„Nix verstanden böhmisch!“ zvolá
a rychle dál spěchá.

Z Listův Humoristických.

188.

Náš basař.

Zabručel basař na struny
a svolal všecku chasu —
„Nemyslete, že od mládí
již tady hraju basu.
Na rynku hudbu verbujou,
a hned mi dali čapku;
tam buben, housle, piva dost,
to teklo jak po žlábku.
Však scházela jim píšťala,
by hudba šla dle noty,
já nafouk' tvář a skákali,
div neztratili boty.
My kudy táhli do města,
tam zůstalo vše státi,
a ať si bubny spustily —
píšťalu bylo znáti.
My kudy táhli vesnicí,
již chasa po nás pásla,
kdy já však vytáh' píšťalu,
ves na mne se jen třásla.
A děvčat vždy co komárů:
tu bzučely, tu štíply,
já pískal, dokud stačil dech,
ty všecky na mne líply.
Tu přišla s výše ordonanc,
že táhnout máme k boji,
zazněly trouby, prim i bas,
a už jsme byli svoji.
My táhnem. Nepřítel co mrak
a jako bouřka ryčí;
čert vynašel ten lijavec,
že z něho koule fičí.
A nastal u nás boží soud,
lid padal jako morem,
bombardón již nám vále dal
a tambor ležel horem.
Již všecka šarže pobita,
ten tam fagot i plechy,
náš vůdce lomí rukama —
jeť ztracen, bez útěchy.
V tom zpomenu na naši čest,
na přísahu a krále:
já do ní fouk', já na ni pisk —
a vše se hnulo dále.
Nepřítel v zmatku, na ně my,
on pustil zbraň a prchá,
u boha pardón jedině —
my vítr, kdy slámu drchá.
My stanem tu co vítězi,
armáda celá v pláči,
a vůdce, ten mne objímá,
co rameno mu stačí.
Tak v pokoji, tak ve válce
mou pištku bylo znáti,
a kdyby dnes mi stačil dech,
jej neznám, kdo mne zvrátí.“
Ach ouvej, škoda píšťaly,
že více nezazvučí;
mladí to po něm neznají,
a staří, ti jen bručí.
Však od jakživa bývalo
a bude do všech časů,
že mladý píská klarinet
a starý řeže basu.

V. Hálek.

189.

V zastavárně.

Spaste duši! co se nahatilo,
že se v jedno místo sbíhá všecek lid?
Ve „frcu“ prý „věcem“ připlatilo —
proto každý spěchá něco zastavit.
Ve sborovně rámus, až se hlava točí,
míhá se to tam jak čarodějné kolo;
však je tomu konec, jak „jemnost pán“ vkročí —

jen „známější baby“ mají ještě „sólo“. —
„Co dobrého máte?“ ptá se znalec děvy,
„co nám přinášíte, milá děvečko?“ —
Ubožátko rdí se, odpovědi neví —
„Prosím,“ zašeptá, „své vlastní srdéčko!“ —
„Hm, má roztomilá, to nestojí za to!“ —
„„Vždyť můj milý svatě přísahal,
že prý srdce mé je nejryzejší zlato! —““
„Jděte mi s ním k šípku — ten by tomu dal!
Půjčíme vám třeba na mosazné víčko,
na zetlelé boty, na děravý frak:
ale ženské srdce, drahá holubičko,
to pro „znalce“ není — ani za šesták!“

K. V. J.

190.
Majdalena.

V den Majdaleny kázal kněz
o prostopášném této žití
a vykládal, jak člověk můž'
klesnout a zas se polepšiti.
Když život její rozebral,
obrátil řeč svou k ženštin davu:
„I mezi vámi mnoho jich,
jež chodí sem jen pro zábavu.
Zvlášť jedna z vás mi známa jest
co velmi lehkovážná kůže,
zhýřilých mravů, u které
hrozba ni prosba nezpomůže.
Ta drze dál a dál vždy hřeší;
kdož může za zlé mi to brát,
když veřejně ji pojmenuji,
hledě ji takto pokárat?
Neb Písmo praví: Chybí-li
tvůj bratr, hleď jej napraviti;
neposlechne-li tebe však,
neleň to církvi oznámiti.
Nuž slyšte! Její jmeno jest — —
mám vyslovit je, či-li nic?
Aj měl bych v skutku — na mou čest!
však netřeba ni vám je říc'
a budete ji všecky znát.
Ta, po níž hodím knihou teď,
ta jest to! Račtež pozor dát!
Nuž, jedna — dvě — tři! Kniho leť!“
A ruku s knihou pozvedá,
jak vrhnout by chtěl v střed ji davu.
Tu každou hryže svědomí
a všecky v bázni sklopí hlavu.
„O zkažené ty století!“
kněz horlí tu na nemrav světský,
„já jednu v podezření měl,
a ony jsou to všecky — všecky!“

J. V. Jelínek.

191.
Rozličnost hvězd.

Berta večer v hájku sedí,
když se třpytí hvězdičky,
smutným zrakem na ně hledí
jako na své sestřičky.
„Tam k vám, sestry moje krásné,
duše má se touží vznést!
Ach, v té říši modrojasné
musí jenom blaho kvést!“ . . .
Jí na blízku služka trvá,
slyší slečnu blousniti;
víčka její černobrvá
také počnou toužiti.
Ona k nebi hvězdnatému
též své vzdechy obrací,
když večerem světu všemu
blahý klid se navrací.
Nebaží však po těch hříčkách,
jež si slečna žádala:
ona touží po hvězdičkách
svého pana kaprála!

—vík.

192.
Láska moderní.

Na pavlanu dívka stojí,
závojem si zefyr hrá;
vonnou růži na svém srdci
dívka slastně zahřívá.
Tiskne růži na své rtíky,
sýlá vzdechy v tmavý háj;
sladký bol jí prsa svírá:
vždyť jí kvete lásky máj!
Kde as dlí ten šťastný milec? —
táže se již mnohý z vás;
zdaž mu známo jeho štěstí,
této lásky svůdný hlas?
U pivečka červeného
jinoch švarný v karty hrá;
při pohledu na pár vířtlí
srdce jeho plápolá.
A co dívka růži líbá,
on tu sklenku pozvedá;
ona vzdychá, on naříká,
že mu karta nepadá.
Láskou jata dívka věří,
že ji jinoch miluje;
on však v duchu jen přemítá,
co jí otec věnuje.
Když pak zví, že dívka chudá,
tu mu mysl vychladne;
láska hasne, dívka chřadne,
až jí srdce uvadne! . . . .
Uvadne! snad mnohý myslí —
přísahá, že tomu tak,
však tu nezná naši dobu,
kde je děvče jiný pták.
Miláček-li poodejde
jeden, nuže, vzal ho ďas:
srdce nechá otevřené,
až tam jiný vejde zas!

J. Blažek.

193.
Na železnici.

Dřív než dál měl jeti vlak,
pronikavě hvízdnul tak,
dáma že se uleknuvši
šátečkem si kryla uši,
řkouc: „Toť jede do všech žil
celým tělem až do kostí!“
Načež kupčík, co tu byl,
s ulízanou zdvořilostí:
„„Ne do Kosti““ — vece vlídně,
„„vlak ten jede až do Vídně!““

J. Böhm.

194.

Chytrý Jiřík.

Chytrý Jiřík, mladý čipera,
probíhal se v sadě z večera,
a že dávno bylo od svačiny,
dostal na jablíčka laskominy.
Velkou nesnází však bylo proň,
že si nesměl vylézt na jabloň;
věděltˇ co mu otec přikazoval,
a ten podál stromky obvazoval.
Konečně se vymkl z nesnází,
choutka převýšila zákazy,
a než otec od plotu se vrátil,
červivým si jab'kem dobré sklátil.
V tom se tu však otec kdesi vzal:
„Jářku, to's tak na má slova dbal?
Místo upřímného poprošení
dal jsi se zas zrovna do klácení?“
„„Ach, tatínku, já jsem nevinen:
zdvihl jsem si padavčátko jen;
bylo lehké, jako ptáček bylo,
házel jsem jím, až podívat milo.
Sotva dotklo se však větvičky,
shodlo s jinými se jablíčky,
by šla dolů, snad jim pošeptalo,
načež jedno hned se dolů bralo.““
„Jak se divím,“ otec na to dí,
„že jsi tak nad míru poctivý!?
Pojď jen, já teď vezmu s proutkem radu,
máš-li poctivost svou také v zadu.“
A jak synka ohnul, prošlehal,
přiznával se Jiřík, že prý lhal.
„Nač to říkáš! Mně to proutek zradil,
hned jak jsem ti první proutkem vsadil.“

V. A. Crha.

195.

Přišla kosa na kámen.

Kráčí sedlák se svým synem,
kráčí na trh k Jičínu.
Syn s hrabětem v Němcích jezdil,
mnohou viděl krajinu.
A tak nyní vypravuje,
co za vzácnost má kde svět,
jaká města, jaké lidi, —
a lže při tom, jak by smet'.
Po návsi jde hajný se psem.
„Já řku, Jirko,“ táta dí,
„to je hafan jako čtyři,
to hned člověk nevidí.“
„„Hm, to když jsme — Jirka na to —
jeli s pánem z Forbacha,
ležel tam pes, na mou věru,
nad našeho valacha!““
„Divná to věc, — tatík praví —
já však se jí nedivím:
vždyť i v naší krajině zde
o podivné věci vím.
V půl hodině přijdem k mostu,
na kterémž, kdo v ten den lhal,
zvrtne se na jednom prkně,
by se v řece vykoupal.“
A zas kráčí oba dále;
milému však Jirkovi
nechce ten most a to prkno
srovnati se do hlavy.
„Inu, — počne po chvíli zas —
stran toho psa, to bych lhal:
jako valach nebyl sice,
volu však se vyrovnal“
A zas kráčí oba dále,
Jirka je však loudavý:
most a prkno nechtějí mu
pořád ještě do hlavy.
„Jako vůl jsem pravil, otče? —
po chvíli se Jirka ptá; —
„myslím, že byl jen jak tele,
alespoň se mi tak zdá.“
A zas kráčí oba dále,
nyní přímo k mostu jdou,
tu však Jirka tátu tahá
za kazajku šosatou:
„A vy, tatíku, jste věřil,
co jsem pravil na návsi?
Já vám povím, onen pes byl
zrovna jako jiní psi.“

V. A. Crha.

196.

Strašný zjev.

V prostranném sále hlava vedle hlavy,
a stále ještě nové přicházejí davy,
by sesílily strašnou tlačenici.
Pot řine v potůčkách se s uzardělých lící
a z prsou sýpavý se proudí dech.
Jak hukot moře, naráží-li o skály
vln rozčeřených prudký val,
tak hučí to zde v zástupech,
i mníš, že rachocení bouře slyší
tvé ucho ze zdálí.
V tom zazněl zvonek. Vše se tiší.
Hluk slábne jako ohlas z blízkých skal,
a v krátce zavládlo tu ticho hrobové.
Na jedno místo upřeni jsou zrakové,
kde mladík, od hlavy až k patě
jsa oděn ve smutečném šatě,
se zrakem strhaným, na tváři bolný žal,
a sotva dechu moha popadnouti,
se náhle zjevil. Jako by měl utonouti,
tak zoufale rukama zalomil
a hlavu k prsoum trudně naklonil.
Vše s utajeným dechem patří k nešťastníku,
jenž náhle do strašného dal se křiku.
A co jej k tomu dohání,
že kolem sebe zběsile se rozhání
a strašně sobě plíce naparuje? —
On deklamuje!

Kodl.

197.

T o u h a.

Již v přírodu zavítal máj
a zelenem se oděl háj.
Na květné pláni, v tmavém sboru
zaznívá ptactva hlasný zpěv
co díky dobroději tvorů
za spanilý ten jara zjev.
O lásce šepce tiché větru vání,
o lásce věstí celá příroda!
Leč k čemu mně ta všecka lahoda? —
Vždyť osud protivný mně brání,
bych na pernatích touhy vroucí
se vzneal k oné hvězdě skvoucí,

jež kyne mi tak vlídně v dáli.
Já pro ni beze strasti
bych skočil třeba do propasti,
pro ni bych slezl nebetyčné skály
a plul přes Atlantický oceán;
mě cesta, byť i sebe více daleká,
k mé drahé milce neleká,
a přece tak jsem strašně pronásledován,
že na krok se mi nelze z domu hnout,
byť měl bych touhou třeba zahynout.
A víte, co je toho původem,
že v tom tak bídně jsem,
že neletím k své dívce o překot? —
Mámť jediný pár bot,
a ten je právě
u mistra obuvníka v správě! *Kodl.*

198.

Držel slovo.

Ty muži, praví manželka,
když muž jde do hospody,
nepi mi příliš mnoho tam
a radš pi doma vody! —
Neboj se, drahá ženuško,
jen skleničku vypiju,
a slovo své-li nesplním,
ať chvíli dál nežiju! —
V noci však sotva se motá,
vrávorá do dveří,
ženuška zlostí se chvěje
a přísně ho měří.
Tys pěkně držel slovo své
a pils jen sklenici,
vždyť sotva stojíš na nohou
a vlečeš opici! —
Ty mýlíš se, má ženuško,
dí manžel tu v nesnázi,
jen jednu pil jsem sklenici,
ostatní byly mázy! —

H. K. G.

199.

Vděčný manžel.

V jednom malém městečku švec žil,
ten celou zimu pilně pracoval a šil,
při čemž jeho drahá polovice
lemovala botky i střevíce.
Za to pan manžel, v sladkém zanícení
slíbil učinit jí potěšení,
řka k ní: Ženuško roztomilá,
poněvadž v práci jsi nelenila,
bys poznala, jak vděčného máš muže,
pročež, až do Prahy půjdu pro kůže,
koupím ti, čeho se nenadáš,
přinesu ti — nu však uhlídáš! —
Z jara, když nebe se vyjasnilo,
u ševce peněz dost v kapse bylo,
blažen tu ubíral se ku Praze,
na žádné nepomysliv nesnáze,
cestou si účtoval, jak se patří,
mnoho-li kůží si zaopatří,
co mu zbyde na prezentek ženě,
pak co na pivo a na pečeně.
Když takto přemýšlel chvíli ještě,
tu náhle spustilo se do deště,
to ševce našeho však neděsí,
vždyť se již nalezal v Uhříněvsi.
Myslí si: nač mám já v dešti jíti,
zde se mohu drobet zotaviti,
mezi tím přijede do Říčan vlak,
a já se do Prahy dostanu pak.
Jde tedy v hospodu na sklenici,
tam při hře seděli karbaníci.
Peněz v sázce značnou sumu měli,
vesele při tom si popíjeli.
V ševci se touha po penězích budí,
ku hře jej stále lakoty chtíč pudí,
až pak se chtíčem tím ovládat dá
a již s druhy ku hře zasedá.
Hraje, — stále hraje — však jen sází,
štěstí doposud mu nepřichází.
Již nastal večer, — noc je již, — je ráno,
a švec náš na dobro měl prohráno.
Zanechal tady veškeré své clo,
kapsu měl čistou jako sklo.
S bolestným srdcem se domů vrací
s velikou ku kartám resignací,
a za poslední krejcar, jenž mu zbyl,
dětem cukrlátek nakoupil.
Žena mu toužebně z domu jde vstříc.
Běda! zvolá, muži, ty neneseš nic?!
Kdes nechal kůže, mluv! kde je máš?
Nuže! proč mi neodpovídáš?
Kde máš ten prezent, jejž slíbils mi dát?
Nu, budeš-li pak přece povídat!
Kde máš ten prezent, rci to zkrátka!
A švec — s pláčem dal jí cukrlátka.

Fr. Durst.

200.

Všem se nelze zachovati.

Z rána po silnici šedé
mlynář s hochem osla vede
na trh do blízkého města.
Zvolna ubíhá jim cesta.
Aj! tu jezdec na potkání
zvolal: „Totě k popukání!
Oba vedle osla jdete —
proč si někdo nesednete?
Což pak vám to rozum nedá?“
Na osla si hošík sedá;
otec pak jde vedle pěšky.
Z dálky rachotí vůz těžký —
vozka volá z pravé strany:
„I ty kloučku nekáraný,
bodejž by tě kopla husa!
Jedeš si a otec pěšky klusá.“
Synek slezl a v tu chvíli
posadil se tatík milý.
„I toť ukrutnost je velká!“
ozvala se mladá selka,
pracující blízko v poli —
„Synka jistě nohy bolí!
odstůně to slabé robě!“
Otec vzal ho tedy k sobě.
Jeli dále. „Nesnaboží!“
křičel kmet, co pásl kozy —
„Mějte kousek srdce v těle,
vyť jste zvířat mučitelé!“
Mlynář a syn na ta slova
slezli a šli pěšky znova.
Z toho vidět, milí zlatí,
že ta stará pravda platí:
Všem se nelze zachovati!

Jan Nečas.

201.

Ferinova zpověď.

Starý šelma skočil v stánek svatý,
poslední by vinu na se žaloval,
an tu zpovědníkův řetěz zlatý
v něm na krádež novou choutku vzbuzoval.
Zpovědníku v bok se blíž a blíže staví,
již již dlouhou rukou počne hrát
a při konci pravém řetěz brát,
načež „Velectěný pane! kradu“ — praví.
„„Řek bych raděj,““ kněz se slova chopil,
„„jak se říci sluší: já jsem krad.““
Zloděj zatím hodinky již ‚ztopil‘,
vece: „Velectěný pane! já jsem krad.“
„„Ty jsi dopustil se viny jedovaté,
leč mi pověz, co as?““ „Hodinky to byly zlaté.“
„„Hleď, bysi je majiteli odevzdal.““
„Ctihodný můj pane! nejraději vám bych já je dal.“
„„Ne, ne, já je nechci,““ tento hněviv vece,
„„ku pravému majetníku dlužno tobě jít.““
„Tomu jsem já chtěl je dáti, on je nechce mít.“
„„Nuže, tedy sobě prozatím pak ponechej je.““
A tak skončí. Zloděj na útěk se dal.
Kněz do kapsy sahá, jak je pozdě, zvědět chtěje,
avšak kapsu svoji prázdnou uhlídal.
Třeba v kapse hodinek již víc nebylo,
hnedky věděl, kolik bylo uhodilo! —

Dle Stahlpanzera *J. Böhm.*

202.

Dřevěný pták.

Ani nevím, kdy to bylo:
dávno — ve šedivém věku,
když byl v stavu básník zastaviti řeku
a libým slov skladem
pohýbati Vyšehradem!
Jak jenom čas tento pojmenuju?
Ano, již to pamatuju:
tenkráte to bylo,
když se po vší vlasti proudem lilo
ve dojemném libozněni
Lumírovo pění
a k pověčným činům popudilo
mocných knížat mocný pluk;
tenkráte jsem já byl ještě malý kluk! —
Abych tedy pověděl, co povídati chci:
Božský Lumír (neboť básníci
jsou prý tvorní bůžkové, což každý okusí,
kdo se o básničku dobrou pokusí)
smutně jednou sedě, pozoruje,
že hodina života mu dopršuje.
I vzal do své ruky javorové dřevo
a vyřezal dost pěkného ptáčka;
jedno křídlo v pravo, jedno v levo,
nohy dvě, a do útlého pak zobáčka
kluzkou dírku, a volátko volné
velkou umělostí udělal,
a pak, dechnuv v něj, svůj život
i tvorného ducha jemu dal,
aby zveleboval háje dolné;
předvídaje, že by zpíval k nechuti
bez božského nadchnutí. —
Potom ještě malá chvíle minula,
a Morana Lumírovi kynula;
neboť stanovily božské sudby,
aby on byl v nebi učitelem hudby.
I oživnul slavíček —
mladý básníček!
Letěl na olš, ježto se klenula nad potokem,
a zde pak hlubokým pěvotokem
klokotával písně Lumírovy. —
A protož, hle, blízko vod
tak lahodně zpívá teď slavičí rod. —
O kdy vrátíte se blazí dnové!
Uskutečnětež se balšamoví snové!
Pěvče bohurovný! děde! Lumíre!
nadělej nám, nadělej nám slavíků —
ze dřevěných básníků!

Jaroslav Langer.

203.

Literární oběd českých vlastenců.

Jistý urozený host
pozval vybranou kdys společnost
básníkův a profesorův věd
k sobě na oběd.
V sále hostiny (tak díno nám)
sešlo prý se také množství sličných dam;
a ten velký, přeplněný sál
láskou k vlasti plál.
Celá rozkochaná společnost
měla lahůdek prý víc než dost:
nejdřív dány na stůl básně,
žvejkání by zvykly dásně;
po těch dramatická sekanina
a epická hovězina,
pak lyrická uzenina,
a konečně, velectění,
mravné naučení!
Na to zpíváno prý zas
o jemnosti něžné českých krás;
pak celý sbor uhlazeně tancoval,
jak jim hudec hrál!
K svačině všem — jako jindy —
dáno æsthetické „bryndy“;
místo jiných cukrovinek
verše našich krasotinek.
Pro vytrávení však přinešen byl rendlík veliký
s pelyňkem prý české kritiky,
a tu mnohý slabounkého těla,
(jak pak o tom pověst děla,)
když v té společnosti byl,
pelyňkem se otrávil! —

Fr. P.

204.

Slavné činy v obci.

Starosta si městem na procházce
dobrou dlažbou vyvrť levou nohu;
koňsel vrazil nosem pod lucernu,
když se večer točil kolem rohu.
Syndikus, přes strouhu na náměstí
skočiv, otlačil si kuří oka;
servus, o blaho vždy pečliv obce,
hodil devět koťat do potoka.
Básník Lísal, jako má zvyk dávný
opěvati každý skutek slavný,
již se chopí pera, by ty činy
přešly leskem na potomstva syny.

Frant. Doucha.

205.

Kokta.

Matěj Kos se musel stavět,
předvolán jsa na ouřad;
a když pak jej tam svlékali,
počal náramně plakat,
řka: „P-p-pane dů-dů-důstojník,
já j-j-jsem z-zdr-zdravý jako fík,
jen že ko-ko-ko-koktám.“
Tu odpoví onen: „„Neplač, doufám,
že nepotřebujem tebe k řeči,
alebrž jen k boji, seči.““
„Kdybych př-před ně-ně-nějaký stan
na-na s-st-stráž byl tak-hle dán,
a ne-nepřátelští vo-vo-vojáci
na mně hn-hn-hnali jako kozáci,
ne-ne-nemohl bych kři-křičet: „Stůj-stůjte!“
„„To také nic neškodí!““
důstojník zas na to dí;
„„na slovo zde nepřijde,
jen když stráži křičet lze.““
Ale pořád více plakal Matěj Kos,
až mu slze tekly přes líce i nos. —
„De-de-dejme to-tomu, ne-nepřítel by hnal se ouprkem
na n-n nás outokem —
ó-ó-já člověk ne-ne-nešťastný:
kř-kř-kříž nad s-s-sebou musel bych j-jen udělat,
neb bych ne-nemoh' ta-ta-tak, jako vy,
zčerstva o p-p-pardon volat.“

Dle něm. *Fr. Přerhof.*

206.

Ukradený kůň.

Sedlák Vása měl dva koně;
zloději si přišli pro ně
v noci, když už všichni spali;
toho lepšího si vzali.
Sedlák ráno byl pln zlosti;
když však nahněval se dosti,
odhodlal se na trh jíti,
muselť zas dva koně míti,
neboť setí blízko bylo.
Slyšte, co se přihodilo.
Ve směsici koní, lidí
sedlák svého koně vidí,
hned na zloděje volá:
„To je můj kůň! sem s ním! Hola!“
Zloděj řeči té se lekl,
avšak chladně na to řekl:
„„Příteli, vám něco zdá se,
vždyť kůň koni podobá se;
mámť já ho již třetí leto!““
„Když tak tedy dlouho je to“ —
pravil sedlák a v té době
koni zakryl oči obě —
„můžete nám snadno říci,
ať to slyší lidé všicci,
na které je oko slepý?“
„„Tu máš! Z talíře jsou střepy!““
myslí zloděj, hádá přece:
„„Na levé!““ — Však sedlák vece:
„Chyba lávky, zlodějíčku,
sedl jste mi na vějíčku!“
Zloděj však se k smíchu nutí!
„„I toť pouhé přeřeknutí!
Chtěl jsem říci: Na to pravé!““ —
Sedlák koni odkryl oči,
řka: „Lež na větru se točí:
kůň má obě oči zdravé!“ —
Lidé, kteří kolem stáli,
hlasitě se tomu smáli.
Sedlák vesel domů jede;
zloděje si četník vede.

Jan Nečas.

207.

Chvála suchých lidí.

(Deklamace pro suché i pro moc tlusté pány.)

Suchý člověk — asi jako já —
ze všech lidí nejlépe se má.
Uvažme, že laciněji žije,
méně jí a méně piva pije;
nepotí se, jako smrtelníci,
kteří mají polokoule v líci;
lékárníkům velmi málo platí,
neboť dozajista nezvodnatí;
menší jsou i všechny jeho šaty,
čímž mu zbývá v kapse mnohý zlatý.
Výhodám těm ani konce není.
Byste o tom byli přesvědčeni,
slyšte, co jsem před nedávnem zkusil.
Stalo se, že s poštou jet jsem musil.
Když jsem k poštmistrovi přišel,
zdvořilá jsem od něj slova slyšel.
(Což, ač všichni si to přejem,
není na všech poštách obyčejem.)
Pravil totiž: „Škoda, pane ctěný!
Vůz už pro dnešek je obsazený;
měl jste přijít o minutku spíše.“
„„Zdrželi mě u pěnící číše —““
dím, a dodám, nevěda co začít:
„„Snad to půjde, můžeme se stlačit.““
Poštmitsr mě změřil bystrým okem,
načež úřadnickým krokem
postupoval ku psacímu stolku
a psal lístek česky, bez okolků.
Jeli jsme: já, panímáma stará,
a pak dívka jako kvítek jará,
naproti ní seděl jakýs dědek,
mladé mojí blaženosti svědek,
neboť já jsem tehdy neprohloupil,
nýbrž do sousedství k slečně vstoupil
a s ní, pokud vůz se nezastavil,
po cestě jsem výborně se bavil.
Mělať ovšem místa málo,
ale oko tak jí plálo,
že bych — byť se třeba spálil —
o milimetr se nebyl vzdálil.
A to všecinko bych nebyl zažil,
kdybych 200 kilogramů vážil. —
Když už těmto upomínkám hovím,
ještě něco o té děvě povím.
Když vám odcházela, zřel jsem trošku
její útlou, malou, něžnou nožku;
i hned touhu ve srdci jsem choval:
„Kéž bych s ní si jednou zatancoval!“
Bylo by to rozkoší a gustem
létati s ní tance lehkým šustem
při čarovné hudby tklivém zvuku
a tak blízko býti srdce tluku! —
Každá tanečnice má být suchá,
málo těla, ale mnoho ducha,
neboť zkusili jsme to již všicci,
jaký kříž je s tlustou tanečnicí. —

Již jsem v koncích, nežli však si sednu,
vytknu výhodu jen ještě jednu,
totiž to, že jenom lidé suší
na nebesa dostanou svou duši.
Tlustí na světě již nebe měli,
těm, kdo z tlustých přece by tam chtěli,
dovolím si dáti drobet rady:
Vážte sobě suchých lidí všady!
Ti pak budou za vás orodovat
a váš ctnostný život vychvalovat.
Příležitost vhodnou k tomu máte,
když mně suchému teď zatleskáte.

Jan Nečas.

208.

Na komoře.

Pro ukrutně špatnou cestu
nedojel až k Brnu městu
Angličan. — Vždyť pyšní páni —
je-li to už po klekání
a kůň sotva zvolna kluše —
rádi sobě hoví v suše.
Na štěstí však byla blízka
horská, nepatrná víska,
a v té vísce krčma malá.
Ta ho pod svou střechu vzala.
Hospodský byl obr pravý:
tělo jak buk, pohled žhavý,
v pážích jeho byla síla,
že by pět jich porazila.
Jizba arci byla čista,
bylo však v ní málo místa.
Proto jal se krčmář ptáti,
chce-li na komoře spáti?
Při čemž volal panímámu:
„Stará, dej tam na zem slámu!
Nějak moudře to tam rozstel.
Bude to dost slušná postel.“
Žena zvyklá poslušnosti,
této zanedbané cnosti,
ani slůvkem nereptala,
co muž kázal, vykonala. —
Ale právě času toho
novináři psali mnoho
o vraždách, jež v nepohodách
páchány jsou na hospodách.
Noclehář to dobře věděl,
dvéře zatarasit hleděl,
neměl ku hře — na mou věru! —
těch šest koulí v revolveru! —
Nechav šaty na svém těle,
ulehl si do „postele“.
Však ni oka nezamhouřil,
venku ostrý vítr bouřil,
chvílemi pak bledým zrakem
prorvala se luna mrakem,
osvětlujíc ves i bory
nahlédla i do komory.
Uplynula dlouhá chvíle,
host však dosud spánku síle
od té doby, co si lehl,
ani chvilkou nepodlehl. —
Náhle rachot rozléhá se,
někdo na něj dobývá se.
V tom již dvéře povolily,
barikády rachotily.
Věř či nevěř zrakům pouhým:
krčmář sám to s nožem dlouhým,
k bodu, řezu pohotově,
kráčí k šíji cizincově.
Angličan se již již leká —
již chce střelit — ještě čeká —
vzkřiknul: „Zadrž pekla synu!“ —
„„Vždyť já jdu jen pro slaninu.““

Jan Nečas.

209.

Historie o martinských husách.

Ve Francii v městě Toursu
svatý Martin kdysi žil,
který lidem dobře činil,
neboť řádný křesťan byl.
Ale právě hodní lidé
nepřátel moc mívají,
kteří pro jejich je cnosti
nenávistí stíhají.
Také Martin, zbožný stařec,
protivníků měl až dost;
a ti chtěli často sobě
na něm schladit divou zlost.
Ale Martin opatrný,
v Boha maje důvěru,
uměl mařit všecky snahy
zlomyslných záměrů.
Jednou, stíhán od nepřátel,
aby našel ochrany,
uchýlil se v malý chlívek,
v němž jsou husy schovány.
Husy mají dobré srdce,
třeba byly nekřtěny,
aniž za to požadují
zvláštní jakés odměny.
Zvláště když se zbožný člověk
o pomoc k nim uchýlí,
tuť se v jejich šlechetnosti
věru zřídka omýlí.
Také Martin ve své strasti
husám měl jen děkovat,
že se mohl před kacíři
v bezpečnosti uschovat.
Přišel k nim a ony tiše
světce toho vítaly,
a když mezi ně se skrčil,
peřím svým ho skrývaly.
Nepřátelé zatím vůkol
prošťourali každý kout;
ale že je Martin v chlívku,
nechtělo jim napadnout.
Mrzutě pak dále táhli,
divíce se na vzájem,
že tak mnohý zmizí, jakby
zavřela se nad ním zem.
Nyní slyšte, milí lidé,
osvědčenou zkušenost:
není v světě větší chyby
nežli marná zvědavost!
Sotva byli pochopové
na sto kroků z revíru,
dal se starý Martin strhnout
zvědavosti do víru.
Povstal rychle, aby mohl
za nimi se dívati;
tu však počly milé husy
jako divé hejhati.
„Slyšeli jste?“ ptal se vůdce
nevěřících zlosynů.

„Mně se zdá, že přece přijdem
na kobylku Martinu.
Ač jsme všecko prohledali,
husí chlívek ušel nám;
možná, že v něm Martin vězí;
rád se na to podívám.“
A již všichni nazpět pílí,
neb to husí hejhání
v nevěřících jejich hlavách
divoce se prohání.
Martin sice uznal hnedle,
že uvalil na se kříž;
z dešperace husy škrtil —
bylo ale pozdě již!
Neboť když se pochopové
v husí chlívek vedrali,
u prostřed hus poškrcených
Martina též shledali.
Divoce se na něj vrhli,
provazy ho spoutali,
a s ním také mrtvé husy
jako kořisť sebrali.
Od těch dob se na Martina
husám špatně daříva,
neboť se jich velké množství
jemu ke cti škrtívá.
Já pak, drazí křesťanové,
také toho neželím,
mám-li na Martina husu
s knedlíky a se zelím!

E. Just.

210.
Laciný ženich.

Liduška — děvčátko jak růže,
když z poupěte se rozvila —
Liduška tedy mladá, spanilá
se chtěla vdávat, chtěla míti muže;
neb ženich — jak to vůbec známá věc —
je dívkám hlavní cíl jich přání,
zvlášť je-li počestný to mládenec,
jenž hoden jest i milování;
a s touhou každá čas ten očekává,
kdy pochlubit se může v cudném zardění,
že v dobu tu a tu se vdává,
že panenský svůj stav již promění.
I Liduška své milostpaní,
u které v službě byla,
se nadějí tou krásnou pochlubila,
jež v krátké době čeká na ni.
Panička, ač se tomu podivila,
že Lidka za lubem má ženicha,
s nímž do vdavek tak pospíchá,
přec v kroku tom jí nebránila;
ba spíš jí chutě ještě dodala,
by jen se s pánem bohem vdávala
a tak si budoucnost svou pojistila.
A vědouc, že je Lidka děvče chudé,
jíž každý dárek k věnu vítán bude,
desítkou přispěla jí do výbavy,
při čemž ze zvědavosti praví,
že přála by si muže toho znáti,
jenž Lidušku svou ženou bude zváti.
A zvědavosti této v krátké lhůtě
Liduška vyhověla chutě:
neb uplynulo málo okamžení
a do panina ozdobného salonu
Liduška vchází ve svátečním vyšňoření
— vězelať v krinolině jako v balonu —
a po boku jí kráčí mužík malý,
jenž ouzkostně se drží Lidky za ruku.
Na hlavě zrzavou má paruku,
na zádech hrb a skřiven celý na čisto;
co do let — kořťál je to vyšeptalý,
co do krásy — hotový Mefisto.
Panička ustrnutá patří na ženicha,
který zde jako bídný hříšník stojí
a zraků pozvednout se bojí,
ač k smělosti jej Lidka napomíná zticha.
„Pro bůh!“ dí milostpaní v strnulosti,
„což, holka, jsi se zbláznila,
že takový vzor mužské šerednosti
za ženicha jsi zvolila,
ty, která podobáš se spanilému kvítku?“
„Ach, bože můj!“ vzdechla si Lidka spanilá,
„co může člověk chudý jako já
v nynější drahotě si koupit za desítku?“

Dle *Langbeina Just.*

211.
Zlých věcí nejhorší.

Zlá to věc, když stará panna,
které by už slušel růženec,
na milostné pletky myslí přec,
když na mladou hraje koketu,
ač je v podzimním teď odkvětu,
tak že lásce mohla odzvonit už hranu.
Zlá to věc, když dívka v květu mládí,
v noci probírajíc loutny struny,
pomoc srdci hledá u panenské luny;
když zalétá v doby středověku,
aby lásku věnovala udatnému reku,
s nímž na hradě skalnatém pak žije,
kde mu věnce nevadnoucí vije,
a tak k romantice nezdravé se svádí.
Zlá to věc, když otec milovaný
je co do rodiny v také míře požehnaný,
že dvanácte dcer nazývá svými dítky,
a když panenské ty kvítky
nikdo nechce uvést pod čepec.
Zlá to věru, krutá věc!
Znám však věci mnohem horší ještě:
pakli totiž osud sevře v kleště
roztoužených srdcí dvojici:
jnna statného a vnadnou děvici,
již zapláli vřelou láskou k sobě,
tak že pomýšlejí oba na ženění,
a když ani v jeho, ani v jejím jmění
vindry není!

K—l.

212.
Čeští šumaři.

Kdo má se v celém světě tak,
jak my — my čeští šumaři,
jichž hudba duši rozjaří,
že ohněm vzplane matný zrak?
Jsmeť mistři ve svém umění,
a časem svět nás ocení.
jenom až začnem opět housti,
jak druhdy u Domažlic, Oustí,
kde otec Žižka, mistr kapelníků,
německým křižákům hrál do kvapíku,
že docházel jim chvatem dech,
když tancovali domů z Čech.

Teď arci změnila se věc:
křižáci v české hospody
nechodí více na hody,
a protož nyní do Němec
sám chvátá z vlasti mnohý Čech,
by české slávě na prospěch
tam kvapíky zas mohl hráti.
A chcete šlechetné ty duše znáti,
jež umění tak pěstujíce
ku dalným spějí krajinám,
by budovaly nám tam slávy chrám? —
Jsouť z Čech to harfenice!

J.

213.

Ano.

Když poprvé se setkali
o plesu na Žofíně,
tu statný Alfred zaplanul
milostí k slečně Míně.
A proto k dívce přistoupiv,
kdy hudba v kolo zvala:
„Smím, slečno, prosit?“ ptá se jí,
a Mína jemu dala
odpověď klidnou: „Ano!“
A když se v kole vznášel s ní,
tu mněl se šťastným býti,
a z hloubí duše sobě přál,
vždy po boku jí dlíti.
A když se v tanci ustalo,
tuť s Faustem jal se ptáti:
„Smím, krásná slečno, spanilá,
vám v průvod rámě dáti?“
I odvětila: „Ano!“
Pak jemně tisknul ruku jí,
a v blahém rozechvění
se přesvědčil, že lhostejnou
i ona k němu není.
A dodav sobě odvahy,
po krátkém v duši boji
k ní pravil: „Dítě milené!
o rci, zda být chceš mojí?“
I řekla cudně: „Ano!“
A neminulo mnoho dob,
tu s vyjasněnou tváří
ved Alfred, ženich blažený,
svou Mínu ku oltáři.
A když se jí pan páter ptal,
zda chce se chotí zváti,
tuť Mína málo lenila
v odpověď ještě dáti
ach! poslední své „Ano!“

Dle *Marggrafa Just.*

214.

Milosrdný samaritán.

Hle, vetchý kmet! — Jak padlý sníh
jsou ctné ty jeho šediny;
tvář — vrásek roj, odkudž vymizel smích,
šat — prostý háv je chudiny.
Tam kráčí — aneb spíše vrávorá
u prostřed lidstva v pestré směsici.
Leč útrpnosť-li s nebohým kdo má
a s trpkým žalem tím, jenž na líci
se jeho domovem být zdá? —
Opuštěn od světa, bídným se vleče životem
kmet sesláblý a oko strhané
opírá trudně v zem.
Onť podoben je zvěři uštvané,
a stíhán krutým osudem,
nadarmo pátrá, kde by ukryl hlavu svoji
po mnohém s protivníky boji.
O žalné, přebolné to pomnění!
Na sklonku života, již krokem v hrobě,
přec kmetu přispění
se nelze nadít v této době;
a zajisté jen pomyšlení,
že žádné, pražádné již pomoci proň není,
tak silně kmeta nyní dojímá,
že na chladné se svalil dláždění.
O chvíle krutá, dobo zlá!
Však hle! přec duše jedna šlechetná
se nalezla v tom necitelných lidí davu.
Onť kvapí sem a zvedá kmetu svislou hlavu
a pomáhá mu na nohy.
A víte, kdo jest dobrodinec ten? —
Jeť obyčejný policajt to jen.
A když se vzpřímil starec ubohý,
tuť strážce bezpečnosti dí:
„Teď na pecírek pojďte se mnou již!
Už zas jste, dědku, na mol opilý? —
No, s vámi mají na úřadě páni pěkný kříž!“

E. J.

215.

Kšaft pijáka.

Až já budu v hrobě hníti,
milovaní přátelé!
místo pomníku mi vsaďte
na hrob můj keř ze chmele.
Místo trávy k obroubení
nasejte mi ječmene,
že mi ty bylinky drahé,
každý ať si vzpomene.
Na Vše Svaté a Dušičky
žádný pláč mi netropte,
místo slz mázem ležáka
hrobeček mi pokropte.
Zanechat Vám nic nemohu,
jen tu žízeň ubohou,
avšak tu Vy sami máte,
nepotřebujete mou.
Vemte tedy za vděk s přáním,
by Vám pivo chutnalo
a na mne si vzpomínáním
bol a trud by zahnalo.

216.

Ubohý Bumbálek.

Pověsť strašlivá jde městem,
pověsť velmi ukrutná:
Bumbálkovi celý týden
že prý pivo nechutná.
A co ještě mnohem více
městu nechce do hlavy:
dýmku že prý zanedbává.
Toť již k smrti přípravy!
Město celé polekané
šeptá sobě do uší:
„Ubohý Bumbálek jisté
tu brzkou smrt netuší.“

více není!
Již ho není! — Slyš mě čeleď všecka,
polituj mě, švarná sklepnice!
Sklenky, pinty, rozmilá vy děcka,
plačte — sleťte hořem s police!
Zabědujte v hlučném roztlučení:
Již ho není!
Již ho není! — Duše jeho žije
ve sklepě ach, kde se kolébá.
Perle krásné, vás ach soudek kryje,
pivo žije, ono žízeň zná;
avšak pro mne — pro mé potěšení
již ho není!

223.
Co ještě schází
aneb
Tak mnoho — a přec tak málo.

Náš pán z Motolic, ten vzácný pán,
po uši prý v lásku zahrabán;
hledá dívku, by s ní šťasten byl,
teskný život s ní — si osladil.
Pozná Růženku: i pozapřádá
chytře známost, přísným okem bádá. —
Růženka . . . toť vnadné, krásné bůže:
v tváři kvetou lilie a růže.
Ústka malá . . . korálků to hraní,
utvořených zrovna k ulibání.
Zoubky hezké jako perličky;
a v těch očích jasné hvězdičky,
ano oči, nebeské ty oči,
až se jemu hlava kolem točí!
Kde ten hedváb kadeří, ty řasy,
tam zrak zabloudí hned na vše časy!
S prstíčků kde něžných krůpěj kane
na záhonku, růžička se stane;
pracovitá ručka . . . sněhobílá;
nožka pružná v domácnosti čilá;
tílko outlé, štíhlé k objímání:
srdce hned tu zplane do skonání!
K tomu mrav ji zdobí přespanilý,
vzdělanost i rozum ušlechtilý;
mysl jasná, v dobrém opravdová,
k otčině vždy činnou lásku chová.
Aj toť krásné, bohaté jsou dary,
pojištěny jsou v nich blaha zdary.
Všechno to má ona — —
Nu, co schází,
že už pán k ní více nedochází? —
Panáček rád dělá bujné skoky,
tuť on u nevěsty hledá floky.
Růženka, ač bohatá jest na poklady,
chudinka, přec pravé nemá vnady;
neboť počítá pán z Netolic:
„Nemá peněz, tedy — — nemá nic!“

224.
Manžel dobrák.

Pan hospodský má hezkou paní,
za svět by nehněval se na ni;
ta když se směje, tak je rozkošna,
že hledí jen a myslí na ni.
Přišel tam mysliveček mladý
luvil řeči plny vnady:
ní tráva dechem večera,
řívá nočními chlady.
Jak buclaté má měsíc líce,
jak v nebi hvězd je na tisíce —
že manžel až se po nich roztoužil
a šel se dívat ze světnice.
A postavil se pod okénko,
by viděl vše a slyšel tenko —
však kdyby jednou jen ji políbil,
on by to poznal, milá ženko!
Leč mysliveček líbal zhusta
a žertoval a tisk ji z gusta —
pan manžel stojí jako přimražen
a podivením špoulí ústa.
Jak tam si na hrdličky hrají,
jak hladí se a objímají —
pan manžel trne, tváře v zimnici,
a tam ti plynou v samém ráji.
Hněv se mu rozlil v tuk i kosti:
rozrazil dvéře v líté zlosti —
v tom na něho žena se zasmála,
a hněv mu roztál v zdvořilosti.
Nuž radost člověk míti musí:
kdy přijde mysliveček rusý —
jde manžel dýchat noční lahodu,
a tam ti div se nezadusí.

Vítězslav Hálek.

225.
Nevinné přání.

Márince patnáct bylo teprv let
a cizím byl jí ještě celý svět,
když poprvé cit lásky v ní se vzňal;
a proto, jsouc v ní pohřížena zcela,
ni ve snu na to nezpomněla,
co z toho může pojít ještě dál.
Oddávala se ve své nevinnosti
své lásce s takou horoucností,
že jako poklad před světem ji tajila,
neb ubožátko myslila,
že hřích to je a že by někdo snad
ji za to mohl pokárat.
Ah, jakých Karel trapných zažil chvil,
než o jiném ji poučil,
dokládaje, že má-li zvát ji svou,
též promluviti musí s matinkou.
To tak ji poděsilo ale,
že jako stěna zblednouc nenadále,
jak osyka se počla chvít.
„Já — matince mám povědít,
že miluju, že chci se vdát?
Jakž mohla bych se osmělíti jen?“
„Jednou se to však přece musí stát,
a proto nelze jinak, nežli s pravdou ven,“
rozkládal Karel, mnohem zkušenější;
„ah považ jenom přec,
že je to formální jen věc
a přec že na tom záleží mé blaho zdejší;
a proto pojď již, drahá milko má,
ať tvoje matinka nás požehná.“
„A opravdu to nejde bez ní, Karle můj?
musíme před matinku stůj co stůj?“
táže se děvče celé zděšené.
„Považ jen, dítě moje milené,“
dí Karel, „že v matčině požehnání
se blaho nad snoubenci sklání,
že, máme-li už svoji být,
nelze se bez něho nám obejít.“
„Nuž s pánem bohem tedy, pojďme k ní,“
dí Márinka, a v značném rozechvění

zaměří ihned s Karlem svým
bázlivým krokem ku pokojům matčiným.
Však u dveří, než překročili práh,
náhle se ještě jednou zastaví
a s pohledem, v němž plno obavy,
obejme Karla, tonouc ve slzách.
„Co je ti, drahoušku?“ dí tento měkce.
„Musí to být, nuž pojďme tedy,
vždyť je to ponejprv a naposledy.“
A na to ona, tajíc slze, šepce:
„Ah, považ, jak by mi to snadné bylo,
kdy na mém svolení by pouze záleželo.
Vím to, ať říkáš cokoli,
že matinka tak snadno nesvolí.“
„Přeješ si tedy něco, moje zlato?“
ptá se jí opět miláček, a ona na to
na prsa položíc mu hlavu svou:
„Ah ano: abych sama raděj byla maminkou.“

226.

Paní představená.

V Přísovicích na silnici
u stupínků pod zvonicí
stála paní Háta plna žalosti
nad tou světskou marností.
Kol ní celé hejno sestřiček,
vesměs starých známých kmotřiček.
Muselo to býti ňáké leknutí!
Vždyť ze sebe Háta sotva slovo vynutí;
srdce se jí v těle hází,
jakoby se chtělo sprostit těla hrází.
Konečně se Háta trochu utiší
a k otázce, co se stalo asi,
ke slovu se takto hlásí:
„Znáte z Rozval paní představenou,
která slula nejzdravější vůkol ženou,
která vyhlížela v tváři jako růže?
Ta je chuďas nyní kost a kůže! —
Teď šla právě do kostela
na duchu i těle umučena celá.
Nožky, ty má jako vrabčík tenounké,
kyčle jak lískovku suchounké;
v opasech se třeba jí jen tknout,
malíkem by ji moh' přeštípnout!
Kdyby zavál větřík trochu čile,
odnes by ji jistě na dvě míle.
Škoda, že ta učiněná dobrota
musí již tak záhy se světa!
Mimo hrobaře jí nepomůže nikdo jiný,
neb vyhlíží, jak by měla souchotiny!“
„Bože! co té paní schází? Jaká toho vina?““
„Inu, schází jí dnes — krinolina!“

F. K. Drahoňovský.

Dramatické výstupy.

1.

Feriální švingulace.

Osoby:

Pan *správec*, študent *Strnad* a *Škrabáček*, písař. (Správec přechází po kanceláři semotam a chvilkami náramně šňupe. Strnad stojí stranou, u stolu sedí praktikant Škrabáček a píše protokol, který právě správec se Strnadem pro jakousi švingulaci zavádí.)

Správec (k Strnadovi). Jak se jmenuje?

Strnad. Prosím, kdo?

Spr. Kdo? On!

Str. „On" je třetí osoba, a poněvadž jsem já „já" a Vy jste „Vy", musí býti tuhle panáček „on". Jak se on jmenuje — nevím, aniž si toho žádám věděti; nemusím všechno vědět.

Spr. Dobře, dobře, — dost toho žvástání! — Jak se tedy jmenujeme?

Str. (vážně). Bezpochyby že každý jinak.

Spr. Jak to?

Str. „Jmenujeme" jest množný počet, a znamená tedy mne i Vás.

Spr. To si vyprosím, já nejsem žádný Vás, a to hloupé vykání si zapovídám. Já jsem a mně se říká Voni nebo Oni! — Zkrátka tedy, jak se jmenujou oni?

Str. (ohlíží se kolkolem a směje se). Prosím za odpuštění, já se ohlížím kolem, a musím se s úžasem ptáti: „kdo a kde" jsou ti oni, jejichžto jmeno ráčíte vyzvídati na mně?

Spr. Věru, nebylo by divu, kdyby člověk z kůže vyletěl. (Vlepí do nosu notný šňupec.) Tedy, — Vaše jmeno?

Spr. Prosím, příjmení nebo křticí jmeno?

Spr. Nejprv příjmení.

Str. Lakominovysmichovský.

Spr. (spráskne ruce). Jakže? — Lokomo —

Str. Ano prosím, to je mé poctivé příjmení — „Lakominovysmichovský." Libo-li, chci Vám vysvětlit původ tohoto znamenitého příjmení.

Spr. (pro sebe). To spropadené „Vám!" (Hlasitě) Nechte, nechte! Škrabáčku, piš.

Škrabáček (škrábe se jaksi úzkostně za uchem). Prosím, ráčejí mně to slabikovat.

Spr. Slabikujte Vaše příjmení.

Str. Prosím, to příjmení, které jsem udal, je vlastně zkrácené; mám udati to pravé?

Spr. Zkrácené že to Vaše nemotorné, sáhodlouhé příjmění?!

Str. Ano, zkrácené. Jmenuji se vlastně Lakominovysmichovskej; aby se to však tak netáhlo a snadněji se dalo vysloviti a pamatovati, zkrátil jsem je, a nepíši se tedy Lakominovysmichovskej, nébrž jednoduše Lakominovysmichovský.

Spr. (spráskne ruce). Svatá trpělivosti, neopouštěj mne!

Str. Že se dá v té naší milé, drahé, krásné české řeči místo „ej" psáti pouhé „ý" —

Spr. Já zde nepotřebuju žádné gramatiky, a tedy dále. Křticí jmeno?

Str. František Hromoslav Vtipulip Prokop Velký . . .

Spr. (vyvalí oči na vrch hlavy a roztáhne ruce). Inu pro pána krále, v kterém pak kalendáři jsou tito svatí?!

Str. Svatý František je v každém kalendáři, a ta druhá jmena jsou jmena vlastenecká, jaká si vlastenci obyčejně dávají.

Spr. Ale proč pak Prokop Velký?

Str. Prosím, k rozeznání od jiných Prokopů, neb my Čechové máme množství Prokopů; ku př. Prokopa Svatého, Prokopa Malého, Prokopa Holého, Prokopa direktora českých komedií, Prokopa —

Spr. I dost již těch Prokopů! Piš, Škrabáčku: Prokop Velký. — Dále: Odkud?

Str. Z Prahy.

Spr. Piš, Skrabáčku: Narozen v Praze.

Str. Prosím za odpuštění, já nejsem z Prahy, myslil jsem, že se ráčíte ptát, odkud přicházím. To by byla historická mýlka.

Spr. E hloupostí! — Tedy kde jste narozen?

Str. O, to by byla dlouhá historie. Vězte tedy, že já vlastně žádné místo co své rodiště udati nemohu. Moje narození má jakousi podobnost s narozením Žižky z Trocnova; on se narodil pod dubem, a já za dubem. Otec můj byl z Makotřas, matka z Hracholusk, dědeček z Tlustofous, a babička z Konětop. Které místo se Vám z těchto čtyr nejlépe líbí, to si račte vybrati.

Spr. I dost už toho žvástaní! — Piš, Škrabáčku, „z Makotřas." — Váš stav?

Str. Jaký stav? Prosím o bližší vysvětlení.

Spr. (hněvivě). Vaše postavení, — čím jste, čím se zanášíte?

Str. Moje postavení? Ach, to je velmi smutné, mimo to jsem študent a zanáším se myšlénkou, jak bych se nejpěknějším spůsobem domů dostal.

Spr. Škrabáčku, piš: „Študent," — (k Strnadovi) a starý?

Str. Ne, mladý jsem.

Spr. Ale kolik Vám je let?

Str. Jedenadvacet.

Spr. Svobodný?

Str. Račte odpustit, to je zas divná otázka. Jakžpak mohu být svobodný, když jste mne dali zavřít?

Spr. Myslím, jste-li ženatý?

Str. Pane správče, neračte mne týrat daremnými otázkami; či snad v skutku nevíte, že se ženění studentům nedovoluje?

Spr. (si šňupne). Proč se zde zdržujete?

Str. (rozhněván). Zdržuji já se zde, nebo mne Vy zde zdržujete?!

Spr. Hlouposti, — myslím: co jste zde měl co dělat, když Vás dráb napadl?

Str. Nic, já šel svou cestou co poctivý pocestný.

Spr. Mně se zdá, že nejste študent čili latinský školák, nébrž tulák, a že chodíte sem a tam —

Str. Nic to tulák, pane správče, študent jsem, študent, a nevěříte-li tomu, *ergo loquamur latine.*

Spr. Byl jste již kdy ve vyšetřování?

Str. *Rinum teneatis amici!*

Spr. (v náramné ouzkosti — stranou). Čertův člověk! (K Strnadovi). Však já Vám dobře rozumím nechci Vám ale rozumět, — rozumíte?

Škr. (který dostal z latiny podobně jak pan správce ukrutný strach, vytáhne z kapsy šátek a drží ho u nosu) Prosím, já krvácím.

Spr. Že krvácíš? Tedy je po výslechu! (Otevře dvéře, a zavolá na drába). Zavřino, zavřete ho zase.

Str. (se pokloní). *Etsi fractus illabatur orbis* — (Odchází s drábem).

Spr. (jenž nabyl opět kuráže). *Orbis?!* — Orbis pictus se říká, on pokažený študente! (utírá si pot s čela.) Teď nechám toho chlapíka tak dlouho zavřeného, až přijde písař od okopávání řepy, ať si ten protokol dokončí. (Hrozí za Strnadem.) Počkej ty štultuse asinuse, však on ti dá s tou tvojí latinou!

Fr. Hajniš.

2.

Vesnický kantor.

Komický výstup.

Osoby:

Učitel. Mlynářík, Zemáček, Honsíček, žáci.

Učitel (zaklepav několikráte rákoskou na stůl, vece:) Tiše hoši! Teď pozorně poslouchejte! — Za několik dní budeme míti vizitaci a proto vás musím trochu připravit, abyste nevypadali tak tuze hloupě, až se vás bude pan vikárius vyptávat! — Začneme tedy se čtením. Ty, Mlynáříku, pokračuj tam, kde jsme včera přestali!

Mlynářík (sopránovým hlasem čte zdlouhavě). Ferdinand I., Máš—milion —

Uč. (opravuje). Maxmilián!

Ml. (pokračuje v tomtéž spůsobu). Maxmilián II, Rudolf II. a Ma—a—Matěj—náš

Uč. Matiáš!

Ml. —tiáš. — Císař Ferdi—nand I. byl panovník mo—o—modrý —

Uč. Moudrý!

Ml. — moudrý a ss—sto—stočený —

Uč. Nepozoro! — Statečný!

Ml. Statečný. V Uhlách —

Uč. V Uhrách!

Ml. —hrách musel pod stoupy—jíti —

Uč Darebáku! jak to čteš? — Podstoupiti!

Ml. —stoupiti boj s Janem Za—Zap—

Uč. Slabikuj!

Ml. Z—á Zá, p—o—l pol, Zápol, s—k—ý—m — ským, Zápolským —

Uč Dobře, Zápolským! Zemáčku, dál!

Zemáček (jiným diskantovým hláskem). —polským, který ko—kordu—kordulu —

Uč. Korunu!

Zem. — korunu královskou sobě při—chla—přichlastoval —

Uč. Ty trdlo! — Přivlastňoval!

Zem. —vlastňoval, o—kur—okurky —

Uč. I ty pramilionský osle! — A Turky!

Zem. — Turky ku pomoci zavolal. Turci po—pošli —

Uč Přišli!

Zem. — přišli, ob—obsadili Budín, zmo—zmočili —

Uč. Zmocnili!

Zem. —nili se veliké části Uher — a vtr—trkli —

Uč. Vtrhli!

Zem. —hli až do Ra— Rak— Rak—

Uč. Jaké to tam máš raky!

Zem. Rakous. Roku patnáctitisícího —

Uč. Patnáctistého!

Zem. —stého a dvacátého devátého — obli—oblízli —

Uč. Pozor! Oblehli!

Zem. —lehli Vídeň, kterou ale cí—císař—císařský ma—maštal —

Uč. Mezulánc! — Maršál!

Zem. —šál Mi—Miku—

Uč. Kuláš! — Mekale!

Zem. — Kuláš. —

Uč. Ty nenasyto bezedný! Pořád musíš jen myslit na jídlo? — Mikuláš!

Zem. Mikuláš. Sa—Salámy —

Uč. Nedopaluj darmo! — Salm!

Zem. — Salm statečně ubránil. V bojích po—poroty —

Uč. Pro pět ran do lavice! Já ti myslím dám, mluvit u nás o porotách! — Proti!

Zem. — proti Turkům pr—osla —

Uč. Proslavil!

Zem —slavil se Adolf Švan—Švancipurk.

Uč. Proč ne raději Likrštán?! — Švarcenberk!

Zem. — Švarcenberk do—pitím —

Uč. Dobytím!

Zem. —bytím pevnosti Bá—Bábu.

Uč. Rábu! — Ty Hladoleto! nebudeš-li dávat pozor, zmaluju ti hřbet, že s něho modřiny ani za čtyry neděle nesundáš.

(V tom přijde malý Honzíček.)

Honsíček (hodně vysokým hláskem a vesele). Šťastný dobrýtro, pane učitel!

Uč. (zlostně). Proč tak pozdě, Hanzi?

H. Já mám udělat pěkný kompliment, a naše maminka — já mám —

Uč. (nevrle mu vpadne do řeči). Ty máš — co máš? — Máš přijít v čas do školy, a do vaší maminky mi není pranic!

H. (zmateně). Naše maminka — mám udělat pěkný kompliment — a maminka — pěkný kompli —

Uč. (flákuv ho). Tu máš kompliment!

H. (pláče). Jemináčku! mám vám udělat pěkný kompliment, a tuhle posýlá naše maminka panu učitelovi několik jitrniček!

Uč. (usmívaje se). Nu vida! Proč pak jsi to neřekl dřív o těch jitrničkách? — No, dej je sem, Hanzínku, a neplač! Tys dostal sic nevinně; ale za to budeš to mít u mne na srážku; já se chytím tuhle

těch. — Zemáčku! u vás jste také pařili vepříky, a tys mi nepřinesl nic, jen jsi mi četl o kuláši a o salámu; no, počkej, já ti to omastím! Řekni doma, že mi není tak o tu jitrnici, ale že je vidět přeci lásku; Vždyť to tak pěkně voní! — Poslouchej, Mlynáříku! vy máte také vepře, viď?

Mlynářík. Ano, ale oni jsou ještě na živě.

Uč. No tak, hleď! Já mám rád —

Ml. Vepře?

Uč. Pitomý! abyste na mne pamatovali! — Pojď sem, Hanzínku, a sedni si ke mně! Budeme pokračovat. — Kdo pak všecko stvořil, Hanzínku?

Honsíček. Pámbiček!

Uč. Dobře, Hanzínku! — A kde je milý Bůh?

Hon. V nebíčku.

Uč. Hezky, Hanzínku! — Ale on je na všech místech, poněvadž je všudy přítomen. Co že je pán Bůh, Hanzínku?

Hon. Všudy přítomen.

Uč. A na všech mí—

Hon. — místech.

Uč. Vidíte, vy hlupáci, jak ten chlapeček všecko ví! — No, je-li Pánbůh všudy, bude snad také u vás v světnici?

Hon. Ano!

Uč. A v kuchyni?

Hon. Ano!

Uč. A ve sklepě?

Hon. Ne, tam není!

Uč. I toť se rozumí, že je, Hanzínku! Vždyť je na všech místech, proš by nebyl také ve sklepě.

Hon. Protože my žádný sklep nemáme.

Uč. No, to tam ovšem nemůže být. — Zemáčku! co je slunce?

Zemáček. Hospoda, kam tatínek na pivo chodí.

Uč Truldo! já myslím slunce na nebi. Řekni mu to, Hanzínku! To jasné slunce je stá —

Hon. Stá —

Uč. Dobře, Hanzínku! jen s kuráží! — Stá —

Hon. Státní pokladnice.

Uč. Ty čtveráku! Kdo pak ti to řekl?

Hon. Tatínek povídal, že je státní pokladnice tak světlá a jasná, jako sluníčko.

Uč. To neměl tatínek říkat, neboť by mohl být proto zavřen. — Slunce je stálice.

Hon. Protože tak čerstvě obíhá okolo země!

Uč. Dobře, Hanzínku, výborně! Slyšel jsi to, Zemáčku, ty nejhloupější hňupe pod měsícem? — Co pak je měsíc, Zemáčku?

Zemáček. Příkrm moučnì!

Uč. I ty trumbero! — A proč?

Zem. Poněvadž vyhlíží někdy jako rohlíček, jindy jako nakrojený mazanec, nebo jako bábovka.

Uč. No, tys tomu dal! Měsíc je vedlejší neb pobočná planeta, jinak družice.

Honsíček. Pane učitel! To snad spíš družba; družice jsou jen holky.

Uč. Ty šelmičko! On se tak proto nejmenuje, že by chodil snad na veselky, nýbrž že se točí kolem naší země. — Čím pak je to ale, že je vždycky na začátku tenoučký, že ho čím dál, tím více přibývá? Zemáčku!

Zemáček (mlčí).

Uč. Hleď! teď tu stojíš jako prkenný Mojžíš a nevíš nic. — Mlynáříku.

Mlynářík. Zedníci ho teprv staví.

Uč. Nemotoro! Pomoz mu, Hanzínku!

Honsíček. On roste.

Uč. Dobře! Vida, jak on všecko ví! — A kam pak přicházejí ty zbytky, když ho ubývá?

Hon. (vystrkuje ruku.) Pane učitel! Pane učitel!

Uč. Pověz nám to tedy ty, Hanzínku!

Hon. Z těch se vystřihujou hvězdičky.

Uč. Dost možná! To se ostatně neví. — Která pak zvířata na světě jsou nejkrvolačnější? Mlynáříku!

Mlynářík. Blechy!

Uč. Ty tulipáne! Dravá zvířata! Která pak z nich jsou nejznamenitější? Hanzínku! — Le—

Honsíček. Le —

Uč. Jen to řekni a neboj se! — Lev.

Hon. Lev!

Uč. Vidíte, vy mezuláni, jak on všecko ví! Tedy lev! — On je zlostný, ale velikomyslný, zrovna jako já. Co že jsem já, Zemáčku?

Zemáček. Velice mlsný.

Uč. (vyplácí ho). Já tě naučím dávat pozor! Velkomyslný jsem, protože bych ti nic neudělal, kdybys mi dal dobrou jitr — či dobrou odpověď. — Mají-li pak zvířata rozum, Mlynáříku?

Mlynářík. Mají! Tatínek povídal, že náš osel je chytřejší než náš pacholek, protože osel trefil do chléva, ač šel zrovna od pití, kdežto pacholek nemohl se dostat domů, když šel z hospody.

Uč. Také to je pravda! — Ale zvířata přece nemají rozum, jako člověk. — Kde pak, Mlynáříku, bydleli naši první rodičové, Adam a Eva? No, oni byli v rá —

Ml. V Rakousích!

Uč. V ráji! — Jestli pak tam zůstali?

Ml. Nezůstali; anděl je odtamtud vyhnal.

Uč. A proč?

Ml. Protože snědli jablko.

Uč. Jaké to bylo jablko?

Ml. Panenské.

Uč. To bylo jablko se stromu poznání. Tak přišel hřích na nás, kteří jsme jej zdědili. Oni byli tedy z ráje vyhnáni, Zemáčku, pro hří — no — pro hří —

Zemáček. Pro hřívanou uzeninu se zelím.

Uč. Pro hřích prvotní to bylo! Ten klacek nemá nic jiného v hlavě než samá jídla. — Ale pro pána krále, už zvoní poledne! Toť tedy přestaneme. Doma ale řekněte, kdyby u vás zabíjeli, že mi nejde tak o tu ňákou jitrnici, jako spíše o to, aby se mi dala na jevo láska. — Tak děti! A teď složte své věci a jděte domů! — Mně není bezstoho valně, musím ulehnout do postele!

Dle *J. R. Rüthlinga* vzdělal *Vojt. P. M. Bělohrobský.*

3.

Bericht na krajzamt.

(Obrázek ze života kancelářského před rokem 1848.)

Osoby:

Pan správec, pan Johann, písař, Martin, mušketýr.

(Pan Johann sedí u stolu, před sebou má arch bílého papíru a řeže péro. Martin stojí u dveří. Pan správec přichází se spisem v ruce.)

Správec. Teď jsem dostal od krajzamtu kurrendu, na kterou se hned odpovědít musí; běžel tedy, pane Johann, pro pana Josefa, ať to napíše.

Pan Johann. Neráčejí zapomenout, jemnostpane, že ráčili včera pana Josefa odpustit na posvíceni.

Spr. Aby deset tisíc láter do pana Josefa, že se nám uklídil! Tu si čtou to krásné nadělení z krajzamtu. O, on to čul, on to čul a uplách! Ale nešť, však oni nás přec nedostanou u toho

krajzamtu; to mně jistě ten nedávno upečený komisárek spískal! Ale nešť, však my jim ten bericht uděláme. Martine, dojděte k panu starému, aby nám poslal džbánek čerstvého, a pak mně ty voly odžeňte od oken, abych mohl na krajzamt pořádně psát a neviděl voly před sebou.

Martin (odejde).

Spr. Má už všechno připraveno, pane Johann?

P. Joh. (kývá hlavou). Jo.

Spr. Dyť ví, jak to pan Josef dělá, tak to taky udělá; ostatně se nebál, my jim řeknem, zač toho loket. Přečetl mně teď ještě jednou, co na nás chtějí.

P. Joh. (čte): „Das Verwaltungsamt hat sich bei Vermeidung einer Geldstrafe binnen 48 Stunden zu äußern, ob sich auf dem Gute Kaňkovitz polnische Emigranten befinden"

Spr. A propos! co říkal pan kantor těm emigrantům?

P. Joh. Prosím, pan kantor povídal, že to musí být něco hebrejského.

Spr. On se dá všude nabalamutit! ale nic nedělá, jen psal! — Ten Martin nenese to pivo dlouho!

P. Joh. Mám to psát, pane správec?

Spr. O, Josefe, Josefe, proč jsi mi tak učinil! Já vím, že on to cejtil a uplách'l Ale nic nedělá, však na nás krajzamt nedosraje. — Čekal, až mu budu diktovat. — Ach dobře, že jdete, Martine! Nalejte, nalejte! mně už samým přemejšlením vyschlo.

(Naleje se, oba se napijou.)

Spr. Teď nechal nahoře asi prst placu, udělal čáru, vždyť ví, jak to pan Josef dělá, a nekousal pero, sice mu odrazím čtvrtci ovsa na deputátě. — Nad ton čarou napsal hezky latinsky: „Dominium Kaňkovic." Napsal to třeba na konci s „ę," aby věděli, že umíme tak dobře ę psát, jako u krajzamtu. Tak, teď mně to přečetl.

P. Joh. Dominium Kaňkovitz.

Spr. Dobře! Dominium Kaňkovitz! Teď nechal asi dva prsty pod tím placu a napsal velké „Ł." Má to?

P. Joh. Mám.

Spr. Přečetl mi to.

P. Joh. Dominium Kaňkovitz. Velké Ł.

Spr. Dobře. Velké Ł. Co s nimi budeme dělat za štráchy? Napsal „Löblicheš", aby nemyslili, že nevíme, co jim patří. A teď mi to přečetl všechno, co napsal.

P. Joh. (čte). Dominium Kaňkovitz. Velké Ł Löblicheš.

Spr. Dobře, dobře. Tak tedy dál: napsal „ł ł," ale ne, aby to napsal, jak to vyslovuju, alebrž jenom „ł" a puntík, a zase jedno „ł" a zase puntík; ví, co to znamená?

P. Joh. (mlčí).

Spr. (dále.) Ví co, Kaňkovice leží přece v Kouřímském kraji, jaké pak budem dělat s nimi komedie, napsal Kouřimer, a sice Kaužimer s „au" a „rž", a pak Kreisamt. Má to?

P. Joh. Mám.

Spr. Přečetl mi to!

P. Joh. (čte.) Dominium Kaňkovitz. Velké Ł. Löblicheš ł. ł. Kaužimer Kreisamt.

Spr. Dobře. Znamení otázky!

P. Joh. Prosím, pane správec, pan Josef dělá vždycky znamení vykřiknutí.

Spr. Kdo je pan Josef a kdo jsem já?! Udělal znamení otázky — vždyť se nás ptají! Má to? Přečetl mi to!

P. Joh. (čte.) Dominium Kaňkovitz. Velké Ł. Löblicheš ł. ł. Kaužimer Kreisamt?

Spr. Ještě mně přečetl, co ti od krajzamtu chtějí vlastně vědět.

P. Joh. (čte kurrendu): „Das Verwaltungsamt hat sich bei Vermeidung einer Geldstrafe binnen 48 Stunden zu äußern, ob sich auf dem Gute Kaňkovitz polnische Emigranten befinden."

Spr. Aha! teď jim ale dám! Ale napijme se dříve a šňupněm si.

(Oba se napijou a šňupnou si.)

Spr. Teď nechal pod krajzamtem zase tři prsty placu a ze strany také dva prsty, a dal pozor, co mu budu diktovat. Udělal velké „S." Má ho?

P. Joh. Mám.

Spr. Velké S. — Martine, odžeňte tam ty husy s pole, jak pak mám koncipirovat! — Psal: „Sonbern." — Má to?

P. Joh. Mám!

Spr. Tak mi teď přečetl najednou, co všechno napsal.

P. Joh. (čte:) Dominium Kaňkovitz. Velké Ł. Löblicheš ł. ł. Kaužimer Kreisamt? Velké S. Sonbern —

Spr. Tak dobře! Teď ví již, co chci, dopsal to ostatní; já půjdu zatím na pole, až přijdu, tak to podepíšu. (Odejde.)

P. Joh. (s otevřenou hubou chvilku za ním kouká, načež také odejde). *H.*

4.

Na krajzamtě.

(Komická scéna.)

Osoby:

Vyšetřovací soudce, Dráb, Student.

Vyšetřovací soudce (vysoký, vyzáblý muž, s vysokou kravatou, okuláry a strašným perem za uchem, chodí sem tam po pokoji a časem velmi z hluboka si šňupne, kejchne a drže polovici šňupce ve štipci, kroutí povážlivě hlavou, nahlédaje při tom do jakéhosi úředního přípisu s velikou pečetí. U dveří stojí dráb.)

Soudce. Na, das ist eine saubere G'schichte — das. Da schicken Sie mir den Lumpen an'n Hals und ich soll mich da mit ihm rackern. Nu, wir wollen seh'n (K drábovi). Sie, holen's mir den Kerl N. 13.

Dráb (se ukloní a odejde).

Soudce (běhá sem tam jako dříve, chvilkami se zastaví a dělá posuňky hlubokého přemýšlení, pak si zase šňupne, kejchne a běhá opět dál s hlavou ku předu skloněnou).

Dráb (přivede inquisita v čamaře, slovanském kloboučku atd.; dle pohledu studenta).

Soudce (se před ním zastaví, prohlíží si ho od hlavy k patě, kouká mu do očí, jakoby chtěl zvědět, jaké jsou barvy, pak si šňupne, zakroutí hlavou, a odejde zase od něho. U protější stěny se obrátiv, vrátí se opět k němu a započne s ním výslech, zkřikna na něho, seč jest:) Sie heissen?

Student (neohroženě). Prosím, já neumím německy.

Soudce. Wie? neumym nemecky — leere Ausflucht! Sie sind ein Student, und Jeder gebildete Mensch muss deutsch kennen.

Student. Podlé toho by byl celý svět — mimo Němce — samý tulpa.

Soudce. Was tulpa, nichts Tulpe — hier ist von keinen Tulpen die Rede. Wie heissen Sie?

Student. Tuším, že se mne pan rada ptá, jak se jmenuji?

Soudce. Jo — mennju — Namen sagen!

Student. Jaroslav Bohumír Ctibor Strachota Čestmír Ladislav Svatoň.

Soudce. Herrje! — was sind das für verteufelte Namen?

Student. Samá historická jmena z dějin vlasteneckých.

Soudce (prudce). Was — flaštensky? — Fangen's mir nur nicht mit dem flaštensky an, sonst sind Sie gleich fertig. Was sind Sie? (Pro sebe.) Die Namen soll der Teufel nachsagen, nicht ich. (Nahlas.) Was sind Sie?

Student. Posluchač na fakultě filosofické odboru filologického; řádný posluchač svých rodičů, mimořádný posluchač svých kamarádů a přátel; mimo to úd Hlaholu, Sokola a jiných vlasteneckých spolků; činný úd společnosti lidské a přispívající úd na národní divadlo a jiné humanitní ústavy; dopisující člen všech dívčích ústavů v Praze, čestný úd společnosti ježatých lokajů, účinkující úd na srdce a kapsy svých rodičů a přátel, atd. atd.

Soudce (spráskne úžasem ruce, dělaje při tom pitomě vyjevenou tvář). So einen langen Titel haben Sie? Man sollte glauben, dass Sie gar keinen haben. Na weiter — nur weiter! (Pro sebe.) Wart — dich will ich schon kuiniren — du Struppiger; obwol ich bis dato nicht weiss, wie der Kerl getauft ist. (Nahlas.) Wie alt?

Student. Jak jsem stár? — Než jsem přišel na svět, byl jsem, kdo ví jak dlouho — na houbách; do roka jsem nemluvil a lezl po čtyrech; 6 let jsem si hrál a zahálel, 16 let chodím už do školy a 2 leta mám už milenku; 4 leta kouřím a pivo piju, a kulečník umím teprvé ¾ leta; mimo to jsem každý rok 3 měsíce na vagacích; 16 měsíců jsem stonal a 5 let nosím brejle; na „Humoristické" jsem předplacen už na čtvrtý rok, 3 leta nosím čamaru, za Páumana se modlím na 6. rok, a 14 dní jsem seděl, poněvadž jsem jednomu drábovi řekl: „Ó s l e!" Sečte-li se to vše, musí to dělat asi 67 let a sedmašedesátníkem já nikdy nebudu.

Soudce. Kreuzmilliondonnerwetter! Hören Sie schon auf oder nicht? Wollen Sie mit mir Ihren Spass treiben? Sie, hören Sie, ich lass Sie ohne weiters einsperren, wenn Sie mir nicht ordentlich Rede und Antwort stehen. Glauben Sie, ich bin desshalb hier, um mich von so einem Lifanzenfresser da foppen zu lassen?

Student (potutelně se usmívaje při tom se neustále kloní, jakoby mu soudce kdo ví co lichotivého povídal).

Soudce. Augenblicklich werden Sie auf meine Fragen direkte und deutliche — und, und, und — (zakoktá se) deutliche Antworten geben, sonst werden Sie sehen, wie's hier zugeht.

Student (pro sebe). To já vím bez toho.

Soudce (přejde několikráte přes pokoj a zastaví se opět před inkvisitem, šňupne si, chce kejchnout a nemůže, i kejchne jen tak napolo do dlaně, což si student vykládá, jakoby se pan soudce před ním byl uklonil, kteroužto poctu ihned mnohonásobně a s velikou affektací opětuje. Soudce se odvrátí s posuňky utajeného vzteku; poodejde as 2 kroky, šňupne si zoufale ještě jednou a teprvé pořádně kejchne, tak sice, že sám student uleknut sebou škubne a na krok odskočí. Při tom dí potutelně:) Ať slouží ke zdraví!

Soudce (vítězně naň se dívaje). Ich danke, (Malé odmlčení). Ist Ihnen die Ursache Ihres Hierseins bekannt?

Student. Nerozumím.

Soudce. Wissen Sie, warum Sie hier sind?

Student. Nerozumím.

Soudce. (s velkým namáháním). Vedet — proč — von — bejt tady?

Student. Ah tak! Nu, já myslil, že zde něco dostanu, a nedostanu-li, bude mne to náramně mrzet, že jsem sem šel.

Soudce. Keine Alfanzereien! Šádné špásy. Sie stehen im Verdachte der Affigirung polizeiwidriger Plakate.

Student. Já plakat pro policajta? Ani mi nenapadlo.

Soudce. Nichts so! — solche Plakate sollen Sie auf die Ecken geklebt haben. — Verstehen Sie? (Strká mu plakát pod nos.)

Student (bere mu to z ruky). Co s tím mám dělat?

Soudce. Nix — delat — lassen sollen Sie's und kurz und bündig antworten, ob's wahr ist oder nicht.

Student (potutelně). Co, prosím?

Soudce (vzteky se třesa, namáhavě). Esli to — prafdu — že von — diese plakaty — e — pšilepil — an die Ecken — na rohu. Rozumíš?

Student. Poněkud, ale ne zcela. Pan rada zdá se domnívati, jakobych já byl tento plakát zde psal; to není ale pravda, poněvadž ani nevím, co na něm psáno stojí.

Soudce. So lesen Sie's. Laut und deutlich. (Drží mu to před oči.)

Student. Prosím, račte mi to podati.

Soudce. Nix — podat — das bleibt in meiner Hand. Sie kennen's auch so lesen.

Student. To nejde, já jsem příliš krátkozraký.

Soudce. Krakzrak — nichts da! Ausflüchte! Lesen Sie!

Student. Nemohu, já nic nevidím. (Koketuje s parterrem).

Soudce. Nun so werde ich's Ihnen überlesen, Sie Dickschädel — Sie! (Čte s náramným namáháním, velmi pomalu a nesouvisle.) Por — ov — naj — ceu — staf — u — ron — of s ri — o — nov — že več — na nar — du — (das ist wahr!) mac — och — a — že — dlo — ho — tše — ha — než — praf — a fol — nos — a — sfob — o — da — se — fi — fi — ne — a fi — tšibšib — šibšibšibšib atd. (Zakucká se a zaprská, praští plakátem o stůl, anižby jej však z ruky pustil, a skákaje a prskaje jako zběsilý po pokoji mlátí plakátem kolem sebe při neustálém: tšibšibšib atd.)

Student (stojí nepohnutě a potutelně se usmívá).

Soudce (zoufale). Der Teufel hol' die Sprach'! Kreuzmilliondonnerwetter! Es ist ja rein zum Zähneausbrechen! Pfui! (Přeletí ještě několikráte přes pokoj, pak zlostně k studentovi). Geh'n Sie! Und Morgen kommen Sie wieder, wenn Sie wollen, da wird mein Diurnist hier Sein, der wird Sie schon besser verstehen. Adieu!

Student (se rychle ukloní a zmizí).

Soudce. (Přeletí opět dvakrát přes pokoj — šňupne si několikráte na zlost, kejchne nehorázně a odchází se slovy:) Pfui! Verdammte G'schichte das!

E. Z.

5.

Přednášky na universitě Tunkabonské.

I.

Examen o králi Alexandru Velikém.

Osoby:

Kilián Zápal, učitel; Merulík, Matálek, Špulák, žáci.

Uč. Tedy, milé dítky, mně povězte, o kterém slovutném muži jsem vám včera vypravoval.

Mat. O jednom králi, který byl každodenně opilý.

Uč. Ne, to jsem právě neřekl, že každý den, ale tak asi třikráte v týdnu. A jak se jmenoval ten slavný muž, Merulíku?

Mer. On se jmenoval Alexander Obr.

Uč. To není pravda, Merulíku, mýlíš se drobet. „Obr" se právě nejmenoval, měl ale přece podobné příjmení. Co ty o tom víš, Špuláku?

Šp. Říkali mu Goliát.

Uč. I mlč, osle! Matálku, ty nám to povíš lépe.

Mat. (mlčí a škrábe se ve vlasech).

Uč. Nu, zčerstva! — Alexander Ve - Vel — — Velk — —

Mat. (náramně čerstvě:) Alexander Vlk!

Uč. I ty zpropadený tlachale! Alexander Veliký se jmenoval, blbe! A proč právě se jmenoval Alexander Veliký? Odpověz, Merulíku!

Mer. Pro to, že byl o půldruhé hlavy větší, než ostatní.

Uč. To není pravda, Merulíku. Vidíš, tvůj otec je také o půldruhé hlavy větší, než kdo jiný, a přece mu neříkají Alexander Veliký. Proč je to, Špuláku?

Šp. To je pro to, že Merulíkův táta nevydobyl Asii.

Uč. Dobře, synu! — Když však řečený Alexander asi tak dvacet let stár byl, učinil něco velmi pamětihodného. Co to bylo, Matálku?

Mat. Zaopatřil si holku a chodil k ní na kalandu.

Uč. I ty zpropadený nezbedo, který satanáš ti tento hanebný nápad vštípil? Počkej, za to máš klečet hodinu na hrachu! — Merulíku, ty nám to povíš lépe.

Mer. Počínal se opíjet.

Uč. To ještě ne, nýbrž dříve se svou armádou vymaširoval, a vydobyl hezký kousek Asije. A kam až přišel, Merulíku?

Mer. Až do Hindije, kde bydlili králové Taxl a Rus.

Uč. Tak právě se ti dva páni králové nejmenovali, nýbrž slouli Taxila a Porus. Ale pověz nám, Matálku, co tento slovutný král napotom učinil, když dle svého mínění až konec světa přišel?

Mat. On zašveňkoval a maširoval domů.

Uč. Mluvíš pravdu, hochu. — Špuláku, vypravuj dále.

Šp. Ten král lil tolik piva do sebe, až se ochlastal, jakoby buršem byl.

Uč. To si pamatuj, Špuláku, a vy druzí nápodobně: takový výborný král, jako Alexander, se nikdy neochlastá, nýbrž nanejvýš jen opije; též nepije nikdy sprosté pivo, nýbrž samé šampaňské a tokajské víno. Tomu vy arciť nerozumíte. Řekni mi teď, Matálku, jaké byly následky onoho přenáramného pití?

Mat. On vždycky vypadal jako pra —

Uč. Ty zpropadený uličníku! jest to respektivné mluvení o králi? Nemůžeš zdvořileji se vyjádřit: byl celý hin? — A co se s ním konečně stalo, Merulíku?

Mer. Dostal do břicha vodu.

Uč. A co následovalo dále?

Mer. Umřel.

Uč. A kde umřel, Špuláku?

Šp. V babylonské věži.

Uč. Řekni mi teď ještě, Matálku, odkud ten král asi byl?

Mat. On byl — cigán.

Uč. Tys tomu dal! On byl právě tak cigánem, jako jsi ty chytrákem! Merulíku, zahanbi ho! Nu což pak to nevíš? — O ty —! Ale já tě na to přivedu. Řekni mně, jak říkáte vašemu kocourovi?

Mer. Macek.

Uč. Teď se můžeš již lehce upamatovati. Co byl tedy Alexander Veliký?

Mer. Také Macek.

Uč. Ne, blbe, on byl Macedoňan, a na tom pro dnešek dost. — Jděte domů!

II.

Examen o vynalezení knihtiskařství.

Uč. Milé dítky, kde pak jsme ondyno zůstali?

Šp. Tam, jak začali knihy dělat.

Uč. To není dobře řečeno, milý Špuláku. Merulíku, ty nám to povíš lépe.

Mer. O vynalezení knihtiskařství.

Uč. Dobře tak, Merulíku! A kdo vynalezl knihtiskařství, toto tak slavné a prospěšné umění? Matálku, pověz nám to přece.

Mat. Jeden Němec.

Uč. To mi nestačí; musíš říci, jak se jmenoval.

Mat. Kuttelfleck.

Uč. Matálku, ty zůstaneš přec jen po celý věk oslem! Merulíku, oprav jeho hloupost.

Mer. Pan Guttenberg.

Uč. Jednoduše: „Guttenberg." A to si pamatujte, děti: když se o slavných mužích mluví, vynechává se vždy přídavek „pan". Zda-li pak se ale nadřečený Guttenberg vždy tak jmenoval? Co myslíš, Matálku.

Mat. Ne, on se vždy tak nejmenoval.

Uč. A jak se jmenoval tedy? Kdo to ví? Nu, vždyť se po německu jedno velmi chutné maso tak nazývá. Špuláku, ty je jistě každou neděli doma jídáváš!

Šp. Kalbfleisch.

Uč. O ty mezku, jak můžeš jen tak hloupě mluvit! Merulíku, zahanbi ho!

Mer. Rindfleisch.

Uč. No, ty jsi ještě větší trulant! Co pak si nikdo z vás nezpomene?

Šp. Já vím: Gänsfleisch.

Uč. Dobře, Špuláku! Ale teď novou otázku: Tiskl onen Guttenberg čili Gänsfleisch ty knihy sám, totiž na své vlastní útraty, či mu někdo pomáhal, totiž peníze půjčoval? Co myslíš, Matálku?

Mat. Někdo mu peníze půjčoval.

Uč. A kdo byl ten někdo? Jak zde minulý týden v hospodě komedie s pimprlaty byla, provozoval se také kus, v kterém osoba, po níž se ptám, taky jednala. Nu, Merulíku?

Mer. Pimprle.

Uč. Merulíku, ty zajisté máš slámu v hlavě Matálku, ukaž, že to víš líp.

Mat. Doktor Faust.

Uč. Dobře, Matálku, doktor Faust to byl, co Guttenbergovi peníze půjčoval na šest ze sta. —

Řekni mi teď, Merulíku, co náš Guttenberg nejdříve tiskl?

Mer. Karty.

Uč. Hňupe! Špuláku, pověz nám to líp.

Šp. Lístek s kohoutkem.

Uč. Lež! Matálku, zahanbi oba.

Mat. Písničku pro mládence a panny.

Uč. To je ještě větší lež! Zpropadený kamzíci! která pak kniha jest pro nás nejdůležitější?

Šp. Černá kniha.

Uč. Špuláku, jdi tamhle klečet, a zůstaneš tady přes poledne. Což pak to nikdo neví? — I vy cigáňata, vy mameluci a pohané, což nevíte, že to bylo svaté písmo?! — Nu tedy svaté písmo nejdříve tisk'! — Ale ještě něco. Matálku, kde pak byl Guttenberg narozen?

Mat. (Ani nemuká.)

Uč. Merulíku, oprav jeho nesmysl!

Mer. (Nemuká též.)

Uč. Darebáci! V Maincu se narodil, aneb jak se po německu říká: v Mohuči, léta Páně 1436 před narozením Krista Pána. Pamatujte si to! Pro dnešek dost.

III.

Válka trojanská.

Uč. Tak tedy, milý Špuláku, jak pak to vypadá s historií o tom jistém městě, o kterém jsem vám včera tak smutné věci vypravoval, že Merulík až plakal? Jak pak znělo jeho jmeno?

Šp. Mně se zdá, že Troja.

Uč. Dobře, milý synu, dobře. A víš-li pak, Matálku, jak dávno tomu již, co ono krásné nešťastné město za své vzalo?

Mat. Nevím, a náš tatínek to taky neví, a dědeček také ne!

Uč. Inu, už je tomu hezky dávno — asi tři tisíce let. Ale pověz mi, Merulíku, proč to město tak strašně zahynout muselo?

Mer. Pro jednu velikou krádež.

Uč. Ano — pravdu díš. Kdo pak ale tu krádež spáchal?

Mer. Jakýsi London.

Uč. Chyba — Matálku, naprav to!

Mat. Amsterdam.

Uč. I ty zpropadené motovidlo! Špuláku, jak to je?

Šp. Paris!

Uč. No! a kdo byl ten Paris, Špuláku?

Šp. Byl to princ, a jeho táta se jmenoval Primus.

Uč. Safraportský blbe, což pak má princ tátu? Kdo pak to jakživ slyšel?! Nemůžeš říci: jeho nejmilostivější královský pan otec? Uč se přece konečně být drobet zdvořilým! A mimo to je lež, že se onen královský pan otec jmenoval Primus! Priamus povídal jsem včera. — Pověz nám, Matálku, co zmíněný pan princ Paris spáchal?

Mat. On ukradl krásnou princezku.

Uč. Jak se jmenovala?

Mat. Halena.

Uč. I ty mezuláne! Helena se jmenovala! A jak slul ten vznešený pán, jemuž ji ukradl, Merulíku?

Mer. Mrně Laus.

Uč. Zpropadená mihule: Menelaus, král spartánský. A co učinil tento po oné strašlivé loupeži?

Šp. (zpívá po tajmu):

A ten řemenář, jak to uslyšel,
hned se oběsil a na vojnu šel!

Uč. (suřivě). Řemenář? jak-že, řemenář? On řemenářem? Kluku, za to budeš tři hodiny klečet! Řemenář — kdo to jak živ slyšel! Hned lépe odpověz, sic tě zmelu, že nebudeš vědět, co je hot a co čehý!

Šp. (bázlivě). Ten pan král Menelaus vytáhl do boje proti tomu panu Parisovi, aby si tu svou paní zase vydobyl.

Uč. Proč pak to teď víš? Táhl ten král sám — co myslíš, Matálku?

Mat. Ba ne! Kdyby byl táhl sám, tak by mu byli natloukli. On si vzal s sebou profousy, husary, švališéry, tambory, myslivce a pěší infanteristy.

Uč. Inu třebas. A jak pak, netáhli ještě někteří jiní králové s četným vojskem s ním, by mu pomohli, Špuláku?

Šp. Ba že jo, ku příkladu král Hulisses, Nestroj, Polák —

Uč. Chyba — Achilles, Nestor, Polux atd. Když ale tito vznešení pánové se svými pluky před město Troju přišli, co počali, Merulíku?

Mer. Oni počali ten festuňk bombardirovat.

Uč. A co si vybombardirovali?

Mer. Že se tam přece nedostali, ačkoli skoro jednu kapitulaci před tím festuňkem vyleželi.

Uč. Dobře, hochu. Tu však chopili se jisté lsti, pomocí jíž konečně přece zvítězili. V čem pozůstávala ta lesť, Matálku?

Mat. Oni udělali velikánského perníkového koně, který uvnitř dutý byl.

Uč. A co se stalo potom, Merulíku?

Mer. Potom do něho ti největší hrdinové s pistolemi, šavlemi, pagnety a kanony vlezli a dvířka opět za sebou zavřeli.

Uč. A potom, Špuláku?

Šp. Tu dostali ti lidé ve festuňku na toho velikánského perníkového koně apetýt, a ježto také myslili, že už ti páni soldáti jsou pryč, tak vyšli ven a vtáhli toho koně do festuňku. V samých radovánkách pak pili tolik piva, rosolky a kořalky, až se všichni na mol opili, zrovna jako to buršové dělaj.

Uč. Dobře, Špuláčku, velmi dobře; tak máš vždy odpovídat! A co se stalo dále, Matálku?

Mat. V noci, když všechno spalo a chrápalo, tak ti páni litíři z toho perníkového koně vylezli, vytáhli tulichy, inšvengry a sábule, a celé město pobili, popíchali a pomordovali, a byl konec.

Uč. Ano, tak to bylo. Co pak ale činil pan Menelaus?

Mat. Ten tu svou Helenu zase našel, jí vyfiákal a pak domů odvezl.

Uč. Co pak se ale dělo s panem Parisem, jeho panem otcem Priamem a s jinými pány rytíři trojanskými?

Mat. Ti byli všichni pomordováni; jen jediný pan litíř utekl.

Uč. A ten se jmenoval?

Mat. Otčenáš.

Uč. I ty berane! Eneáš se jmenoval, a ne Otčenáš. — Jak pak se jmenovala královská máti pana Parise, Špuláku?

Šp. Kuba.

Uč. Není pravda, pleskale! Hekuba se jmenovala, a ani této staré matroně nedostalo se pardonu. Byly vám to tenkrát smutné časy, milé děti! Buďte rádi, že jste tam nebyli; jistě by tu teď žádný z vás neseděl! Pamatujte si tedy, co jsem vám o těch velikých pataliích vypravoval, a jděte domů, ale hezky z ticha, sic — — to vám povídám!! —

IV.

Přednáška o nerostech čili kamenologie.

Uč. Víte-li pak, děti, co jest kamenologie?

Žáci. Nevíme!

Uč. Kamenologie je vlastně kamenologie. Slovo to jest řecké, složené ze slova „kamenos“, a pak „loket“. Jest tedy kamenologie loket, podle kterého se kamení měří. Špuláku, co jest kamenologie?

Šp. Kamenologie jest loket, podle kterého se měří.

Uč. Podle kterého se měří! Co pak, hrušky?

Šp. Kamení.

Uč. Dobře, Špuláku, teď však dále. — Mezi všemi živočichy nachází se na nejnižším stupni života kamení. Že kamení žije, vysvítá z toho, když na p. vápno hasíme. Merulíku, co dělá vápno, když je hasíme?

Mer. Ono se třese.

Uč. A proč se třese?

Mer. Proto že je to pálí.

Uč. Dobře, Merulíku, ono je to pálí. A proč je to pálí? protože žije a cítí. — Kamení se nachází všude, nejvíce ale na Bílé hoře u Prahy, a živí se pouze povětřím. Proč asi to, Matálku?

Mat. Protože nemá peněz, aby si brambory koupilo.

Uč. Dobře, Matálku, ono nemá peněz! — Kamení nám poskytuje mnoho užitku. Užívá se ho k praní, pak na mlýnské kameny a na stavění. Jakou pak má asi chuť, Špuláku?

Šp. To se neví!

Uč. Co se neví — slanou! Co pak jsi je nikdy v polívce nejedl?

Šp. Ne, maminka do ní dává sůl.

Uč. Inu arci; dá-li se kamení do polívky, tu se mu říká sůl. Co je tedy sůl?

Žáci. Sůl je kamení v polívce!

Uč. Dobře — sůl je kamení v polívce. Jaké kamení jest ale stříbro? kdo to uhodne?

Mer. Stříbro jest kamení drahé.

Uč. Dobře, Merulíku, stříbro jest kamení drahé. Máme tedy drahé a laciné kamení. Drahým kamením jsou peníze a diamanty, laciným vápno. Co pak jest asi diamant? víte to?

Žáci. Nevíme!

Uč. Diamant jest uškvařené uhlí. Viděli jste ho už?

Žáci. Viděli!

Uč. Kde pak?

Žáci. U kovářů; oni ho vyhazujou!

Uč. Dobře, děti, neboť když se uhlí v kovářské neb zámečnické peci uškvaří, nazývá se okůj. K čemu pak se ale potřebuje?

Mat. Dává se na silnice.

Uč. Dobře, Matálku, tenkrát se dává na silnice. Zejtra vám povím, jaké kamení jest indich.

Žáci. To my víme!

Uč. Jaké jest tedy?

Žáci. Modré a tvrdé!

Uč. Dobře; právě proto, že jest indich tvrdý, patří mezi kamení; a proto že jest modrý, potřebujou ho barvíři. Rozuměli jste mi?

Žáci. Rozuměli!

Uč. No tak jděte s Pánem Bohem domů!

Z Listů Humoristických.

6.

V táboře.

Osoby:

Kapucín, myslivec, trubač, rekrut, vojáci.

(Vojenský tábor. Hudba a tanec. Myslivec tančí s posluhovačkou, markytánka s rekrutem. Posluhovačka uklouzne, jiný myslivec chce po ní a chytí kapucína, jenž byl právě vstoupil.)

Kapucín. Hejsa! Juchheisa! Dudldumdaj!
Toť veselí hoši, toť veselý kraj!
Ajhle! armádu křesťanů vizte!
Co jsme: Turci, či anabaptisté?
Což se tak tropí ze svátku smích,
jakoby pánbůh už netrestal hřích?
jakoby měl suché lámání v ruce,
nedoved mlátit do toho prudce?
Zbývá teď času k pustošení,
k banketům a lenošení?
Quid hic statis otiosi?
Co stojíte a zevlujete?
Vzteklice zuří války kleté! —
Na Dunaji v Bavorské zemi
padlo již Řezno s hradbami všemi
v nepřátel pazoury!
A armáda v Čechách zde okouní,
břicho si pase, z nozder jen founí
a líže si knoury; —
stará se víc o pitku než bitvu,
nebrousí šavli, nýbrž jen břitvu,
jenom za holkami vleče své meče,
do vola raděj než do vraha seče!
Křesťanstvo kaje se v popeli a pýří,
voják však lelkuje, chlastá a hýří.
Nastalať doba žalu a běd,
znamení, zázraky děsí svět,
z oblak vyvěsil Hospodin všudy
války pláštík krvavorudý,
kometu strčil jako koště
hrozivě v nebeských oken roště,
celý svět pln starosti a mrvy,
koráb církve plove jen v krvi,
a nastojte! ta římská říš —
slouti by měla: římská tíž. —
Řeka Vltava jest řeka Hltava,
klášterní klece jsou vybrané pece,
biskupské hrady spustlé jsou sady;
opatská sídla, fary a školy
lotrův jsou zřídla, zlodějův doly,
všecky ty krásné, žehnané vlasti
změněny jsou v oudolí strasti.
Chcete znáti, proč to tam došlo? —
Z neřestí vašich a ohav to pošlo,
z mrzkosti vaší, z pohanských mravů,
jimž oddal se voják každého stavu,
neb hřích jest magnetový hrot,
jenž do země táhne kupu těch škod;
za nepravostí chodí hned psota,
jak po trpké cibuli slzí zlota,
po U hned přijde V a W,
tenť jest pořádek v A, B, C.
Ubi erit victoriae spes,
si offenditur deus?
Již rcete, kterak zvítězíte,
když na kázání nechodíte,
ani na mši, když jak dnes
zejtra v hospodách sedíte? —
Žena v evangelium

našla ztracený svůj groš,
Šavel svého osla koš,
Josef našel bratry své, —
kdo však u vojáků chce
hledati mrav a boží bázeň,
stydlivost a lidskou kázeň,
nic nenajde z toho všeho kvítí,
nechť i na sta luceren rozsvítí.
Ku kazateli tam na poušti,
jenžto kobylky chroustal v houští,
jak nám evangelista píše,
přišli též vojáci z celé říše,
činili pokání, dali se křtít,
ptali se: Quid faciamus nos?
Kterak to započnem spasenu být?
Et ait illis — a on jim řek:
Neminem concutiatis,
netlučte nikoho, zanechte vztek.
Neque calumniam faciatis,
nikomu na cti neutrhejte,
contenti estote, dosti mějte,
stipendiis vestris, na vašem platu,
a všechno klení zanechte katu.
Jeť příkaz: Hospodina jmeno
z úst nebuď marně vyloženo; —
a kde jest slyšet víc blasfemování
než v táboře zdejším hned za svítání?
Kdybychom za každé „blesk a hrom“,
jež vám hříšně nadýmá plíce,
museli zvonit v kraji tom,
nenašlo by se zvoníka více.
A kdyby vám za každou zlolajnou řeč,
jež z huby vám slítla jak jedový meč,
jen jediný vlásek odpadl z hlavy,
přes noc by byla tak oholena,
jakby ji oškubal krahulec dravý.
Josua též byl vojenský táta,
král David zabil Goliáta,
kde ale stojí psáno ku čtení,
že byli tací rekové v klení?
Myslímť, že huba se dál neotvírá,
když by se zbožně: „Pomoz bůh!“ řeklo,
než když voláte: „Hrome a peklo!“
Co však se do sudu leje a stříká,
tím zas se pění, tím zas přetýká.
Jiný zas příkaz zní: Ty nepokradeš.
Nu ano, to konáte pevně,
neb všecko odnášíte zjevně.
Před vašich drápů supími chmaty,
před vašich praktik zlými chvaty
peníze nelze dost v truhle ukrýti,
chcete i tele z krávy vydříti,
chcete i s vejcem slepici vzíti.
Co praví kazatel? — Contenti estote,
komisárkem svým se spokojte.
Než kdož by trestal pacholkův práva,
když pohoršení z hůry se dává?
Jací oudové, takový leb,
jací mlatci, takový cep.

Myslivec. Pane pope! Na nás vojáky můžete zazlíti,
vůdce však nám nesmí se zneuctíti.

Kapucín. Ne custodias gregem meam!
Takový Achab a Jeroboam,
jenžto lid od pravé víry
k falešným modlám svádí do díry.

Trubač a rekrut. Mějte v řeči trochu míry!

Kapucín. Takový chvastoun, lamželezo všady
dobýt chce všecky pevné hrady,
bezbožným jazykem chtěl se chlubit,
že město Stralsund musí zhubit,
a byť je i k nebesům řetězy spjali —

Trubač. Vrazte mu do huby bukový coul!

Kapucín. Takový zaklínač a král Soul,
takový Jehu a Holofernes,
jenž jak Petr mistra a pána
každého zapírá rána, —
proto on kohouta slyšet nemůže —

Myslivec. Mlč pope, sic tě vydřeme z kůže!

Kapucín. Takový Herodes! Takový chrt!

Trubač a myslivec. Umlkni! Sic tě pohltí smrt!

Jiní vojáci (jej chránice obstoupnou).
Zůstaň jen, pope, neboj se nic,
seber svůj rozum a pověz nám víc!

Kapucín (křičí).
Takový Nabukadnezar pln pýchu,
takový kacíř, otec všech hříchů,
všude mu říkají: Vallenštýn; —
nu ano, on jest velký týn
vší zloty, všeho pohoršení!
A dokud mu císař zanechá vládu,
nebude pokoje, nebude řádu!

(Vojáci jej při posledních jeho slovech odnášejí.)

Z Valdštýnova táboru.

7.

Kdo s koho?

(Když se bylo zazvonilo, vystoupí první deklamátor v kostumu, a ukloniv se, počne přednášeti.)

„Tři doby v zemi České.“

(Za scenou zazní v tomtéž okamžení hlas druhého deklamátora:)

Aj! to by bylo hezké!
Vždyť jsem byl na programu dřív než on,
a proto mám přednášet hned, jak zazní zvon.

1. deklamátor (ohlíží se bázlivě a v rozpacích se tahá za manšety.)

2. deklamátor (taktéž v kostumu, kvapně vystoupí a změřiv 1. deklamátora pohrdlivě od hlavy k patě, ukloní se před obecenstvem a mluví poněkud rychle.)

Odpusť mi to, vzácná společnosti,
mám však toho věru do sytosti.
Mořilť jsem se celých čtrnáct dní,
a teď mám být ze všech poslední?! —
Suďte sami, páni, prosím vás,
je-li tato deklamace pouhý špás!
Já se tak s ní namučím,
a když se jí naučím,
vyjde mi s ní jiný na jeviště,

(K 1. deklamátoru.)

což si, pane, zapovídám příště.
Rozumíte?

1. deklamátor.

Pane! na mou čest,
neslušné to od Vás jest,
před tak vzácnou společností
chtít mně dělat mrzutosti.
Dovolte, ať počnu —

2. deklamátor.

Dost již, dost!
Jinak se mne chopí zlost.
Já jsem se jí učil dřív,
neustoupím tedy jaktěživ.
Prosím, sestupte jen pěkně dolů!

Můžemeť se měřit jindy spolu. —
Teď však čas je, abych započal.
1. deklamátor.
Na to bych se věru podíval!
Já jsem tu, a dosti! — K vůli Vám
hanbu tu si sotva udělám,
abych utek z bázně snad. —
Ano, já teď chci deklamovat!
2. deklamátor (zlostně).
Slyšte tedy! — Báseň tato
v tři se díly rozpadá.
Abychom se déle nehádali,
myslím, bychom každý půl si práce vzali:
první oddíl vy a druhý já,
o třetí se spolu rozdělíme,
a tak snahám svojim vyhovíme. —
Vy však, vzácná společnosti,
odpusťte, že tentokrát
budem dva deklamovat! —
(K 1. dekl.)
Nuže, mějte přec se k tomu!
(Stranou.)
Mnoho
chuďas jistě nezná z toho.
1. deklamátor (stranou).
Žádostiv jsem věru jen,
kterak bude přednášeti ten —
2. deklamátor.
Nu?
1. deklamátor.
„Tři doby v zemi České.“
2. deklamátor.
Škoda proň té básně hezké!
1. deklamátor.
„Byl jednou čas, kde krásné Čechův jmeno“ —
2. deklamátor.
Pranic neumí — to vidím již —
1. deklamátor.
„tak slavně znělo v uších národů“ —
2. deklamátor (posměšně).
Ano, slavně, jak když ty to vyslovíš —
1. deklamátor.
„že od celé Evropy bylo ctěno —“
2. deklamátor.
Ne však k vůli tobě, že tak přednášíš!
1. deklamátor.
„co jmeno reků, slavných vojvodů.“
2. deklamátor.
O kterých ty asi málo víš.
1. deklamátor.
„Byl jednou čas, kde každý hrdým býval“ —
2. deklamátor.
Na to snad, že není takovým, jak ty —
1. deklamátor.
„tím krásným, slavným, mocným jmenem Čech,
kde české vlasti syn se honosíval,
že ctitelem jest věd a uměn všech.“
2. deklamátor (nemoha se již zdržeti, hlasitě):
Totě k popukání krásné! Já řku, Vy,
neznáte-li lépe přednášeti,
mohl byste snad již pomlčeti.
Ustaňte a pusťte zase mne!
1. deklamátor (celý zkoprnělý).
Já jsem celý bez sebe!
Jaká je to drzost! — No, když nechcete
poslouchat mne, tedy začněte
druhý oddíl! — Rád poslechnu Vás,
kterak Vy to vyvedete as.
S chutí jen! (Stranou.) To vše mu nyní splatím,
a jak začne, hnedle mu to zkrátím.
2. deklamátor (stranou).
Teď se musím na pozoru mít;
neb se bude na mně mstít.
1. deklamátor.
Nuže jak?
2. deklamátor (postaviv se do posice, křičí příliš hlasitě a rukou dělaje zcela nepřiměřené a divoké posuňky.)
„Však ten čas minul. —“
1. deklamátor.
Když se takhle přednášelo! —
2. deklamátor.
„Nepříznivá doba
nastala českému národu.“ —
1. deklamátor.
Když tě mluvit lidstvo uslyšelo —
2. deklamátor.
„Sil jeho mravních zmocnila se mdloba,
a on upadl sám v duševní chorobu.“
1. deklamátor.
Jak jen může o národu povídati,
co zde pouze o něm platí!
2. deklamátor.
„Čech přestal vlasť, svou matku, milovati,
on sebe sám přestal si vážiti.“ —
1. deklamátor.
Jaký div, když slyšel tuto deklamaci! —
2. deklamátor.
„On přestal na své otce zpomínati,
jich hodným být, přestal se snažiti.“
1. deklamátor.
To nestálo při tobě as velkou práci!
2. deklamátor.
„Čech zapřel vlasť i —“
1. deklamátor (skočí mu do řeči).
Pane, už je toho dost,
mějte přece s obecenstvem útrpnosť!
Proč se aspoň trochu nestydíte,
když už přednášeti neumíte? —
Mně jste to byl pokazil a sám
ukrutně mučíte uši nám.
Protož račte —! (Ukazuje mu, aby odstoupil.)
2. deklamátor (vášnivě).
Umlkněte již!
Neboť s nevědomostí má člověk kříž!
(Vypínavě.)
Já jsem věru krásně přednášel. —
(Prudce.)
Proč jste mi v tom překážel?
Teď, abyste věděl, vem to kat!
zůstanu Vám na tom místě stát;
budu mluvit, co mne napadne,
ať to již jakkoliv dopadne!
1. deklamátor.
Uvidíme! — Potom ale zvíte,
čeho za svou zpupnosť zakusíte. —
Teď však budu přednášeti já. —
2. deklamátor.
Nu! tož budem mluvit oba dva.
1. deklamátor.
„Však ejhle! „Vzhůru!“
2. deklamátor.
„volal anděl Páně.“
(Hlasitěji.)
„Povstaňte z hrobu!“
1. deklamátor (jizlivě).
„trouba jeho zní.“
Oba (rychle za sebou).
„Vyjasněte se chrámu vlasti báně“ —

2. deklamátor (opozdiv se).
— báně" —
Oba (jeden přes druhého).
„Spěj, národe, k slavnosti vzkříšení!"
1. deklamátor.
Vy byste as ten národ vyburcoval!
2. deklamátor.
Před Vámi by se do peřin zas schoval. —
1. deklamátor (k obecenstvu).
Odpusťte, pánové a paničky!
ten pán tak mluví trochu z hlavničky.
2. deklamátor.
A tenhle pán si —
1. deklamátor (k druhému).
Mlčte, pravím Vám!
Sic ostudu Vám ještě udělám.
(Malá přestávka.)
2. deklamátor (pro sebe).
Škodíme si oba. — Lépe věru, jest.
zachováme-li svou čest. —
1. deklamátor (pro sebe).
Pakliže se teď neudobříme,
zajisté hněv obecenstva zakusíme.
1. deklamátor (k druhému potichu).
Přednášejte! —
2. deklamátor (taktéž).
Teď Vy, potom já —
1. deklamátor.
Přednášejme tedy oba dva!
Oba (najednou).
„O žijte, bratří, národu zas svému,
nebuďte mrtví jeho údové;
přihlaste zas' se k matce své a k němu
co věrní bratří, věrní synové!
Svůj jazyk ctěte, zvyky své a práva,
dokažte skutkem, že jste Čechové,
a vlasti naší opět vzejde sláva,
kterou se skvěli slavní předkové. —"
(Oba se ukloní a ruku v ruce odejdou.)

E. Züngel.

8.

Příprava k plesu.

Osoby:
Aurelie Květenská. Anna, její služka.

(Elegantní toiletní pokoj s prostředním vchodem. Na pravo okno. Na levo velké stojaté zrcadlo; před ním toiletní stolek, na němž rozžaté svíce atd.)

Aur. (sedí v bálové toiletě před stolem. Anna jí urovnává vlasy).

Aur. Ty květiny zde — dej mi trochu z čela!
nehezké to, kdy zakryto je zcela.
Tak! Teď to dobře. Růži trochu výš!
To je už moc, — tam ne — sem k uchu blíž!
Víc napravo — aj co to děláš zas?
Vem rychle hřeben, přičísni mi vlas!
O je! To kráká —
Anna. Vždyť jsem pozor dala —
Aur. Mlč! Neodmlouvej! Tys mne zakrákala.
Nechci se zlobiti však s tebou dnes,
chci veselá navštívit dnešní ples;
zlosť škaredí a já chci hezkou být,
bych všecky ženské mohla pozlobit.
Již vidím, že jak mile vejdu v sál,
všickni se pozvednou a v šíř i v dál
že zazní „ah," a „oh" — „jak slíčná žena!"
(Vykřikne.)
Ouvej! Už zas! — Což jsi dnes pomatena?
Anna. Já ne — to hřeben — jen tak drobátko. —
Aur. (urputně.) Mlč!
(Spamatovavši se, mírně.)
Ne, jsem ticha jako jehňátko.
(Opět urputně.)
Však dost už toho! — Osm hodin hned,
a kočár přijede co nevidět.
Již jsou tři čtvrtě.
Anna. Půl.
Aur. (krátce.) Tři čtvrtě!
Anna (ukazujíc na hodiny.) Ne —
račte se —
Aur. Mlč! Tři čtvrtě, pravím, je!
Nemohu vystát stálé odmlouvání.
(Vezme malé toiletní zrcadlo do ruky a hledí do něho.)
Toť na křivo — jen pohleď na věnec!
(Naslouchá.)
Ha, kočár! (Vyskočí, při čemž jí vypadne zrcadlo z ruky. Anna ho zvedá.)
Prosím tě, dej pozor přec!
(Běží k oknu.)
To není můj. — Má líc je v rozeplání.
(Odstoupivši od okna k Anně.)
Jsem červená, viď? — Zda to není k zlosti?
Před bálem tolik sprosté červenosti!
Jak protivné to! — Celý nóbl svět
zbožňuje unylost a bledý ret,
ba, čím je bledší dívka, unylejší,
tím více bývá také nápadnější,
kdež, objeví-li obličej se zdravý,
každý se hnedky nad tím pozastaví:
„Hahaha! Toť tvář jako tuřínek!"
Kdy o mně by to někdo řek,
já bych se samou hanbou zbláznila.
(Naslouchá.)
Co je to? Ha, již osmá odbila.
Anna. Tři čtvrtě. —
Aur. (krátce.) Osm! — Zda tu kočár už?
Běž rychle dolů, podívej se! — Nuž,
vezmi přec světlo — ty jsi k nevystání —
Anna. Vždyť tady ještě —
Aur. Žádné odmlouvání!
Což neslyšíš? Je zde. Pryč! Honem ven!
Nuž rychle — rychle — ať je připraven!
(Vystrčí Annu ze dveří a běží k oknu.)
Hm, měla pravdu; ještě tady není.
(Odstoupí opět od okna a oblíká rukavičky.)
Ah, tato nedočkavost, toto rozčílení!
(Zapínajíc rukavičku.)
Snad nepraskne? Ne; ah, jak malinká,
jak roztomilá je to ručinka!
Nu konečně jsem tedy připravena. —
Jsem, zdá se mi, však mnoho utažena.
(Předstoupí před zrcadlo.)
Ah ne; vše v pořádku. Jsem vskutku roztomilá.
Kéž bych jen hodně moc jich pozlobila.
Již vidím, jak se shluknou kolem mne,
již slyším poznámky ty rozličné.
Sotva že vstoupím do sálu, hned vstříc
mi vyjde pyšná slečinka von Winternitz:
„Aj hle, náš andílek! Jak krásný šat!
Však jste tak bledá! Je vám něco snad?"
O ne — jsem zdravá jako květinka.
Na to však spustí hofrátovic-slečinka:
(Huhňavým hlasem.)
„Jste vskutku, slečno, bílá jako křída.
Dnes přicházíte trochu pozdě." — Ano.
„Váš kvapík je už odehrán." — Hm vida!
„Což vás to nemrzí?" — Aj nevídáno!

(Odvrátí se.)
Jak zkamenělá stojí slečna Veverkova,
a spustí šišlavě: — „Aj celá nová!
Podivný střih! Je snad to moda?“ (Krátce.) Ano.
Přistárlá Mopsová, popijíc čaj,
též sobě omočí: „Aj aj aj aj —
jak červená dnes, slečno, vypadáte!
zdá se, že mnoho šminky užíváte?“
O ne, odpovím já, toť pouhá záře
z měděné, nelíčené vaší tváře. —
Toť začátek každého nóbl bálu;
vše člověk uslyší, jen žádnou chválu.
Veškeré pomluvy však stichnou hned,
jak mile kvikne první klarinet.
(Přestávka.)
Je přestávka, my sem tam chodíme
a z dlouhé chvíle tam se bavíme,
že všecky tanečnice, které známe,
s obvyklou výmluvností přetřepáme:
Viděla A? — Nu, to se rozumí.
Ta ženská ani polku neumí.
B myslí, že je Žofín Štvanice —
lítá a řádí jako povzteklá. —
C kolíbá se jako pramice, —
do které voda natekla.
D je jak tyč — div neprorazí strop. —
Viděla E? Haha, ztratila cop. —
F kroutí očima jako ňáká svatá.
Což G? — Má šperky z talmového zlata.
H natáhla se jak chmelová tyčka.
A J? — Tam sedí jako holubička. —
Ovšem, vždyť točí se jak sochor v pytli. —
Nu s mladou K to teprv páni chytli;
věsí se na tanečníky jak klíště. —
Jakže? Ta tlustá L je taky zde?
Že nezůstane raděj' u ohniště!
vypadá jako — Pohleď na P! — Kde?
Což nevidíš? Ta tam v tom pomuchlaném
kostýmu; tančí s ňákým sekundánem.
Viděla R? — Ne, neviděla, chvála Bohu!
Ztratila střevíc. — Vskutku? — Ta má nohu!
Ta S má hlavu jako babylonskou věž. —
Nu větší, nežli T má, nenajdeš;
jak je mi protivná! — Což teprv U!
Ta všude slizne ňákou ostudu. —
Aj, hle, V tančí se svým mužem pouze;
poněvadž nikdo o ni nestojí;
každý ji bere k tanci jenom z nouze. —
Jak komická je X v tom závoji! —
Před chvílí omdlela a padla jako strom.
Nu ovšem, osoba jak mladý hrom
a šněruje se jako slečinka. —
Aj, hle, tam Z! Ubohá putinka!
Ta tam pojednou krása její celá;
šminka jí hrčkem teče s tváří, s čela;
nu ovšem, vždyť je skoro třicet let,
musí si tedy krásu vymýšlet. —
A tak od a až do z po celičký ples
jednu po druhé berem na přetřes;
ah, jaká slast to přec, takový nóbl bál!
kéž celý rok by trval karneval!
Proč ale u všech všudy kočár nejede?
Však počkej, zle se tobě povede. —
(Naslouchajíc, běží k oknu.)
Toť on! — Zas ne — zastavil u radů.
Nu ovšem, hloupá paní úřednice
vždy dříve musí přijít na řadu
než neúřední, mladé krasavice.
Též slečna Horlivá, ta stará teta
klepna už odjíždí. — Po mně je veta!
Nejlepší tanečníci jsou ti tam!
Všickni jsou zajisté už zadáni,
a na mne pro pitomé zmeškání
nezbyde nic. — Co jenom počít mám?!
(Zlostně.)
Však vsadila bych hlavu, že tím vinna
ta maškara, ta cukrářovic Mína;
můj kočí zajisté jel dříve pro ni!
Však strpení jen, slečno, strpení!
Kdo nejvíce se za mužskými honí,
ten nejspíš odsouzen je k sezení.
Já sedět nebudu, — to dobře vím;
každinkým prstem pět jich ulovím,
vy ale, hloupá kvočno, ať to víte —
vy v kotoučku si hezky posedíte.
Mně, pouze mně se budou všickni dvořit
a jako ňáké bohyni se kořit.
(Opět vesele.)
Dvéře se otevřou — já vstoupím — tak!
Ukloním se — a hbitým krokem pak
mávajíc vějířem proběhnu sál;
pozdravím v pravo, v levo — a jdu opět dál.
Jak se vám daří? Tančeno již mnoho? —
„Dost. Koho vy jste si dnes zvolila?“ —
(S ironickým úsměvem) Nikoho;
já vůbec netančím. — „Jak že, vy netančíte?“
vykřikne rada Hňup. — „O prosím, jen
jediný tanec! Nuže, dovolíte?
„O prosím.“ — (Kývnouc pyšně hlavou.)
To zaslechne jakýsi lajtnantík,
a už se přihrne. — „Jen okamžik
při druhém tanečku; zda doufat smím?“ —
„A třetí tanec já si vyprosím,“
hned na to škemrá mladý advokát. —
A za ním mladý medicinæ kandidát:
„Za čtvrtý prosím já; smím být tak smělý?“ —
V tom přižene se mladý Šťovík, celý
uhřátý: „Slečno, vy jste zcela
na slíbenou mi polku zapomněla.“ —
Teď ňáký venkovan se ke mně žene —
má velké límce, notně naškrobené; —
nejspíše ňáký sládek. Načechrav si vlas,
pokloní se — (udělá nemotornou poklonu) tak,
a já takto (graciezně se ukloní) zas.
Pak počne koktat: „Smím se, slečno, ptát,
zda-li — nu tancoval bych s vámi rád.“
Proč ne? Aj s radostí; vždyť pro každého ples.
V tom přižene se opět doktor Střela:
„Můj valčík, slečno, či jste zapomněla?“ —
A z druhé strany mladý Moric Jeiteles
mi šišlá do uší: „Ach Se verzeihen,
mein Freilein — ach ich möcht' mich hoch erfreien
an ihrer Schwebekunst und Ihrem Blick;
d'rum stossen Se mir nich bei Nummero neun
zurück.“ —
Kdo můž' se chlubit takým vítězstvím?
Znám cenu svou a proto směle dím,
že platím víc než všecky dohromady.
Bál beze mne je ničím —
Anna (přiběhnouc volá). Vůz je tady!
Aur. (hbitě a vesele.)
Vůz? Bohudík již cítím nohy pálit.
Nuž rychle, Anno, podej mi můj šál!
(Mezi tím, co obleká šál, mluví velmi důvěrně k obecenstvu)
Je mi sic líto, že se musím vzdálit,
však vůz je zde a na mne čeká bál.
Na zítřek, drahé paničky a páni,
zvu vás však všecky k sobě na snídaní.
Přijdete? Dobrá! Celý popíšu vám ples;

zda totiž paní Vraná také dnes
navlekla pomerančové své šaty,
zda Růžičkovic nafoukaná Kati
s doktorem Kopřivou se milkovala,
jak Vlčková se opět učesala,
zda slečně Kutílkové z Vršovic
se posud dvoří baron Itzenplitz.
zda slečna Zavrtalova, ta zvadlá
růže, jak obyčejně do mdlob padla, —
nu slovem, vše co přihodí se snad,
všecko vám budu zítra povídat.
(Za scenou zdáli tichá taneční hudba.)
Ha slyš! Ta hudba! Nemám více stání.
Jak čarovná, ach, písně této moc!
Již jdu, již jdu. — Nuž sladkou, dobrou noc,
a na shledanou zítra při snídani! —
(Odkvapí.)

Dle Görnera. *J. J. Staňkovský.*

9.

Roderigo a Kunigunda,

nebo:

Poustevník na hoře Prazzo,

čili:

Větrník na straně západní,

aneb:

Vítězství nevinnosti.

(Dramatický nesmysl na postrach všem komediím s obligátním vysvobozením ve dvacíti sedmi po sobě jdoucích vystupech.)

Rozmanitými dekoracemi ozdobený, souboji a šarvátkami vyšperkovaný, mnohými lotry, raubíři a tyrany strašící, tajným sňatkem zajímavý a konečně požárem zahřátý.

Osoby:

Sakripandos, tyran. Detrusando, vůdce loupežníkův. Hrabě Childebrand, přestrojen za poustevníka. Rytíř Roderigo, jeho synovec. Kunigunda, dcera Childebranda, tajně zasnoubená s Roderigem. Mallinotto, Roderigův panoš. Billino, mladý venkovan. Malý Roderigo, syn pětiletý Roderigův a Kunigundin. Starý venkovan. První, druhý a třetí loupežník.

Loupežníci. Venkované. Rytíři a zbrojenci.

Připom. Komedie, jíž tuto ve volném spracování podáváme zejména divadelním pp. ochotníkům, jest šťastná parodie kusů divadelních, které svého času i k nám cestu sobě našedše, dlouho byly panujícími. Jsou to tak zvané hry „osudové" a „errettungsstuekke." Dále však obrací se parodie tato proti veškerým kusům divadelním, ve kterých spisovatel prostředky křiklavými effektu se domáhá, nešetře při tom míry ani přirozenosti, ba ani pravdě podobnosti. A co persiflage takovýchto kusů má komedie tato i nyní důležitosti a zajímavosti veliké. Jest pak zároveň i dějem svým dosti poutavá, tak že hodí se velmi dobře k provozování o sábavách rozmarných, zejmena tam, kde naše původní hry rozmarné (komedie Kopeckého a t. p.) již příliš známy jsou. Toho důkazem bylo prvé její představení v sylvestrové zábavě „Umělecké Besedy" v Praze r. 1868, kde od předních členů českého divadla s úspěchem patrným a na nevšední zábavu se sehrála.

Co se týče provozování, tu sluší připomenouti hlavně toto: Jeviště upraví se co nejjednodušeji, a uchystá se vše tak, aby komedie sehráti se mohla bez dlouhých přestávek. Veškeré změny dějí se při otevřené scéně. Herci ovšem hleděti musí k tomu, aby nutné krátké přestávky vyplnili spůsobem vhodným. Zde budiž vůbec podotknuto, že není třeba přísně dbáti pouhého textu zde podaného. Zdařilá improvisace jest zde spíše než kde jinde na svém místě. — Tón, jakým vše, co se mluví, pronášeti dlužno, budiž naskrze vážný; nikde nesmí herec dát znáti, že vědomě mluví nesmysl; jen tím vystoupí karakteristické známky parodie zřejmě a významně na jevo.

Výstup prvý.

(Venkovská krajina. Po jedné straně poustevna se zvoničkou a zvonečkem u vchodu. V pozadí hora Prazzo s hradem Sakripandovým.)

Billino (přichází nesa košík s potravou). Musím si přispíšiti, abych vyjevil starci překvapení, jaké ho očekává. Miluje nad míru samotu; ó jak jej to bude těšiti, až ho celá ves navštíví. Je tomu právě tři leta, co se zde usadil, a proto tento den tancem oslavíme. Máme jej všickni velmi rádi, ačkoli nevíme proč; není nám k užitku, ale jest tak hodný, tak velkomyslný. Po tři léta mu denně nosím skrovnou tuto potravu, ale ještě nikdy mi za to nic nedal; ovšem, já nejlepší kousek vždycky sobě ponechám, a on dobrák ani slova neřekne — protože to neví. (Zvoní.) Neslyší mne; snad jest zadumán, nebo spí — zazvoním silněji. (Zvoní netrpělivě.)

Childebrand. (Uvnitř.) Kdo to zvoní tak nehorázně?

Bill. Já jsem to, otče Childebrande!

Child. Už jdu!

Výstup druhý.

Childebrand (v hávu poustevnickém). Billino
Pozdravujou se vespolek.

Child. Pozdrav Pánbůh, mladíku!

Bill. Vás taky, otče! — Zde Vám nesu jak obyčejně naše krmě. Dnes dostanete dobré věci — jest tam chléb s máslem.

Child. Ach, což já ubohý se starám o jídlo a pití! Živím se vyhlídkami do světů cizích. (Dívá se do košíku.) Ukaž! Stále jenom ovoce a zeleninu — nikdy maso!

Bill. Všickni obyvatelé vísky dnes se složili!

Child. Dobří lidičky! Sami nemají nic, a tak hojně dávají jiným.

Bill. Ale otče, dnes jste mne dlouho nechal čekati.

Child. Právě jsem usnul.

Bill. Což máte tak tvrdé spaní?

Child. Co tě napadá! Když hoře a starosti srdce souží, jak tu možná pokojně spáti?

Bill. Máte hoře otče?

Child. (stranou). O Bože, skoro bych se byl prozradil. (Na hlas.) Ne, nikoliv, to pouhý žert! — Nenalehej na mne více.

Bill. Nebudu o tom už mluviti.

Child. Nadarmo mne nutíš, abych vyjevil příčinu svého neštěstí.

Bill. Mlčte, prosím, já už nebažím po ní.

Child. Tajemství mé musí se mnou zemříti!

Bill. Mluvme o něčem jiném.

Child. Nuže budiž, povolím ti, když mne tak nutíš. Zvíš všecko; srdce mé potřebuje sdílnosti. Jest to sladkou utěchou srdci stísněnému, najde-li duši soucitnou, které po našem bolu nic není!

Bill. Ale tři léta se vídáme denně, a nikdy jste o tom se mnou nemluvil.

Child. Protože jsem čekal na okamžik, kdy se budeme muset obávati, že nás někdo překvapí.

Bill. To je divné.

Child. Buďme opatrni, a podívejme se, jestli nás nikdo neposlouchá. (Rozejdou se, na obě strany jeviště pátrajíce, pak se opět sestoupí.)

Child. (Tajemně.) Bezpochyby jsi slyšel někdy o proslulém hraběti Childebrandovi?

Bill. Nikdy, co jsem na světě!

Child. O já věděl hned, že je ti znám a povědom; a znáš také bližší okolnosti hrozného jeho osudu?

Bill. Ani slova.

Child. Tím líp. Ale kdybys je znal, přece bych ti je vyprávěl. Tedy slyš: tento hrabě Childebrand stojí před tebou!

Bill. Kde pak?

Child. (Rozhalí háv a ukáže mu krunýř na na prsou.) Zde!

Bill. Je-li pak možná?

Child. Vždyť vidíš, že nosím brnění, a že tedy musím býti hrabětem Childebrandem.

Bill. Inu ovšem!

Child. Doufám, že brzy odvrhnu žíněný tento oděv a objevím se co Childebrand opět. — Avšak co pravím. Mohu, ubožák, ještě doufati?

Bill. I jenom doufejte, otče, to nic nestojí!

Child. Děkuji ti, synu milý; ó jak mne slova tvá potěšila! (Pohnutě.) Měl jsem krásný hrad, dobrou dceru, hodného synovce — ztratil jsem všecko!

Bill. Dejte to vybubnovati.

Child. Ukrutný Sakripandos mi všecko oloupil.

Bill. Jak? Sakripandos, ten, co zde na hradě panuje?

Child. On! Bídníku zachtělo se mého bohatství; i přepadl moji dceru a unesl násilně můj hrad! Vybídl jsem všecky své vasaly na pomoc. Milovali mne všecky jako otce — a proto žádný mi pomoci nepřišel! Musili jsme se vzdáti. Já a synovec klesli jsme mrtvi na bojišti.

Bill. Oba?

Child. Jak ti povídám! — Druhý den jsem se nemálo podivil, probudiv se v příkopě hradním. Brzy uslyšel jsem, že nešlechetník ten na hradě mém panuje, že dceru mou ve své moci má, a poněvadž věděl, že mrtev jsem padl, cenu na mou hlavu určil. Nezbyl mi jiný prostředek leč útěk. Zvolil jsem tedy příbytek zde, kde stále obávati se musím, že mne najde. Umírám strachem a úzkostí.

Bill. A co chcete nyní počíti?

Child. Chopím se nejsnadnějšího prostředku: počkám a nechám osud vládnouti. (Ohnivě.) Vyrvu dceru z rukou hanebníka — jenom až nebude nebezpečí!

Bill. Jaká to neohroženost! (Neohledne se.) Hle, lidé se blíží!

Child. Zdvořilost žádá, abychom jim ustoupili. Snad mají nějaké tajemství. Pojďme do mé chýše. Když už všecko víš, povím ti i ostatní.

(Odejdou.)

Výstup třetí.

Roderigo (co poustevník), Mallinotto (co lokaj).

Roder. (Vystoupí prudce). Zde si odpočinu; nemohu dále!

Mall. Věřím rád; tři hodiny pěšky! bez odpočinku —

Roder. — a bez potravy a posilnění. V šanc dáni sněhu a dešti, krupobití, mrazu a vedru nesnesitelnému. Já ovšem snáším bídu svou klidně, ale tebe, věrný sluho, tebe jest mi líto! Neopouštíš mne, poněvadž jiného pána nemůžeš najíti, a snášíš trpký osud se mnou němě.

Mall. O nemluvte tak, drahý pane! Láska k vám nedává vzniknouti bolesti, a kdyby mne netrápily hlad a žízeň, zima a horko, mdloby a strach, měl bych se u vás velmi dobře!

Roder. O duše šlechetná! Pověz, jak se ti líbí tato krajina?

Mall. Projde! Jen kdyby chytřejší lidi rodila.

Roder. Jest to moje vlast! — Vidíš tamto ten les na pravo? (Ukazuje v levo.)

Mall. Ano!

Roder. V tomto hradě uzřel jsem světlo světa, zde zanedbali mé vychování, zde byl bych dosud, kdyby mne nebyli vyhnali, zde žije dosud moje choť a moji nepřátele.

Mall. Vaše choť? Jak? Vy jste ženat?

Roder. O Bože! Ovšem. Poslyš! Když otec a matka mi zemřeli — osiřel jsem! Můj strýc, hrabě Childebrand, bývalý pán tohoto hradu, ujal se mne, a udělal ze mne roztomilého mládence. Nevěděl jsem, jak se mu odsloužit; tu mi napadlo, abych mu svedl dceru, jež toužebně na to čekala. — Milovali jsme se nesmírně, a dali jsme se tajně oddati, tak že celý hrad o našem sňatku věděl jenom ne strýc. Kunigunda stala se matkou, a už chtěli jsme vše vyzraditi, an tu ukrutný Sakripandos přepadl hrad, a poněvadž jsme se jako lvi bránili, přemohl nás. Mrtev klesl jsem na bojišti. Hrabě Childebrand mně po boku. Když jsem viděl, že mrtvý Childebrand jeví ještě známky života, utekl jsem, abych nebyl svědkem poslední jeho chvíle.

Mall. O srdce šlechetné!

Roder. Od té doby se toulám světem bez účelu dnem i nocí, a nevím kudy kam. Zvolil jsem toto přestrojení, abych ušel nepřátelům, kteří na mne již dávno zapomněli, a abych jistějších nabyl zpráv o choti a dítěti, o nichž jsem dosud nic neslyšel.

Mall. Hošík musí býti již veliký — a vaše choť —

Roder. Mlč! nechci nic slyšeti, až přijde čas. Jenom něco mne znepokojuje. Tvůj oděv nás může vyzraditi. Poutník — a lokaj!

Mall. Nikdy se neodloučím od tohoto oděvu! Mám nutné příčiny; chcete-li, povím vám je!

Roder. Nuže!

Mall. Předně — nemám jiného oděvu —

Roder. Ostatní příčiny ti odpouštím.

Mall. Ale nebojte se; bude-li nebezpečí, chci se stavěti, jako bych Vás neznal!

Výstup čtvrtý.

Předešlí. Childebrand. Billino.

Child. Dobří ti lidičky jsou mi srdečně vítáni. O jak se budu mezi nimi radovati! Hleď jen, aby mne dlouho neobtěžovali!

Bill. Nestarejte se, otče! Nedáte jim ani jíst, ani pít, a oni odejdou brzy, aby se doma občerstvili.

Child. To je dobře!

Bill. S Bohem, otče!

(Odchází, jako by Roderiga a Mallinotta neviděl.)

Výstup pátý.

Childebrand. Roderigo. Mallinotto.

Child. Co pak chtějí tito dva neznámí?

Mall. (K Roderigovi.) Promluvme naň; má tak útrpnou tvář.

Child. To jsou podezřelé tváře; snad dva z loupežníků, co tuto krajinu znepokojují.

Roder. (Blíží se.) Dobrý otče!

Child. Co chceš, poutníče?

Roder. Jaký to hlas!

Child. Ta tvář —

Roder. Je to sen?

Child. Mám svým očím věřit?
Roder. Strýče!
Child. Hochu!
Roder. Childebrande!
Child. Sem do náručí mého! (objímají se.)
Mall. To je rozkošná scéna shledání.
Child. Co vidím? Ty žiješ?
Roder. Opravdu, už nejste mrtev?
Child. Myslím, že ne!
Roder. Já taky ne!
Child. (Na Myllinotta ukazuje.) Kdo pak je to?
Roder. Můj panoš v podobě lokaje —
Mall. — a vždy k službám.
Roder. Jest mi věren, a život by pro mne nasadil, není-li nebezpečí, a dělá-li to dojem.
Child. Toho můžeme potřebovat!
Roder. Ale řekněte mi, jak přicházíte do tohoto oděvu poustevnického?
Child. Což pak znamená tento oděv poutnický?
Roder. Vše se dovíte. Dříve mi řekněte, žije-li ještě moje Kunigunda, a kde?
Child. Jest v moci Sakripandově: ten netvor ji trápí co den, co hodinu svou láskou. (S pohnutím.) Nebohá dívka nemá zbraně kromě svých slzí, jež tak často a hojně tekou, že snad nešlechetníka i s jeho chasou vytopí.
Roder. O, o! ha!
Mall. O, o! ha!
Child. A její dítě — —
Roder. (Klekne.) Já jsem jeho otcem!
Child. (Chladně.) To já vím!
Roder. A vy mnou neopovrhujete, nemáte mne v nenávisti?
Child. (Stranou, ale hodně nahlas.) Odpouštěti, to je nóbl, a diváci obyčejně tleskají! (K Roder.) Roderigo! Tys mne hrubě urazil (s pohnutím) — srdce jsi mi rozedral — ale — ale já ti odpouštím!
Roder. O milý, drahý strýče!
Child. Mlčme o tom; řekni mi raději, co nyní chceš počíti?
Roder. Dobudu vám opět vašeho hradu, vytrhnu Kunigundu ze spárů zločince ohavného, potrestám Sakripanda — nebo zemru ještě jednou. Přísahám to svatosvatě, a meče nechopí se dotud ruka má, pokud mrtev nebude Sakripandos!
Child. To se dá slyšet! To je kuráž!
Mall. I já přísahám, že všudy za pánem půjdu, neboť vím, že se do nebezpečí nevrhne. — A jiný šat nevezme tělo moje na se, pokud ve hradě Sakripandově nový nedostane.
Roder. Vlož ruku svou v naše. Tož tedy přísaháme vše, co jsme řekli a co jsme neřekli, a chceme k tomu státi věrně až do smrti. Tak — a nyní nám nic nescházi k provedení plánu, leč malá armáda. Ale kdo ví? Nebe již často k vůli cnosti zázraky udělalo. (Slyšet venkovskou troubu.) Slyšte! Co jest to za zvuky?
Child. To jest slavnost venkovanů, kterou mi na počest uspořádali. Podívejme se na ni, bude to přec asi čtvrt hodiny trvati.

Výstup šestý.

Předešlí. Venkované přicházejí tancujíce a pozdravují Childebranda mezi nimi Billino.

Starý venk. Dovolte, velebný otče, aby obyvatelé této vesnice, kteří tu čest mají, viděti vás ve svém středu, oslavili tancem výroční památku toho dne, kterého se jim dostalo, nového lenocha živiti.

Child. Dělá mi to radosť, dobří lidičky, a srdce mé váží si vděčně vaší dobroty. (Párky sestupují se k tanci.)
Roder. Slyšte, přátelé! mně napadá rozkošná myšlénka. Víte, že neumíme tak tančiti jako ti, kteří z toho dělají řemeslo; proč bychom chtěli, aby se nám při dobré naší vůli každý vysmál? Místo balletu zazpívám písničku, a vy ve sboru budete mne doprovázeti.
Vložený libovolný kuplet se sborem.
Child. (Ohledna se na opačnou stranu, než odkud Sakripandos přichází.) Dobré nebe! to jest Sakripandos!
Roder. Nyní bych měl nejlepší příležitost, tyrana potrestati, ale musím míti vztek svůj na uzdě.
Child. Jen přetvářkou ujdeme nebezpečí.

Výstup sedmý.

Předešlí. Sakripandos. Vojáci.

Sakr. Co zde dělá ten zástup? Pryč chrapouni, jděte po své práci, tančit můžete v neděli!
Bill. To je hanebné!
Sakr. (Vztekle.) Pryč, povídám! Venkované odcházejí smutně, Mallinotto za nimi.)

Výstup osmý.

Sakripandos. Roderigo. Childebrand.

Sakr. Vy zde zůstaňte, poustevníče, mám s vámi co mluviti.
Child. Se mnou?
Sakr. Ano! Kdo jest tento poutník?
Child. Jest to můj synovec, a cestuje, aby cíle svého dosáhl.
Sakr. Vy oba mi můžete užitečni býti. Zasypu vás bohatstvím, jestli mi k cíli dopomůžete a věrni budete. (Pro sebe.) Slíbiti můžeme, co chceme. (Na hlas.) Ale bojte se a třeste před pomstou, budete-li proti vůli mé jednati.
Child. Mluvte, šlechetný pane, a buďte toho jist, že vám sloužiti budeme, jak toho zasloužíte. (K Roder.) Znamenal jsi ten dvojsmysl?
Roder. Jen z ticha!
Sakr. Víte —?
Roder. Ne, pane, nevíme nic.
Sakr. Ticho! Tedy vězte, že se chci spojiti s mladou vdovou, která jest na svém hradě.
Roder. (Tiše.) Jeho hrad — vdova — ha, ten ošemetník!
Sakr. Avšak směšná láska, jakou chová k rytíři již dávno mrtvému, ta jest příčinou, že mi odpor činí.
Roder. Mrtvému? To není pravda!
Sakr. Jakže?
Roder. (Opravuje.) Není pravda, že jej miluje, vždyť je to žena.
Sakr. Jsem tedy odhodlán, šťastnou ji učiniti proti její vůli. — Vám učiním milost, abyste mi prokázali službu nejznamenitější. Vaše stáří, svatá pověst, jakou máte — vy byste ji mohl k rozumu přivésti.
Child. (Významně.) Buďte jist, milostivý pane, že snadno ji vpravím city, jaké k vám chovati má.
Roder. (Z ticha k Child.) Bravo! jen stále dvojsmyslné odpovědi. (Hlasitě.) A jakou úlohu svěříte mně, milostivý pane?
Sakr. Tobě? — A tak! ovšem, i ty musíš na hrad. — Už to mám! — Každou noc raduju se

z Kunigundina strachu. Jeden z mých panošů, chlap prohnaný, každou noc se jí zjevoval v podobě Roderigově, káže jí, aby mou chotí se stala — však předevčírem zemřel, a ty můžeš nastoupiti na jeho místo.

Roder Budu dělati čest vašemu zvolení a provedu úlohu Roderiga, jak bych jím sám byl.

Sakr. Nuže, pojďte za mnou! (Zpozorovav, že svrchní šaty Roder. a Child. se smekly.) Ale u všech čertů! přikryjte se opatrně, je vám vidět brnění, a kdybych chtěl, mohl bych vás poznati.

Roder. (Zahaluje se v háv poutnický.) Jsem vám mnohokráte zavázán.

Sakr. A nyní pojďmež! (Jakmile se Sakr. obrátí, dělají za ním výhrůžné posuňky; když se k nim otočí, tu se kloní; to se několikráte opakuje. — Jdou po jevišti kolem, a zatím se promění scéna v sál na hradě Sakripandově.)

Sakr. Tu jsme na hradě.

Child. Jest velmi pěkný.

Sakr. Nestojí mne ani nováku.

Roder. (Stranou). My ti jej za týž peníz odkoupíme.

Sakr. Hle, tam přichází Kunigunda. (Ukazuje v opačnou stranu.) Vy starý zůstaňte zde, představím vás té blábové! (K Roder.) Vy počkejte na mne v síni vedlejší. (Roder. dávaje znamení živá Child. odejde.)

Výstup devátý.

Sakripandos. Kunigunda. Childebrand.

Sakr. Přemilostná Kunigundo, smím konečně doufati?

Kunig. Doufáš nadarmo, hanebníče, nikdy se toto oko na tebe milostně nepodívá. nikdy tato ústa nezasmějou. O můj otče, můj Roderigo! na tebe mám zapomenouti, tobě přísahu zrušiti, na niž snad už ani nemyslíš? Ruka tvá se kouří krví zavražděného mého otce a manžela, a tu mám před oltářem přijmouti?

Sakr. Buďte moudrá, Kunigundo! Jste dosti velká, abyste obstála bez otce. a když jsem vám zabil chotě, podávám sebe za jiného, něžnějšího.

Kunig A myslíte, že je to toute même?

Sakr. (Přísně.) Kunigundo! Už toho mám dost; nechci déle totéž opakovati; zde ale stojí muž, jenž vám ještě jednou řekne totéž, co jste ode mne už padesátkrát slyšela. — Mluvte s ní, dobrý starče!

Kunig. Ušetřte si práce!

Sakr. Vidíte ji, tu tvrdou palici! Jsem jist, že vás nebude ani chtít slyšet. Ale to je jedno, mluvte s ní přece; nechci si nic vyčítati! (Odejde.)

Výstup desátý.

Kunigunda. Childebrand.

(Tato scéna musí se sehráti co nejrychleji.)

Kunig. Dobrý starče, mně je tak, jako bych vás už někde viděla?

Child. To věřím, vždyť jsem tvůj otec!

Kunig. O Bože!

Child. Ticho! Sakripandos přichází.

Výstup jedenáctý.

Předešlí. Sakripandos.

Sakr. Nuže, jaké jest ovoce vašeho namahání? Dovedl jste toho konečně dlouhým domlouváním, aby se podala mojí vůli?

Kunig. Učiním, co tento velebný stařec mi radí.

Sakr. Victoria!

Child. (Stranou.) Ještě ne!

Kunig. (Zívajíc.) Víte, milostivý pane, že mi osud můj nelitostný ani spánku nepopřívá? Hrozné přeludy a strašidla trápí mne celé noci — a proto se mne ve dne spánek zmocňuje. Spávám krátce — ale často!

Sakr. Tím chcete dát na srozuměnou, že chcete uložiti se k odpočinutí; nejsme nesdvořilí, a opustíme Vás. (K Child.) Tento okamžik jest vhodný k novému zjevení. (Odejdou.)

Výstup dvanáctý.

Kunigunda samotna.

Radost ze sejití se s otcem mileným veškeré smysly mi omámila. Nemohu přírodě odolati! (Klesne na pohovku.) Ano, vrhnu se na několik okamžiků spánku v náruč, abych věděla, pravdivé-li přísloví: „Ve snu štěstí přichází.“ (Volá do kulis.) Udělejte noc! — (Noc. — Usne.)

Výstup třináctý.

Kunigunda. Roderigo (co duch s pochodní v ruce).

Roder. Spí! — Je to spánek nevinnosti? Od tří let v moci vilného chavníka, hrozbami soužena, mukami ustrašena — což kdyby se byla přece —? — Pryč, pryč! myšlénky pekelné, neroubejte se andělu! Jaké to postavení! Na vlastní svůj stín musím hráti, abych sloužil svému sokovi. (Třese vztekle pochodní v ruce.)

Kunig. (Ze sna.) Roderigo, můj Roderigo!

Roder. Bohové! Volá mne, o mně sní, miluje mne dosavad! Kunigundo, Kunigundo!

Kunig. (Zbudivši se, oči si protírá.) Fuj! — To je zde kouře! (Spatří Roder.) O nebe, co vidím? Ustup, duchu, ustup, bolozvěstný!

Roder. Poznej svého Roderiga!

Kunig. Což jsem jediná žena na zemi, jež nemá pokoje ani po smrti manželově? Přicházíš opět poroučet, abych si vzala Sakripanda?

Roder. Nikoliv! Naopak: nechci, abys byla jako Oda, žena dvou, neboť maličko, a uzříš opět svého Roderiga živého.

Kunig. Co že povídáš?

Roder. (Odhodiv domino.) Zde stojí před tebou!

Kunig. Bohové! o bohové!

Roder. Umírni radost svoji! Kdyby mne poznali, bylo by veta po mém životě.

Kunig. Dobře dí přísloví: Štěstí přichází ve snu!

Roder. Sakripandos může nás překvapiti.

Kunig. Nyní nebojím se ho již!

Roder. Ale já! — O mluv, choti drahá, žije syn můj? Kde jest?

Kunig. Jest krásný jako andílek.

Roder. Ovšem, jest to můj syn! Slyš kroky! — Doufej, a nespolehej se na mne, nýbrž na lásku. Adié, Kunigundo — tak se přec trochu boj! (Odcházeje.) Adié, adié!!

Výstup čtrnáctý.

Kunigunda sama.

Ať to člověk pováží: Před několika minutami byla jsem sirotek a vdova a bác! najdu otce i manžela.

Nevím, ale jsou dni v životě našem, kde vše najdem, co chceme. Ale jak pak přišli na tento hrad? Co chtějí? Nevím sice, ale budu je, pokud mohu, podporovati.

Výstup patnáctý.

Kunigunda. Sakripandos.

Sakr. Madame, přicházím ještě jednou se zeptat, jste-li po spánku téhož ke mně smýšlení, jako před spánkem?

Kunig. Úmysl můj jest nezměnitelný! Nenávidím vás!

Sakr. Byl jsem dost veliký hlupák, že jsem vás tři léta prosil, moha pouze poručiti. Nuže! nyní jinak si promluvíme! Dnes večer bude svatba!

Kunig. Nikoliv!

Sakr. Já vás k tomu donutím!

Kunig. Já u toho též musím být!

Sakr. Váš prospěch vám velí uposlechnouti. Vy musíte svému synku otce dáti!

Kunig. Což nemá otce?

Sakr. Jak?!

Kunig. (Stranou.) Bože! co jsem to vyvedla! (Hlasitě.) Což nemá nevinnost vždy strážce, jenž otcovsky nad ní bdí?

Sakr. Třesto se i o život synkův, ruku-li mně nepodáte!

Kunig. Jak? tak daleko byste šel ve své ukrutnosti?

Sakr. Vy jste ukrutnější než já. Podle sil učinil jsem vše, abych se vám zalíbil. Sliby, hrozby, radovánky, komplimenty, lži, ničehož jsem nezanedbal — ale vše nadarmo; — nyní poslední prostředek zkusím, to jest: ukrutnost. V tmavé věži o chlebě a vodě vás uzavru; dítě zardousiti dám, a jestli pak mne ještě milovati nebudete, pak — máte srdce z křemene.

Kunig. Vidím, že srdce mé sobě pochlebenstvím nakloniti hodláte, avšak úmysl můj jest pevný, nebudu nikdy vaší manželkou!

Sakr. (Vztekle.) Nikdy?!

Kunig. Nikdy!

Sakr. Nikdy?!

Kunig Nikdy!

Sakr. Je to vaše poslední slovo?

Kunig. Poslední!

Sakr. Hola! Stráže! (Vejdou tři zbrojenci.) Zmocněte se této ženy a zavřete ji do větrníka na straně západní. Ty ručíš hlavou svou za ni, a ty přiveď neznámého, jenž v parádní síni na mne čeká.

(Stráže odvádějí Kunigundu.)

Výstup šestnáctý.

Sakripandos samoten.

Ha! jsem sám s sebou spokojen! Mám karakter! Již dávno takto jsem měl jednati! Doufám, že jsem tak dobře započal; budu ukrutným, jak jen možno, strach a hrůza půjde přede mnou, úpění a zubů skřípění za mnou; a — by byl potlesk tím větší: až na konci podlehnu. Dítě Kunigundino odevzdám ohavnému Detrusandovi, vůdci loupežníků; ten jest mi mnoho zavázán a prokáže mi tu službičku přátelskou. Ihned mu budu psáti. (Sedne si, aby psal.)

Výstup sedmnáctý.

Sakripandos. Detrusando (v plášti zahalen).

Detr. Dostal jsem vaše psaní, přišel jsem a nechají mne hodinu v předpokoji čekati. — Hrome a peklo! tomu nejsem zvyklý — nemám času stávati v předsíních!

Sakr. Odpusť mně. (Stranou.) Musím mu lahoditi, vždyť ho potřebuju.

Detr. Jsme sami?

Sakr. Úplně sami.

Detr. Tedy mohu pohodlně odložiti. (Odhodí plášť.) Vidíte, že jsem en negligé.

Sakr. Vždyť jsi u svého přítele.

Detr. Mluvte, proč jste mne zavolal; čas můj jest drahocenný.

Sakr. Víš, že jsem si tebe a tvých lidí vždy vážil; v mém okolí byli jste bezpečni.

Detr. Za tuto ochranu draze jsme vám musili zaplatiti; polovici naší kořisti museli jsme vám dávati. Ale jenom ven s barvou! Co zde mám dělat?

Sakr. Vysvoboditi mne od dítěte!

Detr. Hahaha! A pro takovou titěru děláte takové vstupy a předmluvy?

Sakr Jeho přítomnost kalí štěstí mé.

Detr. Kde pak je to škvrně?

Sakr. Hned je přinesou a tobě odevzdají. Hej! (Stráž vstoupí.) Proč přicházíš sám? Není jich tam více venku? Přiveďte Kunigundu a její děcko! (Stráž odejde.) Detrusando, nenech se slzami této ženy obměkčiti!

Detr. Vždyť jsem loupežník.

Výstup osmnáctý.

Předešlí. Kunigunda (synka držíc za ruku.) Stráž.

Sakr. Kunigundo! Mohl jsem vám dítě ukrást, aniž byste o tom co zvěděla; ale vidím to raději, když jste u toho; jest to scéna srdcelomná — a ty já miluji!

Kunig. Jak? Ukrutníče, ty mne chceš od mého dítěte odtrhnout?

Sakr. Ano! (K stráži.) Chopte se jí! — Bylo by ovšem jednoho dosti, aby slabé ženě hocha vyrval, ale čím více jich na ni se děře, tím krásnější bude tableau. (Stráže hrnou se na Sakripanda a chopí se ho.) Jak? Co děláte? Vždyť jsem já váš pán! Ženy se chopte! (Stráže hrnou se na Kunigundu, chtí jí vydrati dítě, ona se brání, toto křičí.) — Ještě hromobití, a bude to scéna rozkošná! (Sotva že to Sakripandos vyslovil, zatmí se divadlo, hrom burácí a blýská se.)

Kunig. Slyšíte? Bůh ujímá se nevinnosti potlačené!

Sakr. (Směje se.) Nenechte se postrašiti; je to pouze dělaná bouřka. Chopte se jí! (Stráže opět se na ni hrnou, vyrvou jí dítě, dají je Detrusandovi, jenž je odnese. Kunigunda chce za ním, odstrčena padá do mdlob.)

Sakr. Mějte o ni péči! (Odchází majestátně, stráž odnáší Kunigundu.)

Výstup devatenáctý.

Mallinotto samoten.

Na mne nemyslí už nikdo, a já přec musím též býti na něco dobrým! Ha! to mne napadá myšlénka! Vstoupím do vojska Sakripandova, jež čítá 13 mužů; dám se naverbovat. Avšak mám-li pak

výšku? Ó nebe dobrotivé, ty víš, že jenom proto život svůj zločinu zasvěcuju, abych někoho zachoval! O dej, abych měl výšky pět střevíců a šest palců! (Vystupuje na špičky) Jsem vyslyšen! (Odchází spěšně.)

Výstup dvacátý.

Tři loupežníci.

(Scéna promění se v jeskyni. Tři loupežníci, každý s láhví v ruce, vstoupí.)

Prvý l. Láhev už zas je prázdna!

Druhý l. Toto neštěstí nás často potkává.

Třetí l. Ale dá se snadno napravit.

Druhý l. Náš vůdce je podivný člověk; právě v této krajině máme se zdržovati, kde není nic k lapnutí.

Prvý l. To je jeho vrtoch; byl by rád druhým Rinaldinim.

Třetí l. Ano, ano, jest velkodušným; chudým pocestným nebéře nic.

Prvý l. Proto že nic nemají.

Druhý l. A hezkým selkám ještě někdy leccos daruje.

Třetí l. A nás nechá trpět nouzi.

Prvý l. Jest-li pak se to vyplatí, býti loupežníkem, když nemůže žíti líp, než dělníci lidé?

Druhý l. My svlékáme jiné, a sami jsme otrháni.

Třetí l. A ta prokletá spravedlnost nám stále strachu nahání.

Prvý l. Není to již žádný život u našeho řemesla. — Před časy to byli ještě velicí mužové, jako Andrášek a Jurášek, Horya a Gloska, Kartuš, Šandor, Babinský a jiní, tu vše dělalo se ve velkém, ale nyní nanejvýše jeden druhému ukradne myšlénku, anebo uloupí sousedu poctivé jméno! Fuj tajfl! Lesy se vysekávají. vyhnaných študentů již není, ani spisovatelů, kteří by nás u mladých bujarých duchů dělali oblíbenými, ba i na divadle stáváme se nudnými.

Druhý l. Ticho! Zde přichází náš vůdce. Vystřel! Jsou mnozí diváci, kteří to rádi slyší.

Prvý l. (Spustí, ale selže mu.) Počkají, pane requisitéře, voni se mohou těšit! Kdyby se mi ten škandál tak byl stal v souboji!

Třetí l. Co u všech čertů to nese vůdce na rukou?

Výstup dvacátý prvý.

Předešlí. Detrusando, nesa malého Roderiga na ruce.

Druhý l. Nuže, vůdče! Udělals dnes dobrou kořisť?

Detr. (Ukazuje na dítě.) Zde je.

Třetí l. Co chceš dělat s tím červem?

Druhý l. Snad z něho chce udělat statného kamaráda.

Detr. Nikoliv! — Sakripandos mi poručil, abych ho potají se světa sprovodil. (Vytahuje šavli.) A to hned udělám. (Napřáhne šavli a dí zticha.) Plač a pros, kluku, abych se mohl nechat pohnouti!

Roder. m. Prosím, prosím, neutni hlavičku.

Detr. Musím!!

Roder. m. (Postaví se zpříma a praví kazatelsky.) Člověče, kam až zabíhá ukrutnost tvoje? Ty chceš zevnější mou schránku odděliti od bytnosti mé vnitřní? Bloude! Vraz meč svůj v prsa má — zavraždíš pouze část podřízenou, nikoli mé „já“. Vrať se ku cnosti; anděl tvůj dobrý spí, cit tvůj měkký jest zničen; odňal jsi již tolik životů, nuže pocit radost z darování života a ušetření.

Detr. (Bojuje s sebou, utírá si oči a odvrhne meč.) Nevinný hlas dítěte vnikl do srdce mého; pojď do mé náruči, hošíčku! (Líbá hocha a ostatní plačící loupežníci taktéž.)

Roder. (Z venku.) Ustaň, bídníče!

Výstup dvacátý druhý.

Předešlí. Roderigo obrněn, s mečem v ruce vrazí v jeskyni.

Roder. Dejte mi dítě!

Detr. Kdo ti řekl, že jest v naší moci?

Roder. Nikdo; cit můj otcovský a podplacená stráž vedly mne sem. — Dejte mi synáčka!

Detr. Nikoliv!

Roder. Tedy musíme zápasiti!

Detr. Dobře, ale dříve to zkusme, abychom neměli ostudu. (Přichystají se k souboji.)

Roder. Nejdřív učiníš ty výpad! (Stane se.) Pak dvakrát křížem pod. (Stane se.) Tak! — Pak mi sekneš na štít, ale hodně, aby to zařinčelo. (Stane se.) A nyní dvakrát křížem horem; odzbrojím tě, bodnu tě do prsou, padneš, a já ti vstoupím na žaludek a vy utecte! Pak zvolám s touto attitudou: Bohové, děkuju vám!

Detr. Dobře! (Opakují zápas ještě jednou, jak byli zkoušeli, ale dělají vše převráceně. Detr. padne. Roder. v popsaném postavení.) Bohové, děkuji vám!

Hošík. (Sedě uprostřed jeviště.) Tatínku, tatínku!

Roder. (Už odcházeje vrátí se a vezme chlapce.) Aj, synáčku, hnedle bych byl na tebe zapomněl. (Políbí jej a odnáší.)

Detr. Tedy jsem skutečně mrtev? Inu s Pánembohem! Avšak má mrtvola by tu překážela — musím se dáti jinde pohřbít. (Odejde.)

Výstup dvacátý třetí.

Kunigunda. Mallinotto.

(Scéna představuje krajinu venkovskou, v pozadí větrník, v němž jest Kunigunda zavřena. Přede dveřmi Mallinotto na stráži.)

Kunig. (U okénka.) Ó, jak jest to zdlouhavé, býti uvězněnu. Psala bych pro vyražení, ale nemám per, ani papíru. Čtla bych, ale kde vzíti knihu? Budu zpívati — ale nemám hlasu. O Bože, kde jest můj syn? Zavraždil jej snad už ten ohavný zločinec? Zoufalství lomcuje srdcem, a vrhla bych se oknem, kdyby bylo při zemi.

Mall. (Dává znamení, aby doufala.)

Kunig. Už několikráte jsem pozorovala, že ten voják tam dole mi dává znamení. Ale nerozumím jim. (K Mall.) Příteli, mluvte raději místo znamení, spíše vám porozumím.

Mall. Madame, nám jest zakázáno na stráži mluviti, ale znamení dávati nikoliv. Budu tedy s Vámi mluviti rukama, a Vy mne poslouchejte očima.

Výstup dvacátý čtvrtý.

Předešlí. Roderigo nesa hocha, posadí se na sedátko.

Roder. Sladké břímě, jak jsi těžké!

Kunig. Co vidím? Můj choť a můj syn! Jak

jim jenom povím, že jsem zde? — Zavolám na ně — ne! To bylo by sprosté. Ah! výborně! napíšu jim něco prstem na kámen. (Odejde od okénka.)

Mall. (Tiše.) Ještě se nesmím prozraditi, však přijde okamžik dojemnější.

Roder. Pospěšme, synku; dosud nejsme bezpečni. (Vezme jej na ruku.) Ach, má Kunigundo, proč tě nemohu na druhé ruce nésti! (Kámen mu spadne k nohoum.) Co je to? Kdo to hází? Buďte tam na hoře opatrnější — mohli byste někomu rozrazit hlavu! (Zdvihne kámen.) Co!? Písmeny? (Čte.) „Tvá Kunigunda je ti na blízku.“ Velký Bože! (Spatří bílý šátek, jenž na tyčce z okna vlaje.) Zde, zde jest, to její šátek, to její písmo! (Dává kámen hošíku k ústům.) Polib to, synku!

Hošík. Je to k jídlu, tatínku?

Roder. Ne, malý nenasyto! Je to psaní od maminky.

Hošík. Ale kde pak je maminka?

Kunig. (U okna.) Já jsem to!

Roder. Ty jsi to!

Mall. Ona jest to!

Kunig. a Roder. My jsme to!

Mall. Vy jste to!

Hošík. Oni jsou to!

Roder. Ó to štěstí! (Ukazuje jí dítě, jež ji hubičky posýlá.) Ukrutná, proč jsi dříve se neukázala?

Kunig. Col tempo, e colla paglia si maturano le nespole!

Roder. Jak ji mám vysvoboditi? Pokusím se o to, abych podplatil stráž. Nemám sice ani krejcaru, ale snad to přece půjde. (K stráži.) Příteli, dovolte, abych vás podplatil. — Ale co vidím? Mallinotto!

Mall. Jsem to, jsem, milostivý pane!

Roder. Jakou náhodou —

Mall. E co, náhoda! Přání, abych vám byl užitečným, přimělo mne k tomu, že jsem se dal naverbovat k Sakripandovi. Změřili mne, přijali a postavili sem!

Roder. Tys pravý deus ex machina, abys mi pomohl Kunigundu vysvoboditi.

Mall. To je snadné. Celá posádka je v hospodě. Klíč od těchto vrátek mám v kapse; ale myslím, že bylo by lépe, vysvoboditi ji s nebezpečenstvím života.

Kunig. O mluv, mluv! odvážím se mileráda všeho, nemusím-li se ničeho báti.

Mall. Sedněte si pohodlně na lopatku větrníka, já zatočím, a tak se dostanete dolů.

Kunig. (Tak učiní.)

Mall. (Točí, pojednou se zarazí.) Bože! slyším hluk! (Všeobecný postrach.) Ne, to nebylo nic! (Točí dále. Kunigunda vletí Roderigu do náručí.)

Roder. Mám tě opět! — Leč utečme rychle. Pánubohu poděkujeme na útěku. (Utíkají.)

Výstup dvacátý pátý.

Předešlí. Sakripandos. Stráže.

Mall. Zůstaňte! jsme ztraceni!

Sakr. Ha! zrádce!

Roder. Příteli, jest to přirozené, že spolu nic nesvedem; ale bojovati budeme přece.

Sakr. (K stráži.) Chopte se jich!

Výstup dvacátý šestý.

Předešlí. Childebrand. Ozbrojení venkované.

Child. Stůjte!

Sakr. Jak? Poustevník?

Child. Poznej hraběte Childebranda! (K venkovanům.) Heslo naše, přátelé, budiž obyčejné. „Vítězství, anebo smrt!“ Na ně!

(Orkestr hraje válečnou. Boj. Sakripandos padne, ostatně nikdo. Sedláci zapálí větrník.)

Roder. Cnost jásá! Dobyli jsme všeho tak rychle, jak jsme to byli ztratili!

Všickni. „O osude!“

Výstup dvacátý sedmý.

Předešlí. Jiní venkované.

Starý venk. (K Roder.) Nejmilostivější pane! Dovolte, aby vaši poddaní vaše vítězství oslavili slavností, kterou mají připravenou.

Roder. Jak? Vy jste věděli již napřed, že zvítězíme?

Starý venk. To ne, ale bylo to jedno; kdybyste byl prohrál, byla by slavnost pro druhého.

Child. Děkujeme srdečně, dobří lidé; avšak dnes už je pozdě; ponechme slavnost na zýtřek.

Všichni. Ať žije Childebrand, Roderigo a Kunigunda! (Fanfáry.)

(Opona padá.)

Roder. (Volá nahoru.) Počkejte ještě trochu, byl bych zapomněl naučení. — Přátelé, naučte se z toho, že v každém dobrém kuse zločin podlehnouti, cnost však zvítěziti a jásati musí!

Konec.

Z J. Castelli-ho.

10.

Politické rozmluvy při bulce.

(Deklamátor sedí u stolku s dvěma jinými a mezi hrou mluví):

„Jářku — prál kdys kmotr Pírko,
ty má krutá rekrutýrko!
Co že chtějí? — S námi ke zdi?
Haha — totě nápad k smíchu,
jako náš pán z Cimprlichu
na chromé když herce jezdí.
Což pak jsme z tak měkké hlíny,
že bychom se, ty můj klacku!
dali stlačit v ňákou placku?
Vždyť pak děti Libušiny
od pradávna, od věčnosti
vrahům byly tvrdou kostí,
jak to z naší historie
zcela zřejmě v oči bije
Každá zloba pak i zráda,
každá špatnost, lotriáda
v krátké době — na mou čest!
zasloužený našla trest.
Podobně se vedlo všem,
kdož tu naši českou zem
hubiti a ničit chtěli
jako zajíci kdes zelí
prahanebným spůsobem,
Nechci vzpomínat ni škvarků
Otovalských, Tausendmarků,
ni těch velkých pánů spolu,

o kterýchž nám vypravuje,
kdož nám v Praze ukazuje
z hradu příkop jelení,
jak prý kdys po sezení
vandrovali z nich — —
(Jeden z hráčů): *Tři dolů!*
Zpomínám jen cizáků,
falešných to křižáků,
kteříž k nám si zajížděli,
na nás chuť si spravit chtěli,
leč zatím tak byli biti,
že to podnes v kříži cítí,
a kteří pak s „bitte sehr"
dávali vždy —
(Jeden z hráčů): *Alifer!*
Že jsme vždy se práti znali,
svědectví by mnozí dali,
jež jsme z našich milých Čech
zprovodili na pospěch.
Rovněž třeba svědčit tomu,
že, kde oni výhru kladou,
zvítězili jenom zradou,
do níž aby látro hromů! —
Tak na příklad, když nám z Prahy
vylákali poklad drahý,
démant, jejž by zničili,
do plamenů hodili
na vzdor slovu i přísaze.
Však to zaplatili draze
v strašné na to persekuci
prolhaní ti páni —
(Jeden hráč): *Kluci!*
Kmoťře, odkud pak jste přišel?
A kdo jaktěživ to slyšel,
aby, když už štychů na fůru,
jmenoval kdo teprv figuru? — —
Nastala tu krutá mela,
jakonž Evropa se celá
otřásala. Boje lité
svedli bratři Táborité,
při čemž mnohdykrát se ptali
ti, co proti nim tu stáli:
(1. hráč): *Co si řeknem?*
(2. hráč): *Že si fleknem!*
Zvláště byl to jeden kos,
kterýž znal tak ledacos,
čemu se teď naši živí
strategové hrozně diví.
Ku př. v noci směle
překvapiti nepřítele,
aneb hezky bez hluku
dostat se mu —
(Jeden z hráčů): *Za ruku!*
Když pak měl jej pěkně v pasti,
počal na záda mu klásti
pádných cepů celý les,
bez ducha že k zemi skles
Tak si vedl krutě svoji,
že byl hrůzou v každém boji
a že nikdy vítaná
nebyla s ním —
(Jeden z hráčů): *Stkaná!*
Ba i tak se ho již bálí,
zdaleka že utíkali
před ním, a že s látrem hromů
táhli raděj —
(1. hráč): *Po svých domů!*
Dokud on hru celou řídil,
s plačky odevšad se klidil
vrahů voj; jen u Rábí
chytli ho ti jestřábi,
tak že prohrál převysoko,
ač jen zas —
(Jeden z hráčů): *O jedno oko!*
Za to však se pomstil skvěle,
zmazav notně nepřítele
několikrát po sobě,
prv než uleh v chladném hrobě.
Když pak po něm Prokopové
vedli dále boje nové,
ti tu přežalostnou chvíli
vrahům stokrát oplatili.
Nejstrašnější u tentonont,
kdežto měli —
(Jeden z hráčů): *Celý majlont!*
kde tak nerázně se prali,
že křižákům udělali
vedle figur náramných
ještě —
(Jeden hráč): *Mač a žádný štych!*
U Lipan však — Bůh to soudil!
anjel jejich pozabloudil,
nebť tu — avšak nechme toho —
neníť humoru v tom mnoho!
Věky dva-li přeskočíme,
obraz jiný hned zočíme;
obraz trapný, zasmušený,
rouškou smutku pozastřený;
bolestnou to dějin stránku,
přežalostnou —
(Jeden hráč): *Kartu biancu.*
Prohráli jsme sázku velkou —
tak že pyšný „novus" pán,
výhrou takou rozehřán,
kopal nám již jámu mělkou.
Neměl však přec bulku vzíti,
marně musel „pro ni" jíti;
marně zuřil, kartou tlonkl,
marně s vysoka si houkl,
nebť jak světu v oči bije —
(Hráč): *Bulka naše dosud žije!*
Pročež beze strachu, brači!
nás už pranic nezastraší,
aniž naše kroky zvracet;
a byť třeba, drazí páni,
přišla opět z nenadání
ňáká nová —
(Hráč): *Šestadvacet!*
Jedno jen nás krutě bolí,
že, ať je to jakékoli,
ať se sebe hůř nám daří,
přece s usmívavou tváří
platit po čas celinký
musíme my —
(Jeden hráč): *Do pinky!*
Doufejme však, bratři milí,
že to také dojde k cíli
a že my, co prohráváme,
také jednou list si dáme;
zadrhneme druhým kličku,
dáme si cos — na cestičku,
tak že svět se pozatřese,
až zvoláme —
(Jeden hráč): *Hlásíme se!*
Pak to vezme hezky s hora
po svých domů bez milosti,
tak že druzí zvolaj' v zlosti:
Čert si přišel pro kantora!!

Emanuel Züngl.

11.

Izák na vojně.

(Komický výstup.)

Osoby:

Kaprál Ostrý. Nováček Izák Itzig.

Ostrý (ve vojanském oděvu, s holí v ruce přivádí Izáka.) Táta — máma — seno — sláma — táta — máma — stůj!

Izák (posud neoblečen po vojansku, s torbou na náboj a s ručnicí na rameni.) Vaj, milostpane kaprál! mně vychází dech — uf!

Ostrý. Pozor! Hlavu vzhůru, prsa ven, kolena k sobě!

Izák. Ny, já nedovedu postavit vojanskou figurku, já mám souchotiny, já jsem křivonohý Izák — vaj, milostivý pane kaprál! já to říkal hned, že Izák Itzik bude špatný voják.

Ostrý. Mlč mi, židáku!

Izák. Vihajst židák, milostivý pane kaprál! Žid je také člověk, dobrý člověk, hodný člověk —

Ostrý. Umlkneš-li pak, nestoudná řehtačko! Hlavu vzhůru!

Izák. Vaj vaj vaj! Izák musí koukat do nebe.

Ostrý. Prsa ven!

Izák. Milostivý pane kaprál! já jsem hrbatý, pánbůh ví!

Ostrý (hroze mu holí). Já tě napravím, chceš-li.

Izák. Aj vaj, pane lajtnant, už jsem jako svíčička.

Ostrý. Kolena k sobě! — Víc — ještě víc!

Izák (poskočiv). Ny, milostpane hejtman! Izák nemůže, Izák musí desenterovat.

Ostrý. Drž hubu!

Izák. Vaj, zač mám držet hubu? Huba nemá stopku jako hruška — pánbůh ví, milostivý pane major, já mám hlad, já si koupím hrušku a budu ji držet.

Ostrý. Ty tedy neumlkneš?

Izák. Aj vaj, pardon! — Izák už mlčí, Izák je jako pěna.

Ostrý. Teď pozor!

Izák. A nač mám dát pozor, milostivý pane oficír?

Ostrý. Na execírku.

Izák. Vihajst, execírka? — Pánbůh ví, čachr je lepší než execírka; při čachru se profentýruje, při execírce není žádný rebach.

Ostrý. Už zase brebentíš? — Že tě strčím do arestu.

Izák. Ny, pardon, pane jenerál! Izák už ani nemukne.

Ostrý. Tedy! — K noze zbraň!

Izák. Milostivý pane komandant! já se třesu — já mám zimnici, na mně vyvstává pot, smrtelný pot — já umírám. Pánbůh ví, mně je od žaludku nanic.

Ostrý. Prach a broky! k noze zbraň!

Izák. (položí ručnici na zem a odskočí od ní).

Ostrý. U všech ďasů! co to vyvádíš?

Izák. Pánbůh ví, že dávám k noze zbraň.

Ostrý. Hned se mi chop ručnice!

Izák. Vaj kšíru! Já se jí bojím — ona spustí a zastřelí mě. — Aj vaj! Pardon, pane — milostpane maršálku! budeme dělat execírku bez zbraně. Ona by mohla spustit —

Ostrý. Vždyť není, blázne, nabitá!

Izák. To nic nedělá! Ona by mohla vystřelit nenabitá a já bych byl kapóres.

Ostrý. Teď pravím naposled: v ruku zbraň!

Izák (zvedaje ručnici). Ny, už ji držím, vzácný milostpane Benedek! — Ale já se jí bojím, (plačky) ona mě zastřelí. (Přiloží ručnici pažbou k levé noze.)

Ostrý. K pravé noze přikládá se ručnice.

Izák (obejde ručnici tak, že stojí v levo od ní).

Ostrý. Těsně k tělu ji přitáhni. — Rychle, sic sveze se ti lískovka na záda!

Izák. Urozený pane Vindišgrec! svého nepřítele mám objímat?

Ostrý. V pravo hleď! — Vzhůru zbraň!

Izák. Ouvej! ouvej! — Aby tak viděla Rebeka, moje drahá, zlatá Rebeka svého ubohého Izáka! Aj, vaj, jak by jí pukalo srdce!

Ostrý. Pozor! — V levo hleď! — Drž pevně ručnici!

Izák. Ouvej! ouvej! Ona se nechce dát držet, ona je splašená.

Ostrý. Vzdejte čest!

Izák. Vihajst, vzdejte? — Vždyť jsem tu jen já, Izák Itzik.

Ostrý. Troupe! Teď zastupuješ celou kumpanii.

Izák. Pánbůh s námi! Pan kaprál je špásovitý pán. Jakž by mohl být Izák Itzik sám celou kympanií? S odpuštěním, pane lajtnant, kolik mužů má kympanie?

Ostrý. Kumpanie sestává ze sta a padesáti mužů.

Izák. No tak! Může Izák představovat sto a padesát mužů? Pánbůh ví, že nemůže; neboť Izák není muž, Izák je žid.

Ostrý. Stůj rovně a neklať se stále jako třtina! — Hlavu vzhůru, prsa ven — u všech všudy pum a granátů! mám tě narovnat lískovicí?

Izák. Aj vaj aj vaj! Kdo za to může, že jsem vyrostl na křivo? Milostivý milostpane major! Já jsem mrzák, velký mrzák — ze předu i ze zadu, od hlavy až dolů k patě, na líc i na rub, celý jsem křivý jako šavlička. (Bije dvanáct hodin.) Pane kaprál! poledne — půjdem k obědu. Polívka by vystydla.

Ostrý. Ani na krok se mi nehneš. Víš, co je supernace?

Izák. Ny. — Snad komisní oběd?

Ostrý. Pořádek je to, kázeň a poslušnost, rozumíš? — Pozor tedy! V pravo hleď!

Izák. Už zas? Vždyť jsem tam již jednou hleděl.

Ostrý. V pravo hleď, povídám; sice tě zmydlím, že ani za týden se nezpamatuješ. — K noze zbraň! — Nabijej!

Izák. Ouvej! co jsem to slyšel? jaké to slovo?

Ostrý. Nabijej! — Bude to, či tě mám k tomu pobídnout touto mastí? (Jde naň s holí.)

Izák. Tlučte, bijte, řežte, udatný pane jenerále, udělejte z Izáka mrzáka, jen nechtějte, aby Izák nabijel! Ne ne ne, pánbůh ví, už jsem celý roztlučený, jakobych tři dny a tři noci byl chodil ode vsi ku vsi a při tom neprofentýroval ani krejcaru. (Dostane ránu.) Ouvej, ouvej! milostivý, hezký, udatný pane militér, netlučte, nebijte, neřežte, sic prašťím vojančinou i supernací a budu desenterovat. Aj vaj, aj vaj, jak to bolí!

Ostrý. Odkud pak jsi vlastně, snope?

Izák. Pánbůh ví, že jsem vlastně z Libně, starého Izáka Itzika nejstarší syn Izák Itzik, a bratr

Arona, Mojžíše, Tobiáše, Rachelky, Abrahama Itzikův! Moje matka je Sára Itzikova a moje milá — oh! jaká to krásná holka, moje milá! je Mamelesova dcera Rebeka. Naše rodina je velká familie, ale pánbůh ví, že není bohatá. My musíme chodit s rancem na zádech po Čechách, od Brandýsa až k Holešovicům, musíme handlovat a čachrovat, musíme si pomáhat, jak můžeme a čím můžeme, se vším musíme handlovat a prodávat, co kdo poroučí: pentle a korale, mejdlo a tkaničky, fajn krajky a bavlnu, pilulky, brejle, na peníze sáčky, sirky, křídu a hedbáví, krinoliny a perořízky, englišflastr a voňavé vodičky, punčochy, břitvy a podvazky, šátky, růžence, jehly a špendlíky, rtuť a karty, krásný kanafas, modlitební knihy — inu, všecko měl vždycky Izák v ranci, co jen hrdlo ráčilo, a naši lidé si ho chválili pro jeho velikou šikovnost v handlování a říkali, že nad něho není v celé Libni, že je pravý žid a hoden svého otce Izáka Itzika. Ale vajmír! tu mě najednou vzali a řekli: Asentirt! Starý Izák Itzik plakal, Sára, moje matka, plakala, Aron, Mojžíš, Tobiáš, Rachel i Abraham, všichni plakali, a Rebeka o slavný milostpane jeneráli! jaká to krásná holka, moje Rebeka! — pánbůh ví, že omdlívala a dva dny bez sebe ležela, a pořád jen křičela: „Můj Izák! Můj Izák! — Ouvej! můj Izák! můj krásný, dobrý, hodný Izák!“ ale nedokřičela se mne, neboť její Izák byl asentirt. — O vaj, o vaj! A teď nosím šavličku a patrontaš a flintičku místo rance, musím execírovat místo handlu a profentýruju za všecko bití. O vaj, o vaj!

Ostrý. Teď jsi odpočinuls, budem tedy pokračovat. — Pozor! Nabijej!

Izák. Ouvej! zlatý pane oficír — Já omdlívám, já umírám, já cítím prach!

Ostrý. Počkej, židovino, já tě vzkřísím, abysi vstal z mrtvých! (Udeří jej holí.)

Izák. Aj aj aj aj aj! Pardon slavný militér! — Já nabiju — aj vaj — už je konec mého života.

Ostrý. Jedna — dvě — tři! Vzhůru zbraň! Střel!

Izák (tetele se hrůzou). Vajkšrírn! Osvícený pane milostpane! já jsem bez sebe, já — vaj padnu — já se zastřelím.

Ostrý. Střel! Stiskni kohoutek a rána vyjde.

Izák. Pánbůh ví, že se mi dělají kola před očima.

Ostrý. Namiř vzhůru a vypusť ránu do vzduchu!

Izák. Ny — a udělám-li tam díru?

Ostrý (napřahuje hůl). Střel — anebo tě zvalchuju, že tě vlastní matka nepozná!

Izák. Aj aj aj aj aj! — Už střílím. (Rána vyjde, a Izák se svalí.)

Ostrý. Vstaň, babo!

Izák. Ouvej! ouvej! Izák je nebožtík.

Ostrý (udeří jej). Já ti tedy pomohu na nohy.

Izák. Aj vaj! — Pane kaprál! proč mlátíte do mrtvoly?

Ostrý (zvedne jej). Pro nynějšek tedy dost! Teď půjdeš do kasáren, dvě hodiny si odpočineš a pak budem pokračovat. V levo toč! V pochod! — Seno — sláma — táta — máma — seno — sláma!

Izák (současně). Ouvej, ouvej — pánbůh ví — Izák musí — desenterovat!

(Oba zajdou.)

Dle *J. Sterna.*

12.

Sedlské námluvy.

Původní veselohra v 1 jednání od Fr. Raimanna.

1819.

(V nářečí východních Čech.)

Osoby:

Váňa, táta nevěstin. Mařena, máma nevěstina. Dorka, nevěsta. Anka, druhá dcera. Koděra, otec ženicha. Jirka, ženich. Buřil, rychtář. Rambousek, konšel. Kydal, družba. Heršl, žid.

Divadlo představuje sedlskou světnici, kde kolovraty a jiné sedlské nářadí po různu leží.

Výstup I.

Máma kouří a s Dorkou a Ankou přede. Váňa dělá louč. Družba pláštěm oděný přichází.

Družba (podá Váňovi ruku). S tekným pozdravením vod poctivého pána souseda našeho kmotra Koděry, jak na pantátu tak na pajmámu, a nejvíc a předeuším na pannu Dorotku, a nechá vám zkazovat, abyste tak dobří byli, a mu dovolili, aby vás dnes večír do vašeho příbytku s kmotrem lichtářem, s kmotrem Rambouskem jakožto konšelem, ponauvštivit moh, že chce s vámi pár slov promluvit, kdybyste vaši Dorotku jeho Jiříčkoj za manželku dáti chtěli.

Táta. Mámo! poslouchej, poslouchej!

Máma. Dobře, máme peří nadrany.

Družba. Inu, tak pak poněvádž posel nemá bejt hindrovanej, copak mám kmotroj Koděroj vyřídit? —

Táta. Inu, zkazujte kmotra Koděru pozdravovat, a dyž tomu tak chtěj, nechísi s Pánem bohem přidou.

Družba (odejde).

Máma. Dioučata! honem s těma korouraty ven! — Ty, Anka! všechno to uklid, hezky pokrop a zameť — tu novou košili — živůtek polterovej — kanafasku — a fertoch s kvetama. — Ty, táto! ukliď si tu louč, slíkni se sebe tu halenu, voblíkni novej bruclek. — Já zatím pudu na sroubek pro mouku, a napeču ňákejch placek. — Anka! ať je to všecko hezky uklizeno. (Odejde.)

Anka (se spěšně kolovratů chopí a jeden po druhém odnáší). O milá Dorotko! kdyby to tak byly už moje námluvy, jináč bych těma korouraty házela. —

Dorka (jde do truhly — vybírá košili, a prohlíží pentle.) Ba, já ani nevím, jak je mně, tak sem se toho lekla.

Táta (sbírá louč po zemi). Na mou duši! hleď, Dorko! já ti to vždycky podydal, že to taky na tebe skočí.

Anka (odchází).

Dorka. Ale tatíčku! tu naši plauku mně musíte sebou dát, i s tím tyletem, co budete mít.

Táta. To ty se nic nestarej! Toť se rozumí, že ti ňákou krávu dát musíme.

Dorka (béře šaty a odchází se strojit).

Anka (přijde s koštěm kropí a mete). Ou — však jsem já dobře slyšela, že chce Dorka také týle mít. Vždyť pak ste ho dycky mně připodydali.

Táta. Mlč, mlč! — Tvá bude zase straka, a kdyby se plauka eště před svarbou votelila, tak si necháme týle doma, a bude-li bulík, tak ho třebas k svarbě zabijeme, ať jak bude máma chtít. —

Což je vo tebe — jen dyž Dorku vodbudem — (Cpe si tabák do dýmky.) Pak bude celá chalupa tvá. — Uhlídáš pak, jak se hoši za tebou poženou. Na montě duši, taková chalupa! Ty se vdáš co nevidět. — Inu — však Dorka taky dobře sedne. Přece pár korečků pole — těch prdlavek taky mají trochu na sadě. — Což bude Dorce!

Anka. Ale táto, až budete Dorce kupovat na šaty k svarbě, musíte mně taky na ňákej takovej živůtek koupit, abych se v hospodě mohla hochům ukázat. — Manynka mě to už dauno připodydala.

Táta. Votet ňákýho čerta! — Jen dyby těch šajnů dost bylo. — Dobře, s neděle je trh — musím to ríde prodat, aby ňáky šajny byly.

Výstup II.

Předešlí. Máma (která pekáč do trouby nese).

Máma. Zametlas všechno čistě! (Vezme koště Ance z runy a sama mete) Stechej zatím vedle k tedce, aby nám pučila žbán na tyvo. (Anka odejde) A ty, táto, drž se. — Nedá-li jim kmotr hned zátys, tak já Dorku nedám. — Aby pak byla u nich za děuku. — Nepodydala sem ti, abys vzal novej bruclek? — Pořád jen ten cumlík v hube dumlej! — Di do komory, a vem si ten bruclek, a zelenou četyčku na hlavu.

Táta (odejde).

Máma (sama, podepře si ruce v boky). Pojednou-li zas nebude nová starost? Teď Anka vostane sama. — Toť voni se budou na naši chalupu smát. Zatím budu se všech husejcb, které na svarbu zadyjeme, peří pro Anku chystat, a hned po svarbe musíme je drát — táta taky. — Dobře, že sme neprodali to prase — hodí se na svarbu — vono bude tlustý na pet prstů. Dorka! seš-li pak už přistrojená?

Dorka (venku). Hned, hned, manynko!

Výstup III.

Máma. Táta (v brucleku a zelené čepičce). Dorka (v hodně škrobené košili). Anka (se džbánem).

Táta. Ale mámo! tak mne to venku napadlo. — Copak Jirka Koděra už někdy k naší Dorce chodil?

Máma. Blázne! kdopak ví, kde voni se slízávali. —

Táta. Řekni pak, Dorotko, řekni, jestlipak s nims mluvívala?

Dorka. Ani jednou, tatíčku.

Anka. Ano — však s ním o posceni tancovala.

Dorka. Jen jednou do kola. — My sme stáli s tedkou Pekáčkovou u dvéří, von šel vokolo nás; a tedka mu podydala: Jiříčku! proveď tuhle Váňovou Dorotku. A von mne vzal za ruku, a jednu tysničku se mnou přetancoval, a pak mne pustil, šel pro tyvo, zaudal tedce a mně, a plác mne na rameno.

Táta. Toť jsem si hned pomyslil, žes ty mu do voka padla.

Máma (neustále něco šukajíc). Nechte toho plácání a dejte tedce pokoj. Abyste vedeli, co má každý dělat: Ty, táto, až budou přicházet, sedneš si za stůl a tekne je přivítáš. — Ty, Dorka! jak medle je ucejtíme, vlezeš na pec, a budeš se stavet, jakobys spala — hodně chrupej. — Ty, Anka! budeš u mne sedět na lajci, a budeš si spravovat kytly — a já budu zastehovat košili. — Dorka! nedávej hned slovo, až se te budou po třetí ptát — tekne zbirej fertoušek a koukej do puntu.

Anka (koukne z okna a vzkřikne). Mámo, už dou! Kmotr lichtář — kmotr Rambousek — kmotr Kydal, družba — Jirka Koděrů — a kmotr Koděra.

Máma. Honem, honem, honem! všickni na svý! (Dorka leze na pec, táta za stůl. Anka popada kytly, máma košili, a sedají na lavici.)

Výstup IV.

Předešlí. Rychtář. Rambousek. Družba. Koděra a Jirka.

Rychtář. Dej vám pán bůh dobrej večír!

Táta. Dejž to pán bůh — dejž to pán bůh. Vítám vás, kmotýrkové.

Rychtář. Děkujem, děkujem. (Zatím rychtář podává všem, tátovi a mámě ruky a druzí za ním.)

Táta. Co pak jste nám dobrýho přinesli?

Rychtář. Inu ne mnoho.

Táta. Poďte pak, dálejc, poďte, a posaďte se u nás. —

Rychtář. Šak sme eště neustáli.

Táta. Co pak ste nám pod večír přinesli?

Rychtář. I ne mnoho — šak to eště uslyšíte.

Táta. Poďte pak, poďte dálejc, a posaďte se u nás, abysme mohlí spát. (Rychtář a ostatní se posadí okolo stolu, družba brzo sedí, brzo zase jde k mámě a něco jí šeptá.)

Táta. Co pak ste nám přeci tak dobrého přinesli?

Rychtář. Inu, kmotře! abych vám to tak zkrátka povedel, tuhle sme přišli s kmotrem Koděrou a Jirkou. chcete-li dát vaši Dorku tuhle Jirkoj.

Rambousek. Kmotře, dybych měl už takovou dceru, hned bych na to plác.

Táta. Inu — kmotře lichtáři! bude-li v tom vůle boží, a jestli se tuhle s kmotrem Koděrou dojdem, proč ne — kmotře, jak pak to myslíte?

Koděra. Inu — já to takhle myslím, teď mně přišel Honza z vojny domů, já bych ho taky rád uěkam přiženil — k tomu mám eště tu holku Betu a ta vám roste jak konope.

Rychtář. To máte dobře! Beta by se mohla od hodiny vdávat.

Ramb. Na mou duši! — Beta by se mohla už vdávat! — Já jsem se jí o posvicení podivil, dyť je jako bidlo.

Koděra. Tak já si myslím, abych moh to děuče spíše vdát, a Honzu taky nekam do živnosti strčit, sám eště dve leta hospodařit. Pak Jiříčkoj dám zátys na celou živnost, a vymíním si jenom pár záhonů na erteple a ňákej koreček na chlíb. — Vy ale, kmotře, naproti tomu dáte mně pro Honzu 100 šajnů, a ňákou krávu, a já mu taky tolik dám, aby se moh někde přiženit, a Bětě složíte taky 100 šajnů, ažby se mela vdávat; zato zas Dorka do celé mé živnosti přide.

Rychtář. Dobře máte, kmotře! každej musí taky na druhy děti pamatovat.

Ramb. Dobře, dobře, kmotře! dokud Betu nevdáte, nic nedávejte z ruky.

Máma. (vyskočí s lavice.) A dybyste vy, kmotře lichtáři a kmotře Rambousku, desetkrát řek: Dobře — já holku nedám, nedá-li kmotr Koděra Jiříkoj hned zátys — Aby pak tam byla za děuku?

Rychtář. Kmotra má taky dobře!

Táta. Mlč, mlč, mámo! šak se eště dojdem. — Kmotře! dáte-li Jiříčkoj hned zátys, tak já vám pro Honzu 100 šajnů i pro Betu hned vysázím.

K tomu dám Dorce tu náruční kodylu, kterou bych nedal ani za 100 šajnů —

Ramb. Co podydáte, kmotře Váňo? Za sto šainů? Já bych za tu mrchu slepou nedal ani padesát.

Rychtář. Dyť je už taky trochu chromá.

Táta. To mě nemluvte kmotře lichtáři! Vonenkrát tu byl strejc Haluza — a to víte, jakej je von koňař — a von mne dával za ni na první podání 100 šajnů, a eště tytku na litkup.

Koděra. Nu, nevaďte se, nevaďte — mluvte kmotře Váňo dál!

Táta. Tak tu náruční kodylu, jí dám, a krávu plauku, jábych ji nedal, jak teď dobytku spadlo ani za sto šajnů: a pak Dorka vychovala si dvě kozy, dostala je hned jako zkůsláta.

Ramb. Na mou duši! ty kozy to je dobrá vec: já dyž tak trochu chrchlám, jen vám vytyju pár dojaček kozí syrovátky, a hned sem jakby mne vysoustroval.

Koděra. Mluvte, kmotře Váňo, dálej!

Táta. A náčení! to má už žena pro Dorku přichystáno.

Máma. Ba ano! já jí dám pet kusů peřin.

Ramb. Na mou duši! — Má žena, dyž jsem si jí vzal, mela jednu peřinu, a kytlej sme se přikrejvali.

Máma. A košil má pet, a ešte jí dám dve novy, a mezulánky má tři, a dve kanafasky a eště ji na celý svarební šaty koutym — a dám ji taky másnicy a díž, a devet vošatek a jeden malej škotyček a jeden velkej, a dve konve, a hrnce ji koutým na jarmarce.

Rychtář. Kmotře Koděro, to dává kmotr Váňa dost. — Podejte si rejši ruce, a plácněte si.

Koděra a Váňa. Tak, táto! (Podají si ruce a plácnou si.)

Máma (skočí s lavice celá rozlobená.) Jen si plácejte! — Ty seš, muži, hroznej Mikeš, a kmotře lichtáři i s ním. Slyšeli pak ste od holky ano?

Rychtář. Na mou duši! Kmotra má dobře! Já si ani na to nezpoměl!

Ramb. Hleďte, milí zlatí lidi! Komu by to taky připadlo.

Táta. Mámo, kde pak je to děuče!

Máma. Někde snad spí.

Táta. Probuď ho, probuď.

Máma. (leze na lavici a hýbá Dorkou). Dorka! — Dorka! — Dorotko!

Dorka. Copak?

Máma. Vstávej! vstávej, a pod dolu.

Dorka. (zívá a protírá si oči).

Rychtář. I ono vám to usne jako dobytče. (Mezi tím Dorka leze dolů)

Ramb. Jak to dolehne tak to chrupe.

Družba Pane lichtáři! puste Dorotku do kouta a ty Jiříčku! sedni si hezky k ní. (Sednou si.)

Rychtář. Dorotko, chcešli pak tuhle Jiříčka Koděrova?

Dorka (kouká do puntu, a sbírá zástěrku.)

Rychtář. Nu, řekni Dorotko řekni: ano!

Ramb. Vy nic nevíte! To, ano, družba nejlepší na ní vyloudí.

Rychtář. Tak, kmotře družbo! udělejte ňákou vejšplekci.

Družba. Počkejte! (Vrtá si prstem do hlavy.) Už me to připadlo:

Milá panno nevěstinko!
Přerozkošná holubinko!
Vedle vás hned sedí Jiříček,
jako milovaný mužíček.
Mrská pořád po vás očičkem,
byste potěšila slovíčkem;
dala odpověď mu kratičkou,
nebo zakejvala hlavičkou.

Táta. Nu, nestyď se, Dorotko, nestyď — a řekni ano. (Ona zatim dosbírá zástěrku, a místo odpovědi zakývá, upejpajíc se, hlavou.)

Ramb. Nu, už je slovo v pytli.

Táta. Mámo, máš-li pak ňáký placky? Přines něco!

Máma (to chystá a nosí na stůl).

Koděra. Kmotře družbo, dojdete kmotroj šentířoj, aby nám poslal tyvo, že mu zejtra zaplatím. (Anka podá džbán družbovi, on odejde. Koděra vytáhne z kapsy láhvičku s kořalkou.) Zaudejte si, kmotře lichtáři, ma bejt Litomyská.

Rychtář. Na mou duši! Jak sem ji už deset let netyl, tak zdaleka voní Litomyšlej. (Přihne si.) Dobře máte, kmotře! Je to pravá Litomyská — To je ta, jak páni říkávají, salve regina — však vy víte, co chci říct — jak jí u čerta říkaj? — Tuším kmínka. (Podá Rambouskovi.)

Ramb. (pije). Vy ale, kmotře lichtáři, nic nevíte! — To je, já ji viděl jednou tyt, a pořád ji menovali, tak ňák jako důra — důra. (Podá Koděrovi a ten tátovi.)

Rychtář. Aha, taky sem to slyšel jednou menovat. — Počkejte? jako vono me to připadne. Už to mám kakadůra.

Ramb. Tak, tak -- kakadůra.

Táta. (se napije a podá Dorce.) Dorotko, zaudej taky Jiříkoj!

Dorka (vezme láhvičku, a dá ji jen k ústům a hned postrčí Jiříkovi.)

Rychtář. Nestyď se, Dorotko, a naty se notně, je dobrá!

Ramb. Ho, jen je nechte; jak voni spolu dost budou tyt. (Družba přijde s pivem, naleje do půlmázu.)

Družba. Což me a máme ani nezaudáte?

Koděra. Hleďme, na mámu sme zapomeli! — Družbo, natyte se, a zaudejte máme.

Družba. Dobrýho zdraví, kmotra! (Pije, podá mámě, tato Ance.)

Výstup V.

Heršl (žid). Předešlí.

Heršl. Tobrý fečír, tobrý fečír!

Váňa. Vítám tě, Heršl!

Rychtář. Kdepak tě tu kozel vzal?

Heršl. Ny — jak liti chotěj. Já šel vokolo a a slyším tu hovošit, koukam fakynkem a fitím tu pan lichtář — pane konšel - pare trušpe; a hned sem fitěl, že tu ňákej námlufy. Ny, mnoho štěstí.

Váňa. Heršl, zaudej si taky u nás!

Heršl. Trušpe, tejte mi ňákou dost malej sklenčku. (Naleje si, prohlíží a píje.) To je ňáké cisť. — Mohbych ji zanýst na pan správec, ale nechci fám tnes mrzutost tělat, vím že k svarpě butete otemně prát.

Rychtář. Ale ať máš dobrou, nechceme už tu erpetlovou smradlavou kořauku tyt. Kmotře Koděro, pošlete eště pro flašku k židouce.

Heršl. Toprou! tu pudu extra pálit. — Ny — jak pak ste to utělali? Fitíte že taky umí šit radit. Bese mne málo kery námlufy se pyli skončili. Ny, jakpak ste to pyli udělali?

Váňa. Inu, tak — dyž tuhle táta Koděra Jiříčkoj hned živnost popustí, tak já mu dám pro Honzu hned sto šajnů, a Betě taky tolik, až se bude vdávat, k tomu dám Dorce sebou tu náruční kobylu, dve kozy, krávu plauku, a náčení — neníli to dost?

Heršl. Ny, tyš máte tost penís — pro mne Ale sou teť zlé časy, já bych fám poradil, že uspošíte sto slatých.

Koděra. Ne, ne, ne z toho nebude nic! — Co tě sem luciper přines? My to už měli hotovy — dyž já nedostanu cely dve sta, nebude z toho nic — a zátys nedám žádnýmu, co živ budu.

Heršl. Ny, nehošte se! Fy rát putete dát sápis, a Fáňa uspoší ste slatých. (Družba přinese kořalku a jeden po druhém pije.)

Rychtář. Tak pak mluv. Copak zas ten žid židouská vyvede?

Heršl. Fyfede — fyfede! — Fáňo, proč pyste sachasoval sto slatej. Teť je jich sšitka. Ftejte Anku Honsofi Kotěrofa, a tak Torka tostane se Kotěrofů a Honsa k fám, a máte sto slatých toma — a vtáte tvě cery. (Anka skáče radostí, mámě pořád něco šeptá a na ni hledí.)

Ramb. Zatrolenej žid, kterak to vyved.

Heršl. Fitíte, že taky šit něšemu rozumí. A fy, Kotěro! pro vaši Petu taky mám šenich napatýho. Tyš tostane od Fáňi sto slatých, a ot fás taky ňákej pomos, tostane se to cheskej chalupy. Sejtra ráno pšite ke mně, já fám to pofím,

Rychtář. Hleďte, milí zlatí lidi, co ti židi dohromady nespletou.

Heršl. Ny, není-li to topše?

Váňa. Mámo, co pak ty tomu říkáš?

Máma. Inu, dobře by to bylo — jen že pro Anku nemám nic přichystáno, ani žádnýho jinýho náčení. —

Heršl, Jaképak chystání? — Peší má šena Repeka má tost, peší fona fám nechá tšeba diset liper, a nemusýte ho ani koupit; až putete mít setranej, zas jí ho voplatíte.

Máma. Ano, ňákýho starého.

Heršl. Co — starej, fátyt ho otemně do Prahy kypujou — a kanafas na potušky si u mej šena můšete vyprat jakej cete.

Máma. Jen že k tomu krátkej čas, a já bych to ráda jedným komínem vedbyla.

Heršl. Jakej pak krátkej čas? — Otložte opě svarpy na štyry neděl, a všechno bude hotofo. Má sera Malka fám pomůže šít, táte ji sato nákej hysičky nebo slepišky.

Koděra. Tak mámo! plácneme i taky na to. (Máma podá Koděrovi ruku, a plácnou si.)

Ramb. Na montě duši! — Toť budem mít hned dve svarpy.

Heršl. Proč tvě? — Ba tši. Sejtra ráno fám to pofím. — Jen puťte pšijít ke mně — mám toprou košavku. (Odejde.)

Ramb. Hleďte, milí zlatí lidi! komu by to tak napadlo, jako tomu židoj.

Rychtář. Zvláště náš Heršl — jen má za ušima. —

Váňa. Na mou duši, Anka, dyž ty seš taky nevestou! To bych si byl dnes večír nepomyslil.

Anka. Já sem se až votřásla, dyž to Heršl podydal. — Ale, tatičku, taky me musíte neco hézkýho na šaty koutyt.

Váňa. Kampak se deje. Šak vona te máma vyšňuří.

Máma. Teď budeme mít co kupovat a co dělat. —

Rychtář. Kmotře Koděro! myslím, že budem zejtra u vás. Sejděte se všickni kmotři dohromady, tam styšeme na pakýr všecky tři smlouvy najednou v sobotu pudeme pro cedulky panu faláři. Družbo, nalejte nám eště, aby sme šli.

Ramb. Však vono už bude sa i půlnoci. Nu tedy, dobrou noc. (Podávají si ruce.)

Váňa. Dejž to pámbu, i s vámi.

Máma (k Dorce). Di, di — vyprovoď Jiříčka, a něco si spolu podydejte.

Anka. Manynko! řekněte kmotroj, aby sem poslal Honzu, aby sme si taky něco podydali.

Koděra. Dobře, dobře! hned ti ho pošlu.

Máma. (když všichni již odešli.) Táto! tyto všecky pozvi na svarbu. (Ukáže na obecenstvo.)

Táta. Na moute duši! Toť jich bude asi o devet stolů!

(Opona spadne.)

13.

Pyramus a Thisbe.

(Ze Shakespearova „Snu v noci svatojanské.“)

Osoby:

Kdoulička. Pyramus (Klubko). Thisbe (Pískálek). Zeď (Rypák). Měsíček (Hladomor). Lev (Švihlík).

Kdoulička (sám). Dnes, vzácná společnosti, provozujem kus, který je nanejvíš plačtivá komedie a přeukrutná smrt Pyrama a Thisby. K vůli lepšímu porozumění představím dříve osoby v tom kuse zaměstnané. — He, Mikuláši Klubko! (Tento za Pyrama přistrojen vystoupí.) Tak tento člověk, vzácná společnosti, jest Pyramus, totiž milovník, který pro lásku sebe zamorduje. K témuž účeli vytáhne meč —

Klubko. A to, milý Kdoulíčko, paničky nesnesou. Což abychom to zabití vynechali; teprva až bude po všem.

Kdoulička. Ani za mák! Však já na to vypadnu. (K obecenstvu.) Vzácná společnosti, neračte se strachovat! My svými meči nikomu nic neuděláme a také se Pyramus nezabije opravdu; pro větší pak jistotu vám ještě povím, že tento Pyramus není vlastně Pyramus, nýbrž Klubko tkadlec. — (Ke Klubkovi.) Hleďte, kterak jsem zahnal všechen jejich strach! A teď dále! Františku Pískálku! (Volaný vystoupí jako Thisbe.) Toto, slavná společnosti, jest Thisbe, to jest holka, do níž musí být tenhle Pyramus zamilovaný. (K Pískálkovi.) Až přijde ke hře, musíte, Pískálku, mluvit hláskem hrozitánsky tenounkým. Asi takhle: „Ach Pyrame, má lásko drahá! tvá Thisbe drahá, a milka drahá!“ (K obecenstvu.) Na to musím ho upozornit, poněvadž by se mohl zapomenout a mluvit jako mužský. On je totiž Pískálek, spravovač měchů, a na holku jen hraje. Aby mu nebylo fousy vidět, vzal si na to larvu. (K Pískálkovi.) A teď skuste, jak tenounký máte hlas!

Pískálek. Ach, Pyrame, má lásko drahá! Tvá Thisbe drahá a milka drahá!

Kdoul. Výborně! — Teď zavoláme lva.

Klubko. Jestli se ale paničky nenleknou toho lva?

Písk. Ano, pánové, jen sami považte: chraň nás pánbůh! — přivést nějakého lva mezi paničky, toť strašná mela; nebo není vám strašlivějšího dravého ptáka nad takového lva, když je živý; v tom se musíme mít na pozoru.

Kdoul. Inu arciť; ale právě proto povím, že to není lev, ale že je to člověk jako který jiný. (K obecenstvu.) Vzácná společnosti! teď vám představím lva, ale ne opravdového lva, nýbrž za lva přestrojeného truhláře Švihlíka. Že je to člověk, snadno poznáte; neboť za jedno je vidět půl lidské tváře skrze hrdlo toho lva a za druhé umí ten lev také mluvit. — Švihlíku, vystupte! (Vyjde lev.) Kdo pak jste, co?

Švihlík. Truhlář Švihlík.

Kdoul. Zařvete! Vzácná společnost vám spíš přivykne.

Švih (zařve).

Klubko. Tohle řvaní se mi pranic nelíbí. Mně jste, Kdouličko, měl dát na lva hrát, a já bych řval, že by každému srdce okřálo, kdo by mne uslyšel, a posluchači by jistě vovali: „Da capo! Ať zařve ještě jednou! ještě jednou!"

Kdoul. Ne, ne! kdybyste to dělal tuze strašlivě, poděsil byste paničky, až by se daly do křiku.

Klubko. O nikoliv! Vždyť já bych svůj hlas tak zkormoutil a řval bych tak tichounce jako holoubátko, co ještě cucá; řval bych vám, jako by to byl slavíček.

Kdoul. Vy nemůžete hrát než Pyrama. — A teď ještě sem přivoláme měsíček a zeď.

Klubko. S tímhle měsíčkem mi to nejde do hlavy, a — slovem, já bych to narafičil jinak.

Kdoul. A kterak?

Klubko. Já bych nechal otevřenou jednu okenici a tou okenicí ať nám sem měsíček opravdový svítí.

Ostatní (mimo Kdouličku). Toť se ví! Ať svítí!

Kdoul. I chraniž vás Pánbůh! Což jestli se nám schová za mraky, kdy bychom právě ho potřebovali.

Ostatní. To je také pravda.

Kdoul. Nu tak hleďte! Zůstane tedy při starém, a Rypák s Hladomorem ať představujou měsíček a zeď. — Objevte se, Rypáku a Hladomore! (Tito vstoupí.) Toť tedy celý personál, vzácná společnosti, a hra může započnout. — Teď každý se postav na svoje místo a já v němé hře, co slušno, posluchačům vypovím.

Snad, páni, divně jest vám ke hře hleděti;
však divte se, než vám se pravdy zjeví věst.
Ten muž je Pyramus, chcete-li věděti;
to Thisba spanilá, ba zajisté tak jest.
Muž tady s pačokem a s hlínou znamená
tu zeď, tu bídnou zeď, jež milé loučila,
že štěrbou dušinek těch ústa strápená
(a jakýž také div?) si šeptat musila.
Zde mužem, při kterém lucerna křoví, pes,
měsíček představen; neb činím známo vám,
že při měsíčku tam si přišli v lásky ples,
kde Ninův náhrobek přál touhy zábavám.
To zvíře strašlivé, jehožto jméno lev,
ach Thisbu upřímnou, jež přišla v noční jev,
tak děsně zahnalo, že ztrnula jí krev:
ta upustí svůj plášť — v ten útěk chvátavý, —
jej tlamou poškvrní lev pokrvácenou.
V tom přijde Pyramus, ten jonák laskavý,
a soudí Thisbu svou dle pláště vražděnou:
i tasí krvavý, zlý meč v té hodině,
jímž protkne prsa svá, jež mužně vířila.
A Thisbe, v moruší jež dlela křovině,
meč jeho vyrvala, a v sebe mířila.
Ostatně měsíček, lev, zeď a milcové
zde více povědí, co mluvní hercové."

(Odejdou Kdoulička, Thisbe, lev a měsíček.)

Zeď: V tom kuse řečeném hned přihodí se teď,
že jmenem Rypák já zde představuji zeď,
a to zeď takovou, kde pomyslit se dá,
že v sobě štěrbinu či puklý otvor má,
skrz který Pyramus a Thisbe ve skrytu
si často šeptali při lásky pocitu.
Ta hlína s pačokem, i kámen znamená,
že já jsem tato zeď, jak pravda vtělená;
a v pravo, v levo zde je otvor zpukalý,
by milci bázliví skrz něj si šeptali.

(Roztáhne prsty obou rukou.)

(Vstoupí Pyramus.)

Pyram. Ó noci škaredá! ó noci černavá!
ty, která vždycky jsi, když není jasný den,
ó noci, přeběda! ó noci bědavá!
mám strach, že Thisby mé slib není vyplněn.
A ty, ó drahá zdi, ó zdi ty přemilá,
jež otců našich zde ach dělíš dědinu,
ó zdi ty předřahá, ó zdi ty spanilá,
přej, bych směl prohlídnout skrz tvoji škulinu.

(Zeď drží prsty vzhůru.)

Měj díky, dvorná zdi; stůj nebes ochranou! —
Co vidí oko mé? ach Thisbu nevidí!
Skrz tebe nevidím, zdi bídná, spásu svou:
buď proklet kámen tvůj, když tak mne ošidí!

(Vstoupí Thisbe.)

Thisbe. Ó, zdi, ty slyšela's přečasto vzdechy mé,
že já s mým Pyramem jsme tebou loučeni;
jak často líbaly mé pysky třešňové
tvůj kámen, chlupama a hlínou sloučeny!

Pyram. Hlas vidím nějaký, již půjdu k škulině,
bych číhal, zdali mé je slyšet Thisby tvář.
O Thisbe má!

Thisbe. Toť myslím, že jsi ty, můj milý jedině.

Pyram. Ať myslíš cokoliv, jest miláčka to zář.
Líbej mne škulinou tu ve zdi proklené.

Thisbe. Líbám jen škulinu, ne pysky milené.

Pyram. Zda přijdeš záhy tam, kde Nína hrob svůj má?

Thisbe. Ať živa, mrtva jsem, krok můj tě vyhledá.

Zeď. Já dokonal, co jsem měl představovat vám;
a že to hotovo, já zeď se nazpět dám.

(Odejdou zeď, Pyramus a Thisbe.)

(Vstoupí měsíček a lev.)

Lev. Vy páni, jichžto hruď hned jímá strašný žas,
když myšku po zemi vidíte běhati,
snad chvíti budete a třást se v tento čas,
kde řvaním divým lev se běsný rozkatí;
jen Švihlík truhlář jsem, to jistím velice,
ne krutý lev či snad ta jeho samice.

Měs. Lucerna rohatý měsíček znamená;
já muž jsem v měsíci; ať vám to rozum dá!
Co bych vám ještě měl povědít, je jen to, že ta lucerna jest měsíček, já že jsem muž v měsíci, toto chrastí že je moje chrastí, a ten pes že je můj pes.

(Vstoupí Thisbe.)

Thisbe. To starý Níny hrob. — Kde miláček je můj?

Lev. Ó! (Lev řve. Thisbe uteče. Lev trhá Thisbin plášť a odejde.)

Kdoul. (mezi kulisami). Dobře, lve, jsi řval! — Dobře jsi utíkala, Thisbe! I ty, měsíčku, svítíš jak náleží způsobně. (K obecenstvu.) Tu přichází Pyramus a proto lev uplách. (Ustoupí mezi kulisy.)

(Vstoupí Pyramus.)

Pyram. Měsíčku, díky měj za slunečný svůj lesk,
měj díky za tu svou tak jasně světlou zář;
neb dobrý popřeje tvůj zlatý, skvělý blesk,
že doufám okusit své věrné Thisby tvář.

Stůj, brachu, hleď!
Ó běda teď!
o žalost neblahá!
Co vidí zrak?
zda možno tak,
kachničko předrahá?!
Na plášti krev?
té škvrny zjev?
o pojďte Vzteklice!
Pryč Sudky cit!
stříhejte nit:
pleň, smrti štvanice!
Ach proč jen, přírodo, ty lvy jsi stvořila,
že bídný zhanobil ten lev mi drahou mou,
když jest, ne! bývala nad všechny spanilá,
a v život zářila mi tváří veselou?!
Pojď, slzo, teč!
Již, tasen, meč!
raň prsa Pyrama!
Aj v levo zde,
kde srdce vře, . . .
tak vítej, smrti má!
Teď mrtev jsem,
teď skonal jsem,
duch k nebi přistane:
ó zhasni mi řeč!
měsíčku uteč!
Již oči — ztrbané!
(Umře. Odejde měsíček.)

(Vstoupí Thisbe.)

Thisbe. Holoubku, spíš?
či umřel's již?
Mluv! neslyšíš!
či mrtev sníš?
Utichni řeč!
mám věrný meč,
jenž prorazí mou hruď;
teď již se loučím,
tak život končím;
nuž vále světu buď!

(Umře.)

(Vstoupí Kdoulička.)

Kdoul. Teď skončena je naše hra a podle mého přesvědčení jsme zajisté si posluchačův chvály získali. Vše dělo se tu přirozeným způsobem; neboť že mluvil lev, pražádný není div, když to tak mnoho oslů činí. Že zeď se ztratila, vám důkaz dává, že ač pozdě odstraněna jest závada mezi sousedama. A měsíček nemoha se dívat na všecky ty hrůzy, hrůzou zakryl sobě tvář a odešel i s mužem v měsíci. Dalších výkladů už třeba není, a protož, opono, se rychle shrň!

(Opona spadne.)

Upravil *E. Just.*

Besední čtení.

1.

Umínil jsem sobě jako bratr k bratru promluviti,
slov ni chvály, ani hany v toku řeči nešetřiti,
jist jsa, že co v upřímnosti od jazyka plyne,
vždy zas k srdci jde a jeho se nemine. —
Když se na svět vůkol sebe pozorlivě podíváme,
rozličných zde mravů, zvyků, cílů, smyslů uhlídáme,
přerozličně lidstvo k předu s toužebností kráčí,
že náš v rozjímání toho všeho duch ni nepostačí.
Všelijaké k cíli vedou člověčenstvo dráhy,
všeliké jsou jednotlivců i národů snahy; —
tuté bratr, jenžto učeností sluje,
tu zas národ sílu, moc svou vyvinuje,
náruživost zuří zde, tam vládne hněv,
onde mír je svatý, tam zas bojů krev.
Tady nízkost, podlost, avšak pohledněte!
jak vzdělanost tamto a osvěta květe.
Jeden národ ducha pečlivě vzdělává,
druhý síle, tělesnosti přednost dává;
tu má vojna, seč a hádka, jinde mír a pokoj stan,
tam jest obchod rozesáhlý a průmysl pěstován.
Učenec zde po tajnostech přírodnosti bádá,
tamto řečník veřejně se s celým světem hádá.
Tu co krásou, výbornosti, obzvláštností sluje,
jinde se co ošklivost a obyčejnost povrhuje;
účel, ku kterému, tamto národ silomožně spěchá,
soused v lhostejnosti nevšímavě pozanechá.
Po čem tuto jeden zrakem chtivým baží,
druhý sobě sotva přeje, málo sobě váží:
a tak v této velké, divotvorné světa síni
jeden takto, druhý jinak myslí, soudí, cítí, míní. —
Jeden lesy, druhý louky, třetí pole, čtvrtý háje,
pátý skály, šestý města, sedmý vsi a jejich stáje,
osmý koně, jiný karty, jiný psy si oblibuje,
a tak každý cos jiného tady sobě zamiluje.
Mnohý pro to, čemu dav se lidstva s úctou koří,
ani jiskrou dosti malou šetrnosti nezahoří:
rozličné jsou touhy, rozličný je lid,
rozličné i náhledy jsou, rozličný je cit;
každý v zdejší velké lidské společnosti
jiné vyjevovat míti bude toužebnosti. —
Jenom jeden cit — ten každý, každý stejně zná,
ten všem lidem v prsou stejně, v duši každé přebývá;
s tímtě člověk, byťby jinak beze citu byl,
ve svět vkročil, s tím se každý narodil.
Tento cit, jejž všickni bez rozdílu známe,
láskou k vlasti, k rodu svému nazýváme.
Nikdo snad se ještě na svět tento nedostal,
jenž by tento cit a jeho mocnost nepoznal;
nikdo snad zde ještě čas života svého nedožil,
jenž by libé hnutí jeho v ňádrech svých byl nepočil;
nikdo nekles ve hrob ve vzdálené cizině,
aby nebyl nepocítil blahou lásku k otčině;
nikdo, ještě nikdo, byťby prošel světu kraje,
není, by nezpomněl kdysi na své vlasti háje. —
Rci, co chceš, ty mudrlante! lhostejníku!
rci, že prost jsi lidské touhy, lidských zvyků,
rci a přísahej mi, že jsi nikdy nezpomněl.
zda-lis jakou vlast, či jakou matku měl!?
Klekni na kolena, setrvej v svém zapírání,
tluč se v prsa — lžeš! tys přece zpomněl na ni.
Zaklínej se, že ni rod svůj, ni vlast svou neznáš,
že svět celý, národ každý ve vážnosti stejné máš
dokazuj mi plynoucími, ohnivými slovy,
žes tu touhu nepocítil, neznáš svaté ty okovy;
uváděj mi důkazů své řeči hojnost na počet, —
ty lžeš! slova hříšná pronáší tvůj ret!
Umírej — ba vypusť duši v zapírání, —
tys lhal! ve svém hříchu zpomněls na ni!!
Dítko, neviňátko nemluvňátkem ještě jsoucí,
zná již lásku totiž k matce vroucí,
v čas potřeby nešetří ni otec svého syna,
matka, jak činit k blahu vlasti jest povinna.
Hrnou v boj se nezhroženě jako lvové
pro svou vlast a lásku věrní mládencové,
pletou věnce květné ochotně a čile
rekům slavným dívky útlé, roztomilé;
učencové vlasti chrám a oltář zvelebujou,
básníkové předky zpěvem chvalným opěvujou:
láska k vlasti svítí, září, ze sna budí,
k činu, k skutku čilou krev a duši pudí.
Láska k vlasti — — Čechu!? — tyť ji také znáš —
jen že veřejně ji jevit prodléváš!!
Poslyš — nedurď se však na krajana svého
láskou k vlasti, k svému, k tvému rodu rozňatého;
slyš, jak Angličan jest věren svému moři,
Francouz pro svou Loaru jak láskou hoří,
Španěl jak se vínem, šlechtou a svou řečí pyšní,
Pustou svou jak honosí se Maďar pyšný,
Vlach jak neopouští sladké svoje kraje,
Němec v úctě jak má dubové své háje,
milý Rusovi jak jest i sněžných krajů vzhled,
Švédu jak se líbí sever, jeho věčný led,
vesele jak Švýcar z alpských výší do údolí
o své vlasti drahé píseň si hlaholí,
Řekovi jak svata vlasti jeho krása,
jak on slavné předků dávných chválu hlásá,
Polák, jak vždy hrdým, pyšným na to jest,
že zná hbitě meč a slovo v svém jazyku vést;
Peršan, Tatar, Číňan, Japan — slovem, v světě
každému jak v srdci růže lásky k vlasti květe;
Arab, Mouřenín, ba jeden jako druhý
jak ctí jazyk svůj a miluje své vlasti luhy. —
A ty Čechu? — — Čech se Čechem býti stydí,
doma trní, jinde růže, věnce vidí,
v cizím rouchu něčím lepším být se mní,
cizí jazyk milej' jemu než domácí zní,

náš krajan a slavných předků syn a Čech
setrhává vlastní oblek a v cizích se kochá snech,
stydí se, ha! směle, hlasně vyznávati,
Čechem že jest, Čechia že jeho máti;
nezná dějepis svůj, předky slavné,
doby nynější, ni doby předešlé, doby dávné,
bájkou jest mu Přemyslovců sláva,
hanu svým a chválu cizím rekům vzdává. —
Styď se, Čechu! nezdárný své vlasti synu!
že kraj cizí miluješ i nad otčinu;
tebe marně zefýr českých sadů líbá,
srdcem tvým ni božská svatost nepohýbá,
ty jsi kámen, beze ducha, bez citu,
hvězda tmavá, beze ohně, bez kmitu;
tys nevěrník, jenžto vše co svatým sluje,
rod svůj, jazyk, mravy i kroj povrhuje,
jenžto vším by milerád v tom světě byl,
jen tím, ach! ne, k čemu Bůh tě ustvořil!
Tys falešník, jenžto matku prozrazuje,
hříšník, jenž naději, víru, lásku zavrhuje,
který pro cnost jak pro necnost nic necítí;
pošetilče, jenžto cizím peřím chceš zdobiti sebe —
a přec Čech jsi — brat náš — nebe osvěť tebe! —
Však jakou to mluvím k tobě, bratře, řeč?
jakým právem měním proti tobě pero v meč!? —
Jakým právem? — Pravdu chtěl jsem promluviti,
mnohý jak z nás hřeší, mezi námi vyjeviti.
Říci jsem chtěl, co o tobě míní,
z čeho cizinec jak krajan tebe viní:
abys poznal svého žití cíl,
jednání své a své činy proměnil;
abys věděl, co tvá chyba, co tvůj hřích,
abys vstoupil ve společnost pravých bratrů svých,
abys pletl s námi kvítí, růže vonné u věnec —
abys zdárný syn byl vlasti své, Čech — vlastenec!

Villani.

2.

První všeobecné shromáždění stavů v arše Noemově.

aneb:

Když říšská rada nemá ani hlavy ani paty, jak může míti pravici a levici?

Celý svět, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, stvořil Bůh sám a sám: zem, nebe, stromy, moře a t. d.; ale když člověka stvořiti chtěl, vzal své zopovědné ministry, anděle, ku pomoci a pravil: „Utvoříme člověka.“

Všecka ministerstva byla tedy se zhotovením člověka zaměstnána: ministr zevnějších záležitosti byl k rozdělení krásy určen, ministr vnitřních záležitostí vdechl člověku ducha, a sice nosem, protože tímto málo ho do těla vnikne: ministr vyučování byl již tenkráte takový, jako jsou ti nynější, neboť řekl prvnímu člověku: „Se stromu poznání nebudeš jísti.“ Ministr války byl nejgenialnější! on material k válčení člověku ze žebry vyříznul: t. j. on mu utvořil ze žebry ženu. Jen finanční ministr neměl při stvoření prvního člověka co dělat; neboť první člověk byl nahý, a takových poddaných nemůže finanční ministr potřebovat.

Tenkráte, l. p. a s. p., měl finanční ministr zrovna tak obtížný stav, jako nyní: tenkráte ještě nebyly, a teď již nejsou peníze!

Když tedy Pán Bůh člověka takto vykrášlil, dovolil mu, aby panoval nad rybami, ptáky, zvěří a červy.

Vlastně tedy možno člověku jen nad rybami, ptáky, hovady a červy panovati, ale ne zase nad lidmi. Medle ale, co nevynalezl člověk, l. p. a s. p.? Ó, on vynalezl něco nad míru chytrého. On dal lidem takového vychování, že z nich němé ryby, noční ptáci, hloupá hovádka a podlézaví červi se stali, a myslil: nynčko že může nad nimi panovat.

Avšak Adamovu spaní máme svou svobodu co děkovati; neb kdyby nebyl Adam spal, nebyla by žebra vyříznuta bývala, ze žebry by nebyla Eva povstala, Eva by nebyla zapovězené ovoce jedla, a a my bychom nebyli poznali rozdílu mezi dobrým a zlým, totiž mezi konstituci a Bachem. I máme tedy za vzdělanost, za moudrost a za konstituci jen té okolnosti co děkovat, že Eva zapovězené ovoce jedla. Za to však ona též trestána byla; neboť Bůh pravil: „Muž má být jejím pánem;“ ale nynější paničky milují muže tak, jak jsou, a ne, jak býti a někdy i bíti mají.

Když Adam se stromu poznání požil, povyjasnil se mu zrak, a proto také byl z ráje vyhnán.

Ano, kdybychom nyní, an smíme se stromu poznání jísti, jako Adam 930 let živi býti směli, to by byla jiná! 930 let! Já tomu ani nerozumím. Když už člověk tak dlouho žil, nestálo by věru ani za to, aby člověk zemřel. Kdyby se teď člověk chtěl opovážit 930 let živ býti, slavná policie by tomu ani nepřipustila — toť by bylo překročením obvyklého u nás povolení. A přece bude nyní nutno 900 let na živu zůstati, neboť se obávám, že v případu opáčném ni jediný člověk se konce nynějšího našeho stavu nedočká.

Když Adam umřel, rozmnožili se l. p. a s. p. lidé nerázně, a tu nebe vidělo, že jsou na světě tyrani, i usmyslilo si, že jich potrestá, a pročež seslalo povodeň a utopilo všecken lid, jen jedinou rodinu na živu ponechajíc, rodinu to Noemovu. A aby nebe těch několik lidí něčím zaměstnávalo, kázalo jim stavět archu, načež Bůh Noemovi poručil, aby do této archy povolal shromáždění veliké ze všech tříd tvorů, z každého pak stavu párek. Aby ale shromáždění to nestranným bylo, musel Noe povolati též ptáky všech barev, jenž ve výších se vznášejí, a též všeliké červy, jenž v prachu se plazí.

Bůh pravil: „V této arše si uděláš komory, jednu vyšší a jednu nižší.“

Když už Noe co ministerpresident v arše byl, a též veškeří poslancové všeho tvorstva v ní se nalezali, uzavřel Bůh za nimi dvéře. — Z toho viděti jest, že v arše té byl pravý sněm, který sám neuzavíral, alebrž čekal, až někdo jiný uzavře. Do tohoto říšského sněmu přivedl každý poslanec svou paní. Víte, l. p. a s. p., proč? K vůli opposici, jakož i proto musely tenkráte ženské do sněmu, poněvadž nebylo tehdá ještě žádných časopisů, a pojednání musela přece veřejnosti podána býti.

Tenkráte měla ještě zvířata a ptáci a jiní tvorové svou řeč, i povstala velká debata: v jaké řeči porady se díti mají?

Každý byl pro svou řeč. Usnešení se pořád odrokovávalo, až se konečně usjednotili, aby každý ve své řeči mluvil, a kdyby snad někdo nevěděl, co druhý chce, aby se hlasovalo, a sice vstáním a seděním, a sice takto: Ti kteří již unaveni jsou, zůstanou sedět, a ti, kteří dosti silnými býti se domnívají, že ještě něco vystojí, vstanou, a napotom bude vždy patrnou většinu viděti. Jak strany uzpůsobeny byly, víme z podání. Raci byli reakcionáři, krtkové byli rýpali, lenoch zastával stranu

pokroku, a čápové, kteří dlouho na jedné noze státi a v jednom kuse zobákem klapati vydržejí, obrali si úkol řečníkův. O pravici a levici v arše Noemově vám nemohu ničeho sděliti; jest vůbec těžko na říšském sněmu levici a pravici rozeznati, když těch pravých tak málo jest! Pravice nemá věděti, co levice činí — to jest pravé smýšlení levice; sama ale by ráda věděla, kterak si pravice počíná, poněvadž nepochybně strachy má, že za skutky své podle písma svatého jednou do pekla se dostane.

Konečně po 150ti dnech nahlédl Bůh, jak to asi v říšském sněmu vypadá, a tu vanul již docela jiný vítr, který vše vysušil, tak že se celá komora zastavila na hoře Ararat.

Tu vyslal Noe krkavce a holubici na výzvědy, a tato přinesla „list"; a z toho „oficielního listu" dozvěděl se Noe, že je už svět hotový suchopar.

Všecko vyšlo tedy z komory, a první co Noe jako dík na oltář vlasti položil, bylo, že se ihned zabýval tiskem, t. j. lisováním vína. Noe byl prvním censorem, neboť vymačkával z hroznů „kajst", slupinám pak udílel svobodu.

Touto svobodou tisku se ale Noe, jako později žurnalisté činívali, zpil. Naší svobodou tisku se ale člověk posud nemůže zpíti — k tomu jí schází právě trochu toho kajstu.

Aby mi však někdo při mém čtení nezazvonil a slovo mi neuzmul, učiním mu raději à la Palacký konec sám a — nesednu si, jako onen, alebrž vstanu a vzdálím se!

3.

Rozjímání o lásce a o žaludku.

„O lásce a o žaludku? —
No, to bude asi v skutku
něco zvláště kalého!"
slyším mluvit mnohého.
Ale prosím, ctěná společnosti!
přejte mi jen mžiku malého,
a já přičiním se s hlubokosti
srdce svého vřelého
objevit vám lásku, a s ní apetity:
Neboť obě tyto věci
jsou v mém lačném srdci skryty,
jako zmoklý vrabec v kleci.
Mysle, že vám řeč má bude vděk
o živém tom srdci našich ptáčku,
připojil jsem k ní i žaludek,
chtě mít maso na omáčku. — —
„Láska," — jakž dí mudrcové, —
„jest duševní jakýs cit,
bez kteréhož nelze žít;
pocity však žaludkové
jsou — (prý) — něco tělesného! —
Aj, toť věru z brusu nové!
Já řku, páni, — může být; —
ale račtež okusit,
zda-li s to jste beze všeho
pocitu žaludkového
mudrovat neb milovat!
S žaludkem nerádno hrát, —
zanedbávat jeho apetit:
neb by vám sic k převelkému smutku
mohla vklouznout láska do žaludku,
a pak byste byli kvit!
Psali byste potom milerádi,
v žaludku že láska nejstrašněji řádí.
Přemnohý Amorův rek
tvrdí, že by celý věk
růžičku svou líbat chtěl; —
ano, ano — celý věk!
však on by mu žaludek
brzy jinak pověděl!
Nechci lásce jakousi moc upírati
věda sám, kterak zrá dobírati. — —
Ach! i v mojí žije paměti!
Ale výš ji žaludkova citu stavěti —
dovolte — to jestiť rána
pro žaludek neslýchaná!
Vždyť, když lásce, moji zlatí,
nemožno dél odolati,
nával její nejmocnější
když hrozí hruď rozraziti:
tuď žaludek ukonejší
její vzteklé žilobití.
Konečně mi dlužno dodati,
že vrch lásky nejmocnější
musí v žaludku se vtěsnati.
Slyštež reka lásky nejvřelejší
přísahat své ze všech nejmilejší:
„Tak tě miluju, že hned
bych tě z lásky celou snědʼ!" —
Věru, láskou takovou se nehonosí,
o srdce jen milou svou kdo prosí!
Po takovém rytíři je věru veta,
kdo si žaludkem cit namydlí:
neboť jeho lásky v žádné části světa
větší soupeř nesídlí.
Dosud, moji nejmilejší,
považován byl cit lásky za cit šlechetnější
za cit božský, za cit nejsvětější,
jemuž vše se musí podrobiti.
jemuž vše prý možno učiniti.
Umělci a básníkové
a ta celá geniální honorace
slíčné podali nám variace —
aneb zastaralé, aneb z brusu nové, —
v nichž o slastech lásky pějí,
její mocnost velebějí
i ty její rajské vnady
svým plačtivým stříbrohlasem:
soulad však jim ruší blady
žaludek svým kontrabasem! —
Také to je pověst jalová,
láska na věky že u nás vytrvá!
Vždyť opouští, moji předrazí,
rovněž s duchem naší útrobu:
žaludek však věrně sprovází
tělo naše spolu do hrobu.
„Láska (prý) zde sídlí od věků!" —
Zase nesmysl to nový!
Prosím, co dřív vzniká v člověku:
Pocit lásky, či cit žaludkový? —
Dítě pramálo o lásku dbá.
jen když žaludek svou porci má.
Pocit starší je cit žaludkový!
Kdo by jinak tvrdil, ten by lhal!
Pán Bůh proto Adamovi
jedno žebro v ráji vzal,
by ho jeho Eva milá
v žaludku pak netlačila. —
Nechme ale historii ležet ladem;
k čemu kroniky ty před vámi zde číst?
Historie nemůže se jíst;
mohli bychom při tom ještě zemřít hladem,
což by bylo směšnou mizerií:
dejme tedy pokoj historii!

Ach, což o lásce už psáno bylo,
aniž by to žaludku snad uškodilo! — —
Snad z vás někdo odvětí,
že se před vzdělanou společností
devatenáctého století
o žaludku mluvit nehodí?! —
Nu, nu, nu, — nic neškodí!
Naše století se vyznačuje praktičností,
a to, tuším, známo dosti,
kdo je oněm panujícím praktičnostem
z žaludku neb lásky hořčím hostem.
Ovšem, kdo je lásce věren,
mnohem lepší je dvou teren:
ale láska pravá, věrná,
láska ryzí, věčná, berná, —
ta už dávno světu odletěla
a jen škrabošku svou tady zapoměla
kterou uložila velmi plaše
do své bedny mezi dvaciáše.
Tím jsem, doufám, dokázal už dost
mdlou pro náš věk praktičnost,
a teď jest nám, moji zlatí,
s žaludkem se obírati.
Víte snad, že mnozí při ženění
myslí jenom na své posvícení,
jsouce měšcem ženy láskou přeplněni?
Žaludek je ten všemocný král,
který nejvíc divů v světě vykonal;
vždyť snad znáte onu zlatou sadu,
největší že vynálezy děkujeme hladu?!
V každém nalézti lze slabikáři,
že teď málo mužův onostmi září,
pro vlast pro svobodu jenž s to jsou
procedit krev pod sekerou katovou: —
Žaludek však vždy je v stavu
pro dobrou věc ztratit hlavu! — —
Chcete vědět, kterak žaludek
podmanil si věhlasný náš věk? —
Inu, jednou jedna bohyně,
mírná as jak hokyně,
chtíc si ztropit zvláštní švandu,
vyzvala svou celou bandu,
který úd as ze všech chlapíků
v těle našem tvrdí muziku.
Tu oud každý sobecky se choval,
a jen sama sebe vychvaloval.
Srdce mnělo se být vznešenějším,
oko řeklo, že je čistější,
ruka opět, že je sdílnější;
ucho pravilo se býti potřebnějším,
nohy blábonily, že jsou silnější; —
jazyk vadil se, že nejvíc podporuje
srdce, oči, sluch i cit,
čich, chuť, — ba i krasocit,
a že tedy nejspíš zasluhuje
pánem údův těla být. —
(U dám, jakž se o tom zachovala zvěst,
jazyk skutečně prý prvním údem jest.)
Žaludek v tom strašném okamžiku
zamyslil se víc a víc, —
měl už také leccos na jazyku,
co si myslil — neřekl však nic!
Nějaký čas pro sebe jen žil,
až ostatní hladem vysílil:
tu mu od všech mnoho slibováno,
ač ode všech chybováno!
Srdce slibovalo teplý byt,
jazyk — krmě dobře připravené,
oko — nápoje zas' velebené.
plíce opět — dobrý apetit;
žaludek však, svědom úkolu si svého,
nechtěl záviseti od cizého,
a jakž víme, po marném všech vzdorování,
dokázal jim, co jsou páni,
kteří proti bloudícímu roji
pevně na svém právu stojí! —
Od těch dob se ze života raduje
a všem údům těla kraluje. — —
Tím je tedy všeckno dokázáno,
co mnou prvé bylo povídáno. —
Jest mi však už přestat, drazi mojí,
a to ze příčiny dvojí:
Předně jsem se k srdci špatně choval,
a tak by se snadno mohlo stát,
že by mne chtěl osud potrestat,
abych nešťastně se zamiloval, —
zač bych se však pěkně poděkoval!
Za druhé jsem příliš očím hověl,
(o jiném nečiním schválně zmínky),
patře na Vás slíčné krasotinky,
při čemž jsem zas' — notně vyhladověl,
tak že za další bych řeči tady
mohl ještě zemřít hlady.
Tedy končím tuto disputaci,
pronešenou v špatné deklamaci.
přeju srdcím vašim k lásky svítání
z gruntu duše dobré chutnání!

Frt. Jar. P—k.

4.

O žalostech o těžkostech všelijakých stavů.

Každý člověk ve světě má nějaké postavení, a to se jmenuje jeho stav: každý takový stav má nějaké radosti, avšak i nějaké žalosti; tuto pravdu mi ani onen odepříti není v stavu, kdo beze všeho stavu ve světě stojí. A kdyby i takový stavuprázdný člověk mně to odpírati chtěl, sám sobě by odporoval; nebo jednak by mluvil o tom jak slepý o barvě, a jednak i jeho stav má nějaké žalosti i radosti. Radosti, poněvadž žádnému není podroben, a žalosti, poněvadž jemu není žádný podroben. — Projděme historii všech národů od potopy světa až k letošní drahotě, i ublídáme, že každý stav, od mezopotámských stavů až k našim, t. j. českým stavům, všelijakých radostí a spolu i žalosti zakoušeti musí.

Projděme historii všech vysokých, nízkých, uměleckých, řemeslnických a neurčitých stavů, a přesvědčíme se, že se člověku v žádném postavení těžkostem vyhnouti nelze, a že každého něco hněte, a byť to jen kuří oko bylo. Poněvadž však každý rád druhému radosti závidí, tedy jeden o radostech druhého věděti musí, umínil jsem si, v dnešním čtení jen o těžkostech všelijakých stavů promluviti a do těchto hořkostí jen trochu sladkosti přimísiti.

Mezi nejtěžší postavení v nynějších časech náleží stav člověka praktikanta: aby si zásluhy získal, musí být první na místě, musí pracovat za dva, trpělivost mít za tři, skromnost za čtyry, a když pět let dosloužil, musí se v šestém roce pokládati za šťastného, když po sedmi letech se mu naděje dává, že v osmém roce klopotné služby adjutum dostane, s kterým ještě několik let čekati může. Není-li to hořké postavení, když člověk praktikant, jenž neustále pracuje a od rána až do večera ve službě stojí, přece sedět zůstane? Jedinou radost mu působí naděje, že některého ze společníků svého

utrpení přeskočit může, nebo jak to po německu jmenujeme, že může préterirovat; a že čím déle sloužit bude, tím méně pracovat musí.

O těžkostech a žalostech manželského stavu mluvit, byla by marná choulostivá a nevděčná věc; marná věc, poněvadž bych žádného, kdo do manželského stavu vstoupiti míní, o tom nepřesvědčil; choulostivá věc, poněvadž bych si i s nejkrásnějšími důkazy jen nepřízeň vydobyl, a nevděčná věc, neboť by se mi právem namanouti mohlo, že mluvím bez zkušenosti, a kdyby manželského stavu nebylo, že bych i já duešní čtení přednášeti nemohl. Z těchto třech důležitých příčin pomlčím o tom, při čemž mi opominouti nelze, že i radosti manželského stavu často převahu mají.

Jednu těžkost manželského stavu však zamlčeti nemohu, a ta jest, že pan manžel, není-li kapitalista, k vůli vezdejšímu živobytí ještě něčím býti musí, že tedy mimo manželský stav ještě do nějakého jiného stavu vstoupit musí.

V našem století jest volení stavu velmi důležitá věc; ženské neb krásné pohlaví má v tomto pádu velkou výhodu před námi; ono nepřijde nikdy do rozpaků, ono volí jen vždy stav manželský; ačkoliv se zapříti nedá, že při panující hojnosti mužského pohlaví volení manžela také své těžkosti má. V novějších časech starostliví rodiče tyto těžkosti předcházejí, a kde by dcera voliti měla, volí sami spolehajíce se na poslušnost milované dcerušky.

Mužské pohlaví strany volení stavu do velkých rozpaků přichází; neb každý stav má něco nepříjemného, což dříve volicímu v oči bije nežli výhody jeho.

Vezměme na příklad řemeslo. Staré přísloví nám praví: Řemeslo má zlaté dno. Tuť by každý myslil, že řemeslník hned zlatem plejtvati může; není ale tak; máť ovšem řemeslo zlaté dno, ale málo kdo se dostane ke dnu; většina řemeslníků musí jen po vrchu plovat a na to zlaté dno se z daleka dívat.

S jakými nesnázemi se musí ku př. mlynář potýkat; velká voda mu poláme kola, malá voda ho nechá na suchu stát, a v zimě mu zamrzne struha; jsou-li hojné žně, hned chce každý mít lacinou mouku a žádný nepováží, že mlynář musí mít zásobu drahého obilí a že se mu ve mlejnici mnoho rozpráší; a pak ta pára, jakých starostí ta pp. mlynářům působí!

Podobných nesnází i pekař oučastným se stává; když veškeré člověčenstvo ve sladkém spánku pohříženo jest a denním namáháním unavené oudy odpočinkem sílí, přináší pekař v potu tváře oběť nesmírnou a stará se, aby hladové obyvatelstvo ráno mělo čím se nasytit. Nevděční lidé však neuznávají tuto oběť, nikdo nezpomene na probdělé noci, a když jen obilí o poznání spadne, již se od pekaře žádá, aby krejcarovou housku bylo z daleka vidět.

Krejčí také mnoho vystojí, o tom nám již staročeská píseň svědectví dává, která praví:

Hrbatá se s krejčím hádá,
že jí ušil křivá záda;

každý žádá od krejčího, aby šaty ušil, jak by je ulil; a sotva že za několik dní sem tam pustí steh, již mu každý horkou jehlu vyčítá; a jak často onen, jehožto nahotu přikryl, jejžto od paty až k hlavě ošatil, ostane jeho věčným dlužníkem! A konečně jaká to mrzutá věc, že jej každý pouhým krejčím nazývá, kdežto by věděti měl, že má před sebou hotovitele lidských oděvů!

Hodinář má také málo veselých hodin; každý od něho žádá, aby hodiny šly věčně a nikdo nepomyslí, že dlouhá chůze i člověka rozumného unaví. Jednomu jdou hodiny tuze čerstvě, druhému zase zdlouhavě; hodinář musí tam, kde žádný nic nevidí, něco vidět, a byť to jen trochu bylo, a konečně se musí všemožně starat o to, aby žádný neměl ani o kolečko míň, ani o kolečko víc.

Stavitel má také těžký stav; když se mu kousek zdi zboří, hned každý ví o tom co povídat; když však vystaví večně pevný dům, po dvou stoletích žádný jeho jmeno neví. Za starých časů stavěl se nejmenší dům několik let; nyní se vystaví v jednom letě největší dům, a sice tak uměle, že v prvním poschodí již se ostává, kdežto v druhém poschodí ještě zednik pracuje; to jest triumf nynějšího pevného zdraví a sanitátních zákonů.

Jak těžké postavení má provazník! Kde v nynějším století všechno ku předu kráčí, musí provazník nazpět kráčet, aby jen ku předu přišel.

I páni sládci nezakusí samých sladkostí; p. sládek třeba i mladinkou dívku za manželku pojal, hned ji každý paní starou nazývá; a když hospodskému sebe výbornější pivo odvede a hospodský z pouhé křesťanské lásky toto pivo pokřtí, hned padne vina na sládka, a žádný nepomyslí, že pan starý se nemůže o to starat, aby jeho pivo ostalo pohanem.

I žebrákům se již tak nevede jako za starých časů, kde ještě žádných ústavů pro chudé nebylo. Nynější žebrák musí být spokojen s malým vejdělkem, nebo každý ho odkazuje na velkou drahotu, každý jej posílá o dům dál, a běda žebrákovi, který trochu silné oudy má, takového hned každý posílá na aizenbán, tam že kvete hojnost a chléb.

Jeden z nejnepříjemnějších stavů jest také stav posluchače; o těžkostech tohoto stavu není mi potřebí mluvit, poněvadž každý z laskavých posluchačů nesnáze tohoto stavu z vlastní zkušenosti zná; jediná radost toho stavu jest, že člověk neostane věčným posluchačem, o čemž se nyní zase laskaví posluchači přesvědčiti mohou.

Frant. Hajniš.

5.

Ze slovníku lásky.

Co láska jest i co není, bylo už rozebíráno a vysvětlováno přerozmanitými způsoby. Já tedy, chtěje se vytasiti nějakou novou definicí, přispěl bych jen skrovnou kapkou pojmů, v nichž láska jako člunek bez vesel se zmítá s vlny na vlnu. Také bych si ani netroufal, rozhodným slovem chtít stanoviti podstatu lásky i vlastnosti její. Na otázku, co láska vlastně jest, nejspíše bych odvětil, že to asi tak jako když dva se mají rádi. Čím více se mají rádi, tím větší jest i láska jejich, tím vícekrát si to také zjevují významným slůvkem

„ach!“

kteréž bývá nerozlučným společníkem lásky v počátcích i v dalším průběhu jejím.

„Ach, Liduško!“ — „Ach, Vojtíšku!“

Málo slov, ale jak bohatý jest obsah jejich! Kdyby Vojtíšek dvakráte čtyryadvacet hodin Lidušce vykládal, jak vroucí, neskonalá, lásky plná jest láska jeho k ní, přece by ji tolik neřekl, jako dotčeným citupiným „ach Liduško!“ Tímto „ach!“ vyjevil, do podrobna ji vylíčil každé hnutí srdce

svého. A Liduška svým „ach!“ mu dala na srozumněnou, že porozumněla sladkému kouzlu, kteréž srdce jeho víže k srdci jej mu. Takovéto něžné „ach!“ vším právem tedy stojí na předním místě ve slovníku lásky, a zajisté nepřeháním, tvrdě, že původ svůj má v ráji, kdežto

„Adam“

oslovil jím Evu, jakmile se poprvé setkali. „Ach!“ vyklouzlo oběma z úst radostným překvapením a známost byla hotova. „Zaplať pán bůh, že mám holku!“ pomyslil si Adam, tiskna vřele ruku své nastávající a opětujíc stisknutí to pomyslila si Eva: „Jaké to štěstí, že není svět zcela bez mužského! jinak bych zajisté zbyla na ocet!“ — Za tehdejších dob nebylo ještě třeba křestních listů, katechismu, ohlášek, štoly a faráře s taxou, aby se dva za sebe vzali. Pánbůh sám zastával tento úřad. Pravilť k prvním lidem: „Rostěte a množte se — ty pak Evo, buď muže svého poslušna!“ a bylo po ceremonii. S tou poslušností to ale, jak známo, poněkud vázlo. Pokud byla Eva jen milenkou, říkala Adamovi na všecko

„ano“;

ale jakmile bylo po svatbě, už si postavila hlavu, a řekl-li on „čehy,“ řekla ona „hot.“ A tak to máte, drazí, až po dnešní dobu. Před svadbou je každá jakoby z cukrkandlu; ale jak se stala paní, už se chápe pantofle a začne komandovat. Pak je z ní vtělená negace. Cukrkandl čím dále tím více tratí ze své sladkosti, až se na konec změní v štiplavý křen. Toho zakusil i Adam a jakmile dospěl k poznání sebe sama, běžel si honem pro zástěru ve způsobě fíkového listu. Jeho příkladem řídí se na mnoze i nynější mužské pokolení a sotva že poznali v sobě tvory lásky schodné, domnívají se, že musí běhat za každou zástěrkou a

„blouznit“

o ráji lásky. Blouznění — toť komorná lásky, zdobící velitelku svou prazvláštními skvosty. Místo rtů dává milence korále, zdobí líce růžemi, včaruje sníh na místo ňader, ebenové dříví na místo vlasů a p. Avšak považte, drazí, jak nemilé by to bylo překvapení, kdyby zbožňovaná bytost měla místo svěžích rtů chladné korále, dříví místo vlasů, opravdový sníh místo ňader a růže místo líčí! Zdaž bylo by za takových okolností rajským pocitem, vtisknout

„hubičku“

na dvě řady korálů aneb přitisknout k svým prsoum studený sníh? Byla by to zcela nová odrůda hubiček a zaujímala by ještě nižšího stupně než „obecná hubička známostní,“ která mlaskavým mlasknutím se udílí a co do chutě se rovná asi požitku půl libry dobrého hovězího masa. Nejvíce hubiček takových bere za své při hostinách, když vínem se rozvázali jazykové a největší jindy šosáci se stávají světoobčany. Leč tyto hubičky podobají se co do ceny měděným mincím: hřmotu nadělají moc, avšak srdce o nich neví. V tomto posledním poměru rovnají se zcela polibkům vychytralé

„kokety“,

to jest tvoru ženského, jenž dovede si získat srdce jiného, neztráceje při tom svého. Koketství — toť trpké plátě na ušlechtilém stromu

„lásky“.

Láska zaujímá předního místa mezi všemi cnostmi; avšak právě že jest neobsáhlý, pojem neskonalý, nelze určiti ni počátku, ni konce jejího. Slavíci ji zpívají, leč posud jí nevypěli; ona květe v růžích, leč posud nevykvětla; srdce lidské ji cítí, leč nikdy dokona nedocítí. Láskou z divého syna přírody se stává tvor boží. Láska zjevuje ženě všecku onu moudrost, kterou muž po namáhavé cestě přemýšlem hledá. Slovem, láska je počátek a konec všeho, a tisíceré jsou způsoby, kterými lidé na vzájem si ji sdělují. Kde nejméně se jí nadeješ, tam sídlí. Popatř náhodou do

„oka“

své mladistvé sousedky, která modráčky svými se zahleděla do jiných, dosti vzdálených očí neznámého ti souseda. Záhy seznáš, že lidičky tito velmi živě spolu hovoří, ačkoliv slovo jim nevyjde z úst. Toť němá řeč lásky, kterou dvě srdce spolu rozmlouvají. Ženský jazyk, jak vůbec známo, nerad se dá spoutati, a proto vypomáhají si dívky touto řečí, mají-li srdce svá ve stavu obležení. A byť i bezslovná, přece dovede řeč tato člověka

„opojiti“.

Obyčejnou pivní neb vinnou opičku zapudíme tím, že ji prospíme. Po ránu pobolívá arciť hlava; ale šumivý prášek a později sklenka plzeňského uvedou rozechvěné čivy opět v soulad. Jinak má se věc s milostným opojením. Člověk požívá sladkého nektaru lásky tak dlouho, až mimovolně se octnul ve stavu — manželském. Pak probouzí se zvolna ze svého opojení, a byť sebe více oči si protíral, marná jest jeho

„touha“

po tom, co bývalo. Před ním stojí sedmá svátost, až do nedávna „roztomilou zbožňovanou Karolinkou“ nazývaná a zamezuje mu cestu k zlaté volnosti; pozadí pak tvoří přísná tchýně a šalomounskou moudrostí poučuje manželského nováčka o jeho povinnostech, jako: že má být spořivým a nechodit večer do hostince, kde v pivu a v kartách peníze se utrácejí; že má nebi a jí vděčným býti, že takového anděla mu pověsily na krk; že to a ono má dělat, toho a onoho se varovat, atd. atd. atd. „Já jsem zkušená matka, to si pamatujte, milý synu!“ zní stereotipný refrain každé této ukolébavky, a aby milovaný syn ve své lehkomyslnosti nevytratil z paměti zlatá ona zrnka moudrosti, přiloží také mladinká sedmá svátost polínko, řkouc hlasem vážným: „Adolfe, poslechneš rady maminčiny?“ — A Adolf mlčky přisvědčí hlavou, že bude poslouchat. A což má, prosím vás, také dělat? Z jedné strany míří naň šaspotky mladistvé republikánky, kteréž se byl vzdal na milost a nemilost; z druhé strany rozevírá naň jícen svůj obrovské dělo matrony bojechtivé a ve válkách manželských otužené; v záloze pak uschován jest ke všemu ještě starý lantveřák, matronina obět pětatřicítiletého manželství, bojovník od ní nesčíslněkráte poražený, ale vždy zase na milost přijatý, a ten s tajnou rozkoší pohlíží na přípravy k první šarvátce, která by nezbytnou se stala, kdyby Adolf netancoval, jak mu mladá i stará církev pískají. A tanec takový slove

„věrnost manželská.“

Jsouť dva druhy věrnosti: v lásce a manželství. Dříve družila se k nim také věrnost vdovská. Leč ta již vymřela a na nejvýš vyskytne se ještě u starých exemplářů vdovského stavu, ačkoliv pak již krásného jména věrnosti ani nezasluhuje. Neboť kde místo lásky na nejvýš se pěstuje růženec a klep, tam o věrnosti nelze mluviti. Bez lásky není věr-

nosti. Kdo miluje a milované bytosti věrným zůstává, jest sám sobě věren; někdy však člověk, chce-li sám sobě věrným zůstati, musí se věrnosti k milovanému předmětu zříci. O příčinách této nutnosti nebudu šířit slov; jsouť rozmanité a patří více do oboru chladné rozvahy, kteréž bychom ve slovníku lásky marně hledali. Za to tím spíše tam nalezneme častou průvodkyni lásky:

„žárlivost."

která jest asi tolik jako hořká slupka sladkého jádra. Rozkousneme-li jádro takové neoloupnuté, tuť máme pocit sladkohořký, nejinak než jako když v lásce jsme žárlivi. Žárlivost jest zlá věc. Účinky její řídí se dle letory: Španělka ze žárlivosti zavraždí svého milence, Angličanka usmrtí sebe samu, Francouzka svoji sokyni. Němkyně dostane „weltšmerc" a Češka se pověsí — ale na krk jinému, což konečně jest nejlehčí smrť, jakouž si kdo může udělati.

E. Just.

6.

Modní trojlístek: život, láska a dlouhá chvíle

čili:

Umění, aby se člověk za $^3/_4$ hodiny kapitálně zdlouhavým stal.

Život, láska a dlouhá chvíle jsou tři panovníci světa: láska panuje tyransky, žití konstitučně a dlouhá chvíle zcela populárně. Kdybyste, l. p. a sp. p., chtěli tak laskavi býti a ještě asi $^3/_4$ hodiny žíti a z lásky ke mně řeč mou vyslechnouti, okusíte života, lásky a dlouhé chvíle jednou a touž dobou. Nuže, co jest život? — Život jest nevyhojitelná nemoc, na kterou posud všickni lidé umírali a umírají, a kterou jen těm přečkati lze, kteří se vůbec ani nenarodí. — Co jest láska? Láska jest nic, z něhož každé srdce svět utvoří, ona jest nic, které jest všecko ve všem a všudy, ona jest všecko, které není nic, a toto nic je zdravé pro oči.

Co jest konečně dlouhá chvíle? — Dlouhá chvíle je advokát, který i nejkratší obličeje natahuje; ona jest poustevník, který člověka každou minutu na věčnost pamatuje.

Co jest život? — Život jest kořeníčko, které pro smrt roste. A láska? — Láska jest překlad nadpozemského v pozemské; dříve se překládalo doslovně čili věrně, teď se jen svobodně vzdělává a proto při nynější lásce odpadává slovíčko „věrně."

Co jest dlouhá chvíle? — Dlouhá chvíle není nic jiného, leč společenský důkaz naší lásky k bližnímu. Dlouhá chvíle jest ono podivné zaměstnání, kterému jeden člověk lépe dostojí, než celá společnost. Dlouhá chvíle jest věc, o které nikdo neví co říci, a při které každý ústa do kořán otvírá.

Pohříchu má život dva prostředky na zapuzení dlouhé chvíle, štěstí a neštěstí! Neštěstí nemá nikdy dlouhé chvíle, nářek a bolest taktéž nic, a nejen kdo se směje, ale též kdo pláče: nezívá. — Život, láska, dlouhá chvíle, l. p a sp. p, jsouť egoisté, kteří jen sobě žijí, jsouť egoisté, kteří jen sebe milují; zdaž jste však viděli egoisty, kteří by sobě dlouhou chvíli spůsobili? Život náš jest jen proto tak krátký, aby láska lehčeji věrnost až do smrti přísahati mohla. Dlouhá chvíle jest starší než láska. Dokud Adam sám byl v ráji bez ženy neznaje lásky, zmocnila se ho dlouhá chvíle, a on usnul Spánek z dlouhé chvíle je nezdravý, což Adam též pocítil; neboť v dobu, když spal, povstala jeho žena, a probudiv se, byl Adam ženat.

Při této příležitosti nemůžeme stvořiteli dost děkovati, že ve své nejvyšší dobrotě a moudrosti ženu ze žebry mužovy stvořil. Představte si, laskaví posluchači, čeho by nám od paniček zakoušeti bylo, kdybychom my muži z jejich žeber stvořeni byli! Náš život byl by jedinká rána do žeber.

My máme knihy, jak se může lidský život prodloužit; kdo však nalezne umění k prodloužení lásky?

Člověk si může svůj život pojistit, ale kdo nám pojistí naši lásku?

Život jest léto se slunečním světlem, hromobitím a s psímy dny, se setím a sklízením, s květem a ovocem.

Láska jest jaro plné ranních červánků, zpěvů skřivančích a vůně květin; ale našim nynějším mužům není láska jarem, nýbrž babským letem přes údolí se táhnoucím. Dlouhá chvíle jest zima, která nám nejkratší letní večery v nejdelší zimní noci proměňuje. Proti dlouhé chvíli, proti krysám a zlým ženám máme množství prostředků, které nic neúčinkují. Člověk chodí do společnosti, aby se zbavil dlouhé chvíle, a tak se také stává, on sám sice že nemá dlouhé chvíle, ale jiným že jí působí.

Život a láska! Koho vroucně milujeme, toho nazýváme „svým živobytím" jako onen milující manžel, jenž pravil ku své paní: „Tys mé jediné živobytí; ale mé živobytí mne mrzí." — Dříve se déle žilo, déle milovalo a méně dlouhé chvíle zakoušelo. Dokud ještě lidé 900 až 1000 let žili, milovali se dvě i půl třetího století, což se nám skoro k víře nepodobno býti zdá. Škoda, že již tak není, krásný byltby to čas pro spisovatele románů! V našem obyčejném životě musí se rekyně vzdáti, sice nezbývá spysovatelkyni nic jiného, leč aby se sama zamordovala.

Naše nynější dívky mají i v případě, kdy my se domýšlíme, že jsme dost dobře s jejich láskou pochodili, přece jako dobrý forman páté kolo u vozu, pakli by se něco porouchati neb zlomiti mělo. Láska je skrovným opitím, v němž vidí rády dvojnásobně: třeba již měly jednoho v srdci, přece mají druhého ještě v oku, a často se stává, že jim v též době třetí leží v žaludku.

Staří Řekové představovali lásku a smrt v stejné podobě, jako bohyni Krásu s pochodní. Nynější láska má též pochodeň, ale ne, aby milovanému předmětu do očí, nýbrž do kapsy posvítila. Dříve se uzavírala láska a sňatek ve skrytém loubí, nyní se to děje veřejně v časopisech. Musím také jednou sebe co kandidata ženidla as takto do novin oznámiti:

„Statkář z Prahy, t. j. muž, který svobodný stav statkem svým nazývá, hledá paní za příčinou, aby pokoj života svého ukončil. Není již tak mladý, aby na dnu čili podagra trpěl, ani tak starý, by hrál na „Jiříkovo vidění". Není ani tak hezký, by nesmírně hloupým býti mohl, ani tak šeredný, by nemohl ku krásnému světu se počítati. Charakter jeho není tak zlý, aby nedovolil paničce hezkou panskou držeti, ani tak dobrý, aby několik domácích přátel k sobě zval. Tento svobodný muž mezi 16 a 62 lety hledá paní; poctivý nálezce bude trestán. Při tom se nehledí tak na pozemské statky, jako spíše na peníze, a je-li okrasa nevěstiny duše briliantní, může paní

i okras brilantových a jakých koliv hojnost míti. Je-li hezká, nevadí, je-li též mladá a vnadná, také neškodí, jen když má něžné oči, něžnou mysl a dobré vzdělání, při čemž netřeba, aby měla píhy. Je-li veselá, také dobrá, je-li štíhlá a hezky rostlá, a umí-li hospodařit a rozumí-li domácnosti, nebude též na škodu, a konečně by si svobodný ten muž nezoufal, kdyby co věno některý dům na Příkopech s ní dostal.

Dámy, které mlčet umějí, ať se na muže toho obrátí; nalézti lze jej na cestě, která se křižuje mezi panictvím a zasnoubením, atd. atd."

Hleďte, l. p. a s. p., kterak se teď v životě a v lásce všecko profanuje! Naše společnosti nejsou nic jiného, leč schůzky, kde se cupuje dlouhá chvíle; z velkého kusu dlouhé chvíle cupuje se charpie, jež by se do rány času vložila. Co se začal konversační slovník vydávati, vtáhla se všecka konversace do slovníku. Mluviti teď skoro žádný nedovede; každý umí jen mlčeti aneb žvástati. —

Ještě jedno neštěstí v našich společnostech jsou oni objednaní, tak zvaní „dobří společníci", kteří se tam postaví, aby své kousky odšumařili. Jestiť to věru neštěstí, býti vtipnou hlavou! Cholera a vtip jsou hrozné věci! Tato jsou pak znamení ducha času: Dříve rozhazovali jen boháči, a jen duchaplní lidé byli též vtipni; teď rozhazuje každý chuďas, a každý hlupák dělá se vtipkářem a humoristou. Pak-li dříve někdo k ničemu nebyl, dal se za statistu k divadlu; teď když nějaký hlupec k ničemu není schopen, stává se humoristou.

S vtipem jest to jako s penězi; kdo má mnoho, vydává jen na to, čeho mu zapotřebí; kdo však ničeho nemá, cinká i s tou troškou, kterou si vypůjčil.

Zde jest viděti, že život, láska a dlouhá chvíle vlastně humoristé jsou, jelikož porovnávají nejvyšší věci s obyčejnými. Tak nazývá humor lásku jednou smířením tvorů se stvořitelem, a po druhé jest mu láska zdlouhavou hrou dvou duší, trápících se dlouhou chvílí. Právě tak jmenuje humor život dlouhým dnem, jehož konce se v nadpřirozené ranní a večerní červánky zahalují, a jinde jest mu život dlouhou jitrnicí, na obou koncích zašpejlovanou. Já přirovnávám život i lidi k uzenkám. Lidé a jitrnice zdají se být stvořeni k tomu, by se jim kůže přes hlavu stahovala. Boháči jsou masové jitrnice, učenci a spisovatelé jsou kroupami nabitá jelita, a všickni ostatní jsou krejcarové uzenky. Máme suché lidi a suché uzenky; lidi s křenem a uzenky s křenem. Lidé i uzenky bývají v párkách. U párku lidí snadno lze rozeznati, který je muž a která žena; leč kterak se dovíme u párku vítlí, která mužem a která ženou jest? — Nic lehčího! Která polovice při přetrhnutí více křičí, ta jest na jisto ženou.

Bohužel mají párky jitrnic větší souvislost, než párky lidí, neboť páska, která dvě jitrnic k sobě víže, dělí jen obou konec. Při největší části jitrnic a při nejmenší lidí víme, co v nich vězí. Jitrničky můžeme přetrhnout, bychom se do nich podívali, kdoby ale jediného člověka přetrhl, aby se do něho podíval, nepřetrhl by víc nikoho. Co jest ale nejlepšího při špatných lidech a špatných jitrničkách? Že mají konec tak dobře, jako mé čtení, což zajisté jen vší chvály hodno. — Tak jsem Vám l. p. a s. p., o životě, lásce a dlouhé chvíli četl, a lichotím si, že po celý život svůj budete sobě pamatovat dlouhou chvíli, kterou jste dnes z lásky ke mně přetrpěli.

Přerhof.

7.

Zuby a láska,

čili:

Také srdce — jak kdo chce.

O čem to chce mluviti? — pomyslí si mnohá hlava i mnohá hlavinka. O zubech a o srdci? — Toť se k sobě hodí jako pěsť na oko! — Prosím, drazí pánové a nejdražší krásenky, abyste se v úsudcích svých nepřenáhlili. Zajisté byste se mýlili, domnívajíce se, že zuby a láska sobě podobny nejsou! Chciť Vám na opak dokázati, že zuby a láska pocházejí z jedné fabriky. Já zkusil obého: bolestí zubů i bolesti lásky a vím, jaké znají dělat komedie; a právě proto, že jsem obého zakusil, mohu lecjakés slovíčko o tom říci — ovšem jen mezi námi budiž to řečeno!

Povídal bych Vám o něčem jiném, ale do čeho se pustit? — Na mou věru, nic kloudného mi nenapadá kromě řeči o zubech a o lásce!

A proč bych nemohl mluvit o nich a spolu je porovnávat? Vždyť se na světě porovnaly už jiné protivy, na př. staré panny s okůrkami a hrachovinami, zamilovaní panáčkové s tancujícími medvědy, slečinky s růžemi, učené hlavy s tulipány, krinoliny Bůh sám ví s čím, ba „jisté torecké pán od Holomóca, tak zvaný Ali-Fejf, v hloboké svy koltóře dokázal a po celom světě tróbó svy velehoženy módrosti rozbobnoval, že se dá boben a tróba konc kut porovnat, a že prv před čase řekale ho nás v Čechách a na Moravě bobnom tróbe a tróbám bobne!"

Proč bych tedy já nesměl zuby s láskou porovnávat, any jsou si skoro na vlas podobny jako vejce vejci!! A kdyby nebyly — vždyť mluvím o lásce, a „láska doliny vyrovná, a na hory přenese," dí náš slavný pěvec Kamenický; proč bych tedy nemohla a neměla vyrovnati některé hrbatiny v tomto dnešním čtení mém? —

Ostatně ale hodlám dokázati podobnost zubů a lásky.

Staročeské přísloví dí: „Láska kouše hůř než pes." Jestiť tedy na bíledni, že má láska zuby; neboť čím by kousala? A pak ptám se Vás slavná společnosti, kdo je zde mezi námi, jehož by láska nebyla pokousala? Vida, jak se každý schovává! Každý je tedy přesvědčen, že má láska zuby. A že i zuby lásku mají, nebo-li jinak řečeno, že v lásce jsou, toho nám dosvědčí celé pokolení Evino, jež zvláště ten zlatý zoubek nade všecko miluje. Míním tedy, že mi dá každý za pravdu, dím-li, že zuby a láska jsou takměř dvíčata, byť byly i zuby o několik hodin starší.

Abych tu podobnost lásky a zubů dokonale dokázal, počnu hned od počátku. První zuby přicházejí s velkou bolestí, tak že děti celé noci nespí a pláčí: tak se i láska s bolestí do srdéčka vkrádá.

Pohleďme na mladou dívku, u níž se láska klubati počíná; chodí cela bledá a uplakaná, nejí a nepije, nespí a vzdychá; co vezme do ruky, dělá na opak: polévku přesolí, kávě dá vytéci, a při šití se popíchá. Tu si zakrývá ústa, tu si zas tře líčko, aby matinka nepoznala, že ji někdo na druhé políbil: tu je schovávání a tajného trápení, co to, co to, co to je, že to nedá pokoje? — A proč? Inu — láska dostává zuby a začíná kousat. A prudká to bolest; ta tajená láska; jak se ale jednou osmělí a zjeví, je vyhráno!

První přední zuby obyčejně vypadají a narostou jiné; ale zadní už zůstávají a někdy bolívají tak nesmírně, že je musíme dát trhat; pak zůstane v dásni díra. Tak je to i s láskou. Někdy první láska jen tak o srdce zavadí a po čase vypadne, jako ty krupičí zuby; ta byla dětská. Často ale zasadí se první láska hluboko do srdéčka s třemi i čtyrmi stoličkami, a ta se už těžko trhá, s velikým krveprolitím, ba mnohdy se i kus dásně — chci říci — kus srdéčka vytrhne; a to je potom muzika, když se rána začne podbírat a třebas se až do smrti nezhojí!

Ovšem netrhají se každému tak bolestně zuby; někomu padají při jídle bez bolu, a tak i mnohé mladé srdéčko jest s to, v jednom bále se devětkrát zamilovat, a kdyby přišla desátá láska, vytrhne se těch devět starších k vůli jedné nové též bez bolesti! To je sice jen výminka — ale bohužel! častější než pravidlo samo! —

Dokud máme zuby zdravé, pěkné bílé, pyšníme se jimi a nevěříme, že by se mohly rozboleti, aneb že bychom jich mohli pozbyti. Totéž platí o lásce. Dvě dušinky těší se ze svého milování; celý svět jest jim čísi, s které plnými doušky sladkou blaženost pijí: řekniž jim někdo, že se jejich láska poruší, vydrobí — že jim osud do toho sladkostí naplněného koflíku drobátko pelyňku neb utrejchu namíchá — dají se ti do smíchu, žes blázen. Najednou je ale ovane vítr nevěrnosti, glasura věčných, svatých slibů pukne, srdéčko počne se vyžírat jako chorý zub a bolí, že se může člověk zbláznit. Tu na něj lehne tíž, se srdcem bývá kříž.

Teď se nám maně namítá otázka, jakého druhu as ty bolesti zubů a srdcí bývají?

Jsouť velmi rozmanité! Podotkneme zde jen nejobyčejnějších.

Mezi těmito jest nejčastější rheumatická bolest. Ta se za čas utiší a nebývá tedy zlá. Nu, a koho se chytí taková rheumatická láska? — Víme, jak dlouho trvá: „Sejde s očí, sejde s mysli — dám si klobouček na stranu, na panenku zapomenu —“ a je po bolesti lásky! Takový však člověk, který jednou rheumatickou bolest srdce měl, je na každý větříček chouloustiv a velmi citliv, a foukne-li na něho třebas dost malý vánek krinoliny aneb salupu, byť i na koštěti — tu máš! už ho bolí zase zuby — či srdéčko. Takové rheumatické lásce, povstávající z větru, jakého mnohý nafoukaný panák a mnohá nafoukaná panenka nadělá — aneb z rozehřátí a kvapného vystydnutí, což se často při tanci stává, poněvadž celé tělo, a srdce tedy co kousek z něho též rozehřáto jest — takové tedy lásce pomůže, dá li se jí otcovským právem pro pocení, ale ne bezového thé, — — nýbrž nedopovím, jelikož páni manželé a jejich drahé polovičky bezpochyby vědí, jaký lék dostávali proti podobným rheumatickým bolestem srdce svého.

U jiných bývá láska toliko hypochondrie, t. j. oni jsou klamného domnění, že milují a milováni jsou. Na kom vidí, žeby byl takovým blázínkem a trochu outrpnosti jejich nemoci věnoval, tomu počnou hned celý žaltář svých utrpení předříkávat: že celé noce nespí pro samou lásku, že nějaká neznámá touha jich srdcem vane, že se cítí osamotnělými na světě, že je život mrzí, žeby pro lékaře neb lékařku svého srdce tělo i duši dali, a. t. d. a po každé takové frázi následuje pathetické poukázání na srdce, láskonyvý pohled k nebi, básnické ach! a o!, desatero jiných vzdechnutí, a možno-li i jemné potisknutí ruky a mnoho jiných výrazů bolesti lásky, jež já co nezkušený v tom člověk všecky neznám. To jsou hypochondristé lásky. Podívá-li se ale na tyto churavce rozumný člověk, pozná, že jsou úplně zdrávi, a nezasluhují, než aby jim tu jejich domnělou nemoc srdéčkovou ňákou tinkturou posměchu vyhnal, aneb se jim dal napít vodičky — blamage.

Povážlivější už věcí je, pukne-li glasura na zubu a vyžere-li se. Takový zub dělá v ústech jen partiku: člověk naň nesmí dát nic horkého ani studeného, nesmí jím kousat ani naň větříček pustit, sic začne hned bolet — a to kapitálně, div se hlava nerozskočí. Tak se to má i se srdcem. Pukne-li na něm glasura — totiž ta kůrka neznámosti a ostýchavosti, kteráž jedno srdce druhému cizím činí — pukne-li ta glasura, počne se poklid srdce kaziti a podžírati. Přijde-li na takové srdce cos horkého, jako vroucí láska, počne boleti; přijde-li na něho něco studeného, na př. netečnost, nevšímavost s druhé stran, bolí také; a dotkne-li se ho něco tvrdého, jako nepovolnost otce neb matky, odloudění, nevěrnost aneb jiná tvrdá strana, bolí opět, a tak je s ním usta ičná bída. — Co s takovou láskou? Co s takovým zubem? Nejlépe je, říkávají, s ním ven, vytrhnout jej. (Ale ty jemináčku, kdož dá zaň jiný?) Někteří té rady uposlechnou; dojdou k doktorovi a dají si zub kleštěmi neb pelikánem vytrhnout. Ale pro Bůh! jaká to bolest! Mnohý až pěstě zatíná, křičí a omdlívá při té operaci a trpí radši jednu hroznou ránu, aby se druhé ještě hroznější uvaroval; a tu je teprv otázka, přestaneli po vytrhnutí všecka bolest? Mnohdy ranlék přetrhne zub a nechá tam zlý kořínek, jindy roztrhne dáseň a často udělá člověka mrzáka do smrti. — Nu, a počíná-li láska zdravé srdéčko vyžírati, což učiní tatínek nebo matinka, tito nejbližší lékaři v podobném případu? Popadnou kleště své železné vůle, běží k dítěti a z. čnou po dobrotě: „Ukaž, dceruško! který je ten bolavý zoubek? — Dceruška ale dá se do pláče, nechce, bojí se, vidouc doktora schovávati vzadu nástroj, jenž jí má zoubek bolestivý, ale přece milý, tu mladou — lásku vytrhnouti.

„No! jdi, jdi, bláhová! neboj se! já ti nic neudělám, jen se tam podívám!“ chlácholí otec neb matka co doktor; zpečuje-li se dceruška ještě, nastoupí násilí, děvče — musí se svým bolavým srdéčkem se ukázat, ústa lásky otevřít, a mladý ten zoubek, ta nevinná láska, jenž by později snad sám od sebe boleti přestal musí ven! musí! není nu pardonu! Děvinka chuďátko omdlévá, prosí, že nemůže být bez té své lásky živa, že se utrápí — nic naplat! Tatínek si umínil, že láska musí ze srdéčka ven — a basta! Děvince lásku vytrhl, zmařil — ale bolest lásky, ten kořínek trpký v srdci nechal, a ten píchá, a loupe ustavičně, béře očím spaní, tváře blednou a hubnou, a srdéčko pomalu chřadne, až — dochřadne. To pochází z nucení ku trhání zubů — apropos — lásky.

Mnohá dívka ovšem nenechá se k tomu nutit, dáť si s kuráží lásku svou vytrhnout, aneb ji vylomí sama; — a proč by ne? Vždyť má bohatou naději, že, dá-li pán Bůh, naroste jiná.

Naopak je jich na sta a na tisíce, jež raději nejkrutější bolest snášejí, ano raději smrt podstupují — ale to jen tak špásem — než by si zuby trhat daly. Zub ale bolí a bolí, až to všecky kosti a žíly proniká. Jaká tu pomoc? Stává tu mnoho medikamentů, o nichž rádcové tvrdí: „probatum est,“ a sice jsou tyto: kapky, prášky, mastičky,

vodičky, pilulky, pijavky a v nejnovějším čase tak, zvané plombírování čili vycpávání. Jak kde zubům pomohly a ještě pomohou, nevím; to ale mohu na svou poctivou duši tvrdit: proti bolení srdce že malého účinku mají.

Dívčinka dostane na př prvně bolení zubů, — t. j., ponejprv se zamiluje; láska ji moří, suší, atd. atd., a holka si ji živou mocí nechce dát vytrhnout, ačkoli rodiče, tetky a kmotry dokazují, že ven musí. Co tu činit? Přijde maminka a pomaloučku vlaží jí to bolavé srdéčko kapkami marných domluv, výmluv, přímluv, pomluv, námluv a ještě jiných-mluv, ale nadarmo; — srdéčko bolí dál! Přijde tatínek; ten už má ostřejší prostředky: dává prášky vyhrůžek, přikládá visikatory a dává užívat pilulky vydědění — ale nadarmo; — srdéčko bolí dál! Přijde kmotřička, opakuje dřívější medikamenty a radí pak dukátové a stříbrné masti jiných ženichů.

Konečně připlazí se co krvo- či peněžožíznivá pijavice nějaký vychrtlý, vysušený a plesnivý namlouválek, a svou dotíravostí, podlízavostí, vůbec svým bláznovským nadskakováním a až hrůza komplaisantním chováním zakousne se do toho ubohého srdéčka, div že mu krev nevyssaje.

Ale srdečko provádí navzdor tomu všemu svoje smutné kumšty čím dál tím hůř. Ubohá děvinka! Co má počít? Doktora, kterýž by ji jistě a v brzce uzdravil, toho jí nechtějí dát, jiného ona zase nechce, vědouc, že ji nepomůže, a tak se musí — musí trápit, až se utrápí.

Teď nastává otázka, mají-li se zuby a láska dát trhat čili nic? — Zodpovědění této otázky ponechávám důmyslu a zkušenosti velectěné společnosti. —

Řekl jsem již, co pochází z bázně a z odporu proti trhání zubů; vypočtu ještě, jakých následků má za sebou opak, totiž chuť k této operaci.

Dívky, které si rády dávaly zubů trhat, stanou se v krátce kolozubými. Poněvadž ale bez zubů nechtí a nemohou být, a v stáří už jiné nerostou, koupí si falešné a dají si je zasadit Tyto falešné zuby bývají někdy z kosti slonové, někdy ale z kosti prašpatné, vždycky ale se zlatým vroubkem; nesmí se však jimi kousat. — A ty divenky, jež si už tak mnoho lásek ze srdečka vytrhaly, nedělají to jinak. Srdéčko jejich počíná stárnout, slábnout a dostává důlky právě jako jejich tvářičky, není-li zubů, ale lásku by přece ještě rádo; neboť ženská — jak se jeden výtečný spisovatel vyjádřil — je jen k milování stvořena, a lásky je jí potřeba, jako člověku zubů. Vypomůže si tedy láskou falešnou, či jinak po sprostu řečeno: Když se už byla dost mladíků za nos navodila a milkování s ní jinochy omrzí, vyhlídne si nějakého panáka, ať je už škaredý jako strašidlo v zelí, starý jako Methusalem, hloupý jako Janek z Erbenových pohádek, obratný a bystrý jako sochor v pytli — takového si někde narafičí a — za toho se vdá! notabene, je-li pěkně zlatem nebo stříbrem fasován. A udá-li se, že se musí takový párek někde v společnosti představiti, — tu to jde jako ze slabikáře: „Má drahá, milovaná ženuška," „můj drahý, milovaný mužíček," tak že by mnohý řekl, že se ti dva lidičky vzali z nesmírné lásky; kdo to ale zná, usměje se a řekne v duchu: „Falešné zuby — falešná láska!"

To se ale poštěstí jenom zřídka; mnohá dívka nemá na falešné zuby kupidel, a tu si dá ten zbytek svých vydrobených zubů plombírovat. Já sice nevím, jak a co je to vlastně to plombírování, ale slýchám, to že se zub tak ledačím zalepí. A neuloví-li sestárlá panna ňákou tu falešnou lásku a vsadí si do děravého srdéčka také ledacos: zamiluje se buď do psíčka nebo do kočičky, aneb do kávy, nebo do rosoličky, anebo, což nejhroznějšího — počne psát verše. Aby však z mého povídání a z dlouhé chvíle někoho zuby nebo srdéčko nerozbolelo, končím s přáním srdečným, by rovněž jako zoubky tak i láska ve všech srdéčkách spanilomyslných posluchaček i posluchačů glasury nepozbyly.

Vojt. M. V. Bělohrobský.

8.

Přestrašné a překurážné rozjímání o strachu a o kuráži.

Mnoho a velice, vysoce a hluboce vážení posluchači a vážené posluchačky!

Jest-li mne zrak neklame, sedím já tuto naproti vám a vy tamto zrovna naproti mně; já hledím na vás, a vy na mne, a jak se mi zdá, domýšlí se každý z nás, že má k tomu své podstatné příčiny. Vy byste bez pochyby dnes hrozně rádi slyšeli ode mne cosi moudrého a hezkého, já pak bych zas vám ukrutně rád sdělil: pak-li toho ode mne čekáte, to že se nehorázně mýlit ráčíte, neboť od těch dob, co jsem zaslechl, že už i naše krasotinky do té světovládné politiky míchati se počínají, a že slavná pražská rada vzdor upřímnému: „Mene tekel ufarsin" německých žurnálů co nevidět našemu slabému pohlaví velmi silnou universitu zaříditi obmýšlí, — věřte, od těch dob nejsem s to ze své karyatidenkotrby ani kouska poctivé myšlénky, neřku-li humoru, vykřesat; a octnu-li se dokonce náhodou v takovémto kruhu utěšených růžinek: hu! tu se zachvěje osrdí mé jako nějaká římská stolice, a polekaná duše spustí volky nevolky srdcelomnou jeremiádu: Kamráde, už je zle! Vysoké školy dívčí za dveřmi, a ty ještě pořád poskakuješ co svobodný srnec po vlastech, po krajinách, a nikdo ani špetka vyhlídky, že se před masopustním úterkem pod pantofel dostaneš! Nu, a nejde-li to teď, což teprv potom, až tě každé chvíle některá z našich vlastenek bude moci požádat, bys jí do památníku třeba — Karnottský theorém vypočetl! — „Ty můj Bože! to je strašpytel! zašeptnou snad některé z přítomných malinových rtíků a já — řeknu: Jsem! Strašpytelství je už jedenkráte v modě: — je-li pravda, páni vlastenci? No, a „plavat proti módě že je hůř, než proti vodě" — toť zpívával už náš nebožtík Rubeš! — Ať jsem takto vašim láskám sedící své stanovisko drobet poobjasnil, nebude snad také zle, vyzpovídám-li se hned na počátku, který šotek mi to napískal, bych dnes vaší drahocennou trpělivost — svým rozštemovaným humorem jak náleží na vidličky nabíral.

Jakožto věrný Čech a statný „Sancho Pansa der Coruna Ceska" čítám pravidelně každého božího rána hned na lačný žaludek veškeré čerstvé „listy", jenž přes noc vypučely, a tak se stalo i ondyno, že za jistého pěkného a jasného jitra první paprslek blankytného oka mého padnul na bublající kafemašinu, a ten druhý na následující zajímavou drobnou zprávu:

„Boudy na Karlovu náměstí nebudou přece ještě strženy: německé myši nemusí míti tedy ještě

strach o byty.“ — Hm, hm! to zní trochu šilhavě: což měly již kdy u nás německé myši strach o byty?! Ano, kdyby tam stálo, že opice nemusí míti strach o přístřeší: to bych si už dal spíše líbit, ba já bych chválil toto konservativní smýšlení rady pražské již z té příčiny, ano je mi v skutku těch ubohých zvířátek líto, jež zvláště od slavného přivandrování P. T. pánů buršů velmi zhusta, asi jako v Turecku psi — po ulicích pražských se potulují, tudíž nad míru jakéhosi místečka zapotřebí mají, kdež by se časem svým pro mne za mě třeba i nějaký „Turnverein“ zaříditi dal! Turvereiny? aj, aj! a k čemu máme těch v Praze zapotřebí? Nu, bezpochyby proto, by ta laciná kultura drobet síly, a potom také trochu čerstvé kuráže na další svou cestu nabyla. Víte, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, co kuráž je? Abyste si dlouho hlavy nelámali, povím vám, že je kuráž předně největším protivníkem strachu, a za druhé nejvěrnějším přítelem plné kapsy, tak že mi nikterak nechce rozum Gallovy kraneologie pod vousy, dle něhož prý se kuráž zdržuje v čele, t. j. na jednom, a strach v patách, to jest na druhém konci naší existence! Možná ovšem, že za onoho času to s námi opravdu tak vyhlíželo — než jakmile pan Gall as před tolikem a tolikem roků světu dokázal, že se ta pravá kuráž jen v dobrých nohách nalezá, — nemůže a nemůže žádný lidský špiritus po dnes aufenthaltsort strachu vyskoumat. Pročež ho necháme i my běhat, kde se mu zlíbí, jako ruská policie Bakunina, a podíváme se raději na to, co ještě běhat neumí, totiž na děti. Dítě sotva že dá světu první dobrýtro: pláče — a proč? Strachy! Je-li srbské, má strach, by se nestalo Turkem; je li maďarské, má strach, že bude muset jednou do raichsrátu; dítě německé se bojí, že zůstane věčně filosofem; polské se bojí, že nebude smět ani umřít; a dítě české konečně má strach, že to nepřivede ani za kaprála. — Dítě roste; je-li sprosté, stane se z něho kluk, je-li nóbl: púbrle, a má-li drobet ostřejší jazýček: holka. Kluk, púbrle i holka, vše to musí buď do institutu nebo do školy; a zvlášť ty ubohé české děti si to teď s těmi školami přenáramně zbryndaly. Jak nás pan Davidbót, Kolatschek, paní Bohemie a trumpetka Abendblatt denně ujišťují, opouští prý veškerá púbrlata německou Prahu s českými školami, by za hranicemi za naše zlatky cizího bilduňku a genialnosti nabyla; z púbrlat se stanou mladí pánové — z mladých pánů velcí páni — a z našich kluků „ad majorem culturae gloriam“ lokajové! Jediné naše štěstí je, že se ta 6tiletá lhůta pomalounku blíží ke konci. Bože, kdyby tohoto proroctví nebylo, už by nejméně půl Německa strachy o naši budoucnost bylo umřelo! Co se toho umírání strachy týče, tož přišlo ve světě také nyní jak se patří do módy. Redaktoři umírají strachy před nastávající tiskovou svobodu, tatínkova kapsa umírá strachy před nastávajícím masopustem, maminčina dceruška před tatínkovou kapsou, pražští pulbíři před národními vousy, a my všickni vespolek umíráme za každé minuty strachy, aby se nám naše desetníky v kapse nerozplynuly, jako máslo na slunci!

Nicméně však dějou se na tom hrbolatém světě přece ještě chvilkami věci, z nichž se dá soudit, že ten arcityranský strach není posud všeobecným potentátem, a že se dosud, alespoň v některém koutku tohoto slzavého oudolí, zbytky nebožky kuráže udržely. Že jsme v myšlénkách v Praze, rozsvítíme si lucernu a budeme ji hledat po pražských ulicích. Hle tu máme chrám naší Thalie; je právě neděle, anebo čtvrtek, tudíž z boží milosti pro nás otevřen Chvala Bohu! už jsme tam! A teď pozor: orchestr něco zahraje, což má právě jen tak začátek a konec, opona vyleze, a teď se hraje! Světe, světe! pozastav se, vypul oči a přiznej se: Ne, takovou kuráž, jakou mají naši herci, náš pan režisér, ředitel a naše publikum: tu jsem na mou duši nikdy neviděl! Ba, ten svět vůbec ještě mnoho neviděl, co mi tak časem vídáme! On neviděl na příklad zajisté jak živ, že se může stát ze zvoníka ministrant, a z páně Zajícova etablissementu celá menažerie; neboť sotva že tam toho ubohého českého lvíka přestane kolečkovaná brůna polechtávat, allou! už se na něj kavka přižene! Brrr! to jsem se lek'! a víte čeho? té své vlastní kuráže; prosím vás, l. p. a sp. p., jak snadno by mne mohl někdo mir nix tir nix „k pořádku“ volat, a já — já bych se musel chtě nechtě nejmíň hanbou propadnout! Ono to propadnutí není arci letos nic zvláštního, avšak když se člověku taková-hle čarokrasná majorita vysměje, toť není zajisté také ani dost malinko potěšitelné; a pročež vraťme se kurážně k našemu strachu. Já se sice velmi málo pletu našim kráskám do šití, pletení a háčkování, leč přece bych si troufal bez velkého namáhání hezkou litanii strášků jejich sestavit. Moh' bych se na příklad zmínit jen o tom klepání srdénka, jež zajisté každá ze spanil. p. si představiti dovede: když je již 9 hodin pryč, na Žofíně velká beseda, a krejčí se šaty posud ještě přes hory a doly — anebo, když je už tři čtvrtě na jednu s půlnoci, kolkolem hlučný ples, a krásná donna není posud ještě ani na jeden tanec zadána!! — Tak bych se mohl na příklad zmíniti o těch myškách, jež roupají v hlavince 26tileté Judity, k vůli níž se ještě žádný Břetislav fotografovat nedal; — než blahoslavený Břetislav! ten mě vytrh'! — — Tedy: že měl i slavný Břetislav strachu na vértele, je již také dokázaná věc; či se to může a smí nazvat kurážíí: zalézt do peřin, celý den ani nos nevystrčit, a teprv v noci, když je tma a „když měsíček spanile svítil“ — vstát a jako nějaký student na kalandu si vyjít? Toť bych já už musel být ten arci — pra—nejkurážnější chlapík! Neboť hleďte, já nevlez' do peřin, alébrž za stolek, já neschoval nosu svého — ale směle, jako nějaký president, povystrčil jsem jej světu vstříc, nedbaje nic, zda li mi tento k němu ještě nějaký nepřidá; já nečekal, až bude tma — rozžal jsem si ještě dvě millykerzy — s otevřenou přilbou — bez brnění a patrontaše pustil jsem se se smrtelným strachem, jaký do zápasu, a s tím nejsmrtelnějším strachem, jaký kdy smrtelnou náturou konstitučního občana roku tohoto lomcovati mohl, tážu se vás laskaví posluchači a spanilé posluchačky: Vyhrál jsem?! — — —

9.

Člověk a houby.

Člověk a houby! — totě krásný, poetický nápad! — že ne, moje spanilé posluchačky a laskaví posluchači?

Nechce-li Němec v přátelském rozmlouvání druhému něco věřit, řekne: „Warum nicht gar!“ Čech má však v takovém případu svoje: „E houby!“ a nebo, když tomu chce nějakou váhu dát, řekne: „houby s octem!“

Na první pohled zdá se to arci trochu jednoduché — nebo abych s barvou vylezl: trochu sprosté — ale tomu není tak.

Houby s octem jsou ryzce, a dle mého zdání jsou ryzce jídlo pro řádné tabule — jsou jedna z těch nejlepších komposic kuchyňského umění.

Aha! — pan humorista je dozajista břichopásek nebo lahůdkář — bude si mnohý z drahocenné společnosti mysliti; ale na mou čest, já nejsem kvítek s toho věnečku a nedovedu břicho pást — nanejvýš trochu napájet. Ano, víno miluju, nebo láska k vínu jest mnohem šťastnější než láska k děvčeti. Kdo miluje děvče bez naděje, najde útěchu u starého vína; kdo ale víno bez naděje miluje, nenajde útěchy u starého děvčete. Na důkaz, že nemyslím na lahůdky jenom pro svůj jazeček, ale že celému světu přeju, budu především houby rozdávat, jmenovitě: koloděje, koroptvičky, kozí brady, václavičky, lišky, minářičky, špičky, žampiony, muchomůrky a podmáslinky.

Koloděje dám panenkám, neb ony bývají rády v kole; nejvíc těchto hub musím dáti ale gardedámám, nebo ty dávají pozor, co se v kole děje.

Mnohý milující střelec vyjde si na místo houby na besedu, aby dívčí srdce postřelil; časem se to ale nedaří, — zvláště když ten milý střelec takhle nějakých dvacet let střílí — ale pořád jen pánu Bohu do okna. Aby ale z houby přece jednou něco přinesl — dám mu houbu korotvičku.

Za nynějšího času chce míti každý mladík vousy — kupuje si třeba pomade du lion, aby dostal přes noc bradu vousatou. Škoda peněz za pomadu! — a co při všem nejhoršího, může se stát neštěstí; neboť zkušenosť nás učí, že si někdo chleba, místo máslem, omylně touto pomadou namazal, jen kousek toho snědl — a přes noc prej mu již vousy z krku čouhaly! — Takovému po vousaté bradě dychtivému panáčkovi dám jiný prostředek — dám mu houbu, totiž kozí bradu.

Študenti, to bývají švarní hoši — nota bene, když vedle svých jiných lásek také naši milou vlast kouskem srdce milují — těm dám václavičky; neboť smutně jindy koukal študent, když sv. Václav přicházel, prázdniny se ukončily, študentský ferialní román doklepával a ubohý študent přišel do duševních mučíren, jenž se školy nazývaly. Václavičky nás upomínají na Svato-Václavské lázně a tím na jedenáctý březen roku 1848, na slavné jmeno sboru „Svornost“, an se sbor tento z počátku „svato václavské bratrstvo“ jmenoval. Jedenáctý březen a Svornost věčně žíti budou v dějinách naší vlasti a každého pravého Čeha. Reventlov a Pik vyučovali Prahu theoreticky, jak by mohla dobré paměti dosíci; to samé vyučovali jiní o letnicích prakticky. Škoda že se nedá Reventlovovy methody i u těch použít, kteří na svůj rod a na krev i jazyk zapomínají! Těm by několik lekcí neškodilo a posluchačů by mohlo být — až hanba povídat.

Ona methoda, totiž bombardování, měla mnoho posluchačů a byla pro národnost v pravém smyslu praktická. Všem, jenžto na svatodušních událostech příčinou byli, dám houby lišky, neb jen proto se národ český zatracoval, aby se vidělo, že je šlechetný.

Těm, jenž rádi jiné lidi očerňují, dáme mlynářičky.

Kdo rád hází kudrlinky a s jinými šprýmy provádí — sám však nerad vidí, když s ním někdo šaškuje, a pak jsa rodem Čech, česky mluvit nechce — ten dostane špičky.

Žampionů bývá málo, ty necháme kuchařům; muchomůrky pro nás nejsou, ty podáme ničemníkům, totiž utrhačům, ramenářům a jiným hanebníkům.

Hospodince ale, kteráž, jak Rubeš praví
— poslední jde spát,
a zas ráno první vstává,
která vždy má co dělat —
takové podáme podmáslinky.

A však — kam to zabíhám? „Člověk a houby“ byl můj záměr; bezděky jsem trochu s cesty sešel, ale to nic neškodí; stranou se dařejí houby nejlépe.

Nestojí-li svršek houby za nic, jest ostatek jistě daremný, a tak jest to také s člověkem; — nemá-li dobrou hlavu ostatek za mnoho nestojí. Po dešti rostou houby nejvíce — po ourodném roce žení se také více lidí.

Muchomůrka je krásná houba, její purpurová barva kryje ale jed; takto kryje také purpur často jedovaté srdce lidského velikána.

Některá houba miluje temnotu a chládek; mnozí lidé, jmenovitě v Tyrolsku, jsou tomu též rádi, když lid zůstává v temnotě, a připravují rádi, jako někdy slavná policie, jiné do chládku a nebo na výslunní některého hradu.

Člověka chrání deštník před lijavcem, mnohé zvíře chrání v tom ohledu houba; houba je takořka deštník zvířátek.

Některé houby rostou vedle sebe, tak že jich najde člověk celá hejna, jiné houby rostou po různu, mnohý člověk miluje samotu, jiný zase společnost.

Jindy hledal Diogenes lidi ve dne s lucernou a žádného nenašel, teď hledají baby ve dne houby ale bez lucerny — leda že jim při tom místo knotu jazeček pomahá — a dost jich naleznou. Babička nese z lesa košík plný hub a nic při tom neříká; zamilovaný člověk si nese také někdy košík — v něm nejsou sic houby, on si ale přece myslí: „E houby!“ Dobré houby se hledají — dobří lidé také. Špatná houba vydrží déle, proto že ji žádný nechce — špatný člověk je obyčejně déle živ, nežli dobrák. Houby rostou jenom v letě — láska kvete v mladosti.[1]

Právě při slově láska mne teprvé napadá, že jsem ještě o lásce nic neřekl, a láska je přece živel každého čtení — každé besedy. K pořádné lásce patří vůbec všechny živly: povětří, voda, oheň, země. Dokud nás děvče nevyslyší, lítali bychom povětřím; když nás vyslyší, šli bychom pro ni skrz vodu a oheň; když si nás konečně vezme, přejem si býti pod zemí.

Také mi napadá, že jsem našim spanilým dívkám mimo koloděje žádnou houbu nepodal. —

Dívkám, o nichž Rubeš tak krásně pěje, že jsou:
Nevinné co holubinky,
co včelinky bedlivé,
pečlivé a stydlivé —
které věnčí junů meč,
které pějí české písně,
které vnadí českou řeč —
těm bych neměl dárek dáti, an bych pro ně život dal? Dívkám tedy našim českým — jež také jindy nežli v českém bále a o několika besedách náš mateřský jazyk milují — těm provolávám s vřelým srdcem — holubinky.

Včas mi však již napadá, že si někdo v duchu myslí: „E houby! ten humorista s tou houbovou humoreskou dělá dlouho!“ — proto já raděj končím. —

Dr. A. Gabriel.

10.

Život lidský a gramatika.

„Jaký to hloupý název!“ slyším vážené posluchačstvo se durditi. „Čtení o gramatice! Což pak je naše beseda nějakou školou?“ Prosím, poshovte jen! I já mám tu prošluklou gramatiku *v žaludku*. A víte proč? Poněvadž jsem ji neměl *v hlavě* a tudíž jsem, co nadějný principista panem profesorem tučnou husou obdařen byl. Od té doby se na tu gramatiku slobím jako *český spisovatel*, a proto se nemusíte obávati, že Vás gramatickými formami nuditi budu. Chci Vám jednoduše ukázati podobnost gramatiky s lidským životem. Ano, laskavé posluchačstvo! Lidský život není nic jiného, než veliké, zde skvostné, tam neúhledné vydání gramatiky, při níž poslední kapitola schází. Neboť poslední kapitola této gramatiky leží pod zemí — v hrobě; a tam se ještě naši gramatikáři neodvážili.

Nejprvnější částky mluvy jsou *písmena*. Tato pak dělíme *v samohlásky a souhlásky*. V životě lidském jsou písmenami lidé; tyto pak rozdělujeme *v ženské a mužské*. *Ženské* jsou samohlásky, nebo tyto chtějí vždycky, aby *samy hlasem* svým opanovaly bojiště. My *mužští* jsme *souhlásky*, nebo, jest-li s náhledy ženskými *nesouhlasíme*, stává se v gramatice našeho života pravá *židovská škola*, již ani Syblo-Budingro-Schwammelovská učená akademie do pořádku nepřivede.

Celá gramatika dá se rozděliti na tři části: *v zvukosloví, tvarosloví a skladbu*. Zvukosloví jest částka velmi důležitá, o které se až dosud naši gramatikáři hádají. V životě lidském, spanilé posluchačky a posluchači, mají taktéž často *zvuky oslovy* velmi velikou váhu, takže mnohý moudrý náhled přehluší a potlačí.

Tvarosloví jest nauka *o tvoření slov*. V životě lidském jest to *patolisačství a podlísavost*, která často *tvoří oslům* pohodlné a bezstarostné žití, takže se jím mnohá moudrá hlava ukláněti musí.

Hlavní částky řeči jsou: *hlavní slovo, přídavné jmeno, číslovka, zájmeno, časoslovo čili sloveso, předložka, spojka, příslovce a citoslovce*.

Hlavní slovo v životě lidském jsou — *peníze*. Ty jsou vskutku tak *hlavní*, že u mnohého i hlavu nahrazují. Nebo kdybychme dali na váhu nynějšího světa plnou *hlavu* a plnou *kapsu*, jest to zrovna tak, jakobychom vážili kilogram a centnýř. Chce-li někdo pod střechu stavu manželského vstoupiti, tu jsou *hlavním slovem* — peníze, *nevěsta* pak — nahodilé *přídavné jmeno*, jež bývá tím vítanější a váženější, čím *vážnější hlavní slovo* s sebou přináší. —

Živá číslovka jsou naši *akcionáři a obchodníci*. Tito nejraději *addirují*, zvláště přichází-li to již *do tisíc*. Má-li to ale přijít *k odtahování*, zavrou svůj krám a *odtáhnou* sami. Při *dělení* se obyčejně nepohodnou; a než co podniknou, tu dnem a nocí *kombinují*, jakby nákladní kapitál *násobiti* mohli. Arciť bývá dost často posledním jejich počtem — *počet řetězový*, jenž jim skrz celé jejich *poměry* nepředvídanou *čáru* udělá.

Zájmenem v životě lidském jest — *protekce*. Byť si byl člověk svými zásluhami a vynikajícími vlastnostmi sebe většího jmena vydobyl, nemá-li onoho všemocného zájmena — protekce nějakého vysoce postaveného pana strýčka, nepořídí ničeho. Přijde jiný, třeba *bese jmena*, pan protektor postaví se mu *za jmeno* — a ejhle! služba v kapse. —

Časoslovo čili sloveso zastupuje v životě lidském tak nazvaný *duch času*. My v Čechách máme ale dvojí *čas*; s malým a velkým Č. Duch tohoto posledního *času*, jenž vzdor svému velkému Č pravým jest pidimužíčkem s vypůjčenou hlavou a s nohama z rakouských bankovek slepenýma, duch toho Času jest samá *krása* a nachází tudíž u všech německých esthetiků velmi vřelé *zastavovatele a přívržence*.

Časoslovo jest základ veškeré mluvy. A však jako ti páni, jenž o časoslově *nejvíce* mluví, jeho podstatu *nejméně* znají, tak i to, jimž každé druhé slovo jsou *potřeby a zájmy časové, nejméně* je pochopili a znají. — Význam časoslova jest *trpný a činný*. Nu, a ten duch času, jenž k nám od rýnských luhů vane, jest taktéž všemožně *činný*, abychom my i na dále *trpnými* zůstali. Avšak, my bohdá *ukazovacím způsobem* dokážeme, že *způsob* jejich manevrů, a byť sebe více *spojovacím* byl, na našich „tvrdých lebkách“ se roztříští. *Neurčitý způsob* posavadního našeho jednání promění se *v imperativ, a přítomný čas* zbudnje nám na základě *minulého času* lepší *budoucí čas*. —

Předložek jsme zvláště za našich dob velmi mnoho zažili. Skoro každým dnem čteme o nějaké velké *předložce* čili *předloze*, jež mají sice měniti dosavadní poměry, jež ale mění jenom jejich *význam*.

Předložky řídí *pády*; dej Bože, aby tyto naše velké předložky žádných *pádů* nezpůsobily. Proto by bylo nejlépe, aby napřed o nějaké *předložky* bylo postaráno, na nichž by se pak všecky podobné *předlohy* jistě postaviti mohly.

Spojkou má nám býti v našem politicko-socialním životě pověstná *kultura*. Jen škoda, že tato spojuje vždy jen větu *hlavní* s větou *poboční*: nám pak už více se nezdá, abychom stále jenom *podřízenou větu v souvětí* lidské společnosti tvořili. A proto, dokud tato kultura nestratí svůj *záporný* či *odporný* význam a nebude spojovati *stejné* se *stejným*, nebude už asi nikdy více *silnou spojkou* národů.

Pravý všudybyl *v oboru* gramatiky jest *příslovce*. V dost maličké větě vyskytují se jich celé tucty, ana přicházejí mnohdy i na *nejprvnějších* místech. Každý jistotně napřed ví, co v životě lidském místo příslovce zastupuje. Jest to — *hloupost*. Tato má v životě lidském tu zvláštní privilej, že se na každé místo *vetře*. A dost často vidíme hloupost na prvním místě paradovat, ačkoliv nemůže nikdy své *dlouhé uši* zapříti, a byť je i do samých *zlatých futrálů* zavříti se snažila.

Citoslovce jsou *písně lásky*, nazývající se tak, jako „lucus a non lucendo.“ Písně lásky, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, jsou jen *slova o citu*, kterýž básník teprv u *čtenáře hledá*. Není se ani také co diviti; nebo láska sama nebývá nejvíce nic jiného, než *hesounká a sladká slova* z rytířských zamilovaných románů a novel s věčným refrainem: „ach“ a „oh,“ s nastudovanou mimikou a deklamací, jež by ani naší první milovnici na *budoucím* národním divadle hanbu nedělala. Láska, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, jest *komedie*, v níž dva mladí lidé *hrajou* titulní úlohy. *Tragický* moment toho divadla jest pak — *svatba*.

Jestliže se člověk poněkud těmi haldami *slov* probral, půjde *k větě*. Věta, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, jest *stav* manželský. V každé větě jest *subjekt* či podmět a *predikát* či — výrok. Subjekt ve větě stavu manželského jest *muž*, a predikát jest — *žena*. Subjekt ve větě jest to, o čem predikát vypravuje, že něco *činí* či *trpí*. *Ženušky* sice pilně sobě vypravují, co mužští *činí*,

nikdy ale, co *trpí*. Dokud jest věta stavu manželského *prostá*, je ještě hej! Tu panuje mezi subjektem a predikátem aspoň jakás takás zevniterní harmonie. Když se však věta stavu manželského stane *složenou* a mimo subjekt a predikát vícero *přívlastníků a určování* přiroste: tu nastane pro subjekt pravý kříž. Pak mu nevypravuje jeho predikát o ničem, než o těchto přívlastcích a určováních, takže chudák v skutku ani *určitě* neví, zdali *vlastní* hlavu na ramenou nosí.

A tak celinký ten život náš jest jen velký úryvek z foliantové gramatiky. I tato naše beseda jest fragment z jedné její kapitoly. Naše spanilé dámy jsou totiž a zůstanou vzdor všemu **vy-** a **zatáčení** *epitheta ornantia*. Vy pak, pánové, vzhledem k účelu i prostředku musíte již zůstati — *epitheton necessarium*. A já? — Já jsem *měl* býti *instrumentalem*, já, jenž Vás měl poněkud *pobaviti*. Avšak se obávám, abych se nestal *accusativem*, na nějž by se *přechodné* Vaše časoslovo: „Nechcem tě více slyšeti," vztahovalo; a proto raději končím. —

Karel Adamec.

11.

Stručný zeměpis Čech.

(Učená přednáška.)

Mluvím k obecenstvu národnosti německé, k synům národa vyvoleného, jemuž jedině dáno jest, aby rozuměl všemu, co jest a co není. Mohu tedy tím stručněji jednati způsobem toliko německým učencům zvláštním, od nerozumných lidí povrchním jmenovaným, jelikož vím, že všemu porozumíte rychle a právě tak, jak chci.

„Synu, pojď a uč se moudrým býti," pravím k tobě, žáku můj, s nějakým svým krajanem Amosem Komenským, kterého by Češi rádi co svého krajana nasnacili, jako učinili již s mnohými našimi velkými muži, s Goethem, Lutherem, Kurandou, Rübezahlem a jinými. Pojď a uč se, nebo ač máš co Němec nesmírně vnímavou, důmyslnou a filosofickou mysl, čímž se od ostatních národů zcela liší, přece bys zůstal troubou, kdybys se neučil. Jen se podívej na německé venkovany v tak mnohých krajinách, jsou sice dle rodu filosofové, že ale neměli příležitosti, aby se učili, zůstali přece hloupými. Bez poznání země a lidstva neobejde se již ani korrespondent do vídenských časopisů, ani kreslíř karikatur, uč se tedy znáti Čechy. Učit se musíš, tedy se uč. Psát mou přednášku nemusíš. A teď probereme „Zeměpis Čech", abyste věděli, na jaké půdě ten tak zvaný slavný „český dějepis" vyrostl.

§. 1. Království české čili provincie česká patří sice k Německu, jest ale nejmizernější jeho částí, které by se Němci rádi zbavili, což ale nejde již proto, že jsme příliš outlocitní a dobrosrdeční, neboť nevíme, co by bez nás dělala. My se sice s Čechy zahazujeme, což by ale bylo z nich bez německého ducha; teprv německý duch vytahuje jakýs spiritus z nich, jako francouzský voňavkář z nejhnusnějších látek voňavky vyrábí. Je vám to divná země, ty Čechy; pomyslete sobě velikánský močálovitý dolík a kolem dolíku toho hory a kopce, a máte je. Na německých mapách najdete je u prostřed Evropy, a sice u prostřed Německa, kteréž se vztahuje 1½ míle od Paříže až ku Čamčeratce, páté to vesnici od konce Kamčatky, kdežto pak již nalezají se Slované a bílé lišky, kteréž sice honit, nikdy však poněmčovat nebudem — leda až jak by se ukázalo. Dolík, Čechy nazvaný, je proto uprostřed Německa dán od rozvážné přírody, abychom měli dostatečné místo, kam bychom bláto házeli, kterýžto cvik nám velmi k zdraví slouží. Močálovitost Čech poznáte na německé mapě již podle černé barvy, Čechy jsou u Němců vždycky černě zapsány. Zemi českou může málo kdo proskoumat, protože málo kdo procestovat, a proto ji také málo známe. Je to také těžko! Když přijde člověk na hranice, sklouzne mu noha a on spadne dolů do bahna, převalí se až ku druhým horám následkem silného pádu, a pak zas honem leze nahoru, ač může-li ještě, aby se v některém hostinci německém dal okartáčovat, by přece zase mezi pořádné lidi přijíti mohl. Když však přijde při pádu svém k ourazu, zahyne bídně, neboť v celých Čechách nebydlí ani jediný Němec, jak se samo sebou rozumí. Já ale Vás mohu přece o Čechách poučit, neboť jsem uplatil jednoho Čecha a dal jsem se na jeho zádech snést i přenést. Čechové snášejí a přenášejí vůbec mnoho.

Na té cestě jsem se dobře na všechno podíval. To se rozumí, že když mluvím o království českém, nemyslím nikdy při tom na Moravu, ta nepatří k Čechům, to je hloupost, a Slezsko také ne, to je ještě větší hloupost. Je vám to špás, jak se stalo, že Češi počítají Moravu k sobě. Češi byli od jakživa velmi nevzdělaní, a neznali na př. ani stearin ani milly, nemohli sobě tedy také večer svítit. Když byly v zimě dlouhé večery, mrzelo je to, i mysleli ve své hlouposti, že to slunce spí tam v těch východních horách, z kterých je každodenně vycházeti vídali. Umínili sobě tedy, že sobě tam proň vylezou. Škrábali se tam často, neboť jednou z vlastností Čechů jest, že zapomínají druhý den již, co předešlého dne hloupého vyvedli, jakož i zapomínají, co jim jiní vyvedli. Když se tam tak nahoře drželi, aby hned zase nespadli, musila pod jejich rukama půda sploštět, odkudž pocházejí moravské pláně, Hana, atd. Moravané chodili se každý den na ně dívat, konečně se naučili i trochu rozuměti jejich jazyku, a odtud přichází, že Češi myslejí, že Moravané jsou jejich bratří. Morava nepatří k Čechám, vždyť leží jedna vesnice v Čechách a druhá již na Moravě. Z historie české povím vám během dalším ještě více tímto způsobem.

§. 2. Kulatá ta kotlina česká má podobu čtverhranu, odkudž hranatost české povahy vůbec pochází. Rohy čili úhly čtverhranu toho trkají právě do čtyr stran světa, jsou ale tupy. K dalšímu všeobecnému dolíčení Čech musím také podotknout, že nemá země tato pouze močálů, že má také, ovšem od přírody jen utvořené kanály na bláto, jimž Češi v přepychu svém říkají „řeky." Slovo řeka pochází od říkati, že se jenom říká, jakoby, že ale přece ne. Všechny ty řeky vznikají v Čechách, kromě dvou, kteréž na každé mapě naleznete; konečně se spojí v kanál pode jmenem „Labe" (od labati, lapati, že všechno polapá), a Labe toto vytéká do Němec velkým trychtýřem, jakýž německý duch postavil na hranice, aby se řeka v něm vyčistila. Před mnohými tisíci lety pokrývalo prý moře českou zemi a sloužilo nám za rybník pro domácí potřeby a pro zábavu, na březích byly prý samé hostince, které půjčovaly kocábky, kterýžto německý zvyk posud se udržel ve Fliedermühle u Prahy. Možná, že jsou tyto pověsti pravdivy, nebo posud nalezá se v Čechách mnoho mořských zvířat, kteréž patří k druhům mořského skotu a jmeny svými Kuh, Kuhranda atd. dokazují, že moře české bylo německé. Svým bo-

hatstvím přirozeným se Češi rádi vychloubají. Co ale mají? Nic nemají! Když se někde potáhne močál žabincem, nazývají to rajskou zahradou a podobně. Kovů nemají také žádných, a kdyby měli, neumějí jich dobývat. Mluví také o svých lázních, to jsou ale jen samé močálovité, tak zvané schlammbaeder", odkudž německé slovo šlampicht; jen kde se Němci usadili, jsou lázně uzdravující. Obyvatelé jsou Slované, tedy lidé beze smyslů pro cosi vyššího, lidé nejhorších vlastností, neznající průmyslu, pilnosti, nemající ani pro hudbu sluchu. Bohu díky, že nebydlí v Čechách ani jeden Němec! Kdož by neděkoval pánu Bohu, že Čechy k Německu nepatří!

§. 3. Země česká pokrývá 948□ mil a leží mezi 29° 59′ 15″ a 34° 26′ 45″ východní délky od ostrova Ferra. Od jižních hranic k severním je 37 zeměpisných mil dlouhá, tedy naopak od severních k jižním 73. Nejvyšší a nejstrmější hory české jsou tak zvané Krkonoše, nedosahují však sněžné čáry a rostou tedy ještě na nich pomeranče. Roznášeči těchto pomerančů nazývají samy sebe godšebry a mluví zvláštní dialekt, tak zvaný horvátský; prodávají také sardinky, o 40 nových dráž než kupcí. Na Krkonoších vychází také jediný politický list český, tak zvaný „Krakonoš, almanah atd." Jediné slušné pohoří jsou vlastně Černé hory (Fichtelgebirge), protože jsou německé. Řeky čili kanály jsou: Připomenuté již Labe, které vnímá Cidlinu, Jičín a Jizeru; Moldava, která vnímá Brusku, Schützinsel a u Mělníka Berounku; Oharka, která nevnímá ničeho.

§. 4 Z přírodnin nemají v Čechách ničeho, ba ani platinu. Jen u Jílového je trochu zlata, kteréž sobě Češi, jako praví divoši provlékají v prstenech skrz nosy. Takto už nemají pranic, jenže jsou po celé zemi roztroušeny doly na stříbro, cín, olovo, železo, rtuť, rumělku, kalamín, zinek, vyzmut, sitaník, časík, surmík, plístu, draslo, skalici, kamenec, ledek, síru, kamenné uhlí, atd. To všechno ale nemá podstaty. Stříbro na př. že jest vydolováno a v peníze raženo, již se ztratí ve vzduchu, tak že je nikdo více nevidí. Dětinskou radost mají Češi z oblázků a nazývají je nejsladšími jmeny, jako granáty, safiry, rubíny, topazy, zelenolice, smaragdy, ametisty, mramory, atd. — Co do rozmanitosti a bohatství plodův z říše rostlinné jsou Čechy nejchudší zemí evropskou. „Zlatý prut" říkají sice krásně své nejúrodnější krajině mezi Plzní a Berounem, neroste tam ale pranic jiného než řípa, z kteréž u Zdic několik německých průmyslníků, „Macháčkové" nazvaných, cukr vyrábí. Tito Němci jsou jediní továrníci v Čechách, a jeden z nich sedí i na říšské radě ve Vídni. Z obilí nesejou Češi ničeho mimo brambory, a to ne snad k vůli požitku, nýbrž k vůli kořalce, a pak chmel zas k vůli pivu. Nejvýtečnější ovece jejich jsou traky, z nichž vyváří se mělnické víno, jimž se nejnejraději opíjejí. — Ze živočišstva honosí se Čechy zvláštním druhem malých, neúhledných koní, jež pro malost jejich „valachy" nazývají. Domácích zvířat nemají, za to však mnoho, ač zakrnělé zvěřiny ve svých lesích, kteréž celou zemi pokrývají. Hlavně se živí husami, jichž chovu veškerou péči věnují. Chov hus hlavně se soustřeďuje v městečku Sadská, kteréž právě proto také hlavním městem českého království jest. Vlků a medvědů jest dost, poslednější chovají doma na řetězích a používají mléka z nich k jakémusi nápodobení švýcarského sýra a a nazývají to „kozími syrečky". Z ryb mají tam jen lososa, kterážto chutná ryba z Německa někdy po Labi až do Poštovské ulice v Praze vplave, kdežto pak příchod její oznamuje tabulka: „Hier sind frische Lachsen zu haben."

§. 5. Mluvím-li o průmyslu českém, chci vám jen ukázat, na jakém stupni nyní as průmysl zcela nevzdělaných národů stojí, na jakém stálo celé člověčenstvo, vyjímaje národ německý, než se povzneslo na stupeň svůj nynější. Řemesel je mezi českým obyvatelstvem (as 50.000 duší čítajícím) jen několik, a těm se naučili od obyvatelstva německého (as 5,000.000 čítajícího). Dříve chodívali naní, jen zaječí nebo jinou koží přikryti, a bydlívali v jamách a jeskyních; nyní alespoň kůži sešívají napřed silnými nitěmi z ovčích střev. Nitě ty shotovují tak zvaní „kalounkáři" čili „tkalci", jichž jest 55000, a kteří zaměstnávají na 400.000 „přádelníkův" a 9.000 „běličův". „Diese Bielitzer und Prschadelnicken", praví slavný německý dějepisec Menzl, „sind ungefähr das bei den Kalounkaren oder Galaxzen, was die Heloten bei den Spartanern waren." Čechové rozpadávají se ve vícero kmenů, a každý kmen má své řemeslo. Berouňané na př. jsou cvočkáři. Na nohou nosí Češi mocassiny. Nyní leckde také již nebydlejí v jamách, utvořilť se mezi nimi zvláštní umělecký cech, tak zvaní „doškáři", a ti jim zaopatřují jakés takés obydlí. Jiný umělecký cech dělá barevná skla a skleněné hříčky, z kterýchž Češi nesmírnou radost mají, a jež dětem ve školách místo praemií dávají. Kněží jejich, tak zvaní „vlastenci" (tolik as co tatarští „šamanové"), dělají falešný pergamén, který nám už mnoho špásu nadělal.

§. 6. Že se při takých okolnostech o handlu ani mluviti nemůže, rozumí se samo sebou. Handl je samé transito, na př. kudly a drátenici ze Slovenska, červené fesy ze Strakonic, bílí voli z Polska. Jen v Praze, v hlavním městě to českého království, jest několik tabáčnických krámů. Zmínění již godšebři a pak „přívozníci" sprostředkují všechen obchod. Mimo asi sto mil železnice, několik splavných řek, pár set mil silnic mají jen polní silnice, pěšinky, meze a dostavníky. Silnic a železnic užívají Němci, Češi pouze pěšinek. Pošta je velmi nevyvinuta, a listovní tajemství se nezachovává.

§. 7. Lidnatost české země obnášela roku 1842 — 4,204.638 duší a byla podělena v 286 městech, 279 městysech a 12.053 vesnicích, v celku 13618 obývaných místech. Pod městem sobě nesmí však člověk mysliti něco podobného, jako je město některé německé. Když to má 20 čísel, nazývá se to již městem, každý chlév počítá se ale již za zvláštní číslo. Pastuška jest již vsí, a pak ovšem mohou mít 13.618 obývaných míst. V hořejším počtu celé lidnatosti české obsaženo bylo pravých Čechův, t. j. Slovanův 3,016.000, přistěhovalých Němcův 1,145.000 a Židův 66.000. Od těch dob vestěhovali se však do Čech noví dva kmenové němečtí, Brinzové a Herbstové, každý po jednom milionu, a vytlačili dva miliony Čechů. Nyní jest tedy Němců v Čechách 3,145.000 a Čechů pouze 1,016.000, kterýžto spasitelný obrat nejjasněji viděti lze na zemském českém sněmu. Němci dostali na to patent, jemuž Češi říkají „únorový", poněvadž je unořuje, umořuje. V průměru na 1 □ míli připadlo 4600 obyvatelův, a to Čechy staví v řadu nejlidnatějších zemí v Evropě. Některé krajiny však jsou tak hustě zalidněny, že na 1 □ míli okolo Šluknova, Rumburka a Heinspachu v Litoměřickém kraji až 17000 lidí přijde. Tyto krajiny se vůbec za nejlidnatější v celé Evropě považují.

§. 8. Čechové byli od prvopočátku jedinými obyvateli české země, Židy a Němce jen tak mezi

sebou trpěli, prvější k vůli handlu, tyto k vůli špásu. Němci totiž přišli co komedianti do Čech, a měli po dlouhou dobu výhradné právo na provozování německých komedií, anto Češi příliš hloupí k tomu byli a místodržitelského povolení neobdrželi. Proto také bylo posud v Praze jen divadlo německé, a divadlo české se teprvé pomalu nynčko proklubává. Aby pak Němci nebyli Čechy předstiženi, utvořili sobě nyní nové dva druhy divadel, jež nazývají „Tagesbote" a „Prager Morgenpost", a v nichž nyní rozličné frašky a jiné velmi špásovné tatrmany a tevelesy provádějí. Přemysl Otakar II., jemuž dej Pánbůh nebe, začal Němce hojněji po městech usazovati; onť věděl, že se do sprosté české vsi nehodí, neboť bývali Němci všudy mimo město biti, a jen tam vítězili, kde byli sami. Ukrutní a kanibalní Češi však doráželi neustále na Němce, a po kravalu tak zvaném husitském vyhnali všechny Němce zase ven. Tu však se ponenáhlu Němci opět návalem do Čech tlačiti počali, a když po Bělohorské bitvě Čechové ohromné záhubě podlehli, vyhynul bohudíky konečně český jazyk v nejkrásnějších krajinách litoměřického žateckého a loketského kraje. Nyní pokračuje německý živel vítězně od severu k jihu a čeká již u přívozu v dolních Beřkovicích, aby přerazil přes Labe rychle až k Podbabě. S ostatních stran živel český tvrdošijně a nerozumně nechce ustupovat. Lze doufati ve prospěch všeobecné kultury, že na dlouho nám více neodolá. Ubývá sám na slunci kultury německé, jako vysychá kalužina ve výsluní. Ženy české jsou sice velmi plodny, rodí ale již po staletí jen samé mrtvé děti.

§. 9. Podle toho, co jsme o nevzdělanosti Čechů pověděli, bude zajisté každému podivno, řekneme-li, že jsou Češi přece ještě nejvzdělanějším ze všech kmenů slovanských. Jak nizko musí ostatní stát, jak zapotřebí jim vlivu německého! Tvrdošijně se zpečují však posud i Češi proti vzdělanosti německé. Zachovali sobě některé národní písně, jak to jmenují, jako na př.: „Nepůjdu domů", „Honzíčku, ty kluku", „Ať se hází", „Žide, žide, čert pro tě přijde, atd., a říkají těm lidem, kteří jim je zpívají, „Lukesové." Mají i svůj schvální národní kroj, sestávající z černých pantalonů a černých telecích bot, drátenických klobonček, červených punčoch, krátkých sukní, polské čamary a zlatem vyšívaných čepců. Obdrželi od německých krajanů svých také již trochu matematického ducha, takže se mnozí výtečnější z nich stali v rakouském dělostřelectvu již i vormeistry nebo dokonce kaprály. Mužů těch sobě tak vysoko váží, že jim je Němec litograf Farský obrazně vydati musil. Jsou také poněkud hudby milovní a mají mnoho flašinetářů a harfenistek. Nejoblíbenější jídla jejich jsou moučná, jako brambory, husy a podsvinčata, nápojem jejich jest mimo kořalku a pivo také litoměřické a plzenské. Šlechty mají jen malý pinkl, a ani toho sobě nevšímají, odkudž píseň: „Ať se pinkl hází!" — Zcela jiní jsou Němci v Čechách bydlící. Jejich jazyk je tak ohebný a rozvinuty, že mají v každé vesnici jinou, pro cizince zcela nesrozumitelnou řeč. Jsou povahy upřímné, k Čechům nedůvěřivé. Po venkově bydlejí v dlouhých vesnicích, odkudž české „vuršt, virtlář", atd., což poslednější značí německého obchodníka s českými uzenkami čili „Lapilly." V hudbě jsou znameniti, a jmenují se pro svou výtečnost „Petschauer".

§. 10. Vyučování dělo se posud všude německy, Češi neměli pro svou nevzdělanost posud ani svých škol. Nyní začínají dělat mnoho křiku po školách českých, — hlupáci, jak pak to bude s nimi ještě dlouho trvat! Nejlíp ovšem, když se jim na oko popustí a přivolí, na př. poločeská škola v německých Litoměřicích, aby Němci hned protestovat mohli. Vůbec nevidí ani v politice, ani v čem jiném záhubu, která se blíží, hrajou si bezstarostně dál, a dělají si tak zvanou slávu. Náboženství jsou Češi rozdílného, nejvíce pohanského, což však opatrně skrývají. Mají tajné schůzky, při nichž pobožnost svou vykonávají; schůzky takové jmenují se „besedy." Způsob vlády jest konstitutní, druhu únorového, s nímž nejsou spokojeni, žádajíce stále dávnější stavovskou správu svou. Erbem českým jest stříbrný dvonocasý lev na červeném poli s korunou na hlavě, pročež barvy výborů besedních vždy bílé a červené. Mezi nejváženější ouřady patří censura, před níž mají takový strach, že raději ani ničeho nepíšou. Politicky jsou Čechy rozděleny na 125 žup, nad nimiž vládnou župané, kmeti, leši, vladykové, výberčí, marktschreibři, kontroloři, diurnisté a praktikantové. Poslednější nemají uniformy. Marktschreibři jsou onen druh ouřadníků, který na trhu rozkopává českým sedlákům nůše s vejci. Nejobyčejnější nemocí u Čechů jest lenost.

Příště sobě ale podáme české dějiny. Přehled jejich bude k vůli variaci příjemný.

Jan Neruda.

12.
Čtení o lásce.

Improvisace na diktovaná od údů společnosti slova:

Pyksla. Osel. Blesk. Kamna. Divadlo. Flamendr. Klobouk. Růže. Lev. Mlejn. Ovce. Vlásenkář. Obležení. Kolovrátek. Zámek. Volba. Hůl.

Laskaví posluchači a spanilé posluchačky! Nikoho z Vás není zajisté tajno, jak něžně, ba řekl bych milostně pravý šňupák se svou pyklou zachází. Radost se mu v očích září a libý úsměv pohrává v tváři, když svou drahou pyklu v ruce hladí. Není-li to obraz něžné lásky? Kdoby toto porovnání za nepřiměřené aneb docela snad za nedůstojné prohlásiti chtěl, musel by hloupostí plejtvat jako ten ubohý osel, který však i srdce v těle má, a častěji láskou i ku bodláčí zahoří. Láska dostaví se z nenadání, jako blesk o sv. Dorotě: z očí dívčiných zakmitne, a v srdci muže zejme se oheň, který pak neunavně a palčivě hárá, jako dobře vyschlá polínka v kamnech Kodymkách.

Láska si nevšímá času povětrnosti, ona neopouští milenku, jako nevděčníci lidé, kteří v letě kamny pohrdají. Zamilovanému jest milenka co královna, jeho život se mu zdá krásným představením v divadle, on své milence co král a otrok poklady všech dílů světa k nohoum klade; on by z pouhé lásky vše, co drahého má, milence v oběť přinesl a pak co žebrák aneb ubohý flamendr světem se bral, kdyby přesvědčen byl, že jeho královna jen jediným pohledem jej oblaží. On by poslední klobouk prodal, aby, když by milenka toho žádala, jí ten nejkrásnější klobouk koupil.

Jistý básník pravil:

„Jak těžko slavíku v háji,
když nemůže zapěti,
tak těžko jest růži v sadě,
když nemůže pučeti."

Tento básník nám krásně vylíčil lásku, zamilovaného se slavíkem a milenku s růží porovnav; já se ale ještě výše, a sice do horkých Afriky krajin vznesu a pravím, že láska zamilovanému tolik hrdosti a rekovnosti dává, že co pravý lev všechny překážky přemůže, a byťby závistnice a nepřítelkyně u rodičů jeho milenky o něm tolik naklepaly, že by se to klepotu ve mlejně podobalo, on se naděje nespustí, on jest vytrvalý a trpělivý jako ovce, a když konečně mu možnost zasvitne, že by ku cíli se dostati mohl, vezme na se nejkrásnější šat, nechá si u vlásenkáře vlasy uměle načechrat a počne obležení až posud zatvrzelých srdcí rodičů své milé. On spustí všechny písně, které na kolovrátku svých nadějí a vyhlídek si byl sestavil, výmluvností svou otce a matku milenky své takřka zaplaví a tolik povětrných zámků skvělé budoucnosti vybuduje, že konečně rodiče dívky tak vřelou láskou přemoženi k volbě své dcerušky ucho nakloní a ku sňatku svolí A zde přestává poesie lásky a nastává skutečnost života. Pan manžel musí se pevné hole příjmů chopit, aby podepřen o ni spokojeně a šťastně životem putovati mohl a nikoli na holička, alébrž k tak šťastnému konci se dostal, jako já se svým čtením.

Fr. Hajniš.

13.

Stručný dějepis Čech.

Učená přednáška.

Češi sice nemají vlastně pražádného dějepisu, neboť se u nich nikdy nic nestalo. I Hus na př., když chtěl být upálen, musil sobě teprv vyjít za hranice do Němec. K těm maličkostem pak, které se v Čechách přece přihodily, nemáme klíčů, neboť není písemních pramenů, poněvadž neumějí Češi ještě psát. Palacký napsal sice Čechům jakési druhé vydání „Dějin národa českého"; to ale nejsou žádné dějiny, nýbrž novelly pouhé. Češi jsou tak dětinští, že to všechno mají za pravdu. Mně se to poštěstilo, že jsem nalezl přece několik pramenů nezkalených, a dle těch podám Vám tedy stručný obrys toho, co se v Čechách od počátku světa stalo.

§. 1. Když Pánbůh oddělil nebe a zemi a mořím břehy vykázal, byly Čechy, jak již ze zeměpisu víme, německým mořem. Co se později stalo, nevíme, to však zdá se býti jisto, že Adamo-Evin ráj v Čechách nebyl. Dejme pozor. Kdyby byl býval ráj v Čechách, byl by Adam zajisté neklesl, neboť by byli sousední Němci, kteří sobě pro všechno přijdou, co v Čechách vyroste, jablko mu vzali od huby pryč. — Když pak byla potopa světa, zapomněl Noe na zvířata v Čechách; tato sestárla, stářím zkameněla, a jmenují se nyní „Paläontologii." — Teprvé za Josefa Egyptského vystupují Čechy na dějiště světové. Jest vůbec zcela schybeno, věří-li se, že byl Josef prodán do Egypta; nikoli, Josef byl prodán do Čech, neboť jsou Čechy známy nehoráznou ošklivostí svých ženštin, a Putifarce heské byl by zajisté neutek'. Jisto se ale zdá býti, že erzvater Jakob historicky známý sen svůj v Čechách neměl, neboť zde by jej nebylo zajisté četnictvo pod širým nebem spáti nechalo. Ze starého zákona pak nemáme již žádných dát o české historii více. Zachovala se nám jenom některá jmena ještě, a sice: Ne—buk—a—ne—cár (buk = strom; cár = něm. fetzen, plural: cáry), Hanibal, Hazdrubal, Keyzar, frajtr Kalina a Demosthenes. Za Krista pak byl nejspíš Jidáš a Pilát z kmene českého.

§. 2. Nyní se dostaneme do Čech samých, při čemž k vůli vyslovování českých jmen podotýkám, že je č = tsch (n. p. die Tschechen), š = sch (n. př. Schischka), ř = rsch (n. př. marsch!).

Zda-li Severané čili Slované aneb Němci prvními obyvateli v Čechách byli, neví se a nedočte se toho ani v důkladné „Spravedlivé kronice" od Jakuba Malého. První známý národ v Čechách byli Bojové čili Boeheimové, kmene celtického čili cikánského, od nichž česká země má jmeno Bohemia. Byli vysoce vzdělaní a měli svůj vládní orgán „Bohemia", kterýž se až podnes udržel.

V odpůldne dne 13. března léta 12. po narození Páně přitáhli Markomani, lid kmene německého, do Čech. Měli jen dva krále, Marbudu a Pobudu, kteří každý dvě stě let panovavše, r. 451 v Pánu zesnuli a lid svůj nejmilejšímu příteli svému Atilovi (praotci husarů) co kanonenfutter proti Římanům spravedlivě odkázali.

§. 3. Známo, že se několik století českých dějin později jakoby náhodou stratilo, což přimělo i slavného Palackého, aby v dějepisu svém několik století přeskočil.

Je tomu právě něco více než tisíc let, co první tlupy slovanské do Čech vrazily. Slované byli vždycky velmi mírumilovní, a když už někdy chuti po pračkách odolati nemohli, rvali se raději mezi sebou, než aby byli na někoho cizího sobě zajeli, kterážto zdvořilost nám Němcům mnoho špásů nadělala. Nesmí se však říci, že bychom nebyli Slovanům zdvořilost oplatili zase zvořilostí; pořád míchali jsme se mezi ně a dodávali jim kuráže, jako na př. za císaře Otta. Tenkrát se objevila jiná ještě vlastnost Čechů, totiž vtip a nadání ku satyře, neboť nám dávali pak ročně za to mimo nějaké peníze — také několik set volů.

Prvním českým císařem, jenž měl však místo koruny pouze čepici, byl jistý Krok, čili Korok, nebo také Korak zvaný. Po něm přišla ještě celá řada Kroků, proto také zpívají Češi v jedné své národní písni „korak, korak za korakom." Krok měl také tři dcery, Tetku, Kašu a Libušu. Kaša byla výtečná kuchařka a vynašla také jedno, pak u všech Slovanů oblíbené jídlo, kteréž posud dle původkyně jeho nazývají. Byla také spisovatelkou, vydala u Pospíšila v Hradci Králové „Domácí kuchařku", a nosila modré punčochy. Libuša byla trochu bláznivá, což nejjasněji vysvítá z messaliance, jakéž se dopustila s jedním sedlákem z Třešovic, jmenem Přemysl. Příbuzenstvo a šlechtictvo jí dost domlouvalo, ona ale nechtěla, neboť se jí byl Přemysl velice zalíbil při muzice o posvícení, když s ní Třínožku tančil.

Přemyslův syn byl Bořivoj IX., co do posloupnosti třetí král český, jenž skamarádiv se s Moravany mimo křesťanství také od nich přijmul písmo tak zvané kyrilské, kteréž se sice v kurentce zcela jinak píše než v tisku, proto ale přece se německému písmu pranic nepodobá. Místo písma toho nastala brzy latinka, kteráž zavdala základ ku zvláštní písařské škole, která se pro kulatou, soudkovitou podobu svou nazývala na památku Libuše také „Libušin súd čili soud."

Po Bořivoji IX. panovali Boleslav II., Břetislav VII., Vratislav II., Soběslav (jehož otec se nazýval Klicpera a školním radou byl), Vladislav III., Přemysl Otakar I. a Přemysl Otakar II. Ze všech těchto králův nemá nikdo ani nejmenší znamenitosti, až na posledního, totiž na Přemysla Otokara II.

Tento Přemysl nebyl snad ani Čechem, neboť

byl velmi výbojným a rozšířil říši svou od Baltu až k moři jaderskému, což zavdalo základ k písni německé „von einem Belt zum anderen Belt“, neboť tenkráte již byl Přemysl mnoho Němců do Čech nalákal. Počínání jeho překáželo však německému Rudolfovi přece trochu. Nabídnul mu tedy, aby se dal od něho porazit, že se stane za to knížetem německým. To musilo ovšem českému králi velmi zalichotit, on vytáhl tedy zdánlivě na Moravské pole, dal se tam schválně zradit, a dělal, jakoby byl zabit. Pak se tajně odebral do Německa a stal se zakladatelem dosti známé provincie Reusz—Greiz—Schleiz—Lobenstein.

Tím se ukončila doba přemyslovská.

§. 4. Po Přemyslovcích vládli Vršovcové v Čechách. Potomci kralovského tohoto rodu žijí posud a usadili se nedaleko Prahy ve Vršovicích, kdežto se po meči živí kovářstvím, výšankem piva a prodejem kozích syrečků, princezny pak mlíkařstvím. Jsou posud úhlavními nepřátely Přemyslovců a vytlouklí teprvé lonského roku jednomu českému herci, jenž byl v neděli Přemyslovce hrál, a v pondělí opilý ve Vršovicích s revoluční školní mládeží se sepral. Vršovci jsou ještě tím znameniti, že vynalezli zvláštní druh českého pečiva, tak zvané české „vdolky“. Pečivo to stalo se tak oblíbeným, že ho užívali Vršovci pomocí „Národních Listů“ za prostředek k agitacím politickým; poněvadž pak Vršovice leží v dolíku a pečivo to tedy v dolíku pečeno bylo, nazváno jest vdolky. Vršovci stali se v novější době úhlavními nepřátely české literatury, hlavně básnictví dramatického; úklady jejich propadlo mnoho kusů z české historie. Takto není o Vršovcích nic znamenitého, než že se jmenuje polovice z nich Kochany, a druhá Mutinami.

§. 5. Po Vršovcích následovali Lucemburgové, dvanáct králů, z nichž první byl Jan a poslední Karel IV. Za Lucemburgů panoval v Čechách velký hlad, takže Čechové musili do ciziny zajíždět, sousedy drancovat a chleba sobě mečem vydobývat. Brzy zajížděli sobě až do Francouz, kdežto král Jan oslepnul. Byl tak velký, že v bitvě u Kreščaku musil sedět na třech koních, z nichž postranní nesli po jednom českém rytíři. Byli spoutáni řetězy k sobě, a prosekali se francouzským vojskem desetkrát sem a tam, což Francouzům dělalo velký špás. Než se desetkrát prosekali, uplynul celý týden, a poněvadž mezi tím časem ani kůň ani muž ničeho nejedli, zemřeli konečně hladem, sekajíce vší silou až po poslední okamžik do nepřátel. Z bitvy u Kreščaků vyváznul jediný Čech, jmenem Kamilo Böhm, řemeslem sochař, jenž byl pomocí Klárova nadání v Italii se vzdělal, velkým ctitelem krále Jana byl, a tohoto gypsovým modelem oslavil, jejž vystavil na umělecké výstavě pod sklem.

Za Karla IV. byl hlad v Čechách již tak velký, že z něho král dal na Petřínu celou zeď vystavěti. Nebylo jiné pomoci proti němu, než zřízení vysokých škol v Praze. Zřídily se, a Češi měli takovou radost z nich, že vyhnali všechny Němce ze země. Byli tak zlomyslní, že nechali předkům našim na vandr složit zvláštní „Wandrpolku“ od jistého šumaře Dalibora. Když se pak Němci po dvou stoletích vrátili, pomstíli se na tomto a vsadili jej do zvláštní věže, dříve Bakuninka nazvané, poněvadž z ní byl Bakunin utekl; pak se nazývala věž ta Daliborka, odkudž také jmeno „Hradčany.“ O vyhnání Němců obšírněji však v paragrafu následujícím.

§ 6. Rodina Ganslů byla v Norimberku až do 12. století velmi vážena pro své bohatství, měla pak ale maléry a přišla o všechno. Jak už to u zchudlých Němců ve zvyků bývalo, přestěhovala se rodina k vůli novým vydělkům do Čech. Zde se na neštěstí počeštila, a přijala jmeno Hus. Jak už to bývá u renegátů, stali se Husové strašlivými vlastenci. Již jako student pracoval Hus Jan, jenž se stal ze všech Husů nejpověstnějším, úsilovně na záhubě němectva. Aranžoval besedy a věnečky, psal české básně, upravoval smuteční slavnosti za české „výtečníky“ vsazoval pamětní tabulky v rodištích známějších Čechů, nosil čamaru, neslavil 26. únor a korrespondoval do novin. Měl se slavnými ouřady mnoho co dělat, zvláště když se stal mimořádným suplentem na vysokých školách pražských. Zavedl české přednášky a vyhnal všechny Němce, učitele i žáky, z university, a když je vyhnal, tedy šli, hněvali se ale. Tím zpyšnil ale Hus tak, že nazýval sama sebe „mistrem“ a i proti velebníčkům reptati počal. Němci mu ale dokázali, že vtipem svým na ně ještě nedozrál; vylákali jej chytře na hranici do Kostnice a spálili jej tam notně. Byl pak bohabojně živ až do smrti své a zemřel zaopatřen potěchou duševní a pykaje všech větších i menších hříchů svých.

§. 7. Jan Hus měl dva velmi dobré přátele, Herloše a Žižku. Prvější jej oslavil celým románem, druhý pak velkou vojnou. Jan Žižka byl zcela zvláštní člověk, dobrák takto, co vojevůdce ale dle Büdingera pravá nulla. Žižka narodil se v Praze na Tummelplatze vedle ohrady na dubovém dříví, odkud falešná pověsť, že se narodil pod dubem. Otce, chudák, záhy ztratil, matka jeho prala pro lidi, hlavně pro vojáky, odkudž napotomní vojenský duch Žižkův, jakož i choutka jeho po stálém prádle. Byl tak nevzdělaný, že s ním Němci ani mluvit nechtěli, napořád mu záda ukazujíce, kdekoliv se s nimi pobaviti chtěl. S jeho lidmi nebyl také bližší styk možný, protože měli dlouhé neohrabané cepy, velmi nepříjemné palcáty a tuze divoké oči. Byli vesměs velmi bezbožní, místo ruce spínali vozy, a t. d. Poněvadž byl Žižka sám sirotkem, jak již sděleno, jmenovala se jedna část jeho lidí schválně Sirotky, druhá dle svého rodiště Tábority, třetí Orebity, neví se více dle čeho. Žižka byl velmi samolibý, tak na př. schválně oslepnul, aby jen byl interessantním. Umřel zcela chud, tak že věřitelům jeho nezbylo jiného mimo kůži eho, již mu také svlékli. Potáhli jí onen buben, který později historika slavného Büdingra nesmírně pohoršil.

§. 8. Dlouho panovali svořepí Husité a Žižkovité v Čechách, mnohem déle, než se na pořádné lidi sluší. Měli mnoho králů, mezi nimiž vynikal zvláště Jiří z Poděbrad, jenž se tím vyznamenal, že na smrtelném ještě loži zamítnul všechna práva synů svých na panství. Po něm začala strašná válka tak zvaná třicetiletá, která začala r. 1618 na hradě pražském proto, že několik okny vyhozených pánů zůstalo na keři viset a na hromadě smetí sobě pak pranic neublížilo. Památná ta válka třicetiletá skončila se r. 1620 na Bílé hoře, vzdálené as hodinku za Prahou, as půlhodinky za markytským pivovárem. Místo to je pro Čechy velmi osudné. Když r. 1848 jedna setnina národní obrany manévry své za Strahovskou branou měla, byla tatáž, totiž ta setnina, rozdělena na dvě části, z nichž jedna měla Podbabou a Šárkou se protlouci, u Hvězdy pak s druhou, kolem sv. Markyty přišlou, válečně se srazíti. Táhla se za největšího parna celou Šárkou a vyrazila konečně bojechtivě k Hvězdě. Avšak o nepříteli ani zmínky.

Darmo stříleno do prázdného vzduchu, darmo vysíláni jsou zvědové. Čekali hodinu, čekali dvě; konečně pravil statečný vůdce, pot sobě utíraje s čela bílým šátkem, v jehož jednom rohu jmeno jeho červenou bavlnou vyšito bylo (tak daleko šlo tenkráte bláznovství, že i na šnuptychlech musely být národní barvy!) — pravil tedy konečně statečný ten vůdce ku svým: „Pánové, já myslím, že je parno, a vidím, že máte žízeň. Poněvadž ale nepřátel nevidíme, mamkytský pivovar ale vidíme, myslím, abychom se tím více pustili do toho, co vidíme, an jsme se již dlouhou cestou dosti obětovali a další oběti se nebojíme.“ — „Bravo!“ křičeli ostatní a nabíjeli znovu. Když přišli do pivovaru — našli tam druhou částku svou, avšak již poraženou, — podlehlať po udatném boji nesnesitelnému vedru a vědru!

Po bitvě na Bílé hoře zavřeli každého, kdo mluvil, zabili každého, kdo ceknul, spálili všechny knihy, zapověděli zpívat a modlit se, — zkrátka, brzy na to byl v Čechách zase dobrý řád, tak že pořádnému člověku nevadilo nic více než to, že nemohl k vůli policeištundu déle než do čtvrt na jednu v hospodě seděti. Avšak policeištund učila lidi spořivosti a pomohla rakouským financím k tomu skvělému stavu, ve kterém se nyní nalezají.

§. 9. Budeme již hnedky s tou českou historií hotovi, neboť na ní již nadál ničeho více není jakož i dříve ničeho nebylo, což jsme, tuším, dost zřejmě dokázali. Od bitvy bělohorské žil až po Jana z Prahy, o němž níže, jediný slavný muž a sice císař Josef, o němž sobě čeští venkované posud vypravují.

Císař Josef II. byl velmi hodný pán, tak dobrosrdečný, že se učil i češtině. Pro svou velkou dobrotu dovolil svému učiteli češtiny, jakémusi Pohlovi, aby budil napolo zemřelý národ český. Pohl tedy se vybral z Vídně a budil jej. Měl chudák práci nesmírnou, neboť nenašel ani jednoho člověka více, který by byl česky mluvil. I musil jim tedy utvořiti řeč zcela novou, což se také geniovi jeho neočekávaně povedlo. Posud udrželo se mnoho slov jím vynalezených, na př. pro německé tancmeister slovo „skokotnosta“, pro schule „vědárna“ čili „učebírna“, pro balkon „mřížo-vyhlídka“; pro schnupftuch „obličejočistoplena“, atd. Zde bude snad na místě, když vyřkneme odůvodněné své zdání, že tak zvané Zelenohorské a Kralodvorské rukopisy jsou neomylné linguistickými pokusy Pohlovými, kterýž se ovšem všelijak potácel, než na pravou cestu přišel. Proto ty mnohé nefilologické věci v obou rukopisech, jaké † Feifalík, Büdinger a největší znatel slovanských jazyků, pražský David zcela dobře vytkli. David, který se mimo filologii i s jinými věcmi zanáší, našel mimo mluvní chyby také velký mastný flek na jednom z opěch pergaménů: nový to důkaz nepravosti, neboť v Čechách jest tučnost teprvé od nedávna pouze na papíru.

Češi, to se rozumí, měli z císaře Josefa II. a z nebožtíka Pohla velkou radost, Dobrovský napsal o Pohlově řeči celou gramatiku. Chudák Pohl! Nač to dělal, že je budil! Není jim to platno, neboť musí co nejdříve zase usnouti, mají na to již patent. Celé jejich snažení nestojí za nic, za pranic, ani za grešli, je to samá komedie, dělají, jakoby jim bylo něco na národnosti záleženo, není ale, na svobodě, ale zase není. Co je pravda, to je pravda, v literatuře vědecké čítají několik slavnějších jmen, jako na př. Jana z Prahy, a v politice také jedno, totiž Krásu, jenž se stal i doktorem. Tohoto sobě ale neváží tuze mnoho.

Aby se vidělo, že jsme zcela nestrannými a že uznáváme milerádi vše, co výtečného, podáváme zde několik krátkých dát ze životopisu genialního Jana z Prahy. Týž pochází ze staročeské šlechtické rodiny zakladatelů Prahy, odkudž jeho jmeno. Narozen v Praze, jevil již co dítě velké schopnosti, zvláště vynikal tím, že se pídil, kde jen mohl, po papíru, z něhož pak stříhal draky. Při hře na velkého pasáka býval vždycky prontré. První jeho znamenitější dílo bylo „Die schreckenstage Prags“, sestavené dle nejlepších pramenů, totiž pečlivě opsané z nárožních plakátů. Nejvíce působil ale a nejhlouběji zasáhl v lid svým „Omnibusem“, kterýž se tak populárním stal, že jej spisovatel sám musil po domech roznášet a prodávat. V nejnovější době napsal také dvě básně, jediný to úkaz od Dalemila v české literatuře.

Jsme tedy s českým dějepisem hotovi a nikdo nám zajisté nebude vytýkati stranictví nebo snad to, že bychom byli příliš podrobným bádáním jakous zbytečnou nejasnost do českých dějin přivedli. Pamatuj sobě, synu, čemu jsem tě naučil, neboť jinak neporozumíš „Presse“ a „Ostdeutsche“ a nebudeš šťasten ani na zemi ani na nebi. Jdi, synu, a uč se moudrým, totiž uč se Němcem býti.

Jan Neruda.

14.

Láska — stálý boj.

(Pro dámu.)

Jak laskaví posluchači a spanilomyslné posluchačky vidíte, nevypadám ani jako Vlasta ani jako Šárka, abych pro jakési přirozené hrdinství se mohla vítězství nadíti; přes to všecko ale chce se mi do boje.

Boj můj nebude ovšem takový, jakým se sestra naše, slavné paměti, Vlasta vyznamenala; neboť, ačkoliv v boji svém též šípů použíti chci, nebudou tyto mé šípy druhu toho, jakými tato hrdinka proti mužům proslula. Vše na světě rád vidím, jen ne krev, a proto ač šípy mé někdy dosti špičaté budou, netřeba se vám přece báti žádného krveprolití. —

V nejhoršim případě řekne mi snad ten neb onen, abych šla se svými šípy k šípku — a bylo by po patálii. — Než jen tak na slovo se dát na útěk, toho se mi nechce, — a proto statečně v před!

Již to, že na tomto místě sedím, ač jen z lásky k dobré věci jsem se k tomu odhodlala, stojí mne nemalý boj! Ne snad, že bych se bála veřejnosti neb vypískání, ale spíše proto, že musím lásku v pevný tábor svého bojiště přilákati a z něho plenkovati proti mužům, těmto odbojníkům a odpadlíkům od koruny Amorovy.

U našeho ženského pohlaví, jemuž Vy, mužští, titul „krásného“ dáváte, začíná vůbec první boj v patnáctém století.

V tomto věku počíná se totiž dívka mužských báti.

Tento boj, takřka jakýsi přirozený strach před mužskými, je samým nebem do srdcí ženských vložen; jen toho jest při tom litovati, že dotčená hazeň dlouho netrvá. Jak mile totiž láska ženské srdečko trochu rozšíří, vklouzne do tohoto ubožátka celá mužská postava i s těmi ošklivými vousy. Ubohá dívka nemůže pak nikdy pokojně usnouti; nejí, nepije, vzdychá a pláče, jen aby toho nemilého hosta ze svého dobrého srdce zahnala, ale všeliká obrana její bývá marna.

Jaká může také, prosím Vás, outlocitná dívka takového udatného vojína s ježatou bradou vytisknouti z posice! — Jediná možnost byla by ta, kdyby se dívka v klášteře ukryla! — Ale k vůli mužskému do kláštera jíti, — — no, to by stálo tak za to!! Konečně by se řeklo, že příčinou toho jest nešťastná láska, že dívka milujíc nebyla milována! — A než to, věřte, raději padnout, ale padnout čestně! —

Někdy se také stává, že dívka i při všech těžkostech předce mužského ze srdce vystrnadí. Než což to všecko platno! — Sotva je jeden vytištěn z bojiště, vklouzne tam druhý, a tak bývají poslední věci horší prvních. Ubohé ženské srdce nemá nikdy pokoje, jsouc nuceno, stálý boj vésti.

Ku cti svého, tak zvaného „slabého pohlaví," musím však říci, že ženská, byť i srdce její dosti bylo bodáno, tak hned za oběť nepadne. Obyčejně vytrvá čtyry i pět roků ve svém svobodném postavení, z čehož si můžete, pánové, vzíti to mravné naučení, že ženská přece tak zcela slabým pohlavím není.

Že dívka okolo dvacátého roku svého k vdávání přivolí, je spíše nezáviděnou zásluhou mužských; neboť v tomto čase otcové již všemožnými prostředky své dcery z domu dostati hledí a zlatem i stříbrem ženichy lákají, jen aby dceru z milostného obejmutí matčina vyrvali.

Že matka i dcera se tomu zpouzejí, je tisícerou zkušeností dokázáno. Na tisíce nejbolestnějších slzí a vzdechů se při tom vyproudí, z čehož vidno, že to boj krutý.

Co však naplat! Pan otec komanduje a dceří jest poslechnouti, ač nechce-li zvědět, co je subordinace. A potom se říká: „Bere si ho z pouhé lásky bez přinucení" — Krásná to láska a pěkné nenucení. — Co si ale má ubožátko počnouti?! Vždyť ženská, jakmile dvacátý rok překročí, počíná již u silného rytířského pohlaví mužského slouti starou pannou! Aby se tedy vyhnula podobným urážkám, poddá se raději a vdá se — třeba za 50letého vdovce. Záhy se však zpamatuje, a potom běda dřívějšímu vítězi nad ní!

Avšak dejme tomu, že mladík 25letý si bere 20-letou dívčinu. Oba manželové, jak praví starostlivé tetičky, zahořeli k sobě nevýslovnou láskou. Jak dlouho to trvá, než jeden druhého, či abych se určitěji vyjádřila, než žena muže dopálí?

Vímť, že byste na léta neb nejméně měsíce hádali. — Ale to, to! Již v svatební den střílí žárlivý manžel okem po krásné nevěstě, zdaž se na někoho neusmívá, zdaž někomu zdvořilost zdvořilostí nesplácí? On chce, aby jeho paní jen na něj jasným okem se dívala, aby v jeho očích čtla, co on myslí a co by rád měl, aby ho hladila, aby se mu kořila a jej snad dokonce i líbala. Slovem, muž považuje manželku za jakousi prachárnu, před níž ve dne v noci na stráži stojí. Ale pěkně děkuju za takovou asistenci!

Ženich vůbec žádá na své nevěstě jen pravou ruku, nic více, to si pamatujte, pánové! A kdykoliv se Vám zachce hranici tu překročiti, již je to bezpráví, které mocí nového vojenského zákona nejméně pětadvacítkou by se trestati mělo. O jiných horších útocích nepřítele našeho povím vám hned něco více.

Mezi nejpřednější vady mužovy patří zajisté také ta, že nerad do hospody chodívá. Což je tu křiku, nešli se na helbičku vypravit! Častěji, než každodenně, nesmí to ovšem býti. Zasedne-li si pak muž ku sklínce, nemyslí zajisté na nic jiného, než na svou manželku; hraje-li v karty, představuje mu každá dáma jeho nejmilejší paničku; čte-li noviny, vidí v každém řádku svou krásnou žínku; přijde-li sklepnice s doutníkem, ujišťuji ji, že je slíčná jako jeho paní; pije-li kávu, dušuje se, že jeho polovice vaří zrovna tak dobrou, a vrací-li se trknutý teprv po půlnoci domů, děje se to jen z lásky k manželce, že nemůže klíč u dveří do díry strčit, že vrazí do čeledníku na místo do pokoje atd. Samé to věci, z nichž ta nejčistší láska k manželce vysvítá.

To jsou, drazí posluchači a spanilé dámy, ty nejkrutější boje pro paničku. Vidět a cítit takovou lásku k sobě a nebýti s to, se jí podle zásluhy odměnit, toť věru horší než padnouti u Solferina!

Že to i v manželství, bohužel, často ku krvavému boji přichází, ano i přijíti musí, to může každý nepředpojatý již z toho posouditi, že mladík, dříve než se k ženění odhodlá, jako ve válce před bitvou vyzvědače vysílá, aby se přesvědčil o stavu věcí, dá-li se totiž nevěsta opanovati a jak veliké věno za kořist mu připadne. Že tito vyzvědači — obyčejně dohazovači zvaní — vojenské lsti používají a nezkušenou dívku svou vyřídilkou omamují, to je věc dávno známá. Při takových výpadech vrazí vyzvědač často na neohroženého nepřítele, který se naň spravedlivě oboří, a pak zpozoruje slídič hned, že mu selhalo, a proto hned ustoupí. Někdy však takový špehoun svou řečí přivede rodiče nevěstiny tak do ohně, že nevěsta na milost a nemilost se vzdáti musí.

V takovémto manželství pak následuje bitva za bitvou, jedna strana neustále druhou kartáčuje a zvláště přichází-li muž s opičkou domů, není divu, že jej rozespalá ženuška místo kopím kopistí uvítá, za kterýžto rytířský kus opravdu zlatý křížek zasluhuje.

Jen náš zlomyslný svět mužský tvrdí, že si každá panička muže osedlá, že při každé příležitosti na něj si vyjíždí. Je-li žena skutečně již takovým způsobem na koni, pak prý jde manželská láska do špitálu.

Pomluva tato je věru k popukání. Proč se dáváte osedlat, vy tvorové s krátkými vlasy a dlouhým rozumem? Proč říkáte při každé příležitosti, ženská že má dlouhé vlasy a krátký rozum?

Kdybyste místo častého vycházení do hospody hleděli dobře vycházet s paničkou, dovedli byste ji lehce udržet na uzdě.

Že ostatně při dotčeném stavu věcí manželská láska do špitálu jíti musí, připouštím ráda a přidávám ještě k tomu, že i v takovém nelaskavém špitále je pan manžel hrozně nemotorným hlídačem, a místo přívětivého posloužení že aplikuje hořké pilulky. — —

Nyní ale, tuším, bude již na čase, abych přestala.

Že jsem svou řečí Pánu Bohu do oken střílet nechtěla, uznají aspoň mé spravedlivé sestřičky. Co přítomných pánů se týče, doufám, že jsou příliš velikými diplomaty a že svou nelibost nijakým válečným rykem na jevo dávati nebudou. Kdyby však toho chtěli učiniti, pak ochotně skládajíc zbraň, prosím snažně — o pardon!

Fr. K. Drahoňovský.

15.

Studie o klobouku.

Snad vesměs Vám známo, l. p. a s. p., co klobouk jest a co není. Definici prvého podám, to druhé, myslím, že každý snadno sám nahlédne. Klobouk jest část oděvu, kterouž nejpodstatnější díl člověka, totiž hlavu pokrýváme. Proč? O tom velmi mnoho psáno a bádáno, dle mého náhledu děje se to jen k vůli klobouku a jeho účinkování na vývin a rozkvět člověčenstva vůbec i zvláště. Že klobouk, co do kulturo-historické stránky nejvíc na vzdělání lidstva působil, není, jak záhy uvidíme, žádnou hypothesou více, nýbrž nejčistší pravdou; že vzdělanost ale najednou největšího stupně nedosáhla, toho není příčinou leč zdlouhavé vyvinování-se klobouku a jeho forem. Ano, forma klobouku účinkuje mnoho, velmi mnoho na duševní síly lidské, čehož nejpatrnější důkaz máme v následujícím příkladě. Nosíš-li klobouk cilindr aneb i jinak komín zvaný, jistě patříš mezi národ vzdělaný, kultivovaný. Tvé myšlénky mají místa dosti, kde by se rozprostíraly, anižby v nějaký chaos splynouti mohly; hlobouk nízký naopak má k tvoření a uspořádání myšlének málo místa, následovně ty chudým na duchu i na mysli zůstati musíš. Již tedy z formy klobouku, jaký kdo nosí, lze na jeho vzdělanost aneb surovost uzavírati, a proto musí být Maďaři velmi nevzdělaný národ, jelikož se jeden z nich nějakého pána v cilindru ptal, zda-li mu sahá hlava až tam nahoru k dýnku, nevěda, že to sídlo myšlének. Z posazení klobouku na hlavu dá se též povaha a letora lidská posouditi. Psychologové dělí temperamenty lidské do čtyr tříd, v čemž já s nimi souhlasit nemohu, poněvadž klobouk jen na trojí spůsob se dá na hlavu posadit, a sice: buď na stranu neb v týl aneb do čela. K první třídě patří lidé, jichž hlavní úlohou jest, veselými býti. Jsou nestálí jako motýlkové, od květiny ku květině létající, a před nimi bych obzvláště krásnou pleť varoval, jelikož věrné milosti schopni nejsou, řídíce se dle pravidla: „Pro jednu pannu klobouk na stranu.“ A tento druh lidí zaujímá dvě třídy temperamentů: choleriky a sanguiniky. — Klobouk v týl naražený znamená buď člověka i v chodě věcmi nadpozemskými se zabývajícího, jelikož jeho hled jest upřen na klenbu nebeskou, a proto klobouk tak posazen, by mu střecha nepřekážela; aneb značí člověka ze svého žití se radujícího, za tou příčinou, poněvadž se zde jen jí a pije, a v tomto případě svítí obyčejné pod kloboukem ouplněk. Oba tyto druhy lidí jsou spokojeně živy, nestarajíce se o to, co se ve světě děje. U třetí třídy nevychází konečně nikdy slunce, jsou samá mračna, a proto nechtějí, by jim člověk do tváře hleděl. — Jak z posazení klobouku na duševní vlastnosti člověka jednotlivce, tak z formy klobouku ihned na nadání a mrav celých národů uzavírati lze, a tu opět jest nám dělit formu do tří tříd: do cilindru, garibaldského a nízkého klobouku s všelikými odrůdami. Proč národ, který klobouk cilindr nosí, vzdělaným býti musí, již svrchu podotknuto, při tom ale je i ta výhoda, že člověk v cylindru mnohem větší býti se zdá, čehož nejen jednotlivec, nýbrž i celý národ používá, by o nějaký krapet vyšším se býti zdál a takovou měrou ostatní svět klamal. Klobouk garibaldský jest vysoký, zašpičatělý, formu svou lehko měnící, odkudž ta pichlavost, lehká povaha onoho národa, jenž ho používá za pokrývku hlav svých. Jak klobouk ten lehce se zmáčkne a těžce narovná, tak také nosičů jeho mysl lehce rozvášnit, těžko ale uchlácholit se dá. Za to ale kulatý nízký klobouk jest obraz pravého světomila. On napodobňuje kulatost vesmíra a země již svým kloboukem, nosíc polokouli na hlavě, dokazuje, že polovici země a obyvatelů jejich láskou svou oblažuje, o druhou půlku ale že ani nestojí ani k ní přijíti nechce.

Opusťme nyní stanovisko filosofické a dejme se na pole historické! Aby však nikdo nemyslil, že náhledy naše jsou kulturní, přidržíme se raději starých klassiků. Nedužívý plačtivý Ovid dělí historii do čtyr, každému známých věků; nástupcové jeho, nemajíce na tom dosti, přidali jich ještě několik, jako dřevěný věk a p. Já slučuji oba náhledy v jeden a rozeznávám tyto tři hlavní doby: věk zlatý, kdy se ještě nikdo za zlatý klobouk aneb tak zvanou korunu nestyděl; věk stříbrný, kdy naše babičky stříbrné čepce a klobouky nosily a dvacetníky v punčochách schovávaly; a konečně věk plsto-slaměný, kde my, nemajíce ni zlata ni stříbra, buď plstěného v zimě aneb slaměného klobouku v letě užíváme. Železný věk proto vymiňuji, poněvadž současně se všemi třemi stával i stává. O prvních dvou dobách co mythických nechci slova šířiti, obrátím se hned ku třetímu věku. Otcové naši, přestavše nositi klobouky železné či jinak přilby zvané, zavedli klobouky kulaté, jež birety zvali, a takovou měrou počala doba plstěná, z níž my nijak nejsme s to vyváznouti. Jejich potomci a naši předkové nespokojeni jsouce původní formou, zmáčkli střechu biretu na tři strany, a tak nastala ona krutá doba panování klobouku třírohého. Chtěl-li kdo být považován za vzdělance, musel míti tři rohy; a kamkoliv se tehdy člověk obrátil ve vzdělaném světě, spatřil samé rohy, nedivno tedy, že pro nás doba nejkrutější nastala, jelikož cizím jměním vychloubat jsme se nechtěli. Zbytky oné slávy udržely se nejdéle na našich vysokých školách. Však doba ona pominula a nastala ona klobouků dvourohéců, jejíž začátek historicky udati nelze, a tak není též hodnověrných pramenů, zda li doba ta již přestala či nic. — Však nasytivše se již vědami abstraktními obraťme se na pole nauky věcní, a tu opět vidíme, jak náramnou úlohu klobouk ve fysice, obzvláště v oboru elektriky hraje. Klobouky dají se, jak elektřina roztříditi na negativní a positivní, aneb abych lépe řekl, na přitahující a odrážející. Tak na př. vábí nový klobouk a přitahuje leckoho k sobě, obzvláště v hostincích a kavárnách časem tak mocně, že člověk od něho se ani odtrhnout nemůže a raději místo něho svůj, odrážející elektrikou nabitý klobouk na hřebík pověsí. Zvláštní úkaz odrážející elektriky byl do nedávna též klobouk kulatý s třapci, poněvadž člověka jej nosícího na velkou dálku od policejních lidí odrážel a odstrkoval, kdežto tito náramnou k němu přitažlivost jevili a spojení obou vždy náramným výbuchem doprovázeno bylo. Jak patrno, hraje klobouk v silozpytu nejen v elektřině, nýbrž i v aerostatice velkou úlohu a důkazem toho jest jeho upotřebování v některých krajinách místo tlakoměru. Prašti-li totiž někdo někomu do klobouku, děje se to obyčejně se slovy: „To bude bouřka,“ naražený klobouk tedy bouřku, bezvadný naproti tomu krásné počasí znamenati musí. Z celého pojednání konečně vysvítá, jak velký vplyv klobouk na přírodu, zvláště ale na člověka a jeho síly duševní má, nedivno tudy, že u vzdělanců takové vážnosti požívá. Všechny tyto dobré stránky uvážil již dávno národ filosofických našich sousedů, a chtěje i klobouk povýšiti a jemu moc nějakou uděliti, užívá jej místo passu aneb legitimační karty, aspoň jinak nelze vysvětliti přísloví: „Den Hut in der Hand, kommst du durch das ganze Land.“ Pravý opak kultury jsou Turci, u nich cilindr

je všem dětem ve škole na postrach. Zavinil-li žák něco, skandálu neujde; pan profesor turecký vezme komín a posadí jej při hlučném aplausu svých posluchačů nezbedníkovi na hlavu místo oslovských uší. Náhledy Turků o klobouku jsou tedy pravý opak náhledů německých, tyto jsou kladné, onyno záporné, nedivno tudy, že dle zákonů přírodních positivnost a negativnost se přitahuje, odkudž pochází ten souhlas, to podporování, ta přitažlivost Německa k východu. — Však mé studie vedou mě již příliš daleko, zabíhajíce již na pole politiky, a jelikož mě při letošním parnu ještě dosti na zdravém povětří chladno jest, končím raději, než aby mně nějaký chládek oktrojován byl.

A. Baumgartner.

16.

Humoristické čtení o kapse.

„Kabát dělá člověka," praví jedno staročeské přísloví. Já ale, ačbych pro všecko na světě nic na ujmu katonického rozumu našich poctivých předků neřekl, musím tuto přece s bolestí vyznati, že po dlouhé zkušenosti jsem docela k jinému mínění přišel, a že totiž vlastně ne kabát qua totum, t. j. co pan kabát sám, ale jedna část jeho to jest, o které tato výpověď úplnou pravdu má, a která vlastně člověka dělá. Která to jest a jak jí říkají, jenž tak mnoho na člověku, čili raději u člověka dělá, mohl bych dát hádat; ale zajedno hluboká šetrnost moje k vzácným posluchačům a spanilým posluchačkám mým nedopouští, aby si hlavy lámali, kdež přišli, aby se vyrazili, a za druhé, mohl by to někdo hned uhodnout, a já bych se svým čtením hned již na začátku přestati musel, a jak se říká, dříve sklidil, než bych byl na krám vyložil.

Částka ta u kabátu, abychom se co nejkratčeji vyjádřili, není ani límec — nebo límec u kabátu jest jako klika u dveří, jen že za kliku člověk bere, když někam vchází, za límec ale berou člověka, když odněkud proti své vůli vychází; — není to ani rukáv, nebo mnohý jak živ na tu dobu nezapomene, když se mu ruka, jak se říká, do rukávu dostala, čili když se chudák — oženil; také ani šos to není, nebo ve mnohé případnosti by mnohý rád byl, kdyby byl kratší šosy měl. —

Není to tedy ani límec, ani rukáv, ani šos — ale jest to slavnějšího cos; jest to — kapsa!

Kapsa tedy podle práva
Ať je živa, ať je zdráva!
Ona — —

Však ticho! Teď bych byl něco básní oslavil, a Vy byste byli krčili ramenama a mezi sebou se ptali: proč? — Ale taková chyba jakoby teď celé člověčenstvo byla posedla. O mnohém člověku svět nic chvalitebného neví, než že přece jednou bláto šlapat přestal, a předce mu vystavěli velikánský monument. V Němcích aspoň nebudou za 100 let mít kde brambory sázet pro samé monumenty; do těch dob ale je žurnalisté jejich tak daleko přivedou, že budou jen od samé své slávy živi. Za to ručím, kdyby slavný vynálezce kapsy kdesi na Rejnu nebo na Odře se byl narodil, dojista už by mu byli také monument vystavěli. My nebudeme rozkládati, za kterého věku a v jakém jazyku svá konta psával — to necháme j—ským filologům — my proti všemu obyčeji nynějšího času nebudeme hledět k sobě, ale přidržíme se pouze zásluhy a několika slovy o kapse jej poctíme.

Kapsa, moji páni, paní a slečinky jest dvojí: kapsa prázdná, a kapsa plná. O prázdné kapse kdybychom chtěli mluviti, museli bychom, jak se říká, slámu mlátit, a dnes je neděle, kde se každá těžká práce zapovídá, tedy — i mlácení hubou. Prázdná kapsa u člověka jest těžká nemoc, na níž, bohužel, větší částka lidí trpí, a že ji není snadno vyhojiti, musejí sami homeopati dosvědčit, kteří o vyléčení vlastní této nemoci své nejvíce se přičiňujou. Similia similibus t. j. mé nelatinské posuchačky, po homeopaticku a právě naopak, *kde je prázdno, aby bylo plno*, hezky brzo a bez velkého hlavy lámání. Člověk s prázdnou kapsou bývá obyčejně v kapse někoho jiného, což jistě není příjemná věc a nemá na světě nic k lepšímu, než že mu z ní nikdo nic nevytáhne, leda — podšívku a krejčovské konto. Starý jeden básník sice povídá, že člověk s prázdnou kapsou může si vesele po lesích zpívat; po lesích, může být, ale za to městem musí chodit mnohý hezky zticha, aby ho někdo nedal — policajtům. Že takováto kapsa od jakživa za mnoho chvály nestála, jest důkazem, že sám nebožtík Schiller o ní napsal jen bídnou *elegii*.

Za to ale kapsa plná, to kapsa pravá — ta buď zdráva! Co by se o té dalo povědít a napsat! Ona jest ta jediná na světě, o které ani žádná babička, ani ti největší lháři ve spisovatelském pokolení, totiž ti, co noviny a kalendáře píšou, nic jiného nemohli říci, leč samou upřímnou a pravou chválu. Tu i její protivnice, prázdná kapsa, z celého hrdla chválí, až jí je na dno vidět; vlastní důkazy toho jsou spisovní dedikace. Každá dedikace je vlastně chytrá suplika prázdné kapsy k šťastnější sestře své pod pláštíkem chvály. Dedikace bývají v řídkých řádkách tištěny, — kéž by jen každý tak chytrý byl a *mezi nimi* čísti uměl! —

Plná kapsa pomáhá k nesmrtelnosti: o starém Krösusovi budou si lidé ještě po 1000 letech povídati; kdo však za jeho času nejprázdnější kapsu měl, nevěděli již ani tenkrát. Člověk s takovou kapsou byl by živ jako v hanáckém nebi, kdyby o advokátech nic nevěděl. Advokáti jsou jako moli, jen že ti obyčejní se dávají do celého kabátu, oni ale nejraději do kapsy. — Ona jest zlaté veslo, kterým člověk se založenýma rukama lehko bouřným životem plouti může. Ona je meč, kterým člověk měsíc může dobýti, a nemusí být Alexandrem Velikým. Ona jest ono zlaté hovádko, kterému se židé na poušti klaněli; jeden Mojžíšův potomek je prodal do Amstrdámu, a tam z něho nadělali holl. dukátů. — Ona je koruna, kterou kdyby nebožtík Nešť na hlavu byl dostal, celý svět by nyní o něm mluvil, že to byl druhý Šalamoun. — Ona je doktorský klobouk, pod kterým častokráte ani ty nejdelší uši viděti nebývá. — Ona jest a t. d. a t. d.

To všecko již jiní o ní pověděli, napsali a nazpívali, a nám nesluší nic jiného, než povolnou hlavou k tomu všemu přisvědčiti. My ale také nic jiného nechtěli, než abychom — podle způsobu novějších spisovatelů — vypůjčenou moudrostí učeně dokázali, co již před námi každý věděl, totiž že plná kapsa člověka dělá. Že jsme svého účele dosáhli, nelze nám pochybovati, je to věc, které každý rád věří. Kdyby ale přec tu mezi námi nějaké nové vydání tak zatvrzelého Tomáše bylo a mně v tomto odpírati chtěl, tomu radím, aby stejnou zbraní proti mně vystoupil a do *jistých* Novin pojednání zaslal, a já mu za to ručím, že jeho prázdná kapsa o konsek honoráru ani nezavadí. Páni kněhtlačitelové a páni redaktoři vedou teď stejné řemeslo; jedni tlačí

spisy a druzí spisovatele — někdy proti vší censuře. Spisovatelé zase dostali se až k malířům, jen že místo barev nouzi trou.

Abychom ale tímto smutným rozjímáním neukončili, obraťme se raději ještě jednou a naposledy k naší milé plné kapse, však ne více s chválou, ale jak obyčejně konec každé chvály bývá, s upřímnou a srdečnou prosbou, totiž aby nás neopouštěla a s námi vždycky být ráčila. Vám však, vzácní hosté toto přání skládáme:

Abyste po celou tuto pouť smrtedlnou
vždycky měli — *kapsu plnou*!

J. B. P.

17.

Hubička a facka.

Protivy velmi často se stýkají. Nezřídka zdá se nám něco nahodilým smícháním věcí, na prosto sobě odporných; avšak přihlédneme-li k podstatě zjevů takových, shledáme, že tu vše podle přísných paragrafů jistého zákona. Považte příkladně, laskaví posluchači, jaká bezedná propasť se rozevírá mezi pojmy nebe a dudy! Nikdo by neřekl, že ta propasť se dá vyplniti. Leč vmyslete si příkladně na mé místo virtuosa v dudáckém umění, slavného Švandu dudáka, an by pomocí měchu a píšťaly dával koncert, i nepochybuji, že za krátko byste vytrženi byli do sedmého nebe jeho čarovnými dudami.

Ačkoliv tedy na jedné straně dalece vzdáleny sebe, jsou si dotčené dva pojmy zase zcela blízky — právě asi tak jako hubička a facka. První jest výrazem lásky, druhá důkazem hněvu; láska a hněv jsou protivy, jich odznaky tedy také: a přece často se setkávají, abych tak řekl, v přátelské upřímnosti.

Slyšte, kterak okolnost tu nám vysvětluje pěvec. Praví v nadšení:

„Den jasný již se s černou nocí snoubí,
a s Markétou dlí Fousek v stinném loubí;
měsíc jest svědkem jich šepotání,
a hvězdy patří na jich celování:
ó blahý pocit, krásný lásky čas!“

Jak zřejmo, cukruje se náš párek jako dva holoubci, při čemž jim čas telegrafickou rychlostí ubíhá. Než se toho nadáli, udeřilo kladivo na blízké věži desetkráte do zvonu. Markéta probouzí se z opojného pojmu lásky a se žalným vzdechnutím vine se z náručí miláčkovi, šeptajíc:

„Já musím domů — sejdem se zas z rána? —
O pusť! — Nebo bych byla hubována.
Má paní nemá citu, nezná lásky,
jí nejsou známy něžné srdcí pásky;
o pusť! Vždyť odbyla už desátá!“

Leč pro Fouska holá to nemožnost. Jemu nechce se domů, ačkoliv aneb spíše proto, že čekají naň horší věci, než jest pouhé vyhubování. Již před hodinou rachotily před kasarny bubny, přísně vyzývajíce obrance vlasti k návratu. Hučelyť odměřeně: „Pojďte, vojáci, pojďte domů!“ — ale Fousek nedbal jich hlasu a nešel. Za to kyne mu „arest“. Leč pro Markétu odvážil by se života, i zdá se mu pouhou hračkou, snášeti pro ni úkor a svěřiti se na krátký čas ochraně profousově A proto nepustil pokladu svého z ruky, domlouvaje mu hlasem roztouženým:

„O počkej ještě, hvězdo mého žití!
„Já k vůli tobě nedbal čepobití,
zač nemine mne přísné pokárání;
a proto s ubohým měj smilování
a hubičkou mu zapuď trampoty!“

Které srdce lidské vůbec, a které srdce dvacítileté krasotinky zvláště by se zatvrdilo tak, aby vzdorovalo prosbám obětavého hrdiny? — Také Markéta neodolala a

měsíc zas byl svědkem šepotání
a hvězdy viděly to celování,
jímž vykouzlil se dvěma duším ráj.“

A opět tlouklo kladivo do zvonu — padla jedenáctá! Fousek s Markétou nedbali. — Odbila půlnoc — v stinném loubí posud neutichly tajemné šepty a výmluvné vzdechy roztoužení. Leč náhle padla jedna, však nikoliv na věži: — padlať na ústa Fouskova, že v očích se mu zajiskřilo. Na rtech, líbajících posud koralové rty cudné Markéty, rychlostí blesku se octla teď ruka její, a jakož prudce dopadla, taktéž prudce se odrazila — facka byla zrozena!

Na chvíli panovalo v stinném loubí hluboké, příšerné ticho. Měsíc ukryl se za mraky, hvězdy potuchly na nebi a Fousek s krvácejícím nosem lezl přes plot zahradní. Cherubín s plamenným mečem vypudil jej z ráje blaženosti, z ruky Markétiny. Tak protivy se sloučily, v jedno splynuly!

Jak dříve polibky, tak nyní protiva její byly výrazem citu opravdového. Ano, o protivě hubičky na jisto lze říci, že jest výkvětem nezahalené pravdy, výmluvným svědectvím hněvu a rozhořčení.

Neupírám, že facka jest zároveň odznakem hrubosti: avšak co do upřímnosti nemá v světě rovné sobě sokyně. Políbení může býti falešné, jidášské: facka ale nikdy! Ona jest dcerou nepokažené přírody, a čím méně člověk se vyzul ze stavu původně lidského, abych tak řekl, rajského, tím spíše ji chová v lásce. Mámeť posud na světě lidí, kteří jinou řečí nemluví, a máme dost i takových, kteří jiné ani nerozumí.

Hrubost jest přirozena těmto tvorům božím, a kdyby se jí chtěli stříci, stali by se směšnými. Co platí o básnících, že totiž básníky se již rodí, totéž platí i o hrubiánech, čemuž po latinsku říkáme: „Hrubianus nascitur.“ Národnost tu nerozhoduje: jestiť hrubost a její makavá řeč kosmopolitickou a hraje v dějinách lidských právě tak závažnou, ne-li ještě větší úlohu, než zdvořilost a láska.

Královna anglická Alžběta milovala Essexe, a přece panenskou svojí rukou mu ji vyťala, jako kterákoliv nekrálovská děvečka britanské říše svému neurozenému nápadníku.

Z toho zjevno, že i vzdělanost se naprosto nesřekla hrubiánství. I nejzdvořilejší člověk mívá okamžiky, kdy by celý svět s chutí spolíčkoval. Arciť člověk takový, jemuž hrubost není vtělena, ve styku se světem ji setře rychle se sebe; jinak ale je u toho, kdo je hrubiánem rozeným, kdo hrubost chová v srdci svém s toutéž něžností, jako první svou lásku. Setkají-li se dva opravdoví hrubiáni, tuť vzájemně se neuhledí, nýbrž zdrsnatí tím více. Cvikem dospívají pak ve výtečníky v oboru hrubosti a slynou i věhlasem.

Máť také hrubství a ovoce s jeho stromu, facka, svou zajímavou historii, právě jako ji má láska a nezbytná její průvodkyně: hubička. Kterak facka se udílí, k tomu tuším netřeba žádného navedení; jinak bychom zajisté nebyli posud bez důkladného „negalanthoma“ čili pravidel, kdy a kterak se mají facky rozdávati.

Jinak má se věc s hubičkou. Kdežto facka co

do podstaty své vždy jedna a táž zůstává, máme celé množství hubičkových oddělení, tříd, druhů a odrůd.

Setkají-li se dva známí po delším čase, líbají se, aniž by si při tom něco zvláštního myslili. Hubičky takové jsou docela všední zboží, střízlivé, jako člověk s lačným žaludkem.

O něco vroucněji líbají přátelé a příbuzní, ačkoliv i tyto hubičky častějším užíváním sevšední a konečně pouhou formou, tělem bez ducha se stávají.

Dále máme hubičky, které jedna strana beze všeho citu, chladně a netečně, přijímá. Jsouť jako zmrzlé. K těm dlužno přičísti polibky, kteréž nešťastné neb lhostejné nevěsty od svých ženichů přijímají, hubičky kradené a zejména hubičky divadelní, ačkoliv tyto někdy a příležitostně v opravdové polibky se mění.

Tak zvané pantoflové políbení jest původu římského a není ho vlastně než jediný exemplář na světě. Přečetné však jsou odrůdy jeho, pěstované od manželů, líbajících pantoflíček svých nejdražších polovicí. Ubozí mužové!

Pravou však a jedinou hubičkou jest hubička z lásky; za jedno jest z dobré vůle a ráda dána; za druhé pocítí ji člověk dokonale; a za třetí i v upomínce rád u ní prodlévá a těší se jí. Aby však netratila na své úplnosti, musí hubička uštědřena býti s dokonalým vědomím a v dobrém rozmaru. Líbáš-li, spanilá posluchačko, budiž při polibku s celou duší a — leč k čemu poučování takového s mé strany?

Odpusťte, jáť zapomněl, že potřeboval bych v oboru tomto vlastně sám poučení, a kdyby některá z laskavých posluchaček chtěla se mi za preceptorku blahosklonně propůjčiti, ve mně zajisté shledá přičinlivého učně.

E. Just.

18.

Porovnání prvního manželského stavu s nynějšími moderními sňatky.

Prvním manželem byl, jak, l. p. a s. p., všichni víte, občan Adam, a skoro jest k víře nepodobno, že byl nejšťastnějším a zároveň i nejnešťastnějším ze všech manželů. Předním a hlavním základem šťastného sňatku jest zajisté moudrá a svobodná volba; obého však nebylo Adamovi poskytnuto. Příliš moudrým nemohl ovšem ženich ten býti, jelikož teprv několik hodin před svým zasnoubením stvořen byl a za tou příčinou o milém světě božím právě tak málo věděl, jako svět o něm.

Nám však velmi dobře je známo, jak dlouhá léta člověk potřebuje, než rozumu nabude. Švábové n. př. teprv ve čtyřicátém roce věku svého se k němu dostávají a mnohý člověk po celý život svůj o rozumu ani neví.

Voliti ale Adam dokonce nemohl, poněvadž slečna Eva jedinou ženskou ku vdávání schopnou v celém ráji byla. Jeho sňatek byl tedy, jak patrno, nucený, ano i nestejný: manžel byl zajisté pouhý měšťanský pan Adam, manželka však byla šlechtična a psala se na svých navštívenkách: Eva, rozená ze žebra Adamova.

V tomto ohledu mají naše nynější sňatky přednosť. Nám možno rozumu se dočkati, a toto čekání na rozum zdá se nejspíše býti příčinou, proč mnohý člověk tak dlouho do stavu manželského vstoupiti se neodhodlá. My nejsme nuceni, z čerstva nějakou hloupost vyvésti, neboť si můžeme dopřáti k tomu času po libosti.

A při volbě volno nám vybrati sobě, poněvadž ničeho tak velkou hojnost nemáme, jako sňatkuchtivých dívek, a bude-li nouze vůbec ještě dále postupovati, bude to konečně jediná hojnost.

Na unášení žen Sabinských nelze ani pomysliti za našich dnů, kdež by mnohý manžel svou Sabinku rád ztratil a blaženým by se cítil, kdyby jen někde starého Římana vyšťoural, jenž by ji za peníze a dobrá slova unesl.

Šťastným mohl se sňatek Adamův potud nazývati, pokud nebylo ženichovi na peníze hleděti, by mohl jisté, před sňatkem v panickém stavu učiněné, ne sice interessantní, ale interessů plné závazky v pořádek uvésti. Nemaje ani z domova ničeho a nemoha ani na nějakého amerikánského bohatého strýčka se těšiti, nebyl by si od nikoho takovou měrou haléře vypůjčil, byť bylo i věřitelů tehdy stávalo.

Velkou příjemností při Adamově sňatku bylo, že byl tento ve spaní odbyt, čímž uspořeno všeliké běhání k zápisu, k obyčejné zkoušce, při které by byl Adam jistě špatně obstál, — k vyzvednutí svého a své nevěsty křestního listu, ušetřen též nemalý výkaz příjmů, ano i dispense tak blízkého žeber příbuzenství s pannou nevěstou. Též nebylo třeba těžkého často sepsání kontraktu, — zvláště, pak-li obě strany ničeho nemají — poněvadž jediný osel v ráji, jeden ze svědků při svatbě, tenkráte ještě ničemu o jurisprudenci nerozuměl.

Ale my Adamovi nešťastní potomci podléháme všem těmto a ještě jiným sterým formalitám.

Což nám nadělá starostí jen zaopatření, šat, dary, nářadí a všelicos jiného, a jak nedostižitelné zdá se nám to vše často býti!

První párek o tom nevěděl. Oba se umyli v blízkém potoku, a Adam utrhnuv několik fíkových listů z keře, podal je své nevěstě, při čemž se Eva trochu zapýřila. Naše nevěsty zapýří se sice také, ale zlostí, pak-li dar laciný je aneb dost nobl není. A naše fíkové listy, zvláště přicházejí-li z Paříže, stojí až hrůza peněz. Objeví-li se pak v našem stavu manželském několik dětí, tuť nevychází švec a krejčí ani z domu. Každý týden jest zapotřebí několik párů dětských střevíčků, a jsou-li tu chlapci, též tolikerých kalhotek, poněvadž tyto při tělocviku náramně trpí.

Adam své dítky, jak víme, neoblékal; neboť ta kůže z tygra, již jednou ze žertu Kainovi přes ramena přehodil, nestála ho ani haléře, jelikož ji sám tygrovi s těla stáhl.

Ano l. p. a sp. p., — bylo by zlomyslné osočování, kdyby někomu připadlo dohazovati, že si Eva krajky z Bruselu a rukavičky z Paříže objednávala. Nebylo to možná již proto, že nikoko neměla, kdo by jí manželu za zády list byl napsal, a za druhé se nemohlo tak díti, poněvadž dle udání hluboko čerpajících zeměpisců tenkrát ještě ani Bruselu ani Paříže nebylo.

A k čemu, tážu se, byla by Eva vše to potřebovala? Vždyť se nemohla ani žádné paničce tím pochlubit, ani při večerní zábavě některou z nich pozlobit! Zábava prvních manželů à jour fixes (žur fix) odbývaly se vždy po domácku, při kterých z haute-volée jen orel se svou paní, slon, velbloud a jiná zvířátka přítomni bývali, a ti se o takové hlouposti jaktěživi nestarali.

Adam a Eva byli tedy šťastni. Žili velmi jedno-

duše, jedli datle, pomeranče a ořechy, a potok jim poskytoval čistého nápoje.

Mnoho-li naopak stojí nás naše hovězí a telecí pečeně, naše smažená a pečená kuřátka, mladé husičky, na polo shnilí bažanti! A tyto lahůdky mohli míti oni nejen zdarma, ale ani jim nebylo třeba clo za ně platiti. Což by si byli z těch malých housek dělali, o kterých ani pojmu neměli, a o kterých i my brzy ani pojmu míti nebudeme.

Hromnic, Jiřího, Jakuba a Havla jakoby pro ně ani v kalendáři nebylo bývalo! Nepotřebovali 14 dní před aneb 14 dní po čase běhati, by si na činži vypůjčili, taktéž nebylo zastaváren, nebylo však také, co by mohli dát na študie.

Měli svobodný byt, dříví, světlo, nebylo se jim strachovat, že domácí pán na činži přirazí, do svého obydlí nic nového nepotřebovali, jelikož bylo vše před nedávnem nově vystavené a malované, a zabavení čili fenduňk nemohl na žádný pád se státi, poněvadž vše domácímu pánu náleželo.

Adam a Eva nebyli nuceni, drahé koncerty, opery a balety navštěvovat, neboť měli doma své úplné koncerty ptáčků se stříbrnými hlásky — za darmo!

Též se vyráželi a těšili kotrmelci svých dítek, čímž nahraženy jsou jim balety a frašky.

Zkrátka, Adam a Eva byli, jak u nás říkáme, — kapitální párek. Přišel-li Adam z nějakého výletu pískaje: „Ženo má, ty jsi můj ráj!“ přišla mu Eva s Kainem a Abelem na rukou vstříc.

U nás se děje naopak; pan manžel přichází brumlaje a hubuje z úřadu, hodí klobouk na stůl, hůl do kouta, a bublá na všecko; paní zase vadí se s děvečkami a štípe dítky, by trochu souzvuku dosáhla.

Adam zkroutil jen jednou obličej ve svém dlouholetém stavu manželském na světě, totiž když kousl do zapovězeného jablka.

Podíváme-li se ale na naše modní, často dost mladé manžele, zříme, že se šklebí, jakoby celý rok jen do planých jablek kousali.

Adam a Eva byli ctnostní. Milovali se věrně, jelikož pražádné příležitosti k nevěrnosti neměli.

Taktéž neměli domácího přítele, který často přítelem domu se stává takovou měrou, že z přátelství někdy i celý dům si béře. Mimo to nebyli v ráji domácí učitelové a profesoři gymnastiky, neboť Kain a Abel nebyli k studování určeni, a tělocviku naučili se dost od opic.

Že Eva Adama kolem prstu ovinula, to patří více do oboru politiky než do tělocviku.

Adam a Eva zůstali pěkně v ráji, nedělajíce drahých výletů do vzdálenějších krajin, aby tak jako my od hostinských přetahováni nebyli. Oni se spokojili s květinatou loukou, a ta jim nahradila Stromovku i Kanálku.

Adam a Eva byli šťastni — nepotřebovali lékařů. Nepřejedli se, neopili se, netančili jako o závod, a kdyby byli i tančili, byloby jim to neškodilo; neboť Eva nebyla k zadušení ušněrována, a Adam neměl úzký kravatl. Proto žili také, jest-li tehdejší historikové se nemýlí, skoro 900 let a zemřeli na sešlost věkem, — — který pád též u nás se objevuje, jen že často v nejlepších letech.

Adam a Eva byli velmi šťastní rodiče.

Nemuseli své syny, jež pracně a starostlivě byli vychovali, k vojsku stavět, což by se bylo u nich in natura musilo dít, anižby byli našli náhradníků. A ačkoliv Abel malý a slabý byl, nebyli by jej rodiče přece rádi u infanterie viděli, ani silnějšího Kaina u kyrysníků.

Adam byl i se svou rodinou šťasten. Všickni chodívali se slepicemi spat a chrupávali jak o závod se zvířátky — jen malý Kain vylítl někdy ze spaní, a v mladých prsou bydlící bratrovražda vynutila z něho bolný ryk.

My naopak probdíme ani ku své, ani ku spáse své rodiny celé noci ve všelikých místech, a někdy musí i dítky se toho účastniti.

Adam a Eva byli šťastni. On nemusel Evě dlouhá leta „kůru řezat,“ a nepřišel nikdy s tchyní, poručníkem, strýcem a tetou do nějaké nemilé srážky.

Jeho žena byla mu po boku dříve, nežli se mu o ní ve snu zdálo. Mnohý z nás opačně sní často, že mu žena již dávno po boku spí, a zatím drahoušek právě ze plesu domů přijíždí.

Adam a Eva byli šťastni; neb jak svrchu povědíno, neměli ani tchána ani tchyni. Každou manželskou rozepři vyjednali mezi čtyrma očima a každé hádky se co nejdříve vzdali, poněvadž Adam nemohl k otci a Eva k matce utéci, by se rady dopídili.

Adam neměl ničehož, nedostal však s Evou též žádného věna, a právě to přispělo oběma velmi k štěstí; neboť věno přinášívá nejvíce rozepří v dům. Ať již to majetek muže či ženy, vždy bývá předhazováno a konečně za tou příčinou oběma rukama vyhazováno, aby se pokoj vrátil; jelikož kde nic není, nemožno ničeho předhazovati, čímž mír se navracuje.

Jediná jen okolnost byla při rodině Adamově nemilá, totiž ta, že jim bylo po pádu chléb svůj v potu tváře dobývati, a to krásné dolce far niente že vzalo náhlý konec. Z našich modních rodin jsou mnohé lépe na tom. Nedbajíce zprovinilého jimi samými pádu, prodají cizí majetek, opoví „bankrot“, a žijí též od potu, nikoliv ale od svého, nýbrž od potu svých přelstěných věřitelů.

Jak tedy l. p. a s. p. vidíte, předčí stav manželský Adama a Evy, až na tu rozumnou a svobodnou volbu a na bankrot, všecky naše moderní sňatky. On byl jediný, jenž, nejsa lidmi spojen, jako štěstí ve spaní přišel, a však přece neušel záhubě všech těch šťastných poměrů.

S nejkrásnějšího, zlatým ovocem obdařeného stromu stočil se had, — jak se říká, měl to být ďábel — podal a chválil Evě zapovězené jablko tak dlouho, až ji na víru obrátil, to že jest ovoce nejsladčí z celého ráje a Eva že jest mnohem moudřejší, než ji varující muž. Nalezá-li ale tato víra o moudrosti u ženy přístupu, pak dóbrou noc, šťastný stave manželský, dobrou noc, spokojenosti a domácí štěstí!

Dobrou noc, l. p. a sp. p., dobrou noc! —

H. Přerhof.

19.

Malý příklad z evropské početní knížky,

aneb:

Když jediný člověk „věčnou věrnosť“ za čtyry neděle líbánek zruší, jak dlouho potřebuje 80000 mužů, by zrušili „věčný mír“?

Dříve, než svět stvořen byl, nebylo mimo nic pranic jiného, a kde nic není, tam jest mír. Pro nic a za nic se nikdo nebije.

Pak nastal chaos, ale posud byl mír; neboť, kde se o chaos jedná, tam bývá vše v pořádku.

Pak vyrážela světla s nebe, pučely stromy a květiny ze země; avšak pořad ještě byl mír.

Pak se ukázala „milá zvířátka“, a tu byl teprv dokonalý mír.

Po té stvořen byl první muž — a přece byl pořád mír.

Jakmile však přišla na svět žena, ukázala se vyhlídka na válku. Lidem žebra vyřezávat, jest zajisté první „vypovězení války.“

Adam byl beze vší pochybnosti Čech; neboť když mu velmožné nebe žebru vyřezávalo — spal.

Probudiv se, byl o žebru chudší a o ženu — ještě chudší! Jeho bohyně války stála před ním. Avšak jediná žena proti jedinému muži! a Adam byl po žebrové operaci ještě ke všemu všudy nemocný muž!

Každý člověk, l. p. a s. p., jest v lásce Turkem a ve stavu manželském nemocným mužem. Jeho žena jest jeho nemocí. V takovém případě přicházívají všelijací alliirovani doktoři, domácí přátelé, by nemocnému pomohli; zatím obsadí jeho nemoc, což jest docela nové léčení: nemocný muž přivolá a přivábí si totiž doktory, a doktoři používají jeho nemoci k svým účelům.

První lidé tedy byli již vojínové. Tato vojna byla ovšem laciná; uniformování stálo velmi málo — ale slabá žena proti silnému muži! — tu se necítila dosti srdnatou, proto uzavřela allianci s hadem a při dělení zacpali oba nemocnému ústa půlkou jablka.

Jak patrno, válčili již první dva lidé. Druzí dva, Kain a Abel, nazývali se po čas míru „mon frère,“ jak mile však Abel se svou dobytčí obětí více se vyznamenal, udělal Kain „jakožto atlét“ kumšt a zabil nevinného Abela.

Kain, l. p. a s. p., byl za to na čele znamenán, on tedy byl prvním znamenitým, jelikož vyznamenaným kumštýřem.

Mluvilo se o „věčném míru.“ Pojem tento jest docela falešný; neboť věčnosť požaduje nejen žádného konce, ale též žádného počátku.

Kdykoliv tedy naši mladíci přisáhají „věčnou lásku“, znamená to tolik, že se posud v lásce nic nezačalo.

„Věčný mír“ jest stav, v kterém mimo právo nic jiného panovati nemá. Dobře! ptám se však: jakého druhu právo? či vojenské, či zemské, či privátní právo?? — My máme tolik práv, že pro samé právo pravé právo právě ani viděti nám nelze.

Známe též římské, francouzské, anglické a všelijaké jiné právo. Nám Čechům se daří s těmito právy tak, jako s řečmi; cizé jazyky studujem a o vlastní mateřštinu nedbáme, neučíce se ji ani znáti. —

Má-li tedy ve stavu manželském panovati mír, nutno jest, aby panovalo právo, čili jak řečeno: paní; neboť paní má vždy právo, t. j. recht! Každá paní jest juristkou, každá paní jest doktorkou veškerých práv — muž a všichni domácí přátelé jsou jí recht!

Každý advokát jest lékařem a lékař advokátem. Nemocný zavolá lékaře, by jej proti nemoci chránil a lékař zavede proces proti nemoci. Každý recept jest kus akt, a lékárna jest kancelářem, v němž se protokol zavádí. V každém případě, i když nemocný proces vyhrá, musí být rád, pakli jen životem vyklouzne z nebezpečí.

Naopak jest každý advokát též lékařem. Každý proces jest lék, kůži čistící, a v pravdě není lepšího prostředku pro čistění kůže mimo dlouho trvající zažívání procesu: ten vyčistí kůži i od poslední — košile. —

A co jest vůbec život lidský, l. p. a s. p.? — Dlouhý neb krátký proces o člověku mezi babičem a hrobařem!! — Čím člověk napájen bývá a co pije, má na jeho charaktér vliv.

Země kojí všecky byliny sama, a přece se neukazuje vliv nerostlinstva na rostliny; matky však kojí děti ovčím, oslím a kozím mlékem, a proto se vkrádá do lidského pokolení tolik beranů, oslů a kozlů. Od té doby, co lidé mnoho vody pijí, naučili se též mnoho pumpovat; od té doby, co Turci víno pijí, žijí jen jako v mlhách. — Dokud Pražané toliko kávu pili, byli pravými Turky, čím více se však pití thé oddávají, stávají se z nich Číňané. Ano, my jsme to, chvála buď Bohu! v tom číňanství hezky daleko přivedli a již jsme sobě dost čínských mravů a zvyků přivlastnili. Tak na př. líbají Bramínové své nástroje k trýznění těla, a my to pak činíme s našimi paničkami; Číňané si váží jen toho, čeho již po staletí u nich stává, a tak i mnoho Čechů by nechtělo míti žádných novin českých k vůli starožitnosti.

Věčný mír, l. p. a s. p., ve stavu manželském jen tenkrát se udrží, když jeden z manželů na věčnost se odebéře! To však jest prozatímní „příměří“; až se nahoře sejdou, počne nepřátelství poznovu.

Všichni manželé však se nedostanou do nebe. Právě ti muži, kteří se z lásky byli ženili, přijdou do pekla, neboť miluje-li muž některého ženského anděla, zapíše se ďáblu, aby jej dostal; má-li však již toho anděla, v přesvědčení pak řekne: „Toť jest ďábel, ba čert by mne mohl proto vzíti!“ a takovou měrou zavítají všickni milující muži do pekla.

Za tou příčinou musí se člověk v lásce a ve stavu manželském chránit, aby nebyl příliš přívětivým. Řekne-li muž k paní: „Můj anděli!“ hned říkává tato: „Toho anděla bychom měli pozlatit.“ Řekne-li jí: „Můj poklade!“ praví ona „Nalezeného pokladu patří nálezci jen třetí díl.“ Muž si však myslí: „Nikoliv! neboť nejlépe je, poklad svůj pod zemí zahrabat.“ Nejvíce ale jest se muži chránit, aby neřekl: „Má drahá!“ sice žádá se na něm okamžitě drahotní příspěvek.

Stav manželský jest válka; láska jest také válka; ženské srdce chce být jako Sevastopol dobyto. Mužové jsou v tom pádu všickni alliirováni; neb dobyvše takový Sevastopol, t. j. ženské srdce, a vědouce, že se jim v něm nelze udržet, raději je rozboří, a než by je prázdné nechali a z něho ustoupili.

Život jest také jen válka a smrt jest věčný mír; lékaři, lékárníci a hrobníci jsou velmoce, které tento věčný mír prostředkují; červíčkové jsou maloněmci, kteří se tímto věčným mírem živí, a hřbitov jest kongresní sál věčného míru.

Něčemu se, l. p. a s. p., musím diviti. Máme-li allopatické a homeopatické lékárny, proč nemáme též allopatických a homeopatických hřbitovů?

Hrobaři by bylo vždy posoudit, kdo umřel s plným žaludkem, a ten by patřil na allopatický, a kdo s prázdným žaludkem, dostal by se na homeopatický hřbitov.

Já však radím všem přátelům, aby homeopaticky čili s prázdným žaludkem na věčnosť se odebrali, jelikož při soudném dnu lehčí — z mrtvých vstání míti budou.

Jean Paul a Augustinus praví, že všickni mrtví v 33tém roku svého stáří z mrtvých vstanou, z čehož vysvítá, že na onom světě nikdo nebude ani 40 let stár. Pak li však Švábové teprv ve 40tém roku věku svého rozumu nabývají, nebude zajisté v celém nebi ani jediného moudrého Švába.

Říká se, že anděl při vstávání z mrtvých ku každému hrobu přijde, a zatroubiv, každého mrtvého jmenem zavolá. Z toho vidno, že netřeba nám býti tak hloupými, jako byli Vídeňáci, nevědouce, kde Mozart leží. My si počkáme až k poslednímu soudu, pak teprv uspořádáme hudební slavnosť; anděl zbudí Mozarta, ten bude na všeobecnou žádost dirigovat, a poněvadž bude všeobecné vstávání, nebude nouze o sedadla. Jest to podivný svět! Kde a kdy nějaký fortelní pes umřel, ví každý a řekne hned: „Zde odpočívá nebožtík Azor!“ kde však slavní mužové pochování jsou, o tom neví nikdo Vídeňáci nevědí, kde Mozart leží, a Židům jest neznámo, kde Mojžíš pohřben; Židé by jistě již byli také velkou hudební slavnosť za Mojžíšem uspořádali, by se dopíditi mohli, odkud cizího rabína k dirigování vzíti.

Takovou měrou uznávají a odměňují se talenty, l. p. a s p.! O Homérovo rodiště hádalo se sedm měst — ale pokud básník ten žil, dali mu chodit žebrotou.

O vynalezení tisku hádají se všichni národové, ja však myslím, že mají všickni stejný tisk čili utiskování.

„Duch, genie“, l. p. a s. p., vede věčnou válku s životem; hloupost však žije věčně v míru, onať má své „historické právo!“ — Jaké revoluce byly již v říši duchů, umění, vědy a literatury! A duchové, umění, věda a literatura těmi revolucemi právě tak málo docílili, jako lidé svými revolucemi.

Po všech těchto duševních bojích nastalo duševní smíření, jelikož času již nelze duševní rekruty stavět, poněvadž jsou na duševním poli i všecky překlady vyčerpány.

Vidím-li „balet“, nechápu, k čemu laskavé nebe člověku „řeč a rozum“ dalo. Ti tam nahoře nepotřebují řeči, a těm dole netřeba rozumu, a přece jsou všichni blaženi a šťastni. Těm dolejším jest milé, že ti hořejší co mluvit nemají, a těm hořejším jest k rozkoši, že ti dolejší o rozumu ničeho nevědí.

Každý balet má, nikoliv jak se říká: „hlavu a patu“, nýbrž „ruce a nohy“, a proto se plnýma rukama aplauduje; neboť co ty „nohy“ nahoře povídají, to cítí dole ruce. A nyní bude teprv náš balet znamenitý, jelikož se při něm poprvé bude tančit — v bačkorách. —

Vidím-li pětiaktovou truchlohru, nevím, nač má člověk pět smyslů. V prvním jednání, kde se jen vypravuje, slyší člověk to, co by měl viděť; v druhém jednání vidí, že není ničeho slyšet; v třetím jednání cítí, že mu zrak a sluch přechází; ve čtvrtém jednání čenichá mrtvolu z pátého jednání, a v pátém jednání řekne: „To vše nemá ani kusa chuti!“ —

Slyším-li operu, přidržím si uši ze dvou příčin: předně, abych neohluch', a za druhé, aby skladatel mé dva bubínky z uší k těm svým bubnům nepřibral.

V hudbě panuje též podivný boj, a teď k tomu ještě přišel „Hlahol“ a „Männergesangsverein“.

Mezi bývalou hudbou a budoucí hudbou drží se nynější hudba docela neutrálně, po prusku, zanášejíc se jen s psaním not.

Ale s těmi neutrálními notami jestiť to docela opáčné jak s hudebními notami. Při hudebních notách platí každá nota víc, stojí-li u ní puntík, tyto noty však platí tím méně, čím více u nich puntíků stojí.

Křížek u noty notu zvýší.

Každý kříž, l. p. a s. p. jest symbolem věčného míru; kříž na hrobě podává věčný mír; kříž v kostele jest znamením vezdejšího duševního míru.

Proto jest také stav manželský nábožný ústav, a každý muž má svůj kříž; každý jest křižákem, táhnoucím do domácího boje pro tento svůj kříž. Bojující párek by rád uzavřel mír, ale paní jest nespravedliva, jelikož počíná sama boj, oblehá s cizím vojskem, a ku konci ještě náhrady požaduje.

Mír ve stavu manželském jest ozbrojený mír; manželi jest se ozbrojit trpělivostí a manželka chová zbraň svou v ústech. Ústa její jsou zbrojírna plná tulichů a mečů, a proto by bylo zcela spravedlivé, by se každá při oddavkách Waffenpassem vykázala.

Pozoruji však, l. p. a s. p., že byste rádi na outěk se dali. Dobrá! Nebudu Vás zdržovat, jelikož jste již vojenské útraty zapravili, a proto uzavíraje, pravím: „Již odcházím v míru, ale Vám, l. p. a s. p., nepřislibuji mír, neboť ode dneška za (týden) bude vám opět — vyrukovat!“

H. Přerhof.

20.

Nejponíženější novoroční představování se nešťastného koně básníku, tak zvaného „Pegasa“, ku představenstvu spolku proti trýznění zvířat,

aneb:

Novoroční rozjímání o podivnosti, že člověk potřebuje 70 let, než se starým mužem stane.

Lidský život, l. p. a s. p., jest redakce časopisu; každý nový rok se nově ohlásí, přislibuje se vše pro budoucnost, a lidé jsou onino dobří blázni, co všemu věří. Oni jsou též ironičtí a jeden říká druhému: „No, já ti gratuluju!“

Člověk ale nedostane od redakce žití žádného pozvání, nikdo se ho neptá, chce-li se abonnovat: předplatní lístek se mu pošle do domu — jak mile na svět přijde, již je abonnentem; proto také hned křičí — nejspíše se mu list nelíbí. Mladý předplatitel by rád odpadl, ale to zavinutí! kdo se jednou předplatil, ten se více nepustí! Předplatitel jest věčné engagement, a umře-li, přejde kšeft na jeho paní, a tato podpisuje: „Předplatitele nebožka vdova.“

Redakce žití jest nobl! Ku každému novému ročníku přidává staré ročníky! Též zařizuje dvoje vydání žití: krásné žití na velinovém papíře pro bohaté, a sprosté na kanclaipapíru pro chuďasy!

Avšak obezřetný redaktor jest spravedlivý; boháči obdrží ve svém skvostném exempláru tentýž obsah jako chudí, tytéž stálé články bolesti a radosti, tytéž spolupracovníky: lásku pro lyrické oddělení, naději pro fanatické, lež pro denní novinky, strannost pro posuzování jiných, sočení pro společenské a všecky nevyzpytatelné moci osudu pro nerozluštitelné hádanky a rebusy života, které teprvé v prvním čísle listu onoho světa rozšířeny budou.

K žití, l. p. a s. p., potřebuje člověk vzduchu,

vody, spaní a peněz. K šťastnému žití potřebuje svobodného vzduchu, nekalené vody, pokojného spaní a kapitalních peněz. To jest přednost člověka před zvířetem. Zvířata potřebují též vzduch, vodu a spaní, ale neptřebují peněz. Kdybyste ale, l. p. a s. p., mne se tázati chtěli: „Když zvířata peněz nemají, což pak jest potom „velké zvíře?“ Pak musím nejpokorněji odpověditi: „Právě ona bytost, jenž vysoko do povětří se vznáší, až po krk ve vodě vězí, pokojně spí a předce peníze nemá, to jest „velké zvíře.“ — V ráji zvířata mluvila, následovně také myslila; neboť mluvit a nemyslit, jest pozdější vynález lidí, kteří o věcích mluví, na které se ani mysliti nedá. Avšak člověk hřešil a zvířata byla potrestána; že Eva mluvila, by Adama svedla, a že Adam rozumu upotřebil, aby se stromu poznání jedl, ztratily řeč a rozum Já neustále myslím, že ta nešťastná zvířata v ráji dokonce i spisovately byla, a aby člověku oči ještě více neotevřela, odňata jim řeč a myšlení. Pročpak jest, l. p. a s. p., kůň Pegasus obrazem spisovatelství? Proto, že musí spisovatel koňskou náturu mít, protože s ohlavkou na hubě, řemenem kolem těla, s podkovami na kopytách lehčeji sklouznou, čím ostřeji okovány jsou, protože sotva dost sena k jídlu mají, a předc pro samou veselou mysl nevědí, kde je dobré bydlo šťouchá!

V nejnovějším čase, l. p. a s p., jsou lidé ze všech stran trýzněni, aby netrýznili zvířata Člověčenstvo dlužno jest všeliké státní a národní dluhy též nebi, které nikdy aneb pomalu splácí, na př. obchod v otrocích, válčení o panování nad zvířaty atd. atd.

Filantropie našeho věku zabíhá daleko, a proto přehlídne, co na blízku leží: hlavy bolení léčí se sice koupáním nohou, ale hlavní bolení člověčenstva neuzdraví se zacházením s čtyrnohými zvířaty. Nyní člověk, jen když jemně se zvířaty zachází, slove přítelem lidstva.

Kdosi měl jednou sluhu, a tomu pravil: „Vždy buď mondrý a mysli při tom vždycky na čtvrtý pád a dle toho jednej!“ I dostal ten pán hlavy bolení a pravil k sluhovi: „Jdi pro lékaře!“ Služebník šel a přivedl hrobaře. Pán řekl mu: Jdi pro lékaře, to jest první pád, lékárník druhý pád, notář třetí pád a hrobař čtvrtý pád. Člověčenstvo praví: „Miluj svého bližního“; naše filantropie rozumí takto: „Miluj svého bližního co dítě vychováním, aby se nestal zločincem (první pád), co chudého jej zaneprázdňuj, práci mu dej (druhý pád), co nemocného, starého, slepého (třetí pád) — člověk ale, který již třikrát v káznici byl, jest čtvrtý pád.

Pročpak se nesjednotějí malá a velká zvířata a nezřídějí spolek proti trýznění člověčenstva? A trýznění lidu volá hlasitěji do nebe než trýznění zvířat!

Jednou šel kdosi okolo klenotníka, kde se stříbro kulo, a stříbro jenjen vzdychalo pod kladivem; pak šel kolem zlatníka, a zlato vzdychalo, ale slaběji než stříbro pod kladivem. Po třetí šel okolo kováře a železo hekalo a hučelo pod kladivem. I promluvil k železu: „Stříbro, když se razí, vzdychá slabě; zlato, nejskvostnější kov, vzdychá ještě slaběji pod kladivem a ty, hrubé sprosté železo, děláš křik a rámus, jakoby to tebe víc bolelo než zlato a stříbro? — „Ano,“ odvětí železo, „mne ty rány víc bolí, neboť zlato a stříbro jest raženo od cizích, t. j. kladivem železným, ale mne, železo, mne trýzní rovně mi, totiž zase železo, a to bolí více.“ Tak jest i se zvířaty: je trýzní člověk, ale lidé trýzní zase lidi a to bolí více. V přírodě jest každý živočich naproti druhému divým zvířetem. Dítě jest lidožroutem svého perníkového kominíka, beránek jest vlkem sedmikrásy, housenka jest krokodilem morušového listí, svatojanská muška paličem trávy atd. atd. — Lidé jsou více zvířaty trýzněni než zvířata lidmi. Člověk má rozum, ano, ale co jest platen rozum naproti hovadu?

Spolek proti trýznění zvířat by měl u dítek začnouti, aby tato malá, chudá, opuštěná zvířátka od hofmistrů, vychovatelů a gouvernantek trýzněna nebyla! Říká se, že se dítkám nedostává vychování, to není pravda: vychovatelům schází vychování! — Když se v domě najímá pradlena, hledí se na to, jak s prádlem zachází, zda-li je nekartáčuje, netluče atd. Když se přijímá kočí, dá se mu otázka, zda-li s koňmi zacházet umí, zda-li koně miluje, — ale učitel neb gouvernantka se ze Švýcka neb Francie objedná a nikdo se neptá, zda-li s dětmi zacházet umí, zda-li děti miluje. Rodiče na ně přenesou nejen ouřad t. j. vyučování dítek, ale také povinnost je milovat, a kde láska jenom nařízena jest, tam nedaří se vychování.

Říká se: „Komu Bůh dal kravičku, tomu též dá travičku“, totiž rozum. To bylo dříve, když ještě nebe samo úřady rozdávalo; teď udělají úřady lidé, a ti nemohou každému také rozum dát, a proto nalezáme se tam, v Číně a Širamu, muže, kteří ouřad sice mají, ale rozumu nemají, — začež ale mají paní. Paní bývá mužovi rozumem; když muž hezký mladý rozoumek má, berou si ho mnozí na radu. K víře nepodobné jest, jakého uznání v tomto případu mužův rozum požívá. Jen to neštěstí při tom jest, že když se muž s takovým hezkým rozumem zasnoubil, že mu často rozum vychází, a když on vyjít si chce, jemu státi zůstane.

Štestí jest, že zvířata nemají ani rozumu ani řeči. Můžeť se říci: Zvíře má přednost před člověkem: ono nemyslí a nemluví. Zvířata nemají rozum, proto také nemají blázinců; nemají řečí, tudíž také žádný boj o řeč. Ona nemyslí, a pročež nezapomenou dobrou myšlénku, ono nemluví, a tudíž nepřislibujou, co napotom nemohou splnit. Mezi zvířaty není lékařů, a přece umírají; mezi zvířaty není advokátů, a přece se jim kůže stahuje; mezi zvířaty není rozdílu stavů: královský tygr může víc skvrn míti než sprosté zvíře; mezi zvířaty není humoristů, a předce dostávají se do omáček a brynd!

Mezi lidmi jsou tvorové, kteří všecku pozornost společnosti proti trýznění zvířat zasluhují! Muži, spisovatelové, praktikanti, redaktoři, divadelní direktoři a j. v., což je tu trýznění zvířat! Muž jest dobře trýzněné zvíře, a dobré trýzněné zvíře. Jeho paní, ten anděl, jej trýzní a netrýzní li ho anděl, trýzní ho ďábel. Též ve stavu manželském těla a duše jest muž-tělo trýzněné zvíře: on dříve nesune až rozmilá panička-duše v pokoji spinká, a když muž-tělo do země se dostane, cítí se panička-duše jako v nebi. Muž a žena jsou jedno tělo a jedna duše, a proto hlavně se cítí manželé tak osamotnělými, když spolu samojedinými jsou.

Žádné zvíře není teď tak trýzněno, jako Pegasus; ženské sedí na tomto koni jako na každém jiném koni, totiž také jen — šourem.

V našem duchaplném čase, v kterém dobře dresirovaný kůň spíše mecenáše nalezne, než všecko umění a vědy, může s každým koněm víc vydělati než s Pegasem, pročež se nemůže na žádný pád o Pegasovi říci: To je kapitalní kůň! Pegasem se trýzněná zvířata mezi lidmi, na př. redaktoři a direktoři, jenom množí. Jak trýzněné zvíře jest diva-

delní řiditel! Na pravém křídle Pegasa sedí spisovatel veselohry, na levém skladatel truchlohry, na krku básník dramat a na ohonu básník karakterních her!

Naši divadelní básníci by měli při dělostřelstvu býti, neb všecko utíká, když oni své kusy předvádějí! Proč píšou divadelní básníci od té doby, co se jim jakž takž daří, špatné kusy? Proto, že se bojí, aby — kdyžby obecenstvo na nich podílu bralo — jejich díl zmenšen nebyl. Dříve, dokud ještě neměli básníci podílu při platu, dostávali svůj díl od recensentů! —

Jak soužené zvíře, l. p. a s. p. jest také humorista! Humoristé se letos vydařili; kdyby byli zemčaty, byla by zemčata za pac!

Není malé soužení, býti humoristou bez vtipu, ale ještě větší soužení jest, býti humoristou s vtipem. Humorista bez vtipů může, když i jeho posluchači se nesmějou, sám se smát, ale humorista se vtipem neví co má dělat; čte-li z paměti, pak nemá vtip černě na bílém, čte-li z listu, tož aby si jím hubu zacpal, a následkem toho ztratí posluchače.

Jsou lidé, kteří požadují, aby vtip souvisel. Nesmysl! Smůla je souvislá, flanel jest celek; ale rtuť se rozstříkne na malé caparty. Vtip musí rozhazovat, vtip musí lít z konve, ne ale kapat, odměřovat. Vtip musí být milenkou, která člověka hubičkami rdousí, ne ale manželkou, která člověku každé ráno při přání dobrého jitra našpoulená ústa nabízí. Mezi všemi horkými nápoji jest studená hubička a vlažný vtip to nejšpatnější občerstvení.

Lépe jest nedělat vtipy, než je jako poštmistr vždy dvě míle od sebe rozestavovat. A pročež nahlížím, že lépe udělám, když vtipkování zanechám, i osměluji se jen ku konci tohoto čtení „úplný výprodej vtipů" zařídit, ve kterém vtipky do posledního vyprodám. Nemusíte l. p. a s. p., nic koupiti, podívání jest darmo. — Jaký rozdíl jest mezi recensentem a kohoutem? Kohout kokrhá a otvírá hubu, najde-li zrnko; recensent kokrhá a otvírá hubu, najde-li v hromadě dobrých zrnek kousek špatné slámy.

Kdo o lidech špatně mluví, zasluhuje, aby mu dům nad hlavou zapálen byl — proto také si lidé domy pojišťují.

Proč je nejvíce koncertů v zimě? Proto že si lidé dobrým spůsobem mohou bavlnu do uší nacpat.

Proč se neopijí mužové doma? Protože se bojí, aby neuzřeli paní dvojnásobně.

Co si myslí teď laskavé obecenstvo? Jen kdyby už ten tam od stolečku vstal, abychom my mohli dříve k tanci. — Po druhé si přivstanu.

Vzdělal *Přerhof.*

21.

Rozjímání o manželství.

Mudrcové dřívějších věků, vážené posluchačstvo, jichž díla nesmrtelná zachovala se až na doby nynější — na tabákové kornoutky, měli ve zvyku podávati posluchačům před početím přednášek svých stručné popsání čili definici předmětu, o kterém své rozumy vykládati chtěli. Ne snad, že bych se měl sám za takového mudrce, nýbrž jediné bych okázal, že bylo dřív pralehko mudrcem se státi, podám vám definici takovou o manželství, již jsem sobě pro dnešek ohral za předmět ku čtení.

Manželství, vážené posluchačstvo, jest dle mého zdání onen blažený stav, do kterého člověk přečasto přichází jako Jiřík do vidění — totiž slepě, a v kterém i ten nejnepatrnější človíček či vlastně mužíček mnoho platí a povýšen bývá.

Dodatkem pak musím k tomu připomenouti, že manželství vynalezeno jest a bylo původně pro obveselení mysli.

Že manželství během času, tak jako mnohá jiná věc minulo se cíle svého, za to ono samo nemůže; upříti se mu však nedá dobré vlastnosti té, že zachovalo navzdor dávnověkosti své aspoň poněkud původní ráz s tím toliko malým odchýlením, že sloužilo dříve k obveselení mysli manželů — nyní pak k obveselení mysli jiných lidí.

Doba známosti jsou studie přípravné čili gymnasium — manželství pak samo vysoké školy.

Pozoruhodné jest o tomto stavu, že člověk v něm úžasné dělá pokroky, aniž by potřeboval nějakého informátora, čímž velmi mnoho se uspoří; za dob nynějších věc to zajisté neocenitelná.

V přípravných studiích těchto učí se každý nejprvé lásce. K lásce pak, vážené posluchačstvo, jest především dobrého žaludku zapotřebí, neb dí staré přísloví: „že láska tráví", a nemožno se tudy se slabým žaludkem pustiti do studia lásky.

Žaludek bývá takto hlavním faktorem při lásce, a za tou příčinou hledá také mladík, ucházející se o lásku, děvče kapitální, totiž takové, které má mnoho kapitálů. Kde se těchto nedostává, tam jde láska brzy vandrem. Kdekoli pak cítí jinoch takovéto děvče kapitální, tam se zakousne jako pijavice a marné bylo by vše namáhání, vypuditi jej z místa toho. Chování pak milovníka takového jest pravý barometr; dle něho možno poznati, zdali milenka jeho více neb méně těch státovek má.

Pakliže by tyto náhodou se scvrkly až na nulu, spadne také láska jeho bleskurychle pod nulu, a jak mne starý kantor za dětských let mých učil, nula od nuly pojde, a z lásky nezbude — leda onen dobrý žaludek.

Tak zvaná doba známosti nazývá se, vážené posluchačstvo, proto tak, poněvadž milencům známo není, co v nich vězí. Každý z nich zdá se býti vtěleným andělem a uschovává růžky opatrně až pro slastiplné manželství. Známosti takové trvají často dlouhá léta a končívají obyčejně tím, že nepozná žádný, kolik vlastně uhodilo a na čem jest.

Kandidát manželství beře neustále lhůty ke kopulaci, až to oba mrzí, a okazuje často vyvolené své tak dlouho straku na vrbě, až se ze straky stane vrána a tím se odzvoní nekonečnému laškování hrany. Někdy takovýto milovník ovšem času ani nevyčká, nýbrž dříve než to na kopulaci dojde, velmi rychle „když luna jemu hledí v bledou tvář" svých pět švestek sebere a „touhu svou a lásku dál unáší," jak básníci praví. Někdy se však ferina lišák opozdí a dostihne jej živá exekuce ve vážné osobě pana tchána in spe neb nastávající paní tchýně, kteří jej chytí za šosy, následkem čehož mu pak nezbývá nic jiného, než podrobit se co rek a hrdina osudu, jejž nazýváme manželstvím.

Manželství jest celkem krásný stav, jen že mu, jako tak mnohé jiné dobré věci — málo kdo rozumí.

To přichází odtud, že prý každý, dříve než se ožení rozum ztratí. K manželství však není vlastně rozumu nutně zapotřebí; neboť jak se praví, mají paničky právě takové manžele nejraději, kteří mají rozum hezky připálený, a manželství takové bývá prý nejspokojenějším.

Dále má se také za to, ač zcela chybně a mýlně, že k manželství zapotřebí především lásky a svor-

nosti. To bych ale nemyslil; mám spíše za to, že jest k manželství zapotřebí především jiné věci, a sice — peněz.

Pravé manželství nalezáme, vážené posluchačstvo, právě tam, kde se nenalezá ani lásky ani svornosti.

Dle fysických zákonů totiž stejné od sebe se vzdaluje, nestejné pak vzájemně se přitahuje. Aby pak příroda sama někdy se nezmátla a nepřitáhla proti zákonům těmto mužského k mužskému a ženskou k ženské, proto vynalezla modní žurnál, dle kterého nosí páni pláště, dámy pak „mantlíky."

Tuto zásadu nynější manželé také zcela dobře pojali. Aby totiž manželství jejich rozdvojeno nebylo, vyhledávají, ač jsou jinak jedno tělo a jedna duše, každý něco jiného — panička domácího přítele — a pán dobrou přítelkyni — a jde-li pan manžel v pravo, jde zas paní manželka v levo, a to jediné k vůli oněm fysickým zákonům, aby manželství jejich se utužilo.

„Inu ovšem, cesty mohou býti rozličné —
jenom vůli mějme stejnou."

Jinak platí také v manželství, že nemá vědět pravice, co dělá levice, a tudy k vůli rovnoprávnosti nemusí také levice vědět o tom, co dělá pravice. Že se proti zásadě této se žádného stanoviska ničeho namítati nedá, leží na bíledni.

Bylť by to také zjev zajisté politování hodný, jejž bychom ani přírodě odpustiti nemohli, kdyby takhle pravice, t. j. pan manžel — věděla o všem, co dělá levice, t. j. paní manželka; a což teprvé, kdyby pak na vzájem levice dověděla se o všem, co tropí pravice; to by se dojista každý za takové manželství hezky zdvořile a upřímně poděkoval.

Manželství, vážení posluchači, bylo také za tou příčinou utvořeno, aby se snášely společně slasti a strasti, dobré i zlé. Jest pak věcí dokázanou, že přílišná radosť — a té je v manželství až na zbyt — mohem škodlivěji na člověka účinkuje než žalosť. Za tou příčinou bere také obyčejně pan manžel co silnější polovice, radosti na sebe, a ponechává žalosti velkodušně slabší své polovici — k privátnímu vyražení.

Nic méně jest stav manželský stav překrásný, a člověk i nepatrný přichází jím pojednou k velkým, ač ne výnosným úřadům. Neb hned po kopulaci stává se kasírem. Nejprvé vyplácí účty své paní dle poukázek, napotom své děti — ty beze vší poukázky. Navzdor tomu čítá však stav tento nesmírně mnoho nespokojenců, kteří si neustále vlasy s hlavy trhají, že se oženili, a odtud pochází, že nyní tak mnoho pánů manželů nosí paruky.

Manželství jest také jeden z těch stavů, který tak lehce rozloučit se nedá, leda když jeden od druhého uteče. Jinak trvá manželské spojení věčně, ano i za hrob. Tak prý jest až dosud v Indii obyčej, že, pak-li zemře muž, u jeho hrobu se pozůstalá vdova s veškerým náhytkem spálí.

U nás civilisovaných národů sešlo však s takové ukrutnosti — u nás vdova nedlouho po smrti manželově vezme si jiného — a ten se spálí.

Myslím však, vážení posluchači, že jsem byl již až mnoho pověděl o stavu manželském, a že čas bych čtení své okončil. — Vím dobře a jsem si toho vědom, že jsem nepojednával celkem o ničem novém; čtení mé mělo však přec zvláštní účel — chtěl jsem jím totiž pozlobiti ty pány, kteří zvláště ve společnosti mladých a sličných dívek rádi zapomínají, že jsou — ženati.

Edvard J. Troníček.

22.

Běh života po železné dráze.

Co běh života jest, to laskaví posluchači a spanilé posluchačky zajisté víte. Když se člověku na obyčejné cestě života nevede, tuť hledá nějaké dráhy, by mohl utéci, a to jest běh života. Dříve ještě než dítě dovede chodit, ustanoví se jeho dráha života, na níž není nic jistějšího, nežli že po ní nepůjde.

Kdybyste, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, již teď s oné dráhy, kterou si tímto čtením do vaší trpělivosti trasíruji, chtěli utéci, byl by to váš dnešní běh života; avšak bylo by tím hůř pro vás, an bych musel dále číst v běhu; pročež bude lépe, když laskavé posluchačstvo vyčká průběhu čtení, než aby čtení moje dočkalo se „průběhu" posluchačstva.

Největší dráha života jest podobna nejmenší dráze kuželkové; vše přijde na to, kterak se točí malá koule Štěstěnina. Nejneobratnější porazí během svého života všech devět, a ten nejšikovnější uděla neplatnou díru.

Až do nynějška měl každý člověk svou dráhu života; teď bude muset každý člověk míti svou železnou dráhu. Když před nedávnem tolik sněhu napadlo, pravilo ke mně naivné děvčátko: „Teď padá tolik sněhu, že není ani človíčka vidět." Taktéž se může říci, že do našeho století nakupilo se tolik drah života a tolik železných drah, že naše století pro ně ani vidět není.

Neví se jistě, spočívá-li touha našeho století po železných drahách v tužbě, dle možnosti vzájemně brzo se shledati, aneb v tužbě, aby se jeden druhého mohl nejrychlejším spůsobem zbaviti.

Doposud známe jen ony nesčíslné přednosti, které ze spojení železničného vyplývají obchodu, průmyslu a vůbec pokroku, ale nevíme posud o vlivu a proměnách, jaké v umění, v literatuře, ba i v říši citů železnice provádí.

Vynález železniční dráhy, l. p. a sp. p., není nic jiného, než zmenšení naší země. Země se docela scvrkne; mnohem rychleji se teď celá zem objede, nežli se celý zeměpis přečte. Ve škole se zeměpis nebude přednášet, nýbrž jezdit; pan profesor si se svými žáky sedne na železnici, a každý den projede onen díl světa, o kterém právě má přednášeti.

Člověk se stane psaním. Nežli by tě napadlo vzít péro do ruky, psát a pečetit, uvelebíš se raději sám na železnici; nejsme daleci té doby, kdy se nám budou do domu přinášeti frankovaní lidé; my člověka přečtem a pak ho pošleme zase zpět.

A jsou-liž lidé něco jiného než psaní? Velcí jsou dlouhé Gellertovské psaní; malí jsou spartánské epištoly; tlustí jsou obchodní, a suší jsou ozhamovací psaní; hrubí a nestydatí jsou vyhrožující listy, dvorní a ponížení jsou gratulace a prosby, šťastní jsou dlužní upsání nebes, a nešťastní jsou upomínací listy k šťastným, aby je připamatovali na směnu a změnu všech věcí. Mužští vůbec jsou toliko nákladní listy, s kterými nebe drahocenný náklad, ženské to pohlaví, posílá do světa. — Pro každou ženskou jest v celku určen jen jeden takový nákladní list; často se ale vyskytne taký nepořádek v expedici, že některá dvěma i třemi nákladními listy vykázati se může. Ženské jsou milostná psaníčka stvořitelova, zasílaná mužům. Vdané jsou již dle adresy odevzdané, svobodné jsou poste restante, které se musí teprv vyzvednout, a na ocet zbylé jsou ty, které na poště zůstaly; vdovy konečně jsou psaní, které adresát ani ku konci nedočetl.

Poštovné čili porto přijde trochu vysoko, a též při lidech, jako při psaních, stojí jednoduché nejméně. Čím krásněji tato milostná psaníčka jsou psána, tím dráže musí mužové tuto kaligrafii zaplatit. Tato milostná psaníčka pečetí své slovo hubičkami a přísahami, a tyto hubičky a přísahy podobají se často pravé pečeti, an se vřele přitisknou a chladně zruší. Jen mužská psaní mají svou dráhu života; ženské nemají vlastní dráhy, vyjma ty, které píšou romány, o nichž se říkává, že nastoupily dráhu spisovatelskou; zařízením železnic ale, l. p. a sp. p., přestanou všecky románopisy; neboť — z čeho skládají se romány? Z loučení a ze shledání.

Železnicí přijdeme docela o slze při loučení a romány schudnou. Taková spisovatelka, když se Antonín v Praze vyrval své milé z náručí a šel do Přelouče, vyplakala slzí na půl svazku, půl druhého svazku psala Amalie Antonínovi, půl druhého svazku psal Antonín Amalii, v jednom svazku popisována zpáteční cesta Antonínova, a pět svazků bylo hotovo. Proč by teď Antonín a Amalie byli tací blázni a psali čtyry svazky psaní? Antonín a Amalie sednou si v prvním svazku strávka 56. na dráhu a na stránce 57. budou Antonín a Amalie již na konci pátého svazku. Kdyby za Lafontainových časů byly železnice existovaly, byl by býval na cestách svých hrdinů uspořil 15 milionů zlatých za poštu. Jak jsem pravil: na lásku, umění a poesii budou železnice nesmírně působit.

I ty zamilované písničky musí přestati. Nyní, vzdychá-li miláček v Roudnici a milenka na Generálce, píše on „Toužení po milé“ a počne:

Od tebe vzdálen
já musím žíti!
Mráčky se ženou,
hvězdy se třpytí,
ptáčkové letí,
já na ně hledím,
cestujou hvězdy,
já tady sedím.
Ach, ty jsi v dálce —
na Generálce!

Že však tudy vede železnice, odpoví milenka:

„Píseň Tvá jest všední —
na dráhu si sedni!“

Toť obrázek malého vlivu železnic na lásku. Slze při loučení stanou se nepotřebnými.

I v říši lásky docházejí k nám city dvojí cestou: vzdycháním a slzami, tedy suchou a mokrou cestou, t. j. po zemi a po vodě. Plakat dovedou jen ženské; mužští sice prolévají také někdy slze, ale zacházejí s nimi jako s mokem v dýmce, t. j. někdy je vylévají. Mužští nechápou bolesť, pokud ji necítí; ženské pociťují bolesť, jak mile jí chápou. Může-li muž plakat, má dar nebes; u ženských jest pláč talentem, zručností, ano jsou mezi nimi i geniové pláče; neboť znamení genia jest: učinit z ničeho něco. O slzách, které ženské pro své miláčky prolévají, platí to, co o miláčku samém: „Sejde s očí, sejde z mysle.“

Vliv železnic na říši citů jest nepopíratelný. Vezměme ku př. lásku!

Co jest láska? Láska jest počet, při němž není zkoušky. Láska čísluje jen sebe, adiruje srdce k srdci, subtrahuje od svých vlastních radostí, aby multiplikovala druhého, a dividuje jen sama sebou.

Co jest láska? Láska jest věc, kterou mužové umí nazpaměť, ale jen ženské jí rozumějí v srdci. Ženské srdce dýchá lásku, mužské srdce chrápe lásku. Mužské srdce jest v lásce jako osud neb jako vláda: staví otázky druhému srdci, ale jich se nesmí nikdo na nic zeptat.

Pravá láska, t. j. pravé zamilování-se trvá u člověka jen do zletilosti.

Pokud člověk roste, může více jísti a více milovati. Srdce a žaludek jsou sousedé v člověku, a rozdíl mezi zamilovaným a hladovým jest jen ten, že u hladového musí mít žaludek dobré srdce, a u zamilovaného srdce dobrý žaludek. Až do 24 let může lidské srdce a žaludek činit vše, ale potom dostaví se srdeční a žaludkové křeče.

Mnohý muž se teď, co nastaly železnice, vychloubá, že mnoho procestoval; a přece se o něm může říci, že není z daleka.

An se teď svět krátí, prodlužuje se lidský věk. Cesta kolem světa, která dříve tři leta trvala, vykoná se nyní za tři měsíce. Budeme však míti více zkušeností a míň vzdělání. Boháč pošle svého syna k vzdělání-se na cesty Evropou; taková cesta trvala dříve dvě leta, teď přijde syn za čtyry neděle z cesty po Evropě a bude si na ní nesmírně zakládat. Otáže-li se ho někdo: Co pak jste viděl ku př. v Sasku? odpoví: „Odpusťte, Sasko jsem zaspal!“

Dříve byly dostavníky; trvalo to sice dlouho a člověk byl zmlácen, ale měl času k pozorování. Pak přišly rychlíky, a tu se dělo všecko v spěchu. Lidé a jejich cestování přicházeli mi jako ženské psaní: třeba byly sebe delší, přece vždy pod nimi stojí „Ve spěchu.“ Bohužel píšou obyčejně až na konci „ve spěchu“; kdyby hned na začátku napsaly „ve spěchu“, člověk by hned věděl, že psaní nevezme konce. Jsem přesvědčen, kdybychom rukopis spisovatelky pozorovati mohli, na konci sedmého svazku nalezli bychom jistě „ve spěchu.“ Děje se ženským sice bezpráví, když se říkává, že jsou se vším pozdě hotovy. To není pravda; ony jen pozdě začínají. Též se říkává, ženské že vždy chtějí mít konečně pravdu, a to se jim též činí křivda; ony ji chtějí mít již na začátku.

Praví se, že ženské v psaních nedělají žádné čárky a žádné puntíky; to je pomluva. Ony dělají čárky a puntíky jen ve velkém; hned na začátku udělají notnou kaňku. Taková kaňka není nic jiného nežli soustředěné čárky a puntíky, které pak čtenář podle libosti své může rozdělit. Taková kaňka v zamilovaném psaníčku není zlatem k zaplacení. Člověk musí jen umět kaňky číst, a pak přijde na to, kde taková kaňka stojí a jak vypadá. Na př.: „Můj jedině milovaný!„ Vykřiknik a kaňka; tuť má již vědět, že to tak málo při tom „jedině milovaném“ zůstane, jako při jediné kaňce.

„Jakž Ti lze popsati moře mých citů?“ Znamení otázky a kaňka. Tato kaňka jest zároveň již odpovědí na svrchu uvedenou otázku; onať líčí moře citů podobou černého moře.

„Zůstávám Tvá věrná —“ kaňka! To je ta kaňka — ona udělá kaňku i na svou věrnosť. Pak přijde „ve spěchu“, a nebo „v největším spěchu“ — kaňka! — a to bývá ta nejnevinnější kaňka.

To jest vinou rychlosti, rychlíku. Rychlíky nám dlouho nestačily, i dostali jsme železnice. Příští rok, l. p. a sp. p., zařídím též ve svém čtení železnici, čímž přijdeme mnohem dříve k nejžádoucnějšímu cíli, totiž ku konci. —.

Přerhof.

tam se již nazývá *mademoiselle* — tu máme *třetí variaci*. Mnohý pak mládenec, který těmi variacemi zaslepen o théma se nestará a za manželku si ji vyvolí, leknutím ustrne, když pak jednoduché théma pozná. Mnohé takové théma, které *deceruškou*, *slečinkou*, *frajlinkou*, *mademoiselle* a Bůh ví čím bylo, někdy ku konci předce jen *pannou* — ale *starou pannou* zůstane. — Tato *poslední variace* je tak smutná, že již zasahá do oboru *requiem* a hraje se co *adagio lamentoso*. Aby se však neřeklo, že jsem o krásném pohlaví jen trpké variace zahráti dovedl, dokládám, že i mezi *dívčinami* utěšených variací nalezáme.

Jsouť dívky, jichž *základní* myšlenka čili *théma* „pracovitost" a „veselá mysl" sluje, kterou tak rozmile a rozmanitě varirují, že se mužskému pohlaví srdce v těle směje. A když takové dívenky per variationem ze svobodného stavu do manželského vstoupí, mohou se páni manželé za šťastné pokládati, any pak paní manželky tak utěšené variace do života vplítají, že dnové jim v rozkoši plynou.

Aby se mi nenamítlo, že si při mém muzicirování mužského pohlaví nevšímám, musím si také o těchto pánech trochu zavarirovat.

Vezměme ku příkladu mladíka, který z venkovských luhů a kruhů, kde co studující nižších tříd arkadické živobytí vedl, do Prahy na vyšší školy se odebere; jakých tu v krátkém čase variací na něm seznáme! Théma neb základní myšlénka, jakou dle vůle rodičů by varirovati měl, jsou knihy a pěstování umění a věd. Poněvadž však takové théma mnoho suchoparnosti do sebe má, hledí si ho mladík variacemi trochu osladit. Aby ve svém zpytování všemu až na dno přijíti a všudy bystře prohlédnouti mohl, koupí si brejle aneb, aby to ještě více nóbl vypadalo, strčí si skélko do oka; aby překážky v cestu se mu stavící přemohl, ozbrojí se holí; aby se starším kollegům vyrovnal, nechá si vousky stát a verme hotovitele mužských oděvů na pomoc, který na konto rodičův z něho fešáka utvoří; a když takto první variaci na sobě zahrál, tu jen sem a tam na původní théma si zpomene. Aby se důkladně ve všech odvětvích lidského umění vzdělal, navštěvuje mimo vědecký ústav ještě i jiné ústavy, jako kavárny biliáry, hospody a tančírny, naučí se co mimořádnému předmětu také trochu dlažbošlapství, a když konečně po těchto variacích přijde čas, aby ze základního thematu účty skládal, tu se ukáže, že samými variacemi na théma zapoměl, z čehož následuje *maestoso lamentoso*, že druhý rok ty samé variace od začátku repetovat musí, i jest to tak smutná ale pravdivá *figura repetitionis*. Týká se však tento obrázek jenom oněch mladíků, kterých se to skutečně týká, neboť i v tomto ohledu máme mezi mladíky s brejlemi a holemi utěšené variace.

I v jiných stavech pozorujeme podivné variace. Ku příkladu: Kupec se etabluje, první čas se mu v obchodu dobře vede, a jeho původní théma, jmění, se rozmnožuje; tu mu buď závisť, buď touha po něčem vyšším splete koncept on zřídí místo dosavadního krámu komptoir, založí magaciny, koupí si ekvipáž, podepisuje směnky jen to práší, a když na konci roku bilancí okazuje *decrescendo*. vyplňuje směnkami takové *kadence*, až konečně samým *accelerando* a *allegro* do konkursu se dostane a za šťastného se pokládat musí, když místo řetězového počtu cestou nyní oblíbeného vyrovnání věřitelé *s pět* a *dvaceti ze sta* se spokojí, kdežto by takový falešný počtář sám a sám *notných pět a dvacet* zasloužil. Mohl bych i o jiných stavech podobných variací zahráti, avšak abych nehřešil proti známému přísloví: „*Variatio delectat*," které po česku znamená: „*Všeho moc škodí*," aneb „*Do třetice všeho dobrého*", podotýkám pouze ještě jen tolik, že z mnohého *milostpána*, *jemnostpána* a Bůh ví jakého ještě pána per variationem ostane často jednoduché théma, které se nazývá: *tuli-pán*!

Ku konci mých variací nelze mi mlčením opominouti, že ta boží hudba podivně do našeho života zasahuje, a že i všelijaké doby živobytí lidského hudebním nástrojům se podobají. Já bych ku př. porovnal *dětský věk s houslemi*. To sladké švitoření, ta dovádivá rozpustilost, ty nepokojné přechody z jednoho tonu do druhého, to pohyblivé čtveračení na všech strunách, to pitvorné vyluzování, tu směšných, tu zase plačtivých akkordů a tonů — není-li to vše obrazem věrným věku dětinského, věku šťastného?

Věk *mládenecký* podobá se *altoviole* čili *braci*; jsouť to trochu povyrostlé housle, které však ještě posud na vlastní noze nestojí. Tento nástroj již rozumněji sobě počíná, než violina, moudřeji rozpráví, nicméně však, když se rozehřeje, ohnivě si zahovoří, obzvláštním citem k srdci mluví a slasti a strasti lásky velmi trefně maluje. Altoviola se též jmenuje *bráč*, významné to pro mládež slovo, poněvadž mnohý mládenec, co se lásky týče, ponhému *bráči* se podobá, jenž by mimo své milenky ještě rád něco jiného bral. Znamenitou náhodou se stalo, že nejbližší příbuzná, takořka sestřenice altovioly se jmenuje *viola d'amour*, jakoby se říci chtělo: Tento nástroj jakož i mládež v lásce si hoví. Z mládence se stane *muž*, z altvioly vzroste *baseti* neb *violoncell*. Tento se již samostatně na svou vlastní nohu staví a hlavu nahoru vztyčuje. Violončell již mužný hovor vede, jeho mluva jesti plna vážnosti, krásy a důvtipu, a pak-li kde hlasu domlouvajícího zapotřebí, zajisté jen baseti důrazným a spolu ku srdci mluvícím hlasem toho schopen jest.

Z muže konečně stane se *stařec*, který se podobá base. Tato sama o sobě nic více nejedná, a jen když ve spolku mladších se nalezá, málo sice, avšak rozšafně sem tam něco prohodí a svou zkušenosť krátce sice, ale důkladně světu hlásá; nezřídka vášně a rozohněnou mysl mladších soudruhů chlácholí, v půtkách a litých bojích je napomíná, povážlivější a opatrnější jednání jim na srdce klade a vůbec, jak říkáme, muziku tvrdí; konečně však se i zapříti nedá, že někdy i strašlivě brumlá a bručí, jak se právě na stáří sluší a patří.

Každý z těch čtyr vypodobněných nástrojů má čtyry struny; rovněž i lidé jim podobní čtyry letory, jen viola d' amour má více strun a dává nám důkaz, že láska, jakouž tento nástroj vypodobňovati se zdá, mimo čtyr temperamentů ještě i jiných strun života se dotýká.

A nyní končím své variace a dokládám jen, že jsem i já při svém musicirování bez hudebních nástrojů jen jedno *původní théma* na zřeteli měl, totiž: *Vaši přízeň a lásku*.

Frant. Hajniš.

25.

Člověk a barvy.

Žili jsme v době, v které se vydávaly noviny skoro bez novin, a žijeme v době, ve které se píšou humoristické spisy bez humoru, satyry bez satyry, původní romány často bez vlastního původu,

ště sochaři, kteří značného výdělku by nabyli tím, kdyby nám chtěli několik pánů vyřezat v životní velikosti.

Míti dar umění, jest vůbec u nás málik, jako míti peníze. Proto mají u nás židé tak mnoho peněz, poněvadž znají umění, vedle něhož se dělá z desítky za týden 11 zl. a to beze vší práce, jedině tím, že mohou čekat.

O řemeslech, obchodu a rozličných živnostech nebudu mluviti. Jsouť to více méně také umění a vědy a tudíž samé peníze; zvláště vyniká v tom ohledu umění: vařit z vody, která chmel zná jen z Krejčího „Květeny“, dobrý bavorský ležák, anebo péci ze šedivé mouky malininké krušinky, které z pouhého dobráctví po dvou novácích se prodávají.

Otázka „Mít či nemít?“ jeví se též zhusta u dětí a mladých paniček co prostředek, aby dosáhly toho, čeho se jim zachce. Chce-li mít dítě koníka, jejž náhodou kdesi spatřilo, škubá zprvu otce za kabát a nesměle mu naň ukazuje; neposlouchá-li „papá“ hned, začne štemovat moldánky, až konečně spustí fortissime a tatínek, ač chce li mít se svým princem dobrou vůli běží o překot koupit mu koníka.

Mladé paničky počínají sobě ještě chytřeji. Zprvu tichounké, pak silnější vzdychání; na to šátek na oči, vzdorovité mlčení a mrzuté pohledy, potom výbuchy zoufalství a hoře, jako na př.: „Ty mi ničeho nepřeješ! — Tys tyran, barbar!“ — a konečně mdloby nebo křeče — a otázka: „Mít nebo nemít nové šaty?“ dojde žádoucího rozluštění. Není-liž pravda, moje spanilé posluchačky? —

Otázka tato i v lásce zhusta se zjevuje. Ctitel bohatého děvčete zjevuje svému anjeli kdesi v koutku city srdce svého a zvolá v milostném roztoužení: „Hvězdo srdce mého! Tebe míti, bylo by mi nebem; nemít Tebe, propastí mi pekelnou!“ — Zatím neříká nic jiného, než: „Tebe mít jest peníze mít, a Tebe nemít jest peníze nemít,“ a: „Mít či nemít peněz,“ jest, jak jsem již dokázal, za našich časů silně životní otázkou. —

Mohl bych podobných životních otázek ještě hromady Vám napovídati, tak že by hezký kus života mně na to bylo obětovati; než myslím, že l. p. a s. p. sami své životní otázky nejlépe znají a o ostatní příliš se nestarají. Končím tedy, sděluje laskavým posluchačům a spanilým posluchačkám, že i pro mne v okamžiku tomto jest životní otázkou: mám-li být či nebýt! (Dělá znamení tleskání rukama.)

E. Züngel.

24.

Variace bez musiky a hudebních nástrojů.

Dříve než tyto variace zahrám, pokládám si za povinnost, pro ony pány posluchače a spanilé posluchačky, kteří a které šťastnou náhodou hudbě nerozumí, něco málo o variacích podotknouti; *šťastnou náhodou* pravím, nebo za našich časů se to jen náhodou státi může, že člověk beze všeho hudebního umění se vychová, tak že právem tvrditi mohu, že takovýto člověk na váhu svých dobrých skutků i následující položiti může: *„Já nešepsaný jsem jakživ žádný instrument netrýznil.“*

Znamenitosť této zásluhy jen onen uzná, koho krutý osud sousedstvím takového trýznitele nějakého hudebního nástroje obdařil. Nešťastník takový ve dne v noci pokoje nemá a stále jen poslouchati musí, jak ku př. mladík dlouhovlasý u fortepiána sedí, v partesy hledí, v klavesy pere, oktavy bere, semotam hřmotí, hrozně se potí, jak lítají akkordy, co divé hordy, septimy prší, forte jak srší, a jak dlouhými prsty vzhůru dolů makává, až sousedům strachem pot na čele vyvstává. Věru by zapotřebí bylo, aby, jako již spolky proti trýznění zvířat pozůstávají, i podobné spolky se zřídili, jež by ochrannou ruku nad hudebními nástroji držely a obzvláště ubohého fortepiána čili libozněny, neb kobesiny se ujmuly.

Ačkoliv i já variace provozovati hodlám, není předce třeba obávati se, že bych nějaký nástroj použiti mínil, neb já budu, jak již titul praví, variace hráti bez musiky.

Jsou však variace zvláštní druh hudby, který se vlastně slovy ani určiti nedá. Nejdříve přijde théma čili základní myšlénka; tato jednoduchá věc se pak do takových kudrlinek, pozlátek a haraburdí, ne však historického, zaobalí, že samým zakuklením buď sama sebe nepozná, buď se docela udusí; na štěstí však čihá v pozadí několik hudebních doktorů, kteří tu základní myšlenku čas po čase vzkřísí. A toto zamotané umění jmenuje se *variace*. A nyní by každý myslil, že k variacím nevyhnutelně zapotřebí hudebních nástrojů. Není tomu tak: mámeť příkladů, že se lidé hudbou zanášejí, aniž sami o tom vědí; podobných umělců máme velký počet, jak nyní vysvětliti hodlám. Někteří *troubí* výborně na mráz, aniž se kdy v troubení cvičili; jiní si *hrají* na velkého, a poněvadž se přiznati nechtějí, že jim žaludek hladem *píská*, sami sebe *nofukují*; jiní zase *foukají* do pěstí, aby uspořili topení; a jak často slýcháváme, že mnohý pan manžel *tancovat* musí, jak mu paní manželka *hraje*, ačkoliv často obadva, on v *tanci* a ona v *hudbě*, se necvičili. Jindy zase paní manželka doma nouzi tře a pan manžel jinde *hraje*, žádný instrument sice, ale v *karty*; v mnohém konečně manželství beze vší hudby nejkrásnější *harmonii* čili *souzvuk* pozorujeme, kdežto začasté v jiném manželství, kde jemnostpaní výborně na *fortepianě* fantasirovat umí, nejkrutější *disharmonie* panuje, tak že by lépe bylo, kdyby taková milostpanička lepším *sluchem* pro domácí hospodářství obdařena byla a ve svých vydáních hezky *piano*, v práci ale *forte* hráti uměla. I mnohým pánům manželům by neškodilo, méně *vivace* žíti, při pivě *adagio a rittenuto* držet, aby jim na ubohý jazyk nepřicházelo *tremolo i ritardando* a na nohy *kadence*; vůbec by těm pánům lépe slušelo *duetto* doma, než-li v hospodě *solo* aneb nějaký *chorus hlukosus*.

Z těchto příkladů patrně vysvítá, že k muzice není vždy nástrojů zapotřebí, a že tedy i já variace bez instrumentů zahráti mohu.

Takových variací v pospolitém životě nalezáme na tucty, ku př.: Ráno se probudí *dceruška* vznešených rodičů; dokud se do všelijakých šatů nezachuchlí, řekl bych, že se podobá *thémě* ve variacích. Ku snídaní oblékne se v domácí, ze staré kacabajky upravený kabátek, a kuchařka ji tituluje *slečinko*. To jest *první variace*. Když se k poledníma blíží, pověsí na sebe spodničky a svrchničky, upne se ve šněrovačku, vezme nevyhnutelnou krinolinu (*nevyhnutelnou* proto ji nazývám, poněvadž je těžko se jí *vyhnouti*!) posadí na hlavu klobouk, vyjde si na promenádu a stane se již *frajlinkou* — a hle! toť *druhá variace*. Odpoledne vezme na sebe jen zcela jednoduché hedbávné šaty, jde s mamá do visity, kde se káva pije a francouzsky parliruje, a

tam se již nazývá *mademoiselle* — tu máme *třetí variaci*. Mnohý pak mládenec, který těmi variacemi zaslepen o théma se nestará a za manželku si ji vyvolí, leknutím ustrne, když pak jednoduché théma pozná. Mnohé takové théma, které *dceruškou*, *slečinkou*, *frajlinkou*, *mademoiselle* a Bůh ví čím bylo, někdy ku konci předce jen *pannou* — ale *starou pannou* zůstane. — Tato *poslední variace* je tak smutná, že již zasahá do oboru *requiem* a hraje se co *adagio lamentoso*. Aby se však neřeklo, že jsem o krásném pohlaví jen trpké variace zahráti dovedl, dokládám, že i mezi *dívčinami* utěšených variací nalezáme.

Jsouť dívky, jichž *základní* myšlenka čili *théma* „pracovitosť" a „veselá mysl" sluje, kterou tak rozmile a rozmanitě varirují, že se mužskému pohlaví srdce v těle směje. A když takové dívenky per variationem ze svobodného stavu do manželského vstoupí, mohou se páni manželé za šťastné pokládati, any pak paní manželky tak utěšené variace do života vplítají, že dnové jim v rozkoši plynou.

Aby se mi nenamítlo, že si při mém musicirování mužského pohlaví nevšímám, musím si také o těchto pánech trochu zavarirovat.

Vezměme ku příkladu mladíka, který z venkovských luhů a kruhů, kde co studující nižších tříd arkadické živobytí vedl, do Prahy na vyšší školy se odebeře; jakých tu v krátkém čase variací na něm seznáme! Théma neb základní myšlénka, jakou dle vůle rodičů by varirovati měl, jsou knihy a pěstování umění a věd. Poněvadž však takové théma mnoho suchoparnosti do sebe má, hledí si ho mladík variacemi trochu osladit. Aby ve svém zpytování všemu až na dno přijíti a všudy bystře prohlédnouti mohl, koupí si brejle aneb, aby to ještě více nóbl vypadalo, strčí si skélko do oka; aby překážky v cestu se mu stavící přemohl, ozbrojí se holí; aby se starším kollegům vyrovnal, nechá si vousky stát a vezme hotovitele mužských oděvů na pomoc, který na konto rodičův z něho fešáka utvoří; a když takto první variaci na sobě zahrál, tu jen sem a tam na původní théma si zpomene. Aby se důkladně ve všech odvětvích lidského umění vzdělal, navštěvuje mimo vědecký ústav ještě i jiné ústavy, jako kavárny biliáry, hospody a tančírny, naučí se co mimořádnému předmětu také trochu dlažbošlapství, a když konečně po těchto variacích přijde čas, aby ze základního thematu účty skládal, tu se ukáže, že samými variacemi na théma zapoměl, z čehož následuje *maestoso lamentoso*, že druhý rok ty samé variace od začátku repetovat musí, i jest to tak smutná ale pravdivá *figura repetitionis*. Týká se však tento obrázek jenom oněch mladíků, kterých se to skutečně týká, neboť i v tomto ohledu máme mezi mladíky s brejlemi a holemi utěšené variace.

I v jiných stavech pozorujeme podivné variace. Ku příkladu: Kupec se etabluje, první čas se mu v obchodu dobře vede, a jeho původní théma, jmění, se rozmnožuje; tu mu buď závisť, buď touha po něčem vyšším splete koncept on zřídí místo dosavadního krámu komptoir, založí magaciny, koupí si ekvipáž, podepisuje směnky jen to práší, a když na konci roku bilancí okazuje *decrescendo*, vyplňuje směnkami takové *kadence*, až konečně samým *accelerando* a *allegro* do konkursu se dostane a za šťastného se pokládat musí, když místo řetězového počtu cestou nyní oblíbeného vyrovnání věřitelé *s pět* a *dvaceti ze sta* se spokojí, kdežto by takový falešný počtář sám a sám *notných pět a dvacet* zasloužil. Mohl bych i o jiných stavech podobných variací zahráti, avšak abych nehřešil proti známému přísloví: „*Variatio delectat*," které po česku znamená: „*Všeho moc škodí*," aneb „*Do třetice všeho dobrého*", podotýkám pouze ještě jen tolik, že z mnohého *milostpána*, *jemnostpána* a Bůh ví jakého ještě pána per variationem ostane často jednoduché théma, které se nazývá: *tuli-pán*!

Ku konci mých variací nelze mi mlčením opominouti, že ta boží hudba podivně do našeho života zasahuje, a že i všelijaké doby živobytí lidského hudebním nástrojům se podobají. Já bych ku př. porovnal *dětský věk s houslemi*. To sladké švitoření, ta dovádivá rozpustilosť, ty nepokojné přechody z jednoho tonu do druhého, to pohyblivé čtveračení na všech strunách, to pitvorné vyluzování, tu směšných, tu zase plačtivých akkordů a tonů — není-li to vše obrazem věrným věku dětinského, věku šťastného?

Věk *mládenecký* podobá se *altoviole* čili *bráči*; jsouť to trochu povyrostlé housle, které však ještě posud na vlastní noze nestojí. Tento nástroj již rozumněji sobě počíná, než violina, moudřeji rozpráví, nicméně však, když se rozehřeje, ohnivě si zahovoří, obzvláštním citem k srdci mluví a slasti a strasti lásky velmi trefně maluje. Altoviola se též jmenuje *bráč*, významné to pro mládež slovo, poněvadž mnohý mládenec, co se lásky týče, poněmu *bráči* se podobá, jenž by mimo své milenky ještě rád něco jiného bral. Znamenitou náhodou se stalo, že nejbližší příbuzná, takořka sestřenice altovioly se jmenuje *viola d'amour*, jakoby se říci chtělo: Tento nástroj jakož i mládež v lásce si hoví. Z mládence se stane *muž*, z altvioly vzroste *basetl* neb *violoncell*. Tento se již samostatně na svou vlastní nohu staví a hlavu nahoru vztyčuje. Violončell již mužný hovor vede, jeho mluva jesti plna vážnosti, krásy a důvtipu, a pak-li kde hlasu do mlouvajícího zapotřebí, zajisté jen basetl důrazným a spolu ku srdci mluvícím hlasem toho schopen jest.

Z muže konečně stane se *stařec*, který se podobá base. Tato sama o sobě nic více nejedná, a jen když ve spolku mladších se nalezá, málo sice, avšak rozšafně sem tam něco prohodí a svou zkušenosť krátce sice, ale důkladně světu hlásá; nezřídka vášně a rozohněnou mysl mladších soudruhů chlácholí, v půtkách a litých bojích je napomíná, povážlivější a opatrnější jednání jim na srdce klade a vůbec, jak říkáme, muziku tvrdí; konečně však se i zapříti nedá, že někdy i strašlivě brumlá a bručí, jak se právě na stáří sluší a patří.

Každý z těch čtyr vypodobněných nástrojů má čtyry struny; rovněž i lidé jim podobní čtyry letory, jen viola d' amour má více strun a dává nám důkaz, že láska, jakouž tento nástroj vypodobňovati se zdá, mimo čtyr temperamentů ještě i jiných strun života se dotýká.

A nyní končím své variace a dokládám jen, že jsem i já při svém musicirování bez hudebních nástrojů jen jedno *původní théma* na zřeteli měl, totiž: *Voši přízeň a lásku*.

Frant. Hajniš.

25.
Člověk a barvy.

Žili jsme v době, v které se vydávaly noviny skoro bez novin, a žijeme v době, ve které se píšou humoristické spisy bez humoru, satyry bez satyry, původní romány často bez vlastního původu,

kritiky někdy návodem ale bez důvodů, v době konečně, ve které nacházíme mnoho zamilovaných lidí, kterým láska sice na jazyk, ale nikdy ještě do srdce nevstoupila.

Právě uvedena curiosa jsou také příčinou, že jsem si umínil něco o barvách čísti, poněvadž rovným spůsobem, třeba barvy probereme, předce žádných k tomu barev zapotřebí míti nebudeme.

Nauka o barvách náleží dílem do přírodních věd, totiž do silozpytu, dílem do krasovědy, a jest nejhlavnější předmět umění malířského.

Aby se ale spanilé posluchačky a laskaví posluchači neulekli, že předmět čtení našeho bude snad barvosloví, hned z počátku z bezpečného pramene ujišťujem, že nebudeme o barvách čísti nějaké učené pojednání, že toliko o barvách jen ohledem na člověka a na život lidský něco po přátelsku sobě povíme.

Slovo barva má v jazyku československém všelijakých významů; přede vším nazýváme barvu vlastnosť těl, dle které od nich paprskové tak se odrážejí, že v očích jistý pocit působí, čímž nového prostředku nabýváme k tomu, abychom ona těla při světle rozeznávali. Zrakem pak barvy, z nichž bílá a černá pokrajné, jiné prostřední, rozdělujeme.

To nám uvádí v paměť, že rovněž také ve smyslu morálním, anděl a ďábel stojí po kraji člověka — člověk tedy u prostřed obou.

Barva jest též jistá barvící materie, na příklad černidlo u tlačitele kněh a obrazů.

V myslivectví se jmenuje krev barva, ve hře v karty se jmenuje barva karta, jednostejnou barvu mající, a jako ve hře, tak i v životě lidském musí barva se vydávati, přiznati, někdy i zapříti. Malíř nazývá také barvou spůsob, kterak něco barvami vymalováno, a tu často nalezáme, že se mrtvý živými někdy maluje barvami.

Barva se dále jmenuje zámysl, záminka a skutečně v životě shledáváme, že se dává mnohé věci barva, že se jmenovitě barva pravdy dává šalbám, že často pod ovčí barvou se tají vlci loupežní, a že pod barvou spravedlnosti se skrývá nepravosť.

Naproti tomu se zase nedá upříti, že se pod barvou ještě vždy pravda říci může.

Barva, kterou se ženské líčí, jmenuje se jinak líčidlo, a to z té příčiny, že takové líčidlo není nic jiného, než pasť na pohlaví mužské.

Barvy malířské jsou buď živé, temné, měkké nebo tvrdé, lidé též jsou živí, zasmušilí, měkkého neb tvrdého srdce.

Barva jest stálá aneb nestálá, člověk též buď stálý neb nestálý bývá.

Malíř si tře sám barvy, nebo si je nechá třiti; rovněž mnohý člověk v životě nechá jiné nouzi třiti, aby se měl sám dobře.

Nyní probereme v krátkosti nejhlavnější barvy, totiž bílou, černou, červenou, modrou, zelenou a žlutou, a povíme si něco o významu a jich důležitosti v životě lidském.

Bílá barva jest nejsvětlejší a nazývá se v životě barvou nevinnosti, bohužel ale shledáváme, že se ve světě tak často černé — za bílé a bílé za černé prodává, že se nepřátelé jen na bílo t. j. na oko smíří, a že tak mnohý do bílého dne spává, který by právě časně z rána vstávati měl, že lid náš posud ještě mnoho drží na bílou (totiž kořalku) atd.

Černá barva jest nejtemnější ze všech barev a jest v životě barvou smutku, žalosti a pokory.

Černá barva od dávna zdála se míti něco do sebe nepříjemného a proto malujou čerta černého (ač černochové bílého).

V životě jsou lidé, jež zdravýma očima bílé od černého nerozeznávají, ale velmi rádi jiného šeredně malujou a očerňujou.

Smutný to věru úkaz, že každý člověk chce míti skoro i každou maličkosť jak se říká černě na bílém, poněvadž to dokazuje, že jeden druhému na pouhé slovo nevěří; tomu se ale nemůžeme diviti, jelikož bylo v světě již dosti černého na bílém, a přec se tomu nedostálo.

Posud se v některých školách, zle se chovající školáci zapisujou na černou tabuli.

Černé umění již na světě přestalo, za to máme posud ještě dosti černých duší, černých myšlének a černých činů, více černého, než bílého chleba, za to ale působí černé oči ve světě velkých radostí a jsou u velikém zalíbení.

Červená barva jest pořádkem sedmá a znamená radosť a lásku. V životě se říkává o zdravém člověku že jest „červený jako selská dcerka," důkaz to, že v ostatních stavech tolik zdravých dívek nenacházíme jako právě v stavu selském.

Červený nos jest zrádce chavný, poněvadž tajné bumbání pána svého celému světu zvěstuje.

Červený šat vyznamenává buď velkou důstojnosť, neb strašné řemeslo — katovo.

Pohádka o červené karkulce se posud malým dětem vypravuje, ale také velkým lidem se posud povídává něco o červené karkulce, ovšem že ve všelijaké formě.

Když člověk někoho zahanbí, říkává se „barvy červené přidati," poněvadž ale zapýření neb zardění z módy již vychází, vyjde bez pochyby za krátký čas též to přísloví z módy.

Modrá barva znamená přátelství

Modrý pondělek se ještě od mnohých řemeslníků zachovává; každý člověk rád vidí modro-jasné nebe, a milerád se dívá do očí modrých jako chrpa. — Nejmrzutější bývá pohled na barvu tu, když někdo zmodral — bitím.

Zelená barva jest barva naděje.

Zkušenosť nás učí, že musí člověk v životě mnoho podstoupiti, chce-li se dostati na zelenou louku, že jest ve světě mnoho lidí ze zelené krve, že slaví křesťané zelený čtvrtek, židé zase pod zelenou.

Zelenou jiným dělati jest tolik, jako jiným bulíka na nos věšeti; podivno však, že Němci v tom smyslu o modré mluví barvě.

Žlutá barva jest barva nenávisti, zlosti a žárlivosti.

Barva ta mezi červenou a zelenou uprostřed jest. Má li člověk mnoho žlutých t. j. peněz, dukátů, je mu lehce jíti na zelenou louku, na modré nebe se usmívati a jiným bílé za černé vydávati.

Zajímavý byl za časů rytířských allegorický význam barev v oděvu a ozdobách ženského pohlaví, podivná to ale věc, že žlutá barva tehdáž znamenala v lásce vyslechnutí, ana za našich časů znamená žárlivosť. Páni rytíři nebyli tedy žárliví a neměli také k tomu snad tolik příčin jako za našich časů.

A tak jsme, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, sobě o barvách snad již dosti pověděli. Možná, že jsem někdy mluvil jako slepý o barvách, že jsem mohl mnoho ještě pod barvou říci, že jsem ale u mnohých věcí nechtěl s barvou ven, ale spanilé posluchačky a laskaví posluchači mně v tom ohledu již odpustí a alespoň to uznají, že přísloví „víc barvy než pravdy" v tomto čtení bohdá místa míti nebude. *J. A. Gabriel.*

26.

Co je lidský život, a čím člověk v životě bývá?

Život lidský je veliká pohádka — a že se posud nikomu nepodařilo celý obsah její jasně vyložiti, snažili se mnozí aspoň nějakým podobenstvím k smyslu jejímu se přiblížiti.

Tak porovnali mnozí život lidský s divadelním jevištěm, na němž každý člověk od osudu sobě přidělené úkoly bez odporu hráti musí.

Porovnání života s divadlem je zajisté trefnější než se snad mnohému na první pohled zdáti bude, pročež se osměluji, s. p. a l. p., některé důkazy této veliké podobnosti života k divadlu podati. —

Jeviště života je celý svět, města a vesnice, hory a doly, nebe i moře, velké salony a malé komůrky: nebo všude nacházíme člověka, genialního herce života.

Člověk je genialní herec v životě, neb od kolébky až k tmavému hrobu hraje brzy veselé, brzy zase smutné úkoly, jednou na hrdinu, podruhé na bázlivce, slovem, každý člověk je komikem, milovníkem, hrdinou, časem i otcem na jevišti života.

Za dnů dětinství je komikem, za dnů jinošství milovníkem, v mužném pak stáří musí časem na hrdinu, někdy chtěj, nechtěj také na otce hráti.

Mnohý člověk si podobnosť života s divadelní hrou tak velice v paměť vštípil, že celý svůj život samou hrou stráví, totiž buď hrou v karty nebo se srdcem ženským.

Na jevišti života mluví a jedná se nejvíce za bílého dne, a proto se nalezají tak mnozí, kteří *osvětu* při této hře za zbytečnou prohlašují.

Nenechá se zatajit, že ženské pohlaví na jevišti života více schopnosti k divadelnímu umění na jevo dává, nežli osoby mužského pohlaví. Ženské totiž, a to skoro každá, umí se lépe přetvařovati nežli muž, tuť je z každé i sebe jednodušší dívčinky — routinovaná herečka.

Málo který člověk snad o tom ví, že každodenně komedii hraje, a přece se mnohý drží jiných, kteří mu povídají, jak jednati, mluviti má. Máť tedy skoro každý člověk v životě i napovědu. Na úsvitě života našeho bývá matka a otec dítěti svému napovědou, v dalším pak postupu života béře životní napověda podobu manželky — a tak se časem i v manželství stává, podobně jako v našem *českém nedělním divadle*, že napověda hlasitěji mluví, než-li herec sám.

Často bývá napovědou také advokát a lékař nebo domácí přítel, a tím spůsobem zůstává málokterý člověk bez napovědy. —

Na jevišti života by se často také mnohem lépe hrálo, kdyby vždy pan rozum režii celé hry ve své moci měl.

Co dítě a jinoch potřebuje člověk arci nejvíce napovědy, a přec dítě častěji extemporuje, než-li velký člověk.

První milovníci na divadle hrávají v dospělejším věku svém na hrdiny a na otce: v životě je trochu jinak. Kteří v mladém věku vždy jen první milovníky představovali a úkoly manželů a dobrých otců dlouho se na sebe vzíti nezdráhali, dělají ve stáří svém obyčejně jen komické figury.

Nyní projdeme úkoly a charaktery, ježto člověk v životě hrává.

Hned jakmile se člověk narodí, vystoupí na jeviště života co *primo tenore*, neboť jedna stará purisující česká kniha nazývá tenora *šklebcem*, a první výjev novorozeného umělce bývá šklebení a pláč. A dejme tomu, že ona stará kniha chybuje, když tenora šklebcem jmenuje, proto nepřestává přece novorozenec muzikantem býti; nebo pláč není nic jiného, nežli pokažený zpěv, a zpěv patří k hudbě. A proto, že člověk již jako pokažený muzikant do světa vstoupí, není se čemu diviti, že máme tak mnoho špatných hudebníků, a proto se o mnohém vším právem říká: Dobrý člověk, ale špatný muzikant!

Skoro každý chlapec jezdí rád na dřevěném koníčku. Tuto náklonnosť podrží člověk po celý život svůj, neb každý i sebe starší člověk jezdí na nějakém koníčku. Proto se také nesmíme divit, že mnohému bohatému šlechtici na koních více záleží, nežli na blahu svých bližních.

Jako jinoch bývá člověk nejraději *malířem*, neboť tu si maluje budoucnosť růžovými barvami. I tato náklonnosť k malbě vytrvá při mnohém člověku až do věku poslednějšího, neboť i pak maluje jiným někdy straku na vrbě, časem i také jiné lidi očerňuje.

Jinoch stavu vzdělanějšího představuje často *myslivce*, neboť jeho nejmilejší prací bývá honiti se po lásce; myslivcem ale je také hlavně proto, že o svých studiích *myslíti* má. Mnohý ale myslí o sobě, — chytá na nejvýš lelky, a jestliže někdy střílí, střílí jen Pánu Bohu do oken — a divná věc, že si časem při té střelbě husičku uloví A nemá-li se pak diviti, když, ačkoliv se pušky ani nedotknul, nyní jako nějakým kouzlem *dvojku* v rukou drží? Ale i po letech študentských stráví člověk velký díl svého života na honbě po štěstí a bohatství, a mnohého provází na té honbě vášeň jako honící pes.

Každý člověk je jako novomódní *stavitel*, který sice krásné plány dělá, ale na špatném základě staví, nebo jako *básník*, kterýž staví hradby své do povětří.

Mnohý člověk je jako *pradlena*, když totiž v potoku života nejen svoje, ale i cizé prádlo přepírá, tak že přijde člověk do prádla a neví jak, a nechce-li, aby ho to často potkalo, musí mít buď sám nevymáchanou hubu, anebo musí jiného skoupat a přepírat.

Každý člověk je *advokátem*, neb každý má svoje strany — totiž slabé strany.

Mnohý starý pán podobá se *bednáři*, u něhož se nalezají obruče i dna; dna totiž nebo podagra u něho — a obruče v šatech jeho manželky a dcer.

Mnohý člověk bývá také *rybářem*, jen že každý to řemeslo jiným spůsobem provozuje. Jeden loví ryby nejraději potmě a v kalné vodě — jiný zase sotva že nějaké střevle ulovil, již běží jako s keserem, aby to před celým světem vyklopil. Největší ale náklonnosť k rybaření má pohlaví ženské, neboť ono tráví skoro polovici života svého tím, že sítě lásky rozkládá a udice do potoku mužských vášní hází. Tu se ale často přesvědčujeme, jak velice u nás vychování ženského pohlaví zanedbáno je, zvláště v přírodopisu, neboť některá již myslí, že kapra chytila, on ale na jednou couvne, a tu se ukáže, že to byl vlastně rak, a že nemá s rybami nic společného, nežli *chladnou* krev.

Otec, jenž má za našich časů mnoho dcer ale málo dukátů, stane se obyčejně *octářem*, neb jeho dcery zbývají mu v našem penězochtivém století často na ocet.

Mnohý člověk představuje *lékaře*, a to všech škol a systemů. *Alopathie* drží se nejraději žen — ony připravují mužům svým často hořké mediciny a trpké pilulky: Vůbec milují záhodlouhé recepty

jako: krejčovská konta, a kuchyňské účty, jichžto následkem si pan manžel od lichvářských pijavic krve ujmouti dát musí. Hydropathie držejí se jak známo, mnozí básníci a hospodští.

V nejnovějším čase přichází u všech stavů zvláště homeopathie do módy — kteráž se hlavně v tom zakládá, že přátelé její nedopouštějí, aby jen jiní dost málo od nich užívali.

A jako se na divadle častěji přihodí, že se úkoly do špatných rukou dostávají, tak se i často na jevišti života stává, že mnohý představuje *kavalíra*, který ani žilky šlechetnosti nemá.

I rozličné karaktery *rytířské* vyskytují se posavád na divadle světa, a vzbuzují pozornosť rozličnými známkami rytířskosti své: některý nosí velikou ostruhu — a sice v hlavě, jiný vyniká zase v neunavné službě krásného pohlaví, — jiný konečně má prsa tak obrněná, že se k srdci jeho ani nejpronikavější hlas bolesti a neštěstí prodrati nemůže.

Život mnohého člověka dá se nejlépe porovnati s divadelními kusy nejnovějšího spůsobu, kteréž vlastně co do obsahu svého zhola žádné ceny nemají, a v nichžto jedině skvostné šatstvo a rozličné nástroje, slovem vše, co se divadelní výpravou nazývá, divení naše vzbuzuje. Zvláště platí to o mnohé dívce, kteráž je jako nové kouzelné hry, nemající v sobě ani kusa poesie a zdravého smyslu, — tak že by bez krásné zevnitřní úpravy a bohaté výpravy žádného milovníka nenalezla.

Z toho všeho vysvítá, že se život lidský vůbec velice divadelnímu quodlibetu podobá, sestavenému ze zlomků veseloher, truchloher, oper a frašek — v nichžto se i také pod konstituci obyčejně více mluví, nežli jedná.

Divadelní herci hledí zvláště k tomu, aby měli dobrý, neb jak říkají vděčný odchod. Já tedy u čtení svého téhož pravidla hleděti budu, jsa přesvědčen, že se spanilým posluchačkám a laskavým posluchačům nejlépe svým odchodem zavděčím.

Dr. Gabriel.

27.

České hory a láska.

Dnešním vlakem, drazí páni a spanilomyslné posluchačky, můžete projeti věnec *krásných hor*, jenžto naši milou českou vlasť — Evropy to srdce — a tudy milostný *lásky* chrám, tak přítulně objímá.

Při této obtížné a unavující cestě obrací se nejprvé k vám, spanilé dámy, moje vroucí prosba, abyste, klopýtnu-li co vnucený vůdce váš, zde onde, si laskavě v paměť uvedly, jaké to asi namahání stojí, když *lásce hory* a úskalí lásky, necestu připravují! A tu osměluji se doufati, že na všechny slasti a strasti našeho putování vyjasněným okem přes rameno pohlednete.

Něčeho se však předce obávám, a proto také snažně prosím, abyste se proti *chladnu* opatřily, neboť by se státi mohlo, že byste se i ke mně jaksi *chladně* měly.

Nezapomeňte zvláště pláštík shovívavé trpělivosti obléci; — ostatně můžete s sebou vzíti i skýlko barvy červené — barvy to *lásky* — barvy rozkošného růžového humoru atd.

Láska budiž naším voditkem a *české hory* naši láskou.

Chutě tedy sedněme si v naší stověžité Praze na železnou dráhu a nebudeme později, než jak se to *u prudké lásky* stává, — v Horkách — pod temenem, neb lépe řečeno pod *čepečkem* našich Krkonoší.

Krkonoše! Aj, tamť již Sněžka, 4950 stop nad hladinou mořskou se šedivějící!

Celý mužský svět musí mne ex officio nazvati nepolitickým, an hned na začátku svého putování drahocenné posluchačky vedu na *Sněžku* — panovnici Krkonoší, — která svou *šedinou* nejméně na vdovecký stav — a tudy na velmi skrovnou *schránku lásky* pamatuje!

A však neračte na mne, spanilomyslné posluchačky, pro toto malé brknutí *s kopce* hleděti; — věřímť silně, že je vaše *láska* rovněž tak čarovně krásná, jako ranní pohled se Sněžky na zlato vycházejícího slunce, které nejvyšší tuto horu Čech nejprvé celuje, jako by chtělo úctou před *šedinami* celou naši zemi k sobě upoutati.

Umínil jsem sobě, že ve vás nejprvé *lásku k vlasti* rozehřeju, a s vámi *s vysoka*, ač ne *s půdy*, na šedověkou slávu našich praotců pohlednu!

Již začátek naší procházky pamatuje nás tedy na *lásku* — a tak, jako *v knihu srdce* předmět své nejvroucnější lásky rádi vpisujeme, naznačme i několika tichými slovy návštěvu naši na Sněžce v zdejší *památní knihu*, a jelikož čas kvapí, pohleďněme se vůkol po rozsáhlé Krkonošské říši.

Pod nohami našimi plazí se *Krkonošská kleč*, z nížto se, jak vůbec známo, roztomilé *hračky* zhotovují! *I láska* bývá často, zvláště u vás, spanilomyslné spolupoutnice, pouhou — *hračkou*, any horoucího milence u nohou svých *klečetí* vídáte a předce před ním jako *Krkonoše se ruklíte!*

Nejblíže od Sněžky spatřujeme k svému úžasu: „*Krkonošskou propasť*," jež nás svou bezednou hloubkou na ony *propasti srdce* upomíná, v nichž *beznadějná láska* tak často bolestně umírá!

Dále viděti horu: „*Kolo*" (velké i malé), jaké též v dějepisu *lásky* znamenitou roli hraje.

Tancem, neb jinak „*v kole*" získala si mnohá krásotinka upřímné srdce jinocha, jenž se nápotom po celý život *kolem* jejich tužeb ochotně otáčel, až se mu konečně vysvětlilo, že byl na tomto světě *pro lásku své drahé polovičky* vlastně jen — *pátým kolem*!

Tamo opět okrouhlé klenutí hor: „*Zrcadlo*" zvané, které zvláště u koketek, studujících a jiných seladonků zamilovanou úlohu hraje, ani *v zrcadle* každý úsměv, každé hnutí — každý *tah tváří* bedlivě studují, a to snad jen pro to, aby se v lásce — *přetvařovati* uměli!

Zrcadlo na Krkonoších jest však mezi všemi zrcadly nejzrcadlovatější, — utvořeno, aby se v něm zhlížely *hory pyšné* — a ukazuje jim dobře. Dívajíce se do něho, vidí své hřbety, hrbole, kuří oka a t. d.

O horách: *Krkavci*, Studničovu, *Špičáku* a t. d. pomlčím, jelikož názvy tyto pravé protivy lásky jsou, a mým úkolem není, na srdce, které beztoho zhusta bodáno bývá, *špičky dělati*, což by opravdu *krkavčí* náturu prozrazovalo.

Pročež sestupme raději ku *patě* Krkonoší.

„Slovíčko: „*pata*", ač samo sebou velmi skroušené, je v gramatice *manželské lásky* hlavním slovem, ano dokázáno, že mnohá pečlivá choť přejíc manželi svému zdravého povětří, jemu ráda na *paty* hledívá, aby si za *jeho patami* tajnému bolu *lásky* — na srdci jiného ulehčila!

Aj tamto vypíná se hora *Kosákov*, známa tím, že se na ní drahé kameny, jmenovitě *české granáty* nalezají, které se ve vůkolí, zvláště v Turnově lešti.

I láska dívky bývá často krásným granátem, jen když se ním obchod nevede, a zvláště, když zůstane tím, čím má býti, totiž — *českým* granátem.

Posilnivše se malebným pohledem na horu a hrad Trosky, Hrubou Skálu a okolní Kralodvorským rukopisem oslavenou, na nejvýš zajímavou krajinu, navštívme u Lovosic *horu Milešovskou*, s které se drahocenným posluchačkám přerozkošná vyhlídka na vůkolní tak zvaný: *„ráj český“* otvírá! — I k vůli našemu ráji manželskému musíme dříve horu často vyšší Milešovské přelezti, než se *u vrcholu* svého štěstí, než se *u líbánek* octneme! Tím se končívá obyčejně naše pouť *lásky* — vyhlídka na klidnou rovinu ráje mizí, a rozkošná hora promění se *v sopku*, lavou svou (t. j. *sváry*) domácnosť zaplavující.

Nedaleko odtud vypíná se vrch s hradem Hasenburkem, nazvaným jinak: *„Klepy“*, jak již Dalimil jej jmenuje v 22:

„Pro taký *klep nelepý*
tomu hradu vzděchu: *Klepy!*“

Směšno by bylo dokazovati, že *láska* bez *klepů* cíle dojde, a tím směšněji tvrditi, že se klepy zvláště na jazýček našich pečlivých kmotřiček *nelepí*, pročež lépe na jinou strunu *saklepati*.

Hory *Šumavské* se svými pralesy budí ve mně upomínku na *vyšeptalou lásku* šedesátníka, který co pravý, tyto hory druhdy obývající *medvěd* na svou polovičku bručí, an se byl dříve *medu* její *lásky* nasytil!

Odtud bude nejpřiměřeněji se k starému *Blaníku* na rytíře ospalce podívat — na rytíře, kteří všickni vespolek ani jednu milenku nemají — avšak, abych se nepřenáhlil, předce jednu, jež se nazývá — *vlasť!*

O horách *Moravských* neučiním ani zmínky, leda bych řekl, že jejich výška není s to *sesterskou* lásku k národnosti zatarasiti.

O našem starouši *Řípu* nemohu jiného podotknouti, jen, že se, jak přeznámo, na něm rozhlížel praotec náš Čech ponejprv po Čechách. Odtud vyšli první Čechové, vyšly české nohy, české hlavy, česká srdce, a tedy i první *česká láska!*

Bylo by nám lehko jiné ještě hory ponavštíviti, však účel náš, tuším, dosažen, an porovnáním *českých hor s láskou* dokázáno bylo, že hory a láska jsou dvě láskou úzce spojené sestry, jichž rozloučení byla by těžší věc, než ono v písni, když se musí rozloučiti — s panenkou mládenec!

Podivno věru, že hory a láska i v národní poesii české všudy pravý domov svůj nalezají. V báchorce nešťastnou láskou zoufající milenec opustí klidnou krajinu, oblekne rubáš a stane se v lesnatých horách — poustevníkem. Hořem uslzená milenka pozdvihuje oči svých vzhůru k nebi — vysílá je *k modrým horám*, o nichž dobře ví, že na nich tak bujně *laskavec* roste.

Odloučený od milenky milenec žaluje svůj bol a stesk, nikoliv rovinám, dolům atd., nýbrž horám — jak to vysvítá z písně:

„Horo, horo, vysoká jsi,
Má panenko vzdálena jsi“ atd.

České hory a láska jsou jedno tělo a jedna duše — dvě srdce a jeden tluk — láska miluje samotu a hory jsou samotou. Tu sosna sosně šepce lásku, pramen líbaje kamínky vyznává jim lásku, mech dýchá láskou — a láskou skála puká!

I když milenci milenka zemře, dá jí *osamotnělá láska* zvýšený rov, a tudy *malou horu* nad rakví vybudovat, na ní *růži — symbol lásky* nasázet.

I v smrti tedy zůstává *hora lásce* věrnou přítelkyní!

Avšak odlučme se od takových upomínek, mohlo by se lehce naše putování po horách lásce naší státi konečně i hrobním nápisem.

Již z názvu mého dnešního čtení seznali jste, laskaví posluchači a spanilomyslné posluchačky, že jsem vám nepřisliboval *hory a doly*, nýbrž toliko *hory a lásku*, a pročež prosím, způsobil-li jsem místo *českých hor, hoře* svým čtením, abyste mé provinění svou *neláskou* nespláceli a na mne vůbec s kopce nehleděli.

Toho však mi netřeba se obávati, vždyť nesmím zapomenouti, že posud stojíme na hoře Řípu, s nížto Čech první své laskavé, důvěrné a upřímné oko na Čechy obrátil, — a že se odtud v tichosti opět k naší matičce Praze odebereme.

Aj — tu všem nám, tedy i mně kyne vrch *Petřín* jenž jest jakoby *klíčem* ku Praze. Abych se s dobrou potázal, *savírám* sebe klíčem — *petrklíčem* tímto, do vaší laskavé shovívavosti.

Fr. K. Drahoňovský.

28.

Rozjímání o stavu manželském.

Jest věcí veleznámou, že o veliké muže národové se hádají; tak že taková hádka, ač jí nijak není porušen mír evropský, přece s sebou přivádí veliké prolití, ne-li právě krve, zajisté alespoň inkoustu. Nejvíce proslavenců mají ovšem Němci; neboť majíce osvětu a vzdělanosť v nájmu, zlicitovali filosofickými důvody všechny učence celého světa a ubytovali je ve své Walhalle. První výtečník však byl beze všeho odporu Adam, z čehož patrno, že výtečnictví sáhá již do nejsedivější dávnověkosti. A Adam, drazí posluchači a spanilé posluchačky! — nu, což myslíte, jaké asi byl národnosti? — Nuže, — Adam byl, což ostatně velmi jasně dokážu, Čechem.

Adam a Eva byli jak každé děcko u nás ví, první lidé a bydleli v ráji. V ráji, jak nám písmo vypravuje, bylo zosnováno první manželství. Adam a Eva byli tedy první manželé. Avšak co je vlastně manželství? Manželství, vážené posluchačstvo, není nic jiného, než spojení dvou hlasů, z nichž jeden zpívá melodii a druhý jej provází; manželství tedy není nic jiného než duetto. Než, prosím Vás, kdo pak je a byl na světě prvním muzikantem? I sami Němci — a to má velikou do sebe váhu — tvrdí, že prvním muzikantem byl Čech. Čechem tedy byl první muzikant — Adam a Eva zpívali první duetto: ergo byli Adam a Eva první výtečnickou rodinou muzikantskou, či jinak řečeno: Adam a Eva byli tedy Češi!

„To je všecko pěkné,“ pomyslí si leckdo z Vás, „ale rozjímání o stavu manželském a Adam a Eva — toť jsou přece jen věci zcela rozdílné;“ — Inu, přiznávám se k tomu; avšak podobný způsob rozumování jest u nás nyní v módě, jak se denně z našeho parlamentarismu přesvědčiti můžete. Aby mne však zvoneček páně předsedův nevolal „k pořádku“, vynasnažím se sám vedle „pořádku“ se zachovati a věci se přidržeti.

Adam a Eva byli, jak jsem nezvratně dokázal, Češi. Poněvadž tvořili první manželství, vysvítá z toho druhá, veledůležitá pravda, že manželství zavedl Čech. Dost možná, že jsem tím Čechům špatně posloužil, neboť mnohého pana manžela slyším v duchu volati: „Takový vynález si mohl ten český pan Adam také nechati!“ Než prosím, abyste

jej hned a priori neodsuzovali; učinilť to zajisté s nejlepším úmyslem, jak hned uhlídáte.

Každý člověk má jenom jeden hlas. Než co je jeden hlas pro takového muzikanta, jakým byl Adam? — On rozuměl ovšem muzice z gruntu, proto připojil k svému hlasu ještě hlas Evin a manželské duetto bylo hotovo. Velikou chybou Adama bylo při tom jen to, že přenechal Evě prim, a sám melodii jen doprovázel.

Ze začátku to ještě šlo dost dobře; neboť byl Adam zároveň skladatelem, a Eva zpívala tudíž podle not, předepsaných jí Adamem. Tenkráte bylo manželské ono duetto skutečně andělským dvojzpěvem, nebeskou harmonií. Ale dlouho netrvala tato rajská muzika. Jednou vyšla si, jak vůbec známo, prima dona rajské opery, totiž Eva, na procházku, a zpívajíc v duchu poslední duetto, jež Adam byl složil, sedla si pod strom „poznání dobrého a zlého," a něžnou tou skladbou ukolebaná, usnula. Tu měla sen; ukázal se jí had, jenž jí pranovou melodii á la Wagner do ucha napískal. Eva, probudíc se neslyšela nic jiného, než novou tuto arii. Přikvapivši rychle k Adamovi, přinutila jej, aby při této Evikohadí komposici accompagnoval a — malheur byl hotov. Že museli následkem toho naši umělci rajskou operu opustiti, jest věcí až dosti známou.

Co měli dělati? Nezbývalo jim nic jiného, než přijmouti engagement na strastiplném divadle světa. Zde ovšem nebyla gaže tak veliká jako v ráji; avšak zpěváci naši byli by mohli přece spokojeně žíti, kdyby Eva, jako vůbec každá operní zpěvačka, nebyla s sebou přinesla z ráje podivný vrtoch. Buď si již, že se jí Wagnerovská škola tak zalíbila, anebo, že se jako každá primadona za „non plus ultra" považovala, zpívala od té doby paní Eva zcela dle svých nápadu buď o půl tónu výš anebo níž, čímž manželská harmonie tak utrpěla, že se podobala spíše kočičině, než řádnému zpěvu.

Každý ví, laskaví posluchači a spanilé posluchačky, jakou sponstu může učiniti jedinká chyba v muzice, zvláště je-li muzika tak delikátní a subtilná, jako manželské duetto. Basista, byť i třicet let na svém nástroji po strunách byl prsty tancoval a smyčcem jezdil, nemůže, ztratil-li jednou takt, utíkající klarinety a housle už dohoniti, kdyby potoky potu proléval, stokráte si okuláry narovnal a kdyby mu sám Pánbůh místo řiditele orchestru při nebeské opeře přisliboval. A tak se to dělo našim umělcům, Adamovi a Evě. Jedna chyba rodila druhou, ba co více, chyby ty staly se dědičnými, tak sice, že naše manželství se podobají pokaňhané a skrz na skrz poškrtané partituře, z níž by ani pan Zvonař, ač vyhlášený a veleznámý znatel prastarých zpěvů, nic kloudného nevyvedl.

Tento neblahý poměr stal se pak nezhojitelnou nemocí u našich dam od té doby, kdy začala naše politika nastupovati historickou dráhu. Neboť v ženském srdci se zakotvilo takové historické uvědomění, že považujíce se za historické individuality, svých zděděných práv resp. chyb stůj co stůj se držeti hodlají. Nedá se upříti, že k tomu „Lada" nemálo přispěla učenými svými články o „historicky proslavených ženách", a mnohá dissonance, povstávající následkem toho v manželském duettu, musí se na její conto připsati. Doufáme však, že kritický „Dalibor" chybu tuto napraviti se vynasnaží. — Avšak přikročme zase od této episody k našemu duettu!

Duetto nedělá ještě celou muziku. Kdo chce zakusiti, co jest muzika, ten nechť studuje vynálezy všech hudebních nástrojů, v jejichž řadě už i prosaický zouvák čestného místa si vydobyl. Když pak celá litanie těch plechových, dřevěných a střevových hrdel najednou spustí: pak teprvé člověk slyší celou muziku.

Patrno, že náš praktický Adam také na duettu nepřestal, neboť čteme dále v písmě, že původní duetto na quarteto rozmnoženo bylo Kainem a Abelem. Škoda, že se Mojžíš nezabýval hudební kritikou, bylby nám zachoval zajisté úsudek o tomto prvním quartetu. Že však jim to nešlo dohromady, dosvědčuje samo písmo. Kain totiž, jsa temparamentu sanguinického, a nemoha se s Abelem nejspíše stranu nějaké pausy shodnouti, pošeptal mu cosi takového do ucha, že ubožák mrtev sklesl.

Jak ostatně manželská harmonie vypadá, pakli původní duetto na tercet, quartet, quintet, sextet, septet nebo až oktet, vzroste, k tomu nepotřebujeme laskavé posluchačstvo, ani Mojžíše, ani proroky. Každodenní náš život dá nám o tom nezvratné svědectví.

Jest sice pravda, že Čech prý již s houslemi se narodí a tudy jakési přirozené povolání k hudbě na svět s sebou přinese. A však první tón, jejž muzikální nový světoobčan od sebe vydá, přesvědčí nás úplně, že by jej pan Majer hned pro české prozatimní divadlo neengažoval. Buďto mladičký tento muzikant jaksi předvídá, že narodiv se Čechem, již tím samým odsouzen jest, vždy jen přizvukovati, aniž by to kdy k solové partii přivedl; aneb jej již první pohled na tu světskou mizerii tak velice rozštemuje: slovem, on ulehčí si v tak neladném „a" jakoby na houslích za kobylkou zaskřípal.

To jest první falešný tón, a tímto falešným tónem postupuje falešné již duetto na falešnější ještě tercet.

Základní tón, jenž vlastně tvrdí muziku, jest dle theorie hudby — bas. Bas zpívá v manželských zpěvích ovšem muž. Naši mužové jsou však bohužel nejvíce velmi slabým hlasem obdařeni, a tak nemohou nijak proniknouti.

Mimo to začíná každá žena arii svou s dolcissimo, čímž ubohý basista, totiž pan manžel, volky nevolky k nejslabšímu pianissimu odsouzen jest. Obyčejně pak zvykne témuž pianissimu tak, že konečně již sotva dýchá, pak ale nastane drahé polovici solo a po celém domě od těch dob se rozléhá obyčejně jen hlas manželčin, diskant to mnohdy už notně vyzpívaný, často v průvodu nevycvičeného ještě sboru děckého. A pan manžel? — Ten chudinka kývá jenom hlavou, dávaje takt. —

A však již dost! Neboť bych snadno i já „svým rozjímáním" mohl se státi příčinou, že by mnohý z váženého posluchačstva počal hlavou kývati, t. j. že by při mém čtení — usnul. Nu, a vyspat se — k tomu, tuším, jsme se zde nesešli! —

Karel Adamec.

29.

Myšlénky o některých příslovích a průpovídkách.

Z mládí čítával jsem velmi rád bájky. Neboť z nich naučí se člověk mnohem lépe s lidmi zacházet, než kdyby znal celého Kniggého z paměti. Kdo se snáší s ovcemi, pávy a tygry, zajisté dovede též zacházet s lidmi.

Nejmilejším zvířátkem býval mně od jakživa

hlemýžď. Ovce, vůl, osel a jiná podobná zvířata bavívala mne jen na chvilku, ale hlemejžď mne dovedl k sobě připoutat. Příčina toho je velmi jednoduchá, Člověk zajisté, uzří-li n. p. orla, sotva sobě pomyslí: „O kéž bych měl křídla jako on!“ Uhlídá-li však hlemejždě, připadne mu hned na paměť: „Kéž bych měl dům jako on!“

Známo, že člověk, který čerstvě myslí nejpomaleji se dostane ku předu, kdežto lidé, jež pomalu myslí, nejčerstvěji se k něčemu dostanou. Zdaž nejsou hlemejždí myšlenky již za tou příčinou nejlepší? — Slušno však při tom podotknouti, l. p. a sp p., že jen hlemejžď bez domu mívá takové dobré myšlenky, hlemejžď s domem ale, že jich nadobro postrádá, poněvadž ten, kdo má dům, nepotřebuje vůbec ani myslit. Domácí páni mají ročně jen čtvero myšlenek: Jednu o hromnicích, druhou o sv. Jiří, třetí o Jakubu a čtvrtou o Havlu. V tu dobu totiž přemýšlejí, dostanou-li činži. Za tím účelem vystupují třeba až do posledního poschodí, a s nájmem scházejí zase dolů, aby pak měli na čtvrt roku s myšlením pokoj. —

Jednou přemýšlel jsem ve vší čerstvosti s hlemýžděm o našich příslovích, i zpozoroval jsem že jsou namnoze hlemejždí nátury, jako na př. toto: „Opatrnosti nikdy nezbývá.“ — „Jednej s rozvahou!“ — „Bezpečnější krokem, než skokem.“ — „Pomalu dále dojdeš.“ — „Co se vleče neuteče.“ — „Volným krokem také cíle dojdeš.“ To vše zajisté jsou samé hlemejždí myšlenky. Já pro svou vlastní osobu utvořil jsem si též o našich příslovích své zvláštní myšlenky, jako na př. tuto: „Každý začátek jest těžký.“

Těžký začátek tohoto mého čtení jest toho důkazem. Na začátku bylo slovo a v tom teprv byl duch; proto nemůže vůbec na začátku býti duch, a za tou příčinou jest také každý začátek těžký. Nešťastné to přísloví platí vůbec o lidech; neboť u nich přicházívá vždy dříve slovo a potom teprvé se objevuje duch, t. j. oni začínávají mluvit dříve, než mají ducha, a když se pak duch ukáže, bývá slovo již řečeno. Proto mohu i já, l. p. a sp. p., říci: „Račtež laskavě odpustiti, neb duch můj nenalezá více slov!“ —

Jiné přísloví: „Čiň, co je pravého, neboj se žádného.“ Poněvadž ale lidé to právě nečiní, proto bojí se každého. Než co jest to vlastně, činiti to pravé? — Nedovolá-li se člověk právem nikde práva, činí právě to pravé, když toho pravého nečiní. Doktor práv není ještě daleko pravým doktorem. Mezi doktory práv a doktory medicíny jest tento rozdíl: Čím více advokátů tím delší proces; a čím více lékařů tím kratší proces. Advokáti posílají své pacienty od soudu k soudu, lékaři odešlou je toliko k poslednímu soudu.

Vedle jiného přísloví jsou: „Muž a žena jedno tělo a jedna duše.“ Velemoudře se tu nepraví, že pán a paní aneb manžel a manželka jsou jedno tělo a jedna duše, nýbrž, že muž je tělo a žena duše; duše pak vládne tělem. Muž si často může zoufat zpomene-li sobě na nesmrtelnosť duše. Nyní bývají ale muž a žena také tělem a duší, že člověka časem ani rozeznati nelze, kdo vlastně čím jest? A tak přicházívá někdy do rozpaků, má-li říci muži: „Odpusťte, milostpaní!“ a ženě: „Pardon monsieur!“ Poněvadž tedy muž a žena jsou jedno tělo a jedna duše, bývá muž často doma, co zatím jeho duše, lítá po bálech a na procházkách. Patrno z toho, že muž musí věřiti v putování duší. — Muž a žena jsou jedno tělo; a proto stůně-li muž, povolá paní svého tělesného lékaře; a postaví li paní svou hlavu ztrácí muž svojí. — Naši páni se vůbec teď jen tenkráte žení, nemají-li již ani těla ani duše. Pak ovšem bývají muž a žena j e d n o tělo a j e d n a duše.

K tomuto přísloví druží se dvě jiná, totiž: „Na každé dědině nevěsty jiné,“ a „Sňatky se uzavírají v nebi.“ Věru, teď to má mužské pokolení dobře! Poněvadž jsou nynější dívky tak měnivé a každodenně jiné, mohou mužští nepřecházejíce z dědiny do dědiny, ba ani o tom nevědouce, jednu a tutéž dívčinu milovati a v ní zároveň každodenně jinou. Sňatky se uzavírají v nebi. Svatá to pravda! Nebe zajisté jest jen j e d i n á dědina, a tudy ženich, vstoupá-li do stavu manželského, nutně myslí na ně, poněvadž má též jen j e d i n o u nevěstu. Poněvadž ale sňatky se uzavírají v nebi, proto žení se naši mladí páni tak pořídku: oni zajisté o nebi ani nevědí. Mimo to jsou barometr a thermometr tím viny, že se tak málo sňatků uzavírá. Naši předkové, pokud chtěli věděti, jaké bude počasí, hledívali k nebi a tak mohli zpozorovat, že se sňatky v nebi uzavírají; teď k témuž účeli podíváme se na barometr. Vůbec jsou všecky novoty bohaprázdně vynálezy. Což pak jest n. p. hromosvod jiného, než že se postaví Pánubohu, který by nás snad chtěl navštíviti, židle přede dvéře?! Připadá mně to v tomto ohledu tak, jako s oným sedlákem, který jsa nemocen pro faráře poslal. Aby sedláka potěšil, pravil velebníček: „Buďte jen trpěliv! Pánbůh vás navštívil.“ — „Ach!“ odpověděl na to sedlák: „škoda, velebný pane, že jsem byl právě doma!“ — Takový hromosvod není tedy nic jiného, než že se jím Pánubohu praví: „Nechtěl bys laskavě mého souseda místo mne navštíviti?“ —

Jiné přísloví zní: Štěstí přeje tomu, kdo p ř i v e d e nevěstu domů.“ Měloby ale zníti: „Štěstí přeje tomu, kdo o d v e d e nevěstu domů,“ totiž tam, odkud si ji byl vzal.

Jiné přísloví: „Děti a blázni mluví pravdu,“ dokazuje, že máme teď o polovici pravdy méně, neboť se říká, že již dětí není a tudy jest pravda jen na blázny odkázána. Blázni mluví proto pravdu, poněvadž moudrý člověk není takovým bláznem, aby se s pravdou obíral. — Blázni vůbec se mají dobře; neboť jiné přísloví praví: „Ženy, peníze a štěstí ku všem bláznům cestu klestí.“ Je li to přísloví pravdivé, pak zajisté každý člověk bude tak moudrým, aby byl bláznem. Já proto také často pravdu mluvívám; aby ženy, peníze a štěstí, považujíce mne za blázna, ke mně si cestu klestily; než ženy, peníze a štěstí též nejsou blázny, a drží se raději opravdových bláznů. —

„Žádný učenec nespadl s nebe,“ jest také pravdivé přísloví: neboť nebe nedává svým učencům padnout. Naši učenci jsou jen jakoby s oblak spadli. Má-li co s nebe spadnout, musí to na zemi na něco padnout, ale naši učenci nepadnou na zemi na nic.

Jiné přísloví dí: „Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá!“ L. p. a sp. p.! Člověk nepřestane jinému jámu kopat, pokud se mu jeho poslední jáma nevykopá! Toliko ten kámen, který se mrtvému postaví, jest, jakoby byl živému se srdce spadl. A co jest vůbec smrť? Jestiť to jediná bytosť ve světě, která každému jámu kopá, ač sama nikdy do ní nepadne; jestiť to živý důkaz toho, že žádný člověk ve světě není nevyhnutelně potřebným.

Jiná průpověď praví: „Stará láska nezrezaví.“ Přísloví toho nelze více užívati, poněvadž staré lásky vůbec již není. Nedávno četl jsem v časopise v seznamu zemřelých mezi jiným toto: „Marie Kolíčková,

stará 6 měsíců, na sešlosť věkem!" Podobně má se to s láskou. Jakmile je láska půl leta stará, již umírá na sešlosť věkem.

Průpovídka: „Staré víno, mladá žena, mladý vtip a staré peníze udržují svět v rovnováze." Povídá sice o čtyrech krásných věcech, jen že může člověk se v nich často mýliti.

O mnohém mladém vínu soudíváme časem, že je staré, a naopak považujeme mnohou starou paní za mladou. Dobrá žena a dobrý vtip nesmí se ani hledati. Blaze tomu, kdo je najde! Vyjde-li paní, není to žádné neštěstí; ale když vtip dojde, je to velké neštěstí. Také se říká: „Vejde-li víno, vtip vychází," což bývá časem dosti moudré, je-li víno dobré a vtip špatný. — Dobrým vínem, dobrou ženou a dobrým vtipem okřeje lidské srdce, ale dobrými penězi okřeje i nelidské srdce. Čím déle peníze a víno ležet necháme, tím neraději na ně saháme. Vtip a ženy ale čím dříve se mohou odbýti tím lépe. Jedna žena jedno víno neškodí, ale mnoho žen a všeliká vína nesnadno se dají snésti. Dámy jsou vůbec jako květinky. Jedna oblaží a obraduje; kde však v jednom pokoji mnoho květin a mnoho dam je pohromadě, tam člověk snadno trpí na bolení hlavy. — Vtip a dámy myslí a mluví jedním okamžením, a přece je to někdy lepší než to o čem muži dlouho přemýšlejí. Dámy píší jak mluví, jemně a láskyplně — ale rozvláčně. Chce-li taková spisovatelka vložiti své hrdince do úst slova: „Jene, dones psaní na poštu," vypadá to asi takto: „Ach, hučící vítr nesl šepotající listy do ukryté komůrky, kde v nejhrůznějším bolu a nejpalčivějším toužení planoucí lásky zlatovlasá Apolonia s nejtklivějším pohledem na tancující mušky v slunečním paprsku pozírala. Láskou páchnoucí psaní jinochu v dalekých krajinách jižní Afriky vzdálenému, odpočívalo v liliových prstíčkách jemně soustruhované ručinky. Její zaslzené očko hledělo s patrným třesením na plynoucí písmo. S bojácným kolotáním a láskyplným, v nejkrásnější akkord splývajícím hlasem zašeptala bolně: „Jene, dones toto psaní na poštu!" —

Též s vtipem bývá to, jak l. p. a sp. p. pozorovati ráčíte, dosti nepohodlné, poněvadž, ač neumí mluvit, přece teprvé ku konci a to v dosti hojné míře přicházívá. Praví však přísloví: „Je-li konec dobrý, je všecko dobré." Uznáte zajisté, l. p. a sp. p., že dobré je i to, že končím, a z toho vyplývá, že musí býti dobrým, co jsem povídal.

Konec všeho jest nejlepší, a nejblaženěji musí býti dle toho tomu, kdo bydlí na samém konci světa. Konec „Času" byl také nejlepším koncem všech časů. —

Často musíme také řeč až ku konci vyslechnouti, abychom se dozvěděli, že posud ani nezačala. U mého čtení jste ale, l. p. a s p., slyšeli začátek a nyní těšíte se zajisté již na konec.

Vzdělal *Přerhof.*

30.

Cifrologie,

čili:

filosofické rozjímání o nevyhnutelné potřebě jakož i o technické formě našich cifer.

(K docílení většího úspěchu radno jest, během čtení čísla křídou na tabuli psáti.)

Každý nový vynález musí míti trojí vlastnosť, a sice:

Za první musí několik lidí ním zbohatnout a několikrát několik na mizinu přijít. Důkazem toho jsou železnice, všelijaké stroje, osvícení plynem atd.

Za druhé, když se vynález za nový prohlásí musí se hned několik umělců přihlásit a mermomocí dokázat, že o té novotě již dávno věděli. Tak se vedlo vynálezcům střelby připravenou bavlnou, o kterou se tak prudká hádka strhla, že ubohá bavlna nad tím polekána střelby se odřekla a do tiché samoty vatýrovaného živobytí se odebrala.

Za třetí. Když nějaký Čech něco nového vynajde, musí o tom tak dlouho mlčet, až se tentýž vynález někde jinde vyskytne a původnímu vynálezci zásluha upře. Tak se nám vedlo s ruchadlem, které se za hranicemi co „ruchalto," objevilo; tak se vedlo s hromosvodem a tak by se nám pomalu bylo vedlo i s polkou, kterou učeni Francouzové Polákům připočísti chtěli. Na štěstí jsme ubohou polku, co jeden z nejdůležitějších vynálezů, co kvítko z českých luhů pošlé zachránili.

Můj nový vynález, cifrologie nazvaný, jest docela jiné povahy; neb on ani jedné z dotčených vlastností nemá, jakž nyní vysvětliti hodlám:

Předně. Cifrologií, jak se později uhlídá, nikdo nemůže zbohatnout ani schudnout. Toto umění jest tak subtilné, že ani toho nejskromnějšího člověka uživiti nemůže; pro tuto příčinu jsem je vřadil mezi filosofická rozjímání, neb, jak známo, filosofie ještě nikoho nenasytila.

Za druhé. Až tuto novou vědu prohlásím, nikdo se k ní nepřihlásí, jakoby o ní dřív již byl věděl, neb já jsem přesvědčen, že žádný o ní nevěděl a doufám, že mi každý trochu té slávy dopřeje, ano mimo tuto maličkosť žádného užitku cifrologií docíliti nelze.

Za třetí. Já, jak toto čtení dokazuje, nemlčím se svým vynálezem, a tedy každý jiný mně původnosť odejmouti chtící, by pozdě přišel.

Po tomto úvodu bude každý z laskavých posluchačů a spanilých posluchaček dychtiv tuto novou vědu blíže seznati. Ejhle, zde následuje její definice:

Cifrologie jest logické porovnání technické soustavy našich cifer s lidskými karaktery vůbec, jakož i filosofické přenášení cifrové objektivnosti na subjektivnosť identických vlastností člověka zvlášť.

Já doufám, že každý této jednoduché, dle nejpřísnějších pravidel libomudrctví sestavené definici snadno porozumí, a osměluji se podotknouti, že definici tato má tu znamenitosť do sebe, že čím častěji se přečte, tím učeněji vypadá.

Strany těch několika v ní obsažených cizích názvů podotýkám, že výrazy ty již dávno u nás měšťanského práva nabyly. Že cifrologie nevyhnutelně potřebná věda jest, následovně dokázati míním. Žádnému z laskavých posluchačů a sp. p. snad ještě nenapadlo, že mimo jídla, pití, šatstva a obydlí k pozemskému živobytí nevyhnutelně zapotřebí jest také cifer; já však opovažuji se tvrdit, že nám bez cifer a počtu ani živu býti nelze.

Jaká by zoufanlivosť člověčenstvo zachvátila, kdyby jednoho dne z rána se pověsť roznesla, že, všechny cifry vyhynuly. Jeden druhého by se tázal: Kolik je hodin? a žádný by počet hodin udati nemohl. První následek přesmutný by se objevil, že by nikdo nevěděl, kdy má snídat, a kdyby i také v neurčitý čas snídat chtěl, žádný kavárník by mu říci nemohl, zač se šálek kávy prodává, aneb mnoho-li při jednom šálku vydělá. Kdyby si někdo peníze vypůjčiti chtěl, nemohl by říci, mnoho-li žádá a nemohlo by se mu také říci, kolik úroků se od

něho žádá. Kupci by musili zavřít krámy, študenti by nevěděli v kolik hodin přednášky začínají a billiár by také hráti nemohli, an by markér nebyl s to počítat. Zkrátka, bylo by to nevýslovně obromné neštěstí, pravý Babylon, kdyby cifer nebylo. Děkujme tedy osudu že jich máme a pokračujme v cifrologii dále. Začněme

jedničkou (1).

Jednička pozůstává z jednoduché přímé čáry, z čehož seznati můžeme, že jedničku si představit nejsou žádné čáry. Jednička jest obraz přímosti, upřímnosti a rovnosti a poučuje nás, že jedenkaždý, jednakaždá ve svém jednání jedničce se rovnati, jako ona rovnou cestou k cíli jíti a upřímnosť za nejkrásnější ctnosť považovati se má. Učí nás jednička též, že kdo rovně stojí a sám na sebe se spoléhá, nejlépe obstojí, což nám i následující příběh vysvětlí.

Dokud náš praotec Adam v ráji byl samoten, dokud tedy byl jedničkou, vedlo se mu jako v ráji; jakmile se k němu ještě jedna jednička přidružila a on od přímé cesty se uchýlil, musel z ráje se vystěhovat a již prý samou starostí vypadal jako dvojka, ku které nyní přicházíme:

Dvojka (2).

Dvojka jest pravý obraz lidské úlisnosti a podlého pochlebenství. Na hoře se skroucenou hlavou se klaní a dole se též skrouceně točí, a pakli ji na kteroukoli stranu obrátíme, všady spatříme skroucenosť a křivé cesty, po kterých se úlisnosť a ošemetnosť k žadoucímu cíli plazí. Člověk dvojce podobný mívá vždy dvojité záměry; obličej jeho jest jako španělská stěna: napřed se sladce usmívá, a za stěnou hořké plány kuje. Postavíme-li dvojku na hlavu, udělá se z ní paragraf; významné to napomenutí, že když jeden s druhým se rozdvojí a první druhému, byťby se i na hlavu postavil, ustoupit nechce, tak daleko to přicházívá, že paragraf mezi nimi rozhodnouti musí. Takový paragraf jest ale též kroucený jako dvojka, a mnohým kteří by na základě paragrafu druhému rádi jmění vykroutili, někdy se podivně zakroutí. Tímto kroucením se přikroutíme k

trojce (3).

Trojka nám dokazuje, že je sousedka dvojky od té již trochu nakažená. Začátek trojky jest tentýž: úlisnosť a křivolakosť ku předu, u prostřed se rozpomene, poněvadž se ale již kroucenosti oddala, nelze jí rovnou cestou jíti, a ona se tedy ještě jednou ku předu pokloní!

Trojka jest praktický výklad veleznámé sady: „Kdo ošemetnostem jen trochu se poddávati začíná, těžce dalšímu pokušení oddolá."

Trojka jest dvé pokažených poklon a dokazuje nám světle a jasně, že při takových poklonách srdce pranic necítí, ano jako při trojce od hlavy až k nohoum nesmírné prázdno panuje. Trojka nám též smutný příklad dává, že kdo podlízáním začíná, těžce se již ku přímosti vztýčí.

Čtverka (4).

Čtverka rovnou čarou počíná, pak se rovně stranou ubírá, kde jiná rovná čára jí přes cestu kráčí. Zde vidíme samou rovnosť a upřímnosť, avšak také i neuhlazenosť a rohatosť; čtverku nelze bez úrazu obejmout, a já bych přímého avšak nevzdělaného člověka nejraději porovnal se čtverkou, pročež se i důsledně říká: Ten neb onen jest čtverhranný, to jest, neuhlazený, neotesaný a vůbec takový, který svou rohatou upřímností leckde zavaditi může.

Od čtverky pochází též název: čtverák, t. j. upřímně smýšlející, neurážlivý šprýmista, který se staví, jakoby neuměl pět počítat. Těchto pět mi na paměť uvádí

pětku (5).

Pětka, jak vidíme, obnáší půl jedničky a půl trojky, t. j.: z přímé cesty zbloudilá upřímnosť. Obraz člověka, který rovnou cestou kráčeje svého cíle dosíci nemůže a špatnými příklady nakažen ku cestám křivým se odhodlá oklikami jako pětka k puntíku, t. j. k žádoucímu cíli pospíchá. I takový člověk se staví, jakoby neuměl pět počítat, avšak takovým jednáním jen špatné záměry ukrývá. Navzdor těmto oklikám rovnou cestou pospíšíme k

šestce (6).

Šestka se podobá jednak těžkomyslnému melancholikovi, jednak kajícímu hříšníku, a konečně potrestanému podvodníku. Melancholikovi, který se co šestka sám v sobě zavírá, kajícímu hříšníku, který po dlouhé, křivě konané cestě sám do sebe se vrací, a potrestanému podvodníku, kterému z celé šalby a křivosti na konec nic jiného nezůstane, nežli pouhá nulla, jak nám to dolní konec šestky dokazuje. Šestku by i lakomec před očima míti měl, aby viděl, že konec všeho lakotění bývá pouhé nic; avšak, i hejříkové a marnotratníci šestky by si měli povšimnouti, aby věděli, že kdo z vysoka začíná, na konci s žebrotou se sejde.

Sedmička (7).

Tato cifra si z prvopočátku též trochu z vysoka počíná; když se však přesvědčí, že v takové výši blahobytu dosíci nelze, pustí se rovnou cestou dolů. Sedmička se podobá sanguinikovi, který si v povětří zámky staví, nějaký čas ve vyšších sferách blouzní, pak ale k prosaické skutečnosti se navrátí. I básníkům se tato cifra trochu podobá, kteří v básnickém zápalu v nadvětrné krajiny zalétají, později však neúrodnosť a nepraktičnosť tohoto poletování nahlédnuvše, ku pozemské realní prose se vrátí.

Osmička (8).

Osmička pozůstává ze dvou spojených dvojek aneb ze dvou na sobě stojících nulí. Osmička jest pravý obraz sobectví a samolibosti, která jen okolo sebe se točí; též vyšňořené nadutosti, která zevnitř zakulaceností se pyšníc, u vnitř strašlivé prázdno na jevo dává. Osmičce se podobají naši semotam se honící dlažbošlapové a šviháčkové: na hoře nic, dole nic — v hlavě nic, v kapse nic, a zevnitř trochu uhlazenosti, jíž se nad jiné vypínají; pro tyto lenochy měl by týhoden míti osm dní, poněvadž těch sedm dní, které má, nic nedělají, aby tedy osmého dne k něčemu užitečnému se povznésti mohli.

Devítka (9, 9).

Devítka pozůstává z nully, vedle níž se buď rovná, buď nakřivená čára dolů táhne. Devítka s rovnou čárou nám dokazuje, že člověk i s prázdnou hlavou výtečným se státi může, pakli jen přímou cestou kráčí. Devítka s nakřivenou čárou podobá

se člověku s prázdnou hlavou, který svou hloupost neupřímným jednáním aneb chůzí po křivých cestách zakrýti se snaží.

Ku konci nám ještě zbývá nejhlavnější cifra, a sice:

Nulla. (0).

Nulla má mezi ciframi nejkrásnější úkol a nejpříjemnější vlastnosti. Ona totiž slouží k vyplnění místa, sama nic neplatíc. Jak blažené živobytí byloby živobytí nully; člověk by všudy místo vyplnil a nikdy nic neplatil. Já nemohu tedy své čtení lépe ukončiti, než vřelým přáním: aby se nám všem častěji té blaženosti, avšak pouze v svrchu zmíněném smyslu dostalo totiž: nullou býti.

Frant. Hajniš.

31.

Besední čtení

o obdržení, dostání, vyzískání, vydělání a zasloužení;

aneb:

Kdyby každý člověk na světě již to byl dostal, co zasloužil, kdoby byl ještě 25 nedostal?

Co ať jest, l. p. a s. p., to první, co člověk v životě dostane? — Zuby. Co jest to poslední, co člověk dostane? — Náhrobek. Od toho času, co lidé zuby dostanou až do toho času, co se jim náhrobku dostane, jest celé jejich živobytí jízda o závod o vydělání, obdržení, dostání, získání a zasloužení.

Nejprvé obdrží člověk vychování aneb nějaké postavení, potom získá jmění, tím dostane zlatý zoubek, totiž paní, tím zas dostane domácího přítele, — a pro toho přítele zaslouží ten trest, že se oženil!

Nejdříve dostane člověk zuby, aby se mohl životem prokousat; potom dostane nějaký stav, by něco ku kousání měl, pak obdrží paní, aby se s ní kousal, potom domácího přítele, který ho vykouše, potom náhrobek na důkaz, že se do země zakous'.

Zubů ale nemáme jen ke kousání, nýbrž i k zřetelnému vyslovování. Kdo nemá zubů, nemůže se zřetelně vyjádřit. Česká literatura ku př., l. p. a s. p., nemá zuby, a proto také se nemůže zřetelně vyjádřit. Čím se to ale, l. p. a s. p. stalo, že čeští literáti zuby ztratili? Tím, že museli tolik tvrdých oříšků rozlouskat.

Mluviti, l. p. a s. p., jest těžké řemeslo. Laskavá příroda dala člověku k tomu řemeslu patero náčiní: hrdlo, pátro, jazyk, zuby a pysky; nevzdělaná příroda, totiž zvíře ve člověku, má též patero nářadí, totiž smysly! Jest však ještě jiné všeobecné nářadí: drobné peníze, velké peníze, hloupý obličej, poklona a facka. Já mám někdy docela vlastní náčiní k mluvení: hlavu, ramena, nos, tvář a hubu, a těmi mluvím na rozličný způsob: vrtím hlavou, pokrčím rameny, krčím nos, nafouknu tváře a — držím hubu. Toť jest přece srozumitelně mluveno?!

Když již člověk, l. p. a s. p., zuby šťastně dostal, obdrží vychování a nyní dostane se každému člověku vychování. Když, l. p. a s. p. tolik lidí vidíte, kteří vychování nemají, neračte myslit, že by ani vychováni nebyli; všem dostalo se vychování, ale vychování nedostalo je, oni mu — jak se říká — proklouzli.

My béřeme teď k dítkám učitele, hofmistra a vychovatele. S hofmistrem jest to tak: on dělá paní hof, a v tom je mistr, a s vychovatelem jest to tak: on se dá odchovat čili živit.

Nikdy se víc peněz a méně lásky na děti nevynakládalo, jako nyní. Naše vznešené paničky dávají své dítky per procura milovat. Co nemluvně kojí ho kojná per procura matky. Když začínají chodit, učí je chůva per procura matky chodit. Když mají být vychovány, vychovává je vychovatelka per procura matky. Vychovatelka není nic jiného než důkaz, že matka není s to, své dítě vychovat. Při vší lásce, kterou nynější matičky ku svým dítkám mají, nevykukuje nic jiného, než — kolínka a lejtka!

Mnohá matička jest jen k tomu, aby vynašla svým dítkám kroje.

Dítky se posílají do škol. Školní učenosť jest nyní zásadou.

Třeba děti ve škole z vědy mnoho neodnesly, odnesou předce vysvědčení, a vysvědčení jest potřebnější než věda. Vysvědčení můžeme přiložit, numerirovat, ale vědu ne. Věda jest pro dráhu života, vysvědčení pro cíl.

Jednou jsem vedl s jedním mecenášem následující rozprávku. On se tázal: „Absolviroval jste školy?“

„„Nikoli! naše školy zdají se tolik hříchů míti že mi nemožno, je absolvovat.““

„Navštěvoval jste vysoké školy?“

„„Také ne, ale vysoké školy navštívily mne — na štěstí jsem ale nebyl doma, a tak jsem se mohl něčemu naučit.““

„Jak dlouho jste již českým spisovatelem?“

„„Ještě ne tak dlouho, abych již byl hladem zemřel.““

„Jaké hodláte mít postavení?“

„„Žádné! Položímť se na ucho.““

Ucho, l. p. a s. p., jest pro spisovatele velmi důležitá věc.

Člověk si musí tolik za uši zapsat, že ani dost místa nemá — není-li na štěstí oslem. Já jsem si již tolik za uši zapsal, že, kdybyste to, l. p. a s. p., mohli číst, myslím a jsem přesvědčen, že by moje uši došly u vás uznání.

Že právě o uznání mluvíme, promluvíme též o předsudku, poněvadž se říká, že svět nevzdává výbornému talentu čili schopnosti uznání. To není pravda. Vyveďte jen něco výtečného — a o uznání se již nestarejte. Viděli-li jste kdy, že by svět výtečnému hlupákovi byl uznání odepřel? Má-li pak ošklivý člověk příčiny si na neuznání stěžovati? Ani ony noviny a knihy, které nikdo nečte, nemohou říci, že se jim bezpráví děje.

Což pak jest blázinec jiného, než veřejné uznání výtečných talentů? Ovšem se nemůže každý obyčejný blázen vyznamenat, nýbrž jen ti velikáni!

Copak jiného jest vězení pro dlužníky, než veřejné uznání nezaplacených talentů?

Jen prostřední talenty žehrají, že nejsou uznány co geniové. Račtež mi, l. p. a s. p., věřiti, že se v Praze potlouká více nezaplacených směnek, než neuznaných talentů!

Říká se, že k básnění musí být člověk zrozen; to není pravda! K hlouposti musí být člověk zrozen, k básnění je lépe, když se člověk ani nenarodí.

Básnění se možno naučiti. Jen se podívejte na naše básníky: žádný k tomu není zrozen, ale oni se to naučili: vlasť — slasť, láska — páska, med — jed, Jerusalem — Methusalem; ale hlouposti není možná se naučiti, hloupost jest dar Páně.

Koho On miluje, ten se stane hloupým, třeba

nestudoval. Hloupost jest jako krása: obě nejsou sice žádnou zásluhou, ale ony odporučují!

Hloupý mužský a hezká ženská, ti nezůstanou sedět. Těm dostane se postavení. Hloupost jest tolik, co — kauce!

Krása pomine, hloupost ale nepomine. Krásná paní časem ztrácí, ale hloupý muž jest velké hospodářství, něco, co věčně trvá. Nic neudrží tělo tak pevně a dlouho pohromadě, jako hloupost.

Hloupým mužům dostane se vše u výboru. Dostanou nejpokojnější místa, nejhezčí paničky a nejvykrmenější tváře.

Hloupí mužové mají ještě tu přednost před jinými, že nejsou nikdy zamilováni! Co důkaz budiž, že se mnoho lidí z lásky zbláznilo, ale žádný ještě z lásky nezhloupěl.

Lásky si dobýti, l. p. a s. p., jest lehké, lásku obdržeti jest lehčí, lásku zasloužit jest těžké, lásku udržet, stále udržet, ještě těžší!

Vtip obdrží člověk od přírody, satyry se mu dostane zkušeností, ale humor vydobyde člověk jen bolem, ranami a hořkostmi. Jen pod ostřím nože osudu vydá jádro humoru svůj nejčistší olej! Vtip a satyra jsou jen lehká zbraň humoru.

Nyní jest zase, l. p. a s. p., to troje: humor, vtip a satyra na troje mísy rozděleno: ony musí jen o třech jídlech tabuli vystrojit, a tyto pokrmy jmenují se: ženské, lékaři a advokáti!

Troje velmi bohaté doly, pravé Kalifornie, ale nesmírně vyčerpané!

Ženské, lékaři a advokáti mně to již odpustí, ale já musím od nich živ býti. To bude krásné živobytí! —

Kdo se ženskými začne, nepotřebuje doktora, neboť jest nevyhojitelný; nepotřebuje advokáta, neb již sám u sebe proces ztratil. Člověk se narodí, aby se oženil, neboť stojí psáno: „Člověk jest k trápení zrozen.“

Proto člověk hned při narození pláče, a to je jeho svatební výskání.

Člověk se musí oženit, aby se mohl narodit, a musí se narodit, aby se mohl oženit — jen Adam se nemusel ženit, neboť on se nenarodil, Bůh jej z hlíny a prachu utvořil. Kdyby ale nebyl spal, když ženu dostal, bylby jistě práskl do bot!

Po 25 letech slaví se stříbrná svatba, po 50 zlatá. Proč pak asi? Když má muž ženu 25 let, jest mu na každý pád jakoby stříbrem: buď tak milá co stříbro, aneb by ji nejraději zastavil jako své stříbro. A má-li muž ženu 50 let, jest mu jako zlatem; on říká jako mnohý boháč: „O své zlato ani nezavadím!“

Vdané ženské srdce zdá se pro lásku jakoby odumřelým být, ale slaví jako mnohé země své znovuzrození ve spůsobě půjčky.

Srdce a oči ženských jsou právě tak, jako cedulky na domovních vratech; třeba byt v srdci již zadán byl, v očích nechávají přece vždy cedulku viset: „Zde jest byt k pronajmutí.“ Přijde-li někdo, řekne se: „Jest mi líto, pro letos jsem zaopatřena, snad v příštím roku — bude mě těšit!“

Když jsou ženské jako byty, tak jsou lékaři jako hostinské cedule. Lékaři mluví jen o takových nemocných, kteří u nich dobře pochodili; o oněch ale, kteří se do lepšího světa odebrali, neříkají ničeho.

Proč mluví lékaři při consiliích latinsky? Aby nemocní mrtvé řeči přivykli! Proč mluví advokáti latinsky? Protože latinská kuchyně nejdražší jest!

Lékaři jsou babičkami, pomáhají nám na onen svět! Lékaři jsou lidé, jež smrť jako svůj život miluje.

Co jest žití? Žití jest míti pohotovu místo pro smrť. Život leží mezi dvěma listy, mezi křticím listem a umrlčím listem; křticí list jest jen průvodčí pro zemi, ale umrlčí list, ten jest domovským listem nebes!

Hned jak se člověk narodí, jest odsouzen k smrti: buďto k přirozené smrti doktorem neb lékárníkem aneb k nepřirozené stářím; teprv když člověk umře, jest od Boha k věčnému žití povolán.

Nejposlednější, co člověk dostane, jest náhrobek. Co jest náhrobek? Poslední lež, která se s člověkem do říše pravdy vkrade.

Člověk nepřijde člověku nikdy tak vhod, jako když — tam dole leží.

Člověk málo kdy člověku přeje, že něco očekává a že něčemu se těší, jen jedno očekávání člověku přeje, když totiž na jeho náhrobku čte: „Zde čeká N. N. na slavné z mrtvých vstání!“ Čekej jen tam dole, já počkám ještě zde!

Však myslím, l. p. a s. p., že Vy již také s nevrlostí na mé vstání čekáte. Dobrá! Jest-li jste snad usnuli, tedy skončím toto čtení se svým vstáním a Vašim vzbuzením čili vzkříšením!

Vzdělal *Přerhof.*

32.

Čtení o zbytečných lidech ve světě přeplněném lidmi.

Zajisté mi neupřete, l. p. a sp. p., že jsou na světě zbyteční lidé, jako na př. předčitatelé besedních čtení. Ale často jsou právě ti nejzbytečnější lidé pro nás velmi potřební, čehož důkazem mimo jiné jest i to, že lidé, mající všeho nazbyt, od nás se odvracují, kdykoliv my v potřebě se k nim obracíme, a tudy ovšem bez nich se obejíti nemůžeme.

Naše láska bývala dříve plnosť srdce; nyní rozumí se pod láskou zbytečnosť srdce. Žárlivosť jest také zbytečnosť; ale musím vám říci, l. p. a sp. p., že žárlivosť jest zbytečnosť velmi potřebná. Umístil-li se v některém srdci Romeo, má se tam hned také pro Othela židle postaviti.

Pozorujeme-li lásku zamilovaných, t. j. lásku v surové přírodní obdobě, a pozorujeme-li tutéž lásku u ženatých a vdaných, t. j. v kulturní podstatě, jak rozdílná jest tu láska a žárlivosť!

Co zamilovaní byl jeden druhému vše, byly to tedy dva celky; u vdaných a ženatých staly se z nich dvě polovičky, jež dohromady tvoří jediný celek.

Mezi zbytečnými lidmi jsou staří mládenci na prvním místě.

Život lidský jest divadlo. Staří mládenci jsou v něm herci, kteří z mládí co milovníci jen pohostinsku vystupovali. Tyto úlohy své hráli tak dlouho, až se dostali přes „otcovské úlohy“, a nyní co zamilovaní starcové nalezají stálého angažmentu; jest jim tedy v jejich stáří hráti úlohu domácích přátel.

Jak nespravedlivě, trpce a necitelně jednají lidé, posmívajíce se toliko starým pannám a nikoliv aslepoň 1000krát více starým mládencům!

V srdci každé staré panny spočívá veliká smutnohra proplakaných scén a tichých bolestí, plná oklamané, přelstěné, aneb co ještě horšího, nikdy neporozuměné touhy. V srdci starého mládence není však nic jiného, než stará garderoba jeho odehraných domácích komedií. Co u ženského pohlaví osud, to u mužského jest vina. Ovšem nevládne

i zde vždycky osud; neboť mnohá ženská, vybírá-li z mládí, nejen že přebéře, ale ona též zapomíná, že panenky jsou jako stromky, čím více stromy na jaře vyrážejí a čím více panenky z mládí odrážejí, tím více toho na podzim z nich obyčejně odpadává.

Od zbytečných starých mládenců přejdeme l. p. a sp. p. na jiné zbytečné lidi. V novějším čase mluvilo se mnoho o přeplnění lidí, i možná se strachovati, že záhy bude ve světě tolik lidí, že nebudou ani místa zde míti. Podivná to věc! Jdeme-li na procházku, vidíme, že naše veřejná místa skoro ani navštěvována nebývají; sháníme-li však se po nějakém veřejném místě, t. j. postavení, je ono jistě již alespoň dvojnásobně obsazeno. Ostatně baží teď všecko po místech druhého spůsobu a také se člověku obyčejně místo nabízí, ačkoliv ho nedosáhne vždycky. Přijde-li na př. suplikant ve vší skroušenosti prosit o nějaké místo, uslyší přede vším slova: „Račte vzíti místo! — t. j. posaďte se!" „Ach!" praví chuďas, „to je právě to, proč přicházím. Dejte mi nějaké místo!" — Avšak tu se vyskytne všelikých výmluv a omluv, načež se řekne ku konci: „Postavte se jen na mé místo!" — t. j. vmyslete se v mé postavení!" To první by suplikant ovšem velmi rád učinil, jen kdyby někdo se chtěl hnouti ze svého místa! —

Naši recensenti taktéž píšou často: „Pan N. vyplnil své místo", což zajisté alespoň časem bývá dosti velké umění. Než posud jest to nerozluštěná otázka, je-li člověk stvořen k tomu, aby vyplňoval místo, a nebo je-li místo stvořeno proto, aby vyplňovalo člověka. —

Každou minutou, l. p. a sp. p., se člověk narodí, a každou minutou také člověk umře. Rovnováha dle toho by se tedy nerušila, kdyby při tom nebylo jiných ještě okolností. Neboť kdož nám může za to ručit, že v tomtéž okamžení se nenarodí škaredé děvče, kdy jiné spanilé se ubírá do lůžka Abrahámova, aneb že v tutéž chvíli nespatří svět nového hlupáka na sobě, kdy zrovna duchaplný muž se s ním loučí?!

Jiný nerovný poměr jest ten, že se rodí více dívek než chlapců. V jediném kraji spatří božího světla na př. o 1878 děvčat více než chlapců. Od matičky přírody jest to sice velmi laskavé, ale až tato matka uzří svých 1878 dcer dorůstati, pak, tuším, nebude jí příliš valně u srdce.

Co nás ale ještě větším strachem naplniti může, jest tato okolnosť. Čítáme často v novinách, že tu a tam veliké množství lidí umírá. To je ovšem veliké neštěstí. Než posud nenapadlo žádnému časopisu, — a Bohu díky, že se to posud nestalo! — aby nám musil oznámiti to největší neštěstí, že tu a tam již po delší dobu pranikdo umříti nechce.

Že mnoho lidí se stává nesmrtelnými, toho konečný výsledek může býti ten, že bude na světě náramné množství lidí. Slýcháváme toho o nesmrtelných básnících a umělcích tolik, že, šlápneme-li v tlačenici někomu na nohu, již skoro s dobrým svědomím se můžeme omluviti těmito slovy: „Prosím za odpuštění, nesmrtelný pane!" — Půjde-li to však s tou nesmrtelností tak dále, nebudeme konečně my smrtelní lidé pro samé nesmrtelníky ani místa ve světě míti. Jediná při tom útěcha jest ta, že ze sta těchto nesmrtelníků obyčejně 99 jich hladem umírá, načež ten stý žije pouze s tou upomínkou, že oněch 99 již šťastně umřelo. —

Žití děje se v čase, a lidé jsou skoro jako časoslova. Rozdělují se na činné a na trpné. Bohužel jest to v žití tak, že právě ti činní lidé jsou též trpnými, a často musí trpět první za to, co jiný byl činil. A jako jsou mezi časoslovy některá, která nejsou ani činnými ani trpnými, podobně jest to i mezi lidmi.

Muži jsou pravidelná časoslova; neboť jeden jako druhý se uchyluje od své paničky. Paničky zase jsou nepravidelná časoslova; neboť každá se uchyluje jinam a jinak.

L. p. a sp. p.! I duchaplní lidé patří mezi zbytečníky. Nejsouliž na př. básníci zbyteční? — Co jest básník? — Nic jiného, než ponocný přírody, který vyvolává kolik v ní uhodilo. Bez nich svět by také obstál a kdyby jarní básníci nezpívali o nejnovějším úkazu v přírodě, o jaru, bylo by také vše v pořádku. Beztoho jsou naše nynější jara jako svazky manželské: jara nemívají žádných májových dnů, a manželství žádných líbánek. Počátek obou bývá hromobití.

Básníci lásky zpívají o lásce, což je již vyzpívaná náruživosť: je to jako stará zpěvačka, nemající více hlasu, nýbrž jen školu a methodu. Láska co dítko poesie je proto také náramně slabá, jsouc vychována o vodě. Láska žije jen v básních a to je smutné žití! — Každý básník utvoří sobě ideal, který by nedal ani za milion. A proč? — Poněvadž má o ideále nějaké ponětí, milion však sobě nemůže ani představiti.

Jsou-li básníci velmi zbyteční, jsou zato jiní lidé, ač do jisté míry velmi potřební, jiným způsobem zase zcela zbyteční. Nazývají se věřitely. Dříve než půjčí peníze, bývá jich ohromně zapotřebí, ale od toho okamžiku, kdy se dali ohnouti, není nad ně zbytečnějších lidí. Jmenují pak se věřitely proto, poněvadž věří, že se jim zaplatí; což je spíše pověra a za tou příčinou měli by slouti pověrečníky.

Mezi zbytečné lidi počítáme, l. p. a sp. p., též spisovatelky. Při table d'hôte literatury sluší ovšem též ženským sedět, požívat, jídla hebounkou ručinkou podávat, nikdy ale nemají rozkrajovat a — předkládat Ženské vůbec mají člověčenstvo milovat, ale ne rozebírat, člověka mají posuzovat, ale ne popisovat, lásku mají cítit, ale ne ji představovat; též mohou romány hrát, ale ne je dávat tisknout. Aby však se mi nevyčítala strannosť v této věci, ukážu Vám rozdíl mezi romány, jež píšou mužští a mezi romány, jichž spisovately jsou ženské. V mužském románu je děj lásky jako doutník: na jedné straně hoří, a na druhé kouří, při čemž však stále se krátí. V ženských románech je však předmět jako punčocha: s hůry dolů pořád delší. Nechá-li Robert jedno očko padnout, přibere jich Louisa deset a oplete každý cit třikrát kolem.

Láska jest předmětem všech románů; než mužské romány jsou jako mužská garderoba; šat pro ulici a šat pro salon — nešťastná i šťastná láska. Ale garderoba ženských lásek má všecky barvy: jestiť tu láska černá, modrá, růžová, bílá, strakatá atd. Ženské stráví v každém románu celý jídelní lístek lásky; nejdříve lásku v polévce, potom lásku s masem, pak spařenou lásku, na to lásku na rožni pečenou atd. Spisovatel a spisovatelka románů pekou srdce svých reků; ale spisovatel peče srdce to jako brambor; shrabe žhavé uhlí na jejich hlavy, zahrabe je do horkého popele a nevšimne si jich dříve, pokud nejsou upečené.

Spisovatelky naopak pekou srdce jako kaštany; dříve než je vsypou do pekáčku, nařízno je a míchají nimi nad ohněm tak dlouho, až ubohá ta srdečka jako kaštany puknou. —

Ku zbytečným lidem mohl bych přidat ještě

množství jiných tvorů, jako u př. opice. Od těch dob, kdy se dokázalo, že lidé mohou býti dokonalými opicemi, jsou na světě buďto opice, neb lidé, a neb umělci zbytečnými tvory. Je li to pro člověka umění, býti opicí, pak jest každá opice rozeným umělcem. V umění vůbec vše se mění. Nejdříve přišel pes na divadlo, potom bylo divadlo na psu; pak přišel tam vlk a počínal sobě jak dramatičtí umělci; na to objevili se dramatičtí umělci, jejichž hlas se nemálo podobal vytí vlčímu; po té došlo na dupající koně, kteří byli šťastnějšími jako první rekové; pak se ukázali dupající rekové a měli hovadské štěstí; konečně přišly opice, aby dokázaly, že umění povznese opici k člověku; za nimi pak nastoupily místo divadelní opice, aby podaly důkaz, že umění sníží člověka k opici.

K těmto zbytečným bytostem druží se ještě jeden druh lidských tvorů, totiž: poctivý nálezce, který ač často jsa citován, přece tak zřídka se objevuje. Ostatně je predikát tento bez toho jen policajtské pochlebování. Neboť kde by se vzal v našem čase poctivý nálezce, nemá-li člověk vůbec ničeho, co by ztratil?! Jediná věc ve světě, která se může ztratit, jest proces, a ten nelze pak již více nalézti. —

Mohl bych Vám, l. p. a sp. p., ještě mnoho zbytečného pojmenovat, jako na př. celé to čtení, jež jste ode mne dnes slyšeli; než bojím se, kdybych dále pokračoval, že byste počali odtud vykračovat, i končím tedy raději. Pak-li jste uznali toto mé čtení za nešťastné, buďte jisti, že časem svým, poněvadž se teď pořádá tak mnoho besed a koncertů ve prospěch všelikých nešťastných, i já oznámím koncert ve prospěch tohoto nešťastného čtení svého.

H. Přerhof.

33.

Zelí a mužští.

(Čtení pro dámu.)

I já jsem si zasedla k stolku, abych svým drahocenným sestřičkám a laskavým posluchačům ze svého vlastního ohniska jakous takous pochoutku připravila.

Vím, že svačinka má zvláště laskavým posluchačům mým po chuti nebude, neb jsem si — nedbajíc Retiččiných receptů — umínila, že dle možnosti a podle svého apetýtu salátek opepřím.

A jak by to mohlo jinak být, ana jsem si za předmět svého počastování „Zelí a mužští“ zvolila! Pomyslete: Zelí a mužští! — Zelí, které se nikdy nepřemastí, a mužští, kteří jsou až příliš mastní! To je předce kosa na kámen! Nu, ať si jen ta má kosa trošku zajiskří; nebude tuším škodit, když někdy i trochu do živého zajede! Pročež chutě do toho!

Abych nejprvé dokázala, že jsem také tříštičkou se stromu filologického národa, nemohu jinak, než tvrditi, že slovíčko *zelí* od slova *zelený*, neb spíše naopak pochodí, tak jako karkulka lépe krajkolka od krajek kolem atd.

Pochází-li slovo „zelený“ od „zelí,“ čemuž velikou víru přikládám, tedy muselo být zelí před lety dávno zelené a teprvé během času zmodrati a konečně zčervenati neb zběleti.

Podobným, poněkud ještě smělejším způsobem odvozuji *mužského* opět od *mužského*, a to proto, že je mužský jako mužský, totiž jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet! I on se, jak mile mu moucha na nos sedne, nejprvé zlostí *zaselená*, pak *smodrá*, *zčervená* a konečně *zbledne*!

Prosím, pánové, bijte se v prsa svá a volejte: „Mea culpa!“

Chceme-li se zelí dočkati, musíme záhy z jara zelné semínko zalévat, abychom v čas hlavatici sázet mohli. Útle zrostlá hlavatka se z hlavatišť vytrhá, v dobře připravenou půdu přesadí a pak dle potřeby vodou zalévá.

Na vlas tak zachází se se *semínkem*, jemuž jsme „mužský“ říkat přivykli. I o něho se musí pečliví rodičové *sasadit*, aby jeho útlá hlavička neschlípla; učitelové ho *přesazují* z jedné stolice do druhé, on povyšuje z nižší školy do vyšší, toliko s tím rozdílem, že — když se mu uzdá, že to již dost vysoko přivedl — začne podařený synáček proti zahradnickým pravidlům peníze sám *rozsévat*. Tu musívá konečně starostlivá matinka neopatrnému tatíkovi vysvětlit, že vlastně peníze do vody házel.

Jak mile se zelí okopá a do řádek dá, začíná se *hlavička* usazovat, a ta bývá čím dál tím tvrdší.

I mladého mužského musí informátor *okopávat*, jen že bohužel nástroj často tak otupí, že ho ani kovářiček ani kovář nepostačí ostřiti. *Do řádek* se ponští mladík sám: píše totiž buď zamilovaná psaníčka, aneb matince o peníze. *A tvrdou hlavu?*

Prosím, který mužský nemá tvrdou hlavu?

Aby se zelí zdařilo, jesti obzvláště zapotřebí, aby se s něho housenky obíraly, sice zahyne.

V domácnosti musí se starostlivá panička o hlavu mužovu také starat a ji pečlivě učesávat, nechce-li bořivoje do světa poslat. Svět náš to beztoho v emancipaci již tak daleko přivedl, že *s roscuchané* hlavy muže soudí, že musí být jeho paní také — *cuchnou*! To ubohé nevinátko přichází vinou muže o dobrou pověst, neboť — kdoť nám může při našem kafíčku hubinky zacpat, neb zašít, abychom naše spolusestřičky trochu nenamočily? —

Mnohá zelná hlava bez ošetřování zahyne.

Nezasadí-li se paní všemi pravidly domácnosti o muže, dostane samými nepravidly na hlavě lysinu a celý roj uličníků brejlí vyvalenýma očima na pánovu klouzačku!

Jak mile zelí poněkud zbujní, trhá se s něho lupení, které se do koše dává a v domácnosti upotřebí.

Při této příležitosti upozorňuji drahé sestřičky na ubohou Andulku v naší národnější písni:

Šla Andulka do zelí,
trhala tam lupení,
přišel na ni Jeníček —
rozlámal jí — košíček!

Tu to slyšíte, jaké je to mužské pokolení! K vůli nepatrnému lupeníčku rozláme tvrdohlavý Janek poděšené Andulce košíček! Není-li to *výlupek* lidského pokolení!

Také není neznámo, že zelí ani mráz, není-li to právě sibiřský, neuškodí, ano máme příklady, že se zelí i v sněhu klidí.

I mužskému, byť i hlava jeho jak Sněžka vyhlížela, malý mráz neuškodí! A jak milerád mrzne mnohý seladonek k vůli malichernému objednáníčku venku před domem! Ovšem, mráz kopřivu nepálí! —

Sklizené zelí se musí krájet neb kroužit.

Mnohá šinka se může na kusy *roskrájet*, aby se muži zalíbila, nic naplat! — jeho hlava zůstane tvrda a schopna prorazit i zeď.

Nakroužené zelí se *nakládá* pro zimu *do sudu*, Ženská může s mužským *nakládat* jak chce, aby ho odloudila *od sudu* — ne a ne! — pije a pije, až je *jako sud*!

Pokud zelí naložené a kyselé není, připravuje se octem.

Kolik tisíc našich sestřiček musí, bohužel, na *ocet* zůstat a při tom ještě sladké úsměvy na lících padělat, když je nevěrný, před nedávnem horoucí lásku deklamující poklad opustí, a k tomu ke všemu ještě jinému — *do zelí* leze!

U nás v Čechách známe jen dva druhy zelí totiž *červené* a *bílé*, tak zvané „nóbl." Oboje bývá dílem kadeřavé čili kudrlinkovaté, dílem hladké, jak dalece totiž zelný list k hlavičce přiléhá, aneb od ní odlehaje se kudrnatí.

Naši roztomilí mužští — hrdinští to nohsledové matky přírody — rozeznávají také dva druhy ženských tvářiček: totiž liliové a růžové, jen že k obojím se stejně přítulně staví, s nimi své kudrlinky tropí, a jak mile se hlavička ženská k nim dost maličko skloní, obrátějí list, a tu napřed hladí a vzadu škrabou!

Bělounké tvářince dávají vůbec jen tenkrát přednost, když jim už laskominky na červenou zašly a když počínají již na svět kyselé obličeje dělati. S takovým mužským mívá ubohá panička svůj kříž, ale bez pána Boha, čili svůj očistec, neboť jsa láskou dosyta napojen, ba přesycen, chce si jako po opici na paničce jakoby nějakým kyselým zelím svou chuť spraviti!

Na vnešenějších tabulích předkládá se nám obyčejně toliko zelí bílé; a objeví-li se někdy i červené, bývá to spíše toliko pro okrášlení, ne-li pro holou rozmanitosť.

Bývá to opravdu pravá rozkoš, pozorujeme-li při hostině mladé pány a panáčky, jak jim na oko *bílé zelí* chutná, okem samým ale jak na *červené* pokukují, nemohouce své laskominky na ně ukrýti Lépe ovšem činili by, kdyby *bílé* a *červené* vždy *pohromadě* míti chtěli a tak veřejně, a ne jen soukromě k *českým barvám* se znali. —

Jestiť to věru podivná věc, že právě ti pánové, jimž zelí chutnat se nezdá, nejraději do *zelí lezou*, a sice tomu, jenž si na své krásné zahrádce velmi mnoho záležet dává, ji šetrně pěstuje a nad ní rozkošnější krásy nezná.

Avšak, takovému neznalci pravé cesty k domovu lásky stalo se již častokrát, že byl tak dobře jako zelí *napěchován*, ano i jako zelí na *nudličky* rozsekán!

Znám také jednoho pána, který, vida jednou při velké tabuli polského šlechtice na zelí se škaredit, od toho času zelí co pokrm sprostších nejen nejí, ale i každého, jenž si na něm pochutnává, v nelásce má. —

Jestiť thermometrem lásky makavě dokázáno, že na léta vymetalí, ba již přezralí mužští, jež svět náš obyčejně, ač trochu nešetrně, „*košťály*" nazývá, na sedmou svátosť nejčastěji zpomínají a pod tak zvaným jhem manželství nejpodanějšími bývají.

Neměla bych sice právě převelikou chuť, s takovým, toliko z duše a kůry pozůstávajícím stromem ráj manželského stavu sdíleti, ale pomníc na přirozené košťály, které se rozkrájením a oloupením slupky dle tvrzení znatelů záživnými ba i chutnými stávají, nebudu žádnou ze svých drahocenných sestřiček od takového kroku zdržovati. Proti gustu žádný disputát! Nechci ale také na druhé straně svou řečí naše mladé pány povzbuzovat, aby k vůli takové sladkosti zkoštálovatěli!

Nyní však bude na čase, abych se svým rozjímáním přestala, sice by se mohlo stát, že by outlocitné sestřičky a shovívaví pánové konečně na mne samu kyselé obličeje ladili, což by mně opravdu nechutnalo.

Účel mé řeči byl, abych dokázala, že — jako basa muziku tvrdí — tak že i od mnohých nenáviděné zelí hostinu pořádnou hostinou činí, dále že mužský, byť již i košťálem byl, našemu slabému pokolení přece jen vždy podporou jest a laskominy — po vdavkách vzbuzuje! A pročež také všem, takovými laskominami trápeným sestřičkám svým přeji od srdce, aby raději dříve než déle někým pozvány byly ku stolu — nikoli obyčejnému, nýbrž ku stolu Páně jakožto předchůdci — stolování svatebního!

F. K. Drahoňovský.

34.

Mnoholikráte Čech může říci o někom, že jest opilý.

Ten si notně přihnul. — Ten plyne. — Ten přebral. — Ten kroušil. — Ten si cucnul. — Ten se nacáknul. — Ten je podroušilý. — Ten se nalil. — Ten ji vede. — Ten ji má jako trám. — Ten je zbryndán. — Ten štrikuje. — Ten je na frc. — Ten se namazal. — Ten ji chytil. — Ten se trápí. — Ten se poved. — Ten je zmoklý. — Ten má fištroun. — Ten se nabumbal. — Ten ji nese. — Ten si dal. — Ten se naflákal. — Ten hoří. — Ten zná mluvnici. — Ten ji má. — Ten vidí. — Ten se zcuchal. — Ten bručí.

Je zmáchán. — Je zdrcnut. — Je natuknut. — Je na cucky. — Je na mol. — Jest ochmelen. — Jest osvícen. — Je slíva. — Je napařen. — Je na capart. — Je na hadry. — Je na cimprcampr. — Jest nalíznut. — Jest ožralý. — Je nažralý. — Je na padrť. — Je jako kanon. — Jest osmolen. — Je nastříknut. — Je trknut. — Je střelen. — Je jak motyka. — Jest otráven. — Je rozsekán. — Je přemožen truňkem. — Je jako kaňka. — Je nadrátován.

Má širokou cestu. — Má těžký jazyk. — Má knot. — Má špičku. — Má v hlavě. — Má v hořejším štoku. — Má opici. — Má ji. — Má dost. — Má v kotrbě. — Má páru v hlavě. — Má trochu pod čepici. — Má můcu. — Má habemus. — Má famulu. — Má cvrčky v palici. — Má repici. — Má drbici. — Má pořádnou. — Má notnou. — Má tampus. — Má pentlici. — Má cop. — Má beranici. — Má plačtivou. — Má až po krk. — Má již o kolečko víc.

Cesta mu nestačí. — Dělají se mu mžitky. — Dělají se mu kola. — Všecko se s ním točí. — Svět se s ním točí. — Svítí se mu z očí. — Pil o sklenici více. — Jde ode zdi ke zdi. — Udělal si bene. — Stojí sotva na nohou. — Motá se. — Mazal koulí. — Namazal šišku. — Jde široce. — Ta jim mlátí. — Ta jim trhá. — Hlava mu jde kolem. — On šelí. — Plete krajky. — Neví, jak hlavu nést. — Pařil na tři kotle. — Kácejí se mu holinky. — Hoří mu v troudníku. — Kouknul se hluboko. — Kouknul se ke dnu. — Sedla mu na záda. — Nese ji. — Hodil přes šňůru. — Mazal píšťalu. — Metal pochopy. — Vyrazil z kopejtka. — Ta mu dala. — Ta se s ním rve. — Nemůže říci: mohovitosť. — Z *fis* ožralý. — Vypsal pár plajštiftů. — Nezná svět.

H. Vinařovský.

35.

O konfiskacích v životě lidském.

Daleko budiž ode mne, abych chtěl l. p. a sp. p. překvapiti nějakými konstitučními meditacemi o svobodě tisku kdesi v Trantarii a o konfiskacích tamních opposičních listů se vším tím, co na konfiskaci následuje, jako jsou: procesy, pozvání k zastaveníčku, zpověď, rozhřešení, žádná absoluce, pokuta, pokání, půst, samota, spasitelné rozjímání, kajícné roucho, popel atd. — Daleko, pravím, budiž ode mne; neboť kdybych chtěl jen poněkud se k tomu přiblížit, mohl bych si nerázně ublížit, a to bych ovšem nerad učinil.

Chci jenom l. posluchačstvu ukázati, kolikráte v životě lidském objevují se konfiskace, co a kdy se konfiskuje. Poněvadž však nevím, zda-li mezi čtením mým z l. p. aneb sp. p. někdo neusne, udělám dobře, dám-li prvé, než počnu, všem šťastnou dobrou noc! —

Dříve než se člověk narodí, skonfiskuje se nastávající matka jeho na tak dlouho, dokud není slyšet jeho první „dobré jitro“, kteréž bývá obyčejně málo zřetelné, tak že zní skoro jako „uá.“ Potom nastane proces, končící se obyčejně tím, že odpovědný redaktor, t. j. otec, bývá při hlavním přelíčení, totiž o křtinách, odsouzen, platiti jakousi pokutu a celý náklad trestního řízení.

Připomenouti slušno, že při procesu tom soudívá porota, t. j. všecky báby, kmotry, tety, švakříčkové atd. se strany otcovy i matčiny.

Dítě roste, křičí, živí se všelijakými piškoty a požaduje vůbec mnoho práce, než se utiší a nahledne, že křičet jen tak zhola beze všeho účelu je práce velmi nevděčná, a že následek takového jalového křiku může býti nějaký pikantní inserát v některém neodvislém listu.

Když je mu šest roků, skonfiskuje jej otec jeho, koupí mu lístek bez kolku a dovede jej do školy, kdež nastane rozvláčný proces s pány učitely, kterýž končívá někdy velmi podivně. Je-li žák odsouzen, začne znovu tentýž proces, který trvá zase celý rok; vyhraje-li však školák sám, není s tím jaksi spokojen a kráčí vstříc novému procesu. — Náklad trestního řízení platívá obyčejně tatínek, což je pro něj ostatně nemilá věc, zvláště je-li synáček milovníkem kasin, ať jsou již česká neb německá.

Vyšťuduje-li syn šťastně, to jest beze všech křivých tříd, skonfiskuje jej otec znovu a pomůže mu někam do úřadu třeba za diurnistu, neb vyhledá pro něj nějaké jiné zaměstnání mimo metení ulic, k němuž dle nového řádu užívá se toliko dětí od 7—14 let, bez pochyby za tou příčinou, aby nemohly chodit do školy. Povstávající proces mezi otcem a synem končí se tím, že syn musí otci s krku ač chce-li se mu dostati k srdci. Někdy se také končí tím, že se otec uvolí, dáti synáčkovi dobrovolně jistou část peněz na výživu, což se jmenuje dědictvím. Dá-li otec synu jeho podíl hned, jak mile tento počne sám o sebe se starati, má při tom tu výhodu, že se může dobrý ten skutek častěji opakovati. Mimo to netřeba se mu báti tak zvaných veselých dědiců, poněvadž tito již za živobytí jeho o to se starají, aby po něm nic nezbylo.

Synu takto vybytému (se širokým y!) kynou nyní mnohé jiné konfiskace. Především mu některá kráska skonfiskuje srdce, a tu nastane proces, nazvaný „láska“, který bývá časem dost nebezpečný a rozhodný. Soudcem jest milenka, která skonfiskovala jeho srdce a hodila mu na krk proces, t. j. lásku. On pak je obžalovaným a to bezpochyby proto, poněvadž se dopustil úkladné vraždy — na svém rozumu. Proces ten může se ukončiti trojím způsobem. Vede-li se dle turecké spravedlnosti, může mu za ukončení též turecký rozsudek, t. j. hodbávaz šňůru, kterou si ho milenka uváže za nohu, aby ji neulítl. Pan dr. Petřilka porovnával to kdysi velmi trefně se svobodou národů. — Je-li soudce přísný a jako někde nedotknutelný, bývá obžalovaný odsouzen buď ke svazku manželskému, aneb se musí vzdáti všech nadějí na vysvobození z pout lásky. Konečně může se proces ukončiti i tím, že obžalovaný uteče, boje se odsouzení.

Trvá-li proces takový trochu déle, než se sluší a patří, kyne časem soudci-milence naděje, že se octne v láku na okurky. Charakteristické při tomto procesu jest i to, že všeliké odvolání se k vyšší stolici jest zde nemožné, poněvadž obžalovaný, jak sám nesčíslněkráte se vyznal, neuznává nad svou milenku žádné vyšší instance.

Akta jsou zamilovaná psaníčka, jež nepodléhají kolku, poněvadž to jsou spisy potřebné k záležitosti trestní. Soudce má při tomto procesu velmi těžké postavení, a měl by býti jako Fabricius neporušitelným, poněvadž si jej obžalovaný po celý čas procesu neustále nadchází. Náklad trestního řízení platí obžalovaný jen způsobem dříve naznačeným. Jinak neplatí nic, leč za „presenty,“ jimiž si hledí soudce nakloniti. Rozhněvá-li si jej však jakoukoliv měrou, vrátí mu je soudce i s akty, čemuž se říká: „Oni se hněvají,“ aneb: „Dali si kvinde.“

Poněvadž mi o tomto procesu prozatím nic více nenapadá, promluvím nyní o jiném.

Stav manželský není také nic jiného, než velikánský proces, jejž jistý vtipkař nazval též domácí válkou. Název ten však není pravý. Domácí válka bývá obyčejně vzpoura lidí proti vládě, která jim ubližuje. Zde ale je těžko udati, kdo vlastně vládne; neboť třeba měla žena pantofel sebe větší, přec zůstává muž na každý způsob na vrchu. K úplnému vyznačení domácí války schází při procesu tom i to, že povstalci zde nemají ani dřevěných kanonů ani kosiníků. Také nemůže při něm nikdo poručiti, aby bylo povstání za tolik a tolik dní za jisto potlačeno, poněvadž by s tím žádná z bojujících stran nebyla spokojena.

Proces tento končí se buď smrtí jednoho z obou interesentů a neb v některých pádech možnou výminkou pravidla: „Co Bůh sloučil, člověk nerozlučuj!“ Kterážto výminka v obyčejném životě se nazývá rozvedením. V případě tomto nesmí se pak ani jedna, ani druhá strana znovu oženiti neb vdáti, pokud nedovolí tomu smrt, t. j. chce-li se z nich jeden zapřáhnouti opět do jha manželského, musí poprositi druhého aby drobátko, natáhl kamaše; neučiní-li mu tento po vůli, může onen drobátko čekat, ač může-li, toť se rozumí samo sebou.

S procesem tímto spojeny jsou veliké výlohy, zvláště jsou-li panička i pán milovníky nevinných zábav. Někdy panuje mezi oběma procesujícími taková bojechtivosť, že nemajíce na vlastním procesu dost, po straně si hledí spískati ještě několik jiných procisků, na které, ač vyzradí-li se, následují obyčejně velmi dojímavé „rodinné scény,“ malované dle přírody na tvářích a zádech mužových aneb poměrně paniných.

Karakteristickou při tomto procesu jest okolnosť, že ani jeden ani druhý, ač mají-li se rádi, nechce míti žádného zástupce, leč pokud to směřuje ku kapse. Jinak bývá to obyčejně zástupce tajný.

Mimo tento veliký proces mívá člověk ve světě ještě jiných nesčíslných procesů, z nichž každému co úvod předchází nějaká konfiskace. Uvedeme jen několik příkladů.

Neplatí-li kdo za děti pořádné školné, objeví se mu jednoho krásného jitra před domem povoz jako archa Noemova a hned na to vstoupí do stavení úřední sluha sl. magistrátu, aby pěkně zřetelně oznámil, že má v ruce papírové právo, vedle něhož smí skonfiskovat všeliké věci zlaté i stříbrné, šatstvo, peřiny, pokrývky, šíněnky, zrcadla, židle, postele, obrazy, lampy, trnožky, almary, piana, plivátka, kalamáře, posejpátka, atd. Nechce-li tedy neplatící občan býti zbaven některého nebo všech těchto pokladů svých, musí taktéž hezky zřetelně ukázati vyslanci sl. magistrátu, že naše papírové desetníčky, třeba sebe špinavější a záplatovanější, mohou přece zastaviti proud exekuční, byť se i přivalil na povozu velikém jako archa Noemova. —

Kdo se drží příliš Rubešovy rady: „Dluhy míti, dobrá věc," tomu kyne nejspanilejší vyhlídka, že konečně pánům věřitelům praskne struna trpělivosti, a jednoho krásného odpůldne, že zaklepe na jeho dvéře kloub ruky, která po nesmělém „Herein!" se ho chopí, aby „kraft des erlassenen Haftbefehles" na výslovnou žádost charmantních pánů věřitelů jej skonfiskovala a odvedla do jistého, nově vystaveného domu na ovocném trhu v Praze. Tam naskytne se mu příležitost, aby důkladně přemýšlel o tom, je-li Rubešova filosofie Kantovi aneb Fichteovi podobna. —

I rekrutyrka není nic jiného, než úřední konfiskace „militärpflichtig a militärtauglich" těl ku prospěchu veřejného pokoje. Aby pak nedělala ve dne u veřejnosti veliký hluk, může se odbývati tato konfiskace pěkně zticha v noci při měsíčku, jako n. př. ve Varšavě. —

Nejdůkladnější ale a nejjistější konfiskace v životě lidském jest na jisto *smrt*. Je to zakončení tiskového procesu života tím způsobem, že se člověku co redaktoru zavře a zapečetí redakce, t. j. svět, že se mu vezme koncese, totiž k žití, a že se mu změní firma, poněvadž před jméno vedle rozkazu úředního se mu napíše slovo *nebožtík*, aneb alespoň postaví se mu tam křížek. Poslední okolnost znamená asi tolik, jako že měl zemřelý pan N. N. v životě a se životem veliký kříž, že tedy se vším raději praštil a odebral se mezi pozemské emigranty kamsi do nebe. Mimo to ztratí týž nebožtík dle zákona veškeré hodnosti, titule a důstojnosti. Dostane se též do chládku, a sice na vždy, jen že si z toho nic nedělá, bezpochyby za tou příčinou, poněvadž si již za svého života chládku uvyknul. Tělo jeho skonfiskují přátelé a příbuzní a odevzdají je do veliké registratury pátého oddělení ve Volšanech. Tam je hrobník jakožto registrátor uloží co nepotřebný akt pod některé numerus exhibiti, uschované pod zemí.

Již však jest čas, abych přestal, nechci-li, aby se můj žert o „dobré noci" stal pravdou. Vidím právě jednu ze spanilých posluchaček horlivě zoubky ukazovati, či jinak praveno: němě říkat, že to jest již fádní. A kdyby výklad můj ještě déle trval, kdož ví, zda-li by celé vzácné posluchačstvo nezačalo špačky tlouci?! — Učiním tedy nejlépe, pak-li i já se svým čtením se skonfiskuji a odbraňuji tam, kde není sice žádného pláče, ale za to tím více skřípění zubů. —

E. Z.

36.

O ženských.

Ženské jsou milostná psaníčka, darovaná mužským od laskavého Pánaboha. Vdané ženské jsou listy na náležité místo odevzdané; svobodné jsou ještě bez adresy, a které na ocet zbyly, jsou taková psaníčka, jež zůstávají na poště ležet. Manželové platí za své listy porto, někdy až příliš draze. Ale k veliké cti nám mužům to není, že hledíme více na krásopis v psaní, t. j. mají-li ženské hezké tahy, nežli na smysl cenu jich. V případě tomto stojíme my mužští hluboko pod druhým pohlavím.

I nejmoudřejší muž miluje u ženské jen formu, ženská však miluje u muže povahu, vzdělanost, ducha, stupeň cti, které požívá v životě, a ne jen pouhou formu.

Jestiť sice jisté formy, které ženské jsou až příliš nakloněny, totiž *uniformy*; ale tobě slabost velmi silná a protož dlužno jí odpustiti. Roztomilé krásné pohlaví bylo již tak často zneuznáno, a proč? Protože mužští o něm píšou a ne ženské. My o něm píšeme, co nám právě napadne, a poněvadž se více pikantnějšími státi můžeme, *odkrýváme-li* vady než když je *přikrýváme*, za tou příčinou vyznamenáváme u ženských jen slabé stránky srdeční. Kdyby však jednou všecky ženské psáti začaly, — před čímž nás nebe zachrániti račiž! — tož bychom my mužští brzy přišli o svoji přednost, kterou si dle „car te est notre plaisir" sami přikládáme.

Bohužel sedí ženské, vylezou-li na Pegasa, tak jako na jiném koni, *jednostranně*. Pegasa však nerad vidím co oře u ženských. Nechci tím právě říci, že by ženská časem nesměla musám holdovati, ale nejsem jen přítelem tak zvaného *vaření* kněh od ženských a jejich *opařování* spisovatelství. Mužští, píší-li, čekají, až dáma s Parnasu na ně milostně pohlédne; spisovatelky naopak běhají stále na Parnas, chtíce každodenně několik archů *usmažiti* neb *upéci*. Spisovatelství jest u mnohých ženských jen přechmat v šperkování se; péra sluší jim sice v hlavě, nikoli však v ruce. Jestiť také velký rozdíl, jak ženské čítají spisy mužských a mužští knihu od ženské.

Ženské rády by z knihy se dověděly, jak spisovatel vypadá, je-li malý a štíhlý, černovlasý, kadeřavý, miluje-li, pije-li rád kávu atd. Čteme-li však my knihu od ženské, nepomyslíme sobě nic více, než nanejvýše: „Není to tak špatně uštrykováno." Ženské píšou tak, jak mluví, se vší pohodlností a rozsáhlostí. Napíšou na př. třísvazkový román; v prvním svazku se dovíme, že Antonín a Luisa se viděli, v druhém, že Antonín a Luisa se milovali a v třetím, že Antonín a Luisa se vzali. Znám spisovatelky, které chtíce říci: „Žofie vypila sklenici vody," — asi takto se vyjadřují: „Slyš! tamo, kde ve stínu tmavých buků mechem porostlá skála téměř své ukrývá, bublá veselý potůček vlnícím se rákosím. Na břehu v lůně vonných květin odpočívá Žofie, unavena parnem žhoucího slunce. Nedaleko stál Robert a naslouchal větérkům, jež květy v Žofiin klín sháněly, tu pozvedla Žofie oko své, v němž hluboká touha po občerstvujících vlnkách bublavého potůčku se zajiskřila a zašeptala, jemně se zardívajíc: „Roberte! přines mi sklenici vody!" — Větší část spisovatelek píše romány ve formě psaní, protože mohou samy sebe opsat, a obyčejně visí při tom ještě jeden román co postscriptum.

Němečtí filosofové skoumali už také, patří-li ženské k člověčenstvu. Ale což pak němečtí filosofové už všecko neproskoumali! Ano, všecko, jen to ne, patří-li oni sami k člověčenstvu a nepřestává-li u nich člověk tam, kde filosof počíná.

Mnozí spisovatelé staví ženské nad mužské. Bocaccio je nazývá anděly. Plutarch praví, že se ženské tak lehce neopíjí, Agrippa píše, že dovedou déle plavat. Toto poslední se každodenně ztvrzuje; — neboť ony plavou déle — proti proudu. Plinius vypravuje, že se na ně lev tak lehce neodváží. Bohužel je málo lvů mezi našimi mladíky, nemožno nám tedy pravdy se dopátrati.

My mužští rádi se vysmíváme nadvládě ženských nad námi; ale není každý svoboden, kdo svým okovům se směje. V každé okolnosti, týkající-se citu, citlivosti a srdce, stojí ženská o několik příček na žebříku slušnosti výše. Ženské mají více *slabostí*, mužští více *neduhů*; ženské mají více *necností*, mužští více *hříchů*; ženské ranívají více jazykem, obvážou však ránu srdcem a uzdravují očima; mužský však neraní, on rozdrcuje a pak zmizí. Pozorujme lásku ženskou a mužskou! Obé se spolu srovnávají jako nebe a dudy. Dívka je samá láska, všecka její činnosť, dychtění a myšlení se pohybuje jen kolem předmětu její lásky. Mužský miluje jen tak „*mimo jiné*;“ ráno vstane, jde po své práci, v poledne obědvá, pije kávu, jde na procházku, konečně koukne na hodiny, má-li již čas milovat, a řekne sám k sobě: „Ještě mám půl hodiny pokdy, začnu teprv ve tři čtvrtě na čtyry milovat.“ V neděli a ve svátek přidá si půl hodiny lásky. I při sdílení lásky je vidět, že ženské pokolení miluje, mužské však jest tak milostivé, že se dá milovat. Dívka hledá přítelkyni, by jí mohla svěřit, jak *miluje*; mužský hledá přítele, by mohl vypravovat, kterak je *milován*. Ve stavu manželském hledá dívka svou *první lásku*; muž tam hledá obyčejně paní co svou *poslední lásku*; když už byl dost miloval, uzavře účty své tím, že se ožení. Mužští, pokud se žení, dělají to tak, jako pijáci s vínem; zkusivše všech druhů, řeknou konečně: „Teď zůstanu už při château Margeaux.“ Proto je nynější stav manželský tak bezbarevný jako zapocené okno, a my v něm máme čtvero druhů ženských: *Ženy, manželky, paní a choť*. Člověk si *vezme ženu*, vstoupí do *stavu manželského* s *manželkou*, *ožení* se s *paní* a *zasnoubí* se s *chotí*. Se *ženou* je *šťasten*, *spokojen* s *manželkou*, žije *tak tak* s *paní*, a *snáší* se *s chotí*; je *milován* od *ženy*, *dobře* s ním *zachází manželka*, je *ctěn* od *paní* a *trpěn* od *choti*. Tvoří *jedno tělo a jednu duši se ženou*, *párek* s *manželkou*, *rodinu* s *paní*, a *vede dům* s *chotí*. Je-li muž *nemocen*, jest mu jemnou *opatrovatelkou žena*, *účastenství* s ním má *manželka*, *dotkne* se to *paní*, a jak se *mu vede*? táže se ho *choť*; *zemře-li* muž, je skoro v *soufalství žena*, *truchlí manželka*, *za rok* se vdá *paní* a za *šest* neděl *choť*. Neboť s vdovičkami to je podivná věc: ony se podobají zelenému syrovému dřevu; čím více na jedné straně hoří, tím více na druhé pláčou. Kdo chceš vdovu za ženu vzíti, nesmíš se báti duchů neb sotva má druhého muže, již cituje každou chvíli ducha nebožtíkova; taková má obyčejně dva muže, jednoho živého a druhého mrtvého; ten mrtvý by však nechtěl za celý život zase obživnout. Když taková vdova svému muži řekne: „Můj poklade!“ musí se ho malá obava zmocnit, zdali ona své poklady do země nezahrabává. Vdovy čtou pilněji v knize lásky než dívky; muže, kterého měly, považují za známku, by věděly kde přestaly; je-li známka ta tam, čtou dále.

Avšak všecky tyto slabosti ženského pohlaví jsou jen k tomu, aby zvýšily jeho milostnosť, tak jako malé mráčky modro nebes a jeho čistotu průzračnějšími činí.

Čtyři geniové, kteří pospolitě ženské žití světí a obletují, jsou: *krása*, *něžnosť*, *cit* a *krásochuť*. Krása se rovná něžnosti jako klíč šperháku krásu otevře jedno srdce, něžnosť však všecka. Co do krasochuti, jsou nejkompetentnější soudci všeho, co se týká slušnosti, gracie, milostnosti, symetrie a harmonie.

Jen co do krásy nemohu posuzovati. Dvě velmi krásné ženské se nikdy nebudou milovat, nikdy neuznají, že druhá je hezká. Děje se jim jako římským věštcům, celý svět jim věří, jen ony sobě na vzájem nevěří. Co do citu, jsou ony sladkými vyslanci těšících bohů. Láska a přátelství nemohou krásnějšího stánku míti než ženské srdce; ctnosť a nevinnosť žádné světější barvy nad červánky ženských tváří, útrpnosť a útěcha žádných sladších tonů nad růžovatý zvonek ženských úst; bolesť a žal nemají více ulevující útěchy nad sladkosť ženských sls: hlava mučenníka nemá jemnějšího lůžka nad srdce ženy a osiřelý, ovdovělý člověk nemá sladší obroubení nad stříbrné sponky ženských ramen. Bohužel že tento cit často se proměnuje v chorobu, od té doby, kdy jakýsi dobrý doktor žen čivy čili nervy vynašel.

Kdybych se měl oženit, moje první otázka by byla: „Má čivy? jaké čivy? mnoholi čivů?“ Jak často si nebere mužský nic jiného nežli systém nervů s dvěma tisíci zlatými příjmů Příjmy se hned vydají marchandemodce, systém nervů padne do mdlob, — kde je potom ona bytosť, kterou si byl vzal?

I v rozumu jsou ženské nad námi: neboť nikdy nemiluje ženské hloupého muže, často ale miluje muž nejhloupější ženskou. Škoda, že též ženský rozum často omdlí a dostává křeče jako ona.

Nejhlavnější cnosť dám, která právě z jejich rozumu, jako z jejich jemnosti pochází, jest trpělivosť, která jim ve všech pádech lidského žití souzena jest; abych ale této krásné ctnosti příliš dlouho nezneužíval, ukončím své variace na ono théma, které jako jeho předmět tak vábivý jest, že těžko od něho se odloučiti.

H. Přerhof.

37.

Oněginský kuplet.

I.

Byl jednou jeden, jméno zamlčíme —
snad, že se pánu trochu zavděčíme —
ten nebyl stár a nebyl mlád,
desítku měl tak na třikrát,
však sám pokládal líné svoje kosti
za sestárlé již — z blaseovanosti.

Myslíte snad, že Štěstěna již při porodu jeho stála, že v pozlaceném měkkém vozíku nastoupil pouť životní? Že snad bylo peněz na vyhovění všem choutkám, co holobradý hošík, že naučil se již kupovati vnady ženské, a přemilovav, přepiv, přecpav se, že všeho na světě má širém dost? I pánbůh zachraň!

Vyšel z hluboka,
tak z plna středu pracovnické třídy,
svým rodičům jak by pad' ze oka —
jak oni zkusil mlád již dosti bídy;
nesměle zíral na svět jeho zrak,
záplata byla mládí jeho znak,
a aby všeho dostal, otec drahý
rákoskou bujnější mu splácel snahy.
Tak mezi pohlavky a z vody polívkou
rozkvétal krásně až po gramatiku,
i v gramatice ještě podle otcův zvyku
bos chodě po ulici s konývkou,
až v syntaxi chození pro vodu
konečně za své vzalo z vyšších důvodů.
Co student nebyl první hvězdou právě,
sto cizích věcí vězelo vždy v hlavě,
němčinou jako my se rozmučil,
latině učil se, nedoučil,
měl eminencí dost, též dvojek do sytosti,
a dostudovav k velké své radosti
nic sice nevěděl, však věděl, že ví dosti.

A pak? Nuže pak byl již svým pánem vlastním a dělal ledacos, i u markérův dluhy. Byl ledačím a zkoušel ledačeho. Někdy bylo peněz a někdy jich nebylo. Přihodilo-li se nebytí peněz, nelámal sobě zbytečně hlavu a živil se třeba po měsíce rohlíkem a kávou.

Konečně, náhodou — jak se již stává,
že šťastný okamžik myšlénku dává —
rozhodl se u zápalu přesvatém,
že povolání jeho: býti literatem.
A byl jím! Psal, co psal, tož velkou bylo cnosti,
že základem mu prací vlastní zkušenosti!
Psal o chudobě nebohého lidu
a při tom kreslil vlastní svoji bídu,
psal o hlouposti, všeho zlého zdroji
a při tom myslil nevzdělanosť svoji,
a z trpkosti, již sobě byl nastřádal,
morálně rozhořčené básně krásně spřádal.
Výsledek jeho brzy dosti valný,
a práli: aj, to talent dost originalný —
vždyť můžeš jakoukoliv a jakkoliv pískat,
netěžko věru u nás trochu jména získat!

Náležel k lidem, kteří se všeho brzy nabaží, bohužel či bohudík, jak právě chcete. Na *lásku* hleděl již dávno s přesycením, i *sláva* byla by se mu v literárním nějakém zátiší sedícímu brzy zhnusila; kdo však uvykl jednou vidět na slunci úsměv, rozezná úsměv ten i pod mrakem,

a „rek“ náš mimo nadání a mentem
stal divadelním se tu recensentem.

Před světem z prken, na němž za pár grošů
král, žebrák, cnosť i darebáctví hraje,
duch vnímavý jak parou rychle zraje;
nepovznese se sice k výši Krkonošů,
nevyhloubá se sice k dnu zlatému,
však každý něco najde duchu svému,
a každý něco moudrosti zachytí:
duch sytí se, až se i zde přesytí.

Umělci s mužíkem přátelsky zacházeli
a umělkyně, když ho napadly,
ho milerády k sobě sprovázely,
Kdož neomluví mého chuděru,
že nové vnady přede zas povadly
a lhostejně on z svého parteru
že na svět se co komedii dívá,
při nejstrašnějších dějích volně zívá,
že divadelním králům slova víc nevěří,
že divadelní cnosť dle zkušenosti měří,
že lhostejně i po lóžích již hledí,
v nichž u výboru vzorně tádním sedí
krás ženských sněm, slečinky, svůdné paní,
na něž zvlášť s galerie pěkné podívání!

A při tom všem — já nechci říct, že zlenil,
však předce jakžtakž dosti zpohodlenil.
Psal jenom to, co pro chléb psáti musil —
vždyť literátství všestranně již zkusil! —
a ze zdvořilosti k recensentu
předc ještě leckdo mluvíval o „talentu“.
Dřív mysleli po českých kruzích všude,
že z něho čacký „rytíř ducha“ bude;
teď rytíř ducha seděl v županu
a v glorii morálních půlpánů.
Zlenilo ducha bujné žilobití,
bez starostí o další budoucnosť,
byl spokojen, že má tak živobytí,
že krejčí čeká — neznaná dřív cnosť! —
on zkrátka žil a šlo mu dobře k duhu —
a blaseovanosť má mnoho druhů!

II.

Je právě „Carlos“, báseň Schillerova,
jež stejně nesmyslu co krásy v sobě chová,
a Carlos klečí před matinkou právě
vzdor bílým trikům v porosené trávě, —
ten Carlos vůbec věčně, věčně klečí
a o lásce jak vilný Hafis mečí.
A královna, dost hezká, mladá žena,
má zřejmou radosť synka z povedena;
chce, nechce, zas chce, achach nesmí ale,
víc nežli hříchu báti se jest krále, —
a Carlos zoufale se k ženě dívá —
a rek náš zoufale v parteru zívá:
„Máš sušší být — či tak — zas výrok hluchý!
jak by princ Carlos *musel* býti suchý,
suchota sluší na Posu jen, svobodného ducha;
vždyť sama svoboda je posud ažaž hanba sucha!“
A pomalounku lorgnon k výši zvedá,
snad že po obecenstvu lidi, v lidech zábavu si hledá.
Lorgnon zastavil se u podprsní zídky první galerie, právě tam, kde se již sráží se stěnou jeviště oddělující.

Jako když zkušená babička před počátkem modlitby rukou celý růženec přejede, jako by každou jednotlivou kuličku vzbuditi a upozorniti chtěla na to, co nyní přijde, takž přejel lorgnon reküv rázem řadu sedadel, pak se zastavil a počal probírat zpáteční cestou teprv jedno po druhém.

„Celý sbor a celý balet se tam dnes dostal, inu ovšem, při klasickém kuse je vždycky dosti prázdného místa pro naše klasické holky,“ pomýšlel náš rek. „Bůh ví, jak se to stalo, že mají skoro všecky černé oči, — já vždycky říkám, že my Češi máme cos italského achich, Marča musela dávat pozor, až můj lorgnon k ní dojde! Jak na mne laskavě své zoubky cení! Servus! — Ďáble, už vím —, vždyť ji nechal pan chorista sedět, — a nejspíš, že

si zase jiného teď vyhlíží!
Nu teď to jde bez velkých obtíží,
a nechme jí tu nade světem radosť
se v černém očku podlé chutě mihat,
za krátko zmizí lesk, hlas, krása, mladosť
a zbudeš v chóru jen, když umění
se dramatické dobře ocení,
že totiž umíš jednu ruku zdvihat.
Však se mnou není nic, Marčo Marčinko!“

A lorgnon sklouzne: „To je krků, to je hlaviček,
a krásných ruček, pusných hubiček,
žeť se do divadelní lóže vejdou! —
A svornosť ta! — jak když se kočky se sejdou

totiž na slunci, neboť ve stínu a za tmy jsou vždycky méně svorny. Kdyby byla divadelní lóže až v první kulise na jevišti, kamž ji chtěli dát, snad by se tam sepraly! Slečna — aj modrou pentli ve vlasech? má to snad něco znamenat? Ta holka roste, škoda že neroste talent s ní! Viděli jsme s počátku zázrak, teď berem do držení. Co je ale pravda, to je pravda, v mužském přestrojení hraje nejraději, a to je také něco. Divno, že než vystoupí z kulis, dělává vždy křížek, to bývá výhradně zvykem baletnic, aby nezlámaly nohu! Ale, ale, tragická slečinko, vy jste dnes až rozpustile vesela! A ta naivní se dívá jako z octa —

teď obrátil se ke mně zrak ten lepý —
nu s pánem bohem! — prště, prště klepy!“ —

A lorgnon klouže dál přes pestré hlavy —
„Mne prázdná česká lóž víc nežli plná baví!
Tam vesním sobě obecenstvo budoucnosti
a ve snu mohu dát mu všechny cnosti, —
duch bystrý, šatů skvost i elegantní nosy —
již slyším bankéřovu dcerku, jak tu prosí:
Kup lóži v *českém*, prosím, tatínku,
vždyť vidíš rád se skvíti matinku,
a kdeže mohu zřít a zřena býti jinde, —
o prosím, tatínku, dej německému kvinde!
A tatínek posílá lokaje . . . .“

V tom sklouznul lorgon dál a zas se zastavil. V lóži sedí mladá ještě matka a vedlé ní dceruška, jako když vidíš nový květ vedle ovoce, mladý strůmek ze semene stromu ještě bujného. Manželka a dcera to pražského velkokupce, jež náš rek dobře znal. Vídal je tu v divadle skoro denně, bůh ví ale, jak a proč mu právě dnes teprv napadlo, že dívčina není již více tím dítětem, za které ji posud považoval.

Pravý zázrak to, jak dívky rychle zrajou, skoro tak rychle jak láska sama. Ještě si s nimi hraješ a na kolenou je hejčkáš, ještě ukojuješ nejvyšší jejich touhy cukrovím, a již za krátký čas střílel bys se s každým, kdo s tebou by chtěl o jejich přízeň zápasit.

Jak bychom popsali tu dívčinu?! Malíř lituje, že k podobizně své nemůže přidat poetických slov, poeta, že k popisu svému nemůže přibrati lesknoucích barev. Myslete sobě všechnu jarní svěžesť vtělenu v mladé dívčině, všechnu spanilosť i ospalosť poupěte, ty růžové červánky ranní ve tvářích, to bělomodré jitro na spáncích, tu vlhkou rosu v lesknoucích se očích, — — a kdybyste sobě samu bohyni jarního jitra mysliti dovedli, což je výtvor vaší fantasie proti skutečnosti tak mladé, tak krásné, tak dojemně snivé a neuvědomělé! Člověk mimovolně přistoupí blíž, aby nassál se svěžího dechu, aby rozechvěl se pohledem —

A náš rek se také rozechvíval, utíral skla, stáčel a roztáčel lorgnon. A rekyně? Spozorovala, že se na ni dívá. Dlouho dovedla hleděti jinam na jeviště, po obecenstvu, pošilhávajíc jen někdy a pralehýnce po reku observatoru Konečně stala se netrpělivou, posedovala sem a tam.

Náhle jako by se byla rozhodla, obrátila plně zraky své k rekovi. Ruka s lorgnonem sklouzla, mimovolně se pán uklonil. Dívčina se na známého svého usmála a kývla světlou hlavičkou svojí.

„To jsem to vyvedl,“ pomyslil sobě rek, — „zdaž mne jen nikdo neviděl, že proti vší divadelní slušnosti pozdravuji z parteru do lóže!“

Počal hledět pilněji než jindy na jeviště. Neubránil se ale, aby za večer nepodíval se ještě vícekráte po děvčeti.

III.

Minul divadelní večer za večerem. Pokaždé tu byl náš rek a pokaždé dívčina. Díval se na jeviště a na dívčinu, na obé jen z aestbetických příčin Byl rád, že našel místo v prostoře, kam mohl pohlédnout s jistotou, že pohled bude uspokojivý, ano velevděčný. Znenáhla stalo se pohlížení do lóže milým zvykem. to tím více, že byl vytříbenou zkušenosti svojí brzy poznal, že dívčina činění jeho alespoň za drzosť nevykládá.

Tak šlo po nějaký čas a náš rek spozoroval, že nikdy s tak značnou ochotou do divadla nechodil jako nyní. A když tu byl, přihodilo se mu někdy, že domníval se býti zase zcela jinde; kolem něho rozplývalo se vše v oblak, oblak nejasný ale krásný a milý, protože ho odděloval od cizího, chladného světa jeho i ji.

Pozoroval pak již, že na dívčinu myslí, i když ji nevidí, že její obraz usmívá se naň odevšad, pozoroval také, že počíná v něm bujit nový život, nové jaro. Krok jeho stal se elastičtější, oko jasnější, tepny rychleji tlouklý, mysl vybřídala z koleji všednosti, obrazotvornosť začala již zase barvou i ohněm zahrávat a rek náš se přistihl při tom, čemu byl již nějaký čas odvykl, — při básnění.

Když pak dívčina jednoho večera předce do divadla nepřišla, poznal rek na sobě již s plnou jistotou, že je zamilován, zamilován na novo, vášnivěji než kdy jindy. Věděl, že se nemýlí, vždyť to znal!

Rek neviděl příčiny, proč by zamilování své zatracoval nebo snad se mu jen vzpíral. Bylť ten starý pocit jemu zas tak nový, tak blahý, vyrušil ho tak úplně z fadessy posavadního života, že ho spíše ještě rozbujniti než umírniti hleděl. Byl by jako Chateaubriandův otrok zvolal k ní:

již mohu žít bez vlasti i bez matky svojí,
a podá-li ti kněz kýs výkupné
o neosvobozuj mne, paní, nikdy!

Při tom všem nezapíral sobě rek obtížnosť nynějšího svého stavu. V lásce své, pokud z něho nevystoupila zjevnými jiným lidem známkami, mohl ovšem žít jako v ráji, hejřit jako při nejbohatší hostině; jak ale zvěděli by jiní o tom, nastal poměr jiný, z něhož mohlo dojít až k úpadku, k posměchu. Takt jeho měl jemná tykadla. Věděl nechce-li se státi směšným, že nesmí ho nikdo nepovolaný proskoumati, střežil pohledy své, mluvil účelně, vždyť měřil dobře propasť mezi sebou a dívčinou. U ní mladistvý lesk, u něho otřelosť; u ní bohalství, u něho život ode dne ke dni. Předce však nehodlal se státi malomocným otrokem poměrů a zanotoval při každé podobné myšlénce oblíbenou svou Parisiennu:

Aj řekli nám: „Jste otroci!“
„Jsme bojovníci!“ díme my.

A umínil si bojovat, výdatně neustupně, ale opatrně. „Jen žádnou směšnosť!“ napsal na válečný prapor svůj.

Především jednalo se o to, vysloviti se dívčině, neboť bývá již tak u mladých těch tvorů, že tomu se srdéčko prvně odevře, kdo na ně prvně zaklepá.

Aj, kdož by mohl básníku v ohledu tom spíše pomoci, než ty, věrná, výmluvná družko jeho, poesie! Ty zazvoníš milence píseň, že ji hlasně slavíčí zvuk ten pohne k slitování i lásce, i kdyby ji nic jiného nepohnulo.

V rozechvění usedl rek, aby psal. S počátku byl sice v rozpacích, v jaké formě vyznání své podati má. Hlavní věcí bylo, aby se o jeho lásce dozvěděla; stane-li se to novelou či sonetem, bylo pro okamžik lhostejno. Důvěřoval se, že mu porozumí, a byť psal třeba v novele o nějakém „on" a nikoliv o pravém „já." Usnesl se konečně na formě krátké písně lyrické. Přibral všechny duševní pomůcky, jaké na děvče působiti mohou: smutek, neštěstí, zoufalosť, trochu lže a i trochu upřímnosti. Za několik dní vyšly v časopise následující jeho osmiřádkové vzdechy pod krásným titulem:

„Známé neznámé."

Ty's bohata a mladistva
a celý svět se klaní Tobě —
a já tu stojím opodál
v své trpké, svíravé chudobě.
A v nevyslovné úzkosti
víc ještě vzdáliti se strojím —
mru touhou po Tvém pohledu,
a předc se zraku Tvého bojím!

*

Tvůj život — ranní buditko,
můj je již zvon polední,
Tvá láska — první láska je
a má je již poslední.
A v prsou mých prorocký zvuk
hluboký, bolný hučí,
že se ten ranní zvonek jen
kratičké písni učí!

*

Jen mudrujte a rozkládejte
a kývejte svou moudrou hlavou,
vždyť sám již cítím, s láskou mou víc
že nechodí to cestou pravou.
Což může ale země za to,
že ročně nové jaro rodí?
a může mužné srdce za to,
že žebrajíc za děckem chodí?

*

Je mně, jak bych z každičkých úst
již slyšel zachechtání,
jak by se celý zlý ten svět
smál mému milování;
a ve jizlivém smíchu tom
tvář moje studem plane —
ach bože, i po tváři Tvé
stud palný v slzách kane!

*

Dřív z chudoby jsem pýchu měl,
teď myslím, že mám vinu,
vždyť do nebe bych vejít směl,
tu kdybych neměl vinu!
Ba chud jsem, předc bych mohl dát
Ti skvostnou, pyšnou lásku —
ach láskou bohat, přebohat
předc žebrám zde o lásku.

Ach skutečnosti zlá a zlá,
což jsi mně opatřila hoře,
že svírá se již hoře to
nad láskou mou jak hlubné moře!
Jakž možno z moře hlubiny
kdys jasně zříti moje nebe,
jak možno vlhkou rouškou tou,
zřít moje slunce zříti Tebe!

*

Jen jednou chci Tě políbit
a přitisknout Tě k sobě,
pak buď nebohé srdce mé
v mém těle zas jak v hrobě.
Jen jednou chci na prsou svých
Tvé živé cítit skráně,
pak s Tebou budiž štěstí jen
a se mnou vůle páně.

*

Sevřela srdce předtucha,
jak když se zmije stočí,
je mně, jak smrt by hleděla
z Tvých — ach tak krásných očí.
Nechť však mně láska ustele
předčasně na hřbitově —
musíš, když již ne na prsou
kvést aspoň na mém rově.

Číslo časopisu, v němž byly vytištěny verše, jichž srdce rozrývající smutek reka nesmírně příjemně lechtal, poslal dívčině zvlášť.

IV.

Pozoroval a pozoroval. Jednal jako diplomat. Ani krůčku neučinil, kterým by se byl možným náhodám v šanc dal, ani slůvka nepromluvil, nenapsal, aby nesvědčilo o největší opatrnosti.

A v den odeslaných básní spozoroval především, že dívčina vstoupivši do lóže a jakoby letmo k němu pohlédnouc začervenala se nachem. Pohlížela pak na jeviště, patrně ale roztržitě; zjevný byl rekovi boj, jaký měla se srdečkem svým. Konečně toto zvítězilo hlavička obrátila se k rekovi. Jeho ruka mimovolně a chvějíc pozvedla se k prsoum, a na růžovém obličeji jejím rozhostil se úsměv lehýnký, ale tak blažený, že mu bylo, jakoby se díval do odevřeného nebe, že ruku přitiskl opravdu pevně k prsoum, jen aby ho hlasně tlukoucí srdce neprozradilo.

Od toho dne žil v moři blaženosti, dorozumění mezi ním a dívčinou bylo vždy jasnější, vždy ohnivější a dojemnější, a bylo rekovi jakoby snil sen jarní noci.

Pozoroval dále, — že také jiní pozorovali. Matka střežící dceru svou a pokračujíc v tom rovněž opatrně, viděla brzy neomylné známky vznikající dceřiny lásky a co zkušená dáma našla také brzy parterní předmět dceřiných milostných snů. Ostrému zraku rekovu později neušlo, že muselo se již i mezi matkou a otcem rozmlouvat, a k překvapení i uspokojení svému poznal dle mnohých maličkostí v pohledu i nahodilém pozdravu, že byť ještě mnohého byl nezískal, předce také ještě ničeho neztratil. Myslil si, že nejen bohatý ale i rozumný otec velkokupec nehodlá as „štěstí" jediné dcery obětovat penězům.

Avšak přísné opatrnosti předce se ještě nemohl spustit. S dívčinou hledat tajných bližších styků nechtěl, aby sobě náhodou vše nepokazil u rodičů, a

pro zřejmé a rozhodné kroky neviděl ještě pravého času. Ani toho neužil, že byl s rodinou dobře znám, že ji mohl bez vyhledávání zvláštních příčin navštěvovat, věřil jen ve vyčkání příznivě rozhodující náhody.

Rozhodující náhoda přišla, ale — u průvodu ženské policie. Víte, co to je „dřívější láska“, víte, co to je „ženská policie?“ Blažení! Přijeďte dnes z Vídně a za týden ví ženská policie do podrobna, v jakém bydlíte poměru k ženštinám celé čtvrti své. Zamilujte se na novo, opravdově, upřímně; vzdor vší tajnosti, v jakou halíte se s láskou svou novou, ví vaše zbožňovaná již za dva dny o všech dřívějších láskách vašich, ať již se jakkoliv oyly v pustý písek rozběhly. Ženská policie je mocnější a jizlivější než kterákoli mocná a jizlivá policie jiná, — a moderní Oněgin je tak vděčným předmětem! — Nikdy se u otce velkokupce nevypravovalo tolik zajímavých historek jako nyní. Ba byly by prý dostačily na celou bibliotéku povídek jarmarečních, libret pro nové Don Juany a oněginské kuplety.

— — — — — — —

Zafičelo to jako zimním větrem, že se rekova jemná tykadla až zachvěla.

Spozoroval náhlý zánik mladé posud setby okamžitě. Matky přísná tvář, otcovo nevšímání, vychládání dívčina zraku, k čemu potřebí za čtvrt hodinky více spatřit! Z malých známek poznal své štěstí, z ještě menších poznal konec.

A když ho obešla náhle celá opravdivosť změněného stavu, když byl vyrušen ze sna tak, že se až zachvěl, že až křečovitě se mu na okamžik prsa sevřela, obrátil se mrzutě k jevišti a roztáhl lorgnon co mohl do dálky. Neviděl tím způsobem sice nic, vždyť ale nechtěl vidět, vždyť se chtěl prozatím jen vzpamatovat!

Míhalo se mu to hlavou jako sršani, hučelo a bušilo to a bylo vší zkušené síly, otřelosti a lhostejnosti jeho potřebí, aby sama sebe zase zdravého našel. Najednou sebou škubnul, narovnal se a pohodil hlavou. Rty jeho se poodevřely a pološeptem zaznělo z nich: „Alespoň jsme se ničím neblamovali — zaplať pánbůh.“

„To je také obyčejný výsledek divadelní naší slávy!“ odpovídal někdo vedle něho na poznámku, jak myslel referentskou.

„Ano, výborně jste podotknul, opravdu výborně!“ přikyvoval se zdvořilým úsměvem náš rek. Pak zdvihnul lorgnon a začal u první lóže od jeviště. U každé lóže pozdržel se stejný okamžik, i u té jisté. Spustil na to lorgnon a podíval se na krásnou mrtvolu své lásky prostým okem tak chladně, tak chladně, že ho to až samého zamrazilo. Pak mluvil se svým sousedem dál, vtipkoval a tázal se ho zdvořile, co dělá sestra jeho.

— — — — — — —

Po nějakém čase spozoroval, že do lóže velkokupce dochází pravidelně mladík skvoucího zevnějšku.

A zase po nějakém čase gratuloval velkokupcově slečince na „veřejné ulici“ co nevěstě. Nevěsta se červenala, rodiče se klonili. Slíbil jim „aby dokázal dávné přátelství,“ že složí svatební hymnu.

— — — — — — —

A nyní?

Já spatřil ho ondy, když „u labutě“ seděl
a právě do českých tam špádů hleděl.
Hrál bulku, prohrál, zaplatil jim klidně,
pak ohlíd' se, já pozdravil, on poděkoval vlídně.

J. N.

38.

Pohanský prorok Bileam a jeho osel,

aneb:

Kdo z obou byl moudřejší: ten, který ducha neviděl, aneb osel, který ho hned uviděl?

Nikomu, l. p. a s. p., nestalo se na světě většího bezpráví, jako oslu; ani egyptskému zatmění ne, které, kdyby teď žilo, ještě dobře co lucerna upotřebiti by se dalo.

Ale ten prostředek se jednou u člověka uhnízdil: „Oslové jsou hloupí!“ Odkud pak se to ví? Mluvil s nimi již někdo moudře? Zkusilo se to s nimi, je do škol poslati? Máme sice skoro v každé škole oslovské lavice, ale na těch nesedí opravdiví oslové, alebrž jen tak nazvaní.

Aby člověk teď mohl pokojně živu býti, l. p. a s. p., musí buď prorokem neb oslem se státi, t. j. buďto musí budoucnosť věděti, aneb vědu budoucnosti ponechati!

Mezi všemi národy mají Čechové nejméně proroků, neboť co jest prorok? Někdo, kdo do budoucnosti vidí; Čech ale nemá žádné budoucnosti, kam tedy měl by prorok hleděti?

Se všemi, kdo na oslech jezdili, od Bileama až do Mahomeda, stroponili si oslové ten žert, že zakryli před nimi celou budoucnosť; proroci usnuli, a když se napotom probudili, viděli, že budoucnosť zaspali.

Čtyry věci, l. p. a s. p., rostou ve spaní: květiny, dítky, úroky a procesy. Když ku př. dřímající proces se probudí, jest dvakrát tak velký, než jak se uložil. To vědí doktoři práv, tyto chůvy spravedlnosti, a hejčkají ony dítky tak dlouho, až usnou.

Spravedlnosť, l. p. a s. p., jest též moderní matka, ona nekojí svých dítek sama, nýbrž je jí kojná, totiž advokát. Advokáti jsou zcela jako kojné: vezmou-li od někoho takové dítko, t. j. proces, k prsoum, není možná jim dost a dost dobré stravy dáti, při čemž kojné neustále tvrdí: že to vše jen dítku k vůli berou. Po nějakém čase jest kojná silná a dítko suché jak sirka. Advokáti, l. p. a s. p., nemají bohužel srdce za centrum, nýbrž — břicho, a že břichopásková nejspíše prorazí, to aby pochopil, nemusí být člověk právě prorokem, jen když není zrovna oslem.

Tři hlasy zpívají v živobytí tercetto: hlas břicha, hlavy a prsou; ale hlas prsou si může darmo prsa vymluvit, hlas hlavy se může darmo na hlavu postavit, hlas břicha vždycky pronikne. Hlas břicha jest hlasem nynějších proroků!

Já myslím, že všickni proroci, praví i falešní, vesměs Čechy byli. Ano, jsem přesvědčen, že již první člověk Čech byl. Kdož jiný nežli Čech by v ráji usnul? O kom nežli o Čechovi se může říci, „že by mu nebylo dobře býti samotnu?!“ neboť jak je Čech sám, vidí strašidla. Kdož jiný nežli Čech si nechá tak do žeber řezat? Kdož jiný nežli Čech by se schoval, když se Bůh táže: „Kde jsi?“ Kdož jiný nežli Čech strká, když obžalován jest, vinu na svou ženu? Kdož jiný nežli Čech zahrysne hned do kyselého jablka?

Bileam byl jistě také Čech: nejdříve mu osel jednu nohu ke zdi přimáčk', načež mu druhou přiskříp', a on přece ještě nevěděl, kde ho střevíc hněte, až byl konečně tak uhněten, že nebylo ani v pravo ani v levo cesty více, a tu teprv se mu oči otevřely a on zhledl ducha, jenž přicházel. I po-

klonil se hluboko, ale teprvé když uzřel, že duch obnažený meč v ruce má pravil: „Jestli poroučíte, chci zčerstva — obrátit.“

Než Bileam prorokovati počal, pravil k své hospodyni: „Přede vším zabte několik jehňátek.“ — Co ale měl osel z toho, že ducha viděl? Dostal pardus! ergo — musel i ten osel Čech býti!

Jsou tři třídy proroků; jedni prorokují z ruky, druzí z kávy, a třetí z karet. Novináři nejvíce z rukou prorokují; člověk jim musí dříve do ruky peníz vložit, než začnou prorokovat. Filosofové prorokují z kávy a diplomaté z karet. Žádný z těchto proroků neumře, a umře-li, tak zase brzo povstane.

Člověk, l. p. a s. p., jest jako zlato a stříbro: ze země pošel a do země se zase vrací. Ale žádný prorok neví, kdy jeho z mrtvých vstání nastane!

Dobře jest, l. p. a s. p., že člověk neví, kdy to z mrtvých vstání bude. Toť alespoň mluví o mrtvých jen dobré; kdyby ale nějaký prorok řekl: Za čtrnáct dní bude z mrtvých vstání! tu by ani o mrtvých dobré nemluvil, protože by s nimi zase žíti musel.

Člověk počne živobytí křikem a končí je vzdychnutím. Jest to s vejitím v to živobytí, jako když člověk do společnosti vejde: nejdřív udělá všeobecnou poklonu celé společnosti, a potom teprvé dělá zvláštní poklony. Též tak jest, když člověk do světa vkročí: vydá ze sebe všeobecný ryk pro všechno na světě, napotom ale vynutí ze sebo zvláštní křik pro vše jednotlivé. Žití, l. p. a s. p., není ani bdění ani snění, ale jen samé probuzování-se. Nejdřív se člověk probudí ze snu dětinství, potom ze snu mladosti, pak ze snu lásky, načež ze snu naděje, napotom ze snu štěstí, naposled však se probudí ze snu žití, a když tak se probudí, vidí, že vlastně — mrtev jest.

Proroci umírají též, l. p. a s. p., ale svým vlastním spůsobem — bez lékařského povolení. Obyčejný člověk však si ani nedůvěřuje cestu na onen svět podstoupiti bez náležitého pasu od doktora, že byl poctivě nemocen a že co dobrý občan čtyrmecitma láhvicemi lankvaru jak se sluší a patří usmrcen byl.

Po smrti stane se každý člověk prorokem, po smrti jest každý bez skvrny, smrt jest jediný čistitel člověčenstva, který troškou země všecky skvrny vyčistí. — Každý člověk, l. p. a s. p., který v č e r a všeobecného uznání neměl, může z e j t r a všeobecného uznání dojíti, jen je-li tak dobrý a d n e s — umře. Každý, i ten nejnepatrnější človíček, i ten nejmenší talent by lehce štěstí udělal, kdyby — hned mrtev na svět přišel!

Kdybych já, l. p. a s. p., před dvaceti lety byl umřel, mohl bych dnes z té smrti krásně živ býti.

Na co se těším, l. p. a s. p., jest všeobecné z mrtvých vstání. To bude humoristické čtení z toho, až trouba anděle z mrtvých vstání zavzní! Nejdřív zvolá: „Messieurs les français, levez vous! — Avec plaisir!“ — Napotom provolá: „You, Mylords and Gentleman! rise up!“ a Angličané pomalu začnou vstávat a řeknou: „Yez, Mylord!“ Potom vzkřikne: „Magyar ember! kej fell“ a Uhři odpovědí: „Nem bánom, isten uram!“ Pak řekne židům: „Die Börſ' iſt offen!“ Tu budou všickni zčerstva vstávati a volati: „Steigen wir?“ Tu zas zahoukne na Němce: „Steht auf, steht auf!“ Tu se z hloubi zdvihne Reitz — Greitz — Schleitz — Sigmaringen — Hohenzollern — Hechingen a to Reitz — Greitz — Schleitz — Sigmaringen — Hohenzollern — Hechingen — zeptá se: „Meint er mich?“ a Lichtenstein se bude tázat Rudolfstadtu: „Meint er mich?“ Bude to na ně podívání!

Jak myslíte ale, l. p. a s. p., že Čechy zbudí? Až hlas zvolá: „Českým literatům se platí honorář!“ tu počne polovice českého národa obživovat; a když zvolá: „Vstávejte, právě se dostavělo národní divadlo!“ vstane druhá polovička, neboť divadlo to bude chtít každý vidět; konečně zahřmí anděl Páně. „Vzhůru! Češi, zde panuje rovnoprávnost, kteráž nepřipouští, aby jedni spali, když druhým bdíti dáno!“ Na slova ta nastane mela veliká, a povstání stane se všeobecným.

Avšak, l. p. a s. p. by, jak pozoruji, již také rádi povstali, neboť vidím ducha netrpělivosti ve všech se vzmáhati. Z toho však, jak brzy aneb jak pozdě jsem dle uznání Vašeho ducha spatřil, můžete souditi, jsem-li prorokem aneb — tím druhým!

H. Přerhof.

39.

Amor.

Moc, kteráž světy spojuje, udržuje a k sobě poutá, tato moc poutá i tvory lidské v něžné růžové pásce k sobě, a tato moc sluje láska. Již Adam v ráji se trápil dlouhou chvílí, poněvadž neměl žádnou společnici, a byl radostí celý bez sebe, když mu obživlo žebro v podobě paní Evy!

Chudas nevěděl co má dělat radostí, ačkoliv ve své naivnosti a holubičí nevinnosti ani nevěděl co má s Evou si počít.

Až teprvé po osudném pohlcení zapovězeného jablka, kteréž tolik bídy a pohoršení na tomto světě spůsobilo a šťastnému a pokojnému životu prvních lidí konec učinilo, pak teprvé počal člověk cítit, že je člověkem, to jest ubožákem, který musí pro ženu, sebe i dítky potem svým a pracnou rukou chleba dobývat, daně platit a vrtkavost osudu snášet až do skonání.

Zkrátka, láska to byla, jež Adama svedla k lehkomyslnosti, jakož se již i mnohému mládenci i manželu stalo. Dokud nekousl první člověk do jablka, nebylo žádných svateb a také žádná potřeba krejčovské účty vypláceti. Když ale Adam s Evou z ráje byl vypuzen, a lidské pokolení počalo se množiti, nastalo teprvé hubičkování a Kain byl první, který se zamiloval a oženil, on započal a od té doby zůstalo zamilování a oženění v módě až po nynější čas. Jediná kniha, jediná komedie, jediný časopis, ba jediné společnosti není, ve které by láska nehrála svoji úlohu. Všude se nám jeví, všude mocně tlačí se v před a žebráka činí králem; šerednost krásou — bídu štěstím atd. — takové změny působí mocný tento cit — leč bohužel, na čas jen — blahý sen zmizí a holá skutečnost protře zklamaný zrak! —

Staří předkové ctívali mimo jiných bohů též boha lásky a představovali si jej co malého roztomilého, nezvedeného klučinu, ozbrojeného šípem a lukem, kterýž se světem potlouká, hledaje srdcí, jež by poranil, a kteréž se pak pouze láskou dají zahojiti. Navštěvoval paláce i chatrče a kdekolivěk zaklepal, ochotně bylo mu otevřeno, ačkoliv přečasto zanechal šíp jeho hlubokou, nezhojitelnou ránu! —

A povedlo-li se nezbedníkovi dílo jeho, a on to které srdce poranil, tuť se vždy rychle pomocí svých malých křídélek odstranil a pokračoval zase na své pouti dále. Ale na posměváčky také dojde! Náš nezvedený Amorek vzdor své chytrosti, ve vlastní smyčce se zachytil. Spanilá a rozkošná holčina, jmenem Psyche popudila hněv paní Venuše a tato rozkázala svému synu Amorovi, aby se k ní stavěl zamilo-

vaným. Amor tak učinil, ale posléze sám, ač dosti jiných zamilovaných pletek jiným nakutil, zamiloval se tak do krásné Psychy, že od ni nemohl upustit. I navštěvoval ji přečasto, ba i v noci, proti pravidlům etikety, tu si ale vždy vyžádal, aby zůstala tma, by ho ona nepoznala. Ona ale, jako každá ženská, zvědavosti nemohla odolat, a když jedenkráte Amorek usnul, rozsvítila si ona lampičku, poznala v něm toho nejkrásnějšího a nejslíčnějšího všech bohů, ruka se jí radostí počala třásti, a ona milého Amorka vařícím olejem polila! — Amorek se probudil, bylo mu však Psychy přece líto i ustrnul se nad ní, poněvadž ona svého činu litovala; smířil se s ní a naposled — on, který několikráte již se přesvědčil, že manželství jest hrobem lásky — on vyvedl ten přeukrutně hloupý konsek, že se — oženil! Stará tchýně a starostlivý papínek Jupiter vystrojili svatbu. Amorek zanechal rejdů a šmejdů, aby neměl pro toulání se, se svou polovicí mrzutosť — zamilované pletky pokračovaly i bez něho a pozůstaly nám až doposud. Mimo to nám ale zasnoubení Amorovo patrně dokazuje, že nemáme nikdy křičet hop, až přeskočíme! —

H. K. Grunert.

40.
Láska a právnictví.

(Pro dámu).

Láska bývá živel každé besedy a každého čtení, ona naplňuje lidské srdce medem a strdím, ona je oasou na poušti vezdejšího života; ona nás učí milovat a velebit drahou vlasť a ona nás uvedla také v toto kolo radujících se spanilých Češek a srdečných Čechů.

O lásce však jste již, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, bezpochyby mnoho slyšeli a četli, tak že skoro strachem trnu, když si pomyslím, že chci mluvit o věci, o které již ptáci na střechách celé disertace nazpamět zpívají. Nerada bych také drahocenné společnosti vypravováním o lásce dlouhou chvíli působila, neboť vím předobře, že ze samé lásky k tanci i k bližnímu mnohé spanilé posluchačce besední čtení solí v očích bývá. Abych ale co možná, něco z brusu nového pověděla, přivěsila jsem k lásce také právnictví.

Láska a právnictví! — Toto spojení bude ovšem mnohému divně znít, ano vůbec známo, že právnictví za našich dnů nemilosrdný odpůrník lásky a naopak láska častokráte poslední hodinka právnictví — alespoň právníků — bývá. Ale sebe odpornější věci v praktickém životě mívají v theorii často velké podobnosti, na něž by člověk ani ve snách nepřipadl. A takž také bedlivému pozorovateli lidského života láska a právnictví dosti obšírné pole k porovnání poskytuje, a já se osmělím trochu se po něm ohlídnout.

Bůh lásky a její representant je od starodávna klouče, jmenem Milek, neb jak ho Římané jmenovali — Amor. Obrácený Amor, tedy Roma, byla základ římského práva, které až podnes nejbohatší studnicí právnického studium býti se honosí.

Symbol, nímžto se láska a právnictví vyobrazuje, má tu podobnosť, že se Milek i Spravedlnosť co slepé osoby představují. — Spravedlnosť drží v jedné ruce váhy, Amor — šíp. Za nynějšího času by ale skoro také Amor místo šípu mohl váhy držet, pak by se do jedné misky mohla položit láska, do druhé peníze; ženichové by ale snad nejraději peníze do obou misek kladli.

Muž představuje právo, neboť zastupuje svou ženu; žena bývá zas živá politika, neb obyčejně vládne nad mužem.

Láska dává lidskému životu poetickou tvář, právo ale dotvrzuje prosaičnosť vezdejšího života: proto bývá také studujícímu právníku láska čarokrásnou poesií, praktickému právníku ale holou prosou.

Láska bývá na počátku pravý ráj, ale pomalu se ráj tratí — a konečně se octnou zamilovaní v slzavém údolí; právnictví plodí jenom na začátku trampoty a starosti, konečně ale poskytuje pokojnou mysl — se zlatým podkladkem.

Z lásky a právnictví se popsalo již tolik papíru, žeby se z něho celé domy vystavěti mohly — a jak víme, tak se právníci o to již pokusili. Jindy se psávaly o lásce a právnictví skoro samé folianty; nyní se píšou o lásce jen knihy v kapesním formátě, poněvadž prý nynější láska samou láskou nejvíce na kapsy hledí. Právnické knihy se vydávají ve větším než kapesním formátě, a proto snad závistivý svět myslí, že mívají advokáti velké kapsy; — ale kdybychom dle toho soudit měli — jaké kapsy byli by teprvé staří advokáti mívali, dokud zákony ve foliantech platily!

Láska bývá obyčejně němá osobička, právo hrozný křikloun. — Právo jedná zjevně o jistých osobách a věcích, se srdcem nemá mnoho co dělat; stanoviště lásky je ale jen — srdce, ona má práci jenom se srdcem. Jednání právnické bývá ústní neb písemní: jednání milovaných obyčejně němé; oči hrají u nich tu největší úlohu.

Jindy býval obsah novely jen právnictví — za našich časů bývá obsah novely obyčejně jen cukrovaná láska.

První vyznání lásky je právě na světlo vyšlý zákon; psaníčka zamilovaných ale jsou vysvětlivky nebo komentary k původnímu textu.

Stav manželství uzavírá se dle starého přísloví v nebi a základ svatby bývá smlouva. Poněvadž je ale smlouva jednání právnické, svatba ale jednání náboženské: tedy se právníkům velká křivda činí, když se myslí, že bývají špatní křesťané; neb oni jsou z velkého dílu zakladately tohoto náboženského jednání.

Láska je živý proces, čím déle trvá, tím zapletenější bývá. Také manželství bývá někdy proces a trvá až do smrti, když totiž muž a žena nic jiného na práci nemají, nežli pořád na sebe žalovat.

Koketka bývá nevěrný advokát, ale spravedlivý soudce, neb mívá často ke dvěma mezi sebou odporným stranám stejnou náklonnosť.

Právo nezná bez žaloby žádného soudce, u zamilovaných je soudcem celý klevetářský svět a to ještě — bez žaloby.

Každý ženich za našich časů bývá dobrý počtář a statopisec, neboť se dříve přesvědčí, mnoho-li tisícek dostane, nežli politicky jednat začne; někdy arci přijde na nepravou cestu, ale právní cesta pak zase všecko napraví.

Zamilovaní uzavírají mezi sebou smlouvu, jeden pronajme druhému své srdce; na počátku bývá jeden jako druhý samojediným obyvatelem najatého bytu, ale konečně si berou jiné osoby k sobě do spolku. —

Takto jsem vám, span. posluch. a lask. posl., pověděla, co se o lásce v porovnání s právnictvím říci dalo; teď nám zbývá jenom ještě o jedné lásce a o jednom právu promluvit, které oboje věci samo nebe v naše srdce vložilo — totiž o lásce k milé naší vlasti a o právu hlásiti se k národu českému. Že svou vlasť milujeme, o tom dává nejnověji důkaz

přítomnosť spanilých posluchaček a laskavých posluchačů a tu lásku nebude a nemůže nám dozajista žádné právo za zlé mít.

Kdo nemiluje vlasť, ten ani neví, co je láska, jakož i naopak neví, co jest vlasť, kdo ji nemiluje; neboť

„Láska je všech velkých skutků zárod,
a kdo nemiloval, nemůže
ani znáti co je vlasť a národ."

J. A. Gabriel.

41.

Ženské srdce a barometr.

Dlouho jsem přemýšlel, k čemu by nevyzpytatelné srdce ženské se přirovnati dalo. Ale jak se mnohým lidem na světě stává, neviděl jsem „les pro samé stromy." Marné bylo lámání mé hlavy, až se konečně na mne Phöbus Apollo usmál a já našel kámen mudrců, dlouho hledanou pravdu. Ano, laskavé posluchačstvo, ženské srdce, „ona nevyzpytatelná svatyně," není nic jiného, než barometr. Prosím neodsuzujte mne spanilé dámy, pokud věc svou náležitě neobjasním a nedokážu.

Nuže, ještě jednou: „Ženské srdce jest barometr." — V každém barometru musí býti především rtuť; a v každém ženském srdci jest menší neb větší porce lásky. Ženské srdce bez lásky se nedá ani mysliti, tak jako barometr bez rtuti. Ženská láska jest pak vskutku jako rtuť, jest též suchá tekutina neb ženské slzy lásky; zrovna tak vrtkavá a nestálá. Jedno obrácení ruky — a ženská láska zmizí — jako rtuť! —

Při konstruování barometru musí se nejprvé nivelovat, aby skleněný sloupec měl všudy stejnou šířku. Podobné nivelování ale u ženského srdce jest zcela nemožno, i při té největší práci, již na ženské srdce vynaložíte, zůstane přece tu tam nějaký nepoznaný větší neb menší záhyb, jenž vás pak z nenadání notně ohne.

Když se barometr náležitě zniveloval, přikročí se k určení mrazíště a bodu varu. První se najde, když se barometr do vařící vody postaví. Chcete-li se dozvěděti, kdy má ženská srdce ledové, řekněte jí jen, že až posud na svadbu pomysliti nemůžete, a můžete být ubezpečeni, že bude její srdce pravá zmrzlina. Naproti tomu však se samou vřelostí až rozplývati bude, jetliže jí co nejdříve čepeček přislíbíte. Z vděčnosti dá vám pak za čepeček notnou noční čepici.

U každého barometru jest škála, rozdělena v stupně, dle nichž se výška rtuti určuje. Ženské srdce nemá sice žádné škály, ale stupňů má mnohem více, než každý barometr. Ačkoli však ženské srdce nemá vždy stejný počet stupňů, předce jsou si všecka srdce ženská podobna jako „vejce vejci", tak jako na příklad barometr Farenhaitův a Reomírův nepřestávají býti barometry.

Má-li přijíti změna povětří, tu barometr buď klesá nebo stoupá. Ženský barometr padá, když spadne s akcií. Nebo tu pan manžel nemůže koupit přislíbený šperk; nu a co je do manžela, přichází-li bez šperku. Najednou spadne rtuť, t. j. láska s osmdesáti stupňové vřelosti až na stupeň lhostejnosti, a k tomu ke všemu se nebe manželčina zraku potáhne zlonosnými mračny.

Před bouřkou padá barometr také! Ženský barometr však padá nejvíce v stavu manželském; nebo stav manželský, laskaví posluchači, není nic jiného než atmosféra, v níž se dešť — slzy mladé paničky s krupobitím a bouřkou — obratného jejího jazýčka střídají.

Jestliže barometr ukazuje na př. na jasnosť nebe a ono prší: tu říkáváme, že barometr lže. Ah! jak mnohému manželi už jeho manželský barometr selhal! Před svadbou, laskaví posluchači, všechny ženské barometry ukazují na jasné, pokojné časy, jak mile jste ale pověsili barometr pod manželskou střechu, tu spadne jeho rafie na bouřku a mračivé počasí a nechce se odtud mermomocí hnouti.

Chcete-li míti řádný barometr, nesmí se do něho žádný vzduch pustit. Na vlas totéž platí i o ženském srdci. Jak mile dostane ženská do srdce jak říkáme „vítr", pak vám začne větřit a řádit, že z toho pro manžela pravý „boras" povstane a manžel se v „mám žel" promění. Tento vítr však, jenž ženskému srdci tak nebezpečen a největší nepřítel manželského blahobytu jest, jest tak zvaný: domácí přítel. Dokud jest jen domácím přítelem, ještě jest neškoden; jak mile se ale stane přítelem manželčina srdce, stává se neodbytným domácím nepřítelem.

Obyčejně vídíváme barometr mezi okny. A kde jsou nejraději ženské? To přijde na okolnosti. Nejsou-li na vizitě a v divadle nebo v plesu, tu je jistě najdete u okna anebo před zrcadlem. U okna posuzují z kritického svého tribunálu okolojdoucí a před zrcadlem sebe. U okna jest jim každý, jehož nepříznivý osud kolem vedl, pode vší kritikou, před zrcadlem však neznají žádné autokritiky a proto jsou i nade vší kritiku vyvýšeny. Ostatně platí toto poslední i o jiných lidech, jež však z bázně, aby mne notně nezkritikovali, jmenovati nebudu.

Čím výše se barometr nese na nějakou horu, tím více rtuť jeho padá. Tento opáčný poměr panuje i u ženského srdce. Čím výše ženská stojí, tím více padá a ní láska. Proto není „vznešeným" našim dámám láska nic jiného, než prostředek k interessantnosti a k salonní mélancholii. Je-li pak dáma ještě výše postavena, jest jí láska prostředkem konvenienční svatby aneb dokonce zajímavou romantickou báchorkou, při níž možno elegantně si zívnouti.

Pokročilá věda přivedla to již tak daleko, že barometrem určuje výšku hor. U ženského srdce jest poměr tento opáčný. Zde se výškou sum, cenou a vzácností darů určuje — láska. Ženská láska, laskaví posluchači, jest zvláště elastická. Tu vám vyvine ženská takou laskavosť, že v horoucím sanícení zvoláte: „Takovou lásku znají jenom andělé!" Zvýšte ale dary a sliby své: a andělská láska postoupí o tolik procent výše, o kolik procent slib a dar postoupil. Ano, láska ženská má tak ohromnou pružnosť, že byste ani indickými zlatými doly možné její výše nedosáhli. —

Znám mnohé lidi, kteří mají barometr, aniž by vlastně věděli, k čemu se potřebuje. Koupili si jej proto, poněvadž ho mají vzácnější páni; mají ho tedy pro parádu. Jaká to shoda se ženským srdcem! I u mnohých našich krásotinek jest každým třetím slovem — srdce, buď samo, buď s epithetem „věrné" srdce. A víte proč? — Pro parádu . . .

Leč vidím již, kterak mnohá tvářinka naší besedy se na mne škaredí. Přes to vše ale neupustím od své zásady. Ano ženské srdce není nic jiného než barometr, avšak barometr který nám mužům na jasné nebe života ukazuje a jejž na stěny svého srdce zavěsiti, naším vroucím přáním bývá . . .

A. K.

42.

Ex libris klevetarum p. Rozvody.

Vzácná, nejmilostivější
a vysoce ctěná Vrchnosti!

Již v loni, když se milostivé Vrchnosti zalíbilo, naši nejponíženější vesnici přítomností svou poctíti, a to sice proto, že milostivá Vrchnosť na cestě do Teplic roznemoci se ráčila — ó kéž nám toho štěstí nebe často popřeje! — nahlídla bystrým zrakem, že to v našem zámečku jako v mučírně vyhlíželo, a poněvadž pan správce opravami nerad se obíral, ráčila mé osobě svou milostivou důvěru dáti a mně opravu zámečku našeho svěřiti, kteroužto práci jsem také, jak následuje vykonal:

1. Zámeček je zas jak nový; slavná Vrchnosť se v něm ani nepozná. Střecha je červeně omalována, stěny jsou bílé tak, že se zámeček dívá nejinak než jako červená růže na bílé stopce na ponížené chalupy a oškubané baráky našich poddaných.

2. U sýpky jsou nyní nové dvéře, ty samy, co za nebožtíka Milost pána — dej mu pán Bůh lehké odpočinutí! — u zahrádky bývaly; zámek jest u nich nový, tak zvaný vexír — tak že nyní mimo mne žádný jiný zloděj do sýpky se nedostane.

3. Šatlava jest vybílena, okna umyta a kolem zdi je zelený rantl. Milostivá Vrchnosť se podiví až do ní přijde; ó kéž by tam již byla, než nám jiní šupanti ji pomažou!

4. Ty skuliny, kudy vrabci a jiní dvounozí škůdcové lezli do sypky na pšenici, jsou tak šikovně zadělány, že tam milostivá Vrchnosť pranic neuvidí!

5. Na zdi u koníren dal jsem namalovati koně — a to od malíře, jenž velmi dobře maluje koně, a také mne velmi dobře trefil.

Chtěl jsem také plot u zahrádky dát umýti; ale že jej pan správce a moje žena v letošní zimě spálili, nemohl jsem to potěšení milostivé Vrchnosti učiniti. Ostatně nemusí se milostivá Vrchnosť pranic báti, že by ze zahrádky něco mohlo být odcizeno; bez mého vědomí ani jedna kapustička se nestratí; vždyť ráčí milostivá Vrchnosť býti přesvědčena, že my s panem správcem jmění vrchnostenské co nejlépe ostříháme, a že s ním hospodaříme, jako by bylo naše.

Konečně nemohu opomenouti, že jeden z oslů, co do zámku vozili vodu, nepochopitelnou nemocí dokonal běh života a že druhý postonává, kteréž nemoci ani náš kovář nechce porozuměti. Já však poslal hned pro syna, jenž dobytku šťastně pomáhá, poněvadž bychom toho osla všickni rádi zdravého viděli a já doufám, že ho, jakmile přijde, nic více boleti nebude.

Já se nejmilostivější Vrchnosti poníženě do milosti poroučím a zůstávám nejpoddanější služebník

Kašpar Hovorka,
vrchnostenský hospodář.

V Odrané Vsi, dne 1. aprile 1831.

43.

O pravdě.

Co jest *pravda*, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, nebudu teprvé vykládati; pravda jest vše, *co není lež*. Obyčejně a nejraději však máme za pravdu jen to, co se nám líbí. V tom smyslu chci také k vám promluviti; ač nevím, jak pochodím se svým čtením proto, že lidé právě *pro pravdu nejvíce se horší*. Ale v této ctěné společnosti jsou tuším sami přátelé pravdy; proto řeknu sám sobě směle: *Jen s pravdou ven!*

Ovšem *vždy* a *všude* není rádno a možno přidržeti se zásady. Jak snadno n. př. může se přihoditi pravdymilovnému člověku, že konečně se mu nedostává pravdy, a on, děj se co děj, musí *lháti*.

Mnozí pro pravdu dostali *zdarma byt v stráni*, jen že nějaký čas nesměli vyjít z kumbálku, jako u př. mnohý žurnalista; jiným bylo zato, že všude bez obalu mluvili pravdu, dáno jméno utrhačů na cti, rýpalů, randálistů a j. v. Kterak asi dařilo se těm, jenž pravdou uvalili na se hněv spanilých dcerušek pramatky naší Evy, o tom raději pomlčím. *Nejsnesitelnějším* osudem těchto pravdomilů jest, že se nemohou oženiti, že ve společnosti, zvláště pak při kafíčku vtip krásného pohlaví na nich se brousí atd.

Člověk na světě nedoví *se mnoho pravdy*; proto zní známé přísloví: Ne vše zlato, co se leskne, *ne vše pravda, co se pleskne.*" Nejméně pravdy dočteme se v německých novinách; co ty jednoho dne o nás napíšou, to naše noviny druhého dne pravidelně musejí vyvraceti.

Aneb se podívejme do *kalendáře*. Páni astronomové tu ovšem velmi určitě předpovídají krupobití, déšť, bouřky, sníh, vítr atd. ale jejich proroctví jest pouhá *lež*. Proto také vzniklo v lidu pořekadlo: „*Kalendář je lhář.*" Kolikráte se nám již stalo, že uvěřivše kalendáři, jenž předpovídal pěkné, stálé počasí, vydali jsme se na cestu aneb jenom na výlet za město, a zmokli jsme pak až na kůži!

Aneb se zeptejme asi čtyřicetileté panny, kolik let jí jest, či lépe: kolikráte slavila své narozeniny, aneb i kolikráte již byla zamilována? Ručím za to tělem i duší, že neuslyšíme *ani za mák pravdy!*

Známé přísloví české dí: „*Pravdu sobě mluvme, dobří spolu buďme!*" — Pravdu mluvit jest ovšem chvalitebná věc; ale možno-li pravdomluvností u každého dobře pochoditi — to jest jiná otázka. Řekněte, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, u př. mladému básníkovi hezky bez obalu do očí, že jeho nejnovější básně nemají ceny, než že by s prospěchem se mohly prodati hokynáři, aby do nich balil sýr: uvidíte, kterak nadějný básník bude se durdit a hněvivě vás odbyde slovy, že jeho básním ani nerozumíte!

Pomyslete si zejmena vy, ctění pánové, že jste někde v domácí společnosti. Někdo deklamuje, jiný hraje na piano, konečně zazpívá domácí dcera s průvodem piana nějakou bolestnou, srdce-i krkolomnou písničku. Matinka, stojící náhodou vedle vás, a napřed již jista jsouc lichotivé odpovědi, táže se vás jak ten zpěv se vám líbí? — *Ramenama pokrčiti nesmíte*, aby přítomní si o vás nemyslili, že zpěvu nerozumíte; *chváliti zpěv nemůžete* proto, že byste měli *lež* na svědomí; zkrátka tedy, ač dosti s obalem povíte, že slečna nepochybně se bude *ještě trochu cvičit*, aby *ve zpěvu se zdokonalila*. A hle! již tím jste urazili matinku, že jste neuznali slečnu dceru za výtečnou zpěvačku. Buďte ubezpečeni, drazí pánové, že milostpaní již nikdy více si nenechá od vás políbit ruku, aneb že vám jiným způsobem dá na jevo svou nemilosť. A proč? Pouze proto, že jste *mluvili pravdu!*

Aneb zeptejte se studenta přišedšího na prázdniny, jaké má vysvědčení? Ukáže-li vám je, a uzříte-li, že pan student jen tak nuzně „prošel", vytýkejte mu, že ta neb ona třída na vysvědčení mohla být lepší, kdyby pan student byl si hleděl

více *knihy* než-li *lásky*, aneb kdyby byl sedal více ve *škole* nežli v *kavárně* a v *hospodě* atd. Uvidíte, spanilé posluchačky a laskaví posluchači, kterak pochodíte s touto trpkou *pravdou*! —

Neslyšel jsem posud o člověku, jenž by sám o sobě byl kdy vyslovil trpkou *pravdu* tak jako nezapomenutelný náš Rubeš. Chtělť jednou zvěděti, jakou proslulé pražské ovocnářky mají zásobu jmen ne právě lichotivých. Vyšel si tedy s několika přátely svými na Ovocný trh, kde jako by nepozorností porazil stolici s ovocem, které ihned na vše strany se rozkutálelo. Ovocnářka vyskočivši postavila se před Rubeše a z očí šlehajíc blesky hněvu a zlosti, odříkávala mu hlasitě celou svou sbírku nejráznějších nadávek. Rubeš maje ruce v kapse, podle zdání s anglickou lhostejností, skutečně však velmi pozorně poslouchal, až ovocnářka utichla a zhluboka si oddychujíc utírala pot řinoucí se jí s čela. Potom však náš humorista pravil: „Chovala jste se statečně, paní Ančrle; ale něco jste mi zapomněla vytknouti, co vlastně s *pravdou* se srovnává — *že totiž jsem šilhav*. Tu přijměte dvacetník, a seberte si rozházené ovoce.“ —

Ale jako *pravda* sama sebou je trpká, mohlo by také *čtení o pravdě* způsobiti mně všeliké trpkosti, čemuž abych se vyhnul, zavru raději knihu a půjdu odkud jsem přišel.

F. A. H.

44.

O houbách.

„Houby do hub!“ řekne snad nevrle mnohý a mnohá z laskavých posluchačů a spanilých posluchaček; já však zase pravím: „houby do hub a hubinek, které by takto nerozvážně mluvily!“ Já alespoň mám o houbách prajíný náhled, a pravím směle, že by život bez hub nebyl ani k vydržení! Smějete se? Inu arci, každý nemá rád houby, zvláště ne *houbovou polívku*; ale já přece tvrdím, že by život bez hub nebyl ani k vydržení! Jsou-li však houby tak důležity, že by život byl bez nich prasmutný, tož mi snad bude dovoleno, abych trochu o nich pohovořil.

Přede vším připomínám, že i nejslavnější mužové všech věkův, jako třeba Homér, Sokrates, Leibnitz, Komenský a j. byli velikými ctitely těchto jinak nemotorných rostlin, neboť i oni, jako my všichni, již před svým narozením *hledali po lesích houby*; vedle nich byli po všecky věky největšími *hubaři* advokáti a Sibylly na Ovocném a Zeleném trhu. Majíť pak houby i samy velikou toužebnosť po vědách, obzvláště mathematických; proto je vídáme, kterak z tabulí ve školách všecky, zvláště pak počtářské moudrosti rychleji v sebe pojímají, nežli nejzaťranější mathematik. Z toho vysvětlíme si, proč mnohý student, stoje u tabule a s místa nemoha, houbu nebohou všelijak mačká a prsty rozdírá chtěje z ní ovšem něco mathematické moudrosti pro sebe a pro pana profesora vytlačiti. Jsouť pak houby co do *osvěty* i jinak velmi *chytlavy*, čehož důkazem je tak zvaná z módy vyšedší *hubka*, anať jiskry chytajíc, dlouhou dobu k osvětlování nočních temnot, seč byla, napomáhala.

V politickém ohledu jsou houby komunistické, poněvadž *cisopasci*, a v manželství svém dbají ještě méně než ostatní rostliny o konkordát, jsouce vesměs *tajnosnubkyně*.

Říká se, že ne původem mlsnosti jazyka, ale za příčinou nemotornosti a pitomosti žaludku lidského dostaly se houby také do kuchyně ano i do lékáren. Nemohu ovšem ujistiti ze zkušenosti, že alespoň panské žaludky, pro něž prý extra stvořeny jsou lanýže, nejsou pitomé; ale tolik soudím, že jsou z hub také *kuřátka* a *holoubci*, nemluvě ani o ryzcích, hříbech a smržích, mnohem honetnější lahůdky nežli na př. plže, žáby, ústřice a podobná čeleď, při jejímž pouhém jméně žaludek tak se vrtí, jako želva před bouřkou. — Že však houby také do lékáren se dostaly, tomu ovšem i sám se divím, a chválím velmi obyvatele Alp, kteří nejléčivější houbou, totiž plícníkem, krmí — vepřový dobytek. V jednom případě jenom jsou houby, jak mi řekl zkušený doktor, výbornou medicinou, a sice — při bolení zubů; nejzuřivější zub, jakož sám mohu dosvědčiti; ihned přestane bolet, jakmile nakouříš ho — sušeným *houbovým květem*, anebo třeba jen *houbovým lístím*. Ale arci tato medicina se dostane jen v Praze „u města Paříže“, a to ještě jenom prvního aprile, když na všech věžích pražských *zároveň* bije dvanáctá hodina.

Ze všech rostlin jediné houby nemilují světla (ač nejsou všecky *černé*), nýbrž libují si nejvíce v temném stínu a šeru: tuto vlastnosť mají i ony malé houby čili hubičky, o nichž jsme zprvu pověděli, že by život bez nich nebyl k vydržení.

V zahrádkách květinných houby nenalezneš; tento nevděk lidský má pro houby tu dobrou stránku, že jmen jejich nezneužívá, jako jmen některých květin na odiv se vystavujících, co nadávek, neboť nemají-li houby mezi sebou žádných růží a fialek, tož nemají také — tulipánů.

Jako zahradníci, tak jsou k houbám nevděčni také básníci: opěvujíť oni mnohdy dosti ničemné věci, jado na př. Anakreón, kterýž báseň složil na *cvrčka*, ale o houbách není v písních ani slechu, leč že někdy jako na výstrahu řeč bývá o *muchomůrkách*.

Nejzajímavějším druhem hub jsou dle mého skrovného náhledu ne snad „žabí vlasy“ nebo „kvasnice“, nebo „lišky“ a podobné, nýbrž — *špičky*, a to sice pro svůj zvláštní původ, jímžto namnoze se liší ode všech hub ostatních. Neboť kdo by nevěděl, že všechny ostatní houby rostou jen na plesnivinách? Špičky však nerostou jen ve vlhké půdě v stínu, nýbrž vznikají také — *v mozku ctitelův korbele* a vinných pohárův, a pak říká se jim přezdívkou také „opičky“, neb dle okolnosti také „opice“. Kamčadalové a Samojedi, nemajíce ani piva ani vína, připravují si takovéto „špičky“ z muchomůrek, ale tyto nejsou prý tak lákavé, jako ony vinné a z piva. V civilisované Evropě má tento druh hub velmi mnoho ctitelů, a největší jich milovníci jsou kulturní buršové a vůbec všichni, jichžto heslem jest hymnus: „Nepůjdeme domů až ráno atd.“

Ještě jeden druh „špiček“ vzniká *v mozku*, a sice bez pomoci tekutin daněmi stížených zrovna z mozku, jsouce takto podobného původu jako bohyně Athena, která povstala z hlavy Jovišovy. Těmto špičkám říká se, jsou-li jinak dosti *povedené*, „hloupé vtipy“, nejsou-li povedené „dřevěné vtipy“. Dřevěné vtipy smějí růst a roztahovat se volně, hloupé vtipy však, zvláště smíchají-li se s politikou, dávají se obyčejně i se svým stvořitelem do *sávorek*, o čemž důkladnější zprávy podati mohou nejlépe redaktoři všelikých novin humoristických. *Hubce* podobají se tyto špičky tím, že hubkou *zapalujeme*, špičkami však dopalujeme. —

Konečně vznikají *špičky* tak, jako ona nejkrásnější bohyně starých Řeků, *z mořské pěny*, a jsou snad právě proto ideálem zvláště malých studentů, ač tento ideál se nesrovnává s oným paragrafem disciplinárního zákona, kterýmž *kouření* studentům vůbec se zapovídá.

Ku konci dovolím si připojiti ještě kratičkou pohádku: Kdysi vyprávěl výmluvný bůh Merkur stookému a bdivému Argusovi o něčem *z botaniky*, tuším o vzniku rákosu, což se zdálo býti tomuto hlídačovi tak zdlouhavým, že jedno oko po druhém zavíral, až konečně všech sto očí zavřel a usnul. Jaká to útěcha pro mne, jenž nechlubím se býti tak výmluvným jako Merkur, jestliže také očka spanilomyslných posluchaček a laskavých posluchačů při botanickém čtení mém o houbách z dlouhé chvíle již počínají se zavírati. Tím neřekl jsem nic nesalonního a připomínám jen ještě dívkám, aby si pamatovaly na rozloučenou, že některé také z těch malých „hub“ jsou jedovaté.

Z pozůstalých spisů *L. F. Sasky.*

45.
Čtení o pivě.

Improvisace na diktovaná od údů společnosti slova:

Pyksla. Osel. Blesk. Kamna. Divadlo. Flamendr. Klobouk. Růže. Lev. Mlejn. Ovce. Vlásenkář. Obležení. Kolovrátek. Zámek. Volba. Hůl.

Krásný jest pohled na šňupáka, když laskavým okem na svou milovanou *pyksla* pohlíží, ji hladí, klepne a z plného se těšícímu nosu šňupce dopřeje; a však, krásnější pohled bývá na pijáka, když ze sklenice chmelovinou naplněné pot setře, ji do výšky zvedne, na brunatnosti barvy milého nápoje oko pase, a pak dlouhým douškem žíznivou útrobu potěší.

Krásný jest pohled na ubohého *osla*, když se mu na místě bídného bodláčí chutnější potravy dostane, a on lahůdku takovou, potěšením ušima stříhaje, pohodlně požívá; avšak krásnější jest pohled na žíznivého pivoznalce, když se nová nádoba pořádně vyleželého piva načne, které při prvním napití co *blesk* do všech jeho údů vjede. A což mám říci o pohledu na celý spolek mokrých bratříčků, kteří v zimě, když se venku chumelí, ve vytopené jizbě vůkol teplých *kamen* sedí? Není-liž to *divadlo* nad míru utěšené a krásné? Dobré a chutné pivo i *flamendrovi* jakési vážnosti dodává, a kdyby se i tak ochmelil, že by svou nerozlučitelnou čepici za *klobouk* měl, a kdyby se mu i tváře a nos co rudé *růže* zarděly, on si předce hrdě vykračuje co *lev*, a jako tento, králem se býti mně, vším, co vůkol něho jest, pohrdá.

Ano, pivo jest podivný nápoj. Jeden, sotva že se ho trochu napil, jazyk rozváže, a neunavně hovořit počne, jakoby *mlýn* na prázdno pustil; druhý, ačkoli jindy výmluvný, po několika sklenicích piva stane se zcela tichou *ovcí*, zadumá se a mlčí. Jiný zas nemůže posedět, točí se a poskakuje jako *vlásenkář*, když někomu vlasy pálí.

Navzdor všelijakým účinkům nedá se však nikdo odstrašit, a pak-li se kde obzvláště chutné a pitelné pivo vyskytne, povstane takřka *obležení* takových místností. Týž hostinský pak nepotřebuje ohlašovat žádné koncerty a harmonie, v kterých se známé kusy jako *v kolovrátcích* písničky, přetřepávají; k němu se i bez hudby valný počet hostí hrne, ano znalcové tam putují jakoby do zakleného *zámku*, kde skvostné poklady se nalézají.

Producent čili vyrábitel znamenitého piva by jistě v každé *volbě* zvítězil, ani by mu jeho konsumenti všechny hlasy dali, kdežto naproti tomu každý sládek, který z mrzké zištnosti místo piva škodlivou míchaninu vaří, zasluhuje, aby se mu místo očekávaného výdělku dostalo žebrácké *hole*, by musel od domu k domu chodit a *syčet* — zrovna jako i já nyní jdu, poněvadž pozoruji, že i slavná společnost na důkaz nespokojenosti své se mnou — *syčeti* se chystá.

Fr. Hajniš.

46.
Postní rozjímání na hrobě nebožtíka Masopusta.

„*De mortius nil nisi bene*“ jest latinské přísloví, které až posud o dobročinnosti římského národu krásné svědectví dává. Bylť to věru šlechetný národ ten římský národ, a tato šlechetnosť jeho vysvítá i z toho, že nám Čechům v žádném ohledu nepřekážel, do našich záležitostí nemíchal a do „augsburkských všeobecných novin“ žádné choulostivé články o nás nezasílal. Za to nás ale žádný z nevděčnosti viniti nemůže; nebo my jakožto vděční potomkové Římanů jejich mrtvé řeči se vyučujeme a při tom často, abychom svou vděčnosť ještě zřejměji na jevo dali, vlastní řeč zanedbáváme; my se hned v dětinství učíme a víme, že má *ala* v druhém pádu *alae*; co by *ale* v nynějším *pádu* naší vlasti prospělo, o tom často věděti nechceme; my se učíme a víme, že za času vojny v Římě *husí štěbetání* Manlia probudilo a římský *kapitol* od zkázy zachránilo; o tom však věděti nechceme, že za nynějších časů pouhé *štěbetání* bez činu žádného *neprobudí*, a že mnohému notný *kapitál* je milejší, nežli římský *kapitol*, na jehožto osvobození dobro vlasti spočívalo.

Za to jsme však vděční potomkové Římanů, o kterých jsem na začátku řekl: „De mortuis nil nisi bene“. Toto přísloví však i nyní ve všelijakých národech vřelých ctitelů nalezá; my ku př. nepotřebujeme pro příklad tak daleko putovat; nebo jakou radostí by sousední národ Teutonů zaplesal, kdyby o nás Slovanech mohl říci: „*De mortuis*“, jak by o nás buďto nemluvili „*nil*“ a nebo jenom „*nisi bene*“. A však toho *bene* se jim nedostane.

U nás to přísloví by asi takto znělo: „*Mrtvého snadno pomlouvat, poněvadž nemůže odmlouvat*“. My však se o to nestaráme, co se o mrtvém mluví my máme se živými dost co dělat; my musíme *živým*, kteří nás *pomlouvají*, stále *odmlouvat*, a když umřeme, nezbývá nám času na to myslit, co se o nás mluví. Našinec již za času svého živobytí se o to postará, aby po smrti žádný příležitosť neměl o něm něco mluvit, co by našinci škodit mohlo: neb buď docela nic nevyrovná, co by za řeč stálo; anebo již za živobytí si takovou nesmrtelnosť vypíše, že mu ji po smrti ani nejlepší přítel odejmouti nemůže — nejlepší přítel pravím, poněvadž právě přítel, příteli nesmrtelnosti nepřeje, dílem proto, že přesvědčen jest, že nesmrtelný přítel buď ničeho nezanechá, a kdyby zanechal, že po někom, kdo neumře, dědit nemůže. Je to s tou nesmrtelností věru podivná věc; někteří se dají za živobytí *na kámen* vyrýt, aby se na ně nezapomělo, až přijdou pod ká-

men; jiní zase, jež by vyrytí zasloužili, nemají za živobytí ani *kamenu*, kam by svou hlavu položili, a po smrti teprvé potomci se o to hádají, mají-li jim *kámen* postaviti. Mnohému se toho arci již i za živobytí dostane, že mu soukmenovci postaví kámen — ale do *cesty*, aby přes něj upadnouti mohl. A pak věru jest k politování, že člověku se teprvé potom té nesmrtelnosti dostane, když se ní žádnému pochlubit nemůže; jak by to ku př. krásné bylo, kdyby ještě za živa takový nesmrtelnik k svému příznivci přišel a asi takto řekl: „Já jsem ten neb onen *nesmrtelný* a nacházím se právě ve smrtelných úzkostech, jakým způsobem v budoucím čtvrtletí pozemskou *činži* zaplatím! račte být laskav a vysvoboďte *nesmrtelného ze smrtelných* rozpaků.“ Jakou by tu příznivci neb mecenášové krásnou příležitosť měli něco učiniti, o čem nyní jenom mluví.

A jak snadno člověk třeba i nesmrtelný do všelijakých takových rozpaků se dostati může, dokazuje nám nebožtík Masopust, který dne 21. února slavného pohřbu se dočkal a za svého živobytí všelijaké rozpaky a kousky natropil. Je to věru podivný tvor ten náš *masopust*; každý rok na svém předchůdci vidí, že to čerstvé a rozkvašené živobytí náhlou smrt působí, a přece se nepolepší; pak v celém tvorstvu pozorujeme z jedné třídy k druhé nějaký přechod, ku př. mezi zvířaty a člověkem stojí *opice* co přechodný tvor, poněvadž opice mnoho lidských vlastností do sebe má, tak že i mezi lidstvem opice nacházíme; mezi člověkem a smrtí stojí nemoc doktor jako přechod; z masopustu k postu však žádný přechod nevidíme; v největším rozjitření, v nejlepším zdraví se přiblíží masopustní úterek, a hle! když se nejkrásnější veselosť vyvine, uhodí dvanáctá hodina, masopust padne do hrobu, maso mu odpadne a ostane holý půst, který počíná s popeleční neb škaredou středou. Jaký to nepříznivý skok, a kdo jest medle toho vinen? *Kalendář*? V tomto pádu jest kalendář nejznamenitější doktor na světě, neb on již dlouhý čas napřed na *minutu* určí masopustu poslední *hodinku* a nezmejlí se ani o *minutu*. — *Masopust* vlastně jmeno dostal od toho, že se v tento čas všemu *masu* uzda *pusti*. *Turci* prý náš masopust následujícím způsobem popisují: Masopust je onen čas, v kterém se každý křesťan trochu zblázní. To věru jen *Turek* říci může, který ještě několik set let pozadu je a kterému všeliké vyšší vzdělání schází. Já jsem přesvědčen, až Turci budou mít více časopisů, až dostanou národní školy a až budou smět pít víno, že také dostanou *masopust*. U nás masopust je nevyhnutelná věc; *nebo* kdyby nebylo masopustu, nebylo by daremných vydání, kdyby nebylo daremných vydání, mohli bychom dělat kapitály; kdybychom dělali kapitály, stali by se z nás bohatí lidé; kdyby však se z nás stali bohatí lidé, *snad* bychom nechtěli pracovat a tak dále; my ale *snad* chceme pracovat a tak dále, *ergo* proto také musí být *masopust*.

A konečně *Turkům* je snadno, bez masopustu živobytí trávit, oni si ne jednu ale několik paní dle libosti koupí a těch několik paniček dle libosti zavrou, tyto pak zavřené paničky se za šťastné pokládají, když se jen svému manželi a pánu líbí; u nás je to všechno naopak: my své paničky nezavíráme, naše paničky se pokládají často za šťastny, když se mimo manžela a pána ještě jinému líbí; my nemáme žádných veřejných trhů, kde se paní prodávají, proto jsme vynašli masopust a bály; *svobodný* člověk musí do bálu, aby si paní vyhlídl, ačkoliv i u nás to v módu přichází, že si mnohá panička muže koupí; *ženatý* člověk musí do bálu, aby mu jiní tam říci mohli, jak šťastným ho panička učinila: *matka* musí do bálu, aby tam na dceru *nedávala* pozor. Jen *otec*, ten nemusí do bálu; *otec* je šťastný člověk, *otec* zaplatí šaty, hedvábí, pentle, rukavičky, střevíce, vůz atd. atd., a pak se může pokojně položit do postele a vyspat. — Tato všechna a vzájemná musitelnosť povstala však také z toho, že je naše planeta lidstvem přeplněna, nebo dokud méně lidu bylo, nebyla potřeba dávat bály; mladík poznal dívku při slunečném světle a svatby se bez výminky celý rok slavily; nyní mladík dívku a dívka mladíka pozná při zářícím světle bálových lustrů, kde se jeden druhému v nejkrásnějším světle objeví, a hned v masopustě se svadba slaví, poněvadž by se obávati bylo, aby jedna neb druhá strana po postě jinak se nerozmyslila. Masopust však ale i o to se stará, aby přeplnění lidstva ještě nevzrůstalo, neb on každoročně několik obětí požádá a působí, že mnohý neb mnohá čerstvěji ku svému cíli dospěje. Že veliké přeplnění lidstva panuje, nikdo snad mi odpírati nebude, a kdyby se to stalo, snadno bych ne jeden ale i více důkazů vynašel; na příklad jen jeden. — Když se v nějakém hostinci výborné pivo a dobré jídlo vyskytne, hned jest tam taková záplava lidí, že pro samé přeplnění ani místa není, kam by se člověk posadil. A však proti tomuto důkazu by se mi namítnouti mohlo, že zase v oněch hostincích, kde se špatné pivo vyskytne a ve špatnosti urputně setrvá, tak mnoho prázdného místa bývá, že by tam při dobrém pivě velmi mnoho hostů sedět mohlo, kteří tam nyní nesedí. Proti této námitce arci nic jiného podotknouti nemohu, než že takový hospodský *sám* sedět ostane. Toto *sedět ostání* jest prý velmi mrzutá věc, a kdybych právě na začátku tohoto čtení byl neřekl: „*De mortuis nil nisi bene*“, tedy bych proti nebožtíku Masopustu ještě strany toho sedět ostání ledacos na vroubku měl. Já bych mu ještě vytýkati mohl, že zase letos mnohého a mnohou *sedět* nechal; já bych mu říci mohl, že nám drahotu způsobil; já mu ale nic nevytknu a neřeknu, abych si jeho následovníka pro budoucí rok napřed nerozhněval, který by mne snadno zase sedět nechal. A pak známo jest, že se letošní masopust s nejkrásnějším úmyslem k nám přiblížil a že krásnému pohlaví i tam cestu proklestil, kam mu po celý rok vstoupiti nebylo dovoleno. Pročež nezanevírejme na nebožtíka, který nám tak mnoho radosti působil, a já žádnému za zlé pokládati nebudu, kdo na hrobě nebožtíka Masopusta slzičky sladké upomínky vycedí, byť pak tuto slzičku *umořil* nebo *unořil*. Já však jakožto na důkaz, že jsem věrným ctitelem zesnulého nebožtíka byl, tuto mu ještě kladu na hrob nevydanou polku a následující hrobní nápis:

Zde, kde vůkol mrtvý vane šust,
zde, čtenáři! bolesť mimo sebe pusť,
nebo v tomto tmavém hrobě just,
leží zakopaný masopust.

H—š.

47.

Kolik zvířat je zapotřebí, než se člověk mužský dokonalým stane švihákem.

Za onoho času byl stvořen člověk tak jak ho Pán Bůh stvořil, to jest: beze všech šatů; byltě pak člověk tento mužského pohlaví. Aby však etymologové pozdějších věků říci nemohli, že se v ráji

gramatice nerozumělo, v které se o trojím pohlaví jedná, vyňal Stvořitel prvnímu mužskému z ňader žebru a stvořil z ní člověka ženského pohlaví. Mužskému bylo jméno dáno: Adam, z čehož mnozí odvozovati chtějí, že se v ráji nejdříve česky mluvilo, poněvadž Stvořitel prvního člověka následovně oslovil: *„A dám tobě* pomocnici.“ Ženská jmenovala se *Eva*. Třetí, čili neobojí pohlaví, se teprvé později vyskytlo; kdy však to bylo, určiti mi nelze, poněvadž tenkrát ještě žádné matriky zavedeny nebyly. Že Adam *z hlíny*, Eva pak *ze žebry* povstala, toho máme ještě nyní skvělý důkaz; neb když žena něco dosáhnouti chce, na muži tak dlouho o to *žebrá*, až on *svou žebru* vyslyší a na její prosby jako *hlína* změkne.

Prvního času byli Adam a Eva živi jako v ráji; nestarali se o nic, a co vůkol sebe viděli, náleželo jim. Nejhlavnější však výhoda byla, že žádných šatů nepotřebovali a předce každodenně něco nového na sobě měli.

Jak muž tak žena nosili totiž fíkové *listy*, z čehož by se uzavříti dalo, že *časopisectví* již v ráji svůj původ vzalo, ano tu každodenně nových *listů* vycházelo. Toto rajské živobytí trvalo tak dlouho, až se z ráje vystěhovat musili. Když se první rodičové z ráje dostali; tu se musili *ohlížet*, jak by si k pořádnějším šatům pomohli, a hle, počali *nahlížet* jak moudře se *stalo*, že se člověk pánem všech zvířat *stal*; neb zvířata nám vlastně šatstvo poskytují, a věru bolestně mě to vždy dojme, když se člověk ku zvířeti, jej šatícímu, nevděčně chová

Že však a jaká zvířata nás, to jest vlastně mužské pokolení, šatí, o tom promluviti hodlám, a jen pro tu příčinu jsem od stvoření světa začal, abych dokázal, že každá řeč začátek míti musí; i měl jsem k takovému začátku následující důvody. Kdyby svět nebyl stvořen, nebyl by přišel člověk na svět, a kdo nepřijde na svět, nepotřebuje šaty; kdyby nikomu šatů zapotřebí nebylo, nemohl bych i já dnešní čtení přednášet, an bych bezpochyby i já stvořen nebyl. Já doufám, že tyto důvody můj od stvoření světa *započatý začátek* ospravedlní. I není toto *počínání* bez příkladů: vímť z vlastní zkušenosti o lidech, kteří v každém vypravování, jak se říká, od stvoření světa *začínají a samým začínáním* ani *ku konci* se dostati nemohou, čehož se u mě obávati není, neboť já jsem přesvědčen, že při mnohém čtení nejkrásnější bývá konec. Abych tedy konce dříve dosáhnouti mohl, prosím o dovolení, abych nyní od stvoření světa několik tisíc let přeskočiti směl, následkem čehož se tam octnu, kde vlastně — nyní začínám.

Zvířata jsou tedy ona stvoření, která nám šatstvo poskytují. Jaká zvířátka *slabému*, aneb — jak pánové světa někdy mu přezdívají — *krásnému* pohlaví těch trochu šatů poskytují, o tom pojednávat ponechávám jednomu z těchto krásných stvoření.

Já se nyní obmezuji na šat mužského, t. silného pohlaví, a dokládám, že jsem se z pouhé lásky k tomuto bádání odhodlal.

Začněme tedy od pozemí, s obuví. Aby mužové nahotu nohy přikryli, potřebují boty. Jaké medle zvíře musí své šaty svléknout, aby se bota na svět dostala? Rád bych toto zvíře pojmenoval, kdyby jen krásnějšího jmena mělo a já zároveň se neobával, že mi někdo nedůstatek æsthetické šetrnosti vyčte; z ohledu na takové námitky beru tedy útočiště k opsání a doufám, že se mi podaří míněné zvířátko naznačiti. Jest to ono nemluvňátko, které nám *telecí pečení* poskytuje; když ve svém dětinství padne, dává svršek boty; aby se však i pořádného zpodku docílilo, musí toto nemluvňátko dříve zletilosti dosáhnouti a k oné třídě zvířat náležet, která nam *hovězí maso* poskytuje.

Jaká to často nevděčnosť člověka mužského pohlaví, který při obon- a zouvání bot na ony dva tvory ani nepomyslí, jimž předce za svoji obuv děkuje! —

Co se dalšího obleku dotýče, jakož jsou spodky, kabát, svrchník, plášť, vesta atd., z většího dílu vše pozůstává aneb původ vzalo z vlny; a kdo nám medle dává vlnu? *Tichá ovce*, obraz trpělivosti a neodmlouvajícího snášení. S tímto ubohým tvorem věru přeukrutně zacházíme. Aby nám ovce užitečnou byla, ostříháme ji do hola z teplého obleku; aby tento námi jí vzatý oblek nepoznala, obarvíme a spracujeme jej. K politování věru, že tímto spracováním a obarvením vlny začasté i krásné vlastnosti, jakých ovci přičítáme, zmizí tak, že často onen, který lépe barvený kabát nosí, dokonce zapomíná, že pochází z jednoho stáda, v kterém se ohled nebeře na zevnitřek kabátu, alebrž na srdce, které pod kabátem bije. Podivné jest i to zřízení, že právě ona třída lidu, jež se vychováváním a živením ovcí zabývá, nejméně sukna na svém těle nosí.

Po smrti, ovce svoji kůži na rukavičky věnuje. Rukavičky jsou vynález novějších časů, neb dokud ještě tak málo lidí bylo, že každý pracovat musel, byly by rukavičky jenom překážkou pracovitosti, když však se člověčenstvo rozmnožovati a nová třída zahálečů nastávati počala, povstaly také rukavičky, neboť není třeba důkazů, že jen onen rukavičky potřebovat může, kdo nemá co dělat, a že v rukavičkách žádnou užitečnou práci konati nelze, leda bychom šlapání dlažby, tančení a návštěvy k užitečným zaměstnání připočísti chtěli. Když se takoví dva rukavičkami ozbrojení zaháleči potkají a ruce si podají, nepomyslí zajisté na to, že místo ruky jeden druhému často jen *kůži tétéž ovce* tiskne.

Hlava mužů přikrývá se kloboukem, a sice buď hedbávným, aneb tak zvaným kastorovým. O zvířátku, které nám hedbáví poskytuje, nebudu zde mluvit, poněvadž jest mi tuze malé a já bych trochu do přírodopisu zablouditi musil, což se mi do nynějšího pojednání nehodí. Kastorový klobouk, aneb alespoň klobouk, který se kastorovým býti domýšlí, pochází vlastně ze zajíce, bojácného obyvatele našich lesů. Mnohý, dokud čepici nosil, byl tichý a mírný jako zajíc; jakmile mu vzdělanosť *do hlavy* a klobouk se zaječí srstí *na hlavu* vstoupí, hned si počíná, jakoby z lesa přišel, jen že mu mírnosť a tichosť zajícova schází. Mnohý, kdyby klobouk nenosil, sám by nevěděl že *hlavu* má. Jiného *hlava* opět právem klobouku se podobá, který zevnitř kulatý a uvnitř prázdný je. — Až potud jsme viděli a se přesvědčili, že si švihák k poskytování svého oděvu samá *bojacná a přihlouplá* zvířata vyvolil, a v tom pozůstává právě lidská *chytrosť*; neb *chytré* zvíře by sotva tak *hloupé* bylo, aby se člověku pro nic za nic na šaty obětovalo.

Aby člověk mužský dokonalým švihákem byl a šaty potud jmenované v *čistotě* držeti mohl, jest mu zvířete zapotřebí, které nám obrazem *nečistoty* jest. Jeť to zvíře, kterému žaludy za potravu slouží, které nám *vepřovou pečeni* skýtá. Z jeho tvrdých vlasů se nástroje k čištění šatů, obuvi a zubů tvoří a obzvláštní významnosť tu do sebe má, že zvíře, jehožto se co nečistého tvora *štítíme*, nám svými *štětinami sa štít* proti *nečistotě* slouží. Z příkladů těchto vysvítá, že mužský švihák svou obleknutou slávu několika zvířátkům co děkovati má.

Kdybychom mimo šaty ještě všelijaké jiné potřeby a rozdíly člověka, jako ku př. potravu a stavy pozorovali, nabyli bychom ještě skvělejšího přesvědčení o užitku a prospěchu všelijakých jiných zvířat.

Vezměme ku př. ubohého osla, který opovržení, jakého se mu v plné míře dostává, dokonce nezazsluhuje a nám též užitečným jest. Chuděra osel je věru k politování, že se ho žádný přírodozpytec neujme a křivdu, která se mu děje, neobjeví. Abych tuto mezeru v naší literatuře poněkud vyplnil, zanáším se nyní právě sepsáním životopisu osla. Já si myslím takto: Psal již lecjaký *osel svůj* životopis, proč bych já nepsal životopis *osla?* A hle, tak povstalo moje dílo, z kterého si dovoluji malou částečku k laskavému posouzení přednésti.

Pokolení oslů jest jedno z nejstarších a nejvyhlášenějších pokolení; jeho údové jsou po celém světě rozšířeni a daří se v každém podnebí. Jistý přírodozpytec sice tvrdil, že oslové nejsou žádné původní plemeno a že osel vlastně jest nepodařený potomek koně. Tento mylný nákled ale již znamenitý učenec Buffon vyvrátil, řka: „Osel není nic jiného, než osel, a má tak slavný rodokmen a tak znamenité předky jako kůň."

I u nás v Čechách, jakožto v úrodné zemi, nalezáme hojnosť oslů: Máme oslů dvé druhu, a sice; ordinarní aneb sprostý druh se jmenuje „*Vosel*", a ten fajnovější aneb výše postavený jest „*Osel*". V obyčejné konversaci se říká tomu sprostému: „*Voni jsou vosel!*" a tomu druhému: „*Vy jste osel.*" Rozbíraje etymologickým spůsobem tento rozdíl, nevyzískal jsem pražádný jiný důvod pro ten přívěšek „*v*", než ten, že, když Čech někoho tímto titulem poctíti chce, název ten tím „*v*" zaobalit čili osladit se snaží. Význam *vosel* se nikterak vykořenit nedá. Vosel u nás již obdržel měšťanské právo, a může tedy být leckams volen.

Osel jest mi nejkrásnějším obrazem upřímnosti, neb on jiný hlas nevydává, nežli: „Já, já!" jakoby říci chtěl: „Já jsem osel, a honosím se tím, aniž toho zapírám."

Známť já mnoho oslů, kteří se k tomu nijak znáti nechtí, ba docela něco jiného o sobě myslí.

A co se té hlouposti týče, která se oslovi tak tvrdošijně přičítá, jen to podotýkám, že z jeho kůže se dělá pergamen a že se dříve doktorům diplomy na pergamené dávaly, Jak tedy může osel být hloupým, když se na jeho kůži vysvědčení moudrosti dávají? Bylčby to pravý nesmysl!

Osel jest nám vzorem skromnosti, on se spokojí s bodláčím; dále jest vzorem trpělivosti: a hle, tato poslední krásná ctnosť mě upomíná, abych i já trpělivosti laskavých posluchačů a spanilých posluchaček šetřil a čtení svoje ukončil, an bych se jinak se svojí slávou snadno mohl octnouti tam, kde jsem nyní se svým čtením, to jest — *v koncích.*

Frant. Hajniš.

Deklamace pro útlou mládež.

1.

Anděl strážce.

Pojďte dítky k dědečkovi,
dědeček vám něco poví:
že jste si dnes hezky hrály
a maminku nehněvaly,
dá vám za to jablíčka;
tatínek až přijde domů,
přidá také něco k tomu.
Moje tichá Anička,
ta dostane velkou loutku,
aby s ní si hrála v koutku:
Karlovi dá koníčka,
a ty, malý Jaroslávku,
tvrdohlavý mazlíčku,
že jsi také hoden chvály —
ty dostaneš šavličku.
Ale na tom není dosti;
pěkný příběh z minulosti
poví vám teď dědeček:
Jak byl jeden chlapeček,
a jak strážný andělíček —
vždyť ho znáte z modlitbiček —
chránil toho chlapečka;
poslouchejte dědečka!
Tak byl jeden domek malý,
a v tom domku zůstávali
tatínek a maminka.
Jejich radosť jedinká
byly poslušné tři dítky,
zdravé, pěkné jako kvítky:
nejstarší z nich, Anička,
rusovlasá holčička,
uměla už číst a psáti,
také trochu počítati.
Po ní starší hošíček
jmenoval se Karlíček,
a byl mrštný bělohlávek;
ten jak někde křídu vzal,
ptáky panáky a stromy,
koně, krávy, ovce, domy
na tabulce maloval;
také hezky tancoval;
Nejmladší pak Jaroslávek,
tříletý as klučina,
ten byl teprv ferina;
všickni kluci se ho báli,
zdaleka již utíkali,
jeden sem a druhý tam,
když on začal: „Já ti dám!“
Bylť on ku podivu smělý
a měl oči jako střely,
také Karlík se ho bál;
ostatně však poslouchal,
protože mu milá matka
často domlouvala; zkrátka:
hodný byl, když — neplakal.
A tak poslouchejte dále;
tyto dítky k boží chvále
večer i když ráno vstaly
nábožně se modlívaly,
nejen Otčenáš a Zdrávas,
ale také pěkně nahlas:
„Anděli boží, strážce můj,
rač vždycky být ochrance můj!“
I ten Jaroslávek malý,
aby se mu nevysmáli,
křížek jaksi šmodrchal,
a též modliti se jal:
„Andelícku, andelícku — —“
neuměl však modlitbičku,
muselať mu matička
napovídat slovíčka.
Za to, že tak hodné byly,
každému se zalíbily,
kdo ty dobré dítky znal;
Pán Bůh nebeský jim přál,
čeho zapotřebí měly,
aby nouzi netrpěly.
Svatý Mikuláš když chodil,
naložil jim hojný podíl
oříšků a jablíček;
a když štědrý večer přišel,
ach to každý z nich rád slyšel!
Na zeleném stromečku
bylo mnoho dárečků:
hračky, knížky, cukrlátka
od malého Jezulátka.
To byl pěkný počinek!
Dítky se vám třepetaly,
s nimi pak se radovali
maminka i tatínek.
To vás těší, jen se smějte —
a teď zase poslouchejte:
Dřevěný ten domek stál
nedaleko nad potokem,
obrácený k němu bokem;
ves, ta byla trochu dál.
V tomto skrovném příbytečku:
měli málo nábytečku:
hned u dveří police,
dále stůl a stolice,
také menší stolička
pro malého hošíčka.
Obraz na skle malovaný
visel na stěně a kříž;
na okně byl v kleci cíž;

jedna postel s jedné strany,
druhá s druhé — postýlka
malinkého motýlka,
rozmilého Jaroslávka,
stála v levo na boku
při té stěně k potoku.
Před chaloupkou byla lávka,
byl tam také dvoreček;
tu se milý páreček,
oba hoši honívali,
jako Turci jezdívali
kolem plotu na holi;
Anička by ráda byla
trochu s nima skotačila,
musela však do školy.
Ale v spolku dvou těch dětí
býval přece ještě třetí —
byl to Bosák velký pes;
jak jen Jaroslávek hles,
hned se přihnal s velkou chutí,
aby viděl, co se kutí,
aby s nima sdílel ples:
všickni tři se měli rádi,
byli dobří kamarádi.
Starý, černý macíček —
říkali mu Nácíček —
sedávaje na pažení,
míval z toho vyražení,
jak si hoši se psem hráli,
skákali a laškovali;
rádby si byl také hrál,
ale toho psa se bál.
Bosák, když měl prázdnou chvilku,
zalezl si pod postýlku,
a tam v koutku pěkně spal;
poslouchejte jenom dál:
A tak jednou po neděli,
když si trochu poseděli
večer hezky za chládečku
před chaloupkou na dvorečku,
tatínek a maminka,
s nima malá rodinka —
bylo to letního času,
když husička škodí klasu —
padla k spaní hodinka.
Dítky se hned odstrojily,
k Pánu Bohu pomodlily,
odříkaly modlitbičku
k svému strážci andělíčku,
pak šli na svá lůžka spat;
maminka je uložila,
a pak ještě doložila:
„Vyslyš, Bože, hlasu mého,
rač nás ode všeho zlého
milostivě ostříhat!“ —
Ve světničce v krátké době
bylo ticho jako v hrobě;
všickni měli dobré spaní —
jenom kocour Nácíček,
statečný to chlapíček,
měl jakési zaměstnání;
honilť buďto z dlouhé chvíle,
nebo snad jen z kratochvíle
mlsné myšky v kuchyni;
na venku pak před síní
věrný Bosák poštěkával,
na vše strany pozor dával,
aby šelmu člověka
odstrašil již z daleka,
Musím připomenout ještě:
před tím byly velké deště,
vody všude přibylo,
jak jí dříve nebylo.
Bylo asi po půlnoci —
tiše, sladce spaly děti —
tu vám kdosi k domku letí,
přijde na dvůr, a vší mocí
na okénko rukou mlátí;
vyděšený jeho hlas
volá: „Vzhůru, lidé zlatí,
Borský rybník ztrhal hráz!
Voda se už dolem valí,
vstaňte! vstaňte, dokud čas!“
A zas dále rychle pálí.
Matka z lůžka vyskočila,
zpráva ta ji vyplašila,
vyskočil i tatíček;
Anička a Karlíček
na polovic ještě spali,
když je na kvap z peřin vzali,
každý jedno do náručí,
ven s nima hned pospíchali
na trávníček na kopeček;
tam je dali pod stromeček.
A již dolem voda hučí,
slyšet, jak se rychle valí.
Probůh, Jaroslávek malý
ještě na postýlce leží!
„Ach má drahá hlavička!“
zaběduje matička,
a už skočí a už běží
honem do chaloupky zas,
aby jenom přišla v čas. —
Už je pozdě, matko milá!
Voda dříve přikvapila,
kolem domečku se vzteká,
z potoka se stala řeka,
rozlévá se po zápraží,
do světničky mocně vráží.
Darmo věrný Bosák štěká,
darmo láska matčina
zoufale si počíná:
„Což tě neuhlídám více
ty má drahá zřítelnice,
ty má radosť jediná?“ —
Voda celá rozkacená
pere do stěn ze vší síly,
cloumá domkem — praští stěna,
až ji vlny vyrazily
rázem, jako ze zlosti;
tu maminka omráčena
klesla na zem žalostí.
A tak voda v malé chvílce
rozbořila domeček,
a v ní ještě na postýlce
ležel chudák chlapeček.
Ale, dítky, nebojte se,
že je ztracen Jaroslav:
on vám zůstal živ a zdráv.
Postýlka ho pěkně nese
jako loďka po vodě —
ušelť první nehodě;
neb když vlny ze vší síly
zadní stěnu vyrazily,
vyploula postylka ven.
Jaroslávek na ní leží,
pod peřinkou roztažen;
zdálo se mu o anděli,
že s ním sedí na posteli,
že s ním hraje, že ho střeží.

Když ten velký praskot byl,
tu se ze sna probudil;
mne si očka, zívá — zívá,
udiven se k nebi dívá,
natahuje ramínko,
volá: „Pojď sem maminko!“
Maminka se neozývá,
on zas tiše odpočívá,
myslíť, že to ještě sen.
Mezi tím se blíží den,
kloučkovi se nechce spáti,
obrací se a chce vstáti
sedne, vyvaluje oči,
když tu velkou vodu zoči.
Vlna vlnu hravě stíhá,
spouští lůžko, zas je zdvihá;
tu a onde šplouchne ryba,
chlapeček se dolů shýbá,
a ta voda a ty ryby —
tak se mu to všechno líbí;
kdyby tu byl Karlíček,
měl by radosť z rybiček.
A jak kolem pokukuje
a postýlka dále pluje,
považte si, milé děti,
vodník ho chce pokoušeti:
vodník s zelenými vlasy
hlavu z vody vystrkuje,
hračky nevídané krásy
hošíčkovi ukazuje,
přívětivě naň se dívá,
loudí, vábí, prstem kývá!
„Pojď jen dolů, chlapečku,
do krásného zámečku!
Mám tam pěkných věcí mnoho,
co chceš, vybereš si z toho;
je tam zlatý kočárek,
koníček a husárek —
inu hračky všelijaké
maminka tam čeká také:
pojď jen, Jaroslávku pojď:
vidíš, já mám lepší loď!“
Tak ho láká, tak mu zpívá,
hošík se naň pousmívá,
diví se těch hraček kráse,
už se kloní, nahýbá se,
vodník ruce rozepíná,
už je jeho klučina — — —
Ale strážný anděl Páně
chrání chlapce perutěma;
vodník nad ním moci nemá,
nesmí překročiti mez. —
Blízko na protější straně
štěká, ozývá se pes.
Trhne sebou milé dítě
žasne, ohlídne se hbitě,
nemyslí již na hračku,
ani zhola na vodníka.
nýbrž volá společníka:
„Bosáčku! můj Bosáčku!“
Bosák radostí se točí,
a do vody rázem skočí,
statně vlny rozhrnuje
a jen za postylkou pluje,
ohlíží se, kňučí, štěká;
široká je ovšem řeka,
ale Bosák, věrný pes
musí hocha dostihnouti,
sic by musel zahynouti,
neboť v dáli hučí jez.

A tak namáhá své síly,
aby šťastně přišel k cíli,
plove bystře, neustává,
při tom často poštěkává,
až se dostal k hošíčkovi.
To se Jaroslávek směje!
Samou radostí se chvěje,
lichotí se k Bosáčkovi.
Avšak ještě pozdálečí
hrozí velké nebezpečí;
vodník ještě v skrýši číhá,
vlna vlnu šumně stíhá,
jedna s druhou kolem skáče,
a splav blízký zlostí pláče,
že mu, když se přivalila
voda tuze uškodila.
Tu se Bosák, moudré zvíře —
je to nepodobno k víře —
o postýlku opírá,
na ni silně dotírá,
nešetří svých pružných údů,
by ji vymknul na bok z proudu,
by ji k břehu odstranil,
a tak chlapce zachránil,
Strká tedy, tiskne, tlačí,
jak jen síla jeho stačí,
zapomíná na obtíž;
a hle, postel kolébavá
s chlapečkem se v pravo dává,
zrovna k břehu blíž a blíž;
a když vklouzla u kraje
mezi vrby, mezi proutí,
kde se nemohla už hnouti,
Bosák ducha nemaje,
vyšinul se honem na ni,
a teď bylo podívání!
Hned se k chlapečkovi krčí,
kňučí, štěká, vyje, vrčí,
líže líčka, ručičky,
hubičku a nožičky,
a tak ples na jevo dává,
že má zase Jaroslava.
Jaroslávek chudáček
žvatlá: „Tys můj Bosáček!“
Tak se bavili až milo;
zatím slunce vystoupilo
pěkně nad borový les,
v dáli vidět věž a ves;
tu se ozývají hlasy,
hošík kouká, kdo to asi
rychlým krokem po hrázi
od vesničky přichází?
Bosák také pozor dává,
nepokojně poštěkává,
a jak napínají zraky,
vzkřikne živě hošíček;
„Tu jsem! tu jsem! Bosák taky“!—
Je to s matkou, tatíček.
Byl to jásot, milé děti!
Otec letí, matka letí,
každý tam chce býti dřív,
Pán Bůh jim byl milostiv;
stala se jim ovšem škoda,
ale chlapeček je živ.
ponenáhle padá voda —
tatínek tu bez prodlení
shodil šaty v okamžení,
vodou dychtivě se žene
k postýlce tam zakotvené —
a již drží synáčka.

Matka, šťastná matka pláče,
srdce radostí jí skáče,
že má zase miláčka;
líbá ústka, líbá líčka,
chválí strážce andělíčka,
že jí dítě daroval.
Bosák kolem poskakuje,
spokojenosť projevuje,
že se dobře zachoval.
A když přišli do vesnice,
to vám byla tlačenice:
Dítky, staré babičky,
útrpné i matičky
na všecko se vyptávaly,
o zázraku povídaly.
Anička a Karlíček
nejvíce se radovali,
že zas přišel bratříček.
Také přihodil se k tomu
Navrátilův Honzíček:
„Jajosjávku, pojď už domů,
já budu tvůj koníček!“ —
Potom rodičové milí
zas si domek postavili
od potoka trochu dál,
a tak v bázni boží žili,
neb jim Pán Bůh požehnal.
Pročež buďte dítky milé,
pamětlivy této chvíle:
Boha před očima mějte,
nábožně se modlívejte
onu pěknou modlitbičku
k svému strážci andělíčku:
„Anděli boží, strážce můj,
rač vždycky být ochrance můj!
ke všemu dobrému mne vzbuzuj!“
A když někdy dorostete
a tak vždycky zůstanete,
jak bych vám od srdce přál:
Zpomeňte si na chlapečka,
zpomeňte si na dědečka,
že vám o něm povídal.

V. V. Trachranský.

2.

Dřevař.

Slyš, kterak se v blízkém háji
mocné rány rozléhají,
pařez pod sekerou stená,
nechce pustit od kořena;
dřevař při své krušné práci
smutně k nebi zrak obrací,
vzdychá: „Bože na vysosti!
kéž bych jen měl statků dosti:
pak bych nenamáhal sebe,
na zemi bych měl již nebe.“
V tomto vážném rozjímání
ohlídne se z nenadání;
aj! tu krásné pacholátko,
milostné jak Jezulátko,
k chuďasovi s jasnou tváří
kráčí v podnebeské záři.
„„Co tak sklíčen tady sedíš,
a tak smutně k nebi hledíš?““
ptá se pacholátko zlaté;
„„naplní se žádosť tobě,
kterou vyřkneš v této době!““ —
Dřevař jako vyjevený,
hrůzou celý omráčený,
pokorně hned klobouk smeká,
zponenáhla na zem kleká.
„Vítej, rozmilé mi dítko,
vidím, že jsi nebes kvítko;
hodláš-li mne oblažiti,
musím se ti vyjádřiti:
Jedna žádosť z duše plyne,
krom té nemám žádné jiné,
by co rukou mou je jato,
obrátilo se mi v zlato!“
Pacholátko v lesku žlutém
dotklo se ho zlatým prutem;
hořce však se pousmálo,
zpozdilou kdy žádosť znalo.
„„Kéž bys lepšího cos žádal,
mamoně se nezadával!
Že pak dal jsem slovo tobě,
staň se, jako přeješ sobě““
Pacholík, když takto pravil,
zmizel, zář jen pozůstavil. —
„Budiž Bohu věčná chvála
za milosť, co se mi stala!“
plesá dřevař v nadšenosti,
zkouší hned své čarovnosti.
Sotva že se lípy dotknul,
jakoby ji blesk byl protnul,
ryzé zlato místo dřeva. —
„Dobře,“ jásá, „není třeba,
abych déle já se potil,
dost jsem se již nalopotil.
Místo chleba, čisté vody,
udělám si notné hody;
naposled teď poobědvám,
zítra pak již o chléb nedbám.“ —
Sotva v kůrku začal zuby,
do zlaté hned kousl hrudy,
čtvero zubů jedním rázem
vysypalo se mu na zem.
Zoufale se džbánu chopí;
po vodě však ani stopy,
džbán i voda tuhé zlato,
čarovnou že rukou vzato.
„Běda mně, ach! třikrát běda!
co si počnu u oběda,
když vše zlato, nač jen sáhnu?
Hladem, žízní věčně prahnu.
Nešťastná to žádosť byla,
co mne takto omámila,
zlato žízeň neuhasí;
co mi platny zlaté kvasy?
Ve zlatě jsem štěstí viděl,
za chudobu jsem se styděl,
často jsem se rouhal Bohu,
že mi nedal toho kovu;
běda! jak mne dar ten trýzní,
za trest umru hladem, žízní.“ —
V zoufalém tom naříkání
zvoní z rána na klekání;
dřevař těžce oddychuje,
na lůžku se protahuje,
sobě oči mdlé protírá,
ze sna děsného se sbírá. —
„Bohu díky!“ takto plesá,
při tom na kolena klesá,
„že jen pouhý sen to bylo,
co mne takto postrašilo;
nežádám si zlata dosti,
chleba jen když do sytosti;
toho každým dnem mi dává

Bůh. Buď věčná jemu sláva!"
Z děsivého toho snění
všem buď toho naučení:
Bůh že povždy moudře jedná,
byť nedal, čeho bezedná
sobě žádá lakota
k oblažení života.
Zlato nedá blaženosti,
ani zde ni na věčnosti:
ba jak mnohdy blaho ruší,
blaho těla — blaho duší!

J. Soukup.

3.

Dlouhý sen.

V kolébce dřímá dítko,
na líčku ruměnec;
v ručince jedné kvítko
a v druhé růženec.
Lehounký úsměv splývá
kol úst co blaha znak;
prstíčkem ob čas kývá
a v tmu napíná zrak.
Slovíčka plynou tiše
přes perličkový splav;
lehounce ve snách dýše —
jak blažený to stav!
S ním andílkové hrají,
jež dítku seslal Pán;
je ve snách kolébají
a nesou v nebes stan.
V kolébce dítko vstává,
s andílky touží v ráj;
matince „s Bohem" dává —
vždyť andělé s ním hraj'!
V kolébce dítko stojí,
objímá bratry své;
na dálnou pouť se strojí —
vždyť Bůh je k sobě zve!
Šatičky urovnává,
hladí si vlásky v zad,
hubinku matce dává —
vždyť má je pán Bůh rád!
Pak jde ... a jde ... a kráčí
a spadne dolů — ach!
a místo zjevně značí,
kde skonalo ve snách! . . .
A opět blaze dítko,
teď na dlouho však spí;
s ním růženec a kvítko
i anděl Páně dlí.
Robátku nevinnému
dřív nevzruší se sen,
až ku bdění blahému
je zbudí soudný den.

Jos. R. Vilímek.

4.

Vrabec.

„Aj, vrabečku, potutelný ptáčku,
co pak to máš ve zobáčku?
Hle, hle, mlsout maličký,
on již ozobává třešničky.
Kdo pak ti to dovolil,
abys na cizím tu sadařil?
Nedávno jsi pěkné červy sbíral v chrasti,
a teď nestydíš se krásti!"
Darmo mluvit, vrabčík na řeč nedává,
vždy jen vybíravě třešně zobává,
s větve na větvičku přeskakuje,
při tom vesele si čimčaruje,
Má pan vrabčík pět svých pohromadě:
jednou zobe třešně v sadě,
jindy zase do pole se pustí v letu,
slídí kde je hrášek v květu,
nejmladší si lusky vyhledává.
a z nich sladká zrna vyklobává;
bys i postavil tam hastroše,
odnese ti hrášku na koše.
Když pak žito, proso začne zrátí
tu se máte na vrabčíka podívati.
Vede sobě právě nestydatě.
žítko, proso krade ještě na stojatě,
nedá odehnat se živou mocí,
byť i hůl se vzala ku pomoci.
V podzim, jak se začne zapalovat víno,
má pan vrabčík na vinice zaměřino.
Dřív, než vinař sbírku ještě začne,
vrabec každý hrozen zobáčkem svým načne;
nejsladší jen volí zrníčka,
a když obrána je vinička.
mlsout ještě paběrkuje,
až se z vinohradu odstěhuje.
Zle se vrabci daří v zimní době,
pak i na smetišti hledá stravy sobě;
tu již po pansku se nepitvoří,
neboť hlad a zima ubožáka moří
Skrčen sedí při mlatě
v popelavém kabátě,
černá očka vyvaluje,
kde by zrnko lapnul, pokukuje.
Neleká se klepu
dopadavých cepů;
jak jen zrnko odskočí,
hned se vrabčík přitočí.
Hází-li se zrní drůbeži,
bez rozpaků jako host se přidruží;
směle ke koním též do stáje se dere,
ze žlabu jim obrok bere;
ano šibal na sypku i vpade
a tam ze hromady žito krade.
A když v tuhém mrazu, v zimní chvíli
všecko pokryl sněžek bílý,
tu pak vrabčík na popraží posedává,
k lidem na okna se doklepává,
okem skroušeným se do světnice dívá,
žebravě je o drobečky vzývá.
Vrabče, vrabče, popelavém ve kožiše,
jaké jsi ty lehké živočiše!
Mnoho do roka ty spotřebuješ.
přece celý čas nic nepracuješ,
v letě, v podzim jednu píseň hudeš,
o budoucí zimu málo dbáš,
čím se v mrazu živit budeš
zhola nic se nestaráš;
cizí za své bereš,
jako zloděj pod zámek se dereš;
málo máš ty cnosti,
páchá samé ohavnosti,
ano lidé praví, že i takový jsi ohyzda,
že prý vlašťovičky vytlačuješ ze hnízda.
Nedělej to více vrabečku,
povídám ti k posledu!
sice nedostaneš v zimě drobečku,
odbudeme takového nezbedu.

A. J. Vrtátko.

5.

Odchod z domova.

Kdo pak asi tamto cestičkou
tak zvolna sem přichází?
To synek s milou matičkou,
ona ho doprovází.
Ona mu ještě naposled
uzlíček chudý nese,
a ubožátkům bolestná
se slza v oku třese.
Syn s holí v ruce poutničí
staví se neustále;
ach, od drahého domova
nechce se nohám dále!
Tak mnohotě na jazyku,
a pláč jim slova dusí;
už přicházejí ke kapli,
kde žehnati se musí.
Viz, jak chudá mu rodička
celuje bledé líce;
ach, snad ubohá neuzří
miláčka svého více.
Bolestně si ho objímá,
bolestně s ním se loučí,
Boha mu klade na srdce
a Bohu jej poroučí.
Hladí mu vlasy naposled,
svatý mu křížek dělá,
ach, s ním do světa odchází
útěcha její celá!
A synek uslzenou tvář
k prsům matčiným vine,
onť ví, že ho tak milovat
nebude srdce jiné.
Rozloučiv se pak cestuje
s ovlhlým okem dále,
po své drahé otčině
ohlíží se neustále.
Tu kyne otcovský mu sad,
tam háj se naň usmívá,
a celá tichá krajina
žalostně naň se dívá.
Tu na té stráni zelené
s druhy kvítí hledával,
tu plesával po lučinách,
tam pod stromem sedával.
„Vy drahé háje otcovské,
s vámi se rozžehnávám,
a ty, útulný domku náš,
smutně ti s Bohem dávám!
S Bohem, vy milí druhové,
dobře se tady mějte,
když v světě bloudit budu sám,
na mne si vzpomínejte!"
Ohlíží se a posýlá
poslední pozdravení,
už zmizel onde za lesem,
již viděti ho není.

Frant. Šohaj.

6.

Trest neposlušnosti.

Mléka hrnec obsadila —
jehož služka nepřikryla —
svými málo zběhlými
matka moucha mladými.
Snažnou ona péči měla,
aby škody netrpěla
mládež její; proto k ní
velmi moudře takto dí:
„Hleďte jako já, mé děti,
vždy se kraje přidržeti;
jestli neposlechnete,
bídný konec vezmete.
Příkladů vím na tisíce,
že se žádná z mléka více
moucha nevrátila,
jak se do něho pustila.
Věřte mi a poslechněte,
jest-li zkázy ujít chcete,
nechcete li bědovat,
pozdě zpoury litovat!"
Myslila však moucha mladší,
u prostřed že mléko sladší,
na výstrahu nedbala,
takto žvatlat počala:
„„Čehož bych se měla báti?
Což se mi pak může státi?
Aj, snad o krk, o nohu
v mléce přijít nemohu!
Nuže, kdo má kuráž v těle,
ať mne následuje směle!
Užívejme radosti
ve věku své mladosti!"" —
Stará volá: „Dej si říci,
když tě moudrý hodlá stříci
od neštěstí jistého;
nelez sama do něho!" —
Mladá zhurta: „Ej což sami
staří moudři jsou, že s námi
vždy jen chtějí mudrovat,
radosti vší zbraňovat?""
Matka prosí: ale děcko
tvrdohlavé přes to všecko,
jak si nejprv smyslilo,
do mléka se pustilo.
Zde se hodlá náležitě
dobře míti; ale hbitě
místo sladké radosti
následují žalosti.
Neboť, ach! ve mléka moři
mladá moucha již se boří,
to ji zhltí ubohou,
sestry pomoc' nemohou.
Pomáhá si ona sama
nožkami i křídelkama:
do mléka se opírá,
strachem celá umírá.
Všecko jí nic nespomáhá,
tíže těla sílu zmáhá;
nelze z mléka vyplouti,
musí přec jen zhynouti. —
Lež tu moucho!
Při tvém hrobě
vzít chci naučení sobě,
jak se děje spurnému
děcku neposlušnému.

J. Zabřanský.

7.

Oklamaná naděje.

Jednou paní Pepice, dcera mé přítelkyně,
jako dobrá hospodyně,
na hlavu vzavši hrnec mlíka,
umyslila na trh jíti do Mělníka.

V letní zatím suknici
k městu po rovné chvátá silnici;
pak, že se takto lehčeji chodí,
sukni si podkasá a obuv s nohy shodí.
Jdoucí cestou veselá,
počítá už v mysli, co vydělá,
pěkný dvacetníček a snad i více
na svém mlíce.
Myslila koupiti s kopu vajec, a na ně
nasaditi troje slepice
do kukaně:
(Bylať z Nadějovic paní Pepice).
Což by to bylo, řekla sama v sobě,
Aby mi hodně kuřat nevyseděly?
třebas ve dne sup, neb v noční liška době
mně jich několik potřeli:
Byla bych musila zaviniti mnoho,
kdyby mi nemělo se všeho toho
zůstati aspoň na prase.
Z prasete, až se hodně vypase,
dostanu (kdož pak mi to zepře?)
tlušťoučkého, milostného vepře.
Tak se sberou po malíčku a po malíčku
groše do pytlíčku!
Kdož mi při takém požitku
k rozmnožení mého dobytku
zapoví koupiti krávu; a potom kráva —
(bodejž jen byla zdráva!)
Dá mi tele; ó jak je uzřím ráda
bujně skákati prostřed našeho stáda!
V tom si Pepice, hopsa! poskočí
hrnec s hlavy se skotí, a plesk! se na kusy rozskočí.
Běda ach! přenešťastná chvíle!
Vejce, kuřata, slepice,
Prase i vepř i kráva i týle,
vše tu zhynulo s mlíkem! — a paní Pepice,
co se už tak možnou byla
učinila,
s ničím a s plačky vrací se k domovu,
blaze jí ještě, neutrží-li si domluvu.

J. A. Puchmajer.

8.

Kohout.

Pyšný kohout na dvorečku,
maje slípky ve sborečku,
rekovsky se vypínal,
tak se chlubit začínal:
„Hleďte, milé slepičky,
věrné moje družičky!
Kdož by tolik ctností měl,
by se měřit se mnou chtěl?
Velké oko jasně svítí,
peří se mi zlatem třpytí,
krásný hřeben zdobí hlavu,
korunka mi množí slávu;
zdravé tělo, štíhlý vaz,
jako zvonky zvučný hlas,
a má vážná panská chůze
líbiti se musí tuze;
na nožkách mám ostruhy,
netřeba mi obsluhy:
proto každý snadno ví,
já že rek jsem hotový!
Tak se kohout ve své pýše
chlubil, a pak stoupiv výše,
co jen mohl, zakokrhal,
div že krk si neroztrhal.
Tu však psíček běží hopy,
s rekem tím si žerty tropí,
jenom trochu na něj štěká,
a rek již se děsí, leká,
skokem odtud utíká,
strachem až se zajíká! —
O pyšném teď o chlapisku
vždy se praví:
Ten se staví
jako kohout na smetisku.

B. M. Kulda.

9.

Udice.

Po potůčku stříbrotokém,
projíždí se rybička,
po boku ji vážným krokem
doprovází matička.
„Pozor dávej, pozor, dcero,
nevzdaluj se matinky,
nebezpečí tisícero
stíhá mladé rybinky.“
„„Nebojte se máti milá,
vždyť mé oko bystré jest,
jako střela jsem já čilá,
nezklame mne žádná lest.““
„Nevěř, dítě, nevěř sobě,
nezkušenosť klamává,
šetři rady, kterou tobě
matka dobrá podává.“
Ujíždí přec rybka vzdorná,
brzy s broučkem šaškuje,
brzy jako družka dvorná
s červíkem si laškuje.
„Jaká rozkoš je to, žíti,
v této zlaté svobodě,
ani v ráji nemůž' býti
volno jako ve vodě.
Zbytečnou si starosť dělá
o mne máti pečlivá,
však se jí zas vrátím celá,
bude mi zas příznivá.“
Aj, tu červík zrádný láká
lehkovážnou rybici,
nešťastnice po něm skáká,
až s ním spolkne udici.
„„Pro Bůh!““ volá, „„pomoz, máti!““
marně však teď naříká,
již se nad potokem klátí,
darmo smrti utíká.
Rybák bez milosti z proudu
na břeh rybku vyvrhne,
a pak srdce tomu bloudu
udicí ven vytrhne.

Jan Soukup.

10.

Mračno.

Ach, strachy schnu! ach, jakž to snesem!
dí Vítek k Mikšovi,
milému svému kmotrovi.
A co? — Což nevidíš tam nad tím lesem
to černé hrozné mračno? věru

já za znamení zkázy největší je beru,
A jak to? — Buď jsem bloud, anebo kmotře,
to mračno tam jest krupobití,
o jakéms neslyšel za svého živobytí.
To šmahem naše osení vše potře;
to potluče i štěpnici
i vinici.
Z té zkázy vznikne hlad, a z hladu pojde mor,
ten všechen vyhubí, co živý, bude tvor.
Mor! vece Mikeš: ne tak kvapně, kmotře,
já o tom soudím naopak. —
Co pak? —
To mračno bude dešť; ten splákne, otře
prach s listí, zemi zavlaží
a oseníčko oblaží:
Vše tichou vlahou okřeje,
se zaraduje, zasměje.
Dost bude sena, hojnosť obilí,
i ovoce i vína k posilí,
a kromě sudův na vše bude zbytek.
Ty sojku znáš, dí rozlobeně Vítek. —
Suď, jak se komu vidí, vece Mikeš,
když bude dešť, vem pod střechu
svou útěchu;
a bude-li z krup zima, vezmi pikeš.
Než počkej, jak to vypadne s tím mračnem,
a potom smát se nebo plakat začnem.
Tak slovo od slova
se táhne hádky osnova.
Už sršeň na ně sedá. Když se hašteří,
a div se oba do se nevpeří:
tu vítr silnou perutí
rozplaší strašné mračno v mžiknutí.
Tak krupobití strach, tak vláhy naděje
se větru dchnutím rozvěje.

A. J. Puchmajer.

11.

Borový stromeček.

Borový stromeček v zeleném háji
v lednu i v máji
od hlavy do paty
jehličí měl šaty.
Na ně si častěji stěžoval;
onehdy hlasitě žaloval:
„Všickni sousedé moji
mají listí zelené,
hebounce uhlazené:
já jen mám jehly pichlavé
a špendlíky žlutavé;
každý se mne bojí,
bohdej by zýtra ráno
listí zlaté bylo mi dáno!“
Na noc usne stromeček
a požívá spáneček:
a hle, ráno stal se div!
přebohaté listí zlaté
staví stromek na odiv.
Vesele výská, vesele jásá
a po háji pyšně hlásá:
„Teď se mi, sousedé, nevyrovnáte;
vy jen sprosté listí máte:
já mám přebohaté
šaty zlaté!“ —
Zapadá slunce za horami,
žebrák se béře huštinami;
pytel má veliký vzadu,
napřed vousatou bradu
Vida zlato, se zasměje,
nekupuje, olupuje.
Darmo stromek prosí,
škůdce neuprosí:
vousáč nedbá na to,
do pytle schová zlato,
a bohatý nenadále
s pytlem béře se dále. —
Stromeček se do pláče dá,
srdce mu žalem usedá:
„Ach“ praví, „teď se stydím
docela holým sám se vidím.
Bohdej, by jen zýtra ráno
listí ze skla bylo mi dáno!“ —
Na noc usne stromeček
a požívá spáneček!
a hle, ráno stal se div!
stromek staví na odiv
listí skleněné krásně barvené;
na sebe se dívá,
jiným stromkům se vysmívá
a po háji pouští hlas:
„Aj, kdo z vás
šaty má jako já
pěkně skleněné,
krásně barvené?“
Dokud sluníčko jasně svítí,
stromek až milo se třpytí:
než, nastojte! Vítr nastane,
lesem prudce povane.
přiletí jako blesk a hrom
tam, kde se pyšní skleněný strom,
a hned listí skleněné
v trávě leží roztříštěné.
Stromek se do pláče dá,
srdce mu žalem usedá:
„Ach,“ pravil, „teď se stydím,
celý porochaný sám se vidím.
Bohdej, by jen zýtra ráno
listí hebčejší bylo mi dáno!“
V noci stromeček vyspává,
ráno časněji povstává,
a hned oči smutné čistí:
dostal zelené hebounké listí.
Znovu pouští hlas
a se vychloubá zas:
„Hleďte, všem se vám nyní vyrovnám,
jako vy mám listí zelené,
hebounce uhlazené.“
Ledva to dopoví
stromeček borový,
koza přichází bradatá
a s ní mlsná kůzlata.
Všickni se vůkol umístí
a snědí hebounké listí. — —
„Ach, má žádosť byla opičí!
Nechci již bohaté listí zlaté,
ani skleněné, ani obarvené,
ani hebounké zelené:
chci jenom svoje jehličí!
Smutno stromkovo usnutí,
smutno bylo i procitnutí.
Když ale ve dne se na sebe dívá,
vesele znovu se pousmívá.
V háji slyšeti hlasitý smích:
stromeček ale zůstal tich.
Více se nechlubil
a slova nemluvil. —
Proč ale v háji stromy se smály,
jež tam na blízku stály?

Podivnou mocí stromeček v noci
od hlavy do paty
dostal zas nové šaty.
Jaké pak asi?
Listí jehličí;
a to nosí na věčné časy.
A kdo tomu nevěří,
nech si cestu naměří
do háječku:
najde tam samé špendličí
na borečku.

K. Vinařický.

12.

Lev a myš.

Zemdlený horkem a zondaný lev
ulehl pod strom, by ochladil krev.
Hejno tu myší má veselý shon,
právě když poledne oznámil zvon.
Probuzen staví se na nohy lev,
soptiti počne tu hned jeho hněv;
zůstala pod nohou právě myš ta,
která se nejvíce narejdila.
Nemajíc naději dostat se ven,
myslí, že nastal jí poslední den.
Kolí se, lahodí, co může, lvu,
aby jí prominul odvahu tu.
Aby hněv jeho pak skrotila v čas:
„Uslyš, ach," praví, „můj pokorný hlas,
ovšem že tuze jsem zavinila,
z libého spánku tě probudila . . ."
Prosbou poníženou lev pohnut byl.
Pustiv ji nedržel ubohou dýl:
myslil, že čest by svou shanobil zle
kdyby měl usmrtit zvířátko mdlé. —
Jednou, když mořil ho veliký hlad,
běhaje po lese v tenata pad',
kterých tu myslivci nastrojili,
aby zvěř nějakou polapili.
Ačkoli hrozně a strašlivě řval,
se ondal, aby je se sebe sňal:
přece s to nikterak nemohl být;
musel tu chtěje neb nechtěje dlít.
Po řvaní jeho hned znala ho myš,
přiběhla, než-li si pomyslil, již:
honem pak tenata přehryzala,
aby mu vděčnost svou prokázala.
Když otvor dosti prokousaný zřel,
pádem pryč odtud se k útěku měl.
Lovci než přišli, byl ten tam již:
příčinou byla jen maličká myš. —
Žádného člověka nepotupuj,
každičký může být pomocník tvůj;
a když tvůj protivník bez moci jest,
vlídně odpouštěj — to šlechetná čest.

Fr. Doucha.

13.

Krokodyl a člověk.

Rákosnými bažinami
krokodyl sem tam se vláčel,
když pocestný těmi krajinami,
zbloudiv z cesty, kráčel.
Obluda ta blíž se brala,
a podivno kvíděti se jala;
žasem vyla, jako poraněné zvíře,
když se k smrti chystá ve své díře;
ba zas, by ho blíž jenom přilakala,
jako dítě plakati počala.
To když člověk uslyšel,
v rákosí po hlasu kvapně šel,
vece: Povinnosť je přispěti
buďto zvěři nebo dítěti!"
Však — nastojte! spatřiv krokodyla,
„Bože!" zvolal, a už krev se proudem lila.
Dobře činí ten, kdo slova neměří;
lépe, kdo přemýšlí dřív, než uvěří.
skoumej, dočkej, jako husa klasu;
nevěř hlasu!
Nebť i ve přátelském hovoru
viděl jsem už mnohou potvoru.

J. Langer.

14.

Osiřelé dítě.

Osiřelo dítě
o půl druhém létě:
když již rozum bralo,
na matku se ptalo.
„Ach táto, tatíčku!
kam jste dal matičku?"
„„Tvá matka tvrdě spí,
žádný ji nesbudí;
na hřbitově, leží
nedaleko dveří.""
Jak dítě slyšelo,
na hřbitov běželo,
špendlíčkem kopalo,
prstíčkem hrabalo.
„Ach mámo, mamičko!
promluvte slovíčko"
„„Ach dítě, nemohu,
mám na sobě hlínu
a na srdci kámen —
hoří jako plamen.
Jdi dítě, jdi domů,
máš tam jinou mámu.""
„Ta není tak milá,
jako vy jste byla.
Když má chleba dáti,
třikrát jej obrátí:
když vy jste dávala,
vy jste namazala.
Když hlavičku čese,
krev potůčkem teče;
když vy jste česala,
vy jste objímala.
Když nožičky myje,
o škopíček bije:
když vy jste mývala
celé jste zlíbala.
Když košilku pere,
div mne neprokleje:
když vy jste právala,
vy jste si zpívala.
Což je po té mámě,
když my vás nemáme!"
„„Jdi dítě, jdi domů,
poruč Pánu Bohu,
já tam přijdu k tobě
a vezmu tě k sobě."" —
Dítě přišlo domů,
položilo hlavu.
„Ach, táto, tatíčku!

jednejte truhličku;
chystejte zvoníkům
a žáčkům zpěváčkům,
kněži od průvodu,
hrobaři od hrobu."
„Co dítě, co činíš!
Což zemříti míníš?"
„Ach, táto, tatíčku!
už vidím mamičku.
Mamička jde ke mně —
ona si mne vezme." —
„„Co dítě, co děláš!
Vždyť mamičku nemáš!
Tvá matička hnije
na hřbitově v hlíně.
Vždyť žádný tu není —
ty dítě jsi v snění!""
„Ach táto, tatíčku!
dejte poduštičku.
Hlavička co plamen —
už je se mnou amen. —
Má dušička Bohu,
mé tělo do hrobu;
do hrobu k mé matce,
ať jí plesá srdce."
Jeden den stonalo,
druhý den skonalo,
třetí pohřeb mělo.

Národní píseň.

15.
Dráteníček.

Ze Trenčína vyšla vdova
a s ní její sirotek.
Z ponenáhlu přišli oba
na vysoký pahorek.
Tam se loučí dobrá máti
se svým milým synáčkem;
on musí se světem bráti,
chodit za svým chlebíčkem.
Matka pláče, synka líbá
naposledy bílou líc;
ještě pak se k němu shýbá
a dí: „Nespatřím tě víc!"
„„Neplač, moje drahá máti!""
Těší vdovu sirotek,
„„Bůh mne tobě zase vrátí,
lidé dají chlebíček!""
„Lidé dobří na Moravě
hlady umřít nedají,
v Čechách také na Vltavě
za práci mzdu podají."
„„S Bohem matko, jménem Páně
jdu již tebou požehnán!
S Bohem, vy Trenčínské stráně!
uvidím vás, dá to Pán!""
S dobrou myslí matku líbá
v Boží vůli odevzdán;
matka pak se k němu shýbá
a dořekne: „Dejž to Pán!"
Sirotek již na Moravě
pilnou rukou pracuje
potom v Čechách na Vltavě
za mzdu malou drátuje.
Na jaře ho čeká máti,
domů spěchá sirotek;
radosť jemu cestu krátí;
matce nese výdělek.

K. Vinařický.

16.
Návštěva na hřbitově.

Na dvéře kdos zaklepal,
na hrobníka zavolal:
„Otevřte mi, můj stařečku,
pojďte, ukažte k hrobečku,
ke hrobečku zelenému,
mému srdci předrahému."
Klepal vojín tváři snědé,
bystrých očí, brady hnědé.
„Kdo byl drahý, jejž hledáte,
po jehož se lůžku ptáte?"
— Byla matka, má jediná.
Či neznáte Marty syna?"
„Bože! V skutku jeho líce.
Nebyl bych vás poznal více.
Jak jste statný, jak osmahlý!
Odkud pak jste k nám přitáhli?
Avšak pojďme, u kapličky
nalezneme hrob matičky.
Tato komůrka ji skrývá,
tu na věky odpočívá." —
Vojín žalem hlavu sklonil,
vojín žalem slzy ronil.
Na hrob milý upřel oko
a povzdychl přehluboko.
Dlouho stojí syn laskavý,
rozjímá a posléz praví:
„Neklamte se, můj stařečku,
nepřebývá v tom hrobečku.
Domek ten je malý, krátký,
pro srdečko drahé matky.

B. Peška.

17.
Vánoční sen.

Zima, zima! Na blankytu světla,
na dláždění sníh se jiskrou skví,
jako květinka z té spousty zkvětlá
dívka smutná na rohu se chví.
Zima, zima! Ručičky jí křehnou,
s rouškou vítr studený si hrá —
kdy, ó kdy se svíčičky jí zžehnou,
kdy se za štědrého večera
na stromku jí dárky zachvějí?
Ježíšek teď v sněhobílém šatu
poklepává u všech veřejí
se stromečky v cukroví a zlatu.
K nim však nezajde. — Tam máti chorá
bez dítěte, samotná se souží,
dceruška svá rouška vlhká, sporá
sněhem, blátem po ulici plouží. —
Na kámen si sedla. Ručky spíná, zdvihá
pro maminku chorou, nebohou.
Někdy pán se okolo ni míhá
chvátaje, sníh vrzá pod nohou.
Okna protější jsou plna záře,
sněžné záslony se tajně dmou,
a v nich svěží, lesknoucí se tváře,
oči skvělé dívají se tmou:
však ji nevidí, jak ona bolně
zří tam, zří, až náhle mimovolně
slzavé své hledy zavírá
V tom se, za sebou dva sluhy bdělé,
dobrotu a moudrosť na svém čele,
ušlechtilý pán kol ubírá;
vidí spící, brvy ve slzinkách,
staví krok a do tobolky sahá,

Podivnou mocí stromeček v noci
od hlavy do paty
dostal zas nové šaty.
Jaké pak asi?
Listí jehličí;
a to nosí na věčné časy.
A kdo tomu nevěří,
nech si cestu naměří
do háječku:
najde tam samé špendličí
na boreček.

K. Vinařický.

12.

Lev a myš.

Zemdlený horkem a zondaný lev
ulehl pod strom, by ochladil krev.
Hejno tu myší má veselý shon,
právě když poledne oznámil zvon.
Probuzen staví se na nohy lev,
soptiti počne tu hned jeho hněv;
zůstala pod nohou právě myš ta,
která se nejvíce narejdila.
Nemajíc naději dostat se ven,
myslí, že nastal jí poslední den.
Koří se, lahodí, co může, lvu,
aby jí prominul odvahu tu.
Aby hněv jeho pak skrotila v čas:
„Uslyš, ach," praví, „můj pokorný hlas,
ovšem že tuze jsem zavinila,
z libého spánku tě probudila . . ."
Prosbou poníženou lev pohnut byl.
Pustiv ji nedržel ubohou dýl:
myslil, že čest by svou zhanobil zle
kdyby měl usmrtit zvířátko mdlé. —
Jednou, když mořil ho veliký hlad,
běhaje po lese v tenata pad',
kterých tu myslivci nastrojili,
aby zvěř nějakou polapili.
Ačkoli hrozně a strašlivě řval,
se ondal, aby je se sebe sňal:
přece s to nikterak nemohl být;
musel tu chtěje neb nechtěje dlít.
Po řvaní jeho hned znala ho myš,
přiběhla, než-li si pomyslil, již:
honem pak tenata přehryzala,
aby mu vděčnosť svou prokázala.
Když otvor dosti prokousaný zřel,
pádem pryč odtud se k útěku měl.
Lovci než přišli, byl ten tam již:
příčinou byla jen maličká myš. —
Žádného člověka nepotupuj,
každičký může být pomocník tvůj;
a když tvůj protivník bez moci jest,
vlídně odpouštěj — to šlechetná čest.

Fr. Doucha.

13.

Krokodyl a člověk.

Rákosnými bažinami
krokodyl sem tam se vláčel,
když pocestný těmi krajinami,
zbloudiv s cesty, kráčel.
Obluda ta blíž se brala,
a podivno kvíčeti se jala;
časem vyla, jako poraněné zvíře,
když se k smrti chystá ve své díře;
ba zas, by ho blíž jenom přilakala,
jako dítě plakati počala.
To když člověk uslyšel,
v rákosí po hlasu kvapně šel,
vece: Povinnosť je přispěti
buďto zvěři nebo dítěti!"
Však — nastojte! spatřiv krokodyla,
„Bože!" zvolal, a už krev se proudem lila.
Dobře činí ten, kdo slova neměří;
lépe, kdo přemýšlí dřív, než uvěří.
skoumej, dočkej, jako husa klasu;
nevěř hlasu!
Neb i ve přátelském hovoru
viděl jsem už mnohou potvoru.

J. Langer.

14.

Osiřelé dítě.

Osiřelo dítě
o půl druhém létě:
když již rozum bralo,
na matku se ptalo.
„Ach táto, tatíčku!
kam jste dal matičku?"
„„Tvá matka tvrdě spí,
žádný ji nezbudí;
na hřbitově, leží
nedaleko dveří.""
Jak dítě slyšelo,
na hřbitov běželo,
špendlíčkem kopalo,
prstíčkem hrabalo.
„Ach mámo, mamičko!
promluvte slovíčko"
„„Ach dítě, nemohu,
mám na sobě hlínu
a na srdci kámen —
hoří jako plamen.
Jdi dítě, jdi domů,
máš tam jinou mámu.""
„Ta není tak milá,
jako vy jste byla.
Když má chleba dáti,
třikrát jej obrátí:
když vy jste dávala,
vy jste namazala.
Když hlavičku čese,
krev potůčkem teče;
když vy jste česala,
vy jste objímala.
Když nožičky myje,
o škopíček bije:
když vy jste mývala
celé jste zlíbala.
Když košilku pere,
div mne neprokleje:
když vy jste právala,
vy jste si zpívala.
Což je po té mámě,
když my vás nemáme!"
„„Jdi dítě, jdi domů,
poruč Pánu Bohu,
já tam přijdu k tobě
a vezmu tě k sobě."" —
Dítě přišlo domů,
položilo hlavu.
„Ach, táto, tatíčku!

jednejte truhličku;
chystejte zvoníkům
a žáčkům zpěváčkům,
knězi od průvodu,
hrobaři od hrobu."
„Co dítě, co činíš!
Což zemříti míníš?"
„Ach, táto, tatíčku!
už vidím mamičku.
Mamička jde ke mně —
ona si mne vezme." —
„„Co dítě, co děláš!
Vždyť mamičku nemáš!
Tvá matička hnije
na hřbitově v hlíně.
Vždyť žádný tu není —
ty dítě jsi v snění!""
„Ach táto, tatíčku!
dejte poduštičku.
Hlavička co plamen —
už je se mnou amen. —
Má dušička Bohu,
mé tělo do hrobu;
do hrobu k mé matce,
ať jí plesá srdce."
Jeden den stonalo,
druhý den skonalo,
třetí pohřeb mělo.

Národní píseň.

15.
Dráteníček.

Ze Trenčína vyšla vdova
a s ní její sirotek.
Z ponenáhlu přišli oba
na vysoký pahorek.
Tam se loučí dobrá máti
se svým milým synáčkem;
on musí se světem bráti,
chodit za svým chlebíčkem.
Matka pláče, synka líbá
naposledy bílou líc;
ještě pak se k němu shýbá
a dí: „Nespatřím tě víc!"
„„Neplač, moje drahá máti!""
Těší vdovu sirotek,
„„Bůh mne tobě zase vrátí,
lidé dají chlebíček!""
„Lidé dobří na Moravě
hlady umřít nedají,
v Čechách také na Vltavě
za práci mzdu podají."
„„S Bohem matko, jménem Páně
jdu již tebou požehnán!
S Bohem, vy Trenčínské stráně!
uvidím vás, dá to Pán!""
S dobrou myslí matku líbá
v Boží vůli odevzdán;
matka pak se k němu shýbá
a dořekne: „Dejž to Pán!"
Sirotek již na Moravě
pilnou rukou pracuje
potom v Čechách na Vltavě
za mzdu malou drátuje.
Na jaře ho čeká máti,
domů spěchá sirotek;
radosť jemu cestu krátí;
matce nese výdělek.

K. Vinařický.

16.
Návštěva na hřbitově.

Na dvéře kdos zaklepal,
na hrobníka zavolal:
„Otevřte mi, můj stařečku,
pojďte, ukažte k hrobečku,
ke hrobečku zelenému,
mému srdci předrahému."
Klepal vojín tváři snědé,
bystrých očí, brady hnědé.
„Kdo byl drahý, jejž hledáte,
po jehož se lůžku ptáte?"
— Byla matka, má jediná.
Či neznáte Marty syna?"
„Bože! V skutku jeho líce.
Nebyl bych vás poznal více.
Jak jste statný, jak osmahlý!
Odkud pak jste k nám přitáhli?
Avšak pojďme, u kapličky
nalezneme hrob matičky.
Tato komůrka ji skrývá,
tu na věky odpočívá." —
Vojín žalem hlavu sklonil,
vojín žalem slzy ronil.
Na hrob milý upřel oko
a povzdychl přehluboko.
Dlouho stojí syn laskavý,
rozjímá a posléz praví:
„Neklamte se, můj stařečku,
nepřebývá v tom hrobečku.
Domek ten je malý, krátký,
pro srdečko drahé matky.

B. Peška.

17.
Vánoční sen.

Zima, zima! Na blankytu světla,
na dláždění sníh se jiskrou skví,
jako květinka z té spousty zkvětlá
dívka smutná na rohu se chví.
Zima, zima! Ručičky jí křehnou,
s rouškou vítr studený si hrá —
kdy, ó kdy se svíčičky jí zžehnou,
kdy se za štědrého večera
na stromku jí dárky zachvějí?
Ježíšek teď v sněhobílém šatu
poklepává u všech veřejí
se stromečky v cukroví a zlatu.
K nim však nezajde. — Tam máti chorá
bez dítěte, samotná se souží,
dceruška svá rouška vlhká, sporá
sněhem, blátem po ulici plouží. —
Na kámen si sedla. Ručky spíná, zdvihá
pro maminku chorou, nebohou.
Někdy pán se okolo ní míhá
chvátaje, sníh vrží pod nohou.
Okna protější jsou plna záře,
sněžné záslony se tajně dmou,
a v nich svěží, lesknoucí se tváře,
oči skvělé dívají se tmou:
však ji nevidí, jak ona bolně
zří tam, zří, až náhle mimovolně
slzavé své hledy zavírá
V tom se, za sebou dva sluhy bdělé,
dobrotu a moudrosť na svém čele,
ušlechtilý pán kol ubírá;
vidí spící, brvy ve slzinkách,
staví krok a do tobolky sahá,

a tu se jí v klínku po ručinkách
zablesknula zlata záře drahá.
Dívka sní, že na obláčku vonném
Ježíšek pln smilování, blaha
zaskvívá se, v čele blahosklonném
luny svatou třesoucí se zář;
a když padla na slzavou tvář,
pozdvihl ji, hladil potěšoval,
a pak pokynul; ó boží divy!
Nastojte! tu mráček jako živý
pod nohou se Páně rozvěšoval;
a hle! a hle! jeden, dva, tři — pět
a tak dále, dál až do desíti,
do počtu co počítala let,
vidí z mráčku plynouti, se stkvíti
děvčátka co pestrolesklý květ.
Napřed nejmenší a lehce, zdlouha
větší, větší za ní po řadě,
jako pestrá, šířící se prouha
v osvětlené jsoucí zahradě.

Nebo všem, co barvy na duze,
věší stromečky své haluze
se sítkami, jabky, světýlkami
nad květnými vlásky, nad čilkami.
Prvá, děcko přívětivé, něžné,
batolí se se svým stromečkem
ve košilce hvězdovaté, sněžné,
s liljovým na hlavě věnečkem
druhá větší, za směvnými rtíčky
řídké zoubky slonová co kosť,
kytku konvalinek pod prstíčky,
na stromečku zvonků, světel dost;
třetí ještě větší, milokrásná,
bílou růžičku má na krku,
rouška bílá, stříbrokrajná, řásná,
nesčíslné stužky po smrku;
čtvrté, páté, šesté dívce vínky
růžové se chvěly ve vlasu,
fíky měly, datle, cukrovinky
na stromečku v hrsti po pasu;
tři pak věnci modrými se skvěly,
modrými co nevinný jich zrak,
jímžto slastně po stromečku zřely,
na němž hraček pestropestrý mrak.
Aj, tu poslední, tak smutná, bledá,
ve sprostičkém šatu, čepečku,
mírným očinkem cos toužně hledá,
nemá stromku nemá věnečku!
Ha, tu Pán ze zářivého šatu
zdvihl stromek třpytící se v zlatu;
všechny vzdychly, poklonily tvář,
nemohouce snést tu divnou zář.

Bílé, modře, růžně, zeleně
zableskl se jedenkaždý suk:
řady jisker pestře, dělené
hýbaly se z pod tajemných ruk:
nesčíslná světla, sladký zvuk!
A když ztichly větvice se troucí,
řadou slz se ověšený zdál,
o to byly perly drahé, skvoucí,
pestrý paprsek si s nimi hrál.
Stromek ten jí dal a v rusé vlásky
vínek perlí slz jí zapletl,
úsměv radosti z té malé krásky
svaté jeho tváře přelétl.
A pak hlasem, jímž se chvěje svět,
k dívce promluvil:
„Hle! milé dítě,
titohle jsou andělé tvých let;
oni vidí, střehou, milují tě.
A když sama, v sněhu, na kamení
provzdychuješ svatý štědrý den,
oni na hvězdiček na plameni
zažehují tobě stromek ten.
Schovávají je, až jednou, jednou
poslední z nich dojde pro tebe,
až ti tváře malinové zblednou,
dušička se zvedne do nebe,
pak je najdeš . . . najdeš teplo, světlo,
najdeš štěstí, blaženosť a mír,
a vše, co tě soužilo a hnětlo,
spolkne černé minulosti vír.
A tak jdi, nechť vichřice se vzteká;
těš se, těš se a vždy ctnostná buď,
pospíchej, tvá matinka tě čeká,
tímto dárkem občerstvi jí hruď!
Zbudilo se dítko, hledy snivé
zdvíhají se, zase klesají,
brzy hrouží v žalosti se tklivé,
brzy zjasňují se, plesají.
Neb ač více Ježíška tu není,
ač se sněhy, jenjen chumelí,
ó to v klínku, ó to zlaté skvění
důvěrnou jí duši veselí. —
To jí Pán dal . . . po žalosti veta,
matce bude posila i lék, —
a ta něžná, leporoucha léta
vidí ji skrz chumelice vztek.
Ve všech oknech světýlko již hasne,
každý strom již lesku pozbaven!
ó jí krásnější v té výši krásné
ještě skví se, ještě připraven.

S. Rak.

18.

Orel a kohout.

U vrat parku venkovského
na kraťounkém řetízku
u kamene přikovaný
orel seděl;
jako otrok pána zlého,
v truchlé snění pochovaný,
chladně před svůj žalář hleděl. —
Marný kohout, poblízku
vážně stoje na smetišti,
na pána hrál velikého,
hejno slepic v ratolišti
stálo kolem něho.
Tu pan kohout slípkám vypravoval,
jaké byl kdy přestál boje,
kolik soků
v kterém roku
za vrata již vyobcoval,
zkrátka, všecky kousky svoje.
Na to laskavě jim v oči hleděl,
na každé zřel něco hezkého,
každé něco sladkého
říci věděl.
Jedna měla párek bystrých oček,
druhá přemilostný kroček,
třetí hezkou chocholku:
zkrátka všecky ve spolku,
s hřebínky i chocholaté,
malé, velké, kropenaté,
černé, bílé —
všecky byly roztomilé.
Aby ještě více času promrhal,

natáhl svůj krk a kokrhal.
Když se v mrvě pohrabaly dosti,
řekl kohout slípkám v šetrnosti.
„Prosím, račte nyní se mnou putovati,
ještě něco vám chci ukázati.“
A již táhl s celou drůbeří
tam, kde orel seděl u dveří.
Jak ho mile slípky zhlédly,
jako bez duše hned tu stály,
hřebínky jim hnedle zbledly,
krok již udělat se bály,
Kohout hned zas počal žvát:
„Prosím, milostenky májové!
Čeho pak se, medle, račte bát?
Neračte jen být tak bláhové,
co pak se vám může zlého stát?
Vždyť tu nejste samy —
já jsem s vámi;
tento, co zde u těch vrat
jako hastroš v máku stojí,
ten je rád, že může stát,
toho se neračte bát;
patřte naň, on nás se bojí,
ó, ten nám již neublíží!“
Celý sbor se k orlu blíží;
tu se kohout statně postaví,
hřeben svůj a ostruhy si opraví
a pak počne po řečnicku hlásati.
„Račte mi teď, krásky, sluchu dopřáti!
Pohlédněte na tohoto pána.
Den jak den tu od milého rána
do saminké tmy co vězeň sedí,
a vždy tak jak nyní hledí.
A to býval někdy velký pán;
chtěl býti ale ještě větším pánem,
a jen pýcha jeho tento stan
učinila jeho stanem.
Patřte naň! Tu jest ten pán,
který na mlhách se houpal,
který ve slunečné záři
mocné perutě své koupal,
sám jen vždycky smělou tváří —
jak se často chlubíval —
v oko nebes hledíval;
kterýž u svém marném snění
myslil, že nad něj není.
V utěšených dolinách,
nebyl ani k spatření,
na nejvyšších skalinách
bylo jeho bydlení.
Naším bratrem být mu bylo málem,
on měl v mozku jiné myšlénky!
smějte se mu, drahé krásenky!
On chtěl býti naším králem! —
Nyní perutě své nekoupá,
jako někdy ve slunečné záři,
na mlhách se nehoupá;
on tu nyní s mudrlantskou tváří
hezky nízko, pěkně tiše sedí,
a tak krotce hledí,
jako když ho vykoupá.
Teď to snad již pochopuje,
když jest pouty obtížen,
že ten, kdo se povyšuje,
pěkně bývá ponížen.
Já však po celinký čas —“
aj, tu zazní orlův hlas:
„Odejdi jen v pokoji,
marný mluvko, na stranu;
ty vždy budeš, čím jsi byl —
slepičákem na hnoji;
já však, třebas v poutech žil,
orlem přece zůstanu!“

F. Rubeš.

19.

Svatý Augustin.

Kdo, ejhle to po břehu tam
ve večerní kráčí záři?
Zdá se, že mluví k sobě sám
a jeví starosť v tváři.
Věz, Augustin jest mudřec ten,
pohřížen ve klopotný sen:
neb jemu ve hlavě vězí,
co žádných nemá mezí.
On tajemství chce rozumem
nestihlosť, vtipem pojít,
on snaží se s nebesy, zem
s hmotností ducha spojít;
ke Tvůrci, záporám na vzdor,
chce vznésti se odvážný tvor
a vyskoumat, co víra
ve hloubí své zavírá.
Jak v osobách třech jeden Bůh
můž býti, myslí sobě,
a neskrocený jeho duch
rozjímá v noční době. —
Konečně přec se jednou dní,
již temnosť osvícenu mní;
u cíle zdá se býti,
klíč k tomu zámku míti.
Však nestačuje jeho zrak;
co platno namahání?
Postihnout propasť temný mrak,
jímž kryta, mocně brání:
před sebou zírá čirou poušť
a mrákotná mu v týle houšť,
co nyní má uchvátit?
nic — leč se nazpět vrátit.
Hle, jakovéž to robátko
blíž mořského tu kraje
co utěšené poupátko
si v písku samo hraje?
Však hru koná svou rozmilým
zalíbením a úsilím:
aj, z moře vodu čírá
a v skrovný důlek sbírá.
„Proč pak, andílku, přeléváš
tu vodu s takou pílí?“
dí přívětivě mudřec náš;
„kam snaha tvoje cílí?“ —
„„Mám, pane, pevnou naději,
že moře v důlek přeleji;
jen málo-li zde počkáš,
ovšem se toho dočkáš.““
Usmáv se praví k němu kmet:
„Nech hračky, dítko milé;
bys nabíralo tisíc let,
nedojdeš toho cíle.
Kterakžto může býti vhod
tvůj důlek této spoustě vod?
Nech, dítě, marné práce!“
dí k němu stařec sladce.
I vece dítě: „Slib ten, věz,
spíš vyplním já tobě,
než ty překročíš onu mez,
již položil Bůh tobě:

dřív v důlek svůj, mám naději
že mořské vody přeleji,
než rozum vyzpytuje,
co ve třech jeden sluje."
Tak Augustin, jsa osvícen
od děcka tajemného
a v zbožném srdci roznícen,
šel hlásat Boha svého.
Co ve třech jedno přebývá
a zemská mlha nám zakrývá,
tam někdy čistým zrakem
spatříme za oblakem.

Dalibor Kopecký.

20.
Svorný Vladislav.

Dvé se zdvíhá děsných mraků
nad ubohou Čechií;
z nich se toky, až se srazí,
drahé krve vylijí.
Dva to voje — oba české,
v onom otec — tady syn,
v onom bratr — tady bratr,
ach, smiluj se Hospodin!
Ještě kryje obě vojska
tmavým rouchem klidná noc,
ale z rána vyjeví se
vražedného boje moc.
V jednom ve svém stanu sedí
zádumčivě Přemysl;
nespí — bdí, a v jeho hlavě
hrozný zraje úmysl.
„O trůn budu bojovati
jako rozdrážděný lev,
neustanu, dokud v žilách
vřelá neutuhne krev.
A byť měly kruté boje
trvat ještě mnoho let,
neustanu — nechci dbáti
ani hrůzy ani běd.
Přinutím je, aby moje
právo na trůn uznali,
aby bratra Vladislava
ze země ven vyhnali." —
Vstane prudce — „Bratra svého
musím trůnu zbaviti —
a byť boj i příčinou měl
stát se jeho zabití."
V druhém vojště ve svém stanu
sedí bratr Přemyslův;
nespí — bdí, a v jeho duši
mnoho zraje úmyslův.
„Má li vlasť mou neustále
bratrovražďný hubit boj?
Nikdy vysušit se nemá
hluboký neřestí zdroj?
Což tě nikdo neušetří,
milá vlasti, Čechie?
Zda rod knížecí tvou všechnu
šlechetnou krev prolije?
Co je trůn, bych k vůli němu
vlasť uváděl v porobu,
národ aby vysílený
v dlouhou klesl chorobu?
Pro lesk vnější měl bych snad se
klidu srdce zbaviti?
K vůli trůnu pokusit se
o bratrovo zabití?
Vstane rychle! — Bratr jeho,
který dosud mysle bdí,
ulekne se, podiví se,
an ho náhle uvidí.
„Bratře!" Vladislav dí tklivě,
„vím, statné vojsko máš;
ale vojsko mé jest větší,
a že statné, dobře znáš.
Nechtějme zkoušeti Boha,
koho zdarem obdaří;
hleďme raděj, ať se drahá
síla lidu nezmaří!
Nech si trůn — já ti ho přeji;
jen tu dobrou vůli měj,
blaho lidu založiti; —
k tomu slib mi slavný dej!"
Překonán šlechetným bratrem,
objímá ho Přemysl,
a že národ k slávě zvedne,
pevný chová úmysl.

Josef Sokol.

21.
Staroměstská věž.

Tam u mostu nad Vltavou
se vážně věž vypíná,
a Čecha na seč udatnou,
na starou slávu, lásku ctnou
ku vlasti upomíná.
Byl trudný den, kdy Švédův pluk
se přes most k věži tlačil,
a divý křik a zbraně zvuk
a střelby válečný to hluk
jich vítězství již značil.
Tu srdce Čechů zplanula,
udatných vlasti synů;
smrť s věže zhoubně lítala
a krutě řady vítala
nepřátelských vojínů.
I rozvětřil se Švedův hněv,
že most pod nimi trnul:
ku předu vlála korouhev:
na bílém poli černý lev,
a za ní dav se hrnul.
Již již se krutí Švédové
až k věži protlačili;
než tu se statní Čechové
ze brány jako orlové
na zhoubce vyřítili.
Bylť Plachý*) to se sborem svým,
se studenty statnými.
„Ku předu, děti!" zvolal k nim,
a oni hnali se za ním,
kdež jistá smrť před nimi.
Švédská se chasa ulekla
před Čechy udatnými;
jak by se smrť ji dotekla,
na Malou stranu utekla
s hlavami krvavými. —
Tam u mostu nad Vltavou
se vážně věž vypíná
a Čecha na seč udatnou,
na starou slávu, lásku ctnou
ku vlasti upomíná.

Fr. B. Trojan.

*) Plachý Jiří, kněz řádu jezovitského, ardnatý, rázný a odvážlivý vůdce studenstva za oblešení Prahy od Švedů. † v Hoře Kutné 19. dubna 1694.

22.

Dva přihluchlí.

Šťastný dobrýtro!
„I jdu pro mlíko.“
Jak jste se vyspali?
„Za čtyry krejcary.“
Co se vám zdálo?
„Dávají ho málo.“
Kam pak kmotře, k plesu?
„Krocana na prodej nesu.“
Co pak dělají vaše děti?
„Je svázaný neuletí!“
Vy mluvíte jako blázen
„Dejžto Pán Bůh! S Pánem Bohem.“

23.

Dítě v zástavním domě.

(Pravdivý příběh v Miláně r. 1855.)

Matka pláče, dítě se směje;
na nebi nočním hvězda se skvěje,
milostně září ve tmy době,
jako by pravila: „Svítím i tobě!
Neplač nebohá: na světa poušti
Otec nebeský svých neopouští.“
Matka pláče — dítě se směje,
kloboučkem novým loutku oděje:
poskočí k matce a dí vesele:
„Maminko, neplač, raduj se: hle,
jak mé Aménce klobouček sluší! —
Ale teď — nám dej k večeři jen
kousek chlebíčka; pominul den!“
Matka zalká, chvěje se v duši:
„Dítě, mé dítě, mé rozmilé dítě,
matka ráda nasytila by tě!
Truhla prázná, chleba nemáme;
nevím co zejtra v zástavu dáme!
Zejtra se jinam vystěhujeme
a nevím posud kam odejdeme!“
Poslední slova ledva hlesne,
nemocná matka do mdloby klesne.
Dítě se nesměje; hlad ho bolí,
u noh matčiných lůžko volí;
utichlo potom, zajal ho sen.
Zvonili k ranní, nastal den;
po ulicích se lidé rojí;
před domem zástavním mnoho jich stojí;
bledé tváře, živá bída;
časem i vina tam se vídá.
V zástavu nesou, co jim zbylo
za půjčku co by se vyměnilo.
Čeká zástup, hovoře, huče,
až desátá na zvoně tluče.
Vrata se otevrou, do nich se tlačí;
široká fortna ledva jim stačí.
Za ohrádkou přísného vzhledu
stojí muž; tvář podobna ledu,
a že se lid na pořádek neváže,
pan taksátor hlasitě káže:
„Ztrpení! ticho! ať není zmatku!
jeden po druhém! podle pořádku!“
Uzly přijímá, zastavy cení,
lístky píše na vyplacení.
Když to po sobě chvíli odbývá,
zadu se dětský hlásek ozývá:
„Ach, milý pane, smím-li pak již?“
Děvčátko z davu objeví se;
pan taksátor podiví se:
„Co chceš? peněz na cukrovinku?“ —
„„Ne, pane, na chléb pro matinku!““ —
„Na chléb? Vizme co zastavíš?“
Dítěti očka se zalévají,
ústa se bezděky zajíkají;
ze zástěrky vyndává
zabalenou svou loutku — Aménku,
ceniteli ji podává.
„Půjčte mi, pane, na tu panenku
jediný zlatý!“ děvčátko prosí,
Ledovitému úředníku
z oka se náhle slza rosí.
Veškeren zástup v okamžiku
hluboce pohnut podivem žasne,
vidí anděla, dítě krásné,
matce na chléb jenž obětuje,
co jemu radostí jedinou sluje.
Pan taksátor v té tklivé době
„panenku“ praví, „nevezmu tobě!
zůstaň i dále duší a tělem,
jakým jsi bylo dnes andělem!
Zde, zde vezmi, rozmilé dítě,
dones to matce, běž domů hbitě!“
Veškero množství zaplesalo,
k domovu dítěti průvod dalo.
Obdařená pak vdova ta
nebyla dřív tak bohata.

Dle *Fr. Proška* přel. *K. Vinařický.*

24.

Všem se nelze zalíbiti.

Soused Kilian a jeho synek
vedou osla na trh do města.
„Sedněte si táto,“ praví Hynek,
„pro vás je dnes velká necesta.“
Otec sedne; — tu je na silnici
potká teta Lída, šafářka.
„Což jste nechal rozum na polici?“
spustí tato švarná kramářka;
„hoch má běžet, to pěkná správa
starý dřepí oslu na hřbetě!
Slezte dolů, sic ať nejsem zdráva,
hned to povím vaší Alžbětě!“
Kilian si myslí: „Dobře slezu;
proto nemusí být v domě křik,
moje staré nohy nejsou z bezu,
pěšky chodit beztoho můj zvyk.“
Sedne Hynek. Tu je potká chasa,
počne „ha, ha, ha!“ se řehtati,
„kluk si jede, hlehle, kýho ďasa,
tatík musí za ním kulhati!“ —
„Slez jen zase; jinak milý hochu,
zbouří tito blázni celou ves,“
praví otec. „Ať si osel trochu
odpočine s kopce, vem to pes!“
Otec vede osla, Hynek popohání.
Tu je potká cestou myslivec.
„Inu tak,“ dí tento v posmívání,
„škoda že tu není blázinec!
vždyť se vám ten osel v duchu směje.
že tak všickni po svých jedete;
či se mu ta velká úcta děje,
že ho někam na studie vedete?“ —
„„Sednem oba, Hynku, co je z toho,
proč se má nám každý blázen smát?
na osla to arci bude mnoho,
an dnes dostal míň než jindy žrát;
co však naplat?““ — Přijíždějí k městu,

osel se už hodně zapotil;
tu jim vkročí pán jakýsi v cestu,
ten se zhurta na ně osopil,
řka: „Vy chaso, což jste pohodňáci?
vždyť to zvíře s místa nemůže!
Hned se kliďte dolů, nestydáci,
sic vám hůl má s osla pomůže!“ —
„„Co teď počnem? jaká nyní rada?
Ten se chtěl už s námi prát;
pro osla si nechat klepat záda?
Raděj mu chci osla darem dát!
Víš co, Hynku? svážem oslu nohy,
kůl pak dlouhý naskrz provlečem;
aby trkal, k tomu nemá rohy;
tak ho nějak na trh dovlečem.““
Stalo se; teď osel na kolíku
musí branou na trh putovat;
z toho se však hejno uličníků
začne nestydatě radovat:
„Hejsa, Vášo! koukej, to je hračka!“
volá Jiřík, Vášu krejčího;
„není-li to živá fidlovačka,
když dva nesou osla třetího!“
Takto v samém posměchu a hluku
na trhu se osel ocítí,
vůkol něho tlupa zbujných kluků,
takže nelze ani projíti.
Kilian nám dobrý příklad dává,
čeho se nám třeba vystříhat;
nebo tak se obyčejně stává
těm, co chtí se všechněm zachovat.

25.
Vlk umírající.

Starý vlk když dokonával,
tu se na pokání dával;
zkoumal léta minulá,
jež v hříších uplynula.
Takto mluvil k slonovi,
k rozmilému kmotrovi:
„Hříšník jsem, to dobře vím;
ale přece myslím, doufám,
že nepatřím k nejhorším,
proto sobě nepozoufám,
Natropil jsem zlého dost;
ale mám též mnohou ctnosť.
Jednou se mi jehňátko,
hezké, tučné robátko,
přiblížilo na dvě pídě,
a já vida, že je v bídě,
srdce své jsem neobtížil,
chuďátku jsem neublížil. —
Tenkrát také ovce smělá
toulala se osamělá,
mne dobráka zočila,
kolem mne se točila,
majíc růžky z ryzé pýchy,
tropila si ze mne smíchy.
Já jsem ovci milosť dal,
pokojně se dále bral.“ —
„„To je pravda,““ pravil slon,
„„toho dosvědčiti mohu,
tenkrát's ležel v panském stohu,
musel's nechat lup i hon;
vězela ti v hrdle kosť,
proto's krotil svojí zlosť;
byl's jen potud dobrákem,
až ti jestřáb zobákem
vyňal kostku z jícnu tvého,
nebezpečně bolavého.““ —
Jistí lidé za to mají,
že i proto ctnostni jsou,
hřích když páchat nemohou,
ač ho sami nenechají.

B. M. Kulda.

26.
Na Vyšehradě.

Klidnou cestou k Vyšehradu
rolník vážil volný krok;
usednuv si ke zdi v chladu,
na trávu tam sklonil bok.
Slunéčko se uschovává,
záře líbá svatou zem;
trne rolník, v pláč se dává
nad zápustlým obrazem.
A když zvonek svými hlasy
k modlitbě zval okolí,
zamyslil se v dávné časy,
srdce ho tu zabolí.
Jak tu trudno; jenom kvítí
tichounce se usmívá,
slunko mile že mu svítí,
větříček je ovívá.
Skřivánek tu prozpěvuje,
letě v modrou výšinu;
tím se rolník probuzuje.
bolně zírá v krajinu.
„Skřivánku můj, pěvče výše,
neruš ticho hrobové;
vznes se raděj v ony říše,
kde dlí vlasti otcové.“
„Nes tam pozdrav jejich synů,
nes tam vroucné prosby hlas;
smaž tam dávné doby vinu,
ať nám vzejde slávy čas!“
To když rolník ptáčku pravil,
zmizel mu ten zpěváček;
svatvečer by zbožně slavil,
pomodlil se sedláček.

Ludvík Unger.

27.
Jeník a kozel.

Jeník to byl ferina!
Jednou ten klučina
vystrojil se za vojáka,
za vojáka jizdného;
čáku měl a šavli také,
ale koně žádného.
Tu si zašel do zahrady
u domu otcovského
a zastihl hned u plotu
kozlíka rohatého.
Výborně, ten se mi hodí,
bude z něho koník hned.
Dřív než kozlík spozoruje,
Jeník na záda mu vsed'
Ajta koníku, teď klusej,
máš ty jezdce švarného,
takového husara svět
nezřel ještě žádného!
Ale kozlík zdivočelý,
nenadav se útoku,
jaký vyved' Jeník smělý,

dá se zhurta do skoku.
Jeník strachy již se třese,
křičí, volá, běduje,
čáku vítr mu zanese,
kozel dále hopkuje.
Konečně když přes loužičku
kozel skočil, Jeníček
octnul se v černém bahníčku;
dále hnal se kozlíček.
Švarný husar zmazán vstává
z louže, kam se pěkně smek';
kozlik na něj povolává
z pesměchu pak: mek, mek, mek!

J. Přibík.

28.

Vávra.

Kráčí Vávra po mezi,
nese žencům večeři:
tu uhlídá zajíce
spát pod hrstí pšenice.
„Tiše, Vávro, tiše stůj!
ten zajíček bude tvůj."
A tak stoje přemítá,
tiše v mysli počítá:
„Prodáš toho zajíčka,
bude za něj kozička;
za kozu a kozlátko
koupíš pěkné telátko:
ba již hezkou kravičku,
strakatou jalovičku;
až tu dobře odchováš,
i s telátkem ji prodáš.
Jemínku! totě peněz
za krávu jako železi!
Za ty koupím koníka:
nejradši mám vraníka.
Snad bych potom pěšky šel?
to bych také nevěděl!
Na vraníka si sednu,
hezky bystře pohlednu.
Pak řeknu: Prrr, koníčku! . . .
Já řku, počkej, zajíčku!" —
Ale zajíc uhání,
jako vítr po stráni.
Něco křaplo na mezi,
Vávra pustil večeři;
střepy sbíral, přemítal,
kterak se přepočítal!

J. S. Štěpánek.

29.

Husa.

Husa peřím zahanbila
čerstvě padlý sníh,
proto pyšný vychrlila
na své sestry smích:
„Nechci déle žíti s vámi,
půjdu radši mezi dámy,
půjdu mezi labutě
na rybnících u hutě!"
Po rybníku odejela
od svých sester osamělá;
vypínala krátký krk,
až jí praštěl mnohý brk;
zas ho nakřiviti chtěla,
by jak labuť vyhlížela;
opičila také zvuky,
jakých dáno labuti:
tím však ptactvu strojíc muky
k velké byla nechuti.
Ale darmo tvářila se,
cizé šperky berouc na se:
husou byla, husou jest,
jen že přišla o svou čest.
Labutě ji odháněly,
husy též ji znát nechtěly:
hanba jen a trapné smíchy
vyrostly jí z hloupé pýchy.

Dle *Lessinga* od *B. M. Kuldy.*

30.

Kouzelníkův proutek.

Za pradávných časů pyšně stála —
sídlo zlaté — Vyšehradská skála;
tam, kde teď sto věží k nebi čelí,
sladké písně pastouškové pěli. —
Za těch časů bydlel v lesa hloubi
u jeskyně skryté v mladém doubí,
nad nímž noci z mlhy závoj tkaly,
kouzelník, sil tajných dobře znalý.
On vám zašvihnutím proutku svého
tvořil hrady z jasna duhového,
zemských pokladů lesk objevoval,
děsné bouře vichrem rozpylovaly,
chorým údům vracel duši čilou —
a to všecko proutku toho silou. —
Nezavoní kvítko s takým spěchem,
kde sníh taje teplém jara dechem,
jako kvapně kouzelníka jméno
krajinami bylo roznešeno.
Kdo je slyšel, — velký nebo malý —
všichni ku jeskyni putovali,
putovali v šeru, ve dne, v noci,
proutku čarovného k milé moci.
Mnohý zkusiv vracel se, ji chvále;
většina však, aby proutek stále
byl jim ku potěše hodně blízky,
kácela les, zakládala vísky,
Minul čas, a k čaroději cesta
vedla řadou přes bohatá města,
rolí po vlající klasem plným.
Kouzelník však stal se pohodlným.
a když těch, co přišli dav se větší,
jednou v nevoli své zaslořečil.
Rozlítly se blesky v bouře ruchu.
Proutek bledl do podoby vzduchu,
až pak zmizel. — Shledal každý koutek
kouzelník. Však běda! Nikde proutek!
A jak praví pověsť starověká,
duše kouzelníka podnes těká
po lesích a nad paláců zdémi
hledajíc ho marně v české zemi. —
Vidím na vás nedočkavou choutku,
chcete zvědět jmeno toho proutku,
který tolik divů v sobě nese,
„*Svatá svornost*:" tak on jmenuje se.

Jan E. Nečas.

31.

Nespokojená rybička.

Maličká rybička
sobě stěžovala:
„Proč nejsem jak jiné,

proč jsem pořád malá?
Ráda bych já byla,
jako jsou ty velké."
Takto vedla nářek
ve vodince mělké. —
Tu jednou rybička
co maličké dítě
s velkou rybou vešla
do rybářské sítě.
Maličká proklouzla;
velkou rybář lapil,
na břeh ji vytáhnul
a s ní na trh kvapil. —
Když rybička vidí,
jak je velká v síti,
praví: „Přec je dobře
někdy malým býti."

Fr. Doucha.

32.
Zelené ptactvo.

S každou vesnou přiletují
z neznámého kraje
zeleňoucí ptáčínkové
do sadu a háje.
posedají na větvičkách,
houpají se ve vzduchu,
šeptem také zpívávají
přepodivno uchu.
Jedí světlo — pijí rosu,
dýší libou vůni,
stále sedí v dešti, v suchu,
v stínu, na výsluní.
Až pak změní svoje šaty,
ach, ubohé ptáčky!
sestrakatí, sešediví,
zazpívají plačky.
A když v podzim vichr divý
vychrlí své hněvy,
všichni opět odletují.
„Kam?" „„Ach, nikdo neví.""

Dle *Rückerta* od *J. Koláře.*

33.
Vrabec a kůň.

Nad úvozem na roštině
švitořivý vrabčík seděl,
vůkol sebe po krajině
potutelným očkem hleděl;
vrtěl sebou, poskakoval,
na pocestné pokřikoval
pronikavým hláskem svým:
„Čimčarara čim, čim, čim."
Úvozem tu kůň jde starý,
přijde k vrabci, mluví k němu:
Uleť, vrabče, s chutí vary!
kocouři se ženou k sněmu,
již se blíží tuhle dolem,
co neviděť půjdou kolem;
prchni, sice tebe sklidí —
víš, co kocour nevyslídí!" —
Vrabčík se naň podívá.
usmívá se, usmívá,
pak mu pyšně odsekne:
„Dobře, dobře — vyřídíme;
my se u nás nebojíme
našinec se nelekne;
ať se každý o sebe jen stará,
čim čim, čim čim, čimčarara,
čimčarara, čim čim čim,
co mám dělat, to já vím." —
Kůň jde volným krokem dále,
vrabec však svou vede stále:
„Hlehle pána rozumného
z kraje trochu loudavého,
s hlavou k zemi sklopenou.
jak mi s tváří učenou
moudré dává naučení!
Vždyť má uši,
které oslu jenom sluší —
ať mě luňák, když to osel není!
Nebojím se sedláků,
jiných přece jonáků,
nehrozím se . . ." Však tu, šust!
kocour divě z roští vyletí,
vrabce lapí — chňap a chrust: —
naučí ho věčně mlčeti.

F. Rubeš.

34.
Liška a čáp.

„Pěkně prosím, vzácný pane čápe,
pověz mi, co's viděl, zkusil, slyšel
v cizích zemích, odkud's pravě přišel;
víš, že rozum liščí všecko chápe."
Sprostý čáp hned zevrub popisoval
všecky louže, bahna, zmoly, žlaby,
z kterých tučné červy, hady, žáby
s mnohou chutí sobě vytahoval. —
Mnozí lidé též se navracují
z cizích měst a krajů domů zhusta,
a jen vždy, kde byla jídla tlustá,
s mnohou chválou známým vypravují.

B. M. Kulda.

35.
Návštěva.

Venclíček s Kačenkou dědečka navštívili,
aby se u něho potěšili.
Dědeček měl ta svá vnoučátka rád;
proto jim dovolil spolu si hrát.
Václav přistoupil k vysoké skříni,
která se černala na velké síni.
Tam bylo knih a papírů dost.
Tomu se divil náš malý host,
a řekl: Děde můj, dědoušku, povězte mi,
co je to za věci v tehle skříni?
„Tohle jsou papíry, na nichž jsem psal,
žádný bych za celý svět neprodal;
a tyhle ty knihy jsou mi milé,
těmi si krátívám dlouhé chvíle.
Tomu však Venclíček nerozuměl,
dědečka neustále k tomu měl,
aby si mezi ně k té skříni sedl.
Udělal to dětem stařeček hned.
Sedl ke stolu, kol něho děti;
i měli jste starce toho viděti,
kterak z knih stavěl vysoké domy,
z papírů sbalených podivné stromy,
Kačenka hejčkala stočené mapy,
říkajíc, že jsou to látky na šaty.
Venclíček se děda stále vyptával,

na každé slovíčko pozor si dával;
jej nevábily tak příliš hračky,
jako ty dědovy povídačky.
Večer se přiblížil, měsíček svítí.
Tu řekl dědeček: Můžete jíti;
tobě Venclíčku, knihu daruji,
a tobě, Kačenko, skřínku věnuji.“
Děti jsou rády; povděčny tomu
berou se tiše k rodičům domů. —
Doma Venclíček u knihy sedá,
Kačenka si něco v skřínce hledá.
A co tam našla? Dobré koření,
a co Venclíček? Dobré učení.
Teprv nyní pochopil čile,
jak může kniha ukrátit chvíle;
a té knihy váží si nad všecko bohatství.
Kačenka by skřínku nedala za celé království.

Fr. St. Štěpánek.

36.

Kukačka a osliček.

S kukačkou se hádal
jednou osliček,
kdo z nich umí více
libých písniček.
Dal se tedy osel
s chutí do křiku;
kukačka pak volá:
„Kuku, kukuku!“
Krásná byla muzika,
kde kdo, před ní utíká;
pěvci na to málo dbali,
vítězstvím se vychloubali. —
Kde se hlupci spolu vadí,
moudrý ať tam nezavadí!

Em. Sahánek.

37.

Sirotek a hrobník.

Blíže za vesničkou
jest malý kopeček;
na jeho vrcholku
blíž malého borku
stojí kostelíček.
Kolkolem jej pásá
nízký hřbitoveček,
uvnitř jeho kruhu
na uvadlém pruhu
jest jeden hrobeček.
Na hrobečku tomto
sirotek kvílívá;
večer po klekání
dítko ve svém lkání
na hřbitov chodívá.
Až do noci šedé
dítko osiřelé
klečí na hrobečku,
kloní svou hlavičku,
bolný nářek vede:
„Matičko, matičko!
slyš kvílící dítko;
nenech naříkati,
stále bědovati
osiřelé kvítko.“
Otevř se, ach otevř,
hluboký hrobečku:
nechať ještě jednou
může spatřit dítě
svou drahou matičku!“ —
„„Neplač, nenaříkej,““
hrobník dí k sirotku,
„„darmo tady kvílíš,
ze sna neprobudíš
milenou svou matku.“
„Hle, půlnoc se blíží,
vrať se, dítko, domů;
v pokoji nech mrtvých
sníti rodičů svých,
povol srdci svému!
Brzo běh uplyne
nám v této časnosti;
svou zas matku spatříš
a s ní se potěšíš
tamto na věčnosti!“

Jos. Paulus.

38.

Mlsná kočička.

Pod kamny seděla
kočička bílá,
pazourkem fousatou
hubu si myla.
Povstala, napnula
do výšky tělo; —
myslila: „Pomlsat
by se mi chtělo.“
Cítila, že je tu
smetanka milá
která tam na kamnech
schována byla
Honem se vyšvihne,
k smetance skočí,
a už se okolo
hrnečku točí.
Myslí si kočička:
„To budou časy!“
Dobrou hned smetankou
žízeň si hasí.
V mlsání hlavu když
na chvilku zdvihá,
cítí jak rychle ji
metlička švihá.
Chce se dát na útěk,
ruka ji drží;
ještě na kožíšek
přídavek trží. —
Pazourkem hubu zas
fousatou třela;
že chtěla mlsati,
to za to měla.

Fr. Doucha.

39.

Obrů hostina.

Tenkrát, když ještě Rybrcoul žil
a s ním obrů družina,
stala se svatba v Krkonoších,
při ní skvostná hostina.
Na tu svatbu byli pozváni
hosté z krajin dalekých.
Však přišli též hosté nezvani,
obři z chlumů vysokých.

Říká se: že nezvaní hosti
jenom kosti dostanou.
Než našim obrům není dosti
vzít vděk stravou chatrnou.
Jeden si popadne kýty půl,
druhý buchty vybírá,
sám Rybrcoul si sedne za stůl
a med z kaše vytírá.
Když se jídlem podnarazili,
velkou žízní trápeni,
svatebčanům nápoj vypili. —
Však, to na ně dost není!
zvednou se, pryč do hor prchají,
tamtě počnou hrabat zem;
kamení za hlavu metají,
až vyřine se voda ven;
hltavě ji obři lokají:
vznik tu vezme Labe proud;
místo, v nějž kamení lítají,
Zámrsk má prý podnes slout.
Kam se byli tenkrát pozvali
na svatební hostinu,
na památku tam zanechali
velmi vzácnou bylinu.
Dokud pokvěte len na vrších,
ona vzácná bylina,
dotud pokvěte v Krkonoších
Známé město Hostiná.

Fr. Sl. Štěpánek.

40.

Lví jinoch.

U strýce, říditele mouřenínů,
hoch dobrý Babul meškal, sirotek. —
Ten kdys octnul se ve pralesů stínu;
však málo na to dbal mladistvý rek.
Tu z křoví naproti se *lvíče* plíží
a lichotivě k hošíku se blíží:
i bylo lvíče stejně sirotek.
Neb hochův otec, starý Bábul, v houští
zabil, sám padnuv, krutou půtkou lvíci,
a lvíčata se rozběhly po poušti:
mladý pak Bábul tím se dostal k strýci.
Nevinnosť obou přízni nevadila,
i hrál si hošík s lvíčkem hodný čas,
až večerní se doba přiblížila,
kdež Bábul navrátil se k strýci zas.
Tak rok i léta vídali se oba,
i hrou jim blahá ucházela doba;
i vzrůstal Bábul, stal se jinochem,
i vzrůstal také lvíček, stal se lvem.
Že pak sesilněl člověk se lvem v půtce,
bylť nejsilnější rek té krajiny:
i vyvolili za svého jej vůdce,
i táhli na vraha své dědiny.
Když takto táhla tlupa proti vrahu,
tu nenadále zastavil jim dráhu
lev mladý; — pozdraviv pak přítele,
se k tlupě přidružil: ta vesele
dál kráčí; Bábul se lvem na čele.
I zvítězili; nade všemi vzniká
rek Bábul, maje lva za pomocníka.
Tak často půtky šťastně prováděli,
co lva svých výprav za spojence měli.

* * *

Co to slyšet z dálí od pomoří?
či to hrom, či skály se tam boří?
Přistál koráb krutých Evropanů —
přistál na lov černých pomořanů.
Oheň-řinoucími trubicemi
ozbrojeni táhnou vesnicemi
kdož se jim tu z lidu namane,
vítězům se v kořisť dostane.
Většina se rozutekla v lesy;
tak se vrahů dobrý lid ten děsí!
Bábulova jenom tlupa stojí
s loupežníky zápasit v tom boji.
Lev pak, věren svému veliteli,
hrůzu plodí mezi nepřátely.
Dvakrát šťastně odrazili —
po třetí však vrazi zvítězili.
Postřelen lev pevně svázán v lýčí;
pán též darmo provazům se zpíčí:
odvlečeny oba do korábu
do *poroby* cizokrajných drábů.
Odploul koráb druhého dne ráno —
o Bábulu však a jeho lvu
sotva zvěsti v kraji zanecháno.

* * *

Trh valný na otroky v Janejíru;
hemžíť se kupci v lidnatém to víru.
Tam na prostranném nábřeží
též Bábul se lvem postaven
a na prodej všem vystaven.
Kdož oba sobě vytěží?
Přišelť tam Anglik, změří oba,
i zdá se mu to šťastná doba.
Hned *koupě* řádně dokonána
a s člověkem tu šelma zaprodána. —
Snažilť se Anglik, hledě k zisku,
spříznit se s rabem bez nátisků.
Lev s přítelem svým v jedné kleci
podivné vyváděli věci.
On seděl při stole po lidsku jeda,
lev pak stál za stolicí k posluze!
i čekal pokorně, zda k výsluze
mu přítel částky potravy též podá.
Pak šaškovali spolu, zápasili,
až diváci se nad tím pohrozili.
A Anglik stržil z toho peněz dosti,
vyhověv takto lidské divačnosti.
Lev pak a Bábul sobě rozuměli,
přátelství oba použili slasti:
zpomínajíc si na půvaby vlasti,
své porobenství často zapomněli.
Když pak vlastenecký hovor Bábul vedl;
tu lev si skromně k nohoum jeho sedl;
a s citem blahým slova jeho slýchá
i sotva dýchá —
a Bábul snadno tomu věří,
že rozuměn jest nerozumnou zvěří.

* * *

Dvouhrob tady vedle hřbitova.
Nápis cizomluvný na kameni. —
‚Zda tu v blíži tlumočníka není,
jenž by zkázal, co ten hrob chová?
Dobrý muži, vy jste hrobník asi
v úřadě svém jistě drahné časy;
dejte zprávu, co tam znamená
mluva nám neznámá, kamenná!‘ —
„Bábul, lví to, světoznámý král,
se lvem svým v tom hrobě pochován.
Jednou velel Anglik, obou pán,
by, ač *bezděčně*, s tou šelmou hrál.
Však lev míru tenkráte svých sil

zapomenuv, herce zardousil.
Byloť, ach, přesmutné podívání —
slzy lva a strastné jeho řvaní!
Na vše strany druha obracel;
ten však k žití víc se nevracel.
Lev pak v nesmírném svém bolu
ulehl si na mrtvolu:
nevzav sousta, zhynul hlady;
teď pak s druhem leží tady.
Pohan byl, zač na hřbitov
nemoh' býti pochován;
aspoň vedle tento rov
zakoupil jim jejich pán.
Buďte zdrávi, dárku neuchraňte;
přírody se *přesily* vždy straňte!" — —
Bábule, lví správce hrdinný,
lve, africký králi pustiny,
z vlasti milé po únosu
jakého jste dočkali se losu!
Lidokupci jati, zaprodáni,
neměli jste po Evropě stání:
sloužili jste zvědavosti lidu —
v rovu tom teď spočívejte v klidu!

Prof. *Jan Purkyně.*

41.

Jasan a javor.

‚Buďmež my dva přátelé!'
řekl jasan k javoru
hlavu zdvihnuv nahoru.
„Buďmež," dí mu vesele
javor, snáze obstojíme,
až nás plenit počne zloba;"
a tu spjali kmeny oba. —
Sotva si však podali
rukou stálé ku věrnosti,
již ve hlasné vzdálenosti
hluky bouře povstaly;
a již lesem svítil bleskot,
strašný ozýval se třeskot,
tak že vše, co živo, žaslo,
v oboře se chvělo, třáslo.
Bouře děsné hřímání
vše, co vůkol, plenilo,
v statných stromův lámání
sílu strašnou jevilo:
mnohý dub tu k zemi klesl,
koruny své víc nevznesl;
sám i topol se své výšky
padal a se drtil v třísky. —
Tu se jasan s javorem
dali v h á d k u hovorem.
‚Kdybych j á tě nyní popustil,'
řekl jasan příteli,
‚vzteky by tě potřely.' —
„Ne tak; já kdybych tě popustil,"
řekl javor, zlý by smrtil
tebe vichr, v popel drtil."
By pak síly ukázali,
věrné rámě nazpět vzali. — —
Aj, tu nově zavzněly
bouře ryky třeskotem:
nevěrné ty praskotem
oba k zemi skácely. —
Posavad by byli stáli,
kdyby, co dřív přísahali,
v nejkrutější této době
byli dodrželi sobě.

Berger.

42.

Vnuk a děd.

Ve Schönbrunně u popraží
když na stráži stál vojín,
slunce ohněm zemi praží
s nebes jasných vysočin:
proud pak žhavý od zdí se sráží
a svým ohněm, svojí září
ve vysmahlé tone tváři.
V tom vykročí do nádvoří
ze paláce vážný kmet;
na ctihodné tváři, hlavě
zříti stopy péčí — let
a po boku
na poskoku
pacholátko jako jarní květ.
Rajské vnady skvějí se mu v oku,
nebem usmívá se jeho hled,
na lících se jako ze poupátka
rdějí růže, skvějí lilijátka,
Strážník, uzřev kmeta, stanul,
i vzdávaje na ručesť
zbraní jemu česť,
v srdci plesal — duchem zplanul.
Zná ho — ctí ho — miluje ho
jak syn věrný otce svého.
Ale čím to nenadále,
pacholíček druhdy na poskoku,
že pojednou jaksi vázne v kroku?
upíraje zraky na vojína,
že mu jíti, zapomíná.
„Hle, dědoušku!" k starci praví,
„počkej trochu. My jdem z hradu
ven do sadu
pro ochladu,
a ten chuďas — co ten zkusí!
on tu musí
na ramenou s těžkou zbraní
procházet se bez ustání,
neb na parném slunci stát!
Kéž bych dnes
měl peněz,
abych mohl jemu něco dát!
Víš, dědoušku, otec říká, říká máti,
že n a d c h u d ý m n á l e ž í s e s m i l o v a t!
dej mi tedy ať mu mohu dáti!"
Vnučeti kmet peníz dal,
pohladiv mu jasné čelo
a sám v srdci zaplesal:
„Na, miláčku — a c o d á š c h u d é m u,
j a k o b y s d a l P á n u B o h u s v é m u."
A hle, jak anděl pomoc nesa,
pacholíček něžný plesá,
z očí se mu radosť září,
srdce blahým citem tluče,
a plesaje s jasnou tváří
k vojínovi běží ruče:
„Tu máš, milý brachu, co tu mám,
že zde musíš státi — rád ti dám."
Vojín trna, ovšem radosť cítí,
slza v mužném oku se mu třpytí,
avšak, vrtě hlavou, odpovídá:
„„Zaplať Pán Bůh, drahé robě,
čin a dobrou vůli tobě,
ale daru tvého nesmím vzíti.
Řád a kázeň toho zapovídá."
Co si počít? Veta po radosti!
Dítko útlé, plné útrpnosti,
těžko kráčí nazpět od vousáče,

a když litostnými slovy,
což se stalo, praví dědouškovi,
zrak se jemu kalí — srdce pláče.
„Ovšem,“ děd tu vece k vnučeti,
„málem vypadlo mi z paměti,
co stráži
zákonové káží
Voják, pokud jest na stráži, nesmí vzíti,
kdyby někdo jej chtěl něčím obdařiti;
taktě velí zákon — takýť obyčej.
Než jdi a svůj sám do kapsy dar mu dej!“
A hle, jak anděl pomoc nesa,
pacholíček něžný plesá,
srdce opět blaze jemu tluče
i žene jej k vojínovi ruče.
A tak, jak dědoušek radil jemu,
vousáčovi statečnému
rád do kapsy sám by dar svůj dal;
než nadarmo zas se namáhal!
Vojín jest veliký — okázalý —
a on — malý!
I když nijak nelze dosíc cíle,
jme se prosit — volat čile:
„Pojď honem, dědoušku, pojď,
dar vojáku vousatému
sám do kapsy vhoď!“
A tu ke vnučkovi spanilému
vážným krokem kvapí kmet.
S čela zmiz'ly stopy let,
ze ctihodných tváří
nebe se mu září.
Již se chýlí
k miláčkovi milostnému,
ze vší síly
již ho pozdvihuje
a on — dar vojínu vousatému
do torby sám zastrkuje,
Milo na to patří nebe,
slunce jasněji se skvěje.
Vojín sám necítí sebe,
on se třese, on se chvěje
na všech údech, na všem těle
Po tváři mu slzy kanou
a on ruku milovanou
tiskne směle, líbá vřele,
i tu, která dar mu dala,
i tu, jenž dát pomáhala. —
A kdo útlé ono čilé
pacholátko — a kdo kmet?
Znáš je, bratře, znáš!
znáte je i jmeno milé!
pacholátko? — František to
Josef císař náš!
A kmet?
Aj, František První — jeho děd.

Václav Štulc.

43.

Klimáček.

(Pověsť národní.)

Vdova byla — ta Klimáčka
dítě měla — jedináčka.
Řekla jednou ku hošíku:
„Nechoď dítě mé k rybníku;
půjdeš-li tam, ve své sítě
vodník lstivý polapí tě.“
Když klekání odzvonilo,
dítěte doma nebylo;
a kdy vzešla ranní zoře,
měla vdova velké hoře.
Na zahrádce hrob kopala,
tam své dítě pochovala,
svou to lásku, svou naději.
Sedající pak častěji
pod večer tam u okýnka,
zřela, jak mnohá matinka
své miláčky svolávala
a je něžně líbávala.
U bolestném roztoužení
volala tu: „Potěšení
mé, Klimáčku můj, pojď domů!“
Leč: „Matičko, já nemohu“
zní to vždycky ze zahrádky
a probodá srdce matky.
Jednou — jasná půlnoc byla —
divě s lože vyskočila,
vlasy rvala, naříkala,
dítě — Klimáčka volala.
„Strp, matičko, se maličko,
strp se, přijdu hned, brzyčko.“
A v tu chvíli a v tu dobu
čněla hlava z temna hrobu.
A zas lkala, naříkala.
dítě, Klimáčka volala.
„Strp, matičko, se maličko,
strp se, přijdu hned brzyčko.“
A v tu chvíli a v tu dobu
čněly obě ruce z hrobu.
A zas lkala, zas volala,
modlila se, — zaklínala.
„Jdu již, jdu již, má matičko.“
A v tu chvíli a v tu dobu
vzchopilo se tělo z hrobu.
Klapla klika — vdova bledne —
na postel si mrtvý sedne,
ústa k chechtotu rozvírá
oko v jedno místo zírá.
„Krásné jsou tvoje očičky,
jak by dvě byly hvězdičky.“
‚Říkej, máti; říkej, říkej,
jenom jediné neříkej!“
‚Krásní, svěží jsou tví rtové,
jak by byly koralové,“
‚Říkej máti, říkej, říkej,
jenom jediné neříkej!“
„Sněhobílé jsou tvé zuby —“
‚Kdy jsou zuby, nechť tě klubí,“ —
příšera se v tom zazubí;
prysk' ji oheň z očí, z huby — —
již ubohou vdovu hubí,

Podává *Jos. T—ský.*

44.

Dva bratkové.

Od Skalice drotar mladý
cestičkou jde po skoku;
má fejfarku, chudou hůni,
prázdnou mošnu po boku.
Než na mošně křížek žlutý
a růženec z klokočí
jdou s ním jako nejvěrnější,
nejmilejší průvodčí.
Růženec je od matičky,
žlutý křížek od otce;
povzdychnul si drotar mladý
za pomezím hluboce.

Povzdychnul a s pláčem hledal
nezabudky na břehách,
naslouchaje, zda tu potok
hrčí jako Hrou a Váh.
Přišel k němu Slovák mladý,
jenž se za obchodem bral,
sundal krosnu se sklenkami
a drotara přivítal.
„Aj co, bratko! co tu robíš?
I já idem do sveta.
Prečo, Juro, sa kaboníš?
Všude róža rozkvetá.“
„Odpočiňme! Potěšme se!
Na zdraví si připijem
té vodičky pramenité,
co tu běží potokem.
První sklenku nám na zdraví,
druhou milým rodičům,
třetí na zdar dobrým lidem,
co otevrou nám svůj dům.“
„Čtvrtou sklenku na přátelství,
že jsme jedna rodina,
pátou na zdar drahé vlasti!
Zdráva budiž otčina!“
Pětkrát sklenku vypráznili,
pětkrát sebe objali;
rozešli se. — Zdaž se opět
ti bratkové setkali?

B. Peška.

45.
Lázeň Libušina.

„Kde jsi tak dlouho, dítě mé,
kde jsi se bavilo?
a kde's na krásné věnečky
těch kvítků nabylo?
Odkud ta kvítka, odkud ty hříčky,
odkud okrasa tvé hlavičky?“
‚Ej, tamo v háji, maminko,
v lázni Libušině,
tam panny ples prováděly
po vodní hladině,
a zpívaly, až se srdce smálo,
a loudily očkem, co libě hrálo.
My spěchali, kam kynuly
ty panny milostné,
ony nás čile vinuly
v své rámě bělostné:
vily věnce nám, lahudky daly,
hopkaly s námi, laskavě hrály.‘
„Nechoď mi víc tam, dítě mé!
toť vodní příšery,
je zrádno jejich loudění,
plno lsti, nevěry;
běda, kdo s nimi se kdy sbratří,
zšílí, kdo v oči jim popatří;
a klamný běh ta voda má,
plná *vírů* a jam,
ta tůň chce ročně *oběť* svou,
mé dítě, nejdi tam!
nedej se svésti Ochechulím,
tu zůstaň, ať tě k srdci tulím!“
Než dítku stále v uchu zpěv,
na rtech lahůdek slasť;
denně se umknouc v koupel letí,
lačná kde zeje propasť, — —
Jednou odešlo, a nejde zpět,
již nadešel i večír,
nadarmo teskná máti čeká:
„Ach, snad ho nepolk' *vír*?“
I hned k Libušině lázni těká,
očima každý stín loví,
až kdesi na břehu ve křoví
šát sobě známý uhlídá.
Smrtelným úžasem zchvácena
ubožka na zemi klesá,
sepnouc ruce, zrak v nebesa,
úpěnlivým hlasem stená:
„Ach, Bože můj!
přetěžko se tvá pravice
dotýká mě nešťastnice —
přísný soud tvůj!
Avšak neodvratný-li již
pád, co mi srdce rve,
dej aspoň v *půdě posvátné*
mi pohřbit dítko mé!“ — —
Vichřice vyje, šumí doubí,
Limb s mrákotnou se nocí snoubí,
vůkol všecko šero;
do dna vře sykotem jezero,
vodami semotam pestré stádo plave,
šklebí tlamy dravé,
a v tůni to duní,
jako když hrana zvoní!
svůj lup vrací hltán lakotný,
v oblaka stříká vír jekotný,
ryčící vlna vlnu honí,
hlubina se porozhalí —
holý se *leb* na břeh valí.
Máť zbytek vezme, slzou umývá
a drahý poklad v šat ukrývá:
„Vrať, Bože, celé mi dítě vrať,
dej v svaté půdě je pochovat!“ — —
Vichřice vyje, šumí doubí,
Limb s mrákotnou nocí se snoubí,
vůkol všecko šero;
do dna vře sykotem jezero,
vodami semotam pestré stádo plave,
šklebí tlamy dravé,
a v tůni to duní,
jako když hrana zvoní;
svůj lup vrací hltán lakotný,
v oblaka stříká vír jekotný
ryčící vlna vlnu honí:
hlubina se porozhalí —
holý se *trup* na břeh valí.
Máť zbytek vezme, slzou umývá
a drahý poklad v šat ukrývá:
„Vrať, Bože, celé mi dítě vrať,
dej v svaté půdě je pochovat!“ — —
Vichřice vyje, šumí doubí,
Limb s mrákotnou se nocí snoubí,
vůkol všecko šero;
do dna vře sykotem jezero,
vodami semotam pestré stádo plave,
šklebí tlamy dravé,
a v tůni to duní,
jako když hrana zvoní;
svůj lup vrací hltán lakotný,
v oblaka stříká vír jekotný,
ryčící vlna vlnu honí:
hlubina se porozhalí —
holé se *hnáty* na břeh valí.
Máť zbytek vezme, slzou umývá
a drahý poklad v šat ukrývá.
„Díky ti, Bože! za dítka kosti,
dnes v půdě svaté se uhostí.“ —
Ukojena pádí na hřbitov
synáčkovi hotovit rov. — —

Již již svatyně dopadá;
aj ký to div! čím kráčí blíže,
v uzličku jí přibývá tíže:
a když, ve schránu vstoupíc Boží,
šat na stupeň oltáře vloží,
tu kyne šat, pouští uzel —
hoch ozve se — živ, zdráv a cel. —
A šťastná máti vděčně
svoje bažátko, prvorozeňátko,
z rukou Božích zase přijímá,
ohmatává, celuje srdečně
a v záchvatu vroucím objímá,
ku svému srdci tulí:
„Luli, zlatoušku, luli!“
Ach živ je opět, zdráv a cel —
a svěží, čerstvý a vesel;
jen *kůstičku* od malíčku,
když líp jej máti ohledala,
na pravici postrádala! —
Hned pospíchá v les,
a pečlivě po břehu slídí
a po kůstce se máti pídí,
zda neleží tu kdes;
i najde ji posléz:
ji v tamním chrámu
v ozdobném rámu
dle jiných vzácných zůstatků
schová na věčnou památku.
Ale děťátka rozmilého
chovala máti u lůna svého,
a dí laskavě je hladíc:
„Luli, robátko mé, luli —
hleď se mi těch Ochechulí,
nechoď mi v lázeň Libušinu víc!“

J. Jaroslav Kalina.

46.
Mlsný králíček.

Proč asi, králíčku,
přede mnou utíkáš?
co jsi zas udělal,
že se mně vyhýbáš?
Jistě jsi zase byl
v zahradě mlsáčkem?
hrýzl jsi květinky
hlodavým zoubečkem!
Počkej jen, mlsálku,
však já tě potrestám;
suché jen lupínky
k jídlu ti přichystám!

M. Weinfurt.

47.
Muchomůrka.

„Půjdeme, dítě dnes
v panský les,
myslivec nám dovolil
v zeleném doubí
sbírat houby;
Bůh je chudým udělil,“
dí dcerušce vdova.
Dítě zaplesá
slyšíc její slova;
poprvé jde do lesa.
Tam jí ukazuje matka
hříby, smrže a kuřátka,
houby chutné a zdravé,
hnědé, žluté, bělavé.
S matkou spolu dítě hledá
a hned muchomůrku zvedá:
„Hle, matičko, houba ta
krásná je kropenatá!“
zvolá dítě potěšené. —
Matka praví nezkušené:
„Šálí tebe pěkná tvář,
houba ta — jedovatá
líčený je lhář.“

K. H. Vinařický.

48.
Stěhování z vlasti.

Po svém otci nebožtíku
zdědil Kubeš pěkný *statek*:
zveleben byl dobrou správou,
nevládnul v něm nikdy zmatek.
Třeba statek nebyl skvostný,
rozsáhlý a přebohatý,
při skrovnosti přece někdy
pro zlé doby schráněn zlatý.
Hospodáře pořádného
s rodinou moh' uživiti,
pakli ten se trochu snažil,
s rozumem se poraditi. —
Kubeš nebyl *jako otec*;
spotřeboval příliš mnoho:
když mu někdo radil šetřit
nevšímal si pranic toho.
Ničemu se nepřiučil,
co by statek zvelebilo:
nedbal, kterak jinde vůbec
hospodářství pokročilo.
Po celý rok nekoupil si
knihu k svému poučení;
zato peněz vyhazoval
na karban a opíjení.
Kde měl *sám též* konat práci,
hověl si jen v nečinnosti;
nedohlížel, rozkoš hledal
jenom ve zlé společnosti.
Také žena marnotratná
hospodařit neuměla:
na parádu, radovánky
příliš mnoho utrácela.
Při takové chybné správě
nechtělo to jíti k předu;
a že přece dobře trávil,
dělal dluhy ku posledu.
Kolečka již počal strouhat;
tu on, že to všechno prodá,
z vlasti, že se *vystěhuje*: — —
neznal že si *teprv* dodá!!
Přátelé jej varovali:
„Nechte toho stěhování;
pomyslete, vlasť že máme
milovat až do skonání.“
„Zda vám v srdci všechna *láska*
k otčině již vyhynula?
Ona otcům také v strasti
útěchy přec poskytnula!“
„Málo je těch kterým se to
stěhování podařilo;
známe ale *na sta* jiných,
jimžto sotva stébla zbylo.“
Neposlechl; prodal všechno,

z vlasti se přec vystěhoval,
v cizině však zkusil brzo
jak se špatně zaradoval.
Šidili ho cestou mořem,
hrůza se tím utratilo;
a když přišel tam, kamž hodlal,
zpropadeně málo zbylo.
Myslil, pečeni že ptáci
do úst jemu polítají;
zvěděl však, že mnohem více
dělat musel v cizém kraji.
Vyměřen mu ku vzdělání
daleký kus půdy pusté;
musel teprv kmeny kácet,
pařezy tu kopat husté.
Těžko oral, těžko vláčel:
a než klidil po svém setí,
tuhou prací, nezvyklostí
pomřeli mu žena, děti.
Hynul tělem, hynul duchem;
viděl nyní, co má z toho:
doma nechtěl dělat málo,
zde se musel dříti mnoho.
Seznal pozdě, kterak chybil;
srdce jeho zatruchlilo:
slzy v očích zpomínal, ach,
v otčině že lépe bylo! —
K zapravení *cesty zpátky*
poslední svou špetku sebral;
a že to vše nestačilo,
protloukl se, že cestou žebral.
Vlastní bídou učen hlásal,
když se *vrátil* do otčiny:
Nevěřte těm přemlouvačům;
jsou to časté *šáleniny*!"
„Snaž se každý ve své vlasti,
nespoléhej na cizinu;
mnohý, jenž tam ráje doufal,
přišel teprv na mizinu."
„Nesuď nikdo, že bez *práce*
v cizině mu blaze bude;
kdo chce správně světem projít,
namáhat se musí *všude*."

Fr. Doucha.

49.
Čapraka a pytel.

Kulhal osel trpěliv;
za ním pohůnek, ten jeho ctitel:
místo sedla, čapraky,
na záda mu hodil *prázdný pytel*.
A k té pytle ozdobě
pohůnek naň složil *těžké břímě;*
osel žábrá s hekotem,
k zemi kloní ubídněné týmě.
Pohůnek jej laskavý
pádným klackem přes ten pytel třískà;
chudas osel otlučen
na zlé nadělení sobě stýská:
„Ukrutníče bez citu,
kde ty tvrdé svědomí to bereš,
že mne třískáš křivdivý,
bezprávně tak do mne klackem pereš?"
Odpoví mu pohůnek:
„Nebiju já, hloupý osle, *tebe;*
na tvůj *pytel* tluču jen,
ublížiti tobě chraň mne nebe!"
Osel na tu lásky řeč
praví, na krev ztrýzněn zpupnou holí:
„Je to krásně pytel jen,
když mne z natloukání žebra bolí!"
Vidí osel ztrápený,
jaké se kdo slasti dohlomoží,
když se místo čapraky
chudý pytel na záda mu vloží.
Pohůnek dál spanilý
tupým klackem rány metá po něm;
kdo to spatří pomyslí:
„Proč jsi *oslem*, a ne statným koněm!"

Fr. Doucha.

50.
Chlapec nestálý.

Jeníček jde na ševcovství,
pod potěchem vzdychá;
i jde raděj na krejčovství
tu zas jehla píchá.
Jeníček jde na sklenářství,
ale sklo je křehké,
i jde raděj na mlynářství,
pytle nejsou lehké.
Pranic mu po chuti není;
nechť jde k tomu, neb onomu,
sotva přijde do učení,
vyžene ho mistr z domu.
Jest-li to tak dále půjde,
Jeníčku! co z tebe bude! —
Jeníček jde na kovářství,
zástěra mu shoří.
i jde raděj na bednářství,
sudy se mu boří.
Jeníček jde na řeznictví,
to se mu však hnusí;
zkusil také kominictví,
ale kouř ho dusí.
Pranic mu po chuti není.
Kam má jíti do učení?
Mnohému se ještě učil,
ničemu se nedoučil.
Zatím uplynula leta,
po mládí a síle veta,
z Jeníčka se Jeník stal,
čas a jmění promrhal.
Nyní musí nouzi tříti,
a tím chránit živobytí,
co si někde vyžebrá,
co mu někdo z lásky dá.
Dříve nechtěl pracovat,
teď se musí nuzovat.
Nyní arci smutně vzdychá,
ale pozdě — honit bycha. —

(?)

51.
Včela a čmel.

Bylo jaro a jasný den,
včelky z oulu letěly ven;
s květu na květ sedaly,
plástve medu dělaly.
Náhle něco zahlučelo,
nedaleko zabrunčelo;
hluče přiletěl
medojedný čmel
a do hádky hned se dal,

včeličkám se vysmíval:
„Hej, včeličky, jak se máte?
hubené jste? jíte-li jed?
kamž pak asi svůj dáváte
pracně udělaný med?“ —
Včelka jedna se zastaví
a čmeli takto vypraví:
„Arci že vy čmeli
o mnoho jste tluštější,
a proto také bujnější
než my malé včely.
Ale páni strejcové,
jste vy břichopáskové,
zvyklí sami všecko snísti!
To však nedělá vám česť;
lidem přáti, méně jísti,
obyčej to včelek jest.“ —
Po ní čmel zahovoří:
„Bláxen, kdo se tak moří!
Med i vosk lidem-li dáte.
což pak samy z práce máte?“ —
Na to dobrá včela
tak odpověděla:
„Radosť jistě velkou máme,
když té naší píce
nemocným poskytujíce
ku zdraví jim pomáháme;
v kostele též ku chvále Boží
voskové svíce pěkně hoří!“
Tomu čmel se bujně smál
a včeličky ptal se dál:
„A kdo vám dá v zimě žráti,
když nemůžete ven se bráti?“
Na to praví sobcovi
včelička čmelákovi:
„Kdo jinému také přeje,
toho druzí neopustí;
i ať cokoliv se děje,
Bůh naň bídy nedopustí!“ —
Včelkou zahanbený čmel
brunče dále odletěl. —
Včely měly medu dosti,
vosku také do hojnosti;
každý oul užitku dal,
hospodář se radoval. —
Po příhodě této
přišlo druhé léto;
bylo velmi deštivo,
mlhavo a mrazivo.
Pracovité včely
málo který den
sotva mohly ven;
málo medu měly.
Hospodář to dobře věděl,
protož pomoci jim hleděl;
zarmoucené dělničky
potěšoval včeličky:
„Málo medu, málo máte,
medu já vám nyní dám;
vy mi ho zas jindy dáte,
když ho spotřebuju sám.“
Tak byly včelky opatřeny,
od hladu v zimě ochráněny.
Ale co si čmelák asi
počal v ony smutné časy?
Hladu velmi mnoho snášel,
nikdo mu jíst nepřinášel;
zhubeněl a seslábnul,
až konečně zahynul.

K. Vinařický.

52.

Jak je krásno v Pokročíně.

V Pokročíně krásno, až se srdce směje,
každý přítel krásy všude tak si přeje.
Celé místo čisté, slušně spořádáno,
jako kdyby bylo *do zahrady* dáno.
Stánek Boží zdoben pěkným stromův kruhem,
jako vzácná perla drahým šperku pruhem.
Kolem fary, školy, učení kde kyne,
jako věncem sličným stromoví se vine.
Sadem každou stavbu, která k obci patří,
sousedé si krášlí, jako svorní bratří.
Při obydlí každém, byť i skrovné bylo,
zahrádka se směje, až tím oku milo.
Dobře ošetřené štěpnice a sady
ovocem jak chutné poskytují vnady!
Kde strom který v sadě, na štěpnici schází,
hned se stromek nový k nahražení sází.
Stromků mladých školka všechny zásobuje,
školka ta se pilnou rukou opatruje.
Každou cestu vroubí pěkné stromů řady;
silnice kde vede, krášlena je všady.
Potokův a jezer břehy — jinde pusté —
pevně hradí sady zelené a husté
Nivy, louky křovím vkusně obvedeny;
holé jindy stráně stromy posázeny.
A kde v poli kříž jest, čili Boží muka,
stromovím je zdobí nábožnosti ruka.
Samo „svaté pole“, smrti částka skrovná —
i ten tichý hřbitov zahradě se rovná.
Když se svatba koná, dítko když se zrodí,
stromek vysázený k památce se hodí.
Kdykoliv i kde příběh radostný se slaví,
z mladého se stromku živý pomník staví.
Stejně zvelebeny dálné lesy, háje;
kam se pohled nese, všude jako ráje
A kdež oko rádo do té dálky pílí,
jak se na té čerstvé zelenosti *sílí*!
Na stromech zde nikdo škody neučiní;
každý ví, jak velké jejich dobrodiní.
Každý proto kraj ten k oblíbeným čítá,
kde ho přívětivé pohledění vítá
V Pokročíně krásno, až se srdce směje,
každý přítel krásy všude tak si přeje.

Fr. Doucha

53.

Jan za chrta dán.

I.

Pospěšte sem pacholátka
s děvčaty!
Stařec bude s lyrou v ruce
zpívati;
do minulých časů hledí
jeho duch —
popřejtež mu pozorlivý,
tichý sluch! —
V Hrubých Kozojedech leží
přes průhon
ještě podnes stará studně,
a v ní zvon.
Zvonu však již oko lidské
nezhlídne,
aniž vás kdy k modlitbě hlas
pobídne.
Jenom jednou, přede mnoha
století,

pobožné měl staré ženě
zavzněti.
Ta v té studni len a přízi
máchala,
a jej do polou ven na ní
vytáhla.
Užasla a velkou hrůzou
omdlela,
zvon ale i s přízí z ruky
pustila!
Tu zvon s hřmotem přenáramným
ke dnu kles',
zazněl až se hnul a zatřás'
vrch i les:
„Jan, Jan za chrta dán!“

II.

Jede ostrým klusem domů
Hrubokozojedský pán;
podle něho vede chrty
věrný sluha, dobrý Jan.
Rytíř jako mračná bouře
s koně dolů škaredí,
že mu o psu nejmilejším
lidé jeho nevědí.
Třetí den již v širém poli,
v lesích, skalách hledají;
o ztraceném ale chrtu
ani zdání nemají.
Přesmutně se domů vrací,
tichý jako noc a smrt
rytíř, často vzdychna volá:
„Ach! kde jest můj chrt!“
Na silnici stojí baba,
na dvě berle sehnutá,
škaredá co soví hlava,
jednooká, hrbatá;
ve tváři je samá brázda,
ruka kůže jen a hnát —
hlasem — jako vraní krákot —
jezdcům káže stát!
„Kaž, rytíři! svému hřebci,
svému lidu zadržet
po čem s trudným čelem dychtíš,
ode mne lze obdržet.
O tvém prchlém milencovi,
o tvém drahém chrtu vím,
zadarmo ti ale, věru!
o něm nepovím!“
„Vydáš-li mi svého Jana,
bude zítra doma chrt. —
Co s ním počnu? — Černokněžku
zmladí jinochova smrt;
mám-li, tak jest v hvězdách psáno,
jako děvče zas se usmívat,
v jinoáské se krvi musím
častěj' umívat.“
Na ta hrozná slova zbledl
švarný jinoch co stěna,
mezi nadějí a strachem
vrhnul se na kolena;
litostivým hlasem prosí
statečného rytíře.
život věrného by sluhy
nedal za zvíře.
Rytíř však jen horkou vášeň
svého srdce poslouchal,
na tvář bledou, uslzenou
svého Jana nekoukal.
„Přiveď chrta“, — pravil k babě —
„zejtra na úsvitě k nám;
věru, že ti bez meškání
Jana za něj dám!“ —

III.

Jitro se červená z východní brány,
u hradu čeká již baba a chrt.
Pacholík neusnuv se věže hledí,
vidí své neštěstí, vidí svou smrt!
Klopytá k rytíři: „Pane! o pane!
milosť a útrpnosť s ubohým měj!
Nedávej kouzelné pravici Jana,
sluneční záři a život mu přej!“
Rytíř však nad chrtem radostí jásá,
neslyší jinochův žalostný hlas;
objímá babu, i objímá chrta,
poroučí přistrojit radostný kvas. —
A když se s večerem babą uklízí,
Jana jí v okovech ven vyvedou —
dva draci ve voze škaredočerném
s Janem a babou se k lesu beřou!

IV.

Neminulo ale ani
pět neděl,
chrt ten draze vykoupený
zcepeněl! —
Tu si rytíř vlasy trhal,
hořem vyl;
chrta však ani Jana
nezbudil!
A když divé bolesti čas
ukrotil,
srdce opět lidským citům
navrátil:
tu ho počal v svědomí červ
hryznouti,
na oči mu Janův obraz
vinouti. —
„Jene!“ — volal často — „Jene
nevinný!
Ukrutností svého pána
zničený!
Nakloň ke mně s přísných nebes
hlavu svou,
a odpusť mi želícímu
vinu mou!“ —
Na to kázal kostelíček
založit,
při něm dřevěnou zvonici
postavit,
na ni svěsit zvon ze stříbra
jasného,
jímž by denně za Jana se
zvonilo.
Když však naň ponejprv zvonit
počali,
hrůzou všem u zvonu zuby cvakaly:
nebo místo zvuku stříbra
zavzněl hlas
hřímající, až se kostel
pozatřás':
„Jan, Jan za chrta dán!“ —

V.

Slyše to pan Kozojedský
hořce počal plakati,
oděv rytířský se sebe
divou rukou trhati.
Rubáš žíněný si kázal

přinést jím se přiodil,
a k dřevěné zvonici se
za zvoníka dostavil.
A — hle! ke zvonu když dolez',
provazu se uchopil,
červa v srdci žeroucího
v okamžení necítil;
aniž víc zvon taká slova
vydával již ze sebe;
zněl však, co hlas cherubína,
když se vrací do nebe. —
Jednou se však po klekání
starý zvoník nevrátil;
pod zvonem ho zvonícího
šíp kostlivcův zachvátil.
Ale na pokojné tváři
ruka cizí napsala:
že se jemu vina velká
milostně prominula!

VI.

Po časech, po letech, když se odbůjců
strašlivý po Čechách rozbouřil shon,
rozkotal kostelík, rozkotal hradbu,
zvoníci strhli i stříbrný zvon;
strhli, však neshltli; neb mocná ruka
Božího anděla ukryla jej,
zaryvši ho do sypké, hluboké studně —
můžeš-li, surovče! děl se o něj! —
Od oné doby tu spočíval v chladné
vodě a bažině stříbrný zvon;
okolo něho si bučela stáda,
zahřmělo lovectví, křepčení, hon!
Pořád tu v hlubině skrytý zůstával,
až jej pak v podivně osudný den
pobožné babičky usvadlá ruka
s podivem na polou vytáhla ven!
Tenkráte naposled výslovným hlasem
vyvolal: „Jan, Jan, Jan za chrta dán!“
potom již nebyl až do časů dnešních
slyšán, ni smrtelným okem vídán.
Bezpečně sousedé vodu teď váží,
bezpečně máčejí konopě, len,
zvon zmizel na věky; nikdy ho žádný
nevyndá na světlo ze studně ven!“

VII.

Zpomínejtež tedy, dítky,
na zvonec;
přivedl jsem povídku již
na konec.
Dále by vám bylo marné
zpívati,
počínáť z vás mnohé očkem
mžourati. —
Vezměte si příklad z mého
rytíře,
nedávejte duši drahou
za zvíře,
Hleďte z mládí každou vášeň
krotiti,
tak se Bohu, lidu všemu
líbiti!
Odevzdejte se teď tiše
spaní v moc,
Pán Bůh vám račiž dáti
dobrou noc!
Dřív však než vám očka sklopí
spánek váš,
za Jana se pomodlete
Otče náš! — *K. S. Šnaider.*

54.

Lískový keř.

V háječku tichém zelené křoví;
pod ním si chlapeček ve stínu hoví.
Jak tady v trávě hebounké sedí,
lískové oříšky dolů naň hledí.
Oříšků čerstvá hlavinka kývá;
ještě v ní sladké se jadérko skrývá.
Keříček praví v šumivém hnutí:
„Trhej si oříšků podle své chuti;
jen hezky šetři větvičky křehké,
jsou ony tenounké, k zlomení lehké.
Větvičky, to jsou ručinky moje;
hle na nich zelené rukávky z chvoje!
My stromy rády dáreček dáme;
nevděčen, kdo za to ruce nám láme.
Leč kdo nám péči šetrnou vzdává,
po roce ještě víc ovoce brává.“
A tu keř větve houpavé sklání;
chlapečku dárečkem splněno přání,
chlapeček trhá s veselou tváří,
keříček směje se slunečnou září.
Pozorně chlapeček větvičky kloní,
celý háj radostných slziček roní.
Keříček dar svůj, letos již hojný,
ušetřen proměnil po roce v dvojný!

Frant. Doucha.

55.

Zeměpisní všehochuť.

Arborec je velká hora,
na kostele bývá věž;
o! jak nešťastné to dítě,
kterému se líbí lež!

Od Brandejsa k Boleslaví
malý kousek cesty je,
samé štěstí kvete tomu,
kdo rodiče miluje.

Cidlina do Labe padá,
Praha v Čechách jediná;
překrásná jest ta dušička
u dítěte nevinná.

Čáslavky jsou dobré hrušky,
ztráty příliš nelituj;
co ti nelze vyplniti,
toho nikdy neslibuj.

Domažlice s Klatovy
z dávna o čest závodí;
proto Honzík hloupým sluje,
že do školy nechodí.

Děvín dívky vystavěly,
Děvice jsou stará ves.
Kdo z vás neví onu bájku
o oslu jak houby nes?

Eliščin hrad posud stojí
nad Labem a Orlicí;
zvláštní úctu zasluhuje
muž pro pravdu horlící.

Friedland město v Krkonoších
Mírovem se jinak zve;
nikdy nebylo tak dobře,
aby nebylo zas zle.

Gradišť tolik jako Hradišť,
jarní vítr žere led;

máš-li něco udělati,
jdi a udělej to hned,
Hoška leží u Roudnice,
Chrudím vzácný obraz má;
jakou duši prozrazuje,
kdo jiného oklamá?
Ivančice na Moravě —
Indich dřevo k barvení;
je-li dítě potměšilé,
to je špatné znamení.
Vímť já jeden krásný zámek
nedaleko Jičína;
veliké následky mívá
dosti malá příčina.
Kaňk sousedí s Kutnou Horou,
v Příbrami je stříbra dost;
hbitý a zdvořilý člověk
vítaný je všude host.
Louňovci byli Vršovci,
Louny město stavěli;
zlé a bohaprázdné děti
nikdy štěstí neměly.
U Mělníka roste víno,
jako rubín červené;
neprodávej nikdy hlavu
za břicho naplněné.
Nižbor hrádek v Křivoklátě,
Nitra sídlo Slovanů;
nepřátelům dobře činit,
jest povinnosť křesťanů.
Oharka se divně kroutí!
víte, co jest Ostřihom?
Neohýbáš-li hned stromek,
sotva ohneš velký strom.
V Pardubicích mají perník,
k Poděbradům jede vlak;
neříká-li ti věc pane,
jdi od ní a nechej tak.
Quirín tolik co Romulus
Římu svoje jmeno dal;
od soudruhů rozpustilých,
jak jen můžeš tak se vzdal.
U Roudnice hora strmí,
na ní stojí kostelík;
svižná březová metlička
také bývá dobrý lík.
Slané mívalo pěknou bránu;
těžký kov je olovo!
Dáš-li se s chutí do práce,
hned je jí půl hotovo.
Od Tábora jedou hosté
na kočáře k Teplici;
o zpozdilém se říkává,
že má rozum v čepici.
Už bych mohl arciť přestat;
ale ne, poslyšte dál:
Jakživ ten nic nedokázal,
kdo se něco začít bál.
Vídeň slavná residenci,
nad Vltavou Vyšehrad;
mlč lenochu, máš-li zdraví,
neztěžuj si že máš hlad!
Do Xalapy je daleko,
po Dunaji pluje loď;
Chceš-li své zdraví zachovat,
méně seď a více choď.
Poblíž Zásmuk hora Bláník,
v Zámrsku spí ozvěna;
nevděčnosť, ach, drahé dítky!
to je špatná odměna.
V Žebráce se král zdržoval,
do Žďár můžem někdy jít;
věříte, že ta nejdelší
píseň konce musí mít?

Fr. Sl. Štěpánek.

56.

Zrzavé vlasy.

Miloslav byl hošík
ke všem způsobilý;
pilný, slušný, mravný,
v pravdě roztomilý.
Všichni dobří lidé
hocha milovali,
za příklad ho jiným
vždycky jmenovali.
Bezbožný jen Diviš
hloupě se mu smával;
pro „zrzavé“ vlasy
přezdívky mu dával.
Však byl Diviš pěkný,
povedený kvítek:
nezbedný a hloupý,
nejhorší všech dítek.
Miloslava srdce
hořce zatruchlilo:
v žalosti si tichým
pláčem ulevilo.
Učitel jak spatřil
chlapce truchlivého,
pohladil hned vlásky
hocha rozmilého.
Diviše pak trestal
za to provinění,
hloupému dal kluku
toto naučení:
„Ty se's opovážil
chlapce hanobiti?
jeho vlasy *rudé*
jemu potupiti?
„Ty máš vlasy tmavé,
bezbožný ty hochu;
přec tě nemiluje
nikdo ani trochu.“
„Avšak Miloslava,
ač má rudé vlasy,
přece vychvalují
všechněch lidí hlasy.“
„Ať si vlasy černé,
hnědě nebo plavé;
na tom nezáleží,
jasné-li či tmavé.“
„Člověk ne dle vlasů,
souzen podle toho,
co má ve svém srdci,
ve hlavě jak mnoho.“
Učitel tak trestal
kluka nezbedného,
kázal nechat navždy
zvyku darebného. — —

* * *

Bujnosť jen a hlouposť
nerozumných lidí

na „zrzavých“ vlasech
potupnou věc vidí.
Však i rudé vlasy,
hloupě pohaněné,
mohou býti hezké.
když jsou upravené.
Malíři též velcí,
jež se proslavili.
těmi vlasy hlavu
mnohou ozdobili,
Tupiče se ptejte,
příčinu ať zjeví,
proč ty vlasy tupí
jistě že sám neví.
V *předsudku* jen hloupý
sobě oblibuje;
moudrý se dle něho
nikdy nespravuje.
Pán Bůh jedny vlasy
jako druhé tvoří:
Jeho moudré vůli
ať se každý koří!

Fr. Doucha.

57.

„Jenom švec a krejčí“

Hrdopyšný Ludvík nebyl
citu šlechetného;
řemes'níka lehkovážně
haněl poctivého
Zvláště o *ševci a krejčím*
kdykoliv řeč byla,
nadutosť a hloupost jeho
oba potupila.
K jejich stavu ctihodnému
měl se s pohrdáním:
že to *„jenom* švec a krejčí“,
mluvil s posmíváním. —
Jednou když se Ludvík zas tak
smíchem roztahoval,
rozvážlivý soused jemu
posměch nedaroval:
„Zvelebil jste si svůj rozum,
až jste si ho zhloupil;
moudrosti jste v apatyce
věru nenakoupil.“
„Je-li krejčího a ševce
vám stav *potupený*,
jste vy, věřte, ubožáku,
smyslem pomatený.“
„Švec a krejčí přičinlivý
hoden uctivosti:
řemesla ta nejstarší jsou,
velké potřebnosti,“
„Kdyby švec vám nešil obuv,
smutně byste kráčel,
vznešenou svou nohu bídně
po kalužích máčel.“
„A kam byste bez krejčího,
nuzáku, se poděl,
kdyby neznal průmyslně,
jak by tělo oděl!“
„Na přemnohém hrdopýšku
svět by tratil málo;
bez ševce a bez krejčího
hůř by to s ním stálo.“
„Vidět, jak vám hloupost vaše,
hlavu zabednila;
povážlivosť rozumná by
šetrnější byla.“
„Neslušno je, k řemes'níku
úšklebně se chovat;
můžete snad jeho lásky
jednou potřebovat.“ — —
Po letech svou pýchu Ludvík
na žebrotě slavil:
rád byl když mu švec a krejčí
šat a boty spravil.

Fr. Doucha.

58.

Planá růže.

Kdo tě, planá růže,
ve dne pěstuje?
kdo ti v noci lůže
poopravuje?
na sto bujných poupat
jeví síly tvé,
ó bych se směl koupat
vždy ve vůni tvé!
Otec plané růže
ve dne nehledí,
u jejího lůže
matka nesedí;
ona zná jen Víly,
s těmi ráda hrá;
tak moc její síly
denně přibývá.
Zem — ta ji odívá
šatem zeleným;
noc — ta ji zdobívá
vínkem zperleným;
jitro jí na líce
červeň maluje;
ostří k branné dýce
trn jí půjčuje.
Růže, planá růže,
všem vrahům se směj,
tvá je moc přemůže,
děj se už co děj.
Muž' sic vzíti tobě
bouře mnohý list:
směj se její zlobě;
kmen tvůj — ten je jist.

J. K. Chmelenský.

59.

Kocourova rada.

Kocourek Moureček,
chytrý to chlapeček,
dostal laskominku
na dobrou pečinku;
v zahradu se vplížil,
ke hrušce se blížil.
Na té hrušce vrabci švitořili,
o řemesle hovořili:
„Ten zde sedlák tak je hloupý,
že i stuchlé proso skoupí.“, —
Potom hned zas jiný praví,
mladý vrabec plný zdraví:
„Soused, ten má kukuřice,
až ji měří na měřice!“ —

Po něm mluviti chce třetí,
blíže ke sboru si letí:
„V poli je sic dosti máku,
ale co ho hlídá šlaků!
kdo by naň jen žertem sedl,
na věky by jistě zbledl.
Konopě, co posud stojí,
arci ještě hlad náš hojí;
i tam cosi nastrčili,
by nás odtud zapudili.“ —
„Ha, ha!“ čtvrtý sebou švihna,
takto mluvil, zobák zdvihna:
„Že jsme ještě v dobrém čase,
na veselé vidět naší chase.
Zima až se přižene,
ta nám strachu nažene.
sníh kdy všecko přikryje,
obilí se nevije;
v snopech myši všecko zbrousí,
sedlák zrnka neutrousí;
tenkrát bývá drahá rada;
kde ji vzít? snad od strnada?
sprosták ten hned na lep sedne,
kde jen třeba plevu shlédne.“ — —
Mourek jejich hovor slyše
číhá, jako z dřeva, tiše;
kdy stesk jejich pozoroval,
ze srdce se zaradoval;
myslil sobě: „V této chvíli,
mocný klame, dej mně síly!“
Napřed sobě v kolo švihl,
pak se polehounku zdvihl,
postavu si vážnou dal
a tak mluvit k nim se jal;
„Páni vrabci! i mne leká
bída, co vás v zimě čeká:
na procházku když jsem vyšel,
smutně jsem váš nářek slyšel;
dáte-li však ná radu,
můžete být bez hladu.
Vězte, že má zkušenosť
vydá víc než učenosť;
ale, kamarádi milí,
moudrá opatrnosť sílí;
rád bych vám to šeptem v uši radil,
před zlým světem nevyzradil.“ —
Mourka vrabci jak zočili,
po větvíčkách poskočili;
tajně počali se vadit,
zdaž by s ním se měli radit;
zdaž by který Mourka znal
neb již dřív s ním radu bral. — —
Toho Mourek chtěl užíti
a se k vrabcům přiblížiti;
kdy však již jen na skok byl,
jako by ve vrabce uhodil;
na ramena nohy vzali,
„Nech si radu!“ jemu povídali.— —
Chce-li ti kdo, jak nesluší
radu vtírat šeptem v uši,
věz, že z něho páchne zráda;
proto v čas mu ukaž záda. *P. Obdržálek.*

60.

Petr v cizině.

Petr nechce jinak dáti,
on prý musí, ať cokoli zkusí, vandrovati.
Matka pláče, kmotra domlouvá,
otec mu to tak a jinak rozmlouvá:
nic však platno, Petr hrdina
řečí sobě nevšímá;
on chce ráno, hned jak bude posnídáno,
ať je třeba necesta,
pustiti se do města;
odtud potom kudy nejblíže
hodlá jíti do Paříže.
Matka žalem celá trne,
otec jí však šepoce:
„Nevzdýchej tak hluboce,
na pláč máme ještě čas;
uhlídáš, než týden mine,
že ten kluk tu bude zas.“
Ráno Petr časně vstal,
a tu hnedle do ranečku
boty a pár mazanečků
opatrně dal.
Aby chlapec ubohý
nešel z domu hladový,
přinesla mu ještě matka
na míse dvě holoubátka,
kávu, mastné rohlíčky,
koláče a buchtičky;
že se nedal nutiti,
můžeme se vtípiti.
Petr jedl, že by svět
soudil, že jí naposled.
Po snídaní jak se patří
otec, matka, sestry, bratří,
všickni v stejném průvodu,
aby se s ním rozloučili,
Petra ještě zprovodili
až na první hospodu.
Odtud cválá Petr dále;
matka kvílí, otec ale,
aby nářek ukončil,
hospodskému poručil:
„Přineste nám ze sklepu
nekřtěného od čepu;
zapijem to bědování!“
ťukněme si na shledání!
Načež všickni pospolu
zasedli si ku stolu.
Petr zatím od té chvíle
urazil as půl čtvrt míle;
tu se mu však na stráni
proti všemu nadání
do lesa a do polí
cesta křížem rozdvojí.
Petr neví kudy kam,
kouká sem a kouká tam,
přitom k sobě hovoří:
„Lesem jíti? Jaký strach!
vystoupí-li na mne vrah,
co si počnu? nemám zbraň!
lesem nejdu, Pán Bůh chraň!
Širým polem — také strašno;
na západě stojí mračno —
ano mně se věru zdá,
že už pršet začíná.
Mám se nechat zabít hromu? —
Ne, já půjdu raděj domů!
Budou se mi arci smát,
na to ale nesmím dbát;
ať se smějou, vem to chrt,
lepší posměch nežli smrt!“
A tak Petr v kalupu
hledá ves a chalupu,
Sotva ale do vsi přišel,
tu i tam hned slyšel:

„Hlehle, Petr hrdina
už se vrací z Londýna!
Až ho doma uhlídají,
ti ho jistě nepoznají.
vždyť tam vyrost, když ne víc
tedy málem o střevíc;
a což vousy! To je shon!
je-li pak to vskutku on?“
Petr jde a mlčí;
doma pak se za kameny
do koutečka skrčí.
Mine asi hodina
tu se teprv rodina
z krčmy domů béře,
kde na zdraví Petříčka
práznila se sklenička.
Ledva venku vrzly dvéře,
už je matku slyšeti
naříkat a kvíleti:
„Ach, kde asi Petr kráčí!
já vám umru v samém pláči,
nebo já to dobře vím,
že ho více nespatřím!“
Tu však Petr na peci
zticha hlavu vystrčí,
řka: „Maminko, nu, nu, nu,
neplačte, vždyť já jsem tu!
To však věřte nebo ne,
nebýt cesty křížové,
nezdát se mi že tam prší —
byl bych teď už, na mou kuši!
když ne dál a šíře,
jistě u Paříže!“

(*„Včelka.“*)

61.
Otec duchovní.

Jaký výjev otvírá
nám se tu na blízku!
Před větrem ochráněnou
spatřujeme vísku.
S dvorečky zde po různu
leží chudé chýžky,
mezi nimi kostel se
vypíná do výšky,
a pod trávou vysokou
kolem Páně stánku
vesničané v posledním
spočívají spánku. —
Tam se béře ke hrobům
někdo smutným krokem:
malinká to žebračka
s uslzeným okem.
Milá její matička
leží v chladném hrobě:
tam si jde postěžovat
opuštěné robě.
Děti v domech otcovských
o hrách jenom vědí;
ona na svět ubohá
slzami jen hledí,
Nejsou ústa, která by
malou celovaly,
lokty jsou již studené,
co ji objímaly.
Nemá ani přítele,
svět je prázden pro ni,
a *sirotka* cizinec
ode dveří honí.
Život jí neposkytne
snad radosti žádné;
lépe vedle rodičky
ležet v zemi chladné.

* * *

Aj, přes hroby vážný stařeček
velebně se ku sirotku blíží,
a ve krásném srdci pohnutí
lásky okem na děcko pohlíží;
sklání se on k němu laskavě,
slzu s oka bolestnou mu stírá,
a kyna mu k jasným nebesům,
srdce jeho náději otvírá!
Na ubledlém líci sirotka
křísí dávno zašlé usmívání,
a chtě navždy jeho otcem být,
s láskou plní svaté povolání.
Kněz to je, on k životu novému
všechny duše této vísky křestil,
všechny posilňoval ve víře,
všechny pro budoucí vlasti pěstil;
jejich rodičům on posilu
na poslední smutnou cestu dával,
a všem drahým jejich zemřelým
lůžka poslední on požehnával.
Jako otec vládne mezi nimi,
jako dobrý pastýř stáda svého:
proto upřímně jest milován
ode stáda církví svěřeného.

František Šukaj.

62.
Slušné koupání.

Sluníčko se jasně
letního dne směje
a svou září teplou
dolů hodně hřeje.
Kterak tělo touží,
by se občerstvilo,
když se v pilné práci
horkem unavilo!
Jak je zemdlenému
volno po lahodě,
kterou při koupání
cítí v čerstvé vodě! —
Také pilný Pavel
rád se koupat chodil:
ve proudné tu vodě
vesele se brodil.
Ale šel jen tenkrát,
když měl dovoleno,
a jen, kde se koupat
bylo připuštěno.
Ochladil se dříve,
jak to užitečné;
nepouštěl se nikdy
v místo nebezpečné.
Kdykoliv pak chodil
k vodě na koupání,
vzal svůj *k tomu oblek*
nebo *ovázání*.
Nepřestoupil Pavel
nikdy povinnosti,
že se máme vždycky
koupat *se slušností*. — —

* * *

Vraceli se jednou
hoši od koupání;
představený obce
byl zde na potkání.
Měli všichni s sebou
slušné obhalení;
zapomněl jen Diviš
toho nařízení.
Jak tu představený
neposlušnost viděl,
domluvu dal hochu;
hoch se za to styděl.
Polily mu slzy
zapejřené líce;
slíbil, na budoucnost
nedělat to více.
Starosta pak pravil:
„Koupání je zdravé;
ale ať se činí,
jak je slušné, pravé;“
„Ono sílí tělo,
dává občerstvení;
však ať při tom nikdy
není pohoršení!“
Představený dále
na tu slušnost hleděl;
káral, ba i trestal,
kde co zlého zvěděl.
Za krátko zde všude
každý slušnost vidí;
praví pak: „Toť obec
pořádných je lidí.“

Fr. Doucha.

63.

Labutě.

Mína kusy chleba nese,
s labutěmi chce si hráti:
sestřička jí odpovídá:
„Kousek jim ho můžeš dáti.“
„Avšak nešli pro svou radost
naházíš jim tolik chleba,
ptej se dříve srdce svého
není-li ho chudým třeba.“

Fr. Doucha.

64.

Dítko u večer.

Hle, krásné slunce rudým plápolem,
se zlato-skvoucím dnem se rozžehnává,
a se světem se loučíc umdleným,
v posvátném lesku „dobrou noc“ již dává
Po práci denní šťastně konané
se k tichému vše béře svému stánku;
sbor ptactva, skončiv úkol prozpěvů,
na lůžko zelené se klade k spánku.
Čilému dítku očka stížena,
hled jeho k lůžku míří podřímavý;
však než ho sen pojímá v náručí,
upřímným slovem nebes Pána slaví;
„Dej tichý spánek. Otče laskavý!
svou dobrou rukou mdlá mi zavři víčka,
blahý mi sešli sen, by v posilu
nebeskou rouškou zakryl moje líčka.“
„Ó sešli s nebeského klenutí,
které tam hvězdiček se leskne krásou,
mně andělíčka, by po temnou noc
mne mocnou dařil ochranou a spásou!“
„U lůžka mého vlídně stát mu dej
na stráži s liliovou ratolestí,
by sílil duši, aby znova zas
procitlá mohla cnostmi krásně kvésti.“
A ten Všemocný, jenž nad oblaky
o velké, malé vede péči stejnou,
sesílá anděla, by v sladký sen
uspával perutí mdlé dítko chvějnou.
Sestoupá anděl v rouchu lesknavém,
ztichlému dítku víčka uzavírá,
a liliovou v ruce ratolesť
co věrná stráž na chráněnce pozírá.
A spánek tichý rouškou přihalen,
tajemnou, s nebes květem k dítku pílí;
po jeho líčku úsměch oblétá, —
srdéčko pak se v nové ráno sílí.

Týž.

Poděkování za vyvolání

1.

Díky deklamátora za vyvolání.

I.

Až zapadne na vždy slunko krásné,
až stříbrné luny světlo zhasne,
až se ztratí s nebes hvězdy jasné,
až nebudou hořet více
ani ohně, ani svíce —
potom — — — bude tma!

II.

Sirým mořem koráb plyne,
velkým hořem duch můj hyne.
Dopustiv se viny velké,
těžké mám teď zpovídání:
plácání že moje mělké
též Vás svedlo — ku *plácání*.

III.

Radostí mi srdce skáče,
veselostí oko pláče,
že Vám mohu díky vzdáti.
Věřte, moji milí zlatí!
kdybych *nemoh'* děkovati,
že se potlesk opakoval —:
za to bych se *poděkoval*!

IV.

(*Po několikátem vyvolání pohnutým hlasem*:)

Vysoce vážené obecenstvo!

Nejsem s to, abych pouhými slovy vyjádřil, jaké city se mého srdce zmocňují při té myšlénce, že vážené obecenstvo mne toho štěstí účastným činí a mne ku vděčnému vyznání nutí, že si nic jiného nepřeju, než abych mohl dokázati, kterak si toho vážím, že jsem se k tomu náhledu dostal a na vrchol toho krásného svědomí se vyšinul, odkud v oudolí Vašeho líbezného uznání vděčným okem pohlížím, nic jiného na mysli nemaje, než ubezpečiti Vás, že se moje slabá prsa hrdostí a pýchou dmou, a sice při té myšlénce, která moje upřímné srdce opanovala, když jsem k tomu lahodnému poznání přišel, že se to ani vysloviti nedá, kterak si toho vážím, že mohu ohledem na Vaši shovívavosť hrdě zvolati: „*Tento večer jest nejkrásnějším dnem mého života!*“

2.

Upřímné vyznání.

(Co dodatek k některé deklamaci pro dámy po vyvolání.)

Jsemť vděčna, moji drazí páni,
a proto za to Vaše vyvolání
Vám povím, co snad sami nevíte,
že ve veliké ceně u nás stojíte,
a že jste *všickni* hodni milování.
Však přes to vše dím bez všeho ostýchání,
že někteří z Vás jsou nám nad vše milí.
My totiž hochy z *Drážďan* rády nemáme,
a zřídka kdy se s nimi srovnáme!
A proč bychom je také rády měly?
Co nám je do cizího kostrouna?
Nám od jak živa milí bývávali,
jsou a budou jen hoši — *z Berouna*.

A. V. Růžičkova.

3.

Díky za potlesk.

(Po vyvolání.)

Moji drazí! moji zlatí!
Že se Vám to moje říkání
líbilo a bylo k zasmání,
ráčili ste na počesť mi zatleskati.
Já však vaší vzácnou laskavostí
zahanbit se nenechám,
nýbrž velectěné společnosti
na vzájem — též zatleskám.

(Zatleská). *V. M. V. B.*

4.

Jedna věc nade všecko.

(Pro dámu; též na přidanou po vyvolání.)

Ve spolku tom veselém,
kde jsme ku zábavě,
dovolte mi *otázku*,
jak ji mám tu v hlavě.
Hádejte, vy pánové,
bude vám to známé,
co my ženské ze všeho
nejraději máme.
Slyším již, ten onen z vás
„Tanec“ asi řekne;
druhý „šperky, krášlení,
nové šaty pěkné.“
Onen řekne „kafíčko,
kde se klepá trochu;“
jiný „vdávat, srdce dát
milenému hochu.“ —
Přiznám se, že „tančení“
vysoko se cení,
„kafíčko, šperk, vdávání“
máme v zalíbení.
Avšak přednosť nade vše
jedné věci dáme:
jenerální *komando* —
to přec nejradš máme! *Frant. Doucha.*

5.

Po vyvolání.

Co tu ran do rukou nevinných!
co tu bouře z příčin dětinných!
Prosím, ctěné obecenstvo, ne tak prudce!
A vy, bodří páni, račte sobě pamatovat:
Setřte sobě statečné své ruce —
můžemeť jich jinde potřebovat! *Fr. P.*

OBSAH.

Slovo o deklamaci
přihlížeje k umění hereckému. Od J. J. Kolára, str. 5.

Proslovy.

I. **Předzpěv ku Slávy dceři.** Od Jana Kollara, str. 11

II. K slavnostem národním.
2. Buďme svorni! Od Karla Havlíčka Borovského, str. 12
3. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 12.
4. „ „ téhož, str. 13.
5. „ „ Fr. Lad. Pechánka, str. 13.
6. „ „ Karla Adamce. str. 14.
7. „ „ Jiljího V. Jahna, str. 14.
8. Ku vzkříšení od Miloslava Jos. Lud. Hurbana, str. 15.
9. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 15.
10. „ „ téhož, str. 16.
11. Slávy Vesna od Aleše Balcárka, str. 16.
12. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 17.
13. „ „ téhož, str. 17.
14. „ dle Skopalíka, str. 18.
15. Vstup od V. A. Crhy, str. 18.
16. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 18.
17. „ „ téhož, str. 19.
18. „ „ téhož, str. 19.
19. „ „ téhož, str. 20.
20. „ „ téhož, str. 20.
21. Stará báje od Hynka V. Krcha, str. 20.

III. K slavnostem pěveckým a hudebním.
22. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 21.
23. „ „ Fr. Umana, str. 21.
24. Hudba od Karla Adamce, str. 21.
25. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 22.
26. „ „ Josefa Kliky, str. 23.
27. Naše umění od E. M., str. 23.
28. Proslov, str. 24.

IV. K zábavě hudební a deklamatorní.
29. Proslov od Fr. Jeřábka, str. 24.

V. K akademiím a besedám ve prospěch chudých.
30. Proslov od J. Marka, str. 25.
31. Dvojí slza od Fr. Douchy, str. 26.
32. Proslov od Edvarda J. Troníčka, str. 26.
33. „ „ V. Lešetického, str. 26.

VI. K zábavám ve prospěch opatroven.
34. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 27.

VII. K slavnosti zakládání školy.
35. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 27.

VIII. K slavnosti zakládání divadla.
36. Proslov, str. 28.
37. Po založení školy neb divadla. Od Em. Züngla, str. 28.

IX. K slavnosti otevření divadla.
a) Vážné.
38. Proslov od Fl., str. 28.
39. „ „ V. A. Crha, str. 29.
b) Žertovný.
40. Proslov od J. J. Staňkovského, str. 30.

X. Při zahájení divadelních her.
41. Proslov od J. Kaj. Tyla, str. 30.

XI. Před divadelním představením.
42. Proslov od Fr. Hamzy, str. 31.
43. „ „ téhož, str. 31.

XII. K jubileu ochotnického divadla.
44. Proslov od Fl., str. 32.

XIII. V den nalezení Rukopisu Kralodvorského.
45. Proslov od Eman. Züngla, str. 33.

XIV. V den upálení Mistra Jana Husi.
46. Proslov, str. 33.

XV. K oslavě Frant. Palackého.
47. Mánům Palackého od Josefa Boubely, str. 34.
48. Proslov od Jiljího V. Jahna, str. 34.

XVI. K oslavě Havlíčka Borovského.
49. Proslov od Rudolfa Mayera, str. 35.

XVII. Na oslavu Jos. Kaj. Tyla.
50. Proslov od Emanuela Züngla, str. 35.

XVIII. K dychánku Hálkovu.
51. Proslov od J. Vrchlického. str. 36.

XIX. K slavnosti Dante-ově.
52. Proslov od Emanuela Züngla, str. 37.

XX. K slavnosti Shakespeare-ově.
53. Proslov od Emanuela Züngla, str. 37.
54. Doslov k slavnosti Shakespeare-ově od téhož str. 38.

XXI. K jubileím spolků zábavních.
55. Proslov od Eman. Züngla, str. 39.

XXII. K sjezdům a merendám studentským.
56. Proslov od Karla Adamce, str. 39.
57. „ „ K. M. L., str. 39.
58. „ „ V. Molendy, str. 40.
59. „ „ Hrdličky, str. 40.
60. „ „ Eman. Zítka, str. 40.
61. „ „ téhož, str. 41.

XXIII. O výletu mládeže.
62. Proslov od Fr. Hamzy, str. 41.

XXIV. K besedám učitelským.
63. Proslov od V. A. Crhy, str. 42.

XXV. K besedám vůbec.
64. Proslov od J. Kaj. Tyla, str. 43.
65. Poslání českým dcerám od V. A. Crhy, str. 43.
66. Češkám od Jaroše, str. 44.
67. Proslov (z „Hvězdy" 1861.), str. 44.
68. „ od Gustava-Pflegra-Moravského, str. 44.
69. Čecha vzor od V. A. Crhy, str. 45.
70. Proslov od Josefa Koublého, str. 46.

XXVI. Před taneční zábavou.
71. Proslov od Truhelky, str. 46.

Deklamace vážné.

I. Historické.

1. Příchod Čechů od V. J. Picka, str. 47.
2. Jaroslav z Rukopisu Kralodvorského, str. 47.
3. Sámo od V. S. Štulce, str. 49.
4. Libuša dle Herdera od Fr. J. Svobody, str. 50.
5. Svatopluk k synům od Fr. Douchy, str. 51.
6. Zahynutí Slovanův polabských, str. 52.
7. Vojtěch volen biskupem od Pavla Jehličky, s. 52.
8. Pěstoun cizinec od Fr. Lad. Riegra, str. 53.
9. Mstivoj od Jana Kollára, str. 55.
10. Drahomíra od Jana z Hvězdy, str. 55.
11. Jaromír od Jana z Hvězdy, str. 56.
12. Oldřich a Božena od P. J. Šafaříka, str. 56.
13. Oldřich a Božena od Jos. Jungmanna, str. 59.
14. Hroby Přemyslovců od J. E. Vocela, str. 60.
15. Strom na pomezí od J. E. Vocela, str. 60.
16. Obnovený svazek od Vlastimila Venkryla, s. 61.
17. Soud Břetislavův od V. Rába, str. 62.
18. Otec a syn od J. E. Vocela, str. 62.
19. Horymírův skok od Jana z Hvězdy, str 63.
20. Spitihněvův soud od J. K. Chmelenského, s. 64.
21. Hrad Přimda od L. J. Č., str. 64.
22. Ojíř od S. K. Macháčka, str. 65.
23. Dalibor od Josefa Wenziga, str. 66.
24. Kolovrat od Fr. Štěpničky, str. 67.
25. Jan Hanibalec od A. Štraucha, str. 68.
26. Knížecí vrah od V. Rába, str. 68.
27. Poustevníkův pohřeb od J. E. Vocela, str. 69.
28. Kletba od K. S. Macháčka, str. 69.
29. Zbislav od Vojt. Nejedlého, str. 69.
30. Heřman z Bubna od K. S. Macháčka, str. 70.
31. Přemysl Otakar Velký od J. E. Vocela, s. 70.
32. Čechové u moře baltického od téhož, str. 71.
33. Pole moravské od téhož, str. 71.
34. Pražské sekery od téhož, str. 72.
35. Pan Plichta z Žerotína od téhož, str. 72.
36. Bitva na Kosovu ze srbského přel. Hanka s 73.
37. Půtka s ještěrem od Schillera př. A. Marek, s. 75.
38. Rukavička od Schillera přel. J. Jungmann, s. 77.
39. Potápěč od Schillera přel. A. Marek, str. 77.
40. Rukojemství od Schillera přel. Macháček, s. 78.
41. Král duchů od Göthe přel. K. J. Erben, s. 79.
42. Kletba pěvce od Uhlanda přel. Macháček, s. 80.
43. Pan Milota od H. Tůmy, str. 80.
44. Lipový list od Vil. Rubriciusa, str. 81.
45. Moravanův sláva od A. Balcárka, str. 82.
46. Pád říše velko-moravské od téhož, str. 83.
47. Sestra ukrutnice od L. H., str. 84.
48. O korunu od Jaroslava Vrchlického, str. 84.
49. Král Kanut od Jaroslava Vrchlického, str. 85.
50. Výprava Vršovce od Gustava Pflegra, str. 85.
51. Kleopatra od Karla Lenského, str. 87.
52. Čechové u Baltu od V. Furcha, str. 87.
53. Ohlas poslední od J. E. Vocela, str. 88.
54. Huěvsa i Míra od Jana z Hvězdy, str. 88.
55. Umrlčí věnec od téhož, str. 89.
56. Návrat z Palestiny od téhož, str. 89.
57. Král Šišman z bulharského přel. J. Holeček, str. 90.
58. Smrt zrádce vlasti dle Ant. Góreckého, s. 91.
59. Orlíkův erb od J. Ervína Špindlera, str. 92.
60. Bílý hrad od E. Geibla přel. V. Lešetický, s. 93.
61. Radonič od Boh. Jandy, str. 95.
62. Odrodilec od téhož, str. 95.
63. Hlas kletby neproráží nebesa od V. A. Crhy, str. 96.
64. Slepý pěvec překlad od E. Justa, str. 98.
65. Čech od K. H. Máchy, str. 98.
66. Písně královny Alžběty od J. E. Vocela, s. 100.
67. Vilém z Kounic od J. B. Pichla, str. 100.
68. Mnichova hrobka od Fr. Douchy, str. 101.
69. Umírající od V. B. Nebeského, str. 102.
70. Slepého krále smrt od Jindřicha Marka, s. 102.
71. Kmotr z háje dle K. E. Eberta Boh. Janda s. 102.
72. Vězeň na Křivoklátě od J. E. Vocela, s. 104.
73. Václavův přípitek od Adolfa Heyduka, s. 105.
74. Jan Žižka od Lenaua přel. Fr. Jeřábek s. 106.
75. Jan Žižka dle W. Menzela od E. Justa s. 106.
76. O půlnoci dle J. Herwegha od E. Justa, s. 107.
77. Kat dle Langenschvarze od E. Justa, str. 107.
78. Král Jan a pánové čeští od J. E. Vocela s. 108.
79. Sen od F. Šíra, str. 108.
80. Můj národ od Fr. Věnc. Jeřábka, str. 109.
81. Bohatýr Muromec od Fr. Lad. Čelakovského str. 109.
82. Vězeň od téhož, str. 110.
83. Odplata od téhož, str. 110.
84. Matka z lidu od Jos. V. Friče, str. 111.
85. Králevič Marko a loupežník Musa ze srbského přeložil Čelakovský, str. 112.
86. Hajduk Novák a tři sta Turků ze srbského, str. 114.
87. Estremadurský kůň od R. Carrera přel. Rieger, str. 115.
88. Richard Lev na pahorku svatojirském dle V. Skota přeložil J. K. Tyl, str. 116.
89. Lenora od Bürgera přel. J. Jungmann, s. 117.
90. Únos od Bürgera přel. J. V. Kamarýt, s. 119.
91. Mráčková z Dubé na Šelmberku od V. A. Crhy str. 121.
92. Dědička Lichnická od B. J. Cidlinského, s. 122.
93. Mandát královský od J. E. Vocela, str. 123.
94. Borovanská od Fr. Jar. Kamenického, s. 124.
95. Gjuro Crnojevič od Siegfrieda Kappera, s. 124.
96. Bratrovna Iva Crnojeviče od Sieg. Kappera, str. 126.
97. *Jan Žiška z Trocnova*:
a) Prolog od A. Meisnera přel. E. Just, str. 127.
b) Žižkův dub od G. Pflegera Moravského, s. 128.
c) Žižka před Rabím od Josefa Uhliře, str. 128.
d) Žižkův soud od Jos. Kaj. Tyla, str. 128.
e) Žižkova smrt od Jana Nerudy, str. 129.
f) Epilog od A. Meisnera přel. E. Just, str. 129.
98. Pověsť šumavská od Jiljího V. Jahna, s. 131.
99. Soud Husitův od Jar. Vrťátko, str. 131.
100. Z Kostnice od Emanuela Züngla, str. 132.
101. Roháč z Dubé od Josefa V. Friče, str. 132.
102. Na Jana Žižku z Trocnova od J. Puchmayera str. 133.
103. Staniště smrtelné od K. S. Macháčka, s. 133.
104. Lipany od J. E. Vocela, str. 134.
105. V Husinci od Elišky Krásnohorské, str. 135.
106. Žena husitská od Jul. R. Nejedlého, str. 135.
107. Husita na Baltu od Svatopluka Čecha, str. 136.
108. Smrt Iva Crnojeviče od Siegfrieda Kappera, str. 136.
109. Poslední kníže Zlický od Pavla Jehličky, s. 138.
110. Jan Jesenský od Adolfa Heyduka, str. 141.

111. Bitva u Kresčaku od J. E. Vocela, str. 141.
112. Smrt krále Václava od J. E. Vocela, str. 142.
113. Žižka a Prokop od téhož, str. 143.
114. Pád rodu Mysironského od Jana z Hvězdy, str. 144.
115. Muromská korouhev od téhož, str. 145.
116. Stará věž od téhož, str. 146.
117. Svatba na Slavětíně od téhož, str. 146.
118. Zráda a trest od Boh. Jandy, str. 147.
119. Zuzanna od Josefa Jungmanna, str. 148.
120. Brutus mladší od Giacomo Leopardi přel. Jar. Vrchlický, str. 148.
121. Jankulova smrt z bulharského od J. Holečka, str. 149.
122. Odpadlík od Ad. Mickiewicze př. Fr. Doucha, str. 150.
123. Sběh od Jana Erazima Vocela, str. 150.
124. Msta Sapiehova dle Fr. Gaudyho od E. Justa, str. 150.
125. Před stoletím od Jiljího V. Jahna, str. 152.
126. Vlastenectví od J. Rautenkrance, str. 153.
127. Prokop Holý od Fr. Lad. Čelakovského, s. 153.
128. Výslechy od téhož, str. 154.
129. Pan Šulpíka od téhož, str. 154.
130. Kořisť Litvínova od Antonína Ed. Odyniece přel. Fr. Lad. Čelakovský, str. 155.
131. Bludné dítě od Jos. V. Friče, str. 156.
132. Mansfeldova smrt od Fr. Lad. Riegra, s. 156.
133. Meč a řetěz od Petöfiho přel. Karel Tůma, str. 157.
134. Čarodějnice od Miroslava Krajníka, str. 158.
135. Zdání od Anny Vlast. Růžičkové, str. 160.
136. Komenský od Vlastimila Venkryla, str. 160.
137. Martin Früwein z Podolí od B. P., str. 161.
138. Černé jezero od Jaroslava Vrchlického, s. 161.
139. Klenovská od Fr. Jar. Kamenického, str. 163.
140. Pohár od Josefa Junghause, str. 163.
141. Vojnarovský z ruského přel. Jiljí V. Jahn, s. 164.
142. Hrabě Yanno přeložil V. Nebeský, str. 165.
143. Romance od Jaroslava Vrchlického, str. 167.
144. Ben Akiba od téhož, str. 168.
145. Smrt Hajduka Veljka od Jos. Holečka s. 169.
146. Korunovační jízda od B. Čermáka, str. 172.
147. Gonelli Giovanni od Karla Kučery, str. 173.
148. Fata od Josefa Holečka, str. 173.
149. Ildigo od Karla Kučery, str. 176.
150. Rabbi Esra od téhož, str. 177.
151. Pohádka o Merlínu od Jar. Vrchlického, s. 178.
152. Hakon od téhož, str. 179.
153. Přepadnutí od V. Furcha, str. 180.
154. Souboj na předstráži od téhož, str. 181.
155. Mazeppa od Vikt. Hugo přel. Jar. Vrchlický, str. 182.
156. Napoleon II. od Vikt. Hugo př. J. Vrchlický, str. 183.
157. Umíráček Karla IV. od Václ. A. Crhy, s. 184.
158. Křižánek od téhož, str. 185.
159. Osudná píseň od téhož, str. 185.
160. Krásná Oliva od téhož, str. 186.
161. Pohřeb o půl noci od téhož, str. 187.
162. Kněz a hrabě od Saphira př. Václav A. Crha. str. 187.
163. Pomsta od Jiljího V. Jahna, str. 188.
164. Rodina česká (I. Před bitvou.) (II. Po bitvě) od Jiljího V. Jahna, str. 189.
165. Neapole (I. R. 1799) (II. 6. května 1860.) od Jiljího V. Jahna, str. 190, 191.
166. Mladý dědic od téhož, str. 191.
167. Barbar od téhož, str. 192.
168. Tři jezdci od téhož, str. 192.
169. Hody Jiříkovy od téhož, str. 192.
170. Meč svobody od téhož, str. 193.
171. Obraz české vlasti I. od Vítězslava Hálka, str. 193. II. od V. Štulce 194 III., od K. Vinařického, str. 195.
172. Poslání na Slovensko od Jana Nerudy, str. 195.
173. Dcera Slávy za ruku mě jala od J. P. Koubka, str. 195.
174. Smrt Břetislava od Ad. Heyduka str. 198.
175. Hrozné slzy od V. Štulce, str. 198.
176. Sapho od P. Sobotky, str. 199.
177. Páska Rusalčina od Fr. Douchy, str. 200.
178 Milada Lichnická od K. M. bar. Villaniho, str. 200.
179. Stojan a patriarcha přel. Vasil D. Stojanov, str. 201.
180. Titan od Alkara přel. Primus Sobotka, str. 202.
181. Píseň o Ribbaldu přel. J. N., str. 206.
182. Píseň o Aagovi a Else přel. J. N., str. 207.
183. Zimo-pán od Fr. Douchy, str. 208.
184. Boris a Metoděj od Jos. Wenziga, str. 209.
185. Dimitri Donský od Konr. Feod. Rylejeva přel. Fr. Č. str. 209.
186. Duma o Ivanku Konovčenku od J. Šlechty, str. 210.
187. Msta lidu od Ot. Sadovského, str. 211.
188. Brněnské kolo od téhož, str. 212.
189. Starý vězeň ze zpěvův Sáma Chalúpky, str. 212.
190. Slovanský orel od Aleks. Stef. Chomjakova, přel. Fr. Čský. str. 216.
191. Kurcius od S. K. Macháčka, str. 216.
192. Mu-lan od Fr. L. Čelakovského, str. 216.
193. Jeřábi Ibykovi od Schillera př. K. S. Macháček str. 217.
194. Jidášův peníz od J. J. Kaliny, str. 219.
195. Divoký lovec od Bürgera přel J. Kamarýt, str. 219.
196. Píseň o cari Ivanu Vasiljeviči, mladém opryčníku a statečném kupci Kališnikovu od Lermontova přel. Al. Durdík, str. 221.
197. Uprchlík od Lermontova přeložil Al. Durdík str. 225.
198. Tamara od Lermontova přeložil Al. Durdík str. 226.
199. Můra. Zpěvy lidu srbského. Dr. S. Kapper, str. 227.
200. Momír. Zpěvy lidu srbského. Dr. S. Kapper, str. 228.
201. Na Žižkově poli od Fr. Schwarze str. 230.
202. 21. červen 1621 od Miroslava Krajníka str, 231.
203. Loučení, str. 231.
204. Na lipanském poli od Rud. Pokorného, str. 232.
205. Dělníci Páně od téhož, str. 232.
206. Poslední bratr na Sázavě od M. Brodského, str. 233.
207. Valée du Farmain od téhož, str. 234.
208. Poslední jízda od B. J. Cidlinského, str. 234.
209. Trest děvy od B. J. Cidlinského. str. 235.
210. Radouš od Filipa Čermáka, str. 235.
211. Sam O' Brien od Jiljího V. Jahna, str. 237.
212. Granada od Fr. Věnc. Jeřábka, str. 241.
213. Mlhový hrad od Jos. Wenziga, str. 241.
214. 8. listopad 1620 od Adolfa Heyduka str. 242.
215. Vidění od V. Š. K., str. 242.
216. Vyšehrad od Ladislava Quise, 244.
217. Jan Kopidlanský od Ad. Heyduka str. 244.
218. Kozáci od J. V. Blanického, str. 245.
219. Prsten od Ferdinanda Volšovského, str. 245.
220 Lesní panna od téhož, str. 246.
221. Úhos od téhož, str. 248.
222. Ďáblův obraz od téhož, str. 249.
223. Starý vojín od téhož, str. 249.
224. Rusalka od Ferd. Marjanko, str. 250.
225. Klášterní zahrada od Berty Mühlsteinovy, st. 250.

226. Král Don Juan od Antala Staška, str. 251.
227. Hrob Aturův od J. Vrchlického, str. 253.
228. Opanování Hercegoviny. Písně Hercegovské. Přel. J. Holeček, str. 254.
229. Devět Jugovičů. Písně Hercegovské. Přeložil J. Holeček, str. 254.
230. Car a Anica panna. Písně Hercegovské. Přel. J. Holeček, str. 255.
231. Sultán a Jovan nemluvně. Písně Hercegovské. Přel. Jos. Holeček, str. 255.
232. Dívčí souboj z Gunduliče J. Černý, str. 256.
233. Poslední konvent benediktinův na Hradišti od Jos. R. Vilímka, str. 258.
234. Otrokyně od B. J. C., 258.
235. První Kolovrat od Jos. R. Vilímka, str. 259.
236. Volyňský od K. Rylějeva přel. Rud. Pokorný, str. 260.
237. Paní Tvardaská od Mickiewicze přel. B. Peška, str. 260.
238. Domenico Fontana od Karla Kučery, str. 261.
239. Bojarova nemoc od V. Kalbáče, str. 265,
240. Boží bojovníci od Al. Jiráska, str. 267.
241. Hetman Zlatobradý. Z polského přeložil Fr. J. Burian, str. 267.
242. Mečíř od Jos. Kratochvíla, str. 268.
243. Žalná Kána, str. 269.
244. Petr Pšonka z Jasenčíka od Severina Goszczyńského přel. XX., str. 269.
245. Vittoria Colonna od Jaroslava Vrchlického, str. 270.
246. Jan Žižka z Trocnova od Karla barona Villaniho, str. 276.
247. Práce zajatých od Viktora Hugo přel. Jar. Vrchlický, str. 277.
248. Co zmůže slza od Julia Zeyera, str. 278.
249. Vlas královny Elsy od Jar. Vrchlického, str. 282.
250. Rytíři boží na Blánsku od V. A. Crhy, str. 283.
251. Jarmila od Bedř. Hebella přel. J. V. Jahn, str. 284.
252. Křest sopky od J. V. Jahna, str. 285.
253. Lov krále Jana od téhož, str. 285.
254. Klášter Geb-el Nakus od téhož, str. 286.
255. U Lipan od J. Baše, str. 286.
256. Rok a den od téhož, str. 287.
257. Píseň o Muradovi. Z písní kavkazských Čerkesů přel. V. Petrů, str. 287.
258. Nad kolébkou od J. Baše, str. 289.
259. Otcova povídka od H. Suchomela, str. 290.
260. Renegat od Fr. Žherského, str. 291.
261. Poslední sirotci od J. V. Jahna, str. 293.
262. Vystěhovalci od J. V. Jahna, str. 293.
263. Na stepi od Stroupežnického, str. 293.
264. Alpuhara od A. Mickiewicze přel. V. Štulc, str. 294.
265. Hajduk Láza od Rudolfa Pokorného, str. 295.
266. Rabiho perla od Stroupežnického, str. 296.
267. V stínech od E. Krásnohorské, str. 300.

II. Obecné.

1. Slovanka k bratřím a sestrám od J. Kollára, str. 301.
2. Svatební košile od K. J. Erbena, str. 301.
3. Jeník od J. Nerudy, str. 303.
4. Domov pravé lásky od V. J. Picka, str. 304.
5. Srdce ženy od Saphira přel. V. A. Crha, s. 305.
6. Má hvězda od K. Havlíčka, str. 308.
7. Vlastenec od J. Kollára, str. 308.
8. Našim rolníkům od J. V. Jahna, str. 309.
9. Kozácká ukolébavka dle Lermontova K. H. str. 309.
10. Matka od J. Nerudy, str. 310.
11. Cizinec od K. S., str. 310.
12. Kšaft od Jaroslava Kahny, str. 311.
13. Královna plesu od Vítězslava Hálka, str. 311.
14. Před fortnou milosrdných od J. Nerudy, s. 312.
15. Ve východní záři od J. Nerudy, str. 312.
16. Matka a Madonna přel. K. Ac. str. 313.
17. Kastilianka od J. B. Ceypa z Peclinovce, s. 314.
18. Sylvestrová noc od J. Marka, str. 314.
19. Ženám českým od Boženy Němcové, str. 314.
20. Vrba od K. J. Erbena, str. 315.
21. Romantická láska od Frant. L. Čelakovského.
22. Dovtipný milý od Fr. L. Čelakovského, s. 316.
23. Děcko od E. Dollera přel. E. Just, str. 316.
24. Granátníci dle Heinea př. —n, str. 317.
25. Upřímná dcera od F. B. Štěpničky, str. 318.
26. Dcera pluku od J. Uhlíře, str. 318.
27. Zlatá Praha od E. Züngla, str. 320.
28. Láska k vlasti od E. Züngla, str. 320.
29. Rozmluva noční od Fr. Lad. Čelakovského, str. 321.
30. Strážní andělé dle Saphira V. A. Crha, s. 322.
31. K mládeži od A. H. Skultety-ho, str. 322.
32. Opuštěná od Fr. L. Čelakovského, str. 323.
33. Sultan dle L. Carrera Fr. L. R., str. 323.
34. Měsíc žalobník od Karla Adamce, 325.
35. Macocha od Jana Soukupa, str. 326.
36. Vojvoda na čekání dle Mickiewiče Koubek, s. 327.
37. Buditelům Čechův od Jos. R. Vilímka, s. 327.
38. Útěk dle Mickiewicze B. Peška. str. 328.
39. Muž bez slzí od A. Melišové-Körschnerovy, str. 329.
40. Rouhač od Fr. V. Jeřábka, str 329.
41. Pochvala Čech od Adama Gorczyńského, str. 330.
42. Utopenec od Fr. L. Čelakovského, str. 330.
43. Toman a lesní panna od Fr. L. Čelakovského, str. 331.
44. Ženám českým od Adolfa Heyduka, str. 332.
45. Bůh a Bajadera dle Göthe Macháček, str. 332.
46. Čarodějnický učedník dle Göthe J. Jungmann, str. 333.
47. Šotek od Ed. Justa, str. 334.
48. Láska k vlasti od Fr. Šohaje, str. 335.
49. První a poslední obraz od V. A. Crhy, str. 335
50. Babička dle Vikt. Hugo Gust. Bol. K—ský, s. 336.
51. Pokrývka dle Langbeina E. Just, str. 336.
52. Komediant dle Maltitze E. Just, str. 337.
53. Oběšenec od J. Nerudy, str. 338.
54. První slza od Fr. L. Riegra, str. 338.
55. Rubáš od J. Nerudy, str. 338
56. Dětská důvěra od T. d. S., str. 339.
57. V poledne od Rudolfa Mayera. str. 340.
58. Štědrý večer zesnulých dle Saphira V. A. Crha, str. 341.
59. Nocleh v lese od J. B. Ceypa z Peclinovce, str. 342.
60. Chodská od El. Krásnohorské, str. 343.
61. Věčnosť od Rudolfa Mayera, str. 343.
62. Vodní kolébka od El. Krásnohorské, str. 344.
63. Umírání od Svatopluka Čecha, str. 344.
64. Mužem buď! od Petöfiho přeložil Karel Tůma, str. 345.
65. Svadlá růže od Jaroslava Golla, str. 345.
66. Z truchlohry „Angelina" od Turinského, str. 346.
67. Já jsem Čech od Fr. Jar. Rubeše, str. 346.
68. Anděl strážce od Anny Vlast. Růžičkové, str. 347.
69. Čekanka od Frant. Lad. Poláka, str. 347.
70. Opuštěnec od Kar. H. Máchy, str. 348.
71. Jinoch na Moravě od Fr. Jar. Kubíčka str. 348.
72. Zpomínka na matku od Frt. Zdobnického str. 349.
73. Pokrač. o zpomínce na matku od téhož str. 349.
74. Zpomínka na otce od téhož, str. 349.
75. Tajný bol od Marie, str. 349.

76. Mladá cikánka od Boženy Studničkovy str. 349.
77. Vzhůru! od G. Pf.-Moravského, str. 349.
78. Ubohá cikánka od V. Lánského, str. 350.
79. Harfenice od Frant. Douchy, str. 350.
80. Poutnice od Heine-ho přel. Tupý, str. 350.
81. Zlatý kolovrat od K. J. Erbena, str. 351.
82. Učitel od Poděbradského, str. 353.
83. Pouště král od Freiligratha př. Poděbradský, str. 355.
84. Zkamenělá matka od Ed. Heyduka, str. 356.
85. Na rozhraní roku od V. P. Poděbradského, str. 356.
86. Píseň o srdci ženském od M. B. Saphira přel. V. P. Poděbradský, str. 357.
87. Večerní klekání od V. J. Picka, str. 360.
88. Žebrák od V. V. Trnobranského, str. 360.
89. Ze vsi od Aleše Balcárka, str. 361.
90. Sirotek od V. Jar. Picka, str. 362.
91. Ona od Vinc. Furcha, str. 362.
92. Skřivánek od V. Jar. Picka, str. 362.
93. Láska andělova od V. Furcha, str. 362.
94. Vodníkova nevěsta od J. z Hvězdy, str. 363.
95. Rusalka od J. z Hvězdy, str. 363.
96. Nevěsta od V. Furcha, str. 364.
97. Zelený čtvrtek od Frant. Lad. Poláka, str. 364
98. Osud pěvce od V. J. Pokorného, str. 365.
99. Noc dudáka Švandy od Fr. Šuberta, str. 366.
100. Rouhač od H. Krcha, str. 367.
101. Moravan od Aleše Balcárka, str. 368.
102. U rakve přítelovy od J. Boubely, str. 369.
103. Ballada helgolandská od J. Nerudy str. 369.
104. Rybák od Edvarda Justa, str. 370.
105. Volající věk od V. A. Crhy, str. 371.
106. Matičce vlasti od A. Kuby, str. 371.
107. Zimní pohádka od Karla Kučery, str, 372.
108. Přišla si proň utopená od B. Jandy, str. 372.
109. Dítě z ulice od V. Šolce, str. 373.
110. Ubohá žena dle Berangera M. Krajník, str. 373.
111. Dítě od Viktora Hugo, str. 374.
112. Zpěv vyhnance od El. Krásnohorské, str. 374.
113. Starý tulák dle Bérangera M. Krajník str. 374.
134. Kirgiz dle Gustava Zieliňskiho Josef Kolář, str. 374.
115. Sněženky od J. V. Jahna, str. 376.
116. Desátník veterán dle Bérangera Boh. Janda, str. 376.
117. Kamenná matka od V. A. Crhy, str. 377.
118. Pokuta za zrušený slib A. V. Šmilovský, str. 377.
119. Starý Krajánek od B. Pešky, str. 378.
120. Zvadlá růže od Frant. Douchy, str. 379.
121. Mladý zbojník od Adolfa Heyduka, str. 379.
122. Zavedený od Rudolfa Pokorného str. 379.
123. Návštěva z hrobu od V. A. Šmilovského, str. 380.
124. Javorové Housle od V. Hálka, str. 380.
125. Slovensko, ty ještě spíš? od A. Heyduka str. 381.
126. Stařeček od Fr. Heritesa, str. 381.
127. Betár od V. Šolce, str. 382.
128. Soud cikánův od Bohumila Jandy, str. 383.
129. Na troskách lásky od Ladislava Quise str. 384.
130. Shaslá hvězda od V. A. Crhy, str. 384.
131. Rybák od Bohumila Jandy, str. 385.
132. Zpustlá krčma od V. A. Crhy, str. 385.
133. Javor od A. V. Šmilovského, str. 386.
134. Matčina rakev od Jana Dunovského, str. 387.
135. Mladý drotar od Josefa Kálala, str 387.
136. Dobrovolník od Jana Nerudy, str. 388.
137. U vidění od Josefa Baráka str. 388.
138. Na velký pátek od Josefa Říhy, str. 388.
139. Poslední noc od Karla Tůmy, str. 389.
140. Bouřka od M. Z. Poláka, str. 390.
141. Zoufalec od F. H., str. 391.
142. Jabloňový květ od Adolfa Heyduka, str. 392.
143. Krahuji od J. Machalického, str. 392.
144. Při baletu od Jana Nerudy, str. 393.
145. Svatokrádci od Jos. R. Vilímka, str. 393.
146. Známý příběh od Jos. Arbesa, str. 393.
147. Fantasie ze starých zlatých časův od Josefa Luxe, str. 395.
148. Na hlídce od Fr. Douchy, str. 396.
149. Topol. Taras Ševčenko, př. E. Vávra, str. 396.
150. Cestou od Aloise Jiráska, str. 398.
151. Při konvici od Bohdana Jelínka, str. 399.
152. Píseň o příteli od Gustava Dörfla, str. 400.
153. Dvorec od A. Kolcova přel. Jos. Kolář, str. 401.
154. Cigán-sběh od Rudolfa Pokorného, str. 402.
155. Láska mateřská od Fr. Douchy, str. 402.
156. Na hřbitově od Fr. Douchy, str. 403.
157. Pan baron od Josefa Jelínka, str. 403.
158 Poslední kvas od Prima Sobotky, str. 404.
159. Zlá rada od B. Jandy, str. 405.
160. V dýmu od Em. Miřiovského, str. 405.
161. Na bojišti od Ferd. Sobotky, str. 406.
162. Tamburina od P. Sobotky, str. 406.
163. Exekuce od Bérangera, přeložil Jaroslav Goll, str. 407.

Větší žertovné deklamace pro dámy.

(Též solové výstupy v kostumech i j.)

1. Bohatá nevěsta od Fr. Douchy, str. 408.
2. Pryč s politikou od Karla Adamce str. 409.
3. Vyzvání, str. 410.
4. Také my od Em. Kolihy, str. 411.
5. Dobrá rada od Vlastimily Růžičkovy, str. 412.
6. Kapitola o mužském srdci od K. Adamce, str. 413.
7. Kdyby nebylo té maličkosti od Fr. Douchy, str. 414.
8. Já jsem Češka od Jos. Vlast. Čejky, str. 415.
9. Slovíčko o domácnosti mužův od F. Hajniše, str. 417.
10. To se nesluší od J. Kaj. Tyla, str. 418.
11. Koruna všech lásek od téhož, str. 419.
12. Jak živa nechci deklamovat př. K. Adamec, str. 421.
13. Ženská politika od téhož, str. 421.
14. Nový parlament od téhož, str. 422.
15. Hej Slované (solový výstup) od Jos. Stankovského, str. 423.
16. Chvála malých od F. J. Rubeše, str. 425.
17. Ženská rada od J. K. Tyla, str. 426.
18. Deklamace bez nápisu od J. Kamenického, str. 427.
19. Mladá i stará panna (solový výstup) od Čádka, str. 428.
20. Slze vlastenek od J. K. Tyla, str. 429.
21. Vlastenka od Poka Poděbradského, str. 431.
22. Nejlepší pantofel (solový výstup) od Krügera str. 432.
23. Kdyby pánů nebylo od Věnc. Mollendy, str. 433.
24. Proč a proto od Fr. A. Hory, str. 435.
25. Obrana krásného pohlaví od Fr. A. Rubeše, str. 436.
26. Dodatek k obraně krásného pohlaví od F. J. Rubeše, str. 438.
27. Básnířka z dlouhé chvíle (solový žert) od Em. Züngla, str. 440.
28. Slovíčko „Jděte, jděte!“ od Fr. Douchy str. 442.
29. Jakého bych ráda od F. A. L—a, str. 443.
30. Jakého bych nerada od Fr. A. Rubeše, str. 443,
31. Lépe bez srdce od Fr. Jos. Zámečníka, str. 445.
32. Rozjímání o kříži od P. S. str. 446.

V.

57. Poprava v Račicích od V. August. Nevšímala, str. 672.
58. Venkovanka v Praze od Fr. Šedivého, str. 672.
59. Trpitelka, str. 673.
60. Sen a skutečnosť Fr. J. P—k, str. 674.
61. Starosti ze Saphira. K. Ac., str. 674.
62. Vtip co pomoc z rozpakův, str. 674.
63. Jen neženit, str. 674.
64. Zdvořilosť od M. S. P., str. 675.
65. Škola lásky od J. V. Jelínka, str. 675.
66. Jitro, str. 675.
67. Lásky moc a meze ze Saphira, str. 675.
68. Podivné, ale pravdivé! z Rüthlinga, str. 676.
69. Poslední Čech od E. Z., str. 676.
70. Podivné rozechvění mysli, str. 677.
71. Až od Karla Adamce, str. 677.
72. Jen skromně! Vzdělal K. Adamec, 677.
73. Kdyby. Vzdělal Karel Adamec, str. 678.
74. Hanák v úzkostech, str. 678.
75. Hanák, str. 678.
76. Bouře od J. B., str. 678.
77. Strašné slovo od Karla Tůmy, str. 679.
78. Lamentace na sládky a hospodské od Jam—, str. 679.
79. Drotár od Slanovodského. str. 680.
80. Náhlý obrat od Karla Adamce, str. 680.
81. Svatá pravda od Jana Nečasa, str. 680.
82. Napověda od Frant. Hajniše, str. 680
84. Nový život z jara od Frant. Douchy, str. 681.
85. Chvála tance od Fr. Hajniše, str. 681.
86. Rada starým mládencům od Fr. Hajniše, str. 681.
87. Vtipný zloděj od Jana Nečasa, str. 682.
88. Nevítané vysvětlení od Jana Nečasa, str. 682.
89. Loupežníci dle Holtele Jos. V. Jelínek, str. 682.
90. Pan správce, str. 682.
91. Jak Vašek zajal nepřítele, str. 682.
92. V tanci od V. M. V. Bělohrobského 683.
93. Příčina žalu přel. E. Just, str. 683.
94. Právnická láska, str. 684.
95. Honza rek od V. M. V. Bělohrobského, str. 684.
96. „Jak se máte? — Co děláte?“ od E. Justa, str. 684.
97. Nezištná úslužnosť přel. E. Just, str. 684.
98. Kamarádi od Jindř. Böhma, str. 685.
99. Divotvorný zvon dle Tiedge J. Böhm, str. 685.
100. Nic po něm není, str. 685.
101. Pražská novela. str. 686.
102. Pan Valentin od Drahoňovského, str. 686.
103. Na mou čest!, str. 686.
104. Vyzvání, str. 686.
105. Výminka, str. 687.
106. Drobnosti od A. P. str. 687.
107. Frajtr Kalina od Vítězslava Hálka, str. 687.
108. Žena z „Humoristických Listů“, str. 688.
109. Klam z „Hum Listův“, str. 688.
110. Důkaz lásky od A. V. Růžičkovy, str. 689.
111. Napomenutí od R. Z—l. str. 689.
112. Nejvyšší stupeň dešperace od Fr. P., str. 689.
113. Pan Tobolka od Fr. K. Drahoňovského, str. 690.
114. Parodie monologu: „Být či nebýt?“ od E. Züngla, str. 690.
115. Příčina bázně od A. V. Růžičkovy, str. 690.
116. Původ slzí od A. Vlastim. Růžičkovy, str. 690.
117. Strašný čin, str. 690.
118. Zastaveníčko od H. Přerhofa, str. 691.
119. Holohlavci vzdělal J. Böhm, str. 691.
120. Snadná pomoc, str. 691.
121. Pozdní lítosť od E. Justa, str. 691.
122. Palič od H. Přerhofa, str. 691.
123. Plačící děvče, str. 691.
124. „A muže svého poslušna budeš!“ str. 692.
125. Ontlý rozdíl, str. 692.
126. Inu ovšem! str. 692.
127. Zdvořilý učedník, str. 692.
128. Lonský ideál od Jindřicha Böhma, str. 692.
129. Překvapení od Gustava Miškovského, str. 692.
130. Ten to znal od R. Z—l., str. 693.
131. Prosba od E. Z., str. 693.
132. Co nás přečká od E. Z., str. 693.
133. Vražedný úmysl od J. Böhma, str. 693.
134. Touha, str. 693.
135. Dětská pravda od J. Böhma, 693.
136. Pracovitosť od J. Böhma, str. 693.
137. Strašný slib pomsty od Fr. J. P—k., str. 694.
138. Dívka z Judy od E. Z., str. 694.
139. V lese přel. Přerhof, str. 694.
140. Kompliment dle něm. Přerhof, str. 694.
141. Na Vltavu z „Listův Humoristických“, str. 695.
142. Pokání od Fr. Douchy, str. 695.
143. Honzík a táta od K. S. Šnajdra, str. 695.
144. Těžké srdce od Fr. Douchy, str. 695.
145. Poslední ballada z roku dva tisíce a ještě několik od Jana Nerudy, str. 695.
146. Nešťastná příhoda, str. 696.
147. Hlas z Vyšehradu od Tómy, str. 696.
148. Bědování měsíce od Fr. Hajniše, str. 696.
149. Nářek husy od téhož, str. 696.
150. Modlitba od Erbena, str. 697.
151. Srocení od Tůmy, str. 697.
152. Němečtí křižáci, str. 697.
153. Tentononc od E. Z., str. 697.
154. Janek od V. Sp—ka, str. 697.
155. Holá pravda od Crhy, str. 697.
156. Opatrnosti nikdy nesbývá, str. 698.
157. Vzácnosti, str. 698.
158. Tak to bývalo od Čelakovského, str. 698.
159. Ty české tvrdé palice od Karla Tůmy, str. 698.
160. Osudná šestadvacítka od G. Miškovského, s. 698.
161. A přec jsme rebellanti od Karla Tůmy, s. 699.
162. Krasavice před branou nebeskou, od Edvarda Justa, str 699.
163. Za vyučenou (deklamace pro dámu) od Věnceslava, str. 699.
164. To snad neškodí (deklamace pro dámu) od Fr. Douchy, str. 700.
165. Zoufalý milovník od Fr. Douchy, str. 700.
166. Poesie a prosa, str. 701.
167. Veliký rozdíl od Fr. Douchy, str. 701.
168. Mecenáš od Fr. Douchy, str. 702.
169. Kosa na kámen od J. J. Stankovského, str. 702.
170. Něco o doktořích od Fr. Zdobnického, str. 702.
171. Různé náhledy od K. M., str. 702.
172. Strašná pomsta dle S. Mauritia od J. J. St. str. 703.
173. Pan Kilián od Fr. H., str. 703.
174. Fič! Z Listův Humoristických, str. 704.
175. Jídelní cedule, str. 704.
176. Kosa na kámen od Přerhofa, str. 704.
177. Vesnický soud dle B. od J. J. St., str. 704.
178. Člověk ve zvířecích podobách od J. z Plesu, str. 705.
179. Kterak zpíval David? od J. B., str. 705.
180. Potkání dvou srdcí od Fr. Douchy, str. 705.
181. *Výňatky z pamětní knihy města Kocourkova* od Al. Gallata:
I. Ao. di. 1794 pag. 13. tom. 9., str. 706.
II. Ao. di. 1707. pag. 20. tom. 8., str. 707.
III. Ao. di. 1716. pag. 36. tom. 9., str. 707.
IV. Ao. di. 1810. pag. 33. tom. 10., str. 707.
V. Ao. di. 1823. tom. 4. pag. 32. s. 707.
182. Jan Nestaral dle Bérangera přel. M. Krajník, str. 708.
183. Rozsudek z Listův Humoristických, str. 708.

184. Týden lásky z Listův Humoristických, str. 708.
185. Mé vlasy dle Bérangera přel M. Krajník, s. 708.
186. Astronomie polského žida, str. 709.
187. V cizině z Listův Humoristických, str. 709.
188. Náš basař od V. Hálka, str. 709.
189. V zastavárně od K. V. J., str. 710.
190. Majdalena od J. V. Jelínka, str. 710.
191. Rozličnosť hvězd od —vík, str. 710.
192. Láska moderní od J. Blažka, str. 710.
193. Na železnici od J. Böhma, str. 710.
194. Chytrý Jiřík od V. A. Crhy, str. 711.
195. Přišla kosa na kámen, od V. A. Crhy, str. 711.
196. Strašný zjev od Kodla, str. 711.
197. Touha od Kodla, str. 711.
198. Držel slovo od H. K. G., str. 712.
199. Vděčný manžel od Fr. Dureta, str. 712.
200. Všem se nelze zachovati od Jana Nečasa, s. 712.
201. Ferinova zpověď dle Stahlpanzera J. Böhm, str. 713.
202. Dřevěný pták od Jaroslava Langera, str. 713.
203. Literární oběd českých vlastencův od Fr. P. str. 713.
204. Slavné činy v obci od Fr. Douchy, str. 713.
205. Kokta dle něm. Fr. Přerhof, str. 714.
206. Ukradený kůň od Jana Nečasa, str. 714.
207. Chvála suchých lidí. (Deklamace pro suché i pro moc tlusté pány.) Jan Nečas, str. 714.
208. Na komoře od Jana Nečasa, str. 715.
209. Historie o martinských husách od E. Justa, str. 716.
210. Laciný ženich dle Langbeina Just, str. 716.
211. Zlých věcí nejhorší od K—l, str. 716.
212. Čeští šumaři od J., str. 716.
213. Ano dle Margrafa Just, str. 717.
214. Milosrdný samaritán od E. J., str. 717.
215. Kšaft pijáka, str. 717.
216. Ubohý Bumbálek, str. 717.
217. Dvě smutné věci, str. 718.
218. Chvála oslovství, 718.
219. Podivná, nemilá, mrzutá věc od F. A. Hory, str. 718.
220. Náhrada od J. J. Stankovského, str. 719.
221. Laura od Václava Vaňka, str. 719.
222. Před prázným džbánem, str. 719.
223. Co ještě schází aneb: Tak mnoho — a přec tak málo od Frant. Douchy, str. 720.
224. Manžel dobrák od Vítězslava Hálka, str. 720.
225. Nevinné přání od Fr. Šedivého, str. 720.
226. Paní představená od F. K. Drahoňovského. str. 721.

Dramatické výstupy.

1. Feriální švingulace od Fr. Hajniše, str. 722.
2. Vesnický kantor dle J. R. Rüthlinga vzdělal Vojt. P. M. Bělohrobský.
3. Bericht na krajsamt od H. str. 724.
4. Na krajsamtě od E. Z. str. 725.
5. *Přednášky na universitě tunkabonské*:
I. Examen o králi Alexandru Velikém, str. 727.
II. Examen o vynalezení knihtiskařství, str. 727.
III. Válka trojanská, str. 728.
IV. Přednáška o nerostech čili kamenologie, str. 729, z Listů Humoristických.
6. V táboře z Valdštýnova táboru, str. 729,
7. Kdo s koho? od E. Züngla, str. 730.
8. Příprava k plesu dle Görnera J. J. Stankovský. str. 732.
9. Roderigo a Kunigunda z J. Casteli-ho, str. 734.
10. Politické rozmluvy při bulce od Em. Züngla, s. 740.
11. Izák na vojně dle J. Sterna, str. 741.
12. Sedlské námluvy od Fr. Raimanna, str. 743.
13. Pyramus a Thysbe upravil E. Just, str. 746.

Besední čtení.

1. Besední čtení od Villaniho, str. 749.
2. První všeobecné shromáždění stavů v arše Noemově, str. 750.
3. Rozjímání o lásce a o žaludku od Frt. Jar P—k, str. 751.
4. O žalostech o těžkostech všelijakých stavů od Fr. Hajniše, str. 752.
5. Ze slovníku lásky od E. Justa, str. 753.
6. Modní trojlístek: život, láska a dlouhá chvíle od Přerhofa, str. 755.
7. Zuby a láska od Vojt. B. Bělohrobského, s. 757.
8. Přestrašné a překurážné rozjímání o strachu a o kuráži, str. 758.
9. Člověk a houby od Dr. A. Gabriela, str. 759.
10. Život lidský a grammatika od Karla Adamce, str. 761.
11. Stručný zeměpis Čech od Jana Nerudy, s. 761.
12. Čtení o lásce od Frt. Hajniše, str. 764.
13. Stručný dějepis Čech od Jana Nerudy, s. 765.
14. Láska — stálý boj od Fr. K. Drahoňovského, str. 767.
15. Studie o klobouku od A. Baumgartnera, s. 769.
16. Humoristické čtení o kapse od J. B. P., s. 770.
17. Hubička a facka od E. Justa, str. 771.
18. Porovnání prvního manželského stavu s nynějšími moderními sňatky od H. Přerhofa, s. 772.
19. Malý příklad z evropské početní knížky od H. Přerhofa, str. 773.
20. Nejponíženější novoroční představování se nešťastného koně básníka, tak zvaného „Pegasa", ku představenstvu spolku proti trýznění zvířat vzd. od Přerhofa str. 775.
21. Rozjímání o manželství od Edvarda J. Troníčka. str. 777.
22. Běh života po železné dráze od Přerhofa, str. 779.
23. O životních otázkách v životě lidském od E. Züngla str. 780.
24. Variace bez musiky a hudebních nástrojů od Frant Hajniše, str. 782.
25. Člověk a barvy od J. A. Gabriela, str. 782.
26. Co je lidský život, a čím člověk v životě bývá? od Dra. Gabriela, str. 784.
27. České hory a láska od Fr. K. Drahoňovského,
28. Rozjímání o stavu manželském od Karla Adamce, str. 786.
29. Myšlénky o některých příslovích a průpovídkách vzdělal Přerhof. str. 787.
30. Cifrologie od Frant. Hajniše, str. 789.
31. Besední čtení o obdržení, dostání, vyzískání, vydělání a zasloužení vzdělal Přerhof. str. 791.
32. Čtení o zbytečných lidech ve světě přeplněném lidmi od H. Přerhofa, str. 792.
33. Zelí a mužští od F. K. Drahoňovského, str. 794.
34. Mnoholikráte Čech, může říci o někom, že jest opilý od H Vinařického, str. 795.
35. O konfiskacích v životě lidském od E. Z. str. 797.
36. O ženských od H. Přerhofa, str. 797.
37. Oněginský kuplet od J. N. str. 798.
38. Pohanský prorok Bileam a jeho osel, str. 802.
39. Amor od H. K. Grunerta, str. 803.
40. Láska a právnictví od J. A. Gabriela, str. 804.
41. Ženské srdce a barometr od A. K., str. 805.
42. Ex libris klevetarum p. Rozvody, str. 806.
43. O pravdě od F. A. H., str. 806.
44. O houbách z pozůstalých spisů F. L. Saska str. 807.
45. Čtení o pivě od Fr. Hajniše, str. 808.

46. Postní rozjímání na hrobě neboštíka Masopusta od H—š, str. 808.
47. Kolik zvířat je zapotřebí, než se člověk mužský dokonalým stane švihákem od Frant. Hajniše, str. 809.

Deklamace pro útlou mládež.

1. Anděl strážce od V. V. Trnobranského, s. 812.
2. Dřevař od J. Soukupa, str. 815.
3. Dlouhý sen od J. R. Vilímka, str. 816.
4. Vrabec od A. J. Vrťátka, str. 816.
5. Odchod z domova od Frant. Šohaje str. 817.
6. Trest neposlušnosti od J. Zabranského, str. 817.
7. Oklamaná naděje od J. A. Puchmajera, str. 817.
8. Kohout, od B. M. Kuldy, str. 818.
9. Udice, od Jana Soukupa, str. 818.
10. Mračno od A. J. Puchmajera, str. 818.
11. Borový stromeček od K. Vinařického, str. 819.
12. Lev a myš od Fr. Douchy, str. 820.
13. Krokodyl a člověk od J. Langera, str. 820.
14. Osiřelé dítě. Národní píseň, str. 820.
15. Dráteníček od K. Vinařického, str. 821.
16. Návštěva na hřbitově od B. Pešky, str. 821.
17. Vánoční sen od S. Raka, str. 822.
18. Orel a kohout od F. Rubeše, str. 822.
19. Svatý Augustin od Dalibora Kopeckého, str. 823.
20. Svorný Vladislav od Jos. Sokola, str. 824.
21. Staroměstská věž od Fr. B. Trojana, str. 824.
22. Dva přihluchlí, str 825.
23. Dítě v zástavním domě, dle Fr. Proška přel. K. Vinařický, str. 825.
24. Všem se nelze zalíbiti, str. 825.
25. Vlk umírající od B. M. Kuldy, str. 826.
26. Na Vyšehradě od Ludvíka Ungera.
27. Jeník a kozel od J. Přibíka, str. 826.
28. Vávra od J. S. Štěpánka, str. 827.
29. Husa dle Lessinga od B. M. Kuldy, str. 827.
30. Kouzelníkův proutek od Jana E. Nečasa, str. 827.
31. Nespokojená rybička od Fr. Douchy, str. 827.
32. Zelené ptactvo dle Rückerta od J. Koláře, s. 828.
33. Vrabec a kůň od F. Rubeše, str. 828.
34. Liška a čáp od B. M. Kuldy, str. 828.
35. Návštěva od Fr. St. Štěpánka, str. 828.
36. Kukačka a oslíček od Em. Sahánka, str. 829.
37. Sirotek a hrobník od Jos. Pauluse, str 829.
38. Mlsná kočička od Fr. Douchy, str. 829.
39. Obrů hostina od Fr. Sl. Štěpánka, str. 829.
40. Lví jinoch od prof. Jana Purkyně, str. 830.
41. Jasan a javor od Bergera, str. 831.
42. Vnuk a děd od Václava Štulce, str. 831.
43. Klimáček podává Jos. T—ský, str. 832.
44. Dva bratkové od B. Pešky, str. 832.
45. Lázeň Libušina od J. Jaros. Kaliny, str. 833.
46. Mlsný králíček od Weinfurta, str. 834.
47. Muchomůrka od K. H. Vinařického, str. 834.
48. Stěhování z vlasti od Fr. Douchy, str. 834.
49. Čapraka a pytel od Fr. Douchy, str. 835.
50. Chlapec nestálý (?), str. 835.
51. Včela a čmel od K. Vinařického, str. 835.
52. Jak je krásno v Pokročíně od Fr. Douchy, str. 836.
53. Jan za chrta dán od K. S. Šneidera, str. 836.
54. Lískový keř od Fr. Douchy, str. 838.
55. Zeměpisní všehochuť od Fr. Sl. Štěpánka, str. 838.
56. Zrzavé vlasy od Fr. Douchy, str. 839.
57. „Jenom švec a krejčí“ od Fr. Douchy, str. 840.
58. Planá růže ed K. Chmelenského, str. 840.
59. Kocourova rada od P. Obdržálka, str. 840.
60. Petr v cizině („Včelka.“), str. 841.
61. Otec duchovní od Frant. Šohaje, str. 842.
62. Slušné koupání Fr. Douchy, str. 842.
63. Labutě od Fr. Douchy, str. 843.
64. Dítko u večer od téhož, str. 843.

Poděkování za vyvolání.

1. Díky deklamátora za vyvolání, . . str. 844.
2. Upřímné vyznání od A. V. Růžičkové, „ „
3. Díky za potlesk od V. M. V. B., . . „
4. Jedna věc nade všecko od Fr. Douchy, „ „
5. Po vyvolání od Fr. P., ... „ „

Nákladem knihtiskárny

JOS. R. VILÍMKA V PRAZE

vyšly a tam i v knihkupectvích dostati lze:

HUMORISTICKÉ LISTY,

dvouarchový týdenník obrázkový řízený *Jos. R. Vilímkem*. *Ročník už 20*. Předplácí se od prvního kteréhokoli měsíce čtvrtletně *v Praze* 1 zl. 25 kr. a *poštou* 1 zl. 45 kr. *Inserování* v rozšířeném *týdenníku* tom je zvlášť výhodné.

Der Sprachenklangmesser in der böhmischen Orthographie.

Sendschreiben eines böhmischen Philologen
(† Karl Vinařický)
an einen deutschen Humoristen.
Motto: „Strč prst skrz krk.“ Böhmischer Schnack-Spruch.
Dritte Auflage. Preis 15 kr.

Truchlozpěvy, rady a nápady,

kteréž člověčenstvu všemu,
zvláště pak lidu českému
přenešťastný sepsal tvor
Emanuel Pyšišvor.
S podobiznou spisovatele. Cena 20 kr.

Nejlepší humoresky cizojazyčné.

Pořádá redakce „Humoristických Listův“. Svazek I. za 30 kr., sv. II. za 28 kr. a sv. III. za 25 kr.

REBUSY HUMORŮ.

630 žertovných i vážných, časových a nepolitických obrázkových i písmenkových rebusů, věnovaných památce *Heřmana Přerhofa*, předního jich kreslitele. Pro ukrácení dlouhé chvíle spořádal a vydal *Jos. R. Vilímek*. Cena 60 kr.

Slavnost založení.

Žert ve třech dějstvích. Napsal *G. z Moserů*. Přeložil *Em. Bozděch*. Cena 24 kr. U nakladatele Jos. R. Vilímka najednou odebraných 11 výtisků (tolik co v kuse osob, aby úlohy nemusely být teprv rozepisovány) v Praze toliko za 1 zl. 98 kr. a poštou za 2 zl. 10 kr.

Nejlepší české humoresky,

jež přehojnými obrázky ozdobili *Fr. Kolár* a † *Karel Purkyně*. *Svazku prvního* vydání druhé za 60 kr. *Svazek druhý* menší, za 48 kr.

Nástin životopisu

Františka Palackého.

Sepsal *Dr. Jos. Kalousek.*
S věrnou podobiznou a s vypsáním pohřbu zvěčnělého.
Výtisk půltřetího archu silný za 20 kr.

Národní pohádky, písně, hry a obyčeje.

Vydává péčí komise pro sbírání národních pohádek, písní, her a obyčejů literární řečnický spolek „Slavia" v Praze. Laciného vydání sešit I. za 12 kr., sešit II., větší, za 16 kr. sešit III. za 24 kr. a sešit IV. za 16 kr.

Pěkné čtení.

Výbor básní výpravných, mysli lidu lehce přístupných Na vytlačení sprostých písní jarmarečních spořádal a vydal Josef R. Vilímek. Sbírka první zahrnuje v sobě 10 částí s 22 básněmi. Cena 20 kr.

Pláš Koruny České.

Sedmé vydání. — Výtisk jen za 10 kr.

Svět v zrcadle anekdot

ukázali M. J. Balák a Jos. R. Vilímek.
84 půlaršíků brošurovano v barevné obálce s žertovnou vignetou. Cena 1 zl.

PAPEŽE LVA XIII.
velkou podobiznu

od akademického malíře **Karla Maixnera** křídou provedenou na krásném papíře tonovém, vespod bíle cachirovaném, tak že co pěkný obraz zcela dobře se hodí za sklo. S podpisem **buď českým neb německým.**

Cena zde a v knihkupectvích jenom 30 kr., **poštou** pak za jeden i za více najednou objednaných a společně expedovaných výtisků o 12 kr. více na list nákladní a obal.

NB. Všechny tyto aneb jednotlivé spisy objednávají se z venkova v hořejší knihtiskárně nejpohodlněji a nejlaciněji pětikrejcarovou poukázkou poštovní.

PN 6128 .B5 C.1
Upiny besednik.
Stanford University Libraries
3 6105 036 371 388

PN
6128
.B5

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

FEB 19 1999